

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б. Д Гаврилишина
Центр політологічних студій ЗУНУ
Кафедра філософії та політології

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ
КОМУНІКАЦІЇ
ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ
ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Тернопіль
ЗУНУ
2021

УДК 130.2
ББК 66.66.2.87.87.5.87.6

Рецензенти:

Довгань Анатолій Олексійович – д. філос. н., професор, завідувач кафедри українознавства і філософії ТНТУ імені І. Пулюя.

Гринчуцький Валерій Іванович – д. е. н., професор, професор кафедри економіки та економічної теорії ЗУНУ.

Відповідальна за випуск:

Гончарук (Чолач) Т. В. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії та політології

*Рекомендовано до друку кафедрою філософії та політології
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина
(протокол № 6 від 28 квітня 2021 року)*

Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства: щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри філософії та політології Західноукраїнського національного університету / відп. ред. Т. В. Гончарук (Чолач). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 530 с.

Щорічник наукових праць укладено за матеріалами філософських та політологічних читань, які проведені в руслі кафедральної теми: «Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства»

УДК 130.2

© ЗУНУ, 2021

ПЛАТФОРМА 1.

МАТЕРІАЛИ ONLINE КОНФЕРЕНЦІЇ

«ФІЛОСОФСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВЗАЄМОДІЙ».

*Чолач Тетяна, доктор філософських наук,
професор кафедри філософії та політології ЗУНУ
Возняк Вікторія, студентка гр. АКІТ- 11,
Факультет комп'ютерних інформаційних технологій ЗУНУ*

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Однією з важливих і найголовніших тем у філософії є саме праця та її вплив на суспільство. Необхідно зрозуміти моральну цінність праці у такий час, як ХХІ століття. Сучасний етап розвитку суспільства характерний змінами у світоглядних уявленнях, як суспільства в цілому, так і окремої людини. Науково-технічний прогрес, автоматизація виробництва, зниження ролі продуктивної праці, розширення сфер дозволя й споживання змінило саме розуміння праці, її роль у житті людини й суспільства. **Мета дослідження.** Аналіз трансформації уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі та погляди філософів щодо цієї теми. **Об'єкт дослідження.** Моральна цінність праці як соціокультурний феномен. **Предмет дослідження.** Трансформація філософських та культурологічних уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі. **Завдання дослідження.** Провести узагальнюючий філософський аналіз основних етапів еволюції уявлень про моральну цінність праці, дослідити основні чинники, що впливають на формування моральної цінності праці в індустріальному суспільстві. Для різних соціальних груп одні й ті самі моральні цінності можуть мати різну значимість. Під цінністю праці розуміється значимість праці в житті суспільства і особи, а також значимість різних сторін трудової діяльності, по відношенні до яких суб'єкт встановлює своє ставлення. Вивчення цінностей праці дозволяє регулювати трудову поведінку. Вони являють собою оцінку різноманітних аспектів трудової діяльності, як результату відображення трудової ситуації у свідомості людини [4, с. 147]. Праця являє собою вираз сутнісних сил людини і його священний моральний борг. Без праці неможливе ні життя суспільства, ні буття кожної окремої людини. Не дарма кажуть: "що людина робить і як вона це робить – така вона і є". Праця – це корисна діяльність, вона також приносить глибоке задоволення, настрій, сприяє появі піднесених почуттів. У процесі праці формується такий стан працівника, в якому при сприятливих умовах трапляються частіше позитивні результати і відкриття. Чарльз Райт Міллс виразив таке твердження про творчу працю ремісників: «У праці немає ніяких прихованих мотивів окрім виготовленого продукту і процесу його творення» [4, с. 143-146]. Проблема визначення моральної цінності була предметом дослідження різних мислителів протягом усієї історії людства. Певні уявлення про моральну цінність праці в житті людини й суспільства з'являються вже в античній філософії в роботах Платона та Аристотеля. Моральна цінність праці в античну епоху залежить насамперед від інтерпретації самої праці, серед визначень якої виділяють: гранично широке розуміння праці, що характеризує будь-яке діяння і при цьому моральна цінність праці визначається досить високо – праця розглядається як онтологічна умова життя людини, умова її існування. У свідомості середньовічної людини, на противагу античній свідомості, трудова (виробнича) діяльність завжди двоїста, бо двоїста і моральна оцінка цієї праці з боку церкви [3, с. 80]. З одного боку, праця вважається необхідним заняттям людини, а з іншого - вона, навпаки, виступає як покарання за гріхопадіння Адама і Єви. В епоху середньовіччя праця перестала вважатися ганебним заняттям, так як творіння яке би об'єднало Бога і людину. В ісламській традиції Аллаха ототожують з будівельником, Творця в образі працівника зображують на християнських фресках. І в той же час в проповідях звучить біблійне: «У праці і муках заробляти хліб свій насущний будеш». Також багато філософів ХІХ-ХХ ст. висловили свою думку щодо праці і розкрили цю тему філософським аналізом. Перш за все необхідно проаналізувати роздуми Карла Ясперса у цьому питанні. Він визначає сутність праці потрібним способом та наголосує, що праця включає в себе прості моменти. По-перше, виступає як витрата фізичних сил, коли людина для задоволення своїх потреб витрачає чимало зусиль, які її стомлюють, і їй потрібно багато сил для їх відновлення. По-друге, включає в себе планомірну або доцільну діяльність [3, с. 611-612]. Ця діяльність людини здійснюється з певною метою і наміром її досягнення. Така трудова діяльність відрізняє людину від тварини. Карл Маркс, досліджуючи працю як комплексне соціальне явище, виділяв його загальні характеристики, які виражаються ним у поняттях «праця взагалі», «абстрактна праця». Він переконливо довів, що без такого дослідження неможливо глибоко розкрити не тільки соціально-специфічні риси праці, а й її конкретно історичні особливості [1, с. 94]. "Праця, - писав Карл Маркс, - можна з повним правом визначити як будь-який такий вид дії чи операції - все одно чи виконується він людиною, твариною, машинами або силами природи, - який спрямований на те, щоб викликати бажаний результат «. У багатьох публікаціях роль людини в праці зводиться до функції продуктивної сили, робочої сили. Хоча ці характеристики дуже важливі, зокрема, визнання людини головною продуктивною силою суспільства. Вони все ж не розкривають всієї багатогранності людини як суб'єкта праці. Питання моральної цінності праці досліджувалися також в українській філософії. Показовою щодо цього є концепція «спорідненої» праці Г.С. Сковороди, відповідно до якої праця, яка не суперечить «природі» людини, зі способу існування перетворюється на найпершу потребу й найвище задоволення особистості. Захист моральних переваг тих видів праці, які пов'язані з виробництвом найнеобхідніших для людини продуктів і які не ведуть до втрати людської цінності, є характерним для світогляду Сковороди в цілому. Однією з основних ознак сродної праці є те, що вона приносить людині насолоду не своїми наслідками, винагородою чи славою, а самим процесом її. Заперечуючи важкість, як надмірність витрати сил при досягненні того, що не становить справжніх потреб людини. "Сродна праця" втрачає властивість, що семантично пов'язана з поняттям «трудність», вона стає легкою, як розвага, і супроводжується духовною насолодою. Послідовно обстоюючи природне життя як життя духовне, як сердечну веселість. У ХVІІІ-ХІХ століттях, в роботах Г.В.Ф. Гегеля, праця, розглядається як загальна субстанція людського буття, форма реалізації духу. Для Гегеля працю в його спрямованості на об'єднання Духа з природою має зовсім інший характер, ніж діяльність по створенню вищих цінностей науки, мистецтва, релігії і філософії. У першому головне - це матеріальна і в загальному «важка» робота окремого індивіда, якого направляє його «прагнення»; сутність цієї роботи є загальною [1, с. 92-93]. Гегель вважає другорядним, не визначальним сутність самої ідеальної діяльності та її результати (цінності). Ця діяльність, звичайно, є цілком розумною і тому явно спрямовується Духом відповідно до цілей свого саморозвитку. Під працею стали розуміти людську діяльність, спрямовану на виробництво продукту або надання послуг. Таке розуміння праці, що домінувало протягом ХVІІІ-ХІХ і навіть першої половини ХХ століття, формувало сприйняття праці суспільством тільки як засобу виживання й заробітку (оплачувана праця), незалежно від моральних цілей даної діяльності [2, с. 392-393]. Праця – це корисна діяльність, вона також приносить глибоке задоволення, настрій, сприяє появі піднесених почуттів.

Висновок. Праця - це доцільна діяльність по перетворенню навколишнього світу для задоволення потреб людини. Праця є одним з основних видів усвідомленої активності людини, яка служить засобом і способом його самореалізації в особистому та суспільному житті, спілкуванні, пізнанні себе і навколишнього світу, розвитку себе як особистості, самоствердження, створення матеріальних і духовних цінностей та особистого достатку.

Список використаних джерел

- 1.Евлампов І. І. «Протестантська етика труда труд раба» и «Труд гения: социальное-исторические идеи Гегеля и Фихте в контексте философии ХІХ-ХХ веков». С. 90-98.
- 2.Гегель Г.В.Ф. Філософія релігії. М., 1976. Т.1. С. 392-393.
- 3.Нова філософська енциклопедія Том І. М., 2000. С. 80-81, 610-611.
- 4.Фромм Е. Здорове суспільство. М., 2005. С. 142-149.

УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ

Цікавим для розуміння правильності удосконалення роботи органів місцевого самоврядування в Україні є вивчення зарубіжного досвіду. Буде доречним скористатися зарубіжним досвідом, насамперед Польщі, де є всі умови для підвищення ролі місцевого самоврядування у розбудові держави. Найперше, що полягає зробили для удосконалення роботи органів місцевого самоврядування, це конкретно розмежували повноваження у вирішенні місцевих проблем між органами місцевого самоврядування та територіальними органами влади. На основі польської адміністративно-територіальної реформи Польща поділяється на три рівні, а саме на воєводства, повіти та гміни. Тільки за таких умов була надана їм самостійність у використанні засобів фінансового та матеріального характеру у вирішенні проблем місцевих мешканців [1].

Місцеві органи самоврядування за результатами реформи складаються з регіональних, повітових та гмінних інститутів влади. За законом від 1 січня 1999 р. Польща ділиться на 16 воєводств, 308 сільських повітів, 65 міських повітів і 2489 гмін. Всі вони мають представницькі органи самоврядування, ради, які обрали на загальних виборах на чотири роки. За період роботи здійснилася велика ефективність гмінного самоврядування. У цей час існувала та й існує по-сьогодні колосальна підтримка з боку держави, яка надає колосальну допомогу як на рівні законодавчому, так і фінансовому. Особливо це стосується розподілу публічних доходів в залежності від повноважень та завдань гмін, а також наявних соціальних стандартів [2]. Місцеві справи за адміністративно-правовою системою Польщі здійснюються за такими принципами, а саме:

1. Основною адміністративною одиницею є громада. Вони існують у сільській місцевості (гміни) і у міській. Деколи гміни і міста утворюють об'єднані одиниці місцевого самоврядування. В залежності від кількості населення обираються члени ради. Але їх кількість не перевищує 100 чоловік. Колегія є виконавчим органом ради. Вона складається з мера, його заступника, але вона не повинна складатися з кількості не більше п'яти членів.

2. У 16 воєводствах працюють органи місцевої влади, які сконцентрували в собі центральну і місцеву владу даної території. Однак воєводства не є частиною структури місцевого самоврядування. Вони мають адміністрацію та законодавчі збори.

3. Райони є нижчим рівнем державної адміністрації. На законодавчому рівні все, що не передано органам місцевого самоврядування, підпорядковується воєводствам та районам, а на справді районам належить лише одна третя повноважень [1, 80].

У цій системі публічного управління первинною ланкою є гміна. Розмір її території та населення тут відіграє основну роль. Основні її повноваження зводяться до таких, а саме: житлово-комунальних послуг; забезпечення водопостачання та водовідведення; централізованого опалення; збору та видалення твердих відходів; газопостачання; прибирання і освітлення вулиць; міського громадського транспорту; забезпечення освітніх послуг; соціального забезпечення громадян похилого віку, безпритульних та інвалідів; фізичного планування; утримання і будівництва вулиць і доріг місцевого призначення; закладів культури; житлових питань [1, 345-357].

Це свідчить про існування в Польщі децентралізованої структури місцевого самоврядування. Саме на рівні гмін має існувати база інфраструктура. Основним її призначенням є забезпечення першочергових потреб населення держави. Такий адміністративно-територіальний поділ Польщі є основою місцевого самоврядування. Він закріплений на законодавчому рівні. Виділені тут установчі органи місцевих спільнот, а саме: гмінні ради (міські), ради повіту, воєводський сеймик. Їх усіх термін існування складає чотири роки. Але установчі органи, як на всій території Європейського Союзу працюють колегіально [3, 6].

Населення гмін створює самоврядне співтовариство. Суспільні завдання гміна виконує від себе та несе за їх виконання відповідальність. Гміна є юридичною установою. Устав визначає її устрій. Вся увага при її створенні належить питанню чи охоплює вона однорідну за поселенським складом та просторовою структурою територію. Також головними тут є економічні та соціальні відносини, які будуються всередині. Також гміна може утворювати допоміжні адміністративні одиниці. До них відносяться: райони, села із сільським староствою, міста, розташовані на її території, селища. Лише гмінні ради мають право вирішувати питання стосовно створення допоміжних одиниць. При цьому вони повинні консультиватися зі своїми жителями [4].

Отже, адміністративно-територіальний поділ Польщі побудований на територіальному самоврядуванні трьох видів, а саме: воєводства, повіти та гміни. На рівні воєводства існує самоврядування воєводства та несполучена і сполучена урядова адміністрація. На рівні ж повіту і гміни не існує сполученої урядової адміністрації [5]. На основі децентралізації держава ряд своїх функцій передала регіональним органам публічної влади. Це сприяло зменшенню на місцевому рівні впливу публічної влади. Самоврядування воєводств і повітів не контролює гміни, які є юридично організованими спільнотами. Гміни виконують завдання, які крім них ніхто не може виконувати. Це означає, що було відновлено гмінне самоврядування як один з елементів громадянського суспільства.

Незважаючи на те, що адміністративно-територіальний устрій Польщі відповідає європейським стандартам, і тут існують певні проблеми. Це насамперед пов'язано із розподілом публічних фінансів, які є централізованими. Через це одиниці самоврядування отримують фінансування прямими трансфертами з державного бюджету. А це обмежує самостійність територіальних громад у вирішенні місцевих проблем. Гмінам належить комунальна власність, яку їй передала держава, у той час як воєводства і повіти залежать від коштів центрального бюджету [6, 85]. Також у Польщі існують відмінності між міськими та сільськими гмінами і повітами в розмірі розподілу та наданню ресурсів [7, 35].

Отже, варто зауважити, що без децентралізації не можливе ефективне управління, про що засвідчує досвід як Польщі, так і інших Європейських країн. Через це Україні варто взяти позитивний європейський досвід для удосконалення роботи органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навчальний посібник. К.: НАДУ, 2015. 628 с.
2. Гладій В. І. Реформування системи місцевого самоврядування: досвід Вишеградської групи. Грані. 2015. № 12 (1). с. 57-63. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_12%281%29__12
3. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В., Чигур Р. Ю. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії. Науковий огляд. № 1 (64). 2020. С. 10-20
4. Забейворота Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-територіальних реформ в умовах проведення децентралізації влади. <http://www.vusnet.ru/biblio/archive.2018-3/5/03>.
5. Свяневич П. Місцеве самоврядування в Польщі. Стисла історія реформи місцевого самоврядування в Польщі. www.vusnet.ru.u.01-2-09.htm_2_s.
6. Шпорток Н. Адміністративно-територіальна реформа в Польщі: досвід для України. Вісник УАДУ. 2017. с. 75-89.
7. Стратегія та принципи здійснення реформ територіальної організації публічної влади в країнах ЄС: наукова розробка. К.: НАДУ, 2016. 52 с.

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження. Досягнення комунікаційних технологій досягли значного прогресу у подоланні часу та відстані, але соціальні та культурні відмінності все ще є значними перешкодами ефективному спілкуванню. Процеси спілкування відбуваються коли є конкретний культурний контекст, з унікальними нормативними переконаннями, припущеннями та спільними символами. Культура впливає на те, про що люди спілкуються і як вони спілкуються. Ця стаття пропонує культурний вплив на уявлення про ефективність засобів масової інформації. Автори просувають концептуальні знання шляхом представлення нових поглядів на культурний вплив на сприйняття медіа людей та їх ефективність. **Мета дослідження:** показати вагомість якості комунікації, дати визначення поняттю «комунікаційна культура суспільства» і провести розмежування між поняттями «комунікаційна культура» та «комунікативна культура», та показати, що, саме, культура впливатиме на те, як буде розвиватись комунікація. **Об'єкт дослідження:** людина в соціумі, комунікаційна культура, взаємодія між людьми різних країн. **Предмет дослідження:** соціальні та культурні відмінності, аналіз світоглядних, соціальних і методологічних аспектів проблеми комунікаційної культури. **Завдання дослідження:** зробити аналіз особливостей формування і розвитку комунікаційної культури, дослідити проблеми комунікаційної культури у філософському аспекті, розмежування понять «комунікативна культура» та «комунікаційна культура». Іноземні інвестиції продовжують різко зростати підживлюючись пошуком нових ринків, скороченням витрат на робочу силу, аутсорсингом операцій, підвищенням якості та інших конкурентних переваг. Одною з найбільш критичних проблем, з якими стикаються організації, коли вони розширюють свою діяльність, в нових країнах вчитись спілкуванню з місцевою робочою силою. Хоча досягнутий прогрес, у комунікаційних технологіях, великий прогрес у подоланні часу та відстані, а також пропонується більше можливостей спілкування та розвитку. Соціальні та культурні відмінності можуть зробити процес спілкування загадковим та складним. Розумно припустити, що суспільство, в якому знаходиться організація, впливатиме на спосіб діяльності організації[1]. Зростаюча глобалізація вимагає обих менеджерів і вчених розуміти складні наслідки різних методів спілкування для розуміння та реакції одержувача, фактичного повідомлення, яке надсилається. У багатьох організаціях міжкультурне спілкування є щоденною нормою, але менеджери та дослідники лише починають розуміти проблеми, які можуть відбуватися через варіації міжособистісних взаємодій. Дослідження показало, що більша частина невдач або успіхів міжнародних підприємств є пов'язані з якістю комунікації. Дослідження особливостей формування і розвитку комунікаційної культури визначається практичними потребами, тому що сприяє осмисленню якісних змін суспільства, глибоких соціальних трансформацій, особливо характерних для сучасного етапу розвитку цивілізації. Важливість осмислення проблеми комунікаційної культури визначається недостатністю її дослідження в рамках окремих наук (соціологія, інформатика тощо). Це обумовило необхідність глибокого аналізу світоглядних, соціальних і методологічних аспектів проблеми комунікаційної культури і, передусім, визначення сутності самого поняття «комунікаційна культура суспільства». Важливо відзначити недостатню розробленість проблеми комунікаційної культури й у філософському аспекті. Багато в чому це обумовлено багатозначністю термінів «комунікація» і «культура», що і становлять зміст поняття «комунікаційна культура». Всі перераховані вище аспекти визначають необхідність теоретичного осмислення комунікаційної культури, значення і роль якої зростає останнім часом пропорційно збільшенню обсягу інформації та каналів її обміну в суспільстві [2]. У зв'язку з полісемантичністю поняття «комунікаційна культура» виникає, насамперед, необхідність його уточнення як предмета дослідження теорії та історії соціальних комунікацій. Дане поняття співвідносне, з одного боку, з поняттям «культура», з другого боку – з поняттям «комунікація». Розглянемо окремо кожен з цих двох складових. Термін «культура» належить до числа багатозначних, і пояснюється це тим, що сама культура – вкрай складне, багатогранне явище, що виражає всі сторони людського буття. Саме тому її вивчають багато наук, кожна з яких виділяє предметом свого вивчення одну з її сторін, формулюючи при цьому своє розуміння й визначення культури. У сучасній літературі культура найчастіше розглядається як «історически визначений рівень розвитку общества, творческих сил и способностей человека, выраженный в типах и формах организации жизни и деятельности людей, в их взаимоотношениях, а также в создаваемых ими материальных и духовных ценностях». Це широке розуміння культури, що може бути використано для характеристики певних історичних епох, конкретного суспільства, народностей і націй, специфічних сфер людської діяльності. У більш вузькому значенні «під культурою розуміють сферу духовного життя людей»[3]. Щодо поняття «комунікативна культура» та «комунікаційна культура» слід відзначити наступне. Поняття «комунікативна культура» логічно пов'язує визначення сутності спілкування (взаємодія, стосунки, відносини, контакти, обміни тощо) в певну систему, визначає спілкування як цілісне суспільне і духовне, зокрема психологічне і моральне утворення. Крім того, визначення комунікації за допомогою категорії культури суттєво відрізняє її сучасне значення від технократичного, згідно з яким комунікацію розглядають лише як мережу каналів, якими передається певна інформація. В цьому значенні комунікативна культура близька за змістовим визначенням до комунікативної етики, системи моральних принципів, норм і цінностей, які покликані надавати як міжособистісним, так і загальносуспільним взаєминам гуманістичного значення. З огляду на це, соціально-комунікативна культура забезпечує, передусім, успішну адаптацію індивіда до соціального середовища, бо людина, яка спілкується, впевнена, що інші теж можуть мати власну позицію, мають здатність трактувати факти по-своєму, зважаючи на обставини. Соціально-комунікативна культура – це здатність особистості до максимальної репрезентації себе в соціумі. В цьому випадку можна вести мову про соціально-комунікативну культуру як технологію спілкування і налагодження міжособистісних взаємин у суспільстві, в процесі яких особистість, з одного боку, і суспільство, з другого, знаходять оптимальні шляхи для реагування на проблеми один одного, а з боку особистості – це й усвідомлення своїх вчинків і ставлення до оточуючих, підвищення здатності до саморегуляції. Таким чином, соціально-комунікативну культуру можна розглядати як феномен, що визначає специфіку взаємодії особистості й соціуму. В Тернопільській визначає соціальнокомунікативну культуру як «певний ступінь єдності комунікативних і соціальних властивостей індивіда, що виявляється в його вмінні розв'язувати різноманітні життєві проблеми засобами спілкування, налагоджувати міжособистісні стосунки на різних рівнях, здійснювати адекватну самореалізацію й адаптацію в сучасному суспільстві» [4].

Висновок: Отже, комунікаційна культура суспільства буде існувати завжди, і більше того, буде завжди розвиватись. А саме культура впливатиме на те, як люди будуть комунікувати, і про що спілкуватись. Багато в чому це обумовлено багатозначністю термінів «комунікація» і «культура», що і становлять зміст поняття «комунікаційна культура» А соціально-комунікативна культура визначає специфіку взаємодії особистості й соціуму. В той час як соціально-комунікаційна культура – це вся сукупність комунікантів, реципієнтів, повідомлень, форм, засобів спілкування, сприйняття та осмислення інформації, котрі ґрунтуються на сфері соціальних відносин і, в свою чергу, формулюють їх. У цьому змісті соціально-комунікаційна культура наближається до розуміння культури як такої (оскільки культура і є чинником, що інтегрує соціум) і представляє одну з проекцій розгляду її як цілісності. Саме завдяки комунікаційній культурі, рухаючись нагорі, інформаційний потік постійно приймається від кожного попереднього покоління кожним наступним і, розтікаючись по горизонталі, стає предметом суб'єктно-об'єктних інформаційних взаємодій, і, тим самим, – інструментом виховання, освіти і навчання, засобом соціалізації.

Список використаних джерел

1. ABR(American Business Review)Douglas N.Ross «Electronic Communications». URL: <https://tigerweb.towson.edu/ross/pdfs/american%20bus%20review%202001.pdf> Culture and Communication: Cultural Variations and Media Effectiveness. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/297033323.pdf>
2. Про сутність поняття «комунікаційна культура суспільства» / Н. І. Масі // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. URL:http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cn9B0ve2Luof:nbuv.gov.ua/j-pdf/bdi_2010_4_10.pdf+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua
3. Тернопільська Валентина теоритичні аспекти феномена «Соціально-комунікативна культура». RL:https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:JMzZPKJXyHAJ:https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/22/06_ternopilka.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРИСТОСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Спробуємо з'ясувати особливості пристосування політичної пропаганди в сучасному світі. Для цього зосередимося на тих методах політичної пропаганди, які застосовуються в окремих країнах. Умовно їх можна поділити на чотири системи:

1. Англо-сансонська система пропаганди. Вона охоплює США, Великобританію, країни Європи, Канаду. Англо-сансонська система використовує у своїй діяльності демократичні ідеї, секуляризацію. Суть її полягає у відділенні державної пропаганди від церкви. На основі цієї системи політична пропаганда носить світський характер, і ніяким чином не може бути пов'язана ще з чимось. Характерним методом цієї системи пропаганди є «обхід з флангу» або як ще його називають фактографічна пропаганда. Суть цього методу полягає в тому, що подається правдива інформація. Її точність відома всім глядачам, слухачам і читачам. Вона може бути легко перевірена будь ким. До такої категорії інформації відносяться фактичні дані. Це може бути, імена, назви вулиць, номера будинків, велика кількість деталей, які є правдивими і, в які ніби «запаковують» пропагандистські повідомлення. Через це її називають ще точно пропагандою. Суть цієї пропаганди полягає в тому, що вона не використовується проти свого власного народу. Вона заперечує використання брехні. В її основі не лежить лише повторення пафосних меседжів. Її потрібно слухати і самому робити висновки, тобто вона вимагає, аби слухач не просто приймав цю інформацію і бездумно їй вірив, а навпаки змушує громадян думати, самому вирішувати правда це чи ні [1, 39].

2. Російська пропаганда, яка розповсюджена в сучасній Росії. Вона характеризується на орієнтацію на поширення прямої неправди, яка в Західній Європі сьогодні рахується ознакою низької кваліфікації сучасного пропагандиста. Ця пропаганда спрямовується не на вузьку цільову аудиторію, а на широку групу. Вона є дуже суперечливою. Поєднує в собі різноманітні, часто не поєднувані погляди та ідеології. Її мета переконати громадян у неправдивій інформації, яку подає пропагандист, який намагається брехню видавати за правду. Постійно російська пропаганда використовує фальшиві факти для переконання. Вона намагається фальшовані факти логічно пояснити, подати їх як правду. На відміну від Радянського Союзу інформація не замовчується, вона подається, але під потрібним для російської влади куток зору, з відповідними коментарями і трактуваннями. Через те, що все подається із зміною фактів, тому в результаті у людей формується перше відношення до неправдивої інформації, яка потім цементується назавжди і сприймається як правда. При цьому варто підкреслити, що як і в росіяни, так і в багатьох їх противників, які свято вірять в те, що «імперія зла», яка крокує в нікуди, володіє величезним впливом. Мало того, ця імперія надихає, окрилює і відправляє у вічно нерівний бій з так званим ворогом для захисту своєї вигаданої правди і батьківщини. Багато науковців пояснюють це тим, що в феодально-плановій Росії не залишилося ніяких можливостей для політики і бізнесу. Невизнані «республіки» або дріб'язкові проблеми Європи та Америки є для багатонаціональної людини віддушиною. Єдиною можливістю хоч якось себе проявити або хоча б заслужити схвалення глядача [2, 101]. У той час свої невирішені проблеми росіяни відкладають на потім. Російська пропаганда ефективна. Вона дієва та агресивна. Добре заповнює свідомість усіх. Це пояснюється тим, що будь-який росіянин краще буде дивитися і слухати міфи, а ніж думати про створення політичної партії, яка і так ні до чого його не приведе, або ще гірше думати про російську занедбану економіку, причиною якої стала змова купри злочинців, які узурпували публічну владу у руках небагатьох. Новизна російської «інформаційної зброї» полягає в тому, що дуже важко повірити в здатність домовлятися. Також важко повірити або в те, що хтось вкладає мільярди доларів, щоб випустити в ефір телепередачі, які отримують за підсумками піввідсотка підтримки аудиторії. Але для російської пропагандистської машини є цінним все, навіть той пів відсотковий глядач [3, 27].

3. Китайська пропаганда, яка розповсюджується в сучасному Китаї. Характерною рисою виступає метод «промивання мозку». Це маніпулятивний метод змінити мислення, поведінку. Людина всупереч її волі і бажанню здійснює те, що їй наказують робити. Це дуже легко порівняти з гіпнозом. За цією пропагандою китайський уряд підтримує міцний контроль над засобами масової інформації та системою освіти, в яких подається лише потрібна інформація. Публічна влада в широких масштабах на основі жорсткого контролю проводить пропаганду з метою, яка не відповідає нагальним потребам всіх членів держави. Метод «промивання мозку» веде до маніпуляції масовою свідомістю громадян. Такі маніпуляції можливі, через те, що в державі низький рівень освіти. Також в Китаї обмежений доступ до незалежних засобів масової інформації. Громадяни залежні від розвитку економіки, а сама держава має тоталітарну політичну систему, для якої фальшування брехливої інформації один із дієвих засобів впливу на своїх громадян [4, 14]. Суть пропаганди зводиться до фрази: «формування суспільної думки». Для цього влада наймає собі пропагандистів, яким високо оплачує їхню роботу за активність, за поширення неправдивої інформації і т.д. У такому разі агітатори стараються виконати, запропоновану їм роботу, на відміну [5, 14].

4. Пропаганда арабських фундаменталістів. Цей вид пропаганди базується на сильній апеляції до релігії та антисимізму. Вона являється навіть сильнішою за аналогічні методи російської пропаганди, оскільки арабські фундаменталісти в основі своїх переконань ставлять безмежну віру. Останнім часом в арабському світі активно просуваються так звані джахад-слова. Основними методами, які використовують арабські пропагандисти це є проповіді та віртуальні послання. Сьогодні арабський світ відходить від транслювання фактів насильства, таких як обезголовлення. Це пояснюється його розумінням, що це може негативно вплинути на формування громадської думки, яку ісламський світ має про моджахедів, а це їм зовсім не є вигідним. Також великий вплив на формування ненависного відношення до немусульманського світу має демонстрація арабськими фундаменталістами страждань ісламського світу. При цьому вони цитують рядки з Корану, які закликають до джихаду проти невірних. Останнім часом фундаменталісти почали широко використовувати Інтернет. Хоча варто відзначити, що не дивлячись на те, в Єгипті доступ до Інтернету мають 27%, в Лівії – 6% громадян, але це є досить активні молоді люди, на яких якраз і розраховують арабські фундаменталісти, які намагаються «впарити» молодим арабам ідеї безмежної віри [6, 86]. Головним висловом арабських фундаменталістів є слова пророка Мухаммеда: «Найкращий жихад – це сказати одне слово правди тиранові». Саме на цьому афоризмі Аль-Каїда заснувала свою пропагандистську стратегію. Вона її використовує під час арабських революцій, щоб використовувати боротьбу проти режимів тиранів заради власної мети, яка також є некращою.

Таким чином, можна зробити висновки, що методи пропаганди існують для впливу на систему ідейних, громадських і політичних установок людей, які змінюються шляхом створення нових установок або через посилення (послаблення) вже існуючих. Так, вчений Л. Войтасин, визначає установку як сформульовану під впливом пропаганди, виховання і досвіду відносно стійку організацію знань, почуттів і мотивів, що викликають відповідні почуття людини до ідейних, політичних і суспільних явищ навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Аронсон Э., Пратканис Э. Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения. СПб.: Прайм-еврознак, 2011. 384с.
2. Гончарук-Чолач Т., Джугла Н. Теорія та практика політичної пропаганди. Підручник. К.: Ліра-К, 2020. 260 с.
3. Гуревич П. С. Пропаганда в идеологической борьбе. М., 2007.
4. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. М., 2016. 344с.
5. Гончарук-Чолач Т. Засоби масової інформації в політичному житті суспільства. К.: Ліра-К, 2020. 254 с.
6. Fishbein M., Ajzen I. Belief, Attitude, Intention, Behavior: An Introduction to Theory and Research, Reading, 2015. 358 pp.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТЕРЕОТИПИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти відкриває нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами. У зв'язку із цим цінним для нашого дослідження є вивчення питань запровадження інклюзивної освіти в різних країнах на основі аналізу науково-педагогічних джерел і національних нормативно-правових документів. Однією з перших держав, яка визнала інклюзивне навчання найприйнятнішою формою здобуття освіти дітьми з особливими потребами є Італія. Завдяки розробленій там системі інклюзивного навчання діти з особливими потребами отримали такі ж можливості для здобуття освіти, як і їх однолітки. Одна з основних тез навчання дітей з особливими потребами в Італії – максимальне залучення таких дітей до навчання в закладах масового типу. На сьогодні понад 90% таких дітей навчаються разом зі своїми однолітками. Друга не менш важлива стратегія - створення комфортних умов для навчання та перебування усіх школярів. Зокрема, враховуючи зміни до «Закону про освіту» 1977 р. в Італії діти з особливостями розвитку отримали можливість відвідувати школи поблизу власних домівок та навчатися разом зі своїми однолітками. При наповненні класу – до 20 учнів здобувають освіту не більше двох учнів з особливими потребами.

Очевидно, в силу історичних причин, географічних умов, спільності багатьох проблем особливу зацікавленість викликає досвід Польщі. Можна зауважити, що низка проблем, над якими польські колеги розпочали системну роботу десятиліття тому поступово стали, або в найближчому майбутньому стануть, пріоритетними для нашої країни. Достатньо згадати структуру унікального документа з красномовною назвою «Рапорт про інтелектуальний потенціал Польщі», освітні законодавчі документи, фінансування з розрахунку на одного учня, студента, проблеми профілактики мобінгу і булінгу в школах, агресивна поведінка в Інтернеті (кібарагресія), залежність від віртуального середовища, допомога дітям з аутизмом, розуміння суті проблеми гіперактивних дітей (ADHD), психологічну допомогу батькам дітей з інвалідністю, педагогіку творчості, прородинну політику [1]. Тривалий час основним інститутом виховання дітей з різними захворюваннями в Польщі, вважалися спеціальні школи, організовані за принципом навчання дітей, які мають певний недолік. З кінця 70-х рр. XX ст. у Польщі стає популярною альтернативна система, яка пропонує організацію інклюзивної освіти і виховання дитини з особливими потребами в умовах масових загальноосвітніх закладів [2].

У Бельгії ще у 1978 р. законодавчо закріплено право батьків вибирати освітню установу для своєї дитини. «Законом про освіту» 1960 р. передбачено створення служб психолого–медико–соціального супроводу. При роботі з батьками фахівці служб вичерпно інформують щодо надання освітніх, медичних та соціальних послуг, допомагають у прийнятті рішень стосовно перебування дитини в тому чи іншому навчальному закладі, допомагають в одержанні різних видів медичної та соціальної допомоги. В Бельгії функціонують муніципальні освітні заклади. Вони фінансуються органами місцевого самоврядування. За кошти громадських фондів утримуються громадські освітні заклади. Релігійні, громадські організації, приватні особи мають гарантоване державою право утримувати приватні заклади. Спеціальні педагоги на штатних засадах та за угодами зі спеціальних шкіл працюють у школах з інклюзивним навчанням. Їх основними завданнями є індивідуальні заняття з дітьми з особливими потребами - на початковому етапі навчання та ознайомлення вчителя з особливостями дитини, надання консультацій, усунення бар'єрів при переході зі спеціальної школи в загальноосвітню. Діти з особливостями розвитку, що були переведені зі спеціальних шкіл, протягом першого року навчання продовжують одержувати необхідну спеціальну допомогу, далі ця допомога надається індивідуально та за потреби. Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють його адаптації.

Цікавим в науковому плані є досвід Великої Британії, яка займає п'яте місце у світі за номінальним ВВП, дев'яте місце за ВВП, враховуючи купівельну спроможність, та чотирнадцяте місце в індексі людського розвитку і уже майже 30 років на законодавчому рівні впроваджує інклюзивну освіту у навчальних закладах.

У 1998 р. прийнято Закон «Про стандарти шкільної освіти». Відповідно до цього Закону органи місцевої влади були зобов'язані захищати дітей з особливими освітніми потребами віком чотирьох років до місцевих шкіл за запитом їхніх батьків. У 2000, 2011 р. урядом Великої Британії було прийнято та ратифіковано факультативні протоколи до Конвенції про права дитини, якими гарантувався особливий захист соціальних прав дітей, покладався обов'язок на місцеві органи влади враховувати потреби та бажання дітей з особливими потребами, перш ніж приймати рішення не на користь формування інклюзивного середовища [3]. Варта зазначити, що Міністерство у справах дітей, шкіл та сімей, парламент Великої Британії формують політику та законодавство, місцева влада організує міжвідомчу взаємодію та координацію на місцевому рівні, контракує та надає послуги [4, 58]. Інклюзивне навчання полягає в забезпеченні можливості для дитини з особливими потребами навчатися в школі разом з однолітками, за індивідуально підбраною програмою, належно створеними умовами для навчання. Важливою є система оцінювання, яка допомагає дітям вчитись, а не змагатись. Навчання проходить у малих групах, а держава дбає, щоб приміщення шкіл, навчальних класів відповідали принципу доступності, безбар'єрності [5, 56].

Отже, проаналізувавши основні напрямки організації інклюзивного навчання в Італії, Польщі, Бельгії та Англії можна зробити висновок, що громадянське суспільство крок за кроком живає заходів щодо максимальної інтеграції осіб з особливими потребами в загальноосвітні навчальні заклади за винятком тих випадків, коли це неможливо зробити у зв'язку зі станом здоров'я дитини чи вибором батьків спеціалізованого закладу. Реалізації права на інклюзивну освіту в різній мірі в кожній окремій державі сприяють як органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування, громадські та релігійні організації, приватні особи шляхом утворення, забезпечення фінансування та діяльності відповідних закладів, тому для результативного аналізу важливо сконцентруватися на пошуку закономірностей процесу, який досліджується.

Список використаних джерел

1. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. URL: [http:// psae-jrnl.nau.in.ua/journal/ 4_72_2_2019_ukr/ 12.pdf](http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/4_72_2_2019_ukr/12.pdf).
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В., Чигур Р. Ю. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії. Науковий огляд. № 1 (64). 2020. С. 10-20
3. Безпалько О.В., Комар І.М. Нормативне забезпечення права на освіту з обмеженими функціональними можливостями у Великій Британії. URL: file:///C:/Users/Taras/Downloads/VchdpuP_2014_115_9.pdf.
4. Вербінець А.А. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип.51. С. 90-97.
5. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии. Москва: Экзамен, 2003. 256 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Сьогоднішня реформа місцевого самоврядування є відповіддю на яку так довго очікувало українське суспільство. Українська держава потребує створення нової ідеології управління. Вона має бути направлена на побудову готовності управлінців до прийняття рішень в умовах громадянського суспільства, формування адміністративної культури, підвищення особистої відповідальності з орієнтацією на служіння своєму народові. Тут варто наголосити, що реформа місцевого самоврядування не буде успішною без удосконалення адміністративно-територіального устрою. Через це розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації публічної влади в Україні [1]. Здійснення даної мети потрібно зробити за рахунок створення сприятливих умов для сталого розвитку територіальних громад. Концепція визначила напрями, механізми та терміни формування дієвого місцевого самоврядування та територіальної організації публічної влади для побудови якісного середовища для населення. Вона також передбачає надання доступних і високоякісних публічних послуг. Також за Концепцією повинні бути створені інститути прямого народовладдя. А також мають бути задоволені інтереси населення в усіх сферах життєдіяльності на певній території, узгоджені інтереси держави і територіальних громад [2].

Концепція зазначає, що через інколи незначні розміри територіальних громад, органи місцевого самоврядування в Україні не мають змоги здійснювати надані їм нормативно-правовими актами повноваження. Удосконалення вимагає також і система територіальної організації публічної влади. Диспропорційність адміністративно-територіального устрою, а саме брак цілісної території адміністративно-територіальної одиниці, існування територіальної громади села, селища, міста у складі іншої територіальної громади або на іншій території, спонукає виникненню конфліктів компетенції між органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади [3, 50].

Таким чином, Концепція має на меті рівномірний розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях. Не можна трактувати структурні зміни як втрату повноважень. Вони допоможуть залучати ресурси, які використовують місцеві органи публічної влади [4, 78]. Мета реформи – утворити адміністративно-територіальні одиниці, які б виконували свої повноваження. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» наділяє органи місцевого самоврядування особистими повноваженнями, в межах яких вони існують самостійно та несуть відповідальність за своє функціонування. Тут варто наголосити, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади [5, 20].

Перспективними напрямками діяльності територіальних громад мають стати:

1. Здійснити реформування органів публічної влади на місцевому та регіональному рівнях на основі повного забезпечення громадян соціальними та адміністративними послугами.

2. Для контролювання якості надання населенню встановлених послуг розробити механізми.

3. Повне задіяння мешканців територіальних громад до прийняття управлінських рішень, поширення демократичних принципів [6, 50-52].

Основні питаннями, які можуть вирішувати громадяни на місцевому рівні визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». На сучасному етапі здійснюються зміна повноважень різних органів публічної влади. Важливою проблемою в умовах децентралізації є збільшення повноваження громадян у земельних питаннях. Особливо це питання стоїть гостро сьогодні, коли йде процес прийняття різноманітних нормативно-правових актів по приватизації землі в Україні. Через це таким важливим є залучення до цієї надважливої проблеми територіальні громади, оскільки для їх мешканців це актуально, щоб земля не потрапила не в ті руки [7, 233-248].

Таким чином, для ефективного та прозорого виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень потрібно дотримуватися таких принципів: потреба у ресурсах, які необхідних для виконання повноважень органів місцевого самоврядування; рівномірне надання дотацій на основі уніфікованих стандартів для здійснення послуг; роздача трансфертів з державного бюджету кожному місцевому бюджету; вважати фінансовою основою для здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень податки і збори, які пов'язані з територією; закріплення за місцевими бюджетами частки фінансів, які надходять за рахунок сплати податків на прибуток юридичних осіб; закріплення права регулювання ставки місцевих податків і зборів; заборона надання податкових пільг, які зменшують власні доходи місцевих бюджетів; залучення кредитів для інвестиційного розвитку; збільшення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів методом впровадження програмно-цільового програм; закріплення майна, а саме землі, яка знаходиться у власності територіальних громад; право користуватися земельними ресурсами на своїй своїй території; залучення громадян до прийняття різноманітних управлінських рішень так створення відповідних механізмів; право надання загальним зборам населення ініціювати позачергове звітування посадових осіб перед громадою; формування консультативно-дорадчих органів для проведення консультацій з населенням; право громад на місцевий референдум; вдосконалення процедури утворення органів самоорганізації населення; застосування механізмів здійснення держадміністративних контролю на основі нормативно-правових актів; місцевим радам заборонити висловлювати недовіру головам місцевих держадміністрацій.

Отже, децентралізація фактично є процесом перерозподілу владних повноважень і розмірів компетенцій між центральним і місцевими органами публічної влади. При цьому наголос падає на місцевий рівень. При дослідженні проблем децентралізації, варто знайти баланс централізації та децентралізації, тоді успіх не забариться.

Список використаних джерел

1. Сівков С. Концептуальне визначення сутності поняття «місцеве самоврядування». 2015. № 1-2/1-6 (17-18). с. 235-240.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014. № 333-р «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». Урядовий кур'єр, 2014. № 67. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
3. Саламатов В. Проблема розуміння ефективності діяльності державними службовцями. Підвищення ефективності державного управління: стан, перспективи та світовий досвід: Збірник наукових праць. К., 2009. с. 82-88.
4. Батанов О. В. Феноменологія сучасного європейського муніципалізму та місцевого самоврядування в Україні. Часопис Київського університету права. 2012. № 4. с. 77-81.
5. Гончарук –Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2019. 267 с.
6. Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні. Право України. 2011. № 12. с. 24-27.
7. Коваленко А. І. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія і практика. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. с. 306

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Як відомо, без знання минулого неможливо побудувати майбутнє. Більшість подій сьогодення пов'язані з проблемою формування української нації та держави. Наприклад, чому серед нас немає єдності? З якої причини Схід та Захід так відрізняються одне від одного? Як так сталося, що «брані народи» зараз фактично ворогують? На більшість з цих питань можна буде дати відповідь після прочитання даної статті. **Мета дослідження** – дослідити історію формування сучасної української нації та визначити основні проблеми. **Об'єкт дослідження** – українська нація. **Предмет дослідження** – проблематика формування української нації.

Завдання дослідження: розглянути основні історичні процеси формування української нації, проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки, визначити основні проблеми. Нація – найвища органічна форма суспільного зв'язку, що виникає на підставі усвідомлення спільності походження (споріднення), мови, культури, історичних традицій і спільної мети в державно-політичних змаганнях [1, с. 1104]. Українська нація починає формуватися в XIX ст. Велику роль у її розвитку відіграє інтелігенція, яка несе інформацію в інші верстви населення. Наприклад, «Енеїда» І. Котляревського (1798 р.) стала початком нового етапу в літературі, оскільки була першим твором, написаним живою українською мовою. Не менш вагому роль відіграла «Історія Русів» (1846 р.), яка пропагувала ідею ствердження права кожного народу на самостійний державний розвиток [2, с. 156]. Національну ідею поширювали члени Кирило-Мефодієвського братства, зокрема М.Костомаров, П.Куліш, М.Гулак, Т.Шевченко. В умовах тогочасної залежності України від Російської імперії за будь-які прояви патріотизму неугодних владі заарештовували та розвозили по концтаборах Сибіру. Натомість в Австрійській імперії до підконтрольних територій ставилися набагато полюбливіше, тому національне відродження на західноукраїнських землях мало не лише культурний, а й політичний характер. Очолило рух духовенство, зокрема І.Могильницький, який у Перемишлі в 1816 р. створив освітнє товариство галицьких греко-католицьких священників. Продовжила їх діяльність «Руська трійця», до якої належали молоді студенти богослов'я М.Шашкевич, І.Вагилевич та Я.Головацький. Вони збирали фольклор і готували збірки до друку народною мовою, але найбільшим досягненням був альманах «Русалка Дністровая», видана в 1837 р. у Буді (Будапешті). Цей твір став політичним маніфестом українського національного руху, пропагував ідеї власної державності та єдності [2, с. 167]. У 1848 році в Галичині та Буковині скасували кріпацтво. Це одна з основних причин заснування 2 травня 1848 у Львові першої політичної організації українців – Головної Руської Ради, яка стала ініціатором видання єдиної українськомовної газети – «Зорі Галицької». Внаслідок війни Російська й Австро-Угорська імперії ослабли. Поразки на фронті, харчові труднощі, погане становище робітництва, вороже ставлення малоземельного селянства до великої власності, національні суперечності стали приводом до соціалістичної революції в Росії. Серед загального заворушення Тимчасовий Уряд поступово втрачав свій престиж [3, с. 500]. Це дало змогу 17 березня 1917 року створити в Києві Українську Центральну Раду – своєрідний український парламент, осередок національно-демократичного руху. 23 червня Рада видала I Універсал, який проголошував автономію України. II Універсал, датований 16 липня, був «кроком назад». УЦР відмовлялася від самочинного прийняття автономії та мала чекати рішення Всеросійських Установчих зборів. Проти цього виступили самостійники. Їхня спроба встановити контроль над Києвом була придушена військами Тимчасового уряду. Авторитет ЦР впав, а момент максимального національного піднесення було втрачено. Ні III Універсал, який 20 листопада проголошував Українську Народну Республіку як рівноправну частину Росії, ні IV, що 22 січня 1918 засвідчив незалежність УНР, не мали на народ сильного впливу. Як наслідок, 8 лютого більшовики окупували Україну. 14 грудня влада перейшла в руки Директорії. У цей час у Львові ведуться бої між поляками й українцями за відповідні території. 13 листопада 1918 р. проголошена Західноукраїнська Народна Республіка. Найбільшою заслугою ЗУНР і Директорії був Акт злуки – об'єднання українських земель (22 січня 1919 р.). На жаль, держава недовго залишалася єдиною. Внаслідок Варшавського (1920) та Ризького (1921) договорів Західна Україна остаточно стала частиною Польщі. 30 грудня 1922 р. Східна Україна ввійшла до складу СРСР як Українська Соціалістична Радянська Республіка. Найбільше утисків зазнала українська нація за більшовицького тоталітаризму. Внаслідок політики воєнного комунізму в країні настала криза. Про це може свідчити масовий голод 1921-1923 рр. Через протести більшовики були змушені тимчасово покращити умови життя людей. В Україні та в інших республіках Радянського Союзу стали впроваджувати неп. Також проводилася політика «коренізації» (для УСРР – українізації). Почали викладати в школах і вишах, а також видавати пресу й книги рідною мовою, вивчати історію, традиції. Якщо більшовики розвиток української науки й культури розглядали з погляду своїх політичних планів, то громадянство бачило в цьому національну справу і використовувало всі можливості для більших досягнень, не зважаючи на більшовицькі настанови і, здебільшого, всупереч їм. Великих успіхів в цьому досягли завдяки співпраці діячів старшого покоління (Грушевський, Єфремов та інші) з молоддю [4, с. 548]. На жаль, у 1928 р. неп було відкинуто, натомість розпочалася радянська модернізація: форсована індустріалізація, насильницька колективізація, ідеологізація суспільного й культурного життя [2, с. 310]. У літературі та мистецтві впроваджувався соціалістичний реалізм, розпочалися масові репресії. Влада знищувала найкращих представників українства, «промивала мізки», підірвала генофонд нації. Найстрашнішим злочиним сталінізму проти українського народу був Голодомор 1932-1933 рр. Західна Україна в цей час перебувала під владою Польщі. Звичайно, там теж були мовні утиски, колонізація, осадництво, але порівняно з політикою СРСР ставлення було значно краще. Лише в 1939 році західноукраїнські землі ввійшли до складу УРСР. У 1953 помер Сталін. Після нього, звичайно, продовжувався терор, але репресій було набагато менше, про що свідчать такі рухи, як дисидентство та шістдесятництво. Звичайно, лише в 1991 році, зі здобуттям незалежності, українська нація змогла вільно розвиватися.

Висновок. Отже, основна причина того, що Захід та Схід так відрізняються одне від одного – різні умови формування населення. Справді, влада в Австро-Угорщині та Польщі ліберальніше ставилася до підконтрольних територій, ніж у Російській імперії чи СРСР. Таким чином, національний рух у західних землях мав більше можливостей для розвитку. Крім того, стає зрозуміло, що Росія завжди зазіхала на території України.

Список використаних джерел

1. Онацький С. Українська Мала Енциклопедія. Кн.9: Літери На–Ол. Буенос-Айрес, 1962. С. 1104-1105.
2. Історія України. Комплексне видання для підготовки до ЗНО 2019. Тернопіль, 2019. С. 155-364.
3. Енциклопедія українознавства. Загальна частина (ЕУ-1). Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. Т. 2. С. 498-527.
4. Енциклопедія українознавства. Загальна частина (ЕУ-1). Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. Т. 2. С. 543-566.

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Загострення воєнно-політичного протистояння США та Російської Федерації з обранням президентом США Джо Байдена яскраво продемонструвало значимість українського питання у міжнародній політиці сучасного світу. Більше того, територія України набуває статусу східного форпосту Західної цивілізації перед лицем загрози путінської Росії з її неімперськими геополітичними устремліннями. Хоч українська влада і сприймає США у якості свого стратегічного партнера, але де-юре Україна не є учасником колективної безпеки НАТО, а тому це партнерство не є достатньо формалізованим та інституціоналізованим. За цих обставин уся відповідальність за захист суверенітету й територіальної цілності України лягає на Президента та Збройні сили України, українську націю загалом. Тому актуальною науковою та практичною проблемою є критичний аналіз концептуальних засад національної безпеки України з метою ідентифікації їх слабких компонентів, що і є метою даної статті.

Над проблематикою національної і державної безпеки та їх складових в Україні працює чимала когорта науковців. Їхня діяльність активізувалась напередодні й після ухвалення Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.) та загострення відносин між Україною та Росією. У згаданому Законі певним чином сформульовано дефініцію поняття «національна безпека», визначені її суб'єкти, об'єкти та принципи, заходи з забезпечення країни від внутрішніх та зовнішніх загроз. Водночас все ще наявні теоретико-методологічних проблем осмислення сутності та змісту категорії «національна безпека»: домінують радянські етатичні й авторитарні традиції визначати безпеку країни через поняття «державна безпека», підпорядковуючи йому смисл національної безпеки або отожднюючи їх; як не парадоксально, поняття «нація» не фігурує ні в переліку об'єктів, ні суб'єктів національної безпеки, а замість нього вживається абстрактний термін «суспільство»; з поля зору випадає така соціальна реальність, як українська етнічна нація, яка має значні безпекові проблеми в умовах відродження та модернізації; в контексті вивчення національної безпеки не наголошується на тому, що головним інструментом її забезпечення є не просто держава, а національна держава, і що формування такої держави поки що не завершено; в дослідженнях безпекової теми творчо не використовуються досягнення сучасної етнополітології щодо сутності та різновидів нації, теорії національної генези та розвою націй в умовах модерну та постмодерну; недооцінюється роль громадянського суспільства, його інституцій у реальних процесах захисту суверенітету й цілності як української нації [2].

Ведучи мову про співвідношення національної та державної безпеки, слід мати на увазі, що, по-перше, в умовах демократії життєво важливі інтереси нації, її членів стоять вище інтересів держави, а тому пріоритетною є національна безпека, тобто державна безпека підпорядкована забезпеченню нації. По-друге, надмірна етатизація національної безпеки веде до встановлення авторитарного чи тоталітарного режимів, що часто виправдовується гіперболізацією загроз державній безпеці, прикладом чого є Росія. По-третє, як показує український та зарубіжний досвід, національна безпека може бути підірвана через антинародну політику самої держави та зраду національних інтересів правлячою елітою. По-четверте, в умовах сучасного світу безпека національної спільноти може бути надійно забезпечена лише дієздатною національною державою, яка відповідно захищена силами спеціальних державних органів, інституціями громадянського суспільства та міжнародними організаціями на основі безпекових угод.

У вдосконаленні державної безпекової політики української нації та держави покликана відіграти «Стратегія національної безпеки України», що ухвалена Радою національної безпеки і оборони України та введена в дію Указом Президента України 14 вересня 2020 р. [3]. У цьому документі пріоритетами національних інтересів та забезпечення національної безпеки визнано такі: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція. На першому місці серед напрямів реалізації цих пріоритетів стоять відновлення миру, територіальної цілності та державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях України на основі міжнародного права, а також забезпечення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією незаконної окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. Передбачено також «розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО» [3]. Серед поточних та прогнозованих загроз національній безпеці України вказується на те, що сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійної та ідеологічного фундаменталізму, нелегальної міграції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового ураження тощо. Окремим пунктом серед заходів реалізації Стратегії національної безпеки зазначається, що потрібний неослабний громадський контроль за діяльністю органів державної влади щодо реалізації Стратегії силами громадянського суспільства. Документом передбачено розроблення п'ятнадцяти стратегій для окремих сфер національної безпеки – воєнної, інформаційної, кібернетичної, зовнішньополітичної тощо.

Важливу заяву щодо актуальних чинників безпеки України зробив Ентоні Блінкен 6.05.21р під час його візиту в Україну. Держсекретар США вважає, що двома найголовнішими викликами України є зовнішня загроза від Росії та внутрішня загроза. Остання включає корупцію та олігархів [1]

Однак розробники базового стратегічного документу на передбачили планування безпекових заходів у сфері етнополітичних відносин і обійшли стороною питання про національну ідею. Поняття «нація» вжито лише один раз, коли йдеться про захист української культури та ідентичності: «рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності» (пункт 46).

З огляду на те, що визначальним у формуванні, функціонуванні та трансформації національних спільнот є діалектичне й органічне поєднання їх політичної і культурної (етнокультурної) самоорганізації [4], у стратегії національної безпеки перш за все мають бути чітко окреслені та змістовно визначені політична безпека української етнічної та політичної нації і їх етнокультурна безпека. Недопустимим є створення кращих чи гірших безпекових умов для етнічної або політичної українських націй, що зрештою зумовить конфлікти між ними та провокуватиме дезінтеграцію українського суспільства. Подібні перекося, як показує новітня українська історія, призводять до революційного збурення народу та зовнішнього втручання в життєдіяльність держави й суспільства.

У свідомості українського народу слід цілеспрямовано формувати патріотичну настанову на те, що захист нації та національної держави є священним обов'язком громадянина. Населення країни має бути готовим до обстоювання національної безпеки на засадах народної самооборони в добровільних формуваннях, особливо коли держава не є достатньо дієздатною, або коли до влади прийшли агенти інших держав. Слід творчо використати досвід США, Франції та інших політич, в яких створено особливий різновид Національної гвардії – воєнізовані структури із резервістів та добровольців, які, поєднуючи перебування у підрозділах Гвардії з роботою за основним фахом, періодично проходять військову підготовку і в кризових ситуаціях можуть швидко стати на захист Вітчизни.

Українську державу як суспільний інститут, її безпеку потрібно розглядати насамперед як умову і засіб забезпечення української нації. Слід врахувати, що сучасна українська держава повинна мати офіційний статус і сутнісні риси національної держави, тобто держави, яка виражає життєво важливі потреби й інтереси української нації (етнічної та політичної), плекає і примножує славні традиції національної самооборони.

Оскільки за національну безпеку відповідають очільники держави, необхідно виробити нормативні акти, які б забезпечили посилення вимог до морального та освітньо-професійного рівня правлячої еліти, в т. ч. були спрямовані на забезпечення належного представництва осіб української національності у парламенті, уряді та адміністрації глави держави.

У доктрині національної безпеки слід чітко сформулювати тезу про те, що впродовж усієї історії підступним і вкрай небезпечним ворогом української нації є Росія з її середньовічним імперським мисленням та поведінкою. З огляду на це слід докласти максимум зусиль для блокування політичного, економічного й гуманітарного (у т. ч. релігійного) впливу Російської Федерації на процеси в Україні та наполегливо підтримувати дії, спрямовані на входження української держави в систему колективної безпеки демократичних країн Європи та набуття членства в НАТО.

Політика національної безпеки, її реалізація мають формуватися на засадах публічності та демократичної участі широкого народного загалу. Паралельно з Радою національної безпеки і оборони України як державною інституцією, що розробляє та здійснює заходи з національної безпеки, слід створити громадську раду з національної безпеки, якій буде надано можливість контролювати діяльність Президента та РНБОУ, а також право висловлювати недовіру до конкретних осіб, в результаті чого порушуватимуться питання про їх

відставку. До складу такого органу можуть входити лідери громадських формувань, науковці, діячі культури і мистецтва, церковні ієрархи, інші моральні авторитети нації.

Список використаних джерел

1. Блінкен Е: Перед Україною стоять два виклики – Росія і корупція, і вони взаємопов'язані. URL: ua.interfax.cjm.ua/news/general/742247.html.
2. Закон України «Про Національну безпеку України». №2469-УІІ від 21.06.2018 р. URL : [uk.wikipedia.org/wiki/Закон України_»Про_національну_безпеку_України.»](http://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_»Про_національну_безпеку_України.»)
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони країни від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України №392/2020. URL : president.gov.ua/documents/3922020-35037/
4. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : моногр. Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 292 с.

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ГРОМАДСЬКИХ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Сучасні і громадські протестні рухи в країнах Європи та світу стали характерною ознакою світової цивілізації, що засвідчує прагнення народів до формування справедливого суспільного ладу та демократичного устрою. Вони викликають резонанс у сусідніх державах та міжнародних організаціях, що пришвидшує трансформацію світового політичного та правового порядку. Однією із необхідних умов успішних національних протестних рухів є їх міжнародна підтримка, що переконливо продемонструвала солідарність світу з рушійними силами Революції гідності в Україні. Те ж саме можна сказати про масовий протестний рух у Білорусі, що був викликаний фальсифікацією результатів президентських виборів у цій державі. Прогресивна громадськість світу знову стала на бік протестантів. **Метою** даної статті є формування концептуальних засад міжнародної солідарності щодо національних громадських протестних рухів в умовах глобалізованого світу.

Теоретико-методологічною основою дослідження є праці В. Северинюка, О. Рудакевича, О. Дергачова та інших вітчизняних науковців в яких розкрито сутнісні ознаки політичної поведінки народних мас в контексті глобалізаційних процесів, а також напрацювання ряду впливових зарубіжних вчених з цієї проблематики (дослідження Г. Кіссінджерта ін.).

Для будь-якої державної влади необхідна легітимність. І здобути її необхідно двічі: в рамках внутрішньої політики та в рамках світової спільноти. Г. Кіссінджер резонно зауважив, що «баланс між легітимністю і владою - надзвичайно складний і крихкий; чим менше територіально географічна зона, в якій він застосовується, чим гармонічніші культурні принципи в його межах, тим легше досягти життєздатної згоди» [2, с. 7]. Це працює і в зворотному напрямі – чим більша територія і культурна дисгармонія, тим хиткіший баланс. В даному контексті це твердження буде справедливим не тільки для окремо взятих держав, але й для міжнародних організацій. Тому вони декларують такі цінності та цілі, що дозволили б об'єднати різні держави в боротьбі за суспільний прогрес. В більшості своїй це загальнолюдські цінності. Організація Об'єднаних Націй, наприклад, діє згідно прийнятої нею Загальної декларації прав людини (1948) та Декларації про принципи міжнародного права (1970). Саме тому питання громадських протестних рухів в умовах глобалізації уже не є внутрішнім питанням окремо взятої держави, як це було на початку ХХ століття, а стало предметом підтримки чи осуду міжнародною спільнотою й несе за собою економічні і зовнішньополітичні наслідки. Іншими словами, щоб не стати другою Північною Кореєю національні держави змушені поступатися певним історичним, культурним чи соціальним спадком заради легітимності в рамках міжнародної спільноти. Новітня історія засвідчує наростання не лише національних, а й наднаціональних рухів – панарабізму, пантюркізму, пангерманізму, панславізму тощо як рухів за об'єднання в єдиній культурно-політичній спільноті кількох, здебільшого суміжних, держав на основі спільних культурних рис [4, с. 238].

В цьому контексті стає цікавим вирішення та результативність внутрішніх конфліктів між громадянами та владою в окремих державах. Серед можливих причин протестів, найбільшу увагу міжнародна спільнота звертає на ті, що стосуються електоральної легітимності влади та збереження прав людини.

В політологічній дискусії такі громадські протестні рухи ввійшли під назвою «кольорові революції» – сукупність політичних подій, причини яких криються як у внутрішніх, так і у зовнішніх факторах [6, с. 29], серед яких суттєвими є такі: втрата контролю чинної адміністрації над політичними перехідними процесами; духовно-ідеологічні агресії та гуманітарні інтервенції, які здійснюються за допомогою інформаційно-комунікативних технологій; утручання іноземних учасників у конституційні процеси в середині країни.

О. Дергачов називає три рушійні сили «кольорової революції»: спонсорів протесту, організаторів протесту та протестантів [1, с. 344]. Втім, ми пропонуємо включити в перелік четверту силу – міжнародну спільноту, що легітимізує дії протестантів.

Методологічно громадські протестні рухи обґрунтовуються концепцією В. Северинюка щодо «політичної поведінки». Поведінка є інструментом, який вносить зміни в елементи зовнішнього оточення, але тільки в тому разі, якщо вона сама є наслідком-реакцією на дію підкріплених позитивних стимулів [5, с. 22]. Одним з таких стимулів слід вважати міжнародну підтримку.

Ми погоджуємось з твердженням В. Северинюка, що поняття «політична поведінка» змістовно є найбільш осяжним щодо «політичної активності, дії, участі, діяльності, функціонування» тощо. В даному дослідженні нас цікавить один з основних компонентів політичної поведінки, а саме – «детермінант» як сукупність внутрішніх мотивів суб'єкта та сторонніх чинників впливу на нього [5, с. 90–93]. Детермінант включає в себе «мотиви» та «чинники впливу» або регулятори. Мотив як усвідомлений політичний інтерес, а регулятор як тривалий зовнішній вплив на суб'єкта політики, результат якого може виявитися по-різному: 1) сприяти подальшому зміцненню і збагаченню існуючої мотиваційної системи індивіда чи групи; 2) так чи інакше, але видимо корегувати політичні уподобання, запити, активність тощо і сприйматися як природний процес; 3) викликати стан амбівалентності, своєрідної «політичної депресії».

Міжнародна спільнота виступає в даному контексті саме як регулятор. Для зручності аналізу виділимо лише кілька умовних груп детермінант, що так чи інакше дають запит міжнародній спільноті на легітимність під час протестів: 1) інституціонально-нормативні – хоч залежить від особливостей конкретних політичних систем, але де-факто оцінюються міжнародно лише як легітимні/нелегітимні; 2) ідеологічні – хоч відображає концептуально оформлені уявлення лише окремих політичних суб'єктів, наприклад націй, громадських рухів тощо, але міжнародно оцінюються в практичному втіленні ідей; 3) ціннісні – оскільки політичні сили декларують ідеї, що згодом трансформуються в політичні цінності, то міжнародна спільнота уважно слідкує за традиціями, звичаями, архетипами, стереотипами, міфами, символами тощо, що входять до складу політичної культури, адже в перспективі можуть сприйматися людьми на чуттєво-емоційному і, що більш важливо, на реакційному рівнях; 4) глобалізаційні – вироблення спільних правил політичної поведінки світового співтовариства.

Наведемо історичні приклади міжнародної підтримки «кольорових революцій». Успішним випадком, коли зовнішньою силою було захищено демократичні цінності в країні можна назвати Ліван. У 2005 році відбулась Кедрова революція – масові протести за вивід сирійських військ з території Лівану. Тоді парламент Лівану під тиском Сирії продовжив максимальний термін перебування на посту, щоб дозволити сирійському президенту залишитися при владі. Рада Безпеки ООН звинуватила Сирію в дестабілізації обстановки в країні. Сирія опинилась під загрозою міжнародної ізоляції та навіть можливого військового вторгнення з боку ООН. В результаті у березні того ж року сирійська військова присутність в Лівані завершилася.

Важливим з політологічної точки зору є нейтралізація протестних рухів в Узбекистані в 2005 році. В травні відбувся масовий розстріл протестуючих в Андижані: лише за офіційними даними було 187 загиблих. США та інші західні країни відразу ж зажадали незалежного розслідування подій в Андижані і звинуватили узбецьку владу в «нерозбірливому застосуванні сили». Офіційні особи Узбекистану назвали це втручанням у внутрішні справи країни. Євросоюз і Конгрес США ввели санкції проти Узбекистану. Того ж року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, яка засуджує Узбекистан за його відмову розглядати події в Андижані інакше, ніж внутрішні справи країни. За неї проголосували 74 країни, утрималися – 58 країн, проголосували проти – 39 країн. Втім, оскільки міжнародна спільнота не завжди діє цілісно, а окремі регіональні гравці пробують збільшити свою сферу впливу, то Узбекистан знайшов підтримку в Китаї. В травні голова КНР Ху Цзиньтао і Іслам Карімов підписали договір про партнерські стосунки дружби і співпраці. Керівництво Китаю на тлі тиску з боку Заходу зайняло бік президента Узбекистану.

Зважаючи на останній приклад, необхідно зазначити загрози такої системи міжнародної підтримки. Наприклад, можливу гібридну дестабілізацію в окремих державах. Оскільки зовнішня політика держав та їх членство в міжнародних організаціях ведеться з врахуванням економічних та політичних зв'язків, то і підтримка, і ігнорування протестних рухів міжнародною спільнотою є порушенням статусу кво, адже навіть ігнорування певних подій може трактуватися як їх дозвіл. Міжнародна спільнота взяла на себе зобов'язання зовнішнього регулятора та змушена дотримуватися загальноприйнятих міжнародних принципів. Таким чином, якщо протестуючі «кольорової революції» виконують усі міжнародні принципи ненасильницького протесту, то міжнародна спільнота буде змушена їх підтримати. А отже можливий варіант, що «кольорова революція» буде створена штучно заради політичної вигоди третьою стороною для дестабілізації певної держави і подальших санкцій щодо неї з сторони міжнародної спільноти. Страх перед такою фантомною загрозою може використовуватися в політиці тих держав, що не дружньо налаштовані до певної міжнародної спільноти. Серед найбільш вагомих заяв в цьому контексті можна розглядати заяву В. Путіна у 2014 році щодо подій Революції гідності в Україні: «Ми бачимо, до яких трагічних наслідків призвела хвиля так званих кольорових революцій, і ми зробимо все для того, щоб це ніколи не сталося в Росії», – зазначав він [3].

Висновок. Міжнародна спільнота прагне бути цілісною, втім, не кожній державній владі необхідна міжнародна легітимність. За таку «незалежність» вони платять політичною та економічною дестабілізацією, а їх населення – рівнем життя. Варто зауважити, що чим більш демократичною є держава, яка переживає громадські протестні рухи – тим більш лояльною вона буде до зауважень з сторони міжнародної

спільноти. І саме в такому випадку протести посилюватимуться в швидкій прогресії, допоки не буде досягнуто їх мети. Міжнародна демократична спільнота більш схильна підтримувати громадські протести в окремій країні, якщо це відповідає їх цінностям та візії. Кращим прикладом такої спільноти є Європейський Союз та його Хартія основних прав Європейського Союзу, документ, що закріплює головні політичні, соціальні та економічні права громадян ЄС. Міжнародна недемократична спільнота (яка, переважно, представлена самостійними гравцями з країнами-сателітами) керується прагненням до агресивного поділу сфер впливу в зовнішній політиці. Наприклад, як це зробив Китай у випадку з Узбекистаном.

Отже, спільні цінності, ідеали – ключ до солідарності.

Список використаних джерел

1. Дергачов О. Кольорові революції. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 344
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. 2-ге вид. К. : Наш формат, 2018. 320 с.
3. Путин пообещал не допустить «цветной революции» в России. URL :https://www.bbc.com/russian/russia/2014/11/141120_russia_putin_extremism
4. Рудакевич О. М. Націологічні засади модернізації українського суспільства. Науково-популярне видання. Київ: Видавництво ПОЛІТІЯ, 2020. 360 с.
5. Северинюк В.М. Політична поведінка: проблеми, теорії та методології : монографія. Київ ;Запоріжжя : Вид-во КПУ , 2009. 432 с.
6. Юсупова-Фарзалиева Д. М. «Цветные революции» как следствие кризиса современных демократий. *Вестник Института стратегических исследований ПГЛУ: сб. науч. трудов*. 2012. Вып. 3: С. 28–30.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Невід'ємною складовою політичного процесу є феномен політичного лідерства. Саме політичні лідери ведуть за собою інших та спрямовують розвиток усього суспільства. На сьогоднішній день для пояснення політичного процесу дедалі частіше використовують гендерний підхід. Без його використання, а саме без з'ясування специфічної ролі жінок й чоловіків у сучасному політичному житті, неможливо здійснювати будь-яке серйозне дослідження. До прикладу, соціологічні дослідження виявили, що тема гендерної дискримінації у суспільній свідомості українців перебуває в контексті радше соціальних та політичних суперечностей, ніж...? Проблеми формування гендерної рівності, які активно обговорює українська спільнота, і яке стосуються всіх сфер його функціонування, активно увійшли до сфери політичної науки. Визначення основних критеріїв політичного лідерства та пошук, формування і розвиток справжніх лідерів, спроможних на прийняття ефективних управлінських рішень, є одним із головних викликів сьогодення. Сучасна українська політика потребує формування нового типу політичного лідера – жінки та чоловіка, що поєднує позитивні як «жіночі», так і «чоловічі» управлінські якості. Попри прийняття багатьох законопроектів та сучасних світових тенденцій і надалі можна спостерігати ще не вирішену проблему подолання гендерних стереотипів у політиці.

Метою даної роботи є дослідження феномену політичного лідерства та його сутності як важливої складової сучасного політичного процесу, а також осмислення гендерних стереотипів, які впливають на статус жінки-лідера у політичному житті України.

Політичне лідерство можна трактувати як реальну владу авторитетних людей, що здійснюють легітимний вплив на суспільство, або на його окремі групи, які добровільно делегують лідерам певні політичні повноваження та права. Однак визнання лідерства та формування навколо них послідовників залежить від того, наскільки лідер відповідає очікуванням і сподіванням оточення. Це робить розуміння сенсу даного поняття складним і неоднозначним. Трактатування змісту і динаміки політичного лідерства по суті визначається сприйняттям мас. Формування лідерства тим продуктивніше, чим активніша реакція мас на лідерські гасла, що підтверджує його здатність опанувати найсуттєвіші соціальні явища. Багатомірність та багаторівність лідерства стимулюють пошуки його універсальних архетипів, створення описових моделей, здатних розкрити зміст даного феномену [1]. Проте поглянемо на політичне лідерство в гендерному аспекті як на прояв якості суспільного розвитку і позицію світосприйняття суспільства.

Сьогодні можна спостерігати зростання суспільно-політичної активності жінок, як в Україні, так і у світі загалом, про що свідчить збільшення чисельності жінок-членкинь політичних партій, жіночих політичних партій і неполітичних об'єднань, активізується жіночий рух тощо. Завдяки цим процесам питання жіночого політичного лідерства набуває актуального характеру. Слід відзначити, що актуальність існування жінок у політиці зумовлюється рівнем політичної культури українських виборців та історичними чинниками української державності, які спровокували виникнення «політичного патріархату» у парламенті, уряді, партіях, державних інститутах. Таким чином, жіноче політичне лідерство загалом виступає як історичний набуток боротьби жінок за свої загальнолюдські та специфічні жіночі права. Прикладом може слугувати історія України та її відображення в наукових працях вітчизняних дослідників [1,4].

Фундаментальну роль у формуванні жіночого політичного лідерства відіграє створення державного механізму реалізації жінками свого потенціалу на всіх рівнях прийняття суспільно значущих рішень. Основною функцією такого державного механізму є впровадження гендерного законодавства, створення відповідних державних органів з регулювання гендерної рівності та моніторингу їх роботи. Наприклад, принцип гендерної рівності прописаний в Конституції України, зокрема частина третя ст. 24 Конституції України, безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї та інші. Також Україна ратифікувала фундаментальні міжнародні документи стосовно забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок: Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Цілі розвитку тисячоліття ООН, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності як важливу складову подальшого розвитку та як один з пріоритетів державної політики. Таким чином гендерна рівність та участь у політичному житті є засадничими складовими сучасної демократичної держави. Так, відповідно до міжнародних стандартів, чоловіки і жінки мають рівні права на повноцінну участь у всіх аспектах політичного процесу [2, 3].

Ведучи мову про політичне лідерство, його гендерні аспекти, слід глибше розкрити саме поняття «політичний лідер». Політичний лідер – це досвідчена, передбачлива, смілива та відповідальна особистість, здатна до аналізу і прогнозування, яка є авторитетом для соціального оточення, володіє природними й інтелектуальними можливостями впливу на нього, вміє об'єднати маси задля реалізації ідеї, який присвятила себе. Для порівняння, жінки-лідери схильні до компромісів, нерадикальних форм діяльності, комплексного бачення проблем, врахування перспективи під час прийняття рішення, об'єднати зусилля в досягненні важливих соціальних і політичних цілей країни різні категорії населення, створити атмосферу довіри та злагоди [4]. Вони можуть поглядати на проблему під іншим кутом зору, оцінити усе більш критичнішим мисленням, а також глибше зрозуміти ті труднощі, які чоловіки не здатні прийняти крізь себе, наприклад, управлінські питання стосовно материнства. Цілком закономірно, що жінка-політик зможе компетентніше оцінити проблеми жінок та ефективніше представляти їхні інтереси. Для цього вона повинна мати доволі позитивний та сприятливий імідж, який відповідатиме рівню політичної культури та вимогам сучасного суспільства. Слід додати, що у жінок також більш прагматичний підхід, порівняно з чоловіками, більше розвинене почуття обов'язку стосовно роботи. Позитивні якості та переваги, які відзначаються у стилі роботи значною мірою породжені уявленням про «сімейну жінку» і переносяться на імідж жінки-політика. Якщо критикується «жіночий стиль» у політиці, то знову ж таки, згадують негативні риси, які жінка виявляє в поведінці, а не в професійній діяльності. Ще однією особливістю діяльності жінок-політиків полягає у прагненні творення моральної політики. Під моральною політикою слід розуміти відповідність засобів і способів політичної діяльності тим високим цілям, які декларуються в програмних документах; діяльність не заради кар'єри, а заради ідеї; мета – не завоювання влади, а вироблення механізмів народовладдя; протистояння злу в усіх його проявах; захист несправедливо скривджених тощо. Також прекрасна половина суспільства більше переймається соціальними проблемами та активно спрямовує уряд до їх вирішення. Більше того, жінки менше впевнені у завтрашньому дні та більш обачні, ніж чоловіки, і тому більше уваги приділяють таким питанням, як податок на охорону здоров'я, дитячі установи та пенсії. Цей специфічний «жіночий» елемент відповідає ролі жінки-матері, сенс якої визначається піклуванням про інших. Жінка, згідно ролі вимом стереотипам суспільства, має бути м'якою, стриманою. Ці якості скоріше заважають жінкам бути успішними в політиці, побудованій за «чоловічим сценарієм» [5]. Жінки-лідери, у яких прослідковується природна схильність до політичної діяльності, комунікація з людьми, ораторські здібності, маючи велику волю та впевненість, організаторські здібності, твердість і рішучість, відданість ідеалам своєї держави, за сприятливих обставин, уперто борючись, зуміли сягнути високих державних посад, а також стати суб'єктами влади. Дослідження жіночого політичного лідерства на тлі української політики поділяється на два аспекти: перший розглядає політику як спосіб дій стосовно жінок, тобто гендерна політика держави; другий – політику як вид діяльності, у т. ч. діяльності жіночої частини людства. Слід зазначити, що в Україні й дотепер панує патріархальний тип політичної свідомості та культури, який перешкоджає доступу жінок до політики, так як ця сфера вважається суто чоловічою справою. Водночас в українському суспільстві сформувалася об'єктивна потреба змінити традиційні функціональні ролі розподіли між представниками чоловічої та жіночої статі. [4]. В умовах європейської інтеграції, Україна спрямовує свою діяльність на подолання гендерної дискримінації, розробляючи гендерну політику, яка забезпечувала б доступ жінок до політики на національному, регіональному та локальному рівні. До прикладу, за словами голови правління, координатора виборчих програм Громадянської мережі ОПОРА Ольги Айвазовської, на місцевих виборах 2020 року в Україні вперше в історії України дійсно була захищена гендерна квота, тобто серед вимог до виборчого списку є врахування 40-відсоткової квоти представництва різних статей (в кожній п'ятірці переліку кандидатів має бути збережена пропорція двоє до трьох).

Отже, Україна робить тільки перші кроки на шляху запровадження гендерної рівності. Поряд з прийняттям фундаментальних законопроектів стосовно рівності чоловіків та жінок у всіх сферах суспільного життя, зокрема у політичному, слід боротися з гендерними стереотипами та формувати новий імідж образу жінки-політика, дозволити їй стати дійсно ефективним політичним лідером своєї країни. Саме це дозволить Україні наблизитися до європейських стандартів гендерної рівності.

Список використаних джерел

1. Кормич Л. І. Гендерний аспект феномену політичного лідерства: теоретичні засади. Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52. С. 19-26.
2. Лещенко О. С. Політичне лідерство в Україні: гендерний аспект. *Гендерна політика очима української молоді*, 30 листопада 2016 р., ХНУМГ ім. О. М. Бекетова : збірник наукових робіт. С. 106-110.
3. Марценюк Т. Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін. Київ: МЦПД, 2015.
4. Секунова Ю. В., Товкун І. І. Політичне лідерство в Україні: жіночий аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2019. №4. Т. 30 (69). С. 69-73.
5. Ярошенко В. М. Гендерні дослідження політичного лідерства. Наукові праці. Політологія. 2016. Вип. 261. Т. 273. С. 23-28.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ОРГАНІЗОВАНОМУ НАТОВПІ

Політичні явища і процеси нерідко виникають і супроводжуються активними діями натовпу людей. Розуміння закономірностей поведінки такого соціального актора є важливою передумовою управління ним як із середини, так із зовні. **Мета** даного дослідження – з'ясування особливостей поведінки людини в організованому натовпі та ролі лідерства за таких обставин.

З психологічної точки зору натовп – це скупчення в одному місці індивідів, яким можуть бути властиві різні риси, що відділяють їх один від одного, проте усі разом вони утворюють новий організм, який володіє унікальними рисами і при тому радикально видозмінює поведінку окремих індивідів, що його складають. У організованому натовпі настрої та ідеї усіх окремих одиниць, що його складають, набувають спільних рис.

Слово «організований» в описі натовпу відіграє істотну роль, оскільки простого знаходження багатьох індивідів на одній території ще не є достатнім для того, щоб набути характеру організованого натовпу. Для цього потрібні дії як зовнішніх факторів так і внутрішніх переконань кожного індивіда. Наприклад п'ятеро людей, яких об'єднує спільна ідея і які взаємодіють між собою і навколишнім світом задля досягнення спільної мети, вже можуть називатися організованим натовпом, в той час як сотні людей, які просто перебувають на одній локації, але нічим не об'єднані не можуть бути подібним натовпом. Зовнішніми факторами, що служать для об'єднання окремих індивідів в організований натовп можуть бути події, що викликають резонанс і провокують носіїв тих чи інших ідейних переконань спільними зусиллями доводити свою точку зору щодо проблеми, яка виникла.

У наш час зовнішніх факторів, які можуть об'єднати людей більш ніж достатньо. Ними можуть служити спільність індивідів у політичних, релігійних, соціальних поглядах. Також необхідний мінімальний для необхідного рівень глибини цих переконань, щоб індивід міг зі своєї волі відчувати своїм обов'язком стати частиною натовпу.

Варто розуміти, що натовп далеко не обов'язково має складатися зі схожих один на одного індивідів. Між ними може бути різниця у характері, інтелекті, професії, соціальному становищі, способі життя тощо, але достатньо об'єднуючого зовнішнього фактору і відповідних внутрішніх переконань, щоб абсолютно різні людини стали частиною натовпу і почали мислити однаково. Цей процес схожий на біологічний – з'єднання клітин в живий організм, який володіє іншими ознаками ніж кожна клітина окремо.

Гюстав Ле Бон писав, що індивід у натовпі буде поводити себе по іншому ніж, будучи поза ним. На це є свої причини. По-перше, у натовпі в індивіда притуплюється відчуття власної відповідальності, що відбувається внаслідок численності натовпу. Чим більший натовп тим більш він анонімний і більше шансів, що не понесе відповідальності за свої дії. Тому можна спостерігати, що протести набувають агресивних рис лише при великій кількості учасників, коли вони відчувають масштабність свого руху і тільки після цього сміливо можуть вступати у відкриту конфронтацію. У свою чергу малочисельні групи людей, як правило, більш стримано та мирно виражають свої думки у протестах.

По-друге, у процесі свого перебування у натовпі індивід стає набагато вразливішим для будь якого впливу. Перебуваючи в таких умовах, індивіду легко принести в жертву власні переконання на користь колективних. У натовпі, де індивідуальність частково стирається на користь спільній ідеї вправні маніпулятори, які зазвичай є на керівних посадах, можуть легко поширювати необхідні їм настрої, які легко передаватимуться учасникам натовпу. Отже, перебуваючи в організованому натовпі, людина опускається на кілька ступенів нижче по цивілізаційній драбині. Коли, існуючи окремо, людина може бути культурним інтелектуалом, то внаслідок перебування у великому організованому натовпі, вона набуває рис більш властивих варвару [2].

Індивід в натовпі – піщинка серед інших піщинок і він це добре розуміє і користується цим. Саме тому присяжні виносять такі вироки, які не винні би ніхто з них окремо, а на парламентських зібраннях політиками разом ухвалюються закони, які вони, будучи кожен окремо, могли б не сприйняти та засудити.

Впливати на натовп можна двома способами: зсередини та зовні. Вплив зсередини здійснюється лідерами натовпу, а зовні якщо є інший організований натовп або окремі особи, які не відносяться до натовпу, але взаємодіють з ним.

Лідером або лідерами натовпу повинні бути психологічно сильні та харизматичні індивіди, які мають організаторські вміння та можуть підтримувати дух натовпу. При тому їхні переконання, які лягають в основу натовпу, що утворився, мають бути максимально сильні, глибокі та непохитні. Особливо сильні лідери, які керують натовпом, що піддається впливу в якийсь момент можуть сприйматися ніби апостоли, які ведуть людей до їхньої цілі. Хороший лідер здійснює позитивний вплив на натовп, надихає його та спроможний залучати до натовпу інших індивідів, шляхом непрямого впливу на них наприклад своєю промовою, діями тощо.

Виправдує себе й продумане застосування заходів із захоплення й ізоляції лідерів натовпу. Якщо в силу якої-небудь випадковості лідер зникає й не заміщається негайно іншим, натовп знову стає просто збіговиськом без усякого зв'язку та стійкості. У цьому випадку легше проводити заходи щодо розосередження натовпу, розсіюючи його ядро та периферію. Без лідерів натовп припиняє свої дії [1].

Формальні та неформальні лідери натовпів є дуже впливові, особливо в пік найбільшого напруження. Зіткнувшись з харизматичним лідером, який діє на масу гіпноотично і в умовах, що сприяють масовому захопленню, маса готова відмовитися від моральної совісті та своїх колишніх ідеалів, відстоювати ідеали лідера та діяти злочинно на його, як ми бачимо неодноразово при спуску до варварства в умовах миру та війни [3]. На війні, писав Троттер, «первісні інстинкти, як правило, рудиментарні або сплячі, викликаються активністю стресом війни, і відбувається омолодження» нижчих «інстинктів за рахунок» вищих [4]. Отже, якщо масовий протест набув агресивних рис, то це рівноцінно тому щоб індивіди психологічно відчували себе в умовах війни і піддавалися впливу. У таких випадках спинити агресивні дії натовпу можна лише впливом зовні.

Вплив на натовп зовні здійснювати важче, адже у цьому випадку сторона, яка здійснює вплив знаходиться за ідеологічними межами вже утвореного формування, що являє собою організований натовп. Часто вплив на натовп зовні здійснюється з метою розвалити його. Такий вплив може створюватися іншим організованим натовпом, утвореним індивідами, що розділяють протилежну думку щодо проблеми через яку виник перший натовп, або спецслужбами з захисту порядку.

Вплив на натовп зовні може створюватися психологічно або шляхом силового втручання. Психологічний вплив на натовп зовні може здійснюватися відкрито – способом діалогу з представниками натовпу і спроби донесення їм необхідної позиції та інформації. Також вплив на натовп може бути скритним, коли зовнішніми силами робляться спроби розвалити натовп зсередини шляхом диверсій, поширення чуток тощо з метою дестабілізувати настрої натовпу та його ослаблення і руйнування.

Якщо психологічний тиск не діє або є другорядним елементом плану – діє метод силового втручання. Цей метод має застосовуватися лише в крайньому випадку, коли немає інших варіантів бо це найбільш радикальний і ризикований метод руйнування організованого натовпу. Ризик полягає в тому, що силове втручання розігріває натовп і якщо при відсутності зовнішнього впливу натовп може розпастися сам-собою, переживши піковий момент свого існування, то при силовому втручанні у натовпу відбувається емоційний стрес, який стимулює його далі діяти у своїх цілях, можливо навіть більш радикальними методами.

При силових діях, спрямованих на щодо нього, натовп проявляє свою головну рису при зміні умов його існування – перетворюваність. Спроба силою розділити натовп може спричинити виникнення двох менших організованих натовпів, які швидко пристосуються до нових умов і можуть діяти більш агресивно щодо протидіючих їм сил.

Натовп володіє своєю структурою, яку потрібно враховувати при будь-якій взаємодії з ним. У самому його центрі знаходиться так зване «ядро» – серце натовпу, де знаходяться лідери та найактивніші учасники. Ядро натовпу оточує коло людей, які поділяють погляди центру та беруть участь в діях натовпу, але не можуть або не хочуть яскраво себе проявити, чи просто приєдналися до натовпу на пізніших стадіях його існування. На краях натовпу зазвичай формується ще одне коло людей – спостерігачі, які необов'язково поділяють погляди натовпу, проте вирішують спостерігати за його діяльністю протягом деякого часу. При застосуванні зі сторони силового втручання в організований натовп ядро може зміститися на фронт зіткнення. Це може бути зручно для зовнішніх сил протидії натовпу, бо полегшить ліквідацію лідерів та/або найбільш активних представників натовпу сприяючи його розваленню.

Із вищенаведених тверджень можна зрозуміти, що з натовпом можна взаємодіяти з допомогою широкого списку психологічних інструментів, працюючи як всередині натовпу, так і за його межами.

Список використаних джерел

1. Психологія натовпу й управління ним при виконанні службово-бойових завдань [Текст]: навч. посіб. / І. І. Приходько, О. В. Тімченко, С. Т. Полторак та ін. Х.: НА НГУ, 2015. 250 с.
2. Gustave Le Bon. Les Lois Psychologiques des Foules (1894) + La Psychologie des Foules (1895).

3. Henry Lothane, Mass psychology of the led and the leaders/Masses and mobs, democracy and demagogues/Or how prejudice of the leader becomes mass paranoia Published in International Forum of Psychoanalysis, 15(3):183-192, 2006.
4. Trotter, W. InstinctsoftheHerdinPeaceandWar. Published in London: T. FisherUnwin, 1916.

ГЕНЕЗА ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ

Актуальність теми дослідження. Консерватизм як ідеологія та політичний рух орієнтується на збереження і підтримання існуючих форм суспільного життя, традиційних цінностей і морально-правових засад. Для української нації він органічний і життєвонеобхідний, адже орієнтується на збереження і відтворення народних традицій побуту, виробничих відносин, самоврядування та розбудови державності на засадах традиціоналізму. Сьогодні, коли українська нація продовжує своє відродження та переосмислює історичний досвід, дослідження засад українського консерватизму в усіх його проявах та течіях є актуальною проблемою. Цей досвід особливо важливий для правих українських партій, окремі з яких тривалий час є парламентськими партіями, тобто такими, що підтримуються населенням сучасної України.

Метою дослідження є теоретико-методологічний аналіз генези, специфіки функціонування та етапів розвитку українського консерватизму, його сучасних особливостей.

Об'єктом дослідження є український консерватизм як ідеологія та політичний рух в історичних проявах. Його предмет – об'єктивні та суб'єктивні умови формування та розвитку консервативних ідеологем та їх сприйняття широкими верствами населення, роллю у боротьбі за незалежну Українську державу.

Процес становлення доктрини українського консерватизму був складним і довготривалим. Це пояснювалося особливостями історичного розвитку України, зокрема її тривалим бездержавним статусом, а також відмінностями у менталітеті українців сходу і заходу, що посилювало роз'єднувальні тенденції в українському суспільстві. Як наслідок, велика неоднорідність соціальної бази консервативного руху та її часта зміна зумовили розвиток окремих консервативних ідей і течій, які важко було оформити у чітку політичну доктрину [2, с. 44].

Кінець XIX – початок XX ст. став переломним етапом у розвитку українського консерватизму, адже саме в цей час виникають перші політичні партії, програми окремих з яких базуються на консервативних засадах. Перші спроби теоретичного обґрунтування українського консерватизму з'являються лише в першій половині XX ст. і втілюються в науково завершених концепціях державотворення провідних українських мислителів та державних діячів. У структурі українського консерватизму 1900-1930-х рр. можна виділити три напрями: поміркований, традиційний і радикальний.

Поміркований напрям українського консерватизму включав національно-демократичну і християнсько-демократичну складові. Значний розвиток у 1900-1930-х рр. отримав традиційний напрям українського консерватизму, який базувався на консервативних постулатах природної нерівності людей, а відтак, необхідності існування еліти, пріоритету приватної власності, побудови ієрархічного суспільства тощо. Тут можна виокремити три складові: космополітичну, клерикальну та найчисленнішу – монархічну. Космополітична гілка, представлена Російською народною партією та Руською народною організацією, тяжіла до духовної і політичної єдності з російським народом, виступала проти обов'язкового вживання української мови, однак не поривала з правлячим австро-угорським урядом. Клерикальну гілку представляла Українська католицька народна партія, перейменована згодом в Українську народну об'єднану. Основними ідейними засадами організації були абсолютизація католицької віри як основи вселюдської культури і прогресу, соціальна і національна гармонія, якої можна досягти лише консервативним шляхом, автономія Галичини в складі Польщі та лояльне ставлення до існуючого ладу.

Консерватизм також відображався в діяльності Українського національного демократичного об'єднання, яке діяло в Галичині в міжвоєнний період [3, с. 19].

Політичним ідеалом консерватизму є сильна держава. Соціальною основою держави, за В. Липинським, має бути хліборобсько-селянська верства, яка протиставляється кочовій європейській міщанській культурі. Хлібороби, які починають сповідувати ідеологію міщанства, «дійсноють самотубство». Концептуальною рисою хліборобської ідеології вчений називає ірраціоналізм, метафізичну релігійність, віру в Бога. Оскільки хлібороб зв'язаний з землею, то він є найвидатнішим представником типу людини осілої. Основним станом хліборобів була шляхта, яка характеризувалася виконанням обов'язків оборони слабших людей, авторитетом та лідерськими якостями. На думку автора «Листів», єдиний клас, який справді реально зацікавлений в існуванні української держави, клас, що репрезентує історичну, культурну й національну традицію, є український клас хліборобський [4, с. 52; 14, с. 14].

Консерватизм захищає ієрархічний принцип суспільного устрою. Особлива відповідальність при цьому лягає на провідників нації. Необхідна умова ефективного існування держави – це наявність національно свідомої і компетентної меншості – політичної еліти. Таку групу людей В. Липинський називає національною аристократією і відзначає певні її особливості, зокрема, організаційні й матеріальні можливості та моральний авторитет. Консервативна парадигма закріплює такий політичний алгоритм: влада належить еліті, а свобода означає підпорядкування легітимній владі і лояльне ставлення до неї [4, с. 255].

На думку Н. Козак, на сучасному етапі в українській політиці найширше представлений консервативно-демократичний напрям, у якому можна виділити ряд гілок: християнсько-демократичну (Республіканська Християнська партія, Християнсько-демократична партія України, Українська християнсько-демократична партія, частково Всеукраїнське Об'єднання Християн, Християнсько-народний союз, Християнсько-ліберальний союз); національно-демократичну (Народний Рух України, Українська Республіканська партія до 1995 р., Демократична партія України); реформістську (Партія «Реформи і порядок»); екологічну (Партія Зелених України), а також політичну напартію «Голос» та «Європейська солідарність». На переконання дослідниці, хоча політичним програмам цих партій, крім консервативних і неоконсервативних ідей, притаманні окремі принципи лібералізму та неолібералізму, їхнім основним завданням є побудова парламентськими методами демократичної правової Української держави [1, с. 88].

Отже, для українського народу монархія – «це головна підстава, підвалина його самостійності». О. Назарук вважає, що лише незначні за кількістю народи можуть організувати та втримати свою державу на республіканських принципах правління, а єдиним винятком є Сполучені Штати Америки. Активно пропагуючи гетьманську ідею, О. Назарук склав політичну програму, в якій поєднані монархічні й релігійні засади.

Цікавими та корисними для сьогодення є зауваження О. Назарука стосовно чисельної кількості адміністративного апарату. Автор простежує тенденцію, що дорогих і великий урядовий апарат спостерігається у модерних республіках. Це, на його думку, дуже руйнівний фактор для держави [6, с. 422-423].

Метою представників вказаної течії була незалежність України, здобута еволюційним шляхом. Цінністю консерваторів є патріотизм, необхідний для розбудови держави. Ідеалом форми правління для представників цієї течії першої третини XX ст. була монархія, яка характеризувалася владою сильного лідера. Соборність, на їхню думку, є важливою складовою суверенітету держави. У сучасному українському консерватизмі наголошується на створенні умов для захисту прав людини та зв'язку влади з громадськістю, розвитку традиційного для українців місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. Консервативні партії сучасної України: традиція чи модернізація *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кюраса НАН України*. Вип. 2(58). С. 85–96.
2. Слободян В.Я. Консерватизм як джерело формування політико-ідеологічних засад українського державотворення: Дис. ... на здоб. наук. ступ. канд. наук з державного управління: спец. 25.00.01 - теорія та історія державного управління. К., 2018. 224 с.
3. Томашівський С. Наша чільна партія у власному зеркалі. Критичні замітки. Львів, 1929. 68 с.
4. Гордієнко М. Процес еволюції та політичні перспективи ідеології консерватизму. *Політичний менеджмент*. 2007. №5. С. 46–59.
5. Липинський В. Універсалізм у хліборобській ідеології *Консерватизм. Антологія. Консервативна традиція політичного мислення від Едмунда Берка до Маргарет Тетчер*. К.: Видавничий дім «Простір», «Смолоскип», 2008. С. 13–19.
6. Зелена О.Я. Питання держави і влади в теоретичній спадщині Осипа Назарука. *Гілея*. Вип. 23. С. 417–424.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ «ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ»

Актуальність теми дослідження. Поняття «гендерна політика» стало часто вживаним на просторах сучасного суспільства. Зокрема, гендерну політику в Україні визнано одним із головних пріоритетів державотворення. Можна вважати, що гендерна рівність є вагомим чинником модернізації суспільства та впровадження реформ в органах публічної влади. Зміни в гендерній сфері почали стрімко набувати актуальності. Сильно змінилася державна політика та гендерна інтеграція, а головне – є зацікавленість громадян в питанні гендерної рівності.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні поняття, сутності, причини виникнення гендерної політики, особливості її впровадження в органах публічної влади у світі та Україні.

Аналіз досліджень та останніх публікацій. Формування та реалізацію гендерної політики в світовій практиці та в Україні досліджували Д. Біде, Т. Джуліан, Д. Ленгдон, К. Левченко, І. Драч, В. Агєєва, М. Стріха, Т. Мельник та інші. Однак, існує потреба узагальненого дослідження.

Постановка проблеми. Однією із перших організацій, яка в 1993 році розробила стратегію розвитку гендерної політики стала «Розвиток і мир». Ця організація визнана як основною у підтримці участі жінок у прийнятті політичних рішень. Особливо, це стосувалося призначення Моллі Баучер першою Президенткою з питань розвитку та миру у 1977 році. Також, Габріель Лашанс, першою жінкою виконавчим директором з питань розвитку та миру в 1988 році. Тому можна сміливо стверджувати, що політична діяльність завжди була гендерною, оскільки певні рішення мали безпосередній вплив на представників різних статей.

«Гендерна політика» – утвердження партнерства статей (гендерів) у визначенні та реалізації політичних цілей, завдань, методів їх досягнення в діяльності політичних структур держави, політичних партій, суспільно-політичних об'єднань. Гендерна політика не є самодостатньою, вона поєднує в собі соціальну та інші види політики [2, с. 27].

«Гендерна рівність» – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

На початку 90-х років зміни пріоритетів в політичній сфері знайшли відображення в дискурсі становища жінок. З'явилось, що розуміння того, що неможливо впроваджувати політику лише в інтересах однієї статі, не враховуючи інтересів іншої. Зміст гендерної політики може бути різний, він залежить від політичних цілей, ідеологічних орієнтирів та змісту введення політики.

Як ключовий показник гендерної рівності в демократичному суспільстві, є залучення жінок до прийняття рішень та політичної активності. Невід'ємною частиною визнання прав жінок, є безумовна рівність під час, ухвалення важливих політичних рішень. Рівна участь жінок у процесі прийняття рішень є не тільки вимогою звичайної справедливості, але й необхідною умовою врахування інтересів жінок. Збалансована участь жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень є суттєво важливою для добре функціонуючої демократії.

Демократичні інститути ставлять під сумнів свою компетентність, адже існує недостатня кількість представниць жінок у політичному секторі. Є багато перешкод для повної та повноцінної діяльності жінок на всіх рівнях управління, зокрема, дискримінація на управлінському та правовому рівнях. Аби ситуація змінилася, потрібно усунути соціальні перешкоди та стереотипи, докорінно змінити систему політики та підтримати дії, скеровані на прийняття участі жінок у виборчому процесі на всіх рівнях влади. Сприяння рівності стосовно виборчих систем, керівних органів, ухвалення ефективних квот, регулювання діяльності політичних партій є досягненням гендерного балансу в політичній діяльності.

Загальна декларація прав людини гарантує рівність між жінками та чоловіками. Завдяки правовому розвитку повна та рівна участь жінок у політичному, цивільному, економічному, суспільному і культурному житті на національному, регіональному та міжнародному рівнях, а також ліквідація всіх форм дискримінації за ознакою статі є першочерговими цілями міжнародного співтовариства [1, с. 18].

Рада Європи презентувала свої рекомендації щодо інтеграції гендерної політики у сфері рівності та створення відповідних механізмів для її застосування. Різниця між інтеграцією та здійсненням конкретної політики полягає у напрямі діяльності та її учасниках. Для інтеграції відправною точкою є вже існуюча політика. У такій діяльності політичний процес реорганізується там, де буде врахована гендерна перспектива і досягнення мети.

Деталі про ситуацію із квотами у різних країнах світу можна дізнатися із «Глобальної бази даних квот для жінок» – «Global Database of Quotas for Women» [4], що є спільним проектом Міжнародного інституту демократії та електоральної підтримки – «International IDEA» та Міжпарламентської спілки – «Inter-Parliamentary Union». Окрім того, хороші бази даних про залученість жінок у великій політиці – «Жінки в парламенті» («Women in Parliaments») та «Жінки в політиці» («Women in Politics») було також зібрано Міжпарламентською спілкою [5]. Переглянувши ресурси можна оцінити два основних види квот: законодавчих та партійних.

Чим більший є вплив та політичні ресурси, тим меншим є представництво політиків. Також, чим нижчий рівень влади, тим більші шанси для жінок бути обраними. Це демонструє вертикальну гендерну стратегію в політиці. Висунення кандидатури на участь у виборах безумовно потребує фінансових ресурсів. Проте, доходи жінок є меншими ніж доходи чоловіків, і це пов'язано із дискримінацією оплати праці. Переважно жінки зайняті на низькооплачуваних сферах в державному та громадському секторах, а от чоловіки зайняті у сфері бізнесу та управління, інформаційних технологій, що забезпечують більш високі зарплати.

Недостатнє представництво жінок у владі та сфері прийняття рішень суперечить цінностям демократичного курсу. Рівноправну участь жінок і чоловіків у сфері політичної діяльності мають засвідчувати принципи дотримання демократії та справедливості на соціальному рівні.

Серйозні перешкоди для представництва жінок у політиці становлять стереотипні погляди про роль жінки у суспільстві, тим самим, зменшуючи висування жінками своїх кандидатур на державні посади та їх обрання.

В основному, жінки мають кращу освіту ніж чоловіки, однак, вони, зазвичай, не займають високі посади в сфері політики, а працюють на посадах із нижчою оплатою, як наприклад, у державному секторі.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що «гендерна політика» є рівним правовим статусом для жінок та чоловіків та зумовлена однаковими можливостями для її реалізації. Це дозволяє рівноцінно впроваджувати зміни та реформи в політичній сфері на одному рівні. Включення в суспільні процеси гендерної інтеграції зумовлює формування нових каналів впливу, які допоможуть враховувати гендерну проблематику в системі управління. Для цього необхідно розробити певні правила та норми, враховуючи досвід чоловіків та жінок. Гендерна проблематика стала актуальною, адже засвідчує наявність широкого спектру думок та поглядів. Хтось маніпулює цим поняттям та використовує як зброю у розгортанні гібридної війни, а хтось, досліджує та впроваджує нові теорії та концепції.

Список використаних джерел

1. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention)//Council of Europe.2011. URL:<https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/conventionviolence/convention/Convention%20210%20English.pdf>. (дата звернення 05.05.21).
2. Гендерна політика: поняття, визначення, управлінські підходи : Слов.-довід. / І. Г. Лазар; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Західноукр. центр «Жіночі перспективи». Л. : Ліга-Прес, 2005. 142 с.
3. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. URL: <http://a-z-gender.net/ua/genderna-rivnist.html> (дата звернення 05.05.21).
4. The Global Database of Gender Quotas in parliaments worldwide // International IDEA, Inter-Parliamentary Union and Stockholm University. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas>. (дата звернення 05.05.21).
5. Comparative data on the percentage of women in each National Parliament as well as data concerning the two regional parliamentary assemblies // Inter-Parliamentary Union. 2019. URL: <http://archive.ipu.org/wmn-e/world.htm> (дата звернення 05.05.21).

ПОСТКОМУНІСТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ (кінець 1980-х – 2014 рр.)

Постановка проблеми. У 2021 Україна буде відзначати 30 років з дня незалежності. За цей час відбувався не тільки процес становлення молодшої незалежної держави, але й побудова її політичних інститутів, перехід від тоталітаризму до демократії. Цей процес ще не завершився, тому важливим є проаналізувати його основні етапи, здобутки і недоліки для уникнення помилок в подальшому.

Аналіз останніх досліджень. Серед сучасних досліджень щодо характеру і посткомуністичної трансформації в Україні слід відзначити, в праці таких науковців як А.Колодій, С.Лінецького, Ю. Мацієвського, В.Полохала, О.Романенка та ін. Однак, існує потреба узагальнюючого аналізу того, як проходила посткомуністична трансформація політичної системи та політичного режиму в Україні впродовж кінця 1980-х – 2014-х р.

Мета статті простежити динаміку, виділити етапи та особливості посткомуністичної трансформації України у 90-х – 2014 р.

Ще в період входження України в склад СРСР, розпочався процес трансформації українського суспільства, тобто переходу від одного типу суспільства до іншого – в нашому випадку від тоталітаризму до демократії. Але помилковою була б думка про те, що перехід від тоталітарної політичної системи до демократичної, можна зробити зразу, тільки видавши необхідні закони і тим самим впровадити демократію. Як правило, цей процес вимагає певного проміжку часу, протягом якого будуть зникати риси попереднього режиму та формуватися риси нового, одночасно це буде проявлятися у функціонуванні політичного режиму.

Аналіз показує, що в трансформації політичного режиму від тоталітарного в пострадянській Україні в межах зазначених нами років, можна виділити чотири основних періоди: 1) кінець 80-х – 1996 рр.; 2) 1996 – 2005 рр.; 3) 2005 – 2010 рр.; 4) 2010 – 2014 рр. Як бачимо, за винятком першого періоду, всі решта прив'язуються нами до особи Президента. І це не випадково. Як показує історичний та політичний досвід, роль політичного лідера в перехідні періоди надзвичайно важлива. Саме він та його політична воля можуть стати генераторами змін та реформ у всіх сферах суспільного життя, визначити майбутнє держави, її поступ в ту чи іншу сторону в контексті демократії.

Отже, в межах першого періоду трансформації політичного режиму в Україні (кінець 80-х – 1996рр..) відбувалась руйнація тоталітаризму, зародження деяких демократичних елементів у функціонуванні політичного режиму - відсутність політичних репресій, зародження ідеологічного та політичного плюралізму і поява на цій основі політичних партій, свободи слова, відносно демократичних виборів на різні рівні влади. Одночасно відбувалося законодавче забезпечення цих змін, яке в цілісному загальному вигляді завершилось прийняттям нової Конституції в 1996 р., згідно якої Україна проголошувалась демократичною, президентсько-парламентською республікою. Домінуючими тенденціями цього періоду були демократичні.

Однак, прийняття демократичної Конституції ще не є показником того, що в країні повністю утвердився демократичний режим. Один із головних елементів демократичного режиму - це домінування і дотримання закону у всіх сферах суспільного і життя. Українські ж реалії виявились такими, що правляча верхівка продемонструвала неможливість перебувати в правовому полі і відносинах нею ж писаних законів.

Громадяни, перебуваючи в рамках посттоталітарної політичної культури, надіялись на чергового «рятівника» в особі всенародно обраного президента чи іншої політично відповідальної особи. Все це в сукупності з широкими президентськими повноваженнями, визначеними новою Конституцією, стали однією з причин того, що протягом 1996 – 2004 рр., у рамках *другого періоду*, в процесі трансформації і функціонуванні політичного режиму почали не тільки домінувати авторитарні тенденції, а й фактично сформувався авторитарний режим президента Л.Кучми в одному із його найгірших проявів – кланово-олігархічному.

Кульмінацією кучмівського авторитаризму можна вважати перебіг президентських виборів 2004 року. Вибори яскраво засвідчили недотримання правлячою елітою демократичних норм у реальній політичній діяльності та стали однією з головних причин Помаранчевої революції 2004 року. Вона розпочала *третьій період* трансформації політичного режиму України, створивши умови та можливості для прискорення формування справжнього демократичного режиму [2]. Проте, «помаранчева» влада виявилась неспроможною повноцінно використати цей масштабний потенціал. Зміна форми правління держави на парламентсько-президентську республіку, протиборотство між В.Ющенко і Ю.Тимошенко, повернули режиму ще й ознаки охлократичності, які були йому притаманні в перший період трансформації. Це також стало однією з причин реваншу В. Януковича в 2010 році. Проте, справедливим було б зазначити, підсумовуючи цей період, що демократичні тенденції в трансформації українського політичного режиму були домінуючими. Прихід В.Януковича до влади послабив ці тенденції і в кінцевому результаті призвів до зворотнього процесу. Його початком було скасування Конституційної реформи 2004 року в жовтні 2010 і повернення моделі президентсько-парламентської форми правління. Мета цього кроку більш як зрозуміла – це концентрація державної влади, виконавчої вертикалі в одних руках, що є притаманним для авторитаризму. Зазначимо, що модель президентсько-парламентської республіки, як і інших форм державного правління, не є причиною для утвердження авторитаризму. Однак – це в умовах стабільних демократій та демократичних режимів. Досвід президентської республіки в США це яскраво ілюструє. Інша справа щодо країн, які знаходяться в умовах трансформаційних, нестабільних політичних систем, до яких належить Україна. За три роки перебування при владі В.Януковичу вдалося фактично сконцентрувати необмежену владу в своїх руках, підпорядкувати собі не тільки судову владу, яка в Україні ніколи не характеризувалась як незалежна, але й законодавчу. Україна, за прикладом Росії та Білорусі, доволі швидкими темпами рухалась до авторитаризму. Авторитарні тенденції в динаміці трансформації політичного режиму одержали повністю верх над демократичними. Вже в березні 2013 українські політологи констатували той факт, що трирічне правління президента Януковича призвело як до трансформації моделі державного управління, так і зміни типу політичного режиму, який характеризується відходом від демократичних цінностей. З періоду правління Ющенка та Тимошенко, Україна втратила ряд позицій в списку ознак вільних та демократичних країн за рейтингом неурядової міжнародної організації Freedom House, опустившись до рівня таких держав як Пакистан, Колумбія та Мозамбик та перейшла від розряду «вільних країн» до «частково вільних» [4]. З введених політологами 12 основних ознак авторитарного режиму, політичне панування В. Януковича в Україні повністю відповідало восьми критеріям та ще чотирьом частково, зберігаючи деякі ознаки невикорінної демократії, громадянської свободи та недобудованого авторитаризму [4]. «Добудувати» авторитаризм В.Янукович та його оточення вирішили прийняттям «законів 16 січня» під час Революції гідності з метою, «викорінення демократії» та громадянських свобод. Розстріл демонстрантів в трагічні лютевні дні 2014 р. можна вважати апогеєм клептократичного авторитаризму В.Януковича. Знаковим є і той факт, що політична кар'єра В.Януковича завершилася так як і багатьох збанкрутілих авторитарних диктаторів – втеча з країни з величезними награбованими коштами.

Висновки. Таким чином, динаміка трансформації політичного режиму в сторону демократичного в пострадянській Україні у 1990-і – 2014 рр. носила непрямоїний, суперечливий та непрогнозований характер. Авторитарні тенденції перебували у стані протиборотства з демократичною альтернативою і в цьому контексті перехідний період означає скоріше невизначені остаточні результати їхнього змагання, незвершеність суперечливості і непослідовності самої трансформації режиму. Вищенаведене, на наш погляд, і визначає особливості посттоталітарного періоду та трансформації політичного режиму України в порівнянні з іншими посттоталітарними державами та пострадянськими республіками.

Список використаних джерел

1. Колодій А. До питання про політичний режим в Україні. Сучасність. 1999. №7-8.–С.84-96.
2. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції».[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1399>.
3. Сухонос В.В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму. Монографія. Суми, 2003. 336с
4. Україна набула майже усіх 12 ознак авторитарної держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://vgolos.com.ua/articles/ukraina_nabula_mayzhe_usih_12_oznak_avtorytarnoi_derzhavy_106965.html. – Назва з екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ОСНОВ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Дослідження політико-правових основ розвитку громадянського суспільства в Україні, пошуку і впровадження громадянсько-легітимних форм співжиття і взаємодії є актуальним завданням для сучасної ситуації в Україні (наявність нестабільності, невизначеності, відсутність механізмів впливу на суспільні процеси, загострення політичних кризових явищ, інші проблеми) [2, с. 56]. В сучасних умовах суспільного поступу, з неодмінною загрозою посилення меркантильних тенденцій, постійно існує небезпека руйнування як основ громадянського співжиття, що склалися впродовж тривалого періоду розвитку української історії, так і політико-правових традицій минулого, що виступали засобами збереження соціальної цілісності суспільства, виступаючи чинниками внутрішньої соціально-політичної консолідації.

Суттєвим аспектом змісту громадянського суспільства в Україні є політичне спрямування. Завдяки традиціям взаємодопомоги, формам громадського спілкування, сімейному вихованню, відбувається закріплення і відтворення цінностей громадського способу життя, прилучення індивідів до суспільно значущої діяльності. Громадянська активність сприяє становленню соціальної однорідності суспільства, сприяє набуттю навичок спілкування і взаємодії, піднесенню культурного рівня людей тощо. Сучасна політико-правова і соціокультурна ситуація, з дедалі більшим домінуванням альтернативних ліній громадського співжиття, актуалізує проблему політико-правової і морально-правової стабілізації українського суспільства.

Проблема політико-правових основ розвитку громадянського суспільства в Україні є науково актуальною з огляду на визначення масштабів її впливу як на поточну суспільну ситуацію, так і на перспективи громадянської життєдіяльності людської спільноти, засвідчуючи нагальну необхідність становлення і розвитку політико-правової культури в суспільстві [4, с. 72]. Зокрема, у сучасних складних умовах перебігу процесів державотворення в Україні, присутній процес конкуренції між «централізованим», «державним» правом та традиційним правом, що є результатом тієї історико-культурної традиції, що свідчить про взаємодію різних соціальних груп, релігійних та етнічних меншин. Це, у свою чергу, обумовлює потребу поглибленого наукового осмислення феномену громадянського співжиття, окреслення його політико-правових особливостей і характеристик.

Як підтверджують праці науковців, у вітчизняній суспільно-політичній думці триває процес осмислення механізмів політико-правових впливів на ситуацію в українському соціумі, вивчення політико-соціального досвіду співжиття українців, адже сучасний світ XXI століття, з його глобальними суспільними катаклізмами, екзистенційними настроями, визнанням усепроникаючої кризи культури і громадянської моралі, потребує правової рецепції і визнання норм політико-правової культури як таких, від прийняття яких безпосередньо залежить фізичне виживання спільноти, її політичний, соціальний і духовний розвиток.

Представлена проблема обумовила вибір теми дослідження: «Політико-правові основи розвитку громадянського суспільства в Україні».

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей становлення громадянського суспільства в Україні на засадах політико-правової регламентації, історичними витоками якої є організація норм і правил, притаманних традиційній культурі української громади.

Для досягнення заданої мети визначені такі завдання:

– розкрити сутність понять «громадянське суспільство», «громада», «право», «політика», «держава» як наукових понять та соціально-політичних феноменів;
– дослідити причини і умови розгортання політико-правових процесів на сучасному етапі розбудови громадянського суспільства в Україні;

– виявити місце та роль права і правових традицій в організації громадського життя;
– окреслити основні характеристики політики держави у сучасних процесах розбудови громадянського суспільства в Україні на рівні функціонування влади та політичних інституцій;
– визначити ефективні шляхи подолання політико-правових деструкцій громадянському суспільству.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: метод системного аналізу, історико-культурологічний метод, структурно-функціональний та компаративний підходи в аналізі політичних і соціальних характеристик громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є громадянське суспільство в політико-правових характеристиках і оцінках.

Предмет дослідження – політико-правові основи громадянського суспільства в соціальних проявах і реаліях сучасної України.

Необхідність розбудови громадянського суспільства виступає нагальною потребою часу та є можливим шляхом виходу з гострої політичної та соціальної кризи, у якій сьогодні знаходиться Україна. Ідеологічно процес розбудови громадянського суспільства визначається формуванням демократичного світогляду, вихованням самосвідомості та самоповаги, поваги до оточуючих, адже громадянське суспільство – це передусім механізм самоорганізації спільнот, дієвість якого визначається принципами самоврядування й культурного розвитку.

Громадянське суспільство виступає проєктом державотворення, бажаною моделлю справедливих, рівноправних відносин, як міжособистісних, так і міжсуб'єктивних. До складових ознак громадянського суспільства доречно віднести 1) наявність громадянської свідомості та самосвідомості; 2) приватність особи, її автономію від держави; 3) дотримання прав людини й особи; 4) дієвість принципів самоорганізації у соціальних інституціях й об'єднаннях; 5) розвиток громадянських та економічних ініціатив; 6) гнучка система соціального захисту; 6) обмеження втручання держави у функціонування сфер суспільства на всіх рівнях соціальної взаємодії.

У розвинених суспільствах право пов'язане з державою і не може існувати окремо від нього, оскільки його загальнообов'язковість забезпечується заходами державного впливу, а самі норми як правило приймаються, змінюються або скасовуються тільки державними органами [2, с. 81]. У суспільствах, де державна влада відсутня чи її вплив дуже слабкий, правові взаємини можуть регулюватися встановленими традиціями, релігією. У свою чергу, держава не може існувати без права, тому що нормами права регулюється державний лад.

В Україні на сучасному етапі її розвитку продовжується процес структуризації і поляризації суспільства з виділенням певних груп, прошарків і страт, появою та інституціоналізацією нових, не існуючих раніше елементів соціальної структури, з поступовим визначенням і висуненням певних інтересів (політичних, економічних, культурних), з формуванням відповідної представницької системи (тобто утворенням партій і громадсько-політичних рухів, які ці інтереси уособлюють і репрезентують перед владними структурами).

Ідея прогресивного і динамічного розвитку на засадах розбудови громадянського суспільства, розвивається сьогодні у відповідності з прагненням досягти добробуту й вирішувати назрілі проблеми, узгоджуючи власні інтереси з інтересами інших націй. Вона є найприйнятнішою в цивілізованому світі, оскільки стимулює дотримання конституційних прав і свобод, сприяє розкриттю внутрішнього потенціалу громади, поліпшенню добробуту кожного її представника, створенню іміджу демократичної держави.

Шляхи виходу із нинішньої критичної ситуації вбачаються в потребі розвитку традицій правової моралі, у зверненні до національних традицій права, у формуванні української еліти, захисті народних моральних традицій на державному рівні. Саме ідея прогресивного і динамічного розвитку на засадах розбудови громадянського суспільства після проголошення Україною незалежності постала перед нашим суспільством як найактуальніша й водночас найскладніша.

Список використаних джерел

1. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. Київ: ИПС, 2017. 436с.
2. Загальна теорія держави і права / за ред. М.В. Цвіка, доц. В.Д. Ткаченко, проф. О.В. Петришина. Харків: «Право», 2012. 432с.
3. Основи демократії: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / авт. колектив: М.Бессонова, О.Бірюков, С.Бондарчук та інші.; / за заг. ред. А.Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. проєкт «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. Київ: вид-во «Ай Бі», 2014. 684с.
4. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології: монографія / Кресів О.В. (керівник авт.кол.), Луць Л.А., Мережко О.О. та інші / за ред. Ю.С.Шемшученка. Київ: Інститут держави і права ім.В.Корецького НАН України, 2016. Вип.3. 256с.
5. Центр знань з прав людини. Національний університет внутрішніх справ та the British council. Предметна рубрика. URL: www.naiu.kiev.ua.
6. Циппеліус Р. Філософія права: підручник: пер. з нім. Київ: Тандем, 2000. 300с.
7. Comparative Foreign Policy. Theoretical Essays. New York: David McKay Company, Inc., 2010.
8. . Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKNID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

РОЛЬ І МІСЦЕ РЕЛІГІЇ В ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІЄТВОРЕННЯ

Актуальність теми. Обрана тема є особливо актуальною для нашого суспільства та має безпосередній вплив на перебіг процесу українського націєтворення. Враховуюче те, що християнство є домінуючою релігійною конфесією в українській історичній духовній традиції, варто дослідити вплив даного релігійного чинника на процес українського націєтворення.

Історія нашого християнського народу пов'язана із системними заходами північних сусідів з метою підпорядкувати собі українську християнську громаду. Особливо зараз, коли триває гібридна війна, релігійний вплив Російської Православної Церкви на українців є серйозним і дестабілізуючим психологічним фактором. Однак, у 2019 році Вселенський патріарх Варфоломій підписує томос про автокефалію Православної церкви України (ПЦУ) та відбувається подальше проголошення Української Православної Церкви, що означає відродження Київської християнської традиції, а саме Київського православ'я.

Кремль усвідомлює, що релігійна свобода українського народу повністю укріпить національну ідентичність українців і тоді концепція «русский мир» стане анахронізмом. Московська церква від початку свого існування є надійним партнером російської влади і підтримує її у всіх питаннях. Тому релігійне питання максимально використовується російською владою в гібридній війні проти України.

«Саме зараз, цього року, коли Україна очікує візиту Вселенського Патріарха Варфоломія, Москва через свою агентуру проводить інформаційно-психологічну операцію для зриву цього візиту. Вже задіяно ряд громадських діячів, які звернулися до Константинополя (чомуś від імені всього нашого суспільства) з проханням не їхати в Україну. Розуміючи вплив і вагу авторитету Першого серед рівних, московські колаборанти відчувають прихід чергової хвилі переходів громад від РПЦвУ до ПЦУ» [1].

Дослідженням ролі релігії в процесах націєтворення займалися такі науковці як: Колодний Анатолій, Саган Олександр, Филипович Людмила, Іванишин Василь, Іванишин Петро, Баган Олег, *Домановський Андрій*, Арістова Алла, Бабій Марія, Віктор Бондаренко, Головатий Микола, Сленський Віктор та інші

Мета дослідження: соціально-політичний аналіз осмислення ролі та місця релігії в процесі українського націєтворення.

Завдання дослідження: з'ясувати як релігія впливає на українське націєтворення; визначити оптимальну форму взаємовідносин держави та релігійних організацій.

Об'єкт дослідження: духовна та політична сфера суспільства

Предмет дослідження: специфіка та особливості релігії в процесах українського націєтворення.

В останні десятиліття ХХ століття з'явилась політологія релігії – одна з новітніх політологічних дисциплін. Вона вивчає взаємний вплив релігії на політику і політики на релігію. Політологія релігії особливу увагу приділяє відносинам суб'єкта політики з релігійними об'єднаннями.

Київська християнська традиція була колискою української духовності і мала яскраві національні ознаки. За всю історію свого розвитку в Київській митрополії сформувалися ознаки, які дають підставу науковцям говорити про Українське православ'я як про самобутнє явище у православному світі і як про концентроване вираження національної самобутності українців:

1. Прогресуючий демократизм, поєднаний з виборною основою заміщення всіх церковних посад та пов'язана з цим моральність Церкви;
2. Висока віротерпимість (у порівнянні з іншими Церквами);
3. Європейськість та відкритість до інших релігійних систем;
4. Відзначалось активними процесами онаціональнення своїх обрядових форм;
5. Відзначалось незалежністю від світської влади;
6. Одна з найяскравіших ознак – гуманізм;
7. Гуманістичні традиції та європейськість формувалися під впливом такої ознаки як євангельськість [2, с. 93-160].

Київська християнська традиція толерантно відносилась як до Риму так і до Константинополя. Тим фактом, який підтверджує релігійну толерантність Київського християнства є Флорентійська унія (1439 р.) та Берестейська унія (1596 р.).

Прикладом поваги до українського народу є коронація православного монарха короля Данила (1253 р.) Папою Інокентієм IV.

«Володимир Великий зійшов на Київський Престол, за короткий період Русь зробив наймогутнішою на континенті. Князь у пошуках здолання релігійних розбіжностей між племенами охрестив Київ 988 року. Після охрещено інші міста. Вважаємо, що сформувалася Українська церква» [3, с. 15].

«Люди, переважно з числа духовенства розділили Християнство створивши різні Церкви. Поділ негативно вплинув на творення нашої нації та держави. Виникла потреба визначитися. Чи було рішення єднатися з Константинополем не можемо говорити, бо бракує документів. Окрім документів, відсутні також і згадки в літописах що є дивним.

Рішення церковного керівництва на злуку (унію) з Римом у 1596 році, а потім, з Москвою у 1686 році, є детально описане в багатьох працях і підтверджене також різними документами, якими підтверджується добровільність цих дій. Відносно унії з Константинополем, то це швидше закономірність, бо до великого розділення Київ належав до церковної влади Константинополя і все ж згадок про якусь згоду немає» [4, с. 3].

Після багатьох століть бездержавності, український народ не полишав спроби відродження української християнської традиції. Яскраво національними є сьогодні діючі традиційні церковні структури: Українська Греко-Католицька Церква, яка перебуває в єдності з Римом та Українська Православна Церква (ПЦУ), яка отримала Томос про Автокефалію та перебуває в єдності з Константинополем та з усім православним світом.

Окремо вартує згадати Мукачівську Греко-Католицьку Єпархію, існування якої окремо (за межами УГКЦ) дає аргументи різного роду опонентам розігрувати карту окремішності Закарпаття, мовби як не України, а території іншої держави. Водночас після смерті у 2020 році Преосвященного владика Мілана, єпископа Мукачівського триває дипломатична боротьба. Чи буде рішення Ватикану приєднати дану Єпархію до тіла всієї Української Греко-Католицької Церкви чи залишаться українські греко-католики розділеними. Державотворчий процес потребує цієї єдності.

Події післямайданівських років демонструють втрату свого авторитету РПЦвУ. У складі московського патріархату поки найбільші українські святині: Почаївська та Києво-Печерська лаври. Вкрай необхідно справою є їхня передача до ПЦУ. Також для укріплення українських церков важливо, аби не припинявся процес переходу до них вірян та громад від РПЦвУ.

«Держава готова забезпечити право кожній релігійній організації підпорядкуватися будь яким релігійним центрам в Україні або закордоном. При бажанні така організована громада може змінити своє підпорядкування безперешкодно» [5].

Релігійна ідентифікація українців є дуже важливим процесом, тому що «не буде державної незалежності, якщо хоча б 20% релігійної мережі перебуває у закордонному підпорядкуванні» [6].

ПЦУ та УГКЦ з'єднавшись можуть стати найбільшою національною Східною Церквою. Не зважаючи на розбіжності, вважаємо, що постановляючи єдиної Київської Церкви відбудеться. Процеси відновлення національної ідентичності у свідомості нації сприятимуть цій ідеї. За таких обставин народ отримуватиме сильну, відповідну до національної ідентичності, Церкву. Правильний діалог забезпечить визнання.

Тому вже зараз треба працювати над зміцненням УГКЦ та ПЦУ які є Церквами Київської Традиції. Треба діяти на зближення цих двох структур, аби в майбутньому був можливим Об'єднаний Собор, який підсумує тисячолітній шлях до створення найбільшої національної церкви у світі на чолі з Патріархом Київським і всієї України-Русі.

Відновлення Київської Християнської Традиції мають позитивний вплив на сучасні процеси націєтворення. Дана традиція є основою двох національноорієнтованих структур: УГКЦ та ПЦУ. Їх активне спілкування вселяє оптимізм у зміцненні єдності та незалежності держави Україна.

Список використаної літератури

1. Сидоржевський Михайло. Агенти впливу Кремля в Києво-Печерській Лаврі погоджують антиукраїнський план дій. *Українська літературна газета*. URL: <https://litgazeta.com.ua/news/ahenty-vplyvu-kremliya-v-kyievo-pecherskij-lavri-pohodzhuiut-antuykrainskij-plan-dij/>.
2. Саган Олександр. Національні прояви православ'я: український аспект. Київ : Світ знань, 2001. 256 с.
3. Капранови Б. Історія нашої Церкви: Зелений пес, Київ, 2018. 80 с.
4. Блажейовський Д. Три церковні унії: Львів, 2010. 176 с.

5. Міністерство Культури України. Роз'яснення щодо зміни релігійними громадами підлеглості: URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245468658&cat_id=244913751.
6. Бжезинський З. Україна у геостратегічному контексті. /пер. з англ. А. Іщенко. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 102 с.
7. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.

ФЕМІНІЗМ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Основа демократичного суспільства – це рівність, шлях до якої, лежить через соціальну справедливість та повагу до прав людини. На сучасному етапі боротьба жінок за рівні права та можливості стикається з безліччю перешкод. Однією з таких є гендерні стереотипи, що базуються на релігійних засадах.

Станом на сьогоднішній день, в ісламі проблема гендерної дискримінації та прав жінок зокрема, є досить важливою і, безперечно, актуальною темою. Зокрема становище мусульманських жінок викликає досить серйозне занепокоєння правозахисників та міжнародних організацій. Адже, в тих країнах, де іслам позиціонується як державна релігія жінки дискримінуються по статевому признаку.

Сьогодні, ісламський фемінізм це прагнення гендерної рівності та соціальної справедливості, в якому Коран виступає як база для розуміння та втілення. Це так звана боротьба за власні права у тому світі, де релігія характеризується надзвичайно суворими патріархальними канонами, а також субординованим положенням жінки по відношенню до чоловіка в публічному та сімейному просторах.

Проблематикою захисту прав жінок та питанням фемінізму займалися такі українські дослідники, як О. С. Забушко, С. Д. Павличко, О. Р. Кісь, С. А. Крилова, Н. В. Хамітов, М. В. Буромський, Ю. В. Лисюк, К. І. Чижмарь, Г. В. Гриценко, Л. Б. Магдюк та ін. За кордоном цієї теми торкалися Сімона де Бовуар, Еліс Вокер, Сімона Вейль, Герда Лернер, Беррі Торн, Ненсі Фейзер, А. С. Чеботарьова та інші.

Теоретичну основу даної роботи становлять праці науковців, які досліджували питання впливу релігії на гендерні стереотипи та гендерну дискримінацію взагалі, серед яких можна назвати З. М. Усманову, О. В. Кузнецову, Н. С. Смоліну, С. Ю. Зінькову та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз існуючих ісламських феміністичних напрямів та гендерних досліджень ісламу.

Завдання дослідження: визначення впливу релігії на становище жінок в країнах ісламського світу.

Об'єктом дослідження є гендерна дискримінація жінок в країнах ісламського світу.

Предметом дослідження є релігійні засади, які визначають права та обов'язки жінок в мусульманському суспільстві.

Зародження феміністичних ідей у мусульманському світі це не просто «перенесення на Схід» продукту Заходу, а глобальний феномен, що з'явився внаслідок очевидної патріархальності ісламського фундаменталізму.

Як зазначає Зінько С. Ю., станом на сьогоднішній день, у країнах ісламського світу виділяють наступні феміністичні напрями:

1. Атеїстичний фемінізм. Він стверджує, що релігія націлена проти жінки. Розвиток жіночого руху можливий лише за умови зменшення впливу релігії на соціум.

2. Світський фемінізм. Цей напрямок займає нейтральне положення по відношенню до релігії. З точки зору світських феміністок, взаємини між ісламом та фемінізмом ґрунтуються на домінуючому підході до ісламу в соціумі – патріархальному або ліберальному. Вони стверджують, що жіноча емансипація апіорі не можлива за радикального релігійного руху, або ж теократичного правління.

3. Мусульманський фемінізм. ґрунтується на ліберальному погляді на іслам взагалі та спрямований на його адаптування до сучасності. Представниці цього напрямку переконані, що потрібно концентруватись не на хадісі та шаріаті, а безпосередньо на Корані. Оскільки перші, в свою чергу, є патріархальним відтворенням ісламу. Мусульманські феміністки вважають, що Коран включає в себе два види положень: перші містять відображення практичних аспектів повсякденного життя мусульманина, а інші стосуються моралі та є нормативними.

4. Ісламський фемінізм. Цей напрям є частиною фундаменталістських чи релігійних рухів. Ісламські феміністки стверджують, що жіночій емансипації сприятиме їх ідентифікація з релігійним рухом [2, с. 42-43].

Сьогодні, представники феміністичного руху зауважують, що спочатку іслам в багатьох аспектах сприяв пом'якшенню моралі в арабському світі, в тому числі і захисту прав жінок. Ідея рівності та взаємодопомоги між одновірцями відіграла ключову роль. Проте з часом зростало прагнення політичної еліти інтерпретувати головні засади початкового, демократичного ісламу на власну користь, задля становлення власної могутності та влади. Зміни торкнулися і становища жінок [1, с. 45].

Гендерні стереотипи в ісламському соціумі породжують загальні правила поведінки «хорошої жінки», які включають наступні характеристики:

- жінка виступає як хазайка, берегиня домашнього вогнища, та, хто слідкує за порядком та добробутом вдома;
- жінка-мати – відповідальна за порядок та мир в сім'ї, займається вихованням дітей;
- хороша жінка – мусульманка, виконуюча приписи ісламу;
- дівчина, котра не проводить час в соціальних мережах;
- дівчина, яка виходячи заміж, безперечно служить сім'ї чоловіка, підпорядковується свекрусі, чоловіку та здійснює догляд за всіма членами сім'ї [5, с. 70].

На фоні цього, з часом почали зароджуватись та розроблялись стереотипи про терпеливу жінку, яка завдяки вірі в Аллаха спроможна подолати усі труднощі. Деякі з них, хибно інтерпретуючись, вже значно виходять за рамки моралі та істинних релігійних реалій:

- жінка, що працює – не «правильна» жінка (можливо, на роботі вона в пошуках не лише заробітку);
- головне призначення жінки – бути матір'ю. Всі хто не мають дітей, – неповноцінні жінки. В той же час, чоловіки не несуть значної відповідальності за виховання дітей;
- жінка або дівчина, котра часто відвідує ресторани – погана хазайка, марнотратна і «сумнівна» особа;
- жінка або дівчина, яка не приховує всі сімейні проблеми та бориться за власні права – неправильна, сама винна та гідна осуду;
- розлучені жінки – «самі винні», «зіпсовані» [5, с. 71].

Так, говорячи про обов'язки та права мусульманської жінки, окремої уваги заслуговує дискусія про носіння хіджабів, яка з часом розгоряється все більше та більше. Певна частина арабських жінок відмовляються носити хіджаб, обґрунтовуючи це тим, що в Корані немає прямої вимоги щодо його обов'язкового носіння. Інша частина мусульманок котрі виступають за їх носіння, посилюються на те, що це так званий знак їхньої релігійної приналежності, а також можливість захистити себе від сексистських натяків та протест проти ісламофобії [3, с. 65].

Тобто, ми бачимо, що зазвичай, гендерні аспекти релігійних досліджень дуже часто зводяться до опитування чи аналізу конкретних життєвих ситуацій жінок в контексті конкретної релігії: їх релігійний досвід та релігійні практики, які займають певне місце в повсякденному житті жінок [4, с. 121].

Підбиваючи підсумки можна відмітити, що фемінізм в країнах ісламського світу стає все більш популярним та розповсюдженим. Досить позитивно на його поширення впливає зацікавленість цієї темою людей інших релігійних приналежностей та національностей.

Проте цей рух стикається з великою кількістю перешкод. Однією з таких є національні традиції. Адже деякі з них, часто хибно пов'язують з законом ісламу і ті, в свою чергу – отримують статус священних, незважаючи на дискримінаційний характер по відношенню до жінок.

Проаналізувавши все вищесказане, ми сміливо можемо зробити висновок, що патріархальні традиції, які закоренились в мусульманському суспільстві є наслідком хибної інтерпретації Корану та бажанням встановити власний порядок. Сам Коран зазначає досить прогресивні положення щодо прав жінки, її можливостей та обов'язків. Так, в ньому відзначається можливість вільного вибору чоловіка, володіти певним майном, зауважується важливість освіти тощо.

Проте, поруч із цим, чітко проголошується нерівність жіночої статті в порівнянні з чоловічою, не лише в сім'ї, а й в соціумі.

Список використаних джерел

1. Гладченко С. Фемінізм в ісламському світі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2016. Вип. 1. С.44-48.
2. Зінько С. Ю. Фемінізм в ісламі: історія і сучасність. *Сходознавство.* 2008. № 43. С. 34-45.
3. Костенко В. В. Проблеми гендерного нерівності на арабському сході. *Азія і Африка сьогодні.* №9. 2017. С. 61-66.
4. Кузнецова О. В., Смолина Н. С. Гендер, релігія, духовність в релігієзнавстві. *Известия Уральского федерального университета. Сер. 3. Общественные науки.* №1. 2018. С. 118-127.
5. Усманова З. М. Влияние религии на формирование гендерных стереотипов: на материалах социальных сетей. *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук.* №2. 2018. С. 65-72.
6. HnasevychNadiya. *Нарпines asaperson ifi edvaluedimensi on ofperson. Щастя та сучасне суспільство* : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛЮМ, 2021. С. 134-136.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В СУСПІЛЬСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РИНОК ПРАЦІ

Актуальність дослідження: На сьогодні рівний правовий статус чоловіка та жінки, їх можливості щодо реалізації себе в суспільстві, тобто гендерна рівність, є одним із дискусійних питань сьогодення. Як правило, жінки мають менше можливостей для того, щоб проявити свої здібності. Вони можуть реалізовуватися лише у материнстві та сімейному житті, проте не можуть цього робити в повній мірі в професійному розвитку.

Актуальність цього питання, базується не тільки на тому, що ця ситуація є неправильною та порушує права жінок, але й вона має негативні наслідки для економічного розвитку України. Більшість населення у будь-якому суспільстві складають жінки, а обмеження їх можливостей займатися певними професіями призводить до зменшення ефективності використання людського потенціалу та посиленню розшарування населення за рівнем доходу.

Проблемою дослідження гендерних стереотипів займалися такі науковці: Л. Стрікленд, У. Ліпман, А. Бодалев, В. Трусов, Т. Шібутані, Т. Виноградова, Т. Говорун, П. Горностай, О. Кікінежді, В. Семенов та ін.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз гендерних стереотипів в суспільстві.

Завдання дослідження: дослідити вплив гендерних стереотипів на ситуацію жінок та чоловіків в суспільстві та на ринку праці.

Об'єкт дослідження: гендерні проблеми в суспільстві.

Предмет дослідження: особливості гендерних стереотипів та роль жінки та чоловіка в суспільстві та на ринку праці.

Гендер – це поняття, яке використовується для визначення соціокультурної форми існування статей: чоловік та жінка виступають не як природні визначення, а як соціокультурні феномени. Якщо статі визначаються на основі тілесних, органічних та психофізіологічних ознак, то, на відміну від неї, гендер виводиться із соціальних, культурних та історичних особливостей людського буття [4, с. 111].

Як вважає Магдюк, вчені виділяють 3 групи гендерних стереотипів:

1) Стереотипи «masculine – feminine» базуються на уявленнях про психологічні риси та якості, властивості поведінки, які характерні для жінок та чоловіків. Згідно з цими стереотипами чоловіки схильні до логічного мислення, компетентні, самовпевнені, мають активне, творче начало. Жінки ж навпаки -емоційні, покірні, залежні, турботливі.

2) В другу групу відносять стереотипи щодо професійної ролі чоловіків та жінок. Ця група стереотипів відображає уявлення про те, що для чоловіків головні ролі – професійні, а для жінок – сімейні.

3) До третьої групи покладені стереотипи професійної діяльності чоловіків та жінок. Вважається, що для жінок характерна діяльність, яка пов'язана з виконавчою та обслуговуючою сферою, для чоловіків – інструментальна, творча та керівна діяльність [3, с. 8].

Говорячи про поведінку та риси характеру, то у нашому суспільстві чоловіку притаманні такі риси, як сильний, схильний до занять спортом, розумний, об'єктивний, не емоційний, раціональний, прагне влади, лідерства, успіху і тп. В той час жінкам характерні такі риси, як слабка, турбується про свою зовнішність, ніжна, емоційна, турботлива, нелогічна, наділена інтуїцією, залежна, боїзка, потребує захисту [2, с. 220].

Власне є ще безліч рис, які суспільство відносить до характеру тієї чи іншої статі, проте всі вищенаведені вважаються основними. Окрім цього, досліджуючи цей стереотип, стає зрозуміло, що він викликає у представників чоловічої та жіночої статі незадоволення.

Як чоловіки, так і жінки обурені певними очікуваннями суспільства. Для чоловіків – це обов'язкова служба в армії, ставлення до себе як до джерела фінансів, потреба мати певні риси, які не всім притаманні: бути сильним, вміти битися, знатися на сантехніці. Жінок обурює те, що чоловіки сексуально об'єктивізують їх, а також зобов'язання мати певні риси, які не для всіх є прийнятними: акуратність, доброта, лагідність, оцінювання за зовнішніми параметрами, сексуальні домагання, несерйозне сприймання, бажання чоловіків мати партнерку із нижчим інтелектуальним рівнем, обов'язок готувати [2, с. 220].

Таким чином, суть моральних гендерних стереотипів заключається в тому, що чоловік – це самостійна, самодостатня особистість, а жінка – несамостійна та залежна, а її роль полягає в тому, щоб піклуватися про сім'ю та народжувати дітей.

Розглянемо більш детально гендерні стереотипи в сімейному житті за допомогою аналізу чоловічих та жіночих сімейних ролей.

Виділяють такі 3 типи сімей: традиційна, егалітарна та змішана. До традиційних відносять родини, в яких сімейні обов'язки поділяються на жіночі та чоловічі. Проте жінка виконує більше обов'язків, ніж чоловік, і переважно може брати на себе чоловічий обов'язок, який полягає в забезпеченні родини. У таких сім'ях змінюється роль жінки: вона стає лідером, а це означає, що жінка бере на себе більше навантаження, що призводить до погіршення її здоров'я. Вона виконує різні соціальні ролі такі, як: шлюбна, батьківська, професійна та домогосподарська. Внаслідок цього виникає рольовий конфлікт, адже жінка виконує ролі, які є несумісними. У таких сім'ях рівність між чоловіком та жінкою лише міф, оскільки професійна роль жінки прирівнялася до чоловічої [1, с. 31-32].

Що ж до двох інших типів, то в егалітарних сім'ях немає розподілу обов'язків на чоловічі та жіночі. Такі сім'ї є двокар'єрними, а сімейні ролі – взаємозамінними. У змішаних сім'ях поширені як традиційні, так і нові гендерні настанови щодо розподілу сімейних обов'язків. Таким чином, гендерні стереотипи значно впливають на життєдіяльність сім'ї, а також на самореалізацію жінки, що призводить до негативних наслідків в суспільстві [2, с.222].

Найкраще гендерну нерівність можна розглянути у професійній сфері. Відомо, що жінки заробляють менше, ніж чоловіки. Це пов'язано з тим, що жінки працюють на менш престижних роботах (горизонтальна сегрегація) та набагато рідше посідають керівні посади (вертикальна сегрегація). Вертикальна сегрегація виникла через те, що чоловіки мають більше перспектив, ніж жінки, і чим вище соціальний статус посади, тим менша концентрація жінок на них. Крім цього, серед професій, де переважає жіноча праця, керівні посади часто також займають чоловіки. Внаслідок цього середня заробітна плата жінок також є нижчою, ніж у чоловіків, і при цьому кар'єрне зростання чоловіків, які зацікавлені у «жіночих» професіях, є набагато швидшим [4, с. 49-50].

Не менш важливим є те, що існують латентні прояви гендерної нерівності, які полягають в тому, що роботодавці при наймі робітників надають перевагу чоловікам, керуючись тим, що невігдно брати на роботу жінку, яка має дітей або потенційно може стати матір'ю, тому часто жінці пропонують короткотерміновий контракт, щоб уникнути проблем з материнством [3, с. 9].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

– в суспільстві й досі діють стереотипи, які проявляються в тому, що до характеру чоловіків та жінок відносять риси, які не всім властиві та які можуть проявлятися в характері тієї статі, для якої традиційно вони не є притаманні;

– гендерні стереотипи в суспільстві зумовили таке співвідношення нерівності, в якому домінуюча роль належить чоловіку, а залежна - жінці;

– гендерні стереотипи значно впливають на життєдіяльність сім'ї, в якій переважно жінка виконує роль лідера, виконуючи як жіночі, так і чоловічі обов'язки, і чим бере на себе додаткове навантаження, що погіршує стан її здоров'я;

– дискримінація жінок на ринку праці проявляє себе в тому, що жінки працюють на менш престижних роботах, рідше посідають керівні посади, отримують меншу заробітну плату, ніж чоловіки. В той же час чоловіки мають більше можливостей для своєї реалізації в професійній діяльності, при наймі на роботу роботодавці надають їм більшу перевагу, в них швидше відбувається кар'єрне зростання порівняно з жінками, які стикаються з так званою «скляною стелею».

Список використаних джерел

1. Борщ К. К. Гендерні стереотипи як соціальна проблема сучасних жінок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Вип. 1. С. 31-34.
2. Гринчишин Н. Гендерна нерівність і патріархальні стереотипи українського суспільства. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія.* 2012. Вип. 621-622. С. 218-222.
3. Магдюк Л. Б. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці. *Маркетинг в Україні.* 2011. № 5-6. С. 7-10.
4. Гомілко О. Гендер. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис. 2002. 745 с.
5. Шестаковський О. Гендерна нерівність на ринку праці України: структурні передумови і тривкі стереотипи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія.* 2013. Вип. 1. С. 49-53.
6. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKNID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Молодь це потенційна еліта кожної держави, тому завжди вона несла з собою потужну хвилю політичних та культурних змін, що приносило у суспільство нові цінності та напрями розвитку. Тому в сучасному глобалізованому світі формування соціокультурних орієнтацій молодого покоління є важливою складовою для майбутніх трансформацій не тільки держави, а й усього світу.

Крім того, сьогодні на формування соціокультурних поглядів не тільки молоді, а й усіх людей значним чином впливає пандемія COVID-19. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Серед науковців, які першими звернули увагу на проблематику цінностей, були М. Вебер, Е. Дюркгайм, Ф. Знанецький, Т. Парсонс, П. Сорокін, В. Томас та інші.

Проблему духовності і ціннісних орієнтацій досліджували: Е.Лібанова, В.Соловйов, В.Андрущенко, Л.Губерський, М.Бердяев, С.Франк, П.Флоренський, М.Михальченко, І.Надольний, В.Пазенюк, В.Шинкарук, В.Воронкова, В.Кремень, П.Ситник, В. Бех та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічні основи формування соціокультурних орієнтацій молоді в сучасному глобалізованому світі.

Завдання дослідження: дослідити соціокультурні орієнтації молоді та чинники, які впливають на їх формування в сучасному глобалізованому світі.

Об'єкт дослідження: духовна сфера соціуму в контексті глобалізації.

Предмет дослідження: специфіка формування соціокультурних орієнтацій молоді в сучасному глобалізованому світі в контексті пандемії.

В сучасному глобалізованому світі практично все, що нас оточує, певним чином впливає на формування наших соціокультурних орієнтацій. Сім'я, близькі нам люди, друзі, ЗМІ, кожна прочитана книга, новина чи важлива подія, так чи інакше залишає свій слід у формуванні нашого світогляду, заставляючи обдумати свої погляди на певні речі.

Як зазначає Біліхар М. П., за результатами досліджень, що відбувалися у вищих навчальних закладах м. Львова, встановлено, що найбільший вплив на розвинення духовних цінностей студентської молоді (на думку як самих студентів, так і експертів) мають такі чинники, як , друзі (товариші), сім'я, кохана людина, сама людина, інтернет і соціальні мережі, а також релігія і навчальний заклад [2, с. 11].

Згідно результатів сьомої хвилі Світового дослідження цінностей Україна майже зрівнялася з країнами Європи. Українці стали більш щасливими, зросла самооцінка, покращилось здоров'я. Проте знизилася частка тих, хто вважає Бога важливим в своєму житті з 64% до 56,3%. Також, знизилася частка тих, хто молиться кілька разів на тиждень з 42,2% до 38,5%. Зниження частки тих, хто вважає, що в дітях треба виховувати релігійність (з 22% до 14,9%) та слухняність (з 58% до 33,1%)[8].

Серед основних задач української держави є національне виховання молоді, формування інтелігенції, оскільки від їхніх соціокультурних орієнтацій залежить майбутнє країни. До того ж, в сучасному мультикультурному світі важливо зберігати власну ідентичність. На жаль чинна українська влада нічого не робить для виховання патріотичності та національної самосвідомості в молодого покоління.

Як зазначає В. Ф. Баранівський: «Негативні прояви в структурі цінностей української молоді є наслідком недолугої, деколи відкрито антиукраїнської політики влади, її зорієнтованість на вузько кланові егоїстичні інтереси, а також негативний вплив ворожих сил із-за кордону, особливо – з Росії» [1, с. 43].

Головними подіями останніх років, що значною мірою вплинули на формування світогляду сучасної української молоді є Революція Гідності, анексія Криму та війна на сході України. Всі ці події лиш загострили національну самосвідомість, давши молодому поколінню українців національну ідею сильної та єдиної Української держави та змінили напрям майбутніх трансформацій країни подалі від Росії, у сторону європейської інтеграції та європейських цінностей.

Українське суспільство є суспільством трансформаційним, яке орієнтовано на нові пріоритети, центром, яких виступають демократичні цінності. На жаль, частина молоді орієнтована на західні цінності, «духовність» яких має досить умовний характер, все це негативно позначається на свідомості молоді [5, с. 223].

Варто зазначити, що в наш час багато українців не знає чи не хоче знати своєї історії. Крім того, велика частина молоді почала не просто забувати свої українські традиції, а й думати про них, як про щось не потрібне сучасній державі. Традиції – це частини цілої культури, що передаються з покоління в покоління і зберігаються в народі століттями.

Від того, наскільки молоде покоління –патріотичне,національно свідоме, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних скарбів української держави, активно долучитися до суспільних процесів, наскільки ініціативно воно бере участь у процесі соціально-економічних і політичних трансформацій, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси[5, с. 223].

Сьогодні багато молодих українців відкидають традиції та цінності минулого. Як наслідок відбувається ціннісна невизначеність, яка веде до маргіналізації молоді. В сучасній Україні маргінали з'явилися відносно недавно. У той час, як західне суспільство у цей процес маргіналізації ввійшло досить давно, також досить давно почало зазнавати масштабних трансформацій. Водночас західний світ досить швидко змірився з маргіналами і маргінальністю, розглядаючи їх як обов'язкових супутників трансформаційних процесів, зазначає О. Литвинчук [3, с. 52].

На сьогодні кількість маргіналів в Україні досягла критичної межі. Серед них безробітні, «елітна» група населення, переселенці з ОРДЛО, збіднілі верстви населення, люди похилого віку, а також велика частина молодого покоління. Надмірна маргінальність призведе до збільшення інфантильності та байдужості населення. Також впаде духовність та моральність людей. Таке суспільство переслідуватиме лиш матеріальні цілі.

Загроза безпеки духовності – це всі види діяльності, що викликають руйнування духовного світу людини та знищення духовної культури суспільства. Переважно у молоді відбувається витіснення вищих цінностей та ідеалів утилітарними, прагматичними, технократичними, що особливо загострюється під впливом ЗМІ. Наслідком духовного вакууму в суспільній свідомості стає моральний нігілізм, пропаганда культури жорстокості та насильства, зневажання і блюзнірство відносно національних і релігійних святинь, поширення насильства і порнографії[6, с. 7].

Також сьогодні на формування соціокультурних поглядів молоді значним чином впливає пандемія COVID-19. Переважно цей вплив не є позитивний, оскільки під час самоізоляції зменшується фізична активність людини, переважає сидячий спосіб життя, що може погіршити здоров'я. Також у людини можуть виникнути проблеми психологічні. Переважно такі проблеми пов'язані з браком живого спілкування.

Продовж червня - липня 2020 року дослідницька команда Львова провела дослідження «Як живе молодь України під час COVID-19?»:56,9% молоді вважають, що організація навчального процесу під час пандемії погіршилась;35,3% молоді припускають, що пандемія штучно створена проти 34,3% тих, хто вважає, що пандемія є реальною загрозою;45,9% опитаних упродовж карантину мали постійний стрес і тривогу через стан невизначеності, та ще 30,5% перебували у депресивному стані (особливо у перші місяці карантину) [7].

Сьогодні вся українська еліта погоджується із думкою про те, що соціум потребує активного повернення до культу релігійних, духовних цінностей і розуму, такої особистості, в основі ціннісних орієнтацій якої домінують вічні позитивні моральні ідеали та принципи добра, краси, совісті, справедливості, так необхідні в наш час у виборі засобів досягнення поставленої мети й олюднення усіх сфер суспільства[4, с. 178].

Висновки. Оскільки ми живемо в глобалізованому світі на формування світогляду молодого покоління впливає багато чинників, такі як сім'я, сама людина, друзі (товариші), кохана людина, інтернет і соціальні мережі, навчальний заклад і релігія. Також кожна держава повинна певним чином формувати світогляд молоді, оскільки від їхніх соціокультурних орієнтацій залежить майбутнє країни.

Україна зараз переживає важливі трансформації, потрібні для євроінтеграції. Варто зазначити, що ціннісна невизначеність погано впливає не тільки на молоді, а й на весь народ, яка веде до маргіналізації. Тому зараз вся українська наукова еліта погоджується з думкою про те, що сьогодні соціум потребує активного повернення до культу релігійних, духовних цінностей і розуму.

Список використаних джерел

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків, 2014. №43. С. 39-53.

2. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.04. Львів, 2019. С. 23.
3. Литвинчук О. В. Маргіналізація українського суспільства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія»* Житомир, 2015. №17. С. 51-55.
4. Овсянкіна Л. А., Хрипко С. А. Духовно-релігійні цінності сучасної молоді: усталеності та інновації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2017. № 38 (51). С. 175-183.
5. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДА*. Запоріжжя, 2009. №38. С. 222-233.
6. Щербаківа Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз. автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2017. 20 с.
7. Як живе молодь України під час COVID-19?: дослідження / за ред. Д. Б. Якимович-Чапран. Львів, 2020. 119 с.
8. Україна у Світовому дослідженні цінностей: презентація. URL:<https://www.facebook.com/UCER.org.ua/?fref=ts>
9. HnasevychNadia Value dmiensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74*, 2018. С.61-71.

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ І ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Дослідження взаємодії і взаємозв'язку громадянського суспільства та держави тривалий час були суперечливими, адже вищезазначені інститути розглядалися як антагоністи. Проте громадянське суспільство змогло взяти на себе значну кількість функцій, які належали державі, що дозволило уникнути суперечностей.

Не менш важливим є визначення взаємодії та взаємозв'язку між державою та громадянським суспільством в Україні. Сьогодні в нашій державі постала проблема в їх ефективній взаємодії, оскільки публічна влада, співпрацюючи з громадським суспільством, збільшує результативність своєї діяльності, а також значно підвищує її легітимність.

Досліджували проблему взаємодії та взаємозв'язку громадянського суспільства й держави такі науковці, як: М. Бойчук, О. Мазурик, Н. Онищенко, А. Карась, В. Воробйов, Ю. Габермас, Л. Мельник, О. Скрипнюк та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз різних аспектів взаємодії та взаємозв'язку держави й громадянського суспільства.

Завдання дослідження: визначити взаємозв'язок між державою та громадянським суспільством в Україні.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок держави і громадянського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка проблем взаємозв'язку держави і громадянського суспільства в Україні.

Категорія «громадянське суспільство» – одна з наймолодших в українському праві. І це тоді, коли світова суспільна думка давно і досить докладно досліджувала цю проблематику. У політичних вченнях, що належали таким відомим мислителям, як Платону, Аристотелю, Цицерону, Ш. Монтеск'є, Г. Гроцію, Ж. Бодену, Н. Макиавеллі, А. Гумбольдту, А. Токвілю, Ж.-Ж. Руссо, І. Канту, Дж. Локку, Т. Гоббсу, В. Гегелю та К. Марксу, дана категорія або детально аналізувалася, або згадувалася, переважно у співвідношенні «громадянське суспільство – держава» [2, с. 24].

Отож громадянське суспільство і держава взаємно доповнюють одне одного, перебувають у тісному взаємозв'язку: перше не можливе без другого. Людська спільнота стає культурною і перетворюється на суспільство тільки за допомогою держави [1, с. 124]. Держава, таким чином, виступає формою організації людського суспільства, а демократична держава – громадянського суспільства. Водночас держава не може існувати за межами суспільством. Без розвиненого громадянського суспільства не реальна побудова правової демократичної держави. Оскільки чим більше воно розвинуте, тим громадянам простіше захищати свої права і свободи, значно більше можливостей реалізувати себе в різних сферах громадянського життя, а водночас це значно зменшує можливість узурпації державної влади [3, с. 109].

Громадянське суспільство зовсім не заперечує держави чи наявності та необхідності державної влади. Воно може активно формуватися та діяти, коли цьому сприятимуть відповідні державні засади, державна організаційна діяльність, яка прокладатиме шлях для втілення у практику суспільного життя найефективніших чинників його розвитку. Саме держава постає політичним інструментом формування громадянського суспільства, оскільки лише її під силу вжити необхідних заходів щодо його становлення та розвитку [5, с. 187].

На думку Лазорського А. О., сьогодні існує три основні підходи до співвідношення громадянського суспільства та держави:

1. Як схожі соціальні системи.

2. Як соціальні системи, де первинною та провідною є держава, яка контролює громадянське суспільство.

3. Як системи, які розрізняються, однак провідним є громадянське суспільство, а держава щодо нього виконує підпорядковану роль.

Найбільш доцільним є третій підхід до співвідношення громадянського суспільства і держави, який більш ефективно забезпечує реалізацію основного завдання громадянського суспільства, а саме: взаємозв'язок між особою та соціумом, звільнення від політико-регламентуючого контролю, перешкод і заборон. Так у демократичних країнах громадянське суспільство є партнером держави у вирішенні соціальних проблем. Вона бере на себе зобов'язання створити сприятливі правові умови для діяльності організацій громадянського суспільства та фінансує їх (наприклад, у країнах ЄС 40–60 % загального доходу таких організацій становить державне фінансування) та залучає до надання соціальних послуг (у Німеччині 60 % гарантованих державою соціальних послуг надаються неурядовими організаціями) [2, с. 26–27].

Сам феномен громадської думки, як прояву взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, є виявлення та розвиток уявлень про взаємодію та протиріччя між носіями влади та широкими верствами населення [6, с. 11].

Визначаючи специфіку взаємозв'язку громадянського суспільства і держави, під першим необхідно усвідомлювати структуру недержавних організованих груп, які, на думку вченого Ф. Шміттєра, мають такі ознаки:

1) повинні планувати та реалізовувати колективні акції щодо захисту чи досягнення своїх інтересів;

2) є незалежні від органів державної влади, так і від приватних корпоративних об'єднань;

3) не прагнуть замінити державні структури, захопити державну владу;

4) діють в межах узаконених політико-правових норм [5, с. 190].

Найповніше взаємозв'язок громадянського суспільства й держави проявляється через права і свободи людини та громадянина. Реалізуючи свої політичні права, громадяни, які наділені ними, впливають на державу, здійснюючи контроль над нею. Оскільки права і свободи особи є однією з основних ознак правової держави та найважливішим здобутком громадянського суспільства, а це в свою чергу означає, що вони взаємно передбачають одне одного [3, с. 110–111].

Тобто взаємозв'язок громадянського суспільства і держави характеризується тим, що їх не можна ні уподібнювати, ні протиставляти одне одному. Вони володіють відносною самостійністю, проте становлять єдине ціле. Громадянське суспільство є основою правової держави, його становлення відбувається у тісному взаємозв'язку зі становленням держави [1, с. 125].

Особливість взаємодії між громадянським суспільством та правовою державою полягає в тому, що перше підпорядковує і контролює друге. Оскільки саме держава є регулятором суспільних відносин і гарантом здійснення прав особи, вона ніколи не повинна ставити себе вище над суспільством, адже покликана насамперед слугувати йому [2, с. 110]. Основною закономірністю їх взаємодії є становлення та функціонування громадської думки. Діалог держави і громадянського суспільства можливий як процес відтворення та зміни громадської та державної думки. Однією з причин такого взаємозв'язку є недостатня сформованість громадської думки [6, с. 14].

Компонентом успішної розбудови в Україні соціальної, правової держави є громадянське суспільство. Воно розуміється як сукупність суспільних відносин, що перебувають поза юрисдикцією держави. Державна влада у громадянському суспільстві – це аж ніяк не примус, а загальна воля, властива спільноті і яка може зобов'язувати вільну людину до чогось [5, с. 190–191].

Цінним в умовах державотворення та розбудови громадянського суспільства в Україні залишаються також роздуми філософів епохи Просвітництва щодо справедливості [4, с. 120].

Розвиток громадянського суспільства є необхідною складовою процесу модернізації України. Не достатньо просто декларувати побудову громадянського суспільства, розвиток потребує зацікавленості та великих зусиль як з боку громадян, так і з боку держави. Вже відчутні позитивні тенденції в створенні правових основ для розвитку організацій громадянського суспільства та його взаємовідносин з державою. Проте країні ще далеко до стандартів розвитку такого суспільства в країнах Європи [3, с. 112].

В результаті досліджень ми прийшли до таких висновків, що взаємодія між громадянським суспільством та державою повинна бути спрямована на демократизацію органів влади, на розвиток і укріплення інститутів громадянського суспільства, на посилення їхнього взаємозв'язку. Проте прагнення до цього має бути з обох сторін для встановлення продуктивнішого співробітництва, основною метою такого симбіозу є удосконалення та розвиток партнерських відносин.

Перевага першості повинна направлятися на вдосконалення та закріплення практики системної участі інститутів громадянського суспільства у формуванні державної політики, а також децентралізацію та делегування частини повноважень органів виконавчої влади громадянському суспільству, звичайно, з впровадженням системи контролю за їх здійсненням.

Ще один не менш важливий висновок, який випливає з аналізу взаємозв'язку громадянським суспільством та державою під час їхньої взаємодії, полягає в тому, що соціальній державі притаманні такі блага, які є складовими частинами для правової держави. Саме вона повинна піклуватися не просто про захист прав та свобод особи, розвиток ринку та приватної власності, а й про виховання громадянського світогляду.

Список використаних джерел

1. Жовтяк Н. Взаємозв'язок держави та інститутів громадянського суспільства. *Правозахисний рух: історія та сучасність* : матеріали Х Всеукр. студ. наук.-практ. конф., Полтава, 2017. С. 124–126.

2. Лазорський А. О. Громадське суспільство і держава: взаємозв'язок і взаємодія. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22-23 трав. 2015 р. Київ, 2015. С. 25–29.

3. Пухкал О. Г. Правова держава і громадянське суспільство: питання взаємодії та взаємозв'язку. *Стратегічні детермінанти соціально – економічного розвитку в умовах трансформаційних перетворень* : зб. тез доп. наук. Читань присвячених пам'яті Володимира Павловича Черваня, м. Київ, 25 квіт. 2018 р. Київ, 2018. С. 108–113.
4. Сабадуха М. В. Проблема справедливості у філософії просвітництва в контексті розбудови європейських держав та формування громадянського суспільства. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2016. № 1 (23). С. 116–120.
5. Сковронський Д. М. Взаємовплив та взаємозв'язок громадянського суспільства і держави як єдиної цілісності. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 861. С. 185–192.
6. Стариковська О. О. Феномен громадянської думки: взаємозв'язок держави і громадянського суспільства : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Запоріжжя, 2020. 19 с.
7. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Актуальність проблеми. Зважаючи на останні події в нашій державі важливою постає проблема формування правильної громадянської свідомості для збереження цілісності і зміцнення нашої держави.

Ворог на сході веде не тільки війну видиму, але й більш гучкішу і небезпечнішу – це інформаційна війна. Пропаганда, яку ми чуємо з різних телевізійних каналів, інтернет ресурсів, газет, журналів негативно впливає на формування громадянської свідомості, що є не допустимим в даний час. Часто з національних каналів, які б мали зміцнювати авторитет України виступають проросійські політики, які висловлюють проплачену позицію на підтримку агресора.

Потрібно вміти аналізувати інформацію яку ми чуємо зі ЗМІ або від інших людей, перевіряти її на правдивість і доцільність, щоб формувати в собі правильну громадянську свідомість і позицію.

Проблему впливу пропаганди на громадянську свідомість в своїх працях досліджували такі вчені, політики, політологи, як: В. Крисько, В. Гапій, Ю. Антонян, Н. Амелеченко, Ю. Шайгородський Т. Привалко, Т. Ковтунович та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу пропаганди на маніпулювання свідомістю громадянина та шляхи її нейтралізації.

Завдання дослідження: дослідити вплив пропаганди на формування громадянської свідомості та шляхи протидії цьому.

Об'єкт дослідження: роль підняття рівня громадянської свідомості в протидії пропаганді і маніпуляції думками людей.

Предмет дослідження: особливості пропаганди, як одного із факторів негативного впливу на формування громадянської свідомості.

Свідомість в широкому розумінні це здатність людини пізнавати навколишній світ і саму себе за допомогою мислення та розуму, внаслідок чого формується інтелект особистості. Свідомість – одне з основних понять філософії, психології і соціології, яке означає вищий рівень відображення об'єктивної дійсності, притаманний лише людині [7].

Досліджуючи природу свідомості, Джеймс виходив з того, що не існує індивідуальної свідомості, незалежної від її власника. Кожна думка комусь належить. Свідомість завжди існує відносно певного індивідуума – це не безтілесна абстрактна подія, і не існує безтілесної свідомості, незалежної від індивідуального досвіду, що реалізується в часі та просторі [2, с. 64].

В даному дослідженні ми звернемо увагу на розкриття такого поняття, як громадянська свідомість. Одним із важливих чинників, які впливають на становлення та ефективний розвиток державного процесу, розбудову духовного та економічного фундаменту незалежної держави є громадянська свідомість. Усвідомлення громадянами країни їхньої державно-політичної, громадсько-територіальної спільності, духовно-культурної єдності та історичної спорідненості є запорукою розвитку і стабільності усіх сфер життя такого суспільства.

Громадянин тої чи іншої держави повинен займати і мати чітко сформовану позицію, яка б діяла на благо країни і в її інтересах. Це матиме позитивний вплив на розвиток соціально-економічної сфери життя суспільства, політичної і духовної. Адже, кожна людина в країні має усвідомити, що усі дії з її боку повинні позитивно впливати на політичні процеси цієї ж держави.

В Основному Законі нашої країни – Конституції України сказано, що народ України, її громадяни є джерелом влади в країні, усі накази, укази, постанови, правила і заборони повинні здійснюватись для блага громадян України [5].

Здавалось би звичайна людина не може кардинально змінити ті чи інші процеси в цілій державі. Як свідчить практика, таке твердження є хибним, адже беручи до уваги останні події, які склались у нашій державі можна побачити на що здатний простий народ. Починаючи Революцією Гідності (30 листопада 2013 року) і закінчуючи виборами президента (31 березня – 21 квітня 2019 року), які шокували не тільки Україну, а й увесь світ. На ці процеси в тій чи іншій мірі вплинув кожен з нас, голосуючи на виборах, займаючись активною громадською політикою [3].

Аналізуючи ці події, можна стверджувати що народ України помалу почав об'єднуватись, проти спільного ворога і згуртовуватись навколо однієї позиції – незалежності нашої держави. Рівень громадської свідомості починає зростати і Україна пробує звільнитись з під впливу Росії інших держав, який оплутував її багато років.

Ми не є бунтівниками від природи. Якщо дивитися на нашу історію, то десь із другої половини XVIII століття ми жили в окупації. Наш протест викликаний обставинами. Я думаю, ті реакції були цілком природними: чи то була, наприклад, австрійська, чи, пізніше, польська окупація, далі, звичайно, більшовицька, ще далі гітлерівська – вони свідомо нищили наш народ, і тому він протестував [4, с. 316].

Проте, не все так просто і однозначно, як здається на перший погляд. Українське суспільство умовно поділилось на дві частини: ті як прагнуть блага для своєї держави і ті, які не усвідомлюючи наслідків, прагнуть приєднатись до ворога. Останні з них просто не розуміють, що їх використовують і коли мета агресора буде виконана (загарбати українські землі) чужий народ нікому не буде потрібний, його просто винищать або асимілюють [6].

Як ж причина що деякі громадяни нашої країни не хочуть діяти на її користь? На мою думку, відповідь на це питання криється в неправильному формуванні їхнього світогляду, яке потім перетворюється у те, що людина займає хибну громадянську позицію. На формування людського світогляду впливає багато факторів, основними з них є оточення, спілкування і звісно ж засоби масової інформації [8, с. 308].

Не завжди сама людина здатна формувати свою свідомість. На даний момент, є багато засобів впливу, які формують її відповідно доволі інших людей, попри це людина навіть не замислюється, що діє не в своїх інтересах. Таким чином ворог веде не тільки видиму війну, але й інформаційну або так звану психологічну.

Наприклад, є ще таке поняття як 25-тий кадр або сублімінальна реклама. Що це таке? Це методика впливу на свідомість і підсвідомість людей за допомогою вставки в відеоряд прихованих повідомлень у вигляді додаткових кадрів. Одним словом, чим більше людина бачитиме те повідомлення, яке до неї хочуть донести, тим більше вона буде схильна до цієї позиції, навіть не усвідомлюючи, не помічаючи цього. Цю теорію багато вчених спростовують, проте, на мою думку, вона має раціональне зерно.

Проаналізуємо ситуацію в нашій державі. Основна частина громадян які займають позицію приєднатись до Росії живе на сході України, на межі з країною агресором. Саме там Росія активно займалась і займається пропагандою і ще від мирних часів готувалась до війни, навіть вже вела її, але тільки не звичайним способом – психологічним [6].

Розглянемо етапи цієї проблеми. По-перше, російською мовою на сході України розмовляє більшість населення, більше того навчання, посібники, література були написані і велися мовою агресора до запровадження закону про мову [8, с. 309].

Особливе місце в державній політиці займає освіта, яка стає окремим предметом зацікавлення на етапі політичної та економічної трансформації [2, с. 234].

Постає питання: чому громадяни однієї держави розмовляють мовою іншої? Відповідь дуже проста, вплив Росії, адже кордони держав щільно прилягають, здійснюється комунікація з російським населенням, ЗМІ висвітлюють проросійську позицію, стає зручнішим використовувати російську мову і нарешті головне - не буде застосовано ніяких санкцій проти тих, хто розмовляє не державною мовою, адже нормативно-правова база щодо вирішення цієї проблеми знаходиться на етапі розвитку в Україні [9, с. 10].

По-друге, на тлі останніх подій у нашій державі, очевидним є те, що основним джерелом інформації для переважної більшості населення залишається телебачення, оскільки інтернет-користувачів у невеличких містах, селах досить мало. Така ситуація і в російській Федерації. Тому саме телебачення формує громадську думку, впливаючи на наше сприйняття реальності крізь призму специфічного подання подій [1, с. 638].

Засоби масової інформації пропагандують російську мову, позицію, точку зору. Людина кожний день вмикає телевізор і слухає російськомовні канали, бачить новини, які ідеалізують життя російського народу (хоча це далеко від правди, адже телебачення Росії показує не те що є насправді, а те що пропагандує «руський ідеальний мир») і на підсвідомості починає хвилю думати, що там краще, адже от прийшли великі показники за користування електроенергетикою і газом в Україні чи інші побутові негаразди [6].

Аристотель вводить, що для розумного пізнання потрібна тверда і постійна воля. Вона діє вільно через вибір предметів пізнавальної уваги та способів діяльності. Оскільки людина наділена не тільки розумом, а ще й пристрастями душі, то вона здатна для задоволення не тільки велінь розуму, а й пристрастей душі, надати перевагу саме їм, а не розуму, тобто меншому чи нижчому благу, ніж благу більшому та вищому, в чому і полягає її свобода та відповідальність [2, с. 22].

По-третє, не тільки мас медіа і оточення впливають на громадянську позицію. Пропаганда може здійснюватись за рахунок проплачених людей, які за «тридцять срібняків» скажуть все, що буде вигідно для інтересів агресора.

Таким чином, ми робимо висновок, що пропаганда може кардинально змінити світогляд особистості, а в даному контексті громадянина, через оточення, ЗМІ і вплив на інші сфери життя. Потрібно вміти аналізувати інформацію, яку ми дізнаємось, мати чітко сформульовану громадянську позицію і діяти на благо своєї держави.

Вплив політичної пропаганди на свідомість громадянина – це негативне явище в суспільстві, якого потрібно позбуватись для блага народу тієї чи іншої держави. Адже, громадянське суспільство повинно формуватися під впливом національних ідей, політичних і культурних процесів своєї держави, а не пропаганди з боку країн, що прагнуть загарбати нові території. Тільки тоді, коли для політичної пропаганди зі сторони інших держав не буде місця в національному апараті, буде розвиватись і сама держава. Таким чином вона зможе вийти на новий рівень розвитку і стабілізації в усіх сферах своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Гапій В. Е. Пропаганда як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Херсон, 2018. №1 (53). С. 636-641.
2. Горян І. М. Модель свідомості у філософсько-психологічній теорії В. Джеймса. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. Праць. Філософія*. Чернівці: Чернівецький нац. Ун-т, 2012. № 638-639. С. 61-67.
3. Карабань С. Д., Якунов Є.В. Революція гідності. Згадаймо головне. Київ: 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2122489-revolucia-gidnosti-zgadajmo-golovne.html>
4. Ковтунович Т. В., Привалко Т. В. Майдан від першої особи. 45 історій Революції. Київ: К.І.С, 2015. 320 с.
5. Конституція України. *Верховна Рада України: Законодавство України*. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Російська пропаганда в українських онлайн-новинах: результати дослідження. *Інститут масової інформації*. 2019. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/viyna-vybory-i-tserkva-osnovni-temy-rosiys-koi-propahandy-v-ukrains-kykh-internet-zmi-doslidzhennia-i28315>
7. Свідомість. *Навчальні матеріали онлайн*. 2021. URL: <https://pidru4niki.com/17530607/psihologiya/svidomist>
8. Яковлева Н.І. Особливості розуміння сучасної політичної пропаганди. *Політологічний вісник: зб. Наук. Пр.*, 2009. Вип. 44. С. 308–318.
9. Яковлева Н. І. Політична пропаганда як складова політичної комунікації: автореф. Дис. ... канд. Політ. Наук. Київ: 2010. 18 с.
10. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.

АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Правова культура як частина загальнотеоретичної юриспруденції є однією з основоположних загальнолюдських цінностей та частиною правової держави. Від неї залежить розуміння права та його явищ.

Вирішення основних політичних та економічних завдань держави не можливе без підвищення рівня правової культури, утвердження основних цінностей права, що формують правову свідомість суспільства та рівень законслухняності громадян.

Потреба звернення до проблем правової культури в Україні є визначеною, адже вона впливає на успішну реалізацію ідеї правової держави, що закріплена у Конституції України.

Відповідно як і кожна галузь чи наука правова культура потребує філософського осмислення, зокрема з точки хору аксіології. І

У світовій філософії проблему правової культури досліджували: Аристотель, Г. Гегель, Т. Гоббс, І. Кант, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Сократ, Б. Спіноза, Й. Фіхте та інші.

А також теми філософського осягнення правової культури досліджували і вітчизняні вчені: В. Бурмістров, М. Граб, О. Данильян, Ю. Занік, І. Зеленко, Н. Коваленко, О. Лукаш, О. Макеєва, А. Овчиннікова, О. Проць, А. Романова, М. Я. Соколова, Р. Сербин, В. Співак, С. Станік, А. Скуратівський, А. Тукало, В. Тимошенко, С. Федик, М. Целуйко, Ю. Шемшученко, Б. Чупринський та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський та аксіологічний аналіз правової культури в українському суспільстві.

Основні завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати стан і розвиток аксіологічних та філософських засад правової культури в Україні.

Об'єкт дослідження: правова культура як суспільний феномен.

Предмет дослідження: філософсько-правові аспекти пізнання правової культури в українському суспільстві.

Сучасні дослідження в сфері права та філософії здійснюють з метою розуміння права, приділяючи увагу насамперед основним правам людини, державному та суспільному ладу і розвитку. Відповідно, існує безліч наукових обґрунтувань поняття правової культури.

У юридичній літературі одним із визначень правової культури вважається те, що вона є різновидом загальної культури, що відображає систему цінностей, які належать до дійсності суспільства.

Це свідчить про те, що у теорії права відсутнє чітке наукове поняття правової культури, а брак єдності його визначень і суперечності, що перешкоджають формулюванню загального поняття «правова культура», обумовлені передусім проблемами методологічного характеру, відсутністю чіткої наукової методології пізнання зазначеного феномена [3, с. 9].

Однак всі ці визначення не дають уявлення про правову культуру як філософсько-правовий постулат, тому актуальною залишається проблема співвідношення цієї категорії із іншими широкими поняттями у галузі права, такими як правова реальність, правове життя, правова система тощо [4, с. 288].

Цінність правової культури міститься в тому, що вона забезпечує стабільність суспільства, подальший прогрес та пов'язана з такими його атрибутами, як правова ідеологія, правотворчість, законодавство, законність, правопорядок, інститут прав людини, правозастосовна діяльність тощо [3, с. 12].

Співвідношення правової системи з правовою культурою є неоднозначними, адже ці поняття є подібними та взаємопов'язаними, проте не тотожними. Правова система є цілісним, стабільним та самостійним явищем, тоді як правову культуру прийнято вважати окремим аспектом правової системи з ознаками, що свідчать про своєрідність та динамічність розвитку певної соціальної спільноти [4, с. 289].

В умовах суцільної глобалізації, урбанізації, кризових економічних явищ та інших чинників питання формування правової культури суспільства є життєво необхідним [1, с. 25].

Правова культура є мірилом правових цінностей, які притаманні конкретному суспільству. У її структурі застосування поняття «цінність» є ключовим. Головне завдання людини – усвідомлювати свою цінність протягом усього життя, особливо у процесі життєдіяльності. Це означає її здатність збудувати власну ієрархію цінностей, які визначатимуть не лише її правову культуру, а й культуру загалом [3, с. 14].

Національна правова культура відіграє провідну роль у розвитку правової культури взагалі та взаємодії правових культур зокрема, оскільки передусім від національної правової культури залежить утвердження в країні правової державності, надійне гарантування прав і свобод людини та громадянина [2, с. 5].

У кризові моменти в українському суспільстві правопорушення та злочинність отримали небезпечний поштовх для розвитку, адже мораль поступово припиняє домінувати у системі людських цінностей.

Правовий нігілізм вважається характерною рисою правової поведінки українців. У людей він обумовлюється насамперед такими негативними соціально-психологічними рисами, як недосвідченість, соціальна апатія, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей тощо. [1, с. 26].

Європейський досвід ставлення до людини як найвищої цінності, пріоритет загальнолюдських цінностей є важливим для реалізації в Україні, що має реалізуватися через трансформацію свідомості та правової культури в українському суспільстві через забезпечення таких цінностей: відповідальність особи та держави, визнання людини, її прав і свобод найважливішою цінністю [3, с. 14].

Таким чином, серед рис аксіологічного підходу до розуміння культури права можна виокремити те, що філософія права пов'язує правову культуру із загальною культурою, надаючи праву і його системі цінностей ваги для суспільства та держави зокрема [4, с. 289].

Висновки. Отож, правова культура – це особистісне утворення, що обумовлене індивідуальними, психологічними, віковими особливостями, в основі якого лежить система цінностей, які визначають правову свідомість і поведінку.

Філософсько-правове тлумачення правової культури досі є дещо суперечливим через виключно соціологічне та загальнотеоретичне коло досліджень.

Для окреслення основних рис правової культури потрібно розмежувати її з такими явищами, як правова реальність, правова свідомість та власне право, шляхом виокремлення спільних та відмінних рис.

Ціннісний підхід трактування правової культури допомагає віднести правову сферу до культури загалом, адже правові цінності є фундаментом правової культури, оскільки дають їй можливість забезпечувати стабільність суспільства.

Таким, чином, високий рівень правової культури з погляду аксіології, з одного боку, є необхідною передумовою утвердження основоположних принципів права, а з іншого – через основоположні принципи права правова культура конкретного суспільства стає частиною загальнолюдської культури.

Список використаних джерел

1. Горбова Н.А. Правова культура особистості: до постановки питання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2015. №14. С. 25-26.
2. Макаренко Л.О. Теоретико-методологічні аспекти пізнання та формування правової культури : автореф. дис. ... док. юр. наук : 29.11.2019. Київ, 2019. 47 с.
3. Ткаченко В.В. Правова цінність як фундамент правової культури. *Сучасні погляди на реформування законодавства* : матеріали наук.-практ. конф., (м. Вінниця, 23-24 жовт. 2020 р.). Вінниця, 2020. С. 11-15.
4. Юрійчук О. Аксіологічний вимір правової культури. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 287-290.
5. HnasevychNadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74,2018*. С.61-71.

ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку політичного процесу та формування політичної системи в Україні важливого значення набувають такі універсальні цінності як взаємоповага та взаємодовіра між членами суспільства, та між суспільством та державною владою. Ці загальнолюдські принципи життєдіяльності в суспільстві забезпечують стабільність, стійкість та порядок. Період незалежності України наповнений як позитивними факторами, такими, як відчуття незалежності, так і окремими роками, коли економіка виходила з кризи, підвищувалася зарплата. Останні два роки не надають оптимізму. Нинішнє протистояння на Сході країни принесло нам катастрофічні руйни, забрало тисячі людських життів і розколело країну. Економіка знаходиться у занепаді, відбулася девальвація національної валюти, зросли ціни. Перед Президентом, парламентом, урядом країни постало завдання подальшого зміцнення незалежності держави, збереження стабільності та міжнародної згоди, протидії спробам розколотися країну за ідеологічними та національними ознаками, без відкладного вирішення потребують питання внутрішньої і зовнішньої політики, а головне – досягнення миру в країні.

Вищезазначені аспекти говорять про необхідність та актуальність наукового теоретико-практичного дослідження політичної влади, визначення її феномену.

Мета дослідження є теоретико-методологічний аналіз генези, специфіки функціонування, особливостей і феномену політичної влади.

Об'єктом дослідження є поняття та аналіз політичної влади її генези та особливостей.

Предметом дослідження є особливості формування та функціонування політичної влади.

Аналіз досліджень та останніх публікацій. Політичну владу та її особливості досліджували :О. Батанова, М. Баймуратова, В. Борденюка, Г. Бребана, Р. Герцога, А. Гука, К. Деві, А. Делькампа, В. Камлю, М. Канадець, В. Князєва, В. Кравченка, В. Куйбіду, М. Марку, Н. Мікулу, О. Молодцова, Т. Пахомову, Д. Попеску, М. Пухтинського, О. Руденку, А. Ткачука та інші.

Завдання дослідження: Дослідити історію виникнення та суть поняття «політична влада»; Простежити генезу, процес становлення, і особливості функціонування політичної влади. Визначити теоретико-правові аспекти політичної влади.

Виклад основного матеріалу. Поняття «політична влада» ширше за змістом, аніж державна влада, адже порівняно самостійне значення мають стосунки влади з громадськими об'єднаннями, політичними партіями, громадянами, зокрема, під час виборів чи інших масових акцій. Політична влада – це здатність і можливість однієї особи, групи людей здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і поведінку громадян та їхніх об'єднань за допомогою різноманітних засобів: волі, авторитету, права, насильства. Сутність політичної влади визначають її функції: формування політичної системи суспільства; управління справами суспільства та держави; створення відповідного типу правління, режиму й, зрештою, державно-політичного устрою суспільства. Важливим компонентом політичної влади є культура влади – формасоціальних відносин, які полягають в обмеженні примусу й переході до застосування в управлінні авторитету і традицій. Культура влади ґрунтується на законі та авторитеті у громадян, на правовій ідеї.

Проблеми влади зосереджені в сучасній західній науці на політиці Вільфредо Парето, Гаetano Моски, Роберта Міхельса, Макса Вебера, Моріса Дюверже та інших. І лише із встановленням демократичного політичного режиму в цілому став проблемою розвитку теорії влади та держави.

Ідею головної ролі політичної влади в суспільстві розробив англійський філософ Томас Гоббс. Томас Гоббс назвав державну владу «Особу або збори, волі яких підкоряються всі інші». Влада – це об'єднання волі громадян в єдину волю.

Сучасна політологія підкреслює, що будь-яка політична влада має завдання підтримувати порядок, утримувати напруженість під контролем, підтримувати статус-кво суспільства, реформувати його або революціонізувати (Флоріан Бро).

Іспанський політолог Хосе Ортега-і-Гассет аналізує економіку, військову сферу, інформацію та страх (фобократію). В описі економічної влади (або плутократії) зазначається, зокрема, що економічна влада – це багатство, перетворене в інструмент панування в суспільстві. Іншими словами, це сила, заснована на багатстві. Основним його інструментом є гроші. У сучасних умовах економічна влада досягла виняткової консолідації. Економічна влада як така і сама по собі «не вдається до насильства», ніби не здатна безсоромно нехтувати всіма божественними та людськими нормами. Економічна влада диктує поведінку акторів на публічній сцені [1].

Влада – одна з фундаментальних засад суспільства. Вона виявляється скрізь, де є усталені об'єднання людей: у сім'ї, виробничих колективах, різних організаціях і закладах, у державі.

Тільки узгодження дій усіх трьох гілок влади спроможне забезпечити функціонування та стабільний розвиток держави.

Підкреслимо: у методологічному контексті принцип розподілу функцій влади невіддільний від визнання єдності державної влади, джерелом якої є народ.

Систему державної влади за Конституцією в Україні складають: Глава держави - Президент України; орган законодавчої влади - Верховна Рада України; органи виконавчої влади - Кабінет Міністрів, обласні та районні державні адміністрації і органи судової влади.

Поділ влади – провідний механізм функціонування всіх видів політичної влади, характерна для демократичної держави система функціонування влади, згідно з якою законодавча, виконавча й судова влада здійснюються різними особами [2].

На сучасному етапі для українського народу сильна демократична влада є нагальною потребою. Нагадаємо, Аврам Лінкольн стверджував, що «демократія – це влада народу, влада, яку здійснює народ, влада в інтересах народу».

Сила демократичної влади (а перспектива лише за такою владою) значною мірою ґрунтується на довірі народу, його активній, зацікавленій участі у здійсненні державної політики.

Для здобуття такої довіри поряд з іншими передумовами визначальними є дії самої держави, її владних структур, які мають бути етично мотивовані. Йдеться про якісні зміни самої держави й характеру її відносин із громадянами. Держава не є заміником моралі, вона продовжує, доповнює її. Головним «дефіцитом» української демократії є нехтування законів і непрацююча Конституція. Провідні статті Основного закону порушуються або не виконуються.

Висновки. Отже, основна функція політичної влади – керування, керівництво суспільством у цілому і кожній його сфері. Вона полягає в постійному дозволі протиріччя між необхідністю порядку в суспільстві і різних інтересах різних шарів, національних і інших груп, окремих особистостей.

Друга функція – функція оптимізації самої політичної влади, пристосування її інститутів до цілям, задачам і самій суті тих сил, що прийшли до влади.

Третя функція – забезпечення стабільності в країні.

Влада в суспільстві розподіляється між багатьма центрами, що в постійній конкуренції доводять своє право на управління суспільством. Суспільною угодою між владою і суспільством в сьогоdnішніх умовах є конституція і конституційні закони.

Таким чином, проведений аналіз теоретичних засад щодо розуміння феномену політичної влади, владних відносин дає змогу говорити про існування зацікавленості у вивченні зазначеної проблеми з стародавніх часів й до сьогодні. Однією з провідних вивчених влади та владних відносин політиці є комунікативний аспект владних відносин, а також набуває все більшої актуальності дослідження соціокультурної моделі влади, яка вказує соціокультурні (правові, релігійні, моральні та інші) межі політичних рішень, які приймаються, з боку влади.

Список використаних джерел

1. Левенець Ю. Еволюція політичної влади в Україні / Ю. Левенець // Вісник Національної академії наук України. 2011. № 8. С. 3-13.
2. Радько П. Г. Особливості функціонування політичної влади в системі електронної демократії / П. Г. Радько, С. М. Приходько // Філософські обрії. 2016. Вип. 35. С. 19-26.
3. Скрипнюк В. М. Громадянин, суспільство, держава: політична участь як механізм демократичної легітимзації влади / В. М. Скрипнюк // Філософські та методологічні проблеми права. 2013. № 1-2. С. 44-51.
4. Ткач О. І. Інститут президентства як суб'єкт концептуальної влади в демократичних політичних системах / О. І. Ткач // Софія. 2019. № 1. С. 71-76
5. Шаповаленко М. В. Криза традиційної демократії vs «контрдемократія» // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2015. Вип. 18. С. 31-36.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Успішне здійснення процесу демократизації в Україні потребує громадянської активності населення, спрямованої на формування дієвих інституцій громадянського суспільства. Громадянськість людини реалізується через її активну участь у функціонуванні місцевої громади, яка виступає базовим елементом суспільства. Основою реформи децентралізації є формування ефективних територіальних громад. Реалізація культури громадянськості відбувається через різні форми політичної участі громадян, які сформувалися в Україні впродовж періоду незалежності.

Метою дослідження є аналіз основних чинників та складових культури громадянськості в умовах демократичних перетворень в Україні.

Ідея громадянськості базується на здатності громадянина до активної участі у громадсько-політичному житті на основі глибокого усвідомлення своїх прав та обов'язків, зрілості політичної і правової свідомості, почуття патріотизму. Громадянська ідея передбачає також усвідомлення людиною себе членом єдиної соціальної спільноти, сформованої задля вирішення життєво важливих громадських питань. Втілення цієї ідеї пов'язане з формуванням людини, яка усвідомлює свою відповідальність і причетність до життя громади та її надбань, для якої велике значення має думка і співвизнання громадян, залежність від цієї думки. Сучасний дослідник С. Гантінгтон, вважає активну участь громадян у суспільно-політичному житті характерною ознакою третього етапу демократичного розвитку суспільства, який настає слідом за структурним та представницьким його етапами [1, с. 115].

Громадянську культуру (культуру громадянськості) розглядають як сукупність моральних, духовних, якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості. Складовими громадянської культури формують громадянська освіченість, компетентність, активність, зрілість, досвід громадської діяльності.

На думку Г. Алмонда, громадянська культура (культура громадянськості) – це культура лояльної участі. Це означає, що індивіди не тільки орієнтовані на політичний «вхід», вони також позитивно орієнтовані по відношенню до структур на «вході» і до процесу на «вході» в політичну систему. Іншими словами, громадянська культура – це учасницька політична культура, в якій політична культура і політична структура гармонізовані між собою [2, с. 52].

Культуру громадянськості слід розглядати як багатогранну різноманітність інтересів різних соціальних спільнот громадянської сфери суспільного життя, що забезпечує гармонійне існування людини в суспільстві, визначає активну громадянську й життєву позицію, соціальну зрілість та суспільно корисну діяльність особистості, готовність брати участь у суспільно-політичній діяльності на засадах демократизму, терпимості до інакомислення, поваги до законно створених державних інститутів.

Визначальними рисами культури громадянськості є передусім стійке переконання громадян у тому, що вони повинні брати активну участь у політиці, їх віра у свою здатність впливати на уряд і достатній для цього рівень політичної освіти та компетентності; потенційна політична активність громадян, готовність у разі потреби брати участь у політиці, яка поєднується з відносною політичною пасивністю і неперіоритетністю політичної сфери у їх житті; віра політичних еліт, які ухвалюють політичні рішення, в силу і впливовість громадської думки та громадської участі; прихильне ставлення громадян до існуючої політичної системи (культура підтримки); панування відносин взаємної довіри та співробітництва між громадянами, поміркованості й здатності йти на компроміс і кооперацію.

Громадянська культура розкривається у трьох взаємопов'язаних аспектах: по-перше, вона, з одного боку, є визначальною силою, а з другого – результатом формування громадянського суспільства; по-друге, саме громадянська культура визначає суть, якість взаємодії між громадянами, їх асоціаціями та інтегрує індивіда в громадянське суспільство; по-третє, громадянська культура формує норми, ідеали, цінності, взірці поведінки, які мотивують дії соціальних акторів.

У нашій державі культура громадянськості формується паралельно із становленням громадянського суспільства, її продукують базові суб'єкти політики – громадяни, їх соціальні групи, громадські об'єднання та асоціації, що в свою чергу впливає на якість політичної системи і політичного режиму. Зокрема, у межах громадянського суспільства відбувається налагодження горизонтальних відносин між громадянами, що полегшує процес взаємодії між ними і врахування різноманітних інтересів під час формування інституцій громадянського суспільства. Цей фактор забезпечує поступовий перехід від підданського типу політичної культури до учасницького. Тому важливо розглядати культуру громадянськості як показник наявного рівня демократії в суспільстві. Виходячи з цього, можна сказати, що громадянська політична культура та політичний режим – це дві відносно самостійні підсистеми політичного, вони впливають одна на одну та не можуть існувати одна без одної. З точки зору українського науковця В. Горбатенка, «дієву модель політичної системи неможливо створити лише через політику, інструментальними засобами. Її можна (і необхідно) творити через культуру, через залучення потенціалу базових цінностей» [4, с. 4].

Ознакою високого рівня культури громадянськості є об'єднання громадян у неурядові організації, що забезпечує політичну структуризацію суспільства, виокремлення інтересів окремих соціальних груп, сприяє формалізації відносин між політичними інститутами та громадськими організаціями й об'єднаннями.

Особливо зростає роль громадських об'єднань в період кризових явищ та інституційної неспроможності держави. Важливо, що неурядові організації виховують у своїх членів почуття співробітництва, солідарності та громадянського патріотизму.

Обов'язковою умовою формування культури громадянськості є право громадян брати участь в публічному управлінні громадою, що дозволяє суттєво розширити можливості впливу громадянського суспільства на процес прийняття відповідних управлінських рішень локального рівня. Громадянська участь спирається на знання і цінування громадянами своїх прав і свобод, визнання суспільних норм і законів, готовність їх дотримуватись, ставати на захист своїх інтересів, вміння вимагати чіткого розмежування сфери повноважень держави та суспільства.

Висновки. Отже, формування культури громадянськості, як учасницької культури відбувається в процесі реалізації особою і суспільством різних форм політичної участі. Перш за все, культура громадянськості розвивається в Україні паралельно із формуванням громадянського суспільства, її продукують соціальні суб'єкти – громадяни, їх групи, об'єднання та організації, по-друге, громадянськість людини реалізується, через її активну участь у діяльності громади, яка виступає базовим елементом суспільства, адже децентралізація влади спонукає до активізації громадської самосвідомості, у рамках якої формується активістська політична культура. По-третє, процес становлення культури громадянськості пов'язаний із розвитком електоральної участі громадян, яка проявляється циклічно, як у вигляді неконвенційних активно-протестних форм, так і громадських ініціатив, волонтерських організацій та благодійних фондів, які виникли під час революції Гідності і продовжують активно функціонувати.

Список використаних джерел

1. Huntington S. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century / S.P. Huntington. Norman : University of Oklahoma Press, 1993. 384 p.
2. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура: политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд; С. Верба; пер. с англ. Е. Генделя. Москва : Мысль, 2014. 500 с.
3. Короткий оксфордський політичний словник: пер. з англ. / [ред.-упоряд.: І. Маклін, А. Макмілан]. 2-ге вид. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 789 с.
4. Горбатенко В. Ціннісні аспекти реформування політичної системи України / В. Горбатенко // *Політичний менеджмент*. 2007. № 3 (24). С. 4–12.

ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження іміджу політичної партії визначилася ще в XIX столітті, коли особливо активно стали розвиватися демократичні інститути. Доля влади стала безпосередньо залежати від того, як вона і її діяльність сприймається виборцями. Тому, природно, що проблема побудови ідеальних образів, іміджів політичних лідерів й впровадження їх в масову свідомість набула вирішального значення. Сьогодні, враховуючи вельми неоднозначний державотворчий процес в Україні, саме проблема формування політичного іміджу набула важливого як теоретичного, так і практичного значення: у політиці вдало сформований імідж визначає перемогу на виборах й є досягненням політичної влади.

Мета дослідження є розкриття особливостей побудови іміджу політичної партії з урахуванням стану політичної культури та політичної свідомості сучасного українського суспільства.

Об'єктом дослідження є політичний імідж як феномен суспільно-політичної свідомості і прояв політичної культури.

Предметом дослідження є механізм формування оптимального іміджу політичної партії, в якому адекватно відображаються різноманітні політичні уподобання та прагнення громадян з урахуванням існуючого рівня політичної культури та політичної свідомості.

Аналіз досліджень та останніх публікацій. Досліджували: О.Егорова, К.Плешаков, Е.Семпсон, І.Кузьменко, Б. Ананьєв, В. Зінченко, А. Леонтьєв, Б. Ломов, Д. Ошанін, С. Смирнов, З. Зотова, Ю. Шведа і інші.

Завдання дослідження: Визначити теоретико-методологічні підходи щодо вивчення сутності іміджу політичного лідера. Дослідити вплив політичної свідомості та політичної культури на конструювання іміджу політичного лідера. Виявити ціннісну основу створення іміджу політика. Розглянути сучасні соціальні технології, які використовуються при формуванні оптимального іміджу політичного лідера. Показати механізми практичної реалізації іміджу політичного лідера в умовах виборчого процесу.

Виклад основного матеріалу. Слово «імідж» – англійського походження (image), перекладається як «образ». Довідкові видання трактують це поняття як цілеспрямовано сформований образ; як емоційно забарвлений образ, що склався в масовій свідомості і набув характер стереотипу; як набір певних якостей, які люди асоціюють з певним індивідом; як уявлення чогось, що раніше зустрічалося, конкретне чи абстрактне, і яке щось дуже нагадує в уявленні про інше]. Слід відзначити, що категорія «імідж» у наш час значно відрізняється від традиційного трактування «образу» як такого і співвідноситься з галуззю соціального пізнання. Будучи феноменом індивідуальної, групової чи масової свідомості, імідж функціонує як образ- уявлення, в якому у складній взаємодії поєднуються зовнішні і внутрішні характеристики об'єкта.

О. Егорова і К. Плешаков тлумачать політичний імідж наступним чином: «Імідж – це спеціальне створюваний, навмисно формований політичний образ для досягнення поставленої мети». Е. Егорова-Гантман також користується терміном «стратегічний образ», коли мова йде про імідж кандидатів у передвиборчих кампаніях.

Елері Семпсон розрізняє такі типи іміджу, як сам імідж, сприйманий імідж і необхідний імідж. Перший – пов'язаний з нашим минулим досвідом і відповідними самооцінками. Другий – з оцінками інших. Третій – в її інтерпретації більш пов'язаний з очікуваними іміджами, пов'язаними з тою чи іншою професією. Елері Семпсон стверджує, що перші асоціації виникають пов'язані саме з зовнішнім виглядом, оскільки слово image має такі ознаки, як зображення, відображення в дзеркалі.

Кузьменков вважає, що для простого і зрозумілого товару важливим є іміждевий складник. Для просування складного і інтелектуального товару важливу роль вже відіграє інформаційний складник. Потрібно видавати електорату е.що він сам хоче побачити.

Види політичного іміджу Імідж може бути розділений на два типи: імідж **ідеальний**, той, до якого слід прагнути, і імідж **реальний**, який присутній насправді. Іміджмейкер зобов'язаний сумістити ці дві позиції. При цьому і перший і другий іміджі можуть бути невірними з точки зору ефективності впливу.

У тлумачному словнику Вебстера зазначено, що імідж – це штучне створення неперевершеного образу. Імідж – це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи.

Імідж – фасадна частина образу, в якій манери (жести) і міміка виступають як найбільш виразні архітектурні елементи, додає В. Шепель..

Психологічні дослідження свідчать, що, перебуваючи у групі, людина поводить себе зовсім не так, як залишаючись на самоті. У присутності інших людей біля одних підвищується активність, прискорюється реакція і зростає швидкість мислення, навколо інших – навпаки, переважають тенденції до гальмування. Людина дуже залежна від думки інших.

Багато людей схильні вдаватися до фантазій, ігноруючи при цьому очевидні факти. Інакше кажучи, часто ми бачимо не те, що є насправді, а те, що нам хотілося б бачити. Ми активно проєктуюмо свої страхи і бажання на навколишній світ речей і людей. Це виявляється в найрізноманітніших феноменах: хибній думці, помилках, ілюзіях, забобонах, вірі, чутках.

Імідж залежить від багатьох факторів, які можуть змінювати свої значення, багато авторів визнають, що він не є чимось одного разу заданим і незмінним. Імідж динамічний, його атрибути перетворюються, змінюються відповідно до змін у самому носії чи груповій свідомості. Він здатний впливати на свідомість, емоції, діяльність і вчинки як окремих людей, так і цілих груп населення. Імідж також може слугувати основою для довіри, фактором, який полегшує вплив, але це, по-перше, не єдина функція іміджу, по-друге, використання іміджу як засобу соціального впливу можливе не завжди, а за певних умов, що їм повинен відповідати імідж.

Висновки. На формування вдалого політичного іміджу впливає багато факторів, це і зовнішній вигляд кандидата, його особистісні характеристики, і вербальні складова. Також важливим фактором є інформація про кандидата у ЗМІ, яка має великий вплив на виборців. Адже їм простіше одержати готові оцінки ніж робити міркувати над проявами сутності політиків. Позитивний імідж політиків є одним одним із елементів довіри населення до органів державної влади. І виступає як гарантія успіху політичного лідера на виборах. Розробка новітніх методів формування іміджу політиків сприяє формуванню позитивного ставлення народу до органів державної влади та допомагає залучитися підтримкою населення, що є важливим фактором у формуванні політичного лідерства.

При формуванні ефективного іміджу політика необхідно враховувати моральні цінності народу, котрі складають основу його свідомості. Йдеться про риси лідера, які хоче бачити в них народ, та які дозволяють лідерові здійснювати свої функції, в тім числі й переконувати електорат у правильності обраного рішення. Важливість цього аспекту пов'язана ще й з тим, що в цілому світі значно зросла залежність лідера від населення. Лідер не має можливості реалізувати свою політику, не спираючись на широку підтримку народу.

В демократичному суспільстві політики повинні постійно підтверджувати легітимність свого перебування на високих посадах. Інакше кажучи, їм постійно, або, принаймні, у передвиборчий період, доводиться переконувати громадськість у тому, що вони гідні її репрезентувати.

Список використаних джерел

1. Барна Н. В. Іміджмейкерство як різновид митецької діяльності в аспекті масової культури. Мистецтвознавчі записки. К.: Міленіум, 2006. No 10. 210 с.
2. Купцова І.І. Становлення та сучасні тенденції розвитку теорії іміджу в політичному дискурсі; науковий вісник. Збірник наукових праць. 2011. Випуск 49. С. 570-575.
3. Мадрига Т.Б. Особливості використання виборчих технологій у виборах до Верховної Ради України 2002 р. (науковий вісник): Збірник наукових праць. К.: ВІРУАН, 2010. Вип. 30. С. 467473.
4. Моторнюк Т. Виборчі технології: концептуальні інтерпретації.: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_32/Gileya32/P7_doc.pdf.
5. Палеха Ю. І. Іміджологія: Навч. посіб. За заг. ред. З. І. Тимошенко. К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005.324 с.

SARTRE'S PHILOSOPHY FREEDOM AND IT IS ACTUALITY

Formulation of the problem. Philosophers have been pondering the notion of freedom for thousands of years. From Thucydides, through to Thomas Hobbes, John Locke, John Stuart Mill and Jean Jacques Rousseau, the concept of freedom has continually been dealt with to some degree in political thought. This is an important concept because we must decide whether individuals are free, whether they should be free, what this means and what kinds of institutions we are to build around these ideas.

Goal. Explore the concept of Sartre's philosophy and is it actuality.

The concept of freedom is the core of Sartre's entire system and the theme of his political works. Sartre's view of freedom has changed a lot. Scholars disagree whether there is a fundamental continuity or fundamental difference between Sartre's early view of freedom and his later view of freedom. However, there is a strong consensus that after World War II, Sartre turned to the view of material freedom, which is contrary to his early ontological view. According to the argument of «existence and nothingness», human freedom lies in the ability of consciousness to transcend its physical realm (p.563). Later, especially in Critique of Dialectical Reason, Sartre turned to the view that humans can only be free when they meet their basic needs as actual creatures (page 327). Let us study these two different concepts of freedom in more depth.

Sartre believed that freedom was synonymous with human consciousness in the early days. Consciousness («being for oneself») is characterized by inconsistency with oneself. In simple terms, consciousness escapes, both because it is intentional (consciousness is always directed at the object rather than itself), and it is temporal (consciousness must be facing the future) (Being and Nothingness, Nos. 573-4 and 568 pages). Sartre believes that human freedom lies in the ability of consciousness to escape reality. This is «ontology», that is, any normal human being cannot be free from freedom. The subtitle «Existence and Nothingness» «Phenomenological Ontology Essay» reveals Sartre's purpose in describing the basic structure of human existence and answering the question «What do humans mean?» His answer is that, unlike inert substances, human beings are conscious and therefore free.

The concept of ontological freedom is controversial and often rejected because it implies that humans are free in all situations. Sartre firmly accepted this meaning in his early works. Sartre famously declared that the French people were as free as ever during the Nazi occupation. He argued fiercely in Existence and Nothingness that even prisoners can be free because they have conscious power (p.622). Although the prisoner is coerced, he can choose how to deal with his imprisonment. The prisoner is free because he controls his reaction to imprisonment: he can resist or acquiesce. Since there are no objective obstacles, only when I form a will to escape, the prison will restrain me. In a similar example, Sartre pointed out that a mountain is an obstacle only when one wants to climb to the other side but cannot climb the mountain (Being and Nothingness, p. 628).

Sartre's transition to material freedom was directly driven by the Holocaust and the Second World War. «Réflexion sur la question juive» (Réflexion sur la question juive, 1946), just published after the war, is the first of many works that analyze the moral responsibility of oppression. Sartre's views in «Being and Nothingness» seem to have little room for diagnosing oppression. This fact did not prevent him from publishing powerful anti-Semitism normative criticism. In fact, his analysis of oppression will use the same dialectical tools as in the «Specific Relations with Others» section of Existence and Nothingness. Anti-Semitic and Jews believe that oppression is a master/slave relationship. The master oppresses the slave's freedom and relies on the slave (pages 27, 39, and 135). Sartre modified his concept of «appearance», arguing that only some but not all interpersonal relationships can lead to alienation and loss of freedom.

Sartre's new understanding of oppression is a concrete loss of human freedom, which forced him to change his view that humans are free under any circumstances. Although he explicitly abandoned the view that humans are free under any circumstances, he did not explicitly discuss this change. «The important thing is not to conclude that a person is free to be bound,» and «To interpret me as saying that as the Stokes say, people are free in all situations. This is completely wrong» (Critique, Pages 578 and 332). Sartre's basic assumption in his political writings is that oppression is the loss of freedom (Critique, p. 332). Since human beings will never lose their ontological freedom, the loss of freedom must be in another form: oppression must damage material freedom.

Take prisoners as an example. The prisoner is logically free because she controls whether to try to escape. According to this view, freedom is synonymous with choice. But there is no qualitative difference between the selected types. If freedom is the existence of choice, then even the wrong choice will promote freedom. As he will say later, it is difficult to say that an attacker who asks me to choose «what kind of sauce I can eat» will meaningfully promote my freedom (notebook, page 331). The early view was that if there is no qualitative difference between the selection types, then it is impossible to recognize oppression and compulsion.

Sartre implicitly responded to the above criticisms in Anti-Semitic and The Jew and the Notebook, arguing that oppression does not lie in lack of choice, but in being forced to choose between bad and inhumane choices (Notebook, p. 334 -5 pages). For example, Jews in anti-Semitic society are forced to choose between self-disclosure or caricature self-identification (Anti-Semite and Jew, pp. 135 and 148). Sartre took the labor contract as an example in Critique to illustrate that choice is not synonymous with freedom (Critique, p. 721-2). A poor person who accepts low-level and low-paying jobs in order to meet basic needs can choose-she may starve to death or accept low-level jobs-but her choice is inhumane. He did not claim that a dispersed social structure like poverty has a personal literal meaning, but the class structure is «destiny», and we can talk convincingly about the social forces that impose causality and make us «slaves» (Critique, p 332).

Throughout the political period, Sartre developed his view of material freedom by comparing free men with slaves. Although Sartre's concept of slavery came from Hegel, unlike Hegel, Sartre diagnosed textual cases like the slavery of movable property in the United States. Sartre follows Hegel and portrays slavery as a form of «non-mutual recognition» in which one person is dominant psychologically and physically. He believed that the slave was free because he was dominated by his master (notebook pages 325-411). Therefore, material freedom requires freedom without domination or coercion. He added that in the master-slave relationship, the self-concepts of the victim and the offender are intertwined and distorted. Both sides are «malicious»; neither of them fully understand their freedom. Although both the offender and the victim were malicious, only the slave was physically coerced (notebook, p. 331).

Conclusion. Sartre's contribution to the political philosophy of the 20th century was enormous. Sartre has developed a unique political vocabulary that combines the personal salvation of authenticity with calls for systematic social change. Like Hegel, Sartre also believes that freedom is the core normative value, and strives to harmonize the pursuit of personal freedom with the needs of social systems. Sartre's analysis of colonialism, racism and anti-Semitism eloquently bridged the gap between theory and practice, and greatly enriched the scope of traditional Marxism. If it makes sense, Sartre will have long been regarded as a systematic political philosopher and keen social critic.

The 1969 article entitled «Two Concepts of Freedom» written by Isaiah Berlin provides one of the most detailed accounts of the liberal tradition in politics. He considered most philosophers who deal with the concept of freedom, and divided their ideas into two categories: negative and positive freedom. However, Berlin did not consider the existential concept of freedom. Because Jean-Paul Sartre's «Being and Nothingness» deals almost entirely with the issue of freedom, one must wonder why freedom was omitted and whether it is acceptable.

References

1. Berlin, Isaiah. «Two Concepts of Liberty.» In Four Essays on Liberty. Oxford: Oxford University Press, 1969. 118-172.
2. Campbell, Gerard T. «Sartre's Absolute Freedom.» Laval Theologique et Philosophique 33, no. 1 (1977): 61-91.
3. «Materialism and Revolution» in Literary and Philosophical Essays. New York: Crowell-Collier, 1962.
4. «Existentialism is a Humanism» in Existentialism. New York: Philosophical Library, 1947.

THE BASIC IDEAS OF MARXIST PHILOSOPHY

The actuality of the topic. In the mid-nineteenth century, Marxism helped to consolidate, inspire and strengthen the various components of the labor and socialist movements in Western Europe, and later became the basis of Marxism-Leninism and Maoism. Marx is the first great critic of capitalism.

The idea: the analysis of Karl Marx's life, work, and ideas.

The idea of this article is revealed through following tasks:

- to gain a better understanding of Karl Marx's ideas;
- to find out why his position was or was not popular and what influence it has on us nowadays.

Karl Marx is often portrayed as one of the greatest thinkers of the 19th century. He is recognized as the father of divisive political movements, his writings have inspired revolutions and generated centuries of fierce debate. Karl Marx was born in Prussia, now Trier, Germany, in May 1818. Soon he became involved with the Communist Party, a tiny group of intellectuals advocating for the overthrow of the class system and the destruction of private property. He worked as a journalist and had to escape Germany, settling in London. Marx wrote a gigantic number of books and articles, sometimes with his friend Friedrich Engels. Mostly, Marx wrote about Capitalism. Marx was one of its most intelligent and rational critics. He believed that capitalism had serious defects. Marx wrote *The Communist Manifesto* in 1847, laying out the Marxist concept of a society without private property or inherited wealth, with a steeply graduated income tax, centralized control of the banking, communication, transport industries, and free public education. After his death, his ideas flourished. His writings became the keystone for some of the most important ideological movements of the 20th century. Based on the theory of Marxism came communism, the realization of a stateless society where all are equal. Communism became a global movement, but the utopian ideal of a fair and equal society failed to materialize. Communism tyrannized and impoverished its subjects. And slaughtered them in the tens of millions.

Today, capitalism dominates the world. But many of Marx's criticisms have never been more relevant. Today, the global disparity between rich and poor is startling. Marx predicted that capitalism would lead to the rich getting richer and the poor staying poor. He was right. He also predicted that capitalism would lead to boom and bust economics. Marx predicted that capitalism would lead to globalization and that a handful of firms would have huge market dominance. However, Marx underestimated the ability of capitalism to make everybody richer by making products much cheaper. He also got wrong the capacity of capitalism to reform itself by creating welfare states that redistributed wealth through taxation. Although there is a lot to learn from Marx, his solution was far worse than the disease. At the same time, it can not be said that today's capitalism, dominated by immense inequality and financial crises has triumphed.

In the 19th century, Marx was concerned with one question: What does it mean to be free? Starting from this question, Marx developed an entire theory of history. Therefore, he laid the foundation for the paradigm of conflict theory in sociology, ultimately pushing the discipline to look at questions of power, inequality, and how these things can drive societal change. Because humans aren't just naturally free - they are incredibly constrained. Marx thought, we are incredibly poorly adapted to the natural world. The only way for us to survive in nature is to change it, working together to remake it to fit our needs. This is labor, he said, and we must labor cooperatively to survive, change the world around us, and gradually free ourselves from our natural constraints. But what Marx saw was that just as we freed ourselves from these natural constraints, we entangled ourselves in new social constraints.

Modes of production are all defined by a combination of forces of production and relations of production. Forces of production are the technical, scientific, and material parts of the economy - tools, buildings, material resources, technology, and the human labor that makes them go. In modern capitalism, the forces of production include things like factories, oil, and the internal combustion engine. But they also include cultural or social technologies, like the idea of the assembly line and mass production. The relations of production, meanwhile, define how people organize themselves around labor. The relations of production specify how the surplus is taken from the people who produce it, and who gets to decide how the surplus is used.

Moreover, in capitalism, these relationships are not very clear. On the one hand, we have no legally defined classes. Marx is a historical materialist, so in his view, even in the feudal system, classes are not defined by law, they are defined by their status in the relations of production. When Marx looked at the industrial capitalism that was forming around him, he saw two main classes: the working class (or the proletariat) and the capitalists (or the bourgeoisie).

Marx claimed that to pursue profit, capitalists would encourage their thinking, that is, work is good, leisure is bad, and material things make us happy. Embrace mass production and deprive workers of job satisfaction. At the same time, use the working class.

In this view, the economy, that is the organization of labor and resources in a society, was the foundation, and everything else - politics, culture, religion, even families - was what Marx called the superstructure, which was built on top of material reality.

One of Marx's greatest insights is that work can be one of the sources of our greatest joys. But to be satisfied at work, workers need 'to see themselves in the objects they created.' The problem is that modern work is very professional. Specialized work makes modern economies operate efficiently, but it also means that it is almost impossible for anyone to do anything to them. The real contribution made by the actual needs of mankind is understood. Marx believed that modern work will lead you to work all day long with your own identity and things that ideally can contribute to survival disconnect between.

As Marx said, Communism is not just an economic theory. From an emotional understanding, it expresses a deep desire that we will always have a place in the heart of the world and we will not be rejected. Perhaps Marx's most obvious dissatisfaction with capitalism is that workers rarely get paid while capitalists get rich. He particularly believed that capitalists have reduced workers' wages as much as possible to obtain greater profit margins. He called this primitive accumulation.

Marx developed many insights into the way people behave, the way capitalism works, and the sometimes negative effects of technology on workers. But the proletarian revolution expected by Marx has never occurred in any advanced industrialized country. The economic conditions of most workers in capitalist society were gradually improving. Marx has not foreseen major reforms, such as the expansion of voting rights, the abolition of child labor laws, social security, and the right of workers to join trade unions. Workers in capitalist countries seem to be more interested in raising wages and working conditions than participating in the revolution.

Marx had a vision for a new just society based on an economy shared by all, that would help individuals achieve true freedom. But when the revolution finally took place in Russia and later in other countries, Marx's view of freedom became despotism. The biggest flaw in Marx's vision may be his certainty that economic power controls history and only develops in an inevitable direction.

Most people say that we need to repair our economic system in some way. However, we also often tend to reject the ideas of Karl Marx. His political and economic ideas have been used to design a disastrous planned economy and cruel dictatorship. However, We should not reject Marx too quickly. We will use him as a guide, and his diagnosis of the ills of capitalism will help us move towards a brighter future. Capitalism will have to reform - Marx's analysis will be part of all answers.

Literature

1. Britannica. Marxism URL: [tps://www.britannica.com/topic/Marxism](https://www.britannica.com/topic/Marxism)
2. Wikipedia. Marxist Philosophy. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Marxist_philosophy
3. Jstor. Determination and Consciousness in Marx. URL: <https://www.jstor.org/stable/40231658?seq=1> Determination and Consciousness in Marx
4. CRF-USA. Karl Marx - a failed vision of history. URL: <https://www.crf-usa.org/bill-of-rights-in-action/bria-19-2-a-karl-marx-a-failed-vision-of-history.html>
5. Csmoitor. Karl Marx. Are his ideas still relevant? URL:
6. <https://www.csmoitor.com/Books/2018/0504/Karl-Marx-turns-200-Are-his-ideas-still-relevant>

THE POLITICAL ELITE OF MODERN UKRAINE

Relevance of the problem. Political power divides people into those who govern and govern, and those who are governed and governed. The former are few, the latter – the vast majority. The relationship between them is at the heart of all political history. Study of prospects for the development of Ukrainian society and its transformations taking place in the upper stratum of society. It can be argued that the new configuration of power space depends on the transformation of the political elite – changes in the composition and organization of the group with real power, the dynamics of its cultural and ideological priorities, changes in selection and promotion technologies. These changes significantly affect and determine the state and functioning of social institutions, moral and intellectual innovations, changes, and excitements of social mobility.

Purpose. To characterize the modern political elite of Ukraine, all its shortcomings and achievements.

Tasks:

- get acquainted with the primary sources of the world and Ukrainian political thought on the study of the political elite;
- analyze the formation and development of basic theories of the political elite;
- identify the main trends in the development of the political elite and political leadership of Ukraine at different stages;
- find out the role and place of political leadership in the political system, to explore the peculiarities of its functioning in the modern

political world.

The discourse of the topic. A political elite – independent, higher, relatively privileged group of people, endowed with special psychological, social, and political qualities, is directly involved in the approval and implementation of decisions related to the use of state power or influence on it.

The ruling elite consists of three interrelated elements:

- The political elite, which is part of the ruling, acts as a bearer of power functions, its influence on the system of power relations is determined by the ratio of forces within the elite, the ratio of political forces in the state, the form of the political system, the presence and severity of conflicts. The political elite has extraordinary psychological, social, and political qualities, and is directly involved in making and implementing decisions related to the use or influence of state power.
- The bureaucratic elite includes representatives of the administrative apparatus. They have power, influence the performance of important state functions.
- Communication and ideological elite – representatives of science, culture, clergy, and media.
- By types of political activity, elites are divided into state, municipal, party, and public organizations.
- By place in the elite hierarchy distinguish:
- Higher elites (the higher elite includes persons who hold high positions in government, parliament, major parties, influential pressure groups and make strategic decisions).
- Medium (these are deputies, senior administrative officials of regional and municipal bodies businessmen that influence the political decision-making process).
- Below (the lower elite includes the administrative apparatus of state bodies, heads of regional branches major parties, as well as leaders of influential parties).

The political elite is formed by political leaders- people who are better prepared than others for such activities, have real power, through which they exercise a legitimate influence on a certain part or even the whole society. At the same time, millions of citizens voluntarily, with hope and expectation, delegate to political leaders a certain, if not a considerable part of their political power and rights. Such political leaders are statesmen, leaders of political parties, associations, public organizations.

Conclusions. The elite reflects the objective need to organize people's joint activities. The function of organizing people's activities and managing social processes is performed by leaders. Therefore, leadership exists wherever there is group, collective activity. In Ukraine, the modern political elite only partially corresponds to the content of this concept. It is unconsolidated, heterogeneous, semi-closed, and its social base is mainly not the middle class, but the speculative and criminal bourgeoisie. It is an elite of social status, but not the best part of society. Explain the concept of «elite», consider different approaches to the theory of elites. They showed that large-scale transformations of public life, new times, and new tasks require a significant renewal of the political and managerial elite.

Bibliography

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. - 250 с.
2. Гурик М., Шумка М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія». - Вип.8.- Острог, 2011.– С.36-46.,
3. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи / М. І. Гурик //Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Культурологія», Острог, 2010. С.121 -126.

СВІТОВІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Актуальність теми. Комунікативна взаємодія громадянського суспільства та органів публічної влади світових та європейських демократичних країн відбувається на основі залучення громадянськості до формування та реалізації публічної політики. Воно регулюється низкою законодавчих актів. Зокрема, основними законами стосовно забезпечення електронного урядування є такі, які сприяють електронному урядуванню. Основні принципи такого законодавства полягають у вільному виборі між типами комунікацій для встановлення контакту з громадянським урядуванням; гарантування безпеки та захисту даних шляхом створення відповідних технічних засобів, зокрема, «карти громадянина»; безпроблемний доступ для осіб з особливими потребами для того, щоб вони мали можливість отримувати інформацію та використовувати пропозиції громадського урядування [1, 15].

Метою дослідження є здійснення аналізу світових традицій комунікативної взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади.

Об'єктом дослідження даної роботи є діяльність органів публічної влади.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні основи взаємовпливу громадянського суспільства та органів публічної влади.

Роль, яку відіграє громадянське суспільство, включаючи неурядові організації та медіа, є надзвичайно важливою для належного функціонування демократичного суспільства, а також захисту прав людини. Контролюючи державну діяльність, громадянське суспільство діє як необхідний контрбаланс публічній владі. Загалом, діяльність неурядових організацій (НУО) в Європі здійснюється як на мікро, так і на макрорівні. Метою НУО на макрорівні є сприяння в формуванні правової держави, лобювання інтересів суспільства та окремих громадян, інформування громадян для забезпечення їх вираженого політичного вибору, забезпечення прозорості та звітності державних структур і т. д. [2, 35].

Наразі в Європейському Союзі НУО виступає в ролі складових громадянського суспільства та пропонує свою підтримку демократичній системі суспільства. НУО має робити значний внесок в розвиток демократії і громадянського суспільства в країнах, що розвиваються. НУО також виконує важливу інформаційну функцію. Вона полягає в оприлюдненні поглядів окремих груп суспільства (наприклад людей з фізичними вадами) або груп, які дотримуються визначених поглядів (захист навколишнього середовища). В цьому випадку НУО доносить до таких груп суспільства конкретну інформацію. При цьому вона минає недоступні для пересічного громадянина інформаційні канали. Також вона виконує функцію сприяння впровадженню тактики дій Європейського Союзу. НУО через свої канали на локальному, регіональному, національному рівні сприяє кращому розумінню та реалізації прийнятій Європейським Союзом тактиці суспільного розвитку. Наступна функція - сприяння при реалізації конкретних проектів. НУО здійснює допомогу при управлінні, моніторингу проектів, які фінансуються Європейським Союзом, і успішно виконують цю функцію. І нарешті, функція - сприяння Європейській інтеграції. Той факт, що НУО працює в одному руслі з Європейським Союзом для досягнення загальної мети, дає Європейському Союзові можливість створення «європейської громадської думки», тобто сприяти втіленню у життя ідеї європейської інтеграції в практичному плані на рівні широких верств населення [3, 36]. Більшість європейських держав мають свої портали, які позиціонуються як публічна служба, основний напрямок розвитку якої є впровадження в практику реального щоденного життя персональних смарт-карт eID.

Першою країною, яка здійснила повномасштабне впровадження смарт-карт eID була Бельгія. Проект «Електронні посвідчення особи» стартував тут в 2000 р. та у повному обсязі завершився у 2009 р. Смарт-карти eID є юридичними посвідченнями особи в Бельгії та країнах ЄС. Уряди багатьох європейських країн планують поступово замінити ряд інших карт для загальної ідентифікації і аутентифікації універсальними. Ці карти можуть прийти на зміну соціальним картам громадян (SIS) [4, 43].

Країни-члени Європейського Союзу у боротьбі з корупцією користуються наступними міжнародними конвенціями: Карно-правовою конвенцією Ради Європи з боротьби з корупцією; Конвенцією ООН проти корупції; Суспільно-правовою конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією; Конвенцією про боротьбу проти корупції серед чиновників Європейського Співтовариства та функціонерів країн-членів Європейського Союзу; Конвенцією з боротьби із хабарництвом іноземних державних чиновників під час здійснення ними міжнародних угод [5, 67]. Одним з найбільш ефективних органів боротьби з корупцією на міжнародному рівні вважається ОЕСР, а саме її Робоча група з боротьби з хабарами, метою якої є забезпечення таких умов, щоб хабарник не залишився безкарним в одній державі, якщо в сусідній державі покарання більш суворі. Також їх функцією є відстеження ситуації з дотриманням у всіх державах-членах однакових вимог щодо чиновників [6, 67].

Таким чином, характерними рисами світової та європейської моделі демократичного урядування є наявність консолідованого та добре функціонуючого уряду, а також чіткої системи консенсусного прийняття важливих політичних рішень за рахунок забезпечення їхньої широкої підтримки як різними політичними силами, так і громадянським суспільством. Досвід світової та європейської демократичної традиції комунікативної взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади може бути використаний у контексті реалізації Плану дій з впровадження в Україні ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд». Слід відзначити, що розбудова «відкритого уряду» передбачає, окрім прийняття суто адміністративних рішень, створення, в першу чергу, прозорого середовища функціонування публічних органів, можливостей впливу громадянськості на прийняття рішень ними, а також відповідальність кожного чиновника перед громадянським суспільством.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В., Чигур Р. Ю. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії. Науковий огляд. № 1 (64). 2020. С. 10-20.
2. Громадянське суспільство в Україні: Аналітичний звіт. За результатами загальнонаціонального опитування недержавних організацій України. К.: Фонд «Демократичні ініціативи», СОЦІС, 2013. 64 с.
3. Гончарук-Чолач Т. В. Інтенції дослідження соціальної нерівності та стратифікації від античності до сьогодення. «Гілея: науковий вісник». Збірник наукових праць, К., 2020. Вип. 157 (№ 6). С. 35-41.
4. Загороднюк С. Інноваційний підхід у професійній діяльності державних службовців: методологічно-прикладні аспекти. Вісник НАДУ. 2016. № 4. с. 42-54.
5. Crosthwaite J. Moral expertise: Aproblem in the professional ethics of professional ethicists. Bioethics – Oxford. 2015. Vol. 9. № 5. P. 361-379.
6. Recommendation of the council on guidelines for managing conflict of interest in public service. www.oecd.org/puma/ethics/pubs/13/22/2957360.pdf.

ПСЕВДОРЕФЕРЕНДУМ ЯК СПОСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ ДУМКОЮ ГРОМАДЯН

Актуальність теми. Останні драматичні суспільні та політичні зміни, спонукають до надання ширшої участі громадянам у вирішенні стратегічно важливих проблем. Через це посилюється інтерес до проявів прямої демократії. Однією із важливих формою якої є референдум, за допомогою якого здійснюється висловлення громадської думки та схвалення важливих нормативних актів та політичних рішень. Але сьогодні у світі зустрічається і псевдореферендуми. Вони відіграють роль маніпулювання думкою громадян. Це явище є досить цікавим, через це викликає до себе значний інтерес.

Ступінь вивчення проблеми. Сформульовані у даному дослідженні результати ґрунтуються на працях українських і зарубіжних вчених.

Метою дослідження є здійснення комплексного аналізу тенденцій та визначення поняття псевдо референдуму як способу маніпулювання думкою громадян.

Об'єктом дослідження є відносини, що виникають у зв'язку із проведенням псевдореферендуму.

Предметом дослідження слід вважати досягнення сучасної політичної науки, що регулюють відносини у процесі організації та проведення псевдореферендуму як способу маніпулювання думкою громадян.

Будь-яку, навіть найкращу ідею можна зіпсувати та дискредитувати недолугою її реалізацією. Так само можна реалізувати і найбезглуздішу ідею, якщо її гарно подати. Тобто в такому разі ми говоримо про явище маніпуляції думкою громадян, яке дуже часто сьогодні використовується в сучасному світі. Так, на жаль, сьогодні сталося і з ідеєю народовладдя через референдум, яку десятиліттями обговорювали на всіх рівнях суспільства, але так досі не наважилася легітимізувати у вигляді відповідного закону.

Таким чином, сьогодні дуже часто публічна влада намагається зманіпулювати думкою громадян, але й усіма силами та поспіхом намагається узаконити її ерзац-законом. Мова йде не про повноцінний референдум, а про так зване «опитування» – у виконанні ЦВК та на замовлення цілком залежного від Офісу президента (бо ж «технократичного», чи, з огляду на незатверджену програму діяльності та частоту кадрових ротацій, просто «технічного») уряду.

Насправді, уже сам спосіб, у який що ідею проштовхують, лише підтверджує припущення про намір підмінити референдуми дешевим (коштом бюджету) і наперед запрограмованим замінником, який, утім, за посередництва ЦВК видаватимуть за «волю народу». А жорстке лобіювання цієї ідеї остаточно може дискредитувати високі слова про плебісцит [1, 46].

Варто зазначити, що спочатку повноваження ЦВК проводити опитування під час виборів намагаються вписати у Виборчий кодекс. Але дана пропозиція була не підтримана. Небезпідставно вважаючи, що для публічної влади вони стануть зручним інструментом легалізації сумнівних ініціатив.

І справа не лише і не стільки в тому, що ЦВК хочуть надати невластиві їй функції опитувань громадської думки, для її з'ясування. Сам текст законопроекту цілком прозоро пояснює, що опитування планують проводити у день голосування. Або на загальнодержавних або місцевих виборах, на всій території України або ж в окремих її місцевостях, якщо таке рішення буде ухвалене урядом.

Це якраз може носити форму псевдо референдуму, на якому безпосередньо у день голосування, коли будь-яка агітація заборонена, і просто на виборчих дільницях відповідно сформульованими питаннями вплинути на волевиявлення виборців.

Так, наприклад, у прифронтовій зоні на сході України можуть запитувати про припинення вогню та умови повернення до миру. А на іншій території України, до прикладу, можна буде провести опитування про можливість голосувати із 16 років або, між іншим, згадати про якісь інші незначні проблеми, які не надто сильно будуть впливати на вирішення справді важливих питань, які є актуальними та нагальними [2, 32].

Поза сумнівом, мають рацію політологи, зауважуючи, що досі громадську думку та настрої суспільства професійно вивчали вони, ті, які працюють за міжнародними методиками та критеріями, що унеможливають маніпуляції громадською думкою, тоді як у ЦВК немає жодного фахівця-політолога.

Через це, якщо публічна влада не довіряє приватним політологічним службам (чи не може «домовитися» з ними?), радше слід створити відповідну державну, яка буде професійно проводити опитування.

І все це задля того, аби у день, коли українці будуть йти на виборчі дільниці, їм за рахунок державних коштів будуть задавали питання, які сформульовані невпевненими у власному майбутньому та залежними органами публічної влади

Тут варто зазначити, що поза сумнівом, із народом можна і потрібно радитися через референдуми. Практика опитування громадськості існує в низці країн світу. Проте там опитування проводять на замовлення ЦВК, а не вона сама. До того ж перед виборами або ж у міжвиборчий період, а не безпосередньо у день голосування [3, 681].

Небезпека ж варіанта цієї ідеї в тому, що передбачає опитування у день виборів, на самих виборчих дільницях, і має на меті вплинути на саме волевиявлення народу, а це вже і можна назвати псевдо опитуванням або псевдореферендумом. Тому вважаємо, що це є незаконним і не може відображати справді думки громадськості [4, 41].

До того ж опитування під час голосування буде зайвим навантаження на комісії і, відтак, може бути великим ризиком для зриву підрахунку голосів та появи невдоволення серед громадян.

Список використаних джерел

1. Палєєва Ю.С. Референдум – загальнодержавний демократичний інститут: історія і сучасність. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. 2013. № 1 (4). С. 43–50.
2. Ставнійчук М. Ідеї проведення референдумів напередодні та під час виборчих кампаній є політичними технологіями [Електронний ресурс]: <http://www.utr.tv/news/?id=12048>.
3. Масич В. В. Референдум як інструмент зворотного зв'язку: світові тенденції та Україна. Держава і право. 2011. Вип. 52. С.680-683
4. Гончарук-Чолач Т. В. Інтенції дослідження соціальної нерівності та стратифікації від античності до сьогодення. «Гілея: науковий вісник». Збірник наукових праць, К., 2020. Вип. 157 (№ 6). С. 35-41.

ПЛАТФОРМА 2.

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Зелінська Світлана, студентка групи БКП-12

«КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В. ЛИПІНСЬКОГО ТА Д. ДОНЦОВА, ЇХ АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми: Політична еліта – це та невелика частина нації, яка наділена реальною владою і на якій лежить відповідальність за сучасний стан та майбутнє країни. Формування національної еліти є одним із першочергових завдань сучасного українського суспільства. Тому ідеї українських політичних мислителів Д. Донцова та В. Липинського щодо суті та ролі правлячого класу є вельми актуальними. **Мета** дослідження: проаналізувати трактування національної еліти у творах В. Липинського та Д. Донцова та здійснити їх порівняльний аналіз в контексті актуальних завдань українського націєтворення.

Тисячолітній досвід переконливо свідчить, що у будь-якій, навіть, найдемократичнішій державі, владу безпосередньо завжди здійснює не весь народ, а його незначна меншість. Безпосереднє й постійне здійснення всім народом державної влади неможливе суто технічно, організаційно, та й недоцільне під кутом зору її ефективності. У всіх країнах є групи населення, які беруть найактивнішу участь у політичному житті та відіграють ключову роль у здійсненні влади. Такі групи в політології називають політичними елітами. Вивчення сутності політичних еліт та основних підходів до її визначення є надзвичайно необхідним та важливим. Визнано, що найвагоміший внесок в теорію елітизму зроблено в першій третині минулого століття трьома відомими соціальними дослідниками Г. Моска, В. Парето і Р. Міхельсом.

Зокрема, Г. Моска на широкому історичному матеріалі доводить, що серед незмінних явищ і тенденцій, що виявляються у всіх політичних організаціях, одне стає очевидним навіть при поверхневому погляді. «У всі часи історії людства, – зазначав він, – починаючи з наближення до цивілізації і закінчуючи сучасними передовими і великими суспільствами, завжди існувало два класи людей – клас, який керує, і клас, яким керують. Перший звичайно небагато чисельний, виконує всі політичні функції, монополізує в своїх руках владу і насолоджується перевагами, які дає ця влада, в той час як другий більш чисельний клас керується і контролюється першим» [1, с. 11].

Слово «еліта» у перекладі з французького означає «краще», «добірне», «обране». У соціальному значенні слово «еліта» відноситься до кращої, найбільш цінної для суспільства групи, що стоїть над масами і покликана в силу володіння особливими якостями керувати ними.

В. Липинський увійшов в історію політичної науки як провідний теоретик українського консерватизму, поборник української монархічної державності. Досить цікавою і самобутньою в історії української суспільно-політичної думки є його елітарна концепція. Передумовою провідної ролі національної аристократії є, на думку вченого, її прагнення до влади і готовність боротися за неї. В. Липинський є автором концепції «національної аристократії». На його думку, в кожній нації існує група людей, яка керує нацією, стоячи на чолі її політичних і організаційних установ. Вона створює певні культурні, моральні, політичні та цивілізаційні цінності, які потім привласнює собі ціла нація для нормальної життєдіяльності. Таку провідну групу В. Липинський й називає «національною аристократією». В. Липинський підкреслює важливість процесу «постійного відновлення або зміни аристократії», тобто циркуляції еліт. Коли цей процес припиняється, то нація попадає під провід чужої, сильнішої, ніж власна, політичної еліти, втрачаючи свою національну ідентичність. В. Липинський запевняє, що «без своєї власної національної аристократії – без такої меншості, яка була б настільки активна, сильна та авторитетна, щоб організувати пасивну більшість нації всередині, і тим захистити її од ворожих наскоків зовні – немає і не може бути нації» [6, с. 188]. Постійне відтворення нації – це, за Липинським, вічний і незмінний наслідок боротьби творчих, продукуючих класів.

У своєму фундаментальному політичному трактаті «Листи до братів-хліборобів» В. Липинський наголошує, що народи, які не вміють витворити власних «панів», тобто політичної еліти, приречені на те, щоб навика коритися чужим.

Концепція еліти розроблена Д. Донцовим у праці «Дух нашої давнини». На його думку, джерелом формування еліти має бути суворий відбір «кращих людей» з усіх верств суспільства, а не лише з міфічного «демосу», маси, класу, партії. Принциповою для Д. Донцова є обов'язковість суворості «чистки», «проціжування» цього відбору, завдяки чому має зберігатися духовна, моральна чистота, владна сила, могутність еліти. «Суспільство існує як спільнота, поділена на шаблі, від вищого до нижчого, зі стисло означеними функціями кожної з своїх частин... Виміряне демократами суспільство, яке складалося б лише з селянства, або взагалі лише з т.зв. трудящого народу, без окремої провідної верстви – це плебейська фантазія, в житті не існуюча...» [3, с. 96]. На першій стадії своєї діяльності Д. Донцов заперечував націоналізм, був переконаним соціал-демократом і кінцевою метою революційної боротьби вважав повалення абсолютизму, здобуття Україною автономії у складі демократичної Росії.

Д. Донцов вважає, що без еліти суспільство є «стадом». До еліти відносяться лише люди особливого типу, особливої вдачі. «Це – фанати, аскети, подвижники типу Мономаха, Лойоли, Валенштейна, Вільгельма Орочського, Дмитра Вишневецького, Богуна, Вишеньського, що є в вічній тривозі, в напруженні всіх сил духу і серця, байдужі на свої тілесні потреби. Це в протилежність до представників субстрату, розлізких, м'явих, сентиментально-сльозливих і осталих – сухі і вогненні душі формотворців, палими невгамованими внутрішнім вогнем...» [2, с. 48].

До прикмет членів провідної верстви Д. Донцов відносив:

- 1) шляхетність, благородство;
- 2) мудрість (наявність концепції своїх дій);
- 3) мужність, відвага (проявляється у вмінні протиставитись оточенню й самому собі у всіх слабкостях).

Усі три прикмети члена провідної верстви впливають з його психічної вдачі.

Д. Донцов у своєму творі «Націоналізм» виділяє «ініціативну меншість» (еліту) і «пасивного чинника нації» (народ). Він зазначає, що «ініціативна меншість» повинна не тільки формулювати певну ідею, а й мобілізувати народ на її здійснення, застосовуючи «творче насильство» меншості над більшістю. На думку Д. Донцова, для досягнення могутності нації і створення національної державності політичній еліті дозволено застосовувати будь-які засоби [4].

Несумісність поглядів на методи досягнення української державності закономірно вилилась у протилежні погляди на принципові засади цієї державності, хоча ані Д. Донцов, ані В. Липинський не дали у своїх працях чіткої моделі політико-правового устрою майбутньої незалежної України.

Д. Донцов віддавав перевагу політичним системам тоталітарного типу (італійський фашизм, німецький націонал-соціалізм, ленінсько-сталінський більшовизм тощо). Він бачив ідеальну українську державу з політичним устроєм, який спирається на охлократичні засади, коли невелика партія «орденського типу» накидає свою тоталітарну волю решті суспільства. Він до кінця залишався вірним принципу вождизму. Отже, запропонована Д. Донцовим система влади свідомо ніколи не дала б повстати громадянському суспільству, а тому була б нездатною створити модерну націю. Вона була б найжорстокішим і найпримітивнішим суспільно-політичним режимом. Натомість В. Липинський був послідовним консерватором, який пов'язував розбудову української держави з відродженням і модернізацією станового суспільства зразка держави часів Богдана Хмельницького. В уяві вченого найліпшою формою організації суспільства була б та, що ґрунтувалася на класократичних засадах, коли правління здійснюється лицарською або військовою верствою, яка заробляє на життя матеріальним виробництвом. Щоправда, наприкінці свого життя В. Липинський дійшов висновку, що найліпшою формою урядування в Україні може стати парламентарна монархія на зразок британської. Свої симпатії до англійської моделі вчений обґрунтував наявністю в ній гармонійного балансу функцій між консерватизмом старої аристократії та поступовістю й революційністю нових соціальних груп.

Творчість Д. Донцова та В. Липинського справила величезний вплив на подальшу боротьбу українського народу за свою незалежність. Зокрема, О. Стельний зазначає, що інтегральний націоналізм, ідеологом якого був Д. Донцов, став світоглядною засадою національно-визвольних змагань після поразки української революції 1917-1921 рр. Філософсько-політичні погляди Д. Донцова та В. Липинського на державне будівництво не втрачають своєї актуальності й за сучасної доби. Вони синтезували елементи європейської філософської, політичної та соціологічної думки з українськими інтелектуальними традиціями та реаліями суспільного життя. Саме тому, за сучасних умов масштабної модернізації українського суспільства, вони є безцінним джерелом нових ідей та подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Ашин Г. К. Міф про еліту. К.: Товариство «Знання», 1964. 48 с.
2. Донцов Д. «Історія розвитку української державної ідеї». 1991. 48 с.
3. Донцов Д. Дух нашої давнини. Прага, 1944. 96 с.
4. Донцов Д. Націоналізм. *Історія філософії України*. 215 с.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Відень, 1926. 467 с.

6. Резнік В. В. Д. Донцов і В. Липинський в історії України: порівняльний аналіз. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. К., 2004. Вип. 26. С. 61–68.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВРАХУВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність дослідження. Громадська думка є органічним сплавом соціальнополітичних, психологічних, ідеологічних, етичних та інших елементів. Це явище вважається складним та суперечливим, проте до розгляду та системного аналізу усієї його багатогранності варто підійти фундаментально, – почавши із розкриття змісту самого поняття «громадська думка» та підходів до його розуміння; і лише з цього підґрунтя починати усі подальші дослідження.

Мета дослідження – дати загальну характеристику основних підходів до розуміння поняття «громадська думка» та дослідити врахування громадської думки у державній політиці.

Громадська думка – один з найдавніших суспільних феноменів. Це ставлення народу до влади; стан суспільної свідомості, який виражається публічно і впливає на функціонування суспільства, його політичної системи. У всі часи суспільством можна було правити тільки спираючись на громадську думку, а послідовний демократ А. Лінкольн вважав, що всьому, що підтримує громадська думка, гарантовано успіх. Формування громадської думки – взаємодія індивідуальних, групових, колективних суджень, утворення на їх основі громадської думки, тобто думки, що внутрішньо єдина і впливає на практичну діяльність людей і соціальних інститутів. В Україні активне вивчення громадської думки розпочалося з 90-х рр. ХХ ст., вже після розпаду СРСР. Вивчення та врахування громадської думки з питань формування й реалізації державної політики здійснюється відповідно до Указу Президента України, актів Кабінету Міністрів України. Саме врахування думки громадськості під час вироблення та впровадження державної політики є одним із найважливіших факторів розбудови справжньої демократичної держави. А отже, станом на сьогодні, проблема громадської думки лишається досить актуальною.

Вивчення громадської думки бере свій початок з творів античних мислителів, зокрема Платона, Аристотеля, хоча поняття громадської думки в його сучасному розумінні ними ще не вживалося. Сам термін «громадська думка» вперше був використаний у другій половині ХІІ ст. англійським державним діячем та письменником лордом Дж. Солсбері для позначення моральної підтримки рішень парламенту населенням країни. Однією з перших наукових праць, в якій значна увага приділялася масовій свідомості та громадській думці, був трактат «Державець», написаний видатним італійським мислителем Ніколо Макиавеллі в 1513 році та опублікований у 1531 році. Макиавеллі стверджував, що успіх правителя підтверджується вердиктом народу [5]. Один із представників німецької класичної філософії, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель писав у своїй праці «Філософія права»: «Формальна суб'єктивна свобода, яка полягає в тому, що окремі особи як такі мають і виражають свої власні судження, думки про загальні справи, і надають поради відносно них, проявляється в тій сумісності, яка називається громадською думкою» [1]. Цікавою видається і концепція громадської думки відомого німецького криміналіста та публіциста Ф. Гольцендорфа, висловлена зокрема в його роботах «Роль громадської думки в державному житті» та «Сутність та цінність громадської думки». Вчений розглядав юридичний аспект поняття громадської думки. Французький соціолог і кримінолог, один із основоположників суб'єктивнопсихологічного напрямку у західній соціології Ж.Г. Тард у своїй праці «Громадська думка і натовпи» одним із перших зробив громадську думку предметом окремого наукового аналізу. Американський соціолог Х. Блумер підкреслював комунікативну природу громадської думки, в основі якої лежить спільна проблема, навколо якої точаться дискусії, обговорення. Французький соціолог П. Бурд'є одним із перших висловив сумнів у конструктивному потенціалі громадської думки як реального чинника впливу на публічну політику. Американський вчений та публіцист У. Липпман у своєму підході до поняття громадської думки поєднав елементи політологічного, соціологічного, психологічного та історичного аналізу. На думку вченого, сприйняття світу людиною опосередковане псевдосередовищем, що складається із упереджень, стереотипів та спрощених моделей, при цьому «поведінка людини є реакцією саме на це псевдосередовище. Наслідки цієї реакції, власне дії людини, відбуваються уже в реальному середовищі»[3]. Цей образ формується ЗМІ та визначає саму громадську думку, тобто сприйняття та ставлення до реальних подій. Грунтовну теорію «порядку денного» було створено М.Максом і Д. Шоу [9, с.176-187]. Вченими було доведено, що мас-медіа привертають увагу суспільства до певних проблем і роблять їх актуальними, хоча інколи вони є доволі далекими від реальних потреб аудиторії. Одним із способів впливу ЗМІ на громадську думку є маніпуляція. Інститут аналізу пропаганди (СІПА) узагальнив ці прийоми і виділив ряд методів маніпулювання громадською думкою. Найпоширенішими серед них є: «визначення», «блискауча всезагальність», «рекомендація», «перенесення», «підміна», «зміщення акцентів» [8]. Ще одним важливим поняттям, пов'язаним із темою формування громадської думки є пропаганда. Під пропагандою розуміють особливий вид соціальної діяльності, тобто можливість впливати на поведінку людей. Виділяються три типи пропаганди – біла, сіра та чорна. Для протидії будь-яким впливам необхідними є рішучі дії уряду та всебічне вивчення інформації про подію з різних джерел та формування власної громадянської позиції.

Через численні порушення, пропаганду телеканалів «групи Медведчука», Президент Володимир Зеленський ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Рішення передбачає запровадження санкцій проти народного депутата України Тараса Козака та компанії, які володіють ліцензіями телеканалів «групи Медведчука» – «112», NewsOne і ZIK [6]. Президент Володимир Зеленський повідомив, що Україна підтримує свободу слова, а заборону телеканалів «групи Медведчука» назвав боротьбою в інформаційній війні за правду та європейські цінності. У середньому 58% українців підтримують запровадження санкцій, 28% – ні. На питання, чому влада запровадила санкції, 52% відповіли, що це сталося через проросійську діяльність Медведчука. 30% вважають це розбіркамі між олігархами, 16% називають це спробою повернути в державну власність трубопровід, 13% вважають це квазікою США, а 10% – тиском на опозицію[4].

Політика держави в умовах інформаційної та реальної війни поки що формується різними суб'єктами прийняття рішень. Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції (ст. 6 Закону України «Про інформацію») [2]. Серед найбільш значущих ініціатив органів влади слід вказати на прийняття у 2016 р. Доктрини інформаційної безпеки України. Протягом 2015-2017 рр. міністерством, поміж інших, були зроблені: проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції інформаційної безпеки України» (2015); Стратегія інформаційної реінтеграції внутрішньо переміщених осіб (2016); проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції Криму» (2017); проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції окремих територій на Сході України» (2017).

Захист свободи слова, задекларований в якості одних з основних цінностей міністерства, відбувається, таким чином, переважно у напрямках фізичного захисту журналістів та технологічних аспектів захисту інформаційного простору держави. За першим напрямком міністерством у 2017 р. створена робоча група з питань моніторингу та реагування на факти порушення свободи слова та права на професійну діяльність журналістів. Робоча група співпрацює із Платформою Ради Європи [7]. Формуючи український інформаційний простір, ми повинні спиратися на стратегічні пріоритети, один з яких - розширення сфер функціонування української мови. Загалом інформаційна політика - це вираження політичної волі держави. Вона буде успішною й не залишиться декларацією про наміри в тому випадку, якщо ця воля буде недвозначною.

Висновки. Громадська думка є своєрідним показником рівня розвитку демократичності суспільства. Адже, чим більше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша, а неврахування суспільної думки може призвести до розгортання політичних конфліктів. Одним з виразників громадської думки є журналісти. В цілому Законодавство України захищає права українських журналістів не так досконало, як у деяких провідних країнах Заходу. Цензура, перешкоджання владі журналістських розслідувань, підконтрольність українських ЗМІ політикам та бізнесменам, – все це зумовлює численні ускладнення в повному і якісному забезпеченні свободи слова журналістам. Слід зазначити, що станом на 2021 рік в Україні досі не існує закону, який би регулював діяльність ЗМІ у мережі Інтернет, що, безперечно, зумовлює потребу в його прийнятті. Можливо, доцільно посилити кримінальну відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналістів. Таким чином, українське суспільство і держава повинні вдосколювати правові і практичні механізми забезпечення журналістам права на свободу слова.

Список використаних джерел

1. Гегель Георг ВільгельмФрідріх «Філософії права».URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000360/>
2. Закон України про інформацію // Відом. Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650.
3. Липпман У. Общественноемнение.URL: http://www.vusnet.ru/biblio/archive/lippman_ob/default.aspx.
4. Луценко С. Понад половина українців підтримують санкції проти Медведчука та його дружини – опитування. 2021. URL: <https://hromadske.ua/posts/ponad-polovina-ukrayinciv-pidtrimuyut-sankciyi-proti-medvedchuka-ta-jogo-druzhini-opituvannya>.
5. Макиавеллі, Нікколо. Государ. URL: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/gosudar.txt>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 2 лютого 2021 року № 43/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43/2021#Text>.
7. Свобода слова в умовах інформаційної війни та збройного окупованості / А.Б. Блага, О.А. Мартиненко, Б.С. Мойса, Р.В. Шутков; за заг. ред. О.А. Мартиненка/ Українська Гельсінськаліпка за прав людини. К., 2017. 85 с.

8. Яковлева М.Г. Опубликование социологической информации как фактор влияния на электоральное поведение граждан. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2014. № 4 (42): в 2-х ч. Ч. II.
9. McCombs M.E., Shaw D.L. The agenda setting function of massmedia. *Public Opinion Quarterly*. 1972. Vol. 36.

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження: політичну соціалізацію трактують як засвоєння особою певного соціального і політичного досвіду, нагромадженого суспільством і сконцентрованого в культурних традиціях, цінностях, нормах статусної і роліової поведінки. При цьому часто опускається, власне, психолого-педагогічний аспект, який відображає процес перетворення цих норм і цінностей в усвідомлену суб'єктом систему власних політичних установок, що визначають позиції й поведінку особистості в політичній системі суспільства. Таке трактування соціалізації багато в чому збігається з цілями цілеспрямованого державного виховання, яке не тільки направлене на відтворення панівних політичних цінностей, але й переслідує цілі формування особистості. Внаслідок цього соціалізацію часто плутають з цілеспрямованим політичним чи громадянським вихованням. *Мета* дослідження: з'ясування шляхів та метоів політичної соціалізації студентської молоді.

Політичну соціалізацію пояснюють як засвоєння суб'єктом певного соціального і політичного досвіду, здобутого суспільством і зосередженим в культурних традиціях, цінностях, нормах статусної та роліової поведінки. При цьому часто опускається психолого-педагогічний фактор, який зображає процес перетворення цих норм і цінностей в усвідомлену особою систему політичних законів, що визначають позиції й поведінку особистості в політиці. Таке пояснення соціалізації багато в чому стикається з цілями цілеспрямованого державного виховання, яке не тільки сконцентроване на відтворення панівних політичних особливостей, але й переслідує цілі формування особистості.

Соціологічний енциклопедичний словник, який уперше було введено загальноєвропейську термінологію, навіть через століття зберігає у визначенні політики такі важливіші соціально-педагогічні особливості, як «зміни у свідомості й поведінці індивідів і груп, які відбуваються внаслідок домінуючого впливу політики на всі галузі їх життєдіяльності».

Соціально-педагогічна специфіка дослідження політичної соціалізації зумовлює її розуміння як різновид характерних процесів пізнання, спілкування, володіння навичками політичної діяльності. По суті кожний політичний лідер, з позицій теорії розглядається як виконавець певної соціальної ролі, яка краще виконана тим більш професійно він до неї підготовлений. З позицій теорії політичної соціалізації в цьому визначенні містяться важливі характеристики:

1) вказівка на те, що процес засвоєння соціального та політичного досвіду, відбувається шляхом включення індивіда в суспільно-політичні зв'язки;

2) думка про те, що не варто успішно політично соціалізуватися поза активною політичною діяльністю.

Традиційні підходи до політичної соціалізації ґрунтуються на виділенні двох основних шляхів її реалізації в соціумі. Перший полягає в передачі поколінням зразків політичної свідомості й поведінки, що склалися, тобто в трансляції політичної культури від старшого до молодшого покоління. У ньому є вагома частка здорового консерватизму, оскільки у свідомість молоді розгалужуються ті цінності й норми поведінки, які вже вивчено досвідом предків. Цей шлях забезпечує стабільність і спадкоємність суспільного розвитку. Як основні агенти політичної соціалізації в цьому випадку виступають такі соціальні інститути, як сім'я, школа, вищі навчальні заклади. Другий шлях пов'язаний з набуттям особистістю нових особливостей із засвоєнням нового політичного досвіду. Це відбувається в процесі участі суб'єкта в політичному житті країни, а також під впливом різних чинників, що поза соціально-педагогічною галуззю. Особливо актуалізуються ці процеси в період соціальних потрясінь, пов'язаних зі зміною політичного й економічного устрою держави. Це відбувається зараз в Україні, де до одночасної зміни політичної та економічної систем додалися складні процеси становлення країни як незалежної держави. Зрозуміло, усе це супроводжується кризою політичних і моральних цінностей, розмитістю ідеологічних позицій, зниженням рівня матеріального добробуту і, як наслідок, політичним нігілізмом у частини молоді, у тому числі студентської. Особливу роль у політичній соціалізації особистості відіграють такі неполітичні чинники, як соціально-економічні умови й спосіб життя молодої людини, національні й сімейні традиції. Сім'я є найпершою умовою політичної соціалізації, саме тут формується основа політичних установок і поглядів студента, яку він приносить з собою в університет і яка згодом піддається подальшому розвитку чи коригуванню в бік норм, прийнятних у такій соціальній групі, як студентство. Особливістю процесу політичної соціалізації студентства в наш час є те, що вона має динамічний характер, що зумовлено мінливістю соціокультурної, економічної й політичної ситуації в Україні. Це спричиняє деформацію старих і виникнення нових політичних цінностей і установок, до яких студенти часто не готові ні в морально-етичному, ні в інтелектуальному плані. Цим пояснюється можливість «політичної експлуатації» студентства під час виборчих кампаній, коли за гроші й різні подарунки студенти готові брати участь у будь-яких політичних авантюрах.

Політична соціалізація є процесом етапним, у якому кожний попередній і наступний етапи пов'язані між собою. При цьому в основі проходження особистістю кожного етапу лежить рівень її політичного мислення. Останнє містить уміння користуватися знаннями, зіставляти факти, явища, робити висновки, прогнозувати розвиток ситуації, знаходити рішення тих або інших політичних завдань і ситуацій. У студентському віці цей процес відбувається найбільш ефективно. Навчання у ВНЗ передбачає не тільки опанування навчального курсу – політології, але й активну участь студентства в суспільно-політичній діяльності поза навчальною роботою, членство в студентських організаціях, роботу в органах студентського самоврядування, і нарешті, це час, коли студенти стають суб'єктами політичної діяльності. Саме тому студентський вік розглядається як сенситивний період для процесу політичної соціалізації.

Принциповим для побудови концепції політичної соціалізації студентської молоді є питання педагогічного управління й коригування цього процесу. У традиційній соціалізаційній теорії відповідь лежить у площині співвідношення двох провідних педагогічних понять – соціалізація й виховання. Водночас у теорії політичної соціалізації є певні нюанси, на яких зупинимось.

По-перше, поняття «політична соціалізація» в політології й соціології трактується ширше, ніж політична поведінка, політична свідомість і загалом політична культура людини.

По-друге, політична соціалізація передбачає доволі високу автономію особистості в процесі вибору політичних позицій, їх довільну заміну, а також можливість керуватися в цьому процесі внутрішніми, часом несвідомими, перевагами й переконаннями. Остання обставина вказує на необхідність посилення цілеспрямованої педагогічної підтримки, орієнтованої на допомогу студентам в оволодінні вміннями політичної діяльності, формуванні в них цивілізованих уявлень про політичне життя в країні.

По-третє, соціально-педагогічний підхід до вивчення політичної соціалізації передбачає розгляд цього процесу з урахуванням тих стадій, у яких він відбувається. Нас цікавить стадія навчання у ВНЗ – час, коли політичне формування особистості відбувається найбільш інтенсивно й ефективно.

Висновок: отже, необхідність соціально педагогічної підтримки цього процесу є провідним завданням і одночасно умовою успішної політичної соціалізації студентської молоді. Особливість співвіднесення аналізованих понять полягає в тому, що політична культура, з одного боку, виступає як мета політичної соціалізації, з іншого, - є критерієм успішності цього процесу.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Социальная психология: Учебник для вузов. 2-е изд., доп. и перераб. М., 1988.
2. Загородній Ю. І., Курило В. С., Савченко С. В. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми. К., 2004.
3. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. М., 2000.
4. Політологічний словник: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. К., 2005.
5. Социологический энциклопедический словарь / Ред. Г. В. Осипов. М., 2000.
6. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. К., 2002.

ОЦІНКА СТАНУ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНИМИ ЕКСПЕРТАМИ

Проблема демократії в суспільно-політичному житті є однією з центральних у політології. Люди, котрі живуть у демократичному суспільстві, повинні бути найактивнішими охоронцями власної свободи і знаходити власні шляхи до ідеалів, закріплених у Загальній декларації прав людини ООН: «Визнання невід’ємно притаманної гідності та рівних і невід’ємних прав усіх членів людської спільноти є першоосновою свободи, справедливості й миру у світі».

У пострадянських країнах, зокрема в Україні, інтерес до дослідження демократії крізь призму цілісного підходу з кожним роком набуває більшої актуальності, враховуючи те, що впровадження демократичних інститутів і процедур, які є результативними в інших країнах, має низьку ефективність, а подекуди спричиняє суперечності та „кризи” демократії.

Водночас, розвиток єдиного та цілісного теоретико-методологічного підходу до вивчення природи і характеру політичних цінностей, що впливають на розвиток демократії в Україні, залишається перспективним напрямком у вітчизняній політичній науці. **Мета** статті: визначити в якому стані знаходиться демократія в Україні, опираючись на думку закордонних експертів.

Міжнародна правозахисна [неурядова організація FreedomHouse](#) займається підтримкою та дослідженням стану [демократії, політичних свобод](#) і дотримання основних [прав людини](#). Вона публікує щорічні звіти з оцінкою ступеня демократичних по 29 країнах. Цей рейтинг оцінює рівень демократії в країнах оцінками від 1 (найнижчий) до 7 (найвищий) [3; с.93]. Станом на 2020 рік, організація Freedom House оцінила Україну як частково демократичну державу. Рейтинг рівня демократії в Україні склав 3,39 – це деяке поліпшення, якщо порівнювати з попереднім показником – 3,36 [2].

Організація опублікувала такі дані:

FREEDOM IN THE WORLD 2020

	Політичні права	27 / 40
	Громадянські свободи	35 / 60
Індекс демократії.	Україна – частково вільна (PARTLY FREE)	62 / 100

Україна залишається частково вільною країною, оскільки тут відсутній авторитарний режим, залишаються можливості для критики дій держави та громадянського спротиву таким діям, що підтверджує Євромайдан 2013–14 рр. та інші протестні акції.

Показники рейтингу не відображають умови, що склалася на окупованих територіях України. У звіті оцінюється рівень політичних прав та громадянських свобод на окремій географічній території, незалежно від того, чи ця територія перебуває під впливом держави, недержавних суб’єктів чи іноземних сил. Співні території іноді оцінюються окремо, зокрема Крим та Донбас [1, с.5]. «Окупована частина східного Донбасу залишається однією з найменш вільних територій у світі з рейтингом свободи 4/100. Це зумовлено повною відсутністю верховенства права та громадянських свобод, зокрема свободи вираження поглядів, й контролем Росії над майже всіма сферами життя», – зазначили у звіті. «У Криму, який теж визначено як «невільну» територію з рейтингом 7/100, ситуація залишається невтішною: окупаційна влада жорстко обмежує політичні та громадянські права, знищила незалежні медіа та застосовує антитерористичне законодавство проти опонентів режиму» [3].

Верховна Рада у вівторок, 26 січня 2021 р., ухвалила закон про референдум. Прийнятий закон надає народу право самостійно та безпосередньо вирішувати державні питання. Право на участь у референдумі – це природне право особи. Не випадково в частині першій статті 21 Загальної декларації прав людини проголошується, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників [3; с.6]. «Тепер українці на практиці будуть залучені до ухвалення важливих для країни рішень, а влада буде змушена дослухатися до волі народу. Референдум є вагомим інструментом розширення демократії в Україні», – підкреслив Президент В. Зеленський. Він також переконаний, що саме народовладдя допоможе йому визначити вектор подальшого розвитку держави, а людям – впливати на владу. Але багато закордонних експертів вважають, що тут Зеленський помиляється чи не найбільше. Оскільки референдуми за слабкої влади можуть стати інструментом політичних маніпуляцій [1].

Ухваленням цього закону Україна долучилася до тих країн Європи, де інструменти прямої демократії застосовуються у політичному житті. Поки що не можна спрогнозувати, наскільки широко вони використовуватимуться на практиці. Але, «як для колишньої радянської республіки, це досить великий прогрес», – вважає швейцарський політолог Сільвано Меклі (Silvano Moeckli) [2, с.4].

Для того, аби ініціювати всеукраїнський референдум, потрібно назбирати три мільйони підписів, а Конституційний суд має перевірити конституційність питання, яке вноситься на референдум. І лише після цього Президент може призначити його проведення. Такі правила викликали несхвалення закону з боку інших експертів. «Де взагалі референдум про народовладдя? Де у цьому процесі народ? За цим законом провести референдум народ не зможе ніколи», – розкритикувала закон досить велика кількість експертів [3, с.10].

Тож неможливо зрозуміти які наслідки матиме референдум для України і українського народу. Будь-який закон чи дія у сфері політики може розвиватися як позитивним, так і негативним шляхом. Тому на даний час нам залишається лише здогадуватися про наслідки.

Який вплив пандемії Covid-19 на демократію України?»З усіх точок зору це був надзвичайно поганий рік», – каже редактор Індексу демократії Джоан Хоуї. А найголовнішим уроком цього року керівниця групи дослідників Economist називає те, що «до свободи не можна ставитися легковажно» і сприймати її, як належне. Загалом сумарне зниження показників рівня дотримання прав і свобод людини на 42 бали в 36 країнах і територіях було пов’язане саме з пандемією [2, с.7]. Пандемія Covid-19 призвела до масштабного обмеження демократичних прав і свобод, а також посилила тенденції до нетерпимості і цензури думок. У 2020 році більший чи менший крок назад у демократії зробили всі регіони світу. Ситуація із демократією, яка, за висловом В. Черчілля, є найгіршою формою правління, за винятком усіх інших, погіршилася у 116 з 167 досліджуваних держав. Тобто, у 70% країн світу. Причинами цього значною мірою стали кроки, до яких вдалися уряди більшості країн, аби зупинити поширення коронавірусу. Зокрема, так сталося через жорсткі обмеження громадянських свобод мільйонів людей впродовж тривалого часу. В 2020 році по всьому світу люди спостерігали за наймасштабнішим згортанням своїх свобод. І добровільна згода мільйонів людей на широке обмеження своїх фундаментальних прав є однією з найважливіших рис дивовижного 2020 року [2, с.5].

Отож, думки зарубіжних експертів розділились. Деякі вважають, що наша держава на правильному шляху та достатньо демократична, а інші з цим не згодні. Часто говорять, що головний дефіцит української демократії – це ігнорування законів та непрацююча Конституція. Вразливим місцем демократії в Україні є відсутність верховенства права і рівності усіх громадян перед законом. Ще однією проблемою в українській демократії є слабкість, соціальна апатія та збайдужіння громадянського суспільства. Слабкість суспільства полягає у відсутності традицій демократичної культури, залишку патерналізму, «радянського менталітету» у значній частині суспільства. Проте апатія та збайдужіння є не зовсім сталою оцінкою, адже на це вплинула пандемія 2020 року. Це скоріш проблема глобального характеру, а не лише нашої країни.

Список використаних джерел

1. Білик. Д Європейські експерти про плюси та мінуси нового українського закону про референдум. URL : <https://amp-dw.com.cdn.ampproject.org/v/s/amp.dw.com/uk/yevropeiski-eksperty-pro-pliusy-ta-minusy-novoho-ukrainskoho-zakonu-pro-referendum/a56348144?>
2. Драчук. С Демократичний рейтинг України дещо зріс, але перед нею стоять виклики в дотриманні демократії. *FreedomHouse*. URL : [https://www-radiosvoboda.org.cdn.ampproject.org/v/s/www.radiosvoboda.org/amp/freedom-house-nations-in-transit/30594646.html?amp_gsa=1&_js_v=af&usqp=mq331AQHKAFAQrABIA==#amp_tf="](https://www-radiosvoboda.org.cdn.ampproject.org/v/s/www.radiosvoboda.org/amp/freedom-house-nations-in-transit/30594646.html?amp_gsa=1&_js_v=af&usqp=mq331AQHKAFAQrABIA==#amp_tf=)
3. FreedomHouseFreedomintheworld 2020. URL : <https://freedomhouse.org/uk/country/ukraine/freedom-world/2020>.
4. FreedomHouse Демократія в облозі. URL : <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege>.

ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. У 2021 Україна буде відзначати 30 років з дня незалежності. За цей час відбувався не тільки процес становлення молодшої незалежної держави, але й побудова її політичних інститутів, перехід від тоталітаризму до демократії. Цей процес ще не завершився, тому важливим є проаналізувати його основні етапи, здобутки і недоліки для уникнення помилок в подальшому.

Аналіз останніх досліджень. Серед сучасних досліджень щодо характеру і посткомуністичної трансформації в Україні слід відзначити, в праці таких науковців як А. Колодій, С. Лінецького, Ю. Мацієвського, В. Полохала, О. Романенка та ін. Однак, існує потреба узагальнюючого аналізу того, як проходила посткомуністична трансформація політичної системи та політичного режиму в Україні впродовж кінця 1980-х – 2014-х рр.

Мета статті простежити динаміку, виділити етапи та особливості посткомуністичної трансформації України у 90-х – 2014 рр.

Ще в період входження України в склад СРСР, розпочався процес трансформації українського суспільства, тобто переходу від одного типу суспільства до іншого – в нашому випадку від тоталітаризму до демократії. Але помилковою була б думка про те, що перехід від тоталітарної політичної системи до демократичної, можна зробити зразу, тільки видавши необхідні закони і тим самим впровадити демократію. Як правило, цей процес вимагає певного проміжку часу, протягом якого будуть зникати риси попереднього режиму та формуватися риси нового одночасно це буде проявлятися у функціонуванні політичного режиму.

Аналіз показує, що в трансформації політичного режиму від тоталітарного в пострадянській Україні в межах зазначених нами років, можна виділити чотири основних періоди: 1) кінець 80-х – 1996 рр.; 2) 1996 – 2005 рр.; 3) 2005 – 2010 рр.; 4) 2010 – 2014 рр. Як бачимо, за винятком першого періоду, всі решта прив'язуються нами до особи Президента. І це не випадково. Як показує історичний та політичний досвід, роль політичного лідера в перехідні періоди надзвичайно важлива. Саме він та його політична воля можуть стати генераторами змін та реформ у всіх сферах суспільного життя, визначати майбутнє держави, її поступ в ту чи іншу сторону в контексті демократії.

Отже, в межах першого періоду трансформації політичного режиму в Україні (кінець 80-х – 1996 рр.) відбувалась руйнація тоталітаризму, зародження деяких демократичних елементів у функціонуванні політичного режиму - відсутність політичних репресій, зародження ідеологічного та політичного плюралізму і поява на цій основі політичних партій, свободи слова, відносно демократичних виборів на різні рівні влади. Одночасно відбувалося законодавче забезпечення цих змін, яке в цілісному загальному вигляді завершилось прийняттям нової Конституції в 1996 р., згідно якої Україна проголошувалась демократичною, президентсько-парламентською республікою. Домінуючими тенденціями цього періоду були демократичні.

Однак, прийняття демократичної Конституції ще не є показником того, що в країні повністю утвердився демократичний режим. Один із головних елементів демократичного режиму - це домінування і дотримання закону у всіх сферах суспільного і життя. Українській ж реалії виявились такими, що правляча верхівка продемонструвала неможливість перебувати в правовому полі і відносинах нею ж писаних законів.

Громадяни, перебуваючи в рамках посттоталітарної політичної культури, надіялись на чергового «рятівника» в особі всенародно обраного президента чи іншої політично відповідальної особи. Все це в сукупності з широкими президентськими повноваженнями, визначеними новою Конституцією, стали однією з причин того, що протягом 1996 – 2004 рр., у рамках *другого періоду*, в процесах трансформації і функціонуванні політичного режиму почали не тільки домінувати авторитарні тенденції, а й фактично сформувався авторитарний режим президента Л. Кучми в одному із його найгірших проявів – кланово-олігархічному.

Кульмінацією кучмівського авторитаризму можна вважати перебіг президентських виборів 2004 року. Вибори яскраво засвідчили недотримання правлячою елітою демократичних норм у реальній політичній діяльності та стали однією з головних причин Помаранчевої революції 2004 року. Вона розпочала *третьій період* трансформації політичного режиму України, створивши умови та можливість для прискорення формування справжнього демократичного режиму [2]. Проте, «помаранчева» влада виявилась неспроможною повноцінно використати цей масштабний потенціал. Зміна форми правління держави на парламентсько-президентську республіку, протистояння між В. Ющенко і Ю. Тимошенко, повернули режиму ще й ознаки охлократичності, які були йому притаманні в перший період трансформації. Це також стало однією з причин реваншу В. Януковича в 2010 році. Проте, справедливим було б зазначити, підсумовуючи цей період, що демократичні тенденції в трансформації українського політичного режиму були домінуючими.

Прихід В. Януковича до влади послабив ці тенденції і в кінцевому результаті призвів до зворотнього процесу. Його початком було скасування Конституційної реформи 2004 року в жовтні 2010 і повернення моделі президентсько-парламентської форми правління. Мета цього кроку більш як зрозуміла – це концентрація державної влади, виконавчої вертикалі в одних руках, що є притаманним для авторитаризму. Зазначимо, що модель президентсько-парламентської республіки, як і інших форм державного правління, не є причиною для утвердження авторитаризму. Однак – це в умовах стабільних демократій та демократичних режимів. Досвід президентської республіки в США це яскраво ілюструє. Інша справа щодо країн, які знаходяться умовах трансформаційних, нестабільних політичних систем, до яких належить Україна. За три роки перебування при владі В. Януковичу вдалося фактично сконцентрувати необмежену владу в своїх руках, підпорядкувати собі не тільки судову владу, яка в Україні ніколи не характеризувалася як незалежна, але й законодавчу. Україна, за прикладом Росії та Білорусі, доволі швидкими темпами рухалася до авторитаризму. Авторитарні тенденції в динаміці трансформації політичного режиму одержали повністю верх над демократичними. Вже в березні 2013 українські політологи констатували той факт, що трирічне правління президента Януковича призвело як до трансформації моделі державного управління, так і зміни типу політичного режиму, який характеризується відходом від демократичних цінностей. З періоду правління Ющенка та Тимошенко, Україна втратила ряд позицій в списку ознак вільних та демократичних країн за рейтингом неурядової міжнародної організації Freedom House, опустившись до рівня таких держав як Пакистан, Колумбія та Мозамбік та перейшла від розряду «вільних країн» до «частково вільних» [4]. З введених політологами 12 основних ознак авторитарного режиму, політичне панування В. Януковича в Україні повністю відповідало восьми критеріям та ще чотирьом частково, зберігаючи деякі ознаки невикорінної демократії, громадянської свободи та недобудованого авторитаризму [4]. «Добудувати» авторитаризм В. Янукович та його оточення вирішили прийняттям «законів 16 січня» під час Революції гідності з метою, «викорінення демократії» та громадянських свобод. Розстріл демонстрантів в трагічні лютевні дні 2014 р. можна вважати апогеєм клептократичного авторитаризму В. Януковича. Знаковим є і той факт, що політична кар'єра В. Януковича завершилася так як і багатьох збанкрутілих авторитарних диктаторів – втеча з країни з величезними награбованими коштами.

Висновки. Таким чином, динаміка трансформації політичного режиму в сторону демократичного в пострадянській Україні у 1990-і – 2014 рр. носила непрямолінійний, суперечливий та непрогнозований характер. Авторитарні тенденції перебували у стані протистояння з демократичною альтернативою і в цьому контексті перехідний період означав скоріше невизначеність остаточних результатів їхнього змагання, незавершеність суперечливості і непослідовності самої трансформації режиму. Вищенаведене, на наш погляд, і визначає особливості посттоталітарного періоду та трансформації політичного режиму України в порівнянні з іншими посттоталітарними державами та пострадянськими республіками

Список використаних джерел

1. Колодій А. До питання про політичний режим в Україні. Сучасність 1999, №7-8. – С.84-96.
2. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1399>.
3. Сухонос В.В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму. Монографія. Суми, 2003. 336с
4. Україна набула майже усіх 12 ознак авторитарної держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://vgoles.com.ua/articles/ukraina_nabula_mayzhe_usih_12_oznak_avtorytarnoi_derzhavy_106965.html. – Назва з екрану.

СЕРЕДНІЙ КЛАС В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УЧАСТІ В ПОЛІТИЦІ

Актуальність теми дослідження. Актуалізується дослідження середнього класу в Україні та його ролі в побудові громадянського суспільства. Проблема формування і становлення середнього класу тісно пов'язана з проблемою формування громадянського суспільства та його соціальної основи.

Мета дослідження. Метою є аналіз критеріїв класифікації середнього класу, їх переваг та недоліків, а також можливості їх використання в економіці України.

Завдання дослідження. Визначення критеріїв, ознак і функцій середнього класу та його вплив на розвиток громадянського суспільства України.

Предмет дослідження. Проблема формування та участь в політиці середнього класу в Україні.

Середній клас як фактор становлення громадянського суспільства в Україні протягом усієї української історії хоча й не був гарантом стабільності, але саме він, будучи наділим конфліктогенним потенціалом, у більшості випадків сприяв прогресивним модернізаціям та реформам у його розвитку. Через свою малочисельність він не міг стати стабілізуючою силою. Однак його потенціалу вистачило для того, щоб дати поштовх прогресивним зрушенням у суспільстві [1, с.280].

Одним з головних стратифікаційних критеріїв належності до середнього класу виступає рівень доходу (в розрахунку на душу населення), достатній не тільки для задоволення першочергових життєвих потреб (в їжі, одязі, необхідних товарах споживання, житлі), але й для реалізації зростаючих потреб.

Серед них, в першу чергу, слід виділити:

- придбання престижних та коштовних товарів тривалого користування (сучасної побутової техніки, комп'ютерів, засобів масової комунікації (мобільних телефонів, супутникових антен), нових автомобілів;
- поліпшення житлових умов, придбання житла більш високої якості, наближеної до світових стандартів;
- можливості відкладення частини отриманих грошових доходів для інвестування в розвиток власного бізнесу (для підприємців), власну освіту або освіту своїх дітей; [2, с.63].
- заощадження коштів на майбутнє (купівля іноземної валюти, коштовностей);
- турбота про власне здоров'я та здоров'я членів своєї сім'ї, можливість отримання повноцінного курортно-санаторного лікування, відпочинку за кордоном.

Другим критеріальним показником належності до середнього класу є професійний статус громадянина – це, передусім, кваліфіковані працівники, так звані «білі» та «сині» «комірці». Нарешті, окремим критерієм ідентифікації представника середнього класу є рівень освіти, що формує відповідну політичну та правову культуру особистості.

Результуючим чинником ідентифікації представника середнього класу є його активна громадянська позиція, готовність до активних форм захисту прав та свобод, обізнаність позаелекторальними засобами суспільно-політичної участі. Разом з тим, соціально-політична поведінка представників середнього класу є найбільш раціональною та найбільш прогнозованою.

В Україні процес формування середнього класу, що відповідав би за майновим статусом та рівнем особистих доходів критеріям розвинених країн, перебуває на початковому етапі. Це пояснюється насамперед низьким рівнем життя населення. Крім того, велика кількість людей, які наближаються до статусу середнього класу, отримують значну частину доходів без реєстрації і не сплачуючи податків [3, с.367]. Це зумовлює певну суперечливість їхніх відносин з державою, а отже, й труднощі на шляху реалізації своєї суспільної функції – бути основою соціально-політичної стабільності.

Отже, у структурі населення України є певна частина людей з високою професійно-освітньою підготовкою, яка отримує достатньо високі (вищі за середні) доходи, однак не може бути віднесена до середнього класу, оскільки їх діяльність пов'язана з тінювим капіталом та бізнесом, а відтак – з корупцією та криміналом.

Класичне визначення середнього класу – це основа і запорука соціальної стабільності та економічного розвитку. Це сукупність соціальних верств населення, які за своїм матеріальним становищем характеризуються як небідні, згідно з нормами соціальної забезпеченості, прийнятими у державі, мають потенціал соціальної мобільності, характеризуються відносною стійкістю перед проявами державної нестабільності.

Висновки. Отже, політика формування середнього класу є наріжним каменем розбудови стабільного демократичного суспільства, у якому відсутня масштабна глибока бідність, корупція та розкрадання державної власності. Середній клас якраз і є тим осередком, який – за особливостями його існування – налаштований, як правило, на те, щоб самому здобувати «місце під сонцем» – за рахунок власних здібностей і праці, а не за рахунок зв'язків з владою. В Україні ситуація зовсім інша. Ми знаходимося в тій частині євразійського континенту, де постійно міксувалися два типи культури. Одна йшла з римської цивілізації, де закон звичайно вище за наказ начальника. У східній же культурі наказ начальника звичайно вище за закон. З певною ймовірністю є підстави припускати, що у нашій країні для більшості людей наказ теж вище за закон. І тою мірою, якою це так – це відділяє нас від Європи більше, ніж будь-що інше. У наших людей це утверджене майже на підсвідомому рівні – якщо є наказ, то його треба виконувати. Середній клас буде безумовно зростати, якщо економіка не зайде в якийсь колапс. І тут основну роль буде відігравати поширення ділової активності, економічне зростання. Без цих процесів дуже важко уявити якісь добрі перспективи для середнього класу.

Список використаних джерел

1. Александрова О.С. Специфіка становлення середнього класу в українському суспільстві. Гілея. Наук. вісник: збірник наук. праць. К.: 2011. Вип. 47 (5). С. 277–284
2. Бондар І.К. Підприємництво в Україні як економічна основа становлення середнього класу // Формування ринкових відносин в Україні. 2004. № 3. С. 62 – 65.
3. Горбань О.В. Роль інтелігенції в формуванні духовних основ середнього класу пострадянського суспільства // Гілея. Наук. вісник: збірник наук. праць. К., 2011. Вип. 48 (6). – С. 355–363.
4. Татаревська М. Місце і роль заробітної плати у формуванні середнього класу // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. № 4. С. 88–97.

МІСЦЕ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції світового суспільно-політичного розвитку характеризуються підвищенням в ньому ролі етнічного чинника, розширенням меж політичної участі етнопонаціональних спільнот. Посилення боротьби етнопонаціональних меншин за свої права і свободи, процес політизації етнічності, яка сьогодні відбувається в межах несумісності духовно-культурних та цивілізаційних парадигм. При цьому надмірна абсолютизація практики толерантності у сфері міжетнічних стосунків з одночасним невизнанням раціональної ролі насильства в конкретно-історичних умовах провокує хвилі екстремізму, етнополітичної напруженості.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасні етнополітичні процеси, причини виникнення етноконфліктів, їх попередження та розв'язання з використанням методів та технологій сучасної науки державного управління.

Завдання дослідження. Виявити глобальні та регіональні закономірності розвитку етнополітичних конфліктів; проаналізувати тенденції розвитку етнополітичних конфліктів серед різних типів політизованих етнічних груп;

Об'єкт дослідження. Етнополітичний конфлікт як суспільне явище.

Предмет дослідження. Особливості врегулювання етнополітичних конфліктів.

Етнополітичний конфлікт – це соціально-кризова ситуація, зумовлена незбіганням інтересів і цілей етнічних груп у рамках спільного етносоціального простору. Неоднорідність етнічного простору породжує проблеми, суперечки та напруженість між етносами. За даними Стокгольмського міжнародного інституту з дослідження проблем миру, в середині 90-х років ХХ ст. понад 70% військових конфліктів на планеті мали етнополітичний або міжетнічний характер.

Етнопонаціональний конфлікт в сучасних умовах неминуче знаходить етнополітичний статус, бо сюди втручаються різні сили, що переслідують свої політичні інтереси. Відмінності культур, мов, етносів формуються історично. І самі по собі відмінності не причина конфліктів. Але етнокультурні відмінності можуть бути приводом для позначення конфліктів.

Виникнення етнопонаціональних конфліктів – це, перш за все наслідки історичної чи нині існуючої несправедливості: реальної або в уявленнях групи людей. Тому в запобіганні і в подоланні конфлікту головне значення має зняття реальної або міфологічної нерівності, порушення паритету інтересів, пригнічення становища або самопочуття тієї чи іншої національності [1, с. 245].

Однією з причин етнополітичного конфлікту є етнотериторіальні спори та суперечки. В багатьох випадках такі конфлікти виникають через прагнення еліти етнічної спільноти створити власну державу. Це – грузино-абхазький конфлікт, вірмено-азербайджанський конфлікт, етнополітичний конфлікт в Чечні, Придністров'ї. Так, у вересні 1990 року місцева влада проголосила про створення Придністровської Молдавської Республіки. Декларацію було засуджено молдавським парламентом. На початку листопада 1990 року сталися перші збройні сутички між придністровцями та молдавською міліцією за контроль над муніципальними органами влади в Дубоссарах. До кінця 1991 року тривав так званий «повзучий шлях» – поступове встановлення контролю над місцевими адміністративними будівлями, відділами міліції, школами, радіостанціями в містах і селах на лівому березі Дністра. Особливо напруженою ситуація стала влітку 1992 року, коли в конфлікт втрутилися російські війська і вибили молдавські сили з м. Бендери. Командуючий російськими військами генерал Олександр Лебедь підтримав лідера Придністров'я Ігоря Смирнова, засудивши кишинівську владу як «фашистську». Пізніше фактично відбувались миротворчі процеси, спроби врегулювати конфлікт за допомогою третьої сторони (Росія, Україна, ОБСЄ). В той же час у Молдові точився інший етнополітичний конфлікт, що завершився прийняттям закону «Про особливий статус Гагаузи (Гагауз Ері)» (грудень 1994 р.) [3, 140].

Іншою причиною етнополітичної конфліктності є боротьба за ресурси і власність. Предметом спорів найчастіше виступає земля, її надра. До прикладу, розробка нафтових родовищ в Сибіру призводить до зменшення поголів'я оленів, порушення екологічного балансу територій, де проживають корінні народи. Звідси наростання регіонального сепаратизму, неприязні до росіян з боку чукчів, евенків, коряків.

Серед причин етноконфліктів виділяють зміни у системі розподілу праці. Природно, що в поліетнічних державах існує складна система розподілу праці, що має етнічне підґрунтя. Зазіхання на ринок праці з боку «інших» етнічних груп призводить до конфліктності. В країнах Європейського Союзу на сучасному етапі такі конфлікти виникають через конкуренцію, яку створюють українці, молдавани, араби, вихідці з Латинської Америки місцевим жителям, працюючи за меншу оплату. Це провокує ксенофобію, расизм, побутові міжетнічні сутички в Німеччині, Франції, Іспанії [4, с. 116-117].

Причиною етнополітичного конфлікту є також історична пам'ять дискримінованих у минулому етнічних груп. Власне історична пам'ять включає міфологеми, колективні образи минулого, що фіксують несправедливо історичні події (розчленування етнічної території, депортації, геноцид тощо). До прикладу, це – конфлікти в Криму, актуалізовані поверненням депортованого кримськотатарського населення та прагненням радикальних сил із числа росіян до територіального об'єднання з Росією.

Вагомою причиною етнополітичних конфліктів є порушення прав національних меншин, дискримінація етнічних груп. В ряді країн Латинської Америки, Алжирі, Сенегалі, Мадагаскарі законодавство взагалі не визначає статус етнічних та мовних меншин. Навіть європейська держава Франція не підтримує ст. 27 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, яка є концептуальною для визначення статусу національних меншин. Така позиція породжує проблеми та сутички на етнічному підґрунті [5].

Отже, практика вирішення етнополітичних конфліктів показує відсутність єдиної стратегії і тактики вирішення міжнаціональних проблем на території пострадянського простору, що привело до неузгодженості в діяльності керівництва різних країн СНД з їх вирішення. Все це свідчить про необхідність координації політики по врегулюванню конфліктів на рівні держав, а також підвищення ефективності всього цього процесу за рахунок нових підходів і принципів. Основним напрямом оптимізації конфліктних відносин повинен стати пошук основ згоди, без якої не досягти повного вирішення міжнаціональних протиріч у суспільстві. Етнічні конфлікти в житті будь-якого суспільства та у світі в цілому відіграють дуже складну й суперечливу роль, демонструючи як позитивні, так і негативні сторони. Особливо небезпечного забарвлення набувають етнічні конфлікти, коли на них нашаровується релігійний розбрат. Етнополітичні конфлікти такого типу важко врегулювати та практично неможливо вирішити (Чечня, Індія, Близький Схід, колишня Югославія).

Список використаних джерел

1. Вегеш М.М. Посібник з політології / Вегеш М.М. // Київ: Знання. 2008. С. 241-250
2. Єрмаков П. П. Етнополітичний конфлікт: сутність та проблеми визначення/ П. П. Єрмаков // Політологічний вісник. 2005. №20. С. 281.-288.
3. Браун П. М. Посібник з аналізу державної політики / Браун П. М. ; [пер. з англ.]. К. : Основи, 2000. 243 с.
4. Єрмаков П. П. Етнічність як носій політичного ризику. Нова парадигма. 2007. №63. С. 114-120.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВПЛИВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

У сучасному суспільстві все більшого розвитку набуває Інтернет. Незважаючи на те, що Україна за рівнем розвитку інформаційних технологій відстає від деяких країн світу, Інтернет і комп'ютери все більше входять у наше повсякденне життя. Але, крім того, для більшості Інтернет є також розважальним засобом, джерелом інформації, засобом спілкування. Ще один важливий фактор, через який підлітки «липнуть» до екранів монітора цілодобово, - соціальні мережі.

Термін «соціальна мережа» було введено в обіг у 1954 році англійським соціологом Барнсом у збірці робіт «Людські стосунки» для позначення спільноти людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями, або тих, хто має інші причини для безпосереднього спілкування між собою.

Можливості Інтернету і соціальних мереж поки не досліджені повною мірою, але й наявні дослідження засвідчують їх величезний вплив на формування свідомості молоді, мотиви її поведінки, ціннісні орієнтації, стиль життя, вибір мети і шляхів її реалізації. Слід також зазначити, що в сучасній літературі обмаль праць, присвячених висвітленню питання позитивних і негативних аспектів використання соціальних мереж сучасною молоддю. Таким чином, незважаючи на достатню велику кількість публікацій із цієї проблематики, вона зберігає свою актуальність.

Соціальні мережі – один із соціальних інститутів, який тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення вцілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії [1, с.269]. Однак соціальні мережі досить сильно впливають на будь-яку особистість та на процес формування поведінки, а інформація в Інтернет-мережі є недостатньо організованою та керованою. Аналіз діяльності в інтернет-мережі дозволяє відобразити її зміст у вигляді структури, яка включає в себе ряд взаємопов'язаних компонентів: комунікаційний, ціннісний, пізнавальний та поведінковий.

У процесі використання соціальних мереж для спілкування у віртуальному просторі, що становить собою комунікаційний компонент, відбувається вплив на наші комунікативні процеси. У процесі спілкування у соціальних мережах створюється особливий простір (віртуальна реальність) з характерним для нього видом спілкування, де виникають нові правила та закони. Пізнавальний компонент діяльності людини у мережі Інтернет дає можливість пошуку та засвоєння інформації, яка розміщена на веб-сайтах, метою якого є розширення, поглиблення, уточнення власного уявлення про світ, реальну та віртуальну дійсність. На відміну від інших засобів інформації, соціальні мережі поєднують у собі друковану, фото- та відеоінформацію. Використовуючи інтернет-мережу для навчання, ми можемо сприймати одну й ту ж інформацію такими каналами сприйняття: зоровим, слуховим, оскільки є можливість прочитати, побачити та почути, що суттєво покращує процес засвоєння інформації. Перебуваючи у віртуальному світі та вивчаючи ту інформацію, яка розміщена у соціальних мережах, кожен із нас формує свою систему цінностей, яка визначає виїмкове ставлення до певних дій, вчинків, явищ як віртуального, так і реального життя; визначає нашу поведінку та майбутню соціальну діяльність, що становить собою ціннісний компонент.

Використовуючи соціальні мережі, ми засвоюємо певні моделі поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом переносимо їх у реальне життя. У соціальних мережах ми черпаємо стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формуємо свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є адекватною. Це являє собою поведінковий компонент діяльності в соціальних мережах.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, хочу виокремити позитивні та негативні сторони використання соціальних мереж.

Позитивними факторами взаємодії у соціальних мережах є відсутність перешкод для спілкування, отримання корисної, нової інформації, проведення дозвілля, ознайомлення з відео й аудіо новинками, допомога в навчанні, всебічний розвиток.

Серед негативних аспектів користування соціальними мережами можна назвати такі: залежність від соціальних мереж та Інтернету в цілому, негативний вплив на психофункціональний стан користувачів, незахищеність особистої інформації, не завжди достовірна інформація, відкритий доступ до негативної інформації (он-лайн насилля, порнографія й ін.), фінансові витрати на соціальні мережі. Водночас корисним чи шкідливим буде використання соціальних мереж та Інтернету загалом для користувача, безпосередньо залежить від сформованих у нього навичок інформаційної культури і грамотності.

Список використаних джерел

1. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика [навчальний посібник за ред проф. С. О. Сисоевої]. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
2. Гнатюк Р. Соціальні мережі: співвідношення позитиву і негативу? / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/family/socialni-merezhi-spivvidnoshennypozitivu-i-negativu.html>.
3. Золотова Г. Д. Сутність технологічних видів адитивної поведінки дітей. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 13 (272), Ч. IV, 2013. С.126-130.
4. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. 2012. С. 179-184.

ОСНОВНІ ТИПИ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ СУЧАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Політичний режим характеризує динаміку політичної системи, демонструє, як здійснюється влада, як співвідносяться між собою влада і суспільство, хто кого контролює та забезпечує досягнення цілей політики.

Політичний режим складається з трьох компонентів, які зберігають певну автономність. Ця обставина має цілу низку важливих наслідків, зумовлених, передусім, плюралізмом тлумачення політичного змісту режиму. **Перший компонент**, який складає зміст поняття «політичний режим», - це права та свободи особистості, пріоритетний тип її політичної культури, поведінки, свідомості, менталітету. Права людини, їх міра та гарантії реалізації взаємозв'язані з рівнем розвиненості самого права, його роллю в механізмі політичного володарювання. Сутність політичного режиму, отже, визначається тим, що у державі є пріоритетним - права держави чи права особистості. **Другий компонент** змісту поняття «політичний режим» також має кілька вимірів, обумовлених рівнем та якістю соціально-економічного розвитку суспільства, принципом поділу влади, статусами партійної системи, політичної опозиції, засобів масової інформації, армії, поліції, церкви. Будь-який політичний режим прагне самолегітимації, тобто намагається викликати віру, прихильність до себе, переконати громадян у правильності та обґрунтованості свого правління, його ефективності. Легітимних політичних режимів самих по собі не існує, бо легітимність досягається створенням емоційно-оцінного стану підлеглих цього режиму. Індикатором легітимності режиму є і характер відносин його з іншими державами (наприклад, режим напівколоніальний, суверенний тощо). **Третій змістовий компонент** політичного режиму - це методи здійснення політичної влади. Таким чином, політичний режим є осередком взаємодії комплексу компонентів, кожний з яких, у свою чергу, містить не менш інтегровані складові. Політичний режим - це вираження політичного напрямку здійснення політичної влади, її політичних пріоритетів, тобто він характеризує політичну систему і пов'язаний з нею загалом і з усіма її складовими. Тому політичні режими і відрізняються один від одного, передусім, своєю політичною системою (її структурою, пріоритетами, методами дії тощо).

Широко відомі три типи політичних режимів: тоталітарний, авторитарний і демократичний. Кожен з них має свої ознаки, які складають сутнісну основу їх різниці. Зрозуміло, в реальному житті існує безліч варіантів політичних режимів зі змішаними в різних пропорціях характеристиками. Запропонована загальна типологія дає можливість наочніше зрозуміти певний набір характеристик, які переважають у кожному із зазначених:

- **Тоталітарний політичний режим** (лат. «totalis» означає «цілий») режим в якому відбувається підкорення громадянського суспільства державній владі, повний контроль і жорстка регламентація з боку держави всіх сфер життєдіяльності суспільства, кожної людини за допомогою прямого озброєного насильства. До тоталітарного режиму відносяться: деспотія, олігархія, охлократія, фашизм, націоналсоціалізм, комуністичний тоталітаризм;

- **Авторитарний політичний режим** - це коли вся повнота влади зосереджена у одній особі (монарха, диктатора) або правлячої групи. Він виникає в умовах, якщо громадянське суспільство або не спроможне контролювати державні структури, або саме суспільство опинилося під загрозою розпаду. Очевидно, що більшість обмежень в умовах авторитарного режиму мають політичний характер і поширюються в основному на політичну сферу. Несанкціонована політична активність окремих соціальних груп та їх організацій присікається правлячою елітою.

- **Демократичний політичний режим** - це державний устрій, заснований на розвиненому громадянському суспільстві. Його сутність - реалізація народовладдя в різних формах, забезпечення прав і свобод людини, влади закону. Отже, демократичний режим характеризується чітким розподілом влади на законодавчу, виконавчу та судову; громадяни в такому режимі володіють великим обсягом політичних та особистих прав і свобод; наявність легальної опозиції виступає життєво необхідним і невід'ємним елементом режиму; функціонує багатопартійна система парламентського типу; відсутня офіційна ідеологія; в умовах плюралізму різні ідейні течії протистоять одна одній.

Висновок. Залежно від політичного режиму, між державою й суспільством: формуються надійні, або ні механізми соціального взаємозв'язку; встановлюються взаємовідносини залежно від соціально-політичних і культурних характеристик режиму; а також визначаються можливості контролю держави з боку інститутів (громадянського) суспільства. Політичний режим являє собою комплекс взаємодіючих компонентів які здійснюються у політичній владі, саме тому політичний режим важливий компонент для суспільства.

Список використаних джерел

1. Лазоренко О. В., Лазоренко О. О. Політичні режими: нормативний підхід. Генеза. 2006. № 1(4). С. 235-244.
2. Політологічний енциклопедичний словник. / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. - 2-е вид., доп і перероб. К. Генеза, 2004. 736 с.
3. Шадріна О. В. Політичний режим як критерій латентності політичних відносин Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 136. Севастополь, 2012 С.149-153.

ІДЕОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ І «ШВЕДСЬКА МОДЕЛЬ СОЦІАЛІЗМУ»

Соціально-економічні, політичні, ідеологічні і духовно-культурні перетворення вимагають теоретичної і практичної розробки цивілізаційних важелів, які б сприяли становленню правової демократичної соціальної держави. Всебічний аналіз соціал-демократичної ідеології показує, що вона є загальносвітним прогресивним явищем. Саме тому перед вченими-суспільствознавцями стоїть завдання аналізу сучасної соціал-демократичної ідеології, практична актуальність якої зумовлена необхідністю утвердження політичної, економічної, соціальної, міжнародної демократії. Актуалізацію даної проблеми в постсоціалістичних країнах можна пояснити тим, що соціал-демократична парадигма стала однією з провідних суспільно-політичних течій ХХ століття, її ідеали стали основою демократичних змін і розвитку громадянського суспільства. Науковий інтерес до соціал-демократії можна пояснити тим, що вона є життєздатною і соціально ефективною центристською політичною ідеологією, однією з магістральних ліній трансформації суспільства.

Соціал-демократія – соціальна політика та ідейно-політична течія, що виникла в рамках соціалізму і згодом трансформувалася на позиції поступового вдосконалення капіталізму з метою утвердження соціальної справедливості, солідарності і більшої свободи. Ідеологія сучасної соціал-демократії знаходиться трохи лівіше соціал-лібералізму і трохи правіше демократичного соціалізму. На відміну від демосоціалістів, соціал-демократи не наполягають на необхідності примусової націоналізації засобів виробництва. На відміну від соціал-лібералів, вважають, що в основі суспільного устрою, все-таки повинна превалювати соціалістична, а не капіталістична орієнтація.

Скандинавська модель – (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія) – колективістсько-універсалістська модель соціально-економічного розвитку на основі приватної власності і ринку. В ній економіка має соціальний аспект, який передбачає вирівнювання рівня життя населення за рахунок використання результатів приватно-капіталістичного підприємництва й економічного зростання. Держава активно втручається в економіку в дусі кейнсіанських рецептів, встановлює високі ставки оподаткування. Доходи розподіляються на користь малозабезпечених громадян і розповсюджених різноманітних «вільних асоціацій». Ця модель у 1960–1980 рр. була характерна для скандинавських країн, і в першу чергу Швеції, тому і отримала таку назву. Вона дозволила у ці роки скандинавським країнам досягти найвищих, серед інших розвинених країн, показників соціалізації економіки, зокрема у розподілі ВВП, соціальних витратах держави, за ступенем рівномірності в розподілі доходів, зближенню рівнів оплати праці, зниженням кількості осіб, які перебувають нижче офіційної межі бідності.

Етапи розвитку скандинавської моделі Скандинавська модель пройшла три етапи розвитку. Перший – довоєнні 1930-ті рр., другий – післявоєнні роки аж до середини 1970-х рр., третій – наступні десятиліття. Проте ця модель почала знижувати свою ефективність уже в першій половині 1980-х років, коли стала розпадатися централізована система колективно-договірного регулювання, до мінімуму зменшився вплив держави в царині формування заробітної плати. Темпи економічного зростання почали знижуватися, тому з початку 1990-х стали говорити про можливий четвертий етап розвитку, коли на скандинавську модель почали впливати моделі соціально-економічного розвитку в рамках ЄС. Проте цей вплив змусив лише здійснити.

Висновки. Сучасні тенденції еволюції економічної демократії зводяться до двох моделей суспільного розвитку: 1) так звана неокласична монетаристська модель; 2) соціально-орієнтована модель (В.Ойкене), що є третім шляхом розвитку суспільства. Запорукою економічної демократії є «сформоване суспільство», яке культивує атмосферу соціального партнерства і поступово послабляє класову конфронтацію. Вводиться поняття «економічного гуманізму», як засади економічної демократії, і поняття «соціалізації», як становлення нового типу економічної системи.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Гроян С.С. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
2. Політологічна енциклопедія. Навчальний посібник. / Укладачі: Карасевич А. О., Карасевич О.О., Шачковська Л.С. Умань.: ПП Жовтий О.О., 2016. 548 с..
3. Томахів В. Я. Загальна теорія політики: навч. посіб. / В. Я. Томахів. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2020. 212 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид. К.: Генеза, 2004. 736 с.

ТЕОРІЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Актуальність теми дослідження: Актуальним завданням сучасних політологічних досліджень є аналіз динаміки розвитку українського політичного режиму. Пострадянські трансформації 90-х років минулого століття наочно продемонстрували, що падіння комуністичного режиму і наступні політичні перетворення не обов'язково призведуть до встановлення тих чи інших форм ліберально-демократичного устрою. Зокрема, шляхи розвитку України та інших держав, що входили до складу СРСР, виявилися більш складними і драматичними, ніж шляхи країн Центральної і Східної Європи. Цей феномен став серйозним теоретичним викликом основним постулатам ортодоксальної теорії демократизації.

Мета дослідження: є аналіз теоретичних узагальнень, здійснених ученими цього регіону, а також західними дослідниками, щодо передумов трансформацій політичних режимів у посткомуністичних країнах, а також виявлення об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на цей процес.

Об'єкт дослідження: особливості й основні тенденції розвитку українського й польського політичних режимів у порівняльній перспективі.

Предмет дослідження: основні особливості пострадянської неопатримоніальної системи, відношення у структуруванні політико-економічного процесу й простору реальної політичної боротьби.

У колі сучасних досліджень перебуває й проблема зумовленості та диференційованості різних моделей децентралізації влади в посткомуністичних суспільствах. В Україні дослідження децентралізаційних реформ і формування системи місцевого самоврядування в сусідніх державах поки що не виходить до сфери уважного аналізу науковцями, так само, як і проблема загальної трансформації суспільства у «спорідненому світі». Як зауважив американський політолог С. Гантінгтон, демократія досягла, можливо, вершин свого розвитку в усьому світі [3, с. 34]. Проте польський дослідник А. Антошевський продовжує розвивати дану теорію демократії, яка набрала найбільшої популярності саме в період перехідних суспільств – країн Центрально-Східної Європи, виділяючи такі риси, що притаманні ліберальній демократії:

– по-перше, формально та фактично влада належить виборним представникам та керівникам, що ними призначаються. Вони не несуть відповідальності ні перед внутрішніми політичними акторами (наприклад, армією чи церквою), ні перед зовнішніми політичними акторами і не можуть бути ними обмежені в правах чи усунені від влади;

– по-друге, виконавча влада конституційно обмежена певними політичними інститутами, такими, як парламент, суди, міжнародні інстанції;

– по-третє, жодна група, що проголошує визнання правил гри, не може бути з неї виключена, а це означає, що вона має право на створення політичної партії та участь у виборах;

– по-четверте, існує рівність перед законом, гарантована фактичною незалежністю судів, вироки котрих поважаються іншими інституціями, що приймають рішення.

Верховенство ж закону, в свою чергу, захищає громадян від безпідставного порушення їх особистої свободи та приватної сфери державою або організованими «антидержавними силами» [4, с. 57]. Звідси випливає, що перехідний період надає нового сприйняття ліберальній демократії, яка має певні видозміни в країнах Центрально-Східної Європи. Навіть якщо проводити порівняльний аналіз у демократичних реформах Польщі і України, ми можемо побачити різні результати за якісними і хронологічними показниками.

Зміна існуючого ладу відбулась мирним шляхом за участі католицької церкви – традиційно впливового інституту суспільства. Стратегічний курс переходу від старої системи до демократії було накреслено під час проведення «круглого столу», що об'єднав усі впливові політичні сили навколо ідеї побудови правової держави. Також ринкової економіки та інтеграції в європейські структури. Згідно з позицією щодо питання політичних реформ, прийнятої «круглим столом» 1989 року, політична система Польщі повинна була ґрунтуватися на наступних принципах: політичний плюралізм, свобода слова, демократичний порядок, незалежність судів, добре розвинуте територіальне самоврядування. Найближчими реформами було оголошено реалізацію принципу профспілкового і громадського плюралізму, – зокрема, була легалізована профспілка «Солидарність», що означало визнання права політичної опозиції на легальну діяльність, передбачалося введення нової палати в парламенті – сейму і встановлення посту президента з великими повноваженнями.

Системні трансформації політичного й економічного характеру сприяли реформуванню політичної системи. Ціком протилежну ситуацію ми спостерігали в зміні політичної системи українського суспільства, хоча події 1989-1991 років відображують таку ж саму картину протестів і соціальної напруги, що мали місце і в сусідніх державах.

Політична стабілізація в українській політиці вважалась другорядною ознакою інституалізації політичного поля діяльності, оскільки на першому місці стояли такі проблеми, як прийняття Конституції, боротьба з лівими силами, затвердження національної символіки тощо. Проблеми ж стабілізації залишались на останньому місці, що й згодом позначилося на міжнародному становищі України, яка вибрала політику багатовекторності розвитку, внаслідок чого опинилась за межами європейської інтеграції та на межі виживання і боротьби з бідністю.

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

– трансформація політичного режиму Польщі та України відбувалися хоча і за схожими стратегіями, проте її результати значно відрізняються. Так Україні вдалося перейти до нового режиму. Вона змогла це зробити. Україні вдалося перейти на такий режим безпосередньо шляхом входження у нові структури влади. Але тільки незначна частина польської номенклатури сьогодні залишилася у владних колах;

– основною стратегією трансформації політичного режиму Польщі в новий режим став перехід до бізнес-структур. Ця різниця є значною через те, що в Україні колишня номенклатура протягом років незалежності продовжувала визначати «правила гри», а номенклатура Польщі фактично прийняла «правила гри», встановлені новою політичною елітою.

Список використаних джерел

1. Полохало В. Я. Від авторитаризму до ... авторитаризму. Україна в політичному інтер'єрі колишніх радянських республік. Політична думка. 2005. № 7. С. 76–88.
2. Ситник П. Ідеологічні засади розвитку українського суспільства. К.: Вид. УАДУ, 2001. С. 13–16.
3. Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичних суспільств. К.: Політична думка, 1995. 368 с.
4. Antoszewski A. Perspektywę demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej [Електронний ресурс] / A. Antoszewski // Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej.

МОДЕЛІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СВІТІ

Актуальність теми дослідження: Особливістю сучасного світового процесу є демократизація моделей владного функціонування. Поштовхом «третьої хвилі» демократизації стало падіння комуністичного режиму. Проте демократичний транзит у пострадянських державах мав свої особливості та не завершився формуванням консолідованих демократій у всіх країнах посткомуністичного простору.

Мета дослідження: дослідження моделей демократичних переходів у пострадянських країнах.

Об'єкт дослідження: основні моделі демократичних переходів у пострадянських країнах.

Предмет дослідження: особливості моделей демократичної трансформації у кожній країні.

С. Хантінгтон визначив п'ять моделей переходів до демократії: циклічну модель, модель «другої спроби», модель «перерваної демократії»; модель «прямого переходу» та модель «деколонізації». Зазначені моделі вказують на основні чинники, послідовність і умови руху між авторитаризмом і демократією. Враховуючи сутність авторитаризму, слід зазначити, що він є стадією трансформації між тоталітаризмом та демократією. Тому, недарма, О. Романюк зазначає, що у процесі трансформації тоталітарної системи можливі декілька варіантів в переходу, зокрема: перехід до ліберальної демократії, перехід до авторитаризму та зворот до тоталітаризму. Усе це зумовлює актуальність дослідження особливостей демократичного транзиту у посткомуністичних державах.

Аналізуючи процес трансформації у пострадянських державах слід розуміти їх особливості, що полягає у відході від початкової парадигми транзитології, яка стартовим етапом трансформації ставить авторитарну систему. Натомість визначення особливостей демократизації пострадянських держав слід з усвідомлення того що початковою стадією транзиту для них є відхід від тоталітаризму до авторитарної моделі політичної системи. Так, О. Романюк запропонував декілька моделей демократичного переходу у посткомуністичних країнах на підставі аналізу емпіричних даних, що відображені у дослідженнях «Freedom House». Таким чином дослідник визначає: модель прямого переходу; модель двофазового переходу; модель «зворотного розвитку».

Сутність моделі прямого переходу полягає в тім, що після загибелі комуністичного (тоталітарного) режиму в країні встановлюється режим електоральної (процедурної) демократії, який поступово консолідується і переростає у ліберальну (структурну) демократію. Прикладом даної моделі переходу можна назвати Польщу, Словенію, Естонію, Угорщину, Словаччину, Литву, Латвію, Чехію. Про успіхи трансформації цих країн свідчить їх вступ до НАТО та ЄС.

Характерною ознакою цього типу переходу є відносно короткий період легалізації опозиції формування багатопартійності та проведення демократичних виборів. Ефективне формування електоральної демократії забезпечило селекцію нової політичної еліти та її консолідацію навколо інтегруючих політичних цінностей.

Слід зазначити, що демократизація передбачає особливий спосіб формування політичної еліти, яка розділяє демократичні цінності та є носієм державницької ідеї. В умовах демократії народ є не просто населенням а селектором політичної еліти. Тому успішність реформ у державі перед усім залежить від якості селектора, адже політичні лідери та партії у боротьбі за голоси виборців перестають бути артикулятором політичних ідей, вони пере за все ретранслюють думки мас. З огляду на це суспільство в умовах відходу від комуністичної ідеології мусить змінити свої ціннісно-просторові орієнтації.

Натомість за умов трансформації від тоталітарних режимів кардинально якісні зміни відбуваються у всіх сферах суспільного життя: політиці (заміщення монополії на владу однієї партії багатопартійною системою плюрального типу), економіці (заміна державної, адміністративно-командної системи ринковою, конкурентною), сфері культури (скасування офіційної ідеології та підпорядкованості їй суспільного розвитку).

Аналізуючи сутність демократичної політики, Ю. Габермас наголошує на важливості взаємодії влади та суспільства. Він пропонує теоретичну конструкцію «вплив» – «комунікативна влада» – «адміністративна влада»: «неформальне формування громадської думки породжує «вплив»; вплив трансформується в «комунікативну владу» завдяки таким засобам, як політичні вибори, а комунікативна влада знову трансформується в «адміністративну владу» завдяки законодавству». Стиль і принципи демократичної політики базуються на комунікативній владі, яка протиставляється і примусу держави, і ліберальній моделі «економічного егоїзму»: «комунікативна влада – результат взаємодії між юридично інституціоналізованим формуванням політичної волі і культурно мобілізованою громадськістю. Громадськість, зі свого боку, має свою основу в об'єднаннях громадянського суспільства, що цілковито відрізняється і від держави, й від економіки».

Висновки: Ураховуючи наведені чинники, зазначимо, що в перехідних країнах становлення ліберальної демократії відбувається по-різному залежно від попереднього політичного режиму. Особливість полягає у тому, що при переході від авторитарних режимів суттєві зміни системної трансформації відбуваються у політичній сфері, коли монопольна система замінюється на плюральну, тоді як у позаполітичних здійснюється лише пристосування їх раніше набутої системної якості до нового політичного режиму, тобто режиму функціонування політичної системи, що можна визначити як «пристосування»: в економіці скасовується протекціонізм стосовно корпорацій, в які вклали капітал представники старої політичної еліти; у культурі – обмеження на політичну інформацію та критику політичної влади, тобто змінюється лише політичний елемент суспільної культури – політична культура.

Список використаних джерел

1. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек . пер. с англ. М. Б. Левина. М. «Издательство АСТ» . 2004. 588 с.
2. Шаповаленко М. В. Политическое развитие современных переходных обществ: теоретические подходы и основные тенденции : монография / М. В. Шаповаленко. Харьков : Изд-во Харьк. нац. ун-та внутр. дел, 2007. – 340 с.
3. 26-ліття перших частково вільних виборів у Польщі. URL: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/209191>
4. Панасюк В. А. Особливості відбудови авторитарного режиму в сучасній Російській Федерації. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2169/Panasyuk%20VA%20Osoblyvosti%20vidbudovy.pdf?sequence=1>.

ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ І РЕСУРСИ ВЛАДИ

Актуальність дослідження: Ще з найдавніших часів людське суспільство прагне доцільного розподілу функцій для керування та підкорення. Це одна з найголовніших умов ефективного існування людей, тому влада постає як властивість соціальних статусів, ролей, що дають змогу контролювати ресурси влади, зокрема встановлення контролю над матеріальними цінностями суспільства, що, власне, й становить економічні ресурси влади.

Мета дослідження: на основі інформації про ресурси влади з'ясувати, що саме становить економічну основу, визначити роль влади в економічній сфері, проаналізувати найголовніші чинники, що впливають на економічну основу влади, з'ясувати, що саме становить економічні ресурси влади.

Виклад основного матеріалу. Влада – суспільне явище, котре на сьогодні не має єдиного, прийнятого для будь-якої ситуації, визначення. Зазвичай, усі стверджують, що влада – сфера активної діяльності людини, де вона може займати одну з головних ролей у суспільстві для контролю та впливу над іншими людьми чи певними сферами життя загалом. [3]

Серед найбільш головних основ влади, де зосереджується її сутнісний зміст є економічна влада – контроль над економічними ресурсами, володіння матеріальними цінностями, задля досягнення оптимальних умов існування суспільства. [5]

Відзначимо, чим більша економічна влада особистості, тим більшу кількість можливостей має ця особистість. Разом із багатством зростає не тільки інтенсивність економічної влади, але й її масштаб. Поряд з цим економічна влада має й інші аспекти. Це влада, яка зосереджена на володінні засобами виробництва; влада стосовно тих, кому ці засоби не належать. Бажаючи мати засоби для існування, індивіди повинні продавати свою працю. Такою є точка зору лібералізму, схильного тлумачити будь-яку економічну владу тих, кому належать значні привілеї, що дозволяють одержувати за них послуги інших людей. Йдеться не тільки про індивідуальні послуги, але й про владу над працівниками, користування здобутками їхньої праці. [4]

Принципово іншу позицію займають марксисті, зводячи будь-яку економічну владу при капіталізмі до володіння засобами виробництва. Економічна влада з такої точки зору є похідною влади, яка спирається на власність засоби виробництва. Сам же суспільний розвиток призводить до того, що економічна влада постійно зростає. [4]

В економічній системі відносини влади не відокремлюються в окремі, оскільки влада взаємопов'язана з усіма аспектами та характеристиками економічної сфери. Кожен елемент із цієї системи підпорядковується іншому. Структура економічної влади виступає фактором, що визначає стан, спрямованість та результати функціонування соціально-економічної системи в цілому. Здатність економічної організації до ефективного функціонування значною мірою залежить від того, хто, над ким та яким способом здійснює владу. Аналізуючи економічну основу влади, можна стверджувати, що держаний контроль у цій сфері спрямований на економічні інтереси та потреби суспільства. Економічною основою державної влади є майно, що перебуває в державній власності, національний дохід, валютний резерв, податки тощо. При цьому державна влада не лише керується економічними відносинами, а й забезпечує їх порядок і сталість. [2], [5].

Економічна влада ґрунтується на функціонуванні власності чи діяльності конкретної особи, майнових відносинах, тому можна стверджувати, що це влада, яка стосується засобів певного виробництва. Для функціонування певної сфери необхідні ресурси, тому і в економічній сфері існують деякі економічні ресурси для здійснення влади. [3]

У загальному, ресурси влади – це засоби, використання яких забезпечує вплив суб'єкта на об'єкт. Відповідно економічні ресурси – це матеріальні цінності, що необхідні для суспільного виробництва та споживання, тобто це гроші, корисні копалини, техніка. [3]

Використання ресурсів влади перетворює її з можливої на дійсну, яка може проявитися як панування, керівництво, управління, контроль. Панування є таким механізмом здійснення влади, який набуває форми соціальних інститутів і передбачає поділ соціальних груп на пануючі й підлеглі, виокремлення та відокремлення особливої апарату управління. Панування нерозривно пов'язане з владою, є формою її суспільної організації. Воно проявляється в економічній формі також, адже економічне панування виступає як контроль над засобами виробництва, самим виробництвом та розподілом його продуктів. [3]

Висновок. Отже, економічна влада – невід'ємна складова існування людини, оскільки без такої умови суспільство не змогло б відображати складну організовану систему, де відбувається чіткий контроль над засобами виробництва. Реалізація економічної влади повинна відбуватися відповідно до моральних принципів, норм та правил, що існують у суспільстві та спрямовані на розвиток нації, підвищення рівня та якості життя населення. Саме економічна влада є однією з найголовніших в управлінні та контролюванні суспільством, адже економічні відносини забезпечують спроможність і здатність виробляти певну продукцію, послуги, отримувати доходи, що й власне забезпечує необхідний рівень життя суспільства.

Список використаних джерел

1. Безкоштовна бібліотека підручників. Ресурси політичної влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-6313.html>
2. Основа державної влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lawbook.online/ukraine-gosudarstva-prava-teoriya/osnova-derjavnoji-vladi-72610.html>
3. Структура політичної влади. Реферат – Освіта.UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15547/>
4. Сутність та основні типи економічної влади. Освіта.UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15467/>

ПРОБЛЕМА ВЛАДИ У ПОЛІТИЧНИХ ПРАЦЯХ З. ФРЕЙДА ТА К. ЮНГА

Зигмунд Фрейд – відомий австрійський психоаналітик і терапевт. Він автор найвідомішої теорії особистості, де особливу увагу приділяє її структурі. Тут ми маємо справу з ідентифікацією, за допомогою якої людина прагне до формування власного «Я» за образом іншої особи, що береться за ідеал. Одночасно з тим, як людина приносить своє власне «Я» у жертву ідеалові замовкає критика – усе, що робить і чого хоче ідеал, правильно і бездоганно. При таких обставинах, не важко зрозуміти зникнення почуття відповідальності людини.

Спираючись на його роботу ми бачимо проблему влади як неправильна побудова відносин між народом і главою держави. Тут стає зрозумілим помилковість тоталітарного та авторитарного режимів. Вони показують лідера як ідеала, кращого за них. Саме тому зникає прагнення брати участь у політичному житті країни і нести відповідальність за рішення, які приймаються із згодою народу.

Аналізуючи різноманітні прояви людського життя, К. Юнг зробив висновок про існування всезагальної його основи – колективного несвідомого, яке притаманне цілим народам та епохам: воно як повітря, яким дихають усі, але яке нікому не належить.

За К. Юнгом, архетипи є «вродженими можливостями ідей». Цей феномен можна вважати своєрідним «мотиваційним геном», який передає з покоління в покоління досвід, накопичений людством.

Прикладом архетипного образу є образ «царя» або «правителя», який вже в роботах К. Юнга символізує собою мудрість колективного підсвідомого. Метафорична фігура царя співвідноситься із соціальною первісною формою управління в сенсі величності, спокою, розсудливості та мудрості, інтроверсії та непорушності, які протиставляються формам соціальної драматизації.

Політична поведінка зумовлюється цим архетипом, наприклад, у тому випадку, коли управлінець проявляє готовність до кооперації, тонкість почуттів, виключність і незалежність. Його головними потребами є влада, статус і контроль, а тому він із задоволенням бере на себе керівну роль, намагається максимально контролювати все, що відбувається. Елементи іміджу, статусу та престижу лише підсилюють владні позиції. Позитивними наслідками домінування цього образу є бажання допомогти світу, негативними – авторитаризм і тиранія.

Ці поведінкові архетипи виникають вже на перших етапах формування етносу. В майбутньому, з плином історичного процесу, вони, безумовно, модифікуються. Проте, завжди зберігається певний поведінковий інваріант, що реалізується на спільній мовній, культурній та моральноетичній основі. Саме цей, прихований «поведінковий шаблон» і визначає ті різниці в реакціях на виклики політичного середовища, які ми фіксуємо у політиків, що належать до різних культурно-національних традицій.

Дивлячись на політичну владу очима відомих психоаналітиків, стає зрозумілим природа суджень, якими керується громадянин держави, обираючи владну позицію, у вигляді політика чи цивільної людини. З. Фрейд бачить проблему влади у співвідношенні глави та підопічного, де другий потрапляє під психологічну залежність від першого. У випадку з К. Юнгом, психоаналітик шукає корені проблеми ще в давніх часах, формуючи поняття архетипу. З їх допомогою він намагається пояснити природу прагнення влади і шляхи його реалізації.

Висновок. В образі політика, яким його бачить народ, завжди є «подвійне дно» – ті пласти образу, які самими людьми не усвідомлюються. При цьому одні несвідомі характеристики пов'язані з індивідуальними особливостями того, хто оцінює політика, інші – з масовими стереотипами, породженими засобами інформації, треті кореняться в глибинних уявленнях, загальних для людей цієї культури.

Отже, влада є складним суспільним феноменом, що проявляється на всіх рівнях і в усіх сферах суспільного життя, і значною мірою детермінована соціально-психологічними особливостями її носіїв і суб'єктів. Влада – це можливість і здатність одних впливати на інших, використовуючи для цього засоби насильства, примусу, право або авторитет. Нерідко перелічені складові механізми впливу взаємодоповнюються і взаємоп'єднуються.

Список використаних джерел

1. Зигмунд Фрейд. Вступ до психоаналізу. / Переклад з німецької: Петро Тарашук. Харків: КСД, 2015. 480 с.
2. Юнг Карл Густав. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія, 2012. 588 с.
3. Психологія масової поведінки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 152 с.

СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ЇЇ СУТНІСТЬ

Соціальна диференціація - процес і стан подібнення певної соціальної цілісності (суспільства, організації, групи) на складові частини чи елементи (інституції, сегменти, індивіди).

Як процес соціальна диференціація означає подібнення певного соціуму в ході його змін, історичного розвитку, коли шляхом відокремлення, розділення, уособлення тощо утворюються нові соціальні елементи (сфери і різновиди людської діяльності, типи соціальних організацій, цінності, взірці, норми тощо), які набувають певного статусу, виконуючи нові функції та ролі.

Як стан соціальна диференціація відображає наявну гетерогенність певного соціуму, який складається з взаємопов'язаної множинності відповідних елементів, складових частин, сегментів.

До найважливіших вимірів соціальної диференціації належать: поділ праці, професійна спеціалізація, соціально-статусне розшарування, розрізнення інтересів, соціокультурні відмінності. Соціальній диференціації сприяють такі чинники, як майнове, освітнє, вікове розшарування соціуму, етнічна, мовна та конфесійна різноманітність суспільства, його локально-регіональні відмінності тощо. Її також сприяє відносний поділ суспільних форм життєдіяльності людей (політика, економіка, культура, повсякденне життя), уособлення міського й сільського стилів життя, існуючих субкультур тощо.

Соціологи розрізняють диференціацію макросоціальну (виникнення нових соціальних верств, стилів життя, культурних форм), мезосоціальну (особливості соціальної диференціації у локально-регіональному контексті – в центрі, на периферії, в містах, селах тощо) та мікро-соціальну (розрізнення типів домогосподарств, культурно-дозвільних занять, ціннісних орієнтацій, вірувань тощо). У соціологічних дослідженнях використовуються також поняття функціональної соціальної диференціації, коли йдеться про різноманітні функції, завдання та дії, наприклад, політичних партій, громадянських об'єднань, груп тиску, та вертикальної соціальної диференціації, коли мають на увазі відмінності в авторитеті владних структур, політичних партій, їхніх лідерів тощо.

Як показав досвід процесів соціалізації найбільш успішних країн, у другій половині ХХ ст., ринкові механізми функціонування економіки в одних країнах сприяли значному економічному зростанню та якості життя, а в інших – призвели до економічних спадів, жорсткої диференціації суспільства, збільшення безробіття, поширення бідності, загострення соціальних суперечностей.

Отже, важливо зрозуміти, від чого залежать і в який спосіб використовуються ці загальні ринкові принципи в суспільстві, чому не можна досвід успішних реформ застосовувати для розв'язання соціально-економічних проблем у всьому світі. З нашого погляду, причини полягають у тому, що всередині певного типу економічної системи існують глибинні специфічні характеристики національних моделей розвитку, серед яких визначальну роль відіграють морально-етичні цінності, норми, особливості соціальних національних інститутів, менталітет еліти і народу та інші чинники, які прямо не відносяться до сфери економіки, але визначають специфіку трансформаційних процесів та їхні соціально-економічні результати. Ці елементи складають феномен культури, об'єктивно притаманний кожному суспільству. Вони не можуть зникати миттєво у результаті соціальних революцій, а тому несуть у собі особливий потенціал, реалізація якого визначає специфіку розвитку нових форм господарювання, організації та управління суспільним виробництвом, специфіку соціально-економічних відносин.

Висновки. Результати дослідження проблеми соціальної диференціації сучасного українського суспільства показують, що: 1) вона має об'єктивні і суб'єктивні причини. Об'єктивні пов'язані з процесами трансформації командно-адміністративної системи у змішану, а суб'єктивні – з особливостями організаційної культури трансформаційного суспільства. 2) специфіка організаційної культури пояснюється поєднанням ментальних характеристик господарювання українців зі специфічними рисами, накладеними у період панування командно-адміністративної економічної системи. 3) глибокі соціальні суперечності та загрозлива диференціація українського суспільства у сучасний період – це результат розвитку національної моделі та специфічних рис економіки України.

Список використаних джерел

1. Мандибуря В.О. Нормативно-правова складова інституційної архітектури державної форми власності. Економічна теорія. 2015. С. 67.
2. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Пер. с англ. М.: АСТ Москва. 2006. С. 64.
3. Runciman W.G. Towards a Theory of Social Stratification // The Social Analysis of Class Structure. P. 62-63. \

ПОГЛЯДИ М. ВЕБЕРА НА ПРОБЛЕМУ СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

М. Вебер був одним з основоположників теорії про раціоналізацію соціальної дії. Відповідно до теорії, М. Вебера, в першу чергу раціоналізація визначає спосіб ведення господарства, впливає на всі сфери життєдіяльності і навіть мислення людей.

В епоху становлення капіталізму перед вченими постало питання про те, що ж таке сучасне капіталістичне суспільство, звідки воно виникло і до чого зводяться шляхи його розвитку. Відповісти на це питання в своїй теорії спробував М. Вебер, пояснивши все характеристикою типу цілераціональної дії.

Охарактеризувати його в чистому вигляді було найпростіше, звернувшись до поведінки індивіда в умовах економічного середовища [6. С.42].

В результаті процесів раціоналізації в Європі з'явився новий клас суспільства - індустріальний, в якому М. Вебер виділив головні ознаки цього класу - активне застосування формально-раціонального початку, чого не було передбачено в класах суспільства до етапу капіталізму.

В індустріальному суспільстві, за поданням М. Вебера, відбуваються такі соціальні зрушення як: затвердження концепції власного статусу і його значущості, залучення жінок в економічні процеси, вдосконалення невиробничої сфери економіки, розвиток інфраструктури міст, подовження періоду навчання.

В рамках формальної раціональності у представників суспільства переважає цілераціональний тип дії в порівнянні з іншими, зачіпаючи сферу господарської діяльності і відбиваючись на способі життя представників суспільства.

Саме формально-раціональне начало послужило в якості основи для побудови капіталістичного суспільства, а Веберівська теорія капіталізму має тісний зв'язок з вченням про типи панування і теорією соціальної дії.

Проілюструвавши свою теорію прикладами з описом конкуренції на ринку і обміном товарів, М. Вебер довів, що головне в капіталізмі зводиться до способу ведення господарства. М. Вебер визначав капіталізм як «ведення господарства, яке засноване на очікуванні прибутку за допомогою використання можливостей обміну, тобто всевітнього (формально) придбання ... «Там, де існує раціональне прагнення до капіталістичного прибутку, там відповідна діяльність орієнтована на облік капіталу» [2. С.47].

М. Вебер відзначив, що капіталізм - це не нове явище, а нова форма його розвитку. Той капіталізм, який зародився на Заході, не можна відносити до класичного капіталізму, оскільки в ньому з'явилися нові шляхи і форми розвитку. У розвитку капіталізму брали участь так звані капіталістичні авантюристи, на другому етапі розвитку капіталізму М. Вебер відзначає побудова раціональної капіталістичної організації в умовах формально вільного ведення трудової діяльності.

У веберівській теорії капіталізму міститься вказівка на включення в неї соціальної структури суспільства. Тільки дві існуючі теорії про соціальну структуру суспільства (Вебера і Маркса) послужили приводом для розробки парадигм з розподілом всіх представників суспільства на класи і поділ в відповідності до принципів стратифікації.

В якості основної структури суспільства М. Вебер пропонував розглядати класи, для кожного класу автор мав на увазі наявність відмінностей за статусом, матеріального доходу та іншими критеріями.

При розробці своєї теорії соціальної структури М. Вебер приділяв особливу увагу класовим проблемам, при цьому вважаючи, що традиційне розподіл на класи всього суспільства, запропоноване Марксом, є вузьким і не відображає реальності соціального поділу суспільних верств з урахуванням складності вибудовування економічних зв'язків.

М. Вебер брав концепцію Маркса про те, що на освіту класів і перспективи їх існування, істотний вплив роблять економічні чинники, при цьому розглядати особливості впливу економічних факторів він пропонував не тільки з урахуванням залежності відносин в сфері права власності на вироблені засоби [5. С.66].

Як джерела економічних відмінностей в описуваної моделі соціальної структури М. Вебер призводить рівень професійної майстерності і знань, актуальної кваліфікації і наявні навички.

Саме ці фактори визначають те, яке місце займе людина (представник соціальної групи) в суспільстві. У класичному розумінні це означає, що справжні професіонали можуть мати великий рівень доходів навіть без наявності права власності на вироблені засоби. В якості прикладу можна навести юристів, лікарів і т. д., які відповідно до свого рівнем професійної компетенції потрапляють в групи з високим статусом.

Тому М. Вебер пропонував розглядати професійні знання і вміння в якості основи для віднесення індивіда до певного класу і суспільного прошарку [3. С.25].

Свою концепцію соціальної структури М. Вебер описує з ухилом на запропоновану ним теорію соціальної дії, що припускає, що розвиток суспільства відбувається в рамках процесу раціоналізації дій окремих індивідів. На цьому ґрунті індивіди вибирають цілеспрямований тип поведінки, тому їх діяльність орієнтована на досягнення певного рівня професійної майстерності [1. С.62].

При досягненні цього рівня індивід отримує відповідний статус в суспільстві. Як зазначає М. Вебер, на сучасному етапі розвитку суспільства помітно зростає кількість населення, яке не володіє власністю, володіючи при цьому високими професійними якостями, що дозволяє їм отримувати стабільно великий дохід.

Висновок. На підставі зробленого практичного аналізу напрямків реалізації теорії М. Вебера в сучасних умовах, можна зробити висновок, що його концепція про раціоналізм здатна реалізовуватися в сучасному суспільстві. Це можна підтвердити тим, що в даний момент утворення і самоосвіта є джерелом і двигуном всього суспільства, особистісні індивідуальні характеристики і особистісний потенціал - ось основний вектор розвитку. Саме на це спирався Вебер. Також і в контексті релігійної відповідальності, диференціації капіталістичного господарства, вищої влади виробничих сил. Все це підтверджує те, що теорія про раціоналізм Вебера актуальна до сих пір.

Таким чином, сучасна соціологія знання акцентує увагу на тому, що скорочується кількість представників так званого середнього класу, зате посилюється розрив по розбіжностям між елітою і бідним класом суспільства.

Список використаних джерел

1. Агапова Н.Г. Парадигмальні орієнтації і моделі сучасної освіти (системний аналіз в контексті філософії культури): монографія. Рязань, 2014. 364 с.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ, видавництво: Іст-В'ю, 2002. 352 с
3. Коджаспірова Г.М., Коджаспіров А.Ю. Педагогічний словник. Москва., 2014. 175 с.
4. Куманецький К. Історія культури Стародавньої Греції та Риму». Київ., 2014. 351 с.
5. Нова філософська енциклопедія. 2-е видання. Київ., 2015. Том. 1-4. 2816 с.
6. Філософія: енциклопедія. Інтернет видання. Режим доступу: <http://philosophy.niv.ru/doc/dictionary/encyclopedic/>

ФЕНОМЕН ТОТАЛІТАРИЗМУ В ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ

Прагнення держави до панування над усіма сферами суспільного життя, контроль над економікою, культурою та релігією саме така форма правління була характерна для країн минулого століття Німеччини, Італії і Радянського союзу. Це тоталітаризм і сьогодні Україна намагається боротися з його наслідками. Для дуже багатьох це певною мірою є ностальгія не за колишнім минулим, це є певною мірою засміченість їхній свідомості у зв'язку із популяризацією сильної руки, наведення порядку силовими методами, ігнорування саме тих основних інститутів громадянського суспільства які мають бути. Тоталітаризм, таким чином, не був політичною «помилкою історії» або випадковим результатом діяльності більшовиків в СРСР, фашистів в Італії чи нацистів у Німеччині, він становив собою одну з можливих версій суспільного розвитку індустріальної доби, що виникла на основі певної комбінації об'єктивних і суб'єктивних факторів. [1, с. 5]

Тоталітаризм - явище інтернаціональне. Найбільш в повному вигляді він проявив себе в Європі тому, що саме Європа була центром демократичного, революційного руху, і тому реакція справа на ці явища виявилася найбільш сильною. Саме тут виникали найбільш нищівні військові кризи з самими трагічними наслідками для людства, а військово-феодалні пережитки мали глибоке історичне коріння. Класичні форми тоталітаризму, тобто італійський фашизм, німецький націонал-соціалізм, більшовицький різновид тоталітаризму, з'явилися у чітко визначених історичних умовах. Перші дві моделі тоталітаризму виникли як відповідь на розвиток комуністичних партій, як реакція на епоху революційних потрясінь, що відбувались у першу чергу на європейському континенті. Остання модель виникає як прагнення захистити першу в світі соціалістичну державу від капіталістичного оточення, раз і назавжди покінчити з віковою відсталістю Росії, перетворити селянську країну в сучасну індустріальну соціалістичну державу. Класичні тоталітарні утворення ХХ століття знищувалися визвольною боротьбою зовнішніх і демократичних внутрішніх сил. Зовнішні сили відігравали вирішальну роль, бо однією з головних складових фашистської й нацистської програм була військова агресія. Фашистські режими типу іспанського чи португальського зразка, чи більшовицька версія тоталітаризму розпалися головним чином під впливом внутрішнього визвольного демократичного процесу. [1, с. 97]

Справжнім феноменом тоталітаризм став в середині ХХ століття, коли людство, здавалося б, звільнилось від темної спадщини минулого, його антигуманістичних зривальних ідей. Тоталітарні ідеї і їх втілення стали навряд чи не головною причиною всіх бід і трагедій цього століття, вони як би поставили під питання однозначність поступального історичного прогресу. Концепція тоталітаризму з'явилася на початку 50-х років, коли ще була жива пам'ять про фашизм, в СРСР існував сталінський режим, а сателіти СРСР наслідували радянську модель правління.

Класична теорія тоталітаризму склалася на Заході в 20 – 50-х роках під беззаперечним впливом праць М. Бердяєва, К. Поппера, Б. Кроче, А. Дж. Тойнбі, С. Франка, в яких відомі вчені намагались переосмислити суперечливі та трагічні події європейської історії першої половини ХХ століття в контексті загальноцивілізаційного розвитку людства. Багато підходів до вивчення тоталітаризму, починаючи з 20-х років ХХ ст., були спрямовані лише на окремі аспекти тоталітарних диктатур. Згодом, у 1930-1945-х роках відбувалося визначення функціональної та структурної спільності тоталітарних диктатур шляхом порівняння фашизму, націонал-соціалізму та більшовизму. В. Гуріан, М. Лернер, Т. Кон, К. Гайес, Ф. Боркенау, С. Нойман, Дж. Оруел, К. Поппер всебічно описали тоталітарне суспільство, показали його відмінність від суспільств попередніх типів.

Протягом 40 – 80-х років причини появи тоталітарних держав та специфіка їх внутрішнього устрою, проблема ідеологічної легітимації режиму та роль масового терору для функціонування суспільних структур розглядалися і по різному вирішувались в межах політичної інтерпретації Ф. Боркенау, К. Фрідріха, З. Бжезінського, К. Мангейма, Дж. Талмона, Е. Нольтке, К. Брахера, Р. Арона, М. Функе, Л. Шапіро, М. Кертіса, Дж. Сартори, Г. Алмонда і Б. Пауела, загальноцивілізаційного підходу Б. Мура і К. Вітфогеля, ліберально-економічного тлумачення Л. фон Мізеса, Ф. фон Хайека і М. Фрідмана, психолого-соціологічного розуміння масового суспільства В. Корнхаузера, Х. Арендт, Х. Ортегі-Гассета, Т. Адорно, Е. Фромма, В. Райха, Г. Маркузе.

Після другої світової війни дослідження тоталітаризму розгорнулись в ширшому масштабі, що було пов'язано з поширенням комунізму в Східну Європу, встановлення «залізної завіси». Термін «тоталітаризм» водночас набуває ідеологічного змісту, особливо в епоху холодної війни. На цей час припадають найбільш ґрунтовні дослідження тоталітаризму і тоталітарних систем, і як результат – виникнення цілісної концепції теорії тоталітаризму.[2, с. 17]. Загальне дослідження тоталітаризму з урахуванням його найсуттєвіших рис здійснювали Х. Арендт, Д. Л. Тулмін, К. Й. Фрідріх, З. Бжезінський, К. Д. Брахер, М. Кертіс, М. Драфт, Т. Буххайм, Р. Левенталь, Р. Арон, Ф. Нойманн, Е. Нольте, Дж. Гурвіц, Н. С. Престон та інші. На відміну від попередніх часів, предметом дослідження тепер були не лише фашистські, а й комуністичні системи. Як один з критеріїв порівняння тоталітарних режимів широко використовують сформульовані К. Фрідріхом та З. Бжезінським їхні структурні особливості. У «Тоталітарній диктатурі та автократії» вони визначили модель тоталітаризму як нової форми державного управління і висловили ідею про те, що тоталітарні диктатури є наслідком розвитку певних тенденцій капіталістичного суспільства, оскільки передумовами їх виникнення є зростання політичної активності мас та науково-технічна революція

Висновки: Як засвідчила сама історія тоталітаризм як система управління державою, яка особливо характерна для диктаторських режимів, є не ефективною та не довготривалою. Ліквідуючи парламентську форму правління, беручи війну, як засіб для здобуття життєвого простору і загартованості нації, ідеологізуючи всі сфери життя, втрачають всяку здібність до самокорекції, тому тоталітарні держави не здатні утворити стабільну структуру. Через це безславно впали фашистські режими як в Італії, так і в Німеччині, і в Іспанії та в інших європейських країнах

Список використаних джерел

1. Б. Л. Дем'яненко. Три моделі тоталітаризму. Порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націоналізму. Київ. Нелень. 2000.138с.
2. Томахів В. Я. Сталінізм як різновид тоталітаризму (історико-політологічний аспект).ЛНУ, Львів. 2001 168с.

ТЕОРЕТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ТРАКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність проблеми дослідження. Незважаючи на те, що поняття «політична культура» є відносно новим для науки в цілому, зацікавленість соціологів, культурологів і політологів до вивчення та дослідження цього аспекту політичного життя зростає. Зумовлено це, перш за все, неоднозначністю трактування феномену і його багатогранністю, складністю.

Попри те, що класичне визначення політичної культури належить американському вченому Габрієлю Алмонду, співавтору праці «Громадянська культура: Політичні орієнтації в 5 країнах» (1963 р.), український політичний діяч та історик В'ячеслав Липинський описував власну концепцію даного явища ще на початку ХХ століття.

Мета дослідження. Дослідити теоретичне різноманіття феномену політичної культури і систематизувати його.

Об'єкт дослідження: дослідження політичної культури в наукових працях.

Предмет дослідження: теоретичні засади політичної культури суспільства.

Політична культура є реалізацією політичних знань, ціннісних орієнтацій, зразків поведінки соціального суб'єкта в системі політичних відносин і політичної діяльності [1]. Це поняття дає змогу описувати поведінку, цінності осіб, а також соціальних груп і громад; відіграє важливу роль в інституційних та соціально-економічних сферах діяльності. У науковий обіг це визначення було введено німецьким мислителем Йоганном Готфрідом Гердером [2, с. 152]

Втім, визначення терміну «політична культура» охоплює не всі культурні взаємовідносини в суспільстві. Важливою категорією зв'язків також є відносини в громадському суспільстві, що, за своїм визначенням, є зразком неполітичних, отже, не є об'єктом політичної культури. Це питання віднайшло рішення у праці Г. Алмонда і С. Верби – «Громадянська культура: Політичні орієнтації в 5 країнах», де визначається як «громадянська культура». Поряд з політичною культурою, громадянська культура включає правову культуру, культуру міжетнічного (міжнародного) спілкування, культуру націотворення та державотворення тощо [2, с. 154]. Чітким розмежуванням цих взаємопов'язаних понять є наявність або відсутність політичного чинника, політичної практики.

Крім того, Г. Алмонд визначає політичну культуру як сукупність психологічних орієнтацій людей стосовно політичних об'єктів. Вчений наголошує на суб'єктивних рисах цього явища, не включаючи до неї політичну діяльність, тим самим орієнтуючи це явище радше на політичну свідомість та політичну психологію. Насправді ж дане поняття охоплює не лише погляди і сприйняття, але й суспільні норми, усталені зразки поведінки, в тому ж числі – норми політичної діяльності і взаємодії влади з народом тощо.

Щодо концепції даного феномену, то Г. Алмонд і С. Верба виділяють три типи політичної культури: патріархальний тип, за якого у громадян відсутній інтерес до політичної сфери; підданський тип, для якого характерна низька активність громадян і сильна орієнтація на політичні інститути; і активістський тип, що існує за умов активної політичної позиції громадян, і їхньої зацікавленості політичним життям. На практиці ці типи взаємодіють між собою, тим самим утворюючи змішані форми.

Поділ політичної культури на типи у своїх творах впроваджував і український політичний діяч В'ячеслав Липинський, що мав своє розуміння цього явища на фоні історичних особливостей державного становища України. Концептуальні роз'яснення історик чітко формулює в праці «Листи до братів-хліборобів» (1926 р.), а саме в «листі 29» і «листі 30».

У «листі 29» політика характеризується з двох взаємопов'язаних сторін: «як наука» і «як умілість». Ключовою думкою тексту є те, що «політична культура нації виявляється в хотінню і умінню її провідної верстви використовувати для політичної творчості дані політичної науки і політичного досвіду.» [3, с. 344] Автор наголошує, що важливим чинником у політиці є прагнення народу до змін, а також стійкість у переконаннях. Таке трактування є близьким до трактувань Г. Алмонда і С. Верби, і є цілком доцільним в умовах тогочасного становища України, й в умовах відсутності політичної еліти у повному обсязі свого значення.

На початку «листа 30» В. Липинський наголошує, що для політичної культури необхідне, перш за все, взаєморозуміння між народом, «обсерваторами громадського життя», і власне політиками. Також історик вводить свою типологію можливого розвитку стосунків між владою і громадянами, а саме: емпіричний реалізм, діалектичний ідеалізм і ідеалістичний реалізм.

У праці «Хам і Яфет» (1928 р.) історик висловлює погляди на проблематику організації політичного життя в Україні. Чільне місце серед роздумів автора посідають розмірковування про причини негараздів українського народу у цій сфері. Зокрема, «егоїстично-матеріалістична темрява, яка заступить нам шлях до вищих цінностей», надмірна жага до влади, непослідовність дій, а також «ніким і нічим не обуздане хамство». [4, с. 64] Прихильник консервативної теорії вважав, що досконалим виходом для організації політичного життя в Україні є традиційна гетьманська влада з її моральним авторитетом, а також дисципліна, послух і відповідні моральні засади народу. Чимало уваги В. Липинський також приділяє патріотизму, наголошуючи на небезпеці шовіністичних настроїв у суспільстві: він зазначає, що держава не може об'єднуватись «ненавистю до Москви або Польщі, бо ненависть до Москви зажене її в Польщу, ненависть до Польщі зажене її в Москву, а ненависть до обох одночасно – в петлю самогубця або дім для божевільних». [4, с. 74]

Погляди на суперечні становлення політичної культури є актуальними і для сучасної України. Це зумовлено, перш за все, тим, що менталітет української нації має доволі суперечливий характер. Для політичної системи, і політичної культури зокрема, така невизначеність і непостійність має негативні наслідки, оскільки помітно дисбалансиє систему управління.

Тим не менш, сучасні наукові надбання і розвиток політологічної думки сприяють кращому розумінню важливості політичної культури у нашому житті.

Висновки. Отже, явище політичної культури є комплексним і багатогранним, що й зумовлює різносторонність його трактувань. Дослідження теоретичних напрацювань українських вчених доводить, що проблеми становлення цього феномену в Україні значною мірою пов'язані з історичними особливостями регіону. Подальше вивчення даного аспекту політичного життя веде до покращення його рівня і розвитку політики загалом.

Список використаних джерел

1. [Політологія. Тематичний словник \[Електронний ресурс\] – Режим доступу до ресурсу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/inf/autors.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/inf/autors.html)
2. [Требін М. П. Феномен політичної культури в політико-правовому житті суспільства / М. П. Требін. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого № 2. 2012. №12. 151–164 с.](#)
3. [Липинський, В. Листи до братів-хліборобів : про ідею і організацію українського монархізму писані 1919-1926 р. Wien: Buchdruckerei Carl Herrmann, 1926. 580 с.](#)
4. Липинський, В. Хам і Яфет з приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р. Львів: Накладом «Поступу», 1928. 30 с.
5. Толочко О. Л. Політична культура в українському суспільстві: стан та перспективи її демократизації на шляху до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/07toldse.htm>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ВЛАДИ

Актуальність теми. Інформаційне суспільство є основою розвитку соціальної, економічної, гуманітарної, культурної та інших сфер суспільного життя.

Мета дослідження. науково-теоретичне обґрунтування формування інформаційних державно-управлінських ресурсів України, виявлення їх динаміки та тенденцій розвитку.

Об'єкт дослідження – інформаційні ресурси органів державного управління України.

Предмет дослідження – формування та розвиток інформаційних державно-управлінських ресурсів для забезпечення діяльності органів державного управління України.

Сьогодні можна з упевненістю говорити про те, що інформаційні державно-управлінські ресурси виникли одночасно із зародженням держав та створенням системи державного управління. Сучасне ж суспільство живе в час так званої «Третьої хвилі», в умовах формування надіндустріальної цивілізації, інформаційного суспільства, в якому інформація є найбільшою суспільною цінністю, предметом, засобом і продуктом управлінської праці [1, с. 49].

Формування та розвиток інформаційного простору держави повинні спрямовуватися передусім на об'єднання, інтеграцію інформаційно-телекомунікаційних мереж і систем з метою їх взаємодії, роботи в єдиних форматах і стандартах для забезпечення інформаційної підтримки прийняття рішень у різноманітних сферах управління. Ключовими є питання про вироблення нового підходу до вирішення завдань державного управління, який ґрунтується на інформаційній основі та враховує сучасне уявлення про інформацію як про інтелектуальний продукт, а також про формування єдиного інформаційного простору суспільства для забезпечення на цій основі ефективного стійкого управління країною.

Інформаційні державно-управлінські ресурси України розвиваються в умовах вироблення й реалізації ефективної та дієвої державної політики за чіткої правової регламентації відносин в інформаційній сфері, а колізії між правовими нормами ведуть до порушення системності правового регулювання і тим самим знижують його ефективність. У сучасних умовах суперечності між правовими нормами властиві практично всім ланкам українського законодавства. [2, с. 244].

Нормативно-правова база українського законодавства у сфері інформаційних державно-управлінських ресурсів є досить різноманітною і налічує понад двадцять нормативних документів, якими врегульовано окремі аспекти цього питання. Розвиток усіх видів документів засвідчує, що їх форма суттєво змінювалася відповідно до потреб користувачів, підвищувалася їх значущість, зручність використання, ефективність зберігання та передавання, однак кожний із них був і залишається повноправною складовою інформаційних ресурсів суспільства. Факторами ризику в означеній сфері виступають: державно-правова законність, державно-соціальна ефективність та демократична легітимність [2, с. 251].

Сучасні геоінформаційні ресурси створюються в результаті застосування новітніх високих технологій і мають багатогалузеве походження, багатотільове і багатогалузеве застосування. Основною метою їх активізації є забезпечення органів державного управління актуальною, достовірною та комплексною інформацією для всебічного оперативного дослідження, оцінки й обґрунтування управлінських рішень. Використання геоданих дає змогу забезпечити працівників необхідною інформацією, а також оперативний доступ до баз даних різноманітних інформаційних систем, виробити дієвий інструментарій підтримки прийняття управлінських рішень, візуалізувати складно-структуровану інформацію, встановити зворотний зв'язок з громадянами тощо. Інформаційна складова цього процесу охоплює комплекс заходів щодо організації інформації в органах державного управління та реалізується в документальному забезпеченні системи управління якістю. Відкритість та прозорість діяльності органів державного управління втілюються в наявності інформації щодо процедур надання певних адміністративних послуг, переліків документів для їх отримання, відповідальних осіб тощо.

Принцип прозорості передбачає вироблення ефективних методів роботи, за допомогою яких громадянам надається вся необхідна їм інформація, вони отримують доступ до найсуттєвішої інформації про функціонування організації [3, с. 276]. Стандарти системи управління якістю спрямовані на забезпечення та управління інформаційними ресурсами, документацією та даними. Вони сприяють створенню ефективного управління інформацією в організації, упорядкуванню її документації, виробленню чітких процедур та алгоритмів роботи з ними. У результаті дослідження доведено, що інформація стає стратегічним ресурсом державного управління, а інформаційні технології виступають одним з інструментів підвищення його ефективності.

Інформаційні ресурси належать до найважливіших ресурсів, без використання яких, в принципі, неможливо виконувати функції управління. Динамічність зазначеної моделі виявляється в постійних змінах внаслідок настання послідовних етапів формування й використання ресурсів, а також їх руху в просторі й часі, співвіднесення досягнутих кінцевих результатів її функціонування із запланованими з урахуванням нинішнього стану справ.

Сучасне суспільство по праву називають інформаційним, адже інформація в різноманітних формах становить найважливіший елемент його життєдіяльності, а інформаційний ресурс стає основним ресурсом людства, головною цінністю сучасної цивілізації [4, с. 375].

Висновок. На основі проведеного дослідження розроблено наукові положення, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання в галузі державного управління щодо формування й розвитку інформаційних державно-управлінських ресурсів України.

Список використаних джерел

1. Твердохліб О. С. Інформаційний державно-управлінський ресурс як складова процесу впровадження системи управління якістю. Вісн. держ. Служби України. 2009. № 4. С. 49.
2. Твердохліб О. С. Використання геоінформаційного ресурсу в діяльності органів державної влади України. Наук. вісн. Акад. муніцип. упр. : зб. наук. пр. К., 2010. Вип. 1. С. 244–251. (Серія «Управління»).
3. Твердохліб О. С. Концептуальні основи інформаційних ресурсів у державному управлінні. Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Львів, 4 квіт. 2008 р.) : у 2 ч. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. Ч. 2. С. 276.
4. Твердохліб О. С. Інформаційні ресурси України в умовах демократичних змін. Новітні тенденції розвитку демократичного врядування: світовий та український досвід : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 30 трав. 2008 р.) : у 3 т. К. : НАДУ, 2008. Т. 2. С. 364–375.

ПРЯМА І ПРЕДСТАВНИЦЬКА ДЕМОКРАТІЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. Поняття «демократія» існує більше двох тисячоліть. Незважаючи на те, що термін «демократія» є загальним твердженням, в світі так і не існує єдиного визначення щодо зазначеного поняття. В сучасному світі, це слово дуже часто використовують політики, вчені, журналісти, у зв'язку із змінами в суспільно-політичному житті.

Зміст поняття «демократія» по ходу історії вдосконалювалося і доповнювалося залежно від успіхів реалізації демократичних принципів у конкретних державах і ускладнення політичних систем. У політичній науці є дуже багато змістових та вірних тверджень, щодо визначення демократії. Одним із найпоширеніших розумінь демократії як форми державного устрою, заснованої на визнанні народу джерелом і носієм верховної влади. Але, по суті, демократія – це форма державного правління, політичний режим, за якого єдиним політичним джерелом влади в державі визначаються її громадяни. Британський державний діяч У. Черчілль вважав, що демократія – найгірша форма правління, за виключенням всіх інших.

Демократія визначається певними фундаментальними принципами, які застосовуються в суспільстві. Основним принципом демократії є визнання того, що всі люди рівні і мають певні права.

У політичній науці розрізняють інститути прямої (безпосередньої) демократії, які забезпечують пряме або безпосереднє волевиявлення у питаннях державного і суспільного життя (реалізуються через референдуми, плебісцити – пряме голосування, всенародне обговорення, вибори), й інститути представницької демократії, що забезпечують реалізацію волі громадян через обраних ними представників – депутатів та інших виборних осіб.

Мета дослідження: порівняльний аналіз прямої та представницької демократії.

Об'єкт дослідження: правова природа демократії як соціального явища.

Предметом дослідження: інститути прямої (безпосередньої) та представницької демократії.

Зміст поняття «демократія» в політичній історії змінювався залежно від реалізації демократичних принципів у конкретних державах. У політичній науці існує велика кількість змістовних визначень демократії. Цим терміном визначається: форма державного устрою, політичний режим, світогляд, метод функціонування політичної системи, процедура, спосіб досягнення компромісу, форма народного волевиявлення, гарантованість інтересів меншості. [1, с. 106].

Дискусії щодо того, який політичний режим є найкращим для розвитку певної держави – невичерпні, а їх актуальність зростає перед виборів, системних криз, владних суперечностей, політичних колапсів. Найбільш обговорюваними у всіх проявах та спробах власної реалізації, а також найменш прогнозований – демократичний режим, а відповідно, і форми правління, що при ньому діють. На даний момент питання визначення ефективності того чи іншого політичного режиму є предметом обговорення у медіа [2, с. 64].

Відомо, що формування демократичної системи в Україні почалося у 1991р. із врахуванням історичного досвіду українського державотворення. Парламент України почав діяти на професійній основі як єдиний законодавчий та вищий представницький орган.

В Україні модель демократії, яка сьогодні діє, поєднує пряму і представницьку форми і має необхідне для цього правове підґрунтя. Схожі положення щодо проведення референдумів і виборів визначені чинною Конституцією України (ст. 69–74) та регулюються додатковими законодавчими актами, постановами.

Залежно від того, хто – народ безпосередньо чи його представники - здійснюють власні функції, виділяють дві основні форми демократії: пряма (безпосередня) і представницька (репрезентативна). До прямої форми демократії ми відносимо всі типи самостійної конвенціональної (законної) участі особистості в політиці, а саме: вибори, референдуми, ініціативи, відкликання, мітинги і т.д.

Представницька демократія - це здійснення влади уповноваженими представниками народу для прийняття владних рішень [5, с. 128].

Ці представники можуть функціонувати спільно або як відповідні органи, або як чиновники. Вони мають представницькі мандати, які вони отримали на виборах. Таким чином, прямі вибори, одна з форм прямої демократії, поєднуються з представницькою демократією.

Пряма демократія - це здійснення народом влади шляхом голосування або підтримкою пропозицій (ініціатив), які можуть призвести до прийняття рішень влади [5, с. 128].

У науці конституційного права пряма демократія розглядається як безпосередня участь мас у вирішенні питань держави і суспільства. Пряма демократія визначається як соціальні відносини, в межах яких здійснюється широкий спектр шляхів участі громадян у управлінні справами держави і суспільства, внаслідок чого воля народу безпосередньо впливає на формування та здійснення державної політики, а також створює репрезентативну систему і рішуче впливає на її функціонування. Отже, по суті, пряма демократія є прямим вираженням волі народу. Пряма демократія також розуміється як самореалізація людьми своєї власної волі власних інтересів, власної долі або стосовно інших народів і держав з їхньої згоди, за допомогою політичних партій, їхніх коаліцій або інших компонентів механізму прямої демократії або без них. Важливою умовою для розуміння сутності прямої демократії є також те, що вона може здійснюватися людьми в цілому (у разі проведення парламентських і президентських виборів, всеукраїнських референдумів), а окремі частини або спільноти [5, с. 91].

Таким чином, оглядово виділивши окремі напрями застосування прямої і представницької демократії в українській політиці, можемо побачити межі їх дієвості. Хоча норми їх використання прописані та визначені відповідними законодавчими актами, вони не завжди вказують на механізми реалізації задекларованих принципів і не передбачають способи відповідальності за наслідки, до яких вони ведуть. У цьому ми бачимо обмеження демократії.

Питання обмежень прямої і представницької демократії визначається співвідношенням цих форм зі сталими теоретичними нормами політичної науки і задекларованими принципами у законодавстві України та порівнюється з реаліями суспільно-політичного життя. Можемо дискутувати про переваги та недоліки цих обмежень, але констатуємо факт їх присутності в межах української політики і законодавства. Ускладнення суспільних відносин і політичних процесів спричинило до переваги представницької демократії над безпосередньою.

Список використаних джерел

1. Томахів В. Я. Політологія: навчальний посібник. Т.: ТНЕУ, 2017. 106-113 с.
2. Лобер В. Демократия : исторические корни, содержание и тенденции развития . М. : Знание, 1992. 64 с.
3. Закон України «Про вибори народних депутатів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua>.
5. Харута В. Ф. Народне вето як інститут безпосередньої демократії: дисертація. У.: УжНУ, 2020. 128с.

МІЖНАРОДНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ І КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ

Актуальність теми. Тема міжнародного інформаційного тероризму і кіберзлочинності з кожним днем стає все більш актуальною, адже ми живемо в час інформаційних технологій. Напевно рідко коли можна зустріти людину, яка не володіє гаджетами. Ми стаємо залежні від них і не можемо уявити своє життя без Інтернету.

Поступово відкриваються невідомі простори в Інтернеті, з'являються нові платформи та соціальні мережі, де люди проводять багато свого вільного часу. Кожного дня ми дізнаємось щось про своїх рідних та друзів з соцмереж або самі ділимося своїм особистим життям через екран свого телефона. Але люди навіть і не підозрюють про те, що їх інформація вже доступна в Інтернеті і про неї вже можуть знати взагалі невідомі для нас люди.

Мета дослідження: визначення поняття інформаційного тероризму і кіберзлочинності, та їх впливу на суспільство.

Завдання дослідження: аналіз впливу міжнародного інформаційного тероризму і кіберзлочинності на суспільство в загальному.

Об'єкт дослідження: інформаційний тероризм як об'єкт соціополітичного вчення.

Предмет дослідження: специфіка впливу кіберзлочинності на суспільство.

У сучасному світі існує багато способів маніпуляції завдяки інформації. Маніпулятивні технології набувають дедалі широго використання, завдяки їм ведуться інформаційні війни, знищення опонентів (конкурентів), вплив на маси і багато інших дій. Але останнім часом великої популярності набув інформаційний тероризм [1].

Інформаційний тероризм – це не тільки кіберзлочини, хоча звичайно, ж вони частина цього явища, це також не коректні маніпуляції з інформацією або її підтасування, а в деяких випадках і подача свідомо помилкових фактів, внаслідок чого відбувається залякування населення, впровадження параноїдальних думок [5, с. 57].

Поширення тероризму на планеті відбувається в умовах посилення світових інтеграційних процесів, які супроводжуються прогресом інформаційних технологій [6, с. 111].

О. В. Ботвінкін вважає, що до комп'ютерних злочинів слід відносити: комп'ютерне шпигунство; комп'ютерні диверсії (у тому числі руйнування операційних систем, створення та використання комп'ютерних вірусів); комп'ютерний тероризм; крадіж-ку комп'ютерних послуг (зокрема обчислювальних ресурсів); махінації та маніпулювання системою обробки даних, а також крадіжку фінансових засобів і підробку документів; порушення приватної або державної таємниці; протиправне копіювання прог-рамних продуктів, яке порушує авторське та інші права, тощо [2, с. 59, 60].

М. О. Кравцова та О. М. Литвинов під кіберзлочинністю пропонують розуміти соціально-правовий феномен, що проявляється в забороненій законом про кримінальну відповідальність предметній діяльності (кримінальній активності) частини населення з використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і мереж електров'язку [4, с.19].

На сьогодні тероризм набув всесвітнього масштабу, перетворився на багатовимірне і багатоаспектне явище, яке дуже швидко еволюціонує, а отже – набуває міжнародного характеру.

Міжнародний тероризм належить до найбільш небезпечних і важко прогнозованих явищ, вирізняється особливим динамізмом і багатоплановістю, а також здатністю до адаптації й модернізації в умовах основних цивілізаційних тенденцій сучасності – глобалізації та інформатизації. Так, одним із загрозливих проявів міжнародного тероризму стає інформаційний тероризм, в основі якого – маніпуляція свідомістю мас, розповсюдження інформаційно-емоційного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, залучення прихильників серед членів суспільства, вплив на владні структури, які приймають політичні рішення [3].

В результаті досліджень ми дійшли до таких висновків:

Поняття інформаційного тероризму і кіберзлочинності доволі таки поширене, яке спричинене розвитком інформаційних технологій і ще потребує детального вивчення. Оскільки проблема інформаційного тероризму і кіберзлочинності розповсюджена у всьому світі, то її дослідженням займалися також і зарубіжні дослідники. Зокрема, кожен науковець по – своєму трактує ці терміни і визначає значення цих явищ для суспільства.

В загальному, інформаційний тероризм та кіберзлочинність несуть негативний характер для суспільства. Вони потребують негайного вирішення цих питань і втручання влади. Адже байдуже ставлення може призвести до плачевних наслідків, які породжуватимуть нові проблеми в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бабенко Ю. 2006 Інформаційний тероризм URL: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=149.
2. Ботвінкін О. В. Проблеми забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері Юридичний журнал. 2007. Вип. 2. С. 59–60. С. 59, 60
3. Глазов О.В. 2012 Міжнародний інформаційний тероризм в контексті загроз національній безпеці України URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2012/197-185-15>
4. Кравцова М. О. Запобігання кіберзлочинності в Україні / М. О. Кравцова, О. М. Литвинов. Харків : Видавництво «Панов», 2016. 210 с. С.19
5. Яцик Т. Особливості інформаційного тероризму як одного із способів інформаційної війни *Науковий вісник Національного університету ДПС України* (економіка, право), 2014. Вип. №2 (65) с. 55-60 с. 57
6. Яцик Т. П. Розслідування інформаційного тероризму та кіберзлочинності (міжнародно-правовий аспект) *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017, Вип. 1. С. 111-115. С. 111.

ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ СТРУКТУР СУСПІЛЬСТВА

Економічна політика народжується разом із державою, покликаною забезпечити захист інтересів різних соціальних спільностей. Економіка і політика є двома підсистемами єдиної суспільної системи. За загальним законом системності вони є взаємопов'язаними, і в той же час відносно самостійними, оскільки підкоряються своїм особливим законам розвитку. Економічна влада є регулюванням взаємостосунків між людьми з приводу виробництва, обміну та розподілу матеріальних благ, в основі якого – власність на засоби виробництва [3, с. 56]. Суб'єктами економічної влади є власники, тобто окремі особи, або трудові колективи, групи співвласників, а також держава та інші політичні або громадські організації. Взаємозв'язок і самостійність економіки і політики проявляється вже в тому, що суб'єкти економічної і суб'єкти політичної влади можуть як співпадати, так і існувати окремо, це є одним із економічних факторів виникнення політичних структур суспільства. У найдавніших письмових джерелах Єгипту, Месопотамії, Індії, Китаю розглядаються в основному питання економічної політики і управління державою. Зокрема, в «Законах царя Хаммурапі» (Месопотамія, Вавілон, XVIII ст. до н.е.) заборонявся продаж за борги земельних наділів військових та деяких інших категорій підданих; боргове рабство обмежувалося з роками не залежно від суми боргу; захищалося право власності та інтереси сторін у господарсько-правових угодах. У «Політиці» або «Державі» Платон систематизує потреби людини і пов'язує їх задоволення з поділом праці, зазначаючи, що потреби і поділ праці є причинами виникнення міст [3, с. 91]. Гроші, на його думку, виконують не лише функції засобу обігу та скарбу, але і міри вартості. Так, історично першим інститутом політичної системи була держава. Але в умовах нерозвиненого політичного життя, властивого традиційним суспільствам, діяльність політичної системи, по суті, обмежувалася функціонуванням державних інститутів [2, с. 120]. Звичайно, поряд існували інші формальні і неформальні об'єднання, які грали значну політичну роль, наприклад, роль жерців у країнах Сходу. Також, Аристотель згадує про існування трьох угруповань в Афінах, які називали себе партіями: партія гори, рівнини і прибережної частини міста, жителі яких виступали на народних зборах з більш-менш загальних позицій. Згодом, в умовах феодалізму значний політичний вплив чинила церква, яка інколи здійснювала певну політичну функцію навіть у міжнародних відносинах, відома Каносса Генріха IV, а деякі об'єднання (наприклад, орден єзуїтів) були могутнім збройним диктаторами феодалів. Діяли також різні політичні норми права і моралі, релігійні догми, однак вони дуже часто мали нерозчленований характер. Народження цілісної політичної системи пов'язане з подальшим цивілізаційним розвитком, формуванням громадянського суспільства, його структури, з'являються великі соціальні групи. З метою задоволення їхніх потреб та інтересів виникають політичні партії, профспілки, селянські спілки, об'єднання промисловців тощо, утворюються міжгрупові об'єднання (наприклад, національні, народні фронти). Економіка є найважливішим об'єктом політичної діяльності. З одного боку – як основа політичної влади, в розумінні її економічної могутності, це стосується будь-якої держави, незалежно від характеру втручання держави в економіку. А з іншого боку – як основа авторитету політичної влади в розумінні успішної економічної політики. Утворюючи наукову базу політики, економіка, пропонує різні шляхи, які придатні для подолання багатьох економічних негараздів (безробіття, інфляції, різних форм криз та ін.), а також – стимулювання економічного зростання, підвищення добробуту в країні [1, с. 5]. Але які рішення вибрати та використати в конкретній ситуації та від яких заходів утриматися – цим займаються політики, прямо і безпосередньо використовуючи теоретичні нароби економістів. Тому, з часом держава стала апаратом організації, об'єднання господарського життя, його управління на макrorівні, а відповідно і реалізації економічних інтересів. Можна навести такий приклад, сьогодні Сінгапур – один із провідних економічних, фінансових і торгових центрів світу. Але це не було б можливим без жорсткої державної влади – диктатури. Гонконг - держава із сильною владою, яка бере на себе роль послідовного провідника ринкової політики. Функції держави щодо бізнес-сектору Гонконгу: громадський порядок; мінімальне втручання в приватні справи; створення правового середовища, яке сприяє підприємницькій діяльності. Економічну роль держави можна розглядати в двох основних аспектах: забезпечення нею умов для реалізації загальносуспільних інтересів та координація, узгодження інтересів провідних (панівних) верств населення. Держава, має істотні можливості впливу на економіку, оскільки вона може стимулювати або затримувати розвиток тих чи інших форм, сфер економічних відносин, а відповідно виконувати прогресивну чи регресивну роль [1, с. 11]. Водночас, незважаючи на свій вплив та відносну самостійність держава не може примусити суспільство жити за такими відносинами, які суперечать об'єктивним економічним законам, або для яких ще не створено реальних умов.

Висновки: Таким чином, економічна політика є одним з головних напрямків діяльності держави, і, одночасно, одним з головних предметів у програмах політичних партій. Політична влада завжди була засобом економічного збагачення – держав, суспільних груп або окремих осіб. Отже, політика, з одного боку, – діяльність суспільних класів, груп, партій, організацій, еліт у відповідності зі своїми інтересами і цілями; а з іншого – також і діяльність органів державної влади і державного управління згідно соціально-економічної природи даного суспільства. Також, виникнення і розвиток економічних функцій держави – результат розвитку продуктивних сил та розвитку об'єктивних її потреб.

Список використаних джерел

1. Економічна політика: Навч. посіб. О.О.Беляев (кер. кол. авт.), А.С. Бебело, М.І.Діба та ін. К.: КНЕУ, 2004. 287с.
2. Андриєнко І. С. Політика і економіка: К., 2001. 196 с.
3. Шляхтун П.П. Політологія: Підручник. К.: КНУ, 2005. 576 с.

ІДЕОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ

Сучасні соціал-демократи прагнуть такої організації суспільства, де кожна людина може вільно робити свій вибір і мати рівні права та можливості. Для цього необхідна відповідна нормативно-правова база та механізми забезпечення основних прав людини – таких, приміром, як свобода слова. А якщо людина неписьменна? Чи зможе вона повною мірою скористатися своїм правом, не маючи потрібних знань та умінь? Виходить, що свобода слова та інші права – марна річ для тих, хто не здатний їх реалізувати. Оскільки відчутність переваг, котрі людині дають згадані права, часто залежить від соціально-економічних факторів, соціал-демократи закликають до якнайповнішої реалізації соціальних, економічних та культурних прав. Вони вважають, що лише їх законодавчого гарантування замало. Аби забезпечити соціальну справедливість і свободу для усіх громадян, необхідно активно поширювати знання про права та реалізовувати їх. Як і решта політичних ідеологій, соціал-демократія була темою багатьох дискусій, розвивалася із часом, перевірялася різними людьми за різних обставин та зазнавала змін відповідно до існуючих в країнах умов [1].

Соціал-демократична ідеологія виникла на ідеях Е. Бернштейна про класову співпрацю і соціальні реформи як єдиний шлях покращення соціального становища для робітничого класу. Одним із перших розгорнуто обґрунтування соціал-демократичної ідеї здійснив Е. Бернштейн, якого інколи називають батьком сучасної соціал-демократії. Перу цього німецького теоретика належать праці «Передумови соціалізму і завдання соціал-демократії» (1899), «Чи можливий науковий соціалізм?» (1901), «Класи і класова боротьба» (1904) та багато інших. Теоретична позиція Бернштейна тісно пов'язана з його політичною орієнтацією на реформи. Перехід до соціалізму може відбутися не внаслідок революції, яку Бернштейн слушно називав «політичним атавізмом і ознакою варварства», а лише через соціалізацію капіталізму. Найближчими цілями робітничого руху є, на його думку, боротьба пролетаріату за економічні й політичні права. Проблеми економічних прав він пов'язував із питанням про приватну власність для кожного громадянина, акцентуючи на його праві реалізувати свій соціальний інтерес [2].

Сутність ідеї соціалізму в тлумаченні Бернштейна полягає в тому, що соціалізм не означає якогось реального суспільного ладу (чи навіть принципової можливості досягнення десь і колись такого ладу). Водночас ідея соціалізму є такою ідеєю, вірячи в яку та орієнтуючись на яку, трудящі класи об'єднують свої сили, консолідується, борються за свої права (за покращення матеріальних умов існування, вищу заробітну платню, скорочення робочого часу і т. ін.) і справді, реально виборюють кращі умови існування, вищу заробітну платню, скорочення робочого часу тощо в рамках певного суспільного устрою. Сама ж ідея соціалізму – це морально-етичний ідеал. Саме в цьому сенсі знаменитої формули Бернштейна «Кінцева мета – ніщо, рух – усе».

З плином часу західна соціал-демократія дедалі активніше простує до лібералізму, відходячи від ідеології марксизму. Найхарактернішими рисами післявоєнної соціал-демократії стали відкритість і плюралізм [2].

Шведська модель відображає тісний зв'язок між економічною теорією і економічною політикою. В 20-30-х роках ХХ ст. сформувалася «шведська (стокгольська) школа економіки», позиції якої були близькі до кейнсіанської теорії (деякі з них були визначені ще до виходу головної роботи Кейнса). Її представниками були К. Віксель, Д. Хаммаршельд, Б.-Г. Улін і Г.-К. Мюрдаль, Е. Ліндаль, В. Лундберг, Г. Кассель, Д. Давідсон. В їхніх працях досліджувались: міжчасова рівновага; ризики і невизначеність в економіці; теорія відсоткової ставки і кумулятивних процесів; взаємозв'язок секторів економіки; можливості фінансової політики у подоланні Великої депресії; програмування і прогнозування соціально-економічних перетворень; роль суспільних цінностей в модернізації економіки; використання результатів приватного підприємництва і економічного зростання на підвищення добробуту пересічних громадян.

Шведська модель, що була побудована на теоретичних засадах шведської школи економіки, передбачала високий рівень економічної, соціальної і політичної демократії. В економічному сенсі вона представляла собою «змішану економіку» в основу якої покладено концепцію «функціонального соціалізму» шведських соціал-демократів: поєднання ринкових і державних механізмів регулювання, приватнокапіталістичних засад виробництва з високим рівнем соціалізації перерозподілу доходів через державний бюджет з метою розвитку суспільства добробуту, соціального захисту широких верств населення. Характерна особливість зазначеної моделі – активне державне втручання в економіку в дусі кейнсіанських рекомендацій, сильна соціальна політика інституціонально-перерозподільного типу, що спрямована на забезпечення високого рівня зайнятості населення і зменшення нерівності в доходах за рахунок перерозподілу національного доходу на користь менш забезпечених прошарків населення, які отримують трансфертні платежі. Модель заснована на високому рівні продуктивних сил і сприяє інноваційній діяльності, розвитку науки, освіти і охорони здоров'я, високому рівню зайнятості, відтворенню робочої сили на рівні вимог НТР, подоланню бідності. В моделі змішаної економіки ставка робиться на досягнення «макроконсенсусу» (між урядом й інститутами громадянського суспільства – профспілками, загальнонаціональними асоціаціями підприємців, об'єднаннями фермерів, споживачів і т.д.): на рівні суспільства у цілому забезпечується задоволення найбільш важливих потреб – освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення громадян пенсійного віку. З політекономічної точки зору, в Швеції значною мірою відбувається підрич товарної природи робочої сили (концепція «декомодифікації» робочої сили), влади капіталу над найманою працею, як наслідок практики соціалізації споживання, компенсаційних виплат у зв'язку з хворобою і безробіттям, забезпечення зайнятості і певного гарантованого рівня доходів (1, № 11, с.86-88).

Висновки: В умовах сучасної світової кризи уряди розвинутих країн незалежно від своїх переваг у сфері напрямів економічної теорії; консервативної, ліберальної чи соціал-демократичної моделей соціального захисту населення, використовують кейнсіанські рекомендації щодо стимулювання інвестиційного і споживачього попиту, інвестування в інфраструктурні галузі, здійснення соціальних інвестицій. Витрачаючи величезні кошти на такі заходи, уряди цих країн розраховують на те, що їхня національна економіка вийде з кризи оновленою, модернізованою і без руйнівних соціальних конфліктів. Саме на це має бути спрямована соціально-економічна політика в Україні.

Список використаних джерел

1. Основи соціал-демократії. / Джулія Блезіус, Тобіас Гомберт, Крістіана Крелл та Мартін Тімпе. / пер. Джеймса Петерсона. Берлін: Фонд Фрідріха Еберта. 2009. 205 с.
2. Політологія: курс лекцій навч. посібник / І. С. Дзюбка, В. Ф. Панібудьласка, Ю. С. Шемшученко. К.: Вища шк., 1993.
3. Гришин І. Шведская модель общественного развития: дихотомия рынок-политика. Мировая экономика и международные отношения. 2005. № 10. С. 76-87; № 11. С. 86-95.

РЕФЕРЕНДУМ ЯК КРИТЕРІЙ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми дослідження: в контексті драматичних суспільно-політичних змін у світі, а зокрема і в Україні, які призвели до таких історичних подій як «Революція Гідності», підписання Угоди про асоціацію, анексія Криму, військові дії на Донбасі, децентралізація і т.д. надзвичайно гостро постає питання ширшої участі громадян в вирішенні стратегічних суспільно важливих проблем. Саме тому, останнім часом значно посилюється інтерес науковців, політиків, значної частини суспільства до конкретних виявів безпосередньої демократії, важливою формою якої є референдум.

Постановка проблеми: багато країн позиціонують себе демократичними, проте одна з основних форм здійснення народовладдя – референдум – у деяких державах досі не функціонує. Така ситуація склалася через відсутність спеціального закону. Тож питання застосування інституту референдуму в таких державах найблищим часом може стати актуальним. Однак, щоб запобігти деяким деструктивним моментам застосування референдуму, необхідно виокремити, які ризики можуть існувати з огляду на політичний режим країн.

Мета дослідження: дослідити сутність і види референдумів, їх конституційні межі, а також досвід організації і проведення цієї форми волевиявлення народу в демократичних країнах.

Предметом дослідження є інститут референдуму як прояв безпосередньої демократії у суспільстві.

Інститут референдуму був започаткований ще в Стародавньому Римі, проте перший у світі достовірно відомий референдум було проведено в 1439 р. у швейцарському кантоні Берн, питання, яке було винесене на нього стосувалося запровадження додаткового збору для погашення військових боргів кантону. Цікаво, що у тій же Швейцарії вже 1802 р. було проведено перший загальнодержавний референдум із питанням затвердження другої конституції Гельветичної республіки.

Законодавче закріплення інституту референдуму почалося на ранніх стадіях становлення громадянського суспільства і наприкінці XIX – на початку XX ст. під впливом всенародних опитувань у конституціях окремих західноєвропейських країн з'явилися законодавчі норми, що передбачали можливість звернення до народу при вирішенні не тільки внутрішніх, а й окремих зовнішньополітичних питань [1, с. 20-21].

Референдум – спосіб прийняття законів та інших рішень з найважливіших питань суспільного життя прямим волевиявленням громадян через усенародне голосування.

Існує декілька видів референдуму, це залежить від способу проведення, від предмету і від сфери застосування:

– Конституційний - у цьому випадку на голосування можуть виноситись питання внесення змін чи поправок до Конституції або ж може вноситись сам проект Конституції;

– Законодавчий - у цьому випадку буде проходити голосування за проект закону, який у свою чергу буде виступати в якості предмету референдуму;

– Загальнодержавний, місцевий, обов'язковий, факультативний.

Нерідко, термін «референдум» отожднюється зі всенародним опитуванням і плебісцитом та розглядається як затвердження того або іншого державного рішення шляхом народного голосування, що надає йому остаточного і обов'язкового характеру. Плебісцит- узагальнене опитування громадян з метою виявити їхню думку, волю і позицію щодо якогось спільного й значущого питання (звичай розглядаються питання зміни статусу території, чи приєднання території до іншої).

А щодо відмінностей між референдумом і загальнонародними виборами, то, по-перше, у ході виборів обираються кандидати, а під час референдуму виборець відповідає «так чи ні» на поставлене запитання, і, по-друге, вибори безпосередньо пов'язані з представницькою демократією, а референдум є інститутом безпосередньої демократії. Та зазначені відмінності є досить-таки відносними та іноді не помітними, оскільки у випадках і з виборами, і з референдумом свою думку висловлює той самий виборчий корпус. Нерідко використовується та сама процедура і той самий порядок підрахунку голосів. Зрештою, досить часто за результатами проведення референдумів і виборів визначається та сама внутрішня і зовнішня політика [2, с. 102].

Референдум як форма висловлювання громадської думки і як спосіб ухвалення важливих нормативно-правових актів і політичних рішень є цінним надбанням всього людства, і його проведення є необхідним етапом розбудови правової держави.

Ставлення до референдуму різних шарів суспільства буває досить різним, інколи навіть суперечним. Така позиція пояснюється тим, що незважаючи на свою зовнішню демократичність і привабливість, він не завжди знаменував успіхи, у деяких випадках референдуми закінчувалися ухваленням не зовсім прогресивних законів або рішень, а також використовувалися як демократичне прикриття не зовсім демократичних настроїв. Така ситуація може скластись в Україні в недалекому майбутньому, адже стоїть питання щодо продажу землі сільськогосподарського призначення іноземцями.

Демократія полягає у наданні всім групам можливості висловлювати і захищати свої інтереси, запобіганні конфліктам, забезпеченні балансу сил та соціальних противаг, у недопущенні узурпації влади найпотужнішими суспільними групами, в тому числі – політичною більшістю. Тому заперечується система правління з прямою участю всіх у політичному процесі, оскільки вона передбачає диктат із боку більшості. У кожній з груп інтересів є своє розуміння «народного блага», а також способів його досягнення. Демократія розуміється як механізм визначення, представництва та узгодження інтересів, що має здійснюватись компетентними представниками [3, с. 40].

Основною позитивною стороною цього інституту є те, що за допомогою нього громадяни безпосередньо можуть впливати на політичні, соціальні та інші процеси, що виникають у державі та брати участь у прийнятті важливих рішень. На відміну від представницьких форм ухвалення рішень, у процедурі громадського голосування вплив на результати є більш прямим, оскільки виключається посередництво. Така широка участь громадськості означає, що рішення з більшою ймовірністю є вираженням потреб і сподівань народу. Також перевагою референдуму є те, що така форма прийняття рішення надає високий рівень легітимості ухваленню результату, відповідно, забезпечує стабільність і дає можливість ефективно й довгостроково планувати свою політику [4]. А щодо недоліків, то інститут референдуму не охоплює важливих етапів прийняття рішення. А також референдумні механізми не допускають часткового відхилення або погодження, не дають можливості дійти до певного компромісу, а це, в свою чергу, може призвести до поділу суспільства, особливо коли відрив у голосуванні є незначним.

Наступним недоліком, який варто виділити, є некомпетентність електорату. Більшість виборців не має професійних знань, ані часу, ані бажання досконало розбиратися в питанні, яке стає предметом референдуму. Через такі об'єктивні фактори одним із основних ризиків проведення референдуму є прийняття незваженого чи поспішного рішення. Важливим недоліком, про який варто зазначити, є можливість впливу на виборців. У цьому аспекті слід зазначити, що формулювання питання референдуму є важливим елементом організації народного голосування. Адже словесні вирази, які використовуються в питанні, можуть мати значний вплив на остаточну позицію громадян і, відповідно, на результати голосування. Це дає змогу організаторам референдуму маніпулювати громадською думкою [5, 81-84].

Висновок. Інститут референдуму - найповніше відображає сутність демократичного принципу народного суверенітету, йому притаманні як позитивні так і негативні аспекти, які в цілому стосуються демократії як суспільному феномену. Практика дедалі ширшого використання референдумів, винесення на них питань соціального характеру, дозволяє говорити про цілком реальну можливість подолання більшості негативних явищ, що можуть виникнути в процесі реалізації громадянами власного права на волевиявлення. Але лише за умов взаємодії та усвідомлення взаємної відповідальності між елементами представницької влади та громадянами можливо досягти найвищих, найкращих результатів від застосування інституту референдуму в державі.

Література

1. Коток В. Ф. Референдум в системе социалистической демократии. М., 1994. С. 20–22.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К., 2007. С. 121.
3. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С. А. Давимука [та ін.]. Львів, 1999. С. 166.
4. Report of the Independent Commission on Referendums/ Independent commission on referendums. URL: https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitutionunit/files/182_independent_commission_on_referendums.pdf.
5. Москалюк О., Маркова А. Переваги та недоліки інституту референдуму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 30. С. 81–84.

ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СВІТІ

У світі, який глобалізується та швидко змінюється, стрімко зростає увага до концептуалізації сучасних трансформаційних процесів. Основною тенденцією розвитку світу в сучасності є перехід до демократії. За останні 50 років кількість демократій збільшилась більше, ніж у три рази. Тоталітарні та авторитарні режими, власне, і зумовлюють специфіку їх трансформації.

На сучасному етапі складність та багатофакторність посткомуністичних перетворень потребують політологічного аналізу окремих чинників та складових демократизації. Ядром теорії політичної трансформації став комплекс наукових ідей, об'єднаних умовним поняттям «теорія модернізації».

На сучасному етапі актуалізується необхідність подолання суперечностей між демократією та тоталітаризмом, які існують у політичному процесі та виражаються у правовій системі, економічній системі, механізмах формування та стилі роботи політичних еліт, громадській думці, діяльності політичних інститутів, процесах формування та реалізації політичних рішень. Загалом, ця трансформація при переході від авторитарних до демократичних режимів відбувається у політичній сфері.

Трансформація недемократичних політичних режимів, а отже і перехід до демократії значної кількості держав є однією з найсуттєвіших складових сучасного світового політичного процесу, який переживає третю, найпотужнішу хвилю демократизації.

Поняття трансформації є доволі складним та багатограним. Отож, пропонуємо розглянути його детальніше. Прийнято, що трансформація означає зміну чого-небудь, перетворення системи різного масштабу, глибини, спрямованості, спричинені внутрішніми або зовнішніми факторами.

Долженков О. О. у своїй праці зазначає: «Виходячи із необхідності всебічного аналізу проблеми трансформації політичних систем, поняття «трансформація» доцільно розглядати у широкому контексті. Політичною трансформацією є ті процеси змін, які поєднують такі три основні складові:

- 1) трансформація політичної системи суспільства;
- 2) трансформація особи, еліти, колективу, організації;
- 3) трансформація політичної культури суспільства і особи, тобто ідей, норм, рівнів політичних відносин.

Як вже зазначалось вище, сьогодні у світі активно трансформуються демократії. Науковці пропонують різні моделі вже згаданої демократичної трансформації.

У сучасній політичній науці є кілька концептуальних моделей демократичної трансформації (транзиту) для країн світу.

О. Романюк пропонує три варіанти розвитку постсоціалістичної трансформації:

- 1) прямий перехід до демократії;
- 2) модель двофазового переходу до демократії;
- 3) повернення суспільства до тоталітарного стану.

Фундаментом цієї моделі є те, що політичні режими сучасного світу поділяються на тоталітарний, авторитарний і демократичний.

Тоталітарний режим передбачає загальний монополізм, який охоплює політичну (монополія однієї партії на державну владу, внаслідок чого партія стає державною, а держава – партійною), економічну (монополія партійної держави на розпорядження засобами суспільного виробництва) та ідеологічну (монополія офіційної ідеології, яка підкоряє собі суспільну культуру та визначає «кінцеву мету» суспільного розвитку) сфери.

Авторитаризм посідає місце між тоталітаризмом та демократією, так як він передбачає існування монополії тільки на політичному тлі, в той час як у неполітичних сферах обмежений плюралізм залишається (наприклад, в економіці його обмежує протекціонізм владної еліти приватним структурам, у яких мають капітал її представники; у сфері культури – заборона використання відносної духовної свободи для боротьби з режимом).

Таким чином, при переході від тоталітарних режимів трансформаційний процес охоплює усі сфери суспільного життя, а від авторитарного – лише політичну.

Прямий перехід до демократії завбачає падіння тоталітарного режиму, а також запровадження електоральної (тобто, процедурної) демократії, котра поетапно закріплюється і перетворюється на ліберальну демократію. Цю модель використали такі країни як Польща, Латвія, Чехія Угорщина, Словенія, Естонія, Словаччина, Литва.

Завдяки другій моделі – детоталітаризації суспільного організму – політичний режим переходить спочатку на авторитарний, а він, вже згодом, – на демократичний. Іншими словами, процес переходу до демократії відбувається у два етапи.

Третью є модель «зворотнього розвитку», її суть у тому, що внаслідок певних обставин суспільство повертається до попереднього (тобто тоталітарного) стану. В такому випадку процес трансформації переривається, а суспільство не досягає нової якості. Таку модель сьогодні ми можемо спостерігати у Білорусі.

Що стосується власне трансформації недемократичного режиму в демократичний, то вона проходить чотири послідовні стадії:

- 1) лібералізації недемократичного режиму;
- 2) переговорів і укладання угод;
- 3) прийняття рішень;
- 4) консолідації демократичних інститутів, звикання суспільства до нових політичних механізмів.

Отож, підсумовуючи, хочу сказати, що в світі існує три найпоширеніші моделі трансформації недемократичних політичних режимів в демократичні: прямий, двоетапний та зворотній. Тим не менш, варто пам'ятати, що процес зародження та формування демократії не є універсальним, тому що кожна країна має власний алгоритм успішного переходу до демократії. Вибір того чи іншого типу переходу обумовлений чинниками різного характеру, зокрема історичними традиціями, політичною культурою конкретної держави, нормами та інститутами, притаманними певному суспільству, конкретними діями політичної еліти держави.

Список використаних джерел

1. Долженков О. О. Політична та соціальна трансформація: взаємозв'язок та особливості // Актуальні проблеми політики, 2013. – Вип.49. – С.40-49. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50593551.pdf>
2. Романюк О. Моделі посткомуністичних трансформацій / Олександр Романюк // Політичний менеджмент. 2006. № 3. С. 35-50.
3. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джованні Сарторі. К.: АртЕк, 2001. 224 с.

ТЕОРІЯ ПОДІЛУ ВЛАДИ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

Актуальність теми. Одним із важливих завдань у процесі побудови та зміцнення соціальної демократичної правової держави Україна є пошук оптимальних, виражених шляхів та механізмів творчої реалізації положень Конституції України, розвитку і функціонування усіх гілок державної влади.

Проблеми поділу влади були закладені ще античними мислителями Платоном, Аристотелем та іншими авторами. Вони підкреслюють необхідність поділу праці між окремими станами суспільства, функціонування різних державних органів, важливість розмежування їх функцій та повноважень.

Поділ влади знайшов своє відображення і в політико-правовій думці України. Ознаки поділу влади, спроби її обмеження можна простежити вже в державному механізмі Київської Русі. В сучасних умовах розбудови української державності, проголошення поділу влади в Конституції України, значно активізувалися наукові розробки цієї проблеми, посилились творчі зв'язки в її дослідженні вчених-правознавців, соціологів, політологів, істориків тощо. Державна влада за своєю соціальною природою неподільна. В іншому випадку влада втрачає суверенітет як одну з головних своїх ознак. Існування структури вкорінює, стабілізує, визначає здійснення певних функцій. Питання про сутність влади, її суверенітет та організаційно-правовий поділ тісно пов'язані з ефективністю, легітимністю влади. Сучасна політико-правова думка прагне запобігти таким негативним явищам як делегітація, зниження ефективності, розкол державної влади, намагається виробити концептуальні парадигми, які б забезпечили, з одного боку, чітке розмежування функцій і повноважень гілок влади, а з іншого – умови для функціонування системи стримувань і противаг, синхронізації владних структур, забезпечують соціальну та політичну єдність державної влади. Системний підхід до розуміння поділу функцій гілок влади сприяє здійсненню органами й установами врядування притаманних їм повноважень, зростанню авторитету владних структур, поважному ставленню громадян до них.

В країнах з тоталітарним чи авторитарним режимом посилено насаджуються думка, що виконавча влада, разом з нею її носії повинні бути при цьому «попереду всіх. Механізм стримувань і противаг ґрунтується на таких основних теоретичних положеннях: всі гілки влади мають різні джерела формування; кожна з гілок влади має свій строк повноважень, який не збігається з іншими; в межах своїх повноважень кожна з гілок влади може нейтралізувати узурпаторські тенденції іншої. Цей механізм включає також в себе встановлення несумісності депутатського мандату із заняттям посади в апараті управління, право вето президента на прийняті закони, можливість розпуску парламенту за певних обставин, вогум недовіри уряду з боку парламенту та процедуру імпічменту главі держави, незалежність судового корпусу та інше. Конституція України закріплює виключне право парламенту на здійснення законодавчих повноважень, називаючи його єдиним органом законодавчої влади в Україні [2 с. 18]. У деяких країнах зберігається пріоритетна роль парламенту. В інших країнах співвідношення впливу законодавчих та виконавчих органів є однаковим. У частині країн відбувається зміщення акцентів у відносинах вищих органів на користь посилення ролі виконавчої гілки і збільшення її повноважень за рахунок парламенту. Основні проблеми парламентів у посттоталітарних країнах, до яких належить і Україна, пов'язані з труднощами становлення стабільних партійних систем, нерозвинутістю політичної та правової культури, відсутністю необхідного рівня громадянської злагоди, тобто умов, за яких може реалізовуватись принцип поділу влади. В системі стримувань і противаг виконавчій владі належить суттєва роль, оскільки вона здійснює владно-політичні та владно-управлінські функції, у відповідній сфері забезпечує реалізацію прийнятих законів і рішень на всій території країни. Змістовні ознаки державного управління як процесу здійснення виконавчої влади уособлюються в самому характері цієї влади. Говорячи про межі діяльності виконавчої влади, слід відмітити, що її структурами охоплюються практично всі сфери життя: економічна, соціальна сфера, наука, освіта, культура, охорона здоров'я, забезпечення безпеки та громадського порядку, організація оборони та зовнішніх зносин тощо. Обсяги та характер діяльності виконавчої влади вимагають відповідного ресурсного забезпечення. Звідси - нагромадження та використання величезних джерел: правових, соціальних, фінансових, економічних, технічних, інформаційних, організаційних та ідеологічних [3 с. 14]. Для задоволення соціальних потреб виконавча влада може використовувати, на підставі закону, наявні ресурси та контингенти людей на всій території держави. Визначається, що авторитет всієї державної влади великою мірою залежить від ефективності функціонування її виконавчої гілки, яка покликана здійснювати верховне врядування у суспільстві, управління суспільними справами, виконання постанов законодавчої гілки і забезпечення дотримання законів, формувати та проводити загальну політику держави та окремих її підрозділів, управляти процесами забезпечення життєдіяльності суспільства, керувати суспільними справами.

Особливе місце в судовій системі займає конституційне правосуддя. Законодавець шляхом прийняття законів, визначає судову систему та принципи її діяльності, компетенцію судових органів, статус судів, порядок розгляду ними справ та ін. Виконавча гілка здійснює підготовку кадрів, організує матеріально-технічне забезпечення діяльності судів. Судова влада є повноцінною гілкою державної влади, її рішення обов'язкові для всіх державних органів, посадових осіб та громадян.

Висновки. Отже, в умовах розвитку української державності, реалізації положень нової конституції, зростає значення принципу поділу функцій гілок влади, як однієї з основних сучасних демократичних цінностей, що забезпечує політичну стабільність суспільства, легітимність влади, ефективне функціонування всієї політичної і правової системи.

Список використаних джерел

1. Поділ влади: теорія і практика. К.: Україна, 1998. С. 126-166.
2. Україні потрібна цілісно та єдина влада. Нова політика. 1997. №5. С.16-18.
3. Механізм влади: світ і Україна. Нова політика. 1997. №6. С.14.
4. Історико-теоретичні засади поділу влади. К.: НПУ, 1998. 242 С.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ ТА ПОЛІТИКИ В ПЕРЕХІДНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Політична сфера є однією з найважливіших сфер, що стосується розвитку економічного життя в державі. Проблема співвідношення державних інститутів та інститутів економічного устрою суспільства завжди була актуальною в контексті державного будівництва.

Україна отримала у спадок від командно-адміністративної системи одержавлену економіку, побудовану на базі жорсткої централізованої господарської системи без ознак ринкових механізмів.

Економічний процес формування і реалізації інтересів диктує урядовим структурам відповідну соціальну політику, спрямовану на узгодження суперечностей, адже виникають соціальні катаклізми, що загрожують основам існування держави. Це дає підставу вважати політику концентрованим відображенням економіки.

Взаємозв'язок економіки і політики може бути позитивним та негативним. Наприклад, інфляція показує, якою тонкою є межа, що відокремлює ретельно виврені кваліфіковані підходи в економічній політиці від спонтанно прийнятих необґрунтованих рішень. Прагнення держави жити не за реальними достатками штовхає уряд до грошової емісії, що здатна створити короткочасну ілюзію успіху.

Трансформаційне суспільство - це особлива соціальна спільність, що виникла після падіння тоталітарного режиму. Вона характеризується перехідним станом, високим ступенем динаміки, нестабільністю основних інститутів і структури загалом й одночасно модернізується в напрямі до втілення основоположних цивілізаційних цінностей [5, с. 9].

Ступінь зрілості постсоціалістичних інститутів громадянського суспільства визначається в трьох аспектах:

- економічна основа громадянського суспільства (місце приватної власності в суспільстві);
- громадська основа громадянського суспільства (розвиненість громадських інститутів);
- політична основа громадянського суспільства (функціонування багатопартійності) [5, с. 14 - 16].

Тенденції розвитку України впродовж останніх років, а також світові соціально-економічні тенденції суспільних змін в умовах постіндустріалізму обумовлюють відповідні напрями державно-управлінських реформ. Необхідно враховувати також важливість глобалізаційних процесів сучасного світу, особливо в економіці. Світові кризові явища останніх років, які не оминули жодну країну світу, довели, що економічна система вже не обмежена кордонами національних держав [3, с. 106 - 107]. Ефективний державний апарат, система соціальних інститутів і норм є необхідним складником процесу демократизації суспільства.

На сьогодні основою побудови соціально-економічних зв'язків як у розвинених країнах, так і перехідних, є інституціоналізм як всеохоплююча концепція людського розвитку. Якщо початок трансформаційного періоду в Україні супроводжувався надмірним впливом принципів ринкової економіки, нівелюванням ролі держави як регулятора економічних процесів, що призвело до зубожіння населення і зниження всіх соціальних показників розвитку суспільства, на сучасному етапі перехідного періоду інституціональні складники реформування соціально-економічних процесів уже знаходять відображення в державній політиці.

Економічна політика повинна враховувати відомі правила за якими розвивається економіка. Економічні знання з економічної теорії, політичної економії, глобальних міжнародних відносин, економічних концепцій менеджменту можуть бути використані для формування політики в численних сферах народного господарства. Крім того, до таких досліджень варто також залучити окремі знання, що стосуються соціології та психології. «В ідеалі політика щодо економіки повинна ґрунтуватись на свідомому використанні економічних закономірностей суспільного розвитку...» [6, с. 47].

Висновки. Як показала практика, механічне перенесення інститутів, стандартів і критеріїв європейських країн на інституційну основу постсоціалістичної країни не забезпечує їх інтеграцію, оскільки «залишки» суспільних інститутів соціалістичного суспільства мають здатність «відторгнення» демократичних інститутів.

Політична ефективність, що розуміється як здатність політичних інститутів забезпечувати максимальну реалізацію цільових функцій суб'єктів політичного ринку, перебуває в антагоністичних відносинах з економічною ефективністю. Виникнення тенденції надмірного проникнення інститутів держави в соціально-економічні сфери життєдіяльності суспільства спричиняє появу суперечності інтересів інститутів державної влади і суспільства, що призводить до зниження ефективності розподілу суспільних ресурсів. Економічна політика, на рівні з механізмами державного управління та вдосконаленням законодавства, є дієвим важелем спрямованим на підвищення ефективності економічної діяльності на території всієї країни. Гармонійне високорозвинене ринкове господарство встановлюється в результаті набуття рівноваги економічних, політичних, соціальних інституціональних факторів, тобто економіко-політичні процеси мають максимально враховувати суспільний фактор. Сучасна економічна наука і сучасна політика - це єдність, суперечність, постійне заперечення і ствердження одне одного.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М., Панченко Г., Лібанова Е. М. та ін. Перехідна економіка: підручник / за ред. В. М. Геєця. К.: Вища шк., 2003 – 591 с.
2. Князев В. М., Бакаєв Ю.В., Василевська Т. Е. [та ін.] Філософські проблеми державного управління: навч. метод. посіб. / за заг. ред. В. М. Князева; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К.: НАДУ, 2012. 220 с.
3. Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження: монографія С. О. Кравченко. К.: НАДУ, 2008. 296 с.
4. Малий І. Й. Держава і ринок: філософія взаємодії: монографія І. Й. Малий, М. І. Діба, М. К. Галабурда; за заг. та наук. ред. І. Й. Малиго. К.: КНЕУ, 2005 – 358 с.
5. Нижник Н. Р. Постсоціалістична держава: теоретико-правові проблеми: монографія / Н. Р. Нижник, В. В. Лемак. Ужгород: Вид-во УжНУ, 2003 104 с.
6. Петракова К.О. Інституційні аспекти взаємозв'язку економіки і політики в перехідному суспільстві. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. № 3(26). С. 42–49.

ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ СУЧАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Сам факт того, що сучасний світ - це багатоліка сукупність розвитку, взаємодії, еволюції, втрати одних та здобуття інших характерних рис вже робить актуальним вивчення політичних режимів сучасності у світовій науці в рамках багатьох теоретичних напрямів. Слід зрозуміти, що політичний режим являє собою комплекс взаємодіючих компонентів здійснення політичної влади. Носієм зв'язків та відносин, тобто показником того, як, в якій політичній парадигмі працює влада, є компоненти та їх взаємодія, атрибутивні, характерні властивості того чи іншого політичного режиму.

Політичний режим - це вираження політичного напрямку здійснення політичної влади, її політичних пріоритетів, тобто він характеризує політичну систему і пов'язаний з нею загалом і з усіма її складовими [2, С. 326 - 327]. Політичний режим складається, принаймні, з трьох компонентів, які зберігають певну автономність. Ця обставина має цілу низку важливих наслідків, зумовлених, передусім, плюралізмом тлумачення політичного змісту режиму. Перший компонент, який складає зміст поняття «політичний режим», - це права та свободи особистості, пріоритетний тип її політичної культури, поведінки, свідомості, менталітету. Права людини, їх міра та гарантії реалізації взаємозв'язані з рівнем розвиненості самого права, його роллю в механізмі політичного володарювання. Сутність політичного режиму, отже, визначається тим, що у державі є пріоритетним - права держави чи права особистості. Другий компонент змісту поняття «політичний режим» також має кілька вимірів, обумовлених рівнем та якістю соціально-економічного розвитку суспільства, принципом поділу влади, статусами партійної системи, політичної опозиції, засобів масової інформації, армії, поліції, церкви. Будь-який політичний режим прагне само легітимності, тобто намагається викликати віру, прихильність до себе, переконати громадян у правильності та обґрунтованості свого правління, його ефективності. Легітимних політичних режимів самих по собі не існує, бо легітимність досягається створенням емоційно-оцінного стану підлеглих цього режиму. Індикатором легітимності режиму є і характер відносин його з іншими державами (наприклад, режим напівколоніальний, суверенний тощо). Третій змістовий компонент політичного режиму - це методи здійснення політичної влади. Таким чином, політичний режим є осередком взаємодії комплексу компонентів, кожний з яких, у свою чергу, містить не менш інтегровані складові.

Авторитарні політичні режими найбільш поширені в історії людства. Найвідомішими його формами є:

- військовий режим, що має кілька різновидів (військово-диктаторський, військово-демократичний, військового державного перевороту, авторитарний преторіанізм, що базується на насиллі найманих військ);
- монархічний режим (абсолютна монархія, дуалістична монархія); теократичний режим, що відзначається пріоритетною владною роллю релігійних діячів;
- персоніфікований режим (персональна тиранія, в якій влада належить вождю й спирається, передусім, на поліцію; матримональна тиранія, де влада впродовж тривалих років передається спадково).

Починаючи з 60-х рр. XX ст., у багатьох країнах світу встановлювався військовий режим так званого «нового» або «м'якого» авторитаризму. Його головною метою було не тільки утворення «нової держави», а й реалізація серйозних економічних реформ, які б забезпечили вихід держави посттоталітарного періоду з економічної прирви й подальше еволюційне переростання авторитарного суспільства в демократичне. Приклад тому: Іспанія, Південна Корея, Аргентина, Чилі, держави Східної Європи. Така популярність авторитаризму продиктована його достоїнствами, особливо в екстремальних ситуаціях: здатністю забезпечити суспільний порядок, швидко здійснити реорганізацію суспільних структур, сконцентрувати зусилля на вирішенні певних питань. Все це надає привабливості авторитаризму й спонукає владні структури до застосування його методів як досить ефективного засобу проведення радикальних реформ.

Демократичний режим - це державний устрій, заснований на розвиненому громадянському суспільстві. Його сутність - реалізація народовладдя в різних формах, забезпечення прав і свобод людини, влади закону. Отже, демократичний режим характеризується чітким розподілом влади на законодавчу, виконавчу та судову; громадяни в такому режимі володіють великим обсягом політичних та особистих прав і свобод; наявність легальної опозиції виступає життєво необхідним і невід'ємним елементом режиму; функціонує багатопартійна система парламентського типу; відсутня офіційна ідеологія; в умовах плюралізму різні ідейні течії протистоять одна одній. Розглянувши типові риси демократичного режиму, треба звернути увагу на те, що існує багато різновидів демократичних режимів. Від чого це залежить? Чим відрізняють демократичні режими різних країн? Це залежить, по-перше, від розуміння поняття «демократія», від того, яка доктрина, що апелює до демократії, визнається головною в тій чи іншій країні. Сьогодні політична наука намагається сформулювати теоретичний ідеал демократії і порівнює його з реально існуючими демократичними формами організації суспільно-політичного життя. Виходячи з цього, розроблюються різні демократичні теорії, автори яких намагаються розв'язати вузлові для розуміння демократії проблеми - проблему співвідношення влади більшості і захисту інтересів меншості, народовладдя і законів, відповідати на питання: «хто править?», чи «що править?» [6, С. 87 - 90].

Висновок. Отже, до основних типів політичних режимів сучасності відносять авторитарний та демократичний. Авторитарний режим - це явище більш поширене, ніж тоталітарний, а головною тенденцією розвитку державності в сучасному світі є демократизація державних структур, поступова відмова держави від частини своїх функцій і всеохоплюючого контролю за всіма формами суспільного життя, тобто встановлення демократичного режиму.

Список використаних джерел

1. Бистрицький Е., Білий О. Державотворення в Україні: шляхи легітимізації. Політична думка, 1996. С. 75-77.
2. Семків О.І. Політологія. Львів, 1994. 327 с.
3. Політологічна енциклопедія: навч. Посібник / укл.: Карасевич А.О., Шачковська Л.С. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. Кн. 5. 710 с.
4. Андерсон Р.Д. Тоталітаризм: концепція і ідеологія. Поліс. 1993. С. 128-131.
5. Фадєєв Д.А. Від авторитаризму до демократизації: закономірності перехідного періоду. Поліс, 1992. С. 43 - 47.
6. Ільїн М.В., Мельвіль А.Ю., Федоров Ю.Е. Демократія и демократизация. Поліс, 1996. 132 с.

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДА

Актуальність теми дослідження процесу політичної соціалізації особистості детермінована складністю соціально-економічних, політичних, ідеологічних та духовно-культурних перетворень як складових аспектів реалізації трансформаційного потенціалу українського суспільства. Це вимагає теоретичної розробки та практичного пошуку нових, ефективних механізмів включення особистості в політичне життя суспільства, обумовлених домінуючим впливом соціокультурних, ціннісно-нормативних, ментально-психологічних та духовних чинників їх реформування.

Об'єктом даного дослідження визначено особистість в умовах політичної соціалізації.

Політична соціалізація – це процес формування політичних орієнтацій, результати якого дозволяють розглядати особистість як носія певної політичної культури. Політична соціалізація є невід'ємною частиною процесу загальної соціалізації, що включає в себе два моменти: по-перше, засвоєння суб'єктом соціальних норм і вироблення в особистості потреби відповідати їм і, по-друге, активну діяльність суб'єкта, спрямовану на перетворення свого соціального середовища.

Активність індивіда у взаємодії з владою обумовлена його інтересами, здатністю діяти усвідомлено завдяки прагненню до самовдосконалення, підтримці етносу, класу, політичної партії, частиною яких він може виступати. У сучасному українському суспільстві процес політичної соціалізації особистості – це, насамперед, оволодіння демократичними цінностями, нормами і культурними зразками. Зразки політичної культури переходять від епохи до епохи, передаються від одного покоління до іншого у процесі політичної соціалізації. Освоєвати політичну культуру – це означає вчитися політиці, ставати активним учасником політичного життя, формувати політичну свідомість і самосвідомість, опанувати політичне мислення і відповідну політичну діяльність та поведінку. Політична соціалізація виступає, таким чином, як складний, внутрішньо суперечливий процес знаходження, або втрати особистістю тих або інших політичних рис та якостей. Поняття політичної соціалізації орієнтує на сприйняття цього процесу як безперервного, не окресленого якимись визначеними часовими межами. Його не можна зводити до якогось періоду навчання або окремих епізодів участі у політичному житті. Чим більша ступінь політичної соціалізації суспільства, тим вища його культура, так як люди з високим рівнем політичної соціалізації активно приймають участь в політичному житті суспільства, забезпечуючи цим розвиток суспільних відносин. Таким чином, поняття політичної соціалізації і політичної культури тісно взаємозв'язані між собою. І тут політична соціалізація являє собою ніби двосдиний процес: з одного боку, вона фіксує засвоєння особистістю певних норм, цінностей, які вимагає політична система; а з іншого – демонструє як особистість засвоює традиції та уявлення, одночасно закріплюючи їх в тих чи інших формах політичної поведінки та впливу на владу. Звідси випливають дві основні функції політичної соціалізації: 1) набуття індивідом вміння орієнтуватися у політичному просторі; 2) набуття ним навичок виконувати певні ролі у політичній системі.

Ступінь політичної соціалізації окремої людини індивідуальна, але разом з тим вона внутрішньо детермінована дією трьох перемінних: віку людини; наявності в неї того чи іншого суб'єктивного досвіду; здатністю до самостійних форм мислення та поведінки в царині політики. Наявність політичних знань, умінь та навичок людини перш за все залежить від суб'єктивного стану та ролей, які виконуються в політиці (оскільки, наприклад, лідер і рядовий виборець не можуть керуватися одними і тими ж прикладами політичної поведінки), а також від діяльності основних агентів політичної соціалізації: сім'ї, системи освіти, політичних інститутів, релігійних і суспільних об'єднань, засобів масової інформації. Головне завдання політичної соціалізації полягає у формуванні усталеного політичного світогляду, самостійного і відповідального суб'єкту політики на основі вільного вибору ним політичних орієнтирів. Тоді першоджерела виступають такою базовою основою, яка опосередковує вибір індивіда і показує характер його політичного саморозвитку. По-друге, політична компетентність, яка включає в себе сукупність певних знань особистості стосовно своїх невід'ємних прав і покладених на неї обов'язків, уміння оперувати якими розкриває перед людиною можливість реалізації своїх потреб і прагнень.

Висновки Соціально-філософський аналіз феномена політичної соціалізації особистості дає підстави зробити наступні висновки. Політична соціалізація особистості в сучасній Україні проходить за умов, коли в державі йде процес докорінного реформування в сфері життя. Виходячи із закономірностей та умов соціально-економічного, політичного розвитку українського суспільства, потрібно виділити наступні принципи політичної соціалізації особистості: - орієнтація на самостійну, демократичну і правову державу – це і є національна ідея українського народу; - національне, патріотичне виховання особистості, що дасть змогу сформувати високопатріотичну, вольову і цілеспрямовану людину, відповідального громадянина своєї держави; - розвиток політичної самодіяльності особистості та забезпечення умов для участі у загальнонаціональному політичному житті; - загальнонаціональні форми особистісної ініціативи, що допоможуть усвідомити вищі національні інтереси і стануть гарантією формування високопатріотичної політичної культури, яка консолідує державу.

Список використаних джерел

1. Вашутін О. Політична соціалізація молоді в сім'ї і становлення політичної психології індивіда. Людина і політика. 2000. №5. С. 67 - 71.
2. Макеєв С. Сучасна Україна: громадянська свідомість і політична участь населення. Політична думка, 2000. № 2. С.10-15.

ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПОЛІТИКУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ І ПАРАДИГМИ

Політика - це необхідність і водночас потреба сучасної людини: вона не тільки визначає перспективу для особи, але й обмежує будь-які її дії в усіх сферах суспільного життя. Тому знання політики відповідає інтересам кожної людини, яка прагне зрозуміти своє місце і роль у суспільстві, світі, краще задовольнити свої потреби сукупно з іншими громадянами, вплинути на вибір мети та засобів її реалізації у державі. Що ж являє собою політика, яка стала невід'ємною частиною існування людства?

Слово «політика» походить від грецького *polis* - місто-державою і прийменника від нього *politikos* - усе, що пов'язано з містом-державою. Термін «політика» набув поширення під впливом трактату Аристотеля (384 - 322 рр. до н.е.) про державу, правління та керівництво за назвою «Політика», де Аристотель сформулював думку про те, що політика - це сфера загальних, публічних, загальнозначущих інтересів різних груп людей. Вона виступає як засіб вирішення у цілому завдань управління загальними справами і єднання суспільства. Політика, за Аристотелем, - це мистецтво управління державою, а держава ототожнювалася з суспільством, у межах якого відбувалося спільне життя людей. Політика традиційно розглядалася як наука про державу включно до XIX ст.

У релігійно-міфологічних уявленнях мислителів Стародавнього Єгипту, Китаю, Індії, Греції, Вавилону, Персії та інших країн були відображені відношення влади і суспільного устрою держави тощо, які існували у III - II тис. до н.е. й визнавалися настановами Бога. Будь-яка спроба замаху на них розглядалася як виклик богам і суворо каралася.

У політичних ученнях Стародавнього Риму мали багато спільного з політичними вченнями Стародавньої Греції. Давньоримські політичні вчення (наставлення Птаххетена, Єгипет, середина II тис. до н. е.), про мистецтво керівництва державою і механізм реалізації її законів (закони Вавілонського царя Хаммурапі (VI ст. до н. е.), про різні форми держав, у тому числі демократії, олігархії і монархії (міркування царя Дарія I та його вельмож Стана і Мегабіса, Персія, IV тис. до н. е.).

Поступово головною метою політичних учень про державу стає санкціонування деспотичного типу правління у політичній структурі держав стародавнього сходу, «теократичне» виправдання та одвічна необхідність незмінного зберігання існуючого порядку (пірамідальної ієрархії влади і керівництва) всевладдя царя, законодавчого утвердження теократичної (божественної) монархії.

Принципово новий раціоналістичний вигляд мали політичні теорії (політичні інтерпретації), які були створені давньокитайськими філософами.

Грунтовною проблемою у політичній думці Давнього Китаю стає проблема ефективного керівництва та оптимального адміністрування в умовах жорстокої боротьби за владу між заможною та спадкоємною аристократією. Найбільш впливовими концепціями в історії політичної думки Китаю були концепції конфуціанства та легізму, які стали підставою політичної культури китайської цивілізації, а також доктрини моїзму та даосизму, які доповнили китайську політичну теорію та практику

Політичні вчення Стародавнього Риму мали багато спільного з політичними вченнями Стародавньої Греції. Давньоримські політичні вчення формувалися на основі філософських напрямків, які були запозичені у Греції. Але новина та оригінальність політичних поглядів римських мислителів полягала у тому, що вони висунули ідеї, які відповідали відношенням зрілості тодішнього суспільства. Зміни в політичній теорії зумовлені розвитком відносин приватної власності.

Середньовіччя можна рахувати фундаментом сучасного політичного розвитку. Зокрема демократичність політичного устрою, консервативних та ліберальних ідеологій, соціалістичних, комуністичних, націоналістичних політичних систем. Середньовіччя - це фундамент сучасної людини. Але разом з тим Середньовіччя ґрунтується на Античності. Таким чином важливим доповненням до принципу періодизації в історії зарубіжних політичних вчень є причинно наслідковий метод.

Інтенсивне зростання економіки та активізація соціально-суспільного політичного життя, розвиток капіталістичних відносин і зародження буржуазії в країнах Європи, в першу чергу, італійських міст-держав, створили умови для розвитку публічної за своєю спрямованістю культури Відродження. Політична думка поступово відходила від церковно-теологічних середньовічних традицій, поступаючись місцем цій культурі. Теократичний світогляд змінює система гуманістичного ренесанського розуміння світу, яка припускала вільне його сприйняття, визнавала гармонію фізичного та духовного в людині, висувала на перший план особу, її гідність і честь. Твердження про те, що місце людини у суспільстві повинне визначатись її особистими заслугами, які вона придбає завдяки своїй особистій діяльності, і не залежить від інших факторів (походження, розмірів майна тощо), потенційно визнає рівність людей як громадян.

Значним доповненням суспільно-політичної думки епохи Відродження були теорії про природне право і договірне походження держави, ідеї про відсутність юридичних прав у церкви на публічну владу, взагалі, перегляд ідеї панування церкви.

На початку XX століття розпочався Новітній період, що триває до сьогодні. Для цього періоду характерні стрімкий розвиток ідеологій. Саме ідеології стають основами для державного ладу та видають свою зовнішню форму у вигляді партій. Цей принцип зберігається до сьогоднішнього дня. У засобах масової інформації ми маємо можливість почути, що такий партійний принцип організації політичних систем переживає зараз кризу. Але разом з тим партії продовжують бути головними ланками в системі політичного життя.

Отже, розглянувши принцип періодизації, стає розуміло, якими були умови та основні елементи функціонування уявлень про політику.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
2. Колодій А. Предметне поле політичної науки в сучасний період. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://political-studies.com/?p=1823>
3. Політологічна енциклопедія. Навчальний посібник. / Укладачі: Карасевич А. О., Карасевич О.О., Шачковська Л.С. Умань.: ПП Жовтий О.О., 2016. 548 с.
4. Томахів В. Я. Загальна теорія політики: навч. посіб. / В. Я. Томахів. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2020. 212 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид. К.: Генеза, 2004. 736 с

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу здобутків політичної науки щодо демократії, їх теоретичного переосмислення з урахуванням нових політичних умов.

Мета і завдання дослідження даної роботи є розробка концептуальної моделі демократії на основі критичного аналізу сучасних теорій демократії.

Об'єктом даного дослідження визначено демократію як багатогранне політичне явище, а **предметом** - сучасні теорії демократії та закономірності їх розвитку.

У сучасних умовах в політичній науці зберегли своє місце багато ідей, вироблені в рамках зазначених підходів у більш ранній історичний період. Ліберальна теорія демократії ґрунтується на англосаксонській традиції, яка розглядає демократію як відповідальна і компетентне правління. У ліберальній моделі принцип відповідальності домінує над принципом співучасті. Джерелом влади є народ, що виражає свою волю не прямо, а через своїх представників, яким він делегує на певний строк повноваження. З одного боку, управлінням займаються спеціально підготовлені люди, але, з іншого боку, їх діяльність може бути ефективною лише остільки, оскільки вона спирається на підтримку більшості населення. Відносини між представниками народу і самим народом засновані на повноваженнях і довірі, і визначаються конституцією. Конституція закріплює перелік тих повноважень, які народ передає своїм обранцям, і визначає міру відповідальності за прийняті ними рішення [1].

Теоретики плюралістичної концепції демократії (А. Бенті, Б. Гросс, Р. Даль, В. Корнхаузер, Г. Ласкі, Ч. Ліндблом, Н. А. Полбі, Д. Трумен, Г. Уоллес та ін.) виходять з того, що не особа, не народ, а група є головною рушійною силою політики в сучасному демократичному суспільстві.

Одним із різновидів моделі плюралістичної демократії є концепція поліархії, розроблена Р. Далем.

Творці елітарної теорії демократії виступають проти перебільшень і прожектерства, що присутні, на їх думку, в основі старих ліберальних ідеалів демократії. За їх поглядами, самоврядний демос - це міф, а його схильність до політичного насильства становить загрозу суспільним інтересам. Прихильники елітарної теорії не вважають недоліком панування і владу демократичної еліти; при цьому вони розглядають свою точку зору лише як послідовний висновок з того, що не існує ні добре розробленої і повноцінної наукової концепції загального блага, ні будь-якої раціональної поведінки громадян при голосуванні на виборах або при ухваленні рішень з тих або інших конкретних проблем [2].

Плебїсцитарна теорія демократії в своїй основі розроблена Максом Вебером. У концепції Вебера демократія виступає як засіб і засіб, а не мета в собі. Це засіб обрання лідерів, засіб як для надання їм правління законності, так і для залучення значної маси населення до суспільних справ нації [3].

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що існуючі демократичні моделі роблять упор або на різні аспекти демократії, або на різні цінності. У Черчилль зауважив: «Демократія - гірший вид правління, крім всіх інших, що людство випробувало за свою історію»

Список використаних джерел

1. Політологічна енциклопедія. Навчальний посібник. / Укладачі: Карасевич А. О., Карасевич О.О., Шачковська Л.С. Умань.: ПП Жовтий О.О., 2016. 548 с.
2. Томахів В. Я. Загальна теорія політики: навч. посіб. / В. Я. Томахів. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2020. 212 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид. К.: Генеза, 2004. 736 с
4. Політологія: сучасні терміни і поняття / Короткий навчальний словник-довідник / Уклад. В. М. Піча. Львів: Новий світ – 2000, 2015. 516 с.

ЛОБІЗМ: ПОНЯТТЯ І УМОВИ ІСНУВАННЯ

Актуальність теми: В сучасних соціально-політичних умовах лобізм починає відігравати все більшу роль у процесі вироблення і прийняття рішень як на рівні уряду, так і на рівні місцевого самоврядування. У зв'язку з цим феномен лобізму, його сутнісні риси та характеристики привертають особливу увагу науковців.

Об'єктом нашого дослідження є проблема лобізму, як одному з основних механізмів реалізації інтересів соціальних груп.

Метою статті є дослідження відмінних рис лобістської діяльності, її цілей, різновидів, виявлення негативних і позитивних рис лобізму, аналіз його впливу на розвиток суспільства і виробітку пропозицій по регулюванню лобістської діяльності в Україні.

Лобізм (від англ. – «кулуари») – термін, що позначає розгалужену систему контор і агентств монополій або організованих груп при законодавчих органах, що чинять тиск (аж до підкупу) на законодавців і чиновників з метою ухвалення рішень (певних законопроектів, отримання урядових замовлень, субсидій) на користь організацій, що представляються ними [1, с.162].

Поняття «лобіст» виникло в другій половині XIX століття у Великій Британії і США. В цих країнах розвинулася система представницької демократії, що передбачала колегіальний і процедурний процес прийняття рішень, який склався з багатьох етапів. На деяких із них існувала можливість звернення до парламентарів та членів уряду задля вирішення важливих питань. Лобістами називали осіб, зацікавлених у просуванні законопроектів, а також осіб, що безпосередньо зверталися до керівників або членів комітетів та інших підрозділів законодавчих органів. Суворий регламент не передбачав присутності сторонніх у залах засідань. Саме тому, що прохачі перебували в кулуарах, вони й отримали назву лобістів [1, с.310].

Лобізм у значній мірі сприяє формуванню стійкого «балансу сил» у суспільстві, який створюють групи інтересів. Останні, у свою чергу, віддзеркалюють думку значних верств населення. Отже, діяльність груп політичних інтересів сприяє досягненню політичного консенсусу в суспільстві. Вона дає уявлення політикам і співробітникам державних структур про широкий спектр суспільних потреб і думок більшості груп інтересів [4, с.295].

Лобізм як окремий вид діяльності був узаконений в середині XX століття, оскільки набув значного поширення і статусу загальноприйнятої практики. Першим нормативним актом, що прямо регулює лобізм у США, став закон «Про реорганізацію законодавчих органів» (1946 р.) Він передбачає реєстрацію фірм, які надають лобістські і консультаційні послуги, а також оприлюднення фінансових результатів лобістської діяльності [3, с.53].

Українська держава зіткнулася з проблемою прийняття такого явища як лобізм зовсім недавно, оскільки за часів панування адміністративно-командної системи управління орієнтація була не на соціальну диференціацію, а на соціальну уніфікацію, що, зокрема, виражалося у формуванні єдиної нової спільності «радянський народ», в проголошенні ідеї безкласового суспільства.

Лобізм в Україні, який нині став об'єктом уваги багатьох дослідників, характеризується переважно як неконтрольований, «дикий»; він діє без будь-якої бази. Наслідком цього є деформованість усієї системи представництва інтересів, орієнтація її на такі складові, як консультаційні та експертні служби. Лобізм як поняття найчастіше вживається для означення всієї сукупності способів захисту і просування інтересів, що здійснюється різними каналами. Істотною особливістю української практики лобіювання є його закрита, непрозора форма, використання нелегальних методів. Більше того, нерегульований лобізм у всіх його іпостасях і тлумаченнях у другій половині 1990-х років утвердився як домінуюча стратегія діяльності груп інтересів і всієї представницької системи українського бізнесу та некомерційних організацій [2, с.320].

Висновки. система представництва інтересів, яка існує зараз в Україні, поки що не може сприяти керованості в політичній (а також в політико-правовій та економіко-політичній) сфері життя суспільства і вдосконаленню політичного управління. Розробка законодавства з регулювання лобістської діяльності і розширення правової бази для інших елементів представництва інтересів стає необхідністю – хоча б для часткового вирішення зазначених проблем.

Список використаних джерел

1. Лукашенко П. Особливий політичний відтінок. Підприємництво в Україні. 2001. No 3. С. 30 – 32.
2. Воронов І. О. Політична конфліктологія: діалектика соціальних суперечностей і суспільної злагоди. К.: Генеза, 2005. С. 269 - 320.

ПОЛІТИКА І МОРАЛЬ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Одним із ключових чинників гармонійного розвитку будь-якого суспільства є оптимальне співвідношення політичних і моральних факторів. **Етичні поняття** – добро, справедливість, чесність, порядність – не лише характеризують політичну діяльність влади, держави, партії чи політика, вони або підтримують, морально санкціонують і стимулюють цю діяльність, або засуджують, блокують.

Проблема співвідношення політики і моралі – одна з центральних у політичній та етичній теоріях. Вона була сформульована ще у філософсько-політичних трактатах давньогрецьких мислителів, які вже тоді виявили її складність і неоднозначність. Взаємозалежність політики і моралі – це одвічна тема політичної філософії. Як відомо, політика є діяльністю із завоювання, утримання й використання влади, отже, пов'язана так чи інакше з примусом, який сам по собі є злом, але за певних умов він об'єктивно необхідний і морально виправданий. Перевага у суспільному житті факторів чи то морального, чи політичного характеру складається впродовж історичного розвитку держави і залежить від традицій даного народу, його ментальних особливостей, національної психології, культури, форми державного устрою та геополітичного становища країни загалом.

Політика і мораль – вічні союзники і супротивники. Політика сприяє утворенню мережі соціальних зв'язків людини, групи, спільноти з державою. Мораль покликана здійснювати духовне єднання суспільства. Виникнувши як об'єктивно необхідні й споріднені регулятори суспільного життя, політика і мораль у процесі свого розвитку стали самостійними інститутами, почали діяти за власними законами. Мораль значно давніша, ніж політика. Літопис моральних угод помітно багатший порівняно з історією політичних договорів. Політика і мораль значно різняться за своїм суб'єктом. **Суб'єкт політики** – великі соціальні спільноти і утворення (соціальна група, клас, партія, держава). **Суб'єкт моралі** – вселюдська спільнота, рід людський (загальнолюдська мораль; соціальна або професійна мораль є модифікаціями загальнолюдської), окремий індивід (індивідуальна мораль). **Політика заземлена у практичні проблеми, мораль спрямована у сферу духовних цінностей**, які сягають глибин людської душі. Політика навіть у боротьбі за права і свободу спирається на необхідні закони, її вимоги в силу цього є обов'язковими. Моральна людина, навіть зустрівшись з безумовною необхідністю вчинити щось проти власної совісті, демонструє свободу людського духу, право вибору. **Політика віддає перевагу найбільш корисному** (політика – мистецтво можливого). **Мораль орієнтує особистість на найкраще.** Різняться вони і способом трансляції своїх принципів, правил, нормативів, позаяк політика «розмовляє» із суспільством переважно мовою владних розпоряджень, вимог, державних законів та урядових указів, а мова моралі – це апеляція до совісті з метою розбудити в людях моральні чесноти, які б стали орієнтирами добровільно обраної поведінки. **Якщо політика вимагає, то мораль переконує;** якщо політика здійснюється за допомогою спеціальних інститутів та організацій, то мораль існує як природна й необхідна атмосфера. Відсутність моральних чинників як у «верхів», так і в «низів» спричинює суспільну катастрофу. **Політика може бути різною; мораль або є, або її немає.** Істотно різняться політика й мораль і за оцінкою ефективності діяльності політика. Навіть одна поразка нерідко спричиняє завершення його політичної кар'єри. Інакше сприймається невдача моральною свідомістю. Страждання, скрута, навіть смерть мораліста не лише не дискредитують його, але, навпаки, надають додаткової сили його аргументації. Навіть тимчасово відступаючи, політика націлена на практичний результат. Моральна поведінка в основі своїй безкорислива. Питання про владу, її здобуття та збереження – головне для політика. Мораль згасає, як тільки-но пробує керувати.

У демократичному суспільстві політична етика є одним із важливих вимірів політичного життя, вона служить невід'ємним компонентом стабільності політичної системи, суттєвим показником розвитку суспільства і його політичної свідомості.

Політична етика сучасного українського суспільства багато в чому зумовлена невідконтрольністю влади, пріоритетністю державних цілей перед правами особистості, перевагою прагматичних міркувань перед системними гарантіями, переважанням традиціоналізму над динамізмом.

ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Перехідний стан політичного режиму, який часто супроводжується кризою, сприяє посиленню впливу факторів політичного характеру, підвищує значення політичної волі та рівня інституалізації політичних відносин. Особливо це виявляється в логіці дії авторитарного режиму, для якого політика – засіб пріоритетного впливу на посилення регульованості соціальних процесів.

Зв'язок економіки та політики можна також розглядати з позицій діалектики, адже не лише перша визначає другу, а й політика має регулюючі можливості щодо економіки, оскільки передбачає державно-владний примус – у разі потреби її вплив набуває особливого значення. Сьогодні не тільки ліберальні, а й консервативні західні ідеологи відмовляються від різко негативного ставлення до державного регулювання економіки й визнають потребу застосування цих важелів.

У сучасній Україні, як і в інших державах, що переживають посттоталітарну трансформацію, питання посилення регульованості соціальних процесів є актуальним. Політичний аналіз виявляється потрібним для проведення ефективних економічних перетворень: встановлення конкурентного середовища, ствердження ринкових відносин, розвитку підприємництва. Заходи політичного характеру необхідні й для подолання негативних наслідків минулої системи та подолання кризових явищ перехідного періоду.

Разом із тим успіх демократичних перетворень залежатиме від збереження динамічного балансу між чинниками політичного й економічного характеру. Доволі значимими, зокрема, є розвиток вільної економічної діяльності, утвердження господарської ініціативи та широкий розвиток підприємництва. Економіка та політика взаємодіють опосередковано і через інші соціальні відносини. Тому характер їх взаємодії багато в чому залежить від змісту інтересів соціальних груп, що утворюють те чи інше суспільство [2].

У політиці процес формування та реалізації інтересів первинно пов'язаний з моральним вибором людини. Уявлення про справедливість, характер відносин з державою, про межі свободи та рівність впливають на політичні установки та поведінку. У відносинах з державою (державною владою) людина керується вимогами користі та моральності. Мораль розміщує політичні питання у площині взаємовідносин добра та зла. Індивідуальний вибір більшою мірою залежить від морального апробування, тимчасом як професійні аспекти управлінської діяльності еліт містять мінімальний рівень моральної рефлексії.

Моральність політики умовна, тим більш, що моральна оцінка політичних засобів, що застосовуються, залежить від конкретної ситуації. Наприклад, держава може ефективно використовувати своє монопольне право на використання сили тільки тоді, коли має легітимність, тобто коли моральні почуття народу збігаються з нормами офіційної владної моралі. Однак у відносинах моралі та політики також необхідно встановити баланс – неприпустимий як гіперморалізм, що призводить до містифікації політичних уявлень і є шляхом до соціальних катастроф, так і нехтування моральними принципами, що характерно для багатьох, відомих історії диктаторських режимів. Якщо політика не відмежується від моральних вимог, їй притаманне прагнення досягти цілей за рахунок меншої соціальної ціни, зберегти мир та злагоду.

Економічна демократія протиставляється одержавленню, яке, як вважають соціал-демократи, не може гарантувати залучення працівників до управління економікою. З іншого боку, економічна демократія проголошується альтернативою ринковому господарству, яке усуває рядового трудівника із сфери прийняття економічних рішень.

Отже, економіка справляє значний детермінуючий вплив на формування політичної влади. Слабо розвинута економіка передбачає централізацію влади, посилює авторитарні тенденції. Високий рівень економічного розвитку є важливим фактором встановлення та збереження стабільної демократії. Заходи політичного характеру необхідні й для подолання негативних наслідків минулої системи та подолання кризових явищ перехідного періоду.

Список використаних джерел

1. Стулова І.М. Політичні інститути й економіка: взаємодія та взаємозалежність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50594547.pdf>

2. Палас Н. Демократія як політична цінність [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/Zver/Desktop/Vnadu_2011_1_26.pdf

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема залучення людини до політичного життя тільки зараз і починає набувати рис справжньої, а не фіктивної політичної соціалізації. Без дослідження особливостей цього процесу практика виховання громадянина не може бути ані стабільною, ані ефективною.

Мета дослідження. Теоретичний аналіз процесу політичної соціалізації особи і роль відповідних інститутів соціалізації як взагалі, так зокрема в сучасному українському суспільстві. Визначення рівнів формування політичної зрілості та відповідальності особи в процесі соціалізації.

Предмет дослідження. Політична соціалізація як об'єктно-суб'єктивний процес політичного становлення особи на різних етапах її громадянської еволюції.

Політична соціалізація – це безперервний процес, який починається у ранньому дитячому віці й триває усе життя людини. Його зміст утворюють набуття та втрати індивідом тих або інших політичних якостей. Які з них людина набуває, а які втрачає – це багато в чому обумовлюється особливостями буття на кожному з етапів її життєвого шляху. Окремим випадком політичної соціалізації є політичне виховання – процес цілеспрямованого та систематичного впливу на політичну свідомість та політичну поведінку громадян з метою формування в них певних політичних якостей. Цілеспрямованість і систематичність – два головних чинники, які вирізняють політичне виховання із загального контексту політичної соціалізації. Головне завдання політичного виховання – укорінювати у свідомості та поведінці людини пануючих в даній системі політичних цінностей, норм, орієнтацій та зразків, розповсюджувати певний тип політичної культури. Політичне виховання містить два компоненти: раціональний та емоційний. Раціональний компонент полягає у передачі необхідної політичної інформації, формуванні певної системи політичних знань. Він втілюється у політичній освіті. Будь-яка політична організація намагається забезпечити необхідний для свого самозбереження та саморозвитку мінімум знань у своїх членів. Внаслідок цього вона вимушена створювати свою систему політичної освіти. Емоційний компонент політичного виховання зводиться до вироблення певного ставлення до політичних об'єктів та явищ і пов'язаний з формуванням сталих емоційних переважень людей у політичній сфері, які часом діють незалежно від свідомості. Дійовим засобом політичного емоційного виховання є різні ритуали: урочисті збори; вручення нагород, паспортів, паради, походи, демонстрації, вшанування, святкування ювілеїв.

Політичні цінності мають великий вплив на політичний процес та виступають інтегративною основою для великих і малих соціальних груп. Періоди різних революційних перетворень супроводжуються істотними змінами в масовій свідомості, заміною ціннісних домінант. Ці процеси спонукають населення до скепсису, вносять безлад у формування мотивів, передусім у молоді. Політичні цінності є продуктом політичного досвіду в конкретній культурі, мають свої відмінності в різних суспільствах та відбивають сутність політичного життя певного суспільства, його конкретний спосіб життя, тому вони є відносними, а не абсолютними. Зміни суспільних відносин супроводжуються ціннісною поляризацією політичної свідомості населення, загостренням протистояння і боротьби між прихильниками тих цінностей, що сформувалися в минулому і тими, що зароджуються сьогодні. Рівень політичної культури є показником прийняття і засвоєння демократичних цінностей. Вважається, що чим вищий рівень значимості в суспільній свідомості демократичних цінностей і свобод, тим вищим повинен бути рівень політичної активності, тим цивілізованішим повинен бути характер взаємодії громадян з владою. І навпаки, низька оцінка значимості демократичних прав і свобод викликає у значній частині населення апатію та віддалення від політичної сфери [3, с.8].

В умовах формування громадянського суспільства в Україні політична соціалізація студентства стає невід'ємною частиною навчально-виховного процесу в будь-якому вищому навчальному закладі країни. Це диктує необхідність вироблення єдиних теоретико-методологічних і практико-орієнтованих підходів до організації й педагогічного забезпечення цього процесу в системі вищої освіти. Разом із професійною підготовкою питання громадянського становлення й політичної культури майбутніх громадянських лідерів набувають першочергового значення для забезпечення громадянського миру й економічного процвітання Української держави.

Сьогодні відбувається значний розвиток молодіжної політики як такої соціальної політики держави стосовно підростаючого покоління, яка допоможе молоді активно включитися в доросле життя.

Висновок. Проблема політичної соціалізації молоді стає все більш актуальною для України. Якщо старі політичні цінності виявилися зруйнованими, то нові демократичні цінності, а також особистісні ідентичності, поки що не сформовані. Тут необхідно звернутися до політичної соціалізації, головним завданням якої є формування політично активної особистості через виконання основних принципів політичної соціалізації, найважливішими з яких є орієнтація на демократичну правову, самостійну державу; національне, патріотичне виховання молодого покоління, забезпечення умов для участі у політичному житті суспільства; створення умов для розвитку міжнародних молодіжних контактів; цілеспрямоване формування молодого покоління української політичної еліти.

Список використаних джерел

1. Теорія політичної соціалізації: особливості розвитку. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17463/>
2. Політична соціалізація як політико-культурний процес. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15699/>
3. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: порівняльний аналіз міжнародного і українського досвіду. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50595116.pdf>
4. Політологічний словник: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. К., 2005.
5. Політична соціалізація студентської молоді: сутнісні характеристики, особливості, тенденції. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/7861/1/26.pdf>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Основними стратегічними документами для досягнення цих цілей є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони та Порядок денний асоціації Україна – ЄС. Питання євроінтеграції зайняли чільне місце в *Стратегії національної безпеки України*.

Очевидно, що в результаті інтеграції України до європейського простору вона отримає певні дивіденди. Основними *політичними вигодами* послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до прав людини тощо. Європейська інтеграція також означає зміцнення національної безпеки та безпеки громадян, що особливо актуально за сучасних умов. Як повноправний учасник побудови об'єднаної Європи, а в майбутньому – член Європейського Союзу – Україна зможе впливати на вироблення відповідних рішень і, таким чином, на процеси, що відбуваються на європейському континенті.

Соціальні вигоди інтеграції полягають у підвищенні рівня життя і добробуту, наблизенні до високих європейських стандартів особистої безпеки, освіти, охорони здоров'я, якості інформації, екології, вільного руху праці.

У *культурно-цивілізаційному* аспекті європейська інтеграція – це входження до єдиної родини європейських народів, повернення до європейських політичних і культурних традицій. Як свідомий суспільний вибір перспектива європейської інтеграції – це вагомий (якщо не вирішальний) стимул для успіху економічної і політичної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Європейська інтеграція, таким чином, стає ключовою ланкою відкриття Україною світу, переходу від закритого тоталітарного до відкритого демократичного суспільства, відповідно до антропологічного універсалізму глобалізації. Саме з останнім, культурно-цивілізаційним аспектом інтеграції тісним образом пов'язане поняття загальнолюдських та європейських цінностей. Ціннісне ставлення людини до світу й до себе виражається в ціннісних орієнтаціях особистості. Ціннісні орієнтації – це сукупність матеріальних і духовних благ, які людина і суспільство обрали в якості життєвих орієнтирів і які визначають поведінку, вчинки, помисли і стосунки між людьми. Стійкі ціннісні орієнтації переходять в розряд норм і визначають лінії поведінки членів суспільства. Кожен предмет, явище, подія може також мати позитивну або негативну цінність. Для кожної окремої людини цінності нерівнозначні, оцінка предметів, подій, речей відбувається з різних точок зору: емоційної, естетичної, моральної, наукової тощо. Таким чином, кожна окрема людина по-різному ставиться до того, що вважає цінностями. З цінностей окремих людей складаються ціннісні орієнтації суспільства.

Після отримання Україною незалежності ці цінності закріпилися. Більше того, з'явилися нові, пов'язані з набуттям Україною статусу самостійної незалежної держави, суб'єкта міжнародних відносин. Країна почала рівнятися на Європу, європейські цінності та стандарти. В основі економічного та соціального процвітання Європи лежить, перш за все, культура, цивілізація та гідна праця європейців. Саме Європа створила сучасний світ таким, яким він є, саме тут були закладені основи сучасного державництва, громадянського суспільства, ефективної ринкової економіки, системи соціальної справедливості. Основними принципами і цінностями західного суспільства є: принцип свободи особистості та індивідуалізм, ліберальна демократія, науковий і культурний прогрес, непорушність права приватної власності, ринкова модель ліберальної економіки. Для європейських народів ці цінності виступають важливими орієнтирами життєдіяльності. І, безумовно, найголовнішою цінністю західної культури є життя. Самі по собі європейські цінності вкрай привабливі і, як показують результати соціологічних опитувань, вже знайшли широке визнання в Україні.

Висновок. Незважаючи на всі гострі кути, посилення відцентрових та навіть сепаратистських тенденцій, європейська інтеграція все-таки має потенціал до об'єднання українського суспільства, щоправда цей потенціал потрібно реалізувати. Це можливо через представлення та імплементацію курсу на євроінтеграцію в першу чергу як політики внутрішніх трансформацій і реформ. Якщо на сьогодні все ще зберігаються істотні регіональні відмінності у зовнішньополітичних орієнтаціях українців, то суспільний запит внутрішнього характеру – запит на реформи – українців різних регіонів навпаки об'єднує.

Наразі Україна переживає унікальний момент, коли соціальна, політична та економічна криза може дійсно стати вікном можливостей як для консолідації суспільства, реального здійснення внутрішніх реформ, з одного боку, так і для успішної реалізації курсу на інтеграцію в європейський простір.

Європейська інтеграція на сьогодні повинна сприйматися в першу чергу не як зовнішня, а як комплексна внутрішня державна політика, спрямована на впровадження актуальних для українського суспільства реформ. Інформаційна кампанія у сфері європейської інтеграції повинна бути тісно пов'язана з внутрішнім виміром трансформацій.

Список використаних джерел

1. Вітер І. І. Євроінтеграція як цінність українського суспільства. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/64-tridtsyat-tretya-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/833-evrointegratsiya-vak-tsinnist-ukrajinskogo-suspilstva>
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
3. Стратегія національної безпеки України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Масштабні демократичні перетворення в сучасній Україні зумовлюють необхідність пошуку форм політичної участі, які можуть створити сприятливі умови для встановлення консолідованої демократії та якнайповніше забезпечити реалізацію прав і свобод громадян. Зміна динаміки політичної участі у сучасних політичних науках традиційно фіксується на рівні владних установ або на рівні формальних політичних суб'єктів. Отже, процеси утвердження патріотизму як політичного явища є важливими як з точки зору сучасних політологічних досліджень, так і розвитку вітчизняної політичної практики.

Метою дослідження є дослідження патріотизму як чинника політичної трансформації сучасної України.

Завдання дослідження. обґрунтувати теоретичні засади дослідження сучасного патріотизму в рамках політичних трансформацій в Україні; визначити вплив патріотизму в контексті трансформації процесів політичної участі в Україні; встановити зміст патріотичної політичної ідентичності як основи консолідації демократичних політичних інститутів в Україні.

Об'єктом дослідження є політична трансформація в сучасній Україні.

Предметом дослідження є патріотизм як чинник політичної трансформації сучасної України.

Патріотизм як інтегруюча основа відродження духовних цінностей суспільства є стабілізуючим чинником національної та громадянської злагоди у незалежній українській державі. пошук консолідуючих чинників нації дозволить подолати серйозне розшарування українського суспільства щодо вирішення національних та суспільних питань.

Інтеграція сучасного українського суспільства на тлі процесів демократичної трансформації не виглядає цілеспрямованим процесом. На відміну від країн Центральної та Східної Європи, в Україні відсутній чіткий план та стратегія демократичних перетворень.

Значна частина населення України народилася і зростала в державі, якої вже не існує – в Радянському Союзі. Це зумовлює особливості політичної соціалізації старшого покоління, яке, у свою чергу, впливає на соціалізацію молоді. В демократичній країні тотального контролю за процесом соціалізації з боку держави хоча й немає, однак це не означає, що вона не бере участі в цьому процесі. Демократичні держави використовують різні засоби впливу на свідомість громадян. Вплив може бути прямим і опосередкованим. Виховує патріотизм і переконує громадян країни в тому, що вони живуть у найкращій країні, не тільки пропаганда, але й добробут, гідні умови життя, захищеність прав і свобод. Хоча політична соціалізація і відбувається протягом всього життя людини, однак в дорослому віці вона має свої особливості, які суб'єкти соціалізації мають враховувати. Сформовані раніше уявлення, стереотипи заважають сприйняттю нових цінностей, правил, ролей. Тому проблема патріотичного виховання тісно пов'язується з проблемою інформаційної безпеки. Нині будь-яка країна зустрічається з труднощами забезпечення контролю за інформацією, що надходить ззовні. Це змушує держави створювати концепції інформаційної безпеки. Роль патріотизму в забезпеченні національної безпеки зростає.

Патріотизм у сучасній Україні став основою для розгортання явищ волонтерського руху, самоорганізації громадян, підвищення рівня їх свідомості та політичної участі, самореалізації прав та свобод громадян. Водночас консолідація політичних сил, які виступають під патріотичними гаслами, досі не відбулася. Звідси можна передбачати можливість, коли стихійні неконсолідовані патріотичні настрої можуть бути використані позасистемними політичними силами або здобути підтримку зацікавлених іноземних держав. Запорукою вільного висування політичних вимог в Україні є функціонування вільних засобів масової інформації та проактивна позиція громадян і висока політико-правова кваліфікація інститутів управління.

Висновок: Особливостями патріотизму в Україні як державі постсоціалістичного, типу полягають у закріпленні політичних практик сталої демократії у політичному процесі. Патріотизм як чинник подолання етатизму проявив себе у багатьох пострадянських країнах, зокрема Балтії, Грузії.

Патріотизм як чинник політичного об'єднання громадян знижує вплив на політичний процес негативних особливостей етнічної свідомості та конфесійних розбіжностей. Патріотизм стає концептуальним та програмним простором настанов, які дозволяють не лише переконувати громадян долучитися до політичної участі на ідеологічних засадах, а й вирішувати свої соціальні питання, пов'язуючи їх з розвитком державності та перспективами успішності України.

Список використаних джерел

1. Патріотизм . Енциклопедія політичної думки [Електронний ресурс]. URL: <http://slovopedia.org.ua/40/53407/261250.html>.
2. Ясєв Г. Державна програма патріотичного виховання населення. URL: lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/6/33.pdf.
3. Чупрій Л. В. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи. URL:http://sd.net.ua/2009/11/05/patrotichne_vikhovannja_v_ukran_ctan_perspektivi.html
4. Філатов Б. А. Патріотизм в умовах сучасних політичних трансформацій: зарубіжний та український досвід. Дніпро: Ліра, 2020. 375 с.

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Світові тенденції демократизації та гуманізації суспільних відносин, підтримувані світовим співтовариством з допомогою спеціальних програм, політико-правових актів та політичних інститутів, сприяють формуванню в Україні горизонтальних громадянських структур, відносно незалежних від держави. Однак їх позитивний вплив розрахований на тривалий період і цілком може бути дезавуований внутрішніми умовами країни. Внутрішні фактори – такі, як історична спадщина, особливості національного менталітету, стан виробництва та рівень продуктивності суспільної праці, благоустрій народу й соціальна структура суспільства, – містять в собі значною мірою негативний вплив на суспільство, заважають становленню самостійних об'єднань громадян. Вони виявляються безпосередньо й реально, в кожен момент часу, тому їх вплив має визначальний (негативний) характер.

В Україні почався процес формування нових самодіяльних об'єднань громадян на всіх основних рівнях: вищому – в системі інститутів влади, в тому числі в органах взаємодії з державним апаратом; на рівні здійснення всіх наданих Конституцією прав і свобод громадян як індивідуумів; в системі місцевого самоврядування. Виникають перші прояви опозиційності громадянського суспільства державі, і спільними зусиллями утворюються початкові механізми співробітництва.

Громадянське суспільство робить перші кроки у політичній сфері, тому пріоритет держави над громадянським суспільством в Україні зберігається – і в цьому виявляється одна з найсуттєвіших відмінностей національної моделі громадянського суспільства від західноєвропейської. В структурі українського громадянського суспільства згідно із західноєвропейським зразком можна виділити всі елементи: масові акції позитивного й негативного характеру, самодіяльні інститути, об'єднання у сфері міжособистісних відносин.

Отже, формами самопрояву громадянського суспільства можуть бути як інститути, так і безпосередні акти самодіяльного населення, що з'являються у побутовому та громадському житті, в економічній, соціальній, духовній та політичній сферах, а також у суспільних (конструктивних) та антисуспільних (корпоративних, етнічних, територіальних та ін.) утвореннях. При всьому різноманітті функцій, що їх виконує громадянське суспільство, головне його призначення полягає у захисті безпосередніх інтересів громадян, а також контролі над державою, попередженні узурпації влади, стримуванні чиновників від зловживань.

Список використаних джерел

1. Грамчук А.В. Об'єктивні умови формування громадянського суспільства в сучасній Україні. Актуальні проблеми політики: Зб. наукових праць Одеської національної юридичної академії. Одеса: Юридична література. 2000. Вип. 9. С. 136 – 141.
2. Грамчук А.В. Вплив світових тенденцій на становлення громадянського суспільства в Україні. Політологічний вісник: Зб. наукових праць Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Київ. 2000. С.29 – 34.
3. Кузнецов С.С. Особливості легітимності політичної влади у перехідні періоди розвитку держави та суспільства. Актуальні проблеми політики. Одеса, 2008. Вип. 33. С. 371-175.

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М. ВЕБЕРА

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження поглядів М.Вебера на проблему соціальної диференціації зумовлена тим, що видатний німецький соціолог, філософ, історик, економіст був по суті першим, хто наважився розглянути місто як соціально-географічний феномен, у всій складності його системо утворюючих ознак і у процесі його тривалої еволюції на різних континентах.

Диференціація соціальна (від лат. differentia – розрізнення) – процес і стан поділення певної соціальної цілісності (суспільства, організації, групи) на складові частини чи елементи (інституції, сегменти, індивіди). Як процес соціальна диференціація означає поділення певного соціуму в ході його змін, історичного розвитку, коли шляхом відокремлення, розділення, уособлення тощо утворюються нові соціальні елементи (сфери і різновиди людської діяльності, типи соціальних організацій, цінності, взірці, норми тощо), які набувають певного статусу, виконуючи нові функції та ролі. Як стан соціальна диференціація відображає наявну гетерогенність певного соціуму, який складається з взаємопов'язаної множинності відповідних елементів, складових частин, сегментів [3].

До найважливіших вимірів соціальної диференціації належать: поділ праці, професійна спеціалізація, соціально-статусне розшарування, розрізнення інтересів, соціокультурні відмінності. Соціальній диференціації сприяють такі чинники, як майнове, освітнє, вікове розшарування соціуму, етнічна, мовна та конфесійна різноманітність суспільства, його локально-регіональні відмінності тощо. Їй також сприяє відносний поділ суспільних форм життєдіяльності людей (політика, економіка, культура, повсякденне життя), уособлення міського й сільського стилів життя, існуючих субкультур тощо [2].

Німецький філософ і соціолог М. Вебер розглядав соціальну диференціацію як наслідок процесу раціоналізації цінностей норм і відносин між людьми [2]. Звичайне уявлення про місто виходить із пріоритету кількісної ознаки: місто – це насамперед велике поселення. З соціологічної точки зору, за Вебером, це дійсно важлива ознака. Мешканці міста живуть у близько розташованих одна до одної будівлях, і ця їх сукупність являє собою настільки велике поселення, що особистісне знайомство мешканців за принципом сусідського зв'язку зовсім не є обов'язковим. І все ж кількісна ознака далеко не вирішальна для тих поселень, які мали в минулому права міст [3].

Теперішнє розуміння концепцій Вебера вітчизняними спеціалістами практично злилося з західною точкою зору, де Макс Вебер впродовж цілого століття вважають чи не найвидатнішим сучасним дослідником природних особливостей людини. Його твори як класичні вивчаються в середніх та вищих навчальних закладах усього світу, а ім'я його навки зайняло належне йому місце серед класиків світової думки. Уже майже на скілок свого життя він почав розглядати свій науковий доробок як «соціологію», тож нині він відомий саме як один із «батьків-засновників» соціології [4]. Вебер будував свій аналіз, принципово протиставляючи його марксистському, в основу якого було покладено гіпертрофовані ролі економічних чинників. І якщо для Маркса в основі всього лежав економічний інтерес, то Вебер саме виникнення такого інтересу розглядав ли ше як окремий випадок реалізації соціальних цінностей. Фундаментальною для нього виявилася категорія цінності, а не інтересу. Спираючись на цю категорію, соціолог розробив значно складнішу, поліваріантну систему соціальної стратифікації, ніж класова. В основі цієї стратифікації це одне (класове, або економічне), а два начала (статус і клас). Індивіди, вважає Вебер, прагнуть утвердити в суспільстві свої позиції, зміцнити свій соціальний статус. У тих випадках, коли таке зміцнення пов'язано з реалізацією економічних інтересів, як у розвинених в економічному відношенні суспільствах, формуються класові інтереси. Однак свідомість індивідів може бути і не пов'язана безпосередньо з класовими цінностями. Люди нерідко усвідомлюють себе як частина не тільки класової, скільки етнічної, станової чи релігійної спільності. Ці міркування принципово важливі для розуміння механізму мотивації участі в політиці. В різних спільностях Вебер вважає, що індивіди активно практикують політичну діяльність, якщо зачеплені їх фундаментальні цінності. Економічні інтереси вступають у цьому випадку в нерозв'язне протиріччя з цінностями. Виникає небезпека неорганізованого, неінституціоналізованого залучення людей у політику, загрожує непередбачуваними для суспільства наслідками [5].

Висновок. Отже, соціальна диференціація це процес і стан поділення певної соціальної цілісності на складові частини чи елементи. До найважливіших вимірів соціальної диференціації належать: поділ праці, професійна спеціалізація, соціально-статусне розшарування, розрізнення інтересів, соціокультурні відмінності. Вебер розглядав соціальну диференціацію як наслідок процесу раціоналізації цінностей норм і відносин в різних сферах функціонування суспільства та його відносин з державою.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр Академія, 2000. 864 с.
2. Проблеми дефініції і генезису міста у науковій спадщині М.Вебера URL:<http://history.org.ua/LiberUA/Book/11/2.pdf>
3. Макс Вебер та його соціологічна модель суспільства URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12663>.
4. Історія соціології(у 2-х кн.) [Електронний ресурс]: навчальний посібник/ О.А.Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. К.: КНЕУ, 2017. 166 с. URL:https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/Rakhmanov_istor.pdf

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ І ЕКОНОМІКИ

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження політичної влади і економіки та проблем їх співвідношення зумовлена тим, що перехід від однієї суспільно-політичної системи до іншої пов'язаний з певними кризовими явищами в економіці, тому важливим завданням в цих умовах є пошук оптимальних політичних рішень економічних проблем.

Економіка і політика є двома підсистемами єдиної суспільної системи. За загальним законом системності вони є взаємопов'язаними, і в той же час відносно самостійними. Вони відносно самостійні оскільки підкоряються своїм особливим законам розвитку. В той же час вони взаємопов'язані, оскільки є предметом інтересів одних і тих самих людей і соціальних груп – реалізація цих інтересів (перш за все матеріальних) відбувається через відповідну форму взаємодії, розподілу і перерозподілу економічної і політичної влади. Взаємообумовленість політики і економіки на рівні систем є предметом соціології. Для політології важливі перш за все взаємостосунки суб'єктів політичної та економічної влади, а також між суб'єктами політичної влади з приводу економіки [1].

Економічна і політична влада розрізняються за сферою своєї дії і за механізмом здійснення. Політична влада означає підкорення і примушення людей до виконання певних законів, приписів, норм суспільного і державного життя за допомогою політичного (державного) авторитету і сили. Економічна влада є регулюванням взаємостосунків між людьми з приводу виробництва, обміну та розподілу матеріальних благ, в основі якого – власність на засоби виробництва. Суб'єктами економічної влади є власники, тобто окремі особи, або трудові колективи, групи співвласників, а також держава та інші політичні або громадські організації. Взаємозв'язок і самостійність економіки і політики проявляється вже в тому, що суб'єкти економічної і суб'єкти політичної влади можуть як співпадати, так і існувати окремо.

Економіка є найважливішим об'єктом політичної діяльності. З одного боку – як основа політичної влади, в розумінні її економічної могутності (це стосується будь-якої держави, незалежно від характеру втручання держави в економіку). З іншого боку – як основа авторитету політичної влади в розумінні успішної економічної політики. Таким чином, економічна політика є одним з головних напрямків діяльності держави, і, одночасно, одним з головних предметів у програмах політичних партій. Втім, політична влада завжди була засобом економічного збагачення – держав, суспільних груп або окремих осіб. Використання політичної влади в особистих або групових матеріальних інтересах називається корупцією (з лат. *corruptio* – підкуп). Це не тільки хабарництво державних службовців і політиків, вона може виявлятися також у проведенні економічної політики у власних інтересах, використанні державних ресурсів в особистих цілях, прямому грабунку державних коштів або цінностей [1].

У сучасному світі на співвідношення політичної влади і економіку великий вплив несе глобалізація, тим самим виокремлюють дві позиції [2]. Перша полягає у твердженні, що глобалізація послаблює національну державу. Більшість людей сьогодні живуть у країнах, чий суверенітет визначається та регулюється нормами світової міжнародної системи та організаціями глобальної капіталістичної економіки, тому державний суверенітет часто виявляється обмеженим. Друга позиція: глобалізація не послаблює державу, проте кидає їй виклик, змушує пристосовувати її політику до вимог глобальних ринків. В умовах глобалізації, зазначають вчені, політика спирається лише на власні сили в економічній сфері стає неможливою. Глобалізація економічної діяльності держав передбачає використання принципу вільної торгівлі, лібералізацію правової бази [2].

Висновок. У результаті дослідження проблеми взаємної залежності політики й економіки можна зробити висновок, що неправомірно розглядати економіку як самостійну сферу громадського життя, ізольовану від інших суспільних явищ, тому що економіка і політика знаходяться в нерозривній єдності, постійній взаємодії і взаємозалежності. Політична влада у більшості випадків опосередковано впливає на економічний стан у державі, однак вона безпосередньо впливає на дії економічної влади держави, яка в свою чергу, безпосередньо втручається в економічне життя держави.

Список використаних джерел

1. Стулова І.М. Економіка і політика: можливі напрямки дослідження взаємозв'язків. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-79.html>
2. Шергін С. О. Політологічний дискурс глобалізації. Глобалізація і глобальне управління: історичний, соціальний та політологічний виміри: матеріали міжвидом. наук.-практ. конф. / відп. ред. С. О. Шергін. Київ: Центр вільної преси, 2009. С. 27–30. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/05/5.pdf>

ЕКСТРЕМІЗМ: СУЧАСНА ІДЕОЛОГІЯ І ПРАКТИКА

Актуальність дослідження: Підвищена увага до екстремізму та його теоретичне осмислення у сучасних умовах обумовлене, насамперед, актуалізацією його проявів. Дослідження екстремізму як соціального явища і правової категорії розпочалось в Україні порівняно недавно, хоча екстремізм як явище відомий давно. Проблема екстремізму є надзвичайно актуальною для світового співтовариства, але разом з тим констатується явно недостатній рівень наукової розробленості цієї проблеми. Ефективна протидія цьому явищу передбачає не лише розробку теоретичної концепції екстремізму, а й наявність законодавчого забезпечення протидії таким злочинам.

На сьогодні існує багато визначень слова «екстремізм». Найбільш закріплене є таке: екстремізм – схильність до крайніх поглядів і дій, переважно в політиці. Слід зазначити, що найчастіше екстремізм виникає в умовах економічної і соціальної кризи, розвитку конфліктної ситуації. Сприятливим підґрунтям для екстремізму є порушення демократичних прав і свобод, руйнування уставлених моральних цінностей, слабкий контроль держави за станом громадського порядку та громадської безпеки. Він являє собою багатогранне явище, яке здатне проявлятися в різних соціальних сферах і в різних формах. Екстремізм використовує для досягнення своїх цілей методи насильницького характеру, методи інформаційно-пропагандистського та психологічного впливу, а також організаційні методи. Правова природа та сутність феномену екстремізму серед вчених та фахівців чітко не визначені [1, ст. 239].

Як відомо, екстремізм поділяють на лівий і правий залежно від ідеологічного змісту його доктрин. Лівий екстремізм притаманний крайнім революційним течіям, для яких характерні максимально радикальні вимоги перетворення світу. Світогляд лівих екстремістів базується на постулатах анархізму, марксизму, лєнінізму, троцькізму та інших політичних доктрин революційного характеру. Своїм завданням ліворадикальні організації проголошують боротьбу з існуючими політичними режимами, ліквідацію експлуатації або навіть знищення держави. Правий екстремізм поширює не лише ідеологію класової боротьби, а й ідеї боротьби між расами, націями, культурами та цивілізаціями. Формами правого екстремізму є правий популізм, ультраконсерватизм, фашизм, релігійний фундаменталізм. Як правий, так і лівий екстремізм вдається до недемократичних способів розв'язання суспільних проблем, заперечення ідейного і політичного плюралізму, нав'язування всім однієї позиції, крайніх, надзвичайних заходів, аж до терористичних актів і спроб державного перевороту, що дестабілізує суспільство і гальмує його розвиток. Прихід екстремістських сил до влади найчастіше призводить до утвердження диктаторських, тоталітарних політичних режимів [2, ст. 23].

Залежно від об'єкта екстремістської діяльності можна виділити такі різновиди екстремізму: політичний, релігійний, націоналістичний (етнічний або націонал-екстремізм), екологічний. Найчастіше зустрічається екстремізм саме на релігійній основі.

Релігійний екстремізм – це релігійно мотивована діяльність, що направлена на зміну державного устрою та захват влади насильницьким шляхом, порушення суверенітету та територіальної цілісності держави, а також заохочення релігійної ворожнечі та ненависті для досягнення цієї мети. Крайньою формою діяльності екстремістів є тероризм. Терористичні акти стали невід'ємною частиною життя ісламського суспільства, що спричинило розростання екстремізму, фундаменталізму та тероризму [3, ст. 86]. Терористичні угруповання, що мають релігійне підґрунтя намагаються створити глобальний проект, альтернативний західному. В свою чергу це призведе до втягнення Заходу в протистояння між двома ідеологіями, що є суперниками в ісламському світі. Прихильники першої – вірять в те, що іслам може існувати поряд зі світською демократією та основними цивільними свободами. Що стосується прихильників другої, то вони відстоюють ідею створення Великої ісламської держави (Халіфату), тим самим замінивши нею вже існуючу світову систему. Серед найбільш небезпечних терористичних угруповань можна зазначити такі, як «Аль-Каїда», «ДІЛ», «ХАМАС», «Хезболла» тощо [3, ст. 87].

Також один із найвідоміших проявів екстремізму є саме на політичній основі. Зокрема політичний екстремізм – це ідеологізована, організована, деструктивна і систематична політична діяльність як окремих осіб, так і партій, суспільних рухів, держав, міжнародних організацій, що суперечить офіційно проголошеному курсу країни та чинному законодавству, або навіть загрожує виживанню цілих спільнот чи всієї людської цивілізації.

Зазвичай об'єктом політичного екстремізму є існуючий державний лад, окремі особи або політичні партії, а також найважливіші системи життєзабезпечення суспільства. Політичний екстремізм ставить собі за мету захоплення влади, докорінну зміну державного ладу шляхом знищення існуючих державних структур, встановлення диктатури тоталітарного порядку лівого або правого гатунку. При цьому застосовуються будь-які засоби аж до фізичного знищення противника. Цей різновид екстремізму набув поширення в країнах, які перебувають на стадії активного державного будівництва [2, ст. 24].

Висновок. Нині екстремізм присутній в усіх сферах суспільного життя, він чинить деструктивний вплив на розвиток суспільства, перешкоджає встановленню громадянської злагоди, втіленню в життя конкретної державної політики, у тому числі й проведенню соціально-економічних перетворень. Повністю подолати екстремізм неможливо, оскільки у суспільстві завжди будуть існувати суперечності, які його викликають. Однак необхідно протидіяти екстремізму, тим самим зменшити його прояви та мінімізувати наслідки. Для цього потрібні координовані заходи соціально-економічного, політичного, правового та ідеологічного характеру, спрямовані на подолання суперечностей у суспільстві та досягнення злагоди.

Список використаних джерел

1. Тодосієнко А.О Окремі наукові підходи щодо поняття та сутності екстремізму. Наука і правоохорона : Зб. наук. пр. – Київ: Юридична література, 2015. с. 239- 241.
2. Тимошенко В.І. Політико-правова характеристика екстремізму. Юридична наука. Київ: НАВС, 2017. с. 22-24.
3. Бауїлов Ш.І. Ісламський екстремізм та міжнародний тероризм як загроза для сучасного світу. Вісник українсько-туркменського культурно-освітнього центру, Умань. 2017. Вип. 1, Ч. II. с. 194 .

ІНФОРМАЦІЙНІ ВПЛИВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Актуальність дослідження: в теперішній час соціальні мережі стали значною частиною життєдіяльності людей. Молодь проводить в соціальних мережах весь свій вільний час. Тому соціальні мережі стали платформою для політичної пропаганди і передвиборної агітації. Президентські та парламентські вибори довели, що ігнорувати соцмережі як частину реальності не варто. Тож передвиборча кампанія штовхнула українських політиків у гру. Навмисне чи ні, головні претенденти на місця у Верховній Раді стали предметом жвавих обговорень у Facebook, Instagram та Twitter.

Мета: дослідити і показати наскільки соціальні мережі впливають на політичний світогляд молодих людей.

Предмет дослідження: найпопулярніші соціальні мережі, пропаганду в них.

Завдання дослідження: привести приклади як в тій чи іншій соціальній мережі працюють інформаційні впливи на суспільство.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, особливо мережі Інтернет, людина стає все більш залежною від інформації, яка її оточує. І соціальні мережі, в яких людина проводить більшу частину свого часу, стають ідеальним інструментарієм впливу на свідомість населення та ведення інформаційних війн. За рахунок психологічних факторів (явищ «спіралі мовчання»; стадного інстинкту; цілковитої довіри опублікованій інформації; присутність лідерів думок; прагнення самореалізації чи заміни реальності), які впливають на поведінку людини в мережі, а також використання моделей впливу (модель мережових атак, модель із залученням користувачів-волонтерів, модель тотального блокування), соціальні мережі стають платформою для поширення політичних ідей, ідеологій та здійснення «кольорових революцій». Проте соціальні мережі відіграють і позитивну роль, особливо для встановлення громадянського суспільства та безперешкодного поширення інформації. Позитивний чи негативний вплив, перш за все, залежить від мети використання інструментарію соціальних мереж. Хто у соцмережах задає тон виборам? Політики, які намагалися стати ближчими до народу хоча б онлайн, чи самі українці, які їх критикували або ж схвалювали? Чи був за ними слід російської пропаганди і наскільки видимий? Пошук цих відповідей спонукав нас до дослідження даних із найбільш популярних соцмереж в Україні. Аби зрозуміти взаємозв'язок поведінки користувачів Facebook, Instagram та Twitter та із результатами виборів, аналітики «Інтер'ююз-Україна» проаналізували тисячі політичних постів. Перемога Володимира Зеленського підтверджує: освоєння соціальних медіа та їх особливостей – один із вирішальних факторів політичного успіху сьогодні. На противагу Facebook та VK, саме в Instagram ми зафіксували найбільший відсоток позитивних та нейтральних постів. Одна із причин – такий контент генерують численні Зе-акаунти та фан-сторінки. Поки інші партії намагалися наздогнати втрачене у цій соцмережі з початком передвиборчої кампанії до парламенту, «Слуга народу» (СН) була далеко попереду. Повністю опанувавши соцмережу із репутацією платформи про «несерйозне», ця партія зі швидкістю світла упакувала політику в інста-формати. Хештеги Зеленського та його команди використовували навіть у дописах про «Європейську Солідарність», «Батьківщину» та «Голос». Політсила Вакарчука пізно заявила про себе, але те, що вона пройшла до парламенту, підкреслює нашу тезу: масштабне залучення соцмереж може бути чи не вирішальною частиною електоральної стратегії. Сьогодні соціальні медіа є також політичним інструментом. Ті, хто недооцінив цю зброю, залишилися позаду. Український сегмент російської платформи «Вконтакте» – сприятливе середовище для жорсткої мови ненависті щодо України, її політики, суспільства, культури і т.д. Однак проросійська риторика різнилась від автора до автора й не має чіткої лінії. Точкою дотику для більшості постів є меседжі про те, що Україна залежна від США, її економіка в занепаді, а люди – «нетямущі». Facebook та Instagram також не застраховані від російської пропаганди. Проте в українському сегменті цих соцмереж домінує українська риторика. Там кремлівські наративи зрідка ледь підіймалися у топ про українські вибори або парламент. Аналізуючи основні методи, які використовуються в соціальних мережах, варто згадати думку Г. Почепцова, який наголошує на тому, що сьогодні інформаційні війни, перш за все, ведуться за допомогою інтелектуального інструментарію, а соціальні мережі є безпосереднім середовищем для їх використання. Також він відзначає створення нового методу впливу на громадську думку, що отримав назву мікротаргетингу і полягає у публікації персоналізованих повідомлень на рівні окремої людини для привернення її уваги та завоювання прихильності [1].

Соціальні мережі помітно впливають на взаємодію державної влади і суспільства. Вони все частіше стають своєрідними посередниками між владою та громадянами через офіційні сторінки політиків та центральних органів, на яких активно пропагуються основні позиції влади. Саме представленість політиків у мережі позитивно впливає на створення їхнього іміджу в очах виборців, адже «ближчі до народу», вони видаються більш чесними та людяними. Проте читаючи новини та повідомлення від представників владних структур, слід враховувати те, що більшість повідомлень спрямовані не поінформувати користувача, а вплинути на нього. Аналізуючи соціальні мережі в контексті інформаційних війн, слід приділити увагу психологічним явищам, які роблять мережі такими привабливими для здійснення інформаційно-психологічного впливу на користувачів. Зокрема, доцільно виділити такі: явище «Спіраль мовчання» (за Е. Ноель-Нойман); стадний інстинкт у соціальних мережах; довіра всьому опублікованому в мережі; присутність лідерів думок; прагнення самореалізації чи заміни реальності.

Висновок: в наш час важко уявити життя без соціальних мереж. Щодня все більше і більше людей з'являються в різних соціальних мережах. Охоплюючи значну і різносторонню аудиторію, соціальні мережі перетворюються на інструментарій ведення інформаційних війн та здійснення впливу на громадськість. Також слід наголосити на певних позитивних наслідках функціонування мереж у державній сфері. Перш за все, соціальні мережі можуть істотно підвищити ефективність механізмів громадської самоорганізації – тобто сприяти виникненню «громадянського суспільства». У той же час не можна не відзначити негативні моменти впливу соціальних мереж на свідомість людини. Користувач комп'ютера схильний до адикції, тобто залежності від соціальних мереж та Інтернету загалом, адже при використанні мережі він знаходиться в зміненому стані свідомості. Соціальні мережі можуть колосально впливати на політичний світогляд людей, а користуючись певними методами можна переконати користувача у будь-чому.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13303>.
2. Сибираков С.О. Комунікативні практики у державному правлінні в контексті розвитку інформаційного суспільства. Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. Х.: Вид-во «ДокНауКДержУпр», 2010. № 3-4. С. 112-119.
3. Додаткові політологічні ресурси комп'ютерної мережі URL: (<https://www.youtube.com/channel/UC0FLTGTsw0quy0N48MmKivQ>).

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність проблеми. У сучасному світі мережа Інтернет становить собою абсолютно нову комунікативну середу зі своїми специфічними особливостями. Ступінь розвитку, популярності та поширеності Інтернету дозволяє говорити про значущість цього каналу комунікації. Активно проникаючи до політичної сфери, нові інформаційно-комунікаційні технології можуть якісно змінити «старі» уявлення, настанови, стереотипи і моделі взаємовідносин між політичними інститутами і індивідами.

Мета статті: визначити яку роль відіграють соціальні мережі в процесі політичної комунікації за сучасних умов розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу.

Під соціальною мережею ми будемо розуміти інтерактивний багатокористувачський веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі. Сайт становить собою автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом. До них належать і тематичні форуми, особливо галузеві, які активно розвиваються останнім часом. Зв'язок здійснюється за допомогою веб-сервісу внутрішньої пошти або миттєвого обміну повідомленнями[1]. В. Сазонов під соціальною мережею розуміє безліч акторів (агентів), які можуть вступати в соціальну взаємодію один з одним [2].

Появившись не так давно, соціальні мережі активно ввійшли в життя суспільства, в усі його сфери: у політиці (вони розглядаються як значущі транснаціональні політичні актори), в економіці (як потужний і ефективний канал комунікації між брендами і споживачами), у релігії (посилаючи діалог усередині конфесій і між ними), у культурі (роблячи майданчики культурного обміну набагато більш доступними, а у сфері дозволяючи вони завоювали лідируюче становище) і в першу чергу у сфері повсякденного спілкування, пронизуючи весь соціальний простір життя суспільства, особливо у великих містах і серед молоді. Вони стають найважливішим соціальним інструментом [3].

Соціальні мережі виконують одну з найважливіших для соціуму функцій – комунікативну. Прагнення до спілкування консолідує широку аудиторію на певному ресурсі. У зв'язку з великим обсягом залучених користувачів можна вважати цю середу досить потужним інструментом для того, щоб мати за мету інтереси[4]. У даний час соціальні мережі набагато більшою мірою, ніж традиційні ЗМІ, визначають соціальний і політичний порядок денний, створюють новинні приводи, безконтрольно втручаються в повсякденне життя, роблячи його максимально транспарентним. Соціальні мережі, на відміну від невіртуальних медіа, відзначає відносна свобода слова, свобода у висловленні своєї точки зору практично з будь-якого питання. При цьому ні влада, ані суспільство не виробило дієвих механізмів контролю за таким втручанням. У результаті багато громадських інститутів стають украй вразливими [3].

Соціальні мережі можна назвати своєрідним «віртуальним дзеркалом життя», в якому знаходять відображення як зловідомні проблеми, що хвилюють суспільство, так і думки та оцінки самого суспільства в контексті актуальної проблематики[1]. М. Кастельс, аналізуючи зміни в традиційному суспільстві, виділяє сучасні інформаційно-комунікаційні технології як один із найбільш значущих чинників у створенні нового суспільного укладу. Так, на його думку, посилення мережі нових засобів інформації приводить до того, що лідерство стає персоналізованим, а шлях до влади лежить через створення віртуального іміджу. Таким чином, сучасні інформаційні технології приводять до активного розвитку нових форм політичної комунікації, у тому числі в онлайн-просторі [2].

Розвиток політичної інтернет-комунікації можна умовно розділити на два етапи. Перший етап – інформаційний. Сутність його полягає в проникненні і зберіганні в мережі політичної інформації. У першу чергу це новинні стрічки, електронні засоби масової комунікації, сайти політичних партій і громадських організацій, окремих політичних лідерів, а також безпосередньо електронні видання аналітичних і дослідницьких організацій. Другий етап пов'язаний з медіатизацією політики, спробою використання Інтернету як інструменту політичних і пар-технологій. Широкий набір форм і методів політичної комунікації в мережі спрямовані на більш динамічний вплив на свідомість і поведінку аудиторії в мережі Інтернет у порівнянні з іншими засобами масової інформації. Вагомим аргументом на користь цього твердження може служити те, що традиційні засоби масової інформації працюють переважно в режимі інформаційного монологу (односторонньої комунікації), за допомогою якого відповідні структури впливають на адресата і підтримують контроль над підвладними суб'єктами.

Політика неминуче приходить туди, де є будь-яка масова аудиторія. У сучасних реаліях неможливо перемогти в боротьбі за владу, не маючи доступу до традиційних (електронних і друкованих) ЗМІ. Однак досвід виборчих кампаній показує, що є новий спосіб впливати на електорат через мережу Інтернет. Цей спосіб має низку переваг, головними серед яких є легкість і практична миттєвість опублікування будь-якої інформації, відсутність просторово-часових меж взаємодії, можливість формувати навколо теми або проблеми групу однодумців і швидкий зв'язок для моніторингу ситуації. Питома вага віртуальної інформаційної складової в політиці сьогодні має стійку тенденцію до зростання [2].

Останнім часом слідом за світовими лідерами дедалі більша кількість українських політиків і чиновників, розуміючи, що соціальні мережі є потужним важелем, здатним вплинути на політичні процеси в суспільстві, почали активно створювати акаунти в соціальних мережах. Все це робиться з певною метою, щоб продемонструвати свою включеність у процес віртуальної соціалізації, а також з метою самопіару як політичного діяча, що і є однією з проблем ефективного використання соціальних мереж [1]. Вже давно традиційні ЗМІ черпають новини з блогосфери і соціальних мереж [3]. У сучасних умовах віртуальна політика прийшла до принципово нового етапу. Йдеться про створення віртуальних політичних структур. Вони будуть відрізнятися від будь-яких раніше існуючих об'єднань, організацій, рухів. Інтернет давно поставив на порядок денний питання про об'єднання людей по самих різних ознаках: за політичними переконаннями, інтересами, спільними проблемами[4].

Висновки: Інтернет як засіб політичної комунікації ще не до кінця освоєний, але має великий потенціал. Політичні комунікації в мережі потрібно вдосконалити і розвинути, щоб політичні ресурси могли відповідати вимогам і настроям цільової аудиторії, пропонуючи нові комунікаційні рішення і способи зворотного зв'язку. Адже не виявляючи активності, можна втратити один із важливих каналів комунікації і значну частину своїх прихильників. Подальші дослідження в цьому проблемному полі доцільно проводити в напрямі ефективності використання соціальних мереж для досягнення політичних цілей та застосування інтернет-технології як інструменту маніпуляційних технологій.

Список використаних джерел

1. Павленко, В.В. Роль сучасних соціальних мереж в соціальних і політичних технологіях. URL: <http://hsjournal.org/wp-content/uploads/2012/11/pavlenko.pdf>
2. Блоги як інструмент політичного спілкування. Політична аналітика. URL: <http://www.politicalmind.ru/minsos-58-1>
3. Ефімова, І.Н., Маковійчук, А.В. Соціальні мережі як новий механізм формування іміджу суб'єктів політичної діяльності. URL: <http://izvestia.asu.ru/2012/4-1/pols/TheNewsOfASU-2012-4-1-pols-05.pdf>
4. Володенков, С. Нові комунікаційні технології в сучасному політичному управлінні: загрози і виклики. URL: <http://www.slideshare.net/svvgold/ss-7394445>

ПОЛІТИЧНИЙ ТЕРОРИЗМ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. Однією із давніх і в той самий час завжди актуальних дискусій політології є проблема поєднання інтересів суспільства та влади. В останні роки політичний тероризм набув якісно нових рис і до теперішнього часу трансформувалася в одну з найбільш глобальних проблем сучасності. На сьогоднішній день, жодна держава в світі, навіть найсильніша в політико-економічному і військово-технічному відношенні, не може вважатися абсолютно невразливою в цьому питанні, про що свідчать трагічні події останніх десятиліть.

Мета дослідження - проведення ґрунтовного політологічного аналізу форм взаємодії суспільства і влади; визначення причин появи політичного тероризму у сучасному світі.

Об'єкт дослідження - характерні особливості цього соціально-політичного явища на сучасному етапі, його основні тенденції і напрямки.

Предмет дослідження - визначення політичного тероризму як однієї із найбільших загроз для безпеки сучасного світу.

Завдання: дослідити сутність політичного тероризму та розглянути особливості його трактування в сучасній науці; проаналізувати роль політичного тероризму у формуванні держави; виявити шляхи боротьби з тероризмом у сучасному світі.

Тероризм сьогоднішнього дня доволі складно охарактеризувати однозначно, настільки це багатопланове і складне явище. Насамперед, терор (тероризм) – це насильницькі дії (переслідування, руйнування, захоплення заручників, вбивство та ін.) з метою залякування, придушення політичних супротивників, конкурентів, нав'язування певної лінії поведінки. Має місце і наступне трактування, яке розуміє під терором – політику залякування, придушення політичних супротивників насильницькими заходами, а тероризм розглядаючи як «політику і практику терору» [1,с.320]. Найбільш відповідним сучасним реаліям є протиставлення цих явищ: «Терор – це політика репресій з боку держави, що спирається на міць своїх інститутів»; «Тероризм – це насильство, яке здійснюється з боку політичних угруповань. Зброя терору – репресії, зброя тероризму – терористичний акт» [2,с.446].

Нині тероризм перетворився на один із методів політичної боротьби, який використовують у крайніх випадках задля досягнення політичних цілей у різних кризових ситуаціях. Причинами використання тероризму часто є гострі протистояння, пов'язані зі соціальною несправедливістю, націоналістичними, релігійними та територіальними суперечностями, застоєм суспільства тощо. До нього вдаються тоді, коли не бачать іншого шляху або в зв'язку з відсутністю інших ресурсів боротьби, або прагнуть радикально змінити поведінку людей, залякавши їх актами терору.

Все більш помітними стають терористичні групи, атаки на суспільство яких, майже не зв'язуються з глобальними змінами політичного ладу в країні. Все частіше методи терору використовуються різними групами людей в якості превентивного заходу загрози, коли хочуть добитися цілком певних, конкретних поступків або дій від влади. За допомогою застосування терористичних методів ці групи намагаються також змінити курс політичного життя країни або дискредитувати уряд і його окремих представників.

Важливе значення для теорії і соціальної практики існування феномену політичного тероризму має розгляд політичного екстремізму, допустимість насильницьких способів під час вирішення соціальних проблем. Традиційна для нашої ментальності терпимість до насильства, його постійна присутність у всіх формах суспільних взаємозв'язків, особливо в політиці, доповнюється правовим нігілізмом, який дає змогу легітимізувати свавілля у потрібному для певних соціальних груп напрямі, доводити його до стадії беззаконня під екстремістськими лозунгами. У наукових колах сьогодні ще недостатньо висвітлена й опрацьована доволі актуальна проблема – проблема зв'язку екстремістського світогляду з терористичною діяльністю. Якщо найчастіше політичний екстремізм розуміється як конкретні цільові ідеї, то політичний тероризм потрібно розуміти, як діяння стосовно досягнення цих ідей. Але самі по собі ці ідеї не виникають – необхідні суперечності в суспільстві, у політиці, оскільки далеко не усі таку ідеологію визнають єдино правильною [2,с.41-42].

Найважливіша тенденція сучасного тероризму пов'язана з переходом від здійснення окремих терористичних актів до масштабних акцій. Ця особливість проявляється в тому, що, як правило, нападу піддаються не конкретні особи (наприклад, глави держав або лідери політичних партій), а міста масового скупчення людей. В окремих випадках ця тенденція може набувати рис «диверсійно-терористичної війни», що проявляється у використанні методів інформаційно-психологічного впливу на громадян з метою створення атмосфери загального страху, нагнітання паніки, збудження антиурядових настроїв для успішної боротьби за політичну владу.

Тероризм – явище як політичне, так і психологічне. Терористи здатні найсерйознішим чином змінити суспільну атмосферу, посягти страх, невпевненість, недовіру до інститутів влади. Їх можна і потрібно знешкоджувати і карати, але перемогти тероризм як явище можна тільки тоді, коли в суспільстві створиться така атмосфера, що все, в тому числі і самі терористи, зрозуміють, що навіть для тих, хто розділяє їх політичні і релігійні погляди, вони, в кращому випадку, є небезпечними божевільними. Боротися з терористами повинна держава, але перемогти їх може тільки суспільство.

Висновок. Отже, у сучасному єдиному світовому просторі протистоять типи світоглядів, які є складовою ментальності різних народів, різних регіонів, різних віросповідань. І доки людство не сформує світоглядну парадигму розуміння і терпимості, існуватиме постійна передумова для виникнення суперечностей. Політичний тероризм є особливим видом терористичної діяльності, що претендує на моральну мотивацію і моральне виправдання. Сьогоднішні реалії такі, що проблема дослідження феномену політичного тероризму існує насамперед за умов відсутності його однозначного розуміння, немає чітких критеріїв ідентифікації суспільно-небезпечних акцій, що визнаються як терористичні. Суспільство повинно проводити виважену політику щодо боротьби з міжнародним тероризмом загалом та політичним, зокрема, розробивши чіткі стандарти міжнародного співробітництва щодо вирішення цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Політологічний словник-довідник / під ред. Погорілого Д.Є. Ростов н/Д: ТОВ «Наука-Спектр», 2008. С. 320.
2. Сучасний тероризм: Аналіз основних напрямків. Мінськ: Харвест, 2000. С. 446.

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Актуальність теми дослідження. Підвищений інтерес науковців до проблематики іміджу політичного лідера пов'язаний, перш за все, з розвитком інституту виборів та появою на політичному олімпі представників нової генерації, котрі прагнуть відобразити прагнення значної частини суспільства і тим самим забезпечити симпатії до власної персони. Про це яскраво свідчать політичні зміни, які відбулись у нашому електораті протягом останніх виборів президента.

Мета дослідження:

- розкрити зміст поняття «політичний імідж»
- деталізувати сутність актуальних політтехнологій формування іміджу політичного лідера.

Об'єкт дослідження: процес формування іміджів політичних лідерів у сучасній Україні; останні вибори президента.

Виклад матеріалу. Становлення демократичної політичної системи в Україні, модернізаційні процеси в економічній, політичній, соціальних сферах життя сучасного українського суспільства роблять доцільним формування інституту ефективного політичного лідерства. Це поняття посідає провідне місце у всьому комплексі політичного знання, оскільки воно безпосередньо пов'язане із характером і якістю політичних еліт, політичної влади, конкретним способом її легітимації та здійснення у нашій країні [1, с. 338].

Політичний імідж - образ суб'єкта політики, який цілеспрямовано формується пропагандою, модою, забобонами, традиціями з метою стимулювання необхідних реакцій на нього, здійснення емоційно-психологічного впливу на певних осіб. Поняття «імідж» у свою чергу дало ім'я науці «іміджологія». Вона вивчає проблеми формування і створення у масовій свідомості образів суспільних інститутів (держави, політичних партій, організацій, установ) та окремих політичних лідерів, розробляє сукупність прийомів, технологій і засобів формування у масовій свідомості відповідних образів реальних суб'єктів політики. Тобто у центрі уваги іміджології і є створення іміджу політичного лідера. У свою чергу цілеспрямованим конструюванням образу-уявлення про політичні суб'єкти займаються іміджмейкери, які за короткий проміжок часу здатні «привести» того чи іншого кандидата на виборну посаду [2, с. 52].

У науковій літературі мають місце ряд способів, які можна використати для формування іміджу і які здатні забезпечити політичному лідеру підтримку електорату і перемогу на виборах. 1. Декларація причетності. Даний спосіб є ефективним коли статус певної особи, партії чи організації досить великий і має значний вплив на свідомість людей. У такому випадку особистісні характеристики іміджу кандидата відходять на другий план. В умовах, коли існує обмежена інформація про особисті якості кандидата, власне приналежність до певної політсили, є детермінуючим чинником електорального вибору. У різні періоди, це була «Наша Україна - Народна Самооборона», Об'єднання «Самопоміч», партія Петра Порошенка «Європейська Солідарність». 2. Створення міжособистісного контрасту кандидатів. Цей спосіб заснований на порівнянні особистісних характеристик кандидатів, їх професійних статусів, віку, зовнішності, статі, освіти тощо. Основне завдання міжособистісного контрасту полягає в порівнянні за найбільш вигідними для того чи іншого кандидата параметрами. Під час президентських виборів 2019 р., лідерами виборчих змагань були В. Зеленський і П. Порошенко, і власне, В. Зеленський був уособленням якісно нового лідера держави - «ідеальний кандидат», на якого так довго чекав народ. Неабияке значення відіграли акторські здібності Володимира Зеленського, які він проявив у ролі президента України Голобородька серіалу «Слуга народу». Зеленський позиціонує себе як цілеспрямований, харизматичний, розважливий та рішучий лідер. У свою чергу опозиційний кандидат у більшості нашого суспільства був уособленням недовіри до влади і традиційної бідності: за останні п'ять років правління П. Порошенка рівень доходів більшості українців у доларовому вираженні впав приблизно вдвічі [3]. 3. Створення ідеологічного контрасту. Даний метод подібний до попереднього. Відрізняється він тим, що побудований виключно на ідеологічних факторах (комунізм, антикомунізм, консерватизм, лібералізм тощо). Так, в Україні на початкових етапах незалежності виборча боротьба відбувалась саме на ідеологічних контрастах і це позначалося на депутатському корпусі всіх рівнів. 4. Ставка на базову проблему. Даний елемент полягає в тому, що кандидат повинен порушити суспільно важливу проблему і перетворити передвиборчу кампанію на своєрідний народний референдум. Під час президентських виборів 2014 р. рекламна кампанія А. Яценюка мала на меті донести до виборця основне гасло - «Врятувати країну» та позиціонувати його як сильну, вольову, впевнену у власних силах людину, яка справді врятує країну завдяки новій індустріалізації, продуктивному селу, здоровим освіченим людям та беззатній армії. В 2014 р. комунікативна стратегія П. Порошенка мала на меті донести до виборців основний меседж «Жити по-новому», і в умовах політичної кризи та прагненні пересічних громадян до кардинальних змін в системі влади використовувались певні психологічні операції з поєднанням технології демонстрації власних можливостей задля формування громадської думки щодо доцільності голосування за П. Порошенка, який позиціонувався як єдиний кандидат від демократичних сил [4, с. 319].

Висновок. Оскільки створення іміджу має на меті, перш за все, оперування масовою свідомістю, то саме від добре продуманих та спланованих способів впровадження потрібного образу у свідомість, залежать можливості отримати електоральні симпатії. Тому без цілеспрямованої роботи кандидата на виборну посаду над створенням його позитивного образу із залученням фахівців із різних сфер (психологів, соціологів, політологів, іміджмейкерів) йому годі й сподіватися на перемогу.

Список використаних джерел

1. Молчанов К. Маркетингова специфіка формування іміджу політичного лідера. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. К., 2013. Випуск 73. 2013. С. 338-340.
2. Почепцов Г.Г. Професія іміджмейкера : 2-е вид., випр. і доп. СПб: Алетей, 2001. 256с.
3. Чому Порошенко програв вибори? П'ять причин. *BBC* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48014448> (дата звернення 21.04.2021)
4. Мадрига Т. Б. Імідж політичного лідера: теоретичні і практичні аспекти. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. К., 2016. Випуск 109. 2016. С. 316-320.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РЕЛІГІЇ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Взаємодія політики і релігії на різних етапах історії зумовлена спільністю багатьох сторін їх існування та функціонування. Політика і релігія мають справу з великими масами людей, спрямовані на все суспільство, всі соціальні спільності. Політика і релігія неминуче перехрещуються. Політика і релігія - частини політичної надбудови суспільства, займають різноманітне місце: політика, як і право, найбільш близька до економічного базису, релігія, навпаки, найбільш віддалена, стоїть далі від матеріального життя.

Основною сферою зв'язку і взаємодії політики та релігії виступають держава і її відносини з церквою: залежність церкви від держави, законів, що видаються і які регулюють економічне і правове становище церкви, можливість її участі в житті суспільства та держави. Постійно виникають суперечності між державою - суб'єктом політичної влади, і церквою - соціальним інститутом, що претендує на участь у вирішенні політичних проблем, на право оцінки внутрішньої і зовнішньої політики держави, на здійснення політичного і морального впливу на віруючих, на масову свідомість. Природно, релігія і церква мають ясно виражену соціально-політичну функцію і тому, поряд з компенсаторною, регуляторною, світоглядною, інтегруючою функціями, також є і політичні аспекти. Виконуючи такі функції, церква впливає на політику державної влади, політичні установи, політичну організацію суспільства; церква політично впливає на віруючих (частково і невіруючих) багатьма каналами: через священні книги (Біблія, Коран, Талмуд та ін.), де викладені прозорі політичні настанови щодо відносин між багатими і бідними, щодо ставлення до державної влади, до її глав - царів та інших монархів, щодо ставлення до насильства, до війни і миру та інше; через церковні проповіді священники по-своєму тлумачать священні книги у світлі політики церкви і умов сучасності. За допомогою розгалуженого ідеологічного апарату церква здійснює вплив на широкі маси віруючих, формує їх релігійний світогляд. Здійснювані церквою періодичні видання, релігійна література, виступи по радіо та телебаченню, суспільно-політична діяльність церковних об'єднань, їх представництво в органах влади і місцевого самоврядування сприяють поширенню релігії, вірувань та обрядів. Церква постійно здійснює співробітництво з державними та суспільними організаціями, з політичними партіями, що виникли на релігійній основі.

В історії суспільства, як і на сучасному етапі, виникають і діють різноманітні типи взаємовідносин держави з церквою: реалізується пріоритет держави, її панівна роль у ставленні до церкви; реалізується пріоритет церкви у ставленні до держави. Панівна роль держави у ставленні до церкви характерна для всіх сучасних держав, окрім ісламських. Пріоритет же церкви у ставленні до держави притаманний лише деяким ісламським державам (Іран, Саудівська Аравія та ін.). В минулому пріоритет церкви в державі мав місце на деяких етапах папської влади в Римі, на ранніх стадіях після хрещення Київської Русі.

Пріоритет держави у ставленні до церкви по-різному визначає становище церкви в державі: державна церква і церква, відділена від держави. Державна церква є, по суті, зрощування церкви з державою, як це мало місце при царизмі, коли російська православна церква користувалася особливими правами і привілеями, будучи частиною державного апарату, «департаментом релігійних справ» і очолювалася царем через призначеного ним обер-прокурора священного синоду. Священний синод мав необмежену владу над церквою у всій її діяльності, позбавляючи церкву будь-якого самоврядування. Державною церквою є і протестантська - у Великобританії, очолювана англійської королевою і повністю залежна від урядових чиновників. Вищий орган церкви - генеральний синод підпорядкований парламенту; всі його рішення дійсні лише після утвердження їх королівською владою.

Церква, відділена від держави, існує в країнах, де немає державних церков, де всі церкви рівноправні та не дискримінуються. Держава завжди зацікавлена в політичній підтримці церкви, через посередництво якої може впливати на віруючих. Відсутність підтримки з боку церкви, навпаки, може завдати втрат керівництву країни, особливо в період виборчих кампаній, формування органів місцевого самоврядування. Правлячі верхи держави прагнуть використати релігію, її вплив, перетворити її в знаряддя своєї політики, нерідко протилежної інтересам віруючих.

Цю мету переслідує і керівництво Російської Федерації та України, і не без успіху, зустрічаючи відповідну позитивну реакцію з боку православної церкви.

Список використаних джерел

1. Громадська думка про релігію і Церкву в Україні: Соціологічне дослідження Центру Разумкова. Національна безпека і оборона. Український Центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. 2004. № 3 (51)
2. Халик Т. Християнство й мир у суспільстві. Людина і світ. 1998. № 7. С. 12-21.
3. Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред. А. М. Колодного. К., 2000. 570с.

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Ідея громадянського суспільства заснована на необхідності ефективного регулювання взаємовідносин людини з політичною владою, суспільства з державою. Будь-яка політична влада, особливо державна, якими б не були її соціальна природа і мотивація дій, має тенденцію до розширення своїх повноважень і встановлення тотального контролю над суспільством. Політична влада, як правило, здобувається і тримається в умовах відвертого конфлікту між суперниками. Політичних опонентів потрібно перемагати на виборчих дільницях, у законодавчих палатах, у ЗМІ, а іноді і на вулицях. Політичні конфлікти розгортаються навіть в окремих партійних або диктаторських політичних системах, де суперницькі фракції та адміністративні департаменти однієї і тієї ж політичної організації борються за позицію та владу. Звичайно, рівень конфлікту в політичній системі пов'язаний із структурою цієї системи та мірою, в якій вона протиставляє виборчі округи один одному.

Однією з особливостей громадянського суспільства в Україні можна назвати його нестабільність або непостійність, проте не в негативному розумінні цих слів. У більшості випадків вона проявляється у значній активізації громадських організацій в моменти соціальної напруги – наприклад, події під час Революції гідності.

Піднесення громадянської активності є одним з найбільших досягнень сьогоднішнього й доказом, що спростовує будь-які скептичні підходи та маніпулювання громадянською спроможністю і зрілістю українського суспільства. Подолано найголовніші проблеми, які стали основним детонатором Євромайдану 2013–2014 рр.: позбавлення громадян будь-якого впливу в суспільно-політичній реальності, безпідставна заборона протестних акцій, застосування позаправових і незаконних дій проти громадян представниками влади. 16 вересня 2014 р. Європейський Парламент синхронно з Верховною Радою України ратифікував Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Протягом нетривалого періоду Україні довелося пережити повалення корумпованого режиму, іноземне втручання та відторгнення частини території. Водночас відбулося перезавантаження влади та реформатування політичної системи, ініційовано процес очищення влади, що було однією з головних вимог Революції гідності. Важливим є те, що відносини держави з громадянами від відверто конфронтаційних форм поступово переходять до конструктивної взаємодії з органами державної влади, встановлення високої шкали вимог до їх діяльності.

На сьогодні частина території України окупована, тривають воєнні дії. Тим не менше у своїй більшості українське суспільство й державно-політична влада є консолідованими. Інтенсивна внутрішня інтеграція суспільства відбувається в умовах воєнних дій і потужного пропагандистського тиску ззовні, серйозних соціально-економічних проблем. Водночас громадянське суспільство вийшло на новий рівень суб'єктності, в стислі строки подолавши відстань від стану боротьби за своє існування до статусу активної суспільно-політичної сили. Отже, українське суспільство відтепер значно більше визначає вимоги до порядку денного для України. Разом з тим розгортання в Україні кризових процесів засвідчило значне відставання держави від потенційних можливостей та запитів організованої громадськості. У діяльності органів державної влади досі простежуються ознаки неготовності до ефективного й результативного функціонування в нових умовах, зокрема до врахування інтересів і потреб громадськості й ведення дієвого суспільного діалогу. Подолання неефективності державного управління, браку політичної волі, нехтування посадовими особами звітності й відповідальності перед суспільством залишаються нагальними завданнями для забезпечення безпечного розвитку суспільства й держави

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ І ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Актуальність теми. Політичний режим держави відображається в різних аспектах її функціонування, що безпосередньо проявляється у формі здійснення влади, функціонуванні політичних інститутів, характері взаємовідносин між владою і суспільством тощо. Доцільно відзначити, що регулювання взаємовідносин суспільства і держави визначається політичним режимом, що визначає рівень розвитку суспільно-політичних процесів та домінуючі засади політичної й правової свідомості в суспільстві [1, с. 12].

Розглядаючи державний устрій у співвідношенні з її політичним режимом, варто зауважити, що Україна є унітарною державою і це забезпечило збалансування інституційного, територіального та функціонального механізму організації влади та цілісність держави. Хоч унітаризм не допоміг в 2014 р. Україні зберегти мир та територіальну цілісність, проте це не доводить його неефективності у розв'язанні етнополітичних і етнотериторіальних суперечностей пострадянського періоду. Адже унітарна форма державного устрою сприяла зміцненню України як суверенної, незалежної держави майже чверть століття [5, с. 166].

Таким чином, актуальність теми зумовлена дослідженням співвідношень понять політичний режим і державний устрій в контексті визначення їх взаємообумовленості у практичному функціонуванні та розбіжностей у підходах до визначення вищезазначених понять.

Метою дослідження є обґрунтування понять політичний режим і державний устрій з метою встановлення їх співвідношення.

Об'єкт дослідження – процес дослідження понять політичний режим і державний устрій.

Предмет дослідження – теоретичні і прикладні засади дослідження понять політичний режим і державний устрій та встановлення їх співвідношення в контексті визначення спільного і взаємообумовленого та відмінного.

Завдання дослідження. Досліджуючи поняття «політичний режим» доцільно зазначити, що це одне з головних понять політичної науки. Це поняття застосовували ще в часи античності, але його сучасне розуміння пов'язане з Великою французькою революцією, коли виникло поняття «ancien régime» (старий порядок, старий режим), а в широкій науковий обіг він ввійшов після Другої світової війни. Проте до сьогодні не існує єдиного підходу до визначення «політичний режим» [3, с. 49].

Так, одне з найдавніших визначень політики тягнеться від часів Арістотеля та сьогодні представлена інституціональною школою політичного аналізу, розкриває суть цього поняття в контексті зв'язку з державною владою. Суверенний уряд, який реалізує контроль над людьми, що мешкають в межах визначеної території, розглядається в рамках цієї традиції як найбільш характерний критерій, який визначає політичну форму організації суспільного життя від інших, неполітичних організаційних форм та поведінок. Отже, політичне ототожнюється з діяльністю інститутів державної влади в контексті реалізації останньої. Проте такий підхід піддавався критиці представниками біхевіорального напрямку політичного аналізу, які виступили з тезою, що «державна» дефініція політики звужує поле зацікавлення політологів до формально-правових підстав діяльності державних інститутів, а тому необхідною є більш широка дефініція об'єкта політики [4].

Доцільно зазначити, що виділяють два підходи до визначення поняття «політичний режим». Перший підхід передбачає функціональну характеристику політичного режиму, який формує систему державних і недержавних політичних інститутів і організацій, що здійснюють соціально-політичне управління в суспільстві. Другий підхід – соціологічний, який будується на соціальних основах взаємодії держави, влади та громадянського суспільства, та визначає політичний режим як соціально-політичний механізм взаємодії керуючих і керованих, як «сукупність елементів ідеологічного, інституціонального і соціологічного порядку, які сприяють формуванню політичного управління країною у певний період її розвитку» [1, с.13].

Отже, політичний режим доцільно визначати як сукупність прийомів і методів здійснення політичної влади з метою встановлення соціально-політичного порядку на встановлених засадах взаємодії керуючих і керованих учасників.

Встановлюючи співвідношення таких понять як політичний режим і державний устрій важливо зазначити, що державний устрій – це елемент форми держави, а також він визначає ще й принципи поділу території держави на складові елементи, тому проблематика державного устрою відноситься до загальних проблем конституційно-правових інститутів, які є визначальними для конституційної системи певної держави. Державний устрій є одним з компонентів, які характеризують форму держави і дають відповідь на запитання про внутрішню структуру державної влади, яка базується на політико-територіальних принципах взаємостосунків між національними або територіальними суб'єктами держави [2].

Висновок. Співвідношення понять політичного режиму і державного устрою визначає формування прийомів і методів здійснення управління та встановлення взаємостосунків по горизонталі і вертикалі прийняття управлінських рішень в залежності від соціально-політичних засад в контексті визначення форми держави та принципів її поділу на складові елементи.

Список використаних джерел

1. Євтушенко О. Н. Політичний режим та його роль у регулюванні взаємовідносин суспільства і держави. *Наукові праці. Політологія*. 2016. Вип. 272. Том 284. С. 12 – 16.
2. Примишев І. М. Державний устрій України: проблемні питання теорії, практики державного будівництва та удосконалення його форми. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/108372/50-Primushev.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Томахів В. Політологія: Навчальний посібник. Вид. 3-є, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.
4. Шипунов Г. Категорія «Політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11784/1/48_18Ukr_nac_ideya.pdf (дата звернення: 20.03.2021).
5. Явір В. А. Україна унітарна: аналіз цивілізаційного вибору форми державного устрою. *Політикус*. 2020. Вип. 5. С. 166 – 171.

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ ЯК СВІТОВА ТЕНДЕНЦІЯ

Актуальність теми дослідження. В останній час проблеми становлення демократії, демократичного транзиту та вдосконалення окремих демократичних інститутів в світовому політичному просторі набули значної актуальності та стали предметом дискусій і політичних практиків, і політологів з усіх країн світу.

Об'єктом дослідження виступає процес демократизації в сучасному суспільстві.

Предметом дослідження є демократизація як провідним і системотворчим у сучасних міжнародних відносинах.

Однією з тенденцій, яка багата в чому визначає трансформацію сучасної системи міжнародних відносин є демократизація. Демократизація - це тенденція розвитку сучасного світу, під якою ми в широкому сенсі розуміємо зростання кількості демократичних держав, посилення й розвиток демократичних інститутів і процедур у різних країнах.

Свій початок демократизація бере з перемоги у Другій світовій війні над нацистською Німеччиною та її сателітами. Відтак розповсюдження демократичних інститутів на низку країн, які розвиваються, сталося у другій половині 50-х – початку 60-х років внаслідок їх деколонізації. У 70-і роки в Південній Європі занепади авторитарні диктатури, які залишилися спочатку в Португалії, потім в Іспанії і Греції. Упродовж наступного десятиліття хвиля демократизації перекотилася більшістю країн Латинської Америки (Аргентина, Бразилія, Чилі, Уругвай, Болівія, Еквадор, Перу, Гватемала, Гондурас, Панама та ін.). До середини 80-х років демократичні зміни докотилися до Південно-Східної Азії (Південна Корея, Філіппіни, Тайвань, Таїланд тощо). Бурхливий розвиток цієї тенденції торкнувся багатьох країн Африки, у тому числі ЮАР, відмова якої від апартеїду стала значним проривом до демократії. На термінальній стадії системної кризи СРСР, на зламі 80-х і 90-х років демократизація охопила країни Центральної та Східної Європи [1, с. 282]. Нарешті, у 1991 р. крах радянського тоталітаризму відкрив шлях до демократичних перетворень в Україні та інших союзних республіках. У західній політологічній літературі навіть з'явилася теза про «всесвітню демократичну революцію, яка відбувається в наш час». С.Гантінгтон назвав її «найважливішою політичною тенденцією кінця ХХ ст.» [3, 142]. Ф. Фукуяма, у свою чергу, сповістив про «універсалізацію західної ліберальної демократії» кінцевої форми політичного устрою людства, а, звідси, й «закінчення історії» як боротьби між суспільними формаціями [4, 205]. Масштабність демократизації, яка охоплює більше половини населення і території земної кулі, включає надпотужні в економічному, науково-технічному і військовому вимірах країни, безперечно, свідчить про якісну зміну соціально-політичного обличчя світової спільноти.

Незважаючи на розширення демократичного простору, ми повинні визнати недостатню гомогенність демократичних процесів, нестабільність і конфліктність у співвідношеннях значної кількості демократичних держав. Вплив демократизації на трансформацію сучасної системи міжнародних відносин обмежуються тим, що вона не є універсальною. Поза зоною її розповсюдження залишаються такі релікти розваленої соціалістичної системи, як Північна Корея і Куба. Хвиля демократизації не торкнулася низки інших країн і серед них такого гіганта, як Китай та більшості держав мусульманського світу. Подальший внутрішній розвиток в одних з цих країн може піти в бік демократизації, в інших у бік авторитаризму.» [6, с. 49]. Символом оптимізму про єдиний безконфліктний світ Ф. Фукуяма є стаття «Кінець історії», яка викликала не менше обговорення, ніж стаття С. Гантінгтона «Зіткнення цивілізацій».

На думку Ф. Фукуяма, кінець всесвітнього конфлікту відкриває шлях новому, гармонійному світові. «Ми будемо свідками універсалізації 306 західної ліберальної демократії як фінальної форми людського правління» [5, с. 4]. Але для створення єдиного світу потрібне мовне зближення і релігійна сумісність, чого не відбувається. Стосовно політичного аспекту передбачається, що інформатизація дасть змогу підвищити політичну і суспільну активність населення шляхом забезпечення доступу до інформації, яка надасть можливість об'єктивно оцінити політичні, соціально - економічні процеси в регіоні й у світі; виразити і довести думку кожної людини до відповідних політичних інституцій та громадських організацій; сприяти зближенню та консолідації людей, зростанню взаємодовіри, встановленню та підтриманню дружніх міжнародних та інших соціальних відносин; сприяти розвитку демократії та гласності, прогресивним перетворенням, розвиткові та зміцненню політичних інституцій, громадських організацій, які здійснюють і підтримують такі перетворення. Розвиток тенденції до демократизації відбувається нерівно і не прямолінійно, в протиставленні з авторитаризмом, а то й з різновидами тоталітаризму. Порушують загальну тенденцію зрушень до демократії етнічні, релігійні та інші конфлікти.

Поява на політичній карті світу незалежної України внаслідок глобальних трансформацій останнього десятиліття двадцятого століття зумовила відчутні перетворення не лише в нашій країні, а й також у найближчому її геополітичному оточенні. Україна демонструє свій високий потенціал розвитку та можливість подальших демократичних перетворень, що веде до зростання її ролі на політичній арені і світу.

Список використаних джерел

1. Биков О.М. Міжнародні відносини: Трансформація глобальної структури / Ін-т світової економіки і міжнародних відносин. - М.: Наука, 2003. - 573 с.
2. Сморгунів Л.В. Вивчення «третьої хвилі» демократизації в порівняльній політології // Космополіс. Альманах. - М., 1999. - С. 23-34..
3. Хантінгтон С. Третя хвиля. Демократизація в кінці ХХ століття: Пер. з англ. - М.: Російська політична енциклопедія (РОССПЕН), 2003. 368 с.
4. Fukuyama, Francis. The End of History and the Last Man. New York: Avon Books, 1992. 417 p.
5. Манжол В. Квадратура інтеграційного кола. Політика і час. 2007. №4. С.52-55.
6. Мельвіль А.Ю. Демократизація як глобальна тенденція? . Глобальні соціальні та політичні зміни у світі. М., 1997. С. 99-122.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ЯК ПОЛІТОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Згідно з Г. Алмондом і Д. Пауеллом, спільним для всіх визначень терміна «політична система» є асоціація її з фізичним примусом у суспільстві, яке конституційоване законодавчо. Розвиваючи ці ідеї, Д. Істон писав про авторитарний розподіл цінностей, Р. Даль – про владу, управління й авторитет. Ці визначення передбачають законне право на санкції стосовно тих, хто не виконує «правил гри», встановлених у суспільстві.

Структура політичної системи будь-якого суспільства включає в себе державу та її органи, політичні партії, суспільні організації та рухи, інші об'єднання громадян у поєднанні з нормативно-правовою основою й політичною ідеологією. Отже, політична система є субсистемою (елементом) суспільної системи. Остання створює основу для існування політичної системи, визначає спосіб її формування та функціонування. Саме вона визначає основні характеристики політичної системи, сфери її функціонування, можливості розв'язання на рівні політики основних проблем суспільного життя.

Політична система певною мірою є автономною сферою, хоча її самостійність не може виходити за певні межі. Інакше може виникнути загроза існуванню суспільного цілого як такого. Основним обмеженням автономії політичної системи є економіка. Економічний стан суспільства потрібно постійно враховувати в діяльності суб'єктів політики, оскільки без аналізу суспільних ресурсів, реальних потенцій неможливо приймати оптимальні політичні рішення. Отже, бажано додержувати принципу єдності економіки, політики та ідеології. Остання, до речі, також є чинником обмеження політичної системи. Вона має постійні відносини та взаємообмін з іншими субсистемами суспільства. Як і в економічній системі, тут є такий самий тип обміну чинників: витрати й випуск (вхід і вихід). У. Мітчелл вважав, що вхід політичної системи не має обмежуватися вимогами й підтримкою. На його думку, до них слід додати ще й очікування та ресурси, на які спирається система. А вихід має розглядатись як поєднання мети, цінностей і регулювання. Під останнім він розумів спосіб реалізації мети, цінностей і витрат.

М. Вебер класифікував системи правління згідно з тим, що урядовці можуть претендувати на легітимність свого правління, а члени системи можуть їх прийняти на основі традицій, харизми й легітимізму [1, с. 157-172].

Висновок. Отже, політична система, яка, по суті, складається із сукупності взаємопов'язаних політичних інституцій і політичних відносин, є надзвичайно складною й потребує стабільності та еволюційного розвитку, оскільки різкі зміни руйнують її, призводять до значних людських, матеріальних і духовних втрат суспільства. Нормою організації й функціонування політичної системи є політичний режим, який визначає конкретні процедури та способи організації установ влади та врядування, стиль ухвалення громадських рішень, відносини між державою та громадянами. По суті це поняття означає, як уряд користується владою, контролює й управляє процесами в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К., 1998. С. 157-172.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ПІД ЧАС COVID-19

Актуальність теми дослідження: На даний момент соціальні мережі за своєю суттю нагадують величезну базу даних з найрізноманітнішою інформацією про сотні мільйонів людей по всьому світу, яка до того ж непогано структурована. Останнім часом соціальні мережі відіграють все більше значення у подіях, котрі розгортаються у реальному світі.

Мета дослідження: проаналізувати, виявити та узагальнити особливості та тенденції комунікаційних технологій у сучасних соціальних мережах під час ситуацій соціального напруження.

Об'єктом дослідження: соціальні мережі в період пандемії COVID-19.

Предмет дослідження: особливості комунікації у соціальних мережах під час ситуацій суспільного напруження.

Завдання дослідження: описати сучасний стан соціальних мереж, розглянути наявні дослідження та історію виникнення поняття «соціальні мережі». Визначити тенденції комунікації, котрі характерні для соціальних мереж під час розгортання вірусу COVID-19.

Після того як, COVID-19 значно вплинув на ритм життя людства, першою і найлогічнішою зміною у поведінці людей стало підвищення показника часу, проведеного онлайн. За даними дослідження «Gemius», в Німеччині, на початку березня спостерігається неймовірне підвищення користувальницького часу, проведеного за смартфонами + 29% і ПК + 37%. І це всього лише за тиждень: з 16 по 22 березня 2020 року. Статистика «comScore» показує збільшення на 46% часу, проведеного на новинних сайтах, в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Разом із цим соцмережі, як повноцінний канал пошуку та отримання новин, також стають вагомим джерелом пошуку інформації про пандемію. Згідно зі статистикою Twitter, твіти пов'язані з COVID-19, передаються кожні 45 мілісекунд, а #coronavirus тепер є другим за популярністю хештегом 2020 року. Не відстають і інфлюенсери, які підтримують поширення теми про вірус. За статистикою «PureAuditor»: тільки за березень 126405 інфлюенсерів зробили 244592 постів з хештегом #coronavirus; 50% з цих постів було зроблено за другий тиждень березня; 13 березня 2020 року інфлюенсери в Instagram зробили 40 090 постів з хештегом #coronavirus (Для порівняння: @realdonaldtrump, @netflix і @fashionnova разом узяті отримують таку кількість згадок за 3 місяці). Вимушений карантин і наявність великої кількості вільного часу змушують користувачів витратити більше часу на споживання контенту в соціальних мережах з метою відпочинку і розваги (згідно з даними Valassis, споживання зросло на 39%), а за результатами дослідження Obviously - підвищилася і сумарна кількість залучених в Instagram на 22% і TikTok на 27% за період лютий-березень[1]. За результатами опитування американців, компанією Civic, більшість респондентів також підтвердили, що стали проводити в рази більше часу в соціальних мережах. Зростання часу проведеного в онлайн зростає в багатьох країнах. Україна не виняток, під час карантину Інтернет-трафік виріс на 25%. Враховуючи, що найбільш популярна трійка сайтів (Google, YouTube, Facebook) лишається незмінною протягом років серед українських користувачів, ці соціальні медіа нині нарощують свій потенціал[2, 3].

Цікаве дослідження було зроблене Стюартом Сорокою та Стівеном Мак-Адамсом. Дослідники проаналізували різницю між сприйняттям інформації з соціальних мереж та нових і в кінці дійшли висновку, що мозок людини активніше реагує на негативні новини і більше звертає на них увагу.

Дослідження проводилося із психофізіологічним тестуваннями і багато чого пояснює в сучасних обставинах панування «страхогенерувального» контенту [1].

Питання поширення неправдивої інформації викликало інтерес інституту Ройтерс при Оксфордському університеті. Науковцями було здійснено глобальне вивчення типів джерел із яких походять твердження про COVID-19. Їх сферою зацікавлення були випадки дезінформування інших користувачів соціальних мереж у проміжку з січня до кінця березня 2020. Вони зібрали 225 випадків відкритих маніпуляцій фактами та перекручувань інформації. Автори також приділили увагу кількісному охопленню різних соціальних медіа, зокрема Facebook. Вони зіставили контент та матеріали, котрі поширювалися обраними для вибірки обліковими записами. Більшість публікацій (близько 88%) були відібрані в мережі Facebook. В фіналі вони виявили, що 59% матеріалів включали більшою мірою правдиву інформацію, але вона була інтерпретована і частково перекручена. Інші ж 38% були повністю «фейковими». Велика кількість неточної інформації поширюється за допомогою зірок, лідерів думок та політиків між звичайними людьми. Майже чверть всіх неправдивих повідомлень були поширення саме «інфлуенсерами» [4].

COVID-19 – став новою віхою у вивчення соціальних мереж. Вперше в історії людства така велика та глобальна криза проходить у режимі «онлайн», коли кожен може примножувати все нову та нову інформацію. В цих обставинах неправдива інформація та чутки поширюються у надзвичайних масштабах. Характерно, що в середині лютого 2020-го року, Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила, що новий вірус із Уханя викликає «інфодемію» у інформаційному просторі.

У своєрідному рейтингу «свіжих» страхів українців наляканість Covid-19 поступається місцем лише страху перед економічною кризою, а менше за зараження вірусом громадяни бояться слабкості органів влади та безробіття [5]. К. Ізард називає страх рушійною силою людства. Він каже, що ця фундаментальна емоція є визначальною для поведінки людей в нестандартних ситуаціях. Страх може мати різну природу, бути безпредметним, але окрім негативу може нести і позитивну функцію – самозбереження індивіда або навіть великих соціальних груп [3]. Зокрема в українському сегменті соціальних мереж активно поширювалися наступні хештеги: #ПростіРечіРятуютьЖиття, #StopКоронавірус, #МіфиПроКоронавірус, #ЗалишаюсяВдома, #ПідтримуюЛікарів. Найпопулярніший ресурс і телеграм-канал «Коронавірус інфо» використовував різний арсенал повідомлень – від щоденних повідомлень про кількість хворих/померлих/одужавших, епідеміологічної карти, даних про вікові характеристики інфікованих до інформаційно-розважальних роликів популярних виконавців. Ця інформаційна різноманітність працює на максимальну засвоєність критично важливої суспільної інформації. Автори каналу часто використовували жанр літературного мему, який надає можливість актуальну офіційну інформацію позбавити тривожних конотацій. Характер і особливості традиційних ЗМІ не передбачають такого роду неформального обміну інформацією. Саме цим вдало скористалися автори каналу, використавши персонажів із української історії та їх цитати: «Борітеся –поборете» Тараса Шевченка, «Геть думи сумні!» Лесі Українки та навіть постаті легендарних засновників Києва – Кия, Щека та Хорива: «Тримайте дистанцію!»

Одним з найважливіших аспектів ефективної кампанії з мінімізації передачі COVID-19 є точна інформація, яка передається способом, зрозумілим широкій громадськості. Google Trends демонструє істотний стрибок інтересу до COVID-19 з початку лютого 2020 року. ВООЗ характеризує істотне збільшення інформації (та дезінформації) про COVID-19 як «інфодемію». В цих обставинах мережа з 2-ма мільярдами користувачів, YouTube є медіа-каналом, до якого часто звертаються, шукаючи інформацію про COVID-19.

Висновки. Для всіх мереж спільним є той факт, що разом із поширення вірусу, збільшувалася кількість створюваної інформації, зростало охоплення та перегляди. В умовах такої нестандартної ситуації соціальне напруження соціальні мережі відіграють роль одного із провідних каналів комунікації. Урядові структури просять допомоги у подоланні наслідків кризи саме у цих компаній, політичні лідери звітують про стан справ у своїх Twitter-акаунтах. Разом із важливою просвітньою функцією, соціальні мережі несли і виклики, зокрема загрозу дезінформації та перекручування фактів у великих масштабах. Ефективна протидія цим явищам – це виклик, який постає перед компаніями-власниками соціальних мереж із новою силою. В той же час, охоплення таких великих соціальних мереж, як YouTube дає змогу запобігати ризикам, котрі супроводжують епідемії різних масштабів.

Список використаних джерел

1. Дезінформація навколо коронавірусу поширюється майже так само швидко, як він сам. Texty. 2020. Режим доступу до джерела: <https://texty.org.ua/fragments/100814/dezinformaciya-navolo-koronavirusu-poshyryuyetsyamaxzhe-tak-samo-shvydko-yak-vin-sam/>
2. Карантин та українські телекомунікації: навантаження посилене, тарифи не виростуть. Укрінформ. 2020. Режим доступу до джерела: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2911889-karantin-ta-ukrainski-telekomunikaciinavantazema-posilne-tarifi-ne-virostut.htmlhtml>
3. Pennycook G., Ziv Epstein Understanding and reducing the spread of misinformation online. PsyArXiv. Режим доступу до джерела: Nov.2019. <https://psyarxiv.com/3n9u8>
4. Рівень страху українців на початку епідемії значно вищий, ніж був в Італії /GfK Ukraine. Режим доступу до джерела: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/650961.html>
5. Last updates related with Coronavirus Diseases (COVID-19) . YouTube. – 2020. Режим доступу до джерела: https://support.google.com/youtube/answer/9777243?p=covid19_updates&visit_id=6372289239703_24506-3685697277&rd=1

ОСВІТА ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ

Хто б міг подумати, що давня фантазія багатьох студентів, які відвідують зараз лекції о 8:00 ранку в піжамі, здійсниться? COVID-19 змінив динаміку способу життя кожного, і не багато хто усвідомлює, наскільки це вплинуло на студентів. Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти, викликала вона освітні проблеми і в Україні. Освіта є одним з основних прав людини, що закріплене у 26 статті Декларації прав людини [1], Конституції України та галузевих законах. Четверта ціль сталого розвитку ООН до 2030 року, виконання якої здійснює також і Україна, передбачає «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх».

Рівень освіти прямо впливає на доходи та зайнятість населення – краще освічені люди легше знаходять роботу, мають кращі умови праці та більше заробляють. Крім того, він позитивно пов'язаний із тривалістю життя, здоров'ям та соціальною інтеграцією. Краще освічені люди є більш залученими у громадське та політичне життя, вони активніше долучаються до розвитку справді демократичного суспільства. Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти протягом 2020 року в усьому світі. Переважна більшість країн принаймні на деякий час закрили всі заклади освіти, в решті навчання зупинилося в окремих районах. За даними ЮНЕСКО, на квітень 2020 року всі школи було закрито у 191 країні світу[2]. Процес навчання під час карантину навесні був напруженим. Через відсутність або брак попереднього досвіду дистанційного навчання та реакції з боку уряду виникла ціла низка освітніх проблем. За даними опитування, яке проводила ДСЯО1, у 55,53% шкіл дистанційне навчання було проблемою, оскільки вони раніше не мали досвіду такої форми навчання, тому не були готові до навчання під час карантину [3]. 47,5% викладачів зазначили, що раніше не використовували технології дистанційного навчання у своїй педагогічній діяльності. Натомість, як ми зазначили раніше, вчителі не отримували рекомендацій щодо методики проведення дистанційного навчання або навчання за допомогою освітніх онлайн-інструментів. Водночас для вчителів корисним були б розроблені поради щодо того, як пояснювати новий матеріал, давати зворотній зв'язок, тренувати навички, оцінювати прогрес та визначати тривалість уроків в умовах дистанційного навчання. За даними ДСЯО, 62,35% директорів зазначили, що більшість вчителів та/або учнів не мали необхідного обладнання вдома, а 46,9% вказали на низькошвидкісне підключення до інтернету. Більша частина вчителів користувалися комп'ютером разом з іншими членами сім'ї, а 6% не мали доступу до швидкісного інтернету. Про низьку якість під'єднання до інтернету свідчать 22,3% опитаних батьків [4]. У багатьох навчальних закладах дистанційне навчання виглядало як надсилання матеріалу для самостійного опрацювання з підручника, письмові завдання для перевірки знань та оцінювання результатів без обговорення, зворотного зв'язку та пояснень. Схожа ситуація була й у закладах вищої освіти: частина викладачів замінювали дистанційні заняття на відпрацювання у вигляді письмових робіт, що призводило до надмірного навантаження студентів. Такі методи не сприяють якісному засвоєнню матеріалу, а, навпаки, створюють додатковий стрес. При чому ситуація в межах одного університету могла бути різною, оскільки деякі викладачі давали письмові відпрацювання, а інші проводили дистанційні заняття.[5] Під час впровадження першого жорсткого етапу карантину, а згодом – другого, адаптивного етапу громадські та міжнародні організації частково взяли на себе виконання функцій органів державної та місцевої влади. За підтримки МОН вони розробляли інформаційно-методичні матеріали й рекомендації для учасників освітнього процесу. Міжнародні організації переважно надавали інформаційно-просвітницьку підтримку, але також забезпечували матеріальну допомогу:

- ЮНІСЕФ спільно з МОН запустили інформаційну кампанію про безпечне навчання під час пандемії «Школа, ми готові», а під час ЗНО забезпечили пункти тестування медичними масками, засобами дезінфекції, термометрами, медичними халатами, захисними щитками та інформаційними матеріалами;

- USAID спільно з МОЗ створили інформаційні матеріали для закладів освіти;

- Швейцарська Конфедерація в межах проекту DECIDE («Децентралізація для розвитку демократичної освіти») підтримала розробку сайту mon-covid19.info, а також онлайн-курсу «Про дистанційний та змішаний формати навчання»;

- Google надав закладам освіти безкоштовний доступ до всіх інструментів та сервісів G Suite for Education.

Серед наслідків закриття навчальних закладів і переходу на дистанційне навчання ЮНЕСКО називає перерване навчання, погане харчування, стрес для вчителів, невідповідність батьків до дистанційної домашньої освіти, погіршення догляду за дітьми, економічні втрати, непередбачене навантаження на систему охорони здоров'я, зростання випадків виключення із закладу освіти, збільшення рівня насильства та експлуатації, соціальну ізоляцію, труднощі з вимірюванням та перевіркою засвоєння знань. Більшість цих наслідків можуть бути релевантними також і для закладів вищої та професійно-технічної освіти.

Висновки. В цілому, COVID-19 призводить до серйозних структурних змін у закладах вищої освіти, зумовлених конкурентною динамікою зміцнення бренду, зміною потреб студентів, розвитком та розповсюдженням нових технологій навчання, скороченням кількості іноземних студентів та входженням великих технологічних компаній на ринок, а також до закриття, об'єднання та реструктуризації університетів через скорочення фінансування. На фундаментальному рівні COVID-19 ставить виклик основній діяльності закладів вищої освіти щодо підтримки студентів через широкий спектр навчальних програм. Це суттєво ускладнює реалізацію інтерактивного, особистісно-направленого традиційного аудиторного навчання, заснованого на багаторічному досвіді університетів.

Список використаних джерел

1. Universal Declaration of Human Rights [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf
2. COVID-19 education response: Preparing the reopening of schools: resource paper [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373401?web=1>
3. Аналітична довідка щодо організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти в умовах карантину [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sqe.gov.ua/images/materials/>
4. Результати опитування батьків: «Навчання дітей під час карантину» [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://co.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Rezultaty-opytuvannya-22Navchannya-ditey-pid-chakarantynu22.pdf?fbclid=IwAR0BgrSNMqPNlnklz7L9shTfYVn\(TNuQ80gTcUIOdGnPa_btyzdKLCFvHw](https://co.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Rezultaty-opytuvannya-22Navchannya-ditey-pid-chakarantynu22.pdf?fbclid=IwAR0BgrSNMqPNlnklz7L9shTfYVn(TNuQ80gTcUIOdGnPa_btyzdKLCFvHw)
5. Обираючи дистанційне навчання, ми не повинні обирати між доступністю і якістю [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/obirayuchi-distanciyne-navchannya-i-mi-ne-povinni-obirati-mizh-dostupnistyu-i-yakistyu-344794_.html

МІСЦЕ ОНЛАЙН – НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Онлайн навчання – це спосіб отримання освіти із використанням комп'ютерних та сучасних інформаційних технологій, що надає студентам та учням змогу навчатися на відстані, без відриву від роботи та особистих справ. Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти протягом 2020 року в усьому світі. Переважна більшість країн принаймні на деякий час закрили всі заклади освіти, в решті навчання зупинилося в окремих районах. Україна закрила всі заклади освіти для відвідування з 12 березня 2020 року, коли в країні починалася епідемія і було підтверджено перші випадки захворювання. Від того часу вищі навчальні заклади перейшли на дистанційне навчання(онлайн).

Онлайн навчання визначається як «навчання, яке відбувається в електронному вигляді». Як правило, електронне навчання проводиться в Інтернеті, де студенти можуть отримати доступ до своїх навчальних матеріалів в будь-якому місці та в будь-який час. Електронне навчання найчастіше відбувається у формі онлайн-курсів, онлайн-платформ або онлайн програм.

Закритий на карантин університет не свідчить про відсутність лекцій і необхідних для повноцінного освітнього процесу заходів. Дистанційне навчання для студентів не сильно відрізняється від звичайного: викладачі надсилають завдання до опрацювання, встановлюють крайній термін здачі, студент за допомогою месенджера або електронної пошти надсилає виконане завдання на перевірку викладачу. Загалом, українські виші навчальні заняття за розкладом та консультації проводяться у режимі відеоконференц-зв'язку із використанням зовнішніх платформ для відеоконференцій: Microsoft Teams, Zoom, BigBlueButton, Skype, Google Classroom тощо. Для проведення відеоконференцій кожен викладач самостійно створює віртуальну кімнату (клас) на відповідній платформі та запрошує студентів для участі у ній. Окрім цього українські студенти використовують можливість відкритих на час карантину доступні до освітніх платформ та сервісів з усього світу. Коли навчальні заклади переходять до онлайн-навчання, перед ними постає кілька важливих моментів: заклади повинні забезпечувати адекватну та надійну технічну інфраструктуру для підтримки електронного навчання; викладачі та студенти повинні володіти технічними навичками для використання електронних засобів навчання; викладачі повинні переробити свої курси, щоб ефективно включити електронне навчання у свою методику. Чим стандартний дизайн інтерфейсу онлайн-курсу, тим успішніше відбувається електронне навчання. Для досягнення високих результатів потрібні хороші та професійні навички дизайну у викладачів. На ринку програмних засобів доступно багато програмних пакетів, завдяки яким можна створювати корисні та успішні курси для електронного навчання. Багато засобів для розробки електронного навчання, окрім можливості створювати веб-сторінки, що містять всілякий мультимедійний вміст, дають можливість підключати веб-сайти до баз даних, щоб створити справді динамічний досвід.

Сидячи дома перед комп'ютерами під час онлайн-навчання, студентам не вистачає багатьох механізмів, за допомогою яких вони можуть оціни свій прогрес у навчанні. Добре спланований онлайн-курс може мати різноманітні форми. Інтерактивні вправи – це хороший спосіб надати студентові інформацію про його досягнення. Наприклад, після довгих текстових пояснень, добре розроблена система інтерактивних вправ могла як зміцнити знання студентів, так і повідомити наскільки добре вони володіють навиком читання. Більшість сучасних інструментів на навчальних онлайн-платформах дає можливість відстежувати успішність учнів. Відстеження результативності дозволяє викладачам забезпечувати постійний зворотний зв'язок і контролювати що зробили студенти, скільки часу це зайняло та скільки помилок вони допустили. Деякі інші інструменти здатні створювати інтерактивні ресурси. Створення вікторин, вправ перетягування, симуляцій, різних ігор тощо – це все в межах можливостей цих наборів інструментів. Зробити онлайн навчання веселим та ефективним завдяки використанню технологій є надзвичайно важливим.

Однак є проблеми. Деякі студенти в різних міст і країн, все ще залишаються без надійного доступу до Інтернету. Лише близько 60% населення земної кулі мають доступ до мережі. Наприклад, коли в розвинених країнах віртуальні заняття на персональних планшетах можуть бути нормою, в той же час багато студентів у менш розвинутих країнах мають виконувати уроки та завдання, надіслані через WhatsApp або електронною поштою.

Висновки: У зв'язку з теперішньою ситуацією більшість закладів освіти перейшли на дистанційне онлайн навчання. Тому це призвело до впровадження швидких інновацій. На мою думку, навіть після закінчення пандемії онлайн-навчання і надалі буде розвиватися. Оскільки все більше навчальних закладів, корпорацій та учнів, які навчаються в Інтернеті, у всьому світі починають усвідомлювати важливість онлайн-навчання. Найуспішніші навчальні заклади у світі вже визнали, що онлайн-навчання може трансформувати людей, знання та вміння. Хоча онлайн-освіта, безсумнівно, є дуже перспективною, багато студентів, яким незручно навчатися в Інтернеті, все ж віддають перевагу традиційним методам прямого навчання, до яких вони звикли. Усі студенти мають унікальні стилі навчання, і навчання в Інтернеті, швидше за все, ніколи не буде універсальним рішенням для освіти. З огляду на це, немає сумнівів у тому, що ми перебуваємо на початковій фазі нової ери в освіті.

Список використаних джерел

1. Місце онлайн-навчання в сучасній системі освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/13005/3/Zbirnyk%2067_297-300.pdf
2. Навчання під час карантину. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/navchannya-pid-chas-karantynu-yak-studenti-v-ukrayini-ta-sviti-navchayutsya-onlajn/>
3. Сучасні тенденції розвитку дистанційного навчання студентів у ВНЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження: в умовах демократичних перетворень в Україні постало завдання трансформації та наповнення нової політичної еліти держави. Політична еліта активно впливає на реалізацію політичного курсу держави та інтересів суспільства загалом. Перед сучасною політичною наукою постає завдання виробити основні критерії функціональної ролі нової української еліти, що повинна стати формотворчим ядром української політичної нації.

Мета дослідження: дослідити специфіку процесу формування політичної еліти в Україні під час демократичних трансформацій.

Об'єкт дослідження: політична еліта та політичне середовище.

Предмет дослідження: еліта та держава.

Завдання дослідження: дізнатися як саме політична еліта впливала на трансформаційні процеси в Україні та чи був цей вплив позитивним.

Трансформація політичної системи України розпочалася із кардинальної зміни політичного курсу, рух до демократичного вектору розвитку. Особливу роль у даному процесі відігравали політичні еліти як суб'єкти прийняття та реалізації політичних рішень. Говорячи про політичну еліту, мають на увазі, з одного боку, «тих, хто править суспільством», з іншого – «кращих представників цього суспільства»; звідси, говорячи словами В. Фесенка, «протиріччя між якостями політичної еліти, потрібними для того, щоб завойовувати і утримувати владу, і якостями, потрібними для того, щоб ефективно керувати», а політичну еліту можна визначити як людей, «які краще вміють боротися за владу, отримувати цю владу і утримувати її» [1, с. 1]. Таке розуміння еліти є наслідком відповідно функціонального або ціннісного підходів; з другої точки зору, особи з високим соціальним статусом можуть і не входити до еліти, якщо вони не є виразниками базових цінностей соціуму. У даній статті еліту розглядаємо з функціональної точки зору, пов'язуючи її з формальним соціальним статусом, з «істеблішментом» або «панівною верствою». Процес становлення нової української політичної еліти загалом проходив у рамках адміністративно-номенклатурної моделі за умов відсутності традицій державотворення, бездержавного характеру ментальності народу, якій значною мірою були властиві меншовартість, нерішучість у державотворчих процесах. При цьому проблема формування нової політичної еліти в Україні на початку 1990-х рр. була пов'язана із загальними проблемами державного будівництва, реалізації нових принципів і механізмів становлення еліти, які діють у більшості розвинених демократичних країн. Перед елітою постали завдання усвідомлення себе і свого місця в новій країні й у новому світі, розбудови за відсутності досвіду нової демократичної держави. Проблема, яка виникла після проголошення незалежності пов'язана із відсутністю повноцінно сформованої політичної еліти за часів ССРСР. За радянських часів Україна фактично не мала повноцінно сформованої політичної еліти, а після проголошення незалежності функції політичної еліти перебрала на себе стара адміністративно-господарська еліта і номенклатура – елітарні чиновники радянських часів «застою», які й стали основною складовою, ядром «нової» еліти. Чимало з них виїшли зі старої виробничо-управлінської сфери, вони лише частково сприйняли ідеологію сучасного ринку, не володіли сучасними на той час технологіями підприємництва та державного управління, хоча швидко вирішили своє головне завдання – конвертувати колишній політичний капітал у новий, насамперед економічний, використовуючи, за визначенням Л. Мандзій, трансформаційну концепцію «політичного капіталізму» [4, с. 55]. Цей процес відбувся майже безболісно, оскільки номенклатура володіла всіма засобами для збереження влади, а в більшості населення міцно вкоренилися стереотипи радянської свідомості, що не дозволяло адекватно сприймати альтернативні громадянські цінності.

Більшою мірою лави політичної еліти поповнили підприємці нової генерації, вихідці з різних прошарків суспільства, серед яких було чимало осіб з низьким рівнем культури й моральності. За умов декларативного переходу до демократії ці люди відчували, що можуть домогтися високих щаблів у суспільній ієрархії. Їх переміщення сходивками цієї ієрархії відбувалося безвідносно до їхніх чеснот і навіть заслуг перед суспільством. Цю частину «нової» еліти, яку можна характеризувати як «антиеліту», відзначали ділова хватка, вміння взаємодіяти з тінювим бізнесом і криміналом, космополітизм. Їх прихід сприяв живленню тінювої економіки, а безпосередньо в політичній сфері – процвітанню політичного нігілізму. В підсумку, як зазначає І. Побочий, «склалися «римуча суміш», симбіоз двох моралей: старої, компартійної, з її принципом схиляння перед вищими і зневагою до нижчих, і авантюрної моралі «нової буржуазії» з її неповагою до закону» [2, с. 50]. Злиття влади і власності сформувало нову олігархічну політичну систему.

Клановість – риса, що набуває в українських умовах особливих форм. Л. Мандзій підкреслює, що клановість у політиці проявляється не тільки в закритості дій, незрозумілості, непрозорості для суспільства процесу прийняття рішень, а й у перенесенні багатьох методів та засобів досягнення мети з кримінальної сфери в політику [4, с. 53]. Через боротьбу кланів поза правовим полем українська політична еліта певною мірою більш безконтрольна й невідзвітна порівняно з радянською компартійною елітою. Популізм української еліти проявляється в тому, що в ній процвітає примітивний різновид політичного лідерства, прямо чи опосередковано орієнтований на завоювання популярності за допомогою гучних демагогічних гасел, нічим не підкріплених обіцянок, що проявляється, зокрема, і в правотворчій діяльності, спрямованій на підвищення політичного рейтингу чи задоволення корпоративних інтересів, а не на впорядкування суспільних відносин. М. Головатий серед рис української еліти відзначає її «гіпертрофований прагматизм та одномірність» [2, с. 38], які парадоксально уживаються з надмірною строкатістю й динамічністю. М. Пірен також віднесла до специфічних рис української політичної еліти, крім іншого, «утилітарний прагматизм», «відсутність інтересу до теоретичного осмислення того, що відбувається в державі» [4, с. 11].

Висновок. Отже, з огляду на зазначені риси низька ефективність української еліти проявляється майже за всіма показниками – економіка, соціальна сфера, демографічна та екологічна ситуація, культурне життя суспільства, адже ефективність оцінюється не тільки з точки зору економічно-господарської цінності, а й з точки зору таких чинників як раціональність, продуктивність, демократизм, справедливості, професіоналізм тощо. Політична еліта, що склалася останніми десятиліттями в Україні, не виконує дуже важливої функції ефективного, позитивного, передусім морального взірця. Через це, принаймні до 2014 р., відчуженість між елітою і населенням все більше зростала. І сьогодні політична еліта не користується довірою в суспільстві й фактично не може спиратися на підтримку громадян, політична еліта збільшуючи свої власні статки та надбання, все більше відривається від соціальної реальності простого українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бережна І. Оновлення політичної еліти в Україні: несподіванка обіцяної атаки. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/piren.htm>
2. Пірен М. Українська політична еліта і проблеми демократизації суспільства. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/piren.htm>
3. Фесенко В. Як змінити якість політичної еліти України? URL: <http://polit.ua/lectures/2012/02/28/fesenko.html>
4. Щедров Ю. Політична еліта сучасної України: регіональний аспект. URL: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_40/shchedrov_politychna.pdf

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Актуальність дослідження ця тема, , часто є предметом політичних (ідейних) суперечок, але ще не стала предметом ґрунтовного самостійного дослідження. До того ж ускладнює вивчення цієї проблеми невизначеність у трактуванні базових понять, насамперед того, що і кого розуміють під «політичною елітою». Досі під цим поняттям фактично ховається псевдоеліта, головною турботою якої є збереження себе у владі або біля неї. З'ясувати це, «винести на люди» – означає сприяти ефективній роботі з виховання, «виращування» національної еліти, її ядра – політичної еліти.

Мета дослідження: виявлення того, що різниця означені у заголовку поняття і яке це має значення для сучасної політичної практики, зокрема для розгортання масштабної роботи щодо формування української політичної еліти.

Об'єкт дослідження: становлення української політичної еліти.

Предмет дослідження: українська політична еліта.

Завдання дослідження: Від моменту проголошення незалежності в українському суспільстві ствердилась думка про відсутність «народної» влади, тобто державного керівництва близького до потреб звичайних людей. Закономірно, що проблематика політичних еліт здобула чільне місце у вітчизняній політичній науці. Дослідженню її різноманітних аспектів було присвячено низку суспільствознавчих праць. Однак попри значний інтерес науковців до елітологічної тематики досі залишається недостатньо висвітленою проблематика витоків елітності української політичної еліти. ґрунтовніше опрацювання якої сприяло б більш високому рівню розуміння природи подальших проблем вітчизняного елітогенезу.

Як видно з праць класиків теорії елітизму, всі вони, хоч і кожен по різному, під політичною елітою розуміли групу людей які:

1) наділені особливими чеснотами (розум, талант, достоїнство, працелюбність, духовне багатство і т. п.);

2) перебувають у владі або готуються до участі в управлінні, а відтак борються за владу. А оскільки це найцінніша верства суспільства, то її формування відбувається не тільки шляхом боротьби за владу, але й з допомогою інших механізмів суспільної селекції [2].

Важливо також, що політична еліта – поняття вужче, ніж поняття «правляча еліта», якою є також економічна, ідеологічна, військова еліта тощо. Наступна проблема – чи справедливо вважати власне політичною елітою тих, хто належить до влади, бере участь у виробленні і прийнятті рішень? Для такого твердження є певні підстави. Адже саме ця відносно невелика суспільна група відрізняється високим суспільним становищем, зосереджує у своїх руках значний обсяг державної та інформаційної влади. Але, за великим рахунком, все це швидше формальні ознаки [1, с.3-4].

Певна суспільна група стає політичною елітою тоді, коли її обдаровані (тим чи іншим) представники виправдовують свою «кращість» і своє призначення прагненням і умінням забезпечити високу інтеграцію інтересів суспільних груп, створенням механізму їх реалізації, стабільність і прогрес суспільства, а в кінцевому підсумку – добробут і безпеку свого народу – всіх і кожного.

Думки про політичну еліту висловлював М.Грушевський: «Практична політика не забава, не «річ заради речі», вона ставить своїм завданням служити новому життю народу, добуваючи йому нові ресурси для розвитку його матеріальних і духовних сил, для поступу шляхом добробуту, сили і щастя... [2] Вести таку реальну політику, у найвищому значенні цього слова, це означає добувати дійсні, реальні цінності своєму народові, не досягаючи їх ціною народної честі та гідності чи зрадою основних підвалин народного життя, не платячи за досягнення в одній поступками в інших сферах народних інтересів».

Уже простий життєвий досвід підказує, що не кожен спроможний досягнути всю велич і відповідальність, які лягають на представника політичної еліти. Інша справа, що з цим важко примиритися, особливо тим, хто рветься до влади, вважаючи, що належність до неї дає право називатися політичною елітою [1, с. 4-5]. Від цього один крок до безвідповідальності і аморальності, які й перетворюють політичну еліту на формальну, а через це змушують її представників віддавати усі сили і таланти тому, щоб затриматися у владі.

Проте, говорячи про політичну еліту, слід не забувати, що вона народжується, формується і діє у певних історичних умовах, серед яких чи не вирішальне значення має той народ, з якого вона виросла і якому має служити. Ось чому «політична еліта в Україні» – це або гола абстракція, або суспільна група, яка не виросла з умов даної країни, не є частиною цього народу і тому своє призначення вбачає та реалізує лише задля здобуття влади і використання її у власних інтересах (наживи, престижу, самоствердження тощо). Не випадково такий прискіпливий і знаючий дослідник, як В.Липинський, сприймаючи висновки В.Парето, Г.Моски, Р.Міхельса, М.Вебера щодо еліти, вважав можливим і необхідним уточнити визначення політичної еліти. На його переконання, справжню еліту становлять ті, хто втілює сутність нації, глибину її міфу (національної ідеї) [4]. Драма і трагедія української політичної історії (або, як тепер модно писати і говорити – боротьби за державність) у тому і полягає, що українському народові бракувало національної еліти. Не дивно, що, добре знаючи історію рідного народу, Т.Шевченко з болем писав про те, що його залишила напризволяще саме еліта (кращі з кращих) нації, і називав усіх цих Безбородьків, Вишневецьких, Розумовських і т.п. «раби, підніжки, грязь Москви, варшавське сміття».

І давній український, і зарубіжний теперішній досвід свідчать, що система навчання політичної еліти має бути зорієнтована як на розв'язання загальнодемократичних завдань (безкоштовний доступ до освіти), так і на підготовку еліти, що є і має бути дорогим заняттям. Щоправда, нині в Україні далеко не кожен з батьків може його дозволити для своїх дітей. Через це у суспільстві не знаходить схвалення елітна система освіти – громадяни цілком резонно вимагають соціальної справедливості. А що вона означає? Зовсім не рівність, яка нівелює індивідуальність, а рівність можливостей, яка неминуче веде до нерівності у результатах навчання і діяльності особистостей. Елітна освіта має бути найвищого рівня, а її критерієм – здібності і таланти дітей, незалежно від соціального походження та суспільного статусу батьків. Поки що, на жаль, в Україні дуже обмежена кількість елітних навчальних закладів, натомість усе більше стає «престижних» шкіл і ВНЗ, куди зараховують «по блату», за хабара і т.п. А це вже не елітна, а елітарна освіта, де місце старої партотратичної еліти займає еліта «демократичних» і «національно свідомих» багатіїв та чиновників. Якщо суспільство зацікавлене у своєму розвитку, воно має розширювати елітну освіту і звужувати, відсікати освіту елітарну [2].

Висновок: Зрозуміло, є ще й інші засоби та шляхи рекрутування і виховання політичної еліти. На закінчення ще раз наголошу на особливій гостроті цього завдання в сучасних умовах. Адже сучасному суспільству потрібні нові якості поведінки, політична еліта іншого гатунку, яка б забезпечила справжній прорив, без чого вихід з кризи не можливий. Серед якостей, які особливо потрібні українській еліті, на перше місце слід би поставити високу моральність, професіоналізм, духовну самостійність, гідність, котрих не шанувало суспільство радянське і яких так бракує сучасній українській політичній еліті.

Список використаних джерел

1. Політична еліта в Україні чи українська політична еліта? URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tupchienenko_politychna.pdf.
2. Витоки формування вітчизняної політичної еліти. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26576/10-Sergatyuk.pdf?sequence=1>.
3. Сучасна українська політична еліта. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15760/>.
4. До політичних еліт України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2869815-do-politichnih-elit-ukraini.html>.

ПОЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ Р. АРОНА

Як свідчать результати аналізу публікацій 50–90-х років ХХ століття, досить цілісна концепція війни і миру була запропонована саме Р. Ароном. Зокрема, в його монографічних дослідженнях «Мир і війна між націями» (1962) і «Мир і війна: теорія міжнародних відносин» (1966), послідовно розкриваються простір і причини виникнення воєнних дій, пропонуються конкретні варіанти блокування їх розвитку і встановлення стійкого миру між державами [1, с. 71]. Основними елементами його теоретичних побудов виступають чотири підходи (в авторській термінології «концептуалізації»), які визначаються як «теорія», «соціологія», «історія» і «праксіологія». Дослідник розглядає як реальний простір виникнення і існування війни систему міжнародних відносин – форму взаємодії між націями і державними утвореннями, які виступають елементами єдиної системи, що має два рівнозначних аспекти – мир (дипломатію) і війну [2, с. 60]. Ця система розглядається як сукупність, яку «пов'язують у одне ціле відношення суперництва, яка організується навколо конфлікту і яка набуває своєї найочевиднішої сутності тоді, коли її члени-учасники беруться за зброю». Р. Арон стверджує, що принцип миру (який в контексті теорії правління Ш. Монтеск'є інтерпретується як імпульс або емоції, необхідні для підтримки конкретного типу правління – почуття доблесті, честі, страху) за своєю природою аналогічний принципу війни – мир базується на могутності, тобто, на співвідношенні між здібностями політичних утворень диктувати свою волю [3 с. 157].

Виходячи з цього, можна досить обґрунтовано припустити, що аронівську теоретичну конструкцію міжнародних відносин можна розглядати як теоретичну конструкцію миру або теоретичну конструкцію війни. З позиції застосування першого підходу (теоретичного) дослідником пропонується насамперед виявляти текстуру соціального цілого; з позиції другого – зміни детермінантів (простору, кількості, ресурсів) і суб'єктів (націй, режимів, цивілізацій) міжнародних відносин. Поєднання раціональної теорії міжнародних відносин із соціологічною теорією дипломатії планетарного і термоядерного часу в контексті розвитку третього підходу (історичного) розглядається як застосування на рівні аналізу конкретної реальності результатів абстрактних побудов перших двох варіантів теоретичних узагальнень, що здатне обґрунтувати реальну методику аналізу дипломатикою-стратегічної діяльності з позиції встановлення її ефективності (реалізація четвертого підходу – праксіологічного) [4, с. 42].

Список використаних джерел

1. Арон, Р. 2000. Мир і війна між націями. Переклад з французької В. Шовкун, З. Борисюк, Г. Філіпчук. Київ: МП «Юніверс», 2001.
2. Горбулін, В. 2017. Світова Гібридна війна. Український фронт. Харків: Фоліо. 2015. С.215.
3. Денисенко, І. Війни ХХІ сторіччя: у пошуках стратегії дослідження. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. 2015.
4. Денисенко, І. Д., Сучасні війни: нові підходи та інтерпретації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Питання політології». 2008.

ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Актуальність теми дослідження: Парламентаризм і становлення демократії мають як важливе наукове значення, так і виняткову роль, адже саме парламент втілює в собі той форум громадської думки, на якому може бути прийнято консенсусне рішення, що влаштовує всі сторони конкурентного політичного процесу. Від розуміння сутнісних ознак сучасного парламентаризму залежить його становлення та функціонування в реаліях нашої держави.

Об'єкт дослідження: парламентаризм.

Предмет дослідження: дізнатися про виникнення парламентаризму в цілому, та інститут його становлення.

Завдання дослідження: розглянути питання виникнення та становлення представницької демократії та інституту парламентаризму.

В українській науці дотепер відсутня системна концепція парламентаризму. Чітко не визначено його основні властивості, не вирішене питання співвідношення загальних і приватних якостей певного державно-правового явища, не сформульоване однакове розуміння його сутності, немає ясних позицій з приводу визначення змісту й обсягу поняття «парламентаризм», його співвідношення з іншими державознавчими поняттями. Неясність у визначенні наукових характеристик розглянутого явища обумовлює його неадекватне відображення в політичній свідомості громадян.

Деякі вчені вважають, що про передумови українського парламентаризму можна говорити, починаючи ще зі скіфської доби. Прихильники іншої точки зору говорять про парламентаризм, починаючи з часів Київської Русі. Нарешті, ще одні дослідники наполягають на зародженні парламентаризму з часів Козацької республіки. При цьому дослідники схиляються до того, що про дане явище можна говорити лише за наявності в історії інститутів народоправства та представницької влади. Отже, розглянемо докладніше аргументи вчених щодо проблеми походження інституту парламентаризму в Україні.

Зародження парламентаризму на українських землях відносять до часів Київської Русі такі дослідники, як Ч.Вайз та П.Кислий. Вони говорять про народне віче тих часів як про своєрідний політичний інститут, «який вирішував з давніх-давен долю народу» [1, с. 42]. Проте віче, хоча і посідало важливе місце в управлінні суспільними справами, з ним мусив рахуватися князь, все ж у ньому не брали участі широкі верстви населення, у ньому засідали, як правило, верхи суспільства [2, с. 220]. Таким чином, попри те, що в період князівської держави віче було наділене досить широким обсягом повноважень - ратифікація міжнародних угод, формування війська, а також ухвалення деяких фінансових та церковно-релігійних питань, вважати його інститутом парламентаризму в повному розумінні цього слова немає підстав.

У другій половині XIV ст. на Київській землі утворилася Литовсько-Руська держава. Це привело до появи на теренах України нових інституцій, серед яких так звані сойми, які мали вузько становий характер (представляли інтереси шляхти) і відігравали роль своєрідних місцевих парламентів.

Водночас відбувався шалений розвиток міст, що приводив до формування міщанства, якому надавалась самоуправа у вигляді магдебурзького права. Жителі міста самостійно обирали міську раду, яка вирішувала питання оборони міст, податкової політики, правопорядку, виконання судових рішень. Крім цих місцевих сеймиків, велике значення мав загальний Сейм, який давав згоду на оголошення війни, регламентував податки, обирав Великого князя. Згодом він перетворився на двопалатний парламент Речі Посполитої.

У середині XVI ст. на Україні з'являється Запорозька Січ. І багато хто з істориків починає відлік зародження українського парламентаризму саме з цієї доби. У Січі існувала Січова Рада, яка була тут вищим органом влади.

Після ліквідації козацтва частина України підпорядковувалась Росії, інша - Австрії. В середині XIX ст. розпочав свою роботу перший австрійський парламент - Рейхстаг, до якого входили й українські депутати, які висували вимоги щодо повернення захоплених земель, законодавчого закріплення права на землю, зменшення податків та запровадження ширшого самоврядування [3, с. 533]. З 1860 р. Галичина та Буковина здобули певну політичну автономію і право на власні парламентські установи - крайові сейми, на чолі яких стояв маршал, що фактично виконував функцію спікера.

22 січня 1918 р. Центральна Рада проголосила IV Універсал, де відзначався той факт, що УНР стає самостійною, незалежною, суверенною державою. Цим же актом Україна проголошувалась парламентською республікою, унітарною і демократичною державою. Законодавчі функції закріплювались за Центральною Радою. Отже, про Центральну Раду як парламентську установу можна говорити, починаючи лише з проголошення четвертого Універсалу, адже саме ним вона наділялась функціями законодавчої та представницької влади [4, с. 100].

Після ліквідації УНР на Україні запанувала радянська влада, яка заперечувала один з основних принципів парламентаризму - поділ влади. На початку 1919 р. була прийнята Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки, згідно з якою органами центральної радянської влади визнавались Всеукраїнський з'їзд Рад Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад та Рада Народних Комісарів.

У новій радянській Конституції УРСР 1937 р. зазначалося, що вищим органом державної влади є Верховна Рада Української РСР. Принципово новим положенням був перехід до загальних і прямих виборів. Строк повноважень Верховної Ради становив чотири роки. За багатьма ознаками (функції, структура) Верховна Рада УРСР може вважатись прикладом парламенту. Однак на той час реальним суб'єктом політичної влади була комуністична партія, яка довгий час здійснювала контроль та мала вплив на все суспільство і на Верховну Раду зокрема.

Нова сторінка в українській політичній історії розпочинається з 1990 р., коли вперше за роки радянської влади вибори до Верховної Ради УРСР відбувалися за принципом плюралізму. Найвагомішими документами політичного значення стали «Декларація про державний суверенітет Української РСР» від 16 липня 1990 р. та «Акт проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 р. З ухваленням нової Конституції 1996 р. було остаточно визначено структуру, компетенцію парламенту та інших гілок влади, а відтак і форму державного правління.

Висновок: таким чином, підсумовуючи розгляд історичних умов становлення українського парламентаризму можна зробити такі висновки. Парламентаризм як державно-правова інституція за тривалі століття свого існування пройшов значну еволюцію. Від простих загальних зборів вільного населення держави він перетворився на орган народного представництва, законотворчий орган. Однак, як показує практика парламентаризму в рамках незалежної України, багато моментів в українському парламентаризмі потребують удосконалення.

Список використаних джерел

1. Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні на тлі світового досвіду / Ч. Вайз, П. Кислий. К. : Абрис, 2000. 414 с.
2. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. К. : Україна, 1998. 254 с.
3. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. Львів : Світ, 1991. 574 с.
4. Звіркowska В. А. Центральна Рада - спроба українського парламентаризму / В. Звіркowska // Матеріали Всеукр. Єфремових читань. - Черкаси, 1996. - С. 100-103.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. За час існування державної незалежності України ми були свідками загострення різних внутрішніх і зовнішніх протиріч з приводу реалізації багатьох аспектів державного устрою України, її внутрішньої і зовнішньої політики. Промовистими прикладами цього є численні як внутрішні проблеми (явна виражена криза системи влади в Україні) так і зовнішні загрози. Зважаючи на це, проблема формування молоді української нації вимагає аналізу з метою вироблення змістовної, органічної, сталої і перспективної концептуальної моделі як основи для певної стратегії її розвитку на майбутнє.

Мета дослідження – аналіз, узагальнення і спроба визначення проблем формування сучасної української нації. Для реалізації мети дослідження визначаємо наступні завдання: проаналізувати проблеми формування сучасної української нації; виявити сутнісні ознаки сучасної української нації.

Об'єктом дослідження є сучасна українська нація

Предметом дослідження є процес формування української політичної нації: його сутність, критерії і особливості розвитку, проблеми і перспективи.

Нація – це велика, стала група людей, об'єднаних спільним походженням та історією, мовою, культурою, самосвідомістю та певними інтересами. Нація – це явище історичне, яке виникає на певному етапі розвитку людства. Швидке формування сучасних націй відбувається у період розвитку капіталістичних відносин. Важливою умовою формування нації є зростання національної самосвідомості. Кожна з існуючих у світі культур є унікальною та складає невід'ємну частину скарбниці світової культури. На розвиток етнічної культури впливає широке коло чинників, таких як: історичний шлях народу, взаємовплив з іншими народами; соціальні, економічні, екологічні умови; культурна політика держави та інші. Культура як необхідний компонент, і як одна з особливостей етносу, забезпечує його повноцінне функціонування. Але часто відбувається й зворотний процес – конвергенція (зближення) етнічних культур внаслідок історичного розвитку і взаємодії народів. Тому сьгодні культуру кожного етносу характеризує сукупність, з одного боку, національноспецифічних, а з іншого – загальнолюдських компонентів.

Українцем можна назвати не тільки того, хто з народження виріс на цій землі, а ще й того, хто щиро хоче бути з українцями, почуває себе їх однодумцем, членом українського народу, бажає працювати для його добра [1, с. 109-112]. Разом із терміном українець утвердилось життя і творчість Тараса Шевченка, найвеличніша постать в історії українського народу з усіма його заперечностями розмахом та тривалою силою. Саме у його творах ми можемо знайти слова найважливіші для всього українського народу. «Нації проходять і по них нема й сліду, та історія дає нам причину цього: просту і єдину розгадку у всіх випадках: впали народи тому, що не були приготівані» – Редьярд Кіплінг [2, с. 8.]. Геніальними виразниками самосвідомості українського народу на різних етапах його історичного розвитку були Т. Шевченко, М. Драгоманов, М. Грушевський та інші.

Негативним чинником, що уповільнював процеси становлення української нації, була відсутність власної держави, національної еліти. Україна була поділена між Російською і Австро-Угорською імперіями. Суттєво гальмувала розвиток українців політика етноциду. У 1863 р. було заборонено друкувати українською мовою підручники, читанки і тексти до музичних творів але незважаючи на все це, діячі української культури створили чудові зразки в галузі літератури (Т. Шевченко, І. Котляревський, Панас Мирний, І. Франко). Новим етапом формування української нації слід вважати початок 90-х років. 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР прийняла документ історичного значення – Акт про державний суверенітет, а 24 серпня 1991 року було проголошено незалежність України.[3, с. 2]. 1 грудня 1991 року відбувся Всеукраїнський референдум, на якому народ підтвердив цей історичний вибір. Того ж дня було обрано й Президента держави.

Українська сучасна нація – це людність, що залишилася від геноциду, від голодоморів, від репресій, від колективізацій та депортацій. Це недостріляна, недобита, недопалена живцем, недомордована морально маса людей. Це народ, що 70 років безоплатно працював на Росію, народ, що 70 літ терпів національний гніт, напругу, злидні. З усього сказаного, що нам відомо, найприємнішими є такі поняття. Нація – це етнічна спілка однодумців і одномовців, які живуть на своїй території незалежно від того мають чи не мають свою державу. Якщо етнічна спілнота не є однодумцями, а мислить різновекторно, то ця спілнота хвора, розколота і її треба лікувати.

Висновки. Отже, сучасне становлення української політичної нації, по суті, є відображенням її історичного самовідтворення. В наш час вирішення більшості проблем національного становлення України зводиться значною кількістю дослідників до відродження національної культури та самосвідомості. І це природно, оскільки на початкових етапах свого самовизначення кожна нація має усвідомити власні потреби й інтереси, своє місце у глобальному світі, за рахунок чого сформувати свій національний світогляд. З іншого боку, йдеться про необхідність розгортання в сучасному українському суспільстві такої культурної політики (як домінування культури над політикою), яка була б: з одного боку, пошуком нацією шляху до самоідентифікації, що є першою потребою будь-якої спілноти; з іншого, – запорукою органічного входження української нації у світову спілноту.

Список використаних джерел

1. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К., 1991. 54 с.
2. Липа Ю. Призначення України. Львів. «Провіта». 1992. С. 298.
3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, №4, 2014.

НАСЛІДКИ РАДЯНСЬКОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день в Україні є досить багато економічних, національних, політичних, екологічних проблем. Як відомо, минуле впливає на теперішнє, а теперішнє – на майбутнє. Таким чином, радянський тоталітаризм майже 70 років був однією зі складових, яка формувала розвиток України. До яких наслідків це призвело, розглянемо в даній статті.

Мета дослідження – дослідити вплив Радянського Союзу на українські землі та його значення для України в майбутньому.

Об'єкт дослідження – радянський тоталітаризм.

Предмет дослідження – радянський тоталітаризм та його наслідки для сучасної України.

Завдання дослідження: визначити значення радянського тоталітаризму для української нації. В Україні відбувається процес трансформації суспільства, тобто переходу від одного типу суспільства до іншого – в нашому випадку від тоталітаризму до демократії. В політичній науці такі процеси визначаються також через поняття «транзит». Це включає в себе зміни в усіх сферах суспільного життя: економічній, політичній, духовній, соціальній [1, с. 55]. Особливо критичним становище України було за Сталіна. У 1928 р. неп було відкинута, розпочалася радянська модернізація, що тривала близько 10 років. Її основними завданнями були форсована індустріалізація, насильницька колективізація, ідеологізація суспільного та культурного життя [2, с. 310]. Форсована індустріалізація мала дуже багато негативних наслідків. Наприклад, внаслідок п'ятирічних планів, які зазвичай неможливо було втілити за такий короткий термін, заводи та інша інфраструктура будувалися не дуже якісно, зате швидко. Часто продукцію починали випускати ще до того, як будівництво повністю завершилося. Влада орієнтувалася на важку промисловість, ігноруючи потреби народу. Розміщення продуктивних сил продовжували бути нерівномірними і нерациональними, сформувалася директивна економіка [2, с. 310]. Більшість заводів мали неповний цикл виробництва, що призвело до потреби повністю їх перекаваліфувати після здобуття незалежності України. На це витратилося багато грошей, часу й ресурсів. Також через планову економіку, а, значить, і відсутність конкуренції та альтернативи, більшість продукції була надзвичайно не якісна. Суцільна колективізація в Україні з економічного погляду була нерентабельна й супроводжувалася катастрофічним падінням продуктивності сільського господарства. Також вона вбила селянський домашній промисел, який відіграв велику роль в добробуті села: ткацтво, чинбарство тощо. Тепер головним постачальником одягу та речей домашнього вжитку для села стала легка промисловість, яку тим часом більшовики в зв'язку з індустріалізацією занедбали [3, с. 551]. Усі ці аспекти спричинили хронічне відставання сільськогосподарського виробництва, а також призвели до знищення найкращих господарів на селі. Найстрашнішим злочинним сталінізму проти української нації був Голодомор 1932-1933 рр. Причому, чим далі була територія від польського кордону, тим більших утисків зазнавав народ. Деякі дослідники припускають, що від голоду померло 7-10 млн. осіб. Відповідно, до України переселилися селяни з Росії та інших територій. Це одна з причин того, що зараз серед нас немає єдності. Багато мешканців Сходу не є корінними українцями, тому, зомбовані російською пропагандою, відмовилися від країни, яку не вважали Батьківщиною. Крім того, не потрібно забувати, що попереднім поколінням промивали мізки радянською ідеологією. У культурі, мистецтві, науці все піддавалося жорсткій цензурі, а тих, хто не хотів творити в дусі соціалістичного реалізму, репресували. Через «Великий терор» загинули патріоти, інтелігенція, політичні лідери. Таким чином, радянська влада сповільнювала процес формування української нації. Також проводилася антирелігійна кампанія. Після Другої світової війни промисловість і сільське господарство були повністю зруйновані. Внаслідок тактики «спаленої землі» більшість заводів стали руїнами, а поля були заміновані. Крім того, під час війни забрали всю техніку та тварин, особливо коней, які використовувалися селянами для орання землі. Багато чоловіків померли або стали інвалідами. На відбудову Радянський союз виділив лише 19% капіталовкладень, тоді як збитки становили 42% від загальносоюзних. Крім того, майже всі гроші йшли на відновлення важкої промисловості. По суті, Україна для СРСР була територією, з якої викачували ресурси, а кошти вкладалися лише в ті галузі, які приносили прибутки. «Холодна війна» робила неможливою використання західної допомоги, тому українці були змушені відбудувати країну власними руками, коштами та зусиллями. У середині 1950-1060-х рр. відбувся процес десталінізації, яка включала в себе часткову реабілітацію, лібералізацію усіх сфер життя й припинення масових репресій. Період «відлиги» сприяв виникненню руху «шістдесятників». Ліна Костенко, Василь Симоненко, Василь Стус, Іван Світличний, Алла Горська та інші зробили вагомий внесок у розвиток української культури й національної ідеї. Згодом виникли дисиденти, які боролися за права людини, незалежність України, свободу совісті. Звичайно, їх переслідували, адже Радянський Союз не став демократичною державою, а лише послабив «залізну хватку» тоталітарної диктатури. На жаль, Микита Хрущов допустився помилок, які поглибили кризу. Наприклад, він вирішив, що українцям терміново потрібно вирощувати кукурудзу замість пшениці, щоб годувати нею худобу та збільшити виробництво молока, м'яса й масла. Таку систему перший секретар ЦК КПРС побачив, коли їздив у США. Про те, що клімат Америки відрізняється від європейського, тому кукурудза просто не виросте в такій великій кількості, Хрущов і слухати не хотів. Так як вождь завжди правий, приблизно 40% посівної площі України було відведено на кукурудзу. Як наслідок, вона не зійшла. Крім того, у 1963 році ситуацію ускладнив неврожай. Довелося ввести карткову систему через нестачу хліба. Також недалекоглядним було його рішення про освоєння цілинних і перелогових земель. Перший рік вдалося зібрати врожай, але через несприятливий клімат Казахстану та інших територій більше культура не росла. Таким чином, надаремно витратилися людські ресурси, техніка, кошти. Узагалі, Хрущов зі своїм волонтаризмом і суб'єктивізмом допустився багатьох помилок у внутрішній і зовнішній політиці. Як наслідок, його зняли з посади. Главою СРСР став Леонід Брежнев. Період від середини 1960-х до початку 1980-х називають «застоем». Він характеризується кризою в усіх сферах життя. Підприємства важкої промисловості та «великої хімії», обладнані старими технологіями, дуже забруднювали довкілля, особливо повітря. Погіршилося становище з водою. Нерационально використовувалися землі. Рівень життя людей впав, спостерігалася нестача товарів першої необхідності й масового вжитку. Смертність залишалася високою, переросла народжуваність – розпочалася депопуляція.

Висновок. Радянський тоталітаризм підірвав екологічне й економічне становище України, стримував процес формування української нації, знищував генофонд, викачував ресурси, репресував найкращих представників українства. Антирелігійна кампанія гальмувала розвиток православ'я, а цензура та тотальний контроль перетворювали культуру й освіту на засіб ідеології.

Список використаних джерел

1. Томахів, В. Я. Політологія : навч. посіб. / В. Я. Томахів. 3-тє вид., доповн. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 224 с.
2. Історія України. Комплексне видання для підготовки до ЗНО 2019. Тернопіль, 2019. С. 295-417.
3. Енциклопедія українознавства. Загальна частина (ЕУ-І). Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. Т. 2. С. 543-566

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СВІТУ

Термін «глобальні проблеми» вперше з'явився на Заході в 60-их роках ХХ ст. Коли говорять «глобальний», то звичайно мають на увазі складність питання, яке охоплює всю земну кулю і потребує негайного вирішення. Особливої уваги заслуговує концепція глобальних проблем Римського клубу. У межах концепції глобальні проблеми називаються світовими проблемами і розуміються як непередбачуване поєднання багатьох взаємопов'язаних труднощів та проблем, що сформували ту непросту ситуацію, в якій знаходиться зараз людство. Розв'язати їх можливо лише спільними зусиллями планетарного масштабу.

Римський клуб акцентує увагу на соціально-психологічному аспекті глобальних проблем, складовими якого є: нігілізм як пануюча світоглядна установка; загроза тривіалізації глобальних проблем; труднощі формування світоглядних позицій у молоді. Робиться висновок, що глобальною проблемою нині стає створення нової системи цінностей, здатної дати мету життю сучасної людини та пояснити сенс її існування, стати основою погляду на єдиний взаємозалежний світ. Останній характеризується не стільки опозицією «глобальне-локальне», скільки всезагальною опозиційністю локальних культур одна одній. Звідси – нове розуміння самих глобальних проблем. Якщо за часів «холодної війни» глобальні проблеми визначилися, зокрема Леві-Строссом, як ті, дискусія щодо способів вирішення яких призводить до розмежування між капіталізмом та соціалізмом, то тепер глобальні проблеми існують як такі, що для свого вирішення потребують діалогу не лише різних країн, а й різних культур. Необхідність діалогу локальних культур, що є засобом вирішення глобальних проблем, спричинює нове розуміння політики, а саме: політика – це інструмент спілкування різних національних культур, наука про існування людей у їх неповторності.

Під світовим порядком розуміється такий устрій світу, який має забезпечити основні потреби держав-націй, регіональних асоціацій, міжнародних організацій та інститутів. Згідно з Карлом Ясперсом, світовий порядок – це прийнятий усіма устрій, що виник внаслідок відмови кожного від абсолютного суверенітету. Якщо міжнародний порядок задовольняє потребу держав у забезпеченні їх суверенітету, то світовий порядок – основоположні потреби людства, що нині пов'язані з його адаптацією до процесів глобалізації. Розрізняють два типи великої держави: класичний, або велика держава типу імперія, і новітній, або велика держава типу лідер. Їх емпіричними аналогами є, відповідно, Росія і США. Велика держава типу імперія орієнтується на сфері впливу, тобто країни чи регіони, які мають значення для збереження великодержавного статусу, дають змогу впливати на поведінку інших національних акторів і знаходяться під загрозою з боку великої держави-конкурента. Класична велика держава є абсолютно екстенсивною. У зовнішньому плані це означає глобальний контроль над усім середовищем, у внутрішньому – домагання зберегти внутрішню монолітність.

Велика держава типу лідер – це держава, яка своєю національною могутністю та ідейною харизмою проголошує та захищає привабливі універсальні принципи і виконує функції лідера, орієнтуючись не на сфері впливу, а на світовий порядок. Принципи останнього використовуються великою державою типу лідер в якості наддержавної, об'єктивної легітимації власних зовнішньополітичних дій. Апеляція до універсальних цінностей слугує також вищим аргументом для підтримки власних інновацій. Інколи ж така держава не тільки звертається до вищих принципів заради власної легітимації, а й виступає їх творцем. Так, США стали першою великою державою існуючих глобальних проблем, а й умовою максимально корисного використання політичних процесів глобалізації. Отже, політичний аспект глобальних проблем існує як пошук шляхів встановлення нового світового порядку.

Основні потреби держав-націй, регіональних асоціацій, міжнародних організацій та інститутів. Згідно з Карлом Ясперсом, світовий порядок – це прийнятий усіма устрій, що Під світовим порядком розуміється такий устрій світу, який має Актуальність першого підходу зумовлена відсутністю єдиного механізму регулювання процесів глобалізації, внаслідок чого локальні економічні, політичні та культурні відмінності усуваються зусиллями окремих суб'єктів, що спричинює загрозу бал-канізації. Однак існування політичних інститутів, які мали б загальносвітову легітимність неможливе в умовах домінування культурної ідентичності як засобу легітимації влади. Звідси – певна «штучність» світового уряду, позбавленого легітимного інституту влади на зразок національної держави, а тому й – достатньої моральної і фізичної сили для насильного здійснення контролю над поведінкою окремих держав. Другий підхід є зверненням до ключової ланки міжнародних відносин – національної держави, що розглядається як єдиний можливий спосіб розв'язання суперечності між необхідністю колективного контролю над індивідуальною поведінкою національних акторів і слабкістю сил колективізму світової спільноти.

Список використаних джерел

1. Кирилук Ф.М. Політологія. Навчально-методичний комплекс. К., 2004. 697 с.
2. Логвин В.Л. Політологія. Навчальний посібник. 2006. 365с.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ

На сучасному етапі людство зіткнулося з небезпекою міжнародного тероризму. Міжнародний тероризм виявляється також у зростаючих претензіях, масштабності його цілей. Акція 11 вересня 2001 р. була декларативним викликом не тільки Сполученим Штатам, але й західному «золотому мільярду» в цілому, політиці глобалізації. Ця подія, а також наступні терористичні акції в інших країнах призвели до певних наслідків: масової паніки, обмеження громадських прав і свобод, економічних потрясінь. Можна сказати, що міжнародний тероризм став однією з форм ведення війни. Найочевидніша ознака тероризму – насильство. Причому нерідко теракт здійснюється саме з метою продемонструвати максимум насильства, аби домогтися розголосу, уваги, резонансу в суспільстві.

Демонстративність – друга ознака тероризму. Та, мабуть, найбільшу тривогу викликає вік виконавців терактів. Фанатичні підлітки, радикально налаштовані студенти, озлоблені молоді безробітні. 12 січня 1896 року банку у французькій кав'ярні підірвав 19-річний юнак. Вік бойовиків ІРА, які організували жорстокий напад на поліцейську дільницю в Ольстері був від 19 до 25 років. Гарматним м'ясом ЕТА стали молоді хлопці з Баскської націоналістичної партії «Талібан» - афганські юнаки. «Революційного руху імені Тупак Амар» - перуанські підлітки і студенти. Американські «Везермени», які оголосили війну нормам моралі, зокрема в системі освіти, - це група радикально налаштованих студентів із заможних родин, які закликали під свої знамена молодь із гетто.

У виникненні і поширенні тероризму та екстремізму певну роль відіграють державно-політичні і геополітичні фактори. Існуючі протиріччя й конфлікти між деякими державами, країнами сприяють підвищенню інтересу держав до використання тероризму й екстремізму з метою ослаблення протилежної сторони. Варто визнати, що сучасна анти терористична боротьба до деякої міри не враховує причинно-наслідковий зв'язок між тими чи іншими подіями. Багато в чому це пов'язане з політичним фактором у міжнародному тероризмі. З урахуванням того, що кожна країна, провадячи свою зовнішню політику, переслідує свою певну мету, будь-яка акція міжнародних терористичних структур може водночас завдати шкоди одним і певним чином зіграти на користь інтересів інших держав. Це основне джерело так званих подвійних стандартів при оцінці терористичних загроз дозволяє тероризму поширюватися, еволюціонувати, прикриватися політичною, релігійною та національно-визвольною риторикою. У зв'язку з прийняттям країнами додаткових заходів безпеки міжнародний тероризм може зосередити свою діяльність на нових цілях – нафтопроводах, системах енергопостачання, водних комунікаціях та інших важливих об'єктах стратегічного характеру.

Велику роль у поширенні тероризму відіграє релігія. Це особливо актуально у зв'язку з тим, що міжнародні терористичні організації у своїх підривах та протиправних діяннях прикриваються релігійною атрибутикою і ідеологією. Тенденція зростання і поширення тероризму зумовлюється наявністю низки міждержавних і внутрішніх конфліктних факторів політичного, соціально-економічного, територіального, історичного, національного, релігійного й іншого характеру.

Тепер дуже поширена практика взаємодії терористичних організацій у рамках окремих країн, регіонів, а також світу в цілому, що значно підвищує загальний потенціал терористичних загроз для міжнародної безпеки. З кожним роком тероризм набуває усе більш високоорганізованого характеру. Вже сьогодні тероризм – об'єктивне, реальне, системне явище сучасного світу, серйозна професійна діяльність та потужний бізнес. Особливу небезпеку становить високий рівень нелегальної міграції насамперед з тих країн, де діють терористичні організації. Небезпечний потенціал несуть у собі намагання висвітлювати терористичну проблематику без глибокого проникнення у тему і розмінні її природи. Саме через це в публічному просторі з'являються небезпечні гасла, зокрема щодо зв'язку тероризму з певною релігією або національністю, висувуються пропозиції боротьби з тероризмом, які в основному базуються на насильницьких стереотипах.

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ: ХРОНІКА ПОЧАТКУ

Російська збройна агресія проти України – пряме та опосередковане застосування збройної сили Російською Федерацією проти суверенітету та територіальної цілісності України. Відкритими складовими російської збройної агресії проти України, що розпочалася 2014 року і триває по сьогоднішній день. У лютому-березні 2014 року Росія ввела своїх військових(без розпізнавальних знаків) на територію Криму. Україна занепокоїлася незнайомими воєнними. Володимир Путін прокоментував що «зелені чоловічки» це місцеві мітингувальники і що він немає до них відношення.

В ході здійснення інтервенції в Криму був встановлений маріонетковий режим на чолі з самопроголошеним «головою Ради міністрів АР Крим» Сергієм Аксьоновим, який «звернувся» до президента Росії Володимира Путіна із запитом посприяти у «забезпеченні миру і спокою» на території Криму. 1 березня російський президент відправив до Ради Федерації пропозицію про введення російських військ у Крим. Обидві палати Федеральних Зборів 1 березня 2014 р. о 17:20 проголосували за введення російських військ на територію України, і в Крим зокрема. Референдум який відбувся 16 березня 2014 року підтримали 96,5% населення. Підтримали референдум країни які є союзниками Росії. Більшість країн не підтримало тому що він порушує Конституції України а право самостійного виходу з України не було. А ще референдум називають «підкроченим» тому що 96,5% це якось забагато, тому що багато кримчан повставали проти союзу з Росією. Іноземних наглядчаків не було.

Війна на сході України розпочалася у квітні 2014 року. Приводом стало створення під прикриттям народних виступів спецслужби РФ на Донецької та Луганської областях. 12-14 квітня терористами було захоплено ряд адміністративних будівель. 15 квітня українські війська ввійшли в Краматорськ і Слов'янськ. Взввши під контроль аеропорти розпочали оборону. З 16 квітня по 1 травня терористи ДНР захопили адміністративні будівлі Новоазовська, Сіверська, Комсомольського, Родинського. 28 квітня сепаратисти оголосили створення ЛНР. Більшість територій було захоплені і утримані терористами. 22 травня було вчинено збройний напад на табір сил АТО під Волновахою. 18 військовослужбовців було вбито. 26 травня відбувався бій за Донецький аеропорт. Кіборги Донецького аеропорту успішно відбили атаку сепаратистів. Втрати російських військ становлять приблизно 300 чоловік а про втрати українських військ не говорять бо їх не було. 13 червня українські військові звільнили Маріуполь а 14 червня сепаратисти збили Іл-76 який доправляв війська до Луганського аеропорту. Загибло 49 осіб. Того дня були здійснені напади на блокпости АТО під час яких було вбито службовців. 19 червня розпочалася підготовка до перемир'я. Під час перемир'я відбувся обмін полоненими.

Повномасштабними бойовими діями з боку українців відбувся 1 липня. Українські військові завдали важких втрат з боку республік застосовуючи авіацію і артилерію. Також цього числа відбувався танковий бій поблизу Карлівки. Прийняв напад відділ міліції ДНР. Було знищено телевежу на горі Карачун. 2 липня АТОВці ввійшли в Луганськ. Багато сепаратистів здалися українським військовим. Українці здійснювали перемогу за перемогию, відганяли російські війська далі далі. За початок липня вони зайняли Миколаївку, Краматорськ, Дружківку, Констянтинівку, Артемівськ. Сепаратисти розпочали оборону великих міст Донбасу. З 11 липня пріорітетність у перемозі отримали проросійські війська. Вони застосовували БМ-21 «Град». 15 липня поблизу села Ізварине було завдао удару з мінометів на українські позиції. Загибло 8 осіб. Українські винищувачі в відповідь завдали удар у місті Сніжне. Загибло 11 осіб. 17 липня російські війська збили пасажирський Боїнг-777 який прямував з Амстердаму в Куала-Лумпур. Після збиття мирного літака міжнародного призначення Більшість країн світу обвинуватили Росію в обстрілі мирних людей. Почали запроваджувати санкції. Наприкінці серпня добровольчі загони та загони ЗСУ зробили спробу прорватися в Іловайськ. Росія закинула свої сили в цей район взявши їх в котел. В полон потрапило від 229 до 459 військовослужбовців. 5 вересня 2014 року відбулися Мінські угоди. Наслідками переговорів стало припинення вогню з двох боків і урегулювання політики. Російські війська не дотримувалися угод і це визвало обурення в Україні. 25 листопада 2018 року відбувся бій біля Керченської протоки. Українські кораблі які здійснювали плановий перехід з Одеси до Маріуполя зіткнулися з російським кораблем. Після виходу з 12 мильної зони російські кораблі відкрили вогонь по катерам українців.

Збройна агресія Росії проти країни відбулася в умовах нестачі влади в Україні який виник через втечу Віктора Януковича до Росії після повстання народу проти диктаторського режиму. Також було порушено ряд договорів між Росією і Україною про дружбу і партнерство.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Актуальність дослідження полягає в тому, що відбувається становлення України на міжнародній арені й визначення її місця у сучасних міжнародних відносинах. Саме активна участь України в міжнародних організаціях дасть можливість вирішити цілий ряд важливих питань політичного, економічного, демократичного характеру, що будуть сприяти формуванню необхідної основи для розвитку країни.

Мета дослідження полягає в тому, щоб в контексті сучасних політичних та економічних процесів у Європі виявити тенденції, пріоритетні завдання й особливості формування та здійснення геополітики України, її основні орієнтири та вектори; в аспекті входження нашої країни у загальноєвропейський процес сформувати концепції сучасної української геостратегії на перспективу та європейського вибору України.

Виклад основного матеріалу: Місце України в системі міжнародних відносин визначається її геополітичним положенням, економічним потенціалом і зовнішньою політикою. Україна є найбільшою за територією суто європейською державою. За чисельністю населення вона посідає п'яте місце в Європі, поступаючись Франції, Великобританії та Італії. Розташована у центральній частині Європи. Від СРСР Україна успадкувала значний економічний потенціал, більшу частину якого, щоправда, з різних об'єктивних і суб'єктивних причин – розрив господарських зв'язків з колишніми радянськими республіками, конверсія, невиважені реформи на угоду зарубіжним наставникам, розтягування загальнонаціонального надбання через недоплату приватизацію і навіть відверте його розкрадання високими посадовими особами держави, несприятливий інвестиційний клімат тощо – вже втрачено. В цілому географічне розташування, розміри території, чисельність населення, потенційні економічні можливості України дають їй змогу мати статус великої європейської держави з власною геостратегічною орієнтацією[2].

Для України, яка впродовж своєї історії перебувала в центрі геополітичних інтересів кількох наддержав, зовнішньополітичний вибір має не тільки внутрішню, а й міжнародну вагу. Стратегічна мета нашої країни полягає в інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Пріоритетним тепер стає набуття повноправного членства у Європейському Союзі, який, певно, визначатиме образ Європи ХХІ ст. Такий стратегічний курс має усунути вагання потенційних партнерів, пов'язані з «невизначеністю» і «непередбаченістю» України [3].

Україна, займаючи важливе місце в Європі, є одним із визначальних чинників нового геополітичного становища в цьому регіоні. Надзвичайно важливу роль для зміцнення стабільності та безпеки в регіоні відіграють Конституція України та підписання нових політико-правових документів нашої держави з безпосередніми сусідніми країнами. Досягнуті домовленості унеможливають конфронтацію в міждержавних відносинах, піднімають рівень безпеки в регіоні та стабілізують новий геополітичний простір.

Не менш важливими для геополітичного становища є спільні заходи України з іншими безпосередніми країнами-сусідами [3].

У деталізованому вигляді зовнішньополітична концепція незалежної Української держави була сформульована у прийнятій Верховною Радою 2 липня 1993 р. «Основних напрямках зовнішньої політики України». У цьому документі зазначається, що зовнішня політика України спрямовується на виконання таких найважливіших завдань: утвердження і розвиток України як незалежної демократичної держави; забезпечення стабільності її міжнародного становища; збереження територіальної цілісності держави і недоторканності її кордонів; включення національного господарства в світову економічну систему для його повноцінного розвитку, підвищення добробуту народу; захист прав та інтересів громадян України за кордоном; поширення у світі образу України як надійного й обачливого партнера.

Головними сферами зовнішньополітичної діяльності України документ визначає: двосторонні міждержавні відносини, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, співробітництво в межах Співдружності незалежних держав, участь в ООН та інших міжнародних організаціях. Прийнята Верховною Радою концепція зовнішньої політики України стала основою діяльності держави на міжнародній арені. З моменту схвалення Верховною Радою 24 серпня 1991 р. Акта проголошення незалежності України і створення самостійної Української держави вона визнана більш як 150 державами світу, із 140 з них Україна підтримує дипломатичні відносини.

Відносини України, як і низки інших центрально- і східноєвропейських держав, з НАТО здійснюються на основі програми «Партнерство заради миру», прийнятої цією організацією і підписаної відповідними державами. У межах програми відносини з Україною мають характер «особливого партнерства», яке визнає міжнародну вагомість України та її безперечний потенціал у європейській безпеці. У 1997 р. в Києві було відкрито Інформаційний центр НАТО, призначення якого полягає в тому, щоб оперативно надавати достовірну інформацію про цю організацію. У цьому ж році було підписано «Хартію про особливе партнерство між НАТО й Україною», в якій, зокрема, задекларовані гарантії безпеки України в новій системі європейського порядку. Однією з форм партнерства є проведення спільних військових навчань, у тому числі на території України.

Висновок: Отже, Україна прагне інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури, насамперед у ЄС. Україні необхідно вибудувати свою власну, орієнтовану на власні інтереси зовнішню політику. Україна повинна мати власне політичне обличчя, більш чітку позицію і діяти в власних інтересах, а не в інтересах інших держав. Вироблення й послідовне здійснення зорієнтованої на власні інтереси зовнішньої політики сприятиме тому, що Україна зможе стати впливовим чинником механізму оптимальної безпеки Європи ХХІ ст.

Список використаних джерел

1. Дергачов О.Р. Міжнародне становище України. Політична думка. 2000. № 2.
2. Василенко С.Д. Україна і Європа: інтелектуальний потенціал (в аспекті європейської інтеграції). Філософські пошуки. Львів. 1998. Вип. 1.
3. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2005. 595 с.

ВЗАЄМОДІЯ УРЯДУ ТА ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ВІД АВТОРИТАРНОГО РЕЖИМУ ДО ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність дослідження. Перехід від авторитарного режиму до демократії передбачає створення принципово нових умов для політичних суб'єктів. Демократизація виборчого законодавства, закріплення принципу альтернативності в політиці, формування багатопартійної системи створюють інші інституційні можливості для вираження і представництва інтересів різних соціальних груп та дозволяють громадянам брати участь у здійсненні політики.

Мета дослідження: проаналізувати взаємовідносини влади та опозиції в Україні в контексті процесів демократизації.

Об'єктом дослідження: є соціальний організм країни, в якому держава виконувала перехід від авторитарного режиму до демократії який передбачає створення принципово нових умов для політичних суб'єктів.

В європейській конституційній традиції сформувалися дві основні моделі регулювання взаємовідносин між опозицією та урядом: конфліктна модель та модель компромісів. Перша з них характерна для Англії і будується на засадах, що уряд та опозиція становлять дві сталі постійно конфліктуючі політичні сили. Їхні стосунки побудовані на трьох підходах: конкуренції з метою здобуття влади; толерантності в часі її реалізації; зміни представників влади в період загальних виборів [2, с. 27]. Зазвичай парламентська опозиція, представляючи меншість, постійно залишається поза владними структурами і є її симетричним відповідником. Кожна зі сторін, активно використовуючи методи дискусії, намагається не стільки знайти компроміс, скільки показати відмінності між таборами з огляду на участь у наступних парламентських виборах.

Опозиція, як правило, виражає інтереси тих груп населення, чий інтереси не представлені у владі. Але лише владний суб'єкт може реалізувати таке прагнення, володіючи домінуючим владним ресурсом. Звідси конфлікт інтересів проходить по лінії «влада» – «опозиція».

У політичній практиці не виробилися чисті моделі, в одних з яких домінувала би співпраця, а в інших – політична боротьба. В обох, на перший погляд, різних моделях простежується меншою чи більшою мірою політична конкуренція як форма політичної взаємодії, в якій суб'єкти політики в рамках правових (або не правових) правил змагаються за перевагу в розподілі влади, матеріальних ресурсів, престижу.

У країнах усталеної демократії вже склалися стійкі традиції та окреслилось політико-правове поле конкурентних взаємовідносин між владою та опозицією. Інший випадок – країни «нових демократій», до яких належить і Україна. Перехід до демократії відбувався в умовах появи нових, запозичених інституцій і їх адаптації до існуючих суспільно-політичних умов. У боротьбі з панівним політичним суб'єктом за домінуючий статус у системі державної влади опозиційні сили при використанні механізмів виборчого процесу та політичної мобілізації часто обирали конфліктну лінію поведінки. Особливо яскраво це помітно в посткомуністичних країнах на етапі демократичного транзиту.

Визначення поведінки парламентської опозиції щодо уряду та виконавчої влади значною мірою залежало від політичної ситуації та конструкції самої влади. В Україні від початку 90-х років ХХ ст. домінує конфліктний характер взаємовідносин між парламентською опозицією та більшістю. Розмежування між опонентами проходило від спрощеної лінії «комунізм-антикомунізм» до складних і суперечливих відносин у трикутнику «президент-парламент-уряд». Домінування так званої «партії влади» у виконавчих та законодавчих структурах та поступове зрощення в партійному середовищі політичних та бізнесових інтересів супроводжувалося повільним згортанням процесів демократизації, поширенням неформальних моделей взаємодії політичних суб'єктів та мінімізації впливу парламентської опозиції.

Висновок. Політичними наслідками конфліктного характеру взаємодії влади та опозиції стали мінімізація використання компромісів як інструменту вирішення суперечок, активізація позапарламентських форм політичної боротьби, намагання вироблення взаємного контролю одних політичних сил над іншими, стимулювання політичної конкуренції. Це передбачало постійну мобілізацію та поляризацію електорату за партійними перевагами, свого роду поділ на «своїх» та «чужих». Конфлікти між владою та опозицією стали набувати ознак конфлікту між прихильниками підтримки, розбудови демократії та її згортання і консервації.

Список використаних джерел

1. Сичова В. Еволюція інституту політичної опозиції в контексті модернізації системи державного управління України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/1/07.pdf>.
2. Мацієвський Ю. Чи можливе відродження тоталітаризму в Україні? Політичний менеджмент. 2011. № 1. С. 51–63.
3. Resende M. Kraetzschmar H. Parties of Power as Roadblocks to Democracy. The cases of Ukraine and Egypt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aei.pitt.edu/6624/1/1258_81.pdf.
4. Hurska-Kowalczyk L. Opozycja polityczna na Ukrainie (1991–2006). Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011. 433 s.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Демократія – народоправство, політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнається її народ. При цьому управління державою здійснюється народом, безпосередньо (пряма демократія), або опосередковано через обраних представників (представницька демократія). Демократія є основою державного устрою України. В чинній редакції Конституції України закладені загальні основи для розвитку прямої демократії в нашій державі. В ст. 1 та ст. 5 Конституції закріплено, що народ України здійснює первісну та верховну владу в країні, є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в державі. Це визначає право народу на здійснення влади як безпосередньо, так і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Демократія – політичний режим, стан політичного життя за якого державна влада здійснюється на основі широкої та реальної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, утворення та діяльності органів державної влади. Разом з тим, нинішня політична ситуація в нашій країні яскраво демонструє хиткість і вразливість молодого демократії, а іноді, беззахисність перед викликами тоталітаризму і авторитаризму. Зокрема, розвиток демократії в Україні гальмують такі основні проблеми:

- посилення протистояння владних інститутів і конфліктність у політичній системі держави;
- руйнування традиційного типу комунікації між виборцями та обраними до Верховної Ради України і місцевих рад депутатами;
- відхід політичних партій, представники яких посіли місця в органах державної влади, від положень передвиборчих програм;
- непрозорість процесів підготовки та ухвалення рішень виборними органами державної влади;
- ухвалення законів, підзаконних, а також локальних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано ускладнюють чи скасовують процедури, спрямовані на максимальне залучення громадян до процесів прийняття рішень; фактична відсутність механізмів політичної відповідальності депутатів рад різного рівня перед своїми виборцями; стрімке зниження довіри до органів представницької влади та суспільна апатія.

Сучасний етап демократичних трансформацій в Україні потребує посилення механізмів безпосередньої участі громадян у суспільно-політичних процесах. Подальший розвиток демократії в Україні обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів безпосередньої участі громадян в управлінні державними справами.

Таке завдання повністю відповідає основним засадам демократичного державного устрою, який, зокрема, передбачає здійснення влади народом, як через обрання представницьких органів, так і його безпосередню участь.

Важливим є також поширення у різних суспільних колах запиту на наявність демократичних процедур з метою впливу на політичні партії та їх лідерів, на органи представницької та виконавчої влади задля налагодження рівноправного та взаємовигідного діалогу між владою та суспільством.

Особливе місце у процесі поширення у суспільстві орієнтації на демократію покликані посісти засоби масової інформації. Вони повинні взяти на себе місію чесного і не заангажованого партнера громадських структур. ЗМІ, як ніхто інший, мають вплив на суспільну свідомість, тому мусять бути гідними партнерами суспільства.

Висновок: Демократичність влади є запорукою їх власного незалежного існування. Сучасний етап демократичних трансформацій в Україні потребує посилення механізмів безпосередньої участі громадян у суспільно-політичних процесах. Подальший розвиток демократії в Україні обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів безпосередньої участі громадян в управлінні державними справами. Таке завдання повністю відповідає основним засадам демократичного державного устрою, який, зокрема, передбачає здійснення влади народом, як через обрання представницьких органів, так і його безпосередню участь.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. К.: Феміда, 1996.
2. Ващенко К.О. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. 406 с

РОЛЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність теми. Потреба в кібербезпеці зростає, починаючи від окремих випадків і закінчуючи національною та міжнародною проблемою дипломатії та світової політики. Усі країни вважають, що кібербезпека є інструментом досягнення національних інтересів держави, оскільки більша частина сучасних теорій зосереджена на матеріальній вигоді. Тим часом деякі країни розглядають кібербезпеку як інструмент впливу на супротивників. І все ж таки, кібербезпека відіграє важливу та особливу роль у світовій політиці.

Метою дослідження є дослідження значної і зростаючої ролі кібербезпеки у світовій політиці.

Об'єктом дослідження є дослідження потреби кібербезпеки в різних сферах життя.

Предметом дослідження є особливості та важливість ролі кібербезпеки у світовій політиці

Виклад основного матеріалу. Термін «кібербезпека» означає безпеку інфраструктури в кіберпросторі, тобто даних, якими обмінюються в кіберпросторі, але перш за все людей, які використовують кіберпростір [4, с. 105]. Наше суспільство все більше стає залежним від кіберпростору - місця, де поширені кібератаки і кібервійни. Оскільки ми покладаємося на інформаційні та комунікаційні технології в усіх аспектах кіберфізичного суспільства, потреба в кібербезпеці стає все більш важливою. Кібербезпека важлива для приватних осіб, громадських і неурядових організацій, але забезпечити безпеку часто буває складно. Питання безпеки не обмежуються лише виконавчою владою, це також стосується політичних партій, постачальників енергетичної інфраструктури, міністерств, адміністративних організацій і навіть спортивних організацій (таких як Міжнародний олімпійський комітет), всі з яких стали об'єктом крадіжки інформації. Таким чином, можна сказати, що уразливість кібербезпеки впливає на всі зацікавлені сторони суспільства.

Розробка політики в галузі кібербезпеки в даний час стикається з багатьма парадоксами. Вибір одного напрямку може відбуватися за рахунок іншого напрямку, але аргумент двосторонній. Політика кібербезпеки і розробка політики відбуваються в складних екосистемах, в яких повинні взаємодіяти між собою зацікавлені сторони з різних суспільств, сфер політики та урядів. Обов'язки розподілені між багатьма державними структурами на центральному та місцевому рівнях з різними проблемами, що ускладнює ініціювання колективних дій. Суспільство складається з різноманітних гравців, які, можливо, хочуть безпеки, але мають різні очікування щодо ролі уряду в наданні безпеки в кіберпросторі. Уряд може відігравати незначну або основну роль у кібербезпеці. Політики повинні діяти відповідно до потреб суспільства, формулювати політику і розподіляти ресурси, а державні установи повинні реалізовувати поставлені цілі. Це схоже на прості відносини, але ситуація набагато складніша, оскільки ролі зацікавлених сторін зазвичай суперечать, що і є парадоксальним. Отже, один з таких парадоксів полягає в тому, що уряд хоче забезпечити кібербезпеку, але в той же час хоче отримати доступ до даних осіб та організацій для спостереження.

Неможливо також застосувати універсальний підхід до «компаній». Організації різноманітні і мають різні вимоги, банк і лікарня вимагають вищого рівня безпеки, ніж ресторан. Більше того, рівень знань, досвіду компанії, їх системи, їх вразливість та можливі наслідки порушення кібербезпеки різняться. Це ускладнює розмову про компанії загалом і про те, що від них очікують у віртуальному просторі. Як їх безпека може регулюватися урядами?

Суспільство неоднорідне, і оскільки кібератаки часто не видно, люди можуть про них навіть не знати, крім повідомлень від ЗМІ. Банки, компанії, що продають кредитні картки, і магазини можуть самі ризикувати, але таким чином захищати суспільство. Парадокс полягає в тому, що, хоча організації не виграють від того, щоб зробити проблеми та атаки видимими, ця видимість необхідна для створення більшого відчуття терміновості та ініціювання дій.

Для громадян взаємозв'язок та дані, що утворюються пристроями, призвели до «безпрецедентного поліпшення якості життя». У той же час величезна кількість даних про місцезнаходження громадян, діяльність та навіть емоції породжує виклики кібербезпеці та конфіденційності. Парадокс тут полягає в тому, що ті самі дані, які можна використовувати для поліпшення якості життя, можуть бути використані і проти громадян. Незважаючи на ризики, людей часто не турбує кібербезпека. Кібербезпека подібна до інфраструктури - ми сприймаємо її як належне і усвідомлюємо її важливість лише тоді, коли стикаємось з проблемою, але тоді вже пізно. І це вже ускладнює визначення того, хто повинен нести відповідальність за дії та забезпечення кібербезпеки.

Отже, підвищення політичної свідомості в такій кількості парадоксів непросте. Часто кібербезпека розглядається насамперед як технічний виклик: якщо вона організована належним чином і виділено відповідний бюджет, більше нічого робити не потрібно. На практиці питання не такі однозначні, немає чітких обов'язків, межі важко визначити так само як і необхідний рівень безпеки.

У той же час однією з специфічних характеристик кібербезпеки є те, що межі між кіберзлочинністю, застосуванням кіберзброї і поведінкою різних політичних акторів (наприклад, спецслужб в різних державах) досить розмиті і невизначені [3]. Тому загрози кіберпростору стали фактором багатьох внутрішніх політичних і міжнародних конфліктів, і також політичної «боротьби без правил» [3]. Одним з найбільш серйозних і масштабних інцидентів за своїми наслідками конфліктів стало звинувачення з боку лідерів Демократичної партії США «російських хакерів» у вторгненні в їх інформаційні ресурси і втручання в президентські вибори в 2016 році [3]. Тим самим було продекларовано заяву про вплив Росії на внутрішньополітичну ситуацію в США і розтиражовану версію про підтримку Росією Д. Трампа, що ледь не стало основним фактором його передбачуваного обрання президентом [3]. Такі напади, пов'язані з атаками в кіберпросторі, стали одним з найбільш важливих факторів у багатьох внутрішньополітичних конфліктах в США, та різкого загострення російсько-американських відносин [3]. Таким чином, один цей факт свідчить про величезний і зростаючий вплив процесів в кіберпросторі на внутрішню та світову політику, а також про зростаюче значення кібербезпеки в сучасному світі. Іншими словами, ці процеси стають найважливішим політичним ресурсом для акторів сучасної політики.

Висновок. Отже, наше суспільство перетворюється на кіберфізичне суспільство, яке залежить від інформаційно-комунікаційних технологій у всіх аспектах нашого повсякденного життя, що робить потребу в кібербезпеці першочерговою. А нематеріальний характер кібербезпеки, соціально-технічна залежність, неоднозначний вплив та суперечливий характер боротьби з кібербезпекою роблять це складним напрямом для політиків. Усі країни вважають, що кібербезпека є інструментом для досягнення національних інтересів держави. Тим часом деякі країни розглядають кібербезпеку як інструмент впливу на супротивників. Дійсно, кібербезпека відіграє важливу та особливу роль у світовій політиці.

Список використаних джерел

1. Кібербезпека як важлива складова всієї системи захисту держави [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.mil.gov.ua/ukbs/>
2. Кібербезпека в ЄС та країнах-членах: генезис та проблеми її підвищення [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://academy.ssu.gov.ua>
3. Киберпространство как новая политическая реальность: вызовы и ответы [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.socionauki.ru/journal/articles/1800199/>
4. The Ethics of Cybersecurity: (The International Library of Ethics, Law and Technology 21 1st ed. 2020) By Markus Christen, Bert Gordijn, Michele Loic. 105-106

МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ

Актуальність дослідження. Ідеї створення всесвітнього державного порядку, що матиме найвищу владу у розв'язанні світових проблем і зможе змусити суб'єктів міжнародних відносин виконувати її рішення, з ціллю уникнення збройних конфліктів.

Мета дослідження. Дослідження функціонування сучасного міжнародного товариства яке неможливе без протистояння позицій і поглядів, притаманих певним суб'єктам.

Завдання дослідження. Аналіз впливу міжнародних конфліктів на формування потенціалу держави, приклади впливу інформаційних війн на формування суспільства.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є матеріальна або нематеріальна цінність, з приводу якої інтереси його суб'єктів є несумісними; повне володіння або контроль над якою не може бути досягнуте одночасно всіма сторонами конфлікту. Територія, політичний вплив, військова присутність, ідеологічний контроль та ін. Як правило, міжнародний конфлікт виникає внаслідок переплетіння декількох різноманітних протиріч, внаслідок якого утворюється система взаємопов'язаних об'єктів – об'єктне поле конфлікту.

Міждержавні конфлікти ХХ століття стали основною причиною загибелі мільйонів людей. Дві світові війни, більше двохсот великомасштабних воєн, локальних військових конфліктів, терору тоталітарних режимів, збройної боротьби за владу, вбивства, самогубства – усі ці види конфліктів за приблизною оцінкою фахівців забрали у ХХ столітті більше 300 млн. людських життів. [1, с. 317]

У цілому конфлікт – це зіткнення протилежних (різних) інтересів, цілей, позицій, рішень, думок тощо. [2, с. 228] В середині ХХ ст. виникла певна тенденція до зниження загальної кількості конфліктів на планеті (так, якщо 1989 р. налічувалося 36 крупних збройних конфліктів у 32 районах світу, а 1995 р. їх було 30 у 25), проблему їх мирного врегулювання не знято з порядку денного. Ба більше, кінець ХХ і початок ХХІ ст. ознаменувалися низкою серйозних міжнародних криз, які в сукупності суттєво посилюють міжнародне напруження (Косово, Чечня, Афганістан, Ірак тощо). Хочемо ми цього чи ні, в розвитку світового співтовариства існували й існуватимуть проблеми. Важливо, як їх вирішують. Є способи їх владнання: через насильство, збройні конфлікти, або мирним шляхом.

Можна виділити такі фази розвитку конфлікту:

Перша фаза конфлікту – це формування ставлення протилежних сторін одна до одної, яке зазвичай виражається в більш-менш конфліктній формі.

Друга фаза – це суб'єктивне визначення конфліктуючими сторонами своїх інтересів, цілей, стратегій і форм боротьби для вирішення суперечностей.

Третя фаза – пов'язана із залученням до конфлікту економічних, політичних, ідеологічних, психологічних, моральних, правових, дипломатичних засобів, а також інших держав, через блоки або договори.

Четверта фаза – передбачає наростання боротьби до найбільш гострого політичного рівня – міжнародної політичної кризи, яка може охопити відносини безпосередніх учасників, держави певного регіону, інших регіонів. На цій фазі можливий перехід до застосування військової сили.

П'ята фаза – міжнародний збройний конфлікт, який може розвинути до високого рівня збройної боротьби із застосуванням сучасної зброї, можливим залученням спільників.

На будь-якій із указаних фаз може розпочатися альтернативний процес розвитку, який може втілюватися у переговорний процес і призводить до ослаблення й обмеження конфлікту.

Міжнародні відносини – це сукупність економічних, політичних, правових, ідеологічних, дипломатичних, військових, культурних та інших зв'язків і взаємин між суб'єктами, що діють на світовій арені. [1, с. 319]

У сучасних умовах для характеристики міжнародних конфліктів, у тому числі й озброєних, використовується різна термінологія: «ворожість», «боротьба», «криза», «озброєне протистояння» тощо. [2, с.229] Міжнародна криза – це конфліктна ситуація, за якої: зачіпаються життєво важливі цілі діючих суб'єктів міжнародної політики; для прийняття рішення суб'єкти мають украй обмежений час; події зазвичай розвиваються непередбачувано; ситуація, однак, не переростає у збройний конфлікт.

Отже, криза – це ще не війна, а радше, приклад ситуації «ні миру, ні війни». Це такий вид стосунків між суб'єктами міжнародних відносин, за якого жодна із сторін не бажає війни або насильства, але обидві вважають свої цілі достатньо вагомими, щоб ризикувати задля них можливим розв'язанням війни.

Урегулюванню міжнародних конфліктів сьогодні сприяють також деякі об'єктивні тенденції світового розвитку. По-перше, у світі, зокрема, й у безпосередніх учасників конфліктів, виникає розуміння беззмістовності та небезпечності військових методів вирішення спірних питань. Тому сторони, які конфліктують, зазвичай переходять до політичного діалогу на переговорах. По-друге, посилюються інтеграційні процеси, руйнуються міждержавні та міжрегіональні бар'єри, що знижує рівень конфронтації й створює умови для формування регіональних та міжнародних союзів, асоціацій, об'єднань держав, таких як Європейська співдружність тощо, що ставлять за мету координацію дій, об'єднання сил і можливостей для забезпечення більш тісної співпраці, яка зменшує вірогідність конфліктних ситуацій.

На жаль, вічний мир сьогодні залишається ілюзією. Наявні різні погляди політичних діячів на те, як саме досягти миру. Наприклад, за допомогою релігії можна позбутися агресивності та збройних конфліктів. Інші наголошують на потребі зміцнення соціально-політичної системи в середині країни, потребі досягти більшої соціальної рівності й таким чином подолати конфлікт. Дехто вважає, що для підтримання миру потрібно нагромаджувати зброю. Популярною є ідея створення всесвітнього державного порядку, тобто певної організації, що матиме найвищу владу у розв'язанні світових проблем і зможе змусити суб'єктів міжнародних відносин виконувати її рішення, з ціллю уникнення збройних конфліктів. І другий варіант – переговори як шлях до врегулювання конфліктів.

Висновки: Отже, міжнародні конфлікти коштують людству вкрай дорого як у людському, так і в матеріальному вимірах. Перед людством виникла потреба знайти способи уникнення збройного розв'язання суперечностей. Для успішного подолання конфліктів необхідні передусім взаєморозуміння, взаємні поступки і компроміси конфліктуючих сторін. Ефективне вирішення конфлікту зумовлене наявністю в кожній зі сторін позицій, що визнає необхідність компромісів, межі компромісних поступок, характер і обсяг можливих взаємних компенсацій за ці поступки. Конфлікт не може бути вирішеним, якщо одна або обидві сторони будуть глухими до пропозицій свого партнера на переговорах.

Список використаних джерел

1. Білецька Т. В., Ігнат'єва Т. В. Міжнародні конфлікти сучасності: теорія і практика аналізу: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2020. 50 с.
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
3. Гуменюк Л.Й. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів: ЛДУВС., 2015. 564 с.
4. Шляхтун П.П. Політологія. Підручник. Київ. КНУ, 2005. 576 с.

ОЛГАРХІЧНІ АВТОРИТАРНІ ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ

Політичний режим є одним із найважливіших атрибутів сучасної держави. Від того який саме режим панує в державі залежить те, яким чином відбуваються суспільно-політичні та соціально-економічні процеси, об'єктивується особливість та повнота реалізації більшості конституційно-правових гарантій розвитку людини і громадянина. Політичний режим це один із елементів існування політичних еліт, від його реалізації залежить характер політичної боротьби.

Авторитаризм – це широкий спектр різноманітних систем, що забезпечують володарювання однієї людини чи групи осіб за мінімальної участі керованих суб'єктів та їх беззаперечне підпорядкування, яке не виключає можливості існування внутрішньої автономії. На відміну від тоталітаризму, авторитарний політичний режим допускає існування обмеженого плюралізму [1, с. 332] в різних суспільних сферах, погоджується з існуванням окремих елементів демократії, таких як парламентські вибори, багатопартійність. Проте його сутнісними ознаками залишається щоденна загроза репресій, використання армії та каральних органів. В сучасних умовах, коли демократія офіційно декларується надбанням майже всіх країн світу, відмінності між нею та авторитаризмом дещо стираються, адже теперішні авторитарні режими суттєво відрізняються від попередніх та набувають окремих демократичних рис. За таких умов авторитарними називають переважно персоніфіковані режими, домінуючі ознаки яких у вигляді особистої диктатури є найбільш помітною формою прояву. Особиста влада може бути як повною, так і частково обмеженою, наприклад, парламентом або механізмом колегіального керівництва.

Авторитарний режим панує в таких країнах світу, як Росія та Китай, а також Білорусь. Він завжди пов'язаний із політичним лідерством [1, с. 90], із особою правителя, його особистісними якостями та досвідом, здатністю приймати вольові рішення та нести відповідальність за їх реалізацію. На рівні суспільної свідомості це дає змогу позбутися суспільству тягаря відповідальності за власний цивілізаційний вибір, що існує та є традиційним в тих державах де було імперське минуле та низький рівень політичної та правової культури. Авторитарний стиль управління напругу формується під тиском та впливом особистісних якостей одного управителя, який на свій розум, свої погляди та у своїй манері організує всі інші суспільні процеси в державі. Влада за авторитаризму сконцентрована в руках правлячої еліти, виборча система пристосована до рішень виконавчої влади, демократичні принципи не є абсолютною цінністю, значний обсяг влади перебуває в руках силових структур.

Країнам з авторитарними режимами властива, зокрема, заборона або суттєве обмеження діяльності опозиції [2, с. 87]; ліквідація центральних та місцевих представницьких органів або їх перетворення на маріонеткові; відмова від принципу розподілу влади, суттєве посилення ролі виконавчої влади, зосередження повноважень по управлінню державою в руках легітимного або нелегітимного глави держави чи уряду, відмова від принципів конституційності та законності, широке застосування каральних заходів проти опозиції і відповідне зростання репресивного апарату. Важливо підкреслити, що наявність у країні демократичних інститутів та процедур широко використовується в державах з авторитарними чи напівавторитарними режимами для маскування їхньої справжньої суті. Також відокремлюють «гібридні режими», які не досягають навіть мінімального рівня демократії, проте відрізняються від класичного авторитаризму. Такі режими знаходяться на розмитій межі між виборчою демократією та конкурентним авторитаризмом. Класифікація авторитарних режимів може здійснюватися за різними критеріями, зокрема, характером правлячої еліти, способом легітимації, ідеологічною спрямованістю тощо. Важливим критерієм їх типології є фактичний рівень дотримання прав і свобод людини. За цією ознакою їх можна поділити на помірковані, у які певною мірою проникає демократія і законність (Венесуела, Вірменія, Танзанія, Албанія тощо), та жорсткі, які не рахуються із правами людей, придушуючи опозицію.

Авторитарний режим як такий не сприймається більшістю країн світу, оскільки характеризується нестабільним, нетранспарентним та непрогнозованим розвитком соціально-економічних та суспільно-політичних процесів. До того ж, авторитаризм не претендує на політичний контроль за всіма сферами життя суспільства. Забезпечуючи будь-яким шляхом, в тому числі і прямим насильством, політичну владу, авторитарний режим не втручається в ті сфери, що не пов'язані безпосередньо з політикою. Для нього характерне роздержавлення, дератизація економіки, культури, соціальної сфери. І хоча держава може активно впливати на стратегію економічного розвитку і проводити досить активну соціальну політику, механізми ринкового саморегулювання при цьому не руйнуються. Переважна більшість сучасних авторитарних режимів – це мусульманські держави (Іран, Лівія, Єгипет), так звані соціалістичні (комуністичні) країни (КНР, КНДР, Куба), традиційні монархії (Бутан) або ж неідеологічні військові диктатури. За соціальним змістом авторитарні режими можуть мати як консервативно-стабілізуючу (М'янма, Іран, Судан), так і модернізаторську спрямованість (Марокко, Пакистан).

Висновок. Провідною тенденцією політико-правового розвитку сучасного світу є демократизація політичних систем держав та поступове зменшення кількості недемократичних режимів, включаючи авторитарні, які значною мірою дискредитували себе в очах світової громадськості, що, однак, не означає неможливості збереження або навіть посилення авторитарних тенденцій у деяких регіонах планети (арабські країни Близького Сходу, Центральна Азія, Африка) чи в окремих державах (Росія, Білорусь, Венесуела).

Список використаних джерел

1. Муляр В.І. Політологія. Курс лекцій . К., 2003. 356 с.
2. Юрій М.Ф. Основи політології: навч. посібник . К., 2003. 340 с.
3. Шипунов Г. Авторитарний політичний режим: теоретико-методологічні підходи до визначення. Вісник Львівського університету. Вип. 5, 2014. 329–338 с.

СУЛТАНІЗМ ЯК РІЗНОВИД АВТОРИТАРИЗМУ

Термін «султанізм» походить від слова «султан», титулу, який використовувався в мусульманських суспільствах для світського суверена або монарха і який часто протиставляється релігійному титулу халіфа. Ця форма авторитарного уряду характеризується постійною особистою присутністю правителя в усіх елементах управління державою.

Економічний і соціальний плюралізм не зникає, але потрапляє під вплив деспотичної і непередбачуваної влади. Жодна група або індивід у громадянському суспільстві, політичному суспільстві і державі не можуть уникнути проявів деспотичної волі керівника. Принцип верховенства права повністю відсутній. Вкрай низьким є рівень інституціоналізації і вкрай високою-ступінь злиття сфери приватного і публічного.

Широке поширення отримує довільне маніпулювання символами, безмірне прославляння вождя. Однак не існує розробленої панівної ідеології, або навіть особливою ментальності, незалежних від деспотичного персоналізму. НЕ робиться ніяких спроб виправдання тих чи інших заходів уряду на основі ідеологічних вимог. Псевдоідеологія, пов'язана з ім'ям правителя, не служить засобом забезпечення лояльності функціонерів і підданих, або засобом зовнішньополітичної пропаганди.

Політична мобілізація носить церемоніальний і випадковий характер. Як правило, не існує постійно діючих відкритих організацій для здійснення цих цілей. Зате, часто використовуються закриті парамілітарні структури, які застосовують насильство і залякування проти супротивників режиму.

Керівництво є надзвичайно персоналістським, заснованим на довільній волі вождя. Відсутні будь-які раціонально-легальні чи ідеологічні її обмеження. Відносини функціонерів з правителем будуються на страху і нагородах. Найчастіше наближеними до вождя стають його родичі, друзі, колишні колеги по роботі, земляки, або люди з охоронних структур. Місце на ієрархічній службовій драбині залежить тільки від особистої відданості керівникові.

У сучасному науковому використанні терміна, султанізм може існувати не лише в мусульманських або близькосхідних суспільствах. Цей різновид авторитаризму був характерний для режимів Барре в Сомалі, Дювальє в Гаїті, Аміна в Уганді, Сомосі в Нікарагуа.

Висновок: Характер диктаторського режиму безпосередньо впливає на форми і методи демократичного транзиту. Проте, найбільш сприятливі умови для переходу до демократії існують при зрілому авторитаризмі, де складається автономне громадянське суспільство, існують ринкові відносини, розвиваються правові обмежувачі влади диктатури. Завдання демократичних сил полягає у вирішенні політичних проблем, пов'язаних зі створенням і зміцненням системи політичного плюралізму. Найскладніше здійснити перехід до демократії від тоталітаризму та режиму султанізму.

Список використаних джерел

1. Авторитаризм. URL: <https://cutt.ly/TbQ6XXH>
2. Авторитарний режим. URL: <https://cutt.ly/PbWw17E>
3. Види авторитаризму. URL: <https://cutt.ly/bbQ6Vm9>
4. Султанізм. URL: <https://cutt.ly/nbQ6Lm2>

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА І МОРАЛЬ: ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ

Проблема співвідношення політики і моралі – одна з центральних у політичній та етичній теоріях. Вона була сформульована ще у філософсько-політичних трактатах давньогрецьких мислителів, які вже тоді виявили її складність і неоднозначність. **Проблеми політики і моралі** привертала увагу мислителів Середньовіччя. Фома Аквінський, твердячи про божественне походження державної влади, про духовну вищість церкви над нею, відповідно трактував природу моральних норм, сутність етичних принципів. Єдине джерело моралі – всемогутня воля Бога, підкорятися їй – моральний обов'язок кожної людини.

Політика і мораль взаємодіють як форми суспільної свідомості й практики. Етичні поняття – добро, справедливість, чесність, порядність – не лише характеризують політичну діяльність влади, держави, партії чи політика, вони або підтримують, морально санкціонують і стимулюють цю діяльність, або засуджують, блокують.

Політика, яка не має належної підтримки з боку моралі, приречена на поразку. Безчесний політик, безсоромний політикан, для якого понад усе егоїстичні інтереси – тимчасова персона на політичній арені. Втім, як це часто трапляється, він поступається місцем іншому політикану. Політик, який виражає соціальні сподівання людей, керується ними, отримує тривалу підтримку громадськості. **Пріоритет морального начала в суспільному житті** відстоював французький політичний мислитель Ж.-Ж. Руссо, вважаючи, що людина за своєю природою схильна до добра й солідарності. Втім, цивілізація, заснована на приватній власності, псує людські характери, знецінює громадянську відповідальність, порушує права людини. Руссо доводив, що існуючу соціальну нерівність мають врівноважувати безумовна свобода і рівність юридичних прав. Саме в цьому, на його думку, ключ до розв'язання дилеми політики і моралі. **Особливості взаємодії владно-політичних і моральних чинників** з'ясували І. Кант і Г.-В.-Ф. Гегель. Згідно з вченням Канта, людина постійно перебуває між тим, що продиктоване суспільством, політикою, і тим, що диктує свобода, моральність. Її внутрішня свобода не потребує впливів держави. Навпаки, наскільки існуючий правопорядок відповідає автономії людської свободи, настільки він виступає соціальним простором моральності. У своїй поведінці людина повинна керуватися моральними мотивами, а не практичними потребами. Гегель, з одного боку, ототожнює моральність і політичну дійсність («те, що дійсне, те розумне»), з іншого, на місце моральної добродетності ставить санкціоновану державою добродетель, досліджуючи конкретні соціальні форми, в яких виявляється моральна діяльність людини, її контакти з державою (сім'я, корпорація, громадянське суспільство).

Отже, політика і мораль – вічні союзники і супротивники. Політика сприяє утворенню мережі соціальних зв'язків людини, групи, спільноти з державою. Мораль покликана здійснювати духовне єднання суспільства. Виникнувши як об'єктивно необхідні й споріднені регулятори суспільного життя, політика і мораль у процесі свого розвитку стали самостійними інститутами, почали діяти за власними законами. Мораль значно давніша, ніж політика. Літопис моральних угод помітно багатший порівняно з історією політичних договорів. Політика і мораль значно різняться за своїм суб'єктом.

Список використаних джерел

1. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. К., 1997. 210 с.
2. Бодуен Ж. Вступ до політології. К., 1995. 180 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Термін «політичний режим» походить з західної літератури XIX ст., але у широкий обіг увійшов він лише після Другої світової війни. Політичні режими формують стимули, які в свою чергу мають дуже великий вплив на стратегічний вибір, зроблений політичними діячами [1, 274 с.]. В цьому розумінні політичні режими є своєрідними «правилами гри» політичного процесу, а також існують в ході вирішення конкретних політичних проблем. Розгляд політичних режимів може стати ключовим фактором, який з значною долею очевидності свідчить про перспективи, тенденції та прогностичні варіанти розвитку політичного процесу. Подальша хвиля демократизації призвела не лише до глобального поширення ліберальної моделі демократії, а й до зростання кількості гібридних політичних режимів [4, 180 с.]. Загалом такі режими стали способом функціонування політичних систем, поєднуючи ознаки авторитаризму та демократії. У сучасній транзитології відходить у минуле односторонній підхід до інтерпретації гібридного режиму як винятково перехідного стану чи стадії розвитку політичної системи в процесі трансформації від авторитаризму до демократії. З урахуванням новітніх типологій оновлюється цілісна картина політичних трансформацій і глобальної демократизації. Трансформація, тобто перетворення, політичних режимів може відбуватись як у напрямі переходу від тоталітаризму та авторитаризму до демократії, так і в зворотному напрямі [4, 108 с.]. Навіть країни з давніми демократичними традиціями, високим рівнем політичної культури населення та розвиненими механізмами здійснення державної влади не застраховані від проявів авторитаризму, оскільки останній притаманний будь-якій владі, що прагне до розширення своїх повноважень і встановлення повного контролю над суспільством [5, 311 с.] Тому громадянське суспільство постійно має бути насторожі, борючись із зазіханням держави на його інтерес. [1, 287 с.]

Є. Вятр, польським науковцем, методом вивчення і узагальнення досвіду політичного розвитку багатьох країн світу, зробив висновок про наявність трьох форм найбільш ймовірної мирної трансформації недемократичних режимів у демократичні. Перша форма – реформа згори, яка відбувається тоді, коли правителі держави не під тиском опозиції, а з власної волі вирішують змінити політичний режим. Яскравими прикладами можуть слугувати події у Бразилії в 1964 р., у Чилі в 1973 р., після здійснення генералом А. Піночетом воєнного перевороту, у Радянському Союзі за часів хрущовської «відлиги», яка, втім, зазнала невдачі. [6, 34 с.]

Друга форма – це швидкий розподіл влади – означає крах авторитарного чи тоталітарного режиму за нетривалий період часу під впливом зовнішніх чинників (участь і поразка у збройному конфлікті, події у сусідній державі тощо). Так у Греції 1974 р. зазнав падіння режим «чорних полковників», що значною мірою було зумовлено провалом організованого ними збройного путчу на Кіпрі. Уряд Воєнної хунти Аргентини зазнав краху внаслідок поразки цієї країни у війні з Великою Британією за Фолклендські (Мальвінські) острови у 1982 р. Перебудова у СРСР сприяла знищенню комуністичних режимів у країнах Центральної та Східної Європи. [3, 269 с.] Третя форма – реформа, яка узгоджена між владою та опозицією – ґрунтується на компромісі в інтересах народу, країни між правлячими та опозиційними політичними силами. Влада і опозиція, відмовившись від взаємних звинувачень і радикальних методів боротьби, прагнуть порозумітись, дійти згоди і об'єднати свої зусилля в ім'я майбутнього країни. Для прикладу, в Іспанії після смерті диктатора Франко у 1975 р., спільними зусиллями уряду і короля Хуана Карлоса вдалося досягти значних демократичних перетворень. Прикладом подібного компромісу може слугувати і Польща.

Висновок: Політична система суспільства була й залишається головним інструментом реалізації поточних та стратегічних прагнень владних суб'єктів, полем їх активної взаємодії з соціальними групами, окремими громадянами, закордонням. При цьому держава традиційно вважається ключовим складником політичної системи, що визначає її загальні характеристики. Ступінь трансформації політичної системи залежить як від історичних чинників, так і конкретно-історичних умов розвитку. Демократична трансформація диктується необхідністю легітимного оновлення органів влади, зміни політичних еліт, вироблення нових підходів щодо планування політичних перспектив тощо. За авторитарних (тоталітарних) режимів масштабні трансформації політичної системи пов'язані або зі змінами державного керівництва, або стратегічного курсу держави. Нові акценти у трансформацію політичних систем внесла гібридна війна як принципово інший різновид силової взаємодії політичних суб'єктів, де збройна боротьба розглядається лише як «один із» способів перемоги. Розширення простору боротьби шляхом активних різнорівневих та різнопланових впливів на противника (дипломатичних, інформаційних, соціально-психологічних, економічних, енергетичних, екологічних, терористичних та інших), які за своєю інтенсивністю та наслідками не поступаються воєнним діям, ставить політичні системи перед необхідністю швидких трансформацій (включно з елементами державно-управлінської імпровізації) з метою досягнення цілей війни.

Список використаних джерел

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
2. Кашкин С.Ю. Политический режим в современном мире: понятие, сущность, тенденции развития. М.: Юрист, 1993. 234 с.
3. Категории политической науки / Ред. А.Ю. Мельвиль. М.: РОССПЭН, 2002. 656 с.
4. Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз: [Монографія] / За ред. проф. Ф.М. Рудича. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 456 с.
5. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С.А. Давимука, А.Ф. Колодій, Ю.А. Кужелюк, В.І. Харченко. Львів: Світ, 1999. 168 с.
6. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Багірова, М. Сазонова. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 576 с.

ЕКОНОМІЧНА І ПОЛІТИЧНА ДЕМОКРАТІЯ: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Актуальність теми дослідження: Питання впливу політичної системи на економічне зростання залишаються предметом бурхливої наукової дискусії впродовж десятироків. Проблема взаємозв'язку економічної та політичної демократії цікавить багатьох дослідників, які підтверджують вплив політичних факторів, зокрема демократії, на економічне зростання.

Об'єкт дослідження: аспекти економічної та політичної демократії.

Предмет дослідження: зміст, проблеми взаємозв'язку та перспективи політичної та економічної демократії.

Завдання дослідження: проаналізувати літературу з проблем взаємозв'язку економічної та політичної демократії, шляхи економічного зростання політичними факторами та спроба систематизації існуючих поглядів на зв'язок між демократією та економічним зростанням.

Мета дослідження: виявлення головних аспектів економічної та політичної демократії та проблеми їхнього взаємозв'язку.

Демократія – політичний феномен, розвиток якого відбувається одночасно з суспільними трансформаціями та обумовлюється ними.

Для розуміння можливих каналів впливу демократії на економічне зростання необхідно визначити та виокремити основні риси демократії. У більшості праць демократія визначається як політична система з високим ступенем громадського контролю над прийняттям державних рішень і над реалізацією принципу політичної рівності. Також демократія може бути визначена через свої основні риси: наявність, визнання і захист з боку держави фундаментальних прав і свобод людини; виборність основних органів влади на основі загального, прямого, рівного виборчого права при таємному голосуванні; захист меншин, у тому числі і політичних; мирна наступність влади; відповідальність уряду перед громадянською при активній ролі останньої. Вагомий внесок у розуміння взаємозв'язку між демократією та економічним зростанням зробив американський економіст Р. Барро. У своїй знаменитій праці «Демократія і зростання» (1996) він поставив питання: якщо багатство веде до демократії, то чи є правильним зворотне твердження? Емпірично дослідивши взаємозв'язок між демократією та економічним зростанням [3, с.6].

Проблема зв'язку демократії та рівня економічного розвитку країни постійно перебуває у центрі дискусій дослідників. У 1950–60-х роках панувала теорія модернізації, яка тісно пов'язувала процеси економічного розвитку та демократизації. Вважалося, що більше суспільство досягає економічних успіхів, тим більше шансів для того, щоб це суспільство стало демократичним [3, с.12].

На мікросоціологічному, особистісному рівні економічні чинники опосередковано можуть мати суттєвий вплив на процеси демократизації. Зокрема, високий соціоекономічний статус надає переваги людині, оскільки забезпечує володіння необхідною інформацією, навичками та компетенцією. Це також сприяє засвоєнню необхідних норм та моделей політичної поведінки (включно з відчуттям громадянського обов'язку), які можуть виступати мотивами залучення особистості в політику, що дає змогу набути досвід і дістати необхідну підтримку з боку офіційних структур. Соціоекономічний статус зумовлюється розподілом таких соціальних ресурсів: освіта, що формує звичку шукати нову інформацію, готовність оволодівати новими навичками та здатність до самообілізації; гроші, наявність яких вивільняє час для заняття громадянською діяльністю; високий соціальний статус і престиж, до носіїв яких влада дослухається охочіше; і нарешті, деякі поведінкові навички, наприклад, здатність грамотно викладати свої вимоги у доступній манері, прийнятній для політиків і бюрократів. Зрозуміло, що всі ці ресурси зосереджені в руках соціально привілейованих верств населення [4, с.13].

Наочним прикладом проблематичності застосування економічного підходу є порівняння України і Росії. За президентства В. Путіна Росія характеризується стрімким економічним піднесенням (щоправда, зумовленим кількарізовим підвищенням ціни на нафту) і водночас різким звуженням економічних свобод та утвердженням авторитарного режиму. Натомість Україна, де економічна ситуація була гіршою, ніж у Росії, намагається стати на шлях просування до демократії, насамперед у царині політичних та громадянських свобод. Втім, часто економічний чинник стає вирішальним у процесах демократизації, коли загострюється світова фінансово-економічна криза. Різке погіршення економічної ситуації у більшості країн світу, падіння рівня життя, зростання безробіття та інші негативні наслідки спричиняють тугу населення за «сильною рукою», сприяють згортанню демократичних свобод і розвитку авторитарних тенденцій. [4, с.13].

Ряд дослідників, аналізуючи проблеми, пов'язані з демократичним процесом, звертають увагу на внутрішні парадокси, властиві самій природі цього феномену. Зокрема, Л. Даймонд виокремлює три таких парадокси: «суперечність між згодою та ефективністю» (щоб бути стабільною та успішною демократія повинна мати підтримку суспільства, проте така підтримка в свою чергу залежить від ефективності демократії); «суперечність між представничістю та керованістю» (керованість вимагає достатньої концентрації та автономії влади, що загалом суперечить потребі в підзвітності влади, контролі та нагляді народу та його представників за її діяльністю); «суперечність між конфліктом і консенсусом» (для розвитку демократії необхідними є політична конкуренція та конфлікт, хоча у разі інтенсифікації ці явища можуть підірвати її стабільність) [2, с. 92–102].

Друга половина ХХ століття стала сприятливою для універсалізації ліберально-представницької моделі демократії, що міцно пов'язана з ринковою економікою. Зразок демократичного устрою, що популяризується сьогодні у більшості перехідних країн, передбачає практично повне злиття демократичних і ліберальних цінностей [1, с. 51].

В ідеалі політика щодо економіки повинна ґрунтуватись на свідомому використанні економічних закономірностей суспільного розвитку – у цьому разі вона сприяє економічному прогресу. Однак політика може здійснюватися і всупереч таким закономірностям, а в результаті спричиняти руйнування економіки, зuboжіння населення, соціальну поляризацію суспільства та інші негативні наслідки. Рано чи пізно така політика зазнає краху й змушена буде зважати на об'єктивні економічні процеси. Крім того, політика може чинити перешкоди економічному розвитку за одними напрямками й стимулювати його за іншими. За будь-яких умов вплив політики на економіку відчутний уже тому, що вона є засобом розв'язання економічних проблем. [5, с. 141].

Висновок: отже, можна зробити висновок, що існує пряма залежність між рівнем демократизації і ступенем економічної волі, а згодом і з процвітанням. Чим більш значущими є успіхи держави на шляху демократизації, тим більш розвинутою повинна бути її економіка. Аналіз проблеми, яка розглядається, приводить нас до правомірною висновку про те, що розвиток процесу демократизації залежить не тільки від стану внутрішньої економіки країни, але і від стану національних економік у системі світової економіки.

Список використаних джерел

1. Андрійчук Т. Сучасна демократія: проблеми та перспективи розвитку // Політичний менеджмент, 2012, № 4-5, с.
2. Даймонд Л. Три парадокси демократії / Л. Даймонд // Демократія : антологія / упор. О. Проценко. К. : Смолоскип, 2005. С. 92-104.
3. Магдич А.С. Демократизація і економічне зростання: Теоретичний аспект // Академічний огляд. 2016. № 2, 45 с.
4. Рахманов О. А. Демократія в системі політичних відносин суспільства : навч.-метод. комплекс. К. : КНЕУ, 2017. 25 с.
5. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: підручник. К.- Центр учб. л-ри, 2010. 472 с.

ПОГЛЯДИ М. ВЕБЕРА НА ПРОБЛЕМУ СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Споконвіків люди займаються певними видами діяльності, одержують від них певні результати. На сучасному етапі розвитку суспільства за певну виконану роботу людини одержує певний дохід. Він залежить від праці, розвиненості галузі промисловості чи сільського господарства, потрібності певної професії на ринку робочої сили та багатьох інших показників. Як бачимо, диференціація населення складна актуальна проблема і потребує вивчення та вирішення. Її досліджують різні науковці, від економістів до соціологів. Але вона багатогранна і включає в себе різні сфери життя людини. Саме тому її потрібно вивчати у взаємозв'язку, взаємодії та взаємовпливі цих сфер. Це і намагався зробити у свої працях М.Вебер.

Вебер Макс (1864-1920) - німецький політичний економіст і соціолог-теоретик. Починаючи з ранніх праць з історії торгового права Вебер став однією з провідних постатей нового покоління політичних економістів Німеччини 1890-х років.

Вебер характеризував класові проблеми як надзвичайно важливі для розробки теорії соціальної структури. Таким чином, згідно з Вебером професійні знання, вміння, навички, наявність диплома, наукового ступеня визначають уже не стільки класові, стільки шарові відмінності, або відмінності між стратами. Вони мають значною мірою статусний характер. Сам статус визначається через відмінності між індивідами і соціальними групами по соціальному престижу, яким вони володіють відносно один одного. З наведених вище положень випливають порівняння між класовими і статусними відмінностями. Якщо перші дані об'єктивно, то другі залежать від суб'єктивних оцінок людьми соціальних відмінностей. Якщо класи беруть початок в економічних факторах пов'язаних з власністю і доходами, то статуси залежать від різних способів життя, які ведуть ті чи ті індивіди або групи.

Веберівський аналіз процесу «раціоналізації» показав і його негативні сторони. На його думку, процедурну норму інструментального раціоналізму намагалися відокремити від цілей, яким вона підпорядковувалась, і зробити її домінуючою соціальною цінністю в собі, тоді як застосування організаційних форм мало на меті розширити владу людини, що досягала величезної влади в галузі особистого права. Саме в цьому криється іраціональність раціональної організації.

Вебер вірив, що соціальна ієрархія є неунікною і що дослідження її ґрунтується на зв'язках, що їх слід віднаходити між аналітично розрізняльними вимірами статусу, власності і політичної чи адміністративної влади. Різні суспільства можуть розпізнаватися на основі переважання одного виміру над іншими.

Основною тезою веберівської критики соціалізму було те, що спроба заміщення «анархії» ринку і забезпечення більшої рівності шляхом державного планування призведе до страшного розростання бюрократичної влади, а отже, до несвободи та економічної стагнації. Стимулювати ринок і приватну власність, з його погляду, було необхідно для того, щоб забезпечити змагання між множинністю інституцій державної влади і таким чином гарантувати свободу індивіда.

Отже, одним із важливих практичних питань концепції влади для Вебера було те, яким чином можна обмежити розростання бюрократії. Ще одним - як поставити бюрократичну адміністрацію під політичний контроль. Це питання стало основним в його теорії демократії змагального лідерства.

У політологічній соціології Вебера поряд із «традиційним» і «раціональним» принципами владних повноважень було виведено і третій принцип - «харизматичний». Він указував на владу, яка коренилася в особистості самого лідера і в непереможній силі його звернень, а не в традиції чи в правилах управління окремою сферою.[1, с. 10]

Це була суто новаторська сила суспільного життя, що йшла врозрід з усталеним порядком. А тому вирішальним чинником для встановлення контролю над бюрократичною адміністрацією і запровадження нововведень усупереч її консервативним традиціям було гарантування участі в політичному процесі на основі харизматичного принципу свободи.

Вебер вірив, що це можна забезпечити шляхом запровадження масового виборчого права. Він на власні очі побачив, що вибори на основі загального права голосу стали формою плебісциту «за» чи «проти» партійних лідерів і розширювали для людей свободу дії у визначенні політики через тиск на своїх індивідуальних парламентських представників і партійних прибічників. Вебер вірив у те, що масова демократія може бути виправдана не принципом верховенства народу, який він вважав вигадкою, а саме принципом винагороди за якості політичних лідерів та відповідні їх ініціативи.

На підкресленні веберівської концепції демократії як механізму продукування політичного лідерства ґрунтується і його основоположне філософське припущення стосовно того, що політичні принципи чи цінності не можуть бути вкорінені в розумі або в історичному процесі, але є справою суб'єктивного сприйняття й утвердження. Ця постітцішеанська перспектива мала важливі наслідки для різних сфер його думки. Вона спричинилася до створення теорії лібералізму, чільне місце в якій посіла не доктрина природних прав, а інституції і механізми, здатні надавати можливість вираження множини конкуруючих соціальних цінностей і підтримувати їх узгодженість.

Висновок : На прикладі власної наукової траєкторії Вебера - переходу від вивчення самого капіталізму до дослідження основ раціоналізації та бюрократичної організації і від політичної економії до соціології - можна побачити відображення більш загальних змін у зацікавленнях соціології у відповідь на принципові історичні зрушення того періоду.

Список використаних джерел

1. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ. Основи., 1994.
2. Історія соціології : навчальний посібник / О. А. Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю. М. К.: КНЕУ, 2017. 279с.

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІ СТРУКТУРИ

Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. При цьому навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їхній вплив. Після останнього розширення ЄС Україна стала безпосереднім сусідом Євросоюзу.

Це відкриває нові можливості для поглиблення співпраці між Україною та ЄС. Узагалі неможливо розглядати майбутнє України поза європейським та світовим розвитком, саме тому євроінтеграція та членство в Європейському Союзі є найголовнішою стратегічною метою нашої держави.

Метою даної роботи є аналіз перспектив, виявлення переваг та недоліків щодо співпраці та подальшої інтеграції України до Європейського Союзу.

Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період, хоча й зрозуміло, що цей процес не може проходити швидко.

Інтеграційний вибір будь-якої країни має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці три аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності, економічний – розвиток країни і добробут народу, політичний – це забезпечення цивілізаційного майбутнього Українського народу.

На нашу думку, перш ніж розглядати переваги та недоліки інтеграції України в ЄС, варто проаналізувати думку експертів із цього питання та обізнаність нашого суспільства. Згідно з результатами з'ясування експертної думки, можна визначити, що існують певні перешкоди на шляху поглиблення інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом.

По-перше, це низький рівень поінформованості громадян про ЄС, населення України має рівень поінформованості загалом незадовільний, водночас 36% опитаних констатують загалом задовільний рівень володіння українцями інформацією щодо ЄС. Достатній рівень поінформованості українців підтвердили тільки 3% опитаних, а 11% вважають, що українці зовсім не володіють інформацією про ЄС.

По-друге, сумніви стосовно того, що євроінтеграція матиме вигоду для всього населення України. На думку 26% експертів, інтеграція України до ЄС є найбільш вигідною для країн – членів ЄС, які хочуть підвищити свій геополітичний вплив і використовувати ресурси України у своїх інтересах.

По-третє, проблемою виступають вимоги Європейського Союзу й узагалі можливе розірвання стосунків із Росією та країнами СНД.

По-четверте, у населення є занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграції робочої сили. Так, 24% експертів вважають, що внаслідок поглиблення співпраці з ЄС Україні загрожуватимуть висока конкуренція на європейському ринку продовольчих і промислових товарів, що залишить українську продукцію без шансів, та відтік значної маси кваліфікованих кадрів за кордон.

По-п'яте, сьогодні наріжний камінь розвитку відносин Україна – ЄС – це правосуддя, корупція та організована злочинність, і ці вимоги буде важко задовольнити Україні.

Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейськими культурами, одночасне становлення України й як інтегрованої частини глобального суспільства, й як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій.

Підтримка Євросоюзу стосується надзвичайно широкого кола сфер: макрофінансової стабільності, державного управління, розвитку громадянського суспільства, економіки, енергетики, захисту довкілля, регіонального розвитку, освіти тощо.

ЄС різко збільшив Україні допомогу з 2014 р., враховуючи складну економічну ситуацію та військові дії на сході держави. Загальний пакет допомоги на 2014–2020 рр. становить близько 11 млрд. євро.

Завдяки наданій технічній та фінансовій допомозі Україна з 2014 р. розпочала реалізацію амбіційної програми реформ, метою якої є стабілізація економіки та поліпшення рівня життя громадян.

Одночасно з ЄС допомогу Україні надають інші міжнародні організації та країни. Світовий банк відіграє важливу роль у стимулюванні реформ та наданні консультаційної підтримки. МВФ часто виступає як каталізатор нагальних реформ, які сприяють макроекономічній та фінансовій стабільності. Найбільшими країнами-донорами є США, які надали технічну допомогу в розмірі 450 млн. дол. у 2017 р., Канада, Німеччина, Японія, Швейцарія та Швеція. Фінансування надається переважно для проектів технічної допомоги. Основними напрямками технічної допомоги є ядерна безпека, національна безпека та оборона, врядування та громадянське суспільство, регіональний розвиток.

До пріоритетних реформ належить протидія корупції, реформування судової системи, конституційна та виборча реформи, поліпшення бізнес-клімату та підвищення рівня енергоефективності, а також реформа державного управління, у тому числі заходи щодо централізації. ЄС виділив пакет у розмірі 12,8 млрд. євро з метою забезпечення підтримки реформ за умови щодо забезпечення Україною безперервного прогресу.

Для ефективного використання наданої донорами підтримки уряду та донорам потрібно ретельно пропрацювати над питанням узгодження напрямів міжнародної допомоги, зокрема допомоги ЄС, та пріоритетних напрямів розвитку України.

Варто також зазначити, що Україні потрібно не лише збільшувати прозорість даних і надавати статистику щодо наданої допомоги, а й ретельніше відстежувати ефективність цієї допомоги. Це дасть змогу збільшити вплив отриманої допомоги на економічний розвиток країни.

Завдяки проведеному аналізу виявлено, що сьогодні, незважаючи на безпрецедентну допомогу Європейського Союзу в здійсненні реформ, покликаних сприяти економічному зростанню та підвищенню добробуту населення, існують певні перешкоди різного характеру на шляху України до ЄС і вони є досить значними, хоча й не переборними.

Отже, необхідно виділити внутрішні чинники, що гальмують рух України до ЄС: по-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій; по-друге, тривогу викликає рівень корупції та економічної злочинності; по-третє, відсутність консенсусу стосовно європейського вибору серед населення; по-четверте, явний дефіцит досвідчених фахівців з євроінтеграції, насамперед серед політичної еліти і державних службовців України; по-п'яте, величезний розрив у рівнях економічного розвитку України і європейських країн; по-шосте, значна відмінність рівня життя населення; по-сьоме, невідповідність правових систем.

Список використаних джерел

1. Федоришина О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103>.
2. Деліні М.М. Проблеми інтеграції України в світове співтовариство в сучасних умовах. URL : <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/12.pdf>.
3. Багатуренко А.О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. URL : <http://jml.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.
4. Українці назвали головні перешкоди до євроінтеграції. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2495901-ukraincinazvali-golovni-pereskodi-dla-evrointegracii.html>.
5. Тодошук А.В. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/168.pdf>.
6. Пріоритети допомоги ЄС Україні: взаємовигідний рух назустріч. URL : http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products?pid=5989.

ФЕНОМЕН ТОТАЛІТАРИЗМУ В РОБОТАХ ЗАХІДНИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ

У першій половині ХХ століття у ряді країн Європи, склалися політичні режими, що володіли цілим комплексом ознак тоталітаризму. Проголошуючи, у тій або іншій формі, розрив з традиціями минулого, обіцяючи побудувати на його руїнах новий «блискучий» світ, привести народи до процвітання і достатку, ці режими обрушили на них терор і репресії, втягнувши світ у череду кривавих війн. Крахом тоталітаризму був 1945 рік, коли потерпіла крах така його форма, як фашизм, і 1980-1990 роки, коли тоталітарні режими Східної Європи, а потім СРСР, повалилися остаточно.

Основу теорії тоталітаризму склали роботи Х. Арендт, Б. Мура, К.Фрідріха, Дж. Гольдфарба та ін. Серед них помітно виділяється монографія Х.Арендт «Походження тоталітаризму», що стала своєрідною класикою. Її автор вважає, що основна причина виникнення тоталітаризму - руйнація соціально-культурних структур, поштовх якій дала і світова війна. Арендт знаходить початки тоталітарної ідеології в діалектичному розумінні історії в перевазі теоретичного над політичним життям [3]. В дискусіях як західних так і українських дослідників виникає чимало запитань, що стосуються не тільки поняття «тоталітаризму» та причин його виникнення, а й взагалі існування цього явища. Цю проблему підняв у 1985 році відомий американський політолог У.Л'єкер у статті «Чи є зараз, і чи була коли-небудь така річ, як тоталітаризм?» [1, С. 2].

Продовжуючи говорити про погляди на тоталітаризм закордонних дослідників, варто згадати німецького філософа М.Вебера, російського - М.Бердяєва та італійського філософа, історика, теоретика комуністичного руху, практикуючого комуніста А. Грамші, які були першими, хто зніщив цілісні підходи до вивчення феномену тоталітаризму. Також в роботі Фрідріха К. та Бжезинського З. «Тоталітарна диктатура та автократія» чітко висвітлена ідея того, що тоталітарні режими – це автократичні режими. Тому ті, хто називають їх тиранії, деспотії, абсолютною владою, намагаються викрити їх природу, бо всі ці терміни вживаються в строго негативному сенсі. Самі ці режими часто називають себе «демократіями», «народними демократіями» «, на ділі маючи на увазі лише специфічну форму автократії: вожді народу, вони ж партійні вожді, залишають за собою в політиці останнє слово. Рішення автократа завжди кінцеве; він тримає звіт тільки перед самим собою. В відомому сенсі слова тоталітарна диктатура представляє автократію, пристосовану до місцевих умов індустріального суспільства ХХ століття [2, С. 84].

Одним з перших в СРСР термін «тоталітаризм» став вживати Ю. Н. Афанасьєв. Він вважав його науковим і застосовним до такого явища, як сталінізм. Слід зазначити, що більшість праць радянських дослідників спрямовані, як правило, на розгляд такого явища, як сталінізм. Вони не стосувалися в аналізі фашизму і нацизму, що вкрай важливо для дослідження. Крім того, ці праці, як правило, обмежувалися аналізом особистості Сталіна, його параноїдальних рис. Інколи простежувалося порівняння особистості Сталіна і Гітлера, але не було порівняння політичних систем, форм правління і режимів.

Спочатку «тоталітарну систему» називали «адміністративною системою», «командно-адміністративною», «адміністративно-командною», «командно-бюрократичною», «адміністративно - бюрократичною» і т.д. Але ці визначення не містять і натяку на те, коли, чому й у яких масштабах відбулося дане відхилення. Історики Г. А. Бордюгов і В. А. Козлов, застосовують таке поняття, як «адміністративно-командна система репресивного типу»; філософ А. П. Бутенко, вживає поняття «сталінський деспотичний режим», який розшифровує як «антидемократичну, що засновується на принципі номенклатури, командно-адміністративну систему керування економікою і усім суспільством». Г. Г. Володазов називає сталінізм «диктатурою бюрократії», причому в «ті найбільш варварських, найбільш терористичних формах». Ряд дослідників вводять у формулювання терміни «авторитарний» і «авторитаризм». Л. А. Гордон і Є. В. Клопов ототожнюють сталінізм із «авторитарно-деспотичним режимом» і т.д.

В Україні питання про сутність тоталітаризму почало розглядатися вченими вже після розпаду СРСР. Слід зазначити історичні роботи таких дослідників у цій галузі як І. Біласа, В. Даниленка, Г. Кас'янова, С. Кульчицького, Ю. Шаповала. Хоча, і роботи цих постатей у більшості випадків охоплюють лише сталінізм, але вже його прояв в Україні. Серед політологічних праць слід відзначити роботи С. Грабовського, В. Кулика, Т. Метельової, Г. Почепцова, О. Шморгуна, Томахіва В.Я, в яких піднімаються загальнотеоретичні питання, стосовно тоталітаризму як суспільно-політичного явища.

Висновок. Феномен та сутність поняття «тоталітаризм» є дуже широким, тому західні та вітчизняні політологи висловлюють різне бачення на тоталітаризм і його форми. Радянські дослідники внаслідок правління Сталіна більше розглядали таку форму тоталітаризму як сталінізм, тому багато робіт того часу присвячено саме цій темі. Тоді як закордонні колеги концентрували свою увагу на причинах виникнення та сутності поняття тоталітаризму.

Список використаної літератури:

1. Пехник А.В. Поняття, типологія та причини виникнення тоталітаризму : автореф. дис. ... канд. політ. н... Одеса, ОДУ, 2000. 16 с.
2. FRIEDRICH CARL. J., BRZEZINSKI ZB. Totalitarian dictatorship and autocracy. Cambridge (Mass.): Harvard university press, 1965. 438 p.
3. Тоталітарний та демократичний режим: порівняльний аналіз. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15499/>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У 1990-2010 РОКАХ

Процес змін в Україні на початку був визначений політикою перебудови Михайла Горбачова, який взяв на себе реформування радянської системи правління. Радянська республіка була заснована на принципі єдності держави. Зміцнення Верховна Рада яко вищого органу державної влади, не планувало її скасування. Однак незабаром стало ясно, що процес демократизації держави неможливі без впровадження принципу поділу влади[1].

Українська держава ступила на шлях розвитку громадянського суспільства, одночасно опинившись в умовах економічної кризи, яка поступово перетворювалася на політичну кризу і привела до обміну влади. В правлінні номенклатури київська олігархія змагалися з дніпропетровською. У результаті дострокових президентських виборів глави української держави переміг Леонід Кучма. На парламентських виборах, які відбулися на основі мажоритарної системи більшість місць отримала так безпартійні кандидати, які вступили до лав влади. Номенклатура зміцнила свої позиції, що було результатом слабкої позиції національно-демократичних партій, які не були в змозі створити переконливу альтернативу. На даному етапі розвитку української держави, видно, що виборчі преференції зміщуються вліво.

Поправка до української конституції у 2004 році внесли ряд істотних змін, що стосуються функціонування основних органів держави, відповідно з якими українська держава функціонувала до 30 вересня 2010 року. За даними змінами з 2004 року президент втратив важливі механізми впливання на уряд, у вигляді призначення та звільнення глави уряду і міністрів, а також створення і ліквідації державних відомств. Прерогатива формування уряду перейшло в руки парламентської більшості, але позиції глави держави навряд чи стала слабкою, тому що він мав компетенції, щоб впливати на парламент, в основному за рахунок додаткових можливостей розв'язати Верховну Раду, (як це відбулося в 2007 році, коли В. Ющенко розв'язав парламент четвертої каденції), а також на функціонування судової системи. Український президент також отримав реальну можливість розпуску парламенту і зберіг за собою право на закони, укази і постанови, як правило, вимагаючих контрасигнування прем'єр-міністра і міністра, відповідального за їх роботу. Парламент мав право відхилити вето президента і знесення президента з посади, затверджувати призначення міністрів закордонних справ, оборони та голову служби безпеки [1, с 562-565].

Зрівноважено також відносини між президентом і Радою Міністрів, що уможливило главі уряду відігравати важливу роль у верховних органах державної влади, а не залишатися заручником політики президента. Він звільнився від кадрової політики президента і взяв на себе компетенції створення резортів. Тим не менш, в уряді створено президентські міністерства, і глава держави має можливість припиняти дію актів Кабінету Міністрів України, діючи одночасно із заявою до Конституційного суду, щоб встановити їх згідність із законом одавством. Президент виступав з проханням про призначення Прем'єр-міністра і відставки уряду, схвалював призначення і звільнення глав урядів.

Отже, політична система України характеризується низьким рівнем конкурентоспроможності партійної системи, яка дозволяє відносно легко для президента забезпечити більшість для прийняття основних політичних рішень. Відсутність згоди між урядом і опозицією, обмеження свободи ЗМІ, порушення прав людини, відсутність незалежних груп інтересів, може призвести до висновку, що Україні потрібно багато часу, щоб позбутися радянського досвіду і прийняти нові європейські моделі політичної системи. Що значною мірою підтверджує посвалену у вступі тезу, що політична система України по оголошенні незалежності протягом багатьох років балансувала на грані між демократією і авторитаризмом, тому її політичну систему можна назвати гібридним режимом.

Список використаних джерел

1. Колодій А. До питання про політичний режим в Україні. Сучасність. 1999. № 7–8. С. 84–96.
2. Rıabczuk M., Od Małorosji do Ukrainy, Kraków: 2002. 190 S.
3. Г. Шипунов. До поняття « політичний режим. Наукові записки Національного університету «Острозька академія.» Сер. : Політичні науки. 2008. Вип. С. 89-102. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoar_2008_3_10

ПАРТІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ЕТАПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ

Постановка проблеми. Становлення демократичного українського суспільства є неможливим без такої партійної системи, яка б забезпечувала політичну стабільність та включала б до активної участі у політичному житті громадян. Будь-які політичні події ведуть до певних, як кількісних так і якісних, змін у партійній системі. Дослідження всіх етапів партійної системи України дозволить збагнути помилки минулого та ефективніше будувати кращу політичну систему для демократизації суспільства.

Мета. Проаналізувати етапи розвитку та особливості еволюції партійної системи України.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначити основні етапи становлення партійної системи України;
- визначити особливості еволюції багатопартійності в Україні.

Виклад матеріалу. Питання щодо встановлення періодів, тобто етапів еволюції партійної системи України, є дискусійним. Вчені й до сьогодні не можуть дійти спільної думки у визначенні основних етапів розвитку. Як результат, існує надзвичайно велика кількість різноманітних концепцій розроблених такими передовими вітчизняними вченими, як: А. Ключковичем, А. Білоусом, Ю. Остапцем, Ю. Шведом, В. Лещенком, О. Бойком та іншими.

Детально проаналізувавши праці усіх вище зазначених науковців, помічаємо, що існують подібні риси цих періодизацій. На основі цих спостережень можна виділити такі етапи еволюції партійної системи, враховуючи ознаки, які у більшій чи меншій мірі є притаманними для кожної з періодизацій. Виділимо такі етапи еволюції партійної системи України:

- I етап тривав приблизно з кінця 80-х рр. до середини 1991 року;
- II етап має хронологічні рамки з кінця 1991 року до 2004 року;
- III етап розпочинається кінцем 2004 року і триває до 2014 року;
- IV етап бере свій початок з 2014 року і триває досі.

Розглянемо перший етап еволюції партійної системи України, який розпочався зі створення перших опозиційних політичних організацій в кінці 1980-х років, а завершення його збігається з розпадом СРСР у 1991 році. Цей період характеризується становленням багатопартійності, що було спричинене скасуванням славнозвісної шостої статті Основного Закону УРСР.

Формально становлення політичного плюралізму в Україні припадає на 1988-1989 роки, тоді як реально – з весни 1990 року. Саме в період реального створення багатопартійності було сформовано партії усіх можливих політичних спектрів. Більшість демократичних та націонал-патріотичних політичних течій знаходилася в Народному Русі, тоді як ліві – в КПУ. О. Дергачов стверджував, що «спрощений і антагоністичний дуалізм: ідеї національної незалежності і демократії проти радянської комуністичної ідеології».

Другий етап розвитку політичної системи України припадає на кінець 1991 року, а закінчується у 2004 році, коли відбулася зміна форми правління та електоральної формули. Багато науковців називають цей етап еволюції становленням системи поляризованого плюралізму. Важливу роль відіграли вибори 1991 та 1994 років, які встановили особливості електоральної конкуренції та еволюції партійної системи. Дослідження індексу націоналізації політичних сил показує, що партійна система була атомізованою типу, однак мала сильні тенденції до поляризації. На початку цього періоду виділяють такі полюси, як: лівий (КПУ) і правий (НРУ, УРП). Цей етап характеризується створенням численних політичних партій з різноманітним, але чітко вираженими ідеологічним спрямуванням. Характерною ознакою стає виникнення квазіполітичних партій та перехід до партій «одного лідера».

Запровадження змішаної виборчої системи у 1997 році вплинуло на розвиток партійної системи України. Важливою ознакою цього етапу є процес консолідації близьких за спрямованістю політичних сил. Наприкінці цього періоду зберігається поляризація партійної системи, з виділенням вже трьох полюсів – «лівого», «правого» та «центру», однак все більш помітним стає послаблення першого та відхід від чіткого ідеологічного розмежування партій. Конституційна реформа 2004 року ввела новий механізм формування уряду на основі створення парламентської партійної коаліції, а також передбачала перехід до пропорційної системи виборів до ВРУ.

Відповідно початком третього етапу розвитку партійної системи України стає 2004 рік, а завершується разом з Революцією гідності у 2014 року. Саме в цей період партії отримали реальний вплив, ставши одним з найважливіших політичних інститутів. Президентські вибори 2004 року чітко показали розмежування на Захід-Схід. Вибори до парламенту в 2006-2007 роках, з одного боку продемонстрували тенденцію парламентаризації політичного життя, утворення міцних партійних коаліцій та відповідно зростання кількості політичних партій, а з іншого – визначення досить невеликої кількості парламентських партій. Ситуація змінюється після виборів 2010 року, які ознаменувалися початком згорання демократичних реформ. Негативною ознакою також є відновлення змішаної виборчої системи в 2011 році, що гальмувала розвиток політичного плюралізму. Фінансово-промислові (олігархічні) групи починають впливати на формування політичних партій. Відповідно різниця між ідеологіями партій продовжує зникати.

Кардинальні зміни безпосередньо пов'язані із Революцією гідності, яка змінила світогляд людей, тим самим зробила можливим здійснення численних змін у партійній системі України. До влади прийшли нові партії, які повністю витіснили Партію регіонів та її маріонетку – КПУ. Все більше зростає вплив на політичні партії з боку громадянського суспільства.

Початок четвертого періоду збігається із завершенням Революції гідності та триває й досі. Варто зауважити, що характер партійної системи України у постмайданний період, на жаль, не вдалося змінити, тому вона й надалі продовжує зберігати в собі олігархічні риси. Також починають простежуватися зміни спрямовані на перехід від конкуренції партій до партійної картелізації. На початку цього етапу один з політичних полюсів, біполярної багатопартійності, представлявся парламентською коаліцією, інший – Опозиційним блоком. Так тривало до початку 2016 року, коли ситуація кардинально змінилася, через суспільно-економічну кризу та розчарованість в реформах. З цією непростотою ситуацією, що склалася, пов'язані й вибори 2019 року. Саме тому вперше в історії України до влади прийшла повністю нова партія «Слуга народу».

Висновки. Отже, партійна система України, яка пройшла ряд етапів свого розвитку, не досягла конкретної сталої форми, її еволюція досі триває. Фактично усі партії, що її утворюють, а їх більше трьох сотень, мають численні негативні властивості, яких не можуть позбутися. Саме тому, виходячи з попереднього історичного досвіду України, необхідно реформувати партійну систему з орієнтацією на демократизацію. Це можливо при встановленні пропорційної з «відкритими» регіональними списками системи виборів.

Список використаних джерел

1. Балашова О. В. Еволюція партійної системи України через призму показників націоналізації політичних партій. *Регіональні студії*. 2020. № 21. С. 12–20.
2. Гончаренко Н. І. Партійна система України: етапи становлення, перспективи розвитку. *Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку* : зб. наук. ст. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 6 квіт. 2020 р. Полтава, 2020. С. 159–165.
3. Жовта Н. А. Громадянська думка як фактор еволюції партійної системи України. *Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України* : матеріали 31-ї студ. наук. конф., м. Миколаїв, 20–22 бер. 2019 р. Миколаїв : МНАУ, 2019. С.179–181.
4. Шестак Н. Періодизація розвитку партійної системи України. *Вісник Львівського університету*. 2015. Вип. 7. С. 49–57.

ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПАРТІЙ, ЇХ РОЛЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ

Постановка проблеми. В результаті тривалого інституційного, ідеологічного та правового розвитку, в Європейському Союзі була сформована та функціонує на сьогодні унікальна наднаціональна партійна система ЄС, яка все більше стає об'єктом дослідження політологів. Однак заслуговує на більшу увагу сьогодні дослідження процесу формування та функціонування європейських партій, адже поглиблене вивчення структури Європейського парламенту, діяльності груп політичних партій дозволяє сформувати сприятливий для європейської інтеграції імідж нашої держави.

Мета. Проаналізувати структуру Європейського парламенту, а також діяльність груп європейських партій та визначити їх роль у європейському парламенті. Для досягнення мети ми ставимо завдання:

- визначити сутність та особливості функціонування Європейського парламенту;
- дослідити особливості формування та функціонування європейських партій
- визначити роль європейських партій у Європейському парламенті.

Виклад матеріалу. Європейський парламент – це законодавчий орган Європейського Союзу, що обирається прямим голосуванням громадянами Європейського Союзу. Спільно з Радою Європейського Союзу і Європейською комісією парламент виконує законодавчі функції в ЄС і вважається одним з найбільш потужних законодавчих органів у світі.

Європейський Парламент розташований у м.Страсбург (Франція), де проводяться щорічні сесії, та в м. Брюссель (Бельгія), де проводяться засідання парламентських комітетів. Європарламент може збиратися для проведення у Брюсселі позачергової сесії на вимогу більшості його депутатів або на вимогу Ради чи Комісії, як правило не довше двох днів. Європарламент обирається терміном на п'ять років.

Кожна держава ЄС сама встановлює процедуру проведення виборів. Вони не вправі додержуватися яких-небудь інструкцій, що на практиці означає звичайну для демократичних країн заборону імперативного мандата.

На даний час депутати Європарламенту обираються відповідно до національного законодавства держав-учасників. За винятком Великої Британії, яка використовує мажоритарну виборчу систему відносної більшості. Вибори до Європарламенту в усіх інших державах відбуваються за пропорційною системою. Це вимагає консолідації національних партій одного ідеологічного спрямування.

Європейська партія – це політична партія Європейського Союзу, що діє на наднаціональному рівні, складається з національних партій, відповідних представників у політичних інститутах ЄС, бере участь у формуванні керівних органів ЄС, отримує фінансування своєї діяльності з загального бюджету ЄС, виступає як чинник інтеграції в рамках ЄС, сприяє формуванню європейської свідомості та вираженню політичної волі громадян Союзу.

Правовою підставою діяльності загальноєвропейських партій сьогодні є положення установчих договорів ЄС в редакції Лісабонського договору 2007 р. В пункті 4 ст. 10 Договору про Європейський Союз декларується, що на європейському рівні партії допомагають створенню загальноєвропейської політичної свідомості і вираженню волі громадян Союзу [3].

Європейська партія має бути представлена у парламентських асамблеях щонайменше чверті держав-членів ЄС, отримати в цих країнах щонайменше 3% голосів на останніх парламентських виборах і дотримуватись у своїх програмах базових принципів Європейського Союзу, якими є свобода, демократія, повага до прав людини, її основних свобод, верховенство права.

Наразі є п'ять європейських партій: Європейська народна партія, Партія європейських соціалістів, Європейські ліберали, Європейська партія зелених та Європейський вільний альянс (націоналістичних і регіоналістських партій)

Для європартій характерне асоційоване членство, членство в статусі спостерігача, а також індивідуальне членство окремих громадян. Членами європартій можуть бути національні партії, а також секторальні організації (молодіжні, студентські, жіночі та організації пенсіонерів, малого бізнесу тощо). Джерела доходів загальноєвропейських партій формуються з членських внесків, фінансування з бюджету ЄС та приватних пожертвувань.

Залежно від місця політичних партій в ідеологічному просторі виділено чотири блоки, в межах яких відбувається формування партійних груп Європарламенту: правий блок (християнські демократи, консерватори, країні праві), лівий блок (соціалісти, зелені, країні ліві, радикали), центристський блок (ліберали), блок євроскептиків. Поділ на класову лівицю чи правицю, який сформувався у період оформлення і консолідації демократії, залишається домінуючою й універсальною ознакою сучасних партійних систем і індикатором самої ідентичності сімей політичних партій.

У функціонуванні партійної системи Європейського парламенту присутні два параметри, які є визначальними для партійної системи будь-якого парламенту: рівень єдності (згуртованості) партійних груп та особливості конкуренції між ними. Відбувається поступове зростання рівня єдності партійних груп, який сьогодні майже відповідає рівню єдності фракцій національних парламентів. Партійна система Європейського парламенту схильна до формування в ній так званої «великої коаліції» двох найбільших партійних груп - це група Партії європейських соціалістів (ПЕС) та група Європейської народної партії (ЕНП), що представляють найвпливовіші ідеології – соціал-демократичну та консервативну. Вцілому, формування зазначеної коаліції призводить до низького рівня конкуренції у стінах Європейського парламенту.

Висновки. У якості висновків, варто зазначити, що Європейський Союз сьогодні є складною багаторівневою політичною системою, характерною особливістю функціонування якої є втілення колегіальної системи кооперативного федералізму з домінуванням консенсусного типу політичних відносин. Ця система має похідний характер від національних партійних систем і є системою кооперації національних політичних партій та артикуляції інтересів національних партійних еліт в політичному просторі ЄС. Тому ми можемо свідчити, що європейські партії сьогодні стають ключовим елементом у прийнятті політичних рішень в Європарламенті, а відтак саме вони впливають на загальну ситуацію у Євросоюзі.

Список використаних джерел

1. Агафонова Г.С. Теоретичні засади дослідження євро партій. Політологічні записки, № 2 (8). 2013. С. 87-95.
2. Байковський П. Б. Формування та механізми функціонування партійної системи Європейського Союзу: автореф. дис...канд. політ. наук: 23.00.; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011. 20 с.
3. Договор о Европейском Союзе. URL: <http://eulaw.eu/treaties/teu>
4. Договор о функционировании Европейского Союза. URL: <http://eulaw.eu/treaties/tfeu>
5. Ключкова Ю.А. Формирование партийной системы Европейского Союза. Конституционное и муниципальное право, № 5. 2005. С. 44-48.
6. Regulation (EC) No 2004/2003 of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A13315>.
7. Grants from the European Parliament to political parties at European level per party and per year. URL: http://www.europarl.europa.eu/pdf/grants/Grant_amounts_parties_01-2016.pdf.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ У ПАНДЕМІЧНОМУ СВІТІ

Постановка проблеми. Для України, як і для більшості країн світу, 2020-й рік став випробуванням на стійкість. Пандемія коронавірусу, без перебільшення, наклала свій відбиток на всі сфери суспільного життя. Однак політичний рік в країні запам'ятався й іншими знаковими подіями.

Мета. Проаналізувати трансформацію економіки та політичного процесу в Україні під час COVID-19. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначити специфічні риси політичного життя України в добу пандемії;
- дослідити стан і тенденції впливу COVID-19 на економічну ситуацію у світі та в Україні.

Виклад матеріалу. Внаслідок пандемії COVID-19 змінюються принципи міжнародної політики й формується новий світоустрій, тому Україна має переглянути свою зовнішню політику. Пандемія поєднує в собі те, що найтяжче переносить людина – невидимість загрози та невизначеність ситуації. Коли не бачиш того, що може нести тобі загрозу, – починаєш бачити її скрізь. Невизначеність ситуації змушує перебирати альтернативи і прораховувати найгірші сценарії замість того, щоб сконцентруватися на конкретних речах і діях.

Ми вчимося повноцінно спілкуватися за допомогою технічних засобів та електронних технологій. Цей несподіваний масштабний експеримент покаже, що такий формат навчання та спілкування цілком можливий.

Внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів падіння українського ВВП за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства першої половини 2020 р. склало 6,5%. За прогнозом Національного банку України (НБУ) падіння ВВП у 2020 року може скласти мінімум 6%. У той же час За оцінкою МВФ, українська економіка зменшиться за підсумками 2020 року на 8,2%. Карантин обрушив споживчі настрої, майже зупинив декілька галузей – роздрібну торгівлю, готельний та ресторанный бізнес, авіаперевезення. Зменшилися обсяги надходжень до бюджету.

Через введення карантину українські компанії заморозили інвестиції та виробничі ланцюжки. Сектори, де пом'якшуються карантинні обмеження і які пов'язані зі споживчим попитом, швидко відновлюються, насамперед роздрібна торгівля та послуги. Із промисловістю та інвестиційним попитом ситуація гірша. Відновлення промисловості відбувається повільніше, ніж роздрібною торгівлю. Воно дуже нерівномірне – вплив карантину для одних галузей був більш болючим, ніж для інших. Більшість секторів пережили найсильніший спад у квітні та лише трохи оговталися у травні. Споживання енергії в харчовій промисловості знизилося у травні сильніше, ніж у квітні. Хімічна та нафтохімічна промисловість на фоні падіння цін на основну сировину – нафту та газ, навпаки, наростили обсяги споживання електроенергії протягом квітня та травня 2020.

Спалах пандемії коронавірусу спричинив в падіння світової економіки, обсягів торгівлі та цін на товар и, вплив капіталу з нових ринкових економік. Завдяки масштабним стимулюючим заходам ціни активів і товарів частково «відіграли» падіння.

Хто постраждав від COVID-19?

1. Нафтогазова сфера, АЗС

Попри можливість здійснювати свою основну діяльність, в умовах карантину АЗС в Україні зіткнулися з величезними додатковими навантаженнями на людські та фінансові ресурси. В умовах відсутності відповідної допомоги з боку держави, компанії взяли на себе відповідальність за здоров'я своїх співробітників та клієнтів, закупаючи засоби особистого захисту – рукавички, маски, антисептики (щов умовах дефіциту товарів достатньо важко робити). Крім того, підприємства самостійно закуповують тести для діагностики коронавірусної інфекції серед персоналу. У тому числі, АЗС витрачають кошти на проведення регулярних заходів дезінфекції станцій, обробку приміщень спеціальними засобами.

2. Туристична галузь. Туристична галузь України першою відчула на собі наслідки активної дії карантину. Більшість готелів до середини травня залишалися зачиненими, не мали можливість офіційно приймати відвідувачів. Також обмеження торкнулися масових заходів – фестивалів, концертів, спортивних змагань, які зазвичай приваблюють гостей з різних міст та країн. У результаті одними із найбільш постраждалих внаслідок карантинних обмежень стали туристичні, курортно-рекреаційні та оздоровчі об'єкти (турбази, санаторії, пансіонати, оздоровчі комплекси), які практично повністю припинили свою діяльність.

3. Банківська сфера та страхування. Банки увійшли в кризу у гарній формі. Достатність капіталу перевищувала мінімальний рівень. Його надлишок банки тепер можуть використати для поглинання кредитних збитків та для подальшого кредитування. Фінансові установи стали високоефективними та прибутковими, тож, урешті, самі генерують капітал. Банківський сектор на сьогодні не залежить від ситуації на міжнародних ринках капіталу.

4. Нерухомість. Пов'язані із пандемією COVID-19 карантинні заходи в Україні мали значний вплив на вітчизняний ринок нерухомості, і першою постраждала оренда квартир. Зниження доходів громадян внаслідок карантину та збільшення пропозицій від орендодавців знизило ціну на оренду приблизно на 30%, по даним асоціації спеціалістів з нерухомості України.

5. Сільське господарство. Сільське господарство, як бізнес «на відкритому повітрі» з мінімальною кількістю людського ресурсу, відчуває карантинні обмеження найменше. Найкраще почувають себе представники великих агрохолдингів, що мають політичний протекціонізм та надлишкову фінансову спроможність.

6. Освіта. Пандемія коронавірусу виявилася складним випробуванням для української системи освіти. Водночас карантин став своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, виступаючи каталізатором давно назрілих модернізаційних змін у вітчизняній освіті. Йдеться про розвиток цифрової та дистанційної, зокрема, онлайн-освіти. Школи та вчителі, викладачі ЗВО не були готові до запровадження дистанційної освіти. Це стосується не тільки наявності технічних засобів, але й уміння викладати онлайн.

Висновки. Отже, результати проведеного дослідження дають можливість стверджувати, що економічна криза, спровокована пандемією COVID-19, зачепила усю світову економіку. Кожна країна прямо чи опосередковано відчуває негативний вплив коронавірусу на свою фінансово-економічну систему.

Список використаних джерел

1. Амелін А., Лаврик Я., Монін Д. Прогноз збитків. Якими будуть економічні збитки України через пандемію корона вірусу. URL: <https://dt.ua/ECONOMICS>
2. Блінов А. С. Вірус рецесії: чим обернеться епідемія COVID19 і хто постраждає найбільше. URL: <https://www.slovoidilo.com>
3. Васильків Р.В. Вплив пандемії коронавірусу на міжнародну торгівлю продукцією. ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2020. 94 с.
4. Григораш О. В., Григораш Т. Ф., Ченцов В. В. Світова економіка в умовах COVID-19. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 104–108.
5. Шрамко Ю. Л. Аналітики оцінили економічні наслідки коронавірусу COVID-19 в усьому світі. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1853021-analitiki-otsinili-ekonomichni-naslidki-koronavirusu-covid-19-v-usomu-sviti>

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. У сучасних реаліях зростає потреба громадськості та державних органів усвідомлювати важливість оптимізації різних елементів соціального розвитку, а особливо в контексті зростаючих зовнішніх і внутрішніх викликів, з якими стикається Україна та її населенням, в умовах загострення агресії з боку Росії, невизначеності й нестабільності, суспільство гостро потребує механізмів, що забезпечують оперативні відповіді для мінімізації ризиків і загроз.

Розвиток волонтерського руху в Україні є важливим та нагальним призначенням. Робота волонтерів стає все більш важливим ресурсом у процесі державотворення. Українське волонтерство – тема, яка надзвичайно популярна в державному секторі, проте, незважаючи на широкий відгомін явища, науковий аналіз її лише починається.

Мета. Дослідження сучасного стану волонтерського руху в Україні, розкрити його сутність та визначити виклики, що постали перед українським суспільством.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- Визначити чинники формування волонтерства в Україні;
- Висвітлити функціонування волонтерського руху на сучасному етапі;
- Показати перспективи подальшого розвитку вітчизняного волонтерського руху.

Виклад матеріалу. Волонтер – це людина, яка готова витратити свою енергію, час і талант на благо суспільства, і єдиною їх нагородою є визнання громади. Волонтерство є соціально важливим, адже має на меті вирішити існуючі проблеми, які бентежать багатьох громадян, а держава з якихось причин неспроможна вирішити їх сповна.

Волонтерська робота як соціокультурне явище міцно зв'язана з процвітанням цивілізації. Сумнівно чи є в історії людства суспільство, якому не були б характерні ідеї добровільної допомоги. В Україні волонтерський рух розпочався на початку 1990-х років із появою гарячих ліній, які залучали волонтерів до роботи.

Значний сплеск волонтерства на сучасному етапі був зумовлений двома головними чинниками: внутрішньополітичною кризою, яка спричинила дисбаланс в органах управління та зовнішньою агресією, що посилює проблеми в державі. Дані процеси поставили під загрозу існування державності України, що було сприйнято населенням як особистий виклик.

Протест зими 2013-2014 років став тим фактором, який «спровокував» стрімке формування неповторного соціального руху допомоги та підтримки.

Сучасна суспільна практика швидко та органічно проникла в реальність українців, спричиняє серйозні зміни у сприйнятті волонтерства та визнає важливість волонтерського руху в житті кожного. За даних подій патріотично налаштований народ взяв на себе відповідальність за ситуацію, що склалася на Євромайданах та в зоні бойових дій.

Однією з головних особливостей українського волонтерства є висока мобільність та ефективність, а особливої уваги заслуговує винахідливість волонтерів. Волонтерська діяльність українців має національний характер, поширена по всій території України, залучає представників найрізноманітніших соціальних груп.

На наш погляд, перелік інструментів, що використовуються волонтерами, свідчить про високий рівень креативності, підприємницького інтелекту та економічності громадян – якостей, яких держава не вимагала майже сто років і розкрили себе лише в період кризових явищ в країні.

Помітною особливістю формування волонтерства є зростання організацій та асоціацій, зокрема добровільної об'єднання «Народний тил», «Медичний народний тил», Help Army, «Крила Феніксу», «Армія SOS», «Народний проект», Волонтерська сотня, «Повернись живим».

З великої кількості напрямів волонтерської роботи, можна виокремити основні на даний момент: збір та перевезення необхідних засобів до зони антитерористичної операції; надання медичної допомоги постраждалим внаслідок обстрілів; допомога внутрішньо переміщеним особам; розшук зниклих осіб. Можна впевнено сказати, що внаслідок діяльності добровольців Україна зберігає суверенітет і відновила високоморальну та беззататну армію.

Український добровольчий рух – це неповторна практика, яку наше суспільство отримало, захищаючи державу під час агресії на сході України. Зростання громадянської свідомості, згуртованості, що виникли під час подій в Україні, а згодом перетворилася у міцний волонтерський рух, аналогів якому важко зустріти у світі, свідчить про зростання могутньої української нації.

Державний механізм виявився менш результативним, ніж добровольці, які за короткий проміжок часу зробили те, що державні службовці не змогли зробити за період незалежності України.

В даний час інститут волонтерства розвивається все більше і більше, ступінь волонтерства зростає, поширюючись на державні органи, включаючи найвищі рівні, посідає все вагомніше місце в житті українського суспільства, набуває «власного обличчя», поступово стає самостійним. Підтримка волонтерів і допомога їм – надважливе завдання для всього суспільства. Вирішальним для успіху волонтерського руху є такий елемент як чутлива влада, що реагує на вплив волонтерської спільноти, а за певних умов – спонукає її до дій.

Висновок. Отже, волонтерство в Україні на сучасному етапі характеризується низкою нешаблонних напрямів діяльності, є проявом певної зрілості громадянського суспільства, сприяє стабілізації і регулюванню суспільних відносин в умовах децентралізації, допомагають не лише окремим особам та структурам, які цього потребують, а й розробляють та впроваджують рішення для більш ефективних функцій держави, особливо у військовій сфері.

Щоб зрозуміти перспективи зростання волонтерського руху в Україні, було проведено опитування, яке показало, що поява добровільних об'єднань викликає велику довіру серед населення, оскільки їх підтримує більше половини респондентів.

Список використаних джерел

1. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. №1. 275-281 с.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Рудакевич О. М., Гурик М. І. Політологія: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 320 с.
3. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с.
4. Матяш М. Українське волонтерство - явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. *Українформ*, 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua>
5. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2. 25-40 с.

МЕТОДИ І ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ПАРЛАМЕНТСЬКО-ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Для сучасної України, яка перебуває в процесі формування та вдосконалення своєї держави, юридична природа змішаного республіканського уряду, його типи, недоліки та переваги стали особливо важливими та нагальними, що було доведено в конституційному процесі реформування. Важливою проблемою є вирішення формально-логічної суперечності щодо законодавчих повноважень виконавчої влади або глави держави. Україна – демократична держава, тому реалізувати владу повинні ті, кого обрав народ та в інтересах громадськості. Реалізація влади у демократичній правовій державі можлива тільки на основі принципу її поділу, який гарантує народний суверенітет.

Мета. Розкрити методи і засоби реалізації влади в умовах парламентсько-президентської форми правління.

Для цього ми ставимо наступні завдання:

- Розкрити сутність парламентсько-президентської форми правління.
- Проаналізувати методи і засоби реалізації влади в умовах парламентсько-президентської форми правління.

Виклад матеріалу. Як нам відомо, Україна є парламентсько-президентською республікою, але декілька років тому вона була президентсько-парламентською. Зрозуміло, що перехід до іншої форми правління стався через свавілля Президента України, звідси виникає питання, а чи ефективною є теперішня форма правління? Задля роз'яснення цього питання, ми розглянемо саму суть парламентсько-президентської форми правління. Отож, парламентсько-президентська республіка – одна з багатьох змішаних форм правління, де перевагу у формуванні уряду має парламент. Одною з її головних ознак є, звісно ж, дотримання конституції, незалежності і територіальної цілісності. Важливий аспект такої форми правління це те, що вона усуває загрозу узурпації влади у руках президента, оскільки президент, навіть, якщо його партія належить більшості, не має значної конституційної влади впливати на уряд і надмірно здійснювати владу.

Та чи є ефективною така форма правління? На нашу думку, все залежить від обставин, від людей, які займають певні посади, від уряду. Уряд повинен функціонувати в єдності та взаємоповазі. Коли висококваліфікований президент, то, можливо, навіть президентсько-парламентська форма правління краща. Але, як зазначалося раніше, така форма правління може призвести до узурпації влади. Тому, ми вважаємо що парламентсько-президентська форма правління краща, і так, вона є досить таки ефективною.

Реалізація державної влади відбувається завдяки виконанню державою певних функцій, суть яких полягає у встановленні законів, забезпеченні управління та регулювання всіх сфер суспільного життя, здійсненні правосуддя тощо. Методи реалізації державної влади – це є переконання, заохочення та примусу. В основі організації влади парламентсько-президентської республіки лежить модель розподілу влади на 3 гілки – законодавчу, виконавчу та судову. Усі три гілки повинні бути незалежними одна від одної та повинні бути чіткий розподіл повноважень. Концентрація влади в одному органі державної влади в одній особі може призвести до узурпації влади. Але, звісно ж, можлива взаємодія органів державної влади, включаючи надання необхідної інформації, участь у підготовці чи обговоренні конкретних питань тощо. Але взаємодія може породжувати боротьбу, зіткнення, суперництво. Аби не порушувати цей принцип – створено систему стримувань та противаг, яка полягає в тому, що права і повноваження органів однієї гілки влади визначаються й контролюються іншими гілками. Реалізація законодавчої влади в умовах парламентсько-президентської форми правління відбувається через процедуру виборів, де влада отримує мандат від народу під чіткі гарантії дотримання його інтересів. Народ через засоби прямої та представницької демократії може впливати на утворення і функціонування влади.

Щодо політичної влади, то основними її формами є панування, політичне керівництво та управління. Політичне керівництво та управління досягаються шляхом прийняття стратегічних і тактичних рішень щодо об'єктів влади, а також шляхом організації, регулювання та контроль їх розвитку. Для політичної влади важливими є не інтереси окремих людей чи груп, а загальні інтереси всіх громадян суспільства. Політична влада реалізує свій потенціал у формі, якій не можуть протистояти антигромадські тенденції та антигромадянські дії. Вона спирається на юридично-судові, адміністративні, каральні, військові та інші специфічні інструменти та засоби влади. Змістом політичної влади має бути прагнення запобігання розпаду суспільства та створення умов для його розвитку. Первинним суб'єктом влади, джерелом влади є народ, який безпосередньо реалізує частину влади, а інша частина передається (доручається) її офіційному представнику – державі. Отже, народ здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Висновки. Отож, головний засіб реалізації влади в умовах парламентсько-президентської форми правління – це розподіл влади. Але діяльність гілок влади далеко не така, як зазначена в Конституції та суперечить принципам стримувань та противаг. В деякій мірі, влада в Україні побудована на свавіллі гілок влади та недотриманні конституційних принципів поділу влади Президентів України. Аби побудувати сильну державу з законним розподілом владних повноважень, то потрібно, в першу чергу, посадовцям совісно виконувати свої повинності, повноваження та не переходити меж своїх обов'язків.

Список використаних джерел

1. Державна влада в Україні. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : веб-сайт URL: <http://nbuv.gov.ua/node/3577>
2. Алексєнко І. Г. Політико-інституційна взаємодія гілок влади як підґрунтя формування структури та розвитку форми правління сучасної держави. Дніпро, 2011. № 2. С. 3-14. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/apvu_2011_2_3.pdf
3. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. Посіб. Для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. і доп. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 524 с.
4. Турчин Я. О. Принципи і шляхи реалізації державної влади в науково теоретичних працях Отто Ейхельмана. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2009. № 21. С. 39-44.
5. Поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову. *Конституційний Суд України* : веб-сайт. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/38-podil-vlady-na-zakonodavchu-vykonavchu-sudovu>
6. Надвичинна Т. Л. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ, 2017. 139 с.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Поняття «волонтерство» прийшло до нас разом зі словами «громадянське суспільство», «громадські організації», «демократія». Волонтерська робота є одним з напрямків соціальної допомоги у якій беруть участь добровольці які можуть надати ряд соціальних послуг тим хто цього потребує. В сучасних умовах все глибше потрібне усвідомлення громадськістю, державними органами важливості оптимізації різноманітних аспектів соціального розвитку. Тому все більше потрібне формування великого руху добровольців і це допоможе збільшити продуктивність соціальної роботи в будь-якій державі.

Мета. Вивчення і аналіз сучасного стану і основних тенденцій розвитку волонтерського руху в Тернопільській області.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- з'ясувати основну інформацію про волонтера та волонтерство;
- проаналізувати сучасний стан волонтерства в Тернопільській області;
- показати основні тенденції розвитку волонтерства в Тернопільській області.

Виклад матеріалу. «Волонтер» (лат. Volontarius - воля, бажання; франц. Volontaire – доброволець), добровільний помічник, особа, що за власним бажанням допомагає іншим. У багатьох словниках термін «волонтер» тлумачиться як особа, що добровільно пішла на військову службу. Сьогодні ж «волонтерство» розуміється значно ширше, як надання різноманітних послуг всім, хто потребує. Волонтерська допомога – один із важливих методів добровільної соціальної роботи. Основні підходи до неї сформульовані у Загальній декларації волонтерів, яку прийнято на IX Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів (Франція, 14 вересня 1990 р.). Волонтерство – інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку. Це добровільна, непрофесійна соціальна робота, яка сприяє поліпшенню якості життя особистості, особистісному зростанню, поглибленню почуття солідарності, задоволенню потреб людини. Волонтерська діяльність сприяє самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особистості, успішній соціалізації, допомагає отримувати навички взаємодопомоги та взаємопідтримки та має суспільно корисний характер. Вона має низку суперечностей: між потребою суспільства у фахівцях цього профілю, здатних до здійснення волонтерської діяльності, і недостатнім рівнем підготовки майбутніх волонтерів до її виконання; вимагає посиленої уваги до якості підготовки волонтерів за рахунок використання сучасних технологій навчання.

Волонтерство як в Тернопільській області, так і в Україні загалом, можна поділити на період до Євромайдану та після. Адже саме після подій що відбувались на майдані все більше та більше людей почали захищати соціальний стан своєї держави, допомагати бійцям АТО, переселенцям, біженцям тощо. Зараз у Тернопільській області можна спостерігати багато волонтерського руху націлені саме на допомогу вище перерахованим людям. Для прикладу, школярі ТЗОШ №16 ім. В.Левицького декілька разів на рік приєднуються до акції ліпки вареників для бійців АТО, що захищають нашу країну на сході. А щороку взимку багато людей приєднуються до волонтерського руху «Misericordia» аби стати помічником Святого Миколая, де небагато людей віддають усі необхідні речі (іграшки, одяг тощо) для дітей сиріт, малозабезпечених та багатодітних сімей. Також волонтерська робота є невід'ємною частиною Міжнародного Руху Червоного Хреста з самого початку. Основна мета діяльності Товариства – захист життя людини, попередження та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійного лиха, катастроф та аварій, надання допомоги медичній службі збройних сил і органам охорони здоров'я, сприяння органам державної влади України у їхній діяльності в гуманітарній сфері. Існує також Логістичний центр допомоги бійцям АТО – громадська організація, волонтерське об'єднання у Тернополі, яке допомагає українським військовим, що беруть участь у збройному конфлікті з Росією. Він став першим в Україні центром такого типу. Також стан волонтерського руху змінився і з приходом Covid-19? адже зараз функціонує створена спільно з ГО «Територія Нових Змін «Волонтерська ініціативна група» – СТОП коронавірус у Підволочиську.

Висновки. Отже, проаналізувавши вище наведену інформацію можна сказати, що Тернопільщина має великий потенціал до зміни соціального становища свого населення, з кожним днем все більше і більше людей приєднується до лав волонтерського руху. Ця тенденція зараз як ніколи на високому рівні.

Список використаних джерел

1. Волонтерство URL: (<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>)
2. В. І. Леонова, «ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ» URL: (<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2116/1/Leonova.pdf>)
3. Товариство Червоного Хреста України URL: (<https://redcross.org.ua/>)
4. Гамолок Ілона, СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ, URL: (<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34807/1/137.pdf>)
5. Черниш Наталія, Вплив довіри та довірчих відносин на становлення новітнього соціального інституту волонтерства в сучасній Україні

ДЕМОКРАТИЧНІ ПОЛІТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ АКТИВІСТСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. Достатній розвиток активістської політичної культури свідчить про рівень демократизації держави. Враховуючи те, що Україна стала на шлях формування правової демократичної держави, то актуальність проблеми формування політичної культури у громадян є першочерговою.

Мета. Проаналізувати стан розвитку та основи політичної культури українців в контексті демократизації та вплив революційних подій на політичну культуру українців.

Аби досягнути вищезазначеної мети, потрібно сформулювати наступні **завдання**:

- показати вплив Революції Гідності на формування політичної культури українців;
- розглянути шляхи зміцнення активістської політичної культури.

Виклад матеріалу. Розкриваючи зміст даної теми, потрібно для початку проаналізувати саме термін «політична культура».

Політична культура- це важливий індикатор становлення демократичного політичного режиму в країні. Вивчення її стану в перехідному суспільстві, виявлення основних тенденцій її розвитку дозволяє оцінити прогрес у здійсненні демократичних інституційних перетворень, визначити напрям і перспективи демократичного транзиту [1, с.64-74].

Звісно, що багато чинників впливають на стан і розвиток політичної культури. Зокрема це: менталітет людей, стан економіки, рівень демократизації суспільства тощо. Якщо зануритися глибше в історію, то українці були одним із тих народів, де завжди переважали демократичні традиції. Безліч політичних діячів виступали за рівність, законність, повагу до прав і гідності інших людей.

Не лише політичні, але й духовні діячі займалися питанням. Візьмемо до прикладу Петра Могила. Він розробляв політико – правові концепції, значну увагу приділяв державі, способам правління, особистості лідера. Виступав за дотримання громадянських законів, моральних норм, збереження історичних традицій, мудрість і освіченість керівників та піднесення самосвідомості народу [2, с. 36-43].

Український народ неодноразово демонстрував високий рівень політичної культури. Лише від часів незалежності Україна тричі, під час революцій, зокрема Антимоуністичної, Помаранчевої, та Революції гідності, змогла масштабно продемонструвати активістську політичну культуру.

Помаранчева революція на весь світ продемонструвала сплеск української національної свідомості та активної політичної культури. Потрібно відзначити, що українці вкотре успішно склали іспит на цивілізованість і толерантність, зберігши під час бурхливих подій пріоритет людських цінностей християнської любові. [3, с. 89].

Також, розкриваючи тему політичної політичної культури українського суспільства, не можна не згадати про «Революцію гідності». Вона мала значний вплив на політичну культуру. Зокрема відбулися зміни у зміцненні інститутів громадянського суспільства та формування національної самосвідомості. «Революція гідності» засвідчила нові зсуви в суспільній свідомості, які, по суті, визначили цивілізаційний вибір України, здійснила консолідацію української політичної нації та формування загальноукраїнської ідентичності. [4, с.]. Ці події в історії українців мали також позитивні зовнішньополітичні наслідки, а саме: Україна посіла значне місце як суб'єкт міжнародних відносин. Революція значно підвищила активістську політичну культуру українських громадян, а саме підштовхнула до консолідації українську політичну націю та розпочала новий етап формування загальноукраїнської ідентичності.

Не менш важливого значення «Революція гідності» набуває у становленні реального громадянського суспільства. Події на майдані продемонстрували, що українська нація має високу самоорганізацію і здатна бути активним діячем у соціально-політичному просторі, а також вирішальним чинном впливати на ухвалення рішень.

Безперечно, що політична культура стала на щабель вище після таких революційних поштовхів, але варто додати, що є й такі чинники, які стримують подальший її розвиток. Один із них є той, що сьогодні проводиться активна пропаганда проросійської ідеї через ЗМІ, що негативно впливає на сприйняття інформації.

Для розвитку правової, демократичної держави потрібно розвивати активістську політичну культуру. Це можна зробити наступними діями: 1. Перш за все, потрібно змалечку прививати розуміння вагомості цього явища.

2. Викорінювати нігілізм. Враховуючи потужний вплив ЗМІ, у громадян

деформується стан правосвідомості, вони ігнорують закон, чим скоюють злочинні наміри. Такі дії значно понижують їх політичну культуру.

3. Контроль медіа-простору. Адже найлегшим методом пропаганди, наприклад, проросійської ідеї є через ЗМІ.

Висновок. Отже, із вищенаведеного можна зробити наступні висновки. Саме культура людей буде визначати стан політики в державі. Тому потрібно вдосконалювати активістську політичну культуру і політичну свідомість. Також варто сказати, що сьогодні Конституція України вважається одна із найдемократичніших в світі, тому якщо підвищити рівень свідомості і політичної культури громадян, Україна має великі шанси стати демократичною, правовою державою і на практиці.

Список використаних джерел

1. Джига Т. Сучасні тенденції становлення політичної культури українського суспільства. *Політичний менеджмент №1*. Київ, 2011. С. 64-74. URL: https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/dzyga_suchasni.pdf
2. Демократичні традиції українського державотворення. Актуальні проблеми політики. Авт. колектив:Кормич А. І.та ін.Одеса : Фенікс, 2011. Вип. 42. С. 36 -43. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/42_2011/7.pdf
3. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації:моногр. : авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015.256с.
4. Кривошеїн В. В. Вплив «Революції гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Харків, 2016. № 2 (29). С. 37-58. URL:file:///C:/Users/HP/Downloads/70972-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-148067-1-10-20160609%20(2).pdf

ДЕФОРМАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ОЛІГАРХІЇ

Постановка проблеми. Україна, як пострадянська держава, навіть після здобуття незалежності зіткнулась з багатьма історичними, економічними, соціальними та ментальними чинниками, які нажалі, так і не дозволяють їй вважатись повністю демократичною. І одним з таких чинників є вплив олігархії. Українські олігархічні групи стали своєрідним шлагбаумом до демократичності, адже вони – головне джерело корупційності, безпосередньо впливають на рівень політичної культури та політичної свідомості суспільства, а також жорстоко підривають усі здобутки держави на шляху до її розвитку. Наявність такого впливу зумовлена надмірним використанням демократизму у діяльності політичних інститутів.

Мета. Визначити причинно-наслідковий зв'язок впливу олігархічних груп на деформацію демократичного режиму в Україні.

З огляду на поставлену мету визначено наступні дослідницькі **завдання:**

- виявити причини утворення олігархічних груп в Україні;
- пояснити особливості впливу олігархічних груп на політичні процеси в Україні;
- розкрити зміст явища гібридного політичного режиму.

Виклад матеріалу. Українська олігархія – це група осіб, які утворюють специфічну олігархічну систему, яка прямо здійснює вплив на політико-економічні процеси в країні. Уся їх «могутність» полягає у привласненні провідних промислових та аграрних підприємств, ЗМІ, у просуванні вигідних їм політичних діячів до державно-владних структур, у використанні корупції, як основного методу лобювання власних інтересів.

На питання: як сформувався український олігархат, Віктор Небоженко відповів так: «Українські олігархи сформувалися на руїнах української радянської системи управління. Це були люди, які розклали Кабмін України. Був час, коли Україна отримала незалежність, але втратила доступ до дешевих кредитів з Москви, ринків збуту тощо ... Вони брали 10 підприємств, 9 з них знищували, а найліквідніші залишали собі. Так розвалилася промисловість України, але вирости олігархи, які обрали найзручніші шматки і почали на них заробляти.» [3].

Отже, причинами утворення олігархічної системи в Україні були такі: непослідовна економічна перебудова в 1990-х, приватизація (в народі – «прихватація») державних і комунальних підприємств, а також зростання владних та бізнесових кланів. Найпотужніші «клани» олігархів були утворені в таких містах як Київ, Донецьк, Дніпропетровськ та Харків [5].

Історія показує, що закріпленню статусу олігархів у владному середовищі сприяло не лише їх матеріальне становище, але й зацікавленість з боку високопосадовців. У період президентства Л. Кучми, відбулася потужна концентрація влади в руках президентського оточення [6, с. 337]. Зокрема, проаналізувавши діяльність Л. Кучми, можна свідчити про те, що він мав намір взяти під власний контроль цілу олігархічну систему, а також «створюючи» нових олігархів. Президент хотів встановити таку політику, щоб між олігархами існував баланс капіталів і впливу – курс на олігархізацію [5]. «Переїняв» такі наміри Віктор Янукович, який провів чітку провладну вертикаль, здійснив узурпацію влади, ну і звісно продовжив політику олігархізації.

Спробами відновити справедливий лад та досягти кращих умов життя стали Помаранчева революція 2004-го року та Революція Гідності 2013-2014-х років. Метою цих революцій було повалення штучно створених тенденцій авторитарного режиму за Президентів В. Януковича та Л. Кучми, які ставили власні амбіції вище демократичних цінностей [6, с. 338]. Запад верховенства права сприяв утвердженню неефективної інституційної рівноваги – гібридного режиму, що став інституційною пасткою, за якої неформальні правила і практики задають напрям поведінки політичних гравців [2, с. 12].

Отже, у зв'язку з непереборним бажанням народу досягнути демократії й консервативними авторитарними настроями правлячої верхівки – Україна опинилась у котловині цих двох режимів. Як результат, Україну можна назвати гібридною посттоталітарною олігархічною державою. Поняття «посттоталітарний» в даному контексті означає напрям трансформації – від тоталітарного режиму до авторитарно-демократичного, а «олігархічний» – те, що олігархія є одним із головних гравців на політичній арені України [4, с. 136]. Невизнання гравцями формальних правил, як і визнання ними неформальних правил, конкурентні вибори має наслідком гібридизацію режиму [2, с. 27].

У разі викоренення даного режиму на території нашої держави, передбачаються наступні загрози для українського суспільства. Перш за все – це порушення принципу поділу гілок влади та ліквідація системи стримувань і противаг. В особливу залежність потрапить судова гілка, чіі рішення прямо залежатимуть від олігархів. Наступною загрозою є послаблення інституту громадського суспільства, як головного джерела національної ідеї та прогресивності. Також – абсолютний перехід державних підприємств та природних ресурсів під компетенцію фінансово-промислових кланів. Ну і звичайно, головною загрозою, яку спостерігаємо вже сьогодні, стане небажання громадян приймати участь в політичних процесах, через відсутність процедур та засобів контролю влади з боку суспільства і відсутність можливості для повноцінної реалізації своїх прав та свобод [1, с. 14].

Діяльність олігархів базується на радянських політичних зв'язках, де завдяки наближеності до правлячих кланів, вони забезпечують собі на державному рівні сприятливі умови для ведення бізнесу й отримання надприбутку [7]. І для того, аби усунути такий негативний вплив олігархів на політичну й економічну сфери потрібно перш за все врегулювати дане питання на законодавчому рівні: забезпечити створення незалежних регуляторів монопольних ринків, унеможливити проникнення олігархів до владних структур й викупити держпідприємства, для реорганізації їх функціонування.

Висновки. Поряд із активним переходом до демократичного режиму, Україна все частіше стикатиметься зі свавільною діяльністю олігархічних груп. Ми опинимось під загрозою формування неефективних політичних та економічних інститутів та низьким рівнем розвиненості громадянського суспільства. Збереження олігархічного впливу знизить конкурентоспроможність України на світових ринках, а в гіршому випадку перетворить її на периферійну країну. Для повалення даного режиму необхідно забезпечити діяльність олігархічних груп на законодавчому рівні, унеможливити їх доступ по державних ресурсів, запровадити інститут вільних ринкових відносин, ліквідувати «кишенькові» банки та запровадити автоматичну податкову систему.

Список використаних джерел

1. Дзюбенко Ю. Феномен гібридних режимів в сучасному політичному просторі: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2016. 19 с.
2. Мацієвський Ю. В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): автореф. дис. ... док. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2016. 40 с.
3. Олігархи змусять вас виживати, терпіти і мучитись – до останнього. URL: https://vgolos.com.ua/news/oligarhy_zmusyaty_vas_vyzhyvaty_terpity_i_muchytys_do_ostannogo_309566.html.
4. Політологія. Навч. посіб. Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. с.
5. Становлення олігархічної системи. 2016. URL: https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_stanovlennya-oligarhichnoyi-systemy/.
6. Томахів В.Я. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Вип. 19, ч. 1. С. 336-342.
7. Українські олігархи. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/>.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИКИ І БІЗНЕСУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Реформування економіки на ринкових засадах та формування громадянського суспільства в Україні обумовили появу взаємовідносин держави, бізнесу та суспільства. Держава досі не сформувала чітких орієнтирів, визнаних у суспільстві, якими повинен керуватися бізнес, здійснюючи свою діяльність і вступаючи в соціально-економічні відносини з народом і владою. Система не забезпечує ефективної реалізації інтересів населення. Бізнес, суспільство і влада поки що не здатні спільними зусиллями кардинально поліпшити соціально-економічне становище в нашій країні. Також на сьогодні актуальним залишається питання вивчення і пошуку шляхів вирішення проблем взаємодії влади і бізнесу, яке в нашій країні знаходиться на стадії становлення. Недостатньо вивченими в науці є підходи до відносин бізнесу і держави як до джерела розвитку національної економічної системи.

Мета. Проаналізувати взаємозв'язок політики і бізнесу в українському суспільстві.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**: -розкрити основний зміст понять «бізнес» та «політика»; -дослідити сутність взаємодії бізнесу та політики, як необхідної передумови ефективного функціонування економічної системи;

Вклад матеріалу. Найважливіша складова сучасної економічної системи - система управління розвитком відносин бізнесу і держави не забезпечує ефективної реалізації інтересів населення. Механізм взаємодії держави і бізнесу базується на оптимальному використанні таких системних принципів: - досягненні інтересів влади й бізнесу під час суспільної дискусії з ідентифікації основних напрямів економічної й соціальної стратегії держави. Основними економічними моделями взаємодії влади й бізнесу можуть бути - соціальне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, соціальне підприємництво, соціальні мережі. На думку вчених, взаємодію політики і бізнесу необхідно розглядати з позиції форм партнерства. При цьому доцільно виділити три найбільш важливих форми партнерства: економічне партнерство; правове партнерство; організаційне партнерство. Економічне партнерство передбачає здійснення спільної підприємницької діяльності державними органами та підприємницькими структурами, спрямованої на отримання неподаткового бюджетного доходу шляхом використання ресурсів підприємницького сектора. Правове партнерство полягає у спільній організації процесу регулювання підприємницької діяльності з боку держави. Для цього підприємницькі структури можуть брати участь в робочих групах з розробки законодавства, а також використовувати інші форми і методи державного впливу на розвиток бізнесу. Організаційне партнерство являє собою різні форми участі представників однієї із сторін у структурних підрозділах іншого боку взаємодії. Наприклад, це може бути, з одного боку, участь представників держави в органах корпоративного управління підприємницької структури, а з іншого - участь представників бізнесу в органах, що впливають на прийняття державних рішень. Відповідно до зазначених форм учені пропонують наступну класифікацію видів партнерства політики і бізнесу.

По-перше, економічна взаємодія включає: державні унітарні підприємства; державні корпорації; корпорації за державною участю; державно-приватне партнерство; ринкові взаємовідносини (закупівлі, тендери, інвестиційні контракти).

По-друге, правова взаємодія включає: державне регулювання підприємницької діяльності; державне регулювання конкуренції; державне регулювання взаємодії державних і підприємницьких структур.

По-третє, організаційна взаємодія передбачає: взаємну участь представників сторін у діяльності інших сторін; державне замовлення. Якщо держава готова фінансувати вирішення певних завдань, то вона може обрати відповідну форму та вид взаємодії в залежності від необхідного ступеня своєї участі у вирішенні цих завдань. Перешкодою для розвитку бізнесу на сьогоднішній день є низька якість підприємницького середовища, що формується державою, особливо в сфері законодавства та фінансово-економічного середовища. Бізнесу вкрай важливі визначені державою основні напрями розвитку промислової політики та економічні, соціальні і технологічні параметри її реалізації. Причина існування цих проблем полягає у відсутності дієвих інструментів цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, здатних змінити ситуацію в потрібному напрямі. Тенденція розвитку бізнесу пов'язана з тим, що в його діяльності економічна результативність пов'язується з соціальною практикою, його співучасть у суспільно значущих проектах: по-перше, соціальна діяльність бізнесу сприяє зняттю напруженості у взаєминах, формуванню більшої довіри до нього з боку держави і суспільства; по-друге, вона створює передумови для підвищення якості життя людей, що формує потенціал для зниження конфліктності у суспільстві.

Висновки. В Україні відбувається процес інституційного становлення взаємодії бізнесу та політики. Їх співпраця можлива лише за умови визначення спільної мети і завдань, способів та методів активної діяльності з розвитку ринкової економіки. Вибір та реалізація економічних моделей взаємодії політики, бізнесу та суспільства залежить від рівня соціальної спрямованості бізнес-структур, активності держави у вирішенні завдань поліпшення рівня та якості життя громадян та участі некомерційних громадських організацій у реалізації різноманітних соціальних проектів.

Список використаних джерел

1. Брехаря С. Г. Політична суб'єктність малого і середнього бізнесу в Україні. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2015.
2. Вакуленко В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2011. № 1. С. 52–56.
3. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
4. Україна в рейтингу D n B n : сайт URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019>
5. Чи легко вести бізнес в Україні? : сайт URL: <https://ua.112.ua/mnenie/chy-lehko-vesty-biznes-v-ukraini-512891.html>

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Політична культура становить ціннісний потенціал суспільства, що відображає ступінь його політичної активності, зрілості, цивілізованості. Вона прямо або побічно впливає на поведінку людей та діяльність їх організацій, на сприйняття населенням явищ внутрішньої та міжнародної політики, на визнання особою свого місця в політичній сфері суспільного життя. Також варто зазначити, що останнім часом у світі спостерігається підвищення інтересу суспільствознавців, політиків, журналістів і широкої громадськості до проблем політичної культури. Це пов'язано із змінами в менталітеті населення, де відбулися суттєві зміни в структурі політичних цінностей та орієнтацій населення та з необхідністю осмислення результатів соціально-політичних перетворень у країнах пострадянського простору та потребою прогнозування їх майбутнього розвитку. Тому дуже важливо розглянути феномен політичної культури та особливості його прояву в житті українського суспільства.

Мета. На основі визначення сутності політичної культури з'ясувати специфіку її прояву в сучасній Україні, розглянути притаманні їй особливі ознаки.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначити особливі риси характерні для політичної культури України.
- охарактеризувати особливості прояву політичної культури в житті українського суспільства.

Вклад матеріалу. Свої витоки проблема політичної культури бере в працях стародавніх мислителів, які зверталися до питань моралі, соціальної етики, критеріїв ідеального громадянина і правителя. Перші знання про політику та їхнє використання на практиці виникли ще в античній Греції, саме їх можна вже розглядати як зародження політичної культури. Отже, термін «політична культура» - це сукупність засобів, каналів, моделей поведінки, через які здійснюється входження людини в політику та його діяльність в ній. Кожне суспільство має свою конфігурацію політичної культури. Це залежить від його історії, соціально-класової структури, типу й характеру політичної системи, економічних основ та інших обставин. Це поняття нерозривно пов'язане з поняттями демократії та громадянського суспільства.

Беручи до уваги українську політичну культуру, варто зазначити, що вона в загальних рисах повторює загальноєвропейські типи політичних культур, але все ж вона має певні особливості, якими не варто нехтувати. На думку українських політологів українська політична культура поєднує різні системи цінностей, часом несумісні політичні орієнтації та діаметрально протилежні типи політичної свідомості, позитивні і негативні характеристики, містить в собі раціональні та ірраціональні чинники. Разом з тим, переважна більшість її характеристик концентрується навколо такої якості, як демократія, народова влада заради свободи і незалежності.

На неоднорідність політичної культури впливає й регіональний менталітет, зумовлений міжконфесійними відмінностями, особливостями віровчень та культурою практики православ'я й уніатства [4, с. 78].

Позитивною характеристикою української політичної культури є полісуб'єктність. У незалежній Україні кількість суб'єктів, носіїв активістського типу політичної культури, значно зросла, особливо останнім часом. Кардинально, порівняно з тоталітаризмом, змінилася роль громадських організацій, зародилася багатопартійна система, зріс рівень політичної культури громадян. Але якість суб'єктів політичної діяльності, рівень демократизації політичної культури залишається недостатнім, якщо порівнювати із західними країнами [5, с. 353].

Окрім цього, ми вважаємо, що, слід говорити про певну циклічність активності українського населення щодо участі в політичних подіях.

Оскільки політична культура явище рухливе і мінливе, на яке впливає багато чинників. Прикладом виступає «помаранчева революція», яку можна віднести до другої хвилі демократизації, адже вона суттєво вплинула на виховання саме активістського типу політичної культури в українських громадян. Останні події довели, що політична культура є відображенням економічних, політичних, громадянських процесів українського суспільства [6, с. 232].

Однак, політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність.

Різні соціальні, економічні та політичні процеси сьогодення вплинули на політичну поведінку та політичну свідомість українського громадянина, тому переважна більшість громадян України постає розубленою, їй потрібно певний час на переосмислення багатьох цінностей, норм і стереотипів, всієї інформації, які трансформували попередні політичні традиції. В такій ситуації і формується запит на сильну державу, лідера, який би мав забезпечити стабільність у суспільстві, подбав би про благополуччя громадян. Як не прикро, але значна частина українців ще не відчувають своєї відповідальності за стан справ ані у своєму місті або селі, ані в Україні в цілому. Громадяни бояться всього нового, не вірять пропаганді, не мають чіткого розуміння політичних процесів, все ще орієнтуються на владу, яка повинна забезпечити їм скромне існування та гарантії на майбутнє, але при цьому вони ставляться до неї з недовірою [3, С.26].

В руслі даного питання варто згадати і про формування політичної культури сучасної української молоді. Чесно кажучи, молодь України нині знаходиться на етапі зміни ідейних, моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній, так і в інших сферах життя і, відтак, у суспільстві певною мірою порушена природна спадкоємність поколінь загалом [1, С.490].

Висновки. Отже, у кінцевому підсумку необхідно зазначити, що політична культура – це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, що відображають, закріплюють та реалізують головні національні цінності та інтереси, формують політичні погляди та цінності, знання та навички участі громадян у суспільно-політичному житті України. На нашу думку, політика тієї чи іншої держави має бути складовою загальної цілісної концепції розвитку того чи іншого суспільства. Тому, політична культура в демократичному суспільстві повинна спрямовуватися насамперед на виховання молоді, яка неодмінно має опиратися на українські традиції, ментальність, історію, без яких неможливе формування політичної культури молодих громадян. Адже все в наших руках, тому їх не можна опускати.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. П. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів «Гілея : науковий вісник» 2015. Вип. 101. С. 474–481.
2. Галактіонов В. І. Фактори впливу на формування політичної культури молоді України. К.: Парапан, 2004.
3. Гурик М. І., Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. Політичне життя. 2018. №1. С.26 – 33
4. Поліщук І. О. Політична культура: категоріальне осмислення «Освіта регіону» 2012. Вип. 4. С.78-84.
5. Рудакевич О. М. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 350 с.
6. Снайдер Т. Д. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. Київ : Дух і Літера, 2014. 232 с.

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні актуальним є питання формування політичних партій як елементу громадянського суспільства, адже вони складають основу політичної системи більшості розвинених країн світу. Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства та формування в ньому громадянської культури. Політичні партії формують та втілюють у життя громадські інтереси. Крім того, партії можуть брати участь у формуванні державної політики шляхом реалізації власних програм та в державному управлінні через роботу в структурах державної влади.

Мета. Визначити місце і роль політичних партій у структурі громадянського суспільства в Україні.

Виклад матеріалу. Громадянське суспільство, за визначенням Рудакевича О.М. – це підсистема суспільного організму, яка існує автономно від державних органів, представлена свідомими громадянами, які для задоволення своїх життєвих потреб об'єднуються у добровільні асоціації. Громадянське суспільство діє в рамках законів, перебуває під їх захистом і співпрацює з державними органами для розв'язання суспільних проблем [5].

Отже, в громадянському суспільстві важливою є здатність людей свідомо і добровільно об'єднуватись з однодумцями.

Ознаками громадянського суспільства є: забезпечення та реалізація прав і свобод громадян; наявність приватної власності та вільної конкуренції; функціонування об'єднань громадян, які виражають їх інтереси; демократія; плюралізм; саморегуляція відносин між людьми та об'єднаннями. правовий захист громадян; громадянська культура [5].

Політична партія, згідно із Законом України «Про політичні партії в Україні», – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [4].

Основні функції політичних партій в громадянському суспільстві полягають, насамперед, у вираженні інтересів різноманітних суспільних груп, боротьбі за владу, формуванні громадської думки, реалізації політичного курсу країни, політичній соціалізації тощо. Політичні партії відзначаються ідеологічною доктриною, структурою управління, специфічним правовим статусом у державі [2].

Основними функціями політичної партії в сучасному суспільстві є:

1. Виявлення, формування і задоволення інтересів великих суспільних груп, народу в цілому.
2. Боротьба за політичну владу, її використання або контроль над нею.
3. Формування органів державної влади, місцевого та регіонального самоврядування.
4. Вироблення та впровадження в життя політичної програми.
5. Формування громадської думки.
6. Проведення політичних акцій тощо [5].

Отже, бачимо, що основним завданням політичної партії є впровадження політичних програм на основі потреб, інтересів, вподобань суспільних груп. Політична партія є таким елементом, що пов'язує між собою державу з громадянами, стимулює розвиток держави на благо та в інтересах народу, функціонує при цьому як з суспільством, так і з державними структурами.

Політична партія у системі громадянського суспільства є важливим і необхідним елементом. Вона є тим інститутом політичної системи, що виражає інтереси тих чи інших суб'єктів крізь призму їхніх ідеологічних засад. Партії значною мірою визначають характер і напрям політичного процесу, стратегію боротьби за владу, політичну стабільність в суспільстві.

Місце політичних партій у структурі громадянського суспільства полягає в тому, що саме на них покладаються найбільші надії людей при обранні представників на найвищі посади в державі. Партії представляють собою групу однодумців, які за допомогою виборів намагаються донести широкому колу людей свої ідеї та досягти влади. Політичні партії самі по собі вже здатні відобразити реальне становище демократії, яке існує в будь-якій державі світу. Вони виступають представниками суспільства в цілому або певних його класів [1].

Сьогодні в Україні громадський контроль за діяльністю політичних партій розвинений недостатньо. Причинами здебільшого є нерозуміння первинності інтересів громадян та відсутність професійності і комунікації громадського контролю. Більшість організацій громадянського суспільства імітують громадський контроль, але насправді їх дії спрямовані на задоволення власних інтересів. Отже, для зміцнення громадського контролю необхідне підвищення компетентності і використання нових технологій контролю.

Висновки. Отже, підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що існування громадянського суспільства як основного елементу демократії неможливе без функціонування політичних партій. Їхня діяльність вагомо впливає на всі сфери суспільного життя. Їх роль полягає в тому, що вони є механізмом врегулювання конфліктів, а також ці інститути визначають характер і напрямок політичного процесу, забезпечуючи зв'язок суспільства і держави. Тому на сучасному етапі розвитку України важливим є питання щодо формування сприяючих правових та політичних умов, необхідних для створення демократичного громадянського суспільства і саме політичні партії повинні відігравати важливу роль, оскільки вони є основою політичної системи.

Список використаних джерел

1. Кормич Л.І., Шелест Д.С. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України. Київ, 2004. 262с.
2. Кройтор А.В. Роль, місце та функції політичних партій у процесі формування паритетної демократії. *Актуальні проблеми політики*: збірник наукових праць. Одеса, 2012. С. 108-113.
3. Матушенко О. Вплив політичної та бізнес-еліти на еволюцію ролі та місця політичних партій в політичній системі України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. Київ, 2011. Вип. 3. С. 137-147.
4. Про політичні партії в Україні: Закон України № 2365-III від 05.04.2001 р. Редакція від 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
5. Рудакевич О.М. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Тернопіль, 2015. 304 с.
6. Сергієнко Т. І. Місце та роль партії в політичній системі держави: європейський. *Вісник Маріупольського державного університету. Історія. Політологія*. Маріуполь, 2015. Вип. 13-14. С. 297-303.

THE ESSENCE AND WAYS OF LEGITIMIZING POLITICAL POWER IN UKRAINE

Relevance of the topic. This topic is relevant because many people have heard about legitimacy but I am not sure that all of us know the real essence of this political term. And after understanding the definition of legitimacy we should know about ways of legitimizing political power, especially in Ukraine, to warn yourself against illegal actions.

Purpose: to study the ways of legitimizing political power in modern Ukraine.

Tasks:

- to learn types of legitimacy by Max Weber
- to study the sources of political legitimacy
- to find out the ways of legitimizing political power
- to discover the legitimizing situation in Ukraine

Discourse of the topic. First of all, to find the answer to this problem we have to understand everything correctly. So, legitimacy is commonly defined in political science and sociology as the belief that a rule, institution, or leader has the right to govern.

As legitimacy is a need that is considered as a basic condition of rule, there are three legitimacy types according to Max Weber: traditional, charismatic and rational-legal. The first one is traditional type. German philosopher said that this one is about accepting those political actions that derives from social custom and habit because of the history and authority of tradition. This type is usually used in tribes and monarchical states where people accept traditions. Charismatic type comes from leader's ideas and charisma. This person must have an authority among people, he can persuade nation with his psychological tricks to rule the country. He can speak confidently, can choose words properly and cautiously. This type of legitimacy makes a weak government because of the fact that all institutions listen to a certain person who will be changed one day. That is why charismatic type is more temporary than others. And the last type is rational-legal. It is used in democratic countries. Principle is simple: everything is controlled by laws and rules and everything can be changed by people.

Many researchers are trying to study the fact that usually in democratic countries all legitimacy is based on trust. But they also discovered that even when people have distrust or they disagree with ruling government their amount only decreasing and they rarely declare about their positions.

There are also different sources of legitimacy in democratic states. For example, it is consent. It means that agreement of those governed is a necessary condition for the legitimacy of political authority but it is not a direct condition for legitimacy, and those governed by that authority are under an obligation to consent. The next one is results which means all actions made from government have to be worthy. I think that sometimes people can deal with problems made by government if they can be sure in better future.

Next one is about the ways of legitimizing political power. According to means of mobilizing influence, political legitimacy can be democratic and authoritarian. The first one is about formal procedures as elections or referendums and about compliance with legal norms, free and honest media, about gaining trust and making public performances to be open to people. This way of legitimizing is used in many countries in order to understand wills of their people and to make sure that they trust the government, accept it and listen to its rules. On the other hand, there is an authoritarian legitimacy which sounds unclear due to the definition of legitimacy. This way is about manipulating and intimidation of people. Political power is legitimized by real power, so people in this situation do not have all rights to change it or to express their opinion against the government.

And finally, about Ukraine. Nation do not trust our politicians so people are not aware of all mechanism that is formed in country. So, in Ukraine as in democratic state there are elections – the President and the senate elections. If we are talking about the strategy politics, I think we do not have one because many decisions are made in hurry or due to the circumstances. Everyone, who comes to politics, has their own strategy so every 5 years we can see reforms which usually differ from previous ones. Legitimacy of ruling power is directly connected with its efficiency where we have problem with the government that do not have clear demarcation of its branches. We also have a lot of different points of view about the certain situations in politics life or actions so it is hard to understand the problem fully. That is why Ukrainians choose to be away from politics. Each year politicians make steps to become more open to people to gain trust which means to legitimize their power. But unfortunately, we still have problems with our political power, that is why we also have many questions to politician's legitimacy in Ukraine. For example, many of politicians use such methods as promises, blackmail and compulsion. They often use manipulative legitimacy.

Conclusions. Legitimacy is one of the main points of political power. It has collective effects when it is widely shared in a society. In domestic political life, these effects may include a stable social order. And Ukrainian process of legitimizing is based on decreasing the level of trust. Even with democratic elections, free access to e-declarations made by our politicians. But at the same time, we start the process of legitimizing our politics so I believe in the future we will have positive results. And finally, I have learnt the types of legitimacy and its sources and have discovered the ways of legitimizing political power in Ukraine.

Literature

1. Legitimacy (political). *Wikipedia* : веб-сайт. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Legitimacy_\(political\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Legitimacy_(political))
2. Hurd, Ian. Legitimacy. *Encyclopedia Princetoniensis*. URL: <https://pesd.princeton.edu/node/516>
3. Legitimacy, government. *Encyclopædia Britannica online*. URL: <https://www.britannica.com/topic/legitimacy>
4. Peter, Fabienne. Political Legitimacy. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2017. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/legitimacy/#SouPolLeg>
5. Тур М. Г. Поняття легітимації: основні парадигми розуміння. *Філософська думка. Український науково-теоретичний часопис*. 2009. №5. С.9-21.
6. Чубаєвський В. І. Шляхи та засоби політичної легітимації влади в Україні. 2016. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/8_2016/16.pdf

ЧИННИКИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

Постановка проблеми. Легітимність політичної влади є ключовою проблемою суспільно-політичного життя будь-якої країни, адже майбутнє кожної держави пов'язане з рівнем підтримки населення. Потрібно сказати, що демократична держава та громадянське суспільство є можливими завдяки високому авторитету влади та ефективному здійсненню нею своїх управлінських обов'язків. Тому проблеми, які є пов'язані з процесом легітимізації влади держави є надзвичайно актуальними тому, що саме від цього залежить рівень громадської підтримки, який допомагає владі приділяти більшу увагу на розв'язання нагальних завдань, які стоять перед суспільством. Недостатність такої підтримки загрожує існуванню режиму.

Мета статті. Аналіз шляхів і методів легітимізації політичної влади в умовах демократії.

Досягнення означеної мети потребує розв'язання наступних завдань:

- охарактеризувати суть поняття «легітимність влади»;
- висвітлити методи для досягнення легітимності влади в умовах демократичного політичного режиму;
- визначити важливість підтримки державної влади українським народом в умовах демократії.

Виклад матеріалу. Проблемою довіри до влади та її легітимності цікавилися багато дослідників таких, як С. Юрійчук, О. Висоцький, А. Резнік, М. Вебер та інші. Ще здавна владу асоціюють з боротьбою, диктатом і примусом, але насправді це не є правильне твердження. Демократична система спрацьовує, тільки за умови забезпечення в країні народного суверенітету та здійснення певного контролю з боку громадськості за владними інститутами. Слід сказати, що носії політичної влади не отримують легітимність автоматично. Влада набуває легітимності завдяки процесу під назвою - легітиміація. Легітиміація – це є публічний процес засвідчення, виправдання або доведення обґрунтованості та необхідності певної соціальної дії, статусу або інституції. В політично-правовій сфері обґрунтованість і необхідність підкоряються вищому принципу – справедливості. Легітимність влади, в першу чергу, передбачає собою узгодження дій владних структур з уявленнями громадян не тільки про справедливість, також, про законність та доцільність. [2, 3].

Основою підтримки влади держави народом є ефективність її діяльності і ступінь наближеності до людей. Потрібно зазначити, що ці чинники є пов'язані і доповнюють одне одного. Люди будуть охоче співпрацювати з тим органом, який на їхню думку виконує свої функції в їхніх інтересах. У такому випадку ефективність і легітимність є тісно поєднаними між собою [1, 208].

Легітиміація влади складається із двох основних форм: опосередкована (коли створюється умова для легітимізації державної влади) та безпосередня (діяльність влади прямо спрямована на її легітиміацію).

Прикладами опосередкованої форми можуть бути: економічне закріплення системи соціально - економічних прав, встановлення мінімального розміру оплати праці, культурно-масова пропаганда, можна сказати, що усе це є системою правових засобів, які забезпечують певну довіру до владних інститутів.

Хочу зауважити на тому, що на сьогоднішній день в Україні низький рівень легітимності влади. Причиною цього стали недосконалі з боку правового регулювання намагання правлячої еліти здійснити швидкий перехід до парламентсько-президентської форми правління.

Але є певні кроки, завдяки яким довіра населення до органів державної влади та політичної системи підвищиться:

– Врегулювання протиріч у сфері конституційних повноважень вищих органів державної влади шляхом проведення всеукраїнського референдуму щодо внесення змін до Конституції України.

– Посилення лідерських позицій Президента України шляхом продовження діалогу між ним та інститутами громадянського суспільства [3, 132].

Отже, можемо зробити висновок, що процес демократичної трансформації в Україні відбувається на тлі зменшення рівня довіри громадян до головних політичних інститутів: президента, уряду, парламенту, політичних партій і тд. Низький рівень довіри до цих інститутів є спричинений тим, що вони нездатні вирішити нагальні потреби соціально- економічного та політичного розвитку країни. Важливим чинником, який впливає на низькі рейтинги влади – відсутність консолідації регіональних еліт, наявність регіональних розмежувань, зумовлених історією.

Список використаних джерел

1. Коваль О. Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації. Львів. 2018. 230 с.
2. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність. К. : Видавн. дім «Києво-Могилян. академія». 2009. 287 с.
3. Павлова Л. І. Демократичні механізми легітимізації політичної влади. Севеодонецьк. 2015. 137 с.
4. Чубаєвський В. Шляхи та засоби політичної легітимізації влади в Україні. Львів. 2015. 123 с.

ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Постановка проблеми. Держава – центральний інститут влади, а державна влада – це один із найвпливовіших чинників суспільного життя. Державна влада в своїй діяльності спирається на спеціальний апарат примусу, має право видавати закони, які є обов'язковими для виконання всіма громадянами. Державна влада організовує життєдіяльність та забезпечує захист інтересів суспільства.

Соціальне призначення влади полягає у тому, що з її допомогою досягають певної мети, уможливується виконання окремих функцій на користь соціальної системи, встановлюються відповідні відносини між людьми та їх групами. Влада дає змогу виражати суспільні, групові та індивідуальні інтереси людей. Тому реалізація влади неможлива без знання їх політичних технологій.

Без легітимної влади не можливе нормальне існування держави, функціонування демократичних інститутів, розвиток громадянського суспільства тощо. На сьогоднішній відкритість та доступність політики дає розуміння технологій реалізації влади в умовах демократичного політичного режиму [6, с. 122].

Мета. Проаналізувати технології реалізації влади в умовах демократичного політичного режиму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- Визначити основні риси демократичного режиму;
- Визначити технології, форми, механізми реалізації влади в умовах вищезазначеного режиму.

Виклад матеріалу. Демократія – форма політичної організації суспільства, що заснована на визнанні народу джерелом влади, його праві брати участь у вирішенні державних справ і наділення громадян досить широкими правами та свободами [1, с. 69]. Основними ознаками демократичного політичного режиму є:

- суверенітет народу;
- обов'язкова періодична виборність основних органів держави;
- рівність прав громадян на участь в управлінні державою;
- наявність конституції, яка закріплює повноваження органів влади й управління, механізм їх формування;
- поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову з визначенням функціональних повноваження кожної з них;
- вільна діяльність політичних і громадських організацій;
- розмежування державної сфери та сфери громадянського суспільства;
- економічний та політичний, ідеологічний плюралізм (заборони торкаються лише антилюдських ідеологій).

У політичному житті сучасних демократичних держав поділ влади – визначальний механізм функціонування влади, відповідно до якого законодавча, виконавча і судова влада здійснюється відповідними (різними) державними органами в межах повноважень, компетентності та відповідальності кожної гілки влади, а це унеможливило зловживання та узурпацію влади в суспільстві [5, с. 8].

Політична система демократичного режиму характеризується чіткою визначеністю функцій законодавчої, виконавчої і судової влади. Парламенту належить виїмакове право видавати загальнодержавні закони; виконавчій владі – законодавчої, бюджетної, кадрової ініціативи; суду – право визначати відповідність законів конституції. Вибори лідерів на всіх рівнях здійснюються лише на альтернативних засадах. І що найважливіше: ефективно діє механізм контролю електорату над владними структурами.

Технології політичні – це система послідовних дій та засобів політичного суб'єкта, спрямованих на досягнення необхідного політичного результату, реалізацію політичних цінностей та інтересів [3, с. 710].

Характер, особливості політичних технологій зумовлені особливостями суспільства, сутністю політичного процесу як сукупності діяльності суб'єктів політики. Технології політичні класифікують на:

- Демократичні та недемократичні;
- Базові та другорядні;
- Загальні та індивідуальні.

Одним із важливих елементів політичних технологій є політична дія. Її поділяють на психологічну установку та психологічну готовність для досягнення очікуваного результату.

Більшість політичних технологій, що використовуються у боротьбі за владу, спрямовуються на зміцнення, утримання та розширення влади. Ці технології називаються виборчі технології. Виборчі технології – це сума політико-організаційних, інформаційних, пропагандистських та інших дій з метою приведення до влади окремого політика, групи політиків чи відповідної політичної організації, об'єднання сил.

Основними формами політичної влади є панування, політичне керівництво й управління. В умовах демократичного політичного режиму поширені такі технології реалізації влади, як політичне керівництво й управління. Політичне керівництво й управління реалізуються через прийняття стратегічних і тактичних рішень до об'єктів влади, через організацію, регулювання та контроль їх розвитку [2, с. 65].

Механізм реалізації методів державної влади є системою правових та організаційних засобів, за допомогою яких здійснюється реалізація методів державної влади [4, с. 69].

Методи здійснення державної влади дуже різноманітні, але їх можна звести до таких: переконання, маніпулювання та примусу. У демократичних державах застосовується метод переконання. Переконання – спосіб досягнути готовності виконувати волю носія влади на основі згоди з об'єктом на основі аргументованого доведення, що запропонований варіант поведінки є доцільний, відповідає системі цінностей об'єкта.

Висновки. Отже, реалізація державної влади відбувається завдяки виконанню державою певних функцій, суть яких полягає у встановленні законів, забезпеченні управління та регулювання всіх сфер суспільного життя, здійснення правосуддя тощо. Історія людства знає різні типи політичних режимів. Найбільш цивілізований і розвинутий – демократія.

Як висновок, можна ще сказати, що без знання специфіки, особливостей політичних технологій та вміння їх використовувати досягнути успіху в політичній діяльності практично неможливо.

Список використаних джерел

1. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник. [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : «Новий Світ-2000». 2015. 396 с.
2. Скочиляс Л., Шиманова О., Парійчук-Брухаль Р. Політологія : навч.-метод. Посібник. Л. : ПП Сорока Т. Б., 2014. 192 с.
3. Політологічний словник : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонока. К. : МАУП. 2005. 792 с.
4. Шатіло В. ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І МЕТОДИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ. *ЮРИДИЧНІ НАУКИ. 1(99)*. В І С Н И К Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2014. С. 66-70
5. РудичФ. Політичний режим і народовладдя: спроба політологічного аналізу. *Політичний менеджмент №2(41)*. К. : Український центр політичного менеджменту, 2010. С. 3 – 16
6. Овчар І. ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ ВЛАДИ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА СУСПІЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ. *Наукові записки. Випуск 6(62)*. ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. С. 120 – 130

БАГАТОПАРТІЙНІСТЬ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК

Постановка проблеми. Актуальним завданням сучасних політологічних досліджень є аналіз становлення та розвитку багатопартійності України. Процес побудови багатопартійної системи почався ще наприкінці 80-х років.

Мета. Проаналізувати розвиток багатопартійності України.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розглянути і проаналізувати етапи становлення багатопартійності України;
- визначити особливості сучасного етапу партійного будівництва в Україні;

Виклад матеріалу. До перебудови в Україні, як і в усьому колишньому СРСР, існувала безальтернативна однопартійна система з однією партією-гігантом. Для створення ефективної партійної системи сучасного типу України належить пройти ще чималу дорогу. Щоб краще на ній орієнтуватись, оглянемося назад і з'ясуємо найважливіші віхи формування багатопартійності.

Відродження політичного плюралізму і багатопартійності бере початок від діяльності дисидентських правозахисних груп, що стежили за дотриманням гуманітарної частини Гельсінських угод 1976 р. Протягом кінця 1989 р. і першої половини 1990 р. відбулося оформлення декількох партій. Найвизначнішим з погляду творення партій став період після виборів 1990 р.- перших альтернативних виборів до законодавчого органу України.

Після виборів 1990 р. Українська Гельсінська Спілка перетворилася у партію, яка після установчого з'їзду, проведеного 29-30 квітня, дістала назву Української республіканської партії. Це була перша партія парламентського типу в Україні.

Отже, якщо становлення політичного плюралізму в Україні можна датувати 1988-1989 роками, то створення реальної багатопартійності припадає на період весни 1990-літа 1991 рр. Після серпневих подій 1991 р., коли незалежність Української держави була проголошена розстановка сил у парламенті і країні загалом кардинально змінилася. Оскільки одна з найважливіших цілей національно-демократичного руху-правове утвердження незалежності України- була досягнута, почалося уточнення партійних програм, диференціація сил у рамках існуючих партій і об'єднань, розгорнулася ідейна та організаційна боротьба навколо питання про місце кожної з них у політичній системі.

Грудень 1991-1993 рр.- Україна легітимізувала незалежність, розташування політичних сил в країні докорінно змінилися. Цей етап характеризується створенням нових партій за нових умов незалежної України.

Олігархічно-біполярний етап розвитку партійної системи України відбувся у період 2004-2013рр.. Цей процес олігархізації партійної системи України почався після запровадження змішаної виборчої системи та парламентських виборів 1998р. Проте розквіт олігархічної партійної системи відбувся у 2004р. – після запровадження пропорційної виборчої системи та здійснення конституційної реформи, яка передбачила перехід до парламентсько-президентської системи. У цей період були такі партії, як: Політична Партія «УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ», Всеукраїнська політична партія «БРАТСТВО», ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «ОСНОВА», «Соціалістична Україна», «Сила і Честь», «Всеукраїнський патріотичний союз», «УКРАЇНЦІ РАЗОМ», «ЕНЕРГІЯ», «КМКС» Партія угорців України, «ЕКО ПАРТІЯ БЕРЕЗИ», «Нова демократія», «СИЛА ПРАВА», «Народно-трудовий союз України», «СПІЛЬНА ДІЯ», «Велика Україна», «Українські соціал-демократи», «Київська Русь», «Фронт Змін», «Біла Церква разом», «Союз Лівих Сил», «Партія Козаків України», «За Майбутнє», «Воля народу», «Партія економічного відродження України», «Партія Народний порядок», «СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ», «Праведність», «Солидарність правих сил», «Захист», «Радикальна Партія Олега Ляшка», «НОВЕ ЖИТТЯ», «Партія українського народу», «Нові обличчя», «Ліва опозиція», «УКРАЇНА ПОНАД УСЕ», «Партія Народна Платформа», «ГОЛОС НАРОДУ» та ін.

Наступний етап партійного будівництва в Україні розпочався після Євромайдану, Революції Гідності, анексії Криму Росією та війни на Сході України. У партійній системі відбулися суттєві зрушення, головною тенденцією стала кардинальна зміна балансу електоральних сил. У партійній системі відбулися суттєві зрушення, головною тенденцією стала кардинальна зміна балансу електоральних сил. Партійна система України перебуває в процесі трансформації, який триватиме до створення дієвих, інституціалізованих політичних партій та завершення структуризації українського суспільства. Сучасні українські експерти називають найбільші проблеми українських політичних партій: політичну корупцію; залежність від фінансово промислових груп; невідповідність виборцям; відсутність постійної комунікації з суспільством; брак внутрішньопартійної демократії; брак кваліфікованих партійних кадрів. Розвиток політичних партій в Україні і формування ефективної партійної системи залежатиме від ряду чинників, зокрема: перспектив прийняття пропорційної виборчої системи з відкритими списками для парламентських виборів, запровадження диференційованого підходу до партій та виборчих коаліцій, способу визначення меж виборчих округів, врегулювання статусу парламентської опозиції та вирішення проблеми прозорого фінансування політичних партій. Парламентські партії до виборів 2014 року були такі: «Народний фронт», Блок Петра Порошенка, «Самопоміч», «Опозиційний блок», Радикальна партія Олега Ляшка, «Батьківщина».

Україна має багатопартійну систему, і на 1 січня 2021 року в Україні офіційно зареєстровані 349 політичних партій. На виборах до Верховної Ради у 2019 році брали участь 22 політичних партій, 5 з яких стали парламентськими. За результатами виборів, до Верховної Ради ІХ скликання за партійними списками проходять шість політичних партій: «Слуга народу», «Опозиційна платформа- За життя», ВО «Батьківщина», «Європейська солідарність», «Голос».

Висновки. Отже, багатопартійність є невід'ємною частиною демократичної системи правління, засобом реалізації суспільних інтересів на державному рівні.

Для формування багатопартійності потрібні певні соціально-економічні та політичні передумови, серед яких головними є плюралізм і структуризація суспільних інтересів та можливість їх політичного відображення в умовах правової, ліберально-демократичної держави.

Ретроспективно можемо виділити деякі етапи, що їх дотепер пройшла багатопартійність в Україні. На першому етапі, у 1988-1991 роках відбулося відновлення політичного плюралізму і виникли перші політичні партії, що заповнили майже всі ніші політичного спектра. На другому етапі, у 1991-2002 роках, партійна діяльність набула нового змісту у зв'язку із здобуттям державою незалежності. Партії почали розв'язувати важливі для будь-якої багатопартійної системи проблеми участі у владі та опозиційної діяльності, значна увага була приділена проблемі структуризації центристських сил. Змішана виборча система, що діяла під час виборів 1998 р. і 2002р. дещо змінила партії, підштовхнула їх до блокування, а також підвищила їхній статус в очах виборців. На часі перехід до пропорційної виборчої системи і до визначеної партійності органів влади в Україні. У 2004-2013 рр.- процес олігархізації партійної системи України. Та новий етап після Євромайдану, Революції Гідності, анексії Криму Росією та війни на Сході України.

Для становлення ефективної багатопартійної системи цінним є досвід західних демократій, особливо тих із них (Великобританія, США, ФРН), яким удалося подолати надмірну роздрібненість політичних сил і в яких багатопартійність є стабілізуючим фактором, зміцнює демократію і сприяє досягненню національної згоди.

Список використаних джерел

1. Розенфельд Ю.М., Герасіна Л.М., Осипова Н.П. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ БАГАТОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2435.html>
2. Ліялія Гюнокова. Багатопартійність по-українськи. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-24.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Постановка проблеми. Один із способів стати реальним носієм змін у суспільстві та впливати на його розвиток – отримати представницькі чи виконавчі повноваження органів влади. Здобуття й утримання влади – нелегкий процес, який вимагає набуття авторитету й побудови відповідного іміджу партії чи окремого політика. У цьому зв'язку в політології навіть виник цілий напрям – іміджелогія, яка вивчає проблематику формування образів суспільних інститутів у масовій свідомості. А проблема формування іміджу політичного лідера набула на сьогодні особливої актуальності як у теоретичній, так і практичній площині.

Мета даного дослідження – розкрити найбільш значущі особливості формування іміджу політичного лідера.

Досягнення означеної мети потребує розв'язання наступних завдань:

- охарактеризувати поняття політичного іміджу;
- висвітлити класифікаційні підходи щодо іміджу політичного лідера;
- визначити важливість особливостей формування іміджу політичного лідера на сучасному етапі розвитку суспільства.

Виклад матеріалу. Поняття іміджу, в сучасному розумінні, є результатом своєрідного еволюційного розвитку виборчого процесу, коли імідж почали органічно кореспондувати із особистістю політичного лідера чи політичної партією. Це пояснюється тим, що, в умовах гострої боротьби між політичними лідерами під час виборів, завоювання довіри населення через створення певного іміджу політика стало одним із найважливіших завдань.

Політичний імідж – це особливий вид іміджу. Він включає в себе політичні і психологічні характеристики, притаманні іміджу взагалі, а також ознаки, притаманні лише його конкретному різновиду. Фахівці часто визначають політичний імідж як цілеспрямовано сформований і пропагований образ кандидата, партії, громадського чи політичного руху, забуваючи, що імідж у політичній сфері існує як феномен масової свідомості, незалежно від реалізації передвиборчих технологій, а іноді й всупереч їм.

Трактуючи поняття політичного іміджу, В. Кривошеїн визначив його як складний, багатофакторний феномен, специфіка конструювання якого пов'язана з особливістю політики як виду діяльності, її місця в житті людей і характером діяльності політичного лідера чи організації. При цьому роль ефективного політичного іміджу проявляється як у високому рейтингу популярності його носія, так і в можливостях впливу на громадську думку, в можливостях активного формування політичної діяльності держави і суспільства в цілому.

Великі мислителі Н. Макіавеллі та Г. Лебон не лише розробляли теоретичні аспекти іміджу, але й наводили розгорнуті й аргументовані докази широти практичного застосування цього концепту, зокрема, і з практичного погляду. Н. Макіавеллі, зокрема, обґрунтував необхідність для державного посадовця формувати й відстежувати той образ, у якому він постає перед іншими людьми його кола, вищими або нижчими за соціальним становищем. Г. Лебон, у свою чергу, стверджував, що головним елементом у створенні іміджу як запоруки політичного успіху є ефект «особистісної чарівності».

У спеціальній літературі виділяють різні критерії класифікації видів іміджу політичного лідера. Так, у залежності від того, для пробудження яких емоцій він створюється, виділяють: позитивний (покликаний пробуджувати повагу, любов щодо носія іміджу) і негативний (покликаний сформувати такі негативні емоції, як презирство, неприязнь, ненависть щодо носія іміджу). Разом з тим, виділяють типи іміджів політиків за механізмом їх формування та розповсюдження: перший тип – такий, що виникає у масовій свідомості стихійно, – він формується і впроваджується в масову свідомість тривалий період, є досить стійким, починає ставати традицією, а люди, як відомо, є стійкими зберігачами традиційних цінностей і протривають їх зміни; другий тип – такий, що сформований штучно, цілеспрямовано впроваджуваний у масову свідомість за допомогою різного інструментарію, його впровадження може проводитися у максимально стислі строки, проте він швидко зникає з громадської свідомості, майже так само швидко, як і насаджувався в неї. Усі ці підходи тісно переплітаються, й у результаті їх синтезу утворюються чотири основні типи іміджу: стихійний позитивний, стихійний негативний, штучний позитивний, штучний негативний.

Численні приклади формування іміджу політиків свідчать, що їх якості як особистості повинні бути чітко визначеними, яскраво вираженими і досить стійкими. Прототип політичного лідера складається з набору рис, притаманних, на думку виборців, зразковому президентові (або іншим політикам). Існують як позитивні, так і негативні прототипи. Крім того, на основі різного досвіду, можуть сформуватися різні прототипи. З одного боку, прототипи політика можуть бути відображенням особистісних якостей та досягнень успішних лідерів минулого, а з іншого – набором абстрактних рис, який містить як судження про особисті якості політика, так і про його ділові та поведінкові характеристики.

Формується іміджу політичного лідера відбувається на основі, як мінімум, двох основних факторів: очікувань виборців та індивідуальних особливостей самого політика. Та варто враховувати, що в сучасному політичному житті, коли широко використовуються ефективні методи політичної реклами у ЗМІ та здійснюється потужний і всеохоплюючий тиск на громадську думку, імідж «лідера для публіки» може значно відрізнятись від «лідера – реальної особистості».

Імідж поєднує низку внутрішніх і зовнішніх факторів, які відображають погляди з різних позицій: зі сторони свого «я» та зі сторони інших, зі сторони реалій та зі сторони бажань. Імідж є комплексним поняттям. Слід мати на увазі, що власне імідж не дає повного зображення політика, а створює оптимальний образ у конкретній соціально-політичній ситуації. Основні його функції – завоювання довіри електорату; підвищення його активності; покращення інформованості виборців у сприятливому для політика ракурсі; нейтралізація заходів, які здійснює опонент.

Висновок. Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що імідж є складним феноменом, у якому поєднуються досить різноманітні фактори – як історичні, політичні, соціальні, так і особистісні. Тому, у процесі вивчення та формування політичного іміджу як загалом, так і щодо конкретних політиків, необхідно брати до уваги різноманітні чинники й фактори. Разом з тим, у змінних умовах зовнішнього середовища формування іміджу політичного лідера потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Журавський В., Кучеренко О., Михальченко М. Політична еліта України: теорія і практика трансформації. К.: Логос, 2016. 264 с.
2. Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики: міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 20–21 березня 2020 р. Київ: КНУКІМ, 2020. 274 с.
3. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2016. 145 с.
4. Кривошеїн В. В. Політичний імідж в аксеологічній структурі політичної ментальності українського народу. *Національна ідея у формуванні громадянського суспільства та правової держави в Україні*: матеріали конференції. К.: АТ «Реклама», 2012. С. 44 – 49.
5. Кривошеїн В. В. Політичний імідж як інструмент легітимації політичної влади: теоретико-методологічний аспект. *Гуманітарний журнал*. 2010. С. 46–51.
6. Кулеба О. В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 11, 2015. С. 5–7.
7. Симоненко О. В. Інформаційні основи у формуванні іміджу сучасних політичних лідерів України. *Гуманітарний журнал*. 2014. № 3-4. С. 124–131.
8. Шиян С. О. Технології формування іміджу політичного лідера. *Конкуренцеспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 14 квітня 2020 року. Кропивницький, 2020. С. 306–308.

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Постановка проблеми. Оскільки Україна здобула незалежність лише у 1991 році, українське суспільство на початку не мало досвіду у політичній діяльності, так як вплив ідеології СРСР, під владою якої наша країна перебувала протягом 69 років, викоринював будь-які прояви громадських рухів. Отже, постає проблема еволюції активності українців, яка дуже змінилась за останні 30 років.

Метою нашого дослідження є проаналізувати основні етапи громадсько-політичної активності українців впродовж періоду незалежності.

Виклад матеріалу. Варто зазначити, що українці почали активніше втручатись у політичне життя лише на початку XXI ст., а до цього їхня діяльність була мінімальною або її взагалі не було. Такий парадокс характеризується тим, що, хоч Україна і здобула незалежність, та народ цього не відчував і не розумів. В першу чергу на це вплинули історичні події, так як починаючи з часів перших князів, ці землі постійно були під владою інших країн і, відповідно, під їхнім політичним впливом. Звичайно, були моменти, коли більшість української території була об'єднана (наприклад Гетьманщина), та, здебільшого, це було ненадовго і українці не мали можливості втручатись в суспільно-політичні справи. Саме тому, як тільки Україна стала незалежною, не відбувалось масштабних масових заворушень зі сторони українців. Та згодом все активно почало змінюватись, оскільки вийшовши з-під впливу СРСР і при звичайшій до нових порядків і законів, народ почав брати активну участь в різних політичних подіях. Так на фоні існування значного протестного потенціалу в суспільстві, на початку 2000-х років почала розвиватися тенденція використання політичними партіями акцій, як інструменту боротьби за владу. Така рішуча активність громадян набула мобілізаційного характеру. У 2000-х роках мобілізація громадян до повстанських дій стали невід'ємними елементами політичної практики в Україні. Із зростанням конкуренції між владними групами все частіше почали проводитися протестуючі виступи. Яскравим прикладом цього є події Помаранчевої революції, які розпочались у 2004 р. і продемонстрували потужні потенційні можливості українства в політичному житті суспільства. Вперше у повсенний період воно масово піднялося на захист національних і демократичних цінностей, вперше завило про своє право відігравати самостійну роль у громадсько-політичному житті народу. Цей мітинг відкрив українцям очі на те, що вони можуть бути рушійною силою у вирішенні політичних питань. Наприкінці 2013 - початку 2014 р. рівень протестної активності в столиці України було визнано «революційним». Події листопада-лютого 2014 рр. активізували навіть пасивних українців, активність яких вилилася у неконвенційні форми (захоплення державних установ, озброєне повстання, автомобільні пікетування, ін.). Це повстання українці називають революцією Гідності, яка відбулась 2014 року, з метою усунення з посади президента В. Януковича, який вів корупційну політику і відмовився від євроінтеграції. Це також є проявом активної участі українців в політичному житті. Ідейно-політичні непорозуміння у владі залишаються підґрунтям розгортання наступних конфліктів в умовах невирішеності соціально-політичної кризи – відсутності загальноприйнятної програми виходу з економічної кризи. Накладання конфліктів різних рівнів (економічний, соціальний, ідеологічний, політичний, зовнішньополітичний, геополітичний) обумовлює зростання та диверсифікацію форм та суб'єктів протестної участі. Діяльність нашого народу не обмежується лише революційними виступами. Конвенційні форми соціально-політичної активності в Україні здійснюються завдяки законодавчому закріпленню права громадян на постійну активність в межах діяльності громадських об'єднань, професійних та творчих спілок, політичних партій та ситуативну активність в процесах здійснення форм прямого народовладдя. На даний час в Україні активно діють різні політичні та неполітичні партії, організації, які, в свою чергу, мають неабиякий вплив на політику. Дуже часто вони є ініціаторами виступів та акцій, які організуються з метою впливу на політичні рішення в Україні. З іншої сторони, ці структури можуть регулювати відносини у суспільстві з метою покращення рівня життя та забезпечення необхідними засобами існування звичайних громадян (здебільшого, це-волонтерські групи). Але деякі громадські організації в Україні називають «кон'юнктурними» через їх тенденцію трансформуватися в політичні партії, що підриває довіру до них у громадян. Що ж стосується України, то дослідники визначають, що кожне третє громадянське об'єднання ставить за мету виступати із законодавчими ініціативами або брати участь через своїх представників у діяльності органів місцевого самоврядування. Ще більша увага приділяється взаємодії з виконавчою владою. І це не випадково, бо більшість існуючих сьогодні в Україні об'єднань створювалася державною адміністрацією, зацікавленою в наявності структур, які грали б роль «мосту» між владою і масою соціально – професійних груп в умовах децентралізації. Особливу роль тут грають напівофіційні асоціації в сфері економіки і бізнесу, наприклад, Українська Спілка Промисловців і Підприємців. На відміну від них, ряд професійних об'єднань, особливо в області культури і спорту, відмежовані від держави.

Висновки. Отже, можна вважати, що український народ, починаючи з 1991 року, поведив себе неоднозначно, оскільки на початку становлення незалежності він проявляв себе дуже пасивно і майже не брав у часті в політичному житті. Та на даний момент ставлення наших громадян до суспільно-громадських подій є дещо іншим і набагато активнішим, так як українці нарешті діють згуртовано і вони розуміють, що своєю діяльністю можуть впливати на політичні рішення в Україні, засновуючи нові організації та виходячи на протести.

Список використаних джерел

1. Мордовець М. В. Громадянська активність в Україні: динаміка та основні форми // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), М. А. Польовий
2. Рудакевич О. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження. Тернопіль, ТНЕУ, 2013. 352 с.
3. Громадська активність громадян України https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan-ukraini?fbclid=IwAR0Sr6hu9_wEUyBDbs32cOOEnOiRRfYlCxSvI0Bmr76AAh9ve8rjAKIE-iU
4. Проблеми та перспективи профспілкового руху в Україні. Центр дослідження С. Разумкова [Електронний ресурс] // Національна безпека і оборона 2008 № 1.

КОСМОПОЛІТИЗМ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Постановка проблеми. Космополітизм і пов'язані з ним поняття (глобалізація, мультикультуралізм, громадянство, патріотизм, націоналізм, інтернаціоналізм) широко обговорюються в соціально-філософських, політичних та інших наукових дослідженнях. Різноманітність джерел, багатоманітність точок зору, які часто мають суперечливий характер щодо поняття космополітизму, є стимулом для обговорення того, що таке космополітизм і чому він може бути світоглядним принципом. Це породжує дискусії і вимагає неабияких зусиль дослідників щодо уточнення значення космополітизму. Підґрунтя для повернення до цієї проблематики створюють сучасні тенденції світової та регіональної політичної інтеграції, розвиток наднаціональних структур, утвердження концепції міжнародної правосуб'єктності особистості, зростання масштабів міграційних процесів, формування інформаційного суспільства та нових засобів комунікації, розповсюдження уніфікованих стандартів культури.

Мета. Здійснення теоретичного аналізу поняття «космополітизм», визначення його сутності та змісту.

Виклад матеріалу. Космополітизм (від давньогрецької - космополіт, людина світу) - ідеологія, яка надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям і другорядне - національним проблемам. Космополітичний світогляд має тривалу історію формування та розвитку: від Античності до Нового часу та сьогодення. Поняття «космополітизм» походить від грецьк. kosmopolites, яке у свою чергу складається з kosmos (всесвіт) та polites (громадянин). Упродовж століть його зміст збагачувався як у політичному, так і культурному плані. Слідом за Епітетом Цицерон охоче цитував Сократа, який проголошував себе громадянином світу. Цей термін вперше використано кінцями та стоїками. Зокрема, його приписують Діогену, який вважав, що не існує єдиної правильних норм поведінки, яка могла б бути досконалою. Космополітизм Діогена мав радикальний характер, оскільки передбачав відмову від культури, мистецтва, науки, держави, родини. Інтерес до космополітизму породив три тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге космополітизм інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість щодо іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до нації/держави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів. У працях сучасних західних дослідників (Д. Арчібуґі, К. Аппія, З. Бауман, У. Бек, І. Валлерстайн, М. Гібернау, Е. Гідденс, М. Папастепану, Д. Хелд) феномен космополітизму розглядається в контексті побудови нової парадигми етичних цінностей в умовах космополітизму. У своїй праці «Космополітизм: Етика у Світі незнайомих» він намагається з'єднати межі між «своїми» і «чужими» та підстави такого поділу. Особливе значення має його ідея про те, що космополітизм не скасовує однаковості, а, навпаки, вітає її у дусі лібералізму. Ліберальний космополітизм, - зазначає він, - можна представити таким чином: ми цінуємо різноманітність форм соціального і культурного життя людей; ми не хочемо, щоб всі стали частиною гомогенної глобальної культури; і ми знаємо, що це також є фактом існування локальних відмінностей (як всередині держав, так і між ними). У цьому сенсі космополітизм аж ніяк не виступає проти держави або локальних спільнот. Навпаки, вони саме і дозволяють у ліберальному дусі гарантувати космополітичну різноманітність ідентичностей. На думку К. Аппія, космополітизм не тільки відчужує того, що все має значення - це різні способи буття людини. Формування космополітичного світовідчуття викликано нівелювання національно (державного, регіонального) пофарбованих цінностей та засвоєнням індивідом цінностей різних локальних культур. Його світовідчуття стає зібраним з безлічі розрізнених складових, засвоєних тільки йому одному відомому за яким принципом (або без такого), скоріше випадково. Ця збірка поглядів мимоволі набуває якусь цілісність в тому сенсі, що нею має один суб'єкт: цілісність, що включає в себе різноманітність. Але всі вони виявляються сумісними і скріплені між собою не своєю особливістю, а якийсь загальністю, з якої виростає поняття «загальнолюдські цінності». В даному випадку характер цієї збірки, забезпечує світовідчуття космополіта, слід назвати універсальним, бо це світовідчуття втратило свою приватну опосередкованість і тепер вимірне масштабами всемирності. Терміни «космополітизм» і «універсальність» часто використовуються дослідниками в одному смислового контексті, бо в рівній мірі характеризують процеси, що відбуваються в сучасному світі. Д. Нзсбит та П. Ебурдин у своїй спільній книжці «Що нас чекає в 90-ті роки? Мега-тенденції: Рік 2000», присвячуючи окрему главу проблеми універсального способу життя і протистоїть йому культурного націоналізму, починають виклад з цитування висловлювання про те, що «світ все більше і більше стає космополітичним, і ми всі впливаємо один на одного». Зближує в смислового контексті ці поняття і цитована нами раніше Ю. Кристева: «Як прихильник космополітизму Просвіти я широ вірю: якщо у Європі є майбутнє - незважаючи на недавні етнічні чвари в Югославії, Чехословаччині, Радянського Союзу і т. д., - воно немислимо без духа універсальності. Ми повинні подолати національні кордони як архаїзм, поважаючи при цьому національні особливості». Механізми універсальності культури в процесі глобалізації призводять до поєднання різноманітності в єдиному. Якщо спочатку поняття «космополіт» характеризували через брак або відсутність: відсутність ідеї патріотизму, національної приналежності, почуття батьківщини тощо, - то ми пропонуємо визначати поняття «космополіт» виходячи з наявності та повноти: поєднання цінностей різних культур, національних традицій, різноманітних регіональних просторів. Тим самим космополіт постає як суб'єкт, що поєднує у своєму світовідчутті безліч людських вимірів і тим самим здатний зрозуміти індивідуальну своєрідність тих, хто вважав за краще зберегти свою національну чи іншу традиційну самобутність.

Висновки. Космополітизм є давно очікуваною, проте, ще недостатньо чіткою та обґрунтованою відповіддю на сьогоденні виклики глобалізованого світу, зокрема, переходу в мережеве суспільство, яке ніби ще не охоплює увесь світовий простір, але становить ядро світової соціальної структури і демонструє тенденцію до швидкого поширення. Можна погодитися з позицією У. Бека, який стверджував, що ми не знаємо як буде розвиватися далі людство: чи будуть набирати силу процеси інтеграції та взаємозалежності націй, або ж посиляться опір означеним процесам. Залежно від реалізації можливих сценаріїв і будуть складатися оцінки феномена космополітизму та його вплив на розвиток майбутньої цивілізації.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
2. Даниленко В.М. Космополітизм // Енциклопедія історії України : у 10 т. 7 Т 45с . 5р. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2007. Т. 4 56с 5р. : Ка - Ком. 528 с. : іл. - ІЖ К 978 966-00-0692-8.
3. Кульчицький С. Космополітизм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011
4. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Випуск 11. Київ-Миколаїв, 2007. с. 81 -96.
2. Кузьменко М. О. Соціальна філософія та філософія історії / М. О. Кузьменко. 2008. - 20 с. 3

МЕТОДИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ АВТОРИТАРНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В БІЛОРУСІ

Постановка проблеми. Благополуччя кожної держави та кожного її громадянина багато в чому залежить від рівня ефективності та результативності системи влади. Без підтримки громадськості та визнання їхнього права на здійснення державно-управлінської діяльності уряд та інші особи, які беруть участь у публічних адміністративних процедурах, не можуть здійснювати свою владу. Завдяки легітимності політичної влади можна досягти цього стану. Питання легітимності влади є одним із найактуальніших і найважливіших завдань сучасної політичної теорії. Говорячи про стабільність політичної системи, стійкість політичного розвитку, координація відносин між країною та суспільством, ми повинні включити їх у стандартний перелік концепції легітимності влади, оскільки лише воно може забезпечити надійну основу для ефективного розвитку владних відносин.

Мета. Проаналізувати способи легітимзації політичної влади в умовах авторитарного політичного режиму

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити поняття «легітимність»;
- проаналізувати легітимність політичної влади в умовах авторитарного політичного режиму в Білорусі

Виклад матеріалу. Легітимация політичної влади - це процес, яким вона набуває якості легітимності, що виражає правильність, виправданість, справедливість, правову й моральну законність та інші чесноти влади. Легітимність влади зазвичай оцінюється виходячи з того, чи відповідає вона інтересам більшості людей. Результатом легітимності державної влади є її авторитет серед громадян та визнання правлячої влади. Вид легітимності влади в державі визначає рівень її економічного і політичного розвитку. Чим нижчий рівень легітимності, тим частіше влада буде вдаватися до силового примусу.

Традиційно виділяють декілька головних форм легітимності політичної влади. Вперше всесвітньовідомий соціолог М. Вебер виділив три види легітимності влади: **традиційну** (довго вікова традиція підпорядкування: царів, князів, імператорів і так далі), **харизматичну** (довіра і підпорядкованість суспільства якійсь певній харизматичній особі), **раціонально-легальну** (підпорядкованість владі, яка проста, зрозуміла і її діяльність ґрунтується на основі демократичних законів). Ці три типи найчастіше використовуються в науковому дискурсі.

Аналізуючи легітимність авторитаризму та демократичних режимів, ми повинні брати до уваги той факт, що в світі не існує жодної держави де б всі люди думали, що чинний режим є повністю легітимним. Частина населення ставиться байдуже до влади, є прихильники і звичайно, що сторонники. З певним часом більшість режимів втрачають легітимність. Це все залежить від того чи виконує влада дані обіцянки, також від швидкості розпаду коаліції, що підтримує певний режим. Проте демократичні режими оновлюються шляхом виборів, які можуть привести до влади нові союзи та нову політику. Щодо авторитарних режимів, то оновлення влади може бути однією з найнебезпечніших проблем, якщо не має чітко встановленого механізму самооновлення. Відсутність його може привести до кризи легітимності влади. Авторитарні режими на відсилаються до традиційної легітимності і також не застосовують звичний для суспільства процес формування, затвердження уряду та парламенту на основі конкурентних виборів. Зазвичай даний режим буде доволі просту структуру політичної влади. Також відсутність системи противаг та публічної дискусії, за допомогою яких інформація про прийняття рішень стає загальнодоступною, зменшує і так доволі низький рівень суспільної віри в право суб'єкта управління реалізувати керування державою. Однак, на сьогоднішній день питання легітимності політичної влади є доволі досить актуальним для держав авторитарного режиму.

Яскравим прикладом проблеми легітимності є Білорусь. Лукашенко, як і інші диктатори вивчили урок про те, що для збереження авторитарної системи вкрай необхідна підтримка її легітимності в очах підвладного народу. Однак, якщо в демократичних державах в якості інструменту легітимності влади виступають чесні вибори, то в недемократичних режимах – це заклик до почуття національної гордості серед населення. Також для легітимності існуючого режиму невіддільний суспільству державний апарат буде використовувати всі наявні в запасі ресурси для тиску на громадську думку за допомогою як монополізованих ЗМІ, так і за допомогою інших вторинних інститутів. Протягом останнього десятиріччя інститути громадянського суспільства в Білорусі вели боротьбу за виживання, були практично усунені від участі у виборчих кампаніях, не мали належної можливості здійснювати свої функції. До речі, в зв'язку з останніми подіями в Білорусі значна кількість країн наголосили на тому, що не визнають сфальшовані результати президентських виборів в Білорусі та не вважають Лукашенка легітимно обраним лідером країни.

Висновки. Легітимність політичної влади є важливим аспектом, головною умовою, оскільки довіра та підтримка людей визначають рівень ефективності влади. Завдання будь-якого правлячого режиму не допустити кризи легітимності. Отже, для того щоб отримати легітимність в суспільстві політичній владі замало володіти верховенством, застосовувати легітимний примус чи мати апарат управління, потрібно використовувати право та всі соціальні норм для регулювання суспільних відносин, для того щоб отримати соціальне визнання та легітимність більшості населення.

Підсумовуючи все вищесказане, ми можемо констатувати, що «надзвичайно стабільна» і невіддільна товариству «білоруська модель» державного управління легітимізується допомогою сукупності різних інструментів інформаційного та ідеологічного типу, контролю та інших технологій. Це і власне пропаганда, що закликає населення до патріотизму, і конструювання образу зовнішнього ворога, обіцянка економічного зростання, а також вибори і референдуми. Отже, феномен моделі легітимності білоруської влади полягає в тому, що тут застосовується не якийсь один інструмент, а їх сукупність. Робота яких спрямована перш за все на конструювання у суспільстві такого сприйняття і такого знання про «справжню» владу, яка б з високою часткою ймовірності збільшила б ступінь її легітимності і, таким чином забезпечувало б постійну стабільність і стійкість існуючого в Білорусі політичного режиму.

Список використаних джерел

1. Стельмах А. Сутність та способи легітимності політичної влади в Україні. 2019р. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34804/1/131.pdf>
2. Радченко О.О. Компаративний аналіз моделей легітимності влади в авторитарному та демократичному суспільствах. Актуальні проблеми державного управління. 2013. Вип. 2. С. 14-16.
3. Цокур Є. Г. Типологія політичних режимів у контексті специфіки їх легітимності. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. : Політологія. 2010. С. 10-14
4. Клак О. Легітимация режимів: фактори, проблеми, способи вимірювання. 2018р. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30681/1/15.PDF>
5. Шипунов Г.В. Авторитарний режим у Білорусі: історія становлення. 2014р. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268617859.pdf>

УПРАВЛІНСЬКИЙ СТИЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Постановка проблеми. Зазначена тема, часто є предметом політичних суперечок, але ще не стала предметом ґрунтовного самостійного дослідження. До того ж ускладнює вивчення цієї проблеми невизначеність у трактуванні базових понять, насамперед того, що розуміти під «управлінським стилем політичної еліти». Досі під цим поняттям фактично ховається псевдоеліта, головною турботою якої є збереження себе у владі або біля неї. З'ясувати це, тобто «винести на люди» – означає сприяти ефективній роботі з виховання, «вироснування» національної еліти та її ядра, як політичної еліти.

Мета. У статті зроблено спробу проаналізувати і оцінити управлінський стиль політичної еліти.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити головні риси управлінського стилю української політичної еліти;
- визначити основні етапи формування політичної еліти в Україні;

Виклад матеріалу. Питання про необхідність та значущість політико-управлінської еліти в політичному житті суспільства є найбільш актуальним для вітчизняної політологічної думки та практики. У тоталітарній свідомості міцно закріпилася думка, що державою може керувати кожний, і всі однакові в правах та здібностях громадяни можуть рівною мірою виконувати будь-які політичні ролі.

Головним положенням елітаристського підходу є, таким чином, актуалізація політичних відносин як передумов управлінського процесу. Воно базується на тому, що політична влада – основний елемент соціальних відносин, і тому елітні групи визначаються з точки зору їх влади відносно одна до одної.

Таким чином, необхідна для суспільства функція управління не може здійснюватися всім суспільством, вона неминує, хоча б з міркувань суто технічних, виконується кваліфікованою меншістю, тобто елітою. Виконуючи свої керівні функції, еліта не може не турбуватися перш за все про те, щоб затвердити себе як пануюча меншість, забезпечити стабільність своїй місії. Адже належність до «обраної меншості» дає можливість володіння рядом привілеїв – майнових, престижних та ін. [3, с. 64].

Головним знаряддям, за допомогою якого еліта досягає своїх цілей, є держава. Усі ключові посади в державному управлінні займають її представники.

Як стверджує канадський політолог Дж. Партер, політична влада є інституціонально-управлінською мовою будь-якої соціальної організації. Суспільна система вимагає індивідів, які беруть на себе відповідальність за координацію та управління активністю групи. Тому поділ суспільства на еліту – носія функції управління – та масу виконавців оголошується першою й основною умовою цивілізованого суспільства, а його відсутність означає «анархію», «загальну нестійкість» та «хворобу соціальної системи». Диференціація суспільства, вважають елітаристи, поглиблюється в міру його розвитку, досягаючи свого найвищого ступеня в «індустріальній» цивілізації. Усі суспільні відносини, включаючи відносини власності, елітаристи розглядають у їх зв'язку з політико-управлінськими. Вони розкривають поняття влади як здібності окремої людини або групи координувати діяльність більш широкої групи в напрямку загально визначених цілей та влади як здатності шляхом примусу нав'язувати більш широкій групі цілі, які відповідають системі цінностей правлячих [2, с.63-72].

Без управлінського впливу політичної еліти немає соціально структурованого суспільства. Можна стверджувати, що в політико-управлінському відношенні суттєва лише одна страта – пануюча еліта. На думку Р.Даля, політика – «неминучий» факт людського існування. Актуалізація політико-управлінських відносин – відправна точка всіх теоретичних побудов елітаризму [1].

Пошуки нової моделі політико-управлінської еліти не тільки в Україні, але й у більшості країн світу викликані роллю держави та її інститутів, що змінюються, у житті суспільства. Багато країн ще чітко не визначилися, яка ж держава необхідна в умовах інформаційного суспільства – сильна або слабка. Проте тенденція останніх років у республіках колишнього СРСР указує на те, що все ж таки вибір буде зроблений на користь сильної держави з розгалуженою вертикаллю влади. Не випадково, що і в Україні після ряду невдалих спроб реформування держави на користь зменшення її ролі в соціально-економічних процесах знов повертаються до ідеї створення сильної держави, але вже на основі демократичних принципів.

Таким чином, можна зробити висновок, що еліта майбутнього повинна тримати в підпорядкуванні більшість, користуючись методами психологічного маніпулювання. Прошарок управлінців також виявляється неоднорідним. Соціологи виділяють три управлінські групи: «творчу еліту вчених і вищої професійної адміністрації», «середній клас» – інженерів та інших спеціалістів і «пролетаріат розумової праці» – техніків, асистентів, молодших співробітників. Піднесення «нової управлінської еліти» закордонні соціологи називають найважливішим елементом соціальних відносин. [4, с. 42].

Висновки. Підсумовуючи, можемо констатувати, що політико-управлінська еліта – це складова меншість суспільства, внутрішньо диференційована, неоднорідна, але відносно інтегрована спільність осіб, що більшою або меншою мірою володіє якостями лідерства та підготовлених до виконання політико-управлінських функцій, яка займає керівні позиції в суспільних інститутах та безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень у суспільстві. Це відносно привілейована політично пануюча група, яка претендує на представництво народу і в демократичному суспільстві тією чи іншою мірою підконтрольна масам та відносно відкрита для входження до її складу будь-яких громадян, що володіють необхідною кваліфікацією і політичною активністю.

Також слід підкреслити, що на шляху становлення гнучкої моделі політико-управлінської еліти, що відповідає відкритим умовам і часу, лежить безліч труднощів. Ці труднощі пов'язані з тим, що на первинному етапі трансформації управлінських структур слабо враховувались традиції та колишній досвід в управлінні.

Список використаних джерел

1. Політична еліта та політичний клас: класичні зарубіжні концепції / Л.О. Кочубей // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/26610>
2. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення. Вісник НАДУ.2017. № 2. С. 63-72.
3. Грабіна Г.В. Політична еліта України як уособлення субкультури влади: монографія.Одеса :ОЮА ,2015.64 с.
4. Головатий М. Політична еліта сучасної України: регіональний і національний контекст,навчальний посібник. Одеса: «Політичний менеджмент», Одеса ,2016. 42с.

ПОЛІТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. На етапі трансформаційних тенденцій сучасної політичної системи актуальною залишається тема застосування різних політичних технологій, як складових публічної політики та управління. Ці зміни зумовлені неодноразовими кризовими ситуаціями не лише у політиці, а й в економіці та суспільстві. Правильне та адекватне застосування певних політичних технологій, їх доцільності в умовах демократичного режиму та в управлінні політичною системою і суспільством стає вагомим показником для кращого функціонування будь-якої держави. Складність даної проблематики полягає у визначенні чіткого змісту політичних технологій, їх предметного поля в управлінні, політиці та суспільстві.

Важливість політичних технологій зумовлена особливістю відповідного інструмента у політичній діяльності в межах даної системи. Зокрема активна політична участь та ефективна діяльність із застосуванням різного виду технологій являє собою ідеальну сукупність та баланс щодо подолання різних проблем та криз сучасної політики.

Мета. визначити особливості доцільного застосування різноманітних політичних технологій у сфері управління та публічної політики.

Завдання:

- розкрити сутність та характеристику поняття політичних технологій;
- охарактеризувати основні види політичних технологій;
- проаналізувати перспективи застосування даних технологій у сфері публічної політики та управління.

Виклад матеріалу. Більшість політиків та партій прагнуть на своєму шляху до влади все більше підтримки та активності з боку громадян.

Для здобуття відповідного рівня популярності обмежуватись лише пропагандою своєї ідеї щодо покращення державності недостатньо. Адже існують різного виду та категорій політичні технології, які слугують своєрідним інструментом для ефективності політичної діяльності. Та чи можна порівнювати відповідні засоби досягнення мети із маніпуляціями і політичним впливом? Певна різниця між ними все ж існує.

Перш за все, під поняттям політичні технології розуміють певну сукупність засобів впливу на досягнення успіху у політичній сфері. Дане поняття не є однозначним. До прикладу, Микола Головатий подає відповідний термін так: політичні технології – це сукупність методів, засобів, способів, які використовують суб'єкти політичної діяльності (групи, класи, об'єднання тощо) [1]. Автор засвідчує, що різні політичні технології виступають не лише як засоби, а й системи в управлінській сфері на основі певних ідеологій для досягнення відповідної мети у політиці. Саме застосування цих методів залежить від конкретної мети політичного суб'єкта.

Політичні технології це не лише методологічна об'єднана сукупність для досягнення цілей, але і послідовність дій за чітким алгоритмом, стратегічним планом, виробленим певним суб'єктом та його поведінкою [2, с. 223]. Особливо це помітно під час виборчого процесу. На сьогодні ці технології щодня удосконалюються і займають особливе місце також у сфері соціального управління.

Класифікація політичних технологій залежить насамперед від політичного режиму та системи. Існують демократичні та недемократичні, загальні та індивідуальні, базові та другорядні. *Загальні* технології стосуються багатьох суб'єктів політичного процесу та їх сукупних інтересів. Сюди важливим є утримання влади у руках. До прикладу, під час виборчого процесу застосовується ряд різних технологій. *Індивідуальні* ж виявляються у завоюванні популярності окремих суб'єктів політичної діяльності, зокрема самих політиків та партій. Також індивідуальні технології включають такі тонкощі як вміння контактувати із виборцями, громадянами; майстерність дискутувати, проведення мітингів, вдосконалення власного іміджу. *Базові* політичні технології являють собою різні опитування громадської думки, референдуми, вибори. *Другорядні* – це технології розробки та прийняття політичних рішень, скликання на збори чи мітинги [3].

Без належної підготовки та знань про політичні технології, правильності їх застосування важко досягти успіху у політичній боротьбі. Тому слід розмежовувати поняття «технологія» та «методи». Адже перше стосується забезпечення та опису саме результату політичного процесу [2, с. 225].

Проблематика політичних технологій широко обговорюється і в українському політичному дискурсі. Зокрема дослідник Василь Стоякін виділяє у своїй праці такі види політичних технологій як «сірі» «чорні» та «білі» [4]. «Чорні» технології стосуються саме негативного іміджу і характерні для недемократичного режиму. «Сіріми» дослідник називає технології, які хоч не порушують норм закону, однак є суперечливими для суспільних інтересів. «Білі» ж є природними і цілком легальними технологіями: розклеювання листівок, агітаційні плакати, зустрічі із виборцями.

Короткий опис різноманітних класифікацій політичних технологій поступово підводить до логічного зв'язку щодо їх застосування у сфері публічної політики та управління. Варто зазначити, що ефективне застосування технологій у політичній сфері та в управлінні залежить в більшості від влади та її можливості домовитись із суспільством із виходом на вдалий діалог. Та постає питання щодо маніпуляцій у якості технологій на вплив свідомості громадян. Тому ця проблема повинна вирішуватись із заміною даних технологій на нові, які відповідають вимогам часу. Тож перехід до публічної політики та управління повинно супроводжуватись із демократизацією відносин суб'єктів політики та суспільством. Сучасна політична реальність вимагає нових можливостей та технологій у пострадянський період [2, с. 227].

Висновки. Отже, проаналізувавши значення терміна «політична технологія» та її види, стає зрозумілим те, що їх застосування повинно супроводжуватись демократичними мірами, легальними способами та необхідними засобами для покращення політики певної держави у сфері управління та публічної політики. Варто зауважити необхідність у розмежуванні маніпуляцій та технологій. Адже саме другі виступають як інструмент не лише для досягнення особистих чи політичних цілей, але і для розвитку державності, реалізації основних потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Головатий Микола. Мистецтво здобувати владу. Політ. менеджмент. 2009. № 4 (37). URL: <http://www.politik.org.ua/vidmagcontent.php3?m=1&n=13&c=59>
2. Ринковий Т. Політичні технології як складова публічної політики та управління на сучасному етапі державотворення. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. Вип. 4. С. 221-230. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_4_29
3. Гетьманчук М. П. Політологія: навч. посіб. для студентів, викладачів ВНЗ. Київ, 2010. 415с.
4. Стоякін В. «Чорні», «білі» та «сірі» політичні технології. День. 2001. 11 верес. № 162. URL.: <http://www.day.kiev.ua/65235/>

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА РИСИ

Постановка проблеми. Демократизація політичної системи України не може бути неактуальним питанням для науковців та їхніх досліджень, адже проблема побудови плану для подальших рухів та розвитку держави в напрямку демократизації є досі невирішеною. Важливість і певну складність цього питання можна пояснити тим, що наша держава–колишня учасниця СРСР. Хоча з набуттям Україною статусу незалежної держави, демократизація суспільного життя була проголошена в якості стратегії подальшого розвитку, на жаль, не завжди це було в пріоритеті. Проте треба зазначити, що сьогодні ми прагнемо співпрацювати з Європою та стати повноцінним членом ЄС, саме тому нам потрібно докорінно змінювати державний режим, а починати доцільно буде з вже згаданого вище терміну–демократизації.

Мета. Проаналізувати тенденції та розвиток української політичної системи у напрямку демократизації.

Завдання. Визначити та охарактеризувати наявний політичний режим в Україні та визначити його динаміку і тенденції щодо його демократизації.

Виклад матеріалу. Наприкінці ХХ століття для України з'явилась безумовна можливість реалізації її найважливішої історичної мети – створення незалежної демократичної держави. Тому теоретичне дослідження проблеми трансформації політичної системи, характерні особливості процесів переходу (зміна авторитаризму на демократію, виявлення об'єктивних засад стабільного і динамічного розвитку політичної сфери і суспільства загалом, можливості цілеспрямованого впливу на ці процеси) є надзвичайно актуальними питаннями для української політології. Окрім того, перехід пострадянських держав до нової політики зумовив необхідність розв'язання вже тепер актуальних дослідницьких завдань, зокрема одним з найважливіших є пошук шляхів уникнення змішаного режиму та сталість демократії у сучасних умовах. Цей, так званий, гібридний режим унеможливило розвиток демократизації різних політичних інститутів в державі та, на жаль, не оминув і Україну. За минуле десятиріччя в Україні відбулися кардинальні зміни в усіх сферах суспільного і політичного життя, які надали вітчизняним фахівцям багатий і навіть унікальний матеріал для теоретичного аналізу. Дослідженню пострадянських трансформацій досі приділяють увагу й численні закордонні фахівці. Ними висловлено чимало важливих зауважень щодо загальних умов і особливостей демократизації у західних країнах. Зокрема питання динаміки та особливостей інституційних змін присвячені праці В. Меркель і А. Круассана, С. Левітські і Г. Хелмке, Р. Пантама. Також цей механізм та його особливості ґрунтовно розроблено у вітчизняних публікаціях, зокрема К. Лавреновою, Ю. Мацієвським, О. Стойко.[3]

Політична система тісно пов'язана із середовищем, у якому вона функціонує і розвивається, що зумовлює способи реалізації влади, сукупність прийомів, засобів і методів здійснення. Україна, як вже було сказано вище, так само як й інші постсоціалістичні країни, перебуває на етапі трансформації своєї суспільно-політичної системи. Йдеться про перехід від авторитарно-тоталітарного суспільно-політичного устрою до демократичної, соціальної, правової держави, а в майбутньому – до високорозвиненого громадянського суспільства. Принципові розбіжності інституціональних моделей колишнього СРСР і нормативних західних демократій, на які орієнтувалося українське політичне керівництво, обумовили певні труднощі й суперечності пострадянських інституціональних трансформацій. Зміни в Україні мали характер вимушеного переходу, який був зумовлений не стільки свідомою програмою перетворень, скільки сукупністю об'єктивних чинників. На момент отримання незалежності Україна не мала таких важливих завчасних умов для успішної демократизації, як національно-державна ідентичність, чіткий розкол всередині еліт, відданість більшості керівного класу і мас ідеалам демократії[2]. Цей процес є дуже складним, адже на період зародження процесу демократизації переважна більшість населення або все життя, або левову його частину жила за умов СРСР, логічно, що перевчитись мислити та жити по-іншому нелегко навіть за 5-10 років. Проте до цього треба прагнути, адже світ не стоїть на місці, він весь час розвивається, і, на жаль, складається враження, що Україна, через таку повільну зміну політичної свідомості самих громадян, весь час залишається на декілька кроків позаду від інших держав зі сталою демократією. Становлення сучасної політичної нації можливе лише на загальних принципах для всього громадянського суспільства. І лише їй під силу вивести з кризи національну економіку, науку, освіту, культуру, підняти до рівня державної українську мову, сприяти розвитку мов інших етнічних груп, позбутися відчуття меншовартості тощо.[4]

Висновки. Українці, хоч дуже прагнуть до стійкості в усіх сферах діяльності, на жаль, не можуть до кінця бути впевненими у цій непохитності, адже головна база будь-якої держави, а саме політична система, на нашу думку, є досі нестабільною. Доки при владі в Україні будуть прихильники радянського режиму, тобто ті, хто проти розвитку нашої держави, як демократичної та європейської країни, доти ми будемо знаходитись на такому низькому рівні існування. Доки наші громадяни не навчаться свідомо мислити та розуміти всю загрозу колишнього СРСР, а тепер і країни-агресора, доти ми будемо відсталою державою без такої важливої демократії.

Список використаних джерел

1. Лавренова К. О. Особливості розвитку гібридного політичного режиму в умовах демократизації. Дис. канд. політ. наук. Київ, 2017. 325 с.
2. Ніколаєва М. І. Політична система сучасної України: логіка і спрямованість інституціональних змін // Політологічний вісник. 36. наук, праць. Випуск 10. Київ.: Т-во «Знання»України. 2002. 10-18 с.
3. Гапоненко В. А. Роль неформальних інститутів у процесі демократизації політичної системи в Україні // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 26. Київ. 2019. 36-42 с.
4. Мацієвський Ю. В. У пастиці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): монографія. Чернівці: Книги – XXI, 2016. 552 с.
5. Розумний М. Розвиток політичної системи України: виклики і загрози / М. Розумний // Політичний менеджмент. № 1. 2015. 9–13 с.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство характеризується зміною соціальних та політичних цінностей минулих поколінь і політична свідомість молоді змінюється під впливом подій. Саме тому, виникає потреба у дослідженні чинників, які формують політичну освіченість культуру та свідомість. Політична культура нового покоління проявляється у діяльності держави, політичних партій, рухів та безпосередньо в діяльності чи бездіяльності молоді у політичному житті. Відповідно, дуже важливо, які цінності будуть переважати у молоді, наскільки вони будуть залучені у політику та який рівень політичної культури у них буде.

Формування політичної свідомості та культури молоді – є важливою умовою для функціонування сучасного суспільства та насамперед, держави. Оскільки, саме політична культура є основою у формуванні та функціонуванні міцної демократичної держави, до якої всі так прагнуть. Сьогодні українська молодь є суб'єктом політичної діяльності, оскільки вона є своєрідним каталізатором змін соціальних і політичних процесів. Тому, проблема формування політичної культури та свідомості сучасної української молоді постає досить гостро.

Метою є аналіз процесу формування політичної культури та свідомості сучасної молоді. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- проаналізувати роль політичної свідомості та культури у політичному житті суспільства;
- дослідити чинники, які впливають на процес формування політичної свідомості та культури української молоді.

Виклад матеріалу. Для початку, потрібно викласти саму суть поняття «політична культура». Воно охоплює суспільні цінності, що визначають відношення людей до держави, державної влади, до виконання державою своїх функцій, також наскільки люди беруть участь у формуванні державних органів та їх функціонування. Тобто, це така своєрідна система, яка містить в собі політичні погляди, традиції, переконання, які наприклад пов'язані з участю людей у суспільно-політичному житті. Політичні цінності, що входять до неї мають загальнодержавне значення, оскільки стосуються всіх людей, що проживають у державі.

Потрібно звернути увагу на те, що політична культура формується в процесі політичної соціалізації, тобто коли безпосередньо формуються якісь політичні орієнтації політична поведінка, а також навички для того, щоб брати участь у політичній сфері держави. Політична культура молоді є складовою системи політичної культури суспільства. На даний момент, ускладнюється можливість дати визначення політичній культурі молоді, тому що це поняття перебуває у процесі перереформування, тобто змінюється відповідно до сучасної дійсності [3, с. 205].

Низький рівень політичної культури та свідомості молоді, може призвести до нестабільності суспільства та пасивності молоді у політичному житті держави. Високий рівень політичної освіченості, навпаки, буде сприяти стабільності та функціонуванню суспільства, розбудові держави, формуванню державних органів та активності молоді у політичних процесах. Політична культура формується та розвивається саме у процесі соціалізації. Тобто, коли людина визначає своє місце у суспільстві та політичній сфері розуміє, як висловити свою думку, ідеї та інтереси, вміє їх відстояти.

У формуванні політичної культури та свідомості провідне місце посідає політична освіта. Політична освіта – це складова громадянської освіти, що виступає засобом формування політичної освіченості. Вона базується на таких принципах як: патріотизм, відповідальність, обов'язок, усвідомлення себе, як повноцінного члена суспільства, зрілість політичної та правової свідомості. Основна мета політичної освіти – це формування здатності молоді до критичного політичного мислення, реального оцінювання політичних подій, вибору політичної позиції й інтересів. Політична освіта має етапи: спочатку ознайомлення з владними політичними фігурами, державними символами, функціями політичних інститутів, а далі вироблення політичних цінностей та позицій. Зважаючи на швидкоплинність політичних процесів в Україні, освічена молодь має розуміти шляхи реалізації своїх інтересів у політичній сфері, повинні розуміти суть політичних партій і рухів та усвідомлювати роль особи у політичних процесах. Такі знання допоможуть молоді розуміти стратегію розбудови власної держави [2, с. 312].

Становлення політичної культури молоді пов'язане з такими чинниками: індивідуально – психологічними, соціально – психологічними, соціально – економічними. Індивідуально – психологічні чинники це інтелектуальні особливості особи, риси, ціннісні орієнтації та погляди. Під соціально – психологічними чинниками розуміють вплив батьків, друзів, ЗМІ та навчального закладу. Соціально – економічним чинником є економічне становище людини та держави в цілому [1, с. 108].

Дослідження також показують, що рівень політичної культури та свідомості залежить від політичної активності та поглядів батьків, їхньої активності у політиці. Також, можна виділити загальну тенденцію: високий рівень освіти батьків, сприяє демократичним політичним поглядам та свідомій політичній думці у їхніх дітей. А високе матеріальне становище сім'ї сприяє більшій політичній активності [4, с. 96].

Висновок. Отже, через те, що суспільство на даному етапі змінюється, роль політичної культури й свідомості молоді зростає. Молодь схильна до інновацій і часто відкидає минулі цінності тому важливо, щоб нове покоління було здатне сформувати власну політичну думку, орієнтацію, цінності та погляди. Становлення політичної культури починається ще у навчальному закладі, де дитина ознайомлюється з політичними процесами, які відбувались в минулому, визначає своє ставлення до, тих чи інших, політичних процесів та починає формувати свою політичну свідомість. Чинниками формування політичної культури й свідомості є вплив батьків друзів, також особисті риси особи, її матеріальний стан, освіта її батьків. Також, чинником формування є заклад, де навчається людина, оскільки саме там формується ставлення до батьківщини, політики, політичних діячів, політичні цінності та погляди.

Список використаних джерел

1. Буш К. А. Специфіка прояву політичної свідомості сучасної української молоді. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент.* 2013. Вип. 12. С. 103-110.
2. Ісхакова Н. Г. Завдання політичної освіти студентів у вищих навчальних закладах України. *Гілея: науковий вісник.* 2016. Вип. 112. С.311-315.
3. Рихлік В. А. Проблеми формування політичної культури та політичної свідомості у студентської молоді: матеріали доп. та виступів Міжн. наук. конф., м. Київ, 25–26 квіт. 2017 р. Київ, 2017. С.204–206.
4. Уджмаджурідзе Г. Г. Політична культура студентської молоді ДНУ ім. О. Гончара. *Грані.* 2016. № 4. С. 88-98.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Світова цивілізація в двадцять першому столітті характеризується високою динамічністю політичних, економічних, глобальних, соціальних, культурних процесів, що спричинили фундаментальні геополітичні зміни на політичній мапі світу і що сприяло формуванню нових тенденцій і перспектив суспільного розвитку.

Сьогодні теоретичні засади сучасної геополітики знаходять свій відбиток у низці концепцій, які дозволяють систематизувати, аналізувати, передбачати конкретні шляхи розвитку політичних інститутів, визначати головних геополітичних акторів. Незважаючи на численні напрацювання у зазначеній сфері, сучасна геополітична наука немає загальноприйнятого та чіткого визначення. Теорії, концепції, моделі розвитку стають все більш неоднорідними й мають інколи досить суттєві відмінності, що потребують окремої уваги. Через це важливу роль відіграє процес переосмислення, аналізу напрямків сучасної геополітики, адже однією з нагальних проблем є досягнення геополітичного та геостратегічного балансу інтересів, збереження національної культури та ідентичності кожної країни.

Мета. З'ясувати основні напрямки сучасної геополітики, проаналізувати їх особливості та вплив на внутрішню політику держави.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- висвітлити характерні риси сучасної геополітичної реальності.
- визначити та проаналізувати основні сучасні геополітичні напрямки, дослідити їх чинники.

Виклад матеріалу. Мінлива геополітична реальність вимагає постійного осмислення природи міжнародних відносин, пошуку закономірностей і виявлення основних тенденцій їх розвитку, визначення ролі просторово-територіальних чинників у формуванні світового порядку. Спочатку геополітичні уявлення склалися в рамках різних галузей знань: філософії, історії, політики, географії, права, військового мистецтва, історії дипломатії. Поступово ці ідеї набули форми теорій і концепцій, звільнилися від впливу релігії, моралі, філософії та стали описувати реальні просторові моделі взаємин держав. Водночас об'єктом геополітики стала ідея світового політичного порядку [3].

У сучасних геополітичних концепціях спільним є те, що головним чинником, що забезпечує політичну важливість суб'єкта геополітики, є опанування ним нових інформаційних, фінансових технологій і комунікацій. Незначні геополітичні сили можуть вдатися до відповіді у вигляді актів тероризму, екстремізму, сепаратизму. Виходячи з цих реалій, нині в центрі геополітики стоїть питання регіонального співробітництва, міжнародної інтеграції, боротьби з тероризмом, а всередині країни – електоральної політики, врахування регіональних особливостей у розповсюдженні релігій та культур, влаштування національних, мовних, релігійних та інших меншин, боротьба з сепаратизмом та екстремізмом.

Реалізація здобутків геополітики як однієї з провідних наук сучасності надає змогу державам обирати свою зовнішньополітичну стратегію розвитку, захищати національні інтереси та розвиватися на міжнародній арені. Сучасна геополітика – це складний комплекс здебільшого неоднозначних і спірних проєктів. Часто геополітичні концепції сприяють функціонуванню та забезпеченню могутності виключно наддержав. Тому важливо адекватно аналізувати сучасні геополітичні концепції та визначати можливості прийняття їх ідей до певного використання [2].

Основні напрямки сучасної геополітики: атлантизм, мондіалізм, прикладна геополітика, європейські «нові права», неоевразійство.

Атлантизм як напрямок сучасної геополітики характеризується політикою економічного, військового і політичного зближення держав Північної Америки та Західної Європи на основі єдиної системи соціальних норм, спільних ліберально-демократичних цінностей, індивідуальної свободи та верховенства закону. Основоположником цього напрямку був Ніколас Спайкмен. Після краху біполярної системи світу атлантизм успішно претендував на провідну культурну політичну роль у планетарному масштабі: новітні програми вестернізації та модернізації незахідного світу передбачали повсюдне впровадження еталонів англо-американського світу. У 21 столітті, з огляду на війну в Іраку та поширення тероризму, філософія атлантизму набула відтінку «війни проти тероризму» [1, с. 38-39].

Сутністю геополітичної концепції мондіалізму є утвердження повної планетарної інтеграції, переходу від множинності держав, народів, націй і культур до «уніфікованого світу». Мондіалізм другої половини ХХ ст. передбачав два варіанти розвитку подій: повну перемогу Заходу над Сходом в їх геополітичному протистоянні або конвергенцію двох ідеологічних таборів в життєздатну комбіновану конструкцію. Реалізувався перший варіант, тому зосередження геостратегічної влади Заходу в руках Сполучених Штатів своїм результатом мало перетворення цієї країни в «штаб мондіалізму» [1, с.40-41].

Наприкінці 60-х років у Франції виникла геополітична течія «нові права». Провідним принципом «нових правих» став принцип континентальної політики. Всі етноси, що населяють Європу, вихідці з Індії, тобто мають спільне минуле, а тому повинні мати і спільне майбутнє. Сутність теорії зводиться до того, що держава повноцінно може розвиватись тільки тоді, коли володіє достатнім геополітичним простором, великими територіями. Держави Європи мають створити єдину імперію, що протистоїть США. [1, с. 42].

В Європі 70-х років ХХ ст. склалася ще одна потужна течія – прикладна геополітика. За цим напрямком завдання геополітики полягає у вирішенні локальних проблем: вивчення настроїв електорату, вплив мас-медіа на суспільну думку, формування іміджу політичного лідера, тобто тих, які мають не планетарний, а регіональний характер [1, с. 43].

Наприкінці 60-70-х років ХХ ст. розрізнені течії євразійства сформувались в якісно нову течію – неоевразійство. Як нова течія неоевразійство має кілька різновидів. Один з них – представники течії національної ідеоократії імперського континентального масштабу. За цією течією Росія – це весь геополітичний великий простір, її завдання і місія – утворення імперії євразійського соціалізму. Ліберальну економіку, створювану російськими реформаторами, вони вважають прикметою атлантизму. Представники протилежного напрямку визначають стратегічну важливість Європи для завершення євразійського «великого простору». Ще одна течія неоевразійства підтримує і розвиває ідеї, покликани відновити економічну взаємодію колишніх республік Радянського Союзу. Йдеться в основному про економічне євразійство. [4].

Висновки. Отже, наприкінці ХХ – початку ХХІ століття було покладено початок формуванню альтернативних напрямків, стратегій, що дозволяють нам побачити якісну трансформацію геополітичної науки, все це відбулося під впливом глобалізаційних процесів разом з розвитком традиційних підходів у стратегічному аналізованні. Цей час став для геополітики періодом випробування, періодом надання відповідей щодо трансформацій сучасних міжнародних систем. Серед основних напрямків сучасної геополітики на перший план висуваються економічні, воєнні, технологічні, інформаційні чинники, це можна обґрунтувати появою нових геополітичних суб'єктів та принципово нових форм взаємодії – міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій, міжнародних терористичних угруповань, при цьому географічні характеристики виступають як другорядні.

Список використаних джерел

1. Кудряченко А. І., Рудич Ф. М., Храмов В. О. Геополітика : підручник. Київ : МАУП, 2004. 296 с. URL: <http://librarysnu.at.ua/Geopolitika.pdf> (дата звернення: 28.04.2021).
2. Літвін Л. А. Сучасні геополітичні концепції: висновки для України. Політичне життя. 2019. № 4. С. 109-115. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.4.15> (дата звернення: 28.04.2021).
3. Погрібна В. Л. Сучасна геополітика – торжество реалізму над ідеалізмом? *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3. С. 220-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuas_2016_3_28 (дата звернення: 27.04.2021).
4. Сучасні геополітичні теорії та школи. URL: <http://studies.in.ua/ru/geopolitika-seminary/1287-suchasn-geopolitichn-teoryi-ta-shkoli.html> (дата звернення: 29.04.2021).

**POLITICAL AND ECONOMIC ADVANTAGES OF SIGNING THE ASSOCIATION
AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU**

Formulation of the problem. One of the most important and at the same time difficult problems of Ukraine is the issue of European and Euro-Atlantic integration. European integration is Ukraine's main foreign policy priority. This issue is really relevant for the Ukrainian people, because it is a way to bring the country to a new level, modernize the economy and other areas, attract foreign investment and develop technology. It will also help make Ukraine more competitive and better in medicine, science and education. Therefore, European integration is extremely necessary and can provide our country with many opportunities for a better present and future.

Aim. Identify the political and economic benefits that Ukraine has received since the signing of the Association Agreement with the EU.

Presentation of the material. The Association Agreement is the largest international legal document in the history of Ukraine and the largest international agreement with a third country ever concluded by the European Union in terms of its scope and thematic coverage. The political part of the agreement was signed on March 21 in 2014, the economic part - on June 27 in 2014, and it entered into force on September 1 in 2017.

The economic part of the Agreement to some extent covers the main areas and sectors of the economy. The very fact that the Parties agreed on such a diverse set of actions in terms of content and number of mutual agreements is evidence that Ukraine and the EU intend not only to take cooperation to a qualitatively new level, but also to significantly bring Ukraine's economic system closer to the EU economic system. First of all, the movement of goods, capital and services, harmonization of approaches and principles on which sectoral policies and systems of regulation of production and commercial activities are based. The Association Agreement also envisages the development of an intensive dialogue between Ukraine and the EU, which will cover a wide range of issues - from discussing the prospects for the development of certain industries to consultations on the regulation of certain areas and dispute resolution.

Ukrainian society today needs objective and comprehensive information on the main economic, institutional and social effects of the Association Agreement. This need is conditioned by the fact that the vast majority of the economic provisions of the Agreement actually determine the content of the reforms that Ukraine must implement in order to really modernize and become a successful country in the broadest sense of the word.

The signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU should be considered an exaggeration as a historic event in the relations between the parties. But if for the European Union the Association Agreement means the success of the Eastern Partnership policy, for Ukraine the Agreement is in fact a choice of strategic direction for reforming the country and further integration into the system of modern world economic relations. At the same time, we must be aware that Ukraine will be able to make the most effective use of the modernization potential of the Agreement only if it clearly, timely and fully fulfills its obligations. And this will require an adequate intellectual understanding of current socio-economic problems and processes, restorative political efforts, institutional capacity and financial costs. There is another point that should be emphasized. The implementation of the Agreement is a threefold process. And the main responsibility for its success lies with politicians and the Government, because they are the ones who shape and implement the relevant economic policy. Ultimately, it is up to them to decide whether the Association Agreement will be an effective tool for reforming and modernizing Ukraine, whether the Agreement will remain another formal document, and whether the idea of integration and related changes will simply be discredited.

I also would like to mention more specifically the positive consequences of Ukraine's accession to the EU:

- political: Participation in European collective security and guarantee, with its help, territorial inviolability of Ukraine;
- Stability of the political system and adaptation of national legislation to legislation EU, reform of incompetent national judiciary;
- economic: Macroeconomic stability, new markets for Ukrainian goods and additional investment in the Ukrainian economy, subsidies to degrading agriculture, reduction of customs tariffs and obtaining a positive trade balance;
- Ensuring the development of medium and small businesses, implementation of EU standards in production, increasing the competitiveness of domestic enterprises;
- social: Effective protection of human rights in the EU institutions, opening borders for free movement population and expanding opportunities for education, work and leisure, ensuring a high standard of living;
- Formation of the middle class, reform of education, health care, social protection etc;
- cultural (ideological): Wide access to the EU's information potential. Dissemination of Ukrainian culture in EU countries.

Conclusion. Integration to the European Union is a real chance for Ukraine to finally become a stable state with undeniable prospects for the future. European integration provides opportunities for economic development, strengthening Ukraine's position in the world system of international relations. But despite the fact that Ukraine is taking certain steps to achieve its goals and is improving, it is worth remembering that it can always be better, so there are still many unresolved issues. But European integration has given impetus to move further faster.

References

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. - Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Угода про асоціацію. <https://eu-ua.org/uhoda-pro-asotsiatsiiu>
5. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. http://nbuviap.gov.ua/shdex.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasni-stan-i-perspektivi-ukra^shskoi-ivromtegratsiii&catid=8&Itemid=350

«ЧОРНІ» ТА «БІЛІ» ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК РІЗНОВИД ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. В теперішній час все більше зростає роль політичних технологій, адже вони слугують ефективним засобом досягнення та реалізації завдань політики, адже політичні технології це перш за все механізм впливу на окремих громадян і спільноти. Вони є системою засобів завдяки яким реалізуються політичні цілі та інтереси. Стаття присвячена проблемі аналізу політичних технологій як засобу реалізації завдань і стратегічних цілей в політиці.

Мета. Проаналізувати різновиди політичних технологій. Для досягнення мети ми ставимо завдання:

- Визначити поняття та сутність політичних течій
- Визначити роль політичних течій у реалізації цілей та завдань в політиці.

Виклад матеріалу. Політичні технології - це сукупність прийомів, методів, способів, процедур, які використовують суб'єкти політичної діяльності для досягнення бажаного результату в тій чи іншій сфері політичної діяльності. Вони є системою засобів, завдяки яким реалізуються політичні цілі та інтереси. Це неподільний структурний елемент політичної культури окремих суб'єктів політики та суспільства загалом. Вдосконалення і розвиток політичних технологій у наш час надзвичайно важливе, адже сьогодні вони стають все більш популярними та невід'ємними у сучасній політичній діяльності, відкривають дорогу для нових форм політичного управління і політичної боротьби. Сучасне політичне життя – пік розвитку технологій. У світовому арсеналі політичних дій нагромаджено чималий досвід використання як позитивних, так і негативних засобів досягнення стратегічних цілей і реалізації завдань політики. Для підвищення ефективності політичної діяльності використовують спеціально розроблені політичні технології. Відомий український політолог Д. Видрін використовує також поняття антитехнологій, тобто коли суб'єкти роблять ставку на досягнення найближчого або часткового результату, використовуючи тактичні засоби без огляду на політичну стратегію. Особливість цих технологій - те, що вони виходять із парадигми незалежності політики від моралі та ґрунтуються на невдоволенні тих чи інших груп населення. Як приклад політолог вводить популізм.

Загальні та основні особливості політичних технологій зумовлені характером політичного процесу, який в свою чергу охоплює найрізноманітніші види політичної діяльності в межах конкретної політичної системи. Серед них – політична участь, яка має на меті формування в процесі політичної діяльності певних позицій, вимог, настроїв, та політичне функціонування як професійна політична діяльність щодо вироблення правових норм, управління політичними інститутами. Політичні технології існують у кількох видах, а саме: - розробка і ухвалення певних політичних проєктів і рішень; - реалізація політичних рішень; - технології формування політичної влади; - виборчі технології; - технології організації діяльності політичних партій, організацій, об'єднань; - технології формування громадянської свідомості, політичної культури; - технології формування громадської думки; - технології узгодження суспільних інтересів; - технології розв'язання політичних конфліктів тощо.

За смисловим навантаженням та механізмами дії політичні технології є сукупністю конкретних прийомів, методів, технік, що забезпечують досягнення результатів. Тут потрібно розуміти різницю між термінами «технологія» та «техніка». Наприклад, організація політичної події є технологією, а демонстрація, мітинг, що відбулися в межах цієї події - технікою. Техніки можуть бути універсальними для різних країн, а технології завжди повинні бути адаптовані до місцевих умов. Для того щоб обрати найоптимальнішу технологію необхідно діагностувати ситуацію та створити індивідуальну стратегію під конкретного політичного суб'єкта, а також в процесі реалізації цієї технології отримувати інформацію. Без знання особливостей, класифікації, специфіки політичних технологій та без вміння їх використовувати досягти успіху в політичній діяльності практично неможливо. А для практичного оволодіння ними передусім потрібні відповідна науково-теоретична підготовка, вміння вивчати й аналізувати об'єктивні умови, в яких діють конкретні суб'єкти політики. Це стосується соціально-економічної, політичної ситуації в країні, регіоні; особливостей функціонування соціальних і національних груп у суспільстві, їх потреб й інтересів; розстановки політичних сил; статусу та рівня впливу на громадян політичних партій, рухів, об'єднань, засобів масової інформації.

Існує кілька модифікацій, типологізацій політичних технологій, їх поділяють залежно від політичної системи і політичного режиму передусім на демократичні та недемократичні, на базові та другорядні. Базові політичні технології використовуються в роботі з великими групами або й усім населенням країни. Це - опитування громадської думки, референдуми, вибори. Другорядні політичні технології - це технології розробки і прийняття політичних рішень, проведення окремих політичних акцій (збори, мітинги, маніфестації, пікетування, марші підтримки і протесту).

Політичні технології поділяються на загальні та індивідуальні. Загальні стосуються інтересів багатьох суб'єктів політичного процесу, а індивідуальні, притаманні тільки окремим суб'єктам політики. З-поміж перших, загальних, найпоширенішими є технології завоювання, наприклад виборчий процес як комплекс спеціальних технологій та утримання влади. Окремі політики використовують індивідуальні політичні технології в процесі своєї політичної діяльності. Вони пов'язані із завоюванням популярності, умінням контактувати з громадянами, наприклад виборцями, членами певної партії, об'єднання, майстерністю дискутувати, виголошувати промови, вести мітинги, збори, вдосконалювати власний імідж тощо. До найпоширеніших індивідуальних політичних технологій належать: публічні виступи, участь у бесідах, дискусіях, розв'язанні конфліктів; прогнозування політичної діяльності; виступи на радіо, телебаченні; підготовка матеріалів для друкованих засобів масової інформації тощо. Кожна з таких технологій має свої особливості, завдяки яким створюється певний імідж політика, його авторитет і популярність, формується і збагачується досвід політичної діяльності. А головне – використання певних технологій має на меті врахування індивідуальних, зокрема й психологічних, особливостей політика. Готуючись, наприклад, до публічного виступу, політик обов'язково повинен знати про час, мету і його характер і відповідно готуватися до спілкування з аудиторією. На цьому етапі важливою є підготовка тез виступу, визначення суті, спрямування розмови, наявність ймовірних запитань. Політику потрібно не забувати і про його зовнішній вигляд, жестикуляцію та манеру поведінки. Усе це формує індивідуальну технологію політичного виступу.

Політичні технології є тією частиною соціальних технологій, які використовуються у сфері політичної інженерії, вони задіяні в здійсненні державної політики, у процесі державного управління, у боротьбі політичних партій у виборчому процесі, у процесах політичного реформування і різноманітних політичних комунікацій.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг: навч. метод. посіб. Київ: МАУП, 2011. 214 с.
2. Головатий М. Ф. Мистецтво політичної діяльності. Київ, 2012. 375 с.
3. Політологія: навч. посіб. / Гетьманчук М. П., Гришук В. К., Турчин Я. Б. Київ : Знання, 2020. 415 с.
4. Політологія: словарь-справочник / Василик М. А., Вершинин М. С. і др. Москва: Гардарики, 2011. 328 с.
6. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ, 2019. 308 с.
7. Прикладна політологія: навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 472 с.

USING METHODS OF POLITICAL MARKETING IN ORGANIZATION OF POLITICAL CAMPAIGNS

Relevance of the problem. The world is changing drastically, and transformational processes, especially in Ukrainian politics, are forced to look for new methods of experiment in the political sphere. Political marketing is considered to be one of the newest yet the most effective instruments to study specialties of the modern politicum. Political marketing offers modern conceptual approaches in choosing a form and a method of political activity and analysis of its efficiency and relevance. At the same time, political marketing is widely used in organization processes of elections to the local senates, especially in creating a positive political image for candidates, whose ideas and concepts are to potentially be demanded.

Purpose. To analyze the development of political marketing and its usage in terms of organization processes of election to the local senates.

Tasks. For the fulfillment of the purpose the next topics are to be uncovered:

– determine the definition and main functions of political marketing;

– identify the role of political marketing in the organization of political campaigns;

The discourse of the topic. Political activity under any conditions, socio-political systems, and types of political systems is focused on achieving power, keeping it under control, as well as doing so with the power market, which ultimately gives certain benefits in other social spheres. Under the condition of a civil contest for the right to govern the political sphere, political marketing is a complex of forms, methods, and technologies of study, projecting, regulating, and implementing it in the public-political practice of certain guidelines of public consciousness in order to gain and maintain control over the power market.

Research of socio-political structures, political-psychological and legal culture of society, informational bank of leaders is conducted. The purpose is a description, classification, and analysis of political and socio-psychological guidelines of the electorate, political and ruling elite of society. Due to the guidelines, adequate images of certain social-political institutions, individual leaders, personalities, ideas, doctrines, programs are implemented.

Briefly saying, political marketing is an observation of public consciousness, so certain characteristics of political subjects, that are «demanded» among the citizens, can be «sold» for a specific social price. There are main functions that political marketing realizes. Some of them are:

1. Formation of info-bank, that consists of statistics data, different forms of governmental and non-governmental reports, results of research in economic, political, psychological, and demographical fields.

2. Development of methods of analysis and processing data of info-bank, highlighting main indicators, that most fully characterize objects and subjects of politics.

3. Evaluation and analysis of conditions of the political market, and marketing environment on micro and macro levels.

4. Analysis of marketing possibilities of parties, public institutions, ideas, and personalities.

5. Development of evaluation and forecasting models of political demand, the life cycle of objects, and subjects of politics (parties, programs, ideas, leaders) and their political behavior.

6. Analysis of the efficiency of the political market, correcting the chosen forms and methods of political activity, etc.

So, as we can see, political marketing involves a lot of research, analysis, evaluation, and constant correction of its methods, so the developed image of political subjects and objects can be as efficient as possible.

As ordinary marketing aims at the best consumer's demand, political marketing offers political parties the ability to address diverse voter concerns and needs through successfully implemented electoral campaigns (O' Cass, 1996).

For a successful electoral campaign, a program or idea, that can be sold, all it takes for political marketing is evaluation of the political market and identification of the needs, demands, interests, and concerns of citizens. It is also crucial to not forget about the importance of stereotypes of public consciousness. The best way to acquire such data is using a method of political marketing, which involves the study of public thought through conducting public political questionnaires, surveys, monitoring social media as well as other means of mass media. Documents of meetings of government bodies, socio-political organizations, materials of state administration bodies of statistics, special services, internal affairs bodies, army, etc. provide useful for political marketers public data.

Political subjects use political marketing for electoral campaigns to find out what will be «correct» to say, how to advertise their image efficiently, and what factors can persuade citizens to «buy» the developed «political product» in exchange for their votes.

Conclusions. To sum up all the previously stated facts, it can be declared that even though political marketing is a relatively new terminology in political science, it has already impacted the way of conducting electoral campaigns for political subjects, and changed their political mindset into a marketing one. The more the political market is being researched, the better political candidates know what citizens expect from a great program.

Bibliography

1. Sharlamanov, Kire & Jovanoski, Aleksandar. *USAGE OF POLITICAL MARKETING IN THE ORGANIZATION OF POLITICAL CAMPAIGNS*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/345820792_USAGE_OF_POLITICAL_MARKETING_IN_ORGANIZATION_OF_POLITICAL_CAMPAIGNS

2. Allesandro Bigi *Political Marketing: Understanding and Managing Stance and Brand Positioning*. KTH, School of Industrial Engineering and Management (ITM), Industrial Economics and Management (Dept.), Industrial marketing, 2016. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1052115/FULLTEXT01.pdf>

3. Greg Simons & Dmitrii Rushchin. 2021. *Political Marketing in a Changing World: Global, National and Regional Dimensions*, *Journal of Political Marketing*, vol. 20, №1, 1-3, DOI: 10.1080/15377857.2020.1868908 URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15377857.2020.1868908>

4. Rossana Sampugnaro & Francesca Montemagno. *In Search of the Americanization: Candidates and Political Campaigns in European General Election*, *Journal of Political Marketing*, 20:1, 34-49, DOI: 10.1080/15377857.2020.1869832 URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15377857.2020.1869832>

5. Почепцов Г. Г. *Від Facebook-у і гламуру до WikiLeaks: медіакомунікації*. К.: Спадщина-інтеграл, 2012. 464 с.

THE POLITICAL ELITE OF MODERN UKRAINE

Relevance of the problem. Political power divides people into those who govern and govern, and those who are governed and governed. The former are few, the latter – the vast majority. The relationship between them is at the heart of all political history. Study of prospects for the development of Ukrainian society and its transformations taking place in the upper stratum of society. It can be argued that the new configuration of power space depends on the transformation of the political elite – changes in the composition and organization of the group with real power, the dynamics of its cultural and ideological priorities, changes in selection and promotion technologies. These changes significantly affect and determine the state and functioning of social institutions, moral and intellectual innovations, changes, and excitements of social mobility.

Purpose. To characterize the modern political elite of Ukraine, all its shortcomings and achievements.

Tasks:

- get acquainted with the primary sources of the world and Ukrainian political thought on the study of the political elite;
- analyze the formation and development of basic theories of the political elite;
- identify the main trends in the development of the political elite and political leadership of Ukraine at different stages;
- find out the role and place of political leadership in the political system, to explore the peculiarities of its functioning in the modern

political world.

The discourse of the topic. A political elite – independent, higher, relatively privileged group of people, endowed with special psychological, social, and political qualities, is directly involved in the approval and implementation of decisions related to the use of state power or influence on it.

The ruling elite consists of three interrelated elements:

- The political elite, which is part of the ruling, acts as a bearer of power functions, its influence on the system of power relations is determined by the ratio of forces within the elite, the ratio of political forces in the state, the form of the political system, the presence and severity of conflicts. The political elite has extraordinary psychological, social, and political qualities, and is directly involved in making and implementing decisions related to the use or influence of state power.

- The bureaucratic elite includes representatives of the administrative apparatus. They have power, influence the performance of important state functions.

- Communication and ideological elite – representatives of science, culture, clergy, and media.

- By types of political activity, elites are divided into state, municipal, party, and public organizations.

- By place in the elite hierarchy distinguish:

- Higher elites (the higher elite includes persons who hold high positions in government, parliament, major parties, influential pressure groups and make strategic decisions).

- Medium (these are deputies, senior administrative officials of regional and municipal bodies businessmen that influence the political decision-making process).

- Below (the lower elite includes the administrative apparatus of state bodies, heads of regional branches major parties, as well as leaders of influential parties).

The political elite is formed by political leaders- people who are better prepared than others for such activities, have real power, through which they exercise a legitimate influence on a certain part or even the whole society. At the same time, millions of citizens voluntarily, with hope and expectation, delegate to political leaders a certain, if not a considerable part of their political power and rights. Such political leaders are statesmen, leaders of political parties, associations, public organizations.

Conclusions. The elite reflects the objective need to organize people's joint activities. The function of organizing people's activities and managing social processes is performed by leaders. Therefore, leadership exists wherever there is group, collective activity. In Ukraine, the modern political elite only partially corresponds to the content of this concept. It is unconsolidated, heterogeneous, semi-closed, and its social base is mainly not the middle class, but the speculative and criminal bourgeoisie. It is an elite of social status, but not the best part of society. Explain the concept of «elite», consider different approaches to the theory of elites. They showed that large-scale transformations of public life, new times, and new tasks require a significant renewal of the political and managerial elite.

Bibliography

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. - Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. - 250 с.
2. Гурик М., Шумка М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія». - Вип.8.- Острог, 2011.- С.36-46.,
3. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи / М. І. Гурик //Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Журологія», Острог, 2010. С.121 -126.
4. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>http://npu.edu.ua/ie-book/book/html/D/iplp_kspd_BMaMnp_PoLiMoai/2040.Mt1
5. Кобець Ю. В., Мадрига Т. Б. Політичні еліти та політичне лідерство. URL <http://194.44.152.155/e1ib/local/919.pdf>
6. Полохало В. Правляча еліта та контреліта в сучасній Україні / Демократія в Україні. Минуле і майбутнє. К., 2003
7. Скуратівський В. Історична ритміка українських еліт / Політична думка. 2004. № 3
8. Андрусів В. Українська еліта: звідки наш досвід / В. Андрусів. URL: <http://www.pravda.com.ua/new/2009/11/06/1047>

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНИ ДО ПАРЛАМЕНТСЬКО-ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Актуальність даної теми полягає в тому що незалежна Україна, за час свого існування мала всі види республіканської форми державного правління.

Мета дослідження полягає в аналізі причин повернення до парламентсько-президентської форми правління в Україні 2014 р. та змісту відповідних конституційних положень.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити специфічні риси державного правління України.
- проаналізувати розвиток державного правління в країні.

Виклад матеріалу. Однією з головних характеристик державного ладу будь-якої країни є форма державного правління, в якій виявляються особливості і порядок організації вищих органів влади, що визначає їхню структуру, компетенцію та взаємодію. Вид республіки залежить від того, хто формує і очолює уряд. Якщо міністрів призначає парламент, то і республіка парламентська. Якщо президент формує або очолює уряд, чи просто має значні повноваження у виконавчій владі (наприклад, створює міністерства), то республіка президентська. Якщо і парламент, і президент формують уряд, президент має широкі повноваження у виконавчій владі, а голова уряду не самостійний, така республіка є змішаною – як, по ідеї, у нас.

Парламентсько-президентська форма державного правління передбачає створення збалансованої моделі державної влади, в якій повноваження глави держави значно обмежені й перерозподілені між урядом та парламентом. Організація державної влади в парламентсько-президентській республіці здатна здійснювати ефективне державне правління, що забезпечується її стабільністю, зумовленою, з одного боку, збереженням за президентом значних владних повноважень, а з іншої – наявністю істотних важелів впливу на уряд з боку парламенту. Парламент володіє правом на усунення від повноважень, в будь-який час, прем'єр-міністра і уряду, що створює можливість коригування політичного курсу, чим значно зменшує небезпеку конфліктів між виконавчою владою і парламентом. Президент у парламентсько-президентській республіці володіє правом, у чітко визначених Конституцією України випадках, розпускати парламент і призначати нові вибори, що сприяє зменшенню виникнення урядових і парламентських криз, чим зміцнюється стабільність уряду. В парламентсько-президентській формі державного правління зростає політична роль Прем'єр-міністра і уряду, сформованого парламентською більшістю.

Впродовж історії незалежна Україна пройшла шлях розвитку всіх республіканських форм державного правління. В 2005 р. після Помаранчевої революції Україна перейшла до парламентсько-президентської форми державного правління. Однак, після приходу до влади Віктора Януковича 30 вересня 2010 року Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України Закон «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. у зв'язку з порушенням процедури його розгляду та прийняття. Конституційний Суд України поновив чинність Конституції 1996 р.

Повернення до парламентсько-президентської моделі сталося наприкінці лютого 2014 року паралельно з відстороненням від влади Віктора Януковича. Верховна Рада ухвалила закон, яким визнала, що рішення КС 2010 року було незаконне, тож країна знову почала жити за Конституцією у редакції 2004 року, за якою частину повноважень президента у впливі на виконавчу владу знову передали Верховній Раді. Повернення до парламентсько-президентської форми державного правління забезпечує більш ефективну конструктивну взаємодію виконавчої і законодавчої гілок влади, що зменшує небезпеку виникнення конфліктів між виконавчою владою і парламентом, запобігає виникненню частих урядових і парламентських криз, усуває загрозу утвердження авторитарного правління, дає можливість здійснювати більш ефективне державне правління.

Право президента формувати уряд ще не означає закріплення верховенства цієї гілки влади. У Конституції визначено відповідні стримування та противаги, вони передбачені змістом низки органічних законів, застосування яких має применшувати апетити можновладців. Ідеться про закони щодо функціонування парламентських слідчих комісій, процедури імпичменту, порядку призначення деяких посадових осіб, організації фондового ринку, бюджетної політики й т.п. Але, як кажуть, на папері малювали, про яри позабували. Основа тому, що перехід до парламентсько-президентської форми правління звільняє економіку, структури суспільства, саму владу від задущливого впливу авторитаризму. У сухому залишку маємо відповідь на запитання в такому вигляді: парламентсько-президентська республіка Україні потрібна для того, аби:

- подолати узурпацію влади, забезпечити права та свободи громадян;
- відкрити можливості для розвитку ефективної економіки;
- гарантувати суверенітет держави.

Отже, парламентсько-президентська форма державного правління є більш підходящою для нашої країни, бо якщо проаналізувати минулі роки, то президент брав на себе велику відповідальність та вирішував усі питання сам. Усім відомо, що президент в першу чергу людина з великою владою(яку він може використати в особистих цілях), тому в парламентсько-президентській державі влада зосереджена на Кабміні та Президента. Парламент володіє правом на усунення від повноважень в будь-який час. Як було зазначено раніше, то після Помаранчевої революції Україна перейшла до парламентсько-президентської форми правління, після приходу Віктора Януковича - президентсько-парламентська форма правління, а коли відбулася Революція гідності - то, знов до парламентсько-президентської.

Висновки. Аналізуючи все вище сказане можна зрозуміти такі речі:

1. На прикладі нашої політики ми яскраво бачимо як змішана форма правління при слабкості політичних організацій і високій фрагментованості парламенту тяжіє в сторону президента і навпаки при слабкості президента як посадової особи і обличчя держави в сторону парламенту.

2. Україна рухається в сторону більш ефективної форми державного правління що позитивно впливає на загальний розвиток держави.

Список використаних джерел

1. Вегеш М. М., Остапеч Ю. О., Бондар В. Л., Буркало В. В., Зан М. П. Політологія: підручник / за ред .М.М. Вегеш. 3-тє вид., перероб. і доповн. К. :Знання, 2008. 384с.
2. Гончарук Т. В. Україна: важкий шлях до Європи. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць. Запоріжжя, №61.2015. С. 107-132.
3. Гончарук-Чолач Т.В., Рудакевич О.М., Гурик М. [та ін.] Політологія : навч. посіб./ за ред. Т. В. Гончарук Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. с. 320.
4. Вегеш М. М., Остапеч Ю. О., Бондар В. Л., Буркало В. В., Політологія: підручник / за ред .М.М. Вегеш. 3-тє вид., перероб. і доповн. К. :Знання, 2008. 384с.
5. Колодій А. Проблема вибору форми державного правління в Україні(в контексті конституційної реформи) URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kolodii_problema.pdf
- 6 .Конституція України. Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2014року, видавець Паливода А. В. Київ, 2014.
7. Конституція України. Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 15 серпня 2020 року, видавець Паливода А. В. Київ, 2020.

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Актуальним завданням сучасних політологічних досліджень є аналіз поточного становища зовнішньої політики України та визначення її пріоритетів. У системі міжнародних відносин України продовжує залишатися стратегічно важливою державою в регіоні. Втім, як зазначав провідний український фахівець В. Горбулін, участь України у побудові нового світоустрою може бути активною і пасивною, а це, своєю чергою, може стати для неї або найважливішим критерієм розвитку державності, або, навпаки, її стагнації. У найближчій перспективі в нашій державі не залишається вибору, окрім як: або стати сильною державою, або зіштовхнутися з реальною небезпечкою поглинання. [1] Саме тому дослідження зовнішньої політики України на предмет відстоювання національних інтересів, передусім у галузі зовнішньої політики, є як ніколи важливим. Питання про те, якою має бути зовнішня політика України, щоб вона могла ефективно забезпечувати її національну безпеку, залишається відкритим практично протягом усього періоду існування незалежності держави. І, тому, беззаперечно, є актуальним і в наш час, що, власне, і потребує визначення пріоритетів розвитку зовнішньої політики України.

Мета. Проаналізувати та обґрунтувати пріоритети зовнішньої політики України на сучасному етапі з урахуванням впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- розкрити та охарактеризувати поняття зовнішньої політики України;
- визначити основні тенденції та вектори розвитку зовнішньополітичної діяльності України.

Виклад матеріалу. Україна займає вигідне геополітичне становище між Заходом і Сходом, однак, це ще не означає автоматичної вигоди для розвитку самої країни. Це повинна робити зовнішня політика країни, базовою вимогою якої – є спрямованість на утвердження й розвиток країни як незалежної демократичної держави, на збереження її територіальної цілісності та недоторканності кордонів, на включення національного господарства у світову економічну систему, а також на поширення в світі образу України як надійного і передбачуваного партнера.

Все частіше висувається гіпотеза, що Україна ризикує перетворитись із суб'єкта на об'єкт міжнародних відносин, втратити вплив на регіональні та глобальні процеси. При цьому наводяться такі аргументи: По-перше, неспроможність протягом 8-ми років відновити територіальну цілісність та недоторканність міжнародно визнаних кордонів. У 2013 р. Україна посідала 117 місце у рейтингу слабких держав, а сьогодні є 87-ю [3, с. 8]. По-друге, частка ВВП України у загальносвітовому вимірі станом на 2019 р. становила 0,18 % [3, с. 9]. Країна із таким економічним потенціалом в сучасному світі не може претендувати на посилення регіонального статусу. По-третє, Україна дедалі частіше стає заручником процесів та тенденцій, що генеруються іншими країнами. Тому, в цій ситуації важливо доцільно та максимально об'єктивно визначити пріоритетні напрямки спрямування зовнішньополітичної діяльності країни для усунення вагомих недоліків.

На даний момент, реальною загрозою для Української держави є анексія Криму та розгортання Російською Федерацією військової агресії проти нашої держави, що призвело до фактичної окупації окремих районів Донецької та Луганської областей. І все це внесло суттєві корективи в процес формування української державної політики у сфері національної безпеки та оборони. Тому, найбільший та першочерговий зовнішньополітичний пріоритет, завдання номер один - це відновлення миру на сході та деокупація й повернення Криму [5], тобто усунення загрози розгортання повномасштабних бойових дій проти нашої держави з боку Росії. Адже, взаємозв'язок і взаємозалежність зовнішньої політики і безпеки був і залишається важливим.

Виклики російської агресії на даному етапі змусили Українську державу переглянути підхід до балансування між проросійським та західним векторами зовнішньої політики і чітко визначити пріоритетність євроатлантичного вектора у формування безпеки України. Не залишається жодних сумнівів, що у процесі розвитку та будівництва європейської політики безпеки державні інтереси та цілі України є дотичними до інтересів та цілей країн ЄС. [6]

Також слід зазначити й інші не менш важливі пріоритетні функції зовнішньої політики України. По-перше, це створення умов, необхідних для нормального функціонування національної економіки. А саме: активне співробітництво з міжнародними організаціями, врегулювання та вдосконалення повномасштабних торговельних, виробничих та фінансових відносин з іншими державами, інтегрування національної економіки України у світову. Адже, це дасть змогу прискорити проведення реформ в Україні, здійснити структурну перебудову її національної економіки, підвищити продуктивність праці, модернізувати окремі галузі виробництва та впровадити новітні технології. [4] У цьому контексті особливе значення для України мають відносини із США як країною, політика якої істотно впливає на розвиток міжнародних подій. [2]

По-друге, центральним напрямком зовнішньополітичної діяльності України є ефективна робота в ООН та в міжнародних організаціях. [2] Адже, зовнішньополітичні зусилля України повинні продовжувати зосереджуватись на розвитку європейського регіонального співробітництва у всіх сферах з метою зміцнення своєї державної незалежності та належного забезпечення національних інтересів.

Висновки. Україна повинна здійснювати свою зовнішню політику якнайповніше і якнайефективніше задля забезпечення національних інтересів країни, а також для усунення різних негативних чинників, які шкодять авторитету держави та її цілісності. Основними пріоритетами України є відновлення миру на території нашої держави та досягнення відчутного прогресу у європейській та євроатлантичній інтеграції нашої держави, яка має проходити виключно шляхом рівноправного партнерства. При цьому країни-учасниці ЄС та НАТО мають не лише бути стратегічними партнерами, але й гарантами безпеки.

Список використаних джерел

1. Горбулін В. П., Власюк О. С., Лібанова Е. М., *Донбас і Крим: ціна повернення*. Київ: НІСД, 2015. С. 474.
2. Горлач М. І., Кремень В. Г. *Політологія: наука про політику: підручник* Київ : Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
3. Оцінка безпекових викликів та їх наслідків для зовнішньої політики України після виборів. Київ: МЦПД, 2019. 20 с.
4. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), № 40, 2010, С. 527.
5. Про національну безпеку України : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), № 31, 2018, С. 241.
6. Сіцинський Н. А. Концептуальні принципи зовнішньополітичної діяльності України та її нормативно-правове наповнення. *Інвестиції: практика та досвід*. №5, 2017. С. 97-104.
7. Тодоров І. Я. НАТО і війна на сході України (2014-2017 рр.) *Збірник наукових праць Стратегії зовнішньої та безпекової політики провідних міжнародних акторів*. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. С. 102-109.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

Постановка проблеми. Згідно із ст. 1 Конституції, Україна визнає себе, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна та правова держава. Незважаючи на це, демократичний режим в нашій країні функціонує не в повній мірі, багато його умов існують лише на папері. Тому, на даний момент, є актуальною тема взаємодії громадянського суспільства з державою та їх особливості в умовах демократичного політичного режиму для належного його функціонування. Адже, демократія – це політичний режим, що проявляється владі народу і здійснюється через органи державної влади, місцевого самоврядування, а також взаємодіє з ними.

Варто зазначити, що в світі не існує держави у якій демократичний режим існував би в повній мірі. У високорозвинених країнах, таких як Канада, США, Швеція, Норвегія, Німеччина, Австралія та ряд інших він лише наближений до ідеалу, проте має надзвичайно позитивний вплив на розвиток і функціонування цих держав.

Мета. Проаналізувати і визначити особливості взаємодії громадянського суспільства з державою в умовах демократичного режиму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- проаналізувати і засвоїти поняття « демократичний правовий режим» і «громадянське суспільство».
- Визначити особливі риси взаємодії громадянського суспільства і держави в умовах демократичного правового режиму.

Виклад матеріалу. У перекладі з грецької демократія означає влада народу або ж народовладдя. У другій половині ХХ ст. відбулося світове поширення цієї ідеї на формальному рівні. В сучасному світі демократія характеризує таку форму політичної організації суспільства, у якій народ реально керує державними справами. Наприклад, Авраам Лінкольн зазначав, що «демократія – це влада народу, яка здійснюється народом в інтересах народу». Вінстон Черчілль мав свій погляд на це поняття (1947): «Демократія – найгірша форма правління, але нічого кращого людство не придумало до цього часу». Даний політичний режим в державі залежить від її громадян, а саме від рівня розвитку громадянського суспільства, його сильних і слабких сторін, інформованості та лояльності.

Характеризуючи поняття « громадянське суспільство» слід зазначити, що це сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Громадянське суспільство є важливою складовою будь-якої держави, адже чим його рівень розвитку і активності вищий, тим більше прогресує дана країна. Основними елементами цієї системи виступають політичні партії; асоціації; громадські, професійні, творчі, спортивні, конфесійні об'єднання тощо. Саме через них існує зв'язок держави і суспільства, а також проявляється демократія, адже це засвідчує участь народу в управлінні державними справами.

Особливе місце в структурі громадянського суспільства посідають політичні партії. Під цим поняттям слід розуміти добровільні політичні організації, що представляють інтереси певної соціальної групи і ставлять за мету досягнення політичної влади задля здійснення цих інтересів. Через такі об'єднання домінуюча частина неоднорідного суспільства може здійснювати управління державою. Попри це, партійна система в країнах з високим рівнем демократії повинна бути розвинена (партійний плюралізм).

Шляхом незалежних виборів, народ більшістю голосів обирає компетентних в державних справах осіб, які б могли керувати державою в його інтересах і наділяє їх певними правами і обов'язками, що чітко регламентовані з законами. Таким чином формується політична система в країні з демократичним правовим режимом.

Особливості взаємозв'язку громадянського суспільства і держави можна проаналізувати на прикладі процесів, що відбуваються в політичній системі. В ідеалі вона повинна б була працювати за принципом, який розробив Д.Істон та значно доповнив Г.Алмонд, що має назву «вхід – вихід». Суть принципу полягає в тому що поняття « вхід» (« введення») – це вплив недержавних формуваль (політичні партії, груп людей, ЗМІ) на політичну сферу держави у формі вимог і підтримки.

У середині цієї системи існує таке явище, як «конверсія» або ж «перетворення» - це сукупність засобів, що допомагають перетворити вимоги навколишнього середовища в реальні рішення та дії. В такий спосіб забезпечується вирішення політичних, економічних, соціальних і культурних проблем громадянського суспільства.

Щодо третього елементу цієї теорії «виходу» слід зауважити, що його функція реалізується через державні органи виконавчої, законодавчої та судової влади, а сама його суть полягає у виконанні прийнятих політичних рішень, які є оформленими відповідно до процедури та загальнообов'язковими для виконання. Вони повинні відповідати вимогам і підтримці, що озвучувались на «вході».

Існує ще один зв'язок за даною теорією, а саме «зворотній зв'язок». Він спрямований на підтримку рівноваги політичної системи, а саме: це її впливна навколишнє середовище з метою формування на «вході» певних вимог і забезпечення підтримки. Ефективність цього механізму залежить від того, наскільки влада здатна своєчасно і адекватно реагувати на вимоги навколишнього середовища.

Висновки. Проаналізувавши теорію Д. Істона та Г. Алмонда можна перекоонатись в існуванні взаємозв'язку громадянського суспільства і держави в її політичній системі. В умовах демократичного політичного режиму цей зв'язок повинен існувати з урахуванням основних прав і свобод людини, активній громадській позиції, що сприймається відповідними органами державної влади, швидким реагуванням цих органів на вимоги і пропозиції населення, запровадженням дій, щодо задоволення суспільних інтересів домінуючої частини.

Розвиток і належне функціонування будь-якої держави залежить від якості взаємозв'язку держави і громадського суспільства. Державні організації повинні належним чином реагувати на вимоги громадян країни і вживати заходів для їх виконання та задоволення, адже усі процеси в країні повинні здійснюватись на користь, та в інтересах народу цієї ж держави. У свою чергу громадяни, повинні дотримуватись законів і правил, що встановлює держава на основі цих же пропозицій, що підтримала більшість населення. Таким чином буде забезпечуватись даний взаємозв'язок з урахуванням демократичного правового режиму.

Список використаних джерел

1. Ковальчук С. В. Про правові основи громадянського суспільства та його взаємодії з органами публічної влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 4. № 865 (14). С. 90–97.
2. Основні теорії політичних систем. *Навчальні матеріали онлайн*. URL: https://pidru4niki.com/1699092355247/politologiya/osnovni_teorii_politichnih_sistem (дата звернення: 04.04.2021р.)
3. Степаненко В. П. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 450 с.
4. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2005. 576 с.

ТЕХНОЛОГІЇ ІМІДЖМЕЙКЕРСТВА ЯК СКЛАДОВА ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Питання технології створення позитивного іміджу політичного лідера було і залишається одним із найактуальніших питань сьогодення. Часто він відіграє вирішальну роль при виборі кандидатів на державні посади. Саме вміле створення іміджу є одним із визначальних факторів у політиці під час виборчого процесу, адже вдало сформований імідж, зумовлений діями лідерів, визначає перемогу на виборах і успіх політичної партії в цілому. Внаслідок такої важливості іміджу у виборчому процесі, останніми роками все частіше технологія іміджмейкерства стає об'єктом наукових досліджень як невід'ємна складова виборчого процесу. Зокрема, галузь іміджології досліджували Г.Почепцов, В. Кривошеїн, Л.Зубрицька, Н. Лікарчук, О.Лавренко, М. Миліневський та ін.

Мета. З'ясувати місце і роль технологій іміджмейкерства у структурі виборчого процесу.

Вклад матеріалу. Особливу роль у процесі демократизації суспільства покладено саме на політичних лідерів. Стиль, принципи лідера складають його особливий образ або по-іншому імідж. В політиці імідж політичного діяча є ключовим елементом у виборчій компанії, він створює уявлення про політичну особу, сприяє позитивному або ж негативному ставленню до певної політичної фігури.

Як зазначає Кулеба О. В. «Імідж виступає в ролі провідника між політиком і його аудиторією. Він слугує відображенням як інтересів аудиторії, так і політика, намагаючись поєднати, сполучити ці інтереси»[1]. Тобто саме імідж скорочує шлях до виборців, оскільки вони отримують найбільш привабливі аспекти образу політика.

Щодо виборчого процесу, то він, як формалізоване явище, включає у себе певну сукупність стадій, які вміщують в собі конкретні виборчі процедури. Істотною роллю серед них і займає технологія іміджмейкерства, що являє собою розробку стратегії формування стійкого і позитивного іміджу політика, шляхом застосування різних маніпуляцій та методів просування.

На сьогодні, коли засоби масової інформації мають величезний вплив на людей, їхні погляди, вподобання і переконання, саме технологія створення іміджу стала головним елементом серед всіх інших політичних технологій, що складають виборчий процес. Адже імідж це не тільки певний образ, а і відображення ставлення суспільства до того чи іншого лідера.

Проте це не означає, що у давніші часи імідж не відіграв значної ролі у політиці та керуванні державою. Ще за епохи Відродження видатний філософ Нікколо Макіавеллі у своїх працях назвав імідж необхідною «личиною», за якою більшість людей судять про державця, а також зазначив, що «вплив та успіх є тими якостями якими захоплюються маси».

Зараз більшість науковців виділяє три основні функції, які здійснює імідж у виборчому процесі: ідентифікації, ідеалізації і протиставлення. Функція ідентифікації полягає в тому, що імідж створює своєрідні ідентифікаційні елементи, притаманні лише даному об'єкту, які в подальшому будуть його виділяти серед інших кандидатів і сприятимуть впізнаванню. Функція ідеалізації проявляється у тому, що імідж – це ідеалізований образ політика й у ньому часто бажане видається за дійсне. А спираючись на те, що позитивні якості пізнаються лише на фоні негативних, імідж часто вміщує у собі нав'язування критеріїв оцінки, порівняння з конкурентами, в чому і полягає протиставна функція[2, с. 242].

При розробці стратегії формування політичного іміджу варто врахувати, що основними його складовими є враження, яке справляє особа, емоційний аспект та асоціативні зв'язки. А підтримують позитивний імідж такі компоненти як: знання, досвід, ідеологія та технічні навички політичного спілкування. Саме на ці аспекти звертають увагу іміджмейкери, які займаються розкруткою політичних лідерів. Також у побудові іміджу вони використовують такі елементи, як:

- мету, яка дає рух;
- характер, що завдає траєкторії руху;
- скарб, що підносить політика над іншими;
- продуманий недолік, який викликає співчуття у людей;
- проблему, яку може вирішити даний лідер;
- лиходія, який заважає вирішити проблему;
- рішення політика, щодо даної проблеми;
- мораль, тобто те у чому полягає заклик до дії [3, с. 21].

Практика формування політичного іміджу лідера або партії володіє широким арсеналом дієвих засобів. Іміджмейкери, створюючи, аналізуючи і впроваджуючи політичний імідж лідера всупільну свідомість, насамперед, звертають увагу на фізичні, комунікативні, політико-психологічні дані лідера, оскільки особистісні характеристики мають велику емоційну прив'язку до аудиторії, легше проникають у масову свідомість і міцніше засвоюються [4, с. 115]. Іміджмейкери також дотримуються принципу розробки іміджуполітика відповідно до вимог та очікувань населення, адже саме від населення і залежатимуть результати виборів.

Основною технологією просування іміджу є політична реклама, у якій застосовуються такі специфічні засоби впливу на людську свідомість як пропаганда й агітація. При рекламуванні іміджмейкери звертають увагу насамперед на соціально-психологічні особливості суспільства та використання новітніх технологій. Варто також зазначити, що політична реклама належить до комплексу комунікативних технологій, що зумовлює необхідність встановлення психологічно-інформаційного контакту з електоратом.

Говорячи про психологічні аспекти формування іміджу, у його структурі можна виділити:

- персональні характеристики лідера, які фільтруються у ЗМІ;
- соціальні характеристики, пов'язані з його походженням, статками;
- символічне навантаження: лідери стають символами певних ідеологій, певного політичного напрямку.

Ці аспекти зумовлюють те, що імідж є феноменом, який не може бути універсальним в усіх деталях, адже у його структуру входять компоненти, які є особливими для кожного індивіда. Спільним для всіх тут можна виділити лише те, що привабливий політик – це, перш за все, той кандидат, в якому електорат вбачає ті якості, які, на його думку, є бажаними для гідного політичного лідера.

Висновки. Політичний імідж – це своєрідне відображення узагальнених уявлень суспільства про того чи іншого політика. Розробка стратегічного іміджу лідера безпосередньо впливає на результат виборів, адже імідж відповідає за ідентифікацію й ідеалізацію політика, виділяє його сильні сторони й приховує слабкі, розробляється відповідно до вимог населення й інтересів електорату. Це все зумовлює те, що вміле створення іміджу займає визначальне місце у виборчому процесі.

Список використаної літератури

1. Кулеба О.В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 11.
2. Воронова Т. В. Вплив політичного іміджу на виборчий процес. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2014. 18 груд. (№ 24 (2)). С. 240-243.
3. Городок М. Д., Карташов А. В., Романенко Є. О., Стасюк В. Ю. Перемога на виборах: технології, кампанії, принципи: практичний посібник. Київ: Міжнародний Республіканський Інститут, 2016. 264 с.
4. Петракова Є. Деякі аспекти формування іміджуполітичного лідера. *Політичний менеджмент*. 2004. № 2. С. 109-120.
5. Вайер А. Технологія створення політичного іміджу. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. №1 (5). С. 176-180.
6. Формування іміджу політика: психологічні аспекти. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17231/>

КОСМОПОЛІТИЗМ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Постановка проблеми. Світ не стоїть на місці. Він постійно змінюється і розвивається. І дедалі частіше в цьому розвитку простежується тенденція взаємозалежності і тісної співпраці між різними людьми, структурами та державами. Якщо колись суспільство прив'язувалося до напрацьованих століттями типів зв'язку, то зараз має чималі можливості інтегрування задля комфортнішого життя.

На сьогоднішній день відбувається все активніше стирання кордонів між країнами в силу різних обставин. Європейська спільнота поступово перетворюється на суспільство з єдиним громадянством. Таким чином, сильне прив'язання до певної території чи спільноти втрачається і людина може відчувати себе в певній мірі громадянином всього світу, що, у свою чергу, і є космополітизмом. Саме тому ця тема є надзвичайно актуальною, а її всебічне висвітлення повинне бути достатнім для розуміння суспільством.

Мета. Здійснення всебічного теоретичного аналізу космополітизму як поняття, визначення його основних причин та сучасних проявів.

Завдання:

- ✓ дати визначення поняттю «космополітизм»;
- ✓ проаналізувати та висвітлити основні причини формування космополітизму;
- ✓ виявити тенденції прояву космополітизму в сучасному житті.

Виклад матеріалу. Космополітизм – це ідеологія світового громадянства, яка передбачає байдуже ставлення до своєї батьківщини, народу, його національної культури заради створення «світової держави», встановлення «світового громадянства» [1]. Його становлення пройшло чималий шлях: від часів Античності аж до сьогодення. Протягом багатьох століть зміст космополітизму доповнювався і конкретизувався вченими у культурному, науковому та політичному плані [2, с. 206].

Космополітизм концентрує основну увагу та виділяє як першочергове загальнолюдські цінності, а національні проблеми, у свою чергу, тут відходять на другий план. Варто зазначити, що космополітизм можна трактувати з різних точок зору:

- По-перше, він розглядається як негативне явище. Це пов'язано із засудженням відсутності патріотизму, байдужості до вітчизняної культури, мови, політичного нігілізму.

- По-друге, космополітизм може оцінюватися і як позитивне явище з прагматичної точки зору. І дана тенденція здебільшого асоціюється з позиціями щодо нього різноманітних соціальних груп.

- По-третє, космополітизм розглядається як позитивне явище з точки зору культурного, правового, політичного та етичного аспектів. Вважається, що на фоні загальної інтеграції мають можливість розвиватися чи не усі сфери життєдіяльності суспільства [3, с. 94].

Основою для можливості існування космополітизму в суспільстві слугує глобальний міжнаціональний простір. Глобалізація ліквідує цінності національних культур та створює умови для виникнення взаємопов'язаного монокультурного світу, формує тип людини з розвинутим космополітичним мисленням, яка байдуже ставиться до цінностей своєї нації та її мови, культури, здобутків у цілому. Іншими словами, створює «громадянина світу» що і є найважливішою ознакою космополітизму [4, с. 68].

Щодо причин космополітизму, то варто наголосити, що поширення та формування цієї концепції зумовлене розвитком економічної, культурної, технологічної, ідеологічної глобалізації. Між державами, які ефективно співпрацюють у, наприклад, економічній сфері формуються дуже тісні взаємозв'язки, через що в перспективі простежується деяке «стирання кордонів» у певних аспектах.

В наш час існує велика кількість країн, які в силу різних обставин неспроможні вирішувати свої внутрішні та зовнішні проблеми самостійно. Таким чином, допомога їм з боку інших держав та співпраця в цілому сприяють утворенню космополітизму. Крім того, варто згадати про різні міжнародні інституції (Євросоюз, НАТО, ООН, ОАД тощо), за допомогою яких відбувається інтегрування в окремих сферах.

Не варто забувати і про масштабний рух населення. Міграційні процеси мають досить великий вплив на формування космополітизму, адже у їх процесі відбувається змішування різних національностей, їх традицій і менталітетів. Не останньою є мовна причина: у світі існує кілька мов, широке вживання яких спричиняє деяку інтеграцію, так само як й наявність в різних державах, чи, навіть континентах однакових звичаїв. Це в значній мірі відбувається і через соціально-політичну свідомість, що є виразником всіх тих ідеалів і норм, на які орієнтується людина і використовує для адаптації до механізмів влади [5, с. 146].

Космополітизм сьогодні особливо актуальний, оскільки з кожним днем поширюється глобалізація, що сильно впливає на соціальну реальність. Д. Несбит та П. Ебурдин вказують, що світ стає все більше і більше космополітичним, і ми всі впливаємо один на одного. В сучасних реаліях космополітизм все виразніше проявляється через існування сильних міжнародних структур, розвиток економічної глобалізації та світової інтеграції, схожість традицій [2, с. 206].

Останнім часом дослідники звертають велику увагу на ідеї нового космополітизму, що зможе подолати недосконалості завдяки встановленню космополітичної демократії. І ця концепція передбачає формування соціокультурного простору із загальноприйнятими правилами, які пронизують всі культури, змінюючи характер діалогу між ними [4, с. 69].

Висновки. Сьогодні космополітизм – це своєрідна відповідь на процеси глобалізації. Потрібно розуміти, що не завжди в основі цього явища лежить відсутність патріотизму та неповага до традицій. Дуже часто він зумовлений саме бажанням уникнути державних і політичних обмежень.. Космополітизм зумовлений багатьма причинами і є досить складним процесом, що може нести суспільству як користь, так і шкоду.

Список використаних джерел

1. Космополітизм. Історія України. URL: <https://histua.com/slovník/k/kosmopolitizm> (дата звернення: 03.04.2021).
2. Волянюк О. Космополітизм: його причини та сучасні прояви. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 206-207.
3. Саракун Л. Космополітизм сьогодні: спроба концептуалізації. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 2. С. 63-72.
4. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія : навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.

THE INFLUENCE OF THE REVOLUTION OF DIGNITY ON THE POLITICAL CULTURE OF UKRAINE

Introduction. The Revolution of Dignity made a significant impact on the political culture of Ukrainian society since the increased importance of values related to Ukraine's independence, democratic control over the decisions of the authorities, democratic development, freedom of speech, national and cultural revival, political participation, social equity, intellectual development, public recognition.

The aim of the article is to analyze the impact of the «Revolution of Dignity» on the political culture of Ukrainian citizens.

Results. Citizens' attitudes toward democracy have changed significantly since the Revolution of Dignity. The events of late 2013 - early 2014 led to the decline of imitation democracy, but the establishment of real democracy is not automatic, it is necessary to carry out certain radical reforms, democratic modernization of the Ukrainian state, establish an effective dialogue between government and civil society [1]. In addition, after the Revolution of Dignity there was a radical ideological reorientation, the activities of communist parties were banned, and the party-political spectrum of modern Ukraine is dominated by nationalist and liberal segments.

There are a number of political changes after the Revolution of Dignity that should be highlighted. It has become clear that the European Union, for all the specifics of its foreign policy, cannot ignore Ukraine. It is known that the Association Agreement with the EU - is primarily economic integration. The agreement stipulates that Ukraine becomes a participant in the common market - a space where there are common rules governing the requirements for goods. Thus, on the one hand, Ukraine will not have the benefits of EU membership (participation in EU institutions, the Schengen area, receiving large funding from the EU budget), and on the other - economically becomes like part of the EU. At present, the Association Agreement exists in three dimensions, which enter into force:

- provisions provisionally applied from November 1, 2014;
- provisions provisionally applied from 1 January 2016 (free trade area with the EU);
- provisions that are not covered by the provisional application and cannot be applied until the full ratification of the Agreement [2].

The main problems are only partial compliance of draft regulations with the provisions contained in EU directives, regulations and decisions. A painful topic was the refusal of the Netherlands to support the EU-Ukraine Association Agreement [3].

Also under the influence of the Revolution of Dignity there were effective changes in the ruling elite towards establishing effective public control over the government, reducing pressure on the media, establishing freedom of competition of elites, encouraging openness of elites for social mobility, ensuring sustainable development of civil society. In addition, during the years of independence in Ukraine there was no dialogue between the government and civil society; each side of the ruling elite and opposition tried to draw attention to itself, which intensified the delegitimization of power, and power and citizens existed independently of each other. The parliament was dominated by interest groups or supporters of a certain leader. After the Revolution of Dignity, the formation of new supply centers for the ruling elite can be clearly seen: the Vinnytsia and Lviv clans joined the Kharkiv and Dnipropetrovsk clans after the Revolution of Dignity. In addition to regional diversification, there is a significant rejuvenation of the ruling elite and an increase in education. Despite noticeable positive changes in the staffing of the government, the old methods and means of governance are still relevant - the separation of power from the interests of the people, ignoring the demands of democratic forces, weak interest in public opinion, emphasis on meeting their own material needs, low moral qualities, lack of contact with Mass media, etc.

Conclusions. The events of late 2013 - early 2014 (Revolution of Dignity) gave impetus to the transformation of political culture towards European democratic values, the formation of a real civil society, the decline of imitation democracy, a radical change in political and ideological preferences of citizens, rethinking legal values and forming a legal culture of democratic society .

References

1. Шведа Ю. «Революція гідності» в контексті загальної теорії соціальних революцій. *Агора. Революція відбулась : що далі?*. Київ : Стило, 2014. С. 5-15.
2. Рудакевич О. М. Публічна політика в контексті українських реалій. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 3-4 (83-84). С. 255-266.
3. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнаевич, М. І. Гурик [та ін.]; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 255 с.
4. Гурик, М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 11. С. 26-29.
5. Кривошеїн В. В. Вплив «Революції Гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. Сер. Політологія. 2016. С. 37-54. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vnuuaup_2016_2_5.pdf
6. Жужа Л. О. Перетворення громадянського суспільства в Україні під впливом Революції гідності. *Міжнарод. науч. журн.* 2015. № 6. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/peretvorenniyagromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-pid-vplyvom-revoluyutsiyi-gidnosti>.
7. Расевич В. Нові герої – нова спільна історія. Революція Гідності та війна за суверенну незалежну Україну – це вже спільна українська історія/ *Інформаційно-аналітичний ресурс, майданчик для дискусії про Львів, Україну, Світ*. 13 липня 2014. URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?novi_geroyi_nova_spilna_istoriya&objectId=1314850
8. Alexseev M. *Ukraine's counterintuitive democratic stoicism: supporting democracy-building in a war-torn state*. 2020. URL: <https://www.ponarseurasia.org/ukraine-s-counterintuitive-democratic-stoicism-supporting-democracy-building-in-a-war-torn-state/>
9. Kuczyńska-Zonik A., Kowalczyk J. *Nation-building in post-Maidan Ukraine. The Polish Quarterly in International Affairs*. 2016. URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-46a7346a-1f5c-4702-8a42-b9e7465f60ba>

ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Сучасна українська держава і суспільство переживають складний і вкрай суперечливий період трансформації. Перспектива подальшого розвитку суспільства пов'язана, перш за все, з особливостями формування політичної культури молоді, її політичними цінностями, соціально-політичною орієнтацією, політичним вибором і ставленням до влади.

Мета: Проаналізувати особливості та проблеми становлення політичної свідомості та політичної культури молоді.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити специфічні риси політичної культури і свідомості;
- визначити сучасний стан політичної культури і свідомості української молоді.

Виклад матеріалу. Звертаючись до визначення «політична культура», багато дослідників зазначає складність і багатоаспектність тлумачення даного соціокультурного феномену. Це пов'язано, в основному, з тим, що представлена дефініція містить в собі сукупність двох понять одночасно - «політика» і «культура», що викликає безліч питань, в першу чергу, що ж вважати першорядним.

В силу історичного розвитку, геополітичного положення України на перехресті західної і східної цивілізацій, який зумовив розвиток країни і зробив найпотужніше вплив на суспільну свідомість її громадян, в політичній культурі України простежуються деякі національні риси. Серед них можна виділити наступні: переважання групових цінностей над індивідуальними, персоналізація влади, недовіра владним структурам, Перенесення відповідальності з індивіда на колектив, переважання традиціоналізму над динамізм, сліпе копіювання зразків зарубіжного досвіду. Всі ці факти свідчать про конфліктності політичної свідомості людини, з одного боку, і неприйняття влади - з іншого, вказуючи на гетерогенність української політичної культури.

Сьогодні українське суспільство переживає період трансформацій, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, тут відзначаються як позитивні моменти (поява нових можливостей), так і поява певних ризиків. Особливо гостро зміни відображаються на такий соціально-демографічної групи, як молодь.

Молодь - майбутні професіонали, які мають активну громадянську позицію, володіють умінням компетентно оцінювати суспільно-політичні події і процеси, що відбуваються в країні, тому молоде покоління повинно мати високий рівень політичної культури, що представляє собою один з базисних компонентів побудови сучасного громадянського суспільства, так як від спрямованої свідомості і поведінки сучасної молоді залежить політичне майбутнє країни. Саме в молодому віці йде формування світоглядної позиції індивіда, політичної свідомості і політичної культури в цілому. Будучи носієм духовного потенціалу суспільства, молодь можна назвати основним «соціальним ресурсом демократичних перетворень країни» [2, с. 110]. У зв'язку з цим дану демографічну групу варто розглядати як найбільш перспективний суб'єкт і об'єкт політики, який багато в чому визначає майбутнє держави.

Аналізуючи дані різних досліджень можемо відмітити, що нині молодь цікавиться політикою в рамках таких компонентів як то політичні інститути, політична культура (в тому числі політичні цінності, ідеологія і т.д.), політична соціалізація, політична участь і т.д., однак лише у невеликій частини молодих людей політичні практики інституалізуються в безпосередню участь в діяльності політичних інститутів. Це пов'язано з низькою якістю роботи інститутів політичної соціалізації. Наприклад, за даними дослідження «Молодь України», на замовлення Міністерства молоді та спорту за підтримки ООН, лише 2% молодих людей є членами громадських організацій, 62% української молоді не брали участі в діяльності жодної організації громадянського суспільства впродовж 12 місяців.

Дана проблематика розкрита і в працях багатьох вчених, де сказано про те, що молодь України негативно налаштована по відношенню до деяких владних структур, а також негативно сприймає розвиток політичної ситуації в країні і не бачить для себе можливості вплинути на політичний процес, що породжує собою конформізм і нонконформізм. Конформізм це соціально-психологічна орієнтація особистості, яка проявляється в нездатності самостійно продумати вибір своїх життєвих і соціальних цінностей і позицій, а лише в пасивному пристосованості до існуючого ладу.

Конформістом називають того хто без критичного розбору прислухається до суджень, що панують у певних колах. Аналізуючи нинішній стан в Україні, частина тієї молоді, яка усвідомлює існуючі проблеми в країні і бажає запропонувати шляхи виходу зі сформованого положення, дуже мала. Навіть такий простий спосіб впливу на політичний розвиток, як вибори, використовує вкрай мале число молодих людей. Статистика невблаганно свідчить про різке падіння числа саме молодих виборців, що говорить і про відповідне відношення до політики взагалі.

Ряд інших дослідників навпаки вказують на позитивні зміни, пов'язані зі збільшенням політичної активності молоді, з дедалі активнішим проникненням молоді в політичні інститути. Так, звертають увагу на такі позитивні моменти в модернізації України, як омолодження владних структур, проникнення молоді в соціативні групи підприємців, менеджерів, формування нових зразків політичної культури, створення власних молодіжних організацій, висування політичних лідерів.

На думку О.М. Карпенко сучасній Україні зростає вплив політичних партій на молодіжний ресурс, особливого значення набуває феномен лідерства молодіжного руху, а також прикладні аспекти залучення молодих громадян до виборів [1, с. 215].

Зважаючи на відсутність єдності в наукових колах, щодо рівня розвитку та становлення політичної свідомості та культури молоді України, складного і суперечливого шляху трансформаційних процесів, які зачепили всі інститути влади, вважаємо, що державі необхідно приділяти підвищену увагу питанням молодіжної політики як на загальнодержавному рівні, так і на локальному. Метою молодіжної політики має стати забезпечення гармонійного соціально-політичного розвитку молодого покоління шляхом реалізації його інтересів та інноваційного потенціалу з метою формування демократичного типу особистості представника молодого покоління.

Висновки. Отже, проблеми, властиві українському суспільству, формують специфічні довготривалі стратегічні життєві установки і ціннісні орієнтації, і в першу чергу це впливає на молодь. Молодь - динамічна, енергійна і критично мисляча частина суспільства, яка володіє величезним соціальним і творчим потенціалом. Виходячи з цього, створення сприятливих економічних та соціальних умов для особи стісного зростання молодих людей, формування їх творчої активності, здібностей, навичок повинно бути основою державної молодіжної політики, центром уваги всіх соціальних інститутів суспільства.

Список використаної літератури

1. Каретна О.О. Політична активність молоді як чинник становлення незалежності. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 48. С. 208-217.
2. Кудрич В. Політична культура як чинник демократичних перетворень. *Актуальні проблеми суспільно-політичних наук*: збірник матеріалів наукової конференції / Упор. Яременко О.І., Лапшин С.А. Вінниця, 2018. С. 108-112.

ПРОБЛЕМА ОНОВЛЕННЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство – складна, організована, динамічна соціальна система, компетентне управління якою є необхідною умовою для її ефективного функціонування та розвитку. Одним із основних функціональних суб'єктів політичного управління в суспільстві є політико-управлінська еліта. Тому актуальним завданням політологічних досліджень є аналіз шляхів оновлення політико-управлінської еліти у нашій державі.

Мета. Проаналізувати поняття, ролі, основні функції і механізми формування національної політико-управлінської еліти.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- з'ясувати сутність поняття «еліта»;
- охарактеризувати особливості процесу політичної елітаризації в Україні;
- окреслити роль політико-управлінської еліти у нашій державі;
- визначити вимоги сьогодення до вищої політико-управлінської еліти в сучасній Україні.

Вклад матеріалу. Поняття «еліта» має подвійне походження – від лат. «elīqete» і франц. «elite» – ліпше, відібране, вибране, меншість суспільства, що становить достатньо самостійну, вищу, відносно привілейовану групу, наділену особливими психологічними, національними і політичними якостями, яка бере безпосередню участь у затвердженні і здійсненні рішень, пов'язаних з функціями управління, розвитку науки і культури [1, с. 36].

Проблеми становлення та розвитку політико-управлінської еліти тією чи іншою мірою висвітлювалися в дослідженнях М. Афанасьєва, Е. Афоніна, Г. Ашина, С. Наумкіної, І. Куколева, О. Куценко, О. Лазоренка, О. Рудакевича, М. Гурик, В. Скуратівського, В. Табачник, М. Шульги та інших. Проте попри значну кількість наукових праць у зазначеній сфері проблема формування національної політико-управлінської еліти ще не є достатньо розробленою і впровадженою у практику державного управління в Україні. Надзвичайно актуальним для суспільства залишається також питання якісних змін, яких набуває політико-управлінська еліта під час суспільної трансформації.

В Україні процес політичної елітаризації характеризується деякими особливостями. По-перше, управлінська безпорадність керівної політичної еліти не формує логіку її дій, тобто саморегулювання відсутнє. По-друге, українська інтелектуальна та політична еліти досі не дійшли консенсусу щодо моделі модерної української нації, що провокує політичну нестабільність, прояви сепаратизму та етнополітичні конфлікти [5, с. 244]. По-третє, декларації лідерів і їхні практичні дії разюче відрізняються. По-четверте, в масовій свідомості влада дедалі більше оцінюється з недовірою, а її дії наштовхуються на прихований спротив у різних формах [4]. Це дає підставу зробити висновок про розширення саморуйнівної діяльності політико-елітарних структур, цілу низку штучно викликаних бюрократією перманентних криз у взаємовідносинах усередині політичної еліти, а також між суспільством та правлячою політичною елітою [6].

Разом з тим роль національної політико-управлінської еліти в українському суспільстві важко переоцінити, оскільки саме від неї залежить рівень управління розвитком держави, ефективність і дієвість функціонування органів державної влади, консолідація суспільства навколо національної ідеї, мети, визначення шляхів виходу із кризових станів суспільства та стратегічних завдань його розвитку. Саме на це звертає особливу увагу український учений О. Лавренко, підкреслюючи, що «прийняття чи відсутність рішень із соціальних питань бюрократично організованими елітами» стає джерелом історичних змін і може спричинити як розвиток, так і стагнацію чи анемію суспільства. Якщо еліта спроможна вловити те, що Дж. Міль назвав «grincipia media» суспільства, основні тенденції його розвитку, то вона може мати «основу для прогнозу», «основу для розуміння шляхів виходу із кризових станів суспільства» [4, с. 170].

В умовах прискореної урбанізації українського суспільства роль політико-управлінської еліти як важливого інструмента динамічного розвитку суспільства саме й полягає в забезпеченні ефективності соціальних, економічних, технологічних, соціально-психологічних процесів, які відбуваються в суспільстві, у тому, щоб модернізувати систему державного управління, подолати інерцію, усталені стереотипи мислення, що сприятиме досягненню позитивного результату. Політичні події в Україні після Помаранчевої революції підтвердили наявність в політичній еліті характерної риси, яку відмічав В. Липинський – нахил до романтизму. Він вважав що українська еліта позбавлена почуття дійсності, не вміє відрізнити бажане від можливого [2, с. 122].

Розглянемо вимоги, які висуваються в умовах сьогодення до вищої політико-управлінської еліти. До них належать: висока професійна компетентність, грамотність в оцінках ефективності розробки і прийняття управлінських рішень, прогнозування наслідків виконання; уміння формувати працездатні групи виконавців для розв'язання проблем державного управління, об'єднувати їх на основі суспільних цінностей і принципів; навички роботи з інформаційними ресурсами, володіння технологіями ефективного спілкування та здійснення управлінського впливу. Крім викладених вимог, можна додати інші, не менш важливі: патріотизм і національну свідомість, високу порядність, чесність, скромність в особистому та громадському житті.

Висновки. Отже, аналіз стану політико-управлінської еліти в сучасній Україні дає підстави зробити такі висновки: 1) в Україні немає цілісної та ефективної політико-управлінської еліти, яка відповідала б загальнонародним інтересам, конкретно-історичним умовам, традиціям і менталітету українського народу; 2) у населення України склався переважно негативний образ правлячої еліти, оскільки вона не виконує всі важливі соціальні функції, необхідні у стабільному суспільстві – референтної групи, взірця суспільної поведінки, морально-психологічного мобілізатора та провідника мас; 3) процес формування сучасної демократичної управлінської еліти буде довгим і складним; 4) перспективи щодо формування сучасної політико-управлінської еліти пов'язуються з входженням у життя нових поколінь, вихованих в умовах незалежної України і непов'язаних з тоталітарним минулим.

Список використаних джерел

1. Гурик М. «Каста лучших людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. 2011. Вип. 8. С. 36–46.
2. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Культурологія»*. Острог, 2010. С. 121–126.
3. Добіжа В. В. Політична культура владної еліти в умовах суспільно-політичної трансформації. *Держава і право. Юрид. і політ. науки*. К. : Ін-т держави і права НАНУ, 2007. Вип. 38. С. 726–732.
4. Лавренко О. Трансформація суспільства і концепція «кругообігу еліт» *Українська еліта та її роль в державотворенні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (Київ, 18–19 травня 2000 р.). К.: Військ. гуманіт. ін-т Нац. акад. оборони України, 2000. С. 168–173.
5. Рудакевич О. М. Національна ідея. *Новітня політична лексика (неологізми, okazionalizmi та інші новотвори)*. Львів: «Новий світ – 2000», 2015. С. 244–245.
6. Сахань О. М. Політична еліта України: сучасний стан та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.* X. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. № 2 (42). С. 275–282.

SOCIAL MEDIA IMPACT ON POLITICS

Formulation of the problem. Nowadays, social media affects every aspect of our lives as well as politics. Therefore, we consider it to be relevant to explore what exact influence worldwide web has on modern politics all over the World and how much it changed politics.

Goal. To analyze the effects of social media on nowadays politics throughout the World. To achieve our goal, we set the following **tasks**:

- To discover how exactly social media influences modern politics;
- To analyze how politics changed with internet taking over the World;

Presentation of the material. Recent couple of decades gave the political landscape all over the world a huge change due to creation of world wide web. In particular, social media is an enormous factor in political campaigns and also the way people think about anything. Here we are going to state some of the main ways that social media affects politics nowadays.

Firstly, there is now a huge possibility for people to directly interact with politicians. That is actually a positive effect of social media, because voters now have an opportunity to communicate with candidates and elected officials online to know them better, whereas, if one wanted to meet a politician, he would have to attend a live event and very little people were able to do so. Nowadays it is possible to attend virtual events while being at your place.

Secondly, there is also a big impact of polls, that are an important part of every campaign. Nevertheless, it is possible to see multiple polls with contradictory results posted at the very same time. As with other types of political news, the internet has greatly increased the number of polls results we see each day. Social media has accelerated this even more. Not only do social media sites report the results of polls, you can actually participate in Facebook polls. Such polls have a huge impact on elections even if they are inaccurate, because if people see a poll in which one candidate is way ahead of other, they will probably vote for the first one. Moreover, when candidates see such polls during their campaigns, they know who they have to overcome in votes by doing better campaigns or even propaganda.

Thirdly, the news are now easier to access. One can see what happens with politics and vote statuses anywhere by simply looking into their phone, when before social media, there were people that didn't know about wars and their elected officials, so today it takes nearly no time for people to react and do some actions, if needed.

On the other hand, it is now very simple for political powers to spread fake news, conspiracy theories and rumors through citizens on social media. As everyone may know, political campaigns are influenced by every story, even the tiniest one, whether they are true or not. Nowadays it only gets harder to separate fake news from real ones online and social media only makes it more confusing due to a possibility to create news and so called «memes» for anyone.

In addition, one of the hidden forces that operates on social media is confirmation bias. This is especially powerful when it comes to controversial topics, including politics. It's natural for people to surround themselves with others of like mind. This is true both online and offline. On social media sites, this can create the illusion that «everybody» thinks the same way. For this reason, social media may reinforce our opinions and make it more difficult to entertain alternative points of view. In politics, it can help to make people more opinionated and less tolerant of others.

Furthermore, social media plays a significant role in conflicts by allowing news to sharply go viral and possibly lead to misinterpretations that can cause conflict, creating technological advancements in communication that is increasing the power of inducement leading to scandals, corruption and violence on social media platforms, changing leaders focus from administrative dynamics to new media technologies. Due to the fact that internet can't have enough monitored system, that it is easily accessible and has cheap interface, social media can lead to both political and economic conflict. Nevertheless, it generally leads to a social one.

Conclusions. After social media taking over people's interest, politics nearly went upside down, it changed gradually, but became closer to ordinary people. Nowadays even a schoolchild is able to have an influence on modern politics by simply posting anything tangent to it and making it go viral. Moreover, today everyone has to be more conscious and «filter» the information he is reading online, because in modern world it is tough to separate fake news from the real ones.

References:

1. Social media use in politics. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_media_use_in_politics
2. Indriani Rahmawati. Social media, politics, and young adults: master thesis: Enschede, The Netherlands: 2014. 43 p.
3. How social media is shaping political campaigns. URL: <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/how-social-media-is-shaping-political-campaigns/>
4. Megan Fountain. Social Media and its Effects in Politics: The Factors that Influence Social Media use for Political News and Social Media use Influencing Political Participation: Columbus, Ohio, USA: 2017. 22 p.
5. How social media affects politics. URL: <https://www.meltwater.com/en/blog/social-media-affects-politics>

ЗМІШАНА ВИБОРЧА СИСТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Метод вибору народних депутатів є одним з основних чинників, який впливає на потенціал та ефективність роботи Верховної Ради України. Вітчизняне виборче законодавство постійно змінюється, зокрема щодо пошуку найбільш оптимальної моделі виборчої системи. Особливості виборчої системи здатні створити серйозні наслідки - від розколу партії до розпаду країни. Важливим теоретичним та практичним значенням цієї проблеми визначається те, що вона цікавить багатьох вітчизняних і зарубіжних політологів, які намагаються проаналізувати переваги існуючих виборчих систем і на цій підставі, з урахуванням конкретних історичних чинників розвитку політичної системи окремої країни, вирішити питання пошуку оптимальної моделі виборчої системи. Тому важливим і доцільним є аналіз різноманітних виборчих систем, особливо, змішаної для обрання народних депутатів України задля урахування позитивних результатів та уникнення помилок.

Значний внесок у дослідження питання виборчої системи зробили А.Кудряченко, Ю.Ключковський, Н. Шукліна, С.Конончук, М.Гурик, О.Нельга, М.Рагозін, А.Романюк, М.Ставнічук, О.Фісун, Ю.Швед та ін. Також це питання у своїх дослідженнях піднімали М.Шугарт, Дж.Сарторі.

Мета. Проаналізувати виборчі системи в Україні, зокрема з'ясувати чи переваги та недоліки змішаної виборчої системи.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити сутність та головні ознаки змішаної виборчої системи;
- визначити переваги й недоліки;
- розглянути питання про доцільність використання змішаної виборчої системи в Україні.

Виклад матеріалу. У сучасній Україні існує проблема пошуку оптимальної моделі виборчої системи, оскільки з моменту здобуття незалежності в нашій державі існували різноманітні виборчі системи (мажоритарна, пропорційна, змішана), але ні одна з них не стала вирішальною для країни. Власне тепер виникають суперечки не з приводу необхідності змін, а з приводу того, яка ж система на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства є найбільш оптимальною. Для того, щоб визначити шляхи удосконалення існуючої в Україні виборчої системи необхідно проаналізувати її слабкі та сильні сторони, щоб знати, що саме треба змінити [5].

Змішана виборча система – це поєднання двох виборчих систем (мажоритарної та пропорційної) в одній системі виборів [3].

Змішана виборча система в основному використовується у тих країнах, де відбувається пошук та формування виборчих систем або є необхідність досягнення згоди між принципом представництва в парламенті різноманітних політичних сил та стабільність діючого уряду. Суть змішаної виборчої системи полягає в тому, що одна частина депутатських мандатів розподіляється на основі принципів мажоритарної системи, а інша – відповідно до принципів пропорційної системи [1].

Метою змішаної виборчої системи є, насамперед, створення правлячої більшості, забезпечення оптимального представництва різних політичних течій та підтримання зв'язку між виборцями та обраними представниками, що не завжди можливо під час жорсткого застосування мажоритарної системи або пропорційного представництва [2].

Молода Українська держава має власний досвід застосування змішаної виборчої системи. З метою забезпечення структурування політичного спектра України, стимулювання розвитку загальнонаціональних партій, сприяння уніфікації, єдності українського суспільства вибори до Верховної Ради України у 1998 та 2002 роках проводились за паралельним лінійним змішуванням – із 450 депутатів 225 обиралися в одномандатних виборчих округах на основі мажоритарної системи відносної більшості, а інші 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва з чотиривідсотковим виборчим бар'єром.

21 липня 2019 року в Україні відбулися позачергові вибори народних депутатів Верховної Ради України. Законом *»Про вибори народних депутатів України«* було встановлено 5%-й прохідний бар'єр і змішану систему: 225 народних депутатів обираються за партійними списками та 199 – на одномандатних округах. Ще у 26 округах на Донбасі, в окупованому Криму вибори не проводяться, оскільки ці території нині не підконтрольні українській владі. Кожному виборцю мають дати два бюлетені: один із переліком партій, другий – зі списком «мажоритарників».

Виборча система, застосована в Україні, була простим механічним поєднанням двох зазначених систем. Політичні партії набули певного досвіду діяльності в умовах розподілу на більшість і опозицію, а суспільство усвідомило необхідність і неминучість такого розподілу [6]. Але суто механічне поєднання двох виборчих механізмів виявило певні суперечності, змішана виборча система не досягла однієї з основних цілей – політичного структурування самого парламенту: результати виборів у мажоритарних округах кардинально деформували підсумки голосування щодо політичних партій і блоків.

Загалом з 1998 року до 2019 року включно (окрім парламентських виборів 2006 та позачергових 2007 року, на яких використовувалась повністю пропорційна виборча система із закритими списками) парламентські вибори в Україні відбувалися за змішаною виборчою системою 50/50: половина народних обранців проходили за списками партій, а іншу половину виборці обирали в одномандатних мажоритарних округах [4].

На сьогоднішній день Україна досі не знайшла оптимального варіанту виборчої системи, який би, з однієї сторони, стимулював розвиток багатопартійності, а з іншої – сприяв би вдосконаленню демократичності та ефективності політичної системи. Українське виборче законодавство перебуває в постійному русі, політологи прогнозують різні сценарії розвитку виборчої системи.

Висновки. Існуюча змішана виборча система в Україні передбачає принцип відносної більшості в мажоритарному складі та жорсткі партійні списки в пропорційній складовій. Змішана виборча система має низку переваг: сприяє об'єднанню політичних партій або блоків при дотриманні принципів пропорційності, а це передбачає формування стабільного уряду, що дозволяє підтримувати комунікації між виборцями та обраними ними депутатами.

На нашу думку, змішана виборча система не є удосконаленою до кінця. Вона як й інші виборчі системи має свої недоліки. Змішана виборча система є нестабільною, підсумковий розподіл місць у парламенті часто не відповідає реальним політичним вподобанням населення.

Список використаних джерел

1. Бучин М., Федорій І. Порівняльний аналіз основних виборчих систем: проблема вибору оптимальної моделі виборчої системи для України у плані дотримання демократичних принципів виборів. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2009. Вип. 21. С. 58 – 62.
2. Вагіна О. Змішана виборча система: світовий досвід застосування. URL: http://studies.in.ua/pravo/zmishana_v_sis.pdf
3. Змішана виборча система. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001219>
4. Історія виборів: виборчі системи в Україні. URL: https://www.oporaua.org/news/vybory/election_history/22821-istoriia-viboriv-vivorchi-sistemi-v-ukrayini
5. Кришталь В.О. Аналіз виборчої системи України. Збірник наукових статей студентів ФІМ (за результатами підсумкової наукової конференції з Політології). Вінниця, 2016. С. 89 – 93.
6. Пономарьова Г. До проблеми запровадження змішаної мажоритарно-пропорційної виборчої системи: з досвіду парламентських виборів в Україні в 1998 р. *Вісник НАПрНУ*. 2009. №2(57). С.219–231.

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. XXI століття наповнене безліччю подій, які не завжди позитивно впливають на хід історії, змін, що надають існуванню людства нових ознак, процесів, які відрізняють нашу епоху від усіх, що були до і будуть після нас. Однією з важливих рис сьогодення є становлення громадянського суспільства, яке відіграє неабияку роль у житті, зокрема через те, що представляє інтереси самих людей. У його формуванні бере участь ціла сукупність чинників. Одним з них є політичне лідерство, адже політичне життя громадян на пряму залежить від того, які та головне як думки й позиції у цій сфері будуть донесені в маси очільниками думок. У свою чергу громадянське суспільство здійснює вплив на політичних лідерів, оскільки є середовищем, де по суті вони здійснюють свою діяльність. Через таку ситуацію, що склалась, надзвичайно актуальним буде розгляд політичного лідерства саме в контексті становлення громадянського суспільства.

Проблему становлення громадянського суспільства досліджували такі науковці як: В. Бабкін, Г. Зеленько, А. Колодій, В. Степаненко, Р. Балабан, В. Баркова та інші. Здійснювали дослідження саме політичного лідерства такі вчені як: Н. Макиавеллі, А. Пахарев, П. Волобуєв, Р. Растов, В. Пугачов, Ж. Блондель та інші.

Мета. Дослідити взаємозв'язок та взаємозалежність політичного лідерства з процесом становлення громадянського суспільства.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні завдання.

- розкрити сутність поняття «політичне лідерство»;
- показати значущість політичного лідера в соціумі;
- охарактеризувати взаємодію громадянського суспільства та політичного лідерства.

Виклад матеріалу. Сьогодні досить часто почали використовувати термін «лідер», де він не зображає реальної ситуації. Не рідко люди ототожнюють цю особу з керівником відділу, вождем у державі або головою партії тощо. Тому насамперед варто висвітлити загальний погляд на дане поняття і його важливість.

Значення лідера в будь-якій діяльності є насправді вагомим. Це зумовлено не лише тим, що у нього є обов'язки, які він повинен виконувати, бо без них не буде належного результату, а й більшою мірою тим, що лідер – це особа, яка є складовою групи осіб, що пов'язує всі його елементи, тобто учасників між собою за допомогою власних ідей та переконань. Така людина є наставником у роботі, помічником у розв'язанні проблем, представником у стосунках з іншими, ланкою, що об'єднує, провідником, що буде спрямовувати на вірний шлях. Усе це завдяки вмінням, навичкам, здібностям, авторитету, та що найважливіше – думкам.

Думка – це головний інструмент кожного справжнього лідера, незалежно від сфери його діяльності. Як юрист без закону не зуміє допомогти людям захистити їх права, як столяр без рубанка не в змозі буде якісно обробити дерево та виготовити потрібне, так і лідер без думки не донесе в маси ідею, не об'єднає навколо неї осіб, які її поділяють, тоді і його ціль буде недосяжною.

Усю надважливу працю лідера та його здатність впливати на діяльність усієї групи, активно взаємодіючи з її учасниками, ведучи людей за собою в напрямку цілі, позначають терміном «лідерство». Зрозуміло, що свої завдання він може виконувати в найрізноманітніших сферах життя людей. Найважливішим з усіх ймовірних є політичний лідер та відповідно його діяльність, адже він здійснює владні повноваження в суспільстві на державному рівні [4].

Варто зауважити, що введення поняття «політичний лідер» пов'язано з подіями, які відбувались в XIX столітті, коли інтенсивно розвивався капіталізм, коли процеси в політиці були активними, тоді ж політичний лідер як суб'єкт став рушієм змін та новацій. Його можна визначити, як особу, що в змозі об'єднати громадян навколо спільної мети, заради її досягнення, застосовуючи лише легітимні засоби впливу на політичну свідомість та поведінку певних соціальних груп, опираючись у діях на свій авторитет, як професійний так і особистий. Тобто невід'ємними його складовими є харизма, якості управлінця, здатність розв'язати проблеми суспільного розвитку та не менш важливим є ставлення суспільства до нього – воно визнає те, що політичний лідер здатний та має право ухвалювати визначні рішення [1, с. 97; 3, с. 7].

Політичне лідерство в свою чергу є певним процесом, у якому суспільство чи його частина передає одній особі або групі авторитетних осіб частину своїх політико-владних повноважень і прав, дозволяє представляти свої інтереси та знаходити шляхи, щоб їх досягти. Головним критерієм його діяльності можна вважати ефективність праці, результативність дій, задоволення запитів та інтересів тієї спільноти. В даному контексті важливо зауважити, що воно не може відбутися без підтримки соціуму [3, с. 7; 4].

Тобто ми можемо з впевненістю стверджувати, що суспільство та його тип мають безпосередній вплив на діяльність політичного лідерства. Ті держави, які прагнуть стати справді сильними та демократичними, повинні в першу чергу сформувати громадянське суспільство. Воно є підґрунтям демократії, адже лише тоді, коли воно сформоване, усі громадяни зможуть в повній мірі захистити власні права та свободи, тоді ж з'являється маса перспектив для їх самореалізації. А також, що прямо стосується політичного лідерства – це зниження ризику узурпації влади. Тобто це говорить нам про те, що громадянське суспільство забезпечує належне функціонування політичного лідерства шляхом здійснення певного контролю за його діяльністю [2, с. 258].

Становлення громадянського суспільства в свою чергу може відбутись лише в належному середовищі, яким є незалежна, демократична, правова держава, де роль політичного лідерства є провідною, а політичні лідери, які мають високі моральні якості, володіють політичною культурою, є професіоналами в своїй справі та справжніми патріотами, виконують свої завдання належним чином [2, с. 260].

За умови якісного функціонування політичного лідерства в державі можливе становлення громадянського суспільства, яке в свою чергу сприяє якнайкращій діяльності інституту лідерства. Тобто можна стверджувати, що вони взаємодоповнюють та мають взаємний вплив один на одного.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити те, що лідер за своєю сутністю є провідником суспільства на шляху до втілення цілі, а також ланкою, що об'єднує людей навколо ідеї. Усю свою важливу роль він виконує завдяки власним здібностям, авторитету та думкам. Найважливішу роль в суспільстві відіграє політичне лідерство, адже діє широко, в тому числі і на державному рівні. На нього безпосередньо та повно впливає саме суспільство, особливо коли воно є громадянським, адже не дає лідерам перевищити свої повноваження та завадити подальшому розвитку. Якісне функціонування політичного лідерства забезпечує становлення громадянського суспільства і є його передумовою, адже формує державу.

Список використаних джерел

1. Герасимович В.А. Політичне лідерство як феномен сучасного суспільства. *Чорноморські політологічні читання: матеріали VІ науко.-практ. конф.* (м. Одеса, 11-12 груд. 2015 р.). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. С. 97-98.
2. Мелешенко Т. В. Становлення громадянського суспільства в незалежній Україні: проблеми та перспективи. *Правничо-політологічні та історичні студії проблем українського державотворення: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 16 січ. 2019 р.). Київ, 2019. С. 256-260.
3. Морарь М.В. Політичне лідерство в сучасній Україні: проблеми становлення та розвитку. *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах.* 2017. Т. 20, № 2 (142). С. 5-9.
4. Рибаченко Т. С., Слободянюк А. В. Політичне лідерство та його роль у суспільстві. Матеріали XLIX наук.-техн. конф. підрозділів ВНТУ (Вінниця, 27-28 квітня 2020 р.). Вінниця, 2020. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9924> (дата звернення: 16.04.2021).

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В КОНТЕКСТІ ЕЛІТАРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ Г. МОСКА

Постанова проблеми. З давніх давен суспільство завжди ділилося на керуючих і керованих. Багато політичних мислителів намагалося трактувати суть поняття еліта в своїх політичних вченнях, проте класична теорія еліти сформувалася на межі XIX-XX ст. Одним з її основоположників був італійський мислитель Гаetano Моска. Оскільки еліта є панівною верствою керуючого суспільства, тому ми вважаємо, що нам варто розкрити суть елітарної концепції Гаetano Моска

Мета. Розкрити суть поняття політичної еліти в контексті елітарної концепції Гаetano Моска.

Досягнення означеної мети потребує розв'язання наступних завдань:

- розкрити суть елітарної концепції Г. Моска;
- проаналізувати характерні риси та ознаки правлячого класу в класичній теорії еліт.

Виклад матеріалу. Суспільство завжди поділялося на два класи населення: підпорядкований та панівний. До першого виду відноситься більша частина суспільства, яка підпорядковується та слідує настановам панівної меншості. Саме цю, керуючу, панівну меншість, ми називаємо «елітою».

Термін «еліта» (від фр. elite - кращий, відбірний) ввійшов у наукову термінологію на рубежі XIX-XX ст. У широкому соціологічному контексті ним позначається вищий, відносно замкнутий за чисельністю прошарок суспільства, контролюючий його основні економічні, політичні і культурні ресурси.

Сучасні концепції еліт багатоманітні. Особливу групу серед них становлять засновані на ціннісному підході концепції демократичного елітизму, або (в контексті теорії демократії) елітарної демократії. Річ у тому, що теорія демократії як правління народу і теорія еліт як правління незначної меншості суперечать одна одній. Основоположники теорії еліт Г. Моска, В. Парето і Р. Міхельс розв'язували цю суперечність на користь теорії еліти, ставлячи під сумнів можливість народовладдя. Але нині більшість політологів намагається знайти компроміс між елітизмом і принципами демократії, розробляючи концепції демократичного елітизму.

Гаetano Моска (1858–1941) у своїй теорії еліт виходив з концепції правлячого (політичного) класу, яка, володіючи певними якостями і ресурсами, посідала високе становище у суспільстві, військова сила, священний сан, багатство, походження (переважно народження, сімейні зв'язки), знання і досвід управління - монополізує владу в своїх руках.

У своїй праці «Правлячий клас» (1939 р.) Моска визнає: суверенна влада організованої меншості над неорганізованою більшістю неминуха. На його думку: «не закон, а суспільство завжди керується меншістю», «навіть коли відбувається зміна влади, вона передається з рук однієї меншості до рук іншої меншості». Правлячий клас схильний до змін через притаманні йому дві тенденції: аристократичну і демократичну. Перша тенденція проявляється у прагненні еліти «закритися» від іншої частини суспільства, передати свої привілеї за спадковістю. Наслідком цієї тенденції стає виродження еліти і суспільний застій. Демократична тенденція проявляється у поновленні правлячого класу за рахунок активних представників нижчих верств.

Отже, політичний клас, по-перше, вирізняється насамперед організованістю. Тому організована меншість сильніша неорганізованої більшості. Друге – «представники правлячого меншості незмінно мають властивості, реальні чи удавані, глибоко шановані в тому суспільстві, де вони живуть». Спеціальні знання і справжня наукова культура, відзначав Моска, стають важливою політичною силою тільки на високій ступені цивілізації, і тоді доступ у правлячий клас одержують лише ті, хто має ці знання (хто застосовує знання у військовій справі, управлінні, юриспруденції). Усі правлячі класи прагнуть стати спадкоємними, «якщо не за законом, то фактично». Свою соціальну перевагу вони прагнуть затвердити, розвиваючи необхідні якості за допомогою виховання, сімейних традицій, звичок свого класу. Правлячі класи занепадають, якщо перестають удосконалювати ті здібності, за допомогою яких вони прийшли до влади.

Ці теорії політичних еліт протистояли марксистським концепціям вирішальної ролі народних мас в історії, економічного базису суспільства. Вони ставили під сумнів і демократичний оптимізм ліберальних концепцій, що доводили принципову можливість і необхідність участі всіх громадян у публічній владі, її рівної доступності.

Висновки. Таким чином, за Г. Москою, у людських суспільствах переважає або тенденція формування закритих, стійких, кристалізованих правлячих класів, або тенденція до швидкого їх відновлення. Циркуляцію еліт у демократії він пояснював не лише психологічними, але і соціальними факторами, через перегрупування соціальних інтересів, виникнення нових соціальних сил з новими соціальними інтересами.

Список використаних джерел

1. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Культурологія. 2010. Вип. 5. С. 405-409. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2010_5_53
2. Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу. Харків: Консум. 2006. 432 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-3973.html>
3. Колісник Д. Моска Гаetano. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ.: Парламентське видавництво, 2011. с.468
4. Моска Г. Правлячий клас. Социс. 1994. № 10. С. 187-198; № 12. С. 97-117.
5. Юрій М.Ф. Політологія. Навчальний посібник. Київ: Дакор, КНТ, 2006. 416 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1322.html>

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПРОЦЕСІ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 2019 Р.

Постановка проблеми. Відповідно до численних фахових досліджень, кількість користувачів соціальних мереж в останні роки в Україні динамічно зростає. Цим уміло користуються політики, які хоч і роблять ставку на телебачення і традиційну політичну рекламу під час передвиборчої агітації, дедалі частіше використовують соціальні мережі як інструмент донесення політичних меседжів, усвідомлюючи вплив цього соціального феномену на голос виборця. Президентські вибори 2019 є яскравим прикладом такого явища. Більше того, експерти звертають увагу на те, що в передвиборчій кампанії 2019 вперше була настільки відчутна роль медіа та соціальних мереж. Існує навіть думка, що саме соціальні мережі допомогли Володимирі Зеленському перемогти у виборах із 73,2% голосів та стати шостим Президентом України.

Мета. Проаналізувати вплив соцмереж на процес президентської виборчої кампанії 2019 року.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- проаналізувати діяльність кандидатів у Президенти у соцмережах.
- визначити, які технології мали визначальний вплив на вибір громадян.

Виклад матеріалу. Передвиборча кампанія 2019 зробила соціальні мережі полем думок та різноманітних дискусій. Не лише політики приділяли величезну увагу агітації в соцмережах, а й звичайні люди активно поширювали виборчі новини, коментували пости, висловлюючи свої політичні погляди. На своїх офіційних акаунтах відомі блогери та провідні шоумени обговорювали кандидатів та оцінювали їх діяльність, що, безперечно, також впливало на виборців. У другому турі президентських виборів боротьба точилась між шоуменом, актором, В. Зеленським та чинним президентом П. Порошенком. Набравши 73,22 % голосів, В. Зеленський переміг Петра Порошенка, за якого проголосували 24,45 % громадян.

Загалом, обидва кандидати дотримувалися своєї тактиковедення соцмереж, кожна з яких має специфічні риси та особливості. Відповідно до дослідження німецької організації Democracy Reporting International (DRI), основна відмінність агітації кандидатів полягала у тому, яку стратегію таргетингу вони застосовували. Так, команда В. Зеленського у своїй кампанії більше використовувала мікротаргетинг, який може охопити людей, які ігнорують традиційні ЗМІ та збільшити інтерес до політики та вірогідність явки громадянина на вибори. У свою чергу на сторінках П. Порошенка мікротаргетинг рідко застосовувався. На офіційних сторінках учасників не використовувались маніпулятивні стратегії для дискредитації конкурента на виборах і зберігався помірний тон під час критики опонента, проте неофіційні сторінки передвиборчої кампанії двох сторін поширювали негативну інформацію один проти одного. Так, сторінки Анти-Зеленського витрачали в 20 разів більше бюджету, ніж сторінки Анти-Порошенка. Були виявлені прямі та непрямі зв'язки між неофіційними сторінками та офіційними штабами обох учасників. Щодо бюджету, П. Порошенко витрачав більше ресурсів для просування кожного допису ніж В. Зеленський, проте контенту публікував менше, таким чином отримувачи менше лайків, поширень та коментарів. Але попри всі названі вжиті заходи, експерти зазначають, що існувала одна, значна відмінність між кандидатами, яка і відіграла вирішальну роль у результатах виборів.

На відміну від П. Порошенка, політична реклама якого була більш офіційною, у своїй інформаційній кампанії В. Зеленський подбав про те, щоб його контент був цікавим та розважальним. Влоги, селфі, короткі «меседжі» - ось що люди хочуть бачити у своїй стрічці новин. Співзасновниця «StopFake» Ольга Юркова зазначає, що під час першого туру президентських виборів кандидати вибудовували односторонню комунікацію, просуvalи певні змістовні лозунги. І тільки обраний на пост Президента Володимир Зеленський не просував жодних лозунгів, а просто показував, що відбувається в його житті – ніби побудував «комунікацію на одному рівні» зі своєю аудиторією. Діяльність В. Зеленського у соціальних мережах довела, що інформація, яка показує аспекти особистого життя, обмін емоціями та демонструє приземлену поведінку, може бути не менш ефективною для залучення виборців, ніж політична реклама.

Висновки. Отже, соціальні мережі відіграли величезну роль у процесі президентської виборчої кампанії 2019. Багатомільйонна аудиторія та вплив на просторах інтернету допомогли В. Зеленському здобути прихильність народу та забезпечили перемогу у президентських виборах. Це підтверджує, що соцмережі стрімко стають одним із найбільш дієвих інструментів політичної агітації.

Список використаних джерел

1. How Ukraine's Leading Presidential Candidates run respectable and dodgy Facebook pages in parallel. Інтернет-портал новин світу «Democracy Reporting International»: веб-сайт. URL: <https://democracyreporting.org/ru/social-media-ukraine-elections/>
2. Глуста А.О. Вплив соціальних мереж на політичну стабільність держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 101(1). 195-201 с.
3. Президентська виборча кампанія в українських медіа. Загальні підсумки медіамоніторингу. Укрінформ: веб-сайт. URL: <http://surl.li/qzki>
4. Кокарча Ю. А. Соціальні мережі як чинник політичного впливу в умовах розвитку демократичної політичної культури : дисертація. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 240 с.
5. Вибори Президента України 2019. Вікіпедія : веб-сайт. URL: <http://surl.li/qzle>

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Актуальність теми: Протягом тривалого часу існування суспільства опозиція вважалася явищем шкідливим, яке руйнує порядок в країні і є джерелом усіляких негараздів. Проте сьогодні практично усім є зрозумілим те, що сильна опозиція - запорука стабільності держави. Існування опозиції створює баланс у політичній системі і захищає країну не тільки від авторитарних крайнощів, але й просто від впливу суб'єктивних чинників при прийнятті важливих рішень урядом, парламентом та іншими владними інститутами. Зрозуміло, що опозиція, як природна протиріччя владі, як її постійний суперник може призводити до певного напруження в політичному середовищі. Актуальність питання про опозицію зумовлена тим, що опозиція - це потенційна завтрашня влада. І дуже важливо, яке місце вона займала в системі владних відносин країни, яким шляхом прийшла до влади. Оскільки згодом це відбувається і на самому характері влади, і на тому, наскільки легко і безболісно відбувається зміна влади. **Мета дослідження:** осмислення політичної опозиції, як інституту демократії та суб'єкту політичного процесу сучасного суспільства. **Об'єкт дослідження:** опозиція як суб'єкт політичного процесу. **Завдання дослідження:** проаналізувати роль політичної опозиції в країнах Європи. **Предмет дослідження:** процес становлення політичної опозиції як елементу демократизації держави і суспільства та особливості її діяльності в країнах Європи. Термін «опозиція» походить від латинського слова «оррозійо» - протиставлення, увійшов у вжиток в середині XVIII ст. Політична опозиція - це протидія, опір чинній державній владі, протистояння здійснюваному стратегічному курсу з метою замінити його на інший, що задовольняє опозиційні політичні організації. Опозиція є обов'язковим інститутом громадянського суспільства та політичного життя в цілому. Вона виникає як певний інституційний механізм контролю за діями влади і покликана захищати інтереси політичної меншості, вона виступає ефективним засобом цивілізованого розв'язання суперечностей між інтересами різних соціальних груп, невід'ємною складовою механізму стримувань і противаг у структурі владних відносин. Опозиція - це угруповання партій, парламентських фракцій, які протистоять правлячим політичним силам. В цілому вони обмежують монополію влади, є необхідною протиріччя їй, своєрідним контролем за нею з боку суспільства, здійснюваним за допомогою критики, гласності. Якщо тоталітарна держава придушує опозицію, а авторитарна всьлякою її обмежує, то в демократичному суспільстві вона є органічним елементом політичного процесу [1, с. 5]. Основна роль політичної опозиції в демократичних державах Європи є здійснювати нагляд і контроль за урядом, пропонувати політичні альтернативи, досліджувати законодавчі та бюджетні пропозиції уряду. У Резолюції 1601 (2008) Парламентської асамблеї Ради Європи зазначено, що основною функцією парламентської опозиції є контроль уряду та забезпечення прозорості прийняття державних рішень. У Резолюції «парламентська опозиція» та «парламентська меншість» ототожнюються. Пункт 13 Резолюції передбачає, що парламенти держав-членів Ради Європи визначають такі права по відношенню до опозиції / парламентської меншості: опозиція повинна брати участь у прийнятті політичних рішень, опозиція повинна брати участь у нагляді, перевірці, контролі політик уряду, опозиція та представники більшості мають право на отримання однієї і тієї ж інформації від уряду, представники опозиції мають право ставити більше запитань до уряду (під час години запитань), ніж

представникам більшості, представники опозиції мають право вимагати створення комісії з розслідування або парламентської місії та ставати їхніми членами, представники опозиції мають право вимагати проведення позачергової сесії (якщо є кворум - % від членів парламенту), представники опозиції мають право звернутися до Конституційного суду і вимагати перегляду прийнятих законів [4]. Аналізуючи поняття «політична опозиція» в рамках інституційного підходу, О. Кукуруз виділяє три аспекти: політична опозиція ототожнюється із парламентською; політична опозиція включає діяльність організованих громадсько-політичних сил; політична опозиція охоплює лише діяльність політичних сил [3]. Політична опозиція, організована у вигляді маленьких груп, може перетворитися із сталого, але неуспішного та невідповідального, на апатичну. Через розчарованість своєю неспроможністю здійснити зміни та приниження регулярними програмами вона може спокуситися на вибір індивідуального чи колективного насилля. Основними завданнями парламентської опозиції є: Обстоювання та захист інтересів суб'єктів опозиційної діяльності шляхом забезпечення участі у здійсненні парламентського контролю; Критичний аналіз дій правлячої більшості; Виявлення та викриття недоліків у державній політиці; Оприлюднення та обґрунтування критичних оцінок діяльності глави держави або уряду; Вироблення альтернативи офіційному політичному курсу; Розроблення і внесення на розгляд парламенту (або його палат) альтернативних рішень щодо соціально-економічного та політичного життя суспільства; Забезпечення стабільності соціальних відносин через виявлення та відстоювання інтересів тієї частини виборців, що знаходиться у меншості [2, с. 21]. Визначальним правом парламентської опозиції в межах реалізації функцій парламентського контролю є право на формування опозиційного «Тиньового уряду (Кабінету Міністрів)» - утворення, що складається з депутатів, які мають протистояти своїм «візаві» - міністрам від партії парламентської більшості і в перспективі за результатами можливої перемоги на виборах, посідають їхні місця. Варто наголосити, що утворення «Тиньового Кабінету Міністрів» є ефективним у країнах з парламентською формою правління, де уряд формується парламентом і є чіткий поділ парламенту на правлячу більшість та опозицію. У країнах із президентською або президентсько-парламентською формою правління для опозиції є сенс лише у боротьбі за посаду президента країни, оскільки саме він визначає діяльність виконавчої гілки влади. Вперше опозиційний тиньовий Кабінет Міністрів був сформований у 1937 р. в Англії, після прийняття «Акту про міністрів Корони». У 1960 р. опозиційний Кабінет Міністрів був сформований у ФРН, у 1981 р. - у Франції. В Іспанії опозиційний уряд був сформований Народною партією у квітні 2008 р., в Чехії - у 2006 р. Соціал-демократичною партією, в Італії - у 2008 р. Партією демократів. Діяльність опозиційного Кабінету Міністрів здійснюється паралельно із діяльністю офіційного уряду та спрямована на перспективу завоювання влади [5]. Інститут політичної опозиції контролює виконання головних функцій державного управління: політико- адміністративних, економічних, соціальних, культурно-освітніх. Водночас здійснення політико-адміністративних функцій державного управління збігається з функціями інституту політичної опозиції у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, створенні політичних партій, формуванні громадсько-правової відповідальності. Збіг економічних функцій державного управління та інституту політичної опозиції відбувається стосовно розробки державних програм соціально-економічного, науково-технічного розвитку: впливу на формування бюджету (країни, регіону) та контролю його виконання, внесення пропозицій щодо формування грошової політики та регулювання обігу [5]. **Висновок.** Існування політичної опозиції є необхідною ознакою демократичних політичних систем, оскільки її поява та розвиток впливають із самої ідеї демократії, яка має передбачати та враховувати всі точки зору, наявні у суспільстві стосовно напрямів державного і суспільного розвитку. Тому політична опозиція є своєрідним відзеркаленням офіційної влади, яка набуває свого статусу лише в процесі чесної конкурентної боротьби з іншими політичними силами і може бути замінена ними у разі невиконання своїх обов'язків, втрати народної довіри тощо. Внаслідок цього така взаємодія влади та опозиції є важливим свідченням політичного та ідеологічного плюралізму, свободи слова і гарантією забезпечення права громадян брати безпосередню участь у політичному процесі. Це в свою чергу дозволяє визначити рівень демократизації політичної системи, тобто рівень розвитку демократії в країні.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. 2. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
2. Обушний М.І. Політологія: Довідник / М.І. Обушний, А.А. Коваленко, О.І. Ткач; за ред. М.І. Обушного. К.: Довіра, 2014. 599 с.
3. Політична опозиція в перехідних демократіях: категоріальний аналіз феномену URL:file:///C:/Users/dex/Downloads/Spur 20i3 38%20('1').pdf
4. Регламентация діяльності парламентської опозиції (досвід країн Європейського Союзу, Латинської Америки та Японії).- URL:http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29041.pdf
5. Роль опозиції у підвищенні ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. URL:file:///C:/Users/dex/Downloads/Duur 2013 8 7.pdf

ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження: За останні десятиліття в світі активізувалися інтеграційні процеси, важливу роль в розвитку яких грають міжнародні організації, які сприяють співпраці держав у сфері здійснення ними суверенних прав. У сучасних міжнародних відносинах міжнародні організації грають істотну роль як форма співпраці і багатобічної дипломатії. Міжнародні організації охопили весь світ і проникли у всі сфери суспільно-політичного життя. Без їх участі не вирішується жодна значна проблема будь-якої держави.

Мета дослідження: є визначення основних тенденцій та особливостей зовнішньої політики України шляхом аналізу, змісту і характеру ЄС і НАТО з Україною, виявлення пріоритетів, здобутків, проблем співпраці та перспектив набуття членства в цих організаціях. **Об'єктом дослідження** є зовнішня політика України в системі міжнародних відносин. **Предмет дослідження** становлять загальні тенденції та специфічні особливості трансформації міжнародних відносин України. **Завдання дослідження:** розглянути основні пріоритети зовнішньої політики України; виявити тенденції й проблеми співпраці ЄС, НАТО і України, форми і динаміку відносин та перспективу подальшого розвитку. *Міжнародні організації* – це об'єднання держав, національних громадських організацій та індивідуальних членів, які були створені з метою вирішення питань регіонального або глобального характеру. Ці організації мають установчий міжнародний договір та постійні органи і штаб-квартиру, здійснюють діяльність в інтересах держав-членів. Динамічні зміни міжнародного середовища, нові тенденції світового розвитку впливають на формування та практичну реалізацію зовнішньополітичної діяльності України. Після проголошення Акту про державну незалежність Україна вперше стала рівноправним суб'єктом міжнародних відносин, все більше утверджуючись на міжнародній арені як активний суб'єкт міжнародних відносин. Всесвітня інтеграція у світові структури і міжнародні організації *є стратегічною метою зовнішньої політики України*. Зараз Україна є членом понад п'ятдесяті міжнародних організацій, серед яких: ЮНЕСКО, МАГАТЕ, МОП, ЦЕІ. Сьогодні Україна та НАТО тісно співпрацюють у проведенні міжнародних операцій з підтримки миру та запроваджують широкомасштабну програму практичної співпраці з широкого кола інших питань. Триває процес інтенсифікованого діалогу з питань членства України в НАТО та відповідних реформ [1, с. 258]. Основні *правові норми* становлення України як суб'єкта міжнародних відносин закладені в Декларації про державний суверенітет України, в якій зазначено, що «наша країна, як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні відносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торгівельними представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для забезпечення національних інтересів у політичній, економічній, екологічній, інформаційній, технічній та спортивній сферах. Україна виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, бере участь у загальноєвропейському процесі та в європейських структурах» [2, с. 34]. Наша країна була однією з держав-засновниць *Організації Об'єднаних Націй* (ООН). У другій половині двадцятого століття ООН змогла зайняти центральне місце в системі міжнародних організацій, координуючи діяльність як урядових, так і неурядових організацій. Для України, яка прагне твердо закріпитися у світових міжнародних організаціях та проводити власний зовнішньополітичний курс, членство в ООН є однією з умов міжнародних гарантій її національної безпеки. Якщо до розпаду СРСР безпека України гарантувалася військовою могутністю Радянського Союзу, то з проголошенням незалежності нашої держави саме ООН залишається чи не єдиною структурою, спроможною у разі необхідності надати Україні конкретну допомогу в справі забезпечення її територіальної цілісності. Відносини співробітництва між Україною та ЮНЕСКО розвиваються у конструктивному руслі, спрямованому, зокрема, на розширення міжнародного співробітництва українських установ і закладів у гуманітарній сфері, а також на підвищення економічної участі в програмній діяльності Організації. Участь України в міжнародному регіональному співробітництві є одним із основних пріоритетів зовнішньої політики держави на шляху забезпечення її національних інтересів. Одна з найяскравіших організацій регіонального рівня *є Співдружність Незалежних Держав* (СНД). Цілі СНД визначені в ст. 2 Статуту СНД: здійснення співпраці в політичній, економічній, екологічній, гуманітарній, культурній і інших областях; всесторонній і збалансований економічний і соціальний розвиток держав-членів в рамках загального економічного простору, міждержавна кооперація і інтеграція; забезпечення та збереження умов відповідно до загально визначених принципів і норм міжнародного права і документів СБСЕ; співпраця між державами-членами в забезпеченні міжнародного миру і безпеки, здійснення ефективних заходів по скороченню озброєнь і військових витрат, ліквідація ядерного і інших видів зброї масового знищення, досягнення загального і повного роззброєння; сприяння громадянам держав-членів у вільному спілкуванні, контактах і пересуванні в Співдружності; взаємна правова допомога і співпраця в інших сферах правових відносин; мирний дозвіл суперечок і конфліктів між державами Співдружності [3, с. 24]. Ставши однією з засновниць Співдружності, наша країна ратифікувала її перший установчий документ з власними застереженнями. Зміст Додатку до Постанови Верховної Ради України «Про ратифікацію Угоди про створення СНД», а також «Основних напрямів зовнішньої політики України» свідчить, що наша держава схильна розглядати Співдружність як міжнародний механізм багатосторонніх консультацій і переговорів, отже, як суто координаційну структуру, форум, що сприяє поживленню багатосторонніх відносин на найвищому рівні. Також Україна є потенційним кандидатом на вступ до *Європейського Союзу*, але вона може стати учасником ЄС лише за умови забезпечення прав людини, дотримання технічних і юридичних норм інтеграції в політичну й ринкову системи. Угодою також визначено перелік сфер, у яких має бути досягнуто «приблизної адекватності» законів: митне право; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компаній; податки; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин; охорона довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; енергетика, у тому числі ядерна; транспорт. Національні інтереси нашої держави потребують утвердження її як впливової європейської держави, повноправного члена ЄС. У зв'язку з цим необхідне чітке та всебічне визначення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір [4, с. 170]. **Висновок:** Європейська інтеграція забезпечить Україні модернізацію економіки, подолання технічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць, вихід на світові ринки. На сучасному етапі найбільш оптимальною формою участі України у міжнародних інтеграційних процесах є перехід до преференційного торговельного режиму з країнами, міжнародними організаціями. Підписання угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС є важливим інструментом створення конкурентоспроможної економіки, встановлення більш тісних взаємозв'язків із країнами Європи. Регіональні організації створюються перш за все для вирішення питань підтримки миру і безпеки на регіональному рівні і вирішення регіональних суперечок мирними засобами за допомогою регіональних організацій.

Список використаних джерел

1. Ващук Ф. Г. Взаємовідносини України з НАТО / Ф.Г. Ващук. Випуск 12. 258 с.
2. Декларації про державний суверенітет України, 34 с.
3. Зовнішня політика України: здобутки і проблеми К.: Т-во «Знання» України, 24 с.
4. Проект «Зовнішня політика України та шлях країни до Європи» Центр миру 170 с.

М. МІХНОВСЬКИЙ І ЙОГО «САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

Актуальність теми дослідження. Процес побудови правової української держави поставив перед українською правничою та політичною елітою цілу низку несподіваних викликів і глобальних проблем. Одним із найперших українських політичних діячів, що розпочали свою політичну роботу на зламі XIX і XX століть і спромogliся сформулювати власну цілісну систему державно-правових поглядів, був Микола Іванович Міхновський (1873-1924). Микола Міхновський залишив теоретичні праці у яких чітко проглядається його бачення правових основ української державності. Міхновський стояв біля витоків правового обґрунтування ідеї незалежної української держави, а створений ним уже понад сто років тому проект Конституції у багатьох своїх положеннях не застарів ще й сьогодні і є особливо актуальним [1, с. 3]. **Об'єкт дослідження:** правнича спадщина і громадсько-політична діяльність М.Міхновського. **Предмет дослідження:** еволюція правових поглядів М.Міхновського, його внесок у розвиток української державно-правової та конституційної теорії. **Мета дослідження:** здійснення комплексного дослідження державно-правових поглядів М.Міхновського.

Завдання дослідження: висвітлити правничу і громадсько-політичну діяльність М.Міхновського; обґрунтувати значення правової спадщини М.Міхновського для розвитку сучасної юридичної науки та для вдосконалення законодавства і правової системи України [1, с.4-5]. Питання історичного призначення як окремої людини так і цілих народів захоплювало уми мислителів усіх часів не менше, ніж питання походження людського роду. Хтось намагався знайти відповідь на нього, розглядаючи це питання крізь призму релігійних вірувань, а хтось - у руслі теорії класової боротьби. Історичний досвід народів світу свідчить, що найефективнішою організацією для збереження самобутності будь-якого народу, й українського зокрема, є національна держава. Адаже побудова власної, незалежної від зовнішніх чинників, національної держави була в минулому і залишається досі українською національною ідеєю. Ця ідея червоною ниткою пронизує політичні твори Миколи Міхновського. Видатний український правник, полум'яний публіцист, відомий політичний та громадський діяч, основоположник й лідер самостійницької течії українського національно-визвольного руху кінця XIX- першої чверті XX століття [2]. М. Міхновський був переконаний у тому, що «Наше покоління мусить створити свою українську національну ідеологію для боротьби за визволення нації і для створення своєї держави... наш шлях іде по лінії революційного націоналізму». Цей український діяч був правим консерватором, тоді як провідною політичною течією на той час були ліві – соціалісти. На відміну від абсолютної більшості тодішніх українських політиків, він наголошував на тому, що українську державу необхідно буде виборювати у важкій боротьбі, а для цього потрібні насамперед добре організована та озброєна армія. Микола Міхновський завоював авторитет серед української громадськості Києва й Харкова, де проживав. Він ініціював відзначення національних свят, на яких не боявся закликати присутніх до збройної боротьби за Українську державу. На початку 1900 р. став співучасником створення Революційної української партії (РУП) – першої української політичної самостійницької організації у Наддніпрянській Україні. Тоді ж написав працю під назвою «Самостійна Україна», в якій виклав свої політичні ідеї [3]. У «Самостійній Україні» Міхновський виступив фундатором національно-радикальної політично-філософської течії, засадничими положеннями якої стали цілковита самодостатність української ідеї та її цілковита окремішність від ідеї загальноросійської (в тому числі і революційної), необхідність здобуття Україною політичної незалежності та досягнення соборності без огляду на можливі конфлікти і в якнайшвидший час та лідерство української інтелектуальної еліти в боротьбі (коли треба, то й збройній) за державну незалежність. Міхновський також наголошує на відмінності націоналізму пануючих націй як системи гноблення і націоналізму гноблених народів як захисту права боротися за своє людське «Я». Перший відбирає (під гаслами космополітизму) останні сили з націй поневолених – їхню інтелігенцію, тоді як другий є джерелом історичної творчості, несучи в собі зародки народної свободи, маючи своїм продовженням і розвитком ідеї гуманізму й космополітизму. Міхновський висловлює думку, що кінець XIX століття є добою визволення націй, а необмежена свобода всебічного духовного розвитку людини та її найкращого матеріального благополуччя можлива лише у «державі одноплемінного національного змісту». За Міхновським, кожна нація прагне самовиявлення у формі незалежної самостійної держави, а «найпишніший розквіт індивідуальності можливий лише в державі, для якої плекання індивідуальностей є метою, – тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність – це головна умова існування нації, а державна незалежність – це національний ідеал у ділянці міжнародних відносин». Констатуючи трагічний факт бездержавності України, Міхновський робить висновок: «Над нами висить чорний стяг, а на ньому написано: смерть політична, смерть національна, смерть культурна для української нації!...». Міхновський не обурюється закидом, що український народ, мовляв, некультурний, безсилий та інертний, а навпаки, розцінює цей закид як «найліпший, наймогутніший, найінтенсивніший аргумент і підставу того, щоб політичне визволення нашої нації поставити своїм ідеалом!» [4]. **Висновок.** Сучасні історики називають «Самостійну Україну» першою декларацією українського націоналізму на початку XX ст. «Микола Міхновський понад сто років тому надав поняттям «націоналіст» та «націоналізм» інтегрованого - всеохоплюючого, всепідвладного характеру: «Нація - над усе, Україна - українська, соборна - над усе!» [5]. Ідеологічні твори Міхновського - не тільки історична пам'ятка. Ідеї, закладені в них, суголосні нашому часові, коли на терези історії знову покладено дилему: бути чи не бути єдиній і неподільній, незалежній і самостійній Україні», - визнає професор Василь Яременко.

використаних джерел

1. Шамрай В.В. Державно-правові погляди Миколи Міхновського: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01/ В. В. Шамрай; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 20с.
2. Великий подвижник української державної самостійності Міхновський URL: <http://ukrnationalism.com/history/3765-velykyi-podvyzhnyk-ukrainskoi-derzhavnoi-samostiinosti-mikhnovskiy.html>
3. Передвісник української державності URL: <https://borinfo.com.ua/boryspil-products-news-2013-04-369-2/>
4. Самостійна Україна (брошура) URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>
5. Микола Міхновський. Життя проти течії URL: <https://zn.ua/ukr/HISTORY/mikola-mihnovskiy-zhittva-proti-techivi-.html>

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, ВПЛИВ НА СУЧАСНІ ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Актуальність теми дослідження. Полягає у дослідженні впливу глобалізації на економічне, політичне, правове і соціальне життя держав і народів відбувається в різних формах і різними методами. **Мета дослідження:** аналіз сутності глобалізації та її впливу на демократичне врядування. Аналіз сутнісних ознак глобалізації, як чинника, що впливає на всі сфери життя і, зокрема, право та державу. **Завдання дослідження:** дослідити передумови, причини, прояви глобалізації, та її вплив на сучасні державу та право. **Предмет дослідження:** алгоритми та проблеми взаємодії глобальних процесів, наднаціональних структур та сучасних держав і право. **Об'єкт дослідження:** державні та наднаціональні структури, суспільство в цілому. Особливість сучасного етапу розвитку цивілізації полягає не тільки в тому, що епоху постіндустріалізму замінює епоха інформаційна, але і в тому, що процес змін охопив, крім економічної, ще й політичну, соціокультурну і духовну сфери. Найбільш зримим проявом і показником цих феноменів є глобалізація, в рамках якої відбувається формування нового типу світового співтовариства [1, с. 5]. Подальше розширення європейських та євроатлантичних структур потребують чіткого розуміння природи міжнародних сучасних процесів, одним із яких і є глобалізація [2, с. 39]. Деякі вчені для розуміння природи глобалізації пропонують проводити різницю між поняттями «глобальність» та «глобалізація». Глобальність вказує на те, що сучасний світ набув нової якості, яка може бути виражена поняттям світового суспільства – спільності соціальних відносин, що не можуть бути інтегровані в національно-державну політику або визначатися нею. На відміну від глобальності, глобалізація це те, що світовий ринок витісняє або підмінює політичну діяльність, це ідеологія панування світового ринку, ідеологія неолібералізму, що заснована на використанні нових методів управління світом, державою, народами. Глобалізація має на увазі процеси, в умовах яких національні держави та їх суверенітет втрачаються в павутину транснаціональних суб'єктів і підкоряються їх власним можливостям. [3, с. 87]. Виходячи з вищевказаних понять, можна зробити висновок, що глобальність, це певна доктрина, якою осмислюється нова якість світу, в той час як глобалізація - це процес, що характеризує тенденції розвитку сучасного світу. Проте, слід відзначити, що обидві форми ідеології (глобалізації та глобалізму) є інтелектуальним продуктом, що реально відповідає вимогам часу і являє собою один із типів інтелектуальної реакції на конкретні виклики часу і конкретні умови та форми соціального буття, свідомості та поведінки сучасної людини, мимоволі «втягнутої» в об'єктивний процес глобалізації [4, с. 32-33]. В умовах глобалізації суспільство, яке перебуває у стані модернізації, намагається стати більш відкритим, що забезпечується сукупністю так званих внутрішньо елітарних процесів (поглядів, цінностей, орієнтацій самого суспільства). В цьому контексті важливу роль відіграє ідеологія як принцип функціонування суспільства, яку інколи досить часто замінює традиція як межа інновації та легітимності влади. Таким чином, концепція модернізації суспільства без урахування національної специфіки породжує «безінноваційну політику» та відповідну відсутність лідерів «стратегічного типу». Це безпосередньо вказує на те, що стратегія розвитку суспільства в умовах глобалізації вимагає впровадження інноваційної політики держави у всіх сферах. [5, с. 72]. У даний час справжньою проблемою залишаються взаємовідносини між новим глобальним суспільством і національними структурами. Розподільчі тенденції збереглися та посилилися, світове суспільство продовжує зіштовхуватися з задачею примирення технологічних змін та економічної інтеграції з традиційними політичними структурами, заснованими на національній свідомості [6, с. 28]. В суспільстві закладені механізми спостереження та зруйнування. Тож для того, щоб продовжувати розвиватися в нових умовах, воно повинно напрацювати високий ступень терпимості, готовності для самокритики і компромісам, прийняття єдиних цінностей і норм співіснування. Здійснюючи вплив на всі області соціального життя, глобалізація диктує необхідність переосмислення ролі права і держави в сучасному світі. При вивченні глобалізації слід керуватися системно-функціональним підходом, що орієнтує на вивчення процесів адаптації держав до викликів глобалізованого світу, а також використовувати принципи єдності історичного і логічного як методологічної основи дослідження об'єктивних закономірностей еволюції держави, права і всього історичного процесу людської діяльності. В ході процесів адаптації відбуваються зміни характеру державної влади і корегування державних функцій. Глобалізаційні процеси проникають у внутрішньодержавну сферу через економічні, інформаційні, міжнародно-правові та інші канали. Держава з одного боку вимушена брати на себе не властиві їй раніше функції (інформаційна безпека, інноваційна діяльність), а з іншого боку модернізуються попередні, притаманні для неї, функції. Так, сьогодні держава стає глобальним підприємцем: створюються державні банки, страхові компанії, оптові торгові корпорації. Держава активно приймає участь в організації зовнішньоторгових зв'язків, регулюванні валютних курсів, контроль за експортом товарів, капіталів, технологій. Однак слід відмітити послаблення національних бюджетів. Під впливом глобалізації відбувається зміна характеру і змісту державної діяльності. Держави все більше займаються глобальними проблемами – злочинність, зміна клімату, наступилі пустелі, епідемії, бідність, раціональне використання природних ресурсів. Змінюється роль держави і соціальному житті. Сьогодні держава орієнтується на забезпечення потреб особистості, охорону її прав, узгодження інтересів різних соціальних прошарків. Процеси глобалізації приводять до радикальної зміни позицій національних держав. Зростає кількість недержавних суб'єктів (глобальних міждержавних та міжнародних об'єднань), яким держава передає частину своїх функцій. Обмежується влада національного уряду, держава в цілому як сукупність органів стає зовсім не обов'язковою, відповідно уряди мають все менше можливостей управляти своїми корпораціями. І в результаті цього держави втрачають свою національну ідентичність. Ослаблення національно-державного суверенітету й надалі триватиме і потребуватиме створення і розширення можливостей політичної дії на наднаціональному рівні [5, с. 73]. **Висновок:** Сутністю глобалізації як процесу, який характеризує сучасний етап розвитку людства, є формування спільного світового економічного, політичного та культурного простору, який функціонує на основі універсальних загальнозначущих правових цінностей та принципів і опосередковується загальними організаційними формами. Головними напрямками впливу глобалізації на державу є якісна зміна національно-державного суверенітету (його обмежений характер) і призначення держави (що виражається в зміні змісту і сутності функцій держави). Головним напрямком впливу глобалізації на право є його універсалізація, яка полягає у виробленні єдиних спільних базових принципів і інститутів права, усунення суперечностей між національними правовими системами. В свою чергу, право стає важливим інструментом глобалізації, оскільки відсутність єдиного правового поля, його недостатня сформованість гальмують процеси глобалізації в різних сферах формування і функціонування світового суспільства. Окрім того, право виступає головним ідеологічним підґрунтям глобалізації, який покликаний стримувати негативні сторони і наслідки глобалізації.

Список використаних джерел

1. Костицький В. Економічний патріотизм як складова національної ідеї в умовах глобалізації / В. Костицький // Право України. 2006. № 12. С. 3–8.
2. Нерсисянц В. С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире / В. С. Нерсисянц // Государство и право. 2005. № 5. С. 38–47.
3. Иванец Г. И. Глобализация, государство, право / Г. И. Иванец, В. И. Червонюк // Государство и право. 2003. № 8. С. 87–94.
4. Войтович Р. Идеология глобализации та її вплив на систему державного управління: теоретико-методологічний аналіз / Войтович Р. // збірник наук. праць НАДУ при Президентів України. 2005. № 2. С. 29–41.
5. Войтович Р. Місце, роль та функції національної держави в контексті сучасних глобалізаційних процесів / Р. Войтович // Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. 2004. № 2. С. 70–81
6. Бурьянов С. А. Проблемы совершенствования нормативно-правовой базы реализации права на свободу совести в контексте глобализации / С. А. Бурьянов // Государство и право. 2002. № 10. С. 26–31.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. На теперішній час політична система в Україні знаходиться на стадії розвитку. Якість політичного життя країни та її форма управління часто фігурують під час обговорення можливих шляхів покращення політичної ситуації в Україні. Майбутні президентські та парламентські вибори надають актуальності питанню про те, яка краща система політичного режиму є найкращою для України. Велика кількість політиків та політичних партій мають намір змінити Конституцію та ще раз змінити політичний уряд. **Мета дослідження** - дослідити стан і тенденції розвитку політичного апарату в сучасній Україні. **Об'єкт дослідження** - процес процвітання політичної системи в нинішній Україні. **Предмет дослідження:** провідна думка руху політичного уряду в Україні. **Завдання дослідження:** розкрити тему розвитку політичної системи в сучасній Україні; виділити певну проблематику політичної системи. Велика кількість політиків та політичних партій мали намір переробити Конституцію та ще раз змінити політичний уряд, проте не завжди це було на користь країни. Все розпочалося після проголошення Україною незалежності. Політичний уряд на той час прагнув повністю відокремитися від авторитарно-тоталітарного режиму та перейти в стану демократичного суспільства. Проте процес був досить складний через кризи в економічних, політичних та соціальних галузях. За часів незалежної України у ній переважала прем'єр-президентська форма правління, за цієї системою парламент має змогу призначати та звільняти голову кабінету та міністрів. Проте, глава держави зберігає за собою низку важливих повноважень у правлінні країни. Президент подає до Верховної Ради імена кандидатів на посаду міністрів з різних галузей, керівників Служби безпеки та Генеральної прокуратури також має сильне право вето. Незважаючи на те, що президент не належить до жодної виконавчої гілки, проте в Україні він має сильніші конституційні повноваження ніж у інших країнах. У будь-якому разі, стабільної рівноваги розподілу влади не було досягнуто в політичній системі України що, можливо не дивно з огляду на те, як часто змінюються правила політичного уряду в країні [1, с. 331]. Розподіл виконавчої влади між двома політичними інститутами, які мають приблизно однакову силу, являється не легкою справою. При поділі влади часто виникають багато конфліктів між керівниками та парламентом. Конфлікти стають бурхливішими за відсутності більшості політичних осіб, які підтримують думку президента, але навіть в іншому випадку напружена ситуація існує завжди [3, с. 214-215]. Політична не стабільність шкодить рівню довіри до представників політичного уряду та держави в цілому. Люди не в відомі перед наближеними виборами кого краще обирати, щоб політики встановили нову, правильну та з відповідним розвитком для нашої країни політичну систему. Через напівпрезидентські форми правління, рівень прихильності у людей знижується до уряду та парламенту. Можливо, з часом будуть складені певні незмінні політичні традиції та очікування, а більш вмілі політики зможуть це підтримати та уникати конфліктів на політичні теми. Однак, спираючись, на теперішню ситуацію, що конфлікти все частішають можна спостерігати, що проблема зберігається і ґрунтується на усіх установах. Подвійність виконавчої влади також вносить свої певні корективи. Не уточнений розподіл обов'язків ускладнює притягнення виборців до відповідальності політиків. Іншою проблемою є відсутність прозорості щодо ролі президента у формуванні політичної коаліції. Участь президента жодним чином не регламентована, тому виникають підозри про правильність походження інструментів для отримання парламентської підтримки для президента [2, с. 77-79]. **Висновок.** Отже, поняття «Політичний режим» включає в себе не тільки політичну систему та державу, а і усе суспільство в цілому. Відповідно до цього, розрізняють дві види суспільства. Демократичне суспільство – це у якому існує політично демократичний режим. Також ще існує недемократичне суспільство – це у якому процвітає авторитарний або тоталітарний політичний режим.

Список використаних джерел

1. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підруч. для студ. вищ.навч. закл. / П. П. Шляхтун. К.: Центр учбової літератури, 2015. 471 с.
2. Баранівський В. Ф. Політологія [Текст]: підручник / В. Ф. Баранівський; Нац. акад. упр. Київ: НАУ, 2016. 235 с.
3. Політологія Кн.перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Косміна, В. Харченко. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 664 с.

ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА РУШІЙНІ СИЛИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Актуальність теми дослідження: У сучасному українському соціокультурному просторі маємо надзвичайно широкий діапазон оцінок Євромайдану, що пояснюється значимістю цього феномену в новітній політичній історії та важливістю започаткованих Революцією Гідності трансформацій. Аналіз базових тенденцій у рецесії Євромайдану дасть змогу чіткіше окреслити соціокультурні контексти становлення постмайданної України, допоможе краще відчувати її специфіку нинішньої політичної ситуації, надасть додатковий інформаційний ресурс для вироблення солідарної громадянської стратегії досягнення мети, задекларованої у період Революції Гідності. **Об'єктом дослідження** є політичний процес в Україні. **Предметом дослідження** є Революція гідності 2013-2014 рр. **Метою дослідження** є проаналізувати причини, наслідки та рушійні сили Революції Гідності. **Завдання дослідження:** визначити події та явища, що впливають на формування образу України після Революції гідності; розкриття причин Євромайдану. Майдан став одним із найпотужніших комплексних викликів не лише для України, але й для світової спільноти. Водночас викликами-маркерами для українського суспільства від листопада 2013 року стали: відмова уряду В. Януковича підписати Угоду про асоціацію з ЄС, події на Майдані, анексія Криму, трагічні події на Сході України, російсько-українська війна (гібридна війна) та ін. У цій ситуації відбувається переструктурування смислового поля існування суспільства й виникає потреба осмислення подієвого ланцюга, започаткованого Євромайданом. Боротьба громадян України за свої права, що дістала назву Революція Гідності, або Майдан (із відповідним поділом протестувальників на Євромайдан та Антимайдан), стала наймасштабнішою подією в новітній історії України, засвідчивши також нові зсуви в колективній свідомості суспільства. Особливість оцінки подій полягає в репрезентації постфактум процесу Євромайдану (оцінки подій зсередини) - коли результат боротьби був невідомим - мали б, очевидно, інший характер). Значимість і масштаб події, пам'ять про сотні людей, які заплатили життям за свій вибір та активну громадянську позицію, зумовлюють необхідність її всебічного осмислення й дослідження, збереження колективної пам'яті [1, с.34]. Серед причин Майдану - традиційне та систематичне нехтування потребами й проблемами як окремих громадян, так і громадянського суспільства в цілому, неповага до нього з боку влади, загострення економічної, політичної та соціальної кризи. Причин для невдоволення владою було достатньо. За майже чотири роки президентства В. Януковича його старший син Олександр став одним із найбагатших українців. Так само швидко збагачувалося й найближче оточення гаранта, а корупційних обороток ставало дедалі більше. Середній і малий бізнеси зазнавали утисків з боку фіскальних та перевіряючих органів, великий - змушений був ділитися активами й грошми з представниками чинної влади. Загалом, компіляцією всіх причин революції став відомий банер, який згодом з'явився на одній із барикад Зрозумійте нас! Дістало!» [2, с. 12]. Сума подій і зусиль, що утворили основу феномена Євромайдану, не мають на сьогодні однозначного тлумачення та оцінки. Революція Гідності навіть рік потому сприймається як масштабне, але й досі не пізнане до кінця явище. Але, безумовно, можна констатувати: Майдан став епіцентром масштабних кардинальних змін у країні. Він запустив процес трансформації не лише політичної сцени, але й соціальних та культурних перетворень. Очевидно, що наслідки цього вибуху гніву й гідності, який вивільнив колосальну суспільну енергію, даватимуться взнаки не одне десятиліття - як у геополітичному вимірі, так і у внутрішніх соціально-політичних відносинах. Це був громадянський протест від початку виступу. Подальшого вивчення потребує питання кореляції характеру і хронологічного діапазону подій, а відповідно - й окреслення назви та етапів розвитку [3, с. 31]. За даними Українського інституту національної пам'яті однією з основних рушійних сил Революції стало українське студентство, яке сприйняло свою відповідальність за майбутнє держави та виступило не лише учасниками революційних подій, але й виступило організуючою силою. Окрім студентства рушійною силою Революції виступили футбольні фанати - як одна з найбільш організованих груп молоді. Наслідком їх спільного виступу стало примирення між групами підтримки окремих футбольних клубів. Загалом, в протестах брали участь представники різних національностей та різних прошарків населення України - від найманих працівників до представників середнього бізнесу з всіх регіонів. Основним геополітичним наслідком Революції є вихід України із зони впливу Росії в економічній та політичній сферах, та відносне зменшення залежності від Росії в культурній сфері. В економічній сфері вихід України із зони впливу Росії відбувся через істотне зменшення залежності від критичного для економіки України імпорту з Росії енергоносіїв. Цьому сприяли два чинники: збільшення експорту енергоносіїв з Європи; зменшення внутрішнього енергоспоживання через війну на сході України та російську інтервенцію до Криму. Також зменшення залежності відбулось через розрив торгових відносин з Росією: внаслідок введення проти Росії міжнародних санкцій через її агресію проти України; та ведення Росією торговельної війни проти України («Сирна війна», «Шоколадна війна», знищення санкційних продуктів тощо) [4, с. 1]. **Висновок.** Суспільно-політичні зрушення в Україні наприкінці 2013 - на початку 2014 років стали прикладом небаченого досі стану громадсько-політичної мобілізації, який зумовлений не тільки значенням для громадян проблеми геополітичного вибору правлячої еліти України (непідписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС), а насамперед «якістю» політичного режиму, в тому числі мірою можливості реалізації громадянами своїх прав та свобод, ставленням правлячої еліти і силових структур (ігнорування, страх, ізоляція, застосування сили) до тих чи тих форм громадянського спротиву [5, с. 18]. Євромайдан започаткував Революцію Гідності. В цілому події 2013-2014 років стали маркером і потужним імпульсом процесів у новітній історії України, а також лакмусом європейської спільноти в цілому. Зокрема, а) у внутрішньополітичному відношенні - Революція внесла істотні корективи в процеси самоідентифікації (перереформування ідентичностей) та творення політичної нації; б) у зовнішньополітичному вимірі - в уявленні про місце України в світі як суб'єкта міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Шевчук Д. Пастки посткомунізму / Д. Шевчук // Критика. 2013. Число 11-12. С. 33-35.
2. Наріжна В. Євромайдан у текстах / В. Наріжна // Критика. - 2013. - Число 11-12. С. 12-15.
3. Євромайдан - подія десятиліття - екс-спецпредставник Мадлен Олбрайт // URL: <http://www.pravda.com.ua/photo/2014/01/12/7009379>.
4. Зігрій І. Причини, наслідки та рушійні сили Революції Гідності // URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34759/1/47.pdf>
5. Парасківа Л. С. Бистрицький: Європи на Майдані більше, ніж чимало де в ЄС / Л. Парасківа // Країна. 2014. №1(204). С.25-27.

ПОЛІТИЧНА МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Базовою ознакою демократичного розвитку суспільства є реальна участь громадян у політичному житті держави. Йдеться про їх здатність здійснювати визначальний вплив на вирішення питань загальнонаціонального та місцевого значення шляхом безпосередньої або опосередкованої участі. Драматичні події в Україні кінця 2013 – початку 2014 рр. засвідчують зростання рівня участі громадян не лише в питаннях внутрішньополітичного розвитку, а й в обранні геостратегічного вектора суспільного поступу країни. Як демократичний, так і недемократичний типи модерної політичної системи припускають певний рівень політичної участі, яка здійснюється автономно або за допомогою чинника мобілізації. Відтак, з'ясування причин вибору індивідом (групою) тих чи інших форм політичної участі, міри їх політичної активності за різних політичних режимів актуалізує дослідження сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів, які безпосередньо пов'язані із феноменом політичної мобілізації. Процеси демократичної трансформації супроводжуються кардинальними змінами в інституційній структурі політичної участі, де засобами політичної мобілізації громадян виступають політичні партії, неурядові організації, громадські рухи та ініціативи. У сучасному інформатизованому суспільстві зростає роль засобів масової інформації як важливого інституту залучення громадян у процеси суспільно-політичної комунікації. Попри існування значної кількості наукових праць, де здійснено аналіз сутності та форм залучення громадян до участі в політиці, у вітчизняній науковій літературі не отримали належного висвітлення сучасні детермінанти й технології політичної мобілізації громадян України. Зазначені обставини й зумовили вибір теми дослідження. **Метою дослідження** є комплексний політологічний аналіз феномена політичної мобілізації, визначення його змістових характеристик та обґрунтування значення мобілізації як чинника активізації політичної участі громадян в Україні в умовах переходу до демократії. **Завданням дослідження** є: виокремити політико-культурні чинники, які визначають сутність та форми політичної мобілізації громадян; розкрити специфіку політичної мобілізації в діяльності політичних партій та дослідити мобілізаційні технології, що використовуються в електоральному процесі. **Об'єкт дослідження.** Політична участь як різновид соціальної активності, форма інституційного та позаінституційного залучення громадян у політичний процес. **Предмет дослідження:** інституційний та політико-культурний виміри політичної мобілізації в контексті активізації політичної участі громадян в Україні на етапі демократичної трансформації. В Україні політична активність громадян не носить організованого характеру. У масовій свідомості недостатньо сформовані вміння і навички повсякденної суспільно-політичної колективної діяльності. В результаті цього вимальовується небезпечна тенденція до наростання спонтанних протестів населення при низькій здатності до організованих форм участі у політичному процесі [1, с. 154-159]. Більшість громадян мають за мету вплинути на державну політику, управління державними справами або на вибір політичних лідерів на будь-якому рівні політичної влади, через різні інститути політичної участі [2, с. 665-670]. Одним з таких найбільш провідних інститутів політичної участі вчені розглядають політичні партії. Вони розглядаються як агент політичної соціалізації і водночас як інструмент мобілізації громадської підтримки в конкурентній боротьбі за владу. За допомогою мобілізації громадяни отримують можливість виконувати нові політичні ролі та долучатися до нових форм політичної соціалізації [3, с. 72-77]. Вихідними в дослідженні є соціологічні підходи до розуміння соціальної дії, запропоновані М. Вебером, а також ідеї про «фундаментальну демократизацію суспільства» К. Манхейма. У контексті сучасної теорії демократії виробився погляд на політичну мобілізацію як участь у політичному процесі автономних раціональних індивідів [4, с. 101-106]. Також останнім часом у вітчизняній науковій літературі все частіше політична мобілізація розглядається дослідниками в галузі масової комунікації. В результаті досліджень української дослідниці Т. Кремень було доведено, що дієвим засобом політичної мобілізації виступають соціальні медіа, зокрема у стабільних західних країнах [5, с. 129-137]. **Висновок.** Встановлення нового взаємозв'язку людини та політичної влади залежить від якості колективних дій в політиці (організованої політичної участі) різних груп та індивідів. Мобілізація мас в політичному процесі силами недержавних інститутів - показник якості демократичних змін.

Список використаних джерел

1. Ямельницький О. Я. Политический флешмоб как форма горизонтальной коммуникации / Ямельницький О. Я. // Научн. вед. Белгородского гос. ун-та. Сер. «История. Политология. Экономика. Информатика». 2013. № 15 (158). Вып. 27. С. 154–159.
2. Ямельницький О. Я. Реалізація принципів «належного» врядування як чинник активізації політичної участі / Ямельницький О. Я. Гілея. 2012. Вип. 61. С. 665–670.
3. Ямельницький О. Я. Політична мобілізація: до проблеми трактування поняття / О. Я. Ямельницький // Вісн. Дніпропетровського ун-ту. Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія. 2012. Вип. 22 (3). С. 72–77.
4. Ямельницький О. Я. Мобілізаційні виборчі технології: досвід авторитарної мобілізації / Ямельницький О. Я. // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розвитку. 2013. Вип. 25. С. 101–106.
5. Гончаров Д. В. Политическая мобилизация / Д. В. Гончаров // Поэ. лис. 1995. №6. С. 129–137.

ВПЛИВ МЕНТАЛІТЕТУ ГРОМАДЯН НА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Актуальність теми дослідження: українське суспільство тривалий період часу знаходиться в стані кризи, переживає воєнний конфлікт, приймає участь у виборах та інше, але покращення політико-економічної ситуації досі не відбувається, що можна пояснити, зокрема, особливостями менталітету як детермінанта ставлення людей до політичної системи. Тому актуальним видається аналіз сутності та особливостей менталітету як чинника прийняття політичних рішень громадянами та формування їх певної політичної поведінки.

Мета дослідження: вивчення особливостей менталітету як чинника прийняття політично важливих рішень громадянами України. **Об'єкт дослідження:** менталітет як основа взаємодії між громадянами і політиками. Менталітет аналізується через вплив на сприйняття політичних процесів, кризових явищ, політичної інформації. **Завдання дослідження:** визначити вплив менталітету громадян на прийняття політичних рішень. **Предмет дослідження:** політичні події 2013-2014 рр., зокрема, Майдан, анексія Криму, воєнні події на сході України вплинули певним чином на політичну свідомість громадян, їх політичну поведінку та вибір, що потребують аналізу з точки зору особливостей менталітету та його ролі у прийнятті рішень громадянами. Розпочнемо з того, що найчастіше під поняттям «менталітет» розуміють сукупність установок індивіда, соціальної групи або народу діяти, мислити, відчувати і сприймати світ певним чином. Це поняття характеризує глибинні риси свідомості й поведінки, воно в концентрованому вигляді відбиває єдність форм раціонального, свідомого і несвідомого (культурних кодів, емоцій тощо). На рівні ментальності «перетинаються» природні й культурні, раціональні та емоційні, свідомі та несвідомі компоненти [1, с. 56]. В процесі сприйняття політично важливої інформації та прийняття відповідних рішень громадянами феномен менталітету проявляється як на колективному рівні через систему норм, цінностей, суспільні настрої, характер людських взаємин, так й на індивідуальному – через специфічні способи сприйняття дійсності та характерні особливості способу мислення. Про ментальність йдеться, коли мається на увазі, що представники певного суспільства мають спільність у своїх світоглядях та поведінці [2, с. 110]. В наявному дослідженні поняття «ментальність» і «менталітет» виступають синонімами, під якими мається на увазі комплекс всіх елементів душі народу, як психічної подібності людей, що породжує об'єктивний «автоматизм» інтелектуального і духовного життя, що позначається на сприйнятті інформації, прийнятті рішень, взаємодії між громадянами і певними політичними силами. Тут постає актуальне питання: чи змінюється менталітет і які чинники здатні його змінити та ефективно вплинути на прийняття рішень? Сьогодні в умовах глобалізації, активного культурного обміну та обміну політичним досвідом між суспільствами відбувається й трансформація менталітету, але дуже повільно. Тому він вважається досить стійкою структурою, але здатною до змін. Стосовно прийняття політичних рішень, то сучасна потужна інформатизація суспільства, висока зайнятість населення, коли практично немає безпосередніх контактів громадян із політиками або їхніми представниками (опосередковані ЗМІ, зокрема, рекламою, політичними диспутами на телебаченні, сайтами в Інтернеті), що спричиняє й зменшення раціональної компоненти у сприйнятті політичних процесів. Можна констатувати, що взаємодія громадян з політиками базується, опосередковується і визначається сучасними технологіями. Іншими словами, віртуальна комунікація поступово витісняє реальну, а більшість громадян не готове до критичного сприйняття політичної дійсності та певних технологій, тому засвоює сформовану інформацію досить часто несвідомо і приймає рішення емоційно. В цьому процесі менталітет є потужним трансформувальним фактором у прийнятті рішень, надзвичайно дієвим та малопомітним, оскільки імпульси, які ним транслуються етносу або окремій людині, йдуть з глибини історії та навіть майбутнього. Це не дивно, оскільки згадані імпульси генеруються архетипами нації, які належать «тонкому світу», що характеризується для нас поки що не вивченими просторо-часовими характеристиками [3, с. 354]. Врахування цих особливостей і, відповідно, правильно підібрані політико-комунікаційні технології дають змогу політиці ефективно вплинути на вибір електорату. Тому, моделюючи політтехнологічні проекти, слід враховувати особливості країни для аналізу ментальності нації, які проживають на певній території. Також важливо дослідити ознаки, що характеризують найважливіші для досягнення політичного результату національні групи; які цінності культивуються, а які проблематично сприймаються в суспільстві; якими є національні відносини, як вони впливають на політичну поведінку індивідів і співнот тощо. Так, враховуючи, що серед рис ментальності українців виокремлюються: бажання залишитись осторонь розв'язання складних суспільних проблем, індивідуалізм і певна наївність, то можна очікувати, що тільки поглиблення кризових явищ спричинить активізацію політичної поведінки, можливо, й розв'язання громадянської війни. На процес прийняття рішень впливає й скептичне ставлення населення до власної еліти, як продажної та аморальної («ну робіть, робіть, а ми вас всіх знаємо»). Така позиція громадян закріплює існуючий стан речей і гальмує процес демократизації суспільства. Досліджуючи особливості прийняття політичних рішень українськими громадянами, слід проаналізувати роль найсуттєвіших рис ментальності: кордоцентризму (людина приймає політичні рішення емоційно, інтуїтивно), чуттєвості, антеїзму, інтуїтивного сприйняття сутності складних суспільно-політичних явищ, мрійливості, індивідуалізму, волеюбності та ін. З цими рисами поєднуються маргінальні, двоїсті компоненти національного менталітету, яким притаманні поєднання індивідуалізму, характерного для західної ментальної орієнтації, і східної вразливості, колективізму, бурхливої реакції на соціальну несправедливість, частково змішаної з вірою та очікуванням сильного правителя [4, с. 399]. Але поряд з перерахованими рисами ментальності виявляються й ті, що сформувались у радянські часи та є вкрай негативними. Це, перш за все, безвідповідальність та безініціативність, які, поєднуючись із певною повільністю, обережністю та інертністю, гальмують процеси демократизації та стимулювання відповідальності політиків. Так, на думку О. Стражнього, українець не любить ризикувати, живе за принципом «якось воно буде», довго зважає «за» і «проти», довго радиться і приймає половинчасті рішення [4, с. 402]. Певним чином, українці мають консервативні настрої, не довіряючи змінам, прагнуть зберегти вже створене, що загалом заважає економічному успіху. Наприклад, результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в жовтні 2011 р. щодо рейтингів провідних політиків, свідчать, що найбільшу підтримку громадян України мали Ю. Тимошенко, А. Яценюк та В. Кличко. Зокрема, Ю. Тимошенко підтримувала значна частка громадян, не дивлячись на звинувачення в економічних злочинах і отримання за це вироку суду. Така позиція громадян обумовлена особливостями менталітету (кордоцентризму у поєднанні з бурхливою реакцією на соціальну несправедливість), через це вони сприймали Ю. Тимошенко як мученицю і були готові її підтримати [5]. Парламентські вибори 2014 р. засвідчили, що залишаються ефективними політичні технології, які впливають на несвідомий вибір громадян. Списки фактично всіх провідних політичних партій містили прізвища добровольців з АТО, яких включили не стільки як фахівців- законотворців, скільки як патріотів, які привертають увагу виборців та викликають приємні емоції. Крім того, залишається тенденція включення співаків та діячів мистецтва до списків кандидатів у депутати, зокрема, мова йде про Злату Огневич, яка пройшла до Верховної ради від Радикальної партії Олега Ляшка. Згідно із даними дослідження, отриманими Центром «Всеукраїнський соціологічний союз» у розпал передвиборчої кампанії до Верховної Ради 2014 р., більше 60 % респондентів відзначають втому від політики. Крім того, близько 68 % респондентів категорично не сприймали «партійних» політиків та мали намір голосувати виключно за незалежних кандидатів [6]. Тобто є наявними прагнення до змін, але й певний страх перед радикальними змінами. Відомо, що в українців менше розвинуті домінування, прагнення до завоювання, що використано й при анексії Криму і на Сході країни в 2014р. **Висновок:** Отже, нині менталітет продовжує відігравати важливу роль регулятора у прийнятті політично важливих рішень громадянами. Сьогодні в умовах поглиблення кризових явищ і глобалізаційного впливу ментальність українців поступово змінюється у бік раціоналізації у прийнятті політичних рішень, активізації поведінки, але на жаль дуже повільно. З накопиченням історичного досвіду, з соціокультурними трансформаціями, наявним воєнним втручанням актуалізуються і з'являються якісно нові позитивні риси ментальності, новий спосіб мислення та поведінкові стереотипи. Варто зауважити, що через певну стабільність менталітету, тільки при загостренні суспільно-політичної ситуації, збільшенні недовіри до політиків можлива активізація політичної поведінки та раціоналізація прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Воропасва Т.С. Українці та росіяни в контексті ментальних ідентифікаційних характеристик / Т.С. Воропасва // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. 2010. №12(199). С. 56-78.
2. Гнатюк Я.С. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпретацій: монографія / Гнатюк Я. С. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 184 с.
3. Денисюк С.Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації / С.Г. Денисюк // Політологічний вісник: зб. наук. праць. К.: ІНТАС, 2011. Вип. 56. С. 352-359.
4. Попович М.В. Проблеми теорії ментальності / М.В. Попович, І.В. Кисляковська, Н.Б. Вяткіна. К.: Наукова думка, 2006. 403 с.
5. Стражний О. Українська ментальність як чинник успіху / О. Стражний // Персонал. 2009. № 2(304) //URL: <http://www.personalplus.net/304/4300.html>.
6. Українці не довіряють «партійним» політикам –соціологічне дослідження // Новини Кіровограда. 18.09.2014//URL: <http://v-kirovograd.net>.

ДЕРЖАВНИЙ ПЕРЕВОРОТ ЯК ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Актуальність теми дослідження: Політичне життя суспільства визначається складністю та неоднозначністю процесів, які позначаються загостренням суперечностей, політичними конфліктами, державними переворотами та активізацією боротьби за владу, яка є засобом панування у суспільстві. **Мета дослідження:** розкрити особливості державного перевороту як політичного явища. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі **завдання дослідження:** розкрити особливості державного перевороту як різновиду політичного конфлікту, що є невід'ємним елементом політичного процесу; а також визначити передумови державного перевороту, його політичну природу та основні риси, виокремити та розкрити його специфічні ознаки, що відрізняють його від інших прототипічних форм політичної боротьби. **Об'єктом дослідження** є державний переворот як спосіб захоплення державної влади. **Предметом дослідження** є визначення сутності та особливостей державного перевороту як політичного явища, його специфічних ознак, закономірностей здійснення і впливу на політичні процеси у сучасному суспільстві. Державний переворот – це неконституційна, насильницька форма зміни діючої влади в умовах соціально-політичної та економічної нестабільності, яка здійснюється блискавично із застосуванням силових методів організованою групою цивільних осіб під керівництвом харизматичних лідерів з метою зміни політичної системи та владної структури, що веде до зміни форми правління в конкретній державі [2]. У сфері політичного життя феномен державного перевороту невід'ємно пов'язаний з отриманням влади поряд із такими способами, як вибори та спадкування. В окремих країнах світу в різні історичні періоди переворот був і залишається поширеною технологією отримання державної влади, щоправда, формально незаконною і юридично неприпустимою, але яку на практиці використовують і приймають всі учасники політичної гри [3]. У сучасному світі перевороти в державі як спосіб отримання влади зазвичай розраховані на зовнішній ефект, а їх специфічна атмосфера й політичний колорит завжди викликають велику зацікавленість, широко коментуються всіма засобами масової інформації та стають предметом інтересу з боку світової громадської думки. Державний переворот – досить виразне визначення, яке не лише привертають особливу увагу, а й потужно впливає на уяву людей. Визначаючи політично-значущі процеси в суспільстві, він, разом з тим, відрізняється відкрито негативним змістом, адже під поняттями державний переворот та політичний переворот розуміють дії, пов'язані з незаконним заволодінням владою в державі із застосуванням насилля [1]. Державний переворот характеризується особливою взаємодією суб'єктів політики у сфері владних відносин. Виокремлено специфічні процедурні ознаки державного перевороту, це – чітко сплановане та добре організоване, силове захоплення влади, що характеризується застосуванням насилля; таємно організований процес (закритість владно-елітних угруповань, їх ізольованість від населення), який носить раптовий, іррегулярний характер, що здійснюється за відсутності кореляції з настроями та волевиявленням суспільства та характеризується швидкою захопленням влади, радикальністю протидіючих сторін [2]. Державний переворот як правило, свідчить про слабкість позицій правлячих лідерів і здебільшого зводиться до переходу функцій глави держави від однієї особи до іншої. Характер перевороту, його політична спрямованість та наслідки залежать від того, які політичні сили і з якою метою його вчиняють, чиї інтереси вони відстоюють, які засоби боротьби обирають. Наслідки державних переворотів мають комплексний характер, зумовлені мотивами їх організаторів та участю в них певних політичних структур та акторів [4]. У політологічних енциклопедичних словниках можна знайти кілька майже ідентичних визначень державного перевороту. У їх трактуванні державний переворот – це різновид політичного перевороту, що являє собою одну з форм насильницької зміни політичного режиму, захоплення влади однією з політичних сил у процесі політичної боротьби, який виходить за межі легітимності. Характерною ознакою перевороту є авантюристські дії вузького кола змовників. Державний переворот не призводить до корінних змін економічного базису, системи матеріальних цінностей, а лише відбувається зміна суб'єкта політичної влади [1]. Не зважаючи на те, що у сучасному арсеналі суб'єктів політики наявні різні технології і практики ненасильницьких й конституційних способів захоплення влади, державний переворот, який відбувається з порушенням конституційних норм та принципів та супроводжується застосуванням сили або прямою загрозою насилля, залишається домінуючим способом боротьби політичних сил, що не здатні отримати владу легітимним шляхом [3]. Державний переворот, зазвичай сприймається як пейоративна політична подія, як злочин проти основ державності, наслідки якого призупиняють або відкидають у часі перспективи економічного та соціального розвитку суспільства, несуть загрозу національній безпеці й можуть призвести до втрати суверенності. Як спосіб боротьби за владу, державний переворот, його передумови, мотиви організаторів та їх склад, засоби боротьби й наслідки еволюціонують разом із розвитком суспільства та його вимогами, конкретизуються, трансформуються в залежності від соціально-політичних та історичних обставин [5]. Термін «державний переворот», що застосовується до оцінки політичних подій у суспільстві, залишається одним із поширених і неоднозначно вживаних у науковій літературі та поза нею, а тому є одним із найбільш дискусійних питань у сфері політики [1]. Перевороти в практиці політичного процесу є нерідким, але завжди феноменальним явищем, яке набуває специфіки залежно від історичної доби, масштабів і «сценарних» моментів [3]. **Висновки:** Державний переворот – це специфічна форма політичної боротьби, наслідки якої стосуються не лише інтересів вузького кола зацікавлених осіб, а й усього суспільства. Державний переворот, що є одним із ймовірних проявів політичного життя соціуму зумовлюється різноманітністю базових суспільних потреб та інтересів. Явище державного перевороту є складовою політичного процесу, що впливає на вектор розвитку політичної системи суспільства. Сутність державного перевороту як форми політичної боротьби полягає в отриманні доступу до прийняття загальнозначущих рішень, за пріоритетність задоволення своїх інтересів та потреб, за вплив у системі політичних відносин, за все те, що становить зміст влади і є домінуючою політичною впливу.

Список використаних джерел

1. М.Ф. Головатий, О.В. Антонюк «Політологічний словник» URL:// http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/kv_08.pdf
2. М. П. Требін, Г. Ю. Васильєв: Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Політологія» URL:// http://nulau.edu.ua/materials/files/sociology_and_polit/0015/01.pdf
3. Карасевич А. О., Шачковська Л.С. «Політологічна енциклопедія» URL:// https://shron1.chtyvo.org.ua/Shachkovska_Liubov/Politologichna_entsyklopediia_Knyha_5_O_P.pdf
4. В.Томашів, Навчальний посібник «Політологія» URL:// <https://cutt.ly/axRiZaJ>
5. О.В. Меженська, дисертація: «Державний переворот, як політичне явище». URL:// https://shron1.chtyvo.org.ua/Mezhenska_Olena/Derzhavnyi_perevorot_iak_politychne_iavysche.pdf?PHPSESSID=55r8unvt4jrhoom9penjb1g8e6

РІВЕНЬ СВОБОДИ ПРЕСИ ЯК ПОКАЗНИК РОЗВИНЕНОСТІ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми дослідження: Однією з демократичних свобод, визначених Конституцією України, є свобода слова, яка розглядається не тільки як сама по собі, а й як свобода преси. Стаття 34 Основного Закону України гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань [1, с. 25]. **Мета дослідження:** дослідити чинники, які впливають на ступінь розвиненості свободи преси в Україні. **Об'єкт дослідження:** рівень свободи преси як показник розвиненості демократії. **Завдання дослідження:** показати взаємозалежність та взаємообумовленість рівня свободи засобів масової інформації й журналістської діяльності та стану демократії у державі. **Предмет дослідження:** дослідження, яке проводилося міжнародною неурядовою організацією Freedom House у 2017 р., визначило Україну країною з частково вільними ЗМІ із рейтингом 113 (з 196) країн світу за рівнем свободи засобів масової інформації [2]. За даними Міжнародної правозахисної організації «Репортери без кордонів», що оприлюднила індекс свободи ЗМІ у світі станом на 2019 р., Україна посіла 102 місце серед 180 країн світу [3]. Індекс розраховується з таких параметрів, як умови роботи журналістів, самоцензура, повний захист та інституційна прозорість, різноманіття медіа та їхня незалежність. Також важливим аспектом свободи та незалежності мас-медіа є їхня економічна життєздатність. Існує три основні форми організації ЗМІ: державна, приватна, громадська. Більшість ЗМІ в Україні перебуває у приватній власності і контролюється невеликою групою заможних людей. Власники ЗМІ використовують свій інформаційний ресурс для забезпечення особистих інтересів. Найпотужніші ЗМІ належать до медіа-концернів, здатних нав'язувати свої інтереси та цінності, власні «правила гри» іншим учасникам інформаційного простору. Як зазначає Ю. Бондар, створення олігархічно-медійних структур є наслідком концентрації та монополізації ЗМІ. Це, у свою чергу, загрожує суспільству, обмежуючи плюралізм думок, загрожуючи засадам свободи слова та преси [4, с. 3–21]. Конституційно-правове регулювання діяльності ЗМІ в Україні є одним із найпрогресивніших у Східній Європі. Права та обов'язки засобів масової інформації регулюються низкою законодавчих актів, а також постанов Верховної Ради України, уряду держави та указів Президента України. Ними обумовлено права на отримання об'єктивної, точної і повної інформації, забезпечення доступу до неї, право на заснування та використання ЗМІ. Медіа-простір демонструє суттєвий плюралізм та навіть критику влади. Проте недосконалість деяких законів може приводити до спроб «законного» обмеження права на інформацію. Свобода слова та свобода преси стає реальною там, де реалізується правовий захист свободи журналістської діяльності. Україна від подій Євромайдану та початку військових дій на сході стала однією з найнебезпечніших країн для журналістів та здійснення журналістської діяльності. За даними різних дослідницьких вітчизняних та міжнародних урядових і неурядових організацій починаючи з 2014 р., в Україні фіксуються випадки порушення свободи слова, перешкоджання роботі міжнародних та українських журналістів. Така ситуація в Україні лишається незмінною і сьогодні. Наприклад, за результатами щомісячного моніторингу Інституту масової інформації «Барометр свободи слова» у березні 2019 р. експерти зафіксували загалом в Україні 27 випадків порушень свободи слова у 10 регіонах країни, серед яких – перешкоджання законній журналістській діяльності, юридичний тиск на ЗМІ та журналістів, тощо [5]. Фізичні напади на журналістів, викрадення, вбивства журналістів та працівників ЗМІ – все це не тільки не сприяє утвердженню принципів свободи преси, а й створює психологічний тиск на працівників вітчизняних мас-медіа, наслідком якого стало помітне зниження критичної спрямованості матеріалів. А це призводить до падіння довіри до ЗМІ у суспільстві. Показником свободи слова та свободи преси є наявність/відсутність цензури щодо самих ЗМІ та до матеріалів, що розповсюджуються. Ст. 15 КУ наголошує на забороні цензури [1 с. 4]. Останніми роками було видано низку законів та розпоряджень з метою сприяння процесу незалежності від цензури різних видів та форм ЗМІ. В той же час у ст. 35 зазначається, що свобода слова може обмежуватися «в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [1 с. 25–26]. Агресивний пропагандистський контент Росії та дезінформація, що поширюється російськими ЗМІ та державними агентствами, стали поштовхом до обмеження доступу до численних російських медіа та інтернет-ресурсів і заборони в'їзду до України багатьох російських журналістів. Отже, можемо зазначити, що спостерігаються спроби контролю ЗМІ, що звужує права громадян на отримання повної інформації і ставить під сумнів зобов'язання держави підтримувати незалежність ЗМІ. Стан свободи преси безпосередньо впливає на рівень розвиненості демократії у державі. «Частково вільні» українські ЗМІ є однією із причин «гібридного політичного режиму» [6, с. 53] у рейтингу країн світу за рівнем демократії, який складається дослідницькою компанією The Economist Intelligence Unit. Він вимірює рівень демократії всередині держави за допомогою методології експертних оцінок і результатів опитування громадської думки у відповідних країнах, що складалася з 60 ключових показників, згрупованих у п'ять основних категорій. Показник, до якого входить і свобода слова та свобода преси, набрав у 2018 р. 5,69 балів з 10, втративши при цьому майже 1 бал порівняно з минулорічним дослідженням [7]. Визначений індекс демократії підтверджується і звітом міжнародної правозахисної організації Freedom House. Україна у рейтингу посідає 106 позицію (з 208) з індексом 62 (зі 100) [8]. При цьому вільність та незалежність ЗМІ оцінена двома балами з чотирьох [9]. **Висновки:** Враховуючи здобутки та досягнення України на шляху демократичної розбудови, слід відзначити, що свобода преси як один із показників демократії загалом зміцнила свої позиції – існує плюралізм ЗМІ. В той же час залишаються підстави для занепокоєння. Особливо це стосується монополізації медіа-ринків, концентрації приватних ЗМІ в руках невеликої групи заможних бізнесменів, наявності політично заангажованих повідомлень в інформаційному просторі, різних методів реагування влади на проросійську пропаганду та випадків застосування насильства щодо журналістів в країні. А відсутність системної комунікації у відносинах «суспільство – засоби масової інформації – влада», що є фундаментальною основою розвиненої демократії, породжує тенденцію до зниження демократичних процесів в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України. 64 с.
2. Рейтинг стран мира по уровню свободы средств массовой информации. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/freedom-of-the-press/info>
3. Україна посіла 102 місце в рейтингу свободи. ЗМІ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2683395-ukraina-posila-102-misce-v-rejtingu-svobodi-zmi-reporteribez-kordoniv.html>.
4. Бондар Ю. Свобода слова: українська мірка. Київ: МАУП, 2004. 144 с.
5. Барометр свободи слова за березень 2019 р. URL: <https://www.prostir.ua/?news=barometr-svobody-slova-za-berezen-2019-roku>
6. Сучасна політична лексика: енциклопед. словн.-довід. / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ2000», 2015. 396 с.
7. Рейтинг стран по уровню демократии. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/democracy>
8. Рейтинг стран мира по уровню политических и гражданских свобод. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/freedom-the-world/info>
9. Freedom in the world 2019. Ukraine. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedomworld/2019/ukraine-translation>

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИКИ НЕОКОСЕРВАТИЗМУ

Актуальність теми дослідження: в наш час неоконсерватизм виступає на захисті політичної влади і держави, саме неоконсерватизм вбачає засіб збереження закону і порядку. **Мета дослідження:** проаналізувати політику неоконсерватизму в теоретичному та практичному аспектах. **Об'єкт дослідження** - неоконсервативський рух, його основні принципи та характеристика. **Предмет дослідження:** аналіз політики неоконсерватизму в теоретичному та практичному аспектах. В статті робляться висновки щодо характеру ідеологічних засад, хронологічних і територіальних меж розповсюдження, а також розвиток неоконсерватизму в сучасному світі. **Завдання дослідження:** проаналізувати дослідників такого поняття як «неоконсерватизм»; дослідити ідеологічні та практикополітичні сторони неоконсервативського руху; пізнати від чого ж залежить самостійне існування неоконсервативського напрямку. Наприкінці другого президентського строку Джорджа Буша-молодшого почали активно поширюватися заяви щодо згорання неоконсервативного зовнішньополітичного курсу, як наслідок, зникнення неоконсерватизму як такого. Неоконсервативний рух, що з'явився на території США у другій половині ХХ століття повністю пройшов свій життєвий шлях, а відсторонення від влади Джорджа Буша спонукало до краху усієї політичної течії неоконсерватизму. Термін «Неоконсерватизм» введений в 1970 році соціалістом Майклом Харрінгтоном використовувався для позначення політичної групи інтелектуалів. Неоконсерватизм є реакцією з боку ліберальних технократів і власників на появу альтернативних пізньому капіталізму ідеологій лівого і правого напрямку [2, с. 156]. Згідно з більшістю вчених неоконсерватизм та консерватизм мають тісний зв'язок. Неоконсерватизм - сучасне політичне направлення, що пристосовує традиційні цінності консерватизму до сучасних реалій життя та визначає політичний розвиток країн. Першопочатково консерватизм був захистом соціально-політичних порядків, традиційного суспільства, а також інтересів монархічної влади та аристократії та духовенства. До основних принципів консерватизму можна віднести: дотримання моральних традицій, враховуючи історичний досвід та збереження вікових традицій; негативне відношення до революції; визнання соціальної ієрархії (правління суспільством еліти, яка має знання та соціальні якості); відстоювання ідеалів сильніших в суспільстві. Захищаючи ідею свободи та права людини, ця ідеологія акцентує увагу на обов'язок людини перед самим собою та суспільством. В економічному плані неоконсерватизм відстоює обмежений вплив держави в ринкову економіку. Соціальна доктрина це – принцип солідарності, принцип справедливості, принцип субсидіарності. А державі залишається вирішення тільки тих питань, які не можна вирішити цими принципами. Політична діяльність не як монополія однієї групи, а професія, яку може здобути будь-яка гідна людина. Проте в ході проведеного дослідження цей зв'язок було поставлено під сумнів: по-перше самі неоконсерватори, що були й троцькістами, й демократами, потрапивши в 1972 році у табір консервативної республіканської партії, так і не стали ототожнювати себе з партією, сформувавши надзвичайно впливове автономне крило. По-друге, основні ідеологічні засади та принципи неоконсерватизму в рівній мірі запозичені з лібералізму та з консерватизму, тому неоконсерватизм можна визначити як синтетичну ідеологію, проте аж ніяк не можна вважати за похідну від консерватизму. Щодо цих основних принципів та характерних рис, то це, насамперед, наступні: агресивна зовнішня політика та перенесення своїх національних інтересів за межі кордонів США, розуміння військової сили як найважливішого фактору зовнішньої політики [5, с. 141]. Саме через це виникла потреба у постійному збільшенні видатків бюджету на військові цілі, проти чого рішуче протестували консерватори. В економіці неоконсерватори всупереч традиційним нормам консерватизму, проводили політику перенесення великих підприємств за межі території США, збільшили обсяги імпорту [1, с. 61]. Згідно з першим до неоконсерваторів відносять Тетчер, Рейгана, в деяких джерелах європейських «нових правих» [4, с. 93]. В цьому випадку відображається нове розуміння економічної політики – концепції вільного, саморегульованого управління господарською діяльністю. Врешті ніхто окрім американських неоконсерваторів не іменував себе цим терміном, а тому будь-які спроби віднесення тих чи інших діячів постфактум видаються хибними. Варто зазначити, що й самі неоконсерватори вважають цю ідеологію і політику виключно американською знахідкою. Так «хрещений батько неоконсерватизму», Ірвінг Крістол називав неоконсерватизм консерватизмом з «американською кісткою», а, наприклад, інший провідний діяч неоконсервативного руху Роберт Каган у своїй роботі «Of paradise and power» говорячи про сучасне «охолодження» відносин США та Європи зазначав, що неоконсервативна [3, с. 36]. На початку 90-х рр. ХХ ст. неоконсерватизм відіграв досить значну роль у поступальному розвитку країн Західної Європи. Для цього періоду були характерні орієнтацією на проблеми освіти, культури, якості життя. Нові консерватори домоглися найбільшого економічного зростання, піднесення національної свідомості. Неоконсерватизм виступає як могутня інтелектуальна сила в більшості країн Заході [4, с. 98]. Таким чином, підводячи підсумки потрібно зазначити, що неоконсерватизм - це унікальне поєднання особливостей як і консервативних, так і ліберальних принципів. **Висновки:** Основними рисами сучасного неоконсерватизму є: в економіці – заміна реформістської моделі розвитку монетаристською моделлю, у соціальній сфері - існуючий гнучкий ліберально-реформістський курс поступається «жорсткій економіці», «економічному реалізму», соціальні витрати скорочуються; у політичній сфері - переорієнтація щодо проблем політичної влади, демократії, функцій і прерогатив держави, бюрократії в бік посилення елітарних тенденцій та антибюрократичних настроїв. Неоконсерватизм міг би бути моделлю ідеології сучасного розвитку суспільства, враховуючи ті соціально-економічні та політичні зміни у суспільстві, які викликані технологічною революцією та суперечностями сучасної цивілізації.

Список використаних джерел

1. Халпер С. Неоконсерваторы новая политическая группа интересов / С. Халпер, Дж. Кларк. // Прогнозис: журнал о будущем. 2006. №2(6). С. 57–86.
2. Подгорец Н. Мертва ли доктрина Буша / Норман Подгорец \ URL: <http://www.russ.ru/layout/set/print/pole/Mertva-li-doktrina-Busha>.
3. Халпер С. Неоконсерватизм и будущее Америки / С. Халпер, Дж. Кларк. // Русский журнал. 2004. С. 34–39.
4. Боно Д. Нью-Йоркские интеллектуалы и рождение неоконсерватизма. Культурный аспект «холодной войны» / Д. Боно // Прогнозис: журнал о будущем. 2007. №3(11). С. 89–96.

ПОЛІТИКА ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми та дослідження: вивчення релігійного та церковного чинника у політичному житті українського народу зумовлюється багатоконфесійним складом великої території України. Вивчення цих аспектів актуалізується міжнародними стосунками України, визначенням чіткого зовнішньополітичного вектора; невизначене місце як релігії у політиці, так і політики у релігії. **Мета дослідження:** проаналізувати взаємозв'язок релігій та політики. **Об'єкт дослідження:** політика - релігія. **Предмет дослідження:** релігія є не тільки уявленням про Бога, не тільки свідомістю, це й реальне життя, дії людей – культ, богослужіння, церковна організація, нарешті, це форми і принципи організації суспільного життя, що тією чи іншою мірою ґрунтуються на релігійних підставах. Тобто релігія – це відповідне світосприйняття та певна сфера життя людини, які пов'язані із відношенням її до Абсолютного. **Завдання дослідження:** розуміти актуальні політичні та релігійні проблеми. Слово «релігія» перекладається з латинської як благочестя, святиня, предмет культу. З цього випливає, що тут ми маємо справу з явищем, яке відноситься до чогось вищого, святого, надлюдського у людському житті. Це вище, абсолютне, має загальну назву Бога або Божества, хоча кожна окрема релігія має свої власні імена цієї вищої сили. Можна сказати, що не існує релігії без Бога, тобто якого-небудь уявлення про Бога, Бог є початок і сенс будь-якої релігії. Релігія існує багато віків, мабуть, так довго, як існує людство. За цей час воно виробило безліч різновидів релігій. Своєрідні релігії існували у Древньому Світі у єгиптян та греків, вавлонян та євреїв. У наш час широкого розповсюдження набули так звані світові релігії: буддизм, християнство та іслам. Крім того, продовжують існувати національні релігії. Протягом довгого часу продовжуються спроби з'ясувати, що ж являє собою релігія, які її суттєві характеристики набули форму спеціальної галузі знання релігієзнавства. Релігієзнавство вивчає процес виникнення, функціонування та розвитку релігії, її побудови та різні компоненти, численні виявлення релігії в історії суспільства та у сучасну епоху, її роль у житті окремої людини, конкретних суспільств та суспільства взагалі, взаємозв'язок та взаємодію з іншими галузями культури [4]. Політологія як наука вивчає політичне життя суспільства в його різноманітних виявах, заглиблюючись у таємниці політики і влади, закономірності діяльності політичної еліти, партій, лідерів, соціальних верств і народних мас. Вона сприяє виробленню світоглядних і ціннісних настанов, вмінню пов'язувати політичні знання із суспільно-політичною практикою. Народження політології зумовлене, насамперед, суспільними потребами в розробленні технології управління і методик впливу на суспільну свідомість, у теоретичному обґрунтуванні цілей внутрішньої та зовнішньої політики, в оптимізації управлінських рішень за умов розширення обсягів діяльності та владних повноважень держави [5]. «Політика» і «релігія» – терміни і поняття. Специфіка і зміст релігійного та політичного світогляду. Віра в надприродне, а також держава, влада, право – особливості і серцевина цих світоглядів. Система категорій політичної та релігійної свідомості. Структура політології та релігієзнавства. Становлення і розвиток методології та інструментарію аналізу політичних і релігійних явищ. Функції політології як науки. Функції релігієзнавства як навчальної дисципліни: теоретична, методологічна, ідеологічна, просвітницька, виховна і прогностична. Співвідношення політології і релігієзнавства з філософією, соціологією, юриспруденцією, історією, культурологією, економічними дисциплінами [2]. Як правило, політичний і релігійний досвід, сутність, форми і вияви тісно взаємопов'язані. Головною проблемою соціології релігії виступають взаємини і взаємодія релігії та суспільства. При цьому на перший план виступають питання, пов'язані із теоретичним осмисленням проблем природи релігії, її соціальної сутності, генези, структури релігійної сутності, експлікації релігії як суспільного феномену. Емпіричний рівень соціології релігії – це осмислення проблем релігії шляхом конкретно-соціологічних досліджень. Теологічне і особисте уявлення про Бога є визначальним у релігії, оскільки людство задавалося цим питанням формування свідомості взагалі. Сміслово-життєві цінності віруючої політично зрілої людини. Чим вище рівень освіти, тим відчутнішими є ціннісні орієнтації людини, тим свідоміше вона може підходити до осмислення ролі релігії у її житті взагалі [6]. У світлі 20-ти важких років незалежного існування України зростає цінність досліджень української системи «політика - релігія», нового значення набуває питання пріоритетності світського та духовного в умовах українського політичного режиму. Україна довгий час балансувала на межі демократії. В останній час маятник політичного режиму значно хитнувся в бік авторитаризму, а із судовими процесами над Юрієм Луценком та Юлією Тимошенко Україна уже визначається як держава із авторитарним політичним режимом. На користь цього режиму свідчать акції протесту чорнобильців, афганців та судові розпорядження про заборону таких акцій. Суспільне життя і політичні процеси в Україні відбуваються у межах законодавства, яке має суто декларативний характер. Так, Україна декларується як демократична, правова держава з громадянським суспільством, із свободою слова та віросповідання, що в основі має розбіжності із реальним станом. Поверхневий аналіз закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» доводить, що розмежування церковного та державного також існує лише апіорі [3]. «У проявах національної та релігійної нетерпимості Росія ніколи не поступалася Європі, а інколи навіть перевершувала її. Оскільки міра загрози Росії та її православної релігії зі Сходу і Заходу була неоднаковою. Різними були сила та спрямованість конфесійної нетерпимості. Особлива нетерпимість проявлялася у ставленні православних до католицизму, який, як вони вважали, був заражений «еретичними мудруваннями». Починаючи з XV ст., церква використовувала проповідь нетерпимості до католицизму як своєрідну форму протидії місіонерській політиці Риму щодо Росії та її церкви» [3]. У міжнародній політиці сучасних держав роль та значення національних духовних цінностей значно зросли. Ми є свідками швидкої інтернаціоналізації міжнародного суспільно-політичного життя, з одного боку, і впертої боротьби народів, захист національних духовних цінностей, – з іншого. Те, що законодавство України має суто декларативний характер, включаючи Конституційні положення про демократичність, соціальність і правомірність держави, – відомі речі, які у найближчому часі будуть сприйматися як норма. Погано це чи добре, трактується по-різному. Можна знайти цілу низку прикладів інших держав, у яких є подібна ситуація. Заспокоюючи себе та інших, можна розглядати подібні речі як мету, цінності, до яких потрібно прагнути, але разом із цим слід збагнути, що якщо невиконання законів буде нормою або лише метою, то будь-який крок до цієї мети може перетворитися на мету [3]. Аналіз становлення політології релігії був би не повним, якби поза увагою залишилася діяльність Української асоціації релігієзнавців, що була створена як громадська організація на базі Відділення релігієзнавства і яка об'єднала провідних вчених і викладачів релігієзнавства з різних регіонів України. Саме Асоціація стала ініціатором і організатором проведення циклу міжнародних і всеукраїнських конференцій, на яких обговорювалися актуальні питання політології релігії, до чого були залучені провідні зарубіжні вчені в цій галузі. Це забезпечувало обмін досвідом розв'язання державно-церковних проблем і сприяло стабілізації як релігійної, так і суспільно-політичної ситуації в Україні та інкорпорації української релігієзнавчої науки до міжнародної наукової спільноти [1]. **Висновок** Отже, політологія релігії – це молода галузь академічного релігієзнавства, що межує з політологією і має глибоке історичне коріння та перспективи розвитку. В своєму становленні вона пройшла певні історичні етапи і набула наукового оформлення в незалежній Україні завдяки наполегливій праці українських вчених.

Список використаних джерел

1. Становлення політичної релігії як галузі академічного релігієзнавства URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/buchma_stanovlennia.pdf
2. Навчальна програма дисципліни «Політика і релігія» URL : http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/1039-pol_r74.pdf
3. Взаємодія системи «Політика-релігія» URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38113/02-Gorbach.pdf>
4. Предмет дослідження релігієзнавства URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/20245/>
5. Політологія: місце в системі наук, об'єкт та предмет вивчення URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17554/>
6. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Політика і релігія» URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/manuals/d3bd967675a0409e9c7b10455922e490.pdf>

ТИПИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ

Актуальність теми дослідження. Вибори – це вже загально відоме поняття для всього суспільства і дуже важливий компонент сучасної політики. На сьогоднішній день наявність вільних виборів в країні свідчить про те, що країна є демократичною. Це означає громадяни своєї країни можуть вибрати собі ту гілку влади, яку вони вважають найбільш підходящою для зростання престижу та іміджу країни, посилення економічного рівня. Вибори мають свої особливості і можуть відрізнятися одне від одного в тій чи іншій країні, однак спираються вони на типи виборчої системи. **Мета дослідження** – розглянути та проаналізувати типи виборчих систем. **Об'єкт дослідження** – тип виборчої системи на онові якого покладені вибори. **Предметом дослідження** – виступають типи виборчих систем. **Завдання дослідження** – визначити і розкрити на основі яких підстав громадяни обирають владу при типах виборчих систем в тій чи іншій країні. Виборчу систему можна вважати головним регулятором виборів, при цьому формуючи загальні принципи організації виборів і шляхи переведення голосів, які люди віддали за певну організацію влади, для переведення цих голосів у мандати депутатів [4, с. 90]. Також можна сказати що виборча система – це сукупність правил і законів, який забезпечує участь громадян в виборах, що участь забезпечує певний тип організації влади в країні. Вона є одним із головних елементів виборчого права. Головним завдання виборчої системи є представлення всіх зацікавлених груп населення та соціальних груп в системі через владні структури. Ще одним важливим завданням є забезпечення народного суверенітету. Успішне проведення виборів говорить, що його визнало суспільство і про те, що суспільство здатне розв'язувати проблеми, які висувуються на перший план мирним шляхом, що є важливою ознакою демократичної країни. Становлення виборчих систем було доволі тривалим і складним, багато людей вели боротьбу для того, щоб отримати виборче право на демократичних умовах і скасування різних майнових, освітніх, станових, так званих цензів. Сукупність осіб, які користуються виборчими правами називають електоратом. Боротьба за електорат доволі складна, вона визначає стратегію, тактику на виборах тої чи іншої окремої партії. Перемога на виборах і здобуті виборчі посади можуть використовувати для своїх цілей, які вони проголосили. Важко з тим не погодитися, що результати виборів, які визначають переможців дуже залежать від типу виборчої системи. На сьогоднішній день різноманітність виборчих систем, за якими проводяться вибори до органів публічної влади була зведена до трьох типів, а саме: мажоритарна, пропорційна та змішана. Мажоритарна виборча система: ця система спирається на принцип більшості і за неї виборці голосують за окремих кандидатів. Головними ознаки цієї системи є: голосування проводиться за округами, кількість яких відповідає кількості представницьких мандатів; для обрання необхідно набрати більшість голосів виборців, які брали участь у голосуванні [1, с. 94]. Більшість голосів може бути абсолютно, відносно або кваліфікованого, від яких і розрізняють мажоритарні виборчі системи абсолютної, відносної та кваліфікованої більшості. За мажоритарної системи абсолютної більшості обраним кандидатом вважається той хто отримав у виборчому окрузі абсолютну більшість голосів виборців, тобто щонайменше 50% плюс один голос. В системі відносної більшості обраним кандидатом буде той який отримав у виборчому окрузі відносну більшість голосів виборців, тобто більше, ніж решта кандидатів. І за кваліфікованої більшості голосів для перемоги потрібно отримати не менше заздалегідь встановленої законом частки голосів, яка зазвичай перевищує половину і становить 2/3, 3/5 та 3/4 голосів [3, с. 294]. У тих країнах де використовується ця система не вдається з першої спроби визначити кандидата – тобто у першому турі, і вибори переходять у другий. До нього входять два кандидат, які найбільше набрали голосів і переможцем стає як і в мажоритарній системі відносної більшості той кандидат який набрав найбільше голосів порівняно з його опонентом. З цих трьох систем на виборах до органів влади найчастіше використовується мажоритарна система відносної більшості. Ці системи мажоритарної виборчої системи на виборах уряду парламенту або ж тільки однієї палати використовується в таких країнах як: Велика Британія, Австралія, Канада, Індія, США, Нова Зеландія, Франція та Японія. Пропорційна виборча система: при цій системі депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно кількості голосів виборців, як зібрані в межах виборчого пункту. Коли застосовується ця система, то округи завжди багатомандатні. Кількість мандат в окремому виборчому окрузі визначається залежно від кількості населення в якому воно проживає або ж від кількості виборців. Зазвичай партії висувують свій окремий список депутатів які представляють цей округ. До ознак пропорційної виборчої системи відносять: уся територія, на якій проводяться вибори, вважається єдиним округом; обираються, як правило, не окремі кандидати, а списки кандидатів від визначених політичних сил – партій, політичних організацій, політичних рухів. Таким чином, виборець голосує не лише за особистість, а перш за все за політичну програму певної організації; представницькі мандати розподіляються між політичними силами, що брали участь у виборах, пропорційно до кількості голосів, виданих за їх списки (наприклад, 12 % голосів – 12 % парламентських місць) [1, с.95]. В пропорційній системі виділяють два різновиди: пропорційна виборча система на загально міжнародному рівні. Цей різновид означає що голосування за політичні партії та об'єднання відбувається в межах всієї країни. А другим різновидом є пропорційна виборча система, що ґрунтується на багатомандатних округах. За цього різновиду депутатські мандати розподіляються на основі пропорційного розподілу ресурсів, які були подані у тому чи іншому виборчому окрузі [2, с. 112]. Відмінність пропорційної системи від мажоритарної полягає в тому, що пропорційна система заснована на принципі пропорційності між голосами, які були отримані і кількістю мандатів. Що до місць у парламенті, їх розподіл відбувається не між індивідуальними кандидатами, а між партіями. Згідно з законом партія може висунути лише таку кількість депутатів яка заявлена в цих законах. Для того, щоб визначити результати голосування в окрузі вираховується виборча квота - найменша кількість голосів, яка потрібна для отримання одного депутатського мандата. Пропорційна виборча система сприяє становленню багатопартійності, структурованості парламенту та найефективнішу за парламентарних форм правління. Ця виборча система найбільш поширена в сучасному світі, на даний час вона використовується в Австрії, Бельгії, Греції, Норвегії, Фінляндії, Швейцарії, Швеції та інших країнах. Змішана виборча система: ця система є комбінацією мажоритарної і пропорційної виборчих систем. Вона використовується для того щоб мінімізувати недоліки й використати переваги як мажоритарної так і пропорційної виборчих систем [3, с. 297]. За цієї системи одна частина парламенту обирається за мажоритарної системи, а інша за пропорційною системою. Коли виборець голосує, то йому надається два бюлетені, в одному він голосує за кандидата, за який має намір віддати голос, а в другому за партійний список кандидатів. Також комбінуються способи голосування і підрахунку голосів які притаманні мажоритарній та пропорційній системам. Така система діє в Україні, Італії, Росії та Німеччині. **Висновок** кожний тип виборчої системи пройшов довгий шлях в своєму розвитку, під час якого сформував свої особливості та ознаки. Однак наявність виборчої системи в країнах говорить про те, що там панує демократія.

Список використаних джерел

- 1.Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 94-95 с.
- 2.Політологія (модульний курс): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б.О. Галь, О.В. Єгорова, М.В. Зенкін та ін. 3-те вид., переробл. і допов. Д.: Національний гірничий університет, 2013. 111-114 с.
- 3.Політологія: історія та теорія: Підручник / П. П. Шляхтун. К.: Центр учбової літератури, 2010. 293-297 с.
- 4.Політологія: Підручник / В.Ф. Баранівський. Київ: Національна Академія управління, 2016. 89-91 с.

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тими соціально-політичними змінами, які відбуваються в сучасній Україні, а також гострою потребою вивчення теоретико-методологічних основ політичної діяльності як умови трансформації суспільства. **Мета дослідження** - визначити етичні засади політики й розглянути перспективи розвитку політичної системи. **Об'єкт дослідження** - розвиток політичної системи. **Предмет дослідження** – етичні засади розвитку політики. Політична сфера як і суспільне життя в цілому, регулюється різними видами норм, які можна умовно розділити на юридичні та не юридичні. Правові норми регулювання політичної діяльності чітко визначені в Конституції, законах про вибори, парламент, уряд і т.д. З огляду на мету даної роботи особливого розгляду потребує специфічний вплив юридичних регуляторів політичної діяльності, до яких, зокрема, відноситься і мораль. Якщо між собою порівняти основні категорії політики й етики, то навіть з першого погляду зрозуміло, що ми маємо справу з принципово різними суспільними регуляторами поведінки людей [1]. Проблема оптимальної взаємодії політики і моралі на різних етапах розвитку суспільно-політичного життя переймалися філософи та історики, соціологи й політологи. З огляду на необхідність досягнення гармонійної взаємодії між політикою і мораллю важливе значення має з'ясування причин, що зумовили розрив між ними, аналіз форм взаємодії практично-політичної діяльності людей із загальнолюдською мораллю, єдність яких забезпечує гуманістичне регулювання співвідношення цілей та засобів у політиці [2]. Політична етика історично сформувалася в межах політичної філософії. Вона вивчає вплив на політику моральних принципів, норм та уявлень людей. Кризь призму етики в сучасному світі оцінюють мету й методи функціонування влади, державних інститутів, визначають критерії професійної діяльності бюрократії. Будучи в тісному взаємозв'язку з політикою, а в перехідних умовах продукуючи етику оновлення, виживання і стабільність, засоби досягнення поставлених цілей, етичні начала впливають на характер суспільного розвитку і є своєрідним індикатором політичної ситуації, ступеня розвитку демократичного суспільства. Отже, політична етика (грец. ethika, від ethos – звичай, характер) – галузь, аспект загальної етики, що досліджує моральні засади політики і влади (у широкому розумінні), професійну етику суб'єктів політичної діяльності (у вузькому розумінні) [3]. Якщо спробувати дати узагальнене визначення політичної культури, то – це сукупність історично сформованих і відносно усталених цінностей, поглядів, переконань, почуттів, а також обумовлених ними стандартів і зразків поведінки, що становлять підґрунтя функціонування конкретної політичної системи та визначають ставлення людей до політичної сфери життя суспільства, особливості, рівень і спрямованість їх дій, політичної активності [4]. Розвиток української політико-етичної думки. Особливості політичної етики в умовах перехідного суспільства. Суперечності між політикою та етикою в сучасній Україні. Вплив морального виснаження населення на державне будівництво. Професійна етика та мораль сучасного українського політика. Закон України «Про статус народного депутата» [5]. **Висновок.** Отже, у філософській і політичній науці дедалі чіткіше вимальовується і все більшої гостроти набуває морально-етична проблематика політики. Тому загальнолюдською потребою, актуальним завданням людської цивілізації на початку XXI століття є необхідність здійснення узгодженої «людиновимірної», гуманістичної, морально відповідальної політики.

Список використаних джерел

- 1.Вагіна О.М «Етичні засади політики та перспективи розвитку політичної системи» URL: http://studies.in.ua/pravo/etn_zasad.pdf
- 2.В. П. Беглиця, В. М. Ярошенко «Політична етика» URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/97/1/Беглиця%20В.%20П.%20Політична%20етика>
- 3.В. П. Беглиця, В. М. Ярошенко «Політична етика» URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/97/1/Беглиця%20В>
- 4.Василевська Т. Е. «Політична культура та етика влади» URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Vasilevska.pdf>
- 5.О. В. Баштатник: Посібник до вивчення «Політична етика» URL: repository.dnu.dp.ua:1100/upload/d907a3c541d249b1d3dcedf2581cceb6metod_Politchna_etika_Bashtannik.pdf

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Політична модернізація України нерозривно пов'язана з комплексною демократизацією усіх сфер суспільного життя, ствердженням сучасних демократичних принципів та цінностей, розвитком демократичних соціально-політичних інститутів, поширенням інструментів та методик публічної політики. Як спосіб удосконалення політичної системи, політична модернізація постає одночасно і стимулом, і результатом суспільного розвитку. Одним з важливих чинників політичної модернізації є громадянське суспільство, котре, будучи виразником індивідуальних і групових інтересів, спрямовує власну активність на реалізацію інтересів та задоволення потреб громадян шляхом перманентного впливу на державу та інші інститути політичної системи. **Мета дослідження:** розкриття впливу громадянського суспільства на політичну модернізацію. **Завдання дослідження:** проаналізувати та систематизувати наукові засади концептуальних досліджень громадянського суспільства та політичної модернізації та дослідити взаємовплив громадянського суспільства та політичної модернізації у контексті глобалізаційних змін. **Об'єкт дослідження:** чинники політичної модернізації. **Предмет дослідження:** громадянське суспільство. Громадянське суспільство охоплює різноманітні культурні, інформаційні, просвітницькі та громадянські групи суспільства тощо. А для того, щоб існувало громадянське суспільство, повинна існувати і громадянська держава [1, с. 6]. Громадянське суспільство також невід'ємно пов'язане з існуванням правової держави. У науковій літературі існує багато визначень правової держави, що підкреслюють ті або інші ознаки цього поняття. Російські вчені зазначають, що правова держава – це правова форма здійснення державного суверенітету народу. Тобто, це означає, що всі публічно-владні повноваження знаходяться у держави та у її органів, а організація і функціонування самої влади базується на правових засадах [2, с. 77]. Громадянське суспільство сьогодні демонструє високі темпи якісного зростання та виступає дієвим учасником соціально-політичних процесів, рівноправним партнером держави та бізнесу у процесах публічного управління, впливовим актором сучасного політичного життя. Для сучасного розуміння громадянського суспільства пропонується розглядати три його системотворчі підвалини: існування множинного поля різноманітних асоціацій, які формують нерівномірно розподілені центри соціальної влади; відносну незалежність центрів соціальної влади від політичної, адміністративної та економічної, що проявляється через самоврядний характер цих структур та можливості самоорганізації із ресурсної точки зору; громадянську відповідальність, яка впливає на моделі поведінки громадянства, та активну громадянську позицію як одну із таких моделей. Зміст політичної модернізації ідентифікується крізь дослідницьку паралель «політична зміна» - «політичний розвиток». Політична зміна тлумачиться як одиничний акт трансформації окремих елементів політичної системи, політичний розвиток – як сума політичних змін. Політична модернізація є одним із різновидів політичного розвитку поряд із демократизацією та глобалізацією. Визначено політичну модернізацію як такий тип політичного розвитку, за якого здійснюються зміни елементів політичної системи, їхнє удосконалення в напрямку досягнення найефективніших сучасних зразків. Участь громадянського суспільства у процесах політичної модернізації розширює його функціональність, робить повноцінним актором публічної політики; диверсифікує його структуру; сприяє соціальній мобільності; підвищує політичну культуру та компетентність громадян; полегшує внутрішню та зовнішню комунікацію. Громадянське суспільство як чинник політичної модернізації впливає на її інтенсивність, предметність, ефективність, оперативність, оптимальність, системність, правове регулювання тощо, визначає вектори удосконалення політичної системи [3, с. 23]. Роль громадянського суспільства у практиці політичної модернізації суттєво зростає в контексті глобалізаційних змін. Розвиток інформаційних технологій створив фундамент для розкриття модернізаційного потенціалу громадянського суспільства, посиливши його комунікаційну складову. Офлайн простір було доповнено онлайн аналогом, що змінило структуру комунікації суспільства загалом та можливості громадянського суспільства, зокрема. У контексті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відкрилися нові інтерактивні канали спілкування між членами громадських організацій, між різними суб'єктами громадянського суспільства, між третім сектором та державними інститутами й бізнесом. У контексті політичної модернізації сучасне громадянське суспільство наділене наступними функціями: управління інституціями з обліку та просування прозорості та підзвітності; підвищення обізнаності про суспільні проблеми та виклики, підтримка позитивних змін; надання послуг для задоволення суспільних потреб, зокрема, у сферах освіти, здоров'я, харчування та безпеки, а також реалізація управління наслідками стихійних лих, швидкого реагування на надзвичайні ситуації; поширення унікальних знань та досвіду для формування політики та стратегії, а також прийняття конструктивних рішень [4, с. 233]. **Висновок.** Отже, роль громадянського суспільства, робить його повноцінним актором публічної політики; диверсифікує його структуру; сприяє соціальній мобільності та мобілізації; підвищує політичну культуру та компетентність громадян; полегшує внутрішню та зовнішню комунікацію і т. д. Громадянське суспільство як чинник політичної модернізації впливає на її інтенсивність, предметність, масштабність, ефективність, оперативність, оптимальність, системність, правове регулювання тощо. Також розвиток інформаційних технологій створив фундамент для розкриття модернізаційного потенціалу громадянського суспільства, посиливши його комунікаційну складову. Офлайн простір було доповнено онлайн аналогом, що змінило структуру комунікації суспільства загалом та можливості громадянського суспільства, зокрема.

Список використаних джерел

1. Diamond L. Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation // Journal of Democracy. 2004. № 3. р. 5–17.
2. Общая и прикладная политология / Под общ. ред. В.И. Жукова, Б.И. Краснова. М., 2007. 423 с.
3. Дем'яненко О. О. Громадянське суспільство та політична модернізація: основні аспекти кореляції. Політикус: науковий журнал. 2018. Вип. 3, С. 20 – 26.
4. Дем'яненко О. О. Політична модернізація: традиційний та сучасний дискурс. Вісник Маріупольського державного університету. Серія Історія і політологія. 2018. Т. 20, С. 231 – 240.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Засоби масової інформації досить часто називають «четвертою владою» (наряду із законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади). Вони також виступають в якості своєрідного контролю, критики поточної політики владних структур; оцінюють стан справ у тих чи інших секторах соціального життя тощо. **Мета дослідження** - проаналізувати способи та наслідки впливу ЗМІ на політичну свідомість громадян України. **Об'єкт дослідження** - ключові слова: політична свідомість, ЗМІ, громадська думка, канали інформації, маніпулювання. **Предмет дослідження** - взаємовідносини ЗМІ і держави. У житті існує три форми цієї взаємодії: держава повністю контролює ЗМІ; держава опосередкованим чином впливає на ЗМІ; ЗМІ існує як повністю незалежний інститут; Один із способів контролю державою ЗМІ – цензура. Наразі існують часткові обмеження діяльності преси, регульовані окремими законами (визначення рейтингу фільму (за віком), попередження про насильство тощо). Маніпулятивними засобами впливу держави на суспільство через ЗМІ є: ідеологія; пропаганда; агітація. Вони пов'язані між собою. Ідеологія - система поглядів, ідей, переконань, цінностей та установок, що виражають інтереси різних соціальних груп, класів, товариств, в яких усвідомлюються і оцінюються відносини людей до дійсності і одини до одного, соціальні проблеми і конфлікти, а також містяться цілі (програми) соціальної діяльності, спрямованої на закріплення або зміну існуючих суспільних відносин [1]. Сюди ж відносяться і агітація. Пропаганда – форма комунікації, спрямована на поширення фактів, аргументів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. Пропаганда зазвичай повторюється та розповсюджується через різні засоби масової інформації, щоб сформувати обраний результат суспільної думки [2]. Григорій Почепцов під пропагандою розуміє інтенсивні комунікативні процеси, що мають на меті зміну поведінки аудиторії, на яку вони налаштовані [3]. Агітація – найважливіший засіб впливу на свідомість і настрої широких мас, з метою спонукати їх до політичної чи іншої активності, ідеологічна зброя боротьби партій. Агітація провадиться шляхом поширення певних ідей і лозунгів за допомогою різноманітних засобів: через пресу (газети, журнали, брошури, листівки, заклики тощо), усні виступи (доповіді, бесіди, читання газет та ін.), радіо, телебачення, кіно, театр, образотворче мистецтво, плакати, діаграми, карикатури тощо), політичну і художню літературу [4]. Агітація тісно пов'язана з пропагандою, агітацію деколи розглядають як форму пропаганди. Загальновідомо, що медіа – одне з найефективніших джерел донесення інформації до громадян про кандидата чи політичну партію. Саме за допомогою медіа можна сформувати бажаний образ політика / партії або зіпсувати репутацію конкуренту [5]. Найпоширенішими методами маніпуляції у інтернет-виданнях та друкованих виданнях є: 1) відсутність будь-якого маркування політичної реклами (ані назви рубрики, ані тегів під матеріалами); 2) неналежне маркування – позначка «зірочка» (*) біля заголовка публікації часто подібна до макового зернятка чи смітинки при друці; її пояснення або написано надто дрібним шрифтом у вихідних даних газети, або, як у випадку з інтернет-виданнями, міститься у рубриці «Рекламодавцям», куди читаєч, зрозуміло, не здогадається зазирнути; 3) виокремлення частини тексту жирним шрифтом і більшим кеглем, а також виділення частини тексту іншим кольором; 4) life story про кандидата або історія його успіху та ін. Тим не менш, ЗМІ також висловлюють та сприяють становленню громадської думки, яка зазвичай розглядають як колективні суждення людей, вияв буденної свідомості, що формується у процесі руху інформації у суспільстві, та виступає як регулятор людської діяльності. Тоді постає питання про формування громадської думки більшості на основі узгоджених поглядів, досягнення консенсусу між різними верствами населення. Особливо велику роль ЗМІ відіграє у формуванні думки людей з питань, що не знаходять безпосереднього відображення у їх щоденному побуті. Тож, ЗМІ, з одного боку акумулюють досвід та волю мільйонів, а з іншого – впливають не лише на свідомість, але й на вчинки, колективні дії людей. Саме зараз, коли світова спільнота впевнено крокує у майбутнє під гаслами демократії, цей аспект набуває нового значення. Бо на відміну від тоталітарного режиму, що не враховує громадську думку, у демократичних суспільствах керування соціальними процесами не можливе без вивчення суспільної свідомості та можливості впливу на неї, і колосальна роль у цьому належить засобам масової комунікації. Володіння та вміле використання яких – запорука успішного здійснення влади, демократичних форм керування соціальними процесами. У процесі політичних комунікацій ЗМІ реалізують два динамічних етапи: перший - комунікатор відбирає і перероблює інформацію; другий – реципієнт отримує та усвідомлює подані дані. Як відомо, усвідомлення змісту інформації безпосередньо залежить від способу її подання та інтерпретації, яку у неї завдав комунікатор [3]. Особливостями ЗМІ, що виокремлює важливість їх використання у політичній діяльності держави, є: Оперативність – здатність фіксувати те, що відбувається прямо зараз, швидко аналізувати та складати прогноз подальшого розвитку та наслідків. Ефективність впливу на народну думку залежить від її актуалізації, від того у якій мірі воно пов'язано з подіями та явищами, які цікавлять та хвилюють людей. Цілеспрямованість – здійснення діяльності задля досягнення чітко визначеної мети та певного результату. Емоційність – використання емоцій як засобу посилення впливу поданої інформації. ЗМІ спрямоване на формування у суспільстві емоційно-образної картини світу, що орієнтує особистість у типових проявах соціальних закономірностей, розкриває типи соціальної поведінки в окремих ситуаціях. Різноманітність способів подання певної інформації. Подання реципієнтові доступної інформації й у комфортних умовах [2]. Таким чином, засоби масової комунікації є важливим інструментом управління держави. Виконуючи свою роль у формуванні політичної думки народу ЗМІ не обмежується лише цим. Однак, однією з основних функцій їх діяльності у політичній сфері є підготування народної думки для проведення державною певної політики. Якраз прикладом впливу ЗМІ на політичні настрої в суспільстві є період, коли йде формування органів влади, зміна їх персонального складу під час виборчої кампанії. В Україні ні одні президентські чи парламентські вибори не обходяться без самого широкого використання ЗМІ. Різні соціально - політичні, економічні, фінансово - промислові угруповання, роблячи ставку на того чи іншого кандидата у президенти, депутати, губернатори, задовго до дня виборів розробляють детальний план виборчої технології. Головним змістом цих технологій є створення привабливих для виборців образів кандидатів. Тут основний засіб - телебачення. Професіонали - іміджмейкери представляють на екрани телевізорів претендентів на державні посади в самій сучасному одязі, диктують їм манеру поведінки перед потенційними виборцями, зміст їхніх виступів ретельно відпрацьовується в передвиборних штабах кандидатів. Все це має на меті - створити у виборців позитивний образ майбутнього політичного лідера. Отже, ЗМІ, будучи системою, керованою з боку політики, роблять на неї зворотний вплив. У сучасних умовах цей вплив настільки великий, що ЗМІ характеризуються не інакше, як «четверта влада» (на ряду з законодавчою, виконавчою та судовою). Звичайно, така характеристика умовна, бо ЗМІ ніколи не були і не є владою в класичному її визначенні. За цим визначенням, влада – це можливість і здатність нав'язати свою волю, впливати на діяльність і поведінку інших людей, навіть всупереч їх опору. ЗМІ не мають законного права насильно примушувати до вчинення будь-якої дії, наприклад, до сплати штрафів. ЗМІ є скоріше інструментом, який можна використовувати як на благо людям, так і на шкоду. Інструмент цей досить потужний. Він впливає на настрої, думки, а в результаті і на дії людей.; їх ідеї, рекомендації необов'язкові до виконання громадянами України. Вони «панують» над переконаннями людей, впливають на настрої і поведінку широких мас населення, а тим самим і на політичні процеси, політику в цілому [4]. **Висновок.** Сьогодні не можливо уявити політичну діяльність без преси, радіо і телебачення. Вони втручаються в усі сфери діяльності політичного керівництва країни. ЗМІ здатні служити різним політичним цілям: від підтримки політичної влади до дезінформації населення. Тому в суспільстві, як правило, ведеться відкрита або прихована боротьба між різними політичними силами за вплив на окремі друковані та електронні ЗМІ, залучення їх на свій бік і використання в своїх інтересах, як політичних, так і економічних, ідейних та інших.

Список використаних джерел

1. Ідеологія/Вікіпедія URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/Ідеологія>
2. Пропаганда / Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/Пропаганда>
3. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика / Почепцов Георгій Георгійович, Чукут Світлана Анатоліївна. К.: Знання, 2008. 4. Агітація / Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/Агітація>
4. Стельмах Б. Як маніпулювати свідомістю виборця через медіа (майже інструкція) URL:<http://4vlada.com/blogs/1186/39436>

НАЦІЯ: РОЗВИТОК, ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Актуальність теми дослідження: актуальністю самої національної проблематики, яка буквально не сходить зі сторінок газет і журналів, не стихає у радіо- і телепередачах. **Мета дослідження:** розглянути та проаналізувати розвиток, поняття та види нації. **Об'єкт дослідження:** нація, її розвиток, поняття та її види. **Предмет дослідження:** нація: розвиток, поняття та її види. **Завдання дослідження:** визначити та детальніше вивчити, що таке нація, розвиток, поняття та її види. Термін «нація» і похідні від нього слова та словосполучення - націобудівництво, національна ідея, національні інтереси, націоналізм, та багато інших - чи не найбільш вживані у сучасному лексиконі багатьох народів планети і, перш за все, посттоталітарних країн. Багатозначністю самого терміну «нація». «Слово «нація» означає різні речі для різних народів і в різних мовах», - такого висновку дійшла ще 1939 року спеціальна комісія Британської Академії наук на чолі із видатним вченим Едгаром Карром. Одним із перших, хто відкрито заявив про неможливість дати визначення нації, був відомий теоретик німецької соціал-демократії Карл Кауцький. «Нація - писав він ще на початку ХХ ст., - це протей, який вмиє вислизати у нас з-під рук, як тільки ми хочемо його схопити, і який продовжує існувати і справляти на нас могутній вплив [1, с. 311-338]. Л. Снайдер цілком слушно відзначає, що: історики розглядають націю, як населення суверенної держави, котра проживає на визначеній території й має спільний набір думок, почуттів та волі, що передаються протягом історії; політологи цікавляться політикою, суверенітетом та державою, вважаючи за краще залишати розробку теорії нації історикам та соціологам; філософи мають нахил вважати націю «культурним союзом» із спільною історією, мовою, літературою, традиціями, героями та почуттям лояльності; соціологи цікавляться груповою поведінкою нації, вважаючи її «найбільшою і найважливішою спільнотою людського суспільства»; географи зосереджують увагу на значимості для нації території та природного середовища; психологи аналізують поведінку членів нації, досліджують їх психологічні риси, свідомість, емоції, котрі відіграють роль «цементу, що зв'язує націю» тощо. Протягом XVI-XVII ст. термін «нація» все більше набуває політичного змісту. Нація все більше ототожнюється із державою, її територією й усім населенням, котре на ній проживає незалежно від етнічного походження, культури, віросповідання тощо. Політична теорія нації: За висновком західних вчених, історично першою в серії подібних теорій стала політична теорія нації. Вона почала складатись десь на початку XVII ст. Одним із засновників цієї теорії можна вважати голландського вченого Гуго Гроція /1583-1645 рр. /, який виклав деякі її положення в своїй роботі «Закон війни і миру»/1625р. /Політична теорія нації почала швидко поширюватись по іншим країнам Західної Європи. Про це свідчить, по-перше, перевидання робіт Гроція англійською, французькою та іншими європейськими мовами. А по-друге, довідково - енциклопедична література тих часів. Так, «Оксфордські словники» середини XVII ст. тлумачили «націю» водночас і як політично-територіальну, і як етнічну спільноту. З подібних позицій трактувалось поняття «нація» і у XVIII ст. Наприклад, двотомний «Словник англійської мови» давав таке визначення: «Строго говорячи, нація - це велика кількість родин, однієї й тієї ж крові, які народились в одній і тій же країні і живуть під одним і тим же урядом» [2, с. 158-161]. За твердженням британських вчених, основними характерними рисами нації є наступні: підпорядкування всіх її членів єдиному уряду; проживання на одній території; спільна мова, література, звичай; спільне походження та історія; окремий національний характер; спільна релігія; спільні інтереси; «спільні почуття або воля, яка повинна бути специфічно «національною» за своїм характером»; шанобливі відносини між людьми, котрі належать до однієї нації; відданість єдиному цілому; почуття гордості щодо досягнень та смутку щодо невдач національної політики; зневага або ворожість до інших національностей тощо. Часто, хоча і не завжди, група міститься у політичному організмі, відомому як нація-державою або просто державою, або нацією. Ще одним прикладом включення етнічного та/чи етнокультурного фактору до характерних рис політичної нації може служити її тлумачення англійським вченим Е. Смітом. За його твердженням, нація - це група людей з наступними рисами: культурними відмінностями; відносно великою чисельністю; досить великою суміжною територією; зовнішніми політичними відносинами конфлікту або союзництва із подібними групами; значними груповими почуттями і лояльністю; рівними громадянськими правами; II вертикальною економічною інтеграцією навколо спільної системи праці [3, с. 166-172]. Також ще існує історико-економічна теорія нації. Етнічна теорія нації. Отже, за підрахунками, сьогодні в західній націології та етнополітології існує біля десятка різних теорій нації (окрім вище розглянутих можна також назвати біологічну, расову, атомістичну та інші. Концепції національності. Варто звернути увагу на те, що в західній науковій літературі поряд із терміном «нація» інколи зустрічається термін «національність» /nationality/. Щоб зрозуміти сутність останнього феномену і його відмінності від першого, звернемося до висновків, зроблених відомими скандинавськими вченими Юргеном Елжлітом та Оле Тонсгаардом. В своїй досить оригінальній статті «Відсутність націоналістичних рухів» вони, зокрема, писали: «Ми розглядаємо націю як соціальну систему, котра має спільну культуру і котра або зберігає, або збирається створити соціальне і політичне ціле на певній, більш-менш визначеній території. Цю концепцію не слід плутати із концепцією «національності». Національність також є соціальною системою, яка має деякі спільні елементи культури /перш за все спільну історію або деякі національні символи, а також часто спільну мову/ і яка на цих засадах хоче підкреслити свою особливість та бути визнаною як група. Але вона не обов'язково вважає головною метою створення окремого політичного цілого. Якщо існує достатня кількість чинників, кілька національностей можуть разом сформувати націю». Приблизно в такому, досить коректному, на наш погляд, ключі тлумачить концепцію національності і Л. Снайдер. У своїй «Енциклопедії націоналізму» він, зокрема, відзначає, що, по-перше, при визначенні національності західні науковці користуються такими чинниками, як спільна територія, мова та історичні традиції. Проте наявність цих чинників зовсім не обов'язкова [4, с. 225-239]. **Висновок:** аналіз концепції етнічності й національності та теорій нації дає можливість не тільки ознайомитись із станом, напрямками й перспективами етно- і націологічних досліджень на Заході, а й дозволяє значно розширити і поглибити наші знання про ці феномени, допомагає наблизитись до усвідомлення складності й суперечливості етнополітичних процесів, сприяє розумінню їх сутності, характеру та наслідків.

Список використаних джерел

1. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку. Тернопіль, 2001. С. 311-338.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні в 2001 році. К., 2003. С. 158-161.
3. Соціальна екологія: Навч. посіб. / За ред. Л. П. Царика. Тернопіль, 2002. С. 166-172.
4. Социально-философские проблемы экологии / И. В. Огородник, Н. Н. Киселев, В. С. Крысаченко, И. Н. Стогний. Под. ред. И. В. Огородника. К., 1989. С. 225-239.

РОЛЬ ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Поява нових інфокомунікаційних технологій дала підстави деяким дослідникам говорити про нову інформаційну (чи телекомунікаційну) революцію. Розвиток і масове поширення інформаційно-комунікаційних систем у 80-х роках ХХ ст. стало результатом неухильного розвитку технологій, що, змінивши свій напрям відповідно до бажання людини, дозволило їй рішуче вторгнутися в цілу низку незвичних областей, у тому числі політичну. У розвинених країнах сфера високих інформаційних технологій поступово стає основним джерелом економічного зростання, визначає структурні зрушення в економіці, забезпечує взаємодію між людьми, різними соціальними стратами і громадськими структурами, між громадянським суспільством і владою. Революційний розвиток інформаційної сфери впливає на формування внутрішньої і зовнішньої політики держави, призводить до необхідності постійного пристосування існуючих державних і суспільних інститутів до інновацій. Тому не випадково питання про вплив інфокомунікаційних технологій на життя сучасної людини - це предмет гострих суперечок, що охоплюють не тільки фахівців в інформаційній сфері, але і політологів, соціологів, економістів. Інфокомунікаційні технології є могутнім інструментом надзвичайно масштабних суспільних перетворень, які вносять радикальні і принципові зміни в самі різні сфери сучасного суспільства, у діяльність демократичних інститутів чи демократично обраних лідерів. **Мета дослідження:** з'ясувати роль інфокомунікаційних технологій у процесі політичної модернізації держави. Розглянути інфокомунікаційні технології як один з основних інструментів взаємодії державної влади і громадянського суспільства. **Об'єкт дослідження:** вплив інфокомунікаційних технологій на політичну модернізацію суспільства. **Завдання дослідження:** проаналізувати значення і роль інфокомунікаційних технологій як одного з факторів політичної модернізації. **Предмет дослідження:** інфокомунікаційні технології. З огляду на те, що політична модернізація є найважливішою умовою забезпечення послідовності модернізації інших сфер життя суспільства, тому є важливим дослідження проблеми розвитку інфокомунікаційних технологій як складового елемента такого напрямку соціальної модернізації, як індустріалізація й інформатизація суспільства і його технологічних систем з погляду взаємодії і взаємовпливу з іншими напрямками соціальної модернізації. Як показав час, погляд на модернізацію як на лінійний рух і послідовне освоєння бідними країнами цінностей і стандартів західної організації влади, відносин держави і громадянина, не виправдало себе. Так, підтверджуючи революційний характер трансформацій, які відбуваються у світі, під впливом інфокомунікаційних технологій, доводиться констатувати, що поширення цих трансформацій на сучасний світ дуже нерівномірне. Також варто говорити про неоднакову схильність інформаційної революції як окремих країн і регіонів, так і окремих соціальних прошарків населення. Якщо, з одного боку, ми чуємо досить оптимістичні прогнози про перспективи суспільного розвитку, зв'язаних з інформаційною революцією, то, з іншого, - все частіше можна почути тривожні висловлювання про так званий цифровий розрив (digital divide) між тими, хто користується благами «світу інформаційних технологій», і тими, хто перебуває за його межами. Сучасні електронні технології сприяють розвитку радикального індивідуалізму, а масова культура контролює національних лідерів у набагато більшому обсязі, ніж національні лідери керують нею. «Електронні засоби масової інформації змінюють систему цінностей, а вони, у свою чергу, змінюють природу нашого суспільства» [1, с. 54]. Комунікаційна революція створила можливість електронного контролю за життям, напрямками думок, планами і настроями як окремих громадян, так і будь-яких громадських організацій. Централізована обробка й узагальнення інформації дають владі могутній засіб запобігання небажаних дій, непрямому управлінню поведінкою людей. Широкі, майже необмежені можливості сучасних комп'ютерних технологій щодо обміну, об'єднання і класифікації інформації дають змогу, не докладаючи великих зусиль, створити «інформаційний портрет» індивіда, що дозволяє державним і приватним інститутам використовувати отриману інформацію у власних інтересах. Ця обставина впливає на її самосвідомість, викликаючи відчуття перебування під пильною увагою певних структур. Дослідники відзначають, що вплив інформаційних потоків на світосприймання людини, її самоідентифікацію робить контроль над нею могутньою і небезпечною зброєю. Крайній щабель такого контролю – монополізація інформаційних каналів – дає монополістові необмежену владу над суспільством. У науковій літературі нерідко висловлюється думка, що Інтернет, як інструмент докорінної модернізації громадських і державних структур, забезпечить можливість «новим демократіям» зробити прорив у процесі модернізації суспільства. Порівняння в економічному аспекті країн першого і третього світу, що розвивають Інтернет, показує, що хоча диспропорція між ними зберігається, але тут вона менш різка, ніж в інших сферах. Також варто враховувати, що якщо експорт дешевої кваліфікованої робочої сили з використанням каналів Інтернету не буде обмежений державою, то можна чекати перерозподілу прибутку на користь країн третього світу, що мають більш-менш удосконалену інфраструктуру. Наприклад, в Індії експортний оборот програмних продуктів до 2010 року можна буде порівняти з експортом російської нафти. Кількість користувачів в Індії нині складає 4 – 6 мільйонів чоловік, а до 2005 року, за прогнозами, їх буде близько 23 мільйонів [2]. Як вважає багато дослідників, політичним і економічним наслідком включення Інтернету в діючу модель демократії стане її перетворення на «демократію участі». Однак було б помилкою думати, що Інтернет – це гарантія від тоталітаризму. Навпаки, система, що використовує Інтернет, може одержати широкі можливості для тоталітаризації. У цьому зв'язку можна згадати Сингапур, де вперше у світі було реалізовано проект «електронного уряду», і який, тим часом, вважається тоталітарною країною з «демократичним інтерфейсом». А в Китаї оголошено про нові повноваження держави щодо контролю над інтернет-ЗМІ та дискусійними дошками. Згідно з новими правилами, ніхто не має права поширювати інформацію, спрямовану «проти конституції». В українському Інтернеті, як відомо, структура мережних систем ще зовсім не відповідає структурі суспільства. Особливості її такі: мінімальна присутність у Мережі держави; високий ступінь маргіналізації мережі; більшість аудиторії – молодь; сприйняття Інтернету як царини дій без правил регулювання й дотримання етики; панування «рухливого суспільного договору» як основи відносин [3, с. 40-45]. Очевидно, можна спрогнозувати, що поступово роль держави в Мережі ставатиме вагомішою. Можливо, будуть реалізовуватися не тільки проекти створення «демократії участі», але й проекти по встановленню тотального контролю над громадянами. Поява нових інфокомунікаційних технологій дала підстави деяким дослідникам говорити про нову інформаційну (чи телекомунікаційну) революцію. Її сутністю стала заміна однобічного зв'язку між відправником інформації та її адресатом багатофункціональним і діалоговим зв'язком з новими високими можливостями інформаційного обміну. Нова технологія дозволяє здійснювати моніторинг громадської думки, проводити референдуми з підбиття підсумків ще до їх завершення. **Висновок.** Інформаційна революція кінця ХХ століття є не просто технологічною, а соціотехнологічною революцією, у ході якої виникає новий тип соціальної організації. Одним з важливих інструментів вирішення проблеми взаєморозуміння і взаємодії між державною владою і громадянським суспільством є інфокомунікаційні технології. Поява Інтернету дала надію на удосконалення існуючого політичного ладу, в якому приступність інформації поступово скоротить соціальну нерівність, функції держави виявляться зведеними до мінімуму, а підконтрольність владних інститутів суспільству різко зросте. З часом ейфорія з приводу впровадження нових комунікаційних трох зменшилася, однак Інтернет як і раніше розглядається як засіб побудови принципово нового порядку.

Список використаних джерел

1. Туроу Л. Будущее капитализма. Как экономика сегодняшнего дня формирует мир завтрашний / Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. М.: Academia, 1999. 222 с.
2. State of Internet. 2000. URL: <http://usic.Wsiogic.com/section1.Pdf>
3. Землянова Л. М. Зарубежная коммуникативистика в преддверии информационного общества. М., 1999. 56 с.

УСПИХИ ТА НЕВДАЧІ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження сучасного стану формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби зумовлюється тим, що корупція підриває імідж державної служби України, стримує розвиток інституту державної служби, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадянським суспільством, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства, а дієва антикорупційна політика забезпечує вирішення зазначених проблем. **Мета дослідження:** проаналізувати рекомендації щодо вирішення проблем реалізації антикорупційної політики в Україні. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання: проаналізувати успіхи і невдачі антикорупційної політики в Україні, вказати рішення щодо здійснення заходів. **Завдання дослідження:** аналіз сучасного стану формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби України та визначення основних напрямів її вдосконалення. **Об'єкт дослідження:** антикорупційна політика. Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України. **Предмет дослідження** - розробка та впровадження заходів антикорупційного спрямування є одним із першочергових завдань державної влади в Україні, що вимагає формування й реалізації дієвої антикорупційної політики в системі державної служби. З перших років незалежності й дотепер постійно у звітах Національного агентства України з питань державної служби, матеріалах науково-практичних конференцій, конгресів різних міжнародних організацій зазначається, що Україна зазнає значного негативного впливу корупції. При цьому завжди наголошується на корупційних проявах у медицині, освітній діяльності, у сфері дозвільної та контрольної діяльності органів державної влади стосовно підприємств, під час державного адміністрування та контролю за сплатою податків і митного оформлення товарів, у сфері державних закупівель, енергетичному секторі, розподілі землі та інших природних ресурсів. Особливо небезпечними є прояви корупції в діяльності судових та правоохоронних органів [1, с. 40]. На сучасному етапі розвитку української держави одним із найбільш важливих каталізаторів соціального невдоволення державною політикою залишається високий рівень корупції в системі державного управління, що вимагає вдосконалення формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби України, зокрема нормативного забезпечення запобігання та протидії корупції в цій сфері [2, с. 69]. Досліджуючи сучасний стан та шляхи вдосконалення формування й реалізації антикорупційної політики в системі державної служби України, визначимо сутність державної антикорупційної політики в системі державної служби як складного правового і суспільно-політичного явища, що має певні ознаки: відповідно до форм, напрямів, завдань, сфер впливу антикорупційної політики в системі державної служби вона розглядається як скоординована взаємодія діяльності всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, громадян, спрямована на протидію будь-яким корупційним проявам у суспільстві; антикорупційна політика в системі державної служби в адміністративно-правовому значенні є різновидом державної політики та державного управління; державна антикорупційна політика в системі державної служби реалізується шляхом здійснення цілеспрямованої, вольової діяльності конкретних людей, що є посадовими особами органів державної влади (суб'єктів антикорупційної політики); антикорупційна політика в системі державної служби має системний характер, оскільки здійснюється виключно в межах складної соціальної системи; ця системність є внутрішньою характеристикою антикорупційної політики держави, що забезпечує погодженість, координацію, субординацію, необхідну цілеспрямованість, раціональність та ефективність вказаного процесу; реалізація антикорупційної політики є постійним щоденним процесом; антикорупційна політика в системі державної служби здійснюється виключно на основі чинного законодавства певної держави на певному конкретно історичному відрізку; антикорупційна політика в системі державної служби полягає в здійсненні регульованого та організаційного практичного впливу на об'єкти державного управління, якими є суспільні відносини в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства, при цьому відбувається взаємодія суб'єктів та об'єктів у межах єдиної складної системи; загальним завданням антикорупційної політики в системі державної служби є реалізація антикорупційної функції держави в правовій, політичній, соціальній, економічній, культурній та інших соціально важливих сферах регулятивного впливу [3, с. 318]. Міжнародні організації вказують, що для ефективної антикорупційної політики в системі державної служби необхідні єдині підходи та має бути забезпечена тісна й чітка співпраця між органами, відповідальними за формування й реалізацію антикорупційної політики, також обов'язкова співпраця з громадськістю та міжнародними організаціями [4, с. 82]. **Висновок:** Відповідно до цього можна надати таке узагальнене визначення: антикорупційна політика в системі державної служби – це особливий різновид державної політики, що системно та комплексно здійснюється шляхом цілеспрямованої, вольової діяльності належних суб'єктів державної влади виключно на підставі чинного законодавства з метою запобігання та протидії корупції як негативному соціальному явищу і полягає у впровадженні конкретних заходів впливу на об'єкти правових відносин у системі державної служби, створенні нормативних актів, проведенні організаційних заходів, спрямованих на реалізацію антикорупційної функції держави. Антикорупційна політика в системі державної служби – це система офіційно визнаних цілей, завдань, пріоритетів і принципів діяльності держави з організації та регулювання процесів запобігання та протидії корупції.

Список використаних джерел

1. Хомич П. Процес антикорупції: деякі основні концепції корупції влади 2006. № 5–6. С. 40.
2. Цурканова І. О. Сутність та особливості корупції та антикорупція органів влади в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. 2012. Т.69 с.
3. Еллинек Г. Общее учение о корупции. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 400 с.
4. Шпак Ю. О. Досвід реформування місцевого антикорупційного суду у Великобританії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 10. 82–84 с.

ПЕРЕГОВОРИ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Сучасна політична ситуація у світі та Україні вимагає переосмислення багатьох політичних процесів, зокрема, процесів політичної комунікації під час конфліктів. Реалії сучасного етапу історичного розвитку змушують політичних лідерів звертатися до переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів. Події в Іраку, Сирії, на Корейському півострові та в інших «гарячих точках» планети вказують на те, що переговори стають особливо актуальними на фоні необхідності врегулювання політичних конфліктів. Важливим є розуміння специфіки підготовки, проведення та наслідків переговорів у врегулюванні конфліктів у політичній, соціально-економічній та військовій сфері суспільства. Акцентування дослідження проблематики переговорів як таких обумовлено й подіями в незалежній Україні, зокрема, – Операцією Об'єднаних сил (до 30 квітня 2018р. – АТО) на Сході України та окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим. Незважаючи на зростаючий рівень конфліктності в Україні та світі, тема переговорів - як способу врегулювання політичних конфліктів - наразі є недостатньо вивченою у вітчизняній політології, що визначає актуальність дослідження в сучасних історичних умовах. А самі переговори, враховуючи багатовимірну специфіку політичних конфліктів, які часто переростають у «гарячі» збройні конфлікти, не можуть бути предметом лише політичного аналізу. Це робить переговори предметом комплексних міждисциплінарних досліджень, коли надзвичайно важливими є не тільки практичні аспекти проведення переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів, але теоретичне осмислення природи і специфіки політичних конфліктів, які потребують свого врегулювання шляхом переговорів. **Метою дослідження** є визначення та розкриття специфіки здійснення переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів. **Завданням дослідження:** розкрити теоретичні засади дослідження переговорів у врегулюванні політичних конфліктів; виокремити специфіку та особливості проведення переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів в Україні на прикладі «Помаранчевої революції» (2004-2005 рр.) та «Революції Гідності» (2013-2014 рр.); розглянути роль особистісного фактору під час проведення переговорів; з'ясувати значення «третьої сторони» в процесі проведення переговорів; диференціювати компроміс і консенсус як результати переговорів; визначити фактори, які унеможливили врегулювання політичного конфлікту під час «Революції Гідності» шляхом переговорів. **Об'єктом дослідження** є врегулювання політичних конфліктів. **Предметом дослідження** є переговори як спосіб врегулювання політичних конфліктів. Думки різних дослідників, щодо переговорів упродовж усієї історії різнилися. Одні визначають переговори як метод досягнення згоди без поразки сторін, інші стверджують, що переговори є ситуацією взаємозалежності, оскільки в ній один учасник переговорів впливає на іншого й навпаки [1, с. 290-292]. Траплялися і такі, які вважали перовери способом, що дозволяє знаходити прийнятне врегулювання для збереження чи розширення власної свободи, свого «Я», своєї власної особистості перед обличчям іншої людини, правил, цілей, перед розвитком світу та його структур та у переговорах вбачали вказівку на колективну волю до змін, яка орієнтована на дедалі активнішу участь в усіх головних рішеннях, які стосуються повсякденного життя, а особливо політичної сфери [2, с. 336-339]. Також у кожній країні є свій національний стиль проведення переговорів, який розкриває особливості поведінки учасників переговорів, які представляють різні держави та культури, а також тип мислення, цінності та погляди, тож цей національний стиль слід сприймати, як тип поведінки учасника переговорів, що є представником відповідної національної культури [3, с.295-298]. Розглядаючи переговори на прикладі «Помаранчевої революції», то вони були досить дієвими через те, що у них була чітка мета: встановити результати президентських виборів, які б відповідали демократичним стандартам, а також політичні сторони відмовилися від силового регулювання конфлікту та визнали, що єдиним способом врегулювання політичного конфлікту є переговори [4, с. 60-62]. Щодо переговорів на прикладі «Революції гідності», то ці переговори були не надто ефективними, адже обидві сторони не прагнули врегулювати ситуацію мирним шляхом, зокрема, і через переговори та вели діалог мовою ультиматумів, що однозначно не могло сприяти ефективному початку переговорів. Також свої умови для старту переговорів висувала як опозиція, так і влада, що постійно відтермінувало старт переговорів [5, с. 283-285]. **Висновок.** Переговори як спосіб врегулювання політичних конфліктів – це процес міжособистісної комунікації та взаємодії суб'єктів політики, що орієнтований на досягненні взаємоприйняттого спільного рішення, яке дозволяє врегулювати існуючий політичний конфлікт.

Список використаних джерел

1. Герасимович В.А. Специфіка підготовки, організації та проведення політичних переговорів / В.А. Герасимович // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2016. Вип. 109 (6). С. 290-292.
2. Герасимович В.А. Особливості участі «третьої сторони» у політичному переговорному процесі / В.А. Герасимович // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2016. Вип.113 (10). С. 336-339.
3. Герасимович В.А. Переговорний процес як невід'ємна складова політики та роль особистості на переговорах / В.А. Герасимович // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2016. Вип.114 (11). С. 295-298.
4. Герасимович В.А. Національний стиль як невід'ємний атрибут процесу політичних переговорів / В.А. Герасимович // Політикус: науковий журнал. 2016. Вип.2. С. 60-62.
5. Герасимович В.А. Роль та значення політичних переговорів під час «Революції Гідності». / В.А. Герасимович // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2018. Вип.137. С. 283-285.

ФОРМИ УЧАСТІ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження: визначається потребою дати наукову оцінку формі участі молоді в політичному житті України як соціально-політичному явищу. **Мета дослідження:** аналіз і вивчення змісту форм участі молоді в політичному житті України як соціально-політичного явища. **Предмет дослідження:** політична активність, принципи, молоді в політичному житті України. **Об'єкт дослідження:** форми участі молоді в політичному житті, як соціально-політичне явище. **Завдання дослідження:** проаналізувати участь молоді в політичному житті України, визначити принципи, які лежать в основі політичної активності молоді, розглянути форми участі молоді в політичному житті. Політична активність – одна з форм суспільної активності, діяльності соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття політичних рішень, здійснення своїх інтересів. Політична активність «властива як індивідам, що беруть участь у політиці, так і масам, буває усвідомленою і стихійною. Кожна сучасна держава, здійснюючи свою політику, намагається заручитися підтримкою якомога більшої кількості громадян. Навіть диктаторські й тоталітарні режими, які насправді до крайності обмежують можливість участі громадян у політичному житті, намагаються створити ілюзію політичної активності, примушуючи всіх брати участь у різноманітних політичних акціях. Політичною активністю позначена діяльність професійних політиків, у тому числі депутатів, чиновників різних ланок, лідерів політичних партій, організацій та їх членів, самих партій, націй та інших соціальних спільностей, до політики держав, також до цього можна віднести політичну активність молоді, яка є прошарком суспільства, що творить світ, у якому живе, безпосередньо впливає на процеси та перетворення в різних сферах життя країни. Тому особливою актуальності набувають пошуки не тільки нових форм участі молоді в соціально-політичному житті країни, але й створення інноваційних умов та можливостей для вирішення особистих проблем та проблем держави в цілому. З молоддю доводиться рахуватися як з силою, яка вже сьогодні в багатьох аспектах визначає політичний, економічний і соціальний, культурний розвиток сучасного суспільства. Водночас молодь є найбільш уразливою групою людей, чия життя піддається загрози, а благополуччя не відповідає мінімальним стандартам. Отже, цінності та пріоритети молоді завжди є актуальною темою, яка потребує до себе постійної уваги, вивчення та удосконалення, так як молодь має зрозуміти, що від неї залежить майбутнє її та суспільства. Наскільки ми зможемо це осягнути, настільки і буде залежати наше майбутнє та майбутнє нашої держави. Узагальнюючи наявні дослідження цієї проблематики виокремлюють принципи, які лежать в основі політичної активності молоді: принцип участі вказує на те, що суб'єктом політичної активності, насамперед, учасником розробки і реалізації державної молодіжної політики, мають бути самі молоді громадяни, їх об'єднання, організації. Практика державотворення в Україні potwierджує правомірність дотримання такого принципу, бо принцип участі передбачає обов'язкове входження самої молоді у всі владні структури, політичні об'єднання й організації активну роботу в них. Тут важливе значення має те, у якій спосіб у державі ведеться робота щодо підготовки майбутніх фахівців усіх галузей життєдіяльності суспільства – економіки, культури, освіти тощо. Принцип гарантій. Згідно з ним держава має надавати всім молодим громадянам певний перелік державних соціальних послуг, які стосуються освіти, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки і працевлаштування. Подальший розвиток особи, її самореалізація – то насамперед зусилля самої людини. Її самовдосконалення. Його можна стимулювати різними способами, в тому числі кредитуванням, системою раціональних пільг, визначенням і заохоченням кращих і кращої діяльності. Значну роль у політичному житті відіграє студентська молодь зі своїми інтересами, пріоритетами і цінностями. Сучасне українське суспільство переживає період глибоких реформ у всіх сферах буття, намагається встати на шлях цивілізованого розвитку, створити підвалини ринкової економіки, сформувати громадянське суспільство і правову державу. У реалізації названих завдань виняткова роль належить молоді, що обумовлено цілим рядом чинників. Однією з форм політичної участі є молодіжні студентські рухи, які мають свою історію становлення та розвитку в Україні. Молодіжні рухи виникають в процесі соціально-економічного та соціально-політичного розвитку суспільства і їх зміст та форма діяльності значною мірою відбивають соціокультурну, історичну, демографічну, політичну та інші специфіки кожної окремої країни, кожної окремої ситуації. Основний момент єдності партій з її молодіжною організацією полягає у єдності їх ідеологічних платформ. У свою чергу політичні партії домагаються вирішення проблем, які є у молоді, та відстоюють інтереси членів молодіжних організацій, зокрема в парламенті. В Україні значна кількість партій мають свої молодіжні філії та організації, які ідеологічно орієнтовані на них. Окрім цього партії за допомогою своїх програм намагаються забезпечити підтримку молоді на виборах, проголошуючи соціальну спрямованість власної молодіжної політики. Молодь бере активну участь у соціально-політичних процесах, але ця активність проявляється більше у мітингових, у формі протесту. Молоді бракує політичної компетентності, інформованості, брак досвіду співпраці з органами місцевого самоврядування по виробленню рішень на місцевому рівні. Таким чином, у суспільно-політичних перетвореннях, що відбуваються в країні, дедалі більшу роль відіграє молодь. Вона активно підтримує політичний курс на здійснення демократичних реформ, бере участь у розбудові демократичного суспільства. Саме молоді люди часто ініціюють соціально економічні, політичні і духовні зрушення, адекватні викликам часу. Сучасна молодь не має чітко означеної спрямованості на участь у політичному житті, хоч і виявляє готовність до активних дій. У більшості представників студентської молоді не сформовані настанови на самостійну, активну, відповідальну діяльність у сфері соціальних подій та інтерес до політичного життя країни. Щоб забезпечити реальну участь молоді в суспільному житті регіонів, потрібно впроваджувати такі механізми, як: розвиток молодіжних засобів масової комунікації; надання необхідних знань з питань участі молоді в житті регіону; залучення молоді до участі в асоціаціях, форумах тощо; підтримка волонтерського руху; проведення громадських слухань з молодіжних проблем. **Висновок:** Отже, активна участь молоді у політичному житті – запорука успіху і прогресу нашого суспільства. Отже, сьогодні Україна знаходиться на етапі трансформації суспільства і політична активність молодого покоління залежить від того, як держава побудує з ним свою роботу.

Список використаних джерел

1. Безклетний С. Політична участь молоді та студентів як предмет політологічного аналізу / С. Безклетний // ВІСНИК НТУУ-КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3. 2017. С. 7–12.
2. Каретна О.О. Політична активність молоді як умова соціально політичних трансформацій в Україні. / О.О. Каретна // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / гол. ред. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія»: Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. Вип. 44. С. 254–265.
3. Кияшко Л. О. Психологічні проблеми політичної активності сучасної української молоді / Л. О. Кияшко // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. наук. праць Інституту соціальної та політичної АПН України. К., 2019. Вип. 23(26). С. 252–261.

ТЕОРІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ВИЗНАЧЕННЯ «ГРОМАДЯНСЬКОСТІ»

Актуальність теми дослідження. Теорія громадянського суспільства, до розвитку якої останнім часом докладаються значні зусилля, потребує, здається, не лише прикладних досліджень, спрямованих на практичне її застосування, але й розробки її інструментарію, насамперед методології. У цій сфері є чіткий предмет дослідження і відпрацьована методологія. Інакше склалася справа з дослідженнями моральної сторони феномена – тут методологічних засад практично не існує. Це змушує нас звернутися до цієї проблеми. **Мета дослідження:** визначення поняття «громадянськість». **Завдання дослідження** - аналіз системи громадянського суспільства та обґрунтувати поняття «громадянськості». **Об'єкт дослідження** - суспільство, котре проживає на певній територіальній громаді та допомагає, утримується або ж навпаки заважає розвитку цієї громади. **Предмет дослідження** – визначити поняття громадянськості. Для того, щоб глибше зрозуміти теорію громадянського суспільства та поняття «громадянськості», треба звернути увагу на те, що зміст та сутність поняття розглядатиметься у кількох аспектах. Як у аспектах самої теорії, так і відносно аспектів політології та понять суспільства. Громадянське суспільство – феномен, основи якого закладені і в праві, і в моралі. Щодо правової його сторони, то досліджується вона досить інтенсивно. На зниження ефективності використання теорії громадянського суспільства впливає, серед інших факторів, недостатня розробленість та узгодженість понять – тобто базового елемента теорії. І проблема тут не тільки в тому, що у працях вчених зустрічаємо величезну кількість альтернативних визначень поняття «громадянське суспільство», а й у тому, що воно часто залишається єдиним визначеним поняттям у рамках теорії. Інші ж поняття або взагалі не згадуються, і в цьому випадку можна констатувати, що поняття «громадянське суспільство» використовується в якості залишкової категорії, або ж не знаходять свого визначення, і тоді можна говорити про недостатню їх розробку. Однією з праць, якій ці вади не притаманні, є монографія В. Цвиха «Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика». В ній автор, у розвиток поняття «громадянське суспільство», вводить і визначає поняття «громадянин», «громадянство», «групи інтересів», «громадянськість» і «саморганізація». Серед них особливу увагу звертає на себе поняття «громадянськість», яке, на думку вченого, є «якісною ознакою громадянина» і дозволяє «глибше проникнути в сутність громадянського суспільства» у порівнянні з іншими поняттями – такими, наприклад, як «громадянство» чи «громадянин». В монографії В. Цвиха досліджує профспілки, і, звісно, не ставить завдання визначити поняття «громадянськості». Звідси й певна його поверховість та обмеженість, яка й стимулює подальші дослідження «громадянськості» [1, с. 34]. Ставлячи за мету дослідження «громадянськості», я не могла уникнути також дослідження «громадянського суспільства» та його інститутів, а точніше – взаємозв'язку між цими явищами, в з'ясуванні природи якого фактично й полягатиме моє дослідження «громадянськості». Моральні факти – такі ж явища, як і інші, вони полягають у правилах поведінки, які пізнаються за певними ознаками. Тому повинна існувати можливість їх спостерігати, описувати, класифікувати і відшукувати закони, що їх пояснюють. Це, до речі, було одним з напрямків розвитку теорії громадянського суспільства. У Т. Гоббса, Дж. Локка, Г. Гегеля та інших можна зустріти спостереження, опис та класифікацію правил поведінки в громадянському суспільстві і пошук законів, що їх пояснюють. Наслідком діяльності цих вчених було створення науки громадянської моральності, яка отримала назву теорії громадянського суспільства. Громадянське суспільство можна досліджувати як «спонтанний порядок», оскільки йому притаманні всі його ознаки. Дослідження безпосередньо правил «спонтанного порядку» було б спробою абстрактного дослідження і не могло би бути особливо щедрим на результати [2, с. 143]. Подібно до громадянського суспільства, у вигляді сукупності «спонтанних правил», і солідарність, доки вона залишається в стані простої схильності нашої психічної природи, щось надто невизначене, щоб можна було її легко виявити. Це недоступна відчуттю можливість, що не дає місця спостереженню. Щоб вона набула вловимої форми, треба, щоб певні соціальні наслідки виражали її зовні. Саме в цьому Е. Дюркгейм вбачає можливість спостерігати, описувати, класифікувати моральні факти і відшукувати закони, що їх пояснюють в їх соціальних наслідках [3, с. 94]. Особливістю правил всіх «спонтанних порядків» є те, що вони застосовні до невизначеної кількості конкретних фактів. Це відбувається тому, що вони не є чіткими; вони регулюють діяльність взагалі, а не якусь певну діяльність. Вони, загалом кажучи, є абстрактними. Люди, які підкоряються цим правилам, діють в різних обставинах і застосовують ці правила стосовно різних фактів. Звідси, із взаємодії правил та оточуючої нас різноманітної реальності, і виникає різноманітність проявів громадянського суспільства. До них можна віднести, зокрема, такі явища, як благодійництво, неурядові організації, мітинги тощо. Тезу про різноманітність проявів громадянського суспільства можна зустріти і у А. Колодій, яка говорить, що конкретний тип громадянського суспільства залежить від сфери пріоритетного самовияву вільних індивідів та форми участі у вирішенні суспільних справ. Якісною ознакою громадянина, на думку В. Цвиха, є «громадянськість». Громадянин – це формальний статус особи, який передбачає наділення його певною сукупністю прав та обов'язків, а «громадянськість» – якісна ознака особи, що вказує, чи дотримується вона своїх обов'язків, чи користується наданими правами й наскільки, в якому обов'язку [4, с. 155]. **Висновок.** Теорія громадського суспільства у сучасних умовах базується на моральних фактах, спонтанності та правильному розумінні «громадянськості», оскільки «громадянськість» - це усвідомлення кожним громадянином своїх прав та обов'язків щодо суспільства, тобто є важливою рисою морального обличчя людини.

Список використаних джерел

1. Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика: Монографія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. 397 с.
2. Арінін А. Н. Зрілість громадянського суспільства – основа врівноваженого розвитку та безпеки, 2016. 265 с.
3. Хайек Ф. А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3-х т. Т. 1. Правила та порядок. К.: Сфера. 1999. 196 с.
4. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. Львів: Видавництво «Червона Калина», 2002. 266 с.

ФОРМИ ВИЯВУ СЕПАРАТИЗМУ

Актуальність теми. визначають складні етнополітичні процеси, перебіг яких диктує нові умови суспільного розвитку багатьох держав світу та небезпека проявів сепаратизму в сучасних міжнародних відносинах. **Мета дослідження:** аналіз впливу явища сепаратизму на сучасні міжнародні відносини. **Об'єкт дослідження** – сепаратистські прояви. **Предмет дослідження** – сепаратизм в Україні. **Завдання дослідження:** визначення основних причин сепаратизму, виокремлення основних сепаратистських центрів у світі, аналіз ролі міжнародних акторів у боротьбі з сепаратизмом. Сепаратизм – одна з форм боротьби націй за створення власної державності, принаймні, за розширення повноважень у відносинах між «центром» і «периферією». Сепаратизм сьогодні має численні форми, майже миттєво створює міжнародні наслідки, перетворюючи у такий спосіб внутрішні конфлікти на регіональні. Зважаючи на кількість охоплених різними проявами сепаратизму держав та загалом не надто успішний досвід управління сепаратистськими конфліктами, його можна вважати системною проблемою міжнародної безпеки. Аналіз цієї проблематики є актуальним і для України, оскільки сепаратизм є загрозою для національної безпеки нашої держави. В Україні існує значна кількість сепаратистських тенденцій, які потребують теоретичного і практичного вивчення та дослідження. Західні дослідники розглядають сепаратизм переважно в контексті модернізації та глобалізації суспільства, досліджують взаємозв'язок націоналізму та сепаратизму, умови та чинники реалізації права нації на самовизначення, причини негативного впливу сепаратизму на систему міжнародної безпеки. Однак феномен сепаратизму у сучасних міжнародних відносинах досі недостатньо вивчений, дослідження цієї теми фрагментарні і потребують глибшого аналізу [1, с. 223]. Актуальність дослідження сепаратизму сьогодні зумовлена не лише теоретичними міркуваннями, хоча й ними також. Від його проявів страждають засади регіональної безпеки на пострадянському просторі, частиною якого є й Україна. Протягом останніх двох років до традиційного списку «заморожених» конфліктів додалася й криза в Україні, під час якої кинуто виклик як територіальній цілісності країни, так і українській державності загалом. З теоретичного погляду проблематика сепаратизму є також цікавою. Слабкість державних інститутів, історична пам'ять, географія розселення етнічних меншин та інші фактори разом визначають ризик сепаратизму в різних державах. Але формування цілісної теорії, яка б цілісно пояснювала феномен сепаратизму та його політичні наслідки, залишається відкритим завданням [2, с. 76]. Під сепаратизмом у науці міжнародних відносин розуміють – теорію, політику та практику, спрямовану на відокремлення, відділення частини території держави задля створення нової самостійної національної держави або її автономізації. Ідеологією сепаратизму є націоналізм. Сепаратизм як феномен сам по собі є досить старим явищем, коріння якого сягають у давнину. Якщо в середньовіччі часи сепаратизм був тісно пов'язаний з розвитком і діяльністю церкви та уособлював боротьбу за релігійно-конфесійну відокремленість, з активізацією політизації націй він почав набирати якісно нових ознак, а його прояви стали помітним чинником міжнародно-політичного життя. Сепаратизму притаманні довго тривалість та інерційність. Сучасний період його розвитку визначають складність і гострота протистоянь, поширення форм зовнішнього контролю над вогнищем конфлікту, а також активніший, аніж раніше, пошук силових методів нейтралізації сепаратистських конфліктів, які входять до компетенції таких міжнародних миротворчих інститутів, як ООН, ОБСЄ та інших [2, с. 81]. Вогнище сепаратизму формується під впливом комплексу тісно взаємопов'язаних факторів. Серед них традиційно виокремлюють етнічно-конфесійний, соціально-економічний, геополітичний, а також чинник природних кордонів, наявність потенційно вправлячої еліти, політичної організації та популярного лідера, історичного досвіду державності. Ключове місце в цьому комплексі займає фактор етнополітичної мобілізації суспільства, без прояву якого видається неможливим розгортання етнополітичного конфлікту та його перехід з латентної фази в актуалізовану. Сьогодні у світі існує значна кількість сепаратистських рухів [3, с. 473]. Одним із найпроблемніших регіонів є пострадянський, на якому зосереджені такі проблемні регіони, як Чечня, Дагестан, Придністров'я, Гагаузія, Крим, Косово, Донбас, Нагірний Карабах, Абхазія. Проголошення сепаратизму стало інформаційною підвалиною російсько-українського збройного конфлікту, що засвідчило ворожість офіційної Москви до стабільності в регіоні та на пострадянському просторі загалом. Цей конфлікт приніс тисячі жертв, мільярдні збитки для країни й досі загрожує національній і регіональній безпеці. Росія окупувала український Крим і спонсорує терористів у Луганській і Донецькій областях. Сепаратистські тенденції в Україні стали загрозою для міжнародної безпеки. Із закінченням холодної війни вирішення проблеми сепаратизму визначено одним з найактуальніших і найнепримітніших питань глобального порядку денного. Сепаратизм у сучасному світі є постійною формою соціального та політичного протистояння. На земній кулі не існує жодного регіону, вільного від нього. Досить часто цей процес має кривавий і руйнівний характер. Сепаратистські тенденції – один з найвизначніших політичних феноменів. Значна кількість держав пострадянського простору впродовж останніх років здобула негативний досвід цих тенденцій. Менеджмент і запобігання таким конфліктам, які мають місце і в інших частинах світу, одна з найбільших проблем міжнародної безпеки в період після холодної війни. Як результат – міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй, Організація безпеки і співробітництва в Європі, Рада Європи, та велика кількість міжнародних спостерігачів і посередників змушені були втрутитись у конфліктні ситуації на у світі й узяти активну участь у постконфліктному врегулюванні [4, с. 143]. Проблема сепаратизму становить загрозу не тільки для міжнародного миру та стабільності, а й для безпосередніх учасників процесу. Найактуальнішим для вирішення проблеми сьогодні є залучення ОБСЄ, НАТО, ЄС, США, ООН, РФ та інших міжнародних акторів. Урегулювання сепаратистського конфлікту правовими методами дає змогу знизити загрозу сецесії та дестабілізації політичної обстановки. У найближчій перспективі, очевидно, не буде істотної переоцінки світовою спільнотою ролі сепаратизму в сучасній системі міждержавних відносин. У зв'язку з цим заходи щодо врегулювання сепаратистських конфліктів та запобігання їм не втраять актуальності. Міжнародна безпека багато в чому залежатиме від того, чи зможуть об'єднані в ім'я загальних цілей нації виробити єдині та однозначні підходи до трактування фундаментальних прав етнічних і культурних меншин. На рубежі тисячоліть маємо всі підстави зарахувати сепаратизм до найбільших і найсуперечливіших проблем сучасного світу. Сьогодні надважливим завданням є прийняття міжнародної конвенції у боротьбі з сепаратизмом, оскільки ці питання регулюють міжнародно-правові акти суміжних сфер. Прийняття такого законодавства допомогло б системніше боротися з проблемою, чіткіше класифікувати злочини, пов'язані з сепаратизмом. Варто зазначити, що міжнародно-правові механізми боротьби з цим явищем недієві й практично не працюють. Найефективнішим механізмом запобігання сепаратизму є залучення міжнародних організацій (ОБСЄ, ЄС), які мають певний авторитет і вплив на сепаратистів й роблять певні дієві кроки з урегулювання конфліктів у регіоні. Те саме стосується провідних держав світу. Ще один вагомий механізм – запровадження ефективної етнічної, економічної та соціальної політики стосовно сепаратистських регіонів, що допоможе зблизитись з ними й впродовж певного періоду повернути собі владу та довіру населення. Економічні санкції сьогодні є одним з найефективніших методів боротьби з проявами сепаратизму. Саме економічна блокада Росії та сепаратистських регіонів загальмувала повноцінну наступальну операцію проти України. Переговорний процес і дипломатичні канали – історично підтверджений вагомий механізм вирішення конфліктів [5, с. 303]. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин технології врегулювання проблем невизнаних держав значною мірою визначають не інтереси народів, які там проживають, а «подвійні стандарти» провідних світових акторів, насамперед США, деяких членів НАТО та ЄС, які використовують існуючу регіональну нестабільність у своїх цілях. Міжнародна спільнота, на жаль, не пропонує ефективних, гнучких, справді демократичних, універсальних механізмів урегулювання сепаратистських конфліктів, що не сприяє забезпеченню миру та безпеки в багатьох регіонах світу. Серед найефективніших міжнародних механізмів боротьби з сепаратизмом у світі варто назвати: залучення міжнародних організацій та країн посередників; мирні переговори; силове знищення сепаратистів; тактику замороження конфлікту; міжнародне право; звернення до міжнародного суду; економічні санкції та міжнародну ізоляцію. Сьогодні явище сепаратизму несе глобальну загрозу світовій, регіональній безпеці, спричиняє руйнування національної державності. Вирішення цього питання потребує активної участі міжнародних акторів [5, с.310]. **Висновки:** Отже, врегулювання проблем, пов'язаних з сепаратизмом, надзвичайно складне, суперечливе й тривале. Його успіх залежить мвід сприятливого поєднання як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, а також суб'єктивних й об'єктивних умов. До того ж ці питання сьогодні становлять глобальну проблему для людства, врегулювання якої далеко не завжди під силу навіть таким впливовим і могутнім організаціям, як ООН і НАТО.

Список використаних джерел

1. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики / В. В. Дівак. К.: Логос, 2010. С. 223.
2. Далявська Т. П. Міжнародні технології врегулювання проблем невизнаних держав / Т. П. Далявська // Наукові праці. Політологія. К., 2013. Вип. 224. Т. 236. С. 76–81.
3. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / [Гол. ред. Горбулін В. П.]. К.: НІСД, 2015. С. 473.
4. Політико-правові механізми запобігання сепаратизму в демократичному суспільстві : наук. зап. / І. О. Кресіна та ін. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 143.
5. Рахмайлов В. В. Типологія тагенеза сепаратизму в науковій літературі: до постановки проблеми / В. В. Рахмайлов // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2013. № 59–60. С. 303–310.

ВИБОРЧА СИСТЕМА ТА ПАРТІЙНА СИСТЕМА: ШЛЯХИ ПЕРЕТИНУ

Актуальність теми дослідження. У процесі переходу до демократичної моделі політичного устрою перед суспільством постають завдання пошуку та реалізації оптимальної моделі функціонування інститутів демократичної влади та громадянського суспільства. Одним із головних чинників структуризації соціально-політичної взаємодії, розвитку політичної системи виступає діяльність політичних партій. Політичні партії відіграють визначальну роль у процесах державотворення, формування політичних еліт та лідерства, виборчих кампаніях.

Об'єкт дослідження: спільне та різне між виборчою та партійною системою **Предмет дослідження:** виборча та партійні системи. **Мета дослідження:** проаналізувати що таке виборча система, партійна система та їхні шляхи перетину. **Завдання дослідження:** дати характеристику партійній і виборчій системам; проаналізувати їх переваги і недоліки. Дати рекомендації щодо використання цих двох систем.

Партійна система – система відносин суперництва та співробітництва між політичними партіями у конкретному суспільстві (іноді деякі дослідники вважають, що між легальними партіями). Партійна система – це частина (підсистема) політичної системи, яка в свою чергу є певною єдністю політичних інститутів, політичних норм, політичної свідомості (ідеології та психології), політичних відносин (режиму функціонування, зв'язків політичних інститутів між собою та з зовнішнім середовищем політичної системи), а у вузькому, суто інституційному розумінні – систему політичних інститутів, що беруть участь у здійсненні політичної влади. Здійснюючи взаємозв'язок між громадянами і державою, партії вступають у контакт не тільки з органами влади, але й одна з одною. Для позначення способу цього взаємозв'язку партій використовується термін «партійна система». У найбільш загальному вигляді партійна система - це сукупність зв'язків і відносин між: партіями, які претендують на володіння владою в країні. Для визначення типу партійної системи нерідко використовується кількісний критерій (одно-, дво- і багатопартійні системи). До кількісного критерію часто додають такі показники, як наявність або відсутність домінуючої партії або здатність до укладення союзів, рівень загальності між партіями [2]. Біпартизм або двопартійна система (США, Великобританія). Для неї характерна наявність двох партій, постійних лідерів виборчих кампаній, з якими не в стані конкурувати інші партії. Партія, що перемогла на виборах (наприклад, президентських у США і парламентських у Британії), отримує право формувати свій кабінет міністрів. При цьому можливе виникнення ситуації (таке часто спостерігається у США), коли виконавчу владу виражає одна партія, а парламентську більшість виражено іншою партією. Самі американці розглядають цю ситуацію як додатковий поділ влади. Система «двох з половиною партій». Від попередньої вона відрізняється тим, що одна з двох провідних партій країни, перемігши на виборах, може сформувати уряд, лише блокуючись з третьою, менш сильною партією. Така модель існує в Німеччині. Головними конкурентами на виборах є Християнсько-демократичний союз і соціалісти (СДПГ). Довгий час у ролі третьої партії виступали вільні демократи, які об'єднувалися то з СДПГ (1969-1982), то з ХДС (1982-1998). Після 1998 р. Соціалісти стали правлячою партією, вступивши в коаліцію з «зеленими» («Союз до зелени») [1]. Багатопартійні системи з обсягом чотирьох і більше партій. Залежно від характеру суперництва між партіями багатопартійні системи, в свою чергу, поділяються на такі: помірно багатопартійні системи (Бельгія, Нідерланди), які відрізняються від інших орієнтованістю всіх існуючих партій на співробітництво, невеликими ідеологічними відмінностями між партіями; поляризовані багатопартійні системи, для яких характерно значне ідеологічне розмежування між партіями за шкалою «ліві - праві», відсутність сильних центристських партій, а також прагнення до укладення недовговічних партійних союзів, які дозволяють формувати уряд; атомізовані системи (Болівія, Малайзія), які передбачають наявність значної кількості слабо пов'язаних між собою і з населенням партій (від тридцяти до двохсот), ізольованість партій від влади і відсутність у них важелів впливу на владу [2]. Крім того, залежно від характеру союзів, що укладаються між партіями, багатопартійність може бути: Блоковою, коли близькі за ідеологією партії об'єднуються в блоки і йдуть на вибори зі спільними кандидатами і спільною програмою. Наприклад, для Франції на двоблоковості, коли на президентські вибори партії йдуть двома блоками - лівим і правим. Коаліційною, близької до поляризованої багатопартійності. Ні одна з партій не має більшості в парламенті, достатньої для того, щоб самостійно впливати на склад кабінету міністрів, що формується. Тільки союз з іншим партійними фракціями дозволяє сформувати коаліційний уряд [1].

Виборча система у вузькому розумінні цього терміну – це спосіб розподілу місць в органі державної влади між кандидатами залежно від результатів голосування виборців. В різних країнах виборчі системи будуть відрізнятися за багатьма параметрами. Ця різноманітність визначається історичними, культурними особливостями, а також політичними завданнями. Як зазначають науковці, порівняно з іншими елементами політичної системи електоральними правилами легше маніпулювати, вони дозволяють створити перевагу кільком сильним партіям і звести нанівець роль дрібних партій або навпаки дати останнім право на парламентське представництво. Як правило, виборчі системи є різними модифікаціями двох основних типів: мажоритарної і пропорційної. Мажоритарна система. В основі мажоритарної системи лежить принцип більшості (переможцем на виборах вважається кандидат, який набрав найбільше голосів). Виборчі округи тут є одномандатними, тобто від кожного округу обирається один депутат. Мажоритарна система має свої різновиди. При мажоритарній системі відносно їх (простої) більшості обраним вважається той кандидат, який отримав голосів виборців більше, ніж будь-який з його суперників. Система проста, тому що забезпечує перемогу одній партії (кандидата) навіть при мінімальній перевазі. Але може трапитися так, що за партію, яка перемогла, проголосує меншість виборців (решту голосів заберуть інші партії), і уряд, який сформує ця партія, не буде користуватися підтримкою більшості громадян. В теперішній час ця система використовується у США, Канаді, Великобританії, Новій Зеландії тощо. Мажоритарна система абсолютної більшості передбачає, що вибраним є той кандидат, який отримав більше половини голосів виборців, які брали участь у голосуванні (50% плюс один голос) [3]. До позитивних моментів пропорційної системи виборів відносять такі: забезпечує більш адекватне представництво політичних сил; скорочує кількість «неврахованих» голосів виборців. Навіть при використанні виборчого бар'єру рідко буває, щоб виявилось неврахованим більше однієї четвертої голосів, і ще рідше ця кількість наближається до однієї другої; дозволяє забезпечити представництво меншостям (наприклад, етнічним, релігійним); стимулює створення партій і розвиток політичного плюралізму [4].

Висновок: у сучасному політичному процесі зростає роль політичних партій, але політикам та представникам громадянського суспільства потрібен певний час для трансформації партій у ефективний механізм взаємодії влади та громадян.

Список використаних джерел

1. Характер союзу, що укладається між партіями URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/1582/>
2. Партійна система та що укладається між партіями URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki>
3. Виборча система та різновиди цієї системи URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki>
4. Позитивні моменти пропорційної системи виборів URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/303/app-37_Doncova_O_V_%28323-330%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

КОСМОПОЛІТИЗМ, ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Актуальність теми дослідження полягає в виокремленні основних причин прояву у сьогоденні. Метою дослідження є здійснення теоретичного аналізу поняття «космополітизм»: його причини, сучасних проявів. Завданням дослідження є: дослідити значення та виникнення поняття «космополітизм»; визначити причини космополітизму; дослідити сучасні прояви космополітизму. Об'єктом дослідження є космополітизм, його причини та прояви. Предметом дослідження є космополітизм. Космополітизм – ідеологія світового громадянства, що віддає пріоритет відчуженню приналежності людини до всього людства над всіма іншими соціальними зв'язками, загальнолюдським цінностям над культурними традиціями окремих держав, народів, націй. Космополітизм постає у вигляді різних соціально-політичних орієнтацій – від взаємодії та зближення народів до повного відкидання національної культури та патріотизму. Основною ідеєю космополітизму є створення світової держави або ж світової федерації держав. Людину, яка ідентифікує себе з ідеологією космополітизму або з якоюсь з його форм називають космополітом [4]. Космополітична традиція народилась у середовищі старогрецьких стоїків, перетворилась в епосі європейського християнства і здобула свій подальший розвиток в епосі Відродження та Просвітництва. Одним із перших космополітів вважають Сократа, який називав себе «жителем і громадянином цілого світу».

За свідченням Діогена Лаєртія термін «космополітизм» вперше використав Діоген Синопський. Плутарх вважав, що це зробив Зенон із Кітону. Епіктет доводив, що автором слова «космополітизм» був Сократ, який заявляв: «Я не афінянин чи коринфянин, я космополіт». У різні часи поняття «космополітизм» мало різний зміст. Утворення різноплемінної імперії Олександра Македонського зумовило появу різних за змістом космополітичних світоглядів. Космополітизм кінків виявляв негативне ставлення до міста-поліса. Стоїки в космополітичному ідеалі шукали суспільну форму, яка зробила б можливим життя кожної людини за єдиним всевітнім законом. Космополітичні ідеї кіренайків виражалися у вислові «ubi bene, ibi patria» («Де добре, там і вітчизна»). За Середньовіччя носієм космополітичних тенденцій була католицька церква [5]. Космополітизм часто протиставляють ідеології інтернаціоналізму, що не відкидає національні почуття, патріотизм і поєднує загальнолюдські інтереси з національними. Відповідно до ідей інтернаціоналізму, інтернаціоналізація національних культур передбачає не усунення національних особливостей і традицій, а глибоке та послідовне засвоєння їхнього цінного потенціалу. Саме в зростанні ролі загальнолюдських факторів розвитку інтернаціоналістських тенденцій полягає суперечність із космополітизмом, який часто відкидає національно-державні та патріотичні цінності та інші аспекти, що відносяться до національності. За доби Відродження і Просвітництва ідеал світового громадянства був спрямований проти феодальної роздрібності й обстоював визволення індивіда від феодальних оков (Данте, Кампанелла, Лессінг, Кант, Рабле, Фіхте та ін.). В ході капіталістичного розвитку ідеї космополітизму використовувалися у спробах обґрунтувати необхідність створення наднаціональних співтовариств [4]. Космополітичні ідеї створення світової держави чи світової федерації висувалися пацифістами (наприклад, пропозиція щодо перетворення ООН на світову державу). Комунистичні діячі, що ведуть непримиренну боротьбу з будь-якими виявами космополітизму, що він несумісний з «пролетарським інтернаціоналізмом», але на практиці проповідували необхідність «злиття націй» у всевітньому масштабі. У повоєнні роки в СРСР під гаслом боротьби з «антирадянським космополітизмом», під яким розумілося доброзичливе ставлення до традицій та цінностей народів поза межами СРСР, здійснювалися масові репресії. Ідеї всевітності відображені й в праці О. Конта «Система позитивної політики». Він вважав суспільство органічною єдністю всього людства, поєднаного ідеєю всезагальної згоди. Воно постає як цілісна органічна система, в якій всі складові об'єднані сталим функціонуванням всезагального цілого. Автор називає людство єдиною істинно великою істотою. Організмну теорію соціуму О. Конта підтримали Г. Спенсер, Т. Парсонс та Г. Грєєф, який індивідів і суспільство уподібнював клітинам людського тіла та всьому організму, між якими не існує абсолютного антагонізму. Вони пов'язані спільними відносинами, тотожними інтересами та співвідношенням, завдяки якому тільки їх союз і є організмом, який має функціонувати у своїй єдності [1, с. 169]. Подібні ототожнення знаходимо в працях К. Маркса та Ф. Енгельса, де зазначається, що протилежність людини та суспільства є лише уявною, оскільки одна з її сторін, так зване «всезагальне», постійно породжується іншою стороною, приватним інтересом, а не протистоїть йому як самостійна сила [2, с. 236]. Таким чином, XIX ст. продемонструвало як зростання національних і націоналістичних течій, так і розвиток космополітизму. Інтерес до космополітизму породив три тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге, він, навпаки, інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість щодо іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до нації держави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів. У сучасному значенні космополітизм – ідеологія, що проповідує зречення національних традицій, культури, патріотизму, заперечує державний і національний суверенітет. Останніми роками інші дослідники (М. Папастепанов, Ю. Кіршин) активно обговорюють ідею нового космополітизму, який зможе подолати недосконалості людства завдяки утвердженню космополітичної демократії. Концепція нового космополітизму передбачає формування соціокультурного простору із загальноприйнятими правилами, нормами, стереотипами комунікації, що пронизують усі культури, змінюючи характер діалогу між ними. Створюються способи взаємодії між культурами як необхідні засоби і умови міжкультурного спілкування. Класична епоха локальних культур з її завершеністю, стаціонарністю, наявністю культурних опозицій, просторовою віддаленістю, «іммунітетом» до інших культур, що не допускає чужих елементів і впливів, з відносно замкненою семіотичною, мовною системою, жорсткою раціонально-теоретичною парадигмою з високим статусом і вірою в науку, трансформуються в сучасній ситуації в глобальний соціокультурний простір. Космополітизм як світогляд й ідеологія передбачає впровадження демократичних цінностей у культуру, навчання, науку, право, медицину, релігійні організації [3]. **Висновки:** Космополітизм є давно очікуваною, проте, ще недостатньо чіткою та обґрунтованою відповіддю на сьогоденні виклики глобалізованого світу, зокрема, переходу в мережеве суспільство, яке нині ще не охоплює увесь світовий простір, але становить ядро світової соціальної структури і демонструє тенденцію до швидкого поширення. Можна погодитися з позицією У. Бека, який стверджував, що ми не знаємо як буде розвиватися далі людство: чи будуть набирати силу процеси інтеграції та взаємозалежності націй, або ж посиляться опір означеним процесам. Залежно від реалізації можливих сценаріїв і будуть складатися оцінки феномена космополітизму та його вплив на розвиток майбутньої цивілізації [3].

Список використаних джерел

1. Грєєф Гильом де. Общественный прогресс и регресс. [соч.] Г. Грєєфа; пер. с фр. Г. Паперна. СПб. : Изд. Ф. Павленкова; Типография Ю. Н. Эрлих, 1896. 339 с.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. М. : Гос. изд-во полит. л-ры, 1955. 2-е изд. Т. 3. 629 с.
3. Космополітизм сьогодні: спроба концептуалізації URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/02/8.pdf>.
4. Космополітизм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Космополітизм>.
5. Космополітизм URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3862.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ЇХ ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Актуальність теми дослідження: право нації на самовизначення - провідне право серед колективних прав. У ст. 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права наголошується, що право на самовизначення мають «усі народи». **Мета дослідження:** полягає в аналізі стану захисту політичних та культурних прав національних меншин на основі сучасного законодавства України, беручи до уваги міжнародне право. Для досягнення мети ми ставимо такі **завдання:** з'ясувати права національних меншин України; дослідити важливість захисту національних меншин України. **Об'єкт дослідження:** національні меншини України. **Предмет дослідження:** статус національних меншин на соціально-політичному рівні, захист прав і свобод представників національних меншин. Кожна з представлених в Україні етнічних груп так чи інакше прагне зберегти свою мову, культурну спадщину, традиції, які в кінцевому рахунку формують основи національної ідентичності, забезпечують можливості для підтримки життєдіяльності й розвитку культури того чи іншого етносу, підтримки його соціальної й політичної спроможності. Однією з головних умов для цього є законодавчо закріплені та підтримувані державою права національних меншин. Питання про збереження та реалізацію національної ідентичності кожної з етнічних груп – це, насамперед, питання про формування цілісного й узгодженого поля законодавчого захисту цілої низки колективних та індивідуальних прав національних меншин. Мирне співіснування народів у багатоетнічному суспільстві визначається поєднанням різноманітних чинників: економічних, соціальних, політичних, релігійних, культурних, історичних. Природно, усталені типи міжетнічної взаємодії, як правило, мають стабільний потенціал толерантності та взаємоприспосованості етнічних груп до спільного життя на єдиній території. Незважаючи на історичну пам'ять, в якій завжди можна знайти приклади ворожнечі між сусідами, в умовах стабільного суспільства мир між народами – цілком реальне й об'єктивне явище. В українській науці проблема політичної нації набуває особливої гостроти. Концепція української політичної нації виходить з того, що йдеться про новаційне етнополітичне поняття, метаєтнічну, політичну спільність, яка передбачає плідне співіснування в ній соціальних та етнонаціональних підрозділів. Попри засоціалізованість такого поняття, справді треба погодитися з його автором Ю. І. Римаренком, що йдеться про етнополітичне поняття і водночас метаєтнічну та політичну спільність. При такому підході знімається питання внутрішньої розбіжності української нації та етнічних меншин, їх справжньої, а не уявної консолідації, справжньої, а не гіпотетичної інтеграції [4, с. 35–42]. Проблемами дослідження етнополітичного простору України та заходів з керування ним вчені займаються досить короткий термін оскільки за радянських часів етнологічні та етнополітичні аспекти намагалися не використовувати під час наукової роботи, причиною цього було твердження офіційної науки про те, що в Радянському Союзі немає проблем у цій сфері, на теренах СРСР проживає єдиний радянський народ тощо. І лише з отриманням Україною незалежності починається етап інтенсивного дослідження питань етнічних меншин, їх взаємовідносин та забезпечення прав і свобод з боку держави. Так, наприклад, В. Колеснік розглядає питання правового статусу етнічних меншин, М. Ларченко розглядає проблему запобігання дискримінації за національною ознакою [4, с. 35–42], М. Антонович розглядає питання, пов'язані зі співставленням національного законодавства з міжнародно-визначеними нормативними актами [1, с. 68–74], а етнічними конфліктами займається Т. Сеньюшкіна [5, с. 120–129]. Сучасні етнічні конфлікти породжені фундаментальною суперечністю між ідеєю, відповідно до якої кожна суверенна держава має бути державою-нацією, чий громадянин мають спільну мову і культуру, і реальністю, яка полягає в тому, що всі країни більшою мірою багатоетнічні. Концепція єдності нації і держави виникла в період індустріалізації Європи, і відтоді національна держава стала домінуючою одиницею політичного поділу. Але не всі національні групи змогли добитися власної державності. У результаті, всередині держав відбулося ранжування на державотворчі нації та національні меншини. Розгляд у взаємозв'язку проблеми захисту прав національних меншин і врегулювання етнічних конфліктів виявляє глибинні причини міжнародних зіткнень. Багато проблем у представників національних меншин виникає через те, що вони відчувають нерівність у питаннях зайнятості, прибутків, доступності соціальних послуг. Додержання прав людини як окремої особи може бути досягнуто за умови одночасного забезпечення її основних національних, етнічних прав. Визначальним принципом правового статусу особи є принцип рівноправності незалежно від будь-яких чинників, в тому числі національності, мови, расової приналежності [5, с. 120–129]. На сучасному етапі особливого значення набуває проблема забезпечення прав національних меншин як обов'язкова передумова досягнення міжнародної злагоди та стабільного демократичного розвитку українського суспільства. Громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність. Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається. Кожний громадянин України має право на індивідуальні особливості тобто - національні: прізвище, ім'я та по батькові. Громадянин, в національній традиції яких немає звичаю зафіксувати «по батькові», мають право записувати в паспорті лише ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження - ім'я батька і матері. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється й карається законом України. Правове регулювання становища національних меншин в Україні має дві особливості: законодавство України не встановлює жодних критеріїв для визначення національних меншин, за винятком виявлення почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою; титульна українська нація, яка за результатами перепису становить майже 78%, у декількох регіонах України за мовною ознакою фактично є меншістю, а отже, потребує захисту. У Декларації прав національностей України зазначається, що всі етнічні групи на її території становлять народ України, мають рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права, а дискримінація за національною ознакою забороняється. Українська держава гарантує всім національностям права на збереження їх традиційного розселення і забезпечує існування національно-адміністративних одиниць, бере на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур. Значна увага приділена гарантіям для вільного користування рідними мовами всім народам і національним групам, створюючи для цього національні культурні центри і товариства. Окрім того, вони мають право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних народних обрядах. Нарешті, Українська держава бере під захист їх пам'ятки історії та культури. Статус України як, з одного боку, національної держави, а з іншого – багатонаціональної, полікультурної, був закріплений в Конституції України 1996 р., де в Преамбулі дається визначення українського народу як громадян України всіх національностей, тобто в основі такого визначення української політичної нації є як елементи громадянської нації, так і етнічної. Традиції уважного ставлення до прав національних меншин в Україні мають глибоке коріння, починаючи від доби УНР. ШІІ Універсал Української Центральної Ради проголошував поряд з іншими правами і свободами можливість уживання місцевих мов у зносинах з усіма установами. Сьогодні, коли в Україні вже вироблено певну нормативну базу, спрямовану на забезпечення прав національних меншин, постає нагальна проблема перегляду та корекції цієї сфери законодавства з метою усунення ряду нормативних колізій, які знайшли своє відображення як у положеннях окремих законів, так і на рівні цілої системи. Незважаючи на те, що в окремих нормах і положеннях політико-правових і юридичних актів України своє відображення знайшли чи не всі права національних меншин, передбачені міжнародними правовими документами, можна стверджувати, що для деяких із цих положень досі не знайдено механізмів практичної реалізації, а інші не виконуються або виконуються органами державної влади лише частково [4, с. 35–42]. З одного боку може здатися, що виконання цих норм залежить здебільшого від політичної волі представників того чи іншого органу виконавчої влади, однак чи не найбільшу роль у цьому процесі відіграють фактори, зумовлені недосконалістю та внутрішньою суперечливістю вітчизняного законодавства у сфері забезпечення прав національних меншин. **Висновок:** отже, Україна має давні традиції щодо забезпечення прав національних меншин, починаючи з доби УНР. Законодавство незалежної Української держави імплементувало норми міжнародно-правових актів щодо прав національних меншин, а в дечому випередило їх. У цілому відповідаючи міжнародно-правовим актам у цій сфері, законодавство України дещою мірою залишається декларативним. Подальшого дослідження та прикладної розробки у тематичній, присвяченій наданню прав національних меншин, доцільно приділити увагу міжнародним стандартам та міжнародній практиці у забезпеченні сприятливих умов в сфері міжнародних відносин. Також в наступних дослідженнях більше уваги слід приділити розв'язанню міжетнічних суперечностей як однієї з основних умов збереження спокою та злагоди в державі.

Список використаних джерел

1. Антонович М. Права національних меншин в Україні: національне законодавство та міжнародно-правові стандарти // Право України, 2004. № 6. С. 68–74.
2. Бугаєв С. Право національних меншин на представництво, 2005. № 1 (3). С. 51–59.
3. Закон України «Про національні меншини», 1992. № 36.
4. Ларченко М. Національні меншини. Правові запобіжники дискримінації // Віче, 2004. № 4. С. 35–42.
5. Сеньюшкіна Т. Права національних меншин та етнічні конфлікти // Вісник Української Академії державного управління, 2003. № 1. С. 120–129.

ПОЛІТИЧНА МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Базовою ознакою демократичного розвитку суспільства є реальна участь громадян у політичному житті держави. Йдеться про їх здатність здійснювати визначальний вплив на вирішення питань загальнонаціонального та місцевого значення шляхом безпосередньої або опосередкованої участі. Драматичні події в Україні кінця 2013 – початку 2014 рр. засвідчують зростання рівня участі громадян не лише в питаннях внутрішньополітичного розвитку, а й в обранні геостратегічного вектора суспільного поступу країни. Як демократичний, так і недемократичний типи модерної політичної системи припускають певний рівень політичної участі, яка здійснюється автономно або за допомогою чинника мобілізації. Відтак, з'ясування причин вибору індивідом (групою) тих чи інших форм політичної участі, міри їх політичної активності за різних політичних режимів актуалізує дослідження сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів, які безпосередньо пов'язані із феноменом політичної мобілізації. Процеси демократичної трансформації супроводжуються кардинальними змінами в інституційній структурі політичної участі, де засобами політичної мобілізації громадян виступають політичні партії, неурядові організації, громадські рухи та ініціативи. У сучасному інформатизованому суспільстві зростає роль засобів масової інформації як важливого інституту залучення громадян у процеси суспільно-політичної комунікації. Попри існування значної кількості наукових праць, де здійснено аналіз сутності та форм залучення громадян до участі в політиці, у вітчизняній науковій літературі не отримали належного висвітлення сучасні детермінанти й технології політичної мобілізації громадян України. Зазначені обставини й зумовили вибір теми дослідження. **Мета дослідження:** спроба систематизації національної практики політичної участі і тенденцій розвитку цього інституту в Україні. **Завдання дослідження:** проаналізувати суть політичної мобілізації. Основою дослідження є сукупність загальнонаукових та філософських принципів пізнання – об'єктивності, детермінізму, системності, історизму, міждисциплінарного підходу тощо. Надзвичайно важливим для цілісного дослідження чинників мобілізації політичної участі, що визначають політичну активність громадян, є системний підхід, оскільки він дав змогу розглянути політичну мобілізацію не просто як координацію дій громадян, а як єдину, комплексну, цільову програму, у якій усі чинники є тісно взаємопов'язаними та взаємообумовленими. Застосування неінституційного методологічного підходу та структурно-функціонального аналізу сприяло вирішенню дослідницьких завдань шляхом вивчення інститутів політичної системи, що забезпечують певні рівні автономної або мобілізованої участі громадян, зокрема держави, політичних партій і громадських організацій, засобів масової комунікації тощо. Соціокультурний підхід дозволив виявити вплив соціально-політичних і культурних цінностей як чинників мобілізації, передумови формування в громадян України активістського типу політичної культури, їх залучення до політичного процесу відповідно до демократичних принципів і норм. **Об'єкт дослідження** – політична участь як різновид соціальної активності форма інституційного та позаінституційного залучення громадян у політичний процес. **Предмет дослідження.** – інституційний та політико-культурний вимір політичної мобілізації в контексті активізації політичної участі громадян в Україні етапі демократичної трансформації. Подальша розбудова України стимулює пошук загальнонаціональних ідейнодуховних орієнтирів, здатних мобілізувати суспільство, зміцнити державу, вивести її на високий рівень цивілізованості й культури. Історія і сьогодення політична практика свідчать, що послідовна боротьба за зміцнення української державності взаємопов'язані із таким почуттям як патріотизм [1, с. 340]. Патріотизм – явище соціально-історичне, що має особливі прояви у різні історичні епохи. Адже кожна людина, соціальна група має власні специфічні інтереси, чим визначається розуміння патріотизму [2, с. 224]. Деякі науковці зазначають, що патріотизм є позапартійною цінністю, донаціональним феноменом, який зберігає загальногромадянський характер а «патріот любить країну, а не державу, не владу» Під час національних рухів «патріотизм» починають пов'язувати з єдністю нації та її змаганнями за державність [3, с. 239]. У найзагальніших рисах патріотизм слід визначити як любов до батьківщини, що здатна викликати активність громадян, навіть організувати їх задля здійснення подвигів в ім'я вітчизни. Проте така мобілізація громадян в умовах сучасних політичних процесів, як їх заохочення до політичної участі, не завжди тотожна політичній активності [4, с. 15–18]. Традиційні форми політичної участі (голосування на виборах, демонстрації, суспільні рухи тощо) сьогодні доповнюються новими видами політичної діяльності громадян: від підписання онлайн-петицій до організації політичних флешмобів) Однак, на жаль, загалом для громадян будь-якої країни природно бути байдужою, апатичною масою, що за певних умов є вигідно для політичних акторів. Сутність та прояви патріотизму аналізували мислителі у різні історичні часи [5, с. 120–127]. Аналізуючи різні аспекти сутності та причин політичної мобілізації, слід не дивлячись на потужні напрацювання в різних наукових галузях, сьогодні актуальним видається аналіз патріотизму як складової політичної мобілізації, що має різне підґрунтя і здатність стати потужним механізмом активізації політичної поведінки сучасних українців [6, с. 120–1277]. У деяких розвинених державах (США, Німеччині, Японії, «східно-азійських тиграх») патріотизм і політична мобілізація стали вагомими чинниками економічного розвитку, вивели їх на перші позиції у світі. Зокрема, американський патріотизм, що виразно проявився після трагедії 11 вересня 2001 р., також існує віддавна. Він сформувався в строкатому (з расової та етнічної точки зору) суспільстві ще в першій половині XIX ст. Упродовж останньої третини XX ст. у США пропагується ідея мультикультуралізму, яка підкреслює принципи рівних можливостей та взаємної поваги усіх мовних, расових, гендерних груп, яка здатна підірвати національну єдність. Проте, поки що 90 % респондентів заявили, що коли йдеться про політичні питання, вони думають про себе як про американців; 86 % опитаних відзначили, що вони є «дуже» гордими, що належать до американської нації [7, с. 247-275]. **Висновок:** Причини вказаних тенденцій криються, на мій погляд, у відсутності цілісної системи політичної соціалізації, розвинених інститутів політичної участі; наявності слабкої взаємодії політичних лідерів та органів державної влади щодо активізації партиципації громадян. Крім того, усвідомлену громадянами потребу в політичній участі не задовольняли можливості, надані політичною системою. Пересічний українець характеризується відсутністю таких показників «демократичної участі», як суб'єктивна впевненість в ефективності своєї участі, почуття громадянської відповідальності та політичної довіри один до одного і до інститутів державного і місцевого управління, членство в організаціях, що артикулюють і акумулюють суспільні інтереси, невикорінена культура участі, під якою розуміються позитивні установки щодо громадянського обов'язку, громадянської довіри, ефективності і лояльності.

Список використаних джерел

1. Возняк В. С. Метафізика рассудка и разума [Текст] / В. С. Возняк. К.: Самватас, 1994. 340 с.
2. Сміт Е. Національна ідентичність [Текст] / Е. Сміт. – К.: Основи, 1991. 224 с.
3. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави [Текст] / С. Г. Рябов. К.: Тандем, 1996. 239 с.
4. Мацієвський Ю. В. Сила народу чи сила влади: порівняння кризи 2004–го та 2014 років в Україні / Ю. В. Мацієвський // Економічний часопис– XXI. 2014. 1–2(1). С. 15–18.
5. Степаненко В. Громадські організації в патерналістському суспільстві / В. Степаненко // Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. К.: Ін-т соціології НАН України, 2013. С. 120–127.
6. Сучасна українська політика. Аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України С. 120–1277.
7. Multiculturalism in American Public Opinion (research) [Text] / Jack Citrin, David O. Sears, Christopher Muste, Cara Wong // British Journal of Political Science. 2001, April 01. P. 247-275.

АНТИКОРУПЦІЙНІ МАРКЕРИ В ПОЛІТИЧНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Актуальність теми дослідження. Численні дослідження, що проводилися в Україні протягом останніх двадцяти років, не дають підстав для висновку про існування реального неприйняття корупції як домінанти масової свідомості. Натомість фіксується досить неоднозначний феномен «функціонального ставлення» до корупції та феномен «подвійних стандартів». Така неоднозначність характерна для населення України загалом, і перш за все - для найбільш соціально активних його прошарків. В умовах зростання глобальних тенденцій до популізму та патерналізму в Україні, а також виправдування майже половиною населення корупційних практик, коли вони є вигідними, критичним є питання комунікації з населенням щодо проведення антикорупційної реформи і формування «нульової толерантності» до корупції.

Мета дослідження: аналіз чинників, що зумовлюють особливості сприйняття корупції в Україні, пояснення феномену низького антикорупційного потенціалу. **Об'єкт дослідження:** оцінки сприйняття та ставлення до корупції як елемент масової свідомості. **Завдання дослідження:** розглянути чинники, що обумовлюють особливості сприйняття корупції; розглянути результати моніторингових досліджень Центру Разумкова. **Предмет дослідження:** явище корупції. На думку багатьох дослідників, жодна з країн світу не має повного імунітету від корупції - вони відрізняються лише її обсягами, характером її виявів та масштабом впливу на соціально - економічну та політичну ситуації. В тих країнах, де корупція поширена значною мірою, вона із соціальної аномалії перетворюється на правило і є звичним засобом вирішення проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя значної частини членів суспільства. У країнах, де вона зустрічається порівняно нечасто, корупція у громадській свідомості асоціюється з великим злом для держави та її громадян і не справляє суттєвого впливу на суспільне життя. Серед маркерів, що дозволяють оцінити антикорупційний потенціал українців, за оцінками різних соціологічних досліджень, ми визначили такі [1, с. 28]. По-перше, Від сприйняття поширеності залежить те, наскільки людина сприймає звичаєвість цієї поведінки. Водночас антикорупційний потенціал вимірюється саме тим, яке місце в рейтингу першочергових проблем займає корупція, в громадській свідомості. Так, за даними дослідження 2010 р. переважна більшість населення України сприймають корупцію в країні як всеохоплююче явище. За даними моніторингового дослідження КМІС «Стан корупції в Україні», проведеного у липні-серпні 2018 р., 75,7% вважають проблему дуже серйозною, ще 18,0% - просто серйозною (разом 93,7%). З 2010р. по 2018 р. в переліку першочергових проблем корупція змінила своє місце з сьомого на третє. За даними дослідження КМІС 2018 р. проблема корупції входить до трійки проблем-лідерів після проблеми високої вартості життя і низьких зарплат, а також військових дій у Донецькій і Луганській областях [2, с. 190]. По-друге, За даними опитування 2010 р., значна частина опитаних досить прагматично ставиться до корупційних платежів у взаємодії з держустановами: 49% підприємців і 27 % населення не виключають, що «хабарі спрощують процедурну тяганину»; 15% підприємців і 13% громадян відповіли, що «хабар забезпечує стовідсотковий позитивний результат». За даними 2015 р. 49,8% дорослого населення допускає власне залучення до корупційних дій у разі, коли це може допомогти розв'язати проблему. Корупцію частіше виправдовують ті, хто найчастіше з нею стикається: 55,8% з-поміж тих, хто давав хабарі впродовж останнього року, допускають використання корупції, тоді як серед тих, хто не мав такого досвіду за останній рік, таких 45,3%. Більше толерують корупційні відносини міські жителі (51,3% проти 46,9% в селі), можливо через більше можливостей для їх засто сування. [3, с. 88]. По-третє, корупція розглядається як звичайна поведінка. Біля третини респондентів, відповідаючи на питання «Чому люди дають хабарі чиновникам?» зазначили, що це звичайна практика: «обидві сторони знають, що хабар є загальноприйнятим у подібних ситуаціях» (20%), «хабар є певною суспільною традицією» (9%). Серед підприємців частка подібних відповідей була більшою на10%. По-четверте, загально визнаним у сучасних дослідженнях корупції є поділ корупції на «велику корупцію» та «побутову корупцію». Так, найгострішою серед корупційних проблем респонденти в дослідженні КМІС 2018 р. назвали політичну корупцію на найвищому рівні (73,2% респондентів вважають її дуже серйозною проблемою), а побутову корупцію такою визнають лише 53% опитаних, корупцію в бізнес-середовищі менше половини - 49%. При цьому сприйняття поширеності корупції в тій чи іншій сфері не завжди можна пояснити наявністю контактів з нею респондентів [4, с. 253]. По-п'яте, оцінки сприйняття поширеності корупції в масовій свідомості корелюють із загальними оцінками політичної ситуації в Україні. Показовими в цьому відношенні є результати моніторингових досліджень Центру Разумкова (2007-2010), які були сфокусовані на загальних тенденціях суспільних оцінок поточної ситуації в країні. Ключовим питанням у цих опитуваннях було питання про «правильність загального курсу розвитку України». Зростання питомої ваги тих, хто вважає, що курс розвитку країни є правильним, супроводжувалося певним зниженням рівня стурбованості поширеністю корупції. Відповідно, на цій підставі можна висловлювати припущення про потенційну залежність феномену стурбованості корупцією від ідеологічних стереотипів, які поширюються суб'єктами політичного життя [5, с. 199]. Факторами, що впливають на формування характерного сприйняття: В масовій свідомості існує тенденція персоналізації корупції, яка виявляється в асоціюванні корупції у певній сфері з певною відомою персоною, що опинилася в центрі корупційного скандалу, або з узагальненим образом. Корупція на побутовому рівні часто сприймається як компенсація низьких зарплат чиновників, які разом з громадянами є заручниками складної бюрократичної тяганини. Поширеним є стереотипне маркування окремих сфер як корумпованих унаслідок інформаційного фону. Серед таких інституцій виділяються заклади освіти, медичні установи, суди, правоохоронні органи, органи самоврядування різних рівнів [6, с. 345-346]. Оцінка ситуації залежить від суми хабара та характеру питання, яке вирішується в результаті корупційної угоди. Іншими словами, ситуація чи поведінка держслужбовця отримує маркер корупційної, якщо співвідношення «ціна - якість» не задовольняє одержувача послуги. В іншому випадку корупційне благо може взагалі не ідентифікуватися як хабар, а називатися «подякою». Характерним для сприйняття є проблема її розумінням населенням. Так, за даними дослідження «Боротьба з корупцією в Україні», близько 60% опитаних розуміють під корупцією дії, передбачені в чинному законодавстві, тоді як 20% бачать корупцію там, де згідно із законом, вона відсутня. **Висновок.** Сумуючи все зазначене вище, можна дійти висновку, що дані досліджень вказують на наявність подвійних стандартів у сприйнятті корупції населенням. У масовій свідомості існує суперечливе поєднання сприйняття корупції як соціально-небезпечного, злочинного явища, і разом з тим - як невід'ємної частини життя, звички. Серед десяти заходів завдання «Зміна суспільних уявлень про корупцію» Державної програми щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2015р-2017 р. які поклалися насамперед на НАЗК, не можна назвати жодного повністю виконаного, так само як і серед минулих рекомендацій Альтернативного звіту.

Список використаних джерел

1. Формування антикорупційної громадянської свідомості в українському суспільстві: чинник мережевого суспільства. Усаченко Л. Сибирякова М. 2010. 781 с.
2. Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя. Безрук О. О. Герасіна Л. М. Головок І. В. 2016. 560 с.
3. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики. Дрьомов С. В. Кальниць Ю. Г. Клименко Д. Б. Усатий Г. О. Усаченко Л. Л. 2010. 270 с.
4. Корупція в Україні: ментальність правителів і доля народу. Геофілософія України. Базалук О. О. 2016. 447 с.
5. Корупція як цивілізаційний феномен: причини та шляхи подолання. Бисага Ю. М. 2016. 260 с.
6. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання: монографія. Мандибура В. О. 2017. 487 с.

ПОЛІТИКА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство переживає процес системної модернізації, що охоплює всі сфери суспільно-політичного життя, його інститути, норми, цінності. Масштаб та глибина перетворень породжують багато проблем у функціонуванні політичної системи, зокрема, сформувалася невизначеність та підвищена конфліктність політичного розвитку. Успішне вирішення завдань модернізації можливе лише за активної участі інституціоналізованого громадянського суспільства. Тільки воно здатне надати модернізаційним перетворенням органічного характеру, залучити до їх здійснення потенціал самоорганізації суспільства [1, с.108-114].

Метою дослідження є розкриття суті та змісту поняття політичної системи суспільства, її ролі та значення в життєдіяльності суспільства, виявлення місця держави в цій системі, її сутності, а також розкриття змісту поняття громадянського суспільства та правової держави і співвідношення останніх з поняттям держави [2].

Завдання дослідження: дослідження сутності, функції та історії політики. **Об'єктом дослідження** є все те, що відноситься до прояву політичного: політична сфера, особливості її функціонування і розвитку; політична дійсність, політичне життя особи й суспільства, політичні відносини; політичні ідеї, теорії і доктрини, проблеми, події, прогнози, технології політичних процесів. Щодо визначення предмета політології існують різні погляди. Деякі зарубіжні вчені визначають політологію як науку «про авторитетну, легітимізовану, консенсусну владу», тобто владу, що має підтримку суспільства, сприймається ним як обов'язкова, хоч і спирається на примус [3].

Предметом дослідження є політична сфера життєдіяльності суспільства, яку вивчають і аналізують у поєднанні з особливостями її функціонування та зв'язками з економікою і духовною сферою суспільства. Загалом предмет політичної науки, як уже відзначалось вище, було окреслено на колоков'юмі політологів у 1948 р. в Парижі. Упродовж ХХ ст. політологія безперервно розширювала свій діапазон дослідження. До кола інтересів цієї складної та динамічної науки нині входять: зацікавлені групи і політичні рухи; політичні системи, інститути і процеси; політична діяльність; політична свідомість і культура; громадська думка і засоби масової інформації в політичному процесі; історія політичних вчень, політична філософія, політичні ідеології; виборчі системи і процеси; етнічні процеси і політика тощо.

Термін «політика» походить від давньогрецького слова «polis» (місто-держави) та його похідних «polítike» (містечтво управляти державою), «políteia» (конституція) та ін. У ґрунтовній статті «Покликання до політики» Макс Вебер так розмірковував з цього приводу: «Політика – це могутнє повільне буріння твердих пластів, яке здійснюють водночас із пристрастю і з холодним окомірком. Справедливо кажуть, і весь історичний досвід підтверджує, що можливого ніколи не досягли б, якби у світі знову й знову не прагнули неможливого. Але той, хто на це здатний, мусить бути вождем, ба більше – він мусить бути, у найпростішому значенні слова, героєм. І навіть ті, хто не є ні тим, ні іншим, мають виробити в собі твердість духу, яку не зломить і крах усіх надій; вже зараз вони повинні озброїтись цим – інакше не зможуть здійснити навіть того, що можливе вже сьогодні. Лише той, хто впевнений, що не похитнеться, коли світ виявиться, з його погляду, надто дурним або надто підлим..., лише той, хто, всупереч усьому, здатний сказати: «А все-таки!» – лише той має «професійне покликання» до політики».

Виділяють два основні підходи у використанні терміну «політика», які характеризують її як сферу людської діяльності: спрямування або способу діяльності (економічна, фінансова, соціальна, міжнародна політика тощо). Розглядаючи політику як сферу людської діяльності, можна тлумачити її так: 1) політика як діяльність на етичних засадах. Ця традиція започаткована Платоном і Аристотелем. Виходячи з такого трактування, метою політичної діяльності є справедливість, досягнення соціального порядку і стабільності; 2) політика як засіб досягнення еґотистичних цілей, коли мета виправдовує будь-які засоби її досягнення (макіавеллівський підхід); 3) ціннісно-нейтральне розуміння політики, що полягає у її раціональному, аналітичному тлумаченні, коли все регулюється правовими, соціальними нормами, загальнолюдськими цінностями. У політиці виділяють три рівні її функціонування: *мегарівень* характерний для діяльності таких міжнародних організацій як Європейський Союз, ООН, НАТО тощо; *макрорівень* характеризує державу як ціле, державну владу, її структуру; *мікрорівень* охоплює окремі структури та організації (політичні партії, громадські організації тощо) [4].

Висновок. Таким чином, потрібно констатувати, що політика є складним, не позбавленим протиріч, але необхідним і важливим феноменом соціального світу. Як сфера діяльності суспільства вона характерна, тим, що ця діяльність, як правило стосується публічної влади, тобто здобуття, утримання, перерозподілу, використання влади в певній державно-організованій спільноті, або впливу на владні інституції. Як сфера суспільних відносин політика є ареною перетину інтересів різних великих соціальних спільностей: професійних спільнот, класів, націй, держав та інших. Як важливе соціальне явище політика є організуючою силою здатною вести суспільство до добробуту і розвитку. Крім того, як складний соціальний феномен політика має багато типів, рівнів, структурних складових, вивчення яких дозволяє досягнути сутності, зміст та роль політики в суспільному бутті.

Список використаних джерел

1. Михайловська О. Держава і розвиток інститутів громадянського суспільства // Політичний менеджмент. 2005. № 3 (12). С. 108–114.
2. Становлення політології як науки URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/0929/11.1.pdf>
3. Політологія в системі суспільних наук URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17554/>
4. Політика як соціальне явище та об'єкт вивчення політології URL: <https://studfile.net/preview/5649992/>

ПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ ТА ЄС

Актуальність теми дослідження: Угода є унікальним двостороннім документом, який виходить далеко за рамки угод про асоціацію, які були укладені ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угоду можна розглядати як важливий крок на шляху наближення в перспективі до наступного етапу – укладення договору про вступ до ЄС. Угода за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС. Угода складається із преамбули та семи розділів: «Загальні принципи»; «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики»; «Юстиція, свобода та безпека»; «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»; «Економічне та галузеве співробітництво»; «Фінансове співробітництво»; «Інституційні, загальні та прикінцеві положення». Угода містить 486 статей, 44 додатки, 3 протоколи. Також до Угоди додано одну декларацію, вчинену Україною. **Об'єктом дослідження:** виступає Україна та ЄС. **Предметом дослідження:** є процес впровадження євро інтеграційної стратегії України. **Завдання дослідження:** дати характеристику сучасного стану взаємовідносин України з ЄС; проаналізувати переваги і недоліки для України в разі інтеграції в ЄС; розкрити основні шляхи подолання негативних наслідків та визначення місця України в об'єднаній Європі. **Мета дослідження:** запровадження умов для дедалі більш тісного співробітництва в інших сферах спільного інтересу, а отже Сторони можуть поширити відносини асоціації по суті на будь-яке питання. Таким чином, відносини асоціації України та ЄС ґрунтуються на логіці інтеграції, що передбачає прагнення намагатися спільно здійснювати свої суверенні повноваження. Преамбула Угоди констатує, що Україна є європейською країною, яка поділяє спільну історію та цінності з ЄС. Відзначається європейська ідентичність нашої держави та існування широкого громадянського консенсусу навколо її європейського вибору. Наголошено на визнанні Європейським Союзом європейських прагнень України та її європейського вибору. Першою серед цілей асоціації визначено сприяння поступовому зближенню України та ЄС, базуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглибленню участі України в політиках, програмах і агенствах ЄС. Решта цілей УА виокремлено за галузеву ознакою і стосуються таких сфер: 1. політичний діалог та реформи: забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах спільного інтересу; 2. зовнішня політика та безпека: сприяти, зберігати і зміцнювати мир та безпеку в регіональному та міжнародному вимірі у відповідності до принципів Статуту ООН, Гельсінського Заключного Акту ОБСЄ і Цілей Паризької хартії для нової Європи; 3. торговельно-економічна співпраця: запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, і підтримувати зусилля України щодо завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступового наближення законодавства до законодавства ЄС; 4. юстиція, свобода та безпека: посилювати співробітництво у цій сфері, з метою забезпечення верховенства права і поваги до прав людини і основоположних свобод [2]. У Розділі I «Загальні принципи» визначено, що в основі асоціації лежать принципи поваги до демократичних принципів, прав людини і основоположних свобод, верховенства права, суверенітету й територіальної цілісності, непорушності кордонів, вільної ринкової економіки, забезпечення належного врядування, а також протидія розповсюдженню зброї масового знищення, боротьба з корупцією та різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризму, сприяння сталому розвитку. Таким чином, Україна та ЄС визнають, що спільні цінності, на яких побудований Європейський Союз, також є основними елементами Угоди про асоціацію, а також те, що політична асоціація і економічна інтеграція України з ЄС залежатиме від прогресу в імplementації Угоди, а також від досягнень України в забезпеченні поваги до спільних цінностей і прогресу в наближенні з ЄС у політичній, економічній і правовій сферах [2]. Розділ II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» визначає, що Сторони розвиватимуть політичний діалог у всіх сферах, які становлять спільний інтерес, та з метою поступового зближення їхніх позицій з питань зовнішньої політики, а також безпеки та оборони. Перераховано форми проведення політичного діалогу, включаючи саміти, зустрічі на рівні міністрів, політичних директорів, парламентарів, посадових осіб високого рівня, експертів військових структур тощо [2]. Розділ III «Юстиція, свобода та безпека» встановлює однією з цілей асоціації зміцнення співпраці в галузі правосуддя, свободи та безпеки з метою посилення верховенства права та поваги до прав людини й основоположних свобод [2]. Передбачена Розділом IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (далі – ЗВТ) визначає правову базу для лібералізації переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до внутрішнього ринку ЄС [2]. 2018 рік став визначальним для європейської інтеграції України. Україна зробила перший крок до конституційного закріплення стратегічних цілей членства у Європейському Союзі та Північноатлантичному альянсі. Парламент країни зреагував на запит суспільства стати частиною великої сім'ї європейських народів. Тепер ніщо не може розвернути нас назад. Фіксація європейської інтеграції в Конституції є важливим дороговказом, що дозволить забезпечити країну від політичних маніпуляцій [3]. Аналіз природи права Європейського Союзу та особливо його джерел, частину яких Україна має зобов'язання імплементувати відповідно до Угоди про асоціацію, нашою думкою, що така імplementація відрізняється від аналогічного процесу в державах-членах Європейського Союзу. Це, перш за все, викликано тим фактом, що для України не працюють принципи та механізми, що діють в ЄС, і застосовуються для держав-членів. Україна також не має чіткої перспективи членства в ЄС, що повною мірою не дає можливості застосовувати підходи, які використовувалися державами кандидатами на вступ до ЄС [4]. 2019 рік став знаковим, адже вперше Уряд, визначаючи євроінтеграцію наскрізним завданням реформування країни та присвячуючи європейській та євроатлантичній інтеграції розділ у програмі діяльності, поставив собі за мету досягнути Копенгагенських критеріїв членства у ЄС. Такий підхід дає можливість не лише практично реалізувати політичну асоціацію і економічну інтеграцію України і ЄС у рамках асоціації, але також і стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі [5]. **Висновок:** Оскільки саме Україна наполягала, щоб «нова посилена угода» (такою була робоча назва УА до затвердження офіційної назви) була саме угодою про асоціацію, то ЄС правомірно очікує, що українська сторона повністю усвідомлює зміст поняття «відносини асоціації» та готова їй слідувати [1].

Список використаних джерел

1. О.Сушко Угода про асоціацію Україна – ЄС URL https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6ed4cae3-76be-1b45-8ca0-596acd131646&groupId=252038
2. М.Кузьо Угода про асоціацію між Україною та ЄС URL <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/1.pdf>
3. Климпуш-Цинцадзе Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС URL <https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/association-agreement-implementation-report-2018.pdf>
4. Н. Гнидюк, С. Павлюк Наближення законодавства України до права ЄС відповідно до Угоди про асоціацію: між правовими зобов'язаннями та аналізом політики . URL <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29067.pdf>

ПРИЧИНИ СЕПАРАТИСТСЬКИХ ПРОЯВІВ НА СХОДІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Актуальність теми дослідження: На сьогодні однією із найбільших загроз стабільному розвитку, а іноді й існуванню національних держав, а також функціонуванню системи міжнародних відносин у цілому, є діяльність сепаратистських рухів, які відзначаються різноманітністю за причинами свого виникнення, видами і формами прояву. Однак політичні і правові оцінки цього явища у кожному конкретному випадку залежать від низки чинників, зокрема міжнародної і внутрішньої кон'юнктури, ставлення світової спільноти до держави, цілісності якої загрожують сепаратистські рухи тощо. **Мета дослідження:** дослідження причин формування сепаратистських рухів на території України. **Об'єкт дослідження:** сепаратизм як соціокультурний феномен. **Завдання дослідження:** дослідити роль гуманітарних чинників у генеруванні сепаратистських рухів в Україні. Явище сучасного сепаратизму тісно пов'язане з такими історичними процесами модерної епохи як становлення державного суверенітету (особливо інституту державної території), формування націй та національних держав, закріплення на міжнародному рівні принципів права нації на самовизначення та територіальної цілісності держав. Поява суверенітету у його сучасному розумінні тісно пов'язана із зародженням політичних спільнот та специфічним ставленням населення країн до території, на якій вони проживали, як до державної [1]. Отже, простежується діалектичний зв'язок сепаратизму з явищем націоналізму, тому для розуміння передумов та особливостей явища сепаратизму важливо розглядати процеси формування націй, розмежування держав за національним критерієм, та феномен націоналізму як однієї з рушійних сил утворення таких держав. Формування націоналізму з одного боку сприяє утворенню національних держав, а з іншого – стає основою сепаратизму для народів, які дискриміновані у праві на створення власного державного утворення або розділені територіями інших держав [3]. На сьогодні однією із найбільших загроз стабільному розвитку, а іноді й існуванню національних держав, а також функціонуванню системи міжнародних відносин у цілому, є діяльність сепаратистських рухів, які відзначаються різноманітністю за причинами свого виникнення, видами і формами прояву [1]. Однак політичні і правові оцінки цього явища у кожному конкретному випадку залежать від низки чинників, зокрема міжнародної і внутрішньої кон'юнктури, ставлення світової спільноти до держави, цілісності якої загрожують сепаратистські рухи тощо. Крім того, існує певна суперечність між принципом отримання територіальної цілісності держав і правом нації на самовизначення. Міжнародне законодавство не містить нормативного визначення того, які саме соціальні групи можна вважати наділеними таким правом. У деяких випадках сепаратистські рухи користуються прямою чи опосередкованою підтримкою третіх сторін, зацікавлених у дестабілізації відповідних держав з метою посилення свого впливу на їх внутрішню політику або навіть секесії їх окремих територій [2]. Оскільки відкритий збройний напад однієї держави на іншу кваліфікується міжнародним правом як акт агресії і передбачає застосування міжнародних санкцій і права на індивідуальну або колективну оборону, сучасні конфлікти часто мають завуальований характер і використовують методи і засоби так званої «гібридної війни». Одним із способів ведення такої війни є створення умов для активізації сепаратистських рухів на території певної держави, а також використання широкого кола засобів, спрямованих на послаблення її гуманітарної безпеки. Таким чином, проблема сепаратизму виходить за межі внутрішньої політики держави і набуває міжнародного значення. Активізація сепаратистських рухів в Україні у 2014 році стала можливою за рахунок глибоких змін у світогляді значної частини населення певних регіонів, які виявилися у посиленні антиукраїнських настроїв, агресивному неприйнятті європейського вектору розвитку країни, запереченні легітимності сучасної української державності, зміні національної самоідентифікації. Обставини, які сприяли цьому, стали результатом досить тривалої дії зовнішніх і внутрішніх чинників, спрямованої на створення перешкод для формування єдиного гуманітарного простору України, розвитку загальнонаціональної української культури, розширення сфери функціонування державної мови, остаточного розриву з радянським минулим [1]. Для ефективного подолання наслідків діяльності сепаратистських рухів, недопущення їх подальшого розвитку і поширення, необхідно визначити ці чинники, дослідити роль і ступінь значущості кожного з них у активізації сепаратистських рухів в Україні, виробити механізми їх нейтралізації, а також систему заходів, спрямованих на подолання наслідків їх деструктивного впливу на національний гуманітарний простір України [5]. **Висновки:** Для подолання сепаратистських проявів на території України, необхідно здійснити ряд концептуальних змін, таких як прийняття інтегрованої концепції гуманітарної політики, яка буде враховувати економічну, нормативно-правову, наукову та безпекову галузі, збільшення державного фінансування заходів у гуманітарній сфері, розробка і прийняття єдиного нормативно-правового акту в сфері гуманітарної політики України, розвиток і поширення української мови на всій території України [4]. Забезпечення найбільшого сприяння науковому напрямку гуманітарної політики держави, формування концепції державно-церковних відносин, спрямовану на запобігання перетворенню релігійних організацій на канали деструктивного зовнішнього впливу на національний гуманітарний простір України, забезпечення реалізації безпекового аспекту гуманітарної політики держави.

Список використаних джерел

1. Литвиненко К.О. Гуманітарні чинники генерування сепаратистських рухів в Україні http://old2.niss.gov.ua/public/File/20219_01_02/aref_Lytvynenko.pdf
2. Жданов І.О. Активістська орієнтованість масової політичної свідомості в сучасній Україні <http://irbis-nbuv.gov.ua>
3. Сепаратизм в Україні. <https://uk.wikipedia.org>
4. Мацієвський Ю. Бородавко Т. Причин сепаратизму на Донбасі. <https://www.slideshare.net/DonbassFullAccess/ss-124486517>
5. Сепаратизм загроза незалежності і цілісності України. <http://www.dniproradakherson.gov.ua/node/850>

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ: ДО І ПІСЛЯ МАЙДАНУ

Актуальність теми дослідження. Політичні партії – це одна з найголовніших складових будь-якої держави. Вони є базою усієї політики. Оскільки без партій б не існувало держави. Кожна партія має свою політичну стратегію, якій вона слідує весь період свого існування [5, с. 23]. Політичні партії активно впливають на діяльність органів державної влади, соціальні процеси, відносини між країнами, на економіку та загалом на усе життя країни. Вони є базою сучасного суспільства, без якої не можливе функціонування представницької демократії, яка потребує розвинутих і добре організованих партій. За їх відсутності посилюється загроза виникнення авторитарного режиму [4]. **Об'єкт дослідження:** українська держава її фракційний склад. Політична сфера життя суспільства, її система, влада, культура та владні відносини. А також поняття політична партія її ознаки. Особливості політичної ситуації в останні роки. Роль партій у структуруванні відносин між державою та суспільством на тлі історії розвитку партійної системи України [1, с. 2]. Переломний момент в історії держави, який став новою сторінкою під назвою «Революція Гідності»[3, с. 1].

Завдання дослідження: проаналізувати політичні партії України: до і після Майдану, їх зміни. Зрозуміти їх функцію та сутність. Дізнатися, що таке «партійна система». Дослідити партійну систему України, її специфічні риси, а також показати як змінилася влада України у період Євромайдану, побачити які відбулися зміни в партійній системі [2]. Які партії стали головними у цей час, та оцінити їхню роль у житті суспільства. А також зрозуміти яка головна мета партій та як кожна з партій прагне забезпечити собі підтримку народу [6, с. 42]. **Предмет дослідження:** політичні партії. Вони відповідають за все функціонування країни. Кожна з них має свою стратегію, якій вони підтримуються майже увесь період існування. Уся політика - це складна система, яка формувалася протягом не одного десятиліття, ще за часів Київської Русі. Вона включає в себе економічні, міжнародні, політичні, ідеологічні, військові відносини. Політична система України зазнала кардинальних змін у період Євромайдану. До влади прийшли нові люди, змінився президент, партії, які раніше займали перші позиції і були базою усієї системи, були усунені від влади, тому що їхня політика не відповідала вимогам, адже нова влада хотіла свободи. В цей період відбувся момент зміни в політичних силах, які представляли владу [1, с. 4]. До «Революції Гідності» передовими були партії, які виступали за регіональну владу, вони підтримували Російську політику та були проти вступу України до ЄС та НАТО. На виборах 2002 року перемогу одержав блок «Наша Україна» - це було об'єднання національно-демократичних партій і його очолював В. Ющенко. Потім в 2005 з блоку відокремилася партія Наша Україна на чолі з В. Ющенко. Ця партія була інтеграцією з ЄС і вступ в НАТО. Основну конкуренцію на виборах в 2002 «Нашій Україні» складала комуністична партія на чолі з П. Симоненко-це партія була антиєвропейською і налаштована на інтеграцію з Росією. Також була партія «Батьківщина» на чолі з Ю. Тимошенко - це ліберально-демократична партія. Виступала за інтеграцію з Європою. На виборах в 2006 «Батьківщина» складала окремий блок. На цих виборах з'явилася партія «Регіонів». Ця партія виступала за федералізм (надання більше прав регіонам) і інтеграцію з Росією вона вступила в союз з КПУ тобто комуністами. А «Наша Україна» і «Батьківщина» створили свій блок який потім швидко розпався і перемогли «Регіони» [6, с. 46]. На виборах 2012 участь блоків була заборонена тому більшість опозиційних партій виступили одним списком як «Об'єднана опозиція Батьківщина». На цих же виборах з'явилася декілька нових партій таких як: «УДАР», яка виступала за євроінтеграцію і «Свобода». У період Майдану на перші позиції стали партії: «Новий фронт», «Блок Петра Порошенка», а також ті які утворилися в період революції а саме: «Правий сектор». Ці партії у своїй передвиборчій кампанії виступали за те, щоб створити власну незалежну державу, яка буде спиратися лише на свої ресурси, щоб не бути залежними від інших. Після виборчий період був важким, відбувся ряд конфліктів між опозицією, адже у кожної партії був свій погляд на вирішення різних проблем. Одна з найбільш впливовіших партій у той період це «Правий сектор» - партія яка сформувалася на базі суспільних проблем. Такі партії формувалися під впливом активістів Майдану, які хотіли увійти до владних структур в період лютого 2014 року, адже вони були ніби голос народу, який відстоював свої права. Вони включали представників різних категорій громадського суспільства до виборчих списків для того, щоб показати, що керувати можуть не лише люди з «вищих кіл» але й простий народ. Ці партії пройшли до парламенту, тому що мали велику кількість підтримки, їх називали «голосом народу», який давав можливість змінити щось, і вони посіли в період революційних дій керівні посади у Верховній Раді України. А після трагічних подій на Майдані відбулися різні процеси в партійній системі, які дали змогу передивитися владні повноваження. Коли пост президента покинув В. Янукович, а новим керуючим став Петро Порошенко. Україна зазнала багато змін і дійсно наблизилася до того, щоб стати Європейською країною. Головна відмінність нових партій від старих, що нова політика орієнтується на співпрацю влади та народу, оскільки у період з 2014 року почалися вагомі зміни в формуванні політики. За останніх декілька років основна ціль стратегій політичних партій на виборах - це посилення між комунікаційної роботи, обмеження владних повноважень державних органів, щоб скоротити рівень хабарництва, спростити введення бізнесу, щоб збільшити рівень інвестування, а також дати можливість на розвиток. Було підписано договір про безвізовий режим між Україною та Європейським союзом, що дало змогу вільно пересікати кордон на визначений термін [7]. Після революційний період відзначився на формуванні партійної системи таким чином, що основними гравцями у «владній грі» стають ті партії, які були націоналістичними, які стоять на антиросійських позиціях, голосуючи за інтеграцію та за збереження більшої самостійності. **Висновок.** Отже, у цій статті ми дослідили, як змінилися партії до та після Євромайдану, які були їх головні цілі. Який відбиток залишив після революційний період, якими були основні цілі партій, що сформувалися. Також показали, як суспільство вплинуло на формування нової Української держави, як змінилася влада. Що з'явилося нового у період, коли главою держави був Петро Порошенко, і які його головні внески.

Список використаних джерел

1. Костянтин Федоренко, Олена Рибій, Андреас Умланд. Українська партійна система до та після Євромайдану 2013 – 2014 РР. ШПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 40 с.
2. О. Ворошилов, Переформатування партійного поля в Україні як один із підсумків минулого, URL:http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=684:politichni-partiji-2&catid=63&Itemid=393
3. Центр Розумкова, Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити, Київ, вересень 2015р. 127 с.
4. Політичні партії та партійні системи: поняття, функції і види. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17527/>
5. Олена Чебаненко, Денис Кобриженко. Ефективність політичних партій: проблеми та перспективи. 41 с.
6. Марія Кармазіна. Регіональні політичні режими в Україні: підстави формування, специфіка функціонування, особливості трансформації, ШПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 52 с.
7. Особливості функціонування українських політичних партій як акторів українського політичного ринку, URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/osoblivosti-funkcionuvannya-ukrainskikh-politichnikh-partiy-yak-aktoriv>

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Актуальність теми та дослідження. У сучасному світі економічні та соціальні труднощі є історичним наслідком трансформації посттоталітарного суспільства. Процес становлення в Україні демократичної політичної системи є динамічним і водночас складним. Необхідною умовою існування й розвитку демократії є закріплення на всіх рівнях суспільної свідомості та практики демократичних політичних цінностей. Особлива роль у процесі демократизації суспільства покладена саме на політичного лідера. Із принципом лідерства, особою лідера тісно пов'язаний і його образ, або як зараз прийнято називати імідж політичного лідера [1, с. 44]. Спостерігаючи за політичним лідером, у суспільстві поступово формується уявлення про притаманний йому стиль владної діяльності, тобто манеру приймати рішення, способи, механізми організації виконання цих рішень, врешті, його поведінку. **Мета дослідження:** розкриття особливостей побудови іміджу політичного лідера з урахуванням стану політичної культури та політичної свідомості сучасного українського суспільства [2]. **Об'єкт дослідження:** політичний імідж як феномен суспільно політичної свідомості і прояв політичної культури. **Завдання дослідження:** дослідити вплив політичної свідомості та політичної культури на конструювання іміджу політичного лідера. **Предмет дослідження:** імідж політичного лідера. У сфері політики є механізм формування оптимального іміджу політичного лідера, в якому адекватно відображаються різноманітні політичні уподобання та прагнення громадян з урахуванням існуючого рівня політичної культури та політичної свідомості. Імідж поєднує ряд внутрішніх і зовнішніх факторів, які відображають погляд на імідж з різних позицій: як зі сторони свого я, так із сторони інших, зі сторони реалій, і зі сторони бажань [2]. Загальними основами для класифікації іміджу політичних діячів, є такі поняття, як імідж відкритий та імідж закритий. До відкритого відносяться характеристики, які приписуються певним політикам, і образ носить певний відтінок в залежності від поставленої мети. Відповідно, в закритому іміджі характеристики політика приховуються, щоб потім використати як головні, що в умовах політичної дійсності має соціально-політичні і психологічні основи, пов'язані з обмеженою кількістю кандидатів на владні пости. Слід мати на увазі, що власне імідж не дає повне зображення політика, а створює оптимальний образ в конкретній соціально-політичній ситуації. Основні його функції: завоювання довіри електорату, підвищення його активності; покращення інформованості виборців в сприятливому для політика ракурсі; нейтралізація заходів, які проводить опонент. Імідж політика складається з його персональних характеристик, соціальних, символічного навантаження, які по-різному впливають на формування іміджу політика і неоднаково піддаються конструюванню. Імідж політика загальноукраїнського рівня визначається його особистістю; тим, як його подають ЗМІ; історичними подіями. На формування іміджу лідера впливає образ влади. Значне місце в структурі іміджу політика займає комунікація, яка має специфічну владу над індивідами. Мова політика впливає швидше на почуття, ніж на розум, і може спричиняти певні форми поведінки. Проблема вивчення механізмів політичної комунікації складає важливі конструктивні параметри іміджу. Вибір політичного діяча здійснюється українськими громадянами переважно ірраціонально, на основі менталітету, архетипів, традицій, національного характеру, політичних ідеалів тощо [3]. В умовах невизначеної системи політичних цінностей українського суспільства, виникає можливість технологічного формування будь-якого варіанту іміджу політичного лідера. Сьогодні паралельно існують дві культури, дві системи оцінок, що виявляється в дестабілізації суспільства і позначається на виборі того політика, який здатний задовольнити нагальні потреби населення. Формування іміджу українського політика відбувається в умовах занепаду цінностей, які були притаманні минулим поколінням, та із застосуванням новітніх виборчих технологій. Наведемо приклади, на основі яких утворюється така система цінностей: 1) домінуючі ідеї-цінності: свобода, політична стабільність тощо; 2) розвиваючі цінності: законність; толерантність; відповідальність; свідоме ставлення до змін; ефективна участь у політичному житті; безпека; рівність; патріотизм; політичний плюралізм; легітимність, що в різному ступені позначається на іміджі політика [3]. Своєрідністю формування іміджу українського політика є те, що він створюється в умовах занепаду цінностей, які були притаманні минулим поколінням, й одночасно із застосуванням новітніх виборчих технологій. Сьогодні, в умовах відсутності єдиних цілісних ідеологічних поглядів лідерів на розвиток держави, чіткої національної ідеї, відсутній загальний стрижень, який визначає напрям дій і думок людей. Тому, в контексті політичної свідомості, в процесі формування іміджу політика, наголос робимо саме на політичну психологію, в межах якої проходить формування іміджу певного лідера, і має місце процес маніпулювання свідомістю через різноманітні політичні технології. Зауважимо, що в іміджі сконцентровані зусилля політтехнологів, маркетологів, політологів, однак, сьогодні менш реальними є перемоги іміджмейкерських проєктів, якщо за ними не стоять реальні дії [4]. В таких умовах посилюється значення формування іншого іміджу політика, який би відповідав сутності трансформації суспільства та іміджу політичної партії. **Висновки.** При формуванні ефективного іміджу політика необхідно враховувати моральні цінності народу, котрі складають основу його свідомості. Йдеться про риси лідера, які хоче бачити в них народ, та які дозволяють лідеру здійснювати свої функції, в тім числі й переконувати електорат у правильності обраного рішення. Важливість цього аспекту пов'язана ще й з тим, що в цілому світі значно зросла залежність лідера від населення. Лідер не має можливості реалізувати свою політику, не спираючись на широку підтримку народу. В демократичному суспільстві політики повинні постійно підтверджувати легітимність свого перебування на високих посадах. Інакше кажучи, їм постійно, або, принаймні, у передвиборчий період, доводиться переконувати громадськість у тому, що вони гідні її репрезентувати [5].

Список використаних джерел

1. Лікарчук Н.В. Особливості формування іміджу політичного лідера в сучасній Україні. Зб. наук. праць. Інститут держави і права ім. В.М. Корещького НАН України, 2002. С. 463-468.
2. Денисюк С.Г. Імідж політичного лідера в контексті розвитку української політичної культури. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11728/DISS_Denisuyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Кулеба О.В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=218>
4. Тельпіс О.В. Політичне лідерство у XXI столітті. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/260/233>
5. Формування іміджу політика: психологічні аспекти URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17231/>

МІСЦЕ І РОЛЬ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність теми дослідження. Міжнародні організації є однією з основних форм співпраці між країнами в різних сферах суспільної діяльності. Вони відіграють важливу роль у політичних процесах сучасного світу і часто мають вирішальний голос у регулюванні міжнародних конфліктів [2, с. 433]. Географічне розташування України на Європейському континенті та її геополітичне становище, величина території, багаті природні ресурси, кількість населення, потужний економічний, науково-технічний, інтелектуальний і воєнний потенціали, культурні традиції і політичні уподобання – все це має безперечне значення для забезпечення національних інтересів нашої країни і ставить питання про необхідність визначення власних геополітичних цінностей. Реалізація Україною свого потенціалу знаходиться у безпосередній залежності від її активного і повномасштабного входження до світового співтовариства, її участі в існуючій системі міжнародних організацій [1, с. 344]. Місце України в цій системі відносин визначає її геополітичний статус, економічний потенціал та зовнішня політика. Держава є членом більше ніж 80 організацій різних напрямків, найбільш ефективно співпрацюючи з ООН, Радою Європи, ЦЄІ, ОБСЄ, СОТ. Тому створення цілісного уявлення про місце України у міжнародних організаціях є актуальною проблемою сучасної української науки [1, с. 345]. А це ще більше посилює мій інтерес до обраної теми. **Мета дослідження** - визначення місця і ролі України в системі європейських міжнародних відносин. **Об'єкт дослідження** – Україна в системі європейських міжнародних організацій. **Предмет дослідження** - механізм створення, функціонування і діяльності європейських міжнародних організацій. **Завдання дослідження:** аналіз ролі і місця України в системі європейських міжнародних організацій; надання цілісного уявлення про повноваження, норми і правила діяльності європейських міжнародних організацій, учасницею яких є Україна. Після оголошення незалежності молода країна почала відчувати значну кількість економічних, соціальних та політичних проблем, які б могли бути вирішені тільки з використанням нових підходів, основаних на принципах відкритого суспільства та поваги до прав людини. Для того, щоб прискорити інтеграцію України в світове співтовариство, потрібно було бажання людей, а також підтримка міжнародних організацій, деякі з них я хочу виділити у статті. Організація Об'єднаних Націй є однією з таких. Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини. Україна надає особливого значення діяльності ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь у ній як важливий чинник своєї зовнішньої політики. Співпраця з ООН в галузі роззброєння зосереджується на зміцненні міжнародних інструментів і режимів в сфері контролю над озброєннями, нерозповсюдження зброї масового знищення, дотриманні санкційних режимів Ради Безпеки ООН [5, с. 1]. Також наша держава є стороною основних міжнародних договорів у сфері захисту прав людини. Особливо важливим, на мою думку, є виклад процесу становлення співпраці України із Радою Європи. Адже за роки членства в Раді Європи їй вдалося посісти гідне місце в організації та набуття значного позитивного іміджу. Україна як повноправний член цієї найбільшої всеєвропейської міжурядової організації відіграє важливу роль у її діяльності. Україна збагачує європейське співтовариство власним досвідом розв'язання проблем цивілізованим шляхом у складному процесі трансформації суспільства, досвіду якого світова практика не знає [1, с. 345-346]. Предметним є й аналіз процесу входження України до ОБСЄ, що має надзвичайно важливі наслідки для України. Одним з пріоритетів діяльності України в ОБСЄ слід відзначити зміцнення потенціалу ОБСЄ як платформи для політичного діалогу та інструменту раннього попередження, запобігання конфліктам, врегулювання кризових та конфліктних ситуацій та постконфліктного відновлення. Україна приділяє особливу увагу питанням розвитку співробітництва між державами – учасницями у сфері захисту навколишнього середовища, протидії торгівлі людьми, просуванню терпимості і недискримінації, утвердженню свободи слова, проблемам національних меншин у міждержавних відносинах [4, с. 176]. Особливо хочу наголосити на діяльності України в такій міжнародній організації як Центральноевропейська ініціатива, формат якої може і надалі відігравати роль додаткового механізму сприяння інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур. Перспективи такої участі, безперечно, пов'язані із значною активізацією проектної діяльності, підвищенням присутності представників України на заходах ЦЄІ усіх рівнів та в її структурах і, таким чином, посилення ваги у процесі прийняття рішень в рамках цього регіонального угруповання в цілому. Не менш важливими є місце і роль України в такій міжнародній організації як ЄС, незважаючи на те, що вона не є її членом. Ключовою тут є європейська інтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. З часу здобуття Україною незалежності її інтеграція до Європейського Союзу стала для неї одним з головних політичних та економічних пріоритетів. Пояснення такого вибору України дуже просте – на сьогоднішній день Європейський Союз відіграє визначну роль у забезпеченні стабільності та безпеки європейського континенту у різних сферах – економічній, політичній та військовій [3, с. 6]. Співробітництво з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення. Крім того, членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від територіальних претензій. **Висновки.** Отже, існування міжнародних організацій має велике значення для кожної держави окремо та усього світу взагалі. Звертаючи увагу на різноманітність та повноту функцій, можна зробити висновок, що діяльність міжнародних організацій впливає на усі сфери життя та певною мірою сприяє їх розвитку. Роль міжнародних організацій значна, вони сприяють спілкуванню держав у різних сферах життя. Аналізуючи Україну можемо побачити, що вона бере активну участь у формуванні політичних умов на міжнародній арені тим, що є членом багатьох впливових європейських міжнародних організацій, в межах яких вона провадить активну роботу, яка, до того ж, віддзеркалює не лише загальні, а й національні інтереси нашої держави.

Список використаних джерел

1. Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях: навч. посібник /Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар, С. Д. Попик, Н. Ю. Ротар; за ред. Ю. І. Макара. Чернівці: Прут, 2009.
2. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник [Електронний ресурс] / П.П. Шляхтун. К.: Либідь, 2002. 576 с. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk756391.pdf>
3. Зовнішня політика України: здобутки і проблеми [Текст]. К.: Т-во «Знання» України, 2007. 24 с.
4. Україна в міжнародних європейських організаціях: головування України в організації з безпеки і співробітництва в Європі / В. Ціватий, Л. Чекаленко; Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України.
5. Участь України в миротворчій діяльності ООН. Ужгород 1995.

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Актуальні теми дослідження. Президентсько виборча компанія у період Незалежності. Окреслено технологічні риси виборів Президента України (1991-2019). Виокремлено специфіку ефективних стратегій кандидатів, які в першому турі виборів здобули перемогу. Розкрито особливості політтехнологічного протистояння кандидатів у другому турі президентських виборів. **Мета дослідження:** виборча компанія і політична боротьба за найвищу посаду характеризувалася застосуванням великого арсеналу електоральних технологій.

Об'єктом дослідження є політичні технології – сукупність прийомів, методів, способів, процедур, які використовують суб'єкти політичної діяльності. **Предметом дослідження** виступає політична технологія, процес виборчого законодавства, вибори Президента України. Аналіз політичної діяльності, її особливостей засвідчує, що політичні технології застосовуються для досягнення мети в політичній боротьбі не лише як певні засоби і методи, але й відповідні системи, що будуються і базуються на певних управлінських ідеологіях залежно від цілей, які ставили перед собою суб'єкти політики, а також від їх природи. Політичні технології існують у кількох видах, а саме: розробка і ухвалення певних політичних проєктів і рішень; реалізація політичних рішень; технології формування політичної влади; виборчі технології; технології організації; діяльності політичних партій, організацій, об'єднань; технології формування громадянської свідомості, політичної культури; технології формування громадської думки; технології узгодження суспільних інтересів; технології розв'язання політичних конфліктів тощо. З початком осені почалася активна фаза президентських перегонів. На цей момент, за майже півроку до виборів президента України, політичні гравці вже визначилися з політичними технологіями і почали їх застосовувати в контексті передвиборчої кампанії. Проаналізуємо, які основні методи боротьби вже використовують кандидати в президенти – як відмежовуються від конкурентів і намагаються створити власний привабливий образ, які ідеї «продають» виборцю, як борються з критикою, негативом і компроматом, зрештою, за рахунок чого планують перемогти на виборах. Леонід Кравчук переміг на виборах 1991 року з результатом 61,6% голосів і став першим президентом України. Нині немає даних про рейтинг довіри виборців до президента Кравчука через рік його перебування на посаді. Але у 1994 році повідомляли, що президентові довіряють 16% українців. Леонід Кучма 1994 року виграв президентські вибори у свого попередника із результатом 52,15%. Але вже через рік він втратив частину довіри населення. У 1995 році президентові Кучмі довіряли 38% громадян, а до 1999 року цей показник впав до 13%. Віктор Ющенко у 2004 році став президентом, отримавши у повторному другому турі виборів 51,99% голосів. Наступного 2005 року соціологічні дослідження показували рейтинг довіри до глави держави на рівні 49%. Помітне падіння цього показника для Ющенка почалося ще через рік – у 2006-му йому довіряли вже 29% опитаних. Віктор Янукович переміг на президентських виборах 2010 року з результатом 48,95%. У 2011-му довіру до глави держави зберегли 30% українців. Рейтинг довіри по президента Януковича лишився приблизно на тому ж рівні ще два роки. Петро Порошенко у 2014-му виграв вибори президента України в один тур, він отримав 54,7% голосів виборців. Зниження рівня довіри до нього як до глави держави почалося практично одразу після виборів. Вже у 2014-му цей показник становив 48,4%. Через рік президентства, у 2015 році, про довіру президентові Порошенку заявляли вже 30% опитаних громадян. Володимир Зеленський став президентом України 2019 року. У другому турі виборів він отримав 73,22% голосів виборців [1, с. 53-57]. Процес удосконалення виборчого законодавства України має перманентний характер і триває протягом усього періоду незалежності України. Фактично зміни до українського виборчого законодавства вносилися перед кожними загальнонаціональними виборами [2, с. 96]. Разом із тим протягом 2002 - 2014 років у сфері виборів напрацьовано законодавство, яке дозволило провести принаймні шість виборчих кампаній, що були оцінені як такі, що відповідали більшості міжнародних стандартів. Планувалося, що пізніше положення різних законів у сфері виборів буде уніфіковано в єдиний документ - Виборчий кодекс, запровадження якого протягом тривалого часу є рекомендацією міжнародних та місцевих спостерігачів за виборами [3, с. 53-59]. Перші Вибори Президента України відбулись 1 грудня 1991 року. Використовувалася система абсолютної більшості. У разі відсутності кандидата, що набрав абсолютну більшість від числа тих, що взяли участь у виборах, передбачався 2-й тур, у якому б змагалися двоє, що набрали найбільше голосів. Але 2-й тур не знадобився [4, с.393-397]. Леонід Кравчук посів 1-ше місце у всіх регіонах, за винятком трьох областей Галичини, де переміг Вячеслав Чорновіл. Референдум про незалежність відбувся в той же день, понад 90% проголосували за відокремлення від СРСР. Всі шість кандидатів у президенти підтримували незалежність і агітували за пункт «так» на референдумі [5, с.208]. **Висновки.** З 1991 року в Україні відбулося двоє позачергових президентських виборів. Вони відзначалися політично-економічною напругою в суспільстві, короткими термінами агітації, швидкою мобілізацією електорату, непередбачуваністю результатів виборів. Ці кампанії відбуваються в 1994 і 2014 роках, коли перемогу здобули Л.Кучма і П.Порошенко, відповідно. Сьогодні Л.Кучма залишається єдиним Президентом України, який здобув перемогу на виборах двічі. Проте саме його кампанія 1999 року характеризувалася масштабним використанням адміністративного ресурсу, як і президентська кампанія В.Януковича 2010 року, в якій здобув перемогу. Загалом, кожен виборчу кампанію можна назвати унікальною, враховуючи економічні чинники, політичні конфігурації, соціальні настрої, зовнішні вектори розвитку, передвиборчі стратегії кандидатів, що в подальшому складає історію технологічних успіхів і помилок.

Список використаних джерел

1. Кохановський В.В. Президент України: розвиток його правового статусу та конституційне закріплення строку повноважень. Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2012. Т.3. №24. С.53-57.
2. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
3. Волощук О.Т. Теоретичні та практичні проблеми організації інституту виборів Президента України Вісник Центральної виборчої комісії. 2009. №1(15). С. 53-59.
4. Гончарук В.П. Проблеми оптимізації інституту виборів Президента України. Інститут Президента України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції, м.Київ (17 січня 2014р.). Київ, 2014. С. 393-397.
5. Мищик Ю.А., Бажан О.Г. Історія України з 1914р. до наших днів: посіб. для вступників до вищ.навч.закл. Ч.3. Київ: Вид.дім.» КМ Академія», 2003. 208 с.

ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ І ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Актуальність теми дослідження. Політична свідомість - це система знань, оцінок, настроїв і почуттів, за допомогою яких відбувається усвідомлення політичної сфери суб'єктами - індивідами, групами, націями тощо [5, с.23]. Політична свідомість, є системою ідей, теорій, поглядів, уявлень, почуттів, вірувань, емоцій людей, настроїв, у яких відбивається природа, вся система суспільних відносин. Політична культура – сукупність соціально-психологічних настанов, цінностей і зразків поведінки соціальних верств, окремих громадян, які стосуються їх взаємодії з політичною владою. Політична культура охоплює рівень знань та про політику, що мотивує політичну поведінку громадян [4, с.15]. **Об'єкт дослідження:** політична культура як соціальний досвід і вираз цивілізованості суспільства поряд з державою, громадянським суспільством; поняття та структура політичної культури суспільства. Суть політичної психології. Поняття, структура, функції політичної свідомості [1, с.2]. Природа політичної ідеології та її призначення. Активна розробка ідей політичної культури в західній політології в 50-х роках ХХ ст. [3, с.1]. **Завдання дослідження:** проаналізувати зміст політичної культури різних соціальних суб'єктів; зрозуміти її типи, сутність і функції. Дізнатися, що таке «політична субкультура»; також проаналізувати два взаємопов'язані блоки елементів політичної свідомості - мотиваційний та пізнавальний, систему компонентів політичної свідомості [2, с.8]; зрозуміти політичну культуру як систему історично сформованих політичних уявлень, переконань, цінностей, норм, способів і методів політичної поведінки всіх суб'єктів історичного процесу [6, с.42]. **Предмет дослідження:** політична свідомість та політична культура. Поняття політичної культури стає сьогодні одним з найпопулярніших та актуальних не тільки в політичній науці, а й в повсякденній лексиці. Його вживають і професійні політики, і журналісти, і люди від політики далекі. Дане поняття стало свого роду інтегральною характеристикою політичної свідомості і політичної поведінки окремих націй, народів, суспільства в цілому. Політична культура як соціальний досвід і вираз цивілізованості суспільства поряд з державою, громадянським суспільством становить триаду, яка відображає громадянськість, соціальну відповідальність, ангажованість особистості в політичному процесі. З моменту свого виникнення політика як одна з головних публічних сфер життя мала ціннісно-нормативний вимір, в якому виражалися уявлення людей про суспільне благо, про найбільш справедливий устрій суспільства. Все, що виникло - політичні інститути, їх соціальне призначення, форми взаємодії влади і особистості, - визначалися існуючою політичною культурою суспільства. Проблема культури в найширшому її розумінні - як особливої перетворюючої людської діяльності на високих зразкових принципах і попередніх досягненнях спільноти - все частіше розглядається однією з доміант розвитку всієї цивілізації, недарма перший рік нового ХХІ століття ООН оголосило роком «культури світу». Байдужість людини до політичного життя, відсутність політичної освіти сприяють можливості маніпулювання нею. Суспільство, що бажає зберегти свободу, повинно усвідомити свою відповідальність за власну долю, долю країни. Термін «політична культура» з'явився в ХVІІІ ст. у працях німецького філософа Й. Гердера, хоча теорія, що описує цю групу політичних явищ, сформувалася тільки в кінці 50-х - початку 60-х рр. ХХ ст. Політична культура розглядається як частина духовної культури суспільства, що включає в себе сукупність історично сформованих, стійких, втілюючих досвід попередніх поколінь, ідей, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які виявляються в діяльності людей та забезпечують спадкоємність політичного життя суспільства. Політичну культуру суспільства можна аналізувати як в цілому, а також у зв'язку з аналізом його окремих частин. В цьому випадку в єдиній культурі виділяють більш менш автономні структуровані утворення, які в науці мають термін субкультура. Субкультура - це сукупність політичних організацій, значно відмінних від культурних орієнтацій, домінуючих в суспільстві. Групові особливості зумовлені відмінностями в соціальному стані людей, освітніми, статевими, віковими, етнічними, релігійними та іншими чинниками, що дає підстави для тверджень про субкультуру жінок, робітників, підприємців, селян, молоді. Приміром, молодіжну субкультуру вирізняють гострота сприймання політичних подій, емоційність, нерідко недостатня зваженість оцінок, тяжіння до нового, а подекуди бунтарство й апатія. Водночас складовою політичної субкультури соціальної групи є найтиповіші риси політичної культури суспільства. Наявність у суспільстві полярних політичних субкультур, їх велика розбіжність породжують фрагментарну політичну культуру, яка спричиняє нестабільність у суспільстві, неповагу до загальнолюдських, загальнонаціональних цінностей, інтересів та ідеалів, намагання вивисити над ними регіональні, групові, партійні, що стримує прогресивні зрушення в суспільстві. Політична свідомість є системою ідей, теорій, поглядів, уявлень, почуттів, вірувань, емоцій людей, настроїв, у яких відбивається природа, матеріальне життя суспільства і вся система суспільних відносин: це система знань і оцінок, завдяки яким відбувається усвідомлення сфери політики суб'єктами, що виступають у вигляді індивідів, груп, класів, спільнот. Вона є необхідним елементом функціонування і розвитку політичної системи в цілому. Під політичною свідомістю розуміємо свідомість учасників політичного процесу, всіх тих сил, які борються за владу і її здійснюють. Цей вид свідомості безпосередньо зумовлений політичним буттям. Однак на нього впливають також соціально-економічні, національні і культурні фактори. Важко переоцінити і той вплив, який на політичну свідомість суспільства справляють глибокі структурні та якісні зміни в системі міжнародних відносин. Оскільки суспільство – складна система, то і політична свідомість не є однорідною. Насамперед вона виступає як специфічна форма мислення, вияву політичних інтересів певних класів, страт тощо. Проте неоднорідність самих класів, наявність різних груп і верств у них, існування інших форм соціальних спільнот – усе це ще більше диференціює політичну свідомість. Цей процес поглиблюється внаслідок ускладнення соціальної структури сучасного суспільства. Політична свідомість виступає активним фактором політики, передусім через те, що вона здатна випереджувати практику, а отже, прогнозувати політичні процеси. Політична свідомість чинить значний вплив на політичне життя, визначаючи спрямування політичної діяльності різних спільнот, партій, суспільно-політичних рухів та індивідів. Теоретичний та ідеологічний рівні політичної свідомості відрізняються, оскільки ідеологія на відміну від науки не тільки несе знання, а й відбиває певне ставлення до предмета знання. Ідеологія, за висловом Г. Шахназарова, завжди пристрасна, а наука, навпаки, безпристрасна, в усякому разі зобов'язана бути такою. Вона не має права підлаштовуватися під будь-які смаки і настрої. Це закон її існування, порушення його призводить до виродження наукового знання. **Висновок.** За допомогою політичної культури та політичної свідомості індивід спроможний адаптуватися у політичному просторі і здійснювати у ньому специфічні функції соціальної взаємодії, політичної участі й управління. Вчення про політичну культуру як би підсумовує весь досвід існування політики як особливої сфери життєдіяльності суспільства і людини. Політична культура охоплює всі сфери політичного життя і включає культуру політичної свідомості, культуру політичної поведінки індивідів, груп, партій, культуру функціонування існуючих в даній країні політичних інститутів і організацій.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. К., 2000. 384 с.
2. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. К., 1997. 204 с.
3. Суспільно - політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій : монографія / В.Ф.Солдатенко, Т.А.Бевз, В.П.Горбатенко та ін. К.: Парлам. вид-во, 2009. 536 с.
4. Реалізація державної молодіжної політики в Україні [Текст]: монографія / С.М. Домбровська [та ін.]. Харків: Нац. ун-т цивільного захисту України, 2018. 197 с.
5. Рябов С. Г. Державна влада: проблеми авторитету і легітимності. К.: Національний ін-т стратегічних досліджень. 2007. 117 с.
6. Цюрупа М.В., Ясинська В.С. Основи сучасної політології : підручник. К.: Кондор, 2009. 354 с.

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Розвиток суспільних відносин, становлення громадянського суспільства зумовлюють необхідність перегляду традицій вітчизняного державотворення та виводження в Україні практики децентралізації влади, що заснована на аналізі національних особливостей розвитку правової системи та світового досвіду у цій сфері. **Мета дослідження:** комплексний науковий аналіз правової природи децентралізації влади як механізму обмеження державної влади в умовах демократичної трансформації.

Завдання дослідження: проаналізувати основні концепції децентралізації публічної влади з огляду на досвід європейських демократій. З'ясувати особливості проведення децентралізації публічної влади у федеративній та унітарній державі в умовах глобалізації. **Об'єкт дослідження:** суспільні відносини, що виникають у процесі розмежування функцій і повноважень між центральними та місцевими органами публічної влади, наслідком яких є таке правове явище як децентралізація. **Предмет дослідження:** децентралізація державного устрою. Децентралізація публічної влади в правовій теорії та її практичне втілення в державотворчій та правотворчій практиці. Децентралізація публічної влади є невід'ємною частиною правової та політичної реальності сьогодення, запорукою ефективної демократії та підґрунтям дотримання принципу верховенства права. В той же час, гармонійний розвиток цього явища відповідно до потреб та вимог часу безпосередньо залежить від глибокого та всебічного дослідження його генези. Історія американської та європейської правової думки містить дві різні моделі децентралізації влади, які потребують осмислення в контексті сучасної державотворчої практики. Окрім того, ґрунтовного аналізу вимагає децентралізація як один з принципів демократичного врядування у процесі становлення конституційного типу держави. Не можна також оминути увагою розвиток ідеї децентралізації в українській політико-правовій думці та державотворчій практиці. Як влучно зауважує П. Морґос, історія децентралізованої держави є історією суперечностей, пов'язаних із пошуком найкращої форми організації державної влади. Кілька останніх десятиріч поняття «децентралізація» є основним у Європі, воно також стало об'єднуючим стосовно економічного розвитку регіонів у цій частині світу. Децентралізація як концепція набуває багатьох форм, зважаючи на історію країн, рівні розвитку, культуру й підходи до державного управління [1, с. 40]. Погоджуючись із думкою дослідника вважаємо за потрібне розглянути ідею децентралізації в європейській політико-правовій традиції. Історія розвитку ідеї децентралізації в європейських країнах простежується дещо пізніше ніж у США. Наприклад, у XVI ст. серед вчених європейських країн зароджувалася полеміка з питань наукового пошуку вдосконалення форми державного устрою шляхом вибудовування системи зв'язків між його елементами. Доцільність виникнення цієї проблематики обумовлена політико-правовими потребами, адже органи місцевої влади вирішували питання не лише місцевого значення, а й державного. Так, засновником теорії децентралізації державної влади вважають І. Альтузія, який у своїх наукових працях обґрунтував теорію федеральної державної організації [2, с. 69]. Питаннями децентралізації публічної влади цікавилися багато провідних європейських мислителів. Так, ідею справедливості та соціальної рівності під час становлення громадянського суспільства відстоювали у своїх наукових працях такі відомі європейські мислителі як І. Кант та Р. Моль, який увів у світову теорію держави і права поняття «правова держава». Французька модель демократичного суспільства, що базується на теорії розвитку парламентаризму обґрунтована в наукових працях А. де Токвіля, А. Есмена, Л. Дюгі, М. Оріу [3]. Як зазначає німецький державознавець Г. Еллінек, у зв'язку із зростанням сучасного державного порядку, оскільки він був покликаний звільнити державу від шкідливих наслідків абсолютизму, виникла вимога певної форми децентралізації, а саме самоврядування. Ця політична вимога мала дуже важливі правові наслідки. Основними формами децентралізації науковець називає два різко відмінних один від одного її види: децентралізація адміністративна і децентралізація в формі самоврядування [4, с. 318]. Витокі ідеї децентралізації у Європі можна простежити ще в Середньовіччі і пов'язані вони, насамперед, з особливою системою міського самоврядування, передбаченою Магдебурзьким правом. Вже у XIX ст. вона перетворилася в ідею місцевого самоврядування європейських держав загалом. Становлення серйозної ролі місцевого самоврядування в більшості європейських країн пов'язують з діяльністю Ради Європи. Після Другої світової війни ця міжнародна організація почала розглядати ідею децентралізації як одну з провідних передумов становлення демократичного суспільства. Така політика знайшла відображення у Європейській хартії місцевого самоврядування, прийнятій 15 жовтня 1985 року. Цим документом визначаються повноваження органів місцевого самоврядування щодо вирішення будь-яких питань, що стосуються сфери їхньої компетенції [5, с. 82]. У більшості європейських держав ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування призвела до збільшення повноважень місцевих державних органів та установ у межах закону [6, с. 195-196]. Також цим документом забороняється надмірне втручання центральної влади у діяльність органів місцевого самоврядування, за виключенням випадків, передбачених законодавством. **Висновок:** Отож, принцип децентралізації, як основоположний для конституційної держави, було остаточно запроваджено на початку XXI століття. При цьому варто зауважити, що продовження реформ з децентралізації влади у багатьох державах відбувається і до нині.

Список використаних джерел

1. Морґос П. Процес децентралізації: деякі основні концепції розподілу повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади. Економічний часопис – XXI. 2006. № 5–6.
2. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. 2012.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 / URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_03
4. Еллінек Г. Общее учение о государстве. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 400 с.
5. Шпак Ю. О. Досвід реформування місцевого самоврядування у Великобританії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 10. С. 82–84.
6. Колодій О. М. Досвід децентралізації у Франції. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 195–199.

РОЛЬ ЗМІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ НАРОДУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Висвітлення засобами масової інформації міждержавних відносин є однією з найважливіших проблем соціальних комунікацій, оскільки від медійної інтерпретації відносин між державами залежить бачення тим чи іншим суспільством свого місця у світі, місія інших держав та формування між ними мирних або конфліктних взаємовідносин. Саме через це гострою проблемою політики є проблема впливу ЗМІ на політичний простір держав. Без конструктивних відносин між суб'єктами політичного процесу, встановлення комунікації між ними та обміну інформацією неможливе і нормальне функціонування демократичного режиму. Мас-медіа тут виступають посередником, який є великою силою, що виступає засобом створення та самопрезентації політичної сфери та спрямований та демократизацію процесів суспільства. **Мета дослідження:** визначити ступінь впливу засобів масової інформації на процес формування політичної свідомості народу. **Завдання дослідження:** обґрунтувати місце та роль засобів масової інформації в сучасній політиці України. **Об'єкт дослідження:** засоби масової інформації як складова політичної системи України. **Предмет дослідження:** особливості та ступінь впливу засобів масової інформації на процес формування політичної сфери. На сьогодні ми можемо стверджувати, що ЗМІ – це багатфункціональний соціально-політичний інститут, що діє за допомогою відносно локальних реалізаторів, тобто засобів інформації. ЗМІ вирішують ряд завдань, що сприяють діяльності соціальних інститутів, взаємодіючи на основі прямих і зворотних зв'язків з аудиторією та з цими інститутами. Саме це і є функцією ЗМІ і водночас їх суспільним призначенням. Функції засобів масової інформації можливо поділити на такі, що співпадають з функціями всіх інститутів політичної системи і такі, що властиві лише засобам масової інформації, адже діяльність ЗМІ залежить від багатьох соціально-політичних чинників. Оперативне інформування окремих осіб та соціальних груп населення про події та явища у світі, в конкретній країні, в певному регіоні є головною метою ЗМІ [8, с. 8]. Перехід до нової політичної системи, де легітимізація влади відбувається на основі загальнонародного волевиявлення став можливий саме завдяки ЗМІ. А також стало можливим розширення політичної комунікації, існування різних політичних інтересів, перехід від прямого примусу як одного з головних засобів, що підтримують стабільність політичної системи, до переконання через зіткнення бажань та інтересів [3, с. 5]. У здійсненні безпосередньої та опосередкованої інформаційної дії на свідомість та діяльність громадян полягає сутність впливу ЗМІ на формування політичної свідомості громадян України. Такий вплив реалізується ЗМІ з використанням сукупності методів: переконання; координації; прикладу; заохочення, підтримки, стимулювання; методу осуду, тощо [5, с. 113]. Засоби масової інформації можна назвати суб'єктом, що формує культуру мас, оскільки вони мають суттєвий вплив на формування думки народу. Г. Лебон зазначав, що безпосередній контакт між великою кількістю людей вже не потрібен для того, щоб сформувати масу, а відтак вплинути на громадську думку, оскільки тисячі громадян попадають під вплив ситуацій загальнонаціонального масштабу, піддаються сильним емоціям, і їхня психологія поступово з особистісної трансформується в масову, тому що за таких умов індивіди загалом набувають рис натовпу [6, с. 2]. Що стосується України, то слід взяти до уваги той факт, що сьогодні понад 80% наших громадян називають телебачення своїм основним джерелом отримання інформації. Крім того, значна частина українців надає перевагу російському телебаченню, а не просто існує в інформаційному просторі Росії. Такі тенденції досить тривалий час були притаманні країнам СНД. Наслідком цього є те, що російські ЗМІ не тільки формують думку про Україну на величезних просторах Співдружності, але й дуже часто стають активними учасниками процесів внутрішньої політики в самій Україні [7, с. 3]. У політичній свідомості суспільства під впливом медіа створюються образи, які потім закріплюються в політичній культурі. Власники компаній так само можуть впливати на формування суспільної думки й визначати напрями її формування, оскільки глобальні медіа належать в основному медіа-магнатам [6, с. 4]. Якщо проаналізувати політичний процес нашої країни, можна зробити висновок про те, що всі політичні та фінансово-промислові угруповання поширювали свої економічні та політичні інтереси шляхом впливу на словесний простір ЗМІ, цим самим формуючи великі медіа-холдинги. Цей процес відбувається у всіх країнах світу, але в Україні носить досить виразний характер [3, с. 7]. Також за допомогою ЗМІ все більше розвивається такий процес, як політична агітація. Наразі вона є невід'ємною складовою усього нашого життя, а не тільки політичного процесу. Щодня через екрани телевізорів, радіоприймачів, газети нам демонструють різноманітні зразки політичної реклами, яка має агітаційний характер. Щодня тисячі іміджмейкерів працюють над створенням ідеальних образів політиків та їх партій, щоб потім продемонструвати їх громадськості, впливаючи таким чином на її думку. Особливо яскраво це проявляється під час передвиборчих кампаній. Кожного разу нам пропонують добробут, благополуччя, поліпшення в економічній, медичній та освітніх сферах, обіцяють змінити нашу Державу на краще, підняти економіку, покарати всіх порушників закону, вести політичні справи чесно та прозоро [1, с. 5]. Наразі у сучасних ЗМІ деструктивні публікації, програми, передачі переважають над конструктивними або нейтральними, це провокує кризу інформаційної культури суспільства. У телерадіоэфірах та в друкованих ЗМІ має місце інформація, що компрометує власну країну на очах її громадян, створює неправильне уявлення про життя в Україні, про її владу, її громадян, про перспективи розвитку країни [2]. Хоча Україна і зробила певні кроки у даному напрямку, але вона поки не запровадила дієвих заходів для того, щоб захистити власний інформаційно-культурний простір від зовнішнього впливу, особливо в рамках гібридної війни Російської Федерації. Враховуючи важливу роль ЗМІ для формування духовних цінностей у суспільстві та розвитку духовності, в Україні ще досі відсутні законодавчі норми щодо регуляції діяльності ЗМІ [4, с. 7]. **Висновок.** Хоча ЗМІ і мають позитивне значення, будучи ефективним інструментом підтримки соціальної взаємодії та суспільної рівноваги, маніпулятивні їх можливості так само безмежні. З кожним днем сучасний світ все більше поповнюється новою інформацією, а тому і стає все більше незрозумілим для людей. Людина вимушена багато чого з того, що подають нам мас-медіа, сприймати як правду, оскільки вона не здатна сама отримувати та перевіряти на достовірність інформацію. Таким чином, ЗМІ можуть не тільки демонструвати нам інформацію про навколишню дійсність, але і цілеспрямовано формувати в нас певні стереотипи, наповнюючи свої повідомлення потрібним змістом. Важко переоцінити роль ЗМІ у формуванні політичної культури, тому що медіаконтент впливає і на політичну свідомість громадян, формуючи громадську думку, і на культуру прийняття рішень політичною елітою. Дуже важливе значення для правильного формування політичної культури має сам факт усвідомлення журналістами ролі ЗМІ та відповідальності перед своєю аудиторією та народом в цілому.

Список використаних джерел

1. Демідова А. А., Ярова А. Б. Засоби масової інформації як «четверта неформальна гілка публічної влади»: способи медіа-маніпуляції. 2018. 6 с.
2. Карлова В.В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості. 2017.
3. Костиря І. О. Медіатизація політики та політизація ЗМІ як тенденції політичного процесу в Україні. Політичний менеджмент. 2013. 10 с.
4. Лапшин С.А. Вплив засобів масової інформації на формування сучасного інформаційного суспільства в Україні. С.А. Лапшин. Збірник матеріалів «круглого столу» інформаційні ресурси та інтелектуальна власність в освітньо-науковому просторі: правові та філософські виміри. Упорядники: Довгань О.Д., Беланюк М.В., Лапшин С.А., Радзівська О.Г., Яременко О. І.; Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2017. С.68-76.
5. Мазур І.В. Вплив засобів масової інформації на формування громадської думки. Збірник матеріалів «круглого столу» інформаційно-правове та організаційно-управлінське забезпечення інноваційного розвитку регіону. Упорядники: Довгань О. Д., Беланюк М.В., Лапшин С.А., Лебединська О.В., Яременко О. І. Київ, Видавничий дім «АртЕк». 2018. 384 с.
6. Федорів І. П. Вплив змін на формування політичної культури. *Наукові записки НаУКМА. Том 121. Політичні науки.* 2011. 56 с.
7. Філенко І.О. Історична ретроспектива еволюції ролі змін у міжнародних відносинах. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 107 (Частина II).* 2012. 78 с.
8. Хлівнюк Т.П. Вплив засобів масової інформації на політичний простір сучасної України. автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса, 2008. 18 с.

ПОЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В ООН 2016-2018 РР.

Актуальність дослідження: Сьогодні як ніколи перебування України в ООН є надзвичайно актуальним. Наша держава надає виключно важливого значення питанню реформування Ради Безпеки. Україна виступає за розширення членського складу РБ, підтримуючи збільшення кількості як постійних, так і непостійних членів. Неодмінною передумовою підтримки нашою державою будь-якого варіанту реформування РБ ООН є забезпечення адекватного рівня представленості в цьому органі країн Східноєвропейської регіональної групи. **Мета дослідження:** аналіз діяльності України в ООН. **Об'єкт дослідження:** діяльність України в ООН в зазначений період. **Предмет дослідження:** участь України в ООН, її мета участі, завдання та цілі. **Завдання дослідження:** 1. Яка користь від участі в ООН Україні? 2. Яку роль в ООН відіграє Україна? Україна є однією з країн-засновниць ООН- з 1945 по 1991 рік вона брала участь в роботі ООН як УРСР. Після проголошення незалежності України участь у діяльності Організації Об'єднаних Націй було визначено одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики держави. Організація Об'єднаних Націй в Україні співпрацює з урядом і народом України з метою розбудови культури гідності, завдяки розумінню та повазі до прав людини, для забезпечення миру та перетворень в Україні [4, с. 125-126]. До 1991 року, будучи у складі Радянського Союзу, Україна де-юре мала в ООН власне представництво на рівні незалежної країни. Проте, де-факто діяльність Української РСР в ООН була обмежена рамками проведення єдиної радянської зовнішньої політики. Віктор Янукович у співпраці з ООН акцентував на участі України у миротворчих операціях. Зокрема про це він заявив з трибуни 67-ї сесії Генеральної асамблеї ООН, яка відбулась у вересні 2011 року. Основною темою у позиції України в ООН у період президентства Петра Порошенка стала проблема окупації Росією українських територій на Донбасі та Криму. Зокрема цю тему під час свого виступу на Генеральній асамблеї ООН 27 вересня 2015 року підняв Петро Порошенко [3]. У 2015-му році світове співтовариство відзначило 70-річчя Організації Об'єднаних Націй. Від часу підписання договору країна неухильно дотримується цілей і принципів Статуту, роблячи значний внесок у підтримання міжнародного миру та безпеки, розброснення, економічний і соціальний розвиток, захист прав людини, а також зміцнення міжнародного права. Сьогодні Україна стоїть перед найсерйознішими від часу отримання незалежності у 1991 році проблемами. Втрата контролю над частинами території та збройний конфлікт на Східній Україні призвели до загибелі тисяч людей, вимушеного переселення майже двох мільйонів осіб, руйнування інфраструктури та втрати істотної частини промислового виробництва [1]. Україна бере активну участь а діяннях ООН. Спираючись на збільшення допомоги та розширення своєї присутності в країні, Організація Об'єднаних Націй висловлює готовність і надалі підтримувати зусилля, яких Україна докладає за трьома основними пріоритетними напрямками: гуманітарна допомога, зокрема постраждалим від конфліктів регіонам і внутрішньо переміщеним особам; відновлення, стабілізація та миробудівництво; довгострокові загальнонаціональні реформи та розвиток, серед іншого - забезпечення верховенства права, зміцнення соціальної стабільності та демократичного управління. [5]. У 2018 році гуманітарна допомога з боку організації системи ООН надається в рамках нового Плану гуманітарного реагування ООН, бюджет якого у 2017 р. становить 214 млн. дол. США; допомогу отримали 2,6 млн. осіб. Україна є активним учасником діяльності органів системи ООН у сфері прав людини, стороною всіх основних документів ООН з прав людини, включаючи Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Факультативні протоколи до них та Міжнародну конвенцію з ліквідації всіх форм расової дискримінації. 19 грудня 2016 р. у ході 71 -ї сесії Генеральної Асамблеї ООН була ухвалена резолюція «Стан з правами людини у Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)» (A/HE&71/205), яка підтверджує суверенітет та територіальну цілісність України та визнає АР Крим і місто Севастополь тимчасово окупованою територією. Важливим елементом цього документа є застосування у термінології ООН визначення «окупаційна влада» щодо статусу РФ у Криму [2]. **Висновок.** Загальною метою наших зусиль є стійкий мир, процвітання та безпека. Сімнадцять фондів, програм і спеціалізованих агентств ООН, які працюють в Україні, діють у скоординованому та стратегічно вивіреному порядку, надаючи консультації з питань політики, технічну допомогу та надзвичайну допомогу тим, хто цього потребує. Для забезпечення стійкого людського розвитку в Україні та світі необхідно зробити ще дуже багато, але я переконана, що українці мають можливість і волю це зробити. Організація Об'єднаних Націй залишатиметься надійним партнером держави та народу України на кожному етапі цього складного шляху, так само як і Україна буде залишатися надійним партнером для ООН. Одним з найбільш важливих підтверджень визнання авторитету і ролі нашої держави на міжнародній арені, послідовності та неупередженості її зовнішньої політики, відданості принципам демократії та верховенства права, практичного внеску у розбудову миру та стабільності стало друге за часів незалежності обрання України до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на період 2016-2017рр.

Список використаних джерел

- 1.Кварцова Н. Політична оцінка діяльності України в ООН в 2016-2018 рр. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34781/1/91.pdf>
- 2.Україна та ООН 70 років разом URL: <http://www.un.org.ua/ua/oon-v-ukraini/ukraina-ta-oon-70-rokiv-razom>
- 3.Україна в ООН URL: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/uno>
- 4.Кулінич М. Постійне представництво України при ООН // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К.:Знання України, 2004. Вип. 4. С. 125-126.
- 5.Діяльність в рамках ООН URL: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/activities-in-un/>

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми дослідження. Публічна політика покликана урегулювати конфлікт між державою та громадянином. Публічна політика передбачає активну громадську участь і відповідні процедури у прийнятті владних рішень. Сучасні українські реалії зумовлюють вивчення публічної політики як складової сучасної демократії [1, с. 2]. **Мета дослідження:** розкриття сутності публічної політики як невід'ємної складової сучасної демократії. **Завдання дослідження** - визначити та уточнити основні поняття й категорії, які використовуються у дослідженні публічної політики; розкрити сутність та місце публічної політики в сучасних моделях демократії; проаналізувати особливості формування системи публічної політики та управління в Україні. **Об'єкт дослідження:** сучасна демократія. **Предмет дослідження:** публічна політика як складова сучасної демократії. Сьогодні не існує єдиного визначення поняття публічної політики: 1) публічна політика як транспарентний процес прийняття рішень; 2) публічна політика як програма, що містить стратегії розвитку держави; 3) публічна політика – форма політичного процесу, який реалізується в публічному просторі [2, с. 23]. Незважаючи, на смислову невизначеність, ці терміни стали одними з найпопулярніших як у науковому, так і в громадських дискусіях [3, с.8]. Публічна політика в сучасних демократичних суспільствах не просто лінійний механізм, а складна постструктуральна система взаємовпливів з суб'єкт-суб'єктивними характеристиками. А основним механізмом публічної політики у сучасних демократичних суспільствах є відкритий дискурс [1, с. 9]. Дискурс, націлений на досягнення раціонально обгрунтованого консенсусу, передбачає рівність учасників обговорення: кожен має право виносити питання на обговорення, пропонувати рішення, висувати аргументи за і проти [1, с. 9]. Основними характеристиками публічної політики в сучасних демократіях є: когерентність, тобто узгодженість її окремих елементів між собою і з іншими сферами суспільного життя, оскільки будь-яка суспільна проблема не обмежується однією сферою суспільного життя, а так чи інакше зачіпає всі її сфери [1, с. 12]. Сучасна публічна політика має тенденцію до розширення. Демократичні держави з їх національними варіантами публічної політики стали свого роду орієнтирами для країн, що почали перехід до нових політичних систем, зокрема й для України [2, с. 25]. В Україні все частіше розпочинається з позиції її неефективності: 1) неефективний інститут виборів, оскільки зміна законодавчої бази при наближенні нових виборів звужує коло «прохідних»; 2) неефективною є позиція поділу влади, адже виконавча влада все частіше диктує свої умови законодавчій; 3) неефективним є інститут політичних партій, оскільки вони не відображають інтереси соціальних прошарків населення і, на відміну від західних політиків, бачать свою роль не у захисті громадян, а в «грі на публіку» [4, с. 6]. Формування публічної політики в Україні потребує: 1) залучення громадян і суспільних об'єднань до реалізації державної політики; 2) висування й підтримки громадських ініціатив; 3) активного проведення громадської експертизи проектів законів та інших нормативних правових актів; 4) здійснення громадського контролю над діяльністю уряду, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування; 5) вироблення рекомендацій органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, діяльність яких спрямована на розвиток громадянського суспільства в Україні; 6) надання інформаційної, методичної та іншої підтримки [4, с. 7]. **Висновок.** Публічна політика в сучасних демократіях характеризується тим, що через сферу публічного відбувається перехід від політичної конкуренції до політичного співробітництва, абсолютної свободи вибору власного способу співжиття до необхідності знаходитися в згоді з цінностями, що прийняті в суспільстві. А причиною, і одночасно наслідком, цього став процес глобалізації та масової інформатизації [1, с. 13]. Таким чином, очевидним є те, що демократично організований владний процес є основою функціонування публічної політики. Не лише органи держави повинні мати інституційні засоби впливу на народ, а й політично свідомо громадянськість має формувати певний інструментарій відстоювання своїх життєвих потреб та інтересів й ефективно впливати на інститути публічної влади [2, с. 26].

Список використаних джерел

1. Нагорянський С. А., Автореферат здобуття наукового ступення кандидата політичних наук Публічна політика як складова сучасної демократії К., 2015, 19 с.
2. Гомоляко О. В. Формування публічної політики: теоретико-методологічні аспекти «Державне управління та місцеве самоврядування» випуск 4(39), К., 2018., С. 22-26.
3. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика : монографія / О. М. Чальцева. – Вінниця : ФОРМ Барановська Т. П., 2017. 336 с.
4. Ричко О.В., Вітчизняні аспекти науково-методологічного дослідження феномену публічної політики «Державне управління: теорія та практика» 2012. № 2, С.8.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ

Актуальність дослідження визначається потребою дати наукову оцінку тероризму як соціально-політичному явищу. **Метою роботи є:** комплексний аналіз і вивчення змісту тероризму як соціально-політичного явища, і одночасно чинника трансформації міжнародних відносин на сучасному етапі. **Завданням дослідження:** розглянути історичні особливості виникнення тероризму; проаналізувати соціально-політичну базу тероризму як соціального явища; визначити види тероризму і відмінність їх ідеологічного обґрунтування;

Об'єктом дослідження є: тероризм як соціально-політичне явище. **Предметом дослідження є:** формування, еволюція і глобалізація тероризму на сучасному етапі, а також політико-правове регулювання антитерористичної діяльності.

На сучасному етапі людство зіткнулося з небезпекою міжнародного тероризму. Термін «міжнародний тероризм» використовується з 70-х рр. XX ст. У кодексі злочинів проти світу і безпеки людства ООН він визначається як «вчинення, організація, сприяння здійсненню чи фінансування заохочення агентами чи представниками однієї держави актів проти іншої держави». Тероризм - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Конкретним проявом тероризму, як загальної діяльності, є терористичний акт. Терористичний акт - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу. Терористична діяльність у сучасних умовах характеризується такими ознаками: широким розмахом; відсутністю чітко виражених державних кордонів, наявністю зв'язку і взаємодії з міжнародними терористичними центрами та організаціями; жорстокою організаційною структурою, яка складається з керівної і оперативної ланок, підрозділів розвідки, контррозвідки; суворою конспірацією і ретельним вибором кадрів; якісним технічним оснащенням, яке конкурує, а то й перевищує оснащення урядових військ. Основними рисами міжнародного тероризму є глобалізація, професіоналізація і опора на екстремістську ідеологію. Також наголошується використання терористів-самогубців, загроза використання неконвенційного (ядерного, хімічного або бактеріологічного) зброї та раціональний підхід [2, с. 21]. Визначають чотири різновиди тероризму: національний (регіональний); одновимірний (англійський Фронт звільнення тварин); політичний; релігійний. Чи вважати тероризмом боротьбу за національне визволення? Лідер Організації визволення Палестини (ОВП) Ясір Арафат, відповідаючи на звинувачення ОВП в організації актів міжнародного тероризму, підкреслив різницю між національно-визвольною боротьбою та тероризмом. На його думку, різниця між боротьбою та тероризмом є такою ж, як і різниця між законною збройною самообороною та актом агресії... Ми використовуємо тероризм, бо самі стали жертвами терору. Жодна збройна оборона не може засуджуватися та кваліфікуватися як міжнародний тероризм [1, с. 4]. З огляду на це, у середовищі юристів-міжнародників поширена думка про те, що саме невикористання міжнародних злочинів як засобів у боротьбі за національне визволення, має стати одним з головних критеріїв віднесення або не віднесення організації до категорії визвольних [1, с. 5]. Аналізуючи структуру загрози безпеці американських дипломатичних представництв у біполярний період, заступник Держсекретаря США з питань безпеки Ентоні Квентон (Anthony C.E. Quinton) визначив головними загрозами: а) послаблення та розпад державних інституцій під впливом масових соціальних рухів у Другому та Третьому Світі; б) поява нових, агресивніших форм національної та етнічної ідентифікації; в) відчуження деяких сегментів мусульманських суспільств від усього суспільства, національних лідерів та західних цінностей, що відбувається у різкому зростанні політичного екстремізму та тероризму; г) в останні роки - розвиток транснаціональної організованої злочинності [1, с. 5]. Слово тероризм походить від латинського «terro», що в перекладі означає «страх», «жах» [3, с. 644]. У нашій країні розвитку тероризму сприяють глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, зубожіння та люмпенізація значної частини населення, процеси соціального розшарування, розвиток кримінальних підприємницьких та державних структур, корумпованість державного апарату, розвиток потужного нелегального ринку зброї, девальвація моральних та духовних цінностей. Аналіз матеріалів спеціалізованих урядових установ свідчить про те, що найбільш поширеною в Україні мотивацією скоєння терактів виступає: а) кримінальна діяльність, особливо її транснаціональні форми; б) намагання перешкодити громадській, політичній або економічній діяльності; в) створення складень або напруження у міждержавних відносинах. За даними СБУ 1996-1997 роки в Україні скоєно понад 560 злочинів терористичного характеру, внаслідок чого 90 осіб (з них 15 представників владних структур) загинуло. Оперативна обстановка характеризується зростанням активності міжнародних терористичних організацій, насамперед з країн Близького Сходу («Хезболах», «Абу Ніджал», «Хамас», «Брати-мусульмани»), які прагнуть використовувати територію України для транзиту своїх бойовиків до країн Західної Європи, а також для підготовки акцій проти послів та представників іноземних держав в Україні, насамперед з США та Ізраїлю. Перші спроби формування міжнародно-правової основи антитерористичної взаємодії були ще до II світової війни. В 1937 році під егідою Ліги націй було розроблено Конвенцію щодо попередження тероризму та покарання за нього, і Конвенцію про створення міжнародного кримінального суду. Щоправда обидва ці документи в дію так і не вступили. Щодо тактики в конкретних ситуаціях, то міжнародним правом вона не регламентується, оскільки це могло б виявитися контрпродуктивним. Як показує досвід багатьох країн, переговори щодо врегулювання ситуації ведуться на різних рівнях. Багато було б, якби в них брали участь спеціально підготовлені до цього люди. Зрозуміло, що предметом переговорів не можуть бути імперативні вимоги, встановлені міжнародним правом - безкарність терористів, загроза життю людей тощо [4, с. 16]. На особливу увагу заслуговує така тема, як роль незалежних засобів масової інформації (ЗМІ) в досягненні мети терористів. Ця тема все більше привертає увагу фахівців і органів влади. «Адже публічний відгук є головним, а часто і єдиною метою терористів», - зазначив у своєму виступі головний редактор популярного в Україні тижневика «Дзеркало тижня» В. Мостовий на круглому столі «ЗМІ проти тероризму», який проходив у рамках міжнародного форуму «Міжнародний тероризм: сучасний стан, витоки і шляхи протидії» в Києві 25-28 травня 2004 р. [5, с. 6]. **Висновки:** Тероризм - явище досить складне, динамічне та багатопланове. З огляду на все сказане вище, навряд чи нам вдасться подолати його у XXI столітті, не кажучи вже про соціальні причини, що його породжують. Але це не означає, що боротьба зі злочинними проявами не має змісту. Не допустити, щоб теракти стали буденним явищем, а вимоги терористів - основним визначником зовнішньої політики - реально. Тому найближчим часом зусилля відповідних структур будуть сконцентровані саме під таким гаслом.

Список використаних джерел

1. Андрій Дорошенко. Терор і тероризм. «Політика і час» № 8-9, 1997. С. 4-5.
2. Нетаньяху Б. «Війна з тероризмом: як демократії можуть завдати поразки мережі міжнародного тероризму» С. 21.
3. Литвинов В.Д. Латинсько-український словник. К.: Укр. пропілеї, 1998. С. 644.
4. А. Змеєвський, В. Тарабрин. Терроризм. Нужны скоординированные усилия мирового сообщества. «Международная жизнь» №4, 1996. С.16.
5. Виступи учасників круглого столу «ЗМІ проти тероризму» // Проблеми безпеки особистості, суспільства, держави. 2005. № 4. С. 6-8.

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно впливає на економічні процеси, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між представниками державної влади та громадськістю, руйнує засади розбудови демократичної, правової держави та громадянського суспільства. Протягом останнього часу надзвичайно складна соціально-економічна й політична ситуація, анексія частини території країни та сепаратистські прояви в окремих її регіонах, зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, звели нанівець і без того недолугу державну антикорупційну політику, що не дає підстав для оптимістичного прогнозу щодо зменшення рівня поширення корупції в Україні. Надзвичайно високий рівень поширення корупції в Україні, неефективна антикорупційна політика держави, а також інші проблеми сьогодення в цій сфері визначили актуальність теми та зумовили потребу в проведенні дослідження. **Мета дослідження:** вивчення корупції як складного соціально-політичного явища, формування системного уявлення про нього і на цій основі діагностувати причини і умови, що живлять корупцію, та розробити механізми і методи обмеження її проявів. **Об'єкт дослідження** – корупція, як соціально-політичне явище, її сутність та зміст. **Предмет дослідження** – тенденції корупції, її форми поширення і прояву в суспільстві, характер і глибина впливу на політичні процеси. **Завдання дослідження:** з'ясувати соціальну природу і сутність корупції, її зміст і ознаки, визначити її поняття; проаналізувати стан корупції, її особливості та тенденції, з'ясувати форми прояву; сформувати пропозиції щодо удосконалення антикорупційної політики держави. Одним із найнебезпечніших видів злочинних проявів на сьогодні стала корупція. Про це соціальне явище говорять усі – від державного діяча до пересічного громадянина. Інформаційними меседжами щодо подолання корупції як загалом у країні, так і в різних сферах життя, рясніють телебачення, друковані ЗМІ, радіо, рекламні гасла тощо. Ми не можемо не погодитись із тим, що корупція є найбільш небезпечною сферою нелегальних відносин у сучасному суспільстві [1, с. 11]. У міжнародному рейтингу, що відображає індекс сприйняття корупції, Україна посіла 130-те місце. Найнижчим рівень корупції є в Данії, Новій Зеландії та Фінляндії, а найгірша ситуація спостерігається в КНДР, Південному Судані та Сомалі, від яких нас відділяють лише 43 позиції рейтингу. Протягом останніх років в Україні з'явилися нові правоохоронні антикорупційні органи, які мали б подолати корупцію та злочинність у країні. Практично одночасно з ініціативи МВС та ЄС в Україні запрацювали Національна поліція, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Національне агентство із запобігання корупції. Трохи пізніше розпочало роботу Агентство з розшуку та менеджменту активів, а в процесі його створення ще три структури – Державне бюро розслідувань, Антикорупційний суд та Служба фінансових розслідувань. Продовжує функціонування Реєстр електронних декларацій. Варто відмітити постійні законодавчі ініціативи парламенту, які загрожують новоствореній антикорупційній інфраструктурі. Як результат, корупція залишається для бізнесу та звичайних громадян однією з головних проблем [2]. Якщо подивитись офіційну статистику, то кількість обвинувальних актів, що надійшли до суду у 2020 році, становить 3776. Із них судами були розглянуті лише 1198 кримінальних проваджень і засуджено 788 осіб, з них – 28 депутатів, 3 працівників апаратів судів, 3 прокурорів, 2 працівники СБУ, 110 поліцейських і працівників МВС, 25 працівників ДФС, 33 працівники інших правоохоронних органів, 68 військових, 36 сільських, селищних та міських голів, 49 посадових осіб місцевого самоврядування та 172 держслужбовці. Як бачимо, найменше «корупційних» вироків винесено щодо суддів, прокурорів і працівників СБУ. Найчастіше ловили працівників МВС і держслужбовців. Протягом року було чимало спроб обмежити незалежність новостворених антикорупційних органів та випадків тиску на журналістів і громадських активістів, які працюють у сфері протидії корупції: впровадження дискримінаційного електронного майнового декларування, тиск з боку правоохоронних органів, провокації, протидія, побиття та дискредитаційні інформаційні кампанії [3]. Варто вжити таких заходів задля покращення стану протидії корупції у 2021 р.: 1) Забезпечити незалежність Антикорупційного суду від будь-якого впливу; підвищити прозорість відбору суддів, розширивши участь громадськості в кваліфікаційному оцінюванні суддів; 2) Посилити спроможність слідчих органів і припинити міжвідомчу боротьбу (ухвалити законодавство щодо посилення повноважень САП/НАБУ, надати право незалежної «прослушки» для детективів НАБУ, припинити деструктивне публічне протистояння керівників правоохоронних органів і тиск на журналістів та активістів, які працюють у цій сфері); 3) Поширити принцип системи ProZorro «всі бачать все» на нові сфери взаємодії держави, суспільства та бізнесу. 4) Позбавити правоохоронні органи права втручатися в економічну діяльність [4]. Задля мінімізації корупційної складової доцільно звернути увагу і на міжнародний досвід боротьби з цим негативним явищем, насамперед у країнах, які на практиці довели ефективність апробованих ними механізмів [5, с. 214]. **Висновки.** Як показує світова практика, для вирішення проблеми корупції в Україні конче треба забезпечити прозорість діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, створення сприятливих умов для розвитку економічного добробуту, залучення громадськості до проведення моніторингу та контролю діяльності державних органів під час ухвалення політично важливих рішень і застосування міжнародних стандартів у роботі всіх державних органів.

Список використаних джерел

1. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання: навч. посіб./автор. кол.: В. В. Василевич, О. М. Джужа, О. Г. Колб та ін.; за ред. проф. О. М. Джужи та доц. Е. В. Расюка. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 340 с.
2. Невмержицький Є. В. Корупція і національна безпека: навч. посіб. / Є. В. Невмержицький, Ф. П. Шульженко. К.: КДЛУ, 2000. 193 с.
3. Стеценко С. Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії: монографія / С. Г. Стеценко, О. В. Ткаченко. К.: Алерта: КНТ, Центр учб. л-ри, 2008. 168 с.
4. Індекс корупції CPI-2017. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>
5. Науково-практичний коментар до закону «Про засади запобігання та протидії корупції»/авторський колектив; за заг. ред. В. В. Коваленка. Київ: Скіф, 2012. 512 с.

ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Актуальною проблемою ідеологічного процесу сучасної України є часткове заповнення ціннісного вакууму, який виник після краху комуністичної і націоналістичної доктрин, який передбачає системне дослідження духовних основ політики, привертання уваги широких верств громадськості до ціннісних проблем розвитку нашого суспільства і людства загалом. Актуальність дослідження політичних цінностей та їх ролі розвитку суспільства пов'язана з тим, що будь-яка політична система не може нормально функціонувати без такого феномену. Світ політики неможливо уявити без політичних цінностей. Із самого виникнення політика мала потребу в обґрунтуванні й виправданні. **Мета дослідження:** проаналізувати політичні цінності сучасного українського суспільства. **Об'єкт дослідження:** вплив політичних цінностей на розвиток сучасного українського суспільства. **Предмет дослідження:** політичні цінності сучасного українського суспільства. **Завдання дослідження:** проаналізувати значення політичних цінностей; дати визначення політичним цінностям та їх впливу на сучасне українське суспільство; охарактеризувати роль політичних цінностей як явища, що здійснює активний вплив на розвиток сучасного українського суспільства. Сьогодні стан правосвідомості українського суспільства характеризується амбівалентністю і внутрішньою суперечливістю. Процеси трансформації поставили саму її у важку ситуацію вибору власної позиції, пошуку ідентичних власній особистості цінностей та світоглядних орієнтирів. За короткий історичний період зруйнувалась вся система звичних політичних, правових й економічних уявлень, норм, настанов, стереотипів, цінностей, котрі визначали життя пересічної людини в попередню епоху. Суперечливість суспільних перетворень, нові економічні реалії разом з інформаційними, технологічними, політичними й ідеологічними новаціями викликали певну ціннісну і правову дезорієнтацію в суспільстві, поставили питання політичної ідентифікації та самоідентифікації як суспільства, так і окремої особистості [1, с. 33]. У змісті політичних цінностей відбиваються інтереси й бажання соціальних суб'єктів, політичні ідеали, тому, як підкреслюється в методології М. Вебера, система цінностей слугує так званими «ідеальними конструктами», за допомогою яких здійснюється пізнання світу політики. З поміж іншого, політичні цінності це ідеї, що виражають відношення великих соціальних груп і потреб суспільства з точок зору усвідомлення власних потреб. А також політичні цінності це узагальнені уявлення, що постають у ролі політичних ідеалів, основоположні принципи політичного мислення, які є ідеальними критеріями орієнтації та оцінки суб'єктів у політичній діяльності [6, с. 112]. Можна стверджувати, що політичні цінності це й чітко описані норми, узаконені і, яких необхідно дотримуватися. Також можна відзначити концепцію, відповідно до якої, політичні цінності виступають компонентом політичної свідомості. Згідно з цим, політичні цінності це такі політичні уявлення та знання, які розглядаються людиною як невід'ємні від її існування, такі, що надають значущості, сенсу її вчинкам, орієнтують її дії в політичному житті; невід'ємна частина політичної культури суспільства, що віддзеркалюється в політичній свідомості людей [2, с. 52]. Політичні цінності охоплюють ті явища, які є предметом певних політичних потреб, бажань, інтересів і домагань. Це суверенітет, правопорядок, державна влада, війна і мир, політичні свободи, соціальна справедливість тощо. Названі цінності по-різному трактуються та сприймаються суб'єктами політики. Вони можуть мати різні виміри залежно від історичної епохи, політичної системи, ідеології, типів суспільства. Політичні цінності мають: мотивувати політичну діяльність та участь через утворення умов, за яких соціально-політичні цілі стають безпосередніми стимулами суб'єктів політичного процесу; сприяти процесу інтеграції соціальної групи як частини більш осяжної соціальної цілісності; певним чином орієнтувати будь-яких учасників політичного процесу (партію, політичний рух, особу, клас, політичну групу) відповідно до всіх інших суб'єктів політики; визначити ієрархію різноманітних завдань і цілей та впливати на вибір методів і заходів їх реалізації й досягнення; сприяти формуванню стандартизації кожної політичної дії, вчинку та їх наслідків. Політичні цінності характеризуються наступними ознаками: активний характер впливу на всі сторони та механізми державної влади; реалізація їх можлива лише в ході спільних зусиль та дій людей; мають зв'язок із єдиним інтересом соціальної спільності [3, с. 293]. Політична соціалізація передбачає всебічне включення громадянина в систему політичних відносин, яка забезпечує йому вміння орієнтуватися у політичному просторі, виконувати в ньому певні владні функції. Важливою умовою засвоєння індивідом політичних цінностей і стандартів, правил поведінки є добровільність цього процесу, формування позитивної психологічної установки, неприпустимими є силові методи нав'язування моделей поведінки, політичних поглядів, ставлення до існуючої влади. В Україні від початку 90-х років така установка формується через зміни в системі освіти, які зводяться «до намагання трансформувати цю систему, адаптувати її до потреб суверенної держави й інтегрувати в міжнародне освітнє середовище». У процесі соціалізації індивід засвоює основні політичні цінності, ідеали, норми, політичний досвід суспільства, забезпечуючи відтворення й функціонування політичної культури суспільства. Під впливом цього процесу формується політична свідомість, потрібна для подальшої політичної діяльності, становлення громадянина та його громадянської позиції, створюється внутрішній план його життєдіяльності. Отже, політична соціалізація передбачає формування політичної позиції індивіда, в поняття якої включаються: «емоційне ставлення до політичних явищ і процесів; переконання щодо політичних явищ, системи політичних цінностей; схильність до політичної діяльності» [4, с. 82]. У сучасній Україні суспільство висуває до молодого покоління фахівців певні вимоги для розвитку політичних цінностей, але система сучасної освіти недостатньо використовує свій потенціал для задоволення цих потреб. Діяльність освітніх інституцій будь-якої держави по своїй суті є діяльністю з формування ціннісної структури особистості, здійснювана для успішної соціалізації людей. У психологічній науці склалися певні теоретичні передумови для вирішення проблеми формування політичних цінностей в умовах сучасної України, однією з яких є побудова моделі досліджуваного процесу. Концептуальну модель формування політичних цінностей молоді розглядаємо як схематичне відтворення певного процесу соціально-політичної реальності. Пропонована модель є адекватною досліджуваному сторонам об'єкта, а саме молоді, окреслює шляхи досягнення мети дослідження, включає такі компоненти: організаційно-діяльнісний, цільовий, аналітико-результативний, змістовний. Концептуальні підходи до вирішення завдань дослідження реалізовувалися в таких взаємопов'язаних напрямках: трансформація знань про політику в політичні цінності та установки; виховання мотивації до активної участі в суспільно-політичному житті; формування знань про специфіку політичної боротьби [7, с. 122]. Політичні цінності є мотиваційним фактором політичної діяльності та політичної участі суб'єкта політики. Одним із засобів їхнього формування є політична символіка, а також політична топоніміка. У політичному дискурсі використання топонімів традиційно виконує функцію ідеологічно навантажених знаків. Характер та динаміка змін топонімів є виразником ціннісних трансформацій соціуму та може містити як потенціал розвитку, так і становити загрозу національній безпеці. Зазвичай масові зміни в політичній топоніміці відбуваються за умов перегляду політичних цінностей і зміни політичного курсу держави. Конституція України передбачає, що держава сприяє розвитку та консолідації української нації, її історичній свідомості. Очевидно, що поняття «історична свідомість» тут треба розуміти як візію майбуття нації на основі її досвіду. З цієї позиції можна стверджувати, що держава зобов'язана системно та постійно коригувати історичну свідомість нації відповідно до стратегії державницького поступу [5, с. 236]. **Висновок:** ефективна державна політика, стабільність політичної системи демократичного суспільства й згуртованість соціально-політичних утворень передбачають формування стійкої системи важливих політичних цінностей, що є невід'ємною складовою державницької ідеології, яка створюється на основі збігу основних інтересів й потреб соціальних груп населення. Суспільні ідеали, вироблені менталітетом суспільства, є важливою формою існування політичних цінностей. Саме цінності формують активне ставлення людини до політики, завдяки їм політика входить у життєві основи особистості. Проблема розвитку політичних цінностей в українському суспільстві, дослідження ролі політичних цінностей сучасної України потребує більше наукових досліджень і реалізації напрацювань у цьому питанні на практиці.

Список використаних джерел

1. Бабкіна О. В. Актуальні проблеми формування демократичної політико-правової культури в сучасному суспільстві. Сьомі юридичні читання. Культура і право на початку XXI століття: матеріали Міжнарод. наук. конф. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. С. 30-37.
2. Буцєвицький В. Проблеми політичної культури в Україні в процесі державотворення. Нова політика, 1999. № 1. С. 51-53.
3. Костельник М. М. Політичні цінності як базові регулятори суспільно-владних відносин. Молодий вчений, 2018. № 3(1). С. 292-297.
4. Насадюк Ю. С. Соціалізація особистості як система втілення політичних цінностей. Вісник Прикарпатського університету. Політологія, 2016. Вип. 10. С. 79-85.
5. Пахолок В. М. Декомунізація топонімів у стратегії формування політичних цінностей та зміцненні гуманітарної безпеки України. Держава і право. Юридичні і політичні науки, 2020. Вип. 87. С. 233-243.
6. Сліпець П. Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації: монографія. Київ: Знання України, 2009. 251с.

ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ

Актуальність теми дослідження. Політичний конфлікт на Сході України триває вже понад семи років. Військові дії доволі виснажливі та затяжні, що спонукає до пошуку нових варіантів їх негайного припинення. Ситуація складається таким чином, що гине мирне населення, гинуть військові, страждає економіка країни. Вирішення конфлікту потребує повної мобілізації сил керівництва держави та її населення. **Об'єкт дослідження:** політичне та соціальне становище на Донбасі. **Предмет дослідження:** особливості та варіанти шляхів вирішення конфлікту на сході України. **Завдання дослідження:** здійснити аналіз можливих шляхів вирішення політичного конфлікту на території Донбасу. Війна на сході України або Війна на Донбасі – збройний конфлікт, розпочатий російськими загонами, які вторглися у квітні 2014 року на територію українського Донбасу після захоплення Російською Федерацією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР. Конфлікт має характер міжнародного і став продовженням російської збройної агресії проти України. За географічним масштабом є локальним і охоплює частини Донецької і Луганської областей України. Шляхами вирішення політичного конфлікту на території Донбасу можуть стати: Статус-кво Цей варіант експерти вважають найімовірнішим з усіх інших можливих моделей розвитку ситуації на Донбасі. Українське суспільство до певної міри вже адаптувалося до ситуації на Сході, а Росія не відчуває значних фінансових та нових політичних втрат від утримання «республік» (бюджету РФ це коштує приблизно 2 млрд доларів США на рік). А тому цей сценарій, з високою ймовірністю, «працюватиме» ще рік. Втім, бажаним для України цей сценарій не назвеш. Експерти оцінили його «бажаність» на 4,09 бала з 10. Він означає продовження бойових дій, подальші людські втрати і можливе погіршення безпекової ситуації у прифронтовій зоні [1]. Сценарій «Нав'язування Україні «замороженого» конфлікту в Донбасі» Головна риса такого сценарію – готовність Росії припинити збройну агресію в обмін на згоду України визнати втрату Криму й ОРДЛО, а також підтримати повне скасування міжнародних санкцій. Таким чином, статус і майбутнє ОРДЛО залишаються неврегульованими, інтеграція України в ЄС і НАТО – заблокованою, а відносини між РФ та Заходом відновлюються на довосних умовах. Ключові елементи сценарію: У нормандському форматі досягається домовленість про припинення вогню, а повернення ОРДЛО до складу України визнається неможливим через розбіжності з приводу виконання Мінських домовленостей 2014–2015 років; Росія й Україна погоджуються на миротворчу місію ООН на лінії розмежування в Донбасі [2]. Автономізація / особливий статус (федералізація) – найбажаніший для Російської Федерації на сьогодні сценарій вирішення конфлікту в Україні. Для України ж він – чи не найнебезпечніший, оскільки загрожує не лише політичною дестабілізацією в Україні та зовнішньополітичною переорієнтацією, але й втратою державності. В Україні на сьогодні немає суттєвих важелів впливу на РФ. Час грає на боці Російської Федерації. Врегулювання на основі реінтеграції можливе лише шляхом тактичних і зворотних (reversible) поступок з російського боку та стратегічних і незворотних (irreversible) поступок з українського боку. Процес врегулювання придністровського конфлікту, до якого безпосередньо був залучений Дмитрій Козак («Меморандум Козака» 2003 року), засвідчив: велика кількість поступок з боку Кишинєва не гарантувала врегулювання конфлікту. Сценарій реінтеграції означає також найбільші фінансові витрати для України з-поміж інших сценаріїв [3]. Можливості врегулювання конфлікту при розширенні формату переговорів. На додаток до наведених вище аргументованих пропозицій щодо можливих напрямів трансформації Мінських угод, досягнутих у форматі «нормандської четвірки», представляється доцільним також проаналізувати додаткові можливості врегулювання збройного конфлікту на сході України при розширенні формату переговорів: Участь представників США і ЄС («жєневський формат»); Участь країн-гарантів безпеки України за Будапештським меморандумом; Залучення можливостей Генеральної асамблеї ООН і Ради Безпеки ООН [4]. Примиренність на підставі примусовості (спосіб насилля), що дозволяє ігнорувати аргументи супротивника. В основі цього засобу нав'язування однієї із сторін (або третьою силою всім сторонам) характерних взаємовідносин може бути: Явне переважання сил і ресурсів у однієї із сторін та їх дефіцит у іншій; Ізоляція однієї сторони конфлікту, зниження її статусу, а також інший стан» що свідчить про послаблення її позицій, поразку, завдану їй згідно з правилами гри; Знищення, «тотальне винищення супротивника» [5]. **Висновок.** Кожен з зазначених сценаріїв теоретично можливий і несе в собі більші чи менші ризики для народу та держави в цілому. Неможливо підібрати сценарій, що ідеально підійде для вирішення нинішньої ситуації в країні. Влада повинна прикласти максимальні зусилля щоб знайти оптимальний вихід з найменшими ризиками для незалежності і цілісності держави та безпечного життя народу. Вибір сценарію «заморожування» конфлікту є безперспективним і вкрай небажаним для держави, хоча є ризик, що внутрішні і зовнішні обставини змусять Україну прийняти рішення на користь його використання. В такому разі одним із варіантів виходу може бути наступний: Україна погоджується піти на деякі ризики, однак вона повинна поставити умову, яка полягатиме у компенсації цих ризиків і висунути свої вимоги. Тільки в даному випадку на нашу думку може бути досягнутий оптимальний баланс інтересів

Список використаних джерел

1. 8 сценариев конфликта на Донбассе: риски, возможности и опасности. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/03/25/7107962/>
2. 5 сценаріїв розвитку подій у Донбасі: чого очікувати від Росії, і як може вчинити Україна? URL: <https://rpr.org.ua/news/5-stsenariiv-rozvytku-podiv-u-donbasi-choho-ochikuvaty-vid-rosii-i-iaк-mozhe-vchyniti-ukraina/>
3. Сценарій врегулювання конфлікту на Донбасі. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/stsenariyi-vregulyuvannya-konfliktu-na-donbasi/>
4. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/shevtsov_shlyahi-f5df4.pdf
5. Основні способи та шляхи розв'язання політичних конфліктів і криз. URL: https://pidru4niki.com/11530524/politologiya/osnovni_sposobi_shlyahi_rozvyazannya_politichnih_konfliktiv_kriz

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИКИ І БІЗНЕСУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження: сфери політика та бізнес тісно переплетені, залежать один від одного, в умовах транзитного політичного процесу зазнають великих істотних змін. Їхні взаємини роблять помітний вплив на становлення політичної системи, ефективність політичного управління, на характер і хід реформування сучасної України. Актуальність аналізу взаємодії політики і бізнесу в постсоціалістичному суспільстві визначається і тим, що позбавляючись від вантажу стереотипів недавнього минулого, необхідно враховувати багаторічну світову практику взаємодії політичних і підприємницьких структур, виявити межі застосування цього досвіду до сьогодишніх українських умов. **Мета дослідження:** вивчення становлення українського бізнесу як суб'єкта політики дозволить повніше виявити переваги і недоліки в політичному реформуванні України, сприятиме пошуку шляхів подолання кризи і досягнення політичної стабільності. **Об'єкт дослідження:** діяльність політичних і бізнес-структур. **Предмет дослідження:** взаємовідносини як фактор економічного розвитку і вирішення соціальних проблем. **Завдання дослідження:** дізнатись чи використовує бізнес політику в своїх інтересах, а держава як інструмент для вирішення своїх приватних завдань; проаналізувати та визначити який взаємозв'язок у політики і бізнесу. Політика - це найважливіша складова частина середовища бізнесу. Вплив політики на діяльність суб'єктів бізнесу надзвичайно велике. Разом з тим всі групи суб'єктів бізнесу, перш за все підприємницькі фірми, зацікавлені в проведенні певної політики, активно впливають на поведінку окремих політичних діячів, політичних партій та їх представників. Навіть найменші працівники, беручи участь в якості виборців депутатів в органи державної влади, беруть участь у формуванні політичного курсу країни. Політика представляє собою сферу відносин, в якій вступають люди, які прагнуть до досягнення адміністративної влади. Само по собі пізнання того чи іншого напрямку для політика необхідно. Але, поєднуючи політику з бізнесом, вільно чи не вільно починаєш підлаштовувати політику під себе, що дуже погано і для держави в цілому. Цей зв'язок має двосторонній характер. З одного боку, політика в загальному випадку є продовженням ділових інтересів, породженням ділових відносин у зовнішньоекономічній сфері. З іншого боку, реальний бізнес часто виявляється поставленим в залежність від політичної орієнтації тих чи інших партій, окремих керівників, є як би продовженням політики в сфері економіки [1, с. 112-113]. Бізнес і політика перебувають у тісних взаєминах. Ця тема досить широка, має велику історію. Її розглядають з різних точок зору, кожна з яких правильна або неправильна по-своєму. Держава зацікавлена в тому, щоб у громадян, які проживають на території країни, неухильно зростав добробут. Держава зобов'язана дбати про безпеку і надійність підприємницької діяльності і стежити за дотриманням таких принципів, як «право власності», «гарантія виконання договорів» і прозорість правовідносин». Серед підприємців популярна думка, згідно з якою політика не повинна мати відношення до економіки: держава нібито має лише захищати власність і забезпечувати виконання контрактів. Думка ця спирається на очевидні, здавалося б, факти: державне регулювання не встигає за динамікою ринку - і іноді виявляється економічно неефективним, підприємцям доводиться захищатися від держави і, в свою чергу, впливати на політику - заохочуючи корупцію [3, с. 64-65]. Можливості ринкового механізму, на жаль, не безмежні, хоч і наділені масою достоїнств. Можна назвати безліч областей, де не діє вільна конкуренція, вірніше, вона повинна діяти, але внаслідок корупції або чого б то не було ще вона не спрацьовує. Коли такі ринки зазнають фіаско, втручається держава. Саморегулююча ринкова система породжує монополію, а вона значно зменшує конкуренцію. Зараз існують підприємницькі об'єднання, які вважаються монополістами. Вони захоплюють ринки, піднімають ціни і тим самим завдають шкоди державі і суспільству (народу) в цілому. Політика активно формує нові моделі розвитку економіки. Зараз уряд все більше робить ставку на приватизацію підприємств, а не на їх націоналізацію, як це було раніше. [2, с. 89-90]. Сьогодні бізнес переживає глибоку недовіру до влади. Підозрюється, що і влада відповідає йому тим же. У цих умовах важко стати партнерами. Звичайно, знайдуться якісь поодинокі проєкти, за якими вдасться домовитися. Але все це, як то кажуть, для разового застосування. Для справжнього державно-приватного партнерства в країні повинна бути створена більш довірна атмосфера, ніж та, яка є сьогодні. І якщо це сталося, то значні кошти можна було б мобілізувати у самого бізнесу, для того щоб підвищити темпи економічного розвитку країни. Поки цього не виходить [5, с. 246-247]. Протиріччя між бізнесом і владою завжди здавалися очевидними. Коротко вони полягають в тому, що влада хоче отримувати якомога більше коштів для вирішення соціальних завдань, а бізнесу необхідні дані кошти для підвищення своєї конкурентоспроможності. Протиріччя здаються нерозв'язні, якщо сформулювати такі цілі: Для влади. Організувати збір податків якомога в більшому розмірі. Звичайно, влада розуміє, що без розвитку бізнесу вона позбавляється джерела грошових надходжень. Усвідомлення цього приводить до прийняття рішень, пов'язаних з самообмеженням владних повноважень. Правда, враховуючи, що чиновник може ставити перед собою конкретне вчасне завдання, то дане самообмеження не завжди є достатньою мотиваційною основою для влади. Для бізнесу. Залишити у себе якомога більше коштів, тобто по можливості лобювати умови для зниження податкового тягара. Звичайно, бізнес розуміє, що без забезпечення безпеки бізнесу, без будівництва доріг, без освіти, захисту рубежів та інших соціальних завдань бізнес не зможе існувати. Це стає мотиваційною основою для підтримки влади, в тому числі через сплату податків. Правда, враховуючи, що окремі підприємці можуть поставити мету змінити країну свого перебування, то дана мотиваційна основа може бути ослаблена. Протиріччя вирішується законодавчим шляхом. Закони ж зазвичай формують владу. Необхідно відзначити, що влада прислухається до думки бізнесу про можливий податковий тягар і йде на певний компроміс [4, с. 179-180]. **Висновок:** зв'язок політики і бізнесу обумовлюється двостороннім характером. Одна сторона монети - політика - продовження ділових інтересів, ділових відносин в середовищі зовнішньої економіки. Зворотний бік - реальний бізнес в наші дні цілком і повністю залежить від політичної орієнтації партій, керівників.

Список використаних джерел

1. Л. І. Абалкін, А. І. Мілюкова «Економічна реформа: пошук рішень» 1990 р. 254с.
2. О. Осипенко «Своя справа» 1991р. 188 с.
3. Гарнов, А.П. Економіка підприємства: сучасне бізнес-планування: навч. Посібник / А.П. Гарнов. М. : Дис .2011. 272 с.
4. Бейт, Н. Як подолати економічний спад. План виживання в бізнесі / Н. Бейт. М. : Олімп-Бізнес, 2009. 208 с.
5. Світовий економічний форум. (2008). Звіт про конкурентоспроможність України за 2008 рік: на шляху до стійкого зростання та процвітання. Женева. 301с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕТНОПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. За роки незалежності в нашій державі було створено юридичні умови для формування єдиної системи забезпечення реалізації прав національних меншин, яка складається з міжнародних та вітчизняних правових актів, зокрема підзаконних актів державних органів виконавчої влади; цільових програм загальнодержавного і місцевого рівнів, спрямованих на розвиток національних меншин, системи державних органів загальної та спеціальної компетенції, до сфери повноважень яких належать питання реалізації державної етнополітичної політики тощо [4]. Відтак принцип рівності прав та свобод громадян, незалежно від їхнього національного (етнічного) походження, раси, віросповідання, мови, було покладено в основу етнополітичної політики [5, с.31]. **Метою дослідження** є дослідження ключових прав у сфері регулювання етнополітичних відносин в Україні. **Об'єктом дослідження:** виступають національні права. **Предметом дослідження:** є правові засади етнополітики української держави. **Завдання дослідження:** пошук національних прав через які повинно відбуватися втілення етнополітики. Напрацювання в досліджуваному напрямку в Україні почалися ще у 1990-х роках. На жаль, етнополітичні питання в Україні постійно були не лише предметом наукового інтересу, а й об'єктом політичних спекуляцій. На державному рівні упродовж десятиліть спостерігалось певне самоусунення власне держави від регулювання етнополітичних процесів. Наслідком цього стало відставання політико-правового оформлення державної етнополітики від реальних етнополітичних процесів. Вперше бачення науковцями етнополітичної моделі були представлені для громадського обговорення у 1992 – 1993 рр. у статтях В. Євтуха, М. Панчука, І. Кураса, О. Майбороди та інших. Вже в 1994 р. Міністерство у справах національностей, міграції та культур доручило групі науковців на чолі з Ю. Римаренком розробити модель теоретико-методологічних та політико-правових засад етнополітичної політики держави. Результатом роботи цієї групи науковців став документ під назвою «Теоретико-методологічні та політико-правові засади етнополітичної політики (Модель)». Важливим елементом Моделі було приділення особливої уваги механізмам здійснення етнополітичної політики, моделюванню етнополітичних відносин, інформаційному забезпеченню державної політики у етнополітичній сфері. На основі Моделі було розроблено перший проект Концепції державної етнополітичної політики [3, с. 464–483], поданий на розгляд Кабінету Міністрів України у 1995 р. Розробка Концепції державної етнополітики перетворилася на довготривалу традицію у формуванні етнополітичного законодавства, а законодавча база у сфері етнополітичних відносин тим часом не вдосконалювалася. Було створено багато проектів Концепції державної етнополітики, проте багато з них зазнавали критики [1]. Натомість, втілення етнополітики має відбуватися через забезпечення національних прав, до яких належать: 1. Право на вільну національну самоідентифікацію. Згідно з ним кожна людина має право вільно обирати національну належність або ж визнавати себе особою без національності. Національність громадян деяких держав у державних документах не фіксується. Проте, це не виключає можливості національних кадастрів (реєстрів), у які на добровільній основі може бути внесена певна особа з правом вільного виключення з них. Подібні кадастри складають з метою статистичного обліку національних потреб, для правозахисної діяльності. 2. Право народу (нації) на самовизначення. Всі народи користуються ним відповідно до міжнародних пактів про права людини. Це означає, що кожна людина має право вільно забезпечувати свій політичний статус, економічний, соціальний та культурний розвиток. В основі народу як суб'єкта самовизначення знаходиться, як правило, кожний етнос, з яким ідентифікується певна територія. 3. Право на національно-територіальну автономію. Ним користуються етноси, які з різних причин не можуть створити свою державність, а також народи (субетноси), що компактно мешкають за межами своїх державних утворень. Національно-територіальна автономія передбачає створення національних адміністративно-територіальних одиниць з відповідними органами місцевого самоврядування, які з урахуванням місцевих особливостей у межах чинного законодавства розробляють і реалізують заходи щодо задоволення національних потреб населення. Нерідко право на національно-територіальну автономію піддається серйозній критиці, оскільки його реалізація містить потенційну загрозу цілісності держави (особливо унітарної). 4. Право на культурно-національну автономію. Її доцільність очевидна в тих випадках, коли національність, що компактно мешкає, не становить більшості населення регіону й у містах. У такій ситуації свої національно-культурні потреби субетноси забезпечують через діяльність національних громад (національно-культурних товариств, центрів, асоціацій) або ж спеціально обраних органів культурного самоврядування. 5. Право на захист від дискримінації за національною ознакою. Жодна людина не може бути обмежена в правах у зв'язку з її національною належністю. Як окрема людина, так і народ у разі дискримінаційних дій, геноциду щодо них мають право на повну і всебічну реабілітацію та ліквідацію наслідків цих дій [2]. **Висновки.** Проблематика етнополітичних відносин була актуальною в Україні у різні періоди її історії, хоча її гострота була різною і визначалася динамікою різних сегментів етнічних та етнополітичних процесів. Розпад СРСР і проголошення незалежності України актуалізували потребу вироблення етнополітичної політики молодого держави на нових принципах. Станом на 2020 р. налічується більше десяти опублікованих законопроектів (вісім з яких були зареєстровані у Верховній Раді України) про концептуальні засади державної етнополітики, але жоден із них досі не набув статусу закону внаслідок значних розбіжностей у позиціях розробників, експертів та законодавців [1]. Тож прийняття Концепції державної етнополітики, що базуватиметься на кращих світових стандартах і повною мірою відповідатиме існуючим в Україні реаліям, є вкрай актуальним.

Список використаних джерел

- 1.Ляшенко О.О. Державна етнополітика України: науковий і законодавчий аспекти / Ляшенко О.О. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Nzizvru_2018_6_17.pdf
- 2.Основи етнополітичної політики. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17482/>
- 3.Римаренко С. Ю. Самовизначення особи, нації, держави. К. : Видавничий дім «Юридична книга», 1999. 543 с.
- 4.Різнікова Я.О. Євроінтеграційний контекст модернізації державної етнополітики в Україні / Різнікова Я.О. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/21.pdf>
- 5.Трошинський В. Пошуки згоди і миру в сімействі (концептуальні засади етнополітики) / В. Трошинський, А. Шевченко // Віче. 1997. № 10. С. 31.

ЛІБЕРАЛІЗМ І НЕОЛІБЕРАЛІЗМ

Актуальність теми дослідження. Процес орієнтований на передові моделі і технології світового розвитку, що цілком відповідає напрямку світового соціального прогресу, який переважно ґрунтується на імперативах ліберальної доктрини. Дана особливість обґрунтована тим, що саме ліберальна думка привнесла до світової системи цінностей і загальноприйнятих принципів світову ідею самоцінності людської особистості, створила цілий спектр світоглядних пріоритетів, які у процесі еволюції набули планетарного характеру. Вона змогла заповнити простір ідеологічного та суспільно-політичного життя всього світосоціуму і об'єднати в собі низку суспільно-політичних течій. Неолібералізм постає як еkleктична ідеологія, що поєднує гуманістичні цінності й ідеали з ідеями технократичного раціоналізму, завдяки чому ця доктринальна система апелює до інтересів різних соціальних, етнічних та культурних груп. Впродовж минулого століття неоліберальні реформаторські проекти, втілені у життя, виявилися одними з найбільш вдалих спроб подолання кризових явищ в економічній та соціальній царинах діяльності західних суспільств, вони дозволили істотно знизити «соціальні витрати» ринкової економіки, сприяли становленню і зміцненню середнього класу в цих країнах. Прикладом ефективності неоліберальних модернізаційних перетворень є реформаторський «Новий курс», який здійснювався адміністрацією президента США Ф.Д. Рузвельта у 1930-х роках, діяльність «держави загального добробуту» («Welfare state») у країнах Західної Європи і Північної Америки протягом останніх п'ятдесяти років. **Мета дослідження:** виявлення особливостей ліберальної традиції та її прояву в сучасному політичному процесі світу. Аналіз і узагальнення теорії з дослідження неоліберальних модернізаційних і постмодернізаційних процесів, які відбуваються у розвинутих та перехідних суспільствах, та виокремлення основних ліберальних (або псевдоліберальних) моделей, притаманних суспільствам з різним рівнем соціально-економічного, політичного і культурного розвитку. **Завдання дослідження:** простежити еволюцію світової політико-правової думки щодо основних засад лібералізму, визначити критерії диференціації його основних елементів (категорій). Проаналізувати феномен лібералізму як систему цінностей, визначити специфіку розуміння ідеалів свободи, прав, рівності, індивідуалізму, соціально-політичного плюралізму, стабільності, справедливості, автономії особи та її пріоритету відносно держави та суспільства. Визначити базові напрямки еволюції неолібералізму як основи формування нової парадигми постіндустріальної цивілізації. Проаналізувати розвиток неоліберальної політичної свідомості. **Об'єкт дослідження:** ліберальна теорія як наукова концепція, важливий чинник суспільно-політичного розвитку та ідеологічна основа функціонування суспільно-політичних інститутів та суб'єктів політичного процесу. Процес модернізації розвинутих та посттоталітарних суспільств за моделями неоліберального типу в умовах переходу від індустріалізму до постіндустріалізму та формування постмодерної цивілізації. **Предмет дослідження:** ідейні та політико-правові засади лібералізму, а також специфіка та перспективи їх реалізації в сучасному процесі демократизації української державності та її інституціональних структур. Вивчення закономірностей і особливостей здійснення неоліберальних модернізаційних і постмодернізаційних процесів у розвинутих країнах та суспільствах перехідного типу, а також аналіз впливу чинників соціокультурного характеру на означені процеси. Політична ідеологія є однією з найвпливовіших форм політичної свідомості. Вона реалізується в доктринах, які виправдовують прагнення певних суспільних сил до завоювання та використання влади і намагаються відповідно до цього підпорядкувати громадську думку. Кожна з політичних доктрин не лише містить певні політичні цінності й орієнтири щодо оптимізації різних сфер суспільного життя, а й намагається пропагувати свої цілі та ідеали, вимагає цілеспрямованих дій громадян щодо досягнення певної мети. Поняття «лібералізму» потрапило до політичного словника в 30–40-х роках XIX ст. Але його ідейно-теоретичне коріння і перші спроби практичного втілення (в Англії, І США) сягають XVII–XVIII ст. Лібералізм (лат. liberalis – вільний) – політична та ідеологічна течія, що об'єднує прихильників парламентського ладу, вільного підприємництва та демократичних свобод і обмежує сфери діяльності держави. Історично виникнення класичного лібералізму пов'язане з появою нового для феодального суспільства класу – буржуазії [1, с. 56]. Однак у класичному лібералізмі свобода ще не вступала в драматичні відносини з новими капіталістичними відносинами. Вона розглядалася як рівність, як свобода для всіх, а індивідуалізм – як розвиток і самовираження особистості.

Ідеологом буржуазного лібералізму Франції першої половини XIX ст. був Бенжамен Констан (1767–1830), який вважав, що свобода утверджується не через владу народу, а через незалежність індивіда від державної влади. Свобода людини – це особиста, громадянська свобода. Права громадянина існують незалежно від державної влади [2, с. 43]. Політична свобода, держава, на думку Констан, є лише засобом забезпечення громадянської свободи. Влада, яка порушує громадянську свободу, перетворюється на тиранію, ліквідує засади власного існування. Звідси висновок: політична влада, кому б вона не належала – монарху, народові, – не може бути абсолютною. Межі її – у правах особистості. Англійський мислитель Ієремія Бентам (1748–1832) у творах «Принципи законодавства», «Керівні основи конституційного кодексу для всіх держав» сформулював теорію утилітаризму, взявши за основу принцип користності. Відповідно дії людини мотивуються практичною вигодою, тісно пов'язаною з пошуком задоволення та уникнення страждань. Загальне благо є сукупністю індивідуальних благ. У цьому полягає головний закон соціально-політичного життя. Особистість (її вигода і щастя) є метою, а держава – засобом [3, с. 87]. І. Бентам заперечував революції, докладаючи на реформи. Завдання держави вбачав у тому, щоб на основі принципу користності забезпечити найбільше щастя для найбільшої кількості людей. Цієї мети можна досягти через політику лібералізму: вільний розвиток приватновласницьких відносин, демократизацію державних інститутів, забезпечення законності, підконтрольності діяльності посадових осіб. Як політична течія лібералізм розвивався не лише в Західній Європі, США, а й у Російській імперії, до якої входила Україна, що було зумовлено розвитком капітало-лістинного ладу. В останній третині XIX ст. почав складатися новий тип лібералізму – неолібералізм, або «соціальний» лібералізм (Дж. Гобсон, Т. Грін, Ф. Науман, Дж. Джеліотті, Дис. Дьюї та ін.) [4, с. 121–122]. Неолібералізм (грец. neos – новий і лат. liberalis – вільний) – сучасна політична течія, різновид традиційної ліберальної ідеології та політики, що сформувалася як відображення трансформації буржуазного суспільства від вільного підприємництва до державно-монополістичного регулювання економіки, інституалізації нових форм державного втручання в суспільне життя [5, с. 14]. Під назвою «кейнсіанство» (від імені англ. економіста Дж. Кейнса) поступово утвердилася відповідна система економічних поглядів, яка передбачала посилення економічної та соціальної ролі держави. Архаїчні принципи вільного ринку і вільної конкуренції, на думку прихильників цієї системи, обертаються злиднями та безправ'ям одних задля процвітання та панування інших. Реалізація кейнсіанських принципів покликана пом'якшити, попередити економічні кризи або навіть усунути їх, а отже, зміцнити капіталізм. Відповідно без держави взагалі неможливо забезпечити мінімум політичних прав для громадян. Звідси вимога збереження за нею значних регулюючих функцій, визнання закономірності існування профспілок [5, с. 53]. Концепція «держави добробуту» обґрунтовувала необхідність і можливість подолання соціальних конфліктів. У політичній сфері проголошувалася ідея «плюралістичної демократії», згідно з нею політична система – механічний процес урівноваження конкуруючих групових інтересів. Неолібералізм виходить із необхідності партнерства між урядом, бізнесом і працею на всіх рівнях господарського механізму. У XX ст. він виявив себе у «новому курсі» Ф. Рузвельта (США) [6, с. 77]. **Висновки.** Неолібералізм як одна з панівних ідеологічних систем XX століття є синкретичним типом політичної свідомості, органічно поєднуючи у собі риси класичного лібералізму та нові, модерністські концепції і погляди. Відкритість неоліберального світогляду виявилася тим чинником, який сприяв його життєстійкості та популярності [7, с. 101]. Найбільш надбанням неолібералізму можна вважати здатність його ідеологів та провідників ефективно реагувати на виклики часу, висуваючи альтернативні проекти суспільного розвитку. Лібералізм як вчення, віддане ідеям свободи, рівності, права, справедливості, стабільності та іншим базовим цінностям, надає можливість окремій особистості зокрема, та всім закладам й інститутам суспільства в цілому жити, розвиватися й діяти автономно [8, с. 44].

Список використаних джерел

1. В. Заблоцький. Лібералізм // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
2. А. А. Субботін. Лібералізм // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004 Т.1. 760 с.
3. М. Попович. Лібералізм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 402 с.
4. Жиль Леклерк. Лібералізм // «Вчорашній день лібералізму» Т.1. 313 с.
5. Н. В. Резнікова. Неолібералізм // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т.2. 812 с.
6. В. Заблоцький. Неолібералізм // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 420. 742 с.
7. О. Сорба. Неолібералізм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 498 с.

ШЛЯХИ ТА УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Трансформація політичної системи в Україні в останні роки є однією із найактуальніших проблем, що викликає постійний поглиблений інтерес з боку як науковців політологів, так й публічних політиків. Особливістю проблематики політичного реформування в нашій країні є її сплетення з процесом боротьби політичних еліт за владу. Крім того, політична система в Україні є однією з галузей, що на часи незалежності неодноразово зазнавала суттєвих трансформацій. Отже, для створення нової політичної системи, модель якої дозволяла б на практиці втілювати принципи дотримання прав і свобод людини й громадянина, народовладдя, верховенства права, поділу влади, неподільності національного суверенітету необхідно врахувати попередній досвід реформування політичної системи та проаналізувати проблеми, які гальмують темп політичної модернізації. **Метою дослідження** є проаналізувати шляхи підвищення ефективності української влади. **Об'єктом дослідження** є умови для вдосконалення політичної влади в Україні. **Предмет дослідження** – шляхи та умови підвищення ефективності політичної влади в Україні. **Завдання дослідження:** пошук шляхів для підвищення ефективності політичної влади. Важливою і необхідною умовою формування громадянського суспільства є наявність ефективної політичної влади. Головним компонентом цієї ефективності є ступінь досягнення цілей, результативність. Величину коефіцієнта ефективності можна встановити за формулою: E (ефективність політичної влади) = P . Р. (реалізовані рішення) / P . Р. (прийняті рішення) Звичайно, критерієм ефективності є також ступінь економічності та раціональності використання ресурсів, які включають всі фактори, що прямо чи опосередковано впливають на силу політичної влади. В сучасному арсеналі політичної влади існує цілий комплекс ресурсів і факторів, використовуючи які суб'єкти політики можуть істотно підвищити ефективність своєї діяльності. Надзвичайно велике значення має легітимність, яка означає визнаний характер влади. Більшість аналітиків вважає, що легітимність політичної влади досягається тоді, коли вона узгоджується з уявленнями людей про справедливість і відповідає їхнім прагненням [3]. Головним об'єктивним виявом ефективності політичної влади є ступінь забезпечення нею прав і свобод громадян. Чим ефективніша влада, тим більшу підтримку населення вона має. Легітимність влади, підтримка її населенням, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності влади. Влада як забезпечення прав людини тим ефективніша, чим вищий є її авторитет і чим більшими ресурсами вона володіє [2]. Здатність влади забезпечити підкорення чиновницького апарату та населення країни є її силою. Сила влади може ґрунтуватися на страхові або інтересі. Влада, яка базується на інтересі, є сильнішою. Особиста заінтересованість людей у владі спонукає їх до добровільного виконання владних розпоряджень. В Україні переважає легітимність, яка ґрунтується на іраціональних, традиційних засадах. За цих умов є брак легітимності на засадах раціонального осмислення політичного процесу та на засадах участі народу у здійсненні влади. За рівнем публічності влада в Україні зберігає ще форму скритості і таємничості. Однак після Помаранчевої революції та політичної реформи політична влада стала більш публічною внаслідок зростання політично конкуренції і розширення діапазону свободи у ЗМІ. Для забезпечення публічності влади на рівні стандартів демократії необхідно юридично закріпити: 1) право громадян на отримання інформації про доходи і майно політиків та чиновників, результати їхньої діяльності шляхом розміщення такої інформації у офіційних друкованих та електронних ЗМІ; 2) легальне лобіювання громадянськими організаціями своїх інтересів; 3) статус незалежної фахової громадянської експертизи політичних проєктів у рамках громадського телебачення і радіомовлення; 4) право уповноважених представників громадськості бути присутніми на пленарних засіданнях парламенту та місцевих рад [1]. Особливе місце в підвищенні ефективності влади займають її ресурси. Економічні ресурси визначають зміст і форми реалізації політичних рішень центрами політичної влади. Серед соціальних ресурсів влади важливу роль відіграє згода різних верств суспільства щодо базових цінностей і вимог. Правові ресурси влади формують дієвий механізм законодавчо-нормативного забезпечення реалізації рішень владних структур. Специфікою сучасного етапу розвитку цивілізації є наявність чітко вираженої тенденції до зростання ролі інформаційних ресурсів влади. Не втрачають свого значення і силові ресурси влади, які навіть в умовах розвиненої демократії бувають необхідні для забезпечення виконання наказів і директив. Важливим фактором влади є її авторитет, який забезпечує вплив на людей не силою репресивних акцій, а завдяки повазі і довірі до суб'єктів влади, завдяки її привабливим якостям і заслугам. Велике значення має професіоналізм осіб, які працюють в органах влади, оскільки лише люди з належним професійно-кваліфікаційним рівнем в змозі забезпечити ефективне функціонування цих органів. **Висновки.** Отож ефективність влади в практичному змісті означає гарантоване проведення в систему державного управління компетентних владних розпоряджень з найменшими витратами і витратами в максимально короткий термін. Критеріями ефективності влади є: легітимність влади і ефективне використання її ресурсів; ефективний, дієвий, своєчасний контроль за виконанням розпоряджень владних структур; організаційно-технічне і кадрове забезпечення обліку і аналізу владних розпоряджень; ефективна система самоконтролю влади, одним із показників якої є її авторитет. Для політики недостатньо сказати, на що вона орієнтована; необхідно чітко визначити, які результати очікуються від її здійснення в перспективі. Крім того, цілі політики мають бути оприлюднені, щоб ті, хто братиме участь у її реалізації, й ті, на кого спрямована політика, розуміли та згодні були підтримати її.

Список використаних джерел

1. Проблема законодавчого регулювання лобістської діяльності URL: <https://parlament.org.ua/2004/01/12/problema-zakonodavchogo-regulyuvannya/>
2. Типи легітимності політичної влади URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1870.html>
3. Основні ресурси і фактори ефективності політичної влади URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/12583/2/Conf_2015v2_Rokosh_M-Major_resource_and_features_182.pdf

УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ В'ЯЗНІ НА ТЕРИТОРІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА НА ОКУПОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Актуальність теми дослідження. На даний момент за ґратами на території Російської Федерації та окупованих українських територіях перебувають десятки українських громадян, котрі міжнародними правозахисними організаціями визнані політичними в'язнями. Проти громадян України Федеральна служба безпеки Росії використовує антитерористичне і антиекстремістське законодавство, що є найбільш репресивним і дає дуже широкі можливості, для того щоб довільно залучати невинних людей до відповідальності за їхні погляди та національність. Під вартою у Росії перебувають біля 5 тисяч громадян України, що є неприпустимо. **Мета дослідження:** дослідити проблематику політичних ув'язнених на території країн колишнього СРСР, ставлення до політичних в'язнів на міжнародній правовій арені, виявити причину такої великої кількості політичних ув'язнених на території Російської Федерації та окупованих українських територіях. **Завдання дослідження:** проаналізувати проблему політичних ув'язнених на території Російської Федерації та окупованих українських територіях. **Об'єкт дослідження:** політичні ув'язнення на території Російської Федерації та окупованих українських територіях. **Предмет дослідження:** політичні ув'язнення. Проблематика позбавлення людини волі через її політичні погляди не нова. До середини ХХ ст. питання ув'язнень на основі політично вмотивованих рішень не розглядалися як такі, тим більше на міжнародному рівні. Якщо поглянути через призму часу, то для нас найближчим є тематика політичних в'язнів за часів існування СРСР. Що не дивно коли наприкінці 1948 р. приймалася «Загальна декларація прав людини» держави, які утрималися при голосуванні за неї були: Радянський Союз, Білоруська РСР, Українська РСР, Польща, Чехословаччина, Югославія, Південна Африка та Саудівська Аравія. Відповідно до ст. 2 «Загальної декларації прав людини» «кожна людина повинна володіти всіма правами та всіма свободами, проголошеними цією Декларацією, без будь-яких обмежень: щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного та соціального походження, майнового, станового або іншого положення» [1]. Якщо поглянути на сучасну історію країн колишнього СРСР, то можна помітити, що підходи до вирішення питань арештантів за звинуваченням у діях політичного характеру (завзвичай дуже чітка та яскрава опозиція до чинної влади), все ще залишилися радянськими. Проте міжнародне право розвивається, а разом із ним уточнює підходи про визначення. Ось до прикладу, Парламентська асамблея Ради Європи надає наступне визначення терміну «політичний в'язень». Особа, позбавлена особистої свободи, має вважатися «політичним в'язнем»: якщо позбавлення волі було застосоване з порушенням одного з основних прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини та Протоколами до неї, зокрема, свободи думки, совісті і релігії, свободи вираження поглядів та інформації, а також свободи зібрань та об'єднань; якщо позбавлення волі було застосоване за явно політичних причин без зв'язку з будь-яким правопорушенням; якщо з політичних мотивів тривалість ув'язнення та його умови явно не відповідають правопорушенню, у скоєнні якого особу підозрювали або визнали винною; якщо з політичних мотивів особа позбавлена волі на дискримінаційній (у порівнянні з іншими особами) основі; або якщо позбавлення волі є результатом очевидно несправедливого судового розгляду, що може бути пов'язаний з політичними мотивами влади». Особи, позбавлені особистої свободи за вчинення терористичних злочинів, не вважаються політичними в'язнями, якщо судовий розгляд і ухвалення рішення судом за такі злочини були проведені відповідно до норм національного законодавства та Європейської конвенції з прав людини [2]. Після її прийняття ПАРЄ рекомендувала повноважним органам влади країн членів Ради Європи проаналізувати всі випадки засудження осіб, яких визнано політичними ув'язненими, та врахувати при цьому прийняте на засіданні ПАРЄ рішення. Серед делегацій 64 країн, які голосували проти цієї резолюції, чи не найактивнішими були представники РФ та Азербайджану. Анексія Російською федерацією українського півострова Крим та вторгнення на Донбас, спричинила появу багатьох фактів переслідування людей на окупованих територіях за звинуваченнями, які на пряму чи опосередковано порушують норми, про які йдеться в ст. 2 «Загальної декларації прав людини». Станом на 1 грудня 2017 року в РФ, без урахування Криму, число ув'язнених громадян України становило понад 2200 осіб [3]. Проте уже за 40 днів їхня кількість різко зросла, було заявлено, що під вартою у Росії перебувають понад 5 тисяч громадян України. Реальне число політичних в'язнів у РФ, осіб на території Криму, а також число громадян, що перевезли з Криму до РФ наразі залишається невідомим. Проте, міжнародна спільнота не залишається осторонь такої гострої проблеми. Одним із яскравих фактів є той, що 17 липня 2015 р. загальний комітет Парламентської асамблеї ОБСЄ з демократії, прав людини і гуманітарних питань під час свого засідання в Гельсінкі схвалив резолюцію «Викрадені й незаконно ув'язнені в Російській Федерації українські громадяни». Резолюція зазначає, що «ПА ОБСЄ рішуче засуджує викрадення українських громадян з території України, зокрема члена парламенту Надії Савченко, кінорежисера Олега Сенцова та інших осіб, їхнє незаконне переміщення через українсько-російський державний кордон і подальше затримання в Російській Федерації.» Також необхідно зазначити той факт, що 7 вересня 2019 р. відбувся обмін затриманих проросійських злочинців на полонених українців. Разом додому повернулися 35 українців, серед них 24 українських моряки, режисер Олег Сенцов, журналіст Роман Сущенко та інші. На 7 вересня в тимчасово окупованому РФ Криму незаконно утримували під вартою 86 українських політв'язнів, 34-м з них винесли «вироки», частину етапували до колоній Криму і РФ. **Висновок.** Нашій державі потрібно робити всі правові кроки для захисту своїх політично ув'язнених громадян, ніхто не сподівається на об'єктивні рішення російських судів, адже вони спускаються згори на політичній основі. Ми повинні спрямувати всі свої сили на те, щоб ці політичні рішення були на користь обвинувачених в сфабрикованих кримінальних справах, а для цього потрібно проводити інформаційні дії, працювати на міжнародному рівні, як з міжнародними організаціями – ООН, ОБСЄ, Європейським парламентом, Радою Європи – так і з окремими політиками, щоб збільшити міжнародний тиск на Російську Федерацію і їй стало не вигідно незаконно утримувати громадян України. Тоді Росія придумав правовий спосіб, як їх звільнити. Головне – боротися за політичне рішення на користь цих людей.

Література

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр). Документ 995_015, поточна редакція Прийняття від 10.12.1948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Resolution Parliamentary Assembly Council of Europe 1900 (2012) The definition of political prisoner (Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1900 (2012) від 3 жовтня 2012 р. «Визначення політичного в'язня») URL: <http://semantic-pace.net/tools/pdf>.
3. У Росії ув'язнені понад 2200 українців Лутковська URL: <https://www.unian.ua/politics/2274131-u-rosiji-uvyazneni-ponad-2200-ukrajintsi-v-lutkovska.html>

ЛІБЕРАЛЬНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження: визначається потребою дати наукову оцінку формі участі Ліберальної партії в політичному житті України як соціально-політичному явищу. **Мета дослідження:** популяризація та поширення ідей та засад лібералізму в Україні, проведення ліберально-демократичних реформ в країні. Традиційні цінності українського лібералізму: труд, правда і воля. **Предмет дослідження:** політична активність, принципи партії в політичному житті України. **Об'єкт дослідження:** форми участі партії в політичному житті, як соціально-політичне явище. **Завдання дослідження:** проаналізувати участь партії в політичному житті України, визначити принципи, які лежать в основі політичної активності партії, розглянути форми участі партії в політичному житті. Ліберальна партія України – сучасна українська політична партія. Заснована 12 вересня 1991 року в Донецьку. Офіційна дата реєстрації 10.10.1991. Свідчення Міністерства юстиції України № 132 [3]. Відомо, що історично для українського народу було характерним прагнення до індивідуальної свободи і рівноправності в громадському житті. Українські національні традиції виступали в якості однієї з умов виникнення ліберальних ідей в Україні, бо вони відобразилися на менталітеті її народу. Ліберальні погляди багатувалися і еволюціонували паралельно з політичним лібералізмом та демократизмом, що розвивалися як на історико-національному, так і на загальноєвропейському ґрунті. В Україні ці ідеї перепліталися, змішувалися з місцевою традицією політичних вольностей і державної автономії. Не зважаючи на пережиті нашим народом довгі століття авторитарного і тоталітарного правління, жорстке національне поневолення, історичне коріння лібералізму не вдалося вирвати з українського ґрунту. Воно проростало пагонами ліберально-демократичних рухів, визрівало в наукових працях наших філософів та громадських діячів. Сучасна ЛПУ є спадкоємцем і послідовником цих славних традицій і її виникнення на теренах України цілком закономірне. Адже виборена незалежність відкрила для молоді держави можливість повернення у русло загальноцивілізаційного розвитку, який прямує шляхом вільного ринку, демократії, широких особистих прав і свобод громадян. До створення партії українських лібералів привело усвідомлення свого історичного коріння і політичні можливості кінця 80-х початку 90-х років так званої «перевбудови», коли КПРС збанкрутіла як «жерівна і спрямовуюча сила», і почався бурхливий процес становлення багатопартійності й ідеологічного плюралізму, політичного структуривання суспільства. Люди почали виявляти свої справжні, а не вдавані, нав'язані їм інтереси. І для багатьох саме свобода стала головною потребою і об'єктом прагнень. ЛПУ народилася на Сході України. І це мало певний сенс. «Червоний пояс», що стягував ці регіони, не міг бути розірваний ще занадто слабким тоді національно-демократичним рухом [2]. Українська ліберальна «перспектива» будувалася на класичному принципі, на пріоритеті прав особи. М. Драгоманов у конституційному проєкті під назвою «Вільна спілка» на перше місце ставить ідею формування держави на засадах політичної свободи, вилучаючи останню як систему прав людини і громадянина, недоторканість особи, життя, приватного листування, національності (мови); як свободу совісті, друку, об'єднань, носіння зброї, вибору житла і занять, а також право позову на посадову особу чи відомство та спротиву незаконним діям чиновників. Рівність усіх у громадянських правах та обов'язках, на думку Драгоманова, не може бути скасована жодним законодавчим актом за винятком лише військового стану в країні. Концептуальна домінанта такого співвідношення: громадянин – суспільство – держава, постійно присутня у всіх політологічних працях М. Драгоманова. Невипадково для обґрунтування цього принципу він активно залучив досвід демократичних країн (див., зокрема, працю «Швейцарська спілка»). Хібною українського лібералізму минулої доби була недооцінка національного в системі світоглядних засад суспільства та ролі держави у співвідношенні з іншими суспільно-політичними інститутами. Водночас, ключове місце відводилося концепції демократії, особливо певним принципам прямої демократії в організації державної влади, регіональної влади і місцевого самоврядування. Програмні ідеї лібералів здавалися нереальними для українських земель у складі імперських держав з тоталітарним політичним режимом. Ці ідеї в Україні завжди сприймалися як певна утопія та ніколи не мали широкої підтримки. За сучасних умов лібералізм стає модною в Україні світоглядною та політико-економічною концепцією. Нині близько десяти українських політичних організацій декларують, що взяли на озброєння ліберальні ідеї. Але проблема сучасного українського лібералізму полягає у використанні морально і політично застарілих концепцій класичного лібералізму. Для України, як і для низки країн посткомуністичного світу, характерний «синдром імплантування політичних систем». Певна частина демократичних сил України, що зорієнтована на ліберальні моделі західного світу, свідомо чи вимушено пропонує прищеплювати ці світоглядні засади країнодонорів на пострадянський ґрунт. При цьому література, яка перевидається і пропагується в Україні, є здебільшого енциклопедичними посібниками початку та середини ХХ століття. За приклад неадекватності сучасних «ліберальних» структур в Україні усталеним уявленням про лібералізм, може виступити новостворена «ліберальна» фракція у Верховній Раді. Якщо аналізувати програмні документи цієї структури, то вочевидь побачимо, що більшість ключових понять взято «лібералами» з ідеології соціальної демократії. Цей ідеологічний гібрид прикметно віддзеркалюється й у складі членів і керівництва цієї фракції. Серед лідерів – Володимир Лановий та Леонід Кравчук. Якщо перший може бути цілком сприйнятий як політичний діяч проліберальної орієнтації, то Л. Кравчук відомий, насамперед, як уособлення цілком протилежної концепції – «українського державного розбудовництва» – уособлення з класичним номенклатурним родоводом. Серед рядових членів цієї «ліберальної» фракції – також колишні представники комуністичної та соціалістичної груп у парламенті. Цілоком зрозуміло, що йдеться про специфічні ідеолого-підприємницькі кооперативи, які експлуатують власне назви (аби розв'язати проблеми фінансування партії за допомогою вітчизняних та зарубіжних промислових і фінансових кіл). Так, Ліберальна партія України задекларувала намір змінити свою назву на «Ліберально-трудова партія», а лідери Партії Демократичного Відродження України та Трудового Конгресу України свою «ліберальність» маніфестували в назві «Народно-демократична партія». Імплантатія ліберальної ідеї в політико-економічне життя сучасної України значною мірою забезпечується державними структурами країни. Позиція українського Президента скажімо на думку лідера «лібералів» Володимира Щербаня, повністю відповідає ліберальній стратегії, що, мовляв, дає підстави підтримувати кандидатуру Леоніда Кучми на наступних виборах. Але урядова економічна програма передусім «цінна» тим, що, згідно з нею, планується своєрідний «лібералізм для донорів». Саме задля цього в теперішньому уряді на посаді віце-прем'єра залишився Віктор Пинзеник, який реально не впливає на прийняття державних рішень, а використовується насамперед як символ «українського монетаризму». Для Міжнародного валютного фонду та Світового банку збереження цього економіста у складі уряду – подається як гарантія ліберального характеру економічного поступу України. Проте дії уряду в галузі економіки є вкрай непослідовними і непрогнозованими й отож не дають достатньо підстав для розуміння логіки у розгортанні економічної програми, проголошеної Президентом. Цілоком очевидним є лише те, що надзавданням сучасних економічних реформ в Україні стало не утримання та підвищення рівня життя громадян, а утримання рівня карбованця та відповідного рівня інфляції задля забезпечення систематичного отримання західної економічної допомоги.

Висновок: Декларативна «ліберальна» орієнтація впливових урядовців сучасної України – ілюзія стосовно бездоганності й універсальності монетаристських засобів реформування економіки, помножена на політико-економічне донорство міжнародних фінансових інституцій, за умов відсутності системи економічних перетворень та традицій економічного лібералізму може призвести до серйозних та непередбачуваних наслідків. Тому найближче майбутнє ліберальної ідеї в Україні, мабуть, буде значною мірою пов'язане з національною традицією та химерами сучасного українського політичного життя [1].

Список використаних джерел

1. Збірник про Ліберальну партію України URL:<http://litopys.org.ua/ukrxx/r04.htm>
2. Офіційний сайт Ліберальної партії України URL:<https://lpu.com.ua/partiia>
3. Сайт Вікіпедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ліберальна_партія_України

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНИ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми: сьогодні українське суспільство пронизане принципами та методами трансформацій країн Заходу, які автоматично застосовуються в нашій країні - без урахування української специфіки, історичного досвіду нашого народу, особливостей соціальної структури і соціальних відносин. Не дивно, що така ситуація викликає соціальну напругу, девальвацію моральних цінностей тощо. В цих умовах першочергового значення набуває пошук механізмів узгодження та формування інтересів більшості членів суспільства.

Предметом дослідження є утвердження соціальної держави в Україні у контексті світового досвіду з акцентом на політичний та історичний аспекти цієї проблеми. **Об'єкт дослідження** - Україна як соціальна держава, виявлення її потенціалу й тенденцій сталого розвитку та визначення обґрунтованої стратегії соціального становлення. **Мета дослідження** полягає в тому, щоб у контексті сучасних політичних і соціально-економічних процесів виявити тенденції, стан, перспективи й особливості формування соціальної держави в Україні. **Завдання дослідження** - проаналізувати стан та перспективи утвердження України як соціальної держави. Соціальна держава - це високорозвинена, правова, демократична держава, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує її права та свободи, гідні умови існування, безпеку і добробут, вільний розвиток та волевиявлення, самореалізацію творчого потенціалу шляхом політичної та ідеологічної багатоманітності, соціальної спрямованості економіки, проведення активної соціальної політики на принципах громадянського суспільства, соціальної справедливості, рівності, солідарності та відповідальності [4]. Зміст соціальної держави, так само як і правової, піддавався невпинній трансформації залежно від потреб конкретного історичного етапу державно-правового будівництва. Побудова соціальної держави передбачає забезпечення певних передумов, зокрема, відповідного суспільного стану, у межах якого забезпечуються соціально-економічні права людини і громадянина. Деякі науковці називають такий стан «соціальна безпека», належний стан якої дозволяє гарантувати сукупність умов, серед яких, з одного боку, наявність ознак правової держави – верховенства права, пріоритету прав людини і громадянина, законності, а з другого – відповідні економічні чинники, які дають змогу забезпечувати соціальні права громадян [3, с. 47]. Ідея соціальної держави має довгу та складну історію, в якій переплетені толерантні та критичні підходи до реформатування ролі і функцій держави у вирішенні соціальних проблем. Комплекс чинників як внутрішнього, так і зовнішнього походження, динамічність змін у всіх сферах суспільного буття обумовлюють необхідність перегляду не лише сутнісних характеристик соціальної держави, а й обґрунтування сучасних модернізацій концепту держави як соціального інституту загалом. На нинішньому етапі одним з найактуальніших завдань, що постало перед політикомом і науковим середовищем, є пошук шляхів забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку за використання потенціалу державного впливу. Соціальна держава зразка початку XXI століття справді потребує модернізації, задіяння інших принципів і механізмів функціонування галузей, що забезпечують соціальний розвиток. Дрейф до соціальної держави нового типу має на меті створення ліпших умов для захисту населення від нових соціальних ризиків, адаптації громадян, домогосподарств і суспільства загалом до структурних трансформацій. Трансформація соціальних держав класичного типу - це результат перш за все модернізації дотеперішніх систем соціального забезпечення. Класична соціальна держава, - зазначає Е. Гідденс, - була націлена на поліпшення життя людини, яка опинилася за межею бідності. Запобіжна система соціального забезпечення значно більшою мірою скерована на те, щоб не дати людям за цією межею опинитися і допомогти їм не повернутися туди, коли їм вдалося з бідності вирватися. Тут особливої значущості набуває саме «гнучка захищеність»: на відміну від традиційних допомог, нею практикується активний підхід до боротьби з бідністю завдяки поверненню до трудової діяльності через професійну перепідготовку [1, с. 115]. Побудова високорозвиненої соціальної держави в Україні стала необхідним і визначила актуальну потребу в формуванні концептуальної моделі і механізмів функціонування такої держави. Активна та ефективна соціальна політика повинна стати міцним підґрунтям всебічного інноваційного, соціального розвитку країни, інтегрування в Європейський Союз, підставою для розбудови соціальної держави з конкурентоспроможною соціально орієнтованою ринковою економікою, здатною забезпечити людський розвиток, гідний рівень і якість життя громадян. Побудова соціальної держави в Україні відповідає світовим тенденціям суспільного розвитку і є природним наслідком здобуття державної незалежності. Соціальна держава ґрунтується на демократичних тенденціях, ментальності українців, прагненні до свободи, вільного розвитку та волевиявлення, самореалізації і рівноправності людей. Вона забезпечує консолідацію демократизацію суспільства, проголошує верховенство права, виступає основою реалізації інтересів, сподівань широких верств населення [4]. Держава є важливим, але не єдиним суб'єктом, що забезпечує соціалізований розвиток. Суб'єктом соціалізованого розвитку є економічно активна людина, бізнесорганізації, інші організації, що надають суспільно значущі послуги, а також органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства. Зменшення безпосередньої участі держави в забезпеченні соціального розвитку ще не означає, що суспільство стає менш соціалізованим [2, с. 8-30]. Одна із принципово важливих особливостей класичної соціальної держави – поширення її впливу на абсолютну більшість населення. Фінський учений П. Куусі з цього приводу свого часу наголошував: якщо дотепер держава мала на меті захист лише «слабких» і «нужденних», то нині вона орієнтується на всю націю і перетворилася на «національне надбання» [1, с. 101]. **Висновок.** Головним завданням соціальної держави є: забезпечення соціальної орієнтації економіки; попередження та пом'якшення соціальних ризиків і негативних наслідків, пов'язаних з ринковими відносинами; проведення активної державної соціально-економічної політики; забезпечення безпеки, добробуту, соціального та людського розвитку; створення умов для реалізації конституційних прав і свобод людини; забезпечення рівних можливостей, гідного рівня та якості життя населення; соціальної активності та вільного розвитку особистості; досягнення соціальної стабільності в країні в інтересах кожного члена суспільства; забезпечення гармонізації відносин державних інститутів і суспільства. Безперечно, кожна держава соціального типу соціальна по-різному. Характер, масштаби, послідовність, стратегія соціальних реформ у кожній країні мала і має свої особливості. Останні визначаються не тільки економічними чинниками й обставинами соціально-економічного характеру, а й ментальністю населення, його традиціями, специфікою політичної культури тощо.

Список використаних джерел

1. Гидденс Э. Неспokoйный и могущественный континент: что ждет Европу в будущем? / Энтони Гидденс; пер. с англ. А. Матвеевко, М. Бендет. М.: Издат. дом «Дело» РАНХ и ГС, 2015. 240 с.
2. Колот А. М. Держава і бізнес: новітні тенденції взаємодії та забезпечення стійкого розвитку / А. М. Колот, О. М. Поплавська // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2016. № 2(12). С. 8–30.
3. Скрипнюк О. В., Тихий В. Соціальна держава і проблеми забезпечення соціальної безпеки // Вісн. Конституц. Суду України. 2002. №2. С. 47
4. Концепція соціальної держави в Україні URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1S800A>

КОРУПЦІЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕСТРУКТИВНОСТІ ВЛАДИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що саме корупція є однією із головних причин «застою» держави, ця проблема потребує нагального вирішення, адже вона є однією із найбільших проблем держави і безперечним є те, що боротьбу з корупцією потрібно починати з самої влади. **Метою дослідження** є визначити та науково обґрунтувати причини корупції у владних структурах держави, що впливає на деструктивність останніх. **Об'єктом статті** – є влада. Предметом – корупція в ешелонах влади. **Об'єкт дослідження** – корупційна влада. **Предмет дослідження** – корупція в ешелонах влади. **Завдання дослідження** – з'ясувати питання сутності, причин та наслідків корупції. Сучасна Україна перебуває на шляху свого становлення як демократичної, правової та соціальної держави. На заваді її повноцінного розвитку стоять ряд негативних чинників, які вона успадкувала з часів СРСР, проте, її сьогодишні орієнтири яскраво засвідчують про цілеспрямовану європейську інтеграцію. Однією із найбільш болючих питань нашої держави є корупція, яка має тенденцію до зростання. Кожна сфера діяльності в Україні, будь-то освіта, медицина чи власний бізнес добре знайома з таким поняттям, як «корупція». Проблему посилює і те, що сама державна влада є головним корупціонером держави. Чимало політичних, громадських діячів та державних службовців були головними учасниками корупційних скандалів. На міжнародному рівні Україна має репутацію корумпованої держави, про це свідчить як світовий рейтинг за рівнем корумпованості, так і недостатня кількість іноземних інвестицій. Поняття «корупція» походить з латинського слова «*corruptio*», що у дослівному перекладі означає «псувати», «задавати шкоди», «руйнувати», «викривляти» та «фальсифікувати» [1, с.13]. Прерогативою демократичної держави повинні бути заходи спрямовані на задоволення потреб народу, на дієві продуктивні реформи. Державна влада в першу чергу повинна бути зацікавленою в тому, щоб різнобічно розвивати саму державу, працювати на благо цієї держави. Громадяни не повинні шукати кращого життя за межами своєї Батьківщини, зебракувати та виживати. Але, нажаль, всі ці деструктивні чинники є притаманними нашій державі. Причними низького рівня життя людей є в першу чергу те, що державна влада є одночасно і представниками великого бізнесу. Відтак, маючи владні повноваження, вони вирішують більше проблеми бізнесу, ніж проблеми держави. З одного боку, зрощування державного апарату з підприємницькими і комерційними структурами спричиняють утворення їх ділових відносин поза межами правового поля [5, с.112]. З іншого – проникнення у владні та управлінські структури організованої злочинності спричиняють посилення залежності законодавчої та управлінської діяльності від вузькогрупових, корпоративних інтересів деяких злочинних кіл та починає виступати постійним джерелом деструктивності влади. У той же час, зв'язок між корумпованими державними службовцями та організованими злочинними групами відбувається через відносини, які є пов'язаними з «видачею різноманітних квот, ліцензій, дозволів, кредитів, земельних ділянок, субсидій, прийняттям вигідних нормативних актів та інших складових нелегального бізнесу» тощо [4, с.120]. Державні чиновники займаються комерційною діяльністю задля отримання особистого або корпоративного прибутку, при цьому нехтують своїми функціональними обов'язками. Вони здійснюють «перекачування» державних коштів й матеріальних цінностей у комерційні структури, переведенням грошей у готівку, наданням пільг для власної політичної, національної, кланової тощо корпоративної групи, здійснюють вплив на ЗМІ тощо, використовуючи при цьому власне службове становище [4, с.120]. В даному аспекті доречними є слова народної приказки «Риба гниє з голови». Відкрита корупція, яка не карається правоохоронними органами, породжує корупцію на нижчих рівнях, і на сьогодні прояви корупції ми можемо простежити у житті кожної людини. Антикорупційні заходи, які вживаються державними органами є недієвими, що, власне, теж пояснюється взаємною вигодою тих, хто перевіряє і тих, кого перевіряють. Тобто, суспільство знаходиться в замкнутому колі, в якому діє налагоджена система корупційних махінацій. Цинізм влади призводить до деструктивних наслідків в державі. Корупція істотнішим чином на сьогодні далеко неоподиноке явище, саме тому народ України не довіряє своїм лідерам, більше того, українці зневажають політиків. Можна простежити відкрити неповагу до закону як з боку владних структур, які їх не дотримуються, так і народу, який вважає закони не дієвими, прописаними виключно для задоволення потреб влади, а не громадян держави. Особливо болючою корупцією є для економіки. Іноземні інвестори не хочуть ризикувати і вкладати власні гроші у виробництво України, адже немає гарантій, що гроші дійсно підуть за призначенням, а не будуть «розкраденими» самими ж представниками влади. Натомість вітчизняний малий і середній бізнес контролюється самою владою. Не маючи відповідного державного захисту та податкових пільг, вони не можуть втриматися на ринку і поглинаються великим бізнесом. Національна безпека держави у певній мірі також залежить від корупції. Чимало коштів, які виділяються на захист держави розкрадаються, і українська армія вкотре залежить від народу України та волонтерів. Медицина, освіта, податкова служба, послуги будь-яких фахівців на сьогодні мають два тарифи: офіційний та «в конверті». Ті, хто намагаються піти проти системи наштовхуються на відвертий спротив. Таким чином, Україна рухається до свого цілковитого занепаду. І причинами цього є не стільки війна на сході чи пандемія коронавірусу, а саме корупція, яка неофіційно затверджена на рівні державної влади. **Висновок.** Можна процитувати слова відомого фахівця з проблем протидії корупції Сар Дж. Пундея, який зазначав, що «... корупція не є інфекцією, яку раптом може «підхопити» здорове суспільство. Вона є наслідком явищ та тенденцій політики, економіки та розвитку держави. Жодна країна не була ніколи повністю вільною від неї і ніколи не буде» [3, с.85]. На сьогоднішній день змінюються лише обсяги і прояви корупції, а також її можливості, що визначаються ставленням до цього небезпечного явища держави і суспільства [2, с.82]. Проте задля того аби зменшити обсяги корупції, обмежити сфери її розповсюдження і впливу на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси в суспільстві, змінити характер корупційних проявів під силу, необхідна політична воля на вищих щаблях влади, проведення реальної державної антикорупційної політики, а не просто задекларованих намірів щодо протидії цьому суспільному злу, забезпечення відкритості влади, свобода слова та вільні засоби масової інформації, чесні та незалежні суди й активна позиція усього суспільства щодо подолання корупції в нашій країні.

Список використаних джерел

- 1.Владимирова В. І. Корупція: поняття та форми її вираження. Наукові записки. Серія: Право: зб. наук. праць. Вип. 6. Кропивницький: ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 12-19.
- 2.Міленко Т.О. Протидія корупції: зарубіжний досвід та його впровадження в антикорупційне законодавство в Україні. Імплементація європейських стандартів запобігання корупції в Україні, 2019. С.82-88.
- 3.Пундей Сар. Дж. Боротьба з корупцією. Критичний огляд з аналізом міжнародного досвіду. Матеріали українсько-американського семінару «Проблеми економічного зростання: питання доброчесності». Львів. 1997. С. 84–87.
- 4.Сахань О. М. Корупція в сучасній Україні як джерело деструктивності влади. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 4. С. 112-129.
- 5.Чижевська Л.В., Корецька Ю.І., Паламарчук А.С. Транспарентність фінансової звітності, складеної за МСФЗ як інструмент антикорупційної діяльності в Україні. Міжнародний збірник наукових праць на базі Державного університету «Житомирська політехніка».»Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу», 2019. No1. С. 110-115.

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПАРТІЙНІ ЗАСАДИ

Актуальність теми дослідження. За останні роки в Україні значно збільшилась кількість націоналістичних рухів на партій. Революція Гідності, анексія Криму та війна на сході України лиш заострили національну самосвідомість, давши молодому поколінню українців національну ідею сильної та єдиної Української держави. У сучасній вітчизняній філософській літературі дуже широко представлена проблематика дослідження саме українського націоналізму, зокрема, в дослідницьких роботах Н. Гончарової, Р. Додона, В. Жмири, Ф. Канаха, І. Кресіної, В. Кушнірука, В. Лісового, Г. Лозко, Т. Мартинович, Ю. Міндюка, І. Музика, Л. Нагорної, О. Нельги, В. Огірчука, В. Панібудьласки, О. Пашкової, П. Панченка, В. Потульницького, Б. Попова, С. Пролєса, О. Проценка, В. Пустотіна, М. Степико, В. Степаненка, В. Тарана, П. Тронька, І. Усенка, В. Холодного, П. Швидкого, М. Шульги, А. Шевченка та ін. **Мета дослідження:** дослідити формування сучасного українського націоналізму та його прояви. **Об'єкт дослідження:** націоналізм у сучасному українському суспільстві. **Предмет дослідження:** сучасний український націоналізм та його ідеологічні засади. **Завдання дослідження:** дослідити сучасний український націоналізм, його ідеологічні та партійні засади. Воєнні злочини Третього Рейху, а також програш у Другій світовій війні змусили світ табувати нацизм, фашизм та інші праворадикальні погляди. Гіркий досвід націонал-соціалізму сформував у багатьох людей думку, що націоналізм багато чим пов'язаний з нацизмом. Націоналізм – це певна форма ментальності, яка саме і визначає існування нації. Дійсно, факт існування нації є об'єктивним та очевидним. Що ж формує та визначає факт існування нації як єдності? Спільна мова, кровна спорідненість, спільність території, тощо – все це лише ознаки, що визначають схожість людей, які складаються у націю. А схожість не завжди веде до інтеграції, до єдності. Насправді, існування нації визначається наявністю національної самосвідомості, тобто усвідомленням себе частиною цілого національного організму. Саме національна самосвідомість і є націоналізмом у найширшому розумінні цього слова [4, с. 248]. Український націоналізм у ХХ ст. формувалася попри будь-які спроби радянської влади викоринити національну самосвідомість поневолених народів. Через багаторічну дискредитацію українського націоналізму в частині населення України утворилася думка, що націоналізм явище ганебне, лишне в сучасному світі. Дехто порівнює націоналізм з фашизмом чи нацизмом. Проте це не так. Сучасний український націоналізм частково утворився під впливом філософської літератури ідеологів українського націоналізму, таких як Дмитро Донцов, Степан Бандера, Юрій Липа, Микола Міхновський, Микола Сціборський та ін. Здобуття Україною незалежності надало українському націоналізму можливість відкрито заявити про свої принципи. На конференції українських націоналістів у Києві в березні 1992 року сучасний український націоналізм декларувалася як антикомунізм, антирасизм, антигероризм. Ознаками сучасного українського націоналізму проголошується також народність, гуманізм, мирний, оборонний, інтернаціональний, творчий характер [3, с. 171]. Націоналізм є природним та легко поєднується з іншими ідеологічними течіями, тому за всю історію людської цивілізації націоналізм в тій чи іншій формі був притаманний кожному народу. Попри таке різноманіття держав, у яких зустрічався націоналізм, можна виділити дещо спільне, що є властивим кожному націоналізмові. У своїй праці Мофа С. О. пише: «На наш погляд, є дві суттєві ідеї, які безперечно містять в собі націоналізм. По-перше, ясне виділення «своїх» із всього іншого світу, з категоричним імперативом збереження, відстоювання, примноження «свого» перед потенційною загрозою зі сторони оточуючого середовища, яке дуже часто є ворожим до нації як надособистісного організму. По-друге, націоналізм в самій своїй ідеї орієнтований на нівелювання всіх внутрішніх конфліктів, починаючи від міжособистісних – закінчуючи класовими, адже в протилежному випадку руйнується національна єдність, зменшується здатність нації відповідати на виклики зовнішнього середовища. Ці два принципи є сутнісними якістьми націоналізму як такого, все інше – це специфіка того чи іншого національного руху» [4, с. 248]. Український націоналізм, як і кожен націоналізм вимагає в першу чергу національної самосвідомості, усвідомлення національної спільності групи людей. Проте український націоналізм вирізняється дотриманням принципу адекватності. В національному питанні українські націоналістичні організації дотримувалися і дотримуються принципу адекватності. Відповідно до нього українські націоналісти різних формацій в історії і в сучасній українській політиці своє ставлення до представників інших націй вибудовували і вибудовують залежно від того, як ті ставилися і ставляться до програмної мети українських націоналістів визволити українську націю з-під колоніального поневолення, побудувати власну національну державу й зберегти в ній національну ідентичність [2, с. 29]. Головними подіями останніх років, що значною мірою вплинули на формування світогляду сучасної української молоді є Революція Гідності, анексія Криму та війна на сході України. Всі ці події лиш заострили національну самосвідомість, давши молодому поколінню українців національну ідею сильної та єдиної Української держави. Після революції в Україні значно збільшилась кількість націоналістичних рухів на партій. На сьогодні в середовищі українських націоналістичних партій домінуюча роль у розвитку націоналістичної ідеології належить Організації українських націоналістів (ОУН), Конгресу українських націоналістів(КУН) та ВО «Свобода» [1, с. 122]. Найбільш виразно українські національні цінності викладені в програмі Всеукраїнського об'єднання «Свобода», яке виступає за Українську державу, де український народ як природна категорія й виняткова вартість посідає належне йому панівне становище. Програма декларує необхідність законодавчого закріплення прав та обов'язків національних меншин і титульної нації, ухвалення закону про титульну націю. Партія також вважає, що українська мова як державна і як мова національної більшості має посісти панівне становище в усіх сферах суспільного життя країни [3, с. 172]. **Висновки.** Націоналізм тим чи іншим чином був присутній у житті кожного народу. В Україні через будь-які спроби радянської влади викоринити національну самосвідомість, через багаторічну дискредитацію українського націоналізму в частині населення утворилася думка, що націоналізм явище суто негативне, ганебне, лишне в сучасному світі. Після Революції Гідності в Україні збільшилась кількість націоналістичних рухів та партій. На сьогодні серед українських націоналістичних партій домінуюча роль у розвитку націоналістичної ідеології належить Організації українських націоналістів (ОУН), Конгресу українських націоналістів(КУН) та ВО «Свобода».

Список використаних джерел

- 1.Ситник О. Характеристика ідеології сучасних українських націоналістичних партій: теоретико-методологічний аспект. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2011. №3. С. 116–128.
- 2.Сич О. М. Сучасний український націоналізм: політологічні аспекти трансформації парадигми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. політ. наук: спец. 23.00.01 «теорія та історія політичної науки» / . Київ, 2020. 36 с.
- 3.Морарь М. В. Націоналізм та його роль у теорії й практиці політичних партій. // Політикус. 2017. №1. С. 169–173.
- 4.Мофа С. О. Націоналізм і його роль в сучасному українському суспільстві. // Гілея. 2017. №118. С. 247–251.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Дослідження політико-правових засад децентралізації влади в контексті адміністративної реформи є актуальним з огляду на особливості сучасного розвитку політичних інститутів та суспільних відносин у цілому. **Мета дослідження:** комплексний аналіз політичних та правових засад децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні й розробка рекомендацій щодо її здійснення. **Завдання дослідження** – проаналізувати теоретико-методологічні підходи до децентралізації влади в контексті адміністративної реформи, визначити послідовність етапів її здійснення; охарактеризувати причини помилок і прорахунків у здійсненні адміністративної, адміністративно-територіальної реформ в Україні та формуванні сучасної системи органів місцевого самоврядування. **Об'єкт дослідження:** процес децентралізації влади в системі публічної влади. **Предмет дослідження** – процеси децентралізації влади в Україні. **Методологічну основу** дослідження становить система філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціальних політологічних методів. Діалектичний метод дав змогу розкрити єдність і суперечливість процесу децентралізації як визначальної умови реформування публічної влади. Застосування системного підходу уможливило виявлення взаємозв'язків та взаємозалежності всіх підсистем єдиної системи організації публічної влади. Порівняльний підхід сприяв з'ясуванню часових (сучасних тенденцій розвитку) та просторових (географічних) особливостей здійснення децентралізаційних реформ. Використання соціально-філософського підходу зумовило обґрунтування необхідності домінування антропоцентричного принципу в ході розробки та реалізації адміністративної реформи, першочерговим завданням якої є максимально ефективне задоволення потреб людини. Конкретно-історичний метод дав змогу розглянути процес становлення місцевого самоврядування в Україні як діалектичної взаємодії процесів централізації та децентралізації. Світовий досвід свідчить про те, що для досягнення високого рівня суспільного розвитку потрібна незалежна держава, сильна, збалансована система влади, як результат вдало проведеної адміністративної реформи, й така концепція суспільних перетворень, яка б об'єднувала, а не роз'єднувала народ, і була спрямована на поліпшення якості життя громадян. В історичному минулому України ідеологія суспільних реформ не лише не була реалізованою, а навіть зрозуміло сформульованою. Оскільки система організації влади не здатна реалізувати таке завдання, тому актуальною є проблема наукового обґрунтування ідеології сучасної адміністративної реформи в Україні. Адміністративні реформи посідають особливе місце в історії України. Різні за своїм змістом та масштабами, вони, як правило, мали позитивну соціальну мету, хоча й не завжди закінчувалися успішно. Через різні історичні причини реформізм і пов'язана з ним раціоналістична філософія, ідеї поділу влади, верховенства права тощо не набули в Україні вирішального значення. Тому нині реформістську політико-правову ідеологію необхідно формувати, акумулюючи власний досвід та враховуючи зарубіжний. В історії України співвідношення між реформаторськими, революційними або авторитарними підходами до вирішення проблем системи організації публічної влади завжди було на користь останніх [1, с.23-25]. Децентралізація є ключовим елементом адміністративної реформи. Між поняттями «адміністративна реформа» та «децентралізація влади» існує чіткий нерозривний взаємозв'язок: децентралізація владних повноважень і є одним із основних сутнісних завдань реформи, яка покликана розв'язати кризу неефективності влади. При цьому децентралізацію слід розглядати не лише як одномоментну передачу владних повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, а як комплексний процес, що включає у себе такі елементи, як проблема спроможності органів державної влади передати, а органів місцевого самоврядування – отримати і ефективно розпорядитися владними повноваженнями; визначення обсягу повноважень, який необхідно передавати; механізм передачі владних повноважень; механізм взаємодії органів державної влади і органів місцевого самоврядування; питання адміністративно-територіальної реформи тощо. Варто також підкреслити, що децентралізація не виключає процесу централізації як способу організації функціонування вертикалі органів державної виконавчої влади через визначення обсягу повноважень та організаційної структури цих органів на різних рівнях. Ефективність влади визначається силою найслабшої ланки в системі влади. Відповідно до Конституції України існують три суб'єкти влади, найважливішим серед яких є сам народ, а також сформовані ним органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ключовою причиною неефективного функціонування влади в Україні є незадовільне функціонування місцевої публічної влади, і найперше – місцевого самоврядування як найслабшої ланки в системі організації влади. Посилення впливу і значення місцевого самоврядування означає обмеження монополії держави на здійснення влади та передачу шляхом децентралізації значної частини владних, управлінських повноважень органам місцевого самоврядування. Без децентралізації влади неможливо вийти на максимально ефективне використання та реалізацію людського потенціалу України задля досягнення належного рівня якості життя її громадян. Відповідно виникає нагальна потреба у комплексному дослідженні вказаної проблеми, яке б дало змогу виробити конкретні рекомендації у даній сфері [2, с. 4]. Відтак, незважаючи на певний інтерес дослідників до означеної наукової проблеми, рівень її теоретичного осмислення слід визнати недостатнім. Потребують подальшого наукового опрацювання теоретичні засади децентралізації влади та адміністративної реформи, політичні та правові механізми реформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, балансу їх повноважень, особливості децентралізаційних реформ у зарубіжних країнах з огляду на можливість його використання в ході трансформаційних процесів в Україні [3, с.29-32]. **Висновки.** Невирішеність політичних та правових проблем розвитку місцевого самоврядування як управлінського, правового, соціально-політичного та філософсько-світоглядного феномена є головною перешкодою на шляху створення демократичної системи управління в державі. Подолання цієї перешкоди шляхом проведення адміністративної реформи є першочерговим завданням української влади на сучасному етапі розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Матвієнко А.С. Змін потребує сама система організації влади / А.С. Матвієнко // Віче. 2002. №9 (126). С.23-25.
2. Матвієнко А.С. Кому це вигідно? / А.С. Матвієнко // Віче. 2004. №4. С.4.
3. Матвієнко А.С. Громадянське суспільство та децентралізація влади в Україні / А.С. Матвієнко // Трибуна. 2008. №7-8. С.29-32.

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Актуальність теми. В умовах формування в Україні правової демократичної держави та громадянського суспільства, на тлі існуючих проблем забезпечення прав та свобод людини й громадянина особливу роль відіграють їх правові (юридичні) гарантії. Саме вони передбачають юридичну відповідальність держави, її органів та посадових осіб, органів місцевого самоврядування за порушення прав і законних інтересів особи, а також підвищення значущості та рівня реалізації права, підвищення правової культури суспільства. **Метою статті є** дослідження правових (юридичних) гарантій прав і свобод людини та громадянина в сучасній Україні. Для досягнення мети зазначимо **завдання:** визначення поняття та змісту прав і свобод людини та громадянина; ознайомлення з поняттям «правові (юридичні) гарантії»; дослідження класифікацій правових гарантій. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, які склалися в процесі становлення та розвитку прав і свобод людини та громадянина і їх гарантій як соціально-правового явища. **Предметом дослідження** є комплекс національних правових норм та організаційно-правових форм гарантування прав і свобод людини та громадянина. Конституція України розрізняє поняття «права людини» і «права громадянина». У першому випадку йдеться про права, пов'язані з самою людською істотою, її існуванням та розвитком. До цього виду прав належать: право на життя, право на повагу до гідності людини, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність житла, право на невтручання в особисте та сімейне життя тощо. Щодо прав громадянина, то вони пов'язані з сферою відносин людини з суспільством, державою, її інституціями. Основою цього виду прав становить належність людини до держави, громадянином якої вона є. Прикладом прав громадянина, встановлених у Конституції України, є право громадян нашої держави на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, право брати участь в управлінні державними справами, право на участь у проведенні мітингів, походів, демонстрацій, право на соціальний захист тощо [1]. Права людини – це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб. Свобода людини є вихідним поняттям проблеми прав людини-громадянина. Вона характеризується ознаками: всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах; людина має право робити все, що прямо не заборонено діючим законодавством; всі люди рівні в правових можливостях, сприянні і охороні [2]. Права і свободи людини і громадянина є однією з найважливіших суспільних цінностей, головним об'єктом конституційно-правових відносин. Гарантії прав та свобод людини і громадянина – це передбачена Конституцією і законами України система правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюються охорона і захист прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Правові гарантії – це встановлені законом спеціальні механізми практичного забезпечення, охорони та захисту прав та свобод людини та громадянина. У цілому юридичні гарантії можна класифікувати за такими критеріями: за суб'єктами: парламентські; президентські; судові; адміністративні. зазначені гарантії пов'язані з діяльністю парламенту як гаранта декларування прав людини; президента як гаранта забезпечення прав та свобод людини; уряду як суб'єкта гарантування реалізації проголошених прав та суду як суб'єкта охорони та відновлення порушених прав. за характером юридичної діяльності: правотворчі гарантії, основним змістом яких є конституційне закріплення правового статусу суб'єктів та визначення засобів впливу на порушників; право роз'яснювальні гарантії забезпечують доступ інформації суб'єктам; право реалізаційні гарантії створюють умови для використання прав, дотримання заборон та виконання обов'язків як засобу гарантування прав за напрямками: конституційні гарантії, які мають вищу юридичну силу, є основою правових гарантій, спрямованих на охорону Конституції України та передбачених нею інститутів; процесуальні гарантії, що забезпечують процес реалізації прав суб'єктів та охороняють їх інтереси в процесі здійснення юридично-значущих дій. за змістом: нормативні гарантії, які визначаються як норми-принципи щодо непорушності, рівності прав і свобод людини; організаційні гарантії, які характеризуються як статус спеціальних суб'єктів, що сприяють реалізації прав. Серед них народ, держава, владні та судові органи, уповноважений із прав людини, прокуратура, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи та міжнародні організації [3, с.123–128]. Виходячи з вищезазначеного, юридичні гарантії прав і свобод – це сукупність умов та спеціальних правових способів та засобів, за допомогою яких забезпечується безперешкодне їх здійснення, охорона та захист. Виділяється три рівня механізму гарантування прав і свобод: перший – гарантії, котрі записані в Конституції і свідчать про значущість тих умов і засобів, за допомогою яких забезпечуються права і свободи; другий – гарантії передбачені поточним законодавством (прийняті на базі Конституції); третій – гарантії, які містяться у прийнятих на основі Конституції і законів багатьох актах державного управління. Отже, юридичні гарантії зафіксовані у Конституції та правових актах загалом утворюють правовий механізм реалізації законів. Крім того, існують специфічні правові гарантії для певної галузі права, які підсилюють конституційні гарантії. Це можуть бути цивільно-правові, соціально-правові, адміністративно-правові та інші [4]. **Висновки.** У суспільному житті реалізація прав і свобод забезпечується правовими гарантіями, що є правовими засобами та способами, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права й свободи громадян, поновлюються їх порушені права. Дотримання правових гарантій є однією із головних умов забезпечення законності та правопорядку в державі. Ефективність правових гарантій прав і свобод людини залежить від Конституції та чинних нормативно-правових актів, розвитку правових принципів, здійснення конституційного контролю, а також від того, як виконують приписи цих законів державні органи та громадські організації, покликани створювати умови для реалізації прав і дотримання обов'язків громадянами. Правові гарантії прав і свобод особи залежать від інститутів демократії, економічного становища держави, рівня правового виховання й культури населення, ефективного функціонування й взаємодії гілок державної влади.

Список використаних джерел

1. Права, свободи і обов'язки громадян. URL: <http://kamadm.gov.ua/upravlinnia-justytisii-informuie/item/3058-prava-svobody-ta-obov-yazky-liudyny-i-hromadyanyn>
2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина URL: https://arm.naiiau.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil5.html
3. Бобровник С. Правові гарантії захисту прав людини в сучасному світі / С. Бобровник // Права і свободи людини та сучасний суспільний прогрес Ужгород: Сніна, 1999. С. 123–128.
4. Юридичні гарантії прав людини та громадянина URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2003/03mivtpa.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

МЕТОДИ МАНІПУЛЯЦІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

Актуальність теми дослідження. В українському суспільстві існує недовіра до органів державної влади, а також опозиції. Кожна політична сила бажає здобути приязнь громадян на виборах. Тому під час виборчої кампанії, в першу чергу, висувуються технології, які можуть завоювати прихильність та довіру виборців. **Мета дослідження:** вивчення методів маніпуляції під час проведення виборів. **Завдання дослідження:** розкриття впливу маніпулятивних технологій на політичну свідомість суспільства. **Предмет дослідження:** суспільно-політична на інформаційна сфера та її вплив на хід виборчих процесів в Україні. Вибори – це не лише формування органів влади шляхом голосування, а скомплектований політичний процес, у якому беруть участь усі повнолітні громадяни країни, громадські об'єднання та політичні партії. Демократичні вибори дають можливість обирати діячів держави, впливати на склад політичної еліти та її лідерів. Важливою складовою політичного процесу безпосередньо є виборча кампанія, яка зазвичай проходить у формі зіткнення різних сторін. Вкрай важливо, щоб люди розуміли сутність політичного процесу та своє місце у ньому, брали участь у виборах усвідомлено [2, с.124]. Оскільки метою будь-якої виборчої кампанії є спонукання голосувати за певну партію чи кандидата, то головним способом у цьому процесі є маніпуляція свідомістю електорату. Маніпулятивні методи ефективно проявляють себе у досягненні цієї мети і є невід'ємним складником виборів. Досліджуючи методи маніпуляцій у політичних процесах, варто зазначити, що усі технології, які використовуються у виборчих перегонях, здійснюють вплив на свідомість та подальше рішення виборців [3, с.58]. Найбільшою небезпекою для масової свідомості є політичне маніпулювання. В основу якого покладено соціальний міф, тобто певні твердження, які сприймаються без критичного мислення. В будь-якому суспільстві існують міфи, які підтримуються як і державною владою так і ЗМІ [1, с.128]. ЗМІ можуть по-різному впливати на свідомість, хоч, насамперед, усе залежить від сприйняття інформації реципієнтами. У сучасному суспільстві ЗМІ є не тільки комунікаційним складником у політиці, а й її творцем [2, с.125]. За допомогою засобів масової інформації, які служать суб'єктами виборчих процесів, відбувається насадження та поширення у свідомість населення соціальних міфів, які є засобами політичного маніпулювання. Для кращої фіксації у суспільстві технології маніпулювання мають значні можливості впливу на думку громадян. До таких можливостей належить: замовчування необхідної інформації, напівправа, підтасування фактів, навішування ярликів та створення наклепів, тощо [3, с. 58]. Існує багато методів маніпуляції: метод фрагментації, метод історичних аналогій, метод створення фактів, метод семантичного маніпулювання, метод «закидання багном», використання дезінформації тощо [1, с. 132]. Найпростішим способом маніпулювання є обман, який заключається у свідомому повідомленні недостовірної інформації адресатові. Маніпуляції у виборах допускають наявність суб'єкта та об'єкта. В загальному, суб'єкт виборчої кампанії та суб'єкт маніпулювання співпадають, і їхні об'єкти також. Головним завданням суб'єкта є створення умов за яких у поведінці об'єкта будуть переважати пасивні установки. Політична незрілість населення дозволяє суб'єктам проводити різні маніпуляції, а також створювати та поширювати соціальні й політичні міфи [3, с. 59]. Виборчі маніпуляції, як правило відбуваються в передвиборчий період, якому характерна висока напруга та конкуренція. В таких умовах у кандидатів на владу часто виникає бажання використовувати різні способи впливу на громадкість [1, с. 133]. Маніпуляція потребує значних знань та вмінь, політична маніпуляція спрямовує свій вплив на широкі маси населення. Маніпуляція не може існувати без викривлення інформації, де одні факти замовчуються, а інші подаються у зовсім іншому світлі [3, с. 58]. Методи політичної маніпуляції класифікуються за різис на законні та на ті, які порушують правові норми; за функцією – агітаційні, PR, тощо; за формою – провокаційні, економічні, адміністративні; за способом впливу – приховані та прямі; за змістом – реклама, антиреклама та інші [1, с. 129]. Політична система сучасного суспільства здійснює регулювання поведінкою людей. Існує три шляхи управління індивідами – примус, маніпуляція та співробітництво. Вид управління залежить від стадії розвитку суспільства. Наприклад у демократичному суспільстві примус майже не застосовується тому, що він є малоефективним. Співробітництво політичних та владних установ з населенням відбувається переважно у кризових ситуаціях. Оскільки, більшість населення не довіряє політикам, то у період політичної та економічної стабільності співпраця майже неможлива, тому влада та опозиція переважно схильна до маніпулятивних методів [3, с. 59]. Головною метою політичного маніпулювання є отримання, збереження та реалізація чинної влади. В нашій країні такі цілі досягаються шляхом виборів, успіх який неможливий без підтримки суспільства. Отже, політичне маніпулювання – це проведення виборчих кампаній та теорія і практика самих передвиборчих технологій [1, с. 128]. **Висновок:** методи маніпуляції найбільше проявляються у виборчих та передвиборчих кампаніях. В сучасному суспільстві виборчі технології та влада інформації стають вирішальними у процесах управління державою, оскільки більшість сприймає інформацію через ЗМІ та агітацію. Засоби масової інформації мають бути відсторонені від виборчих процесів та агітаційних програм тому, що ЗМІ перетворюється на засіб політичного впливу на реципієнтів. Отже, владу здобуває не той, хто справді розуміє шляхи подолання проблем та методи управління державним апаратом, а той хто вміє вдало подати та продати себе та свою політичну програму громадянам.

Список використаних джерел

- 1.Нальотов А. Політичний менеджмент: Виборчі технології як чинник впливу на масову свідомість. Київ. 2007. С. 126-132.
- 2.Станкевич Б. Політичні маніпуляції в інформаційній сфері під час проведення виборчих кампаній в Україні. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів. 2008 С.124-129.
- 3.Чубатенко О. Політичні інститути та процеси: Маніпулятивні технології у виборчих процесах України. Київ. С.56-61.

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ

Актуальність теми дослідження. Актуальним є питання про якість антикорупційної програми правлячої партії, доцільність антикорупційної активізації громадянського суспільства. Також залишається актуальним прийняття кодексу поведінки депутатів парламенту. **Мета дослідження** - порівняльно-політологічна концептуалізація інституту політичної корупції. **Об'єкт дослідження** - політична корупція як політичний інститут. **Предмет дослідження** - порівняльно-політологічна концептуалізація політичної корупції. **Завдання дослідження:** проаналізувати прояви політичної корупції у зарубіжних країнах; досвід антикорупційної протидії; охарактеризувати корупційну компоненту політичного процесу пострадянських держав, результативність застосовуваних національних політико-правових механізмів запобігання та протидії політичній корупції; розкрити основні прояви політичної корупції в Україні, дослідити механізми запобігання та протидії їй у контексті національної антикорупційної реформи; обґрунтувати роль антикорупційних цінностей у системі політико-правової ментальності та культури; визначити особливості формування антикорупційної політико-правової культури в різних типах політичних режимів. Політична корупція - це зловживання суб'єктів, наділених політичною владою (політиками, вищими державними службовцями) з метою досягнення політичних цілей (підтримка та зміцнення влади, розширення влади) та з метою збагачення. Політична корупція є одним із найнебезпечніших видів корупції, оскільки в ній безпосередньо беруть участь суб'єкти, які приймають рішення на рівні держави та які включені у вироблення та реалізацію державної політики. Даний вид корупції відбувається на високих щаблях політичної системи і безпосередньо загрожує національній безпеці та обороні [2, с. 7]. Політична корупція є вирішальним фактором у корупційному процесі всієї країни. Оскільки предмет є фундаментальним фактором усієї державної діяльності, то ступінь сприйнятливості цих суб'єктів до корупції визначає характер і зміст державної політики у всіх секторах суспільства і в галузі боротьби з корупцією. Основний масив дослідження політичної корупції як окремого явища політичного процесу припадає на ХХ ст. Упродовж останніх 100 років політичну корупцію досліджували з позицій таких підходів, як системний, структурно-функціональний, компаративістський, релятивістський, біхевіоралістичний, інституціоналістський, комунітарний, синергетичний тощо. Варто зазначити, що моралістичний підхід до дослідження політичної корупції переважав і надалі: корупцію спочатку засуджували як негативне явище політичного життя, а потім розглядали вже як інституційну, поведінкову або системну проблему суспільства й політичної системи [4, с.11]. Уперше на теренах України термін «корупція» в науковий обіг на початку ХХ ст. увів А. Естрин, розглядаючи адміністративні і кримінально-карні прояви корупції, проте широко вживаним він став лише з 90-х років ХХ ст. [4, с.27]. Для притягнення до відповідальності політично корумпованих чиновників не вимагається жодної спеціальної чи іншої правової підстави. У більшості випадків вони не мають спеціальних процедур, щоб взяти на себе цю відповідальність – виняток становлять лише ті, хто користується певним імунітетом від кримінальної або адміністративної відповідальності (зокрема, Президент, народні депутати, міські голови). За загальним правилом, відповідно до ст. 38 КУпАП, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення підвідомчі суду (судді). Що стосується корупційного правопорушення, то стягнення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення [1]. Радянський підхід до політичної корупції характеризувався запереченням терміна «корупція». Використовувати його почали лише наприкінці 1980-х років. Відкидаючи термін, радянська влада тим самим відкидала і явище, замінюючи його визнанням існування деяких форм корупції, наприклад хабарництва, зловживання службовим становищем тощо. Вважалося, що до корупції призводили недоліки в роботі партійних, профспілкових і державних органів, передусім у сфері виховання робітників [4, с.27]. В Україні, як і в більшості країн колишнього СРСР, політизація чиновників ґрунтується на існуванні так званої партійної бюрократії, коли різні партії (як правило, насамперед ті, які перебувають при владі) мають широке представництво в державному апараті. Таке засилля «партійних бюрократів», з одного боку, ще більше посилює інтеграцію чиновників у політику, з другого - робить партійних лідерів та рядових партійців залежними від цієї «бюрократичної підпорки» [3, с.11]. Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції у 2006 році. Разом з тим, ситуація із прозорістю фінансів політичних партій в нашій державі вкрай незадовільна, і донедавна українське законодавство ніяк не могло врегулювати їхню звітність за свої кошти. Але це не завадило нашій країні стати одним із європейських та світових лідерів за кількістю зареєстрованих політичних партій. Станом на кінець вересня 2016 року в Україні було зареєстровано 344 політичні партії. За даними КВУ, майже половина з них з'явилася за останні три роки. Так, наприклад, за 9 місяців 2016 р. була зареєстрована 41 нова партія, 2015 році – 79, у 2014 році – 37 [2, с. 9]. Головною метою політичної корупції є здобуття влади та її збільшення, переважно у процесі формування органів державної установи. Серед інших цілей виокремлюють призначення на посади, незалежно від професійних якостей кандидата, а переважно з особистих причин, підкуп під час добору кандидатів на посади суддів, порушення фундаментальних принципів організації і проведення виборів підкупом виборців, кандидатів, членів виборчих комісій та ін. **Висновок.** Політична корупція є головною причиною поточної ситуації в українському суспільстві та країні. Рівень соціально-економічного розвитку, якість життя людей та ступінь правового захисту у сучасному світі в основному залежать від характеру організації суспільного життя. Виконання функцій організації покладається на органи державної влади. Очевидним є те, що як попередня, так і діюча влада не можуть належним чином організувати суспільне життя в Україні. Така нездатність зумовлена, насамперед, пріоритетом у їх діяльності особистих інтересів, некомпетентністю, надмірною політичною ангажованістю та масштабною корумпованістю.

Список використаних джерел

1. Кочетова О. М., URL: http://loga.gov.ua/oda/about/aparat/counteraction-corruption/corruption/publication/administrativni_korupcyni_gravorporushennya_ta_osoblivosti_yih_provadzheniya
2. Навчально – методичний посібник «Політична корупція: як розпізнати та подолати»/ За заг. ред. Давиденко К.С.. Авторі-укладачі: Таран В.В., Таран С.В., Грищенко І.Я., Леменов О. В., Волошина А.В., Скиба О. В., К.: Ейдос, 2016. 52 с.
3. Перегуда Є. Бюрократія та політика: разом чи окремо? (Світовий досвід та українські реалії) / Є. Перегуда, І. Рейтерович // Нац. інтерес. 2005. № 2.
4. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія / Г. В. Кохан. К.: НІСД, 2013. 232 с.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА

Актуальність теми дослідження. Формування нового світового порядку, глобального політичного простору та публічного поля політики обумовило зміни функціональних можливостей політичних інститутів та сприяло оновленню практик взаємодії публічних акторів. Глобальні тенденції вплинули на суб'єктність публічних акторів у різних типах систем, ускладнивши процес формування публічної політики та виокремили національні моделі цього багатоскладового явища, які мають свої унікальні особливості **Мета дослідження** - концептуалізація теорії та існуючих практик інституціоналізації публічної політики на глобальному, регіональному і національному рівнях. **Об'єкт дослідження** - процес формування простору публічної політики. **Предмет дослідження** - теоретико-практичні детермінанти публічної політики в контексті інституціональної взаємодії акторів глобального, регіонального та національного рівнів. **Завдання дослідження:** з'ясувати суть, спрямованість та фази публічної політики. Окреслений перелік завдань, що ставляться перед публічною політикою, може варіюватися як у бік розширення, так і звуження. Причиною цього є знову ж таки неоднозначне тлумачення суті даного феномену. Різні наукові школи по-різному розуміють зміст публічної політики. Відповідно ми маємо зробити деякі методологічні уточнення, без яких буде надзвичайно проблематично окреслити предметне поле публічної політики [1, с.45]. Публічна політика – це форма політичного процесу, який реалізується в публічному просторі, підтримується інформаційно-комунікаційними ресурсами та представлена комплексом прозорих вертикальних та горизонтальних взаємодій його учасників. Публічна політика є специфічною формою комунікації суб'єктів політичного процесу, яка дає змогу активізувати участь громадян у її виробленні та реалізації політичних рішень. Варто зазначити, що публічна політика – це особливий вид комунікації, який не є сферою боротьби за завоювання влади, тому варто відрізнити її від політики репрезентативної публічності – боротьби за право репрезентувати волю народу [1, с.52]. Публічна політика спрямована на забезпечення суспільного інтересу. Державна політика перестає бути державною, як такою, і набуває ознак публічності у тому розмінні, що держава визнається актором, що діє та вибудовує свою політику та здійснює управління в публічній сфері. Одне з найбільш поширених уявлень про сучасну суть публічної політики запропонували західні політологи А. Гайденгаймер, Г. Гекло, К. Адамс. За їхньою версією, вивчення публічної політики дає можливість побачити, як, чому і з якими результатами уряди здійснюють той чи інший курс дій або бездіяльності в державі. Політика, як зазначає американський вчений Г'юдж Гекло, не є самовизначальним феноменом. Немає унікального набору рішень, акторів і інститутів, які б виробляли політику і очікували розкриття та опису. Швидше, політика є інтелектуальним конструктом, аналітичною категорією, зміст якої має спочатку бути визначений аналітиком [3, с. 11]. Слід також зазначити, що характеристикою сучасного політичного процесу є те, що суспільство значно підвищило вимоги до політичної системи. Коли державні органи не можуть відповісти на існуючі запити, держава все частіше починає передавати певні функції іншим недержавним суб'єктам. Надзвичайно важливим складником середовища вироблення публічної політики є політична культура. Політична культура належить поряд з політичною психологією і етикою до найважливіших аспектів гуманітарного виміру політики. Її можна визначити як позаінституціональну систему, що охоплює політичні традиції, політичні цінності та установки практичного політичного поведінки. Поняття політичної культури активно використовується в тих випадках, коли потрібні пояснити, чому одні ті самі політичні інститути по-різному працюють в різних країнах, чому ті чи інші політичні новачки і запозичення в одному місці прищеплюються легше, в іншому-важче [2, с. 75]. Публічна політика зосереджується на суспільстві і його проблемах. Вона пов'язана з тим, як питання і проблеми визначаються й формулюються і яке місце вони займають у порядку денному політичної діяльності й політичного управління. Це також і дослідження того, як, чому і наскільки ефективно державна влада здійснює заходи чи утримується від них. Дослідження природи, причин і наслідків публічної політики вимагають використання різноманітних підходів й дисциплін. Аналіз політики спрямований на об'єднання й контекстуалізацію моделей і досліджень з тих дисциплін, які орієнтовані на суспільні проблеми й політику [3, с. 186]. Цикл публічної політики має такі фази: виникнення проблеми; сприйняття приватних і публічних проблем; внесення до урядового порядку денного; створення альтернативних планів; прийняття політичної програми; упровадження плану дій; оцінювання наслідків публічної політики [4, с. 45]. Можна сказати, що публічна політика як ціле явище, процес і механізм не може бути повністю розкрити в рамках політології чи державного управління. Поняття та теорії, що використовуються для розкриття сутності публічної політики та їх аналіз як процесу, належать до різних галузей знань. **Висновок.** Публічна політика є одним із міждисциплінарних актуальних об'єктів політичної науки та провідною політичною практикою глобального і національного рівнів, що обумовлює інституційні можливості (шляхи) розв'язання конфлікту держави і суспільства з метою регулювання взаємин влади і громади в контексті демократизації політичних систем сучасності та переосмислення ролі держави. Водночас, під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, сфера досліджень публічної політики постійно розширюється та розділяється, необхідні нові концептуальні моделі та методологічні інструменти, придатні для політичної реальності. У роботі здійснено аналіз принципів та шляхів формування публічної політики у теоретичному і практичному вимірах і отримано наступні результати.

Список використаних джерел

1. Публічна політика: навч. посіб. / авт. кол.: С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович та ін.; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ: НАДУ, 2016. 340 с.
2. Публічна політика: навч. посіб. / Н. А. Липовська, І. В. Письменний. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.
3. Публічна політика: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2018. 225 с.
4. Розроблення публічної політики. Практичний посібник/Уклад. А.О. Чемерис. К.: ТОВ «Софія». 2011. 128 с.

ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН В УМОВАХ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Актуальність дослідження: в умовах україно-російської війни актуальною проблемою постає необхідність вивчення становлення української національної самосвідомості, тому що вона обумовлює соціальну і політичну активність народу, а також є тим нездоланим духом, завдяки якому вирішуються проблеми державотворення. **Мета дослідження:** дослідити поняття національної свідомості українців, процес її формування, та обставини, які на це вплинули. **Завдання дослідження:** дослідити зростання національної свідомості громадян в умовах україно-російської війни та визначити її причини. **Об'єкт дослідження:** національна свідомість громадян України. **Предмет дослідження:** громадяни України. В умовах сучасного українського суспільства під впливом різноманітних політичних, економічних та соціальних чинників українська національна свідомість переживає новий етап формування [2, с.224]. Національна свідомість в людському середовищі має не просто філософський контекст, а й важливу базову основу для процесу становлення та подальшого розвитку будь-якої нації на політичній карті світу. Неможливо бути впевненим, що кожен громадянин є національно свідомим, але і неможливо це заперечити [3]. «Поняття національної свідомості має ще й важливу науково-практичну основу для розвитку і становлення нації. Щодо поняття національна свідомість, то під ним розуміють форму етнічного, політичного, соціального самовираження кожної окремої людини яка утотожнює себе з певною національно-соціальною спільнотою» [1, с.202]. І, як показують останні події в нашій державі, за відсутності міцного економічного потенціалу саме національна свідомість здатна виконати функцію «сталого каркасу» споруди під назвою держава, здатного в критичний момент взяти на себе основне навантаження. «За всю тридцятирічну історію існування держави під назвою Україна постійно гостро давалися взнаки проблеми, пов'язані з формуванням громадянського суспільства в цілому, та з національною свідомістю зокрема. Частково це було зумовлено вже традиційним індивідуалізмом українців, який прослідковується протягом декількох століть, але, значною мірою, це був і результат тривалої відсутності власної державності та посттоталітарного спадку частини громадян сучасної України» [1, с. 202]. Але українське суспільство, будучи частиною європейського та й світового інформаційного простору, не могло не змінювати свої суспільні цінності. Як наслідок – переоцінка національної свідомості, а, як результат – Помаранчевий майдан і Революція Гідності. Сучасна імперська політика східного сусіда, яка переросла в відверту агресію щодо України, підвела нас до вирішального етапу боротьби за незалежність української держави, та, водночас, «оголила» низку невирішених проблем, одна з яких має ідеологічний характер та пов'язана з ліквідацією залишків тоталітарних символів, які в тій чи іншій мірі продовжували і продовжують впливати на свідомість частини населення. «Війна, яка розпочалася в 2014 році у вигляді різновиду гібридної інформаційно-диверсійної війни є, насамперед, війною кардинально протилежних ідеологій та біполярних світоглядів» [1, с.202]. Значною мірою вона була зумовлена бажанням кремля відвернути увагу власного населення від нагальних життєвих проблем, пов'язаних з низьким рівнем життя в середині країни, та з прагненням реанімувати праобраз Радянського Союзу в його тогочасних кордонах з усіма тоталітарними атрибутами і символами. **Висновок.** В умовах протиставлення ідеологічним догмам СРСР, російським націоналізмом все це в симбіозі з надуманими «духовними скрепами» та в контексті постійного перекручування історичних фактів в Україні з однієї сторони, та Євроінтеграційних і Північноатлантичних прагнень українців - з іншої сторони, почала швидко зростати національна свідомість і, як результат, ми побачили нового українця, який здатний любити свою державу не тільки в піснях, а й готовий заплатити за її незалежність та свою національну самоідентичність, при тому не тільки фінансово, а й найдорожчим, що має людина – своїм життям. А це, на мою думку, є ознакою нового етапу становлення української національної ідеології, суть якої зводиться до необхідності захисту власних національних інтересів, сприйняття фундаментальних цінностей і традицій титульної нації на умовах поваги інших етнічних груп, які проживають на території України та стоять на позиції її незалежності. «Наша свідомість дуже хоче, щоб це була не просто війська перемога, а щоб відбулася перемога українців і України в головах тих людей, які й нині чекають там Росію» [3, с.169].

Список використаних джерел

1. Богач О. Зростання національної свідомості громадян в умовах україно-російської війни / О. Богач: URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34839/1/202.pdf>.
2. Зюбрій Д. Зростання національної свідомості громадян в умовах україно-російської війни / Д. Зюбрій: URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34849/1/224.pdf>.
3. Слюка В. Українська національна свідомість – основа буття нації / В. Слюка: URL: <https://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist-osnova-buttya-natsiji.html>.
4. Кашпор, О. Війна очима ТСН. Київ: Основа, 2015. 222 с.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ

Актуальність теми дослідження. Людство за сучасних умов виглядає як інтегрована макросистема безлічі регіонів, які складно взаємодіють у економічному, соціальному, політичному вимірах, створюючи різноманітні геополітичні сюжети й проблеми. Вони особливо важливі й вельми актуальні для ключових регіонів – прикордонних, приморських, вузлових за географічним положенням, стикових й «розломних» за стратегічними, цивілізаційними, конфесійними, етно-національними ознаками. У той же час саме такі регіони є, певною мірою, точками росту, бо вони об'єднують території різного статусу й підпорядкування за економічними, геоecологічними та політичними спрямуваннями, спричиняючи появу певних нових якостей. З географічної точки зору – це комплексні територіальні системи різного ієрархічного рангу, відношення між якими є предметом різнобічних досліджень географічної науки й практичної діяльності, зокрема, у сфері геополітики. У сучасній Україні формується нормативно-правова й інформаційна база регіоналізації, компонентами якої є, зокрема, розробка концепцій і програм регіонального соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я; Концепція державної регіональної політики в країні, затверджена Указом Президента України від 25 травня 2001 р. **Предметом дослідження** є регіональна геополітика – новий, самостійний напрямок географічної науки. **Об'єкт дослідження** – Україна як геополітичний регіон, виявлення його потенціалу й тенденцій сталого розвитку та визначення науково обгрунтованої геостратегії регіонального управління. **Метою** дослідження є обгрунтування й визначення регіональної геополітики як нового самостійного наукового напрямку в межах географічної науки, що інтегрує на комплексній основі систему уявлень про регіон як цілісну самоорганізовану систему. **Завдання дослідження** – проаналізувати місце і роль України в сучасному геополітичному просторі. Геополітика як політологічна концепція, що вбачає в політиці держави визначальну роль географічних чинників, за глобальних політичних змін, які гостро постали на зламі XX–XXI ст., набуває нового значення і змісту. Це пов'язано насамперед із невідповідністю реаліям традиційних моделей реалізації державно-політичних прагнень. Просторове розташування України, розміри її території, чисельність її населення, природні ресурси в поєднанні з її потенційними можливостями в науковій, економічній та інших сферах суспільного життя дають їй змогу і право мати статус великої європейської держави з відповідною геополітичною поведінкою та геостратегією [1]. Україна хоча ще й вважається молодою державою, але вже давно посіла своє законне місце в геополітичному просторі. Вивчаючи історію нашої країни, можна з впевненістю вважати її героїчною. Адже багато вона пережила за часи свого існування, сила-силенна загарбників побувала на її землях, кожен хотів відхопити собі хоч якийсь шматок. Але наш народ не здавався, вірив у краще майбутнє [2]. Українська держава, як і будь-яка інша, не може успішно розвиватися, спираючись на розуміння лише власних інтересів, ігноруючи геополітичний контекст і тенденції розвитку світової цивілізації. Усвідомлення Україною власних інтересів є невіддільним від того, як світова громадськість ставиться до України і яким вона бачить її місце у світі. Визначення геополітичних інтересів нашої держави потребує врахування як усієї системи глобальних зацікавлень різних країн, так і фактичного розкладу сил – економічних, політичних, військових, ідеологічних – в своєму регіоні (особливо це стосується близького оточення України) [3]. Україна розташована в Південно-Східній частині Європи, в зоні, де перетинаються три величезні геополітичні масиви – Євроатлантичний, Євразійський та Ісламський. В цьому можна бачити роль у долі Української держави. Будь-яке існування, у тому числі й існування держави, має просторовий і часовий виміри. Стосовно держави цими вимірами є її життєвий простір, плин і життєвий простір. Ці поняття є ключовими для розуміння та визначення національних інтересів держави, осмислення її життєвого шляху та історичного минулого, проектування майбутнього, для її самоідентифікації й геополітичного самовизначення [4]. **Висновок** Геополітика – політологічна концепція, що вбачає у політиці засадничу, визначальну роль географічних факторів: просторове розташування країни, розмір території, наявність чи відсутність, обмеженість природних ресурсів, кількість населення. У виконаному дослідженні в теоретичному плані запропоновано нове розв'язання наукового завдання стосовно проблем розвитку регіонів, що базуються на обгрунтуванні запропонованого нового географічного напрямку – регіональної геополітики.

Список використаних джерел

1. Місце та роль України в сучасному геополітичному просторі URL:<https://buklib.net/books/29096/>
2. Україна в сучасному геополітичному просторі URL:<https://ridna.ua/2010/12/ukrajina-v-suchasnomu-heopolitychnomu-prostorі/>
3. Сучасне положення України у геополітичному просторі URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15015/>
4. Україна в сучасному геополітичному просторі URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/>

ХВИЛІ ПОШИРЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ В СВІТІ, ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Актуальність теми дослідження. Демократія є складним суспільно-політичним феноменом, процес осмислення якого триває понад дві з половиною тисяч років і досі далекий від завершення. У розвитку цього феномену були різні періоди – як схвалення, так і визнання хибності, як ідеалізація, так і забуття. Все це відбувалося під впливом різноманітних політичних доктрин та ідеологій, які розширювали первинне значення демократії (як народовладдя) та пов'язували його з новими можливостями, покликаними врегулювати вразливі питання взаємодії людини з соціумом та державою. **Об'єктом дослідження** є інформаційна демократія як динамічна характеристика сучасної політичної системи. **Мета дослідження:** проаналізувати реформування та трансформації політичних режимів, а саме демократії у країнах світу та вплив на Україну. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:** дослідити історичне становлення демократичного режиму, як домінуючого у світі; вказати роль хвиль поширення демократії в світі та Україні. **Предмет дослідження:** демократичні трансформації на межі XX – XXI ст. з достатньою підставою претендують на те, щоб розглядатися не тільки як розрізнені внутрішньодержавні явища, але і у вигляді більш загального, що долає рамки окремих держав. З цього часу велике значення для дослідження, як в загальносвітовому масштабі, так і в окремих країнах і регіонах, мають категорії «демократизація» та «хвилі демократизації». На початку XXI ст. очевидним стає той факт, що встановлення демократії в тій чи іншій країні не завжди зумовлено процесами. Важливу роль у встановленні демократичних режимів на початку XXI ст. відіграють зовнішні фактори. Причому, якщо раніше використовувалася система стимулів, засобів переконання, то тепер формою впливу середовища на демократизацію стає і прямий примус у вигляді політичного та силового тиску. На підставі виробленої політологами теорії (Р. Даль, С. М. Ліпсет, Х. Лінч) ми визначаємо демократію як правління політичного прийняття рішення представниками, обраними на конкурентних виборах [1, с. 154]. У зв'язку з одночасним переходом великої кількості держав до демократичної форми правління в 70–90-х рр. XX ст. було сформовано поняття «хвилі демократизації» [2, с. 221]. Важливе значення у розробці теорії хвиль демократичного процесу належить американському політологу, директору американського Інституту стратегічних досліджень Гарвардського університету С. Хантінгтону, який у монографії «Третя хвиля. Демократизація в кінці XX століття» (1991 р.) проаналізував передумови, хід і перспективи переходу від тоталітаризму і авторитаризму до демократії в світі. Учений у своїй роботі пропонує таке визначення «демократичної хвилі» (або «хвилі демократизації»): «Хвиля демократизації є перехід групи країн від недемократичних режимів до демократичних, що протікає у певний період часу і за чисельністю, що істотно перевершує ті країни, в яких за той же період часу розвиток протікає у протилежному напрямі». На основі аналізу історичного минулого людства він виділяє три хвилі демократизації і дві хвилі відкату [3, с. 219]. Перша хвиля демократизації (1820–1926) означала поширення парламентаризму, багатопартійних систем і загального виборчого права, насамперед у країнах Західної Європи та Північної Америки. Зворотна хвиля (1926–1942) принесла тоталітаризм у різних його формах: фашизм, сталінізм, нацизм і повернення низки країн до авторитарного правління. У період першої хвилі налічувалось 29 демократій, у період зворотної хвилі 12 країн відійшли від демократії. Друга хвиля демократизації (1942–1962) характеризувалася перемогою над фашизмом, антиколоніальним рухом і розвалом колоніальної системи, модернізацією країн, що звільнилися від колоніальної залежності, включно з процесом цілковитої демократизації у деяких з них. У той час існувало 36 демократій. Зворотна хвиля (1960–1976) означала встановлення авторитарних диктатур у низці країн. Від демократії відійшли 6 країн. Третя хвиля демократизації (розпочалася у 1975 р. і триває дотепер) ознаменувалася падінням авторитарних режимів у Греції, Португалії, Іспанії (відповідно 1974, 1975, 1977 рр.). Потім вона охопила Латинську Америку та низку країн Азії. Тут на шлях демократії стали Домініканська Республіка, Гондурас, Перу, Туреччина, Філіппіни, Південна Корея. Нарешті черга дійшла до країн радянського блоку. Комуністичні режими зазнали краху спочатку в Південній та Центральній-Східній Європі, а потім в республіках Радянського Союзу. І хоч деякі дослідники висловлюють думку про настання спаду третьої хвилі демократизації, у більшості країн, котрі покінчили з недемократичним розвитком після 1974 р., демократія все ж таки досягла значних успіхів. У цей період існувало приблизно 40 демократій, а 4–5 країн відійшли від неї [4]. Причини глобалізації світового демократичного, що розширюється, процесу С. Хантінгтон пояснює наступними факторами: 1) Криза легітимності авторитарних і тоталітарних систем; 2) Безпрецедентний ріст світової економіки в 60-і роки, а також ріст утворення і збільшення міського середнього класу; 3) Серйозні зміни в доктрині католицької церкви в 60-і роки; 4) Зміна політичного курсу вєдучих світових політичних сил (США, СРСР, Європейське співтовариство); 5) Демонстраційний ефект, посилений новими засобами міжнародної комунікації, а також первісним досвідом переходу до демократії в рамках третьої хвилі, що відіграв стимулюючу роль і служив моделлю для наступних зусиль по зміні режиму в інших країнах (див.: Huntington, 1991, р. 24) [5]. Україна знаходиться на завершенні початкового етапу становлення демократичної соціально-правової держави і переходу до втілення принципів та норм Конституції у реальне життя суспільства, держави, кожної людини. Але це бажання далеко не завжди збігається з реальністю. Існує суперечність між продекларованими нормами і реальними можливостями та бажаннями їхнього втілення. До основних причин такої ситуації відносяться: – недостатній розвиток стійких елементів громадянського суспільства; – відсутність необхідної кількості активних соціальних суб'єктів демократичної трансформації суспільства; – недостатній рівень політичної і правової культури, як всього суспільства так і його еліти; – певна безсистемність та неупорядкованість законодавства. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, не слід розглядати в лінійній площині. На мою думку, тут коректніше було б говорити принаймні про два різновекторні процеси. Перший – пов'язаний зі змінами політичних інститутів, суспільної свідомості в напрямі демократизації. Другий – з рухом в зворотному напрямі: збереження і розвиток інститутів авторитарного режиму, процес олігархізації [6, с. 430]. **Висновок.** Значна частина вітчизняних і зарубіжних дослідників констатує: демократія так і не перетворилася на безперечну цінність для більшості українських громадян. « Досвід повсякденного життя не зламав ставлення громадян до демократії як до привнесеної ззовні, не сформувалася віра у здатність демократичних цінностей та інституцій забезпечити участь громадян та обмежити монополію на владу...», - вважає О. Куценко. Невіра в ефективність дії демократичних механізмів в українських реаліях посилюється і внаслідок того, що правляча політична еліта в Україні є доволі закритою групою. Демократичні механізми і на загальнонаціональному, і на місцевому рівнях використовуються доволі часто для обслуговування корпоративних інтересів. Ці чинники підтверджують: політична система України у своїх найважливіших ціннісно-культурному, нормативно-регулятивному, організаційному та поведінковому вимірах залишається демократичною радше за формою, але не за змістом [7].

Список використаних джерел

1. Вайнштейн Г. І. Закономірності та проблеми посткомуністичних трансформацій. Політичні інститути на рубежі тисячоліть. Дубна: Фенікс, 2001. С. 136-170.
2. Шайгородський Ю. Цінності як детермінанти суспільного розвитку / Ю. Шайгородський // Сучасна українська політика. 2012. Вип. 26. С. 219 – 228.
3. Хантінгтон С. П. Третя хвиля. Демократизація в кінці XX століття. Лондон: Університетська преса, 1991. 384 с.
4. Особливості та труднощі переходу до демократії в Україні URL: https://pidru4niki.com/16011013/politologiya/osoblivosti_trudnoschi_perehodu_demokratiyi_ukrayini
5. Хантінгтон С. Про хвилі демократизації, їхню сутність URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7561.html>
6. Растоу Д. А. Переходи до демократії: спроба створення динамічної моделі / Д. А. Растоу // Демократія: антологія / упор. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2005. С. 583-604.
7. Проблеми демократизації України: теоретичний і прикладний аспекти / С. Бульбенюк URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bulbeniuk_problemy.pdf

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ УГОДИ УКРАЇНИ З ЄС

Актуальність теми дослідження. Тривалий час Україна знаходилась на роздоріжжі між вибором інтегрування до Європейського Союзу або до Митного Союзу. Зваживши всі переваги та недоліки обох інтеграційних утворень, наша держава обрала шлях євроінтеграції, підтвердженням чого стало підписання Угоди про асоціацію. Європейський вибір відкриває для України багато нових можливостей для стабільного розвитку, але на шляху інтеграції виникає багато проблем та перешкод. Європейський Союз є політичним, економічним та культурним об'єднанням. Цей союз, до якого входять 28 держав світу, досяг найвищого на сьогоднішній день рівня глобалізації. Процес глобалізації вивчається протягом п'ятдесяти років науковцями всього світу. До найвідоміших шкіл глобалістики відносять: школу, що представляє концепцію «Межі зростання», засновником якої є А.Печчеї, школу з концепцією «Сталого розвитку», розроблену під керівництвом Л. Брауна (США), школу універсального еволюціонізму, що розвивається під керівництвом академіка Н. Мойсеева, школу мітозу біосфер, яку представляє неурядовий міжнародний Інститут економіки (М. Нельсон), школу контрольованого глобального розвитку Д. Гвішиані та школу світ-системного аналізу, представлену І. Уоллестайном (США). Сучасні науковці приділяють багато уваги розвитку Європейського Союзу, серед них українські вчені І. Бураковський, М. Шульга, Л. Михайлова, Н. Волченко, Т. Зінчук, С. Кваша та інші. На основі викладеного матеріалу можна дослідити та проаналізувати головні аспекти входження України до Європейського Союзу та виявити основні проблеми, які стоять перед нашою державою в ході євроінтеграції [2].

Предмет дослідження: угода про асоціацію України з Європейським Союзом. **Мета дослідження:** дослідити всі переваги та недоліки які чекатимуть Україну після підписання даної угоди. **Завдання дослідження:** здійснити політологічний аналіз даної проблеми, проаналізувати всі переваги та недоліки, порівняти всі «за» та «проти» та розібратися що чекатиме Україну після підписання угоди. Слід визначити основні переваги України після вступу до ЄС: Політичні вигоди – будучи членом ЄС, Україна буде залучена до Спільної європейської політики безпеки та оборони (СЄПБО), яка гарантуватиме Україні державний суверенітет та територіальну недоторканість [1]. Економічні вигоди – перш за все це макроекономічна стабільність, додаткові інвестиції в економіку країни, надання субсидій сільському господарству та отримання позитивного сальдо торговельного балансу. Щодо макроекономічної стабільності, то у цьому випадку мається на увазі, що при вступі до ЄС Україна має підтягнути свої економічні показники до європейських стандартів, створити досить розвинений ринок, закріпити тенденції до економічного зростання і саме по собі принесе Україні уже позитивні результати. Україна також отримає переваги від запровадження єдиної валюти при вступі в ЄС. Щодо додаткових інвестицій в економіку України, то європейський ринок є великим ринком збуту виробів та джерелом задоволення потреб [3, с. 97-99]. Соціальні вигоди – передбачають ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення, тобто шенгенська зона, яка передбачає вільне пересування осіб в межах ЄС, забезпечення високого рівня життя населення та інше. Тобто перспективи України від вступу до ЄС можемо поділити на три групи: Політичні перспективи – передбачають стабільність політичної системи, сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин. Економічні перспективи – передбачають забезпечення розвитку середнього класу та проведення реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. Щодо недоліків та загроз, які можуть виникнути в разі вступу нашої держави в Європейський Союз, то можна виділити такі: Політичні недоліки несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС, невизначеність стратегії розвитку, що також не дуже добре вплине на економічний стан, оскільки між країнами ЄС існує в деякій мірі висока конкуренція в деяких галузях, тому потрібно буде переорієнтуватися на менш конкурентні галузі, а також негативним чинником буде погіршення взаємин із країнами СНД, а особливо із Росією, оскільки на сьогоднішній день перед Україною стоїть також питання про співпрацю із Митним Союзом Росії, Білорусії та Казахстану [5, с. 566-568.]. Економічні недоліки – передбачають втрату конкурентної спроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів. Соціальні недоліки – це ускладнення візового режиму із східними сусідами. **Висновок.** Європейська інтеграція України залежить від прогресивної внутрішньої європеїзації. Тому, щоб наміри України викликали довіру, європейська інтеграція повинна стати її пріоритетом у внутрішній політиці. Реформи, що здійснюються поки що вкрай нерішуче й непослідовно, потребують потужного імпульсу. Узагальнено проблеми входження України до ЄС. Їх можна поділити на три основні групи: - політичні проблеми; - економічні проблеми; - соціальні проблеми. Отже, наша держава повинна проводити ефективні реформи всіх сферах життєдіяльності країни, без винятку. Тому перспектива євроінтеграції для України в сучасному стані здається все ще далекою і вимагає копіткої і тривалої роботи [4].

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України (офіційний веб-портал) URL:(<http://www/zakon5.rada.gov.ua>)
2. Вигоди від заручин ЄС та України: скасування мит та висока якість товарів URL: (<https://tsn.ua/grosni/vigodi-vid-zaruchin-yes-ta-ukrayini-skasuvannya-mit-ta-visoka-yakist-tovariv-313296.html>) Україна – ЄС.
3. Михайлова Л.І. Євроекономічна інтеграція: навчальний посібник / Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша К.: Центр учбової літератури, 2013. – 136 с.
4. Міністерство закордонних справ України URL:(<http://mfa.gov.ua>)
5. Базилевич В.Д. Політекономія: навчальний посібник. К.: Рибарі, 2009. 870 с.

ДЕЦЕНТРАЛІЗЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження: Україна, як і більшість держав пострадянського простору, знаходиться на стадії вдосконалення своєї системи управління, в тому числі і територіального. Саме тому проблема децентралізації влади на сьогодні є надзвичайно актуальною, особливо для України, зважаючи на ситуацію, яка тут склалася. Пріоритетного значення набуває дотримання збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності. Нові зовнішні та внутрішні виклики, які постають перед Україною, вимагають формування нової державної політики, яка б відповідала сучасним потребам розвитку регіонів і територіальних громад.

Мета дослідження: дослідження з конкретизацією проблемних аспектів. **Завдання дослідження:** визначення основних особливостей впровадження та реалізації реформи місцевого самоврядування, конкретизація проблемних аспектів та виокремлення недоліків децентралізації публічного управління та адміністрування. **Об'єкт дослідження:** процес децентралізації в Україні. **Предмет дослідження:** – проблема децентралізації України. Децентралізація влади – це передача прав прийняття рішень між центральними органами влади і місцевим самоврядуванням. Тоді, коли деконцентрація означає передачу права приймати рішення органам, які не підпорядковані центральним органам влади і яких обирають зацікавлені громадяни. На нашу думку, доцільно погодитися з Г. Бребаном, який вважав, що «децентралізація та деконцентрація є двома різними видами переміщень повноважень з центру на місця» [1, с. 87]. Спільною ознакою деконцентрації та децентралізації є те, що право приймати ключові рішення у регіонах або на місцях відбираються від центральних органів державної влади і передаються для виконання на місцях. Оскільки Україна належить до посттоталітарної системи, питання децентралізації державної влади та формування місцевого самоврядування є вкрай важливі на даному етапі. Проте для українського суспільства не завжди зрозумілими є зміст таких понять, як «централізація» і «децентралізація», «концентрація» і «деконцентрація», не визначеними залишаються їх відмінності. У вітчизняній юридичній науці, а також серед населення домінує більше інтуїтивне сприйняття цих понять, що здебільшого походить від зворотного, оскільки більшість населення України пам'ятає, що таке централізація. Проте значною перевагою в цьому випадку є лише бажання змін, що посилюється абсолютно незадовільним рівнем надання публічних послуг, розвитку місцевої інфраструктури тощо. Загалом управління місцевими справами може здійснюватися двома способами: на основі призначення «згори» чиновниками державного апарату, які функціонують на місцях (міське управління); на основі самоврядування населення адміністративно-територіальних одиниць (міське самоврядування). Однак саме останнє закономірно вважається необхідною складовою демократичної системи управління суспільством, адже воно забезпечує управління значною частиною справ у місцевих територіальних одиницях на основі самоорганізації населення цих одиниць (територіальних об'єднань, громад). Варто зазначити, що Європейська хартія місцевого самоврядування, яка була ратифікована Верховною Радою України 15 липня 1997 р. та після набуття чинності стала частиною вітчизняного законодавства, визначає міське самоврядування як «право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ» [2, с. 57]. Також Конституція України закріплює міське самоврядування як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (ст. 140). Зауважимо, що ці положення є правовим утвердженням принципу законності місцевого самоврядування. Крім того, положення законодавства України фактично забороняють органам місцевого самоврядування вирішувати питання, повноваження на розв'язання яких прямо не передбачене законом. Також із конституційних положень чітко випливає, що спосіб здійснення всіх повноважень органів місцевого самоврядування має бути визначений саме на рівні закону. Такі приписи нівелюють цінність локального підходу до правового регулювання статусу органів місцевого самоврядування та локальної правотворчості загалом, фактично, позбавляючи його предмета правового регулювання. А варто зауважити, що однією із вимог Європейської хартії місцевого самоврядування є можливість пристосувати здійснення повноважень органами місцевого самоврядування до місцевих особливостей та потреб, адже саме у цьому і полягає цінність місцевого самоврядування [2, с. 58]. Щодо українського законодавства, то сьогодні не існує процедури місцевого референдуму, не зважаючи на закріплення права на такий референдум в Конституції України у ст. 38. Безумовно, це є прогалиною вітчизняного законодавства, адже реальна Конституція має відповідати фактичній. Маємо ситуацію, коли формально таке право існує, а фактично його реалізувати неможливо. При цьому Європейська хартія місцевого самоврядування у ст. 5 встановлює, що зміни територіальних кордонів не можуть здійснюватися без попереднього з'ясування думки відповідних місцевих громад, можливо шляхом проведення референдуму, якщо це дозволяється законом [2, с. 58]. Відповідно, в Україні можливість з'ясування думки місцевих громад шляхом референдуму відсутня. Також важливим нормативно-правовим актом, який регулює питання місцевого самоврядування, децентралізації, є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або органами влади (1980), яка набула чинності у 1981 р. (для України – 22 грудня 1993 р.). Конвенція визнає за місцевими і регіональними органами влади право на співпрацю поза національними кордонами в межах їх внутрішньодержавних повноважень з питань створення органів транскордонного співробітництва між громадами, регіонального, міського та сільського розвитку, охорони довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування та комунального обслуговування, а також взаємної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Вона включає моделі угод стосовно регіонального транскордонного планування, економічного розвитку, охорони навколишнього середовища [3]. Необхідно пам'ятати, що політична централізація для демократичних держав є небезпечною, оскільки за таких умов діяльність усіх органів влади у суспільстві залежить виключно від волі держави, а всі владні інституції в державі підпорядковані їй. Натомість, демократична держава намагається залучити громадськість до здійснення публічних функцій з метою оптимального задоволення всебічних потреб сучасної людини. У межах демократичної системи управління вважається, що місцеві проблеми доцільніше та ефективніше вирішувати не з центру за допомогою державних чиновників, які працюють на місцях, а передусім шляхом підтримки та активізації діяльності територіальних громад. Цінність місцевого самоврядування полягає в тому, що, будучи рівнем публічної влади, найбільш наближеним до людини, а отже, й найліпше обізнаним із повсякденними проблемами життєдіяльності мешканців територіальних об'єднань, воно може якнайкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг: соціальних, побутових, торговельних, культурних, освітніх та ін. Саме тому, децентралізація влади на сьогодні є актуальною проблемою, яка потребує свого вирішення шляхом дослідження, аналізу та використання (з урахуванням національних традицій організації влади на місцях) досвіду країн з розвинутою системою місцевого самоврядування. Основним важелем публічної влади на місцях є децентралізація виконавчої влади. За словами В. Карнауха: «Децентралізація означає «скасування» управління з одного центру та передачу повноважень з місцевого управління органам, наділеним відповідними самостійними повноваженнями, але в ієрархічному плані підпорядкованим центральній владі» [4, с. 5], тобто перерозподіл функцій та повноважень від центрального управління. На даний час в Україні існує достатньо проблем, котрі призупиняють цей процес. **Висновок:** У законодавчому регулюванні процесу децентралізації влади є досить багато недоліків. За словами В.В. Рильської: «Ці проблеми стосуються повноважень органів влади та їх ефективного здійснення. Політичні й економічні складові проблеми децентралізації державної влади і посилення органів місцевого самоврядування у вирішенні місцевих питань роблять проблему багатоаспектною та ускладнюють її вдале вирішення». Тому слід законодавчо підтримати створення громадянського суспільства, створити ефективну європейську систему управління, забезпечити задоволення потреб громадян на найвищому рівні, через надання їм якісних адміністративних послуг, звичайно, спираючись на перші результати запровадженого в Україні е-урядування.

Список використаних джерел

1. Бребан Г. Французское административное право [Текст] / Г. Бребан. М. : [б. и.], 1988. С. 87
2. Багмет М. О. Базові принципи діяльності територіальних інститутів управління в контексті європейської хартії місцевого самоврядування / М. О. Багмет, О. Н. Євтушенко. // Наукові праці. №56. С. 57–58.
3. Храмов В. О. Система територіальної організації державного управління та місцевого самоврядування. URL: <http://kiev.convdocs.org/docs/92/index22379.html?page=2>.
4. Карнаух В. Принципи організації публічно-владних відносин у місцевому самоврядуванні / В. Карнаух. // Політичний менеджмент. 2005. №5. С. 5.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Актуальність теми. Люди стверджують, що політичне лідерство вічне, тому що політичне лідерство виникло на історії людства. Будь-якій навіть притаманній спільноті з'являється проблема лідерства або іншими словами можна сказати проблема домінування когось з членів спільноти. Серед різних видів лідерства особливе є політичне лідерство, бо воно є найбільш помітним і значимим в суспільно-політичній структурі і в загальнонаціональному масштабі.

Політичне лідерство є однією з проблем політології, пов'язане з характером і якістю політичної партії. Політична наука прагне всебічно аналізувати й оцінювати діяльність сучасних політичних лідерів у комплексі з усіма вищезгаданими функціями й факторами. **Мета дослідження:** розкрити сутність поняття «політичного лідерства». **Завдання дослідження:** з'ясувати особливості загальнонаціонального політичного лідерства. **Об'єкт дослідження:** особливості політичного лідерства в умовах глобалізації. **Предмет дослідження:** Політичне лідерство відіграє велику роль у розвитку суспільства. Західні політологи трактують поняття лідерства залежно від особистих думок і оцінок політичного процесу. Тому політичне лідерство з думками західних політологів найважливіше виступає як: взаємодія, дія і поведінка, відношення влади, центр групових процесів, уміння переконувати, прояв особистісних рис [3, с. 1]. Політичне лідерство має великі об'єктивні засідки. Будь-яка історична ера вимагає і народжує власного лідера кожному етапові громадського розвитку, кожній суспільній групі, політичній системі й режимові характерні особливі методи розвивати, виховання й нехтування політичних лідерів. На сьогодні політична наука має значну кількість глибоких досліджень, які дають можливість привести в струнку систему теоретико-методологічне осмислення феномена політичного лідерства, виявити основні тенденції його розвитку, виробити необхідні рекомендації для політичної практики, прогнозувати оптимальні моделі лідерської поведінки і дій стосовно конкретної політичної ситуації [1, с. 4]. У теперішньому світі роль індивідуального політичного лідерства зростає. Україні процес формування інституту політичного лідерства має такі особливості, які проявляються тому, що руйнування тоталітарної системи відбувається паралельно з національним відродженням та становленням демократичної республіки. У лідерстві найбільше яскраво проявляється «видимість» влади, її наочність. Політичні лідери персоніфікують собою владу. Вони мають такий величезний вплив, що він не зрівнюється із впливом інших суб'єктів політики в цілому. Політичний лідер – це досвідчена, далекоглядна, смілива та відповідальна особистість, здатна до аналізу і прогнозування, яка є авторитетом для соціального оточення [4, с. 3]. Сучасна політична лідерства теорія увібрала в себе погляди на управління і владу Т.Мора, Н.Макіавеллі і мислителів Реформації. Весь цей шар суспільно-політичної думки став надійним для методологічної розробки проблем психологічного лідерства в наш час. Лідерство впливає на інших людей, що передбачає: що вплив лідера формується не силою а авторитетом або визнанням правомірності керівництва або політичного лідера відрізняє від інших явна організаторська і вольова перевага. Кожна людина має індивідуальне ставлення до політики. Її участь у політичних процесах залежить від соціально-культурних, політико-правових умов [5, с. 3]. Потреба в авторитетному лідері особливо зростає за складних дуже ситуацій життєдіяльності суспільства. Загальноновизнаними, загальнонаціональними лідерами, що очолили вихід суспільства з кризи, у недалекому минулому були Ф. Рузвельт, У. Черчілль, Де Голль, а в наш час – Л. Валенса, В. Гавел [2, с. 2]. **Висновки.** Отже, не марно у політологічній науці лідерство характеризують як нервовий вузол процесів політичних процесів. Функції політичного лідера вельми різноманітні. Вони залежать від суспільства і держави, в якій йому доводиться управляти, від конкретних задач. Теоретичні розробки проблем політичного лідерства, які має сучасна політична наука, не можуть бути стовідсотковою калькою у управлінській діяльності.

Список використаних джерел

1. Політичне лідерство URL://uk.wikipedia.org/wiki/Політичне_Лідерство
2. Політичне лідерство в сучасній політичній науці: теоретичні основи URL://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17115/
3. Секунова Ю. В., Товкун І.І. політичне лідерство в Україні :жіночий аспект» URL://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/14.pdf
4. Політичне лідерство та політична психологія особистості. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16453/

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Сьогодні однією з найуспішніших реформ в Україні вважають реформу децентралізації. Наявні результати дають можливість стверджувати, що ми спостерігаємо підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування в збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, у пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Об'єднанні територіальні громади демонструють динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, сьогодні ефективного, не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачення бюджетних коштів й запобіганні нерациональним витратами. За період проведення реформи із 2014 р. створено 705 об'єднаних територіальних громад (далі - ОТГ), а рекордсменом по Україні (60 ОТГ) є Дніпро. Попри свою успішність, реформа децентралізації стикається зі значними проблемами як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Цим і зумовлена актуальність даної наукової статті. **Мета дослідження:** виявити практичну реалізацію політики децентралізації в Україні. **Завдання дослідження:** проаналізувати хід децентралізації; вказати роль бюджетної децентралізації громад; дослідити впровадження реформи; виявити проблеми, що супроводжують реформу. **Предметом дослідження** є децентралізація – процес перерозподілу або диспергування функцій, повноважень, людей або речей від центрального управління. В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [1, с. 203]. Добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад. Реформа децентралізації дала поштовх до формування дієздатного та найбільш ближнього до громадянина інституту влади – місцевого самоврядування. Інтереси громадян, які мешкають на території об'єднаної громади, тепер представляють обраний голова, депутатський корпус та виконавчі органи ради громади, що забезпечують реалізацію наданих законом повноважень в інтересах громади. У населених пунктах, що увійшли до складу об'єднаної громади, право жителів на місцеве самоврядування та надання послуг громадянам забезпечують обрані ними старости. Фінансова децентралізація Ефективне місцеве самоврядування та забезпечення ним поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій має супроводжуватися збільшенням ресурсної та фінансової бази. Децентралізовані повноваження мають бути забезпечені відповідним ресурсом для якісного виконання. Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів ОТГ 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. До того ж, ОТГ мають прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прями відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Такі покращення вже дали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн). Це – реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад. Нові повноваження та можливості Об'єднані територіальні громади, крім зростання власних фінансових можливостей, у результаті децентралізації мають й інші інструменти забезпечення економічного розвитку – здійснення зовнішніх запозичень, самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно розвитку та власних надходжень бюджетних установ. Децентралізовано повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства, органам місцевого самоврядування надано право самостійно визначати містобудівну політику. Напрацьовані законопроекти, покликані чітко розмежувати повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, дозвілля, соціально-економічного розвитку, інфраструктури між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на кожному з територіальних рівнів адміністративно-територіального устрою держави [2, с. 144]. За 6 років реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4882 громади. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори. Урядом затверджено перспективні плани формування територій громад 24 областей, які 100% охоплюють територію областей. Площа утворених ОТГ становить майже 47% від загальної площі України. В ОТГ та містах обласного значення проживає понад 70% населення України. Тривала відсутність політичної волі для проведення повноцінної децентралізації у державному управлінні стала однією з причин посилення сепаратистських рухів на сході країни. Наслідками політики тотальної централізації влади в Україні стали: істотна залежність територій від центру; низький рівень інвестиційної привабливості територій; інфраструктурно, фінансово та кадрово слабкі громади; деградація сільської місцевості; складна демографічна ситуація; низька якість надання публічних послуг; низький рівень довіри до влади; високий рівень корупції низька ефективність управлінських рішень. Станом на початок реформи у 2014 році тільки 6 регіонів в Україні були самодостатніми, що викликало значну регіональну диспропорцію, а відповідно – і якість життя та послуг, що отримували українці. Ці виклики вимагали проведення кардинальних реформ в частині державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3, с. 97-103]. **Висновки.** Реформа децентралізації передбачає конкретні кроки щодо підвищення якості життя в громадах, вона має чіткі рамки і концептуальне наповнення. В процесі децентралізації реалізується низка реформ - місцевого самоврядування, територіальної організації влади та регіональної політики. Основним завданням реалізації децентралізації було покращення умов життя для жителів населення.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів : закон України) від 14.03.2017 р. № 1923-VIII / Офіційний портал Верховної Ради України Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 17, С.203.
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо добровільного приєднання територіальних громад) від 03.10.2017р. № 4773-VIII/ Офіційний портал Верховної Ради України. - Відомості Верховної Ради (ВВР, 2017, № 13, С.144.
3. Бюджетна децентралізація: ефективність реформи на місцевому рівні [Текст] / Є.О. Балацький, С.М. Фролов // Економіка и управление: научно-практический журнал / Державний вищий навчальний заклад «Національна академія природоохоронного и курортного строительства». Симферополь, 2011. №. 4. С. 97-103.

ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ФРАНКЛІНА ДЕЛАНО РУЗВЕЛЬТА

Актуальність теми. Ф. Д. Рузвельт з'явився на політичній сцені точно тоді, коли всі необхідні обставини збіглися. До однієї крапки простору-часу стяглися найвищий зліт рузвельтівського інтелекту і волі і загальний пошук героя, здатного очолити країну, повести її до реформ рішуче, але з найтоншим почуттям єдності з народом, з урахуванням його згоди на одні і його неготовності до інших мійр, у чому, власне, і складається демократичне лідерство. **Мета дослідження:** політичний портрет американського президента Франкліна Делано Рузвельта. Розкрити тему політичних поглядів та перших кроків в політиці, охарактеризувати основні засади внутрішньополітичної діяльності Ф. Д. Рузвельта на посадах губернатора і президента США. **Об'єкт дослідження:** Франклін Делано Рузвельт поєднання його політичний поглядів та життєвих. **Об'єкт дослідження:** особа Ф. Д. Рузвельта та політичні погляди. **Завдання дослідження:** проаналізувати те, що Рузвельт почав з того, що направив засоби штату на суспільні роботи, не дуже піклуючись спочатку про їхню користь. Адміністрація виплачувала кожному зайнятому на цих роботах 23 долара на місяць (більш 500 доларів за сучасним курсом), у той час як допомога в інших штатах складала 2-3 долари. Вступаючи на посаду президента, Рузвельт ніколи не вимовляв слів «програма» чи «план дій». Він говорив тільки про спрямованість, про новий курс. Треба експериментувати, пробувати; якщо обраний метод не підійде, будемо шукати інший спосіб, стверджував він. Чотири з половиною місяці між обранням і інаугурацією не пропали даром, відразу ж після 4 березня 1933 року президент вносить у конгрес одну законодавчу пропозицію за іншою. Їх існування і черговість визначали хворобу суспільства і необхідність послідовного лікування. 21 березня президент створює Надзвичайну федеральну комісію допомоги з фондом у 500 млн. доларів. Рузвельт у перші дні пішов на стратегічно неефективну, але швидку міру - видачу грошових посібників. Уряд виділив кошти штатам, муніципалітетам і графствам, тільки вимагаючи, щоб на кожен федеральний долар було додано 3 місцевих долари і щоб допомога виявлялася без бюрократичних дротиків. Звичайно, Ф. Д. Рузвельт розумів, що гроші ризикують «утратитися», що сама форма грошової подачки викликає відторгнення, але «плоди хочуть їсти щодня», говорив керівник комісії Гаррі Гопкінс. Як тільки гострота положення небагато згладилася, Рузвельт відмовився від роздачі і перейшов у масовому масштабі до надання безробітним можливості прикладання своїх сил. Надзвичайна комісія була перетворена в Адміністрацію цивільних робіт на чолі з тим же Гопкінсом, одним із самих довірених, енергійних і безкорисливих співробітників президента. 16 березня президент пропонує конгресу дуже багатобічний закон, його зміст складає не тільки безпосередньо аграрна тематика, але і грошовий обіг. Держава відмовляється від «золотого стандарту», занадто дорогої плати за формальний престиж. Рузвельт навмисно й усвідомлено пішов на деяку інфляцію, оцінену потім усього в 14%. Це був один із способів «підкачування насоса». Девальвація долара відразу вирішила кілька задач: підсилює «кровотік», зменшилися боргові зобов'язання фермерів, став рентабельним експорт; одночасно з законом про банки вводилася заборона на вільне ходіння і вивіз золота, його потрібно було продати державі, збереження золота підлягало карному покаранню. Ця, по суті, фіскальна міра вироблялася методом, надзвичайно дбайливим і лояльним стосовно громадян: золото купувалося по дуже вигідному для них курсу, більш високому, чим він склався в результаті девальвації. Це взагалі характерно для всієї політики «Нового курсу»: ніякі зміни в економічній ситуації не повинні спричинити тяготи, ніякі «тимчасові погіршення з кращими намірами» неприпустимі, може впроваджуватися тільки те, що негайно сприяє добробуту народу [1, с.187 - 189]. Із самого початку своєї діяльності Рузвельт зробив правилом переконливі, прості і дохідливі роз'яснення пропонованих мійр і вчинків. Першим у політичній практиці він увів щотижневі радіозвернення до країни. У цих «бесідах у камельку». Ф. Д. Рузвельт розповідав, що і як він збирається робити, і чому це варто робити так, а не інакше. Його спокійна мова і переконаність у кінцевому успіху сполучалися з повною відсутністю догматизму і доктринерства. Він постійно говорив про необхідність експерименту, пошуку, не представляв верховною істотою, заздалегідь усе знаючою і привабливою усіма відповідями. Люди відчували його своїм, відчували його бажання допомогти, що виглядало особливо контрастно на тлі крижаних байдужості Гувера. «Одного, чого ми повинні боятися, це самого страху», - сказав Рузвельт в одному зі своїх перших виступів, і він зумів зробити саме головне, без чого неможливо ніяке відродження, ніяке реформування: він вдихнув у народ віру у свої сили, повернув надію на завтрашній день. Він прекрасно розумів, що законодавчі й економічні наміри дають тільки напрям, змусити ж суспільство піти по необхідному шляху може лише стан духу, готовий до боротьби. Навряд чи не сама головна перешкода на шляху виходу з кризи - психологічна депресія, а неї перебороти важче всього. «Президент насамперед відповідальний за моральне керівництво, - говорив ФДР. Усі наші великі президенти були насамперед духовними лідерами». Натхненний голос Рузвельта звучав над Америкою, ніхто не міг устояти перед чарівністю великої людини, і ця відкритість, постійно випромінюваний оптимізм і швидкі, наочні досягнення зробили його в очах більшості абсолютно харизматичною главою держави. За словами одного виборця: «Я прошу Бога простити мені мій гріх, коли я голосував за Гувера, тому що Франклін Рузвельт - найбільший вождь з часів Ісуса Христа» - погоджувалися мільйони [2, с. 171 - 191]. Думки про Рузвельта адміністратора розрізняються самим кардинальним образом. Одні вважали його великим плутаником, що безупинно тасує міністерства і відомства. Інші захоплювалися, власне кажучи, тим же, але називали це інакше: постійними шуканнями, нестандартністю ідей, підходів і рішень. Усе залежало від відношення до рузвельтовської методики керівництва, нарешті, від сприйняття його самого. Прямий доступ до президента мали біля ста чоловік, це давало йому можливість безпосереднього керування безліччю процесів і повного володіння величезним потоком інформації, і він не міг витратити час на докладний виклад і роз'яснення мотивів своїх дій і вчинків; від «ближнього кола» була потрібна беззастережна довіра й особиста відданість. Не усі погоджувалися на це. У створених їм самим обставинах Ф. Д. Рузвельт почував себе як риба у воді. Він чудово розбирався в людях, умів підбирати співробітників, а його привітна і неформальна манера розмови, майже бесіди, привертала до нього дуже багатьох. Але за цим демократизмом, аж ніяк не ховалася м'якотілість, і в будь-яку необхідну хвилину погляд його широко розставлених сірих очей ставав сталевим, а тон - незаперечним. Він був готовий терпляче вислухувати різні розуміння, але дебати негайно закінчувалися, коли президент вимовляв: «я вирішив»; слідом за цим секретарю диктувалося чітке і неперушне формулювання. Рузвельт любив згадувати епізод президентського правління Лінкольна, коли, при розгляді якогось питання, той залишився один проти одноголосного судження свого кабінету. «Семеро - проти», один - «за», - сказав президент, - рішення прийняте» Президентські вибори 1936 року принесли Рузвельтові ще більш приголомшуючий успіх, чим вибори 1932 року. Він одержав на 5 млн. голосів більше, ніж у перший раз. За нього проголосували 27,8 млн. чоловік, 60,8% голосів, більше, ніж набрав хто-небудь за всю попередню історію президентських виборів. Друге президентство йшло з колишнім напором. Продовжилося законодавство у всіх сферах, з великих актив слід зазначити закон про державні субсидії на будівництво житла. Промислове виробництво швидко досягло рівня 1929 року і далі росло щорічно, число безробітних скоротилося вдвічі. Тепер положення країни зміцнилося настільки, що можна було не побоюватися повернення до лихоліть. У березні 1939 року Рузвельт оголосив конгресу, що всі цілі Нового курсу досягнуті і що нових планів перетворень у нього немає [3, с.24 - 25]. **Висновок:** Підсумком даного тексту є те, що Франклін Делано Рузвельт є настільки сильною людиною і відважним і відданим президентом свої країні. Його політичний портрет може бути зразком та прикладом для багатьох політиків. Рузвельт довів, що найбільш здатною протистояти викликам епохи є демократична організація влади, конкурентна економіка, яка спонукається приватними інтересами, поставленими в рамки розумного регулювання й обмеження в інтересах усього суспільства. Рузвельт переконав, що спільні зусилля вільних індивідів, що вносять ініціативу в загальну справу і «розуміючий маневр», стратегічно значно ефективніші, ніж підневільні колективні дії людей, що сліпо виконують наказ під страхом насильства. І в цьому остання, глобальна заслуга Рузвельта.

Список використаних джерел

1. Базів В. Президент // Політика і культура. 2002. №40. С.187 - 189.
2. Зельдич Ю. Рузвельт - герой XX в. // Звезда. 2000. №2. С.171 - 191.
3. Шишкін Г. Рузвельт Ф.Д. Как избежать революции: лицо века // Эхо планеты. 1997. №34. С.24 - 25.

ПРИНЦИПИ САМООРГАНІЗАЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ СУСПІЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Актуальність теми дослідження. Принцип самоорганізації громадянського суспільства передбачає пріоритетність результатів та об'єктивних напрямів суспільного розвитку над діями і рішеннями органів публічного адміністрування. **Об'єкт дослідження:** Українська держава її управління. Самоорганізація, яка сама по собі ніколи не виникає, а може бути реалізована тільки організаційним шляхом. **Завдання дослідження:** відокремлення ролі і місця самоорганізації в системі державного управління; вплив публічного управління; розуміння організаційної навичок та структури управління, механізмів функціонування адміністративних установ; суспільні процеси у органах влади та інших установах. **Предмет дослідження:** державне управління суспільними процесами. Прот'ягом формування нашої держави, вона подолаала тривалу внутрішню економічну кризу, але майже п'ять років потому потрапила у політичну кризу, яка супроводжувалася різними проблемними ситуаціями, пов'язаними з газом, бензином, цукром. Все це було здійснене державним управлінням та його методами для вирішення поставлених питань. Управління як соціальне явище, створене та адаптоване людьми для вирішення життєвих проблем, є метавизначним - свідомим та продуманим! - організація та регулювання впливу людей на власне та колективне життя. Безпосереднє управління всіма сферами суспільного життя здійснюється державою як суб'єктом управління [1, с. 1]. У цьому випадку державне управління, яке є цілеспрямованою діяльністю органів усіх гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової) з розробки та реалізації регулюючих, організуючих та координаційних впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб, змінюється, може виходити за рамки держава. Становлення молодого української держави ускладнюється значним дефіцитом матеріальних і фінансових ресурсів. У цій ситуації, необхідно використати такий ресурс, як самоорганізація державного управління. Вирішення проблеми забезпечення належного рівня управлінської безпеки є своєчасним і необхідним кроком в сучасних умовах для України. Під поняттям «управлінська безпека» пропонується розуміти стан внутрішніх та зовнішніх умов керівника у сфері державного контролю, що нейтралізує або усуває можливість виробництва, прийняття та виконання управлінських рішень, що може призвести до негативних наслідків для держави та суспільства в різних сферах, у тому числі у зовнішній політиці [4, с.23]. Розробка та реалізація Концепції управлінської безпеки (Концепції) в системі державного управління забезпечить її ефективне функціонування та перехід від не завжди ефективного індивідуального мистецтва управління (суб'єктивізму) до сучасних ефективних управлінських технологій (об'єктивізм). При розробці Концепції, на наш погляд, необхідно визначити її змістовні компоненти, до яких необхідно віднести термінологічний засіб; обґрунтування актуальності розробки концепції; цінності, інтереси та переваги безпеки управління; забезпечення безпеки управління; виклики, небезпеки та загрози безпеці управління; охорона об'єктів адміністративної безпеки; Загальна структура системи управлінської безпеки.[6, с.130] Базовою основою для розробки Концепції повинні бути принципи реалізації функцій контролю за діяльністю керівника в системі державного управління. Через те, що контроль застосовується і повинен застосовуватися ефективно для забезпечення досягнення організацією (установою, підприємством) поставлених (або обраних) завдань [3, с. 144]. Реалізація Концепції буде пов'язана, перш за все, з потребою створити контур самоорганізації в системі державного управління, оскільки її відсутність призводить до залежності якості управління від того, наскільки воно належить мистецтву управління управлінням. Сьогодні існує два існуючих варіанти оригінальної організації державного управління соціальним управлінням процесом: із зворотним зв'язком та без негативного зворотного зв'язку, що підтверджується аналізом існуючих результатів. Як показує аналіз, основний принцип управління та управління в нашій державі все ще залишається чинним («За відхиленням»). Принцип контролю та управління («збуренням») застосовується надзвичайно рідко через слабкий розвиток проблеми визнання кризи на ранній стадії їх можливого виникнення. Наслідком такого стану є, як правило, позапланові і навіть значні витрати матеріальних і фінансових ресурсів, пов'язані з усуненням «надзвичайних» ситуацій та відновленням об'єктів [5, с. 65]. Досить простим підтвердженням цього є, наприклад, статистика МНС про надзвичайні ситуації в Україні та статистика витрат бюджету на відновлення об'єктів чужих ресурсів. Для самоорганізації державного управління необхідно виконати наступні умови: повинна бути початкова організація системи; поява «нової організації» системи завжди відбувається по замкнутому циклу; коли самоорганізація змінює характеристики та структуру механізмів управління та функціонування системи, в результаті система також змінюється і «вчиться» робити те, що робить, вона не змогла цього зробити; система в різні періоди і за різних зовнішніх умов середовища прагне самовдосконалення не з позиції вдосконалення лише одного показника, а на основі набору показників, що систематично описують загальну мету системи; якщо система не отримує повної інформації про зміну умов навколишнього середовища, вона доповнює її на основі функціонування несприятливих умов або на основі її спостереження протягом деякого періоду до прийняття управлінських рішень [1, с. 314]. Враховуючи значущість самоорганізації та показників управлінської безпеки, як показує реальність, саме якість керівника в системі державного управління, щоб виключити появу слабкої ланки в його обличчі. Представлені якості керівника. Вони включають: рівень знань; здатність вчитися; освід; дисциплінованість; ефективність; воля; рішучість; ініціативність; знання та вміння працювати з людьми; інтуїція; аналітичне мислення; фізичний стан; здатність вирішувати проблеми; досвід роботи на посаді [2, с. 50]. Система адаптивного управління повинна забезпечувати одержання поточної інформації про внутрішній стан об'єкта, тобто ідентифікувати процес; вона повинна порівнювати поточну якість роботи системи з бажаною або оптимальною і на підставі цього ухвалювати рішення так адаптувати систему, щоб якість її роботи наближалася до оптимальної; і, нарешті, вона повинна здійснити відповідну модифікацію, щоб привести систему до оптимального. Ці три функції повинні бути притаманними будь-якій адаптивній системі управління. **Висновки.** Підкреслюю, що концептуальність запропонованого підходу, який потребує реалізації в системі державного управління в Україні з метою забезпечення відповідного режиму управління безпекою. Вплив публічного управління, від якого значною мірою залежить не тільки результат суспільних трансформацій, а й подальша доля соціальної системи, має бути достатньо різноманітним залежно від стадій суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Эшби У. Р. Принципы самоорганизации // Принципы самоорганизации: Пер. с англ. М.: Мир, 1966. С. 314 – 343.
2. Бир Ст. На пути к кибернетическому предпрятию // Принципы самоорганизации: Пер. с англ. М.: Мир, 1966. С. 48 – 99.
3. Ивахненко А. Г., Зайцев Ю. П., Димитров В. Д. Принятие решений на основе самоорганизации. М.: Сов. радио, 1976. 280 с.
4. Нижник, Н. Контроль у сфері державного управління [Текст] / Н. Нижник, О. Машков, С. Мосов // Вісник Української академії державного управління при Президентів України. 1998. № 2. С. 23–31.
5. Нижник, Н. Сутність поняття «управління» та «керівництво» та їх застосування у державному управлінні [Текст] / Н. Нижник, Г. Леліков, С. Мосов // Вісник державної служби України. 2000. № 2. С. 58–64.
6. Нижник, Н. Співвідношення знань та мистецтва при розробці та вдосконаленні управлінських службіреннь [Текст] / Н. Нижник, С. Мосов, О. Шапала // Менеджер. 2003. № 2 (24). С. 137–140.

ФАКТОР ВОЄННОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Актуальність теми дослідження. Аспекти використання воєнної сили в міжнародних відносинах. **Мета дослідження:** розкрити сутність воєнної сили держави, форми та завдання її застосування. **Завдання дослідження:** аналіз особливостей щодо формування силового фактора різних країн світу. **Об'єкт дослідження:** особливу увагу приділено поглядам керівництва США щодо застосування воєнної сили в міжнародних відносинах. **Предмет дослідження:** воєнна сила та міжнародні відносини. За останні роки у світі відбулися якісні зміни воєнної сили, трансформувалися форми і способи її застосування. Відбулося зрушення на геополітичній мапі світу, в світовому порядку і відносинах між державами. В сучасних умовах природа безпеки і природа загроз настільки трансформувалися, що традиційний, або «жорсткий», підхід до безпеки став вважатися недостатньо ефективним. У теорії і практиці безпеки з'явилися такі нові поняття, як ідіосинкретичність, асиметричність і асиметричні загрози тощо. Вони отримали своє вираження у вигляді тероризму і екстремізму, сепаратистської, національної та релігійної ворожнечі. Глобалізація та інформаційна революція лише посилили такий негативний фон. Відносна передбачуваність і визначеність в еволюції міжнародних відносин і тенденцій в області безпеки змінилася ще більшою непередбачуваністю і невизначеністю. Воєнна сила стала широко застосовуваним засобом поряд з політико-дипломатичними діями. Рішення про використання воєнної сили приймається світовими акторами виходячи з власного розуміння своїх національних інтересів та доречності її застосування навіть без резолюції ООН. Таким чином актуалізується проблематика дослідження воєнної сили як інструменту в міжнародних відносинах. Незважаючи на суттєву зміну природи міжнародних відносин під впливом глобалізації, інтеграції, демократизації тощо, воєнна сила держави за своєю суттю залишається засобом політики. Воєнна сила виступає певною часткою воєнної могутності, є певним ступенем та інтенсивністю реального впливу з певною метою на інші держави або систему міжнародних відносин [1, с. 15]. Перманентне перетворення воєнної могутності на воєнну силу - норма існування державного утворення у будь-яку історичну епоху, оскільки воєнна могутність як явище варіативної структурно-функціональної складності може набувати різноманітних практичних значень залежно від характеру історичної епохи, гостроти міждержавного протистояння, політичних цілей держави, типу її політичного режиму, запропонованого режимом політичного курсу та інших істотних чинників. Форми безпосереднього прояву воєнної сили здатні коливатися в межах кількох імовірних моделей її об'єктивності. При цьому найпростішим сценарієм переходу держави до воєнно-силових акцій і на міжнародній арені, і в межах державних кордонів, на думку Ю. Богдановича, М. Требіна та інших дослідників [2, с. 36-40], продовжує залишатися демонстрована нею загроза застосування силових засобів (явна - прихована, реальна - умовна); більш складним видом застосування воєнної сили залишається збройне насильство - прямий фізичний вплив на супротивну сторону за допомогою засобів збройної боротьби з метою її знищення або вигідного перетворення і, відповідно, досягнення власних політичних цілей. Фактори, пов'язані з суперечностями в системі економічних відносин, стосуються найважливішої сторони життєдіяльності людей і безпосередньо впливають на соціальний стан і духовне життя. Економічні суперечності здебільшого призводять до виникнення воєнних конфліктів у прикордонних регіонах. Історія підтверджує, що джерелами воєнної небезпеки та загроз найчастіше є економічні претензії суміжних країн на природні ресурси, ринки сировини, багаті на природні ресурси райони акваторій морів і океанів. Фактори, що спричиняються суперечностями в сфері духовно-ідеологічних відносин, також найчастіше виявляються в прикордонних регіонах та впливають на всі сфери суспільного життя: економіку, політику, соціальну та духовну сферу, систему національних і релігійних відносин. Нерідко такі фактори можуть стати безпосереднім джерелом війн і збройних конфліктів. Як зазначає Г. Луцишин, основними чинниками переростання конфліктів у збройні є структурні чинники (структура суспільства, рівень економічного розвитку та його регіональна збалансованість) та процедурні чинники (політика, що проводиться учасниками конфлікту) [3, с. 131]. Зокрема продовжуються тривати збройні конфлікти у Республіці Чад, Ефіопії, Сирії, Судані, Сомалі, Анголі, Ізраїлі, Іраку, Афганістані. Необхідно наголосити на конфлікті у Сирії, який триває з 2011 р. та конфлікті на Сході України, що триває з 2014 р. Загроза виникнення серйозних конфліктів зберігається і в багатьох інших державах світу. У сучасних умовах, зазначають дослідники, трьома найбільш універсальними формами силових ресурсів є економічні, політичні та військові. Воєнна сила, порівняно з економічними або політичними перевагами, є найменш пристосованою до швидких конвертацій. Проте її цінність полягає в тому, що вона стає постійним фактором відносин, наявність якого забезпечує реалізацію всіх інших факторів. У сфері політичних відносин врешті-решт формуються національно-державні інтереси країн. Саме в цій сфері, як у фокусі, збігаються всі інші фактори, пов'язані з суперечностями системи суспільних відносин: економічних, соціальних, духовних, міжнаціональних тощо [4, с. 66-72]. У сучасних умовах, зазначають дослідники, трьома найбільш універсальними формами силових ресурсів є економічні, політичні та військові [5, с. 60-66]. Воєнна сила, порівняно з економічними або політичними перевагами, є найменш пристосованою до швидких конвертацій. Проте її цінність полягає в тому, що вона стає постійним фактором відносин, наявність якого забезпечує реалізацію всіх інших факторів [6, с. 59-63].

Висновок. Воєнна сила в міжнародних відносинах розглядається як засіб вирішення взаємних суперечностей на власну користь. Це явище об'єктивується у вигляді загрози війни, вторгнення, провокації, нападу, агресії, нанесення ударів тощо.

Список використаних джерел

1. Панфілов О. Ю. Збереження гомеостазису суспільства в умовах системних трансформацій: силовий аспект: монографія. Харків: Майдан, 2007. 360 с.
2. Богданович В. Ю., Маначинский А. Я. Методологические основы системных исследований проблем военной безопасности и государства. Киев: НСД, 2001. 172 с.
3. Луцишин Г. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2014. Вип. 26. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24522/1/22-128-133.pdf> (дата звернення: 29.10.2020).
4. Куликов В. А. Мировые войны XX века: формирование и развитие стратегических черт. Военная мысль. 2004. № 12. С. 66-72.
5. Капітоненко М. Г. У термінах сили. Політика і час. 2005. № 3. С. 60-66
6. Требін М. П. Чинник сили у системі міжнародної безпеки. Регіональна політика: політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура [зб. наук. пр.]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2019 р.) Вип. V: в 2 ч. Ч. 1 / М-во освіти і науки України, М-во розвитку громад та територій України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури та ін. Київ; Тернопіль: Бескиди, 2019. С. 59-63.

ВИБОРЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми дослідження. Одним із головних елементів здійснення і відтворення демократичного суспільства є принцип виборності влади. Вже кілька років у Верховній раді України лежить проект нового Виборчого кодексу, який передбачає механізм обрання народних депутатів за системою відкритих пропорційних списків. У листопаді 2017 року кодекс прийняли за основу і з тих пір його доопрацьовують. Якщо для більшості країн Європи демократичні вибори є нормою, то Україна лише стає на шлях демократії і від дієвості виборчого механізму залежить не лише якість влади, а і подальша перспектива демократичного розвитку всього суспільства. Важливість виборчої системи є великою, ця тема є актуальною сьогодні і цим вона зацікавила мене ще більше. **Мета дослідження:** виборча система України та її недоліки. **Об'єкт дослідження** - виборча система України. **Предмет дослідження:** основні проблеми виборчої системи сучасної України. **Завдання дослідження:** розглянути основні підходи до розкриття сутності поняття «виборча система»; визначити основні проблеми виборчої системи України; визначити основні тенденції розвитку виборчої системи України. Виборча система – це система суспільних відносин, пов'язаних з порядком організації і проведення виборів з метою формування представницьких органів публічної влади. В Україні парламент обирається на п'ять років, в його складі 450 депутатів: половину обирають за мажоритарною системою (проте від неї хочуть відмовитися), половину – за пропорційною системою із закритими списками. Завдяки інституту виборчої системи громадяни реалізують свої політичні права, оскільки мають реальну можливість обирати до органів державної влади та органів місцевого самоврядування своїх представників з метою здійснення державної влади в інтересах українського народу [3, с. 171]. В історії виборчого права є три найбільш відомі виборчі системи, що зумовлено порядком визначення результатів виборів: мажоритарна; пропорційна; змішана. В Україні мажоритарна виборча система. Вона має місце на виборах Президента України, депутатів до сільських, селищних рад, сільських, селищних та міських голів. Розрізняють три види мажоритарної виборчої системи: мажоритарна виборча система абсолютної більшості; мажоритарна виборча система відносної більшості; мажоритарна виборча система кваліфікованої більшості. Мажоритарна виборча система відносної більшості голосів діє в Україні під час другого туру виборів Президента України, тобто під час повторного голосування. Ця виборча система означає, що обраним вважається той кандидат (або список кандидатів), який отримав кваліфіковану більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Загалом питання ефективності мажоритарної виборчої системи у науці конституційного права залишається дискусійним, оскільки ця система має ряд недоліків, зокрема не відображає політичну структуру суспільства [1, с. 110]. При мажоритарній системі виникають і встановлюються безпосередні зв'язки між кандидатом і виборцями. Кандидати добре знають стан справ у своєму виборчому окрузі, інтереси виборців, особисто знайомі з їх найактивнішими представниками. Відповідно і виборці мають уявлення про те, кому вони довіряють захищати свої інтереси в органах влади; при мажоритарній системі на виборах перемагають представники сильнішої політичної течії. Це сприяє витісненню з парламенту та інших органів влади представників малих і середніх за своїм значенням партій; мажоритарна система сприяє виникненню і зміцненню тенденції до становлення у країнах, де вона використовується, дво- або трипартійних систем. У ній закладено можливість формування ефективно працюючого і стабільного уряду; вона дозволяє значним, добре організованим політичним партіям легко перемагати на виборах і створювати однопартійні уряди [2, с. 207]. Перевага системи полягає в її потенційному демократизмі, оскільки вона враховує інтереси й побажання більшості виборців. Недоліком же зазначеної виборчої системи є її не результативність. Якщо жодний кандидат не набрав необхідної кількості голосів (50% плюс 1 голос), то має відбутися повторне голосування [3, с. 203]. Для розподілу парламентських мандатів має значення тільки факт одержання кандидатом відносної більшості голосів; голоси, віддані всім іншим кандидатам, до уваги не беруться і пропадають; значна частина виборців країни залишається непередставленою в органах влади; партія, що одержала на виборах менше голосів, ніж її суперники, може виявитися представленою в парламенті більшістю депутатських місць; дві партії, що набрали однаково або приблизно рівну кількість голосів, проводять в органи влади неоднакове число кандидатів [5, с. 207]. **Висновки.** Отже, враховуючи, що для підвищення ефективності державного управління в Україні надзвичайно важливо мати стабільний уряд, який би підтримувався парламентською більшістю, можна прогнозувати подальшу модернізацію виборчої системи у напрямку визначення її оптимальної моделі. У дійсності все буде залежати від реальної розстановки політичних сил [6, с. 25]. Також важливою є демократія, але про неї можна говорити тоді, коли люди ставляться до влади лояльно і водночас вимогливо й критично, цінують власні інтереси, здатні їх відстоювати і разом з тим з повагою ставляться до інтересів та позицій інших. Демократичне суспільство формує свідомість, якій властиве розвинене почуття власної гідності, відповідальності та громадянського обов'язку, сприйняття держави як спільного дому всіх, хто там живе.

Список використаних джерел

1. Особливості трансформації виборчої системи сучасної України: автореф. дис. канд. політ. наук; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2001. 16 с.
2. Виборча система, особливості виборчої системи України;
[URL://pidru4niki.com/1212012446889/pravo/viborcha_sistema_osoblivist_viborchoyi_sistemi_ukrayini](http://pidru4niki.com/1212012446889/pravo/viborcha_sistema_osoblivist_viborchoyi_sistemi_ukrayini)
3. Мохончук Б. С. Про вплив виборчих систем на політикоправові процеси (окремі аспекти питання). Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина: зб. тез наук. доповідей і повідомлення. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 26 травня 2016 року). Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2016. С. 26-30.
4. Політологічний аналіз еволюції виборчої системи сучасної України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2000, Вип. 34. С.63 – 68.
5. Виборча система як механізм сучасної демократії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2000, Вип. 32. С.56-61.
6. Проблема ефективності виборчої системи сучасної України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2001, Вип. 37. С.16-20.

ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОГО УСПІХУ: СВОБОДА ДІЙ

Актуальність теми дослідження: Категорія політичного успіху лишається, на загал, малодослідженою. Науковці розглядають цю проблему переважно в ракурсі переможців і переможених на виборах. Тому часом досить важко охарактеризувати той чи інший етап політичної діяльності політика з точки зору успішності/неуспішності. **Мета дослідження:** окреслити сутнісні риси політичного успіху. Виявлення сутнісних характеристик політичного успіху крізь призму порівняльного аналізу з поняттям «везіння». Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі **завдання:** визначити засади, необхідні для конституювання успіху як сенсу та мети життя в різних сферах діяльності; виокремити основні характеристики понять успіху та везіння в різних культурах, що дає змогу конкретизувати суть політичного успіху. Розглянути прагнення до успіху як специфіку особистісних рис політика. **Об'єктом дослідження** є політичний успіх постає як закономірний результат системно-раціональних дій політика і його команди. **Предметом дослідження** є визначення сутнісних характеристик політичного успіху, який за своєю внутрішньою суттю є закономірним результатом системно-раціональної діяльності політика, яка акумулює такі цінності, як свобода вибору, воля, віра в досягнення мети, відповідальність за свої дії. Категорія політичного успіху лишається, на загал, малодослідженою. Науковці розглядають цю проблему переважно в ракурсі переможців і переможених на виборах. Тому часом досить важко охарактеризувати той чи інший етап політичної діяльності політика з точки зору успішності/неуспішності. І не випадково. Адже політичний успіх - категорія суперечлива: прикладів того, як політик неодноразово перемагає на виборах, добивається найвищих посад та зрештою входить в історію як політичний невдаха, багато. Це здебільш пояснюється логікою політичної боротьби. Політичні актори можуть мати і тактичні, і стратегічні цілі. Успіх - це те, що обумовлюється наполегливою працею. Везіння ж не потребує жодних зусиль, потрібно лише чекати слушної години, і воно трапляється. Ці поняття мають різні сенси, передбачають різні життєві цінності, а, отже, й визначають різні типи життєдіяльності. Інтерпретація понять успіху та везіння в різних культурах дозволяє виокремити їх основні характеристики, що дає змогу конкретизувати суть політичного успіху. Прагнення до успіху передбачає формування специфічних особистісних рис політика, серед яких: здатність висувати конкретні цілі, наявність власної свободи вибору, що опосередковується відповідальністю за результат. Серед перешкод, які мінімізують вольові зусилля політика, можна назвати такі: невизначеність бажання; обмеженість інформації про способи досягнення мети; матеріально-фінансові проблеми; суперечливість самої мети, що позбавляє людину впевненості у досягненні позитивного результату; граничні часові рамки щодо можливості досягнення мети [1, с. 135 - 136]. У сфері політичної діяльності почуття гідності через спонукаючі мотиви, результатом яких може бути досягнення влади, політичного успіху, стає переважним фактором у структурі особистості, внаслідок чого порушується баланс між моральним обов'язком та особистою автономією. Порушення балансу підштовхує політика до дій, несумісних з моральними принципами, хоча і сприяють успішності його кар'єри [2, с. 104 - 107]. Свобода проявляється в людській життєдіяльності, адже духовність є специфічною властивістю людського існування, що становить взаємодію духовних (свідомих і несвідомих) та природних (тілесно-біологічних) чинників. Тому свобода проявляється в усвідомленні можливих меж людської поведінки, які залежать від конкретних умов існування [4, с. 570]. Здатність здійснювати вибір згідно з своїми потребами і можливостями дозволяє політику бути не тільки активним діячем політичного простору, а й користуватися необхідними ресурсами, котрі є продуктом культурно-історичного буття (суспільної моралі, політики, права). Це одна з умов утвердження суб'єкта в політичному житті та відповідності його дій сучасній політичній ситуації. Відповідальність (у нашому випадку – політична) є атрибутом свободи й активності людини, що проявляється не тільки в постійному пошуку самостійного вибору, а, головне, у прийнятті ефективних рішень щодо самоствердження в політичному просторі. Вона передбачає власне самоусвідомлення на рівні законів та закономірностей політичного життя, що, у свою чергу, забезпечує політику можливість діяти за будь-яких життєвих обставин. Оскільки трактування політичного успіху неможливе без врахування громадського оцінювання, то саме відповідальність за свою політичну діяльність є найбільш значимим критерієм, на основі якого суспільство визначає рівень успішності політичного лідера. Для самого ж політичного лідера наявність почуття відповідальності є своєрідним засобом самоствердження в політиці як професіонала, котрий за будь-яких життєвих ситуацій здійснює осмислений вибір альтернатив, враховуючи можливі наслідки своєї діяльності. Такий стан речей сприяє політичній апатії та дестабілізації суспільно-політичного розвитку. Можна говорити про зміну образу раціонально-діючої людини, яка пізнавала об'єктивні закономірності дійсності та перетворювала її задля досягнення успіху, на образ людини, котра живе в непередбачуваному світі, очікує везіння та насолоджується свободою від усього [3, с. 96 - 97]. Отже, наявність свободи відображає позитивний баланс в життєдіяльності людини, здатної ставити перед собою раціональні цілі та відповідати за результати їх втілення. Свобода є необхідним елементом досягнення політичного успіху, оскільки знімає обмеження для прояву особистісних якостей, прагнення боротися та досягати мети. Нівелювання духовних принципів, які є смислоутворюючими в людському бутті, приводить до свободи від всього та всіх, а, отже, до заміни поняття успіху на везіння. Суттєво доповнювати перелічені риси має віра політика у можливість реалізації поставленої мети. Політична віра - елемент політичного світогляду людини, який виступає своєрідною мобілізаційною програмою стосовно прилучення людини до політичного процесу. Воля, свобода вибору, відповідальність, віра виступають для політика як смислотворчі характеристики його політичного успіху. Везіння не передбачає формування певних рис особистості, оскільки потребує не постійної роботи над собою, а очікування щасливого випадку, збігу обставин, котрі посприяють в тій чи іншій сфері політичної діяльності. Везіння в своїй онтологічній суті не потребує спільних зусиль, оскільки є асоціальним. Очікування щасливого випадку не вимагає координації та узгодження дій з іншими людьми, тобто з власною командою. Успіх, будучи підсумком всіх досягнень та можливих прорахунків політика, лише за зовнішніми проявами належить певній людині. Адже в процесі його досягнення будь-який політичний суб'єкт спирається на підтримку власної команди чи партії. Названі відмінності везіння та успіху вказують на закономірний характер останнього. Тобто, політичний успіх постає як закономірний результат системно-раціональних дій політика і його команди. В той же час везіння зрівнює шанси кожного, адже перед випадком всі рівні, як перед Богом [3, с. 89 - 91]. **Висновки:** Отже, порівняльний аналіз політичного успіху та везіння дає можливість виокремити сутнісні характеристики політичного успіху, який за своєю внутрішньою суттю є закономірним результатом системно-раціональної діяльності політика, яка акумулює такі цінності, як свобода вибору, воля, віра в досягнення мети, відповідальність за свої дії. Ці характеристики вказують на різний зміст, цінності успіху і везіння, а, отже, унеможливають однакове їх розуміння. Окреслення сутнісних рис політичного успіху дає можливість в подальших наукових дослідженнях конкретизувати саме поняття політичного успіху.

Список використаних джерел

1. Бевзенко Л. Смысл жизненного успеха: социально-культурологический контекст // Социология: теория, методы, маркетинг. 2000. №1. С. 35 - 51.
2. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. О. Погорілого. К.: Основи, 1998. 534 с.
3. Голубев С. В. Проблема «успеха» и «судачи» в социальной философии // Философия и общество. 2004. №1. С. 86 - 99.
4. Федорова М. М. Классическая политическая философия. М.: Изд-во «Весь мир», 2001. 224 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І Україна

Актуальність теми дослідження. Характерні для нинішнього українського суспільства кризові явища призводять до девальвації моральних цінностей, дегуманізації засад співіснування людей у соціумі, амбівалентності культурних пріоритетів, що негативно позначається на громадському здоров'ї. На сьогодні наявні поодинокі елементи системи громадського здоров'я діють незлагоджено та потребують оптимізації існуючих ресурсів та суттєвого збільшення ефективності управління ними. **Мета і дослідження** - створення концепту державної політики здоров'язбереження в Україні в контексті світового досвіду. **Предмет дослідження** – полягає у визначенні сутності відповідальності українського суспільства за власне здоров'я, її структури і змісту в контексті готовності до особистого здоров'язбереження. **Об'єкт дослідження** - полягає у визначенні формування здорового способу життя суспільства. **Завдання дослідження:** концептуалізувати державну політику здоров'язбереження та визначити місце відповідного концепту в зарубіжному та вітчизняному політологічних дискурсах; показати основні загрози, що впливають на формування та ефективне використання людського капіталу в сучасних умовах. Нині більшість країн світу стоять перед серйозними проблемами в галузі охорони здоров'я, які пов'язані з демографічними й епідеміологічними зрушеннями, посиленням соціально-економічної нерівності, дефіцитом ресурсів, розвитком технологій і потребами населення, які постійно зростають. Ці проблеми особливо загострилися в умовах сучасної економічної ситуації. Саме тому експерти ВООЗ, у співпраці з представниками сфери охорони здоров'я європейського регіону, закликають керівництво країн до запровадження державних програм збереження здоров'я населення та доступності послуг в умовах економічної кризи. Світова спільнота робить спроби об'єднати зусилля задля подолання глобальних проблем, спрогнозувати майбутнє людства, уникнути загроз його існуванню. Глобальні проблеми стосуються життєвих інтересів усього людства, набувають всесвітнього характеру, а їх вирішення має забезпечити подальший суспільний прогрес. Це проблеми природничого, науково-технічного, соціально-політичного характеру, що вимагають вирішення об'єднаними зусиллями всього людства, а не в місцевому чи регіональному мас штабі [1, с. 10]. Як повідомляє Deutsche Welle, індекс ризику смертності розраховувався не лише за такими показниками, як кількість загиблих, матеріальні збитки та вірогідність повторення стихійного лиха, й за здатністю країни впоратися з ними. Індекс ризику смертності від стихійних лих допомагає країнам оцінити ступінь небезпеки і розставити правильні пріоритети в запобіганні катастрофам. Наразі на планеті немає жодної країни з нульовим ступенем ризику. Тому запобігання стихійним лихам є загальною справою для всіх. Для України індекс ризику смертності становить «4» за десятибальною шкалою [1, с. 12]. Демографічні проблеми в різних регіонах світу надто різноманітні. Для країн третього світу характерний «демографічний вибух», а в розвинених країнах спостерігається старіння і депопуляція населення. Дедалі більшої актуальності набувають такі міжгалузеві проблеми, як освоєння Світового океану та космосу, а також проблеми народонаселення, виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, які можна розглядати у кількох аспектах: забруднення атмосфери, «парниковий ефект», зменшення концентрації озону в стратосфері (особливо над полярними і приполярними районами, що отримало назву «озонових дір»); для тих регіонів світу, де електроенергетика базується на спалюванні великої кількості вугілля, є проблема «кислотних дощів»; забруднення гідросфери та підземних вод; забруднення нафтопродуктами океану; широке використання в господарстві й побуті виробів із пластичних синтетичних матеріалів; деградація земель; сировинна та енергетична проблеми [1, с. 13]. Державна політика України в галузі охорони здоров'я – це комплекс прийнятих загальнодержавних рішень чи взятих зобов'язань щодо збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя населення держави як найважливішої складової її національного багатства шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових та медичних заходів з метою збереження генофонду української нації, її гуманітарного потенціалу та врахування вимог нинішнього і майбутніх поколінь в інтересах як конкретної людини (особистості), так і суспільства в цілому [2, с. 7]. Довгострокові пріоритети МОЗ України стосуються: досягнення стабільного й повноцінного фінансового забезпечення галузі; підвищення ефективності та якості надання медичних послуг шляхом їх стандартизації; створення єдиного медичного простору. Вітчизняні дослідники стверджують, що для розробки та запровадження ефективної державної політики реформування галузі охорони здоров'я необхідно пройти три наступні стадії: прийняття політичних та управлінських рішень, їх реалізації й оцінки результатів реформ. Зарубіжні автори акцентують увагу на необхідності виконання трьох груп заходів щодо успішної реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я: лібералізація попиту на медичні послуги шляхом розширення можливостей споживчого вибору і зміни ролі держави, споживачів, медичних закладів і лікарів, які взаємодіють і стають більш активними партнерами у сфері охорони здоров'я; диверсифікація пропозицій медичних послуг методом створення нового сприятливого середовища для недержавної та приватної діяльності шляхом перерозподілу власності, виробництва й фінансування охорони здоров'я; удосконалення стимулів для медичних закладів і медичних працівників за економію витрат і підвищення якості медичних послуг на новому конкурентному ринку. Важливе значення для кращого розуміння завдань з формування та реалізації державної політики України має думка науковців з приводу того, що у зв'язку з особливостями галузі охорони здоров'я і, зокрема, асиметрії інформації, що є одним із основних факторів обмеженості ринкових механізмів в охороні здоров'я, споживач не може виконувати функцію інформованого покупця послуг охорони здоров'я на відміну від сторони, яка фінансує надання медичної допомоги. Слід наголосити на тому, що національна політика в галузі охорони здоров'я повинна передбачати створення нової ідеології охорони здоров'я України, вироблення шляхів та засобів оптимальної організації на національному рівні охорони та поліпшення здоров'я, формування здорового способу життя, медичної та соціальної профілактики захворювань, реабілітації [2, с. 10]. Проблема здоров'язбереження та здоров'я формування підростаючого покоління набула гостроти за останні 10–15 років. З 1992 року Україна втратила 9,1% свого населення. Зберігається високий рівень смертності і низький – народжуваності, що призводить до природного убутку населення (–7,6 осіб на одну тисячу населення). Згідно з прогнозами ООН до 2050 року чисельність населення України знизиться на 20 млн осіб (це понад 42 %). Уже на сьогодні (за даними офіційної статистики МОЗ України) лише за 5 років чисельність дитячого населення країни скоротилася на 17%. Отже, створиться вкрай несприятлива ситуація щодо відтворення трудового потенціалу і, відповідно, можливості сталого розвитку нашої держави [3, с. 5]. **Висновки:** Аналіз даних показників дитячого населення свідчить про подальше їх погіршення. Так, науковці констатують, що лише за рік загальна поширеність хвороб серед дитячого населення зростає приблизно на 15 випадків на 100 дітей від 0 до 14 років, а первинна – на 10. Зростання рівнів поширеності спостерігається по багатьох класах хвороб. Особливо непокоїть зростання числа випадків хвороб нервової системи і хвороб ока та його придатків, бо саме з функціонуванням нервової системи безпосередньо пов'язане психічне і фізичне здоров'я людини [3, с. 9].

Список використаних джерел

1. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. К. : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. Оржеховська В.М. Здоровий спосіб життя: навчально-методичний посібник / В. М. Оржеховська, О. О. Єжова. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 188 с.

ХРИСТІЯНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ВЛАДИ І ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Полягає у вивченні процесу християнської концепції влади і держави, що дозволяють глибше зрозуміти їх соціальну природу особливості й риси, дають можливість проаналізувати причини й умови їх виникнення і розвитку, а також визначити властивості їх функцій та основні напрями діяльності. **Мета дослідження:** аналіз суспільно-політичних відносин, що виникають у процесі функціонування церкви в суспільстві, її відносинах з інститутами громадянського суспільства. **Завдання дослідження:** дослідити передумови, причини, прояви християнської концепції влади та держави. **Об'єкт дослідження:** влада і держава в цілому. **Предмет дослідження:** християнська концепція влади і держави. Вплив релігійних вчень на суспільне життя завжди був об'єктом прискіпливого дослідження представників різних наук: філософії, соціології, історії, державного управління, політології тощо. Етнологічні, лінгвістичні та археологічні дослідження підтверджують наявність релігійних уявлень у первісних племен. Таким чином, релігія ще з найдавніших часів була важливим чинником формування світосприйняття людини. Наша держава із проголошенням незалежності взяла курс на побудову демократичних інститутів та створення правової держави. Процес соціально-політичних та економічних перетворень продовжується, впливаючи як на все суспільство, так і на системи відносин у різних сферах його життєдіяльності, зокрема релігійну [1, с. 126-147]. Україна протягом історії не була і не є моноетнічною державою. Але визначальний вплив на формування й утвердження на українських землях поглядів на державу, суспільство, відносини людини з різними соціальними інститутами здійснювала християнська церква. Тому найбільшій увазі заслуговує дослідження концепцій саме християнських теологів з відповідним звертанням до їх витоків і впливів з боку античної філософії. У системі інститутів громадянського суспільства церква займає надзвичайно важливе місце. Будучи елементом громадянського суспільства, використовуючи методи переконання й емоційного впливу, церква впливає на людей, на їхні долі, а також на політичне життя держави в цілому. Саме вона дуже часто є форматором політичної свідомості громадян. При цьому її не можна віднести ні до економічних, ні до соціальних, ні до політичних асоціацій, ні до локальних або секторальних, ні навіть до суто соціокультурних організацій, хоча вона тісно чи іншою мірою включає їх у сферу своїх інтересів, взаємодіє з ними, та впливає на них. Людина як суспільна істота може виявити себе у відносинах з іншими, а суспільство не може існувати поза діяльністю своїх індивідуумів. Ця діяльність не суперечить відносинам з Богом. Навпаки, первісна людина тісно пов'язана зі своїми богами, і ця єдність тільки зміцнює суспільні зв'язки. Тобто, релігія - це сфера соціального життя людини. Її священні об'єкти виступають як символ суспільної єдності [2, с. 250]. Як свідчить історія, рівень впливу церкви на людей був і залишається значним в порівнянні із іншими громадянськими інститутами. У той же час відносини церкви з державою залишаються складними та припускають можливість незалежності церкви і функціонування її як структури, підлеглої державі або фактично включеної в державний механізм, не кажучи вже про те, що в минулому церква могла мати статус держави. Проблема залежності або незалежності церкви від держави є центральною у відносинах між ними. Її вирішення у свою чергу визначається практичним вирішенням питання «церква і політика». Відповідно до своїх світоглядних установок і основної мети, церква, в принципі, повинна залишатися поза політикою. Однак політика (найчастіше в особі держави) постійно здійснює свій тиск на церкву. У свою чергу церква нерідко прагне впливати на політичне життя і має для цього власні, недоступні для держави можливості [3, с. 209-226]. Питання поділу влади та сфери впливу між двома такими великими структурами як держава та церква відображається в теорії Д. Сміта. Теорія взаємовідносин між державою та церквою Д. Сміта базується на концепції автоматизації та постійної, хоч і не безповоротної, секуляризації політики, що включає відокремлення політичної системи від релігії. Таке відмежування впирається на той факт, що політична влада не черпає своєї легітимності від релігії і скасовує всі структури і символи, що поєднували їх. Теократичний характер законодавства багатьох країн також підтверджує, що взаємини між людьми часто складаються під вирішальним впливом релігії і характеризує її як джерело норм, правил і організуючий фактор суспільства [4, с.107]. Релігія постає необхідною складовою суспільного життя і виступає як чинник становлення соціальних відносин. Тобто релігію можна розглядати з позиції функцій, які вона виконує в суспільстві. Релігія виступає джерелом єдності тих чи інших соціальних спільнот. Вона одночасно протиставляє ці спільноти іншим спільнотам, що сформувалися на базі іншого врівнення. Таке протистояння є джерелом конфлікту, наприклад, протистояння між християнами і мусульманами, 3 католиками і православними тощо. Конфлікт з чужими організаціями сприяє внутрішній інтеграції в групі, створює почуття єдності [5, с.41-45]. Християнське вчення реалізується в певному стилі життя християнина, його ставленні до себе, інших людей, народів, до живих сотворінь, до природи в цілому. Специфікою його є те, що вона - не лише система теоретичних принципів, а й певний спосіб життя та те, що всі моральні вимоги мають своєю основою рятівні дії (спасіння) Бога і можуть бути зрозумілі лише в контексті спасіння. Усі прояви християнської моралі беруть початок у християнській релігії, теології і невіддільні від неї. Вона ввібрала досвід тисячоліть, але докорінно проревізувала взаємини людини і Бога, людини і людини, людини і держави, поставивши їх наріжним каменем любов як вищий суспільний ідеал. Це є той вищий ступінь досконалості, до якого має прагнути держава і суспільство в Україні. **Висновки.** Здійснюючи узагальнення хотілося б відмітити, що саме релігія збагачує стосунки особи із самою собою та її Богом, а також з навколишнім світом і суспільством, у якому вона живе. Україна проголосила своїми основними державотворчими принципами забезпечення за кожним громадянином права на свободу світогляду і віросповідання, взявши на себе зобов'язання сприяти здійсненню цього права, а також охороняти та захищати зазначені свободи. Маючи за мету проведення такої державно-церковної політики, яка б базувалася винятково на ідеології миру, зміцненні національної єдності та захисті національних інтересів, необхідно постійно вдосконалювати правову базу взаємин держави та церкви. [6, с.406].

Список використаних джерел

1. Боцюрків Б. Теоретико-методологічні аспекти компаративного аналізу с тосунків між церквою та державою в Україні / Б. Боцюрків // Колегія. № 3 - 4. С. 126 - 147.
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джуґла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
3. Зіммель Г. Релігійний елемент у відносинах між людьми / Г. Зіммель // Релігія і суспільство: Хрестоматія по соціології релігії / упоряд. : В. І. Гараджа, Е. Д. Руткевич. М.: Аспект Пресс, 1996. С. 209-226
4. Опанасюк В.В. Законодавство України про релігію і церкву: Навчально-методичний посібник / В.В. Опанасюк. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. 107 с.
5. Панченко Т. В. Ціннісні основи доктрини субсидіарності в Європейській суспільно-політичній думці / Т. В. Панченко // Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна: 36. наук. пр. Х.: [Б.в.], 2010. № 889. С. 41-45.
6. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії / А. Дж. Тойнбі. Т. II.; пер з англ. В. Митрофанова, П. Таращула К.: Основи, 1995. 406 с.

СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Всі роки української національної незалежності з різних причин велися жорстокі політичні боротьби. Окрім боротьби за владу, яка завжди ведеться в будь-якій країні, вони також пов'язані з недосконалим конституційним механізмом організації та функцій державної влади. **Мета дослідження:** розкриття змісту сучасного конституційного процесу в Україні як сукупної діяльності суб'єктів політики щодо внесення змін до Конституції України. Розкриття особливостей як складової і різновиду політичного процесу. Особливості політологічного аналізу конституційного процесу. Причиною є те, що функції та повноваження вищих інституцій країни, механізм контролю та протидія не збалансовані, і надається дедалі більше нових варіантів Конституції України або конституційних змін. **Завдання дослідження:** розкриття змісту українських сучасних конституційних процедур як колективної діяльності учасників політики щодо внесення змін до української конституції. **Об'єкт дослідження:** конституційний процес, як складова політичного процесу в сучасній Україні. **Предмет дослідження:** конституційний процес в Україні. Є Україна, яка має сучасну конституційну процедуру, як спільну діяльність учасників політики, спрямовану на перегляд Конституції України, що охоплює період від створення Установчих зборів у травні 2012 року до попереднього затвердження Верховною Радою в серпні 2015 року законопроекту про внесення змін до Конституції України. Сучасний конституційний процес в Україні поки що не став об'єктом спеціальних наукових досліджень, що пов'язано передусім з його новизною та незавершеністю як щодо внесення змін до Конституції України, так і в частині реалізації та оцінки ефективності таких змін [1, с. 72–74]. Усі роки державної незалежності в Україні точиться гостра політична боротьба, причини якої багатоманітні. Окрім звичайної для будь-якої країни боротьби за владу, вони пов'язані також і з недосконалістю конституційного механізму організації і функціонування державної влади. Різноманітні політичні сили та їхні лідери головну причину політичної боротьби і нестабільності в Україні вбачають у незбалансованості функцій і повноважень вищих органів держави, механізму стримувань і протидія та пропонують все нові й нові варіанти Конституції України або конституційних змін [2, с. 52–56]. Попри суб'єктивні уявлення про конституційні зміни, існують об'єктивні потреби в удосконаленні Основного Закону України, конституційного регулювання суспільних відносин. Процес творення і зміни конституцій, який прийнято називати конституційним процесом, у будь-якій державі є неперервним і триває упродовж усього періоду її існування як конституційно оформленого утворення. Водночас він складається з часткових конституційних процесів, які мають циклічний характер, – охоплюють період від ініціювання конституційних змін до їх прийняття і введення в дію [3, с. 37–50]. Конституційний процес у незалежній Україні розпочався з часу набуття нею незалежності, триває нині і продовжуватиметься в майбутньому. Сучасний конституційний процес в Україні, який є складовою загального конституційного процесу в країні і предметом даного дослідження, розпочався з ініціювання останніх за часом системних змін Конституції України – вже після внесення до неї змін у 2004 році. В Україні конституційний процес тривалий час перебував поза межами політологічних досліджень, традиційно залишаючись об'єктом уваги лише правознавців. Між тим під кутом зору дій суб'єктів політики щодо ініціювання конституційного процесу і творення тих конституційних норм та інститутів, які безпосередньо регулюють політичні відносини в суспільстві, конституційний процес не тільки може, а й повинен бути об'єктом політологічних досліджень [4, с. 51–52]. Особливості політологічного аналізу конституційного процесу розкриваються через з'ясування спільного і відмінного в предметах політології і науки конституційного права. Політологія і наука конституційного права мають спільний об'єкт дослідження, яким виступають політичні відносини, як суспільні і відносини, що складаються безпосередньо з приводу здобуття, утримання і використання публічної, передусім державної, влади. Проте вони як різні науки відрізняються за предметом дослідження. За всієї багатоманітності підходів у визначенні предмета політології вона так чи інакше пов'язується з вивченням політичної (публічної) влади та політики як діяльності щодо її здобуття, утримання та використання. Предметом науки конституційного права є правове регулювання і функціонування суспільних відносин, що складаються з приводу засад організації суспільного життя, організації і функціонування державної влади та основ взаємовідносин держави і особи. Відповідно, те у предметі науки конституційного права, що стосується політичної влади, політики є водночас і складовою предмета політології. Конституційні засади організації суспільного життя – це закріплені в конституції принципи, що лежать в основі правового регулювання економічних, соціальних, політичних і соціокультурних відносин у суспільстві. Складовою предмета політології, а отже, і політологічного аналізу конституційного процесу, є лише ті конституційні принципи, що лежать в основі правового регулювання політичних відносин у суспільстві: народного суверенітету; безпосереднього здійснення влади народом; народного представництва; виборності; поділу державної влади; політичної багатоманітності тощо [6, с. 20–22]. **Висновок.** Поняття «конституційний процес» доцільно використовувати у широкому сенсі – для позначення всієї сукупної діяльності суб'єктів політики щодо прийняття першої чи нової або зміни чинної конституції держави.

Список використаних джерел

1. Бориславська О.М. Демократичний лібералізм як ідеологічна основа формування європейської моделі конституціоналізму. Порівняльноаналітичне право. 2013. С. 72–74.
2. Колох В. Депутатська недоторканість: зарубіжний досвід і українські проблеми / В.Колох // Віче. – 2015. С.52–56.
3. Купрій В.М. Методологія дослідження процесу конституційної правотворчості (законодавчого конституційного процесу) / В.М. Купрій // Конституційно-правові академічні студії. – 2017. С. 37-50.
4. Калінкін А. С. Конституційні моделі децентралізації державної влади: проблеми визначення та інтерпретації / А. С. Калінкін // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. С. 51–52.
5. Агафонова Н. В. Проблема дефектів у конституційному праві в контексті конституційної реформи в Україні / Н. В. Агафонова // Моніторинг колізій і прогалин у законодавстві України / Заг. ред. В. О. Зайчука. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. 178 с.
6. Колох В. Прямі президентські вибори в Україні: за і проти / В.Колох // Віче. 2009. С. 20–22.

СУЧАСНА УКРАЇНА ЯК НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА

Актуальність теми дослідження: Аналізуючи сучасний рівень розвитку держави, науковці одноставно відзначають, що її базовими характеристиками є демократичний характер, соціальна спрямованість та правова сутність. Як правило, вони закріплюються в національних конституціях. Зокрема, у ст. 1 Конституції України зазначено, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [3, с. 1]. Проте, детальний аналіз цієї конституційної норми вказує, що вона носить декларативний характер. Спостерігаючи процес розвитку Української держави крізь призму встановленого у європейській практиці принципу національного державотворення, відповідно до якого кожна нація на своїй етнографічній території має право на створення власної держави, як найкращої форми самоорганізації, самозбереження та розвитку, зазначимо, що до переліку цих характеристик слід додати також національний характер держави [6, с. 514]. **Метою дослідження** є поглиблення загальнотеоретичних уявлень стосовно сутності та ознак національної держави, що сприяло б її становленню в сучасній Україні. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **основні завдання**: систематизувати наявні політико-правові ідеї вітчизняних та зарубіжних науковців за темою дослідження та встановити тенденції їх подальшого розвитку; виявити основні ознаки сучасної національної держави; визнати основою формування сучасної національної держави-консенсус націй з провідною роллю титульної нації; простежити реалізацію ідеї сучасної національної держави в Україні. **Об'єктом дослідження** є Україна як національна держава. **Предметом дослідження** є розгляд української національної ідеї. Сучасний етап становлення державності передбачає створення такої національної ідеології, яка здатна консолідувати українське суспільство, усунути протиріччя політико-правового характеру, забезпечивши при цьому принцип соціальної справедливості. Суть цього принципу полягає у створенні однакових умов щодо захисту прав як титульної української нації, так і національних меншин, які проживають в Україні, а також недопущення будь-яких проявів дискримінації. Ідея сучасної національної держави повинна базуватись на патріотизмі, тобто свідомому розумінні всіма громадянами України власної належності до української національної спільноти, на повазі до її історичних та духовних цінностей. Такий орієнтир національної ідеї передбачає необхідність інтеграції та співпраці всіх етносів, які проживають на території України, а також співпраці з іншими народами світу та міжнародною спільнотою, вміння знаходити компроміс у суперечливих питаннях з урахуванням національних інтересів [4, с. 260]. Новітня фаза державотворення в Україні та становлення геополітичних процесів і змін у світі є поштовхом до прискіпливого наукового та практично-суспільного аналізу формування національної ідеології. Адже саме національна ідея визначатиме основні шляхи та напрямки розвитку суспільства і держави. Тому формування національної ідеї набуває важливого значення насамперед для тих держав, які знаходяться в перехідних періодах державотворення, не винятком серед яких є і Україна. Саме через призму національної ідеї можна визначити основні засади внутрішньої та зовнішньої політики, а також сформувати належне правове поле для їх реалізації [5, с. 63]. Формування національної держави на основі національної ідеї та високого рівня правосвідомості громадян є практично неможливим без належного рівня правової культури суспільства. У зв'язку з цим правова свідомість народу України, як пише О. Дзюбань, повинна відповідати такими критеріям: патріотизм; почуття національної гідності; відповідальність за долю Батьківщини; усвідомлення того факту, що повноцінна реалізація індивідуальних прав і свобод можлива тільки в національному середовищі; глибока повага до прав та свобод інших народів з визнанням самоцінності української культури і мови. Тільки така національна ідея має демократичний зміст та отримала практичну реалізацію у високорозвинутих країнах, які пройшли етапи становлення державності [1, с. 97]. Необхідно зауважити, що по-різному оцінюються значення ролі національної ідеї в процесі історичного розвитку. В одних випадках національна ідея є позитивним прогресивним фактором, який сприяє розвитку суспільних процесів, якщо вона висувається прогресивною силою. Проте якщо суспільству національну ідею пропонує реакційна сила, то її наслідки, як правило, є руйнівними. З метою запобігання таким негативним факторам ідея національної державності не повинна зводитись виключно до етноцентризму, оскільки нація визначає сутнісну основу буття народу, а не тільки зовнішню її форму. Тому націю в сучасному розумінні вчені пропонують визначати не тільки як етнокультурну та демографічну спільноту, а як цілісний етнополітичний організм [2, с. 165]. **Висновки.** Обов'язковим елементом формування науково-теоретичної концепції національної держави в Україні є конструювання власної моделі такої держави з урахуванням історико-політичних, соціально-економічних та ментально-психологічних особливостей. Сучасний етап українського державотворення супроводжується активними процесами української спільноти щодо поглибленого вивчення та розуміння власного призначення в суспільстві та світі в контексті національного інтересу, основи якого закладені в національній ідеї. Тому усвідомлення суспільством національної ідеї є необхідною умовою визначення ідеології та стратегії формування сучасної політичної нації для розбудови України як суверенної національної держави.

Список використаних джерел

1. Дзюбань О. П. Вплив традицій на правосвідомість та правову культуру українства / О. П. Дзюбань // Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: [монографія] / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзюбань та ін. Х., 2009. Підрозд. 2.1. С. 83 – 102.
2. Етнос. Нація. Держава: Україна в контексті світового етнодержавницького досвіду / [Ю. І. Римаренко, М. М. Вівчарик, О. В. Картунов та ін.]; за заг. ред. Ю. І. Римаренка. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000. 516 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
4. Етнос. Нація. Держава. Теоретико-методологічний та концептуальний аналіз: в 2-х книгах / за ред. Ю. Римаренка. Київ – Донецьк, 1998. Книга 1. 391 с.
5. Римаренко Ю. І. Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади / Ю. І. Римаренко, Л. Є. Шкляр, С. Ю. Римаренко. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 264 с.
6. Сич О. Перманентна національна революція: сучасний дискурс українського націоналізму / О. Сич // Національна революція: загальноєвропейська традиція та український контекст. Матеріали міжнародної наукової конференції. Івано-Франківськ, 2-3 березня 2012 р. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. С. 508- 517.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ НОВОЇ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Розкриваються особливості проведення місцевих виборів за відкритими партійними списками, акцентується увага на проблемних питаннях виборчого законодавства, що не сприяють повному та «непідкупному» волевиявленню громадян та ефективному формуванню місцевої влади. Звертається увага на забезпечення гендерної рівності, розподіл влад на місцевому рівні та права на участь громадян України у місцевих виборах не лише через політичні партії. Дослідженням даного питання займалися: Р.В.Балабан; О.В.Батанов; О.О.Галус; Ю.О.Хромова та інші. **Мета дослідження:** з'ясувати сутнісні риси, переваги та недоліки нової системи місцевих виборів в Україні. **Об'єктом дослідження є** місцеві вибори в Україні, виборча система – сукупність законів, що забезпечують певний тип організації влади, участь суспільства у формуванні державних представницьких законодавчих судових виконавчих органів, вираження волі тієї частини населення, яка за законодавством вважається достатньою для визначення результатів виборів легітимними. [7, с. 191 – 192]. **Предметом дослідження** виступають Місцеві вибори в Україні. **Завдання дослідження:** дослідити переваги та недоліки виборів у інших країнах; проаналізувати, як відрізняються новітні системи виборів у інших країнах, порівняно з Україною. Зважаючи на вимоги Революції гідності щодо «перенавантаження» органів місцевого самоврядування, український парламент змушений був вдатися до чергової зміни місцевого виборчого законодавства. Пошук оптимальної виборчої системи завершився ухваленням Верховною Радою 14 липня 2015 р. Закону України «Про місцеві вибори». Авторами законопроекту № 2831-3 виступили депутати В. Денисенко, С. Алексєєв, І. Попов, Ю. Чижмарь, О. Ледовських. Закон України № 595-VIII «Про місцеві вибори» [4, с.366]. Однак, закон ухвалювався у нестабільній політичній обстановці, нашивидкуруч. Він спричинив гарячі дискусії та викликав бурхливу критику з усіх боків: політиків, політологів, експертів, журналістів, громадськості. Зокрема, заступник голови Центральної виборчої комісії А. Магера назвав цей закон «імпортованим з Росії секонд-хендом» і калюкою із закону, що застосовувався на виборах до законодавчих зборів Санкт-Петербурга 2011 року [1, с. 112]. Основними новачками Закону стали 1) пропорційна виборча система з відкритими списками щодо виборів до міських, районних та обласних рад; 2) проведення виборів старост;- мажоритарна система абсолютної більшості виборів міських голів у містах, кількість виборців у яких дорівнює або є більшою, ніж 90 тисяч; 3) відновлення інституту само висування на посади сільських, селищних, міських голів, кандидатів у мажоритарних округах; підвищення виборчого бар'єру до 5%; 4) встановлення гендерної квоти не менше 30% представників однієї статі;- встановлення механізму відкликання депутатів місцевих рад та місцевих голів за народною ініціативою [2, с. 640]. Тривалість виборчого процесу - 50 днів. Згідно із Законом, право висування на виборах мають партії, які зареєстровані не пізніше як за 365 днів до дня виборів та які змінили назву не пізніше як за 180 днів до виборів. Вибори, що відбулися 25 жовтня 2015 р., показали позитивні і негативні аспекти Закону [6, с.60 – 71]. До переваг слід віднести такі. По-перше, серед позитивних результатів запроваджені мажоритарної системи абсолютної більшості виборів міських голів у містах, де кількість виборців становить або перевищує 90 тисяч є: підвищення рівня легітимності обраного міського голови. В минуле відійдуть вибори міських голів, коли за кандидатів видають голоси не більше 10-15% виборців. Також це можливість для людей зробити більш усвідомлений вибір, а також зменшити вплив «технічних» кандидатів на результати виборів. По-друге, в минуле відходить змішана виборча система, яка поєднує найгірші риси мажоритарної виборчої системи та пропорційної виборчої системи за закритими партійними списками. Замість неї вводиться пропорційна виборча система з відкритими партійними списками. Виборець, крім голосування за партію, віддає свій голос за кандидата, який висунутий політичною партією на територіальному окрузі. Одним з основних плюсів цього закону є те, що замість двох бюлетенів вводиться один бюлетень, в якому виборець ставить тільки одну галочку - одночасно за політичну партію і за кандидата, висунутого на виборчому окрузі. По-третє, ця система більш ефективна. Вона не передбачає проведення проміжних виборів в разі вибуття депутата місцевого рівня. Це можливо у всіх міських, районних та обласних радах, за винятком сільських та селищних рад , де вибори проходять за мажоритарною системою. Важливим є те, що при цьому буде забезпечена економія державних коштів, тому що в разі вибуття депутата його місце займає наступний за списком. По-четверте, необхідною новацією закону про місцеві вибори є встановлений 5-відсотковий прохідний бар'єр для політичних партій. Це забезпечує розвиток партій в Україні і зробить неможливим існування політичних проєктів-одноденок, які створюються під вибори, а також виключить можливість проходження представників організації екстремістського толку. По-п'яте, величезною перевагою закону «Про місцеві вибори» є запровадження процедури відкликання депутата місцевої ради право на яку отримують виборці. Це забезпечує більшу відповідальність депутатів і партій, які їх висунули. Якщо раніше виборці обирали місцевого депутата і він 4 роки міг робити все, що завгодно і не рахуватися зі своїми виборцями, то тепер у них є номінальне право відкликати цього депутата, і це серйозний плюс. Позитивом є й те, що розвивається певна політична культура. Кожен депутат буде представляти певну політичну партію і, відповідно, за всі його помилки буде нести відповідальність його політична сила [3, с. 640]. Суттєво зменшився кількісний склад місцевих рад. Проте, крім позитивних аспектів Закону притаманні і негативні риси. Зокрема, до недоліків слід віднести такі: По-перше, Закон не передбачає подання партіями та кандидатами у депутати передвиборних програм. У результаті цього, при виборі свого кандидата чи політичної сили виборці змушені орієнтуватися не на запропоновану кандидатами місцеву політику, а на інші, менш важливі чинники. По-друге, Закон не передбачає публічних виступів кандидатів у депутати за рахунок бюджетних коштів у ЗМІ, що негативно впливає на обізнаність електорату та його свідомий вибір, адже можливістю виступів на телебаченні та публікаціями в друкованій пресі можуть скористатися лише платоспроможні кандидати та заможні партії. По-третє, незважаючи на те, що відповідно до ч. 3, ст. 4 Закону представництво осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах мало становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку, окремі місцеві організації партій не виконали цю норму закону. По-четверте, зважаючи на особливості Закону, окремі виборчі округи залишилися без обраних депутатів, натомість інші представлені двома депутатами. Це пов'язано з тим, що кількість кандидатів, які отримують депутатські мандати, визначається згідно з кількістю голосів, поданих безпосередньо за конкретного кандидата в окрузі. До рад проходять лише ті кандидати від партії (що пододала виборчий бар'єр), котрі отримали найбільшу підтримку у відсотковому значенні у своєму окрузі, порівняно зі своїми одно партійцями в інших округах. Закон руйнує основоположний принцип представницької демократії, фактично позбавляючи виборців округу можливості делегувати свого представника [5, с. 26]. **Висновки:** Отже, необхідно провести ряд візних комітетських та парламентських слухань у різних регіонах України з приводу вдосконалення законодавства про місцеві вибори та вивчення громадської думки стосовно застосування їх норм. Народні обранці та представники уряду зможуть на місцях пересвідчитися у певних проблемних положеннях чинного виборчого законодавства , яке потребує удосконалення , в основі яких можуть бути і виокремленні нами всім пропозицій – уроків минулих виборів.

Список використаних джерел

1. Балабан Р.В./теорія виборчої системи /Р.В.Балабан. Київ: Либідь, 2007. 112 с.
2. Андрущенко В. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи / Василь Григорович Кремень (ред.), Микола Іванович Горlach (ред.). 3. вид., виправ. та доп. К.; Х.: Єдинорог, 2001. 640 с.
3. Воробйов Є. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи / Василь Григорович Кремень (заг.ред.), Микола Іванович Горlach (заг.ред.). 4. вид., випр. та доп. К.: Єдинорог, 2002. 640 с.
4. Закон України «Про місцеві вибори» // Відомості Верховної Ради, 2015. F 37-38, ст.366.
5. Олександр Нельма. Вибори як індикатор і чинник національної інтеграції // нова політика №6 (26), 1999, С.2.
6. Процьків М. Вибір, вибори та політична комунікація. // Молода нація. 1999. №10. С. 60-71.
7. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Шемшученка Ю. С., Бабкіна В. Д. К.: Вид-во «Генеза», 1997. С. 191 – 192.

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: демократизація як глобальний процес удосконалення політичного буття сприяє модернізації відносин в публічній царині. Хоча відповідні зміни відбуваються нерівномірно в світовому масштабі, вони свідчать про тектонічні зрушення ціннісних пріоритетів у демократичних країнах: громадянин, громада, громадянське суспільство, а точніше рівень їхньої активності та реалізації в публічному вимірі, стають критеріями успішності функціонування демократичної держави. **Мета дослідження:** з'ясувати значення інформаційної політики держави в процесах становлення та розвитку громадянського суспільства України. **Завдання дослідження:** дізнатися чинники розвитку громадянського суспільства. **Предмет дослідження** – державна інформаційна політика як чинник розвитку громадянського суспільства України. **Об'єкт дослідження** – чинники розвитку громадянського суспільства. Державна інформаційна політика України визначається як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації. Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції відповідно до статті 6 Закону України «Про інформацію». Державна політика є основою функціонування інформації – реалізації права на пошук, отримання, передачу та використання інформації, зафіксованих у Загальній декларації прав людини та у Конституції України. Державна інформаційна політика є важливою складовою зовнішньої і внутрішньої політики країни й охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. Суб'єктами інформаційних відносин є: громадяни, юридичні особи, держави, міжнародні організації та особи без громадянства. Суб'єктами від імені держави виступають: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Національна рада з питань телебачення та радіомовлення та Державний комітет телебачення та радіомовлення України. Об'єктами інформаційних відносин є: документована або публічно оголошена інформація про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах. Громадянське суспільство – це сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Воно містить у собі сім'ю і приватну сферу, тобто «третій сектор» суспільства паралельно з державою та бізнесом. Елементами громадянського суспільства є різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери соціальних груп, вільний доступ до влади та пріоритетні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики. Демократизація держави, відбувається також і шляхом державної інформаційної політики, що своєю чергою сприяє зміцненню громадянського суспільства, задоволенню інтересів його суб'єктів та захисту їх прав та свобод.

Дослідження проблематики державної інформаційної політики представляють праці: В. Горбатенка, В. Горбуліна, О. Литвиненка, О. Зернецької, Ф. Кирилюка, О. Клименко, В. Ковалевського, Г. Несвіт, М. Ожєвана, М. Потурасва, Г. Почепцова, О. Сосніна та ін. [1, с. 28-34]. До законів, що регламентують діяльність в галузі інформації відносяться: «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення та радіомовлення», «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», «Про національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про державну таємницю», «Про національну програму інформатизації» «Про інформаційні агентства» та інші. Сучасна політична наука визначає державну інформаційну політику як можливість реалізувати право громадян на доступ до інформації, на її поширення, захист, а також на захист від інформації. Інформаційна політика має визначати наступні методи та форми впливу на об'єкти інформаційної сфери: система формування та використання інформаційних ресурсів; інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; ринок інформаційних і телекомунікаційних засобів, інформаційних продуктів і послуг; системи забезпечення інформаційної безпеки; науково-технічні та виробничі кадри; система нормативно-правового регулювання інформаційних відносин; міжнародне співробітництво; освітні програми тощо [5, с. 13]. Інформаційну політику можна характеризувати як політичну складову інформаційної епохи. Її завданням та призначенням є об'єднання суспільства за допомогою засобів і механізмів досягнення єдиної мети, адже інформаційне суспільство дає змогу людям повніше розкрити свій потенціал та реалізувати свої сподівання в глобальному масштабі [2, с. 14]. Вона охоплює комплекс всіх законодавчих і нормативних актів і стратегій та має сприяти створенню інформаційних технологій та управлінню ними. Аналізуючи концепції державної інформаційної політики можна побачити здобутки інформаційно-розвинутих країн та завдання країн, що тільки розвиваються, але які мають спільну мету суспільного розвитку – створення стабільної політичної системи в інформаційному суспільстві [3, с. 46-47]. Державна інформаційна політика України має стратегічну мету, яка полягає в побудові демократичного інформаційного суспільства і входження країни до світової інформаційної спілки. Своєю чергою зі стратегічної мети можна виділити основні завдання державної інформаційної політики, такі як: вдосконалення інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури; формування і використання національного інформаційного ресурсу і забезпечення широкого доступу до нього; розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій; забезпечення громадян суспільно-значимою інформацією та розвиток незалежних засобів масової інформації; створення і постійне удосконалення нормативно-правової бази побудови інформаційного суспільства; підготовка людини до умов інформаційного суспільства [4, с. 15-17]. **Висновки** Судячи з усього, сьогодні, концептуальні засади інформаційної політики необхідно активно впроваджувати в політичну, соціальну й економічну сфери життєдіяльності України та державні програми інформаційного розвитку. Це необхідно для того, щоб власний інформаційний простір був розвинутий на рівні держав, що прямують до інформаційного суспільства. Разом з тим, є всі підстави стверджувати, що інформаційна політика є невід'ємною частиною не лише внутрішньополітичних завдань держави, але й реалізації зовні.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика / В. П. Горбатенко. К.: Генеза, 2006. 400 с.
2. Горбулін В. П. Національна безпека: український вимір / В. П. Горбулін, О. В. Литвиненко. – К. : ІІІ «Інтертехнологія», 2008. 104 с.
3. Зеленько Г. І. Політична «матриця» громадянського суспільства: Досвід країн Вишеградської групи та України / Г. І. Зеленько. К.: Знання України, 2007. 336 с.
4. Зернецька О. В. Глобальні трансформації систем масової комунікації: автореф. дис. д-ра політ. наук: 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем» / О. В. Зернецька ; НАН України. К., 2000. 34 с.
5. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України: політологічний аналіз: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / О. П. Дубас. К., 2004. 20 с.

МІЖНАРОДНА ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження визначається науковою і політичною доцільністю з'ясування перспектив модернізації сфери міжнародних відносин з огляду на появу інтернет-комунікації як сучасного інструментарію зовнішньополітичної діяльності. Отже, головний напрям дослідження полягає в тому, щоб, спираючись на наявну теоретичну і методологічну базу, дослідити еволюцію міжнародної інтернеткомунікації у сучасній системі міжнародних відносин, проаналізувати ефективність механізмів зовнішньополітичної комунікації. **Мета дослідження** полягає у цілісному політичному дослідженні феномену міжнародної інтернет-комунікації у сфері міжнародних відносин та з'ясуванні ефективності її впливу на зовнішньополітичну діяльність. **Завдання дослідження** виокремити і дослідити зовнішньополітичну парадигму міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа; з'ясувати на основі емпіричного авторського дослідження ефективність впливу соціальних медіа на систему міжнародних взаємодій. Виокремити функціональні характеристики соціальних медіаплатформ у зовнішньополітичному середовищі; з'ясувати роль та значення соціальних медіа як унікальної соціально-політичної платформи, за допомогою якої здійснюється ефективна міжнародна комунікація. **Об'єктом дослідження** виступає сфера міжнародних відносин в умовах зростання впливу інформаційних технологій у забезпеченні ефективності зовнішньополітичних стратегій. **Предмет дослідження:** міжнародна інтернет-комунікація як інструмент зовнішньополітичної діяльності міжнародних акторів. Аналіз наукової думки щодо зовнішньополітичної парадигми міжнародної інтернет-комунікації уможливив систематизацію та осмислення соціальних медіа у контексті наукової категорії конструкту та його зв'язків у концептуальних структурах типологій і теорій, відповідно до яких концептуальна структура науки в цілому при її емпіричній інтерпретації може претендувати на роль знання про дійсність функціонування соціальних мереж на основі понятійного аналізу емпіричного дослідження [1, с. 47]. Сучасний стан міжнародних відносин спричиняє виникнення таких напрямів дослідження, що пов'язані з глобальною інформаційною інтеграцією та цілісним теоретичним баченням процесу міжнародної інтернет-комунікації, яке зумовило як широке розуміння концепту мережі Інтернет, що охоплює міжнародно-політичні аспекти сучасного світу, так і вузьке його тлумачення, що обмежується окремими проявами в конкретних сферах, зокрема у сфері зовнішньої політики. Такі підходи виокремлюють специфіку наукових теорій щодо міжнародної інтеграції, зовнішньої політики, процесів прийняття зовнішньополітичних рішень, у межах яких розглядаються зміни в усіх сферах міжнародного співробітництва під впливом науково-технологічного та інформаційного розвитку як нових закономірностей формування сучасної міжнародної системи і впровадження інновацій в зовнішньополітичну діяльність міжнародних акторів [2, с. 99]. Експертний аналіз ситуації в Україні та її міжнародно-політичний резонанс у світі уможливив виокремлення таких наслідків для сучасної міжнародної системи, як: - порушення існуючого світового політико-правового порядку внаслідок появи небезпечного прецеденту про відмову від виконання чинних міжнародно-правових норм та угод, в яких йдеться про непорушність територіальної цілісності і системи безпекових гарантій для України, а також позиції російського керівництва про необхідність перегляду існуючих міжнародно-політичних норм та правил; - оновлення існуючих альянсів між країнами світу задля запобігання російським геополітичним ініціативам; - поглиблення процесів антагонізму у відносинах між США, ЄС та РФ, що призвели до завершення періоду співробітництва та взаєморозуміння, тоді як 26 перегляд глобальних пріоритетів на перспективу, може спричинити ще більший світовий дисбаланс сил, який може охопити країни Близького Сходу, Східної Азії та Латинської Америки; - розбалансування системи двосторонніх і багатосторонніх відносин, яка склалася у Східній Європі, країнах Балтії та на пострадянському просторі, що, перш за все, стосується України, Молдови і Грузії, а також прямо або опосередковано – Польщі, Чехії, Вірменії, Білорусі, Казахстану, Північного Кавказу і країн Балтії; - зближення Китаю і Росії в енергетичній, військовій і торговельній сферах, що уможливило для Китаю реалізацію ідею політичного домінування, хоча б у межах євразійського простору [3, с. 57-58]. Українське керівництво ініціювало низку зовнішньополітичних ініціатив, спрямованих на захист цілісності держави та консолідацію українського суспільства, серед яких: підписання політичної та економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС упродовж березня – червня 2014 р. та її синхронна ратифікація у вересні 2014 р. Верховною Радою України та Європейським парламентом [4, с. 25]. **Висновки.** аналіз концептуальних засад зарубіжних та вітчизняних політологічних досліджень засвідчив, що феномен міжнародної інтернет-комунікації розглядається як складова міжнародних відносин і зовнішньої політики, яка дозволяє міжнародним акторам взаємодіяти між собою, формувати зовнішнє середовище [5, с.75–80] як чинник інтеграції традиційної міжнародної системи та глобальної інформаційної мережі в умовах зростання впливу інтернету на світову політику, міжнародну безпеку та процеси прийняття зовнішньополітичних рішень; як взаємодія та взаємозалежність на основі високих технологій; як поява нових інструментів впливу у відносинах між державами; як поєднання різних комунікаційних каналів у глобальному середовищі.

Список використаних джерел

- 1.Зернецька О. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини : Монографія. / Зернецька О. К.: Освіта, 1999. 352 с.
- 2.Піпченко Н.О. Комунікативна теорія в системі міжнародних відносин: еволюція досліджень / Н.О. Піпченко // Дослідження світової політики. К. : ІСЕМВ НАН України, 2012. Вип. 3 (60) С. 98–104.
- 3.Піпченко Н.О. Інтернет-простір як інструмент політичної модернізації Китаю / Н.О. Піпченко // Політичний менеджмент. 2013. № 1–2 (57–58). С. 171–178.
- 4.Піпченко Н.О. Міжнародна інтернет-комунікація: політологічний аналіз / Н.О. Піпченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К. : ІМВ, 2014. Вип. 121, Ч. І С. 69-79.
- 5.Піпченко Н. О. Соціальні мережі як інструмент зовнішньополітичної комунікації / Н. О. Піпченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К.: ІМВ, 2010. Вип. 94, Ч. І. С. 75–80.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В ПОСТРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Актуальні теми дослідження: Заключається в тому, що в умовах сучасної радикальної трансформації соціально-економічного, політико-правового та духовного життя в Україні на перший план виходять політичні процеси, які повинні спричинити докорінне реформування усталеної системи та стати умовними каталізаторами на шляху до демократичних перетворень, серед яких одне з провідних місць займає політика. У сучасній політології відбувається широка дискусія про рушійні сили суспільства та його класову структуру, наявність в Україні політичної еліти, її здатність чи не здатність як соціальної верстви нести відповідальність за розвиток країни. У процесі становлення української демократичної державності і формування політичної еліти важливе місце належить вивченню історичного досвіду, а саме - розвитку теорії елітизму, у цьому і полягає актуальність теми. **Мета дослідження:** проаналізувати визначення «політична еліта» і саму еліту, та дослідити стан та особливості політичної еліти України. **Об'єкт дослідження:** сучасні політичні еліти України. **Завдання дослідження:** проаналізувати сучасну політичну еліту України і також її стан в певний період часу. Розібратися що таке еліта. **Предмет дослідження:** політична еліта – це субелітна група, у функції якої входить безпосереднє управління політичним процесом. Важлива функція еліти – вироблення стратегічних рішень і забезпечення трансляції прийнятих рішень на рівень масової свідомості та поведінки. Ми маємо перехідну еліту. Говорити про те, що в Україні вже сформована еліта, особливо на рівні державних менеджерів чи політичних діячів, зарано. Скоріш за все ми маємо квазіеліту, котрій притаманно багато ознак номенклатури [3]. В Україні, виходячи з особливостей її історичного розвитку, традицій, низки проблем та суперечностей, що накопичилися впродовж довгого часу, сформувався власний набір чинників, які вказують на параметри правлячої політичної еліти і, звісно, потребують детальнішого аналізу. Інтегральне поєднання дії всіх чинників призвело до можливості констатації правлячої політичної еліти України як певного системоутворюючого ядра політичної еліти і політичної системи загалом. Дослідження цього ядра та оцінка його значущості є ключовими для оцінки стану державності України і ще не отримали належного розгляду [2]. Політична еліта України, стан та особливості Головна особливість формування політичної еліти в Україні полягає в тому, що воно переживає трансформаційний етап, який ще не завершився [1]. Існує твердження, що політично стабільним суспільством буде лише в тому разі, якщо сучасна політична еліта відповідає сучасному політичному режиму. Згідно з цим підходом, виділяють три ідеальні типи еліт та три ідеальні типи політичних режимів. Перший тип еліти – роз'єднана еліта. Даному типу еліти характерне автономне існування і діяльність, відокремленість від взаємодії з іншими фракціями, низький рівень консенсусу, а також діяльність, яка базується не на напрацьованому досвіді, а на розробці та впровадженні нових ідей та підходів. Такому типу еліт відповідають нестабільні політичні режими, як при демократичній, так і при авторитарній формі державного режиму. Другий тип еліт – консенсуально об'єднана еліта. Даному типу еліт характерне існування і діяльність, яка засновується на взаємодії між фракціями та досягнення консенсусу у такій взаємодії. Такому типу еліт відповідають стабільні політичні режими, зокрема, характерні демократичній формі державного режиму. Третій тип еліт – ідеологічно об'єднана еліта. Даному типу еліт характерна наявність домінуючої фракції, яка визначає рівень консенсусу та порядок взаємодії між фракціями еліти, шляхом відносного диктату своєї ідеології, який скеровує політичну еліту на певний політичний напрямок. Такому типу еліт відповідають стабільні політичні режими, але навіть при існуванні демократичних інститутів відсутня конкуренція еліт [2]. Якщо вдаватись до аналізу сучасного стану політичної еліти в Україні, варто відзначити, що політичний еліти нашої країни притаманні такі риси: переважання особистих і групових інтересів в поведінці представників політичної еліти над інтересами суспільними; відносно низький рівень професійної підготовки її значної частини, відсутність необхідного справжній еліті стратегічного мислення; низька ефективність політико-управлінської діяльності; невміння домовлятися, узгоджувати інтереси; відчуження політичної еліти від суспільства, поглиблення соціального розриву між її представниками і пересічними громадянами [2]. Функції еліти: стратегічна; організаційна; соціально моніторингу; інтегративна [3]. Початковості, незавершеності формування, а також недосконалістю існуючих механізмів утримання та передачі влади, а особливо її відповідальності перед суспільством (останнє фактично тільки задекларовано). Треба зауважити, що великий вплив у сенсі формування сучасної української політичної еліти на її соціальне представництво, якісний склад, професійну компетентність і результативність роботи справляє система її рекрутування або відбору. На жаль, незважаючи на очевидний прогрес у цій сфері політичного, державного життя, за роки незалежності у державі почали складатися певні - як позитивні, так і негативні - принципи формування нової еліт, зокрема: особиста відданість як головний критерій добору на керівні посади; земляцтво, досвід попередньої спільної роботи, взаємна зобов'язаність; клановість; протекціонізм. Відзначені нами принципи формування еліти характерні для системи гільдій, яка властива насамперед для авторитарно-адміністративних суспільних систем. Значно ефективнішою для України, що підтверджує досвід демократичних держав, може бути підприємницька система [2]. Знесилення центральної влади через міжкланові та внутрішньо-кланові виснаження стосунків і, відповідно, зміщення позицій частини регіональних лідерів. Небезпека в тому, що це посилює поки що частіше приховані суперечності між Києвом і регіонами, а також між окремими регіонами. Все це навіть дало підстави науковцям та аналітикам говорити про «кризу еліт» в українському суспільстві, «необмежену владу номенклатури, що повністю контролює засоби масової інформації, політичний клімат у державі» [1]. Світовий досвід і практика українського державотворення свідчать про те, що на позитивний результат у вихованні модерної політичної еліти можна сподіватися тільки тоді, коли її формування буде відбуватися на всіх рівнях ієрархічної «драбини влади», із врахуванням курсу на соціальний компроміс, соціальну злагоду в суспільстві, з прерогативою на створення нормативно-інтегрованої владної суспільної меншості, що передбачають канони правової держави також шляхом формування сучасної ліберально-демократичного стилю правління з орієнтацією на високу ефективність результатів управлінських рішень і останнє на основі сприйняття сучасних ідеологічних цінностей [1]. Певними гарантіями ефективного функціонування політичної еліти в Україні повинні слугувати, на думку політологів, наступні чинники: по-перше, широка гласність - свобода слова, відсутність монополії на засоби масової інформації, наявність альтернативних органів друку, радіо, телебачення; по-друге, політичний плюралізм - свобода конкуренції, суперництва політичних еліт, зокрема правлячої політичної еліти та контр-еліти; по-третє, розподіл влад - рівновага, компроміс, баланс інтересів різних соціальних сил як важливі елементи сучасного поліархічного типу правління; по-четверте, відкритість еліт для соціальної мобільності встановлення терміну перебування при владі виборних та призначених осіб; по-п'яте, суворе дотримання законності, демократичних процедур політичного процесу [2]. **Висновок:** З огляду на зазначені риси низька ефективність української еліти проявляється майже за всіма показниками - економіка, соціальна сфера, демографічна та екологічна ситуація, культурне життя суспільства, адже ефективність оцінюється не тільки з точки зору таких чинників, як раціональність, продуктивність, демократизм, справедливість, професіоналізм тощо. Політична еліта, що склалася останніми десятиліттями в Україні, не виконує дуже важливої функції ефективного позитивного, передусім морального взірця. І сьогодні політична еліта не користується довірою в суспільстві й фактично не може спиратися на підтримку громадян, політична еліта збільшуючи свої власні статки та надбання, все більше відривається від соціальної реальності простого українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Трансформація політичної еліти в пореволюційний період URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34757/1/42.pdf>
2. Степаненко О.Г. Люстрація як форма зміни політичної еліти URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/stepanenko/dis.pdf>
3. Політична еліта URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

ПЛАТФОРМА 3.

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

*Шалай Карина Студентка групи ГРС-11,
Міжнародного факультету, ЗУНУ*

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми. Однією з найважливіших складових успішної роботи підприємства є роль особистості, її участь в діяльності підприємства. Кюдина виконує безліч визначальних функцій в системі економічних відносин, проте, в ринковій економіці найважливіша фігура - індивід як споживача. Саме люди визначають продукти і послуги, які будуть затребувані і на які буде попит.

Купуючи товари або послуги, а значить, вступаючи в економічні відносини, людина задовольняє свої духовні і матеріальні потреби. Економістам необхідно вміти аналізувати ментальність людини і виділяти найважливіші бажання для того, щоб задовольнити їх [1, с. 16]. Таким чином, філософія в маркетингових дослідженнях має важливу роль. Вона показує, що ринком керують бажання людини, його потреби, причому, як тільки досягається одне, здається на даний момент найбільш значущим, бажання, тут ж з'являється нове, не менш актуальне і необхідне в реалізації, і цей ланцюжок стає нескінченною, виконуваною на протязі всього життя, і маркетинг є відмінним інструментом не тільки в пошуку потреб, а й в їх створенні, тобто у формуванні необхідних продавцями ментальних особливостей масового покупця [2]. А значить, маркетинг - це зброя, яка захоплює всі сфери життя і управляє нашими бажаннями. Розглянемо деякі теорії оцінки ролі людини в ринкових відносинах і визначимо, яка з них панує в даний час.

Мета статті полягає в дослідженні ролі людини в умовах ринкових відносин.

Об'єкт дослідження становить вплив маркетингу на формування ринкових відносин та місця людини в них.

Предмет дослідження становлять ринкові відносини.

Ринкові відносини розвивають у людини особливу властивість - емпатію. Це - здатність співпереживати іншій людині, здатність ставити себе на його місце. У всякому разі, це було відзначено К. Роджерсом, одним із засновників сучасної гуманістичної психології. Він зробив цей висновок на власному досвіді, провівши в СРСР дві «групи зустрічей» (так називається його психотерапевтичний метод). І я, регулярно ведучи такі ж групи, розумію, наскільки він мав рацію. Корінь зла, звичайно ж, не в людях, а в соціально-економічній системі, яка сформувала їх психіку, їх свідомість.

Визначення філософії маркетингу, яка все частіше використовується в сучасному світі. На самому справі, це єдина реальна практична філософія, яка охоплює майже всі країни, за винятком частини африканських.

Причиною, через яку філософія маркетингу стала першою в історії масштабної ідеологією, є використання Інтернету, ЗМІ, проведення виставок і благодійних заходів. Розум людини повністю занурився в океан інформації, яка диктує, що йому необхідно і як це отримати від життя. Простота використання (освоєння) нових предметів призводить до того, що людина перестає володіти своєю свідомістю, забуває про релігію і філософську спадщину. Виходить, що філософія маркетингу впливає на роль людини в ринкових відносинах та існує завдяки дотримання тим самим бажанням, які в релігії вважаються гріхом:

- ненаситна жага матеріальних благ і чуттєвих фізичних задоволень;
- спрага багатства;
- марнославство;
- заздрість і лицемірство;
- брехня;
- підлість.

Відбувається трансформація з «Я повинен» в «Я хочу». Примхи людей з'являються на світ людським розумом під впливом надцивільності сучасного суспільства споживання і маркетингових комунікацій. Філософія ринкових відносин говорить нам про те, що ми повинні досягти виконання своїх бажань. Старовинну мудрість затьмарили простою думкою людини про те, що можна отримати все, що бажає душа. Адже, руйнувати все те, що було зведено на світло багатовіковим досвідом набагато простіше, ніж що-небудь будувати.

Отже, в дійсності, маркетинг вже давно не є тією теорією, про яку говорили Ф. Котлер і Дж. Траут [3, с. 195].

Модель економічної людини залишилася в далекому минулому, втім, як і марксизм і західна модель, яким так і не вдалося збутися. Нинішнє покоління увійшло в ту саму епоху, де будь-яке побажання людини може всеосяжно контролювати ринок. Відсутність будь-яких бажань також неможливо завдяки тому, що в сучасному світі придумано, як вселити людині, що він хоче купити саме цю річ.

Направлена філософія маркетингу не на задоволення людських потреб, а, перш за все, на їх створення. Людина в ринкових відносинах - не інструмент, а причина маркетингових воєн. І результатом такої філософії стає те, що людина бреше сам собі, при цьому вірить цю брехню. Хоча, якщо подумати, історія знає багато таких прикладів, люди не вірять в те, що здається їм незрозумілим і незбагненим. Саме на цьому принципі і будується маркетинг, в результаті приходимо до того, що відбувається трансформація людства в якийсь програмований в одному напрямку соціальний організм з тупиковою гілкою еволюції.

Узагальнюючи сказане, сформулюємо головні позиції філософії людини в умовах ринкових відносин і виділимо основні ознаки суспільства споживання:

- 1) людина - невільник власних бажань; 2) безмежність бажань;
- 3) бажання - постійна катування; 4) щастя - вгамування спраги чогось;
- 5) бажання людини керуються зовнішніми силами;
- 6) спокуса - основний метод визначення потреб;
- 7) готовність платити за виконання бажання, причому чим воно сильніше, тим людина більше готовий платити; 8) вплив реклами на бажання людини; 9) відчуття людини, що ринок підлаштовується під нього; 10) пропаганда розкоші в сучасному світі; 11) задоволення інтересів бізнесу; 12) послаблення ролі релігії.

Поточна ситуація змушує задуматися про те, що нова криза незабаром неминучий. Чим вище буде рівень споживання, тим серйозніше будуть наслідки. Однак, економічна криза не найголовніша проблема людства.

Найнебезпечніший криза - це криза свідомості і мислення людей. За допомогою впливу такої філософії маркетингу і розвитку нових технологій людство рухається до інтелектуальної деградації, крім того має місце і духовна деградація. У сучасному світі людині необхідна чашка кави, щоб увійти до церкви. Філософія маркетингу занурює людство в світ забуття і ілюзій, маніпулює бажаннями людини. При цьому всі маніпуляції відбуваються завдяки іншим людям, які просто мають більше влади. Хоча, якщо подумати, їх розумом теж керують ринкові відносини.

В даний час має місце псевдодемократична влада, яка є насправді диктаторської, при цьому кожен з нас впевнений, що може вплинути на цю владу.

Маркетинговим комунікаціям вистачає інструментів для постійного управління свідомістю людини в правильному напрямку наших потреб. Виходячи зі сказаного вище, укладаємо, що наша головна задача - переосмислити сучасні цінності і зробити упор на духовний розвиток.

Висновки. Новітня філософія ринку спирається як на класичні теорії ринкових відносин, так і на принципи сучасного філософсько-економічного дискурсу. Вона дає змогу визначити відмінності в поняттях ринкової економіки та власне ринку, зосереджуючи увагу не тільки на сучасних економічних, а й на соціальних аспектах функціонування останнього. Поняття власності, конкуренції, державного регулювання ринку нині переосмислюються, наповнюючись новим змістом. Такі трансформації мають сприяти як теоретичному збагаченню поняттєвого інструментарію філософсько-економічної думки, так і практичному вдосконаленню дії механізмів ринкової економіки в інтересах усього людства

Список використаних джерел

1. Близький Р. С. Ринок як сукупність суб'єктно-об'єктних взаємовідносин / Р. С. Близький // Торгівля і ринок України. – 2010. – Вил. 30. Т. 2. – С. 15– 21.

2. Дзвінчук Д. І. Національна стратегія розвитку людського потенціалу: механізми реалізації [Електронний ресурс] / Д. І. Дзвінчук. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kyuv/2010_3_2/05.pdf
3. Олексенко Р.І. Філософія ринкових відносин: навчально-методичний посібник / Р.І. Олексенко. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. – 2019. – 311 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність теми. В сучасних умовах українське суспільство знаходиться на трансформаційному етапі свого розвитку, що зумовлено глобалізаційними змінами, кризовими явищами в суспільстві, виникненням загроз та викликів національній безпеці нашої держави тощо. Важливо зазначити, що процеси усвідомлення українським суспільством його сутності відбуваються з часів проголошення її незалежності, проте досі не сформульовано відповіді з боку соціальної філософії та соціальних наук загалом на виклики, які постають перед Україною [3, с. 180]. Теоретичні й практичні аспекти розвитку українського суспільства на сучасному етапі з урахуванням існуючих загроз і викликів досліджуються в працях В. Бакірова, В. Бурлачук, Є. Головахи, М. Михальченко, О. Новакова, С. Катаєва, С. Хобта, В. Чорного та інших. Проте незважаючи на ґрунтовні дослідження вищезазначених науковців та їх вагомий внесок важливим залишається дослідження особливостей розвитку українського суспільства з урахуванням трансформаційних змін та його модернізації. Отже, питання розвитку українського суспільства є надзвичайно актуальним та своєчасним, особливо у умовах трансформаційних перетворень. **Метою дослідження** є обґрунтування науково-практичних засад розвитку українського суспільства на сучасному етапі в контексті визначення перспективних напрямів вирішення існуючих в теперішніх умовах загроз і викликів. **Об'єкт дослідження** – процес розвитку українського суспільства в сучасних умовах. **Предмет дослідження** – теоретичні і прикладні засади розвитку українського суспільства з урахуванням сучасних трансформаційних перетворень. **Завдання дослідження.** В сучасних умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в українському суспільстві важливим є вплив глобалізаційних змін, які торкаються всіх основ життєдіяльності суспільства політичної, економічної та соціальної сфер. В цьому контексті важливо розглядати проблеми модернізації українського суспільства з врахуванням формування нових прошарків, класів та груп, нових статусно-рольових відносин індивіда, змін соціальної ідентифікації, тобто потребують дослідження процеси трансформації, які супроводжуються соціально-структурними перетвореннями, мають місце в усіх пострадянських країнах та разом з тим і ряд особливостей, які притаманні сучасним процесам саме українського суспільства [1, с. 75]. Досліджуючи особливості розвитку українського суспільства в сучасних умовах, доцільно здійснити аналіз етапів трансформації українського суспільства, серед яких можна виокремити такі [2, с. 27]: стримування інституціональних змін (1992 – 1994 рр.); становлення подвійної інституціональної системи (1995 – 1999 рр.); інституціональна криза і «Помаранчева революція» (2000 – 2004 рр.); нереалізовані «постреволюційні» очікування: від ейфорії до розчарування (2005 – 2010 рр.); стратегічна невизначеність і нові політичні ризики (2011 – 2013 рр.); від «драми невизначеності» до трагедії визначення вектору трансформації (2014 – 2016 рр.); початок декларованого транзиту (2017 р. – по теперішній час). З урахуванням вищезазначеного, зрозумілішими стають характер і специфіка трансформаційних процесів розвитку суспільства в Україні, які обумовлені насамперед їх стихійним перебігом, далеким від декларованого демократичного транзиту. Доцільно зазначити, що характерними ознаками українського суспільства, що сформувалися протягом трансформаційних перетворень визначають наступні: подвійна інституціональна система; масова аномічна деморалізація і масова соціальна ексклюзія; цінності «спотвореного модерну»; неостанові утворення як основа соціальної структури; відсутність інституціональної довіри; негативні ідентичності [2, с. 29]. Тому постає необхідним для суспільства зважитися на певний варіант трансформаційного вибору. Зваженим кроком трансформаційної перебудови разом з автономізацією окремих сфер повинні стати зміни фундаментального принципу щодо побудови суспільства як держави і створення нових інституцій громадянського суспільства. Тобто це передбачає докорінне переосмислення ролі держави як соціального цілого та зменшення його впливу у політиці, економіці, коригуванні її ролі у повсякденному житті, коли вона зможе виконувати тільки їй притаманні функції. Процеси, які відділяють суспільство та людину від держави, відбуваються у сьогоденні досить активно, але шляхом в неінституціалізовані форми існування [1, с. 75]. **Висновок.** Отже, для подальшого успішного розвитку українського суспільства в сучасних трансформаційних умовах невідмінними є наступні напрями модернізації [2, с. 28 – 29]: формування національно-громадянської ідентичності (на відміну від етнічної та регіональної) як домінуючої; створення атмосфери соціальної довіри, відновлення масової довіри до держави, політичних інститутів та бізнесу; відмова політичного класу від пострадянського свавілля та конструювання феномену «елітарної аскези»; подолання масової соціальної відчуженості та соціального цинізму; зміна системи цінностей. Реалізація вищезазначених засад сприятиме поступовій модернізації українського суспільства в контексті розвитку постіндустріальних суспільств стійкого до новітніх загроз та викликів.

Список використаних джерел

1. Глушкова Л.В. Особливості змін структури українського суспільства у глобалізаційному процесі. Грані. 2016. № 4 (132). С. 74 – 77.
2. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. 2016. № 1-2. С. 26 – 30.
3. Чорний В. Українське суспільство на сучасному етапі: виклики та загрози. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2019. № 3. С. 179 – 194.

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: В умовах ринкової системи господарювання кожна людина самостійно вирішує проблеми: що вона хоче і може робити, як це треба робити, щоб отримати бажаний результат та чи буде її праця визнана суспільством. Людина перебуває перед постійним вибором. Можливість мати вибір завжди була засобом і метою розвитку людства. Ринкова економіка – це можливість самостійно вибирати шлях для кращого і найповнішого задоволення своїх потреб. Проблема вибору для кожної людини є проявом і здійсненням найвищої цінності людини – свободи. Це основа взаємодії людини і світу. Формою свободи у сфері економіки є економічна свобода, яка стає реальною лише за умов ринкової економіки. **Мета дослідження:** Визначення сутності економічної свідомості як держави, так і кожного її свідомого громадянина та її функцій, їх трансформації на шляху від адміністративно-командної до ринкової економіки. Обґрунтування важливості розвитку вільної (ринкової) економіки в Україні. **Предмет дослідження:** Економічна свідомість та її роль в умовах ринкової економіки України. **Об'єкт дослідження:** політико-економічна еволюція ролі та функцій держави і людей в умовах ринкової економіки. **Завдання дослідження:** дослідити зміст економічних функцій держави та їх трансформацію за умов адміністративно-командної та ринкової економік; визначити поняття економічна свідомість, її умови, принципи та форми. Економічна свідомість являє собою сукупність економічних знань, ідей, поглядів суб'єктів господарювання, що безпосередньо відображають економічну дійсність і виражають своє відношення до різних явищ економічного життя суспільства в конкретний історичний момент часу [6, с.15]. Історичне слово «ринок» являє собою місце, де продавалися і купувалися товари. Там зустрічалися продавці і покупці і в результаті домовленості відбувався обмін товару на гроші. Протягом багатьох століть ринок справно виконує покладені на нього функції. Однак, у сучасному світі із розвитком технологій поняття ринок, крім класичного його розуміння, набуває нових ознак і змінює обличчя: купівлю – продаж товарів, проведення фінансових операцій та ін. можна здійснити не виходячи з дому. Товарне виробництво існує понад 6 тисяч років, скільки часу і функціонує ринок. Проте тепер новими гравцями на ринку стають комерційні агенти, брокери, дилери та ін. Вони вивчають стан справ з пропозицією і попиту тих чи інших товарів, динаміку цін, встановлюють ділові контракти [2, с. 55]. Економічна свідомість – невід'ємна частина психічної діяльності людини, спрямована на перетворення і вдосконалення економічної діяльності. Економічна свідомість властива тільки людям. Законірно, що кожна людина, незалежно від її соціального статусу, має бажання жити краще. Для покращення свого добробуту, матеріальних статків, жити і працювати по – старому вже замало [1, с. 14]. В філософії розглядається три форми економічної свідомості: Масова, групова та індивідуальна. Масова свідомість була характерна для України та інших республік, що входили до складу СРСР. Правляча комуністична партія чітко нав'язувала всім республікам свою ідеологію, згідно з якою всі разом будували соціалістичне суспільство, як найбільш прогресивне в цілому світі. В це потрібно було вірити неперечно, бо це була думка правлячої еліти. Це яскравий приклад масового зомбування в такий спосіб тодішнього суспільства. Групова економічна свідомість – характерна для певних груп, об'єднань, індивідуальностей. Для прикладу, це може бути колектив, підприємство, політична партія, соціальна група, де кожен не зважаючи на свою особисту економічну свідомість приходить до спільної думки і виробляють єдину стратегію, щодо групової економічної свідомості. Індивідуальна свідомість – це особливий вид економічної свідомості, який характерний індивідууму. В даному випадку особистість на підставі своїх особливих, правлячих знань, переконань, особистого досвіду сформував свою індивідуальну свідомість і рахує її єдино правлячою і чітко її дотримується. Інші переконання, доводи, інше економічне мислення та набутий досвід, він вважає за хибне і твердо стоїть на своєму [3]. До здобуття своєї незалежності, економіка України зовсім не мала ринкових ознак. В результаті цього було створено суспільство з низькою ефективністю виробництва і низьким рівнем життя людей. Державою було монополізовано засоби виробництва, сировину, виробничі потужності. Абсолютно негнучка економіка була повністю відірвана від світового ринку. Із здобуттям незалежності в Україні була запроваджена економічна самостійність господарюючих суб'єктів. Наявність ринкової інституції гарантувала незалежність суб'єктів ринкової економіки, їхню економічну відповідальність, без чого не може існувати ринок. Формування суб'єктів ринкових відносин в Україні відбувається через перетворення власності в різні форми – колективну і приватну. Це в свою чергу сприяє розвитку різних форм господарювання та створює конкурентне середовище. В нових суб'єктів ринку формується своя, нова економічна свідомість. Починають формуватися вільні ціни, за допомогою яких продавець і покупець доходять до взаємної згоди і відбувається еквівалентний обмін, а відповідно підтримується рівновага в економіці [4]. Еволюція економічної свідомості дозволяє розвиватися і вдосконалювати структуру суб'єктів українського ринку. Виростають нові трастові компанії, монополії, акціонерні товариства, банки, спілки та ін. Їхня ринкова діяльність суттєво поповнює державний бюджет. Проте не слід забувати і про середній і малий бізнес. Біля 40% надходжень до держбюджету ми отримуємо саме від нього [5]. **Висновок:** Як бачимо, еволюція економічної свідомості українців, являється потужним поштовхом в розвитку стабілізації ринку України та його повноправне злиття із становим економічним ринком. Це вже відносини не між людиною і державою, а між державою і світом, а значить між людиною і світом. Кожен українець – це частинка світу. Отже, економічна свідомість суспільства являється безперечно рушійною силою для розвитку, як індивідуальності, окремих груп і об'єднань, так і для цілих народів, незалежно від їх географічного розташування.

Список використаних джерел

- 1.Бабосов О.М. Економічна соціологія. УП «Технопрінт», 2004. 224 с.
- 2.Котлер Ф. Основи маркетингу. М., 1990. 654 с.
- 3.Широчук І. О. Економічна свідомість та економічне мислення URL: <<https://www.inforum.in.ua/conferences/12/4/15>>
- 4.Опришко А. Економічна свідомість та її роль в умовах ринкової економіки URL: <<http://dspace.wunu.edu.ua>>
- 5.Бабинець К.В. Малий та середній бізнес в Україні URL: <<http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji>>
- 6.Мацелюх Н. П. Економічні теорії в системі наукових економічних знань. Видавництво «Центр учбової літератури» 2016. 224 с.

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Однією зі споконвічних і в той самий час завжди актуальних проблем філософії є проблема поєднання інтересів суспільства та особистості. Сьогодні, коли у «соціальной еволюції» суспільств домінують процеси глобалізації, проблема поєднання інтересів стає дедалі поширенішою та гострішою. Інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Потреби притаманні всім біологічним організмам, в тому числі й людині. Вони є у всіх суб'єктів: індивідів, соціальних груп, держав, суспільств, людства і т. д. **Мета дослідження** - проведення ґрунтовного філософського аналізу форм взаємодії суспільства і особистості; визначення ролі особистості, вагомість її думки серед інших суб'єктів. **Об'єкт дослідження** - особливості поєднання інтересів суспільства і індивіда в сучасних соціально-політичних і економічних умовах. **Предмет дослідження** - визначення форм взаємодії особистості і суспільства в контексті соціального буття. **Завдання дослідження:** дослідити сутність свободи вільної думки, свободи інтересів, показати їх роль у розвитку громадянського суспільства; проаналізувати роль особистості у формуванні суспільства; з'ясувати особливості розвитку суспільства у його взаємовідносинах з особистістю. Особистість – це людина, що самостійно вибудовує і контролюючий своє життя і несе за неї повну відповідальність. Разом з поняттям «особистість» в психології застосовуються такі поняття, як «індивід» і «індивідуальність». А суспільство – найзагальніша система зв'язків і відносин між людьми, що складаються в процесі їхньої життєдіяльності. Соціальна філософія, як одна із галузей філософського знання, визначає специфіку і тенденції розвитку людського суспільства, механізм його утворення та закони існування, місце в ньому людини, соціальну будову суспільства, рівні і форми його організації, спрямованість та сенс людської історії [1,с.133]. Особистість людини як члена суспільства знаходиться в сфері впливу різних відносин, і перш за все відносин, що складаються в процесі виробництва і споживання матеріальних благ. Особистість перебуває також у сфері політичних відносин. Від того, вільна вона чи пригнічена, має політичні права або немає, чи може реально обирати і бути обраною, обговорювати питання суспільного життя або бути виконавицею чужої волі, залежить психологія особистості [2,с.13-14]. Глобальне суспільство являє собою складну систему. Саме виховання, культура, сім'я, освіта відкривають можливості людині стати повноцінним членом суспільства. Проте адаптація людини до соціальної структури проходить через самосвідомість, яка здатна адаптуватися до одних складових, але не може підлаштуватися під інші. Як наслідок, людина набуває якостей, що суперечать одна одній і доволі часто призводять до швидкої деградації особистості. Сучасне глобальне суспільство не встигає створювати належні умови для забезпечення соціального здоров'я людей. Фізичного і психічного здоров'я замало, має бути ще успішна самореалізація. Не кожне суспільство сьогодні, маючи слабкі сторони, в змозі залучити свій креативний потенціал для розвитку стабільного зростання у глобалізованому світі. Саме в суспільстві, де знаходиться людина, протікає її життя, проте кожна особистість наділена особливими й неповторними якостями. Будучи унікальною вона є невід'ємним механізмом функціонування суспільства. Таким чином, між індивідом та суспільством в цілому існують певні взаємовідносини. Саме людина своєю енергією та життєздатністю забезпечує гармонійне функціонування суспільного середовища. Як відомо, жити в соціумі і бути поза ним неможливо, тому можна стверджувати про певне домінування суспільства над особистістю, яка, в свою чергу, підпорядковується його вимогам. Взаємодія людини та суспільства може бути як позитивна, так і негативна. Звідси і впливає проблема поєднання інтересів суспільства і особистості. Якщо людина здатна «присотувати» суспільство до власного середовища, яке є системою її цінностей і життєдіяльності в цілому, то можна говорити про позитивну взаємодію людини із суспільством. Негативною буде така взаємодія, якщо суспільство здатне домінувати над людиною, втягуючи її до гнітючої повсякденності. Такі проблеми роблять гострим питання специфіки взаємодії особистості і суспільства в умовах глобального розвитку [3,с.123-124]. Отже, сутність взаємодії людини та суспільства полягає в самореалізації і самоактуалізації людини в соціальному середовищі проживання. Варто відзначити, що сучасні взаємовідносини особистості і суспільства в контексті національного інтересу стикаються з проблемою економічної нерівності: домінування США, Західної Європи. Таким чином, національний інтерес піддається впливу панівної масової культури – західної, – що, заповнюючи світовий інформаційний простір, вільно перетинаючи державні кордони, набуває глобального характеру [4, с. 35]. Саме так, на мою думку, починається деформація й руйнація національної самобутності. Глобальна культура вже не бачить національних кордонів. Глобальному суспільству сьогодні притаманні проблеми, що позбавляють людину можливостей вільного спілкування між людьми. Позбавляючи людей права на комунікацію, а отже й на взаємодію, їх тим самим позбавляють відчуття своєї цінності та гідності вільної людини між вільних людей та збільшують проблему поєднання інтересів суспільства і особистості, як записано в Декларації прав людини ООН. **Висновок.** Отже, проблеми поєднання інтересів суспільства та особистості будуть існувати завжди, але переплетення першого з другим призводить до встановлення балансу суспільних інтересів. Цікавість чимось ,або кимось є рушійною силою нашої життя, є нашою мотивацією. Сучасні взаємовідносини людини і суспільства в умовах глобального розвитку характеризуються суперечністю, неможливістю існування одного без іншого; повсякденністю, якій людина мусить підкорюватися (в тій чи іншій мірі); творчістю, де людина формує себе; маніпулюванням – через здатність людини керувати суспільством. Маючи різноманітні інтереси, ми по-справжньому проживаємо щасливе життя. А поєднання інтересів особистості з інтересами суспільства є потужним механізмом творення майбутнього усього світу.

Список використаних джерел

- 1.Первісні форми взаємодії особистості і суспільства / Юлія Рожкова // Мультиверсум. Філософський альманах. Вип.74. К., 2008. С. 133.
- 2.Психологія особистості [Електронний ресурс]: курс лекцій / В.А. Полікарпов, О. Г. Ксєнда. Мінськ: БДУ, 2015. С.13-14.
- 3.Sotsiologiya. M.: Proekt. [in Russian] / Shalenko, V. N. 2003. С. 123-124.
- 4.Nacionaljni interesy Ukrainy: poshuk koncepciji. Nova bezpeka [in Ukrainian] / Lisnichuk, O. 2001. С. 35.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність. Залежність рівня економічного розвитку від етичності суспільства, про що в своїх дослідженнях довів М. Вебер, особливо гостро постає у вивченні питання соціальної відповідальності як підприємств, так і бізнесу в цілому. Постає необхідність з'ясування специфічних особливостей соціальної відповідальності та визначення найбільш гострих проблем формування соціальної відповідальності бізнесу.

Предмет дослідження. Проблеми формування соціальної відповідальності бізнесу досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені та економісти, а саме: Беккер Г., Дейвіс К., Котлер Ф., Крамер М., Портер М., Безрукова О., Колот А., Головінов О., Фірсова С. та ін. Узагальнюючи і систематизуючи наукові здобутки в даній сфері, доцільно визначити, який вплив здійснює соціальна відповідальність на розвиток бізнесу в цілому, і безпосередню реакцію на дані впровадження.

Мета дослідження: полягає у систематизації наукових поглядів щодо проблем формування соціальної відповідальності бізнесу та визначенні сильних і слабких сторін реалізації соціальної відповідальності у сфері бізнесу.

Об'єкт вивчення. У той час коли держава не може допомогти у вирішенні всіх соціальних проблем, частина їх переходить у коло питань підприємств та бізнес структур. Вчені, що займаються дослідженням даної проблеми, наголошують, що за умови формування відповідної мотивації підприємств, яка б зацікавила їх до участі у соціальному захисті населення, можливо було б вирішити проблему не співпадіння цілей підприємств в умовах жорсткої конкурентної боротьби. Необхідно поступово і наполегливо їх формувати, впроваджуючи в корпоративну політику, у стратегію сталого розвитку. Досить значна частина підприємців вважають, що здійснення соціально відповідальних заходів є функцією винятково держави, а не бізнесу. Створення хорошого бізнесу робить справу корпоративної соціальної відповідальності як головного бачення, що може допомогти компаніям зберегти свою ліцензію на діяльність в умовах усе більш глобалізованого світу. Постає питання про необхідність об'єднання зусиль бізнесу, держави та інших зацікавлених осіб у сталому розвитку суспільних інститутів. Соціальна відповідальність бізнесу неможлива без розвиненого громадянського суспільства, здатного виступати реальним партнером бізнесу під час вирішення соціальних питань. Повністю виправданим і узгодженим із сучасною місією бізнес організацій, із джерелом набуття конкурентних переваг і сприйняттям бізнесу як «корпоративного громадянина» є підхід Дала Р. до пояснення природи соціальної відповідальності, згідно з яким «сьогодні абсурдно розглядати корпорації просто як підприємства, що засновані для єдиної мети - отримання прибутку. Ми, громадяни, даємо їм спеціальні права, владу і привілеї, захист і переваги на основі розуміння, що їх діяльність ... принесе нам користь... Кожна корпорація має розглядатися як соціальне підприємство, чий існування і рішення можуть бути виправдані тільки якщо вони служать суспільній або соціальній меті». В Україні низький рівень поширення соціальної відповідальності пов'язаний також із самим характером отримання прибутку підприємствами. Економічний прибуток провідних українських підприємств досягається за рахунок наявності в їх розпорядженні економічної влади, адміністративного ресурсу, доступу до бюджетних коштів, недосконалою конкуренцією на внутрішньому ринку, штучного завищення цін на вироблену продукцію, зниження рівня оплати праці, скорочення обсягу соціальних витрат. Більшому поширенню соціальної відповідальності може сприяти інноваційна активність, використання нових технологій, створення нової продукції, у результаті прибуток підприємства формується за рахунок скорочення витрат, підвищення конкурентоспроможності, формування нових ринків товарів або послуг. В Україні соціальна відповідальність бізнесу має різні прояви: залежно від положення підприємства на ринку, рівня конкуренції, характеру взаємин з органами державної та місцевої влади, наявності передвиборчої кампанії та ін. Перша форма носить класичний характер, що пов'язано з політикою підприємства щодо реалізації повноцінного соціального партнерства. Друга форма соціальної відповідальності бізнесу може бути пов'язана з отриманням від держави певних привілеїв, можливість розробки та видобутку корисних копалин, надання вигідного державного замовлення. Для соціальної відповідальності важливим є не мотив чи почуття, а конкретна діяльність з її реалізації. Звичайно, є підприємці, які мають внутрішню мотивацію для реалізації соціальної відповідальності. Третя форма носить більшою мірою примусовий характер, коли соціальна відповідальність є проявом обов'язкової благочинності. Організацію змушують, як правило органи місцевої влади, виявляти відповідальність за свою діяльність і за присутність у даній місцевості. Четверта форма соціальної відповідальності зустрічається на місто утворюючих підприємствах. Ураховуючи особливості діяльності таких підприємств, бізнес змушений брати на себе неспецифічні для себе соціальні функції. Місто утворюючі підприємства змушені бути соціально відповідальними для безперебійної роботи підприємств, вирішення господарських проблем міста, головним чином, через самоусунення держави від вирішення даних проблем.

Висновки. Підходи до вирішення проблем формування соціальної відповідальності бізнесу зводяться до необхідності співпраці всіх зацікавлених сторін: держави, бізнесу і суспільства в цілому. Здебільшого довіра споживачів до підприємств, що проголошують себе соціально відповідальними, на даний час знаходиться на дуже низькому рівні, що є небезпричинним наслідком. Необхідність діяльності підприємств саме на засадах соціальної відповідальності бізнесу не викликає сумнівів, але економічний і соціальний розвиток залежать від зрілості етики і моралі не тільки бізнес-структур, а й суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Безрукова О.А. Соціальна відповідальність бізнесу і громадянське суспільство / Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Спеціальні та галузеві соціології» / Гол. ред. О.С. Поважний. - Донецьк : ДонДУУ, 2012. - Т. XIII. - Вип. 217. Серія «Соціологія». - С. 94-101.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия / Избранные произведения ; сост., общ. ред. Ю.Н. Давыдова ; пер. с нем. - Москва : Прогресс, 1990. - С. 689-706.
3. Головінов О.М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми / Економічний вісник Донбасу. - 2014. - № 2(36). - С. 187-192.
4. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-165.
5. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. - Львів, «Логос», 2005. - с 210-215.
6. Колот А.М. Корпоративна соціальна відповідальність: сучасна філософія, проблеми засвоєння / А.М. Колот / Економіка України. - 2014. - № 3(628). - С. 70-82.
7. Котлер Ф. Корпоративная социальная ответственность. Как сделать больше добра для вашей компании и общества / Ф. Котлер, Н. Ли. - К. : Стандарт, 2005.
8. Фірсова С. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: маркетинговий аспект / С. Фірсова // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. - 2011. - Вип. 121-122. - С. 73-76.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Відомо, що всі країни, що йдуть ринковим шляхом розвитку, мають різні ринкові моделі. Скажімо, є ринок американський, шведський, німецький, японський тощо. На один з них може орієнтуватися Україна.

У рамках ринкового господарства сучасного світу в різних країнах залежно від національних особливостей розвитку різне співвідношення приватної, колективної та державної власності. Наприклад, в Італії 58 відсотків підприємств є державними, в Ізраїлі 64 відсотки валового національного продукту виробляється в суспільному секторі, в Канаді у ньому зайнято близько 40 відсотків працюючих, у Швейцарії 65 відсотків власності є суспільною.

До останнього часу адміністрація Тайваню контролювала всі великі промислові й транспортні корпорації, а також головні банки і торговельні компанії, забезпечуючи за рахунок державного бюджету і фінансованих ним підприємств більшу частину капітальних вкладень. Частка держави в капіталовкладеннях у США традиційно невелика і в 80-х роках становила близька 35 відсотків.

У квітні 1992 року ООН опублікувала черговий звіт, в якому рівень розвитку країни характеризується спеціальним індексом, що враховує дохід, медичне забезпечення і освіту. Найрозвинутішою країною світу з 160 було визнано Канаду, Швейцарія – на четвертому місці. Як бачимо велика частка державного сектору економічної ефективності не завадить.

Виходячи з того, що ефективність ринкової економіки не залежить від частки приватної власності, можна зробити висновок: будувати економіку в якій домінував би дрібний приватний сектор, країні з переважаючою державною власністю не доцільно.

Головним інструментом створення моделі ринку має бути не стихійна гра сил, а активна й послідовна діяльність держави щодо створення необхідних інститутів ринку. Регулююча роль держави має здійснюватися не старими адміністративно-командними, а новими методами, які адекватні ринковим формам господарювання.

Для цього слід розробити цільові програми розвитку визначальних сфер народного господарства; забезпечити підтримку пріоритетних напрямів економічного розвитку, виділення для цих цілей кредитів; зменшення податків; стимулювання розвитку виробництва, а не посередницької діяльності, різних соціальних форм господарства; створити сприятливі умови для залучення в країну приватного іноземного капіталу, насамперед у формі прямих інвестицій у виробничу сферу, галузі, що виробляють товари споживання.

Висновки. Кожна модель економіки розглядає такі елементи як ринок, соціальний захист і характерні тільки для даних районів особливості. Тому в чистому вигляді окремих моделей не існує. Існує 3 моделі економіки:

1. Командно-адміністративна. Ця модель існувала в колишніх соціалістичних країнах
2. Ринкова економіка. Їй присуща приватна власність підприємств і використання системи ринку для регулювання економічних процесів.
3. Змішана економіка існує в країнах Західної Європи, їй присуща така риса, як можливість взаємозаміна працівників у певній сфері діяльності.

Список використаних джерел

1. Волков А. М. «Швеція: социально-экономическая модель» М.» Мысль» 1991.
2. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Вища шк., 1995. – 471с.: іл.
3. Мировая экономика: введение во внешнеэкономическую деятельность: Учебное пособие для ВУЗов М. В. Елова, Е. К. Муравьев, С. М. Панферова и др., Под. ред. А. К. Шуркалина, Н. С. Цыниной. – М. Логос, 2000. – 248с.

ІДЕЯ ІСТОРИЧНОГО ПРОГРЕСУ В ПЕРІОД ПРОСВІТНИЦТВА: СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ

Актуальність теми: В наш час беззаперечним є як технічний, так і соціальний прогрес. Для того, щоб зрозуміти його особливості та специфіку, необхідні знання історичного прогресу.

Найбільш цікавим і ґрунтовним для вивчення історичного прогресу є період Просвітництва. Саме в цей час орієнтир великих мислителів блискучо змістився на розум. Вони почали просувати освіту та науку в маси. Зростання авторитету науки дедалі більше переконувало в могутності людського розуму.

Над історичними та філософськими ідеями працювало багато видатних мислителів, таких як: Жульєн Офре де Ламетрі, Вольтер Франсуа-Марі Аруе, Жан-Жак Руссо, Дені Дідро, Поль Гольбах, Клод Адріан Гельвецій, Шарль Луї де Монтеск'є, Анн-Робер-Жак Тюрго, Марі Жан Антуан Ніколя Кондорсе, та інші.

Метою дослідження є аналіз суті та особливостей становлення ідеї історичного прогресу у період XVII - VIII століття.

Завдання дослідження:

- проаналізувати суть та особливості історичного прогресу в епоху Просвітництва;
- побудувати модель розвитку ідей Просвітництва.

Епоха Просвітництва залишила відчутний слід у філософській думці. І сьогодні у багатьох підходах можна прослідкувати ідеї ще європейського просвітництва, адже потяг до науки і розвитку прекрасного в людині - вічне явище.

Упродовж XVII-XIII століття історичне мислення поступово відходить від теологічних уявлень про перебіг історичного процесу. Основною прикметою історії постає віра у прогрес і розвиток. Найвизначнішим досягненням цього періоду в історико-філософському сенсі було те, що проблема філософської інтерпретації історичних подій отримала свою дефініцію завдяки Вольтеру. Терміном «філософія історії» став позначатися універсальний історичний огляд людської культури.

Щоб побачити історичний прогрес у філософії, нам необхідно розглянути великих філософів періоду Просвітництва. Ми зможемо побачити завдання дослідження: цей розвиток розглядаючи, та аналізуючи їхні праці. Матеріалістичний напрямок філософії Просвітництва, найбільш ґрунтовно представлений французьким матеріалізмом XVIII століття. Він обстоює ідеї просвітництва, гуманізму, наголошує на пізнанні зв'язку природи з людиною, прогресу розуму, прогресу моральності, свободи і реалізації Царства Розуму та самоутвердження людини.

Універсально-історичною є конструкція «Філософії історії» Вольтера Франсуа-Марі Аруе. Модифікацією і розвитком декартівського принципу методологічного сумніву є вольтерівський «пірронізм в історії», що вимагає піддавати критичній перевірці будь-яке повідомлення про минуле з метою встановлення того, що відбулося в її дійсності, і нічого не приймати на віру, навіть у працях найавторитетніших істориків.

Відкидаючи існування в історії сталих законів, Вольтер разом з тим вбачав в ній дію деяких постійно діючих тенденцій, до числа яких він відносив: по-перше, прагнення людей до щастя; по-друге, здатність людського розуму продукувати знання та виробляти «істинні ідеї». Під впливом цих двох тенденцій в історії, за Вольтером, відбувався прогресивний рух людства від «первісної дикості» до «цивілізації нашого часу».

Особливе місце в системі поглядів просвітників-матеріалістів посідають філософські ідеї Поля Гольбаха. Він запевняє, що кожна людина, відповідно до своєї природи, намагається задовольнити свої власні інтереси. На думку Гольбаха саме в цьому проявляється універсальний закон інерції, як прагнення до самозбереження. Немає інших двигунів, інших мотивів діяльності, окрім власних особистісних інтересів. Зробіть так, щоб людина вбачала в суспільному інтересі свій особистісний інтерес, і тоді лише божевільні будуть аморальними.

Переглядаючи основні положення ідей провідних філософів Просвітництва, стає зрозумілою причина виникнення історичного прогресу, адже саме в цей період відбулося возвищення розуму. Як і Вольтер, багато мислителів зверталися до історії та первісної природи людини. Знання своїх предків, усвідомлення свого начала дає змогу до кінця ідентифікувати себе як особистість.

Кожен із філософів намагався запропонувати новий підхід для кращого розвитку суспільства, політичної сфери та особистісного розвитку. Аналіз помилок предків, передумов, що викликали проблему і пошук нового її вирішення можливий лише завдяки розумовим здібностям і залученням інших учень. Однією із таких «допоміжних» наук стала історія. Тому, епоха Просвітництва стала тією теплицею, в якій були комфортні умови для виникнення стрімкого історичного прогресу.

Ідеї прогресу, запропоновані просвітителами XVII - XVIII століття, були важливою віхою в становленні історико-філософської парадигми. Слабкою стороною цих концепцій було недостатньо критичне ставлення до історичного матеріалу, зневага часовими та локальними особливостями цього матеріалу.

Висновок. Погляди мислителів періоду Просвітництва були спрямовані на розум людини, науку, моральне виховання та поширення освіти серед простого населення. Остання у свою чергу залучала до філософії й інші науки, серед яких з'явилася й історія.

Найбільш яскравим прикладом поєднання історії та філософії є Вольтер Франсуа-Марі Аруе, що ввів свій принцип пірронізму в історії, принцип якого був викладений вище. Конструюючи свою філософію історії або філософськи осмислену історію людства, Філософ виступає проти церковної історіографії, заперечуючи ідеї провіденціалізму та богообраності окремих народів. Для нього немає «неісторичних» народів, тим самим в концепції мислителя вперше відкинуто європоцентризм.

Отже, ідеї історичного прогресу виникли саме в епоху Просвітництва через прагнення поширити науку в маси та опиратися на історію у побудові нових філософських концепцій.

Список використаних джерел

1. Вольтер. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 306с
2. Кочан Н. Гольбах Поль. Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 153с
3. Литвинов В. Д. Просвітництво. Енциклопедія історії України. Київ: Наукова думка, 2012. 944с
4. Філософія. Навч. Посібник // За ред. Надольного І. Ф. Київ: Вікар, 1997. 584с

ЗНАННЯ – ЦЕ СИЛА

Живучи на землі кожен хоч раз зустрічався з афоризмом Френсіса Бекона: «Знання – це сила.» А й справді, знання – це та сила, яка допомагає людині жити і розвиватися, як особистості. Розумна освічена людина спроможна досягнути багато поставлених перед собою цілей і саме така особистість шанована у суспільстві, її цінують і поважають.

В наш час прожити без знань і вибитися в люди просто неможливо. Ще з самого початку у природі людини було закладено самонавчання. Печерні люди за допомогою пізнання навколишнього світу і накопичення знань еволюціонували і вирвалися далеко вперед у розвитку, залишивши позаду всіх інших живих істот.

Знання мають забезпечити людині владу над природою і слугувати суспільству, адже наука розуміється в суто практичному сенсі – як засіб, а не самоціль. Так вимальовується базове ідеологічне ставлення до освіти, як до однієї з провідних галузей діяльності, яка дає людині цю силу, і ця сила є більшою тоді, коли більше практичної значущості вона має. [1, 143].

Для будь-якої справи необхідний певний набір знань і умінь. На щастя, сьгодні людям доступний величезний обсяг інформації, засвоївши яку вони можуть отримати знання. Будь-який бажачий може отримати освіту і професію, не кажучи вже про середню освіту.

Природно, навчання – це нелегка праця, на яку йдуть роки, але вона у підсумку винагороджується. Для того, щоб стати корисним членом суспільства, необхідно освоїти професію і зайняти свою нішу.

З освіченою, начитаною людиною завжди приємно поговорити. Такі люди викликають інтерес і повагу оточуючих. До їх думки прислухаються, вони мають вагу в суспільстві. Безумовно, кожен з нас хотів би стати такою людиною. Абсолютна більшість великих людей були добре освічені і мали величезний багаж знань. За рідкісним винятком тих, хто від природи мав непересічний розум. Але і їм у житті все одно необхідно було увібрати певні знання.

Слід зазначити, що самі по собі знання – це ще не все. До них повинні додаватися високі моральні якості, тому що застосування знань теж має велике значення. Приміром, смертоносна зброя, яка була винайдена розумними і високоосвіченими людьми. Тому, свої знання потрібно вміти застосувати так, щоб вони приносили користь людям і не йшли на шкоду.

Цінність знання, за Бекonom, є суспільною потребою, адже: «Знати – означає моти, і в цьому полягає вся мета знання». Такою є основна думка, що відрізняє світогляд Бекона від світогляд середніх віків. Бекон дав розгорнутий опис експериментального методу, як програми створення нової науки – і з його концепцією експериментальна наука стає символом науки в цілому, а експериментальний підхід посідає провідну позицію в емпіричних науках і донині [3, 74].

Однією з найвідоміших оригінальних ідей, сформульованих Бекonom, є ідея про ідолів, які заважають людині досягати об'єктивного знання, тобто навчатися. Цими ідолами є особливості її (людини) свідомості: різноманітні «забобони», суб'єктивні спотворення реального стану речей, які сам Бекон називає ідолами. Перші два види ідолів він відніс до вроджених, а другі два види – до набутих у процесі життя людей [1, 144].

Ф. Бекон класифікує їх: «Є чотири види ідолів, які тримають в облозі розуми людей. Назвемо перший ідолами роду, другий – ідолами печери, третій – ідолами ринку і четвертий – ідолами театру» [2, 49].

Перший вид оман – ідоли роду – притаманний усім людям, оскільки вони домішують до природи пізнаваних речей природу власного духу. До цього виду помилок наводять і обмежені можливості органів почуттів, і бажання людей витлумачити нові ідеї в душі колишніх уявлень, і прагнення людини поширити уявлення про особистий світ, у якому живе він сам, на весь світ.

Другий вид оман – ідоли печери, сутність яких становлять індивідуальні особливості людини. Крім ідолів, спільних для всього людського роду, у кожного індивіда існує «своя особлива печера», яка додатково «послаблює і спотворює світло природи». Зміст ідолів печери складають особливості виховання та психології людини, специфіка соціального середовища проживання, спрямованість інтересів особистості. Привиди печери відрізняються значною різноманітністю, оскільки вони пов'язані з індивідуальними відмінностями кожної людини окремо. На думку теоретика, «людський розум не тільки світло, його окроплюють воля і пристрасті... Людина швидше вірить у правдивість того, що вважає за краще... Нескінченною кількістю способів, іноді непомітних, пристрасті затьмарюють і псують розум».

Третій вид оман – ідоли ринку, які виникають у середовищі «взаємного спілкування і спільного використання мови». У процесі спілкування люди уявляють, що їхній розум мовить словами. Неудалий і неправильний вибір слів створює серйозні труднощі і перешкоди на шляху пізнання істини. У цьому разі слова ніби затуманюють розум, приводять його у сум'яття, дезорієнтують у пошуках істини.

Четвертий, останній, вид оман – ідоли театру, які своїм корінням йдуть в науку і філософію. Вони переселяються в людські думки з різних філософських вчень у результаті довіри і поклоніння тим чи іншим науковим авторитетам. Особливо небезпечні в цьому відношенні традиційні філософські доктрини і системи [4, 66].

Бекон настійно рекомендує усунути перешкоди (ідолів), що лежать на шляху пізнання, і тим самим зробити душу більш відкритою до істини. Основний засіб подолання «ідолів» – звернення до досвіду і обробка емпіричних знань науковим методом. [5, 181-182].

Загалом, висунута понад три століття тому Ф. Бекonom теза «знання – сила» нині підтверджена і посилена прикладами носіїв каліфорнійської ідеології, «хлопчиками з Силіконової долини» на чолі з Уільямом Гейтсом. Знання – це сила, влада і гроші, що підтверджується становищем у наймогутнішій країні світу, Сполучених Штатах Америки. Як стверджує В. Іноземцев, «протягом останніх років інтелектуальна еліта стрімко стає новим домінувальним класом постіндустріального суспільства» [6, 246-250].

Висновки. Отже, у філософії Ф. Бекона доволі чітко виокремлюється ставлення до знання (і до освіти як способу набуття останнього) як до однієї з найвищих людських цінностей. Людина, що має знання, набагато сильніше того, хто має фізичну силу. Знання дозволяє управляти не тільки собою, а й іншими. Завдяки знанню людина підпорядковує собі інших людей, створює навколо себе згуртований колектив, який може домагатися великих успіхів.

Кожен, хто хоче стане по-справжньому успішною людиною по життю, повинен робити свою інвестицію в знання – чим більше їх у нього буде, тим вище шанси на остаточний успіх по життю.

Список використаних джерел

1. Аблеев С. Р. История мировой философии: учебн. / С. Р. Аблеев. М. : АСТ, 2005. 415 с.
2. Бекон Ф. Новый органон. Хрестоматия з філософії. Кам.-Подільський: Абетка, 1999. с. 49-50.
3. Ващенко К. Цінності освіти як предмет наукового аналізу. Філософія освіти. 2007. № 1 (6). с. 73-78.
4. Кириченко М. С. Межі свободи наукового пізнання в філософії Ф. Бекона / М. С. Кириченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : філософія, політологія. 2011. № 105. с. 63-67
5. Орендарчук Г., Шумка М. Світ мудрості. Хрестоматія з філософії: Навч. посібник. Тернопіль: Астон, 2004. 256 с.
6. Петрущенко В. Висловлювання та сентенції знаменитих філософів // Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. с. 234-261.

МІСЦЕ БІБЛІЇ У ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

Постановка проблеми. У своїх філософських діалогах і трактатах Сковорода підіймає біблійську проблематику, яка переплітається з ідеями платонізму та стоїцизму. Платонізм – філософська традиція, що виникла у грецькій Академії Платона, учня Сократа і вчителя Аристотеля. У період середнього платонізму інтерес зосереджувався на думці Платона про Бога та надчутливий світ. Стоїцизм – вчення однієї з найвпливовіших шкіл античності. У межах стоїцизму встановлюється розрізнення трьох основних галузей філософського знання: вчення про природу, про пізнання та мислення і вчення про належне життя. Загалом проблематика Сковорода полягає у самопізнанні, він вважає, що лише людина, яка пізнала свою природу, здатна принести користь іншим людям, адже удосконалюючись і духовно розвиваючись, можна пізнати себе. Також, вражає актуальність його поглядів про духовність та силу особистості людини, яка здатна нести і утверджувати істину, людина, яка може змінити хід твоїх думок, він вважав, що образ Мойсея є тим самим прикладом, якому вдалося зробити щасливим єврейський народ.

Мета:

- Розкрити теорію пізнання і самопізнання
- Ознайомитися з богопізнанням («Три світи») та ідеєю «Про два начала»
- Розкрити суть «Філософії серця»
- Проблематику сутності людини і шлях до щастя через заповіді Біблії

Виклад матеріалу. Особливістю творчого характеру філософського вчення Сковорода є те, що, при всьому критичному ставленні до критичної реальності свого часу, він обрав позитивну форму боротьби зі злом – опираючись на заповіді «Біблії». Сковорода розглядає філософію як науку про людське щастя, як спосіб пізнання власного духу і самовдосконалення людини. А це пізнання власного духу дає людині пізнання Бога, що виявляє себе у самопізнанні людини. Прагнення людини до пізнання отожднюється з прагненням людини до Бога без посередників, бо Богом є сама природа, а людина – її творіння, пізнаючи Бога, він пізнає самого себе. Свою теорію пізнання і самопізнання Сковорода вважав наукою, яка веде до щастя. Самопізнання супроводжує весь шлях людини. Г. Сковорода стверджував, що людина, почавши самопізнання, доходить до богопізнання і навпаки, бо в кожному із нас є Бог – «Бог во плоті і плоть у Бозі, але не плоть Бога (ніже Бог плоттю)». Згідно зі Сковородою, богопізнання – це «три світи»: макрокосм, мікрокосм, символічний світ (центральні категорії філософії Сковорода). Перший світ – це загальний, великий світ (макрокосм). Він складається з великого числа інших світів; у ньому «все роженне обитає», тобто це природа, космос. Інші два – малі світи. Мікрокосм – сама людина. Символічний світ – Біблія, символи Біблії «ведуть думку нашу до розуміння вічної природи». Біблія не стосується реального світу, тобто макрокосму, який ніким не створений, божавжди існував. Вчення про «три світи» філософ викладає у діалозі «Потоп зміїн». Богопізнання потрібне навіть для пізнання світу, щоб добре знати земне, треба пізнати небесне. У такий спосіб джерело пізнання світу, самопізнання та богопізнання сходять у зв'язку один з одним.

Ці «три світи» наповнюються ідеєю про два начала, кожен з цих світів складається з двох натур: видимої («тварь», створений світ) і невидимої («Бог»), які представляють нерозривну цілу єдність. Основна проблема людського буття полягає, у виявленні невидимої природи через видиме. Протиріччя між духовним і матеріальним Сковорода пробував вирішити пентаїстично, отожднюючи поняття «Бог» і «природа», але «Бог» був для нього і «плодиною», «чеснотою», «істиною», тобто внутрішньою закономірністю всього сущого. Буть – як матеріальне буття містить в собі буття божественне. Бог приймається як безумовну умову реальності, безособова і умоглядна форма, законовстановлююча матерію. В цей же час Сковорода запевняв, що ні макрокосм ні мікрокосм не мають надприродної сутності, що «матерія вічна» і ніколи ніким не була створена.

Проблему сутності людини, його призначення і сенсу життя він трактує через визнання суперечливості самої людини, який отожднюється з Богом. Людина являє собою єдність двох істот – «дійсного», «правдивого» і «тілесного», внутрішнього і зовнішнього, які пов'язані між собою Богом. «Дійсний» людина проявляється через «чисте», «нове», «світле», «божественне», носієм якого є серце. За своєю сутністю і за своїм «серцем» людина тотожний Богу. Відповідь на питання людини і її серця Григорій Сковорода шукає насамперед у Біблії: «Біблія учить, як облагородити людське серце». Серце в Біблії рівнозначне поняттю душі. Серце як і людина, ділиться на внутрішнє і зовнішнє, вічне і тлінне. В протиставленні до тіла серце – духовна субстанція, яка є сховищем людського буття і джерелом життя, руху. В цьому розумінні серце є те саме, що душа в платонічному розумінні. Сковорода пояснює це так: «А як навчив Єремія, і йому віримо, що істинною людиною є серце в людині, глибоке ж серце і одному тільки Богу доступне є ніщо, як думок наших необмежена безодня, просто сказати душа, себто суттєва істота, і існуюча сутність, необмежена безодня, і сама есенція (як кажуть), і зерно наше і сила, котрій виключно лежить наше власне життя і живот наш, а без неї ми є мертвяти...» Серце – це «безодня» людини, через яку відкривається божественна «безодня», тобто «єством» внутрішньої дійсності людини є Бог. Серце, а не розум, виступає джерелом почуттів і думок, засобом пізнання. В ньому поєднується розум, воля, почуття, віра. За допомогою серця можна знайти істину тому, що знаходження істини зв'язане з моральними пошуками людини. Також, на думку Сковорода, серце скеровує вчинки людини, змушує жити добром чи злом.

Зрозумілими про серцетісно пов'язана етична теорія філософа спрямована на пошук шляху, що веде до щастя, до любові, до уподобання Богу, за умови, щосердечисте і світле. Щастя Сковорода обґрунтовує спираючись на біблійні джерела: «Веселіє серця живот чоловіку». Чисте і світле серце містить любов як прояв доброты і людяності, шляху до «серця Божого». Для Григорія Сковорода любов у серці – одна з найголовніших духовних цінностей: «Щастя в серці, серце в любові, любов же в законі вічного».

Філософія Сковороди носить яскраво виражений практичний характер, в центрі якого стоять морально – етичні проблеми, що визначають весь світ людського буття в цілому. Тому серед усіх образів, створених на сторінках прози Григорієм Сковородою, особливу увагу варто зосередити на біблійних. І не тільки тому, що до Біблії як до першоджерела письменник звертався протягом усього життя, а й через те, що ці дійові особи виступають, як правило, носіями християнських, а отже, й моральних цінностей, які автор наслідував сам і намагався прищепити людям. Найскладнішим є образ Ісуса Христа, в якому втілені риси не тільки Бога, а й досконалої людини. Поєднання образу Сина Божого дозволяє поєднати його не лише з позиції центральної постаті Біблії, а й з боку земної людини, наділеною надзвичайною моральністю, духовністю, тобто ідеальною у своїй основі. Тому й не дивно, що в центрі своєї творчості письменник ставить образ морально досконалої, істинної людини – Ісуса Христа. Слобка, дрібязкова, задрісна за своєю природою людина може змінитися, обравши зразком для себе постать Ісуса Христа.

Висновок: Отже, самопізнання має велике значення: воно дає можливість пізнати ще й третій світ, третій елемент світу – Біблію. Біблія завжди була надзвичайно важливою книгою для Сковорода. Саме з Біблії і почалося формування філософської системи Григорія Сковорода. Він її дуже добре знав, вважав, що це якась незвичайна величина, пізнати яку потрібно було кожному: «Біблія – це стріла, яка летить прямо до Бога». Як і кожен зі світів, хоч і божественний світ, Біблія все ж таке не вільна від плотського, тлінного начала. Також, він вважав, щосюди вліз Божий ворог сатана, насмітив у Біблії своєю брехнею, якою губить кожного, хто ще себе не пізнав, а хоче пізнати Біблію. А хто вже пізнав, повинен добре пам'ятати, що кожне слово Біблії має приховане значення, яке буде зрозумілим тим, хто вже себе пізнав. Так і робив Сковорода, він був вірний своїй думці. Також важливою мудрістю Григорія Сковорода є його роздуми про Христа і життя з Ним, оскільки Христос і є істина. І найближчим шляхом до Бога є шлях через серце, який знаходить своє втілення у концепції «філософії серця». Серце розуміється ним як підвалина істини і духовна сутність людини, шлях до щастя.

Список використаних джерел

1. Іванько І. В. Філософія і стиль мислення Г. Сковорода / Іван Васильович Іванько. К.: Наукова думка, 1983. 272 с.
2. Сковорода Григорій. К., 1983. с. 114
3. Колодний А. «Бог біля тебе, з тобою є, в тобі є...» Філософська релігійність Григорія Савовича Сковорода / А. Колодний // Людина і світ. 1994. №9. с.2-5.
4. Каганець І. В. Арійський стандарт: Українська ідея епохи великого переходу / І. В. Каганець. К.: А.С.К., 2005. 335с.
5. Ушкалов Л. В., Марченко О. М. Нариси з філософії Григорія Сковорода. Харків. 1993. 150 с.

ЕТИКА І. КАНТА І СУЧАСНІСТЬ

Етика - одна з найдавніших філософських дисциплін, предметами якої є мораль. Коли етика вперше була визначена як спеціальна галузь дослідження, інтерес до її розуміння не зменшується й до сьогодні. Такі філософи, як Арістотель, Спіноза, Кант і Маркс, у різний час вирішували проблеми етики.

Метою нашого дослідження є аналіз етики І. Канта колись і у сучасному світі. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити суть етики І. Канта

Виклад матеріалу. Етика Канта багато в чому була вершиною сучасної моралі. Серед класиків німецької філософії Кант приділяв найбільше уваги моралі, а її етична концепція, послідовно розроблялася протягом ряду спеціальних праць, була найбільш розробленою, систематизованою та повною. Кант поставив ряд критичних проблем, пов'язаних з визначенням моралі. Однією з заслуг Канта є те, що він відокремив питання про існування Бога, душі та свободи - питання теоретичного усвідомлення - від питання практичного усвідомлення. Практична філософія Канта мала великий вплив на наступні покоління філософів (А. В. Гумбольдт, А. Шопенгауер, Ф. Шеллінг, Ф. Гелдерлін та ін.).

Кантова етична наука розвивається з 20-х років. Існує багато різних оцінок етики Канта. З точки зору метафізики, найціннішими є ідеї Канта про свободу та автономію етики.

Сучасні дослідження етики Канта - це спроба запропонувати нові засоби мислення про неї та нові підходи до реконструкції критичної етики. Відправною точкою критичної етики Канта є усвідомлення практики, в якій втілюється раціональна поведінка людини.

Подібно до того, як теоретична філософія пояснює можливість істини та наукових знань, вся практична філософія присвячена людській практиці, а розгляд взаємозв'язку між справжньою свободою та моральним законом є однією з фундаментальних проблем розуміння практичної філософії Канта. На думку Канта, єдність критичної філософії з філософією моральності. Канта слід шукати у фундаментальному положенні людини у світі та в розумінні єдності. Насправді моральна поведінка вимагає не лише усвідомлення обов'язку, а й практичного виконання обов'язку.

Взаємозв'язок між етикою Канта та його теоретичною філософією, формування його думок у вченні про свободу та етику, обов'язок - ці питання є центром уваги його етичної концепції.

Єдине, що спочатку визначено в людині, - це її прагнення до щастя. Основні потреби та інтереси людей зрештою зводяться до досягнення блаженства. Але навіть якщо цю фундаментальну природу людини можна відрізнити від існуючої психології людей і приписувати людині якийсь «справжній» інтерес і прагнення на противагу його безпосереднім, реальним нахилам і бажанням, мораль у цьому випадку буде зведена до певного «розумного егоїзму».

Кант мислить тут насамперед як мораліст, з точки зору самої моральної свідомості, послідовно реалізуючи власну логіку. У цьому випадку він захищає чистоту морального мотиву. Принцип щастя, говорить Кант, «підпорядковується моральним мотивам, які радше підривають і руйнують увесь його піднесений характер, змішуючи наміри з чесною і пороками в одному класі, навчаючи лише одного - як краще рахувати».

Якщо мораль заснована на прагненні людського щастя, то пробудження до дії, навіть якщо воно правильне, буде обтяжене чужими, «гетерономними», неморальними мотивами - надією на успіх, здобуттям блаженства в цьому світі чи потойбічному світі, призом чесноти. Нарешті, отримати внутрішнє задоволення від знання правильності своїх дій. Справжній моральний настрій людини повинен полягати не в тому, щоб розраховувати на винагороду в тому чи іншому світі, а в тому, щоб виконувати свій обов'язок, незалежно від усіх надій, навіть щастя - незвідного характеру одне людське бажання.

Мораль, на думку Канта, не можна трактувати лише як засіб досягнення будь-якого результату. За такої інтерпретації мораль стає суто технічним, прагматичним завданням, питанням «розсудливості», здатності ефективно досягати цілей. Такі правила дійсності, очевидно, застосовуються в житті людини. Кант називає їх умовними, гіпотетичними імперативами: якщо ви хочете результату, вам слід це зробити. Але справа в тому, що такі правила щодо того, як досягти цієї мети, ігнорують питання визначення самої мети. Насправді моральні вимоги людини не можна зводити до якихось технічних рекомендацій, які лише вказують, як досягти наміченої мети якомога ефективніше.

Далеко не кожну мету можна вважати моральною, успішна дія може бути антиморальною. Навіть задля вагомих причин можна застосовувати ефективні засоби, які можуть бути аморальними. Отже, гіпотетичний імператив як вказівка на важливість технічного замовлення нічого не говорить про моральний характер дій. Цілеспрямованість не завжди відповідає імперативу моралі - в цьому проблема.

Висновок. Вчення про мораль лежить в основі всієї системи Канта. Мораль не є людською психологією як такою, вона не зводиться до будь-яких властивих всім людським елементарним бажанням, почуттям, пробудженням або до будь-яких особливих унікальних переживань, емоцій, відмінних від усіх інших психологічних параметрів людини.

Мораль, звичайно, може набувати форми певних психологічних явищ, що відбуваються в свідомості людини, але лише шляхом виховання, підпорядковуючи елемент почуттів особливій логіці морального обов'язку. Як правило, мораль не зводиться до «внутрішньої механіки» психологічних імпульсів та переживань людини, а є нормативною, тобто вона дає людині конкретні дії та пробудження за своїм змістом, а не за психологічною формою, емоційним забарвленням, настроєм тощо.

Список використаних джерел

1. Кант Іммануїл. Антропологія з прагматичної точки зору / Іммануїл Кант. Естетика; пер. з нім. Б. Гавришкова. - Львів: Аверс, 2007. - С. 275-346.
2. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму / Пер. з нім. та приміт. І. Бурковсько-го. - К.: Юніверс, 2000.-504 с.
3. Кант Іммануїл. Критика практичного розуму / Пер. з нім, та приміт. І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. К.: Юніверс, 2000.-240 с
4. Кант Іммануїл. Критика естетичної здатності судження / Іммануїл Кант. Естетика; пер. з нім. Б. Гавришкова. - Львів: Аверс, 2007. - С.15-210.
5. Кант Іммануїл. Спостереження над чуттям прекрасного і піднесеного / Іммануїл Кант. Естетика; пер. з нім. Б. Гавришкова. - Львів: Аверс, 2007. - С.211-274.

ФІЛОСОФІЯ БАНКУ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Теорія організації, яка складається із багатьох концепцій, базується на тому, що організації наділені спільними характеристиками і можуть розглядатися як соціальний феномен. Традиційно основою теорії організації вважаються роботи німецького вченого М. Вебера, який працював над розробкою базового визначення організації.

Так, М. Вебер один із перших виділив поняття «ціль» організації. Також дослідженням сутності організації займався Ч. Бернард і його послідовники. На їхню думку, організація є системою свідомих скоординованих дій або зусиль двох або ж більше індивідумів [5, с. 67].

Було також зазначено, що організації потрібна комунікація – готовність членів організації до спілкування між собою і зовнішнім світом для реалізації спільної справи.

Особливо при цьому підкреслювалася роль керівників. Саме вони покликані встановлювати контакти, розробляти мотивацію і приймати рішення.

Представники класичної школи, такі як Г. Гант, Я. Гамільтон, Дж. Муні, Ф.Ч. Тейлор, Г. Емерсон сформулювали універсальні ознаки функціонування організації. Ділові відносини розглядалися як формалізовані, проблеми здійснення контролю зводилися лише до зовнішнього контролю, запроваджено розподіл на програмуючу і програмовану працю, інтелектуальну і фізичну. Організація ними розглядалася як проєктуючий інструмент для досягнення цілі [1, с. 32].

В рамках школи були сформовані принципи делегування повноважень, суміщення прав і відповідальності, нормування влади, зовнішнього контролю та інше. Таким чином, була закладена теоретичну базу соціології організації.

Г. Саймон, Нобелівський лауреат з економіки за роботу по теорії організації, не вважає за потрібне відділяти цілі організації від індивідів, навіть якщо індивід вважає ціль загальноорганізаційною (загальною для організації стратегії). В сучасних умовах в літературі широко застосовується поняття «організаційна межа», яке включає поняття «зовнішнє середовище» для організації, і яке має як фізичне, так і соціальне середовище [3, с.27].

Наступним кроком було створення типології організації. Виходячи з практики інших галузей (хімія, біологія), де основу структурування знань становить досить широка і чітка система класифікації, можна виділити ряд ключових параметрів – характеристики, які притаманні більшості організації.

В зарубіжній літературі поряд з поняттям класифікація досить часто використовуються близькі поняття – типологія і таксономія. Найбільш загальні форми типології сягають корінням в традиції або ж здоровий глузд. Наприклад, організації можуть бути прибутковими і збитковими, що переконує нас в тому, що подібні класифікації добре підходять лише для конкретного застосування.

Іншими критеріями класифікації може бути обраний предмет діяльності. Тоді можна виділяти освітні, фінансові, медичні та інші організації. Дана класифікація охоплює значно ширший спектр, ніж попередня, але подібна типологія навряд чи може вважатися прийнятною.

Доцільно будувати класифікацію організації, виходячи з їхнього внеску в суспільну діяльність. Згідно такого підходу виділяють наступні види організації: виробничі, які виробляють товари, що споживаються суспільством; громадські, орієнтовані на політичні цілі, в тому числі організацію влади; асоціативні, які займаються вирішенням конфліктних ситуацій; відповідальні за освіту, культуру та мистецтво [3, с.41].

Інша система типології, яка була розроблена в 1962 р. ґрунтується на понятті вигоди. Основою класифікації в даному випадку є вигода від послуг, які надають організації. Відповідно до даної класифікації виділяють: взаємовигідні, члени яких будують взаємовідносини на взаємовигідних, рівних умовах; ділові, ціль яких прибуток; діючі заради суспільної вигоди.

Комерційні банки, в сучасних умовах працюючи в економічній ситуації, яка постійно змінюється, повинні реагувати на нові соціальні процеси, явища і фактори, які виникають. Фактори, що впливають на банк, можна умовно поділити на п'ять основних груп: політичні, юридичні, економічні, соціальні, технологічні.

Не потребує додаткових доказів і той факт, що на діяльність банків має вплив як міжнародна, так і внутрішня державна політика. зміни в соціальному середовищі впливають на банки через клієнтів та персонал банку. Так банківська діяльність досить трудомістка, персонал відіграє вирішальну роль, особливо у великих банках [4, с.34].

Новітні технології на протязі останніх 10 років докорінно змінили банківську діяльність. Великі банки як в Україні, так і за кордоном вкладують великі суми коштів для впровадження та модернізації програмного забезпечення. Такі зміни відповідно впливають на продуктивність праці і роботу персоналу, швидкість комунікації і види банківських послуг, які надаються.

Нові технології, які в свою чергу полегшують доступ до інформації і які роблять його більш швидким, відповідно можуть змінити кількість рівнів управління, які потрібні для організації і сприяти децентралізації. Тим не менше головні офіси тепер мають змогу підтримувати постійний зв'язок із своїми відділеннями через різні канали зв'язку, що в свою чергу навпаки може призвести до зростання централізації, коли всі рішення приймаються в головному офісі, але з більшою швидкістю. Основним завданням менеджерів в таких умовах є структуризація компанії таким чином, щоб отримати із застосування технологій максимальну користь [4, с.39].

Оскільки об'єми банківського бізнесу невинно зростають і він стає деперсоніфікованим, споживачі банківських послуг здійснюють все більший тиск на менеджерів банку з тією метою, щоб вони відповідальніше ставилися до прийняття рішень. Це в свою чергу змушує компанію діяти по правилах добросовісних громадян, щоб уникнути негативної репутації.

Банківські працівники в багатьох країнах Європи, і в Україні надають допомогу і консультують малий бізнес, беруть участь в добродійних акціях. На державному рівні співробітники банків залучаються до участі в роботі громадських організацій (як, наприклад, центри консультування боржників у Великобританії) для ознайомлення останніх з думкою банківських експертів. Це є збитковим для банків, але з іншого боку підвищує їхній престиж і покращує репутацію.

Банки, як правило, прийнято розглядати як суто фінансові установи, але не слід забувати й про їх роль в суспільстві у забезпеченні його нормального функціонування. З цієї позиції банки слід розглядати як структуру в системі інформаційних зв'язків у суспільстві. Головним призначенням банків як інформаційних структур – є забезпечення за допомогою збору, обробки і використання інформації про перебіг соціально-економічних процесів нормального стану суспільства [2, с.145].

В ринкових умовах банки є основним елементом процесу виявлення, задоволення і формування соціальних потреб в країні. Для того, щоб банківська система мала можливість здійснювати таку діяльність вона повинна бути саморегулюючою і самоуправляючою. В даному випадку під самоуправлінням слід розуміти такий вид управління, який здійснюється елементами даної системи. Самоуправління завжди носить усвідомлений характер і має свого носія – суб'єкт самоуправління.

Саморегулювання передбачає самостійне реагування об'єкта управління на зовнішній вплив, який порушує його нормальне функціонування. Таким чином, банки здатні і до саморегулювання і до самоуправління.

Банки в умовах конкуренції вимушені постійно займатися пошуком сфер життєдіяльності суспільства, які мають потребу в грошових коштах. Здійснюючи кредитування і надаючи інші банківські послуги фізичним та юридичним особам, банки одночасно виконують функції: органа самоуправління в банківській системі, оскільки основний результат діяльності цієї системи забезпечується банківською діяльністю та суб'єкта самоуправління для суспільства є ринковою економікою.

Таким чином, в умовах стрімкого розвитку економіки, діяльність банків носить подвійний характер. Вони є не тільки комерційними структурами, але також і важливими соціальними інститутами. Як комерційна структура банк зацікавлений в отриманні максимально можливого прибутку. А як соціальний інститут вони є головною ланкою фінансової інфраструктури і поряд із бюджетною системою покликані забезпечити стабільні умови функціонування держави і підвищення рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия /пер. с англ.; СПб. : Питер Ком, 2008. 416 с.
2. Буніч П.Г. Новые ценности. М.: ИКЦ «ДИС», 2011. 234 с.
- 3.Заславская Т.И., Рывкина Р. В. Социология экономической жизни. Очерки теории. Х.: Бурун Книга, 2010. 189 с.
- 4.Криклий О.А., Маслак Н.Г., Пожар О.М. Менеджмент банків: організація, стратегія, планування: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 152 с.
- 5.Питерс Т., Уоттерман Р. В поисках эффективного управления. К.: УВПК, Екс об, 2009. 304 с.

THE PHILOSOPHY OF BUDDHISM

Relevance of the topic. I chose this topic because everybody knows about Buddhism as a religion. But in fact, it has many philosophical aspects. It is very interesting to be involved into new culture. What is more, the philosophy of Buddhism can help many people to change their lives and to see the world from another viewpoint.

Purpose: to learn Buddhism as a philosophy of the Ancient India.

Tasks:

- to learn about Buddha and his life story;
- to discover The Four Noble Truths;
- to understand The Eightfold Path;
- to find philosophical thoughts that can be used in our lives.

Discourse of the topic. Buddhism is one of the oldest and used religion in the world. It has its long history. It is also something bigger than just an Eastern religion. It is a philosophical teaching that was originated in India in the middle of the 1st millennium BC.

Buddhism was founded in Northern India by the Buddha, Siddhartha Gautama. According to legend, he was born in an aristocratic family so he did not see the real India. He had everything he wanted, then he married a girl who he was in love with. But at the age of 29 he had 4 accidental meetings that changed his life. He met a sick person and found out about illnesses and sufferings from them. He met an old person and learnt about age and its sufferings. He saw a funeral and found out about death and its sufferings. And the last one, he met an ascetic person and discovered that he could escape from his destiny in an ascetic way. That is what he did. He left his family and everything he had to escape from sufferings. He studied Brahmanism, but ultimately rejected it. And then, after years of attempts, he reached the enlightenment and became Buddha. This means that he reached Nirvana.

I think that Buddhism is much more a philosophical teaching than a religion, because I noticed that people believe in Buddha's sayings than in him like Christians or Muslims do. Most Buddhists think of Buddha as not just a man. They believe in Buddhahood which is based on spiritual levels. Buddhahood is a spiritual state of being. This is why Buddhist scriptures speak of many Buddhas. They are trying to escape from sufferings with the help of Buddha, with his life experience and way to nirvana.

There are a lot of words that non-Buddhist cannot understand but The Four Noble Truths (siryasalya) has sense to be taught. There they are:

1. The existence is suffering.
2. The cause of suffering is desire.
3. The removal of suffering can only come from the removal of desire.
4. The desire can be abandoned by following The Noble Eightfold Path, which is basis of the disciplines of Buddhism.

So, I can't say that I agree with everything but I want to point at The Second Noble Truth. Buddha said that people don't understand what they really want and that is why our desires can bring some sufferings. But of course, you may want to develop yourself that will be good for you and then you won't face the suffering.

Buddhism is closely related to Indian philosophy at all. They have their own features from other world philosophies. For example, Indians believe in karma (a sum of your life experiences that determines person's destiny for the next life) and samsara (a wheel of rebirth that lasts until person escapes from desires and wills). They also want to reach nirvana – the freedom from desires and sufferings, the moment when you have no thoughts and you just exist. For people who are not Buddhists reaching nirvana can be an opportunity to discover themselves and to understand your real feelings and wills.

Buddha left for people The Eightfold Path to reach nirvana:

1. Right understanding – to start understanding what the world is without our expectations and imaginations;
2. Right thought – to start thinking more about global themes and to think clearly;
3. Right speech – to start talking only after you have thought about what you want to say;
4. Right action – to start doing only those things that can help to improve our world;
5. Right livelihood – to start working where you want, not harming anything;
6. Right effort – to start developing good habits and doing many positive moral acts in your daily life;
7. Right mindfulness – to do different practices like watching your body, actions, thoughts, feelings;
8. Right concentration – is a deep concentration, meditation or total focus, to become a person who can control your own mind.

These tips can help people to improve themselves as Human, as personality.

Conclusions. Buddhism is a real philosophy which thoughts can be used in our own life philosophy. One of the greatest thoughts is to see the real world, to improve yourself and to find peace between your mind and body.

Buddhism has its ontology (knowledge about nature of things) and gnoseology (knowledge about ways of cognition). So, I believe that Buddhism is a philosophical teaching that become a religion for people because they were ready to believe in Buddha's thoughts. The Four Noble Truths and The Eightfold Path are not only rules for people, they are a possibility to become free from sufferings and to understand your real desires.

To sum up, the philosophy of Buddhism is more about you, your soul, reaching nirvana and cognition. It is about your way to accepting the world as it is and finding a place for yourself in it.

Literature

1. Wikipedia. Nirvana / Wikipedia URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Nirvana>
2. JoshuaJ. Mark. Buddhism / JoshuaJ. Mark. 2020. URL: <https://www.ancient.eu/buddhism/>
3. Buddhism. 2017. URL: <https://www.history.com/topics/religion/buddhism>
4. Siderits M. Buddha / MarkSiderits. 2019. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/buddha/#CorTea>
5. BarberB. The Buddhist Philosophy / BenjaminBarber. 2019. URL: <https://benjaminbarber.org/the-buddhist-philosophy/>
6. The Eight fold Path URL: https://www.buddha101.com/p_path.htm
7. Bhodi Anjo Daishin. 8 Rights: The Noble Eightfold Path – the Heart of the Buddha's Teaching / Bhodi Anjo Daishin URL: <https://buddhaweekly.com/the-noble-eightfold-path/>

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Постанова проблеми. Щодня кожен із нас стикається з проблемою вибору десятки разів. Ми обираємо, яке рішення прийняти на роботі, який фільм переглянути або яку партію вибрати на виборах. І часто ця проблема порушує наш спокій, змушує нервувати, викликає стрес, тобто всіляко ускладнює життя. Іноді це навіть здається легшим у часи «розвиненого соціалізму», коли на виборах брав участь лише один кандидат, і, скажімо, взуття купували ті, хто «давав» в універмазі. І ви не страждаєте від необхідності вибору.

Як тут не згадати притчу французького філософа Бурідана про віслюка, який, стоячи між двома однаковими копицями сіна, помер з голоду. Бо не міг вибрати якоїсь одної з них.

Метою нашого дослідження є дослідити сутність моральних категорій «вибір» та «відповідальність» та співвідношення між ними.

Виклад матеріалу. Відповідальність – відноситься до категорії моральної свідомості, яка проектує спроможність людини свідомо нести відповідальність за власні вчинки, а саме самостійно керувати та слідкувати за власною поведінкою. На мою думку, важливу роль відіграє почуття відповідальності людини. І це проявляється як у позитивній, так і в негативній формі. Позитивна - це, наприклад, віра в себе, у свої сили, впевненість у позитивному впливі на хід дій, а також почуття контролю над будь-якою подією. Негативна форма, навпаки, виражається у впевненості в собі, що виражається у тривозі, переживаннях щодо своїх навичок та знань.

Тобто «брати на себе відповідальність» - це брати на себе наслідки власних дій та вчинків. А «безвідповідальність» - це переклад відповідальності за власні дії на інших.

Видатні філософи Ніцше, Штірнер, Шопенгауер та інші трактували моральну свободу як особливу індивідуальну цінність, що дозволяє робити вибір, виконувати дії, які залежать лише від їх власних ціннісних орієнтацій, власних бажань і не підкорятися наперед визначеним цілям.

Людина насамперед відповідальна перед іншими людьми. Саме на основі нашої залежності від них формується глибока моральна відповідальність, яка є соціокультурною та психологічною. Людина не може жити в не суспільства, і саме тому в суспільстві вона знаходить своє призначення, цілі, потреби. Живучи в глобалізованому світі, ми з самого народження залежні від інших, і завдяки цьому ми підвітні своїм родичам, друзям та колегам.

Людина в першу чергу відповідає перед собою, а перед ким ще повинна відповідати, це вже особисте питання для кожної людини. Оскільки всі люди різні, усі вони мають власні цінності, моральні погляди та індивідуальне сприйняття глобалізованого світу. Вона самостійно відбирає «особливих» людей і визначає ступінь відповідальності для кожного.

Я вважаю, що вибір у людини є завжди. І наше радянське минуле є яскравим підтвердженням цього, як, до речі, і події недавнього часу. Але навіть поза політичним виміром життя завжди ставить нас у ситуацію вибору. Найлегше це зробити людям рішучим, впевненим у собі або легкокованим. Але для тих, хто має вічні сумніви, роздуми над проблемою вибору стають чудовим випробуванням. Що тут можна зробити? Напевно, варто несерйозно сприймати деталі та намагатися подолати свою нерішучість у серйозних ситуаціях. Іншого виходу немає, якщо, звичайно, ми не хочемо, щоб за нас вирішували інші, ті, хто завжди вмів робити те, що найкраще для нас.

У проблемі вибору є ще один аспект: спочатку ми переживаємо те, що збираємось вибрати, а потім - те, що ми обрали, не те що потрібно.

Висновки. Коли людина прагне до свободи, але при цьому уникає відповідальності, виправдовує свою поведінку по-різному, вона опиняється в ілюзії орієнтації. І це зазвичай призводить до моральної деградації. Набагато корисніше зосередитися на своїх досягненнях і спробувати трохи більше поважати свою особистість. Це те, що дає людині відчуття власної гідності. А для впевненої людини проблема виборів не така вже й складна.

Список використаних джерел

1. Апель К.-О., Обґрунтування етики відповідальності, в: Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії, Київ: Либідь, 1996, С. 46–60
2. Йонас Г., Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації, Київ: Лібра, 2001, 400 с.
3. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: Навч. посібник. Курс лекцій. Львів, 2006
4. Рідель М., Свобода і відповідальність. Два засадничих поняття комунікативної етики, в: Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії, Київ: Либідь, 1996, С. 68–83.

БУДДІЙСЬКІ ТА ХРИСТІАНСЬКІ НАСТАНОВИ ЩОДО ЖИТТЯ У СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Релігія – є невід’ємною проблемою нашого життя. Буддизм і християнство одні із провідних релігій світу. Буддизм – це релігійне і одночасно філософське вчення. Головною думкою буддизму є думка про спонукання духу. Буддисти називають своє вчення Дхарма, а термін буддизм ввели в дев’ятнадцятому столітті європейці. Християнство – один з напрямків єдинобожжя, який входить в групу авраамічних релігій. Характерною особливістю християнства, яка відрізняє його від інших напрямків єдинобожжя, є віра в Ісуса Христа як втілення і прояв Бога заради спасіння всього людства і людського суспільства і настанови в істині.

Мета. Дослідити буддійські та християнські настанови щодо життя у суспільстві, дізнатися які відмінності розділяють ці дві релігії.

Виклад матеріалу. Буддизм має особливу філософську насиченість. Серед його дослідників навіть виникали суперечки: чим він є – релігією чи філософією. І це небезпідставно, бо індійська філософська думка завжди звернена до релігії, а релігія тяжіє до філософії.

Головним у віровченні буддизму є вчення про чотири благородні істини, що їх відкрив Гаутама у процесі «просвітлення» під деревом мудрості (смоківницею):

1. Життя – це страждання. Народження, хвороби, старість, смерть і навіть сили, що підтримують у нас життя (сканди), повні страждань

2. Причини страждань – бажання, жадоба насолод, невтомний потяг до радощів і надії.

3. Аби позбавитися страждань, слід звільнитися від бажань, подавити в собі будь-які їх прояви.

4. Спосіб позбутися бажань – це наслідування шляху спасіння, що його відкрив Гаутама і виклав у таких восьми принципах:

- правильне розуміння чотирьох благородних істин;
- Правильні прагнення, наміри;
- Правильна мова (подолання обману та утвердження правди);
- Правильна поведінка (не вбивати, не красти, бути людяним);
- Правильний спосіб життя (відповідно до людських чеснот)
- Належні зусилля у прагненні до довершеності (постійно долати будь-які перешкоди на шляху до спасіння);
- Належний стан розуму (самоаналіз життя);
- Правильна медитація (глибоке роздумування над життям, постійне самозречення від земного).

Правильна поведінка (четвертий шлях спасіння) криє в собі п’ять моральних заборон – не вбивати жодної живої істоти, не красти, не обманювати, утримуватися від перелюбства і не вживати п’яних напоїв.

В основу християнської релігії лягла віра в спокутну місію Ісуса Христа, який своєю мученицькою смертю спокутував гріхи людства. Християнство пропонувало своїм прихильникам шлях внутрішнього спасіння: відхід від зіпсованого, гріховного світу в себе, усередину власної особистості; грубим плотським задоволенням протиставляється суворий аскетизм, а зарозумілості й марнославству «сильних світу цього» – свідомо смиренність і покірність. У залежності від способу життя, дотримання всіх релігійних канонів, віри в друге пришестя Христа кожному віддається за заслугами: кому страшний суд, кому небесна кара, кому царство Боже.

Головними настановами щодо життя в християнстві є Євангелія, в якому оповідається земне життя Ісуса Христа, яке спонукає нас до вдосконалення. Біблія складається з послань, які навчають тому, що саме необхідно для спасіння, а також дає Божі настанови. Три перші заповіді показують нам, у чому проявляється любов до Бога, а решта сім заповідей пояснюють нам, як маємо любити своїх ближніх:

1. Нехай не буде в тебе інших богів, окрім мене; Подумай, чи Господь має перше місце в твоєму житті. Чи часто ти про Нього Думаєш?

2. Не взивай намарно ім’я Господа Бога твого; Чи з пошаною ставиш ти до Божого імені, святих осіб, місць, речей?

3. Пам’ятай день святий святкувати; Чи не забувавеш в неділі й великі свята приходити на Святу Літургію? Чи знаходиш час для молитви й діл милосердя?

4. Шануй твого батька і твою матір; Чи любиш і шануєш своїх батьків, родичів, учителів, священників?

5. Не вбивай; Чи дбаєш про своє життя і здоров’я? Чи не чиниш шкоди здоров’ю інших людей?

6. Не чини перелюбу; Чи є ти скромним в усьому, що бачиш, чуєш, говориш і робиш?

7. Не кради; Чи не привласнюєш собі чужих речей? Чи віддаєш позичені або знайдені речі?

8. Не свідчи неправдиво на твого ближнього; Чи не говориш погано про інших? Чи завжди говориш правду?

9. Не пожадай жінки твого ближнього; Чи маєш ти чисті думки й бажання?

10. Не пожадай нічого, що є власністю твого ближнього; Чи шануєш ти чужу власність? Чи не заздриш? Чи за все дякуєш Богові?

Виконуючи Божі заповіді, людина перетворюється, одухотворяється і стає ближчою до Бога. У цьому полягає призначення християнина, у цьому є його виправдання жертвованої смерті Христа. З цим поглядом на людину пов’язане характерне тільки для християнства поняття «таїнства» – особливої культової дії, за допомогою якої «під видимим образом передається віруючим невидима благодать Божа», тобто яке покликане реально ввести божественне в життя людини

Висновок. Буддизм і християнство розділяють нездоланні відмінності: християнство вірить в єдиного Бога Творця, який є особовим Богом. Християнство дивиться на людину, як на істоту, яка потребує спасіння, і не здатна сама себе спасти. На відміну від цього, буддизм не вірить і не визнає Бога як Творця і як особового Бога. Далі стверджує, що людина може спастися власними силами. Це спасіння буддизм бачить у т.зв. нірвані.

Список використаних джерел

1. Лубський В. І. Релігієзнавство : підручник для студ. вузів / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. Київ: Академвидав, 2006. 432 с
2. Лубський В. І. Релігієзнавство. Підручник 2-ге видання, доповнене. / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. Київ: Академвидав, 2008. 448 с.
3. Світ мудрості. Хрестоматія з філософії : навч. Посібник //упорядники Г. Орендарчук, М. Шумка. Тернопіль : Астон, 2004. 256 с.

СВОБОДА ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Актуальність дослідження. Свобода є однією з найвищих цінностей людства та водночас однією з його найбільших проблем, що відображає суперечливі процеси розвитку громадянського суспільства. Свобода – одна з фундаментальних проблем, яка відображає складні діалектичні процеси світового розвитку. Утвердження свободи в праві – це необхідність та результат багатого розвитку людства, розвитку правової культури та правової свідомості. Розкрити сутність свободи неможливо, лише давши їй правильне з точки зору логіки об'єктивне визначення, яке було б універсальним і застосовувалося б до всіх сфер людського життя, в яких вживалося і вживається дане поняття. При цьому слід урахувати, що фундаментальна риса свободи – це неможливість звести її до чогось іншого. Питання свободи залишається вічно відкритим та актуальним в силу свого особливого значення і основоположного характеру, воно відроджується щоразу заново, але неодмінно по-іншому. Слід зазначити, що аналіз свободи як ціннісної категорії в царині права не належить до малодосліджених. Важливі аспекти зазначеної проблематики були предметом опрацювання на монографічному та дисертаційному рівнях, методологічну основу яких ідеї вчених різних епох.

Мета дослідження: аналіз філософсько-політичних аспектів проблем свободи. **Завдання дослідження:** проаналізувати сутність проблем свободи та її філософсько-політичних аспектів.

Предмет дослідження: філософсько-політичний аспект основних проблем свободи як політичного феномену.

Свобода – це одне з основних понять, які лежать у фундаменті сучасної цивілізації, світогляду людини XX і XXI століть. А водночас – це одна з найскладніших філософських категорій. Власне, сама філософія починається там, де стає можливою суспільно значуща вільна думка, де незалежний від можновладців, жерців та юрби мудрець із юродивого перетворюється на потрібну суспільству постать. Попри тисячоліття філософського розмислу, популярні визначення свободи при ближчому розгляді виявляються далекими від універсальності. Скажімо, нерідко свободу ототожнюють із наявністю можливості вибору того чи іншого варіанту розвитку подій, коли зовнішні умови забезпечують здатність людини чи групи людей реалізувати такий вибір. При цьому стверджують, що відсутність такого вибору і можливості реалізації вибурототожні відсутності свободи, тобто несвободи. Але ж, скажімо, для багатьох ідейних борців Руху Опору під час Другої світової війни вибір – боротися чи не боротися з тоталітарними загарбниками – просто не стояв. Для них інший шлях апіорі був шляхом зради, колаборації. Але чи значить це, що вони були невольними людьми, що свобода не лежала в основі їхньої боротьби?

Інше популярне визначення свободи – це ототожнення її з відсутністю примусу з боку інших людей. Проте чи можна жити в суспільстві і в тих чи інших ситуаціях не зазначати примусу з боку уповноважених на підтримання певного ладу членів суспільства? Тим більше: не тільки у процесі виробництва, а й в процесі навчання, йдеться про дитячий, а чи про юнацький вік, також завжди наявний примус. І, нарешті, є люди сильного характеру, а є люди зі слабким характером. Перші завжди чи свідомо, чи навіть мимоволі до чогось примушуватимуть других, а ті можуть навіть не помічати цього чи бути вдячними за те, що їх змусили зробити щось корисне, чого вони прагнули, але самі на нього не зважилися б. Що ж стосується сциєнтистського визначення свободи як одного з різновидів прояву випадковості, яка реалізується внаслідок спонуки з боку людських прагнень, то в цьому сенсі свобода істотно зближується з необхідністю, з суто природним процесом, оскільки загальні процеси розвитку наукою розглядаються як система випадковостей, що тією чи іншою мірою несли в собі необхідні елементи, як-от біологічні об'єкти – пристосування до умов конкретного середовища. Власне людська складова свободи тут зводиться до мінімуму, перетворюється на вияв підсвідомості, її настанов і спонук.

У середині XX століття знаний американський філософ, освітянин та публіцист Мортимер Адлер здійснив своєрідну систематизацію аспектів свободи, про які мислителі минулого вели мову: обставина свободи само здійснення людини, набута свобода самовдосконалення, органічно-природна свобода самовизначення, політична свобода, колективна свобода. Адлер визначає обставинну свободу самоздійснення як свободу, залежну від умов, тобто від зовнішніх, ситуативних, для існування людини чинників. Набута свобода самовдосконалення асоціюється з певним станом, якого досягає людина. Для її здійснення потрібно докладити зусилля, вона не є вродженою. Природна, органічна свобода самовизначення постає як одна з сутнісних рис людини, притаманна їй за означенням. Два інші рівні чи виміри свободи – політична свобода та колективна свобода – постають тут як похідні, допоміжні.

Висновки. Отже, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і людства загалом, а також природи як підґрунтя існування суспільства. Для того, щоб свободу особи не було обмежено чи порушено, держава має регулювати діяльність людини та громадянина. Зокрема, таке регулювання відбувається за допомогою економічних, політичних, ідеологічних засобів, методів насилля й примусу, із суворим дотриманням прав людини, визначених міжнародними та національними нормами. Отже, свобода – це результат вільного волевиявлення людини. На різних етапах історії людства можливість вільного вибору була неоднаковою. У міру розвитку суспільства, з кожною новою епохою відкриваються нові можливості зростання ступеня свободи особи. Це положення в сучасному світі, як на Заході, так і на Сході, стало загальноновизнаним. Тому сьогодні основним критерієм суспільного прогресу слугує рівень гуманізації суспільства, становища в ньому особистості – ступінь її економічної, політичної, соціальної та духовної свободи. Прогресивність кожного суспільства залежить від здатності розширювати коло прав і свобод особи, що відповідно, є передумовою її самореалізації. Однак не слід забувати, що свобода лише тоді може бути критерієм суспільного прогресу, коли її зростання відбувається в розумних межах, тобто з урахуванням відповідальності особистості перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Батанов О.В. Актуальне дослідження проблем філософії гідності, свободи та прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2016. №1. С. 395-397
2. Бровко Н. І. Філософсько-правовий аналіз категорії свободи та відповідальності людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. №1. С. 54-57
3. Гавронська Т. В. Свобода особистості: філософсько-правова рефлексія. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18: Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 68-77
4. Герман К. Ю. Розвиток ідеї свободи в філософських та правових дослідженнях. *Право та інновації*. 2015. № 3. С. 115-123
5. Катола О. Людина і свобода: філософсько-політичні концепції правотітчизняної політичної думки на тлі міжвоєнної доби: збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2011. Вип. 1. С. 481-486
6. Смілик А. С. Філософсько-правовий аналіз свободи та відповідальності. *Право та суспільство*. 2016. № 2(3). 25-31
7. Слюсарчук Х. Т. Дуалізм індивідуальної та колективної свободи у лібералізмі та комунітаризмі як філософсько-правових вчень. 2015. № 2 (2.1). С. 11-18

ДІАЛОГ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ІСТИНИ

Діалог відіграє значну роль у відносинах між людьми, суспільними групами, державами. Діалог є свого роду мистецтвом, завдяки якому досягається порозуміння, знаходиться істина, відкривається сутність людини, речей, явищ. Чимало філософів, науковців та теоретиків замислювалися над значенням діалогу, його сутністю та наслідками, які настають під час чи після розмови і навіть суперечки, яка імовірно може виникнути в процесі діалогу. Важливими по сьогодні з даної теми є судження Сократа, який зумів пізнати істинне значення діалогу, розкрити його сутність та надати даному поняттю гідне місце в філософії та науці, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Сократ вважається одним із найвизначніших мислителів античності, чий погляд по сьогодні є актуальними та важливими для філософії сучасності. Важливо зазначити, що Сократ фактично ввів в загальнолюдську культуру саму ідею філософії, як ідею безкінечного пошуку істини на основі відкритого ним філософського діалектичного методу. Власне сам термін «діалектика» походить від слова «діалог» і трактується, як розмовляю, веду бесіду[3, с.24].

Сократ великого значення надавав мистецтву ведення суперечок. Саме в ході суперечки можна активізувати свого співрозмовника на роздуми, і таким чином наблизитися до істини говорив філософ. Мислитель стверджував, що діалог є справжньою, живою та одушевленою мовою тямущої людини. Відтак, під час ведення діалогу Сократ займав роль не вчителя чи наставника, а роль співрозмовника. Під час діалогу, на думку Сократа найбільше значення є майстерність вміння задавати питання, адже саме питання можуть привести співрозмовників до народження істини. Саме цей питально-відповідальний метод покликаний заганяти співрозмовника в глухий кут, де співрозмовник змушений вступити сам із собою в протиріччя.

Для Сократа надзвичайно важливою була істина, яка повинна бути усім людям загальною, відповідно до цього у розмові необхідно підбирати такі питання, щоб співрозмовник відповідаючи на них спростовував своє попереднє твердження. Використовуючи іронію Сократ зводив нанівець впевненість співрозмовника в його переконаннях, і готував таким чином сприятливий ґрунт для справжньої істини. Бесіда за Сократом повинна бути вільною, не нав'язаною, потрібною для усіх співрозмовників, лише в цьому випадку вважав мислитель знання, одержані людиною будуть її власними, її істинними переконаннями. Адже головним не є нав'язати свою думку, а спільно знайти істину, підвести свого співрозмовника до правильної думки, надати право своєму опоненту зрозуміти помилки своїх тверджень і змінити їх на правильні.

Такий метод Сократ назвав маевтикою або сократівською «пасткою»[4]. За переконаннями філософа кожна людина носить у собі істинне знання, але вона може цього не усвідомлювати, відтак, дуже важливо допомогти їй розкрити себе, віднайти в собі ці знання. Метод Сократа полягав у тому, щоб шляхом діалогу і за допомогою виважених запитань віднайти приховане у людині знання. Важливим є той факт, що знання можуть знаходитися лише в осіб чоловічої статі, адже саме чоловіки за традиціями та переконаннями античної філософії можуть бути здатні до цього. Діалоги Сократа мали певну послідовність, вони розпочиналися з простих буденних, побутових питань, і плавно переходили до високих філософських диспутів.

Бесіда, в яку так старанно намагався утягнути співрозмовників Сократ була свого роду розумовим експериментом, який складався з кількох етапів. На початку, мислитель намагався уточнити основні поняття та визначення, розвиваючи таким чином логіку та мислення, а використовуючи метод індукції Сократ прагнув підвести співрозмовника до істини. Саме під час діалогу людина пізнає саму себе.

Для того, щоб спростувати переконання співрозмовника Сократ знаходив такі запитання, наводив такі аргументи, які б збентежували опонента, змушували його ніяковіти і головне – засумніватися у своїх переконаннях. Сократ пильно спостерігав за виникненням розбіжностей між учасниками діалогу, обов'язково звертав увагу опонентів на суперечні одна одній думки, таким чином роблячи їх предметом спеціального аналізу та спільного обговорення.

Таким чином, варто зазначити, що метод Сократа – це, перш за все, метод послідовної, систематизованої в кожному окремому випадку постановки питань, найважливіша мета яких полягає у приведенні співбесідника до суперечності з самим собою, змусити визнати свою неосвіченість. Сократом було доведено до досконалості обраний і поетапно розроблений ним спосіб розгляду висхідних понять і категорій моралі [2, с.23].

До заслуг Сократа можна віднести те, що предметом власних бесід, філософського аналізу він ставив «проблему життя», під якою розуміється будь-яке близьке для кожного життєво потрібне питання: «любов, дружба, робота, виховання, освіта, діти, людське щастя, а також ключові філософські категорії, як гарно і погано, прекрасне й потворне». У відповідності до справедливого визначенням О.Лосева, «філософія, створена Сократом, є не просто філософією життя, вона є філософією для життя» [5, с.23]. Та як кожній людині інколи дуже важливо замислитись над тим, що є сенсом життя, над пошуком власного сенсу, визначенням власного місця в житті. Саме це озброює людину засобами і способами мислення, допомагає їй рухатися до відкриття і прийняття істини[1].

Нажаль Сократ не залишив письмової спадщини, його роздуми, судження та ідеї письмово засвідчили його учні та дослідники, серед яких варто виділити Платона, Ксенофонта, Арістотеля. Сократ своїми роздумами та судженнями відкрив справжню цінність діалогу, яка полягає в пошуку істини. Якщо діалог між співрозмовниками буде будуватися з правильних питань та відповідей, то сторони обов'язково знайдуть правильну відповідь на свої питання, застосувавши при цьому відповідні знання.

Отже, діалог – це одночасно і найпростіша і найскладніша форма спілкування між людьми. Лише коли співрозмовники позитивно налаштовані до розмови вони знайдуть порозуміння, якщо ж ні, то істина для них так і залишиться таємницею.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В., Лопатіна Г.О., Чернікова І.К. Пізнавальні діалоги з молодшими школярами. *Науковий вісник Донбасу*, 2011. № 1. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11gnvzms.pdf> (дата звернення: 07.11.20)
2. Зязюн І.А. Відвічний філософський діалог у педагогіці XXI століття: аналіз основних підходів до проблем освіти в історичному аспекті. Формування діалектичного мислення учнів. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 2008. С.23-31
3. Карівець І. Типи філософувань, або як і для чого мислять? *Вісник Нац. ун-т «Львів. політехніка»*. № 550. Філософські науки. 2006. С. 23-30.
4. Королева Л.Д. Диалектический метод Сократа. URL: <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1028> (дата звернення: 08.11.20)
5. Лосев А. Ф. История античной этики: Софисты. Сократ. Платон. Москва: Искусство, 1969. 715 с

ХРИСТІЯНСЬКА ЛЮБОВ І СМІРЕННІСТЬ В СУЧАСНОМУ СВІТІ (НА ОСНОВІ «СЛОВА ПРО ЗАКОН І БЛАГОДАТЬ»)

Постанова проблеми. Любов до Бога не можна пізнати зі старозавітного Бога, який уособлює всемогутність і карає за гріхи. Не можна любити того, хто в безмежну кількість разів сильніший за тебе та карає за будь-який невірний крок. До такого Бога може бути лише страх. А там, де страх, немає любові. Любов до Бога пізнається у Христі, який віддає життя за грішників. Тут Бог не всемогутній, а слабкий. Тут не Він карає, а Його карають люди, хоча на Ньому й немає вини. Лише реальну живу особистість Бога, яку втілює боголодина Ісус Христос, що став рівним серед рівних, можна полюбити.

Саме в цьому «сходженні» Бога до людини і стає можливою любов. І Христос показав, що таке «любити». Показав власним життям, зробивши самопожертву за тих, кого любить, тобто за всіх нас. Він – це Шлях. Любов, на відміну від закону, – це не заборона певних дій, а навпаки – заклик до дії. Любов завжди активна. Закон завжди пасивний і має обмежувальний вимір. Любов апелює до внутрішньої сторони людини і закликає до вияву назовні – полюбити ближнього та Бога. Закон апелює до покарання за гріх й закликає стримувати і контролювати свою природу.

Метою нашого дослідження є аналіз християнської любові та смиренності в сучасному світі, і у проповіді Митрополита Іларіона: «Слово про закон і благодать». Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити суть понять «любов» та «смиренність» згідно з змістом твору Іларіона «Слово про закон і благодать»
- порівняти розуміння любові та смиренності, у сучасному світі та у проповіді Митрополита Іларіона.

Виклад матеріалу. **Любов** – найперша християнська чеснота, і також виявлення дару Святого Духа. Пише Павло у «Посланні до Коринтян»: «Я ж покажу вам путь ще кращу. Любов ніколи не перестася», а також говорить про любов в контексті інших духовних дарів. Любов є даром, як говорить сам Павло, «найдосконалішим, який ніколи не перестася». Любов – це не тільки чеснота. Це сама сутність життя. Бог є Любов і за іменем, і за діями. Любов з'єднує людину з Богом, Джерелом любові. «Любов – довготерпелива, любов – лагідна, вона не заздирить, любов не чваниться, не надимається; не бешкетує, не шукає свого, не поривається до гніву, не задумує зла; не тишиться, коли хтось чинить кривду, радіє правдою: все зносить, в усе вірить, усього надіється, все перетерпить. Любов ніколи не переминає...»

«Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Богові, і Бог перебуває в ньому». (Ці слова з Першого послання Івана особливо чітко відтворюють суть християнської віри, християнський образ Бога і образ людини та її життя, який з нього [образу Бога] випливає. Крім цього, у тому самому стиху св. Іван подає, можна сказати, формулу християнського життя: «Ми пізнали й увірували в ту любов, яку Бог до нас має». Увірувати в Божу любов: такими словами християнин може окреслити основний вибір свого життя. Започатковує християнське існування не етичне рішення чи висока ідея, а подія, зустріч з Особою, яка надає нашому життю нову перспективу і визначає його напрямок. Святий Іван представив цю подію у своєму Євангелії так: «Бог бо так полюбив світ, що Сина свого Єдиногородного дав, щоб кожен, хто вірує в нього ... жив життям вічним». Християнська віра, визначаючи любов своєю основною засадою, прийняла те, що становило суть віри Ізраїлю, надавши їй водночас нових глибини і об'єму.

Смиренність – воістину божественна властивість, сама суть і сійво тієї Слави, що нею, як співається у Божественній літургії, сповнені небо і земля. Бог смиренний тому, що Він досконалий; Його покора і є Його славою і джерелом усього достеменно прекрасного, високого, джерелом добра і досконалості, і кожен, хто наближується до Бога і впізнає Його, відразу прилучається до божественної покори і її краси.

Хто має смирення – той має і Любов, і одночасно – Дорогу, Істину і Життя. Хто має Любов – той має і смирення. Смирення – це мир між людиною і Богом. Це – відновлення богосинівства, життя єдиним духом з Господом. Це є початком любові, бо людина каже: «Я зрікаюся своєї волі, тому що люблю Тебе і бажаю, щоб було так, як Ти хочеш». Перед Богом всі люди рівні, всі народи покликані Благодаттю до спасіння, тільки одні скоріше, а інші – пізніше. Іларіон вважав, що «Старий Заповіт» – це Закон, що суперечить «Новому Заповіту», тобто Благодаті. Такий закон розділяє народи, підвищуючи одні і принижуючи інші, засвідчуючи тим самим рабське становище людства. Закон був притаманний «юдеям». Іларіон вважав, що Бог є творцем не лише поодиноких людей, а цілих народів, тому кожен християнин несе відповідальність не тільки за власні вчинки, а й за вчинки всього народу.

Митрополит Іларіон поставив перед собою складне філософське завдання – довести ідею рівності всіх народів, безумовно на перше місце ставить «божественну мудрість». Він визнає за законом його позитивну роль, у тому числі й виховальну, хоча й ставиться до нього в цілому негативно. Для нього закон – це лише етап переходу до благодаті. Етап це й не обов'язковий для кожного окремого народу, оскільки до благодаті переходять народи, які не знали закону. Під благодаттю він розуміє щось на зразок амністії, яку Бог дає всім людям незалежно від якихось обставин, а також як можливість кожному прилучитися до Бога, стати Божим. Той, хто приймає благодать, стає сином Божим і починає жити новим життям. Нове життя відбувається в Святому Дусі, яким проймається людина, що створює можливість для саморегуляції поведінки людини. Можливість саморегуляції, у свою чергу, уможливило відхід від закону як від зовнішньої регуляції. Подолання закону і сприйняття благодаті означає, за Іларіоном, набуття духовної свободи. Таке розуміння понять «закон» і «благодать», їх морального змісту вплинуло на зміст національної ідеї, представлені Іларіоном. Іларіон вважає, що з приходом благодаті Божої історична роль євреїв закінчується й її починають грати інші народи, серед яких і Русь. Ці народи незалежні, діяльні, рівні в благодаті. Така позиція допомагала Іларіону Київському в тогочасній ситуації відстоювати суверенітет Русі, вселяла оптимізм відносно її долі.

Висновки. У сучасному світі, в якому з іменем Бога іноді пов'язують помсту чи навіть обов'язок ненависті й насильства, ця ідея є дуже актуальною і важливою. Люди почали забувати все те, що нам дав і дає Бог, вони стали гордими та схильними до брехні. Щоб бути гідними синами, потрібно позбутись гордині та брехні і перейти до смиренності та любові. Саме моральні люди можуть пізнати справжню любов. Хто не має смирення – той не має ні Любові, ні Дороги, ні Істини, ні Життя, а Любов є добрий устрій душі, так що вона нічого з існуючого не любить більше, ніж пізнання Бога.

Список використаних джерел

1. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать / Іларіон Київський // Філософська думка. № 4. С. 89–101, 1988.
2. Сирцова О. Апокрифічна апокаліптика : Філософська ексегеза і текстологія / О. Сирцова. К., 2000.
3. «Бог є любов», поради екзорциста о. Яна Білецького, Жива Вервиця - 2015.
4. «Трактат про християнську любов» Х'ю Біннінг. С. 87-96, 2012.

СЕНС ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ У ФІЛОСОФІЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

Постановка проблеми. Екзистенціалізм – це філософія існування. Питання про сенс буття – одна з традиційних проблем філософії, тому і в цьому вченні існування людини тлумачиться як драма свободи. Особистість повинна протидіяти суспільству та державі, адже всі вони нав'язують їй свою мораль, інтереси й ідеали. Сенс людського життя – проблема філософії, що існує й існувала в усі періоди, точної відповіді на яку й досі нема.

Мета: розкрити проблему існування людини у філософії екзистенціалізму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Ознайомитися із головними рисами екзистенціалізму.
- З'ясувати роль людини у вченнях екзистенціалістів.
- Дослідити особливості сенсу життя людини у працях екзистенціалістів.

Виклад матеріалу. Екзистенціалізм – напрям у філософії, що виникає у 20-х рр. XX ст. у Німеччині, а сам термін «екзистенція» (існування людини) належить данському філософу С.К'єркегору.

Екзистенціалізм починає з критики раціоналістичної традиції класичної філософії, оскільки вона не розглядала основну філософську проблему – питання про людське існування. Філософи цього напрямку зосереджують увагу на суб'єктивному досвіді індивіда. Основними поняттями цієї філософії є: «існування», «тривожність», «розпач», «замкнутість», «приреченість», «провина», «сумнів», «відчай», тобто всі ці поняття мають відношення до людини, її внутрішнього світу. В екзистенції світ та його переживання нерозривно пов'язані. Усвідомлення і переживання власної присутності в світі, відчуття унікальності, неповторності власного існування і є екзистенцією – по-справжньому людським способом буття.

У філософії екзистенціалізму питання про сенс буття вирішується однозначно: життя людини – це «буття для смерті» (Сартр), тому і життя, і смерть – абсурдні. «Абсурдно те, що ми народилися, абсурдно і те, що ми живемо». «Рух людини до смерті – основний сенс людського буття» (М.Хайдеггер).

В екзистенціалізмі питання про сенс життя стає центральним. Ця філософія не приховує усвідомлення людиною власної смертності, а навпаки, виводить із цього знання всі особливості людського існування. Людина – істота, призначена для смерті, бо саме смерть – межа будь-яких починань і особистість не повинна тікати від усвідомлення цього. Тільки глянувши в очі власної смерті, зазирнувши в безодню, є шанс прожити осмислене життя.

Особливість екзистенціального підходу до людини полягає в тому, що вивчається не суспільство, а конкретна одинична жива людина. Трагічність існування індивіда полягає в тому, що вона завжди чимось поглиналась – родом, державою, церквою. Звідси ідея скінченності, абсурдності людського життя, її розгубленості в цьому світі.

Песимістичні думки про сенс життя висловлював німецький філософ А.Шопенгауер. Сенс життя людини він зводить до його страждання. Відповідно до його теорії, людині доводиться вести постійну боротьбу з природою, суспільством. Він вважав, що людське життя залежить від бажань і задоволень. Бажання – це страждання, яке швидко переповнює людину. Як тільки потреба задоволена, у життя приходять перенасичення і нудьга, які залишають відбиток відчаю навіть на забезпечених і щасливих. Те, що називають щастям, завжди негативна характеристика і зводиться лише до позбавлення страждання. Далі або нове страждання, або нудьга. Вищий ступінь пізнання сушого за А.Шопенгауером полягає в усвідомленні безцільності людського існування.

Міркування екзистенціалістів мають широкий спектр думок: людина в муках народжується, у слезах виростає, у страху проводить свої дні, у поті чола трудиться, у бруді закінчує своє життя, випробувавши дуже багато розчарувань і горя, щоб урешті-решт стати перед лицем неминучої смерті, на яку він був приречений із першої хвилини свого буття.

У філософії екзистенціалізму свобода стає центральною проблемою, адже свобода – це фундаментальна характеристика екзистенції, тобто існування людини.

Ядром екзистенціалізму Сартра є «філософія свободи». Свобода ставить людину поза закономірністю і причинною залежністю, вона виражає розрив з необхідністю. Свобода не терпить ні причини, ні основи, адже вона не визначається можливістю людини діяти відповідно до того, якою вона є, оскільки її свобода є вибором свого буття: людина така, якою вона себе вільно вибирає. Свобода передбачає незалежність по відношенню до минулого, заперечення і розрив з ним. Відчуття відповідальності за свій вибір пов'язане з відчуттям невпевненості, страху, тривоги, туги. Позбавитись цих почуттів людина може при здійсненні вибору на користь «недійсного буття», тобто буття «як всі», що означає заперечення особистісного, унікального, заховавшись «за всіх». Загальне буття знімає тривогу, невпевненість, тугу, а разом з ними і відповідальність. Хочеш жити «недійсним буттям» - живи «як всі». Хочеш жити «дійсним життям» - бунтуй проти суспільства, вибирай «не як всі», але будь відповідальним.

Сартр вважав, що сутність людини – результат її існування, а існування – це відвертість. Якою людина сама себе робить, такою вона і стає. У працях доводив, що людина боїться не стільки смерті, скільки життя, а її буття трактував як «ніщо».

Питання про сенс буття зайняло центральне місце у філософії А.Каю. Він вирішує його парадоксально: стверджуючи, що світ абсурдний, хаотичний, а тому віра в сенс життя так само абсурдна. Життя, стверджує А.Каю, позбавлене будь-якого змісту, хоча ми з усіх сил намагаємось наділити його глибоким сенсом. Людина як мисляча істота бажає єдності з навколишнім середовищем, але він не реагує на неї – світ байдужий чи навіть ворожий до людини. «Абсурд іде не тільки від людини, скільки і від світу. Тепер він – єдиний зв'язок, що їх об'єднує».

Приреченість людини та її смертна доля, безглузде і трагічне існування, ностальгія та відчуження від світської метушні, від всевітнього хаосу – лейтмотив усієї творчості Каю.

Висновки. Отже, філософи-екзистенціалісти розглядали питання людської свободи і відповідальності, що є основою сенсу життя. Екзистенціалізм вивчає існування людини як буття, сповнене страждань. Філософи цього напрямку звертають увагу на внутрішній світ людини, адже сенс існування за екзистенціалістами залежить від наших бажань та задоволень.

Список використаних джерел

1. Гнасевиц Н.В., Орендарчук Г.О., Сілаєва Т.О., Сокол З.С. Філософія: навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2008 р. – 360 с.
2. Предмет, основні поняття та принципи філософії екзистенціалізму [Електронний ресурс]. Режим доступу: kpekintu.at.ua/e-book/philosophija/page29.html
3. Сенс людського існування у філософії екзистенціалізму URL: <https://studfile.net/preview/5454349/page/8/>
4. Смух О.Т. Сенс буття як особистісний феномен // Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. №38. С 262-244.

ХРИСТИЯНСЬКИЙ КОРДОЦЕНТРИЗМ У ФІЛОСОФІЇ П. ЮРКЕВИЧА

Постановка проблеми. Кордоцентризм – один з популярних напрямків серед українських філософів. В умовах сучасного світу, рідко можна знайти людину, яка повністю довіряє та прислуховується до свого серця. Часто люди вважають, що правильний вибір ми можемо зробити тоді, коли думаємо лише головою, проте я вважаю, що це не так.

Серце є одним з головних та невід'ємних складових нашого вибору. У ньому зароджується рішучість, виникають різноманітні наміри та бажання. Часто, завдяки йому, ми робимо перший крок у стосунках, радіємо та залишаємося задоволеними. Проте часто саме воно страждає через нерозділене кохання, втрату близької людини чи через образливе слово, сказане ненароком.

Саме тому, важливо зрозуміти філософію кордоцентризму, почути важливі слова від відомого, розумного та досвідченого філософа, який свої думки, підтверджує «словами Божими». Дізнатися більше про філософію кордоцентризму та чому варто прислухатися до свого серця.

Мета: розглянути філософський напрям – кордоцентризм, опрацювати та проаналізувати християнський кордоцентризму філософії Памфіла Юркевича та його життя в загальному.

Для досягнення мети ми встановимо наступні **завдання**:

– визначити суть поняття «кордо центризм»

– проаналізувати християнський кордоцентризм у «філософії серця» Юркевича

Виклад матеріалу. Кордоцентризм – один з напрямків філософії, основою якого є розуміння дійсності не так мисленням (головою), як «серцем» - емоціями, нашими внутрішніми відчуттями, душою. Цей напрям був добре розвинений в Україні та поширений серед українських філософів. Зокрема кордоцентризм можна побачити у творах П.Юркевича, Т.Шевченка, П.Куліша та інших.

Християнський кордоцентризм розкаже та пояснює нам, про «серце» та його відчуття більше з точки зору Бога, церкви та віруючих людей. Цей напрям у філософії має більше цікавої інформації, яка змушує задуматися.

Памфіл Юркевич – найвизначніший український філософ минулого століття. Народився 16 лютого 1826 року у селі Ліпнява (зараз Золотоніського району, Черкаської області). Вступив та навчання у Полтавській духовній семінарії, після її закінчення став слухачем у Київській духовній академії, яку закінчив у 1851 р. У 1852 році отримав ступінь магістра, а вже в 1854 р. його призначили помічником інспектора в академії.

У 1861 році став професором філософії в Московській академії, дотам викладав історію філософії, логіку, психологію, педагогіку, а вже в 1869 р. був призначений на посаду виконуючого обов'язки декана.

У своїх працях він розкриває глибинний сенс тих процесів, які відбувалися протягом другої половини XIX – початку XX століття у сфері української духовності.

Увесь лафос праці спрямований проти раціоналістичних спроб звести сутність душі, увесь духовний світ до мислення, позаяк у такому випадку знімається проблема людської індивідуальності, а залишається якась абстрактна людина.

Дослідники по-різному оцінюють його філософію, одні називають її «філософія серця», інші – конкретним ідеалізмом, так як бачать у ній початки персоналізму та елементи екзистенціалізму. Проте всі погоджуються з тим, що його філософія є незрозумілою для сучасників, хоча й справила величезний вплив на майбутні покоління філософів. У своїй праці «Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого», де розгортається цілісна філософсько-антропологічна концепція, Юркевич виклав основні засади «філософії серця».

Основою концепції є показ серця, як важливої основи не тільки фізичного, а й духовного життя людини.

У кордоцентризмі ми говоримо про розуміння дійсності «серцем», тому я впевнено можу сказати, що у працях Юркевича переважає саме цей напрям. Тому що серце в його філософії це:

- скарбничка та носій усіх тілесних сил людини;
- центр душевного й духовного життя людини;
- центр усіх пізнавальних дій душі;
- центр морального життя людини, скрижаль, на якому викарбуваний природний моральний закон.

Отже, у своїх працях Юркевич казав, що світ є певною системою явищ у житті, повних краси та непередбачуваності. Він існує та відкривається в першу чергу для глибокого серця, а вже потім для розуміючого мислення. Адже завдання та перешкоди, що переслідують нас протягом життя, з'являються не тільки через зовнішній світ, а й через нездоланні перешкоди серця.

З усіх його слів, можна зробити висновок, що серце показує наш духовний стан, відкривається та дає змогу себе відчувати, бачити багато цікавих речей довкола та всередині себе. Адже серце допомагає нам у вирішенні багатьох проблем та внутрішніх переживань, навіть тоді, коли ми цього не помічаємо та думаємо, що вирішили все завдяки своїй «голові».

Памфіл Юркевич був християнським мислителем та представником православної релігійно-філософської думки. Тому у його філософії ми говоримо саме про християнський кордоцентризм, адже, спираючись на Божі учення, і своїй праці він послідовно виклав християнське вчення про «серце», як найглибшу основу людського ества, джерело релігійної віри та всіх різноманітних форм релігійного світосприйняття, запропонувавши оригінальну та самобутню інтерпретацію християнського (православного) кордоцентризму.

Висновок: Отже, ідеї християнського гуманізму та кордоцентризму, які висловив Юркевич у своїх працях, глибоко вплинули на розвиток української релігійно-філософської думки XIX-XX століття та стали вагомим внеском у збагачення оригінальних філософських засад українського богослов'я. Погляди Юркевича, незважаючи на їх релігійну забарвленість, актуальні і в сучасному світі. Вони допомагають краще зрозуміти засади української ментальності. Завдяки працям Памфіла Юркевича ми можемо зрозуміти, наскільки важливо прислухатися до свого серця, скільки різних та прекрасних речей народжується в ньому.

Список використаних джерел

1. Мойсеїв І. Кордоцентризм // Філософський енциклопедичний словник/В.І. Шинкарук та ін.- Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002.-742с.-1000 екз.-ББК 87я2.- ISBN 966-531-128-X.
2. Сіверенчук М. Тлумачення ідеї у філософії П.Д.Юркевича та Вол.Соловйова// Молода нація. К.:Смолоскип, 1999.с.123-133.
3. Юркевич П. Серце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням слова Божого/ Вибране. - К.: Абрис, 1993.- 416 с.
4. Ярмусь С. Памфіл Данилович Юркевич та його філософська спадщина// Юркевич П.Д., Твори. Вінніпег, 1979.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ НІЦШЕ: ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ

Актуальність теми: Проблема сенсу життя та цінностей людини завжди турбували суспільство та була вічною світоглядною проблемою. Саме філософія допомагає людині вирішувати проблеми її буття, обґрунтовує пріоритетні цінності в житті суспільства, визначає прийнятні, нестандартні, нетрадиційні шляхи й способи досягнення цих цінностей. **Предметом дослідження** виступає критична рефлексія Ф. Ніцше щодо сутності і ролі феномену сенсу життя у людській життєдіяльності

Метою і завданням дослідження є системний аналіз сутності сенсу життя як проблеми у філософії Ф. Ніцше, що зумовило низку завдань дослідження:

- проаналізувати причини виникнення нігілістичного ставлення до життя у філософії Ф. Ніцше;
- розкрити причини негативного ставлення Ф. Ніцше до класичного трактування сенсу життя;
- виявити особливості заперечення Ф. Ніцше бачення сенсу життя у традиціях християнства.

Виклад матеріалу. З сукупності поглядів різних людей формуються певні загальноприйняті цінності суспільства, які стають еталоном, прикладом поведінки. З впливом різних факторів вони можуть видозмінюватися, переорієнтовуватися, але так чи інакше вони залишаються соціозначущими уявленнями для людей про деякі конкретні, абстрактні, матеріальні, морально-духовні, ситуативні, творчі, естетичні, наукові, релігійні поняття.

У всі часи сама людина була і залишається таким центром уваги: її життя, діяльність, творчість.

Свого часу Фрідріх Ніцше влучно зауважив, що «людина не в усі часи однаково моральна; якщо оцінювати її моральність за шкалою здатності до величних жертвних кроків, то найбільш моральною вона виявляється в стані афекту: високе збудження породжує нові мотиви, до яких вона виявляється неспроможною в звичайному стані»

Фрідріха Вільгельма Ніцше, вважали то поплічником фашизму та «останнім аморалістом», то проповідником вільного духу та борцем за краще майбутнє. Адаже він стверджував, що подивившись на будь-яку мораль – ви побачите, що її «природа» полягає в тому, щоб навчити ненавидіти надто велику свободу і насаджати потребу обмежених горизонтів; по суті, вона привчає нас до звуження перспективи.

Непевність і умовність розмежування моралі та етики загострює аспект наукової зрілості зазначеної сфери – точніше, нестачу такої зрілості. Ніцше вказував на те, що існують також цінності, які не мають нічого спільного із християнською мораллю. На противагу «любві до ближнього» він запропонував «любов до далекого», а також гармонію та повноту життя, волю, силу, усе те, що сприяло б пошуку істинного сенсу життя.

Філософ був проти всього, що може обмежувати людину у її мисленні. На думку Ніцше, нерівність між людьми є справедливою і природною. На його погляд, людина повинна розуміти свою унікальну цінність та бути центром Всесвіту, а не другорядним явищем. Варто відзначити, що під цим проповідуванням індивідуалізму філософ не мав на меті всюдосовеність людських дій, а лише розширення її свободи та можливостей. Чітко погоджує з його позицію, що соціалізм у своїх проявах тримати у повній покорі всіх громадян, використання терору унеможливило розвиток вільності та щасливої особистості. Також Ніцше пропагував ірраціоналізм, через виявлення справжніх живих емоцій, внутрішніх почуттів, переживань, інстинктів, які можуть зробити людину щасливою.

Розмірковуючи над питанням пізнавальних спроможностей людини, Ніцше дійшов висновку, що засобами логіки неможливо ефективно пізнавати. Свідомість вимальовувалась в його уяві у вигляді кривого дзеркала, що спотворює розуміння навколишньої дійсності і не дає змоги людині зрозуміти свій внутрішній світ. Свідоме «Я» думає, шукає дорогу, ступає на неї, не усвідомлюючи, що надихав її на ці дії розум тіла. Логіка, на думку Ніцше, не може бути універсальним засобом задоволення потреб. В свою чергу страх спонукає людину до пізнання оточуючого світу, адаже жити у невідомості нестерпно. Людина завжди буде прагнути досягнути істину. Але Ніцше вважав, що істину неможливо віднайти, бо світ перебуває у постійному становленні. За даних умов особистість має можливість впевнено йти по життю, зміцнювати свою могутність та волю до влади. Нехай неможливим буде об'єктивне пізнання, проте є шанс побудувати життя на нових ілюзіях.

На основі вище сказаного можна зробити висновок, що на думку Ніцше, для того, щоб бути вільним, людству не потрібні зовнішні обставини.

Ніцше представив нігілізм як концепт, тобто поняття, яке водночас виступає смисловим простором неklasичного трактування сенсу життя.

На думку німецького філософа, нігілізм приходить як психологічний стан, коли людина, шукаючи сенс у становленні, не знаходить його. Іншою ознакою нігілізму, як вважав Ніцше, був крах єдності, коли немає принципу, який би поєднав усе суще в очах людини. Останньою формою нігілізму було усвідомлення того, що «істинний світ» базується на психологічних засадах, а цінність надається сушому лише з однією метою – стверджувати людську самоцінність. Нігілізм Ніцше не полягає у простій заміні одних цінностей іншими, а є рухом, процесом постійного відкидання. Нігілізм можна назвати «вічно триваючою порожнечою».

Список використаних джерел

1. Ніцше Ф. Человеческое, слишком человеческое / Ницше Ф. Сочинения. В 2 т. М., 1990. Т. 1.
2. Павлишин Л. Г. Нігілізм як результат переоцінки цінностей у філософії Ф. Ніцше / Павлишин Л. Г. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (серія: філософія). Тернопіль: Видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. № 15. С. 91–95.
3. Павлишин Л. Г. Суперечливий характер ставлення Ф. Ніцше до християнської церкви та Бога / Павлишин Л. Г. // Науковий вісник Ужгородського національного університету (серія: право). Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2007. № 7. С. 367–370.
4. Павлишин Л. Г. Фрідріх Ніцше про аполлонівсько-діонісійське начало як виклик раціональному способу життя людини / Павлишин Л. Г. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (серія: філософія). Тернопіль: Видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. № 16. С. 44–49.
5. Павлишин Л. Г. Моральні цінності як невід'ємний атрибут духовного життя людини / Павлишин Л. Г. // Аксіологічні аспекти трансформації сучасного українського суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 27-28 квіт. 2007 р., Івано-Франківськ. Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. С. 200–201
6. Павлишин Л. Г. Грецька трагедія як вічний символ радості і повноти життя / Павлишин Л. Г. // Філософія гуманітарного знання. Соціокультурні виміри: Міжнар. наук. конф., 26-27 жовт. 2007 р., Чернівці. Чернівці: Рута, 2007. С. 100–101.
7. Павлишин Л. Г. Грецька трагедія як вічний символ радості і повноти життя / Павлишин Л. Г. // Філософія гуманітарного знання. Соціокультурні виміри: Міжнар. наук. конф., 26-27 жовт. 2007 р., Чернівці. Чернівці: Рута, 2007. С. 100–101.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність теми. Проблема формування духовних цінностей студентської молоді завжди була однією з найбільш актуальних. Держава, суспільство розуміють, що студенти виступають як активна сила політичних змін, від їхніх світоглядних життєвих позицій та практичних дій залежить майбутнє країни.

Проблема в тому, що ми живемо в не прості часи. Майже рік весь світ живе в умовах жорсткого карантину. Людство уперше переживає пандемію в обставинах, де практично миттєво поширюється інформація. Актуальність теми пов'язана з тим, що пандемія – це небезпечна проблема для людства, але водночас дуже мало наукових робіт написано на цю тему. І саме зараз, дуже важлива думка сучасної молоді на ті події, що сьогодні нас оточують.

Тому питання впливу світової пандемії на формування духовних цінностей сучасної молоді сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки ця сучасна проблема, на даний момент, турбує кожну людину і диктують нові умови взаємодії особистості зі світом.

Досліджували проблеми формування духовних цінностей молоді такі видатні філософи: Е. Лібанов, В. Кононенко, С. Франк, В. Андрущенко, М. Михальченко, О. Саган, В. Кремень, Л. Губерський, І. Надольський, В. Пазенюк, В. Шинкарик, В. Воронкова, В. Бех, В. Кононенко, П. Ситник, В. Трошинський та інші.

Вплив пандемії на процеси сучасності досліджували: С. І. Смірнова, М. В. Супотницький, К. Н. Токаревич, Т. І. Грекова, Ювал Ной Харарі та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський вимір феномена духовних цінностей та аналіз ролі світової пандемії у сучасному світі.

Завдання дослідження: визначити вплив світової пандемії на формування особистості молоді в умовах жорсткого карантину.

Об'єкт дослідження: ідентифікація масштабу світової пандемії на формування духовних цінностей сучасної молоді.

Предметом дослідження: особливості та специфіка впливу світової пандемії на формування духовних цінностей сучасної молоді.

Кожна епоха розвитку людства формує і вносить свої корективи в культурний та суспільний лад суспільства. Піддаючись зовнішнім і внутрішнім чинникам, їхній світогляд та цінності життя змінюються. Актуалізація вічного питання духовних цінностей, найбільше загострюється, в разі радикальних змін в кризових періодах історії. Це спонукає до формування різних громадянських позицій, творення індивіда, пошуку власного «Я».

Соціальні дослідження дозволяють нам зрозуміти, що молодь орієнтується на матеріальних цінностях. Їх цікавить матеріальне збагачення, гроші, створення бізнесу, власний імідж, керівництво. Чітке усвідомлення необхідності вищої освіти та здобування знань. Постійне самовдосконалення, різні хобі і інтереси, нестандартне мислення, активність, сміливість, стресостійкість, інтелект - все це є невід'ємними інструментами для образу сучасної молоді.

Молодь є досить активними в політичному житті, беруть участь абсолютно в різних сферах життя своєї країни, цікавляться спортом, соціальним життям, екологією, стараються бути корисними скрізь. Створюють різні стартапи, підкорюють іноземних інвесторів, своїми винаходами вражають весь світ [2, с. 142].

Інтелектуально-освітні цінності необхідно розглядати в ракурсі розумового, творчого потенціалу, який, на жаль, значно знизився за останні роки. Цей феномен вчені пов'язують, насамперед, з погіршенням фізичного та психічного здоров'я молодого покоління [7, с. 90].

Разом з накопиченням мудрості поколінь в суспільстві виникає і духовна культура. Вона передається, зберігається і збагачується новими надбаннями людства. Українське суспільство можна назвати трансформаційним, адже воно налаштовується на нові пріоритети, які виступають демократичними цінностями [1, с. 25].

Етнічна свідомість, нинішнього українця, його патріотизм, діяльність, відповідальність за розквіті збереження духовності та культурних досягнень української держави [7, с. 89].

Журналісти стимулюють до формування «духовних основ» життя і суспільства, зростання етнічної свідомості, гуманітарні науки спрямовані на формування морального розквіту особистості [2, с. 138].

Ціннісні особистості не тільки визначають мотивацію індивідуальної поведінки, але й складають світорозуміння особистості. Ціннісні орієнтації молоді формуються в процесі її соціалізації під впливом виховання та навчання. Оскільки інтерес до сучасної молоді, як до важливого фактору політичного життя суспільства, постійно збільшується, системі освіти, очевидно, слід звертати увагу на те, щоб гуманітарні науки краще сприяли формуванню необхідних для суспільства ціннісних орієнтацій молодих людей, адже – це реальна політична сила [3, с. 47].

Проблема піднесення української спільноти до найвищого для сучасної епохи рівня цивілізації і культури та інтегрування України у європейське співтовариство актуалізує потребу у вихованні громадянина-патріота, гуманіста і демократа. Очевидно, що без таких універсальних моральних і патріотичних цінностей як чесність, совість, відповідальність, гідність, толерантність, свобода, патріотизм не можна сподіватися на поліпшення ситуації у країні. Проблема моралі і патріотизму це вже не просто сфери філософії чи педагогіки [1, с. 22].

Зважає розвитку патріотизму підрастаючого покоління і така об'єктивна реальність, як відсутність національної ідеологічної єдності й відповідної суспільної консолідації й недостатня сформованість громадянського суспільства. Громадянське суспільство передбачає трансформацію моральної, правової культури громадян, розвитку патріотизму й національної самосвідомості [7, с. 91].

За результатами сьомої хвилі Світового дослідження цінностей у 2020 році, для більшості молодих людей основними пріоритетами є сім'я (2020 – 99,3%), здоров'я (2020 – 93,5%), друзі та знайомі (2020 – 90,2%), вільний час (2020 – 84,2%), робота (2020 – 81%), релігія (2020 – 66,7%), політика (2020 – 31%) [8].

Сьогодні ми можемо спостерігати по усьому світу психічне напруження в суспільстві, пов'язане з пандемією коронавірусу. Щоб відповідати вимогам сьогодення і бути спроможним до конструктивного самореалізації, людина повинна бути тілесно і психологічно здоровою, мати духовний імунітет для протистояння руйнівним зовнішнім факторам.

Феномен пандемії – як своєрідна епідеміологічна криза – це поширення нового захворювання в світових масштабах. Сьогодні ми маємо справу з коронавірусом. ЗМІ нагнітають масове психічне напруження щодо карантину та жахливих наслідків зазначеної пандемії. Люди, заражені страхом перед хворобою, вороже ставляться до хворих та до інших людей в цілому (як потенційних носіїв вірусу). Відтак, коронавірус став своєрідним моральним тестом на людяність, на любов до ближніх [4, с. 90].

Під час пандемії коронавірусу в соціальних мережах існували різні міфи, які стосувались цієї проблеми. Варіанти були різні, люди налякані появою нового вірусу, через свою необізнаність, придумували різні причини і наслідки появи вірусу. Починаючи з вишок 5-G до дезінфікування через гелікоптери. Були й такі випадки, що шахраї намагалися нажитись на паніці людей, продаючи їм, нібито, вакцину від коронавірусу [6, с. 78].

І лише нещодавно американська фармацевтична компанія «Pfizer» та «BioNTech» заявили про створення першої ефективної вакцини від коронавірусу. Цю вакцину протестували на 43500 людей у шести країнах, і не було жодних проблем з її безпечністю [7].

Цю вакцину розробили надзвичайно швидко - до цього жодна інша вакцина не демонструвала таку високу ефективність за такий короткий проміжок часу. І вона, здається, є ефективнішою, ніж передбачали. Але, питання ще лишаються - скільки триває імунітет, чи є вакцина настільки ж ефективною для людей похилого віку з високим ризиком, чи перешкоджає вона поширенню вірусу, чи лише появи симптомів. До того ж попереду ще довгий і складний шлях. Виготовити велику кількість доз, а потім щепити сотні мільйонів людей по всьому світу - це величезний виклик. Тож маски для обличчя та соціальне дистанціювання, ймовірно, залишаться у нашому житті ще на деякий час [7].

В результаті дослідження ми прийшли до таких висновків.

Формування цінностей молоді в сучасному українському суспільстві здійснюється під впливом багатьох чинників. Тому зараз, для молодих людей дуже важко зрозуміти що для них справді є важливим, а що менш цінним. Вони самі розставляють собі пріоритети, від яких дуже сильно залежить їхнє майбутнє.

Коронавірус дуже сильно вплинув на формування суспільної думки сучасної молоді. Адже, до появи коронавірусу люди менш цінували життєво необхідні речі. З появою «Covid-19» сучасна молодь почала більше часу приділяти своїй здоров'ю, сім'ї, друзям та знайомим. Всі інші цінності, які ще рік назад займали перші місця відійшли на задній план.

Список використаних джерел

1. Дмитрук Н., Падалка Г., Кіреєв С. та ін. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit_doslidjennya_2016.pdf.
2. Бліхар М. П. Вищий навчальний заклад як середовище формування духовності студентської молоді. *Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 73. С. 136–147.
3. Бліхар М. П. Нова духовність у глобалізаційному вимірі. *Scientificdiscussion (Praha, CzechRepublic)*. 2018. № 16. Vol. 2. P. 35–42.

4. Луканова В. В. Пандемія як антисистема: аналіз конститутивних аспектів. *Науково-теоретичний альманах Грані. Том 2. № 11.* 2018. С. 86–93.
5. Туманенко В. В. Філософське дослідження пандемії: історичні та релігієзнавчі передумови. *Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах.* 2011. №3. С. 76–79
6. Щербакова Н. В. Ідеологічний супровід трансформацій ціннісних настанов молоді як детермінанта оптимізації розвитку її моралі: філософський аспект. *VERSUS. Науково-теоретичний часопис.* Мелітополь. 2015. Вип.1 (5). С. 89–93.
7. Баранова А. Коронавірус. Інструкція з виживання: електронна книга. Київ : Наш формат, 2020. 144 с.
8. Україна у Світовому дослідженні цінностей (WVS-7). 27 жовтня 2020. URL: <https://sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=140>.

ДУХОВНІ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Проблема ціннісних орієнтацій є найбільш актуальною серед молоді. Адже, яку політику, культуру та інші сфери життя молодь буде підтримувати та пропагувати, від цього і залежатиме наше майбутнє. Молодь - досвід минувшини та носій майбутнього.

В житті кожної людини ціннісні орієнтири відіграють важливу роль, тому що вони є складовою інтересів, потреб, стереотипів, які впливають на нашу поведінку. Але в цьому плані ми відрізняємось один від одного. Формування ціннісних орієнтацій завжди актуальні та потребують належної уваги.

Проблемою дослідження ціннісних орієнтацій займалися такі науковці: В. Андрущенко, В. Пазинок, С. Максименко, Н. Мачурова, С. Святненко, А. Голуб, В. Киричук, А. Здравомислов, М. Скаткін, В. Лутай, А. Ядов, П. Якобсон та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз ціннісних орієнтацій молоді в сучасному світі.

Завдання дослідження: визначити вплив ціннісних орієнтацій на формування молоді.

Об'єкт дослідження: цінності як основа буття.

Предметом дослідження є специфіка та особливості формування ціннісних орієнтацій молоді в сучасному українському суспільстві.

Ціннісна орієнтація - невід'ємна частина внутрішньої структури особистості, яка формується і закріплюється життєвим досвідом індивідів у процесі соціальної адаптації та соціалізації. Як елемент структури особистості ціннісна орієнтація відображає внутрішню готовність людини до здійснення обраних дій, спрямованих на задоволення її потреб та інтересів, вказуючи тим самим на стратегічну модель її поведінки. Так само цінність є важливим аспектом мотивації, а ціннісна орієнтація займає одне з домінуючих позицій в ієрархічній структурі коригування діяльності та є важливою частиною структури особистості [1, с. 40].

Процес самореалізації впливає на особисті психологічні особливості, систему цінностей, життєві цілі та становище, самостійність, чутливість, рівень комунікативних навичок та відповідне усвідомлення та формування самовираження. У цьому сенсі самоактуалізація починає працювати через механізм саморегуляції індивідуальної поведінки, характеризується здатністю конструктивно вирішувати проблеми, приймати самостійні рішення, мати високу мотивацію та бажання нового. Зростання людини завжди супроводжується бажанням краще зрозуміти себе, зрозуміти свої почуття, емоції, думки та стосунки [3, с. 557].

Впродовж останніх десяти років в Україні для аналізу соціального розвитку молоді на замовлення Міністерства молоді та спорту України проводились соціологічні дослідження, участь молоді у соціальних процесах, деталі її соціальної та політичної діяльності, діагностика існуючих потреб та поточних проблем. Результати таких щорічних опитувань використовуються для складання національного цільового соціального плану, щорічного звіту про стан молоді Президентів України та Верховній Раді з метою подальшого формування молодіжної політики країни та вжиття ефективних втручальних заходів, задовольнити потреби та труднощі, з якими стикаються молоді люди в Україні [5, с. 200], [7, с. 139].

Молоді люди вірять, що навчання дозволяє їм шукати та робити кар'єру, здобувати освіту, допомагати готуватися до самостійного життя та є інструментом самоствердження. Слід зазначити, що більшість молодих людей « повністю задоволені « та » цілком задоволені « своїм рівнем освіти (66,5% у 2016 році). Водночас вищий освітній рівень визначає найвище задоволення цим: молодь, яка закінчила вищу освіту та базову вищу освіту, також найбільш задоволена своїм рівнем освіти [4, с. 26].

Переважає більшість студентів та молоді вважає, що робота є основним джерелом підтримки. Робота за кордоном є їх пріоритетом для поглиблення нерівності в майбутньому, що є негативним явищем сучасності; розвиток підприємництва - незмінний напрямок України в майбутньому; політичні та правові обмеження приватних підприємств та їх захист вважаються соціально-економічною кризою в Україні. При вирішенні конкретних економічних проблем нам слід зосередитися на зміні організації справи (економічна реформа), а не на структурі соціальної організації [2, с. 4].

Дослідження ціннісної орієнтації української молоді дозволяє нам визначити ступінь їхньої адаптації до нових соціальних умов та закласти «ціннісний фундамент « для майбутнього українського суспільства [6, с. 32].

Світове дослідження цінностей України показало, що важливість Бога в 2020 році знизилась. Водночас Україна залишається більш релігійною, ніж більшість країн ЄС. Знизилась також важливість виховання незалежності, але зросла важливість виховання рішучості в дітях. Структура фундаментальних цінностей та їх ієрархія змінюються дуже повільно, а певні коливання є скоріше реакцією на стан соціуму в період проведення чергового опитування. Українці почали менше сподіватись на державу і більше розраховувати на себе. Водночас патерналістські орієнтації притаманні кожному другому. Українці значно рідше розраховують на себе, ніж мешканці більшості країн ЄС [8, с. 6-31].

Сьогодні ми можемо спостерігати психічний стрес у всьому світі пов'язаний з пандемією коронавірусу. За останні роки соціальна та культурна ситуація зазнала серйозних змін, безперечно, це впливає на соціальну екологію та економічне життя, клімат України та здоров'я її громадян. На нашу думку, кожен з нас зрозумів, яке важливе було спілкування з іншими, яка ж чудова була робота, хоч і стомлені приходили з неї, яке було чудове навчання в школі та університеті, хоч було багато домашнього завдання, можна наводити багато прикладів, яких ми позбавлені через пандемію. Але ми повинні не втрачати надії та жити далі, і вірити в те, що скоро все буде добре.

Таким чином, ми можемо прийти до таких висновків: ціннісні орієнтації відіграють важливу роль в житті молоді. Формування ціннісних орієнтацій - це важкий та довгий процес. По суті кожний вчинок людини впливає на її ціннісні орієнтації. Сучасні наукові дослідження засвідчують, що особистісні цінності в процесі формування проходять різні рівні усвідомлення.

Тому ми, молоде покоління, повинно навчатися виживати в досить суворих умовах і одночасно рости. Духовний, культурний, моральний та трансформаційний процес пристосовуються до нової ери. Потрібно переоцінити життя та цінності, особливо духовні. Духовна цінність людини - найефективніший фактор її поведінки в широкому розумінні. Духовна культура людини є найбільш адекватною, продемонстровано у стосунках з іншими, особливо здатність: сприймати, що ця людина є собою, і не залишатися до неї байдужими; знати людину - це виявляти симпатію до оточуючих; поважайте когось, хто потребує допомоги; кохання людини трактує це поняття у християнській моралі. Одна з духовних цінностей молоді - час пошуку нових орієнтирів, процесу формування проблеми особистості, естетичного виховання.

Людина робить вибір щодо життєвих цілей, планів та перспектив, виходячи зі свого розуміння навколишнього середовища та себе, постійно оцінюючи та порівнюючи себе та інших, озираючись на минуле, живе у сьогоденні та зосереджується на майбутньому. Отже, ціннісна орієнтація індивіда забезпечує ядро, загальну лінію та деякі осі, які врівноважують поведінку, активність, що відхиляються від загального ядра, лінії та напрямку.

Розвиток ціннісної орієнтації особистості базується на ціннісній сутності мислення, розподілі цінностей та їх узгодженні з постійно зростаючими потребами, що визначають напрям свідомості, самосвідомості та перспективи життя. Це ціннісний носій розвитку особистості. Самовизначення людини у сферах праці, спілкування, мистецтва, пізнання в навколишній дійсності та в собі.

Список використаних джерел

1. Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства: *Проблеми загальної та педагогічної психології* : 36. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2006. Вип. 6. С. 40-45.
2. Вознюк О. М. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді.(2018) URL: https://www.zippro.net.ua/data/files/KafPshihol/MetodRobota/mp_VoznyukO.M..pdf.
3. Голуб А. М. Формування ціннісних орієнтацій молоді в процесі дозвільної діяльності: соціально-педагогічна робота. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2009. 557 с.
4. Дмитрук Н., Падалка Г., Кіреєв С. та ін. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit_doslidjennya_2016.pdf.
5. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року). Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2015. 200 с.
6. Святненко С. В., Виноградов О. Г. Ціннісні орієнтації української молоді : порівняльний аналіз: *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2013. Т. 149. С. 32–37.
7. Семигіна Т., Романова Н., Белишев О. Самооцінка молоді щодо здоров'я та способу життя: *Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту*. 2010. № 3. С. 139-149.
8. Україна у світовому дослідженні цінностей(WVS-7)жовтень 2020 року. URL:http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS-UA_2020_report_WEB.pdf.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Актуальність теми. Ми живемо в період трансформації цінностей, популяризації нових ідей, релігій, ідеологій тощо. До того ж, сучасному світі важливу роль відіграє пандемія, яка певним чином обмежує кожну людину. Необхідно адаптуватись до даних умов та шукати шляхи вирішення проблем.

Усім відомо, що молодь – це майбутнє нашої планети, отож від духовних цінностей цих людей залежить досить багато. Проте бувають ситуації, коли підлітки не задумуються про свою роль у суспільстві, витрачають всі сили на безглузді речі.

Дослідженням цінностей молоді займалися такі науковці: С. Франк, П. Флоренський, С. Драч, І. Надольний, В. Скуратівський, В. Андрущенко, П. Кононенко, В. Рябенко, П. Ситник, В. Трошинський, Є. Смірнова, К. Токаревич, Т. Грекова, О. Олексюк, О. Савченко, Г. Шевченко та інші.

Мета дослідження: проаналізувати духовний стан молодих людей, визначити роль пандемії на становлення їх цінностей.

Завдання дослідження: дослідити зміни духовних та моральних цінностей молоді під впливом пандемії Covid - 19.

Об'єкт дослідження: аналіз поглядів та пріоритетів молоді в період пандемії.

Предметом дослідження є трансформація духовних цінностей молоді в умовах світової пандемії.

Момент поширення вірусу змінив життя кожного мешканця нашої планети. Проте молодь, як рушійна сила нашого суспільства, повинна залишатись вірою в принципи, не забувати про духовні цінності.

Трансформація суспільних процесів пов'язана з зміною систем цінностей та появою нових. Цінності є визначальним фактором, який може не лише інтегрувати суспільство, але й впливати на глобалізаційні виклики, що стоять перед людством. Для соціологічної науки проблема цінностей це не лише погляд на їх нормативний, регулятивний чи інтегративний вплив на систему соціальних дій та вчинків людини, що тісно пов'язано із соціокультурним розвитком та самовдосконаленням особистості, а також проблема морально-етичного характеру, невіддільна від позиції дослідника-соціолога в інтерпретації особистих досліджень або в оцінках найактуальніших питань даного часу [2, с. 1].

Більшість сучасних дослідників продовжують традицію аналізу культури в контексті цінностей, започатковану соціологом М. Вебером, згідно з якою цінність є відзеркаленням реалій епохи, що впливає на формування та сприйняття культури. Цінності можуть відігравати вирішальну роль у розумінні не лише того, що вважається цінним, але й значущого чи не значущого [5, с. 225].

Для зниження рівня інфікування людей безсимптомними переносниками було розроблено безліч рекомендацій. Для запобігання передачі вірусу повітряно-крапельним шляхом рекомендується одягати маски у період перебування у людних місцях. Щоб зменшити можливий ризик передачі вірусу через аерозолі, потрібно ретельно провітрювати приміщення. Варто також зауважити, що вірус, ймовірно, може переноситися на відстані, після потрапляння на поверхню, по якій ходять, і ще залишається здатним до інфікування [3, с. 37].

На даний момент у зв'язку з пандемією активно використовуються інтернет-технології, які стали невід'ємним засобом поширення інформації, середовищем спілкування студентів і широко застосовуються учнями та студентами. Вони використовують дистанційні курси, освітні онлайн-платформи, інтерактивні словники тощо.

Присутність пандемії, з одного боку, підкреслює антропний або людиновимірний характер цього світу, а з іншого вказує на певні особливості взаємозв'язку людини та оточуючого світу [4, с. 230].

Невтішно звучать слова М. Гайдегера про те, що «із самою собою, тобто зі своєю сутністю, людина сьогодні як раз ніде вже не зустрічається». Особливо актуально це звучить щодо молоді. Внаслідок стандартизації уніфікації людських потреб, вульгаризації життя, формування споживачької залежної свідомості, використання нових технологій маніпулювання молоді люди перестають відрізняти добро і зло, що спричиняє знищення інтелектуальних і моральних засад людини, деградацію культури загалом [6, с. 228].

Безпека людських цінностей є необхідною складовою спільного розвитку, тому що стабільність соціуму передбачає розробку і створення стійкої системи захисту пріоритетів, і в тому числі домінуючих цінностей. Протилежною до процесу забезпечення безпеки цінностей постає загроза безпеки духовності, тобто всі види діяльності, які зумовлюють руйнування духовного світу людини і знищення духовної культури суспільства. Здебільшого у молоді відбувається витіснення вищих цінностей та ідеалів утилітарними, прагматичними, технократичними орієнтаціями та глобалізаторськими імперативами мислення, що особливо загострюється під впливом засобів масової інформації. Через цей духовний вакуум в суспільній свідомості стає моральний і правовий нігілізм, пропаганда культури жорстокості та насильства, зневажання і бльознірство відносно національних і релігійних святинь, поширення насильства і порнографії [7, с. 7-8].

О. Лучанінова вважає, що рівень духовної культури студентів позначається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначає ціннісні орієнтації студентів на певні сфери застосування власних здібностей, рівень їх прагнень. Між ступенем засвоєння духовної культури та соціальною активністю є діалектичний взаємозв'язок [5, с. 17].

На думку В. Баранівського, основою ідеологічної складової виховної роботи має бути саме українська національна ідея, українські національні ідеали, пріоритети, цінності та традиції народу України і військові традиції, основні норми і принципи суспільної моралі [1, с. 48].

В ході дослідження ми можемо дійти до висновків, що нове покоління досить сильно відрізняється світоглядом від попередніх. В молодих людей утворюються нові інтереси та формуються нові цінності.

Пріоритетними для молоді стають думки про майбутнє, бажання розвиватись самим та покращувати рівень життя суспільства. Підлітки не залежать від стереотипів, сміливо висловлюють власну думку, не соромляться йти проти системи.

Чималу увагу наше покоління приділяє своєму здоров'ю, бачить в ньому велику цінність. Молодь охоче займається спортом, позбувається шкідливих звичок.

Важливими для молодих людей стали стосунки з друзями та рідними. Ми турбуємось про них, бажаємо лише найкращого. З задоволенням допомаємо, підтримаємо близьких нам людей. Підлітки розуміють, наскільки цінним для них є це спілкування.

Загалом, Covid - 19 приніс чимало проблем, але ми маємо бути вдячні пандемії за допомогу в обранні цінностей та розставленні пріоритетів нашої молоді.

Список використаних джерел

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ. Вип. 43 2014. С. 39-51
2. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві. *ЛНУ ім. І. Франка*. автореф. дис. ...канд. філос. наук. 2019. 23 с.
3. Комісаренко С. В. Полювання вчених на коронавірус SARS-COV-2, що викликає COVID-19: Наукові стратегії подолання пандемії. *Вісник НАН України*, № 8. 2020. 71 с.
4. Луканова В. В. Пандемія у контексті сучасних глобальних процесів: цивілізаційне підгрунття – бінарна опозиція «людство/довкілля». *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. Випуск 127. 2017. С. 229-231
5. Лучанінова О. П. Духовна культура студентів вищих навчальних закладів в умовах соціально-гуманітарної кризи. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ»*, педагогічні науки. № 2 (10). 2015. С. 15-20
6. Ушаков А. С. Взаємодія моральних і духовних цінностей в образі людини культури. *ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць*. Випуск 3(90) 2019. С. 222-234
7. Щербаківна Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз. *Київський університет ім. Бориса Грінченка*. автореф. дис. ...канд. філос. наук. 2017. 20 с.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПОЛІТИЧНУ РЕПУТАЦІЮ ДЕРЖАВИ

Ярмусь Вікторія **Актуальність дослідження.** На сьогодні, у зв'язку з необхідністю України протидіяти агресивній політиці Російської Федерації, існує потреба для нашої держави позиціонувати себе на міжнародній арені за допомогою засобів культури.

В цій неоголошеній інформаційній війні ефективним зброєю, а також стратегією виявилась культура. І через необхідність оперативно вирішувати питання національної безпеки, позитивного міжнародного іміджу, налагодження глобальних комунікацій, все більш актуальним та дієвим напрямком державної політики визнається саме культура.

Дослідженням політико-культурного феномену займалися наступні науковці: М. Каммінгс, Є. Онух, М. Хартмонд, А. Кльонова, Т. Пересунько, О. Лазоркіна, С. Малоросіянова, А. Єрмоленко, О. Майборода, І. Поліщук, В. Бортніков, О. Розумна та ін.

Мета дослідження: осмислити взаємозв'язок культури та політики на глобальному рівні теоретично.

Завдання дослідження: аналіз розвитку культурної дипломатії в сучасній Україні та впливу культури на політичну репутацию держави.

Об'єкт дослідження: аналіз ролі культури в дипломатії

Предмет дослідження: особливості впливу політичної культури на державу, політико-культурний феномен в Україні.

Одним із різновидів сучасної дипломатії є культурна дипломатія, яка є важливим напрямом державної політики і сприяє соціальному, культурному та економічному розвитку держави, поширенню інформації про країну через проведення культурних і мистецьких заходів, діяльність культурних інституцій, популяризацію мистецтва, культурної спадщини тощо. Культурна дипломатія формує позитивний імідж держави у світі, сприяє розвитку та зміцненню міждержавних відносин. Від того, наскільки ефективно функціонує культурна дипломатія держави, залежить її успіх на міжнародному рівні, захист національних інтересів [2, с. 2].

У світі триває глобалізація і вона охоплює всі сфери життя суспільства, також і культуру. Вона постає зовнішнім фактором, що сильно впливає на напрям культурних процесів та їх характер в окремому суспільстві. Зараз дедалі більше поширюються ідеї про те, щоб стандартизувати матеріальні потреби людини, її духовні цінності та існування людей в цілому, тобто розробити так звану «масову культуру». А саме тому важливим та актуальним завданням культурної дипломатії на національному та інтернаціональному рівнях полягає спрямування впливу глобалізаційних процесів на розвиток національних культур та збільшення можливостей для їх розвитку. Це і зумовило зростання уваги до питань культурного розвитку людства [1, с. 13].

В першу чергу культурна дипломатія держави повинна спиратись на культурні запити суспільства, йти в ногу із сучасними світовими культурними тенденціями, а також брати участь у формуванні, осмисленні суспільного культурного розвитку, продукуванні нових ідей. Практика показує, що міжкультурна комунікація є потужним чинником лобювання зовнішньополітичних інтересів держави за допомогою продукування національних культурних цінностей [2, с. 2]. Культурна дипломатія завжди є ефективною складовою загальної міжнародної політики у розвинених індустріальних державах. Там, де в побудові відносин з іншими країнами немає системної стратегії, ставлення до культури протилежне: ніби це щось неважливе, факультативне, що фінансується за залишковим принципом, бо не дає безпосереднього матеріального, чиновницького чи бізнесового зиску. Саме таку картину роками спостерігаємо в Україні. Практика показує, що українська культура представлена на міжнародному рівні невеликими культурними проектами, існує невелика кількість культурних центрів, які створили українці за кордоном [2, с. 4].

Відомий фахівець з культурної і публічної дипломатії та колишній директор Польського Інституту в Києві і Нью-Йорку Єжи Онух стверджує, що якщо Український Інститут створювати для ефекту, то працювати він не буде. «Україні варто розпочинати культурну дипломатію як всередині так і назовні країни, і стартувати треба з пілотного проекту, котрий в процесі реалізації укомплектує штатну модель Інституту», - впевнений він. Інакше бюрократична машина почне себе захищати. Окрім того, в культурній промоції не припустима побудова фальшивих брендів, а державі варто уникати пропагандистських методів [3].

Актуальна нині проблема інституалізації культурної дипломатії України полягає не лише у відсутності політики промоції та системної підтримки культурних ініціатив, відсутньому браку ресурсу (адміністративного, фінансового, кадрового). Ця проблема проявляється як критична нестача фахового бачення цієї політики [5, с. 7].

Політична поведінка громадян сучасної України характеризується впливом політичних орієнтацій, типів поведінки, певних стереотипів, що сформувались за часів радянської влади. Незважаючи на це, останнім часом спостерігається досить висока активність громадян під час виборчих кампаній, опитувань громадської думки, інших суспільно-політичних акцій, що є ознакою демократичного розвитку суспільства [7, с. 2].

Зазвичай, інформація, яка поширюється про Україну на міжнародній арені, переважно стосується минулого українського народу та його традиційної культури. Розвиток громадянського суспільства та актуальної культури залишається поза увагою. У більшості випадків активність культурних центрів передбачає суто формальні заходи, пов'язані з обмінами делегаціями, невинновану велику частину яких становлять чиновники дипломатичних служб чи профільних міністерств. Але це створює лише видимість роботи, ставить під сумнів її змістовну частину та доцільність загалом. Діяльність культурно-інформаційних центрів має змінитися, виходячи за рамки поширення інформації про Україну, ставлячи за мету щонайменше перспективи культурного співробітництва [6, с. 11].

Висновки. На даний момент для держави існує необхідність вирішувати питання національної безпеки, іміджу на міжнародній арені, налагодження комунікацій на глобальному рівні. Саме тому культурна дипломатія стає все більш актуальною як напрямок політики держави. Якщо в системі державної політики закріплена і політична культура, то це позитивно впливатиме на питання національної безпеки та міжнародного іміджу, позначиться на внутрішній стабільності держави, спроможності бачити та планувати майбутнє, а також відкриватимуться перспективи економічного, соціально-культурного розвитку держави.

Культура виступає своєрідним інформаційним фільтром суспільства. Зміни економіки, суспільно-політичного устрою мають поєднуватись із змінами в політичній культурі. Україна за Конституцією демократична держава. Без демократичної культури неможливе формування розвинутої демократії. Демократична політична культура визначає характер політичного процесу. Проблема культури все частіше розглядається як домінуюча з позиції розвитку всієї цивілізації.

На даний момент можна стверджувати, що в Україні культурна дипломатія лише розпочинає свій активний розвиток, але на сьогоднішні перешкодами для її розвитку є багато проблем, зокрема, відсутність єдиної координації роботи різних культурних центрів та єдиної державної стратегії.

Список використаних джерел

1. Дахній З. Культурний фактор впливу на політичну репутацию держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів. 2018. 161 с.
2. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Політичні науки*. Випуск 3. №1. 2017. с. 25-30
3. Єжи Онух. *Культурна дипломатія – це продаж іміджу країни засобами культури*. Інтерв'ю з України. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2020/10/17/ezhy-onukh/>
4. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. Київ: НІСД, 2016. Відділ гуманітарної безпеки. 53 с.
5. Розумна О. П., Черненко Т. В. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України. *Збірник науково-експертних матеріалів. Серія «Гуманітарний розвиток»*. Випуск 5. Київ, 2016. 92 с.
6. Царенко О. О. Панорама політологічних студій. *Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 10, 2013. с. 2-5

РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження. Впроваджувати у життя суспільства нові ідеї й долати застріли стереотипи завжди непросто, і яку функцію часто бере на себе молодь. Молоде покоління прагне до прогресу і зазвичай не є сприятливим до консерватизму. Молоді люди, об'єднані у молодіжні організації, впливають на соціокультурне середовище та можуть стати рушійною силою у розвитку суспільства, наповнюючи новими ідеями та ініціативами простір навколо себе. Тому питання становлення громадянського суспільства через розвиток молодіжних організацій набуває на сьогодні особливої ваги.

У науковій літературі широко досліджено різні аспекти соціокультурних та ціннісних орієнтацій молоді (Б. Бужак [2], Н. Гнасевиц [1], В. Кравчук [4], О. Савчук [8] та ін.), розкрито питання розвитку молодіжних організацій (Г. Коваль [3], Н. Левченко [5], А. Половинець [6] та ін.). Проте проблема впливу молодіжних організацій на ціннісні орієнтації молоді у контексті формування громадянського суспільства залишається відкритою.

Мета дослідження: розкриття у філософсько-правовій площині ролі молодіжних організацій як складової формування громадянського суспільства.

Завдання дослідження: висвітлити сутність і різновиди молодіжних організацій та обґрунтувати їх роль у побудові громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження виступають ціннісні орієнтації молоді, об'єднаної у молодіжні громадські організації.

Предмет дослідження – особливості формування громадянського суспільства через створення системи соціальних зв'язків і соціально значущих установок в активному середовищі молодих людей.

Система ціннісних орієнтацій, що відображає ставлення людини до соціальної дійсності, має багаторівневу структуру, на вершині якої – цінності, пов'язані з ідеалами і життєвими цілями особи. Як елемент структури особи, ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності по задоволенню потреб і інтересів, вказують на спрямованість її поведінки [8, с. 61].

Те, яким є простір особи, чим він наповнений, є надзвичайно важливо для самоусвідомлення, самоствердження і розвитку особистості. Людина творить себе сама, а успіх такого самотворення обумовлений усвідомленням, що вона відповідальна за своє життя та може коректувати його на власний розсуд [4, с. 296]. У процесі розвитку особистості безліч цінностей і норм стає забутими, відхиленими, заміненими, але все ж частина сформованих у молодому віці поглядів, переконань, моральних нормативів, орієнтацій лягає в структуру особистості і залишається вагомим впродовж усього її життя [2, с. 68].

Середовищем, у якому з'являються, модифікуються і проходять перевірку цінності, зразки й моделі поведінки, культурні норми тощо, є середовище молоді. І якщо кожному окремому індивіду важко захистити свої права й свободи, то коли громадськість об'єднується, зокрема, у молодіжні громадські організації, то у її колі стає легше проявляти ініціативу, відстоювати зміни й задовольняти суспільні, культурні, релігійні та інші інтереси, а відтак і розвивати громадянське суспільство.

Об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів, визначені Законом як «молодіжні громадські організації» [7].

Оскільки діяльність молодіжних громадських організацій є дуже багатогранною, то критеріїв їх класифікації є багато. Розглядаючи цілі, що ставлять перед собою молодіжні організації, їх можна поділити на дві великі групи: 1) організації взаємної вигоди чи об'єднання за інтересами (їх діяльність орієнтована на власних членів); 2) організації суспільної користі, які слугують громадським інтересам у широкому сенсі (до них відносять благодійні, правозахисні організації, молодіжні парламенти та інші громадсько-політичні організації) [6].

За останні десятиліття в структурі життєвих пріоритетів молоді стався перехід від спрямованості на самореалізацію і альтруїстичні цінності до розваг, фізичних насолод, особистого благополуччя, спостерігається тенденція до переорієнтації на індивідуально та особистісно значущі цінності. Більшість молодих людей на передній план ставить матеріальні цінності і ті, які мають значення лише в теперішньому часі й лише для них самих – цінності найближчої перспективи, характерним є їх прагнення до самоствердження і бажання бути визнаними оточенням. Думка про вигідне самовизначення в житті і необхідність підготовки до цього, потреба в життєвому і професійному самовизначенні, можливість та насолода від життя зайняли головне місце у свідомості студентської молоді [8, с. 64].

Так у нових реаліях розвитку суспільства завдання духовно-морального виховання молоді набуло першочергового значення. В ситуації, коли молоді особи все більше зазнають негативного впливу з боку засобів масової інформації, мережі Інтернет, нічних клубів, нездорового способу життя, необхідні більш дієві методи їх залучення до джерел духовного, вічного, нетривіального. Духовно-моральне виховання молоді – це водночас велика відповідальність і джерело зміцнення нації. Духовно-моральний потенціал складають загальнолюдські та християнські цінності, моральні норми, які є регуляторами стосунків у суспільстві [8]. Тому залучення молодих людей до діяльності у громадських організаціях має позитивний вплив як на розвиток окремого індивіда, так і громадянського суспільства в цілому.

Студентські страйки й революції, голодування, мітинги та акції вважаються першими паростками громадянського суспільства в Україні.

Молодіжні громадські організації як соціальні інститути реалізують різноманітні проекти, залучають до соціально значущої діяльності партнерів, беруть участь у роботі громадських рад при органах державної влади, отримують досвід взаємодії з іншими інституціями [5, с. 139]. Враховуючи зазначене, молодіжні громадські організації можна розглядати як інститути формування соціальної активності підростаючої особистості.

Завдяки створенню молодіжними громадськими організаціями системи соціальних зв'язків і відносин, їх члени мають можливість засвоїти позитивний соціальний досвід, формують соціально значущі установки, уміння просоціальної поведінки, забезпечується успішність соціалізації молодої людини [5, с. 136].

На сьогодні в Україні дуже затребуваним є розвиток молодіжних громадських організацій як важливого інституту громадянського суспільства, оскільки молодь, зі своєю ініціативністю, супротивом консерватизму, величезним духовно-творчим потенціалом, є найенергійнішою та найбільш перспективною частиною суспільства.

Тому дієве формування громадянського суспільства потребує посилення уваги до системи національного виховання, залучення молоді віком від 14 до 35 років до духовного життя, сприяння усвідомленню підлітками розуміння власної національної самобутності, вироблення рис національного характеру, формуванню особистості громадянина України, здатного поважати свій народ, шанувати рідну мову, історію, культуру та національні традиції.

Об'єднання у громадські організації молодих особистостей, із їх багатогранними соціокультурними та ціннісними орієнтирами, сприяє як самореалізації індивідів, так і наповненню суспільного оточення загальною атмосферою ініціативи й свободи, тобто має вагомий вплив на побудову справжнього громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гнасевиц Н. В. Динаміка соціокультурних орієнтацій молоді (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 09.00.11. Київ, 1994. 20 с.
2. Бужак Б. Проблеми розвитку духовно-релігійних якостей сучасної української молоді. *Релігійна свобода*. 2007. № 12. С. 66-70.
3. Коваль Г. В. Роль молодіжних громадських організацій у формуванні та реалізації державної молодіжної політики. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Державне управління. 2013. Т. 214, Вип. 202. С. 46-50.
4. Кравчук В. М. Філософсько-правовий вимір просторового буття людини. *Філософія і право*. 2014. № 1. С. 294-298.
5. Левченко Н., Каложенко А. Молодіжні громадські організації як чинник формування соціальної активності молоді : правові засади. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2019. Вип. 3. С. 133-141.
6. Половинець А. М. Молодіжні громадські організації : критерії класифікації. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10patokk.pdf>.
7. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>.
8. Савчук О. В. Динаміка ціннісних орієнтацій української молоді. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 16. С. 60-67.

ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. XXI століття – час який відомий своїм швидким розвитком та технічним прогресом. Постіндустріальне суспільство диктує свої умови для життя: потреба у пошуку роботи, здобуття освіти, створення сім'ї та реалізація себе у сучасному світі. За таким шляхом та планом, люди часто забувають про розвиток первинного: свого духовного «Я». Однак, сучасність також наповнена багатьма негативними процесами. Зокрема, уже не дивно чути по телебаченню про вир війни, збільшення кількості смертності та самогубства серед молоді, високий рівень злочинності та масові депресії. З кожним днем проблема рівня духовності та релігійності серед молоді стає дедалі більшою і потребує підтримки не лише з боку інших людей, а й від науки.

Релігійні цінності є справді необхідним елементом у розвитку дітей та підлітків. Від рівня духовності залежить доволі багато у житті людини. Саме тому у наш час спостерігається все більший науковий інтерес до проблем релігійності. Це зводиться для того, щоб переосмислити її роль у житті кожного із нас.

На разі, актуальність проблеми релігійних орієнтацій спрямована на розкриття основних відповідей, що стосуються вироблення сучасною людиною гармонії душі та тіла, розвитку духовності та цінностей, їх ролі у житті особистості. Із цього випливає потреба дослідити кожний елемент та аспект релігії, як духовного феномену, який є необхідною складовою людського буття.

Досліджували проблему формування релігійних орієнтацій такі вітчизняні та закордонні науковці як: С. Богданова, О. Теремчук, В. Бондаренко, Л. Конотоп, О. Проценко, В. Лубський, А. Колодний, І. Матвієнко, Е. Фромм, П. Куртц, Ю. Мельник, Ч. Глок, С. Холл, Е. Шпрангер, Ю. Борунок, В. Джеймс, О. Козловський, Ю. Зімарьова, Г. Панков, Г. Олпорт та ін.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз впливу та ролі релігійних орієнтацій у житті людини.

Завдання дослідження: висвітлення сутності аспектів релігії та формування релігійних орієнтацій особистості.

Об'єкт дослідження: релігійні орієнтації, як духовний феномен людського буття.

Предмет дослідження: особливості формування релігійних орієнтацій сучасної української молоді.

Сучасна українська молодь, за деякими соціологічними даними та дослідженнями, більше зорієнтована на матеріальні блага та цінності. З кожним новим століттям та часом, молоді люди відходять від духовних та моральних орієнтацій. Їх приваблюють статки, бізнес, участь у управлінській сфері. Однак, спостерігається збільшення, в певній мірі, тенденції розвитку та переорієнтації до істинних цінностей. Це пов'язано із вивагом значної уваги до національної культури, своєї сім'ї та родини.

Більшість людей за своє життя намагаються віднайти взаємозв'язок між особистими, внутрішніми змінами та суспільством. На думку Е. Фромма, однією із найголовніших функцій особистості в суспільстві є задоволення глибинних внутрішніх потреб. Зокрема, це потреба в релігійних почуттях. Тому під релігією варто розуміти: «будь-яку систему ідей, цінностей, образів поведінки, яка приймається конкретною групою і дає їм певні життєві настанови і об'єкти поклоніння». Людина обдарована такими якостями, які не були притаманні тваринному світу: самосвідомість, розумом та фантазією. Тому найголовніша ознака, яка притаманна людині є світогляд, який формується та розвивається за допомогою картини світу, що її оточує. Саме завдяки цьому люди створюють свою, так би мовити, систему координат і відповідне місце у світі [4, с. 247].

Основою для духовного розвитку виступає поняття «релігія», яке охоплює сукупність істин, вимог і наказів. Вони регулюють стосунки між людьми та Богом, а похідне від цього поняття – «релігійність», яка виражає особисте ставлення людини до системи релігійних норм та їх виконання. Саме це впливає на формування релігійних орієнтацій суб'єкта [5, с. 234].

На сьогодні існує чимало підходів у розумінні релігії. Зокрема, відзначимо поняття «релігійна свідомість», змістом якої є релігійні уявлення, почуття та досвід, які виступають базисом у формуванні релігійних орієнтацій [6].

Релігійна свідомість, на думку Ю. Мельник, надто широка й охоплює переживання, почуття індивіда, які розділяють на розряди, адже вони охоплюють різні грані людської психіки. Дане поняття є ключовим для релігійності, оскільки свідомість формує зміст другої і є необхідною деталлю для функціонування релігії [5, с. 235].

Багато сучасних словників тлумачать поняття «релігійна орієнтація» як ставлення людини до релігії та релігійної практики. Інші суспільні науки, такі як соціологія та політологія традиційно розуміють релігійну орієнтацію як ставлення людини до релігії, її приналежність до тієї чи іншої течії або напрямку. Ось тому, поняття «релігійна орієнтація» передбачає, що індивід належить до певної релігійної спільноти, є носієм конкретного релігійного світогляду і наслідую певну поведінку та правила своєї віри. Відповідно до вище згаданого поняття, вирізняють такі види релігійних орієнтацій: православна, католицька, протестантська, ісламська, іудейська та інші [2, с. 126].

Наша Батьківщина налічує чимало релігійних орієнтацій, які слугують своєрідним орієнтиром для молоді людини. В умовах сучасності, багатьом із нас важко пізнати та упорядкувати свій внутрішній світ, згідно із цінностями тієї віри, яку ми сповідуємо.

Сучасні науковці дають таку характеристику релігійним орієнтаціям віруючих: «переконані віруючі», в яких вона тверда та чітка; «віруючі», які позитивно ставляться до деяких релігійних норм та цінностей. Вони ототожнюють себе із певною релігійною конфесією. Також ще виділяють певні категорії віруючих як «ті, що вагаються» та «атеїсти» [2, с. 127]. Перші коливаються у своїх переконаннях щодо віри, другі, навпаки, категорично і твердо не хочуть визнавати жодну віру, адже не вбачають у цьому раціонального зерна.

Попри поширену християнську віру, в Україні існують ще інші категорії віруючих людей. Проблема постає у тому що, частина молоді та населення не сприймає віру, як необхідний елемент для її вдосконалення. Тому ми часто спостерігаємо серед них нерозуміння її значення для життя особистості.

Тому, існує ще два види релігійних орієнтацій яких, як правило, найчастіше дотримуються люди. За Г. Олпортом, є зовнішня та внутрішня релігійна орієнтація. Для людей із зовнішньою орієнтацією, релігія – лише інструмент для досягнення різних цілей, тобто нерелігійних. Наприклад, підвищення статусу, збільшення доходів чи капіталу. «Людина із зовнішньою орієнтацією звернена до Бога, але відсторонена від самої себе.» [6, с. 108].

Головна ознака внутрішньої релігійної орієнтації є те, що вона не стає інструментом для досягнення інших цілей. Тому у віруючих із відповідною орієнтацією переважають такі риси як: толерантність, чуйність, широчердність, милосердя, тощо. На жаль, саме такої орієнтації бракує у сучасному світі та в Україні, де переважає здебільшого зовнішній тип релігійності.

Окрім того, значний внесок у розвиток релігійних орієнтацій внесла З. Карпенко, напрацьовуючи певні матеріали у своїй науковій школі. Зокрема, вчена стверджує, що системний аналіз індивідуальної свідомості дає змогу визначити основні ціннісні орієнтації особистості у її життєдіяльності [3, с. 159].

Сучасні опитування та дослідження показали, що на думку багатьох людей введення релігієзнавчих дисциплін доволі позитивно вплине на розвиток та формування правильного розуміння релігії у житті людини. Однак, не слід ототожнювати дані дисципліни із богословськими (теологічними). Адже введення саме таких предметів у навчальний процес викличе певні суперечності серед віруючих різних конфесій [1].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: для формування релігійних орієнтацій сучасної молоді основними чинниками виступають духовні та моральні якості. В світі глобальної пандемії провідну роль займає наука про цінності – аксіологія. Саме духовні цінності найповніше розкривають поведінку особистості, зокрема у здатності сприймати людину такою, яка вона є, допомагати та розуміти її.

На сучасному етапі незалежності України величезну роль відіграє релігія, як духовний феномен та форма самовизначення людини у світі. Тому, формування і розвиток релігійних орієнтацій молоді людини відбувається завдяки переосмисленню свого буття, орієнтації на власний саморозвиток і самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Баранівський В. Ф. Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді: монографія. Київ. 2012. 163-184 с.
2. Богданова С. А., Темрук О. В. Особливості прояву релігійних орієнтацій українців. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2014. № 44. С. 125-131.
3. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості: монографія. Івано-Франківськ. 2009. 512 с.
4. Матвієнко І. С. Сучасна релігійно-соціальна орієнтація у світі (філософський погляд Е. Фромма). Науковий вісник. 2014. № 86. С. 247-250.

5. Мельник Ю. С. Релігійні орієнтації особистості у структурі її релігійної свідомості та релігійного досвіду. Психологія особистості. 2017. № 1. С. 234-239.
6. Олпорт Г. В. Особистість в психології. Санкт-Петербург. 1998. 320 с.
7. 6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40-46.
8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Суспільство змінюється і це веде до зміни суспільних процесів, які тягнуть за собою зміну цінностей. Тому що усі політичні та соціальні процеси, впливають на формування цінностей та духовне життя суспільства. Варто зазначити, що проблема цінностей розглядається у багатьох сучасних дослідженнях, оскільки в наш час є багато факторів, які впливають на духовність суспільства та на формування ціннісних систем.

Кардинальні зміни, що відбуваються у сучасному світі ставлять на порядок денний таке питання, як формування ціннісного світу молоді. Ціннісні орієнтації сучасної молоді завжди розглядалися, як одна із найважливіших проблем. Це пов'язано з тим, що і держава і суспільство розуміють, що від стану молоді, їх ціннісного світу, позиції, пріоритетів та думки залежить майбутнє держави.

З огляду на те, що саме сучасна молодь ініціює зміни в суспільстві, виступаючи своєрідним каталізатором змін, виникає потреба дослідження такої проблеми, як механізми, чинники та умови, що впливають на формування цінностей молоді та духовної сфери.

Проблему формування цінностей досліджували такі науковці як: В. Бакіров, С. Головах, А. Ручка, О. Якуба, Б. Гаврилішина, О. Платонов, М. Шелер, В. Соловйова, Е. Фромм, В. Франко, Ю. Хабермас, П. Юркевич, В. Розанова, С. Булгаков та інші.

Аналіз духовних цінностей молоді та формування їх у сучасному суспільстві зробили такі науковці як: В. Баранівський, М. Бліхар, О. Горіна, В. Кремінь, В. Луговий, М. Степко, М. Дубина, І. Мартинюк, Б. Нагорний, С. Щудло, Н. Юхименко та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз духовних цінностей молоді та динаміка їх формування у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: розглянути ціннісні пріоритети сучасної молоді та визначити чинники, що впливають на їх формування у суспільстві.

Об'єкт дослідження: духовні цінності сучасної молоді.

Предмет дослідження: динаміка формування та розвитку духовних цінностей молоді та чинники і механізми, що впливають на формування ціннісного світу.

Основним поясненням терміну «цінності» є важливість певних реалій дійсності з точки зору задоволення матеріальних чи духовних потреб людини, її інтересів. Іншими словами це те, що цінує особистість, що для неї є важливим. Цінності впливають на існування людини та наповнюють його сенсом, духовно відображають саму людину. Проблем цінностей вивчає не лише філософія, а також аксіологія, соціологія, педагогіка та інше [3, с. 60].

Варто зазначити, що ціннісні орієнтації є важливий складник світогляду як окремої особистості, так і соціальної групи людей. Ціннісні орієнтації проявляються в тому, що людина ставить в пріоритет ті чи інші узагальнені людські цінності такі як: добробут, комфорт, здоров'я, розвиток, свобода тощо. Важливою ознакою ціннісних орієнтацій є те, що вони не існують самі по собі. Тобто, вони завжди організовані в системі [4, с. 15].

Говорячи про важливість цінностей, варто сказати, що вони виконують важливі функції, такі як: інтегративна, яка забезпечує стабільність суспільства, а також комунікативна, морально-естетична, та символічна функція [1, с. 9].

Отже, залежно від того, які цінності людина обирає для себе, залежить її існування та те, які вона буде потреби чи інтереси задовольняти (духовні чи матеріальні). Цінності не тільки впливають на життя людини, а вони також є відображенням людини, її духовного світу, цілей у житті, ідеалів та інтересів. Але потрібно не забувати, що цінності можуть відображати не тільки людину, але і якусь соціальну групу показуючи її мету та пріоритети у житті.

Варто зазначити, що поняття «духовність» є важливим, адже духовні цінності відіграють неабияку роль, при формуванні особистості, а саме молоді. «Духовність – це здатність людини керуватись у своїй поведінці вищими цінностями суспільного життя» [1, с. 8]. В сучасному суспільстві часто нехтують духовними цінностями, забуваючи про мораль, вірність, щирість, надаючи перевагу матеріальним цінностям.

Вже було сказано, що цінності молоді є важливою темою для обговорення, оскільки саме молодь найчастіше намагається підготувати наше суспільство до змін і пристосувати його до 21-го століття. Наша держава і її майбутнє безпосередньо залежить від того, які пріоритети та орієнтації будуть у сьогодишньої молоді та каталізаторами яких змін вони будуть.

Проведені соціологічні дослідження показують високий показник занепокоєння низьким рівнем духовності в суспільстві, а саме серед молоді. Досліджуючи чинники, що визначають сенс життя було здійснено факторний аналіз. Було виявлено, що провідне значення у житті молоді має матеріальний фактор який часто переважає фундаментальні цінності [1, с. 10].

На даний час, найбільш актуальні проблеми сучасної молоді пов'язані саме з духовно-моральною сферою, на це вказують такі чинники як: відсутність світоглядних основ соціально-культурного визначення молоді; нехтування культурною спадщиною; падіння престижу та актуальності освіти, як підготовки до адаптації у суспільстві; втрата інтересу до самореалізації особи та її розвитку; низька активність молоді у політичних питаннях [4, с. 49].

Зараз молодь прагне до так званого «красивого життя», гроші та матеріальні статки грають для них провідну роль, тобто вони забувають про те, що справді важливо. У сучасному світі зовнішній вигляд часто цінується більше, ніж внутрішній світ. Справді тепер, все менше молодих людей, які справді цінують та досліджують культурну спадщину свого народу.

Як показують опитування, найвагоміший вплив на розвиток духовності та цінностей для молодих людей мають такі чинники, як: сім'я у якій саме починається формування цінностей, сама людина, друзі, оточення, Інтернет, кохана людина, навчальний заклад та релігія [1, с. 11].

Розглядаючи чинники, які впливають на формування ціннісних орієнтацій молоді, потрібно приділити увагу впливу засобів комунікації. Зараз все більше поширюються низькі та меркантильні цінності. І саме цьому сприяють засоби комунікації, які поширюють такі цінності як: влада, гроші, впливовість, насильство тощо. Зараз часто почали транслюватись фільми, мультфільми, ігри, що пропагують насильство, неповагу, а також збагачення незаконним шляхом [2, с. 261].

Те, що транслюється через ЗМІ та Інтернет, має вплив на формування цінностей у людей, особливо на людей юного віку, які тільки формують свої ціннісні орієнтації. Отже, залежно від того, що будуть транслювати засоби комунікації залежить те, які цінності будуть переважати у суспільстві і якими цінностями буде керуватись нове покоління.

Ми знаємо, що освіта, як і дозволя, сприяє розвитку духовності в молоді. Тобто, навчальний заклад має важливе значення для розвитку молоді людини, визначаючи її життєво важливі пріоритети й цінності. Саме у школі особа формує фундаментальні цінності, починає встановлювати свої ідеали, пріоритети та самовизначається, виробляє комунікативні цінності.

Говорячи про ціннісні орієнтації, потрібно розглянути мораль, адже вона є системою вишого порядку, що містить такі компоненти, як система цінностей, ціннісні орієнтації та ідеали. Насамперед, мораль на першому рівні формується в сім'ї, тобто саме цінності батьків впливають на формування дитини. На другому етапі на особу впливає її зовнішнє оточення та середовище. Тоді в людини формуються внутрішні ідеали [4, с. 30].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: потреба вивчення формування ціннісних орієнтацій молоді є актуальною для сучасного світу, адже саме від молоді залежить майбутнє нашої країни. Цінності проявляються в тому, що особа ставить у пріоритет те, що для неї важливе. Від того, що людина обирає, залежить її існування.

У наш час проблеми сучасної молоді пов'язані з духовно моральною сферою, оскільки світ змінюється і з появою тих самих засобів комунікації, змінюються ціннісні орієнтації. У їх цінностях все більше переважають матеріальні, споживчі, тобто молодь ставить матеріальний добробут понад усе.

Чинників, що впливають безпосередньо на те, які цінності людина ставить в пріоритет є досить багато, наприклад: сім'я, оточення, друзі, кохана людина, навчальний заклад, засоби комунікації тощо. В сім'ї починається формування людини, яке залежить від ціннісних орієнтацій батьків. В молодому віці все більше впливає навколишнє середовище, Інтернет, заклад, де вони навчаються.

Список використаних джерел

1. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.04. Львів, 2019. 20 с.
2. Поліщук О. С. Вплив засобів комунікації на формування ієрархії цінностей і ціннісних орієнтацій особистості. // *Гілея: науковий вісник*: збірник наукових праць. Філософські науки. Київ, 2017. Вип. 119. С. 256-261.
3. Сатановська Л. Формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. Київ, 2016. Вип.1(3). С. 58-63.

4. Щербакова Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2017. 196 с.
5. 6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ

Актуальність проблеми. На сьогодні ми не можемо уявити свого життя без інтернету. Соціальні медіа настільки швидко розвинулися, що стали невід'ємною складовою частиною життя більшості молоді. Неможливо уявити сучасну людину без власного акаунта в мережах.

Що дня інтернет дає не тільки можливість для розвитку здібностей та вдосконалення знань, але й містить у собі реальні загрози для суспільства - він займає все більш вирішальну роль у процесі становлення особистості та здійснює безпосередній вплив на її психіку. Молоді люди активно користуються інтернетом, тому найбільшого впливу зазнають саме вони.

Дослідження соціальних мереж отримали філософське осмислення в працях: Д. Грінфілда, Д. Белла, Е. Тоффлера, В. Кросбі, Н. Фергюсона, М. Маклоена та інших. В українській й науці цією темою займалися: Н. Крилова, М. Бойченко, І. Девтеров, В. Кремень, Г. Почепцов та ін.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу соціальних мереж на свідомість молоді.

Основні завдання дослідження: виявити позитивні й негативні сторони перебування юнацтва у мережі Інтернет; висвітлити вплив соціальних мереж на особистість.

Об'єкт дослідження: соціалізація особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Предмет дослідження: особливості впливу соцмереж як рушійної сили соціального розвитку на свідомість молоді.

Із розвитком науки і техніки, поширенням комп'ютеризації та інтенсивним входженням інтернету в повсякденне життя кожного соціальні мережі стають надзвичайно популярними.

Соціальна мережа – це віртуальне об'єднання людей, де вони мають можливість ділитися інформацією. У мережі відбувається обмін ресурсами як матеріальними, так і нематеріальними. Завдяки цьому людина потрапляє в суспільство, набуває соціального досвіду, засвоює соціальні норми [1, с. 27].

Соціальні мережі стали надзвичайно популярними, тому, крім міжнародних соціальних мереж, більшість країн світу мають власні проекти. Українські соціальні мережі вже завоювали значну частку аудиторії і все ще активно розвиваються.

Позитивними факторами взаємодії сучасної молоді в соціальних мережах є те, що, перебуваючи у віртуальному світі та вивчаючи інформацію, яка опублікована у соцмережах, кожен виробляє свій власний набір цінностей, який визначає особисте ставлення до певних дій та вчинків в житті. Та потрібно не забувати, що будь-яка інформація, надіслана принаймні кільком людям, може вплинути на вас у найнесподіваніший момент. І навіть якщо вивже видалили цю інформацію [4, с. 80].

Плюралізм думок в мережі дозволяє постійно отримувати та порівнювати альтернативні погляди з різними джерелами інформації. Інтернет-спілкування безцінне для людей з обмеженими можливостями, оскільки дозволяє їм мати повну освіту, роботу і на рівних контактувати з іншими [2].

Задоволення необхідності у спілкуванні та моральна підтримка – найважливіші потреби кожної молодої людини. Коли ми не здатні задовольнити їх в реальному житті, то користуємося online-спілкуванням, яке дає нам можливість «втекти» від усіх проблем та труднощів, що виникають в певний момент у молоді [6].

Вплив соціальних мереж на суспільство може бути як позитивним, так і негативним: залежність від нереального світу є найпоширенішою проблемою серед молоді. Живе спілкування тепер з легкістю замінюється спілкуванням в мережі [5].

Маніфестуючи в соцмережах свої найкращі якості, ми показуємо своє «ідеальне Я» – образ життя, якого бажаємо. Це дозволяє втекти від буденності, проявити себе у соцмережах [4, с. 58].

На перший погляд, спілкування в соціальних мережах здається безпечним, але ця думка може ввести в оману. Однією з причин необхідності обмежити свій час перебування в мережах є те, що деякі люди можуть видавати себе за тих, ким у реальному житті вони не є.

«Гостре бажання користуватись соціальними мережами – це певна хвороба, яка може виникнути через якісь особисті чи психологічні проблеми, нездійсненні бажання та приховані комплекси, оскільки у віртуальному світі набагато легше самовиразитись», - зазначає М.С.Богдан [1, с. 6].

Соціальні мережі, відкладаючи на другий план родину та друзів, займають провідну роль у процесі соціалізації молодих людей і мають безпосередній вплив на них [2].

Одним із прикладів надзвичайного впливу на свідомість в 2017 році стала гра «Синій Кит». Наставники впливали на хитку дитячу психіку через соціальні мережі, що призвело до масових смертей підлітків. Тому важливо враховувати небезпеку мережі.

У сучасному світі молоді проводять багато часу за комп'ютером, а це має значний вплив на формування як традиційного «Я», так і віртуального [3, с. 65].

Підсумовуючи все вищесказане, ми дійшли до висновку, що соціальні мережі мають право на існування, але потрібно правильно використовувати час, проведений в інтернеті, адекватно оцінювати всю інформацію та не піддаватися маніпулятивному впливу на сумнівні пропозиції. Зростання кількості соціальних мереж – глобальний культурний феномен. Вони є не тільки засобами масової комунікації, а також виступають як засіб інформаційних війн, маніпуляцій людьми, виховання підлітків.

Із початком пандемії COVID-19 більшість людей знаходиться на карантині та працює чи навчається віддалено. Раптове припинення звичного життя та обмежені спілкування в режимі реального часу підкреслили важливість соціальних мереж. Через них люди в усьому світі дізнаються актуальні новини та мають змогу постійно залишатися на зв'язку.

Використання соціальних мереж та інтернету може бути корисним або шкідливим залежно від грамотності та навичок спілкування, сформованої в особистості. Головним завданням на сьогодні є навчити молоді правильно користуватися інтернетом, щоб зменшити негативні наслідки та отримувати лише позитивний ефект від його використання.

Список використаних джерел

1. Богдан М. С. Вплив суб'єктивного благополуччя особистості на виникнення залежності від соціальних мереж. *Загальна психологія та психологія особистості*. Бердянськ, 2018. № 1. 5-9с.
2. Городецька О. Вплив соціальних мереж на розвиток та соціалізацію особистості. 2017. URL: <http://imc.osvitasl.km.ua/2017/12/13/>.
3. Динник І. П. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку. *Ефективність державного управління*. 2017. № 1. 64-69 с.
4. Жижиленко, С. С. Соціально – психологічний вплив засобів масової комунікації на безпеку особистості дітей та підлітків України. Черкаси, 2020. 101 с.
5. Соціальні мережі як незамінний інструмент комунікації. *Юридична газета online*. 2020. URL: <https://jur-gazeta.com>.
6. Тищенко А. Соціальні мережі: позитив чи негатив? 2020. URL: <https://rv.nmc.dns.gov.ua>.

ФЕНОМЕН САМОТНОСТІ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Актуальність проблеми. Час змінює все: від економічних та політичних успіхів до матеріальних потреб суспільства. Проте людина, її духовні цінності є безсмертними й вічними. Не дарма людське життя, почуття, рівень соціалізації, тривоги і радості, сумніву й надії ставляться у центр суспільної уваги та наукової діяльності. Бо немає нічого дорожчого ніж спілкування, духовність, моральність, особистий розвиток, взаємодопомога. Протилежністю такому взаємозв'язку може бути самотність.

Самотність характеризує буття людини в соціальному житті, вказує на її природну окремість, на прагнення ствердити власну індивідуальність та на неререалізоване намагання єдності з «іншим».

Проблема самотності є надзвичайно актуальною в наш час, оскільки зараз особливо активно проходить переосмислення світоглядних орієнтирів. Не варто забувати і про розвиток сучасних технологій. Через зростання рівня смартизації суспільства чимало людей опинилися в полоні гаджетів, що замінили живе спілкування і стали причиною частого усамітнення. У комунікативній сфері запанував раціоналізований обмін інформацією, а щодо емоційної взаємодії, то вона відійшла на другий план. Таке комунікування швидше направлене на розв'язання особистих ділових проблем і справ, аніж на душевне спілкування, за допомогою якого людина почувається живою та потрібною.

Актуальність феномену самотності проявляється і в різноманітності його форм і проявів через політичні, економічні, культурні фактори, які розвивають у людині соціальну відчуженість, почуття непотрібності та покинутості. Проблема самотності розвивається і тому, що особистості в сучасному житті потрібно входити у різні соціальні групи, які вимагають від неї зміни власного стилю поведінки, форми спілкування та пристосування до «загальноприйнятих» у соціальній групі стандартів.

Досліджували проблему самотності такі вітчизняні та закордонні науковці як: К. Абульханова-Славська, О. Алейникова, І. Бабанова, М. Бердяєв, В. Вейс, Т. Гольман, Е. Гуссерль, О. Данчева, Т. Довбій, Е. Еріксон, В. Кізіма, І. Л. Колісник, С. Кон, Н. Куніцина, Т. Лапшина, В. Лашук, П. Мерфі, М. Міцеліо, Б. Моращ, Ж. Пузанова, Д. Рісмен, К. Роджерс, Ж-П Сартр, В. Сіляєва, Л. Сімонова, Н. Трубніков, С. Франк, Е. Фромм, Н. Хамітов, К. Ясперс та ін.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз місця і ролі феномена самотності в житті людини.

Завдання дослідження: розкрити зміст самотності як аспекту людського існування.

Об'єкт дослідження: самотність людини як фактор екзистенції людини у світі.

Предмет дослідження: багатозначність та неоднозначність феномена самотності в людському бутті.

Кожен з нас хоча б раз у житті відчував самотність. Це цілком нормально та властиво людині. Проте дуже часто, особливо в сучасних реаліях поняття самотності є викривленим і достеменно зрозумілим далеко не всім. Так, філософський енциклопедичний словник дав визначення самотності як екзистенційної ситуації людського буття, у межах якої відбувається зовнішнє чи внутрішнє відокремлення людей. Вона результатом колізії комунікації, що породжуються виявленням людини у світі як неповторної особистості [1, с. 564].

У XIX ст. феномен самотності став предметом окремого філософського інтересу, а у XX столітті ця проблема набула небувалого за значенням філософсько-етичного статусу: в ній побачили один із вічних, фатальних джерел не тільки трагічної безнадійності існування людини, але й ходу всієї історії. Дослідження даної проблематики відбувається й по сьогоднішній день. Це недивно, адже тема є надзвичайно цікавою й пізнання суті самотності цікавить людей усіх часів [2, с. 207].

Більшість вчених, які досліджували це складне соціально-психологічне явище підкреслюють його суперечливий характер, вказуючи на неоднозначне та різне розуміння окремими соціальними групами суті самотності. При цьому зазначається, що така суперечливість витікає із самої сутності людського буття [3, с. 83].

Будь-яка особа з одного боку направляє зусилля на вияв своєї окремішності, незалежності та індивідуальності. А з іншого – потребує належати до певної соціальної групи, компанії, спільноти. Людина по своїй природі є соціальним створінням, якій на підсвідомому рівні необхідно спілкуватися та відчувати безпосередній зв'язок з іншими. В той же час вона в одних життєвих ситуаціях потребує усамітнення та спокою, а в інших – живого спілкування, розуміння та підтримки.

Ставлення до самотності в окремих людей є різним. І сприймається кожним індивідуально. Одні намагаються використати час усамітнення «на себе», тобто побути наодинці зі своїми думками, проаналізувати ту чи іншу ситуацію, пом'якшити, переосмислити пережите, або ж скласти плани на майбутнє. Окрім того, самотність дозволяє нам більш чітко визначитися з власними цілями, вигадати щось нове і потім реалізувати це у своєму житті, краще зрозуміти навколишній світ і сформулювати життєву позицію на основі постійного аналізу та переосмислення деяких явищ та речей [4, с. 85].

У самоті людина зосереджується на своїй відчуттях та має можливість творити. У цьому випадку ця самотність є джерелом натхнення та самого життя особи.

Люди, які люблять самотність переважно є врівноваженими та спокійними, їх складніше вивести на емоції. Фактично, це позитивно впливає на їх здоров'я та ментальний стан. Проте ми повинні пам'ятати, що у всьому є міра і самотність може призвести до ненаситної потреби у самоствердженні, одноманітності у поведінці, зосередженості лише на своїх почуттях та egoїзмі [5, с. 212].

Далеко не завжди самотність є позитивним явищем. Відомо чимало випадків, коли вона призводила не розвитку особистості, а навпаки – до її зломлення та хвороби.

Самотня людина може відчувати внутрішню дисгармонію, непотрібність та беззмістовність власного життя, відокремленість від людей і всього світу. Порожнеча, що може виникати нищить і мучить людину зсередини. Це призводить до страшних наслідків, навіть до затяжної психологічної депресії. В суспільстві навіть побуває думка, що самотність – це не життя, а існування людини» [6, с. 85].

Недарма ритуали та обряди багатьох племен сивої давнини містили процедуру «введення у самотність». Це вважалося надзвичайно жорстоким покаранням і фактично прирікало людину на вірну смерть. Широко відомими є і бойкоти, групові обструкції, які нерідко доходили до ostracizmu і були спрямовані на те, щоб поставити індивіда в ситуацію фізичної та, головне, психологічної ізоляції [7, с. 211].

У такому розумінні самотність сприймається як глобальна проблема, що «поїдає» та руйнує особистість.

Окрім того варто зазначити, що самотність розділяється на зовнішню та внутрішню. Зовнішня самотність – це наслідок випадкової суперечності людини і соціального оточення. Наприклад, конфлікт в соціумі, катастрофа, лихо. Дана самотність є ситуативною (соціальною).

Внутрішня самотність – результат суперечності людини з собою. Її ще називають екзистенційною. Вона нерідко призводить до втрати та пошуку самототожності. Ця форма самотності породжується відкритістю особистісного буття людини [8, с. 14].

Отже, можна зробити висновок, що самотність може проявлятися по-різному. Вона буває бажаною та, навіть, необхідною, приносить задоволення і натхнення, або ж навпаки – супроводжується хворобливими переживаннями і руйнувати особистість. Таким чином, проблема самотності є досить неоднозначною та складною порівняно з іншими суспільними темами. Це пов'язано з тим, що практично неможливо провести грань між самотністю та спілкуванням, неріально зрозуміти і прожити самотність іншої людини, тому що у кожного вона наповнена індивідуальним змістом.

Список використаних джерел

1. Коломієць Л. І., Григорук Є. В. Психологічний зміст і чинники самотності особистості. *Психологічний часопис*. 2017. № 3(7). С. 59-69.
2. Мовчан М. М. Феномен самотності як проблема буття особистості в соціальному середовищі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.04. Київ, 2008. 22 с.
3. Піменова О. Самотність як молодіжна проблема (за результатами якісного дослідження). *Український соціологічний журнал*. 2013. № 1-2. С. 82-86.
4. Помазова О. В. Самотність як психологічний феномен. *Наукові записки*. 2013. № 23. С. 206-214.
5. Хамітов Н. Самотність. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Проблематика формування та становлення особистих цінностей людини є вічною. Це зумовлено еволюцією людини як індивіда та розвитком усього суспільства загалом. З плином часу змінюється все, цінності в тому ж числі, тому вивчати дану проблематику будуть завжди. Як через власну цікавість, так і через потребу збагатити додатковими науковими відомостями дану галузь знань.

Щоправда, дедалі більшої актуальності набуває проблема формування саме релігійних цінностей, адже під впливом глобалізації та масової інформатизації, яка активно відбувається в XXI столітті, люди дедалі більше піддаються впливу різноманітних течій, думок, ідеологій тощо. У результаті чого ціннісний світ змінюється, але, незважаючи ні на що, саме релігійний чинник, яким би він не був, є основоположним та виступає певною основою у світогляді людини.

Однак, науковці у своїх працях зазвичай не надто багато уваги приділяють релігійним аспектам проблем, які досліджують. Саме в результаті такого ставлення, дана проблематика, хоч є актуальною, але не настільки всесторонньо вивчена, як інші. Тому, на сьогодні важливо не забувати про дану тему та сприяти її всебічному розкриттю та дослідженню.

Проблему формування релігійних цінностей та їх вплив на особистість досліджували такі науковці як: Я. Ніколаєнко, Р. Додонов, Е. Коваленко, В. Лутай, А. Вашкевич, А. Колодний, Л. Губерський, Г. Горак, І. Березко, В. Пазенко, В. Лях, О. Сагана, Л. Осадча, М. Кириюшок, Г. Яценко, В. Яковлев та інші.

Мета дослідження: розглянути та усвідомити процес формування релігійних цінностей та значення для становлення людини як індивідуума, для якості його внутрішнього світу.

Завдання дослідження: з'ясувати, яку роль відіграють релігійні цінності у формуванні духовного світу людини, яке вони відіграють місце у даному процесі, яка їхня мета, а також дізнатись, який зв'язок їх з сучасним суспільством.

Об'єкт дослідження: формування цінностей та їх роль у становленні людини, як особистості.

Предмет дослідження: особливості становлення релігійних цінностей, що є базовими у формуванні духовного світу особистості, в сучасному суспільстві, на яке активно впливають процеси глобалізації та інформатизації.

Насамперед варто зазначити, що XXI століття є надзвичайним. Це справді так, адже воно поєднує у собі стільки неймовірних речей, що такі гори звернути й повести за собою маси в напрямку вдосконалення. Це покоління харизматичних, впевнених, ініціативних, далекоглядних, зацікавлених у покращенні життя, наповнених бажанням діяти, мотивацією, новими та приголомшливими ідеями людей. Вони – основна, рушійна сила прогресу, без якої суспільство важко уявити.

Багато молодих людей плывуть по течії, не спрямовуючи власні сили на самовдосконалення та не дивлячись у майбутнє. Але є така молодь, що може гори звернути й повести за собою маси в напрямку вдосконалення. Це покоління харизматичних, впевнених, ініціативних, далекоглядних, зацікавлених у покращенні життя, наповнених бажанням діяти, мотивацією, новими та приголомшливими ідеями людей. Вони – основна, рушійна сила прогресу, без якої суспільство важко уявити.

Саме молодь сьогодні характеризується як особливу соціально-демографічну групу, адже вона відома своєю своєрідною субкультурою, а цінності, що формують її духовний світ і виступають як світоглядна основа всіх сфер життя, часто відрізняються від загальносуспільних [4; 5, с. 178].

Насамперед, варто розглянути поняття «релігія», задля кращого усвідомлення важливості релігійних цінностей у становленні особистості. Дана система світогляду є духовним феноменом. Така думка набула поширення, адже релігія є не лише вираженням віри людини в існування та могутність певного Начала, що своєю надприродною силою дає можливість «існувати», але й виступає для особи можливістю спілкуватись із ним [5, с. 178].

Часто люди думають, що релігія висвітлює зовнішні сили, що певним чином мають вплив на суспільство, хоча насправді в ній відображається саме особистісний стан людини, коли її душа в гармонії з тілом, тобто стан повного пізнання своєї сутності.

В свою чергу мета релігії полягає в тому, що сформувати правильну ієрархію цінностей у людей. Причиною цього є те, що вона впливає, насамперед, на моделі поведінки особистості, а також на її вибір, який постає перед усіма в житті. Ієрархія цінностей трактується як специфіка свідомості, в рамках якої формується особистість [4, с. 23].

Розглядати поняття «цінність» можна в контексті ціннісних орієнтацій, що являють собою спрямованість інтересів та потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, тобто людина ставить в пріоритет окремі з них, що будуть ключовими, у всіх її життєвих ситуаціях. Релігійно-спрямований світогляд являє собою певну систему уявлень та поглядів, що виражають ставлення віруючої людини до того, що стається в житті, її позицію та ціннісні орієнтації. Вищою цінністю для віруючого є Бог – всемогутній, всеблагий, всезнаючий, вищий приклад морального вдосконалення і джерел морального піднесення [2, с. 21; 3, с. 155].

Релігія встановлює найважливіші цінності – доброта, любов, воля, справедливість тощо. Лише тоді, коли духовний світ людини буде наповнений правильними цінностями, вона зможе йти по житті в істинному напрямку, до своєї мрії чи мети, використовуючи правильні способи. Це зумовлено тим, що саме на основі релігійних цінностей, в тому числі і християнських, утворились загальноприйняті та загальновизнані, тобто універсальні, цінності у суспільстві.

Ціннісна структура особистості містить у собі декілька рівнів, які утворюють єдину пов'язану систему. Лише релігійні цінності можуть в повній мірі забезпечити основу, для найкращого людського існування. Складових даної системи є дві: суспільний аспект – їх роллю в становленні суспільства, тобто впливом на усі сфери людського буття; індивідуальний аспект, який будується на значущості релігійних цінностей для окремого індивіда, на тому, які функції в психічній організації особи вони виконують [3, с. 155].

Насправді, не існує і ніколи не існувало, та, мабуть, не буде існувати стовідсотково секулярних, безбожних, спільнот. Кожна людина та спільнота своєрідно звернена до релігійного начала. Ця специфіка часто виявляється через відторгнення, незнання, невдалий духовний досвід або суто індивідуальне розуміння. Навіть якщо особа не вірить, то як мінімум вона задумувалась над цим, сумніви в голові закрадалися [5, с. 178].

Релігійна духовність українського народу нероздільно пов'язана з християнськими цінностями. Щоправда, в Україні постала проблема духовної кризи суспільства, що полягає в поступовому зменшенні ролі релігії та її заміні іншими видами культурної діяльності – наукою, мистецтвом тощо. Питання духовності як ніколи є актуальними на тлі панування аморальності в економіці й політиці, нігілізму права та правових цінностей, фетишизації жадоби до влади та збагачення будь-якою ціною. Така ситуація негативно впливає на становлення індивідуумів в суспільстві [1, с. 2].

Підсумовуючи, варто зазначити те, що формування духовного світу надзвичайно важливе для становлення особистості. Вагомий вплив на цей процес має релігія, яка є зовнішнім виявом внутрішнього стану людини, та релігійні цінності, що можуть в повній мірі забезпечити людське існування.

Попри специфічні зовнішні чинники, релігійні цінності завжди залишаються своєрідним стержнем і становлять підґрунтя для подальшого формування духовного світу. У цей же час, вона встановлює такі цінності, що є загальновизнаними. Тому так важливо сьогодні активно приділяти їм достатню увагу, задля становлення сильної особистості. Тобто такої, в основі ціннісних орієнтацій якої домінують вічні моральні ідеали – добро, чесність, совість, вірність, справедливість.

Список використаних джерел

1. Дубовіна І. В. Формування релігійних цінностей у підлітковому віці. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. 5 с. URL: <https://www.journal.kdpu.edu.ua/psychology/article/download/3747/3422>.
2. Коростов А., Хлівна О. Вплив релігійних цінностей на самовдосконалення особистості. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога*: матеріали VII наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнародною участю), 14-16 січня 2021 року. Луцьк, 2021. С. 20-23.
3. Кутішенко В. П., Патинок О. П., Сидоркін В. В. Вплив релігійних цінностей на формування морально-ціннісної сфери особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Психологія обдарованості*. Київ, 2019. Том VI. Вип. 16. С. 154-164.
4. Назаренко Ю. А. Аксиологія релігійно-освітнього дискурсу: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11. Київ, 2017. 25 с.
5. Овсянкіна Л. А., Хрипко С. А. Духовно-релігійні цінності сучасної молоді: усталеності та інновації. *Філософія*. 2017. Вип. 38(51). С. 175-183.
6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ НА ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність теми. Тема національної ідеї вже багато років постіть залишатися вкрай актуальною в Україні. За роки незалежності нашої держави ми так і не змогли створити сильну, єдину, об'єднуючу національну ідею.

Нам слід шукати нові шляхи формування і методи побудови української національної ідеї, адже її відсутність незабаром може спричинити деградацію суспільства і стати крахом всієї державності.

Ідея допоможе згуртувати український народ, який весь час прагне до незалежності, вирішити всі проблеми, які виникли в середині нашої держави, а це – війна, пандемія, ідентичність, входження до ЄС.

Дослідженням проблеми національної ідеї займалися такі науковці: М. Вороний, М. Грушевський, Д. Донцов, М. Драгоманов, О. Забужко, М. Костомаров, В. Кремін, Ю. Липа, В. Липинський, М. Міхновський, О. Ольжич, Ю. Римаренко, О. Рудакевич, М. Сціборський, П. Федун, Т. Шевченко та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз значення і впливу національної ідеї на українське суспільство на сучасному етапі.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості формування української національної ідеї як важливого чинника розбудови демократичної держави.

Об'єкт дослідження: національна ідея як об'єкт філософського знання.

Предмет дослідження: специфіка національної ідеї як важливого чинника у розвитку української держави.

Поняття національної ідеї доволі таки не нове. Воно існує вже протягом декількох століть. Ідея нації залишається формально невизначеною і не містить тієї «хмари» ідей, яка дає відповідь на сучасні «виклики», які постають перед українським суспільством. Саме вона стала тим поштовхом для патріотів взяти участь як в Українській революції 1917 р., так і в Помаранчевій революції 2004 р. та Революції Гідності 2014 р.

У цілому українська національна ідея – це форма сприйняття глибинної сутності українського народу, в якій відображена мета, сенс та фундаментальні принципи його існування. Характерні особливості даної ідеї визначаються менталітетом народу, ступенем розвитку його духовної та матеріальної культури, статусом на міжнародній арені і завданнями, які стоять перед ним [2, с. 392].

Національна ідея – це деяке узагальнене поняття, що ілюструє національну самосвідомість та розкриває сенс існування того або іншого народу. Очевидно, що продукувати цю ідею повинна деяка моральна еліта народу. Раніше це були старійшини, потім – духовенство, а зараз це наукове і політичне середовище.

Формування національної ідеї тісно пов'язано зі становленням та розвитком такого явища, як національна свідомість. І. Кресіна наголошує, що національна свідомість – це «складна система духовних феноменів та їх утворень, які сформувалися в процесі історичного розвитку нації, відображають основні засади її буття та розвою» [5, с. 93].

Не можна не погодитись зі словами І. Франка: «Українська культура, мова, преса – інструменти пробудження національної свідомості» [8].

Український науковець Федір Канак зазначає, що «національна ідея постає підсумковим зображенням, синтезом особливостей культури історії, самосвідомості етносу», «як погляд нації на себе» [3, с. 20].

Оксана Забужко звертає увагу, що про національну ідею слід говорити лише тоді, коли «який-небудь народ помічає свою одність, свій внутрішній зв'язок, свій історичний характер, свої традиції, своє ставлення і розвиток, свою долю і призначення, робить їх предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі» [1, с.126].

В. Липинський писав: «Основою національного відродження є народ, функцію управління народом має здійснювати виборна аристократія духу. Українцем є представник будь-якої нації, що проживає на території України і працює для її розвитку» [8].

Історично так склалося, що Схід та Захід доволі тривалий час перебували під впливом Росії з одного боку, а під впливом Австро-Угорщини, Польщі, Румунії та Молдови з іншого боку, що негативно відобразилося на ментальності «східників» та «західників». Протягом років незалежності об'єднанням земель по-справжньому так ніхто і не займався, а лише «перетягуванням канату» в ту чи іншу сторону [4, с. 19].

В цілому формування загальнонаціональної ідентичності є одним з головних завдань Української держави на сучасному етапі. Для його реалізації потрібно актуалізувати зусилля відповідних державних структур та неурядових організацій у сфері суспільних і, насамперед, міжнцінних відносин, а також у гуманітарній сфері [7, с. 148].

Анексія Криму та розв'язання Російською Федерацією війни на Донбасі поставили питання ідентичності України в принципово іншу площину. Настав час усвідомити, що Росія – це постійний виклик Україні, на який слід безперервно знаходити адекватну відповідь і формувати українську національну ідентичність як рівнозначну фактору національної безпеки. До такого рівня розуміння власного шляху в історії ми прийшли через Майдан 2004 року та Революцію Гідності 2013–2014 років. Революція Гідності в Україні зримо довела, що широко відомий вислів Леоніда Кучми «Україна – не Росія» врешті-решт утвердився в свідомості переважної більшості українських громадян як цільний історичний етап «ідентичності спротиву» [6, с. 97-98].

Наша держава переживає складні для себе часи: війна, пандемія, бідність, безробітність, корупція та ряд інших важливих моментів. Україна повинна шукати шляхи вирішення цих проблем, створивши національну ідею, яка допоможе об'єднати українську націю в єдине ціле.

Створення національної ідеї зараз вкрай важливе, адже еміграція українців за рубіж чи розшарування українського суспільства незабаром або вже призведе до економічної кризи. І коли як не зараз треба шукати ідею, щоб подолати ці проблеми спільними силами [4, с. 27].

Національна ідея буде життєздатна, якщо базуватиметься на цінностях і визначить цілі, які допоможуть мобілізувати український народ на історичні подвиги. Вона повинна об'єднувати минуле, теперішнє і майбутнє українського народу, визначити пріоритети, виступати стратегічним орієнтиром для розвитку України [4, с. 17, 27].

В результаті досліджень ми прийшли до таких висновків:

Національна ідея є вкрай важливою для кожної нації, адже вона стає поштовхом для створення незалежної держави. Адже нація – це народ, який має свою національну ідею.

В даний момент Україна перебуває в складному становищі і вона повинна формувати свою національну ідею, яка, на жаль, відсутня або недостатньо виражена. Брак національної ідеї – це проблема суперечливості існування національної еліти, яка виявляє неспроможність об'єднати сучасне українське суспільство в одне ціле.

Ми бачимо світле майбутнє нашої Батьківщини, яка позбулась усіх проблем і негараздів – війна, пандемія, корупція, економічна криза, безробітність. І щиро надіємось, що Україна вийде на міжнародну арену як самостійна, незалежна, вільна держава.

Список використаних джерел

1. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ : Наукова думка, 1993. 126 с.
2. Морарь М. В. Національна ідея як фактор консолідації українського суспільства *«Гілея: науковий вісник»* Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. Випуск 131. с. 391-394
3. Канак Ф. Національна ідея: поняття й принципи. *Розбудова держави*. 1994. Ч.11. с. 16-23
4. Кіпенський А. В., Перевалова Л. В., Яценко О. М. Якою має бути українська національна ідея? *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія : *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 52 (1273). С. 16–28
5. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз): монографія. Київ : Вища школа, 1998. 392 с.
6. Ткаченко В. М. Українська національна ідея: час війни і час миру. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 4. С. 96-127.
7. Трансформація української національної ідеї. / Упоряд. О. Доній. Київ : Наш формат, 2019. 464 с.
8. Одарченко К. 2018 У пошуках української національної ідеї URL: <https://mnieni.u-poshukakh-natsionalnoi-idei>

ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ НА НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Актуальність дослідження. Події кінця 2013 – початку 2014 р., які в публіцистичній і науковій літературі здобули назву «Революція гідності», справили значний вплив на зміцнення інститутів громадянського суспільства та формування національної самосвідомості. «Революція гідності» засвідчила нові зсуви в суспільній свідомості, які, по суті, визначили цивілізаційний вибір України. У ході громадських виступів відбувся не лише злам кланово-олігархічної структури політичної влади, але й докорінна трансформація політичної та правової свідомості. Також, Революція Гідності продемонструвала, що в Україні інтенсивно відбувається формування української національної ідентичності та громадянського суспільства. Тому осмислення впливу «Революції гідності» на національну свідомість українського соціуму є дуже актуальним.

Проблемою дослідження національної свідомості займалися такі науковці як : М. Головатий, В. Жмир, Г. Касьянов, А. Колодій, С. Кримський, В. Лісовий, М. Михальченко, І. Надольний, М. Пірен, М. Попович, Ю. Римаренко, В. Смолій, П. Ситник та ін.

Мета дослідження: соціально-філософське переосмислення людських цінностей під впливом Революції Гідності.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив «Революції гідності» на національну свідомість українських громадян.

Об'єкт дослідження: людина, її національна свідомість як важливий чинник державотворення.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування свідомості українців під впливом Революції Гідності.

Поняття національної свідомості має великий філософський зміст та важливе практично-наукове підґрунтя для розвитку і становлення будь-якої нації світу. Що собою являє поняття «національна самосвідомість»?

А. Фрідріх дає наступне визначення : «Національна свідомість – це складне соціально-психічне утворення особистості, що є самоусвідомленням причетності до нації, готовності сумлінно й творчо працювати на благо Вітчизни, зміцнювати єдність свого народу Українську державу» [6, с. 6].

У людини з розвиненою національною свідомістю гармонійно поєднуються три певних моменти: здатність усвідомлювати сутність нації, з якою вона себе ідентифікує; надання важливого значення тому, як ставляться до неї, до її нації інші національні спільноти; усвідомлення того, що кожна нація є джерелом розвитку усіх інших націй, що разом складають людство [4, с. 248].

Без сумніву, події кінця 2013 – початку 2014 рр. відіграли фундаментальну роль у становленні громадянської української нації, а саме: Революція Гідності пробудила національну самосвідомість у громадян - вони почали пишатися тим, що є українцями. Люди усвідомили себе громадянами, які мають змогу впливати на перебіг подій у держав [2, с. 40].

Майдан знову навчив нас любити Україну, вірити в неї. Адже ще ніколи ми не були такими відданими Батьківщині, як тоді. Такими єдиними й сильними, щирими ідеалістами, готовими до самоорганізації й взаємної допомоги.

Упродовж Революції Гідності постала Людина, гідність якої була зневажена і яка вийшла з протестом проти неповаги до себе, до, перш за все, особистих прав. Тобто українці прийшли вирішувати важливі проблеми всього народу. Українське «Я» стало самоусвідомленим. Європейський вибір, свобода, справедливість та людська гідність стали чіткими орієнтирами. Суспільство визначилося і зробило свій вибір. Тобто психологічне «Я» українського народу усвідомило свої потреби, і тепер перейшло до чітко визначених дій. Відкидаючи тривалу невизначеність та нерішучість, Революція Гідності утвердила вибір і волю народу.

Досліджуючи події кінця 2013 – початку 2014 рр., Т. Снайдер наголошує, що «Українські протестувальники не зробили того, що зробила б більшість із нас. Вони не розбіглися. Вони побудували свої барикади, стали на них і сказали, що готові віддати життя за свободу. Люди, котрі ризикували життям за цінності, відданість якими ми всі декларуємо; люди, що повернули велику націю від диктатури до демократії,» [5, с. 12]. Він підкреслює, що замість того, щоб відступити перед палицями та снайперським розстрілом, українці створили революцію. Поведінка народу стала зразком небаченої згуртованості, нескороності, завзятості й особистої сміливості [3, с. 37].

Україна і ми після Революції Гідності безумовно змінилися на краще. Ідеали, за які стояв Майдан, ще живі, а деякі цілі – здійснилися. Чимало українців почали більше цікавитися тим, що робиться у їхній країні, і не бояться висловлювати свою позицію. Тісі зими 2013-2014 років запустився механізм змін, якого потребували всі ми, і він досі не зупинився.

Також, хочу зазначити, що події Революції Гідності залишаються актуальними і дотепер, адже український народ не забуває своїх захисників. Яскравим прикладом є постанова, яку ухвалила Верховна Рада України, що визначає Революцію гідності одним із ключових моментів державотворення України та закликає розслідувати злочини, які скоїли під час революції. За дану постанову проголосували 295 депутатів. На мою думку, цим вчинком влада наголошує на важливості пам'яті про Героїв Небесної Сотні, на цінності мирних зібрань і неприпустимості сваволі; на визнанні європейських цінностей як фундаменту України.

«Урок відваги, який ви дали всьому світові в лютому п'ять років тому, змінив нас усіх. Україна показала, що варто бути сміливим і сповненим гідності, що героїзм може бути чимось більшим, ніж суто моральним заклик, що це може бути ключем до перемоги. Багатьом людям на світі, приниженим і поневоленим, ви дали найбільший дар – надію на те, що і для них, слабких сьогодні, настане день перемоги». Із промови Дональда Туска у Верховній Раді України 19 лютого 2019 року [7].

Революція Гідності залишила глибокий, визначальний і незабутній слід в свідомості кожного. Не в прийнятих документах – папір все стерпить, не в прізвищах лідерів – вони змінювалися і будуть змінюватися. Її ідеали, надії й рішення разуче змінили нашу ментальність, розпочали і продовжують формувати нашу нову політичну ідентичність.

Висновки. Отже, дослідивши теоретико-правові джерела, ми дійшли до наступних висновків:

1. Національна свідомість – категорія, сутністю якої є ідентифікація з певним народом, нацією. Провідна роль у процесі формування національної свідомості відводиться національній школі, в якій закладаються знання про мову, історію, культуру, традиції.
2. Революція Гідності призвела до кардинальних змін в українській суспільній та індивідуальній свідомості. Одним з феноменів Майдану стала трансформація ідентичності українського суспільства, тобто зміна уявлення про себе як на внутрішньому рівні, тобто уявлення про себе всередині суспільства, так і на зовнішньому, тобто уявлення про Україну у світі.
3. Після подій кінця 2013 - початку 2014 р., значно активізувався процес переосмислення правових цінностей та формування правової культури демократичного суспільства з наголосом на гуманізацію права, розбудови демократичних правових форм соціального співіснування. Відбулися якісні зрушення у владній еліті у бік встановлення ефективного громадського контролю за владою, зменшення (а в перспективі зникнення) тиску на засоби масової комунікації, забезпечення поступального розвитку громадянського суспільства.
4. Одним із важливих наслідків Революції Гідності є консолідація української політичної нації та формування загальноукраїнської ідентичності. Остання поступово набуває рис громадянської ідентичності, що передбачає не тільки усвідомлення себе громадянином країни, але й активну участь у її житті. Майдан і події, що відбулись після нього, продемонстрували високу самоорганізацію громадян, їхню готовність боротися із сусідом-агресором.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. П. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів «Гілея : науковий вісник» 2015. Вип. 101. С. 474–481.
2. Киридон А. М. Євромайдан Революція Гідності: причини, характер, основні етапи «Історична пам'ять» 2015. Вип. 33. С. 17–32.
3. Кривошеїн В. В. Вплив Революції Гідності на політичну та правову культуру українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 2. С. 37-57 URL: http://nbuv.gov.ua/UjRN/vnuuaup_2016_2_5
4. Кулішенко Л. А. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців «Світогляд-філософія-релігія» 2011. № 1. С. 246-255. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39518/27-Kulishenko.pdf?sequence=1>.
5. Снайдер Т. Українська історія, російська політика, європейська майбутнє. Київ : Дух і Літера, 2014. 232 с.
6. Фрідріх А. В. Педагогічні умови формування національної самосвідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів: автореф. дис. канд. педагог. наук: спец: «Теорія і методика виховання» 13.00.07 Київ : 2006. 21 с.
7. Туск Д. Виступ у Верховній Раді від 19.02.2019р. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>
8. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.

ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Проблема побудови правової держави є дуже актуальною в наш час. Процеси становлення в Україні правової держави, так само як і політичне життя українського суспільства, є достатньо динамічним багатоаспектним, водночас й суперечливим, за своєю сутністю.

Тому, формування правової держави в Україні є вкрай складним, багатоплановим процесом, що передбачає не тільки формування структур влади, які здатні забезпечити дотримання законності та прав громадян, але й наявність широкого спектра політичних партій і рухів, соціальних груп і прошарків зі своїми специфічними інтересами, особливою правовою, політичною, соціальною, економічною поведінкою.

Науковці які досліджували проблему побудови правової держави: Р. фон Моль, Т. Велькер, О. Бер, В. Якушик, О. Соломін, Д. Гета, М. Бохонко, В. Тимошенко, А. Романова, М. Кравчук, Ю. Климчук, О. Ковальчук, І. Ільїн, С. Котляревський, Г. Бернацький, Ю. Семшученко, Р. Гринюк, В. Петришин, М. Козюбра, М. Цвіка, О. Скрипнюк, С. Шевчук, В. Тертишник, Б. Таманага, В. Новіков, О. Глинянська, О. Головащенко, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Лебедева, С. Максимов, С. Мануйлов, О. Соломін, О. Терз та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз побудови правової держави в Україні.

Завдання дослідження: з'ясувати процеси побудови і становлення правової держави в Україні, дослідити чинники та проблеми які заважають їй бути такою.

Об'єкт дослідження: правова сфера сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості і характерні риси формування та розвитку правової держави.

Таке поняття як «правова держава» цікавили багатьох науковців так зокрема М. В. Кравчук, він вважав що «Правова держава - це новий етап у становленні й розвитку державності. Це означає що правову державу не можливо проголосити, вона повинна утворитися як результат реформ економічних, політичних, державних і правових інститутів, реальної зміни характеру взаємовідносин між громадянським суспільством, державою і особистістю» [1, с. 204].

В першу чергу, засадничі принципи правової держави закріплені на конституційному рівні, тобто їх юридична сила є найвищою, тому є підстави для того, щоб говорити що така держава є правовою, так як вона забезпечує реалізацію лише частини гарантованих прав [3, с. 230]. Однак головною проблемою, яка не дає можливості говорити про Україну як про правову державу, це що вона не виконує одну з найважливіших функцій як правотворчий і правозахисний інститут, функцію соціальних гарантій та захисту своїх громадян, адже у правовій державі ця функція є обов'язковою в діяльності органів і посадових осіб державної влади [5, с. 2].

Зважаючи на війну на сході та Євромайдан, Україна не так стрімково звивалася у напрямку правової держави. Одним з проблемних питань в країні, є проблема становлення правової держави, адже в Україні закладено лише підвалини правової держави і створені його основні структурні елементи, так далі розвиток правової держави пов'язаний із посиленням легітимності влади, забезпеченням свободи в суспільстві, ефективним функціонуванням принципу відокремлення влади, є дотримання окремими гілками принципу верховенства права, відповідність законів публічній етиці, усунення численних порушень прав та свобод людини і громадянина, зміцнення стабільності законодавства, декриміналізація суспільства [3, с. 12].

Основою, передумовою правової держави є формування громадянського суспільства, в якому було б забезпечено вільний і всебічний розвиток кожної людини - суспільство, в якому гарантують демократичні державні інститути, що забезпечують свободу слова та інформації силою громадської думки та суспільної моралі вільні вибори, наявність легальних опозицій та багатопартійності і тим самим унеможлиблює узурпацію влади [3, с. 14].

В. Тимошенко, зазначає що здатність досягти ідеалів правової держави перш за все, залежить від правосвідомості населення. Правосвідомість - це особлива форма свідомості, необхідна та неодмінна складова світогляду людини [1, с. 12]. Зазвичай під правовою свідомістю розуміють сукупність правових ідей, поглядів, оцінок, концепцій, теорій, доктрин, які виражають суб'єктивне ставлення індивідів, груп чи суспільства до правової системи залежно від визначення або заперечення цінності права, тобто його справедливості, сила та ефективності [2, с. 300].

Теорія і практика правової держави спрямовані на встановлення принципу суверенітету людей, підпорядкування держави суспільству, захисту прав і свобод людини і громадянина [6, с. 12]. Спираючись на багатовіковий досвід людства, сформувалися такі уявлення які були схвалені світовим співтовариством і є основою низки важливих міжнародних документів, зокрема міжнародно-правових актів, які є обов'язковими до виконання. Насамперед це ухвалені ООН «Загальна декларація прав людини», «Пакт про громадянські і політичні права», «Пакт про економічні, соціальні і культурні права», а також низка конвенцій. Важливу роль відіграє європейська «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод», відкрита для підписання в 1950 р. і низка протоколів до неї. Революційним за своїм значенням став протокол № 6 (1983 р.), за яким усі члени Ради Європи беруть на себе зобов'язання скасувати смертну кару в мирний час. У 1998 р. Україна підписала, а в 2000 р. ратифікувала його, ухваливши відповідний закон [3, с. 13].

Висновки. Варто зазначити що наша країна є суверенно незалежною державою яка є на шляху побудови незалежної демократичної правової держави. В подальшому однією з найголовніших функцій як правотворчих та правозахисних інститутів, стане функція соціальних гарантій та захисту своїх громадян.

Концепція побудови правової держави, повинна бути розроблена з урахуванням історичних, національних, культурних особливостей. І пам'ятати що досягнення ідеалів правової держави залежить від правосвідомості населення, тобто від кожного з нас.

Правосвідомість є особливою формою свідомості, необхідною й істотною складовою світогляду людини. Зазвичай під правосвідомістю розуміють сукупність правових уявлень, поглядів, оцінок, концепцій, теорій, доктрин, що виражають суб'єктивне ставлення окремо взятих осіб, груп або суспільства, загалом, до правової системи залежно від визнання або заперечення цінності права, тобто його справедливості, сили й ефективності.

Список використаних джерел

1. Бохонко М. Проблеми побудови правової держави в Україні. *Студентська науково-технічна конференція : збірник тез доповідей*, Львів, листопад 2011 року / Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 204-206.
2. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація. Київ : Ін Юре, 2004. 388 с.
3. Мануйлов Є. М. Філософсько- правові концепції виникнення та розвитку правової держав. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 4. С. 71-80.
4. Новіков В. М. Побудова соціальної держави як найважливіша складова історичного розвитку. 2005. С. 28.36. URL: <https://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9325>.
5. Скрипнюк О. В. Правова держава в Україні: теоретична модель та практика реалізації на сучасному етапі. *Право України: Юридичний журнал*. 2010. № 7. С. 5-6.
6. Тертишник В. Правова держава: гострі кути на шляху від концептуальної моделі до реальності. *Вісник національної академії наук України*. 2007. №3. С. 25-29.
7. Тимошенко В. Проблеми побудови правової держави. *Віче*. 2010. №18. С. 12-13.
8. Шульженко Ф. П. Соціально-правова держава в Україні: проблеми становлення та модернізації: монографія. Держ. вищ. навч. заклад «Київський нац. економ. університет ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2007. 544 с.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність проблеми дослідження. Сьогодні є доволі актуальною проблема російсько-української війни та формування національної свідомості громадян в рамках цього протистояння. Варто зазначити, що протидія зовнішньому ворогу і захист державної цілісності та суверенітету базується в основному на свідомості громадян цієї держави, бо почуття патріотизму і національний дух були і залишаються рушійною силою.

Після Революції Гідності наші громадяни стали ще більш національно свідомою нацією у боротьбі як проти внутрішнього, так і зовнішнього ворога. Як відомо з історії, українці – це волелюбний народ, який завжди боровся і продовжує боротись за свободу і незалежність своєї держави, за рідну мову, за свої права та краще майбутнє для прийдешніх поколінь.

Проблема формування національної свідомості була об'єктом дослідження таких науковців: І. Кресіної, С. Онацького, В. Свуха, О. Волобуєвої, О. Аврамчука, В. Борисова, Л. Біласа, А. Варемчука та інших.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз формування національної свідомості в контексті російської агресії.

Завдання дослідження: з'ясувати аспекти формування національної свідомості в контексті російської агресії; визначити основні позитивні та негативні сторони російсько-української війни.

Об'єкт дослідження: вплив агресії на формування свідомості в українців.

Предмет дослідження: особливості та специфіка російської агресії як одного із факторів впливу на формування національної свідомості.

Формування національної свідомості є важливим аспектом для будь-якого суспільства. Роль української національної ідеї важко переоцінити, при тому, що Росія споконвіку вела і продовжує вести війну проти українства, метою якої є русифікація населення та захоплення території.

Спостерігаючи за подіями сьогодення можна говорити про те, що головна мета інформаційного впливу Росії на українське суспільство є підірвати єдність народу і встановити контроль над ним. А як відомо, коли в народі немає єдності, то він не здатен протистояти зовнішньому ворогу і зберегти територіальну цілісність.

Отже, спершу варто з'ясувати, що ж таке національна свідомість.

Свідомість – специфічний прояв духовної життєдіяльності людини, пов'язаної із пізнанням, яке робить відомим, знаним зміст реальності, що набуває предметно-мовної форми знання. Відрізняється від «несвідомих» проявів духовного життя тим, що не опредметнюється безпосередньо у знанні [1, с. 567].

Національний – стосується до нації, національності, пов'язаний з їх суспільно-політичною діяльністю [4, с. 232].

Тому з цих визначень можемо сформулювати термін національної свідомості – це процес відображення суспільних, політичних, моральних поглядів, норм поведінки, в яких виявляється особливості певної нації [1, 4].

Національна свідомість формується з появою почуття любові до своєї Батьківщини, свого народу, національної культури і рідної мови. Почуття національної гордості чи національного невдоволення формує готовність і волю до здійснення національної мети.

Так, ведення війни на Сході нашої країни, що вигідна агресору, зумовило зміну суспільних поглядів, але не знищило націоналізм і патріотичний дух українських героїв.

На даний час мішенями противника є здебільшого молоді активісти та добровольці, які ціною власного життя захищають кордони рідної держави. Адже з історії нам відомо, що українські землі завжди приваблювали загарбників через їх родичість, але українці споконвіку були національно свідомою нацією, готовою оберігати Батьківщину та будь-якою ціною відстоювати її незалежність.

Вважається, що Росія запланувала збройну агресію проти України заздалегідь, а перемога Революції Гідності стала зручним приводом до цього. Военні дії з боку Росії проти України розпочалися 20 лютого 2014 року із захоплення частини території України – Кримського півострова. Незаконна окупація Автономної Республіки Крим та міста Севастополь стала лише першим кроком Російської Федерації, спрямованим на підірив незалежності і суверенітету України. Саме тому наступним етапом російської агресії стала спроба дестабілізувати ситуацію у східних і південних регіонах України з метою утворення на цій території держави «Новоросія». Повній реалізації цих планів вдалось перешкодити завдяки національній самосвідомості українців [6].

Тому варто підкреслити необхідність наявності високого рівня національної свідомості як умови для формування національної ідеї.

Аналізуючи результати агресивного російського інформаційного впливу на українське суспільство, слід зауважити, що він також активізує в людей процеси самоусвідомлення. Просування суспільства шляхом самоусвідомлення та переоцінки цінностей сприяє формуванню ним національної свідомості.

Доволі цікавою є думка О. Кочеткова, що актуальність національної української ідеї буде забезпечена спрямованістю в майбутнє та врахуванням геополітичного розлому між Азією та Європою, який проходить через Україну, тому що втекти від цивілізаційної місії стримування російської неоімперії України все одно не вдасться [5].

На сьогодні одним із важливих завдань є нейтралізація спроб експлуатації елітами цінностей та переконань великих груп українського суспільства для досягнення своїх вузькополітичних інтересів, які нерідко збігаються із російськими, що шкодить суспільству в цілому.

Складність ситуації полягає в тому, що національну ідею неможливо затвердити на законодавчому рівні, вона визріває в суспільстві. Таким чином, наявність національної свідомості є важливим показником зрілості нації.

На наше глибоке переконання, нація є свідомою тоді, коли:

- громадяни усвідомлюють національно-етнічну приналежність;
- досліджують і шанують історію та культуру свого народу;
- шанобливо ставляться до представників інших націй;
- є патріотично свідомими громадянами;
- усвідомлюють національно-державну спільність;
- прагнуть зробити значний внесок в розвитку майбутнього держави;
- беруть участь у державотворенні шляхом вдосконалення і розвитку культури, світи, науки, медицини та життя загалом [2].

Основою формування національної свідомості є самосвідомість, тобто усвідомлення особистістю себе частиною національної спільноти і носія національних цінностей, а також самореалізації та розуміння своєї ролі в державі щодо захисту цілісності території, збереження цінностей та протидії будь-якій агресії з боку зовнішнього ворога.

В ході дослідження ми дійшли до таких висновків: національна свідомість громадян є важливим чинником не лише на початку формування держави, а й в процесі її становлення та розвитку. Самосвідомість громадян формується не лише під час позитивних моментів державотворення, а найактивніше проявляється у складних умовах розвитку держави, зокрема в умовах війни.

Національно свідомі громадяни усвідомлюють себе частиною суспільства і є носіями національних цінностей. Саме тому такі індивіди і є рушійною силою формування національної свідомості спільноти.

В процесі становлення національно свідомих громадян формуються погляди, знання, ідеали, які відображають особливості національної культури, історії, розвитку державотворення, а також виробляється загальнонаціональний характер.

Тому, допоки держава йтиме шляхом саморозвитку та самовдосконалення, формуватиметься національна свідомість її громадян під впливом як позитивних, так і негативних явищ.

Список використаних джерел

1. Бичко І. Свідомість. *Філософський енциклопедичний словник* / за ред. В. І. Шинкарук, П. Ф. Йолон та ін. Київ, 2002. 751 с.
2. Савицька О. В. Національна свідомість та її складові. Національна самосвідомість. URL: <http://westudents.com.ua>
3. Савчук О. Українська національна ідея в контексті інформаційної війни з РФ. *Сучасна війна: гуманітарний аспект*: матеріали IVміжнар. наук. конф. ХНУПС ім. І. Кожедуба (м. Харків, 21-22 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 50-54
4. Головка А. Національний. *Словник української мови*. Київ, 1974. Т. 5. с. 232
5. Трансформація української національної ідеї, упоряд. О. Доній. Київ Наш формат, 2019. 472 с.
6. 10 фактів про збройну агресію Росії проти України. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/10-faktiv-pro-zbrojni-agresiyu-rosiyi-proti-ukrayini>
7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії*. №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність дослідження. Сучасний світовий порядок постійно перебуває у стані інтенсивного трансформування. Змінюються взаємовідносини між державами, формуються нове світобачення, зазнають кардинальних змін цивілізаційні процеси та трансформуються свідомість громадян. Не є винятком і Україна, яка географічно та історично завжди знаходилася на зламі всесвітніх геополітичних інтересів, і є однією з головних країн на євразійському просторі, де змінюється сучасність і бере початок нове майбуття.

З початком війни на Сході України суттєвих змін зазнала національна свідомість українців, зростає необхідність у згуртуванні нації. Наш народ зрозумів, що його сила у єдності та збереженні культурних і моральних цінностей українства. Розвиток загальноукраїнської ідентичності, зміцнення національної єдності українців відіграє надзвичайно важливе значення для безпеки нашої Батьківщини.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз трансформації національної свідомості українців в умовах російсько-української війни.

Завдання дослідження: розглянути та дослідити поняття національної свідомості, динаміку формування національної думки, світогляду українців, визначити причини та наслідки трансформування національної свідомості у світлі останніх подій на Сході України.

Об'єкт дослідження: українська національна свідомість в контексті російсько-української війни.

Предмет дослідження: трансформування національної свідомості громадян України крізь призму російської агресії.

Основа буття нашої нації – українська національна свідомість. Саме вона є головним чинником створення громадянського суспільства, адже кожна людина є невід'ємною складовою життя суспільства у всіх його проявах, при цьому відстоює інтереси, спільну мету соціуму та живе за правилами своєї національної спільноти. Глибинний характер має саме національна свідомість, що бере участь не тільки у створенні нації загалом, але й у становленні кожного громадянина та особистості [3].

Через сучасні умови геополітичних та глобалізаційних трансформацій, збільшення політичного напруження на міжнародній арені, що зумовлені застосуванням силових засобів при розв'язанні багатьох конфліктних ситуацій і російської агресії, гостро постає потреба у зміцненні українського народу, формуванні його загальнонаціонального самоусвідомлення та захисті особистих світоглядних орієнтирів нації, які є запорукою стабільності та недоторканності України [4].

Українську національну свідомість не слід вважати сталою, адже в умовах життя сучасного українського суспільства під впливом політичних, економічних та соціальних чинників вона переживає досить важливий етап трансформування.

Не можна не згадати при цьому Революцію Гідності, рушійною силою якої виступала в основному молодь, саме вона підняла наш народ на боротьбу за свої права та свободи, наповнила наші серця незламною вірою та справжнім патріотизмом, сформувала стійкі моральні переконання та національну свідомість у більшості українців. Проте, на жаль, ці буремні події стали каталізатором проявів сепаратизму, зовнішньої та внутрішньої загрози, війни на Сході України. Водночас ці негативні явища стали консолідуючим фактором для нашої нації. До прикладу, помічасмо зміни, як в тихих, аполітичних регіонах замайоріла українська символіка. Крім цього, в південних і східних областях України є безліч проявів національної свідомості, люди активно доводять свою проукраїнську позицію, спільно захищають кордони країни від російської агресії. Нарешті народ почав усвідомлювати, що саме він є суб'єктом цілі, мети і навпаки: наявність цілі робить на товп суб'єктом народного буття і розвитку [2].

Агресія з боку Росії кардинально змінила свідомість українського народу, адже до цього достатньо велика кількість населення України вважали Російську Федерацію братнім, дружнім народом. Анексія Криму, порушення територіальної цілісності та розв'язання війни на Донбасі - все це назавжди залишить свій слід у національній свідомості кожного українця. Це вплинуло як на політичні переконання українців, так і на самоідентифікацію, національну згуртованість, рівень патріотизму, духовну сферу нашого життя. Військове вторгнення сусідньої держави, яка досі вважалася братньою, змінила суспільну думку багатьох українців, консолідувала наш народ перед зовнішньою загрозою, посилила загальноукраїнську ідентичність, сформувало нас як єдину політичну націю.

З початком російської агресії відбувся певний перелом у свідомості українців, тому що війна спонукала людей задуматися: хто я? У 2013 році себе як українців ідентифікували 83% опитаних, після 2015 року уже 89%. Тобто більше людей визнають себе українцями! І ця самоідентифікація відбулася на користь українства. Змінилося ставлення людей до рідної мови, культури, історії. І ця тенденція з кожним роком поглиблюється. Щодо історичної пам'яті, то якщо УПА борцями за незалежність України до військової агресії на Сході України визнавали 32% людей, то через рік таких людей вже 46%! Відбувається певний злам свідомості, українці починають визнавати своїх героїв, висвітлювати білі плями нашої славетної історії. Та не лише у політиці та історії відбулася трансформація національної свідомості, у духовній сфері у нас також відбулися зміни. Вони призвели до відновлення єдиної помісної церкви. Українці нарешті зрозуміли, що необхідно мати свою державну святиню, яка відстоює національні інтереси, не відмовляється проводити в останню путь захисників України та не розповсюджує антиукраїнську риторику, адже так званий «релігійний фронт» є частиною гібридної війни, що веде Росія [1].

Ще один важливий фактор: відбулися зміни в питанні активізму. Люди масово залучаються до благодійності, стають волонтерами, добровільно та безкорисливо допомагають військовим та мирним жителям, що потерпають від російської агресії.

Російсько-українська війна для українців - це боротьба за незалежність і відновлення територіальної цілісності країни в її міжнародно визнаних кордонах. Сьогодні ми маємо сконцентруватися на зменшенні власної вразливості та подоланні власних вад, серед яких найпершою є внутрішня ментальна розколотість українського суспільства, яка характеризується наявністю в ньому малоросійського сегменту.

Військова агресія Росії проти України надала нашій країні шанс бути самостійним, незалежним суб'єктом міжнародних відносин. Ми опинилися у кризовій ситуації, тому зміни у внутрішній та зовнішній політиці, формування національних інтересів, свідомості є запорукою виживання, передумовою подальшого руху вперед.

Отже, узагальнені результати досліджень дають можливість відстежити динаміку національної свідомості громадян та зробити наступні висновки.

Російська агресія змінила позиції і думки громадян стосовно Росії, стану двосторонніх відносин, російського керівництва, перспектив відносин з РФ тощо. Після 2013 року національна свідомість українців зазнала суттєвих позитивних зрушень. Ці зміни є всеохоплюючими і вплинули на самоідентифікацію українців, на національну свідомість, політичні вподобання, духовну сферу, рівень активізму, консолідацію нації.

Вже минуло сім років, як російський чобіт паплюжить українську землю. За ці буремні роки російської збройної агресії загинуло понад 13 тисяч військовослужбовців, десятки тисяч зазнали поранень, близько мільйона вимушено стали внутрішньо переміщеними особами. З огляду на це, національні цінності зазнали суттєвої трансформації, кожен із нас усвідомив свою причетність до долі своєї країни, тож пам'ятаймо: Україна починається з тебе!

Список використаних джерел

1. Зайцева-Чіпак Н. Прорив у свідомості. *Дивись.info*. 2018. URL: <https://dyvys.info/2018/11/21/5-proryviv-ukrayintsiv-pislyarevolutsiyi-gidnosti/>.
2. NadiaHnasevych, OlenaMorschakovaTheproblemoftheaxiologicalexistenceof a personinanideologicalaspect : *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід*: збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль:Видавничий центр ТНПУ ім.. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.
3. Слука В. Українська національна свідомість – основа буття нації. *Жовква он-лайн*. 2017. URL:<https://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist-osnova-buttya-natsiji.html>.
4. Трансформація української національної ідеї / упоряд. Доній. О. Харків: Наш формат. 2019, 464 с.

5. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії.* №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

РОЗВИТОК ТА ПРОБЛЕМАТИКА ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Історія становлення фемінізму та набуття жінками прав на рівні з чоловіками довгий та складний процес. Боротьба за рівність у правах триває до сьогодні, проте методи та форми видозмінились, найефективнішим виявилось створення та популяризація суспільно-політичного руху. Кількість учасників та учасниць феміністичної спільноти стрімко зростає, проте залишається чимала група людей, яким не зрозумілі ідеї та мета фемінізму. Основна причина такого гострого ставлення до ідей фемінізму – це хибна думка про його мету та способи її досягнення, через що стане зрозумілим доцільність феміністичних рухів та їх важливість для суспільства, особливо українського.

Дослідженням проблем фемінізму в Україні займалися такі науковці : Б. Д. Паригіна, І. Н. Логвинов, В. І. Румянцева, О. Є. Гомілко, Т. В. Гура, О. Г. Лопухова, Є. М. Дубовський, Л. В. Кримець, О. С. Забужко, Н. В. Хамітов, Крилова С. А. та інші.

Популярність гендерної проблематики, активізація феміністичних досліджень, неоднозначність оцінок процесів, які відбуваються у міжстатевих стосунках, гострі полеміки і дискусії про творчість сучасних феміністок мотивують актуальність обраної теми, напрямок її розробки.

Мета дослідження : соціально-філософський аналіз процесів розвитку та основних проблем українського фемінізму під впливом глобалізації.

Завдання дослідження : визначити основні етапи розвитку феміністичного руху в Україні; розглянути основні міфи феміністичного руху.

Об'єкт дослідження : аналіз історії та проблем фемінізму в Україні.

Предмет дослідження : особливості розвитку та проблематики феміністичного руху в Україні під впливом глобалізації.

Фемінізм (фр. *Feminiisme*, від лат. *Femina* – «жінка») – в широкому сенсі – прагнення до рівноправності жінок з чоловіками в усіх сферах життя суспільства, у вузькому сенсі – жіночий рух, метою якого є усунення дискримінації жінок і рівняння їх прав з чоловіками [4, с. 291].

Як політичний термін, фемінізм найбільш активно починає обговорюватись в XIX ст. та увійшов до повсякденного вживання лише з 60 - х років XX ст. (фемінізм як медичний термін вперше був застосований у XIX ст. для означення зміни статі - жінок на чоловіків чи чоловіків на жінок) [5, с. 154].

В Україні поняття «фемінізм» викликає у літературознавців і науковців неоднозначну реакцію. Проте як літературна і політична течія український фемінізм оформився ще в 80-х роках XIX ст. Найяскравішими представницями в українській літературі були Олена Пчілка, Н. Кобринська, С. Русова, Леся Українка, О. Кобилянська, С. Крушельницька та С. Окуневська. Це жінки, які не шкодували про витрачені сили у боротьбі за жіночу свободу. Послідовниця Н. Кобринської С. Русова вважала, що визволення жінки не є актом фемінізму, а є таким же природним виявом культурної і політичної соціальної еволюції, яким був акт визволення від кріпацтва [1, с. 166].

На початку 90-х років 20-го століття почався новий етап академічного активізму. Під час якого науковиці різних університетів опанували здобутки західних феміністичних студій. [6].

На початку 2014 року, під час Революції гідності українці переосмислили ставлення до процесів, які відбуваються у суспільстві. Жінки були активними учасницями Майдану, волонтерили та організували різноманітні акції для військових на фронті, чимало жінок стали добровольцями і захищали та захищають Україну у зоні АТО. Зараз, у 2020 році, в оновленому складі Верховної Ради продовжують цей дискурс : нещодавно депутати підготували до першого читання Проект Постанови про заходи із забезпечення захисту сімейних цінностей та інституту сім'ї в Україні [7].

Суттєвою проблемою українського фемінізму є велика кількість міфів, які його «оточують», наприклад : фемінізм не належить до української традиції, тому є неприродним для українців. Як зазначає Володимир Беглов : вважати, що фемінізм не притаманний українській культурі – те саме, що казати, що сильна зrealізована жінка не притаманна українській культурі. Можна навести декілька прикладів сильних та самореалізованих українок : княгиня Ольга, Леся Українка, Ольга Кобилянська, ДебораФогель та інші. Тобто сильна жінка, це не тільки частина української культури, вона є її логотипом [8].

Соціальна установка жінки на материнство та позиціонування материнського досвіду як найважливішого елементу нормативної феміністичності є особливою специфікою гендерного порядку традиційної культури України : «Жінка, лише реалізувавши себе як мати, здобувала статус соціально повноцінної особи. Саме материнство робило її «справжньою» жінкою, яка займала високий статус у суспільстві. Відхилення від цієї норми вважали аномалією і всіляко засуджували» [2, с. 146].

Поширенням є міф, про те, що феміністичний рух немає сенсу та є недоцільним, адже жінки в Україні не обмежені в правах. Жінкам заборонений доступ як мінімум до 458 професій. Відповідно до позиції представників офіційної делегації України, озвученої 16 лютого 2017 року під час звіту про виконання Конвенції щодо ліквідації всіх форм дискримінації жінок – це є порушенням прав жінок [6].

Дослідник і експерт із гендерних питань Лариса Магдюк зазначає : «Дослідження ринку праці показали, що гендерна нерівність у сфері зайнятості в Україні має місце, проте, вона не має чітко ідентифікованого дискримінаційного характеру, але зумовлює потребу у впровадженні гендерного інтегрування. Опитування роботодавців в Україні показало, що одна з основних стратегій економічного виживання полягає в їхньому уявленні з проведенням жорсткої кадрової політики» [3, с. 8].

В ході дослідження ми прийшли до наступних **висновків** :

1. Основні феміністичні ідеї в Україні виникли, ще до офіційного початку руху. Українська історія має чимало прикладів сильних, розумних та талановитих жінок, які не були готові користись патріархату.
2. Основною проблемою є невідповідність значної частини населення та хибні думки щодо суті та мети фемінізму, спотворення ідей руху називаючи його «радикальним». Найбільш незрозумілою для населення є позиція феміністок щодо материнства і права самостійно розпоряджатись своїм тілом. Темою материнства та абортів легко маніпулювати почуттями людини, подаючи під призвоєм «вбивства невинних дітей», тому через це найчастіше засуджують феміністок.
3. Українські феміністки та феміністи вирішили багато важливих питань пов'язаних з правами жінок на державному рівні, але головною метою є донести ідеї фемінізму до кожного українця.
4. В даний час фемінізм вважається помітним соціальним рухом, найбільших успіхів він досяг як і в економічній, соціальній так і в політичній сфері суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Зборовська Н. В. , М. Ільницька. Феміністичні роздуми : на карнавалі мертвих поцілунків. Львів : Літопис, 1999. 166 с.
2. Ігнатенко І. В. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Київ : Дуліби, 2013. 224 с.
3. Магдюк Л. Б. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці. *Маркетинг в Україні*. 2011. 5-6. С. 8.
4. Піщуліна О. Н. Фемінологія : словник термінів : Вид-во СНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 291 с.
5. Сагайдак А. Г. Фемінізм як суспільне явище: за і проти. *Філософія освіти*. 2004. № 3. С. 154.
6. Топ-10 порушень прав жінок в Україні : Гарячі факти. 2017. URL:https://zmina.info/columns/top10_porushen_prav_zhinok_v_ukrajini_garjachi_fakti-2/.
7. Український фемінізм і феміністки : що ми про це знаємо і як є насправді. *ЖІНОЧИЙ КОНСОРЦІУМ УКРАЇНИ*. URL:https://wcu-network.org.ua/possessing-equal-rights/news/Ukrainskij_femizm_femnstki_xho_mi_pro_ce_znaemo_jak_e_naspravd.
8. Фемінізм здорової людини : веб-сайт. 2020. URL:<https://dyvys.info/2020/03/24/femizm-zdorovoyi-lyudyny-mify-ta-pravda-pro-ukrayinskyj-ruh-z-prava-zhinok/>.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ УСУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. За свою багатотисячолітню історію наш український народ доклав чимало зусиль задля того, щоб здобути собі незалежність від інших народів, завойовників, гнобителів та жити спокійно і мирно у своїй етнічній землі, своєму рідному куточку. Стільки століть пам'ятати своє походження, транслювати бажання про незалежну державу і боротися за неї допомагала саме національна свідомість – почуття, яке живе в середині людини; розуміння того, хто ти, звідки походиш, до чого належиш.

Питання національної свідомості було актуальним як і в минулому, так і зараз, коли Україна відроджується духовно. Як чинник об'єднання нації в одне ціле, національна свідомість – те, що допомагає будувати українську державу та вести її вперед. І надзвичайно важливо виховати цю свідомість у молодому поколінні, яке вже зовсім скоро візьме розвиток країни у свої руки.

Досліджування проблеми національної свідомості займалася численна кількість вчених, зокрема: В. Андрущенко, А. Бичко, М. Вівчарик, Б. Гаврилишина, В. Лісовий, О. Потебня, П. Ситник, П. Сорокін, Л. Шкляр та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «національна свідомість», зображення важливості формування національної свідомості молоді.

Завдання дослідження: визначення методів формування національної свідомості молоді.

Об'єкт дослідження: теорія і методологія формування національної самосвідомості молоді.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної самосвідомості української молоді.

На думку О. Волобуєвої: «Свідомість – це усвідомлення людиною самої себе, навколишнього середовища і свого ставлення до нього» [2, с. 41]. Отже сутність свідомості є не лише здатність людини пізнати світ, але й усвідомити його, наповнити його суб'єктивним сенсом, зіставити свої знання з метою власного існування, оцінити світ свого життя.

Національну свідомість можна охарактеризувати як усвідомлення персоною своєї приналежності до певної національної спільноти, тобто це здатність ідентифікувати себе. Як вважає Ю. Івченко, складовими елементами національної свідомості є позитивне прийняття своєї етнічності, ставлення до історичного минулого нації, готовність зберігати територіальну цілісність своєї Вітчизни та прагнення примножувати її багатства [4, с. 19].

Саме поняття національної свідомості має неабиякий філософський зміст та вагоме науково-практичне підґрунтя для становлення і розвитку кожної нації світу. Національна свідомість являє собою певний фундамент як у побудові нації у цілому, так і у встановленні кожної особистості, індивіда і громадянина окремо.

На думку Є. Зелінської: «Національна самосвідомість полягає, передусім, не в тому, як себе розуміє певна нація, які властивості, вдачу та можливості вона визнає, а в тому, яке місце в національній культурі відведено саме людині, в чому вбачається її сутність, сенс та пріоритети її буття» [3, с. 203]. Тобто найважливішим аспектом особистості у контексті національної свідомості є тверда позиція самої людини, яка вважає себе національно ідентифікованою, розуміє і знає своє національне призначення у житті того соціуму, до якого вона себе позиціонує.

Національна свідомість була і залишається засадничою умовою формування української державності. Саме національна свідомість дозволила так довго протриматися українцям під тиском народів-завойовників, які бажали назавжди викоринити українську націю. Саме це розуміння народу чи принаймні його частини хто він є і звідки походить вело українську націю вперед крізь століття до здобуття державності і незалежності. З цього можна зробити висновок, що нація не може існувати без свідомості людей, що вони до неї належать.

На основі національної свідомості базується практично все, що є необхідним для держави, досягаються національні інтереси і цінності, зберігаються народні особливості, розвиваються традиції, звичаї, національна культура, прагнення політичного суверенітету, національної держави, громадянського суспільства.

Національна свідомість породжує такі людські якості як патріотизм, відданість, гідність, що є основними чинниками покращення життя українців. Адже лише людина, яка знає свою приналежність, зробить все для покращення життя у своїй державі, а не лише для того щоб задовольнити власні корисливі інтереси.

Проблема цієї ціннісної орієнтації все ще залишається актуальною. І як зазначає О. Ковальчук, особливо зараз, в умовах українських реалій, коли Україна зусиллями своїх героїв відстоює свою територіальну цілісність, свободу і незалежність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне виховання молоді [6, с. 1].

Такі події як Революція Гідності, анексія Криму і війна на сході України суттєво вплинули на все суспільство і в тому числі на молодих людей, значно змінили мислення і сприйняття усіх українців, відновили ту ж саму національну свідомість. Та на жаль, більшість молоді все ще сприймає себе українцями лише через надпис на документах, але ніяк не на духовному рівні та на рівні свідомості. Через це вони не зацікавлені в процесах, що відбуваються у державі, у них не виникає бажання щось змінити. Адже національна свідомість вказує не лише на приналежність, а і на призначення й обов'язки перед державою і своїм народом. Як обґрунтовує В. Слуга: «У житті сучасного українця, а особливо молодого, відбувається період переосмислення і зміни життєвих цінностей, в якому все духовне, зокрема національна самоідентифікація, відкладаються на задній план, а першочерговими постають матеріальні блага та цінності» [9].

Нині патріотизм і національна свідомість покликані дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, трансформувати громадянську свідомість, моральну і правову культуру особистості.

Відповідно до Концепції національного виховання студентської молоді: «Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність. Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти» [7].

Як вважає В. Марковець: «Це виховання має сприяти більш повному здобуттю молодими громадянами суспільного досвіду, спадкуванню кращих здобутків народу в поєднанні із придбаннями інших народів, утвердженню високої культури взаємовідносин серед людей різних національностей» [8, с. 116].

Національна ідея закладається у свідомості людини поступово, через вплив різних чинників. Важко заперечити той факт, що для молоді основним таким чинником буде національно-патріотичне виховання у навчальному закладі, де вона проводить більшість часу. Саме вплив авторитетних наставників викарбовує в серцях юних людей патріотизм, а у розумі національну ідею. Належне подання історії українського народу, української літератури, української мови, як стержнів нації, прокладає міцні основи для формування національної свідомості. Як стверджує О. Ковальчук: «Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму» [6, с. 3].

Звичаї і традиції – це одні стійкі явища національної свідомості, що передаються від батьків до дітей і міцно закріплюються у свідомості людей, стають їхньою духовною потребою, виступають неабияким засобом об'єднання і згуртування людей. Як соціальні явища, вони виступають для молодих людей чинниками, що формують певні особисті переконання і таким чином впливають на формування особистості. Звичаї і традиції – це саме те, що може взяти молода людина від сім'ї, щоб поглибити свою національну свідомість.

Проблема виховання патріотизму і національної свідомості в молоді полягає також у тому, що способи цього виховання є зазвичай застарілими, що молодим людям не притаманно. На щастя, зараз ми можемо спостерігати і позитивний вплив Інтернету, ЗМІ на національну свідомість молодих громадян. В просторі Всесвітньої мережі поширюються українські пісні, новітні твори, тренди, що позитивно впливають на свідомість української молоді та виробляють гордість за свою державу. І хоча перед Україною ще лежить довгий і не простий шлях у цьому

напрямі, ми вже можемо спостерігати значний розвиток і піднесення національної свідомості, духу і патріотизму молоді. Ці результати – це те, чим ми можемо пишатися, і те, що заставляє нас іти вперед.

Висновки. На сучасному етапі розвитку української державності процес формування національної свідомості молоді є надзвичайно важливим і потребує вдосконалення, а питання національного виховання є одним із пріоритетних для держави.

Національна свідомість – це саме те почуття і розуміння, що веде націю до кращого життя і до розвитку своєї країни. Виховання національної свідомості в молоді є запорукою щасливого майбутнього для держави та запорукою того, що через кілька років нею будуть керувати свідомі патріоти своєї країни, які не допустять краху того, що вже є здобуто.

Проблема з національною ідентифікацією молоді все ще залишається актуальною через особливості формування світогляду в молодих людей, але не можна не радіти тому, яких успіхів держава вже досягла, як молодь вже любить свою країну і це є насагою рухатися далі.

Список використаних джерел

1. Буклов Ю. Змістові компоненти національно-патріотичного виховання учнівської молоді. *Молодь і ринок*. 2018. (№3). С. 136-140.
2. Волобуєва О. Ф. Формування патріотизму і національної свідомості майбутніх фахівців: психологічний ракурс. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. (№ 1). С. 32-49.
3. Зелінська С. І. Національна самосвідомість та фактори її формування. *Філософські проблеми гуманітарних наук: збірка наукових праць*. Київ, 2009. 236 с.
4. Івченко Ю. В. Національна свідомість і патріотизм як чинники відродження української держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. (№ 6). С. 18-21.
5. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. Дніпро, 2015. 34 с.
6. Ковальчук О. Є. Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання. URL: <http://vvak.in.ua/attachments/article.pdf>
7. Концепція національного виховання студентської молоді: рішення колегії міністерства освіти і науки України від 25.06.2009. № 7/2-4. URL: <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/dokumenti.275/articles/konceptija-nacionalnogo-vihovannja-studentskoji-molodi.html>
8. Марковець В. Виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави: державно-управлінський аспект. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 116-122.
9. Слуга В. Українська національна свідомість – основа буття нації. *Відродження*. 2017. 12 груд. URL: <https://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist-osnova-buttya-natsiji.html>

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОДЕРНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження. У 2021 році проблема формування національної свідомості займає одну з найважливіших позицій в духовній сфері суспільства. Вона об'єднує націю, а також дає їй культуру та історію розвитку суспільства, яка допоможе в майбутньому скористатися безцінним досвідом минулого.

Упродовж століть Україна підкорялася великим державам та імперіям, проте наше суспільство завжди хотіло відокремитися від інших і мати власну свідомість нації.

Дослідженням національної свідомості займалися такі науковці як: Явич Л. С., Стучка П. І., Калиновський Ю. Ю., Сулов В. А., Ільїн І. А., Байніязов Р. С., Гречин А. С., Попович М., Волковицька Н., Клімова Г. П., Голосніченко І. П., Макарова О., Дмитрієнко Ю. М. та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз поняття «національна свідомість», розвиток національної свідомості від дисидентів до більшості частини нації.

Завдання дослідження: проаналізувати виступи проти влади, яка несправедливо обмежує права громадян.

Об'єкт дослідження: формування та розвиток національної свідомості українського суспільства на різних сферах впливу.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної свідомості в контексті трансформаційних процесів в Україні.

Національна свідомість відіграє одну з ключових ролей в трансформації суспільства. Про це свідчать безліч наукових досліджень. Проте в Україні й досі остаточно не сформулювали визначення терміну «національна свідомість». Пояснити це можна тим, що національна свідомість є складним систематичним утворенням, яке формується не одним століттям розвитку суспільства [3, с. 59-60].

Перш за все національна свідомість – це форма етнічного, політичного, соціального самовираження окремого індивіда (людини, особистості), який відносить себе до певної національно-соціальної спільноти зі спільними їй характерними суспільними, політичними, культурними поглядами [7, с. 1].

Найважливішим аспектом особистості у контексті національної свідомості є чітка позиція самої людини, яка вважає себе національно ідентифікованою та розуміє і знає своє національне призначення у житті того соціуму, до якого вона себе позиціонує [5, с. 58-62].

У другій половині ХХ століття на території тодішньої УРСР права національної свідомості порушувалися, а саме: заборона соціального самовираження, обмеженням прав і свобод, а також посиленням русифікації населення. Усі ці умови спричинили виникнення дисидентського руху [1, с. 395].

У вересні 1965 р. під час презентації у кінотеатрі «Україна» фільму «Тіні забутих предків» з різкою критикою арештів інтелігенції виступили Іван Дзюба, Василь Стус та В'ячеслав Чорновіл. Під їхнім листом підписалося 140 присутніх. Реакція з боку влади була блискавичною. Їх всіх було звільнено з місць роботи. Листи звернення до керівників УРСР та СРСР стали однією з найпоширеніших форм протесту у ті роки. Дисиденти зайняли помітне місце у світогляді населення. Завдяки їхній самовідданій боротьбі у громадській свідомості поступово стверджувалася думка, що український народ є не просто придатком до «великого брата», що можливе створення незалежної держави [1, с. 395].

Ще одним, сумнозвісним, проявом національної свідомості була Помаранчева революція, яка виникла через фальсифікацію виборів 2004 року. Основне протистояння відбувалося між двома кандидатами в президенти Віктором Ющенком та Віктором Януковичем [3, с. 174-176].

ЦВК оприлюднив дані про перемогу В. Януковича, що різко відрізнялися від даних екзитполів, які засвідчували перемогу В. Ющенка. Обурені таким станом речей виборці відгукнулися на заклик опозиційного кандидата захистити свій вибір і уже ввечері 21 листопада зібралися на мітинг на центральній площі Києва – Майдані Незалежності. Наступного дня мітинг переріс у масову мирну акцію протесту, яка тривала до 8 грудня 2004 р. та отримала назву «Помаранчева революція» [3, с. 174-176].

Самі ідеї кандидатів вкрай відрізнялися одна від одної, що поділило українське суспільство на два табори: західні й північні українці підтримували Ющенка, а південні й східні – були за Януковича [4, с. 412].

Віктор Ющенко хотів інтеграції з Європою, ставив акцент на розвиток культури та історії українського походження. Його ідеями були відбудова Батурина та визнання заслуг усіх героїв України, які прагнули вільної держави (особливо це стосується воїнів ОУН та УПА) й прирівнювати їх до ветеранів радянської армії [4, с. 412].

Світогляд Віктора Ющенка яскраво відображає національну свідомість українського суспільства.

Віктор Янукович прагнув руського миру і вів проросійську політику щодо України. Його ідеєю був поділ країни на федерації, а також підтримка російськомовного населення.

Під час мітингу прихильники Януковича взяли курс на сепаратизм, на розкол країни. «З'їзд депутатів усіх рівнів» у Северодонецьку закликав до проголошення Південно-Східної Автономної Республіки. Провідну роль у цьому процесі відігравали лідери Харківської, Луганської та Донецької областей. На даний момент останні дві області вважаються окупованими територіями (так звані «ЛНР» та «ДНР») [4, с. 415].

Хоч перемога на виборах 2004 року здобув Ющенко, проте наступним президентом став Янукович, який почав русифікацію населення. Через відмову асоціації з ЄС розпочалися студентські мітинги, які згодом переросли в Революцію гідності, що спричинило усунення діючого президента від влади [6, с. 326-327].

Отже, дослідивши тему національної свідомості в Україні, ми можемо зробити наступні висновки:

Національна свідомість – поняття, сутність якого полягає в ідентифікації свідомості з певним народом чи нацією. Провідну роль у формування національної свідомості відіграє держава, політичні інституції, сім'я, громадські організації, освітні заклади, громадянське суспільство. Водночас держава закладає фундаментальні знання про мову, історію, культуру й традиції.

Дисидентський рух, Революція на граніті, Помаранчева революція та Революція гідності – це основні етапи впродовж яких українська національна свідомість трансформувалася і відокремилася в окрему галузь культури від ідеології інтелігенції до загальної думки більшості суспільства.

Список використаних джерел

1. Бажан О. Г. Дисидентські (опозиційні) рухи 1960–1980-х років в Україні. Енциклопедія історії України : у 10 т. Редакційна колегія : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 2. С. 395-518 с.
2. Дергачов С. В. Особливості трансформації правової свідомості на сучасному етапі розвитку України. *Вісник НТУУ «КПІ. Філософія. Педагогіка*. Випуск 1. 2015. С. 37-43. URL:http://novyn.kpi.ua/2015-1/06_Dergachov.pdf
3. Історія України [рівень стандарту] : підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти. Н. М. Сорочинська, О. О. Гісем. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2019. 240 с. : іл. ISBN 978-966-10-5840-7 С. 174-176. URL:<https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/11-klas-istorija-ukrajini-sorochynska-2019.pdf>
4. Кульчицький С. В. Помаранчева революція 2004. Енциклопедія історії України: Т. Паприк. Редакційна колегія.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ. Видавництво «Наукова думка», 2011. С. 412 – 415.
5. Матвієнків С. М. Національна свідомість як чинник формування політичної нації. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 142(3). С. 58-62.
6. Поліщук Ю. Трансформаційні процеси в сучасній Україні: Зарубіжна історіографія. ШПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Випуск 5-6(85-86). С. 326-340. URL:https://iapiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/polischuk_transformatsiini.pdf
7. Українська національна свідомість – основа буття нації. Жовква он-лайн. URL:<https://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist-osnova-buttya-natsiji.html>

8. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

Актуальність дослідження. Застосування комп'ютерів у освіті зумовило появу нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами. На думку багатьох фахівців, нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання.

Обґрунтування нової парадигми освіти, пошуку шляхів подолання її кризового стану, концептуальні засади інноваційних освітніх процесів описували: О. П. Дзьобань, А. А. Герасимчук, С. Гессен, І. В. Бацуровська, В. І. Загвязинский, В. М. Розін, М. І. Романенко, Н. Й. Радіонова та ін.

Проблеми теорії та практики інноваційних процесів в освітніх навчальних закладах України представлені у працях О. В. Адаменко, І. П. Аносова, В. Ф. Землянської, О. А. Марушенка, О. В. Попової, Н. В. Сафонової, Ю. К. Тараненко та ін., що дозволяє об'єктивно оцінити та використати в нинішніх умовах досвід кращих вітчизняних інноваційних закладів освіти та педагогів-новаторів.

Мета дослідження: обґрунтування необхідності модернізації освіти, переосмислення теоретичних підходів і накопиченого практичного досвіду роботи вищих навчальних закладів.

Завдання дослідження: визначити основні філософські аспекти розвитку інформаційних технологій у сучасній вищій освіті.

Об'єкт дослідження: інформаційні технології як елемент сучасної вищої освіти в Україні та світі.

Предмет дослідження: інформаційна культура в розвитку й функціонуванні системи відкритої освіти.

Усвідомлення багатьма країнами й народами того фундаментального факту, що саме людський фактор є головним джерелом соціогенезу, стало характерною рисою ХХІ століття. Вкладення інвестицій у розвиток людини та насамперед у вищу освіту виступає гарантією безпеки нації та її добробуту [7, с. 159].

У відкритому світі людська індивідуальність виступає основою суспільних зв'язків. Складність і різноманітність завдань, що виникають перед суспільством, вимагають індивідуальної ініціативи. Саме тому вільний розвиток індивідуальності є умовою розвитку та еволюції суспільства.

Для відкритої системи освіти дане положення є основоположним чинником, тоді як класична модель освіти передбачає жорсткі норми, що стандартизують людську індивідуальність.

Свободу людини в різних сферах соціокультурної діяльності з необхідністю вимагає сучасний стан розвитку інформаційного суспільства в Україні. Існує положення, згідно з яким виховання, освіта і навчання має соціально-детермінований характер, тобто вони зумовлені потребами соціуму у підготовці молодого покоління, здатного адекватно відповідати на виклики часу. Свобода аж ніяк не є тільки пізнанням необхідності й вибором можливостей

Розуміння суті свободи як творчості означає, особливо у разі використання новітніх інформаційних технологій у вищівській системі, що викладач у своїй роботі зі студентом зосереджує свою діяльність на самостійності тих, хто навчається, у вивченні навчального матеріалу й розвитку критичності їх мислення.

Справжня наука служить соціальному прогресу і затверджувати людину як вищу цінність суспільства. У цьому аспекті філософія освіти, розробляючи проблеми виховання, освіти та навчання відповідно до об'єктивних тенденцій розвитку суспільства, служить інтересам усіх членів суспільства, піднесенню їх духовних потреб, оновленню й гармонізації суспільних відносин.

Ці методологічні положення, що лежать в основі розвитку наукової педагогіки, дозволяють використовувати теоретичні ідеї виховання, освіти й навчання, розроблені передовими представниками педагогічної думки минулого.

Вони тільки акцентують увагу на необхідності дотримуватися наукового характеру самої педагогіки, переконливо показують її гуманістичні, загально людські основи й націлюють філософсько-освітню думку на пошук моделі людської індивідуальності, що дозволяє найбільш адекватно показати її специфічність у тому чи іншому соціокультурному середовищі, щоб використовувати відповідні розроблені методи [5, с. 38].

Дана модель повинна відповідати таким методологічні й вимогам сучасної педагогічної науки, які сформульовані у вигляді тези «цілі освіти збігаються з цілями культури».

Сучасна інформаційна культура являє собою єдність традиційної культури та електронних засобів комунікації. Нові електронні засоби не відокремлюються від традиційних культур – вони їх абсорбують. Не слід забувати того суттєвого факту, згідно з яким переважна частина нашої культури заснована на навчанні як соціокультурному способі трансляції інформації від одного покоління до іншого.

Дійсно, дослідження в галузі історії взаємодії та взаємовпливу освіти, виховання і культури показують, що розвиток освіти впливає на становлення культури та що зростання масштабів і якості культури змінює людей і суспільство, визначаючи саму освіту.

Взаємозв'язкам між освітою і культурою підкоряються і соціокультурні процеси сучасної епохи, коли першість у життєдіяльності людини та соціуму належить інформації та інформаційних технологій нового типу. Інформатизація суспільства і сучасної освіти тісно пов'язана з розвитком і наповненням мережі електронних комунікацій, і ці слова сьогодні практично є синонімами. Наша культура стрімко стає культурою інформаційних комп'ютерних комунікацій, що не може не позначитися на освіті. Інформатика переростає свій колишній статус одного із засобів підтримки навчального процесу [1, с. 257].

Сьогодні ми говоримо про заволодіння і студентами, і викладачами інформаційною культурою, як про одну з найважливіших складових безперервної освіти та підвищення кваліфікації. Однак інформаційна культура не зводиться тільки до засвоєння технологічних знань і умінь.

Самі сучасні освітні технології являють собою спосіб використання живої праці (людських ресурсів) і різних засобів комунікації, обчислювальної та іншої техніки для створення, збору, передачі, зберігання й обробки інформації при наданні освітніх послуг.

Сучасні інформаційні технології, використовувані в сучасній вищівській освіті, дають можливість вирішувати цілу низку принципово нових дидактичних завдань: вивчати явища і процеси в мікро і макросвіті, всередині складних технічних і біологічних систем за допомогою моделювання; представляти в зручному для вивчення масштабі часу різні фізичні, хімічні, біологічні та соціальні процеси, які реально протікають з дуже великою або занадто малою швидкістю; впроваджувати у навчальний процес заняття з використанням комп'ютерних моделей дуже дорогого, часом унікального обладнання, недоступного навчальним закладам [8, с. 68].

Особливу роль у вищівській системі відіграють віртуальні освітні технології, використання яких передбачає розуміння індивіда як самонавчального суб'єкта освітньої діяльності, який активно і свідомо застосовує доступні інформаційні технології, щоб отримати знання та навички, підвищити свій професійний потенціал.

Говорячи про сучасність, не можна не згадати ситуацію, яка ввійшла в наше життя і вплинула на інформаційний прогрес навчання – коронавірус. Серед основних психологічних особливостей і тенденцій дистанційного навчання в інформаційному суспільстві під час пандемії COVID-19 відзначаються активна розробка альтернативних традиційній освіті навчальних ресурсів у віртуальному просторі інтернету; зміна провідних діяльностей в умовах карантинних обмежень, з їхньою перебудовою на віддалений формат і задіявання віртуальної реальності, зокрема у сфері навчання, спілкування, інтелектуального розвитку [6, с. 3-4].

Разом із тим відбулося зростання вмотивованості до самонавчання та саморозвитку, здійснення навчання в комплексі з інтелектуальним розвитком та особистісним зростанням, розвитком цілеспрямованості, суб'єктності, ініціативності, активності, відповідальності під час дистанційного навчання.

Таким чином, одне з основних завдань сучасної освіти полягає в узгодженні ієрархії особистих цінностей з ієрархією суспільстві цінностей, прийнятих у даний час. Питання психолого-педагогічних потенціалів і тенденцій дистанційного навчання в умовах інформаційного суспільства, що стрімко розвивається, зокрема через соціально-економічну кризу, викликану пандемією коронавірусу, повинні бути розкриті більш комплексно у нових дослідженнях.

Тому цілком природно, що в освіті використовуються інформаційні технології, стратегія організації яких залежить від типу культури даного суспільства. Дослідники певну увагу приділяють значущості так званої інформаційної культури в розвитку й функціонуванні системи відкритої освіти.

Список використаних джерел

1. Бацуровська, І. В. Історичні аспекти розвитку масових відкритих онлайн курсів у вищій освіті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми. № 4 (78). 2018. 250–258 с.
2. Дзьобань О. П. Філософія інформаційних комунікацій: *монографія*. Харків. 2012. 224 с.
3. Дзьобань О. П. Суспільна право свідомість як комунікативно-дискурсивний феномен. *Практична філософія*. 2010. № 2 (36). 160-166 с.
4. Дзьобань О. П. Засоби масової комунікації в культурі суспільства. Постмодерну. *Інформація і право*. 2011. № 3 (3). 93-101 с.
5. Лещенко М. П. Експериментальна перевірка ефективності методичної системи використання цифрових систем у підготовці аспірантів і докторантів з наук про освіту. *Наукова молодь-2020*. Київ. 2020. 33-42 с.
6. Рубцова В. В. Трансформація навчального процесу у вищій освіті в Україні в умовах пандемії. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Харків. 2021. 3-5 с.
7. Тараненко Ю. К. Методология повышения эффективности организации заочно-дистанционного обучения в вузе. *Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля*. Дніпропетровськ. 2017. № 177. 158-162 с.
8. Радіонова Н. Й. Значення сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі. *Київський національний університет технологій та дизайну*. Київ. 2014. 65-78 с.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУСПІЛЬСТВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. Завдяки соціальним мережам, людство отримує все більше можливостей навчатися, спілкуватися, обговорювати різні проблеми, подорожувати різними країнами, використовуючи всесвітню мережу Інтернет.

Можна впевнено стверджувати, що Інтернет стає невід'ємною рутинною у нашому житті. Але варто зауважити, що це дає не лише корисну для людей інформацію, але й багато можливих загроз.

Соціальні мережі досліджували такі вчені : В. Давидов, Д. Іванов, А. Лещенко, В. Вандишев, Н. Луман, Н. Цой, С. Уханов, А.Срмоленко, Т. Чмут, Г. Чайка, А. Коваль, О. Пономарьов, В. Соковнін, Ю. Габермас, Л. Стивене, К. Хоррокс, Х. Рейнголд, П. Скагестад, Н. і Д. Талман та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз досліджень соціальних мереж як нової соціальної організації в умовах глобалізації

Завдання дослідження: з'ясувати вплив соціальних мереж на становлення і розвиток суспільства; визначити основні негативні та позитивні сторони користувачів мережею Інтернет.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації.

Предмет дослідження: соцмережі як один із факторів впливу на розвиток суспільства в сучасному світі

Двадцять перше століття – це століття бурхливого розвитку інформаційних технологій. Важко представити людину, яка у сучасному світі не мала б сучасних засобів зв'язку, або хоча б не мала жодного представлення про них. Сучасне суспільство стало просто неможливим без соціальних мереж. За статистикою, близько трьох мільярдів людей в усьому світі, тобто близько 40% населення користуються соціальними мережами. Ми витрачаємо на них в середньому дві години щодня: публікуємо дописи, обмінюємося фото, реагуємо на пости друзів, спілкуємось тощо [5, с. 152].

На початку використовували соціальні мережі тільки для розваг і спілкування, а тепер ми спостерігаємо, що соціальні мережі стали основним інструментом і для бізнесу. Люди чимало часу проводять в соцмережах, спілкуються під час цього створюється зближення людей, а іншими словами можна сказати ілюзію зближення. Зараз завдяки таким програм месенджерам, вайберам, телеграмам і іншим програмам люди можуть спілкуватися з людьми інших країн. Інтернет є самою великою бібліотекою у світі. Можна впевнено стверджувати, що Інтернет став невід'ємною елементом у нашому житті.

Також, важливим фактором є те, що у соцмережах присутні такі явища як «Кібербулінг» (інтернет-травля) та «Кіберсталкінг» (інтернет-переслідування) Крім того, є багато так званих ігор-вбивць (синій кит, момо тощо) [2, с.124].

У соціальних мережах є велика кількість можливостей для самореалізації. Бажання «бути почутим» призводить до підвищення лідерських та комунікативних якостей особистості. Сьогодні щоб стати лідером думок може практично кожна людина яка хоче цього, потрібно просто почати вести свій відеоблог або вдало вести свій акант [6, с. 48].

Ще є негативні мінуси які впливають соціальних мережах на сім'ю . Було проведено опитування в Британії під час національного тижня сім'ї, результати були невтішними б четверта частина 14-річних або 15-річних молоді признають що соцмережі є найважливішими в їхньому житті.[4, с. 12].

Соціологи вважають, що безперервне контактування мережах є формою сучасного божевілля. Вважають, що через такі схожі сайти люди перестали сприймати сучасний світ тобто ізолюються, їх називають бездушними. Уява підняття вигідності контактування дійсно вибирає у нас «справжню» співдію й тільки творить фальсифікат дійсного Всесвіту – пише Авторк Шерпі Текл. Інтернет Мережі й те все, що створила людина своїми руками є удосконаленими. Ми можемо з цього зробити висновок, чи не забагато часу ми на них витрачаємо, знаючи що Нам потім ніхто не поверне його. Мало хто замислюється, що інформація про себе несе загрозу користувачеві.

Адже почастишали випадки, коли при грабуванні квартир чи машин злочинці використовували інформацію, отриману з соцмереж [2, с. 11].

У дослідженні zerogravitymarketing.com йдеться про «COVID-19». Видання говорить, що завдяки соціальній дистанції та роботі з дому, у людей є час на частіше використання соціальних мереж. Опитуванням GlobalWebIndex свідчить про те, що 42% користувачів тепер про водять більше часу в соціальних мережах під час пандемії. В середньому дорослий в США проводив цього року на сімх вилинбільше на день у соціальних мережах – порівняно з 2019 роком; однак, ця кількість, ймовірно, зменшиться зі спадом карантинних заходів.

Соціальні мережі дуже негативно впливають на здоров'я людей. Соцмережі впливають на роботу імунної системи організму, роботу артерій і процеси мислення. Це привезти може до підвищення розвитку раку та серцево-судинних захворювань. І у людей погіршується зір під час багатогодинного провадження в соціальних мережах.[4, с. 46].

Висновок. Соціальні мережі мають свої організаційно-технологічні параметри та структуру, і так чи інакше, здійснюють вплив на суспільство.

Соціальні мережі – це дуже добре, якщо ними не зловживати. Завдяки соціальним мережам в нас є можливість ділитися досвідом, ми можемо відкрито висловлювати свою думку, розповідати про своє життя обмінюватися інформацією, підтримувати зв'язки й заводити нові знайомства. Соціальні мережі за останні роки докорінно змінили суспільство. Вони займають центральне місце у життєвому просторі суспільства, масштаб і форми прояву якого свідчать про універсальність і стійкості даної тенденції в сучасній культурі.

Список використаних джерел

1. Белінська О. П. Сучасні розслідування віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези : дис. канд. філософ. наук : 08.02.02. Київ, 2018. 165 с.
2. Боднарчук О. В. Політична самоорганізація громадян України соціальних мережах : навч. посібник. Київ : 2014. 121-125. с.
3. Боятюк, О. В. Безпековий вимір використання соціальних мереж : автореф. дис. канд. філософ. наук : 09.00.03. Київ, 2016. 20 с.
4. Сучасне суспільство: філософське дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. В. Г. Городяненка. Київ. 2019. 544 с.
5. How Social Media Changed During the COVID-19 Pandemic URL: zerogravitymarketing.com

АКТУАЛЬНІСТЬ БОРОТЬБИ ЗА ПРАВА ЖІНОК В МУСУЛЬМАНЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Основою демократичного суспільства, яке прагне до соціальної справедливості та поваги до прав людини - є рівність. Але, в умовах сьогодення, жінки зазнають значної дискримінації в багатьох сферах життєдіяльності, через певні релігійні переконання. Однією із релігійних основ, які містять такі переконання є ісламське віросповідання.

В мусульманському суспільстві ще здавна почали зароджуватись стереотипи про терпеливу жінку, яка завдяки вірі в Аллаха спроможна подолати усі труднощі. «Хороша жінка» в розумінні мусульман не повинна працювати, відвідувати ресторани, розлучатися з чоловіком (навіть, якщо він винен). «Хороша жінка» в уяві мусульманських чоловіків повинна рости дітей та підтримувати затишок в домі.

Станом на зараз, проблема боротьби за права жінок є надзвичайно важливою і, безперечно, актуальною темою. Слід зазначити, що сьогодні велика кількість міжнародних організацій, які борються за рівноправ'я, сильно занепокоєні становищем мусульманських жінок. Адже в мусульманських країнах права жінок трактуються досить консервативно. В наслідок цього, жінки прив'язуються виключно до домашньої сфери і втрачають більшість прав, якими володіють чоловіки.

На сьогоднішній день, ісламський фемінізм – це боротьба мусульманських жінок за гендерну рівність та соціальну справедливість, базою для розуміння та втілення яких є Коран. Цей вид фемінізму виступає за дотримання прав і встановлення справедливості між чоловіками та жінками у країнах, де панують суворі закони та релігійні переконання, які дискримінують осіб жіночої статі.

Проблем дослідження Проблематикою захисту прав жінок та питанням фемінізму займалися такі українські дослідники, як Марія Демішева, О. С. Забужко, С. Д. Павличко, О. Р. Кісь, С. А. Крилова, Н. В. Хамітов, М. В. Буromенський, Ю. В. Лисюк, К. І. Чижмарь, Г. В. Гриценко, Л. Б. Магдюк та ін. За кордоном цієї теми торкалися Сімона де Бовуар, ЕлісВокер, Сімона Вейль, Герда Лернер, БерріТорн, НенсіФейзер, А. С. Чеботарьова та інші.

Теоретичну основу даної роботи становлять праці науковців, які досліджували питання впливу релігії на гендерні стереотипи та гендерну дискримінацію в цілому, серед яких можна назвати Ядловська О. С., О. О. Уварова, Н. С. Урмана А., Зінькова С., Ігошину Ж. та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз існуючих ісламських феміністичних напрямів та гендерних досліджень ісламу.

Завдання дослідження: визначення впливу релігії на становище жінок в країнах ісламського світу.

Об'єктом дослідження: є дискримінація жіночих прав в мусульманських країнах.

Предметом дослідження: є релігійні основи, на яких базуються права та обов'язки жінок в мусульманському суспільстві.

Феміністичні ідеї у ісламському світі – це глобальний феномен, який у мусульманських суспільствах має таку ж багату історію, як і в Західних. Ісламський фемінізм почався саме з намагання довести, що Коран захищає жінку та її права, і що справжній іслам не існує без рівності статей.

В мусульманських країнах розрізняють чотири види феміністичності: атеїстичні, світські, мусульманські та ісламістські феміністки.

1. Атеїстичні феміністки вважають, що релігія націлена проти прав жінки і розвиток руху за права жінок можливий лише за умови зменшення впливу релігії на соціум.

2. Світські феміністки ставляться до релігії нейтрально. Вони вважають, що за теократичного правління чи радикального релігійного руху жіноча емансипація є неможливою.

3. Мусульманські феміністки вважають, що концентрування на корані є необхідністю і говорять, що Коран містить два видиположень: одні відображають практичні аспекти щоденного життя мусульманина в примітивному арабському суспільстві, інші стосуються моралі і є нормативними.

4. Ісламістські феміністки вважають, що ідентифікація жінок з релігійним рухом сприяє жіночій емансипації. Вони стверджують, що класична і посткласична інтерпретація була базована на чоловічому досвіді та орієнтувалася на патріархальні суспільства [2, с. 42-43].

Слід зазначити, що велику роль у розгортанні боротьби за права жінок у мусульманському суспільстві відіграють інформаційні технології. Багато жінок в ісламських країнах хочуть мати вихід з цієї ситуації, але самі вони багато років практично не брали участь в дискусіях, що визначають їх місце в політичному, культурному та релігійному житті. Важливим чинником, що підштовхнув їх участі в цій дискусії, став розвиток нових інформаційних технологій. Доступ до Інтернету критично важливий саме для мусульманок. Адже згідно зі звичаями, більшість жінок проводить не багато часу поза стінами свого будинку і вони мають мало можливостей брати участь в суспільних процесах, з'являтися в публічному просторі [1, с. 47].

Основними вимогами, які ставлять перед собою мусульманські феміністки є:

1. Модернізація сімейних кодексів;
2. Кримінальна відповідальність за сімейне насильство та будь-яке насильство проти жінок;
3. право жінок на збереження власної національності та можливість ередачі дітям (вимога здебільшого арабських жінок);
4. збільшення участі жінок в економічному та політичному житті [2, с. 28].

Варто сказати, що у 2009 році з'явилася масштабна організація «Мусават», яка заявляє про те, що мусульманки можуть боротися за гендерну рівність і справедливість, не виходячи за рамки ісламу. Своім завданням організація бачить підвищення самосвідомості жінок і допомогу в боротьбі за їхні права. Зокрема, «Мусават» прагне донести до мусульманок свою точку зору з приводу альтернативних інтерпретацій Корану, інформацію про базові права людини і підтримує активісток з мусульманських країн в їх боротьбі за емансипацію жінок [3].

Окремо я б хотів виділити обов'язок мусульманських жінок - носіння, так званого, хіджабу. Мусульманські чоловіки вважають, що жінки, які не носять хіджаб є «поганими жінками» і вони паплюжать свою сім'ю. Проте мусульманські феміністки вважають, що хустка є символом пригніченого становища жінок. Тим більше, Коран не містить чіткої вимоги щодо обов'язкового носіння хіджабу. Також, ісламські феміністки активно борються за право жінок молитися разом з чоловіками, а не в окремо відведеному для них місці [3].

Підсумовуючи вищесказане, можна зрозуміти, що рух за права жінок в мусульманських країнах набуває все більшого розвитку, хоча на своєму шляху він стикається з величезною перешкодою – релігійними переконаннями та традиціями.

Через певні, своєрідні переконання мусульманських чоловіків, рух за емансипацію в країнах Близького Сходу не приносить особливих результатів. Хоча певні зрушення, звичайно, є - в Саудівській Аравії жінкам дозволили водити машину. А в такій мусульманській країні, Пакистан прем'єром міністром обрали жінку - Беназір Бхутто. І цих зрушень з часом буде набагато більше, головне діяти!

Список використаних джерел

1. Гладченко С. Фемінізм в ісламському світі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2016. Вип. 1. С. 44-48.
2. Зінько С. Ю. Фемінізм в ісламі: історія і сучасність. *Сходознавство.* 2008. № 43. С. 28-47.
3. Урман А. Ісламський фемінізм: боротьба за права жінок на Близькому Сході. URL: Vostok Magazine. (дата звернення 01.04.2021 р.).
4. Ігошина Ж. Б. Гендерне питання та процес глобалізації на арабському Сході. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 94. Частина 2.* 2010. С. 130-131.
5. Ядловська О. С. Основні теорії гендеру: юридичні, політичні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади. *Київ.* 2018. С. 209-216.

ВПЛИВ ФЕМІНІЗМУ НА ПОЛІТИЧНИЙ РУХ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Фемінізм як напрям системної політичної теорії, вибудовується на основі суспільно-політичних відносин і прагне до суспільних змін. До сих пір в Україні залишаються актуальними питання трудових прав жінок, протидії і боротьби із гендерно-обумовленим насильством, можливості дівчат навчатися на рівних із хлопцями в усіх закладах освіти, доступу до ресурсів (економічних, владних) тощо – це все свідчить, що фемінізм Україні таки потрібен.

Нині фемінізм розглядаємо також як інтелектуальний рух в рамках визначеної філософської течії, який охоплює своїм змістом набагато ширше коло «жіночих проблем» ніж класичний політичний фемінізм. До пріоритетних завдань сучасного фемінізму належить дослідження теоретико-методологічних основ жіночих рухів у політиці.

Дослідженням проблеми фемінізму займалися такі науковці : А. М. Янг, К. Бігвуд, Дж. Грімшоу, Дж. Артурс, Е. Малін, К. Шюс, Дж. Кореа, Л. Алкофф, Л. Фішер, А. Аль-Саджі, С. Лі Барткі, Є.-М. Сіммс, Б. Ставарска, С. Столпер, А. Нейманіс та ін.

Серед сучасних українських науковців, які у своїх працях розкривають проблеми феміністичної феноменології, варто відзначити Н. П. Гапон, І. А. Жеребкіну, С. В. Жеребкіна, І. О. Головашенко, С. Т. Шимко, В. П. Агееву, Л. В. Малес, В. В. Близнюк, О. Є. Гомілко та ін. Суттєве значення відіграють праці представниць двох напрямів психоаналітичного фемінізму: орієнтованого на взаємодію з психоаналітичною концепцією З. Фрейда (Дж. Бенджамін, М. Манноні, Н. Ходоров, Д. Діннерстейн, Дж. Рівьер, С. Файерстоун та ін.), а також зосередженого на творчому опрацюванні психоаналітичного доробку Ж. Лакана (Дж. Мітчелл, Т. Бреннан, Е. Грош, Дж. Галлоп, Ж. Роуз, Л. Фрігаре, Ю. Кристева, Е. Сіксу, С. Кофман, К. Клеман та ін.).

Мета дослідження: соціально – філософський аналіз фемінізму як культурного феномену та складової частини нового політичного руху.

Завдання дослідження: проаналізувати основи фемінізму як феномену політичного руху.

Об'єкт дослідження: теоретико-методологічні основи вивчення феміністських рухів у політиці.

Предмет дослідження: особливості та культурно-філософська специфіка впливу фемінізму на політичний рух в сучасному світі.

Фемінізм (від латин. femina – жінка) – теорія рівності двох статей, яка творить ідейну основу організованого руху жінок. Суттю феміністичних переконань є думка, що жінка зазнає суспільної дискримінації, насамперед через приналежність до своєї статі. Сам термін «фемінізм» був сформульований соціалістом-утопістом Шарлем Фур'є в кінці XVIII століття [6, с. 202].

Фемінізм як політичний рух у своїй історії пройшов три ключові етапи: 1) середина XIX – XX століття – «перша хвиля» фемінізму;

2) від 60-тих років XX століття до 90-тих років XX століття – «друга хвиля». 3) від 90-тих років до сьогодення – «третьа хвиля» [1, с. 467].

Нинішня політика існує для феміністок там, де існує суспільний конфлікт; дефініцію політики визначають стосунки, які опираються на стосунки і уклади у структурах влади, де одна група здійснює контроль над іншими [4, с. 106].

Теорія фемінізму, як зазначалось вище, набула протягом декількох десятиліть формування багатьох вимірів та виявилась структурованою великою кількістю ідеологічних течій, в яких по-різному висвітлюються позиції дослідниць і дослідників щодо тлумачення становища жінок у суспільстві [5, с. 566].

Головне феміністичне питання – «щодо становища жінок», яке охоплює собою пошук відповідей на сукупність інших взаємопов'язаних питань: Як місце займають жінки за тієї чи іншої ситуації? Чим пояснюється відсутність жінок у певних соціальних практиках і що покладається за завдання жінкам у тих видах соціальних практик, де вони присутні? Як ставлення самих жінок до їхньої ролі тощо. Отже, типові відповіді на ці питання різних феміністичних ідеологій дають підстави поділити їх на чотири категоріальних типи: 1) гендерних відмінностей, 2) гендерної нерівності, 3) гендерного пригнічення, 4) структурного пригноблення [5, с. 566].

Термін «фемінізм» немає єдиної ідеології (певного цілісного значення), тому в середині цього руху починають розвиватись нові аспекти та течії.

Відомими течіями фемінізму є : радикальний фемінізм, соціальний фемінізм, соціалістичний фемінізм, ліберальний фемінізм, культурний фемінізм, радикальний фемінізм, глобальний фемінізм, аналітичний фемінізм, матеріальний фемінізм, гендерний фемінізм.

Спочатку фемінізм був соціальним, політичним та ідеологічним рухом за рівні права жінок і чоловіків. Жінки не мали права голосу і були позбавлені можливості впливати на прийняття тих чи інших законів, ще на початку минулого століття. У той час прихильники фемінізму боролися насамперед за право жінок брати участь у виборах і суспільному та політичному житті країни.

У феміністичному політичному русі виділяємо ліберальний фемінізм, який виступав за емансипацію жінок шляхом надання їм громадянських прав, соціалістичний фемінізм, який окрім зазначеного вимагав надання жінкам основних соціальних гарантій, ліквідації поділу праці між статями і втягнення чоловіків у виховання дітей [2, с. 3].

Фемінізм присутній також і в українській історії. Фемінізм як організований жіночий рух, ідеологія і культурна традиція виник в Україні у 80-х роках XIX століття. Першою жіночою організацією вважається «Товариство руських женщин», що його заснувала 1884 року в Станіславі (тепер Івано-Франківськ) письменниця та феміністка Наталя Кобринська. У 1887 році вийшов перший жіночий альманах «Перший вінок», який вона видала разом із Оленою Пчілкою (Ольгою Драгомановою-Косач). У серії «Жіноча бібліотека» Кобринська видавала твори для жінок, які написали жінки [3, с. 134].

Феміністські рухи у політиці демонструють прагнення розв'язати традиційні «жіночі» завдання: ліквідувати «систематичне вивищення чоловіків над жінками»; створити підстави жінці не копіювати стандарти чоловічої поведінки, а самовиражатися, жити своїм, окремим, але рівним з чоловіками життям; створити сучасну концепцію змішаного, а не сексуального поділу суспільства, теорію соціального партнерства статей [1, с. 3].

Висновки. Нові феміністські рухи у політиці ведуть до змін у законодавчій сфері, способі мислення, поведінці, діяльності у приватному та публічному житті.

У порівнянні з минулим століттям, рух за фемінізм сьогодні все більше набуває не політичного, а громадського та психологічного забарвлення. Головний посыл сучасного фемінізму – рівні права та можливості вільно розпоряджатися своїм життям. Але свобода передбачає також і відповідальність, і зобов'язання, і тому необхідно підкріплювати свої рішення матеріальною незалежністю, виключати моральну, емоційну або фінансову залежність від чоловіків.

Для багатьох українців слово «фемінізм» є чимось страшним і незрозумілим, у той час у світі це поняття є нормою та звичайною частиною життя. Тисячі жінок підіймають питання «фемінізму».

Майбутнє фемінізму і його основна інтелектуальна цінність залежать від його здатності продовжувати критикувати свої власні припущення і, таким чином, піднімати нові проблеми, породжені глобалізацією економіки, культури і дискурсу.

Список використаних джерел

1. Задорожна О. С. Жінка в літературі і феміністичний рух в Україні. *Мова і культура*. КНУ імені Тараса Шевченка, 2014. Вип. 17. С. 466-470.
2. Конціца Г. Теоретико – методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2017. 23 с.
3. Марценюк Т. О. Чому не варто боятися фемінізму. Київ, 2018. 328 с.
4. Світа. Г. М. Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці : дис. ... канд. іст. наук: 23.00.01 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 216 с.
5. Тукаленко І. А. Фемінізм як політичний рух та ідеологія . *Політологічний вісник*. Київ : Вадекс, 2013. Вип. 71. С 563 - 580.

ФЕМІНІЗМ В УКРАЇНІ: БЕРЕГІНЯ СІМЕЙНОГО ВОГНИЩА VS НЕЗАЛЕЖНА ЖІНКА

Постановка проблеми. В сучасному суспільстві розгортається процес активної трансформації соціокультурних уявлень про професійне призначення та можливості самоствердження жінок в Україні.

Такі традиційні моделі жіночої ідентифікації як матір, домогосподарка, дружина / коханка, що донедавна переважали в Україні та орієнтували жіноцтво на самореалізацію через взаємодію з чоловіком, активно ретранслюють патріархальні. Крім того, неусвідомлене наслідування стереотипних образів фемінності є потенційно небезпечним для жіночого здоров'я та світовідчуття на усіх етапах її життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Побудова концепції фемінності потребує звернення до феноменології (М. Мерло-Понті, Е. Гуссерль), екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, С. де Бовуар) та психоаналізу (З. Фройд, Ж. Лакан), що стали основою для подальшої легітимації жіночої тілесності у перспективі феміністичних версій феноменології та психоаналізу. Теоретичні засади фемінізму як філософського напрямку, майже не відомого вітчизняній науці, потребують чіткої характеристики. Зокрема, у працях таких зарубіжних дослідниць висвітлюються основні ідеї та підходи до проблематизації жіночого тілесного досвіду: А. М. Янг, К. Бігвуд, Дж. Грімшоу, Е. Малін, К. Шюс, Дж. Кореа, Л. Алкофф, Л. Фішер, А. Аль-Саджі, С. Лі Барткі, Б. Ставарска, С. Столлер, А. Нейманіс та ін. Серед сучасних українських науковців, які у своїх працях апелюють до феноменології, варто відзначити Н. П. Гапон, І. А. Жеребкіну, С. Т. Шимко, В. П. Агееву, Л. В. Малес, С. В. Жеребкіна, В. В. Близнюк, О. С. Гомілко та ін.

Мета дослідження: обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження поняття «фемінізму».

Завдання дослідження: дослідити феномен «незалежна жінка», яка займає місце в суспільстві на рівні з чоловіком.

Об'єкт дослідження: суспільно-політичні рухи в Україні.

Предмет дослідження: особливості та специфіка фемінізму й становища української жінки, в суспільстві.

Жіночий рух, що постав як організований політичний рух за соціально-політичні зміни в житті жінок, отримав назву – фемінізм. Цей термін має протяжну історію і сягає своїм корінням революційних подій у Франції XVIII століття. Від XIX століття за терміном закріплюється значення жіночої емансипації, яка пов'язувалася із рівноправ'ям.

Фемінізм – суспільно-політична ідея, яка стверджує потребу посилення прав жінок для зрівняння їх в правах з чоловіками [6, с. 54].

Фемінізм як категорію можна розглядати у різних значеннях. Найпоширеніше розуміння фемінізму – це його трактування як суспільно-політичного руху, який пращє над досягненням гендерної нерівності. Фемінізм як рух звали поділяти за двома схемами: хронологічним та тематичним. За хронологічним методом фемінізм розділяють на три (а деякі дослідники виділяють вже четверту) хвилі. Тематична класифікація ділить фемінізм за підходами та зв'язками. Дослідники виділяють три основні хвилі фемінізму [9, с. 78].

Перша хвиля розпочалася ще в середині XIX століття та стосувалася вимоги доступу жінок до вищої освіти. Також перша хвиля фемінізму відома виступами суфражисток, які боролись за надання жінкам активного та пасивного виборчого права. Однак, навіть якщо на законодавчому рівні жінки мають ті ж права і можливості, що і чоловіки, то фактично, під тиском гендерних стереотипів та ролей жінки перебувають у значно гіршому становищі [8, с. 44].

Друга хвиля фемінізму, яка розпочалася із публікації відомої праці Сімони де Бовуар «Друга стать» у 1949 році. Філософське переосмислення ролі жінки у цій праці вважається поштовхом до змін ролі жінок. Найкраще ці процеси пояснює поява гасла «Особисте є політичним». Так, феміністки починають говорити про проблему згвалтувань, домашнього насильства та про право жінки на аборт та репродуктивні права. Почали переосмислюватись критерії краси та жіночності [3, с. 11].

Третя хвиля фемінізму є дискусійною в наукових середовищах, адже складно визначити коли і де вона почалася і чи закінчилася. Найбільш поширеним є бачення «гендерних ролей» чоловіків та жінок з точки зору доміантності та влади. Вважається, що розвиток цієї хвилі фемінізму розпочався після публікації праці філософа Мішеля Фуко, який розглядав історію ієрархії через призму фізичного насильства, зокрема сексуального. Також третя хвиля фемінізму пов'язується з виникненням теорії, яка заперечує будь-яку нормативність і наполягає на потребі пошуку власної ідентичності, яка не обов'язково має бути частиною якоїсь групи. Що важливо, третя хвиля фемінізму не прийшла на заміну другій, оскільки велика частина проблем другої хвилі не вирішені повною мірою досі. Ці хвилі продовжують співіснувати паралельно [8, с. 77].

Майбутнє фемінізму і його основна інтелектуальна цінність залежать від його здатності продовжувати критикувати свої власні припущення і, таким чином, піднімати нові проблеми, породжені глобалізацією економіки, культури і дискурсу [9, с. 324].

В Україні поняття «фемінізм» починає з'являтися і обговорюватися з 1990-го року.

Це слово викликає у літературознавців і науковців України неоднозначну реакцію. Проте як літературна і політична течія український фемінізм оформився ще в 80-х роках XIX ст. Найяскравішими представницями в українській літературі були: Леся Українка, Олена Пчілка, Н. Кобринська, С. Русова, О. Кобилянська, С. Крушельницька та ін. [4, с. 15].

Під впливом феміністичних теорій європейських країн сформувався український жіночий рух. М. Богачевська-Хом'як, досліджуючи історичну ситуацію України, зробила

висновок, що «жодне з визначень фемінізму не можна прикласти до українського жіночого руху». Його особливістю є тісний зв'язок із національно-визвольною боротьбою [1, с. 166].

У Наддніпрянській Україні основні зусилля емансипаційного руху були зосереджені на боротьбі за право жінки на освіту. У 1878 р. засновано Вищі жіночі курси в Києві, 1880 – у Харкові. У 1884 в Києві засновано український жіночий гурток, який очолила О. Доброграєва. Згодом були засновані Київська жіноча громада, Товариство захисту працюючих жінок у Києві та Харкові. Жінки брали активну участь у культурно-освітньому русі (Х.Алчевська, С. Русова, О. Кобилянська, О. Пчілка та ін.), а також у суспільно-політичному житті, зокрема у народницькому та соціал-демократичному русі [6, с. 235].

У 1884 році на західноукраїнських землях в Станіславі Н. Кобринська ініціювала створення «Товариства руських жінок». Існували також релігійно-добродійні жіночі організації – «Марійське товариство пань» у Львові (1904), «Товариство православних русинок» у Чернівцях (1908). У рамках жіночого руху проводились акції, спрямовані на розширення громадянських прав жінок (виборчі права, право на вищу освіту), на створення навчальних закладів для дівчат [5, с. 228].

Однією з представниць «світоглядного фемінізму» в Україні можна назвати Лесю Українку. Вона була інтелектуальною феміністкою. Леся Українка є однією з перших, хто перейнявся становищем жінок у нашому суспільстві. Вона хотіла, щоб жінка могла вільно й самостійно обирати свій шлях. Леся Українка була добре ознайовлена як з філософськими, так і з літературними теоріями своєї доби, вона часто ставила перед своїми героями глибокі філософські проблеми [4, с. 11].

Після встановлення більшовицького режиму в Україні жіночі організації не мали умов для вільного розвитку. Деякий час існували створені за ініціативою компартії т. з. в. жінвідділи. У 1930 роках «жіноче питання» в СРСР і в УРСР було оголошено повністю вирішеним. Незважаючи на відхід від традиційного фемінізму, розв'язання проблеми суспільного рівноправ'я жінок у радянський період характеризувалося підвищенням їхнього освітнього та професійного рівня, активною участю в науковому, літературно-мистецькому житті країни. Водночас нерозв'язаними залишилися проблеми «подвійного навантаження» жінок (на виробництві та вдома), захисту материнства тощо. У порівнянні з розвиненими країнами жінки України мали дуже невелике представництво у вищих органах державної влади, порівняно небагато їх було у виробничо-бізнесовій еліті [3, с. 17].

XX-XXI століття суттєво змінили роль жінки в суспільстві. Відбулися радикальні зміни їхнього правового статусу. Світова громадськість, в тому числі Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці та інші відносять питання про становище жінки до числа глобальних проблем людства [9, с. 189].

У нашій країні давно проголошена рівність та чоловіка. Але чи є необхідність пояснювати, що рівність за законом не є ще фактичною рівністю в житті. Вона залежить не стільки від правових норм, закріплених у законі, скільки від реальних соціально-економічних

умов, за якими ці норми реалізуються. Образ жінки завжди уособлював материнство, сімейний затишок та красу. Жінка вважається берегиною роду та домашнього вогнища. В Україні роль жінки-берегині завжди була значною: їй присвячували рядки поетичних творів, романів, її величоспівували у піснях, в картинах, і ін. Головною ознакою образу Берегині є материнство. Властиве патріархату, бачення жіночих репродуктивних функцій як основного покликання й гіперболізація материнських та опікунських ролей жінки, відображається у багатьох культурних публікаціях, що стосуються теми жінок. Вони ідеалізують матір та вимагають материнської самопошвяти від кожної української жінки і цим забирають можливість реалізації в інших галузях [4, с. 13].

Український феміністичний рух у перші роки незалежності полягав у тому, що жіночі інтереси у ньому були підпорядковані інтересам державним інтересам. Так, у Програмі Української християнської партії жінок сказано: «Жінки України змушені великою відповідальністю перед народом та своїми дітьми мобілізувати всі сили, щоб рятувати націю від фізичного та духовного виродження, відродити наші національні традиції, національну свідомість та високу християнську мораль». Накреслюючи функції жінки-Берегині зі сім'ї на сферу соціально-політичну, громадські організації закликали жінок опікуватись Україною, як це робить матір-господиня, тобто продовжували обстоювати право і обов'язок кожної жінки бути Берегиною та позиціонувати як матір, навіть за межами сім'ї. [7, с. 57].

Науковці провели низку досліджень щодо гендерної ситуації на ринку праці. В Україні гендерна система функціонує через низку стереотипів, що стосуються «чоловічого» і «жіночого». Виділяють три умовні групи гендерних стереотипів:

– перша група базується на уявленнях про психологічні риси та якості чоловіків та жінок - стереотипи. Відповідно до цих стереотипів чоловіки та жінки є абсолютними протилежностями. Чоловікам властиве активне й творче начало, а жінкам - природно-репродуктивне.
– друга група, розділяє професійні ролі чоловіків і жінок. Для жінки провідними є ролі сімейні, а для чоловіків - ролі професійні;
– третю групу складають стереотипи, які пов'язані з різницею у праці. Жіноче місце - у сфері виконавчої та обслуговуючої царини, чоловіка - у сфері більш творчої праці. [2, с. 159].

Як цілком слушно зазначила Мар'яна Рубчак, «більшість українок ще не усвідомила, що їхня ідентичність реконструюється в рамках чоловічих моделей влади задля того, аби посилити привілейовану чоловічу систему вартостей. Їхнє широке прийняття підлеглих ролей... засвідчує дівість подібної соціалізації» [3, с. 8].

В ході дослідженнями прийшли до наступних висновків:

Небезпека, яка чатує на прихильне до Берегині українське жіноцтво полягає в створенні та підтримці ілюзії про особливе і високе становище жінки в Україні, що насправді має мало спільного з соціальними реаліями. Водночас така позиція фактично дає моральні підстави для витіснення жінок з політичної та економічної сфер, заохочуючи жінок повертатись у дім та сім'ю, де вони такі важливі, потрібні, де начебто тільки й можна жінці себе реалізувати.

Жінкам варто зрозуміти, що реалізація полягає не лише у материнстві та створенні затишку дома, жінки можуть впевнено крокувати та змагатися на кар'єрній арені з чоловіком.

Характерними особливостями феномену жіночості є культурна універсальність, нормативність. Застосування методології феміністичної філософії до осмислення концепту фемінності засвідчує потенціал для пошуку та продукування множинних, індивідуалізованих моделей фемінної ідентичності, вільних від ідеологічного навантаження гетеро-сексуальної гегемонії. Простір для артикуляції варіативної фемінності репрезентується практиками сучасного мистецтва, що зумовлено рефлексивним потенціалом та трансформаційними інтенціями даної сфери.

Список використаних джерел

1. Заграй Л. Теорії гендеру: Гендерні дослідження у психології. Навчальний посібник. Івано-Франківськ. 2019. 265 с.
2. Конціцька Г. Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці. Львів. 2017. 219 с.
3. Кісь О. Господиня, жінка у праці й творчості. Народна культура українців: життєвий цикл людини. історико- етнічне дослідження. Київ: Дуліби, 2012. С. 5-19.
4. Кісь О. Кого оберігає берегиня, або матриархат як чоловічий винахід. *Дзеркало тижня*. Харків. 2005. С. 11-16.
5. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ: Комора, 2018. 328 с.
6. Павличко С. Фемінізм. Київ: Основи, 2002. 322 с.
7. Таран Л. Жіноча роль. Жінка-автор у сучасній прозі. Емансипаційний дискурс. Київ: Основи, 2007. 126 с.
8. Arend P. Gender and Advertising. *Gender & Pop Culture*. Sense Publishers, 2014. P. 53 – 80.
9. Castle G. *The Black well Guideto Literary Theory*. Malden: Wiley-Blackwell, 2007. 352 p.

ФЕМІНІЗМ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Історія становлення фемінізму та набуття прав жінок пройшла довгий шлях, що складався з проблем, непорозумінь та легковажного ставлення до жінок, які боролися з ролями та гендерними стереотипами.

Сьогодні більшість людей ще не до кінця розуміють ідею фемінізму та його основні аспекти, особливо в країнах пострадянського простору, де фемінізм засуджується, а сам термін «фемінізм» схожий на образ. Неможливо визначити конкретну групу людей, які виступають проти фемінізму. Це можуть бути чоловіки та жінки, люди різного віку та статусу. Основною причиною негативного ставлення до ідей фемінізму є нерозуміння її мети та засобів для її досягнення, що затьмарює доцільність феміністичних рухів та їх значення для суспільства, особливо в Україні.

Дійсно, в українському суспільстві жінка наділена правами, яких не мають жінки в патріархальних країнах, але ми не можемо визнати Україну вільною від патріархату: гендерні ролі та стереотипи вкорінилися в повсякденне життя, і сьогодні це називають «менталітетом». Жінки можуть відчувати тиск зі сторони суспільства, помічати невідповідність між їхніми правами та реальними можливостями, але навряд чи це обговорюється і чи хтось намагається вплинути на «спосіб мислення».

Ефективним способом зрозуміти проблему та передати ідею фемінізму є соціально-політичний рух, оскільки одним із засобів підкреслення присутності та актуальності проблеми, важливої для суспільно-політичного руху, є також реакція суспільства. Сьогодні в Україні існують феміністичні рухи, але вони або ігноруються, або не розглядаються як серйозні рухи, що підтримують феміністичну ідеологію.

Велика кількість зарубіжних і вітчизняних учених вивчали феміністський рух у суспільстві. Значний внесок у дослідження питання фемінізму, гендерної рівності зробили Тамара Марценюк, Оксана Кіс, Надія Гнасевиц, Тамара Коломієць, Оксана Забужко, Людмила Смоляр та інші. Також це питання у своїх працях піднімали подружжя Гаріет Тейлор та Джон Стюарт Мілл, Олександра Коллонтай, Сімона де Бовуар, Бетта Фрідан, Шуламїт Фаєрстоун та інші.

Метою дослідження є аналіз проблеми дискримінації жінок, їх боротьби за законні права, а також з'ясування динаміки та розвитку фемінізму як ідеології та соціального оруху.

Завдання дослідження: проаналізувати ідеологію, форми, етапи фемінізму, з'ясувати перспективи розвитку гендерної рівності в Україні.

Об'єктом дослідження є фемінізм, його прояви та тенденції.

Предметом дослідження є роль та поширення феміністичного руху у формуванні гендерної рівності в Україні.

За останні кілька століть статус жінок значно змінився. Те, що ми зараз сприймаємо як належне: можливість навчатися в закладах вищої освіти, право на спадщину, право голосу, право на працевлаштування тощо – виборювалося протягом довгих років у різних країнах світу. Саме фемінізму, явищу маловідомому і «страшному» для більшості суспільства, слід завдячувати в такому прогресі. Протягом кількох століть активісти феміністичного руху доводили (і досі продовжують це робити), що жінки – це теж люди [4, с.16].

Фемінізм (від лат. *femina* – жінка) – теорія рівності двох статей, яка створює ідейну основу організованого руху жінок [5, с. 202].

Сьогодні існує безліч форм і різновидів фемінізму, що виникли під час розвитку цього явища. У кожному з них можна відзначити свої методи досягнення гендерної рівності, по-різному трактується поняття фемінності та жіночності. Одним із головних є радикальний та ліберальний фемінізм.

Ліберальний фемінізм являє собою течію, основні положення якої сформувалися в рамках ліберального політичного дискурсу XVIII - XIX століття [7, с. 568]. Ліберальні феміністки стверджують, що в суспільстві існує помилкова думка, ніби жінки менш інтелектуально та фізично розвинені, ніж чоловіки. Таким чином, суспільство здійснює дискримінацію щодо жінок у науці, освіті, на ринку праці та на публічних дискусійних майданчиках.

Головною метою ліберального фемінізму є прагнення жінок досягти рівних прав людини в різних сферах життя, доступ до державного апарату, прагнення робити вибір, не підкоряючись волі чоловіків.

Радикальний фемінізм сформувався наприкінці 1960-х років. Він критикував законодавство, але не вважав його головною причиною гендерної нерівності. З позицій радикального фемінізму, система, що продукує нерівності, не може бути зведена до одного лиш рівня – дискримінативного законодавства, вона функціонує на всіх рівнях соціального життя: від центральних інститутів влади до приватних сфер домашнього простору та власного тіла [1, с. 183-184].

Науковці виділяють три хвилі фемінізму, які характеризуються поступовим приверненням уваги до певних аспектів боротьби за права жінок, зокрема в країнах Заходу.

«Першу хвилю» фемінізму інколи ще називають «давньою хвилею». Назва відноситься до часу появи руху американських і англійських суфражисток від 1890-их до 1920-их років. Цей рух характеризувався боротьбою жінок за надання їм виборчих прав. У цілому, у рамках «першої хвилі» феміністського руху відбулося організаційне оформлення суфражистської течії, яка вийшла за рамки боротьби за виборчі права жінок і почала оформлюватися політично. Фемінізм «другої хвилі» розпочався протестними виступами у 60-70-х роках ХХ століття у США та Європі. У рамках «другої хвилі» жіночий рух представлений новими, часто радикальними формами, наприклад, «жіночий визвольний рух». Новий етап за емансипацію жінок був обумовлений структурними змінами, зокрема збільшенням частки жіночої праці в суспільному виробництві та економічними факторами, які спонукали жінок включатися в громадську діяльність. «Третя хвиля» фемінізму, яку дослідники пов'язують із процесами, що відбувалися в 90-их роках ХХ століття, пов'язана із новим рівнем філософського осмислення жіночого руху, для якого актуальними стають ідеї постструктуралізму та постколоніальної теорії, а сама дискусія ведеться навколо поняття і дентичності. Аналіз «третьої хвилі» фемінізму дозволяє зробити ще один висновок: фемінізм «третьої хвилі» прагне до свободи, у тому числі від тих обмежень, які були нав'язані «старим фемінізмом» [3, с. 41-55].

Деякі науковці стверджують, що «третя хвиля» фемінізму не замінила «другу хвилю», а існує паралельно із нею.

В Україні жінки-активістки та їх діяльність сприймаються суперечливо. Частина населення (як чоловіки, так і жінки) переконана, що українки вже досягли рівності і страждають від неї. Вони визнають соціально-економічні проблеми, з якими стикаються жінки та їхні сім'ї (і традиційно ставляться до жінок лише як до берегині роду), але не розуміють суті психологічних проблем.

Однією з найбільш серйозних проблем жіночого руху в цілому є подолання за ангажованості українського суспільства, стереотипів, традиційних забобон, ігнорування особистого життя жінки, соціальна роль якої зводиться тільки до обслуговування чоловічої частини населення та родини. Іншим аспектом цієї ж проблеми є низька самооцінка жінок та неповага до жіночої особистості. Важливим моментом жіночого руху є також небажання в соціумі сприйнятий ого як важливий і вагомий чинник розвитку суспільства [2, с. 213].

У сучасному українському суспільстві відбуваються певні зрушення, викликані об'єктивними соціально-економічними та суспільно-політичними перетвореннями, які мають місце в державі останніми десятиліттями. Ці зміни можуть сприяти не тільки соціальному прогресу, а й вплинути на демократизацію стосунків у гендерній сфері, стиранню меж між «сучоловічим» і «сучожіночим»: професіями, поведінковими нормами; змінити нормативні уявлення про гендерні ролі, що є фундаментальним для патріархального світогляду, який тривалий час панує у світі та, незважаючи на вітчизняну історичну специфіку відносно ролі сфери, і в Україні. Реалізація гендерного паритету може забезпечити гармонізацію буття людини шляхом формування цілісної самодостатньої особистості, яка, незважаючи на стать, ніколи не самостверджується шляхом приниження іншого [6, с. 203].

Висновок. Етапи розвитку та становлення фемінізму в багатьох країнах відбувалися по-різному.

Популярними напрямками фемінізму є радикальний та ліберальний. Серед сучасних напрямків найбільш поширеним залишається ліберальний фемінізм, який головне своє завдання вбачає в розвитку жіночої особистості та еволюційній трансформації суспільства; зміни, зокрема, повинні бути спрямовані на найповніше врахування інтересів і потреб жінок.

Розвиток феміністських рухів у суспільстві протягом ХІХ – початку ХХІ ст. характеризується наявністю етапів, які пов'язані із завданнями та перспективами еволюції жіночої проблеми. Виділимо 3 етапи цих рухів: у період «першої хвилі» жіночий рух проходив етап самоорганізації. Він характеризувався боротьбою за надання жінкам виборчих прав і дефініціювався як суфражистський рух. У рамках «другої хвилі» фемінізм відбувся перехід від фази мінімалізації відмінностей між статями до теорії жіноцентризму; «друга хвиля» фемінізму була націлена на глибокі суспільні зміни; її ціллю стала фемінізація світу, насичення цивілізації цінностями, пов'язаними з жінкою. Фемінізм «третьої хвилі» прагне до свободи, у тому числі від тих обмежень, які були нав'язані «старим» фемінізмом.

Станом на сьогодні проблема фемінізму в Україні залишається все ще актуальною. У нашій державі декларовано абсолютною гендерно рівнесуспільство. Станом на 09.03.2021 р. у Верховній Раді України налічується 422 депутати, з яких лише 20,7% становлять жінки, чоловіків відповідно 79,3% [8]. Таку відповідність можна спостерігати не лише у ВРУ, а й в усіх інших органах державної влади. Ми впевнені, що в майбутньому ситуація зміниться.

1. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / під ред. М. Маєрчик (голова редколегії), О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2013. 218 с.
2. Герц А. А. Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність: навч. посіб. Київ, 2018. 326 с.
3. КонцішкіГражина. Теоретико – методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2016. 219 с.
4. Марценюк Т. О. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експертканалітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
5. Пушкарєва Н. Л. Фемінізм: словник гендерних термінів / за ред. З. В. Шевченко. Черкаси, 2016. 336 с.
6. Рубан О. В. Трансформація гендерних ролей в буттїсучасної людини: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04 Київ, 2019. 235 с.
7. Тукаленко І. А. Фемінізм як політичний рух та ідеологія. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць*. Київ : ВАДЕКС, 2013. №71. С. 563-580.
8. Офіційний веб – портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list.

ЛЮБОВ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Людина завжди була об'єктом осмислення. Вона виступає як центральний об'єкт філософії. Відповідно тема любові є однією з головних. Наше сучасне життя – це знецінення духовних ідеалів, знищення моральних орієнтирів. Любов – це самовизначення людини. В сучасному світі так званими цінностями є неповага, зневага, бездуховність. Часто основою ставлення до іншої людини в цілому стає принцип споживання. Любов, добро вважаються застарілими цінностями. Їм на зміну приходять, матеріальна користь. Любов міцно пов'язана з метою життя, з буттям людини.

Однією з головних проблем ХХІ ст. є любов. Багато людей думає, що любов не потрібна в нашому житті, що це є перешкода і вона завдає багато клопотів.

Проблема любові цікавила таких філософів як Аристотель, Платон, Кант, Сократ, Марк Аврелій, Віктор Франкл, Еріх Фромм, Мігель де Унамуно, Жан-Поль Сартр, Дж. Бруно, М. Фічіно, Паскаль Брюкнер, Дені де Ружмон, Ален Бадью, С. Крилова, В. Туренко, Н. Хамітов та інші. Любов має характер особистого. Джерела філософії любові (кохання) потребують дослідження задля відкриття нового розуміння.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «любові» в сучасному світі.

Завдання дослідження: дослідити реалізацію природних норм любові, виявити аксіологічну структуру любові та здійснити її аналіз.

Об'єкт дослідження: феномен любові в сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості та специфіка любові в сучасному суспільстві.

Спостерігаючи за сучасним суспільством ми бачимо, що все частіше протягом життя людина забуває про обов'язок любити і не завжди хоче його виконувати, тому що вважає це не тільки зайвим, але й шкідливим.

До всього, що дає нам природа, людина має ставитися з любов'ю. Зокрема, до людей, до їх характеру, вподобань. Тут великий вплив має поняття «близького». Близьким є будь-яка людина. «Біблійна етика дає два прописи «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм. І люби близького, як самого себе» [2, с. 79]. З цього можна зрозуміти, що любов до близького є не тільки допомогою самому близькому, а й допомога своєму неземному майбутньому. «Людина при народженні отримує Божий образ. Тому вона має любити Бога і Його творіння, оскільки воно є аналогічним образом. Кожна людина має бачити образ Божий у всіх оточуючих, тоді ми зрозуміємо правило: «Не роби людині того, чого не хочеш собі» [5, с. 421].

Але не всі вірять у Бога. В такому випадку існує закон бумерангу – це один з найважливіших законів Всесвіту, який твердить, що б ми не робили, погано чи правильно ми поступаємо, все нам повертається.

Багато філософів описували любов і ділили її на об'єкти. Поділив і описав любов до близького автор твору «Мистецтво любові» Еріх Фромм. Він описав п'ять об'єктів любові. А також окремо описав любов між батьками і дітьми, що є не менш важливо [8, с. 79].

Мене люблять, тому що я є – це материнська любов. Просто за те, що я є – це пасивна любов. Любов матері є безумовною. Материнська любов – це спокій. Але в цій любові є й негативні аспекти, її можна не отримати, її неможливо контролювати. Коли любові немає, неможливо щось зробити, щоб вона з'явилася.

«Любов батька передбачає певні умови, вона є «zasлуженою», «я люблю тебе, тому що ти виконуєш свої обов'язки і виправдовуєш сподівання». Батьківську любов можна контролювати, її можна заслужити певними вчинками або втратити. Вона має бути терплячою, як і материнська любов, але ні в якому випадку загрозовою й авторитарною» [8, с. 74].

Як це відбувається на майбутньому дитині? «Дитина вибудовує батьківську свідомість на основі розуму і суджень, а материнську свідомість – на основі здатності любити» [8, с. 76].

Більшість вважає, що любов до себе є егоїзмом – це зовсім не так. Егоїзм і любов протилежні поняття. Любов до самого себе є в усіх, хто навчився любити все, що його оточує. Щастя, саморозвиток, свобода бере початок зі здатності любити. Егоїстична людина не може любити інших, а ще більше не любить себе, можна сказати – вона ненавидить своє «я». Одним з проявів егоїзму є нестача турботи, зацікавленості собою. Внаслідок цього людина відчуває порожнечу і стає менш продуктивною. В одній із двох заповідей любові вказано «Люби близького свого як себе самого».

Це все підсумував Майстер Екгарт. Якщо ти любиш себе, то любиш все, що тебе оточує. Як любиш себе, то водночас ти любиш Бога і все живе [8, с. 100].

Еротична любов – це прагнення до повного злиття з іншою людиною. Що мається на увазі, коли мова йде про прагнення до повного злиття. На початку стосунків є окремо «Я» і окремо «Ти». З часом це все об'єднується і з'являється термін «Ми». Це можна описати схематично, об'єднуючи два кола в одне та контури цих кіл залишаються. Вони не такі чіткі, це є особистий простір, а в певній мірі, можна сказати, що це є воля. «Доторкнувшись до Когось означає поставити під запитання свою волю, свою несвідомість як живої істоти, своє владарювання над речами» [3, с. 284]. «Відносини – це душевна близькість. В них проявляється внутрішня потреба будь-якої людини в безпечній емоційній прив'язаності» [6, с. 7]. «Особистість не розчиняється, а навпаки зберігає свою неповторність, свої особливості, відбувається взаємозбагачення один одного» [2, с. 87]. «Мудрість кохання полягає в тому, що людина, яка розпалала почуття, має розуміти цінність почуття, прагнути відповідати тому образу, що сформувало кохання» [2, с. 86].

Любов – це почуття, яке може руйнувати і призводити до морального падіння, закриття у собі, але може так само творити, відновлювати, будувати та надихати. Як в одному так і в іншому напрямку воно працює блискавично. Переваги об'єкта любові збільшуються, недоліки – зменшуються, причому це відбувається в геометричній прогресії.

У дуже сильних почуттях є ще один момент, який можна назвати «таємниця на двох». З однієї сторони закохані хочуть ділитися своїм щастям, але коли оточуючі хочуть дізнатися більш детально про історію любові або поспробувати відкрити очі закоханим, вони про це не хочуть говорити. Тому що любов – це «тайна двох». Вона одночасно говорить і мовчить. «Цей світ тільки для двох, він не для суспільства. Так, можуть вислухати, можуть щось порадити, але зрозуміти – ніхто. Чому? Тому що, кожна історія унікальна неповторна, незрівняна, а тому і парадоксальна. Те що є нормою для однієї історії любові – табу для іншої» [7, с. 95]. Наскільки різними є люди, настільки різні і їхні відносини. Кожна історія любові по своєму особлива і всю глибину стосунків зрозуміти можуть тільки ті, хто до них причетний. «Любов завжди одна і та ж, але різна в людських долях» [7, с. 95].

Еріх Фромм зазначає чотири пункти втілення любові на практиці, або як побудувати здорові стосунки: 1) дисципліна; 2) зосередженість; 3) терплячість; 4) максимальне зацікавлення [8, с. 160]. Любов, це не подарунок долі – це велика праця над собою і своїми стосунками з коханою людиною.

В ході дослідження ми дійшли таких висновків, що любов – це поняття багатогранне та неповторне в кожній окремій ситуації.

Вона може надихати, підтримувати, допомагати, а може руйнувати і знищувати все на своєму шляху, може слугувати вирішенням таких проблем як: самотність, тривога, занедбаність.

В любові перетинаються протилежності соціальні та особисті, духовні та біологічні. В цьому почутті важливо розрізнити справжнє почуття від викривлених його форм, а також розрізнити що є вище над нижчим.

Це мистецтво і водночас велика робота над собою, це те що дається або ж ні, те, до чого треба прагнути все життя, наполегливо працюючи над собою та над стосунками з оточуючими.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Ю. Трагування любові як «воссресіння в іншому» у філософських рефлексіях Мігеля де Унамуно. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філософія*. 2015. Випуск 35. С. 34-41.
2. Кучера Т. М. Онтологічні та морально-екзистенційні виміри любові. *Університетська кафедра*. 2013. Випуск 2. С. 74-89.
3. Левинас Е. Тотальність і бесконечне. *Тотальність і бесконечне*. Москва: *Університетська книга*, 2000. 416 с.
4. Нікішина Н. В. Любов як форма екзистенційної особистості: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04. Сімферополь, 2006. 19 с.
5. Сливка С. С. Метаантропологічний закон любові: почуття близького (близькості) *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки, 2016. Випуск 845. С. 420-427.
6. Сью Джонсон Обнимименякрепче. 7 діалогів для любови на всю жизнь. Минск, 2016. 256 с.
7. Туренко В. Э. Философский взгляд на «парадоксальность» любви и еедискурса. *Практична філософія*, 2015. Випуск . С. 93-100.
8. Фромм Е. Мистецтво любові. пер. з англ. В. Кучменко. 3-тє видання. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 192 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження обумовлена сучасними процесами інтеграції, що визначає стратегічні завдання правового виховання особистості з розвитку демократичного суспільства.

Особистість молодшої людини – це суб'єкт який відображає вплив зовнішнього світу. Однак даний вплив набуває свою значимість лише тоді, коли вони переломлюються в індивідуальних позиціях молодшої людини, в його відношенні до цих чинників, а також в практичній реалізації цього особистісного ставлення в його діях і вчинках.

Ідейний конструкт «правове виховання» досліджувався у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: юристів, філософів, педагогів. Зокрема, Д. Александров, В. Андросюк, Л. Байрачна, О. Бандура, О. Войтанович, Н. Волкова, Л. Герасіна, А. Гетьман, О. Джужа, О. Зайчук, Л. Казміренко, В. Копейчиков, В. Муравйов, Н. Оніщенко, О. Скакун, М. Фіцула, Б. Чміль та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз виховання особистості демократичного суспільства.

Завдання дослідження: визначити особливості правового виховання особистості в контексті функціонування демократичного суспільства.

Об'єкт дослідження: роль особистості в контексті функціонування демократичного суспільства, суть правового виховання та його особливості в працях юристів, філософів, педагогів, психологів, соціологів.

Предмет дослідження: специфіка правового виховання особистості в контексті функціонування демократичного суспільства.

Правове виховання – це складова частина всього виховного процесу, метою якого є формування соціально активної особистості. Сам термін «правове виховання» з'явився на початку ХХ століття, проте до цих пір не існує єдиного розуміння «правового виховання». Одні під правовим вихованням розуміють соціалізацію людини, коли він «виховується» навколишнім оточенням в цілому, всією юридичною практикою і поведінкою людей, посадових осіб-представників державного апарату в правовій сфері [5, с. 45].

Осягнення значенні будь-якої форми буття, набуття власної сутності можливе лише при звільненні від панівних у соціумі установок, цінностей і норм. Тому дуже важливо знати, як молода людина осмислює, переживає зовнішні правові впливи, як реагує на них. Процес усвідомлення і оцінки особистістю своїх громадських інтересів, виражених в праві, може бути вельми тривалим за часом. Більш того, інтереси можуть бути усвідомлені неточно, неповно, на різних рівнях. До кінця не усвідомлений інтерес може привести до помилкової постановки мети, порочним методам її досягнення і навіть до правопорушень та злочинів. Важливо, що правове виховання передбачає в провадженні у свідомість людей знань права, розуміння необхідності виконання його вимог, відчуття нетерпимості до будь-яких порушень законодавства. Чим більше у своїх соціальних відносинах молоді люди не будуть керуватися вузькими особистими інтересами, а інтересами суспільства, вимогами правових і моральних норм, тим вище рівень свідомості, будуть розвиватись звички, переконання, щоб підкорятися праву [2, с. 98].

Одним із найважливіших каналів правового виховання і правової освіти даної категорії населення є засоби масової інформації, роль яких у формуванні правової свідомості, правової культури, поваги до права і правомірної поведінки особистості закономірно зростає у процесі трансформації суспільства від тоталітаризму до демократичного суспільства [7, с. 2].

Щодо демократичного суспільства, молодіжні організації є одним із способів, за допомогою якого молодь отримує досвід і практикується в демократичному процесі, а, отже, відіграють важливу роль в демократії, якщо, звичайно, вони є незалежними і демократичними у своєму функціонуванні.

Це пов'язано з тим, що правова культура є особливою формою функціонування діяльності, яка забезпечує закріплення і реалізацію корінних суспільних інтересів за допомогою формування правових стереотипів, поглядів, цінностей, а також передбачає участь громадян у правозастосовній діяльності та функціонуванні системи державно-правових інститутів [4, с. 114].

Філософія враховує типи людей, але не зупиняється ні на одному з них або їх сукупності, вона формує власне ставлення, засноване на таких принципах, як ставлення людини до власності і влади, місце і роль людини в соціальній системі, матеріальні відносини, активну участь у громадському житті суспільства. За такими критеріями людина виступає як представник певної соціальної спільності і перш за все як повноважний представник соціального класу, нації, національності [1, с. 157].

Поняття індивідуальності та особистості тісно пов'язані. Індивідуальність функціонує як суттєва характеристика певної особистості, що відображає шлях його існування як суб'єкта самостійної діяльності та творчості. Формування якостей особистості тісно пов'язане з самосвідомістю індивіда, змістом його цінностей, залежить не тільки від положення особистості в суспільстві, але й від особистого ставлення до неї позиції, власна позиція. Це пояснює той факт, що в одному соціальному середовищі формуються різні типи індивідів [3, с. 68].

Безумовно, соціальне середовище впливає на формування і поведінку особистості. Але не в меншій мірі особистісні орієнтації та поведінку обумовлені і внутрішнім, духовним світом людини. Не випадково кажуть, що кожен сам коваль своєї долі та щастя. Чим яскравіше у людини виражені інтелектуально-моральні та вольові якості, чим більше його життєві орієнтації збігаються з загальнолюдськими цінностями, чим більшою мірою він позитивно впливає на розвиток і утвердження цих цінностей, тим яскравіше і значніше сама особистість. У цьому плані вона характеризується з боку сили її духу, волі, творчості і добра. З цього боку особистість підноситься над своєю природною основою і в певному сенсі навіть долає її, залишаючи свій слід і плоди своєї діяльності і після своєї біологічної смерті [8, с. 76].

На нашу думку, проблеми розбудови громадянського суспільства, демократичної та правової держави безпосередньо пов'язані з розвитком правової свідомості та правової культури населення, оскільки саме ці чинники є соціальною гарантією реалізації принципу верховенства права в суспільстві. Зважаючи на це, має постійно зростати мотивація активного формування правової свідомості та правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин.

Також важливо згадати про пандемію, враховуючи катастрофічну руйнацію ринку праці, зростання безробіття та збільшення кількості випадків порушення трудових прав працівників під час пандемії. В цей час проявляється вся безвідповідальність людей, які не є добросовісними.

Отже, в ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: правове виховання є невід'ємною частиною громадянського виховання, для розповсюдження і підтримання якого застосовується дуже багато зусиль. З формуванням саме демократичної громадянськості пов'язується подальший стійкий демократичний розвиток держави. Демократія відіграє прогресивну роль у розвитку суспільства. Від її повноти залежить розвиток усіх сфер громадянського життя, адже кожна людина – творець демократії. Від її енергії залежить сила демократії.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного українського суспільства: теоретико-методологічний контекст. Запоріжжя, 2018. 262 с.
2. Гетьман А. П., Герасін Л. М. Правове виховання в сучасній Україні: монографія. Харків, 2017. 368 с.
3. Гетьман А. П. Філософія правового виховання: навч. посіб. ред. А. П. Гетьмана. Харків, 2017. 248 с.
4. Козюбра М. І. Філософія права, правознавство і наука: спільні риси та відмінності. Філософія права і загальна теорія права. Київ, 2019. 146 с.
5. Нестеренко О. М., Правове виховання у сучасному суспільстві. Харків, 2019. 260 с.
6. Нестеренко О. П. Соціально-філософська рефлексія філософії правового виховання особистості як основи функціонування демократичного суспільства. *Філософія права* №4(81) 2020. 45-51 с. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/209401>.
7. Остапенко Л. В. Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці прогрес майбутнього. Одеса, 2019. 109 с.
8. Скворець В. О. Українське суспільство як соціоісторичний організм. *Філософія права* №4(80) 2020. 67-71 с. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/209397>

ПРОБЛЕМА ІНСТИТУТУ СІМ'Ї ТА ШЛЮБУ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. Суспільні процеси сьогодення стрімко та регулярно змінюються та набувають нових рис. Рівень культурної та моральної свідомості людей щоразу зростає. Це ж саме стосується тенденцій інституту сім'ї та шлюбу. Проблематика даної теми є і буде актуальною ще багато десятирок років, оскільки сімейна модель в Україні щоразу зазнає впливу від різних соціально-економічних, політичних, культурних, релігійних та гендерних змін.

Демократичні настрої суспільства зачепили й сферу сімейного благополуччя, що проявляється у бажанні не порушувати рівних прав усіх громадян. Мається на увазі зміна пріоритетів сучасної молоді на сторону кар'єрного росту, знецінення офіційного шлюбу, визнання одностатевих моделей сім'ї та невиконання елементарних природних функцій – народження нового покоління, проблеми з швидким розірванням шлюбів, безпліддям та поширенням гомосексуалізму є головними проявами економічних та соціальних негараздів в Україні.

У науковців постає нагальна проблема для дослідження даної питання та виявленні усіх можливих методів задля збереження культурності, релігійності та гуманності в українському суспільстві.

Дослідженнями теми інституту сім'ї займалися: Коренева А.М., Пономарьов А., Голод С., Аврамова О., Кириченко Т., Антоненко Т., Полонська І., Фромм Е., Марушкевич А., Кравченко Г., Данилова І., Юніна М. та інші.

Мета дослідження: проведення філософсько-правового дослідження проблемних питань інституту сім'ї в Україні, визначення впливу сімейного виховання в Україні на формування повноцінної особистості.

Завдання: проаналізувати вплив стрімкого впливу європейських тенденцій щодо підтримання нетрадиційних моделей сім'ї; визначити особливості впливу релігії на формування й функціонування традиційної моделі сім'ї в Україні; визначити ті традиції сімейного виховання, які оптимально відповідають завданню ефективного розвитку дітей в Україні; визначити роль та значення сім'ї на формування гуманності у суспільстві.

Об'єкт дослідження: традиційна модель української сім'ї.

Предмет дослідження: суспільні тенденції еволюції в інституті сім'ї, як вплив на звичаї української сім'ї та умови для її трансформації.

Для більшості людей, поняття сім'я означає сукупність її членів, які ведуть спільний побут. Проте мало хто задумується над тим, що сім'я це не лише ведення побуту й виховання дітей – це осередок первинної соціалізації нового покоління, це підґрунтя сталого суспільства та головне джерело культурності та традиційності [5, с. 51]. Що ж стало причиною знецінення інституту сім'ї в Україні?

XXI століття є новим етапом для розвитку й реалізації прав людини, що стосуються гуманного ставлення до вибору людини, її бажання боротися із приниженням через колір шкіри, стать чи національність. Та в ході реалізації цих поглядів можемо прослідкувати їх протилежну дію, а саме втручання в державний механізм, змінюючи правову норму аморальними поглядами [3, с. 869]. Варто розпочати із утворення сім'ї, а саме із узаконення шлюбних відносин. Стаття 21 Сімейного кодексу України дає загально прийняте в нашій державі визначення поняття шлюбу: «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органи державної реєстрації актів цивільного стану» [9]. Проте бачимо, що багато молодих людей, живуть так званим громадянським шлюбом. Такі люди ведуть спільний побут, разом проживають, та напевне, відчують повної відповідальності за свої вчинки стримує їх від закріплення свого союзу на державному рівні. У таких відносинах зовсім не виникає непорозуміння у майнових питаннях, адже відповідно до ст. 74 Сімейного кодексу України майно, набуте особами під час спільного проживання вважається їхньою спільною власністю [9]. Тобто на законодавчому рівні усунуто перешкоди для існування фактичних шлюбних відносин [7, с. 126].

Також, відмова у реєстрації своїх відносин спричинена небажанням виходити із зони комфорту. Це стосується переходу індивідуума на інший сімейний статус та інший рівень відповідальності перед партнером та перед державою. Офіційна реєстрація відносин видається початком буденності, обмеженості та приреченості [4, с. 11].

Поряд із небажанням закріплювати шлюби на офіційному рівні, в Україні прослідковується тенденція зростання розлучень. Розлучення – це одне з найбільш несприятливих явищ у сімейно-шлюбних відносинах, це засвідчення складності формування та розвитку сімейних стосунків у суспільстві, їх нестабільність. Розпад шлюбу має негативні соціокультурні, біосоціальні, соціоекономічні та соціопсихологічні наслідки для кожної сім'ї, що впливає на можливість соціальної адаптації у дитини, яка виросла в неповній сім'ї. Це найбільш складні наслідки. Адаже збільшення кількості дітей, які проживають у неповних сім'ях часто призводить до маргіналізації сім'ї [5, с. 52]. Такі діти не зможуть повноцінно досягти тих норм життєдіяльності, поведінки, дій, відношень, емоційних реакцій людини, які природно відповідають ставово-рольовій позиції, яку людина займає у родині [1, с. 14].

3 головних причин розлучуваності варто виділити низький економічний розвиток країни та побутові непорозуміння. Сучасна молодь стикається із проблемою взаємовіддачі любові, ресурсів та енергії. Її бажання отримувати значно перевищує бажання віддавати щось взамін. А саме процес взаємобміну поглядами та потенціалами відіграє надважливу роль у побудові лаконічних відносин. Еріх Фромм у своїй книжці «Мистецтво любові» зауважує, що «...близькість починає втрачати свої дивовижні риси, аж доки суперечності, розчарування та відчуження нудьги не знищать усе, що лишилося від початкового захвату.» [8, с. 25]. Як щодо економічних ресурсів, то на сьогоднішній день не існує програм заохочення молодих спеціалістів, які в подальшому не можуть забезпечити достатній рівень життя для своєї сім'ї [6, с. 39]. Та з іншої сторони спостерігаємо надмірний потяг двох молодих людей до кращого матеріального життя, що в результаті спричиняє перевагу кар'єризму над досягненням гармонії у сім'ї. Сьогодні таким рушієм виступає жінка, яка борючись за економічну незалежність та самоутвердження у суспільстві забуває про опіку над сімейним вогнищем. Жінки вимагають рівності із чоловіками, та в результаті отримують однаковість й втрачають свою індивідуальність [8, с. 40].

В ході боротьби за рівні права між чоловіками та жінками, постала нова проблема, регулювання якої в Україні не набула ще такої актуальності. І це проблема одностатевих шлюбних відносин. На сьогоднішній день, українське законодавство не сприяє утворенню таких шлюбів, адже у ст. 21 Сімейного кодексу України вказано: «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органи державної реєстрації актів цивільного стану» [9]. Шлюб чоловіка та жінки є унікальним біологічним зв'язком і є єдиним видом стосунків, який природним чином призводить до виникнення нового людського життя. Жодні новітні технології не спростують того факту, що для народження дитини потрібна жіноча та чоловіча статеві клітини [2, с. 93].

Як щодо виховання дітей, то науковці мають підстави вважати, що діти, виховані у традиційних сім'ях, є успішнішими та мають більший потенціал для самоутвердження себе в суспільстві. На це прямопропорційно впливають традиції виховання у сім'ях. Традиції сімейного виховання – це спосіб буття у родині, завдяки якому відтворюються елементи соціальної і культурної спадщини, забезпечується спадкоємність досвіду поколінь, часів і епох, відтворюються традиційні життєві змісли народу [1, с. 10]. Для дитини на два важливо мати приклад реалізації таких сімейних відносин, де мати – це домівка, затишок, спокій та джерело безумовної любові, а батько – це той, чий любов потрібно заслужити, той, хто навчає виживати у суспільстві та боротися з усіма труднощами. І за відсутності такої взаємодоповненості між батьком та матір'ю дитина має усі шанси аби набути важку форму невроту особистості [8, с. 77].

Отже, спостерігаємо активну лібералізацію сімейних відносин на зразок європейських тенденцій. Та слід зауважити, що для українського суспільства ще кілька десятиліть не буде зрозуміле явище, коли жінка повністю забезпечує сім'ю, а укладання одностатевих шлюбів набуде значного поширення. Для нашого менталітету, перш за все, характерне дотримання релігійних норм, які передбачають модель сім'ї із чоловіка та дружини, де укладено офіційний та релігійний шлюб, де чоловік забезпечує сім'ю матеріально, а жінка добає про затишок сімейного вогнища й належне виховання молодого покоління. І лише у традиційній сім'ї, з високим моральним та культурним рівнем вдається створити якнайкращі умови для первинної соціалізації дітей та їх формування як автентичних особистостей.

Список використаних джерел

1. Алі ШкофаКасім. Традиції сімейного виховання в Україні: автореф. дис. ... канд. педаг. наук: 13.00.07. Київ. 2017. 22 с.
2. Гадайчук Зінаїда. Одностатеві шлюби: проблеми законодавчого регулювання. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 2013. С. 92-93.
3. Данилова І. О. Визнання одностатевих шлюбів в Україні: бути чи не бути? *Юридичні науки. Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 868-871.
4. Качур К. Трансформаційні процеси в сучасній сім'ї: філософсько-антропологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.04. Київ. 2016. 20 с.
5. Кравченко Г. Роль сім'ї та шлюбу в сучасному суспільстві – соціально-філософський аспект. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса. 2019. Вип. 42. С. 51-58.

6. Сидоренко І., Сауріна О. Модифікація традиційних соціальних зв'язків у сім'ї та шлюбі. *Науковий вісник НУБіП України. Гуманітарні студії*. Київ, 2018. Вип. 280. С. 37-44.
7. Юніна М., Настич Т. Проблемні питання інституту шлюбу в сучасному сімейному праві України. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. Ужгород, 2018. №1. С. 126-129.
8. Фромм Е. Мистецтво любові. пер. з англ. В. Кучменко. 3-тє вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с. Сімейний Кодекс України № 2947-III. Дата оновлення 01.01.2021. С. 21

СВОБОДА ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. У XXI столітті одним з головних напрямків розвитку людини – це рух його до самореалізації як особистості, до того, щоб активно і творчо жити повнокровним життям, щоб бути в повному розумінні людиною. Свобода є найважливішим і найкращим показником зрілості всієї системи суспільних відносин, критерієм рівня самоорганізації населення, ступеня демократизму державного і суспільного життя. Одночасно свобода як можливість надходити в своїх інтересах, узгоджених з пізною необхідністю, виступає соціальним фактором, нормою поведінку людей.

Практичні й теоретичні аспекти цієї проблематики висвітлюються у працях таких авторів, як: Тарасюк Л. С., Бровко Н. І., Москалець В., Католо О., Батанов О. В., Фоменко А. М., Гавронська Т. В., Смілик А. С., Герман К. Ю., Щадило О. І., Слюсарчук Х. Т. та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз проблем людини в контексті глобалізованого світу.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність проблем свободи.

Об'єкт дослідження: проблема свободи людини в сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості і специфіка свободи в глобалізованому світі.

Аналіз наукової літератури з проблем людини свідчить, що людина – унікальне творіння природи, суспільства і самої себе. Філософія, розширюючи досягнення різних наукових дисциплін, формує своє, специфічне бачення людини. Питання про феномен людини не є емпіричним, а є концептуальним. Хто є людина? Розглянемо це питання, виходячи із сутності категорії «буття».

Буття є «щось, досягнуто мною безпосереднім досвідом, який даний мені в повному своєрідстві буття означає те ж саме, що й присутність... Буття як присутність визначається через час» (Мартин Хайдеггер). Розглядаючи проблему буття, філософія виходить із того, що світ існує. Філософія фіксує більш складний зв'язок всезагального характеру: буття речей, процесів; буття людини у світі людських речей і специфічне людське буття; буття духовного та соціального [5, с. 101-109].

Вони разом з усіма їхніми властивостями, особливостями існують і тим самим об'єднуються з усім тим, що існує в світі. За допомогою категорії «буття» здійснюється інтеграція основних ідей, які виділяються в процесі осягнення світу «як цілого»: світ є, існує як безмежна та немінуча цілісність; природне і духовне, індивіди і суспільство існують у різних формах; їх різне за формою існування – передумова єдності світу; об'єктивна логіка існування та розвитку світу. Філософія Буття людини у глобалізованому просторі породжує сукупну реальну дійсність, яка наперед задана свідомості [1, с. 85-92].

Всезагальні зв'язки буття проявляються через зв'язки між одиничними і загальними відношеннями предметів та явищ світу.

Цілісний світ – це всезагальна єдність, яка включає в себе різноманітну конкретність і цілісність речей, процесів, станів, організмів, структур, систем, людських індивідів та інше.

З існуючою традицією їх можна назвати сущими, а світ в цілому – сущим. Кожне суще – унікальне, неповторне в його внутрішніх і зовнішніх умовах існування. Визначеність сущого характеризує місце і час його індивідуального буття [2, с. 176].

Коли ми говоримо свободу, ми часто не розуміємо значення цього слова, і не усвідомлюємо, що означає бути вільним. Проблеми свободи говорили багато філософів, намагаючись донести до нас свою точку зору.

Якщо ми запитали будь-якої людини: «Що для тебе означає бути вільним?», то більшість задумався і не зможе дати відповідь.

Але ж інші мало хто може відповісти так: «Свобода: це незалежність від іншої людини; це багато можливостей (Тобто багато грошей), які ми можемо собі дозволити; церобити думати, що хочемо не переживаючи результат і т.д.» [7, с. 584].

Одним із основних проявів цілісної особистості є свобода. Свобода – це можливість людини бути собою й відкритою для змін на основі надбання особистісної єдності. Свобода в просторі світу особистості є внутрішньою свободою, а коли втілюється у реаліях життя, стає зовнішньою [6, с. 178-181].

У філософії «свобода» «необхідності», в етиці – «відповідальності», в політиці – «порядку». Та й сам зміст свободи може ототожнюватися з повним свавіллям, а може оцінюватися як свідомі рішення, посувають людині навчання. В рамках нової онтології людина як особистість наділяється поруч якостей, головним з яких визнається креативність. Людина – це не просто центр побудови, а й творчий центр реальності, що руйнує всі межі, покладені світом, долає всі зовнішні йому закономірності [3, с. 320].

Коли ми говоримо про свободу, то фіксуємо ті перешкоди, які потрібно усунути заради неї. В ході міркувань з'ясується, що просвободу можна говорити тільки як про подоланні труднощів. Зникла перешкода, народилася свобода. Значить, свобода виникає як заперечення чогось, а, отже, власне позитивний зміст свободи дорівнює нулю, стверджував Артур Шопенгауер [7, с. 584].

Реальна вільна дія людини виступає, перш за все, як вибір альтернативних ліній поведінки. У природі реальної ситуації вибору невиникає: реалізується та можливість, яка повинна реалізуватися в існуючих об'єктивних умовах. А людина може свідомо впливати на створення умов, при яких може реалізуватися та чи інша можливість. Один з аспектів прояву людської свободи – здатність перетворювати навколишній світ, перетворювати самого себе на навколишній соціум.

Отже, що в рамках загальної концепції детермінізму свобода може бути визначена як вища форма самодетермінації і самоорганізації матерії, що проявляє себе на соціальному рівні її руху.

Розглянувши різні поняття слова «Свобода», можна зробити висновок, що існують різні думки і пояснення цього поняття. Проблема свободи існує і зараз, вона є однією з поширених.

Абсолютною, безмежною свободою бути не може ні в фізичному, ні в соціальному аспекті існування людини. Повна свобода одного означала б свавілля по відношенню до іншого. Співвідношення категорій свободи і необхідності можна розглянути за допомогою аналізу гегелівського афоризму: «Свобода – є пізнана необхідність». Все в світі підпорядковане силам, чинним неперечно, невідворотно [7, с. 584].

Ці сили підпорядковують собі діяльність людини. Якщо ця необхідність неосмислена, не усвідомлена людиною – він її раб, якщо ж вона пізнана, то людина знаходить «здатність приймати рішення зі знанням справи». У цьому виражається свобода волі людини.

Потрібно пам'ятати, що наша свобода закінчується там, де починається несвобода для іншої людини. Задоволення наших пристрастей ми проголошуємо свободу свою власну, яка часом суперечить свободі інших людей. Тому що все негативні вчинки відносно інших людей як раз мотивуються задоволенням нами своїх пристрастей, будь то образа, заздрість, злоба, гнів. Безпристрасний але жодна людина не обмежить права іншого [3, с. 320].

Свобода – це перш за все акт відповідальності. Свобода без відповідальності дуже швидко стає свавіллям. Свобода – це лиш половина правди і незначна частина справи. Бути вільним – лиш половина цілісного феномена, а друга половина – бути відповідальним. Ось чому В. Франкл радив, щоб стаття Свободи на східному узбережжі США була доповнена статтею Відповідальності на західному. Відповідальною за відповідальні вибори суб'єкта є його совість [4, с. 86-98].

Прагнення до свободи – безнадійна і неусвідомлена, том улише, що твоя свобода залежить не тільки від того: хочеш ти цього чи ні; а й від тих, що оточують тебе людьми, адже ми живемо в суспільстві, де кожен намагається жити легкою затишно, щоб не було проблем у нього й його близьких.

Як би людина не хотів і не прагнув би до свободи, він не досягне її в тій мірі, яку вона сама собою являє.

Ми можемо бути, так сказати, вільними в чомусь, але не в усьому не з усіма. Звичайно до неї потрібно прагнути, адже якщо всі будуть це робити, то тоді шанси на досягнення свободи зростуть [2, с. 176].

Людина може приймати найрізноманітніші рішення щодо власного буття. Вона здатна сказати «ні!» своїм бажанням та небажанням, потягам, емоціям силою волі загальмувати, стримати чи навпаки, стимулювати їх. До генетично успадкованих властивостей свого організму, психіки та нервової системи людина може і має ставитись як до матеріалу, з якого її дух «ліпить» бажане для нього, зрозуміло, тверезо враховуючи реальний потенціал цього «матеріалу».

Отже, дух суб'єкта про можний змінити його характер і навіть його психічні anomalії. Змінити зовнішні умови, політично-соціально-економічні обставини свого життя, тілесні вади персоні здебільшого дуже важко, а й часто неможливо. Проте вона може і має займати щодо них певну автентичну позицію, так чи інакше ставитись до них і поводитись у відповідності з цим ставленням. Тобто, вплив зовнішніх умов, обставин на людину опосередковується її позицією щодо них. Людина завжди може якось «ставитись» до світу. В кожному мить свого життя вона спроможна зайняти позицію як до природного та соціального оточення, зовнішнього середовища, так і до свого вітального психофізичного внутрішнього середовища. Те, що спроможне протистояти всьому соціальному, тілесному і навіть психічному в людині, В. Франкл назвав духовністю. Духовне – це автентично вільне в людині [4, с. 86-98].

Все ж свободі прагнення до неї – є якийсь сенс у нашому житті, до якого ми не усвідомлені рухаємося. Людина в цьому житті живе для когось це вже несвобода, а якби люди були б вільними, то навряд чи ми б з вами з'явилися в цьому світі.

Думаю, що боротьба за свободу - не має сенсу і кінцевого результату. Любов - це ж теж залежність, а вона дає нам сили і можливості творити чудеса, й створювати на землі новежиття [3, с. 320].

У контексті сучасного онтологічного тлумачення свободи як вільного буття потрібно розглядати відповідальність як основний феномен комунікативної стратегії свободи. Такий підхід зумовлює ще один сучасний погляд на свободу як інтерсуб'єктивне вільне буття. Бо саме відповідальність є основою свободи. Тільки відповідальна людина усвідомлює себе вільною. В сучасних умовах людина «засуджена» не так на свободу, як на те, щоб брати на себе відповідальність. Кожна людина, може усвідомлювати себе відповідальною, а отже і вільною. Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства, у контексті постмодерного дискурсу свобода самовиявлення досягається як онтологічні відношення особистості до своєї «самості» [8, с. 7-10].

Людина в більшості ситуацій діє як запрограмована машина. Як вона себе поведе у певній ситуації можна передбачити. Тільки думка людини, як птах, вільно літає, незалежно перешкод.

Тому що людина нерозуміє, що має на увазі під цим словом і як би він не хотів, він заручник суспільства і чужої думки. Якщо навіть розуміє слово «свобода», то навряд чи людина піде на це, якщо і спробує, то це навряд чи вийде. Людина завжди говорить про те, що хоче бути вільним, але ця необхідність усвідомленої бути не може, тому, що людина ніколи не відмовиться від всіх своїх мрій. Тому: «свобода - це необхідність, яку людина не усвідомлює» [2, с. 176].

Висновки. Людина завжди говорить про те, що хоче бути вільною, але ця усвідомлена необхідність не може бути, тому що індивід ніколи не відмовиться від всіх своїх бажань.

Людина сучасного суспільства відчуває себе немов би «запрограмованою» у всіх суттєвих вимірах своєї сутності, але в той же час вона ясно відчуває, що не бере участі в суспільних визначеннях всієї повноти свого особистого буття. Це передбачає переосмислення природи і внутрішньої сутності глобалізму, розуміння його як всезагального культурного явища.

Список використаних джерел

1. Андрос Є. І. Всезагальне та індивідуальне у культурі за умов глобалізації: збірник наукових статей. Київ: Паран, 2003. С. 85-92.
2. Воронкова В. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть). Запоріжжя: Павел, 2000, 176 с.
3. Это человек: Антология / П. С. Гуревича та ін. Москва, 1995. 320 с.
4. Москалець В. Смишлиття, свобода та відповідальність особистості у вченні Віктора Еміля Франкла. Психологія особистості, 2011. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/По_2011_1_13 (дата звернення 01.04.2021 р.).
5. Рубанець О. М. Глобалізм і культура: проблема протистояння. *Людина і культура в умовах глобалізації*: збірник наукових статей. Київ: Паран, 2003. С. 101-109.
6. Тарасюк Л. С. Зовнішня та внутрішня свобода цілісної особистості. *Гілея: науковий вісник*, 2017. Вип. 120. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_120_50 (дата звернення 01.04.2021 р.).
7. Філософія: навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. Київ: Вікар, 1997. 584 с.
8. Фоменко А. М. Свобода та відповідальність особистості: дискурс сучасності. *Стратегія розвитку України*, 2017. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2017_1_4

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ПРАВА НА ПРИКЛАДІ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Згідно історичного досвіду та соціологічних опитувань, українці дуже полюбляють покладати на обраних президентів великі надії, а потім досить швидко розчаровуються в новообраному голові державі, які б дії він не робив.

Ця надія на «гарних хлопців», які б могли зробити життя кращим, впливає не тільки на інститут президентства, а й на усю правову систему. Надмірна ідеалізація суб'єктів політичного життя є проблемою росту і вона має бути подолана, якщо українці хочуть бачити свою державу ефективною.

Проблема філософського аналізу джерел права висвітлена у працях: Аквінського Т., Бастія Ф., Канта І., Ніцше Ф., Луцького І. М., Мельничук Н. Ю., Костенка О. М., Кістяківського Б., Драгоманова М., Грушевського М., Редькіна П. Г., Юркевича П. Д., Данилюка А., Шейко Ю., Левицької О. В., Назарової І. В., та інших.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз джерел права задля побудови більш прагматичної світоглядної картини.

Завдання дослідження: виявити вплив сили суб'єктів суспільного життя на джерела права в контексті інституту президентства.

Об'єкт дослідження: право як форма суспільної свідомості.

Предмет дослідження: особливості філософсько-правового аналізу десакралізації джерел права на прикладі інституту президентства в Україні.

Останні соціологічні опитування показують, що рейтинг обраного у 2019 році президента Володимира Зеленського впродовж його каденції знижувався і на кінець лютого 2021 року сягнув 20% [2]. Разом з тим ми бачимо посилення рейтингу проросійських політичних партій, які виступають у ролі контрреформаторів і прибічників, на їх думку, стабільності. Враховуючи ту ейфорію, з якою народ України сприйняв перемогу несистемного Володимира Зеленського, зараз ми бачимо, як електорат переживає період розчарування у президенті якого вони обрали, але не в самому інституті президентства. Більшість населення, попри вже новітню українську традицію парламентсько-президентської республіки, часто підсвідомо бачить у новообраному голові держави якогось рятівника і героя, що спроможний власноруч вирішити всі їхні проблеми, а якщо не виходить, то президент стає мішенню для нескінченних звинувачень. Слід зазначити, що ця тенденція не є суто українською. Популізм як явище стає поширеним навіть у розвинених західних демократіях, і є маркером того, що політичний істеблішмент не здатен вирішити нагальні проблеми [6, с. 6].

Для українців він є привабливим через велику кількість невирішених проблем, що заважають нормальному функціонуванню нашої держави. Важливість цих проблем створює неабиякий попит на радикальні політичні зміни, які насправді ніхто не зможе реалізувати. Ми це бачили у минулому, коли усі президенти незалежної України, окрім Леоніда Кучми, обіймали свій пост лише один термін і ми впевнені, що побачимо це й у майбутньому.

Проблема полягає не у президентах як особистостях, а у інституті самого президентства. Держава, як відомо, – це організація політичної влади домінуючої частини соціально неоднорідного суспільства, яка, забезпечуючи його цілісність і безпеку, вирішує загальносуспільні завдання та здійснює керівництво ним насамперед, в інтересах домінуючої його частини. Саме тому ми не віримо у існування певного «common good», адже суспільство – це величезний і складний механізм, а його членів неможливо піднести під певний знаменник.

Незважаючи на те, що в юриспруденції публічна влада і реалізація нею публічного інтересу є доволі важливою темою, завжди буде існувати певна ієрархія, і найбільш повно держава буде реалізовувати інтерес саме тих соціальних класів, груп та регіонів, які є найвпливовішими. Політика – це боротьба за владу і вона стоїть поза дихотомією добра і зла [3, с. 208].

Державу та право слід сприймати дуже прохолодно, завжди пам'ятаючи, що вони є провідниками інтересів лише певних людей, певної категорії населення. І це саме те, що повинні нарешті зрозуміти українські громадяни. Президент, як би він не хотів змінити політичне життя нашої країни, повинен в будь-якому випадку спиратися на чимось підтримку. Який би рейтинг він не набрав на президентських виборах, після цього його чекатимуть лише сотні документів, указів та рішень. Після інавгурації рейтинг підтримки перетворюється лише на пусте число, а побудова діалогу із найвпливовішими кланами, фракціями, силовими або державними структурами та олігархами стає життєво необхідною. Так, голова держави може оголосити війну системі і намагатися її зламати, проте для цього йому доведеться вступити у довгостроковий союз із організованим, антисистемним суб'єктом який у разі успішного реформування обов'язково стане на місце вчорашніх олігархів, проте буде забезпечувати новий порядок, при якому йому вдалося стати настільки впливовим.

Яскравим прикладом є наш південний сусід. Після Першої Світової Президент Туреччини Мустафа Ататюрк, спираючись на армію, провів радикальну вестернізацію, яка змінила цю країну назавжди і повністю нівелювала вплив ісламського духовенства і релігійних інститутів на державу. Проте союз із військовими в результаті призвів до того, що збройні сили грають ключову роль у політичному житті країни навіть сьогодні [4, с. 92].

Всього лише за 102 роки існування Турецької Республіки там вже відбулося 10 військових заколотів, половина з яких виявилася успішною, а останній, хоч і провалився, відбувся всього лише 5 років тому, у 2016 році [5].

Отже, для адекватної роботи системи голова держави повинен чітко узгодити взаємовідносини із найвпливовішими суб'єктами у державному механізмі. Тому що в іншому випадку Президент не буде здатен виконувати свої повноваження, навіть якби його підтримувало 99% населення. Тож кожен президент рано чи пізно буде мати свого Пшонку, Свинарчука або Татарова.

Аргументуємо основну думку дослідження. Джерелами права, яке забезпечує і охороняє держава, є лише сила і вплив, а метою права є реалізація інтересів певних суб'єктів суспільного життя. Для побудови більш успішної системи нам необхідно позбутися ілюзій щодо державних інститутів, зменшити впливовість тих суб'єктів, які на даний момент мають найбільшу владу, і максимально намагатися вирівняти між собою політичний вплив всіх суб'єктів політичного життя. Тому що не буває хороших спецагентів, олігархів або президентів. Кожен військовий, чиновник, суддя або депутат думає в першу чергу про свої особисті інтереси, а потім про інтереси своєї професії [1, с. 10].

Отже, змусити думати людей про «common good» так само неможливо як і побудувати комунізм. Вишезгадані суб'єкти здатні піклуватися про саме суспільство лише в тому випадку, коли йому загрожує знищення у вигляді революції або зовнішньої інтервенції. І бажання захистити систему буде продиктовано не патріотизмом, а страхом втратити той соціальний ранг, якого досягла людина.

Адже якби владні інститути могли бути дійсно хорошими, то їх навряд чи довелося б ділити на повністю незалежні одна від одної виконавчу, законодавчу і судову гілки. І якби люди були б дійсно чесними альтруїстами, то професія адвоката і прокурора просто б не існувала, які у результаті протистояння у суді допомагають створити підстави для винесення адекватного і справедливого рішення, яке не буде виглядати однобоким.

Тож саме сила, жага до влади і егоїстичні бажання – це те, що рухало, рухає і повинно рухати людьми. Люди самі створили право і побудовано воно лише на вишезгаданих цінностях. І так повинно бути завжди. Ми не ідеальні, тож лише за допомогою системи стримувань та противаг ми можемо забезпечити порядок у суспільстві, праві та державному управлінні і захистити себе від власної тваринної природи, уникнувши стану війни всіх проти всіх.

Список використаних джерел

1. Данилюк А. Прагнення до влади як одна з характерних форм вияву людської агресивності. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. № 1. 2006. С. 23-41.
2. Оновлений президентський рейтинг: скільки українців готові голосувати за Зеленського. URL: https://novyny.24tv.ua/skilki_ukrayintsiv_progolosovali_bi_za_zelenskogo_zaraz_reyting_n1326108 (дата звернення 01.04.2021 р.).
3. Шейко Ю. А. Автономія політичного в теорії Карла Шмітта. *Філософія і політика в контексті сучасної культури*. 2012. № 5. С. 206-211.
4. KerslakeCelia, ÖktemKerem, RobinsPhilip. Turkey'sEngagementwithModernity: ConflictandChangeintheTwentiethCentury. Springer, 2010. 473 pages.
5. MilitarycoupsinTurkey. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Template:Military_coups_in_Turkey (датазвернення 01.04.2021 р.).
6. ToplisekAlen. Liberal Democracy in Crisis. Rethinking Resistance under Neoliberal Governmentality. Springer, 2018. 214 pages.
7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

DEUSSIVENATURA. ІДЕЯ БОГА В МЕТАФІЗИЦІ СПІНОЗИ

Актуальність дослідження. Елегантність логічних висновків Спінози та структура пошуку істинних знань в Етиці, не може віддати цілісності критичного аналізу його визначених ідейних «матерій» представленого устрою світового порядку. Доктрина, що ставить під сумнів більшість результативних догм релігійної онтології, містить багато аспектів навіть прихованих від начебто методично-витриманого та бездоганно консеквентного задуму творіння, що обмежує нашу сферу до максимумів та абсолютів творця, за метою пізнання самої сутності головних феноменів та ретроспективних впливів на людські цінності. Проблематика даного дослідження стосується аналізу визначеності атрибутів та модусів представлених Спінози, погляду на результати трактування даних речей в межах усвідомленості особистості, джерел на природу досліджуваних предметів так і певних об'єктивізацій, які розкривають вплив концепцій Спінози.

Зважаючи на це, питання актуальності є завжди доцільно витриманим, оскільки ланка пошуку стосується інструментарію даним Спінозою – практичне направлення, інструкція для нашої сутності, що вбачається у впорядкуванні універсалів природи, що є вінцем для людської спроможності оцінити та вбачати принципи, що втілюються в нас. Доцільність даного пошуку завжди є піддатливим до часу, оскільки вбачає питання, як сильно споріднено ми йдемо поруч зі своєю природою проміж час та чи наблизились, хоч трохи, щоб побачити розмиті обриси її образу.

Увагу даному питанню було приділено у працях вітчизняних і закордонних вчених, зокрема таких, як : Н. Н. Страхов, В. С. Соловйов, А. І. Введенський, Л. М. Лопатин, Н. Я. Грот, Б. Н. Чичерін, В. С. Шілкарській, В. Н. Половцова, С. Франк, Е. Н. Трубецької, Л. Н. Робінсон, С. Н. Булгаков, Л. Шестов, Луначарський А. В. та ін. Якщо ж брати до уваги надбання останніх років, то вони зосереджувались на природі поглядів Спінози, розкриття логічних взірців у побудові Етиці, оцінці афектного трактування, як ключа до наближення морально-етичних якостей до таких, щоб побачити ідеали, що закладені в ньому, метафізичні основи Етики, релігійну проблематику і т. д. проте, аналіз порушених проблем, а зокрема аналіз ідейного розкриття сутності природи Бога, атрибутів мислення та простежування модусів описаних предметів дослідження, ніде не висвітлюється з даної позиції і саме тому, воно складає предмет даного дослідження та претендує на унікальність вивчення.

Мета дослідження: ґрунтовний аналіз проблематики ідейного висвітлення природи детермінізму Божественної сутності, її атрибутів та модусів, що несуть за собою можливість простеження взаємодії, ефекти на розгляд істинності цінностей у впорядкуванні даної концепції, та логічне розв'язана питання устрою Бога, затверджене Спінозою.

Завдання дослідження: простеження ідейного поставання сутності феномену Бога; аналіз атрибутів та модусів, що є непорушно важливими та концептуально результативними, щодо минулого завдання; вирішити проблематику специфіки атрибута мислення субстанції; визначити морально-етичні аспекти досліджуваної теми.

Об'єкт дослідження: історико-філософська спадщина Спінози.

Предмет дослідження: deussivenatura, відсилає нас до першої концепції представлення феномену, що розкривається в баченні гармонії влаштування речей та їх породжень.

Історико-філософська спадщина Спінози, викликала чимало претензійних нахилів в релігійних та філософських інститутах, не тільки порушенням багатоглибких представлень, а й комплексністю охоплених речей та їх сутності. Наприклад, Шопенгауер висловив жаль, що Спіноза у викладі своєї філософії дотримувався концепцій схоластики й картезіанської філософії і намагався використовувати геометричні докази, які не виконуються через розпливчастих і занадто широких визначень [1].

До першої концепції представлення феномену, де розкривається в баченні гармонія влаштування речей та їх породжень, відсилає нас deussivenatura. Для чіткої категоризації, логіка порушених явищ формується модусами, атрибутами та субстанцією, naturanaturata – природа та речі обумовлені нею. «З попереднього, я вважаю, ясно вже, що під naturanaturans нам повинно розуміти те, що існує саме в собі й представляється саме через себе, іншими словами, такі атрибути субстанції, які висловлюють вічну і нескінченну сутність, т. Бога, оскільки він розглядається як вільна причина. А під naturanaturata, я розумію все те, що випливає з необхідності природи Бога, іншими словами – кожного з його атрибутів теорії Етики. Всі модуси атрибутів Бога, оскільки вони розглядаються як речі, які існують в Бога і без Бога, не можуть ні існувати, ні бути представленими» [2, с. 388].

В такому роз'ясненні, Спіноза знаходить й природу Бога, кожен його витік впорядкований світової гармонії сутності природи речей, кожне явище – впорядковується проявленню атрибуту протяжності. Породження вічної діяльності формується з неперервних модусів простору та часу, серед особливих станів атрибуту протяжності, можливо виділити, зокрема, стани спокою та руху. Спокій в даній метафізиці – сутність більше допоміжна та така, що знаходить своє визначення у відсутності руху та об'єднуючу сукупність всіх атрибутів модусу протяжності, оскільки, виділення переліку оперуючих змін в стан руху неможливе за незнанням світового механізму.

Окремої уваги заслуговує атрибут мислення в Божественній природі, оскільки він стикається з спротивом гармонічного ототожнювання з нашим часом, що не може одночасно досягати природу речей, рефлексувати, щодо них, одночасно втілюючи їх. Людський апарат пізнання може ж пізнавати субстанцію, тільки через окремий її стан в один момент часу, а не декілька станів змін одночасно. Даний модус виділяється специфікою розгляду, оскільки наша натура за своєю природою виділяє нас від об'єкта спостереження, коли Божественна природа не може виділитися, будь-яку частину себе задля пізнання, оскільки є її утворюваною нею та одночасно складовою самої себе. Божественне пізнання, сформовано пізнанням його творіння, на що сам Спіноза каже - «Пізнавальна любов душі до Бога є сама любов Бога, який Бог любить самого себе. Оскільки він може виражатися в сутності людської душі» [1, с. 612].

Порушена тематика не може не зачепити морально-етичні аспекти, що мають донести новоутворені ідеали, що допоможуть в пізнанні природи та в ключі новоутвореного Бога. Останні порушені теми праці мислителя посвячені впливу афектів на розум, що є основною перепону між ідеальним Богом та людиною, що заплуталась у своїй ілюзорності представлення світу. Взагалі, беручи до уваги роль людини, як ланки у цьому світі, виникає враження однобоких реакцій, що також наводить на думку про волю Бога в даній системі. Новоутворений світ є автономний за своєю природою, проте, чи він такий через іманентність гармонії світового порядку, спричиненою волею божественної сутності, чи по-своєму змісту він і лежить на модусах, що несуть його через простір та час, не можна конкретизувати категорично. Щодо людини, то тут Спіноза має вирішення проблематики нового порядку, хоч і кладе її за сутністю, як об'єкт пересічної взаємодії вищих порядків, проте, наділений саморефлексією, що робить її духовно вище представлених, деяких релігійних образів людини, як істоти наповненої гріхом, з яким потрібно постійно боротися. Саморефлексія, протиставлення волі афективним явищам, етичні установки проти деструкції дають можливість пізнати свою природу, за нею ж – Божественний порядок речей та буття, що і вищим благом за Спінозою, а точніше можливість розуму вбачати та міркувати даними категоріями.

Отож, доводячи аналіз до кінця, ми можемо спробувати затвердити знайдені істинні положення, не розкриті в Етиці. Бог за Спінозою, а саме, атрибут його мислення, має розкриття лише в самій, чистій діяльності творіння, творіння речей та сполучення їх в гармонії з природою, тобто самим собою, в переліку атрибутів, де і відбувається єство субстанції. Природа не може рефлексувати своїми ж категоріями й мати абстрактний погляд на речі, що породжувани нею теж, проте, має витік в нашій природі, де може проявитись реакція на себе. Щодо нас – кожен постає перед вибором – стати рабом власних емоцій чи направити своє життя, щоб спробувати пізнати природу даного буття, як вище направлення волі та єдиному можливому втіленню істинної свободи.

Список використаних джерел

1. Шопенгауер А. URL: https://ru.qaz.wiki/wiki/Arthur_Schopenhauer (дата звернення 01.04.2021 р.).
2. Спіноза Б. Избранные произведения: Том 2. Книга по Требуванию, Москва. 2013. 716 с.
3. HnasevychNadia, RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer: Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура. №9 (334). 2016. С. 16 – 21.

КАНТ, ШОПЕНГАУЕР ТА КАМЮ В ДИСКУРСІ ФЕНОМЕНУ ВОЛІ

Актуальність дослідження. Ідейне сполучення даних авторів має за мету порівняльний аналіз метафізичних і не тільки витоків на природу феномену волі, а саме дослідження автономії, морально-етичного напрямку та концептуальних представлень загальної проблематики, що постають з даних досліджень. Концепція можливості проведення аналізу явища стосується спроби дослідити феномен в чітких рамках однієї системи, з перспективою порівняння різних поглядів та дефеніцій, проте в полі власного судження та поняття, дасть шанс або ж синтезувати новий, унікальний підхід до визначення ідеї цінності та підтвердження її ролі, незалежно від типу та цілі ініціалізації, так або ж провести аналітику з фактором виявлення неможливих аспектів висвітлювальної теми

Зважаючи на це, питання актуальності вимірюється всіма працями пошуку вирішення проблематики та сумарним числом «відповідей», що претендували на дану етимологію, проте, що не змогли її об'єднати універсальним звеном чи то ключем, додаючи до цього специфіку наукової сфери, де унікальна відправна точка пошуку та її шлях вже вважаються відповіддю на питання в області, де вона знаходиться, віддаючи новизною розкритого погляду.

Увагу питанню в свою чергу було приділено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: О. В. Водолагіної, Г. Я. Стрельцової, Н. О. Лоського, О. В. Черкашиної, О. М. Ноговіциної, О. Ю. Кривих та ін. Якщо ж брати до уваги надбання останніх років, то вони зосереджувались на ідеях розгляду системи поглядів на речі та поняття в школах порушених авторів, або ж на загальних зібраннях тезисів щодо волі, трактування, її розгляду у вузько-направленій сфері, як моралі чи питання існування чистої та великої волі в спробах об'єднати та винести під загальним практичним та теоретичним значенням, морального питання в абсурді Камю чи то розуміння волі по Канту, що надає більшої винятковості нашому пошуку.

Мета дослідження: порівняльний аналіз феномену волі в трактувань різних мислителів з ціллю виділити загальну специфіку поставання явища в різних аспектах споглядання та вирішити проблематику аспектів, утворених на співставлені вчень.

Завдання дослідження: порівняльний аналіз поставання волі в Кантівській максимі, апарату світової волі за Шопенгауером, аналіз проблематики волі за Камю, порівняльна характеристика загальної проблематики вчень.

Об'єкт дослідження: феномен волі в історико-філософському процесі.

Предмет дослідження: специфіка дискурсу феномену волі у Канта, Камю та Шопенгауера.

Категорії, що можуть оперувати поняттями свободи та волі в апіорних та емпіричних потоках можуть протиставлятися різними точками спогляданнями, не порушуючи при цьому при цілковите явище, як феномен, але синтезуючи одночасно нове, не за етимологічним змістом, а за власною рефлексією та особистою ідейною методологією.

Система, утворена родоначальником німецької класичної філософії, наврядчи може похвалитися повнотою розкриття природи волі, проте опис її морально етичної сторони віддає взірцем німецького ідеалізму. Кант у своєму баченні йде більше до автономії, породжуваною результативністю дії до особистості, при цьому керованим вищим апіорним знанням, його ступенем піднесенням над емпіричним, чуттєвим управлінням. Проте навіть воля, підпорядкована розумом та внутрішніми ідеалами й абсолютами, має розділ у причинності вольового акту. Якщо модель поведінки керується примусом щодо виконання морального вчинку, не з природної схильності та не має за головну мету у ціль, якою досягається воля, лише тоді вона має цінність, саме в противодії емпіричному бажанню, проте керованого апіорним баченням порядком речей. Автономія Кантівської системи напрямленості волі в даному випадку є замкнутою в коло безцільності підтримання моральної сторони її діянь, оскільки стосується примусу, виховання її ж самої. Можна згадати примітку А. Камю – «Вимога абсолютної свободи завершується теорією безцільного дію». Проте ж навіть при досягненні деякого морального ідеалу системної волі, Кант наводить суб'єкт сповідання власної етики до безликого учасника творіння цієї дії [1].

Творчість «єдиного ідейного наслідника Канта» в XIX ст. спрямовується на супротив вируючого в той час безперспективного представлення раціоналістичного погляду на природу багатьох речей, включаючи волю, свідомість, час та концепції їх існування та інтерпретування. Залучившись представленнями волі в «Критиці чистого розуму», філософ хоч і сповідувавши свого наставника, прийнявся бути також щедрим і в критиці, щодо порушених тем – трактування, як волі так і витоків її моральності спрямовується на абсолют світової волі, де вона виступає певним духовним принципом, що приписує безумовне становище речей, піддається незліченній кількості об'єктивізацій, може бути обумовлена та піддана емпіричним принципам, що відповідає практичній максимі Канта, проте ніяк не вдовільняє апіорну частину. Детермінізація критики виходить через нерозуміння Кантівського імперативу, бачення Шопенгауера відповіді в людській природі та світі навколо, а не в «апіорних карткових будинках», теоріях та вченнях, що не знаходять вдовільнення в людській природі пошуку. Система Канта не є вирішенням безумовної участі людської природи, що і хоче вирішити Шопенгауер, проте апарат світової волі не є відповіддю достатньої участі моралі в пошуку творця [2, 3].

На співставлені проблематик утвореними двома школами, ми можемо прийти, до того, чи є питання моралі прямо залежним до головного питання цінності життя. Пошук, порушений А. Камю призвів його до «головного питання філософії» – напрямленість свободи волі на її припинення, може навіть в неоднозначному начебто ключі, призвести до різних трактувань. Логічний кінець системи суджень, де бунт проти самого сенсу існування, постає проти умов, правил, що оточує суб'єкта не є насправді тим чим хоче здаватися. Якщо абсурд оточує нас і раціональність не втримана, то бунт за свою ідеологічну систему, що ми можемо справедливо, постає цілком, яку він пропонує. Навпаки, сенс, породжуваний нами та боротьба без надії за нього, за право творити свою особистість, свою волю та поставати за неї лише перед собою, своїм баченням речей, проте признавати абсурд, є бунт проти нього за можливість придати цінну своєму життю. І так, воно довершене за участю, але цим не знецінює, а надає більшої ваги, розсудливості, значимості діям, часу та іншим матеріям, предрикає витрачання цього дару впусу, зосереджує на тому, щоб суб'єкт використав інструмент свого бачення для возвеличення своєї сутності [1].

Філософія абсурду в Камю трансформується в філософію бунту, боротьбу за свої екзистенціали, неважливо якого змісту, головне в протидії пасивності знання, що випало на судження. Камю в своєму абсурді пересікається як і з вирішенням субективізму апарату світової волі, так і з ініціалізацією участі особистості при акті волі Канта. Єдине, проти чого бореться сама філософія абсурду – питання кінцевості волі. Мораль не є вічна, проявлення її включаються в масштаб лише при колективному, апарат світової волі в даному випадку не може вирішити одиничні доцільні питання гуманності поставання вирішення абсурду. Єдине вирішення поставання проблематики усіх систем лежить в припущенні волі, не направленої на безумовне дотримання моралі, проте такої, що бореться за істинність самого процесу пошуку, як перед своєю природою так і природою, що наділила її можливістю припускати даний акт. Це і робить нас не безликим учасником процесу виховання власної волі, не одиничним вектором світової волі, не борцем з абсурду цього світу, а власним творцем своєї ідеології на шляху до пошуку істини, що викарбовується лише особистим критичним мисленням [1].

Отож, доводячи аналіз до кінця, ми можемо з певністю затвердити комплексний зміст порушеною нами тези. Дослідження питання формування волі та її змісту поставало в різних течіях, часовому вимірі та нескінченно у варіаціях спроб присудити єдину істину в цих постановках. Беручи до уваги порушені нами випадки, ми сміливо можемо простежити розвиток розкриття одного з вічних питань та розкрити й вирішити ідейну проблематику розкритих трактувань. Автономія Канта не може припустити безумовне виховання власної волі шляхом присудження її цілі моралі та етиці, так само як ні світова воля Шопенгауера не може наділити всіх даним змістом ні бачення абсурду кінцевості акту присудження не допускає власного вирішення. Єдине, що включає нашу цілковиту участь – це напрямок волі в пошуку власного бачення положення речей та її виховання на шляху до викарбовування істинності.

Список використаних джерел

1. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство: пер. с фр. Москва : Политиздат, 1990. 415 с.
2. Кант И. Критика чистого разума : пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
3. HnasevychNadia, RudakewychOksana. Wolnośćdziałaniamoralnego: I. Kantvs. A. Schopenhauer: Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ І. Філософська антропологія та філософська культура. №9(334). 2016. С. 16 –21.

СУТНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Проблеми, пов'язані з пошуками нової форми підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення людини до дійсності, але й розвиток самої дійсності у відповідності до людських вимірів життя. Центром цієї форми є українська освіта, яка розвивається як відповідь на виклики цивілізації і водночас як відповідь на потреби кожної людини знайти своє місце, а також можливості самореалізації у новому глобальному просторі.

Ця тема виносить на обговорення та належить до найбільш фундаментальних проблем сучасної української науки, філософії, а також соціальної практики. Наприкінці ХХ ст. світ знову став не впізнаним. Його було важко охопити єдиним поглядом, передбачити головні вектори розвитку, запропонувати превентивні освітньокультурні інновації. Разом з тим, досить рельєфно проглядаються тенденції економічної глобалізації та антиглобалізації, ознак інформаційного суспільства і посилення взаємозалежності народів, утвердження демократичного порядку і ринкових перетворень у все більш широкому світовому просторі.

Освіта, її організація, напрями розвитку, зміст та навчальні технології знаходяться в епіцентрі дискусій, що розгорнулись нині в світовому інтелектуальному оточенні. Мова йде про опрацювання нової філософії української освіти – освіти, яка б забезпечила зручне існування людини у ХХІ ст. Західний світ намагається охопити її Болонськими деклараціями. І хоча основні напрями розвитку української освіти в них визначені досить перспективно, запитань все ще залишається більше, ніж відповідей. Проблема загальної філософії освіти поступово утверджується як головна проблема сучасної світової освітньої політики.

Проблеми філософії освіти досліджували такі науковці, як: В. П. Андрущенко, О. Б. Бабошина, Т. Ф. Бірюкова, Б. В. Братанич, М. К. Бурбулес, І. О. Бушман, В. Г. Вікторов, Б. С. Гершунський, В. В. Горшкова, А. Гофрон, Н. Е. Гусинський, С. Ф. Клепко, М. С. Конох, К. В. Корсак, В. Г. Кремін, М. Д. Култаєва, В. С. Лутай, А. А. Мельниченко, М. І. Романенко, Т. С. Троїцька, Ю. І. Турчанинова, Х. Г. Тхагапсов, І. Г. Фомичова, Н. В. Щубелка та ін.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз сутності філософії освіти, її місце серед гуманітарних наук і значення для освітнього простору України.

Завдання дослідження: розкрити зміст проблеми сучасної філософії освіти та сучасної практики.

Об'єкт дослідження: філософія освіти в Україні.

Предметом дослідження: особливості та специфіка питань філософського та загальнокультурного рівня української освіти.

Філософія освіти як особливий напрям філософських досліджень виділилась в Європі, в тому числі і в Україні, з другої половини ХІХ ст. До того ж, нині висловлюється думка навіть про те, що найперспективнішою для філософії в цілому є ідея «розбудови філософії освіти як центру філософії взагалі» [2, с. 63].

Як відомо, фундаментальні наміри освіти століття сформульовані у доповіді Міжнародної комісії під керівництвом видатного Жака Делора «Освіта для ХХІ століття», «Перед численними викликами, які ставить перед нами майбутнє, – встановлює цей документ, – українська освіта є необхідною умовою для того, щоб дати людству змогу просуватися вперед до ідеалів миру, свободи та соціальної справедливості». В дусі цієї стратегії, Лісабонської угоди, Болонського процесу, інших міжнародних угод в галузі освіти й здійснюється освітянська реформа в Україні. Українська освіта виступає як процес підготовки особи до повноцінного життя в умовах постіндустріального інформаційного громадянства [1, с. 115-116].

Філософія освіти дає особливий метод осмислення проблем української освіти як сфери не лише навчання, а й взагалі системи соціального процесу.

Філософські погляди діалогу – це шлях взаємопорозуміння і взаємозбагачення. Діалог є особливим способом усвідомлення світу, мислення, міжособистісної взаємодії. Особливо актуальністю набуває положення діалогізму як пізнання інших народів і їх культур саме на основі діалогу. Теперішня криза культури пов'язана з втратою гуманістичних моральних стандартів. Освітній та виховний процес має бути наразі скерований на відродження в суспільстві ціннісних ознак, які проголошує українська філософська аксіологія [5, с. 9].

Важливим напрямом філософії освіти є дослідження національної освітньої системи, що функціонують як соціокультурне явище, поєднуючи культурні традиції, пов'язані з національною ідентичністю та патріотичними структурами міркування. Формування особи стосується людини, як основна мета української освіти, знаходиться на перетині двох рівнів – індивідуального і національного, а значить мають діяти відповідні методи, що сприяють розвитку особи в реалі світової та національної культури [4, с. 63].

Освіта на даний час ставить перед собою нове призначення – сформувати в учня вміння добре вчитись. В шкільній освіті сьогодні домінують такі переваги, як запровадження основного ядра знань, своєрідного базового мінімуму, на якому вибудовується подальший вузол знань, вмінь, відношень, навичок, компетентностей; формування цілісного сприйняття світу; оновлення змісту традиційних дисциплін; запровадження нових нормативних і спеціальних курсів. Також важливою складовою сучасної філософії модернізаційних процесів в системі української освіти є принцип демократизації управління, прозорості прийняття рішень, фінансування, перспективного планування. Модернізація управління освітою передбачає, насамперед, його децентралізацію, що успішно реалізується в освітніх організаціях різних країн світу [3, с. 123].

Гуманітаризація пов'язана із загальнолюдською культурою та загальнолюдськими цінностями, з гуманітарним простором суспільства і освіти. Сьогодні перед освітою стоїть дуже не просте завдання: створення таких технологій, щоб вони з одного боку відповідали би світовим стандартам, а з іншого боку – спиралась на традиційні основи освіти та культури. Саме культура української освіти виконує важливу функцію, виступаючи посередником у вирішенні гострих протиріч між матеріальним та духовним, а також регулює протиріччя між людиною та технікою. Система української освіти вчить поєднувати свої знання з загальнокультурними цінностями [6, с. 76-79].

Отже, можемо зробити висновок, що українська освіта виробжує життя є унікальним механізмом виживання людини та людства в інформаційну епоху. При цьому слід мати на увазі, що цей механізм не лише забезпечує адаптацію людини до ситуації, але й здійснює зворотній вплив на неї шляхом вияву її творчої активності. Не менш актуальним і проблемним є завдання підготовки учнів і студентів до життя в системі демократичних відносин, що поступово утверджуються в царині політичних, ширше – суспільних відносин сучасної України. Мова йде про формування культури демократичного мислення і поведінки, світовідчуття людини, її повсякденної практики, яка має базуватись на демократичних стандартах. Виникає питання: як бути нам у подальшому своєму ставленні до релігії? Що тут треба робити та зробити? Однозначно – неухильно дотримуватися вимог Конституції, законів про освіту, а також розгорнути роботу в декількох тісно між собою пов'язаних напрямках.

У той же час, треба піднімати планку етичного просвітництва на пристойний науково-педагогічний рівень; підводити українських освітян до розуміння, що християнство – це одна з фундаментальних підвалів європейської та вітчизняної культури, моральність – це не стільки тиражування раз і назавжди встановлених аксіом поведінки, скільки творчість та воління конкретної особи, що продиктовані голосом совісті, обов'язку, гідності та честі. Бо в подачі богословів ці категорії мають зовсім інший смисл, ніж ми маємо зміцнювати його в стінах навчальних закладів, перетворюючи задля цього світ буття людини, нації та світової спільноти на об'єкт та предмет прискіпливого педагогічного осмислення.

Філософія освіти – це царина філософського знання, яка вивчає методологічні засади функціонування і розвитку освіти як цілісної системи. Таким чином, філософія освіти як потужна гносеологічна зброя формує світоглядно-ідеологічну призму вивчення і володіння явищем менеджменту освіти.

Список використаних джерел

1. Зінченко В. В. Екзистенційно-діалогічна модель філософії освіти: освітньо-виховна і соціально-духовна комунікація у контексті суспільного розвитку. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2018. №4. С. 115-116.
2. Йосипенко С. В. Освіта і ситуація множинності цінностей. *Український соціологічний журнал*. 2018. №1-2. С. 76-79.
3. Кремь В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ: Грамота, 2009. 123 с.
4. Кучера Т. Н., Насонова Л. І. Філософія освіти: навчальний посібник для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». Харків, 2015. 243 с.
5. Міщенко М. М. Філософія освіти: соціокультурний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.04. Київ, 2014. 13 с.
6. Опачко М. В. Філософія сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2016. С. 76-79.

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЄДНОСТІ І РІЗНОМАНІТТЯ КУЛЬТУР

Актуальність дослідження. В процесі взаємодії культур здійснюються осягнення смислів і значень, адаптація цінностей однієї культури до іншої. В процесі адаптації найбільш фундаментальні зміни відбуваються насамперед в структурі пізнання, тобто в картині світу, через яку люди отримують інформацію з навколишнього середовища. Саме відмінності в картині світу, способи категоризації та інтерпретації досвіду є основою різноманіття між культурами.

Осмисленням проблематики різноманіття культур займалися такі науковці А. Вересай, Т. Возняк, А. Гревцев, В. Давидович, С. Іконників, А. Кравченко, О. Коржов, В. Кохановський, Л. Матвеев, Г. Осипов, С. Пилипенко, С. Савченко, Н. Садовський, В. Самохвалов, Б. Слощинський, Л. Столович, П. Федик, П. Шіхірев, С. Юдіна та багато інших.

Метою дослідження є узагальнення результатів теоретичних і емпіричних досліджень особливостей єдності та різноманіття культур в розрізі сучасних викликів філософії.

Завдання дослідження полягає у визначенні місця культури в глобалізації цих процесів світу, а також у доведенні необхідності не тільки розрізнення культур за тими чи іншими ознаками, але паралельно розкривати і те, що може об'єднувати культури.

Об'єкт дослідження становлять суспільні відносини, що виникають при активній діяльності людини, щодо пізнання культури іншого середовища, та укорінення і збагачення власної культури.

Предметом дослідження є наукова доктрина, щодо розуміння сутності єдності і різноманіття культур.

В системі кожної культури є рівні, приховані від стороннього погляду, але саме вони важливі для розуміння конкретного контексту. Культури відрізняються використанням тієї прихованої інформації, яка міститься в будь-якій події, спілкуванні, іншими словами, в будь-якому культурному контексті. Чим більше контекстуальної інформації закладено на рівнях, недосяжних для розуміння представників «чужої» культури, тим складніше культура.

В процесі історичного розвитку культури вступають в діалог і взаємно збагачуються, не втрачаючи при цьому внутрішньої єдності. Діалог між різними культурами - складний процес, в ході якого сприйняття людиною культури з надособистісних форм трансформується в індивідуально-соціальну.

Кожна культура має власні численні символічні коди, певний набір засобів комунікативної взаємодії, систему цінностей, які сформувалися в процесі історичного розвитку. Відомо, що «кожна з культур (цивілізацій) як Сходу, так і Заходу має свій особливий генотип у власному розумінні цього слова, внутрішню (за інших рівних умов) логіку розвитку» [1, с. 42]. Проведенню плідного діалогу культур, зокрема східної і західної, часто перешкоджає наявність паралелізму - ознак різних соціокультурних світів. Визнання даного чинника - аксіома, яку на сьогоднішній день відзначають багато дослідників.

Процес формування будь-яких смислових структур в межах однієї культури ґрунтується на закономірності, яка діє тільки в межах даної культури і схильна до функціонуючої логіки саме в цій культурі. Навіть якщо категорії, що входять в систему універсальї тієї чи іншої культури, однакові за назвою, вони відрізняються за своїм змістом, так як сформувалися в різних соціо-культурних умовах, містять різний історичний досвід і висловлюють різні світоглядні установки. Універсальї акумулюють і транслують накопичений поколіннями соціальний досвід і детермінують функціонування програм життєдіяльності людей.

Необхідно враховувати, що важливо не те, яку категорію або структуру культури ми розглядаємо, а те, які закономірності їх формують. В результаті ця своєрідність забезпечує факт паралелізму в різних культурах, який іноді ускладнює проведення продуктивного діалогу між ними [2, с. 31].

Коли поняття, сформовані на підставі одних культурно-ментальних кодів, потрапляють в структуру і контекст інших культурно-ментальних кодів, виникає ситуація (в кращому випадку) непорозуміння інформації, яку несуть в собі ці поняття. Інформація, яку передає одна культура, сприймається протилежною стороною неадекватно. Причиною такого непорозуміння інформації є відсутність аналогічних кодів в культурі, що сприймає інформацію і, як наслідок, відсутність готовності суб'єкта культури до сприйняття і розуміння цієї інформації. В результаті виникають міжкультурні протистояння, що потенційно містять можливість конфліктів [3, с. 12].

Різна змістовна наповненість і характеристика складових комунікативного процесу формуються століттями відповідно тій системі цінностей, яка характерна для даної культурно-цивілізаційної системи, і створюють певні труднощі в процес розуміння і прийняття іншої культури.

Глобалізація сформувала такий соціокультурний контекст, в якому формуються нові комунікативні відносини між культурами. Проте єдиною найбільш плідною формою взаємовідносин між різними культурно цивілізаційними системами може бути лише діалог. Сторонам, які беруть участь в діалозі, необхідно переосмислити багато проблем сучасності і прийняти факт існування різноманіття культур і цивілізацій. «Глобальний світ потрібно бачити в діалозі цивілізацій як спільний простір багатогранної духовності - завжди відкрите і вічне вдосконалення в процесі розуміння іншого» - справедливо зазначає І. А. Василенко [4, с. 18].

Вважаємо за необхідне підкреслити, що саме діалог, зрозумілий як спосіб і форма спілкування рівноцінних суб'єктів, здатний створити атмосферу взаєморозуміння і пошуку найбільш оптимального вирішення тієї чи іншої проблеми.

Хотілося б звернути увагу на один важливий аспект. Часто в своїх дослідженнях вчені зупиняються на аналізі тих рис, які відрізняють культури одну від іншої. Так, це необхідно досліджувати, щоб виявити щось унікальне, специфічне, що властиво тій чи іншій культурі, але паралельно треба розкривати і те, що може об'єднувати культури.

Діалог між культурами можливий, якщо його предметом стануть проблеми, які об'єднують людство, а не роз'єднують його. У культурно-історичному розвитку країн Сходу, з одного боку, і Заходу - з іншого, є спільні елементи, які присутні і в досвіді різних народів. Ця обставина створює основу для взаємодії і взаємного збагачення культур різних регіонів [5, с. 107].

Існує певний знаковий простір культури, що має всією проблемою тотожності і відмінності, в якому співіснують, постійно взаємодіють і ведуть діалог різні культури, кожна зі своєю специфікою і культурними традиціями, в якій вони створюють єдиний світовий культурний процес. Відповідно в цих умовах ми спостерігаємо тенденції формування єдиного культурного простору.

Отже, в результаті дослідження ми прийшли до таких висновків: глобалізація створює умови для формування єдиного культурного простору, в якому відбувається взаємодія різних культур. У цьому глобальному культурному світі будуть акумульовані значні досягнення всіх світових культур. Єдиний культурний простір відповідатиме інтересам різних культурно-цивілізаційних систем, якщо стане враховувати різноманіття культур і народів і ґрунтуватися на рівноправному діалозі різних культур. Культури, які зберегли свою унікальність на протязі багатьох століть в різних історичних ситуаціях, зможуть брати участь як рівноцінний суб'єкта в будь-яких моделях міжкультурної взаємодії. Вектор еволюції сучасного суспільства - збереження культурного різноманіття в контексті світової спільноти. Здається, що це становить суть цивілізаційної парадигми міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. С. Строката ковдра мультикультуралізму: монографія. Харків : Золота миля, 2013. 198 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 2 (33) 2017. С. 29-41.
3. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03; КНУ ім. Т. Шевченка. Київ., 2008. 18 с.
4. Василенко І. А. Диалогцивілізацій. Москва : Эдиториал УРСС, 1999, 272 с.
5. Осипова Г. Культура і діалог культур у контексті глобалізації. *Схід*. 2010. № 3 (103). С. 105-107.
6. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Persjnal development of personin models of cultural creation: etnical-philosophicalreflexia. *SKHID* No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

ФЕНОМЕН ТОЛЕРАНТНОСТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Актуальність дослідження. Ще з давніх часів, люди з білим кольором шкіри зневажливо ставилися до темношкірих вихідців з африканського континенту. Наприклад, для таких державних утворень, як Стародавній Єгипет або Конфедеративні Штати Америки, вони були дешевою робочою силою або речами. Не в кращому стані були й представники ЛГБТ, щодо яких суспільство до XXI століття, ставилося різко негативно. Історія також знає часті випадки дискримінації через віро сповідання чи національність.

В умовах сьогодення, у більшості країн світу, всі люди рівні, незалежно від кольору шкіри, релігії, статі, мови, національності чи сексуальної орієнтації. Здавалося би, в чому може бути проблема? Хіба не цього прагнуло людство?

Нажаль, на сьогоднішній день, слово «толерантність» майже співзвучне догоджанню темношкірим, ЛГБТ та феміністкам.

Якщо розглядати це питання з християнської точки зору, можна процитувати О. Герговського «Дослідивши толерантність, як суспільний феномен, можна побачити, як усе розвивалося, що про це думали стародавні мислителі та до чого прийшла толерантність сучасності. Те що було заборонено століття тому, сьогодні не тільки дозволено (наприклад наявність меншинств) але й усюко пропагується і захищається так названим «високоморальним толерантним суспільством» [1].

Проблему толерантності досліджували такі науковці як: Ю. Карпюк, А. Погодина, І. Федосєєва, Л. Басва, М. Совин, В. Ткачук, О. Косачова, Н. Ковтун та ін.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз толерантності в історичному ракурсі та в контексті сьогодення.

Завдання дослідження: дослідити основні проблеми сучасної толерантності.

Об'єкт дослідження: проблема толерантності в сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості та проблематика феномену сучасної толерантності в контексті історії та сучасності.

Поняття «толерантність» увійшло в широкий ужиток завдяки зусиллям ЮНЕСКО в галузі нормалізації міжнародних відносин. Перекладаючи дослідно, толерантність (лат. *tolerantia* – терпіння) означає терпимість до інших думок, поглядів, переконань, вчинків з якими людина в чомусь не погоджується. Спроби етимологічного аналізу терміна «толерантність» розкривають широкий спектр тлумачень цього слова з використанням його в різноманітних контекстах [5, с. 262].

На науковий рівень проблема толерантності виходить у політичній філософії Просвітництва. В її межах на фоні становлення громадянського суспільства в країнах Західної Європи толерантність розглядається як механізм подолання нетерпимості до чужих переконань, ідей, вірувань. При цьому розвиток ідеї толерантності у філософській парадигмі не вкладається у прогресистську схему, яка виходить з позиції про стале зростання її рівня під час переходу від однієї історичної епохи до іншої. У контексті цього слід нагадати ідеологічну нетерпимість до проявів Іншості у тоталітарних і авторитарних суспільствах минулого століття або фанатичну релігійність в окремих сучасних теократичних державах [2, с. 232-235].

Проблема визначення меж толерантності демократичного суспільства є дуже складною, оскільки необхідно дати відповідь на два складні запитання: по-перше – якою мірою толерантність має поширюватися на нетолерантних?; по-друге – якою мірою демократична держава може дозволити діяльність недемократичних (з точки зору існуючих стандартів), організацій? [4, с. 355]. Сьогодні, кожен відчув на собі вплив толерантності. Особливий вплив відчула політика, ігрова індустрія та інтернет. Станом на 2021 рік, важко знайти фільм чи серіал без темношкірих або людей нетрадиційної сексуальної орієнтації. В цьому не має нічого поганого. Проте, коли, наприклад, якийсь стрімінговий сервіс, представляють світу фільм про Стародавню Грецію, в якому роль Ахілеса виконує темношкірий, виникає непорозуміння.

У соціальних мережах вважають, що у сучасному кінематографі складається таке відчуття, що білих людей притискають.

«Фільм, у якому головну роль не грає темношкіра людина, вже не може отримати Оскар» – нерідко можна почути цю фразу в інтернеті від обурених кіноманів. У суспільстві склалася думка, що більшість акторів отримали свою роль виключно через колір шкіри (звісно, акторська майстерність тут зовсім ні до чого). Через посилення боротьби за рівні права для представників будь-якої статі, раси та орієнтації з'являється враження, що певну категорію акторів просто «проштовхують» [6].

Основними стратегічними проблемами кінематографа в добу мультикультурної плюралності є: проліферація декадентських мотивів, зокрема заглиблення у сферу небуття, сам процес позбавлення людини життя; одностороннє висвітлення однієї культури з точки зору «пріоритету істини» іншої; політизація кіномистецтва (заборона або невизнання стрічок у державах, чи є трактування політичних реалій відрізняється від режисерської). Для реалізації принципів терпимості, закладених ЮНЕСКО, кіномистецтво має не просто еkleктично використовувати ознаки різних культур, але й бути гуманістичноорієнтованим, нести естетичну радість та знання, не розпалювати ненависть, а дотримувати засад інтелектуальної та моральної солідарності людства [3, с. 215].

Якщо ж розглядати проблему толерантності в політичній сфері, слід виділити надмірний її прояв в країнах Західної Європи, що може негативно вплинути на ці держави. Прикладом може слугувати просування ідей нетрадиційної сексуальної орієнтації, не підозрюючи, яку демографічну шкоду вони несуть. Все більша кількість молоді змінює традиційні сімейні цінності на цінності ЛГБТ, через що і зменшується народжуваність.

В ігровій індустрії багато людей не в захваті від того, що в іграх все більше і більше ЛГБТ персонажів. Таке відчуття, що гіганти ігрової індустрії не мають вибору. Мабуть, саме тому в іграх про Другу світову війну на боці США воюють азіати та надзвичайно велика кількість жінок.

Отже, сутність сучасної толерантності полягає в тому, що сьогодні на перший план висуваються ті цінності та принципи, які необхідні для суспільної злагоди, а саме терпимість до чужих ідей та цінностей, однакове ставлення до представників усіх народів, незалежно від кольору шкіри, релігії і т. д. Водночас, життєві реалії показують іншу картину, виникла небезпека зміни пріоритетів людських цінностей, а саме через мірне просування темношкірих та представників ЛГБТ у кіно, політику та ігрову індустрію. У чималій небезпеці знаходяться християнські цінності та цінності інших релігій. Отже, нас чекає недалеке майбутнє, у якому християн, мусульман та представників інших релігій патріархального ладу, вважатимуть за фанатиків. Саме тому, проаналізувавши вище наведені приклади, можна зрозуміти причини нетерпимості багатьох людей щодо всеосяжної толерантності, яка увійшла в наше життя з надзвичайною швидкістю та ще й у всі сфери життя водночас.

Список використаних джерел

1. Герговський О. У чому небезпека толерантності. *Апологет*. 2018. URL: <https://apologet.com.ua/society/nebezpeka-tolerantnosti/>.
2. Ковтун Н. Проблема меж і толерантності у контексті дослідження тероризму як не конвенційної форми політичної активності: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-теоретичної конференції. *Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності*. 2015. Житомир. С. 232-235
3. Косачова О. Проблема толерантності культур в ігровому кінематографі: естетичний потенціал. *Культура України*. 2016. Вип. 53. с. 206-219
4. Ткачук В. Політична толерантність як механізм політичної взаємодії: проблеми та перспективи. *Наукові записки*. 2008. Вип. 37. с. 354-363
5. Федосєєва І. В. Формування толерантності як профілактика екстремізму та ксенофобії у студентському середовищі. *Психологічні перспективи*. 2012. Вип. 20. С. 260-270
6. Чому фільми з жінками, темношкірими, представниками ЛГБТ критикують і ненавидять. *VIT.UA*. 2019. URL: <https://bit.ua/2019/07/film-hate/>.

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ - ПІДГРУНТЯ ДЛЯ ПОБУДОВИ НОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність проблеми полягає у дослідженні інституту соціальної справедливості як фундаменту побудови нової демократичної держави з моральним базисом її правової системи.

Проблематика соціальної справедливості була темою для наукових пошуків не одного вченого – правознавця, політолога, філософа чи економіста

Розв'язанням спірних питань щодо справедливості як основи для побудови демократичної держави займалися такі науковці, як : Р. Дворкін, Дж. Ролз, М. Дж. Сендел, Р. Нозік та інші.

Соціологічний аспект досліджували такі вчені, як : О. Холостов, М. Назаров, В. Полтавець та інші.

Якщо ж говорити про вчених-правників, то даний аспект досліджували : В. Якубенко, Л. Мамут та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз важливості соціальної справедливості як одного із основних засобів організації організації нового демократичного суспільства.

Завдання дослідження: дати визначення поняття «соціальна справедливість», обґрунтувати необхідність детального вивчення даного поняття для студентів-юристів та дослідити історію становлення цього інституту та його забезпечення в рамках реалізації державної соціальної політики.

Об'єкт дослідження: соціальна справедливість як соціальне явище.

Предмет дослідження: соціальна справедливість як інститут побудови демократичного суспільства.

Соціальна справедливість не є істотно новим поняттям, бо не виникла в рідному нам ХХІ-ому столітті. Однак, як фахівці у сфері юриспруденції, чие покликання в відновленні та захисті порушених прав, ми повинні розуміти значення даного поняття та істотну вагу соціальної справедливості як інституту завдяки якому можлива побудова здорового демократичного суспільства.

Окрім того, не можна не врахувати вагу справедливості у процесі право-творення – норми національного чи міжнародного законодавства, враховуючи теперішні демократичні засади, повинні будуватись на рівності всіх суб'єктів перед законом і покаранні винних, яке призначається органами феміди відповідно до вчинених ними правопорушень.

Соціальна справедливість - це право кожної людини на гідні умови проживання і праці гарантоване державою, основа кожної високорозвиненої держави, найперша з цінностей сучасного цивілізованого суспільства.

Соціальна справедливість є важливою ознакою демократичної держави, котра, повинна поважати думку народу, забезпечувати гідні умови проживання і праці (умови та місце роботи і розмір заробітної плати) і т.д. Це можна вважати першочерговим завданням влади. Вона, в першу чергу, має орієнтуватися на потреби всіх верств населення, а не тільки якогось певного прошарку. Кожний громадянин може вільно висловлювати свою думку, не боячись осуду. Одним словом, у демократичній країні на першому місці повинно бути вміння «чути» громадян і знаходити компроміс, забезпечуючи вирішення їх проблем [3, с. 145].

Проблема порушення соціальної справедливості не до кінця викорінена в Україні. Більше того це питання не замовчується і дана проблематика стає темою не однієї міжнародної конференції. В ході деяких з них знайшло своє відображення започаткування важливого для суспільства дня – Всесвітнього дня соціальної справедливості.

Всесвітній день соціальної справедливості в Україні почали святкувати з 2011 року. А в Європі починаючи 2009-го. Чому і кому ми завдячуємо ідеї започаткування цього свята?

Оскільки соціальна справедливість вважається одним з головних принципів мирного співіснування, Організація Об'єднаних Націй вирішила об'єднати усіх для взаємної допомоги один одному. В цей день, як ніколи, відбувається максимальна активізація сил у боротьбі з бідністю, безробіттям шляхом консолідації зусиль, встановленням соціального діалогу, обміном міжнародним досвідом між країнами [3, с. 145].

Проте час запровадження Всесвітнього дня соціальної справедливості співпав з часом настання найбільшої економічної кризи, що не дало змоги в повному масштабі оцінити корисність таких зусиль. А деякого із дослідників навіть підвело під сумніви, чи дійсно це свято допоможе країнам подолати злидні, бідність та інші соціальні негаразди, чи є просто маркетинговим ходом вічних політичних протистоянь на міжнародній арені.

Однак всі сумніви розвіялись водночас з тим моментом, коли було прийнято Декларацію МОП про соціальну справедливість заради справедливої глобалізації. Вона гарантувала: створення нових робочих місць, соціальний діалог з іншими країнами та дієві принципи права. Дала людям надію на краще і стала не просто політичним ходом когось із управлінців, а принципово новим кроком і боротьбі за здавалося б таке абстрактне поняття як «соціальна справедливість»[7, с. 243].

Також, на мою думку, слід взяти до уваги міжнародну конференцію, за участі представників України та Білорусі 19 лютого 2012 року. На цій конференції піднімалися питання про соціальну справедливість, важливість об'єднання і соціального діалогу, для боротьби з проблемами на шляху до становлення соціальної справедливості в державі. Юрій Кулик під час виступу наголошував: «Соціальний діалог між Урядом, профспілками та роботодавцями піднявся на новий шабель. Про це свідчать наші постійні зустрічі та консультації. Відновились робота Національної тристоронньої соціально-економічної ради. У нас склались такі ділові стосунки, які нас повністю влаштовують. Треба сказати відверто, не по всім позиціям ми домовляємось, зокрема, з окремих пунктів Генеральної угоди, але суто в організаційному плані це питання вже відпрацьоване».

Його слова свідчать про те, що Кулик і його колеги, а їхньою лиці Україна та наші колеги з Білорусі розуміють важливість даного питання і прагнуть активними зусиллями залучити якомога більше небайдужих для подальшого прогресу.

Впровадження в Україні європейських стандартів й Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», й підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, здавалося б мало покращити ситуацію та позитивно вплинути на подальший проєвропейський напрям, заодно допомогти покращити економічну ситуацію в державі, натомість навпаки привело до погіршення. З боку Уряду запроваджувалися реформи, які навпаки призвели до погіршення економічної та соціальної ситуації в країні [1, с. 14].

У зв'язку з цим люди почали протестувати, вимагаючи змін, щоб мати можливість нормально жити в цій державі. Таким чином міжнародних стандартів виявилось недостатньо для забезпечення гідних умов проживання громадян, велике значення тут відіграли людяність і розуміння поняття соціальної справедливості, яка повинна бути константою для всього населення і кожного індивіда зокрема [2].

Отже, соціальна справедливість є важливою ознакою, притаманною демократичній країні. Державі, в котрій рахуються з думкою, інтересами і потребами кожного громадянина. Коротко кажучи, бути орієнтованою на державу. Що стосується України, то в нас проблема соціальної нерівності ще не вирішена. Уряд шляхом запровадження нових реформ, залученням нових партнерів, веденням соціального діалогу на конференціях піднімає це питання, щоб активізувати свої сили і сили міжнародної спільноти для вирішення наявної проблеми.

Не можна не зауважити і вагу соціальної справедливості як інституту, завдяки якому можливе і в принципі повинно відбуватись законотворення в країні – запровадження нових норм права має бути на засадах рівності, чесності і справедливості, саме такими законами повинно керуватись принципово нове демократичне суспільство.

Також хотілося би наголосити, що велику роль у встановлення соціальної справедливості відіграє ще й людських фактор. Оскільки, є багато людей, котрі або не знають що таке «соціальна справедливість», або переконані, що вона неможлива. Деколи представники влади є надзвичайно глухими до потреб простого населення. Осць тут і виникають колізії – між «правом на папері» і правом в життєвих реаліях. Тому, держава, політичні організації, та інші установи мають бути готові до пошуку компромісу для встановлення соціальної справедливості в країні.

Список використаних джерел

1. Владимир О. М. Соціальна справедливість - основа розвитку національної економіки України URL.: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27626/2/VII_AZST_2018v3_Vladymur_O_M-Social_justice-the_140-141.pdf
2. Заїка Н. Ю. Соціальна справедливість як основна проблема соціальної держави : Матеріали міжнар. конф. Дні науки філософського факультету – 2007, (Київ, 18-19 квітня 2007 р.) : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. Ч. VI. С. 38-39.
3. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу : Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С.143-146.
4. Заїка Н. Ю. Проблема соціальної справедливості в контексті держави. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2007. Вип. 84-86. С. 169-171.
5. Платон. Держава : пер. з давньогр. Д. Коваль. : Київ : Основи, 2000. 355 с.

6. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації : за наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 589 с.
7. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник : П. П. Шляхтун. : Київ : Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ПРОБЛЕМА РОЛІ ТА МІСЦЯ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА

Актуальність дослідження. Минуло вже три роки з того моменту як українська філософія втратила видатного науковця, директора Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, академіка НАН України Мирослава Володимировича Поповича. У 2018 році його серця перестало битися, проте ми досі звертаємось до його праць за відповідями на важливі для суспільства і нас самих питання.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз місця та ролі людини крізь призму наукової спадщини Мирослава Поповича.

Об'єкт дослідження: наукова та філософська спадщина Мирослава Поповича.

Предмет дослідження: особливості та тенденції вивчення й осмислення ролі людини у працях М. В. Поповича.

Глобальні проблеми сучасного світу буквально травмують і дуже змінюють особистість кожного. Стрімкий розвиток сьогодення змушує нас рухатись швидше та впевненіше, але чи згадуємо ми в цьому вирі нескінченних подій про найголовніше? А саме про те що, по-перше, справжньою людиною необхідно залишатись за будь-яких умов, по-друге, пам'ятати, що бути людиною – гідно. І, нарешті, всі пам'ятають фразу з п'єси Горького «На дні»: «Человек – это звучит гордо!». Ось такими словами розпочинається передмова до книги М. В. Поповича «Бути людиною» [1, с. 3].

Саме ця робота була своєрідним загальним підсумком попереднього науково-позитивістського періоду академічної активності філософа, який включав міркування з питань філософії мови науки, семантики, історії логічних ідей, проблем раціональності та інше.

Величезна кількість тем та проблем, до яких торкався філософ є винятковою, тому варто згадати, що після проведення всіх висезгаданних досліджень, М. Попович змінює напрям своєї діяльності і розпочинає вивчати проблем, які пов'язані з самою людиною та її існуванням.

Так, науковець вважав, що суттєвою ознакою того простору, у якому живе людина, виявляється його символічна природа. Людина є розумною істотою настільки, наскільки вона здатна усвідомлювати свої реальні можливості та здійснювати власний свідомий вибір. Суттєвим тут, на мою думку, виявляється співвідношення символічної природи світу та психічної енергії людини, завдяки чому і вдається побудувати картину людського буття. Тим самим показано, що істина, як упорядкованість та сенс людського буття, є можливою за будь-яких умов, хоча у реальному житті вона повсякчас співіснує не з істиною, іншими словами з абсурдом [3, с. 13].

В одному з розділів книги «Бути людиною», який має назву «Що таке людина?», М. В. Попович стверджував: людина це не абстрактно-метафізична проблема. Про неї варто говорити, застосовуючи виміри моралі чи права. Найгостріше питання людини було поставлене в християнській філософії: адже всевладний Бог може змінити людську природу, останню слід вважати мінливою. Людину не можна окреслювати певними винятковими характеристиками. Навпаки, цілковитою є лише її гріховність [1, с. 67].

Надалі для детальнішого обґрунтування питання існування особистості М. В. Попович наводив важливу проблему Божої всесильності: чи може Бог витворити камінь, який не може підняти сам? По-іншому, за словами філософа, і стосовно людини, можна було б перефразувати: чи зможе правитель створити настільки могутній апарат влади, що йому доведеться і сам коритися йому? Тобто, йдеться про цю визначну різницю саме сутності й існування людини. Можна зазначити, що саме це ситуація, яку описував видатний філософ Кант: чи підкоряється людина природній необхідності, чи, навпаки, можливо припустити людську самостійність? Іншими словами, особа як суб'єкт інтелектуальної та практичної дії має нелегку духовну концепцію [3, с. 136].

В контексті даного дослідження так само слід зазначити, що у низці наукових друків, які були спрямовані на обмірковування проблем стану та розвитку українського суспільства сьогодення, М. В. Попович розглядав проблеми свободи та прав людини, становлення вільного у всіх аспектах суспільства, формування ідеології та ідейно-політичних основ державотворення, стан громадської свідомості в пострадянській Україні, особливості української нації та нашої національної ментальності, шляхи для гармонізації міжнародних відносин, місце українців в Європі [4, с. 15].

Сьогодні ми, на превеликий жаль, вже не можемо почути його нових думок та ідей, проте за відповідями на певні запитання ми завжди можемо звернутись до його видань. Для Мирослава Поповича найважливішою цінністю і чесною науковцю є істина, тому він завжди прагнув увічнити її у своїх працях.

Академіка Поповича не можна ідентифікувати тільки за його науковими здобутками. Адже він був і дослідником, і громадським діячем, і педагогом, і народним дипломатом. Проте насамперед він був філософом. Багатомірність його життя можна прослідкувати по його науковій творчості, яка виходила далеко за межі якоїсь вузької спеціалізації.

Висновки: Людська особистість – це провідний двигун всіх процесів у світі, а у сучасній філософії це ядро всієї діяльності. Людина поєднує в собі багато якостей, зокрема: особисті, соціальні і природні. Людина за будь-яких обставин повинна пам'ятати, що складається не лише з плоті, тобто не є тільки біологічним явищем, а ще й духовним, адже повинна мати в собі мораль, честь та гідність. Питання людини – вічне, воно завжди існувало в окремих суспільствах і станах. Неможливо створити алгоритм для розв'язання цієї проблеми, який пасував би для кожного часу і народу, так само як неможливо знайти норму, яка б оцінювала самі норми. Мирослав Попович своїми думками намагався донести нам цідії та закарбувати їх у нашій пам'яті.

Список використаних джерел

1. Попович М. В. Бути людиною. Київ.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 336 с.
2. Попович М. В. Поняття гуманітарного простору у зв'язку із взаємодією релігії та інших форм культури. Київ.: Колегія. 2009. 32 с.
3. Єрмоленко А. М. Пам'ять про академіка Мирослава Поповича. Філософія Мирослава Поповича у контексті провідних тенденцій сучасної філософської думки. Вісник Львівського університету. Серія Філософські науки. Випуск 22. 2019. с. 137-142
4. Єрмоленко А. М. Філософія дискурсу Мирослава Поповича в контексті провідних тенденцій сучасної філософії. *Філософські діалоги* '18. Бути людиною (пам'яті Мирослава Поповича). Київ.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2018. с. 7-17.
5. 14. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKNID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Характерною ознакою нашого з вами соціуму є підняте запитання самотності, яке реалізоване на індивідуальних та суспільних рівнях людської буденності. Самотність є причиною людської відчуженості від процесів суспільства, ліквідування ініціативи громадянського позиціонування себе у соціумі, під час того, як почуття з'єднання та духовної схожості з людьми має сильний вплив на самоактуалізацію особистості [1, с. 15].

Через низький рівень самоконтролю, повною відсутністю соціальних інтеграцій, самотності, відбувається процес підміни реальності в соціумі – віртуальністю, яка, по словам людей, може компенсувати недостатню кількість спокою та душевного комфорту, досягаючи стан єдності [2, с. 8].

Проблему самотності в сучасному глобальному світі досліджували такі науковці як: Арістотель., М. Аврелій., А. Августин., М. Монтень., Б. Паскаль., М. Бердяєв., А. Камю., С. К'єркегор., Е. Фромм, ЛарсФр. Г. Сведсен, Я. Башманівська та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз самотності в умовах сучасного глобалізованого світу.

Об'єкт дослідження: самотність як соціокультурний феномен.

Завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати проблему самотності в умовах глобалізаційних процесів.

Предмет дослідження: особливості, прояви та подолання самотності в умовах глобалізації.

Дослідження проблеми самотності у вітчизняній та зарубіжній філософській літературі дали зрозуміти, що вона посідає далеко не останнє місце в житті людини, не зважаючи на інші принципи свого буття, наприклад, такі як свобода, сенс життя, щастя, смерть та безсмертя. Перебуваючи у самотності, вона впливає на вироблені особливості сприйняття світу навколо людини, її роль, як соціально активний суб'єкт, та визначає рівень соціально-політичних переконань.

Стан самотності органічно та міцно пов'язаний із буттям в суспільстві, відповідно до чого повстає вагомою соціальною проблемою [3, с. 30].

Було визначено багато ланок еволюції філософських осмислень по темі самотності людини в різні історичні епохи. Наприклад, в час Античності прослідковується розмежування розуміння самотності, як стан деструктивного характеру, та усамітнення – конструктивного (Арістотель та Марк Аврелій) [1, с. 21].

Теоцентризм середньовічної епохи викликав великий процес переосмислення поставлених запитань по проблемам самотності людини в світі. Бог дав сформоване та готове до всього суспільство, та людей, які розкидані по світу наодинці, аби ще ефективніше заохотити їх до об'єднання заради спокійного життя (Аврелій Августин) [1, с. 13].

В епоху Відродження та Нового часу помітно, що відбувається продовження традиції сприйняття усамітнення як позитивного чинника для розвитку духовності людини та її самопізнання. (М. Монтень, Б. Паскаль) [2, с. 15].

Проблема самотності людини наділяє себе особливим значенням у творчості філософів-екзистенціалістів, такі як (М. Бердяєв, А. Камю, С. К'єркегор та ін.) Якщо опиратися на їх погляди, то людина сприймає самоту як елемент страждання, муки, негативу, що виникає в силу переживання, що залежить від відчаю, нестачі живого спілкування та мотивація йти лиш до матеріальних об'єктів цього світу. По цій темі Е. Фромм ставить наголос на тому, що людиною на підсвідомому рівні керує дуже сильний інстинкт – страх, страх залишитися одним та нікому не потрібним, тому єдиною формою для здолання самотності є любов, у якій дві кардинально різних особистості стають одним цілим, зберігаючи свій шарм та власну індивідуальність [3, с. 23].

Не звертаючи увагу на стрімкий технологічний, економічний, матеріальний та інформаційний поступ у двадцятому та двадцять першому столітті, сучасний індивід схильний до обдумування та переживання екзистенційних проблем, наприклад такі як відсутність мети у житті та її сенсу, недостача кохання та дружби, вузькі можливості для самореалізації себе в соціумі, та саме собою – самотність. Остання найбільш відчутно загострюється в умовах глобалізації та необхідних їй процесів [5, с. 22].

Засадою методологічного дослідження є твердження про подвійну сутність людини. По одну сторону барикад, кожна людина являється самотньою індивідуальністю, яка в тій чи певній мірі вимагає усамітнення, а з іншого – намагається здолати самотність шляхом встановлення духовної єдності з іншими. Наступна властивість є цікавішою та сильнішою, а ніж перша, по тій причині, що коли індивідуальність не здатна відчувати єдність разом із соціумом, то вона отримує серйозні пошкодження, які негативно впливають на її психіку [3, с. 9].

Хоча для більшості людей стан самотності визначається як щось негативне, усамітнення є одним із необхідних благ людини для самовідновлення, полеміки та роздумів.

Вміння індивіда відчувати духовну єдність разом з іншими залежить від його соціально-психологічної установки та спонукань до свого виду діяльності, а відтак, проблема самотності йде пліч о пліч разом з соціально-психологічним типом людини. Якщо брати за основу концепцію Е. Фромма – проаналізовано продуктивний та непродуктивний тип орієнтації людини у взаємозв'язку із проблемами, що стосуються самотності [6, с. 14].

Істотною характеристикою індивідів з типом непродуктивної орієнтації характеру являється те, що вони в більшості займають позицію відчуження від суспільства, а тому, переживають стан самотності. Індивіди ж продуктивного типу орієнтації, навпаки, спрямовують всі свої сили на свою життєдіяльність, аби якісно перетворити соціум навкруг себе, відчуваючи духовну єдність з іншими суб'єктами. [5, с. 24]

Можна сказати сміло, що самотність – це дуже складний внутрішній та соціальний стан людини, який характеризується відчуженням індивіда від більшості процесів суспільства та його буття, визначається суттєвим зниженням рівня соціальної активності, емоційною пригніченістю, втратою соціальних контактів та відсутністю духовної спорідненості з іншими суб'єктами діяльності. В свою ж чергу усамітнення – це добровільний та тимчасовий процес уникнення соціальних контактів, на меті якого стоїть активна внутрішня діяльність, яка спрямована на самопізнання та духовний розвиток [4, с. 1].

Одна із основних ознак нашого з вами сучасного світу являється поява віртуального простору та інтернет-мереж. Якщо не брати до уваги значний прогрес у сфері комунікацій, то людина сучасного ладу має схильність до переживання багатьох проблем, які й змушує її шукати психологічний комфорт у віртуальній реальності, яка дає змогу відволіктися від насущних проблем. Однак абсолютне занурення у віртуальний світ та ставивши пріоритети саме на цьому, це грозить не вирішенням проблем, а їх скупченням вдвоє більшому вигляді [6, с. 4].

Встановлено, що егоцентричний спосіб життя, який грозить відчуженістю від соціуму породжує стан самотності, який, зазвичай, несе великий вплив на людину та провокує її на акт самогубства. Е. Фромм аргументує це все тим, що умовою, фундаментальною, яка служить подоланням самотності та запобіганню самогубству є формування відчуття єдності зі світом, яке можливе через почуття любові до нього. А. Камю досліджує можливий взаємозв'язок самогубств разом із абсурдністю буденності людини, враховуючи, що абсурдними є не світ та ні в якому разі не сама людина, а її ставлення до світу та його розуміння [4, с. 45].

Отже, назавжди подолати самотність всередині себе неможливо, тому що життя мінливе, як і ми в ньому, через що й не можна засвідчити факт того, що психічного опустошення більше не станеться. Людині сучасності необхідно зрозуміти природу самотності та отримати від неї задоволення. Особистість, в першу чергу, має бути одарована волею – зсередини, залишаючись в той самий час повноцінним суб'єктом суспільства підтримуючи людську діяльність. Коли ж мова йде про екзистенціальну самотність, це значить те, що необхідно навчитися приймати її як необхідну частину нашого буття, усвідомлюючи та перетворюючи її в усамітнення, яке повертає нам природність.

Список використаних джерел

1. Башманівська Я. В. Проблема самотності людини в соціально-філософському дискурсі ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету*. Дніпропетровськ, 2019. С. 15-21
2. Башманівська Я. В. Віртуальна реальність як чинник зростаючого усамітнення людини. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. Житомир, 2017. С. 8-15.
3. Башмановская Я. В. Преодоление социального отчуждения как условие выхода из состояния одиночества. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2019. С. 9-30.
4. Башманівська Я. В. Молодіжна самотність як наслідок суспільних трансформацій. *Філософія та соціологія трансформаційного суспільства* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Сімферополь, 2012. 45 с.
5. Башманівська Я. В. Взаємозв'язок віртуальної реальності та самотності людини як соціальна проблема сучасного українського суспільства. *Соціальна робота : шляхи забезпечення ефективності* : матеріали Відкритої регіон. наук.-практ. конф. Луганськ, 2013. С. 22-24.
6. Башманівська Я. В. Загострення екзистенційних проблем людини в кризові періоди розвитку суспільства. *Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2014. С. 4-14 .

7. Hnasevych Nadiya. Happiness as a personified value dimension of person. *Щастя та сучасне суспільство* : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛІОМ, 2021. С. 134-136.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ

Актуальність проблеми. Розвиток техніки і інноваційні технології спричинили стрімкий розвиток суспільства. Реалії сьогодення змушують нас все більше зв'язувати своє життя з комп'ютерами та з телефонами. Онлайн кінотеатри, відеоігри, месенджери – це все призводить до того, що сучасні люди приділяють все більше часу соціальним мережам та Інтернету в загальному, що зрозуміло має вагомий вплив на формування їхньої свідомості. Соціальні мережі тепер тісно пов'язані з нашим повсякденням, вони стали невід'ємними атрибутами нашого життя. За допомогою Інтернету ми спілкуємось, вчимося та здобуємо величезну кількість як корисної так і шкідливої для нас інформації. Інтернет змінив цінності людей та їхні погляди на життя.

Проблема впливу соціальних мереж на формування свідомості завжди було однією з найбільш актуальних. До соціальних мереж також можемо додати ЗМІ, а саме їхній важливий вплив на формування національної свідомості. Держава розуміє, що певна категорія людей яка використовує ЗМІ виступає як активна сила, від їхніх світоглядних життєвих позицій та практичних дій залежить майбутнє країни. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що сучасні соціальні мережі об'єднують мільйони людей, які комунікують за допомогою них. Тому дуже важливо вивчити вплив соціальних мереж на формування особистості.

Досліджували проблему формування і розвитку мережевого суспільства такі науковці: М. Кастельс, Д. Белл, А. Турен, А. Тоффлер, Дж. Гелбрейт, Р. Інгельгарт та інші.

Вивченням даного питання займалися також вітчизняні вчені такі як О.Белінська, Ю.Данько, Є. Акімова, Ю. Бабасва, А. Жичкина, О. Філатова та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу соціальних мереж на формування свідомості людей

Завдання дослідження: на основі аналізу літератури та джерел з відповідних дослідницьких питань визначити вплив соціальних мереж на формування свідомості людини.

Об'єкт дослідження: процес вивчення соціалізації особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Предмет дослідження: специфіка впливу соціальних мереж на формування свідомості людини.

В сучасному суспільстві Інтернет розвивається щодня. Хоча Україна відстає від певних країн у розвитку інформаційних технологій, Інтернет та комп'ютери все частіше стають вагомими частинами нашого повсякденного життя та займають в ньому передову позицію. На сьогоднішній день, як соціальні мережі, так і Інтернет в загальному мають вагомий вплив на формування свідомості сучасної молоді, на їхні життєві цінності, спосіб та стиль життя, методи вибору цілей та їх реалізацію. Як наслідок того, що інформація в Інтернеті не є достатньо контрольованою, організованою та керованою, соціальні мережі мають сильний вплив на кожну людину, на процес формування її поведінки та свідомості. Живучи у віртуальному світі та досліджуючи інформацію, опубліковану в соціальних мережах, кожен з нас будує власну систему цінностей та поведінку, відповідно на чому буде базуватися наша майбутня соціальна діяльність [5, с. 37].

Звичайно, що крім негативного впливу соціальних мереж можна виділити й позитивні аспекти. Одним з головних плюсів соціальних мереж є змога спілкування та розширення кола знайомих, а саме подолання комунікативного дефіциту. У той же час дружба в соціальних мережах часто буває поверхневою. Через брак уваги і спілкування в реальному житті багато молодих людей, а здебільшого підлітків, за допомогою соціальних мереж стараються виділитися, бути в центрі уваги, та додавати якомога більше «друзів» у свої профілі. Зазвичай це незнайомці. Доволі часто такий метод самовираження і привернення уваги несе за собою негативні наслідки, тому що молоді люди часто занадто відкриті при розголошенні особистої інформації, особливо незнайомим людям [6, с. 15].

Недоліком спілкування в соціальних мережах є віддаленість від реального життя, тобто нездатність встановити зв'язок із реальними людьми. Ця проблема насправді дуже небезпечна, оскільки підліток закривається в собі та перестає спілкуватися з родичами та близькими, через проблему непорозуміння між ними. І якраз через це молоді люди втрачають здатність виявляти цікавість до інших у реальному житті.

Важливий вплив на формування свідомості мають ЗМІ, а особливо національної. Оскільки засоби масової інформації є важливим засобом створення інформаційного простору держави. Цей сильний зв'язок пов'язує народ з країною та скріплює його у політичну націю. ЗМІ є незамінною частиною сучасного суспільства. Вони здійснюють соціальний контроль та управління, впливають на формування громадської думки, поширюють корисну інформацію та повідомляють громадськість про важливі та нові події, саме тому вони відіграють важливу роль у підтримці та зміцненні соціальних відносин. У наш час засоби масової інформації дедалі більше впливають на всі аспекти життя суспільства.

Формування національної свідомості, зразків соціальної поведінки, цінностей та ідеалів відбувається в соціальному та культурному просторі де ЗМІ разом із соціальними організаціями, такими як сім'я та школа, відіграють надзвичайно важливу роль. Телевізійні канали та інші засоби масової інформації часто маніпулюють людською свідомістю, висвітлюючи в доброму світлі приклади агресивної та егоїстичної поведінки. Сьогодні це питання особливо важливе для України, перед яким стоїть завдання інтеграції українського суспільства в єдину націю з високим рівнем національної свідомості [4, с. 157-162].

В Україні стан інформаційного середовища не можна вважати ідеальним та прийнятним, а особливо його вплив на формування свідомості в загальному. Інформаційний простір швидко розвивається і росте. Але з іншого боку він несе багато негативної, неточної, руйнівної та пропагандистської інформації. Яскравим прикладом є останні події в Україні, а саме запровадження санкцій проти телеканалів «112», NewsOne, ZIK. Тривалий час дані канали поширювали дезінформацію в країні, а також займалися просуванням гібридного впливу держави-агресора Російської Федерації на політичні процеси в Україні. Це все спричинило підрив безпеки, територіальної цілісності та демократичних інститутів України. За допомогою цих санкцій відбуваються зусилля щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Отже, у соціальних мережах є безліч позитивних чинників нинішньої взаємодії: відсутність бар'єрів у спілкуванні, доступу до корисної та нової інформації, змоги навчатися та безліч іншого. Щодо негативних наслідків використання соціальних мереж можна віднести звичайно, що залежність, негативні наслідки для психічного стану, а також незахищеність особистої інформації.

Отже, бачимо, що ЗМІ бувають дуже часто неоднозначними і можуть нести негативний вплив на мислення сучасних людей, які доволі часто не критично наслідують цінності та моделі поведінки, показані на телебаченні.

Список використаних джерел

1. Динник І. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України. Вип. 1 (50): у 2 ч. за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2017. С. 64-69с.
2. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 295 с.
3. Король Л. М., Максимець С. М. Психологічні чинники впливу ЗМІ на формування особистості сучасної молоді. *Наука і освіта*. 2014. № 5. С. 157-162.
4. Сурженко, В. М. Соціальні мережі як форма комунікації: інтернет-залежність української молоді. *Теорія та практика сучасної науки та освіти* : міжнар. наук. конф. 29-30 листопада 2019 р. Дніпро, 2019. С. 67-74.
5. Кучер О. В. Вплив соціальних мереж на формування особистості підлітків. Вінниця: МАН, 2019. 47 с.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ПРАВОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність проблеми дослідження. Для сучасного українського суспільства є актуальною професійна дискусія стосовно принципів існування в сучасному інформаційному суспільстві, принципів, на основі яких формується сучасна правовасвідомість. Толерантність є поняттям ширшим і універсальним, яке в сучасному світі набуває не тільки гуманітарного сенсу, але й правових вимірів.

Проблему толерантності досліджували такі науковці, як: Шалина В. В., Альбова А. П., Бойко В. В., Соловйов Е. Ю., Новгородцев П. І., Лукашук І. В. та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз встановлення, розвитку і дослідження наукових підходів щодо толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Завдання дослідження: дослідити генезис ідею толерантності в працях учених у ході історичного розвитку суспільства; визначити критерії толерантності в правовому житті суспільства; охарактеризувати особливості толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Об'єкт дослідження: толерантність як світоглядна основа правосвідомості українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Зміни в громадському розвитку торкнулися кожного з нас і зробили проблему толерантності необхідною умовою регулювання наших стосунків в суспільстві [2, с.98]. На наш погляд, ці зміни обумовлюють тенденцію толерантності стати політичною необхідністю, закріпитися в процедурі цивільно-правової легітимації і стати культурною нормою. На це вказує історичний і дійсний міжнародний і національно-культурний досвід.

Толерантність (від лат. *tolerantia* – терпіння, витривалість) – соціологічний термін, що означає терпимість до іншого світогляду, способу життя, поведінки і звичаїв. Соціальна толерантність полягає в усвідомленні і наданні іншим права жити відповідно до власного світогляду і служити цінностям їх самобуття і культури. Соціальна толерантність означає прийняття, правильне розуміння і повагу інших культур, способів самовираження і прояву людської індивідуальності [3, с. 200].

Толерантне відношення розглядається як соціальна цінність, що забезпечує права людини, свободу і безпеку. Толерантність не є поступкою чужим переконанням, поблажливістю або покірністю, терпимістю до соціальної несправедливості; вона не рівносильна байдужості. Бути толерантним не означає відмовитися від своїх переконань, прийняття іншого світогляду (способу життя), а також нав'язування своїх переконань іншим людям [1, с. 99].

Історичний етап, який переживає сьогодні Україна, вимагає нових загальнонаціональних ідей, здатних консолідувати суспільство і запропонувати йому шляхи подальшого розвитку. Серед найбільш значимих складових шляхів розвитку треба відмітити поняття громадянського суспільства, правої держави, соціальної толерантності. Поза розвинутою структурою громадянського суспільства, яке побудовано на принципах толерантності, неможливо побудувати правову державу.

Сучасне суспільство є усе більш складним і диференційованим. Рішення, що приймаються в інтересах цілого, не можуть абсолютно адекватно відображати і враховувати інтереси складових його частин і усіх індивідів. За цих умов свобода суспільства вступає в протиріччя зі свободою особи. Тому перед наукою встає завдання знайти оптимальні правові форми, щоб об'явити це протиріччя. Складність аналізу проблеми реалізації свободи в правовому дискурсі полягає в тому, що елітанти не може розглядатися ізольовано від інших аспектів існування і діяльності людини в системі державно-правових відносин [1, с. 93].

Варто розглянути поняття толерантності в контексті сучасних філософських теорій розвитку суспільства, його правових засад.

Vitalik, [11 трав. 2021 р., 22:49:06]:

Розробка політико-правових категорій у зв'язку з розумінням самоцінності особи і наявності у неї невід'ємних прав мала своє загально-світоглядною основою уявлення про первинну природу духовну, природну рівність усіх людей.

Розглянемо проблему в прикладі лібералізму. Лібералізм ідейно відображає реальний процес вільнення людини з традиційних колективістських стосунків і включення її в інші, розвиненіші, політико-правові зв'язки. Предметом дослідження в теорії лібералізму є система складних зв'язків індивідуальної – матеріальної, культурної, історичної, моральної, правової – дії в взаємозв'язку з системою суспільних норм. Індивідуальна дія в взаємодії з системою суспільних норм формує соціальний порядок, надаючи йому статус легітимності.

Сьогодні, природно-правові концепції, як правило, розвиваються у рамках деонтологічного напрямку, що орієнтується на правову науку про належне. Остання складає, у свою чергу, розділ нормативної етики і юриспруденції, яка висвітлює питання, що пов'язані з моделями належної морально-правової поведінки [3, с. 107].

Спробою йти за межі основних ліберальних парадигм, які історично визначали політико-правовий дискурс, в новий смисловий простір, що відповідає реальній кінці ХХ ст., стала концепція Юргена Габермаса – одного з найбільш впливових німецьких мислителів наших днів. У концепції політико-правового дискурсу Габермаса вводяться нові визначення стосунків особи, громадянського суспільства і держави, покликані розкрити нові перспективи конститування свободи як сутнісного початку права і взаємодії суб'єктів соціальних відносин [4, с. 93].

Категорія толерантності в умовах інформаційного суспільства, в умовах комунікативних впливів через соціальні мережі, де відбуваються активні комунікативні процеси в обговоренні суспільно – правових проблем набуває характер правової основи здійснення соціальної комунікації в забезпеченні легітимності права і законності в суспільстві.

Поняття толерантності важко набуває свого сучасного змісту в українському суспільстві – на думку В. В. Рютіна, поняття «толерантність» пов'язано з терпимістю, з поблажливістю до кого – або чого-небудь, і визначає готовність надати іншій людині можливість здійснити свободу мислення чи свободу дії. «У цьому контексті вважаємо, зазначає автор, що змістом поняття «толерантність» є вираження людиною свого ставлення до дій, які сприяють різного роду контактам і допомагають досягти певної мети» [4, с. 98].

Отже, толерантність – це не лише необхідна складова сучасної культури, але й універсальна цінність людства, тобто вона є не тільки філософською ідеєю, а новою ціннісною реальністю сучасного буття. Толерантність на індивідуальному рівні означає, що кожен є вільним у вираженні і дотриманні своїх переконань і визнає таке ж право за іншими. Це означає визнання того, що люди за своєю природою розрізняються на вигляд, положення, мові, поведінці і цінностям і мають право жити у світі і зберігати свою індивідуальність. Суспільний рівень толерантності стосується процедури і характеру спілкування: напрацювання технології толерантної поведінки, розробки правової бази та етикету.

Список використаних джерел

1. Тарасичина О. М. Толерантність у сучасній політичній і правовій культурі. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. № 25. С. 93-99.
2. Хом'як Н. О. Виникнення ідеї толерантності в правозастосуванні (історичні витоки). *Митна справа*. 2016. № 6. С. 69-73.
3. Кузьменко Р. Діалектика толерантності та любові в людському бутті. *Гілея: науковий вісник. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич; НПУ імені М. П. Драгоманова, ВГО Українська академія наук*. Київ: Гілея, 2017. Вип. 123 (№7). С. 200–203.
4. Яремчук А. В. Толерантність як основа спільної дії в бутті людини. *Вісник Національного авіаційного університету. Збірник наукових праць*. Київ: НАУ, 2019. Вип. 1 (№ 29). С. 93–98.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Актуальність проблеми. Дослідження сутності національної ідеї відноситься до актуальних проблем сучасного українського суспільства. Адже формування національної ідеї відноситься як до історичного, так і до політичного і філософського спрямувань. Тому це питання є пріоритетним сьогодні.

Опираючись на дослідження філософів, істориків, політологів можна впевнено стверджувати, що могутність держави полягає у наявності в її громадян усвідомлення їхнього місця у житті та їхньої цінності в розбудові держави.

Варто зазначити, що у ХХІ столітті українська національна ідея стала ключовим аспектом та орієнтиром для випробуванням на світовій арені. Тому необхідно формувати і прививати любов до Вітчизни протягом усього життя. Адже спроби нівелювання національної ідеї, в підсумку можуть загрожувати суверенітету країни.

Дослідженням української національної ідеї займалися такі науковці як: Андрущенко В., Безотосний М., Вовканич С., Забужко О., Качури Н., Кремель В., Кресін І., Крисаченко В., Матвієнко П., Мораль М., Пасічник В., Пашкова О., Римаренко Ю., Рудакевич О., Рудич Ф. та багато інших.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз сутності національної ідеї.

Завдання дослідження: проаналізувати вагомість національної ідеї та її значимість у період боротьби за незалежність.

Об'єкт дослідження: духовна та політична сфера українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка національної ідеї в контексті боротьби за незалежність України.

Перш за все, потрібно мати розуміння, що таке «національна ідея». Морарь М. дає наступні визначення національної ідеї :

1) система ціннісних орієнтирів, що полягає в урахуванні інтересів усіх верств суспільства, усіх народів;

2) форма державного самоусвідомлення народу, показник того, як народ розуміє себе, своє місце і роль у світі [1, с. 392].

Зупинимось на цінностях формування національної ідеї. Варто зазначити, Україна від часів свого заснування змушена боротися за існування на мапі світу. Але це дає змогу чіткіше відслідкувати генезис формування національної ідеї.

Для того, щоб провести червону нитку між періодами і довести, що незалежно чи це XVII чи ХХІ століття – основою зброєю є не атомна, біологічна чи ядерна, а саме національна самобутність. Проте варто додати, що, наприклад, за часів Богдана Хмельницького національна ідея українців формувалася із власного бачення проблем і світу. Зараз ситуація кардинально змінилася.

У сучасному світі йде надзвичайно сильна інформаційний вплив зі сторони Росії. Все це робиться для того, аби нав'язати нам – українцям проросійську ідею. Адже люди самі не помічають того, як піддаються впливу інформаційної пропаганди. Тому станом на сьогодні, Росія спрямовує свої дії на знищення національної ідентичності українців через ЗМІ. Звідси випливає питання, чому Росії так чітко визначила свій напрям агресії. А відповідь проста. Доки є національна ідея – доти є держава. Цінність самоідентичності є безмежною. Адже це, як було написано раніше, наймогутніша зброя держави.

Зміст української національної ідеї в теперішніх умовах визначається самоусвідомленням нацією ролі власної суверенної держави як гаранта гідності людини і фактору стабільності в Центральній Європі, а також на теренах цілого континенту. Інакше кажучи, українська національна ідея змикається з ідеєю державною і переходить у національно-державну ідею [2, с. 102].

Об'єднання суспільства задля побудови держави - альтернативна умова для збереження і розвитку України як повноцінної держави на мапі світу. Без такого чинника як консолідація суспільства неможливо досягти основних стратегічних цілей, тому, що це є необхідною передумовою для стабільного політичного розвитку. Але водночас консолідацію не можна штучно створити, адже неможливо насильно нав'язати дух патріотизму та поваги до держави.

Безперечно, що національна ідея стоїть на шляху формування громадянського суспільства. Для побудови такого суспільства основним завданням є об'єднання українського народу. Потрібно вжити заходів щодо усунення певних розбіжностей між громадянами західних і східних регіонів України, прихильників численних релігійних конфесій, представників різних політичних сил, соціальних прошарків тощо [3, с. 27]. Сучасна українська національна ідея має бути сукупністю загально визначених світовою спільнотою справжніх демократичних принципів.

Також, українська ідея потребує осучаснення уявлень про самоусвідомлення і пристосування до будь-яких викликів у період існування держави – як політичних, так і загально-соціальних, з якими вже стикнулася Україна на початку ХХІ ст.

Адже на сучасному етапі розвитку нашого суспільства менталітет людей відіграє також важливу роль як регулятор економічних, політичних та культурних подій. Саме через особливості українського менталітету: панування консерватизму, уповільненості й зваженості, важко реформувати світогляд громадян. Оскільки вищенаведені фактори не дають змоги розвивати країну із бажаною динамікою, ініціювати впровадження в життя інноваційних політичних, соціальних та інформаційних технологій [4, с. 70].

Висновок. Отже, враховуючи сучасний стан української держави, пріоритетним є питання цінності національної ідеї, тому варто приділяти багато уваги усвідомленню українцями їхньої ідентичності. Це можна зробити наступним чином. А саме – формувати національну свідомість змалечку. Це дасть чітке усвідомлення менталітету власного народу та історії своєї держави. Оскільки, саме героїчн є й унікальне минуле нашої країни вирізняє нас на мапі світу. Також, прищеплювати дітям любов до Батьківщини. Тому що тільки у власній країні ми можемо почуватися вільно і лише тут нас будуть сприймати як повноправних громадян.

Тому цінність української національної ідеї є вагомою. Адже це головна зброя кожного народу. Лише розвиток і наголошення на її цінності – шлях прогресивного розвитку України як самостійної держави. Оскільки, від стану національної свідомості та ідеї залежить рівень економіки, культури й загалом стану держави.

Список використаних джерел

1. Морарь М. В. Національна ідея як фактор консолідації українського суспільства. *Збірник наукових праць: «Гілея: науковий вісник»*. Київ, 2020. Вип. 131 (№ 4). С. 391-394.
2. Калиновський Ю. Ю. Національна ідея як ціннісна детермінанта державотворчого процесу в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Харків, 2016. № 1. С. 98-105
3. Коваленко В. Сучасна українська національна ідея як невід'ємний чинник побудови громадського суспільства. *Віче*. 2011. №23. С.23–27. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/viche_2011_23_14.pdf
4. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр. : авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256с.
5. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : монографія / Т. В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О. М. Рудакевича. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 338 с.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ, ЯК ЗАСОБУ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙНОСТІ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство розвивається під впливом глобалізації інформаційних процесів, головним проявом яких є формування нового інформаційного простору. Тотальність інформаційних технологій призводить до того, що в сучасному суспільстві стосунки між людьми все більше набувають віртуального характеру. Віртуалізація торкається всіх сфер людського життя, перетворившись з простої технології в інформаційно-комунікативне середовище [1, с. 3].

Проблему впливу віртуальної реальності досліджували такі науковці як: Бочарова Т. Н., Жданенко С. Б., Дзьобань О. П., Заморкин А. А., Ісакова О., Кудь А. А. та інші, які допомагають виокремити різні аспекти соціокультурного життя суспільства, які свідчать про значущість наявності в них такого феномену, як віртуальна реальність.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу віртуальної реальності на суспільство.

Об'єкт дослідження: віртуальна реальність, як засіб моделювання дійсності.

Завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати віртуальну реальність, як засіб моделювання дійсності.

Предмет дослідження: особливості й характерні риси впливу віртуальної реальності на суспільство.

За кілька десятиліть світ змінився кардинально. У ХХ столітті феномен «віртуального» отримав нові можливості й імпульси до розвитку. Наукова революція привела до розширення обсягу поняття «віртуальна реальність». Феномен віртуальної реальності став широко обговорюватися після впровадження цього терміна у сферу високих технологій.

Віртуальна комунікація є якісно новим видом взаємодії й помітно відрізняється від міжособистісної та масової комунікації. Вона виникла й відбувається в рамках віртуального середовища, тому впершу чергу характеризується можливістю діадичного (двонаправленого) спілкування з великим числом індивідів одночасно [2, с. 10].

Інтернет вже не можна розглядати просто як глобальну комп'ютерну мережу. Сьогодні Інтернет – це платформа нового віртуального світу, «новий вимір», що існує поряд з реальним соціальним життям і відображає його особливості. У цьому середовищі поведінка людей регулюється іншими нормами моралі й етики, заснованими на здебільшого помилкових відчуття анонімності й безкарності [1, с. 11].

Потреба у спілкуванні є первинною потребою особистості. На сьогодні технічний розвиток надав можливість спілкуватися індивідам один із одним навіть на великій відстані. У режимі онлайн можливо з'єднати будь-яких людей з будь-якого місця на планеті, для такого спілкування і слугують соціальні мережі. Вони не є єдиним методом віртуального спілкування, проте, зважаючи на багатofункціональність та активність використання, займають перші позиції.

Очевидно, що пандемія COVID-19 значно вплинула на повсякденне життя людства. Сучасне суспільство набуває все більше спільного з віртуальною реальністю. Це дозволяє впевнено говорити про віртуалізацію соціуму й застосовувати аналогічні характеристики при дослідженні цих двох понять. Можна вважати, що віртуалізація являє собою будь-яку підміну реальності її образом (симуляцією) [2, с. 14].

Сьогодні більше половини людей у світі користуються соцмережами. Під час пандемії інтернет-технології допомагали їм займатися освітою дітей, підтримувати зв'язок з друзями і сім'єю, незважаючи на відстань, але не завжди це спілкування може замінити справжні, «живі» емоції та стосунки, також поліпшити своє психічне здоров'я і благополуччя.

Коли навесні 2020 року школам і університетам довелося перейти на віртуальне навчання, багато хто говорив, що майбутнє нарешті настало, і онлайн-освіта на очах стає нормою. Не зважаючи на таку новину, новітні технології забезпечили плавний перехід та можливість дистанційного навчання. Завдяки соціальним мережам та онлайн-платформам, на яких люди роблять тести викладачі мають усі можливості підтримувати навчальний процес та контролювати усвідомленість студентів.

Карантин вніс зміни і в купівельні звички українців. В інтернеті свої товари пропонують дедалі більше українських виробників. Спочатку березня люди масово купували домашній одяг, маски та антисептики, товари для дому, книги, гаджети для роботи. Проте, до покупок он-лайн потрібно ставитись обачно, адже є безліч підробних сторінок, рейкових продавців та неякісного товару.

В умовах глобалізації завдяки інформаційним технологіям відбувається формування нового віртуального простору, що є сферою реалізації віртуальної культури. Культурні зміни, які нині відбуваються, дадуть змогу говорити про появу нового «способу буття». Сучасна людина існує як у фізичному світі, так і в глобальному електронному віртуальному просторі у формі аватарів або облікових записів. Під впливом електронних віртуальних реальностей, що містяться в цьому віртуальному просторі, відбувається формування віртуального суспільства. Це тягне за собою радикальну зміну погляду на світ, формування віртуального світогляду, що базується на поліонтичній парадигмі та принципах навігації в абстрактних ландшафтах інформації і знань [5, с. 42].

Світова економічна криза 2020 року, зокрема, змушує уряди та бізнес переоцінювати ресурси, що в них є, та шукати нові способи нейтралізації наслідків кризи для економіки. Але одне вже очевидно: попередні моделі управління та рішення не захищають від великих економічних потрясінь і виявляються безсилими перед новими кризами. 21-ше століття вже стало століттям проривних цифрових технологій і продовжує породжувати за їх допомогою нові явища та феномени. Одними з них стали віртуальні активи в усьому різноманітті своїх форм. Більшість із них створено на базі технології розподіленого реєстру, зокрема технології блокчейн. За їхньою допомогою в багатьох розвинутих країнах формуються контурині «цифрової економіки 2.0», обсяги якої складають сотні мільярдів доларів [4, с. 37].

Проблеми, пов'язані з віртуальною реальністю стали надзвичайно актуальними у сучасному суспільстві. Процесами інформатизації і віртуалізації просякнуті усі сфери життя людини починаючи від науки, культури, технології і зараз знаходять своє продовження у релігійній сфері. Незворотність процесів віртуалізації спонукають до подальших детальних досліджень у цій сфері, аби використовувати потенціал віртуальної реальності на благо людства.

Попри застереження науковців, Інтернет сьогодні незамінний ресурс, комунікаційний простір, джерело розвитку популярних культурно-соціальних тенденцій, місце зародження нових релігій. В одній з останніх статей італійського філософа У. Еко знаходимо твердження, що «прогрес мереж і зупинити не можливо», тому потрібно навчитись правильно використовувати ресурс, що здатний принести велику користь людству [3, с. 3].

В результаті дослідження ми прийшли до висновку, що феномен віртуальності, водночас і процес віртуалізації, не просто стосуються всіх сфер суспільного життя людини, а має велике значення в пізнанні, освоєнні і формуванні сучасного культурного простору в наш час.

Вплив віртуальності має двояке значення. З позитивного, це звісно, зближення людей у спілкуванні, а також і можливе просування себе у сфері бізнесу, адже з кожним днем роботодавці, окрім резюме переглядають навіть і соціальні мережі охочих знайти роботу. А от з негативної сторони, унаслідок тривалого проведення часу в Інтернеті, у людей виникає залежність, а також Всесвітня мережа може викликати у суспільства не тільки позитивні, але й негативні емоції. Віртуалізація змінює людський спосіб життя, створюючи натомість новий – штучний.

Список використаних джерел

1. Бочарова Т. Н. Інтернет-форуми як соціально-культурний феномен: проблема конструювання віртуальної реальності: автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04. Хабаровск, 2015. 218 с.
2. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі. *Правова інформатика*. Київ. 2015. №2 (46). С. 9–16.
3. Ісакова О. Віртуальна культура як феномен глобалізації: філософсько-культурологічне осмислення. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. №17. С. 41–43.
4. Кудь А. А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *International Journal of Education and Science*. 2020. №3. С. 30–42.
5. Севаст'янів У. П. Феномен віртуальної реальності у філософсько-релігійнознавчому дискурсі. *Молодий вчений*. 2018. №10(2). С. 641–644.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність дослідження. П'ять років тому, в лютому 2014 року, Російська Федерація розпочала збройну агресію проти українського народу. Порушуючи всі норми та принципи міжнародного права, міжнародні угоди, країна-агресор анексувала Автономну Республіку Крим та окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей.

Для більшості громадян України напад агресора став справжнім потрясінням, несподіванкою. Проте протистояння двох братніх народів має глибоке історичне коріння. Росія завжди розширювала власні територіальні кордони внаслідок жорстоких війн з Україною. Вона постійно прагнула знищити український народ, наш менталітет, національну ідею, національну свідомість та ін. Становлення взаємовідносин українського та російського народів – це літопис воєн, битв, визвольних повстань українців і неодноразові впровадження політики русифікації та асиміляції українців, тобто уподібнення, перетворення на свій лад.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «національна свідомість» та її формування під впливом російської агресії.

Завдання дослідження: з'ясувати процес формування національної свідомості українського народу під впливом російської агресії.

Об'єкт дослідження: національна свідомість українського народу, менталітет українців та моменти формування національної свідомості під впливом російської агресії.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної свідомості у контексті російської агресії.

Впровадження агресії Російська Федерація проявляє агресію проти України. Вона відбувається як у вигляді інформаційної війни, політичним та економічним тиском, а також власне бойовими діями. Інформаційна агресія була й залишається однією з невід'ємних складових тривалої підготовки, розв'язання та ведення неоголошеної «гібридної війни» Російської Федерації проти України. «Гібридна» війна – особливий тип збройного конфлікту, в якому бойовим діям відведена другорядна роль. Мета «гібридної» війни полягає у нав'язуванні противнику ідеї, менталітету, свідомості, думки шляхом застосування різних видів сили [6, с. 9-10].

Системний характер такої війни виявився у поєднанні безпосереднього ведення бойових дій об'єднаними російсько-сепаратистськими силами з активною розвідувально-диверсійною діяльністю, застосуванням повного арсеналу засобів політичного та економічного тиску і тотальною інформаційною агресією [7, с. 2]. Таким чином, одним із основних наслідків «гібридної війни» є підірвання національної ідеї, в тому числі й національної свідомості українців, особливо на території ОРДЛО (окремих регіонів Донецької та Луганської областей). Саме тому у цей час необхідно приділяти велику увагу формуванню національної свідомості молоді.

Національна ідея – вислів, що означає важливу для суспільства ідею будь-якого змісту, щодо якої існує згода більшості громадян або яка здатна одержати підтримку більшості громадян [4, с. 413]. Її складовими слугують взаємопов'язані і взаємозумовлені елементи: національна ідентичність, національне покликання, національні ідеали, національні цінності і пріоритети, національні інтереси та національна свідомість. Відповідно національна ідея визначає теоретичні засади національної свідомості.

Національна свідомість – свідомість, яка відтворює сукупність економічних, соціальних, політичних, моральних, естетичних, релігійних тощо поглядів, уявлень, котрі характеризують рівень розвитку нації. До складових національної свідомості відносяться: сприйняття оточуючого світу та ставлення до нього; усвідомлення національно-етнічної належності; ставлення до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти; ставлення до представників інших націй і національностей; патріотичні почуття та патріотична самосвідомість; усвідомлення національно-державної спільноти [3, с. 282].

Одним із важливих шляхів формування національної свідомості українців в контексті російської агресії є патріотичне виховання. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, в моєму навчальному закладі, що в моїй країні, моєму місті мене стосується, що залежить від мене [5].

Національно-патріотичне виховання у молоді, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції у сучасності визнані масштабними загально державними проблемами. Особливої уваги проблема патріотизму молодих людей в Україні набуває в умовах складного суспільного та політичного життя, як результат окупації Російською Федерацією Криму та збройних агресій російських терористів на сході України [2, с. 27].

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини. Такий тип виховання включає розвиток любові до своєї країни, національної самосвідомості й гідності; відповідальності за природу; прагнення праці на благо рідної країни, її народу; дбайливе ставлення до української мови, культури, традицій; потребу зробити свій внесок у долю рідної країни; інтерес до міжнародного спілкування. Найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства складає патріотизм. Він виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних соціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя суспільства [5].

Також великий потенціал на виховання та формування національної свідомості українського народу має вивчення таких дисциплін як історія України, культурологія. Стрижневим моментом системи формування патріотичних якостей повинні стати історичні традиції перемог українського воїнства, самопожертва в ім'я захисту Батьківщини. Знання і дотримання традицій народу не можливе без хорошого знання історії Вітчизни, а саме: доби Київської Русі, доби Козаччини, Другої світової війни.

Провідна роль у формуванні національної свідомості українського народу також належить українській мові як духовному стержню нації. Рідномова – один із найважливіших засобів формування національної свідомості за допомогою патріотичного виховання. Вона завжди залишатиметься важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до рідномова – одна із найважливіших ознак нації, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом [5].

Окремої уваги у формуванні національної свідомості в контексті російської агресії заслуговує сучасна волонтерська діяльність молоді. У закладах освіти все частіше молоді та викладачі долучаються до акції збору медикаментів, теплих речей, продуктів харчування для воїнів ООС (Операції Об'єднаних Сил).

Висновки. Формування національної свідомості українців в контексті російської агресії й надалі залишається в центрі уваги як безпосередніх учасників неоголошеної російсько-української війни, так і вчених, аналітиків, публіцистів, журналістів та всіх свідомих і небайдужих українських громадян, а також наших друзів за межами держави України.

Тому, у цей складний для країни час необхідно, насамперед, сприяти формуванню національної свідомості у молоді. Сучасний етап розвитку України особливо потребує здійснення заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання молоді. Адже вони – майбутнє нашої країни.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». 2018. 1289 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-06.pdf>.
2. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsu_k_2015_12-13_25.
3. Євтух В. Б. *Етнічність: енциклопедичний довідник*. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. м. Київ: Фенікс, 2012. 396 с.
4. Лісовий В. Національ наїдея. Шинкарук В. І. *Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія*. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. VI. 742 с.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді; Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
6. Оксисюк А. Дієвий засіб протистояння «гібридним» загрозам – побудова ефективних державних інституцій. Матеріали конференції «Гібридна війна Росії – виклик і загроза для Європи». Київ. 2019. С. 9–10. URL: https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2016_12_14/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf
7. Опалько Ю. В. Участь громадських об'єднань у протидії інформаційній агресії РФ. Серія «Громадянське суспільство». № 14. 2016. 25 с. URL: <https://www.slideshare.net/DonbassFullAccess/ss-91888130>

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ - ПІДґРУНТЯ ДЛЯ ПОБУДОВИ НОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність проблеми полягає у дослідженні інституту соціальної справедливості як фундаменту побудови нової демократичної держави з моральним базисом її правової системи.

Проблематика соціальної справедливості була темою для наукових пошуків не одного вченого – правознавця, політолога, філософа чи економіста.

Розв'язанням спірних питань щодо справедливості як основи для побудови демократичної держави займалися такі науковці, як : Р. Дворкін, Дж. Ролз, М. Дж. Сендел, Р. Нозік та інші.

Соціологічний аспект досліджували такі вчені, як : О. Холостов, М. Назаров, В. Полтавець та інші.

Якщо ж говорити про вчених-правників, то даний аспект досліджували : В. Якубенко, Л. Мамут та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз важливості соціальної справедливості як одного із основних засобів організації організації нового демократичного суспільства.

Завдання дослідження: дати визначення поняття «соціальна справедливість», обґрунтувати необхідність детального вивчення даного поняття для студентів-юристів та дослідити історію становлення цього інституту та його забезпечення в рамках реалізації державної соціальної політики.

Об'єкт дослідження: соціальна справедливість як соціальне явище.

Предмет дослідження: соціальна справедливість як інститут побудови демократичного суспільства.

Соціальна справедливість не є істотно новим поняттям, бо не виникла в рідному нам ХХІ-ому столітті. Однак, як фахівці у сфері юриспруденції, чие покликання в відновленні та захисті порушених прав, ми повинні розуміти значення даного поняття та істотну вагу соціальної справедливості як інституту завдяки якому можлива побудова здорового демократичного суспільства.

Окрім того, не можна не врахувати вагу справедливості у процесі право-творення – норми національного чи міжнародного законодавства, враховуючи теперішні демократичні засади, повинні будуватись на рівності всіх суб'єктів перед законом і покаранні винних, яке признається органами феміди відповідно до вчинених ними правопорушень.

Соціальна справедливість - це право кожної людини на гідні умови проживання і праці гарантоване державою, основа кожної високорозвиненої держави, найперша з цінностей сучасного цивілізованого суспільства.

Соціальна справедливість є важливою ознакою демократичної держави, котра, повинна поважати думку народу, забезпечувати гідні умови проживання і праці (умови та місце роботи і розмір заробітної плати) і т.д. Це можна вважати першочерговим завданням влади. Вона, в першу чергу, має орієнтуватися на потреби всіх верств населення, а не тільки якогось певного прошарку. Кожний громадянин може вільно висловлювати свою думку, не боячись осуду. Одним словом, у демократичній країні на першому місці повинно бути вміння «чути» громадян і знаходити компроміс, забезпечуючи вирішення їх проблем [3, с. 145].

Проблема порушення соціальної справедливості не до кінця викорінена в Україні. Більше того це питання не замовчується і дана проблематика стає темою не однієї міжнародної конференції. В ході деяких з них знайшло своє відображення започаткування важливого для суспільства дня – Всесвітнього дня соціальної справедливості.

Всесвітній день соціальної справедливості в Україні почали святкувати з 2011 року. А в Європі починаючи 2009-го. Чому і кому ми завдячуємо ідеї започаткування цього свята?

Оскільки соціальна справедливість вважається одним з головних принципів мирного співіснування, Організація Об'єднаних Націй вирішила об'єднати усіх для взаємної допомоги один одному. В цей день, як ніколи, відбувається максимальна активізація сил у боротьбі з бідністю, безробіттям шляхом консолідації зусиль, встановленням соціального діалогу, обміном міжнародним досвідом між країнами [3, с. 145].

Проте час запровадження Всесвітнього дня соціальної справедливості співпав з часом настання найбільшої економічної кризи, що не дало змоги в повному масштабі оцінити корисність таких зусиль. А деякого із дослідників навіть піддело під сумніви, чи дійсно це свято допоможе країнам подолати злидні, бідність та інші соціальні негаразди, чи є просто маркетинговим ходом вічних політичних протистоянь на міжнародній арені.

Однак всі сумніви розвіялись водночас з тим моментом, коли було прийнято Декларацію МОП про соціальну справедливість заради справедливої глобалізації. Вона гарантувала: створення нових робочих місць, соціальний діалог з іншими країнами та дієві принципи права. Дала людям надію на краще і стала не просто політичним ходом когось із управлінців, а принципово новим кроком і боротьбі за здалося б таке абстрактне поняття як «соціальна справедливість»[7, с. 243].

Також, на мою думку, слід взяти до уваги міжнародну конференцію, за участі представників України та Білорусі 19 лютого 2012 року. На цій конференції піднімалися питання про соціальну справедливість, важливість об'єднання і соціального діалогу, для боротьби з проблемами на шляху до становлення соціальної справедливості в державі. Юрій Кулик під час виступу наголошував: «Соціальний діалог між Урядом, профспілками та роботодавцями піднявся на новий щабель. Про це свідчать наші постійні зустрічі та консультації. Відновила роботу Національна тристороння соціально-економічна рада. У нас склались такі ділові стосунки, які нас повністю влаштовують. Треба сказати відверто, не по всім позиціям ми домовляємось, зокрема, з окремих пунктів Генеральної угоди, але суто в організаційному плані це питання вже відпрацьоване».

Його слова свідчать про те, що Кулик і його колеги, а їхньою лиці Україна та наші колеги з Білорусі розуміють важливість даного питання і прагнуть активними зусиллями залучити якомога більше небайдужих для подальшого прогресу.

Впровадження в Україні європейських стандартів й Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», й підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, здалося б мало покращити ситуацію та позитивно вплинути на подальший проєвропейський напрям, заодно допомогти покращити економічну ситуацію в державі, натомість навпаки привело до погіршення. З боку Уряду запроваджувалися реформи, які навпаки призвели до погіршення економічної та соціальної ситуації в країні [1, с. 14].

У зв'язку з цим люди почали протестувати, вимагаючи змін, щоб мати можливість нормально жити в цій державі. Таким чином міжнародних стандартів виявилось недостатньо для забезпечення гідних умов проживання громадян, велике значення тут відіграли людяність і розуміння поняття соціальної справедливості, яка повинна бути константою для всього населення і кожного індивіда зокрема [2].

Отже, соціальна справедливість є важливою ознакою, притаманною демократичній країні. Державі, в котрій рахуються з думкою, інтересами і потребами кожного громадянина. Коротко кажучи, бути орієнтованою на державу. Що стосується України, то в нас проблема соціальної нерівності ще не вирішена. Уряд шляхом запровадження нових реформ, залученням нових партнерів, веденням соціального діалогу на конференціях піднімає це питання, щоб активізувати свої сили і сили міжнародної спільноти для вирішення наявної проблеми.

Не можна не зауважити і вагу соціальної справедливості як інституту, завдяки якому можливе і в принципі повинно відбуватись законотворення в країні – запровадження нових норм права має бути на засадах рівності, чесності і справедливості, саме такими законами повинно керуватись принципово нове демократичне суспільство.

Також хотілося би наголосити, що велику роль у встановлення соціальної справедливості відіграє ще й людських фактор. Оскільки, є багато людей, котрі або не знають що таке «соціальна справедливість», або переконані, що вона неможлива. Деколи представники влади є надзвичайно глухими до потреб простого населення. Ось тут і виникають колізії – між «правом на папері» і правом в життєвих реаліях. Тому, держава, політичні організації, та інші установи мають бути готові до пошуку компромісу для встановлення соціальної справедливості в країні.

Список використаних джерел

1. Владимир О. М. Соціальна справедливість - основа розвитку національної економіки України URL.: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27626/2/VII_AZST_2018v3_Vladymyr_O_M-Social_justice-the_140-141.pdf
2. Заїка Н. Ю. Соціальна справедливість як основна проблема соціальної держави : Матеріали міжнар. наук. конф. Дні науки філософського факультету – 2007, (Київ, 18-19 квітня 2007 р.) : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. Ч. VI. С. 38-39.
3. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу : Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С.143-146.
4. Заїка Н. Ю. Проблема соціальної справедливості в контексті соціальної держави. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2007. Вип. 84-86. С. 169-171.
5. Платон. Держава : пер. З давньогр. Д. Коваль. : Київ : Основи, 2000. 355 с.

6. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації : за наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів : «НовийСвіт – 2000», 2014. 589 с.
7. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник : П. П. Шляхтун. : Київ : Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ПРОБЛЕМА РОЛІ ТА МІСЦЯ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА

Актуальність дослідження. Минуло вже три роки з того моменту як українська філософія втратила видатного науковця, директора Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, академіка НАН України Мирослава Володимировича Поповича. У 2018 році його серця перестало битися, проте ми досі звертаємось до його праць за відповідями на важливі для суспільства і нас самих питання.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз місця та ролі людини кризь призму наукової спадщини Мирослава Поповича.

Об'єкт дослідження: наукова та філософська спадщина Мирослава Поповича.

Предмет дослідження: особливості та тенденції вивчення й осмислення ролі людини у працях М. В. Поповича.

Глобальні проблеми сучасного світу буквально травмують і дуже змінюють особистість кожного. Стрімкий розвиток сьогодення змушує нас рухатись шоразу швидше та впевненіше, але чи згадуємо ми в цьому вирі нескінченних подій про найголовніше? А саме про те що, по-перше, справжньою людиною необхідно залишатись за будь-яких умов, по-друге, пам'ятати, що бути людиною — гідно. І, нарешті, всі пам'ятають фразу з п'єси Горького «На дні»: «Человек - это звучит гордо!». Ось такими словами розпочинається передмова до книги М. В. Поповича «Бути людиною» [1, с. 3].

Саме ця робота була своєрідним узагальненням ідей попереднього науково-позитивістського періоду академічної активності філософа, який включає міркування з питань філософії мови науки, семантики, історії логічних ідей, проблем раціональності та інше.

Величезна кількість тем та проблем, до яких торкався філософ є винятковою, тому варто згадати, що після проведення всіх висщезгаданих досліджень, М. Попович змінює напрям своєї діяльності і розпочинає вивчати проблем, які пов'язані з самою людиною та її існуванням.

Так, науковець вважав, що суттєвою ознакою того простору, у якому живе людина, виявляється його символічна природа. Людина є розумною істотою настільки, наскільки вона здатна усвідомлювати свої реальні можливості та здійснювати власний свідомий вибір. Суттєвим тут, на мою думку, виявляється співвідношення символічної природи світу та психічної енергії людини, завдяки чому і вдається побудувати картину людського буття. Тим самим показано, що істина, як упорядкованість та сенс людського буття, є можливою за будь-яких умов, хоча у реальному житті вона повсякчас співіснує не з істиною, іншими словами з абсурдом [3, с. 13].

В одному з розділів книги «Бути людиною», який має назву «Що таке людина?», М. В. Попович стверджував : людина це не абстрактно-метафізична проблема. Про неї варто говорити, застосовуючи виміри моралі чи права. Найгостріше питання людини було поставлене в християнській філософії: адже всевладний Бог може змінити людську природу, останню слід вважати мінливою. Людину не можна окреслювати певними винятковими характеристиками. Навпаки, цілковитою є лише її гріховність [1, с. 67].

Надалі для детальнішого обґрунтування питання існування особистості М. В. Попович наводив важливу проблему Божої всесильності: чи може Бог витворити камінь, який не може підняти сам? По-іншому, за словами філософа, і стосовно людини, можна було б перефразувати: чи зможе правитель створити настільки могутній апарат влади, що йому доведеться і сам коритися йому? Тобто, йдеться про що визначну різницю саме сутності й існування людини. Можна зазначити, що саме це ситуація, яку описував видатний філософ Кант: чи підкоряється людина природній необхідності, чи, навпаки, можливо припустити людську самостійність? Іншими словами, особа як суб'єкт інтелектуальної та практичної дії має нелегку духовну концепцію [3, с.136].

В контексті даного досліджу так само слід зазначити, що у низці наукових друків, які були спрямовані на обмірковування проблем стану та розвитку українського суспільства сьогодення, М. В. Попович розглядав проблеми свободи та прав людини, становлення вільного у всіх аспектах суспільства, формування ідеології та ідейно-політичних основ державотворення, стан громадської свідомості в пострадянській Україні, особливості української нації та нашої національної ментальності, шляхи для гармонізації міжнародних відносин, місце українців в Європі [4, с.15].

Сьогодні ми, на превеликий жаль, вже не можемо почути його нових думок та ідей, проте за відповідями на певні запитання ми завжди можемо звернутись до його видань. Для Мирослава Поповича найважливішою цінністю і чеснотою науковця є істина, тому він завжди прагнув увічнити її у своїх працях.

Академіка Поповича не можна ідентифікувати тільки за його науковими здобутками. Адже він був і дослідником, і громадським діячем, і педагогом, і народним дипломатом. Проте насамперед він був філософом. Багатомірність його життя можна прослідкувати по його науковій творчості, яка виходила далеко за межі якоїсь вузької спеціалізації.

Висновки: Людська особистість — це провідний двигун всіх процесів у світі, а у сучасній філософії це ядро всієї її діяльності. Людина поєднує в собі багато якостей, зокрема : особисті, соціальні і природні. Людина за будь-яких обставин повинна пам'ятати, що складається не лише з плоті, тобто не є тільки біологічним явищем, а ще й духовним, адже повинна мати в собі мораль, честь та гідність. Питання людини - вічне, воно завжди існувало в окремих суспільствах і станах. Неможливо створити алгоритм для розв'язання цієї проблеми, який пасував би для кожного часу і народу, так само як неможливо знайти норму, яка б оцінювала самі норми. Мирослав Попович своїми думками намагався донести нам ці ідеї та закарбувати їх у нашої пам'яті.

Список використаної літератури

1. Попович М. В. Бути людиною. Київ.: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2016. 336 с.
2. Попович М. В. Поняття гуманітарного простору у зв'язку із взаємодією релігії та інших форм культури. Київ.: Колегія. 2009. 32 с.
3. Ермоленко А. М. Пам'ять про академіка Мирослава Поповича. Філософія Мирослава Поповича у контексті провідних тенденцій сучасної філософської думки. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. Випуск 22. 2019. с. 137-142
4. Ермоленко А. М. Філософія дискурсу Мирослава Поповича в контексті провідних тенденцій сучасної філософії. Філософські діалоги&ap0s;18. Бути людиною (пам'яті Мирослава Поповича). Київ. : Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2018. с. 7-17.
5. 14. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKHID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність проблеми дослідження. Варто зазначити, що формування української національної ідеї є дуже актуальною та важливою на сучасному етапі, оскільки в Україні розпочалася і триває російська агресія. У всі часи існування держави українці боролись за незалежність. Росія завжди старалася поневолити Україну. Навіть тепер, коли вже проголошено незалежність, вона почала агресію проти України на мовному і релігійному ґрунті.

Проблема формування української національної ідеї опрацьовувалась такими видатними науковими діячами, як: М. Попович, В. Вернадський, Т. Снайдер, М. Мінаков, М. Ярмоленко, О. Забужко, М. Драгоманов, Л. Шкляр, Є. Коновалець, Б. Червак, О. Рудакевич, А. Фурман та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу російської агресії та особливості і своєрідності формування української національної ідеї.

Завдання дослідження: проаналізувати концепції впливу впливу російської агресії, з'ясувати найважливіші проблеми національної ідеї, а також сформулювати особливості та специфіку української національної ідеї.

Об'єкт дослідження: вплив російської агресії на формування української національної ідеї.

Предмет дослідження: специфіка формування української національної ідеї під впливом російської агресії.

Національна ідея – це духовна основа життєдіяльності нації, яка задає їй ціннісні орієнтири. Уявлення й розуміння схожості історичної долі, власний ідеал народу, призначення нації та її місце в навколишньому світі розглядається на побутовому рівні. На політичному рівні – система символів і вольовий рух, що виступають духовною базою національних рухів і національної самоідентифікації, стрижень національної свідомості, політичний план майбутнього нації. На теоретичному рівні – узагальнена вихідна позиція в аспектах державотворення, національної зацікавленості, національної безпеки тощо. На пізнавальному рівні – структура, що відображає оцінку визначних представників суспільної думки на процесі націєстановлення, державотворення, на місце й роль націоналізму [2, с. 5].

Досвід усіх років нашої державної незалежності переконливо доводить, що основною перевагою і орієнтиром суспільного життя та державотворення є українська національна ідея. Принципово значним кроком на шляху до становлення громадянського суспільства і побудови правової держави постає аналіз змісту даної ідеї, можливості та концептуально-методологічного застосування при розв'язанні соціальних проблем. Відтак основна увага скерована на використання понятійно-категоріального інструментарію національної ідеї у форматі реалізації етнічного і політичного підходів до пояснення націє- і державотворення, глибинних психологічних основ її функціонування [3, с. 35].

Сучасне українське суспільство виступає складним перехідним суспільством, котре потребує системи основних цінностей, чітко окреслених економічних і соціокультурних орієнтацій. Тому надзвичайно важливою проблемою постає соціокультурна ідентифікація України, тобто усвідомлення своєї totoжності з певною культурною моделлю на основі національної ідеї [4, с. 165]. Один з фундаторів вітчизняної націоналії професор Л. Ребет стверджує - консолідуючою силою суспільства впродовж тривалого періоду історії була релігійна ідея. В нових історичних умовах - наприкінці XIX століття - цю роль на себе «перейняла національна ідея». «Ми не повинні приховувати ці реалії і маємо визнати: Україна – як єдина цілісність, як стабільне суспільство, як мирна територія і прогнозована держава, - зауважував Л. Кучма, - відбулася завдяки, перш за все, могутній консолідуючій силі державницької національної ідеї, високопрофесійному менеджменту, мудрості народу і відповідальності зрілих верств його еліти» [5, с. 126].

Відмова від почуття національної неповноцінності та низькосортності, яке наші вороги віками нам прищеплювали є необхідною умовою нашого національного відродження. Усвідомлення нашої меншовартості призвело до втрати історичної пам'яті, національної гідності і гордості, що сьогодні загрожує не тільки нашій культурі, але й взагалі нашому майбутньому [1, с. 99]. У зв'язку з цим дійовим засобом відродження нації є формування в людини почуття національної гідності, що допоможе позбутися почуття національної меншовартості, усвідомлення особистістю своєї належності до певного етносу. Варто підкреслити, що за відсутності національної самоідентифікації не може бути й мови про розвиток у людини національної самосвідомості, а отже, й національної гідності [5, с. 125].

Належну увагу слід приділяти критеріям сформованості національної самосвідомості, з-поміж яких виокремлюють: когнітивний (тут отримують міцні знання про свої національні ознаки (історія, культура, мова, особливості ментальності) та ознаки інших спільнот, що є основою національної ідентифікації), емоційно-ціннісний (ставлення до національних цінностей і духовних надбань українського народу), діяльнісно-практичний (прагнення, не зважаючи на рід занять, реалізувати себе як патріота).

Наша держава й до сьогодні знаходиться у стані відкритого збройного конфлікту, інакше кажучи в стані гібридної війни, де провідну роль відіграє інформація. На сьогоднішній день актуальним є вирішення питання, щодо підготовки фахівців стосовно захисту інформаційного простору від шкідливих впливів, задля подолання вже нанесеної шкоди та зміцнення інформаційної безпеки. Для цього у вищих навчальних закладах слід ввести спецкурси, створити відповідні спеціальності, налагодити обмін науковцями. Першочерговими кроками для захисту інформаційної безпеки є збільшення об'ємів української преси, телепередач, кіно, Інтернет-ресурсів, а також забезпечення їх просування на зовнішній ринок іноземними мовами; інформаційно працювати із Південно-Східними регіонами України; знаходити шляхи просування національного інформаційного продукту на територію РФ; створити позитивний імідж України та брендувати його на міжнародній арені [3, с. 36].

Основною сутнісною ознакою воєнно-політичного конфлікту, на відміну від агресії, є збройна боротьба, як двосторонній процес використання зброї. Без збройної боротьби, власне, немає ні війни, ні збройно-політичного конфлікту. У збройній боротьбі переплітаються, концентруються всі зусилля держав, усі їхні потенційні можливості, тому що за її допомогою досягаються їхні політичні інтереси та цілі. Ненавистницькі ж засоби стають підпорядкованими збройній боротьбі і відіграють другорядну роль. При цьому збройна боротьба має відносну самостійність. Вона ніби характеризує насильницьку воєнно-технічну сторону війни, що підкоряється своїм власним законам.

Основною метою інформаційної агресії на психологічному рівні є зниження свідомості людини до стану загрози і відчуття страху. Такі агресивні інформаційні технології не один рік відпрацьовувалися на внутрішньому медіа-просторі російськими провладними структурами проти власного населення. За принципом синергії їх дія, звичайно, суттєво підсилюється в ситуації загрози життю людини [1, с. 165].

В результаті дослідження ми прийшли до таких висновків: проблема формування національної ідеї, є важливим чинником особливо в української молоді, національно-духовних і морально-патріотичних цінностей та ідеалів, а також є надзвичайно важливою з огляду на її роль і місце у формуванні майбутнього фахівця-патріота. Процес формування у молоді національно-патріотичної (патріотизм є фундаментальною ціннісно-світоглядною і духовною категорією) ідеї та свідомості є надзвичайно складним, багатоаспектним і довготривалим, а система виховання повинна спрямовувати своє вістря на усвідомлення кожним громадянином України відповідальності за долю своєї Вітчизни, готовності не тільки словами, але й ділом захищати суверенітет і територіальну цілісність у зв'язку з російською агресією на Півдні і Сході України.

Отже, останні трансформаційні процеси в українському суспільстві вплинули на необхідність формування української національної ідеї та на її неабияку значимість, а саме:

- 1) у зв'язку з російським вторгненням на нашу територію, зростає необхідність звернути більшу увагу на нашу національну ідею в контексті української політичної, економічної, військової та найбільше соціальної реальності;
- 2) російська агресія посприяла консолідації нації, саме в плані зростання національної свідомості та українського патріотизму, а також визнання державою своєї індивідуальності та самотності.

Список використаних джерел

1. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст. Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. авт.колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 256 с
2. Кубаєвський М. Сутність української національної ідеї. Психологія і суспільство, 2015. №4. 5-27 с.
3. Медвідь Ф. Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів Політичний менеджмент, 2016. №1. 35-41 с.
4. Нагорна Л. Національна ідея, Смолій В. та ін. НАН України Енциклопедія історії України. 2016. 728 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalna_ideia.

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Характерною ознакою нашого з вами соціуму є підняте запитання самотності, яке реалізоване на індивідуальних та суспільних рівнях людської будовності. Самотність є причиною людської відчуженості від процесів суспільства, ліквідування ініціативи громадянського позиціонування себе у соціумі, під час того, як почуття з'єднання та духовної схожості з людьми має сильний вплив на самоактуалізацію особистості [1, с. 15].

Через низький рівень самоконтролю, повною відсутністю соціальних інтеграцій, самотності, відбувається процес підміни реальності в соціумі – віртуальністю, яка, по словам людей, може компенсувати недостатню кількість спокою та душевного комфорту, досягаючи стан едності [2, с. 8].

Проблему самотності в сучасному глобальному світі досліджували такі науковці як: Арістотель, М. Аврелій, А. Августин, М. Монтень, Б. Паскаль, М. Бердяєв, А. Камю, С. К'єркегор, Е. Фромм, Ларс Фр. Г. Сведсен, Я. Башманівська та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз самотності в умовах сучасного глобалізованого світу.

Об'єкт дослідження: самотність як соціокультурний феномен.

Завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати проблему самотності в умовах глобалізаційних процесів.

Предмет дослідження: особливості, прояви та подолання самотності в умовах глобалізації.

Дослідження проблеми самотності у вітчизняній та зарубіжній філософській літературі дали зрозуміти, що вона посідає далеко не останнє місце в житті людини, не зважаючи на інші принципи свого буття, наприклад, такі як свобода, сенс життя, щастя, смерть та безсмертя.^[1] Перебуваючи у самотності, вона впливає на вироблені особливості сприйняття світу навколо людини, її роль, як соціально активний суб'єкт, та визначає рівень соціально-політичних переконань.

Стан самотності органічно та міцно пов'язаний із буттям в суспільстві, відповідно до чого повстає вагомою соціальною проблемою [3, с. 30].

Було визначено багато ланок еволюції філософських осмислень по темі самотності людини в різні історичні епохи. Наприклад, в час Античності прослідковується розмежування розуміння самотності, як стан деструктивного характеру, та усамітнення – конструктивного (Арістотель та Марк Аврелій) [1, с. 21].

Теоцентризм середньовічної епохи викликав великий процес переосмислення поставлених запитань по проблемам самотності людини в світі. Бог дав сформоване та готове до всього суспільство, та людей, які розкидані по світу наодинці, аби ще ефективніше заохотити їх до об'єднання заради спокійного життя (Аврелій Августин) [1, с. 13].

В епоху Відродження та Нового часу помітно, що відбувається продовження традицій сприйняття усамітнення як позитивного чинника для розвитку духовності людини та її самопізнання. (М. Монтень, Б. Паскаль) [2, с. 15].

Проблема самотності людини наділяє себе особливим значенням у творчості філософів-екзистенціалістів, такі як (М. Бердяєв, А. Камю, С. К'єркегор та ін.) Якщо опиратися на їх погляди, то людина сприймає самоту як елемент страждання, муки, негативу, що виникає в силу переживання, що залежить від відчужа, нестачі живого спілкування та мотивація йти лиш до матеріальних об'єктів цього світу. По цій темі Е. Фромм ставить наголос на тому, що людиною на підсвідомому рівні керує дуже сильний інстинкт – страх, страх залишитися одним та нікому не потрібним, тому єдиною формою для здолання самотності є любов, у якій дві кардинально різних особистості стають одним цілим, зберігаючи свій шарм та власну індивідуальність [3, с. 23].

Не звертаючи увагу на стрімкий технологічний, економічний, матеріальний та інформаційний поступ у двадцятому та двадцять першому столітті, сучасний індивід схильний до обдумування та переживання екзистенційних проблем, наприклад такі як відсутність мети у житті та її сенсу, недостача кохання та дружби, вузькі можливості для самореалізації себе в соціумі, та саме собою – самотність. Остання найбільш відчутно загострюється в умовах глобалізації та необхідних їй процесів [5, с. 22].

Засадою методологічного дослідження є твердження про подвійну сутність людини. По одну сторону барикад, кожна людина являється самотньою індивідуальністю, яка в тій чи певній мірі вимагає усамітнення, а з іншого – намагається здолати самотність шляхом встановлення духовної єдності з іншими. Наступна властивість є цікавішою та сильнішою, а ніж перша, по тій причині, що коли індивідуальність не здатна відчутти єдність разом із соціумом, то вона отримує серйозні пошкодження, які негативно впливають на її психіку [3, с. 9].

Хоча для більшості людей стан самотності визначається як щось негативне, усамітнення є одним із необхідних благ людини для самовідновлення, полеміки та роздумів.

Вміння індивіда відчувати духовну єдність разом з іншими залежить від його соціально-психологічної установки та спонукань до свого виду діяльності, а відтак, проблема самотності йде пліч о пліч разом з соціально-психологічним типом людини. Якщо брати за основу концепцію Е. Фромма – проаналізовано продуктивний та непродуктивний тип орієнтації людини у взаємозв'язку із проблемами, що стосуються самотності [6, с. 14].

Істотною характеристикою індивідів з типом непродуктивної орієнтації характеру являється те, що вони в більшості займають позицію відчуження від суспільства, а тому, переживають стан самотності. Індивіди ж продуктивного типу орієнтації, навпаки, спрямовують всі свої сили на свою життєдіяльність, аби якісно перетворити соціум навкруг себе, відчувачи духовну єдність з іншими суб'єктами. [5, с. 24]

Можна сказати сміло, що самотність – це дуже складний внутрішній та соціальний стан людини, який характеризується відчуженням індивіда від більшості процесів суспільства та його буття, визначається суттєвим зниженням рівня соціальної активності, емоційною пригніченістю, втратою соціальних контактів та відсутністю духовної спорідненості з іншими суб'єктами діяльності. В свою ж чергу усамітнення – це добровільний та тимчасовий процес уникнення соціальних контактів, на меті якого стоїть активна внутрішня діяльність, яка спрямована на самопізнання та духовний розвиток [4, с. 1].

Одна із основних ознак нашого з вами сучасного світу являється поява віртуального простору та інтернет-мереж. Якщо не брати до уваги значний прогрес у сфері комунікацій, то людина сучасного ладу має схильність до переживання багатьох проблем, які її змушують її шукати психологічний комфорт у віртуальній реальності, яка дає змогу відволіктися від насущних проблем. Однак абсолютне занурення у віртуальний світ та ставивши пріоритети саме на цьому, це грозить не вирішенням проблем, а їх скупченням вдвоє більшому вигляді [6, с. 4].

Встановлено, що егоцентричний спосіб життя, який грозить відчуженістю від соціуму породжує стан самотності, який, зазвичай, несе великий вплив на людину та провокує її на акт самогубства. Е. Фромм аргументує це все тим, що умовою, фундаментальною, яка служить подоланням самотності та запобіганню самогубству є формування відчуття єдності зі світом, яке можливе через почуття любові до нього. А. Камю досліджує можливий взаємозв'язок самогубств разом із абсурдністю будовності людини, враховуючи, що абсурдними є не світ та ні в якому разі не сама людина, а її ставлення до світу та його розуміння [4, с. 45].

Отже, назавжди подолати самотність всередині себе неможливо, тому що життя мінливе, як і ми в ньому, через що й не можна засвідчити факт того, що психічного опустошення більше не станеться. Людини сучасності необхідно зрозуміти природу самотності та отримувати від неї задоволення. Особистість, в першу чергу, має бути обдарована волею – зсередини, залишаючись в той самий час повноцінним суб'єктом суспільства підтримуючи людську діяльність. Коли ж мова йде про екзистенціальну самотність, це значить те, що необхідно навчитися приймати її як необхідну частину нашого буття, усвідомлюючи та перетворюючи її в усамітнення, яке повертає нам природність.

Список використаної літератури

1. Башманівська Я. В. Проблема самотності людини в соціально-філософському дискурсі ХХ століття. Вісник Дніпропетровського університету. Дніпропетровськ, 2019. С. 15-21
2. Башманівська Я. В. Віртуальна реальність як чинник зростаючого усамітнення людини. Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. Житомир, 2017. С. 8-15.
3. Башмановская Я. В. Преодоление социального отчуждения как условие выхода из состояния одиночества. Вестник Бурятского государственного университета. 2019. С. 9-30.
4. Башманівська Я. В. Молодіжна самотність як наслідок суспільних трансформацій. Філософія та соціологія трансформаційного суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Сімферополь, 2012. 45 с.
5. Башманівська Я. В. Взаємозв'язок віртуальної реальності та самотності людини як соціальна проблема сучасного українського суспільства. Соціальна робота : шляхи забезпечення ефективності : матеріали Відкритої регіон. наук.-практ. конф. Луганськ, 2013. С. 22-24.

6. Башманівська Я. В. Загострення екзистенційних проблем людини в кризові періоди розвитку суспільства. Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2014. С. 4-14 .
7. Hnasevych Nadiya. Happiness as a personified value dimension of person. Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛОМ, 2021. С. 134-136.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА ТА МОРАЛІ ЯК РЕГУЛЯТОРІВ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Актуальність дослідження. Взагалі, значимість цієї теми, зокрема зв'язку права з мораллю надзвичайно велика. Щодня, вчені все більше і більше вивчають цю тему, та досліджують її підвалини. З процвітанням нашої правової держави, ми все більше розуміємо, що мораль з точки зору філософії є надзвичайно великою допомогою саме праву.

Дійсно, актуальність теми визначається у співвідношенні моралі та права в регулюванні суспільних відносин, що є дуже важливим в нашому житті, адже фактично без моралі, а саме її неофіційних норм, які дійсно впливають на людину, було б важко контролювати стосунку між людьми.

Мораль з точки зору філософії характеризує поведінку людини, та фактично не дає людині зробити щось аморальне.

Досліджували тему співвідношення права та моралі такі науковці та філософи: О. К. Абросімова, Ю. М. Бондар, А. А. Гусейнов, О. В. А. Бачиніна, О. П. Дзьобань, М. В. Цвік, О. М. Єлманова, М. М. Космій, О. Е. Лейст, В. П. Андрущенко, О. Ф. Скакун, та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз, співвідношення та взаємовпливу права і моралі як регуляторів суспільних відносин.

Завдання дослідження: дослідити проблемні моменти та особливості взаємозв'язку права та моралі як суспільних регуляторів.

Об'єкт дослідження: мораль і право як форми суспільної свідомості.

Предмет дослідження: особливості взаємозв'язку права та моралі як форм суспільної свідомості та регуляторів суспільних відносин.

Загалом, у кожному суспільстві існує певна система саме соціальних норм, до якої звісно належать право, мораль, та різні звичаї.

Норми а саме соціальні, є важливою частиною нашого з вами буття, та духовного світу. Ці норми формуються саме у постійні суспільні відносини, відмінності в яких зумовлюють необхідність переосмислення ролі цих соціальних регуляторів [2, с. 49].

Дослідження саме взаємодії права та моралі в суспільному житті буде завжди мати важливе значення, тому що без урахування їх багатогранності думок щодо моралі зумовлює плюралізм праворозуміння, що призводить до розбіжностей розуміння взаємозв'язку права й моралі. Тобто, потрібно йти до того, щоб різні варіації вирішення цих питань не протидіяли, а співіснували і навпаки взаємодіяли.

Дослідження саме взаємодії права та моралі в суспільному житті буде завжди мати важливе значення, тому що без урахування їх багатогранності думок щодо моралі зумовлює плюралізм праворозуміння, що призводить до розбіжностей розуміння взаємозв'язку права й моралі. Тобто, потрібно йти до того, щоб різні варіації вирішення цих питань не протидіяли, а співіснували і навпаки взаємодіяли.

Щодо їх розвитку, то право і мораль розвиваються в ногу із суспільством як дійсно соціальні інститути. Але навіть якщо їхня взаємодія й взаємовплив між ними історично набувають різних форм, змісту і значення, то вони все одно зберігають взаємозв'язок. Цікаво, що у минулому релігійні переслідування і втручання влади в особисте життя людей ґрунтувалося на ототоженні звісно права й моралі, що було не зовсім правильним.

Цікавим є те, що світ показує, що взаємодія права і моралі демонструється у важкі часи життя людей, коли відбувається не лише трансформація економічного, політичного та соціального устрою, але й усього життя.

З набуттям досвіду суспільних процесів проблема взаємодії права й моралі набуває більш гострого характеру. Адже, у сучасному суспільстві відбувається ускладнення саме структури і процесів, втрачається монополізм для всіх систем моральних цінностей. Багатоманітність думок щодо моралі зумовлює плюралізм праворозуміння, що призводить до розбіжностей розуміння взаємозв'язку права й моралі. Тобто, потрібно йти до того, щоб різні варіації вирішення цих питань не протидіяли, а співіснували і навпаки взаємодіяли.

Загалом, право і мораль є елементами загальнокультурної системи суспільства, які природно входять у соціальний контекст, водночас залишаючись самостійними і незалежними. Але питання щодо визначення співвідношення цих явищ залишається нерозгаданим. Фактично, у філософсько-правових дослідженнях переважає принцип моралізації права, згідно з яким, право залежить звісно напряму від моралі [1, с. 39].

Щодо моралізації права, хотіли б наголосити, що вона притаманна теоріям природного права, в яких природний і моральний порядок взаємопов'язані, а позитивне право має відповідати «природним» законам природи. Увагу в таких теоріях приділяють на основоположних звісно правових ідеях тобто рівності, свободі, гуманізму, та справедливості.

Моралізація права має чималу кількість недоліків, одним з них є те, що вона розглядає сутнісні відмінності цих соціальних регуляторів.

Таким чином, повне підпорядкування права моралі є таким самим перегином, як і їх цілковите розмежування.

Дійсно, моральний вплив на людину і суспільство є бажаним та навіть потрібним, але він не може гарантувати благо і почуття безпеки. Але і право також не є абсолютним гарантом законного, справедливого життя в суспільстві, але без нього це благополучне життя буде неможливим. Співвідношення права й моралі є досить неоднозначним, але не виникає сумнівів, що ці соціальні норми є вищими цінностями для людини і суспільства [3, с. 52].

Як зазначає відомий правознавець професор Ю. М. Оборотов, взаємозв'язок між нормами права і нормами моралі обумовлений тією роллю, яку мораль відіграє у сфері правового регулювання [4].

Право і мораль взаємопов'язані й взаємозумовлені саме діалектичним чином. Під впливом високоморальних норм і цінностей право постійно отримує прогрес та чинить зворотний вплив на моральність, поведінку людей.

Мораль і право різняться за критеріями та соціальними вимірами: мораль впливає на мотивацію людини, почуття обов'язку, а право зосереджується на суб'єктивних правах людей, юридично забезпечує їх статус, правові можливості, оцінює поведінку людей з точки зору правової, легальної чи незаконної [2, с. 92].

Що стосується аморальності права, то воно може і не бути аморальним, але не всі правові норми потребують морального обґрунтування, наповнення моральним змістом. Але з іншого боку, надання моральним нормам сили закону позбавить мораль її основоположних характеристик, зокрема свободу вибору.

На думку вченої О. К. Абросімової, закон і мораль не можуть існувати і розвиватися окремо. Закон і мораль у їх взаємодії - сила, яка спрямовує і коригує дії людини, і зокрема поведінку, забезпечує порядок у людських стосунках. Вони значною мірою збігаються, і тому ефективність права залежить від того, наскільки добре воно відображає і захищає моральні принципи самого суспільного життя [3, с. 54].

Отже, підсумовуючи сказане, хотів би наголосити за те, що дослідження права та моралі у їх взаємодії є дуже актуальним в теперішньому світі.

Право та мораль надзвичайно тісно співіснують та фактично допомагають один одному у регулюванні певних суспільних відносин. Мораль дуже влучно доповнює систему права.

Таким чином, можна сказати, що право, яке засноване на моральних принципах, краще і ефективніше сприймається людьми і не викликає несприйняття.

Список використаної літератури

1. Джолос С. В. Взаємодія і співвідношення права і моралі: легістський погляд. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2013. №1. С. 37–41.
2. Єлманова О. М. Право та мораль: співвідношення понять в контексті аналізу основних регуляторів суспільних відносин, чинників та наслідків їхнього регулятивного впливу. Часопис Київського університету права. 2011. № 4. С. 89–93. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_4/89.pdf.
3. Сердюк І. В. Взаємозв'язок права і моралі як регуляторів суспільних відносин. Вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. №1. С. 48–59.
4. Сидоренко О. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів. 2016. №2. С. 405–420. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6679/Sidorenko%20Pravo.pdf;jsessionid=D2172166A55473E998E1EBDE2D95328D?sequence=1>
5. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Persjnal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKHID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Правова культура як частина загальнотеоретичної юриспруденції є однією з основоположних загальнолюдських цінностей та частиною правової держави. Від неї залежить розуміння права та його явищ.

Вирішення основних політичних та економічних завдань держави не можливе без підвищення рівня правової культури, утвердження основних цінностей права, що формують правову свідомість суспільства та рівень законслухняності громадян.

Потреба звернення до проблем правової культури в Україні є визначеною, адже вона впливає на успішну реалізацію ідеї правової держави, що закріплена у Конституції України.

Відповідно як і кожна галузь чи наука правова культура потребує філософського осмислення, зокрема з точки хору аксіології.¹

У світовій філософії проблему правової культури досліджували: Аристотель, Г. Гегель, Т. Гоббс, І. Кант, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Сократ, Б. Спіноза, Й. Фіхте та інші.

А також теми філософського осягнення правової культури досліджували і вітчизняні вчені: В. Бурмістров, М. Граб, О. Данильян, Ю. Занік, І. Зеленко, Н. Коваленко, О. Лукаш, О. Макєєва, А. Овчиннікова, О. Проць, А. Романова, М. Я. Соколова, Р. Сербин, В. Співак, С. Станік, А. Скуратівський, А. Тукало, В. Тимошенко, Є. Федик, М. Целуйко, Ю. Шемшученко, Б. Чупринський та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський та аксіологічний аналіз правової культури в українському суспільстві.

Основні завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати стан і розвиток аксіологічних та філософських засад правової культури в Україні.

Об'єкт дослідження: правова культура як суспільний феномен.

Предмет дослідження: філософсько-правові аспекти пізнання правової культури в українському суспільстві.

Сучасні дослідження в сфері права та філософії здійснюють з метою розуміння права, приділяючи увагу насамперед основним правам людини, державному та суспільному ладу і розвитку. Відповідно, існує безліч наукових обґрунтувань поняття правової культури.

У юридичній літературі одним із визначень правової культури вважається те, що вона є різновидом загальної культури, що відображає систему цінностей, які належать до дійсності суспільства.

Це свідчить про те, що у теорії права відсутнє чітке наукове поняття правової культури, а брак єдності його визначень і суперечності, що перешкоджають формулюванню загального поняття «правова культура», обумовлені передусім проблемами методологічного характеру, відсутністю чіткої наукової методології пізнання зазначеного феномена [3, с. 9].

Однак всі ці визначення не дають уявлення про правову культуру як філософсько-правовий постулат, тому актуально залишається проблема співвідношення цієї категорії із іншими широкими поняттями у галузі права, такими як правова реальність, правове життя, правова система тощо [4, с. 288].

Цінність правової культури міститься в тому, що вона забезпечує стабільність суспільства, подальший прогрес та пов'язана з такими його атрибутами, як правова ідеологія, правотворчість, законодавство, законність, правопорядок, інститут прав людини, правозастосовна діяльність тощо [3, с. 12].

Співвідношення правової системи з правовою культурою є неоднозначними, адже ці поняття є подібними та взаємопов'язаними, проте не тотожними. Правова система є цілісним, стабільним та самостійним явищем, тоді як правову культуру прийнято вважати окремим аспектом правової системи з ознаками, що свідчать про своєрідність та динамічність розвитку певної соціальної спільноти [4, с. 289].

В умовах суцільної глобалізації, урбанізації, кризових економічних явищ та інших чинників питання формування правової культури суспільства є життєво необхідним [1, с. 25].

Правова культура є мірилом правових цінностей, які притаманні конкретному суспільству. У її структурі застосування поняття «цінність» є ключовим. Головне завдання людини – усвідомлювати свою цінність протягом усього життя, особливо у процесі життєдіяльності. Це означає її здатність збудувати власну ієрархію цінностей, які визначатимуть не лише її правову культуру, а й культуру загалом [3, с. 14].

Національна правова культура відіграє провідну роль у розвитку правової культури взагалі та взаємодії правових культур зокрема, оскільки передусім від національної правової культури залежить утвердження в країні правової державності, надійне гарантування прав і свобод людини та громадянина [2, с. 5].

У кризові моменти в українському суспільстві правопорушення та злочинність отримали небезпечний поштовх для розвитку, адже мораль поступово припиняє домінувати у системі людських цінностей.

Правовий нігілізм вважається характерною рисою правової поведінки українців. У людей він обумовлюється насамперед такими негативними соціально-психологічними рисами, як недосвідченість, соціальна апатія, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей тощо. [1, с. 26].

Європейський досвід ставлення до людини як найвищої цінності, пріоритет загальнолюдських цінностей є важливим для реалізації в Україні, що має реалізуватися через трансформацію свідомості та правової культури в українському суспільстві через забезпечення таких цінностей: відповідальність особи та держави, визнання людини, її прав і свобод найважливішою цінністю [3, с. 14].

Таким чином, серед рис аксіологічного підходу до розуміння культури права можна виокремити те, що філософія права пов'язує правову культуру із загальною культурою, надаючи праву і його системі цінностей ваги для суспільства та держави зокрема [4, с. 289].

Висновки. Отож, правова культура – це особистісне утворення, що обумовлене індивідуальними, психологічними, віковими особливостями, в основі якого лежить система цінностей, які визначають правову свідомість і поведінку.

Філософсько-правове тлумачення правової культури досі є дещо суперечливим через виключно соціологічне та загальнотеоретичне коло досліджень.

Для окреслення основних рис правової культури потрібно розмежувати її з такими явищами, як правова реальність, правова свідомість та власне право, шляхом виокремлення спільних та відмінних рис.

Ціннісний підхід трактування правової культури допомагає віднести правову сферу до культури загалом, адже правові цінності є фундаментом правової культури, оскільки дають їй можливість забезпечувати стабільність суспільства.

Таким, чином, високий рівень правової культури з погляду аксіології, з одного боку, є необхідною передумовою утвердження основоположних принципів права, а з іншого – через основоположні принципи права правова культура конкретного суспільства стає частиною загальнолюдської культури.

Список використаної літератури

1. Горбова Н. А. Правова культура особистості: до постановки питання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2015. №14. С. 25-26.
2. Макаренко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти пізнання та формування правової культури : автореф. дис. ... док. юр. наук : 29.11.2019. Київ, 2019. 47 с.
3. Ткаченко В. В. Правова цінність як фундамент правової культури. Сучасні погляди на реформування законодавства : матеріали наук.-практ. конф., (м. Вінниця. 23-24 жовт. 2020 р.). Вінниця, 2020. С. 11-15.
4. Юрійчук О. Аксіологічний вимір правової культури. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2016. № 855. С. 287-290.
5. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKHID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ МУЗИКИ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ

Актуальність дослідження. Музика завжди відігравала важливу роль у культурному та духовному житті людини. Разом із виникненням нових художніх течій у різні епохи продовжують з'являтися нові визначні імена у сфері музичної діяльності.

Однією із особливостей цього виду мистецтва є те, що протягом історії людства він завжди змінювався та адаптувався до розвитку нових технологій, чим підтримував до себе інтерес та набував ширшого поширення серед суспільства.

Можна з упевненістю стверджувати, що у сучасному світі прослуховування музики є невід'ємною частиною в житті кожного. Ще в дошкільному віці в людини починає формуватись музичний смак завдяки виконавцям та пісням, які поллюють оточуючі. З плином часу ми самі знаходимо власних фаворитів та нові композиції, змінюємо свої вподобання, що підкреслює зв'язок музики із формуванням людської особистості.

Проблему впливу музики на суспільство та особистість досліджували такі зарубіжні науковці, як: Д. Котарба, Б. Лонгхерст, Р. Лепперт, С. Макклері, Б. Хуанг., Свій внесок також зробили українські вчені: О. Бажан, М. Букач, В. Кравченко, Ю. Шабанова та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу музики на людину й суспільство.

Завдання дослідження: з'ясувати вплив музики на становлення і розвиток суспільства і людини.

Об'єкт дослідження: роль музики в сучасному суспільстві.

Предмет дослідження: музика як один із факторів впливу на розвиток суспільства і особистості.

Музика – одна із найдавніших форм мистецтва, що супроводжує людину від народження. Ми спадково володіємо музичними здібностями і можемо розвивати їх у собі та в інших. До ключових здібностей людини в рамках музичного інтелекту слід віднести: здатність визначати структуру музики та ритм; наявність чутливості до звуків та вібрацій; здатність розпізнавання, створення та відтворення звуку, ритму, музики, тону та вібрації. Розвиток музичного інтелекту впливає на формування музичних смаків, вміння слухати музику, відчувати красу, гармонію [3, с. 124].

На перший погляд для кожного із нас прослуховування музики є лише одним із способів проведення вільного часу, однак цей вид мистецтва встиг проникнути і в інші сфери життя. Ми можемо почути музику під час вибору товарів у магазині, перегляду фільмів та різноманітних телепередач, проїзду в громадському транспорті, тренувань в спортзалі тощо. Мелодії завжди супроводжували людей у найважливіші для них моменти, незалежно від емоцій, які вони викликають. Тому існують як традиційний весільний, так і похоронний марші.

Також музика завжди була частиною фольклорного надбання кожного етносу. В українському фольклорі існує велике розмаїття видів пісень, зміст та форма яких залежить від пори року та календарно-обрядових свят та є втіленням поєднання світу людини та містичних природних сил, крім того, вони часто несуть в собі народну мудрість й мораль. До таких пісень належать: русальні, купальські та жнивнярські пісні, веснянки, петрівки, щедрівки й колядки. Самобутніми музичними інструментами для України є трембіта, бандура і кобза, цимбали, литаври, тулумбас та низка інших.

Музичні твори настільки цінуються в суспільстві, що із часом їх вплив поширився на державний рівень. Кожна сучасна держава має гімн, який відображає національну ідею та дух того чи іншого народу. Поряд із Державним Прапором України та Державним Гербом України Державний Гімн України є частиною державної символіки, а отже, важливою частиною ідентифікації держави під час міжнародних відносин і подій.

Державним Гімном України є пісня «Ще не вмерла Україна», слова Павла Чубинського, музика Михайла Вербицького. Цікавою є історія затвердження остаточної версії Державного Гімну. Хоч музична редакція для хору та фортепіано була прийнята Верховною Радою України ще 15 січня 1992 р, однак лише 6 березня 2003 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Державний Гімн України», запропонований президентом Леонідом Кучмою [4].

Законопроект пропонувався затвердити як Державний Гімн Національний Гімн на музику Михайла Вербицького зі словами тільки першого куплета і приспіву пісні Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна». Водночас перша строфа гімну, згідно з пропозицією президента, звучатиме «Ще не вмерла України і слава, і воля». Цей закон підтримали 334 народних депутати, проти висловилися 46 з 433, що зареєструвалися для голосування. З прийняттям цього закону Стаття 20 Конституції України набула завершенного вигляду [6].

Державний Гімн України відіграв важливу роль під час Революції Гідності, вкотре об'єднавши людей на основі глибоких почуттів до своєї країни. Його можна було почути не тільки у Києві, а й на всіх Євромайданах в інших містах. Протягом подій 2013-2014 рр. національний дух народу піднімали й інші пісні українських виконавців, таких як: Kozak System, Океан Ельзи, Антитіла, Скрябін та ін. Особливо варто виділити лемківську народну пісню «Пливе кача по Тисині...», яку досі продовжують виконувати в пам'ять за загиблими учасниками революції.

Музика є важливою частиною духовного життя віруючої людини, оскільки у кожній релігії склалась своя неповторна музична система. Оскільки в нашій державі більша частина населення є християнами, зупинимось детальніше на музиці саме в цій релігійній течії.

У літературі музику християнства частіше визначають як церковну музику. Християнська церква заклала фундамент європейської професійної музичної традиції, в межах церковної культури розвивалися музична теорія й естетика, були створені видатні художні цінності. Становлення християнської музики пов'язане з традиціями деяких регіонів (іудейський, єгипетський, сирійський, палестинський): псалмодування, антифонний тареспонсоріальний спів, гімнотворчість, читання на розспів уривків з Біблії (літургичний речитатив). Важливе місце в становленні основних форм християнського богослужіння відіграли агапи (або вечери любові), з яких потім розвинулися літургії [2, с. 142].

А тепер варто з'ясувати вплив музики на організм людини, а разом із цим – на психологічний та емоційний стан. Особливості і закономірності процесу сприйняття звуків, їхнього впливу на організм вивчає така наукова дисципліна, як психоакустика. Метою психоакустики є дослідження реакції реципієнта на сприйняття різних звуків. Сучасні дослідження підтверджують цілющі властивості вимовних звуків, що пояснюються відповідним їх впливом на підсвідомість людини. Вченими було доведено, що мелодія впливає на емоційний стан. За допомогою приємної мелодії можна зняти стрес, поліпшити психічний і фізичний стан. Також було відзначено, що гучна музика підвищує артеріальний тиск, а приглушена знижує, заспокоює. Крім того, відомо, що позитивна оцінка музичного твору не є запорукою його ефективного впливу [1, с. 101].

В Індії був час, коли музика практично повсюди використовувалася для цілительства. Вона застосовувалася для зцілення розуму, характеру і душі, тому що саме здоров'я душі приносить здоров'я фізичне. Але зцілення фізичного тіла не завжди допомагає душі. Але якщо досягається фізичне здоров'я, тоді як в душі хвороба залишається, то рано чи пізно хвороба, похована в душі, проявить себе на фізичному рівні. Безсумнівно, що в міру того, як матеріалізм поширився по світу, це вплинуло не тільки на Захід, а й на Схід. Використання музики для духовного вдосконалення і зцілення душі, яке переважало в стародавні часи, у сучасному світі стало рідкістю [5, с. 117].

Протягом всієї історії музики люди були зацікавлені одними жанрами більше, ніж іншими. Такі тенденції популярності відповідних музичних течій зумовлені потребами та внутрішнім станом суспільства на даному історичному етапі.

Коли говорять про відображення потреб людини в музиці, першими на думку приходять хіпі. Молодіжний рух, що виник у США в 60-ті роки ХХ століття, під впливом війни у В'єтнамі, у якій тодішня молодь не хотіла брати участь, в свою чергу поширював мир та любов. Хоч вони пропагували аморальний (розпусний) спосіб життя й заперечували більшість встановлених у суспільстві моральних норм, проте стали справжнім символом свого часу. Немалу роль у популяризації цієї суспільної течії відіграли такі легенди музики, як «The Beatles», «The Doors», «Pink Floyd». Загалом нові жанри в музиці стають популярними частково на психологічній основі, а саме на не прийнятті молодим поколінням встановлених традицій та стандартів старших.

Популярні музичні виконавці (особливо вокалісти) є зірками всесвітнього масштабу, а тому є прикладом наслідування для багатьох людей і посідають вагомe місце в суспільстві. Тому вони можуть не лише сприяти формуванню тенденцій зовнішнього вигляду людини, а й пропагувати певні цінності та свій спосіб життя серед суспільства.

Ну і звичайно ж музичне мистецтво є способом самореалізації особистості. У своїх роботах автор відображає власні емоції та переживання; розказує історії із власного життя; ділиться своїм світосприйняттям або виражає свою думку щодо конкретної ситуації чи проблеми; возвеличує або принижує певні почуття та риси характеру людей. Такі ж самі емоції він намагається викликати у слухача та часто заставляє задуматися над власною поведінкою у тому чи іншому випадку.

У ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: музика є частиною етнічної й духовної культури суспільства та нації; вона є частиною формування особистості, а отже, і суспільства; за допомогою музики можна впливати на фізичний та внутрішній стан людини; у піснях часто відображаються потреби та моральні якості людини й суспільства; в Україні вплив музики на культурне виховання людини є менш дослідженим у зіставленні із сучасними розвинутими державами.

Список використаної літератури

1. Бажан О.В. Печерська А.І. Вплив музики на організм людини. Проблеми біомедичної науки. Харків: Вид-во «Точка», 2017. 179 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/7630.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
2. Васюрина А. Музыка у світових релігіях: особливості вияву. Світогляд - Філософія - Релігія: зб. наук. пр., Суми :ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. Вип. 2. 339 с. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/Vasyurina.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
3. Водяний А.О. Розвиток музичного інтелекту як фактора морального виховання в системах освіти різних епох. Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства в Україні: історія і сучасність : зб. наук. пр., Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв., Рівне: Волин.обереги, 2017. 246 с. URL: https://rshu.edu.ua/images/nauka/zb_narodn_instrum_2018.pdf#page=123 (дата звернення: 15.02.2020).
4. Про Державний Гімн України : Закон України від 6 березня 2003 р. № 602-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 24. С. 163.
5. Тарасюк Л. С. Філософське осмислення музики як шляху до цілісності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2018. № 12. С. 175 с. URL: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/480/130> (дата звернення: 15.02.2020).
6. Український інститут національної пам'яті : Державний Гімн України. URL: <https://old.uinp.gov.ua/publication/derzhavnii-gimn-ukraini> (дата звернення: 15.02.2020).
7. Hnasevych Nadiya. Happiness as a personified value dimension of person. Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛЮМ, 2021. С. 134-136.

ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ НА СТУДЕНТІВ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність дослідження. Найважливішою соціально-інформаційною комунікацією цивілізації сьогодення, а особливо в період пандемії, є глобальна мережа Інтернет. У зв'язку з тим, що в Україні та у світі вже рік триває період пандемії, соціальні мережі стали ще більш важливими у житті людей.

Комп'ютерні та телекомунікаційні технології проникають в освіту, науку, економіку, політику, культуру тощо. Інтернет відображає функціонування різних галузей суспільства та забезпечує інформаційний сервіс спілкування, дозволяючи та інших видів професійної діяльності особистості.

Мережа Інтернет необхідна всім - незалежно від професії, соціального статусу, вікових та тендерних відмінностей. А ще більш важливою ця мережа стала в період пандемії. Інтернет як засіб розвитку особистості істотно сприяє її самореалізації і розширює соціальні можливості.

Користувачі мережі не тільки споживають інформацію, але й постійно наповнюють її різними інформаційними ресурсами. В умовах пандемії Інтернет зіграв велику роль у нашому житті.

Проблему впливу соцмереж на студентську молоддь досліджували такі науковці як: О. Белінська, Ю. Данько, Є. Акімова, Ю. Бабаєва, А. Жичкіна, О. Філатова, С. Бікбаєва, А. Біккулов, В. Іванов, А. Рунов та інші.

Мета соціологічного дослідження: соціально-філософський аналіз впливу мережі Інтернет на діяльність студентської молоді в період пандемії.

Завдання дослідження: з'ясування характеру та ступені впливу Інтернету на навчальний процес в період пандемії, визначення ступеню залежності інтернет-користувачів від соціальних мереж в період пандемії, дослідити вплив соціальних мереж на життя студентів в період пандемії.

Об'єкт дослідження: роль соціальних мереж в сучасному суспільстві в контексті світової пандемії.

Предмет дослідження: особливості впливу соціальних мереж на навчальний процес і соціокультурний розвиток студентської молоді в період пандемії.

З початку пандемії більшість людей перебувають на карантині, є ізольованими від суспільства і працюють вдома. Раптове припинення звичного життя та обмеження спілкування в режимі реального часу свідчать про важливість соціальних мереж. Усім відомо, що люди у всьому світі використовують соціальні мережі, щоб отримувати найсвіжішу інформацію, останні новини та залишатися на зв'язку. Крім того, Інтернет став незамінною частиною життя студентів, оскільки в ізольованому середовищі студенти можуть навчатися лише таким чином, а це робить соціальні мережі більш актуальними, ніж будь-коли [7, с. 167].

Коли навесні 2020 року школи та університети повинні були перейти на дистанційне навчання, багато людей говорили, що майбутнє наразі настало, і онлайн-освіта стає нормою. З часом студенти та викладачі все частіше говорять про необхідність відновлення традиційних методів, а онлайн-освіта під час пандемії довела всі свої обмеження та недоліки [3, с. 529].

Варто зазначити, що соціальні мережі сьогодні стали потужним освітнім інструментом. Студенти успішно застосовують мережеві технології при дослідженні певних предметів та тем. Нам, як студентам першого курсу, дуже складно кожного дня проводити багато часу за комп'ютером, адже ми б хотіли живого спілкування, навчатися в аудиторіях, продуктивно проводити час в університеті, але ми розуміємо, що це тимчасово, і в таку складну ситуацію потрапили не лише студенти, а й працівники та школярі. З іншого боку, варто зазначити, що пандемія дала нам можливість зрозуміти, що соціальні мережі відіграють велику роль у нашому житті.

Користування соціальними мережами допомагає не лише буде в курсі останніх новин, але й покращити навчальні показники. Тому я вважаю, що Інтернет часто корисний студентам у вивченні матеріалу. Наше життя стало набагато простіше з появою соцмереж, та не варто цим зловживати. Інтернет не завжди добре впливає на студентів. Це зумовлюється тим, що великий потік різноманітної інформації в соціальних мережах досить часто призводить до інформаційного перенавантаження студента, що проявляється в нездатності концентруватися на необхідних чи запропонованих заняттях. Оскільки спілкування в соціальних мережах стає для людини особисто значимим, вона починає все більше часу витрачати на Інтернет. Таким чином, виникає психологічна залежність від соціальних мереж, що негативно впливає на всі сфери життя людини [2, с. 18].

Де час, люди несвідомо прагнуть все більше часу проводити в Інтернеті, реальні люди та події втрачають сенс та інтерес. Опора на соціальні мережі поступово розвивається. Спочатку студенти проявляють інтерес до ресурсу, реєструються, потім вони витрачають все більше часу на спілкування, участь у різноманітних іграх, дискусійних форумах тощо. Усе це переростає в патологічну залежність і часто призводить до дезадаптації особистості, зміни її спрямованості з реальності в Інтернет-середовище, викликає заміну справжніх друзів віртуальними тощо [5, с. 123].

Отже, соціальні мережі в період глобальної пандемії мають як позитивний, так і негативний вплив на студентів. Позитивний вплив полягає у тому, що студенти отримують корисну та нову інформацію, допомогу у навчанні, всебічний розвиток тощо. Варто зауважити, що соціальні мережі сприяють розвитку електронного навчання й освіти в цілому, пропонуючи нові технічні та методичні засоби. Користування соціальними мережами допомагає не лише бути в курсі останніх новин, але й покращити навчальні показники. Також Інтернет як засіб розвитку особистості істотно сприяє її самореалізації і розширює соціальні можливості [4, с. 19].

Негативний вплив полягає у тому, що студенти часто залежні від соціальних мереж, а в умовах глобальної пандемії це стало відбуватися ще частіше. Вплив надмірного використання соціальних мереж як засобу комунікації на реальні взаємостосунки користувача може бути досить відчутним: замкнутість, втрата соціальних контактів і друзів, роздратування під час живого спілкування, втрата навичок вербального та невербального спілкування, невиконання власних обов'язків тощо. Зловживання соціальними мережами може призвести не лише до десоціалізації, але і до деструктивних змін у психіці та поведінці особистості. Також до негативного впливу відноситься не завжди достовірна інформація, негативний вплив на психофункціональний стан студентів тощо [1, с. 28].

Саме тому, сьогодні варто зосередити особливу увагу на навчанні дітей, підлітків і молоді основам безпечної поведінки в Інтернеті. Адже, судячи з даного дослідження, соціальні мережі не завжди добре впливають на нас. Хочу зазначити, що Інтернет в умовах пандемії став невід'ємною частиною нашого життя, але не варто цим зловживати, адже соціальні мережі досить сильно впливають на будь-яку особистість та на процес формування поведінки, а інформація в Інтернет-мережі є недостатньо організованою та керованою. Водночас, корисним чи шкідливим буде використання соціальних мереж і Інтернету для користувача, безпосередньо залежить від сформованих в нього навичок інформаційної культури і грамотності.

Список використаної літератури

1. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування. 2014. С. 25-29.
2. Грищенко О. Коронавірусна інфекція-2019: як підготувати заклад за рекомендаціями МОЗ. Довідник головної медичної сестри. 2020. № 3. С. 13-18.
3. Вишневецька І. Особливості використання інформації соціальних мереж в інформаційно-аналітичній діяльності. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 41. С. 521–530.
4. Демецька О. У зоні особливої уваги: коронавірус «2019 нКoВ». Фармацевт Практик. 2020. №2. С. 18-19.
5. Дубняк К. В. Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією. 2014. С. 123 с.
6. Камінська О. В. Психологічні детермінанти формування інтернет-залежності. Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 22. С. 194-204.
7. Шульська Н. М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Вип. 2. С. 155-168.
8. Hnasevych Nadiya. Happiness as a personified value dimension of person. Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). Львів : СПОЛОМ, 2021. С. 134-136.

МОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність дослідження. Мова є одним із основних елементів державності будь-якої нації, її статус та вплив у суспільстві залежить від рівня культури носіїв цієї мови. Творення свідомої політичної нації вимагає розв'язання фундаментальних питань мовної сфери, що й зумовлює актуальність цієї теми.

Мова є найбільшим, найціннішим надбанням як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. Немає і не може бути мови без суспільства, без народу, який є її творцем.

Проблема феномену мови досліджувалася такими зарубіжними науковцями як Макс Шелер, Фердинанд де Соссюра, Людвіг Вітгенштайн, Альфред Тарський тощо. Великі внески також зробили українські вчені О. Казакевич, Н. Чередник, О. Потебня, І. Дзюба, М. Томенко, Д. Павличко, Л. Костенко та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз мови як чинника формування сучасної української нації.

Завдання дослідження: з'ясувати роль мови у розвитку та консолідації нації.

Об'єкт дослідження: мова як основний засіб комунікації.

Предмет дослідження: мова як інструмент, що використовується для передачі інтелектуальних знань, естетичних цінностей народу.

«Заговори, щоб я тебе побачив» [6]. Цей вислів Сократа найбільш точно передає сутність мови як вирішального знаряддя досягнення дійсності і головного засобу людського спілкування. Мова дозволяє нам ділитися своїми ідеями, мріями і думками з іншими, виражати емоції та почуття, вирішувати суперечки, будувати дружбу, економічні стосунки та культурні зв'язки. Проте мова є набагато складнішим і глибшим явищем, ніж може здатися на перший погляд.

Мовна тематика здавна входила в коло філософських інтересів і багато хто з філософів доклав значних зусиль у розвиток мовознавства. Так, уявлення про мову як ключ до розуміння мислення і знання, складну природу мови, розкривають у своїх працях Людвіг Вітгенштайн «Філософські дослідження», «Логіко-філософський трактат», Альфред Тарський «Поняття істини у формалізованих мовах», Фердинанд де Соссюра «Курс загальної лінгвістики», Аристотель трактат «Категорії» та багато інших. Макс Шелер у праці «Феноменологія і теорія пізнання» (1914) запропонував низку аргументів на користь феноменологічного бачення мови [5, с. 55].

У лінгвістичному світі актуальними залишаються ідеї В. фон Гумбольдта, Е. Бенвеніста й О. Потебні, які стверджували, що мова є передусім духовною сутністю, внутрішнім світом людини, неповторним витвором етносу. Філософський інтерес до мови викликався рухом від упевненості в прихованості за структурами мови структури дійсності до дещо скептичного ставлення до традиції пошуку через мову фундаментальної онтології і піднесення вагомості повсякденної мови як самоцінності. Деякі філософи навіть припускали, що неможливо думати без вивчення мови. Мова органічно поєднана з психікою людей, з глибинами свідомого і підсвідомого. Це підтверджує, що мова є найпоказовішим феноменом культури [2, с. 18].

Нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може ні сформуватись, ні існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбав духовності, самоусвідомлення, без ідентифікації - відчуття приналежності до цієї спільноти. Універсальним засобом здійснення всього цього є мова. Розвиток мови безпосередньо взаємопов'язаний із процесом формування самосвідомості нації та є чинником її консолідації [1]. Римська максима *Center lingua facit* (мова творить народ) найбільш точно описує мову як ключовий аспект ідентичності. Єдина мова є найважливішою умовою існування нації, основною ознакою й запорукою її повноцінної участі в духовному житті людства. Доля кожного народу органічно переплетена з долею його мови. Історія засвідчує численні приклади того, що із зникненням мови зникає і етнос. Мова є органічним атрибутом народу. Це у всі часи добре розуміли країни-колонізатори, які намагалися насамперед знищити мову народу, якого завойовували. Історія України є яскравим прикладом: укази Петра I, Валувський циркуляр, Емський указ, проголошення російської мови офіційною (1900) та інші дії російської влади та держав, до складу яких входили українські землі, були спрямовані на ліквідацію української мови. Попри мовну асиміляцію та утиски, яких зазнавала наша мова століттями, вона збереглася і допомогла відродити нашу державу. Це підтверджує думку про те, що коли є окрема мова, то є і окремий народ [3, с. 25].

Одна єдина офіційна і державна мова є безумовним чинником єдності й благополуччя держави. Вплив мовного питання на політичні процеси та свідомість людей є очевидним, що стало наслідком ухвалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», окремі норми якого набули чинності 16 січня 2021 року. Прийняття цього закону є правильним рішенням, адже на шляху консолідації українського суспільства, його інтеграції в сильну національну державу, одним із найважливіших факторів є мова. Відповідно до цього Закону, його основним завданням є забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки. Кожен із нас мусить пам'ятати, що, ігноруючи свої рідномовні обов'язки і поступаючись своїми мовними правами, він тим самим ослаблює відпорність, живучість народу, до якого належить [4].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: з усіх інтелектуальних цінностей, що існують у світі, найціннішою для нас є мова, особливо літературна, яка була і залишається фактором консолідації нації, її єдності. Тому кожен народ повинен плекати свою мову та дбати про неї.

Без мови взагалі не може існувати людське суспільство. Люди в процесі суспільної діяльності мають постійну потребу вступати в різні стосунки з іншими людьми, ділитися власним досвідом і давати поради й розпорядження та одержувати їх. Іншими словами, через мову ми здатні усвідомлювати себе і навколишній світ.

Зрозуміло, що мова є історією народу. В ній відбито його національні звичаї, побут, традиції. Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберегаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого.

Список використаної літератури

1. Григоршин С. Мова як феномен культури у контексті розвитку трансцендентальної феноменології (на матеріалі феноменології М. Шелера). Філософська думка, 2009. № 1. С. 54-65.
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 218 с.
3. Казакевич О. М. Українська мова як чинник формування модерної нації у європейському контексті (друга половина XIX - початок XX ст.): автореферат дис. докт. іст. наук: М-во освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 36 с.
4. Закон України "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст. 81.
5. Потебня О. О. Мова. Національність. Денаціоналізація: статті і фрагменти; упоряд. і вступ. ст. Ю. Шевельов; Українська вільна академія наук у США. Нью-Йорк, 1992. 155 с.
6. Сократ. Філософський енциклопедичний словник за редакцією Шинкарука В. І. Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Сучасні глобалізаційні процеси впливають на порушення гармонії у системі «людина-природа», адже формування особистості та лікування її душі відбувається під впливом естетичного споглядання на багатства природи. Також, агресивна сторона глобалізації та уніфікація світу впливають на переоцінку цінностей, що змінюють світоглядні орієнтації, життєві сценарії особистості як фундатора мегапроєкту під назвою глобалізація. Актуальність цього дослідження ще пояснюється комплексом запитань, що виявляють джерела й зміст людського буття, пов'язаних з розвитком, формуванням і функціонуванням особистості. Розумовий, духовний і тілесний розвиток сучасної особистості знаходиться під загрозою як екологічного характеру, так і духовно-ціннісного. **Мета дослідження.** Дослідити проблеми гуманізації глобального розвитку та цінності в житті суспільства. **Об'єкт дослідження.** Об'єктом дослідження є діяльність народних мас, держави, класів, політичних партій, громадських рухів, окремих осіб – їх свідомість, воля, рівень розуміння об'єктивних потреб розвитку суспільства. **Предмет дослідження** – аналіз впливу філософії на розвиток системи освіти і виховання глобального розвитку. **Завдання дослідження:** проаналізувати зміст поняття «глобалізація»; проаналізувати проблеми гуманізації глобального розвитку; гуманізм як система моральних і громадянських цінностей; визначити об'єктивні умови та суб'єктивні фактори у суспільному розвитку; виявити шляхи і напрями оптимізації гуманістичної парадигми у різноманітних проєктах розвитку сучасної цивілізації. Сьогоднішня складна економічна та соціально-політична ситуація потребує більш, ніж колись, гуманістичного підходу, а саме: поваги до людини, добросердечності, турботи про благополуччя людини, сприяння розумінню між людьми різних націй на основі загальнолюдських ідеалів. В умовах зміни суспільної системи одним з історико-культурних завдань є розвиток автономії, індивідуальності ініціативи, самостійності кожної людини. Інформаційне суспільство потребує творчої особистості, здатної на нестандартне мислення, з широким загальногуманістичним кругозором. Особливістю гуманістичного світогляду є виключна адаптивність до мінливих соціальних і культурних умов життя людства. Можна відрізнити античний гуманізм, візантійський гуманізм (XIV-XV ст.) і гуманізм епохи європейського Відродження. Цінності гуманізму одержали широке визнання в епоху Просвітництва, перетворившись з того часу поряд із наукою, технологією та ідеєю прав людини – у глибинний і постійно діючий фактор європейської цивілізації. Гуманізм – це етичний, науковий і філософський світогляд, який перетворив наш світ. Учені і мислителі, художники і письменники, які подіяли гуманістичні погляди, визначали образ сучасності впродовж більш ніж половини останнього тисячоліття. Унікальна місія гуманізму в сучасному світі визначається його належністю до теоретичного світогляду. Він допомагає людині виробити логічні послідовні переконання, вільні від релігійних, містичних або теологічних поглядів. Найбільш суттєвим для гуманістичного світогляду є втілення вищих етичних цінностей у життя. Розум і знання сприяють розрізненню нами істинних моральних цінностей. Головною цінністю є гідність і незалежність особистості. Захист гуманізмом особистісного самовизначення не означає виправдання будь-якої форми поведінки людини. Так само, як терпимість гуманізму відносно різних стилів життя не обов'язково вбачає їх схвалення. Філософи-гуманісти завжди були прибічниками завдання удосконалення особистості (Сократ, Арістотель, Гегель та інші). Критерії удосконалення: здатність людини до самостійного вибору, творчості, естетичного судження, свідомих мотивувань власних вчинків, розумне осмислення діяльності, а також відчуття обов'язку на практиці реалізувати той головний талант, яким наділена людина від природи. Також, гуманізм ставить завдання відповідальності і обов'язку по відношенню до інших. Це означає, що ми повинні розглядати інших людей як приємні або неприємні нам об'єкти. Гуманісти дотримуються принципу: «Кожний заслуговує людського ставлення» і визнають «золоте правило»- «не чини з іншими так, як не хотів би, щоб чинили з тобою» [5, с. 243]. Зміст і характер людського життя визначається, зрештою, способом людської діяльності, одним з головних чинників якого є засоби виробництва - знаряддя діяльності. Це перше й головне чуттєво-практичне й духовно-абстрактне усвідомлення відмінності людини від іншого природного світу. Іншим не менш важливим чинником стало спілкування людей засобами мови та інших символічних форм культури [1, с. 96]. Комунікативна діяльність особистості відбувається в глобальному просторі, її цінності, орієнтації, ідеали, проєкти, сценарії впливають на розбудову сучасної глобалізації. Термін «глобалізація» набув широкого змісту та має багато значень і концептуальних підходів. Більшість дослідників сходяться думками у тому, що глобалізація – це багатоаспектний процес тотального включення всіх сфер матеріального й духовного буття різних країн і народів планети у формування єдиної системи, яка знаходиться у прямому зв'язку з біосферою. Її суттєвою особливістю є усвідомлення різними країнами й народами глобальних планетарних загроз, а також формування глобальної спільноти на основі споріднених ціннісних орієнтирів, культури, способу життя. На думку В.Воронкової: «В структуру дисциплінарної матриці парадигми глобалізації входять: символічні узагальнення, що складають формальний апарат і мову, характерну для конкретної наукової дисципліни; метафізичні компоненти, що визначають найбільш фундаментальні теоретичні і методологічні принципи глобального світорозуміння; цінності, що детермінують панівні ідеали і норми побудови і обґрунтування наукового знання в епоху глобалізації» [2, с. 6]. Найглибше тлумачення суспільного прогресу дав Г.Гегель. Розвиток суспільства він розглядав як діалектичне співвідношення прогресу й регресу, як діалектичну єдність і боротьбу протилежностей. «Розвиток, є рухом вперед від недосконалого до досконалого...» – Гегель вважав прогрес закономірним і необхідним явищем суспільного життя [4, с. 106]. В глобальному суспільстві зберігається необхідність у використанні філософської методології, яка б задовольняла потребу збереження глобальних цінностей світу та справедливості, що впливає на формування ідеалів особистості. Для цього необхідно змінювати свідомість сучасної людини через філософію. **Висновки:** основою еволюції філософських уявлень про цінності є давня теоретична традиція, що демонструє ставлення людини до світу в дихотомії цінностей та знання. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, а також спосіб їх створення, вміння використовувати їх для подальшого прогресу людства, сприяє глобальному розвитку [5, с. 276]. Цінності допомагають людині не тільки здійснювати біосоціальні функції, але й творити, управляти виробництвом, самореалізовувати себе в ринковій економіці, досліджувати нові горизонти в науці, здобувати душевний спокій та інтелектуально удосконалюватися, тобто досягати успіхів у будь-яких сферах діяльності, що ототожнюється з уявленням про щасливе і повнокровне життя. Глобалізаційні процеси в світі, маючи негативні наслідки і позитивні перспективи для розвитку людства, так само відбиваються і на розвитку окремої особистості. Під негативним наслідком маємо на увазі посилення нерівності розвитку на національних спільнот. Стрімкий технічний і технологічний прогрес перетворив країни зі стабільними показниками соціально-економічного розвитку в ще більш спроможні, а країни третього світу занурюються в ще більш злидні. Економічний розвиток країни складає підґрунтя для розвитку особистості, обумовлюючи наявність сили і часу, якими людина може скористатися [3]. Потрібно розвиватись, адже кожне нове покоління починає своє життя в світі матеріальних і духовних цінностей, створених попередніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. К., 1996. 369с.
2. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Монографія. – Запоріжжя: Видавництво ЗДА, 2010. 272 с.
3. Кармадонов О. Глобалізація і символічна власть // Вопросы философии. 2005. №4. С. 47-56.
4. Щерба С.П., Заглада О.А Філософія: Підручник К., 2011. 547с.
5. Ільян В.В., Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник К., 2002. 452с.

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Актуальність теми дослідження: Сьогодні проблеми демографічного характеру виходять на перше місце для всієї світової спільноти, адже вони лежать в основі ряду глобальних проблем людства, таких як продовольча проблема, проблеми перенаселення та нерівномірного розподілу населення, поширення хвороб соціального характеру, раціонального використання мінерально-сировинних ресурсів світу, деградації навколишнього природного середовища та інші. **Мета дослідження** – розглянути теоретико-методологічні та поняттєві основи вивчення демографічної поведінки. Завдання дослідження: визначити сутність поняття «демографічна поведінка» та окремих її складових. **Об'єкт дослідження:** фактори які змінюють демографічну поведінку. У правових дослідженнях розглядаються юридичні норми, пов'язані з демографічною поведінкою. Демографія вивчає результати демографічної поведінки у вигляді зміни шлюбності, народжуваності, розлучуваності, смертності в різних вікових групах і на різних територіях. У проблемній повісті країни одна з найтривожніших проблем – демографічна криза. Відповідно до цього й формування державної демографічної політики входить у ряд найбільш актуальних практичних завдань. Політичні акценти розставлені, установки вищим керівництвом країни в цій сфері надані, політичне рішення та вибір задані, завдання подолання депопуляції країни поставлено. **Предмет дослідження** – демографічна поведінка суспільства. Сьогодні проблеми демографічного характеру виходять на перше місце для всієї світової спільноти, адже вони лежать в основі ряду глобальних проблем людства, таких як продовольча проблема, проблеми перенаселення та нерівномірного розподілу населення, поширення хвороб соціального характеру, раціонального використання мінерально-сировинних ресурсів світу, деградації навколишнього природного середовища та інші. Але якщо, світова спільнота відчуває демографічну проблему як «демографічний вибух», то Україна має діаметрально протилежну проблему, адже знаходиться в стані депопуляції населення. В основі всіх демографічних проблем, які характеризують країну та тенденції не були б їм притаманні, лежить демографічна поведінка, вивчення та комплексний аналіз якої може дати відповіді на найбільш гострі питання демографічної проблематики, визначити причини, механізми впливу та можливі напрямки зміни подальшого розвитку, доповнити традиційні геодемографічні дослідження соціально-демографічною та психолого-філософською інформацією. Дослідження будь-якого процесу та явища має базуватися на філософсько-методологічній основі, що включає в себе дослідження знання як такого, його будови, структури, функціонування і розвитку, що і складає епістемологічні основи, визначення яких для дослідження демографічної поведінки і поставлено за мету в даному дослідженні. Під демографічною поведінкою розуміють систему взаємопов'язаних дій, спрямованих на зміну або збереження демографічного стану суб'єкта, яким можуть бути окремі індивіди, сім'ї, малі групи, населення регіону, нації тощо. У широкому розумінні демографічна поведінка включає дії, пов'язані з відтворенням населення, його міграцією та соціальною мобільністю, а також його відношенням до свого здоров'я [1]. У вузькому розумінні до демографічної поведінки відносять його репродуктивна та шлюбна поведінка. Демографічна поведінка є предметом вивчення ряду наук: демографії, соціології, соціальної психології, права. Соціологія розглядає вплив виробничих відносин і продуктивних сил, культурних традицій, зразків, норм і цінностей, що існують у суспільстві, на зміну демографічної поведінки. Соціальна психологія акцентує свою увагу на впливі групових і міжособистісних факторів на зміну демографічної поведінки. У правових дослідженнях розглядаються юридичні норми, пов'язані з демографічною поведінкою. Демографія вивчає результати демографічної поведінки у вигляді зміни шлюбності, народжуваності, розлучуваності, смертності в різних вікових групах і на різних територіях. У демографічній літературі поняття демографічної поведінки знайшло своє використання порівняно недавно. Інтерес до нього виник у зв'язку з усвідомленням того факту, що без дослідження демографічної поведінки та свідомості на рівні індивіда і сім'ї важко пояснити і прогнозувати зміну демографічних процесів. Тому набули поширення дослідження демографічної поведінки, які комплексно враховують вплив соціальних, економічних, екологічних та інших факторів. Зокрема, все більший інтерес набувають дослідження впливу шлюбно-сімейних відносин на демографічну поведінку, насамперед – на репродуктивну поведінку. Тож, демографія головним чином вивчає результати демографічної поведінки – динаміку народжуваності, смертності, шлюбності і розлучуваності. А соціологія, на відміну від демографії, вивчає причини даних результатів, намагається пояснити зміну в структурі суспільства з позиції своїх методологічних передумов. Демографічну поведінку та окремі її складові вивчають на основі ряду наукових підходів. Зокрема, соціально-філософський підхід базується на філософських і соціологічних концепціях, закладених ще Т. Мальтусом, М. Вебером, А. Смітом, Д. Рікардо розроблений, С. Капіцею має потужний методологічний інструментарій, що дозволяє конструктивно впливати на різні форми соціальної практики, оцінювати ситуацію в змінюваному соціальному просторі суспільства з урахуванням тих глибинних процесів, які стосуються її дії і відтворення [2, с. 92]. Концепція демографічної політики з позиції даного підходу становить правове та ідеологічне поле, в рамках якого повинні формуватися програмні документи з питань народжуваності і підтримки сім'ї, взаємозв'язку поколінь, здоров'я і тривалості життя, гендерних відносин, міграції та інших напрямів державного регулювання демографічного розвитку [3, с. 110–116]. Базу соціокультурного підходу заклали різні версії суб'єктивістських концепцій (від розуміння соціології до різних версій феноменологічної соціології, соціології масової комунікації і т.д.), в основі яких розуміння людини як активної істоти, яка діє та приймає рішення. Суспільство трактується, по-перше, як вторинне по відношенню до людини утворення, створене в процесі його діяльності та комунікацій, по-друге, як формація, яка конструюється і перекоконструюється у свідомості людей. Визначальною ідеєю соціокультурного аналізу є постулат про свідому і мотивовану діяльність людей [4, с. 126–131]. В рамках нормативного підходу (В. Медков) відображається існування стандартів природної народжуваності, з якими порівнюється фактична народжуваність. Одні вчені (Л. Анрі, С. Коул, Дж. Трасел) виходять з уявлення про максимум природної народжуваності, яка відбувається поза залежності від соціально-економічних умов. Інші (В. Борисов, А. Сипельников) дотримуються мінімумів природної народжуваності, яка має історико-конкретний характер, обумовлений наявністю соціально-економічних та санітарно-гігієнічних умов, що обмежують природну народжуваність [5, с. 48]. Емпіричний підхід (К. Девіс, Дж. Блейк) за допомогою сконструйованої моделі розкривається роль шлюбної й репродуктивної поведінки та їх компонентів у формуванні статистично фіксованої величини сумарного коефіцієнта народжуваності [6, с. 343–372]. За допомогою системного підходу (А. Харчева, М. Мацковський) визначається та аналізується місце сім'ї в соціумі, а сама демографічна поведінка розглядається як система [2]. Структурно-функціональний аналіз демографічної поведінки (Т. Парнос, Р. Мертон) орієнтується на вивчення тенденції зміни структури сім'ї та її функцій. Сім'я аналізується з точки зору соціальних потреб суспільства. Особливе значення надається вивченню таких функцій сім'ї як економічна функція та функції передачі статусу, соціалізації, соціального добробуту [7, с. 22]. Еволюційний підхід (І. Баховен) орієнтується на виявленні спільного, притаманного різним типам сімей у різних культурах. Націлений на пошук суті сім'ї в соціокультурному устрої життя, який забезпечує аналіз специфічних функцій які виконує сім'я в різних епохах, у різних культурах і соціальних системах. [8]. Відповідно до зазначеного підходу глибоко і повно розкривається історичний шлях розвитку сім'ї, який розглядається як частина еволюційного процесу світової історії, організація міжстатевих відносин цілком підпорядковувалася необхідності продовження роду, що, на думку І. Баховена, і зумовило визначення походження по материнській лінії. Підхід соціального реалізму, запропонований Е. Дюргеймом, який оснований на його теорії соціального реалізму, містить ідею розуміння суспільства як домінуючої соціальної реальності й органічного цілого, де кожний інститут грає певну функціональну роль, при цьому соціальна проблема є небажаною ситуацією, яку можливо й необхідно змінити. Суспільна думка, яка спонукає до шлюбу, в більшій чи меншій народжуваності, визначається як стан колективної душі суспільства, спливаючої на індивідуальну поведінку не неопосередковану, а через ціннісні орієнтації індивідів дієвість соціальних регуляторів визначається не тільки їх примусовим характером, але й бажанням для індивіду [9]. Соціально-демографічний підхід, закладений К. Девісом, включає вивчення народжуваності у взаємозв'язку з соціальними дослідженнями, мотивації, намірами в залежності від умов життя і роботи жінки (вивчення мотивації вступу в шлюб, вивчення причин та факторів які впливають на рішення та розлучення, вивчення думки про кількість дітей). Акцентує увагу на дослідженні зміни в демографічній сфері суспільства в залежності від стану соціальних інститутів шлюбу, сім'ї, економічних і соціальних трансформацій, а також ситуації на ринку праці з півставленням контенту робочої сили зі статево-віковим складом населення і економічними інститутами суспільства. К. Девіс наполягав на застосуванні статистичних даних, формальних і коректних демографічних показників дозволяє дослідникам отримати адекватні уявлення про процеси, що відбуваються в демографічній сфері суспільства – відтворенні населення [10, с. 343–372]. Спеціалізація на відтворювальному процесі, на його думку, є плідною на рівні теоретичних узагальнень в контексті глобальних процесів, але, на жаль, не дає можливості повноцінного пояснення багатьох аспектів демографічного, по суті сімейного, поведінки людей в тому чи іншому суспільстві, в конкретних соціально-економічних умовах. Тож, звичай демографічна поведінка в її вузькому розумінні вивчається з точки зору демографії та соціології, але вчений Б. Урланіс, який є основоположником економіко-демографічного підходу, наголошував на необхідності розширення «подвійного союзу» демографії й соціології, та створення «потрійного союзу» демографії, соціології та економіки. Він вважає, що саме зіставлення трьох підходів може привести нас найближче до оптимального вирішення задач соціального планування. Вчений приводить наглядний приклад, розглядання одного й того ж явища з трьох точок зору. З економічної точки зору жінка, яка виховує трьох та більше дітей, повинна сидіти дома, а ніж приймати участь в суспільній діяльності. Це пов'язано з тим, що затрати на працю в яслях з розрахунком на одну дитину «перебільшує одиницю» тому доцільно буде якщо жінка буде тимчасово

домогосподаркою «з трьома малими дітьми». При соціологічному підході мова йдеться не про «вигідно-невигідно», а про те в якій мірі влаштує жінку «відхід з виробництва для виховання дітей, що тягне за собою замикання особистості у вузьких рамках домашнього господарства». Необхідно розглянути третій підхід – демографічний. Даний підхід повинен показувати вплив жіночої праці на рівень народжуваності й пояснити, які демографічні наслідки може мати перехід частини жінок на домогосподарство [11]. Демографічна політика повинна бути підпорядкована стратегічній меті демографічного розвитку, яка має відповідати інтересам національної та демографічної безпеки України, її новим геополітичним реаліям, піднесенню її соціально-економічного, екологічного і культурного розвитку, з урахуванням національних цінностей і пріоритетів, з одного боку, і міжнародним нормам – з іншого. Отже, стратегічною метою має стати максимальне просування демографічного розвитку шляхом поліпшення умов відтворення населення все більш високої якості, мобілізуючи для цього всі види громадського життя країни з метою поступової стабілізації, а потім і зростання чисельності населення. Демографічна політика – це діяльність органів державного управління і соціальних інститутів, спрямована на створення сталих кількісних та якісних параметрів відтворення населення з метою подолання негативних демографічних тенденцій. Найбільш поширений і близький за вживанням термін – політика народонаселення. Нерідко ці поняття використовують як тотожні, як синоніми, не надаючи їм різного значення. У широкому сенсі демографічна політика іноді отожднюється з політикою народонаселення, у вузькому сенсі – розглядається як одна з її складових, разом з регулюванням умов праці працездатного населення і умов життя всього населення [12].

Висновки. Демографічний аспект відтворення суспільства представляє особливий інтерес для всього комплексу соціальних та природничих наук. В цілому соціальний запит в науці обумовлений реальним станом справ, пов'язаним з процесами депопуляції населення, що актуалізує тенденції переорієнтації соціальних практик в якості пошуку «відповідей» на «виклики» цивілізації. Україні необхідна ефективна демографічна політика як механізм цілеспрямованого впливу на цілком певні соціальні процеси. Така політика має включати цілісну систему загальноприйнятих ідей на рівні владних структур і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких держава, а також інші громадські інститути, дотримуючись певні принципи, припускають досягнення цілей як для сучасного, так і для наступних етапів розвитку. Дослідження демографічної поведінки відіграють істотну роль у визначенні основних напрямів демографічної політики суспільства, яка має бути науково обґрунтованою та спрямованою на оптимальне поєднання суспільних та особистих потреб у сфері основних демографічних процесів.

Список використаних джерел

1. Демографический энциклопедический словарь / Под ред. Д. И. Валентей. М. : Советская энциклопедия, 1985. URL://<http://geography.su/demogr>
2. Немець Л. М. Навчально-методичний комплекс з курсу: «Основи соціальної географії» / Л. М. Немець, Ю. Ю. Заволока, К. Ю. Сергіда. Харків, 2012. 92 с.
3. Полежаев Д. М. Социально-философский анализ современной демографической ситуации в России / Д. М. Полежаев // Сборник научных статей по материалам заочной научно-практической конференции «Человек как главное национальное богатство страны». – Санкт-Петербург, 2006. С. 110–116.
4. Калабаева Ж. А. Место социокультурных факторов в исследованиях демографических процессов / Ж. А. Калабаева // Вестн. Челябин. гос. ун.–та. Выпуск 17. Философия. Социология. Культурология. Челябинск : ГОУ ВПО «Челябинский государственный университет», 2010. № 16. С. 126–131.
5. Антропова Ю. Ю. Государственная региональная семейная политика в современной России (на примере Свердловской области) / Автореф. дисс. докт. соц. Наук / Ю. Ю. Антропова. М., 2010. 48 с.
6. Дэвис К. Социология демографического поведения / К. Дэвис // Социология сегодня: Проблемы и перспективы Американской буржуазной социологии середины XX века [Общ. ред. Г. В. Осипова]. М., 1965. С. 343–372
7. Гаценко Н. М. Структурализм и функционализм в социологии: работы Т. Парсонса и Р. Мерттона / Н. М. Гаценко. – М. : МГСУ. 2001. С. 22.
8. Орлова Н. Семья как объект социально-философского исследования. Эволюция семейных отношений на рубеже XX–XXI столетий URL://<http://scorcher.ru/art/love/intercourse4.php>
9. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм. М., Канон, 1995. 352 с.
10. Дэвис К. Социология демографического поведения / К. Дэвис // Социология сегодня: Проблемы и перспективы Американской буржуазной социологии середины XX века [Общ. ред. Г. В. Осипова]. М., 1965. С. 343–372.
11. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Геологія. Географія. Екологія»- URL://<http://journals.uran.ua/geoeco/article/view/36298/32511>
12. Методологія формування державної демографічної політики URL:// https://uk.wikipedia.org/wiki/Демографічна_політика

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. Визначається чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі, позаяк багатство та бідність не лише зовнішні обставини життя, але й діапазон екзистенційних моделей, у якому людина переживає своє буття у світі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття. Навіть обмеживши себе завданням розглянути гроші як культурний феномен, поставивши питання про місце грошей в системі духовних цінностей, ми прирікаємо себе на черговий дискурс, починаючи з фундаментального переосмислення категорій «культура», «цінність», «господарство», «смысл життя». Суб'єктивним моментом в обґрунтуванні актуальності обраної теми є той факт, що проблема цінностей надзвичайно загострюється в переломні (кризові) епохи історичного розвитку культури, бо кожного разу, коли спільноти людей стикаються з соціальними катаклізмами, коли хаос, хитання з одного боку, а з іншого - сподівання знайти вихід, поєднується в синтетичне питання «бути чи не бути» культурі, філософська думка незмінно опинялася перед ціннісною проблематикою як основою культури особистості, нації, суспільства загалом. За цих умов існує гостра потреба у соціально-філософській рефлексії щодо грошей та їх місця у соціокультурному просторі буття. **Мета дослідження,** полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. **Об'єктом дослідження** є феномен грошей як прояв соціального буття. **Предметом дослідження** є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття. Гроші - одна з найбільших світових загадок над якою сушили голову найкращі голови людства. Але що було більш відомо про гроші, то більше вони були пізані, більше відкривалося в них невідомого. Одним із життєво важливих людських зацікавлень, що чинить глибокий вплив на всі сфери життя, нерідко деформує сферу цінностей, спричинює соціальні колізії, є роль, яку відіграють у життєвому світі людей гроші. Трансформація українського соціуму на ринкових засадах пов'язана з низкою світоглядних питань принципового характеру, які ще не повною мірою знаходять своє осмислення на теоретичному рівні, і серед них проблеми ставлення до грошей, їх місця у системі соціальних та особистісних ціннісних орієнтацій, екзистенційної значущості грошей, можливо, належать до розряду найгостріших. Ситуацію, в якій перебуває людство на початку XXI століття, можна охарактеризувати як кризу життєвого світу, колонізованого «об'єктивним розумом». У зв'язку з цим суттєво зміщуються акценти філософського осмислення соціальної дійсності: на зміну абстрактно теоретичної відстороненості від реального життя конкретних людей має прийти, за висловом А. Карася, «глибоке проникнення людськими зацікавленнями, що іманентні до збереження і розвитку життя. Зміщення філософського підходу спричинене саме кризою об'єктивного розуму» [2, с.388]. Як зазначає В. Гьосле, «Практичній філософії слід займатися емпіричними аспектами своїх питань, і якщо їй не вдасться створити адекватне уявлення про дійсність в її синхронному та діахронному вимірах, вона приречена на провал» [1, с. 13]. Взаємовідношення, людина – світ, традиційно розглядається філософами як опосередковане практикою в широкому діапазоні тлумачень: від предметно-перетворюючої діяльності до морального дискурсу. Проте у спектрі інтерпретацій ролі практичних чинників людського буття рідко стає предметом спеціального аналізу (бо сприймається як сам собою зрозумілий) той факт, що більшість зв'язків сучасної людини з її життєвим світом реалізується через медіум грошей. По суті єдиним серйозним дослідженням соціальної природи грошей в українській філософській думці залишається монографія А.А. Мазараки та В.В. Ільїна «Філософія грошей» [3, с. 76]. Але ж монетарний аспект мають усі прояви сутнісних сил та потреб сучасної людини: професійна діяльність і дозвілля, освіта, мистецтво та наукова діяльність, користування усіма матеріальними благами, включно навіть з такими, як чисті вода і повітря, здоров'я, народження та виховання дітей, навіть життя та смерть людини – усе це має грошовий еквівалент, без посередництва якого стає просто недоступним. Неможливо позбутися почуття внутрішнього протесту проти безсумнівного цинізму, присутнього в подібних обрахунках, проте варто також визнати, що це одна з реальних сторін життя тієї самої людини, яка стоїть у центрі всіх філософських роздумів. Образ життєвого світу, в якому «пропущена» медіальна ланка грошей, веде до певного розходження між категоріальними структурами філософської теорії та реальними обставинами життя людини та соціуму. На жаль, сьогодні соціальна функція грошей, їх природа як феномену культури здебільшого залишаються своєрідною «нічиною територією». Філософи вважають гроші категорією економічної науки і обмежуються щодо їх соціальної ролі загальними міркуваннями на кшталт «люди гинуть за металом». Представники ж економічних галузей знань детерміновані рамками своїх фахових компетенцій. При цьому в західній економічній науці саме поняття грошей мало орієнтоване на розкриття питання про їх соціальну сутність і більше стосується емпіричних та прагматичних аспектів – до визначення сутності грошей сучасна економічна наука підходить скоріше не як до системного соціального явища, а в ракурсі суто економічних функцій: «...по своїй суті гроші – те, що, діставши схвалення від суспільства чи держави, здатне функціонувати в якості засобу обігу, міри вартості та засобу заощадження» [4, с. 11]. Слід зауважити, що в класичній теорії поняття грошей впливало з поняття вартості як субстанції, завдяки якій товари є співмірними і взаємозамінними, гроші поставали відповідно як інструмент, що забезпечував їх еквівалентну оцінку. Для філософського аналізу природи грошей їх економічні функції відходять на задній план, зате субстанційний підхід виглядає перспективним у тому відношенні, що за емпіричним фактом їх функціонування у перелічених вище аспектах спонукує побачити їх глибинну сутність як соціального та культурного феномену. Такий підхід орієнтує на усвідомлення закономірного характеру виникнення грошей та їх історичної еволюції як об'єктивованої форми соціальних відносин, їх ролі не лише в рухові товарів, але й у формуванні сучасного типу людської особистості, їх впливу на найширший спектр соціальних процесів. У контекстах соціального дослідження гроші постають як специфічний культурний феномен, який виступає в ролі медіуму обмінних процесів у взаєминах між людьми. Ми аналізуємо гроші як складну динамічну систему соціальної комунікації, а це вимагає, щоб природа грошей була інтерпретована з позиції семіотики – в аспекті структури та властивостей знакової системи, яку вони утворюють, а також з точки зору принципів її функціонування. **Висновок.** Гроші самі по собі ніщо: купа металу, шматок паперу або електронний запис на рахунку. Але це «ніщо» не тільки може перетворитися на «щось», воно може перетворитися на все. Більше того, всяке «щось» тільки завдяки цьому перетворенню, завдяки цьому «ніщо» і стає реальною річчю, доступною людині. Здається, що гроші всього лише вимірювач, посередник, знаряддя, інструмент, загалом щось допоміжне, але це далеко не так: гроші – саме влада! Це та сама субстанція, яка, існуючи начебто паралельно з господарством, життям, буттям, пронизує ці останні і примушує їх реалізовуватися... в її інтересах.

Список використаних джерел

1. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. К.: Лібра, 2003. 247 с.
2. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 520 с.
3. Мазараки А.А., Ільїн В.В. Філософія денег. К.: Киевский национальный торговоэкономический университет, 2004. 718 с.
4. Райхлин Э. Основы экономической теории. Финансово-денежная система. – М.: Наука, 1999. 352 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Українська економіка перебуває на початковому етапі усвідомлення та формування власної моделі соціальної відповідальності. Тому значну увагу з боку громадських організацій та владних інституцій необхідно спрямувати саме на вироблення вітчизняної моделі соціальної відповідальності, яка б відображала особливості культурного, економічного та правового розвитку національної економіки. Про важливість розроблення національної концепції соціальної відповідальності можуть свідчити результати досліджень, що проводилися в різних регіонах країни. **Мета дослідження** полягає у визначенні сутності сучасного стану інституту соціальної відповідальності бізнесу в Україні, теоретичного обґрунтування його форм і засад, розробці заходів щодо підвищення ефективності даного процесу. **Об'єкт дослідження** - дослідження сучасного стану корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні та перспектив її подальшого розвитку. **Завдання дослідження:** вивчення стратегій підприємств, ґрунтованих на етиці бізнесу, дозволить забезпечити компроміс між інтересами акціонерів, менеджерів, працівників і споживачів за допомогою отримання прибутку і захисту довкілля, високою рентабельністю і соціальною справедливістю. Це дозволяє поставити проблему розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні в ряд актуальних наукових напрямків. **Предмет дослідження** – проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні. В Україні це питання набуло актуальності порівняно не так давно, однак цей напрямок достатньо актуальний на сьогодні. Серед вітчизняних науковців, які досліджують питання соціальної відповідальності можна виділити праці Ю. Саєнко, П. Яницького, Г. Назарова, Г. Попович, І. Акімова, О. Осінкіна, О. Філіпченко та інші. Соціальна відповідальність - один із тих факторів, що впливає на загальну економічну ефективність діяльності підприємств. Однак це досягається тільки за умови постійної діяльності в сфері корпоративної соціальної відповідальності. Усвідомлення цього факту, безсумнісно, призведе до підвищення уваги бізнес-одиночки до питань, що відображають роботу у напрямку підвищення загального рівня реагування на вимоги стейкхолдерів [1]. Незважаючи на достатньо велику частку компаній, об'єднаних із соціальною відповідальністю в регіонах, дані аналізу, проведеного у 2008 році, свідчать, що більше ніж третина організацій (36,4%) вважають, що розвиток соціальної відповідальності в їх регіоні знаходиться на рівні «нижче середнього», 28,3% організацій - на «середньому» рівні, майже кожна п'ята організація (19,2%) - на «низькому» рівні, а кожна десята організація (10,1%) -на «дуже низькому» рівні. Тільки 6% організацій вважають, що розвиток соціальної відповідальності в їх регіоні знаходиться на «високому» та «вище середнього» рівнях. Показниками соціальної відповідальності в середовищі українських компаній переважно розуміють надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу, чесне ведення бізнесу та дотримання і захист прав людини. Найменше асоціюють із соціальною відповідальністю впровадження принципів і практик підзвітності, прозорості й етичної поведінки, здійснення екологічних проєктів та участь у регіональних програмах розвитку [8]. Загальне визнання у середовищі малого і середнього бізнесу України набули твердження про те, що умовою соціальної відповідальності має бути дотримання законодавства про працю і охорону навколишнього середовища (82,5%), та те, що відповідальні компанії виконують набагато більше, ніж зазначено за законом задля позитивного впливу на суспільство і навколишнє середовище (70,8). Промовистою є думка опитаних за приводу того, що КСВ має бути врегульована на законодавчому рівні для її швидшого поширення (78,2). Високий рейтинг серед запропонованих посідає також твердження про те, що діяльність КСВ повинна передбачати заходи щодо захисту навколишнього середовища (77,7) [1]. Серед основних перешкод, з якими зустрічаються компанії при впровадженні соціальних проєктів, найчастіше вказують на фінансові, зокрема обмеженість фінансових можливостей та нестача коштів для тих, хто потребує (48%), а також недосконалість нормативно-правової бази, в тому числі законодавства щодо соціальних проєктів (31%) [4]. Значно менше, проте зазначаються: організаційні труднощі (8%); бюрократизованість процесу надання допомоги (5%); відносно високі запити отримувачів благодійної допомоги (5%); тиск з боку органів влади (3%); неможливість контролювати розподіл коштів (3%) та корупція (2%). За дослідженням 2005 року дефіцит фінансових ресурсів та відсутність законодавства, яке б регулювало проведення заходів з СВБ, є найбільш поширеними відповідями при опитуванні щодо перешкод для проведення цієї діяльності (55%) фірм відмітили фінансовий фактор, а 45,9% фактор законодавства, в той же час у 2010 році 61,4% компаній визначили основною проблемою у впровадженні соціальної відповідальності брак коштів [5]. Так, аналіз 2005 року показав, що демотиваторами при впровадженні соціальної відповідальності можуть також виступати проблеми із контролем за використанням коштів, що направляють на СВБ програми, тільки 17% фірм скаржились на недостатність допомоги з боку державних та недержавних організацій та на недостатність інформації про потреби громадськості. Результати опитування 2010 року показали, що 15,9% компаній навіть не замислювалися про соціальну відповідальність. Ця відповідь повинна вказувати на необхідність популяризації концепції соціальної відповідальності в суспільстві [6]. На практиці понад 50% і більше організацій, які формують політику/стратегію соціальної відповідальності, впроваджують такі компоненти соціальної відповідальності, як: - права людини (71%); соціальне залучення і соціальний розвиток (58%). Інші компоненти соціальної відповідальності впроваджують більше третини опитаних організацій; організаційне управління - 45%; екологічні питання - 48%; трудові практики - 46,5%; питання споживачів - 43%; практика чесного введення бізнесу - 40,5% [2, с. 9]. Однак вищеперелічені практики, на жаль, носять суто декларативний характер і визначити ефективність даних заходів досить складно. За регіонами спостерігаються наступні відмінності. Брак фінансів найчастіше відзначався у Харкові (78,4%) та Львові (71,2%). Недостатній розвиток законодавства є найбільшою перешкодою для підприємств Дніпропетровська (52,4%). На брак інформації про потреби громадськості у вирішенні питань, пов'язаних із проведенням заходів з СВБ, скаржилось 41% фірм у Львові. У Києві та Донецьку тільки четверта частина компаній відмітила недостатню наявність організацій, що могли б допомогти у здійсненні цих програм [8]. Можна виділити та проранжувати групу показників, що перешкоджають впровадженню соціальної відповідальності у практику господарювання: 1. Дефіцит фінансових ресурсів. 2. Недосконалість (відсутність) нормативно-правової бази. 3. Відсутність стимулів. 4. Відсутність прозорих механізмів контролю за використанням коштів, спрямованих на соціальну відповідальність. 5. Відсутність спеціальних навичок та знань. 6. Відсутність бачення потенційних вигод від впровадження соціальної відповідальності [3]. Окресливши основні проблеми з якими стикаються вітчизняні підприємства у питанні запровадження заходів соціальної відповідальності у практику господарювання, доцільно виділити ті фактори, які є стимулами у її впровадженні. Аналіз факторів, що спонукають до впровадження соціальної відповідальності у 2010 році майже не змінилися у порівнянні з 2005 роком [4]. Більшість компаній (61,3%) основним мотивом виділили моральні міркування, як базовий принцип та внутрішнє спонукання для компанії виділяють 52,1% компаній. Варто враховувати, що різні регіони України мають різний промислово-виробничий комплекс, відповідно специфіка кожного регіону вимагатиме врахування особливостей структури галузевої специфікації. Зосередження промислових гігантів на сході, які входять до основних вітчизняних фінансово-промислових груп, безпосередньо впливатиме на рівень розвитку соціальної відповідальності в цих регіонах. Водночас у західних регіонах, здебільшого, розвинута сфера торгівлі та агропромисловий комплекс. Не сформованість аграрного ринку та наявність «гінзових» схем у роботі торговельних підприємств носитиме негативний характер по відношенню до концепції соціальної відповідальності [7]. **Висновок.** Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що більшість компаній переходять від благодійної діяльності до соціальних інвестицій, спрямованих на вирішення найбільш гострих соціальних проблем у сфері освіти, охорони здоров'я, зайнятості, житла. Це дозволить не тільки підтримувати баланс інтересів ділової спільноти з інтересами держави і суспільства, а й забезпечити позитивний ефект від управління соціальним інвестуванням як для самих організацій, так і для суб'єктів соціальної сфери. Важливо, що формування єдиних стандартів соціальної відповідальності бізнесу сприятиме розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, створенню сприятливого інвестиційного клімату, зміцненню конкурентоспроможності корпоративних секторів.

Список використаних джерел

1. URL: <http://www.disslib.org/upravlinnja-trudovoju-sferoju-promyslovoho-pidpryemstva-z-urakhuvannjam-sotsialnoyi.html>
2. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=yY51QdYAAAAJ&hl=uk>
3. URL: http://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/4_CSR%20among%20SMEs.pdf
4. URL: https://www.idss.org.ua/monografii/nandop2010_2015.pdf
5. URL: <http://www.eap.kyiv.ua/content/2015/01/78>
6. URL: http://lpw.org.ua/files/content/CSRGuide_print12.05.08.pdf
- 7.. URL: <https://zp.edu.ua/?q=node/5904>
8. URL: <http://spu.fimm.kpi.ua/article/view/204737>

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ПІДГРУНТТЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Соціальна справедливість є онтологічною основою у конституювання суспільного буття, засадничою цінністю, що поширюється на всі сфери життя соціуму. Прагнення людей до справедливості та свободи, а також необхідність солідарної відповідальності, поглиблені змінами та кризовими явищами глобального «суспільства ризику» (У. Бек), нагально потребують пошуку нових підходів до їх розуміння та актуалізують соціально-філософське осмислення місця і ролі справедливості в сучасному соціумі, у розбудові громадянського суспільства. Фундаментальним положенням сучасної концепції громадянського суспільства є соціальна інтеграція, солідарна та колективна співдія щодо формування реальних умов реалізації прав і свобод людини. Відображенням співпраці, взаємодії, інтеграції між людьми є соціальна справедливість як на рівні соціальних груп та прошарків, так і суспільства загалом. Формування ефективних інститутів громадянського суспільства не можливе без активної участі громадян в економічному та соціальному житті, подолання соціальної несправедливості й крайніх форм нерівності, створення рівних можливостей для реалізації потенціалу всіх членів соціуму [1, с. 116-120]. Особливої актуальності проблема соціальної справедливості набуває для України в умовах побудови суверенної держави, формування громадянського суспільства, переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки. Це зумовлено як необхідністю глибше осягнути сутність соціальної справедливості, рівності й нерівності, їх соціальних модифікацій у добу глобалізації, так і процесами трансформації українського суспільства, які супроводжуються високим рівнем дезінтеграції, значним соціально-економічним розшаруванням й загостренням суперечностей між різними верствами. Несправедливість охопила практично всі сфери суспільного життя, що суттєво послаблює матеріальні й духовні засади єдності українців, стримує процес розбудови дієвих механізмів життєдіяльності та розвитку громадянського суспільства. **Мета дослідження:** соціально-філософський аналіз феномену соціальної справедливості. **Завдання дослідження:** розглянути еволюцію й особливості трактування справедливості в історичній традиції філософування; з'ясувати сутність соціальної справедливості як онтологічної засади уконституювання громадянського суспільства; проаналізувати практику втілення соціальної справедливості в умовах розбудови держави й громадянського суспільства в Україні. **Предмет дослідження:** соціальна справедливість як підгрунтя формування громадянського суспільства. Відомо, що соціальна справедливість є загальновизнаною цінністю сучасного демократичного суспільства, що закріплена в документах світової спільноти, зокрема в Міжнародних пактах ООН [2, с. 15]. Тому в реалізації соціальної політики соціальної держави вона виступає як ключовий принцип. Як категорія «Соціальна справедливість» – це соціальнопсихологічне сприйняття принципів і форм організації суспільства, що відповідає інтересам людей і соціальних груп, тобто узагальнена моральна оцінка суспільних відносин. Але що собою являє соціальна справедливість у сучасному розумінні, яка її роль у соціальній політиці держави на різних етапах її розвитку, які точки зору вчених і практиків на цю проблему? Все це невід'ємно вимагає ґрунтовного розгляду як в історичній ретроспективі, так і з позицій сучасного бачення цього ключового принципу соціальної політики.

Соціальна справедливість – це і узагальнена моральна оцінка суспільних відносин, і один з основних загальнолюдських соціальних ідеалів, конкретне розуміння і зміст якого змінювалося протягом історії, і сьогодні немає єдиного розуміння його змісту. При визначенні соціальної справедливості найчастіше її співвідносять із соціальною рівністю, і в цьому контексті соціальна справедливість розуміється як міра рівності і нерівності в розподілі матеріальних і духовних благ у суспільстві, статусів і влади, а також у життєвому положенні різних суспільних груп [3, с. 41]. Механізми такого розподілу по-різному бачаться прихильникам різних політичних доктрин. Консервативна традиція виходить з невизнання іншого принципу розподілу, крім ринкового. Вільне суспільство, на їхню думку, не допускає встановлення моделей розподілу, оскільки це веде до втручання в права людини й обмеження його волі. Ліберали сьогодні визнають необхідність державного втручання в розподіл. Марксизм вбачає у соціальній справедливості знищення приватної власності і реалізацію принципу розподілу за працею. Методологічна основа дослідження ґрунтується на сукупності філософських та загальнонаукових методів і принципів. Історико-філософський підхід забезпечив аналіз справедливості у контексті європейської та вітчизняної філософської думки. Герменевтичний метод дозволив виявити особливості розуміння справедливості в різних концепціях, а компаративистський – осягнути 3 смислові паралелі сутності справедливості в українській філософії і співставленні з тенденціями західноєвропейської методології. Використання методу концептуальної реконструкції при аналізі теорій лібералізму та комунітаризму уможливило з'ясування їх методологічних настанов у контексті осмислення сучасних філософських дискурсів соціальної справедливості й громадянського суспільства, виявити відмінності й спільні позиції у трактуванні значених понять. Застосування аксіологічного методу дозволило дослідити сутнісні ознаки поняття «справедливість», встановити його внутрішні зв'язки з етичними категоріями, охарактеризувати ціннісні засади. На основі використання структурно-функціонального підходу обґрунтовано роль соціальних інститутів у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Необхідним інструментарієм досягнення мети дослідження і реалізації поставлених завдань були принципи системності, цілісності, єдності історичного та логічного, розвитку і взаємозв'язку. Принципи історизму та детермінізму дозволили осмислити світову та вітчизняну традиції трактування соціальної справедливості як передумови формування громадянського суспільства. Важливою складовою методології є міждисциплінарний підхід, у межах якого використано напрацювання із досліджуваної проблематики у галузі історії філософії, соціальної філософії, політичної філософії, соціології, етики, економіки, державного управління, правознавства [4, с. 69-76]. Для реалізації економічних реформ, відновлення суспільства необхідний пошук компромісу, що відповідає національним особливостям, духовному настрою суспільства й ув'язаному з економічною ситуацією в країні. Рівень економічного розвитку країни визначає рівень і масштаби споживання, а значить, багато в чому й умови формування потреб людей. При цьому необхідно відзначити, що система соціального захисту не визначається тільки підтримкою малаозабезпечених прошарків населення, тобто тих, хто не включений у суспільне виробництво (учні, пенсіонери, інваліди). Вона містить у собі захист і осіб, що беруть участь у суспільному виробництві і насамперед людей, що працюють по найму. Здійснюється і через регламентування в законодавчій формі праці (тривалість робочого тижня, тривалість і порядок надання відпусток, охорони праці й ін.) і його оплати (встановлення мінімальних ставок заробітної плати й ін.), а також визначення прав працівників при прийомі на роботу і звільненні. Ця сторона системи соціального захисту також визначається рівнем економічного розвитку країни, співвідношенням політичних сил і рівнем суспільної самосвідомості. Проблеми нерівності в розподілі доходів і соціальна політика держави знову стали предметом жвавих теоретичних дискусій наприкінці 70-х – початку 80-х рр., у період неоконсервативного зрушення в державному регулюванні («реїганоміка», «тетчеризм»). Суть проблеми полягає в наступному. Які межі втручання держави в перерозподільні процеси? Чи не зменшується ефективність функціонування економіки в цілому через зростаючі масштаби трансферних виплат – адже їхнім джерелом є податки? Чи не підривають усе більш прогресивні податкові ставки стимули до підприємництва? Чи не сприяють багато соціальних програм росту про шарку соціальних утриманців? Американський економіст П. Хейне з цього приводу зауважує: дійсно, люди, що мають яхти, багаті; люди, що риються в смітєвих контейнерах, бідні. Але якщо будуть введені нові правила, згідно з якими кожен власник яхти буде обкладатися щорічним податком 10 тис. дол. у спеціальний фонд «помийників», і якщо кожний з «помийників» одержить право на одержання з цього фонду щорічної допомоги в 2000 дол. то, швидше за все, відбудеться наступне: число власників зареєстрованих яхт скоротиться, а число осіб, що називають себе «помийниками», дивно швидко зросте [5, с. 379]. Не можна забувати, що нерівність у доходах у значній мірі породжено об'єктивно дією ринкового цінового механізму. Прагнення знищити цілком диференціацію доходів означало б намір цілком зруйнувати сам ринковий механізм. **Висновок.** Найважливішим показником соціально-справедливої спрямованості суспільства виступає характер соціальних відносин. Вектор їх розвитку може бути розгорнутим у бік посилення нерівності, що приводить до панування одних соціальних груп і підпорядкування їм інших, і як наслідок – росту соціальної напруженості. А може бути розгорнутим в іншому напрямку, коли формується декомпозиція статусів соціальних груп і виникає соціальне перемір'я, яке дозволяє соціальному розвитку здобувати стійкий прогресивний характер. Розподіл інформації та культурних цінностей є дуже важливим для оцінки молоді ще зароджуваної демократичної соціальної держави в Україні [6, с. 333]. Марксистська концепція в основу справедливості поклала принципи соціальної рівності. У модерній і постмодерній філософії об'єктом справедливості стають не лише соціально-економічні та політичні відносини, а й соціально-психологічні, моральні та духовні якості людини. Загалом модерна та постмодерна епохи не змогли сформулювати єдиного розуміння сутності і змісту справедливості. Соціальна справедливість – поняття, що цілісно характеризує стан суспільних відносин і охоплює економічні, політичні, правові, моральні та інші аспекти суспільного буття, встановлює між ними рівновагу й поєднує принципи свободи й рівності. Вона постає своєрідною мірою рівноваги нерівності, норм і дій, благ і внеску (заслуг), діяння і винагород, вимог і виконання у відносинах між людьми і соціальними групами, які оцінюються з позиції суспільного ідеалу, а також соціальної відповідальності людей. Як оціночна категорія соціальна справедливість носить загальнолюдський, конкретно-історичний характер. Значущість та конструктивний сенс соціальної справедливості проявляється не лише в конституюванні соціальної держави і громадянського суспільства, трансформації їхніх форм, а й у функціонуванні суспільного буття загалом як спільноти громадян, «вкорінення» кожного індивіда у буденному потоці простору, місця та часу.

Список використаних джерел

1. Сабадуха М. В. Проблема справедливості у філософії Просвітництва в контексті розбудови європейських держав та формування громадянського суспільства / М. В. Сабадуха // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. № 1 (23). К.: НАУ, 2016. С. 116 – 120.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. ООН, 1966-76. Преамбула. С.-15.
3. Гриненко А.М. Соціальна політика. Навч. посіб. К.: Вид-во КНЕУ, 2004. С. 41.
4. Сабадуха М. В. Ідея справедливості в європейській середньовічній філософії та її вплив на формування християнського суспільного вчення / М. В. Сабадуха // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. Серія : Філософія. Випуск 20. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. 2016. С. 69 –76.
5. Хейне П. Економічний образ мислення. М., 1991. С. 379.
6. Пахомов Ю.М., Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Шляхи та роздоріжжя сучасної цивілізації. К.: Благодійний Фонд сприяння розвитку гуманітарних та економічних наук «Міжнародний діловий центр», 1998. С. 333.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ НАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Актуальність теми дослідження. Інтенсивний розвиток глобалізаційних процесів спричинив зменшення ролі нації у суспільних трансформаціях. Світоглядна «опозиційність» глобального та національного спричинила своєрідну дезорієнтацію щодо розуміння принципів формування і розвитку сучасних націй. Намагання подолати цю бінарну опозицію цілком закономірно привело сучасну соціальнофілософську думку до ідеї нації як особливого соціального актора, який відіграє визначальну роль у розвитку суспільств в епоху глобалізації, що сприяло формуванню низки нових понять, зокрема концепту «економічна нація». **Мета дослідження** - розробка концепту «економічна нація» та розгортання на його основі відповідної теорії, а також позиціонування останньої як методологічного підґрунтя трансформації сучасного українського суспільства задля більш ефективного його входження у глобальне економічне середовище. Постановка мети зумовила необхідність розв'язання наступних дослідницьких завдань: проаналізувати розвиток філософського обґрунтування економічних чинників формування нації та здійснити систематизацію основних підходів; визначити методологічну роль економічного націоналізму у якості основи формування економічної теорії нації. **Об'єктом дослідження** є економічні чинники націєтворення. **Предметом дослідження** є теоретико-методологічні передумови і перспективи формування економічної теорії нації у контексті глобалізаційних процесів. Економічний націоналізм – термін, яким позначають політику, що здійснює внутрішній контроль над формуванням економіки, праці та капіталу, навіть, якщо це вимагає введення тарифів та інших обмежень на пересування робочої сили, товарів і капіталу. Фундатором економічного націоналізму, на основі теоретичного доробку якого розробляється економічна теорія нації, є німецький економіст та суспільний діяч Ф. Ліст. Саме він вперше обґрунтував практичну ефективність та доцільність впровадження економічного націоналізму у соціальну практику. Прибічником ідей Ф. Ліста був відомий німецький державний діяч О. фон Бісмарк. Російськомовні розвідки у цій царині започаткували С. Вітте та Д. Менделєєв. Творцем досить оригінальної концепції тлумачення сутності націоналізму стала американська дослідниця Л.Грінфельд Промовистим прикладом націоналізму колективістського типу Л.Грінфельд вважає німецький націоналізм. Тому саме у цій країні, як реакція на англо-французьке економічне домінування, з'являється контрідеологія класичній економічній теорії фритредерства – економічний націоналізм. Його першим ідеологом став Ф.Ліст, якого дослідниця називає «апостолом німецького економічного націоналізму» і основним суперником А.Сміта [3, с. 356]. За критерієм типології націоналізмів, поруч із ідеологічним, лінгвістичним, політичним та іншими, економічний націоналізм виділяє і український дослідник О.Картунов. Більшість сучасних дослідників погоджуються з думкою Л.Грінфельд стосовно того, що першим ідеологом економічного націоналізму був Ф.Ліст. Зокрема, на таких позиціях стоять Р.Шпорлюк, Х.Шульц, Г.Касьянов [4, с. 239]. Фрідріх Ліст (1789-1846), якому належить концепція «економічного націоналізму». Ліст був більше практиком, ніж теоретиком. Прекрасно розуміючи дух своєї епохи та віяння індустріалізації, він впродовж всього свого життя боровся за об'єднання численних розрізнених німецьких князівств в єдиний митний союз (Zollverein), а також розробляв проекти розвитку залізниць, які називав «нервами суспільства». Фундаментальною працею Ліста, яка увібрала в себе ідеї всього його життя, стала «Національна система політичної економії» (1841 р.), в якій Ліст вперше поєднав економіку з обґрунтованою мислителями європейського Романтизму (зокрема, своїм співвітчизником Йоганном Готлібом Фіхте) ідеєю нації, стверджуючи, що подальший розвиток господарства йтиме саме в національних рамках. У німецького теоретика знайшлися послідовники в Російській імперії. Прихильником його ідей був Д.Менделєєв. Дмитро Іванович Менделєєв присвячував багато уваги вітчизняній нафтовій промисловості і з цією метою в 1876 відвідав Америку (за дорученням уряду) для вивчення практичного досвіду в галузі нафтової промисловості. У 1888 р. він вивчає економічний стан Донецького кам'яновугільного району, з'ясовує величезне його значення для Росії і пропонує ряд заходів для раціонального використання «будущей сили, покоюющейся на берегах Донца». Результати цих робіт викладені їм у ряді статей та окремих монографій. Майже насильно відсторонений від науки, Менделєєв присвячує всі свої сили практичним завданням. В 1890 р. при його діяльній участі створюється проект нового митного тарифу, в якому послідовно проводиться протекційна система. В 1891 р. виходить в світ чудова книга: «Толковый тариф» у своїй праці Менделєєв обґрунтував необхідність використання ідей Ф.Ліста про захист національного виробника високими митними тарифами на імпорту іноземних товарів у російських реаліях. Все ж найбільш послідовно ідеї Ф.Ліста були адаптовані до останніх міністром фінансів С.Вітте. У роботі «З приводу націоналізму. Національна економія і Фрідріх Ліст» він розробив ідейне підґрунтя протекційністської політики Російської імперії, завдяки якій, на його думку, мала бути здійснена форсована індустріалізація країни [2, с. 5]. Проте С.Вітте і Д.Менделєєв використали тільки економічну складову ідеології Ф.Ліста, обійшовши увагою його ідеї впливу економічних процесів на консолідацію нації. Причиною цього стало те, що вони адаптували програму німецького теоретика не до національних, а до імперських реалій. Серед сучасних дослідників, що вивчають проблему практичних проявів економічного націоналізму у формі протекційністської політики, перш за все слід назвати американського вченого Р.Шпорлюка. У фундаментальній праці «Комунізм і націоналізм» він висвітлює прояви економічного націоналізму в Німеччині у період канцлерства О.Бісмарка, а також протекційністську політику Італії у другій половині XIX ст. [1, с. 370]. **Висновки.** Здійснений аналіз теоретичних засад та практичних перспектив економічної теорії нації засвідчує потребу застосування запропонованих нами принципів та підходів у контексті розробки стратегічного вектору соціально-економічного розвитку – як на рівні суто національних інтересів суспільства, так і на рівні врахування глобально орієнтованих національних цілей. Запропонована аналітика економічної теорії нації вимагає трансформації інформаційної структури прийняття стратегічно важливих соціально-економічних рішень та зміни моделі економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм / Роман Шпорлюк ; пер. з англ. Г. Касьянов. К.: Основи, 1998. 479 с.
2. Вітте С. Ю. По поводу национализма. Национальная экономия и Фридрих Лист / С. Ю. Витте // Фридрих Лист. «Национальная система политической экономии». Граф С. Ю. Витте. «По поводу национализма. Национальная экономия и Фридрих Лист». Д. И. Менделеев. «Толковый тариф, или Исследование о развитии промышленности России в связи с ее общим таможенным тарифом 1891 года» / пер. с нем. К. В. Трубникова, предислов. В. Фадеев. М.: Европа, 2005. 794 с.
3. Гринфельд Л. Национализм. Пять путей к современности / Лия Гринфельд ; пер. с англ.: Т. И. Грингольц, М. Р. Вирозуб. М.: ПЕРСЭ, 2008. 528 с.
4. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: монографія / Г. В. Касьянов ; передм. В. Лісового. К.: Либідь, 1999. 352 с.

ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЯХ

Актуальність теми. Сучасне українське суспільство переживає період усебічної трансформації в економічному, політичному і духовному житті. Вивчення трансформаційних процесів, які охоплюють економіку в цілому як певний загальнолюдський спосіб буття і мислення, неможливе без урахування реального контексту їх перебігу, особливостей процесу соціокультурних змін. У нинішній ситуації осмислення процесів сучасного економічного життя виявляється неповним – «іманентне» дослідження, здебільшого, дозволяє дійти висновку про суто негативний, переважно деструктивний характер нових тенденцій, переважання хаосу над порядком, неможливість поклатися на універсальні закони, недоцільність розгляду важливих фактів поза соціокультурним контекстом. Дослідження поліваріантності економічного мислення не можна вважати однією, з так званих, вічних філософських проблем. Соціально-філософський аналіз економічного мислення і його соціально-історичних модифікацій дозволяє виявити його типологічну поліваріантність, його різноспрямованість, як активізуючу, так і аксіоматичну, розкрити багатомірність його впливу на соціокультурне буття. В сучасних умовах загострення глобальної економічної кризи і пошуку шляхів виходу із неї поліваріантність економічного мислення набуває амбівалентного характеру [1, с. 3]. **Об'єкт дослідження.** Сучасне економічне мислення як основа розвитку соціо-економічного буття людства. **Предмет дослідження.** Поліваріантність економічного мислення у сучасних соціокультурних реаліях [1, с. 5]. **Мета дослідження:** вивчення соціально-філософської концепції поліваріантності економічного мислення, особливостей його соціально-історичних модифікацій на основі розкриття сутності і змісту економічного мислення як соціального явища і процесу, виявлення джерел і чинників його генезису в умовах глобалізації. **Завдання дослідження:** здійснити соціально-філософський аналіз онтологічних витоків економічного мислення, передумов його розвитку і особливостей історичного генезису; проаналізувати особливості форм та характеристик економічного мислення в сучасних перехідних суспільствах [1, с. 5-6]. Людина є соціоприродною істотою, єдністю біологічного та духовного начал. Особливою формою суспільної свідомості є економічна свідомість. У ній відображені економічні знання, теорії, оцінки соціально-економічної діяльності й суспільні потреби. Економічна свідомість являє собою сукупність економічних знань, ідей, поглядів суб'єктів господарювання, які виражають своє відношення до різних явищ економічного життя суспільства в конкретний історичний момент часу. Економічна свідомість не обмежується відображенням соціально-економічного буття. Одним із найважливіших актів економічної свідомості є *економічне мислення*, яке відтворює економічне життя у властиво специфічних економічних поняттях. Економічне мислення – це пізнання сутності економічних процесів, виявлення їхніх закономірностей за допомогою розумових операцій і реалізація економічних знань [2]. Визначальним фактором змісту економічного мислення є характер існуючих відносин власності, уміння знаходити оптимальні для зростання ефективності окремого підприємства. Розрізняють два типи економічного мислення: шаблонне (рішення приймається на рівні здорового глузду) і творче (пов'язане з виробленням нових методів розв'язання певних завдань та досягнення мети, критичний підхід до існуючих економічних форм тощо). Важливою умовою формування правильного економічного мислення є усвідомлення людиною національної ідеї, духу народу [3]. Також воно формується під безпосереднім впливом цілого ланцюжка елементів економічної структури суспільства. По-перше, на ступені зрілості економічного мислення позначається безпосередньо наявна система економічних законів з відповідним механізмом дії і використання. Чим повніші знання про економічні закони, у їхній складній суперечливій взаємодії, співвідношенні, тим повно ціннішим є економічне мислення. У цьому й полягає один з аспектів діалектичної єдності об'єктивного і суб'єктивного в економічному житті. По-друге, економічне мислення опосередковане всією системою економічних взаємин, що виступає свого роду наступним рівнем усвідомлення економічних процесів і явищ. По-третє, факторами, що безпосередньо формують економічне мислення, є потреби, їх усвідомлення у формі інтересів, цілей, бажань тощо. Економічне мислення, розкрите як економічне пізнання економічного життя, формується подвійно. З одного боку, його варто аналізувати на рівні формування економічної свідомості теоретичним шляхом, тобто засвоєння, за рахунок різних форм руху економічної інформації (засоби масової пропаганди, різні освітні форми). З іншого боку – на рівні повсякденної свідомості. Між цими двома рівнями формування економічного мислення маємо те спільне, що зумовлює їхню єдність і не дає змоги жорстко протиставляти одне одному, але маємо і специфіку, що визначає певні грані економічного мислення – теоретичного аспекту й повсякденного прояву [4]. **Висновок.** Економічна свідомість є осмислення, усвідомлення людьми економічної діяльності, взаємодій та відносин, відображення економічної дійсності, а економічне мислення є його вираженням. Основні характеристики економічного мислення: Економічне мислення відтворює в теоретичній формі різні явища. Економічне мислення понятійно описує деяку задану предметність. Економічне мислення орієнтоване на вирішення економічним суб'єктом конкретних господарських ситуацій [5].

Список використаних джерел

1. Разумовський С. О. Поліваріантність економічного мислення в соціокультурних реаліях : автореф. дис... д-ра філософ. наук: 09.00.03 / С. О. Разумовський; Ін-т вищ. освіти АПН України. К., 2009. 36 с.
2. Економічна свідомість, економічне мислення URL:https://pidru4niki.com/88013/politekonomiya/ekonomichna_svidomist_ekonomichne_mislennya
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
4. Економічне мислення: поняття, місце в економічній структурі суспільства URL: <https://buklib.net/books/25811/>
5. Роль економічної науки у формуванні професійних компетенцій економіста URL:<https://works.doklad.ru/view/9nmcNGAIWKw/all.html>

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО - КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується змінами у світоглядних уявленнях та ціннісних орієнтаціях як суспільства в цілому, так і окремої людини. Руйнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність. Це трансформує характер і зміст праці, змінює ставлення людини до праці, дозвілля, освіти. Руйнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «спроєкті модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність. Це зумовлює актуальність і необхідність всебічного вивчення й осмислення трансформацій, що відбуваються в царині моральної оцінки праці. **Мета дослідження:** філософсько-культурологічний аналіз трансформації уявлень про моральну цінність праці. **Об'єктом дослідження** є моральна цінність праці як соціокультурного феномену. моральний цінність філософський споживання. **Предметом дослідження** є трансформація філософських та культурологічних уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі. **Завдання дослідження:** Провести дослідження всебічно, проаналізувати процес трансформації уявлень про моральну цінність праці та виявити основні особливості цього процесу в різні культурно-історичні епохи. Перші уявлення про моральну цінність праці в житті людини й суспільства з'являються вже в античній філософії в роботах Гесіода, Платона, Аристотеля та Епіктета. У середньовіччі питання, пов'язані з моральною оцінкою праці, піднімаються в роботах теологів того часу Августина Блаженного, Фоми Аквінського й інших богословів. Моральна оцінка праці широко представлена в протестантизмі, а також в економічній науці. В роботах Р. Дарендорфа, А. Горца, Д. Белата ін. розглядаються процеси трансформації моральної цінності праці. Праця виступає невід'ємною рисою особистості, відношення до праці в античному суспільстві мало свої особливі інтерпретації у роботах давньогрецьких і давньоримських філософів Гесіода, Аристотеля та Епіктета. Від інтерпретації самого значення праці залежало розуміння її моральної цінності, вона характеризувала певна діяльність, а моральна цінність праці визначалася досить високо. Праця розглядалася, як умова людського існування. А також вона стосувалась сфери виробництва, яку класики античної філософії трактують широко, не обмежуючись лише виробництвом матеріальних благ, а включають у неї й виробництво досконалої людини, та є суперечливою єдністю божественного й тілесного на чолі, яким відповідає споглядална діяльність душі й матеріальна діяльність - господарська праця. Завдяки зміні характеру, з моральної точки зору, вона оцінювалася негативно в суспільстві масового виробництва. Відчуження праці, технологізація процесу праці - спричинили формування негативного ставлення до праці, та сприймали її лише як до вимушену діяльність, засіб заробітку, та не є гідним вільної людини, проте, за нею визнається користь та необхідність. Через те, що у середньовічному суспільстві основні моральні засади формувала церква, праця в свідомості людей стала відобразитись як необхідне заняття людини в земному житті, у якому розкривається діяльна природа людини. Зразком праці стає чернеча праця. Працю вважають спокутою гріхів, та називають «богоугодною справою», тому що першим працівником був сам творець світу. А у антропоцентричній Відродження культурі праця у всіх своїх 51 проявах одержує позитивну суспільну оцінку, та розуміється як природна потреба людини. Шлях до гідного життя. Під час Відродження цінності праці затверджуються та стають основними моральними засадами суспільства, що вступило на шлях розвитку капіталістичних відносин. В індустріальному суспільстві першої половини ХХ століття цінність праці все ще визначається практичною користю, але при цьому ключовою відмінністю індустріальної культури праці від протестантського ставлення до праці є орієнтація основної маси населення на споживання матеріальних благ, за допомогою якого відбувається самоствердження людини. Це знаходить своє відображення й у тому, що практична користь, ефективність і продуктивність стають найважливішими критеріями людської життєдіяльності. У постіндустріальному суспільстві праця стає більш кваліфікованою, індивідуалізованою, підвищується творча складова. Спостерігається регламентованість, автоматизація й фрагментація трудового процесу. Багато чинників сучасної організації суспільства зумовлюють, що стає передумовою ставлення до праці як засобу самореалізації та творчості. Як наслідок, з'являється тенденція до розширення самого поняття «праця», розмивання межі між працею й не-працею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля й розваг, що є проявом людських талантів, і є проявом людини у своїй праці (праця як екзистенціальна самореалізація).. Праця сприймається як засіб творчої самореалізації в тому числі завдяки озповсюдженню хакерської трудової етики. **Висновки:** Праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах здобувають особливу роль різноманітні форми діяльності, що опосередковані відносинами праці. В сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до такого розуміння як тільки продуктивної діяльності. Вона стає способом творчої самореалізації. Основною умовою розвитку постматеріалістичної системи цінностей є трансформація ставлення до праці, яка можлива лише в умовах покращення якості життя та якості трудової діяльності, розвитку інтелектуальних та творчих здібностей працівників.

Список використаних джерел

- 1.Бордюгова Т.Г. Моральна цінність праці: філософсько-культурологічний аналіз. – Рукопис.
- 2.Бодійяр Ж. Фатальні стратегії/Жан Бодійяр/[пер. з фр. Л. Кононовича]. Львів: Кальварія, 2010. 192с.
3. Гончарук, Т. Філософія цивілізації та дух постмодерну [Електронний ресурс] /Тетяна Гончарук // Мандрівець. 2008. № 4. С. 37-40.
- 4.Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. Київ: Лівра, 2003. 248с. 5.Фромм Е. Мати чи бути?: пер. з англ./Еріх Фромм. К.: Укр. письменник, 2010. 222с.
- 5.Хаєт Г. Л., Єськов О. Л. та ін. Корпоративна культура: Навч. Посіб./За заг. ред. Г. Л. Хаєта - Київ: Центр навчальної літератури. 2003. 403с.

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙ ФОРМ РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. У результаті низки історичних, соціокультурних обставин на українських землях вже другу тисячу років сповідується християнство візантійського взірця з його специфічною богослужіння, обрядовості та віровчення. Однак, лише зараз, після довготривалих кризових явищ, в умовах державницьких та суспільнополітичних трансформацій у суспільстві, протидії політичній і військовій агресії Росії, відбувається дійсне відродження українського православ'я. Сучасний стан релігійного життя на території України характеризується міжконфесійною напругою взаємовідносин у самому православ'ї та поширенням нетрадиційних релігійних вчень і конфесій. Це спонукає до філософсько-релігійного аналізу витоків та засад православного богослов'я з метою прояснення традиційних православних цінностей і смислів та виявлення їх актуальності в нових історичних умовах. Зокрема, недостатньо дослідженою залишається проблема розуміння природи та специфіки «Фаворського світла», аналіз якої дозволяє розкрити ступінь усвідомлення людиною граничних смислів світу, Бога та самої себе; осмислити трансцендентальні основи релігійного досвіду; виявити антропо-теологічну стратегію обоження людини і найбільш виразно відображає релігійний, зокрема православний, ідеал людини, що є надзвичайно актуальним для сьогодення. **Мета дослідження** полягає у здійсненні філософсько-релігійного аналізу «Фаворського світла» як смислообразу православного ідеалу людини в контексті антропологічної традиції. Досягнення мети передбачає вирішення таких дослідницьких завдань: окреслити проблемне поле дослідження на основі філософського, релігійного, богословського знання; виокремити соціокультурні особливості українського православ'я та осмислити православно-ісихастські інтерпретації «Фаворського світла»; обґрунтувати смислообразність як форму відображення й пізнання феномена «Фаворського світла» у філософському дискурсі; розкрити іманентність «Фаворського світла» системі православної догматики крізь призму Нікео-Константинопольського символу віри; проаналізувати основні аспекти феномену «Фаворського світла», зокрема: а) за природою; б) за проявленням; в) за преображенням крізь призму аналізу давньоцерковної містики, ісихастських суперечок та полеміки П. Флоренського і Є. Трубецького; – відрефлексувати проблему «Фаворського світла» та охарактеризувати православний ідеал людини. **Об'єктом дослідження** є духовний досвід православної традиції. **Предметом дослідження** виступає екзистенційно-антропологічна реалізація світоглядно-філософського потенціалу «Фаворського світла» як смислообразу православного ідеалу людини. Аналіз проблеми «Фаворського світла» як смислообразу православного ідеалу людини є найбільш продуктивним у контексті встановлення автентичності українського православ'я, з'ясування його етнічно-конфесійних особливостей та місця в духовній культурі українського народу, а також у системному розкритті православної традиції (основних віроповчальних формул догматичного богослов'я, основних ідей православної філософії та східнохристиянської містики) [1, с. 319]. Домінантність українського православ'я у формуванні смислів релігійного світогляду народу доводиться такими положеннями: – невід'ємною ознакою вітчизняної культури є полірелігійність, проте лише православна та українська греко-католицька церкви в найскладніші моменти історії були виразниками етнічної ментальності народу та зберігали самобутність, окремішність, унікальність, неповторність традицій; саме етноконфесійна визначеність українського православ'я формувала почуття єдиного національно-культурного цілого, усвідомлення своєї самобутності та передбачала духовну автономність; – українська рефлексія ісихазму увірвала в себе ключові етноментальні риси національного світогляду (інтуїтивність, екзистенційність, кордоцентричність, софійність) і трактує його як мету життя християнина, як цілісний шлях духовного сходження, що містить благодатне споглядання та діяльнісне подвижництво; зазначені ж ісихастсько-православні установки сприяють утвердженню внутрішньої, інтуїтивної, екзистенційної, кордоцентричної релігійності українців та особливого ідеалу людини; – першим кроком у досягненні обоження є боротьба з гріховними пристрастями за допомогою аскетичної практики; наступним – культивування добродісностей, самовіддане служіння ближнім у християнській любові; вищим моментом цього шляху українські подвижники проголошують досягнення містичного споглядання нетварного божественного світла, єднання з Божеством [2, с. 585]. Визначення вихідних установок православного світобачення, специфіки релігійного світосприйняття, світопереживання, світорозуміння та осмислення філософсько-догматичної своєрідності православ'я як духовнокультурного феномена дало змогу розкрити характерну для православного віросповідання діалектичну єдність містики та догматики у процесі обоження; допомогло охарактеризувати взаємодоповнюваність у стратегії обоження апофатики та катафатики, що й забезпечило розуміння «Фаворського світла» у контексті обоження саме як смислообразу [3, с. 16]. Усі догматичні постулати імпліцитно визначають сенс обоження та його проявлення у вигляді світла. Іманентність смислообразу «Фаворського світла» системі православної догматики обґрунтовано за допомогою критичного аналізу Нікео-Константинопольського символу віри, що дозволило показати його значення у формуванні релігійного ідеалу людини. Православ'я серед інших християнських конфесій є найбільш антропоцентричним у своєму устремлінні до Бога. «Фаворське світло» свідчить про процес зближення людини і Бога, розкриває трансцендентальну природу людини через її інтенціональність до трансцендентного. Православний ідеал людини передбачає універсальність та космічну центральність людини як вищого прояву буття, співтворця Бога та Бога за благодаттю [4, с. 862]. Запропонований тріступеневий аналіз (за природою, за проявленням і за преображенням) «Фаворського світла» є найбільш доречним. За природою «Фаворське світло» розуміється не створеним і не фізичним, а як благодать, осяяння і енергія, «промінь Божества», в якому перебуває Свята Трійця і що подається Духом Святим. Воно завжди витікає з сутності Бога, іменується Божеством, однак з сутністю Божою не отожднюється. За проявленням «Фаворське світло» є певною парадигмою, архетипом усіх проявів духовного світла, Бога. Воно проявляє свою Божественність у містичному досвіді православних подвижників у вигляді чи то уявлення Христа-Логоса в серці віруючого, чи плототворення Господа через одухотворення ефірної пневми душі, чи народження душею сім'я-Слова, чи єднання самого Логоса з душею, що прямо пропорційне свободній волі людини, її добродісностям, вірі, любові, досконалому гнозису. За преображенням «Фаворське світло» є певним ідеалом метаантропологічної реальності, який проявляється у трансформації відчуттів, почуттів, розуму, серця, всієї людини благодаттю Святого Духу в напрямку обоження [5, с. 206]. Трансцендентальна єдність духовного, що розкривається через іманентну присутність Божественного в людині як образу та подоби, виступає началом обоження, яке у вірі уможливило перетворення людини в Бога за благодаттю. Таким шляхом визначається східнохристиянський ідеал людини, що знаходить своє вираження в смислообразі «Фаворського світла» [6, с. 293]. **Висновок.** Православ'я є антропоцентричним в своїй устремленості до Бога. Таке тлумачення розкриває трансцендентальну природу людини через її інтенціональність до трансцендентного. Православний ідеал людини, яким детермінована більшість інших релігійних цінностей, передбачає універсальність та космічну центральність людини як пастиря буття, співтворця Бог у та Бога за благодаттю, а значить максимальну свободу та максимальну відповідальність. Саме у цьому і полягає велич людини у антропологічному вченні православної церкви.

Список використаних джерел

1. Аврелій Августин (святий). Сповідь / А. Августин. / Ю. Мушак (пер. з латини) 3 вид. К.: Основи, 1999. 319 с.
2. Августин Аврелій (Блаженний). Творення / А. Августин; [С. И. Еремеев (сост. и подгот. текста к печати)]. С.-Пб.: Алетей, 1998.
3. Аверкий (Архиепископ). Истинное православие и его враги в современном мире / Архиепископ Аверкий. – М.: Новая книга, 1996. 16 с.
4. Академічне релігієзнавство: [Підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / А. М. Колодний (наук. ред.). К.: Світ Знань, 2000. 862 с.
5. Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні: Наук. зб. / Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України / В. Д. Бондаренко (голов. ред.), А. М. Колодний. К.: VIP, 2001. 206 с.
6. Амман А. Путь отцов. Краткое введение в патристику / А. Амман. М.: Пропиля, 1994. 239 с.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)

Актуальність дослідження проблеми формування підприємницьких здібностей сучасної молоді обумовлена, насамперед, необхідністю чіткого бачення й розуміння загального вигляду, характеру, духовних орієнтацій, інтересів і потреб найбільш організованої і прогресивної частини людства – молоді, якій належить майбутнє. Відомо, що кожна нова епоха формує свої виклики щодо життєвого процесу загалом, задає параметри формування молоді людини як її суб'єкта. Не є винятком і молодь, на якій безпосередньо позначаються сучасні суспільні трансформації, що обумовлюють їх соціалізацію у відповідності з духом епохи, головними експектаціями суспільства щодо соціального вигляду особистості, яка входить в життя. В сучасній літературі прийнято розрізняти дві групи чинників, що безпосередньо впливають на процеси соціалізації сучасної молоді: 1) внутрішні чинники – становлення та розвиток України як незалежної держави, формування у відповідності з цим процесом нових економічних, політичних і соціокультурних реалій; 2) зовнішні чинники, серед яких найбільш значимими є глобалізація та інформаційна революція. Варто мати на увазі, що ці чинники взаємодіють, доповнюють один одного, що також відображається на духовному, психологічному, культурному і т.п. вигляді особистості, в тому числі і молоді. Головна магістраль взаємодії проходить по лінії загальносвітових змін, домінують серед яких є становлення ринкових відносин і загальна демократизація суспільних процесів. Зміна духовного вигляду молоді під їх безпосереднім впливом є предметом першочергової уваги. Будь-яке дослідження, присвячене означеній тематиці, виявляється актуальним і практично значимим. Особливий інтерес і соціальну значимість представляють дослідження змін в соціальному вигляді сучасної молоді під впливом ринкових трансформацій. І це зрозуміло. Ринок – це така система соціально-економічних умов, яка створює й обумовлює можливості для тотального розвитку товарних відносин, втягує в них практично кожную людину, обумовлює формування в ній відповідних якостей. Оскільки сутність цих відносин розгортається у площині товарного обміну, то головними якостями особистості, що формується, стають підприємницькі здібності, а людина, яка входить в систему ринкових відносин, цілком закономірно постає як людина економічна, підприємлива, дієздатна. **Мета дослідження** полягає у філософському аналізі процесу формування підприємницьких здібностей сучасної молоді як соціального завдання, що актуалізується в трансформаційний період життєдіяльності українського суспільства, зокрема в контексті становлення та розвитку в Україні ринкових відносин. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних дослідницьких завдань: визначення змісту та логіко-гносеологічного навантаження основного й опорного поняття «підприємницькі здібності особистості»; аналіз причин та чинників актуалізації проблеми формування підприємницьких здібностей у молоді та студентів; вивчення особливостей формування підприємницьких здібностей молоді в процесі навчання; виявлення та аналіз ролі та значення виробничої практики у формуванні підприємницьких здібностей студентської молоді; аналіз позанавчальних можливостей закладів освіти у формуванні підприємницьких здібностей сучасної молоді. **Об'єктом дослідження** є підприємництво як соціальний феномен, що утворюється в системі ринкових відносин. **Предметом дослідження** є формування підприємницьких здібностей у сучасної молоді в українському трансформаційному суспільстві. Взаємопов'язаність феномену підприємництва з ціннісно-смысловими характеристиками соціокультурного простору сучасної цивілізації особливо актуалізує концептуально-теоретичне дослідження процесу формування, становлення та розвитку світогляду та моралі сучасного українського підприємця [6, с. 31]. Філософія, світогляд та мораль сучасного підприємця водночас є складовими загальнокультурного простору сучасного економічно-соціального розвитку будь-якого суспільства [7, с.41]. Необхідно підкреслити, що будь-яка підприємницька, бізнесова активність завжди була пов'язана з моральними та світоглядними орієнтирами, адже являє собою один з найактивніших видів соціальної дії та особистісної самореалізації. Водночас, сучасне підприємництво відрізняється від подібної діяльності минулих століть саме тим, що прагне не вступати у суперечності із загальноприйнятими морально-етичними настановами, а навпаки інноваційно їх використовувати або ж, навіть, визначати тенденції морального самовияву сучасної людини. Важливим є й те, що сучасний підприємець є одним з найактивніших суб'єктів формування, становлення і захисту демократичних елементів громадянського світогляду [11, с. 101 – 102]. Вхід України у вир глобального економічного життя наприкінці минулого століття, а також намагання нашої країни перетворитися на активного суб'єкта міжнародних економічних відносин – на початку теперішнього, ставить перед нашими громадянами, особливо молоддю, завдання адаптації до нових соціально-економічних реалій. Поки що наше суспільство далеке від його виконання. Сьогодні, в умовах становлення та розвитку економіки знань, ключовою характеристикою людини як елемента ринкових відносин, що розвиваються, є здатність до постійного саморозвитку, інноваційної зміни дійсності, пошуку та реалізації новітніх методів соціально-економічної, підприємницької, управлінської, комерційної активності. «Зміна змісту праці із репродуктивної, характерної для індустріальної, ресурснозалежної економіки, на творчу працю, що домінує у знаннєвій економіці, – основна тенденція нових соціальних відносин, які безпосередньо визначають роль і місце людини у новій економіці. Саме людина виступає рушійною силою розвитку суспільного виробництва за рахунок накопичення і використання продуктивних сил і знань, проте така діяльність завжди спрямована всередину суб'єкта, передбачає зміну, перетворення внутрішнього світу людини. При цьому матеріальний прогрес, зрозуміло залишається необхідною умовою формування нового господарського порядку, проте новою сутнісною умовою є зміна ціннісних орієнтирів людини. Формується ситуація, в якій головним прагненням особистості стає розвиток і вдосконалення її внутрішнього потенціалу» [9, с. 139]. Розглядаючи економічну сутність людини ринкових відносин, необхідно зупинитися на визначенні ключових морально-етичних особливостей, що характеризують суб'єкта активної, творчо-інноваційної підприємницької діяльності. «Основними моральними критеріями сучасної підприємницької діяльності в умовах сучасної економічної кризи ми вважаємо наступні: культура ділової поведінки на ринку, професіоналізм, справедливість, довіра, завоювання репутації чесного, компетентного та порядного партнера, гідна конкуренція, найбільш надійний партнер той, який теж матиме зиск від угоди, дотримання чинних законів, об'єднання з однодумцями, які поділяють дані принципи» [10, с. 170]. Економічна культура людини, в тому числі підприємця, формується в рамках всього різноманіття соціальних відносин, а, отже, не може не містити колективістського, осуспільненого компоненту. «Особливістю феноменів економічної культури в тому, що цінності, норми, потреби й ін. – застосовуються до всього, що оточує людину: цінністю може бути родина, споріднення, знайомство, заняття, професія, посада, влада, дохід, освіта, місце проживання, житло – тобто все, що складає «світ людини». Завдяки цьому реально економічна культура виявляється немовби «вмонтованою» у тканину суспільних відносин, причому в процесі їхнього формування вона бере дуже активну участь» [3, с. 232]. Вивчаючи світогляд, філософію, мораль сучасного підприємця, необхідно звернутися до соціально-філософського аналізу його інтересів, потреб та захопленй як економічної людини, яка формує своє буттєве середовище в рамках ринково-економічного простору. В цьому аспекті важливо зазначити, що вузько економічні, комерційні інтереси і потреби обов'язково доповнюються особистісно значимими, духовно орієнтованими, індивідуально задовольняючими. «В умовах господарського розвитку, адекватного новій економіці, особливого значення набувають якісні характеристики не лише людини-працівника (такі як компетентність, тобто знання, навички, досвід, кваліфікація; здатність до неперервної освіти, самоосвіти; інтелект; інноваційність; креативність), але й людини-особистості – це порядність, чесність, відповідальність, комунікабельність, довіра, колективізм, здатність до співробітництва тощо» [9, с. 140]. Особита культура бізнесмена направляє його діяльність в русло загальнолюдського процесу духовного розвитку і гуманізує виробничі відносини. Культура бізнесу поєднує прагматичний та гуманістичний аспекти людської діяльності. Висока культура бізнесмена приводить до виразного усвідомлення своєї творчої ролі в професійній справі та соціокультурного значення своєї діяльності для прогресивного розвитку суспільства» [4, с. 201]. Таким чином, діловитість, ініціативність, творчість, креативність як продовження онтологічних основ світогляду, філософії і моралі сучасного підприємця є необхідними характеристиками формування ключової ролі ділової людини, людини економічної нової формації в соціокультурному просторі сучасної цивілізації. Особливо важливо усвідомлювати це представникам підприємницьких прошарків сучасної України, яка всьляком намагається позбутися негативних наслідків тривалого перебування в світоглядно-ціннісному полі тоталітарної держави, а також виробити національно орієнтовані та цивілізаційно-адекватні принципи соціального функціонування, в тому числі в підприємницькій сфері. В будь-якій сфері соціокультурної активності людини ініціатива, творчість, інновація в обов'язковому порядку тягнуть за собою відповідальність як світоглядноціннісний фундамент прояву особистісної буттєвості. Не є виключенням в цьому аспекті і підприємництво. «Оскільки в ХХІ ст. у світі утверджується гуманістична парадигма, то питання відповідальності також набувають особливої ваги. Підвищення відповідальності в сфері підприємництва має поєднуватися із зростанням самосвідомості суб'єктів підприємництва, ефективною законодавчою базою та реальним здійсненням свободи вибору. Крім юридичної відповідності, сьогодні особливо актуальним стає соціальна відповідальність, яка пов'язана з категоріями моралі та етики бізнесу» [2, с. 191]. Для того, щоб і в українських підприємців формувалися такі характерні для сучасної економічної людини риси, як ініціативність, креативність, діловитість, відповідальність, творчість, особистісна зацікавленість тощо, необхідно створювати систему зрощення людського капіталу засобами освіти, культури, виховання. Від розвиненості таких соціальних підсистем, як освітня, культурна, виховна, безпосередньо залежить суспільно-формувальна здатність соціуму до виховання підприємницької культури економічної людини сучасного типу, що є нагальною необхідністю для трансформаційних суспільств, які випереджальними темпами намагаються формувати ринкову економічну систему, притаманну розвинутим західним країнам. «Під професійною культурою підприємця необхідно розуміти соціальне явище, що відображає ступінь оволодіння професійною групою підприємців, її представниками практикологічними та ментальними

алгоритмами розширеного відтворення приватного капіталу в будь-якій сфері матеріального та духовного виробництва» [5, с. 15]. В усі історичні часи підприємництво, ділова активність тим чи іншим чином були пов'язані з народною культурою, побутом, фольклором, тощо. Багато десятиліть свідомого тоталітарного знищення національнокультурних українських здатностей до підприємливості і діловитості не пройшли дарма, і сьогодні перед культурно-освітньою спільнотою України постає завдання відродження національних соціокультурних підґрунть економічної людини народно-національного морального типу. «Сутнісне начало підприємництва безпосередньо пов'язане з моральними цінностями, виробленими культурою народу. Воно опосередковує мотивацію та соціальну спрямованість цього виду трудової діяльності. Моральні цінності та їхня перевага в різних народів не збігаються. До того ж при виробленні духу підприємництва в шкалу цінностей можуть вноситися корективи, що й відбувалося при становленні капіталізму. Усе це унеможливило успішну приживлюваність запозичень, далеких національній культурі: вони набувають спотворених форм» [12, с. 87]. При тому, що в глибинах української національної свідомості вкорінені ефективні властивості та механізми виховання сучасної економічної людини. «Особливостями українського господарського менталітету дослідники також називають завзятість у праці, розвинуті приватновласницькі інстинкти, толерантність та відкритість до засвоєння чужого досвіду» [1, с. 11]. Посткомуністична Україна, на жаль, в соціально-феноменологічному плані є носієм і багатьох негативних економічно-свідомих феноменів. Саме підприємницький прощарок в будь-якому демократичному суспільстві несе основний потенціал його національно-креативного та перетворювально-інноваційного розвитку. «На сучасне підприємництво покладаються надії і як на механізм, що регулює соціальну взаємодію з позиції орієнтації на гуманістичні цінності. Духовно-практичний потенціал суб'єкта підприємництва містить творчо-інноваційний актив, сполучений із зусиллями волі й знань у сфері організації й управління, які сукупно спрямовані на самовдосконалення й самозбереження» [8, с. 272]. **Висновок.** Основною рушійною силою розвитку ринкової економіки є підприємницька діяльність, котра особливо активізується в умовах наявності конкурентного середовища. Основними напрямками формування особистісної готовності сучасної молоді до підприємництва вважають такі: 1) підготовка сучасної молоді до підприємництва повинна відбуватись в умовах інтегрованого змісту навчання й активних форм організації його засвоєння. Йдеться про інтегрований навчальний предмет – економічну психологію; 2) освіта зобов'язана готувати молодь до праці не лише з усвідомленням її необхідності, а й з почуттям задоволення від її духовних і матеріальних результатів. Тож формування почуттів духовного і матеріального задоволення від результатів праці є першоосовною підготовки учнів до оволодіння новою для них підприємницькою працею. Безпосереднє завдання формування підприємницьких здібностей молоді лежить на економічній освіті. Метою економічної освіти є така підготовка молоді, яка забезпечить їй достатній ступінь життєвої компетентності у сфері економічних відносин на рівні держави, родини та окремої людини. Основні завдання економічної освіти: у сфері навчання – засвоєння учнями систематизованих економічних знань, умінь і навичок економічної діяльності; вироблення економічної свідомості, світогляду, переконань; набуття умінь і навичок самостійного оволодіння й застосування економічних знань, аналізу та оцінки економічних явищ і процесів; у сфері самопізнання – осмислення свого індивідуального економічного потенціалу, формування стійких навичок свідомої економічної поведінки й мислення, позитивних особистих якостей, вироблення активної життєвої позиції; у сфері мотивації – розвиток пізнавального інтересу до проблем економіки, формування постійної потреби в економічних знаннях, прагнення до цивілізованого підприємництва, що повинно стати засобом соціального захисту, полегшити розв'язання проблеми зайнятості молоді, її адаптації до ринкових умов господарювання. Завдання економічної освіти полягає в перетворенні економічних знань молоді в економічне мислення, а далі – в економічну поведінку та економічну дисципліну як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Галушка З. І. Фактори формування економічної культури українського суспільства / З. І. Галушка // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Економічні науки. 2009 Випуск 1 (33). С. 11.
2. Захарчин Г. М. Розвиток підприємництва на основі синтезу культури і відповідальності. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. Збірник науково-технічних праць. 2011. Випуск 21.6 С. 191.
3. Лукашевич М. П. Соціологія економіки: Підручник. К.: Каравела, 2005. 288 с.
4. Маслов В. В. Бізнес як проблема культури. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Збірник наукових праць. Серія «Філософські науки. К.: КУТЕП, 2010. Випуск 8. С. 201.
5. Модель И. М. Профессиональная культура предпринимателя. Социологические исследования. 1997. – № 10. С. 15.
6. Олексенко Р. И. Философия, мировоззрение и мораль современного предпринимателя как составная экономика-социального развития общества. Социосфера: науч.-метод. и теор. журнал. 2013. № 1. С. 31
7. Олексенко Р. І. Управління кадровими ресурсами підприємств у сучасних умовах господарювання. АгроСвіт. 2010. № 14. С. 41.
8. Проценко О. Підприємництво в системі ціннісних орієнтирів. Філософія освіти. 2010. № 1 – 2 (9). С. 272
9. Савицька Н. Л. Еволюція моделі людини в економічній теорії. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 3, том 2. С. 139-140.
10. Сидоренко С. В. Підприємницька етика та шляхи її врегулювання. Культурологічний вісник: Науковотeorетичний щорічник Нижньої Наддніпряни. Науковий журнал. 2009. Випуск 23. С. 170.
11. Сірий Є. В. Культура підприємництва в контексті його соціальної ролі. Український соціум. Соціологія. Економіка. Політика. 2005. № 2-3. С. 101 – 102.
12. Ушно І. М. Соціокультурне регулювання ділової активності: український контекст. Культура України. Збірник наукових праць. Харків: ХДАК, 2010. Випуск 30. С. 87.

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: ПРАКСЕОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Філософські проблеми співвідношення економічної теорії та практики, різних галузей науки між собою в Україні набувають актуальності в процесі осягнення та реагування на глобальні виклики сучасного динамічного світу. Спостерігаються дві суперечливі тенденції вирішення глобальної соціокультурної кризи. З одного боку, це намагання гармонізувати відносини між людьми шляхом переосмислення підходів до кооперації, надання нового імпульсу світовій економіці тощо, а з іншого – торгіві, релігійні та інші протистояння, які часто перетворюються на конфлікти, що отримують небажані асоціальні форми. Філософія економіки є досить молодим напрямом у вітчизняній науці. **Мета дослідження:** показ прaxeологічного значення такого наукового напрямку, як філософія економіки для вирішення герменевтичної проблеми розуміння між філософами та економістами в процесі створення ефективної соціально спрямованої моделі економічного розвитку України. **Об'єкт дослідження:** Окреслене коло проблем та закладений теоретичний фундамент для їх вирішення. **Предмет дослідження:** останні дослідження і публікації. В праці автори аналізують основні проблеми філософії економіки та зазначають, що «...філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій і закономірностей відношень людини з природою, а також відносин людини до людини в процесі трудової діяльності» [4, с. 85]. У вступному слові до праці А. Мазаракі стверджує, що філософія економіки, «...визначаючи суспільну взаємообумовленість різних типів поділу та кооперування людської діяльності, перспективи її змін, вирішує не тільки методологічне, але й світоглядне завдання. Вона надає систему координат, «малює» картини економічної реальності, створює орієнтири, завдяки яким людська особистість може визначати «моделі» власної життєвої поведінки, створювати необхідні та різноманітні умови для свого існування та розвитку» [5, с. 8]. Розглядаючи проблему співвідношення філософії та економічної науки, С. Синяков та Е. Юрченко стверджують, що «...філософські ідеї та принципи завжди були механізмами з'єднання світогляду з змістом і методологічними елементами економічного пізнання. Філософські знання обґрунтовують ідеали і норми, онтологічні принципи економічної науки, забезпечують включення суспільноісторичних явлень в економічний контекст життя суспільства» [1, с. 154]. Одним з напрямків практичної філософії, який наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. становить особливий інтерес, є філософське осмислення економіки» [2, с. 24]. Ю. Карпенко стверджує, що розвиток суспільства «...характеризується складністю, оскільки у ньому здійснюються різні за характером і змістом види суспільної діяльності: економічна, соціально-побутова, політична, релігійна, естетична та інші, що окреслюється відповідним видом суспільних відносин, у рамках яких відбувається закономірним порядком та чи інша суспільна діяльність. Зокрема, в економічній сфері – це використання інновацій для розвитку виробничо-технологічної бази, ринку товарів і послуг, джерелом якого є соціальний капітал» [3, с. 56]. Онтологічну проблему буття української економіки чомусь намагаються вирішувати в межах спрощеної дихотомії «планова економіка»– «ринкова економіка». Вважається, що ринкова економіка упорядковує економічну сферу сучасного суспільства, а планова була притаманна попереднім етапам соціального розвитку. Хоча реально вони успішно співіснують та взаємодоповнюють одна одну. **Висновки.** В українській науці на межі філософії та економічної теорії виникає така перспективна галузь, як філософія економіки, що розглядається як складова частина прикладного філософського знання. Вона розкриває філософське розуміння змісту основних економічних категорій, які за своїм значенням виходять за сферу виключно економічної теорії. Економічна онтологія, економічна гносеологія та економічна етика є важливими її складовими. Різні економічні підходи до створення ефективної соціально спрямованої моделі економічного розвитку України засвідчують широкий спектр філософських основ, що використовують науковці для вирішення дослідницьких завдань. Економічна культура в Україні поступово позбавляється моністичності, есальтернативності, уніфікованості та відбиває перехід до децентралізованої західної моделі існування економічного простору.

Список використаних джерел

1. Синяков С. В., Юрченко Е. А. Філософія та економічна наука. Економіка та управління на транспорті. Київ: НТУ, 2016. Вип. 3. С. 154–160.
2. Ящук Т. І. Господарство як предмет аналізу в сучасній практичній філософії. Філософська думка. 2017. № 3. С. 24–40.
3. Карпенко Ю. В. Парадигма модернізації економіки: становлення та розвиток. Вісн. економічної науки України. 2017. № 1 (32). С.54–57.
4. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Метафізика економіки. Київ : Знання, 2007. 718 с.
5. Філософія економіки: учеб. пособ. для высш. учеб. заведений; отв. ред. С. В. Синяков. Київ: Альтерпрес, 2002. 384 с.

КОНЦЕПЦІЯ МАРКЕТИНГУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК «ФІЛОСОФІЯ І РЕКЛАМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РИНКУ»

Актуальність теми та дослідження: На сучасному етапі становлення ринкової економіки України зростає роль вдосконалення управління маркетинговою діяльністю інтелектуального ринку. Проблему маркетингової діяльності піднімали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: І. Ансофф, І. Березин, М. Ажажа, В. Воронкова, Мороз, О. Постол, А. Войчак, Л. Довгань, Ф. Котлер, Н. Куденко, В. Немцов, Е. Голубков, М. Портер, А. Старостіна та інші. У працях цих авторів розглянуто проблеми формування принципів маркетингу, класифікації стратегій маркетингу методичних підходів до маркетингового планування та реалізації маркетингових стратегій. Вважається, що якщо дослідження ринку – це систематичний і методичний, поточний чи випадковий пошук ринку, чи ефективного поводження на ньому, то маркетингова діяльність – це вся діяльність зі збору й узагальнення інформації для прийняття маркетингових рішень, що обумовлені процесом і функціями всякого бізнесу і, як його основного елемента, маркетингової діяльності. **Мета дослідження:** полягає у визначенні основних понять дослідження проблеми концепції маркетингу інтелектуальних послуг. **Об'єкт дослідження:** концепції маркетингу інтелектуальних послуг як «філософії і реклами інтелектуального ринку». **Завдання дослідження** – вплив маркетингу інтелектуальних послуг на умови ринкової економіки. **Предмет дослідження** вивчення концепції маркетингу інтелектуальних послуг, його функцій та зв'язків із навколишньою дійсністю. Джерелом людських цінностей ВНЗ як інтелектуальна організація, що надає інтелектуальні послуги. Маркетинг інтелектуальних послуг – це не статичне, а динамічне поняття, що означає розвиток тієї чи іншої організації шляхом активної ринкової діяльності. Крім того, він розглядається як «ринкова концепція управління», що дозволяє забезпечити орієнтацію інтелектуальних послуг на вимоги ринку. Погляд на маркетинг інтелектуальних послуг як важливу ланку підприємницької діяльності дозволяє забезпечити, з однієї сторони, гнучку реакцію на вимоги ринку, а з іншої – активну діяльність на ринку, проведення широкого комплексу заходів щодо його завоювання, створення стійкого попиту на інтелектуальні послуги. З маркетингом інтелектуальних послуг тісно пов'язано проектування і планування маркетингової політики інтелектуальних послуг ВНЗ як інтелектуальної організації, економічний аналіз ринку, як розподіл, збут і надання інтелектуальних послуг. Суть нового періоду розвитку суспільства у тому, що майже всі сьогоденні навчаються і суспільство необхідно бути підготовленим до змін, а для цього всі повинні володіти знаннями. Той, хто володіє знаннями, набуває капітал і владу і повинен володіти адаптивною теорією управління соціально-економічними змінами. В умовах прискорення змін загострюється суперечність між здатністю організації до навчання та ефективністю, тому ВНЗ повинні володіти адаптивністю, володіти механізмами адаптивності в умовах кризи та виживання. Сучасний маркетинг інтелектуальних послуг ставить ВНЗ у пряму залежність від ринку, тому його часто називають концепцією ринкового управління, а тому маркетингову діяльність як специфічну концепцію і як образ дій споживача на ринку. Як концепція маркетинг інтелектуальних послуг є сукупністю науково обґрунтованих уявлень про управління інтелектуальними послугами в умовах конкурентної економіки. У відповідності з цим в основі збуту інтелектуальних послуг повинно лежати точне знання, передбачення і врахування вимог ринку. Як образ дій маркетинг інтелектуальних послуг є системою заходів для підвищення конкурентоспроможності ВНЗ шляхом максимального пристосування всієї діяльності і виробництва продукції інтелектуальних послуг до вимог ринку і споживача. Основу маркетингу інтелектуальних послуг складають принципи, що визначають висхідні положення його ринкової діяльності: 1) постійне вивчення стану і динаміки ринку; 2) пристосування до його умов з врахуванням вимог і можливостей споживачів; 3) активне формування ринку в необхідних для організації напрямках. Для процвітання компанії велику роль відіграють наступні фактори: 1) правильно обрана стратегія; 2) добре налаштована інформація; 3) віддані службовці; 4) точне виконання програми маркетингу; 5) максимальна орієнтація на споживача; 6) розуміння і задоволення потреб споживача [3, с. 576]. Вивчення маркетингу інтелектуальних послуг необхідно розглядати в контексті: 1) ідеології маркетингу; 2) стратегічного маркетингу; 3) операційного маркетингу. Маркетинг інтелектуальних послуг – це вид діяльності по вивченню ринку, розробці, розподілу і просуванню інтелектуальної послуги, за допомогою якої найкращим способом досягаються цілі ВНЗ і задовольняються потреби споживачів в умовах ринкової економіки. Для задоволення інтелектуальних потреб споживача необхідні: споживач; процес обміну; процес маркетингового менеджменту.

Маркетингова концепція інтелектуальних послуг зводиться до реалізації незадоволеності потреб споживача, а також досягнення прибутку організації. Уявлення про роль маркетингу інтелектуальних послуг в умовах конкуренції еволюціонували наступним чином: від маркетингу інтелектуальних послуг як однієї із функцій до маркетингу інтелектуальних послуг як найважливішої функції. Маркетинг інтелектуальних послуг – це реклама, стимулювання збуту, реалізація інтелектуальної послуги споживачам, що включає: 1) комплекс достатньо високопрофесійних інструментів збуту; 2) активне рекламування ВНЗ як інтелектуального простору знань [1, с. 576]. *Концепція маркетингу інтелектуальних послуг як «філософія і реклама інтелектуального ринку» формує наступні ключові характеристики:* дії (завоювання ринків); аналіз (вивчення ринків); культура (умонастрій); комплекс методів збуту (операційний маркетинг); аналітична складова (стратегічний маркетинг). Сфери маркетингу інтелектуальних послуг: 1) Споживацька. 2) Ділова. 3) Соціальна. 4) Культурна. 5) Інтелектуальна. В концепції маркетингу інтелектуальних послуг відокремлюють: ідеологію; дії; аналіз; культуру. Ідеологічні засоби маркетингу інтелектуальних послуг як «філософії бізнесу» – це функціонування ринкової економіки в умовах конкурентного суспільства. Маркетинг інтелектуальних послуг широко використовує концепції культури, які акцентують увагу на споживаних культурних цінностях, на динаміці культурного поля, яке розширює можливості людини; на взаємовпливі культур як глобального інтелектуального середовища; як вироблення інструментарію дослідження індивідуальних поведінських та споживацьких стратегій та комунікативних процесів, міжособистісної та соціально-групової комунікації; дослідження культурних відмінностей при формуванні маркетингової стратегії; дослідження соціальної стратифікації, яка стала основою для культурних відмінностей, виокремлення соціальних груп, що розрізняються соціально-статусними культурними характеристиками. Маркетинг інтелектуальних відносин включає аналіз всього спектру економічних, соціальних, культурних відносин, які виникають в процесі обміну: суб'єктність, типи соціальних відносин (інформаційні, матеріальні, культурні) просторові та часові характеристики соціальних відносин, включаючи соціальні цінності, соціальні проблеми, соціальну комунікацію, які використовуються для опису систем маркетингових відносин між носіями різноманітних соціальних ролей, статусів та культур в процесі обміну цінностями. Маркетинг інтелектуальних послуг в сфері культури розуміється як інтегративно-управлінський фактор щодо функціонування особистості в умовах глобалізації і регіоналізації. Маркетинг інтелектуальних послуг сприяє формуванню інтелекту, що детермінує становлення інтелектуальної цивілізації. В її основі «хвилі» базових інновацій, що визначаються науковими відкриттями, новими моделями поведінки, що створюють передумови до технологічних чи економічних змін [2, с. 188]. Концепція маркетингу інтелектуальних послуг як «філософія і реклама інтелектуального ринку» направлена на формування інноваційно-креативної економіки, яка визначається як етап нового «постіндустріального» суспільства, що відкриває новий економічний цикл і являється наслідком п'ятого технологічного укладу в економіці, основу якого складають електроніка, комп'ютерні, космічні і біотехнології, найновіші джерела енергії, телекомунікації тощо. Функціонування «нової економіки» супроводжується утворенням таких виробничо-технологічних, інституційних, розподільчих і соціально-економічних структур, яких не було раніше. Реклама інтелектуальних послуг ВНЗ повинна бути направлена на формування нової моделі економічної організації і управління національною економікою, що й повинно бути в основі ВНЗ як інтелектуального закладу [4, с.97]. Одночасно відбуваються істотні зсуви в системі факторів виробництва, в співвідношенні внутрішніх і зовнішніх умов виробництва. Концепція вітчизняної інноваційної системи потребує свого доповнення за рахунок комплексної інституціоналізації на мікро-мезо-і макrorівнях, міжнародної інноваційної стратегії, а також заходів системної зовнішньоекономічної політики, направлених на стійке інноваційне позиціонування України у світовій політиці, вирішення тактичних і стратегічних задач у сфері міжнародної інноваційної співпраці на основі інтернаціоналізації та мобілізації ресурсів, реалізації міжнародних проєктів і програм. **Висновок:** Сьогодні значна кількість ринків маркетингу інтелектуальних послуг характеризується високим рівнем конкуренції (гіперконкуренція), тому провайдерам послуг необхідно розробляти і впроваджувати ексклюзивні стратегічні заходи для отримання переваг через формування якісно нової пропозиції своїм споживачам. Таким чином, підбиваючи підсумок, можемо зробити такі висновки, при виборі реклами інноваційного розвитку України розглядаються наступні варіанти: 1) інтеграція в глобальні інноваційні мережі; 2) створення кластеру інноваційних технологій; 3) формування пропривного інноваційного напрямку, який виступає основою міжнародної конкурентоспроможності, ефективним інструментом забезпечення адаптивності економічних систем до змін глобального середовища.

Список використаних джерел

1. Маркетинг соціальних послуг. Навчальний посібник /Під ред. д.ф.н., проф. Воронкової В.Г. // С.Л.Катаєв, О.М.Кіндратець, А.Г.Беліченко. К.: ВД «Професіонал», 2008. 576 с.
2. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософські проблеми сучасності»: статті й тези / редкол. Берегова Г.Д., Герасимова Е.М., Лень Т.В. й ін. Херсон: РВВ «Колос», 2014. 188 с.
3. Воронкова В.Г. Управління людськими ресурсами: філософські засади. Навчальний посібник. К.: Професіонал, 2006. 576 с.

4. Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (26–28 квітня 2018 р.) / за заг. ред. проф. І.І. Черляка. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 472с.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОВСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. : Актуальність дослідження особливостей українськоекономічної ментальності обумовлена теоретичними та практичними потребами суспільного перетворення в Україні. Формування цивільно ринкового суспільного середовища України є невіддільним від аналізу явищ та феноменів, із яких складається соціально-економічний прогрес країни» [1, с. 12]. **Мета дослідження.** Встановити особливості розвитку категорії менталітету в соціальній та філософській науковій думці, з'ясувати роль даної категорії для аналізу розвитку суспільства України. **Завдання дослідження.** Проаналізувати українську економічну ментальність та фактори, що сприяли її формуванню. **Об'єкт дослідження.** Українська економічна ментальність. **Предмет дослідження.** Соціальні й соціально-економічні реалії сучасної України вимагають дослідження властивостей та засад української національної економічної ментальності в аспекті її схильності рисам заповзятливості, підприємливості, «ринковості». Ринкова економіка вимагає від своїх суб'єктів бути носіями певної свідомості, з характерними для неї індивідуально-психологічними та соціально-психологічними (ментальними) якостями, передбачає наявність у своїх суб'єктів «духу капіталізму». Ментальний феномен, за яким ховається своєрідна метатеорія свідомості у вимірах соціального та духовно-культурного життя, показує як об'єктивовані «координати» реалізації людської свідомості у реаліях суспільної дійсності, так й суб'єктивні індивідуальні трансформації зовнішнього об'єктивного досвіду, що утворюють певний ідеал особистості як специфічно-унікального буття окремої людини. Отже, у співвідношенні з поняттям «національна економічна ментальність» дослідження ринкових якостей соціальної та індивідуальної свідомості громадянина новітньої України набуває нових ознак виразності, відтінків, можливостей концептуалізації. Поняття ментальності у суспільствознавчій науці прийшло як розгортання уявлень про «психологію» суспільного індивіда, «психологію епохи», «психологію нації». У цих уявленнях йшлося не про «чистий» психологізм, не про підміну соціальних й економічних мотивацій психологічними, а про різноманітні культурні основи соціальних, економічних, правових відносин, які яскраво віддзеркалювали співвідношення індивідуального і загального у суспільному житті й людській самосвідомості. Через ідеологічні причини поняття «ментальність» довгий час знаходилося поза межами уваги вітчизняних науковців. Тільки у 90-ті роки ХХ століття, з початком розбудови української незалежної держави, філософи, історики, соціологи, політологи, соціальні психологи повернулися до його дослідження. Доцільно погодитися із зауваженням В.Храмової: «Сьогодні актуалізація проблеми української ментальності пов'язана з тим, що необхідно знати, хто ми є, аби будувати державу, адекватну нашій вдачі» [2, с. 179]. Посеред найважливіших знань для розбудови «адекватної нашій вдачі» держави значне місце посідає знання про особливості української економічної ментальності. Слід зазначити, що в останні роки феномен ментальності все частіше вивчається вітчизняними науковцями, проте спеціальних досліджень природи та особливостей національної ментальності України в аспекті її економічно-спрямованих властивостей наразі майже немає. Українська національна економічна ментальність і «дух капіталізму» й інші зосереджувалися на різноманітних, проте не власне «економічних», властивостях національної ментальності, а саме – найбільш суттєві риси етнічної ментальності України, ментальна співзвучність української та європейської філософських традицій, ментальність як атрибут суб'єктивної реальності українського соціуму, психоемоційний світ людини як суб'єкта національної культури тощо. Потреби теорії й практики побудови цивілізованого суспільства в Україні ставлять на порядок денний питання вивчення національної економічної ментальності України, зокрема, в аспекті її привернутості підприємницьким характеристикам та алгоритмам суто ринкової свідомості, схильності сучасним моделям соціально-економічної поведінки людини. У визначенні поняття «ментальність» мають місце різні підходи, існує багато розбіжностей. Проте, у цілому, ментальність (з лат. mens – розум, спосіб мислення, душевний стан) – це спосіб мислення, загальна духовна настроєність людини [3, с. 263]. **Висновок.** Економічна ментальність є узагальненим вираженням соціально-економічного (господарського) досвіду народу. Наявність культурних засад ринкової економіки є чи не важливішою за сам ринок, а культурні передумови можливості ринкової свідомості мають корені, перш за все, в особливостях ментальності народу. Саме історико-культурний підхід – через «менталітет», «ментальність» – дозволяє вийти на певні рівні опису соціально-економічних процесів в новітній Україні, дає можливість проникнути у глибину суспільної реальності, подолати занадто спрощене бачення соціальних (й соціально-економічних) процесів, збагнути корені національних правил економічних суспільних ігор та уявлень, які існують. У визначенні сутності, зокрема, соціально-економічної національної ментальності слід зауважити таке: український народ, що є нащадком прадавніх культурних традицій, психічно асимілює та синтезує різні культурні традиції мислення, є народом найрізноманітнішого духовного досвіду. В українській соціально-економічній свідомості відображена ментальна культура, що реалізується у пошуку універсальних засад людського буття, у вільному творчому підході до життя. В українській економічній ментальності, як «душі народу», сконцентровані фундаментальні психологічні риси, здатні, при потребі, проявитися в усіх соціально-економічних, політичних та культурних реаліях буття. Економіку (правила гри у національній економіці) формують відповідні інститути суспільства. Їх вплив є суттєвим на поведінку й соціальне мислення суб'єктів економічних відносин. Проте самі ці суспільні інститути також формуються національною історією. Люди обирають їх під диктовку традицій, певних соціальних норм, особливостей внутрішньо-економічного розвитку країни. Ефективність національних суспільних практик у господарській (соціально-економічній) сфері визначається також й соціокультурним контекстом, за яким захований ментальний контекст, коли пересічний громадянин певним чином оцінює соціально-економічну ситуацію у суспільстві і відповідним чином діє у цій ситуації. Спеціальні соціально-філософські й соціологічні дослідження на вітчизняному ґрунті здатні оживити національну традицію, запобігти неефективному некритичному запозиченню іншо-культурних елементів суспільно-економічного розвитку. Разом з тим порівняльний аналіз схожих та відмінних фактів соціально-економічних реалій інших країн робить вітчизняну науку більш сприйнятливою до складності й багатоманітності норм, цінностей, інститутів і соціальних структур сучасного суспільного життя та до взаємозв'язку різних форм соціально-економічної поведінки людей за сучасних умов, коли нехай й «чужі» ментальні утворення набувають у ситуації України нового змістовного забарвлення [4].

Список використаних джерел

1. Забужко О.С. Філософія національної ідеї. Етносоціальний розвиток України / О.С.Забужко. К., 1993. 125 с.
2. Феномен нації:основи життєдіяльності/[Додонов Р.О.,Ігнатов В.О.,Моїсєєв І.К.та ін.];за ред.Б.В.Попова-К.:Товариство «Знання»,КОО, 1998. 264 с.
3. Философский энциклопедический словарь / [Сост. Губский Е.Ф., Кораблев Г.В., Лутченко В.А.] М.: ИНФРА-М, 1997. 576 с.
4. Бондаренко О.В. «Українська національна економічна ментальність і «дух капіталізму»» URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_17.pdf

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. У період глобалізації зростає зацікавленість сучасним розвитком ринкового господарства, стає необхідним змістовно переглянути та уточнити основні абстрактно-логічні моделі ринкового господарства. Формується нова теоретико-методологічна база, сучасні соціальні дослідження є спрямованими на теоретичний аналіз нововведень останніх десятиліть, які варто розглядати в загальному контексті. **Мета дослідження.** Визначити теоретико-методологічні основи функціонування сучасних моделей ринкового господарства на основі їх політекономічного і практично-методичного аналізу. **Об'єкт дослідження.** Процес становлення та розвитку змішаної економіки, корпоративної економіки, соціально ринкового господарства під впливом трансформацій, що відбуваються в національному господарстві й в світогосподарських зв'язках. **Предмет дослідження.** Порядок відносин змішаної економіки, корпоративної економіки, соціально ринкового господарства, що функціонує і розвивається під впливом різноманітних процесів в час глобалізації. **Завдання дослідження.** Визначити поняття ринкового господарства; розглянути методологічні підходи до філософії економіки; описати моделі ринкового господарства; зробити висновок щодо сучасних моделей ринкового господарства. Ринкове господарство – суспільна форма організації економіки, заснована на товарному виробництві, що забезпечує взаємодію між виробником і споживачем через ринок. У сучасній науковій і навчальній літературі, в політичних й законодавчих документах поняття «ринку», «ринкове господарство», «ринкова економіка» вживаються, як тотожні. Однак, варто мати на увазі, що за всієї спорідненості цих понять у змісті є певні відмінності. Ринкове господарство – це структура (середовище), у межах якого відтворюються й панують відносини та зв'язки товарного виробництва. Поняття ринкового господарства є багатомірним. Воно містить багато складових: сферу товарного виробництва, сферу обміну, сукупність актів купівлі – продажу і збалансування попиту і пропозиції у процесі розширеного відтворення. Виходячи з цього, можна вважати, що ринок є складовою частиною ринкового господарства, через механізм якого перетворюються на реальність товарно-грошові відносини. Формуючи конкурентне середовище, ринок виступає ефективним організатором товарного виробництва. Саме філософія економіки повинна збагатити й осмислити перехід від менш складних до вищих форм суспільного життя та економічної діяльності. Існують два методологічних підходи до філософії економіки: 1) техніко-економічний, направлений на вивчення раціонального і ефективного використання природних ресурсів, засобів виробництва та їх відтворення у процесі людської життєдіяльності; 2) соціально-економічний, який вивчає відносини людей, що диктуються відносинами власності. І. Лукинов вважає, що в кожній економічно розвиненій країні існує власна модель ринкової економіки, сформована під впливом історичних традицій, конкретних умов її функціонування і розвитку. Ніхто не нав'язує цим країнам якогось єдиного стандарту. Модель економіки США суттєво відрізняється від моделі економіки Японії, так само як економічна модель Франції – від моделей Німеччини або Швеції. Не повинно існувати якоїсь шаблонної моделі [3, с 6]. Дістав поширення поділ сучасних моделей економіки на три групи: змішану економіку, корпоративну економіку і соціальне ринкове господарство. Зміст терміну «змішана економіка» в науковій літературі визначається по-різному. На думку деяких дослідників, «сучасна система змішаної економіки може розглядатися як сукупність ринків товарів та послуг, які, з одного боку, певним чином пов'язані між собою, з другого – мають специфічні ознаки, що виявляється в особливостях функціонування і відповідно, в тих відносинах, які формуються в рамках цих ринків» [5, с 13]. Інші автори вважають, що змішана економіка – це західна модель соціально-економічного розвитку, що передбачає поєднання приватної і державної форм власності, планової і ринкової економіки, проведення інституційно-соціальних реформ з метою побудови більш прогресивного ладу. Вона виникла в перші десятиріччя ХХ ст. У другій половині ХХ ст. під впливом науково-технічної революції та державного втручання у господарське життя в ньому виділився нетоварний сектор. До нього ввійшло виробництво продуктів та сфера послуг, які не реалізувалися через ринок (фундаментальні наукові дослідження, безкоштовні види освіти та інші послуги, основна продукція військово-промислового комплексу тощо). Причому неринкові форми господарювання відіграють все більшу роль у суспільному розвитку. В результаті сучасна економіка є змішаною стосовно того, що поєднує товарні – як провідні і визначальні – і нетоварні зв'язки [1, с 106]. Саме поняття «змішана економіка» визначає лише один момент економічної системи – вона не моноелементна з погляду основних ознак, що характеризують економічну систему. Змішана ринкова економіка характеризується співіснуванням різних форм власності: приватної індивідуальної, приватної корпоративної, колективної, сімейної, державної, інтегрованої та ін. Корпоративна ринкова економіка орієнтована на вільну конкуренцію, спрямована на захист інтересів великого бізнесу. Принципом регулювання цієї моделі господарства є визначення основних пріоритетів економічного розвитку. «Соціальне ринкове господарство» - це не просто економічний термін. Він відображає важливий напрямок сучасної економічної теорії, ідеї якого втілені на практиці. Характеризується не просто високим рівнем добробуту населення. Йї властивий набір соціально-економічних інститутів, які спрямовують функціонування всіх елементів цієї системи на реалізацію цілей соціальної справедливості, захищеності, високого рівня і якості життя [4, с 71]. Основною метою соціальної ринкової економіки є досягнення якомога більшої свободи кожної людини в економічній сфері, якнайповнішого задоволення її потреб і добробуту. Але підвищення добробуту має бути спрямоване на загальну користь. Товари мають розподілятися справедливо. Людям, які не в змозі забезпечити себе самі, мають бути гарантовані соціальний захист, гідні умови життя. Деякі дослідники, розглядаючи соціальне ринкове господарство, виділяють три конституційні принципи, на яких базується економічна система соціального ринкового господарства: конкурентний устрій ринкової економіки, соціальність конкурентної економіки, державний інтервенціонізм й активна економічна політика держави. Пріоритетний розвиток соціальної сфери як сфери виробництва людини і є умовою, і передумовою становлення соціально орієнтованої ринкової економіки [6, с 22]. Соціальне ринкове господарство залишає «вільному ринку» достатній простір для прояву його рушійних сил, але втручається в його розвиток тільки тоді, коли виникає загроза небажаних наслідків такого розвитку [2, с 59]. **Висновок.** Таким чином, сучасні моделі ринкового господарства дозволяють без примусу спрямовувати ресурси туди, де вони необхідні, і перерозподіляти їх у разі зміни попиту. Ринкова економіка є основою функціонування соціально-економічної системи будь-якої сучасної розвиненої країни. Дослідження та обґрунтування сучасних моделей ринкового господарства сприяє забезпеченню сприятливіших економічних, соціальних умов для існування людей; стає фактором подальшого розвитку науки, економіки. Головними інструментами створення сучасної моделі ринкового господарства має бути регулююча роль держави та використання методологічних методів.

Список використаних джерел

1. Борисов Е. Ф. Економічна теорія: Під. М.: Юрист, 1997. 568 с.
2. Єременко В. Про науку і курс соціальної економіки // Економіка України. 1996. № 5. С.55-61.
3. Лукинов І. Ринкові реформи у подоланні кризи // Економіка України. 1996. № 1. С.4-19.
4. Нестеренко А. Соціальна ринкова економіка: концептуальні засади, історичний досвід // Зап. економіки. 1998. № 8. С. 71-84.
5. Петруня Ю. С. Непрофесійні суб'єкти ринку акцій України. К.: Т-во «Знання» України, КОО, 1999. 262 с.
6. Рокоча В. В. Економічна активність держави в соціальному ринковому господарстві (на матеріалах Німеччини): Автореф. дис. ... д-ра екон. наук. – К., 1995. 50 с.
7. Тарасевич В. М. Економічні парадигми та парадигмальні теорії. Д.: Січ, 1995. 159 с.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження: Буття світу і людини з її духовністю та свободою вичерпує все суще. Немає нічого надприродного. Людина не лише актор, але й автор своєї історичної і світової драми, корені якої сягають в історію праці. По-друге, в теорії людини докорінно переосмислені основи людської суб'єктивності. Якщо матеріаліст Людвіг Фейєрбах уявляв людину у вигляді споглядання, а Іммануїл Кант, Георг Гегель та інші – у вигляді чисто духовної активності, світ поставав у вигляді об'єкта, продукту суб'єктивності, духу, то в концепціях Карла Маркса і Фрідріха Енгельса основу людини, її суб'єктивність становить предметно-чуттєва, природо-перетворююча матеріально-виробнича практична діяльність. **Мета дослідження:** Усвідомити, що таке «людина» з точки зору марксизму. **Об'єкт дослідження:** Людина. **Предмет дослідження:** Марксова концепція людини. **Завдання дослідження:** Центральним поняттям марксистської філософії є людина – її природа та її діяльність. Природу людини Маркс розглядав як деяку величину, а не чистий лист паперу; це жива людська істота, що проявляється в різних історичних формах свого існування. Історія є історією людини, самовиразом її в процесі праці й виробництва [2, с. 390]. Як суб'єкт діяльності людина – суспільна (а не біологічна лише) істота. У єдності сутнісного і суб'єктивного визначення людина – предметно-соціально-діяльнісна істота. Цим виражено історико-матеріалістичне розуміння основи буття людини. Свідомість, духовність розуміються Карлом Марксом як вторинне визначення людини. Духовність – необхідна властивість людського існування. В історії суспільства діють люди, обдаровані свідомістю, розважливо чи під впливом пристрастей, прагнуть до певної мети. Тут ніщо не робиться без свідомого наміру чи бажаної мети. Але хід історії підкоряється внутрішнім загальним законам. Зіткнення численних окремих прань і дій приводить в історії до стану, повністю аналогічного тому, який панує в позбавленій свідомості природі. В масштабах буття світу, суб'єктивність вторинна, не субстанціальна. Вчення про практичну трудову діяльність по-новому висвітлює людину як суб'єкт суспільного буття людини. Людина – це багатомірний світ, що формується на основі предметно-почуттєвої діяльності, охоплюючи суспільство і олюднену природу. Матеріалістичне переосмислення суб'єкта і суті людини – ключ до філософського переосмислення світу, всього сущого. Для попередників Маркса людина – продукт природи; природа сприймалася лише як об'єкт людського споглядання, а людина, як споглядаюча істота. Філософія марксизму сприймає ідею важливості природи у житті людини, але природа перестає бути лише колискою людини: неперервно змінюється людиною у процесі її трудової діяльності. Змінюючи природу за її законами, реалізуючи в ній мету, потреби та здатності, людина історіює, суб'єктивує природу, залучаючи її до свого світу. І вся історія людства – процес неперервної зміни природи людиною, у тому числі своєї власної природи. Природа не якийсь чужий людині об'єкт, а суб'єктивований об'єкт, розкрити книга людської історії, наочна картина сутнісних сил суспільної людини. Доки існують люди, стосунки з природою та між собою – дві нероздільні сторони єдиного процесу: гармонізація відносин – суспільний прогрес природи, суспільства. Природа необхідна для нормальної життєдіяльності людини [1, с. 203–204]. Відомо, що К. Маркс розглядав людину в її історичному становленні як результат самої історії і розвитку виробництва. Безперечно людина виділилася зі світу природи. Але у всіх своїх проявах вона виступає як суспільна людина, і сутність людини полягає в тому, що її життєдіяльність – це складний, заснований на матеріальному виробництві, що здійснюється в системі суспільних відносин, процес свідомого, цілеспрямованого, перетворювального впливу на навколишній світ і на саму людину для забезпечення свого існування, розвитку [4, с. 12]. Діяльність же людини – це творчий процес, коли індивід виступає активним виробником, а не пасивним реципієнтом. Для розуміння Марксової концепції діяльності важливо зрозуміти його уявлення про взаємовідносини суб'єкта і об'єкта, які знаходяться у нерозривному зв'язку. Кожна річ може слугувати посиленню власних здібностей суб'єкта. «... Не лише п'ять зовнішніх почуттів, але й так звані духовні почуття (воля, любов) виникають лише завдяки наявності відповідного предмету, завдяки олюдненій природі» [2, с. 390]. Незалежність і свобода, за Марксом, ґрунтуються на акті самореалізації, що тотожне праці. Остання розглядається як прояв індивідуальності, власних фізичних та психічних сил. Саме тому праця викazuje претензії не стільки за несправедливий розподіл багатств, скільки за те, що він перетворив працю у примусову, відчужену, беззмістовну роботу, а тим самим людину – у немічного каліку, що позбавлений власної індивідуальності. Через це мета розвитку особистості – це формування досконалого універсального індивіда, вільного від спеціалізації. Система радянської освіти була цілком побудована на цій zasadі і ґрунтувалася на такому баченні людини та праці як прояву її індивідуальності. Але в погоні за «світлим майбутнім» праця перестала бути проявом індивідуальності, оскільки перетворилася з цілі на засіб [2, с. 396]. Для Маркса відчуження відбувається в праці та розподілі праці, яка має бути живим зв'язком з природою, створенням нового світу й самого себе. Але з розвитком приватної власності й розподілом праці праця втрачає характер виразу людських творчих сил. Праця й продукти праці набувають самостійного буття, незалежно від волі й планів людини. Тому зрозумілим стає заперечення Марксом приватної власності та розподілу праці в «золоту епоху» історії людства – за соціалізму, оскільки відчуження перетворює індивіда у раба речей. Наступною фундаментальною категорією Марксової концепції є соціалізм. Із вищевикладеного стає зрозумілим, що метою останнього є людина. Суттєві елементи соціалізму в тому, що людина бере участь у виробництві, об'єднаному й позбавленому конкуренції; що продукція знаходиться в неї під контролем і не перетворюється на сліпого ідола, що підкорює її собі. Такий погляд категорично виключає можливість вважати соціалізм таке суспільство, в якому людина є об'єктом маніпулювання з боку бюрократії, навіть якщо ця бюрократія керує всією державною економікою. Це означає, що кожна окрема людина бере активну участь у плануванні й виконанні планів; це означає втілення у життя економічної й політичної демократії [2, с. 404]. Перед тим, як оцінити роботу Е. Фрома щодо аналізу Марксової концепції, слід зупинитися на ривках, в яких може перебувати будь-яке знання. Вчення про них ми знаходимо в давній ведичній філософії, яка розглядає світ як переплетення трьох яостей матеріальної природи – це якості добра, жаги й невігластва. Для кращого розуміння їх можна представити в якості базових психологічних програм, під впливом яких може знаходитися індивід. Так, програма невігластва означає, що індивід не володіє знаннями про матеріальний світ (про існування об'єктивних законів, за якими він функціонує) й живе хаотичним життям; програма жаги означає, що індивід прагне власними зусиллями відкрити істину; програма добра означає, що індивід усвідомлює наявність об'єктивних законів (істин), прагне отримати знання про них й користуватися ними у повсякденному житті [5, с. 7]. Відповідно, чим більша кількість людей, поведінка яких керована однією й тією ж самою програмою, в той бік і спрямований вектор суспільного розвитку [3, с. 2]. Єдність теорії і практики здатна забезпечити успіх революційного перетворення світу. Це – нова теорія суспільства, заснована на новому розумінні ролі і місця людини в процесі суспільного розвитку. Матеріалістичне розуміння історії, розуміння людини несумісні з гегелівською діалектикою. Якщо Гегель розробив діалектику для аналізу процесу мислення Світового духу, то Маркс вперше з позицій матеріалізму творчо переосмислив гегелівську діалектику і розробив матеріалістичне вчення про розвиток як діалектичний метод дослідження світу. Якщо для Гегеля процес мислення є самостійний суб'єкт, ідея, творець дійсного, то у Маркса ідеальне, ідея є лише моментом матеріального, що пересаджене у людську голову і перетворене в ній. У філософії марксизму діють два принципи пізнання: принцип матеріалізму і принцип діалектики [1, с. 204]. **Висновок:** Аналізуючи практику, Карл Маркс і Фрідріх Енгельс логічно прямують до нового розуміння суті людини як сукупності суспільних відносин. Це – найважливіший момент нового вчення про людину. Матеріально-виробнича діяльність завжди здійснюється у суспільстві і за допомогою суспільства. В процесі трудової діяльності людина, вступає у суспільні відносини з іншими людьми.

Список використаних джерел

1. М. І. Горлач Філософія, Харків, 2000 р. С. 202–204.
2. Марсєв С., Марсєва Е. // Історія філософії (загальний курс). «Фрейдомарксизм» Е. Фрома. М.: Прес, 2005. 487 с.
3. А. Новоженець // Філософський аналіз «Марксової концепції людини», Тернопіль, 2019 р. С. 2.
4. Невідомий автор // «Проблема світу і людини в історії філософської думки», 2019, URL://<https://textbook.com.ua/filosofiya/1473453656/s-5>
5. Тарасов А. Спадщина Еріха Фромма для радикала кінця XX – початку XXI століття [Електронний ресурс] // Лекція з циклу «Громадська думка XX століття: практично цінне для політичного радикала наших днів», прочитаного у Вільному університеті ім. С. Курьохіна в 1996–1997 роках. - 31 березень 1997. URL://<https://radical-xxi.narod.ru/fromm.htm>

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність цієї теми дослідження: Проблема формування духовних цінностей українського суспільства є досить актуальною в наш час. Як свідчить практика, нація виступає як активна сила політичних змін і залежно від того, які цінності вони вносять у ці зміни, яку культуру впроваджують, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства, його культура, напрями трансформацій. Суспільство зацікавлене в тому, щоб ці цінності і культура були демократичними. Їх формування – завдання актуальне і таке, що потребує нагальної уваги. **Мета дослідження** – аналіз сучасного стану духовної культури українського суспільства, основні ціннісні пріоритети людей, що змінюються під впливом внутрішніх змін в Україні та зовнішніх факторів. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**: виділити проблеми, які притаманні українському суспільству та визначити причину цих проблем; розглянути історію дослідження проблеми духовності та розглянути її концепт. **Об'єктом дослідження** є процес духовного розвитку суспільства. **Предметом дослідження** є духовність та її структура. Духовне життя суспільства є дуже широким поняттям. Воно охоплює багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей, сукупність їх поглядів, почуттів, уявлень, а також процеси виробництва суспільних та індивідуальних ідей, і їх засвоєння. Духовне життя – це не тільки ідеальні явища, але і його суб'єкти, у яких є певні потреби, інтереси, ідеали і які мають соціальні інститути, що займаються виробництвом, розподілом і зберіганням духовних цінностей (клуби, бібліотеки, театри, музеї, навчальні заклади, релігійні та суспільні організації тощо) [4]. Розбудова української державності, проведення реформ та побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку української духовності. Протягом років незалежності нашої держави основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося а залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувала втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. Для розуміння й вирішення проблем, які склалися в духовній сфері, необхідним є ґрунтовний аналіз діяльності органів державної влади щодо формування та розвитку духовних цінностей українського суспільства як однієї із складових духовного-інтелектуального розвитку нації [1]. Головне завдання гуманітарної політики у сфері розвитку духовного життя суспільства полягає в тому, щоб створити умови для найповнішого освоєння людиною багатогранного потенціалу як української, так і світової духовності й культури. Надзвичайно важливе також створення умов для всебічної самореалізації духовно-культурного потенціалу, сутнісних сил людини, власного духовного світобачення і світосприйняття. Слід зазначити, що ефективна реалізація державної політики щодо формування та розвитку духовних цінностей можлива лише за умов чіткого визначення суб'єктів та використання конструктивної моделі справляння управлінського впливу, оскільки саме у цій моделі враховані особливості державного управління у духовній сфері українського суспільства [3]. У наш час немає потреби переконувати когось у тому, що духовність є однією з найсуттєвіших характеристик людини як особистості, як активного суб'єкта людських взаємин. У духовності опосередковано чи безпосередньо виявляються певні особливості ставлення людини до інших, до явищ навколишньої дійсності, до себе самої – до всього, чим вона безперервно, щоденно збагачується упродовж життя. Аналіз цих ставлень може наблизити нас до розуміння вельми вагомих змістових характеристик особистості. Суспільну цінність, значущість особистості як носія системи соціально-психологічних характеристик неможливо збагнути, якщо абстрагуватися від сфери її духовності. Такі риси, властивості людини як працьовитість, здатність орієнтуватися у навколишній дійсності, освіченість, визначеність світоглядних орієнтацій, професійна досконалість та інші не можуть бути об'єктивно оцінені поза контекстом духовності [5]. Значення духовності особливо зростає у наш час, коли життя пропонує кожному численну кількість виборів, життєвих самовизначень у найрізноманітніших сферах людської діяльності і, що не менш важливо, – у виборі ціннісних орієнтирів, які визначають життєвий шлях особистості. На жаль, процеси глобалізації зумовлюють не лише розширення можливостей вибору та спектр спрямованості цілей життєвих 5 самовизначень, а й пропонують низку спокусу, безоглядне, некритичне ставлення до яких може зруйнувати в людині її гуманістичну сутність. Лише той, хто чітко визнається у своїх життєвих планах, у сенсі життя, що при цьому збагнув фундаментальність духовного начала в житті людини, здатен протистояти проявам бездуховності – перш за все у самому собі, а також у навколишньому соціальному середовищі. Духовно довершена особистість – це наслідок тривалої, наполегливої праці людини над собою, праці, яка спрямована на поступове самовдосконалення, свідоме вибудовування себе з метою наближення до обраного ідеалу, в якому гармонійно поєднуються високі людські чесноти, що дає можливість виконати, реалізувати себе, а завдяки цьому відчувати всю повноту людського щастя [2]. Людей робить людьми тільки дух і духовність. Відсутність духовності призводить до відсутності чіткого бачення майбутнього, маніпулювання людьми та людською свідомістю. Українці мають щось особливе, що збереглося через тисячоліття втрат та пригнічення. Це наш Дух і Духовність, це наш внутрішній світ і тепло, які характерні саме для українців. У філософії серця - духовна сила нашої нації. Якщо додати до цього сильну волю сучасних українців, ми зможемо об'єднатися у глобальну націю і збудувати державу миру та добробуту. Примирити себе з самим собою, себе - з іншими, інших - з державою, державу - зі світом - найбільше благо для України. Усі хочуть спокою та злагоди, миру та добробуту. Але поки кожен не почне з себе - справи не буде. Вибачити рідних та близьких, прашурів та сучасників, повірити в себе і в державу - це є воля Бога і наше прагнення. Дух, як сила волі, заснована на народних традиціях і духовність, як здатність творити добро у соціальній сфері - основа нової національної ідеї України [6]. **Висновки:** Духовне життя суспільства є надзвичайно важливим елементом його життєдіяльності, від оптимального процесу розвитку якого залежить його загальний процес. Духовне в людині – це те, що стало її надбанням, її внутрішньою сутністю перш за все завдяки її власним, добровільним, глибоко усвідомленим зусиллям. Духовність – це здобуток, неоціненний скарб людини, який з дитинства пощастило з вихователями, котрі талановито вели її до досягнення таємниць самотворення, вибудовували у ній віру та переконання в тому, що людина сама може і повинна стати творцем своєї долі.

Список використаних джерел

1. Л.В.Мисів «Особливості законодавства України щодо діяльності органів державного управління у сфері формування та розвитку духовних цінностей українського суспільства» URL://<http://academy.gov.ua/ej/ej1/txts/MISIV.htm>
2. Загальна редакція М.Й. Боршевського Навчально-методичний посібник «Виховання духовності особистості» URL://<https://core.ac.uk/download/pdf/19596193.pdf>
3. Целякова О.М. «Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві» URL://http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf
4. «Сутність духовного життя суспільства. Суспільна свідомість» URL://http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/14H3R14_1.htm
5. Єрохін С.А., Баранівський В.Ф., Осічнюк Ю.В., Єрмошенко М.М., Ільчук Л.І., Привалко Т.В., «Духовна безпека України погляд суспільствознавства і богослов'я» URL://<http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Zbirka-materialiv-konferentsiyi-2018.pdf>
6. Гончарук Т.В., Гнасевич Н.В., Гурик М.І., Паучок В.К., Чигур Р.Ю. «Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації» URL://<https://cutt.ly/sgkZ7IF>.

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: Актуальність теми зумовлена формуванням культури нації, в якій повинні зосереджуватися ідеї, цінності та ідеали, що повністю відповідають національним потребам та інтересам. Якщо розглядати націю як колективну дійову особу історії й політичного життя, важливо знати, як вона виникла, розуміти особливості її генези. Генеза вказує на витoki «політичності» цієї спільноти, визначає специфічні риси національної свідомості та її найсуттєвішої складової частини – національної ідеї. У той же час визначення суті нації як історичної спільноти та шляхів її формування є одним з найскладніших і найдискусійніших питань теорії нації. **Мета дослідження:** Аналіз нації не лише як найвищої форми організації суспільства, а й як філософського феномена. **Об'єкт дослідження:** Нація та її формування в історії. **Завдання дослідження:** визначити поняття «нація» та проаналізувати вплив нації на історичний процес. **Предмет дослідження:** Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю. Для кожного покоління людей нація є сакральною цінністю, що належить до одного з найскладніших витворів людського співжиття, природу та сутність якої наукою збагнути дуже важко. Відправним пунктом дослідження виступає емпіричне розуміння нації, тобто визначення національної спільноти через сукупність зовнішніх ознак. Для переходу на теоретичний рівень аналізу необхідно розкрити зв'язок між цими ознаками і знайти їх підґрунтя. Але сьогодні емпіричне розуміння нації являє собою хаотичне поєднання ознак, яке наче зависає в повітрі, унаслідок чого національні спільноти постають як дещо міфічне, або взагалі те, що не існує, як «уявні спільноти» [1, с. 460]. У дослідженні нації існує багато підходів, що спричинило «хаос дефініцій» [2, с. 39]. Саме поняття «нація» пройшло еволюцію від її розуміння як певної територіальної політичної, інтелектуальної групи до її ототожнення з народом. Певним проміжним твердженням між ними є інтерпретація цього поняття, яке запропонував Д. Дідро, згідно з яким нація – це еліта, аристократія, а народ – це селяни та робітники [3, с. 38]. Одним із перших у Франції запропонував поставити в основу становлення нації принцип індивідуальності філософ-просвітник Ж.-Ж. Руссо. На його думку, такі фактори, як культура, мова, історія та закони є підґрунтям становлення нації, а завдання уряду – сприяти створенню національної культури [4, с. 151]. Французький учений Е. Ренан відзначав, що нація – це та спільнота, яка має спільне історичне коріння: «Нація – це велика спільність, створена розуміннями, усвідомленнями жертви, колись принесеної і готовою до нової (жертви). Вона існувала в минулому, вона відновлюється в сучасності реально дією: розумінням, чітко висловленим прагненням продовжувати життя спільноти» [2, с. 44]. Втім на сьогодні так і немає достатньо наукових тверджень щодо поняття «нація». Більш того, є близько сотні визначень нації, про що пише П. Вайт: «Легіони авторів визначали націю, але жоден із них ніколи не зробив це задовільно» [5, с. 8]. Розробником одного модерного концепту нації, з першого погляду, принципово іншого, ніж класичні та близькі їм сучасні концепції, є німецький соціолог і політолог К. Дойч. Він здійснив продуктивну спробу осмислення феноменів національності і нації з позицій сучасних теорій інформації та комунікації. Ця теорія визначає націю не за набором певних суб'єктивних чи об'єктивних ознак, таких як територія, мова, державність, а за комунікативними можливостями. Провідним поняттям комунікативної теорії є поняття «комплементарність», або ж «комунікативна ефективність», тобто здатність елементів певної структури взаємодоповнювати або замінювати один одного. Комплементарність забезпечує існування спільного комунікативного простору. Зазначимо, що швейцарці можуть говорити чотирма різними мовами і діяти в той же час як один народ, оскільки кожен із них має достатньо засвоєних звичок, символів, спогадів, історичних подій та особистих асоціацій, що дозволяють кожному швейцарцю успішніше спілкуватися саме зі швейцарцем, аніж із людиною, яка говорить тією ж самою мовою, але належить до іншого народу [6, с. 325]. Отже, нація характеризується передусім певним рівнем суспільної комунікації індивідів. Цей рівень визначається комплементарністю способів і засобів комунікації між індивідами і групами всередині нації. Тому можна зазначити, що підвищення рівня комунікативності ототожнюється із соціальною (суспільною) мобілізацією, зростанням у суспільстві творчих можливостей індивіда і нації. Комунікативна теорія – це, у першу чергу, розширення контактів і зміцнення зв'язків між різними етнічними групами, що призведе до зростання взаєморозуміння й зближення. Е. Сміт характеризував націю як «велику, вертикально інтегровану і територіально мобільну групу зі спільними громадянськими правами і почуттям колективності, а також однією чи кількома спільними характеристиками, які можуть бути їх союзниками чи представниками» [7, с. 175]. На його погляд, атрибутами нації є: наявність самоназви, своєї історичної території, спільних міфів, історичної пам'яті, спільної мови, громадянської культури, спільної економіки, єдиних юридичних прав і обов'язків для всіх її представників [7, с. 23]. Він виокремив такі етнічні спільноти за часом їх виникнення та послідовного переходу від однієї форми до іншої: плем'я – етнічна група або етнос – нація. Визначальними факторами, на його думку, для утворення нації є економічні та політичні, завдяки яким і створюється її цілісне тіло [7, с. 69]. Отже, головна ідея дослідження Е. Сміта полягає в тому, що націогенеза потребує етнічного підґрунтя. Існування етносу є необхідною передумовою виникнення нації. Таким чином, еволюція терміна врешті-решт привела до того, що формування якогось універсального визначення «нації» стало неможливим, хоча й бажаним, принаймні для науковців. Цілком очевидно, що «універсальне» визначення «нації» як людської спільноти, якщо воно претендує на повну змістовність, має містити як мінімум мовні, культурні, територіальні, економічні, соціальні, соціально-психологічні й політичні характеристики. Проте жодна з цих характеристик не може претендувати на перевагу [2, с. 40]. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити наступні висновки: методологічно виправданим є комплексний підхід в осмисленні феномена «нація», завдяки якому її політичні (громадянські) та етнокультурні складові включно з історичною пам'яттю не протиставляються, а тісно взаємодіють. Із зазначеного вище аналізу розуміння поняття «нація» можна виокремити наступні критерії, наявність яких свідчує її існування: спільна держава та спільна чітко визначена територія; історично сформовані почуття спільності і колективної самосвідомості щодо минулого та бажання спільного життя в теперішньому та майбутньому; культурна спільність (література, мистецтво, способи мислення і поведінки, звичай) та спільна мова; спільна національна пам'ять та історія. Але жодна з ознак не може відігравати роль основного чинника для всіх національних спільнот, проте необхідним є їх неповторне поєднання. Концепт нації має гносеологічне і прогностичне значення для розвитку сучасних глобалізаційних теорій, зокрема щодо майбутнього національної держави і трансформації національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Новейший философский словарь. Минск: Изд-во В.М. Скаун, 1998. 896 с.
2. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму: монографія / Г.В. Касьянов. К.: Либідь, 1999. 352 с. Kasianov, G.V. (1999).
3. Рудакевич О.М. Концепція культурницького націоналізму в українській історико-філософській думці: дис. ... канд. філос. наук / О.М. Рудакевич. Л., 2005. 199 с.
4. Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм. Карл Маркс проти Фрідріха Ліста / Р. Шпорлюк. К.: Основи, 1998. 479 с.
5. Картунов О. Західні теорії нації, плюралізм думок, дефініція понять / О. Картунов // Віче. 1996. № 6. С. 80–89.
6. Дойч К. Народи, нації та комунікація / Карл Дойч // Націоналізм: народи, нації та комунікація [антологія; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий] К.: Смолоскип, 2006. С. 317–332.
7. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт. К.: Основи, 1994. 222 с.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми: в наш час культура є невід'ємною частиною людського буття. Більшу частину свого вільного часу люди приділяють культурі, самі того не розуміючи. Перегляд фільму, читання книги, чи просто прослуховування музики – все це зветься культурою. Завдяки культурним цінностям (об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичнє, етнографічне та науковє значення) людина розвиває свій внутрішній світ, саму себе, що є дуже важливим саме в наші дні. Більшість сприймає та оцінює розвиток людини саме по культурних та загальних знаннях. Тому тема взаємодії людини та культури є такою актуальною. **Мета дослідження:** проаналізувати вплив людини на культуру, та культури на людину, охарактеризувати зв'язок та взаємозалежність людини та культури. **Об'єкт** – Людина як творіння і творець культури. Культура – сфера творчості та самореалізації людини. **Предмет дослідження.** Культура це реалізація людської творчості і свободи. Однак культура легко знаходить подібність самостійного життя: вона закріплена в символічних формах, які дістаються кожному поколінню в готовому вже вигляді і виступають як загальнозначущі зразки. Складається надіндивідуальна логіка культури, яка не залежить від примхи окремої людини і визначає думки і почуття великої групи людей. Тому справедливо буде сказати, що і культура творить людину. Однак ця формула буде вірна остільки, оскільки ми пам'ятаємо, що культура сама є продукт людської творчості: саме людина через культуру відкриває і змінює світ і саму себе. **Завдання дослідження:** дослідити культуру як реалізацію людської творчості та свободи; дізнатися який вплив має людина на культуру і культура на людину. Людина є творець, і лише в силу цієї обставини - творіння культури. Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли у власній душі і власну творчість. Культура і її смисли живуть не самі по собі, а лише через творчу активність натхненної ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних смислів, то вони вмирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа. Безумовно, в повсякденному житті важко помітити залежність культури від людини, швидше за наявності зворотна залежність. Культура є підставою людської творчості, але вона ж і утримує його в своїх смислових рамках, в полоні своїх символічних зразків. Але в переломні моменти, в епохи великих культурних переворотів раптом виявляється, що старі сенси вже перестають задовольняти людину, що вони стискають людський дух [1, с.88-89]. Кожен із нас хоча б раз у житті замислювався над тим, хто він, яке його призначення і що взагалі означає бути людиною. Один з відомих давньогрецьких філософів Арістотель спробував вийти за рамки природного погляду на людину, побачивши в ньому «суспільну істоту». При цьому він намагався відділяти «розумну душу» від «чуттєвої». Окрім того, людина є наділеною інтелектом істотою, вона ж являється унікальним творцем культури [2, с. 34]. Культура є реалізація людської творчості і свободи, звідси - різноманіття культур і форм культурного розвитку. Однак ситуація, культура легко знаходить подібність самостійного життя: вона закріплена в символічних формах, які дістаються кожному поколінню в готовому вже вигляді і виступають як загальнозначущі зразки. Тому справедливо буде сказати, що і культура творить людину. Однак ця формула буде вірна остільки, оскільки ми пам'ятаємо, що культура сама є продукт людської творчості: саме людина через культуру відкриває і змінює світ і самого себе. Досягненням безлічі геніїв, роблять культуру трампліном для нової творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли у власній душі і власну творчість. Справжня культура несумісна з натовпом, вона спрямована на особистість і твориться особистістю. Це не означає, що хтось позбавлений ролі творця культури. Адже кожна людина творить саму себе, вона завжди – продукт культурного саморозвитку. Але люди мають різні творчі здібності. Не всі вони творці невмирущих культурних цінностей, і не тому, що в них «не вистачає таланту», а найчастіше тому, що переосмислення сталого, узвичаєного – важка праця людського духу. Культура - це формування і творчість [3, с. 55,61]. Саме у творчості з певною ясністю розкривається сутність людини як перетворювача миру, творець нових відносин і самого себе. Вагається, що більш правильно, більш точно визначати людину не як людину розумну, а й як людину - творця. З релігійної точки зору вважалося, що пріоритетом творчості володіє тільки Бог. Він є творцем світу й людини, а сама людина здатна лише здійснювати божественний задум недоступний людському розумінню. Поза культурою людина не може здійснювати себе в якості людини та реалізувати свій духовний потенціал. Культура є підставою людської творчості. Існує безліч культур що реалізувалися в людській історії. Кожна породжує свою специфіку, свою моральність та своє мистецтво. Вона завжди існувала як певна традиція. Відомо що творці культури, відомі генії людства, завжди прагнули відокремитися від загалу, тобто здійснити щось незвичайне, нове. Вчені довели, що загадка людської творчості криється насамперед у сфері свідомості людини [4, с. 99-101]. У всі часи людина виступала творцем матеріальної та духовної культур, була здатна творити нове, незважаючи на умови свого життя. Якщо творчість була можливою навіть у рабських умовах, у концтаборах, тюрмах, то, отже, загальна залежність творити культуру залежить не тільки від соціальних умов існування людей. Важливе значення тут мають здібності. У будь-якому суспільстві більшість людей поділяє загальноприйняті принципи та орієнтири, не наважується висловлювати оригінальні, незвичні ідеї, що суперечать загальноприйнятим. Важко втрачати зв'язок із свої подібними, зі сталим колом цінностей, поглядів, пристрастей та оцінок. Але культура розвивається як постійне переоцінення цінностей, творчість завжди є проривом у невідоме. Тому завжди знаходяться люди, які насмілюються виробляти свій погляд на речі, свої системи світобачення, йдучи на розрив із застарілими системами поглядів. Їм випадає нелегка доля, їх часто сприймають як диваків або ж як ворогів традицій, «порушників спокою». Ці люди – генії людства та творці нового в культурі – є істинними героями людства, бо без них ми б, напевно, й досі перебували на рівні печерного розвитку. Історію культури здійснюють власне такі особи, які постійно прагнуть розширити обрії культурного розвитку. Суть людського буття - творчість. Саме у творчості з певною ясністю розкривається сутність людини як перетворювача миру, творець нових відносин і самого себе. Вагається, що більш правильно, більш точно визначати людину не як людину розумну, а й як людину - творця. Проблема людської творчості залишається в центрі уваги суспільствознавців на протязі багатьох років. З релігійної точки зору вважалося, що пріоритетом творчості володіє тільки Бог. Він є творцем світу й людини, а сама людина здатна лише здійснювати божественний задум недоступний людському розумінню. У цьому положенні є певний сенс, адже визначати загально доцільність людських дій, життя і творчості не так просто, ми, як правило, ставимо перед собою конкретну мету. Видатний німецький філософ XIX століття – Гегель якось зазначив, що людина володіє «хитрістю розуму», яка і відрізняє її від тварин. На його думку, ця хитрість полягає у тому, що людина ніколи не вступає у безпосередній контакт з природою. Вона намагається примусити одні сили природи діяти проти інших, і і наслідків такої взаємодії отримує певну користь для себе. Поза культурою людина не може здійснювати себе в якості людини та реалізувати свій духовний потенціал [5, с.33-37]. Культура є підставою людської творчості. Існує безліч культур що реалізувалися в людській історії. Кожна породжує свою специфіку, свою моральність та своє мистецтво. Вона завжди існувала як певна традиція. Відомо що творці культури, відомі генії людства, завжди прагнули відокремитися від загалу, тобто здійснити щось незвичайне, нове. Вчені довели, що загадка людської творчості криється насамперед у сфері свідомості людини. У всі часи людина виступала творцем матеріальної та духовної культур, була здатна творити нове, незважаючи на умови свого життя. Якщо творчість була можливою навіть у рабських умовах, у концтаборах, тюрмах, то, отже, загальна зла шість творити культуру залежить не тільки від соціальних умов існування людей. Важливе значення тут мають здібності. Головне полягає в тому, щоб саме буття людини стало творчим, насиченим пошуком, знахідками, відкриттями. Найкращий спосіб розвинути свої творчі здібності - це творити культуру, засвоювати і утверджувати культурні цінності у всіх сферах суспільного і особистого буття. Сучасна філософія поставила питання людини і культури дуже близько. Так як проблеми людини і культури дуже тісно пов'язані в повсякденному житті, у всіх сферах людської діяльності. Тому сучасна філософія «вийшла з берегів» філософії на широке поле сучасної культури. А перш за все в такій важливій і необхідній сфері діяльності людини як сфера цінностей. От чому сучасні філософи приділяють велику увагу вивченню етики, естетики, права і держави, релігії і науки, антропології, етнографії, психології, педагогіки, літератури і мистецтва. Сучасні філософи - люди культури в самому високому значенні цього слова. Багата світова культура притаманна їм органічно: вона їх ґрунт, середовище, повітря, вони в ній росли, виховувалися, жили і вмирали. Вона пронизала все їхнє життя і всю їхню творчість. Тому нічого немає дивного в тому, що питання культури знаходились і будуть знаходитись у центрі їх уваги: на культуру вони покладають свої надії і уповання, з нею вони пов'язують долю людства. Цінності культури для них завжди були і залишались вищими цінностями. Цим і пояснюється широка увага до питань культури взагалі. Всі ми повинні розуміти що з ретроспективи народжується перспектива, з історії - теорія, з традицій - справжнє новаторство. Отже культура - це наше майбутнє. Культура як багаторівневий феномен – творіння людського роду. З часом людина вже не може відокремити себе з культури, а навпаки, намагається визначити роль і цінність її в повсякденності. Також культура – вагомий чинник у процесі людинотворчості, формуванні духовного світу особистості, основа світоглядних засад особи і суспільства загалом. У процесі культуротворення людина відновлює і розвиває свій дух, що сучасна цивілізація не завжди оцінює схвально. Тому культуротворчість відбувається в постійній боротьбі з цивілізаційними процесами, які прагнуть приручити людину, зробити її сліпою іграшкою в руках тих сил, чия сутність не пов'язана з цілями, завданнями і сенсом людського життя [6, с. 45-48]. **Висновки:** Отже, сучасна людина перебуває в дезінтегрованій системі координат, існує між культурою і цивілізацією, тому риси «культурної людини» кінця XX ст. відображають цю подвійність: толерантність (терпимість), професіоналізм, здатність до духовного саморозвитку і самовдосконалення. Зміни в процесах

культуротворчості, зумовлені новими інформаційними технологіями, амбівалентні: з одного боку – поява додаткових можливостей для розвитку культуротворчої здатності, з іншого – суттєво змінюється «якість» культуротворчої свободи; процес творення культури трансформується відповідно до особливостей інформаційної дійсності, що уможливило перетворення буття-в-культурі на нову онтологічну реальність. Отже, культуротворчість і далі є адаптивною стратегією, створюючи умови для продовження людської історії як «зрозумілого буття» у кризових станах культури.

Список використаних джерел

1. Александрова А. Отчуждение как форма развития культуры. К.: Самвотас, 1996. 385с.
2. Арнольдов А. Человек и мир культуры: введение в культурологию. М.: Изд-во МГИК, 1992..322с.
3. Бех І. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології // Педагогіка і психологія, 1999, №3. С. 5–14.
4. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз. К.: Знання України, 2002. 168 с.
5. Леонтьєва В. Образование как феномен культуротворчества. М.: Рост, 1995. 146 с.
6. Леонтьєва В. Культуротворческий процесс: основания и начала. Х.: Б.и., 2003. 167 с.

ФІЛОСОФІЯ ОСОБИСТИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми та дослідження: Філософія бізнесу своїм предметом має реалізацію індивіда у справі. Вона виходить з того, що існування є не тільки буттям для себе або буття для іншого. Водночас воно є існування у справі і для справи. Тому існування - це участь у бізнесі. Бути в бізнесі - означає що-небудь робити, чим-небудь займатися. Але справа, яка робиться, не виконується тільки заради самого себе, вона робиться для того, щоб існувати, тобто для життя. Певне заняття повинне стати джерелом наживи, і лише тоді воно стає бізнесом [1, с.8]. **Мета дослідження:** здійснення філософського аналізу основ бізнесу. **Об'єкт дослідження:** людина-бізнесмен. **Предмет дослідження:** особисті рішення в бізнесі та їх вплив на суспільство й економіку; філософські основи бізнесу. **Завдання дослідження:** усвідомити місце, займане управлінськими рішеннями в реальних економічних умовах та інформаційній системі підприємства; розкрити теоретичні основи: сутність, класифікацію управлінських рішень, методи і способи прийняття, функції управлінських рішень; проаналізувати профілі особистих рішень бізнесмена. Бізнес – самостійна ініціативна економічна діяльність, що здійснюється за рахунок власних та залучених ресурсів, має ризиковий характер і належний рівень відповідальності та ставить за мету отримання прибутку та розвиток власної справи шляхом задоволення потреб суспільства в умовах ринку. Підприємництво – інноваційний вид бізнесу, що здійснюється з високим ступенем ризику, шляхом реалізації власних ідей та рішень особою у відповідних умовах з метою отримання прибутку та розвитку суспільства на основі інновацій [5]. На сьогоднішній день багато людей, які мають грошей більше ніж назвичайне існування, намагаються створити власний бізнес, розраховуючи, що це все так легко. А насправді до створення чогось нового, включаюся бізнес-ідею, потрібно мати талант Альфред Нобель стверджував, що якщо у мене є тисяча ідей, і тільки одна з них виявляється плідною, я задоволений. Тобто, більшість людей «запалюються» ідеєю, але вона може не принести бажаного результату, а потрібно мати хоча б одну, але продуману і успішну ідею[3]. Прийняття рішень у позавиробничій сфері розглядається як щось, що виконується автоматично, як звичка, наприклад, одягатись, вітатись з людьми тощо. Проте спосіб життя, поведінки і т. д. бізнесмена і оточуючих його людей є не менш важливим, ніж той, який визначає його саме як бізнесмена на професійному рівні. Все своє життя людина щось вирішує [4]. Підприємець, як і будь-яка інша людина, формується як особистість на перетині чи в суперечності між внутрішньо-особистісними пориваннями та потребами та об'єктивно соціальними явищами дійсності. Саме в цій сфері зустрічаються тенденції індивідуалізму та колективізму, які можуть здійснювати як руйнівний вплив на людину (при перекосах та абсолютизації однієї з них), так і сприяти особистісній самотворчості (при гармонійному поєднанні). «Процес економічної соціалізації особистості відбувається як безперервне встановлення відповідності між рівнем і особливостями структури

Філософія, світогляд та мораль сучасного підприємця водночас є складовими загальнокультурного простору сучасного економічно-соціального розвитку будь-якого суспільства. Необхідно підкреслити, що будь-яка підприємницька, бізнесова активність завжди була пов'язана з моральними та світоглядними орієнтирами, адже являє собою один з найактивніших видів соціальної дії та особистісної самореалізації. Водночас, сучасне підприємництво відрізняється від подібної діяльності минулих століть саме тим, що прагне не вступати у суперечності із загальноприйнятими морально-етичними настановами, а навпаки інноваційно їх використовувати або ж, навіть, визначати тенденції морального самовияву сучасної людини. Загалом, підприємці в будь-якому сучасному суспільстві утворюють один з найпрогресивніших та найактивніших прошарків, що особливо підкреслює їх роль в поступовій еволюції суспільно-економічних, соціально-політичних, громадянських форм. Важливим є й те, що сучасний підприємець є одним з найактивніших суб'єктів формування, становлення і захисту демократичних елементів внутрішньої мотиваційно-потребової системи і відповідними їй об'єктивними обставинами, нормативноціннісною системою суспільства. В такому ракурсі, з урахуванням впливу зовнішнього ціннісного середовища на економічну свідомість особистості ми можемо розглядати процес економічної соціалізації як психологоекономічну адаптацію до умов мінливого ціннісного середовища». Окрім того, підприємництво та ринкова економіка можуть функціонувати та розвиватися лише в демократичному суспільстві, а демократія втілює в собі поєднання індивідуальних воль та загальносуспільних принципів життєдіяльності, що також поєднує її із соціальною та колективною відповідальністю бізнесу [2]. Вивчаючи світогляд, філософію, мораль сучасного підприємця, необхідно звернутися до соціально-філософського аналізу його інтересів, потреб та захоплень як економічної людини, яка формує своє буттєве середовище в рамках ринково-економічного простору. В цьому аспекті важливо зазначити, що вузько економічні, комерційні інтереси і потреби обов'язково доповнюються особистісно значимими, духовно орієнтованими, індивідуально задовольняючими [2]. Маркетинг, як філософія бізнесу повинна слідувати певний спосіб управління та організації діяльності підприємства. У випадку, коли єдина філософія організації бізнесу націлена на задоволення потреб працівників і потреб споживача, всі відділи підприємства повинні мати можливість обмінюватися інформацією, координувати свої плани та їх виконання. Філософія бізнесу спирається на перспективи колективного економічного світогляду. Наші філософські погляди – це як вітрило, яке визначає напрям нашого життєвого шляху. Для того, щоб змінити цей напрям, ми повинні змінити філософію, а не обставини, що склалися. Філософія бізнесу пояснює загальні поняття для компанії і її цілі і мету. У ній також викладаються цінності, які важливі для компанії [3]. **Висновок.** Отже, філософія бізнесу – це група питань, які пов'язані з суспільно-філософськими і соціально-культурологічними, етичними нормами, які є частинами економічного підприємства. Суть філософії бізнесу- дізнатися і розглянути найоптимальніші причини економічного способу дій індивіда, спробувати знайти відповідь на питання чому, для чого він є суб'єктом економічної роботи в цілому, а так само його справ зокрема. Основна суть бізнесу в філософії з наукової точки зору - виявити важливі особливості, головні принципи, гіпотези організації та працездатності ділового світу. Основне завдання філософії бізнесу - дізнатися сутність економічної роботи та економічного способу дій в найширшому і глибокому розумінні цих явищ.

Список використаних джерел

1. Філософія бізнесу URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4780/1/6pdf>
2. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/gvzdia_70_164.pdf
3. Філософські основи бізнесу URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/21559/1/85-88.pdf>
4. Філософія особистих рішень бізнесмена URL: https://www.pravo.vuzlib.su/book_z658_page_35.html
5. Бізнес як вид економічної діяльності URL: https://pidru4niki.com/87615/finansi/filosofiya_biznesu

СВОБОДА ЛЮДИНИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Актуальність теми дослідження. Свобода як феномен, ідея, цінність та ідеал – один із найважливіших аспектів буття людини. Представники різних історичних періодів своєрідно підходили до тлумачення цієї проблематики. Розвиток сучасної західної цивілізації значною мірою ґрунтується на тому розумінні свободи, яке постало впродовж останніх століть у різних течіях філософської думки. Особливе значення в підході до свободи як до субстанційної цінності належить лібералізму як важливому напрямку західної соціально-філософської думки. Свободу визначають як основу його категорію: навколо неї будують міркування, концепції та теоретичні структури ліберального характеру, у яких особливо наголошено на діалектичному співвідношенні індивідуального та соціального в житті людини, на тому, яким чином окрема особа здатна актуалізувати й реалізувати свободу, притаманну кожному індивіду від народження. **Мета дослідження** – проаналізувати індивідуальні та соціальні виміри свободи в сучасному ліберально-комунітаристському дискурсі. **Об'єктом дослідження** є феномен свободи в контексті ліберально-комунітаристського дискурсу (праці мислителів другої половини ХХ – початку ХХІ століття). **Предмет дослідження** – індивідуальні та соціальні виміри свободи: індивідуалізм, приватність, публічність, автономія, спільнота. **Завдання дослідження** – дослідити діалектичне співвідношення індивідуального та соціального в житті людини. «Свобода»- це абстрактне поняття, оскільки не можливо дати вичерпне та точне її визначення, через те, що її зміст, наповнення та складові постійно змінюються. На сьогодні існує приблизний перелік складових свободи. Їй притаманні такі компоненти, як: саморозвиток, самовизначення, самоволодіння, самообмеження, само формування, самореалізація, самопізнання, самосвідомість, вибір, відповідальність, воля тощо. Свободу слід аналізувати, з одного боку, на підставі індивідуальності та понять індивідуалізму, приватності, поняття автономії, а з другого, на підставі соціальності та понять публічного простору та його зв'язок з приватним, поняттям спільноти та комунітарності [1, с.75]. У лібералізмі поняття «свобода» індивіда прямо пропорційно пов'язана з поняттям «індивідуалізм»: наскільки індивід вільний у суспільстві, наскільки він має прав і свобод у ньому, наскільки він не відчуває контроль з боку держави, настільки він має можливість на прояв власних можливостей та здібностей, власного або групового індивідуалізму. Однак, свобода може асоціюватися й з повним свавіллям, з найтоншим мотивуванням людських вчинків, з усвідомленою необхідністю тощо. Свобода виявляється у здатності приймати рішення та діяти згідно власних цінностей та ідеалів, що формуються в процесі пізнання закономірностей реального світу; здатністю людини оволодівати умовами власного буття, долати залежність від природних та матеріальних сил, зберігати можливість для самовизначення, вибору власних дій та вчинків [2, с.124-125]. Завдання лібералізму полягає в тому, щоб зробити ці цінності інтелектуально й практично відповідними сучасним потребам. Скориставшись поняттям історичної відносності стане зрозуміло, що поняття свободи існує завжди. Конкретна свобода означає звільнення від впливу певних гнітючих сил, емансипацію від чогось, що колись розглядалось як нормальна частина людського життя, а тепер відчувається як щось обтяжливе [3,с.353-357]. Найвища цінність лібералів - індивідуальна свобода. Ліберали характеризуються негативним розумінням свободи, тобто свободи від примусу, протиставленої позитивній свободі, яка, на їх думку, веде до деспотизму [4, с.76]. В свою чергу комунітаризм пропонує розглядати свободу в ключі її соціальної зумовленості та висуває тезу, що ком'юніті – це середовище, яке повинне забезпечити цю свободу. Лінії аргументації комунітаристів базуються на тому, що спільнота є тим саморегульованим механізмом захисту автономії людини, яка покликана здійснити належне правове регулювання дотримання конституційних норм. Відсутність таких механізмів неминує призводити до зростання контролю з боку держави та інших бюрократичних структур і, як наслідок, до утиску індивідуальної свободи. Ком'юніті є тією необхідною проміжною структурою, яка здійснює посередництво між особою і макросоціумом, забезпечує захист її прав і свобод. З огляду на вище зазначене, вільна людина потребує спільноти; збереження автономії особи вимагає нової інтеграції; реалізація людського капіталу залежить від здібності людей до спілкування – такі постулати сучасних комунітаристів [5, с.103]. Особистій свободі комунітаристи протиставляють колективну. Колективна діяльність спільноти відбувається не внаслідок обмеження, а через свободу й загальну добровільну згоду. Саме колективна свобода іноді спроможна більше реалізувати ті досягнення, для здійснення яких індивід надто слабкий чи безсилий, тоді як сила колективної дії велика. Прогрес людини, хоч у якому аспекті розглядати його, завжди полягає в загальному соціальному поступі, у здобутках усвідомленої та неусвідомленої співпраці [6, с. 696]. **Висновок.** Розкриття свободи та її вимірів у сучасному світі актуалізується в ліберальних та комунітаристських соціально-філософських теоріях, які ставлять за мету адекватно відтворити соціальну дійсність. У цих концепціях зміст свободи виражається в індивідуальному та соціальному аспектах через такі виміри, як індивідуалізм, приватність, публічність, автономія, спільнота. Приватність, як вимір свободи, становить концептуальну структурну особливість людського буття, що постає внаслідок індивідуалізації окремої особи та її самоусвідомлення через ставлення до себе. Розрізнення між публічним та приватним в житті особи оформлює її життя. Автономія як вимір свободи може бути здійснена через взаємодії людей у соціальних групах, які самі собою можуть мати різні форми. Різноманітність конфігурацій зв'язку між людьми зближує позиції сучасного лібералізму та комунітаризму. Сьогодні ліберали не менше, аніж комунітаристи, зацікавлені в розвитку та поціновуванні соціальної групи, хоч у них це і проявляється в інший, аніж у комунітаристів, спосіб. Дослідження вимірів свободи в сучасному світі виявило специфічну взаємопов'язаність індивідуального й соціального в житті людини.

Список використаних джерел

1. Слободянюк Л.М. Свобода людини: індивідуальний та соціальний виміри: дис. канд. філософ. наук / Л.М. Слободянюк; Львів. нац. Ун-т ім.І.Франка. Л.,2007. 184с.
2. Шевченко З.В. Індивідуалізм як складова розвитку демократії: дис. канд. філософ. наук: 09.00.03 / Шевченко З.В.; Черкаський держ. технологічний ун-т. К., 2005. 231с.
3. Дьюї Д. Либерализм и социальное действие., 2000. С.331-385
4. Золотницький, Е. Политический либерализм., 2000. 219 с.
5. Мурадян О.С. Индивидуализм та комунітаризм як ціннісні засади способу життя Харків, 2011. 228 с.
6. Гобхаус Л.Т. Держава та індивід. 2009. С.693-696.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСЬВА

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що процес глобалізації, який розгортається в сучасних формах таїть в собі досить велику кількість непорозумінь і протиріч, стає предметом гострих дискусій в академічних і ділових колах, на міжнародних форумах, де нерідко стикаються досить різні, часом прямо протилежні думки, оцінки, прогнози. Сьогодні досить важко знайти дискусійну тему, ніж глобалізація. Про неї говорять та сперечаються вчені, політики, бізнесмени, релігійні діячі, журналісти. Предметом жвавих дискусій є майже все – що таке глобалізація, коли вона розпочалась, як вона співвідноситься з іншими процесами суспільного життя, які будуть її наслідки. **Об'єктом дослідження** є розвиток міжнародного економічного співробітництва України в умовах глобалізації та євроінтеграції. **Предметом дослідження** є теоретичні аспекти впливу глобалізації цих процесів на економіку України. **Мета роботи** полягає у визначенні ролі глобалізаційних процесів у сучасному економічному розвитку України урахуванням його євроінтеграційного вектору. В рамках поставленої мети були розроблені такі **завдання дослідження**: розглянути сутність поняття глобалізація; дослідити історичний розвиток даного поняття. Глобалізація фінансово-кредитної сфери. Однією з форм прояву процесу глобалізації є стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій. Суспільна лібералізація фінансової сфери та впровадження сучасних інформаційних технологій сприяли стрімкому зростанню обсягів фінансових трансакцій та фінансового ринку. Сьогодні за обсягами операцій міжнародні фінансово-кредитні та валютні відносини посідають перше місце серед усіх форм міжнародних економічних відносин. Так щоденний обсяг фінансових трансакцій складає 3–4 трлн. доларів США в той час коли річний зовнішньоторговельний оборот рівний 25 трлн. доларів США. Однією з визначальних ознак глобалізації є утворення самостійної фінансової сфери, яка функціонує незалежно від міжнародної торгівлі та потоків інвестицій. Масштаби фінансового сегменту світової економіки просто вражають, так на 1 долар США, що працює в реальному секторі економіки припадає приблизно 30 доларів США, що працюють в фінансовій сфері. Фінансовий ринок розвивається за рахунок власних джерел, відособлюючись від реальної економіки. Держави поступово втрачають контроль над рухом фінансового капіталу, який визначає економічну ситуацію в більшості країн світу. Наслідки глобалізації неоднозначні, як неоднозначні і їх оцінки. До позитивних наслідків глобалізації можна віднести прискорення науковотехнічного прогресу. Розвиток науки та практичне застосування відкритих нею законів, індустріалізація і інформатизація суспільства спочатку відбуваються у розвинутих країнах, а потім розповсюджуються по всьому світу на основі дії ринкових принципів самоорганізації та самоуправління [2, с.78]. Глобалізація – самоорганізуючий, об'єктивний процес, він рано чи пізно охоплює всі країни. І народи, які мало забезпечені потенціалом індустріально-інформаційного розвитку, нарешті отримують можливість користуватися її здобутками. Глобальна інтеграція несе й інші значні блага: переваги міжнародного поділу праці, ефекти масштабу та швидке розповсюдження нововведень у різних країнах. Їй притаманні також «плюси» зовнішньоекономічного характеру, такі як свобода вибору, що обумовлена міжнародним рухом товарів, капіталу та робочої сили, свобода мислення, що тісно пов'язана з міжнародним рухом ідей. Критики глобалізації часто пов'язують глобалізацію з розповсюдженням бідності. Також вони вивенені, що глобалізація руйнує самобутність культури та погіршує стан навколишнього середовища [1]. Глобалізація прискорює поширення економічних та фінансових криз, яким багато країн світу просто не можуть протидіяти. Певні регіони світу взагалі неспроможні конкурувати в глобальній економіці. До негативних наслідків можна віднести посилення етнічних конфліктів. [4, с.129]. Глобалізація розділяє світ на два табори: країни, які виграють від цього процесу, та країни, які програють. Чим менше розвинута країна, тим менше вона виграє від глобалізації. У країнах, котрі адаптуються до неї, зростає стабільність та добробут. Глобалізація породжує незадоволення багатьох країн світу та їх груп, які бажають приєднатися до глобальної економіки, але ще не є її частиною. Глобалізація обмежує можливості урядів окремих країн самостійно розв'язувати проблеми, які стосуються їх національних територій. Відкриття країн та стирання кордонів в міжнародній системі має як позитивні, так і негативні наслідки [3, с. 215]. Тобто для успішної глобалізації та досягнення максимально високої ефективності й конкурентоспроможності економіка певної країни має підлягати модернізації, тобто структурній та інституційній економічній трансформації [5, с. 248]. Подальше посилення глобалізаційних процесів сприятиме загостренню проблеми національної ідентичності, вирішення якої багатьма країнами вбачається у посиленні державного впливу на міжнародне економічне співробітництво через впровадження протекціоністських заходів в торговельній, міграційній, інвестиційній сферах, що, в свою чергу, сприятиме посиленню геоекономічної та геополітичної напруги в світі. В цих умовах виникає необхідність формування нових засад світової економічної стабілізації та розвитку [6, с.140]. **Висновок.** Глобалізація являє собою не однорідне, а складне, суперечливе явище, насичене різними, іноді полярними, процесами економічного і соціального життя людства, а також новими викликами для національних економік, що зумовлює появу різноманітних теоретичних концепцій та наукових дискусій. Тобто можна стверджувати, що на початку XXI століття процес глобалізації динамізується і проявляється в певних, властивим саме йому формах..

Список використаних джерел

1. Вплив глобалізації на економічний розвиток України в умовах євроінтеграції-[http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES_19_20/robotu/5.pdf].
2. Бестужева С. В. Глобалізація та світова фінансова криза: прогнозована реальність / С. В. Бестужева // Економічний простір : збірник наукових праць. № 22/1. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. С. 78–85.
3. Долгов С.И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление? / С. И. Дологов. М.: «Изд-во «Экономика», 1998. 215 с.
4. Інтріллігейтор М. Глобалізація мирової економіки: выгоды и издержки / М. Інтріллігейтор // Мир перемен. 2004. № 1. С.129.
5. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія / Т. В.Кальченко. К.:КНЕУ, 2006. 248 с.
6. Колодко Г. Глобализация и экономический рост / Г. Колодко // Мир перемен, 2004. № 1. С.140.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Актуальність теми дослідження. Сам факт того, що людство ставить питання про суть свого існування вже робить життя небезмісним. Значення питання про «світ життя» зростає на фоні розуміння його кінцевості, бо якщо перебування в світі кінцеве, обмежене в часі, то чи варті наші витрати на життя того, щоб його проживати. Тобто чи перевищують цінності життя надто сумний його кінець? Питання про сенс життя також може розумітися як суб'єктивна оцінка прожитого та відповідності досягнутих результатів початковим намірам, як розуміння людиною змісту та спрямованості свого життя, свого місця у світі, як проблема впливу людини на навколишню дійсність та постановки людиною цілей, що виходять за рамки її існування. У цьому випадку мається на увазі необхідність знайти відповідь на питання: «У чому полягають життєві цінності?»; «Що є метою життя?»; «Або найбільш спільною метою життя людини як такої, людини взагалі»; «Навіщо (Для чого) мені жити?». Сама постановка людиною питання про сенс життя виникає лише тоді, коли в неї пробуджується усвідомлення свого «Я», коли ця ж людина починає замислюватися над проблемою об'єктивної значимості свого існування. Ця проблема одна із найскладніших. Актуальність розробки даної проблеми зростає й у зв'язку з ускладненням соціальних процесів і ростом впливу на них ролі суб'єктивного та особистого фактора [1, с.115-123]. **Мета дослідження** - розкриття проблеми сенсу життя людини, а саме в українському суспільстві в епоху Середньовіччя. **Об'єкт дослідження** - проблема сенсу життя та існування людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя. **Предмет дослідження** - людина в українському суспільстві в епоху Середньовіччя. **Завдання дослідження:** проаналізувати проблеми сенсу життя людини в Середньовіччі; визначити які аспекти впливали на формування поглядів на сенс життя в суспільстві; визначити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування українському суспільстві. Сенс життя - це поняття, яке відбиває постійне прагнення людини співвіднести свої вчинки із системою суспільних цінностей, з вищим благом, щоб у такий спосіб діставати можливість виправдовувати себе у своїх власних очах, в очах інших людей чи перед якимось авторитетом, Богом. Інакше кажучи, це пояснення собі й іншим, для чого ти живеш. В епоху середньовіччя проблема сенсу життя з акцентом на безумовний божественний початок розглядалася Августином Блаженным і Фомаю Аквінським. У дусі геоцентричного світогляду сенс життя вбачався ними в пізнанні й спогляданні бога. Пізнання є найвищою функцією людини. Бог же невичерпним джерелом пізнавального процесу. І. Кант писав: «Дві речі наповнюють душу постійно новим і зростаючим подивом і благоговінням і тим більше, чим частіше і уважніше займається ними роздум: зоряне небо наді мною і моральний закон в мені. Те й інше, як би покриті мороком або безоднею, знаходяться поза мого горизонту, я не повинен досліджувати, а тільки припускати; я бачу їх перед собою і безпосередньо пов'язую їх з свідомістю свого існування [2, с. 502-524]. Ф.Ніцше також вважав, що сенсом життя є підготовка Землі до появи надлюдина: «Людина – це лина, натягнута між мавпою і надлюдиною», – що має певні спільні риси з думкою трансгуманістів про постлюдину, людину майбутнього [3, с. 9-14]. Праці Ф.Ніцше вивчали такі українські вчені як: А.М. Мочкін, О.С. Богомоллов, В.С. Соловійов. Також проблему сенсу життя людини розвивав в своїх працях Лев Шестов. Сенс життя кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не можна ототожнювати зі свавіллям. Її слід сприймати з точки зору відповідальності. Людина відповідає за вірно знайдений і реалізований сенс свого життя, життєвих ситуацій, що в них вона потрапляє. Людина повинна йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчуття і знайти своє покликання їй допомагає самопізнання, відповідальність за реалізацію свого призначення, що на Землі допомагає узгодити універсальні життєві цінності з конкретними життєвими ситуаціями. Поняття сенсу життя існує у будь-якій розвиненій світоглядній системі, виправдовуючи і витлумачуючи властиві цій системі моральні норми та цінності, демонструючи цілі, що виправдовують передбачувану ними діяльність. Соціальний стан індивідів, груп, класів, їх потреби та інтереси, прагнення і очікування, принципи і норми поведінки визначають зміст масових уявлень про сенс життя, які при кожному суспільному ладі мають специфічний характер, хоча і виявляють відомі моменти повторюваності. Піддаючи теоретичному аналізу масової свідомості уявлення про сенс життя, багато філософів виходили з визнання якоїсь незмінної «людської природи», конструюючи на цій основі якийсь ідеал людини, в досягненні якого і вбачався сенс життя, основне призначення людської діяльності. Великі філософи – такі, як Сократ, Платон, Декарт, Спіноза, Діоген та багато інших – мали чіткі уявлення про те, яке життя «найкраще» (а, отже, й найбільш осмислене) і, як правило, асоціювали сенс життя з поняттям блага. У філософії існують різні підходи до трактування проблеми життя і сенсу життя. Оптимістичне ставлення до сенсу життя. Він полягає в тому, що людина - господар своєї долі, щастя в повній мірі залежить від неї самої. Песимістичне ставлення до сенсу життя. Він полягає в тому, що людина є іграшкою в руках незалежних від неї сил (суспільства, долі, природи). Сенс життя в загальному визначає спрямованість життя, а також усі його прояви. У філософії існують різні підходи до трактування проблеми життя і сенсу життя. Він полягає в тому, що людина - господар своєї долі, щастя в повній мірі залежить від неї самої, песимістичне ставлення до сенсу життя [5, с.341-350]. Він полягає в тому, що людина є іграшкою в руках незалежних від неї сил (суспільства, долі, природи) [6, с. 119-126]. Аналізуючи проблеми сенсу життя можна виділити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування саме в українському суспільстві: - сенс життя визначається духовними основами буття, сенс життя вбачається у самовдосконаленні; - сенс життя полягає у служінні вищим моральним цінностям, людям; - сенс життя полягає у задоволенні матеріальних і духовних потреб; - сенс вносить в життя сама людина своєю власною діяльністю. Будь-яке індивідуальне уявлення про щасливе життя наскільки б своєрідним воно не було, не є незалежним від соціальних впливів, що накладає істотний відбиток на всю систему ціннісних орієнтацій особистості. Активна волява людина здатна перебороти навіть несприятливий для неї збіг обставин, слабка ж навіть у відносно пристойних умовах знаходить підстави для нарікань на долю. Досвід показує, егоїстична орієнтація тільки на власні інтереси, найбільш ефективна, як представляється іноді індивідуі, що веде його до щастя, насправді веде це від нього. Сенс життя не погоджується з егоїзмом, індивідуалізмом, з відстороненням від себе зобов'язань стосовно світу, до інших людей. Якщо людина виявляється потрібною тільки самій собі й її інтерес зводиться лише до власної персоні, перед ним відкривається провалля, він втрачає сенс життя, приходять до безнадійного песимізму [4, с.199-205]. **Висновок:** Отже, сенс життя людини в українському суспільстві в період Середньовіччя виступає найбільш гнучкою характеристикою духовних і матеріальних проблем. В остаточному підсумку, сама система потреб визначається сенсом життя - якщо таким є множення особистого багатства, те, природно, це веде до гіпертрофованого розвитку матеріальних потреб. І, навпаки, ставши метою життя духовний розвиток падає в структурі особистості відповідних духовних потреб. Підсумовуючи вищесказане, сенс життя визначається об'єктивно, існуючою системою суспільних відносин. Філософське пізнання сенсу людського життя має гуманістичну спрямованість, тобто головним предметом філософських роздумів є людина і її існування у світі. Усі філософські проблеми, хоч би якими абстрактними вони не здавалися, так чи інакше пов'язані з проблемою людини та з проблемою сенсу її існування. Невипадково І. Кант питання «що таке людина?» формулює як основне питання філософії. Людина - єдина істота, яка усвідомлює свою смертність. З цим пов'язане питання про зміст і мету життя, роздуми над яким є для багатьох вихідним пунктом у виробленні «лінії життя».

Список використаних джерел

1. Володін П. В. Сенс життя людини як філософська проблема//Гуманітарний вісник ЗДІА. № 51.-3.: М АУП,2012 . С. 115-123.
2. Кант І. Критика практичного розуму. М.: Наука, 2007. С.502- 524.
3. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра. С. 9-14.
4. Москаленко А.Т. Сенс життя й особистість/ А.Т. Москаленко - Новосібірськ: Наука; 1989. С.199-205.
5. Сафонік Л.В. Буттєвість сенсу людського життя монографія/Л. Сафонік. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 350 с.
6. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. - Економічна думка, 2010. 126 с.

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Етика-це філософська дисципліна, яка вивчає мораль, суспільні норми поведінки, звичаї, беручи до уваги розвиток бізнесу в сьогоденні створено систему загальноетичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування. Етика бізнесу комерційна, підприємницька та будь-яка інша дозволена законом є родом діяльності задля отримання прибутку є складовою етики ділових відносин. **Мета дослідження.** Основною метою являється розкриття та обґрунтування на підставі вивченого матеріалу та відомих прикладів з практичного досвіду показати сутність, роль і значення етики бізнесу в сучасному підприємстві. Адаже успіх в сучасних умовах ринку бізнесової діяльності не досягне бажаного результату без участі такої важливої складової бізнесу як етика. **Завдання дослідження.** Проаналізувати суть етики бізнесу і показати її роль у ділових відносинах людей. **Об'єкт дослідження.** Як влаштована етика бізнесу і її системна єдність. **Предмет дослідження.** У загальному значенні етика – це набір моральних принципів і цінностей, що керується поведінкою людини чи групи людей і визначає позитивні та негативні оцінки їх думок і дій. Це ніби внутрішній кодекс законів, що визначає, як можна поводитись у тій чи іншій ситуації, а як не можна, які рішення можна приймати, а які ні, де проходить межа між добром і злом. Етика пов'язана з внутрішніми цінностями, а вони, у свою чергу, є частиною корпоративної культури і впливають на прийняті рішення, визначають їх соціальну доцільність у рамках зовнішнього середовища. Етична проблема виникає в тому випадку, коли дії окремої людини чи організації можуть завдати шкоди чи, навпаки, принести користь іншим [1]. Сьогодні у діловій науковій спільноті розрізняють етику бізнесу та етику ділових відносин. Етика бізнесу є вужчим і конкретнішим поняттям, ніж етика ділових відносин, оскільки її наукові інтереси обмежені сферою підприємницької, комерційної діяльності. Етика бізнесу розглядає взаємозв'язок цілей, засобів, норм підприємництва, вплив дій підприємця на своє становище і становище працівників у суспільстві [2]. До компетенції етики бізнесу належить дослідження моральних аспектів законодавства у сфері підприємницької діяльності і формулює для цієї сфери відповідні рекомендації. Етика ділових відносин визначає систему моральних цінностей, критеріїв та параметрів у відносинах між виробниками і споживачами, між організаціями (підприємствами), між організаціями та державою, у самих організаціях тощо. Виокремлюють етику на мікро- та макrorівнях, а точніше етику всередині організації та етику взаємовідносин організації із зовнішнім середовищем. Етика бізнесу всередині організації, інакше кажучи етика внутрішньоорганізаційна або внутрішньокорпоративна, – це система моральних взаємовідносин в середині підприємства між персоналом. Етика відносин між суб'єктами господарювання або зовнішньоділова регулює відносини підприємства із зовнішнім середовищем, тобто з партнерами, конкурентами, клієнтами, державою та іншими цільовими групами впливу. До внутрішніх корпоративних етичних норм поведінки належать такі правила, які зумовлюють відсутність наклепів на робочих місцях, насмішок та лайки, дотримання гендерної рівності, недопустимість сексуальних домагань, прозорість кар'єрного зростання та матеріального стимулювання, збереження майнових цінностей, прояв поваги до співпрацівників, їх поглядів. Зовнішні ділові етичні правила формують основу для забезпечення ведення чесних перемовин, відсутність маніпуляцій чи використання технології НЛП під час їх проведення, надання правдивої інформації про товар та послуги, які виготовляються чи надаються організацією споживачам та іншим цільовим групам ринку, ведення чесної конкурентної боротьби без хабарів чи цільового прихованого лобіювання тощо [3]. Етика виробника у взаємовідносинах зі споживачем посідає провідне місце в етиці бізнесу. Така особлива увага до споживача, під час ведення бізнесу, спричинена тим, що виробник прямо залежить від клієнтів та покупців, оскільки більша частина коштів, що надходять на підприємство, сформована споживачами [4]. Існує багато передумов та причин, через які виробники недотримуються або не завжди дотримуються етичних норм. Щодо суб'єктивних причин, то насамперед це залежить від особистих намірів підприємця під час ведення бізнесу [5]. **Висновок.** Етика бізнесу, як відомо, виникла недавно, і до цього часу багато людей схильні до скептичного бачення наслідків поєднання теорії (чи тим більше практики) бізнесу з етикою як галуззю філософії. Проте, останнім часом ряд факторів призводить до зростаючого зацікавлення бізнесменів етичними питаннями. Економічна етика – це сукупність норм поведінки підприємця, вимоги, запропоновані культурним суспільством для її стилю роботи, характеру спілкування між учасниками бізнесу, їх соціальному виглядом. Це – адаптовані до практичних потреб бізнесмена відомості про етичні поняття, про моральні вимоги до стилю роботи та виглядом ділової людини. Це – етика ведення переговорів з партнерами, етика складання документів, використання етичних методів конкуренції. Економічна етика включає діловий етикет, що формується під впливом традицій і прагнень певних сформованих історичних умов конкретної країни.

Список використаних джерел

1. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789>
2. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/etika/part3/018.htm>
3. URL: <https://posibnyky.vntu.edu.ua/>
4. URL: https://posibnyky.vntu.edu.ua/et_/16.htm
5. URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/deontologi/classes_stud/uk/

ЗНАЧУЩИСТЬ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Актуальність теми дослідження. Нова соціокультурна реальність вимагає, відповідно, і нового рівня рефлексії поняття «освіта», змісту, соціокультурних особливостей, визначення сучасного аксіологічного підґрунтя освіти, ролі й місця освіти в суспільстві XXI ст. та перспектив її розвитку. Тому нині найважливішого значення набуває питання про становлення сучасних методологічних засад такої галузі дослідження, як філософія освіти, що є основою для здійснення комплексного підходу до вирішення проблем сучасної вищої школи. Безумовно, сутність філософсько-освітнього процесу найбільш повно розкривається в історичному контексті, де філософія освіти постає як важливий компонент систем усіх видатних мислителів, яскраво демонструючи свій гуманістичнокультуротворчий потенціал, а отже, може бути успішно використана в пошуках нових філософсько-освітніх парадигм.

Мета дослідження. Полягає в актуалізації філософсько-освітнього знання, оскільки, на наше тверде переконання, висвітлення історичної ретроспективи розвитку філософії освіти може допомогти сучасним освітянам віднайти необхідні освітньо-виховні моделі для формування особистості людини майбутнього, здатної у подальшому продукувати стратегії виживання людства в умовах глобалізації.

Завдання дослідження. Дослідити процес актуалізації гуманістично-культуротворчого потенціалу філософії освіти в системі освітньо-виховного процесу через історичну ретроспективу.

Об'єкт дослідження. Акцент на значущості філософії освіти в історичному контексті.

Предмет дослідження. Історія філософії освіти свідчить, що проблема освіти людини як центральна почала розглядатись у філософії XIX ст. (Й. Г. Гердер, Г. В.-Ф. Гегель, В. Одоевський, А. Хом'яков, П. Юркевич, Л. Толстой й ін.). У «Новій філософській енциклопедії» йдеться про те, що в XX ст. принципи філософії активно залучалися до проблем освіти (Дж. Дьюї, М. Бубер, Й. Гессен і ін.). Так, натхненна діяльність американського філософа Дж. Дьюї (1859-1952) спонукала до того, що наявність філософії освіти була визнана як обов'язковий вимір компетентної, відповідальної практики в освіті, метою якої було виховання особистості, що вміє пристосовуватися до різних ситуацій в умовах підприємництва. Дж. Дьюї досить активно виступав за практичну спрямованість виховання, яку розглядав як процес накопичення й реконструкції досвіду з метою поглиблення його соціального змісту й таким чином постав у реформаторській педагогіці як яскравий представник прагматизму («істинним є те, що корисне»). В інструментальній педагогіці філософа цілями навчання визнавалися вміння вирішувати життєві завдання та знання про способи дій, що вироблялися й набувалися шляхом тренування мислення, спираючись на яке виховувався смак до самонавчання й самовдосконалення. Так, філософія, звертаючись до педагогічної теорії й практики, до проблем освіти, не обмежувалася описом і рефлексією про сформовану систему освіти, її цілі й рівні, а висувала проекти її перетворення й побудови нової системи освіти з новими ідеалами й цілями [1, с.15]. Поступово, до середини XX ст., філософія освіти відокремлюється від загальної філософії та набуває інституційної форми (створюються асоціації й об'єднання, з одного боку, філософів, що займаються проблемами виховання й освіти, а з іншого боку, педагогів, що звертаються до філософії). Необхідність формування філософії освіти як особливої дослідницької галузі філософії (з огляду на постійно змінюваний світ і людину в ньому) не викликає сумніву, адже, по-перше, освіта є автономною сферою життя суспільства; по-друге, інституції освіти диверсифіковані – постійно змінювані, різноманітні й об'єднані в одне ціле одночасно; по-третє, з-поміж інших галузей знань про людину вирізняється поліпарадигмальністю педагогічних поглядів – різницею у трактуванні мети й ідеалів освіти. Окрім того, у зв'язку з постійно змінюваним світом, до системи освіти висувуються постійно нові й нові вимоги, що на нинішньому етапі розвитку пов'язані з переходом від індустріального до постіндустріального, інформаційного суспільства. Поступово у філософії освіти як особливому знанні, що має своїм предметом освіту, складаються основні напрями й течії. Стисло зазначивши сутність і спрямування досліджень із філософії освіти XX ст [1, с. 27]. Продовжуючи традиції своїх попередників, сучасні російські дослідники в галузі філософії освіти переймаються в основному питаннями гуманізації сучасної освіти та становленням філософії освіти як науки й навчальної дисципліни у ВНЗ. Так, О. Запесоцький (нар. 1954) інтерес до філософської проблематики в освітній діяльності пояснює насамперед об'єктивною й усвідомленою роллю освіти у вирішенні глобальних проблем [6, с.5]. Е. Гусинський присвятив свої дослідження побудові теорії освіти на основі міждисциплінарного системного підходу, філософію ж освіти розглядав як наукову дисципліну, що поєднує онтологічні, аксіологічні, логічні, методологічні, етичні й ідейні основи шляхи вирішення освітніх проблем [5, с. 9]. М. Піщулін (нар. 1943) визначає освіту майбутнього як важливу сферу життя суспільства, стратегічну діяльність, а політичне лідерство співвідносить із формуванням особистісних якостей молоді. Не залишала поза увагою проблеми філософського осмислення освітньо-виховного процесу й українська філософія [2, с. 43]. У радянський період ця галузь філософського знання майже не розвивалася, однак в окремих дослідженнях із соціальної філософії чи педагогіки частково висвітлювалися філософські засади навчально-виховного процесу, пов'язаного з певною, в основному педагогічною проблемою. І лише в останні роки горбачовської перебудови, як зазначає В. Андрущенко, відбулася перша велика Всесоюзна конференція «Творчість та педагогіка», на якій здійснилася широка дискусія між педагогами і філософами з проблем філософії освіти. Так, хоч і з певним запізненням, проблеми філософії освіти почали більш систематично розроблятися і в Україні [4, с.60-61]. Значний поштовх до розвитку вітчизняної філософії освіти у свій час дала Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія освіти в сучасній Україні» (1996 р.), де був презентований перший у країнах СНД навчальний посібник «Філософія сучасної освіти» (Лутай В.С., 1996). З 2000 року в Інституті вищої освіти АПН України активно почав працювати відділ змісту, філософії та прогнозування вищої освіти, який уперше в Україні відіграв роль координаційного й організаційного центру розробки проблем філософії освіти й упровадження її в педагогічну практику [1, с.61]. Сучасні українські філософи освіти одноставно підкреслюють значущість філософії освіти для педагогів, визначаючи її специфіку як таку, що припускає сумніви педагогів у цінності освітніх зусиль, визначає для педагогів місце процесу «у фундаментальному порядку речей» (причому в гармонічному співвідношенні із цим порядком) і приводить педагогів у результаті до розуміння вищої мети власної освітньої діяльності. Одночасно з цим, на думку Дж. Солтиса, філософія освіти – це філософські дисципліновані методи мислення ... корпус доведених технік аналізу, аналізу аргументації й теоретичної побудови – для вирішення проблем освіти» Таким чином, американсько-європейська система освіти трактує філософію освіти як філософську дисципліну, що орієнтує, сплановано впливає, наперед передбачивши ідеальний образ, заради якого і здійснюється вплив як на конкретну людину, так і на мікро- та макросоціальні групи [3, с. 67]. Нині в Україні філософія освіти постає як сукупність світоглядних теорій (ідей), які зумовлюють методологію виховання й навчання, становлення відповідного типу особистості. Притому одні дослідники надають перевагу філософії і філософствують про освіту, інші пріоритетною вважають педагогіку, здебільшого розмірковуючи про процеси навчання і виховання, деякі намагаються охопити й філософську, і педагогічну проблематику одночасно. Так, на думку В. Андрущенка, В. Кременя, В. Лутая та ін., філософію освіти немає сенсу виокремлювати в окрему галузь філософії. Адже філософія освіти розвивається у межах соціальної філософії, утворюючи комплексне та міжгалузеве вивчення системи освіти. Вона поєднує зовнішні щодо системи освіти соціальні науки з внутрішніми – педагогікою. У широкому розумінні предмет філософії освіти – не лише філософське осягнення самого процесу отримання знань, умінь і навичок, а й більшою мірою масштабне вивчення культурних досягнень і цінностей, покликаних задовольняти потреби системи освіти. С. Клепко пропонує не вкладати освіту в жодне «прокрустове ложе» – чи то філософії, чи педагогіки, чи аналітичного політичного документа, а міждисциплінарно досліджувати її закономірності, виявляти внутрішні зв'язки та зовнішні детермінації, упроваджувати в практичну діяльність органів управління й освітніх закладів сучасну методологію аналізу політики. Окрім того, філософія доповнює педагогіку тим основним, чого їй бракує – масштабним баченням соціальних трансформацій і домінуючими у даному історичному періоді світоглядними концепціями, з-поміж яких важливо виділити планетарно-космічну. Саме розуміння кожної людиною закономірності свого виникнення в структурі світобудови дає можливість шукати відповідь на одвічні філософські запитання про сутність людського життя, сенс людського буття, мету людської діяльності, перспективи розвитку людського суспільства й т.д. На думку О.Базалука, до завдань філософії освіти входить: 1) формування планетарно-космічного світогляду особистості; 2) підготовка відповідальних, творчих, активних молодих людей, котрі, поважаючи багатоманітність культур, прагнуть згуртувати націю й цивілізацію для досягнення вищих цілей; 3) формування образу людини майбутнього, здатної організувати якісну взаємодію у масштабах Землі та Всесвіту [3, с. 75]. Актуалізація гуманістично-культуротворчої функції філософії освіти у багатьох дослідників не викликає сумніву, спонукаючи, окрім визначення низки завдань, розробляти й категорії сучасної моделі освіти, висвітлюючи їх у філософському аспекті. Так, М. Піщулін і Ю. Огородников до найважливіших категорій сучасної моделі освіти, зорієнтованої на формування планетарнокосмічного типу особистості, відносять універсальність, цілісність, фундаментальність, компетентність і професійність, а також її гуманізацію та гуманітаризацію. Одноставність у цьому плані виявляють О. Базалук і Н. Юхименко, котрі також схиляються до виділення таких категорій філософії освіти у якості вузлових. Окрім зазначених вище категорій сучасної моделі освіти, російські дослідники (Е. Гусинський, О. Запесоцький, М. Кожевнікова, М. Піщулін, Ю. Огородников, Ю. Турчанинова й ін.) з філософії освіти й педагогіки додають еволюційно нових інформаційних технологій в освіті, визнаючи її універсальним, поліфункціональним засобом пізнання, що носить системоутворюючий, синтетичний характер нових інформаційних технологій в освіті й забезпечує ефективну підтримку її цілісності. Нові інформаційні технології закономірно призводять ще один необхідний чинник нового освітнього простору – формування інформаційної культури як інтегративної якості особистості, що поєднує динамічну систему гуманістичних ідей, ціннісно-

значеннєвих орієнтацій, власних властивостей і позицій особистості і реалізується, відповідно, у способах діяльності в інформаційному середовищі, у його пізнанні й перетворенні, визначає цілісну готовність особистості до гуманітарного, творчого, продуктивного освоєння способу життя в інформаційному суспільстві. Однак, на нашу думку, освіта як соціальний інститут повинна мати й свій смисловий стрижень, зумовлений зростанням ролі особистості в інформаційному суспільстві – етичну її спрямованість. Етична спрямованість освіти особистості визначена вимогою самого життя («волею як сліпим пориванням до буття»), що потребує виховання людини в душі миру, взаєморозуміння, другодомінантності й толерантності, формування макромислення громадянина Світу, відповідності нормам глобальної етики, орієнтації особистості на високу відповідальність за долю своєї країни й людства в цілому [5, с. 13]. Етична спрямованість освіти своєю чергою передбачає культуровідповідність – ще один елемент сучасної моделі освіти, а разом із цим культури всієї людської цивілізації й одночасно складової частини й дзеркала культурної традиції власної країни, а також відбиття в освіті позитивної специфіки модернізації поля культури в умовах інформаційного суспільства, зумовленої виявом інформаційних рис традиційних культур. Адекватність культурному й етнічному різноманіттю людства, виховання в людині толерантності до інших культур і систем цінностей, вироблення її соціальної й особистісної цілісності й двомірності, подолання одномірності людини передбачає полікультурність освіти. Культурна компетентність особистості дає можливість полегшеного доступу до культурних цінностей інших націй і народів у мережових взаємодіях, сприяє трансформації монотеологу в вільний діалог і полілог тощо. Своєю чергою спрямовують освіту на розуміння й збереження природи, інфоосферний розвиток суспільства, збереження біосфери планети й виживання людства як виду екологізація та природовідповідність освіти. Адаже вимогами часу продиктовані й необхідність становлення ноосферної особистості, здатної вирішувати глобальні проблеми людства, й усвідомлення шляхів забезпечення виживання цивілізації й збереження людської сутності при створенні штучного інтелекту, і практичне включення особистості в природоохоронну й природодослідницьку діяльність. Як бачимо, значущість філософії освіти нині посилюють багато об'єктивних причин, серед яких основними, на думку О.Базалука, є необхідність осмислення кризового стану сучасної системи освіти, актуальність нових загальнолюдських цінностей, потреба створювати додаткові спеціально організовані системи та можливості передавання культурного досвіду, спрямування та коригування процесу освіти [6, с. 238]. Спрямування та коригування процесу освіти полягає у використанні новітніх досліджень інших дисциплін, дотичних до педагогічної діяльності. Відправною ж точкою досліджень із сучасної філософії освіти є широка педагогічна практика, її напрацювання на великому масиві даних, опис отриманих результатів, орієнтація на прогноз і соціально-педагогічний результат. Філософія освіти покликана формувати образ «людини майбутнього», зорієнтовуючи та змістовно наповнюючи педагогіку новими знаннями, методами, способами, цілями, котрі через процес освіти втілюються у формуванні внутрішнього світу конкретного покоління [6, с. 242]. **Висновок.** Таким чином, значущість філософії освіти як дослідницької галузі педагогіки в сучасному інформаційному суспільстві визначається вирішенням найважливішого завдання в стратегії виживання людства – забезпечення новому поколінню повноцінного життя, успішної соціалізації нових громадян цього суспільства в умовах інформаційної майбутності. Історія становлення й розвитку зарубіжної філософії освіти містить цілу низку цінних ідей і підходів до освітньо-виховного процесу, котрі можуть лягти в основу пошуків нових філософсько-освітніх парадигм. Так, наприклад, аналітична філософія освіти пояснює методи педагогічної теорії, філософія лінгвістичного аналізу в освіті обґрунтовує роль інтерактивних мовних ігор, критико-раціоналістичні напрями філософії освіти визнають передусім прикладні дослідження та критикують педагогічне проектування тощо. Історичний розвиток гуманітарного спрямування філософії освіти нині є одним із найпопулярніших у практичній педагогіці, оскільки допомагає: а) осмислювати духовні об'єктивації людини (герменевтичний історизм), б) обґрунтовувати дидактику навчання/учіння/виховання (структурна герменевтика), в) звертатися до досліджень педагогічної антропології й поєднувати її з методологією пізнання, г) використовувати діалогічні форми виховання й освіти. Критико-емансипаторське спрямування філософії освіти змушує сучасних педагогів замислюватися над шаблонністю й закостенілістю навчання (коли за результат освіти береться набуття учнем/студентом певна сума знань, а не вміння мислити логічно, креативно тощо), і тим самим відходити від формалізму в освіті, спрямовуючи пізнавальні процеси особистості шляхом міжособистісного спілкування учня з учителем.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку / В.П. Андрущенко, В.С. Лутай // Наукові записки АН ВШ України. Вип. 6. 2004. С. 59-72.
2. Базалук О.О. Філософія освіти / О. Базалук, Н. Юхименко. К.: Кондор, 2010. 164 с.
3. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Галина Берегова. Херсон: Айлант, 2012. 312 с.
4. Ваховський Л.Ц. Філософія виховання західної цивілізації в епоху просвітництва: автореф. дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 – теорія і методика виховання / Л.Ц. Ваховський. Харків, 2002. 40 с.
5. Гусинский Э.Н. Введение в философию образования / Э.Н. Гусинский, Ю.И. Турчанинова. М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. 224 с.
6. Запесоцкий А.С. Образование: философия, культурология, политика / А.С. Запесоцкий. М.: Наука, 2002. 456 с.

ЧИННИКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Економічна, політична, соціальна нестабільність, в умовах якої перебуває Україна, вимагає спеціального вивчення з метою виявлення чинників, здатних додати рівноваги і збалансованості суспільству. Необхідність філософського осмислення стабільності як інтегрального феномена, що включає політичну, економічну і соціальну складові. Проблема стабільності і стабілізації стає особливо значущою, коли соціальна динаміка набуває конфліктного характеру і має негативні тенденції. Це зумовлено розбіжностями між темпами економічного розвитку, соціальною модернізацією, яка відстає, між політичними інтересами владних інститутів і соціально-економічними інтересами населення, між об'єктивними потребами певної стадії розвитку українського суспільства і пріоритетами державного управління. Така постановка питання вимагає визначення низки категорій: «стан суспільства» «соціальна динаміка», «соціальна трансформація», «стабільність», «криза», «розвиток». **Метою дослідження є визначення** чинників стабілізації суспільства на основі розробки методів діагностики стану соціальної системи як стабільної. **Завдання дослідження:** визначити категоріальний апарат дослідження: «стан суспільства», «соціальна стабільність», «стабілізація суспільства», показати їх операціональне значення. Проаналізувати соціально-філософські теорії, які віддають перевагу соціальній статіці. **Об'єктом дослідження є** соціально-економічна і соціально-політична стабільність суспільства. **Предметом дослідження** виступають чинники, тенденції та індикатори процесу стабілізації українського суспільства. Сучасний підхід до аналізу суспільства дозволяє побудувати як модель цілісної суспільної системи, так і її окремих підсистем. Соціальна філософія містить категорії і узагальнення, за допомогою яких можуть бути описані, з'ясовані і визначені закономірності функціонування соціальної сфери суспільства. У сучасних дослідженнях філософії, соціології, політології стан суспільства аналізується за допомогою характеристик: соціальний порядок, соціальний розвиток, соціальні зміни, соціальний прогрес, сталій розвиток, перехідне суспільство, модернізація, соціальна криза, трансформація [3]. Поняття «стан суспільства», як соціально-філософська категорія, дозволяє вивчити і визначити його сучасні характеристики. Суспільний стан визначається як великі угруповання людей, котрі умовно об'єднані своїм правовим та економічним становищем у соціальній ієрархії, тобто соціальній структурі суспільства. Процес інституціоналізації громадської думки пов'язаний із формуванням громадянського суспільства, де громадська думка є ланкою, яка пов'язує суспільство і державу. Засобом інституціоналізації громадської думки є законодавство. Як чинник стабільності розглядається і громадянське суспільство як «асоціація вільних і автономних громадян, переслідуючи свої цілі» [1]. Методологічні засади філософії суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасного суспільства – це вчення про науки принципи і методи пізнання. У даному випадку методологія розуміється як загальна теорія методів пізнання суспільства [2]. Умовно можна виділити п'ять етапів розвитку уявлень про стабільність суспільства, простежити зміну поглядів і розуміння стабільності. Перший етап пов'язаний з іменами Конфуція, Сократа, Платона, Аристотеля. Для цього етапу характерне дослідження сутності суспільства, створення моделі ідеальної держави рішення питань, стійкості, збалансованості і впорядкованості суспільних відносин. Другий етап аналізу філософської концепції стабільності розглядається в роботах Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля. Характерною рисою цього етапу виступає прагнення математизувати соціальне знання. Третій етап у дослідженні процесу досягнення і підтримки стабільності в суспільстві пов'язаний з іменами О. Конта, Р. Спенсера, Е. Дюркгейма. Для цього етапу в дослідженні стабільності суспільства характерний аналіз суспільства як взаємопов'язаної, інтегральної єдності. Четвертий етап у розвитку уявлень про стабільність пов'язаний з іменами А. Р. Редкліфа-Брауна, Б. Малиновського, Т. Парсонса, Р. Мертсона. Для цього етапу дослідження стабільності суспільства характерний розгляд суспільства як відкритої системи, що здійснює обмін із середовищем; аналіз суспільства як сукупності стабільних частин; існування в суспільстві стабілізуючих механізмів; аналіз стабільності через поняття «рівновага» не виключає можливість змін. П'ятий етап у розвитку уявлень про стабільність пов'язаний з іменами Р. Дарендорфа, Л. Козера, І. Пригожина, Е. Гіденса, теорією конфлікту і синергетикою. Для цього етапу характерне дослідження відкритої соціальної системи; стабільність сприймається як єдність підтримки системи та її зміни [1]. Довгий час у вітчизняній науці панував вульгарний «економічний детермінізм», вплив якого дотепер випробовує українське суспільство. Його основними ознаками є такі принципи: економічний розвиток є головною метою державної політики; соціальна сфера – вторинна, оскільки не є прибутковою, а тому повинна знаходитися на залишковому принципі фінансування; у співвідношенні: «виробництво – споживання» головна роль відводиться виробництву; не враховуються соціальні механізми економіки, зокрема мотивація і цінності суб'єкта економічних відносин. Така світоглядна позиція не відповідає постіндустріалізму і поширеним в країнах Західної Європи ідеологіям «держави загального добробуту» і «соціальної держави» [1]. До головних економічних показників належать темпи зростання валового внутрішнього продукту, обсягу виробництва, рівень інфляції. Соціально-економічні показники - це рівень безробіття, відсоток осіб, що опинилися за межею бідності, а також індекс людського розвитку (ЛНР), що включає три компоненти: ВВП на душу населення, рівень освіти і тривалість життя, що відображають рівень і якість життя населення. Вимірювання українського суспільства за допомогою даних параметрів дозволяє зрозуміти деякі джерела його нестабільності. До них треба віднести невідповідність між темпами економічного розвитку і соціального. Так, якщо темпи приросту виробництва вище, ніж в країнах Європи (від 4 % до 12 %), темпи інфляції – на рівні максимуму 12 %, то показник безробіття, в розрахунках за методикою МОП, дорівнює 11% - 12%, а за межею бідності знаходиться близько 28 % населення [4]. **Висновок:** Проведене дослідження чинників стабілізації сучасного суспільства, дозволяє констатувати наявність як основних (парадигмальних) стабілізаційних чинників, таких як соціальна політика, громадська думка і громадянське суспільство, так і операціональних.

Список використаних джерел

1. Дунець О.А. Автореферат Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук «Чинники стабілізації сучасного суспільства». URL: <http://nbuv.gov.ua/>
2. Савченко С. В. «Філософія глобального інформаційного суспільства як цивілізаційна парадигма розвитку сучасного суспільства». URL: file:///C:/Users/User/Downloads/gileya_2014_90_50.pdf
3. Гірліна Н. Ю. Автореферат «Соціально-філософський аналіз медіакультурного простору соціалізації». URL: <http://phd.znu.edu.ua/page/1340.ukr.html>
4. Соціальна структура суспільства. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/30087/>

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. Система ціннісних орієнтацій виражає змістовне відношення людини до соціальної дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на всі сторони її діяльності. Набір цінностей, які засвоює індивід у процесі соціалізації йому «трансплює» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою. Їх турбують особисті інтереси, такі як кар'єра, матеріальні блага, здоров'я, сім'я та освіта. **Мета дослідження.** Розкрити сутнісні характеристики цінностей на рівні культури та на рівні особистості. Розглянути основні класифікації цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. **Завдання дослідження.** Проаналізувати сутності культурних та особистісних цінностей, встановлення їх взаємозв'язку та взаємозумовленості. **Об'єкт дослідження.** Цінності й ціннісні орієнтації сучасного світу. **Предмет дослідження.** Світ цінностей різноманітний і практично невичерпний, як різноманітні і невичерпні потреби й інтереси людства, що прогресивно розвивається. Цінності історичні, їх набір і функції різні на різних етапах розвитку суспільства. Особливо яскраво це виявляється в суспільствах перехідного типу, які найбільше підпадають під вплив різних інформаційно-культурних потоків, продукуючи неоднозначні, а то й суперечливі цінності. Чи може людина, спираючись на власний розум, гармонійно, досконало влаштувати своє життя, чи вона мусить визнати існування вищих від розуму цінностей, які треба сприймати як закон. Для теоретиків аксіології проблема цінностей від самого початку була виключена із сфери раціонального пізнання, вона вважалась галуззю поза наукового дослідження, особливим способом бачення світу, а цінності – феноменами особливої природи. Фундаментальною для теорії цінностей є проблема природи, способу буття цінностей, їх способу функціонування в суспільстві. Вже Кант вважав, що цінності самі по собі не мають буття, їм притаманна лише значущість, вони суть вимоги, звернені до волі, цілі, поставлені перед нею. Але тоді проблематичним видавалось саме існування цінностей, їх імперативний характер щодо поведінки суб'єкта. Цінності в житті суспільства виступають соціально-значимими орієнтирами діяльності суб'єктів. Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, а також сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань [2, с. 12-14]. Ціннісні орієнтації визначають: загально спрямованість інтересів і прагнень особистості; ієрархію індивідуальних вподобань і зразків; цільові і мотиваційні програми; рівень вподобань; уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості; міру готовності й рішучості до реалізації власного «проекту життя» [3, с. 227]. Єдиної класифікації цінностей у сучасних наукових дослідженнях не існує. Одні характеризують цінність як об'єктивну суть речей, інші – як власне цінність, грошову вартість предмета, треті – ототожнюють із поняттям блага, корисності для особистості, четверті – пов'язують із суб'єктивною значущістю цього предмета для життєдіяльності людини, п'яті – з його властивостями задовольняти потреби або інтереси. Саме тому дослідники класифікують цінності по-різному: за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні; за об'єктом засвоєння – матеріальні, морально-духовні; за способом вияву – ситуативні, стійкі; за рівнем узагальненості – конкретні, абстрактні; за приналежністю – особистісні (індивідуальні), групові колективні, суспільні, загальнонародні (національні), загальнолюдські; за роллю в діяльності людини – термінальні, інструментальні; за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.). У свідомості кожної людини особистісні цінності відображаються у формі соціальних, ціннісних орієнтацій, які образно називають «вісю свідомості», що забезпечує стійкість особистості. «Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда всією сукупністю його переживань і обмежують значуще для цієї людини від незначущої, несуттєвого» [4, с. 72]. Завдяки соціальним потребам людина в своїй життєдіяльності могла керуватись образом належного, потрібного, але ще наявне не існуючого співвідношення речей. Завдяки цьому цінності формували особливий світ духовного буття, що підносив людину над реальним. З розвитком суспільства і його структуруванням, поглибленням духовності людини, ускладнювалось і ціннісне світосприйняття, охоплюючи все нові потреби. Цінності допомагали людині будувати соціальне привабливий світ можливої дійсності, підносячи їх над буденністю. Ціннісні виміри давали змогу усвідомити дві площини реальності – ідеальну і реальну, співвідносячи їх, розглядаючи ідеальний світ як віршесвий світ над реальним. Отже, суспільні цінності хоч і виростали з реальних соціальних потреб, поступово набували ідеалізованих рис. Так у людському бутті найбільш важливу роль відіграють базові цінності, до яких відносяться благо, добро, свобода, справедливість, істина, життя, здоров'я, краса, співпричетність, святість. На таких базових цінностях виховується людина, але орієнтуючись на них формується і суспільство в цілому. Орієнтуючись на цінності сучасного суспільства, аналізують різні соціальні групи вчені будують сміливі прогностичні плани на майбутнє. Такі прогнози модулюють ціннісні орієнтації суспільства в майбутньому. Сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах: зміни в соціально-економічному складі супроводжуються світовими кризами – кризами ціннісної свідомості, кризою духовності, економічною кризою. Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, що забезпечує можливість адаптуватись до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності: повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як заборона успішного існування [5, с. 220].

Висновок. Отже, ціннісні орієнтири людського буття формуються, змінюються та утворюються з історичним розвитком в цілому. Не до порівняння ціннісні орієнтири людини, що жила в далекому минулому, скажемо людині первіснообщинного ладу, та сучасної людини. Кожне нове покоління застаеть вже існуючий, сформований світ моральних цінностей. У соціально неоднорідному, класово антагоністичному суспільстві це навіть не один, а кілька світів, що лише частково перетинаються, роз'єднаних протилежними за своїм становим змістом моральними принципами і нормами. Природно, що кожна людина орієнтована на якийсь один історично конкретний моральний світ, що не витає десь у надхмар'ї, а повністю реально існує і виникає перед особою, яка формується, у вчинках навколишніх її людей, у звичаях і традиціях, у трудовому процесі, у діяльності соціальних інститутів, у мистецтві і літературі і взагалі в усій системі культури суспільства. Моральна культура і взагалі культура передаються з покоління в покоління не біологічно, а соціально, тобто формуються всіма умовами життя людей і спрямованим виховним впливом з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Маслоу А. Мотивація і людина / А. Маслоу. СПб.: Еврзнак, 1999. 478 с.
2. Долинська Л. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : [навч. посіб.] / Л. В. Долинська, Н. П. Максимчук. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
3. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДА. 2009. 227-228 с.
4. Головатий Н. Ф. Соціологія молодіжності : Курс лекцій / Н. Ф. Головатий. К. : МАУП, 1999. 224 с.
5. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. К. : Знання України, 2002. 578 с.

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. У соціальній філософії рушійними силами розвитку суспільства вважають різні суспільні явища: об'єктивні суспільні суперечності, продуктивні сили, спосіб виробництва та обміну, розподіл праці, дії великих мас людей, народів, соціальні революції, потреби та інтереси, ідеальні мотиви тощо. Вони, таким чином, пов'язуються з суперечностями суспільного розвитку та їх вирішенням, з соціальним детермінізмом, з об'єктивними та суб'єктивними чинниками історії, з діяльністю людей або ж є комплексом усіх цих чинників. **Мета дослідження.** Визначити як впливає виробництво на спосіб життя суспільства. Дізнатися про поняття суспільного і матеріального виробництва. **Завдання дослідження** проаналізувати суть впливу виробництва на спосіб життя суспільства. **Об'єкт дослідження** - матеріальні основи розвитку суспільства. **Предмет дослідження** - вплив виробництва на спосіб життя суспільства. Філософське розуміння суспільства полягає у визначенні його з позицій окремої людини, особи, гуманізму. Людина - суспільство, (я - суспільство) є вихідне у філософському аналізі. Людина є суспільною істотою і її можливості реалізуються лише в суспільстві, а всі дії людини, зв'язки і відносини, умови, в яких живуть люди, можна правильно зрозуміти лише тоді, коли усвідомлюється зміст поняття суспільства, соціуму [1, с. 15]. Відомий філософ Хосе Ортега-і-Гасет підкреслює, що в сучасних умовах люди постійно говорять про закони і права, державу, національне і інтернаціональне, громадську думку та повноваження, правильну й неправильну політику, пацифізм та милітаризм, батьківщину і людство, соціальну справедливість і несправедливість, капіталізм і колективізм, соціалізацію й лібералізацію, авторитаризм, особистість і колективізм тощо. І не тільки говорять, а й сперечаються. І не тільки сперечаються, але й борються за те, що стоїть за такими словами. І в таких соціальних, політичних битах в усіх куточках землі люди гинуть сотнями, тисячами, мільйонами [1, с.15]. Проблема що таке соціум, що таке суспільство, яка природа елементарних явищ, що складають факти суспільного життя. Тому соціологія, соціальна філософія все ще не дали чіткої відповіді на питання. Одні філософи (неокантіанці, Вільгельм Віндельбанд, Генріх Ріккерт) пояснюють це складністю будови суспільства, плинністю суспільного життя, зв'язаною з унікальністю свідомості дії кожної людини [1, с. 27]. Суспільство не має своїх законів і наука про суспільство неможлива. Інші, - англійський філософ Карл Поппер та ін. - ідуть ще далі, пояснюють неможливість наукового визначення суспільства унікальністю самого суспільного життя на Землі, суспільство позбавлене всезагальних, універсальних законів. Зазначені труднощі пізнання суспільства справді стримували пошуки соціальною філософією суті соціуму, суспільства протягом історії [2, с. 38]. Суспільство визначається в широкому і вузькому розумінні. У широкому - поняття суспільство охоплює всі суспільні явища - соціальну діяльність, практику, суспільний та політичний лад, організацію сім'ї, інших соціальних спільностей, усі види культури, всі форми духовності. Отже, суспільство означає цілісну систему життєдіяльності людей в усій її повноті та розвитку [2, с. 39]. Суспільство - це вся сукупність історичних форм спільної діяльності і спілкування людей, особливий ступінь розвитку живих систем, способом існування яких є виробництво засобів для життя. Тут суспільство як людство відокремлюється із усіх спільностей тварин. У вузькому розумінні поняття суспільство вживається для позначення історично конкретного типу соціальної системи, певного етапу людської історії (феодалного, капіталістичного, інформаційного тощо). Тут суспільство розглядається не в усій сукупності елементів, а лише в важливіших, істотніших властивостях етапу. Ці два основних визначення суспільства є вихідними в аналізі [2, с. 43]. Праця, трудова діяльність є такою взаємодією між людиною та природою, в результаті якої за допомогою доцільного впливу людини на природу відбуваються зміни у предметі праці. Працею добуваються засоби до життя. Якщо людина-істота не тільки суспільна, а й природна, то праця визначається як речовинний процес обміну між людиною та природою [3, с. 44]. Це процес їх безпосередньої взаємодії. У соціально-філософському значенні праця є творення, що охоплює і матеріальну, і духовну творчість. Праця - споконвічний процес спільної діяльності людей і, отже, основа їх суспільної організації. У праці формуються зв'язки і взаємозалежності між людьми в суспільстві. І тому трудова діяльність формує соціальну солідарність людей, їх ціннісні орієнтири, їх волю, світогляд та інші соціальні якості. Більше того, праця створює саму людину як особистість [3, с. 67]. У визначенні суспільства як системи важливу роль відіграє аналіз людської діяльності як суспільного виробництва. Поняття суспільного виробництва створене для визначення самої суті соціального. Як спосіб суспільної життєдіяльності, суспільне виробництво має складну структуру. В широкому розумінні, суспільне виробництво охоплює усі сфери суспільної праці і суспільної трудової діяльності: матеріальне виробництво, що забезпечує людей матеріальними засобами життя, сферу послуг, у тому числі охорона здоров'я і соціальне забезпечення, виробництво духовних цінностей (духовне виробництво), діяльність соціальних інститутів, що забезпечують виховання та освіту, підготовку до самостійної життєдіяльності, коротше, весь процес соціалізації людини [3, с. 75]. Суспільне виробництво з самого початку має соціальний характер, формується зусиллями всіх людей у конкретно-історичних умовах і здійснюється за законами людського єднання, тобто за законами соціуму [3, с. 87]. Дальше осмислення суспільства як системи зв'язане з аналізом її цементуючого ядра - способу виробництва. Спосіб суспільного виробництва - це спосіб створення і відтворення суспільної людини (індивіда) і людського суспільства, соціуму. За структурою - це система взаємодіючих елементів матеріального (технологічного та економічного) і духовного суспільного способу виробництва, їх єдність. Не зводячи всіх основних причин існування суспільства до матеріального виробництва, соціальна філософія вважає безсумнівним: матеріальне виробництво - системотворчий компонент соціуму, що інтегрує всі його компоненти в цілісність [4, с. 89]. Суспільство не може існувати без виробництва матеріальних благ, засобів існування людей, що здійснюється певним способом. На відміну від політичної економії, що вивчає економіку, до того ж у всіх її властивостях та відносинах, соціальна філософія використовує поняття спосіб виробництва і його складові - продуктивні сили та виробничі відносини - для дослідження суспільства і підходить до способу виробництва як до загально-соціально-філософського поняття, що виражає взаємозв'язок внутрішніх елементів. Інакше кажучи, соціальна філософія виражає світоглядну природу поняття способу виробництва, його складових та його методологічну роль у пізнанні суспільства як системи. У такому аспекті спосіб матеріального виробництва виражає суть суспільного виробництва і його роль у розвитку суспільства [4, с. 96]. Здійснюючи процес виробництва, люди змінюють навколишню природу і разом з тим змінюють свою власну природу, формуються як соціальні істоти. Виробляючи певним способом матеріальні блага, люди виробляють відповідний уклад свого життя, оскільки спосіб виробництва є певний вид життєдіяльності індивідів, їх певний спосіб життя [4, с. 107]. Вироблений у соціумі спосіб виробництва (поряд з природними умовами) забезпечує не лише соціальні умови життєдіяльності суспільства, але й соціальний спосіб життя й діяльності конкретного індивіда. Кожний індивід засвоює соціальний досвід, мову, культуру і відповідно з ними здійснює працю. Осцьому, навіть працюючи наодинці, індивід діє як істота суспільна. Ніхто не вільний від цієї системи суспільного виробництва, що індивід застає при народженні, оскільки у суспільному виробництві формується суспільство, тобто сама людина в її суспільних відносинах. Відомий соціолог Еміль Дюркгейм підкреслює, що суспільна праця забезпечує єдність суспільства, є джерелом соціального зв'язку людей, джерелом життя і багатства людини [5, с. 13]. Механізм людської діяльності у способі виробництва виражається через категорії продуктивних сил та виробничих відносин суспільства. Продуктивні сили суспільства - це поняття, що вироблене для позначення змісту суспільного виробництва. Складовою частиною продуктивних сил є люди, які здійснюють виробництво і засоби виробництва, за допомогою яких люди виробляють матеріальні засоби до життя. Роль елементів продуктивних сил у процесі виробництва не однакова [6, с. 238]. Головна продуктивна сила - люди. Без людей ніякі засоби праці не можуть функціонувати: машини ржавіють і руйнуються, виробничі будівлі розвалюються. Щоб люди - учасники суспільного виробництва, могли успішно виробляти засоби до життя, мусять мати певний рівень знань виробництва, тобто знань конкретних засобів праці, технології виробництва, спілкування у виробничому колективі тощо [6, с. 242]. Для рішення виробничих завдань повинні володіти певними вміннями та навичками використання засобів виробництва та організації виробництва на основі розподілу та кооперації праці. Все накопичується у процесі суспільного виробництва і у вигляді конкретно-історичного виробничого досвіду передається від покоління до покоління. Людина у виробничому процесі освоює необхідну їй міру досвіду. Отож, до складу продуктивних сил входить суспільний досвід. Тільки володіючи знаннями, вміннями, навичками та виробничим досвідом, людина може характеризуватися як продуктивна сила, як суспільна (соціальна) сила [6, с. 302]. Засоби виробництва також складні за структурою. Це засоби праці, що включають: знаряддя праці, якими людина безпосередньо впливає на природу, та умови праці - виробничі приміщення, склади, транспорт тощо. До складу продуктивних сил входить предмет праці - природний матеріал, що підлягає обробці, земля, корисні копалини, метал тощо [6, с. 305]. Сукупність засобів та предметів праці утворює засоби виробництва. У структурі продуктивних сил є і жива праця (праця трудівників), і уречевлена праця (система засобів виробництва). Ці компоненти взаємозв'язані. Недооцінка чи перебільшення ролі будь-якого з них приводить до тяжких наслідків. Особливо трагічними наслідками закінчується абсолютизація техніки і недооцінка людини, її виховання, освіти, духовної культури, соціальної сфери. Продуктивні сили, як змістовна сторона способу виробництва, є інструментом впливу суспільства на природу, показником ступеня оволодіння людиною силами природи [6, с. 317]. **Висновок.** Отже, спосіб виробництва - це матеріальна система, що, зрештою, функціонує як системотворчий елемент суспільства. Історія суспільства в певному розумінні є історією зміни способів виробництва. Це добре видно на прикладі історії технологічного способу виробництва, як єдності матеріально-технічного способу виробництва, як єдності матеріально-технічної основи та технологічних відносин: в історії людського суспільства один іншого змінили чотири технологічні способи виробництва:

привласнюючий, аграрно-ремісничий, індустріальний, інформаційно-комп'ютерний. І кожен з них характеризується специфічними знаряддями праці, характером праці і системою організації праці. За привласнюючого способу виробництва знаряддя праці були ручними; за аграрно-ремісничого - залізний плуг, худоба, вітряний та водяний млини, гончарний круг; за індустріально-комп'ютерного - автоматизована техніка.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Я., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. К., 1996. 369 с.
2. Бхаскар П. Общество // Социо-Логос. М., 1991. 473 с.
3. Волков Г. Н. Истоки и горизонты прогресса. М., 1976. 335 с.
4. Деятельность: теория, методология, проблемы. М., 1990. 369 с.
5. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. М., 1992. 380 с.
6. Тойнби А. Дж. Постижение истории. М., 1991. 736 с.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження. Науково-технічний прогрес займає особливе місце в розвитку сучасної техногенної цивілізації і звичайно ж привертає до себе увагу філософів. Сьогодні є очевидним той факт, що техніка – невід’ємна частина нашого життя, визначальна цінність сучасної цивілізації. Розвиток техногенної цивілізації, особливо в другій половині XX ст., чітко продемонстрував, що науково-технічний прогрес є одним із найважливіших чинників економічного зростання держави, поліпшення якості життя, рівня освіти, медичного обслуговування, збільшення середньої тривалості життя та ін. Зараз немає такої великої народногосподарської проблеми, розв’язання якої не було б так чи інакше пов’язане з тенденціями розвитку науково-технічної революції. Вона також чинить все більш помітний вплив на політику, ідеологію, мистецтво, релігію, на світогляд людини. Дослідження наукового потенціалу суспільства з філософських позицій – це крок на шляху поглиблення соціально-філософської рефлексії науки. Філософії це необхідно для більш повного пізнання науки і вироблення більш досконалих форм управління науково-технічним прогресом. **Мета дослідження** - визначити філософські погляди до розвитку у сфері науки та техніки. Дослідження проблем науково-технічного прогресу у філософії. **Об’єкт дослідження** - наука і техніка як предмет філософського осмислення. **Завдання дослідження** - проаналізувати філософські погляди у сфері науки і техніки та вплив їх розвитку на філософію. **Предмет дослідження** – філософське осмислення науково-технічного прогресу. Філософія науки і техніки (на Заході превалює напрям «філософія техніки») – напрям філософії, характерний для XX ст. З’явився цей термін завдяки надзвичайно швидкому розвитку і розповсюдженню техніки та технічних засобів саме у цьому столітті, а також великим впливом науки і техніки на всі сторони життя людства. Ідея науково-технічного прогресу як законотворчого результату і розвитку науки, техніки і технології, починаючи з епохи Відродження, вкорінювалася у свідомості людства. Саме в епоху Відродження, коли природознавство почало займати провідну позицію в системі наукового осягнення світу і стало ніби еталоном науковості для гуманітарного і технічного знання, а мета розвитку природознавства стала вбачатися здебільшого в розбудові техніки, яка надала б змогу «поліпшити життя» через «перетворення довкілля» та підвищення продуктивності праці, починає формуватися ідея прогресу, зокрема науково-технічного: дії, спрямовані на зміну, поліпшення починають сприйматися суспільством як цінність. Діяльністю, максимально наближеною до інженерної, займалися Леонардо да Вінчі (1452-1519), Миколо Тарталья (1499-1577), Петро Апіан (1501-1552), Герхард Меркатор (1512-1594). Щоправда, діяльність, близькою до інженерної, займався ще єгипетський будівничий, але давньоєгипетська традиція перервалася і не дала наслідків, подібних до розвитку європейської традиції [1, с. 24]. Першим виданням, спеціально присвяченим техніці, можна вважати книгу І. Бекмана «Керівництво з технології, або Пізнання ремесел, фабрик та мануфактур», видану 1777 р. у Геттінгені (Німеччина). Справжнім родоначальником філософії техніки вважається німецький філософ Ернст Капп (1808-1896). Капп був першим, хто зробив сміливий крок, - в заголовку своєї роботи він з’єднав разом два поняття, які раніше здавалися несумісними - «філософію» і «техніку». У центрі його книги «Основні напрями філософії техніки» лежить принцип органопрокції: людина у всіх своїх творіннях несвідомо відтворює свої органи і себе пізнає себе, виходячи з цих штучних створень [1, с. 47-48]. Важливий внесок в розвиток вітчизняної філософії техніки вніс російський інженер-механік Петро Климентійович Енгельмейер. Його доповідь на IV Міжнародному конгресі по філософії в 1911 р. в Болоньє була присвячена обґрунтуванню права філософії техніки на існування як особливого важливого напрямку науки. Розкриваючи суть техніки, Енгельмейер пише: «Техніка є уміння доцільно діяти на матерію. Техніка є мистецтвом викликати бажані явища. Техніка разом з мистецтвом об’єктивізують діяльність, тобто роблять її такою, яка втілює певну ідею, здійснює певний задум. .. Техніка є реальним базисом всієї культури людства» [4, с.54]. Чіткого і однозначного філософського визначення самого поняття «техніка» не існує і понині. Для вітчизняного дослідника таке положення збільшується труднощами перекладу, а саме відмінністю в значенні слів «техніка» і «технологія». Важливою стає проблема передбачення шляхів розвитку техніки, керування, стримання технічного поступу на основі цього передбачення, (В. Порус). У філософії російських космістів можна знайти критику властивого західній, техногенній цивілізації ідеалу діяльності, спрямованого на експлуатацію, підкорення природи, лише суто технологічне ставлення до неї. Філософи писали про можливі катастрофічні наслідки такої діяльності, передбачаючи глобальні екологічні кризи задовго до їх появи. І тільки зараз зі зміною раціональності в науці з’являється нова можливість їх «почути». В епоху науково-технічного прогресу техніка в певному відношенні втратила деяку культурну цінність: вона перестала бути сакральною. Можливо, ще й тому настільки гостро відчувається втрата нумінозного досвіду, пов’язаного з міфом та мистецтвом (М.Хайдеггер, К.Юбнер та ін.). Питаннями переосмислення ціннісних аспектів науково-технічного поступу займалися представники Римського клубу. 1972 роком датований перший звіт Римського клубу «Межі росту», у якому підкреслювалося, що науково-технічний прогрес став однією з найважливіших проблем XX ст. Філософ В.С. Стьопін відмічає особливу роль наукової раціональності в техногенній цивілізації, що виступає домінуючою в системі людського знання і здійснює активний вплив на всі інші його форми. Ряд діячів науки сходяться в думках стосовно того, що, поки наука не домінувала над усіма іншими сферами культури, можна було не звертати уваги на соціальні та моральні питання науки, проте в наш час, коли соціальне значення науки як найважливішого чинника суспільного прогресу значно виросло, важливими і актуальними стали також і її соціальноетичні проблеми. Сьогодні вже стає зрозумілим, що наука не є і не може розглядатися як сфера «чистого» пізнання, саме в цьому полягає зміна типу і соціальної ролі науки в умовах сучасного науково-технічного прогресу. Більше того, передача наука перш за все повинна бути зорієнтована саме на розвиток людини. Ще в 1931 році, звертаючись до студентів Каліфорнійського технологічного інституту, Альберт Ейнштейн говорив: «Щоб ваша праця могла сприяти зростанню людських благ, ви повинні розуміти не лише на прикладній науці, піклування про саму людину і її долю має бути в центрі уваги під час розроблення всіх технічних удосконалень» [3, с. 151]. Один із провісників науки Нового часу Ф. Бекон зробив суттєвий крок уперед у розумінні науковотехнічної взаємодії як важливого соціального чинника. Беконівська «Нова Атлантида», по суті, є своєрідним передбаченням особливої ролі та відповідальності вчених і винахідників за наслідки науковотехнічного розвитку. Ще в XVI ст. Ф. Бекон торкнувся проблематики, що була актуалізована лише три сторіччя потому [5, с. 514]. На початку XX ст. В. Зомбарт звернув увагу на практичну необхідність попереджувального оцінювання наслідків науково-технічного розвитку: «Процес упровадження того чи іншого різновиду техніки має супроводжуватися всебічним аналізом тих цінностей, які ця техніка зачіпає. При цьому провідною думкою повинно бути розуміння того, що техніка завжди відіграє службову роль і її застосування має сприяти досягненню певних цілей» [2, с. 54]. Необхідність систематично оцінювати наслідки розвитку техніки з погляду відповідності суспільним інтересам і цінностям на основі досягнення широкій суспільній згоді остаточно усвідомлюється в ролі важливої соціальної задачі на рубежі 60-70 рр., саме в цей час проблематика наслідків науково-технічного прогресу опинилася в центрі політичних та суспільних дискусій. Американський футуролог О. Тоффлер писав: «На технічні питання не можна більше дати відповідь в одних лише технічних термінах. Це політичні питання... Ми не можемо розглядати їх безсистемно, одне незалежно від іншого...Ми повинні забезпечити комплексну перевірку нових технологій на відповідність потребам перед тим, як ми дамо їм можливість без перешкод упроваджуватися в наше середовище» [6, с. 394]. Техногенна цивілізація забезпечила людству величезну кількість досягнень. Науково-технічний та технологічний прогрес та економічне зростання привели до нової якості життя і в той же час саме техногенна цивілізація привела людство до глобальних криз (екологічної, антропологічної, створення нових засобів масового знищення). Саме тому настільки важливим є питання цінностей сучасної цивілізації як регуляторів, що визначають шляхи її подальшого розвитку. **Висновок.** Отже, погляди на науково-технічний прогрес у філософії є різними. Одні бачать в ньому оптимістичні наслідки, а інші песимістичні. Можна зазначити, що через техніку людське буття постає як певний полюс буття узагалі, як полюс, на якому панує виділене, кінцеве, раціоналізоване, регламентоване, ідеалізоване, визначене, складне, перервне. Водночас саме завдяки тому в бутті окреслюються протилежні перерахованому властивості: цілісне, нескінченне, самобутнє, спонтанне, безмежне, невизначене, самоутворювальне, безперервне. Наука і техніка є дуже впливовими і складними напрямками суспільства, пов’язані зі способом людського самоутвердження у світі. Ці напрями вступають у складні й неоднозначні зв’язки з головними сферами суспільного життя і вплив науково-технічного розвитку на людство зростає з кожним днем.

Список використаних джерел

1. Горохов В.Г., Розин В.М. Введение в философию техники. М.,1998. 224 с.
2. Техника, общество и окружающая среда: материалы международной научной конференции (18-19 июня 1998 г.). М.: Ин-т философии РАН, 1998. 157 с.
3. Эйнштейн А. Собрание научных трудов. Т. VI. М.: Наука, 1967. 438 с.
4. История современной зарубежной философии. СПб., 1997 480 с.
5. Бэкон Ф. Соч.: В 2-х т. Т. 2. М.: Мысль, 1972. 514 с.
6. Тоффлер Э. Футуршок. Санкт Петербург: Лань, 1997. 464 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми: На даний момент бізнес є одним із найпоширеніших методів введення підприємницької діяльності. Тому вивчення основ бізнесу з різних філософських точок надає перевагу для бізнесмена у виборі підходу до ведення бізнесу з унікального складовою. **Метою дослідження** є необхідність активної участі людини в суспільному виробництві шляхом реалізації своїх розумових (в тому числі організаційних та управлінських) та фізичних здібностей з метою отримання доходу або покращення середовища існування. **Завдання дослідження:** виявити сутність прийняття та розглянути стилі прийняття управлінських рішень. **Об'єктом дослідження** є управління як феномен суспільної життєдіяльності, механізми його формування та ефективного функціонування. **Предмет дослідження:** Сьогодні особливого статусу набуває філософія глобальних проблем, цілі та завдання якої полягають в аналізі передумов розв'язання глобальних проблем так званого постмодерністського стану цивілізації, а основним предметом її дослідження є, відповідно, філософські аспекти соціального та економічного прогнозування та здійснення пошуку шляхів перебудови світового економічного порядку. Останнім часом значного поширення, актуальності та потужного розвитку набуває усвідомлення потреби у формуванні концепції «сталого економічного розвитку» («sustainable development»), сутність якої полягає у розробці ефективних програм економічного розвитку [1, с. 361], що забезпечували б мінімальний вплив на зовнішнє середовище. В цьому ж проблемному полі сконцентровано і основні принципи комунікативної парадигми філософування, в межах якої не остання увага приділяється проблемам дослідження економічної діяльності людини в контексті екологічних проблем сучасності. В такому теоретичному вимірі неможливо не згадати праці К. О. Апеля та Г. Йонаса. У межах сучасного філософсько-економічного знання відбувається екологізація економічної сфери соціальної діяльності, а отже, і екологізація економічної свідомості, що не дивно, адже сьогодення екологічна ситуація дійсно вимагає від людини врахування в процесі економічної діяльності, насамперед, екологічних факторів. Отже, цілі та завдання, а також методи та засоби їх досягнення, що формуються в межах сучасних соціально-політичних програм в якості принципів утворення нового соціального порядку, як то соціальні проекти та стратегії збереження і відновлення екологічно прийнятних умов існування людства, зумовлені їх проблематизацією в контексті філософсько-економічного знання і постають, насамперед, як концентрований вираз вихідних філософських засад економічного світогляду – одного із факторів визначення сутності соціальних трансформацій. Звернемо увагу і на той факт, [2, с.16] що розвиток сучасного філософсько-економічного знання відбувається також в теоретичному контексті двох таких напрямків філософсько-економічного знання, як філософія бізнесу та філософія господарства. А визначення сутності та співвідношення останніх в контексті загального філософсько-економічного знання потребує, на нашу думку, ґрунтовного дослідження. Адже філософія бізнесу та філософія господарства дійсно є різними вимірами філософського осягнення економічного буття, а отже, в чистому вигляді вони є різними стратегіями соціального поступу. При цьому філософія бізнесу як парадигма економічного мислення здебільшого представлена у межах західноєвропейської соціально-економічної парадигми і бере свій початок у філософії прагматизму, а філософія господарства здебільшого є виразом східноєвропейської світоглядної парадигми (С.Булгаков). Втім, в чистому вигляді історії відомі випадки лише господарського регулювання економічних систем, а для економічних систем, у межах яких значне місце відводиться такому виду економічної діяльності, як бізнес, характерним є поєднання репродуктивного знання, властивого господарській системі, з творчим потенціалом бізнес-діяльності. Сутність даної проблеми окреслюється, таким чином, як позиціонування та визначення змісту і співвідношення таких відносно самостійних галузей філософсько-економічного знання, як філософія бізнесу та філософія господарства. На сьогоденні день існує тенденція ототожнення економічної системи з системою господарювання, [3, с. 20] тобто визначення економіки як теоретичної основи господарської діяльності. Але такий підхід є продуктивним лише в контексті теоретичного аналізу закритих господарських систем і залишає відкритим питання щодо функціонального значення такої сфери соціально-економічної діяльності та соціальної інституції, як бізнес. На сучасному етапі соціального розвитку економічна система неможлива не лише без визначення базових принципів господарської діяльності, а й має також бути придатною для їх ефективного поєднання з таким основним методологічним постулатом філософського обґрунтування бізнесу, як принцип свободи індивідуальної економічної діяльності. Тому, на наш погляд, основною функцією економіки як цілісної світоглядно-методологічної системи є визначення принципів та методів ефективного функціонування як господарства, [3, с.125] так і бізнесу в контексті конкретної соціально-економічної системи. Господарство ж в такому проблемному контексті будемо, в свою чергу, визначати як певну телеологічну парадигму, що зорієнтована на планування економічної системи, а соціальний зміст бізнес-діяльності постає в контексті її функціонування як елементу структури соціуму, форми соціальної поведінки, а також організації та регулювання господарського та соціального життя, що включає в себе сукупність соціальних норм та культурних зразків, формуючи, таким чином, соціальний капітал суспільства, що дає змогу розглядати бізнес як специфічну економічну інституцію. Економіка в такому разі постає як соціальна підсистема, що поєднує в собі загальні принципи ведення бізнесу та господарства, [6, с. 224] тобто як сфера визначення та формування максимально ефективних стратегій отримання, розподілу, обміну і використання засобів соціально-економічної діяльності. Основна різниця між бізнесом та господарством в такому контексті полягає в суб'єкті управління, адже різноманітні господарські галузі економічної системи підлягають державному регулюванню, а бізнес-структури – здебільшого регулюванню з боку індивідуального (колективного) суб'єкта господарської діяльності. Таким чином, різні варіанти визначення сутності економічної системи кризь призму господарювання та бізнес-діяльності формують різні принципи її організації, що і дає змогу розглядати філософію господарства та філософію бізнесу як різні парадигми економічного мислення. Разом з тим відзначимо і їхній діалектичний зв'язок як взаємозалежних елементів економічної сфери життєдіяльності суспільства, де бізнес виступає як відносно самостійна частина господарської системи, а господарство є невід'ємною складовою бізнес-процесу. Звичайно ж, бізнес передбачає соціальну відповідальність підприємця як суб'єкта соціальної дії і являє собою сполучення різноманітних видів виробничої економічної діяльності, тобто постає як свідомо виробнича діяльність, спрямована на досягнення загального суспільного блага, про що свідчать, зокрема, визначення сутності бізнесу як специфічної галузі соціальної діяльності в контексті «поєднання двох цілей, одна з яких... спрямована на стимуляцію соціально-економічного прогресу, інша - на отримання прибутку» [7, с. 66]. При цьому на перше місце ставиться саме соціальний вимір економічної діяльності. У другій половині ХХ ст., у зв'язку з виявленням специфічних форм соціального знання, відбувається розширення та поглиблення змісту поняття «капітал»: наприкінці 80 х років ХХ ст. виникають такі його теоретичні варіанти, як «шлюбський капітал» та «соціальний капітал». При цьому «шлюбський капітал» розглядається як система індивідуальних знань, вмінь та навичок, а «соціальний капітал» визначається як засвоєння сукупності норм, правил та зв'язків соціально-економічної поведінки, що виступають і як сприятливий елемент зовнішнього середовища для економічного суб'єкта [4, с. 33], і як результат його соціально-економічної поведінки. Сьогодні ці філософсько-економічні категорії активно використовуються в межах соціально-економічного аналізу та філософського знання і посідають чільне місце в сучасних соціально-філософських дослідженнях [5, с.162], у межах яких вони постають в якості предмета ґрунтовного аналізу та набувають певного конкретного визначення (Г.Беккер, Ф.Фукуяма). Дієвість останніх підкреслюється здебільшого в контексті бізнес-структур, адже вважається, що саме ці види капіталу забезпечують їх гнучкість та орієнтацію на нові шляхи розвитку господарської і соціальної діяльності та застосування нових ідей, знань та нововведень, що є надійним критерієм ефективного адаптації економічної системи до нових соціальних вимог. Звернення до визначення економічної системи за допомогою засобів аналізованого в сучасній філософсько-економічній літературі поняття «економічного середовища» [8, с.98] підводить до ідеї необхідності врахування двох типів соціального управління, таких, як безпосереднє управління процесами і суб'єктами економічної діяльності, і опосередковане управління через зміну характеристик економічного середовища. З нашої точки зору, перший із зазначених способів соціального управління є засадничим принципом господарської діяльності, а другий – більш характерний для філософії бізнесу. Разом з тим для різних типів культури характерні різні варіанти пошуку стратегій гармонізації співіснування та співвідношення таких світоглядно-методологічних концепцій, як філософія господарства та філософія бізнесу, тобто стратегій їх системного поєднання у межах економічного світогляду конкретної соціально-економічної системи. Відповідно, множинність варіантів їх конструктивного сполучення є визначальним фактором у формуванні моделей економічного розвитку суспільства, а також принципів та методів соціальної модернізації, а, відповідно, і різних стратегій соціального управління. **Висновки:** Отже, філософія економіки в такому контексті постає як основа формування певного соціального порядку, що є основою соціальної діяльності економічного суб'єкта як у сфері господарства, так і у сфері бізнесу, створюючи їх системну єдність, що, на наш погляд, дає можливість за допомогою таких засобів формувати принципово нові бачення і якісно нові стратегії та концепції соціального управління. Таким чином, саме філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління постає як засіб формування максимально ефективних стратегій соціально-економічного розвитку, набуваючи у такий спосіб дійсно вирішального значення в процесі формування економічного світогляду.

Список використаних джерел

1. Иноземцев В.Л. Постиндустриальное хозяйство и «постиндустриальное общество» // Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. М., 2003. 361 с.

2. Hayek F.A. The road to Serfdom. Chicago, 1994. 16 с.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів, 2000. 125 с.
4. Social Capital. A Multifaceted Perspective. Dasgupta P., Serageldin I. (eds.). Washington DC, 2000. 33 с.
5. Фукуяма Ф. Великий разрыв. М., 2003. 162 с.
6. Валлерстайн И. После либерализма. М., 2003. 224 с.
7. Печчеи А. Человеческие качества. М., 1980. 66 с.
8. Чекмарев В.В. Постмодерн и экономическая онтология // Философия хозяйства. Альманах центра общественных наук и экономического факультета МГУ. 2003. № 4 (28). 98 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Сучасні дослідники намагаються обґрунтувати нерозривний зв'язок між етичною та економічною сферами життєдіяльності людини. Вони намагаються виокремити сутність характеристики підприємницької діяльності як і класичних теоріях, так і в сучасних дослідженнях. Тому в цій статті я спробую дослідити та аналізувати філософські засади підприємницької діяльності і їх взаємодію як нерозривних сфер людської життєдіяльності. **Метою дослідження** є спроба цілісного і філософського аналізу підприємницької діяльності. **Завдання дослідження.** Дослідити взаємозв'язок двох сфер людської життєдіяльності: етичної і економічної. **Об'єкт дослідження.** Філософські засади як невід'ємна частина підприємницької діяльності. **Предмет дослідження.** Теоретичне осмислення засад підприємницької діяльності науковцями. Становлення нового типу суспільства супроводжується значними змінами основних ціннісних орієнтацій громадян, що з необхідністю вимагає від особистості вміння не лише пристосовуватися до нових умов буття, але й набувати нових якостей, знань, розвивати ті здібності, які б допомагали їй формувати гармонійні відносини з природним і соціальним світом. Новий характер взаємодії з навколишнім світом потребує зміни мотивів праці й вчинків, формування нових виробничих відносин та утвердження нового способу виробництва. У постіндустріальному суспільстві одним із шляхів самореалізації особистості постає підприємницька діяльність, яка на думку науковців, найбільшою мірою забезпечує взаєморозвиток суспільства і особистості. Сьогодні в світі проблематика підприємницької сутності сучасної економічної людини постає дуже гостро навіть в економічно розвинених країнах. Питання про сутність бізнесу, ієрархію цінностей, роль та місце людини у сфері підприємницької діяльності все частіше задають собі як окремі робітники, так і керівники відділів та фірми. Головною проблемою сучасного бізнесу є створення специфічної для конкретної фірми економічної культури, яка б була адекватним вираженням її ділової стратегії [1, с. 15]. В основі новітньої підприємницької культури лежить принцип людиноцентричності та моральності будь-якого сучасного бізнесового процесу. «Найбільш цінним капіталом фірми в сучасних умовах стає її робітник – висококультурна особистість, майстер своєї справи, а можливості професійного росту і кар'єри все більше пов'язують з поняттям бізнесу» [2, с. 202]. Проблема теоретичного осмислення засад підприємницької діяльності поставала предметом дослідження ряду мислителів. Зокрема, це праці таких теоретиків, як: Г. Арендт, Д. Белл, Ж. Бодріяр, Ю. Габермас, Ф. Гайєк, П. Друкер, В. Іноземцев, М. Кастельс, П. Козловські, К. Маркс, Л. Мізес, С. Московічі, Х. Ортега-і-Гассет, Е. Тоффлер, Е. Фромм, Ф. Фукуяма, Й. Шумпетер та інші. Вагомий крок на шляху розуміння підприємництва зробив Ж. Сей. Він чітко визначив різницю між підприємцем і капіталістом. Підприємець виступає як посередник між власниками на засоби виробництва (капіталістами) і споживачами. Підприємець збирає ці засоби в єдиний виробничий механізм, виконуючи, таким чином, творчу функцію організатора виробництва. Для цього він повинен володіти розсудливістю, завзятістю і хорошими знаннями як своєї справи, так і навколишнього середовища. Він також повинен вміти контролювати і управляти. Ж. Сей зазначав, що підприємець докладає всіх зусиль до поліпшення виробництва, особливо в індустріальному секторі [3, с. 17- 24]. У роботах інших мислителів, А. Тюрго та Д.Рікардо – підприємництво розглядалося виключно як економічне явище, а підприємець – тільки як виконавець особливої економічної функції. Наприклад, А. Тюрго визначав підприємців як частину класу, зайнятого виготовленням різноманітних товарів промисловості для задоволення різних потреб суспільства. Серед ознак, які характерні для будь-яких підприємців, мислитель виділяє дві головні: по-перше, наявність великого капіталу, який вони використовують для отримання прибутку, даючи роботу за рахунок своїх авансів; по-друге, отримання прибутку відбувається тільки за рахунок продажу землі або виготовлення фабрикатів [4, с. 129]. Також К.Маркс одним з перших спробував не просто розкрити природу і функції підприємництва й підприємця, а й поставити питання про їх трансформації, історичне значення, тобто питання про майбутнє підприємництва і підприємця-капіталіста. Мислитель вважав, що історичне значення капіталіста має лише як персоніфікований капітал, оскільки, спонукаючи людство до виробництва заради виробництва, він «сприяє розвитку суспільних продуктивних сил та створенню тих матеріальних умов виробництва, які можуть стати реальним базисом більш високої суспільної формації, основним принципом якої є повний і вільний розвиток індивідуума» [5, с. 605–606]. **Висновок.** Підприємництво загалом вчені виділили в окрему самостійну господарську діяльність і відвели їй певне місце в економічному процесі; виділили підприємця як посередника між чинниками виробництва, які він комбінує у своєму продукті, і споживачами; виокремили елемент невизначеності й небезпеки в діяльності підприємця та необхідність врахування етичного імперативу в його професійній діяльності; досягнення успіху виступає важливим смислом підприємницької діяльності індивіда.

Список використаних джерел

1. Рюттінгер Р. Культура предпринимательства / Пер. с нем. М.: Эком, 1992. 240 с.
2. Маслов В. В. Бізнес як проблема культури. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Збірник наукових праць. Серія «Філософські науки. К.: КУТЕП, 2010. Випуск 8. С. 198 – 210.
3. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии. Бастия Ф. Экономические софизмы. Экономические гармонии / Сост. М. Бункина, А. Семенов. М.: Дело. С. 7–88.
4. Тюрго А.-Р.-Ж. Избранные экономические произведения / А.-Р.-Ж. Тюрго. М.: Соцэкгиз, 1961. 172с.
5. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 1. Кн. 1. Процесс производства капитала / Карл Маркс. М.: Политиздат, 1988. 891 с.

СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність теми дослідження. Традиційно філософія визначається як вивчення першопричин і причин, зародки всіх мислимих універсальних принципів, в яких буття і мислення існують і розвиваються. Наслідок цього розуміння у царині суспільної обізнаності формується система фундаментальних вірувань. Світоглядні, узагальнені ідеї та концептуальні конструкції про природу, остаточні проблеми існування, присутність людини в ньому, можливість його розуміння людським розумом. **Мета дослідження.** Ці дослідження філософії спрямовані на розробку системи ідей, що виражають певне ставлення людини до дійсності та визначають початкові орієнтири людських дій. **Завдання дослідження** - ознайомитися з економічною структурою філософії. **Предмет дослідження** – структура філософії економіки. Слід зазначити, що принципи, підходи та методи філософії зосереджені на загальному розумінні моделі розвитку ділового світу. В основі категорій та філософських принципів є суттєві аспекти економічних явищ та процесів. Філософський підхід - це частина ділового життя, для висвітлення основних тенденцій і моделі взаємовідносин людини з природою, а також від людини до людини під час працевлаштування. Фундаментальний характер економічної філософії в основному підкреслюється тим, що вона розкриває сутність, значення та цінності виробництва, обміну, розподілу та споживання, виступає як органічна одиниця наступних «пар»: філософія природного виробництва - філософія товарного виробництва; Філософія планової організації господарства - філософія ринку; Економічна філософія - Економічна філософія [1, с. 67]. Філософія натурального господарства вивчає основи та принципи людського існування, знань, ставлення людини до світу, в якому переважає тип управління, орієнтований на задоволення потреб та інтересів об'єкта діяльності. У натуральному сільському господарстві все необхідне виробляється та споживається в межах економічної одиниці; продукти діяльності не є предметом договорів купівлі-продажу. С. Булгаков зазначає: «Натуральне господарство, що супроводжується якцо не повним виключенням обміну, який спостерігається вкрай рідко, то вкрай слабким його розвитком, що характеризує звичайно ранні, патріархальні стадії історії людства, коли єдиною формою людського суспільства являлась родина, звичайно, не теперішня індивідуальна сім'я, але більш розширена, родова» [5, с.255]. Ознаками натурального сільського господарства є: ізоляція від інших економічних одиниць, самозабезпечення засобами виробництва та праці, здатність задовольняти основні потреби власними коштами. З цієї причини натуральне господарство характеризується як консервативне, а також обмежене у виробництві та споживанні. Виробництво товарів передбачає певний рух економічного прогресу: зростання поділу праці, просування машин, технологій та інших елементів продуктивних сил. Ця форма економічної діяльності людей дуже адаптована до різних економічних систем, кожна з яких служить для реалізації ситуаційних вимог при розробці товару. Виробництво можна розділити на дві фази: просту товарну та капіталістичну. Типовим для докапіталістичних формацій було просте товарне виробництво, де характерні: приватна власність на засоби виробництва і продукти праці, особиста праця власника на засоби виробництва, індивідуальне виробництво з метою задоволення потреб та інтересів. На відміну від простого, капіталістичне товарне виробництво прийняло всезагальне поширення. Тут товарами стають не тільки продукти праці, але і фактори виробництва, у тому рахунку і робоча сила. При капіталістичному товарному виробництві засоби праці належать капіталістам, які експлуатують найману колективну працю робітників та присвоюють значну частину продукту чужої праці [2, с. 394]. Наступною формою організації людської діяльності є економічна. Економічна філософія - це галузь філософського та економічного знання, в якій відкриття сутності економічного існування людини шляхом аналізу триади «природа-людина-економіка». У багатьох культурах, включаючи українську, природні дари часто ототожнюють із Господніми, тобто з даними Господом Богом. Поняття «економіка» можна розбити на «господар» і «дар», визначення яких виражає вирішальну роль абсолюту. Завдяки поєднанню релігійної філософії та західного економічного позитивізму у напрямку економічної філософії почав розвиватися С. Булгаковим як специфічна галузь філософських досліджень. Мислитель був одним з небагатьох, хто послідовно розглядав господарство як сукупність цілеспрямованих дій людей в царині творіння Божого. Мислитель зазначає, що «релігія – яка б вона не була – за самою своєю ідеєю пронизує все діяльнєне життя свідомої людини. Всі моральнісні цілі, які вона собі ставить, повинні бути разом з тим і постулатами її релігії» [4, с. 482]. Економічну філософію можна представити як лінійну систему економічного розвитку, за допомогою якої формуються алгоритми соціально-економічної діяльності, що засвідчують їхні телеологічні, консервативні та закриті економічні взаємозв'язки, властиві одному і тому ж суб'єкту (індивідуальному чи колективному). Ю. Осипов підкреслює, що «філософія економіки не є ні філософією, ні економікою, ні їх поєднанням, а не взаємозв'язком, крім того, це не економічна філософія - тут все інакше. Економічна філософія - взята з самої реальності, в якій людина і її свідомість, її думки, а не лише те, що оточує людину, є метою наукового мислення» [3, с. 247]. **Висновок.** Структура економічної філософії зосереджена як наука розуміння загальнолюдських законів розвитку ділового світу, відображає певні соціально-історичні форми організації людської діяльності. У цьому контексті ми розрізняємо: натуральне виробництво, виробництво сировини, планову організацію господарства, ринкову економіку, економіку та економіку. Історично природне виробництво, здається, є першим видом управління, при якому виробництво спрямоване лише на задоволення потреб ділової сфери. У формі господарських товарів деякі товари випускаються окремими компаніями і відповідають усім вимогам в обміні та торгівлі. Як частина планової організації економіки, розподіл ресурсів контролюється централізовано урядом. Ринкова економіка визначається як організована, відкрита та динамічна система, що дозволяє покупцям зв'язуватися з продавцями певні сфери (ринку) з урахуванням конкурентних переваг. Економічна форма організації людської діяльності - це лінійна система, характер якої в основному визначається апіорними просторовими межами і виступає як триада «природа-людина-економіка». Компанія визначається як моделююча реальність з точки зору економічної свободи та вільна конкуренція. Слід підкреслити, що ці форми частково присутні на сучасному економічному просторі, розвиваються та поєднуються відповідно до соціокультурних та історичних характеристик конкретного суспільства.

Список використаних джерел

- 1.Синяков С. В., Юрченко Е. А. Філософія та економічна наука. Економіка та управління на транспорті. Київ: НТУ, 2016. Вип. 6, 149 с.
- 2.Базилевич В. Д. Метафізика економіки / Базилевич В. Д., Ільїн В. В. К.: Знання, 2007. 718 с.
- 3.Осипов Ю. М. Курс философии хозяйства: учеб. пособие / Осипов Ю. М.М.: Экономистъ, 2005. 320 с.
- 4.Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 ; редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Академія, 2000. 864 с.
- 5.Булгаков С. Розмисли. Творча спадщина у контексті ХХІ століття / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. 903 с.

МАРКЕТИНГ, ЯК ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Різноманітність чинників маркетингу, що впливають на формування стратегії підприємств та введення бізнесу, диктують вибір конкретних рекламних та бізнес-інструментів, розробку унікального плану дій, що зумовлює актуальність теми статті. Крім того, сучасний стан української економіки змушує суб'єктів господарювання усіх форм власності оптимізувати свої прибутки та вживати заходи щодо зменшення впливу існуючих факторів та чинників на діяльність підприємства. Тому сьогодні досить актуальним постає питання вибору та запровадження маркетингової стратегії підприємства, що спрямована на вирішення цих завдань. **Мета дослідження** - огляд та аналіз наукових та суспільних підходів до визначення сутності поняття «маркетинг, як філософія бізнесу», його розкриття та уточнення; дослідження основних факторів впливу на формування маркетингової стратегії підприємства в сучасних умовах господарювання. **Завдання дослідження** - проаналізувати систему введення бізнесу за допомогою маркетингової стратегії та різноманітності чинників маркетингу. **Об'єкт дослідження** - суспільство, котре навітряно пов'язане з веденням та розвитком бізнесу. **Предмет дослідження** – маркетинг як філософія бізнесу. Для того, щоб глибше зрозуміти поняття «маркетинг, як філософія бізнесу», треба звернути увагу на те, що термін є складним, тобто є терміном-словосполученням і зміст та сутність поняття розглядатиметься у кількох аспектах. Як у аспектах самого бізнесу та маркетингової стратегії, так і відносно аспектів філософії та понять суспільства. У період соціальних і економічних перетворень інтерес до філософії і значимість філософського осмислення трансформаційних процесів зростають, так як змінюються глибинні світоглядні установки, прийняті у конкретному суспільстві, починається їх ломка, змінюються образ і стиль життя, уявлення про місце людини в ній. Для розуміння суті економіки і всіх складнощів економічних відносин необхідно усвідомити, що в основі цих відносин, відповідно до Аристотеля, лежать людські потреби. Цілком виразно можна сказати, що процес, який в даний час називають маркетингом (англ. market - ринок; -ing - тривалі дії), існував як явище, притаманне відносин, пов'язаних з обміном та у спосіб задоволення потреб, з часів суспільного поділу праці як основи товарного виробництва [4]. Маркетинг - одна з систем управління та організації діяльності з розробки, виробництва і збуту товарів (послуг) з метою отримання прибутку через задоволення споживача на основі врахування комплексних процесів, що відбуваються на ринку. На думку американського вченого-економіста П. Друкера, батьківщиною маркетингу є Японія. Існує документальне підтвердження, що у 1690 р. в м. Токіо пан Мацуї відкрив перший універсальний магазин. Уперше в історії власник магазину орієнтувався на покупців, пропонував тільки те, що необхідно, надавав систему гарантій якості товару та розширював асортимент. Також треба відзначити, що маркетинг виник у результаті застосування принципів менеджменту до збуту та продажу продукції [1, с. 37]. Маркетинг - явище складне, багатопланове, а головне, динамічно охоплює величезний спектр самих різних видів людської діяльності. Як відомо, філософія є особливою формою пізнання світу, що виробляє систему знань про фундаментальні принципи буття людини. Також під філософією розуміють форму людського мислення, форму світогляду. Коли ми говоримо про філософію маркетингу, ми виокремлюємо у ній: По-перше, світоглядний, орієнтаційний аспект. Маркетинг - це одночасно філософія бізнесу й орієнтований на дію процес. По-друге, розглядаючи філософію маркетингу, слід наголосити на розумінні ключової ролі маркетингу у самоідентифікації підприємства, що базується на інформативно-комунікативному значенні маркетингу в суспільстві. Адже маркетинг у його сучасному розумінні передбачає використання системного та клієнтоорієнтованого підходів до управління будь-якими економічними об'єктами, встановлення постійних і чітких зв'язків із зовнішніми силами та виявлення чинників, які впливають на цей об'єкт. По-третє, користуючись філософією маркетингу у підприємницькій діяльності, ми надаємо конкретним діям певних пріоритетів (так, підприємство, діяльність якого базується на філософії маркетингу, може протягом певного часу реалізовувати певні групи товарів собі у збиток, надаючи пріоритет збереженню довгострокових відносин із споживачами і діловими партнерами). Концепція маркетингу базується на теорії індивідуального вибору, що виходить із принципу пріоритету споживача.

Маркетинг як філософія бізнесу передбачає відповідний спосіб управління та, зокрема, організації діяльності підприємства. Коли єдина філософія організації бізнесу націлена на задоволення потреб працівників і потреб споживача, всі відділи підприємства повинні мати можливість обмінюватися інформацією, координувати свої плани та їх виконання. Для успіху та перемоги над конкурентами необхідні креативність, гнучкість і відсутність бар'єрів у процесі реалізації функцій і між відділами, що стає наслідком поширення філософії маркетингу по всій підприємстві. Спочатку маркетинг був пов'язаний з продажем фізичних товарів. Сьогодні він використовується стосовно до всього, що може бути продано на ринку. Широке поширення одержали наступні види маркетингу: маркетинг ідей, маркетинг інтерактивний, маркетинг конверсійний, маркетинг концентрований, маркетинг особистості, маркетинг політичний, маркетинг масовий, маркетинг місця, маркетинг онлайн, маркетинг відносин, маркетинг угоди, маркетинг підтримки. Вищенаведений перелік - не вичерпний, є й інші види маркетингу. Така їх різноманітність характеризує не принципово нові типи маркетингу, а сфери спрямування і особливості його застосування. Відтворення економічної системи можливо тільки в тому випадку, якщо вироблений нею продукт буде користуватися попитом на ринку і реалізується за ціною, що забезпечує погашення витрат та отримання прибутку, достатнього для мотивації підприємницької діяльності. Причому чим вище рівень одержуваного прибутку, тим більшими можливостями розвитку володіє система. У той же час завданням маркетингу як філософії управління є пошук найбільш ефективних рішень, вигідних для економічної системи способів та умов задоволення потреб ринку, а також визначення напрямків розвитку останнього відповідно до прогнозованих змін ринкової ситуації. На підставі маркетингових рішень здійснюється вибір найбільш перспективних сфер та видів діяльності, визначаються напрями науково-технічного розвитку. Завдяки маркетингу в кінцевому підсумку вирішується головне завдання управління економічною системою: отримання максимальної віддачі від авансованих коштів [3]. У сучасних умовах глобалізації, інтеграційних процесів на усіх рівнях, зростання масштабів виробництва, зростання наповненості ринків призводять до неухильного зростання конкуренції між виробниками. Пропозиція товарів і послуг поступово наближається до меж зростання платоспроможного попиту. Загострення конкуренції вимагає від виробників безперервного вдосконалення та оновлення продукту. В результаті життєвий цикл товару постійно скорочується. Зростають вимоги до наукового потенціалу виробництва, до обсягу коштів, що спрямовуються на цілі інноваційного розвитку. Одночасно зростають і ризики реалізації нових проєктів. Навіть в умовах сьогодення значна частина фахівців вважають запорукою успіху підприємств впровадження інновацій. Проте практика свідчить, що в середньому тільки одна з семи інновацій досягає ринкового успіху. Проблема виживання підприємств та їх стійкого розвитку в цих умовах постає все більш гостро. Відповідно зростає і роль маркетингу, що забезпечує найкращі умови функціонування і подальшого зростання в динамічному і складному ринковому середовищі. При цьому змінюється не тільки роль маркетингу. Відповідно до нових умов функціонування економічних систем зазнає серйозних змін його зміст (в плані домінуючої концепції, охоплення стадій відтворювального процесу, методів і прийомів ведення маркетингової роботи) [2]. **Висновок.** Отже, ще до того, як товар з'явиться в маркеті чи ескізі, конструктор або технолог, працівники служб постачання та відділів збуту, інші задіяні особи повинні уявляти майбутнього споживача свого товару: хто він, який стиль його життя, яке місце займатиме товар у його буднях і святах, яку потребу задовольнятиме. Знову наголосимо, що задоволення потреби – це мета створення товару, її врахування – головна умова успіху на ринку, можливого лише тоді, коли маркетинг стане філософією всіх працівників, коли кожен з них буде орієнтований на споживача.

Список використаних джерел

1. Друкер Питер Ф. Ефективне управління підприємством / пер. с англ. Москва: William Collins, 2018. 224 с.
2. URL: <https://studfile.net/preview/5012916/page/4/>
3. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6957/1/MARKETYNH_YaK_FILOSOFIa_BIZNESU.pdf
4. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/i54D11knlfqQu5BCrEue.pdf>

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ПРИНЦИП СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Однією з найактуальніших проблем сучасності виступає проблема конкуренції. Конкуренція існує в суспільстві не тільки в економічній формі, вона являє собою і специфічне суспільне явище, включене в мережу загальних соціальних закономірностей і нерозривно пов'язане з соціальним життям. Однак не всі аспекти цього взаємозв'язку оцінені належним чином. Проблеми конкуренції присвячено не мало досліджень, але в переважній більшості ці дослідження носять суто спеціалізований характер, що не включає соціально-філософський і філософсько-методологічний аналіз. **Мета дослідження** - здійснити соціально-філософський аналіз явища конкуренції як принципу розвитку суспільства. **Завдання дослідження** - з'ясування сутності конкуренції як соціального явища, у свою чергу це потребує визначення чинників, які впливають на виникнення цього феномена. Виявити функції конкуренції в сучасному суспільному виробництві. **Об'єкт дослідження** - конкуренція як соціальне явище. **Предмет дослідження** - вивчення конкуренції через принципи суспільного розвитку. Конкурентні відносини об'єктивно притаманні будь-якому суспільству, оскільки передумови суперництва – прагнення індивіда до підвищення соціального статусу і поступового досягнення лідерства – закладені в людській природі на генетичному рівні [1, с. 189]. Загальність соціальних суб'єктів у всіх сферах суспільного буття є передумовою активного ставлення людини до навколишнього світу і самої себе, дозволяє створити соціальний простір для розгортання та реалізації сил особистості, розширити поле її творчої діяльності. Конкуренція призводить до зміни мотивів поведінки і діяльності людини. Конкуренція веде до мобілізації всіх творчих сил особистості, необхідних для самоствердження, самореалізації та саморозвитку, викликає необхідність подолати жалість до себе і співчуття до суперника. Конкуренція веде до вдосконалення трудових навичок, підвищення кваліфікації її суб'єктів тощо. У визначенні поняття «конкуренція» виділяються три основні підходи. Перший визначає конкуренцію як елемент ринкового механізму, який дозволяє врівноважити попит і пропозицію. Цей підхід характерний для класичної економічної теорії. Другий підхід визначає конкуренцію як критерій, за яким визначається тип галузевого ринку. Цей підхід ґрунтується на сучасній теорії морфології ринку. Третій – визначає конкуренцію як змагальність, суперництво між окремими суб'єктами, зацікавленими в досягненні однакових цілей. Такий підхід характерний для маркетингової теорії. Очевидно, що ці підходи до розгляду конкуренції доповнюють один одного, тому, їх слід об'єднати в більш повне формулювання [5, с. 59]. Звичайні етапи розвитку конкуренції виділяють за технологічним принципом: індустріальний (із XVII-XVIII століть до останньої чверті XX століття) та постіндустріальний (або інформаційну). На доіндустріальному етапі розвитку суспільства формувалися передумови виникнення конкуренції, і характерною була боротьба. Індустріальний етап розвитку конкуренції характеризується її домінуванням у торгівлі і виробництві. Конкуренція виступила однією з причин Великих географічних відкриттів, освоєння нових територій, що спричинило посилення конкурентної боротьби за використання природних ресурсів. У той же час характерною особливістю розвитку конкуренції в цей період є поширення її на всі сфери життєдіяльності суспільства. На етапі становлення інформаційного суспільства конкуренція зводиться до пріоритетного володіння інформацією, фінансами та енергетичними ресурсами [4, с. 11]. Конкуренція в суспільстві призводить до неперервного оновлення ринку і необхідності постійного вивчення ринкової ситуації з метою догодити споживачеві; до більш швидкої появи і розвитку нових галузей і технологій у результаті динамізму конкурентних відносин. Отже, оцінюються і задовольняються не тільки сьогоденні потреби, але й прогноуються майбутні запити. Конкуренція заохочує та сприяє інноваційному процесу, який все частіше стає обов'язковою умовою соціального прогресу та невіддільним атрибутом у конкурентній боротьбі. Поширення конкуренції призводить до зміни мотивів поведінки й діяльності людини, до мобілізації всіх творчих сил особистості, потрібних для самоствердження, самореалізації і саморозвитку, викликає необхідність подолати жалість до себе і співчуття до суперника. Конкуренція сприяє вдосконаленню трудових навичок, кваліфікації, підвищенню пізнавальної та підприємницької активності її соціальних суб'єктів [4, с. 6]. Аналізуючи вплив конкуренції на суспільство можна виділити й її функції: Функція контролю. Конкуренція обмежує економічну силу кожного підприємства. Наприклад, монополіст може призначити ціну. В той же час конкуренція надає покупцеві можливість вибору серед декількох продавців. Що більш досконала конкуренція, то більш справедлива ціна; функція регулювання вимагає виготовляти ті товари чи послуги, які необхідні споживачеві. Тому фактори виробництва під впливом цін прямують в ті галузі, де формуються більш сприятливі умови для одержання прибутку; розподільча функція дає змогу розподіляти доходи серед підприємств та фірм залежно від результатів їхньої діяльності. Водночас конкуренція розподіляє виробництво на певні пропорції, сприяє переливу капіталу між сферами виробництва. Функція мотивування означає, що підприємств повинен розраховувати не тільки на отримання прибутку, але й передбачати ризик своєї діяльності. Це дві межі, які визначають характер підприємницької діяльності. Всі підприємці поділяються на тих, хто ставиться до ризику негативно, нейтрально та позитивно; стимулююча функція примушує виробників розширяти вигідні сфери виробництва, збільшувати накопичення та ін. Забезпечуючи нагромадження капіталу, конкуренція поволяє сприяє появі монополізму, такого особливого економічного явища, яке піднімає і руйнує саму конкуренцію. Виконуючи наведені функції, конкуренція безпосередньо впливає на ефективність виробництва, підвищуючи його технічний рівень, забезпечуючи поліпшення якості та розширення номенклатури продукції [2, с. 123]. Наявність конкуренції тягне за собою виникнення конкурентної ситуації. В даний час неможливо з точністю охарактеризувати конкурентні ситуації без розгляду певних питань. Однак можна запропонувати тимчасову і грубу характеристику. Конкурентними називаються ситуації, в яких: два або більше двох індивідів або груп індивідів прагнуть отримати щось або добитися чогось, чого домогтися можуть не всі, хто до цього прагне; питання про те, хто отримає шукане, ще не вирішено; існує спосіб з'ясувати, хто з учасників в кінцевому рахунку отримає шукане; існує спосіб визначити, хто з учасників отримує незаперечне право користування або володіння [3, с. 2]. Розглядаючи ситуацію як конкурентну, а (деяких) індивідів, що беруть участь в ній, як конкурентів, ми вважаємо, що дії людей мають певну мотивацію, а самі люди мають певні цілі. Або ж ми розглядаємо дії так, як ніби-то у них була ця мотивація, а людей - як ніби-то у них були ці цілі, усвідомлюючи, що це може бути невірно або не цілком вірно, але будучи переконаними в тому, що така інтерпретація може сказати щось важливе про становище цих індивідів. І те й інше, звичайно (якщо комунікація можлива) може підштовхнути самих індивідів до того, щоб розглядати таким чином себе і свої дії, якщо вони ще не роблять цього самі. Однак така точка зору може спотворити наш чи їхній погляд на справу, або істотно змінити саму справу в декількох важливих аспектах [3, с. 18]. Конкуренція та індивідуалізм існують завжди в діалектичному взаємозв'язку. Там, де є конкуренція, є й індивідуалізм. Ці два явища взаємоумовнюють одне одного, особливо в культурі західної цивілізації. У зв'язку з новими цінностями, що формуються в суспільстві - демократія, ринкова економіка, свобода вибору, індивідуалізм, - конкуренція призводить до того, що особистість усе в більшій мірі буде своє життя самостійно, порушуючи межі, які приписують їй соціальні інститути. В особистості в умовах домінування конкуренції та індивідуалізму підвищується її відповідальність за власну долю, її самовизначення і самостійний вибір моделей поведінки, життєвої мети, цінностей. Конкуренція, як двигун механізму вільного ринку, руйнує моноцентризм, тобто орієнтацію особистості на єдину систему цінностей, загальноприйнятих стереотипів. Поширюється плюралізм, виникають нові можливості особистого вибору занять і способів діяльності. Перехід до поширення конкурентних відносин на всі сфери життєдіяльності суспільства актуалізує проблему спадкоємності поколінь [4, с. 7]. **Висновок.** Отже, розуміння особливостей існування і тенденцій розвитку суспільства неможливе без глибокого аналізу різноманітних проявів такого механізму регулювання соціуму, як конкуренція. В сучасних умовах, коли конкуренція стала поширеним елементом майже всіх суспільних відносин, актуальною стає проблема її соціально-філософського дослідження. Виступаючи механізмом саморегуляції соціуму, важливим чинником суспільного розвитку, а також формою соціального контролю, конкуренція залишається теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Конкуренцію можна визначити як принцип розвитку суспільства та певний вид активності соціальних суб'єктів стосовно досягнення кращих результатів в їх діяльності порівняно з іншими суб'єктами за допомогою доступу до володіння, розпорядження і використання обмежених суспільних благ. Конкуренція як суперечливе соціальне явище має і позитивні, і негативні наслідки.

Список використаних джерел

1. Нікіфорова І. І. Вплив економічної конкуренції на функціонування та розвиток політико-адміністративної системи держави / І. І. Нікіфорова // Теорія та практика державного управління. 2012. С. 188.
2. Пуцентейло П. Конкуренція як економічна категорія / П. Пуцентейло // Економіка АПК. 2013. № 4. С. 122 - 126.
3. Маккаллум Дж. Конкуренція і моральна філософія. 2010. С. 2.
4. Александрова О. С. Конкуренція як принцип суспільного розвитку: соціально-філософський аналіз: автореферат дисертації кандидата філософських наук. Сімферополь, 2004. С. 11
5. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Кулінічев П. К. Конкуренція: її сутність та особливості в умовах глобалізації // Економіка підприємства. 2014. С. 57 - 61.

ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Актуальність теми. Утвердження правових основ Української держави та посилення європейського вектора її розвитку потребує вдосконалення системи правового регулювання та всіх її елементів і, зокрема, правозастосування, що становить основу юридичної діяльності. Саме правозастосовна діяльність забезпечує перетворення правових норм на соціальну дійсність. Однак ця діяльність полягає не у механічному «прикладанні» норм права до певної життєвої ситуації. Правозастосувач повинен досягти такого поєднання права і дійсності, що дасть змогу позитивно оцінити всю чинну систему права. А для цього важливо мати не тільки знання про норми права, а й про логіко-філософські основи правозастосовної діяльності [1, с. 171]. **Мета дослідження** - виявлення й осмислення логіко-філософських основ правозастосування. **Об'єкт дослідження** - діяльність із застосування правових норм. **Предмет дослідження** - логіко-філософські основи правозастосування. **Завдання дослідження:** визначити поняття парадигми застосування права; розкрити зміст позитивістської, реалістичної та процесуальної парадигми застосування права; змоделювати процес застосування права у класичній та некласичній логіці; У роботі широко застосовується метод аналітичної філософії як різновид постметафізичної методології. Його характерними рисами є: орієнтованість на достовірні результати; невизнання засновків метафізичної філософії; акцент на деталі аргументації; підтвердження стійкого внутрішнього зв'язку між мовою та мисленням [1, с. 174]. Право як явище не може бути схарактеризовано безвідносно до його застосування. Відтак будь-яка теорія застосування права має певні філософські підвалини – гранично загальні закономірності пізнання дійсності, тлумачення тексту тощо. Ці філософські основи застосування права об'єднуються у парадигми – гнучкі абстрактні наукові конструкції, що спрямовують правозастосувача на досягнення певної мети. У межах парадигми застосування права може розвинутихся одна чи декілька теорій застосування права. Аналіз історії правової думки дає змогу виокремити три парадигми застосування права: позитивістську, реалістичну та процесуальну [2, с. 155]. Для позитивістської парадигми притаманним є розуміння права як закритої логічної системи, котра здатна чітко врегулювати будь-яке суспільне відношення через силіогізм: поєднання великого засновку, малого засновку та висновку з цих обох засновків. Оскільки позитивістська парадигма розглядає процес застосування права як діяльність, засновану на пізнанні, то це пояснює, чому у країнах, де вона була поширена, міцні позиції мав і досі посідає інквізиційний тип судового процесу. Зокрема, суддям й іншим правозастосувачам відведено пасивно-відображувальну роль «вуст закону». Для реалістичної парадигми властивим є акцент на творчу роль судді, заклик до послаблення формалізму та надмірної регульованості відносин законами, возвеличення корисності вільного судового розсуду та судової правотворчості. Процесуальна парадигма обґрунтовується, що ця парадигма становить поєднання головних здобутків попередніх. Зокрема, у ній не заперечується логічний бік процесу застосування права. Головним здобутком процесуальної парадигми слід уважати розробку ідеї інституційних меж застосування права. Тобто, не заперечуючи творчої ролі суб'єкта застосування права, стверджується, що його діяльність повинна залишатись у межах, що допустимі для відповідної гілки влади. Підміна правотворення правозастосуванням є неприпустимим. Процесуальна парадигма заснована на постметафізичних уявленнях про відкритість тексту права для нових інтерпретацій та про логічну відкритість системи права загалом [2, с. 158]. Моделювання процесу застосування права у класичній логіці окреслено історією спроб із формалізації правозастосовного силіогізму. Так, використання логіки для моделювання процесу застосування права отримало своє найбільше поширення в парадигмі юридичного позитивізму. Позитивісти використали ідею простого категоричного силіогізму для моделювання процесу застосування права. Простий категоричний силіогізм становить судження, що складається з великого і малого засновків та висновку. В юридичному силіогізмі роль великого засновку виконує юридична норма, побудована за формулою «якщо – то»; роль малого засновку має опис обставин справи, а роль висновку – правозастосовне рішення. Те, що право «перетворюється» в життя шляхом операції логічного слідування із загальної норми права, становить головну ідею юридичного позитивізму. Моделювання процесу застосування права у некласичній логіці встановлено, що правозастосування не може бути формалізоване засобами класичної логіки, зокрема тому, що більшість їхніх мов є монотонними, тобто логіками закритих систем, а відтак не допускають конкуренції та зважування альтернативних рішень [3, с. 232]. Проблема істинності встановлення фактичних обставин не може бути вирішена і з використанням когерентної теорії істини, котра ґрунтується на тому, що істинним може вважатися таке встановлення обставин, що відображає цілісний стан дійсності, адже ймовірний цілісний стан дійсності повністю сформований із хибних положень. Так само піддаються критиці прагматична та конвенціоналістська теорії істини. Водночас від таких вільна надлишкова теорія істини, згідно з якою умови істинності твердження збігаються з умовами, коли можна стверджувати певне судження. Тобто стверджувати, що певне речення є істинним, означає просто стверджувати це речення; словом, предикат «істинно» є зайвим. Відтак, замість умов істинності варто, радше, говорити про умови ствердження. А умовою ствердження у правозастосуванні є достовірність, тобто доведеність фактичних обставин справи поза розумним сумнівом. Оскільки тлумачення юридичної норми можна порівняти лише з іншим тлумаченням, слід ставити питання не про істинність результатів тлумачення, а про критерії їх порівняння. Вважаємо, що застосуванню підлягає той варіант тлумачення, котрий найбільш повно узгоджує різні інтерпретаційні аргументи. І, врешті, пізнання обставин справи є за природою емпіричним, відтак не надає істинних результатів. Отже, правова кваліфікація теж не може вважатися істинною. І хоч юридична кваліфікація не може бути істинною, вона таки може та має бути достовірною [4, с. 114]. **Висновки.** Логічні та філософські основи застосування права взаємопов'язані. Кожна теорія застосування права, так чи інакше, має свої логіко-філософські основи, а також кожна із вище перерахованих парадигм має своє бачення логічної складової процесу застосування права. Стосовно істинності тлумачення, то її довести, за правило, не вдається через складність пошуку критерію істинності. Всі запропоновані у науковій літературі критерії – практика, правосвідомість, політика держави, воля законодавця – не можуть слугувати критеріями істинності тлумачення.

Список використаних джерел

1. Мартинишин Г. Й. Аналітична філософія права: до питання про визначення поняття / Г. Й. Мартинишин // Наше право. 2015. № 1. С. 171–174.
2. Мартинишин Г. Й. Деонтична логіка в правозастосуванні / Г. Й. Мартинишин // Наше право. 2017. № 3. С. 155-158.
3. Мартинишин Г. До проблеми логіко-філософських основ правозастосування / Г. Мартинишин // Безпека, екстремізм, тероризм: тези XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23–24 квітня 2015 р.). Львів, 2015. С. 232.
4. Мартинишин Г. Логіко-філософські особливості правозастосування: філософсько-правовий погляд / Г. Мартинишин // Державотворення в контексті євроінтеграції: тези доповідей, виступів і повідомлень учасників Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 3 грудня 2015 р.). Львів: Бона, 2015. С. 114.

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ, МЕТОДИ ТА ЗАВДАННЯ

Актуальність дослідження полягає в виокремленні основних завдань, методів та предмету дослідження у сьогоденні. **Метою дослідження** є визначення основних завдань, методів та предмету філософії економіки. **Завданням дослідження:** окреслити предметну специфіку філософії економіки; з'ясувати предмет дослідження філософії економіки; з'ясувати методи дослідження філософії економіки; з'ясувати головні завдання філософії економіки. **Об'єктом дослідження** є філософія економіки як специфічна сфера соціально-філософських досліджень. **Предметом дослідження** є філософія економіки. Кожна людина щоденно залучена у сферу економічного життя, адже вона купує і продає, отримує доходи і сплачує податки, заощаджує і прагне матеріальних статків, виробляє і споживає. Економічна діяльність, праця є одвічною долею людства. Вона не лише створює матеріальний достаток, задовольняє вітальні потреби, але й розвиває творчі сили, здібності, внутрішній світ людини, надає йому особливого спрямування. Філософія економіки розглядає сутність економічних процесів, проблем у власне людському вимірі, у контексті найрізноманітніших форм життєдіяльності суспільства і особи. Філософія економіки – сфера філософського знання про сутність економічного буття людини в багатовекторному полі соціуму й гуманістичному аспекті [2]. Філософія економіки розглядає систему господарювання як багатомірний, суперечливий, об'ємний світ (світ суспільства і природи), який перебуває у постійному русі й розвитку. Специфіка філософського знання допомагає піднятися над зовнішнім, буденним аналізом поверхневих явищ та їх властивостей, проникнути в сутність глибоких економічних процесів, які неможливо збагнути ні досвідом, ні практикою, оскільки вони виходять за межі раціонального осягнення, але є буттєвими і за певних обставин достатньо відчутними. Філософія економіки здатна розкривати багатшу за змістом і сутністю економічну реальність. Філософський підхід дає змогу розглядати економіку як складну, відкриту, нелінійну систему з її незворотністю, можливістю виникнення нових зв'язків і відношень, з'ясувати місце і роль поодиноких людських зусиль у цій системі. Факт економічної діяльності у філософській інтерпретації осмислюється у всій його глибині, позбавляється чисто об'єктивного сенсу і розкривається у сфері духу. Духовна сфера господарювання охоплює настрої, переживання, оцінки, світовідчуття, світорозуміння, з чого й започатковуються філософське осмислення, світоглядне обґрунтування економічних проблем. Разом вони формують філософію господарювання, в якій економіка постає в універсальній, всезагальній формі, як ввібрала в себе весь світ. Розкриваючи універсальність економіки, філософія економіки всебічно враховує сферу і специфіку власного функціонування. У практичному світі філософія економіки розгалужується хоча б на два напрямки – філософію господарства та філософію бізнесу. Вони постають як сфери теоретичного аналізу економічної діяльності [3]. Предметом філософії економіки є виробничі відносини, які складаються з економічних та загальних організаційно-економічних відносин. Використовується у філософії економіки такі методи дослідження, як: аналіз – мислення йде від конкретного до абстрактного; синтез – досліджує економічне явище у взаємозв'язку та взаємодії його складових; метод наукової абстракції – виділяє найбільш суттєві сторони процесу, які вивчаються, абстрагуванні від усього другорядного; метод поєднання логічного і історичного пізнання – історичне пізнання - спосіб пізнання конкретних умов розвитку економічних явищ і процесів, самої економічної системи в їх історичній послідовності; логічне пізнання - спосіб пізнання економічної системи, окремих її елементів у період досягнення зрілості найрозвинутіших форм [3]. Взаємозв'язок історичного і логічного полягає в тому, що логічне – це водночас і історичне, але очищене (звільнене) від випадковостей, які перешкоджають безперервному розвитку по висхідній. Основою логічного завжди є історичне, надаючи логічному визначеності абстрактної категорії. Завдання філософії економіки: Філософія економіки покликана досліджувати та розв'язувати проблеми таких сутнісних вимірів економічного життя суспільства, як власність, вартість, праця, капітал тощо; Філософія економіки функціонує як сфера проблематизації методологічних засад економічного знання та формування узагальненої системи економічних категорій; Сучасна філософія економіки розвивається по декількох напрямках: філософія господарства, філософія бізнесу, філософія власності, філософія товару і грошей, філософія економічної політики, господарська етика; Сучасна філософія економіки здійснює філософсько-методологічний аналіз основ економіки та економічних категорій [1]. Визначаючи суспільну взаємообумовленість різних типів розподілу і кооперування людської діяльності, перспективи її змін, філософія економіки вирішує методологічне і світоглядне завдання. **Висновки:** Отже, поняття «економіка» позначає сферу людської життєдіяльності, що забезпечує задоволення потреб людей та суспільства шляхом створення і використання необхідних життєвих (матеріальних) благ. У соціальній філософії «економіка» це - сфера суспільного життя, що виконує виробничу функцію (економічна, матеріально-виробнича, матеріальна сфера суспільного життя). Оскільки під поняттям «економіка» розуміється і наукова дисципліна, то «філософія економіки» - це також і філософія економічної науки, тому предметом філософії економіки є виробничі відносини, які складаються з економічних та загальних організаційно-економічних відносин. Філософія економіки використовує безліч методів дослідження (аналіз і синтез, метод наукової абстракції, метод поєднання історичного та логічного пізнання). Головне завдання – це привести в систему зібрані факти, дослідити їх, виявити суттєві риси явища, тенденції його руху.

Список використаних джерел

1. Тема 8. Філософія економіки URL: <https://studfile.net/preview/5563289/>
2. Філософія економіки URL: <https://works.doklad.ru/view/0TD0i-7x0mI/all.html>
3. Філософія. Шпаргалка КНЕУ URL: https://pidru4niki.com/1584072062259/filosofiya/filosofiya_shpargalki_kneu

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми та дослідження: Формування ринкової економіки в Україні розпочалося з відтворенням ринкових інституцій, які існували лише в зародковому стані. Це має відбуватися за схемою, яка враховує економічні, політичні, історичні та психологічні особливості, характерні для нашої країни. Передусім зазначимо, що Україна ніколи не мала високорозвинених товарно-грошових відносин. Становлення їх по суті розпочалося після скасування кріпацтва у 1861 р. і відбувалося на фоні значних феодальних пережитків. Значним було втручання держави в економіку [1]. **Мета дослідження:** полягає у визначенні основних понять дослідження проблеми економічної свідомості. **Об'єкт дослідження:** Економічної свідомості та її роль в умовах ринкової економіки в Україні. **Завдання дослідження** – вивчити вплив економічної свідомості на умови ринкової економіки. **Предмет дослідження** - вивчення економічної свідомості, її функцій та зв'язків із навколишньою дійсністю. Свідомість – це вища форма психічного відображення, що притаманна людині. Вона є результатом впливу суспільно-історичних умов на психіку людини у процесі її 253 творчої діяльності під час постійного спілкування з іншими людьми за допомогою мовлення. У вітчизняній психології склалося загальноприйняте розуміння свідомості як вищої форми психіки, яка виникла в людському суспільстві у зв'язку з колективною працею, спілкуванням людей, мовою і мовленням [2, с. 93]. Свідомість являє собою складний конструкт, що виникає в процесі антропогенезу як феномен, що забезпечує існування людства і є вираженням його соціального буття. Вона виникає як продукт всієї суспільної діяльності людей і виявляється як результат духовного розвитку суспільства. Феномен свідомості, що почав досліджуватись у лоні філософії, стає сьогодні об'єктом досліджень все більшого числа наук, не стала винятком і соціальна й економічна психологія. Поняття «економічна свідомість», яке є корелятом поняття «свідомість», відображає особливості виявлення свідомості у сфері економічної життєдіяльності людей. Існують різні теоретичні підходи до аналізу феномену економічної свідомості і до визначення цієї категорії. У зарубіжній психології у дослідженні економічної свідомості частіше за все використовуються терміни «економічні установки», «економічне мислення», «економічні уявлення» й «економічна поведінка» (А. Сміт, Дж. Катона, М. Вебер, Е. Дюркгейм, П. Уорокін, В. Парето, С. Московічі та ін.). Проблема дослідження економічної свідомості як соціально-психологічного феномену найбільш загострилася у соціальній та економічній психології у 90-ті роки ХХ ст., оскільки саме в цей історичний період значно актуалізувалася її роль у швидко змінному соціально-економічному середовищі. Враховуючи різноманітність економіко-психологічних підходів та можливостей їх застосування, О. Дейнека [2, с.97] звертає увагу на феномен економічної свідомості, що притаманний суб'єктові, що господарює, і є вищим рівнем психічного відображення економічних відносин суспільно розвинутою людиною. Г. Ложкін, В. Спасеников та В. Комаровська [3, с. 160] вважають, що економічна свідомість – це одна з центральних категорій сучасної економічної психології. Вона входить до системи понятійних координат науки й означає результати відображення суб'єктом тієї частини навколишньої дійсності, яка пов'язана з економікою, а також його свідомі дії та стани нею обумовлені. А. Журавльова та А. Купрейченко розуміють економічну свідомість як часткову форму індивідуальної чи групової свідомості, яка полягає у різноманітних формах знання індивідуального та групового суб'єкта про різні економічні об'єкти та його ставлення до цього знання [4, с. 120]. Загалом, більшість дослідників економічної свідомості розглядають її як внутрішньо суперечливе, багаторівневе утворення, яке в узагальненому вигляді відображає ступінь знайомства суб'єкта з економікою та раціональне ставлення до неї. У вивченні економічної свідомості важлива роль відводиться функціям, які вона виконує в соціально-економічному житті особистості. В. Комаровська, базуючись на аналізі праць Є. Велихова, В. Лекторського, О. Леонтєва, Ю. Шрейдера, виділила такі найважливіші функції економічної свідомості, як: відображально-інформаційну, яка полягає у правильному, адекватному відображенні соціально-економічних умов життя особистості, економічного макро- та мікросередовища; комунікативну, тобто вона 254 виступає елементом практичної взаємодії людини та навколишнього економічного середовища в процесі побудови реалізації економічних дій; оцінювальну (людина не тільки отримує дані про навколишню економічну реальність, а й оцінює ступінь їх адекватності і повноти); акумулювальну (в економічній свідомості накопичуються знання, отримані як з особистісного економічного досвіду, так і суспільного); а також регулятивну (свідомість регулює, впорядковує діяльність людини відповідно до поставленої мети, передбачає її наслідки, тобто контролює та керує економічною поведінкою особистості) [5, с.208-209]. Отже, економічна свідомість відображає економічну реальність не пасивно, а активно. Економічна свідомість функціонує у системі безперервних прямих і зворотних зв'язків з навколишньою дійсністю. Прямі зв'язки забезпечують отримання адекватної економічної інформації, а зворотні – дають можливість діяти, спираючись на ці дані. Відображення є підставою для поведінки, результати якої забезпечують подальше відображення реальності, що змінилась. Через економічну свідомість людей економічне мислення набуває практичного значення, яке полягає в тому, щоб, поперше, сформувати сучасне економічне мислення і свідомість, по-друге, виховати у кожного почуття справжнього господаря країни. По-третє, розвинути такі соціальнопсихологічні якості, як: бережливість, економічність, діловитість, організованість, підприємність тощо. Функції економічної свідомості виявляються також в емоційній оцінці дійсності, забезпеченні економічної діяльності, у попередній побудові дії та передбаченні їх наслідків, у контролюванні економічної поведінки та керуванні нею, у здатності особистості давати собі раду в навколишньому матеріальному світі, у власному економічному житті [5, с. 336]. Отже, економічна свідомість, як одна з найважливіших категорій соціальної та економічної психології, відображає економічні умови життя людини, її макро- та мікросередовище, визначає і регулює формально-динамічні та змістові характеристики її соціальної поведінки в різних сферах економічного простору. Засвоюючи категорії, поняття, теорії, оволодіваючи системою економічних знань, людина в результаті виробляє певні погляди на економічне життя, економічну свідомість. Особливості свідомості визначаються залежно від суб'єкта відображення, який розглядається на різних рівнях: на рівні всього суспільства, на рівні груп, на рівні окремого індивіда. Завдяки цьому досліджується суспільна свідомість, групова та індивідуальна. Свідомість як відображення різних сфер об'єктивної реальності розглядається як система суспільних форм свідомості, особливості яких зумовлено змістом об'єктів (сфер) відображення. В науці досліджуються такі форми, як: економічна, політична, моральна, естетична, релігійна, екологічна, філософська та ін. На соціальному рівні вони визначаються як форми суспільної свідомості. Економічна свідомість є однією з форм суспільної свідомості. Вона є продуктом відображення економічних умов життя, діяльності та відносин у вигляді економічних ідей та поглядів, теорій, концепцій інших духовних утворень, спільних для соціальних груп, усього суспільства, що виражають ставлення до економічної дійсності в кожний конкретний історичний момент. **Висновок:** Економічна форма суспільної свідомості має тісний зв'язок з іншими формами суспільної свідомості, такими як: політична, правова, моральна, художня, наукова, релігійна й естетична свідомість тощо. Суспільна економічна свідомість містить у собі різні рівні осмислення економічної дійсності. Серед них виділяють теоретичний(науковий) та повсякденний. Теоретичний рівень осмислення економічної дійсності виражений в економічних категоріях, теоріях, ідеях, що є наслідком наукового пізнання. Повсякденний рівень осмислення базується на основі світвідчуттів, безпосереднього життєвого досвіду, елементарних економічних і соціально-психологічних настанов. Теоретичний та повсякденний рівні економічної свідомості тісно пов'язані між собою. ічний момент.

Список використаних джерел

1. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21594/
2. Герасименко М. М. Особливості економічної соціалізації студентської молоді в умовах суспільних трансформацій / М. М. Герасименко // Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2012. № 3. С. 93–97.
3. Дейнека О. С. Экономическая психология: учеб. пособие / О. С. Дейнека. СПб. : Изд-во С-Петербург. ун-та, 2000. 160 с.
4. Дембицька Н. М. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді / Н. М. Дембицька // Соціальна психологія. 2008. № 3. С. 53–67.
5. Економічна соціалізація молоді: соціально-психологічний аспект: наук. вид. / за ред. В. В. Москаленко. К.: Укр. центр політ. менеджменту. 2008. 336 с.

МІСТО ЯК СВІТ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ : ФІЛОСОФСЬКО АНТРОПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність дослідження. Виникнення міста в соціокультурній перспективі є особливою подією в історії людства, оскільки у ньому по-новому конструюється простір і час, тілесність та ідентичність громадянина. Продукуючи й актуалізуючи нові стратегії людського буття, місто виникає як світ зі своєрідною сферою ритуалів, правил та законів, звичаїв і традицій. Цей світ передусім розкривається у смислових конфігураціях із тією свідомістю, що репрезентує місто в усій його культурній та онтологічній різноманітності. Зрозуміти місто не можливо без аналізу культурних проєктів, які створює людина, бо міська культура є насамперед антропологічним феноменом. Філософсько-антропологічне бачення проблеми особливо актуалізує та обставина, що вивчення міста як соціально-історичного явища донині відбувалося переважно у межах урбаністичних теорій. За цивілізаційного підходу місто розуміли як історичний феномен, основу якого становили соціально-правові та політичні відносини. **Мета дослідження** - здійснення філософсько-антропологічного аналізу світу міста як структурної та ціннісно-сміслової організації у тісному зв'язку з тілесно духовним буттям людини. **Завдання дослідження** - висвітлити основні антропологічні моделі розуміння міста. Проаналізувати умови відкритості, переживання і досвіду людського буття у світі міста. **Об'єкт дослідження** - світ міста як культурний феномен людського буття. **Предмет дослідження** - структурна та ціннісно-сміслова організація людського буття у світі міста. Основні моделі антропологічних досліджень міста розгорнуто історико-культурну панораму становлення антропологічних парадигм. Вихідним принципом розрізнення є географічне зосередження досліджень, що розвивалися в основному у Великій Британії, Німеччині, Франції та США. Відповідно, виокремлено та проаналізовано такі моделі антропологічного знання: соціальну, культурну, історичну й урбаністичну антропологію. Соціальна антропологія розглядає людське буття у місті в контексті соціальних структур, інститутів та комунікацій, завдяки яким досягається оптимальна стратегія функціонування міської культури. Натомість культурна антропологія прагне, з одного боку, осмислити внутрішню сутність окремих випадків людського життя у місті, виділяючи залежно від особливостей культурного ареалу його специфічну атрибутивність. З іншого ж – спираючись на структуралістські засади, вона здійснює спробу вписати місто у ширший семантичний контекст. Важливим поворотом в антропологічних студіях є розвідки у межах історичної антропології, яка акцентувала свою увагу на буденній культурі міста, тілесності, процесуальності і плюралізму людських історій. Специфічною для цього дослідження є модель урбаністичної антропології, представлена двома відомими школами: чиказькою і лос-анджелеською. У першому випадку маємо класичний підхід до аналізу міста, яке постає структурно-функціональною і системною організацією людського простору. Натомість лос-анджелеська школа пропонує розглядати місто у нетрадиційному ракурсі, де питання пам'яті, немісця, поліцентричності, домінуючої маргінальності мають першочергове значення [1, с. 28]. Методологія філософсько-антропологічного аналізу людини в місті розкрито вихідні теоретико-методологічні постулати філософської антропології у зв'язку з міською проблематикою. У загальній системі антропологічних моделей філософсько-антропологічну парадигму вирізняє те, що вона прагне залучити до своєї методології як позаісторичні характеристики людини, так і ті, що зумовлені безпосередньо її буттєвою сутністю. Одним із способів філософського осмислення людини є вивчення конфігурацій зв'язку із об'єктами культури, в межах яких якості людського відображаються найбільш суттєво. Попри відмінність авторських позицій у спробі витворити цілісне розуміння людини, всі вони так чи інакше сходяться у спільній точці розуміння тіла як фундаментального культурно-онтологічного феномену, що відрізняє людське від тваринного. У руслі філософської антропології найбільш чітко виділяються два підходи щодо осягнення сутності людської істоти. Перший полягає у спробі з'ясувати об'єктивні структури людського буття, що формуються внаслідок закономірностей поступу культури та історії. Натомість другий підхід намагається з'ясувати сутність людини, виходячи із її внутрішніх буттєвих характеристик, у смисловому відношенні із духовним полем культури. Обидва шляхи є протилежними поглядами на одну і ту ж проблему, тому важливо зберегти рівновагу між цими концепціями. З урахуванням цього було викладено теоретико-методологічну стратегію здійснення філософсько-антропологічного аналізу міста як світу людського буття. В основі цієї концепції знаходиться принцип інтерпретативного руху від просторових та часових структур світу міста до виявлення специфіки організації тілесного та світоглядного виміру людського буття, а також сутності міської ідентичності. Внутрішній світ людини, її духовність – це дух і душа, що поєднує в собі і спрямованість у трансцендентне, і нематеріальну (творчу) активність людини, і людське єство, «людяність» як здатність співчувати й переживати, і самосвідомість особистості як самоповагу, саморозбудову в людині стійкого смислового осердя, що здатне протистояти світові. До такого визначення духовності скеровують слова В. Франкла: «Як духовна істота, людина не тільки протистоїть світові (зовнішньому та внутрішньому), а й займає щодо нього якусь позицію. Те, що може протистояти соціальному, тілесному й навіть психічному в людині, ми й називаємо духовним у ній. Духовне за визначенням і є вільне в людині. Духовна особистість – те в людині, що завжди може заперечити. А це включає здатність стати над собою, не прийняти себе, відсторонитися від своєї фактичності [2, с. 111-112]. Світ міста як спосіб організації людського буття осмислено людською тілесністю та її модуси у місті, а також здійснено філософсько-антропологічний аналіз світогляду громадянина у контекстах відкритості людини до світу, характеру переживання міської реальності та необхідності набуття досвіду. Докладно розглянуто міську ідентичність як проєкт людського буття у світі. Проблема буття людини також здавна цікавила філософів. У найдавніших філософських системах Китаю, Індії, Греції людина мислилася як частина Космосу, усеосяжного світу. І сама людина сприймалася як своєрідний «мікрокосмос». Природа розумілася як живий організм, а людина – як сполучення різних елементів чи «стихий» космосу. Одному з давньокитайських мудреців належать слова: «Між Небом і Землею людина найдорощча за все». При цьому світ створений не заради людини, тому людина має право диктувати свою волю природі. Вона покликана наслідувати природності, принаймні, «упорядковувати», переборювати збої, що відбуваються у світі час від часу, але вона відповідальна за свої діяння на вищому, космічному рівні [3, с. 20]. **Висновок.** У теоретико-методологічній перспективі розглянуто антропологічні моделі міста, а саме соціальну, культурну, історичну й урбаністичну антропологію. Окремо розкрито сутність філософсько-антропологічного аналізу міста і його методологічні засади. В основі цього аналізу інтерпретація просторових та часових структур світу міста і специфіки організації у ньому тілесного та світоглядного виміру людського буття, а також виявлення сутності міської ідентичності.

Список використаних джерел

1. Карповець М. В. Філософсько-антропологічне осмислення міста як світу людського буття [Текст] / М. В. Карповець // Наукові записки НаУОА. Серія «Філософія». 2010. Вип. 6. С. 28–38.
2. Франкл В. Человек в поисках смысла. М.: Прогресс, 1990. 486 с.
3. Юрій М.Ф. Людина і світ. К.: Дакор, 2006. 460с..

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОМУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження: В міжнародному середовищі очевидною стає поступова активізація сегменту ісламських фінансів із суттєвою специфікою діяльності відповідних бізнес-структур. Економічні та інші результати розвитку мусульманських країн поставили питання про наявність все більш чіткого контуру ісламської моделі фінансових ринків. **Мета дослідження:** аналіз ісламської концепції ставлення до закону вартості. Дослідження особливостей функціонування ісламської фінансової моделі. **Об'єктом дослідження є:** Ісламська фінансова модель. **Предметом дослідження є:** особливості розвитку фінансових ісламських ринків. **Завдання дослідження:** проаналізувати ісламську концепцію ставлення до закону вартості. У сучасному світі є як необхідність, так і актуальність дослідження системи філософсько-теологічних зв'язків між парадигмою сучасної глобалізованої економіки ринкового взірця і соціально-економічною доктриною ісламу як однієї з домінуючих релігій світу. У цій статті спробуємо оцінити взаємний зв'язок економіки капіталістичного типу й ісламу через призму таких економічних категорій, як багатство, гроші, бідність, прибуток, власність, податки тощо. Оцінка соціально-економічної складової ісламського віровчення ускладнена його конфесійною поліфонічністю. Крім того, трактування економічних ідей ісламу пов'язане з цілим комплексом об'єктивних і суб'єктивних обставин, що роблять відповідні дослідження змістовно і методично непростими, зокрема: існуючі тлумачення ісламу (Корану, Сунни і хадісів) орієнтуються, насамперед, на роз'яснення його релігійного і морально-етичного, а не економічного змісту; вивчення ісламської соціально-економічної доктрини наштовхується на різочу несхожість наукової ментальності християнського й ісламського зразків; як вважають ісламські богослови, достеменний у духовному розумінні переклад Корану на інші мови не можливий, тому не правдивірому осягнути його зміст, в тому числі економічний, дуже важко; кожна зі шкіл (мазхабів) ісламу надає його соціально-економічній доктрині індивідуального змістовного відтінку й особливих рис; історія розвитку ісламу налічує 14 століть, що, відповідно, диференціює ставлення цієї світової релігії до різних проблем економіки на шляху власного розвитку; незважаючи на доволі давню історію ісламу, канонічний текст Корану з'явився аж у ХХ столітті. Коран почав формуватися (записуватися) на основі свідчень багатьох людей, проте вже через кільканадцять років після смерті Пророка Мухамеда. Розвиток соціально-економічної доктрини ісламу відбувався на засадах шариату (араб. «пряма, правильна дорога»), тобто зводу законів ісламу, що регламентує всі боки життя віруючих. Своєю чергою, шариат сформовано на основі Священного Корану і заповітів Пророка Мухамеда. Структурно він включає три складові частини: акіда (віровчення); ахляк (етичні норми); фіхх (правові норми) [1 с. 14.]. Саме остання частина, крім усього іншого, регламентує економічну складову в житті та поведінці віруючих. «Настанови Корану, що «регламентують» економічне життя в мусульманському суспільстві, здебільшого сформульовані в мединський період, причому переважно мають форму приписів. У них Мухамед звертається вже до конкретних питань. Об'єктом предметних коранічних регламентацій виступають такі економічні категорії, як торгівля, багатство, лихварство, податок, милостиня, позичковий процент, власність, спадок, борг тощо. Розвиток економічного ядра ісламу відбувався і за межами Святого Письма - у працях світських авторів, правознавців, істориків і філософів епохи середньовіччя. Культура і традиції Сходу споконвіку були пронизані торгово-економічними відносинами, а доходи від торгівлі часто складали основу життя мешканців Великої пустелі. Цілоком логічно, що за таких обставин навіть ранні богослови ісламу надавали багато уваги економічним питанням, прагнули об'єднати проблеми віровчення, етику, право і власне економіку. Саме тому Коран визначає як фундаментальні принципи економічних відносин справедливість і чесність, себто категорії, що змістовно перебувають у вимірі моралі та етики. Оскільки торгівля для країн арабського Сходу була споконвічною справою, навколо якої організовувалося економічне життя, то в коранічних джерелах надзвичайно багато уваги надано саме питанням торгівлі, її правилам і принципам. Найбільшого значення приділено питанням чесності, рівноправності та справедливості [2, с. 113-114.]. Загалом струнка і соціально акцентована ісламська концепція торгівлі дає сьогодні «розолину» і набуває ознак релігійної схоластики, дещо відірваної від реального життя. Ось аргумент. Економіка сучасного глобалізованого світу робить національні економіки взаємно залежнішими і такими, що поступаються не лише частиною національного економічного суверенітету задля участі у глобальних економічних процесах, опосередкованих, насамперед, міжнародною торгівлею, але і вступають у певні суперечності з духовно-релігійними постулатами. Взирець унікального синтезу духовно-релігійного й економічного аспектів життя людини виявляє ставлення ісламу до суті, форм і видів оподаткування. Деякі сучасні духовні лідери ісламу вибудовують дуже радикальну систему зв'язку між власне віровченням Аллаха й економікою, стверджуючи: «Першою особливістю ісламської економіки є те, що вона бере свій початок від Усевишнього. Вона не бере початку зі слів Платона чи Аристотеля, також не бере свій початок від торговців чи природознавців, від класиків чи марксистів. Ісламська економіка - це частина релігії, а отже, її основа виходить від Усевишнього Аллаха». Закят є основною формою релігійно-податкових обов'язків мусульман, визначених Кораном. Вважають, що закят має ще доісламські корені й пов'язаний із традицією розподілу трофеїв навіть серед тих членів общини, що не брали участі у військовому поході. Проблема лихварства і процента стоїть у Корані особливо гостро. Вона є актуальною і сьогодні. В ісламі не роблять формального розмежування між процентом і лихварством. Обидві ці категорії позначають поняттям «ріба» й однаковою мірою перебувають під коранічною забороною [3, с. 7-8]. Розвиток і поширення товарно-грошових відносин, посилення міжрелігійних і міжнародних економічних зв'язків змусили правознавців ісламу розв'язати цю проблему. Було здійснене розмежування власне лихварства (тобто отримання процента на капітал) і прибутку, що є наслідком людської праці. Таким чином, лихварська ріба залишилася забороненою, гріховною, натомість дохід, отриманий у результаті виробничої чи торгівельної діяльності, почали вважати дозволеним (халяльним), законним. Звідси створення торгових підприємств і фінансових інститутів вважається дією, прийнятною для мусульманина, оскільки це дозволяє залучати капітал в економічний обіг. Водночас зберігання капіталу «бездіяльним» Коран однозначно засуджує. При цьому капітал розглядається як складова підприємливості, а не як самостійний чинник суспільного виробництва [4]. Гроші ж вважають за символ факторів виробництва і товарів. У Корані не тільки сформульовано власне ісламську ідеологію ставлення до різних аспектів економічного життя, але й мають місце порівняння ісламського «правильного» підходу і «неправильного», іновірного [5, с. 49-126]. **Висновок:** Отже, для ісламу характерним є те, що коранічні його норми перебувають у тіснішому зв'язку з реальною економікою. Певні аспекти ісламської економічної культури (зокрема, правила торгівлі, ставлення до процента, обмеження щодо проведення надмірно ризикованих угод і операцій, поміркованій життєвій аскетизму тощо), «імплантовані» в сучасний ринковий організм, дозволять зробити його менш цинічним і жорстким, частково позбавити властивих класичному ринку «хвороб», наповнити соціальним змістом і, зрештою, гуманізувати всю систему конкурентних соціально-економічних відносин як на рівні національних економік, так і у планетарному масштабі.

Список використаних джерел

1. Вольний К. З. Іслам і сучасна економіка: порівняння і взаємозв'язки / К. З. Вольний // Економічна теорія. 2010. № 4. С. 14.
2. Гончаренко С. Культурные и религиозные ценности как интеграционный фактор в Азии / С. Гончаренко // МЭМО. 1992. № 5. С.113-114.
3. Ермолов М. О. Исламские финансы: возможности взаимодействия / М. О. Ермолов // Бизнес и банки. 2007. № 3. С. 7-8.
4. Исламские финансы будут иметь большое влияние на финансовые рынки: Ислам и мусульмане // Ислам и общество URL: // <https://www.muslim.ru/cont/4/5/982.htm>.
5. Журавлев А.Ю. Принципы функционирования исламских банков // Исламские финансы в современном мире. Экономические и правовые аспекты. М.: УММА, 2004, С. 49-126.

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття зріс інтерес людства до проблеми взаємостосунків суспільства й субкультур, де особливе місце займають різні субкультури, що привертають увагу молоді. Тому актуальність заявленої нами проблематики полягає в комплексному дослідженні феномену субкультури і її складової – молодіжної субкультури, щоб краще розуміти ці явища і змінити упередження соціуму до них. **Мета дослідження** полягає у дослідженні молодіжної субкультури як індикатора соціально-культурного порядку, який виявляє, демонструє, утверджує як позитивні досягнення попередніх поколінь, так і негативні тенденції сучасного розвитку суспільства. **Об'єкт дослідження** - культура в значенні ціннісного універсуму, в якому знаходиться здійснення способів людського існування у світі.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття субкультури та вивчити особливості молодіжної субкультури; визначити молодіжні субкультури як системи значень, засобів вираження, стилів життя, створених молодіжними групами, що суперечили наявним системам цінностей; проаналізувати як завдяки передавальному досвіду старшого покоління молодшому її соціалізація забезпечується збереженням суспільного устрою. **Предмет дослідження** – молодіжна культура. Молодіжна культура України як сфера формування цінностей, що характеризують специфічний тип особистісної та колективної поведінки в суспільстві. Звертаючись до тлумачного словника української мови, приставка «суб» розуміється як вторинність, другорядність у порівнянні з тим, що створюється основною культурою. З'ясовуючи сутність концепту «молодіжна субкультура», візьмомо до уваги визначення, запропоноване американським дослідником Н. Смельзером, який вбачає у понятті «субкультура» ознаку будь-якої системи моральних цінностей, яка виділяє групу з великого соціального співтовариства. Зараз молодь (вік від 15 до 25 років) має широкий спектр поглядів, інтересів, цілей. І, як наслідок цього, в сучасному суспільстві можна спостерігати існування величезної кількості будь-якого роду течій, напрямків, поглядів щодо релігійних, музичних так і соціальних підвалин [1, с. 45]. За даними опитування громадськими організаціями «Альянс нового покоління», «Громадський комітет національної безпеки України» та «Фонд ефективної взаємодії»: майже 60% української молоді віддає перевагу свободі особистості перед принципом соціальної рівності (що істотно її різнить із цінностями людей літнього й середнього віку) [3]. Серед соціальних причин виникнення молодіжної субкультури найбільш важливими є такі: ріст доходів середнього класу молодіжного суспільства; поява нових засобів запису і поширення музикальної продукції (радіоприймачів, магнітофонів); ріст науково-технічного прогресу [2]. Молодіжна субкультура є досить новим поняттям. Вона вперше з'явилася в Америці та Західній Європі приблизно в 50-ті роки. У кінці 50-х років в США з'явилися бітники – попередники хіпі та панків. У 60-ті Америку заповнила хвиля хіпі – сотні тисяч учасників і мільйони тих, хто їм співчував. Молодіжна субкультура різко відмінна від субкультури дітей, дорослих чи старих людей. Зазначу, що в середині молодіжна субкультура також є неоднорідною. Першим і самим відмінним виступає класова належність. Переважна більшість молоді 18 – 22 років середньо забезпечених вчиться у вузах і як правило живе в гуртожитках (робітнича молодь вже в цей час працює, або служить в армії). У середньо-забезпечених молодих людей сильно виражена мотивація до досягнення кар'єри, вони романтичні та ідеалізують життя [5, с. 34]. Українська молодіжна субкультура має свою особливість те, що вона орієнтована або на проведення відпочинку, або на передачу і поширення інформації. Враховуючи зміни, які відбулися за останні 50 років із часів виникнення, а також специфіку України, С. Сергєєв запропонував наступну класифікацію молодіжної субкультури: романтико-ескапістські субкультури (хіпі, індіаністи, толкіністи, байкери); гедоністично-відпочинкові (мажори, рейвери, репери); радикально-конструктивні (панки, екстремістські політизовані субкультури лівого і правого напрямку); кримінальні (гопники, любери) [6]. Коротко охарактеризуємо зазначені субкультури. Субкультура хіпі є однією із найстаріших молодіжних субкультур на території Росії та України. Цей рух розвивався хвилями. Перша хвиля відноситься до кінця 60-х початку 70-х, друга у 80-х, всередині 90-х – третя хвиля. Зовнішній вигляд хіпі третьої хвилі досить традиційний: довгі розпущені коси, джинсовий одяг, на шії «ксвічник». На руках – «фенічки». Представникам цієї субкультури властивий потяг до самопізнання. Вони сповідують змішану філософію, в якій переплелись буддизм, вірування індійців. Індіаністи вивчають культуру індіанців та прагнуть її в точності відтворити. Ці молоді люди є чимось середнім між клубом любителів американських індіанців та релігійно-містичним рухом. Відмітити слід ряд позитивних рис: колективізм та екологія. У молодіжній культурі 80-х – 90-х роках появився толкіністський рух. Він пов'язаний із іменем відомого англійського письменника Дж. Толкіна. Його книжки «Володар кілець», «Сільмаріліон». В 1993-94 р. ця субкультура пережила кризи росту, його подолали шляхом розширення діапазону рольових ігор, не тільки цього одного автора, але і інших письменників-фантастів, комп'ютерним іграм, сторінками спілкування через E-mail. З певними нюансами можна віднести до романтичної субкультури також і байкерів та хакерів. Традиційно їх відносять до субкультур відповідно спортивного та інтелектуального спрямування. Байкери, мотоциклісти, яких в нас називають рокерами. Вітчизняна субкультура байкерів є досить поширеною. Хакери (комп'ютерні фанати) – молодіжна субкультура, яка знаходиться в процесі формування. Чисельна кількість хакерів поки що є незначною. Вони спілкують через комп'ютерну сітку. Їх пік ще не настав. Із субкультур гедоністично-відпочинкових охарактеризуємо рейверів. Вони виникли у 80-х в США а у нас отримали поширення лише в 90-х. В музичному змісті стиль рейв – наслідок злиття стилю техно- і ейсид-хаус. Для цієї субкультури є характерними нічні дискотеки з гучним звуком, промені лазерів. Для одягу характерні яскраві фарби з використанням штучних матеріалів. Поширення цієї культури йшло паралельно із поширенням наркотиків, зокрема «екстазі». Прийняття наркотичних речовин з метою «розширення свідомості» стало невід'ємною частиною рейверської культури. Ролерами називають любителів роликів ковзанів. Вони люблять спортивний одяг яскравих кольорів. В основному до них належать старшокласники, але є і студенти. Панки відносяться до радикально-деструктивних, проте вони ніколи не були сильно впливовими. Їхній пік припадав на 90-ті роки. Зараз появилася багато розгалужень: хеві-метал, треш-метал. Кримінальна молодіжна субкультура (гопники, мотальники, любери), розквіт якої припадав на 80-ті роки. Будь-яка молода людина, що не належала до цих угруповань могла бути побитою, пограбованою, чи навіть піддатися сексуальному гвалтуванню [4, с. 96]. **Висновок.** Отже, соціалізація молоді, її становлення, формування способу життя проходять під впливом різних факторів і це забезпечує важливий, з точки зору суспільства, результат. Логіка формування здорового суспільства така, що його стан залежить від розвитку кожної особистості.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. -К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005-1728 129 с.
2. URI:<https://com.ua>.
3. URI:<https://ru.osvita.ua>
4. Олісевич О. Покоління і молодіжні субкультури / О.Олісевич. – К.: Незалежний культурологічний часопис, 2002. С.129-134.
5. Соціальна енциклопедія / редкол.: О.О.Яремко та ін. – Київ: «Академвидав», 2008. 807 с.
6. URI:<https://socio-lab>.

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Кожна епоха породжує нові засоби комунікації, які відображають особливості її культурно-історичного, науково-технологічного розвитку і найбільш ефективно задовольняють потреби й інтереси людей. Важливою складовою комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є мас-медіа. З появою електронних мас-медіа частина функцій засобів усної та друкованої комунікації замінюється новими, які реалізуються за допомогою мультимедійних інтерактивних медіа, насамперед, Інтернету. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікаційного обміну між всіма підсистемами суспільства, пов'язаними з виробництвом, повсякденним життям людей, культурою і владою. Як опосередкована ланка між пізнанням і комунікацією, мас-медіа відіграють вирішальну роль у формуванні індивідуальної і суспільної свідомості. Під їх впливом відбувається формування, селекція і ретрансляція знань, ідеалів, цінностей, переконань і практичних настанов, ухвалення певних рішень та актуалізація вольових зусиль щодо їх реалізації. Водночас сучасні мас-медіа, прискорюючи соціокультурну динаміку, обумовлюють трансформації ціннісних засад індивідуального й суспільного буття, нівелюють традиційно існуючі відмінності світогляду, змінюють спосіб сприйняття світу, мислення та поведінки людей. Актуальність запропонованого дослідження визначається прискореним поширенням та зростанням ролі інформації й інформаційних технологій у сфері безпеки держави. Стрімкий розвиток сучасних технологій, засобів масової комунікації, зокрема всевітньої мережі Інтернет, можливість охоплення широких мас населення інформацією з метою маніпулятивного впливу на суспільну свідомість, неупорядкованість та відсутність контролю за діяльністю Інтернет-медіа та соціальних мереж призводять до їх активного використання у веденні концентральних та інформаційних війн різної локалізації. Зазначені процеси не оминули й український соціум. Здобуття державної незалежності, кардинальна перебудова економічного, політичного, соціального устрою, насичення мас-медійного простору іноземним контентом і безперешкодне ознайомлення з соціокультурними здобутками інших країн призвело до значних зрушень у суспільній свідомості українців. Відтак необхідність соціально-філософського аналізу впливу мас-медіа на формування суспільної свідомості визначається й потребою розробки комплексу заходів щодо нейтралізації потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки. **Мета дослідження:** соціально-філософський аналіз функціонування мас-медіа у площині формування суспільної свідомості в умовах інформаційного суспільства. Досягнення поставленої мети здійснюється через вирішення наступних **завдань:** окреслити концептуальні підходи, методи та уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження; охарактеризувати роль мас-медіа у суспільному поступі; проаналізувати діалектику взаємозв'язку суспільної свідомості та мас-медіа; розкрити різновекторність впливу мас-медіа на суспільну свідомість; з'ясувати особливості впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини та свідомість в умовах інформаційного суспільства. **Об'єктом** дослідження є мас-медіа в епоху інформаційного суспільства. **Предметом дослідження** є вплив мас-медіа на трансформацію суспільної свідомості в інформаційному суспільстві. Сучасне життя важко уявити без засобів масової інформації. Радіо, телебачення, періодичні видання стали невід'ємними атрибутами світу сучасної людини. У постіндустріальному суспільстві влада знань та інформації стає вирішальною в управлінні державою, відтісняючи на другий план вплив грошей та спонукання. Сьогодні мас-медіа все більше служать не лише необхідним ланцюжком у складному механізмі державотворення, але і його митцем. Сила впливу ЗМІ на свідомість і поведінку громадян величезна. Оцінки всезростаючого впливу ЗМІ на суспільство протилежні. Деякі автори, наприклад О.Тюфлер, вбачають у цьому явищі паростки нової, більш високої та гуманної цивілізації, інформаційного суспільства, реальний рух до «гетерогенної, особистісної, антибіюрократичної, шукаючої, мислячої, творчої держави», яка здатна вирішити найбільш гострі конфлікти сьогодення. Інші мислителі, констатуючи спустошуючий та руйнівний вплив на особистість і культуру мас-медіа, і особливо телебачення, оцінюють зростаючу роль інформаційної влади дуже песимістично. Так і відомий італійський кінорежисер Федеріко Фелліні вважав, що «з допомогою гіпнохітичної сили видовища, яке і вдень і вночі без перерви приходить до людей в будинок, телебачення зруйнувало не тільки світ кіно, але також ставлення індивіда до дійсності. Усе життя – природа, наші друзі, література, жінки – все поступово згасає під впливом цього маленького екрану, який стає все більшим та проникає усюди. Він поглинув усе: реальність, нас самих і наше ставлення до дійсності». Існує позиція, за якою величезні дози масової інформації можуть стати «соціальним наркотиком» для мас, можуть відучити людолюбство від активної участі у суспільному житті, від пізнання його законів та перетворити маси у пасивних споживачів новин [4]. Так чи інакше, засоби масової інформації перетворилися на могутній соціальний інститут, що виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття, звички, спонуки, наміри, тощо. Вони беруть активну участь у формуванні та розвитку особистості, мають величезний вплив на духовне вдосконалення аудиторії, виховання високих моральних якостей та духовних принципів [4]. Найсучасніший вид ЗМІ – це Інтернет, з поширенням якого з'явилися інтернет-ЗМІ, які мають свій сайт. Тому, у сучасну епоху глобалізації поразки і перемоги ідей та інтересів певних соціальних груп, навіть, цілих держав здійснюються на невидимому фронті інформаційно-психологічних воєн, які використовують комунікативні технології з довготривалими і короткочасними цілями. У подібних умовах роль ЗМІ у формуванні індивідуальної та суспільної свідомості особистості значно зростає. Засоби інформації в сучасному світі є важливою частиною «духовного виробництва». Тому, недооцінка впливу засобів масової інформації на людину і маніпуляція громадською свідомістю стають однією з головних причин розмивання культурних цінностей, деградації мистецтва, моральності і духовності і доступності, а відповідно й рівня освіти підрастаючого покоління [2, с. 243]. Одним з найважливіших прийомів роботи з населенням вважається максимальна оперативність в інформаванні, негайне доведення «найгарячіших фактів». Засіб інформації, що першим повідомить про значимі події, стає більш привабливим для аудиторії. У підсумку технічне питання про швидкість передачі повідомлень переростає в стратегічний, визначальний рейтинг газети або телепрограми, тобто і її фінансове благополуччя. У зв'язку із цим, журналісти прагнуть до надоперативності, організувати заради неї всіма правдами і неправдами прямі репортажі з місця подій. Для цього вони готові допустити будь-яку безтактність у відношенні до людей і навіть піддати загрози їхнє життя. Зусиллями ЗМІ здійснюються не тільки звуження і стандартизація індивідуальної свідомості, але й деградація класичної (світової та національної) культури в її спустошеній і спрощеній варіант – у масову культуру. Це поняття позначає певний стан культури сучасного суспільства, пов'язаний з використанням доступних більшості людей примітивних стандартів мислення і поведінки, що відчужують їх від творчо активної діяльності. Масова культура, яка нав'язується ЗМІ, спрямована, насамперед, проти духовних глибин свідомості людини. Її завдання – окупувати внутрішній світ особистості, позбавити самостійності, привчити до покірливого копіювання пропонованих суспільству спрощених життєвих стандартів. Штучно провокований інтерес увійшов і закріпився у свідомості значної частини суспільства [3]. **Висновок:** Значення мас-медіа як чинника впливу в процесі формування суспільної свідомості полягає в можливості подати інформації на масову аудиторію через основні механізми цього процесу: формування громадської думки; маніпулювання політичною свідомістю суспільства; контроль над медіапростором; створення національної комунікаційної системи; виконання функцій соціального контролю; поширення правових знань, правової культури, надання інформації про правове регулювання відносин у суспільстві; формування суспільної моралі; мас-медійний вплив на формування естетичної свідомості суспільства; формування релігійної свідомості різними медіа; відмінність впливу друкованих ЗМІ та електронних мас-медіа; активний вплив сучасних мас-медіа на свідомість дитячої аудиторії. Мас-медіа пройшли значний шлях розвитку від каналу інформації та розваги до політичного інституту, що значно примножило їх можливості як інструмента впливу на суспільну свідомість. Професійність викладу інформації через мас-медіа робить їх чинником соціальних, культурних змін, створює модель поведінки і життя.

Список використаних джерел

1. Зайко Л.Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук: 09.00.03 «соціальна філософія та філософія історії» / Л.Я. Зайко. Житомир, 2019. С. 1-3.
2. Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці. / К.А.Крат. Київ, 2016. С.243
3. О.В.Вальо. Негативний вплив ЗМІ на свідомість українців. URL: <http://www.svalyava-vlada.gov.ua/filelib/sou/110316>
4. А.В.Сухорукова. Вплив ЗМІ на формування духовності особистості та суспільства. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/21700/17>

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: В соціальному вимірі гроші виступають в різних сутнісних якостях: як знак (інформаційна функція), як символ, стають інституціональним феноменом; будучи універсальною транскультурною цінністю, вони фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Статус загальності припускає функціональну феноменологію прояву грошей як цінності в соціумі, необхідним елементом пізнання якої постає розгляд їх в історико-еволюційному плані. Вони немовби «накопичують» історичний смисл людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права індивідів настільки, що виникає віра в надзвичайні можливості грошей. Відтак виявлення соціально-економічного змісту грошей в історії соціуму та культури має значний пізнавальний інтерес. Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Про це свідчать праці Дж. Везерфорда, П. Бернстайна, Г. Зімеля, Ю. Осипова, В. Львіна, З. Скринник, О. Суббето, С. Синякова, О. Неклессі та ін. Для розуміння методологічних основ дослідження проблеми грошей мають праці В. Базилевича, А. Маршалла, Ф. Гаска, Дж. Кейнса, І. Ескевича та ін. **Мета дослідження:** розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки. **Завдання дослідження:** розкрити проблеми еволюції грошей в історії розвитку філософської та економічної думки. **Об'єктом дослідження є:** сутність грошей та їх еволюція. **Предмет дослідження –** еволюція грошей. Розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки. Сутність грошей розкривається в процесі їх еволюції. Економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологі ж підкреслюють їх економічне, не торговельне начало. Гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом і функціями - засіб обміну. Разом з тим саме у цих властивостях і приховується парадокс: про гроші написано тисячі книг, і разом з тим «ми занадто мало знаємо про них» [4, с. 11]. - говорить М. Фрідмен, визнаний лідер монетаризму ХХ століття. Причина такого парадоксу полягає в тому, що гроші не повністю потрапляють в аналітичне поле грошових теорій. Тому гроші потрібно розглядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обміну і накопичення, а «гроші як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття» [4, с. 12], - вказує І. Ескевич. Необхідно виходити з того, що «економічні гроші» - лише видима частина «грошового айсбергу». В глибинах економічної реальності прихована значна і головна сутність грошей, виявлення якої завжди займалась філософія. В античній філософії, де центральною в теорії пізнання поставала проблема співвідношення знання та мислення, істинного та хибного, знання розумілося в єдності з його предметом. Виходячи з того, що знання є своєрідною копією предмета, антична філософія переважно вивчала процес, за допомогою якого предмет переводився в стан знання. Теза про єдність знання і предмета специфічно поєднувалася з нерозумінням активності суб'єкта в процесі пізнання; істинний об'єкт може бути «даним» тільки тому, хто пізнає; всі продукти його суб'єктивної пізнавальної діяльності - лише хибна, неістинна думка. Такий підхід, звичайно ж, позначився й на розумінні грошей. Мислителі розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей - бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [3, с. 34]. Кредо Б. Франкліна була «свідома праця». Він виступав з ним не для того, щоб зробити багатим лише окремих людей, а бачив в цьому спосіб удосконалення всього суспільства. З точки зору мислителя, гроші завжди повинні мати обмеження, пов'язані з строгою соціальною і особистою моральністю. Тому він не міг допустити, щоб одна людина заради особистої фінансової вигоди пригнічувала іншу. З його точки зору, світ став би значно кращим, якби кожний «виробляв більше, а споживав менше» [1, с. 154]. Однак головне полягало в тому, що завдяки Б. Франкліну гроші були легалізовані для філософського, теоретико-економічного і культурологічного аналізу. Заслуговує уваги аналіз грошей в параметрах проблем «власності» представниками німецької класичної філософії. Так, в І. Канта поняття «власності» конститується в поняттям «особистості». Тільки той, хто може бути власником «самого себе» і вільний розпоряджатися собою, є особистістю і правомірним суб'єктом. В цьому сенсі свобода у зовнішньому її прояві - це не абстрактний лозунг для санкюлотів і люмпенів, а власність як право своєї самодостатності. Власність розрізняється як «власність» на своє «Я» і «власність» на речі. Кожен громадянин держави має право власності на своє «Я» і стає внаслідок цього правовим партнером даної держави. Масштаби і розміри речової власності, як і кількість грошей, зовсім неоднакові для всіх індивідів, і нерівність величини власності створює основу нерівності політичних прав участі. На думку І. Канта, якщо власник може розпоряджатися зовнішнім предметом на власний розсуд, то людина може бути тільки своїм власним господарем, але не власником самого себе, не говорячи вже про те, щоб бути «власником інших людей». Тобто якщо право власності на речі (і гроші) є майже безмежним, право розпоряджатися іншими людьми обмежене почуттям відповідальності. Значну увагу проблемі грошей приділяв видатний німецький мислитель Г. В. Ф. Гегель. Його концепція викладена в основному в праці «Філософія права», в якій обґрунтовуються основи і принципи громадянського суспільства, народжуваного ринковою економікою. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи» [2, с. 401]. Найважливішою передумовою власності і грошей Г. Гегель вважав свободу. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними», мислитель трактував власність як еманацию (сходження) «абсолютної ідеї», завдяки якій особистість переходить із суб'єктивного змісту в об'єктивний. «Розумність власності полягає не в задоволенні потреб, а в тому, що знімається гола суб'єктивність особистості. Лише у власності особа виступає як розум» [2, с. 405], - зазначав мислитель. У власності особистість знаходить для себе «зовнішню сферу свободи». Проблема грошей стає зрозумілою, якщо мати чітке поняття «цінності». В найбільш загальному плані «цінність – зберігаюча можливість задовольнити свою потребу. Грошіма самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі» [2, с. 403]. Оскільки придбана за гроші річ має цінність, кожен може задовольнити нею свою потребу. Для продуктивного функціонування грошей, з точки зору Г. Гегеля, потрібна наявність громадянського суспільства. Воно надає кожному індивіду право увійти в ту сферу, в яку він хоче, і заробити стільки грошей, скільки може. Однак така можливість є випадковою. «Промисел годує людину, як і соціальний стан; але якщо який-небудь промисел процвітає, то в нього включається безліч індивідів. Однак потреба в товарах не безмежна, і якщо яка-небудь галузь переповнена виробниками, то окремі люди можуть цього не зрозуміти, вони спрямовуються в неї і гинуть. Можна, звичайно, в цьому випадку сказати: надлишок стане очевидним, і тоді окремі індивіди підуть звідти. Однак вони не можуть так поступити, оскільки вони володіють тільки такого роду вмінням, оскільки вони вклали в дану справу свій капітал як у формі своїх можливостей, так у формі грошей» [2, с. 454]. Зміни відбуваються через розорення. **Висновок.** Гроші є зручним засобом для переходу всіх цінностей, які не підлягають «зважуванню» або «вимірюванню» до кількісних характеристик тощо. Через це вони не підпорядковуються звичній шкалі цінностей. Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісний підхід не використовувався у вивченні феномена грошей. Це викликало тим, що у філософських побудовах поняття «цінність» було відсутнім аж до середини ХІХ століття. Але це зовсім не означало, що в метафізичних роздумах ідея цінності й «ціннісний підхід» не були задіяні. Одна справа оперувати цінностями, інша справа мати ідею цінності і трактувати об'єкти як цінності. Тому можна констатувати, що і сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє самі різні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчанника до киберпротранства / Дж. Везерфорд; [Пер. с англ. Т. Слуцкой, И. Сиснёва]. М.: ТЕРРА-Книжный клуб, 2001. 320 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; Пер. с нем.; Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц. М.: Мысль, 1990. 524 с.
3. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу/ В. В. Гончаров // Мандрівець. 2008. № 4 (75). С. 33-37.
4. Ескевич И. В. Метафизика денег. Три действия с прологом и эпилогом / И. В. Ескевич . М.: Эксмо , 2006. 272 с.

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження. У сучасній соціальній філософії особливої ваги набуває знання, що тематизується у межах філософії економіки. Актуалізація методологічної ролі філософсько-економічних досліджень сьогодні визначається тим, що розвиток українського суспільства, в умовах формування глобальної економічної системи, вимагає соціальної модернізації. **Метою дослідження** є вивчення основних формувальних стратегій соціального управління. **Завданням дослідження:** дослідити стратегію соціального управління; проаналізувати формування стратегій соціального управління; дослідити взаємозв'язок між філософією і економікою. **Об'єкт дослідження:** Філософія економіки як специфічна тема соціального управління. **Предмет дослідження:** філософія економіки. Філософія вивчає принципи реальності і пізнання, буття людини, відносини людини і світу, ставлення людини до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах. Економічне вчення – система упорядкованих та пов'язаних між собою економічних поглядів і думок, в яких знаходить своє концентроване логіко-понятійне відображення історичний процес пізнання економічних явищ та процесів [1]. Незважаючи на їхні різні значення вони пов'язані між собою. Філософські вчення впливають на формування і розвиток економічних вчень. Історичний розвиток економіки як науки поділено на 4 етапи : етап до научного розвитку – до вісімнадцятого століття, етап зародження економічної науки – 1750-1870 рр., етап відкриття і розробки основних теоретичних принципів – 1870-1930 рр., етап сучасних теоретичних досліджень і розробок – після 1930 рр. Філософія економіки як окрема наука з власним змістом, функцією і сутністю є актуальним напрямком для соціальних досліджень. Основні сучасні концепції філософсько-економічної галузі соціальних досліджень ґрунтовно представлені в контексті таких провідних соціально-філософських напрямків, як неолібералізм, концепція постіндустріального суспільства, філософія глобальних проблем та комунікативна парадигма філософування [2]. Здебільшого, проблемною зоною досліджень в концепції постіндустріального суспільства є соціально-практичний та науково-теоретичний потенціал постіндустріальної економіки. Дослідниками постіндустріального суспільства є Д. Белла, М. Кастельса, Е. Тоффлера, В. Інземцева та інші видатні представники філософської думки другої половини ХХ ст. Російський дослідник В. Інземцев наголошує, що для сучасних варіантів постіндустріального господарства є характерним якісно новий лімітуючий фактор виробництва. Зрідка таким фактором вважають інформацію, але, з точки зору В. Інземцева, це не зовсім правильно, оскільки, «інформація не може бути застосованою, не будучи усвідомленою». Інформація має модифікуватися в знання. Ю. Габермас є прихильником економічного лібералізму. Він вважає що соціальною передумовою формування сфери громадянської відкритості є «тенденційно лібералізований ринок, що перетворює рух у сфері суспільного відтворення, де це можливо, на справу стосунків між приватними особами і тільки так доводить до завершення приватизування громадянського суспільства» і, відповідно, громадянське суспільство є, як підприємницький загал [3]. На сьогодні економічний лібералізм, що став підґрунтям індивідуальної економічної свободи в процесі формування соціально-економічних систем, зазнав і скептичного ставлення до себе. І. Валлерстайн зазначає, що сучасний неолібералізм як ідеологічна стратегія економіки та стратегія соціального управління і розвитку «була спрямована на зняття обмежень з ринку, і тим самим на відхід від перерозподільних механізмів держави загального добробуту» що, за своєю суттю, є відмовою від соціального підґрунтя національного розвитку суспільства. Тому, неможливо не погодитися з тим, що такий підхід до організації соціального розвитку цілком може бути визначений як рух назад соціальної політики, наслідки якого сьогодні чітко простежуються в контексті глобального процесу єдиної форми соціально-економічних систем. Економіка поєднує в собі загальні принципи ведення бізнесу та господарства, тобто як сфера визначення та формування ефективних стратегій отримання, розподілу, обміну і використання засобів соціально-економічної діяльності. Між бізнесом та господарством основна різниця полягає в суб'єкті управління, оскільки господарські галузі економічної системи підлягають державному регулюванню, а бізнес-структури здебільшого регулюванню з боку індивідуального суб'єкта господарської діяльності [4]. Філософію господарства та філософію бізнесу розглядають як різні парадигми економічного мислення. Взаємозалежні елементи економічної сфери життєдіяльності суспільства, де господарство є складовою бізнес-процесу, а бізнес виступає як частково самостійна частина господарської системи. Бізнес передбачає соціальну відповідальність підприємця як суб'єкта соціальної дії і являє собою сполучення різноманітних видів виробничої економічної діяльності. Сутність бізнесу - «поєднання двох цілей, одна з яких... спрямована на стимуляцію соціально-економічного прогресу, інша - на отримання прибутку». У межах бізнес-діяльності відбуваються відкриття у галузі господарювання, що відкриває можливості формування нових підходів до буття, які впливають на зміну уявлень про соціальну реальність та причинну зумовленість соціально-економічної діяльності. Причинність у такій відкритій системі, як бізнес, розуміється, насамперед, як самодетермінація. В такому разі у межах відкритих соціальних систем процес управління взаємодією суб'єктів економічної діяльності здійснюється через зміну станів економічного простору, а не через прямий вплив одних суб'єктів на інших. Економічне середовище має два типи соціального управління. Перший тип безпосереднє управління процесами і суб'єктами економічної діяльності, і другий - опосередковане управління через зміну характеристик економічного середовища. З нашої точки зору, перший із зазначених способів соціального управління є засадничим принципом господарської діяльності, а другий - більш характерний для філософії бізнесу. Для різних типів культури характерні різні варіанти пошуку стратегій. Як наслідок, безліч варіантів їх конструктивного сполучення є остаточною фактором у еволюції моделей економічного розвитку суспільства, а також методів та принципів соціальної модернізації, відповідно і різних маневрів соціального управління. **Висновок:** Отже, філософія економіки в такому контексті постає як основа формування певного соціального порядку, що є основою соціальної діяльності економічного суб'єкта як у сфері господарства, так і у сфері бізнесу, створюючи їх системну єдність, що, на наш погляд, дає можливість за допомогою таких засобів формувати принципово нові бачення і якісно нові стратегії та концепції соціального управління. Таким чином, саме філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління постає як засіб формування максимально ефективних стратегій соціально-економічного розвитку, набуваючи у такий спосіб дійсно вирішального значення в процесі формування економічного світогляду. Такий методологічний вимір філософсько-економічного знання набуває особливого значення при визначенні найважливіших чинників та орієнтирів соціально-економічного розвитку і формуванні їх за допомогою стратегії розвитку національної економічної системи в контексті соціально-економічного самовизначення у світових соціальних процесах. Це особливо важливо в контексті пошуку самостійного шляху соціально-економічного розвитку в межах глобалізаційних процесів, якого все ще потребує сучасне українське суспільство [5].

Список використаних джерел

1. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Велика Українська Енциклопедія URL: <https://cutt.ly/mgsPHqa>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність. – К.: Знання, 2006. 431 с. Учебные материалы URL: https://works.doklad.ru/view/rmG_2DJul8I.html

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С. М. БУЛГАКОВИМ

Актуальність теми дослідження постає в необхідності вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в сучасних умовах, оскільки людина як головний і особливий фактор виробництва є носієм виробничих і суспільних відносин. Тому дослідження ролі та місця людини в економічній системі суспільства є актуальним в умовах нинішнього становлення та розвитку економіки. **Мета дослідження.** Проаналізувати економічний тип людини, визначений С. М. Булгаковим, визначити релігійну точку зору видатного філософа про економічну та господарюючу людину. Дослідити центральні моменти економічних поглядів С. М. Булгакова. **Завдання дослідження:** визначити що таке економіка та як вона пов'язана з людиною. З'ясувати основні поняття, що характеризують особистість з економічної точки зору. З'ясувати релігійну точку зору Булгакова щодо пояснення економічної, господарюючої людини та охарактеризувати постать Булгакова в економічній думці ХХ ст. **Об'єкт дослідження** виступає людина в економіці та економіка в цілому. **Предмет дослідження** - основні теорії господарства С. Булгакова та її зміст. В усіх економічних системах минулого і сучасності основною продуктивною силою була і залишається людина. Проте на попередніх етапах розвитку цивілізації розвивалися здебільшого окремі сторони людини - працівника, то в наш час уперше за всю історію розвитку людства створюються умови для реалізації справжньої природи людини – бути основною метою розвитку суспільства, розвивати свої здібності.

У «Філософії господарства» питання про суб'єкта господарства чи господаря С. Булгаков підводить до визнання всезагального суб'єкта господарства, носія господарської філософії. Таким суб'єктом, на його думку, може бути тільки людство, не колектив чи збірне сукупне ціле, а жива єдність духовних сил і можливостей, до якої причетні всі люди, озброєна розумом людина, яку емпірично виявляють в окремих особистостях. Людина – це мікрокосм, що поширює свій вплив у макрокосмі. Цьому мікрокосму належить центральна роль у макрокосмі, який утворює для нього периферію і водночас об'єкт господарського впливу. Господарство – це творча діяльність розумних істот, які втілюють у ній свої індивідуальні риси. Індивідуальності притаманна свобода, більш того, вона і є цією свободою. А якщо свобода є творчістю, то індивідуальність є справді творчою основою, яка невгасна й у господарстві, – каже С. Булгаков. Досліджуючи загальну проблему про суть господарства, він розглядає питання про природу науки. Філософія господарства в своєму розвитку включає основні проблеми філософської свідомості, але в центрі стоїть антропологія – вчення про людину в природі [1]. Слід відзначити, що вчений талановито охоплював думкою велике різноманіття видів людської діяльності – від економічних питань і політики до культури, історії, християнства та богослов'я. Булгаков відзначав що економіка не може розглядатися як мета, вона лише засіб, і її організація повинна максимально служити духовному розвитку людини. Булгаков, посилаючись на Біблію, підкреслював, що відповідно до Священного Писання метою людської діяльності може бути тільки духовне самовизначення людини, перемога над властивими людині вадами жадності, користоловства, суперництва. Сенс господарської діяльності Булгаков бачить не в задоволенні матеріальних потреб людини, а в наближенні Царства Божого з його ідеалом любові [2].

Головним об'єктом Булгаківської критики стає Смітінський тип «економічної людини», яка «не їсть, не спить, а все підраховує інтереси, прагнучи до найбільшої вигоди при найменших витратах: це розрахункова лінійка, що з математичною точністю реагує на зовнішній механізм розподілу та виробництва, який діє за власними залізними законами» [3, с.11]. Булгаков впевнено заявляє, що коли ставиться знак рівності між живою людиною і абстракцією «економічної людини», висновки політичної економії виявляються хибними. Народне господарство в тому числі й світове, є певною мірою закономірно функціонуючим механізмом, як і особистість не є всього лиш розрахунковою лінійкою інтересів, а живим творчим началом... Господарство веде господар... Нове європейське ставлення до господарської праці вноситься в історію християнством. С. М. Булгаков приходить до висновку, що економічна думка характеризується непримиреною боротьбою двох світоглядних парадигм: механічно-утилітарної та релігійної. Перша з них, що заперечує вічну перспективу буття людини, наголошує на економічних інтересах і правах індивідів, обов'язки яких перед суспільством і один перед одним відходять на другий план. Друга, що ґрунтується на теоцентричному світогляді, першочерговим вважає усвідомлення людиною обов'язків перед своїм Творцем, а суспільне життя розглядає як систему взаємних зобов'язань особистостей. Сам Булгаков тяжів до другої парадигми [4, с. 6]. **Висновок.** Економічний тип людини за Булгаковим, це господарський діяч, підприємець якого в християнстві визначають зовнішнім тягарем господарської необхідності, бо самі апостоли Христові повинні були рибалити, займатися виробництвом палаток, але це сприймалося як послуга Богові, як Христове послухання. І ця релігійна установка визначає духовно-моральний тип людини. Людина не спроможна творити «з нічого», не спираючись на вже створений Богом ресурс [5, с.16]. Таким чином можна зазначити, що економічна свідомість людини заснована на категорії християнського віровчення. Булгаков одним із перших філософів звернув увагу на те, що господарська діяльність людини пов'язана з процесами негосподарськими за своєю природою. Це дозволило йому розкрити соціально-економічні та світоглядні аспекти господарського розвитку, зокрема необхідність моральних орієнтирів в господарських процесах.

Список використаних джерел

1. «Філософія господарства та соціальна політика» С. Булгакова URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16458/>
2. «Філософія економіки» URL:https://lubbook.org/book_786_glava_16_Tema_16_Sutn%D1%96st_ta_zavdannja.html
3. Булгаков С.Н. Народное хозяйство и религиозная личность// Булгаков С.Н. Два града. Исследования о природе общественных идеалов.-С.-Пб.: Изд-во РХГУ, 1997. 589 с.».
4. «Філософія господарства» С. М. Булгакова: неокласичний погляд на економічну діяльність [Текст]/ В. Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2011. С.5-11.
5. Перспективи розвитку економічної теорії: конфлікт християнської та гуманістичної парадигми у світі ідей «Філософії господарювання» С.М. Булгакова [Текст]/ І. Назаров// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.- 2011. С. 16-19.

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Під час глобалізації світова наука в основному є першоджерелом небажаних та небезпечних змін у природі та суспільстві. І через це наука та філософія є важливими чинниками для збереження цивілізації та культури. Це дуже переконливо доводить, що проблематика сталого розвитку та ноосфери глибоко взаємопов'язана. І людство, певна річ, неминуче думає про шляхи порятунку від загрози гігантської катастрофи. **Мета дослідження:** представити глобальні та регіональні екологічні проблеми, як наслідок кризи світових науково-технічних революцій, кризи суто технічної орієнтації людства на вибір помилкової стратегії підкорення природи, хибного цивілізаційного спрямування розвитку людства. Необхідність упровадження нових пріоритетів людських цінностей, нового світогляду планетарного людства, безпеки життєдіяльності, гармонізації відносин природи й людини, примноження багатств природи, безумовного виконання всіма державами Міжнародного екологічного права. **Об'єкт дослідження:** наука та глобальні проблеми людства. **Методи та способи** задля їх вирішення. **Предмет дослідження:** глобальні проблеми людства. Необхідно розробити нові підходи, щодо перспектив розвитку та протидії глобальним проблемам людства. Разом з локальним рівнем, проте більш інформативним, є аналіз глобальних особливостей майбутніх тенденцій розвитку людства. У цьому контексті можна виокремити два основні напрями – глобальні стратегії та загрози. Причому досить часто вони взаємопов'язані, оскільки ігнорування останніх може унеможливити подальший розвиток загалом. **Завдання дослідження:** дослідити глобальні проблеми людства. Знайти визначення, виникнення та шляхи вирішення їх. Глобальні проблеми в цілому являють собою складну систему, що охоплює людину, суспільство і природу в їх багатоманітних взаємозв'язках і взаємозалежностях, що робить їх вивчення неможливим окремими науками, рамки яких занадто вузькі, щоб бачити ту чи іншу проблему – об'єкт їх дослідження – в контексті інших глобальних проблем. А тому, незалежно від того, які конкретні задачі вирішує та чи інша наука у вирішенні глобальних проблем, необхідно умовою є філософський погляд, філософське осмислення як причин виникнення, загострення, так і основних передумов розв'язання глобальних проблем сучасності [4]. Під глобальними проблемами розуміють ряд найбільш актуальних проблем, пов'язаних із явищами і процесами, які зачіпають життєві інтереси всього людства, та вимагають для свого вирішення колективних зусиль всього світового співтовариства, а при несвочасному вирішенні загрожують його існуванню [4]. Актуальність вивчення глобальних проблем людства зумовлена: а) світовими інтеграційними процесами; б) неконтрольованим збільшенням кількості населення планети на фоні регіональних демографічних диспропорцій розвитку (депопуляція, старіння / високий рівень природного приросту й дитячої та материнської смертності, низька тривалість життя; міграційні потоки; біженці; псевдоурбанізація); в) загостренням продовольчої проблеми (голод, переїдання, незбалансоване харчування); г) вичерпністю сировинних та енергетичних ресурсів і пошуком нових видів сировини й альтернативних джерел палива та енергії; г) погіршенням стану здоров'я населення (епідемія ВІЛ/СНІДу, хвороби цивілізації); г) зростанням рівня агресії у світі на фоні високого рівня милітаризації глобальних і регіональних держав (загроза початку III світової війни, гібридні й інформаційні війни, тероризм); д) подоланням диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів та держав (Північ–Південь); е) викликами соціальних негараздів (злочинність, наркоманія, on-line залежність тощо); е) необхідністю впровадження на глобальному рівні засад демократії та сталого розвитку (формування глобального уряду, гнучке ІТ-урядування та управління, функціонування міжнародних організацій, подолання проблем змін клімату та забруднення сфер Землі); ж) формуванням глобального інформаційного суспільства (створення кіберпростору, подальший розвиток Internet, гарантування захисту державної та особистої інформації); з) прагненням конструктивного освоєння Світового океану, Антарктиди, навколосвітного та позасвітного простору; и) гарантуванням усебічної безпеки людству та забезпеченням подальшого його прогресивного розвитку тощо [2].

Рішення існують, і багато з них були протестовані протягом останніх 50 років. Однак ми не працюємо над вирішенням більшості цих проблем. Наразі час ідеальний для реалізації рішень, тому що ми ніколи не мали такого хорошого розуміння того, як все взаємопов'язано, і з більш ніж половиною планети, підключеною до Інтернету, ми можемо побачити як досягти консенсусу та об'єднати людство [3]. **Висновки.** Глобалізація світогосподарських зв'язків загострює глобальні проблеми людства, які можна визначити як комплекс зв'язків і відносин між державами і соціальними системами, суспільством і природою в загальнопланетарному масштабі, які зачіпають життєві інтереси на родів всіх країн світу і можуть бути вирішені лише в результаті їх взаємодії [1].

Список використаних джерел

1. Зернецька О.В. Причини виникнення та шляхи вирішення глобальних проблем URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19138/>
2. Книш М.І. Глобальні проблеми людства URL: <https://geography.lnu.edu.ua/>
3. Sylvain Rochon Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення URL: <https://futurenow.com.ua/globalni-problemy-lyudstva-ta-shlyahy-yih-vyrishennya/>
4. Ісакова О.І. Роль філософії в осмисленні глобальних проблем сучасності URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/>

М.ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. У період глобалізації зростає зацікавленість проблематикою впливу релігійних та етичних переконань як на індивідуальні інтереси, мотивацію, діяльність зокрема, так і на економічні та політичні процеси сучасного суспільства загалом. Ці питання ґрунтовно тематизуються у «Протестантській етиці» М. Вебера, який з'ясував етично-релігійну мотивацію носіїв духу капіталізму, і актуалізуються у міру загострення уваги навколо глобальних проблем капіталістичного розвитку. Сьогодні ідеї М. Вебера потребують не схематичного сприйняття, а усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел рецепції духовних вимірів професійної діяльності, які він виявляє в ранньо-протестантських традиціях. **Мета дослідження.** Обґрунтування поглядів М. Вебера на етико-релігійну мотивацію адептів капіталістичного духу, виявлення особливостей і сутності взаємозв'язків між класично-протестантськими віросповідними засадами і соціальними розшаруваннями та виокремлення концепцій, що стимулювали економічну діяльність і сприяли раціоналізації економіко-політичного й господарського життя західноєвропейських країн. **Завдання дослідження:** дослідити усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації в джерел респесії духовних вимірів професійної діяльності, які він виявляє в ранньо-протестантських традиціях; виявити закономірний характер процесу раціоналізації суспільних стосунків, включаючи раціоналізацію релігійних світоглядів. **Об'єкт дослідження:** теорія «ідеальних типів» Макса Вебера, сутність класичного твору світової соціології «Протестантська етика і дух капіталізму». **Предмет дослідження.** Німецький мислитель Макс Вебер (1864-1920) є одним з найбільш видатних соціологів кінця XIX - початку XX ст., що здійснив великий вплив на розвиток цієї науки. Він належить до числа тих універсально освічених вчених, яких стає все менше по мірі росту спеціалізації в галузі суспільних наук; він однаково добре орієнтувався в політекономії, правовій сфері, соціології та філософії, виступав як історик господарства, політичних інститутів і політичних теорій, релігії і науки, нарешті, як логік і методолог, що розробив принципи пізнання соціальних наук. Яким чином Вебер конкретно застосовує метод утворення історичних понять в своїй реальній дослідницькій практиці? Вебер був одним з найвидатніших істориків та соціологів, хто спробував свідомо застосувати неокантіанський інструментарій поняття у практиці емпіричного дослідження [4, с. 240-267]. Довести комплексний вплив класично-протестантського віросповідання на формування ринкових відносин та на екомічну ідеальну діяльність людини. На початку XX століття М.Вебером були розглянуті ідеально абстрактні способи соціокультурної інтеграції, що стало основою вчення про ідеальні типи культур. Ідеальний тип, за Вебером, - це теоретична конструкція, образ-схема,отримана в результаті прощення, посилення та логічного поєднання рис феноменів,що трапляються в різні епохи,в різних культурах. У чистому вигляді М.Вебер виділяє три таких типи:раціональний тип панування,що обумовлений раціональними інтересами тих,хто підкорюється,і тих,хто панує;традиційний тип панування,що ґрунтується на святості традицій та звичаїв;харизматичний тип панування ,що пов'язаний з емоційним сприйняттям влади. Ідеальний тип - не «гіпотеза», він лише вказує, в якому напрямку повинно відбуватись утворення гіпотез. Він не відображає дійсності, але вимагає застосовувати однозначні засоби її вираження. Ідеальний тип створюється за посередництвом одностороннього посилення однієї чи декількох точок зору і з'єднання багатоманітності дифузно і дискретно існуючих одиничних явищ, які відповідають тим односторонньо виділеним точкам зору і складаються в єдиний мислений образ. В реальній дійсності такий мислений образ в його понятійній чистоті ніде емпірично не виявляється; це - утопія. Завдання історичного дослідження полягає в тому, щоб в кожному окремому випадку встановити, наскільки дійсність близька до такого мисленого образу або далека від нього. При обережному застосуванні цього поняття воно специфічним чином сприяє досягненню мети і наочності дослідження [2, с. 272-289]. В утворенні абстрактних ідеальних типів слід бачити не мету, а засіб. При уважному розгляді понятійних елементів в історичному відображенні дійсності одразу виявляється наступне: як тільки історик робить спробу вийти за рамки простої констатації конкретних зв'язків і встановити культурне значення навіть самої елементарної індивідуальної події, «охарактеризувати її», він оперує (повинен оперувати) поняттями, які можуть бути точно і однозначно визначені тільки в ідеальних типах. Ці основні положення соціологічного вчення М. Вебера відображені в його аналізі таких сфер суспільного життя, як економіка, політика і духовна культура. У цьому плані головними є тісно пов'язані між собою ідеї економічної, політичної та духовної раціональності. Він приходить до висновку, що існує зв'язок між релігійними переконаннями та економічною поведінкою, релігійними установками та характером суспільного ладу. На його думку, існує тотожність духу капіталізму й духу протестантської етики; підґрунтям, на якому виростає капіталізм, є саме цінності протестантського віровчення: сумлінна, копітка щоденна праця в ім'я слави Божої, скерована на отримання прибутку; аскетичне, позбавлене розкошів життя тощо. Ця проблема була окреслена в найвідомішому творі М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» [1, с. 41-44]. У праці «Протестантська етика і дух капіталізму» він визначає вплив релігії на економіку. Протестантська релігія сприяла розвитку ділової хватки, підприємницької активності. Вона допомагала формуванню ощадливості, заповзятливості, спритності, здатності до ризику. Саме з числа власників і організаторів виробництва перш за все формуються клас підприємців - власників і організаторів виробництва [4, с. 24-28]. В Європі якоюсь мірою збіглися етичні норми релігії і норми господарської поведінки. У результаті складалася й набула поширення «раціоналістична» форма капіталізму. Вебер продемонстрував вплив зовнішніх факторів на формування економічних відносин, процеси економічного розвитку. М. Вебер так характеризує релігійноетичні типи ідеальної діяльності людини, серед котрих є як сумнісі, так і несумнісі з ринком:для іудея це інтелектуалкнижник, який усі багатоманітні прояви життя, включаючи багатство як дар Божий, намагається зрозуміти через нескінченні смислові тлумачення Святого письма;для конфуціанця це бюрократ, який організовує світ;для індуїста це маг, який упорядковує світ;для буддиста це монах-споглядач, який мандрує світом і жebraкує;для мусульманина це воїн, який підкорює світ;для християнина це ремісник, котрий завдяки «автономності» своєї праці забезпечує певну автономію власної особи [1, с. 10-28]. Загальновідомою в історичних і філософських доробках стала теза про вплив змін у політичному, економічному, соціокультурному та духовному житті європейців XV-XVII ст. таких, як нівелювання феодалічних засад, формування буржуазних відносин і абсолютних монархій, а також винайдення і розвиток друкарства на інтенсивність комунікацій та переоцінку, у тому числі релігійних цінностей, що у підсумку викликало поширення і реалізацію реформатійних ідей. Поширення західноєвропейських класичнопротестантських ідей в Україні спричинило їх помітні впливи на її соціально-економічне і духовно-культурне буття. Зокрема саме часів Реформації сягають витoki матеріального добробуту адептів протестантизму початку XIX ст. Підґрунтям для поширення реформатійного суспільно-релігійного руху стало протиставлення в епоху Ренесансу середньовічного теоцентричного світогляду принципам гуманізму і антропоцентризму, відповідно до яких у центр Всесвіту ставлять людину і підносять до рівня сумірності з Богом завдяки безмежному пізнанню та людській діяльності. Реформація, актуалізуючи необхідність підсилення процесів особистісного цілепокладання, продукувала ревалентні соціокультурним запитам суспільства ідеї, втілені в новому способі життя і етиці взаємостосунків. Визначаючи раціональність як характерну рису сучасної європейської культури, М.Вебер стверджував, що імператив раціональної і активної діяльності в культурній, політичній, економічній та інших сферах закладений у старозаповітних іудаїстичних і християнських уявленнях про призначення Богом перебування людини у світі з метою його вдосконалення. Проте слід зауважити, що Реформація як парадигма позначилася на подальшому розвитку християнства, її соціально-богословські аспекти, трансформувались відповідно до нових викликів, експлікуються у сучасних формах і виявах, а сучасний протестантизм, зокрема Реформатська Церква набула значного поширення як світовий християнський феномен, зокрема у статусі офіційної Церкви Голландії, Швейцарії, Шотландії, та однієї з офіційних в Угорщині, США, Канаді, ПАР, на Філіппінах. У час першопочаткового накопичення капіталу стимулом для розвитку капіталістичних відносин слугувало кальвіністське вчення про абсолютну божественну напередвизначеність, згідно з яким спасіння гріховної за природою людини повністю залежить від Божого промислу, а її фінансові, навчальні, професійні, сімейні успіхи опосередковано засвідчують про її вибраність всесильним Богом до спасіння, а не приреченість до загибелі. Тому основна мета кальвініста полягала в досягненні успішності у всіх сферах життя, що потребує безперервної праці, економії та вкладення капіталу в нові прибуткові справи, а також аскетичної поведінки і виконання морально-етичних настанов згідно з догматом мирського призначення. «Соціальна діяльність кальвініста в мирі – це діяльність на більшу славу Господу. Таким самим є й характер професійної діяльності, котра здійснюється в рамках посеїбичного життя в ім'я всезагального блага» [5, с. 125]. Таким чином полісферна, у тому числі професійна, успішність прихильників калвінізму наповнюється духовним сенсом. Аналізуючи особливості взаємозв'язку протестантського етичного віровчення з капіталістичною ідеологією, М. Вебер означив контури впливу лютеранських і калвіністських світоглядних ідей на зародження духу капіталізму, а разом з тим на економічну діяльність, професійну кваліфікацію, соціальний статус насамперед апологетів калвінізму соціокультурного простору не лише Німеччини, але й Швейцарії, Англії, Голландії, Америки та інших країн. «Тією вірою, навколо якої в XVI-XVII ст. у найбільш розвинених капіталістичних країнах – Нідерландах, Англії, Франції велась запекла політична і культурна боротьба і якої у зв'язку з цим ми приділяємо увагу в першу чергу, був калвінізм» [5, с. 117]. Під економічною діяльністю ми розуміємо визначені економічними потребами прояви і форми свідомо-цілеспрямованої людської трудової діяльності, яка формує активні соціокультурні зв'язки та когерентні відносини, спрямовані на розвиток і задоволення життєво вартісних благ.Однією з ймовірних причин наполегливого прагнення протестантів до матеріального добробуту, професійного зростання, належного соціального статусу, за М. Вебером, постає деяка внутрішня вибірка спорідненість між

постулатами їхнього віровчення та духом капіталізму. Застосовуючи компаративний підхід у тематизації взаємозв'язків між економікою і суспільством, М. Вебер підкреслював, що найефективніше утвердженню духу капіталізму у країнах Європи, зокрема Франції, Нідерландах, Німеччині та ін. сприяло реформатство, репрезентоване наприкінці XIX ст. у формі «більш або менш поміркованого кальвінізму або цвингліанства» [5, с. 85]. Релігійна традиція кальвінізму, зокрема аскеза про професійний обов'язок, стала тією життєвою настановою, яка сприяла впровадженню економічних інновацій, мотивувала до навчання протестантів у різноступеневих освітніх закладах, до раціонально обгрунтованої професійної діяльності, орієнтованої на прибутковість, накопичення капіталу. Зафіксувавши беззаперечну перевагу протестантів серед суб'єктів господарювання, М. Вебер пояснює це явище особливостями віросповідної системи кальвінізму. Закладені в його основі інтенції методичності життєвого устрою, професійно спрямованої етики, своєрідного співвідношення релігійно-духовного і світсько-матеріального принципово відмінні або відсутні у католицькому і лютеранському віровченні. Тематично-змістовий аспект моральності людської діяльності М. Вебер пов'язує з «етикою відповідальності», яка утверджує примат здатності людини до результативності у тому числі в підприємницькій діяльності. Констатуючи дихотомічний характер будь-якого етично орієнтованого діяння, М. Вебер поділяє його на бінарно опозиційні «етику переконання» і на «етику відповідальності». З одного боку, він обгрунтовує значущість протестантизму в утвердженні принципів раціональної організації суспільства, прибутковості, економічної ефективності, які проєктують концепт духу капіталізму. З іншого – розглядає проблематику особливостей практичного втілення засад «етики переконання» у релігії. А саме питання вибору християнина між діями за виключно віросповідними переконаннями і догматами з ірраціональними щодо можливого успіху вчинками і з перенесенням відповідальності за кінцевий результат на Бога чи взяттям на себе відповідальності за «передбачені наслідки своїх дій» [3, с. 808]. Причетність до духу капіталізму, за М. Вебером, полегшує пристосування до раціональних вимог економічної системи в умовах капіталізму, не причетність у вигляді індиферентності чи відсутності належної компетенції в адаптуванні економічної поведінки і певним чином способу життя – до своєрідної перешкоди для розвитку раціонального капіталізму. У контексті нової парадигми формується соціальна етика, яка, базуючись на засадах систематичності життєвого укладу та професійній етиці, дефініціює дух капіталізму. За сучасних обставин дух капіталізму ревалентний менталітету, «коли люди цілеспрямовано прагнуть до збагачення в рамках своєї професійної діяльності, водночас свідомо обмежуючи себе у витратах на споживання і надаючи, знову ж таки цілком свідомо, своєму способу життя певних аскетичних рис» [6, с. 11]. Значущість протестантизму для розвитку капіталістичного духу полягає у тому, що протестантизм перший серед світових релігій засуджував бідність і пробуджував зацікавлення до матеріальних благ, а кальвінізм у власних тлумаченнях євангельських заповідей наполягав на самовідданій невтомній праці і максимальних трудових досягненнях як засобах самоутвердження. **Висновок.** Таким чином, у тих країнах, де синхронно поєднуються цілеспрямованість до матеріального достатку завдяки професійній діяльності з обдуманим дещо аскетичним способом життя, що М. Вебер інтерпретував як дух капіталізму, динамічніше і продуктивніше функціонує раціональна економічна система. Позитивно, як стимул до життєвої аскези, М. Вебером оцінюється сформована в процесі розвитку політичного й економічного раціоналізму кальвінізму ідея про потребу вірян в отриманні підтвердження своєї віри та обраності. Ці підтвердження як певну компенсацію за почуття внутрішньої самотності, що породжене кальвіністською ідеєю про нівелювання віри у спасінні людини за допомогою Церкви і таїнств, релігійно налаштовані прошарки населення знаходили в мирській професійній діяльності. Віросповідна специфіка, а не випадкові історичні факти, зумовлює поведінку людини в нових економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Соціо-економічні та соціокультурні виміри [монографія] / Валентина Григорівна Воронкова. Запоріжжя: Видавництво ЗДА, 2010. С.272-289.
2. Гурик, М. Макс Вебер проблема багатства і бідності / Мирослава Гурик, Володимир Баран // Мандрівець. 2008. № 4. С. 41-44.
3. Вебер М. Политика как призвание и профессия [текст] / Макс Вебер // Избранные произведения: Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. М.: Прогресс, 1990. 808 с.
4. Кант И. Критика практического разума [текст] / Иммануил Кант // Пер. з нім.,
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму [текст] / Макс Вебер // Перекл. з німецької О. Погорілого. К.: Основи, 1994. 261 с.
6. Погорілий О. Макс Вебер і його класична праця [текст] / Олександр Погорілий // Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Перекл. з німецької О. Погорілого. К.: Основи, 1994. С. 3-18.

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження. Інформація в XXI столітті - це найважливіше, що є у суспільстві. Вона впливає не лише на наш світогляд, але й на формування особистості та на поведінку в соціумі. Інформаційне суспільство набуває поширення в світі зі швидкістю світла, кожного дня в просторах масової інформації стає все більше і більше читачів. Індустрія інформації перетворилася в нову галузь світової економіки, вона стала невід'ємною складовою сучасних процесів глобалізації. На сьогоднішній день, інформаційні потоки мають велику силу і стають складнішими. І тому, в цій ситуації стає актуальним введення поняття «комунікаційна культура суспільства» [3, с.1].

Об'єкт дослідження: комунікаційна культура суспільства, як одна з головних частин життя людини. Важливість поняття культури на сьогоднішній день. Комунікація між різними шарами суспільства. Інформація як одна з частин взаємодії у народі. Роль соціальних мереж у житті кожного.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття «Комунікаційна культура суспільства» визначити найголовніші його аспекти. Розкрити суть комунікаційної культури. Дослідити вплив цього поняття на суспільство, позитивні та негативні його сторони. Зрозуміти проблеми та особливості формування, а також вплив на соціальний розвиток людей.

Предмет дослідження: комунікаційна культура суспільства - це те, що допомагає нам жити сьогодні. Е. Холл стверджує, що «культура – це комунікація, а комунікація – це культура. Формування комунікативної культури особистості є одним із провідних завдань педагогічної науки і досліджується в контексті міжособистісної взаємодії, культури спілкування, поведінки особистості [1, с.4]. Комунікація – це спілкування, а це найважливіше, що є у житті кожної людини, вона дає змогу отримувати і приносити різну інформацію іншим [5]. У сучасному світі людина, яка не має елементарних комунікаційних навичок не може бути успішною, адже успіх базується на умінні співпрацювати з різними людьми та знаходити спільну мову з ними у різних ситуаціях [2, с.1]. Важливим аспектом комунікаційної культури суспільства також є не лише навички донесення інформації, але і сприймання її від інших, тому що вірно зрозуміла інформація це майже половинна твого успіху. На сьогоднішній день, ми стали заручниками такої всесвітньої павутини як Інтернет. Відомий німецький філософ Фрідріх Вільгельм Ніцше казав: «Культура - це лише тоненька яблучна шкірка над розпеченим хаосом». Дуже влучне висловлення в теперішній час, адже сьогодні люди не відчують границі між тим, що вони говорять та роблять, і наслідками їхніх дій. Кожного дня ми бачимо мільйони різних повідомлень, новин де люди можуть без проблем написати якусь нісенітницю, не думаючи про подальші наслідки. Розпечений хаос це і є Інтернет, тому що в його просторах можна розмістити будь-яку інформацію, яка може бути не правдивою, але люди повірять. Важливо в будь-якій ситуації коректно виражати свої думки, щоб не зачепити інших. На думку вчених-культурологів, великий вплив на комунікацію і культуру людей мають так звані два дослідницьких напрямки, які дуже влучно пояснюють, чому ж у світі існують конфлікти, чому люди не знаходять взаєморозуміння між собою і чому ж існують конфлікти між різними шарами населення. Одна частина надає перевагу духовним цінностям таким як: любов, мир, співчуття, вдячність, милосердя і великодушність. Ці цінності загальнолюдські, це фундамент для особистого життя, кар'єри, коріння її життєздатності, нормального розвитку. А інші надають перевагу матеріальним таким як: гроші, майно, документи, одяг та інше, але це не єдине, що має вплив. Також свою частку в формуванні форм комунікаційно культурних відношень у суспільстві є життєдіяльності людей: матеріальне виробництво, соціально-політичні відносини, духовний розвиток, побут, людські взаємовідносини [7]. Її розглядають як життєдіяльність людини і єдності її процесу і результату. Людина, в свою чергу, є частиною культури, і в той же час особистість кожної людини – це щось особливе в своєму роді в своїй культурі, тому що формується під впливом різноманітних культурних явищ які мають коріння з родоводу, з нації : традицій, форм суспільної свідомості, образу життя, побуту, змісту діяльності, виховання, освіти. Соціальний розвиток, формування соціально-комунікативної культури можуть бути успішними лише тоді, коли будуть створені умови для самореалізації [4, с.47]. Сьогодні ми маємо такі змоги, які колись не мали інші покоління. У нас є змога розвиватися по всім аспектам, є усі можливості як матеріальні так і фізичні. Потрібно лише бажання і мотивація для пізнання чогось нового. Ми можемо удосконалити наші вміння і навички, усе в наших руках. У 21 столітті сучасні та продвинуті люди для створення якоїсь справи або для побудування бізнесу, використовують такі соціальні мережі як: Instagram, Facebook, Telegram, тому що це найзручніший спосіб перевірити людину на навички комунікації. Ти можеш перевірити її також на: стресостійкість, медіаграмотність, доброзичливість та інші якості, які у майбутньому допоможуть у бізнес відносинах. Адже запорукою успішного бізнесу є надійна команда, яка може вирішити будь-які питання.

Висновок. Комунікаційна культура суспільства - це не лише спосіб спілкування людей у реальному житті, але й метод вираження в просторах Інтернету. Вона дає змогу ділитися здобутими знаннями в сфері інформаційних технологій з наступними і попередніми поколіннями. Вплив інформації також дуже важливий, тому що він формує світогляд людей, їх особистість так як доступ до соціальних мереж ми маємо з малечку і те, що нас оточує і формує наше світосприйняття. Соціально-комунікативну культуру можна також охарактеризувати як щось нове, що показує специфіку взаємодії особистості й соціуму. Також в одній з своїх статей В. Тернопільська висловлює свою думку щодо соціально-комунікативної культури як про «певний ступінь єдності комунікативних і соціальних властивостей індивіда, що виявляється в його вмінні розв'язувати різноманітні життєві проблеми засобами спілкування, налагоджувати міжособистісні стосунки на різних рівнях, здійснювати адекватну самореалізацію й адаптацію в сучасному суспільстві».

Список використаних джерел

1. Масі. Н. І. Про сутність поняття «комунікаційна культура суспільства» С.6.
2. Панченко В. Комунікативна культура майбутнього фахівця: теоретичний аналіз. РОЗДІЛ II. Теорія навчання. 8, 2014. С.4.
3. Аксьонова Н. наук. співроб. відділу технологій електронної обробки інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Методика відбору інтернет-інформації: вплив сучасних інтернет-технологій. 2014. Вип. 39. С. 385-396.
4. Тернопільська В. Теоретичні аспекти феномена «соціально-комунікативна культура». Житомирський державний університет імені І. Франка вул. В. Бердичівська, 40, 10008 Житомир, Україна. 2007. Вип. 22. С.44-50.
5. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8952.html>
6. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11516/>
7. URL: <https://goal-life.com/uk/page/needs/duhovni-cinnosti>

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. Кожна наука спирається на сукупність методів дослідження, тобто має свою методологію. Для того щоб одержати нові знання, треба свідомо застосовувати науково обгрунтовані методи. Це важлива умова розвитку всіх наук, у тому числі економічної теорії. Не так давно всезагальним методом наукового пізнання для всіх наук - природничих і суспільних - був метод матеріалістичної діалектики, сутність якого полягає в пізнанні економічних явищ і процесів у їхньому загальному зв'язку і взаємозалежності, в стані безперервного розвитку, коли накопичення кількісних змін призводить до зміни якісного стану. **Мета дослідження:** визначити цільову спрямованість методології, засобів її забезпечення через визначення провідного орієнтира. Перетворення методології на способи докорінних перетворень і практичних дій. **Завдання дослідження:** проаналізувати суть методології економічної науки. **Об'єкт дослідження:** філософія господарства та економічна наука. **Предмет дослідження:** методологія економічної науки. Багатомірність економічних явищ та процесів вимагає адекватних методів їх пізнання. Поняття методу походить від грецьк. *τείοιοα* - шлях до чого-небудь. В сучасній загальній економічній теорії визначились два основні напрями: вивчення вартості і додаткової вартості та вивчення ефективності виробництва. Поєднання цих двох не альтернативних, а взаємодоповнюючих русел єдиної економічної науки особливо актуальним є сьогодні, коли необхідно, по-перше, встановити основні джерела кризового стану української економіки і, по-друге, виробити та практично реалізувати стратегію трансформації виробничих відносин. Фундаментальним принципом пізнання соціально-економічних явищ та процесів є пояснення їх через внутрішні суперечності. Політекономічний аспект відкриває в пізнаванні суперечності такі її властивості, як тотожність, відмінність, власне суперечність і конфлікт [1]. Іншими ознаками системи є спрямованість її руху, організація та управління. Щодо останнього, то можна виявити наявність чи відсутність центрального регулюючого органу, ступінь та засоби його впливу на систему (пряме управління, непрямі важелі впливу), рівень централізації і децентралізації господарської діяльності у динаміці. Після структурного аналізу досліджуваних систем необхідно розробити концепції розвитку системи на основі вивчення її структури, тобто виявити чутливі точки, через використання яких можна управляти системою [2]. Одним із засобів пізнання соціально-економічних процесів є органічне поєднання якісного й кількісного аналізу та визначення на цій основі математичних методів в економічних дослідженнях. Ними користуються різні економічні школи (неокейнсіанська, монетаристська, неоліберальна та ін.). У 1912 р. російський філософ Сергій Миколайович Булгаков написав свій знаменитий твір «Філософія господарства. Світ як господарство», який, по суті, був піонерною працею в галузі філософії економіки, елементи якої були присутні й в «Основах політичної економії» М. Туган-Барановського. С. Булгаков зазначав, що господарство – найчутливіше до процесу життя. Адже економічні потреби, задоволення яких пов'язане з працею, відомі людству з давніх часів його історичного існування і є найбільшою необхідністю. Перед суспільством постає запитання: що таке господарство та які його передумови і засади? Основне питання, яке не досліджувалося, хоч і визначалося економічним матеріалізмом (доктрина, яка потужно розвивалася наприкінці XIX – початку XX ст. і була покладена в основу популярного тоді марксизму), таке: чи є господарство функцією людини, чи, навпаки, людина є функцією господарства? Тобто чи є людина річчю, об'єктом господарчого процесу, чи, навпаки, господарство виникає з діяльності людини? [3]. У «Філософії господарства» питання про суб'єкта господарства чи господаря С. Булгаков підводить до визнання всезагального (трансцендентального) суб'єкта господарства, носія господарської філософії. Людина – це мікрокосм, що поширює свій вплив у макрокосмі. Цьому мікрокосму належить центральна роль у макрокосмі, який утворює для нього периферію і водночас об'єкт господарського впливу [4]. Господарство – це творча діяльність розумних істот, які втілюють у ній свої індивідуальні риси. Індивідуальності притаманна свобода, більш того, вона і є цією свободою. А якщо свобода є творчістю, то індивідуальність є справді творчою основою, яка негасна й у господарстві, – каже С. Булгаков. Досліджуючи загальну проблему про суть господарства, він розглядає питання про природу науки. Філософія господарства в своєму розвитку включає основні проблеми філософської свідомості, але в центрі стоїть антропологія – вчення про людину в природі [5]. **Висновки.** Провідним в економічній теорії залишається теоретичний аналіз виробничих відносин, розкриття змісту законів і категорій економіки. Одночасно зростає значення кількісних методів, зокрема статистичних. Практична діяльність людей в економічній сфері зумовлює управлінський аспект, якого неминуче набуває економічна теорія. Застосування їх доцільне й при розробці окремих напрямів переходу до ринкових відносин, наприклад ціноутворення, зовнішньоекономічних зв'язків тощо. Таким чином, знання економічної теорії передбачає не тільки володіння методологією аналізу реальних економічних процесів, розуміння суті економічних законів та категорій, а й уміння знаходити кількісний вираз їх і користуватись точними статистичними методами для управління економікою. Отже, треба пам'ятати, що розвиток господарських форм є не стихійний, а закономірний процес, природна необхідність його примусово обумовлює волю господарського суб'єкта. Якщо його неможливо змінити через його господарську неминучість, то не лишається нічого іншого, як переосмислити цей процес по-християнськи і облагородити його; зробити його із організації експлуатації нивою загальнолодської праці; замість служіння похоті і грошолюбству направити на служіння вищим цілям людства і християнської любові.

Список використаних джерел

1. Г. Н. Клишко В. П. Нестеренко Л. О. Каніщенко «Основи економічної теорії» 743 с. [URL://https://www.twirpx.com/file/257992/](https://www.twirpx.com/file/257992/).
2. А. С. Гальчинський П. С. Єщенко Ю. І. Палкін «Основи економічної теорії». 20 с. [URL://http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/0720-osn_ek_t.pdf](http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/0720-osn_ek_t.pdf).
3. Поль Самуельсон «Економіка», 1948. 333 с. [URL://https://altairbook.com/books/444256591-ekonomika.html](https://altairbook.com/books/444256591-ekonomika.html).
4. Ю. В. Ніколенко А. В. Демківський В. В. Фещенко «Основи економічної теорії» 1994. 222 с. [URL://http://ec.lib.vntu.edu.ua/DocDescription?doc_id=157376](http://ec.lib.vntu.edu.ua/DocDescription?doc_id=157376).
5. Остропольская З.Н. Булгаковская интерпретация мира как хозяйства// З.Н.Остропольская// Міжнародна науково-теоретична конференція: Духовна культура в інформаційному суспільстві: Матеріали конф. Х.: ХДАК, 2002. 79 с. [URL://http://referatu.net.ua/referats/7569/161248/?page=1](http://referatu.net.ua/referats/7569/161248/?page=1).

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ XXI СТОЛІТТЯ

Актуальність теми та дослідження. У сучасному світі неможливо прожити без грошей. Кожен із нас хотів би здобути певну матеріальну незалежність та соціальний статус. І в цьому, зрештою, немає нічого поганого: що поганого в бажанні людини забезпечити безбідне існування собі та своїй родині? Але питання не лише в бажанні мати гроші, а в тому яке місце це бажання посідає серед інших людських потреб та прагнень. Чи не виникає дисбалансу між матеріальними та духовними потребами, чи не думає часом людина, що матеріальна забезпеченість – головна і єдина запорука щастя? Багатьом із нас варто було б ставити ці питання, аби не розубити закладене в нас, не зрадити вічні цінності, кружляючи у вирі сучасного життя [1, с.12]. **Мета дослідження:** проаналізувати розуміння ролі і місця грошей в житті суспільства та людини. **Об'єкт дослідження:** загальнолюдське сприйняття грошей в XXI столітті. **Завдання дослідження:** дослідити значення грошей у глобальних процесах світу. **Предмет дослідження:** вплив грошей на людину. Перші гроші як засіб міни на Землі з'явилися дуже давно. По суті, їх породило соціальна нерівність і різна спеціалізація людей: хтось шив одяг, хтось розводив худобу, хтось працював на кузні. Поступово гроші починають брати гору над людиною, ділити суспільство на багатих і бідних, виступаючи яблуком розбрату, скандалів. Люди готові були битися за золото з власним братом, влаштовувати війни, вбивати. Багато ставали рабами грошей і буквально продавали душу дияволу на монети і купюри. Зараз влада грошей в суспільстві менша не стала. Сьогодні багато питань вирішуються за готівковий розрахунок. Це стосується і освіти, і професійної сфери, і охорони здоров'я. Ринок збудований зараз так, що попит та пропозиції міняються місцями. Надлишок пропозиції безпосередньо керує попитом. Багатство затьмарює свідомість, в якийсь момент люди втрачають почуття реальності, стаючи рабами грошового передзвону. Причому, навіть те, чого раніше не можна було купити на грошові знаки, зараз можна сміливо придбати і вірних друзів, любов, визнання, затишок, в деяких випадках здоров'я. Парадоксально, але факт. З одного боку, сильно деформувалися цінності та пріоритети. З іншого боку, вступає в свою силу часовий чинник: зараз купити можна більше, ніж раніше, але не назавжди. Як тільки фінансова дружба перестає підживлюватися грішми, вона розпадається, але до цього моменту – фікція майже як справжня [2]. Незважаючи на багатовікові дослідження і велику кількість теоретичних концепцій грошей, людство сьогодні не має однозначної й остаточної відповіді на питання, що таке гроші. Уявлення, які не викликали сумнівів в одних суспільних умовах, зі зміною останніх вступали в суперечність з реальною дійсністю і відкидалися. Очевидно, все це можна пояснити тим, що суть грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують. Тому для визначення суті грошей необхідно з'ясувати питання про їх походження, про причини, що зумовлюють виникнення та існування грошей в економічному житті суспільства. На ранніх етапах розвитку людського суспільства відбувався безпосередній обмін товару на товар. Розвиток суспільного поділу праці, зокрема виділення скотарства і землеробства, сприяв подальшому розвитку товарних відносин. Відбувся перехід від випадкового, епізодичного обміну до регулярного. Поступово із загальної маси товарів стихійно виділялись такі, які почали відігравати роль головних предметів обміну. Як загальне втілення суспільного багатства, гроші у світовому обігу виступають тоді, коли багатство переноситься з однієї країни в іншу (при переведенні підприємцями своїх грошей на зберігання за кордон, при наданні зовнішніх позик тощо). Для здійснення міжнародних платежів кожна країна потребує певного запасу золота. Тому золото у вигляді скарбу одночасно є резервним фондом світових грошей. Зростає також реальна роль у цій функції національних резервних валют та інших різновидів грошей. В сучасних умовах на міжнародних ринках світові гроші, передусім як платіжний і купівельний засоби, виступають у вигляді національних грошових одиниць. Ці перетворення зумовлені самим розвитком світової економіки й адекватними їй змінами міжнародних платіжних відносин: сформувався широкий світовий ринок із системою взаємозв'язків і взаємозалежностей між його суб'єктами, з широким розвитком між ними кредитних відносин і банківського обслуговування. У таких умовах світові гроші в більшості випадків функціонують миттєво і відпала потреба використовувати для цього золото. Економічний потенціал окремих країн досяг величезних розмірів, що дало цим державам можливість забезпечити довіру до своїх національних грошей як реальних носіїв мінової вартості не тільки на внутрішньому, а на міжнародних ринках [3]. Функції грошей слугують способами реалізації їх сутності. Щоб досягнути сутності сучасних грошових систем, зміни у грошовому обігу і в самих грошах слід розглянути функції грошей як загального еквівалента. Функції грошей розглядаються як прояв їхньої сутності, вони стабільні і мало піддані змінам. У більшості випадків здійснюються лише грошима і можуть виконуватися тільки при участі людей. Такий підхід до функцій грошей означає, що гроші представляють інструмент економічних відносин у суспільстві, і саме люди, використовуючи можливості грошей, можуть визначати ціни товарів, застосовувати гроші в процесах реалізації й платежів, а також використовувати їх як засіб нагромадження [4]. **Висновки.** Виникає питання: чи залишилося в цьому світі щось, що не можна купити? Напевно, відповідь на це питання кожен дає самостійно. Можна міркувати про немінучі та істинні цінності типу здоров'я, щастя, удачі, любові близьких. Але справа в тому, що ці поняття дуже змінилися за останній час, багато переосмислили навіть ці ідеали [5].

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. Теорія грошей. Навчально-методичний посібник. К. «Основи», 1998. с. 414
2. URL: <https://naurok.com.ua/rol-groshey-v-nashomu-zhitti-107894.html>
3. URL: <https://moyaosvita.com.ua/tvoru/rol-groshej-v-suchasnomu-sviti/>
4. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508/>
5. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21874/

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ МИСЛИТЕЛІВ В ЕКОНОМІЦІ

Актуальність теми дослідження. У сучасній філософії особливого значення набуває знання, що обмежується філософією економіки. У різні часи та епохи філософи звертались до проблеми суспільства, зокрема, в економічній сфері. Відповідно до цього вони творили ідеали людини та суспільства, які не завжди могли бути осягнені та здійснені у всій адекватності та повноті. У процесі пізнання світу людина завжди прагнула глибше й повніше осягнути сутність явищ, закони влаштування світу та себе саму. Загалом актуальність даної статті постає у якості визначення структурних рівнів філософсько-економічного знання та аналізу його соціально-практичного змісту. **Мета дослідження:** дослідження та аналіз поглядів мислителів у сфері економіки; визначення специфіки філософсько-економічних напрацювань. **Завдання дослідження:** визначити теоретико-методологічні засади дослідження економіки та здійснити типологію теоретичних концепцій економіки; дослідити парадигми мислителів у економічній сфері. **Об'єкт дослідження:** філософські погляди мислителів в економічній сфері. **Предмет дослідження:** економічні концепції філософів; філософія економіки; структура і методологічні парадигми філософсько-економічного знання. Економічне мислення опосередковано було предметом дослідження мислителів Античності, Середніх віків і Відродження. Вони вказували та і зараз вказують на духовні і моральні передумови й основи господарської діяльності, а також на регулюючі її релігійні норми і символи. Разумовський С.О. зазначає, що «чим тісніший взаємозв'язок та взаємодія економічної свідомості та економічного мислення, тим ефективнішою є економічна діяльність і раціональна економічна поведінка і тим вищим стає рівень економічної культури» [1, с.10]. «Інституціональні протиріччя сучасних глобалізаційних стратегій сприяють розвиткові теоретичних альтернатив, які розгортаються у вимірі ідей деглобалізації (У. Белло), неоіндустріалізації та регіоналізації. Тенденції до пошуку більш локалізованих способів вирішення характерних сучасним глобалізаційним процесам внутрішніх протиріч та кризових явищ позиціонуються у якості евристичної дослідницької перспективи (Дж. Стігліц, П. Кругман)», – зазначає у своїй праці Глушко Т.В.[2, с.10]. Дадіверена Н.І. зазначає, що «М.Вебер обґрунтовує значення духовних факторів суспільного розвитку, але водночас він наголошує на значенні ролі особистості, людської індивідуальності у розгортанні історичного процесу. Фактично, мислитель прагне подолати недоліки економічного детермінізму, який елімінував значення духовних факторів розвитку й індивідуальність людини як таку. Головним предметом дослідження М.Вебера є діяльність людини, з точки зору тих цілей, які обирає людина та якими вона керується, а не безособистісні закономірності історичного розвитку» [3, с.10]. Чернявська О.В. пише, що найбільш вагомий внесок у дослідження соціальної напруженості вніс такий теоретичний напрямок як структурний функціоналізм (О.Конт, Г.Спенсер, Е.Дюркгейм, Т.Парсонс, Р.Мертон, Н.Смелзер та ін.) [4, с.8]. Т.Парсонс найбільш ґрунтовно розробив цю ідею, проте опираючись на розробки М. Вебера. «Структурний функціоналізм Т.Парсонса ґрунтується на загальній теорії систем. Суспільство розуміється як конкретний випадок системи, що й виконує усі її функції. Всі системи повинні виконувати наступні функції: адаптація (рівновага з оточуючим середовищем); ціле-досягнення (визначення та досягнення цілей); інтеграція (координація власних елементів, а також адаптація і ціле-досягнення; латентність (підтримка неясних ціннісних зразків). Йдеться про такі системи, які координують свою діяльність за допомогою інтелекту. Функції досягнення цілей і латентності, вочевидь, корелюють із теорією дієвості М.Вебера, яка передбачає конкретні цілі та ті мета-цінності, що їх обґрунтовують. У цілому, методологія визначення цих функцій не прояснена. Визначення і типологізація функцій системи повинна базуватися на понятті «система», але таке поняття окремо не аналізується. Т.Парсонс визначає функцію системи як сукупність дій, що задовольняють потреби системи. Ці функції використовуються для концептуалізації соціальної дії. У теорії Е.Дюркгайма, дія – це способи поведінки індивідів, що визнані суспільством. Фактично, йдеться про функціонування соціальних інституцій ... Головною для Т.Парсонса є дія окремої людини, а не суспільства як цілісності, що розкривається у взаємодії та діалогічності його членів», – пише Дадіверена Н.І. [3, с.11]. Особливе значення в економіці відіграла і релігія. Дадіверена Н.І. пише, що «практична діяльність людини висвітлює психологічну реакцію людини на зовнішнє середовище – на картину світу, світоглядні установки, ідеали, думки та ін. Домінантний тип світобачення та світовідношення забезпечує єдність потреб, інтересів, мотивів людей, спрямовує їх практично-перетворюючу діяльність...С.Булгаков виділяє декілька типів економічної людини – православний, католицький, протестантський – з його різними напрямками: пуританський, реформаторський, лютеранський, квакерський...Він вважає, що, по-перше, слід визначити риси, які є приналежними християнській релігії, а вже потім розглядати православ'я» [3, с.12]. Питання взаємозв'язку держави і релігійних структур (тобто церкви, релігійних організацій, релігійних общин та ін.) завжди буде актуальною проблемою не лише для України, але й для інших країн світу. **Висновки.** В науці виникла така перспективна галузь, як філософія економіки, котра розглядається як невід'ємна складова частина прикладного філософського знання. Будь-яка сфера людської життєдіяльності, в тому числі й економічна, не може існувати поза орієнтирами людини, про що свідчить багатоманітність економічних підходів від різних мислителів до створення ефективної моделі економічного розвитку. Про це засвідчує багатий спектр філософських основ, який слугує науковцям для вирішення дослідницьких завдань. Економіка не може бути ізольованою від релігії, культури, політики, ідеології та ін., тому що вона виражає певний тип людини, її мислення, яке породжує мотиви та напрями її господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Разумовський С. О. Поліваріантність економічного мислення в соціокультурних реаліях. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія і філософія історії – Інститут вищої освіти АПН України. К., 2009.
2. Глушко Т.П. Економічна теорія нації у контексті глобалізаційних процесів (соціально-філософський аналіз). Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2016.
3. Дадіверена Н.І. Взаємозв'язок релігії та економіки: методологічні аспекти дослідження. На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. Київ, 2013.
4. Чернявська О.В. Механізм впливу соціальних змін на соціальну напруженість в сучасній Україні (на прикладі мегаполісу). Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.07 – теорія та історія соціології. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2001.

КОМУНІКАТИВНІСТЬ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ФАКТОРИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Освіта є складним і багатограним соціальним явищем, областю передачі, засвоєння та переробки знань та соціального досвіду. В залежності від того, що людина вивчає, чим цікавиться, складається її особистість. Хтось буде добре розумітися на техніці, але писати з помилками. Хтось вивчить напам'ять всі вірші Рильського, але ніколи не зрозуміє, як працює економіка країни. Освіта є вісью життя (в суб'єктивному аспекті осмислення даного феномену) і вісью буття (в об'єктивному зрізі рефлексії та обґрунтування) [2, с. 3]. Перехід суспільства від індустріального до інформаційного стало рушійною силою до впровадження інформаційних технологій у всі галузі суспільного життя, у тому числі і у навчання. Найбільша перевага дистанційної форми полягає в її незалежності від простору та часу, тобто відстані між суб'єктом освітньої взаємодії та часовими параметрами для вступу в цю взаємодію. Актуальність даної статті посилюють тенденції швидкого породження знань та інформаційний вибух, результатом яких є підвищення рівня активності в спілкуванні між учасниками навчального процесу для швидкого розгляду та засвоєння нових знань, що й зумовило мій інтерес до обраної теми. **Мета дослідження:** дослідження основних моментів комунікативної складової дистанційної освіти як основи побудови сучасних комунікативних технологій. Також виявлення найважливіших факторів посилення процесу комунікації в дистанційному варіанті навчання шляхом філософського методу самоаналізу. **Об'єкт дослідження** - феномен дистанційного навчання. **Предмет дослідження:** ціннісний вимір комунікативних здібностей у системі пріоритетів дистанційного навчання та носій цінності факторів його посилення. **Завдання дослідження:** розглянути особливості розвитку дистанційної освіти при формуванні інформаційного суспільства; дослідити термінологічні характеристики дистанційного навчання; окреслити основні характеристики цього явища та провести теоретичний та філософський огляд процесу такого спілкування. Світ стає відкритим – поширюються відкритий контент, відкриті дані, відкриті ресурси, відкриті онлайн курси. Інтернет постійно закликає нас переосмислити навчання та освіту, зростає доля неформального навчання, переглядаються індивідуальні потреби шкіл, університетів і сам процес навчання. Бібліотеки переглядають свою місію, школи та університети намагаються скоротити витрати на освіту. На новий рівень виходить використання дистанційного навчання. Дистанційне навчання займає провідні позиції на ринку освітніх послуг, воно, на відміну від інших форм навчання, використовує повний спектр інформаційно-комунікаційних технологій для надання навчальної інформації та розвитку навичок та вмінь учнів у комунікативному середовищі. З огляду на той факт, що дистанційне навчання представляє собою особисто-орієнтовану, гнучку форму навчання, що відбувається на основі взаємодії учасників навчального процесу, визначаємо явище комунікації основною складовою даною форми. Основним структурним елементом здійснення дистанційного викладання вважається комунікація між головними діючими особами навчального процесу: студентом, учнем та викладачем. До речі, комунікація, за М.Бубером, – зустріч двох індивідів «Я» і «Ти». Дана зустріч є подією для особистості, в ній йде розкриття її власного «Я», що представляє собою взаємодію індивіда з написаним твором, текстом, розміщеним в електронній мережі. Інший філософ – В.Біблер, головною умовою діалогу вважає спрямування його на майбутнє, на потенційного далекого реципієнта, що підвищує цінність діалогу та відповідальність учасників за його проведення [2, с. 8]. Виходячи з концепції дистанційного навчання, основою якого є самостійна робота студентів, воно надає широке поле для застосування навичок самостійного навчання, навчання в співпраці, тобто студенти мають бути комунікативно компетентні для провадження комунікації на різних рівнях. Людина, яка займається дистанційно, повинна мати певний рівень підготовки (навички самостійного навчання та навчання в співпраці, бути комунікативно компетентною) задля ефективного проходження дистанційного курсу та досягнення позитивних результатів. В системі дистанційного навчання можливі наступні види інтерактивності: взаємодія студента з контекстом, інформативною частиною навчального курсу, взаємодія студента з викладачем та взаємодія студента з студентом, на основі якої відбувається навчання у співпраці [2, с. 9]. Види взаємодії здійснюються за безпосередньої участі інформаційно-комунікаційних технологій, а ступінь взаємодії залежить від ефективності комунікаційного процесу в просторовому вимірі. Для задоволення постійно зростаючих комунікаційних потреб людей в електронних мережах потрібна велика кількість комунікаційних технологій. Важко переоцінити важливість використання комунікаційних технологій у дистанційному навчанні: вони відіграють провідну роль в організації всього навчального процесу та підтримці стосунків між викладачами та студентами, саме вони є рушійною силою для подальшого вдосконалення дистанційних курсів, впливають на його ефективність та є фактором, який відповідає за результативність, повноту отриманих знань. Взаємодія учасників навчального процесу в дистанційному навчанні за допомогою комунікативних технологій моделюється у віртуальному середовищі, а в процесі передачі зображення, голосу, тексту на відстань створюється віртуальний простір, що формує віртуальне навчальне середовище в межах якого діє студент. Без спілкування, без взаємодії учасників навчального процесу не може бути віртуального середовища. Електронне спілкування визначає взаємодію комунікаторів у системах «людина – комп'ютер», де спостерігається людино-машинна взаємодія, та «людина – комп'ютер – людина», тобто використання комп'ютера для зв'язку між людьми, що є ретранслятором в процесі передавання та отримання інформації [3, с. 1]. Важливе значення займають фактори інтенсифікації. Посилення комунікативної діяльності тісно пов'язане з ефективністю навчального процесу та якістю навчання. Інтенсифікація процесу комунікації залежить від ефективного управління процесом навчання, а саме моніторингу цілей та методів викладання, визначених на початку курсу. Комунікація застосовується у якості одного з елементів управління системою. При цьому головною складовою процесу комунікації є напруженість, яка визначає висококонцептуальний зміст процесу взаємодії. В рамках даної статті взято за мету розглянути такий фактор інтенсифікації комунікативного процесу як побудова дистанційної комунікації на основі структурованих «знань». Структуру знань в електронному середовищі, що використовує введення машинного коду, легко перетворити, що вплине на рівень розповсюдження знань, кращого та швидшого розуміння інформації. Адже як писав І. Гете : « Людина має вірити, що незрозуміле можна зрозуміти: інакше вона не стала би розмірковувати щодо нього». **Висновки.** Отже, електронна комунікація, якою можна назвати процес дистанційного навчання здатна повною мірою, а також і в поєднанні з очним навчанням сформує в студентів необхідну комунікативну компетентність. Докорінно ситуація змінюється в дистанційній формі освіти, яка з самого початку побудована на новій парадигмі стосунків між викладачем та студентом, широко використовує комунікативні технології в процесі навчання. Важливим є збереження живого спілкування між викладачем та студентами, посередником в такій комунікації є комп'ютер. У перспективі університет може отримати новий статус «електронного». Зараз це модно [4, с. 17].

Список використаних джерел

1. Яценко Г. Комунікативна складова дистанційного навчання : аналіз поняття та рівні реалізації / Ганна Яценко // Вища освіта України. 2007. № 4. С. 88–94.
2. Комунікативність в системі дистанційного навчання: фактори інтенсифікації: автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.10 / Г.Ю. Яценко ; Ін-т вищ. освіти АПН України. К., 2008. 16 с.
3. Дистанційне навчання як один із сучасних методів викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі / Олена Торбенкова// Національний технічний університет України.
4. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.

ЕТИКА В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми. З розвитком інституцій приватної власності, її носіїв, а також з розвитком підприємництва, яке базується на приватній власності, виникає потреба у формуванні основних засад етики ведення бізнесу.

Етика у сучасному підприємницькому бізнесі є його досить важливою складовою. Адже сучасна підприємницька діяльність може ефективно здійснюватись і розвиватись за умови належного дотримання вимог не тільки економічного і соціально-духовного та політичного характеру, а й не менш важливої складової у досягненні бажаного успіху це дотримання елементів морально-етичного і духовного характеру. Без застосування етичних принципів у бізнесі неможливо забезпечувати стійкий поступальний рух підприємств до кращих результатів своєї діяльності. Саме тому важливим є визначення заходів, які потрібно здійснити для того, щоб ведення бізнесу ґрунтувалося на незмінних моральних засадах. Дослідження проблеми етики бізнесу зумовлено розбудовою в Україні демократичної, правової, соціальної держави з ринковою економікою, а також інтеграцією в міжнародну економіку і в Європейський Союз, де діє етичний підхід до управління бізнесом на засадах соціального менеджменту [5, с. 100-104]. Дослідженням даного питання займалося чимало науковців, зокрема серед них варто згадати таких як: Бігняк О. В., Битов В. П., Геращенко І. О., Мельничук Л. С., Морохова В. О., Невелєв О. М., Тиліпська Р. Б. та інші. **Мета дослідження** полягає у концептуальному осмисленні етики в підприємницькій діяльності в контексті сучасного економічного та соціального буття українського суспільства. **Об'єктом дослідження** є етика – система соціально і етично значимих принципів і нормативів діяльності в їх суспільній конкретності. **Предметом дослідження** виступає етика підприємництва як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва, діяльності її суб'єктів. Етика – це філософське вчення саме про норми та мораль. Це також система моральних та етичних норм визначених для певних груп, професій та громад [3, с. 61-65]. Саме етика підприємництва розробляє важливий на сьогодні кодекс поведінки, показує гідність намірів підприємця, а також притаманні йому риси. Важливе місце серед характерних рис етичних норм безперечно займають ті, які обумовлюють природу підприємця та підприємництва. Перша з таких рис – це заповзятливість, котра розуміється як здатність досягти поставленої мети саме за рахунок своєї власної ініціативи, винахідливості, кмітливості, готовності йти на «розумний» ризик, приймати та реалізовувати оригінальні ідеї. Друга риса – це соціально-новаторський характер діяльності підприємця, тобто його особлива роль в ринковій трансформації економіки. Та остання риса, яка визначає природу підприємця, – це так званий, людський фактор, тобто людина, зусилля котрої в умовах ринкової економіки спрямовані саме на одержання прибутку, поєднуються із етичною й психологічною готовністю до відповідального та чесного й цивілізованого підприємництва. Тобто, це означає, що у будь-якій підприємницькій діяльності мають враховуватися інтереси та потреби держави й всього суспільства. Таким чином, наведені риси і формують етику підприємця та знаходяться в тісній взаємодії між собою [2, с. 82-85]. Варто наголосити, що саме поєднання усвідомленої природи підприємництва, визначення її корисності задля економічного розвитку та соціального прогресу із дотриманням певних норм поведінки підприємцем і дає змогу виділити складові підприємницької етики [4, с. 103-106]. Тобто, в конкретній діяльності всі наведені складові отримують своє втілення у особливому підприємницькому типі мислення, тобто здатності розглядати усе, з чим стикається бізнесмен, із точки зору корисності саме для власної справи. Успіх підприємницької діяльності важливою мірою залежить від вміння налагоджувати партнерські зв'язки та дотримуватися договірної дисципліни, чи зберігати комерційну таємницю [6, с. 54-57]. Варто наголосити, що найбільш поширеними шляхами формування етичної поведінки в підприємницьких структурах можуть бути наступні: розробка певних етичних нормативів; створення груп чи комітетів із етики; проведення соціальних обстежень та ревізій; навчання етичній поведінці [8, с. 132-139]. Отже, основою етичного кодексу будь якої фірми є слідувати правилам поведінки, які прийняті в цілому для суспільства [7, с. 23-30]. В умовах ринкової економіки чесність і довіра є найбільш важливими етичними якостями. Вона допомагає визначити доречність варіантів людських дій. Етика бізнесу передбачає методи оцінювання дій і прийнятих рішень. Етика має бути залучена до всіх видів діяльності та бути інструментом досягнення успіху. Етика покликана виконувати роль регулятора взаємин, дотримуючись певного балансу інтересів на всіх рівнях суспільного життя. Вона допомагає скоординувати всю роботу підприємства з орієнтацією на кінцевий результат, яким є прибуток [1, с. 273-278]. **Висновки.** Отже, вивчення та впровадження в процес управління етики бізнесу допомагає не тільки сформулювати потрібні етичні цінності для кожної людини та краще орієнтуватися професійним бізнесменам у складних проблемах, що виникають за умови прийняття рішень, але й створити етичну інфраструктуру, яка повинна підвищити ефективність управління підприємствами, удосконалити культури управління на оперативному і стратегічному рівні, поліпшити мотивацію персоналу та залучити персонал до процесу управління, забезпечити співробітництво і зацікавленість у досягненні загальних цілей підприємства, раціонально використовувати потенціал підприємства.

Список використаних джерел

1. Бігняк О. В. Ділова етика суб'єктів підприємництва / О. В. Бігняк // Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 38. С. 273-278.
2. Битов В. П. Етика бізнесу в сучасному підприємстві / В. П. Битов // Економічний форум. 2018. № 3. С. 82-85.
3. Геращенко І. О. Етика підприємницької діяльності / І. О. Геращенко // Вісник Національного технічного університету «ХП». Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2015. № 59. С. 61-65.
4. Мельничук Л. С. Етичне ведення бізнесу як особливий напрям економічної діяльності / Л. С. Мельничук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 8(1). С. 103-106
5. Морохова В. О. Маркетингові аспекти соціальної відповідальності та етики в діяльності підприємств / В. О. Морохова, О. В. Бойко, І. Ф. Лорві // Економічний форум. 2019. № 1. С. 100-104
6. Невелєв О. М. Етика та етикет у зовнішньоекономічній діяльності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К: Центр учбової літератури, 2011. 168 с.
7. Остропольська З. М. Етика підприємництва в Україні: соціокультурні виміри / З. М. Остропольська // Культура України. 2013. Вип. 43. С. 23-30.
8. Тиліпська Р. Б. Етика бізнесу в умовах європейської інтеграції / Р. Б. Тиліпська, Х. С. Передало, О. В. Муқан // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2016. № 858. С. 132-139.

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми: сучасний етап розвитку бізнес-середовища, що виник внаслідок всебічного реформування усіх сфер суспільного життя та пошуком держави свого вектору розвитку та ніші в глобальному світі, зумовлює нові тенденції та докорінні зміни в системі управління організацією.

Метою дослідження є виявлення впливу керівника на процес прийняття рішень, аналіз характерних ознак управлінських рішень й процесу їх вироблення та ухвалення, дослідженні філософії, прийняття рішень бізнесменом.

Завдання дослідження: виявити сутність прийняття та розглянути стилі прийняття управлінських рішень. **Об'єктом дослідження** є управління як феномен суспільної життєдіяльності, механізми його формування та ефективного функціонування. **Предмет дослідження:** прийняття рішень є найважливішою функцією управління, що становить основу управлінського процесу. Управлінське рішення – це результат вибору суб'єктом управління найкращої альтернативи, спрямованої на розв'язання певної управлінської проблеми. Основна мета управлінського рішення – забезпечити координуючий вплив на об'єкт управління для досягнення цілей організації. Управлінське рішення є результатом системної діяльності людей і продуктом когнітивної (опосередкованої пізнавальними факторами), емоційної, вольової, мотиваційної природи – синтезу психічних процесів, які мають вихідну регулятивну спрямованість [1, с. 20]. На рівні державного управління процес прийняття рішень набуває особливої актуальності, оскільки від їх своєчасності та обгрунтованості залежить не тільки ефективність функціонування окремого органу влади, реалізації державної політики в окремій сфері чи галузі, а також добробут громадян. Державно-управлінське рішення – це управлінське рішення, що приймається органом державної влади, його керівником з метою визначення і реалізації державних цілей, стратегій, політики, функцій держави, вирішення інших проблем державного рівня. Таким чином, основними ознаками державно-управлінських рішень є: – прийняття органами державної влади; – спрямованість на вирішення проблем державного рівня; – належність до державно-управлінських відносин; – оформлення у вигляді законодавчих та інших нормативно-правових актів, політичних рішень (доктрин, стратегій, концепцій), програмно-цілевих документів (програм, проектів, сценаріїв, планів), організаційно-розпорядчих рішень (розпоряджень, доручень тощо); – формування на їх основі державно-управлінських впливів; – обов'язковість для виконання всіма передбаченими в них особами, підприємствами, організаціями, установами, органами державної влади; – першочерговість забезпечення необхідними державними ресурсами [2, с. 61]. Управлінські рішення слід розглядати у трьох аспектах: 1) вид діяльності, яка відбувається в керуючій системі й пов'язана з підготовкою, знаходженням, вибором та прийняттям певних варіантів дій (в цьому аспекті управлінське рішення – вид роботи в апараті управління, певний етап процесу управління); 2) варіант впливу керуючої системи на керовану (в такому розумінні управлінське рішення являє собою опис передбачуваного впливу керуючої системи на керовану); 3) організаційно-практична діяльність керівника у керованій системі. Прийняття управлінських рішень охоплює створення вибору для зміни певного існуючого стану, вибір однієї альтернативи з кількох можливих, мобілізацію організаційних та індивідуальних ресурсів на виконання рішення і діяльність, спрямовану на досягнення бажаного результату. Таким чином, управлінське рішення являє собою соціальний акт, підготовлений на основі аналізу альтернатив і прийнятої у встановленому порядку оцінки, що має директивне значення, який містить постановку цілей і обгрунтування засобів їх реалізації та організовує практичну діяльність суб'єктів і об'єктів управління, спрямовану на досягнення намічених цілей. Таким чином управлінське рішення виконує чотири основні функції: – забезпечувальна – визначає шляхи і способи, ресурси і засоби, необхідні для реалізації намічених завдань; – скеровуюча – розробляється виходячи зі стратегії розвитку з урахуванням довгострокової перспективи; – координуюча – визначає роль кожного виконавця та узгоджує їх дії з метою досягнення намічених цілей; – мобілізуюча – забезпечує активізацію виконавців для досягнення намічених цілей. Приймаючи управлінське рішення, необхідно забезпечити виконання цих функцій. Недооцінка ролі будь-якої з них на практиці призводить до нерозуміння цілей та завдань, які поставлені перед конкретними колективами, неузгодженості в діях, безініціативності, а також порушення трудової дисципліни [3, с. 12].

Процес прийняття управлінського рішення передбачає наявність таких складових: 1. Суб'єкт прийняття управлінського рішення – людина або група людей, наділених необхідними повноваженнями для прийняття рішення і які несуть за це відповідальність. 2. Керовані змінні – сукупність чинників та умов, що викликають появу тієї або іншої проблеми, якими може управляти суб'єкт прийняття управлінського рішення. 3. Некеровані змінні – ситуації, якими не може управляти суб'єкт прийняття управлінського рішення, але якими можуть управляти інші особи. У сукупності з керованими змінними некеровані змінні можуть впливати на результат вибору, утворюючи фон проблеми або її навколишнє середовище. 4. Обмеження (внутрішні й зовнішні) на значення керованих і некерованих змінних, які в сукупності визначають область допустимих значень рішення. 5. Критерій (або критерії) для оцінки альтернативних варіантів рішення. Критерій може бути заданий кількісною моделлю або якісно (в термінах індивідуальних переваг або в термінах нечіткої логіки). 6. Вирішальне правило (або система вирішальних правил) – принципи і методи вибору рішення, в результаті застосування яких отримують рекомендації або рекомендоване рішення (хоча остаточний вибір залишається за особою, яка приймає рішення). 7. Альтернативи (можливі результати), залежні як від значень якісних або кількісних керованих і некерованих змінних, так і від самого вибору. 8. Рішення, що припускає існування принаймні двох альтернатив поведінки (інакше проблеми прийняття управлінського рішення не виникає, зважаючи на відсутність вибору). 9. Можливості реалізації прийнятого рішення [4, с. 58-59].

Основні вимоги до управлінських рішень: наукова обгрунтованість – передбачає розробку рішень з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку об'єкта управління, які знаходять своє відображення у технічних, економічних, організаційних та інших аспектах діяльності об'єкта управління. Застосування наукового підходу дозволяє керівникові з вищим ступенем об'єктивності оцінювати проблемну ситуацію, враховувати наявні ресурси та обмеження, формулювати та аналізувати варіанти рішень, вибирати серед них найбільш оптимальне та передбачати його можливі наслідки. Знання теорії прийняття рішень – це професійна компетентність кожного керівника; цілеспрямованість – зумовлена самим змістом управління і передбачає, що кожне управлінське рішення повинне мати мету, чітко пов'язану із стратегічними планами розвитку об'єкта управління; кількісна визначеність управлінського рішення – передбачає встановлення виражених у кількісних показниках результатів реалізації розробленого рішення. Результати, які не мають кількісного вимірювання, мають бути охарактеризовані якісно; дотримання правових норм, на яких базується діяльність усіх служб системи управління – передбачає, що будь-яке управлінське рішення повинне випливати з цих норм, не порушувати їх, та виходити з компетенції структурного підрозділу, апарату управління чи посадової особи; оптимальність – зумовлює потребу вибору такого варіанта рішення, який відповідав би економічному критерию ефективності діяльності: максимуму результату при мінімумі витрат; своєчасність рішення – передбачає прийняття управлінських рішень у момент виникнення проблеми, порушень, відхилень в об'єкті управління. Своєчасність рішення також пов'язана з додержанням строків підготовки, доведення до виконавців та дивій контроль виконання; комплексність управлінського рішення – передбачає врахування усіх найважливіших взаємозв'язків та взаємозалежностей діяльності організації; повнота оформлення управлінського рішення – форма його викладу повинна виключати непорозуміння або двоїстість у розумінні завдань, поставлених перед виконавцями, давати можливість контролювати хід його виконання, вносити корективи, що зумовлює рішення. Рішення слід формулювати чітко та лаконічно. Разом з конкретними завданнями, діями з реалізації рішення слід вказувати: конкретні способи та засоби виконання дій; строки виконання, склад виконавців, що відповідають за їх реалізацію; порядок взаємодії виконавців; необхідні ресурси; форми контролю та обліку проміжних і кінцевих результатів; перелік та зміст документів, які відображають хід виконання рішення тощо. Управлінські рішення відрізняються різноманітністю форм і змісту. Тому використовують різні ознаки для їх групування та класифікації, виділяючи як загальні, так і особливі риси, притаманні окремим видам рішень. Управлінські рішення класифікують за такими основними ознаками: – за цілями: стратегічні; тактичні; оперативні; – за періодом дії: довгострокові; середньострокові; короткострокові; – за функціональним змістом: організуючі; координуючі; активізуючі; регулюючі; контролюючі, мобілізуючі; – за масштабом виконання: загальні (глобальні); спеціальні (локальні); – за умовами прийняття та ймовірністю результатів: в умовах визначеності; в умовах ризику; в умовах невизначеності. – за ступінню повторюваності: традиційні; нетрадиційні; – за методом розробки: формалізовані; неформалізовані; – за характером рішення: інтуїтивні; рішення, засновані на досвіді; раціональні; – за формою (способом) прийняття: одноособні; колегалісні; колективні; – за кількістю критеріїв вибору: однокритеріальні, багатокритеріальні. Особливості прийняття різних видів управлінських рішень розглянуто далі. На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч факторів. Найважливішими з них є: ступінь ризику – завжди існує ймовірність прийняття несправильного рішення, яке може несприятливо впливати на організацію. Ризик – фактор, який менеджери враховують свідомо або підсвідомо при прийнятті рішення, оскільки він пов'язаний із зростанням відповідальності; час, відведений для прийняття рішення – на практиці більшість керівників не мають можливості проаналізувати усі можливі альтернативи, відчуваючи дефіцит часу; політика організації – враховується суб'єктивний фактор при прийнятті рішення (статус, влада, легкість виконання тощо); ступінь підтримки керівника колективом – якщо порозуміння і підтримки інших керівників і підлеглих не вистачає, то проблему слід усувати за рахунок своїх особистих рис, які повинні сприяти виконанню прийнятих рішень; особисті якості керівника – один з найбільш важливих факторів. До них відносять досвід, професійний рівень, психічні та психологічні особливості, організаторські здібності тощо. Розглянемо детальніше ці ознаки. Існує три основні умови, за яких приймаються рішення: – стан впевненості або визначеності; – стан ризику; – стан повної непевності або невизначеності. Стан впевненості або визначеності існує, коли керівник точно знає, який буде результат, якщо прийняти і реалізувати те чи інше управлінське рішення. Впевненість значно впливає на процес оцінки альтернатив. Коли результат певної можливої альтернативи може бути достовірно передбачений, керівник, як правило, вибере альтернативу з результатом, який його задовольняє.

Висновки. Отже, сучасне економічне та політичне життя суспільства вимагає від бізнесмена постійного пошуку. У пошуках психологічного спокою людина заглиблюється в релігію, мистецтво, філософію, спираючись на які також приймає і реалізовує рішення в усіх царинах суспільного життя і особливо в найбільш

динамічній його сфері бізнесу [5, с. 122]. Рішення це вибір альтернативи. Прийняття рішень базується на свідомому і цілеспрямованому характері. Характер такого вибору в значній мірі залежить від ступеня повноти і певної інформації, якою володіє людина. Окрім цього, в рішеннях бізнесмена зображаються внутрішні якості, відповідно до чого здійснюється така класифікація особистих рішень: рішення врівноваженого типу, імпульсивні рішення, інертні рішення, ризиковані та рішення обережного типу. Прийняття рішень є найважливішою справою діяльності бізнесмена. Його рішення впливають на економічні, організаційні, соціальні, правові і технологічні інтереси компанії, а також відбиваються на економіці держави й світового прогресу. Тому бізнесмен повинен вміти приймати рішення, що позитивно впливали б як на його особистість, так на власну справу і суспільний добробут.

Список використаних джерел

1. Колпаков В М Теория и практика принятия управленческих решений Учебное пособие. К. МАУП. 2000. 256 с.
2. М. М. Білінська, Ю. В Ковбасюк Прийняття управлінських рішень: організаційно-психологічний аспект : навч. посіб. / К.: НАДУ, 2011. 232 с.
3. Ф.Ф.Бутинця, М.М.Шигун Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Навчальний посібник для студентів спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Житомир: ЖДТУ, 2004. 352 с.
4. Гончарук Т. . Гурик М. І, Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. Економічна думка, 2010. 126 с.
5. Воронкова В.Г. Управління людськими ресурсами: філософські засади: [навч. посібник] / В.Г. Воронкова, А.Г. Беліченко, О.М. попов. К.: Професіонал, 2006. 576 с.

НОВА ПАРАДИГМА ФІЛОСОФІЇ ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Тему нової парадигми філософії можна назвати однією із найактуальніших, адже вступ людства до нової фази цивілізаційного розвитку приніс нові оптимістичні прогнози, які були характерними для населення і вчених з розвинутих країн, де розповсюдження сучасних інформаційнокомунікаційних технологій дозволило не тільки укріпити їх економічне лідерство, але й зміцнити ринкову глобалізацію у світовому господарстві. **Мета дослідження:** аналіз філософії економіки як нового наукового напрямку, в контексті якого виясняється сутність неоекономіки, інформаційної економіки, економіки цивілізації, що розвиваються в умовах інформаційної глобалізації. **Об'єктом дослідження** є теоретико-методологічні засади філософії економіки. **Предметом дослідження** є ознаки розвитку філософії економіки у сучасному світі. **Завдання дослідження:** аналіз методологічних підходів до філософії економіки; пояснити суть економічної синергетики. В сучасних умовах виникає багато різноманітних видів і типів економічного знання – економіка інформаційно-комунікативних технологій, мережева економіка, економіка глобальних процесів, економіка інтелектуальної власності, інноваційна економіка, інвестиційна економіка (інвестиції в людський капітал), інформаційна економіка, соціальна економіка, економіка знань, екологія (наука, що досліджує екологоекономічні системи різного рівня), економіка природокористування. Серед всіх видів знань виділяється економіка знань як тип економіки, у якому значна частина валового національного продукту (ВНП) створюється в галузях, які безпосередньо відтворюють нові знання, інформаційні блага і послуги, а також обладнання для передачі і обробки знань та інформації. Наприклад, в ЄС і США частка вироблених за допомогою високих технологій товарів і послуг у загальному об'ємі ВНП перевищує 70%. Якщо не так давно головною складовою національного багатства були основні фонди, тобто основний капітал, то сьогодні в США, розвинутих країнах, Китаї $\frac{1}{4}$ його приходить на людський капітал. В Україні цей показник рівняється біля 50%. Становленню економіки знань сприяє експоненційно зростаючий попит на послуги, які здійснюються через посередництво інформаційно-комунікаційних технологій – ІКТ (сотовий і супутниковий зв'язок, цифрові телебачення і радіо, телемедицина, Інтернет, електронний уряд, електронну демократію і т.п.). Перехід до стадії інформаційного суспільства розширяє горизонти економічного розвитку, раніше обмежені проблемою «меж зростання». Сьогодні нові технологічні вирішення дозволяють не тільки більш економічно використовувати кінцеві і невідтворювані природні ресурси, але й поступово відмовлятися від їх використання, так як сучасна економічна теорія, її індустріальна парадигма не спроможні розкрити процеси і явища, характерні для нової економіки і суспільства [1]. Існують два методологічних підходи до філософії економіки: 1) техніко-економічний, направлений на вивчення раціонального і ефективного використання природних ресурсів, засобів виробництва та їх відтворення у процесі людської життєдіяльності; 2) соціально-економічний, який вивчає відносини людей, що диктуються відносинами власності. П. Самуельсон відзначав, що інтелігентна людина повинна знати не тільки про інфляцію і депресії, національний дохід, заробітну плату, ціни та прибуток, але і в першу чергу знати методику, яка допомагає йому аналізувати умови економічного життя, забезпечувати швидкий економічний прогрес і стійкість, ефективну систему ціноутворення і раціональне використання ресурсів. Якщо дотримуватися положення про певний внесок представників різних напрямів, течій і шкіл філософії економіки у розвиток цієї науки, то постає проблема їх синтезу в одне найзмістовніше визначення. Для цього необхідно дотримуватися таких основних методологічних передумов: 1) можуть бути визначені, що відображають предмет філософії економіки на рівні, здебільшого, поверхневих зв'язків (форм вияву сутності), на рівні сутності першого порядку, глибшої сутності (другого і т.д. порядку); 2) у визначенні предмета даної науки має бути втілений принцип суб'єктивно – об'єктивних відносин (з одного боку, це певні відносини між людьми в тій чи іншій сфері, з другого – такі відносини пов'язані з виробництвом і привласненням певних об'єктів); 3) щоб синтезувати позитивні аспекти наведених визначень, потрібно використати методологію найкоротшого, розгорненого і повного визначення філософії економіки. У найкоротшому визначенні фіксується глибинна внутрішня сутність явища (її ядро), у розгорненому – сутність явища або процесу в цілому (з урахуванням основних ознак, властивостей, якісних сторін сутності; у повному – найважливіші аспекти, що виходять за межі філософсько-економічної сутності й охоплюють окремі найсуттєвіші характеристики соціальних, політичних, правових, морально-етичних та інших проблем розвитку надбудовних відносин; 4) визначення може охоплювати цілі історичні періоди, включаючи суспільно-економічні формації чи стадії економічного розвитку – індустріального, постіндустріального, інформаційного суспільства; 5) слід враховувати історичний підхід до проблеми, тобто зміну об'єктів і суб'єктів у часі, появу нових законів тощо [2]. Філософія економіки з теоретико-методологічних позицій допомагає розкрити закони, що управляють розвитком виробництва, розподілу, обміну і споживання, вчить, як бути раціональним і економічно ефективним, і тому являється методологічною основою всієї системи економічних наук. Разом з тим філософія економіки враховує узагальнення і висновки конкретних економічних дисциплін, що узагальнюють економічну теорію. Взаємодія, з однієї сторони - філософської теорії з економічною, а з іншої - філософських дисциплін з економічними науками визначає розвиток економічної науки в цілому, а філософське узагальнення сучасних економічних процесів відноситься до філософії економіки. Дійсно, що кожна сфера чи галузь економіки характеризується своєрідними умовами протікання економічних процесів і потребує творчого підходу до їх розкриття, а узагальнення і висновки конкретних наук, зроблені у процесі аналізу, можуть мати певні відмінності чи особливості, що узагальнюються філософією економіки. В результаті застосування філософських категорій, принципів, методів, підходів, законів, закономірностей, тенденцій до феноменів економічного життя в контексті взаємодії загального і особливого кристалізується народження нової дисципліни філософії економіки. Саме філософія економіки повинна збагнути і осмислити перехід від менш складних до вищих форм суспільного життя та економічної діяльності. Так як основним змістом сучасної епохи являється перехід людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізаційного прогресу, що пов'язано з корінними змінами виробничих силх і виробничих відносинах, зміні місця і ролі людини у виробництві і суспільстві, то глибокі. Зміни в економічному і соціальному розвитку відображаються в економічній теорії і повинні бути осмислені філософією економіки. Економічна наука досліджує реальні процеси розвитку економічних відносин у суспільстві і теоретично узагальнює їх, розкриваючи нові процеси, що властиві інформаційній економіці і своїми узагальненнями збагачує теорію. Філософія економіки враховує глибокий перелом, який відбувається як в економічних відносинах, так і в економічній теорії, і для аналізу цих процесів використовує різноманітні економічні моделі – технічного прогресу Хікса, Харрода, Солоу, моделі підприємств різних авторів – крива Беверіджа, модель Хеншера – Оліна, теорема Стопера-Самуельсона; управління підприємством Янга, інформаційної цивілізації Абдєсева, гомеостазу та економічної рівноваги Горського, соціального організму – Бєха; аутопоєзису (самобудівництва) як складової системи пізнання зворотних зв'язків в організаціях як складних соціальних утвореннях Ватурані та Варелі [3]. Синергетика як методологія розробки філософії економіки – це розробка нової методології, яка проявляється в: 1) синтезуванні протилежних евристичних домінант і всього процесу пізнання; 2) у розвитку своєрідного стилю наукового мислення, у якому зливаються в одне єдине ціле дивергентні і когерентні, багатоваріантні та альтернативні, руйнівні і конструктивні, домінуючі і флюктуативні, формалізовані і якісні, звичайні і девіантні особливості рухів реальних об'єктів і явищ; 3) в інтегруванні дослідницьких підходів різних наук в єдину синергетичні методологію; 4) у якісно новому розумінні хаосу і порядку і проблем виявлення і механізмів їх переходу один в одного; 5) у направленості на єдину універсалістську дослідницьку позицію і орієнтацію подолання сучасних форм традиційних розривів між реалізмом і номіналізмом; 6) у подоланні роздробленості сучасного наукового знання і спроби відтворення цілісного бачення світу; 7) у розширенні дослідницького поля сучасної науки; 8) у інтеграції наукових і нетрадиційних засобів пізнання у пошуку загальних моментів пізнання [4.с.80-85.]. Економічна синергетика розглядає внутрішню системні зміни не тільки як адаптацію до змін у зовнішньому середовищі як це робиться в класичних теоріях економічного росту, але й як спонтанний процес у гетерогенній системі, як колективна дія різнорідних по природі сил, механізмів, здатних при деяких умовах і обставинах до когерентної, узгодженої у просторі і часі дії, що має наслідком переведення системи у новий якісний стан. В теорії економічної синергетики на відміну від класичної економічної теорії, нерівновага і незворотність розглядаються як всезагальний імператив об'єктивного світу. Саме нерівновагомість розглядається як джерело розвитку. В теорії економічної синергетики, на відміну від класичної економічної теорії, нерівновагомість і незворотність розглядаються як всезагальний імператив об'єктивного світу. Економічна синергетика не відкидає стаціонарних (рівноважних) станів, але й не розглядає їх як закон економічної динаміки. Більше того, саме рівновага розглядається як «ворог розвитку», рівновага демонструє собою відсутність Філософія Нова парадигма філософії економіки ХХІ століття 25 розвитку. Звідси випливає практичний висновок – створення систем з сильними зворотними зв'язками (саморегульованих систем) не може бути метою управління розвитком в економічних системах. У теоріях економічної синергетики процес розвитку у вигляді «чорної скриньки» визначається співвідношенням сил позитивного і негативного зворотного зв'язку. Синергетична економіка представляє собою частину теорії економічної динаміки і свідчить, що хаос лежить в основі будь-якої еволюційної економічної системи. Існування хаосу ставить під сумнів точні економічні передбачення. Причиною істотних трансформацій (змін) у поведінці динамічних систем є незначні флюктуації. Виникаючи у ході розвитку у синергетичній економіці інноваційні поштовхи слід розглядати як вплив, що приводить до якісних змін системи, так як інноваційні поштовхи можуть привести спочатку до хаосу, що плавно переходить у порядок [5. с.157-163]. Економічна синергетика як методологія розвитку може бути застосовна до процесів не тільки на макроекономічному рівні, але й на рівні корпорацій, підприємств, малого

і середнього бізнесу. Економічна синергетика виходить з того, що ефективність корпоративного розвитку визначається системною сукупністю вертикальних і горизонтальних зв'язків у корпорації. Синергетичні ефекти в корпорації можуть формуватися як оптимальне співвідношення вертикальних і горизонтальних зв'язків і взаємодій, причому інструментом їх об'єднання повинні виступати місія, система узгоджених цілей, задач, конгеніальність інституційних форм, методів, інструментів і важелів управління. У малому і середньому бізнесі рушійними силами являються не тільки конкуренція і змагальність, але й кооперація, співпраця у формі аутсорсингу, контратингу, субконтрактингу та інших проявів синергізму. Так, слабкою ланкою малого і середнього бізнесу являється інфраструктура (наукова, інструментальна, виміррювальна, інформаційна, забезпечення якості, ремонтнообслуговування тощо). Наприклад, у фондоозброєності одного робочого місця у машинобудуванні у промислово розвинутих країнах, що оцінюється у 0,5-2,5 млн. дол., більше половини складає вартість інфраструктурного забезпечення основного технологічного процесу. Забезпечити таку фондоозброєність малі підприємства аддитивно не можуть, а колективно можуть. Для колективного розвитку потрібна не тільки конкуренція, але й синергетична взаємодія елементів, що складають систему [6.с.24-39.]. **Висновок** розпочаті XXI століття буде доленосним для України, яка знаходиться у точці біфуркації: або прорив у майбутнє, або деградація. Для прориву у майбутнє необхідно багато ресурсів, у тому числі такі ключові компетенції, як економічна синергетика і синергетичний менеджмент, тому задача – якомога швидше оволодіти цими компетенціями. Інституційно – синергетичний метод формування синергетичних ефектів на стратегічних (тригерних) напрямках розвитку - ось яким повинен бути асиметрична відповідь України на виклики і загрози XXI століття. Україна не повинна залишатися у полоні фетишів і міфів відживаючого минулого. Найважливіша задача політичного керівництва і бізнес-еліти країни відтворити національну інноваційну систему України (НІС). Національна інноваційна система України повинна ліквідувати інституційні і організаційні розриви між фундаментальною, прикладною, галузевою, освітянською і заводською секторами економіки; сконцентрувати увагу на стратегічних напрямках інноваційного розвитку необхідні фінансові і кадрові ресурси; розвинути дослідження у пріоритетних секторах економіки, подолати розрив між наукою і виробництвом. Національна інноваційна система України – ключ вий інституту розвитку і забезпечення майбутнього країни.

Список використаних джерел

1. Экономическая теория на пороге XXI века. URL://<https://altairbook.com/books/1067537-ekonomicheskaya-teoriya-na-poroge-xxi-veka--5-neoekonomika.html>
2. Берталанфи Л. История и статус общей теории систем. С.20-38. URL://https://7promeniv.com.ua/images/MetodologichniPidhody/Bertalanffy_Articles.htm
3. Бузгалин А.В., Колганов А.И. Политическая экономия и экономическая политика. Рынок. Капитал. Общество. URL://<https://cyberleninka.ru/article/n/politicheskaya-ekonomiya-i-ekonomicheskaya-politika-rynok-kapital-obschestvo>
4. Григорян А.Л. На пути к «новой экономике»: концепции инновационного развития России // Государство и общество. Москва, 2005. С.80-85.
5. Григорян А.Л. Проблемы определения понятия «новая экономика» // Экономика и менеджмент: ученые записки. С.157-163.
6. Евстигнеева Л., Евстигнеев Р. От стандартной экономической теории к экономической синергетике // Вопросы экономики. 2001. № 10. С.24-39.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми зумовлена тим, що спортивна діяльність є однією з ключових сфер соціальної та культурної активності людини. Динамічний розвиток і трансформація соціокультурного простору, активізують інтерес до соціально-філософського осмислення спорту як соціального явища. Спорт є ефективним чинником трансформації сучасного українського соціуму відповідно до викликів ХХІ століття і завдань європейської інтеграції, що передбачає принципово нове осмислення місця і ролі людини в системі суспільних відносин та її спортивної діяльності. Необхідність соціально-філософського дослідження сутності спорту як важливої складової еволюційного розвитку соціальної та культурної активності людини, його корисного потенціалу, утвердження здорового способу життя та формування нової стратегії розвитку особистості – все це визначає актуальність теми нашого дослідження. **Мета дослідження** - соціально-філософський аналіз еволюційного розвитку розуміння корисності і необхідності спортивної діяльності. Відповідно до мети визначено **завдання** - дослідити процес еволюційного розвитку функціонування ціннісних основ спортивної діяльності в соціально-філософському розумінні у формуванні здорового способу життя людини. **Об'єкт дослідження** - спортивна діяльність як сфера соціального буття. **Предмет дослідження** - ціннісні аспекти спортивної діяльності в сучасному суспільстві. В процесі дослідження багатогранності спорту як соціокультурного явища зумовило використання порівняльного, діалектичного та аналогічного методів дослідження. У динамічному глобалізованому світі спорт став дієвим чинником соціального розвитку й формою соціальної активності сучасної людини. Спортивна діяльність людини та її результати зумовлюють вирішення багатьох важливих соціальних завдань, зокрема повноцінне відтворення людини як біосоціальної, культурної істоти, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень, засвоєння нею соціального досвіду. Ціннісну сутність спортивної діяльності охарактеризовано ще у філософських поглядах вчених античності і середньовіччя. Розглядаючи спортивну діяльність як соціальну дійсність, слід врахувати, що сама спортивна діяльність, як професійний спорт, спорт вищих досягнень, зароджувався в надрах як матеріальної, так і духовної культури первісного суспільства. Мирні протиборства та змагальні ігри виникли у надрах родоплемінного співтовариства як розв'язання внутрішніх індивідуальних та групових конфліктів. Пізніше вони трансформувались у спортивну діяльність. Стародавні греки вважали по-справжньому шасливим та повнокровним тільки таке життя, в якому змішувались між собою добро і зло. Соціальна природа стародавнього грека, котрий перебував у відкритому соціальному просторі, знаходить свій яскравий прояв в тому, що саме завдяки спортивним змаганням, насамперед Олімпійським іграм, він мав унікальну можливість практичного втілення ідеї публічності свого соціального буття. Завдяки філософським концепціям Сократа та Платона, в науковому обігу утвердилася відома понятійна тріада: Істина, Краса, Добро. Платон звертає увагу на чудові якості тіла, з його здатністю до удосконалення внаслідок регулярного, наполегливого, багатого в чому аскетичного, здійснення відповідних спортивних вправ, будь-то боротьба чи метання списа. «Тяжко знайти краще того, – зауважує Платон, – що знайдене з самих стародавніх часів. Для тіла – це гімнастичне виховання, а для душі – музичне» [1, с. 168]. Здоров'я – це ще не все, але все без здоров'я – ніщо. Ось чому за допомогою гімнастики всього тіла, підкреслює філософ, він прагне зробити здоров'я більш урівноваженим. Регулярне заняття відповідними спортивними вправами не тільки усіляко сприяє самореалізації особистості як в галузі філософської, так і спортивної діяльності, а й загартовує такі її важливі вольові риси, як силу духа, тіла, розуму, завзятість, мужність, наполегливість та цілеспрямованість. Епоха Середньовіччя, на відміну епохи Античності, наклала табу саме на тіло, тілесність, як нижчі, вторинні, людські цінності, поза якими вкрай проблематично уявити сутність спортивної діяльності. Принцип протиставлення тіла і духа, що бере свій початок від Платона, по-різному досліджувався та змінювався в історичні часи, що слідували за античністю.

Роздвоєність особистості в епоху Середньовіччя знаходила свій прояв тому, що релігією засуджувалося не лише все тілесне, а й ігри, які зневажали Господа. Незважаючи на негативне ставлення і офіційної влади середньовічного суспільства до будь-яких змагань, в цей період були поширені як масові, так і одиночні лицарські турніри, котрі поставали своєрідною формою спортивних змагань. Найбільш поширеними видами спорту у середньовічному суспільстві були верхова їзда, фехтування, боротьба, метання спису та молота, стрільба з лука, стрибки в довжину. Народні верстви, всупереч заборонам, зберігали та розвивали традиційні форми ігор та фізичних вправ, які інколи набували певних організаційних форм. Таким чином, всупереч негативному ставленню офіційної влади і Католицької церкви, до спортивних змагань у європейському середньовічному суспільстві народ мріяв про видовища. Формування якісно нових, на відміну від Середньовіччя, поглядів на спортивну діяльність відбулося в епоху Відродження. Зазначена епоха відновила філософське осмислення ідеї Античності про красу та гармонію тілесного й духовного і сприяла об'єднанню процесу розуміння античного та середньовічного особистості, на долю якої не впливав Божий промисел. Важливим є зростання авторитету спортивної діяльності у ХХ столітті. «Серйозним наслідком такої зміни соціокультурного пріоритету стало те, що у ХХ ст. набуло значного розповсюдження спортивно-святкове ставлення до життя, а торжество спорту – означало перемогу юнацьких цінностей над цінностями старості» [2, с. 57]. **Висновки.** Отже, в історії соціально-філософської думки, починаючи з античності й до сьогодення, спостерігається постійне звернення мислителів до осмислення соціокультурної сутності феномену спорту. Це зумовлюється як його суспільною роллю, так і характером домінуючих у ту чи іншу епоху світоглядних уявлень. В сучасному українському суспільстві спостерігається загрозлива тенденція погіршення здоров'я нових поколінь, котра накладається на таке негативне явище, як падіння престижу здорового способу життя в результаті втрати пріоритетності регулярних занять фізичною культурою. У сучасних умовах сприяння здоровому способу життя, спорту належить виняткова роль у набутті індивідом необхідних духовних й фізичних якостей і тілесного здоров'я для успішної діяльності у різних сферах суспільного життя. Про те, стан здоров'я сучасного українського суспільства є досить невтішним, майже 90 % молоді мають відхилення у стані здоров'я, а понад 50% – незадовільну фізичну підготовку [3, с. 240]. Серед цінностей, які уособлює спортивна діяльність та фізична культура, пріоритетне місце для людини займає здоров'я, оскільки саме воно є найбільш значущою особистісною цінністю і його зміцненню повинна бути підпорядкована вся спортивна діяльність.

Список використаних джерел

1. Платон. Государство / Платон. // Сочинения в четырех томах. Т. 3. Ч. 1 / Под. общ. ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса: Пер. с древнегреч. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та: «Изд-во Олега Абышко», 2007. 752 с.
2. Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. М.: Искусство, 1991. 588 с.
3. Козлукова К. І. Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я студентів /К. І. Козлукова //Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2014. С.240–243.

МАРКЕТИНГ В ОСВІТІ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Актуальність теми дослідження. Глибинні соціокультурні трансформації епохи постіндустріалізму викликають до життя принципово нові форми організації соціальної життєдіяльності, пов'язані з її переорієнтацією на реалізацію гуманістичних цінностей і вирішення глобальних проблем сучасної цивілізації. Фокусом філософського аналізу тенденцій розвитку сучасного суспільства поряд з детермінантами глобальних змін стають системні механізми формування постіндустріальних засад соціального устрою. Інноваційний розвиток освіти в межах постсучасних соціокультурних процесів є інтегральним чинником формування постіндустріального суспільства як «суспільства освіти». Поєднання ринкових механізмів розвитку з гуманістичною орієнтацією освітньої діяльності є суттєвим чинником становлення постсучасних соціальних практик, що ставить проблему філософського осмислення феномену освітнього маркетингу в ХХІ ст. Саме це і визначає актуальність даної наукової статті. **Мета дослідження:** визначення філософської предметності освітнього маркетингу. **Об'єкт дослідження:** феномен освітнього маркетингу як складова і чинник процесів модернізації освіти та становлення «суспільства освіти». **Предмет дослідження:** вплив соціально орієнтованого маркетингу на розвиток сучасного суспільства та його освітньої сфери. **Завдання дослідження:** на основі узагальнення філософських досліджень освітнього маркетингу та його генезису в контексті становлення «суспільства освіти» дати його характеристику як предмета філософського дослідження та визначити теоретико-методологічні засади його аналізу як цілісного соціального феномена; розкрити основні чинники формування та сутність соціально орієнтованого маркетингу в освіті як одного з факторів становлення «суспільства освіти» та набуття ним гуманоцентричних характеристик в процесі як становлення постсучасних соціальних практик, так і модернізаційних реформ перехідного періоду. На сьогодні сформувалася так звана концепція розширення маркетингу, в якій його управлінська та соціальна природа розглядаються в єдності. Зараз цей підхід знайшов широке поширення не лише у зарубіжній, а й у вітчизняній літературі. «Маркетинг згідно його широкого розуміння – це соціально-управлінський процес, завдяки якому індивіди і групи людей шляхом створення продуктів та їх обміну отримують те, чого вони потребують,» – вказує російський дослідник С.П.Голубков [3, с.6-7]. Найбільшою чеснотою вказаного є те, що у такій інтерпретації на перше місце виходять не соціально-управлінські функції маркетингу, а його природа як інтегративного соціального явища, що надає певних специфічних якостей усій людській діяльності чи всій соціальній системі. А саме це є основою філософської предметності соціальних феноменів. Саме даний підхід дає змогу розуміти соціальність маркетингу передусім як формування певних орієнтирів діяльності (незалежно від того, в якій соціальній сфері вони проявляються), які надають соціальній практиці споживацького виміру. В цьому проявляється найбільш яскрава специфіка маркетингу як предмета філософського аналізу. Ці методологічні висновки поширюються і на освітній маркетинг. Інтерпретація освітньої діяльності в межах філософії маркетингу здійснюється через поняття освітньої послуги, обміну освітніми цінностями, освітніх комунікацій, попиту на освітні послуги, задоволення потреб суб'єктів освітньої діяльності тощо. Загальносоціальна орієнтація освітнього маркетингу проявляється в узгодженні функціонування механізмів регулювання освітнього ринку з фундаментальними потребами суспільства та індивідуальних і корпоративних споживачів освітніх послуг. Філософія маркетингу дає можливість встановити кореляції між особистіснодіяльнісними аспектами освітньої системи, цілепокладанням суб'єктів освітньої діяльності та функціонуванням ринкових механізмів попиту і пропозиції на ринку освітніх послуг. Включення в освітній маркетинг загальносоціального контексту діяльності суб'єктів освітнього ринку та соціокультурного змісту цілепокладального компоненту цієї діяльності робить освітній маркетинг повноцінним об'єктом філософського аналізу[2, с.10-11]. В онтологічно-екзистенційному плані маркетингове управління в освіті у межах філософського аналізу розглядається через призму прийняття рішень, останні найбільшою мірою визначають як результативні параметри, так і процесуальний зміст управлінської діяльності. Рішення – сполучна ланка між пізнанням і тим або іншим варіантом поведінки, дії людини. Прийняття рішень є розумовим процесом, що орієнтує на попереднє усвідомлення мети та способу дій, пророблення різних варіантів, в ухваленні рішення інтегрується знання, інтереси, світогляд людини. Воно є основою її самоідентифікації, тому що будь-який соціальний тип розкривається тільки через свідому дію. Будь-яку людську діяльність можна представити як ланцюжок прийняття рішень. У цьому сенсі маркетингове управління в освіті може розглядатися у контексті індивідуального буття людини, що здійснює управлінську діяльність[1, с.33-41]. **Висновки.** Необхідність філософського аналізу освітнього маркетингу є наслідком розширення його соціальних функцій в процесі становлення «суспільства освіти». Результатом цих досліджень стала розробка низки теоретичних та практичних проблем використання маркетингових механізмів в освітній сфері. При цьому основна увага філософських досліджень концентрується навколо проблеми ефективності та соціальної адаптації маркетингових механізмів для регулювання масштабних трансформаційних процесів у сучасному суспільстві. Аналіз філософської предметності освітнього маркетингу і на цій основі – його місця у загальному процесі формування постсучасних соціальних та освітніх практик і в модернізаційних процесах перехідних суспільств залишається поза увагою дослідників. Малодослідженою залишається і основна суперечність розвитку освітнього маркетингу – між соціоцентричним характером освітньої діяльності та ринковими механізмами її регулювання.

Список використаних джерел

1. Колесник А. О. Маркетинг в освіті як предмет філософського аналізу / А. О. Колесник // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2012. Вип. 1. С. 33-41.
2. Литвиненко Н. В. «Методологія дослідження маркетингового управління в освіті як об'єкт філософського аналізу». 2017. Вип. 2. С. 10-11.
3. Братаніч Борис Володимирович. Маркетинг в освіті як предмет філософського аналізу: дис. д-ра філос. наук: 09.00.10 / АПН України; Інститут вищої освіти. К., 2006. Вип. 3. С. 6-7.

ПРОТЕСТАНСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Ця тема є дуже актуальною на даний момент, оскільки для нашого сучасного економічного становища в країні є дуже критичним і необхідним знаходження шляхів розвитку сучасної економіки. Тому, пошуки альтернатив є пріоритетним завданням для розв'язання цієї проблеми. **Мета дослідження:** дослідити протестантську етику як одну із видів професійної діяльності. **Об'єкт дослідження:** протестантська етика. **Предмет дослідження.** Протестантизм зробив можливим формування етики бізнесу в результаті релігійного і морального освячення прагнення до прибутку. **Завдання дослідження:** Проаналізувати виникнення протестантської етики та її значення в професійній діяльності. Концепція капіталізму М. Вебера і своєрідність його підходу до проблеми універсальності, різноманітні форм і проявів даного феномена вже знайшли широке висвітлення у вітчизняній соціологічній літературі, зокрема, в публікаціях П.П. Гайдено, Ю.Н. Давидова, А.І. Кравченко та інших авторів. Термін «протестантська етика» і його еквіваленти («кальвіністська мораль», «пуританська трудова етика») не характерні для богословської лексики – вони знайшли поняттєву строгість головним чином в соціологічних і релігієзнавчих дослідженнях. М. Вебер вважав, що економіка не є основою соціального життя, навпаки, форми економічної діяльності залежать від культурних, зокрема, релігійно-етичних чинників. Капіталізм згідно з Вебером, така характерна модель, сенс якої надає поняття духу капіталізму, що виражається в прагненні до економічної ефективності, прибутку, раціональної організації суспільного життя [1, с. 125].

Утилітарна обумовленість духу капіталізму, зазначена вже на етапі буржуазної ери, буде зберігати своє значення на всьому протязі історичного розвитку. Релігійні світоглядні основи цього «духу», що з'явилися пізніше – у другій половині XVII ст. і дали йому ідейно-культурну оформленість, з часом еволюціонували в напрямку утилітаризму. Сталося перетворення раціональності аскетичного протестантизму в чистий утилітаризм, відмирання релігійних коренів духу капіталізму [3, с. 202]. В результаті виникає професійний етос. Така трансформація духу капіталізму пов'язана з трьома важливими обставинами. По-перше, ділова практика вимагає виховання волі і характеру, свого образного складу психіки, розвитку природних задатків і талантів йде на ризик підприємця, а також суму навичок і знань, які даються соціалізацією. Сукупність душевних якостей, певна спрямованість складу психіки і здібностей можуть дозволити як підприємцю, так і робочому пристосуватися до умов господарського життя, мислити і діяти по її нормам і законам. Інтенсивність праці, конкуренція, зростаючі обсяги управління вимагають, крім усього іншого, великої духовної енергії і волі, необхідних для подолання напруги та втоми. Причому особливості складу характеру, природні дані можуть емпірично, утилітарним способом, підняти людину на вершину професійного мислення. По-друге, ділова практика, її будні, вимагають від суб'єктів діяльності великої вартості практичних навичок, знань і досвіду. Вивчення кон'юнктури ринку, придбання технічних навичок і умінь складати плани, прогнозувати, вести переговори і конкретну боротьбу, розбиратися в складнощях бухгалтерської справи, звітність – все це різко піднімає роль утилітарного підходу до всіх аспектів господарювання, але перш за все в «господарському мисленні». Високі моральні норми підкоряються інтересам справи, чесність тепер вигідна і корисна. Саме «Дух Франкліна» стає еталоном буржуазної моральності. Вебер визнає: «там, де видимість чесності досягає того ж ефекту, вона цілком може замінити справжню чесність – адже легко можна припустити, що в очах Франкліна надлишок чесноти – лише непотрібне марнотратство і як така гідна осуду ... такий неминучий висновок з позицій послідовного утилітаризму» [3, с. 74]. І, нарешті, по-третє, сучасний капіталізм, виробивши механізм свого відтворення, надалі буде спиратися не на релігійні форми аскетичного протестантизму, а на раціональні норми утилітарного професійного етносу. І Вебер розумів роль професійного покликання у формуванні трудової мотивації. «Сучасний капіталістичний господарський лад, – пише він, – це жакливій космос, в який кожна окрема людина закинута від народження і межі якого кожен, у всякому разі для нього як окремих індивідів, назавжди з одними даними і незмінними. Індивід тою мірою, потрапив у плетиво ринкових відносин, і змушений підкоритися відповідно господарській поведінці; фабрикант, тривалий час нехтує цими нормами, зазнає краху настільки само неминуче, як і робітник, якого просто викидають на вулицю, якщо він не зумів чи не захотів пристосуватися до них» [2, с. 76]. М. Вебер простежує історичний шлях становлення «аскетичного раціоналізму, починаючи від його середньовічних витоків до його перетворення в чистий утилітаризм» [2, с. 207]. «Переможець капіталізму не потребує більше в подібній опорі з того часу, як він спочиває на механічній основі» [2, с. 206]. Пов'язуючи етику аскетичного протестантизму з «духом капіталізму», Вебер насамперед прагнув з'ясувати, якою мірою використав капіталізм для свого просування релігійні переконання, які він зумів зруйнувати, починаючи з XV-XVI століть, середньовічні форми регламентації господарського життя в союзі зі складанням державної централізованою владою. Буржуазія не могла обійтися без підтримки «того могутнього союзника, який ... сприяв капіталізму і за часів його становлення» [2, с. 83]. У докапіталістичну епоху формуючими життєву поведінку елементами виступали магічні і релігійні ідеї, корінні в них етичні уявлення про обов'язок і покликання. Католицизм, який протистояв економічному раціоналізму, служив основою традиціоналістських уявлень. Протестантизм же з самого початку виступив в ролі його союзника в боротьбі з католицизмом. Протестантизм ще до формування власної етики сприймався як ересь, і всюди, куди проникав, він сприяв пробудженню торгового духу. Кальвіністську діаспору в Нідерландах іменували «розсадником капіталістичного господарства» [2, с. 68]. Місія протестантської етики полягала в тому, щоб забезпечити перемогу і твердження капіталістичного життєвого укладу, способу мислення і уявлень по всій Європі, зробити їх масовим явищем. Протестантська етика, виступаючи в процесі становлення капіталізму його потужним союзником в боротьбі з традиціоналізмом, мала не винятково велике конкретно-історичне значення в сенсі формування психологічних і культурних основ його «духу», але і найширше історичне значення в сенсі формування всієї капіталістичної культури. Раціонально життєва поведінка на основі ідеї професійного покликання і інших ідей пуританської етики стало одним «з конституційних компонентів сучасного капіталістичного духу, і не тільки його, а й всієї сучасної культури» [2, с. 200]. Завдяки протестантській етиці капіталістична діяльність і діяльність взагалі набувають раціонально смислове, культурно-детерміноване значення. Відносини між суб'єктами отримують соціальний характер. Сам суб'єкт перетворюється в культурну істоту, свідомо організує діяльність, орієнтуючись на середовище і «значущість інших». Виникає суспільний лад як продукт осмислення дій, стає культурним продуктом. Вебер в якості головної ідеї аскетичного протестантизму виділяє ідею професійного покликання і боргу. Чи не праця як така, а лише систематично організована, методична праця в рамках своєї професії, раціональна діяльність служіння Богу. Подібні принципи створювали імпульс до методичного контролювання своєї поведінки, аскетичного способу життя, орієнтованого на Божественну волю умов раціонального нового перетворення. Тим самим відбувається як би розчаклування світу, звільнення його від магії, забобонів, залежності від церкви, молитви. Він стає простіше, зрозуміліше, раціональніше. Питання обираючості і порятунку тепер вирішуються не в таїнствах церковних служб і молитов, які не посередниками між Богом і людиною, а самою людиною в процесі трудової діяльності. Він рятує свою душу, слідує божественним заповідям, а успіх в професійній діяльності є знак благодаті – винагорода за завзяту методичну працю. Л.Г. Іонін справедливо зазначає, що раціональна організація власної справи, яка веде до максимізації результату діяльності, і є раціональна організація порятунку власної душі [4, с. 35]. З культурних передумов капіталістичного розвитку вони стали конституційними елементами сучасної культури, пронизуючи всі її духовні цінності, в тому числі і цінності соціально-політичної етики. Веберу було важливо в процесі вивчення еволюції аскетичного раціоналізму «встановити ступінь культурного значення аскетичного протестантизму в його ставленні до інших пластичних елементів сучасної культури» [3, с. 365]. **Висновки.** Отже, необхідною передумовою для розвитку капіталізму є ідея професійного «покликання» як мети життя, а це центральна ідея аскетичного протестантизму. Тому в один ряд Вебер ставить поняття «Господарське мислення», «дух капіталізму», буржуазний «етос», хоча тільки останній має певну релігійну обумовленість. Своє прагнення до компіляції з різних елементів «ідеально типічних» абстракцій, що рідко зустрічаються в історичній реальності, Вебер пояснює тим, що «в історичній дійсності неможливо провести чіткі межі, ми можемо виявити специфічні їх властивості лише в тому випадку, якщо досліджуємо їх найбільш яскраво виражені форми».

Список використаних джерел

1. Вебер М. Напрям і шаблони релігійного заперечення світу // Проблеми філософії. Вип. 87. Київ, 1991. 183 с.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // Проблеми соціології. Вип. 1. 1992. 201 с.
3. Історія релігії в країнах світу: у 10-ти т. // Редкол: А.Колодний (голова) та ін. К.: Світ Знаний. Т. 5. Протестантизм // За ред. П. Яроцького. 2002. 424 с.
4. Іонин Л. Г. Культура и социальная структура // Социологические исследования. 1996. № 3. С. 31-42

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: проблема самовизначення людини належить до так званих вічних світоглядних проблем, оскільки кожна свідомо людина на певному етапі свого життєвого шляху неминуче постає перед питанням «хто я?». зі зміною історично-культурного середовища та суспільних відносин в цілому відношення значення «людина-світ» перейшло в «людина-суспільство». Розглядом даної концепції займається соціальна філософія. Вона здобуває інтегративне знання про суперечності й проблеми розвитку суспільства та визначення місця і ролі у них людського чинника. У зв'язку з цим людство, яке вже усвідомило роль філософського знання, завжди звертатиметься до цінності її ідей. Саме завдяки ним, можна осягнути глибинні значення свого власного буття, які виступають у різних символічних формах - культурних, мовних, технічних, інформаційних тощо. Також, світ зараз переповнений розмаїттям знань, гуманістичних цінностей, життєвих орієнтирів і через це людині дуже важко оцінити ситуацію та створити повноцінний образ світу. Тому, щоб не потонути в технократизмі та духовній неспроможності суб'єкт звертається до філософії. **Мета дослідження:** розгляд проблеми «самовизначення» людини в сучасному світі, вибір системи цінностей, з якими вона себе ідентифікує і які намагається втілити у повсякденному житті. **Завдання дослідження:** визначити основні методи пізнання світу; дослідити проблему самовизначення, його вплив на суспільство в даний період часу; визначити яку роль світогляд займає в житті людини. **Об'єктом дослідження** є загальні та граничні основи людського буття, феномен проблеми «самовизначення» людини в сучасному світі та взаємозв'язки які існують між людиною та світом. **Предметом дослідження** є уявлення людини про саму себе, своє місце у світі та відношення до нього. Проблема самовизначення людини належить до так званих вічних світоглядних проблем. Ще з давніх-давен люди не обмежувались своїми базовими знаннями про світ, а намагались пізнати його зі всіх сторін, в них виникало бажання пізнати самих себе і зрозуміти власне буття. «Пізнавати, щоб більше могли. Більше могли, щоб більше діяти. Більше діяти, щоб повніше існувати» - так сказав відомий французький учений та філософ П'єр Тейяр де Шарден (1881-1955) у своїй книзі «Феномен людини» і так він визначає призначення людини у світі. Сучасна філософія є узагальненою філософською думкою людства, що ґрунтується на теоретичних надбаннях, здобутих у кожній національній філософії. Основою для сучасної філософії є загальноприйняті людські цінності та пріоритети. На нас переконання, надзвичайно важливим для кожної молодої людини є базове знання філософії. Адже на цій основі у людини виникає, тільки їй притаманне, специфічне духовне осмислення і переживання існуючого світу речей і предметів, суспільного середовища у формі відчуттів, уявлень, емоцій, котрі формують відповідне світовідчуття, світосприймання і світорозуміння. Світогляд за своєю суттю є цілісним сприйняттям людиною структури буття, узагальнюючим осмисленням сенсу та мети людського життя, віднайденням людиною головних і значимих ціннісних орієнтирів. Саме на цій основі відповідно і формується лінія людської життєдіяльності, поведінки, способи і принципи пізнання світу, переконання та ідеали. За таких умов якісний рівень світогляду особистості стає виміром її духовної та інтелектуальної зрілості, внутрішнього багатства, освіченості, а також соціальної активності, гуманізму, доброти, моральної чистоти [1, с. 89-96]. Найбільш ґрунтовне тлумачення поняття «самовизначення», на мій погляд, подається в всевітній енциклопедії «Філософія»: у якій зазначається, що самовизначення - це процес і результат вибору особистістю своєї позиції, засобів самореалізації і цілей у конкретних життєвих обставинах, основний механізм прояву людиною свободи [2, с. 98-100]. Нині світоглядні уявлення і переконання особистості, особливо молодої людини, формуються в контексті переоцінки нашого історичного минулого, утвердження плюралізму, розмаїття думок, поглядів на різні питання суспільного життя. Щоб не блукати у лабіринтах нових суспільних процесів, правильно зорієнтуватися, збагнути смисл свого існування, юнакам і дівчатам потрібен духовний стержень, яким є філософсько-світоглядна культура, оскільки саме вона покликана забезпечити розвиток цілісної особистості, здатної свідомо ставитися як до оточуючого її світу, так і до самої себе, до світоглядного вибору, орієнтованого на загальнолюдські й національні цінності [3, с. 6]. Процес самовизначення особистості конкретизується набуттям людиною певного соціального статусу є своєрідним поєднанням об'єктивних факторів, які не залежать від людини, і суб'єктивних чинників, які особистість обирає не за власною волею, таким чином самовизначається. Тобто визначається через процедуру вибору і намагається знайти своє місце в суспільстві спираючись на свої внутрішні цінності і можливості для самореалізації що створені в суспільстві [4, с. 7-13].

Також філософія підсумовує основні духовні результати кожної даної епохи і виступає як провісниця нової історичної перспективи. Це дозволяє їй судити про теперішнє, з одного боку, на основі відрефлексованого досвіду минулих поколінь, а з іншого - з точки зору майбутнього. Філософія обернена не тільки в минуле та теперішнє, але і в майбутнє. Як форма теоретичної думки вона володіє могутніми конструктивними можливостями творчого формування принципово нових ідей, світоглядних ідеалів. Філософія здатна мислено «програвати» різні варіанти світорозуміння («можливі світи»), начебто заготовлюючи пробні системи світогляду та майбутнього, яке ніколи не буває цілковито зрозумілим для теперішнього покоління. **Висновок.** Для людини Філософія залишається вічним спонуканням до нових наукових ідей, теорій, вчень у всіх галузях. Також вона обмежує людське неучтво, допомагає знайти шлях до духовного та морального самовдосконалення особистості. Філософія залишається вагомим чинником, котрий підштовхує людину жити за законами моралі, прожити праведне, світле життя, до усвідомлення власних дій і думок та сприяє безпосередній реалізації усього істинного та душевного.

Список використаних джерел

1. Кондзьолка В.В. Філософія і її історія. Львів, 1996. 168 с.
2. Шумка М. Л. Роздуми над значимістю та роллю філософії у суспільстві Михайлина Леонівна // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II, Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред., О. Ю. Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. 302 с.
3. Світоглядна культура особистості, Монографія, За науковою редакцією, доктора філософських наук, професора В. П. Беха, Київ, Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 235 с.
4. Скотна Н.В. Самовизначення особистості в цивілізаційному вимірі Надія Скотна // Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. № 1 (108) січень 2014. Дрогобич: Коло, 2014. С. 7-13

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Актуальність теми дослідження. Однією з актуальних проблем соціальної філософії залишається усвідомлення змісту поняття громадянського суспільства способу існування та самореалізації людини в суспільстві. Саме громадянської самореалізації бракувало пересічній людині в Україні на протязі останніх сторіч. Пропоноване дослідження можна трактувати як спробу довести, що утворення та подальший розвиток громадянських структур мусить стати передумовою виходу з загальної кризи, оновлення усіх сфер життєдіяльності людини, створення можливостей її самореалізації. Громадянське суспільство може стати тим засобом, що допоможе, як висловився М. Мамардашвілі, особистості відбутися у цій якості [1, с.4]. **Мета дослідження:** порівняльний соціально-філософський аналіз розвитку громадянської ідеї і форми її практичної самореалізації громадянського суспільства в європейській історії та історії українського суспільства і виявлення на підставі цього зіставлення перспектив і контурів у формування громадянського суспільства в Україні. **Завдання дослідження:** дослідити становлення концепції громадянського суспільства в західній та українській соціально-філософській думці. **Об'єкт дослідження:** громадянське суспільство в теоретичному й практичному аспектах, західній та українській східно-філософській думці. **Предмет дослідження:** громадянське суспільство. Теорія й практика становлення громадянського суспільства в Україні. Актуалізація проблем, пов'язаних з поняттям «громадянське суспільство», у сучасній філософській та соціально-політичній думці Заходу припадає на 70 – 80-ті рр. Зростання зацікавленості у цій проблематиці стало особливо помітним у зв'язку з кардинальними змінами, що відбулися у країнах Східної Європи та країнах так званого третього світу. Розповсюдження основних ідей, принципів, вартостей, що асоціюються з уявленням про ліберальну демократію, на нові регіони потребували переосмислення поняття громадянського суспільства, умов та закономірностей його виникнення, формування та розвитку, особливостей становлення у різних культурно-історичних умовах [5, с.194]. Всебічний аналіз громадянського суспільства передбачає поєднання двох аспектів дослідження. З одного боку, громадянське суспільство – це теоретичний концепт, ідеальна модель суспільної організації та суспільного життя, за допомогою якої виділяються найзагальніші риси, типологічні характеристики економічного, політичного, духовного життя суспільства. В цьому аспекті громадянське суспільство – це ідеальний тип (у розумінні відомого соціолога М. Вебера). Як певний інваріант, це поняття ґрунтується на структурованості всіх сфер соціальної діяльності. Суттєвою передумовою об'єднання структурних елементів у єдине ціле є діяльність суспільних суб'єктів, яка детермінується стандартами і вартостями суспільства через існуючу систему права [5, с.195]. Отже, можна виділити такі передумови формування громадянського суспільства: чітко визначена структура економічного, політичного, соціального і духовного життя; наявність активно діючого соціального суб'єкта; наявність комплексу норм і стандартів цієї діяльності, яка виражена у системі чинного права [5, с.195]. Однак з іншого боку, громадянське суспільство – це історично визначена реальність, феноменологічний прояв цілісності соціо-культурного організму, що його породжує. В такому розумінні громадянське суспільство – явище унікальне. Воно є результатом специфічного історичного розвитку, генетично пов'язаного з європейською культурою [5, с.195]. У багатьох західних країнах, що мають вже сформоване громадянське суспільство, відбувалися широкі дискусії, у центрі яких був пошук нових сфер життя, що вимагали певної демократизації навіть у країнах з усталеною демократією. Можна говорити про дві головні передумови цих дискусій. По–перше, процеси ускладнення соціумів, які розвивалися, їх внутрішня диференціація, автономізація у «світі». По–друге, активізація індивіда як особливого соціального суб'єкта, важливого елемента різних соціальних агрегатів і як наслідок все більш активного агента суспільного життя. Складний характер взаємодії індивіда і суспільства змушує останнього виступати у всій багатогранності його економічних, політичних, корпоративних, конфесійних і субкультурних зв'язків. Багатство цих зв'язків – зв'язків з іншими людьми! – допомагає особистості у самозахисті та формуванні своїх вимог, в обґрунтованні своєї солідарності з іншими і довіри до них. Ці процеси спонукають до критичного переосмислення усього кола ідей і уявлень, що були пов'язані з поняттям «громадянське суспільство» [2, с.385]. Україна здійснила лише перші кроки на шляху до розбудови власної державності. Це вимагає окреслення загальних рис власної моделі соціального розвитку, котра б була спроможна гармонізувати інтереси держави з прагненнями різноманітних суспільних груп, автономних асоціацій та окремих індивідів. Саме такий підхід може сприяти свідомому обранню відповідної соціально-культурної орієнтації України та визначенню її соціально-цивілізаційної належності. Ці проблеми вимагають від нас найприскіпливіше придивитись не тільки до західно-європейського досвіду у громадянській сфері, але й до власної громадянської і духовної історії, її набутків і втрат. Атрибутами громадянського суспільства є наступні компоненти: 1) приватна власність, вільна праця, підприємництво; 2) існування вільних політичних партій, громадських організацій та інших об'єднань громадян на добровільній основі; 3) наявність незалежної системи ЗМІ; 4) вільний розвиток сім'ї як первинної основи співжиття людей; 5) регулювання поведінки людини за допомогою етичних норм і здійснення людиною своїх потреб та інтересів в інших сферах приватного і суспільного життя [3, с. 89]. У суспільній думці Заходу також є елементи етатичного мислення. Однак у духовному житті йому протистоїть діалектично з ним пов'язаний автономний ліберально-демократичний підхід. Доповнюючи один одного, вони дають всебічну картину життя суспільства, метою якого є індивід у всій багатоманитності форм його самореалізації [5, с. 196]. **Висновок.** Оцінюючи громадянське суспільство з позиції його соціальності, потрібно враховувати, що громадянське суспільство – сучасний тип демократичного суспільства, яке формується й розвивається в руслі стабільної та ефективної економіки й демократичної політичної системи. Тобто, активне громадянське суспільство функціонує в умовах позитивного впливу на нього економічної та політичної сфер, що забезпечує послідовну ефективну соціальну політику в інтересах найширших верств населення. Передумови для подальшого розвитку й формування громадянського суспільства в Україні є. Однак відсутній досить чіткий механізм функціонування суспільно-політичних організацій, що виражають інтереси різних груп суспільства, їх взаємодію, а також максимально незаангажованого посередника між органами влади та населенням. Варто визнати очевидним і те, що в сучасному українському суспільстві недостатньо високий рівень урахування й координації інтересів різних груп населення, незначна підтримка різними соціальними категоріями прийнятих на державному рівні рішень, непослідовне проведення в життя політики громадянського єднання – усе це має бути у сфері постійної уваги органів державного управління. Надзвичайно актуальними в сучасній Україні є ідеї духовного відродження, національної гордості, державного патріотизму. На підставі вищевикладеного можна стверджувати, що для громадянського суспільства особливого значення набувають їхня повнота, стійкість і відтворюваність. Наявність різноманітних форм громадських об'єднань – партій, спілок, асоціацій тощо – надає можливість реалізувати найрізноманітніші потреби й інтереси громадян із урахуванням їхніх індивідуальних інтенцій, схильностей, інтересів, амбіцій [4, с.123].

Список використаних джерел

1. Пасько Я.І., Автореферат здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук Громадянське суспільство: світоглядні версії та історичне втілення К., 1998. 20 с.
2. Буященко В.В. Громадянське суспільство і соціальне піклування «Гілея: науковий вісник» випуск 63, К., 2012., С. 383-392.
3. Сидоренко С.В. Теоретико-методологічні засади пізнання глобального громадянського суспільства «Гуманітарний вісник» № 51. 2012. С. 87-100.
4. Костючков С.К., Громадянське суспільство як складно структурована плюралістична система: філософська інтерпретація, «Актуальні проблеми філософії та соціології» 2015. С.121-124.
5. Лясота А.Є., Громадянське суспільство в культурно-історичному контексті, «Вісник Дніпропетровського університету» № 9/2 2012. С.194-201.

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Американський бізнесмен, мільярдер Дональд Трамп говорив, що «Немає нічого більш злочинного для фінансового благополуччя, ніж вигадати відмінну ідею, і не спромогтися реалізувати її». **Актуальність дослідження.** У наш час бізнес є одним із найбільш поширених методів введення підприємницької діяльності. Тому вивчення основ бізнесу з філософської точки зору надає перевагу для бізнесменів у виборі підходу до ведення бізнесу з унікальною складовою. **Метою дослідження** є здійснення філософського аналізу основ бізнесу. **Завданням дослідження** є: дослідити бізнес і погляди філософів на нього; проаналізувати сферу бізнесу в сучасному суспільстві; дослідити зв'язок між філософією та економікою. **Об'єкт дослідження**: соціально – економічна сфера сучасного суспільства. **Предмет дослідження**: філософські основи бізнесу. Традиційно філософія визначається як дослідження першопричин та начал всього, що можна помислити, універсальних принципів, в межах яких існує та розвивається як буття, так і мислення. Наслідком цього осмислення є формування в сфері суспільної свідомості системи засадничих поглядів, світоглядних переконань, узагальнених уявлень і концептуальних побудов про сутність та граничні проблеми буття, людську присутність у ньому, можливості його осягнення людським розумом. Філософія, відповідаючи на запити сучасності, серед різноманіття галузей людської екзистенції звертається, в першу чергу, до тих, які постають пріоритетними в межах визначеного відрізка суспільного поступу. Такою галуззю є економіка як комплекс відносин між людьми у процесі їх перетворювальної господарської діяльності [1, с. 70]. Сучасне суспільство часто замінює поняття «філософія бізнесу» на більш нове поняття «маркетинг». Так на думку С.С. Гаркавенко [2, с. 5]. Ставлення бізнесмена до соціальної відповідальності формально відбивається у філософії бізнесу. Філософія є форма суспільної свідомості, в якій представлена узагальнена система поглядів на те чи інше явище і місце людини в ньому. Спираючись на це загальне визначення, філософію бізнесу часто спрощення представляють як судження зацікавлених груп про його цінності, його ідеологічну платформу, спосіб вираження його сенсу. Створення філософії вимагає часу і старанності з боку бізнес-лідерів. При складанні філософії, лідери повинні запитати себе, «Яка природа мого бізнесу?» «Хто мій клієнт?» «Які цінності важливі для мене?» і «Що таке моє загальне бачення компанії?». Відповіді на ці питання формують основу філософії бізнесу. Філософія бізнесу сприяє поліпшенню якості життя, притягує ділових людей, що мають схожі з її положеннями погляди; сформує творчу атмосферу навколо бізнесу. Виходячи з цього менеджеру необхідно вміння розробляти філософію бізнесу. Філософія бізнесу – це найвищий рівень організації процесу пізнання бізнесу як системи, адже досліджує фундаментальні принципи, які лежать в основі створення та функціонування бізнесу, його природу і сенс, роль та цінність в суспільстві. Бізнесмен – це людина, що реалізує власну справу; здійснює на свій ризик економічну діяльність, спрямовану на інтенсифікацію отримання зиску від користування власністю, продажу товарів, виконання робіт чи надання послуг особами, зареєстрованими в цій якості у встановленому законом порядку. Бізнес – це моделювання дійсності в умовах економічної свободи та вільної конкуренції. «Бізнес – особливий прояв економічної діяльності, що відбувається в умовах ризикових відносин творця благ і користувача ними, спрямований на отримання прибутку виробником продукту і задоволення потреб споживача, означений рівнем моральності та визначений мірою легітимності стосунків суб'єкта і об'єкта в процесі реалізації єдності індивідуальної і соціальної свободи людини» [4, с. 154]. Філософію бізнесу прийнято формально виражати у вигляді філософії компанії, що обґрунтовує її унікальність на ринку, що позначає пріоритети в її діяльності та розвитку і забезпечує єдине розуміння поставлених перед нею цілей. Найважливішими напрямками філософії компанії стають: філософія творчості, філософія якості, філософія споживача, філософія управління персоналом [5, с.449]. Об'єктом підприємницької діяльності є процес відтворення на всіх його стадіях. Суб'єктами бізнесу можуть бути правоспроможні і дієспроможні громадяни та юридичні особи, які мають власність в будь-якій формі. Існує три основні концепції бізнесу: позитивна, критична і прагматична. Критична концепція бізнесу виходить з того, що поняття бізнес об'єднує сукупність дій різних суб'єктів ринкових відносин, що мають однакову спрямованість на збагачення одних людей за рахунок інших. Повною протилежністю критичної концепції бізнесу є позитивна. Її суть полягає в тому, що бізнес розуміється і оцінюється як суспільно-корисна діяльність людей, що здійснюється в порядку особистої ініціативи, метою якої є виробництво товарів і послуг для інших людей. Дана концепція в різні часи лежала в основі багатьох уявлень і теорій, що зображали життя людей в умовах ринкової економіки ідеально, у відриві від будь-яких протиріч. Обидві розглянуті концепції бізнесу є двома крайніми позиціями в оцінці бізнесу як об'єктивного явища. Подолання зазначених крайнощів відбувається лише в рамках третьої з названих вище концепцій, а саме – прагматичної концепції бізнесу. Під прагматизмом тут і далі розуміється орієнтація планів і цілей діяльності людей на досягнення практичних вигод у обставинах, що мають об'єктивний і тому не залежний від волі та бажання цих людей характер. Сутність прагматичної концепції бізнесу полягає в тому, що бізнес розглядається як явище, неминуче в контексті розвитку суспільства. Французький філософ-ідеаліст Анрі Бергсон (1850-1941) намагався представити сенс життя як синонім творчості. «Воно - народження нового, вираження багатства і достатку народжує природи» [3]. На наш погляд, таке сприйняття господарської діяльності могло б надихнути бізнесменів на великі звершення і відкрити їм невідомі, приголомшливі грані життя, проте вони незавжди ставляться до своєї справи як до джерела творчості, дарующего можливість духовного та інтелектуального вдосконалення, зміцнення здоров'я, способу служіння ближньому і вираження любові до нього, засобу благодійності. [3, с.700]. **Висновки:** Отже, структуру філософії економіки, як науки, що орієнтована на розуміння загальних універсальних закономірностей розвитку господарсько-економічного світу, відбивають визначені суспільно-історичні форми організації людської діяльності. Філософія бізнесу – це група питань, які пов'язані з суспільно-філософськими і соціально-культурологічними, етичними нормами, які є частинами економічного підприємства. Суть філософії бізнесу – дізнатися і розглянути найоптимальніші причини економічного способу дій індивіда, спробувати знайти відповідь на питання чому, для чого він є суб'єктом економічної роботи в цілому, а так само його справ зокрема. Роль філософії бізнесу в системі управління компанії все більше зростає. Це - формула її успіху і благополуччя; призма, або рожеві окуляри, кризь які видно райдужні ореоли бізнесу, які представляють його як інструмент служіння суспільству. Філософія бізнесу сприяє поліпшенню якості життя, притягує ділових людей, що мають схожі з її положеннями погляди; створює умови для довірчих, рівноправних і справедливих відносин; сформує творчу атмосферу навколо бізнесу. Виходячи з цього менеджеру необхідно вміння розробляти філософію бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2012. № 48.
2. Гаркавенко, С. Маркетинг : підручник / С. Гаркавенко. К.: Лібра, 1998. С.5.
3. Філософський енциклопедичний словник / редкол. С. С. Аверинцев, Е. А. Араб-Огли, Л. Ф. Іллічов [и др.]. 2-е вид. М.: Сов. Енциклопедія, 1989. 700 с.
4. Приятельчук А. О. Особливості філософського забезпечення розвитку змісту економічних категорій // Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2005. № 5. С. 148-155.
5. Армстронг М. Філософія розвитку людських ресурсів. Філософія професійного навчання тощо // Практика управління людськими ресурсами. 8-е изд.: пров. з англ. СПб.: Питер, 2008. С. 449

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність теми дослідження. Суспільство в широкому розумінні – якісно відмінне від природи, внутрішньо розгалужене і водночас органічно цілісне утворення, що постає як сукупність історично сформованих способів і форм взаємодії та об'єднання (діяльності, відносин, поведінки, спілкування, регуляції, пізнання). У більш вузькому розумінні суспільство – це сукупність людей, які об'єднані конкретними інтересами, потребами, взаємними симпатіями або видом діяльності тощо, і ця сукупність перебуває у стані постійної трансформації і перетворення [2]. Українське суспільство, як і будь-яке інше, також змінюється і розвивається. Що спричиняє його постійну динаміку? Чим зумовлюється взаємозв'язок та зміни в різних сферах суспільного життя? І, зрештою, що становить основу прогресу? Відповіді на ці запитання дадуть нам змогу зрозуміти, наскільки наш соціум особливий і які особливості його розвитку. **Мета дослідження:** дослідити закономірності функціонування українського суспільства на сучасному етапі його розвитку; з'ясувати особливості його трансформації у порівнянні із суспільствами інших країн, зокрема, економічної підсистеми. **Завдання дослідження:** проаналізувати умови та динаміку розвитку українського суспільства на даний час, вивчити його відмінності у порівнянні з іншими європейськими соціумами, обґрунтувати необхідність системного підходу до вирішення нагальних економічних проблем. **Об'єкт дослідження** – українське суспільство в контексті його поступу на зрізі сучасності. **Предмет дослідження** – діяльнісно-поведінкові аспекти існування та розвитку суспільства, особливості реалій соціально-економічних процесів в Україні. Розгляд суспільства з погляду його змін і розвитку передбачає пошук відповідей на такі питання: які сили, або фактори розвитку є рушійними; які основні форми цього розвитку; у якій динаміці розвивається суспільство. Спершу розглянемо питання про рушійні сили, або джерела змін, тобто істотні, необхідні, діючі чинники, що забезпечують його розвиток. Щодо вирішення цього питання серед філософів немає єдиної думки. Прихильники натуралістичних концепцій пов'язували розвиток суспільства зі зміною природних основ соціального життя, кліматичними, біологічними і навіть космічними факторами (Шарль Луї Монтеск'є, Володимир Вернадський, Лев Гумільов). Послідовники марксистської соціологічної теорії і філософи-технократи (Уолт Ростоу, Збігнев Бжезинський та ін.) визначальну роль у суспільному розвитку відводять матеріальному виробництву, прогресу техніки і технологій. Інші філософи пов'язували процес соціального розвитку зі змінами в культурному житті, системі духовних цінностей (Огюст Конт, Пітерім Сорокін та ін.) [3, с.1]. Усі перелічені фактори, безумовно, впливають на розвиток суспільства. Причому економічні, духовні і природні фактори найтіснішим чином переплетені і не можуть розглядатися незалежно один від одного. Проте, розглядаючи та аналізуючи складну ситуацію, що склалася на сьогодні в українському суспільстві, можна стверджувати про те, що стабільний саморозвиток нашого суспільства найтісніше пов'язаний з економічною стороною життя. З одного боку, економічні явища є тим базисом, який визначає стан і розвиток всіх інших явищ і процесів: соціальних, культурних, побутових, політичних тощо, адже зрозуміло, що наявність певних житлових умов, певного рівня доходів особи, родини значною мірою визначатиме їх побутові та культурні вподобання, ставлення до політичних сил та державного управління та ін. А з іншого боку, культура та традиції індивідів і громади, забезпеченість та можливість отримання соціально-побутових послуг, можливість цікавого та корисного використання вільного часу та відпочинку створюють умови для певного ставлення та прагнення до праці, підвищення ефективності трудової діяльності задля збільшення рівня доходів з метою зростання якості життя [4].

Українські реалії сьогодення в питанні розвитку суспільства, зокрема, його економічної системи, поки що відрізняються від розвинених країн Заходу. Проведена приватизація, роздержавлення промислових підприємств першої половини 90-х років ХХ століття не привели до виникнення і зростання середнього класу в Україні, а лише сприяли появі олігархічних кланів та масовому зубожінню широких верств населення. Українське сегреговане біполярне суспільство в цих обставинах вимушене шукати вихід в інших формах розв'язання проблем, пов'язаних з виживанням та існуванням, в тому числі в пошуку заробітку за кордонами України значної висококваліфікованої частини населення, яка могла б скласти основу інститутів громадянського суспільства. Крім того, представники олігархічних кланів, переживаючи за збереження своїх капіталів, вивезли з України значні фінансові ресурси, тим самим позбавивши перспективи швидкого економічного зростання різні галузі народного господарства та виведення української економіки зі стагнації. Немодернізовані українські великі підприємства не складають гідної конкуренції аналогічним підприємствам розвинених країн. Нерозвинений внутрішній ринок, експортна орієнтація економіки ставить у залежність українські підприємства від кон'юнктури світового ринку, що, подекуди, обертається банкрутством цих підприємств і масовим безробіттям. Все це призводить до того, що ні крупний, ні середній, ні малий бізнес не відчувають потреби в соціальному партнерстві і відповідальності перед суспільством у справі підвищення якості життя населення і створення клімату соціальної згоди в Україні [5, с.43-44]. **Висновки.** Для сучасного українського суспільства характерний стан «загрозованої безпеки»: як матеріальної – пов'язаної з труднощами забезпечення базових потреб, так і ментальної – спричиненої «невпевненістю у завтра», що впливає з нестабільності «правил гри» у суспільстві [1, с.138]. Це свідчить про недостатньо ефективну державну політику і слабкість інститутів громадянського суспільства. Основними проблемами є: корупція, тінізація економіки, невідповідність сучасним світовим соціальним стандартам української інфраструктури, депопуляція населення, великий обсяг трудової міграції з країни за кордон тощо. На мою думку, саме якнайшвидше вирішення цих проблем дасть змогу розвинути нашому суспільству в позитивно-ідеалістичному руслі.

Список використаних джерел

1. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / [О.Г.Злобіна, М.О.Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.]; за наук.ред. О.Г.Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.
2. Соціальна філософія. Тема 7 / лекційні матеріали/ Мультимедійний навчальний посібник «Філософія»// URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/lection/lec7.html>
3. Розвиток суспільства і динаміка соціальних процесів/стаття// URL: <https://pidru4niki.com/1640011637612/>
4. Чухно І. А. Економічна ситуація як основа державного управління соціально-економічним розвитком регіону/стаття// Державне управління: удосконалення та розвиток (електронний журнал) /№ 3, 2015. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua>
5. Шубін С. Соціально-економічна сфера: проблемні питання формування громадянського суспільства в Україні / С. Шубін, Н. Бенюх // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. 2010. Вип. 1. С. 36-45.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Реалії сучасності, глобальні зміни, які відбуваються в політиці, економіці, культурі, екології, потребують дослідження багатьох явищ та процесів, що мають досить великий вплив на розвиток суспільства. Однією із цих явищ є глобалізація. За невеликий період часу з'явився новий, відкритий світ, в якому всі кордони поступово нівелюються, світ який наскрізь проникнений глобальною культурою інформаційних технологій. З'ясування ролі й статусу глобалізму, його взаємозв'язку із суспільством є однією із найважливіших тем у системі соціально-філософського знання. Хоча деякі аспекти глобалізму досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, але ця проблема в українському контексті є недостатньо висвітленою. **Мета дослідження:** виявлення сутності глобалізму та його позитиви та негативи на розвиток суспільства та його життєдіяльність. Для того, щоб розкрити сутність даної проблеми було поставлено такі завдання: визначити поняття глобалізації; розкрити поняття глобалізації то глобалізму; охарактеризувати позитиви та негативи глобалізації в Україні; прослідкувати вплив глобалізації в контексті України. **Об'єкт дослідження** – глобалізаційні процеси у світі та Україні. **Предмет дослідження** – позитивні та негативні сторони глобалізаційних процесів. Поняття «глобальність», «глобалізм», «глобалізація». Становлення глобальної господарської системи, що руйнує кордони національних господарств, пов'язаних міцними торговельними, фінансовими, політичними, соціальними і культурними відносинами, - найбільш значущий процес, який визначив обличчя світу на межі ХХ-ХХІ століть [3]. Семантично поняття «глобальність», як і інші поняття зцим коренем, пов'язане з латинським словом globus (земна куля). Тим самим підкреслюється, що життєвим простором людства є вся планета Земля, а проблеми його існування виступають як загально планетарні, тобто глобальні. Під«глобальністю» розуміється життя в світовому співтоваристві, де жодна країна (або група країн) не може відгородитися від інших. Поняття «глобальність» тісно пов'язане з категорією «світ як ціле», та активно розробляється з 70-х рр. ХХ ст. Парадигма цілісності заснована на визнанні єдності суспільства, біосфери, ноосфери як основного принципу світобудови [3]. У. Бек пропонує розуміти під глобальністю якісну характеристику життя у світовому суспільстві, де уявлення про замкнутий простір перетворилося на фікцію, а глобалізм- як ідеологію панування світового ринку, складову ідеології неолібералізму (У.Бек). «Один з проявів цілісності полягає в тому, що людина не залишається поза межами досліджуваного об'єкта, а знаходиться всередині нього, вона всього лише частина, яка позначає ціле» [3]. Таким чином, цілісність виступає одночасно і як процес і як структура, що характеризує якісне становище світу [3]. Важливо також визначити та розрізнювати поняття глобалізму і глобалізації. Глобалізм - загально планетарна реальність, єдиний економічний і соціокультурний простір на основі взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів, зростання об'ємів і прискорення темпів обміну товарами і послугами, міжнародного переміщення капіталів і робочої сили, взаємопроникнення духовних цивілізаційних цінностей, що формується. Поняття «глобалізм» має об'єктивний і суб'єктивний зміст. З об'єктивних позицій – це єдиний світовий простір, що створюється ринковою цивілізацією обміну. З суб'єктивних позицій глобалізм означає послідовне усунення від всіх місцевих інтересів, норм і традицій, формування світу економічного і політичного монополізму з міжнародним центром влади [3]. Глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини з навколишнім середовищем. Глобалізація стала чи не найзагальнішим явищем сучасності; об'єктивною реальністю, без якої важко уявити політичний, економічний, соціальний чи культурний поступ суспільства [3]. Розгляд глобалізації у філософії характеризується тим, що в ній йдеться про становлення суспільних структур наднаціонального рівня; про вплив глобалізації на суспільство і на спосіб життя індивідів, моделі життєтворчості; про людство як глобальну спільноту і можливості конститування світового суспільства; про можливості соціального пізнання тенденцій глобалізації; про

можливості та наслідки глобалізаційних процесів і обумовлені ними способи самореалізації особистості [3]. Для розвинутих економік позитивний вплив глобалізації проявляється у зростанні обсягів зовнішньої торгівлі в результаті поглиблення спеціалізації країн. Оскільки національні корпорації промислово розвинених країн володіють сучасними технологіями та ефективним менеджментом, лібералізація торгівлі сприяє розширенню ринків збуту і, як наслідок, обсягів зовнішньої торгівлі країн. До цього додається експансія національного капіталу на закордонні ринки. Ринки капіталу розвинених країн, як правило, характеризуються надлишком капіталу та низькою дохідністю його використання в той час, коли в менш розвинених країнах спостерігається дефіцит капіталу та, відповідно, висока дохідність його використання. Лібералізація інвестиційних режимів, що супроводжує процеси глобалізації, дає можливості для національного капіталу промислово розвинених країн розширити сфери діяльності за рахунок інших країн і підвищити ефективність його використання [1]. Які ж для України негативи глобалізму, його загрози? По-перше, це вже згадане збільшення розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда» – за оцінками ООН, різниця між ВВП багатих і бідних країн становила у 1960 р. 1:30, у 1990 р. – 1:60, у 1999 р. – 1:90. Отже, цей процес прискорюється [2]. По-друге, зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також техногенне перевантаження і деградація довкілля [2]. По-третє, економічне і політичне послаблення України, пригнічення внутрішнього національного ринку, національної економіки, що призведе до практичного усунення України з конкурентного середовища [2]. По-четверте, зростання рівня тіньової економіки, її розростання до рівня глобально-світової і вихід з-під контролю України як нації-держави. Загальна криміналізація економічної діяльності, зростання корупції [2]. По-п'яте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними і економічними традиціями нашої держави [2]. Слід зазначити, що глобалізм не є суб'єктивним процесом, витвором «світового уряду» чи ТНК. Це об'єктивний процес всесвітньої інтеграції, новий етап розвитку людства. Все ж, сучасний глобалізм має насильницький характер щодо України, для нього характерний неоімперіалізм та неокolonіалізм [2]. **Висновок.** Таким чином, можна сказати, що глобалізація в Україні користується досить вагомим авторитетом. В цьому зацікавлені як і політики, так і будь-який пересічний громадянин. Цей феномен став присутній у побуті кожного громадянина, і ми не можемо вже без, здавалося б необхідних для нормального існування, речей, які нам «подарувала» глобалізація. Ця невидима рука захопила і заповонила всі сфери людського існування в сучасному світі й навряд чи хтось зможе зупинити її дію.

Список використаних джерел

1. «Вплив глобалізації на національну економіку: позитивні та негативні сторони», Тернопільський національний економічний університет . URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2336/1/Chuprinskiy_M.pdf
2. URL: <http://referat-ok.com.ua/finans/pozitivi-ta-negativi-globalizacii>
3. Рябініна О.В. « Глобалізація як предмет філософського аналізу URL:<http://psi.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-socialnyh-i-gumanitarnyh-dyscyplin/GPS-1.1.pdf>

СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ГРОШЕЙ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження: роль грошей у соціальному житті. Тому, що без повного розуміння природи грошей неможливо побудувати будь-яку грошову систему, ані ефективно це регулювати. **Мета дослідження:** дослідити соціальну природу грошей в контексті фінансової діяльності держави; розкрити свою думку щодо поставленої проблеми і актуальність її у сучасній економіці в якій відбуваються постійні зміни. **Об'єктом дослідження є:** природа грошей їх походження. **Предметом дослідження є:** своєрідність впливу соціальної характеристики валюти, що використовується у фінансовій діяльності держави. **Завдання дослідження:** дослідити природу грошей, оцінити їх роль у формуванні економіки держави. Слід зазначити, що відношення до грошей в усі періоди історії людства завжди було неоднозначним. Питання про гроші постійно знаходилося під пильною увагою вчених. Абсолютно негативне ставлення до грошей існувало поруч з їх обожнюванням, наданням їм містичної сили [1, с. 22]. Такий фахівець, як Г. Мебус, писав, що більше двох тисяч років мислителі, які займаються грошовими проблемами, сперечаються про те, чи є гроші створенням правопорядку, результатом угоди між людьми, чи ж вони розвивалися самі по собі з вільної гри суперечливих інтересів у господарському обороті і викристалізувалися з товару, що має найбільший попит, ставши «загальною формою товару», як згодом визначив сутність грошей Карл Маркс. Зазначимо, що в науці традиційно виділяються дві основні точки зору на цю проблему. Це раціоналістична й еволюційна теорії походження грошей. Однозначно і беззастережно прийняти яку-небудь із наведених концепцій походження грошей неможливо, тому що вони не враховують низку факторів і оцінюють явище однобічно, надаючи якій-небудь одній стороні феномена визначальне значення, не беручи до уваги чи ігноруючи іншу. Так, еволюціоністи, дотримуючись примата природноісторичного, поступального шляху походження грошей, не надають визначального значення суб'єктивній складовій цього процесу. І, навпаки, для прихильників раціоналістичної концепції властиве перебільшення значення ролі суб'єктивного фактора в питанні походження грошей, при одночасній недооцінці процесу природного виділення з загальної сукупності відповідних мінових благ (товарів) низки предметів, що найчастіше використовувалися як компенсаційні знаряддя при обміні. Аналіз обох наведених вище концепцій походження грошей дозволяє виділити шість загальних для них: **саме правовий звичай** необхідно розглядати як елемент, що об'єднує погляди на проблему виникнення грошей як раціоналістів, так і еволюціоністів. Таку позицію цілком можна охарактеризувати як еволюційно-раціоналістичну концепцію походження грошей [2, с. 49-50]. Слід зазначити, що гроші як об'єкт в системі фінансового права ніколи не піддавалися ретельному аналізу. У СРСР у цьому не було необхідності, тому що фінансові правовідносини в ті роки розглядалися винятково як владовідносини, і, отже, науку цікавили владний суб'єкт у цих правовідносинах, його компетенція й т.ін. У наш час ситуація змінилася. Сьогодні проблема грошей для фінансово-правової науки стала особливо актуальною. Юридичну природу грошей як об'єкта фінансового правовідношення досліджувала М.В. Карасьова і зазначила, що це стосується як готівки, так і безготівкових грошей. З цим слід погодитися, оскільки платежі в публічні грошові фонди перераховуються з використанням безготівкової форми розрахунків, а витрачання коштів буває як у безготівковій, так і в готівковій формі. Належність грошової емісії до сфери фінансово-правового регулювання відзначає і С.В. Запольський, підкреслюючи, що від грошової емісії залежить життєдіяльність будь-якої фінансової системи. Завдяки руху грошових потоків у публічні фонди із них – на фінансування діяльності органів публічної влади, бюджетної сфери, соціально-економічних програм держава виконує свої функції. Тому можна погодитися з тим, що сучасне правове регулювання публічних фінансів бере початок від встановлення затвердження відповідним та нормативним актом національної грошової одиниці, регулювання порядку її випуску та обігу, організації та функціонування грошової системи, що охоплюється емісійно-правовими нормами, що належить до сфери фінансового права як галузі. Емісійна діяльність є невід'ємною частиною правового регулювання публічних фінансів [3, с. 234-235]. Різновидом раціоналістичної концепції є державна теорія грошей німецького економіста Г. Кнаппа. Він називає гроші «продуктом правопорядку», творінням державної влади, встановленим законом платіжним способом. На його думку, створені державою гроші, приймаються незалежно від їх металевого змісту і є умовними знаками, наділеними державною владою певною платіжною силою. Раціоналістична концепція походження грошей була застосована англійським економістом Л. Харрісом у праці «Грошова теорія». Ця концепція заперечує товарну природу грошей, їх стихійне походження. Представники концепції еволюційного походження грошей вказують на товарну природу грошей, стихійне виділення їх з загальної маси товарів і на їх особливе місце в економіці. Всебічно ця концепція була обґрунтована в роботах К. Маркса та його послідовників. Представники функціональних концепцій грошей серед конкретних причин, які викликають необхідність використання грошей, називають такі: відсутність синхронізації надходжень і платежів, яка ускладнює прямий товарообмін; наявність трансакційних витрат, невизначеність господарських перспектив, що змушує учасників обігу накопичувати залишки грошей для страхування від ризику; час, як невід'ємний елемент процесів виробництва і обігу товарів, який надає грошам роль з'єднувального ланцюга між сьогоденним і майбутнім. Найбільш обґрунтовано історичну суть і функції грошей розкривають концепції, які розглядають їх через розвиток форм вартості [4, с. 154-156]. **Висновок:** з вище написаного можна сказати, що без розуміння соціальної природи грошей та їх функцій, неможливе розуміння їх ролі в ринковій економіці держави. Проблема соціальної цінності сучасних грошей, як ніколи раніш, є дуже актуальною, бо сьогодні ще не вирішені, навіть, основні підходи до сутності сучасних грошей, адже ціла низка пострадянських науковців ще й досі (тобто після демонетизації золота) розглядають гроші як товар, який, відповідно, має власну вартість, хоча такий підхід до сутності сучасних грошей без власної вартості не відповідає дійсності.

Список використаних джерел

1. Карасева М.В. Финансовое право и деньги: Монография. Воронеж. гос. ун-та, 2006 р. 54 с.
2. Никулина И.А. Расчетные правоотношения как институт финансового права // Рукопись дисс. На соискание уч. ст. канд. юрид. наук. М., 2005. 162 с.
3. Финансово-кредитный словарь. Т. 2. М., 1964. 626 с.
4. Климов Г. Н., Нестеренко В. П. Основы экономической теории. Полит экономический аспект. Київ. «Вища школа», 1999 . 743 с.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Актуальність теми дослідження. Виробництво - це категорія, що характеризує сутність соціального, оскільки саме виробництво є діяльним родовим життям людини, тим способом, яким вона утверджує себе, як родова істота. Історія розвитку суспільства - це передусім історія розвитку виробничого суспільного життя, як особливого соціального виду життєдіяльності. Виробництво - це діяльність сукупна, суспільна, це єдність пізнавальної та практичної діяльності. Ці характеристики виробництва передбачають їх розгляд як єдності матеріальних і духовних знарядь виробничої діяльності, матеріального і духовного способів освоєння природного та соціального. Єдність матеріальної та духовної сторони суспільного виробництва характеризує сутність суспільного способу життєдіяльності протягом всієї історії людства. **Мета дослідження:** визначити сутність соціального виробництва, усвідомити єдність матеріального та духовного у виробничій діяльності, пояснити системність, цілісність суспільства. **Завдання дослідження:** проаналізувати суть суспільного виробництва, та показати його роль у розвитку суспільства. **Об'єкт дослідження:** діяльність суспільства і її системна єдність. **Предмет дослідження:** суспільне виробництво. Потреби викликають до життя виробництво. Воно виникає і розвивається як процес, спрямований на задоволення матеріальних потреб людини. Потреба примушує людину визначити мету майбутніх дій. Кожна задоволена потреба породжує виникнення іншої. Це веде до удосконалення людиною знарядь праці. Наслідком зміни знарядь праці є зміна форм зв'язку між людьми в процесі виробництва, сутність їх взаємодії з природою. Визначення матеріального виробництва як одної реальної основи історії дає змогу глибше усвідомити дію об'єктивних суспільних законів. Матеріальне виробництво не існує поза суспільством. Матеріальне виробництво виникає і формується в процесі суспільного життя [1]. Зміна засобів праці веде до зміни способів виробництва матеріальних благ. Кожний новий спосіб виробництва є якісно новим етапом, новим ступенем у розвитку суспільства. Виробляючи умови, в яких людина проживає, вона тим самим виробляє саму себе. Зі зміною способу виробництва змінюється весь уклад життя суспільства - виникають нові організації, установи, змінюються погляди людей, їхня психологія. Будь-які зміни, що відбуваються в способі виробництва, структурі соціальної системи, викликають якісні перетворення в усіх її сферах. Значення матеріального виробництва не обмежується тим, що воно - необхідна умова існування суспільства і людини [1]. Матеріальне виробництво - це визначаюча реальність, яку кожне покоління застаеть як дещо, що склалося, відносно стійке. Люди не можуть її конструювати. Вони повинні узгоджувати свої дії з цією суспільною реальністю, та як вони узгоджують їх з реальністю природною. Тому якщо якісь закляки не погоджені з процесом матеріального виробництва, то вони або передчасні, або нездійсненні. Аналіз матеріального виробництва дозволив пояснити системність, цілісність суспільства. В матеріалістичному розумінні історії нерозривно пов'язані ідея детермінованості людини об'єктивними умовами буття і визнання свободи, активності, творчості. Кожна людина - продукт обставин, що склалися; але і людина може змінювати обставини [1]. Виробництво з точки зору марксистської теорії можна розглядати і в більш широкому змісті слова як життєдіяльність суспільства, як суспільне виробництво, в якому матеріальне відіграє головну, визначальну роль. Поняття «суспільне виробництво», якому К.Маркс надав велике значення, фіксує той факт, що люди виробляють не тільки речі, матеріальні блага і цінності. Беручи участь в суспільному виробництві, вони виробляють і відтворюють свою соціальність: суспільні відносини, групи і інститути, а в кінцевому випадку суспільство і самих себе, свою власну суспільну сутність. Матеріальне розуміння історії виводить, нас таким чином, на людину - головну дійову особу, яка втілює в собі загадку, мету і зміст історичного процесу. Але шлях до вирішення загадки лежить через дослідження об'єктивних законів суспільства, в якому індивіди, виробляючи необхідні для життя матеріальні блага, створюють одночасно і себе, і суспільство [1]. Матеріальне виробництво є основою суспільного розвитку. Це - своєрідна передумова історії. Коли людство хоч би на годину зупинило процес матеріального виробництва, то воно б спотворило історію розвитку цивілізації [2]. Далше осмислення суспільства як системи зв'язане з аналізом її цементуючого ядра - способу виробництва. Спосіб суспільного виробництва - це спосіб створення і відтворення суспільної людини (індивіда) і людського суспільства, соціуму. За структурою - це система взаємодіючих елементів матеріального (технологічного та економічного) і духовного суспільного способу виробництва, їх єдність. Не зводячи всіх основних причин існування суспільства до матеріального виробництва, соціальна філософія вважає безсумнівним: матеріальне виробництво - системотворчий компонент соціуму, що інтегрує всі його компоненти в цілісність. Суспільство не може існувати без виробництва матеріальних благ, засобів існування людей, що здійснюється певним способом. На відміну від політичної економії, що вивчає економіку, до того ж у всіх її властивостях та відносинах, соціальна філософія використовує поняття спосіб виробництва і його складові - продуктивні сили та виробничі відносини - для дослідження суспільства і підходить до способу виробництва як до загальносоціально-філософського поняття, що виражає взаємозв'язок внутрішніх елементів [2]. Інакше кажучи, соціальна філософія виражає світоглядну природу поняття способу виробництва, його складових та його методологічну роль у пізнанні суспільства як системи [2]. У такому аспекті спосіб матеріального виробництва виражає суть суспільного виробництва і його роль у розвитку суспільства. Більш-менш однозначне визначення їх можливе лише в абстракції, на рівні теоретичного аналізу. Реальне життя суспільства характеризується химерним плетивом суспільних взаємозв'язків і стосунків. Розібратись у цьому плетиві завжди надзвичайно важко. Суспільство - це єдина, цілісна система. Саме тому соціальна філософія обережно ставиться до інтерпретації її в контексті дилеми первинності - вторинності суспільних відносин, підкреслює їхній органічний взаємозв'язок, цілісність пізнання яких розцінює як більш евристичний принцип, ніж дилема. Значача цілісність системи суспільних відносин позначається категорією «спосіб життя», що замикає теоретичну модель суспільства, синтезує різноманітні життєві процеси, підводить їх до єдиної й незаперечної основи - людини як самоцілі суспільно-історичного розвитку. Спосіб життя - це синтетична характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей (індивідів та соціальних спільнот) у єдності з умовами життя суспільства. Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя й культуру, поведінку (стиль життя) людей та їхні духовні цінності. Він реалізується через діяльність, виробництво, в якому виділяються такі провідні елементи: безпосереднє виробництво, розподіл, обмін, споживання. Звичайно, матеріальні та духовні блага створюються в сфері безпосереднього виробництва. Щоб було що споживати (обмінювати, розподіляти), треба щось виробляти. Внаслідок цього робиться висновок про пріоритетність безпосереднього виробництва в системі способу життя людей. Все це не викликає сумнівів. Вони з'являються згодом, після аналізу реального життєвого процесу на основі абсолютизації визначальної ролі виробництва в суспільному житті й фактичному нехтуванні такими елементами, як розподіл, обмін, споживання, соціальна сфера, культура тощо [3]. Пріоритетність виробництва за рахунок інших складових частин суспільної цілісності не забезпечить якісного способу життя. Він визначається не лише безпосереднім виробництвом, а й усією системою суспільних відносин. Спосіб життя відбиває також рівень розвитку духовної культури суспільства, наявні типи світогляду, моральні норми, ціннісні орієнтації, що реалізуються у вчинках і діях людей, у їхньому ставленні до праці, інших людей, різних соціальних груп і суспільства в цілому [3]. Соціальна філософія наголошує на пріоритетності кожного елемента способу життя, на цілісності суспільства як соціальної системи, що функціонує завдяки виробництву й постає як живий організм з усіма особливостями економічних, соціально-політичних, ідеологічних, культурних, побутових, сімейних та інших соціальних відносин, які безпосередньо характеризують життєдіяльність людей. У центрі суспільства - людина. Без неї воно не існує. Як і матеріальні цінності не нагромадили люди - будівлі, знаряддя праці тощо - все це вмирає після того, як його залишили люди. Людина - суб'єкт і головна дійова особа суспільства. Цей висновок лишається незаперечним незалежно від теоретичних побудов та ідеологічних домінант суспільного розвитку [4]. Підвищеній нині інтерес до вельми складної проблеми особистості, її структури, соціалізації поєднують насамперед потребами сучасної практики. Наша епоха - це епоха виходу широких народних мас на арену свідомої історичної творчості. Шириться масовий рух за виживання людства, поліпшення екологічної обстановки, мир між народами, соціальний прогрес, демократизацію суспільства, за реальні права та свободи особистості. За таких умов на перший план у розвитку практики, науки і філософії виступає питання взаємодії особистості і суспільства, що найтіснішим чином пов'язане з іншими проблемами філософії [4]. Необхідною умовою історичного розвитку людей, що здійснюють спільний процес суспільного виробництва, є суспільний розподіл праці, на основі якого відбулося те поєднання людських зусиль, яке дало могутній поштовх розвитку виробництва й суспільного життя. Розподіл праці можна називати суспільним, коли ті чи інші види праці закріплені за певними соціально-організованими групами людей, одні з яких беруть на себе функції управління, інші підпорядковуються. У процесі виробництва людьми свого життя виробляються і відтворюються соціальні відмінності, різного роду нерівність, формується і сама людина, котра завжди несе на собі відбиток суспільства. У процесі спільного виробництва людьми свого суспільного життя створюється певна форма суспільства, котра як би накладається на усі взаємодії людей. Найхарактерніші риси суспільного виробництва притаманні практично всім народам незалежно від обставин, за яких воно здійснюється. Одночасно кожний народ приносить у нього своє особливе та неповторне. Усі складові суспільного виробництва взаємопов'язані і виступають рівнозначними чинниками суспільного розвитку [5]. **Висновки.** Отже, спосіб виробництва - це матеріальна система, що, зрештою, функціонує як системотворчий елемент суспільства. Історія суспільства в певному розумінні є історією зміни способів виробництва. Це добре видно на прикладі історії технологічного способу виробництва, як єдності матеріально-технічного способу виробництва, як єдності матеріально-технічної основи та технологічних відносин: в історії людського суспільства один іншого змінили чотири технологічні способи виробництва: привласнюючий, аграрно-ремісничий, індустріальний, інформаційно-комп'ютерний. І

кожен з них характеризується специфічними знаряддями праці, характером праці і системою організації праці. За привласнюючого способу виробництва знаряддя праці були ручними; за аграрно-ремісничого - залізний плуг, худоба, вітряний та водяний млини, гончарний круг; за індустріально-комп'ютерного - автоматизована техніка.

Список використаних джерел

1. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13231/>
2. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/47.htm>
3. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_філософія
4. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13276/>
5. URL: <https://studfile.net/preview/5649988/page:29/>

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми: Особистість – людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільне значущого та індивідуально неповторного. Індивідуальність – це цілісна характеристика окремої людини, її оригінальність, самобутність її психічного складу. Не кожен індивід є індивідуальністю. Для цього треба стати особистістю. Розвиток людини – процес становлення та формування особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників. Розвиток людини не можна зводити до засвоєння, простого накопичення нею знань, умінь та навичок з різних галузей науки і практичної діяльності. Його не слід розглядати лише з кількісного боку. Розвиток полягає передусім в якісних змінах психічної діяльності, в переходах від її нижчих шаблів до вищих, у виникненні нових рис пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, волі, характеру тощо, у формуванні нових якостей особистості. Формування особистості – становлення людини як соціальної істоти внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили розвитку [1]. **Мета дослідження:** визначити сутність особистісного розвитку та вплив потреб, інтересів та цінностей людини. **Завдання дослідження:** дослідити залежність особистісного розвитку від потреб, інтересів та цінностей людини. **Об'єкт дослідження:** потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку. **Предмет дослідження:** При вивченні особистості слід взяти до уваги те, що людина сама по собі являє систему зі складною структурою. Філософська енциклопедія визначає особистість наступним чином: це людський індивід як суб'єкт відносин і свідомої діяльності. Інше значення – стійка системи соціальних значимих рис, що характеризують індивіда як члена того чи іншого суспільства [2]. Особистісний розвиток, зростання і розвиток особистості – найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів. Це все те, що в особистості розгортається з віком саме, що формується під впливом ззовні, що розвивається в спільній діяльності з оточуючими і розвивається в собі самим людиною [3]. Головною цінністю західного шляху буття є особистість і її свобода. Ідея свободи особистості витікає із самої сутності християнського світо-ставлення, і будь-яка християнська культура приймає і підтримує її. У католицькій і православній культурі свобода особистості є свободою вибору між добром і злом, у протестантській – свободою дії (при вже здійсненому самим буттям виборі на користь добра, який особистості слід прийняти і якому вона має довіритися) [4]. Визначаючи особу, слід розділити поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особа», які часто ототожнюються. Людина – найбільш узагальнене поняття, яке характеризує принципову різницю (біологічну) між людиною та твариною [5]. Індивід – це кожна людина як одинична природна істота, тобто одиничний представник роду людського. Сукупність певних рис відрізняє одного індивіда від іншого. Поняття особистість – різноманітне. Здебільшого, воно означає стійку систему соціально значущих рис, що характеризують особу як члена того чи іншого суспільства або спільноти. Поняття «особистість» визначає суспільну сутність людини, пов'язану із засвоєнням різноманітного виробничого і духовного досвіду суспільства [6]. Потреби – духовні чи матеріальні форми взаємодії зі світом, необхідність яких обумовлена особливостями відтворення і розвитку її біологічної, психологічної, соціальної визначеності, і які тою чи іншою мірою відчуваються, усвідомлюються людиною. Є декілька груп потреб, як по-своєму виявляються у людини, з різною силою та інтенсивністю. Можна сказати, що формування особистості починається там, де починаються вищі потреби. Тому, чим вищі запити особи, тим складніший процес формування потреб. Внутрішні спонуками до дій стають мотиви, що є результатом усвідомлення особистістю своїх потреб і виявляються в конкретних прагненнях до їх задоволення [5]. Мотив – внутрішня рушійна сила, що спонукає людину до дії [7]. Мотив, на відміну від потреби, – з'ясована причина поведінки, осмислена дія, усвідомлені наміри. У класифікації мотивів виділяють матеріальні та духовні як основні, а також економічні, політичні, соціальні, ідеологічні тощо. Людина прагне здобути те, чого потребує, те, що цінить, відповідно орієнтує поведінку на конкретні цінності, причому свідомо. А це і є властивість мотиву поведінки. Наступний елемент, котрий виявляє сутність природи особистості, є інтерес. Інтерес – це усвідомлення потреб особистості. Це спрямованість дій індивіда залежно від можливості задоволення тієї чи іншої потреби, одна із рушійних сил поведінки та діяльності особи. Разом із потребами інтереси становлять основу цінності [8]. Є безліч визначень для поняття «цінності». За словами Айн Ренд цінність – те, що людина здобуває й утримує своїми діями. По-іншому цінність це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе [9]. Кожній людині притаманна індивідуальна ієрархія особистих цінностей, що дозволяє говорити про таке поняття, як шкала цінностей. Все це пов'язує духовну культуру суспільства з духовним світом людини. Цінності та потреби тісно взаємопов'язані [10]. Цінності в житті суспільства виступають соціально-значимими орієнтирами діяльності суб'єктів, одним із факторів розгортання політичної історії. Вони є чимось більш високим, ніж звичайна зацікавленість людини. Саме через культурні цінності людина задовольняє свої потреби, і саме існування цінностей відрізняє людину від тварини. Цінності становлять фундамент культури, і предметним полем формування цінностей є культура. Ці категорії невіддільні одна від одної. Культура і визначається через систему цінностей та ідей, що слугують для регулювання поведінки членів даного соціуму. Культура є цементом будівлі суспільного життя, а цінності – осередком духовного життя суспільства. Культура встановлює, що таке цінність, що – анти цінність. Люди, що поділяють однакові цінності, становлять соціальні групи, об'єднуючись у політичній, економічній боротьбі, спрямовуючи, таким чином, історію в певному напрямі. Цінності скріплюють громадську єдність, цілісність соціуму, перешкоджаючи руйнівному впливу ззовні. Роль особливих ідейних скріп в суспільстві виконують соціальні цінності, що виступають у формі соціально-політичних ідеалів, ідей, ціннісних настанов, орієнтацій, над-цінних ідей, на зразок національної ідеї. Виконуючи важливу роль інтегруючих, соціалізуючих, комунікативних засад у житті суспільства, цінності забезпечують духовно-вольову єдність суспільства, високий рівень самосвідомості і організованості його членів. Суспільні цінності формуються поступово, через відбір певних видів поведінки і досвіду людей. Спочатку вони з'являються як сукупність звичок, прийомів людського побуту, специфічні форми поведінки, що передаються від покоління до покоління як ознаки власне людського способу життя, відмінні від тваринних, інстинктоподібних. З часом ці прийоми побуту закріплюються, схематизуються в таких нормативних утвореннях, як традиції, обряди, звичаї, ритуали. В них кодуються еталони суспільне схваленої поведінки людей. В подальшому вартісні взірці транслюються, зберігаються і передаються через соціальні інститути: установи освіти, виховання, масової інформації, релігії, політики, права тощо. Підсумком і метою тривалого прищеплювання ціннісних якостей є формування людської психології, ментальності, способу життя членів у потрібному, характерному для даного типу суспільства напрямі [11]. Цінності тісно пов'язані нормами, хоча і розглядаються як різні регулятивні механізми. У понятті «цінність» підкреслюється момент бажаності, переваги, внутрішнього спонукування, в понятті «норми» – повинності, дотримання, примус. Цінності виконують істотні функції в процесі передачі досвіду. Вони, виступаючи у вигляді готових формул поведінки, які не потребують обґрунтування, полегшують засвоєння «чужого» досвіду, спрощують процес його передачі. Особливість цінностей – емоційний характер передачі, значимість авторитету передавального, обов'язковості проходження переданим правилам і присисам. Є багато спільного між категоріями цінність і мета, але все ж їх не треба ототожнювати. Спільним між метою та цінністю є те, що вони виконують регулятивні функції. Однак мета на відміну від цінності передбачає обґрунтування (визначення доцільності дії з урахуванням можливостей і потреб). Діяльність же, яку направляють цінністю, такого обґрунтування не вимагає [12]. **Висновок:** Отже, особистісний розвиток – це процес становлення та формування особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників також збільшення потенціалу особистості, здатності людини жити внутрішньо заможніше і краще управляти своїм життям. Він на пряму залежить від потреб, інтересів та цінностей людини.

Список використаних джерел

1. «Формування і розвиток особистості» URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14319/>
2. «Особистість» URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-12563.html>
3. «Особистісний розвиток» URL: http://psychologis.com.ua/lichnostnoe_razvitie.htm
4. «Західне буття як католицька, православна, протестантська культури і способи життя» URL: https://pidru4niki.com/89470/filosofiya/zahidne_buttya_katolitska_pравoslavna_prottestantska_kulturi_sposobi_zhittya
5. «Спрямованість особистості та її складові: потреби, мотиви, переконання, інтереси, ідеали, світогляд» URL: <https://studfiles.net/preview/6702682/page:11/>
6. «Особистість» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Особистість>
7. «Мотив» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мотив>
8. «Особистість як предмет аналізу» URL: https://pidru4niki.com/15941024/sotsiologiya/osobistist_predmet_analizu_potrebi_interesi_tsinnosti
9. «Цінність» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Цінність>
10. «Особистість як предмет аналізу. Соціалізація людини та культурні основи суспільного життя» URL: <https://studfile.net/preview/5043516/>
11. «Еволюція філософських уявлень про людські цінності» URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13262/>

12. «Цінності як соціальний регулятор» URL: https://stud.com.ua/71945/sotsiologiya/tsinnosti_sotsialniy_regulyator

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі коли абсолютна більшість людей з легкістю може залишити свій слід в Інтернеті, таким чином формуючи певний культурний спадок свого народу, країни або ж місця проживання, нам необхідно розібратися в культурному баченні світу свого народу та своїх предків. Так само ми повинні розуміти яким чином народна культура формує нашу особистість з самого малечку, та який відгомін вона лишає у зрілому віці, коли так званий «діалог культур» може відбуватися ментально завдяки розголосу важливих питань в соціальних мережах. Тому в даній роботі я спробую дослідити історію української культури, її вплив на народити сусідніх країн, їх взаємодії на тлі часу, починаючи з часів Київської Русі, закінчуючи сьогоденням. **Мета дослідження:** дослідити взаємодії української національної культури з культурами світу; дізнатися як українські митці вплинули на культурні процеси не лише в Україні, а і в сусідніх державах. **Завдання дослідження:** проаналізувати українську національну культуру в контексті надбань світової цивілізації. **Об'єкт дослідження:** українська національна культура. **Предмет дослідження:** особливості розвитку української культури.

На нашій планеті існує понад дві тисячі національні культури, кожна по своєму специфічна та унікальна, кожна несе своє послання у світ та кожна заслуговує уваги. Така унікальність виникає через історичний шлях кожного народу, також не можна не брати до уваги географічний чинник країни та її взаємодії з іншими культурами. Україна внаслідок геополітичного положення на карті Євразії, регіонально належачи до різних природно-географічних обширів (перехрестя Заходу і Сходу), опинилася у сфері впливу одразу трьох великих культурно-історичних центрів. Наша країна стала точкою безпосереднього дотику західноєвропейського, балканського та азійського світів. Українська народність формувалась на основі об'єднання різних східнослов'янських племен та їхньої інтеграції з прийшлими народами. Для українського менталітету характерні сумовиті та елегантні настрої, що іноді несподівано поєднуються зі своєрідним гумором і дошкульною іронією [1, с. 204]. В нашій культурі, для національної культури основоположником завжди був та є народ. Як ми всі знаємо, на основі культури згодом починає формуватися мистецтво, література та професійна наука. В історії нашої держави ми можемо спостерігати те, що українське суспільство тривалий час розвивалося без повноцінної культурної еліти, в основному так сталося через систематичні труднощі історичного шляху України, це і монголо-татарське завоювання в XIII столітті, і польсько-литовська анексія в XIV - XVI століттях, і залежність від Російської та Австрійської імперій в XIX - XX століттях, коли з одного боку феодально-боярська знать насаджувала католицтво та польську культуру, а з іншого верхівка козацької старшини завдяки нехитрим діям Катерини II русифікувалася. Тому істинними творцями та носіями культури так і залишилися низи суспільства, через це аж до початку підйому української культури в XVI - XVII століттях, і культурного відродження в XIX столітті, наша культура розвивалася як народна [2, с. 65]. З одного боку через це ми маємо яскравий фольклор та народні традиції з особливим та неповторним колоритом, з іншого чимала кількість талановитих людей, що народилися та вирости в Україні переїжджали до сусідніх країн аби там пов'язати своє життя з творчістю. Один із цікавих фактів, є те, що в добу Козаччини система освіти досягла свого розквіту, завдяки цьому практично все населення України було грамотним. Це забезпечило орієнтованість на провідні центри Європи, особливо на Візантію, чималу роль нашої держави, як провідного центру науки, вищої освіти та християнства у центральній частині Євразії. Так сталося завдяки тому, що держава на ряду із Константином Острозьким, Петром Конашевичем-Сагайдачним та Іваном Мазепою підтримувала культуру, створювала мережі колегіумів та академій зокрема Острозька та Києво-Могилянська академії [3, с.89]. В цей час було створено ряд класичних шедеврів у галузі мистецтва, архітектури та друкарства, досягнуто значних успіхів у науці. Завдяки такому специфічному розвитку української культури їй став властивий гуманізм (світогляд, де людина стоїть на вершині піраміди цінностей), відвертість та відсутність ксенофобії (боязнь чужого) [3, с.240]. Такий висновок ми можемо зробити проаналізувавши творчу спадщину Григорія Сковороди, Феофана Прокоповича та Пантелеймона Куліша. Ці люди у своїх численних філософських творах піднімали питання сутності та умов щастя, значення людського життя. Одна із основних відмінностей українських мислителів від європейських полягає в ідеях вирішення проблем масових хвороб, повного безкультур'я та бідності більшої частини населення. Європейська філософія пропонувала вирішити ці проблеми за допомогою соціального експериментування, освічених та мудрих монархів, технічного прогресу та підвищення продуктивності праці. Наші ж філософи закликали до самопізнання, «Спорідненої праці», наданню переваги духовному над моральним, закликали не боятися відкритися від благополуччя заради свободи [2, с.67]. І в сучасному світі ми можемо спостерігати, що широкою популярності набирають ідеї, яких дотримувались та пропагували провідні українські мислителі ще у XVI- XVII століттях. Також одним із яскравих прикладів, як національна культура заговорила із світовою є творчість Тараса Шевченка. Він порушив одвічне правило, що поділяло культури на елітарну, яка мала право осмислювати лишень життя і низову, або ж фольклорну. Своім «Кобзарем» він показав, що народ може не лише оплакувати свою тяжку долю, а і обирати її. Ця книга викликала широкий резонанс у європейській культурі, адже одна із перших кинула виклик самодержавству. Так само важко не зауважити, що Шевченкова любов до України ніколи не була сліпою, вона не затьмарювалася неприязню до інших народів, релігій чи небажанням перейняти їх кращий досвід. «Учітьсь, читайте, і чужому научайтесь, свого не цурайтесь» - закликав поет. Жагуча ненависть до самодержавства ніколи не переростала у Шевченка в несприйняття російської культури, яку він лише хотів бачити рівноправною з українською: «На москалів не зважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чие краще нехай судять люди.» [4, с. 14]. Вертаючись до наших часів можна привести цитату із Послання Президента України до Верховної Ради України від 22 лютого 2000 р. : «Загальносвітові тенденції і власний досвід підводять до принципового висновку: індустріальний, промисловий та економічний поступ значно більше залежить від духовної, культурної складової, ніж від суто технічних нововведень». Тому майбутнє нашої незалежної України тісно пов'язане з розвитком гуманітарної сфери, продовженням національних культурних традицій, відновлення мовних традицій та культури знищеної радянською владою. **Висновок.** Українська національна культура практично всю свою історію розвивалася в несприятливих умовах. Імперські та тоталітарні режими старалися зруйнувати нашу культуру. Вона зазнавала численних економічних, соціальних утисків, насаджувався комплекс неповноцінності нації та історії. Проте, на превеликий жаль, для цих режимів наша культура засвідчила свою міцність. Творча сила та наснага народу не вичерпалася, а навпаки загорілася з новою силою і сьогодні ми є свідками і творцями нових обнадійливих процесів.

Список використаних джерел

1. Історія культури давнього населення України / Ю. С. Асєєв [та ін.]; редкол.: П. П. Толочко (голов. ред.) [та ін.]. 2001. 1134 с.
2. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. Київ: Либідь, 1993.390 с.
3. Культурологія /под ред. А. А. Радугина. М.: Центр, 1996. 400 с.
4. С.І, Береговий. Українська культура у європейському та світовому вимірі. Навчально-методичний посібник. К.: НУХТ, 2012р.154 с.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Розвиток політики в Україні – доволі молодій державі з відносно короткою історією державотворення – є досить своєрідним, потребує заповнення багатьох прогалин. Однією з них можна вважати політичну культуру, що є необхідною складовою формування засад демократії та політичної стабільності, і процес синтезу якої ще не завершено. Неоднорідність та непослідовність настроїв у суспільстві, поглядів та переконань українців, не сприяє становленню цього явища. Тема потребує дослідження, оскільки аналітичний підхід до вивчення проблематики української політичної культури посприяє розвитку цього, безумовно, вагомого аспекту політології. Значний вплив на виникнення суперечностей у цьому питанні належить історичному та соціальному чинникам організації норм співіснування й взаємодії різних політичних суб'єктів. Закономірності перебігу історичних подій, відсутність досконалої системи правління й державотворення, залежність від політичних ситуацій міжнародної арени є передумовами проблематики існування політичної культури в Україні. Термін «політична культура» виник ще наприкінці ХХ століття, і був введений американським політологом Г. Алмондом. Згодом це питання вивчалось також українськими політологами, до яких належать В. Андрущенко, В. Полохало, М. Михальченко, І. Курас, С. Рябов та ін. Незважаючи на значний інтерес вчених до цього феномену, залишаються малодослідженими основні суперечності, що виникають у процесі створення політичної культури. **Мета дослідження** – виявити та проаналізувати основні проблеми й суперечності становлення політичної культури в Україні. **Об'єкт дослідження:** проблематика української політичної культури. **Предмет дослідження:** характерні особливості розвитку сучасної політичної культури в Україні. **Завдання дослідження:** проаналізувати природу чинників, що стримують перебіг процесу становлення цього явища; з'ясувати причини виникнення передумов існування суперечностей на історичному, соціальному підґрунті. Політична культура є системою цінностей, переконань, поглядів, а також норм поведінки у взаємовідносинах влади та народу, які впливають на співіснування й діяльність суб'єктів політичного процесу відповідно. Він включає різні компоненти й рівні: культуру ставлення суб'єктів до здійснення політичної влади; культуру електорального процесу; культуру формування політичних і громадсько-політичних інституцій; культуру політичної поведінки; культуру політичної свідомості й спілкування та інші, тобто поширюється на всю сферу політичного життя суспільства [1, с. 158]. Оскільки політичне становище країни має змінний характер та постійно розвивається, то питання політичної культури, як взаємозалежного аспекту, також змінне. Норми й переваги тої чи іншої системи відрізняються завдяки різноманітності типів влади, механізмів державотворення, ідеологічних цінностей. Важливою є й парадигма світосприйняття нації, яка залежить від часового періоду й конкретних територіальних особливостей, притаманних державі, а також зумовлює різні реакції у відповідь на діяльність влади [3, с. 4]. Аналізуючи ці твердження, приходимо до висновку, що політична культура є невід'ємним елементом політичного життя держави. На тлі історичних подій, а саме: довголітньої русифікації, раднізації й реалізації політики колонії, в Україні сформувались посткомуністичні тенденції розвитку. Частику переконань досі займають інертні радянсько-більшовицькі стереотипи щодо влади, що суттєво ускладнює процес становлення демократичних ідеологій. Більше того, політична культура держави роками страждала через зрусифікований стан, комплекс національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів. Такі переконання підсилюють аспект схильності розраховувати радше на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. На жаль, це суттєво вплинуло на якість суб'єктів політичної діяльності й рівень демократизації політичної культури, що залишається недостатнім у порівнянні з західними країнами [2, с. 136]. Не менш значний вплив на становлення політичної культури має сучасне становище України на міжнародній політичній арені. Відкрита агресія Росії, що розпочалась у 2014 році, відродила національну свідомість громадян. Характер сучасних соціально-політичних процесів дозволяє твердити, що політична культура українського суспільства набуває незалежних, націоналістичних тенденцій. Станом на 2020 рік, частка радикально забарвлених політичних поглядів зменшується, що свідчить про певну циклічність надання пріоритетності переконань. Діаметральна протилежність поглядів і бажань українського народу напряму пов'язана з симбіозом компонентів різних культур, що мали вплив на організацію політичних переконань народу. Орієнтація на приклад Західної Європи зумовлює концентрацію поглядів на демократії, народовладді заради свободи і незалежності. Головною проблемою, що запобігає прогресивному руху в такому напрямку, є недостатньо розвинена громадянська свідомість, невміння конструктивного й перспективного аналізу політичних ситуацій. Обмежуючи свої погляди принципом «держава для громадян, а не громадяни для держави» українці призупиняють розвиток не лише політичної культури як явища, але й внутрішньої політики загалом. Споживацьке ставлення не дає очікуваних результатів, чим зумовлює погіршення ставлення пересічного українця до ситуації, відповідно знову завищує очікування. Не втручаючись в політичне життя, не виявляючи громадської активності, людина не може розраховувати на покращення становища. Відсутність усвідомлення цієї проблеми і є основним чинником її існування. Суперечності на шляху розвитку політичної культури виникають і на соціально-духовному підґрунті. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиції української нації [4, с. 337]. Неорганічність цього феномену ставить під загрозу його існування на необхідному рівні. Варто зауважити, що послуговуватись нормами політичної культури повинні не лише пересічні громадяни. Вагомим є, перш за все, приклад обраної влади: саме від її дій залежить побудова взаємовідносин управління держави й населення. У межах традиційної поведінки можновладців можна прослідкувати тенденції демагогії, а саме: наявність популістських гасел, відхід від конструктивної співпраці між політичними силами; продукування обіцянок, які неможливо реалізувати за наявних ресурсів [2, с. 134]. Наслідки таких маніпуляцій є однозначними: втрата довіри до влади сприяє розколу думок громадян та обраних ними представників, що знову поглиблює недовіру до здійснення будь-яких політичних дій. Низький рівень політичної свідомості зумовлює непослідовність надання пріоритетів, а згодом і невміння дотримуватись однозначної – опозиційної чи провладної – думки. Криза очікуваного і наявного поглиблює невдоволення українців, зокрема через очевидну відсутність першочергової чесності держслужбовців. **Висновки.** Таким чином, політична культура є сукупністю поведінкових зразків у сфері взаємодії громадянина та влади. На суперечність у поглядах громадян на цей феномен істотно вплинули історичний та соціально-духовний чинники. Головною проблемою є непослідовність дій, поглядів, бажань народу, і відсутність відкритої, чесною, за засадами демократії, поведінки влади.

Список використаних джерел

1. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / відповід. ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін. К.: Генеза, 1997. 400 с.
2. Дмитренко М. Г. Особливості сучасної української політичної культури: проблема визначення//Політичний менеджмент 2005. №5. С. 134-138.
3. Деркач Ж. В. Політична культура як інтегральна характеристика процесу формування і розбудови держави: автореф. дис. канд. істор. наук/ Деркач Ж. В.; Університет внутрішніх справ України Х., 1999. 20 с.
4. Розенфельд Ю.М., Герасіна Л.М., Осипова Н.П. Політична культура сучасної України//Політологія: підручник Х.: Право, 2001. 415 с.

НАУКА І ТЕХНІКА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Технології як сфера людської діяльності давно привертає увагу філософів. Мислителі Стародавньої Греції та Риму, епохи Відродження, Нового часу звернулися до теоретичних і філософських проблем техніки. Сам термін «філософія техніки» був введений Е. Каппом в книзі «Основи філософії техніки», виданої в Німеччині в 1877 році. У XX столітті. У XX столітті написані твори «Техніка творчості» і «Філософія техніки». Однак тільки з 1960-х років філософські дослідження технологій починають набувати статусу самостійної філософської дисципліни. У 1970-х роках в цій області була сформульована програма, яка передбачає всебічний огляд технологій як одного з найбільш важливих факторів розв'язання людського суспільства. **Мета дослідження:** при досить тісній зв'язку людини і техніки його очевидний вплив на людину і суспільство в цілому, соціально-філософський аспект технології залишається найменш розвиненим, і тим більше антропологічна складова технології. З моральної, етичної та культурологічної проблеми, гуманістичні та ціннісні аспекти технологій, можуть допомогти вирішити соціально-філософські проблеми. **Завдання дослідження:** вплив на процеси життєдіяльності індивіда і суспільства. **Об'єкт дослідження:** техніка як основний чинник розвитку сучасної людської спільноти. **Предмет дослідження.** «Немає людини без техніки», - сказав іспанський філософ Ж. Ортега-і-Гассет. Ця антропологічна формула показує нерозривний зв'язок між людиною та технікою. Він не акцентує увагу на проблемі антропогенезу. Він намагається знайти призму, через яку ми можемо зрозуміти людське існування. Витоки розуміння технологій сягають з давніх часів. Арістотель мав справу з цією концепцією у своєму трактаті з етики в Нікомахії, де він відрізняв «*technē*» від інших видів знань, таких як «*empeiria*» та «*epistēmē*». У широкому розумінні слово «*technē*» означає засіб до невідомого, досі невідомого. Загалом, технічний прогрес є результатом, насамперед, постійної взаємодії технологій з іншими сферами суспільства і людини. Філософ Х. Ленк, розмірковуючи про сучасні технології, зазначав, що зміни та вдосконалення відбуваються залежно від сучасного рівня розвитку - технології, науки, інших галузей науки, які активно взаємодіють у соціальній та економічній сферах [1, с. 170]. Це дозволяє стверджувати про існування технологічного прогресу, що пришвидшується само собою. Але технології змінюються як у культурі, так і в цивілізації. Технологічна ефективність цивілізації є настільки очевидною і універсальною властивістю, що саме на цій основі вона дуже часто протистоїть культурі. Поняття «технологія» можна розглядати у вузькому розумінні, як технічному пристрої, створеному людиною із стихій природи для вирішення конкретних культурних проблем, а в більш широкому сенсі - як будь-який засіб, що характеризує людей, дії. У сучасному розумінні слова «технологія» воно має широке значення: галузь знань; сфера людської діяльності, спрямована на зміни та домінування над природою; сукупність умінь та навичок, що складають професійні характеристики певного виду людської діяльності. Соціальна практика переконливо показала, що сучасний науково-технічний прогрес може не тільки кардинально перетворити суспільство, людину, а й мати непоправні і трагічні наслідки в розвитку будь-якої людської цивілізації. З одного боку, безпрецедентний розвиток науки і техніки, ускладнення зв'язків між науково-технічним і соціальним прогресом сприяли відродженню «наукових» і «технократичних» ілюзій щодо всемогутності науки та технології для вирішення всіх соціальних суперечностей. З іншого боку, негативні наслідки розвитку науки і техніки стимулювали появу альтернативних теорій, які оцінюють науково-технічний прогрес як силу, яка не підлягає контролю з боку людини і ворожа людській природі. Такі оцінки не дивні. В умовах науково-технічної революції з формуванням єдності системи «наука - техніка - виробництво» розуміння окремих ланцюгів цієї ланки стає принципово неможливим поза основними напрямками суспільного прогресу в цілому. Методологічно науку і техніку слід розуміти не лише як елементи матеріального та духовного виробництва, а й як явища людської культури, співвідносячи перспективи науково-технічного прогресу із загальнолюдськими цінностями, з проблемами вдосконалення людини і суспільства. Сама спроба співвіднести технологію, культуру і творчість, які пов'язані з вищими основами існування, здається безуспішною. Хайдеггер вважає, що технологія має «нетехнічну» основу в природі та культурі. Маніпулювання предметами для практичного ефекту - непросте навичка. Діючи як поєднання природних і людських матеріальних ідей, це спосіб розкрити суть буття. «Сутність техніки знаходиться в області, де є місце відкриттям та її потаємність» [3, с. 40]. Отже, можна сказати, що хоча людина трактує технології лише як засіб досягнення своїх цілей, вона не може позбутися бажання сприймати їх у прагматичному сенсі. Тому нам потрібно нове розуміння сутності технології, новий спосіб мислення, який повинен поєднувати суміжні сфери діяльності - технологію та мистецтво. Л. Мемфорд звертає увагу на гуманістичну складову науково-технічного прогресу. Він визначає технологію як одну з характеристик цивілізації. На відміну від Ю. Данилевського та О. Шпенглера, Л. Мемфорд вважав, що цивілізації не є органами самоврядування. Таким чином, у своїй роботі «Техніка та цивілізація» він підкреслює, що якщо простежити створення машини та її подальший розвиток, ми зможемо побачити і зрозуміти витоки нашої сучасної цивілізації, надмеханізованої культури і, отже, зрозуміти майбутнє сучасної людини. Аналізуючи походження машин, Л. Мемфорд висловлює цікаву думку, що техніка своїм походженням зобов'язана грі, і саме грі з іграшками, міфу і фантазії, магічному обряду і релігійному механічному запам'ятовуванню [2, с. 225-239]. Відомий німецький філософ К. Ясперс також дає своє розуміння техніки. Він стверджує, що сучасна епоха трансформації є в першу чергу деструктивною. Використання сучасних технологій у всіх сферах життя та їх наслідки для всіх аспектів нашого існування не можна переоцінити. «Техніка, - стверджує К. Ясперс, - стала ні від кого не залежною й такою, що все навколо пригнічує». Чоловік був у волі технологій і навіть не помітив, як це сталося [5, с. 139]. Дж. Еллул у своїй праці «Техніка або виклик століття» намагається знайти оригінальний підхід до визначення її специфіки. Дж. Еллул розмежовує експлуатаційне обладнання та технології як невід'ємне явище індустріального суспільства. Він зазначає, що у сучасному світі жоден соціальний, духовний чинник не мав такого значення, як техніка [4, с. 27]. Суть техніки, на думку Дж. Еллула, криється не в ній самій. Його онтологічна природа розкривається крізь призму культурних і духовних характеристик сучасного світу. На цій підставі Дж. Еллул проводить межу між машиною та технікою та підкреслює, що техніка як соціальне явище породжується машиною, але є сутністю техніки, оскільки остання є якісно новим цілим. За його словами, техніка перетворює засоби в ціль, нормалізує поведінку людини і робить людей не лише предметом наукових експериментів, але й предметом «калькуляції і маніпуляції». Таким чином, техніка була створена для полегшення життя, зменшення вартості будь-якої роботи, збільшення вільного часу та підвищення комфорту. Зміст техніки в тому, щоб звільнитися від влади природи. Його мета - звільнити людину як живу істоту від завоювання природи з її бідами та загрозами. Отже, суть технології полягає у навмисному маніпулюванні матеріалами та силами для досягнення мети людини. **Висновок.** В теперішньому стані країни характеризуються розвитком науки, поява комп'ютерів, генної інженерії, інших нових передових технологій. І, в той же час, все більше виникає необхідність подолати глобальні суперечності через гуманізацію, повернення до витоків культури. Тому що культура це не тільки артефакти. Це, перш за все, люди зі своїм баченням світу, своєю психологією, своїм менталітетом, своїми традиціями, своїми звичаями. Так, не відмова, і не зміна культури, не заміна технічними інноваціями, а вибір руху у розвитку, де належна увага буде приділятися важливості культури як відправній точці технологій.

Список використаних джерел

1. Ленк Х. Размышления о современной технике. М.: Аспект-Пресс, 1996. 82 с.
2. Мемфорд Л. Техника и природа человека // Новая технократическая волна на Западе. М.: Пресс, 1986. С. 225-239.
3. Хайдеггер М. Питання про техніку // Нова технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. М.: Прогресс, 1986. С. 453.
4. Еллуль Ж. Техніка або виклик століття // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія. К.: Либідь, 1996. С. 25-57.
5. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и название истории. М., 1994. 527 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМЦЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Особливості підприємництва передбачають формування його культури та духовних орієнтацій, як його базових особливих рис і управлінського фактора, що впливає на його подальший розвиток. Проблема визначення ціннісних орієнтацій у сучасному бізнесі досить актуальна. Виходячи з системи цінностей в свідомості підприємців формується господарське життя суспільства. **Мета дослідження** полягає у вивченні процесу формування духовних орієнтацій та культури підприємця в Україні.

Об'єкт дослідження є духовна складова українського підприємця. **Предмет дослідження** є процес формування духовних цінностей і культури українського підприємця в контексті ринкових відносин. **Завданням дослідження:** визначення особливостей духовних цінностей українського підприємця в контексті ринкових відносин; визначення особливостей культури українського підприємця в контексті ринкових відносин; виявлення цінностей господарської культури. Починаючи з 80-х років ХХ століття в Україні відбуваються трансформаційні процеси, які передбачають формування нових інститутів. Одним з таких інститутів є підприємництво. Підприємництво покликане виконати на ступні функції: 1) реалізувати підприємницькі ініціативи; 2) забезпечити самозайнятість; 3) посилити самодостатність господарюючих суб'єктів при формуванні доходів; 4) підвищити ефективність функціонування національної економіки в цілому; 5) посилити толерантність між соціальними групами. Підприємницька культура як інститут визначає особливості поведінки господарюючих суб'єктів в соціально-економічних процесах. Складові підприємницької культури: 1) законність; 2) суворе виконання зобов'язань і обов'язків відповідно до українського законодавства і традицій ділового співтовариства; 3) чесність при здійсненні комерційної діяльності орієнтована на особистісні характеристики підприємця. Отже, культура підприємництва це система правових і етичних критеріїв (норм), яка регламентує відносини всередині ділового співтовариства, при дотриманні чинних правових актів, правил, норм, Підприємницька культура покликана виконувати свої економічні і соціальні функції. Економічні функції підприємницької культури: забезпечення зростання ефективності виробництва; зміцнення і посилення конкуренції; прийняття тягаря економічних ризиків; розробку і реалізацію економічних інновацій; ефективне управління капіталом; стабілізацію економічних процесів. Соціальні функції підприємництва полягають у створенні умов для зростання суспільного добробуту; в забезпеченні самозайнятості; в підвищенні соціальної мобільності. Духовні орієнтації підприємництва виробляють нову етику, основні її правила в умовах ринкових відносин полягають у наступному: 1) підприємці повинні публікувати свої статутні документи, адресу, назву підприємства, торговельну марку (фірмовий, торговельний знак); 2) ринкові зв'язки повинні базуватися на довірі між партнерами, їхній добросовісності, підвищеній вимогливості до себе й почутті обов'язку, умінні тримати дане слово; 3) для підприємців не прийнятні такі поняття, як відсутність економічної культури, ненадійність домовленостей, порушення зобов'язань, егоїзм (у тому числі груповий), безвідповідальність, шахрайство тощо. Підприємцві важко набути гарну репутацію – для цього, як правило, потрібні роки [2, с. 8]. Зазначимо, що підприємець свої духовні цінності матеріалізує в діях, в культурі поведінки, культурі ведення бізнесу, в самій суті цього бізнесу. З точки зору Н. Н. Зарубіної, цінності господарської культури, а значить, і цінності підприємницької культури («цінності економізму») можна розділити на два типи цінностей: «По-перше, це цінності і норми, які утворюються в результаті «проекції» на сферу господарства універсальних цінностей: «індивідуалізм» – «господарський індивідуалізм», «змагальність» – «економічна конкуренція» і т.п. По-друге, в сферу господарської культури входять і власні базові цінності і норми: праця, власність, багатство, практицизм, утилітарність, раціональність, підприємливість» [1, с. 119]. Однак як базові цінності господарського життя, так і цінності, які утворюються в результаті «проекції», в свідомості людини, шохвилини стурбованого отриманням прибутку, можуть піддаватися трансформації. Так, «економічна конкуренція» може вестися недобросовісними методами, а «господарський індивідуалізм» перетворитися в монополію і задовольняти інтересам вузького кола осіб. Таке поняття, як «власність», може стати джерелом експлуатації, а «підприємливість» використовуватися не на благо. У такій ситуації не представляється можливим говорити про ефективне господарювання, направленому на поліпшення життя суспільства. Фундаментальні характеристики homo economicus свідчать про те, що в структурі економічної свідомості переважає егоїзм, жадібність, користоловство, зажерливість, рацтво, аферизм. Якщо ці характеристики видати за раціоналізм або його прояви, то стає зрозуміло вся згубність суто раціонального підходу до господарської сфери життєдіяльності людини. Якщо ж розглянути характеристики вважати лише проявом деформації принципу раціоналізму, то постає проблема їх усунення зі сфери господарської поведінки людей [3]. Виключно раціональний підхід в підприємницькій діяльності є проявом конфлікту між духовністю і прагматизмом. Це явище досить наочно проявляється через принцип утилітаризму. Утилітарність поведінки людини передбачає, що його дії повинні бути підпорядковані виключно завданню максимізації задоволення, користі, що розуміється виключно в персоналізованому ключі. Однак безоглядне втілення даного принципу може привести до виключно споживчого підходу. Для уникнення абсолютизації в свідомості підприємця «цінностей економізму», необхідно розглянути принципи, пов'язані з гуманізмом. Одним з основних принципів гуманізму є альтруїзм. На перший погляд, альтруїзм чужий економіці, але якщо розглядати його не як відсутність розрахунку і ефективності, а як прояв безкорисливості, то, ґрунтуючись на даному принципі, а саме відмовившись від задоволення власних інтересів на шкоду інтересам інших, представляється можливим ефективно організувати спільну господарську діяльність для загальної користі при задоволенні особистих потреб в тому числі [3]. Поглиблення суспільного поділу праці передбачає те, що людина не може робити в се сам і повинен чимось жертвувати. Поняття жертвованості в економіці означає здатність суб'єкта заради загальної користі нехтувати власною вигодою. Для гармонізації економічних відносин також необхідні такі ціннісні підстави гуманізму, як симпатія і емпатія. «Уміння людини керуватися симпатією і емпатією, проявляти їх у своїй господарській поведінці не тільки не віддаляє її від успіху, як це може здатися на перший погляд, але і наближає до нього набагато швидше, ніж голий раціоналізм або утилітаризм. Здатність зрозуміти іншу людину і співпереживати їй робить людину більш соціалізованою, людяною у своїх вчинках. В економіці це дозволяє знизити конфлікти і скоротити час на їх вирішення. Для підприємця це може проявитися в ситуації, коли потрібно «увійти в становище» підлеглого в певній складній для нього ситуації, або, замість того щоб звільняти людину, чий навички вже застаріли або стали не потрібні, зайнятися його перепрофілюванням або підвищенням кваліфікації. Симпатія, емпатія, альтруїзм формують основу ціннісно-орієнтованої свідомості, важливою властивістю якої виступає патріотизм. У господарському житті такий гуманістичний принцип, як патріотизм, проєктується в формі протекціонізму. В якості принципу господарської діяльності патріотизм свідчить не тільки про духовну основу самої економіки, а й про духовну її доміную [4]. **Висновок:** Раціоналізм і інші базові «цінності економізму», що не спираються на цінності гуманізму, зокрема, на патріотизм, формують економіку, стан якої можна назвати «економіко-матеріалістичною непритомністю», подолати яку складно, але дуже бажано. Дотримуватись вірних духовних орієнтацій та культури забезпечить бездоганну репутацію вітчизняному підприємцю.

Список використаних джерел

1. Зарубина, Н. Н. Социология хозяйственной жизни: Проблемный анализ в глобальной перспективе. М.: Логос, 2006. 443 с.
2. Касьянов Д. В. Формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин : автореф. дис. канд. філософ. наук : 09.00.03. К., 2010. 20 с.
3. «Формування соціально-господарської культури в Україні» URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnaou_2015_3_28.pdf
4. «Розвиток підприємницької діяльності у сфері культури» RL:<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/65/2/Kasianov%20D.%20V.pdf>

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ТА ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ

Актуальність теми дослідження. Розв'язання екологічних проблем, пошук оптимальної стратегії розвитку системи «суспільство-природа», досягнення гармонізації відносин між її основними елементами привертають увагу як науковців, так і численних міжнародних організацій. Це пов'язано із зростаючою небезпечкою руйнування підвалин життя людини в умовах екологічної кризи. Здійснюючи масштабні перетворення біосфери, людина перетворює умови власного існування в сучасному світі у життєво небезпечні, ризиковані, нестабільні та проблематичні. За таких обставин виникає потреба в напрацюванні нових теоретичних, методологічних та соціально-філософських засобів аналізу сучасної екологічної кризи. Глибоке осмислення її сутності, особливостей динаміки та впливу на розвиток екосистем та суспільства дає змогу осягнути проблему в цілому. **Мета і завдання дослідження.** Розробка філософсько-антропологічної концепції екологічної культури як основи екологічної безпеки держави. Розкрити сутність екологічної культури на основі побудови її структурно-функціональної моделі. Виявити потенційні можливості екологічної культури у виробничій, соціальній, науковій, політичній, етичній і естетичній сферах. Визначити механізми реалізації екологічних знань в освіті і вихованні для сприяння розвитку екологічної культури і стабілізації екологічної безпеки. **Об'єкт дослідження.** Феномен екологічної культури і свідомості в сучасних інтерпретаціях. **Предмет дослідження.** Явище екологічної культури та свідомості як необхідна передумова формування екологічної безпеки держави. Основною метою економічної освіти є формування екологічної культури студентської молоді, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення та свідомості, що ґрунтується на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності [1, с.19]. Екологічна і культурологічна проблематика, ґрунтуючись на фундаментальних відносинах «людина – природа», не просто мають багато спільного, а є родинними. Культура, з одного боку, являє собою результат розвитку відносин людини і природи. З іншого боку – від рівня її розвитку залежить така важлива для людства обставина, як способи і форми відносин та взаємодія суспільства з навколишнім природним середовищем. Екологічна ситуація у світі досить складна і потребує негайних заходів. Для можливості реалізації таких мір необхідним є усвідомлення як студентською молоддю, так і всім суспільством глибини та важливості екологічних проблем. Проблеми формування екологічної культури осмислювалися та обговорювалися багатьма дослідниками. Серед них слід назвати таких вчених як М. М. Кисельов, В. С. Крисаченко, О. І. Салтовський, М. Ф. Тарасенко. Знаковими є роботи видатного українського природодослідника і філософа В. Вернадського, зокрема його праці «Роздуми натураліста», «Проблеми біогеохімії», «Філософські думки натураліста» та інші. Сьогодні критиці споживацького, вузько прагматичного ставлення до природи приділяється немало уваги. Така критика є, безумовно, справедливою та корисною і в методологічному, й у світоглядному сенсах. Людство не просто стурбоване романтичним завданням охорони природи взагалі його насамперед цікавить цілком прозаїчне питання - про перспективи цивілізації та збереження необхідних умов для її подальшого розвитку [2, с.112]. Екологічні питання органічно не тільки входять як складова частина в економіку і політику, а й стають невід'ємним компонентом людської культури. Екологічна криза, що вразила нашу планету, внесла істотні корективи у відносини людини і природи, змусила переосмислити всі досягнення світової цивілізації. Приблизно із 60-х рр. минулого сторіччя, коли перед людством уперше так гостро постала проблема знищення всього живого внаслідок промислової діяльності, почала формуватися нова наука – екологія і, як наслідок цього, виникло поняття «екологічна культура». Екологічна культура – це рівень сприйняття людьми природи, навколишнього світу й оцінка свого місця у світі, ставлення людини до світу. У зв'язку з глобальною екологічною кризою, необхідно з'ясувати, які відносини людини і природи можна вважати гармонійними, як людська діяльність впливає на навколишнє середовище і визначити, чому екологічна культура така важлива особливо нині. Також не менш важливо визначити, як рівень екологічної культури співвідноситься із ситуацією у світі, в яких кореляційних відносинах вона перебуває з глобальною екологічною кризою. Рівень екологічної культури прямо пропорційний екологічній ситуації у світі і перебуває у прямій залежності від сприйняття біосфери. Сьогодні екологічна компетентність стає безсумнівною та обов'язковою ознакою культури. Людське ставлення до природного довкілля передбачає не тільки раціональне, грамотне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за найвіддаленіші результати цього використання. «Культура, – писав М. Тарасенко, – це не тільки показник універсальності і свободи людини, але і в рівній мірі показник її відповідальності перед світом. Причому в тенденції закономірності така: чим більше людська діяльність стає універсальною і вільною щодо зовнішнього світу, тим більше зростає відповідальність людини перед природою як ойкуменною людської культури» [3, с. 69]. Така відповідальність у масовій свідомості не виникає сама собою. Її необхідно виховувати. Подолання екологічної кризи залежить не тільки від господарсько-економічної діяльності людей, а й від морального вдосконалення людини, культури її відносин із природою та іншими людьми. Між екологією і культурою існує нерозривний зв'язок: якість взаємодії людини з навколишнім середовищем завжди відображає той рівень культури, носієм якого вона є. Виховання екологічної культури молодого покоління допоможе відновити втрачену рівновагу і гармонію у відносинах «людина – природа». Чи не це мав на увазі М. Реріх, говорячи про те, що «життя може бути відтворене стверджувальним поняттям «культура»? Отже, культура – це та сфера людського буття, де варто шукати відповіді на екологічні проблеми, оскільки в її основі лежать життєві цінності, або, як нерідко кажуть, загальнолюдські цінності. Тому культурознавчий підхід до екологічної проблематики видається цілком коректним і виправданим. Але, на великий жаль, проблема «екологічної культури» ще маловивчена: практично немає літератури, яка була б присвячена цій надзвичайно важливій темі, хоча все ж можна виокремити що проблематику у творчавідомих учених. Одним із перших, хто підійшов до проблеми екокультури, був відомий український мислитель і дослідник В.Вернадський: він уперше ґрунтовно опрацював термін «біосфера», займався проблемами людського фактора в існуванні світу. Також можна назвати праці Мальтуса, Ле Штальє-Брауна, Б. Коммонера й ін. Сам термін «екологічна культура» з'явився лише у 20-х рр. Минулого століття (у працях представників американської школи «культури екології») на означення сукупності відповідних екокультурних норм («заборон» і «дозволів»), хоча корені екологічних компонентів сягають ще до історичних часів. У цьому плані екологічну культуру можна визначити «як певну програму, опремдчену в діяльності, на основі якої суб'єкт природокористування буде свій історично конкретний процес взаємодії з природою» [4, 114 с.]. Формування екологічної свідомості суб'єкта розглядається як загальнонавчальна ідея екологічної освіти, а еколого-освітня система ХХІ століття, в свою чергу, має бути зорієнтована на розвиток компонентів світогляду людини. Отже, сучасна система екологічної освіти повинна здійснювати трансляцію екологічних знань і культури від минулих поколінь до теперішніх. В сучасних умовах розвиток екологічного світогляду суб'єкта має підтримуватись екологічною освітою, яка спрямована на становлення екологічної свідомості «ноосферної особистості», тобто на формування людини, яка здатна розв'язувати глобальні проблеми, забезпечувати виживання цивілізації та збереження біосфери. Як відмічають Ф.Я.Палинчак і Г.В.Платонов, екологічна свідомість – це усвідомлення екологічної ситуації, яка складається, з тих зв'язків і стосунків між людьми, що формуються в процесі їхньої діяльності по забезпеченню оптимальних умов функціонування системи «природа-суспільство». Тому вчені наголошують на необхідності акцентування уваги на ролі діяльності в екологічній системі [5, с. 7]. Автори мають на увазі, що екологічна діяльність виявляє чіткі закономірності та умови взаємостосунків людини з природою. Дійсно, саме в процесі свідомої діяльності особистості і відбувається формування підструктур екологічної свідомості. **Висновок.** Екологічна культура обумовлює відповідність соціальної діяльності і законів природної цілісності, зокрема, відповідність людської активності і такої якості природного середовища, як його життєпридатність. Наука, техніка, технологія в полі екологічної культури є специфічними способами самовизначення людського буття у його взаємозв'язку з природою в процесі суспільно-історичної практики. Регулятором екологічної культури виступає екологічна свідомість, а інструментом формування екологічної свідомості є екологічні цінності, історично обумовлені форми зацікавленого діяльного ставлення суб'єктів до об'єктів природи.

Література

1. Курняк Л.М. Формування екологічної культури студентської молоді в умовах системних трансформацій в сучасній Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філос. наук: спец. 09.00.10 – філософія освіти / Л. М. Курняк. АПН України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. К., 2007. 19 с.
2. Киселёв Н. Н. Мироззрение и экология / Н. Н. Киселёв. – Киев: Наукова думка, 1990. 140 с.
3. Тарасенко М.Ф. Природа, технологія, культура / М. Ф. Тарасенко. Київ: Наукова думка, 1985. 391 с.
4. Салтовський О.І. Основи соціальної екології / О. І. Салтовський. Київ: МАУП, 1997. 168 с.
5. Палинчак Ф.Я. Экологические отношения, сознание, деятельность / Ф.Я. Палинчак, Г.В. Платонов // Вестник МГУ. – Сер. 7 : Философия. 1984. № 4. 194 с.

ГЕНЕЗИС ГРОШЕЙ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. **Гроші** – це одне з найвеличніших досягнень людства. Їх виникнення пов'язане з 7-8 тис. до н. е., коли у древніх племен з'явилися залишки якихось продуктів, які можна було б обміняти на інші такі ж продукти в яких була потреба. Історично як засіб полегшення обміну використовувалися каміння, худоба, шматки металів чи інші предмети, які отримали загальне визнання у продавців та покупців як засіб обміну. Тобто все, що визнавало суспільство в якості обігу, - це і були гроші. Існування грошей таке ж давнє, як існування самої людської цивілізації. Зокрема, монети із неблагородних металів стали використовуватись в обігу у міру того, як росла вартість золота. Згодом з'явилися повноцінні гроші, виготовлені з паперу. Релігія - особлива система світогляду та світосприйняття конкретної людини або групи людей, набір культурних, духовних та моральних цінностей, що обумовлюють поведінку людини [4]. Всупереч розповсюдженій думці, що релігія обов'язково передбачає віру у Бога (особу-творця), поняття «атеїзм» не повинно протиставлятися поняттю «релігія». Деяким релігіям (буддизм, наприклад) притаманна відсутність віри в персоніфікованого Бога. Інколи такі релігії називаються атеїстичними. У вузькому розумінні релігія – віра в існування надприродних – персоніфікованих чи ні – сил, що супроводжується переконанням у здатності цих сил або сили (Бога, богів, Абсолюту, Космосу тощо) впливати на Всесвіт та на долю людей. Ця віра відбивається в думках, відчуттях і волі людини, містить у собі певний етичний кодекс, виражається в певному способі поведінки та/або ритуалах, за допомогою яких людина шукає схвалення та прихильності Бога або богів. За визначенням теолога Ганса Кюнга, релігія є соціально-індивідуально реалізованим, втіленим в традиції та спільному відношенні до чогось, що перевищує або охоплює людину та її світ, – до якоїсь, як би її не розуміли, найвищої правдивої дійсності (Абсолютне, Бог, ніврана); на відміну від філософії, в релігії йдеться про слово та шлях спасіння. **Мета дослідження.** Вплив грошей на формування особистості, та як релігія впливала на соціальні явища з початку її існування. **Завдання дослідження:** аналіз досліджень на тему «Гроші та Релігія». **Об'єкт дослідження:** вплив грошей на людей, і релігія як соціальне явище. **Предмет дослідження:** гроші та релігія. Гроші – складна економічна категорія, специфічною особливістю якої є її системний багатофункціональний характер. Зрозуміти складну економічну сутність грошей можна лише на основі всебічного розуміння закономірностей їх виникнення. Діалектика економічного життя і розвиток ринкових відносин невіддільні від об'єктивного процесу саморозвитку грошей і грошових відносин. Національні гроші у наш час є неодмінним атрибутом державності. Гроші закономірно виникають у процесі генезису сфери товарного обміну. Теоретична ідея про саморозвиток грошей підтверджується і сучасною практикою розвитку конкретно-історичних функціональних грошових форм, наперед появою, так званих, електронних грошей. Економічна сутність і закономірності виникнення та розвитку грошей взаємопов'язані і взаємозумовлені. Рационалістична концепція виходить з того, що гроші виникли як результат певної рационалістичної угоди між людьми, через необхідність виділення спеціального інструмента для обслуговування сфери товарного обігу і підвищення ефективності її функціонування. Конкретна грошова форма виникає тоді, коли люди усвідомлюють її необхідність і організаційно забезпечують її впровадження у господарський оборот [2]. Еволюційна концепція підкреслює об'єктивний характер виникнення грошей. Гроші виділяються із загальної товарної маси, оскільки вони найбільш придатні для виконання функціональної ролі грошового товару. Той чи інший товар стає грошима лише в межах певної особливої суспільної форми товарного виробництва і обігу. Тільки на цій основі гроші стають ефективним інструментом контролю за рухом товарів [1]. Виникнення золотих грошей, як це показали ще А.Сміт і К.Маркс, відбувається у процесі еволюції товарного обміну і форм вартості. Грошова форма вартості – це кінцева підсумкова форма товарного світу. Проте, якщо виникнення золотих грошей було в основному стихійним об'єктивним процесом, то поява паперових грошей не могла відбутися поза свідомою суб'єктивною рациональною діяльністю відповідних державних структур. Наука переконливо свідчить про те, що релігія є продуктом історичного розвитку людства, і її корені слід шукати в умовах матеріального життя людей різних історичних епох. Соціальні корені релігії – це ті суспільні, матеріальні й духовно-культурні умови життя людей, які породжують різні вірування і релігії та сприяють її подальшому розвитку. У первісному суспільстві рівень розвитку продуктивних сил і культури дуже низький, тому люди відчували своє безсилля перед грізними силами природи і зверталися до якоїсь непізаної надприродної сили. Недостатність або відсутність знань не дозволяли людині, суспільству пізнати й усвідомлювати об'єктивну сутність різних явищ і процесів. Якщо виходити з того, що релігія, як і всі явища духовного життя, є результатом психічної діяльності людини – розуму, почуття і волі, її складниками відтак виступають світорозуміння, світовідчуття і ставлення до світу. Вони й становлять три основних елементи релігії. Виділяють також четвертий структурний елемент релігії – релігійна організація, або ж ієрархія. Релігійні ідеї та уявлення створюють концептуальний бік релігії, виражають усе, що становить релігію як суспільну та духовну категорію. Сюди належать міфи, концепції, теорії про надприродне, про бога, а також догмати, зміст священних книг, переказів, молитов тощо [2].

Релігійний культ створює зовнішній бік релігії. До нього належать релігійні обряди й свята, моління, богослужіння, пости, священні амулети, ікони, талісмани, храми, капища і релігійні дії, пов'язані з ними. **Висновок.** Отже, в історії людства існувало багато різноманітних релігій. Етнографічні та історичні дослідження виявили дивовижну різнобарвність вірувань і обрядів у різних народів і на різних стадіях їх історичного розвитку. Релігієзнавство описує їх, створює каталоги, класифікує і систематизує на підставі виявлення подібних та спільних їхніх характеристик і відмінностей. Таким чином, можна зробити висновок: сучасна валютна система далеко не ідеальна, але надалі (із зміною світового розставлення сил на користь відносного ослаблення США) можливі поступка і прихід до системи, більш задовільної, ніж нині існуюча.

Список використаних джерел

- 1.URL:<https://works.doklad.ru/view/gGn5VPw39Fk.html>
- 2.URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/bank/20838/>
- 3.URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B3%D1%96%D1%8F>
- 4.URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96>
- 5.URL: <https://studfile.net/preview/7168318/page:9/>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. Проблематика, що відноситься до феномену самореалізації, - одна з найбільш поширених в сучасному гуманітарному знанні. За останній час вона набула особливої актуальності і досліджується в різних дисциплінах і в найрізноманітніших контекстах. Спочатку «вона була сформульована в рамках психології, але незабаром придбала явно філософського звучання. Процес самореалізації висловлює найбільш глибоку, сутнісну сторону людини» [2, с. 5]. XX століття наповнене осмисленням, аналізом певних епохальних перетворень в соціумі. Також відбувалося осмислення за допомогою різноманітних філософських течій, а от такі терміни, як «криза», «кризовий соціум» та «кризова свідомість» почали широко вживатися та увійшли у понятійно-категоріальний апарат. **Метою дослідження** є визначення сутності впливу соціально-культурної кризи на самореалізацію особистості в сучасному українському суспільстві. **Завдання дослідження:** систематизувати матеріали літературних джерел за обраною темою; охарактеризувати сутність і зміст сучасної соціально-культурної кризи; дослідити вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію особистості в сучасному українському суспільстві. **Об'єктом дослідження** виступає самореалізація особистості в суспільстві. **Предметом дослідження** є вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію особистості в сучасному українському суспільстві. Нерідко поняття самореалізації залишається без належної теоретичної і філософської рефлексії. Як зазначає український дослідник Н.Ф. Юхименко та інші автори, самореалізація особистості цілком серйозно досліджується в певних своїх аспектах; але в цілому як фундаментальна соціально-філософська проблема вона не вирішена і навіть поставлена в недостатній мірі [4, с. 5]. Велика кількість відомих філософів зачіпали тему «криза» культурного життя верст населення та мали з цього приводу свою точку зору. Необхідність подолання пересічності як пануючої ознаки особистості шляхом усвідомлення небезпеки й втрати справжнього буття та існуюча криза людського буття є однією з тем, яку висвітлював філософ К. Ясперс [5, с. 5]. В такому феномені, як «людські маси», якого не цікавлять якісь культурні цінності, а власне життя вибудовуючи за принципом легкості, без якихось трагічних обмежень, а самий бунт маси людей не допускається в духовній діяльності багатій меншості є виявом глибокої сутності кризових процесів у твердженні Х. Ортега-і-Гассет [3, с. 5]. В індустріальному суспільстві вільної творчої особистості існує версія неможливості буття у відомого філософа Р. Гвардіні, а також його повноцінна думка, що ідеалом для розвитку будь-якого індивіда є його самореалізація, який прагне залишитися «анонімним», що породжує кризу, яка носить його відмову від автономності й свободи та концентрації на внутрішньо персональному ядрі [1, с. 5]. Предметом дослідження у працях Р.Гвардіні також були описувані дані проблеми. Порушення процесу спілкування, основна мета якого – добитися взаєморозуміння, призвело до «обвалу» загальної культури суспільства. Наполегливе повторення одних і тих же думок, викликає у особистості звикання, а самі думки починають здаватися тривіальними, перестають сприйматися. Тому в сучасних історичних умовах необхідно докорінно змінити ставлення до змісту сенсу в соціально-культурній діяльності, поєднуючи з процесами розуміння і глибокого засвоєння. В даний час розуміння культури орієнтоване на принципово нове розуміння. У загальноприйнятому побутовому розумінні соціально-культурна діяльність трактується не тільки як сфера споживання, але і як живий культурно-творчий процес: вільний вибір культурних занять, художня творчість, залучення до кращих зразків мистецтва, самоорганізація особистості в умовах дозвілля. Поступово відбувається переосмислення функцій соціально-культурної діяльності в суспільстві. Оскільки соціально-культурна діяльність - це виховання і культурне обслуговування і створення умов для розвитку особистості в умовах дозвілля, зберігаючи і вдосконалюючи творчу функцію, по стільки вона так само змінює своє значення. У свідомості сучасного українця формується нова картина світу. Можна сказати, що формування цього світу відбувається на перетині чотирьох основних ідеологічних напрямків - глобалізму, посттоталітаризму, постмодернізму і постсоціалізму. Такий перетин ідеологій породжує більше питань, ніж відповідей, так як сучасна людина пострадянського суспільства функціонує в принципово іншому символічному просторі, де ці ідеологічні підходи сплітаються воедино, задаючи нову символічну систему, новий образ світу, нові цінності і нові правила. Усвідомлення своєї ідентичності в усьому її спектрі часто визначає конкретні шляхи самореалізації, які особистість вважає актуальними і значущими. З іншого боку, стиль життя як форма пред'явлення себе соціуму може виступати в різних якостях. Зокрема, естетичне оформлення того чи іншого аспекту самореалізації відображає культурні уявлення особистості про свою сутність в процесі самореалізації. У житті розвиток особистості, з одного боку, передбачає вільну, гнучку свідомість, а з іншого - саме в соціально-культурній діяльності можливий поворот в нове русло, тобто рух від одновимірної, монологічної свідомості до створення гнучкого і відкритого, від редукції до функції її суб'єктивності. Сучасна трансформація системи ціннісних можливостей самореалізації і вибору цілої множинності способів прояву індивідуальності обумовлює тенденцію до збільшення різноманітних варіантів соціальної взаємодії, внутрішнього світу людини із зовнішньою фізичною і соціальною реальністю, а також якісно інше смислове наповнення життя. Актуалізований результат звільнення людини від необхідності щоденної турботи про своє матеріальне існування, стилі життя, таким чином, представляє його індивідуальне, неповторне обличчя, високий рівень особистісної свободи, яка спрямовується на здійснення потреби самореалізації. **Висновок:** Здатність самостійно приймати рішення, робити вибір і реалізуватися в наднасанчене, бути відповідальним і здатним до нестандартних дій, мати власне обличчя, тобто стиль, який виступає інтегральним показником самобутності особистості і характерною його індивідуальною цілісністю, є гарантією гуманістичного самоздійснення в найскладніших соціальних обставинах. Ось ті вимоги, які сьогодні висуває звичайна людина в умовах сучасного українського суспільства з його постійними процесами демократизації і реформування.

Список використаних джерел

1. Гвардіні Р. Конец Нового времени // Вопросы философии. 1990. №4. С.127-163.
2. Зобов Р.А. Самореализация и творчество // Философия о предмете и субъекте научного познания / под ред. Э.Ф. Караваева, Д.Н. Разеева. СПб., 2002. С. 61-78.
3. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Вибрані твори. К.: Основи, 1994. 420 с.
4. Юхименко Н.Ф. Гуманистические параметры самореализации личности: потребности, интересы, ценности : автореф. дис. канд. филос. наук. Киев, 2003. 18 с.
5. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М.: Политиздат, 1991. 527 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ЛЮДИНИ ГОСПОДАРЮЮЧОЇ»

Актуальність теми дослідження. У сучасній соціально-філософській літературі, філософію господарства розглядають як складову частину соціально-філософського знання поряд з такими розділами соціальної філософії як філософія права, філософія релігії, філософія культури. Інакше кажучи, господарство розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства і людини). А якщо це так, то і всі проблеми, які входять в контекст філософії господарства, в тому числі і проблема природи, сутності, феноменології людини господарюючої теж є проблемою соціально-філософських роздумів і дискурсу. **Мета дослідження.** - аналіз «Людини Господарюючої» Реалізація цієї мети передбачає спробу розглянути цей феномен як невід'ємну частину філософії господарства. **Об'єкт дослідження.** - феномен «Людини Господарюючої». Останнім часом людина господарююча і феномен ноосфери в контексті соціально-філософського аналізу наполегливо маніфестують себе в різних публікаціях. Свідченням цього є дослідження таких авторів, що займаються проблемами філософії господарства і людини господарюючої Г.В. Гребеньков, Ю.М. Осипов, А.І. Субетто, а з проблем філософії ноосфери перерахуємо таких як В.І. Вернадський, Ф.В. Лазарев, Д.С. Муза Г.І. З точки зору філософії господарства, господарство - основна сфера життєдіяльності людини, сфера її взаємодії з природою (біосферою), створення і споживання благ як екзистенціальних цінностей. **Завдання дослідження:** розглянути саме поняття господарство, а також те, як воно вписується в контекст концепції ноосфери; встановити його взаємозв'язок з людиною господарюючою. **Предмет дослідження:** методологічні дослідження феномену «Людина Господарюючої». Оскільки філософський характер дослідження передбачає наявність гносеологічного аспекту аналізу, то в першу чергу ми повинні визначитися з проблематикою методологічного характеру. Позаяк будь-яке дослідження в сфері гуманітарного знання, до якого і відноситься наша тема, сходиться до принципів соціального конструювання об'єкта дослідження. Іншими словами, предмет дослідження спочатку формується як дещо ідеальна модель, що виконує надалі функцію інструменту і засобів для пізнання емпіричного різноманіття реальності. Більше того, ця модель завжди опосередкована цілями і цінностями не тільки дослідника, а й висловлює, за словами автора концепції «ідеального типу» М. Вебера, «інтерес епохи». Традиційно проблема людини є предметом дослідження філософської антропології, яка застосовує весь свій методологічний арсенал для її вирішення. Однак виникає декілька питань, виходячи із сформульованої теми: перше - яку методологічну установку використовувати у розгляді людини господарюючої як феномена ноосфери? Друге - до якої дисциплінарної «галузі» її віднести? Дійсно, «основні» методологічні підходи в галузі філософської антропології не завжди відповідають сучасній соціальній дійсності. Тому, щоб подолати деякі методологічні недоліки, слід було б провести аналіз, інакше кажучи, «епістемологічну ревізію» [7, с.15] підходів, які застосовувались. Тому «слабким місцем в сучасних філософсько-антропологічних пошуках є відсутність добре продуманих і концептуально потужних методологій філософського аналізу людини» [7, с.16], - зазначає професор Ф. В. Лазарев. З цим висловлюванням важко не погодитися. Але оскільки метою нашої статті не є «ревізія» всіх методологічних прийомів філософської антропології та її рекомендований обсяг статті цього не дозволяє зробити, ми лише вважимо на ті гносеологічні установки, які відповідають вектору нашого дослідження, попутно буде розглянуто підходи і методи дослідження даного питання в контексті ноосфери.

Так, одним із варіантів, у якій, може бути вписана людина господарююча як феномен ноосфери, є так звана ноосферноантропологічна парадигма, описана в роботі професора Ф.В. Лазарева «Пролегомени до ноосферно-антропологічного маніфесту». Взаємозв'язок господарства та ноосфери ми розглянемо дещо пізніше. У праці професора Ф. В. Лазарева відображені два моменти, які дозволяють зробити таке твердження. По-перше, в ній представлена ноосфера як невід'ємна умова і один з найбільш можливих напрямків повноцінного людського буття в сучасному світі. Евристичність даної парадигми очевидна, тим більше, що вона «може створити спочатку аксіологічні, а потім і ідеологічні, а в перспективі і правові умови, коли кожна людина сама буде регулювати те, що їй необхідно і достатньо, і те, від чого можна «безболісно» відмовитися» [8, с.19], - говорить вже інший дослідник феномена ноосфери А. І. Кременський. Перспективність філософії ноосфери як одного з варіантів вирішення і створення форм «сталого розвитку» сучасного світу очевидна. Про це свідчить низка численних публікацій, монографій з цієї проблематики, проведення симпозіумів, конференцій, семінарів у різних філософських «центрах» на теренах пострадянського простору. По-друге, парадигма, сформульована Ф. В. Лазаревим, має деякі обґрунтовані концепції «багатомірної людини», яка, хоча й окреслює «основні контури нової антропології», як заявляє А. І. Кременський [8, с.18], що власне кажучи, ймовірно, і стало результатом вироблення теоретичного обґрунтування та становлення так званої антропосфери. Однак у даній галузі знань дослідники в основному фокусуються на переосмисленні образу, моделі людини та фундаментальних (універсальних) людських цінностей, так звані універсальні культури в контексті техногенної катастрофи ХХІ століття. Ця концепція є свого роду критикою традиційного підходу до сутності людини як певної незмінної «системи якостей». Тому в рамках нашого дослідження ми спробували запропонувати деякі варіанти побудови «ідеального типу» людини господарюючої як феномена ноосфери, можливо, як варіант подальшого переходу в людину ноосферу. Використання аксіологічного підходу дозволить змодельовати і певну феноменологію соціальних характеристик як підґрунтя такої типології. Справа в тому, що згідно з М. Вебером, ідеальний тип - це засіб, а не мета пізнання. Він створюється як гносеологічна конструкція, що дозволяє розглядати предмет дослідження в «ідеальних умовах» незалежно від мінливих історичних просторово-часових контекстів. Тому й можливі, виходячи з концепції М. Вебера, такі дослідницькі концепти, як держава, людина економічна, церква, християнство, ремесло тощо. На думку К.-Г. Юнга, тип - це тільки усереднена, інтелектуально оброблена одиниця аналізу; тип не існує в реальності, він не більш ніж «потенційна зона схильностей до того чи іншого способу реагування». Отже, ідеальні понятійні конструкції уявлення людини як «багатомірної», «економічної», «господарюючої», - плід інтелектуальної роботи мислення, що вносить сенс у емпіричну дійсність через пошук елементів типового. Інакше кажучи, пошук таких типових елементів для людини господарюючої, як прояв аксіологічних функцій (Г. В. Гребеньков, В. Ф. Сержантов), ймовірно, зможе сприяти конструюванню ідеальної моделі людини господарюючої. І тому моделювання «людини господарюючої» або «ноосферної людини» ніяк не може бути претензією на отримання об'єктивного знання, а може бути лише досвідом екзистенційно-феноменологічного розуміння феномена господарюючої особистості. На ці труднощі вказує і професор Ф. В. Лазарев, який пише, що «пізнати щось - означає поставитися до нього як об'єкта; але якщо предметом пізнання стає суб'єкт, то перетворити його на об'єкт, - продовжує філософ, - означає позбавити його своєї сутнісної визначеності, іншими словами, позбавити всіх якостей його суб'єктивності, його модальної інтер'юності ...» [7, с.18]. Проте це твердження «не означає кінець філософії та філософської антропології взагалі, а припускає зміну форм філософствування» [9, с. 85], і, як наслідок, потрібно більш глибоке філософське осмислення даної проблеми з виведенням її, можливо, в окремий напрям, як варіант - у антропосферу. Далі, проблематика «багатомірної людини», на нашу думку, пов'язана (або переплітається) з ідеєю «множинної природи людини». Остання представляється нам пізнавально непродуктивною. Річ у тім, що багато сучасних дослідників природно-наукового напрямку і філософів, які активно зачіпають в тій чи іншій мірі питання даної тематики, були схильні вважати наявність у людини «однієї і тієї ж людської природи» (Е. Фромм, С. Пінкера, Ф. Фукуяма, Б. Юдін). І нам уявляється, що, по-перше, ця методологічна позиція в пізнавальному плані більш евристична; по-друге, вона представляє проблему пошуку природи людини як комплексну, метанаукову, де зусилля таких знанневих конструкцій, як філософське знання, з його можливістю постулювання, і науки, з її засобами верифікації, зливаються в єдиний пізнавальний потік. Останнім часом цілеспрямована діяльність Homo sapiens з перетворення Світу запустила маховик процесу глобалізації, що вплинуло не лише на вироблення нової дисципліни щодо вирішення виникаючих проблем, а й спричинило появу «нових» гносеологічних конструкцій щодо вирішення низки проблем, в тому числі людини. Специфікою всіх вищезазначених гносеологічних настанов є присутність ціннісного компонента методологічних установок: «Ми, - пише далі у своєму дослідженні А. І. Кременський, - не можемо поки що дати «повний список» цінностей, які повинні відповідати новій ноосферноантропологічній парадигмі, але ми, - продовжує автор, - точно знаємо назву найважливішої цінності, яка має інтегрувати інші, включаючи, звичайно ж, добро, знання, красу, любов до людини і природи та багато інших. Назва цієї наріжної цінності - мудрість» [8, с. 21]. А раз це так, то нам видається, що адекватним і більш продуктивним методом дослідження буде аксіологічний підхід. Як відомо, аксіологія являє собою розділ філософського знання, що займається дослідженнями цінностей як змістоутворюючих основ людського буття, які задають спрямованість і вмотивованість людського життя і діяльності, а також конкретним діям і вчинкам. Згідно з однією з точок зору, аксіологічний підхід передбачає знання про предмети в категоріях «засобу» і «цілі», де об'єкт реальності протистоїть суб'єкту як предмет «для мене», «для всіх», тобто перебуває в ціннісному відношенні до людини. А це означає, що який би зріз буття людини не ставав предметом філософського аналізу, ми скрізь знаходимо ціннісно-організовану реальність - економічну, політичну, ідеологічну, духовну, джерелами руху яких є розвиток і функціонування цінностей. Культура - це втілення цілей (результатів) цілеспрямованої, телеомної діяльності людини, результатами якої є не що інше, як сукупність цінностей людства, аксіологічних універсальній культури (ціннісно-смысловий реальності). І відповідно до цієї реальності кожен окремішній індивід (або багатомірний людина), так чи інакше, в процесі свого становлення, формує особистісну систему цінностей. Виходячи з особистісної системи цінностей, наявної у аналізованого суб'єкта, можна буде говорити про моделі людини (чи то людина споживаюча, економічна, господарююча, чи то людина ноосферна, постлюдина). Перейдемо до розгляду взаємозв'язку господарства та ноосфери, а відповідно, до місця, яке відведено людині господарюючій. Як відомо, поняття ноосфери введено в науковий і філософський

дискурси видатним вітчизняним філософом В. І. Вернадським. «На наших очах, – писав дослідник, – біосфера різко змінюється і навряд чи можуть бути сумніви в тому, що виявляється цим шляхом її перебудова науковою думкою через організовану людську працю не є випадковим явищем, залежним від волі людини, стихійним природним процесом, корені якого лежать глибоко і готувалися еволюційним процесом, тривалість кожного обчислюється сотнями мільйонів років... Створення ноосфери з біосфери – природне явище, глибше і потужніше у своїй основі, ніж людська історія. Воно вимагає прояви людства як єдиного цілого». На підставі своїх передових досліджень у галузі хімії, геохімії, геології та біології В. І. Вернадський зробив висновок про те, що геологічна і біологічна еволюція отримує новий імпульс і змінює свою структуру в силу зростаючої дії «людського фактора», діяльності Homo sapiens. Філософія Гончаров В. В. Людина бере участь в господарській практиці всім своїм системним Ego. В ній реалізуються природні, душевні і духовні сили. З позицій філософії господарства стратегічною метою всього людства на сучасному етапі розвитку є ноосфера. І «це – є головна і наймасштабніша спільна справа всього людства. Заради такої справи варто поступитися деякими, а, можливо, і багатьма его-принципами, не кажучи вже про примітивні забобони» [2, с. 363].

Висновки. Отже, утвердження аксіологічного підходу як тенденції, що намітилася у вивченні людини господарюючої як феномена ноосфери, слід розглядати в якості розробки нової методології, евристично плідної щодо виявлення іманентної природи людини й опису різних її моделей у феноменології та праксеології. Про людину господарюючу як феномен ноосфери слід і можна вести філософський дискурс, виділяючи різні аспекти прояву її «системи цінностей» поряд з прагматичними, етичними, естетичними, релігійними та світоглядними складовими, що зрештою може дати змогу не тільки аналізувати, реконструювати, а й прогнозувати людську соціальність у бутті.

Список використаних джерел

1. Гребеньков Г.В. Введение в философию хозяйства / Г.В. Гребеньков. 2000. С.104.
2. Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства // Общество. Среда. Развитие «Terra Humana». 2008. С.133-144.
3. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. М.: Наука, 1988. 340 с.
4. Лазарев Ф. В. Прологомены к ноосферно-антропологическому манифесту //Ф.В. Лазарев, 2008. С. 54-82.
5. Муза Д.Е. Введение в глобалистику: Учебное пособие / Д.Е. Муза. Донецк. Изд-во «Ноулидж» 2010. С 240.
6. Лазарев Ф. В. Многомерный человек. Введение в интервальную антропологию / Ф.В. Лазарев, Б. Литтл. Симферополь: СОНАТ, 2001. 264 с.
7. Креминский А.И Новая антропология в свете учения о ноосфере /. Серия: Философия. Социология. 2009. С.15-23.
8. Муза Д.Е. Антропологический поворот XXI века: контрапункт технологии и рынка /, 2011. С. 175-183.
9. Гребеньков Г.В. Концепция ноосферы как мировоззренческая основа современной философии хозяйства. 2002. С.83-89.

М. ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: У період глобалізації зростає зацікавленість проблематикою впливу релігійних та етичних переконань як на індивідуальні інтереси, мотивацію, діяльність зокрема, так і на економічні та політичні процеси сучасного суспільства загалом. Ці питання ґрунтовно тематизуються у «Протестантській етиці» М. Вебера, який з'ясував етично-релігійну мотивацію носіїв духу капіталізму, і актуалізуються у міру загострення уваги навколо глобальних проблем капіталістичного розвитку. **Мета дослідження:** обґрунтування поглядів Макса Вебера етико-релігійних адептів капіталістичного духу. Висвітлюючи проблематику присутності протестантської ортодоксії в етико-філософських максимах представників ліберальної теології, з якої започатковується філософська теологія протестантизму. **Завдання дослідження:** дослідити усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації в джерелі рецепції впливу класично вимірів професійної діяльності, які він виявляє в ранньо-протестантських традиціях; виявити закономірний характер процесу раціоналізації суспільних стосунків, включаючи раціоналізацію релігійних світоглядів. **Об'єкт дослідження:** Теоретична спадщина М. Вебера, сутність класичного твору світової соціології «Протестантська етика і дух капіталізму». **Предмет дослідження:** довести комплексний вплив класично протестанського віросповідання на формування ринкових відносин та на економічну ідеальну діяльність людини. Запропонована німецьким соціологом і економістом Максом Вебером (1864-1920) концепція ідеальних типів господарства використовується для зіставлення ідеальної конструкції з реальністю. Порівнюючи ідеальну «модель» із дійсним процесом економічного розвитку, Вебер відстежує ступінь відхилення реальної системи відносин від ідеалу. Це - метод дослідження історичного розвитку народів, зіставлення національної практики і загальнотеоретичної моделі. Як соціолог, історик, політолог, багатогранний фахівець у галузі суспільних відносин Вебер показав значення релігійних норм, етики поведінки для формування товарно-капіталістичних відносин [5]. На початку ХХ століття М. Вебером були розглянуті ідеально абстрактні способи соціокультурної інтеграції, що стало основою вчення про ідеальні типи культур. Ідеальний тип, за Вебером, - це теоретична конструкція, образ-схема, отримана в результаті прощення, посилення та логічного поєднання рис феноменів, що трапляються в різні епохи, в різних культурах. У чистому вигляді М. Вебер виділяє три таких типи: 1) раціональний тип панування, що обумовлений раціональними інтересами тих, хто підкорюється, і тих, хто панує; 2) традиційний тип панування, що ґрунтується на святості традицій та звичаїв; 3) харизматичний тип панування, що пов'язаний з емоційним сприйняттям влади. Макс Вебер є одним з найбільш видатних соціологів кінця ХІХ - початку ХХ ст., що здійснив великий вплив на розвиток цієї науки. Він належить до числа тих універсально освічених вчених, яких стає все менше по мірі росту спеціалізації в галузі суспільних наук; він однаково добре орієнтувався в політекономії, правовій сфері, соціології та філософії, виступав як історик господарства, політичних інститутів і політичних теорій, релігії і науки, нарешті, як логік і методолог, що розробив принципи пізнання соціальних наук. Яким чином Вебер конкретно застосовує метод утворення історичних понять в своїй реальній дослідницькій практиці? Вебер був одним з найвидатніших істориків та соціологів, що спробував свідомо застосувати неокантіанський інструментарій понять у практиці емпіричного дослідження [3, с. 240-267]. Ідеальний тип - не «гіпотеза», він лише вказує, в якому напрямку повинно відбуватися утворення гіпотез. Він не відображає дійсності, але вимагає застосовувати однозначні засоби її вираження. Ідеальний тип створюється за посередництвом одностороннього посилення однієї чи кількох точок зору і з'єднання багатоманітності дифузної і дискретно існуючих одиничних явищ, які відповідають тим односторонньо виділеним точкам зору і складаються в єдиний мислений образ. В реальній дійсності такий мислений образ в його понятійній чистоті ніде емпірично не виявляється; це - утопія. Завдання історичного дослідження полягає в тому, щоб в кожному окремому випадку встановити, наскільки дійсність близька до такого мисленого образу або далека від нього. При обережному застосуванні цього поняття воно специфічним чином сприяє досягненню мети і наочності дослідження [2, с. 272-289]. В утворенні абстрактних ідеальних типів слід бачити не мету, а засіб. При важному розгляді понятійних елементів в історичному відображенні дійсності одразу виявляється наступне: як тільки історик робить спробу вийти за рамки простої констатації конкретних зв'язків і встановити культурне значення навіть самої елементарної індивідуальної події, «охарактеризувати її», він оперує (повинен оперувати) поняттями, які можуть бути точно і однозначно визначені тільки в ідеальних типах. Ці основні положення соціологічного вчення М. Вебера відображені в його аналізі таких сфер суспільного життя, як економіка, політика і духовна культура. У цьому плані головними є тісно пов'язані між собою ідеї економічної, політичної та духовної раціональності. Він приходить до висновку, що існує зв'язок між релігійними переконаннями та економічною поведінкою, релігійними установками та характером суспільного ладу. На його думку, існує тотожність духу капіталізму й духу протестантської етики; підґрунтям, на якому виростає капіталізм, є саме цінності протестантського віровчення: сумління, копітка шоденна праця в ім'я слави Божої, скерована на отримання прибутку; аскетичне, позбавлене розкошів життя тощо. Ця проблема була окреслена в найвідомішому творі М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» [1, с. 41-44]. У праці «Протестантська етика і дух капіталізму» він визначає вплив релігії на економіку. Протестантська релігія сприяла розвитку ділової хватки, підприємницької активності. Вона допомагала формуванню ошадливості, запобягливості, спритності, здатності до ризику. Саме з числа власників і організаторів виробництва перш за все формується клас підприємців - власників і організаторів виробництва [3, с. 24-28]. В Європі якоюсь мірою збіглися етичні норми релігії і норми господарської поведінки. У результаті склалася й набула поширення «раціоналістична» форма капіталізму. Вебер продемонстрував вплив зовнішніх факторів на формування економічних відносин, процеси економічного розвитку. М. Вебер так характеризує релігійно-етичні типи ідеальної діяльності людини, серед котрих є як сумісні, так і несумісні з ринком: для іудея це інтелектуал книжник, який усі багатоманітні прояви життя, включаючи багатство як дар Божий, намагається зрозуміти через нескінченні смислові тлумачення Святого писма: для конфуціанця це бюрократ, який організовує світ; для індустя це маг, який упорядковує світ; для буддиста це монах-споглядач, який мандрує світом і жебракує; для мусульманина це воїн, який підкоряє світ; для християнина це ремісник, котрий завдяки «автономності» своєї праці забезпечує певну автономію власної особи [1, с. 10-28]. Релігія як світогляд та ідеологія є істотною складовою частиною світової культури і, отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку вона за своєю традицією описує, радіючи за її духовну чистоту. Виходячи з результатів такого спостереження, Вебер визначає напрямок свого дослідження. Він ставить запитання, чому саме протестанти виявили особливу схильність до господарського раціоналізму. Для з'ясування цього вчений насамперед звернувся до вирішення проблеми: у чому полягає зв'язок між раціональними основами повсякденної практичної життєдіяльності, з одного боку, і протестантською етикою - з іншого [1, с. 240-267]. І він розпочав дослідження питання: у чому полягає суть раціонального елементу протестантської етики, що відрізняє її від віровчення капіталізму? М. Вебер досліджує джерела і логіку розвитку раціоналізму. Католицька церква, пише він, особливо підкреслює присутність у людини свободи волі. Людина сама вільна вибирати, творити їй добро чи зло. Християнин без Божого волевиявлення не може досягти після закінчення земного життя вічного блаженства, але своїм добродієм життям він може врятувати свою безсмертну душу, яка продовжить свій життєвий шлях на Небесах. І навіть якщо він упаде в гріх, він знайде порятунком, покавшись у гріхах і звернувшись до Таїнств Церкви, тому що Господь готовий простити його [3, с. 272-289]. Догмат протестантизму кальвіністського зразка відкидає таку можливість. Відповідно до кальвінізму, поведінка людини в її земному житті не впливає на те, що станеться з людською душею в потойбічному світі. Відмінною рисою кальвінізму є догма про милості обраності, або вчення про зумовленість. Відповідно до цього вчення, Господь споконвічно й остаточно визначає шлях земного і неземного життя людини, і людина неспроможна своїми вчинками змінити волю Всевишнього. Господь дарує свою милість обраним, і лише вони знайдуть Царство небесне. Іншим, незважаючи на їхні заслуги в земному житті, шлях на Небеса навкідь закритий. З цієї причини перед кожним протестантом від самого початку його життєвого шляху з усією гостротою постає питання: чи потрапив я в коло обраних? Жорстока невідомість, або як її називає Вебер, «патетична нелюдськість» цього віровчення породжує почуття нечуваної самотності. Кожний залишається наодинці зі своїм страхом, що йому буде відмовлено в милості потрапити в коло обраних. Звідси виникає бажання скоріше довідатися, чи існує шанс на порятунок власної душі. Вебер наголошує на ще одній важливій особливості протестантизму, що мала значний вплив на розвиток «капіталістичного духу» [4, с. 41-44]. Протестантизм став першою світовою релігією, що виступила проти схвалення бідності й прославляння відсутності інтересу до матеріальних благ. Закликав католицтво до покійності та смиренності, до готовності непохитно і безмовно переносити на життєвому шляху випробування бідністю, хворобами, оскільки всі ці випробування послані Всевишнім, кальвінізм протиставив інше трактування євангельських заповідей - обов'язок прагнути до поліпшення обставин, що склалася, знову ж таки цінною самовідданої праці. У міру того, як виконання професійного обов'язку і поширення методичного устрою життя стало не тільки долею окремих ізольованих індивідів, а перетворювалося на загальний релігійний світогляд, носієм якого став численний прошарок населення, виникає процес, названий Вебером «секуляризація» протестантизму, або «зняття чар» релігії. Вебер поділяє процес раціоналізації на ряд висхідних ступенів: раціоналізація релігії; з неї випливає раціоналізація уявлень про земний світ (погляд на навколишній світ як на земний, а не на потойбічний світ); із цього знову випливає раціоналізація поглядів на соціальну й трудову етику; з неї в кінцевому підсумку випливає раціоналізація економічної поведінки (раціональні начала в організації підприємницької діяльності та ін.). Однак для Вебера розвиток раціоналістичних начал в економічній, динаміці індустріальних країн - лише одна зі сторін багатогранного соціального розвитку. Він називає її раціональністю Заходу,

її особливостю в цій частині світу є її всепроникний характер: раціональністю пронизані наука, правова система, держава і бюрократична організація службовців [2, с. 24-28]. Такий всепроникний раціоналізм Вебер вважає стрижнем успішного розвитку сучасного капіталізму. **Висновок:** Таким чином, у тих країнах, де синхронно поєднуються цілеспрямованість до матеріального достатку завдяки професійній діяльності з обдуманим дещо аскетичним способом життя, що М. Вебер інтерпретував як дух капіталізму, динамічніше і продуктивніше функціонує раціональна економічна система. Ці підтвердження як певну компенсацію за почуття внутрішньої самотності, що породжене кальвіністською ідеєю про нівелювання віри у спасінні людини за допомогою Церкви і таїнств, релігійно налаштовані прошарки населення знаходили в мирській професійній діяльності. Віросповідна специфіка, а не випадкові історичні факти, зумовлює поведінку людини в нових економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри [монографія] / Валентина Григорівна Воронкова. Запоріжжя :Видавництво ЗДІА, 2010. С. 272-289.
2. Гурик М. Макс Вебер проблема багатства і бідності /Мирослава Гурик, Володимир Баран // Мандрівець. 2008. № 4. С. 41-44.
3. Кант І. Критика практичного розуму [текст] / Іммануїл Кант // Пер. з нім., прим.та післямова І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. К. : Юніверс, 2004. С. 240-267.
4. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3).С. 24-28. С. 10-28.
5. М. Вебер про ідеальні типи господарства і роль протестантської етики в розвитку капіталізму. URL:https://pidru4niki.com/1134061437844/politekonomiya/veber_pro_idealni_tipi_gospodarstva_rol_protestantskoyi_etiki_rozvitku_kapitalizm

АНТРОПОЛОГІЧНА КРИЗА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ТЕХНОГЕННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Проблема кризи є однією із загальних і та провідних тем сучасної філософської й культурологічної думки. Цілком очевидно, що її дослідження багато в чому визначило становлення філософії культури і філософської антропології як особливих сфер гуманітарного знання. Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю формування установок нової антропологічної парадигми, яка уможливило вироблення інноваційних принципів і стратегій виходу з ситуації антропологічної кризи. **Мета дослідження** полягає у визначенні й послідовному, системному аналізу основних соціальних ознак і витоків антропологічної кризи сучасної техногенної цивілізації. **Завданням дослідження** є проаналізувати суть антропологічної кризи, притаманній сучасній техногенній цивілізації.

Об'єкти дослідження: витоки, специфіка, динаміка й спрямованість розвитку техногенної цивілізації. **Предмет дослідження:** антропологічна криза. Антропологічна криза – спричинена техногенними факторами сучасної цивілізації ситуація радикальних викликів, які негативно впливають на особистісний та соціальний потенціал людини. Антропологічна криза актуалізує дослідження цивілізаційного тиску на живу природу, яка має стати рівноцінним людині суб'єктом взаємодії. Як наслідок, формуються нові етичні парадигми: по-перше, розробляється екологічна етика з так званими онтологічними імперативами, що враховують позицію майбутніх поколінь; по-друге, етика тварин, орієнтована на права ін. видів живих істот, які піддаються людській дискримінації. Подолання антропологічної кризи потребує зміни культурної соціо сфери, світоглядного зсуву, «гуманітарної революції» [1]. Техногенна цивілізація є досить пізнім продуктом людської історії. З епохи Ренесансу закладається культурна матриця техногенної цивілізації, яка починає свій власний розвиток в XVII ст.. Вона проходить три стадії: спочатку - передіндустріальну, потім - індустріальну і нарешті - постіндустріальну. Найважливішою основою її життєдіяльності стає, перш за все, розвиток техніки, технології, в першу чергу, за рахунок генерації та впровадження у виробництво нових наукових знань. Так виникає тип розвитку, заснований на прискоренні змін природного і соціального середовища, предметного світу, в якому живе людина. Ідея перетворення світу і підпорядкування людиною природи була домінуючою в культурі техногенної цивілізації на всіх етапах її історії, аж до нашого часу. Цінності техногенної культури задають принципово інший вектор людській активності. Перетворююча діяльність розглядається тут як головне призначення людини. Активне ставлення людини до природи поширюється потім на сферу соціальних відносин, які також починають розглядатися в якості особливих соціальних об'єктів, призначених для цілеспрямованої зміни. У техногенній цивілізації виникає особливий тип автономії особистості: людина може змінювати свої корпоративні зв'язки, вона жорстко до них не прив'язана [2]. В сучасній філософській літературі сформувалося уявлення про технологію як про процес активної цілеспрямованої діяльності суб'єкта, в якій реалізуються творчі можливості людини в її ставленні до світу – природи, культури і відтворюються суто людські відносини, а також умови людської діяльності. Формується штучний світ людської життєдіяльності, в якому вплив людини на природу, суспільство, культуру стає щоразу більш технологічним. Він проявляється як жорстка обумовленість структури людського ставлення до об'єкта діяльності – природи, людини, культури – практичними цілями людини, як жорстка послідовність операцій діяльності людини. Сутність процесу технологізації полягає в тому, що результати, які проектуються суб'єктом, досить однозначно визначають порядок, схему діяльності, регламентують її способи, а орієнтири і цілі діяльності обґрунтовуються функціонально, тобто виходячи головно з можливості функціонування людини в даній системі – виробництва, наукового дослідження, освіти, спілкування, повсякденної життєдіяльності. Відтак, процес адаптації людини до соціального середовища стає, так би мовити, освоєнням технології повсякденного життя. Природно, що в таких умовах навіть внутрішній світ особистості зазнає впливу технологізованого середовища, стає об'єктом технологізації. Отже, техногенна цивілізація – це суспільство з високим рівнем розвитку науки, техніки, технології, в якому всі сфери життя зазнають технологізації [3]. **Висновок.** Отже тема кризи стала фундаментальною для сучасної наукової думки. Вона пронизує як гуманітарне, так і природничонаукове знання. Проте, незважаючи на цю обставину, на сьогоднішній день ще немає достатньо глибокого і системно розробленого дослідження антропологічної кризи сучасної техногенної цивілізації, її соціокультурних ознак і, найголовніше, - джерел. Така фундаментальна проблема все ще недостатньо проаналізована. Зрозуміло, в наукових колах нерідко ведуться гострі дискусії з цієї теми, та все ж вони мають спорадичний характер і дотепер не дозволили виробити якоїсь єдиної концепції. Одна з небагатьох робіт у досліджуваній сфері - «Антропологічний маніфест» Ф.В. Лазарева, який є соціокультурним досвідом осмислення нинішніх цивілізаційних суперечностей і загроз планетарного масштабу. Загалом в сучасній філософії дотепер бракує робіт, присвячених вивченню підвалин критичного, навіть перед-катастрофічного стану людства нинішньої епохи в всіх сферах його життя. Запропоноване дослідження є спробою хоча б по частки заповнити прогалину в царині філософсько-антропологічного знання з цієї проблеми [4].

Список використаних джерел

1. URL://[https:// vue.gov.ua](https://vue.gov.ua)
2. Техногенна цивілізація URL://[https:// elartu.tntu.edu.ua](https://elartu.tntu.edu.ua)
3. Тетяна Власевич-Хоркава. Особливості сучасної техногенної цивілізації та вияви кризи духовності людини. URL://[https://file:///C:/Users/HP/Downloads/702-1469-1-PB%20\(2\).pdf](https://file:///C:/Users/HP/Downloads/702-1469-1-PB%20(2).pdf).
4. Іл'янович Катерина Борисівна. Антропологічна криза в умовах сучасної техногенної цивілізації. URL:<http://www.nbu.gov.ua/>

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Філософи відмічають, що ринкові відносини, які є основою економіки, виходять з того, що існування є не тільки «буттям для себе», але й «буттям для іншого». Водночас воно є «існування у справі» і «для справи». Тому існування – це участь у справі (бізнесі). Бути в бізнесі означає що-небудь робити, чим-небудь займатися. У цій роботі спробую дослідити це питання. **Мета дослідження.** Визначити як впливають на людину ринкові відносини. **Завдання дослідження.** Дослідити філософію ринку та її вплив на людину. **Об'єкт дослідження.** Ринкові відносини як складний соціальний та економічний феномен. **Предмет дослідження:** людина та ринкові відносини. Філософія ринкових відносин пов'язана з терміном «економіка», яка своїм предметом має реалізацію індивідом своїх потреб. Сучасне слово «економіка» походить від давньогрецького «οικονομία» («економіка»). Перший корінь слова «οίκος» означає «будинок», «господарство», а другий «νόμος» - «правило», «закон». Тому в буквальному перекладі слова економіку слід трактувати як «правила ведення домашнього господарства» чи «домоведення». Справа, яка робиться, не виконується тільки заради самого себе, вона робиться для того, щоб існувати, тобто для життя. Певне заняття повинне стати не тільки джерелом наживи (лише тоді воно стає бізнесом), але й основою самореалізації особистості. Основне коло питань, які розглядає філософія ринкових відносин, пов'язане з особливостями «ведення справи». Серед них такі питання: - як вести справу і як відноситися до власності; - що таке виробництво і реалізація; - у чому полягають цілі будь-якої справи; - що таке накопичення і в чому його призначення тощо. Точніше буде позначити філософію ринкових відносин як філософію праксису, оскільки вона розглядає питання «ведення справи». Філософія праксису – це обговорення того, як виконується справа і що потрібно зробити, щоб вона була успішною. Бізнес – ця всяка справа, яка починається з організації, потім йде її виконання, що має певні форми, результати, цілі та призначення тощо. Основне питання філософії ринкових відносин: в яких умовах і за яких передумов бізнес зможе стати сенсом існування, інакше, які сенси існування можуть стати підставою для ведення бізнесу. Щодо своєрідності сенсів існування бізнес може бути розмежований на «білий» і «чорний». «Білий» бізнес пов'язаний з реалізацією позитивних сенсів існування, творіння заради добра й загального блага. «Чорний» бізнес, навпаки, побудований на негативних вивахах людської природи, таких як приниження іншого, нестримне прагнення до насолоди, заперечення всяких етичних меж. Призначення будь-якої справи й речі як її продукту – це турбота про своє існування. Власне зміст буття у створенні благ для себе і для інших. Поза турбот про себе та інших буття неможливе, оскільки воно стає чистою потенцією. Тому філософія ринкових відносин – це не тільки філософія справи, але й філософія існування. Тобто, філософія ринкових відносин по суті екзистенціальна, онтологічна, метафізична філософія. Питання існування в ній розглядаються в тісному зв'язку зі здійсненням справи та місцем у ній людини. Філософія ринкових відносин припускає розподіл індивідів на ініціативних, завжди готових зробити що-небудь, на тих, хто не боїться взяти на себе відповідальність і виправдати її, і на тих, хто притягується для виконання певної справи. Вони не так активні, не можуть передбачити всі можливі варіанти, не володіють необхідними особистими якостями для самостійного ведення справи. Між цими двома типами людей немає чітких меж. У значній мірі їх розмитість пояснюється тим, що здібність до ведення справи повинна бути співставлення з рівнем професіоналізму. Чим вище рівень професіоналізму, тим більше шансів успішно вести справу, отже, стати бізнесменом. Якщо рівень професіоналізму достатньо високий, то можуть виявитися такі якості, які в буденному житті ніяк не виявляються. Протилежність таких типів людей ніяк не означає, що виконавці справи – люди другого гатунку. Зовсім навпаки. Ініціативна людина має потребу в тих, кого можна повести за собою, кому доручити відповідальну ділянку роботи, і якщо їх не виявляється поряд із ним, то справа не може бути виконана успішно. Модус індивідуального існування кожного унікальний. Тому кожний із нас зацікавлений в іншому, оскільки у нього є такі якості та професіоналізм, який відсутній у тебе [1, с. 5]. Характеризуючи зміст ринку в соціальному аспекті, М. Вебер створює ідеальний тип підприємця з яскраво вираженими етичними рисами. Мислитель пов'язує раціонально поставлене підприємництво з подоланням багатьох труднощів і перешкод. Тому він наділяє нових підприємців надзвичайною силою характеру, здатною вберегти їх від економічного й морального краху. Підприємництво в цілому розглядає як спосіб життя, за якого людина існує для діла, а не діло для людини [2, с. 214]. Необхідно відмітити акцентуацію думок М. Вебера на соціальному визнанні активності і виправданні підприємницького успіху, тобто моральної легітимізації ринкових відносин на рівні суспільства загалом. Мотивація і самовиправдання суб'єкта ринкових відносин перед Богом, яке доповнюється у процесі економічних реформ формальним, юридичним узаконенням тих чи інших видів діяльності, ще не забезпечує визнання більшістю правочинності успіхів активної меншості, не робить нових господарів повноцінними в соціокультурному сенсі членами суспільства. Евристичний потенціал, який міститься у веберівській теорії, не менш важливий для сучасної науки, ніж ідея протестантської етики як духовної передумови капіталізму на Заході [3, с. 157]. У соціальному плані ціннісне значення протестантської раціональності полягало в тому, що вона диктувала підприємцям суто утилітарні принципи життєдіяльності, в тому числі і ставлення до людей як джерела прибутку. М. Вебер показав, що саме протестантська етика створила передумови для того, щоб утилітарнопрактичні відносини перетворилися на регулятор соціальних, ціннісних, моральних відносин, обумовлюючи тим самим ставлення до людини не як до мети, а як до засобу. Так безособистісна економічна логіка здобуває легітимну і до того ж одночасно мотивуючу нормативну основу, стаючи рушійною силою поступальної і невпинної динаміки економічної раціоналізації [4, с. 30]. У ліберальній парадигмі ринку така динаміка розуміється як самоціль. Однак проблема морального виправдання ринкової системи перед суспільством залишається актуальною. Підтвердженням цього є кризи легітимності підприємництва – масові антикапіталістичні кампанії, не обов'язково пов'язані з соціалістичною і комуністичною ідеологією, а такі, що мають характер всезагального засудження ринкової діяльності як деструктивної для соціальних, культурних, морально-ціннісних засад суспільства [5, с. 47]. Для виходу з цих криз потребою постало вирішення проблеми легітимізації підприємницької діяльності і ринкової економіки в цілому. Це обумовило виникнення нових характеристик ринкової економіки у сучасному соціальнофілософському дискурсі, розглянутих нами вище. Це ж стосується і ключового елемента ринкової економіки – власне ринку. Особливу позицію щодо визначення змісту ринку займають американські вчені К. Макконелл і С. Брю. Ці дослідники вважають, що ринок – це одвічна економічна система, і розглядають його як інститут або механізм, який зводить разом покупців (представників попиту) й продавців (постачальників) окремих товарів та послуг. Значення ринку вони убачають у тому, що він надає можливість приватного володіння капіталом, спілкування покупців та продавців за допомогою цін, координації економічної діяльності. **Висновок.** Питання про сутність ринку та його філософії в наші дні залишається дискусійним. Тим більш важливим є звернення до теоретичного досвіду мислителів, які присвятили аналізу цієї тематики свої фундаментальні праці.

Список використаних джерел

1. Олексенко Р. І. Навчально-методичний посібник «Філософія ринкових відносин» 2019. 311с.
2. Вебер М. Избранные произведения / пер. с нем. М.: Прогресс, 1990. 808 с.
3. Войнаровська Л. І. Релігійно-ціннісний аналіз підприємницькоринкової діяльності: історико-філософський контекст // Філософські обрії. 2011. С. 150-162.
4. Футало Т. В. Характеристика та тенденції сучасного розвитку сільського ринку споживчих товарів // Науковий вісник УкрДЛТУ. 2004. С. 161-170.
5. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю ; пер. с 14-го англ. изд. М. : ИНФРА-М, 2003. 972с.

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: СТРУКТУРНО – МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Актуалізація філософсько-економічних досліджень у сьогоденні визначається тим, що Україна переживає особливий етап свого національного становлення і потребує визначення основних чинників та світоглядних засад формування самобутньої програми соціально-економічного розвитку. За таких обставин виникає потреба аналізу змісту, сутності, специфіки функціонування основоположних понять філософії економіки, а також означення її теоретичної та практичної ролі. **Мета і завдання дослідження.** Виявити та проаналізувати філософсько-світоглядні основи економічного життя та їх вплив на нього. Поставлена мета обумовлює розв'язання таких дослідницьких завдань: окреслити предметну специфіку філософії економіки та економічної філософії; обґрунтувати методологічні принципи філософії господарства як однієї із парадигм філософсько-економічних досліджень. **Об'єктом дослідження** є філософія економіки як специфічна сфера соціально-філософських досліджень. **Предметом дослідження** аспекти філософії економіки та їх вплив на економічне життя. Філософія та економіка тісно пов'язані, вони можуть і повинні розглядатися разом. Більше того, слід говорити про філософію економіки як науку про закономірності, умови та механізм економічного розвитку. Її можна розділити на два рівні – побутовий і державний. Побутовий – це рівень філософії людини, яка прагне шляхом генерування і реалізації своїх ідей забезпечити собі та своїй сім'ї нормальне життя [1, с. 72] Філософія економіки здатна розкривати багатшу за змістом і сутністю економічну реальність. Філософський підхід дає змогу розглядати економіку як складну, відкриту, нелінійну систему з її незворотністю, можливістю виникнення нових зв'язків і відношень, з'ясувати місце і роль поодиноких людських зусиль у цій системі, які за певних станів соціального середовища можуть суттєво впливати на макросоціальні процеси [2, с. 148-155]. Водночас філософія економіки дає філософське розуміння змісту багатьох основних економічних категорій («економіка», «господарство», «виробництво», «праця», «гроші», «економічна людина», «свобода», «потреба» та ін.), які за своєю суттю і значенням виходять за сферу економіки. Пізнання їх змісту забезпечує формування загальних уявлень про природу господарської діяльності, окреслює її місце і роль у духовному бутті, моралі, життєвому світі людини, тобто сприяє осягненню людиномірної сутності економіки [4, с. 525]. Фундаментальність філософії економіки окреслена, насамперед, тим, що вона, розкриваючи сутність, сенс і цінності процесів виробництва, обміну, розподілу і споживання, функціонує у якості органічної єдності наступних «пар»: філософія натурального виробництва – філософія товарного виробництва; філософія планової організації економіки – філософія ринку; філософія господарства – філософія бізнесу [2, с. 149]. Близькою до метафізики економіки є філософія господарства, започаткована С. Булгаковим на початку ХХ століття. Існує два головних підходи у визначенні предмета філософії господарства. С. Булгаков свого часу зауважував, що «проблема філософії господарства – про людину у природі та про природу в людині» [1, с. 21]. Він розглядав філософію господарства в потрійній постановці: науково-емпіричній, трансцендентально-критичній і метафізичній. Логіка міркувань філософа полягала в тому, що емпіричний, науковий рівень, рівень політичної економії обмежує теорію господарства однією феноменологією; трансцендентально-критичний підхід (критична філософія) має суто теоретичний, схематичний характер, нездатність до реалізму, що відсилає проблему філософії господарства до метафізики – до онтології та натурфілософії. У дефініції Ю. Осипова багато спільного з булгаківським баченням предмета. Він зазначає: «Усе, що стосується життя і діяльності людини, її соціального буття та становища у світі, є об'єктом аналізу та вивчення «філософії господарства» [3, с. 20]. Дефініція поняття господарство дана українським дослідником М. Туган-Барановським: «Господарство є будь-яка діяльність, що відповідає господарському принципу, під яким слід розуміти прагнення досягати з найменшими витратами найбільш корисного результату» [5, с. 47]. Категорія господарство відображає складність та багатогранність економічного буття суспільства. «Господарювати – значить забезпечувати організм життям посередництвом зовнішньої життєдіяльності організму» [3, с. 12]. **Висновок.** Отже, специфіка філософського знання допомагає проникнути в сутність глибинних економічних процесів, завдяки цьому філософія економіки здатна розкривати багатшу за змістом і сутністю економічну реальність. Господарська форма організації людської діяльності є лінійною системою, сутність якої визначається, перш за все, апріорно-просторовими межами і представлена у якості тріади «природа-людина-господарство». Філософія господарства дає синтетичне знання з можливістю виявлення точок перетину філософського, економічного, правового, психологічного, соціологічного та інших видів знання.

Список використаних джерел

1. Булгаков С.Н. Философия хозяйства. М. 1990. 172 с.
2. Приятельчук А. О. Особливості філософського забезпечення розвитку змісту економічних категорій // Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2005. № 5. 148-155 с.
3. Осипов Ю. М. Курс философии хозяйства: учеб. пособие / Осипов Ю. М. М.: Экономистъ, 2005. 320 с.
4. Кремень В. Філософія: Мислителі. Ідеї. Концепції: Підручник. К.: Книга. 2005.
5. Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії / ТуганБарановський М. І.; наук. ред., автор передмови і вступ. статті Злупко С. М. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. 628 с.

БОЛОНСЬКИЙ ІМПЕРАТИВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Актуальність дослідження імперативу підготовки майбутніх менеджерів обумовлена теоретико-практичними розбіжностями підходів до організації професійної підготовки фахівців управлінського профілю в українській національній та європейській системах вищої освіти, що значно обмежує ділову кар'єру майбутніх фахівців-менеджерів і знижує їх конкурентоспроможність. Мета дослідження полягає в системному аналізі напрямів і шляхів входження національної системи підготовки майбутніх менеджерів у дискурс Болонського процесу. Об'єктом дослідження є загальноєвропейський простір вищої освіти. Предмет дослідження – соціалізація і фахова підготовка майбутнього менеджера у вимірі принципів Болонської декларації. Болонський процес започатковано 19 червня 1999 р. у м. Болонья (Італія) підписанням 29 міністрами освіти від імені своїх урядів Декларації про створення європейського простору вищої освіти. Цей інтеграційний процес у науці й освіті включає дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, названого Великою хартією університетів, та об'єднання національних систем освіти і науки в європейському просторі з єдиними вимогами, критеріями і стандартами [1, с. 200]. Декларація містить сім ключових положень: 1. Прийняття системи порівняльних ступенів, у тому числі шляхом запровадження додатка до диплому для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти. 2. Введення двоциклового навчання: попереднього і випускного. Перший цикл триває не менше трьох років. Другий повинен вести до отримання ступеня магістра або кандидата наук. 3. Упровадження європейської системи трансферу залікових одиниць трудомісткості для підтримки великомасштабної студентської мобільності. Вона також забезпечує право вибору студентом дисциплін. За основу пропонується прийняти ECTS (European Credit Transfer System), зробивши її накопичувальною системою, здатною працювати в рамках концепції «навчання впродовж усього життя». 4. Істотно розвинути мобільність учнів. Розширити мобільність викладацького та іншого персоналу шляхом заліку періоду часу, витраченого ними на роботу в європейському регіоні. 5. Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості з метою вироблення порівняльних критеріїв і методологій. 6. Впровадження внутрішніх систем контролю якості освіти та залучення до зовнішньої оцінки діяльності ВНЗ студентів та роботодавців. 7. Сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті, особливо в галузі розвитку навчальних планів, міжінституційних співробітництв, схем мобільності та спільних програм навчання, практичної підготовки і проведення наукових досліджень. Декларація - це не просто політична заява, яка підписана 29 європейськими країнами. Це план дій, в якому визначено мету (створення загальноєвропейського простору вищої освіти), встановлено термін (перше десятиліття нового тисячоліття) і накреслено положення програми дій [2, с. 95]. Характерною ознакою Болонського імперативу підготовки майбутніх менеджерів є феномен соціалізації. Він виражає процес, у ході якого відбувається діалектична взаємодія особистості студента із соціальним оточенням. Адже підготовка студентів у вищому навчальному закладі представляє собою процес вторинної соціалізації, яка забезпечує не тільки подальший розвиток особистісних якостей, але й набуття індивідом необхідних для практики професійних знань і навичок [5, с. 14]. Виділено два види соціалізації, один із яких - адаптаційна соціалізація - має загальноцивілізаційне спрямування і задовольняється засобами культури, а інший – професійна соціалізація – забезпечується засобами освіти. Адаптаційна складова соціалізації реалізується шляхом засвоєння норм і цінностей полікультурного соціуму, що притаманний Європейському Союзу, а професійна складова управлінської підготовки майбутнього менеджера полягає у формуванні організаційної культури і поведінки, що задовольняється шляхом впровадження особистісно-орієнтованої освіти [1, с. 197]. Осмислення явища соціалізації широко застосовано синергетичний підхід, який дає можливість сформулювати трансдисциплінарне бачення особистісної соціалізації, вирішуючи по-новому проблему мотивації формування сутнісних сил та співвідношення колективізму та індивідуалізму [4, с. 17]. До чинників, що викликали до існування Болонський процес, додатково необхідно віднести: динамічний розвиток науки, техніки, технологій в діалектичній єдності; послідовне й упевнене перетворення науки в безпосередню продуктивну силу суспільства [3, с. 5]. Специфічні принципи підготовки майбутніх менеджерів у вітчизняній системі вищої освіти: 1) психологічне обґрунтування системи освіти майбутніх менеджерів; 2) орієнтація професійної підготовки управлінських кадрів на індивідуальні особливості спеціаліста; 3) безперервність освіти; 4) проектування, планування та моделювання управлінського розвитку та управлінського шляху в системі управління; 5) максимальне наближення навчання до реальної практики за допомогою ділових ігор, створення ділових ситуацій тощо; 6) урахування в освітньому процесі елементів професійної деформації; 7) створення ситуацій ризику та конфліктів для формування практичних навичок із їх розв'язання; 8) індивідуалізація навчання та підготовки управлінських кадрів; 9) спеціальна психологічна підготовка викладачів; 10) діалогова узгодженість дій викладачів і студентів. Наука виділяє два основні напрями оптимізації професійної підготовки національних кадрів управління. Це підвищення якості професійної підготовки майбутніх управлінців у рамках національної системи освіти та збагачення змісту управлінської освіти в контексті інтеграції в загальноєвропейську освітню систему. У рамках кожного з напрямів виокремлено конкретні шляхи для реалізації. Ефективна реалізація окреслених заходів у комплексі повинна бути підпорядкованою принципу: внутрішньонаціональна оптимізація професійної підготовки менеджерів наразі має відбуватися швидко, а оптимізація цієї системи в напрямі євроінтеграції – повільно й поступово [2, с. 193]. Професійна складова включає спеціальну та управлінську компетентність і постає як здатність і готовність до обґрунтованого вибору способів діяльності із досягнення поставленої мети, а також до відповідальності за прийняте рішення. Особистісна складова вимог сучасного ринку праці до професійної підготовки менеджера виступає основою компетентності менеджера і включає інтелектуальні, психологічні і соціальні якості особистості керівника. 19 травня 2005 року на конференції у норвезькому місті Берген Україна офіційно приєдналася до «Болонського процесу», що має на меті створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року. Приєднання нашої країни до Болонського процесу надає можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволить Україні стати визаною частиною європейського освітнього і наукового простору [5, с. 14]. **Висновок.** Отже, головним напрямом Болонського процесу для нас стане лібералізація вищої школи, навчання студентів принципів свободи й одночасно відповідальності за свій вибір. Адже тільки внутрішньо вільна людина, котра опанувала мистецтво прийняття рішень і відповідальності за них, може бути по-справжньому свідомим громадянином. А також реалізація принципів Болонської декларації є шляхом ефективного розв'язання суперечності між українською національною освітньою системою підготовки майбутніх менеджерів (тобто професійною соціалізацією) та загальноєвропейською культурою (тобто процесом соціалізації, який має загальноцивілізаційне спрямування).

Список використаних джерел

1. Бірюкова Т.Ф. Аналіз підходів до визначення соціалізації // Нова парадигма: Альманах наукових праць. – Вип. 30. Запоріжжя, 2003. С.192-200.
2. Бірюкова Т.Ф. Проблема збереження індивідуальності особистості в процесі її соціалізації // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Київ, 2004. С.191-195.
3. Ф.Бутинець // День. 2005. 27 серп. (№ 154). С.5
4. О. Артеменко. // Дзеркало тижня. 2005. 25 черв. (№ 24). С.17.
5. А. Богуславська// Україна молода. 2005. 4 лист.(№ 206). С.14.

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Актуальність теми дослідження: У наш час мас-медіа займають більшу частину нашого життя. Радіо, телевізор, газета перебувають у ряду найнеобхідніших речей, які наповнюють і структурують наше життя. Актуальність запропонованого дослідження визначається тим, що зараз, у 21 столітті є поширення та зростання ролі інформації й інформаційних технологій. **Метою дослідження** є здійснення філософського аналізу мас-медіа у суспільстві. **Завдання дослідження:** охарактеризувати роль мас-медіа у суспільному поступі; проаналізувати діалектику взаємозв'язку суспільної свідомості та мас-медіа; з'ясувати особливості впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини та свідомість в умовах інформаційного суспільства. **Предмет дослідження:** мас-медіа та суспільна свідомість. Кожна епоха породжує нові засоби комунікації, які відображають особливості її культурно-історичного, науково-технологічного розвитку і найбільш ефективно задовольняють потреби й інтереси людей [1]. Тому важливою складовою комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є мас-медіа. З появою електронних мас-медіа у нашому столітті, частина функцій засобів усної та друкованої комунікації замінюється новими, які реалізуються за допомогою мультимедійних інтерактивних медіа, насамперед Інтернету. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікаційного обміну між усіма підсистемами суспільства, пов'язаними з виробництвом, повсякденним життям людей, культурою і владою. Як опосередкована ланка між пізнанням і комунікацією, мас-медіа відіграють вирішальну роль у формуванні індивідуальної і суспільної свідомості. Під їх впливом відбувається формування, селекція і ретрансляція знань, ідеалів, цінностей, переконань і практичних настанов, ухвалення певних рішень та актуалізація вольових зусиль щодо їх реалізації [1]. Роль мас-медіа у поступі суспільства пов'язана з поступовим розширенням комунікативних можливостей людина – винайденням книгодрукування, періодичних видань – газетних та журнальних, електронних мас-медіа (телеграфу, телефону, радіо, телебачення) і, насамкінець, з винайденням мікропроцесорної технології, яка увінчалася появою всесвітньої мережі Інтернет [3]. Перший етап – винайдення книгодрукування, тобто масового виготовлення книг винайдення способу виробництва перших мас-медіа, був передумовою одного з головних етапів розвитку суспільства. Другий етап – винайдення нових способів друку за допомогою рулонної ротативної друкарської машини підвищило продуктивність виробництва мас-медіа. Третій етап – становлення інформаційного суспільства має значний вплив на світові суспільні процеси. Активний міжкультурний та міждержавний обмін інформацією завдяки новітнім мас-медіа, які знищують інформаційні кордони [4]. Суспільна свідомість у всіх її формах (політичній, правовій, моральній, естетичній та релігійній) є об'єктом впливу мас-медіа. Мас-медіа є чинником впливу, формування та творення суспільної свідомості через постачання конструктивного та деструктивного контенту. Важливим елементом формування суспільної свідомості позитивними смислами є поєднання загальнолюдських цінностей та національних (ментальних) особливостей суспільної свідомості. Від стійкості та сформованості суспільної свідомості залежить утвердження свобод, сформованість та прогресивний розвиток суспільства. Через фрагментарність викладу та екліктичне розміщення інформації в мас-медіа аудиторія позбавляється можливості встановити логіку контенту та повного його осмислення і спричиняє формування ірраціональності суспільної свідомості. Поняття «суспільна свідомість» та мас-медійний вплив на неї є актуальним у зв'язку із проведенням концентральних війн, можливістю використання мас-медіа з метою формування громадської думки стосовно багатьох аспектів суспільного життя, переходу мас-медіа з рівня комунікативних засобів на рівень засобів влади. Ці фактори актуалізують вивчення мас-медіа як чинника формування суспільної свідомості [3]. Причиною концентральних війн (війн смислів), як складників сучасних гібридних воєн, військових конфліктів, актів тероризму, непорозуміння у виборчому процесі, в обговореннях новин у соціальних мережах, між колегами та сусідами, сімейних конфліктах, є різнополюсний 171 розвиток соціокультурних світоглядних парадигм, який призводить до індивідів, соціальних спільнот, груп та суспільств. Аксиологічна зміна мас-медійного контенту – насиченість моральним і фізичним насильством, непристойностями, які перейшли в розряд повсякденної реальності сучасного суспільства, виступають підґрунтям для такого стану суспільств, українського в т. ч. Противагою виступають дискурс та філософсько-релігійний діалог як консенсус між суб'єктами комунікації. Маніпуляція в мас-медіа є засобом впливу на формування суспільної свідомості та самоусвідомлення особистості в соціумі. Відбувається активний процес дегуманізації через психологічні атаки на духовність суспільства. Засобами цього слугують перевантаження інформаційного простору неякісною інформацією та процес маніпуляції свідомістю аудиторії мас-медіа. Це унеможливило процес вільного волевиявлення як необхідної ознаки гуманістичного суспільства [3]. **Висновок:** Отже, мас-медіа – це річ, без якої у 21 столітті неможливо. Його значення, як чинника впливу в процесі формування суспільної свідомості, полягає в можливості подачі інформації на масову аудиторію [4].

Список використаних джерел

1. М.Галушко «Вплив мас-медіа на формування горизонту життєвого світу людини» URL: https://novyn.kpi.ua/2008-3/05_Golushko.pdf
2. Зайко Л.Я. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук «МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ» м. Житомир 2019 рік URL: https://eprints.zu.edu.ua/30293/1/avt_Zajko.pdf
3. Зайко Л.Я. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук «МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ» м.Житомир 2019 рік URL: https://eprints.zu.edu.ua/30374/1/dys_Zajko.pdf
4. «Мас-медіа» URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=64254

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Потреби людини є основою її інтересів. Категорія потреби охоплює більш широке коло явищ, ніж категорія інтересу. Потреби притаманні всім біологічним організмам, в тому числі й людині. Інтереси ж – тільки людині. Вони є у всіх суб'єктів: індивідів, соціальних груп, держав, суспільств, людства і т. д. **Мета дослідження:** розкрити сутність сучасної взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку крізь призму національних інтересів. **Завдання дослідження:** проаналізувати проблеми поєднання інтересів суспільства і особистості, та показати його роль у розвитку суспільства. **Об'єкт дослідження:** діяльність суспільства і її системна єдність. **Предмет дослідження:** інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, заяв, передвиборних обіцянок тощо треба відшукувати справжні інтереси дійових осіб. Складність цієї важливої акції полягає, зокрема у тому, що справжні інтереси далеко не завжди правдиво зображуються їх носіями. Часто буває, що про інтереси одних говорять інші. Рушійна сила інтересу проявляється у тому, що людина зацікавлена у чомусь і за певних умов діє саме у цьому напрямі. Зацікавленість працівника у результатах виробництва, ефективності і діяльності заводу, фірми, установи є основою дієвості мотивів і стимулів до праці. Тому, впроваджені в Україні ринкові відносини мають бути такими, щоб породжувати зацікавленість працівника приватного чи державного виробництва у підвищенні продуктивності та ефективності праці. Поліпшення якості продукції та послуг. У суспільстві має місце складна взаємодія найрізноманітніших, часто суперечливих інтересів, і її результати бувають інколи несподіваними. Неодмінно умовою успішності політики, скажімо держави, є врахування цієї взаємодії, прогнозування її наслідків. Для розуміння складної взаємодії найрізноманітніших інтересів вчені класифікують їх. Інтереси можна класифікувати: за суб'єктами, про які вже говорилося (інтереси держави, нації, сім'ї), за сферами суспільного життя (матеріальні – духовні), за значенням (корінні – некорінні), за тривалістю (довготривалі – короткотривалі), за наявністю суперечностей (узгоджувані – неузгоджувані, гармонійні – негармонійні, антагоністичні – неантагоністичні). Інтереси суспільства в інформаційній сфері полягають: у забезпеченні інтересів особистості в цій сфері; у зміцненні демократії; у створенні правової соціальної держави; у досягненні та підтриманні суспільного спокою; у духовному відновленні держави [3]. Однією з істотних умов поступального розвитку суспільства, зміцнення держави є узгодження, поєднання різноманітних інтересів, наприклад, інтересів особистості, нації, загальнонародських інтересів. Теж саме стосується і міжнародних відносин (економічних, політичних та культурних). Одним із завдань формування особистості є прищеплення їй практичних навичок, поєднувати свої інтереси з інтересами інших суб'єктів, зокрема з інтересами держави. Взаємодія інтересів справляє істотний вплив на формування особистості. Але важлива також воля, рішучість цієї особистості відстоювати свої духовні чи матеріальні інтереси. Можливості такого відстоювання часто бувають обмеженими. У всякому разі особистість має розібратися у складному плетиві інтересів, відшукати шляхи поєднання своїх інтересів та інтересів інших людей. На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності. Категорія цінності відображає соціальне і культурне значення матеріальних чи духовних явищ, предметів для задоволення потреб та інтересів людини. Одне слово, цінність предмета чи явища вирішальною мірою залежить від його об'єктивних якостей, від потреб, інтересів, емоцій особистості, від умов, місця і часу. Кожна людина – свідомо чи несвідомо – формує свою індивідуальну ієрархію цінностей. Така ієрархія в одних людей більш-менш стабільна, в інших більш рухлива. В залежності від умов, місця і часу конкретної життєвої ситуації особиста ієрархія цінностей може змінюватися, іноді кардинально. Одні люди не міняють своїх принципів, інші розстаються – іноді дуже легко – з ними, обирають для себе нові, часом кардинально протилежні, принципи. Відбудовується переоцінка цінностей, переміщення у їхній особистісній ієрархії. У відповідності з ієрархізованою системою, прийнятою даною особистістю, у неї виробляються відповідні переконання, установки, принципи та ідеали життєдіяльності, домінують у різноманітних діях, формуються також симпатії чи антисимпатії, любов чи ненависть, схильність чи неприязнь, вольові зусилля, рішучість боротися за позитивні для даної особистості соціальні чи культурні цінності. Основою для розвитку соціального інтересу є соціальний інстинкт, який спонукає людину до альтруїзму всупереч егоїстичним інстинктам [2]. **Висновок.** На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності. Категорія цінності відображає соціальне і культурне значення матеріальних чи духовних явищ, предметів для задоволення потреб та інтересів людини. Одне слово, цінність предмета чи явища вирішальною мірою залежить від його об'єктивних якостей, від потреб, інтересів, емоцій особистості, від умов, місця і часу [1].

Список використаних джерел

- 1.URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13001/>
- 2.URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- 3.URL: <https://sites.google.com/site/informacijnabezpeka15/-ponatta-informacijnoie-bezpeki/zittevo-vazlivi-interesi-osobistosti-suspilstva-ta-derzavi-v-informacijnij-sferi>

ДУХОВНІ ПРАКТИКИ ЯК ЗАСІБ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження зумовлена, насамперед, перехідним станом сучасного українського суспільства та становищем особистості в ньому. Вона знаходиться сьогодні в духовній кризі: все більшою мірою виявляє свою неготовність максимально усвідомлювати, контролювати та реалізовувати власні духовні й тілесні потенції. Для виходу з духовної кризи, повнофункціонального існування в сучасному суспільстві особистості необхідно трансформувати себе завдяки духовно-практичній діяльності. Духовно-практична діяльність здатна охопити всі рівні особистості від тілесного до духовного, надати їй стійкості, гнучкості, креативності, тобто тих якостей, які оптимізують її життєдіяльність. Вона має як безсумнівний потенціал для українського суспільства, так і побічний ефект (захоплення її містичними, езотеричними аспектами, зануреність у переживання), що призводить до відчуження особистості. Отже, особистісні зміни, як позитивні, так і негативні, які несе у собі духовна практика, актуалізують питання щодо вивчення змісту духовних практик та їх залучення у систему формування особистості. **Мета дослідження** - концептуалізація духовних практик як засобу трансформації особистості в умовах перехідного суспільства. Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання**: визначити поняття духовних практик; виявити специфіку сучасних форм духовних практик, їх цілей та засобів; розкрити особливості процесу духовної трансформації особистості та визначити типи трансформованої особистості. **Об'єктом дослідження** є трансформація особистості в перехідних суспільствах. **Предметом дослідження** виступає зміст духовних практик як засобу трансформації особистості. Багато вчених всього світу визначають сучасний етап розвитку цивілізації, як глобальну духовну кризу, яка охопила нашу планету і торкнулася всіх сфер життя сучасного суспільства: освітньої, політичної, економічної, соціальної та фінансової. Це найбільш небезпечна криза, що охопила українське суспільство зокрема: душа народу занепадає, втрачаючи свою чистоту і світлість. Люди не бачать майбутнього, втрачають ідеали, не відчувають себе частиною Світу і своєї єдності, рідності з Ним, свого поклоніння на Землі як Людини, що призводить до втрати інформаційної екології душі, руйнування духовно-душевної структури людини, і, відповідно, духовного здоров'я нації. Гюстав Лебон застерігав, що народ може втратити дуже багато, зазнати неймовірних катастроф і в змозі піднятися. Але ним буде все втрачено, йому неможливо ніколи піднятися, якщо він загубив свою душу. Тому ключова проблема, що стоїть перед нами сьогодні – запобігти духовно-душевному руйнуванню особистості, сприяти її духовноморальному оздоровленню. Для виходу з духовної кризи треба змінити свідомість людини з надспоживацької, технократичної на духовну шляхом формування духовних практик. Результатом цього буде трансформація особистості, тобто процес свідомої зміни людиною духовної, фізіологічної та соціальної складової власної особистості. За словами А. Печчеї, тільки через удосконалення самих людей – усіх, що населяють планету, – лежить шлях до оновлення та покращення світу [3, с.302]. Одним із методів трансформації особистості є духовні практики. Це – діяльність людини, що допомагає розкрити власну духовну сутність, яку можна звести до вищих психічних процесів. Проте, ця діяльність трансформує як тілесні, так і духовні компоненти людини, а тому доцільно вивчати духовну практику як активно-перетворюючу діяльність, яка має за мету освітлення та контроль особистих психофізіологічних функцій [1, с. 10]. Мета сучасних форм духовних практик, поряд із загальним оздоровленням, полягає у досягненні певних станів: абстрактних або естетичних, психодинамічних, перинатальних, надособистісних або трансперсональних, в рамках яких відбувається трансформація тілесного та духовного елементів людини. (С. Гроф) Духовні практики полегшують фізичні, емоційні і ментальні (розумові) страждання людини; розкріпають ті сфери його істоти, які скостеніли від багаторічних страждань. Вони відкривають для особистості шлях до кращої саморегуляції та саморозвитку. Духовно розвинена особистість стає більш чуйною, перейнятливою, емпатичною, лагідною, захищеною від неврозів, девіацій та деліквентостей. Вона переживає внутрішню свободу і бере на себе відповідальність за свою долю як сценарій життєвого шляху, за свій вибір ієрархії смислів як свого внутрішнього світу та як самої себе [7, с. 153-159]. Засоби сучасних духовних практик поділені на чотири групи: 1) засоби рослинного походження: пліснява та рослини, що містять психоделічні речовини; 2) антропологічні засоби: техніки дихання, аскетичні техніки, зосередження уваги на об'єктах, використання вербальних формул; 3) засоби біогенного походження: синтетичні психоделічні препарати (ЛСД); 4) засоби техногенного походження: аудіотехнології, в яких використовується ефект бінауральних ритмів. На основі специфіки досягнення мети та використання засобів можна виділити два основні типи духовних практик. Перший – йогічний спрямований на гармонійний розвиток тілесного та духовного рівнів особистості. Другий – споглядальний, який ставить акцент на досягненні певних переживань шляхом аскези [1, с.11]. Для духовної роботи потрібно виділити спеціальний час у дні й тижні, який проводиться в прийнятних умовах, бажано на природі. У таку вільну від щоденних клопотів годину можна поміркувати про велику ціну життя, наповненого неминучими проблемами. Трансформація під час духовних практик відбувається спочатку через переживання смерті та відродження, а потім – через досягнення трансперсональних переживань. Зіткнення зі смертю радикально міняє подальше життя особистості, змушуючи її робити переоцінку життєвих цінностей та перебудувати ієрархію смислів. У ході духовної роботи не лише зростають духовні риси особистості, а й тимчасово активуються старі психотравми, докорінне стирання програм яких за допомогою духовної практики відкриває нові можливості [8, с.27]. Процес трансформації та його результат суто індивідуальні, проте на основі аналізу особливостей темпераменту та характеру виокремлено основні типи трансформованої особистості: 1) інтровертований; 2) екстравертований. Окрім типу особистості, у процесі трансформації важливу роль відіграє соціальна спрямованість трансформованої особистості. Асоціальна спрямованість виявляється у вивільненні особистості від суспільства. Така людина стає на шлях духовного удосконалення через орієнтацію на власне самопізнання. Але у такому випадку вона може стати рабою цієї ж практики, оскільки сприймається її відчуження (вона покидає суспільство, шукає усамітнення в монастирі або інших відлюдних місцях) Асоціальна спрямованість спостерігається у злочинній сфері (зомбування, гіпноз та НЛП (нейролінгвістичне програмування) для наживи [1, с.13]. Щодо просоціального виміру, то сьогодні можна спостерігати включення духовної практики у різні сфери життєдіяльності особистості. Такі системи як даосизм, йога, тантра зайняли місце у системі загальної фізичної підготовки. Окрім загальної оздоровчої спрямованості, велика увага в них приділяється медитативним технікам, які застосовуються як при підготовці спеціалістів, так і як засіб релаксації. [1, с.13] Вони зменшують фізіологічне збудження, знімають переживання стресу, знижують рівень тривоги й депресії; покращують увагу, пам'ять, креативність, інтуїцію; підвищують самоконтроль, рівень переживання благодаті й щастя, самоцінку, самоактуалізацію. При високому рівні оволодіння медитативними техніками людина може досягти такого зміненого стану психіки, котрий характеризується континуально-інтуїтивним взаємодіянням зі світом та нееоцентричним діалогом чи полілогом із людьми [8, с. 27-34]. Духовні практики можуть бути включені у процес формування особистості у двох напрямках: 1) формування духовної сфери особистості, 2) орієнтація на гармонійний розвиток духу та тіла. Означені напрями присутні і в нетрадиційних сферах освіти (вальддорфська педагогіка), і на рівні державної системи освіти в деяких країнах (Китай). Духовна практика може бути використана для формування патріотизму, демократичності, толерантності, але вона має бути поєднана з певною ідеологією, релігією в залежності від статусу держави [1, с.14]. **Висновок** Проблема вивчення духовних практик є більш ніж актуальною в наш час, в умовах перехідного суспільства, коли відбувається девальвація ціннісних орієнтацій, швидкий розвиток техніки та технології. Такі обставини провокують духовні кризи, вихід з яких полягає у наростанні явища відчуження або у трансформації особистості. Виходом з них для особистості є її трансформація, яка розглядається як свідомий процес зміни людиною всіх особистісних рівнів та підструктур, внаслідок чого відбувається подолання особистістю наявних буттєвих обмежень, відродження укоріненості в бутті, одним із засобів якої виступають духовні практики.

Список використаних джерел

1. Павловський В.Л. «Духовні практики як засіб трансформації особистості»: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / В. Л. Павловський ; Ін-т вищ. освіти АПН України. К., 2010. 20 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe
2. Т. Г. Тюрін «Бездуховність як чинник саморуйнування людини і суспільства(у контексті інформаційно-енергетичної парадигми)» // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017. Вип.3. С.119-132.
3. Печчеї А. Человеческие качества. М.: Прогресс. 1997. 302 с.
4. Павловський В. Л. Специфіка розвитку сучасних течій духовного удосконалення / В. Л. Павловський // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех.; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма» Вип. 89. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 23-31.
5. Павловський В. Л. Засоби духовної практики / В. Л. Павловський // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка / голов. ред. П. Ю. Саух. Вип. 47. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 47-51
6. Павловський В. Л. Проблема ідентичності в трансперсональній парадигмі / Володимир Леонідович Павловський // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Філософські науки. Випуск 3. Житомир, 2008. С. 121-12.
7. Дубасенюк О.А. Духовні практики як засіб вдосконалення та саморозвитку особистості // Духовна культура особистості: навч. посібник : Вид. 2-ге, доп. / Д.В. Чернілевський, О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк та ін. / за ред. професора Д.В. Чернілевського. Вінниця: АМСКП, 2010. С. 153-159

8. Олексій Колісник. «Психологічна практика духовного саморозвитку, особистості.» С. 27.

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Процес формування ідеології і культури українського підприємця обумовлено потребами глибокого і всебічного осмислення тих радикальних змін, котрі виникли в суспільстві в результаті проголошення незалежності, орієнтації на ринкові і демократичні перетворення, а головне – формування реального власника – людини-підприємця, діяльністю якого створюється основа національного добробуту і який сьогодні активно рухається східними політичної влади як в органах місцевого самоврядування, так і на найвищих щаблях державної політичної влади. Оволодівши бізнесом й поєднавши його з політикою, підприємець нині активно входить в системний простір культури, утверджує в суспільстві нові «правила гри» – норми і принципи поведінки, взаємовідносин і діяльності, своєрідну суспільну ідеологію і мораль, якою поступово але невідворотно переймається все більша частина населення країни. Як ж ці «ідеологія» і мораль, яку культуру несуть з собою провідники ринкових відносин, яким чином позначається все це на житті всього суспільного організму і кожної конкретної особистості? Необхідністю пошуку відповіді на ці та низку інших запитань якраз і обумовлюється актуальність нашого дослідження, його теоретичне і практичне значення. Поняття «підприємець» у науковий обіг ввів відомий французький економіст Р.Кантільон. На думку вченого, головною характеристикою підприємця є уміння ризикувати, приймати самостійне рішення, передбачати майбутнє, а також поєднувати прагнення до привласнення доходу і можливі втрати. В системі ринкових відносин підприємець є основним господарюючим суб'єктом. В ньому історично сформувались риси, які забезпечують його ефективне функціонування не тільки в системі матеріального виробництва, але й у інших сферах суспільної життєдіяльності[1, с. 94-108]. **Мета дослідження:** вивчення процесу формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин. **Завдання дослідження:** аналіз витоків проблеми формування ідеології та культури підприємця; визначення особливостей формування духовних орієнтацій вітчизняних підприємців в контексті становлення ринкових відносин; аналіз формування морально-етичних засад сучасного вітчизняного підприємця у дискурсі сучасної теорії управління; вивчення соціодинаміки ідеологічних та культурних пріоритетів сучасного українського підприємця; виявлення місця і ролі освіти у формуванні ідеології і культури сучасного підприємця. **Об'єкт дослідження:** духовний світ сучасного підприємця. **Предмет дослідження:** формування культури українського підприємця. Процес формування ідеології і культури вітчизняного підприємця в період утвердження ринкових відносин. «Роль освіти у формуванні ідеології та культури сучасного підприємця» - сфера освіти виступає досить складною і розгалуженою системою діяльності, без якої важко собі уявити включення підприємців у сферу моральної культури, оскільки все їх життя так або інакше пов'язане з процесами навчання. Звичайно, в умовах розгортання підприємницької діяльності особливу вагу має економічна освіта. Вона забезпечує, насамперед, відповідний рівень економічних знань підприємців, їх досконалу орієнтацію в проблемах функціонування ринкової економіки, вміння ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси тощо. Проте, економічна освіта відкриває також перспективні можливості для органічного поєднання різних аспектів духовного становлення підприємців. Адже вивчення ними основних економічних законів і принципів господарювання в нових економічних умовах відіграє важливу роль у формуванні їхнього світогляду, а знання і навички, які вони одержують при цьому, дозволяють знаходити правильні рішення в складних умовах функціонування сучасного підприємства. Більше того, знання процесів розвитку підприємства дозволяє підприємцям значно зменшити не тільки економічний, але й моральний ризик, який є постійним супутником їхньої діяльності. Поряд з цим треба відмітити, що сучасна система освіти сприяє становленню морально-етичних засад підприємництва, оскільки має на меті формування розвиненої особистості[3,с.23]. Сучасна система освіти все більше вбирає в себе загальнолюдські моральні цінності, сприяючи їх утвердженню в суспільстві. Виступаючи ефективним засобом реалізації загальнолюдських моральних пріоритетів, система освіти безпосередньо впливає на процес становлення моральної культури підприємства. Інша справа, що не всі підприємці підвладні впливу середньої спеціальної та вищої освіти, залишаючись за її межами. В цьому відношенні необхідна певна корекція навчальних програм загальноосвітньої школи, а також її переорієнтація на виховання активної, цілеспрямованої діяльності особистості. Адже тільки такі особистості зможуть в подальшому досягти успіху в підприємстві. Тому вплив на останнє з боку управлінських структур в сучасних умовах повинен переорієнтуватися на розробку нової концепції диференційованої освіти, вільну від жорстких регламентацій і програм, на надання широким можливостей для самостійного вибору предметів і дисциплін, курсів і спецкурсів, зміну системи контролю знань тощо [2 ,с. 240-241]. Надзвичайно важливим завданням освіти у справі підготовки майбутніх підприємців і виробників є їх ідеологічне, культурне та морально-етичне виховання, формування в кожній особистості як професійних навичок, так і якостей громадянина своєї країни й глобального суспільства в цілому. Ідеологічне виховання майбутніх підприємців є таким же важливим завданням, як і їх професійне навчання й практична підготовка. Бізнес - це не фіксована й незмінна реальність, а частина світу, що швидко й невинно змінюється. Бізнес не тільки породжує проблеми, а й надає можливості для їх технічного розв'язання, для прояву творчості й отримання як матеріального, так і морального задоволення. Етика бізнесу - це специфічна наука, існування та розвиток якої значною мірою залежить від політичного устрою конкретної держави й глобального суспільства в цілому. В демократичному суспільстві мораль разом із законом давством (а не уряд, як у країнах з тоталітарним режимом) регулює норми життя і поведінки кожної людини і всієї спільноти, причому, чим вище ступінь економічного і політичного розвитку демократичного суспільства, тим вищими є норми моралі і досконалішим, і послідовнішим державне законодавство [4, с. 268]. Ефективність підприємницької освіти в Україні можна підвищити, якщо в її основу покласти теоретичні здобутки і практичний досвід провідних розвинутих країн світу. Світовий досвід свідчить, що підприємство є базою національної економіки, а ефективна підприємницька освіта громадян - фундаментом економічного розвитку демократичного суспільства. Тому підготовку вітчизняних підприємців можна віднести до стратегічних пріоритетів нашої країни на найближчі роки. Підприємницька освіта має виховувати здатність бути лідером, навчати й прищеплювати інші ділові якості, необхідні в бізнес-середовищі різних культур і народів; надавати особистості необхідних знань про фах та виховувати пов'язані з ним ділові навички, завдяки чому людина зможе зробити правильний вибір фаху у буде в змозі працювати в різних галузях бізнесу; навчати майбутнього підприємця як правильно обирати та раціонально застосовувати технологічні інструменти для прийняття особистого та ділового рішення; навчати професійно спілкуватися в якості слухача та доповідача на громадських і ділових зустрічах; навчати використовувати методики бухгалтерського обліку для прийняття рішень із планування та організації бізнес-діяльності, придбання, розміщення та реалізації ресурсів; навчати застосовувати принципи ділового права на особистих, громадських і ділових зустрічах; допомагати підготуватися до роботи в якості підприємця, навчати розуміти всі аспекти бізнесу; допомагати зрозуміти взаємозв'язки різноманітних функціональних ділянок бізнесу й впливу одного компоненту на інший; виробляти в особистості здатність брати участь у ділових операціях як на внутрішній, так і на міжнародній арені; виробляти здатність купувати та продавати різноманітні товари, послуги, майно, яким володіє кожна особа [5,с.346]. **Висновки.** Тільки за умови розвитку емоційного капіталу підприємства можна забезпечити реальні переваги конкурентно-ринкової системи господарства в ініціюванні та здійсненні ефективної економічної діяльності, реалізувати її інноваційний потенціал, сприяти вирішенню пріоритетних завдань, які стоять сьогодні перед економікою України. Розвиток підприємства в Україні стримується наявністю суттєвих проблем: недооцінкою його ролі у реальному секторі вітчизняної економіки, відсутністю сприятливого підприємницького середовища, суперечливістю та неузгодженістю нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність, складністю і бюрократизованістю регуляторно-дозвільної системи підприємницької діяльності, наявністю високих адміністративних бар'єрів для здійснення підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Касьянов Д. В. Культура підприємства: проблема визначення // Д.В. Касьянов // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [Гол. ред. В.П.Бех]. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. Вип. 81. С. 94-108.
2. Філософія ринкових відносин: навчально-методичний посібник / Р.І. Олексенко. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2019. Рекомендовано до друку Вченою радою Таврійського державного агротехнологічного університету.-Вип.С. 240-241.
3. Підприємство як рушійна сила суспільного прогресу : матеріали круглого столу (Київ, 1 грудня 2016 р.) / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Вип. С. 23.
4. Економічна історія: лекції / Н. О. Тимочко, О. А. Пучко, Л.М. Рудомьоткіна та ін. К.: КНЕУ, 2000. Вип. С. 268
5. Заставецька О. В. Лекції з Економічної географії України / О. В. Заставецька. Т.: ТДПУ.2018. 346с.

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ. ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.

Актуальність теми дослідження. Знання про гроші як про цінності необхідні сучасній людині. Наше життя вже неможливо уявити без обговорення теми грошей. Це актуально завжди, але в Україні сьогодні потреба в усвідомленому і, сказати б, тверезому ставленні до грошей – особлива. Водночас опубліковано дуже мало праць, у яких розглядалася б сутність грошей як феномена культури та їх вплив на життєвий світ людини поза економічними відносинами, хоч наявність такого впливу очевидна. **Мета дослідження:** довести вплив грошей на ментальні парадигми. Показати гроші як феномен культури. Визначити роль фінансів у житті людини. **Завдання дослідження:** показати, що гроші можуть бути розглянуті в культурологічному, а не тільки в економічному сенсі. **Об'єкт дослідження** – гроші. **Предмет дослідження** – вплив грошей на формування цінностей людини. Весь соціальний досвід пострадянських років українців пронизаний гострими проблемами, пов'язаними зі зміною ролі грошей у їхньому життєвому світі: втрата заощаджень, катастрофічна інфляція першої половини дев'яностих років, масове зубожіння, фантастичне розбухання тінювих та кримінальних капіталів, шахрайство «фінансових пірамід», які й тепер ще не відійшли в минуле. Щоб не втратити себе у розбуханому морі ринкових відносин, які проходять болісний етап становлення, треба, щоб люди усвідомлювали як небезпеки, породжені грошима, так і свої можливості протистояти їм [1, с. 15]. Це актуально завжди, але в Україні сьогодні потреба в усвідомленому і, сказати б, тверезому ставленні до грошей – особлива. У філософських виданнях останніх років у пострадянських країнах з'являються праці, присвячені проблемам формування адекватних соціальним реаліям морально-етичних засад для людини в її господарській діяльності [1, с. 27]. Зокрема варто відзначити такі з них: І. Панкевич «Мораль як обмежувач здійснення права людини і громадянина», Л. Тутов «Праця як основоположний феномен життя у філософії господарства» та «Проблема пізнання у філософії господарства», С. Корнієнко та Т. Корнієнко «Філософські проблеми економічної парадигми ХХІ століття», Р. Богачов «Принципи побудови та аналізу взаємовідносин у соціально-економічних системах» [2, с. 27]. Водночас опубліковано дуже мало праць, у яких розглядалася б сутність грошей як феномена культури та їх вплив на життєвий світ людини поза економічними відносинами, хоч наявність такого впливу очевидна. Цікавою і за змістом, і за оригінальністю вибору предмета дослідження є монографія А. Мазаракі та В. Ільїна «Філософія грошей» [2, с. 38]. Розглянемо методологію теорії комунікації, щоб здійснити аналіз умов та виявити загальні моделі комунікативних практик, медіумом яких виступають гроші. Важливим є те, що комунікативна філософія зорієнтована на осмислення практичних вимірів людського буття – медіумом якого спілкування та життєвого світу людини, в якому синтез емпіричного досвіду відбувається не «в надрах» трансцендентальної самосвідомості, а в міжособистісному просторі універсальної комунікації [2, с. 39]. Гроші виникли і розвинулися внаслідок потреби людей узгоджувати свої позиції та інтереси у господарській діяльності. Тому для розуміння соціальної природи грошей важливо побачити їх як медіум соціальних комунікацій. Їх виникнення детермінувало вироблення і кодування у знакової формі нових вербальних, поведінкових, ситуативно-речових кодів, змістом яких стали конвенційно прийняті правила, що регулювали нові, до того часу не чинні, форми поведінки людей. Роль та місце грошових відносин у структурах комунікативних практик ми визначаємо через уведення Ю. Габермасом концепту комунікативної дії, який виражає активну практичну позицію людини в контекстах соціуму, спрямовану на зустріч з іншою людиною [2, с. 43]. Для розуміння грошових відносин як комунікативної дії головним є той її аспект, у якому вчений застосовує це поняття як ключ для розуміння загроз життєвому світові людини з боку господарських та бюрократичних механізмів – загроз перетворення особистісних стосунків на об'єкт управління або ж на товар. Історичне буття грошей можна розглянути як еволюцію їхньої знакової природи, процес абстрагування та ідеалізації, перехід від тотожності знакової форми та смислового наповнення в натуральних грошах до перетворення сучасних грошей у віртуальну реальність. При цьому в усе більш адекватній формі виявлялася соціальна природа грошей як феномена культури [2, с. 44]. У процесі еволюції грошей можна виділити такі етапи: Виникнення та розвиток ненасильницьких форм обміну матеріальними цінностями між людьми: 1) дарування; 2) перетворення однобічного акту дарування на двобічний (виникає новий зміст людських стосунків, заснованих не на кровній спорідненості або насильстві, а на господарському партнерстві); 3) виділення конкретних пар продуктів, які обмінюють (осмислення еквівалентного характеру обміну); 4) поява місцевих натуральних грошей (єдиного для даної культури символу еквівалента, з яким співміряється значущість будь-якого товару) [3, с. 44]. Поява монетних грошей як граничного рівня репрезентації організованої суспільної волі у сфері обміну товарів: завершується процес «розходження» значення окремого товару та значення універсального еквіваленту всіх товарів, утвердження самостійного буття соціального символу, який не має (як правило) іншого застосування, ніж представництво соціальних значень інших речей. Виникнення банків, зроблених з паперу, але розмінних на золото – фізичне виділення у просторі і часі знаку – паперу, засвідченого певним законним чином – від його значення, тобто золотого забезпечення. Кінець світової валютної системи, заснованої на золоті, відмова від золотого забезпечення паперових грошей і перехід до забезпечення соціального – довіри до здатності держави контролювати стихію ринкових процесів. Поява електронних грошей та кредитних карток. Гроші втрачають предметно-чуттєву форму, перетворюються в інформацію в чистому вигляді, як упорядкована знакова система, призначення якої – задавати алгоритм, порядок, матрицю функціонування метасистеми економічного життя [3, с. 67]. Інформація перетворюється у субстанційну основу сучасної економічної реальності. Комунікативна природа грошей дає змогу бачити в них варіант спрощеної спеціалізованої мови. Відповідно культурну функцію грошей можна інтерпретувати з Філософсько-світлоглядної засади буття людини [3, с. 67]. Вихідним принципом філософії комунікації є положення про те, що мова – це субстанція, яка скріплює суспільство в певне органічне ціле. Гроші, за своєю суттю, є «спільним знаменником», механізмом повсякчасного, повсюдного, універсального ототожнення смислів речей у спілкуванні людей. У такій якості вони постають як засіб для досягнення порозуміння, причому в незрівняно ширших масштабах, ніж це було у безгрошовому соціумі [4, с. 78]. У сучасному суспільстві простежується тенденція до перетворення грошей у метамову універсального спілкування необмеженої комунікативної спільноти, що ми розглядаємо як загрозу для процесу справжнього соціального порозуміння. «Мова грошей» вносить корективи в усі процеси соціальної комунікації та інтерпретації усіх інших смислів. Саморегуляція і начебто «власний» вибір людиною смислів, якими вона керується, можна визнати реальністю хіба лише як власний вибір мови спілкування. Людина, яка орієнтується здебільшого на грошові коди, сприймає і реалізує в усіх сферах життя (а не лише в економічній) ринкові моделі, а саме інструментальну, цілераціональну поведінку. «Мова грошей», після того, як люди її винайшли й опанували, змінила їх світосприйняття, створила нову культуру, докорінно відмінну від культури «безгрошового» соціуму [4, с. 89]. Поява монетних грошей співпадає з історичною добою, означеною К. Ясперсом як «осьовий час», починаючи з якого людина почала ставати такою, якою вона є до нині. Правомірно стверджувати, що існує певний причинно-наслідковий зв'язок між ринковим устроєм грецької держави, що розвивався завдяки винайденню монетних грошей, і світоглядним поворотом, який утвердив раціональність як основу ставлення людини до світу. Огляд історичних подій, якими було позначене й економічне, й духовне життя Європи, дає змогу побачити кореляцію між розвитком товарно-грошового обігу та утвердженням раціоналістичних засад у європейській культурі [4, с. 95]. Періоди спаду і стагнації ринкової активності співпадають у часі з домінуванням ірраціоналістичних течій у духовній культурі, тоді як активізація процесів у товарно-грошовій сфері – зі зростанням інтересу до можливостей розуму та наукового пізнання. Доба модерну, типовою ознакою якої є прагматично-діловий підхід до світу, протиставила ірраціональному прагненню до збагачення, яке було притаманне людям в усі епохи, механізм, що раціонально регламентує це ірраціональне прагнення – точний розрахунок. Гроші стають головною умовою та інструментом досягнення раціональності. Внаслідок проаналізованого М. Вебером історичного процесу утвердився сучасний нам тип цілераціональної підприємницької діяльності, в якій гроші стали втіленням формальної раціональності, замкненої на цілях, що не виходять за межі економічної вигоди [5, с. 190]. У філософських дослідженнях, як правило, в якості джерела інструментальної раціональності розглядають сциєнтистське мислення. Проведений аналіз та історичний огляд мають привернути увагу до другого (за рахунком, але не за значенням) джерела цілераціонального, «вільного» від моральних засад, заснованого лише на прагматичному розрахунковому ставленні людини до світу – соціальної реальності грошових відносин [5, с. 195]. Обмін грошей та товарів – специфічна форма соціальних зв'язків, у якому гроші постають як реальне предметне втілення зв'язку між людьми – об'єктивовані соціальні відносини. Ще за часів Золотої стандарту, який сформував основу міжнародної валютної системи, людство було вперше об'єднане конкретно-чуттєвою реальністю спільних грошей. У постіндустріальну добу, пройшовши тривалий період існування в конкретно-національних формах, вони готові знову стати світовими у новому вигляді – як електронні гроші, що стають одним з провідних чинників глобалізації [5, с. 199]. Без культурного статусу грошей все можна виміряти, не надаючи моральну забарвленість світу. Таким чином, гроші перетворюють наш світ в «арифметичну задачу». Це те, що називав Н.А. Бердяєв «помилковою метафізикою». Проблеми в світі вже не ставляться таким чином: «А чи можна нам бомбити Ірак або Сербію?» або «А чи припустимо, щоб люди похилого віку рилися в смітєвих баках?». Замість цього всього лише: «Який саме суми не шкода, щоб розбомбити Ірак?» «або «Наскільки ефективні реформи, після яких люди похилого віку стали ритися в смітті?» «Хмарно арифметика. Матеріалізм став однією з рис сучасного світу [5, с. 209]. Ігнорування культурного статусу грошей виводить економіку в стан протиставлення її культурі, тим самим позбавляючи економічну теорію природного властивості інертності, висуваючи її в загальнокультурний контекст. В історії культури, зокрема в історії господарства, гроші фіксуються насамперед як культурний феномен, тому що тільки відмінність культурної інтерпретації дозволяє говорити про їхню історію [5, с. 230]. **Висновок.** Отже, культура формує ставлення людини до грошей, але не навпаки. Культура формує, але і людина з заданим відношенням до грошей за допомогою них формує культуру. Культура формує ставлення людини до грошей, а гроші, що потрапили в контекст певної культури і – що більш важливо! – стали знаряддям певних суспільних груп, активно формують культуру. Так гроші за допомогою ринкових механізмів сприятимуть подальшій деградації нашої культури. Навіть при первинному розгляді ми бачимо, що осмислення грошей як феномена культури можливо. Також явно простежується, що буржуазне і православне бачення грошей виступає як антипод і вимагає більш детального, структурованого підходу.

Список використаних джерел

1. Богачов Р. Принципи побудови та аналізу взаємовідносин у соціальноекономічних системах // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія, психологія, педагогіка, 2004. №10. С. 7–15.
2. Братаніч Б. Проблемне поле дослідження філософських основ маркетингу // Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2005. Вип.47. С. 200–207.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
4. Гарник А. Право и мораль в свете дискурсивной этики: предпосылки формирования новой философско-правовой парадигмы // Філософія. Культура. Життя. Міжвузівський збірник наукових праць. Дніпропетровськ, 2002. Вип. 21. С.192–202.
5. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. К.: Лібра, 2003. 247 с.
6. Корнієнко С., Корнієнко Т. Філософські проблеми економічної парадигми ХХІ століття // Філософія. Культура. Життя. Міжвузівський збірник наукових праць. Дніпропетровськ, 2004. Вип. 24. С. 273–287.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження обумовлюється тими об'єктивними процесами, що свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від її туристської активності, а також змін в змісті і характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів і підвищення мобільності людини, що стимулює розвиток туристичної індустрії. Туристська діяльність людини та її результат обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти в умовах монотонної праці і повсякденності, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею передових форм соціального досвіду. В зв'язку з цим особливого значення набуває соціально-філософський аналіз феномену туризму як важливого чинника соціального розвитку і форми соціальної активності сучасної особи. Виникнення та поширення тенденцій до зростання значення дозвілених форм життєдіяльності людини викликає необхідність соціально-філософського дослідження сутності та людинотворчої спрямованості туризму. Важливого значення дослідження цієї проблеми набуває в Україні, де розвиток туризму виступає одним з пріоритетних напрямків подальшого розвитку українського суспільства, що обумовить успішність входження нашої країни до числа передових країн світу. **Мета і завдання дослідження** полягає в тому, щоб здійснити соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності людини. Реалізація цієї мети зумовила постановку таких завдань:дати визначення туризму як соціального явища;проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи;уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища;виявити критерії типології туризму та характеристики основних його видів; з'ясувати та розкрити зміст основних функцій туризму. **Об'єктом дослідження** є мисленнєві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці. **Предметом дослідження** є соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб. Погоджуючись з трактуванням про біосоціальну природу людини, ми також можемо стверджувати, що види її соціальної активності обумовлені і багато в чому визначені соціальним середовищем та мікросередовищем. Не можна розглядати людину відокремлено, ізольовано, одинично. В своїх орієнтаціях і прагненнях людина відображає найважливіші інтереси, ідеали суспільства, в якому вона живе. Попередній етап розвитку суспільствознавства акцентував увагу тільки на виробничо-трудою діяльності особи, майже ігноруючи необхідність людини в розвільнювальних формах активності. Не заперечуючи впливу трудової активності людини на формування її ціннісних орієнтацій, слід відзначити зростання важливості дозвілля, в тому числі і туризму, на процес саморозвитку особи [1]. Діяльність без самореалізації індивідів неможлива. Предметність та соціальність діяльності, в тому числі і туристської, продуктивно реалізується тільки при наявності самореалізації. Якщо в будь-якому виді соціальної активності відсутня мінімальна напруга, яка створюється людською самореалізацією, діяльність та власне соціальний процес стає неможливим. Туризм – це один із станів внутрішньої духовної культури людини, форма такої діяльності, в якій людина виходить за межі своїх традиційних функцій чи утилітарного використання чогось. Мета туризму як духовного світу людини полягає у підтримці іманентного процесу свого духовно-культурного самоствердження, властивих людині інтересів і правил взаємодії, комунікації тощо. Туризм являє собою «царство рафінованої свободи», - це спосіб становлення особистості, загальнобуттєвий екзистенційний спосіб виявлення сутнісних сил людини. Через туризм людина «пропускає» частину свого життя і реалізує себе як особистість. В туристичній діяльності як синкретичній діяльності людина здійснює зв'язок з дійсним та ірреальним, об'єктивним і суб'єктивним, що і є найбільш адекватним визначенням сутності філософії туризму. Основним полем реалізації туризму виступає духовний світ людини, який у процесі туристичних зустрічей програє у своїй свідомості будь-який утилітарний, подію, зустріч, розмову. Тільки у процесі туристичної діяльності людина може експериментувати сама з собою, з усіма можливими варіантами своєї суб'єктивної поведінки, а також з іншими учасниками зустрічей. Як чуттєво опрацювання певного духовного стану індивіда, туризм стає інструментом вільного вибору індивіда. У процесі туристичної діяльності людина може ніби відсторонити своє минуле, розпочати «точки відліку» свого життя, поєднати минуле з сьогоденням і майбутнім, скоригувати свої дії і вчинки [2]. Розвиток туризму супроводжує процес глобалізації. У різноманітних подорожах, мандрівках, екскурсіях беруть участь сотні мільйонів людей. За прогнозами, в 2020 р. світова спільнота мандрівників нараховуватиме 1,5 млрд осіб. Екзистенційний статус особистості сучасного типу homo viator (людина-мандрівник) доповнюють усталені характеристики людини як соціальної істоти, яка творить (homo faber), яка діє (homo agens), яка розважається (homo ludens). Визначення людини як мандрівника - ключове для розуміння [3]. Відбиття явища туризму у специфічний філософський спосіб зумовлює те, що філософія туризму виступає як своєрідна соціально-філософська феноменологія, її об'єктом є суспільство як «життєвий світ» людини, як джерело її культурного досвіду, що його вона набуває в результаті комунікативної дії зі світом культури, з досвідом Іншого та Інших (інтерсуб'єктивність та міжсуб'єктна комунікація). Основна ідея феноменології - нерозривність і в той же час взаємна незведеність свідомості і людського буття, особистості і предметного світу, соціуму і духовної культури своєрідно трансформуються у філософії туризму. Велике значення у феноменології надається проблемі значення, смислу, інтерпретації. Всі ці проблеми конкретно розв'язуються в туристській практиці, яка дозволяє людині досягнути навколишню дійсність і розшифрувати смислові засади культури [4]. «Туристська революція» XX століття - подія настільки творча і важлива для людства, що це дає підстави порівняти її із індустріальною революцією XVII століття. Визначаючи винятково важливе значення туризму в його економічній функції, наголосимо на тому, що водночас «туризм став визначальним чинником соціальної і культурної інтеграції» (Ф. Франкжаллі) [5].

Висновки. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер. Туризм можна визначити як процес здійснення туристської активності та організації туристичної діяльності, що спрямований на задоволення рекреаційних, пізнавальних, економічних та духовних потреб особи шляхом переміщення суб'єктів в соціальному просторі. Туристська активність розуміється як подорожі по країні або виїзд за кордон соціальних суб'єктів з метою безпосереднього задоволення своїх пізнавальних, духовних, інтелектуальних, релігійних, оздоровчих, ділових, спортивних, фізичних потреб.

Список використаних джерел

1. Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації URL://https://tourlib.net/statti_ukr/voronkova.htm
2. Все про туризм. Туристична бібліотека URL://<https://infotour.in.ua/voronkova.htm>
3. Філософія туризму URL://https://pidru4niki.com/1707011152099/filosofiya/filosofiya_turizmu
4. Філософські основи сучасного туризму URL://<https://works.doklad.ru/view/K6CDEI9FWvE.html>
5. Філософія туризму URL://<https://lottour.com.ua/ru/blogs/blog/filosofiya-turizmu/>

ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА: ДОСВІД ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Проблему відчуження можна віднести до так званих «вічних» філософських проблем, адже скільки існує людина, стільки її супутником є відчуження в різних формах та проявах. Власне, з цим і пов'язана актуальність дослідження: ми прагнемо дослідити сучасні прояви феномену відчуження, усвідомлюючи його складність та діалектичний характер. Позитивних наслідків відчуження достатньо для того, щоб говорити про нього не тільки як про суто деструктивне явище, але й таке, що сприяє розкриттю людської творчих потенцій, налагодженню людських стосунків, встановленню гармонії з буттям в цілому. Приміром, механізм відчуження задає необхідну дистанцію з іншим, яка забезпечує внутрішній комфорт кожної людини, визначає комунікативні можливості людини (для того, щоб «почути» іншу людину, потрібно вийти «за межі» власного світу), стимулює постійний розвиток, творення самого себе. Варто відзначити, що аналіз позитивних характеристик феномену відчуження тривалий час виглядав непереконливо на тлі досліджень його негативних проявів. Тільки цим можна пояснити ледь не ігнорування багатьма дослідниками позитивної складової цього явища. Негативне ставлення до відчуження залишається пануючим й у сучасному філософському дискурсі. Свідченням цього є активна презентація негативних проявів відчуження та численні спроби довести необхідність його подолання. **Мета дослідження** полягає в здійсненні філософсько-антропологічного аналізу відчуження, як складного, амбівалентного феномену, який має не тільки негативні, але й позитивні наслідки. Досягнення поставленої мети здійснюється через вирішення наступних **завдань**: здійснити аналіз проблеми відчуження у контексті сучасного філософського, психологічного, соціологічного, педагогічного, політологічного, лінгвістичного тощо знання; дослідити аналіз проявів негативних тенденцій феномену відчуження в умовах буття сучасної людини; визначити позитивні наслідки стану відчуження в структурі внутрішнього світу людини; дослідити особливості феномену відчуження в філософсько-антропологічному вимірі. **Об'єктом дослідження** є феномен відчуження як невід'ємна складова існування людини, як амбівалентне явище людської природи, що має як негативний, так й позитивний характер. **Предметом дослідження** виступають саме позитивні наслідки відчуження, які проявляються у різних вимірах людського існування (особистісному й соціальному). Розглядаючи феномен відчуження, найпоширенішими є дві наступні тенденції: негативна, де показані негативні характеристики відчуження (концепції політології, соціології, педагогіки) і позитивна, котра наголошує на позитивних виявах даного явища (які пов'язані в цілому зі сферою мистецтва, літератури, творчої самореалізації) [7, с.13]. Головним психологічним результатом політичного відчуження є втрата або спотворення самого смислу політики і політичної участі – так само результатом економічного відчуження працівника від засобів виробництва стає втрата смислу і результату праці та зведення її виключно до грошового еквіваленту. В цьому сенсі відчуження породжує відомий в деяких суспільствах феномен «найманих виборців», готових на участь у виборах лише за умови відповідної оплати, або «найманих демонстрантів». З феноменом політичного відчуження тісно взаємопов'язана проблема так званого абсентизму, тобто байдужого ставлення населення до політики як такої, і політичного життя зокрема, ухилення від будь-якої участі у ній. У буденній свідомості абсентизм виступає як «втома від політики». Концентрований вираз абсентизму зазвичай проявляється в ухиленні виборців від участі в голосуванні на виборах різного рівня [5, с. 43]. Дослідження проблеми відчуження в контексті соціологічної науки висуває на передній план проблему «людина – суспільство», або точніше, «відчужена людина – суспільство». Вивчаючи сучасний стан соціуму, соціологи говорять про його еволюцію, яка з кожним кроком ускладнює систему взаємин між людиною і суспільством, людиною і державою, відокремлює і віддаляє ці структурні елементи єдиного цілого один від одного. В даному випадку відчуження розглядається як причина деформації взаємодії у системі зв'язків між людиною і соціокультурним середовищем. Негативні прояви феномену відчуження спостерігаються також у сфері педагогіки. Дослідники даного феномену говорять про те, що процес відчуження у закладах освіти пов'язаний, насамперед, з тим, що домінуючим видом діяльності у них стало навчання. Мається на увазі те, що заклади освіти стрімко перейшли до «надання освітніх послуг», отримання високих результатів саме у навчальній діяльності. Діти почуваються відчуженими у такому середовищі, оскільки у ньому часто можна спостерігати байдужість до душевного стану, внутрішніх переживань і проблем учнів [8, с.300]. Феномен відчуження в науковій літературі розглядається, здебільшого, в його негативних проявах. Проте зосередження на цій тенденції призводить до редукції відчуження як явища. Тож, поряд з негативною починає набувати поширення позитивна тенденція, котра вважає цілком неправомірним указувати лише на негативні значення поняття відчуження. Вживання терміну «відчуження» в позитивному сенсі, у відношенні до людей творчих, переводить його з класу антропологічно-соціологічних категорій до класу категорій естетичного переосмислення реальності та конструювання віртуального світу у художньому тексті. У кінці 30-років ХХ ст. Б. Брехт перший свідомо розробив теорію відчуження як закону мистецтва і як одного зі способів суб'єктивного перетворення митцем реальної дійсності [6, с.21]. Обгрунтування ідеї «відчуження» як «відстороненості», «недіяння» (власне суб'єктивний аспект феномена) ми знаходимо вже в «Упанішадах», «Махабхараті», в Сутрах патріархів чань-буддизму і т. ін. На суб'єктивному аспекті відчуження зосередили увагу мислителі Середньовіччя, такі як Діонісій Ареопатит, Майстер Екхарт, Григорій Палама, Микола Кузанський, Якоб Бьоме тощо. З початком Нового часу ця категорія набуває переважно «об'єктивного» характеру. Так, у філософській системі Г.Гегеля категорія «відчуження» була однією з центральних й розглядалася ним у кількох аспектах. Перший – відчуження як оречевлення Світового Розуму, містичне перевтілення Абсолютного Духу в об'єктивність, природу, у світ речей. Однак Дух, утілений у матерію, чужий своїй суті, бо в такому образі він неістинний. Другий аспект виділяв відчуження як результат взаємодії суб'єкта та об'єкта. За Гегелем, людина у процесі свого утвердження протистоїть природі. Тому вона набуває досвіду який дає їй розуміння, що всі предмети мають автономний внутрішній характер та існують самостійно, незалежно від неї. Подібно людина оцінює і результати своєї праці. Продукти людської діяльності сприймаються нею як чужі і навіть ворожі, як сили, що «живуть» власним життям. Цей тип відчуження, на думку філософа, знімається через пізнання. Ще один аспект відчуження осмислювався Гегелем як втрата індивідом «природного буття для себе» через «включення» у суспільство. Результатом такого «включення» стає індивід, який може виконувати будь-яку соціальну роль у суспільному розподілі праці [3, с. 260–283]. Європейська філософія ХІХ-ХХ століття також досліджує відчуження переважно як стан сучасного суспільства, як неминучий супутник буття людини у світі. [1, с.6]. Тут відчуження є характеристикою світу та буття у ньому людини. Проте, визнаючи відчуження за характеристику самого світу, дослідники наголошують, що світ протистоїть людині як ворожа сила, а сама людина знеособлена та відчужена як від інших людей, так і від своєї родової сутності. Феномен відчуження тут пов'язується з знеособленням людини, що звужує межі самого явища відчуження стосовно структури буття окремої людини. Разом з тим, як зазначають дослідники, цілеспрямованого дослідження відчуження в аспекті суб'єктивності, з позиції його внутрішньої потенції, в європейській філософській думці здійснено не було. Зважаючи на зазначений вище підхід, поглянемо на феномен відчуження як на те, що іманентно властиво самій природі людини, як на певне діалектичне протиріччя, як на амбівалентне явище. Іманентність відчуження чітко окреслює одна з психологічних інтерпретацій феномена відчуження, яка розглядає зазначений феномен як спосіб психологічного захисту людини. Відчуження входить в психологічний захист особи, тобто існують неусвідомлені психічні процеси, які спрямовані на підтримку у людини високої оцінки і створення внутрішнього комфорту, на подолання або зведення до мінімуму почуття тривожності, пов'язаного з усвідомленням конфлікту. Така відчуженість притаманна кожному, і вважається нормальним явищем, якщо не становить надлишковою і загостреною [5, с.43]. Наведемо приклад із життя одного конкретного індивіда – М. Гоголя. Як казав сам письменник, «я почав наділяти своїх героїв, окрім їх власних огидностей, масою власною паскудністю...Беручи погану властивість мою, я полював за нею в інших звани і на інших поприщі...Половав за нею злобою, насмішкою, чим би те не було» [2, с.3]. Отже, як бачимо, заради психологічного комфорту Гоголь фактично відчужував певні свої властивості, усуваючи таким чином внутрішній дискомфорт. Коли відчуження «виходить» за межі іманентності, воно гостро відчувається як певний феномен, який загрожує спільному буттю, або факт, який вимагає певного зняття. А оскільки відчуження, в даному випадку, саме почуття, котре відчувається, проживається, котре пронизує екзистенцію кожного реального носія, то воно, як мінімум, задає недозвіру та настороженість стосовно свого ближнього, а частіше – має форму агресії, що виливається у глибоке почуття міжособистісного відчуження. Відмітимо, що як тільки-но феномен відчуження став предметом наукового дослідження, одразу почалося активне впровадження численних «рецептів», котрі були і є спрямованими на подолання відчуження. Традиційні погляди на феномен відчуження, котрі характеризувалися прагненням зобразити його як щось таке, що доконечно вимагає подолання, отже, має і може бути подоланим, – сьогодні виглядають непереконливо [2, с.3]. Згідно з загальнофілософським розумінням сутності відчуження, його «зняття» відбувається в процесі пізнання цього феномену, його «оволодіння» шляхом мислення як певною об'єктивною реальністю. Згідно з цивілізаційною моделлю стану відчуження людини (людства) змінюється шляхом вирішення глобальних протиріч. У педагогіці проблема корекції морального відчуження особистості виступає як проблема морального виховання, яку ставили в основу своєї діяльності класики педагогічної науки (Я.А. Коменський, Дж. Локк, А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинський, К.Д. Ушинський та ін). Критика відчуження у всіх вимірах і різновидах передбачає радикальне, багатомірне розуміння необхідності «вивільнення» людини, реалізації її як «негативної», так і «позитивної» [4, с.447–448]. На думку деяких вчених, подолання відчуження як стану людини можливо тільки шляхом її індивідуальної самореалізації, яка є свідомим протиставленням індивідом себе внутрішньому та зовнішньому світу, що спонукає особу до активного переживання власного відчуження як історичного стану. Проте, як

бачимо, всі спроби подолати відчуження і досі залишаються марними, – воно було і залишається вкорінене у людській свідомості. Як можна подолати те, що вкорінене у саму сутність людини? На думку частини дослідників, існують форми відчуження, які виникли історично, які властиві саме даній, конкретній цивілізації. Вони вважають, що форми відчуження, можливо, відійдуть у минуле або, принаймні, зазнають трансформації, що зменшить їхній руйнівний вплив на людину. Але нас цікавлять не стільки соціальні різновиди феномену відчуження, скільки антропологічні, які не підлягають подоланню. У даному контексті відчуження постає одвічним супутником людини, утворюючи певну діалектичну суперечність буття. Найхарактернішою ознакою даного типу суперечностей, як твердив Гегель, це – взаємопроникнення протилежностей. **Висновок.** Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що відчуження одночасно виявляє себе і як специфічний спосіб людського буття в його багатьох аспектах (джерело і засіб прогресу, рефлексивна здатність і спосіб пізнання, засіб індивідуального становлення, сутнісна самотність), і як глибока екзистенційна проблема, породжена саме таким тотальним проникненням людського буття відчуженням. Іншими словами, відчуження постає перед нами не тільки як явище амбівалентне, але постає певним діалектичним чином: воно і спосіб людського буття (позитив), і екзистенційна проблема людського існування (негатив). У цьому сенсі, як спосіб життя і життєва проблема, відчуження є діалектичним протиріччям, котре лежить в основі розвитку і прогресу, і зняти його повністю або неможливо, або це означало б заміну наявного способу людського існування, або необхідно замінити відчуження іншим, альтернативним феноменом. Поміж тим, у всіх сферах людського життя відчуження зростає кількісно і якісно, але разом з ним, дозрівають передумови його подолання.

Список використаних джерел

1. Александрова О.В. Відчуження як форма розвитку культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук: спец. 09.00.04 «Філософська антропологія та філософія культури» / О.В.Александрова. К.: Наука, 1996. 52 с.
2. Відчуження: минувшість і сьогодення./ Відп. ред. В.Г.Табачковський. К.: НАН України, Ін-т філософії, 1995. 105 с.
3. Гегель В.Ф. Феноменологія духа./ В.Ф.Гегель Спб.: «Наука», 1994. 433 с.
4. Новейший философский словарь / [авт.- сост. Кондрашов В.А.]. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2006. 668 с.
5. Педагогический словарь / [авт.-сост. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю.] – М.: Академия, 2000. 176 с.
6. Стадницька Т. І. Відчуження як теоретико-літературна категорія / Т.І.Стадницька // Наукові записки. К., 2005. Т.48. Філологічні науки. С. 20-24
7. Фоменко К.А. Відчуження як екзистенціальна проблема: досвід філософсько-антропологічного дослідження: дис. канд. філософ. наук: 09.00.04 / К. А. Фоменко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2011. 15 с.
8. Шелестова Л. В. Про об'єктивні та суб'єктивні чинники відчуження дитини від школи/Л.В.Шелестова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. К., 2004. Вип.6. кн.1. С. 299-307.

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження: ми живемо в епоху розвитку комп'ютерних технологій, і процесів глобалізації, де філософські парадигми змінюють одна іншу. Сучасний світ дуже швидко трансформується і розвивається. Він вимагає нової філософії освіти, зміни парадигми педагогічного мислення, практичної зорієнтованості, оскільки конкурентоспроможність в умовах формування економіки знань значною мірою визначається конкурентоспроможністю у сфері науки і освіти. Саме цим пояснюється моя спрямованість на постановку та розв'язання науково-педагогічних проблем управління процесом формування професійної компетентності майбутнього менеджера. Питання філософії успіху менеджера є актуальним на сьогодні, адже досліджується роль професійної культури менеджерів як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності.

Мета дослідження: аналіз успішності менеджера. **Об'єкт дослідження:** особистісні якості менеджера, теорія його успіху, філософські погляди на діяльність менеджера. **Завдання дослідження:** показати, що саме ця професія вимагає великої кількості знань, умінь знаходити спільну мову з кожним, умінь знаходити шляхи вирішення різного роду проблем, умінь працювати творчо, неординарно, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем. **Предмет дослідження:** чинники, що впливають на досягнення успіху менеджера. Праця менеджера є багатоманітною, але в основі її іть рівень етичних і психологічних чинників суб'єкта управління. У взаємовідносинах «менеджер - оточуюче середовище» кожен конкретний випадок породжує велику кількість непередбачених нюансів, але є ряд парадигм, дотримання яких визначають успіх менеджера. Видатний американський соціолог Наполеон Хілл на основі величезного фактичного матеріалу зробив висновок, що важливою умовою успіху управлінця є наявність таких рис: 1. Сміливість і рішучість. Ці риси, зазначає американський вчений, базуються на знанні самого себе і тієї роботи, якій ви присвятили своє життя. Вчений і практик Наполеон Хілл глибоко переконаний, що ні один виконавець не хоче працювати під орудою невпевненого в собі, несміливого управлінця. Такий керівник, вважає американський соціолог, постійно оглядається на вищі інстанції, розпочинаючи якусь акцію, не впевнений в її успішному завершенні, не реалізовує навіть те, що однозначно приносить успіх [1, с.93]. 2. Самоконтроль. Людина, яка не контролює своїх вчинків, не може (і навіть не має права) контролювати інших. Самоконтроль є важливою рисою, яка є особистою справою керівника, але вона є і прикладом для оточуючих його людей, як вміти вгамовувати свої пристрасті [2, с.102]. 3. Відчуття справедливості. Якщо керівник несправедливий у ставленні до інших, він втрачає моральне право бути ним. Справедливою людиною є та, писав Гегель в праці «Позитивність християнської релігії», якій ця риса є внутрішньо притаманною, а не зовнішнім атрибутом на відповідний період і у відповідній ситуації. «Справедливість, - писав німецький філософ, - стосується шанування мною прав інших людей, вона є чесною, коли я перетворюю її в принцип як свій обов'язок, а не тому, що цього вимагає держава, і тоді справедливість вже не вимога держави, а вимога морального закону [3, с.208]. 4. Чіткість рішень. Управлінець повинен чітко визначати завдання і вимагати чіткого їх виконання. Коли виконавець виходить за межі поставленого ним завдання в сторону позитивного його вирішення, ініціатива повинна бути додатково винагороджена матеріально або морально з боку управлінця [4, с. 210]. 5. Якість планів. Кожен з управлінців, діяльність яких позначена успіхом, повинен постійно працювати над планом своїх дій. Той, хто діє згідно гасла: «Головне устряти в бій, а потім побачимо» без чіткого плану, як правило, [5, с. 235] якщо і досягне успіху, то ціною власних зусиль, спотикаючись там, де цього можна було б уникнути. 6. Звичка працювати понаднормово. Якщо людина бере на себе відповідальність (або їй доручають керувати), вона повинна знати, що праця «від дзвінка до дзвінка» є працею підлеглих, а також всіх тих, хто не працює в сфері підприємництва і бізнесу. Управління людьми - це постійний творчий пошук, який виходить за межі встановленого робочого дня. Офісом для менеджера є частково його дім, дача, іноді навіть місце перебування у колі друзів, знайомих тощо [6, с.263]. 7. Привабливість особи управлінця. Для своїх оточуючих управлінець повинен бути зразком у всьому: одязі, діях, дотриманні слова, виконанні службових обов'язків [7, с. 270]. 8. Співчуття і розуміння. Це одна з найважливіших рис, яка визначає гуманізм управлінця. Відомо, що в кожній фірмі, асоціації, концерні, навчальному закладі і т.д. існує чітко визначений розпорядок дня, якого свято повинні дотримуватися всі суб'єкти вищезазначених інституцій. Може виникнути ситуація, коли комусь з підлеглих необхідно терміново відлучитись у нагальній справі (хвора дитина, відвідини лікаря, зустріч прибулих родичів тощо). Людині у такому випадку слід обов'язково піти назустріч, а не заявляти, як це іноді буває: «То є ваші проблеми, а робота є роботою». 9. Досконале володіння предметом і ситуацією. Управлінець, який досконально знає свою справу, завжди є шанованою людиною, але знову ж таки ця пошана буде тоді, якщо його знання справи у сфері підприємництва, торгівлі, бізнесі пронизані гуманізмом. 10. Готовність взяти відповідальність на себе. Вмілим керівником є той, який з готовністю бере на себе відповідальність за помилки, допущені його підлеглими. 11. Активізація співробітництва і відповідальності. У кожному колективі, виробничому підрозділі є люди, які намагаються триматися від усього осторонь. Їх праця не викликає зауваження, але разом з тим вони малоактивні, не виходять і навіть не роблять спроб вийти з діловими пропозиціями. Філософське відношення «Я і Світ» у матеріальній і духовній сферах вони визначають переліком пунктів у відповідних документах. Завданням менеджера є активізувати таку людину, вивчити, чи її дії є границею її можливостей, чи вона здатна на значно більше. І якщо здатна, то чому не zaangażовується у справу активніше. Може, людина вважає, що отримує менше, ніж заслуговує на це, а може, її поведінка детермінована якоюсь фрустрацією етичного плану. **Висновок:** Дейл Карнегі робить цілком слушний висновок: активізація діяльності людини передбачає, що вона відповідально підійде до розуміння поставлених перед нею завдань - ідентифікуючи особу керівника з максимальним виконанням обов'язків. Основним завданням керівника, зазначає американський соціолог - сприяти налагодженню зв'язків між співробітниками не тільки в процесі матеріального і духовного виробництва, але і поза ним. Це сприяє згуртованості людей, їх організованості на шляху до реалізації визначеної мети.

Список використаних джерел

1. Антология мировой философии. Т.І. Ч. 1. К., 1991 257 с.
2. Гегель. Работы разных лет. Т.І. М., 1970 230с.
3. Карнеги Дет. Как завоевать друзей и оказывать влияние на людей. М., 1989 245 с.
4. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М., 1992 270 с.
5. Наполеон Хилл. Думай и богатей. К., 1993 254 с.
6. Шекин Г.В. Практическая философия менеджмента. К., 1994 278 с.
7. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1992 276 с.

БУДДИСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Актуальність дослідження. У сучасному світі все частіше перед людиною постає складний вибір: матеріальна забезпеченість чи традиційна духовність. Варто зрозуміти, що і те, й інше має велике значення та відіграє важливу роль в економічному житті. Також за допомогою буддистської економіки можна вирішити одну з актуальних проблем сьогодення: раціональне використання ресурсів при їх обмеженості і різького збільшення попиту на них в наслідок збільшення населення. **Мета дослідження:** дослідити проблему вибору між матеріальною забезпеченістю та традиційною духовністю. **Завданням дослідження є:** дослідити суть буддистської економіки; вивчення проблеми вибору на основі буддистської економіки; суть роботи в буддистській економіці. **Об'єкт дослідження:** вплив буддизму на соціально-економічне становище населення. **Предмет дослідження:** суть у матеріальні забезпеченості та традиційні духовності. Буддистська економіка ґрунтується на простоті й відсутності будь-якого примусу. Для європейського бізнесмена буддистський спосіб життя здається чудом через дивовижну раціональність його моделі: винятково малі витрати і задовільні результати. Головним для буддизму є не вибір між економічним зростанням і традиційною стагнацією бізнесу, а вибір своєрідного «середнього шляху», «проміжної економіки» між матеріальною забезпеченістю та традиційною духовністю. Таким чином, ключові поняття буддистської економіки - простота і ненасильство. З точки зору економіста, чудо буддистського життєвого укладу полягає в його досконалої раціональності - різьке малі кошти ведуть до надзвичайно задовільних результатів [1]. Сучасному економісту дуже важко зрозуміти сказане. Він звик міряти рівень життя обсягом річного споживання, постійно припускаючи, що той, хто споживає більше, «заможніше» того, хто споживає менше. Буддистський економіст оцінив би такий підхід як безмірно ірраціональний, оскільки споживання - лише засіб забезпечити людській добробут, то метою має бути досягнення максимуму благополуччя при мінімумі споживання. Якщо, наприклад, одяг потрібна для підтримки досить комфортної температури і привабливого зовнішнього вигляду, то завдання полягає в тому, щоб ці функції виконувалися при найменших можливих зусиль, тобто перевагу слід віддавати довговічній одязі, виробництво якої вимагає якомога менше важкої праці. Чим менше потреби в тяжкій праці, тим більше сил залишається для мистецтва і творчості. Вищим ступенем економічної недоцільності було б, скажімо, вдягатися на сучасному Заході, до кравецькому справі, в той час як набагато кращого результату можна досягти, вмів одягаться в прості шматки тканини. Верхом необачності було б виготовляти швидко зношуються одяг, і верхом варварства - потворну, на вигляд поношений або вульгарну. Сказане з приводу одягу так само відноситься до всіх предметів людських потреб. Володіння власністю і споживання - це лише засоби для досягнення цілей, а буддистська економіка являє собою систематичне вчення про те, як досягти цілей мінімальними засобами. Коротше кажучи, буддистська економіка прагне за допомогою оптимальних моделей споживання максимізувати людське почуття задоволеності, а сучасна - за допомогою оптимальних моделей виробництва максимізувати споживання. Неважко зрозуміти, що спосіб життя, націлений на оптимальне споживання, вимагає значно менше зусиль, ніж спосіб життя, підлеглий прагненню до максимізації споживання. Тому не варто дивуватися, що, скажімо, життя бірманців куди менше обтяжена турботами, ніж життя громадянина Сполучених Штатів, незважаючи на те, що кількість трудозберігаючого обладнання, що використовується в Бірмі, - крапля в морі в порівнянні з тим, що задіяно в США [1]. Буддистські країни часто висловлювали намір зберігати вірність своїй спадщині. Наприклад, Бірма: «Нова Бірма не бачить протиріч між релігійними цінностями і економічним прогресом. Духовне здоров'я і матеріальне благополуччя - не вороги, а природні союзники» І ще: «Для нас, бірманців, - святий обов'язок дбати про те, щоб і наші мрії, і наші дії були в згоді з нашою вірою. Цього принципу ми будемо слідувати завжди» [2]. При цьому такі країни незмінно допускають для себе можливість будувати плани економічного розвитку засобами сучасної економіки. Вони звертаються до економістів з так званих розвинених країн за порадою, за допомогою у формуванні політичного курсу і плануванні довгострокового розвитку. Не схоже, щоб хоч хтось замислювався над тим, що буддистський спосіб життя вимагає виникнення буддистської економіки, подібно до того, як сучасна економіка виникла з матеріалістичного способу життя [2]. Сучасні буддологи та духовні провідники буддизму також дуже активно висвітлюють характер проблеми взаємодії економіки та буддистських канонів. Так, відомий данський Лама Оле Нідал дуже виразно і однозначно тлумачить проблему співвідношення принципів економіки та постулатів буддизму у частині, що стосується людських проблем та мотивів поведінки: «Буддист виступає проти світських бажань, тобто майже повністю випадає із суспільства споживання та заощадження. Йому не потрібна престижна машина, якщо в нього є непогана. По суті ж, світський буддист повністю відсторонюється від всього того, заради чого, фактично, людина загалом працює і буде кар'єру» [3, с.128]. Для буддизму властивим є застосування унікального інструменту за допомогою якого буддисти позбавляються від потреб та бажань. Йдеться про використання різного роду медитативних практик, що сприяють наближення віруючих до Просвітління [3, с.129]. З точки зору буддиста, робота має щонайменше три способи призначення: дати людині можливість застосовувати і розвивати свої здібності, дозволити йому подолати власну егоцентричність, об'єднавшись з іншими людьми для спільної справи, і створювати блага і послуги, необхідні для стає буття. Буддистська економіка дуже сильно відрізняється від економіки сучасного матеріалізму, оскільки для буддиста сутність цивілізації полягає не в збільшенні потреб, а в очищенні людських характерів. У той же час першочерговий вплив на формування звичаїв людей надає їх робота. Робота, яка виконується належним чином і в умовах, що відповідають людській гідності і свободі, благословляє і тих, хто її робить, і те, що вони роблять. Буддистське економічне планування було б з самого початку орієнтоване на повну зайнятість, а його першочерговою метою було б дати роботу кожному, хто потребує «зовнішньому» робочому місці. Буддист максимізувати б зайнятість замість того, щоб максимізувати виробництво. Жінки, в більшості своїй, не мають потреби у «зовнішньому» робочому місці, тому широкомасштабна зайнятість жінок в офісах або на заводах розглядалася б як ознака серйозного економічного прораханку. Зокрема, дозволити матерям маленьких дітей працювати на заводах, поки їхні діти ростуть безпритульними, було б, в очах буддистського економіста, настільки ж економічно недоцільним, як в очах сучасного економіста - наймання кваліфікованого робітника в солдати [4, с.75]. На думку вченого Е.Ф. Шумахера, сприймати працю як дещо утомлююче чи нудне означає переступати через закон моралі і надавати перевагу речам, а не людям. Таким же важливим є і відпочинок, адже він нерозривно пов'язаний з працею. На основі буддистської економіки - виробництво на базі місцевих ресурсів та для місцевих потреб є раціональним способом існування. Виробництво та експорт для інших регіонів та країн може бути виправдане лише в малих масштабах. Тож, можна визначити схему буддистської економіки виробництва: «місцеве виробництво - місцеве споживання» [4, с.76]. **Висновки:** Отже, в світлі безпосереднього досвіду і, одночасно, довгострокових перспектив буддистської економіки можна рекомендувати навіть тим, хто вірить, що економічне зростання важливіше будь-яких духовних або релігійних цінностей. Адже мова не йде про те, щоб вибрати між «сучасним ростом» і «традиційним застоєм». Йдеться про те, щоб знайти правильний шлях розвитку, «Середній шлях» між безглуздя матеріалізму і неповороткістю традиціоналізму; коротше кажучи, мова про те, щоб знайти «Правильний спосіб життя».

Список використаних джерел

1. Економіка і мораль. Релігійні типи господарювання - URL://<https://buklib.net/books/33016/>
2. Мале прекрасне: економіка в якій люди мають значення - URL://<https://www.rulit.me/books/maloe-prekrasno-ekonomika-v-kotoroy-lyudi-imeyut-znachenie->
3. Вольний К. Ретроспектива економічної думки: Економічні вчення буддизму// Вісник ТНЕУ. №1. 2010. С.128
4. Е.Ф. Шумахер «Мале прекрасне: економіка, в якій люди мають значення». 1973. С. 76

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙ ФОРМ РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження: зумовлена появою віртуальної реальності, яка є черговим етапом технологічного прогресу та новим інформаційно-комунікаційним середовищем, що впливає на всі сфери суспільного життя, масову та індивідуальну свідомість, на світоглядні орієнтири й поведінку людей та продукує нові форми духовних практик, включно з релігійними. **Мета дослідження:** філософсько-релігієзнавчий аналіз впливу віртуальної реальності на трансформацію форм релігійності сучасної людини. **Об'єкт дослідження:** віртуальна реальність як інформаційно-комунікаційне середовище сучасної людини. **Предметом дослідження:** вплив віртуалізації суспільного та індивідуального життя на форми релігійності сучасної людини. Віртуальна реальність - це різновид реальності в формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності. У вужчому розумінні – ілюзія дійсності, створювана за допомогою комп'ютерних систем, які забезпечують зорові, звукові та інші відчуття [5]. Поняття віртуальної реальності сьогодні є одним чи не найбільш згадуваним в ІТ-новинах. Інтерес до VR сильно зріс за останні 2-3 роки і продовжує рости, з'являється все більше різноманітного обладнання і технологій, а головне – нових ідей, які активно реалізуються в ігровій та науковій сферах [5]. Аналіз філософської, релігієзнавчої та іншої наукової літератури дав підстави стверджувати, що концепт «віртуальне» не є новим, проте його актуалізація у формі оксюморона «віртуальна реальність» відбувається саме в епоху постмодернізму. Комплексний огляд філософських праць дозволив виокремити два підходи до концепту «віртуальне», що в дослідженні умовно означені як «дельозівський» та «бодриярівський». Якщо у «бодриярівському» підході віртуальне інтерпретується через симуляцію, ілюзію реальності та гіперреальність, що явно має негативні конотації, то «дельозівський» підхід вказує на реальну симуляцію як факт, дійсність, яку ми зараз проживаємо. Останній підхід знаходить своє практичне втілення у віртуальній реальності [1, с.174]. Незважаючи на значну кількість досліджень на тему віртуальної реальності у світовому та вітчизняному наукових дискурсах, а також появу цього терміну у сучасній довідково-енциклопедичній літературі, єдиного визначення немає. З огляду на це, запропоновано авторську інтерпретацію поняття віртуальної реальності як багатовимірного, варіативного, змінного, інформаційно-комунікаційного середовища, створеного за допомогою комп'ютерних технологій, використання якого реорганізує буттєвий світ [1, с. 180]. Аналіз представленої у новітніх дослідженнях аргументації про пресу, радіо, телебачення та нові медіа дозволив зробити висновок, що вони є важливими формотворчими елементами віртуальної реальності. Більше того, віртуальне середовище не лише перебирає на себе їхні функції, а й розширює їх завдяки глобальній віртуалізації. Очевидними є і наслідки взаємодії людини з віртуальним середовищем – інтернет-залежність, кібербулінг, вебсерфінг, тролінг, що впливає на психічний стан людини. Це також вказує на більш негативний потенціал віртуальної реальності на відміну від традиційних інформаційно-комунікативних каналів. Якщо йдеться про релігійну комунікацію, то представники релігійних інституцій використовують переваги віртуального простору для налагодження взаємодії з adeptами релігії, зокрема з молодим поколінням, що позитивно відображається на іміджі релігійної організації [1, с. 176]. Духовність і такий її важливий вимір, як релігійність, прямо залежать від зовнішнього світу, його цінностей та смислів. Проникнення віртуальної реальності в усі сфери людського життя дало підстави стверджувати про трансформацію духовності та релігійності внаслідок такого впливу. Проте це не односторонній процес, адже йдеться про взаємовпливи, тобто сакралізацію віртуального середовища (кібер-релігії, онлайн-церкви, веб ресурси традиційних релігійних інституцій, платформи для реалізації релігійних таїнств тощо) [3, с. 102]. Аналіз сакралізованого сегменту віртуального простору дозволив увести у новітній науковий дискурс концепт «віртуалізована релігійність». Нові або трансформовані мережеві форми релігійності, що функціонують лише в межах віртуальної реальності, запропоновано означити як віртуалізована релігійність. Блоги, профілі священників, пасторів у соціальних мережах, через які вони ведуть активні дискусії, розповсюджують повідомлення, розмірковують на моральну тематику зараз є радше нормою, аніж аномалією. Водночас інтернет переповнений сектами, містичними організаціями сумнівного характеру, віртуальними церквами і кладовищами, кімнатами для медитації, форумами віруючих та групами за релігійними інтересами у соціальних мережах. Віртуальний простір активно продукує і нові феномени квазірелігійного характеру (Apple religion) чи форми релігійного скептицизму (картинки-меми, що забезпечують релігійний тролінг) [2, с. 142-143]. Віртуалізована релігійність – це важлива частина нової постмодерністської релігійності, яка розкриває низку проблем у традиційних релігійних інституціях: ієрархізацію релігійних організацій, побудову комунікації з adeptами релігії у вертикальній площині, надмірну догматизацію тощо. Натомість віртуальний простір надав людині можливість пізнання, а, відтак, можливість вибору: бути частиною тієї чи іншої релігійної спільноти, змінювати за необхідності/бажанням конфесійну приналежність або повністю відмовитись від релігійної віри. Така ситуація породила індиферентність особи до релігійних інституцій, верховного духовенства. Поступово відбувається відхід від релігійних канонів, на зміну яким приходить вільнодумство, пропаговане (часто – у віртуальному просторі) сучасними неорелігіями [3, с.103-104]. В українському суспільстві процес віртуалізації релігії перебуває в активній фазі, на що вказують численні офіційні та неофіційні сайти різних конфесій, сторінки священнослужителів у соціальних мережах, а також їхні блоги, форуми для віруючих, відеопроповіді на youtube-каналах. Найбільш поширені християнські конфесії України (православні, католики та протестанти) спочатку з острахом поставились до інтернету, однак поступово почали його використовувати для реалізації комунікативних, просвітницьких, благодійних, пропагандистських функцій. Поліконфесійність у межах однієї релігії, структурний розподіл та постійні між церковні антагонізми актуалізують питання ролі інтернету в релігійній комунікації в Україні [4, с. 211]. **Висновок:** отже, ми визначили філософсько-релігієзнавчий аналіз впливу віртуальної реальності на трансформацію форм релігійності сучасної людини. Ми розглянули еволюцію й особливості трактування концепту «віртуальне» в історико-філософській традиції, а також дослідили специфіку розуміння терміну «віртуальна реальність», окреслили теоретико-методологічні засади дослідження феномену віртуальної реальності, здійснили аналіз основних інструментів формування сучасної віртуальної реальності (преси, радіо, телебачення, нових медіа), а також їх застосування у сфері релігійного життя, проаналізували особливості та динаміку репрезентації традиційних релігій (на прикладі християнства) та нових релігійних практик у сучасному віртуальному просторі, простежили та окреслили наявні в інтернет-просторі прояви сучасного релігійного вільнодумства та скептицизму (зокрема релігійний тролінг), дослідили вплив віртуалізації суспільного та індивідуального життя на зміну форм релігійності людини, визначили характерні тенденції впливу віртуальної реальності на трансформацію форм релігійності сучасної людини.

Список використаних джерел

1. Барановська У. П. Пліуралізм виявів віртуалізації життя сучасної людини // Людинознавчі студії. Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. Вип. 13. С. 173–181.
2. Барановська У. П. Apple religion: новий релігійний феномен чи явище корпоративної релігії // Наукові записки Нац. у-ту «Острозька академія». Острого: Вид-во Нац. у-ту «Острозька академія», 2015. Вип. 17. Серія: Філософія. С. 136–144.
3. Севаст'янів У. П. Католицька церква й новітні цифрові технології // Актуальні проблеми філософії та соціології. Одеса, 2016. Вип. 11. С. 102–105.
4. Севаст'янів У. П. Соціальна доктрина православ'я і цифрові технології сучасності // Гілея: науковий вісник. Київ: «Видавництво «Гілея», 2016. Вип. 113 (10). С. 210–212.
5. Віртуальна реальність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми: Суспільний прогрес виявив таку рису, як темпоралізація, тобто різке прискорення темпів розвитку. Так, наприклад, деревні лоди дійшли до грамотної писемності за 3 млн. років, а перехід з писемної літератури на друковану печатною машинкою пройшло 5 тис. років, а від друкарства до звукозапису та телебачення пройшло 500 років, а від телебачення до комп'ютерів пройшло за десятки років. Це показує стрімкий розвиток технологій від середини XIX ст. до сьогодні [3, с.206]. З одної сторони це добре, тому що ми не стоїмо на місці і з кожним роком з'являються нові технології на ринку, які можуть задовольнити наші побутові проблеми. Але з другої сторони, з появою нових технологій, пов'язуються як і сильні машини, так і розвинутіші штучні інтелекти, які в свою чергу можуть замінити десятки людей, як і фізично, так і розумово [2, с.201].

Об'єктом дослідження є проблеми, що виникли в результаті науково-технічної революції (НТР). **Предмет дослідження** – суспільні наслідки впливу якісного стрибку в структурі і динаміці розвитку продуктивних сил. **Метою дослідження** є визначити сутнісні характеристики поняття «науково-технічна революція», провести аналіз суспільних наслідків і провести аналогію з літературою. Відповідно до мети поставимо такі **завдання**: визначити сутність поняття «науково-технічна революція»; проаналізувати глобальні проблеми, що виникли в результаті НТР; провести аналогію майбутнього за можливою теорією «Кіберпанка». Термін «науково-технічна революція» вперше ввів у науковий обіг Дж. Бернал у книзі «Світ без війни», що вийшла в СРСР. З тих пір з'явилося більше 150 визначень сутності НТР у працях вітчизняних і російських вчених. Вони найчастіше розглядають її як передачу функцій людини машині, революцію в технологічному способі виробництва, процес інтенсивного зближення науки, техніки і виробництва, зміни в головній продуктивній силі [2, с.207]. Науково-технічна революція – якісний стрибок у структурі і динаміці розвитку продуктивних сил, корінна перебудова технічних основ матеріального виробництва на основі перетворення науки в провідний чинник виробництва, в результаті якого відбувається трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне [3, с. 205]. Перша науково-технічна революція (XV–XVII ст.) відкинула систему Аристотеля і геоцентричне вчення Птолемея, пододала середньовічну схоластику і зусиллями Коперника, Кеплера, Галілея, Декарта, Ньютона та інших вчених створила наукові основи математики, астрономії, механіки, медицини, тобто саме природознавство. Цей період характеризується масштабним розвитком промислового виробництва. На зміну феодальній суспільно-економічній формації прийшла капіталістична, що характеризується розвитком продуктивних сил і ускладненням виробничих відносин [3, с. 205]. Друга науково-технічна революція (XIX ст.) зруйнувала метафізичні ідеї незмітності природи і утвердила діалектичні ідеї загального розвитку ізв'язку з природою на основі атомістичної теорії і періодичного закону в хімії, вчення про збереження і перетворення енергії у фізиці, а також клітинної й еволюційної теорії у біології. Вплив науки ще більше виявляється у розвитку продуктивних сил, з'являються нові галузі виробництва, загострюються суперечності з виробничими відносинами у суспільстві [3, с. 205]. Третя науково-технічна революція (з кінця XIX ст.) почалася з руйнування концепції неподільного атома і створення квантово-механічної системи світосприймання, яка характеризується кількісними фізичними властивостями мікросистем. У ході цієї революції наука проявляє революціонізуючий вплив на розвиток виробництва і виробничих відносин [3, с. 205]. Четверта науково-технічна революція (з кінця XX ст.) охопила інтелектуальну діяльність, починаючи з інформаційних образів в економіці, штучного інтелекту у нових технологіях і продовжується в біології, інформатизації суспільства, розвивається світова глобалізація у науці і техніці. Саме цей період і прийнято називати НТР [3, с. 206]. Ця четверта революція характеризується розвитком в таких галузях: автоматизація та комп'ютеризація виробництва та управління виробничими процесами; оволодіння новими джерелами енергії; освоєння космосу; створення штучних матеріалів; розвиток новітніх технологій [3, с.206]. Під час розвитку нових технологій, люди старалися використовувати технології в некорисних цілях, частіше для залякування своїх ворогів, наприклад у війнах. Через таку гонку озброєнь, було створено найнебезпечнішу зброю під назвою ядерна боєголовка. Але крім війн, ще була одна проблема на планеті-екологічна криза. Вона появилася унаслідок засмічення в атмосфері різних газів і речовин, що причинило собою часті захворювання на невиліковні хвороби і велику смертність серед народів. На жаль, будь-яка діяльність людини так чи інакше пов'язана з забрудненням навколишнього середовища. Людство вже з початку свого існування поступово нарощувало свій антропогенний тиск на природу, а в останні 80 - 100 років цей тиск досяг максимуму. Суспільство вже досить довго балансує на межі екологічної катастрофи нечуваних масштабів, лише якимось дивом уникаючи останньої [1, с.374]. Кіберпанк загалом показує нам, до чого може призвести цей створений нами бездоганий світ, описує смерть суспільства внаслідок якоїсь глобальної катастрофи і нове відродження тих не багатьох людей, що залишились. Кіберпанк, як жанр літератури є дещо суміжним із постапокаліптикою, і є найсучаснішим її різновидом в процесі розвитку суспільства [4, с. 342]. Як зазначено у Вікіпедії, слово «кіберпанк» походить від англ. cyberpunk, яке в свою чергу складається з таких слів, як cybernetics – кібернетика і punk – не-потріб, відходить [4, с.332]. Кіберпанк – це суміш кібернетики, що раніше була привілеєм тільки багатих верств суспільства і панку – культурного прошарку кінця 70-х і початку 80-х. Кібер і панк – два раніше несумісних поняття, бо технології часто розглядалися як інструмент утистки нижчих класів з боку вищих. Кіберпанк – апофеоз постмодернізму, техносвітгляд, на основі якого можливо створити світ із власної уяви. Якщо абстрагуватися від філософії, то можна стверджувати, що кіберпанк – це стиль життя [5].

Висновки: Отже, дуже виразно постає проблема людства: з різким розвитком технологій, приходить більше бід, а ніж користі. З появою нових технологій, роботи почнуть замінити людей в їхньому житті і скоро у нас появляться проблеми через них, так як вони забирають у нас все наше життя, і наше буття теж. Таким чином, теорія «Кіберпанка» з великою ймовірністю може статися і тоді людству настане кінець, і наш слід буття розвіється у кіберпросторі.

Список використаних джерел

1. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. К., 1996. С. 362-380.
2. Сілаєва Т.О. Філософія: Курс лекцій. Тернопіль, СМП «Астон». 2013. С. 200-208.
3. Тулмин С. Структура розвитку науки. Из Бостонских исследований по философии науки. М., 1978. С. 170-190.
4. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе / Под ред. П. С. Гуревича. М.: Прогресс, 1986. – 310-330
5. Кіберпанк URL: [https://uk.wikipedia.org\(28.06.2020\)](https://uk.wikipedia.org(28.06.2020))

ЕКСТРЕМАЛЬНІСТЬ І ФОРМИ ЇЇ ПРОЯВУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. В умовах розвитку техногенної цивілізації і глобалізаційних процесів сучасності, все більш інтенсивним і напруженим стає ритм життя людини, що дозволяє говорити вже не про швидкості, а про надшвидкості життєвого ритму, особливо в порівнянні з попередніми епохами. Прискорений темп життя змушує вести мову про «новий» антропологічний тип людини, якій для забезпечення гідного життя собі і своїй сім'ї доводиться затрачувати все більше і більше життєвої енергії. Це спричиняє за собою вірогідність виходу індивіда на грань «нормальним» функціонуванням його нервової системи і тим станом, коли вона не витримує, «впадаючи» в полягання нервових зривів, нервових потрясінь і депресій. Актуальність проблеми посилюється в умовах суспільства перехідного або «транзитного» періоду, коли відбувається руйнування норм соціальної регуляції, що склалися, що приводить до істотного зростання екстремальної поведінки в різних формах її прояву. **Мета дослідження:** визначити відношення до екстремальних проявів в суспільстві та встановити специфіку цих проявів. **Завдання дослідження:** розглянути онтологічні, антропологічні і соціокультурні підстави екстремальної поведінки індивіда в сучасному суспільстві; визначити об'єктивні умови і суб'єктивні чинники переходу екстриму в екстремальність; обґрунтувати типологію екстремальності в системі відносин «індивід – соціум»; дати класифікацію форм екстремальної поведінки.

Об'єкт дослідження: принципи, підходи, методи, загальнологічні прийоми і поняття. **Предмет дослідження:** форми прояву екстремальності. Екстрим (англ. Extreme - протилежний, що володіє високим ступенем, надмірний, особливий) - видатні, екстраординарні дії, як правило пов'язані з небезпекою для життя. Причини заняття екстримом різні. Для деяких причина заняття полягає в отриманні гранично гострих відчуттів, балансування на межі життя і смерті; для інших - це можливість постійно підтримувати в собі загострене почуття життя. [5] У ряді випадків заняття екстримом є проявом аутоагресії. У сучасному суспільстві існують такі види спорту, які можна називати екстремальними. Вони почали просуватися ще з 1950-х років і є досить популярними і сьогодні. До таких видів спорту відносяться BMX, тріал, скейтбордінг, сноубордінг, парашутизм, скелелазіння, спелеологія, роуп-джампінг. Екстремальні види спорту характеризує високий ступінь небезпеки для життя і здоров'я спортсмена, велика кількість акробатичних трюків, високий рівень адреналіну, який виділяється у спортсмена під час. Зазвичай таких людей називають ненормальними. А вже стрибнути з моста, прив'язаним за мотузку, може далеко не кожен. Саме поняття «екстрим» так і перекладається і означає буквально «екстраординарне». Тобто трохи виходить за звичайні рамки поведінки [3, с. 252 – 255]. Та слово «екстремальність» може бути пов'язаним не лише зі спортом, а також із нашим буденним життям. Кожна людина в побуті, на роботі, на природі може потрапити в такі ситуації, для яких притаманна несподіваність, тривалість та інтенсивність впливу несприятливих факторів навколишнього середовища, а іноді наявність загрози самому життю [4, с. 46 – 50]. Такі ситуації називають екстремальними, тому що вони виходять за межі звичайних. Люди, які опинилися в зоні катастрофи або стихійного лиха, тобто в екстремальних умовах, підлягають впливу різноманітних психотравмуючих факторів, що обумовлені загрозою для життя. Вони відчувають значні емоційні перевантаження, що можуть призводити до розвитку у них різноманітних захворювань. Людина опиняється в екстремальних ситуаціях з різних причин, але частіше за все, це відбувається з власної вини - як результат відсутності досвіду безпечної поведінки в природному та соціальному середовищі або зневага до норм, правил безпеки, непередбачливості або легковажності. В результаті, опинившись у незвичному становищі, коли потрібні рішучі дії, люди виявляються зовсім безпомічними. Прикладом таких ситуацій можуть бути: бури; урагани; циклони; тайфуни; шторми; смерчі; бурі; землетруси; пожежі; перегрівання; переохолодження тощо. При таких екстремальних ситуаціях потрібно дотримуватись певного алгоритму, задля збереження власного життя. У небезпечній ситуації у людини неминуче виникає особливе емоційне напруження або стрес. Вплив стресу на поведінку й можливості особистості надзвичайно індивідуальний. Є люди, які діють найефективніше саме в стані високого емоційного напруження - на екзаменах, відповідальних змаганнях, в небезпечних для життя ситуаціях. А інших подібні ситуації деморалізують. Настає своєрідний психологічний шок - з'являється сильна загальмованість, поспішність, метушливість, нездатність до розумних дій. Щоб витримати стрес, потрібно не боятися його, бути готовим до нього. Для цього необхідно як на роботі, так і в повсякденному житті вчитися володіти собою. Слід контролювати свою поведінку, свою реакцію на все, що може спричинити неадекватні емоції [1]. **Висновки.** Отже, поняття «екстрим» може бути пов'язаним не лише із певним видом спортом, але і з нашим життям. А вже, можна сказати, що ми щодня ризикуємо своїм життям, тому що ми не знаємо що може із нами трапитись у ту чи іншу хвилину. Ми сідаємо щодня у автобус і впевнені, що доберемось до місця призначення без пригод, ходимо до навчальних закладах, на роботу, і впевнені, що нічого не трапиться. Це життя. Може трапитись все, коли ми не очікуємо цього. Філософія екстриму різнопланова. Для багатьох вона полягає в отриманні максимально гострих відчуттів, балансування на межі життя і смерті. Є так само люди, для яких екстрим - це можливість постійно підтримувати в собі загострене почуття життя. Спортсмени зазвичай відрізняються такими рисами, як хоробрість, сильні волевольові якості, красива фізична форма (незважаючи на велику кількість придбаних травм). Екстримали, які займаються небезпечними видами спорту кожного дня ризикують своїм життям. Наприклад, рифери-люди, які обожають бігати по кришах, високих будівлях тощо. Вони знають, що з ними може трапитись будь що, наприклад, неправильно розрахують силу стрибка через будівлі, «защортаються» тощо. Проте, вони і далі продовжують цим займатись, адже їм це подобається [2, с. 21 – 30].

Список використаних джерел

1. Презентація «Дії людини в екстремальних ситуаціях» Марина Конколович.
2. Чудина Н. В. Онтологічні підстави екстриму / Н. В. Чудина // Вісник СевНТУ. 2006. №78. С. 21 – 30.
3. Чудина Н. В. Можливі форми екстремальності в суспільстві перехідного періоду / Н. В. Чудина // Культура народів Причорномор'я. 2007. № 106. С. 252 – 255.
4. Чудина Н. В. Соціально-філософський аналіз екстремальності / Н. В. Чудина // Вісник СевНТУ. 2008. №86. С. 46 - 50
5. URL: <http://jak.koshachek.com/articles/shho-take-ekstrim-ekstrimalnij-svit.html>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство переживає процес системної модернізації, що охоплює всі сфери суспільно-політичного життя, його інститути, норми, цінності. Масштаб та глибина перетворень породжують багато проблем у функціонуванні політичної системи, зокрема, сформувалася невизначеність та підвищена конфліктність політичного розвитку. Успішне вирішення завдань модернізації можливе лише за активної участі інституціоналізованого громадянського суспільства. Тільки воно здатне надати модернізаційним перетворенням органічного характеру, залучити до їх здійснення потенціал самоорганізації суспільства. **Мета дослідження** - виявлення теоретико-методологічних та концептуальних засад нації як суспільного феномена, з'ясування особливостей конституювання української політичної нації в сучасних умовах та перспектив її подальшого становлення. **Об'єкт дослідження:** проблеми встановлення та побудови правової української держави, механізми і принципи державної та індивідуальної національної самоідентифікації, правові та суспільні методи регулювання національного самовизначення. **Завдання дослідження:** сукупність ідей, принципів, концепцій націєтворення, в аспекті побудови та налагодження функціонування процвітаючого суспільства, що були встановлені і розроблені західними та вітчизняними вченими. **Предмет дослідження:** сучасна нація або нація сучасного типу – це продукт модерну, а будівництво такої нації (націєтворення) – результат політичної модернізації з погляду пристосування до вимог (критеріїв) модерну [1]. Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю. У дослідженні нації існує багато підходів, що спричинило «хаос» «дефініцій». Саме поняття «нація» пройшло еволюцію від її розуміння як певної територіальної політичної, інтелектуальної групи до її ототожнення з народом. Певним проміжним твердженням між ними є інтерпретація цього поняття, яке запропонував Д. Дідро, згідно з яким нація – це колективний суб'єкт політики, що творить державу. Наука визначає два основні типи націй – етнічну (базовану на конкретному етносі) і громадянську (базовану на громадянстві конкретної держави) [2]. Після проголошення незалежності перед Україною постала проблема національної консолідації як запоруки існування державності у довготривалій перспективі. Виникла потреба у створенні відповідних механізмів формування нації, уточнення цілей і орієнтирів суспільного розвитку. Ефективне становлення сучасної української нації передбачає вирішення низки загальних проблем національно-політичного розвитку. Чи не найголовніша з них – побудова суспільства. Яке б мало почуття загальної ідентичності та спільних національних інтересів. Вирішення зазначених проблем потребує відповідної державної політики: чіткої, рішучої та стабільної. Постає питання про спроможність і наявність волі до вироблення й здійснення цієї політики в сучасній національній еліті України. Усе це актуалізує дослідження особливостей та перспектив формування української політичної нації в сучасних умовах, ролі політико-управлінської еліти в національній консолідації суспільства [3]. Обумовлена політико-соціальним й культурним контекстом, національна ідентичність виявляється через ідентифікацію, яка, в свою чергу, залежить від свідомого вибору спільноти та окремої особи і керується суб'єктивними ідентифікаторами, як от: усвідомлення спільного минулого чи історичної долі, національна свідомість і національний характер, спільні цінності, властиві даній спільноті тощо. Етнічна ідентифікація обумовлена, насамперед, народженням людини у певній спільноті, тому здійснюється радше за об'єктивними ознаками, «ідентифікаторами» [4]. Із зазначеного вище аналізу розуміння поняття «нація» можна виокремити критерії, наявність яких засвідчує її існування: спільна держава та спільна чітко визначена територія; історично сформовані почуття спільності і колективної самосвідомості щодо минулого та бажання спільного життя в теперішньому та майбутньому; культурна спільність (література, мистецтво, способи мислення і поведінки, звичаї) та спільна мова; спільна національна пам'ять та історія. Але жодна з цих ознак не може відігравати роль основного чинника для всіх національних спільнот, проте необхідним є їх неповторне поєднання. Одна з головних ознак сучасного українського суспільствознавства полягає в тому, що не існує згоди щодо поняття «українська нація», від якого можна було б відштовхуватися в конкретних (історичних, соціологічних тощо) дослідженнях. За цієї ситуації дослідники або ж взагалі не дають визначення, покладаючись на те, що з їхньої системи аргументів аудиторія сама зрозуміє, про що саме йдеться, або формулюють «робоче визначення», пристосоване до конкретних аналітичних завдань, або ж запозичують чийсь визначення. У державно-нормативних документах, зокрема в Конституції України, таке поняття як «українська нація» не визначене, хоча й уживається разом з терміном «український народ», у рамках якого об'єднуються «громадяни України всіх національностей» [5]. Серед підставових (фундаментальних) інтересів української держави і політичної нації мають бути: збереження територіальної цілісності; власної національної, культурної, мовної тощо самобутності; подальша консолідація всередині суспільства і нації; рівноправні і повноцінні стосунки із іншими державами і націями. Таким чином, визрівання єдиної національної ідентичності при збереженні й розвитку етнічних, культурних тощо ідентичностей усіх спільнот, спроможне значно сприяти зміцненню державної єдності країни, суспільства, істотно посилити державу. Це, у свою чергу, дозволить посилити сприйняття української держави як «своєї» серед представників різних етнічних груп; зменшити або нівелювати можливість виникнення сепаратистських тенденцій серед етнічних груп компактного розселення в Україні; задіяти повною мірою потенціал усіх громадян України. Досягнення таких цілей повністю відповідає інтересам України [6]. **Висновок.** Сучасні процеси глобалізації несуть загрозу національним державам, національним спільнотам. Для української нації безпека полягає у тому, що не закінчився процес її формування, а відтак виникає загроза розчинення у глобалізованому світі. Провідним напрямом подальших розвідок має стати дослідження особливостей формування української політичної нації у контексті глобалізаційних процесів, визначення напрямів та механізмів формування і зміцнення національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Ожеван М.А. Теоретико-методологічні аспекти становлення політичної нації в Україні. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_nasya-c7129.pdf
2. Зуєва В.О., Коляда О.О. Українське націєтворення як головний чинник прогресивного розвитку української держави. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_18.pdf
3. Карлов В. Формування української політичної нації в сучасних умовах: проблеми та перспективи. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Karlova.pdf
4. Принцип формування української політичної нації. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16976/>
5. Пильгун Н.В., Українська нація та її вплив на формування сучасного українського суспільства. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/27603/1>
6. Палій Г. Формування української політичної нації. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11607/10-Palii.pdf>

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У такій нелегкій та зовсім нестабільній час для нашої країни поняття громадянського суспільства є неабияк важливим, саме тоді, коли ми усвідомимо, що в єдності наша сила, ми зможемо подолати усі труднощі й перешкоди, також актуальність дослідження обумовлюється та посилюється недостатнім рівнем розвиненості та сформованості громадянського суспільства в Україні, що підтверджується сучасними кризовими явищами у політичній і соціальній сферах тощо. **Мета дослідження:** дослідити та описати сучасні проблеми становлення громадянського суспільства в Україні. **Завдання дослідження:** розкрити поняття громадянського суспільства в Україні. **Об'єкт дослідження:** суспільство та проблеми, що заважають його становленню. **Предмет дослідження:** суспільство як найбільша система взаємозв'язків і взаємовідносин між людьми, заснована на нормах і цінностях, що історично є взаємозалежними один від одного. Громадянське суспільство пройшло складний історичний шлях свого становлення та розвитку. Вперше поняття «громадське суспільство» вживається Аристотелем, який у своїх творах виводив його від слова «громадянин». Йшлося про «суспільство громадян» – вільних і освічених. Сучасне розуміння цього явища формувалося разом з ідеями класичного європейського конституціоналізму. Його започаткували у своїх працях такі мислителі XVII ст., як Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк та ін. Вагомий внесок у розвиток теорії громадянського суспільства у наступному столітті зробили представники епохи Відродження – Ж.-Ж. Руссо, Ш.Л. Монтеск'є, В. Гумбольдт, Д. Віко та інші. Щодо існуючих сучасних визначень поняття «громадянське суспільство», можна навести наступні, найбільш поширені. Так, у «Юридичній енциклопедії» та «Великому енциклопедичному юридичному словнику» зазначено, що «громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів, прав та свобод людини і громадянина» [1, с. 646]. На думку Ю.М. Тодики, громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів та відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів та потреб індивідів і колективів, для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення та передачі від покоління до покоління [2, с. 187]. А.М. Колодій вказує, що усі ознаки громадянського суспільства можна узагальнити та звести до трьох найбільш важливих, а саме, стверджувати, що громадянське суспільство характеризується: 1. демократичністю; 2. соціальною спрямованістю; 3. урегульованістю соціально справедливим правом [3, с.13]. В Україні становлення громадянського суспільства завжди відбувалось в особливих умовах. По-перше, його розвиток припадає на етап, коли по суті проблема побудови громадянського суспільства вже не є такою гострою для розвинутих країн світу. По-друге, становлення громадянського суспільства в Україні тісно пов'язано з політичною та соціальною модернізацією країни, формуванням національної свідомості українського народу. Дослідники виокремили певні чинники, які завжди супроводжували Україну на шляху її розбудови. Серед таких чинників виділяють, наприклад, [4, с. 712-715]: неефективність системи соціального партнерства; політичну та соціальну пасивність населення; відчуженість значної частки громадян від громадської діяльності; мовну, культурну та історичну різноманітність населення затиєність та невідповідність економічних і соціальних реформ; брак загальних спільних цінностей. Означені чинники, безумовно, перешкоджають гідному розвитку громадянського суспільства в Україні, однак, вони не є першочерговими. Базовою перешкодою на шляху подальшого розвитку громадянського суспільства в Україні та адекватного рівня його взаємодії з державою, на мою думку, є перш за все, суспільно-політичні, комунікаційні та культурні деформації. Справа в тому, що в політичній, соціальній та економічній площині існує широкий тінювий сегмент не тільки у вигляді неофіційних та напівофіційних зв'язків і інституцій, а й у вигляді подвійних орієнтирів та цінностей. Так, наприклад, незважаючи на задекларовану державну підтримку розвитку громадянського суспільства, серед впливових політичних кіл та політично-економічної еліти існує фундаментальне небажання сприяти відповідним процесам. Іншою гострою проблемою можна вважати помилково обраний вектор розвитку громадянської свідомості в країні. Так, в основу державної політики лягла система імітації європейського вектора розвитку та прийняття західноєвропейських цінностей. При цьому проблематиці дійсної самоідентифікації громадян з незалежною Україною з притаманними їй традиціями, надбаннями та цінностями увага майже не приділялась на офіційному рівні. Це призвело до резонансу між фактичними цінностями, засадами, та їх офіційно декларованими проєкціями. Розбіжність у цінностях між пересічними громадянами, політичною елітою, фінансовими колами виявилася дійсно катастрофічною. Закритість політичної та економічної еліти і, відповідно, обмежений рівень діалогу між сторонами призвів до того, що між усіма сферами буття українського суспільства домінують комунікаційні зв'язки кулуарного характеру. Такі зв'язки проходять крізь призму елітарних та псевдоелітарних детермінант, які є далекими від суспільних цілей громадянського розвитку. Сьогодні більшість громадян продовжують оперувати марними поняттями та керуватись застарілими життєвими принципами. У свою чергу, новітні цінності політичної культури поширюються досить повільно та носять обмежений характер. Це зумовлює політичну пасивність громадян, єдина форма політичної активності виявляється в електоральній дії, яка у більшості своїй зводиться до підтримки найбільш прийнятної та харизматичного кандидата, а ніяк не ідеології, політичного вектора, громадянської платформи. **Висновки.** Забезпечення адекватного рівня взаємодії між державою та громадянським суспільством є необхідною складовою політичної модернізації і демократизації, що є прямим шляхом до досягнення суспільної стабільності у майбутньому. Шляхи подолання суспільно-політичної кризи в українському суспільстві тісно пов'язані з формуванням нової типу громадянської свідомості та відходженням від застарілих типів комунікації і принципів управління. Найбільш вирішальним моментом має бути процес формування цілого комплексу адекватних сьогодишнім реаліям спільних цінностей, яких так бракувало в останні роки та які мають бути покладені в основу всіх модернізаційних процесів у державі.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К., 1998. Т. 1. А-Г. 672 с.
2. Конституційне право України / за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. К., 2002. 450 с.
3. Колодій А.М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми та шляхи розбудови / А.М. Колодій. Право України. 2010.
4. Гурицька М.С. Проблеми та перспективи громадянського суспільства в сучасній Україні / М.С. Гурицька // Держава і право. Зб-н наук. праць. Сер. Юрид. і політ. науки. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. Вип. 41. С. 711-718.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальні теми дослідження: Актуальність теми дослідження заключається в тому, що концепція соціально-ринкового господарства сформувалася як класичне осмислення нових соціально-економічних процесів «соціалізації» економіки, як намагання вирішити протиріччя «економіка і особистість» шляхом застосування синтетичної категорії соціальність. Відомо, що всі країни, що йдуть ринковим шляхом розвитку, мають різні ринкові моделі. Скажімо, є ринок американський, шведський, німецький, японський тощо. На один з них може орієнтуватися Україна. У рамках ринкового господарства сучасного світу в різних країнах залежно від національних особливостей розвитку різне співвідношення приватної, колективної та державної власності. Наприклад, в Італії 58 відсотків підприємств є державними, в Ізраїлі 64 відсотки валового національного продукту виробляється в суспільному секторі, в Канаді у ньому зайнято близько 40 відсотків працюючих, у Швейцарії 65 відсотків власності є суспільною. Головним інструментом створення моделі ринку має бути не стихійна гра сил, а активна й послідовна діяльність держави щодо створення необхідних інститутів ринку. Регулююча роль держави має здійснюватися не старими адміністративно-командними, а новими методами, які адекватні ринковим формам господарювання. **Мета дослідження:** моделі сучасного ринку господарства шведські моделі, модель німецької національної економіки коли з'явилися і як вони розвивалися. **Об'єкт дослідження:** шведські моделі ринкового господарства також і німецькі моделі, японські моделі економіки.

Завдання дослідження: проаналізувати всі моделі ринкового господарства і економічні явища. **Предмет дослідження:** економічне явище – це діяльність економічних суб'єктів або агентів. До них відносяться домогосподарства, окремі підприємці, керівники банків, фірм, асоціації, об'єднання, урядові органи і установи. Первинним суб'єктом представляються домашні господарства, тобто приватні господарства осередки, націлених на задоволення своїх власних потреб. У цих осередках формуються всі початкові ресурси економіки, і вони є їх власниками. Продаючи свою працю, надаючи в користування майно і капітал, вони отримують грошовий дохід і направляють його на споживання. Проблема державного регулювання соціально-орієнтованої змішаної економіки заключається в тому, щоб виробити такі прийомні регулювання ринку, які, зберігаючи її достоїнства, дозволили б звести до мінімуму властиві їй недоліки. Які саме недоліки ринку можуть бути подолані і за допомогою саме заходів регулювання? Власне, вся макроекономіка є спроба знайти відповідь на це питання. Зупинимось на деяких із них. Важлива функція соціально-ринкового управління – спрямовувати дію ринкових сил таким чином, щоб захистити громадян від стихійної випадковості, забезпечити економічну стабільність. Однією з функцій соціально-ринкового управління є також перерозподіл доходів між різними соціальними верстами суспільства через встановлення прийнятої системи оподаткування, державний бюджет, фінансування соціальних програм, заохочення добровільної діяльності, вплив на процес ціноутворення [1].

Механізм соціально-ринкового управління покликаний забезпечувати умови для реалізації здібностей, інтересів громадян, надавати умови для додержання соціальної справедливості, досягнення соціального миру і національної злагоди в суспільстві. Соціальна основа соціально-орієнтованого державного управління розвинуте громадянське суспільство, наявність розгалуженої «соціальної мережі» організації життя громадян. Економічна модель кожної країни – це результат тривалого історичного процесу, протягом якого шукється співвідношення елементів моделі і формується механізм їх взаємодії. Саме тому кожна національна економічна система унікальна, і механічне запозичення її досягнень неможливе. Ефективність тієї або іншої економічної моделі визначається її життєздатністю, можливістю постійно і адекватно реагувати на зовнішні і внутрішні дисбаланси. Кінець кінцем найповніше ефективність моделі оцінюється в показниках зростання економічного потенціалу і добробуту населення. При всій своїй стійкості кожна національна економіка має свій життєвий цикл. Достатньо тривалі (зазвичай не менше 10 років) періоди стабільного і динамічного зростання тієї або іншої країни, що супроводжується прогресивними перетвореннями в структурі економіки і зростанням добробуту, іноді називають «економічним дивом» [2]. Іноземний сектор в основному представлений експортно-імпортними операціями із закордоном. Міжнародні економічні відносини будуться на неухильному і чіткому виконанні взятих на себе зобов'язань. Якщо держава їх не може з якої-небудь причини виконати, то настає дефолт – відмова, і відносно даної країни міжнародні організації роблять заходи примусового характеру. Шведська модель в її класичному вигляді – це соціальна модель, для якої характерний високий рівень соціальних гарантій, що базуються на широкому перерозподілі доходів і розповсюдженні багатоборних «вільних асоціацій». Термін «шведська модель» виник в зв'язку з становленням Швеції як однієї з найрозвинутіших в соціально-економічному відношенні держави. Він з'явився в кінці 60-х років, коли іноземні спостерігачі почали помічати вигідне подання в Швеції швидкого економічного росту з широкою існувала в колишніх соціалістичних країнах і її елементами були: політикою реформ на фоні відносно соціальної безконфліктності в суспільстві. Цей образ успішної і лагідної Швеції особливо сильно контрастував тоді з зростанням соціальних і політичних конфліктів в навколишньому світі. Зараз цей термін використовується в різних значеннях і має різний зміст в залежності від того, що в нього вкладається. Деякі аналітики відзначають змішаний характер шведської економіки, поєднуючий ринкові відносини і державне регулювання, переважної частини приватної власності в сфері виробництва і усупільнення споживання. Інша характерна риса післявоєнної Швеції - специфіка відношень між працею і капіталом на ринку праці [3]. Протягом багатьох десятиріч важливою частиною шведської суспільного життя була централізована система переговорів про укладення колективних договорів щодо заробітної плати за участю потужних організацій, профспілок і підприємців в якості головних діючих осіб, причому політика профспілок ґрунтувалася на принципах солідарності між різноманітними групами працівників. Основною метою моделі, як вже відзначалося, на протязі тривалого часу були повна зайнятість і вивільнення прибутків. Їхне домінування може бути пояснене унікальною силою шведського робітничого руху. Німецька модель – це модель соціального ринкового господарства, яка розширення конкурентних початків пов'язує із створенням особливої соціальної інфраструктури, пом'якшувальної недоліки ринку і капіталу, з формуванням багатопарової інституційної структури суб'єктів соціальної політики. Модель німецької національної економіки. Великий вплив на розвиток економіки Німеччини в середині 50-х років мала економічна реформа Людвіга Ерхарда. В її основі лежала теорія необхідності побудови соціального, ринкового господарства. Ця теорія базувалася на здоровому сенсі, якого часто не вистачає багатьом прогресивним реформаторам, що дозволило при її практичному втіленні значно змінити економіку Німеччини і примусити інші країни говорити про німецьке економічне чудо. Теорія соціального ринкового господарства, виходила з того, що кожна людина має тенденцію діяти таким чином, щоб результати цих дій були благом для неї та її сім'ї. Зростання добробуту людини неможливе, якщо їй не надана елементарна свобода дій, тобто свобода підприємництва, свобода вибору місця роботи і місця проживання тощо. Всі ці свободи носять економічний характер, але економічна свобода може існувати лише за наявності свободи політичної [2]. Японська модель – модель регульованого корпоративного капіталізму, в якій сприятливі можливості накопичення капіталу сполучаються з активною роллю державного регулювання в сферах програмування економічного розвитку, структурної, інвестиційної і зовнішньоекономічної політики і з особливим соціальним значенням корпоративного (внутрішньофірмового) початку. Японська модель економіки відрізняється розвиненим плануванням, координацією діяльності уряду і приватного сектора. Економічне планування держави носить рекомендаційний характер. Планами є державні програми, орієнтовані і мобілізуючі окремі ланки економіки на виконання загальнонаціональних завдань. Для японської економіки характерне збереження національних традицій при запозиченні у інших країн того, що потрібне для розвитку країни. Це дозволяє створювати такі системи управління і організації виробництва, які в умовах Японії дають великий ефект. Запозичення японського досвіду іншими країнами не завжди дає очікуваний результат (наприклад, кухлі якості), оскільки в цих країнах немає японських традицій [3].

Висновок: Кожна модель економіки розглядає такі елементи як ринок, соціальний захист і характерні тільки для даних районів особливості. Тому в чистому вигляді окремих моделей не існує. Існує 3 моделі економіки: 1. Командно-адміністративна. Ця модель а) негативне ставлення до власності засобів виробництва; б) плановий розвиток економіки; в) плани доводилися централізовано, до кожного підприємства (через міністерства і відомства); г) робітники закріплювалися по районах і професіям. 2. Змішана економіка існує в країнах Західної Європи, їй присуща така риса, як можливість взаємозаміна працівників у певній сфері діяльності. За яким же критерієм має оцінюватися ефективність різних моделей ринкових економік? Для більшості країн, що переходять від індустріального до постіндустріального суспільства, або тих, що в нього вступають, такий критерій має зводитися до реалізації особистості, забезпечення найсприятливіших економічних, соціальних, екологічних та психологічних умов для існування людини. Все це сприятиме соціальній згоді в суспільстві, буде фактором подальшого розвитку економіки, науки, культури.

Список використаних джерел

1. «Моделі сучасної ринкової економіки.» URL:https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22020/
2. Фурсін О.О «Формування концепції соціально-ринкового господарства» URL:http://www.zgia.ua/gazeta/VISNIK_36_8.pdf
3. «Типи і моделі ринкової економіки» URL:<https://works.doklad.ru/view/frnZTu5tbsx/all.html>

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження: аналіз типів відносин між особистістю і суспільством переконливо свідчить про те, що в умовах прискореного розвитку цивілізації роль особистості в суспільстві, рівень її свободи істотно зростають, у зв'язку з чим стає все більш актуальною проблема співвідношення свободи особи і її відповідальності перед іншими людьми і суспільством в цілому. Буття правового суспільства визначається розвиненими горизонтальними зв'язками, рівнем самоорганізації між усіма суб'єктами соціального простору. Базовими факторами суб'єкта правовідносин із розвинутою демократичною правосвідомістю є усвідомлення цінності свободи, повага до права, відповідальність за свої вчинки, прагнення до реалізації соціальної справедливості тощо. **Мета дослідження:** аналіз свободи рішень людини та її відповідального підходу до тих, чи інших питань. Взаємовідношення свободи та відповідальності. Вплив однієї особи на суспільство та вплив суспільства на державу. Правова держава, її розбудова та взаємовідношення із суспільством. **Об'єктом дослідження є:** свобода та відповідальність суспільства в цілому. **Предметом дослідження є:** проблема співвідношення свободи та відповідальності з точки зору філософської та філософсько-правової думки. Яке ж значення мають категорії «свобода» і «відповідальність» і яке співвідношення існує між ними? **Завдання дослідження:** визначити взаємовідносини свободи та відповідальності людини. Вплив одного компонента на інший та спосіб прийняття рішень завдяки відповідальності та свободі. Свобода – це одна з основних, найскладніших філософських категорій, яка визначає сутність людини, що складається з її здатності мислити і діяти відповідно до своїх намірів, бажань та інтересів, а не внаслідок якогось примусу. У соціальних відносинах особливості реалізації співвідношення свободи та відповідальності залежать від багатьох умов, зокрема від типу політико-правової системи держави, рівня розвитку законодавства щодо прав та свобод людини, ступеня розвиненості правової та політичної культури суспільства й індивіда, існуючих правових традицій тощо. На мою думку, саме у правовому суспільстві, буття якого неможливе без розвитку демократії, відбувається постійний пошук компромісу між прагненням до свободи та відповідальністю шляхом постійного діалогу між суб'єктами соціального простору. Свобода як характеристика буття правового суспільства передбачає широкі можливості для реалізації життєвої стратегії та ціннісних пріоритетів людини. Разом з тим акт вільного волевиявлення бажань і прагнень особистості автоматично передбачає здійснення процедури вибору у різноманітних вимірах: від екзистенційного до соціального. Для здійснення цієї процедури людина повинна бути готова емоційно, інтелектуально, ментально, світоглядно тощо. У той же час свобода громадянина виражається в правах людини, які закріплені у чинному законодавстві. У правовому суспільстві людина має можливість вибору певної моделі поведінки, яка обумовлена чинним законодавством, у той же час вона може стати творцем нового правопорядку, застосовуючи наявні демократичні процедури. Розвиток правового суспільства в цьому контексті означає не лише збільшення об'єму прав і свобод людини, але й більш глибоке розуміння відповідальності: не тільки перед самою собою, власною родиною, а й перед суспільством, державою. Запорукою усвідомлення та реалізації меж свободи та рівня відповідальності громадянина є знання. Тому справжній вибір відрізняється від свавілля тим, що він є результатом складного синтезу об'єктивних можливостей зовнішньої дійсності і суб'єктивного багатства внутрішнього світу людини, накопиченого нею соціального досвіду. У процесі вибору розкривається справжній зміст, духовне і моральне багатство особистості. Саме вільний вибір є випробуванням на міцність таких компонентів особистості, як совість, гідність, честь, відповідальність, тощо. [1] Отже, що ж являє собою відповідальність з позиції соціальної філософії? Відповідальність – це соціально-філософське поняття, що відбиває об'єктивно-історичний характер взаємин між особистістю і суспільством, особистістю і соціальною групою, які сформувалися в ході задоволення взаємних вимог. Як правило, залежно від сфери діяльності розрізняють політичну, правову (юридичну), моральну відповідальність, а залежно від суб'єкта відповідних дій – індивідуальну, групову, колективну тощо. Відповідальність формується внаслідок тих вимог, що їх ставить до особистості суспільство, соціальна група, колектив. Засвоєні особистістю, вони стають основою мотивації її поведінки. [2] Формування особистості припускає виховання в неї почуття відповідальності, яке стає її головною рисою. Важливим питанням для розуміння співвідношення свободи і відповідальності є визначення межі свободи діяльності людини. Свобода є фундаментальною цінністю для людини, але вона повинна мати свої кордони, межі, щоб не стати свавіллям, насильством над іншими людьми, тобто не перетворитися на неволю. Таким чином, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і суспільства в цілому, а також природи як природної основи існування суспільства. [3] У суспільстві свобода особи обмежується інтересами суспільства. У міру розвитку суспільства, з кожною новою епохою відкриваються нові можливості зростання ступеня свободи особи. Це положення в сучасному суспільствознавстві як на Заході, так і на Сході стало загальноновизнаним. Тому сьогодні основним критерієм суспільного прогресу є рівень гуманізації суспільства, становища в ньому особистості – рівень її економічної, політичної, соціальної і духовної свободи. Кожна суспільна формація чи цивілізація прогресивні настільки, наскільки вони розширюють коло прав і свобод особи, створюють умови для її самореалізації. Однак не слід забувати, що свобода лише тоді може бути критерієм суспільного прогресу, коли її зростання відбувається в розумних межах. Коли цими межами на будь-якому етапі розвитку суспільства є відповідальність особистості перед суспільством і вона виходить за ці межі, у суспільстві неминуче починається анархія, що з поняттям свобода» аж ніяк не сумісна [4]. **Висновок:** Особистість і суспільство – це дві взаємозалежні, взаємодоповнюючі сторони способу засвоєння дійсності людиною. Немає особистості без суспільства, і немає суспільства без особистості. У кожному історичному епоху існує свій тип відносин між особистістю і суспільством. Міра свободи, яку вкладають люди в кожен конкретну епоху, залежить від рівня розвитку економіки, від соціальних відносин і політичного ладу тієї чи іншої держави. Свобода і відповідальність – нероздільні поняття. Свобода неможлива без відповідальності і обов'язку людини перед світом, у якому вона існує. Відповідальність – це неминуча ціна свободи, плата за неї.

Список використаних джерел

1. Проблема свободи і відповідальності людини http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/13H3R13_3.htm
2. Ю. Ю. Калиновський. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_2015_3_1.pdf
3. Формування особистості в умовах розбудови правової держави http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ub_2016_2_4.pdf
4. Взаємовідносини держави та суспільства http://dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Vzayemovidnosny_derzhavy_ta_suspilstva.pdf

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження: У другій половині ХХ ст., у зв'язку з виявленням специфічних форм соціального знання, відбувається розширення та поглиблення змісту поняття «капітал»: наприкінці 80 х років ХХ ст. виникають такі його теоретичні варіанти, як «людський капітал» та «соціальний капітал». Сьогодні ці філософсько-економічні категорії активно використовуються в межах соціально-економічного аналізу та філософського знання і посідають чільне місце в сучасних соціально-філософських дослідженнях, у межах яких вони постають в якості предмета ґрунтовного аналізу та набувають певного конкретного визначення. **Мета дослідження:** полягає в здійсненні філософсько-антропологічного аналізу стратегій соціального управління. **Завдання дослідження:** визначити значення, завдання та проблеми філософії економіки як основи формування стратегій соціального управління. **Об'єкт дослідження:** філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління. **Предмет дослідження:** економіка як соціальна підсистема. Одним із таких теоретичних відгалужень та актуальним сьогодні напрямком соціальних досліджень є філософія економіки як самостійна галузь соціального знання, окреслена власним змістом, сутністю та функціями. Основні сучасні концепції філософсько-економічної галузі соціальних досліджень ґрунтовно представлені в контексті таких провідних соціально-філософських напрямків, як неолібералізм, концепція постіндустріального суспільства, філософія глобальних проблем та комунікативна парадигма філософування. Зокрема, основним проблемним полем досліджень в концепції постіндустріального суспільства є науково-теоретичний та соціально-практичний потенціали так званої постіндустріальної економіки або «економіки, заснованої на знанні», основні дослідження в галузі якої сконцентровано в теоретичному доробку Д.Белла, М.Кастельса, Е.Тоффлера, В.Іноземцева та інших видатних представників філософської умки другої половини ХХ ст. Так, російський дослідник В.Іноземцев, виявляючи своє ставлення до західних концепцій постіндустріального суспільства, наголошує, що, для сучасних варіантів постіндустріального господарства дійсно є характерним якісно новий лімітуючий фактор виробництва. Іноді таким фактором вважають інформацію, але, з його точки зору, це не зовсім правильно, оскільки, «інформація не може бути застосованою, не будучи усвідомленою» [1, с. 361]. Відповідно до неоліберальної теорії вільного суспільства Ю.Габермас обґрунтовує також і переваги системи вільної конкуренції. Він вважає, що будь-яка соціально-економічна система має здатність до саморегулювання засобами вільної конкуренції, що передбачає дієвість принципу *laissez faire*, а отже, є необхідною умовою соціального розвитку, оскільки саме з «розширенням ринкових економічних стосунків зароджується сфера соціального» [2, с. 125], що також свідчить про зумовленість особливостей соціальної структури суспільства його соціально-економічним потенціалом. Разом з тим на сьогодні економічний лібералізм, що став підґрунтям визнання провідних позицій індивідуальної економічної свободи в процесі формування соціально-економічних систем, значною мірою зазнав і скептичного ставлення до себе. Адже, як зазначає І.Валлерстайн, сучасний неолібералізм як ідеологічна стратегія економіки та стратегія соціального управління і розвитку «була спрямована на зняття обмежень з ринку, і тим самим на відхід від перерозподільних механізмів держави загального добробуту» [3, с. 224], що, за своєю суттю, є відмовою від соціального підґрунтя національного розвитку суспільства. Саме тому, на наш погляд, неможливо не погодитися з тим, що такий підхід до організації соціального розвитку цілком може бути визначений як регрес соціальної політики [6, с. 224], наслідки якого сьогодні чітко простежуються в контексті глобального процесу уніфікації соціально-економічних систем. На сучасному етапі соціального розвитку економічна система неможлива не лише без визначення базових принципів господарської діяльності, а й має також бути придатною для їх ефективного поєднання з таким основним методологічним постулатом філософського обґрунтування бізнесу, як принцип свободи індивідуальної економічної діяльності. Тому, на наш погляд, основною функцією економіки як цілісної світоглядно-методологічної системи є визначення принципів та методів ефективного функціонування як господарства, так і бізнесу в контексті конкретної соціально-економічної системи. Господарство ж в такому проблемному контексті будемо, в свою чергу, визначати як певну телеологічну парадигму, що зорієнтована на планування економічної системи, а соціальний зміст бізнес-діяльності постає в контексті її функціонування як елементу структури соціуму, форми соціальної поведінки, а також організації та регулювання господарського та соціального життя, що включає в себе сукупність соціальних норм та культурних зразків, формуючи, таким чином, соціальний капітал суспільства, що дає змогу розглядати бізнес як специфічну економічну інституцію. Економіка в такому разі постає як соціальна підсистема, що поєднує в собі загальні принципи ведення бізнесу та господарства, тобто як сфера визначення та формування максимально ефективних стратегій отримання, розподілу, обміну і використання засобів соціально-економічної діяльності. Основна різниця між бізнесом та господарством в такому контексті полягає в суб'єкті управління, адже різноманітні господарські галузі економічної системи підлягають державному регулюванню, а бізнес-структури - здебільшого регулюванню з боку індивідуального (колективного) суб'єкта господарської діяльності. Таким чином, різні варіанти визначення сутності економічної системи крізь призму господарювання та бізнес-діяльності формують різні принципи її організації, що і дає змогу розглядати філософію господарства та філософію бізнесу як різні парадигми економічного мислення. Разом з тим відзначимо і їхній діалектичний зв'язок як взаємозалежних елементів економічної сфери життєдіяльності суспільства, де бізнес виступає як відносно самостійна частина господарської системи, а господарство є невід'ємною складовою бізнес-процесу. Звичайно ж, бізнес передбачає соціальну відповідальність підприємця як суб'єкта соціальної дії і являє собою сполучення різноманітних видів виробничої економічної діяльності, тобто постає як свідомо виробнича діяльність, спрямована на досягнення загального суспільного блага, про що свідчить, зокрема, визначення сутності бізнесу як специфічної галузі соціальної діяльності в контексті «поєднання двох цілей, одна з яких... спрямована на стимуляцію соціально-економічного прогресу, інша - на отримання прибутку» [4, с. 66]. При цьому на перше місце ставиться саме соціальний вимір економічної діяльності. У другій половині ХХ ст., у зв'язку з виявленням специфічних форм соціального знання, відбувається розширення та поглиблення змісту поняття «капітал»: наприкінці 80 х років ХХ ст. виникають такі його теоретичні варіанти, як «людський капітал» та «соціальний капітал». При цьому «людський капітал» розглядається як система індивідуальних знань, вмінь та навичок, а «соціальний капітал» визначається як засвоєння сукупності норм, правил та зв'язків соціально-економічної поведінки, що виступають і як сприятливий елемент зовнішнього середовища для економічного суб'єкта, і як результат його соціально-економічної поведінки.

Виходячи з цього, функціонування вільного суспільства можливе лише у формі практичної реалізації в економічній сфері системи неоднорідного соціального знання. Тому для ефективного функціонування економічної системи важливе значення має унікальне знання як єдине джерело індивідуального економічного успіху. А сукупність обставин та можливостей діяльності суб'єкта соціальної дії Л.Мізес та Ф.Гаск називають економічною свободою, «без якої індивідуальна та соціальна свобода ніколи не були можливі» [5, с. 16], наголошуючи, таким чином, на першорядному значенні та провідній ролі економічних детермінант в контексті соціально-політичних реалій. Сьогодні ці філософсько-економічні категорії активно використовуються в межах соціально-економічного аналізу та філософського знання і посідають чільне місце в сучасних соціально-філософських дослідженнях, у межах яких вони постають в якості предмета ґрунтовного аналізу та набувають певного конкретного визначення (Г.Беккер, Ф.Фукуяма). Дієвість останніх підкреслюється здебільшого в контексті бізнес-структур, адже вважається, що саме ці види капіталу забезпечують їх гнучкість та орієнтацію на нові шляхи розвитку господарської і соціальної діяльності та застосування нових ідей, знань та нововведень, що є надійним критерієм ефективної адаптації економічної системи до нових соціальних вимог. Таким чином, філософське осмислення теоретичних засад бізнесу як виду соціальної практики, основний зміст якої полягає в індивідуальному управлінні господарством та соціальній відповідальності перед споживачем, свідчить, що основним фактором філософії бізнесу, тобто основною його світоглядною засадою, є саме можливість реалізації у його межах індивідуального або колективного творчого потенціалу, що, на наш погляд, дає можливість формувати нові виміри соціально-економічного розвитку. Тому бізнес, на наш погляд, постає як сфера екстерналізації та вільного акумулювання нового соціального знання, тобто як відкрита і гнучка система, що відіграє значну роль в процесі розвитку соціально-економічних систем. Адже саме у межах бізнес-діяльності формуються відкриття у галузі господарювання, що, в свою чергу, відкриває можливості формування нових підходів до буття, які сприяють зміні уявлень про соціальну реальність та причинну зумовленість соціально-економічної діяльності. Причинність у такій відкритій системі, як бізнес, розуміється, насамперед, як самодетермінація, а не як характерний для господарських систем вплив зовнішніх факторів. В такому разі у межах відкритих соціальних систем процес управління взаємодією суб'єктів економічної діяльності здійснюється через зміну станів економічного простору, а не через прямий вплив одних суб'єктів на інших. Тобто звернення до визначення економічної системи за допомогою засобів аналізованого в сучасній філософсько-економічній літературі поняття «економічного середовища» підводить до ідеї необхідності врахування двох типів соціального управління, таких, як безпосереднє управління процесами і суб'єктами економічної діяльності, і опосередковане управління через зміну характеристик економічного середовища. З нашої точки зору, перший із зазначених способів соціального управління є засадничим принципом господарської діяльності, а другий - більш характерний для філософії бізнесу. **Висновок:** Отже, філософія економіки в такому контексті постає як основа формування певного соціального порядку, що є основою соціальної діяльності економічного суб'єкта як у сфері господарства, так і у сфері бізнесу, створюючи їх системну єдність, що, на наш погляд, дає можливість за допомогою таких засобів формувати принципово нові

бачення і якісно нові стратегії та концепції соціального управління. Таким чином, саме філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління постає як засіб формування максимально ефективних стратегій соціально-економічного розвитку, набуваючи у такий спосіб дійсно вирішального значення в процесі формування економічного світогляду.

Список використаних джерел

1. Иноземцев В.Л. Постиндустриальное хозяйство и «постиндустриальное общество» // Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. М., 2003. 730 с
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів, 2000. 321 с.
3. Валлерстайн И. После либерализма. М., 2003. 256 с.
4. Печчи А. Человеческие качества. М., 1980. 302 с.
5. Науек F.A. The road to Serfdom. Chicago, 1994. 266 с.
6. Валлерстайн И. После либерализма. М., 2003. 256 с.

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. В епоху розвитку комп'ютерних технологій та процесів глобалізації, де філософські парадигми змінюють одна іншу, світ вимагає нової філософії освіти. Питання філософії успіху менеджера є актуальним на сьогодні, тому що досліджується роль професійної культури менеджерів, як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності. **Мета дослідження** – дослідити, яким повинен бути успішний менеджер, як він повинен організувати робочий процес, показати яким повинен бути успішний менеджер. Данна професія вимагає великої кількості знань, умінь знаходити спільну мову з кожним та знаходити шляхи вирішення різного роду проблем, працювати творчо та нестандартно вирішувати проблеми. **Предмет дослідження:** особистісні якості менеджера, теорія його успіху та філософські погляди на діяльність менеджера. **Завдання дослідження:** розглянути та визначити основні процеси та проблеми роботи менеджера. Філософія - одна із найдавніших сфер духовного життя суспільства та з одного боку, є наукова дисципліна, оскільки до неї можна застосувати характерні наукові ознаки. Діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Це чітко прослідковується у таких сферах буття, як управління соціальними процесами, підприємницькою діяльністю та у структурі бізнесу. Менеджери у своїх діях, як правило, опираються на певні філософські засади. Успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена менеджером з філософських позицій. Філософія в загальному плані вивчає відношення «людина - світ», тоді як предметом філософії менеджменту і бізнесу є вивчення методологічних та світоглядних засад, організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів у вирішенні конкретних проблем управління [1, с. 5]. Починаючи з 20 століття, проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорії середнього рівня. На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня та в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Система «менеджер-оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини» як одиничне до загального. Чим швидше йде розвиток суспільних відносин, тим швидше менеджер може реалізувати свої знання, а звідси - і свої можливості. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, з почуттям власної гідності. Звичайно, є певні обмеження і в їх діях. Якщо в умовах тоталітарної системи і керівник, і його підлегли пов'язані політичними, ідеологічними і економічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, при відсутності політичної і ідеологічної, частково зберігає свою силу. Менеджмент - це одна із популярних галузей зайнятості зараз. Щодня дізнаєшся щось нове, щось вивчаєш. Менеджмент змушує відкривати у собі нові таланти, уміння, навички. Філософія успіху менеджера, полягає у поєднанні філософії розвитку, філософії успіху людини, філософії буття і діяльності людини. Якщо поставити перед собою ціль, якщо постійно розвиватись, вміло використовувати усе що відбувається у житті, перетворювати час на різного роду користь, тоді можна вивести універсальну теорію успіху. Менеджмент виник на основі філософії управління, саме із зародження філософської думки. Вся діяльність менеджера спирається на таку філософську парадигму, яка найбільше відповідає його вихованню, роду занять, оточенню, менталітету. Разом з тим, кожна епоха висувала певний тип мислення, який, співіснуючи з іншими, був все-таки домінуючим [3, с. 500]. На сьогодні підприємницька і менеджерська діяльність визначається раціоналізмом, інтуїтивізмом, прагматизмом. В умовах сьогодення філософські основи менеджменту формують і саму філософію підприємництва, яка в сучасній економічній науці визначається як: а) уява про зміст підприємницької діяльності; б) ставлення менеджерів до учасників підприємницької діяльності та зокрема, їх готовність нести відповідальність за працівників даного підприємства і тих, хто вклав свої кошти в нього; в) ставлення менеджерів до оточуючого середовища та зокрема, їх готовність нести відповідальність стосовно їх партнерів по ринку та суспільства; г) ставлення менеджерів до соціально-технологічних змін і, зокрема, до швидкого сприйняття технічних і соціальних новацій; д) ставлення менеджерів до підприємницького розвитку та їх готовність чи неготовність до нього [2, с. 82-83]. Філософія підприємництва є поясненням існування і діяльності підприємства, вона дає картину його управління і уявлення про те, чим це підприємство є і яке його місце та роль в системі виробництва». Сьогодні серед науковців в галузі економічного знання все більше і більше зростає переконаність в тому, що без чітко виражених філософських основ підприємницька діяльність неможлива. Як вважають американські вчені К.Р. Макконелл і С.Л. Брю, людина, яка намагається здійснювати економічну діяльність, спираючись на буденну свідомість, неодмінно натикається на перешкоди, які намагається подолати, знову ж таки спираючись на буденні уявлення про економічні процеси. Для менеджера, бізнесмена широкого плану необхідне теоретичне осмислення економічних процесів, і саме тому, що економіка є наукою, а не сукупністю певних емпіричних дій, які можна достатньо пояснити на емпіричному рівні пізнання. Тому не випадково сьогодні для менеджера в роботі найбільш придатні філософські методи пов'язані як з емпіричним, так і теоретичним рівнями усвідомлення дійсності, які у свій час були сформульовані Р. Мертоном. Прикладом таких методів може слугувати індукція і дедукція. Як зазначають вже згадані нами автори «Економікса», менеджери часто вирішують свою задачу, починаючи з теоретичного рівня, а потім перевіряють або відкидають дану теорію, спираючись на факти. Це дедуктивний, або гіпотетичний метод. Разом з тим, менеджер може здійснювати пізнавальний процес від фактів до узагальнення їх результатів. Тут вже маємо індуктивний метод пізнання, коли з певної кількості подібних явищ одного класу формуємо принцип, характерний для всіх явищ даного класу. **Висновок.** Як свідчать дослідження вчених з економічно розвинених країн (Дейл Карнегі, Наполеон Хілл та ін.), а також українських (М. Павловський, І. Соскін, В. Черняк та ін.), без ґрунтового філософського осмислення економічних процесів, без вибору певної філософської парадигми діяльність менеджера, звичайно, можлива, але вона, як правило, позначена рядом прикрих помилок, прорахунків, яких можна було б уникнути, спираючись на основи філософських парадигм, дотримуючись філософських методів пізнання [4, с. 23].

Список використаних джерел

1. Рассел Б. История западной философии. К.; Основы, 1995. 689 с.
2. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М., 1992. 704 с.
3. Щекин Г.В. Практическая философия менеджмента. К., 1994. 396 с.
4. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1993. 234 с.

РЕЛІГІЯ ТА ГРОШІ

Актуальність проблеми. Актуальність даної теми полягає у тому, що з процесом зміни світогляду та осмисленні цінностей не тільки духовних, а й матеріальних, постає вагомє питання, яке місце в житті людини посідають «гроші» та «релігія». Для певного рівня індивідуального розвитку потрібно бути обізнаним у всіх поняттях та об'єктах фінансової сфери, а також необхідним її первинним елементом – грошима, але в нійкому разі, не можна відмовлятися від розвитку духовного. **Метою дослідження** є сформувати власну думку щодо цінності грошей та релігії у житті суспільства. **Об'єктом дослідження** є гроші та релігія. **Предметом дослідження** є сприйняття людиною проблем грошей та релігії на власний розсуд та оцінка нею загальних, власних та суспільних проблем. **Завдання дослідження** є визначити сутність грошей, дослідити філософський зміст ставлення особистості до грошей, визначити наслідки впливу грошей на світоглядно-духовний світ людини. *Гроші* – це категорія товарного виробництва і товарного обігу. Вони мають товарне походження і виражають певні виробничі відносини між товаровиробниками з приводу обміну продуктами праці через ринок. У грошах як загальному еквіваленті втілений безпосередньо суспільний характер праці. Вони дають змогу вимірювати суспільні витрати і отримати результат и [1, с. 496]. *Релігія*– світосприймання, в основі якого лежить віра у зв'язки природи з надприродними силами (від лат. religio – «зв'язок», перед-усім з Богом); також та чи інша ві-ра; віросповідання; для дохристи-янських часів, за М. Грушевським, для погляду на природу і для релі-гійних уявлень був характерним магічний спосіб думання, а за О. Потебнею, міфічний спосіб мислення; В. Гнатюк вважав на-ших предків пантеїстами і пояс-нював: «Вони вірили, що весь світ – небо, повітря і вся земля заповнені богами та що вся природа жива, повна всякого дива, і в ній все думає й говорить нарівні з людьми та богами... На чолі світу стояли боги, що всім керували. За ними тягнувся цілий ряд нижчих божеств та демонів, який старшим богам служив до послуги. На кінці стояли люди, які могли не тільки конкурувати з ними, але навіть примушувати сповняти їх волю, коли цього вимагали обставини»; церква так і не змогла повністю все це витіснити, і народ багато в чому залишився двоє-вірним [2, с. 496]. З чим пов'язане стрімке зростання важливості грошей для людського суспільства? Можливо, це всього лише закономірний процес історичного розвитку, і можна не почувати себе таким меркантильним, а все списати на нюанси соціального устрою суспільства? На жаль, ми тепер живемо у суспільстві, де без матеріальних цінностей прожити надзвичайно складно [3, с. 133-141]. Все частіше з екранів телевизорів та інших сучасних гаджетів, ми чуємо про нові можливості заробітку, різноманітні тренінги та курси, як підвищити свій дохід, стати успішним бізнесменом, відкрити власний бізнес. Можна зауважити, що в сучасному світі з'явилося безліч нових професій, таких як: блогери, SMM-менеджери, IT-спеціалісти, що дає величезні можливості для заробітку [4]. Я теж обрала професію, яка мені до душі, щоб внести щось нове та прогресивне у розвиток «нової» поліції, бути корисною для своєї держави. Із вірою у нове світле майбутнє у час «гібридної» війни між Україною і Росією внести свою лепту у правоохорону діяльність, бути корисною і звичайно ж, отримувати за це, в подальшому, матеріальну винагороду. Та, на жаль, ці надзвичайні можливості інколи стирають кордани між матеріальним та духовним. Адже, спрацьовує простий механізм залежності від грошей: маючи багато – хочеться ще більше. І тоді, ти вже не в змозі зупинитись, забуваючи про духовне. А без Бога – не буде нічого! Адже всім, що ми маємо, ми завдячуємо Йому! Пригадую випадок, коли в онкологічній лікарні, проходила лікування жінка, яку лікарі вважали незнадійною. Шанс на выздоровлення її був дуже низьким. Не допомагали жодні ліки, процедури та маніпуляції. Але жінка ця, не втрачала надії на одужання: вона щиро молилась, до неї приходив священик, який сповідав і причастив її, зробив тайнство оливопомазання, і поступово жінці ставало краще. Лікарі дивувалися, як прогресувало її видужання, з'явилась позитивна динаміка. Жінка змогла самостійно піднятися із ліжка, приймати їжу та не переставала молитись. Згодом, її виписали... Як склалась подальша її доля, мені не відомо, бо я лише відвідувала декілька разів старенького самотнього дідуся, але ця незламна віра підкорила мене. І я зробила для себе такі висновки, що Бог є першопричиною буття, є найголовнішим нашим дороговказом і останньою надією у важкі хвилини, а матеріальний світ є вторинним, похідним. Зараз ми живемо у важкий час всесвітньої пандемії корона-вірусу, під час якої померають люди, руйнуються сім'ї. Люди переносять важкі страждання, у зв'язку із хворобою, але спільними зусиллями із Богом, молитвою, незламною вірою і матеріальними коштами нашої держави, підтримкою державних мужів міністрів, лікарів, ми здолаємо цю пошесть. Я вірю в це і надіюсь, що ми найближчим часом повернемось у звичне русло життя, без масок і дистанцій, карантину і обмежень. **Висновок:** Гроші - це найбільше випробування, що послав нам Бог. Отже, людство повинне переглянути роль грошей у своєму житті. Ми не повинні допускати, щоб проблема грошей повністю заповнила наше життя. Гроші і духовність майже не мають нічого спільного. Справжнє багатство не в грошах.

Список використаних джерел

1. Сутність, функції та історія грошей. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508/>
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006. С. 496-497.
3. Шкрєбець М. С. Вплив грошової культури на рівень консолідації українського суспільства / М. С. Шкрєбець // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2010. № 889. С. 133–137.
4. Хобі що приносять дохід: можливі захоплення URL: <https://uk.campwaltblog.com/4198714-hobbies-income-generating-a-review-of-possible-hobbies-for-earnings>

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. Поняття соціальної відповідальності складається із різних взаємодоповнюючих і альтернативних теорій. Економіка України на даний час перебуває на початковому етапі формування власної моделі соціальної відповідальності. Форми соціальної відповідальності бізнесу, досить таки щільно взаємопов'язані між собою, а саме: з процесом їхнього розвитку та економічними, політичними, культурними та іншими соціальними факторами. Соціальна відповідальність – це одна із тих видів, що впливає на економічну діяльність підприємств. Тому, у статті розглянуто основні програми підтримки малого та середнього підприємництва в умовах пандемії на сьогодні. **Метою дослідження** є висвітлити сутність сучасної соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Для досягнення мети необхідно назвати **завдання даної роботи:** 1) визначити основні форми та засади соціальної відповідальності бізнесу; 2) проаналізувати соціально-економічні гарантії соціальної відповідальності бізнесу в умовах пандемії; 3) охарактеризувати проблеми і підтримки малого та середнього підприємництва під час коронавірусної хвороби. **Об'єктом дослідження** є соціальна відповідальність бізнесу в Україні. **Предметом дослідження** є відносини суспільства в межах соціальної відповідальності бізнесу. Поширення коронавірусної хвороби викликало серйозну кризу в економічній, політичній та соціальній сферах суспільного життя, тому соціальна відповідальність бізнесу значно погіршилась. В умовах пандемії в Україні спостерігається спад економіки, запровадження карантинних обмежувальних заходів найбільше вплинуло на роботу малого та середнього бізнесу. Тому, питання правового регулювання підтримки цього сектору в умовах пандемії є актуальною темою дослідження. Україна, як і весь світ загалом, зіткнулася з пандемією коронавірусної хвороби COVID-19, яка спричинила загибель великої кількості людей, спад економіки та значні втрати в окремих сферах бізнесу. В умовах карантину найбільшої підтримки з боку держави потребують суб'єкти господарювання малого та середнього бізнесу, які багато у чому забезпечують стабільність соціального та економічного розвитку країни. Варто зазначити, що в Україні низький рівень поширення соціальної відповідальності пов'язаний також із характером отримання прибутку підприємствами. Внаслідок запровадження карантинних обмежень представники бізнесу несуть значні втрати, адже у них обмежені права на зайняття практично всіма видами підприємницької діяльності, що негативно вплинуло на загальну економічну ситуацію в країні. Для сприяння розвитку бізнесу Кабінет Міністрів України розробив План заходів для підтримки бізнесу після карантинного періоду, який передбачає розширення цілей кредитування програми «Доступні кредити 5-7-9%» і запуск програми «Нові гроші» для бізнесу [2]. Вважаємо за доцільне введення додаткових заходів підтримки малого та середнього бізнесу в умовах карантину: 1) введення податкових пільг для орендодавців, які знизили орендну плату на період карантину для суб'єктів малого та середнього підприємництва; 2) грошові виплати для малих та мікропідприємств, де було збережено не менше 90 % робочих місць; 3) інформаційна та матеріальна підтримка на розвиток онлайн-сервісів для представників малого та середнього бізнесу. Соціальна відповідальність бізнесу має різні форми, а саме: 1) залежно від положення підприємства на ринку – носить класичний характер, що пов'язано з політикою підприємства щодо реалізації повноцінного соціального партнерства. 2) рівня конкуренції – пов'язана із отриманням від держави певних привілеїв, можливість розробки та видобутку корисних копалин, надання вигідного державного замовлення. Тому, для соціальної відповідальності важливим є не мотив чи почуття, а конкретна діяльність з її реалізації. 3) характеру взаємин з органами державної та місцевої влади – ця форма носить більшою мірою примусовий характер, коли соціальна відповідальність є проявом обов'язкової благодійності. 4) наявності передвиборчої кампанії – це форма соціальної відповідальності, яка зустрічається на містоутворюючих підприємствах. Тому, урахувавши особливості діяльності таких підприємств, бізнес змушений брати на себе неспецифічні соціальні функції [1, с. 79]. Зважаючи на те, що соціальна відповідальність будь-якої компанії пов'язана з високими витратами, тому доступна вона в даний час виключно великим компаніям. До позитивного ефекту призводять тільки ті соціальні ініціативи, які добре узгоджуються з місією компанії. Середні компанії найчастіше не під силу проведення такої політики з причин слабого фінансового стану. Котлер Ф. та Ли Н. визначають соціальну відповідальність бізнесу як «вільний вибір компанії на користь підвищення рівня добробуту місцевої громади за допомогою відповідних підходів до ведення бізнесу та надання корпоративних ресурсів» [3, с. 94-101]. Також передбачається низка загальноекономічних факторів та ризиків, які впливають на прийняття рішення про соціальну відповідальну поведінку підприємства. Відповідно соціальна відповідальність зменшує шанси підприємства на досягнення фінансового успіху, обмежує можливість отримання більшого прибутку, тим самим призводить до порушення досягнення головної цілі комерційної діяльності – принципу максимізації прибутку. **Висновок,** соціальна відповідальність бізнесу в Україні неможлива без розвинутого громадянського суспільства, яке здатне виступати реальним партнером бізнесу при вирішенні будь-яких соціальних питань. Важливим аспектом є те, що формування єдиних стандартів соціальної відповідальності бізнесу сприятиме розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, створенню сприятливого інвестиційного клімату та зміцненню конкурентоспроможності корпоративних секторів. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні є відображенням складних процесів трансформації усєї соціально-економічної системи країни, тому вона неможлива без розвинутого громадянського суспільства, здатного виступати реальним партнером бізнесу при вирішенні будь-яких соціальних питань.

Список використаних джерел

1. Гоголя О. П. Соціальна відповідальність бізнесу : монографія / О. П. Гоголя, І. П. Кудінова; Каб. Міністрів України, Нац. ун-т бізнесу та природокористування України. – Ніжин : Лисенко М. М., 2016. 175 с.
2. Програми підтримки бізнесу. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu/>
3. Безрукова О.А. Соціальна відповідальність бізнесу і громадянське суспільство / О.А. Безрукова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Спеціальні та галузеві соціології» / Гол. ред. О.С. Поважний. Донецьк: Дон ДУУ, 2012. Т. XIII. Вип. 217. Серія «Соціологія». С. 94–101.

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність дослідження визначається чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття. **Мета дослідження** полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. Реалізація мети обумовлює вирішення таких завдань: проаналізувати основні світоглядні й методологічні засади, що визначають зміст поняття грошей; визначити місце феномена грошей у розвитку соціального буття як чинника, що визначає логіку і смисл суспільного життя та його спрямованість. **Об'єктом дослідження** є феномен грошей як прояв соціального буття. **Предметом дослідження** є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття. **Завдання дослідження** полягає в самій постановці проблеми дослідження феномена грошей як аксіологічного явища буття у вітчизняному філософському дискурсі. Економічна теорія до сих пір оперуючи однією із основних, базових категорій - «гроші», не спроможна відповісти на питання: що таке гроші? Тому вона потребує втручання філософії. Концепт грошей є суто дискурсивним, є предметом соціальної філософії й філософії господарства, та має ціннісну природу в системі господарської діяльності людини. Гроші є предметом дослідження не тільки економічної теорії, вони стали також предметом соціальнофілософського дискурсу, який лежить в контексті і межах того явища, що описується категорією «культура», «господарство», «цінність». Всі дослідники феномена грошей (представники економічної теорії, соціології, філософії економіки, філософії господарства), виходять з того, що гроші є суто культурним артефактом, культурним феноменом і говорити про них треба в термінах культурологічного аналізу. Тому тлумачення природи, сутності, феноменології грошей тим чи іншим дослідником повністю визначається змістом і сенсом тлумачення ним поняття культури. Більшість дослідників схильні вважати, що визначальним фактором поняття культури є доцільна, цілераціональна й ціннісноорієнтована господарська діяльність. Господарська діяльність розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства та людини). І саме поняття «господарство» охоплює у своєму змісті те, що й визначає спочатку культурну іпостась людської діяльності, надає їй «системну цілісність» і «культурну специфіку». Гроші, будучи елементом впорядкування господарства, розкривають свою природу й функції як загальна господарсько-економічна цінність в онтології соціального буття [4, с 283]. Визначення грошей в різних дисциплінах: економічна теорія, соціологія, економічна соціологія, подаються залежно від специфіки аналізу і вони не відображають сутність та природу феномена [1, с 229]. Гроші стають інституціональним соціальним феноменом ціннісної природи, тому що вони, будучи універсальною транскультурною цінністю, в межах певної легітиматії, фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Як відомо, економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологі ж підкреслюють їх неторговий початок. Але так чи інакше гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом, функціями - засіб обміну. На визначення поняття грошей впливав метод дослідження феномена, тому розглянуто гносеологічні підходи як економістів, так й соціальних філософів. Ситуація догматичного сприйняття світу починає змінюватися у XIII столітті, коли в Італії з'являється новий «грошовий» клас (а також із появою індульгенцій). З цього періоду все більше цінують саме гроші, вони посідають місце «правителів справ і душ». Так з'являється меркантилізм, для якого характерним є макроекономічний підхід до аналізу економічних явищ. Саме представниками цієї течії було введено поняття «національне багатство». Ще однією особливістю методу представників меркантилізму є емпірична спрямованість досліджень. У зв'язку з цим змінюється й характер висновків: вони втрачають нормативний характер, властивий релігійній думці, й набувають суто прагматичної спрямованості, пов'язаної з вирішенням проблеми збагачення нації, де гроші грають головну роль. У другій половині XX ст. такий феномен як «віртуальна реальність» впливає і на феномен грошей - з'являються «віртуальні гроші» [3, с 120]. Повному розставляються смислові акценти: час має цінність, тому що гроші мають здатність приростати у процесі обігу в часі. Гроші «стискають час» і в цьому процесі саме гроші починають виконувати детермінуючу роль, інтенціонально спрямовуючи всі види соціального буття і всі види діяльності, підпорядковуючи собі не тільки економічні, але й політичні, світоглядні, моральні і глобально-політичні процеси. Розширюється простір, сприяючи процесам глобалізації та формуванню мегагосподарства. Але навіть із появою «віртуальних грошей» гроші не втратили своєї матеріальної основи. Їм все одно властивий такий атрибут як маса-енергія. Гроші - це енергія, яка визначає кількісні кордони й одночасно якісну безмежність можливостей в діях людей. Гроші наповнюють матеріальною силою волю людини і створюють громадський механізм її реалізації, але вони байдужі до того, на що ця воля спрямована. Гроші «вбирають в себе» енергію життєдіяльності індивідів щодо реалізації їх цілей. Тим самим гроші постають відображенням динаміки життя, і самі вони є динамічними. Вони все більше втручаються в екзистенційне буття людини займаючи одне з головних місць, а іноді стають сенсом життя і виправданням цього сенсу [2, с 87]. **Висновок.** Культура є втіленням цінностей, і вона має певні сфери: господарсько-економічну, політичну, соціальну, духовну. В господарсько-економічній сфері господарство представлено як телеомна діяльність людини, де відбувається процес з обміну цінностями (результатами праці). Тим самим гроші слід розглядати не тільки як категорію економічного обміну, але і як цінність, що впливає на людське буття, що також дозволяє пізнавати і саму людину. Все це дозволяє «вписати» гроші в метафізичне поле проблем філософії господарства та окреслити «рамки» філософії грошей.

Список використаних джерел

1. Гончаров В.В. «Божественна» природа грошей як предмет соціально-філософського аналізу / Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань (20-21 травня 2009 року, м. Львів) / Університет банківської справи Національного банку України; Редкол.: Відп. секретар З.Е. Скринник. Львів, 2009. С. 229-238.
2. Гончаров В.В. Аксиологический подход в исследовании феномена «деньги» // Наука. Философия. Общество. Материалы V Российского философского конгресса. Том II. Новосибирск: Параллель, 2009. С. 369.
3. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації : монографія / кол. авторів ; за ред. Т. С.Смовженко, З. Е. Скринник. К. : УБС НБУ, 2010. 463 с.
4. Осипов Ю.М. Філософія хозяйства / Ю.М. Осипов. М. : Юристъ, 2001. 624 с.

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Як ми вже знаємо, ринкова економіка є одним із відомих людству типів економічної організації. В сучасних умовах участь людини в ринкових відносинах стає однією з найважливіших форм підприємницької діяльності. Обізнаних людей в ринкових відносинах не так і багато, їх потрібно збільшувати, наслідком того буде розвиток власного капіталу та економіки країни. **Метою дослідження** є аналіз ринкових відносин та участь людини в цьому, забезпечення сприятливих умов для нормальної дії ринкових механізмів, закономірність розвитку малого, середнього та великого бізнесу. **Об'єктом дослідження** є сфера людських потреб та інтересів і похідних від них відносин, що виникають у самої людини щодо ринкових відносин. **Предметом дослідження** є історія філософії ринку. **Завданням дослідження** є вивчення впливу людини на філософію ринку, її історичні та сучасні підходи. Також одним із завдань дослідження є дослідити українську та світову історію філософії ринку. XXI століття вважається добою тотального поширення та реалізації філософії ринкових відносин. І хоча перші її паростки можна побачити в далекому минулому, світ нині дедалі рельєфніше переходить на ринкові відносини. Не є винятком і Україна. Долаючи тоталітарне минуле, основою якого була командно-адміністративна економіка, Україна все потужніше розгортає економіку ринкову, відкриту, демократичну. Але передусім слід визначити поняття ринкової економіки в історичному вимірі й сучасному філософсько-економічному дискурсі. Ж. Шульга вважає історично першою моделлю ринкової економіки відносини абсолютного панування економічної і політичної влади централізованої рабовласницької держави. Саме в той період сформувалася держава, яка почала випускати гроші у монетній формі як засіб товарного обігу. Інший варіант цієї моделі ринкової економіки пов'язується з розвитком Стародавньої Греції у середині I тис. до н. е., де формувалася система приватної земельної власності, усе більш незалежної від держави [1, с. 10]. У Західній Європі протягом XVIII-XIX ст. формується модель ринкової економіки вільної конкуренції, у якій держава виконувала насамперед роль правового гаранта забезпечення свободи ринку та підприємництва (і водночас контролювала грошову й фінансову систему, зовнішній ринок тощо). На межі XIX - XX ст., крім класичного, оформлюється неокласичне трактування ринкової економіки. Неокласики (А. Маршалл, Дж. Кларк, В. Джевонс, В. Парето, Л. Вальрас) сприйняли від фундаторів економічної науки відданість принципам економічного лібералізму і прагнення дотримуватися «чистої теорії». Вони розширили предмет економічного дослідження, застосувавши системний аналіз, приділивши увагу функціональним характеристикам взаємозв'язку й взаємозумовленості показників розвитку ринкової економіки. Водночас неокласики значно звузили 12 предмет свого дослідження через свідоме вилучення з кола теоретико-методологічних питань економічної науки проблематики соціального і макроекономічного напрямів [1, с. 11]. У першій половині XX ст. визначення ринкової економіки переосмислюється у новій течії економічної думки – кейнсіанстві. Дж. М. Кейнс у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» (1936 р.) формулює основні засади нової макроекономічної моделі економіки, в якій ринок втрачає роль одноосібного регулятора економічної системи. Більше того, ринок у цій моделі сам стає об'єктом системного регулювання з боку держави. Тому головний теоретичний здобуток кейнсіанства можна визначити як побудову моделі державно-регульованої ринкової економіки. Паралельно з кейнсіанством виникає ідеологія неолібералізму, в якій виявилось інше бачення проблематики державного регулювання ринкових механізмів. Ліберальна парадигма визначає, що ідеальним станом, до якого прямує економічна система в умовах ринкової економіки, є економічний оптимум – ринкова рівновага, досягнення якої за умов досконалої конкуренції 13 стає об'єктивно зумовленою, детермінованою законами саморегулювання метою економічного розвитку, що полягає в максимізації економічного добробуту. Один із відомих представників економічного лібералізму XX ст. Ф. фон Хайек наголосив, що, пов'язуючи різноманітні конкуруючі цілі суб'єктів господарювання, ринок не гарантує, які саме з них будуть досягнуті, оскільки в межах ринкової системи немає жодної єдиної шкали цінностей [1, с. 12]. Аналіз поняття «ринкова економіка» в межах сучасного філософсько-економічного дискурсу дає змогу визначити його нові риси. Зокрема, це поняття нині доповнюється характеристиками соціальних цінностей та ідеологічних принципів, що зумовлюють певну економічну поведінку суб'єктів ринкових відносин і реалізуються в спеціфічних суспільних інститутах. Французький економіст М. Альбер ще на початку 90-х років XX ст. звернув увагу на те, що з розпадом світового соціалістичного табору капіталізм втрачає можливість адекватної самооцінки. Дослідник наголосив на тому, що сучасний капіталізм не є монолітним у соціально-економічному, політичному, ідеологічному аспектах. Він стверджував, що світ перебуває на етапі нового протистояння господарських систем – «англосаксонської» та «рейнської», лідерами яких відповідно є США і Німеччина. Саме «рейнський» моделі як економічно ефективнішої й соціально справедливішої М. Альбер надає перевагу. Н. Хомський також негативно оцінює неоліберальні тенденції ринкової економіки початку XXI ст. На його думку, неолібералізм – це політика, завдяки якій відносно невелика група осіб, керуючись особистими інтересами, прагне взяти під контроль більшу частину соціального життя, причому цей контроль необхідний лише задля збільшення власної користі. Дослідник зазначає, що протягом 30 років «неоліберальної свободи» відбулася неймовірна концентрація корпоративної влади, зокрема в галузях енергетики, медіа, фармацевтики й транспорту [3]. В Україні за визначенням дослідників, стадія виникнення національної економіки України належить до часів Київської Русі. Саме в цей період активно формується українська нація з її характерними ознаками та способами економічного буття. Руські князі значну увагу приділяли формуванню єдиної національної господарської системи держави [2, с. 44]. Період політичного роздроблення (друга половина XII ст. – середина XIV ст.) був початком зрілого феодального господарства на території України. Становлення зрілих форм феодальної власності пов'язане зі зростанням і зміцненням землеволодіння князів, бояр, церкви. Значну частину землевласників становили так звані вільні слуги – васали князів і бояр. Феодальне законодавство надавало феодалам виключне право володіти землею, відчувувати та передавати у спадок, захищати своє майно. Утвердилася ієрархічна структура землеволодіння, що ґрунтувалася на міжкнязівських і князівсько-боярських васальних відносинах [4, с. 314]. У XV ст. поширення набули ярмарки, що було першою ознакою утворення внутрішнього ринку. Ярмарки організовувались один-два рази на рік і тривали кілька днів, а то й тижнів. На них з'їжджались купці з різних земель. Значно розширилася оптова торгівля. Укладалися контракти на постачання товарів у великих обсягах. Торгівля так само, як і ремесло, регламентувалася численними правилами, які захищали інтереси дрібних торговців. Важливим фактором розвитку господарства України залишалася зовнішня торгівля [4, с. 341]. Значну роль в економічному розвитку українських земель відіграло козацтво. Зросло машатсько-шляхетське землеволодіння. Завершилося юридичне закріплення селян, які потрапили в поземельну, особисту й судово-адміністративну залежність від феодалів. Наступ феодалів на права селян, прагнення покріпачити все населення України зумовили зростання чисельності козацтва й посилення національно-визвольної боротьби українського народу, найвищою точкою якої стала Визвольна війна середини XVII століття [4, с. 350]. Промисловий переворот поклав початок епосі індустріалізації. Його перший етап відбувався у 20-40-х роках XIX ст. Незважаючи на панування кріпосництва в аграрній сфері, у першій третині XIX ст. мануфактурне виробництво досягло значних успіхів. Почали використовуватися механічні робочі машини, зріс інтерес поміщиків, купців до збільшення обсягів виробництва. В Україні розпочався промисловий переворот у харчовій галузі. Зростаюча потреба в машинах і механізмах зумовила виникнення машинобудівних заводів. Промислове виробництво базувалося переважно на примусовій кріпосній праці. Другий етап промислового перевороту розгорнувся після ліквідації кріпосного права. У 60-80-х роках XIX ст. фабрики і заводи поступово витісняють мануфактурне виробництво [1, с. 47]. Науковці, які досліджують історичні передумови розвитку вітчизняної ринкової економіки визначають, що в Україні ніколи не було високого розвинутого товарно-грошових відносин. Саме тому Україна не посідає відповідного місця у міжнародному поділі праці, у зовнішньоекономічних зв'язках. У нас не було визначальної ринкової інституції – економічної самостійності суб'єктів господарювання [1, с. 47]. Реальні підвалини для формування національної економіки України були закладені в середині 80-х років XX ст. За управління команди М. Горбачова було вжито низку економічних заходів для формування відкритої економіки СРСР. Зі здобуттям незалежності в 1991 р. Україна віддала перевагу не науково обґрунтованим висновкам вітчизняних та іноземних учених про поступовий перехід до ринку західноєвропейського типу, тобто до ринку з відносно сильним макроекономічним контролем з боку держави та зі збереженням міцного державного сектору економіки, а рекомендаціям експертів впливових міжнародних фінансових організацій – Міжнародного валютного фонду і Світового банку [1, с. 48-49]. На жаль, до сьогодні в Україні не сформована система ринкової економіки [5, с. 495]. **Висновок:** діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Особливо виразно це прослідковується у таких сферах буття, як управління соціальними процесами, підприємницькою діяльністю бізнесових структур.

Список використаних джерел

1. Філософія ринкових відносин (навчально-методичний посібник) / Р. І. Олексенко; Мелітополь. 2019. Бібліогр.: 311 с.
2. Круш П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. К.: ЦУЛ, 2010. 368 с.
3. Куд Г. М. Неолібералізм: основні ідеї та інтерпретації. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vklmu/Polit/2010_912/Kuts.pdf.
4. Лановик Б. Д. Економічна історія України і світу: підручник / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко; за ред. Б. Д. Лановика. К.: Вікар, 1999. 737 с.

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження постає в необхідності вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в сучасних умовах. При вивченні особистості слід взяти до уваги те, що людина сама по собі являє систему зі складною структурою. Одним з факторів актуальності дослідження даної теми є те, що роль людини була і залишається ключовою в розвитку культури. **Мета дослідження:** проаналізувати людину як творіння з своїми потребами, інтересами та цінностями, опираючись на статті та дослідження філософів та мислителів як і минулих часів, так і сучасності. Визначити, яка роль людини в нашому світі. **Об'єкт дослідження:** людина, її потреби, інтереси, цінності. **Предмет дослідження:** людина.

Завдання дослідження: людина – унікальне творіння природи, суспільства і самої себе. Про унікальність людини говорили і писали з давніх-давен. Людина – «найдивніше з дивних див» – з її неповторністю, із багатоманітними біологічними, соціальними, культурними, моральними, психологічними рисами є об'єктом різних наук. Що таке особистість? Особистість – це перш за все людина. Але не просто людина, а окремо взятий представник людського роду, який означається поняттям «індивід». Отже, особистість – це людина, індивід. Структура особистості дуже складна. Почнемо з найглибшої основи – потреб людини. Це – її фундаментальна риса, неповторна суттєва характеристика. За багатством потреб, за їхнім характером, способами їх формування та реалізації можна значною мірою судити про рівень розвитку особистості. Високо розвинута особистість – це насамперед особистість з багатством розумних потреб, з високою культурою споживання [2, с.1]. Потреби людей є рушійною силою розвитку як суспільства, так і самої людини. Заради потреби, власне, і здійснюється людська діяльність. Багатоманітність потреб сприяє виникненню та розвиткові багатоманітності інших рис особистості. У процесі розвитку суспільства відбуваються як якісні, так і кількісні зміни в системі потреб. Крім потреб у їжі, одязі, житлі, відпочинку, виникають та розвиваються нові нагальні потреби – в інформації, освіті, спілкуванні, участі в суспільному, політичному, культурному, релігійному житті. Причому, зростання потреб передбачає висунення на передній план саме духовних потреб. Задоволення потреб у певних умовах породжує нові потреби. Останні додають нових, додаткових імпульсів розвитку матеріального та духовного виробництва, покликаного створювати цінності, необхідні для задоволення як старих, так і нових потреб [4, с.1]. Інтереси-потреби людини є основою її інтересів. Категорія потреби охоплює більш широке коло явищ, ніж категорія інтересу. Потреби притаманні всім біологічним організмам, в тому числі й людині. Інтереси ж – тільки людині. Вони є у всіх суб'єктів: індивідів, соціальних груп, держав, суспільств, людства і т.д. Інтереси, як і потреби, є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, заяв, передвиборних обіцянок, тощо треба відшукувати справжні інтереси дійових осіб. Складність цієї важливої акції полягає, зокрема, у тому, що справжні інтереси далеко не завжди правдиво зображаються їх носіями. Часто буває, що про інтереси одних говорять інші [3, с.2]. У суспільстві має місце складна взаємодія найрізноманітніших, часто суперечливих інтересів, і її результати бувають інколи несподіваними. Неодмінною умовою успішності політики, скажімо держави, є врахування цієї взаємодії, прогнозування її наслідків. На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності. Категорія цінності відображає соціальне і культурне значення матеріальних чи духовних явищ, предметів для задоволення потреб та інтересів людини. Цінність того чи іншого об'єкта конкретно-історична. Об'єкт може бути цінним для однієї людини, нецінним для іншої. Так само він може бути цінним в одних умовах і нецінним в інших. Можна зіставити численні панегірики на адресу всемогутньої ролі золота у житті людини і скептичні міркування Робінзона Крузо про цінність золота, яке він виявив у розбитому кораблі біля безлюдного острова і яке йому тоді було зовсім непотрібним. Одне слово, цінність предмета чи явища вирішальною мірою залежить від його об'єктивних якостей, від потреб, інтересів, емоцій особистості, від умов, місця і часу. Кожна людина – свідомо чи несвідомо – формує свою, індивідуальну ієрархію цінностей, складає своєрідний табель про їхні ранги. Така ієрархія в одних людей більш-менш стабільна, в інших більш рухлива. В залежності від умов, місця і часу, конкретної життєвої ситуації особистісна ієрархія цінностей може змінюватися, іноді кардинально [1]. Одні люди не міняють своїх принципів, інші розстаються – іноді дуже легко – з ними, обирають для себе нові, часом кардинально протилежні, принципи. Відбувається переорієнтація цінностей, переміщення у їхній особистісній ієрархії. Цінності є фундаментом формування і регулятивної функції ціннісних орієнтацій особистості – складових частин її структури. У відповідності з ієрархізованою системою, прийнятою даною особистістю, у неї виробляються відповідні переконання, установки, принципи та ідеали життєдіяльності, домінують у різноманітних діях, формуються також симпатії чи антипатії, любов чи ненависть, схильність чи неприязнь, вольові зусилля, рішучість боротися за позитивні для даної особистості соціальні чи культурні цінності. Формування ціннісних орієнтацій – складова частина соціалізації людини, процесів виховання і самовиховання особистості. Відповідно до ієрархії цінностей складається й ієрархія ціннісних орієнтацій особистості. Серед них – орієнтації на самоствердження, самореалізацію, самодіяльність людини. **Висновок:** слід зазначити, що кожна людина має свої потреби, інтереси, цінності. Тому, коли ми говоримо про особистість, маємо на увазі особу – індивідуальність. Потреби людей є рушійною силою розвитку як суспільства, так і самої людини. На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності. Життєво важливі потреби людини – це те, чого люди дійсно потребують для того, щоб належним чином функціонувати, самореалізуватися, виконувати свою суспільну функцію.

Список використаних джерел

1. Філософський аналіз поняття особистість. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13276/>
2. Особистість як предмет аналізу (потреби, інтереси, цінності). URL: https://pidru4niki.com/15941024/sotsiologiya/osobistist_predmet_analizu_potrebi_interesi_tsinnosti
3. Особистість у системі соціальних зв'язків. URL: https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/462971/mod_resource/content/1/Тема%2013.htm
4. Потреби (інтереси) людини. URL: https://pidru4niki.com/84270/ekologiya/potrebi_interesi_lyudini

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження: переміна мислення людини міняє її особистість. Дослідження цієї теми є надзвичайно актуальним і в наш час, оскільки економіка нашої країни є в критичному стані і нам необхідно радикально міняти напрямки і шукати інші шляхи розвитку сучасної економіки. **Мета:** дослідити і довести як філософське мислення учасників економічного процесу може змінити напрям розвитку та економіку цілої країни. **Завдання:** проявити етикет, як самостійну дисципліну та поєднати з філософією. **Предмет дослідження:** в суспільстві існують певні правила етикету як в суспільному житті, релігійному житті так і в економіці, тому кожна людина є учасником економічного процесу. **Завдання дослідження:** зобразити етикет як самостійну незалежну дисципліну і поєднати значення з філософією. 500 років тому почалась реформація. Це був духовно суспільний рух, який сформував західну цивілізацію. Ми і до теперішнього часу живемо у світі побудованому на ідеях, народжених у той період. До реформації люди вважали, що праця – це страждання, своєрідна плата за гріх. Але такі реформатори та дослідники суспільних процесів як Марк Вебер, Мартін Лютер, Фома Аквінський, Жан Кальвін та багато інших почали доводити, що у кожній людині є своє унікальне покликання, яке можна віднайти у своїй професійній діяльності. Так люди почали бачити у роботі не покарання, а благословення. Тепер праця – це справа всього життя, а не результат тиску можновладців. Таке ставлення до роботи сформувало протестантську етику праці, яка базувалась на християнському принципі: І все, що тільки чините, робіть від душі, немов Господу! (Послання до коринтян 3.23). Незалежно від того хто ти ремісник, фермер чи президент, ти зобов'язаний виконувати свою роботу якісно, з любов'ю. Новий підхід до праці здійснив вагомий вплив у розвиток та економічне зростання західних країн, які прийняли реформацію. У своїй книзі «Протестантська етика і дух капіталізму» М. Вебер постарався відповісти що змінилося від переходу від традиційного до модерного суспільства (або мислення). В його розумінні це було зв'язано не стільки з технологіями, економікою чи політикою, а з тим, що люди почали мислити по іншому. І тут велике значення зіграла реформація. Вебер назвав це протестантською етикою. В той час як Карл Маркс допускав що економіка впливає на релігійність, Вебер довів, що цей зв'язок може бути зворотнім. Тобто люди можуть стати капіталістами завдяки своїй вірі [1, с. 83]. Протестанти, які на відміну від католиків, були відчужені від світу і більш байдужі до земних благ, були більш раціональні економічно. В протестантизмі економічний успіх вважався міткою Бога на тобі і свідчив що ти якби спасений. Також їхнє відношення до праці. У протестантстві праця вважалась чимось достойним і бажаним. Це їх моральний обов'язок трудитися не покладаючи рук заради високої мети, щоб зробити світ кращим. Працювали вони майже без вихідних. В той час важливо не потопати в багатстві, а бути аскетичними. Ось і ця комбінація дала результат. Саме тому в протестантів всяка робота вважається святою. Тому в Америці і до сьогодні люди говорять, що трудяться посудомийкою чи прибиральником, а для багатьох менеджерів чи директорів фірм не є принизливим винести сміття чи допомогти співробітникам в самих примітивних справах бізнесу. М. Вебер особливо підкреслює, що основним змістом професійної діяльності підприємця-протестанта не може бути накопичення капіталу як такого. Навпаки, істинний капіталізм в веберівському розумінні пов'язаний з раціональною регламентацією підприємницької діяльності: «Нестримна пожадливість у справах наживи пі в якій мірі не тотожна капіталізму, і ще менш його духу». «Капіталізм може бути навіть ідентичним приборкання цього ірраціонального прагнення, у всякому разі його раціональному регламентуванню». [1, с. 46]. На додачу в протестантизмі немає такої прив'язаності до сім'ї, що дозволяло індивідуальному служінню всьому суспільству в цілому і бути етичним. Тобто індивідуалізм не засуджувався. Ну і на кінець Кальвінізм звільнив християн від містицизму і віри в чудеса. Ми не можемо надіятися на чудеса, а лише на свою працю. Такий спосіб мислення відкрив дорогу технологіям і науковому методу. Відбувся процес раціоналізації суспільства [1, с. 124]. Якщо раніше речі сприймалися як даність, то тепер з'явилося більше рефлексії. В комплексі ці та інші фактори за Вебером, дозволили капіталізму процвітати. І в такій картині (моделі) багато країн світу, де не розвинений капіталізм, не можуть стати успішними економічно не тому, що у них немає багатств а тому, що вони більше надіються на чудеса. В людей відсутнє почуття раціоналізму і немає достатньо почуття провини, тому вони веселяться і тратають усе сьогодні не думаючи про завтрашній день. Вони не вірять в прогрес і те, що завтра буде краще, ніж сьогодні. Для них вважається нормальним вкрасти у суспільства заради своєї сім'ї чи нації заради свого клану. В такій картині саме культура, а значить і релігія визначає як люди мислять і яке відношення мають до життя. А також і те як країна буде розвиватися. Тому потрібно міняти мислення нації, а допомога багатих країн бідним це не вихід. Політика світового банку в цьому підході має опиратися не на те, скільки якій країні грошей дати, а на те як навчити людей мислити так, щоб вони могли збудувати міцну економіку. Іншими словами важливо не те який на даний момент рівень інфляції, а що сьогодні показують по телевізору. Це не означає, що Вебер був абсолютно правим і що все так і є [3]. Насправді є багато інших факторів, що впливають на економіку країн, але одним із ключових є релігія. Очевидно, чим вище освічена нація, тим більше шансів зростати економічно. А чим більший рівень безпеки і достатку країни, тим менше людей покладають надію на надприродне і на релігію. Так дослідник релігії такий як Стів Брюс вважає, що православний, протестант і атеїст – це не одне і те ж. Так після розпаду Радянського союзу економіка Естонії і Молдавії була приблизно на одному рівні, то це не означає, що так все і буде через 10 років [2]. Зокрема завдяки тому, що в Естонії переважав вплив протестантизму, їй вдалося простіше стати на колію демократизації. Адже, якщо б в естонців була б спадщина православної культури, а в молдаван протестантської, то економічна картина цих країн сьогодні виглядала б по іншому. І цей фактор не можна виключати. Адже менталітет навіть православного атеїста відрізняється від менталітету протестантського атеїста [2]. **Висновок:** переміна мислення та самодисципліна людини міняє її особистість, міняє та формує свідомість і майбутнє людини. Будь яка праця не є цілпо для самозбагачення, а її якісне виконання має неабиякий вплив на розвиток та майбутнє зокрема країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Вебер, Макс. 1904. Протестантська етика і дух капіталізму. Видавництво: Наш Формат, 2018. 216 с.
2. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі URL: (<https://www.youtube.com/channel/UC0FLTGtSw0qyu0N48MmKivQ>).
3. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі URL: <https://www.reformed.org.ua/>.

АНАЛІЗ МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ

Актуальність теми. Філософія марксизму - це певний пласт культури, фактор суспільного розвитку. Переоцінка марксизму може привести до негативних соціальних наслідків, а недооцінка матиме ще гірші результати. Питання про виникнення і сутність марксизму. Що таке марксизм як філософія, чому він виник? Яка його роль в культурі і суспільному житті? Що таке праця і яке значення вона має в концепції людини? **Мета дослідження:** проаналізувати марксову концепцію людини, розкрити основні проблеми сутності людини, протистояння «Я» та «не-Я». **Об'єктом дослідження** виступає людина. **Предметом дослідження:** методологічні засади, зміст та основні твердження Марксової концепції людини. **Завдання дослідження:** проаналізувати марксову концепцію людини, та дослідити, що являє собою марксизм. У другій половині ХХ ст., істотно змінилося планетарне обличчя світу. Актуальною реальністю стали глобальні проблеми екології, енергетичного і сировинного потенціалу, народонаселення та його забезпечення. Численні дослідження, особливо доповіді Римського клубу, викликали сумнів щодо здатності людства розв'язати ці проблеми в рамках культурної парадигми, де мовою «Я» протистоїть усьому світові, де воно приречене на вічну боротьбу з природою і з собою подібними, де люди реалізують принцип «людина людині вовк», мріючи про принципи «людина людині Бог». Соціально-економічні, соціально-політичні, і духовні кризи привели до переоцінок тієї філософської спадщини, яка канонізувала культурну парадигму протистояння «Я» і «не-Я». Остання була підготовлена філософією антропоцентризму. Вона зароджується в рамках філософії епохи Відродження, розвивається у філософії Нового часу і філософії Просвітництва, набуває статусу філософської концепції в німецькій класиці, стає практичною ідеєю у філософії марксизму. Вихований німецькою класичною філософією, К. Маркс не тільки прийняв парадигму протистояння переніс її на людину, розглядаючи її лише як суб'єкт і продукт історії. Погляд на людину як на діяльну істоту, яка розв'язує проблему хліба, одягу і даху над головою, здавався природним і самодостатнім. Проблема сутності людини, її екзистенціальні виміри були в основному в фокусі наукових інтересів молодого Маркса. В подальшому увага зосереджувалася на аналізі форми власності, структури виробництва та ін. Функціональне ставлення людини до світу і світу до людини приводить до того, що цінність людини визначається не її екзистенцією, а літе сумою знань, навичок і здібностей в освоєнні навколишнього середовища. Справжній світ людини виявився незатребуваною можливістю. На нього звертали увагу лише окремі філософи. Людству треба було пройти шлях у 150 років, здійснити ряд революцій у продуктивних силах суспільства, відчуті «дихання» глобальних проблем, щоб філософське питання екзистенції трансформувати в проблему буденної свідомості: «мати чи бути» [2, с. 73]. Оскільки філософія марксизму успадкувала соціалістичні ідеї, практичне втілення яких у життя через догматизацію цього вчення породило соціальні тупики, це призвело не просто до переоцінки філософської спадщини, а й до перегляду насамперед ряду фундаментальних його принципів. Історично склалися такі суперечливі позиції: соціалістична ідея з самого початку тупикова, а філософія марксизму - це суцільна помилка; історична практика побудови соціалізму не була адекватним відбиттям теорії марксизму; марксизм - абсолютна істина, придатна для всіх народів і на всі часи. Така суперечливість зумовлює необхідність старанного аналізу філософської спадщини марксизму. Основними теоретичними джерелами марксизму стали німецька класична філософія, англійська політична економія і французький утопічний соціалізм. Найвизначнішим досягненням німецької класичної філософії стало вчення про розвиток. Проте оскільки Гегель розглядає розвиток як позачасовий процес самоздійснення абсолютного духу, то діалектику Гегеля не можна було застосовувати практично [3]. Історична заслуга класичної політекономії полягає в тому, що вона розробила основи трудової теорії вартості. Однак вона не змогла оцінити перехідний характер конкретного способу виробництва. Досить гостро критикували класичний капіталізм соціалісти ХІХ ст. Та сподіваючись лише на освіту як на основний засіб подолання всіх соціальних безладів, вони ввійшли в історію як соціалісти-утопісти. Принципова відмінність філософії марксизму від найближчих його попередників полягає в тому, що К. Маркс і Ф. Енгельс зробили спробу: поєднати матеріалізм і діалектику, критично перепрацювавши діалектику Гегеля й антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха; застосувати матеріалістичну діалектику до пізнання суспільства; визначити рушійну силу суспільного розвитку і заявити про готовність служити їй. Спочатку Маркс поділяв основні ідеї філософії Гегеля і примкнув до лівого крила молодогегельянців, котрі вбачали своє завдання в буржуазній інтерпретації гегелівської спадщини. Та вже докторська дисертація Маркса свідчить про незадоволення позицією ідеалізму і звернення до матеріалізму та просвітницького гуманізму, а знайомство з книгою Л. Фейєрбаха «Сутність християнства» остаточно сприяло вибору на користь матеріалізму. На відміну від Гегеля, який вважав феномен відчуження за деградацію абсолютної ідеї на одному з етапів розвитку її, і на відміну від Фейєрбаха, для якого відчуження є чимось похідним від людської біологічної природи, Маркс розглядав відчуження як наслідок певних історичних та економічних умов і суспільних відносин, в яких живе та діє людина [1, с. 200]. Особисті спостереження і вивчення політекономії, зокрема книги Дж. Мілля «Основи політичної економії», дали Марксу змогу зробити висновок, що у світі, де все купується і продається, де влада грошей є абсолютною, робоча людина залишається товаром, оскільки вона здатна працювати. Праця створює всі багатства суспільства. Взятий цей реальний економічний факт за висхідний пункт свого аналізу, Маркс звертає увагу на суперечливий характер праці. З одного боку, праця виступає як процес взаємодії людей, спрямований на опанування навколишньої природи з метою задоволення власних потреб. З іншого боку, праця - це виснаження тіла і духу, засіб відчуження людей. Інакше кажучи, праця може приносити як задоволення, так і страждання. І все це залежить не стільки від змісту праці, скільки від стану тієї сукупності суспільних відносин, в яких вона здійснюється. Ця сукупність суспільних відносин зрештою визначає свідомість, поведінку людини і насамперед ставлення її до праці. За певних суспільних відносин людина втрачає здатність до творчості, до того, що робить її справжньою людиною. З суб'єкта діяльності вона перетворюється на засіб діяльності. Внаслідок цього праця відчужується від її результатів, вони перетворюються на самостійну систему, яка панує над робітником і яка ворожа йому [1, с. 202]. **Висновок.** Питання про виникнення і сутність марксизму залишається актуальним і потребує кваліфікованої відповіді на запитання: що таке марксизм як філософія і чому він виник у 40-х роках ХІХ ст., яка його роль і місце в культурі людства? Щоб відповісти на них, слід виходити з розуміння філософії як «історичної епохи, схопленої в думці». Цей образ епохи містить у собі об'єктивну інформацію, відповідаючи на запитання «хто є хто і що є що», але при цьому він несе на собі і печать авторської суб'єктивності. В цьому полягають розмаїття філософського сприйняття світу і специфіка його «прочитання».

Список використаних джерел

1. М.І.Горлач Філософія, Харків, 2000р. 672 с.
2. Г.А.Заїченко Філософія, К.: «Вища школа», 1995р. 454 с.
3. Розвиток ідей про людське буття у філософії марксизму: URL <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12878/>

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІДЕМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження: йдеться про роздуми та переосмислення духовного життя у творчому процесі та консолідації українського народу, що сприяє розвитку української держави. Тема держави і церкви завжди актуальна, тому що без віри не буде держави.

Метою дослідження: Розглянуто взаємодію держави та Церкви у державному процесі. **Предмет дослідження:** Розвиток духовного життя як невідемна складова процесу розбудови української держави. **Завдання дослідження:** дослідити походження, розвиток релігії, її вплив на державу. **Об'єкт дослідження:** Об'єктом дослідження є взаємодія церкви і держави, предметом дослідження виявлення основних принципів, механізмів взаємодій між ними. У русі релігійна ідея була тісно пов'язана з державною ідеєю. Прийнявши християнство, князь Володимир Великий побачив його перш за все, релігійно ідеологічну систему, яка в силу своїх принципів, зокрема монотеїзму, духовних і моральних норм, здатна подолати етнічні відмінності, консолідувати суспільство політично. Церква чинила вагомий вплив на об'єднання російських земель освятило патріотичні почуття. Завдяки християнству діяльність держави була здійснена гуманний зміст. Церковна та релігійна політика Ярослава Мудрого була спрямована на зміцнення української церкви. Конститууючи Київського митрополита, він також підняв міжнародний авторитет країни. Так виникли християнські норми та державна ідеологія України-Русі. Підтримання духовно-дипломатичних зв'язків з Візантійською імперією, Сходом та Заходом Європи в Київській Русі він створив власний, оригінальний образ світогляду, в якому християнство поєднувалося зі старою українською етнічністю, коріння сформували особливу духовну культуру, яка стала основою української національної ідентичності, на сучасних стадія, характер державно-церковних відносин є однією з основних детермінант рівня розвитку як держави, так і конфесійного напрямку, оскільки він визначає ступінь реалізації принципу свободи совісті як одного з основних елементів основних прав і свобода людини. У ХХІ ст. Церква та релігійні організації все частіше заявляють про свою активну участь, соціальні процеси. Релігійний фактор, займає важливе місце в суспільно-політичному, духовному та культурному житті. Українське законодавство встановлює принципи поділу Церкви від держави. Але це традиційно в Україні значний вплив релігійних установ на суспільні відносини та політичні події пояснює історичне значення. Церкви в житті слов'янських народів та специфіка національного менталітету, головною складовою якого є релігійність. Духовність на цьому етапі нам слід насамперед звернути увагу на природу Церкви як соціального явища, оскільки досить часто це сприймається як унікальне явище, відокремлене від інших соціальних одиниць. У сучасних умовах Церква набуває всіх характеристик інститутів, громадянського суспільства. Тому що будь-яка церковна освіта має такі характеристики: її виникнення визначається потребою задоволення релігійно-етичних прагнень людини; створення Церкви або релігійної громади відображає появу соціальних зв'язків між людьми за для задоволення релігійних людей на правах останньої церковна діяльність охоплює окрему сферу релігійних відносин; реалізація цих відносин пов'язана з запровадження особами права сповідувати та сповідувати релігію; Церква виступає як організаційна форма інституціоналізації відповідної релігії; Функціонування Церкви відбувається на принципах самоврядування та на власних принципах системи стандартів; Церковне життя регулюється законом для захисту прав і свобод членів Церкви та інших громад людей [1, с. 14]. Однак такий підхід до природи Церкви концептуально не розумівся в юридичних науках був позитивно сприйнятий політологами [4, с. 18]. Однак сам факт розуміння Церкви як інституції Громадянське суспільство дозволяє нам нести свою незалежність і переслідувати перспективи співпраці з державою. Існуюча модель взаємодії визначає основні складові механізми взаємодії держави та Церкви в Україні. Вони включають: політико-правові основи, інституційні, організаційні та економічні компоненти Політико-правовий елемент механізму взаємодії держава та Церква. Світогляд та вірування включають свободу сповідувати будь-яку релігію чи не сповідувати її безперешкодне проведення, індивідуально чи колективно, релігійних культів та ритуальних церемоній, здійснення релігійної діяльності. Церковна та релігійна організації в Україні вважаються окремими від держави, а школа - окремо від церкви. Державна церква - це наша українська мова, яка має величезний вплив на державний процес. Митрополит Шептицький назвав «святим актом» національне відродження українців та їх право на власну державність. Основи помірної націоналізм, виступав проти терору: «святій справі не можна служити кривавими руками» [3, с.1]. У «Слові до Української молоді» владика Шептицький висловив своє ставлення до терористичної практики радикального націоналізму. Націоналізм був захисною реакцією на «реальність окупації», але терористичні дії радикалів були явними вони ігнорували принципи етичного вчення християнства. Шептицький рішуче відкидав прояви етнічної нетерпимості та принципи «ультра націоналізм». Огієнко надавав велике значення в процесі розбудови нації поглибленому вивченню та застосуванню в Росії повсякденне вивчення рідної мови. У творі «Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний катехизм для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства» Огієнко звернув увагу на важливість всебічного функціонування та розвиток рідної мови. Огієнко подбав про належний рівень української літургії, щоб вона була чистою і незвичною. Точно за такими критерієм є його переклад Біблії українською мовою. Цей переклад по праву вважається справою всього життя, та вершиною його діяльності як теолога, вченого та поета. Так на сучасному етапі релігійного розвитку ситуація в Україні досить складна. Деякі вчені вважають, що виходом із цієї ситуації може стати створення єдиної національної релігії або місцевої церкви, яка виконувала етнічно інтегруючі та консолідуючі функції. Однак у контексті політики мультикультуралізму, ми можемо говорити про об'єднання релігійних рухів та церковних конфесій, можна говорити лише про співпрацю усіх церков в інтересах української нації «Прийняття Томума» має велике значення, перш за все, для Української православної церкви. Бо тисячу років Церква та Київська Русь намагалися здобути повну незалежність. А тепер лише Українська Церква отримав автокефалію. Для церкви це означає, що вона будуватиме своє життя та свою діяльність на наших українських звичаях. За нашою традицією, служби відбуватимуться українською мовою. І це має величезне значення, бо коли людина приходить до храму, чує читання або писання Псалми і не розуміє їх, то як він може молитися? Вона не може молитися повноцінно. І тепер церква буде виконувати богослужіння українською мовою. І люди будуть молитися разом з усіма іншими церкви, сказав Філарет. Він також наголосив, що автокефальна Українська православна церква має велике значення для держава, «тобто без міцного духовного фундаменту, держава довго не зможе існувати», і ми це бачимо на власні історії. **Висновок:** Духовне життя народу, його майбутнє в першу чергу залежить від рівня духовності, утверджені в молоді, яка тепер навчається, а завтра прийде молодими фахівцями на роботу. Від того, наскільки молоде покоління національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси. Дух, як сила волі, заснована на народних традиціях і духовність, як здатність творити добро у соціальній сфері - основа нової національної ідеї України.

Список використаних джерел

1. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ IV. Філософія релігії.
2. Шептицький А. Слово до української молоді Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу. Видавничий відділ «Свічадо», 1994, 16 с.
3. Конституція України - ст. 35 Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Ухвалений 28 червня 1996. 64 с.
4. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» 1991 р. 17 с.

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Формування стійкої готовності людства до подолання сучасних загальнопланетарних загроз вимагає наукової розробки механізму гуманізації його глобалістичної свідомості. Не можна не враховувати важливості глобалістичної соціалізації як процесу засвоєння суспільних знань, цінностей, переконань відносно глобальної проблематики, становлення глобалістичної свідомості, її пізнавальних, ціннісних, емоційних, мотиваційно-вольових, самоаналітичних особливостей. Способи формування суспільної свідомості вивчало багато дослідників, утім, механізм формування світової глобалістичної свідомості залишається недостатньо вивченим. **Об'єктом дослідження** є людський фактор у системі глобалізованих світових і регіональних проблем, а саме виживання людства у складних соціокультурних процесах сучасної глобалізації. **Предмет дослідження** – аналіз негативних, деструктивних форм і наслідків розвитку глобальної цивілізації. **Мета дослідження** – дослідити становлення, розвиток і теоретичні трансформації ідей гуманізму. Відповідно до мети визначено такі завдання: - обґрунтувати актуальність дослідження феномену особистості та філософії гуманізму; - визначити сутність феномену особистості у вимірах філософії гуманізму; - дослідити напрямки діяльності в глобалістичній задля подолання глобальних проблем та питання людства. В останні десятиріччя ХХ століття соціально-економічні, політичні і культурні процеси висувають нові проблеми, які здійснюють значний вплив на характер розвитку як окремих регіонів, держав і спільнот, так і всього людства. Однією з таких проблем є задача осмислення гуманістичних умов, факторів і наслідків сучасної глобалізації. Від того, як людина буде розуміти суть глобальних процесів, систему вирішення задач, які породжуються нею, залежить майбутнє не тільки окремо взятого регіону і культурної спільноти, але і всієї земної цивілізації. Сучасна дійсність свідчить, що подальше безконтрольне вторгнення людини в природу, в самі основи і тесниці людського буття може привести до планетарної - культурно-цивілізаційної та антропологічної катастрофи. Пріоритетність даного дослідження визначається не тільки кризовим станом сучасного світу в екологічному, політичному, культурному та демографічному відношеннях, а перш за все, його цивілізаційною нестійкістю у людському, духовно-моральному та культурному вимірах. Намагання взяти під контроль вирішення проблеми гуманізму в умовах глобалізації сучасності передбачає глибокий аналіз дійсних причин і умов їх виникнення, що є досить актуальним для філософсько-антропологічного і культурологічного осмислення майбутнього людства. Глобалістика як наука про сучасний світ дозволяє висвітлити питання стійкого розвитку суспільства, проблеми ноосфери та основи світогляду в умовах формування нового світу. Вона вивчає найбільш загальні закономірності розвитку людства і моделі світу, який управляється як єдиний соціальний організм у єдності і взаємодії трьох основних глобальних сфер – екологічної, соціальної та економічної [1]. Глобалізація і гуманізація створюють два об'єктивних процеси відцентрового і доцентрового характеру, що доповнюють один одного, хоча і здатних до конфронтації. Кінцева мета гуманізації - це олюднення оточуючого світу природи і суспільства з позицій розвиваючих потреб людини. Це означає, що критерієм суспільного прогресу і його кінцевою метою виступає людська особистість, можливість і перспектива її усестороннього розвитку, а також її універсальність у масштабах культури, соціуму і природи. Глобалістика і гуманістика – це дві взаємодоповнюючі і навіть взаємопроникливі сторони пізнавального процесу. І в тому, і в іншому випадку предметом пізнання виступає людина, її зовнішня, соціокультурна, або внутрішня, індивідуально-особистісна сторона. Проблема сучасного світового гуманізму, по суті, об'єднує ці два вектори соціально-гуманітарного знання. Вона інтегрує у собі політичний та історичний аспекти аналізу, надаючи гуманізму дійсно глобальної перспективи [3]. Соціальний гуманізм вбачає джерело особистісного розвитку у суспільстві і системі соціально-культурних відносин. Разом з тим, відмінність висхідних точок думки не виключає можливість, і навіть необхідність діалогу між різними видами гуманізму. У протилежному випадку ми маємо справу не з різновидами гуманізму, а з відповідними ідеологіями, як завжди ворожо протиставленими один одному. При цьому статус діалогу передбачає збереження відмінностей між ними і виключає перспективу досягнення тотожності. У цій недосяжності гуманістичного ідеалу заключається і здоровий прагматизм радянського гуманізму, який приймав принципи історичної відносності як норму і в нинішньому, і в майбутньому його розумінні. На кожному із цих етапів реалізації глобалізаційного проєкту нашої ери, як проєкту гуманізації людини у його історії, відбувається активний діалог між різними видами гуманізму - релігійним, ліберальним і соціальним, в контексті яких змінюється лише міра домінантності одного з них, як і форми його вираження у культурі, проте незмінною залишається їх загальна спрямованість до людського блага і розвитку особистості. Інтерес до розвитку особистості гуманізм проявляє як на рівні великих особистостей в історії людства, так і у відношенні рядової особистості громадянина [1]. Слід виокремити наступні віхи сходження по драбині функціональної універсальності гуманістичного діалогу: Релігія як найменш рухома світоглядна форма. Поки ми залишаємося у рамках чисто релігійних форм свідомості, діалог практично неможливий - така особливість релігійного абсолютизму у відношенні до раз і назавжди встановленого культу та його форми, проте вже на стадії релігійної філософії з'являється проблиск узагальнюючих значень, розрахованих на діалог в контексті базових філософських категорій. Державні ідеології виконують у наш час важливу функцію світоглядних форм. У їх типології і способах функціонування важливо розрізняти норму і патологію. Достатньо порівняти статус державних ідеологій у демократичних, авторитарних і тоталітарних режимах. Філософія створює наступний після релігії етап гуманістичного сходження до діалогового режиму. Проте і тут істотною залишається полярна протилежність окремих філософських шкіл і систем, які використовуються у політичних та ідеологічних цілях. Наука у цьому відношенні більш прозора для встановлення «єдиної істини для всіх». Проте її методологічна суворість порою виключає із поля зору визначальні пласти людської реальності, її суб'єктивності і неповторованості. Гуманістичний дискурс на стадії науки досягає чіткості вираження лише в рамках об'єктивних заданих координат і досягнутих методологічних можливостей. Мистецтво з його художньою образністю задає демократичну форму вираження гуманістичного змісту. Не випадково роль і значення мистецтва як інтегруючого начала помітно зростає у сучасній культурі. Це відображає загальну тенденцію гуманізації людини і суспільства, що може ввібрати у себе і релігію, і філософію, і науку. Вільна суспільність характеризує такий стан гуманістичного діалогу, у якому можна говорити про момент тотожності особистості, суспільства і культури. Ні один із видів гуманізму не має шансів на абсолютне лідерство. Це означало б смерть гуманізму. У самій онтології людського буття, як буття культури, заключається триєдність базових цінностей консервативного, ліберального і соціального [2]. Гуманізм розпочинає свій шлях з однієї із них, але реалізує себе у діалозі з іншими видами гуманізму. У тендітності і невлаштованості гуманістичного дискурсу і заключається його сила, його напружена відкритість світу чи, як сказав М.Гайдеггер, його спрямованість до істини буття і його вічна недосяжність. Всі ці кругооберти гуманістичного дискурсу не віднімають факту поступальності культури, лінії становлення людини в його історії. Віддаючи перевагу тому чи іншому виду сучасного гуманізму, гуманістична людина усвідомлює, що тільки у діалозі з іншими вона здатна реалізувати свій гуманістичний потенціал. Глобалізація і гуманізація створюють два об'єктивних процеси відцентрового і доцентрового характеру, що доповнюють один одного, хоча і здатних до конфронтації. Кінцева мета гуманізації - це олюднення оточуючого світу природи і суспільства з позицій розвиваючих потреб людини. Це означає, що критерієм суспільного прогресу і його кінцевою метою виступає людська особистість, можливість і перспектива її усестороннього розвитку, а також її універсальність у масштабах культури, соціуму і природи. Сучасна глобалізація світу та гуманізація людських відносин, приведуть, зрештою, до нового типу цивілізації - соціального гуманізму, що передбачатиме взаєморозуміння та поглиблення кооперації основних соціальних суб'єктів у розв'язанні глобальних соціально-екологічних проблем [4]. Отже, в глобальному суспільстві зберігається необхідність у використанні філософської методології, яка б задовольняла потребу збереження глобальних цінностей світу та справедливості, що впливає на формування ідеалів особистості. Передусім, це передбачає звернення до методологічного потенціалу аксіології як вченню про систему цінностей та ідеалів. Це означає, насамперед, спрямованість до «глобального гуманізму». До цінностей «глобального гуманізму» належать: по-перше, створення глобальної екосистеми; по-друге, екологічне виправдане зростання добробуту всіх людей у світі; по-третє, забезпечення прав людини і соціальної справедливості; по-четверте, гармонізація відносин між людиною і природою. Глобальний гуманізм повинен носити революційний характер, усвідомлюючи, що сучасна цивілізація переживає антропологічну кризу основних людських цінностей. Особливого значення набуває наукова розробка моделей розв'язання глобальних конфліктів. Вивчаючи дану проблему, дослідник минулого століття Ю.Гермейер виділив теорію «гри з протилежними інтересами». Ця математична теорія вивчає конфліктні ситуації: науковці, виділяючи спільні цілі конфліктуючих сторін, шукають компромісне вирішення проблем. На думку М. Мойсеева, такий методологічний підхід допомагає під час вирішення глобальних проблем в області екології, політики, культури. Для цього необхідно змінювати свідомість сучасної людини через філософію. На це вказують дослідники А.Толстоухов, І.Парапан: «Філософія майбутнього, як душа культури, повинна вести людину до творчості, найвищих цілей і цінностей, надихаючи людське суспільство на досягнення ідеалів». Глобалізація здійснює зростаючий вплив на особистість, яка «розширюючи» і змінюючи її свідомість впливає на всі сфери буття, породжуючи глобальні проблеми. Останні швидко змінюють світ, ці зміни неминучі і надзвичайно масштабні, а їхня швидкість зростає експоненційно. Глобальні проблеми сучасності - складна система глибинних трансформацій, що виникли перед людством на порозі ХХІ століття. Від успішного вирішення глобальних проблем залежить виживання цивілізації, її подальший стійкий розвиток, зменшення ризику самознищення, глобальна безпека людства [2]. **Висновок.** В основі управління суспільством знаходиться головний принцип людської комунікації і взаєморозуміння - природна турбота та довіра людей. Необхідність та незворотність зміни у свідомості людини диктується метою виживання людства в умовах загострення глобальних протиріч, що породжені складністю моральних норм в умовах глобального суспільства. До того ж філософія глобалістики пропонує певний комплекс уявлень про морально-етичні імперативи, цінності та цілі у діяльності людей, що спрямовані на збереження життя на Землі та розвиток людства - глобальну етику. Актуальність вивчення даного питання пояснюється тим, що розгляд глобальних проблем та подальших перспектив розвитку людства потребує звернення до

духовних джерел, морально-етичних норм особистості. З точки зору глобальної етики, розвиток людства відбувається через критерії якості життя, збереження навколишнього середовища, удосконалення внутрішнього світу особистості, самовиховання, самореалізації, самоосвіти з урахуванням широкого діапазону соціальних, політичних, культурних наслідків.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації // Гуманітарний вісник ЗДІА .2010. URL: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_40_2.pdf
2. Колісниченко Р. М «Механізм гуманізації глобалістичної свідомості людства» / Кіровоградський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом, Кропивницький, Україна. 2016. URL: <https://grani.org.ua/index.php/iouma1/article/.../824/833/>.
3. Дутчак М. В Гуманізм: сутність, еволюція та технології / Національний університет фізичного виховання і спорту України. 2007. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/gumanizm-suschnost-evolyutsiya-i-tehnologii>
4. Гончаренко М.С. Виховання і гуманізація освіти як шлях до духовного оновлення суспільства / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vospitanie-i-gumanizatsiya-obrazovaniya-kak-puti-k-duhovnomu-obnovleniyu-obschestva/viewer>

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: проблема унікальності людської особистості з давніх часів постає наріжним каменем філософського пізнання, була і залишається центральною темою наук про людину і суспільство, перш за все, філософії, психології, педагогіки. **Мета дослідження:** дослідити проблему унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму, та визначити вплив суспільства на формування індивідуальності особистості. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: а) проаналізувати ставлення до проблеми унікальності людської особистості у різні періоди розвитку філософського вчення; б) визначити вплив ціннісної парадигми соціуму на формування індивідуальності особистості. **Об'єкт дослідження:** людська особистість. **Предмет дослідження:** проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму. **Завдання дослідження:** Спільний уклад життя, виробництво, споживання, побут, традиції підкоряли кожного члена суспільства родовій цілісності. Поділ праці та обмін продуктами внесли тоді перші елементи нерівності, та приватна власність остаточно розколола цілісність суспільства. Майже кожен філософ пов'язував сутність людини з якоюсь ознакою, нерідко перебільшуючи її значення. Наприклад, Арістотель тлумачив людину як політичну істоту, що реалізується тільки в державі. Особа тим значніша, чим більше в її індивідуальності є загальних, загальнолюдських особливостей [1, с. 14]. У філософії Давньої Греції панував космологізм у розумінні людини. Філософи мілетської школи твердили: людина містить усі основні елементи стихії, космосу. У другій половині V ст. до н. е. у Греції з'являються софісти. Вони зберегли успадкований від давньої філософії цілісний погляд на людину і бачення її як частини природи, але вже почали розглядати її і в умовах соціокультурного буття. Філософія Нового часу вважала істинно людським у людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її всезагальній природі, соціальній сутності, універсальності тощо. Так, новоєвропейська філософія XVII ст. особливого значення надавала розуму як специфічній особливості людини. Наприклад, Рене Декарт пов'язував сутність людини з її мисленням: «Мислю - отже, існую». Особистість виокремлюється в епоху Відродження у сучасному розумінні поняття не просто як окремість, що не зводиться до спільноти, а як самоцінна соціальна індивідуальність, соціальний суб'єкт, що діє самостійно. Особистість (лат. - persona) - конкретний вираз сутності людини, цілісне втілення і реалізація в ній системи соціально значущих рис і якостей суспільства [2, с. 61]. Невід'ємними рисами особистості є самосвідомість, ціннісні орієнтації, соціальні відносини, відповідальність за свої вчинки, певна автономність щодо суспільства тощо. За Гоббсом, держава є суспільством, а суспільство - державою, які підносяться над людиною [3, с. 23]. Якщо поняття індивідуальності підводить діяльність людини під міру своєрідності та неповторності, багатогранності та гармонійності, природності та невимушеності, то поняття особистості акцентує в ній свідомо-вольовий початок. Індивід тим більше заслуговує право називатись особистістю, чим ясніше усвідомлює мотиви своєї поведінки і чим суворіше її контролює, підкоряючи єдиній життєвій стратегії [4, с. 33]. Цінності, таким чином, є такими ж необхідними властивостями їхніх носіїв, як протяжність у просторі є необхідною властивістю матерії, а протяжність у часі - властивістю мелодії. А це є свідченням того, що вони є об'єктивними» [5, с. 123-124]. Сучасні філософсько-психологічні дослідження природи людини виявили обмеженість біосоціального її трактування. Специфіку природи людини можна окреслити принаймні трьома ознаками [6, с. 45]. За теорією соціальної мобільності особистість водночас перебуває у кількох суспільних системах: конгломератах (натовпі), верствах (фахівці, політики) та інститутах (політичні партії, церква). У кожній спільноті становище особистості визначається кількома диспозиціями: бідний - заможний, гарний фахівець - поганий фахівець. За такими критеріями особа постає як представник тієї чи іншої соціальної спільноти й, насамперед, як повноважний представник суспільного класу, нації, народності [2, с. 62]. **Висновок.** Отже, поняття особистості визначає уявлення про людину як істоту цілісну, яка об'єднує в собі особисті, соціальні і природні якості.

Список використаних джерел

1. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. Навч. посібник. / Є. Подольська. К.: ІН К О С, 2006. 624 с.
2. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. К.: Генеза, 2006. 368 с.
3. Гоббс Т. Левиафан [Текст]. / Г. Гоббс Левиафан // Соч.: В 2 т. М., 1991. 581 с.
4. Гудожник Г. С. Цивілізація: розвиток і сучасність / Г. С. Гудожник // Вопросы философии. 2003. № 3. С. 33
5. Быстрицкий Е. К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. / Е. Быстрицкий К.: Наукова думка, 1991. 200 с.
6. Нестеренко Г. О. Особистість у нелінійному суспільстві: Монографія. / Г. О. Нестеренко Запоріжжя: Просвіта, 2004. 140 с.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО - КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження: Людство завжди мало потребу осягнути людину як багатогранну цілісність, але вирішення цієї проблеми найчастіше було перевагою містико - релігійних систем (наскільки близькими до істини були ці системи - це вже інше питання). Для науки ця проблема залишилась не вирішеною й дотепер, процес формування інтегративно-цілісної концепції людини поки що далекий від завершення, і це особливо гостро відчувається саме сьогодні. **Мета дослідження:** з'ясувати як саме реалії 21 століття впливають на самореалізацію особистості; які чинники виступають перешкодами у використанні людського капіталу (інтелекту, навичок, вмінь); зрозуміти що являється результатом самореалізації людини. **Об'єкт дослідження:** самореалізація особистості у сучасному українському суспільстві. **Предмет дослідження:** процес самореалізації особистості у період соціально- культурної кризи суспільства. **Завдання дослідження:** дослідити причини виникнення проблем самореалізації особистості у 21 ст.; проаналізувати вплив соціально- культурної кризи на сучасне українське суспільство; з'ясувати умови подолання сучасної соціально - культурної кризи особистості. В умовах соціальних відносин нового типу, ускладнених соціально-економічною кризою та процесом утвердження комерціалізації усіх сфер життя, в яких знаходяться сучасний українець, відбувається трансформація мотиваційних компонентів самореалізації особистості. Вона характеризується деформацією в структурі мотивації, руйнуванням високих, значущих для людини цінностей, виникненням додаткових аспектів ціннісної кризи, необхідністю зміни провідних мотивів, а стосовно індивідуальних життєвих стереотипів глибшого (несвідомого) психологічного рівня, то вони поглиблюють соціальну дезадаптацію психологічно ригідних людей, неспроможних швидко адаптуватися до мінливих соціальних умов [5]. Це викликано насамперед тим, що в період соціальних трансформацій найбільш гостро проявляється кризове сприйняття індивідом оточуючої дійсності, яке утверджує домінування випадкових, нестійких або тимчасових факторів на формування та розвиток особистості [3, с. 72-79]. Кризові явища, які виникли в українському суспільстві останні десятиліття суттєво впливають на структуру процесу самореалізації, зокрема на самосвідомість, самодіяльність, цілепокладання, на формування потреби всамореалізації. Найбільшого впливу зазнали такі структурні елементи як самоідентифікація та самовизначення, викликані соціокультурною кризою ідентичності в суспільстві, оскільки соціальні структури стають більш динамічними, збільшується рольовий набір особистості, доволі швидко змінюються й самі соціальні умови. Культурна криза детермінує ідентичність, яка через власну приналежність до смисложиттєвої сфери є продуктом культури. Власне, сама криза ідентичності єдине з найактуальніших проблем, які досліджують сучасні філософські науки, адже, як зазначав В. Хьосле, для того, щоб зрозуміти сучасний світ, навряд чи кожен досягне своєї мети, не зрозумівши логіки кризи ідентичності [6, с. 56-71]. Вона сьогодні набирає все більш різних форм і проявів, зокрема «відчуження людини від суспільства, людей і самої себе, різні форми апатії, широко розповсюджені феномени деперсоналізації людини і дереалізації соціокультурних умов життя людини, психопатологічні форми свідомості і поведінки...» [4, с. 109-111]. Криза ідентичності породжена рядом факторів, одним з основних яких є невідповідність критеріїв самовизначення, самототожності та самоідентифікації стосовно тих соціальних умов, які утвердились у процесі сучасних трансформаційних процесів, що характеризується розпадом усталених цінностей, і, відповідно, розпадом старих уявлень про комплекс соціальних зв'язків та взаємовідносин. За умов кризи ідентичності на перший план в особистості виходять групові інтереси, які заміщують індивідуальні, ігнорування яких призводить до втрати нею власної автономності при здійсненні важливих рішень стосовно вибору сфер та способів реалізації власних сутнісних сил. Це, у свою чергу, перманентно поширюється на весь процес самореалізації особистості, коли вона віддає іманентно притаманну їй свободу соціальним чинникам. Сучасна епоха, яка характеризується глобальними проблемами, виявляє і надзвичайно загострене відношення кожного індивіда до пошуку сенсу життя [1, с. 127]. Людина найбільше замислюється над значенням власного життя та усвідомлює його сенс передусім у таких кризових ситуаціях, коли виникає небезпека втрати світоглядних орієнтирів, котра призводить до життєвої невизначеності, адже в цьому контексті необхідно підкреслити, що сенс життя актуалізується особливо тоді, коли ми його втрачаємо для себе. Сьогодні життя індивіда зазнає впливу різноманітних стресових подій, які можуть змінювати його смисложиттєві орієнтири, суттєво детермінуючи процес особистісної самореалізації. Кризові процеси що тривають у всіх основних сферах сучасного транзитивного суспільства, охоплюють і духовну культуру, яка повинна утверджувати нові цінності та норми відповідно до вимог соціальних змін [2, с. 207]. **Висновок:** успішність полягає у вивільненні самого себе від залежності зовнішніх та внутрішніх обставин, в яких ми весь час перебуваємо. Тому виникає необхідність у наукових пошуках, спрямованих на формування особистості, що усвідомлює свої можливості, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, максимальної самореалізації, до досягнення щастя й успіху в житті. Адже, успіх особистості в контексті життєдіяльності може виступати формою самореалізації і призводити до суб'єктивної задоволеності собою та життям загалом

Список використаних джерел

1. Гвардини Р. Конец Нового времени // Вопросы философии. 1990. № 4. С. 127.
2. Сидорина Т.Ю. Философия кризиса. М.: Флинта: Наука, 2003. 456 с.
3. Пилипенко Н. Психологічні особливості самореалізації особистості в умовах професійної кризи. // Соціальна психологія. 2005. № 3. С. 72-79.
4. Бочков Е.В. Проблема взаимообусловленности идентификации и омасовления в современном обществе // Идентичність у сучасному вимірі. Матеріали Міжнародної науково-теоретично конференції. Донецьк: ТОВ «Ого-Восток, Лтд», 2006. С. 109-111.
5. Хамитов Н.В. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. К.: Ника-Центр, М.: Институт общегуманитарных исследований, 2002. URL :<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://scholar.google.com.ua/citations%3Fuser%3Dhamitov>
6. Козаченко Л.М. Чи дозволяє сучасний стиль життя зберегти особистісну ідентичність? // Філософська думка. 2000. № 2. С. 56-71.

ПОБУДОВА ТЕОРЕТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Дана тема є дуже значущою, оскільки на цьому етапі подальша доля сучасної цивілізації значною мірою залежить від позитивної атмосфери відносин між різними регіонами, різними країнами, різними народами та їх культурами. Толерантний діалог чи багатомовність між різними націями та культурами повинні призвести до можливості збереження та продовження співіснування всіх націй та їх культур у світі. Таким чином, важливо визначити перспективну модель майбутнього розвитку сучасної глобалізації. **Мега дослідження:** проаналізувати загальний розвиток суспільства, дослідити побудову теоретичних моделей, щодо майбутнього розвитку суспільства. Проаналізувати світоглядно-методологічне осмислення та виокремлення знання як стратегічного ресурсу трансформації суспільства та його ролі в забезпеченні інноваційного соціального прогресу, включаючи передусім розвиток людини з врахуванням запитів сучасних соціальних перетворень, що відбуваються сьогодні. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання: розглянути розвиток суспільства в цілому; вказати важливість ролі побудови майбутнього розвитку суспільства; показати широке коло питань, що стосуються побудови теоретичних моделей майбутнього розвитку суспільства. **Об'єктом дослідження** є інтелектуально-духовна сфера суспільства як відносно самостійний стратегічний ресурс трансформації суспільства. **Предметом дослідження** є багатокілічний процес вироблення, накопичення, перетворення, трансляції і застосування знань, як стратегічного ресурсу трансформації суспільства, розширення їх історично обумовлених функцій в когнітивно-інформаційному, науково-технічному якостях формування інформаційних ресурсів, інформатизації публічних та інтелектуалізації систем як бази їх трансформації. **Завдання дослідження:** розглянути розвиток суспільства в цілому; вказати важливість ролі побудови майбутнього розвитку суспільства; показати широке коло питань, що стосуються побудови теоретичних моделей майбутнього розвитку суспільства. Нам відомо, що історія поглядів на співтовариство настільки ж стара, як і історія появи самого людства. Геродот був першим в історії намагався змалювати життя і роботу людей. А такі давньогрецькі філософи, як Платон, Арістотель, Демокріт усіма силами намагалися осмислити природу суспільного життя. Досліджуючи дане питання Арістотель побачив, що власне людина вважається так званою «політичною твариною», так як виключно люди можуть свідомо об'єднуватися. А філософи в середньовіччі вважали, що зародження спільноти відбулося внаслідок домовленості Господа з людиною. Черговий видатний філософ Гердером відмітив про те, що закони суспільного розвитку мають натуральний характер. Хоча у всякому разі, життя - не прогнозовано і мінливе. Цивілізація ніколи не стоїть на місці, суспільство змінюється. Технології постійно зазнають прогресу, а люди змінюють свої погляди та вподобання. У сучасному світі багатьох людей цікавить яким буде суспільство у майбутньому. Звісно ж можна уявити загальну картину майбутнього. Мабуть, усе буде більш механізоване, цифрові технології більш розвиненими, а технічний прогрес буде куди на вищому рівні ніж у сьогодні [2, с. 149-152]. Усе це добре. І зважаючи на це життя людства значно спроститься і виконувати деякі завдання буде значно легше. Зазначені чинники вимагають нових підходів до поведінки людей, народів, нових підходів до цінностей, які панували в добу техногенної цивілізації. Фундацією цих процесів є науково-технічний прогрес, який поступово залучає до культуротворчої діяльності нові об'єкти, які вимагають радикального перетворення людської поведінки у світі та ставлення до цього світу [5, с. 35-38]. Такими об'єктами є відкриті складні синергетичні системи, що саморозвиваються разом з людиною. Еволюція подібних систем характеризується їх проходом через особливий стан несталості, коли випадкові, незначні впливи можуть призвести до непередбачуваних трансформацій всієї системи. У синергетичних системах, що саморозвиваються, людина та її діяльність не є чимось зовнішнім - вона сама стає частиною системи. Її діяльність визначається численністю різних можливостей та проблемою вибору певної системи розвитку. Цей вибір не може бути принципово лінійно визначеним. Тому важливо спробувати передбачити такі точки взаємодії людина-система, які потенційно містять можливості катастрофічних наслідків. Подібні об'єкти починають відігравати роль у життєдіяльності людини, спонукаючи вносити суттєві корективи в цінності та смисли техногенної цивілізації [3, с. 220-229]. Окреслюючи концепцію майбутнього, не слід забувати радикальні зрушення у самій техногенній діяльності. Сучасна науково-технічна діяльність людини характеризується складними взаєминами, де пов'язані технологічні, природні та соціокультурні явища. І будь-яка діяльність людини в межах подібної глобальної цивілізаційної системи може викликати як позитивні, так і катастрофічні наслідки, як у найближчих, так і віддалених ділянках системи [1, с. 40-42]. Тому пошук і втілення у життя моделей, які забезпечують виживання, стає кінце необхідним [2, с. 163-178]. Практика історико-культурологічного прогнозування свідчить про те, що майбутнє важко передбачити в усіх деталях та проявах. Говорити можливо лише про більш чи менш імовірний сценарій розвитку історії. Сьогодні можна стверджувати про початок глибинних зрушень сучасної цивілізації. Вивчення подібних змін не тільки свідчить про зв'язок з минулим, а й дає змогу участі у пошуках світоглядних орієнтацій майбутнього [4, с. 12]. Утім не можна не зазначити, що прагнучи змінити своє життя на краще, людина почала тільки усугубляти ситуацію із її моральними цінностями [1, с. 230-242]. Адже суспільство стало приділяти більше уваги цінностям матеріальним. І в той же час ми забуваємо про щоб більш цінне, про те, без чого ми не люди. **Висновок:** Тому дуже важливо побудувати теоретичну модель майбутнього розвитку суспільства. Це дає нам можливість самостійно передбачити наше майбутнє. З найдавніших часів до сьогоднішнього дня суспільство домагалося найкращого, що природно. Але люди повинні завжди пам'ятати свою справжню професію, і не забувати, що набагато цінніше матеріальної цінності-моралі. Оскільки якщо концепція сталого розвитку людини не розглядається, марно аналізувати природу процесу формування майбутнього розвитку цивілізації. Тому можна сказати, що пошук майбутніх моделей розвитку слід продовжувати. Однак слід зазначити, що ця модель не повинна вести до створення єдиної загальної інтерактивної глобальної цивілізації, яка може призвести до глобальних катастроф. Стійке суспільство повинно бути створене на основі культури, економіки та соціальної моралі, а також на підтримці до посилення національних духовних особливостей людей та країни. Головним принципом міжнародних відносин між народами, націями та народами повинно бути міжнародне право, норми справедливості та толерантності, а не верховенство сили та свавілля. Слід також зазначити, що, мабуть, найважливішим завданням сучасного суспільства є забезпечення миру на землі. Особливо, коли ми спостерігаємо загальну ситуацію у світі сьогодні.

Список використаних джерел

1. Стівен Сломен. «чому ми ніколи не думаємо на одинці» 344 с.
2. Кушерець В.І. Знання як основа успішного розвитку // Трибуна. 2001. № С. 149-152. С. 163-178.
3. Джеймс Робінсон. «Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності» 2016. 435 с.
4. Кушерець В.І. До нового суспільства - з новим гуманістичним світобаченням. Концептуальні засади та основні напрями інформаційно-освітньої і науково-просвітницької діяльності // Трибуна. С. 10-13.
5. Василь Шейко. Формування моделі майбутнього розвитку суспільства в добу цивілізаційної глобалізації: культурологічний аспект «культурологічна думка» 249 с.

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ НАУК

Актуальність теми дослідження: полягає в тому, що філософія права стала фактично самостійною дисципліною, відокремившись від загальної філософії, і набула важливого значення для формування свідомості юриста. **Метою дослідження:** є аналіз науки філософії права як однієї з провідних в системі юридичних наук. **Об'єктом дослідження:** є філософія права як одна з провідних юридичних наук. **Предмет дослідження:** наука філософія права серед інших навчальних дисциплін. **Завдання дослідження:** дослідити яку роль відіграє філософія права для юристів, як вона впливає на їхню свідомість та світосприйняття; особливості галузі знань, місце серед юридичних наук; переглянути думки мислителів щодо філософії права; дізнатись, у чому полягає важливість вивчення даної дисципліни. Філософія права – це один з розділів філософії та юриспруденції, який досліджує його сутність та поняття, місце в світі, цінність та значимість, роль в житті людини, суспільства та людства в цілому. Ця галузь наукового знання за головне завдання має виявлення і пояснення сенсу права. Вона має власний предмет вивчення, охоплює «граничну» сферу між філософією і юриспруденцією, використовуючи методологію першої для вивчення останньої. Філософія права – це особлива область наукового знання, що досліджує світоглядну суть права, його сенс і призначення, тобто предметом виступає юридичний світогляд (Алексєєв). Філософія права займає важливе місце серед інших юридичних наук. На відміну від інших дисциплін, філософія права показує, яким право є насправді. Серед інших галузей знань вона виступає вищою формою духовного пізнання, утвердження, усвідомлення, розуміння та цінності права. Цей розділ науки часто сприймають специфічно, адже він має понад двохтисячолітню історію. Філософію права доцільно сприймати як феномен, адже вона ґрунтується на гуманістичному змісті. Філософія права сформувалася з допомогою загальної філософії, а зараз є самостійною юридичною наукою, вона вивчає загальні закономірності виникнення, розвитку і загального функціонування правових явищ. Предмет філософії права – прагнення і бажання абстрагуватися від технічних особливостей його функціонування; у такому розумінні предмет зводиться до його сутнісних характеристик, смислової навантаженості. Чимало філософів займалися вченням про право. Одним з найвідоміших є Георг Вільгельм Фрідріх Гегель. За Гегелем філософія права являє собою природно-правове мислення, що ґрунтується на ідеалістичному світогляді. Головна ідея філософії права вбачається в її очищенні від природного права XVII - XVIII ст. Він вважав, що джерела права – у сфері духу. Головним здобуттям філософа є його наукова праця «Філософія права» (1820). Ідеальна держава, вважав Платон, – це така держава, де діють справедливі закони. [4, с.11]. Аристотель тісно пов'язував поняття «право» з поняттям «справедливість», але в змістовному плані не отожднював їх. Ще один британський філософ Г. Харріс вважає, що «філософія права не є частиною підготовки юриста як юриста, її існування пов'язане з більш важливим завданням – підготовкою юриста як громадянина і громадянина як критика права». Останнім часом в Україні спостерігається збільшення інтересу до філософії права, збільшується тематика наукових досліджень, що свідчить про важливість вивчення даної дисципліни. Філософія права має великий вплив на юриста. Вона є чи не єдиною навчальною дисципліною, що викладається юристам, і допомагає сформувати у майбутніх фахівців критичне та абстрактне мислення, певні здібності і навички. Філософія права не тільки підвищує загальний рівень знань та культуру юриста, але й сприяє глибокому розумінню права, формує певні уявлення про буття права та правову людину. Філософія допомагає юристу зрозуміти конкретні закони, усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між окремими правовими системами та закономірностями суспільного розвитку. До того ж кожен юрист має власне бачення про найважливіші юридичні терміни, проте ті, хто не вивчали дисципліни філософія права, мають лише поверхнєве, несистематизоване уявлення. **Висновок:** філософія права має важливе місце серед інших юридичних наук. Вона дає можливість зрозуміти головний сенс права, те, для чого потрібно його вивчати і розуміти. Допомагає юристу певним чином сформуванню власне уявлення про право, бути більш гуманним і справедливим у своїй професійній діяльності, вміти аналізувати певні процеси і явища, пов'язані з філософією права.

Список використаних джерел

1. Філософія права. Навчальний посібник. Марченко О.В. 2015. 304 с.
2. Філософія права як фундаментальна наука. Шмоткін О.В. 2017. 14 с.
3. Філософія права Гегеля: досвід сучасного прочитання. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. І. В. Бредун. 2011. 17 с.
4. Філософія права. В. М. Шаповал. Харків. 2005. 156 с.
5. Філософія права/за ред. Бачиніна В. А., Журавського В. С., Панова М. І. Київ, 2003. 22 с.
6. Філософія в системі юридичних наук. В. В. Шишко. 2003. 47 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМЦЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Підприємця вважають активним перетворювачем природи та будівничим культурних форм людської цінності. Це люди які здатні адекватно реагувати на зміни економічного скрутного становища, здатні до самостійного вибору та прийнятті українських рішень [1, с.1]. **Мета дослідження:** формування ідеології та культури українського підприємця. **Об'єкт дослідження:** духовний світ сучасного підприємця. **Предмет дослідження:** процес формування ідеології і культури вітчизняного підприємця. **Завдання дослідження:** аналіз витоків проблеми формування ідеології та культури підприємця, виявлення місця і ролі освіти у формуванні ідеології і культури сучасного підприємця. Основними ознаками підприємництва є: самостійність, відповідальність за прийняття рішень, їх наслідки, ризик, ініціативність, активний пошук нових, оригінальних рішень, орієнтація на досягнення комерційного успіху, прагнення до збільшення прибутків і т.п. Сьогодні підприємництво є проявом науково-технічної, економічної (комерційної), організаційної творчості і новаторства. Сучасна західна література поділяє підприємницьку діяльність на три функції: - ресурсну (мобілізація капіталу, трудових, матеріальних і інформаційних ресурсів); - організаційну (організація виробництва, збуту, маркетингу, реклама); - творчу (новаторство, генерація і використання ініціативи, вміння ризикувати). Розрізняють дві моделі підприємництва: класичну й інноваційну [7, с.1]. Для виникнення і розвитку підприємництва необхідні відповідні умови. Духовні орієнтації підприємництва виробляють нову етику, основні її правила в умовах ринкових відносин полягають у наступному: підприємці повинні публікувати свої статутні документи, адресу, назву підприємства, торговельну марку (фірмовий, торговельний знак); ринкові зв'язки повинні базуватися на довірі між партнерами, їхній добросовісності, підвищеній вимогливості до себе й почутті обов'язку, умінні тримати дане слово; для підприємців не прийнятні такі поняття, як відсутність економічної культури, ненадійність домовленостей, порушення зобов'язань, егоїзм (у тому числі груповий), безвідповідальність, шахрайство тощо. Підприємцеві важко набути гарну репутацію - для цього, як правило, потрібні роки. Втратити ж її можна миттєво. Поняття «культура підприємництва» має історичні корені. Тією чи іншою мірою цього явища торкалися різні дослідники останніх кількох сторіч. Це поняття у сучасному вигляді сформувалося лише у другій половині ХХ століття, і, звісно, прослідкувати зародження його в ХVIII-ХІХ століттях дуже важко, але можливо, аналізуючи вчення видатних економістів, які досліджували концепцію духовного розвитку «економічної людини». Підприємницька культура – це ціннісні орієнтації, змісти й норми, що забезпечують мотивацію й регуляцію господарської (виробничої, підприємницької, фінансової, комерційної й т.д.) діяльності, що визначають форму їхнього здійснення, а разом з тим й їхнє сприйняття суспільством. Питання про підприємницьку культуру – це питання про те, що, крім чисто прагматичних цілей, рухає економічною діяльністю людини, які життєві установки її регулюють, яке її нормативно-ціннісне обґрунтування [6, с.7]. Духовні орієнтації підприємництва виробляють нову етику, основні її правила в умовах ринкових відносин полягають у наступному: 1) підприємці повинні публікувати свої статутні документи, адресу, назву підприємства, торговельну марку (фірмовий, торговельний знак); 2) ринкові зв'язки повинні базуватися на довірі між партнерами, їхній добросовісності, підвищеній вимогливості до себе й почутті обов'язку, умінні тримати дане слово; 3) для підприємців не прийнятні такі поняття, як відсутність економічної культури, порушення домовленостей, шахрайство тощо. Підприємцеві важко набути гарну репутацію – для цього, як правило, потрібні роки. Втратити ж її можна миттєво. В суспільствах трансформаційного типу, в тому числі і в Україні, слід поділили всіх підприємців на дві нерівні групи. До першої відносяться поки що нечисленна група «позитивних підприємців», тобто позитивно мотивованих, які добровільно вибрали власну долю. Ці підприємці дочекалися вдалого моменту і вже не можуть займатися нічим іншим. Друга група класифікується як «підприємці мимоволі». Її складають ті, кого ще недавно називали представниками «тіньової економіки». Таким чином, щодо особливостей становлення підприємництва в Україні і формування духовних орієнтацій підприємця слід зауважити наступне: 1) генезис підприємництва в умовах 1990-х рр. в Україні відбувався на тлі системної кризи всього соціуму, ліберальних реформ, які заклали підґрунтя для швидкого накопичення первинного капіталу, по-перше, шляхом роздержавлення майна (приватизація) колишньою пострадянською елітою і бюрократією за рахунок зубожіння більшості пострадянського населення і по-друге – шляхом кримінальної, полукримінальної і тіньової діяльності, що породило не тільки певну кримінальну субкультуру в суспільстві, але й певні ціннісні орієнтації суб'єктів підприємництва. Жадобу наживи, зневажливе відношення до моральних принципів можна назвати головними характеристиками типу homo economicus, до якого належить більшість підприємців; 2) з кінця 1990-х – початку 2000-х рр. відбувається процес становлення елітної економіки, в умовах якої діють регіональні фінансово-політичні клани і олігархічні структури. Цей процес призводить, по-перше, до скорочення ареалу дії доброякісної конкуренції, тобто до деформування конкурентного середовища, до розорення і скорочення кількості дрібних і середніх підприємств, а по-друге – до остаточного оформлення монополістичних тенденцій в сучасному українському суспільстві. Культура являє собою сукупність цінностей, ідей і відносин, властивих однорідній групі людей і передаються з покоління в покоління. Культура впливає на моральні взаємини між окремими особами, групами, а також установами та організаціями, які ці особи і групи створюють [4, с. 715]. Так сталося, що історично й культурно Україна знаходиться на перехресті шляхів між Сходом і Заходом. Це геокультурна периферійність позначилася на сприйманні західної духовності. Периферійність України в європейському «культурному колі» веде до природного ослаблення впливів європейського осередку в міру наближення до периферії як «межової лінії і захисної смуги». Але одночасно вона не може повністю відмежуватися від впливів, тому якусь частку їх вона переймає, переробляючи, сполучаючи «своє» з «чужим» [5, с.7-9]. Культура підприємництва - це певна, що склалася сукупність принципів, прийомів, методів здійснення підприємницької діяльності суб'єктами відповідно до чинних в країні правовими нормами, звичаями ділового обороту, етичними і моральними правилами, нормами поведінки при здійсненні цивілізованого бізнесу [4, с.1-3]. Процес стихійного ставлення морально-етичних засад підприємництва приводить до того, що спотворюються навіть абсолютні моральні цінності соціального життя. Так, моральна цінність продуктивної праці є об'єктивно неминущою і в цьому своєму значенні не залежить від думки людей. Панування стихії вільного ринку породжує відчуження праці, а відтак спотворює думки людей про моральну цінність праці [2, с. 11]. **Висновок:** Якість підприємця формують, насамперед, соціокультурне середовище, в якому здійснюється його підприємницька діяльність [3, с. 2]. Мотивацію підприємницької діяльності можна лише при умові створення цілісної системи економічної освіти, підготовки й перепідготовки менеджерів різного рівня і в різних галузях виробництва. Вияснили роль сучасного підприємця.

Список використаних джерел

1. Касьянов Д. В. Особливості становлення підприємництва в Україні та формування духовних орієнтацій підприємця // Д.В. Касьянов //Гілея (науковий вісник) [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. К., 2008. С.1.
2. Касьянов Д. В. Підприємництво в контексті культури: історичний досвід осмислення // Д.В. Касьянов // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. К., 2008. С.11.
3. Королик Владислав, Формування морально-етичних якостей українського підприємця // Наукова стаття. 2020. С. 2
4. Гончарук Т.В. Проблеми людини та української духовності у філософії О.Кульчинського/Т.В.Гончарук //Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2005. Вип. 20. С.1-3.
5. Касьянов Д.В. Особливості становлення підприємництва в Україні та формування духовних орієнтацій підприємця / Касьянов Д.В. // Філософія. 2013. С.7-9.
6. Касьянов Д. В. Особливості становлення підприємництва в Україні та формування духовних орієнтацій підприємця // Д.В. Касьянов //Гілея (науковий вісник) [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. К., 2008. Вип. 17. С.7.
7. В.В. Кириленко, Економіка (навчальний посібник) Тернопіль: Економічна думка, 2002. 193 с.

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Загальнолюдським цінностям довелося пройти довгий шлях формування. Проблема цінностей – проблема, яка стає на шляху кожної людини та суспільства в цілому у всі часи. Цінність є особливим типом світоглядної орієнтації людини. Проблему цінності розкривали у різних галузях науки: філософії, психології, педагогіці, соціології, етнології, етиці й естетиці та інших [1, с. 1]. **Актуальність теми дослідження.** Загальнолюдські цінності набувають важливої ваги у наш час. Цінності – це поняття, які вказують на людську, соціальну і культурну вагу певних явищ, речей, та предметів діяльності. Вона є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди. В історії за загальнолюдських цінностей немає періоду у який це питання виходило на перший план вона розвивалася разом із суспільством і показувало йому напрямки. Сучасна соціально-філософська література характеризується різноманітністю поглядів на природу цінностей та їх розуміння. У наш час особливої ваги набувають загальнолюдські цінності. Тому перед сьогодишнім світом та суспільством постають особливо важливі питання: які цінності є основними у житті людини; як правильно розставити пріоритети у сформованих на даний час умовах; чому суспільство почало зневажати людські цінності, які їм дано. Все ж можна назвати кілька прикладів, які безперечно є важливими для усіх землян і класифікуються як загальнолюдські цінності: цінність людського життя; сенс буття, справедливість, межа між добром і злом, свобода, тощо; збереження природи та її важливість, запобігання екологічній кризі [6, с. 66]. **Мета дослідження:** усвідомити природу факторів, які впливають на формування сучасних цінностей, висвітлити найважливіші ціннісні проблеми, які є актуальними на даний час. **Об'єктом дослідження** є загальнолюдські цінності їх вплив на соціум та орієнтації сучасного світу. **Предметом дослідження** є проблема формування сучасних загальнолюдських цінностей, специфіка ціннісних орієнтацій у сучасному світі. Цінності в житті суспільства є чимось більш високим, ніж проста цікавість. Цінності виступають також як форми суспільної свідомості (справедливість і несправедливість), які не лише відтворюють явища, але й дають їм оцінку, схвалюють чи засуджують, вимагають їх здійснення чи усунення і в силу цього є нормативними за своїм характером. Суспільні цінності формуються з часом, відбираючи найактуальнішу модель поведінки та довід окремих суб'єктів. Проблема цінностей має давню історію, але й до сьогодня є надзвичайно актуальною. Так, Платон стверджував, що всі ідеї мають відношення до морального інтересу, до питання «Куди і навіщо?», що тільки ідея блага (цінності) надає речам істинності. Будь-яке пізнання природи розглядалось як засіб пізнання остаточного сенсу й цінності світу. Вчений убачав ідею блага (цінності) як завершення світу ідей – Істини, Краси, Справедливості, як конструктивний принцип буття, що організує всі його форми й рівні [2, с. 256]. Проблема цінностей піднімали у різних галузях наук: філософії, педагогіці, психології, соціології, культурології, етнології, етиці й естетиці та ін. Так, у філософії структуру цінностей вивчали В. Барішков, А. Здравомислов, М. Каган, О. Титаренко, В. Ядов, їхню ієрархічність розробляли С. Бубнова, І. Дубов, М. Лапін; механізм формування розкрили Л. Архангельський, В. Водзинська, В. Панпурін, В. Тугарінов, О. Дробницький, Л. Столович, А. Гусейнов. Значну увагу проблемі цінностей і кризовості сучасного суспільства приділяють також і соціологи: В. Бех, Л. Бляхман, А. Вардомацький, Є. Головаха, А. Здравомислов, О. Шкаратан, А. Ручка. Ціннісні орієнтації можуть формуватись у будь-якій сфері життєдіяльності. Філософія розглядає орієнтації, що виражають сутність людини універсальним чином. Становище людини – вища цінність, як правило, застосовується гуманістами як аксіома. І це дійсно аксіома в тому змісті, що людство вистраждало ідею вищої цінності, прийшло до неї через гіркий досвід багатьох поколінь. Цінність людини та її життя може розглядатися як індивідуальний синтез всіх інших цінностей, що функціонують у суспільстві. Велику увагу проблемі цінностей приділяють і соціологи, які розглядають соціальні цінності як носіїв основних рис життєдіяльності конкретного соціуму. Неоднорідність соціальної структури суспільства призводить до існування в ньому різних цінностей, іноді й протилежних, суперечливих [3, с. 56-57]. Воля як цінність. Філософське розуміння волі виражається у визначенні. Воля – це здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і мети, ґрунтуючись на пізнанні об'єктивної необхідності. Воля стає цінністю, коли людина її усвідомлює. Там, де немає усвідомлення цінності волі, усвідомлення себе як рівного з іншими людьми, там немає ні справжнього самолюбства, ні людської гідності [4, с. 190]. Таким чином, на основі аналізу існуючих у сучасній філософії точок зору на трактування суті загальнолюдських цінностей можна розглядати їх як світоглядні ідеали, моральні норми, що відображають та інтегрують духовний досвід людства, сприяють вирішенню головних проблем сучасності, відкривають можливість діалогу між народами. Вищі цінності відображають фундаментальні відношення та потреби людей складають фундамент індивідуального світогляду. Які цінності можуть стати вищими для людини, залежить від багатьох обставин. Що для людини найважливіше, вона з'ясує на рівні фундаментального вибору, коли визначає свою особистість. Цінності більш гнучко зумовлюють норми поведінки, вони можуть мати санкцію, яку дав той чи інший соціальний інститут, автор або традиція [5, с. 7-8]. У житті індивіда вищі цінності визначають сенс його існування, з якого випливає вся мотивація даного суб'єкта. Завдяки цим цінностям людина долучається до вищої інстанції, що наповнює сенс її існування, надає йому конкретики. Потреба в сенсі – це потреба в інтегральному розумінні світу, універсальному пояснювальному принципі. Без такого внутрішнього ідейного смислу людина не відчуває своєї цілісності, не може керувати творенням самої себе. Людина без сенсу, без вищої цілі є засобом для цілей інших людей. Утвердження вищих цілей і цінностей власного життя становить сенс Індивідуального існування. Потреба в сенсі фіксує потребу людини з'ясувати свою значущість у стосунках. Причетність до вищих цінностей, служіння їм, дає змогу людині відчути цінність свого індивідуального буття. **Висновок.** Проблема цінності належить до числа фундаментальних. Цінності формуються в залежності від клімату, який панує у суспільстві, а тому вони не є постійними. Загальнолюдські цінності займають найважливіше місце у житті людини. Культура і моральна культура соціально передається із покоління в покоління, через усі можливі впливи та напрямлене виховання, що надходить з соціуму. Природно, що вже через десяток років життя ставитиме до людини зовсім інші вимоги, згідно чого продовжиться формування цінностей, тому ця проблема постійно потребує глибокого дослідження, аби на їхній основі в подальшому можна було створити прогноз на майбутнє, і щоб суспільство завжди могло задовольнити власні потреби.

Список використаних джерел

1. Філософія і цінність форми свідомості. М., 1978. 248 с.
2. Платон. Твори. В 3-х тт. М.: Думка, 1977. Т.2. 618 с.
3. Блюмкін В. А. Світ моральних цінностей. М.: Знання, 2001. 285 с.
4. Чухина Л.А. Человек и его ценностный мир в религиозной философии. Рига, 1991. 267 с.
5. Шрейдер Ю.А. Утопия или устройство //Глобальные проблемы общечеловеческие ценности. М.: Знание, 1992. 7-8 с.
6. Глобальні проблеми та загальнолюдські цінності. М. 1990. 67 с.

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність дослідження: в сучасному світі є багато об'єктів фінансової сфери, світовий ринок, організації та підприємства світового рівня. Щоб розумітися в економіці, нею потрібно цікавитись, так само як і їх первинним елементом – грошима. Зараз створена велика кількість релігій, які продовжують поширюватися на людей. Нам потрібно звернути особливу увагу на релігію, щоб зрозуміти суть основних релігійних догм. **Мета дослідження:** обґрунтувати з філософської точки зору основні принципи формування думки про дві категорії «гроші», «релігія». **Об'єкт дослідження:** релігійні концепції, вплив віросповідань на світогляд та поведінку людини, а також роль ринку, підприємств у житті людей. **Предмет дослідження:** сукупність проблем у формуванні окремої особи, сприйняття людиною проблем грошей та релігії. **Завдання дослідження:** дослідити підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві; проаналізувати проблему багатства у християнській релігії; обґрунтувати функціонування релігії в житті кожної людини та вплив грошей на її поведінку. Почнемо з того, що ж таке гроші? Гроші – особливий товар, що є загальною еквівалентною формою вартості інших товарів та послуг. Гроші виконують функції мірила вартості та засобу обігу. Крім того, вони є засобами нагромадження та платежу. З утворенням світового ринку, деякі національні гроші виконують функції світових. В економічній теорії виділяють дві основні концепції походження грошей: Раціоналістична – гроші виникли як наслідок певної раціональної угоди між людьми через необхідність виділення спеціального інструменту для обслуговування сфери товарного обігу. Еволюційна – гроші виділяють із загальної товарної маси, оскільки вони найпридатніші для виконання функціональної ролі грошового товару. Той чи інший товар стає грошми лише в межах певної особливої суспільної форми, товарного виробництва й обігу. Важливими функціями вартості грошей є: міра вартості, яка поділяється на засіб вираження вартості та засіб представлення одиниці вартості. Не менш важливим є засіб обігу, а саме купівельний засіб і засіб платежу. І останнім є засіб нагромадження: засіб заощадження і засіб збереження вартості [1]. З чим пов'язане стрімке зростання важливості грошей для людського суспільства? Можливо, це всього лише закономірний процес історичного розвитку, і можна не почувати себе таким меркантильним, а все списати на нюанси соціального устрою суспільства? Закон прискорення історії говорить, що на кожну наступну стадію розвитку йде менше часу, ніж на попередню. На думку деяких учених, новітня історія становить всього одну тисячну частину всесвітньої історії, але це самий насичений соціальними, культурними, економічними й політичними подіями період. Різко скоротився інтервал часу між помітними змінами в соціумі. Потік інформації подвоюється кожні 20 місяців. Важливу роль у цьому відіграє гігантський стрибок, що відбувся в розвитку засобів комунікації за останні роки. Можливість здійснення фінансових угод, не виходячи з дому, через Інтернет, прискорила процеси сучасного ділового життя в рази. На підтримку такої швидкості, знову ж таки, потрібні кошти. Хочеш бути в потоці, плати за транспорт. Але причому тут особиста успішність або її відсутність? Багатьма психологічними дослідженнями доведено, що реакція людини на фінансові фактори впливає на її життя. Одна лише думка про гроші переводить мозок у стан, в якому людина стає егоїстичною. Чим більше людина цінує фінансовий успіх, тим менше значення для неї мають проблеми суспільства в цілому. Людина живе в індивідуальному світі ілюзій, керуючись суспільними та особистими установками і правилами. Ще на початку ХХ століття одним із засновників макроекономіки Джоном М. Кейнсом був запропонований неологізм «грошова ілюзія», що описує схильність людей сприймати номінальну вартість грошей, а не їхню реальну купівельну спроможність. Психологи стверджують, що в сучасному суспільстві існує тенденція не тільки посилення важливості грошей, скільки зростання важливості володіння будь-чим і схильності демонструвати рівень свого багатства. Сьогодні відоме філософське запитання Е. Фромма «Мати або бути?» трансформувалося в «Мати чи демонструвати?». Швидкість комунікацій впливає на те, що навіть володіння інформацією стає предметом гордості та позерства. Маніпулювання глибоко особистими почуттями людини, її таємними бажаннями завжди приносило колосальні прибутки. Ще у XVIII столітті один з основоположників сучасної економічної теорії Адам Сміт вважав, що основним стимулом економічної активності людини є приватний інтерес [2]. Як імпліцитне (невиражене) ставлення філософії до релігії, її раціональна осмисленість, філософія релігії існує з тих пір, що й сама філософія. З огляду на онтологічно-генетичний їх зв'язок ця єдність є закономірною. Філософія, як відомо, сягає своїм корінням найдавніших пластів людської свідомості, маючи у своїй основі міфологію та релігію. Саме від них вона успадковує всі стрижневі світоглядні проблеми, піднісши їх до вищого рівня усвідомлення і піддавши специфічному теоретичному осягненню. У зв'язку з цим зміст ранніх етапів філософського буття несе в собі очевидні ознаки впливу міфологічної тематики та відповідного їй стилю світорозуміння, оскільки він був складовою релігійної мудрості й компонентом культурної практики. В епоху середньовіччя, коли релігія стала панівним світоглядом, а церква монополює порядкування у сфері освіти, філософія не могла бути автономною, їй випала роль помічника релігії та церкви. Процес самоусвідомлення філософії, що розпочався в Новий час, відбувався і під значним впливом теологічних ідейно-теоретичних засад, засобів розмірковування та обґрунтування. Нині релігія є не лише об'єктом філософського дослідження, а й філософською теологією. Релігія разом з філософією, як наголошував Гегель у своїх лекціях з філософії релігії в Берлінському університеті, майже рівноцінно увічнюють грандіозну споруду людського знання. Вони є тотожними. Адже філософія також є богослужінням, релігією, оскільки вона за своєю суттю є відмовою від суб'єктивних доміселів і думок у своєму занятті Богом. З іншого боку, релігія, як вважає К. Ясперс, назавжди залишається «філософією» звичайної людини, єдиним авторитетом, який визнається нею у найвищих світоглядних питаннях. Тому, незважаючи на відмінності в особливостях і методах осягнення ними Бога, філософія і релігія взаємопов'язані. Впродовж багатьох століть філософія не лише вносила раціонально дискурсивний аспект у теологію, а й була єдиною інстанцією, у межах якої релігія поставала як об'єкт дослідження. Як особливий тип філософування у формі інтерпретативного осягнення релігії в її граничних поняттях філософія релігії чітко сформувалася у Новий час, коли стала очевидно і усвідомлено буттєва відокремленість релігії як специфічної «даності досвіду» від інших сфер духовно-практичної життєдіяльності людини, а філософія набула статусу самостійного дослідницького явища, найвищого виду пізнання. Таке дистанціювання від релігії сприяло формуванню об'єктно-пізнавального ставлення до неї, адже в змістовому відношенні філософія релігії постає лише те, коли релігія як об'єкт її вивчення стає проблемою, яку вона прагне розв'язати за допомогою *ratio*, почуттів та інтуїції [3]. Філософія релігії – сукупність актуальних і потенційних філософських установок щодо релігії і Бога, філософське осмислення їхньої природи, сутності та сенсу. Одним із фундаторів філософії релігії як специфічного типу філософських знань є Б. Спіноза, у творчості якого феномен релігії вперше постає як проблема, набуває відповідного концептуального оформлення. Ще наприкінці XIX ст. відомий знавець історії філософії Отто Пфлейдерер у праці «Історія філософії релігії» зазначав, що неупереджене філософське дослідження релігії вперше наявне у Спінози, що від його творчості починається перший період філософії релігії, який з огляду на критичне ставлення думки до позитивної релігії слід назвати періодом критичної філософії релігії. Для Гегеля релігія – сфера свідомості, в якій розкрито всі таємниці світобудови, усунуто всі суперечності глибинної думки, де затихає весь біль почуттів. Вона є сферою вічної істини, вічного спокою, вічного миру. Людину робить людиною, стверджував філософ, думка як така, конкретна думка або, точніше, те, що вона є дух. Як дух людина творить науку в усій її різноманітності, мистецтво, інтереси політичного життя, стосунки, пов'язані зі свободою, тощо. Та всі ці різноманітні форми і всі складні переплетіння людських стосунків, дій, насолод, усе те, що людина цінує і шанує, в чому вона вбачає своє щастя, славу і гордість – все це, на думку Гегеля, знаходить своє найвище завершення в релігії, в думці, у свідомості, в почутті Бога. Бог є начало і кінець всього. Він є тим осередком, який у все вносить життя, одухотворює та одушевлює всі формоутворення життя, зберігає їхню існування. У релігії людина ставить себе у певні стосунки щодо цього осередку, які поглинають усі інші її зв'язки. Завдяки цьому вона підносить на вищий рівень свідомості, у сферу, вільну від будь-якого співвідношення з іншим, є повністю самодостатньою, безумовною, вільною й є кінцева мета самої себе. Тому релігія як занурення в цю кінцеву мету абсолютно вільна і є самоціллю, оскільки до цієї кінцевої мети повертаються всі інші цілі. А те, що раніше мало значення, зникає в ній, знаходячи там своє завершення. Релігія, за словами Ф. Енгельса, є відображенням у головах людей зовнішніх сил, що панують над ними. Отже, пояснення релігії слід шукати не в самій людині, а в реальних умовах її життя. Згідно з цією парадигмою релігія є певною, суто зовнішньою силою, завдяки якій людина не набуває, а навпаки, втрачає свою власну сутність, відчужує від себе людяність. К. Маркс і Ф. Енгельс висунули гіпотезу, що релігійне відображення світу в майбутньому може зникнути, якщо відносини практичного повсякденного життя людей будуть виражатися у прозорих і розумних зв'язках між ними і природою [4]. **Висновок:** Таким чином, коли ми знаємо важливість даної проблеми: гроші та релігія, ми можемо побачити що релігія є вище. Дехто вважає дуже цінними гроші, але забувають що далеко не все можна купити, в тому числі і віру. Релігія в свою чергу дуже вміло може підкупити кожного, навіть найщирішого атеїста. З цього можна зрозуміти, що релігія має надприродну силу, яка породжує добро, віру, надію та любов в душі кожного.

Список використаних джерел

1. Поняття грошей та їх загальна характеристика. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гроші#:~:text=Гроші%20-%20особливий%20товар%2C%20що%20є,гроші%20стали%20виконувати%20функції%20світових>
2. Сутність, функції та історія грошей. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508/>
3. Ставлення до грошей у різних соціальних групах населення. URL: https://pidru4niki.com/87776/psychologiya/stavlennya_groshey_riznih_sotsialnih_grupah_naselennya
4. Предмет філософії релігії. URL: https://tdmuv.com/kafedra/internal/philosophy/lectures_stud/uk/pharm/prov_pharm/2/філософія/№%2008%20Філософія%20релігії.htm

МЕТОДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ЛЮДИНИ ГОСПОДРЮЮЧОЇ»

Актуальність теми дослідження. У сучасній соціально-філософській літературі, філософію господарства розглядають як складову частину соціально-філософського знання поряд з такими розділами соціальної філософії як філософія права, філософія релігії, філософія культури. Інакше кажучи, господарство розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства і людини). А якщо це так, то і всі проблеми, які входять в контекст філософії господарства, в тому числі і проблема природи, сутності, феноменології людини господарюючої теж є проблемою соціально-філософських роздумів і дискурсу. **Мета дослідження** - Аналіз «Людини Господарюючої» Реалізація цієї мети передбачає спробу розглянути цей феномен як невід'ємну частину філософії господарства. **Об'єкт дослідження** - феномен «Людини Господарюючої». **Завдання дослідження** - спроба розглянути феномен «людини господарюючої» як невід'ємну частину філософії господарства. **Предмет дослідження** - людина господарююча. Феномен ноосфери в контексті соціально-філософського аналізу наполегливо маніфестують себе в різних публікаціях. Свідченням цього є дослідження таких авторів, що займаються проблемами філософії господарства і людини господарюючої Г.В. Гребеньков, Ю.М. Осипов, А.І. Субетто, а з проблем філософії ноосфери перерахуємо таких як В.І. Вернадський, Ф.В. Лазарев, Д.Є. Муза [1, с. 104]. З точки зору філософії господарства, господарство - основна сфера життєдіяльності людини, сфера її взаємодії з природою (біосферою), створення і споживання благ як екзистенціальних цінностей. Саме в господарській діяльності відбувається становлення людини, її перетворення з біологічного організму в соціальний індивід і особистість. Діяльність людини змінює не тільки біосферу, вона змінює її свідомість, світогляд і все людське суспільство в цілому. Тепер же перейдемо до розгляду взаємозв'язку господарства та ноосфери, і відповідно яке місце відведено людині господарюючій? Як відомо, поняття ноосфери розвело в науковий і філософський дискурси знаменитим вітчизняним філософом В.І. Вернадським. «На наших очах, - писав дослідник, - біосфера різко змінюється і напевно чітко можуть бути сумніви в тому, що шлях її перебудови науковою думкою через організовану людську праця не є випадковим явищем, залежним від волі людини, а є стихійним природним процесом, корені якого лежать глибоко і готувалися еволюційним процесом, тривалість кожного обчислюється сотнями мільйонів років ... Створення ноосфери з біосфери є природним явищем, що глибше і потужніше у своїй основі, ніж людська історія. Воно вимагає прояву людства як єдиного цілого» [4, с. 340]. На підставі своїх передових досліджень в області хімії, геохімії, геології та біології вчений зробив висновок про те, що геологічна і біологічна еволюція отримували новий імпульс і відповідно змінює свою структуру в силу зростаючої дії «людського фактора», діяльності *Homo sapiens*. Людина бере участь в господарській практиці всім своїм системним Его, в ній реалізується її природні, душевні і духовні сили. З позицій філософії господарства стратегічною метою всього людства, на сучасному етапі розвитку є - ноосфера. І, «це, - як пише Ю.М. Осипов, - як раз є головною і наймасштабнішою спільною справою всього людства. Заради такої справи варто поступитися деякими, а можливо, і багатьма его принципами, не кажучи вже про примітивні забобони» [2, с. 363]. Однак, «людство, - пише далі дослідник, - зацікавлене не у всякому, а саме в культурному, господарстві» [2, с. 363]. Можливо перенести аналогію еволюції біосфери в сторону ноосфери і з людиною господарюючою як лише певного етапу в ієрархії процесу еволюції і становлення ноосфери. Ймовірно, і поява на одному з еволюційних етапів *Homo sapiens* (як і всіх інших подальших *Homo* - «суспільної тварини», «символічної», «машини», «фабер», «постлюдини» і т.д.) відбувалося поряд з кризами як соціального, антропологічного і відповідно ціннісного характеру. Повертаючись до роздумів одного з вищезазначених дослідників зазначимо таке висловлювання: «Культура господарства, - пише Ю.М. Осипов, - визначається загальною культурою. Ноосферне господарство - ноосферною культурою. Громадянин світу і ноосфери - це вже не звичайний *Homo oeconomicus*. Бути просто економічною людиною не достатньо. Людині належить стати людиною ноосферною і ноосферно економічною» [3, с. 133]. Але це вже «інша» людина, з іншим набором цінностей. Тому не можна вже обмежитися згадкою про людину при філософському аналізі господарства в якості «фактора виробництва», і залишивши за межами розгляду її пристрасті, бажання, потреби, тобто все те, що, власне, і робить її *Homo dominicus*. Надзвичайно актуалізується питання розуміння духовності у форматі поспокласичної людиномірної науки, де потрібно чітко розрізняти дух, духовність та інтелект. Вони, як прийнято вважати, є початками-складовими культури, проте відіграють різну роль і не можна їх підняти одне одним в людиномірних дослідженнях. Ми в цьому плані посилаємося на фундаментальні дослідження В. Ж. Келле, який спеціально вивчав проблему інтелектуального і духовного начал в культурі. Ось як він описує їх відмінність. «Якщо інтелект спрямований на пізнання світу і адаптацію до нього чи його перебудову згідно з добутих знанням і суспільними інтересами, то духовне втілює усвідомлення людиною себе як суб'єкта, який мислить і діє, живе у суспільстві, але має свій внутрішній світ, володіє свободою волі і тому є відповідальним перед собою і перед людьми (для людей релігійних - і перед Богом)» [5, с.12]. При цьому наголошується, що якщо результатом інтелектуальної діяльності є наука, емпіричні знання дійсності, усе, що створене на основі цих знань, то духовне начало втілюється в різноманітних філософських поглядах, релігійних уявленнях, естетичних ідеалах, моральних цінностях і нормах. Головна специфіка цих начал культури зводиться до того, що висхідним для інтелектуального начала культури є об'єкт і суб'єкт-об'єктні відносини, то для духовного начала головним є суб'єкт, його присутність у світі і суб'єкт-суб'єктні відносини [5, с.12]. Коли мова йде про інтелект, то наголос робимо на раціональному знанні, яке спонукає до раціонально-обрахункових логічних дій, де панує переважно кількісний підхід при пізнанні господарства. Якщо ж ми вивчаємо духовне начало культури, то раціональність (цільова - за М. Вебером) виконує службову роль, задає цілі раціональної дії, а самі вони заплідаються перш за все духовно-моральні цінностями, які містять у собі фундаментальні смисли життєдіяльності. У цьому відношенні цінним є не сам об'єкт, а його цінність для людського блага і відтворення Природи. Тут насамперед цінним постають саме суб'єкт-суб'єктні відносини, у яких реалізуються ціннісно-якісний підхід, при якому головна увага приділяється вищим цінностям, які роблять життя людини осмисленим, наповненим, різноманітним. Це говорить про те, що людина не може зводитися до якоїсь суто її функціональної ролі, перш за все економічної - вироблення прибутку, а вона через цілісне ведення цілісного господарського процесу самореалізовується саме як людина, особистість. В цьому плані можна констатувати, що духовне начало відіграє інтеграційну роль у самоутвердженні особистості через самопізнання і самореалізацію у процесі господарювання. Духовне начало закладено в висхідну природу людини (уном людяності) [6, с.189], а тому й традиційно-звужене розуміння людини як біосоціальної істоти не тільки не сприяє цілісному пізнанню реального світу, але й обертається, як показало минуле ХХ століття, яке керувалося метою розвитку інтелекту, практичними кризовими для людини і Природи наслідками. Постнекласична наука, яка активно формується у останні три десятиліття, почала звертати свій погляд саме у бік внутрішнього духовного світу людини, бо без нього, без пізнання тих процесів, що там відбуваються, практично неможливо всебічно пояснити мотиви, потреби та інтереси людини, яка своєю діяльністю змінює світ, що здебільшого обертається кризовими наслідками, наростанням загроз та небезпек, підвищенням рівня ризиків щодо самої людини і життя. Формат постнекласичної людиномірної науки дозволяє зрозуміти перехід від технологій high-tech до технологій high-hume не лише у рамках технократизму, коли на перший план виходить проблема НБІК-конвергенції. Нове світобачення, коли базовим суб'єктом господарювання визнається свободо-відповідальна творча особистість, дозволяє позитивно впливати на свідомість, формувати її у потрібному життєствердуючому напрямку, заперечення панування принципів суспільства споживання, де за людиною свідомо закріплюється роль гедоністично налаштованої істоти, яка прагне лише комфорту. Вихід із сучасної глобальної кризи знаходиться у сфері духовно-ціннісного розвитку, коли духовно-творча діяльність людини, як прояв-результат свідомості, повинна спрямовуватися перш за все на самозбереження людини саме як людини, а також і на збереження природи як середовища життєдіяльності людства. **Висновок:** поява, так званої «постлюдини» це не просто новий варіант філософствування і не «антропологічна пастка» з кризовими наслідками для біосфери, а лише наступний етап еволюції, який ще не розкрив систему цінностей даної моделі людини. Можливо, це ще і варіант постмодерністського руйнування цілісності картини світу створення «людського симулякра», який призведе до нових онтологічних рубежів і інтриг, як деякий варіант протиставлення ноосферизму. І не просто протиставлення, а протиставлення систем цінностей, інакше кажучи, «боротьби цінностей».

Список використаних джерел

1. Гребеньков Г.В. Введение в философию хозяйства/ Г.В. Гребеньков. Донецк : ДИ- ЭХП, 2000 . 104 с.
2. Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства / Ю.М. Осипов. М.: Изд-во МГУ., 1990. 470 с.
3. Субетто А.И. Ноосферный вектор в философии хозяйства// Общество. Среда. Развитие (Тегга Нитапа). 2008. № 4. С.133 - 144.
4. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. М.: Наука, 1988. 340 с.
5. Келле В. Ж. Интеллектуальное и духовное начала в культуре. М.: ИФРАН, 2011. 218 с.
6. Задорожный Г. В., Задорожная О. Г. Человекомерная экономическая наука: проблемы методологии. Харьков: ВННОО имени В. И. Вернадского, 2015. 416 с.

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження: У кожному куточку світу, країни є свої традиції і принципи. Основним джерелом правильного правового виховання є звичаї, релігія, відносини в сім'ї та політиці, правова доктрина. Управління, як і будь-який інший вид людської діяльності, підпадає під дію законів еволюційного розвитку суспільства, з часом видозмінюється та набуває нових рис. **Мета дослідження:** є розкриття змісту китайської традиції у філософській системі управління. **Завдання дослідження:** простежити особливості виникнення та генези соціально-філософської думки Стародавнього Китаю. Здійснити аналіз впливу давньокитайських філософських засад на соціальне та державне управління. **Об'єкт дослідження:** вивчення специфіки та особливостей китайської традиції філософського осмислення проблем управління. **Предмет дослідження:** загальні поняття, закономірності, принципи й методи управління, на основі яких функціонують і розвиваються соціальні системи будь-якого рівня на основі здобутків філософської традиції Стародавнього Китаю. Спочатку важливо дати відповідь на питання: що являє собою філософія управління? Як вважають автори книги «Філософія управління: проблеми і стратегії»: «мета філософського осмислення управління - побудова його «диспозитиву», в сенсі, наданому цьому терміну Фуко і його послідовниками» [2, с. 9]. Цікавими видаються дослідження щодо перспектив інституціалізації філософії управління В.Дієва, який робить спробу окреслити розуміння самої філософії управління. Так, під останньою він розуміє систему узагальнюючих суджень філософського характеру про предмет і методи управління, їх місце серед інших наук і в системі наукового знання в цілому, пізнавальній і соціальній ролі управління в сучасному суспільстві» [1, с. 6]. Філософію управління жодним чином не можна зводити до теорії управління, яку, зазвичай, представляють як акумульовані і логічно-впорядковані знання, що являють собою систему принципів, методів і технологій управління. Більше того, філософія виконує роль обґрунтування теоретичних конструкцій і моделей управління, робить ширшим його когнітивні ресурси й пізнавальний горизонт [3, с. 7]. Ще одна характерна риса китайської філософії управління – це догматизація конфуціанства. Ідея єдності та гармонії природи й людини, що пронизує всю конфуціанську та даосистську метафізику, знаходить своє відображення і у трактуванні управління: «управляти людьми, за китайськими поняттями, – все одно що управляти водним потоком: не потрібно докладати зусиль для того, щоб змусити воду текти в тому напрямку, куди вона прагне за своєю природою, але горе тому, хто спробує перепинити її шлях» [4, с. 51]. Ключовою у китайській філософії управління була проблема пошуку й обґрунтування найоптимальніших форм організації суспільного життя, а саме – проблема того, які суспільно значущі особисті якості повинні мати ті, хто управляє, і ті, ким управляють, щоб в країні панували порядок та спокій. Варто відзначити, що доволі систематизовано особливості китайської філософії управління представлені професором В. Малявіним в книзі «Китай керований». Страта, згідно з його вченням, – це міра крайня, вимушена, що може бути продиктована конкретною ситуацією. Не менш важливим проявом правового виховання нації є традиція ставлення до жінки, її правовий статус у суспільстві. Патріархальні підходи посилюють глибоко вкорінені в азійській культурі «підневільний», занижений статус жінок, із чим пов'язаний підвищений ризик насильства. Підбиваючи підсумок особливостям правової культури китайців та основних джерел і принципів правового виховання у китайському суспільстві, не можна не зазначити основних характерних рис менталітету цього народу, що значною мірою обумовили його соціально-правовий розвиток. До основних рис, що визначають національний характер, а також правовий менталітет китайців, належать консерватизм, культ традиції як надійна запорука стабільності, раціоналізм, практицизм, прагматизм, ретельність, скрупульозність у справах, колосальне працелюбство, завзятість, наполегливість, колективізм, відповідальність, слухняність, стриманість, терпіння, покора, самодисципліна, патріотизм тощо. Великий китайський філософ Конфуцій - розв'язання проблем управління вбачав в етико-психологічній спрямованості діяльності правителя, який має служити своєму народові й правити за допомогою особистого морального прикладу. Тиранії в управлінні філософ не схвалював. Саме тому він постійно повторював, що правитель повинен застосовувати етичні норми, а не силу, адже, на його думку, людина від природи є доброю, а псують її зовнішні обставини. В основі конфуціанського ідеалу управління лежить принцип морального зразку, а не примусу. Але для того людина повинна виховати свої вольові якості. Не можна навчитися управляти державою і людьми, якщо не вмієш управляти собою, своєю психікою, вважав Конфуцій. Спочатку людина повинна навести порядок в собі, потім у своїй сім'ї і тільки після того у державі. Співвітчизник Конфуція, філософ Мен-Цзи (371– 289 до н. е.) у своєму вченні про управління підкреслював, що найважливішим чинником будь-якої держави є народ, а не правитель. В уявленні Мен-Цзи управління повинно ґрунтуватися на природі людини, яка за його переконаннями, переважно позитивна, добра. Тому управління має базуватися на принципах справедливості, свободи, турботи уряду про людей похилого віку та малозабезпечених. Він стверджував, що правитель, який не дбає про добробут народу, втрачає благословення небес і владу. Легізм (VII – VI ст. до н. е.). Його ідеї сконцентровані навколо проблеми політичного управління державою. Метою держави є сильна влада, яка спрямована на перемогу над іншими народами задля створення імперії. Представник легізму Шан Янь вважав: причиною неправильних вчинків є поширення в державі «доброти й людинолюбства». Основа доброго життя є порядок, який утверджується законами й правилами, що диктує і впроваджує правитель. Справжнє добро запроваджується через систему покарань особливо через смертну кару. Останні правові і політичні реформи у соціалістичному Китаї наприкінці 70-х років XX століття закріпили цілу низку демократичних прав і свобод громадян, а також жорстку багатоланкову систему правотворчих, правозахисних і правозастосовних органів [5, с. 3]. **Висновки.** Отже, ідея єдності та гармонії природи й людини що пронизує всю конфуціанську та даосистську метафізику знаходить своє відображення і у трактуванні управління «управляти людьми за китайськими поняттями всеодно що управляти водним потоком, не потрібно докладати зусиль для того, щоб змусити воду текти в тому напрямку, куди вона прагне за своєю природою, але горе тому, хто спробує перепинити її шлях». Факт залишається фактом: протягом багатьох століть саме така система соціального поділу з її жорсткими правилами підтримувала стабільність в суспільстві і збалансовані стосунки між владою та народом, дозволяла Китаю залишатись Китаєм.

Список використаних джерел

1. Дієв В. С. Філософія управління: проблеми, підходи, тенденції / В. С. Дієв // Вісник Новосибірського державного університету. Серія: філософія. 2011. Т.9. № 1. С. 5-15.
2. Касперович Г. І. Філософсько-синергетична парадигма соціального управління / Г. І. Касперович // Проблеми управління. № 1 (26). 2008. С. 186-189.
3. Малявін В. В. Конфуцій / В. В. Малявін М.: Мол. гвардія, 1992. 335 с.
4. Малявін В. Китай керований. Старий добрий менеджмент / В. В. Малявін. М.: Європа, 2007. 304 с.
5. Філософія управління: проблеми і стратегії / Ріс. акад. наук, Ін-т філософії; Відп. ред. В.М. Розін. М.: Іфра, 2010. 347 с.

ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО - ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: Дана тема є дуже значущою, оскільки проблема людини завжди була центральною темою, як для мислителів так і для релігійних подвижників. Наука та релігія зробили свій внесок у вираження суті людини, потенціалу її розвитку та вдосконаленні в ХХ ст., встановили можливість «самоудосконалення» людини, тому саме поняття «досконалої людини» зазнало розбіжного трактування. Для цього вважаємо раціональним сконцентруватися на визначальних парадигмах розвитку ідеї вдосконалення, що лягли в основу європейської культури. **Мета дослідження** - проаналізувати розвиток, щодо проблематики вдосконалення людини на базі вивчення робіт вирішальних європейських філософів, переконання яких лягли в основу європейської культури. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:** виявити вирішальні напрямки становлення переконання вдосконалення у європейській культурно-історичній традиції та вказати значення культурно-історичних парадигм у розвитку цієї ідеї; обкреслити людину у ставленні до Бога та шансу досягнення нею досконалості; дослідити ідею вдосконалення людини у релігійних традиціях Сходу та Заходу. **Об'єкт дослідження** - концепції вдосконалення людини. **Предмет дослідження** – ідея вдосконалення людини. В історичній традиції наголошується на домінуванні такої парадигми у європейській культурі, в межах якої досконалість людини виявляється через з'ясування місця людини у площині «людина-Бог», що найбільшою мірою знайшло своє вираження у християнізованому платонізмі. Поняття «вдосконалення» Платон вживає не часто, але для означення стану досконалості у нього існує ідея Блага (Добра), яка і є абсолютною досконалістю і наближення до якої робить людей досконалими. Саме Платон переніс царину досконалості із світу «чуттєвого» до «надчуттєвого», який недоступний звичайним органам чуття. Надчуттєвий світ є світом істинним, завершеним та абсолютно досконалим, тоді як предмети видимого світу є лише подобою, тінню істинного світу й завжди залишатимуться недосконалим відблиском ідей. Тому все життя людини має спрямовуватися не на отримання земних благ, а на осягнення цього світу вищої досконалості, на чолі якого стоїть ідея Блага [1, с. 121-125].»Єдине як мірило блага»-ця концепція продовжує ідею платона у європейській культурі. Досконалість у автора концепції Плотіна, як і у Платона, також перебуває не у цьому світі матеріальних речей, а у надчуттєвому бутті. Плотін висуває вчення про ієрархічну будову світу, верховним началом якого є Єдине (Першосдине), яке ще іноді він називає Отцем чи Благом, потім по низхідній ідуть Дух (нус, розум) та Душа. Трійця Плотіна не є рівнозначною як Трійця у християн – Єдине є найдосконалишим началом; від нього й походить решта начал. Ця концепція Плотіна ґрунтується на його вченні про еманачії, тобто поступовий рух від вищого буття до матерії. Такий рух означає поступове віддалення від Єдиного, тобто найдосконалишого, а, отже, і зменшення ступеню досконалості. Якщо для Платона вище буття лежить у надчуттєвому світі, у царстві ідей, з найвищою і найдосконалишою ідеєю Блага, то у Плотіна це – Єдине [2, с. 179-188]. Також вважали що досконалість є в богонаслідуванні тому що найвищою досконалістю є Бог, тому вдосконалення людини має полягати у Богонаслідуванні, що можна простежити у трактатах Псевдо-Діонісія Ареопагіта. Він формує свою оригінальну концепцію небесної ієрархії, досконалість істот у якій зменшується по мірі віддалення від Бога – найвищої досконалості. Псевдо-Діонісій Ареопагіт систематизував церковне вчення про дев'ять ангельських чинів, сформувавши їх у три триади. Метою життя є спілкування з Богом, для цього й встановлено ієрархію. Горішній світ має ієрархічну будову, але не всі істоти, які належать до небесної ієрархії, однаковим чином наділені божественним просвітленням і досконалістю. Істоти, які стоять нижче, мають вдосконалюватись вищими істотами. Етапами вдосконалення є очищення, просвітлення та вдосконалення [3 с. 60-66]. **Висновок:** Отже, прикметною рисою ідеї вдосконалення в релігійних традиціях є те, що вона позначена орієнтацією на Абсолют. Водночас розуміння цього Абсолюту як ідеї вдосконалення шоразу залежить від певної культурно-історичної традиції. У всіх релігійних традиціях присутня думка про те, що людина, вдосконалюючись духовно, може набути певного рівня досконалості та досягнути Божественної межі.

Список використаних джерел

1. Вдосконалення людини: містичні аспекти релігійної традиції Заходу// Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна № 501 (Проблеми буття людини). Серія «Теорія культури та філософія науки». Харків–Суми, 2001. С.121–125.
2. Ідея вдосконалення в трактатах Діонісія Ареопагіта та сучасне бачення можливостей духовного відродження і прогресу //Філософські обрії. Науково-теоретичний часопис Інституту філософії НАН України та Полтавського державного педагогічного університету. Випуск 5. Київ-Полтава, 2001. С.179-188.
3. Самопізнання та вдосконалення у Платона (Про становлення ідеї Блага) // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: 36. наук. праць/ Відп. ред.: М.М.Бровко, О.Г.Шутов. К.: Вид. центр Київського державного лінгвістичного університету, 2001. С.60-66.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження - політична стабільність суспільства залежить від стійкості політичної системи суспільства, а також усіх її елементів. Щоб остання була дієвою й стійкою, необхідно здійснити глибокі зміни. Проте, розв'язання таких проблем, як показала світова практика демократичних перетворень, багато в чому залежить від політичної культури, яка стоїть на демократичному ідеалі. **Мета дослідження** - політична культура як частина соціальної духовної культури - це ціла система: від твердих переконань до моделей поведінки; організовує політичний досвід та регулює політичну взаємодію людей, суспільства та влади. **Об'єкт дослідження** - генез поняття «політична культура» впродовж історичного розвитку соціально-політичної думки та розуміння політичної культури як соціального явища. **Предмет дослідження** - визначення сутності політичної культури та її роль у процесі становлення демократичної політичної системи в Україні. **Завдання дослідження** - концепції політичної культури, розроблені світовою соціально-політичною думкою, а також розглянути сучасні концепції політичної культури різноманітних політичних шкіл; проаналізувати, сутність політичної культури в політичній системі; охарактеризувати її стан та перспективи демократизації на шляху до ЄС. Методично вихідним і необхідним посиланням аналізу сутності політичної культури є загальне родове поняття «культура». Без правильного тлумачення цього поняття проникнення в сутність політичної культури практично неможливе. Спочатку термін «культура», як правило, пов'язувався з чимось конкретним, на що був спрямований процес «культування», то на певному етапі він став застосовуватися для позначення досягнутого рівня в суспільному стані людини. Другий момент, що наближає нас до розуміння політичної культури, - це розгляд сфери політики, з'ясування її меж, суб'єктів, предмета. У більшості концепцій політику розуміють як сферу взаємин між державою та іншими організаціями, їх взаємодію у розв'язанні конфліктів і виробленні компромісів у питаннях цілей і засобів діяльності держави, так само, як і характеру державної влади [1, с. 5-6]. Сам термін «політична культура» був вперше вжитий ще в XVIII ст. німецьким філософом Іоганом Гердером (1744-1803 рр.). Він не вкладав нинішнього змісту в цей термін і навіть не припускав, що концепція політичної культури може так сильно вплинути на політичну науку та практику. Згодом, особливо в кінці XIX - початку XX ст. дане поняття використовується в політичних дослідженнях різноманітними політичними школами, в тому числі й радянськими вченими: В. І. Гер'є, В. В. Івановським, М. Я. Острогорським [3]. Дослідження проблеми політичної культури необхідно вести, враховуючи два чинники: політичні інститути і процеси, а також стан культури в цілому, оскільки політична культура є підсистемою загальної культури, її складником, але при цьому тісно пов'язана з політичною владою, політичними інститутами. У найзагальнішому плані можна сказати, що політична культура, з одного боку, є продуктом певної політичної системи, а з іншого - постає як «дані», які формують політичну систему. Отже, головна риса політичної культури - є здатність і можливість політичної культури демократичного типу широко залучати класи, соціальні верстви, групи, окремих індивідів до здійснення політичної влади. Це по-перше. По-друге, політична культура забезпечує компетентний вплив громадян на політичний процес, індивідуально й через людські асоціації, політичні й громадянські. Від рівня і стану політичної культури залежить, як сприйме населення країни певні політичні й соціальні рішення державних органів, погодиться воно з цими рішеннями добровільно чи примусово, сприйме їх активно чи пасивно. По-третє, політична культура виступає важливим чинником формування у громадян країни глибокої зацікавленості участю в політичному житті, усвідомленого ставлення до політичного устрою, розвитку на цій основі політичних інтересів і потреб, без яких участь у виборах президента, парламентів, проведенні референдумів тощо перетворюється на формальність для більшості населення. На сьогодні політична культура сучасного українського суспільства має перехідний, фрагментарний характер. У ній співіснують орієнтації на нові та на старі цінності, причому переважають риси авторитарного типу. Як проілюстрували виборчі кампанії 2006-2007 років, громадяни не орієнтуються на політичні програми, а надають підтримку яскравим, харизматичним лідерам, їх обіцянкам, а інколи і «подачкам» (мер м. Києва Л. Черновецький та ін.) [3]. Потрібно зазначити, що в українців переважають більш патерналістські настрої, тобто замість активної громадянської позиції перевага надається шуканню заступництва «зверху». До того ж можна спостерігати поєднання протилежних цінностей і норм, тобто, з одного боку, - вимога демократичних свобод, а з другого - схвалення недемократичних методів вирішення суспільних проблем. Такі протиріччя свідчать про певну роздвоєність політичної свідомості громадян і про дефіцит політичної культури як у політиків, так і в громадян, а це не зовсім сприяє вступу України до ЄС. Українське суспільство різноманітне у багатьох вимірах: національному, соціальному, регіональному, економічному, ідейно-політичному, мовному тощо. Важливу роль у розмежуванні суспільства також відіграють різні політичні сили, які задля отримання влади розділяють його на Схід та Захід, що теж стоятиме на перешкоді вступу до ЄС. Відмінності між регіональними політичними культурами продовжують зберігатися у сферах [3]: усвідомлення навчання, спілкування й використання української мови в громадському житті; розуміння патріотизму, заснованому на українському (національному чи етнічному) факторі або важливості соціальних цінностей в Українській державі; геополітичні орієнтації: Америка, Європа, ЄС і НАТО або Росія, ЄЄП, СНД. У розвитку політичної культури сучасного українського суспільства в період із 1990 до 2010рр. виявлено проблему узгодження традиційних і сучасних змістовних елементів. Співвідношення традицій і новацій у політичному житті України має конфліктний характер і відтворює процес оновлення зв'язку мікро- і макрорівнів політики, що має на меті узгодження потреб і інституційних механізмів їхнього задоволення [4, с.17]. Насамперед йдеться про розвиток на основі сутнісних засад політичної культури українського етносу, державно-громадської спільноти сучасного типу, тобто української політичної нації. Таку позицію називають ідеєю етнічної серцевини, або більш розповсюдженою назвою, такою як ідеєю «титильної нації», яка повинна відпрацювати усі політико-економічні стандарти до вступу в ЄС [2]. Так, Україну можна віднести до плюралістичних, багатоскладових суспільств із «розділеною демократією». Наявність кількох субкультур у країні ускладнює внутрішньо національний діалог. «Біполярність», тиск на владні структури то однієї, то іншої світоглядної і ціннісної системи породжують дуалізм підходів і, як наслідок, непослідовні дії владних структур. **Висновок.** Отже, для перспективи розвитку української політичної культури на шляху до ЄС була б прийнятною державно-громадська модель, принципи якої будуються на засадах демократизації соціально і політично стратифікованого суспільства з розвинутими демократичними національними інститутами.

Список використаних джерел

1. Політична культура та ідеологія / Олена Проскуріна // дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.03 Київ, 2001. 23 с.
2. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 черв. 1998 р. № 615/98 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
3. Стан та перспективи політичної культури України / реферат // URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18296/
4. Структурогенез політичної культури сучасного українського суспільства / Аліна Зуйковська // автореферат дис. канд. політ. наук: політична культура та ідеологія Київ, 2011. 19 с. // URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/30631>

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Починаючи з другої половини ХХ ст. процес глобалізації набирає обертів в геометричній прогресії. Він охопив усі сфери людського життя. Внаслідок розвитку міжнародних торговельних відносин, комп'ютерно-інформаційних технологій посилюється інтеграція країн світу, що веде до процесу глобалізації. Україна, намагаючись вступити в цей процес, зіткнулась із низкою проблем, що обмежують її можливості як суб'єкта глобалізаційних процесів, залишаючи її в периферійній зоні. Для того, щоб не стати об'єктом глобалізаційної політики держав «золотого мільярда», важливим завданням для України стає пошук способів налагодження взаємозв'язків із зовнішнім світом, визначення свого геополітичного вибору та пошук шляхів соціально-економічного розвитку. Тому осмислення ролі України у світових глобалізаційних процесах, її свідома та незалежна участь у них є запорукою збереження національної самобутності та незалежності. **Мета дослідження:** Виявлення сутності глобалізму та його позитиви та негативи на розвиток суспільства та його життєдіяльність. Для того, щоб розкрити сутність даної проблеми було поставлено такі завдання: визначити поняття глобалізації; охарактеризувати позитиви та негативи глобалізації в світі; розкрити поняття глобалізації то глобалізму; прослідкувати вплив України в контексті глобалізації. **Об'єкт дослідження** - глобалізаційні процеси в Україні. **Предмет дослідження** - позитивні та негативні сторони глобалізаційних процесів в Україні. На початку ХХІ ст. глобалізація як процес проникла в усі сфери людського життя. Це означає, що зміст поняття «глобалізація» органічно поєднує онтологічні, гносеологічні, епістемологічні ракурси вивчення реальності [1, с. 5-9]. Вчені по-різному пояснюють сутність поняття «глобалізація». З одного боку, – це поступове перетворення світового простору в єдину зону, де без перешкод переміщуються капітали, товари та послуги, де вільно поширюються ідеї та пересуваються їх носії» [2, с. 8]. З іншого боку, глобалізація поглиблює прірву між високорозвиненими країнами світу та «третім світом». Також, глобалізація відкриває вільний доступ до інформації, прискорює науково-технологічний прогрес, виводить на вищий рівень проблеми демократії, прав і свобод людини, рівень освіти, медицини, розглядає можливість спільного вирішення екологічних проблем, прискорює ріст кількості та якості споживацької продукції на світовому ринку, поширює можливості та способи комунікації у світовому масштабі, підвищує життєвий рівень, покращує взаєморозуміння між різними культурами та цивілізаціями [3, с. 10]. В Україні зазначений розрив призводить до зростання рівня тіншової економіки і загальної криміналізації економічної діяльності, зростання корупції, безробіття та бідності. Глобалізація передбачає проблему зіткнення двох абсолютно різних цивілізацій: східної та західної. Це може призвести до посилення тероризму, загострення релігійних та політичних конфліктів. Американський аналітик М. Наїм називає «п'ять війн» глобалізації, що стають най значущими проблемами сучасного суспільства. Серед них розповсюдження наркотиків, наростання корупції, незаконне використання інтелектуальної власності, поширення нелегальної міграції людей і «відмівання» грошей[4, с. 15-18]. Розглядаючи Україну в контексті глобалізації, можна сказати, що це потенційно існуюча європейська держава, яка прагне знайти національну форму в економічному та політичному планах. У неї постає завдання створити стійку національну економіку з уламка «радянської цивілізації». Україна є членом ООН та Ради Європи, таким чином, демонструючи себе як суб'єкт світового порядку. Роблячи історичний екскурс, варто згадати Біловезьку угоду 1993 року, що зумовила ядерне роззброєння України. Вважають, що ця подія була стратегічною помилкою, оскільки ракетно-ядерний потенціал України посідав третє місце у світі після США та Росії, а наявність такої зброї могло б захистити її від посягань інших держав на її суверенітет та територіальну цілісність [5, с. 25]. Зараз Україна має потребу в захисті своєї території, тому це вносить певні корективи в її євроінтеграцію. Стаючи на шлях євроінтеграції та глобалізації, в цілому, потрібно пам'ятати про свою самобутність та національну культуру. Самоствердження ж української нації неможливе поза визначенням цінностей «українського духу». Другорядність її периферійність, яка пов'язана з розколотою культурно-цивілізаційного буття українського народу має віддалений, але прямий наслідок деградації України як уламка «радянської цивілізації». Зверхність «технічності» західної цивілізації над «відсталістю» України постають символами внутрішнього протистояння. Технічна зверхність не є гарантією зверхності духовної. Однак технократизм прагне подолати «регіонально-цивілізаційне» і «локальне», що збігається із втратою українцями своєї культурно-цивілізаційної самобутності та ідентичності внаслідок не рефлексованої переорієнтації на чужі цінності й забуття своїх власних. Це – по-перше. По-друге, під дією наступального вузького професіоналізму та практичного утилітаризму, технократизм і глобалізація несуть загрозу втрати цілісності й гармонійності українця, що породжує втрату культурно-цивілізаційної індивідуалізації й утвердження тотальної однорідності [6, с. 12-16]. Зрушення з культурно-цивілізаційного перехрестя передбачає модернізацію країни з цивілізаційних позицій. З однієї позиції модернізація розуміється як залучення до західноєвропейської цивілізації. Соціальна ідентичність – це процес ототожнення громадянина з певною групою чи спільнотою, які він сприймає як «свої», стосовно яких найбільшою мірою здатний відчувати і сказати «ми» (гендер, родина, релігія, етнос, професія тощо). На жаль, в Україні і досі існує проблема національної ідентичності, що послаблює змогу протистояти глобалізаційним викликам сучасності [7, с. 9-11]. У процесі глобалізації Україна стикається із проблемою неконкурентоспроможності своєї продукції. Будь-яке сліпе копіювання або бездумне запозичення веде лише до посилення цивілізаційної відсталості, «консервування» України як промишловиробничого придатку до західної цивілізації. Цю проблему потрібно вирішувати впровадженням нових технологій та інновацій, щоб експортвана продукція не тільки відповідала усім стандартам якості, але й була затребуваною на світовому ринку. Глобальним ризиком стають виклики національній безпеці. Свідченням цього є прагнення окремих країн підпорядкувати собі інтереси іншої держави, встановивши над нею контроль в певній сфері суспільного чи економічно-політичного життя. У сучасних міждержавних стосунках все частіше все частіше відбувається втручання у внутрішні справи суверенної держави під виглядом ідеї «гуманітарної інтервенції», посилюються етнічні конфлікти, а, отже, держава втрачає контроль над власною територією і не може протидіяти проявам регіонального та міжнародного тероризму [8, с. 14]. Одна з найбільших загроз глобалізаційних процесів пов'язана з масовим безробіттям та мобільністю робочої сили. Україна є країною прийому емігрантів і водночас країною, що зумовлює імміграцію. Порівняно з високорозвиненими країнами світу Україна має високу частку трудових емігрантів до загальної кількості населення. За результатами дослідження, проведеного експертами європейської комісії «Caritas International» в 2011 р. ~ 4,5 млн. трудових мігрантів з України перебували за кордоном. Попри усі позитивні і негативні наслідки глобалізації України не обминути цей світовий процес, тому вона повинна розробити свою стратегію дій. Щоб подолати економічну відсталість, Україна повинна багато зробити для нарощування обсягів інвестування і кредитування економіки, зокрема й для залучення іноземних інвестицій та підвищення стійкості її банківської системи до кризових явищ. Важливим є забезпечення економічної, енергетичної та продовольчої безпеки. **Висновки.** Глобалізація як неминучий світовий процес цивілізованого світу щодня набирає все більших обертів. Для України він породжує як позитивні, так і негативні наслідки. Водночас із прискоренням розвитку науково-технічного прогресу, вважається невідворотною конвергенція національних економік в єдину модель соціально-економічної організації майбутнього глобального світу, що може призвести до руйнування суверенітетів національних держав, розмаття культур і традиційних цінностей, оволодіння контролем над світовою власністю та фінансами [5, с. 35-37].

Список використаних джерел

1. Семенюк Е. П. Глобалізація: філософський аналіз поняття. 2007. С.5-9.
2. Володин А. Г., Широков Г. К. Глобалізація: істини, тенденції, перспективи // Поліс. 1999. С. 8.
3. Фурса О. О. Україна та глобалізація: проблеми та тенденції URL: <http://intkonf.org/fursa-oo-ukrayina-i-globalizatsiya-problemi-tatendentsiyi/>
4. Moisés Naím. Five Wars of Globalization. URL: <http://foreignpolicy.com/2009/11/03/fivewars-of-globalization/>
5. Мозговий О. Л. Україна в контексті глобалізаційних процесів (соціально-філософський аспект) // Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Центр духовної культури, 2004. №41. С.25, 35-37.
6. Глогов Б. Б. Глобалізація як феномен культурно-цивілізаційного розвитку України //Електронне видання. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11894.html> с. 12-16.
7. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. випуск 37. С. 9-11.
8. Ковальова Г. П., Даніліян В.О. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді // Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ, 2015. С.14.

ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: Протягом багатьох років наука і релігія намагались зрозуміти сутність людини. З огляду на цю проблему та її наслідки, необхідно переосмислити як роботи окремих філософів та релігій, так і саме поняття «досконалої людини». Для цього є доцільним зосередитися на основних парадигмах розвитку ідеї вдосконалення, що лягли в основу європейської культури. **Мета дослідження:** осмислення та аналіз проблематики вдосконалення людини на основі вивчення робіт провідних європейських філософів та релігій. **Об'єкт дослідження:** концепція вдосконалення людини. **Предмет дослідження:** ідеї вдосконалення людини та розуміння її сутності у межах європейської культурно-історичної парадигми. **Завдання дослідження:** виявити основні напрямки становлення ідеї вдосконалення у європейській культурно-історичній традиції та показати значення культурно-історичних парадигм у розвитку цієї ідеї. У процесі вивчення різноманітних релігійних традицій Сходу та Заходу, можна побачити, що досконалість людини розуміється як з'ясування її місця в світі, відносно Бога і природи. В різних релігіях поняття «досконалість» розуміється і сповідується по-різному. В ведичних традиціях східної філософії, щоб наблизитись до Бога, людина мала пройти чотири сходи життя: період релігійного учнівства (брахмачар'я), життя домогосподаря (гархаст'я), самотництво (ванпрастха) і аскетизм (санн'яспі). У дитинстві вивчаються Самхіти. У юнацтві - одружується і стає сім'янином. Виховавши дітей, сім'янин, господар поступово відходить від мирських справ і, усамітнівшись у лісах, веде життя одинака. У роздумах про зміст буття людина вивчає Упанішади і готується до стадії аскетизму. Аскетичне життя передбачає самообмеження тілесних і розумових можливостей. Аскет повинен жити милостиня-ми, голову має постійно голити, одяг дозволялося носити лише жовтий [1]. Філософська доктрина буддизму стверджує, що життя людини повне страждань, і важливо покласти їм край. Не теоретизування про душу і світ, а пошук шляху звільнення людини від страждань є справжнім призначенням людини. Зміст буддистського вчення зводиться до пояснення «головного закону життя»: будь-яке життя є стражданням. Єдиний спосіб уникнути страждання – це виїти із сансари. Суть головного закону життя розкривають «чотири благородних істини»: життя повне страждань; страждання має причину; від страждань можна звільнитись, якщо відмовитися від бажань та пристрастей; дотримання «восьмеричного шляху» звільняє від страждань. Восьмеричний шлях складається із етичних заповідей Будди: правильний погляд, правильний настрій, правильна поведінка, правильне мовлення, правильний спосіб життя, правильне прагнення, правильна спрямованість думки, правильна зосередженість[1]. В даосизмі ідея полягає в тому, що природа, суспільство, кожна людина окремо підкоряється не Небу, а всезагальному закону – дао, який вносить порядок в хаос речей. Згідно з ученням, людині надзвичайно важливо зрозуміти сутність дао. Оскільки воно спершу існувало абсолютно, але не виразно, а нині його сутність розкрита мислителями для людей, вони мусять пізнати дао і жити відповідно до його вимог. Пізнання дао відбувається через наслідки його дій, а вони виявляються через де – добродесність, там, де вона є, там діє дао; хто добродесний, той виконує закон дао. Внаслідок пізнання дао відбувається повернення людини до світової гармонії, злиття її з природою. Всі порушення нормального існування речей в природі (посуха, повені, непогода) є порушеннями її гармонії. Несправедливість, порушення суспільного порядку – теж порушення гармонії, але в суспільстві. Потрібно дія дао, щоб усунути ці порушення. Втручання людини неприпустиме. Людина повинна дотримуватися принципу «недіяння». Тому даосизм схвалює пустельництво, пасивне життя, яке віддає людину у владу стихійного розвитку подій [2]. У вченні софістів людина є мірою всіх речей, що означає: все на світі має сенс настільки, наскільки воно має сенс у людському існуванні. Істина і моральність, стверджували софісти, не є абсолютними, вони -відносні, вони розрізняються для кожної культури, для кожної людини, для кожної ситуації. Вони вважали що людина повинна покладатися лише на свій глузд і орієнтуватися лише на власні потреби [3]. Вчення про людину у Платона засноване на загальному для античної філософії уявленні про тотожність людини (мікросвіту) і Космосу (макросвіту). Але людина істотно відрізняється від простих складових частин Всесвіту, бо має не тільки тіло, але й душу. Причому людська душа має три складових: розумний початок, вольовий і чуттєвий. Життя людини повинно перетворитись на турботу про душу, її очищення від пристрастей. Пристрастікоріняться в людській тілесності, тому тіло є безумовним злом, «гробницею душі». Із вчення про «ідеї» цілком логічно випливає уявлення про безсмертя людської душі, яке захищає Платон [3]. У європейській культурно-історичній традиції сама ідея про досконалість людини і шлях до неї була присутня ще у орфізмі [4], але першу філософську концепцію досконалість та вдосконалювання людини вибудовує Платон, основа якої така ж, як і в орфіків. Провідна ідея концепції полягає у тому, що людина покликана до досконалість і її можна реально досягти, ставши на шлях очищення, сутність якого - звільнення душі. Досягнення досконалість, таким чином, є нічим іншим, як реалізацією закладеної в людину програми - уподібнення Богу [5]. Наступним на,що потрібно звернути увагу це «Єдине: очищення від тілесного та низького» фундаментальне поняття європейської культури - «Єдине», як мірило досконалість. Ця концепція продовжує платонічну традицію у європейській культурі. Досконалість у автора концепції Плотіна, як і у Платона, також перебуває не у цьому світі матеріальних речей, а у надчуттєвому бутті. Плотін висуває вчення про ієрархічну будову світу, верховним началом якого є Єдине (Першоєдине), яке ще іноді він називає Отцем чи Благом, потім по низхідній ідуть Дух (нус, розум) та Душа. Трійця Плотіна не є рівнозначною як Трійця у християн - Єдине є найдосконалішим началом; від нього й походить решта начал. Душа людини, за Плотіном, також має слід божественності, але, долучившись до матерії, людина почасти затьмарила свою душу. Тому метою життя людини є очищення від усього тілесного та низького, що можна досягти шляхом містичного сходження. Але, як наголошує Плотін, не слід забувати, що, зрештою, метою життя людини має бути не лише прагнення до безгрішності, а й до Бога. Принциповою позицією Плотіна було наголошування на ідеї досконалість та гармонійності світу. Звернувшись до пошуку внутрішньої, істинної людини, очищення її від впливів плоті, Плотін закликав до єднання з Богом як засобу до набуття людиною досконалість; у такому контексті ця думка містила нові погляди для того часу. Ідея Плотіна про три начала - Єдине, Дух та Душу знайшла своє продовження у концепціях такого мисленника як Псевдо-Діонісій Ареопагіт. **Висновок:** домінуючою у європейської культури є парадигма, де досконалість людини виявляється через з'ясування місця людини у площині «людина-Бог», що знаходила своє вираження найбільшою мірою у християнізованому платонізмі. Якщо у Платона найдосконалішим є ідея Блага, то для Плотіна, який слідом за Платоном розташував царство досконалість у надчуттєве буття, найдосконалішим є Єдине. Ступінь досконалість, за Плотіном, зменшується у міру віддалення від Єдиного.

Список використаних джерел

1. Освіта.ua / Східна та західна філософська думка: порівняльний аналіз. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12737/>
2. Освіта.ua / Суть та провідні ідеї даосизму. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/20239/>
3. StudFiles Файловий архів студентів / Тема 6. Філософія стародавнього сходу та антична філософія URL: <https://studfile.net/preview/5720917/>
4. Вікіпедія; Вільна енциклопедія /Орфізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Вікіпедія; Вільна енциклопедія /Платонізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Філософії Середньовіччя була властива тенденція до повчання. Це сприяло загальній настанові цінності навчання та виховання з точки зору просування до спасіння, до Бога. Загалом філософія Середньовіччя була оптимістична за своїм духом. Фізична природа світу, історія в окремих проявах, ряд моральних вимог досягались розумом людини, а релігійні проблеми – одкровенням. **Актуальність теми дослідження:** Сама постановка людиною питання про сенс життя виникає лише тоді, коли в неї пробуджується усвідомлення свого «Я», коли ця ж людина починає замислюватися над проблемою об'єктивної значимості свого існування. Ця проблема одна із самих складних. Мова йде, насамперед, про особистісну характеристику відношення до життя, про усвідомлення цілей і задач людського існування, про співвідношення людиною своєї позиції з виробленою в суспільстві системою цінностей, про ступінь включення або не включення себе в соціальне життя. Міркуючи над проблемами сенсу життя не можна ігнорувати ту первісну сферу, у якій вона як проблема може не усвідомлюватися, але в якій вона назриває саме як проблема. Сфера ця - повсякденність. Людина сама визначає своє призначення й сенс життя. Актуальність розробки даної проблеми зростає й у зв'язку з ускладненням соціальних процесів і ростом впливу на них ролі суб'єктивного та особистого фактора [1,с.115]. **Мета дослідження:** розкриття проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві в епоху Середньовіччя. **Об'єкт дослідження:** проблема сенсу життя та існування людини в Середньовіччі. **Завдання дослідження:** проаналізувати проблеми сенсу життя людини в Середньовіччі; визначити які аспекти впливали на формування поглядів на сенс життя в суспільстві; визначити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування українському суспільстві. **Предметом дослідження** - є людина в українському суспільстві в епоху Середньовіччя. Переломні епохи, сполучені із глибокими світоглядними кризами актуалізують проблему сенсу життя. І як у будь-яку перехідну епоху, проблема сенсу життя сьогодні стоїть особливо гостро. Августин Блаженний проблему сенсу життя ототожнював з пошуком в існуванні божественного, духовних явищ, благодаті. Вищою формою пізнання сенсу життя є божественне одкровення. Все це вимагає філософського осмислення даної проблеми [2,с.524]. Питання про зміст свого життя в певний період часу відвідує кожна мисляча істота, що бажає зрозуміти й пізнати себе, своє призначення й місце в цьому світі. Життя обов'язково примушує людину дати відповіді питання: «Для чого я живу?», «У чому зміст мого життя?», кожен відповідально за свою долю й долі інших людей, людина не може й не хоче жити без мети, певного завдання або ж мрії, а шукає завжди те «гідне», чим можна було б зайняти своє життя, зробити його більш значимим. Один із висловів І. Канта, в якому відбивається глибоко моральна суворість його особистості, звучить так: «Найвище покликання людини – уміти належним чином визначити своє місце в процесі творення й правильно зрозуміти, чим вона має бути, щоб стати людиною. Те, чого І. Кант вимагав від людини як її найбільшого й найважливішого завдання – не що інше, як знати, у чому полягає сенс життя. І. Кант писав: «Дві речі наповнюють душу постійно новим і зростаючим подивом і благоговінням і тим більше, чим частіше і уважніше займається ними роздум: зоряне небо наді мною і моральний закон в мені. Те й інше, як би покриті мороком або безоднею, знаходяться поза мого горизонту, я не повинен досліджувати, а тільки припускати; я бачу їх перед собою і безпосередньо пов'язую їх з свідомістю свого існування» [2,с.524]. Ф. Ніцше довів, що сенсом життя є підготовка Землі до появи надлюдини. Людина - це канат, натягнутий між мавпою і надлюдиною ... У людині важливо те, що вона містить, а не мета: в людині можна любити тільки те, що вона є перехід і знищення - що має певні спільні риси з думкою прихильників сучасного вчення трансгуманізму про постлюдину, людину майбутнього [4,с.14]. Праці Ніцше вивчали такі українські вчені як: А.М. Мочкін, О.С. Богомолов, В.С. Соловйов. Проблема сенсу життя людини розвивав в своїх працях Лев Шестов. Грунтовними є також дослідження В. Б. Кучевського в цій області. Сенс життя кожної людини - це своєрідна надзадача, належне та бажане в її житті. Сенс життя в загальному визначає спрямованість життя, а також усі його прояви. У філософії існують різні підходи до трактування проблеми життя і сенсу життя - оптимістичне ставлення до сенсу життя. Він полягає в тому, що людина - господар своєї долі, щастя в повній мірі залежить від неї самої - песимістичне ставлення до сенсу життя. Він полягає в тому, що людина є іграшкою в руках незалежних від неї сил (суспільства, долі, природи). Аналізуючи проблеми сенсу життя можна виділити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування саме в українському суспільстві; сенс життя визначається духовними основами буття, сенс життя вбачається у самовдосконаленні; сенс життя полягає у служінні вищим моральним цінностям, людям; сенс життя полягає у задоволенні матеріальних і духовних потреб; сенс вносить в життя сама людина своєю власною діяльністю. Будь-яке індивідуальне уявлення про щасливе життя наскільки б своєрідним воно не було, не є незалежним від соціальних впливів, що накладає істотний відбиток на всю систему ціннісних орієнтацій особистості. Активна волюва людина здатна перебороти навіть несприятливий для неї збіг обставин, слабка ж навіть у відносно пристойних умовах знаходить підстави для нарікань на долю. Досвід показує, егоїстична орієнтація тільки на власні інтереси, найбільш ефективна, як представляється іноді індивідові, що веде його до щастя, насправді веде це від нього. Сенс життя не погоджується з егоїзмом, індивідуалізмом, з відстороненням від себе зобов'язань стосовно світу, до інших людей. Якщо людина виявляється потрібною тільки самій собі й її інтерес зводиться лише до власної персоні, перед ним відкривається провалля, він втрачає сенс життя, приходить до безнадійного песимізму [3,с.205]. **Висновок:** у різних людей різне розуміння сенсу життя - одне з них підносить індивіда й надихає на подвиги, допомагає переборювати життєві труднощі, інше - принижує й перетворює людину в соціальну істоту. Звідси, проблема сенсу життя, це спочатку проблема вибору. Саме від вибору цілей, цінностей й ідеалів залежить, чи вдасться життя людини або просто пройде мимо, прогорить. Сенс життя людини в українському суспільстві в період Середньовіччя виступає найбільш гнучкою характеристикою духовних і матеріальних проблем, тобто головним предметом філософських роздумів є людина і її існування у світі. Людина - це така істота, яка своєю діяльністю створює власну історію, в процесі чого формується, змінюється і розвивається її сутність. Тобто сутність людини не є історично незмінною. Вона змінюється разом із розвитком людини, людства, маючи в собі зміст людського, зміст культури, соціальних цінностей.

Список використаних джерел

1. Володін П. В. Сенс життя людини як філософська проблема//Гуманітарний вісник ЗДІА. № 51.3.: М АУП, 2012 с. 115-123.
2. Кант І. Критика практичного розуму. М.: Наука, 2007. С. 524
3. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра. С. 14.
4. Москаленко А.Т. Сенс життя й особистість// А.Т. Москаленко Новосибірськ: Наука; 1989. 205 с.

М. ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті в період глобалізації, коли з'явилося безліч речей які впливають на індивідуальність людини появилася проблема впливу релігійних та етичних переконань як на інтереси, мотивацію зокрема, так і на економічні та політичні процеси сучасного суспільства загалом. **Мета дослідження:** усвідомити всю складність тогочасної соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел реценції духовних вимірів професійної діяльності, які Макс Вебер виявляє в ранньопротестантських традиціях. **Об'єкт дослідження:** теоретична спадщина М. Вебера, сутність класичного твору світової соціології «Протестантська етика і дух капіталізму». **Предмет дослідження:** визначення форм впливу класично протестантського віросповідання на формування ринкових відносин та на економічну ідеальну діяльність людини. **Завдання дослідження:** обґрунтувати погляди Макса Вебера етико-релігійних адептів капіталістичного духу; дослідити усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації; виявити закономірний характер процесу раціоналізації суспільних стосунків, включаючи раціоналізацію релігійних світоглядів. Карл Еміль Максміліан (Макс) Вебер є одним з найбільш видатних соціологів кінця XIX - початку XX ст., що здійснив великий вплив на розвиток цієї науки. Він належить до числа тих універсально освічених вчених, яких стає все менше по мірі росту спеціалізації в галузі суспільних наук. Идеалом його філософії є кредитороспроможна людина, а примноження капіталу – самоціллю і обов'язком. Набуття багатства стає обов'язком життя, але не засобом для задоволення життєвих потреб. Основні положення соціологічного вчення М. Вебера відображені в його аналізі таких сфер суспільного життя, як економіка, політика і духовна культура. У цьому плані головними є тісно пов'язані між собою ідеї економічної, політичної та духовної раціональності. Це все ґрунтовно тематизується у «Протестантській етиці» М. Вебера, який з'ясував етично-релігійну мотивацію носіїв духу капіталізму, і актуалізується у міру загострення уваги навколо глобальних проблем капіталістичного розвитку. Сьогодні ідеї М. Вебера потребують не схематичного сприйняття, а усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел реценції духовних вимірів професійної діяльності, які він виявляє в ранньопротестантських традиціях. У своєму дослідженні соціолог зосереджує увагу на періоді зародження духу капіталізму, оскільки саме у цей період економічна поведінка окремих індивідів своєрідно перепліталася з їхніми релігійними переконаннями. На початку XX століття М. Вебером були розглянуті ідеально абстрактні способи соціокультурної інтеграції, що стало основою вчення про ідеальні типи культур. Ідеальний тип, за Вебером, - це теоретична конструкція, образ-схема, отримана в результаті прощення, посилення та логічного поєднання рис феноменів, що трапляються в різні епохи, в різних культурах. У чистому вигляді М. Вебер виділяє три таких типи: раціональний тип панування, що обумовлений раціональними інтересами тих, хто підкорюється, і тих, хто панує; традиційний тип панування, що ґрунтується на святості традицій та звичаїв; харизматичний тип панування, що пов'язаний з емоційним сприйняттям влади. Введено Вебером у філософський дискурс поняття «ідеального типу» служить методологічним засобом і евристичним прийомом соціального пізнання і інтерпретації людської поведінки. «Ідеальний тип» лише орієнтує дослідника в дійсності, нічого не нав'язуючи їй. Як вважає М. Вебер, в економічній теорії, так само як і в історичній і соціологічній науках, існують деякі синтети, які ми називаємо ідеями історичних явищ. По суті, будь-яка гуманітарна теорія дає певну ідеальну картину, наприклад, економічна – ідеальну картину процесів, що відбуваються на ринку при строго раціональній поведінці учасників і вільній конкуренції. У цій ідеально-типовій картині відсутні внутрішні суперечності, вона побудована так, що виключається сама можливість появи логічних неузгодженостей. Саме тому Макс Вебер стверджує, що ідеальні типи – це утопія, отримана за допомогою гіперболізування певних явищ [1, с. 392]. В кожній такій утопії дійсно відображені відомі, значимі в своїй своєрідності риси нашої культури, взяті з дійсності і об'єднані в ідеальному образі. Так само як існують різні «точки зору», з позиції яких ми можемо розглядати явища культури в якості значимих для нас, можна керуватись і самими різноманітними принципами відбору зв'язків, які належить використовувати для створення ідеального типу певної культури. [2, с. 272-289]. В утворенні абстрактних ідеальних типів слід бачити не мету, а засіб. Таким чином, ідеальний тип – це уявна теоретична конструкція, що створюється вченим, який досліджує соціальну реальність, відносно того або іншого аспекту цієї реальності за допомогою вирішення окремих моментів, сторін, значущих для цього аспекту досліджуваної реальності [4, с. 9]. Вчений в результаті всіх цих процедур конструє єдиний уявний образ, що відповідає вимогам внутрішньої логічності і несуперечності. Ідеальний тип, як стверджує Макс Вебер, існує тільки в ідеалізованій ситуації цілораціональної дії, яку неможливо зафіксувати досвідними засобами. Введення поняття цілораціональної дії здатне вирішити суперечність, що породжується двозначністю логічної природи ідеального типу. При цьому, чим яснішим і прозорішим є зв'язок між метою і засобами, тим ближче реальна дія до цілораціональної. Саме для цього з самого початку важливо виявити відхилення реальних дій від ідеальних і пояснити їх причини. Тільки тоді можливо реконструювати дійсний сенс дії. Вебер широко застосовує поняття ідеального типу, причому «ринкові відносини» також виявляються одним з таких ідеальних типів, які сприяють розумінню сутності сучасного суспільства. Ідеальний тип у Вебера перетворився на інструмент історичних та конкретних соціальних досліджень. Наша фантазія, безумовно, може часто обходитись без такого точного понятійного формулювання в якості засобу дослідження, однак для відображення, яке прагне бути однозначним, застосування його в області аналізу культури в ряді випадків необхідне. Щодо релігійно-етичних типів, то М. Вебер характеризує їх так: для іудея це інтелектуалістичний, який усі багатоманітні прояви життя, включаючи багатство як дар Божий, намагається зрозуміти через нескінченні смислові тлумачення Святого писання; для конфуціанця це бюрократ, який організовує світ; для індуїста це маг, який упорядковує світ; для буддиста це монах-споглядач, який мандрує світом і жebraкує; для мусульманина це воїн, який підкоряє світ; для християнина це ремісник, котрий завдяки «автономності» своєї праці забезпечує певну автономію власної особи [3, с. 10-28]. Релігія як світогляд та ідеологія є істотною складовою частиною світової культури і, отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку вона за своєю традицією опікає, радіючи за її духовну чистоту. Як зазначає М. Вебер, «...весь життєвий досвід сучасного підприємця наближається до ідеального, має відбиток аскетизму, він позбавлений розкоші. Самому підприємцеві часом нічого не залишається від свого багатства, окрім відчуття обов'язку». Отже, якщо людина хоче бути спасеною в Господі, то вона повинна досягнути успіху в бізнесі та примноженні капіталу. М. Вебер досліджує джерела і логіку розвитку раціоналізму. «Католицька церква, - пише він, - особливо підкреслює присутність у людини свободи волі. Людина вільна, може сама вибирати творити їй добро чи зло. Християнин бже Божого волевиявлення не може досягти після закінчення земного життя вічного блаженства, але своїм добродесним життям він може врятувати свою безсмертну душу, яка продовжить свій життєвий шлях на Небесах. І навіть якщо він упаде в гріх, він знайде порятунк, покаявшись у гріхах і звернувшись до Таїнств Церкви, тому що Господь готовий простити його» [2, с. 272-289]. Догмат протестантизму кальвіністського зразка відкидає таку можливість. Відповідно до кальвінізму, поведінка людини в її земному житті не впливає на те, що станеться з людською душею в потойбічному світі. Відмінною рисою кальвінізму є догма про милості обраності, або вчення про зумовленість. Відповідно до цього вчення, Господь споконвічно й остаточно визначає шлях земного і неземного життя людини, і людина неспроможна своїми вчинками змінити волю Всевишнього. Господь дарує свою милість обраним, і лише вони знайдуть Царство небесне. Іншим, незважаючи на їхні заслуги в земному житті, шлях на Небеса навіки закритий. Це явище Вебер назвав «патетична нелюдськість», яке породжує почуття нечуваної самотності. Кожний залишається наодинці зі своїм страхом, що йому буде відмовлено в милості потрапити в коло обраних. Протестантизм став першою світовою релігією, що виступила проти схвалення бідності й прославляння відсутності інтересу до матеріальних благ. Такий всепроникливий раціоналізм Вебер вважає стрижнем успішного розвитку сучасного капіталізму. **Висновок.** Отже, на підставі вище введених теорій, напрошується висновок: людина, у філософії М. Вебера, постає носієм матеріальних та ідеальних потреб, які мотивують людську діяльність і породжують особливу економічну сферу буття. А поняття «ідеального типу» служить методологічним засобом і евристичним прийомом соціального пізнання і інтерпретації людської поведінки.

Список використаних джерел

1. Вебер М. «Объективность» социально-научного и социально-политического познания / Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990. С. 392.
2. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри [монографія] / Валентина Григорівна Воронкова. Запоріжжя: Видавництво ЗДА, 2010. С. 272-289.
3. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3). С. 10-28.
4. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3). С. 9. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4%283%29

БАГАТСТВО ЯК МЕТА І ПІДґРУНТЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. У науково-філософському дискурсі сучасну епоху трактують як століття економцентризму, епоху тотального споживання, підкреслюючи тим самим, що відношення до багатства надто актуалізувалось і бажання бути багатими як на індивідуальному рівні, так і на рівні взаємодії соціальних спільнот, стає нав'язливою ідеєю і часто доходить до рівня «соціальної шизофренії». Досягнення багатства стає домінуючим соціальним механізмом, який породжує різні процеси: від процвітання до занепаду. Тому аналіз складних соціальних процесів, пов'язаних із нав'язливим прагненням людини епохи постіндустріалізму до реалізації споживачького «модусу володіння» і, як наслідок, закономірною деформацією самої ідеї соціальної справедливості та соціального блага, залишається актуальною проблемою сучасного соціально-філософського дискурсу. Потреба соціально-філософського осмислення феномена багатства зумовлена її особливостями організації сучасного суспільного життя. Йдеться про очевидне, на наш погляд, домінування економцентричної моделі західної цивілізації, що породило найпоширеніший тип суспільства, а саме суспільство консюмеризму з його тривіальними цінностями масового споживання і не завжди високодуховного задоволення. Проблема формування багатства в соціальному просторі завжди цікавила дослідників. В епоху античності багатство стало предметом значної зацікавленості Арістотеля, Ксенофонта, Платона. В умовах становлення капіталістичного способу виробництва проблема досягнення і накопичення багатства стала однією з ключових у науковій парадигмі. **Мета дослідження** є соціально-філософський аналіз феномена багатства в якості варіанта історичного процесу, що породжує своєрідні фундаментальні характеристики на різних етапах суспільного розвитку. Досягнення поставленої мети вимагає філософського та соціально-гуманітарного осмислення феномена багатства як мети та підґрунтя соціального розвитку; - уточнити сутність феномена багатства та зміст понять, що його позначають; - охарактеризувати функціональне поле накопичення та соціальні наслідки концентрації багатства у різні історичні епохи; - розкрити специфіку сприйняття природи багатства та соціальної дійсності. **Об'єктом дослідження** є багатство як безпосереднє володіння матеріальними і духовними цінностями та інструмент становлення особливого типу перерозподілу та соціальної взаємодії в індустріальному і постіндустріальному суспільстві. **Предметом дослідження** є аналіз багатства у його різноманітних проявах як мети та підґрунтя соціального розвитку в його історичній динаміці. Поняття багатства як ніколи раніше набуло своєї полісемантичності в контексті розвитку сучасного гуманітарного знання. Хоча пріоритет в дослідженні багатства як соціального явища і у понятійному окресленні займають економічні науки, проте в результаті такого аналізу абсолютизуються окремі характеристики того, що прийнято називати багатством. Поширеною є думка, що шлях до успіху, задоволеності, реалізації сподівань на бажане життя знаходиться у багатстві. Багатство у такому смислі виступає як засіб переходу до кращого стану існування і отримує своє втілення у феномені грошей. Є засоби (гроші) - є можливості, не має - відповідно, не варто й сподіватись на реалізацію бажаного. За такої позиції багатство - це процес та результат нагромадження такої кількості матеріальних благ, що не тільки забезпечують гідне життя людини та суспільства, але і формують надлишок. Проте, таких підхід до розгляду багатства виявляється обмеженим.

Соціально-філософське дослідження багатства не можливе без бідності. Економічні науки визначають бідність як таку характеристику економічного стану індивіда чи соціальної групи, при якому стає неможливим самозабезпечення необхідними благами для життєдіяльності. Виділяються три основні концепції визначення бідності: абсолютна, відносна та суб'єктивна. Абсолютна концепція бідності ґрунтується на неможливості задовольнити встановлений мінімальний перелік основних потреб людини, коли соціальний суб'єкт знаходиться нижче межі так званого прожиткового мінімуму. Відносна концепція бідності базується на співвідношенні показників добробуту людини з рівнем матеріальної забезпеченості, що є домінуючою в конкретній країні. Масштаби відносно бідності не співпадають з масштабами абсолютної. Суб'єктивна концепція бідності впливає з оцінок матеріального становища та рівня життя, даних самими соціальними суб'єктами. Соціально-філософський аналіз бідності дає змогу поглянути на людину крізь призму всієї її екзистенції. Бідність можна визначити як нестачу в чомусь, соціальну невизначеність, незатребуваність, невлаштованість, нереалізованість, нестабільність, острах за майбутнє. Багатство для мислителя є похідним від знання та мудрості. Роздуми Платона про благо торкаються також проблеми багатства. Благо буває душевне - справедливість, розуміння, мужність, розсудливість тощо; тілесне - краса, гарна статура, здоров'я, сила; «сторонні» - друзі, шість вітчизни та багатство. Тож у Платона багатство пов'язано з можливістю, по-перше, робити добрі справи для блага інших, по-друге, воно відноситься до вторинних або «сторонніх» цінностей [1, с.154]. Багатство - достатня кількість цінних фінансових чи матеріальних благ, які можна використати для транзакцій. В економічному розумінні - це чиста вартість матеріальних і фінансових засобів (усі активи мінус пасиви), якими володіє нація, особа чи фірма у певний проміжок часу. Також може означати велику кількість чогось, багатоманітність (культурне багатство, духовне багатство). Етимологічно походить від індоєвропейського bhádah - маєток, шість [2]. «Багатство народів» (повна назва *Розгляд природи та причин багатства народів*, англ. *An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations*) - фундаментальна праця шотландського економіста Адама Сміта, в якій розглядаються різні аспекти функціонування ринків, грошової економіки, факторів виробництва і зовнішньої торгівлі. «Багатство народів» є початком сучасної економічної теорії і відображає переконання лібералізму. В цій книзі вперше сформульовано ідею про те, що економічна діяльність окремих індивідів, що діють винятково заради власного зиску, в підсумку призводить до багатства і добробуту всього суспільства [3]. Національне багатство - це сукупність матеріальних благ і духовних цінностей, нагромаджених суспільством за всю його історію, які мають ринкову цінність і можуть обмінюватися на гроші або інші блага. Масштаби, структура і якісний рівень національного багатства визначають економічну могутність країни, потенціал її наступного соціально-економічного розвитку. Національне багатство складається із фізичних благ і активів - фінансових активів, навичок, умінь, тобто всього того, що може принести прибуток, який є віддачею від цього багатства. Всі ці складові елементи можуть розглядатися як національне багатство лише тоді, коли вони можуть продаватися і купуватися на товарних або грошових ринках. Багатство нації може бути поділено на два основних види - речове багатство, втілене в фізичних і фінансових активах, яке називається капіталом, і неречове багатство, яке називається людським капіталом. Важливими складовими елементами речевого національного багатства є: створений і нагромаджений в країні виробничий капітал (активи), які, в свою чергу, поділяються на основні та оборотні [4]. До основних відносяться засоби праці (споруди, будинки, обладнання, машини, верстати, прилади), які використовуються в декількох виробничих циклах. До оборотних - предмети праці (сировина, матеріали, електроенергія, паливо), які використовуються повністю протягом одного виробничого циклу; основний невірбовничий капітал (активи), тобто активи, які функціонують в соціальній сфері - житло і будинки, лікарні, школи, культурно-освітні і спортивні установи тощо; майно домашніх господарств - житло, предмети домашнього вжитку тривалого використання (меблі, автомобілі, побутова техніка, одяг тощо), засоби праці підсобних господарств, домашні тварини [5, с.27-28]. **Висновок** Багатство є для кожного різне для деяких людей воно в матеріальних цінностях, а для інших людей багатство є в духовній гармонії, розум, а для інших це є родина багатство для кожної людини це є різне.

Список використаних джерел

1. Мунье Э. Манифест персоналізма. М.: Республика, 1999. С. 154
2. Гомперц Т. Греческие мыслители URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11401.html>
3. Яременко Василь, Сліпущко Оксана «Новий тлумачний словник української мови» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Дослідження про природу і причини багатства народів. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дослідження_про_природу_і_причини_багатства_народів
5. Кириленко В.В. Економіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - 193 с.

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО СПОДІВАННЯ

Актуальність теми дослідження. В умовах збільшення швидкості плину соціального часу люди все більше зосереджуються на теперішньому, а відтак, осмислення прийдешності відходить на другий план серед інших проблем буденного життя. Поступова інволюція людського вміння сподіватись руйнує інтенцію соціального розвитку за рахунок знищення її рухомої складової та повертає людину часів постмодерну до тваринного стану. Соціальне сподівання як феномен є проєкцією спільного майбутнього, яка виступає інструментом переробки перспективи відносно суб'єктивного бачення кращого існування та відповіддю на інтродукцію прийдешнього – соціальне очікування. Порушення балансу «проєкція – інтродукція» за рахунок заперечення першої є шляхом до колективізму в мисленнєвій активності, який стрімко почав розвиватись у рамках інформаційного суспільства. Відповідно, одним із головних завдань сучасного науковця є пошук і відновлення в правах людини як автора майбутнього, який здатен створити власний сценарій бажаного буття та запропонувати його іншим. Не менш важливу роль в актуалізацію дослідження осмисленого перетворення соціальної перспективи внесли докорінні цивілізаційні трансформації сьогодення. Виходячи з вище зазначеного, суть проблемної ситуації, яка вирішується у даному дисертаційному дослідженні, полягає у протиріччі між системною трансформацією використання соціального сподівання в постмодерних типах суспільства і відсутністю належної концептуалізації, яка б сприяла цілісному та всебічному вивченню вказаного типу проєктування майбутнього як вагомого чинника у розбудові перспективних суспільних відносин. Вказане протиріччя актуалізує необхідність створення соціально-філософської концепції соціального сподівання. **Метою дослідження** є соціально-філософське осмислення феномену соціального сподівання як проєкції майбутнього, аналіз його формування та реалізації у суспільному житті. **Об'єктом дослідження** є сукупність мисленнєвих моделей, які відображають процес проєктування майбутнього на рівні безпосередньої взаємодії суб'єктів суспільних відносин. **Предметом дослідження** є детермінанти оптимізації розробки проєктів, що створюють суб'єкти соціальних сподівань для гармонізації суспільного життя. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**: визначення складових оцінки сподівання, розмежування цінності іманентного та трансцендентного потенціалу людини, розкриття впливу соціальної власності на якість перспективи існування та встановлення процесуальних компонентів сподівання. Спробуємо зорієнтуватись у сподіванні в контексті аналізу його змістовності. М. Гайдеггер розкриває цінність предмета на прикладі осмислення вмісту кухля. Він пише: «Піднесене в повному кухлі – пиття для смертних. Воно задовольняє їх спрагу. Воно звеселяє їх час. Воно підтримує їх спілкування. Проте підношення в кухлі інколи відбувається задля жертвовного ритуалу. Якщо його зміст – ритуал, воно не задовольняє спрагу. Воно підіймає на висоту помпезності свята» [8, с. 320]. Суб'єктивна важливість сподівання базується на патернах як основоположних конструктах перспективи, осмислених в контексті наявного особистого та суспільного досвіду. П. Янг стверджує: «Патерн впорядковує масив інформації та дозволяє вам сприймати предмет в термінах тотожності; типу, структури, послідовності, організації, взаємовідносин, прагнень і т. п. Встановлення таких патернів звужує ваше розумове навантаження, а також забезпечує деяку стабільність в мінливому світі» [9, с. 31]. Ж.-П. Сартр пише: «Бажання є, як ми бачили, недостаєчо буття. Як таке, воно прямо вписано в буття, недостаєчо якого воно є» [7, с. 579]. Процес вписування відбувається у вигляді проєкту володіння бажаними атрибутами існування, які вкраплюються в обрану індивідуальну перспективу. Сподівання постає формою доповнення буття за рахунок екстраполяції людських можливостей на бажану картину майбутнього. Ж.-П. Сартр зазначає: «З самого початку три великі категорії конкретного людського існування виступають перед нами в їх початковому відношенні: діяти, мати, бути» [7, с. 579]. Людина визначає перспективність володіння знаннями, речами, відносинами за рахунок встановлення їх вагомості у власному житті. І. Кант розділяє емпіричне та розумове володіння, що поєднується вольовим актом перетворення «зовнішнє-море» [5, с. 170]. Аналізуючи вказані форми власності, можна виокремити три складові діяльності в сподіванні: потенціал розширення і збереження власності, вольовий акт привласнення та предмет володіння. Е. Гуссерль пише: «Все природне пізнання, донаукове та, тим більш, наукове, є трансцендентне об'єктивуюче пізнання; воно покладає об'єкти як існуючі, претендує на те, щоб визначити положення речей в пізнанні, які в ньому не є «істинному сенсі дані», йому не «іманентні» [3, с. 105]. Г. Ріккерт стверджує, що: «Будь-який суб'єкт, який бачить цінності в благах, ставить собі певну мету, при чому прагнення до неї буде тільки тоді здаватись йому осмисленим, якщо він або досягне своєї мети, або наблизиться до її здійснення. Говорячи інакше, воля його спрямована на завершення прагнення» [6, с. 369]. Г. Архангельський описує ставлення до найвищих успіхів: «Древні греки писали на могилах не дві дати, народження та смерті, як ми, а одну. Дату найвищого піку життя людини, день його найвищого досягнення. Для полководця це, можливо, день його великої битви; для поета – день першої постанови його трагедії. Для цієї події була спеціальна назва – «акме», в буквальному значенні «вершина» [1, с. 31]. Акме-сподівання є відображенням життєвої позиції людини, спрямованої на захоплення корисних ресурсів життя та репрезентацію в суспільному просторі. Концентрація вписування бажань в картину буття еквівалентна наявному потенціалу людини та його вичерпності. **Висновок.** Роль соціального сподівання полягає у тому, що громадянин може фіксувати та зберігати у ньому конструктивні моделі перспективної взаємодії в українському суспільстві, які потребують осмислення травматичного національного досвіду та трансформації його відбитків у менталітеті.

Список використаних джерел

1. Архангельський Г. А. Формула времени. Тайм-менеджмент на Outlook 2007–2010 / Глеб Архангельський. 5-е изд. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010. 232 с.
3. Гуссерль Э. Идея феноменологии: Пять лекций / Э. Гуссерль; [пер. с нем. Н. А. Артеменко; вступ. ст. и коммент. И. И. Мавринского]. СПб.: ИЦ «Гуманитарная Академия», 2008. 224 с.
5. Кант И. Сочинения в шести томах / И. Кант. М.: «Мысль», 1965. Т. 4. Ч. 2. 478 с. (Философское наследие Академии наук СССР, Ин.-т. философии).
6. Риккерт Г. Наука о природе и науки о культуре / Г. Риккерт; [пер. с нем., общ. ред. и предисл. А. Ф. Зотова; сост. А. П. Полякова, М. М. Беляева; подгот. текста и прим. Р. К. Медведевой]. М.: Республика, 1998. 413 с.
7. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Ж.-П. Сартр; [пер. с фр. предисл., примеч. В. И. Колядко]. М.: Республика, 2000. 639 с. (Мыслители XX века).
8. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / М. Хайдеггер; [пер. с нем.]. М.: Республика, 1993. 447 с.
9. Янг П. НЛП. Эффективные методики влияния / Питер Янг; [пер. с англ. С. Степанова]. М.: Эксмо, 2007. 384 с.

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ І АНТИКУЛЬТУРИ

Культура-породжене суспільством, належить суспільству і виражає його якісну характеристику соціального явища, збагачуючу духовне життя людини. **Актуальність теми, дослідження:** Будь-який тип дослідження культури містить у собі три компоненти: метафізичну, впорядковуюче-описову та пояснювальну. Всі вони співіснують, виконуючи свої пізнавальні функції у вивченні культури. І можна стверджувати, що саме їхня сукупність і складає в сучасній науці галузі спеціалізованого знання про культуру. **Мета дослідження:** вивчення культури опосередковане специфікою філософії як особливої форми суспільного пізнання і полягає в осмисленні дійсності через визначення узагальнених поглядів на світ, місця та ролі людини в ньому, через пізнання загальних законів розвитку природи, суспільства і людського мислення. **Об'єкт дослідження:** об'єднання культури і антикультури для вивчення специфіки філософії. **Предмет дослідження:** філософія культури як усвідомлення сутності і значення культури і антикультури. **Завдання дослідження:** з'ясувати основні концепції походження культури, культури і цивілізації, культури та антикультури. Культура-це процес творчої діяльності людини направлений на пізнання навколишнього світу і самої людини у цій мірі, на отримання об'єктивної та достовірної інформації, у чому головну роль вирає наука та мистецтво. Культура закликає допомогти людині не тільки пізнати світ самого себе, але й визначити своє місце в світі, світобаченні установкою. Культура включає в себе сукупність досягнутих у процесі освоєння світу людиною. Культура, створюючи необхідні для орієнтації людини в світі норми поведінки, забезпечує регулювання соц. відносин людей. Культура виступає як могутній фактор формування людської сукупності сил, формування людини в людині; перетворення його природних потреб, емоцій. В цьому завданні її гуманістичний зміст. Культура є якісною характеристикою розвитку суспільства [1, с. 678]. Функції культури: адаптаційна, пізнавальна, інформаційна, комунікативна, нормативна [2, с. 240]. Цивілізація: цивілізація виражає щось загальне, раціональне, стабільне. Вона являє собою систему відносин, закріплених у праві, у традиціях, способах ділової і побутової поведінки. Вони утворюють механізм, що гарантує функціональну стабільність суспільства. Цивілізація визначає загальне в співтовариствах, що виникають на базі однотипних технологій. Якщо функція цивілізації - забезпечення загальнозначущої, стабільної нормативної взаємодії, то культура відбиває, передає і зберігає індивідуальний початок у рамках кожної даної спільності. Таким чином, цивілізація - це соціокультурне утворення. Якщо культура характеризує міру розвитку людини, то цивілізація характеризує суспільні умови цього розвитку, соціальне буття культури. Саме сьогодні проблеми і перспективи сучасної цивілізації набувають особливого сенсу, унаслідок протиріч і проблем глобального порядку, що здобувають усе більш гострий характер [4]. Антикультура: В середині століття з'явилися культур-песимістичні настрої, які були зумовлені тим, що, загальний фон культ 20 ст. був значно нижчим ніж рівень «Золотої Епохи». Через те, що, культурні цінності перестали бути елітарним « до стоянням» та, егалітарний «урівноважений характер» з'явилась масова культ, створена засобами масової інформації. Масова культ має на сторічний миті забезпечені інформацією широких прошарків населення про можливість культ, про її мову, про навик необхідні для сприйняття мистецтва, але масова культ. не може замінити дотик з високим мистецтвом. Негативний зміст вияву масової культури полягає в тому, що часто не маса представляють можливість піднятися до рівня справжньої культ; Навпаки, сама культ підробляється під примітивні смаки відсталих прошарків населення. Розумні, висококваліфіковані може пре підносить щось сире, примітивне, а інколи щось спеціально одурманене, однак на будь якому рівні у широкому розумінні являє собою гуманістичне орієнтовану цінність. А усе, що, розглядає що цінність є антикультурою [3, с. 520]. **Висновок:** культура – це хороший напрям на пізнання навколишнього світу. Антикультура – це такі суспільні явища, процеси, ідеї та відносини, які суперечать суспільно-політичним принципам гуманізму і людяності. Отже, і філософія, і культура є полем діяльності людського духу і філософія, і культура у їх діалектичному взаємозв'язку послугують людині, допомагають пізнати світ і пристосувати його до своїх потреб.

Список використаних джерел

1. Б. Головка. Філософія культури // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 678.
2. Філософія культури : [підручник] / Ю. О. Шабанова. Дніпро: Ліра, 2019. 240 с.
3. Контркультура // Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1: А – Л. С. 520.
4. Філософія культури та антикультури: URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13223/>

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Кожна епоха породжує нові засоби комунікації, які відображають особливості її культурно-історичного, науково-технологічного розвитку і найбільш ефективно задовольняють потреби й інтереси людей. Важливою складовою комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є мас-медіа. З появою електронних мас-медіа частина функцій засобів усної та друкованої комунікації замінюється новими, які реалізуються за допомогою мультимедійних інтерактивних медіа, насамперед, Інтернету. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікаційного обміну між всіма підсистемами суспільства, пов'язаними з виробництвом, повсякденним життям людей, культурою і владою. Як опосередкована ланка між пізнанням і комунікацією, мас-медіа відіграють вирішальну роль у формуванні індивідуальної і суспільної свідомості. Під їх впливом відбувається формування, селекція і ретрансляція знань, ідеалів, цінностей, переконань і практичних настанов, ухвалення певних рішень та актуалізація вольових зусиль щодо їх реалізації. **Метою дослідження** є соціально-філософський аналіз функціонування мас-медіа у площині формування суспільної свідомості в умовах інформаційного суспільства. **Об'єктом дослідження** є мас-медіа в епоху інформаційного суспільства. **Предметом дослідження** є вплив мас-медіа на трансформацію суспільної свідомості в інформаційному суспільстві. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких дослідницьких завдань: охарактеризувати роль мас-медіа у суспільному поступі; проаналізувати діалектику взаємозв'язку суспільної свідомості та мас-медіа; розкрити різновекторність впливу мас-медіа на суспільну свідомість; з'ясувати особливості впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини. У сучасному суспільстві ЗМІ виконують низку функцій, важливими серед яких є: комунікативна - спостереження за подіями і формування суспільної думки стосовно їх сутності; інформаційна - збирання, редагування, коментування та поширення інформації; ретрансляційна - відтворення певного способу життя з відповідним набором політичних, духовних, соціальних цінностей. Завдяки реалізації зазначених функцій ЗМІ справляють вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, на соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток кожного члена суспільства, тому що кожна нова інформація, що надходить по каналах ЗМІ, відповідним чином стереотипізована й несе в собі багаторазово повторювані ціннісні орієнтації й установки, що закріплюються у свідомості людей. Водночас слід зазначити, що багатоаспектне проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль і сприяти консолідації суспільства, так і дезінтеграційну, роз'єднуючу, упродовжуючи в суспільну свідомість негативні стереотипи, що, на думку Г.Блумера, особливо є відчутним в кризові періоди історичного розвитку суспільства, коли люди у стані соціальної невизначеності особливо піддаються під вплив, легко відкликаються на різні нові стимули, ідеї, а також більше піддаються пропаганді й різним маніпулюванням [1, с. 123]. Складовою суспільної свідомості є національна свідомість, яку науковці визначають як систему колективних соціально-психологічних феноменів, сутністю котрих насамперед є уявлення про свою спільноту як національну, окрему від інших спільнот. І.Кресіна наголошує, що основними елементами національної свідомості, насамперед, є: етнічна та національна ідентичність, етнічна свідомість, національна самосвідомість, подвійна етнонаціональна свідомість, історична пам'ять, національна мрія, національна ідея, національний менталітет і характер [2, с. 87]. На думку Ю.Куца, національна свідомість ґрунтується на уявленнях етноспільноти про соціальні вартості, норми, спільне походження, традиції, що своїми коренями сягають далекого минулого. Вона глибоко пов'язана з територією проживання, мовою, соціально-економічними набутками, які акумулюються в особливостях духовного розвитку, політичних інституцій, національних інтересів і традицій, ідеях, національній мрії, національній ідеї, національній ментальності, національному характерові, національній психології [3, с. 45]. Ю.Бромлей до елементів національної свідомості відносить етнічну свідомість та уявлення про типові риси своєї спільноти, уявлення про рідну землю чи територію народу та про національний державний устрій [4, с. 176-183]. Водночас слід зазначити, що формування і зміцнення національної свідомості засобами ЗМІ значною мірою залежить від їх позиції у суспільстві. За умови, якщо засоби масової інформації є незалежними й здатні культивувати, збагачувати загальнодержавні й національні цінності в умовах глобалізованого світу, відтворювати і транслувати історико-культурні традиції, утверджувати національну мову, культуру, що є можливим у демократичному суспільстві, - вони сприяють творенню єдиного інформаційно-культурного простору держави, формуванню духовних основ нації, виступають дівим інструментом консолідації суспільства в єдину національну спільноту. В ідеалі ЗМІ можуть консолідувати різні партії й рухи, організації і спільноти, відображаючи і ознайомлюючи суспільство з їх позицією, регулярно організовуючи проведення діалогу стосовно суспільних проблем. Мас-медіа можуть в неупереджених узагальнюючих коментарях виділяти із усіх дискусій ті пропозиції, що спрямовані насамперед на порозуміння і злагоду суспільства, а отже, виступати каталізатором об'єднання, інтеграції суспільства й зміцнення держави. Але якщо в суспільстві ЗМІ є залежними від держави, контролюються певними фінансовими чи політичними групами, вони стають знаряддям маніпуляції суспільною свідомістю, провідниками певної ідеології і, що є найнебезпечнішим, - часто сприяють упродовженню чужих, не властивих суспільству духовно-моральних і політичних цінностей, що руйнує духовний фундамент його існування. У контексті окресленої проблеми слід зазначити, що в умовах незалежної Української держави вітчизняні мас-медіа отримали на законодавчому рівні свободу слова і цензури, політичну і професійну незалежність від державної влади. Однак посилення національного змісту та статусу державних українських ЗМІ не супроводжувалось адаптацією їх діяльності до ринкових умов, що не дало змоги витримати конкуренцію з потужними медіа-суперниками і, насамперед, комерційними телеканалами та газетами. Постійно відчуваючи нестачу бюджетного фінансування, державні телевізійні канали, центральні друковані видання змушені шукати додаткові кошти для здійснення своєї діяльності - від акціонування і до продажу рекламного часу. Це призвело до того, що серед ЗМІ майже не залишилося тих, акціями яких не володіли б великі фінансово-економічні групи. В результаті ситуація складається таким чином, що переважну більшість вітчизняних ЗМІ сьогодні утримують не держава й інститути громадянського суспільства, а окремі політичні партії та фінансово-промислові кола, які закономірно використовують потенціал мас-медіа передусім у власних, а не загальносуспільних інтересах. В сучасних умовах «незалежні» ЗМІ, які покликані бути центрами громадського контролю і за діями влади, і за збереженням духовних цінностей нації, зростаючись фактично з владою, бізнесовими колами та політичними організаціями, переважно працюють не на повернення суспільства до своїх базових цінностей, ідентичних й адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, багатовіковому культурно-історичному досвіду українського народу, а висвітлюють приватні чи корпоративні інтереси певних угруповань. Усе це свідчить про відсутність в Україні дієвої державної політики у сфері масової інформації. **Висновок.** Основними функціями мас-медіа є: інформативна, розважальна, освітня, функція соціалізації, рекламна, культурна, функція формування громадської думки, функція медіатизації політики і моделювання політичної свідомості, пропагандистська і маніпулювання свідомістю, функція створення медіацентрованої демократії як сучасної політичної системи та інші. Поступ мас-медіа від каналу інформації та розваги до політичного інституту значно розширив впливовість мас-медіа на суспільну свідомість.

Список використаних джерел

1. Блумер Г. Коллективное поведение: Пер. с англ. // Американская социологическая мысль: Тексты. М., 1994. 278 с.
2. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / За ред. М.В.Поповича. К.: УЦДК, 2005. 328 с.
3. Куц Ю. Національна свідомість і самосвідомість у етнополітиці й державотворенні // Актуальні проблеми державного управління: Наук. зб. Х.: Харк. філ. УАДУ, 2000. № 2(7). С. 45-52.
4. Бромлей Ю. Очерки теории этноса. М.: Наука, 1983. 412 с.

ФЕНОМЕН ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ: ВЗАЄМОЗ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю цілісного аналізу теоретичних та практичних положень щодо специфіки та значення феномена громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Наростання світоглядної невизначеності соціальних суб'єктів та глибоких соціальних проблем в Україні, розповсюдження інформаційних війн та засобів інформаційно-психологічного впливу свідчить про дисгармонію взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, що у пострадянській період зазнав нових викликів, у зв'язку з нездатністю забезпечити становлення демократичної моделі механізму функціонування громадської думки. Діюча модель відносин держави і громадянського суспільства, з одного боку, загрожує втратою легітимності державної влади, а з другого – створює умови для посилення залежності громадян від держави, тоді як вільний вияв громадської думки покликаний бути рушійною силою у розгортанні процесів самоорганізації суспільства та дієвим важелем впливу на державну владу. Підґрунтя для дослідження заклали науково-дослідні праці українських та зарубіжних дослідників: В. Бебика, В. Беха, О. Васильченко, В. Воловика, Ю. Габермаса, П. Горностаї, М. Горшкова, Б. Грушина, В. Глазунова, В. Воронкової, Ф. Гегеля, Ф. Гольцендорфа, І. Денисенко, І. Капріцина, В. Карлової, Д. Канемана, В. Коробейнікова та інші. Проблему державно-владних відносин у своїх працях висвітлювали: М. Братасюк, О. Макарова, О. Росоляк, В. Торяник. Окремі напрямки аналізу громадської думки були представлені у наукових працях таких дослідників: М. Багмет, Л. Балуцька, С. Безклубенко, Д. Гавра, Л. Городенко, О. Дмитренко, М. Калініченко, К. Кандагура, І. Костира, О. Кононенко, Д. Наружний, С. Недов, С. Чавкіна та інші. **Метою дослідження** є соціально-філософський аналіз феномена громадської думки та визначення детермінант оптимізації взаємозв'язку держави і громадянського суспільства як передумови гармонізації процесу функціонування громадської думки в Україні. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**: уточнити сутність феномена громадської думки та зміст поняття, що його позначає; визначити основні методологічні засади дослідження феномена громадської думки як прояву взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. **Об'єктом дослідження** є теоретичні моделі громадської думки. **Предметом дослідження** є детермінанти оптимізації знання про феномен громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Становлення громадської думки зумовлено поєднанням особливостей суспільної свідомості та соціального буття будь-якого суспільства на конкретному етапі його розвитку і трансформації. Громадська думка - це форма суспільної свідомості, яка склалася в процесі комунікативної взаємодії держави і громади, зумовленої інтересами і потребами соціальних суб'єктів на відповідному етапі історичного розвитку, результатом якої є оціночні судження по відношенню до соціального буття, які сформувалися в процесі пізнання об'єктів природної і соціальної реальності, що виявляються і змінюються під впливом практики та ідеології та впливають на соціальне буття.

Громадянське суспільство й держава перебувають у тісному взаємозв'язку, перше неможливе без другого. Завдяки державі людська спільнота набуває цивілізованості і стає суспільством. Громадянське суспільство – це не тільки школа і церква, а й громадянська війна, протистояння соціальних інтересів, антисуспільна поведінка, мафія тощо, з якими може вгоратися лише держава. Зрештою, сам сенс концепції громадянського суспільства існує лише при розгляді цього суспільства у співвідношенні з державою. Водночас держава не може існувати поза суспільством. Вона похідна від громадянського суспільства, і призначення її полягає в тому, щоб слугувати йому. Громадянське суспільство є противагою державі у її постійному прагненні до панування над суспільством. Від ступеня розвиненості громадянського суспільства залежить ступінь демократизму держави [1, с.38]. Соціально-філософський аналіз феномена громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства базується на єдності системного, терменетичного, синергетичного, діяльнісного, історикогенетичного, формаційного та цивілізаційного підходів. Зосереджується увага на тому, що громадська думка є соціальним процесом, який ґрунтується на засадах самоорганізації та є результатом відображення протиріччя між соціальними суб'єктами, що набуває свого виявлення при збільшенні нерівноважних процесів в суспільстві. Поєднання хаосу і порядку забезпечують функціонування громадської думки шляхом послідовного відтворення етапів функціонування громадської думки, які змінюють один одного. Формою взаємодії держави і громадянського суспільства є політичний режим як система методів і засобів здійснення політичної влади, а різні типи політичних режимів – демократичний, авторитарний і тоталітарний – є різними способами цієї взаємодії [2, с.121]. Під впливом стрімких соціально-перетворюючих трансформацій, розвитку інформатизації і технологізації всіх сфер його життєдіяльності проявилися характерні особливості дисипативної моделі механізму функціонування громадської думки, яка передбачає низький рівень впровадження засобів регулювання відносин держави і громадянського суспільства. Відтак зумовлювався прояв каталітичної властивості громадської думки у взаємовідносинах держави і громадянського суспільства. На сьогоднішній день прояв каталітичної властивості виявляється у прискоренні надання зворотної реакції соціальних суб'єктів на отриману інформацію та формуванні оціночного судження по відношенню до соціального буття, підкріпленого спрощеним знанням про об'єкти природної і соціальної реальності. Серед чинників, які підкреслюють каталітичний тип взаємовідносин держави і громадянського суспільства: розвиток споживацького суспільства, віртуалізація, символізація, симуляція реальності, дезінформація громадськості в умовах ведення інформаційної війни. Наслідком реалізації дисипативної та деспотичної моделей механізму функціонування громадської думки є дисгармонізація процесу формування вільних оціночних суджень у суспільстві. Серед наслідків втілення інгібіторного типу взаємовідносин держави і громадянського суспільства виявляються наступні: катастрофізм, незахищеність громадськості з боку державної влади, низький рівень розвитку середнього класу, патерналізм з боку громадськості, адаптивність до складних життєвих умов та відчуження від громадянського життя, збагачення соціальних груп за рахунок експлуатації великої частини бідного населення, зростання системної кризи як чинника слабкості українського суспільства. Для зниження рівня напруги та реалізації демократичної моделі механізму функціонування громадської думки виділено концептуальні напрями розвитку взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, серед них: взаємності та діалогізму, гуманізму, історизму та спадкоємності, гласності та прозорості, законності та демократизму, системності та комплексності, відповідності між теорією і українськими реаліями, об'єктивності та обґрунтованості. Налагодження взаємодії між державою і громадянським суспільством будуватиметься на впровадженні знання про державницько-інституційні та громадянсько-самоорганізаційні детермінанти оптимізації взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Найповніше зв'язок громадянського суспільства й держави проявляється через права і свободи особи. З одного боку, конституційне проголошення і закріплення прав і свобод особи є політико-правовою основою розмежування громадянського суспільства й держави. З другого боку, права і свободи є найголовнішою ланкою, котра з'єднує громадянське суспільство й державу; завдяки наявності у громадян політичних прав вони підпорядковують державу своєму впливові та здійснюють контроль над нею. Оскільки реальність прав і свобод особи є одночасно однією з основних ознак правової держави і найважливішим надбанням громадянського суспільства, то це означає, що вони – правова держава і громадянське суспільство – взаємно передбачають одне одного [3, с.87-88]. **Висновки.** Громадська думка є водночас і суспільним явищем, і станом суспільного контролю, а також індивідуальним, оскільки існує у свідомості індивідів у вигляді оцінок і суджень, реалізуючись у їхній поведінці. Вона є певним показником розвитку демократичності суспільства, тобто чим інтенсивніше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша і, за належної інформованості мас з певного політичного питання, може виступати як компетентний і повноцінний партнер управлінських органів. Для розвитку процесу залучення громадян до прийняття та реалізації управлінських рішень через урахування громадської думки потрібне підвищення кваліфікації державних службовців у напрямі дослідження громадської думки, створення при органах державної влади окремих структур, які б займалися вивченням громадської думки, залучення до процесу вивчення громадської думки незалежних аналітичних структур, виділення окремим пунктом у державному бюджеті коштів на вивчення громадської думки. Одним із важливих кроків є також усвідомлення важливості врахування громадської думки на всіх етапах проходження управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. В. Галуцько, Г. Пономаренко, В. Шкарупа «Теорія держави і права», Херсон 2008. 345 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Основи правознавства: проб. Підручник для 9 кл. / за редакцією І.Б. Усенка. Київ: «Перу» 1997. 416 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні вона ще не здобула такого значення через деякі чинники, які впливають на цей процес і результат. **Мета дослідження:** з'ясувати основні проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні з метою визначення шляхів по їх подоланню. **Об'єкт дослідження:** загальні проблеми бізнесу в Україні. **Предмет дослідження:** проблеми, які пов'язані з бізнесом в Україні. **Завдання дослідження:** визначити напрями відсутності соціальної відповідальності бізнесу; розглянути різні прояви соціальної відповідальності; з'ясувати рішення цих проблем. В Україні соціальна відповідальність бізнесу до останнього часу не отримувала широкого поширення, будучи прерогативою іноземних підприємств. На сьогоднішній момент неможливо уявити будь-яку компанію, яка не була б провідником принципів корпоративної соціальної відповідальності. Багато соціально відповідальних корпорацій створюють внутрішні комітети або комісії з етики та/або соціальної відповідальності, завдання яких є об'єднання широкого кола пов'язаних з компанією організацій і людей для участі в розробці стратегій розвитку корпорації в питаннях корпоративної етики та соціальної політики щодо найманої праці і суспільства в цілому, політики з охорони навколишнього середовища, створення ефективного кодексу корпоративного управління, дотримання прав людини у відносинах з постачальниками, споживачами і персоналом [1, с. 44-46]. Спочатку визначимось в яких напрямках може проявлятися відсутність соціальної відповідальності бізнесу на українських підприємствах. Д. Задирак зазначає, що тема соціальної відповідальності бізнесу поки що не набула масового звучання так практичного поширення в Україні. Про це свідчать наступні факти: Порушення з боку роботодавців міжнародних прав людини та трудових стандартів; Недотримання законодавчо встановлених соціально-трудових прав і гарантій працівників; Низький рівень заробітної плати; Тривала заборгованість із виплати заробітної плати [2]. Із цього видно, що вчений розглядає більше соціальну відповідальність бізнесу відносно персоналу компанії. Ця діяльність охоплює багато напрямків, зорієнтована на задоволення нагальних потреб суспільства, зумовлена специфікою даного етапу соціалізації економіки та традиційним розв'язання соціальних проблем. В Україні низький рівень поширення соціальної відповідальності пов'язаний також із самим характером отримання прибутку підприємствами. Економічний прибуток провідних українських підприємств досягається за рахунок наявності в їх розпорядженні економічної влади, адміністративного ресурсу, доступу до бюджетних коштів, недосконалою конкуренцією на внутрішньому ринку, штучного завищення цін на вироблену продукцію, зниження рівня оплати праці, скорочення обсягу соціальних витрат. Саме такі фактори виступають основою конкурентної переваги. Більшому поширенню соціальної відповідальності може сприяти інноваційна активність, використання нових технологій, створення нової продукції, у результаті прибуток підприємства формується за рахунок скорочення витрат, підвищення конкурентоспроможності, формування нових ринків товарів або послуг. Саме такий шлях розвитку має більше поширення в розвинених країнах і, як наслідок, вищий рівень соціальної відповідальності бізнесу. Але такий варіант розвитку української економіки сьогодні видається малоймовірним, оскільки вимагає довгострокових фінансових витрат, окрім того, досить ризикований [3, с. 191]. В Україні соціальна відповідальність бізнесу має різні прояви: залежно від положення підприємства на ринку, рівня конкуренції, характеру взаємин з органами державної та місцевої влади, наявності передвиборчої кампанії та інших. Перша форма носить класичний характер, що пов'язано з політикою підприємства щодо реалізації повноцінного соціального партнерства. Друга форма соціальної відповідальності бізнесу може бути пов'язана з отриманням від держави певних привілеїв, можливість розробки та видобутку корисних копалин, надання вигідного державного замовлення. Чи можна в такому разі говорити про етику соціальної відповідальності? На мою думку, це своєрідна форма відповідальності, яка має позаморальний характер. Якщо підприємство виконує всі вимоги, що належать до сфери соціальної відповідальності, то мотив, з якого це робиться, вже є другорядним. Гірше, якщо в керівництва підприємства є почуття відповідальності, воно відчуває каяття, що діяльність із соціальної відповідальності не здійснюється. Для соціальної відповідальності важливим є не мотив чи почуття, а конкретна діяльність з її реалізації. Звичайно, є підприємці, які мають внутрішню мотивацію для реалізації соціальної відповідальності. Третя форма носить більшою мірою примусовий характер, коли соціальна відповідальність є проявом обов'язкової благодійності. Організацію змушують, як правило органи місцевої влади, виявляти відповідальність за свою діяльність і за присутність у даній місцевості. Ефект змушеної відповідальності може мати прямі економічні й адміністративні джерела. Наприклад, організацію змушують упорядкувати навколишню територію, дотримуватися екологічних вимог і т. п. Змушена відповідальність також виникає вимушено. Місцеві влади, піклуючись про середовище, в якому проживають городяни, на території якої працює підприємство, змушені застосовувати різні санкції, прямі чи непрямі, щоб змусити підприємство подбати про соціальне оточення даного підприємства, інакше це підприємство буде знехажати інтересами городян, жителів даної місцевості. Четверта форма соціальної відповідальності зустрічається на містоутворюючих підприємствах. Ураховуючи особливості діяльності таких підприємств, бізнес змушений брати на себе неспецифічні для себе соціальні функції. Містоутворюючі підприємства змушені бути соціально відповідальними для безперебійної роботи підприємств, вирішення господарських проблем міста, головним чином, через самоусунення держави від вирішення даних проблем. Тим більше що в кінцевому рахунку співпраця з місцевою владою і громадянським суспільством виявляється набагато більш успішною [3, с. 189]. У більшості країн ЄС розроблені та функціонують державні програми підтримки і стимулювання соціальної відповідальності бізнесу, до яких держава долучає компанії приватного і державного секторів до спільного виконання соціально важливих завдань, стимулює бізнес до соціально відповідальної діяльності [4]. **Висновок.** Підходи до вирішення проблем формування соціальної відповідальності бізнесу зводяться до необхідності співпраці всіх зацікавлених сторін: держави, бізнесу і суспільства в цілому. Необхідність діяльності підприємств саме на засадах соціальної відповідальності бізнесу не викликає сумнівів, але економічний і соціальний розвиток залежать від зрілості етики і моралі не тільки бізнес-структур, а й суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Веревкин Л. П. Социальная ответственность бизнеса. Мониторинг общественного мнения / Л. П. Веревкин. 2010. № 1. С. 44-55;
2. Гордієнко Л. А. Моделі корпоративної соціальної відповідальності. / Л. А. Гордієнко. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 2(5).
3. Головінов О.М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми / О.М. Головінов // Економічний вісник Донбасу. 2014. № 2(36). С. 187-192.
4. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201310_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini_spilnota_svb.pdf.

РЕЛІГІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальні теми дослідження : Релігія є не тільки уявленням про Бога, не тільки свідомістю, це й реальне життя, дії людей – культ, богослужіння, церковна організація, нарешті, це форми і принципи організації суспільного життя, що тією чи іншою мірою ґрунтуються на релігійних підставах. Тобто релігія – це відповідне світосприйняття та певна сфера життя людини, які пов'язані із відношенням її до Абсолютного. **Мета дослідження:** проаналізувати релігію як предмет філософського дослідження. **Об'єкт дослідження:** поєднання цінностей релігії в сучасному світі. **Предмет дослідження:** природа та сутність релігії, її філософські, соціологічні, етичні, культурологічні, політичні та історичні ознаки. **Завдання дослідження:** засвоєння сутності, історії виникнення та розвитку релігії, її ролі та місця у суспільстві, житті людини; пояснення сутності сучасних релігійних течій; формування вмінь орієнтуватися у складних проблемах релігійного життя та релігійної ситуації в Україні; долати забобони у становленні до релігії та церкви, пов'язані з пануванням державного атеїзму; Зміна світоглядної та культурної парадигми сучасного світу з притаманною трансформацією ціннісних орієнтацій та пошуком смислотворчих засад буття зумовлює посилений інтерес до проблем духовності. Адже духовність є найвагомішою опорою людського існування і найвищим принципом, що визначає сутність людини та її надвitalьне призначення. В історичній пам'яті народу, в його культурних традиціях духовність тисячоліттями освячувалася релігією, яка прагнула до стримання примітивних інстинктів і утвердження на всіх рівнях буття людини моральної. Саме релігія як духовний феномен безпосередньо пов'язана з людиною, з прилученням її до високих смислів та смисловою наповненістю її буття загалом. Релігійна тематика майже ніколи не залишалася поза увагою істориків, етнографів, літературознавців, письменників. Проте найбільшою мірою проблеми релігії інтригували філософську думку. Нові зміни в підходах до осмислення проблем релігії протистоять традиційному ґносеологічному підходу до людини і відзначаються зверненням до конкретного індивіда в світі, вибудовою ним власної життєдіяльності в процесі творення та трансформації смислів. Відтак вихідним моментом виступає людина, а похідними - такі прояви її буттєвості як соціальне, культурне, природне. Саме тому виникає потреба більш конкретного дослідження в історико-філософському контексті. такого складного і суперечливого феномену як релігія та розкриття її екзистенційного виміру в тлумаченні сучасної релігієзнавчої науки. У гуманітарних науках у цілому й у філософії зокрема завжди є досить важливим питання про первинне етимологічне значення базових категорій і понять, оскільки саме в них акумулюється їхній глибинний зміст. Що стосується поняття «релігія», то в результаті аналізу А.Осиповим філософських точок зору Цицерона, Лактанція та Аврелія Августина він приходить до висновку, що вона являє собою синтез двох значень: «...поєднання і благоговіння, які свідчать про релігію, як про таємничий духовний союз живого благоговійного єднання людини з Богом» [1, с. 156] з обов'язковою присутністю любові як джерела цього єднання. Зокрема, для Цицерона термін «релігія» є похідним від латинського дієслова *religere* (збирати, обдумувати, відкладати на особливе споживання) і зрозуміле як благоговіння або ставлення до будь-чого з особливою увагою і шануванням. Лактанцій пов'язував його зміст з латинським дієсловом *religare* в значенні «поєднувати». Аврелій Августин зводить сутність самої релігії до поєднання і відтворення втраченого союзу між людиною та Богом, «...прагнучи до єдиного Бога і до Нього одного прив'язуючи (*religantes*) наші душі, - звідки походить і саме слово «релігія» (*religio*) [2, с. 65]. Об'єктом істинної релігії, роблячи при цьому акцент на тому, що благоговіння і жага до поєднання з Абсолютом не можуть забезпечити цілісного сприйняття сакрального, якщо вони не освячені почуттями любові. У Біблії термін «релігія» і його похідні не зустрічаються, а весь комплекс релігійних переживань та ставлення людини до Бога називається вірою. Саме любов дає можливість для усвідомлення релігії як зустрічі, оскільки віра розпочинається не стільки від Бога-страху (Рудольф Отто розглядає релігію як зустріч Другого, коли Бог одночасно і притягує, і жахає) як до Бога-любові, якому можна сказати «Ти» (М.Бубер, С.Булгаков, В.Іванов). Відтак релігія народжується з «Ти», яке людина сказала тому, кого відчувала всередині себе серцем. Саме тому рефлексія релігії як діалогу саме в зустрічі «Я – Ти» набуває особливого значення. Питання щодо визначення сутності релігії завжди було досить проблематичним, оскільки стосується внутрішнього стану індивіда і являє собою задоволення трансцендентних потреб. Адже релігія є особливим духовним життям індивіда, пов'язаним з усією безкінечністю багатоманітних переживань і поряд з тим містить у собі відповідний суспільно-практичний вираз, певну соціальну організацію. Тому й існує величезна кількість дефініцій релігії, що акцентують увагу на тому чи іншому почутті, яка її характеризує (любов, радість, страх, благоговіння), чи абсолютизуючи її такі зовнішні моменти як ритуали, визначені догми і встановлені правила, вимоги культу. Така багатоманітність характеристик релігії, з яких кожна має суттєве значення, вимагає розгляду питання про сутність релігії в історичному контексті. Спроби філософського осмислення релігії виникають ще в античному світі. Завдяки Арістотелю та Платону стало відомо, що філософський підхід до релігії притаманний вже Ксенофану та Сократу. Проблеми релігії знайшли широке висвітлення в діалогах Платона («Держава», «Закони», «Федр») та у «Метафізиці» Арістотеля. Так, для Платона релігія є згадкою про Бога як наслідок його споглядання людською душею у світі ідей Єдиного. Пізнання Божественних істин, пов'язане тут з пригадуванням того, що споглядала душа у своєму передіснуванні. Платон описує пригадування як своєрідну нестамність, несамовитість, адже «це пригадування того, що колись бачила наша душа, коли вона супроводжувала Бога...» [3, с. 111]. В Арістотеля в шостій книзі «Метафізики» «перша філософія» зведена до рівня керівної науки про незмінну і нерухому сутність. А в дванадцятій книзі поняття незмінно сущого пов'язується і конкретизується у вченні про першорух, форму всіх форм і мислення самого себе, тобто вчення про Бога. Ідея Бога ставала наслідком розумності Космосу, де «у світовому цілому все впорядковане визначеним способом для однієї мети... Кожному необхідно зайняти своє місце... для блага цілого». Середньовічне мислення набагато більше пройняте релігійною проблематикою, ніж інші історичні періоди розвитку філософської думки [4, с. 27]. **Висновок:** Незважаючи на зовнішню несхожість, всі релігії світу мають єдине коріння і однаково брали участь у формуванні культури свого народу. Без релігії, без урахування її впливу неможливо уявити собі історію будь-якого народу, будь-якої цивілізації. Первісна філософія кожного народу - точніше, його первісний світогляд, тісно пов'язані з його релігійними уявленнями і віруваннями.

Список використаних джерел

1. Академічне релігієзнавство Київ. 2000 р. 264 с.
2. В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська релігієзнавство підручник Київ «Академвидав». 2006 р. 479 с.
3. Ю. А. Калінін, Харьковченко Релігієзнавство підручник – Київ «Наукова думка» 2002 р. 379 с.
4. В. І. Лубський Релігієзнавство. Київ, 1997 р. 337 с.

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Економіка відіграє важливу роль в житті людини, кожна сфера так чи інакше залежить від іншої. Тобто, ігноруючи певні сталі закони економіки, важко добитися успіху в іншій сфері. Кожна країна по різному може трактувати бачення в економіці. Іслам не виключення, тому концепції різних країн стають все більш актуальними темами для вивчення. **Мета дослідження** – проведення ґрунтовного філософського аналізу ісламського закону вартості та причин, що зумовили особливості економічного розвитку ісламських країн та спричинили виникнення нової економічної теорії, що базується на ісламських принципах. **Об'єкт дослідження** – особливості ісламської концепції закону вартості. **Предмет дослідження** - визначення ставлення ісламських країн до закону вартості. **Завдання дослідження:** здійснити всебічний аналіз сучасних тенденцій і перспектив розвитку ісламського закону вартості та зрозуміти його концепції. Закон вартості – загальний економічний закон, який виражає внутрішню необхідні, сталі й суттєві зв'язки між суспільно-необхідною працею, витраченою на виробництво товару з урахуванням умов його відтворення, та цінами товарів за відносною відповідності попиту і пропозиції. В узагальненій формі закон вартості – це обмін еквівалентів, обмін товарів і послуг між виробниками та їх купівля на ринку відповідно до суспільно-необхідних витрат на їх виробництво. Водночас такий обмін властивий лише більшості актів купівлі-продажу за одночасної відсутності пропорційності в обміні щодо багатьох товарів. Таким чином, еквівалентний обмін був центром, навколо якого здійснювалися процеси купівлі-продажу товарів, а вирішальним фактором встановлення таких пропорцій була суспільне необхідна праця [1,с.37-38]. У загальній формі закон вартості означає обмін еквівалентів, тобто обмін товарів та послуг між виробниками та їх купівлю на ринку відповідно до суспільно необхідних витрат на їх виготовлення. Закон вартості діє у будь якій економічній системі, де відбуваються товарно-грошові відносини, Іслам також входить в ці ряди. Проте, єдиною відмінністю є концепція ставлення до нього. Звільнення від колоніального гніту обумовило розвиток національної ідеї ісламських країн в економічній, політичній та культурній сферах. Політична незалежність цих країн стимулювала ріст національної і релігійної самосвідомості. Транснаціональні промислові корпорації та найбільші міжнародні банки протягом декількох років використовують або пропонують ісламські банківські продукти [2,с.104]. Тобто в світі міжнародних фінансів, як серед практиків, так і науковців уявлення про методи і форми ісламського закону вартості вже затверджені в якості складових елементів знання професіонала, не залежно від особистого відношення до даного феномену. Економічна система країни формується на основі синтезу положень як однієї так і іншої, а тому в залежності чий положення будуть визначальними формується відповідна економічна система. При побудові економічної системи ісламських держав, перевага надається неформальним правилам, тобто національним особливостям, які вступають в протиріччя з основними положеннями сучасної політичної економії. Ісламське суспільство часто стикається з рядом соціально-економічних проблем, тому розвиток вчення про ісламську економіку, та його осмислення, повинен їх подолати. На думку мусульманських економістів слід змінити негативний стан речей, який можна побачити сьогодні в світі, він обумовлений недосконалістю та неспроможністю їх подолання європейськими економічними концепціями [3,с.36]. Це пояснює ставлення Ісламу до закону вартості, який на їх думку також недосконалий. Відмінною ознакою, в економічних дослідженнях мусульманських вчених є їх прихильність до моральних та етичних аспектів. Деякі мусульманські країни Перської затоки, не звертаючи увагу на світову економічну кризу, продовжують посилювати своє становище в сучасному світовому господарстві, що підтверджується реальним зростанням впливу ісламських фінансів на систему міжнародних економічних відносин світу і вкотре показує концепцію ставлення мусульман до закону вартості [4,с.123-124]. Якщо розглядати наукові публікації по традиційній політичній економії неважко помітити, що в них взагалі відсутній серйозний нормальний аналіз і недостатня увага приділяється етичним аспектам економічної поведінки людини. Це обумовлено тим, що в ісламських країнах економічні міркування підпорядковуються моральним, як наприклад заборона Кораном рибі, застосування якого вважається верхом несправедливості. Основна вимога ісламських економістів полягає в тому, щоб цілі і засоби їх досягнення були законними по шариату. Крім того, особливе значення належить пошуку компромісу по задоволенню інтересів приватних осіб і різних шарів суспільства [5,с.26]. Ісламська економіка та закон вартості, заслуговує свого впровадження як окрема економічна категорія, що повинна стати гарантом економічного розвитку ісламських країн. Формування основних положень ісламської економічної системи повинна забезпечити концепція економічного розвитку та теорії вартості, що сьогодні розробляється ісламськими вченими. Розробка та впровадження концепції забезпечить динамічний розвиток ісламських країн, що оснований на принципах релігії [6,с.39-41]. В разі відмови від релігійних догматів, дана концепція буде не сприйнята мусульманським суспільством, адже особливості світосприйняття народу обумовлює характерні риси діяльності суб'єктів господарювання. Крім того вагоме значення дана концепція матиме на формування організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку в країні. **Висновок.** Отже, через наведені вище причини, ісламська концепція ставлення відрізняється від інших країн. Чималу роль відіграла релігія для мусульман. Тому соціальна справедливість та благодійність в пріоритеті для них, що заперечує всім законам економіки. Поеднуючи у своїй діяльності такі, несумісні, на перший погляд, пріоритети, як релігія і економічна ефективність, ісламський закон вартості забезпечує собі додаткові переваги в конкурентній боротьбі.

Список використаних джерел

1. Економічний словник-довідник / С. В. Мочерний, К. Фемін. 1995. С. 37-38.
2. Принципи функціонування ісламських банків. Ісламські фінанси в сучасному світі. Економічні та правові аспекти / Журавлев А.Ю, 2004. С. 104.
3. On Economics/ Sen A. - Basil Blackwell, USA, 1991. С. 36.
4. S.M.H. Economic Function of an Islamic State: The Early Experience. Islamic Foundation, Leicester / Zaman, 1991. С. 123-124.
5. Ісламська економіка і обігання від гріхів Арріба (лихварства) / Аль-Маудуді. Казань:Іман, 1999. С. 26.
6. Islamic economic system: a practical & beneficial approach / Masoud Ali Khan. The Pakistan Accountant, 2005. С. 39-41.

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Однією з актуальних проблем є державна підтримка та захист національної культури. До речі, таку функцію виконують зараз держави, які репрезентують потужні культури. Зокрема, йдеться про Францію, Німеччину, інші європейські країни, які змушені захищатись від засилля масової американізованої культури. Продумана система державного протекціонізму стосовно української національної культури, яка б не порушувала інтереси інших національних осередків України і не суперечила загальнолюдським принципам, державна підтримка культур національних меншин – ось один з необхідних напрямів національно-духовного відродження народів нашої держави. **Мета дослідження** - кожна освічена людина, громадянин держави, інтелігент як лідер нації, повинен уміти правильно оцінити сучасний стан культури, бачити і розуміти постійні зміни в різноманітних сферах, уміти розрізняти усталені чинові життєздатні культурні форми від застарілих, позбавлених життєвої сили. Без цього неможливо визначити оптимальні шляхи і засоби подальшого розвитку культури, ефективно впливати кожному своєю мірою на цей розвиток. **Об'єкт дослідження** - українська культура, як історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації. **Предмет дослідження** - сукупність спадщини світової культури. **Завдання дослідження** - пошуки нових фактів, які свідчать про самотуність і вагомість української культури в світовій цивілізації, щоб аргументовано викривати демагогію поневоловачів українського народу про нібито вторинність української культури. Адже посилення корінного етнічного фактора в українському суспільстві і зростання його національної самосвідомості є умовою збереження національно-державної консолідованості. Світова культура – це синтез кращих зразків національних культур різних народів, що стали загальнолюдськими надбаннями. Національна культура є синтезом цінностей, створених різними соціальними групами людей і класами даного суспільства. Національна культура стає відомою в світі лише тоді, коли цінності, розвинуті в ній, стають досягненнями всього людства. В наш час таке значення притаманне культурам Англії, Франції, Німеччини, Америки [5, с. 155]. Національна культура охоплює систему різноманітних форм національного життя, серед яких – географічні, господарські, побутові, ідеологічні, державно-правові, релігійні чинники. Вони забезпечують збереження й відтворення економічного та морально-духовного потенціалу нації, формують почуття національної свідомості, інтегрують культуру нації у світову культурну співдружність. Своїми структурними складовими – мовою, звичаї, традиції народу, релігія, художня культура, національний характер, національна самосвідомість, почуття національної гідності – національна культура об'єднує національне життя, в одне ціле і забезпечує подальший національно-культурний прогрес. Своєрідність національної культури, її неповторність та оригінальність виявляються в духовній сфері, перш за все в мові, літературі, музиці, живописі, філософії, традиціях, релігії. національна культура українського народу розвивалася не ізольовано від культур інших народів, а перебувала в контексті світового культурного процесу. Українці віками творили власну самотуну культуру, успадковуючи культурні цінності своїх предків, переймаючи і творчо осмислюючи надбання інших народів. Цим самим вони розвивали не лише національну культуру, але й зробили вагомий внесок у скарбницю світової. Українська культура століттями розвивалася в лоні литовської, польської, російської, тому вона оцінювалася окремими дослідниками як похідна та «провінційна». Ще й донині має місце підсвідомо залежність представників української культури від російської, оглядання передусім на російські культурні здобутки. Українська культура дійсно впродовж століть виірала чужі впливи, в той же час залишаючись самотунною, переплавляла їх та інтегрувала в українську культуру. Що більше, у певні історичні періоди (особливо у XVI-XVIII ст.) вона активно впливала на сусідні культури. На розвиток української культури негативно впливала відсутність власної державності, єдиної національної політики в галузі культури. В умовах колоніальної залежності скоувався творчий дух і самотуність нації, гальмувалися або ставали неможливими культурні процеси. Остаточо українське культурне поле в ділянках науки, літератури, мистецтва сформувалося на зламі XIX-XX ст., коли остаточно сформувалася українська нація, коли мова з фольклорної трансформувалася у мову абстрактної думки у історичних працях М. Грушевського [1, с. 398] . Національна культура має у своїй основі особливості психології українського етносу. Ментальність етносу, хоч підлягала змінам впродовж історії, все ж зберегла найхарактерніші риси. Інваріант української ментальності – це те що залишається в культурі і психології народу попри всі зміни в економічному і соціальному житті (М. Попович) [4, с. 3]. Єдність української культури в часі і просторі базується на національному характері. Національна ментальність зумовлена спільною мовою, культурною і морально-етнічною основою. Вона об'єктивована в артефактах мистецтва, психічний склад нації найбільше виявляється в мистецтві, зокрема у фольклорі. В українській культурі важливою є спадкоємність традицій (Д. Антонович, Д. Чижевський, М. Грушевський). Гердер вважав людську культуру єдиною, такою, що має спільну мету – досягнення істинної гуманності. Проте ця мета розвитку досягаються різними народами неоднаково, створюючи величезну різноманітність кольорів та відтінків. Ця думка суголосо з сучасною теорією систем: чим різноманітніші елементи системи, тим більша її стабільність. Гердер одним з перших виступив проти вузького європоцентризму, проти зневажливого ставлення до народів, що не належать до романо-германського культурного комплексу. Оцінювати рівень культурні просвіченості різних народів треба не тільки з погляду Європи, а і їх власних історичних потреб і завдань. Розвиток культури усвідомлюється як єдиний процес, що триває у всесвітньо-історичному масштабі і характеризується певним зв'язком причин і наслідків, внутрішніми закономірностями, періодизацією. Марксизм не визнавав цілісності національної і світової культури, а поділяв її на «прогресивні» та «реакційні» елементи [2, с. 9]. Сучасні українські культурологи М. Попович, В. Скуратівський, С. Макаров, О. Забужко включають українську культурну традицію у світовий загальнокультурний простір, знаходячи в діалозі неповторну значущість національної духовності. Видатні діячі української культури своїми найвищими творчими досягненнями зробили внесок у світову культуру. Наприклад, Микола Лисенко став тлумачем національних думок і почуттів для представників інших народів, створив національний музичний стиль, переплавивши у своїй музиці найхарактерніші природні особливості народної пісні з високими досягненнями музичного мистецтва Європи і таким чином «перекрив» українську професійну музику на загальнорозумілу європейську композиторську мову [3, с. 242]. Загальнолюдська культура об'єднує окремі культури в єдине ціле, сприяє досягненню взаєморозуміння у суперечливому світі. Водночас кожен з типів культури є самотунним у власній унікальності. Ось чому світова і національна культура перебувають в співвідносності рівноправного взаємозбагачуваного діалогу. Спільною для багатьох дослідників є філософська засада про самотунність кожної національної культури та її більшою чи меншою мірою спорідненість з культурами інших народів. Це дає можливість стверджувати, що толерантність – одна з важливих ознак української науки про культуру. У наш час всепланетарних зв'язків вимагає, з одного боку засвоєння культурної спадщини свого народу в минулому і сучасності, а також розширення обміну неосязними культурними цінностями між народами, а також зміти позбутися підтримуваних консервативною силою застарілих поглядів і традицій в культурі. Сьогоднішній поворот до цінностей культури минулого викликаний критичним моментом історико-культурного розвитку, оскільки вже не окремі країни, а людство загалом почувається на краю гуманітарної та екологічної катастрофи. **Висновок.** У таких умовах неминуче зростає вселюдська потреба пильно вдивитися в минуле, щоб спроектувати його досвід на сучасне та майбутнє. Значні соціокультурні зміни, що стосуються практично всіх аспектів громадського життя різних країн і народів, з особливою гостротою ставлять питання про міжнародну взаємодію, її роль в еволюції етнічних культур та розвитку загальносвітової культури.

Список використаних джерел

1. Грушевський М.С. Нарис історії українського народу. ДО.: Либідь, 1991.398 с.
2. Гердер Й.Г. Ідеї про філософію історії людства / Й. Г. Гердер // Фольклор : науково-критичні матеріали: хрестоматія: у 2 ч. / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Київський університет, 2013. Ч. 1. С. 9-36.
3. Корній Л. Микола Лисенко /Л. Корній // Українська музична культура. Погляд крізь віки / Л. Корній, Б. Сютя. К.: Муз. Україна, 2014. С. 242–273.
4. Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998. С. 3-5.
5. Шеллінг Ф.-В.-І. Філософія мистецтва // Історія естетички. Пам'ятники світової естетичної думки: У 5 т. М., 1967. Т. 3 155 с.

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. На даний момент ця тема є дуже актуальною тому, що «Виробництво» та «Спосіб життя людини» не стоїть на місці. Кожен день, кожна мить ці теми мають прогрес і вони міняються з дуже швидким темпом. **Мета дослідження:** як виробництво міняє життя людей чи навіть цілого суспільства. **Об'єкт дослідження:** зміна якості життя суспільства з розвитком виробництва. **Предмет дослідження:** індустріальний вибух як каталізатор якості життя і побуту суспільства. **Завдання дослідження** - вплив виробництва на спосіб життя суспільства. Індустріалізація – це історичний процес техніко економічного переходу від аграрного до промислових способів суспільства [3, с. 87]. Поняття індустріалізація використовується для позначення історичної епохи європейської промислової революції, яка почалась в другій половині 18 ст. у Велико-Британії [1, с. 54]. Пізніше вона поступово поширилася на інші країни Європи та Північної Америки. У СРСР індустріалізація, як керована урядом зверху реформа, була оголошена й переведена в 30-х роках 20 століття та означала, на відміну від загальноприйнятого значення поняття – комплекс заходів з прискороного розвитку промисловості. Першим вагомим поштовхом до І. Лівобережної України та Південної України стало залізничне будівництво [2, с. 468]. Первинна мережа залізничних шляхів в Україні була створена за рахунок імпорту матеріалів і техніки й стала передумовою для розвитку фабрично-заводської промисловості. У конфігурацію залізниць добре вписувалися водні магістралі. Дніпро був з'єднаний притоками та каналами з водними системами Балтійського басейну – Західною Двіною, Німаном і Віслою. Це сприяло тому, що за чотири пореформених (після 1861) десятиліття перевезення товарних вантажів територією України зросло більш як у 10 разів. Поява первинної залізничної мережі в поєднанні з розвитком пароплавства зумовила завершення до початку 90-х рр. 19 ст. промислового перевороту на транспорті. 1890 на ріках України використовувалося 220 пароплавів сукупною вантажопідйомністю 1.2 млн пудів. Істотну роль у створенні безпосередніх передумов для І. України відіграла кам'яновугільна промисловість. Власне, повномасштабна І. України саме й розпочалася з бурхливого розвитку вуглевидобування, який став можливим після прокладення залізниць. 1872 у Домбасі з'явилася перша акціонерна компанія «Гірничі і промислове товариство на Півдні Росії», заснована за допомогою французького капіталу. До 1900 в Донбасі вже діяло 20 вуглевидобувних компаній з іноземним капіталом (без урахування рудників металургійних компаній). Панівну роль відігравав капітал дрібних французьких рантьє, концентрований франко-бельгійськими банками. Від заснування кам'яновугільних рудників іноземні капіталісти переходили до комплексної експлуатації природних багатств Донбасу – створення підприємств з видобутку залізної руди та побудови металургійних заводів. Оскільки індустріалізація тісно пов'язана з виробництвом, тому можна сміло між цими двома поняттями поставити знак дорівнює. З ростом виробництва будівництва нових заводів і фабрик збільшувалася кількість робочих місць. Відповідно потрібна була велика кількість кваліфікованих спеціалістів. Збільшувалися навантаження на учбові заклади міст. З ростом кількості працівників будь-якого сфери виробництва збільшувалися потреби в якісному житті. При цьому ще потрібно було мати хороший побут. Далі почали розвиватися мистецтва: театри (Тернопільський академічний драматичний театр імені Т.Г. Шевченка побудований 1957.), лялькові театри(Тернопільський академічний обласний театр актора і ляльки був відкритий 1980р.), філармонія(Тернопільська обласна філармонія відкрита у 1939р.), кіно театри, розважальні комплекси-це все потребувало суспільство [2, с. 563]. Поряд з цим бурхливо розвивалися різні напрямки науки, а особливо медицина. З розвитком науки розвивалося виробництво. Все це можна побачити на прикладі розвитку такого прекрасного міста як Тернопіль. У Тернополі були побудовані такі заводи: комбайновий завод(1939р.), «Ватра»(1957р.), фарфоровий завод(1964-2006р.), Оріон(1982р.) [4, с. 57]. Наше місто після заснування заводів поступово перетворилося з аграрного в промислове місто. **Висновок:** Як ми бачимо безумовний вплив індустріалізації, а саме виробництва кардинально змінює якість, спосіб життя цілого суспільства. З повною впевненістю можна сказати, що як би не індустріалізація зі своїм виробництвом, то людство ще не на одну сотню років топталось на масці без розвитку науки, медицини і покращення якості життя.

Список використаних джерел

1. Hewitt, T., Johnson, H. and Wield, D. (Eds) (1992) industrialisation and Development, Oxford University. 83 с.
2. С. В. Кульчицький. Енциклопедія історії України 2005 672 с.
3. Hobsbawm, Eric (1962): The Age of Revolution. Abacus. 152 с.
4. С. В. Кульчицький. Індустріалізація \Енциклопедія сучасної України: у 30 т / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2020. 76 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С. М. БУЛГАКОВИМ

Актуальність теми дослідження. Господарство – це творча діяльність розумних істот, які втілюють у ній свої індивідуальні риси. Індивідуальності притаманна свобода, більш того, вона і є цією свободою. А якщо свобода є творчістю, то індивідуальність є справді творчою основою, яка не вгасна й у господарстві. Людина, її сутність, одна з актуальних проблем сучасності. Людина як головний і особливий фактор виробництва є носієм виробничих і суспільних відносин. Тому дослідження ролі та місця людини в економічній системі суспільства є актуальним в умовах нинішнього становлення та розвитку економіки. **Мета дослідження:** розкрити поняття сутності «людини економічної», її природу, зв'язок з суспільством. Щоб досягти даної мети потрібно поставити такі завдання: що таке економіка і як вона пов'язана з людиною; з'ясувати основні поняття, що характеризують особистість з економічної точки зору; з'ясувати релігійну точку зору Булгакова щодо пояснення економічної, господарюючої людини; охарактеризувати постать Булгакова в економічній думці ХХ ст. **Об'єктом дослідження** виступає людина в економіці. **Предметом дослідження:** методологічні засади, зміст та основні теорії господарства Булгакова. **Завдання дослідження:** проаналізувати економічний тип людини, визначений С. М. Булгаковим та розглянути філософію натурального господарства, визначити релігійну точку зору видатного філософа про економічну та господарюючу людину, а також дослідити центральні моменти економічних поглядів С. М. Булгакова. На перший погляд, економіка та філософія – це дві різні сфери. Одна вивчає свідомість, друга – буття. Аналізуючи економіку як таку, слід зазначити, що її неможливо зрозуміти виходячи з неї самої, так би мовити, поглядом із середини. Саме той чи інший філософський аспект створює, власне, чіткий світоглядний та методологічний контекст в якому відбувається аналіз економічної діяльності людини та суспільства [2, с. 46]. Економічна діяльність – це головна умова існування людей. Тому, ця сфера є першою передумовою людського існування. Філософія господарства в своєму розвитку включає основні проблеми філософської свідомості, але в центрі стоїть антропологія – вчення про людину в природі. У філософській думці постановка проблем та їх осмислення відіграє особливу роль, «штговхаючи» мислителів у філософську творчість. Господарство, як загальне філософське поняття, розкриває об'єктивний, цілеспрямований зв'язок людини зі світом природи і культури. Початковий смисл поняття «господарство» пов'язаний з організацією безпосередньої життєдіяльності людини, її боротьбою за виживання. У стародавніх греків слово «ойкономія» мало два смисли: «дім» і «закон». Аристотель «ойкономію» тлумачив як господарство в широкому, тобто філософському розумінні слова. Згідно з С.М.Булгаковим, поняття «господарство» слід розглядати з позиції двох підходів – економічного та філософського. По-перше, господарство – це економічна, трудова діяльність, яка спрямована на забезпечення матеріальних потреб з метою виживання людини. Але, на думку С.М.Булгакова, феномен господарства в методологічному вимірі не можна зводити до його політекономічного розуміння, оскільки політекономія як наука про господарство не може охопити багатьох соціок ультурних аспектів господарчої діяльності людини – антропологічних, культурологічних, етико-естетичних, релігійних, космологічних. Звідси виникає необхідність узагальненої, філософської інтерпретації господарства як феномену культури. Аналіз багатьох визначень поняття «господарство», які містяться в праці «Філософія господарства», свідчить, що філософське розуміння феномену господарства полягає, зокрема, в ідеї організації мертвої матерії цілеспрямованою діяльністю людини в органічне ціле, інакше кажучи, в олюдненні та окультуренні природи [1, с.105]. Узагальнюючи концептуальні ідеї С.М.Булгакова про сутність господарства, його місце і роль у світі, можна дійти висновку, що «господарознавство» як теорія господарства може мати різні методологічні рівні його наукового осмислення: емпіричний, економічно-теоретичний і, нарешті, філософсько-культурологічний. Перший і другий рівні – прерогатива економічної науки, третій – філософії. З урахуванням того факту, що існують два основних методологічних підходи до розуміння сутності і змісту феномену господарства, дослідження булгаковської концепції господарства доцільно вести в контексті суперечливого співвідношення економічної версії і його філософського осмислення. Філософія господарства повинна мати пріоритет порівняно з політекономічною теорією. Вона дає можливість зрозуміти людину як господаря світу, творця культури і своєї долі. На сторінках «Філософії господарства» С.М.Булгаков заявляє, що в господарстві твориться культура, вся вона має господарчу першооснову. Отже, можна дійти висновку, що господарство є способом і засобом створення культури, воно виступає в ролі її технології. Якщо ж виходити з булгаковського широкого розуміння господарства як космічного феномену, то культура – це вищий, «людський» рівень його розвитку. Таким чином, вирішення питання про співвідношення господарства і культури залежить від вихідних критеріїв визначення цих феноменів [3]. Філософія господарства С.М.Булгакова ґрунтується на ідеї метафізичної, духовної єдності світового господарства як прояву Божественної Софії. Господарство софійне у своїх метафізичних засадах і завдяки цьому воно духовно цілісне і самозбережене. Феномен Софії вельми близький до платонівського світу ідей, який є проектом матеріального світу, останній же виступає його актуалізацією і втіленням. Релігія як світогляд та ідеологія є істиною складовою частиною світової культури, а отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку за своєю традицією опікає, оберігаючи її духовну чистоту. Економічна діяльність набуває релігійного змісту як продовження через людину реалізації Божого плану щодо буття. Економічний тип людини за Булгаковим, це господарський діяч, підприємець якого в християнстві визначають зовнішнім тягарем господарської необхідності, бо самі апостоли Христові повинні були рибалити, займатися виробництвом палаток, але цк сприймалося як послуга Богові, як Христове послухання. І ця релігійна установка визначає духовноморальний тип людини. Людина не спроможна творити «з нічого», не спираючись на вже створений Богом ресурс [4, с. 16]. Висновок: С.М.Булгакова розробив нову, філософсько-культурологічну концепцію, згідно з якою господарство охоплює не тільки «чисто» економічні відносини, але й широкий спектр соціокультурних феноменів – антропологічних, філософсько-етичних, релігійних інтенцій. Основна ідея булгаковської концепції господарства полягає в обґрунтуванні його духовної сутності.

Список використаних джерел

1. Остропольская З.Н. С.Н.Булгаков о мире как хозяйстве / З.Н.Остропольская // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки. 2002. С. 105–112.
2. Господарство як онтологічне підґрунтя економіки у творчості С. Булгакова / Ю Сапачук// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2011. С. 46-49.
3. Булгаков С.Н. Філософія хозяйства. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=314062>
4. Перспективи розвитку економічної теорії: конфлікт християнської та гуманістичної парадигми у світі ідей «Філософії господарювання» С.М. Булгакова/Л. Назаров// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2011. С. 16-19.

ФІЛОСОФІЯ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження. Як відомо, для кожної людини цілком очевидним є органічний зв'язок науки із загальнолюдською здатністю пізнавати світ. Подібно до інших феноменів у суспільстві як явище історичне наука зародилася з намагання людини пізнати світ, щоб краще пристосуватися до нього. І завжди наука реалізується лише завдяки властивості людського розуму шукати і знаходити відповіді на питання, які неперервно постають перед ним. Наукове пізнання світу – один із різновидів людського пізнання як такого. **Мета дослідження** – осмислити вплив науково-технічного прогресу на формування людини з філософської погляду. **Об'єкт дослідження** – сучасне суспільство та науково-технічні надбання сучасності. **Предмет дослідження** – проблематика зв'язку наукового прогресу та філософії. **Завдання дослідження:** розглянути поняття наукового-прогресу як такого та основні історичні процеси формування філософії під його впливом, проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки, визначити основні проблеми. Філософія науки і техніки – напрям філософії, характерний для ХХ ст. Його поява викликана передусім надзвичайно широким розповсюдженням техніки і технічних засобів саме в цьому столітті, а також усеосяжним впливом науки та техніки на всі сторони життя суспільства. Якщо колись ці види діяльності людини перебували, образно кажучи, на периферії загально-соціального розвитку, не були визначальними, то тепер спостерігаємо протилежну тенденцію. І все ж інтерес до науки і техніки виник задовго до ХХ ст. Так, певні міркування про засоби людської діяльності ми знаходимо вже у Платона й Арістотеля. Прогрес науки і техніки безпосередньо і багатогранно впливає на життя кожного з нас, об'єктивно сприяючи постійному оновленню різних сторін дійсності. Обидва ці феномени – наука і техніка – набули такої соціальної важливості, що не брати їх до уваги, аналізуючи розвиток суспільства та його перспективи, просто неможливо. Зростання практичних потреб та поглиблення суспільного поділу праці спричинилися до виокремлення наукової роботи як специфічного виду діяльності. Відтоді пізнання світу стало особливою фаховою сферою прикладання сил і здібностей людини, а наука почала формуватися відразу в кількох своїх іпостасях – і як розгалужена, постійно зростаюча множина галузей та напрямів дослідження з їх багатоманітними спеціальними засобами, і як нагромаджувана система знань про світ, і як своєрідний соціальний інститут, призначенням якого є саме пізнання дійсності для кращого задоволення потреб людини. Загалом вплив технічних інновацій на розвиток людини і суспільства масштабніший та більш глибокий, ніж може здатися на перший погляд [2, с. 17]. Саме технічні інновації – визначальні чинники соціальних революцій, які приводять до зміни типу культури. Досить згадати античний світ, коли пізнання секретів технології масового виробництва заліза стало рушієм соціальних змін. Поширення залізних знарядь сприяло збільшенню масштабів та розширенню географії рільництва, відчутному зростанню його продуктивності, вдосконаленню суспільних відносин класичного рабства. Рільництво вийшло за межі понизь річок, де м'який ґрунт був особливо придатний для обробітки. Відбулася децентралізація суспільного життя, з'явилися численні господарські центри, посилювався обмін результатами діяльності. Наука і техніка в системі людської культури і соціальної практики що в кінцевому підсумку сприяло розвитку класичного рабства [4, с. 34]. На основі технічної і технологічної діяльності виробляються інтелектуальні операції мислення (наприклад, аналітико-синтетична діяльність), дискурсивне мислення, з'єднуються інтуїтивне споглядання та раціональні умовиводи. І все ж пізнання й усвідомлення принципово не зводяться лише до дискурсивного мислення та раціонального аналізу; це водночас і охоплення цілого, і безпосереднє вживання у суще, і певне екстатичне злиття з глибинними вимірами сущого. Філософський дискурс щодо техніки передбачає осмислення проблеми техніки як продукту людської цивілізації у всесвітньо-історичному масштабі. Саме у цьому руслі розвивалися погляди на техніку і технічний прогрес О. Шпенглера, Л. Мамфорда, Д. Ясперса, М. Гайдеггера, Р. Маркузе, Е. Блоха та інших мислителів ХХ ст. Бурхливий хід науково-технічного розвитку у ХХ ст. привернув увагу вчених, дослідників та й узагалі громадської думки людства до того, що таке техніка, як вона пов'язана з наукою та розвитком суспільства. З огляду на численні негативні наслідки науково-технічного поступу дуже гостро постало питання і про те, чи можна обмежити або навіть і припинити бурхливий розвиток техніки, проникнення науки в досить автономні, з погляду етики, сфери життя людини. Загострення проблем, пов'язаних з технікою, відбувається в історичній ситуації початку століття: це військова конкуренція, колоніальна експансія, руйнування природи, соціальні лиха, безробіття. Одним з перших і найбільш глибоких мислителів ХХ ст., які аналізували феномен техніки, був Освальд Шпенглер. В осмисленні наслідків глобальної технізації життя він значно випереджав сучасників. У його роботі «Людина і техніка» узагальнені тенденції, більшість з яких створює безпосередню загрозу життю людства. В протигагу існують міркування позитивістів, що сповідають віру в прогрес і вважають техніку лише засобом, який належить «поставити на службу» суспільству [3, с. 2]. На основі технічної і технологічної діяльності виробляються інтелектуальні операції мислення (наприклад, аналітико-синтетична діяльність), дискурсивне мислення, з'єднуються інтуїтивне споглядання та раціональні умовиводи. Сьогодні рівень технології, тобто розуміння і використання природних, людських та соціальних вимірів техніки, значною мірою визначає загальний рівень культури суспільства. Виокремлення дисципліни «Філософія науки» є формування цілісного уявлення і розуміння сутності науки як багатofункціонального явища духовного життя суспільства, її історії і роль у сучасному глобалізаційному світі [1, с. 309]. **Висновок.** Отже, людина має лише один кардинальний засіб подолання будь-яких труднощів і навіть кризових явищ сучасної цивілізації – силу свого розуму. За умови, звичайно, що він скеровується ідеєю добра для всього людства (а це включає, певна річ, і турботу про збереження природного довкілля). І виправляти можливі помилки розуму на складному шляху науково-технічного та соціокультурного поступу доводиться самому ж розумові, оскільки іншого реального засобу такого ж творчого потенціалу людство не виявило. Саме наука, яка вже давно уособлює інтегральний інтелект суспільства, має утворювати фундамент та стратегії сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Едуард Семенюк/Володимир Мельник. Філософія сучасної науки і техніки видання 3. 329 с.
2. Горохов В.Г./ Розин В.М. Введение в философию техники 1998. 224 с.
3. Чурсінова О. Феномен техніки і перспективи її розвитку у філософському дискусії ХХ ст. 2009. 450 с.
4. Філософія техніки в ФРГ. 1989. 528 с.

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження: Сучасне українське суспільство переживає важливий і складний етап свого розвитку. Як би ми не оцінювали соціально-політичні процеси, що відбуваються в Україні, важливо знати, що сам собою факт політичної дискусії та полеміки впливає на духовне життя суспільства. Публічність і альтернативність думок створюють ситуацію, коли в окремо взятої особистості виникає світоглядна потреба в усвідомленні власного погляду на речі, у ціннісній рефлексії над своєю громадянською та моральною позицією. Толерантність, необхідність пошуку діалогу, зрозуміла в широкому значенні слова комунікація поступово стають домінуючими цивілізаційного розвитку, де все більшу роль і значення в суспільному житті відіграє готовність вислухати іншого, зрозуміти резони та спосіб його аргументації [1, с.177-181]. **Мета дослідження:** вивчити особливості формування ціннісних орієнтацій особистості в соціумі як суб'єкта молодіжної культури сучасної України. **Об'єкт дослідження** – культура в значенні ціннісного універсуму, в якому знаходиться здійснення способу людського існування у світі. **Предмет дослідження:** Визначення динаміки й соціальної спрямованості процесів ціннісного усвідомлення світу в контексті світоглядних потреб молоді України. Соціокультурні цінності формують єдність і визначають напрямки історичного розвитку. Усвідомлення людиною себе частиною певної культури та національності є важливим при виборі напрямку майбутнього розвитку держави та свого місця серед народів світу. Молодь – найбільш динамічна частина суспільства, і саме зміни в середовищі молоді є основою трансформації суспільства в цілому і визначення напрямку його подальшого розвитку та місця серед інших країн світу. Показником існуючих цінностей та прагнень молоді є культурні запити та практика проведення власного дозвілля і потреби в його якісних змінах. Змістовне дозвілля є одним із засобів відновлення після трудових буднів, процесом саморозвитку і відчуттям задоволення від життя [2, с.33-37]. Проведення вільного часу сучасною молоддю, переважно, має пасивний характер. Щодня або майже щодня 56% молоді дивляться телевизор, 52% – прослуховують музику, по 44% дивляться вдома фільми або спілкуються з друзями на сайтах соціальних мереж, 39% читають новини або іншу інформацію в Інтернеті, 36% зустрічаються і спілкуються з друзями. Щодо того якими видами діяльності молоді люди надають перевагу найчастіше раз на тиждень, то це в першу чергу особисті зустрічі та спілкування з друзями або знайомими (44%), перегляд вдома кінофільмів (38%), читання журналів і газет (29%), підтримання хорошої фізичної форми (заняття вправами або спортивні ігри (29%)), прослуховування музики (28%). Найбільш поширеними видами діяльності, якими молодь займається найчастіше один раз на місяць (33%) це проведення часу на свіжому повітрі (відвідування парку, пляжу, виїзд на природу або проведення часу на відкритому повітрі), 30% – вдосконалення побутової або ремонтні роботи у себе вдома, кожен четвертий (по 25%) – читання журналів, газет або відвідання кафе, барів, ресторанів. Лише час від часу (рідше ніж раз на місяць) молоді люди подорожують по Україні (56%), відвідують концерти або шоу (48%), музеї або художні виставки (46%), ходять у кіно (45%), відвідують спортивні заходи як вболівальники (36%), ходять до нічних/танцювальних клубів або караоке-барів (34%), ходять до театру (32%). Релігія – особлива форма усвідомлення світу, основою якої є віра в надприродне, і яка включає в себе сукупність моральних норм і типів поведінки, обрядів, культових дій та об'єднання людей в організації: церкву, релігійну громаду [16]. Релігійна свідомість є найдавнішою посеред інших видів людської свідомості. Релігія є не лише основою суспільства – вона визначає його характер та спрямованість, культурні, духовні та моральні цінності. Нині Україна переживає складний процес трансформації, який супроводжується не тільки матеріально-фінансовою, а й духовно-моральною кризою. На сьогодні гостро стоїть питання щодо відродження духовних цінностей у підростаючого покоління. Процес формування духовності молоді нерозривно пов'язаний з релігійними цінностями. Як найактивніша частина соціуму, молодь визначає перспективи розвитку суспільства. Одночасно, не маючи достатнього життєвого і соціального досвіду, практичних навичок, молодь намагається пристосуватися до тих умов, які оточують її в існуючому соціумі, де в духовному відношенні все більше відчувається вплив релігії. Суспільство, в якому ми живемо, – неоднорідне. Кожна людина створює свій особливий мікросвіт, існування якого визначається її власними інтересами, потребами, ціннісними орієнтаціями та відповідними моделями поведінки. Сучасна молода людина, перебуваючи в пошуку спілкування, творчого і соціального самовираження розуміє, що існуюча традиційна культура не здатна повністю задовольнити її духовні потреби, тому знаходить нові альтернативні засоби задоволення потреб, шляхи до своєрідної «молодіжної культури», які є багатозначними та мають безліч синонімів. Так можна говорити про «молодіжну культуру», про «часткову молодіжну культуру», «молодіжну субкультуру» і навіть про «контркультуру». Молодіжна субкультура – будь-яке об'єднання молоді, що має власні елементи культури, а саме: мову (сленг), символіку (зовнішня атрибутика), традиції, норми і цінності. Вона має свою особливу моду, мистецтво і стиль поведінки та все більше перетворюється на неформальну молодіжну культуру. Молодіжна контркультура – об'єднання молоді, що має всі ті елементи культури, що й субкультура, але чий норми та цінності перебувають в активній чи пасивній опозиції до існуючих у суспільстві норм і цінностей. Сучасний соціокультурний український простір наповнений чималим різноманіттям молодіжних субкультур, які впливають на молоду людину, змінюючи її норму поведінки, світогляд, життєві цінності та орієнтації. Актуальність поширення різних субкультур в Україні визначається процесами трансформації, які відбуваються в сучасному інформаційному суспільстві та означають перехід до нової моделі розвитку, супроводжується глибокою кризою, яка охопила усі сфери суспільства. Фактично соціум знаходиться у стані ціннісно-нормативної дезінтеграції, тобто соціальної аномії (стан суспільства, коли старі норми і цінності вже не відповідають реальним відносинам, а нові ще не затвердилися), яка виявляється як на макро-, так і на мікросоціальному рівнях організації суспільства. При цьому відбувається заповнення соціального простору девіантними цінностями, порушення або ігнорування значною частиною індивідів існуючих норм права та моралі [3, с.19-27]. **Висновок:** Основою існування людини в суспільстві є ціннісна свідомість. Поняття соціальної цінності вживається насамперед в аналізі молодіжної культури як сфери формування й реалізації первинних регулятивних установок особистості, молодіжна культура базується на певній світоглядній позиції, для якої характерний образ альтернативноцілісної реальності, що відповідає до особистісно-індивідуалізованим формам чуттєвості. Характерною рисою соціалізації молоді в наш час є маргіналізація особистості, яка проявляється в посиленні контркультурних впливів на свідомість молодих людей. У результаті життєвий світ молоді виявляє таку ієрархічну структуру, при якій цінність споживання помітно превалює над цінністю творчості, а життєздатність виявляється однією з найважливіших особистісних характеристик.

Список використаних джерел

1. Сугрובה Ю.Ю. Алкоголізація молоді як соціальна проблема суспільства // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. Наук. праць. К.: Міленіум, 2006. Вип. XVI. С. 177 - 181.
2. Сугрובה Ю.Ю. Соціально – культурні реалії молоді України XX - XXI ст. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. К.: Міленіум, 2006. №1. С. 33 - 37.
3. Соціологічне дослідження «Цінності української молоді» (2016). С.19-27.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження постає в необхідності вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в сучасних умовах. Також є питання, що полягає в тому, чи людський талант це дар чогось вищого, чи ні? Ще одним фактором актуальності дослідження даної теми є те, що роль людини була і залишається ключовою в розвитку культури. **Мета дослідження:** проаналізувати людину як творіння чогось вищого і творця культури, опираючись на статті та дослідження філософів та мислителів як і минулих часів, так і сучасності. Визначити, чи людський талант це дар чогось вищого, чи це набуті завдяки часу та досвіду навички. **Об'єкт дослідження:** людина та культурне середовище. **Предмет дослідження:** людина та культура. **Завдання дослідження:** раніше вже зазначалося, що людина є творцем світу культурних цінностей, у цій якості вона реалізує свої творчі здібності, свій творчий потенціал. Чим же зумовлюється цей потенціал? Із давніх-давен питання про природу творчих можливостей людини хвилювало мислителів [1, с.1]. Те, що людина у своїй діяльності не просто відтворює, повторює, наслідує природу, а й продуктивно втілює власні задуми, реалізує певний план дій, доцільно розбудовує навколишній світ відповідно до своїх потреб, – усе це свідчить про творчий характер людської діяльності. Але звідки береться саме можливість людини творити щось нове? Культура – це природа [2, с. 1]. Яку «перетворює» людина стверджуючи засобом цього себе в якості людини, їх протиставлення завжди несе збитки гідності людини. Вона – єдина істота, здібна до неперервного новаторства. З релігійної точки зору вважалося, що пріоритетом творчості володіє тільки Бог [1, с. 2]. Він є творцем світу й людини, а сама людина здатна лише здійснювати божественний задум недоступний людському розумінню. У цьому положенні є певний сенс, адже визначити загальну доцільність людських дій, життя і творчості не так просто, ми, як правило, ставимо перед собою конкретну мету. Мислителі епохи Відродження бачили своє завдання в боротьбі з пануванням релігійного світогляду, а тому ще більш посилили значення розуму як сутнісної характеристики людини [4, с. 1-2]. Культура Відродження висула людину в центр світобудови, вбачаючи в ньому не просто «серединне істота», але найважливіша ланка, що об'єднує в собі основні особливості устрою Всесвіту.

Використання людиною певних засобів діяльності теж опосередковує її ставлення до природи: людина спочатку з природного середовища виготовляє собі відповідні знаряддя, а вже потім з допомогою цих знарядь діє на природу (полосе, валить ліс, будує житло, виготовляє інші знаряддя, одяг тощо). Отже, основою творчості виступає саме використання знарядь праці – тобто витворення з природних речей того, що не виникає з природи саме по собі. Звичайно, творення відбувається цілком за законами природи, але задля реалізації людського задуму, втілення його в дійсність. Відомо, що людина не народжується з готовими здібностями до творчої діяльності, вони розвиваються внаслідок входження людини у світ людей, її соціалізації. У міру розвитку особистої можливості реалізації її творчого потенціалу зумовлюються особливостями взаємодії цієї особистості зі світом дорослих, суспільними відносинами та всією сукупністю індивідуально визначених контактів зі світом. Мірою всебічного становлення творчих здібностей є свобода та широта спілкування людини з культурою у процесі її розвитку, а також активність самої особистості в розкритті світу культурних цінностей. Сам процес розвитку особистості є творчим процесом, творенням людини як творчої істоти. І вся річ у тому, щоб не загасити вогонь творчості, не звужувати простір для реалізації творчих можливостей людини. Культура завжди існує як певна традиція, кожне культурне середовище прагне зберегти власну стабільність, суспільно визначений статус, певну культурну атмосферу [3, с. 1]. Микола Бердяєв, наприклад, вважає, що суспільна культура завжди будується таким чином, що цінності нижчого порядку завжди намагаються підпорядкувати собі цінності вищі. Натомість творці культури, окремі генії людства завжди намагалися відокремитися від загалу, «не розчинитися» серед натовпу, зробити або здійснити щось незвичайне, нове. Дехто вважає, що вічний конфлікт існує також між творцями культури й державою, бо держава завжди намагається людей творчих перетворити на своїх слуг або ж примусити їх визнати середній рівень за найбільш «нормальний». Творення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або вищої якості як у пізнанні, так і в мистецтві, моральності, культурі людських відносин [1, с. 3]. Істина, краса, правда, кохання, за словами Бердяєва, не залежать від кількості, це – якості. Прагнення досягти якісної досконалості культури відбирає людей видатних здібностей до певної еліти, яка, однак, на відміну від усіх інших «еліт» не має у суспільстві ніяких пільг і не прагне панувати над людьми. Це еліта за здібностями. Справжня культура несумісна з натовпом, вона спрямована на особистість і твориться особистістю. Це не означає, що хтось позбавлений ролі творця культури. Адже кожна людина творить саму себе, вона завжди – продукт культурного саморозвитку. Але люди мають різні творчі здібності. Не всі вони творці невмирущих культурних цінностей, і не тому, що в них «не вистачає таланту», а найчастіше тому, що переосмислення сталого, узвичаєного – важка праця людського духу. Людська геніальність полягає у вмінні побачити звичайне під іншим кутом зору, інакше, ніж це бачать інші. Світ культури розвивається тільки там, де мають місце вільний пошук, переоцінка того, що всім здається аксіомою, звичайним. Побачити звичайне як чудо – з цього акту здивування нерідко починається творчість. Культура у своєму розвитку демократизується, це не означає, що творенням культурних цінностей починає займатися все людство. Що таке істина, краса й добро – неможна визначити голосуванням. Як творити людину – не вирішується на референдумах. Нічого немає на світі більш помилкового, ніж зневіра у своїй здатності до творчості. Але для того, щоб проявилися наші творчі здібності, необхідно знайти насамперед «свою справу», тобто той вид діяльності, до якого «лежить душа» і який сприяє нашому загальному розвитку. Як правило, це нелегко. Але вкрай необхідно, як з точки зору реалізації власних можливостей та здібностей, так і з точки зору інтересів суспільного розвитку. У міру розвитку суспільства все більшої цінності набувають саме творчі особистості. Науково-технічний прогрес, комп'ютеризація, створення гнучких технологій, не кажучи вже про гуманізацію і демокритизацію самого суспільства, по потребують сьогодні не просто сліпого виконання чужих інструкцій або вказівок, а людини-творця. **Висновок:** можливість людини, як доводить наука, невичерпні. Ми зараз не використовуємо й малої частки своїх здібностей. Тому повинні постійно дбати про розширення реалізації наших можливостей, пам'ятаючи при цьому, що саме всебічний розвиток наших здібностей та їх використання на благо людства є єдино гідним людини способом її самоутвердження у світі, засобом самозбереження людства перед загрозою глобальних катастроф і виконання свого загальнолюдського призначення у Всесвіті.

Список використаних джерел

1. Тема 29. Людина як творець культури. URL: https://edufuture.biz/index.php?title=Тема_29_Людина_як_творець_культури.
2. Людина як продукт культурної еволюції і культура як продукт еволюції людини. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11285/>.
3. Людина як творець і творіння культур URL: <https://thelibrary.info/filosofiya/422596-ljudina-yak-tvorec-i-tvorinnya-kultur/>.
4. Людина як творіння і творець культури. URL: https://stud.com.ua/39183/sotsiologiya/lyudina_tvorets_tvarin_kulturi.

ФІЛОСОФІЯ КЕРІВНИКА ВЕЛИКОГО ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Актуальність теми дослідження - в сучасному світі управління персоналом відіграє дуже важливу роль в розвитку суспільства, оскільки управління підприємством в цілому залежить від філософії управління керівника. За допомогою людських фондів керівники досягають поставлених цілей і завдань, використовуючи працю, інтелект та мотиви поведінки інших людей. У зв'язку з цим саме оволодіння основами організації процесу управління персоналом набуває особливої актуальності. **Мета дослідження** - визначення методів та принципів побудови системи управління персоналом на підприємстві, а також визначення її місця в системі управління персоналом.

Об'єкт дослідження - співробітники та керівник великого промислового підприємства, взаємовідносини працівників між собою та з керівником. **Предмет дослідження** - визначення форм взаємодії керівника великим підприємством та його персоналом для покращення виробництва. **Завдання дослідження:** розкрити сутність управління та визначити його функції; класифікація соціального управління, системи управління та їх складові; трудовий колектив як об'єкт управління. Будь-який керівник промислового підприємства зацікавлений, щоб його продукція була якісна, відома, найбільш вживана між населенням яке дане підприємство обслуговує, тому щоб досягти такої мети необхідно стимулювати та зацікавити робітників чітко і відповідально виконувати свої виробничі завдання. Оскільки кожен працівник – це окрема особистість зі своїми поглядами, принципами, цілями життя, тому метою керівника є об'єднати колектив на якісне і відповідальне виконання своїх обов'язків. Окрім цього необхідно створити комфортні умови перебування працівників в самому колективі, щоб уникнути внутрішніх конфліктів та суперечок. Уміння та філософія налагодження взаємодії між керівником підприємства і підлеглими на всіх рівнях управління це успіх та прогрес якісного виконання виробничих завдань та досягнення цілей підприємства, адже саме керівник визначає цілі компанії, обирає персонал та запроваджує процес роботи. Трудовий колектив – це як живий організм з своїм характером і звичками, для керівника основним завданням є вивчення психологічних особливостей як колективу в цілому так і окремо кожного працівника. Окремо тому що ставитися до робочих як до механізму це небезпечно: потенціалу кожної людини притаманні етапи підняття та спаду активності і якщо в період спаду збільшувати напругу то це може зашкодити як і самій роботі, так і виконавцю. Ще один з моментів грамотного управління це увага до інтересів співробітників та об'єднання таких працівників у групи, в результаті управління такими угрупованнями є простішим ніж керування кожним працівником окремо. Проте необхідно зважати на те, що людям притаманний потяг до змагань, а змагання часто переходить в конфлікт. В таких ситуаціях управлінець має проявити гнучкість, пильність та вчасно вирівняти відношення працівників. Конфлікт - це розбіжність між двома або кількома сторонами (особами чи групами), якщо кожна з них намагається зробити так, щоб були прийняті саме її погляди або цілі й завадити іншій стороні зробити те саме [1, с.242]. Довгий час у працях з управління вчені дотримувались думки, що організація повинна функціонувати як добре змащений механізм, і саме тому конфлікти в організаціях розглядалися як негативні явища. Нині теоретики управління зазначають, що повна відсутність конфлікту не лише небажана, а й неможлива [2, с.241]. Якщо в колективі є конфлікт, значить людям не байдуже їхня діяльність, і вони, швидше за все, зацікавлені в збереженні свого місця. Завдання керівника – роз'яснити кожному, хто і чим займається, чітко позначити обов'язки, зони відповідальності і т.п. Впровадити можливість колективного спілкування (планерки, збори, зворотній зв'язок, індивідуальні зустрічі, корпоративні заходи), націлити колектив на виконання спільної мети і досягнення єдиного результату, під кінець – матеріальна мотивація співробітників для досягнення мети. При виникненні конфліктів у колективі управлінець зобов'язаний вжити заходів для його погашення, наприклад: викликати підлеглих на особисту бесіду і постаратися об'єктивно оцінити причину конфлікту; можна спробувати організувати діалог між конфліктуючими сторонами за участю керівника, де висловити всі претензії; застосувати почуття гумору і вміння будь-який конфлікт перевести в позитив з часткою іронії і мудрості. У будь-якому випадку, варто пам'ятати, що всі ми люди і у нас є людські бажання, специфічні особливості характеру і амбіції. Ефективне управління персоналом можливе за умови, що керівництво розуміє мотиви і потреби працівників, а також правильно використати стимулів до праці. Мотивація – це процес спонукування, стимулювання себе чи інших до цілеспрямованої поведінки або виконання певних дій, спрямованих на досягнення власної мети або мети організації [3, с.165]. Виділяються три загальні прийоми мотивації трудової діяльності: 1. Прийоми, орієнтовані на працівників. 2. Прийоми, орієнтовані на роботу. 3. Прийоми, орієнтовані на організацію [4, с.159]. Мотивація ґрунтується на поєднанні реальних цілей, життєвих цінностей, установок, очікувань і потреб працівника з цілями організації. На працездатність працівника, його відношення до конкретної діяльності та виконання певного завдання впливають умови праці, її забезпечення, взаємини з колегами, ситуація в суспільстві та на підприємстві. Щоб в команді були вмотивовані працівники, керівник повинен давати можливість їм реалізуватися, відвідувати тренінги та семінари, які підвищують кваліфікацію вашого спеціаліста при цьому не забувати про завантаженість. Якщо співробітник не встигає виконати яесь завдання, то навчання краще відкласти на пізніше, але відмітити, що даний працівник є необхідний для даного підприємства, що в нього є потенціал для подальшого професійного росту. Стимулом для подальших дій будь-якої людини в тому числі і робітника є матеріальна і моральна винагорода. Тому керівник повинен враховувати, оцінювати і оплачувати виконану роботу, проте і довести до свідомості кожного, що є і зворотна дія керівництва за некісне виконання поставлених виробничих завдань. Також для працівника існують моральні фактори мотивації, це такі як відчуття соціально-статусної стабільності й визначеності позитивних тимчасових перспектив життя; наявність професійного та повсякденного життя; самоповага та гордість за приналежність до професійної громади; розуміння та прийняття своєї значущості в житті колективу. Важливою умовою виховання є зміцнення трудової дисципліни, прикладом дотримання якої має бути насамперед сам керівник. Критика підлеглих керівником, як, втім, і зворотна критика підлеглих керівника, повинна бути конструктивною та паралельно повинні рекомендуватися шляхи подолання виявлених недоліків. Нормою має стати систематичне інформування керівником співробітників про цілі, завдання колективу, перспективах, так само керівник повинен навчити підлеглих систематично звітувати перед ним та колективом про виконану роботу: це сприяє регулярній оцінці співробітників з боку керівника, розумінню їхніх особливостей. Добре знання кожного співробітника дозволяє керівнику давати їм завдання, що відповідають їх професійної підготовленості, компетентності, можливостям і схильностям. Важливо пам'ятати, що працюючі поважають тих керівників, які хвалять всіх, а на помилки чи порушення окремого робочого вказують за закритими дверима; ніколи не скаржаться на своїх співробітників; своєчасно і відкрито визнають свої помилки. Краще все ж зберігати дистанцію, розділяти особисте і службове, не допускати панібратства. У іншому випадку наказ як форма розпорядження буде не ефективна. Керівник не має морального права приховувати від своїх співробітників важливу для них інформацію. Разом з тим він зобов'язаний класти край пліткам і доносам. Управлінець в будь-якій організації повинен бути багатопланою людиною, яка в залежності від ситуації повинна бути організатором, комунікатором, експертом, критиком, безпосереднім виконавцем та мати постійний вплив на підлеглих. В кожного керівника є свій стиль управління і залежно від того яким він керується у своїй діяльності залежить мікроклімат в робочому колективі, але разом з тим оптимального стилю управління не існує. Взаємовідносини у колективі залежать як у відношенні керівника до підлеглих так і підлеглих до керівника. **Висновок.** Таким чином, ефективне управління впливає на всі аспекти діяльності організації. Активність, ефективна комунікація, атмосфера довіри, самодисципліна та можливість інтелектуального розвитку стимулюють працівників краще виконувати свою роботу.

Список використаних джерел

1. Немцов В.Д., Довгань Л.Є., Сініюк Г.Ф. Менеджмент організацій. К:ТОВ «УВПК «ЕксОб»», 2000. 438с.
2. Лозниця В.С. Психологія менеджменту. К:ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2000. 348 с.
3. Михайлов С.І. Менеджмент: навч. Посіб. / С.І. Михайлов, Т.І. Балановська, О.С. Степасюк /та ін./ За ред. С.І. Михайлова. 2-ге вид. випр. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 536 с.
4. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник. К.: Академвидав, 2005. 608 с.

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження полягає у впровадженні етики в сучасне підприємництво, адже маркетинг і менеджмент сприяє значному підвищенню якості життя та підвищенню ступенів суб'єктивної задоволеності життям, тобто збільшує кількість щасливих людей і якість суспільства в цілому. Від того, які цілі і цінності лежать в основі бізнесу, залежить благополуччя всього суспільства. Такі цілі організації, як служіння суспільству і цінність організації для місцевого співтовариства, асоціюються з етичною поведінкою, а мета максимізації прибутку - з сумнівною (неетичною) поведінкою.

Мета дослідження: дослідити теоретичні проблеми моралі бізнесу; розробити проблеми моральних аспектів бізнесу; виявити вимоги, які висувуються щодо моральності бізнесмена; вивчити особливості моральної свідомості бізнесмена та розробити питання морального виховання та самовиховання бізнесмена.

Об'єкт дослідження: бізнес-етика, як частина корпоративної культури.

Предмет дослідження: етика бізнесу.

Завдання дослідження: етика бізнесу встановлює врегулювання відносин між підприємцями, менеджерами, бізнесменами, та їх партнерами, клієнтами, працівниками, конкурентами. За допомогою ділової етики відбувається регулювання відносин між суб'єктами ринку при дотриманні договірних зобов'язань та дотримування права. Саме етика бізнесу є важливою ланкою нашого суспільства. Отож, ми поспробуємо дати відповідь на питання: «Що це, з чого почався розвиток етики бізнесу та як буди морально багатим у даній сфері?» Бізнес-етика як окремий напрям виникла на основі сполучення потреб та інтересів бізнесу і науки (прикладної етики) в ХХ ст. У 80 - 90-х рр. ХХ ст. бізнес-етика стала частиною корпоративної культури і набула всесвітнього масштабу. В останнє десятиліття з'явилися міжнародні центри з бізнес-етики. Бізнес-етика стала предметом викладання у провідних університетах, бізнес-школах. У країнах із розвинутою ринковою економікою дослідження щодо єдності етики і бізнесу досягнули певного рівня. На думку британського науковця Б.Шпегельмліл провідною країною в цьому напрямі дослідження є США. З етики бізнесу у США читається більше ніж 500 курсів лекцій в університетах, присвячено близько 50 монографій, видається декілька газет («Газета з етики бізнесу», «Бізнес і професійна етика»). [1]. Комп'ютерний каталог Каліфорнійського університету налічує більше ніж 340 назв книг і статей, присвячених цій проблемі. Етика бізнесу - це правила, норми, що регулюють відношення суб'єктів бізнесу. Можна виділити три рівні етичних правил, що існують у сучасному бізнесі: Нормативні принципи, зафіксовані в загальнолюдських етичних нормах (не кради, не убий, не давай неправдивих свідчень), які, зазвичай, ґрунтуються на системі релігійних переконань, недотримання яких призводить до психологічного дискомфорту. Професійні правила певного регіону. Корпоративні норми групової поведінки на рівні фірми, організації. «Бізнес» - одне з понять, що характеризує феномен західного суспільства, певне загальнолюдське досягнення, результат соціальної еволюції. Практика бізнес-етики засвідчує її життєздатність, вона реально застосовується в бізнес-організаціях, сприяє реалізації наукового потенціалу вчених у сфері гуманітарних наук. У зарубіжній науці на сьогодні склалася певна концепція щодо визначення взаємодії бізнесу і етики. У дослідженнях проблеми «бізнес і етика» простежується деяка історична логіка, що поєднала разом усі прикмети сучасного цивілізованого соціуму - бізнес, науку, суспільство - логіка, яка саме і визначила відношення бізнесу зі всіма його складовими до моралі. Відправним пунктом є питання чи моральний бізнес взагалі? Це питання довгий час було дискусійним [2]. Наприклад Ш.Бодлер вважав комерцію сатанинського справою, найбільш підлою та нищючою формою егоїзму. Між іншим, етика бізнесу є однією з багатьох (серед інституціалізованих людських діяльностей) «професійних етик», цікавих виключно тим, що кожна з них виявляє професійні ситуації, в яких виникають моральні проблеми. Таким чином, якщо такі проблематичні, у моральному відношенні, ситуації існують взагалі, то стосовно кожної професійної діяльності можна поставити питання: чи моральна дана професія? Бізнес (підприємництво) не є виключенням [3, с.2]. На основі вищенаведеного, питання «чи моральний бізнес» можна трактувати як, чи «моральне взагалі суспільство», оскільки, якщо визнано, що в підприємстві існує можливість ігнорувати мораль, то і суспільство не завжди і не в усіх своїх проявах моральне, внаслідок цього етика бізнесу - це, по суті, «етика суспільства». Канадський професор Д.Брейбрук вважає, що «саме теоретичне пояснення суперечних проблемних ситуацій, що будуються на загальних принципах класичної етики, здатне внести ясність і логіку в систему мотивації бізнесмена, визначити конкретну лінію його поведінки»[1]. І далі «Бізнес, подібно державі, родині й історичним здійсненням християнства, надто багатогранний, щоб можливо було судити про нього з простих позицій добра і зла». А.Ф.Найт, ще у 1935 р., говорячи про етику конкуренції, довів, що суспільне життя занадто складне, для того, щоб можна було безапеляційно говорити про абсолютну перевагу одних способів організації суспільства і абсолютну неприпустимість інших. Виявлення різниці пріоритетів, цілей і сприйняття результатів - це лише різні шляхи реалізації загальних принципів. [2]. Однак, якщо бізнесмени в змозі поставити себе на місце суспільних активістів, то поставити себе на місце бізнесменів, не знаючи підприємницької діяльності, й попередню вважаючи її аморальною, неможливо. Коли Сократ спитав себе співрозмовника, що означає благочесна поведінка, той з найвою упевненістю відповів, що це означає робити так, як він робить. І деякі з найбільш енергійних суспільних активістів дуже нагадують цього сократівського співрозмовника. Рисами успішного підприємця в той час вважалися: знання і досвід, передбачливість і обережність, осядливість, вірність слову. Ці риси свідчили про міцну репутацію купця. Цінувалося також вміння вести бухгалтерські рахунки, поважалось знання права та іноземних мов. У творах самих купців другої половини ХVІІІ ст. описувався новий тип ідеального підприємця, який забезпечує процвітання справи завдяки своїй порядності, добрій вдачі та вимогам до себе. Не можна сказати, що образ «досконалого купця» став для більшості об'єктом для наслідування [1]. Ділові люди могли обдурювати, порушувати угоди, отримувати прибуток нечесним способом. Однак на початку ХХ ст. у підприємницькому середовищі поступово почали формуватися інші ціннісні орієнтації, форми відносин між підприємцями і владою, що знайшли своє втілення в діяльності багаточисленних організацій. Про їх вплив на господарське життя вказує той факт, що представники цих організацій запрошувалися як рівноправні партнери в урядові органи. Підприємці приймали участь у розробці програм, ефективно відстоювали власні інтереси. Саме на початку ХХ ст. підприємці визначали принципи ведення справ, основою яких є етичні принципи: Поважай право приватної власності, лоби та поважай людину, будь вірний своєму слову, живи за доходами, будь цілеспрямованим, поважай владу. Кілька століть світове підприємницьке співтовариство йшло до злиття в єдине двох основоположних засад бізнесу - моральності та успіху. Багато в цьому напрямі зробили американські підприємці. [4]. Етика стала фундаментом бізнесу. Високі етичні стандарти - основою успіху. Ця доктрина була прийнята американськими бізнесменами. Вона була покликана стримати «жагу наживи», збалансувати оцінні судження в умовах поляризації багатства. У той же час права людини, у тому числі і права споживачів, і необхідність захисту навколишнього середовища більше не могли ігноруватися компаніями не тільки через ризик застосування санкцій до них, але й через загрозу втрати довіри. Турбуючись про свій імідж, національні компанії об'єднуються в асоціації, які все більше починають керуватися етичними принципами. Створюються міжнародні організації, які впроваджують принципи бізнес-етики. **Висновок:** Отже, з точки зору моралі, бізнес - лише модель, зліпок суспільних відносин. Моральні проблеми в ньому не складніші й не простіші, ніж у суспільстві у цілому. Такий висновок тим більш є правильним, оскільки прибічники положення про первісну аморальність підприємництва обґрунтовують цей вердикт, посилаючись на те, що бізнес є нібито інституціалізований людський егоїзм, оскільки його основою причиною є особистий егоїзм. У такому випадку і суспільство в цілому аморальне, так як і в ньому присутній особистий інтерес. Егоїстичне начало, притаманне людині, нікуди не зникає, навпаки, як свідчить історія, соціальний прогрес пов'язаний із досконалістю саме демократичних форм правління, а ті якраз пробуджують, активізують особистий інтерес в людині як каталізатора суспільного розвитку. І навпаки, соціальної катастрофи зазнають ті суспільства, в яких особистий інтерес відсутній і які повністю регламентуються «зверху» державою.

Список використаних джерел

1. Актуальність етики бізнесу. URL: https://stud.com.ua/19252/etika_ta_estetika/aktualnist_etiki_biznesu.
2. Бізнес-етика: історія та сучасність. URL: http://e-pidruchniki.com/content/433_21Biznes_etika_istoriya_ta_sychasnist.html.
3. Культура бізнесу. URL: <http://repository.ldukf.edu.ua/bitstream/34606048/16556/1/Лекція%201%20Культура%20бізнесу.pdf>.
4. Етика бізнесу. URL: <https://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/8098/etika-biznesu>.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження. обумовлюється тими об'єктивними процесами, що свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від її туристської активності, а також змін в змісті і характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів і підвищення мобільності людини, що стимулює розвиток туристичної індустрії. **Мета дослідження:** полягає в тому, щоб здійснити соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності людини. **Завдання дослідження:** дати визначення туризму як соціального явища; проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи; уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища; виявити критерії типології туризму та характеристики основних його видів. **Об'єктом дослідження** є мисленеві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці. **Предмет дослідження** є соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб. Систематичне дослідження туризму почалося з кінця ХХ століття, коли подорожі, рекреаційна діяльність, туризм стають предметом теоретичного осмислення філософів, істориків, соціологів та економістів. Відзначають такі аспекти дослідження туризму як: соціальний, історичний, економічний, правовий, медичний, географічний та міжнародний. При дослідженні соціально-філософського аспекту туризму розглядається процес його розвитку в суспільстві та вплив на формування світогляду та свідомості людини, порушуються питання туристської активності особи та виділяються пізнавальні чинники туристсько-краєзнавчої діяльності. З'ясування сутності туризму як соціального інституту, форми активності людини потребує визначення факторів, що впливають на його виникнення та розвиток. Розглядаючи туризм в сучасному суспільстві, він виступає важливою формою реалізації людиною свого сутнісного потенціалу і життєвих сил.[1,с.42-47]. Своєю появою туризм завдає індустріальній стадії розвитку людства. Прискорені інноваційні зміни, пов'язані з науково-технічним прогресом, сприяли загальному соціально-економічному розвитку певних країн, підвищенню рівня життя їх населення, змінювали спосіб та стиль життя. Саме за цих умов, що докорінно змінювали суспільні моделі життєдіяльності людства, туризм перетворився у форму проведення дозвілля, забезпечену діяльністю міжгалузевого комплексу по задоволенню потреб населення у відпочинку та оздоровленні, у потужну комунікативну складову глобалізаційного процесу [2]. За формою організації виділяють чотири форми туризму: 1)груповий; 2)індивідуальний; 3)індивідуально-груповий; 4)сімейний. Туризм можна класифікувати за такими критеріями: метою подорожі; спрямованістю туристичних потоків; масштабами охоплення території; способом пересування та використанням транспортних засобів; терміном поїздки; сезонністю; демографічним і соціальним складом учасників подорожі; ступенем організованості; принципами організації продажу туру та формою організації туристичного обслуговування [3]. Суттєвою ознакою туристської діяльності людини є активність, спрямована на пізнання і освоєння оточуючого світу, побудову нових систем взаємовідносин. Туризм розглядається як прагнення людини до особистісного зростання і активного способу життя. Предмети туристських потреб людей виробляються самим суспільством, його історією. Фіксація потреби на тому чи іншому об'єкті туризму може бути як джерелом росту і розвитку особистості, так і причиною хворобливих відхилень. На думку науковців, немає ніякої вродженої потреби в туризмі, вона фіксується в індивідуальному досвіді. Однак її предмети задаються суспільним виробництвом і системою домінуючих в суспільстві цінностей. В туристській активності індивіда має місце феномен «випробування мети дією». Часто мету вважають попередницею туристської дії. Менш очевидна протилежна залежність. Але фактична мета дії (в тому числі і туристської) може бути поставлена лише тоді, коли людина набуває певного досвіду туристської практики. Опредмечування туристських потреб, внутрішній процес туристського цілеполагання, опосередковується «виходами» людини як туриста в плані зовнішнього функціонування і спирається на досвід реалізації туристської активності особи [4,с.41-43]. Також можна сказати, що туризм виступає як сфера надання послуг з психологічного розвантаження та відтворення нових чуттєво-емоційних сторін внутрішнього світу людини. Туризм є необхідним околним шляхом розвитку чуттєвих, пізнавальних зусиль, спрямованих на надбання нового соціального досвіду. Розвиток туризму є одним з найбільш ефективних національних капіталовкладень в розвиток особистості. Туристська активність розвиває людину і як працівника, і як споживача, і як особистість. Виконання людиною певної соціальної ролі і носіння певної маски особистості в певні періоди стомлює людину. Подорожуючи вона знімає «соціальну шкіру» і залишається наодинці зі своїм «Я», відпочиває від життя. Обираючи той чи інший вид або об'єкт туризму, людина відкриває «скелети в шафі», тобто реалізує свої комплекси як невиконання будь-чого в індивіді, в своїх бажаннях або намагається осилити ту сферу або область, де вона в повсякденному житті не може будь-що осилити або подолати. Для багатьох людей пересичення повсякденністю, звичайністю призводить до захоплення туризмом як відхиленням від щоденної неминучості, яка лякає людину повторенням одних і тих самих форм життєдіяльності [5,с.23-27]. **Висновки.** Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер. Туризм можна визначити як процес здійснення та організації туристичної діяльності, що спрямований на задоволення рекреаційних, пізнавальних, економічних та духовних потреб особи шляхом переміщення суб'єктів в соціальному просторі.

Список використаних джерел

1. Головашенко О.В. Туристична діяльність: людинотворчий вимір// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 20. Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. С.42 - 47.
2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг URL: <http://tourlib.net/books ukr/lubiceva rtp11.htm>
3. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності: <http://tourlib.net/books green/gorishesky1-3.htm>
4. Головашенко О.В. Туризм як форма активності сучасної особи// Грані: Науково-теоретичний та громадськополітичний альманах. Випуск 4. Дніпропетровськ, 2000. С.41-43.
5. Головашенко О.В. Соціальні функції і види туризму в перехідному суспільстві// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 18. Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. С.23 - 27.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Базовими характеристиками особистості є свобода і водночас відповідальність за свої вчинки, поведінку і слова. Ці якості визначають стрижень зрілої особистості, її внутрішню й зовнішню дисциплінованість, життєву та громадянську позицію. Тож виникає потреба вивчення взаємозв'язку та взаємозалежності свободи і відповідальності та їх усвідомлення особистістю, яка розвивається. **Мета дослідження** - проведення ґрунтового філософського аналізу особливості взаємовідносин свободи і відповідальності особистості в умовах розбудови правової держави. **Об'єкт дослідження** - особливості взаємовідносин свободи і відповідальності особистості в умовах розбудови правової держави. **Предмет дослідження** - визначення форм взаємодії свободи і відповідальності у суспільстві. **Завдання дослідження** – розкрити тему взаємовідносин понять свободи і відповідальності, з'ясувати як свобода особистості допоможе розбудові правової держави. Свобода і відповідальність у сучасному світі безпосередньо пов'язані. Свобода – це одна з основних, найскладніших філософських категорій, яка визначає сутність людини, що складається з її здатності мислити і діяти відповідно до своїх намірів, бажань та інтересів, а не внаслідок якогось примусу [3, с.12-15]. З часів античності і аж до наших днів ідея свободи була притаманною практично всім розвиненим філософським системам. Тож у певному розумінні, філософія – це вчення про свободу. Свобода постає перед людиною як право вибору за який потрібно нести відповідальність [1, с.8-10]. Людина завжди прагне до свободи. Це свобода від роботи, від різних обмежень та заборон. Слід зазначити, що в історії філософської думки існували різні підходи до визначення свободи, шляхів і засобів її досягнення. Так, наприклад, для більшості представників античної філософії – свобода є змістом і метою людського існування. Для представників середньовічної схоластики – свобода розуму і вчинків можливі тільки в межах церковних догматів, за межами ж їхня свобода являє собою ересь, тяжкий гріх. У Новий час стає панівною точкою зору на свободу як на природний стан людини, шлях до соціальної рівності і справедливості. Відомо, що в повсякденному житті люди зіштовхуються не з абстрактною необхідністю, а з її конкретно-історичним втіленням у вигляді реально існуючих умов, соціальних відносин, а також наявних засобів для досягнення поставленої мети. Люди не в змозі змінити умови свого життя, однак вони мають певну свободу волі у виборі цілей і шляхів їх досягнення, оскільки в кожен момент звичайно існує не одна, а кілька реальних можливостей для їхніх дій. Крім того, вони певною мірою вільні у виборі засобів для досягнення обраної мети. Відповідальність – це соціально-філософське поняття, що відбиває об'єктивно-історичний характер взаємин між особистістю і суспільством, особистістю і соціальною групою, які сформувалися в ході задоволення взаємних вимог. Як правило, залежно від сфери діяльності розрізняють політичну, правову (юридичну), моральну відповідальність, а залежно від суб'єкта відповідних дій – індивідуальну, групову, колективну тощо. Відповідальність формується внаслідок тих вимог, що їх ставить до особистості суспільство, соціальна група, колектив [2, с.122-133]. Засвоєні особистістю, вони стають основою мотивації її поведінки. Формування особистості припускає виховання в неї почуття відповідальності, яке стає її головною рисою. Важливим питанням для розуміння співвідношення свободи і відповідальності є визначення межі свободи діяльності людини. Свобода є фундаментальною цінністю для людини, але вона повинна мати свої кордони, межі, щоб не стати свавіллям, насильством над іншими людьми, тобто не перетворитися на неволю. Таким чином, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і суспільства в цілому, а також природи як природної основи існування суспільства. У суспільстві свобода особи обмежується інтересами суспільства. Однак бажання й інтереси людини не завжди збігаються з інтересами суспільства. У даному разі особистість під впливом законів суспільства змушується до вчинків, що не порушують інтересів суспільства [4, с.112-118]. При збігу інтересів особистості і суспільства у стані свободи поняття «свобода» слід доповнити ідеєю врегулювання діяльності людей. Зростання ступеня свободи особи може правити за критерієм суспільного прогресу. На різних етапах історії людства можливість вільного вибору особистості була неоднаковою. У міру розвитку суспільства, з кожною новою епохою відкриваються нові можливості зростання ступеня свободи особи [5, с.182-194]. Це положення в сучасному суспільствознавстві як на Заході, так і на Сході стало загальноовизнаним. Тому сьогодні основним критерієм суспільного прогресу є рівень гуманізації суспільства, становища в ньому особистості – рівень її економічної, політичної, соціальної і духовної свободи. Кожна суспільна формація чи цивілізація прогресивні настільки, наскільки вони розширюють коло прав і свобод особи, створюють умови для її самореалізації. Однак не слід забувати, що свобода лише тоді може бути критерієм суспільного прогресу, коли її зростання відбувається в розумних межах. Коли цими межами на будь-якому етапі розвитку суспільства є відповідальність особистості перед суспільством і вона виходить за ці межі, у суспільстві неминує починатися анархія, що з поняттям «свобода» аж ніяк не сумісна. **Висновок.** Свобода і відповідальність – нероздільні поняття. Свобода неможлива без відповідальності і обв'язку людини перед світом, у якому вона існує. Відповідальність - це неминуча ціна свободи, плата за неї.

Список використаних джерел

1. Свобода особистості як прояв індивідуального в суспільстві / Крамар Тетяна / Соціальна філософія, 2008, С. 8-10.
2. Первісні форми взаємодії особистості і суспільства / Юлія Рожкова // Мультиверсум. Філософський альманах. Вип.74. К.,2008. С. 122-133.
3. Взаємозалежність свободи і відповідальності: погляд В. О. Сухомлинського / А. Богуш // Рідна школа, 2013. № 8-9. С. 12-15.
4. Взаємозв'язок особистісного та суспільного: перспективи дослідження / О. С. Куліна // Мультиверсум. Філософський альманах, 2006. С. 112-118.
5. Правова культура у формуванні правової, соціальної держави / І. В. Сосика // НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2004. С. 182-194.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАРКСИСТСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Актуальність теми дослідження. Однією з найбільших, найважливіших та завжди актуальних проблем філософії є визначення засад, основ та причин виникнення того чи іншого напрямку. Сьогодні, під час активного розвитку Української держави, вивчення марксистської філософії є необхідним для уникнення негативного досвіду, який був пережитий українцями ж завдяки ній.

Мета дослідження: проведення філософського аналізу причин виникнення і процесу історичного розвитку марксизму та марксистської філософії. **Об'єкт дослідження:** причини виникнення, процес історичного розвитку марксизму та марксистської філософії. **Предмет дослідження:** визначення теоретичних засад і основ марксизму та марксистської філософії. **Завдання дослідження:** розкрити сутність марксистської філософії, її зародження, зміни протягом часу, її головних ідей, засад та основ. Показати її роль у розвитку філософії в цілому. Марксизм, який виник у 40-х роках XIX століття, є соціально-політичною, економічною та, щонайважливіше, філософською концепцією. Він намагається осягнути світ, людину, суспільство, загальні закономірності їх розвитку, соціально-класові протиріччя та шляхи їх подолання. Його засновниками були німецькі філософи Карл Маркс (1818 - 1883) і Фрідріх Енгельс (1820 - 1895). Появі марксистської філософії, як і марксизму в цілому, передували певні історичні та природничо-наукові передумови. Оскільки суспільні відносини змінилися на буржуазні, сформувався такий клас, як пролетаріат, який потребував усвідомлення своєї ролі в соціумі [4, с. 227]. Було відкрито закон збереження і перетворення енергії. Він став науковим підґрунтям філософських висновків про нестворюваність і незнищеність матерії та руху. Досліджено клітинну структуру живого. Це дозволило зробити філософський висновок про єдність усіх живих організмів і про те, що основою цієї єдності є клітина. Створено еволюційну теорію. У філософському аспекті вона аргументувала ідею безперервності еволюції органічного світу, закономірності виникнення людини як найвищого прояву природи [2, с. 90]. Марксистська філософія бере свій початок з філософії Гегеля. Починаючи з 1842 року Карл Маркс вивчає нові для Німеччини суспільні рухи - соціалізм і комунізм, ознайомлюється з соціалістичною та комуністичною традицією Франції й Англії, вивчає перші виступи німецьких соціалістів і комуністів. Молодий Маркс зумів досить швидко стати одним із лідерів цього напрямку. Крім Гегеля, він вивчав і Людвіга Фейєрбаха, лідера німецької філософії тих років, в основі вчень якого лежав гуманізм. Маркс поєднував його ідеї з аналізом комуністичних доктрин. Приблизно тоді ж дослідження майбутнього марксизму значно розширилися. Поштовхом для цього став вплив молодого Фрідріха Енгельса, який до 1844 року самостійно прийшов до комунізму та матеріалізму, також захоплений філософією Фейєрбаха. На відміну від Маркса, Енгельс, який проживав з 1842 по 1844 рік у Англії, уже був добре знайомий з організованим масовим робітничим рухом - чартизмом, з англійською соціалістичною та комуністичною літературою і, щонайважливіше, з політичною економією великих англійців: Адама Сміта, Деvida Рікардо та інших. Згодом була опублікована критична робота Енгельса про англійську політичну економію. Енгельс критикував цю науку як захисник інтересів пролетаріату. Для Маркса ця робота відкрила зовсім нову область знань, засвоєння якої, як він вважав, була необхідною для створення нового світогляду. В 1844 році в творчості Маркса з'єдналися найважливіші елементи для створення єдиної, цілісної філософсько-світоглядної концепції. Політико-економічний аналіз дійсності Маркс з'єднав з філософською традицією німецької класики і з критичним переробитком теорій утопічного соціалізму і комунізму. Практично всі свої ідеї Карл Маркс розвинув на основі класової боротьби. Хоча вона була відкрита й описана ще до нього, саме Маркс назвав її головні концепції: класи виникають на певному етапі розвитку суспільного виробництва; класова боротьба неминуче веде до встановлення влади робітників - диктатури пролетаріату; диктатура пролетаріату є лише етапом на шляху ліквідації класів взагалі [3, с. 26]. Карл Маркс вбачав в пролетаріаті силу, яка може здійснити соціальну революцію. В працях молодого Маркса обґрунтування такої революції теоретично пов'язано з тим, що він постійно критикував релігію, тому ставить на місце Христа «божественний клас» - пролетаріат. Клас, який може звільнити людство від соціального зла. Сам пролетаріат в процесі революції повинен «вскреснути» - звільнити себе від жахливих умов свого існування. Він вважав, що всесвітньо-історична роль пролетаріату полягає саме у цьому [5, с. 11]. Така думка є найважливішим елементом марксистської теорії суспільних змін, його філософії. Важливою частиною будь-якої філософії є релігія. З точки зору Карла Маркса, вона є формою теоретичного існування людини, хибного світогляду, фантастичним відображенням людського буття, ілюзією щастя, вираженням страху людства перед самим собою. Маркс вбачав у релігії призначення людини через посередника. В християнстві посередник - це Христос, на якого людина перекладає божественність. Маркс, опираючись на ідеї Фейєрбаха, робить принципово новий висновок: релігія не тільки вираження убогства людини, а й протест проти цього убогства [5, с. 12]. У своїх вихідних засадах філософія марксизму є матеріалістичною та ідеалістичною концепцією. В ній присутні елементи гегелівської філософії, французького та фейєрбахівського матеріалізму, англійського емпіризму. Але, все-таки, матеріалізм відіграє провідну роль в марксизмі. Матеріальний світ є вічним і безкінечним, а його розвиток приводить до виникнення людини. Людині притаманна свідомість. За Марксом, сутність і зміст свідомості визначається тими соціально-економічними умовами, в яких вони живуть [1, с. 70]. Ця, в цілому, вірна думка, була перебільшена в марксизмі, внаслідок чого будь-які феномени духовної культури людства почали виводитися безпосередньо з економічних факторів. Хоча в працях Маркса і Енгельса вказується на відносно самостійну роль суспільної свідомості, все-таки марксистська філософія схилилася до того, що всі явища суспільного життя зумовлені економічними чинниками. В марксистській філософії вважалось, що Карл Маркс і Фрідріх Енгельс зробили значний внесок у філософію насамперед тим, що з'єднали матеріалізм і діалектику [1, с. 71]. До них матеріалізм і діалектика розвивались різними шляхами: матеріалізм був метафізичним, тобто антидіалектичним, а діалектика - ідеалістичною, тобто розвивалась на основі ідеалізму. Маркс та Енгельс взяли від ідеаліста Гегеля діалектику і з'єднали її з матеріалізмом Фейєрбаха. **Висновок:** Отже, теоретичними засадами марксистської філософії є класова боротьба і подальша соціальна революція, засновані на класичній німецькій філософії, англійській економії та французькому соціалізмі. В поєднанні з іншим баченням релігії, свідомості людини та суспільних відносин, ці елементи утворюють кардинально новий напрямок філософії, який, проте, не знаходить успішної реалізації в реальному житті.

Список використаних джерел

1. Балашов Л. Е. Философия: навчальний посібник. «Дашков і К». Москва, 2012. 612 с.
2. Данильян О. Г., Тараненко В.М. Философия. «Право». Харків, 2010. 312 с.
3. Коваль П. С. Основи філософських знань: навчальний посібник. Ковель, 2012. 96 с.
4. Козій І. В. Вплив марксистської парадигми на формування української філософії першої половини XX століття. Гілея. Філософські науки. 2016. №106. С. 227-230.
5. Любутин К. Н. О философии Маркса, о философии Энгельса. Философия и общество. 2004. №1. С. 6-26.

ГРОШІ ЯК ФЕНОГМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: Сучасна людина не мислить свого життя без грошей. Саме у грошах ми оцінюємо свою працю, зарплати, гонорари і дивіденди. За гроші купуємо потрібні товари і послуги. В грошовому вимірі плануються і сімейні бюджети, і бюджети фірм, і бюджети усіх країн. За гроші можна купити не все. Одними лише грошима не можна купити любов, відданість або ширу дружбу. Але усе те, що продається, зазвичай продається саме за гроші [1, с. 1]. **Мета дослідження:** з'ясувати проблеми та парадигми філософії грошей. **Об'єкт дослідження:** гроші як феномен соціокультури. **Предмет дослідження:** особливості філософії грошей. **Завдання дослідження:** розглянути гроші як феномен культури; дати визначення цінності та впливу даного інструменту на життя людини; охарактеризувати роль грошей як засобу реалізації людських цінностей. Гроші – це ті різнокольорові папірці, які можуть полегшити або обтяжити життя кожної людини. Так за них можна купити багато – від однієї хлібини до подорожі на Марс. Але за гроші не купити любов і щастя, здоров'я і повагу. В незалежності від своєї форми цей ресурс є своєрідним інструментом суспільної взаємодії. Саме в цьому і виявляється їх цінність для суспільства. Як казав Савка із комедії «Сто тисяч»: «Гроші – гроші всьому голова» і ці слова й справді актуальні досі [4, с. 10]. Сьогодні така річ як гроші є одним із найважливіших чинників, що забезпечує функціонування суспільного виробництва. Цей інструмент пов'язує кожен день нашого людського буття та створює власне особливе сприйняття світу людиною. Саме гроші створюють та диктують свою власну політику, дають нам певний особливий світогляд та філософію. Вони здатні надати людині владу, можуть як вирішити певні проблеми так і створити їх. На перший погляд нам може здатись, що люди керують грошима, але насправді, все навпаки і якраз такі гроші керують людьми. Якщо ми розглянемо гроші з точки зору об'єкту пізнання, то зможемо впевнено сказати, що він належать до економічної сфери знань. Однакові за величиною грошові суми сьогодні й завтра оцінюються по-різному. Чинник часу в цьому разі відіграє вирішальну роль, і на нього обов'язково треба зважати. Цей динамічний підхід передбачає включення до витрат так званих неявних витрат, що їх визначають на основі принципу альтернативної цінності. [3, с.15]. Якщо ви читаєте сучасну філософію, то яскраво побачите, що за основну мету вона собі ставить як аналіз грошей віщому так і розглядає його як явище соціальне. Вона намагається виявити як же саме вони впливають на світ речей та людей, а також глибинний внутрішній світ особистості. Варто зауважити, що сьогодні гроші набувають власного життя. Вони підштовхують людей на різноманітні вчинки, як хороші так і погані, мотивують практичні дії та керують волею. Події та вчинки на, які підштовхує та сприяє даний ресурс і є головною проблемою філософії грошей, а також формування свідомого ставлення особистості до грошей як засобу соціалізації в суспільстві. Кожен із нас хотів би здобути певну матеріальну незалежність та соціальний статус. І в цьому, зрештою, немає нічого поганого, бо що ж поганого може бути в бажанні людини забезпечити безбідне життя собі та своїй родині? Проте питання полягає не лише в бажанні мати гроші, а в тому, яке ж саме місце це бажання посідає серед інших людських потреб та прагнень. Чи не виникає дисбаланс між матеріальними та духовними потребами людини, чи не думає часом людина, що матеріальна забезпеченість – головна і єдина запорука щастя? Багатьом із нас варто було б час від часу ставити собі ці питання, аби не розгубити закладене в нас, не зрадити вічні цінності, кружляючи у вирі сучасного життя. Як писав Генрі Вілер Шоу «За гроші можна придбати дуже непоганого собаку, проте заплатити йому, щоб він радісно вимахував хвостом ти аж ніяк не зможеш». Варто визнати, що є правда в даному вислові. Дуже часто люди задумуються, що купа грошей принесе їм щастя. От візьмімо лотерею. Ти сподіваєшся, що коли виграєш чималеньку суму грошей – припустімо, близько 30 мільйонів доларів, - то життя налагодиться, так?. Твоя родина придбає нову шикарну автівку, маєток із басейном і навіть поні. Так уважають майже всі. Багато грошей = щасливе життя [2, с.14]. І досі лишилось багато людей, які вірять у те, що все можна купити за гроші. Проте варто пам'ятати, що є речі, які тобі не вдасться придбати за жодну суму, а саме: час, здоров'я, повагу та любов. Також варто пам'ятати про те, що різне ставлення до грошей формує зовсім не суспільство, а сукупність різних чинників. Телевізійні програми, поведінка публічних осіб, фільми та сучасне мистецтво дуже впливає на свідомість дітей і навіть дорослих, формуючи певні ідеали, створюючи сучасну ієрархію цінностей. Проте варто розуміти, що це лише інструмент за допомогою якого ми можемо досягти чи отримати бажане. Варто додати, що неабиякого значення, гроші набувають у корумпованому суспільстві, адже там взагалі відсутнє природне право людини на свободу, самовираження та гідне існування. Саме в такому суспільстві основна цінність людини визначається за її матеріальними та купівельними здатностями. Тоді таке суспільство постає перед людиною як товар, бо у ньому можна купити практично все. Даний ресурс вносить зміни не лише у «світ речей», а навпаки вони відіграє величезну та значну роль у зміні внутрішнього світу людини. Він здатний змінити її інтереси, ідеали, прагнення та навіть моральні критерії. Взагалі з початку створення грошей їх використовували, як інструмент, що сприяв розвитку торгівлі, прискоренню і розширенню руху товарів і послуг, формуванню державних і міждержавних господарських зв'язків. Таким чином вони мали величезний вплив на розвиток людини, її цілеспрямованості та ставлення до праці, адже як писав Оноре де Бальзак у своєму творі «Гобсек»: «Золото – ось духовна суть усього теперішнього суспільства»[5, с. 7]. І це справді так, адже же гроші суттєво змінили систему людських цінностей, поставивши себе у їх центр як всезагальну цінність. В результаті гроші знищили межі своїх першоначальні функції. Проте ніколи не варто втрачати голову та забувати про те, що гроші творять або ж руйнують людину як особистість, вони значною мірою впливають на формування її індивідуальної ієрархії системи цінностей та особистих пріоритетів з цільми до яких вона прагне. Гроші є продуктом суспільства, його витвором, за який вони мають нести відповідальність. Для здорового та адекватного ставлення до даного ресурсу людині варто збагнути їх справжнє місце та роль у своєму і суспільному житті. **Висновок:** гроші є важливою цінністю, вони продовжують бути засобом та метою обміну. Цей ресурс здатний вносити певний порядок у процес розподілу суспільних цінностей, він визначає межі можливого в діях людей, виражає можливість присвоєння різноманітних благ в умовах ринку. За умови нестабільного суспільства в грошовій культурі складається досить таки морально-сперечливе ставлення до грошей. Головними ознаками такого ментального конфлікту є перш за все невідповідність між уявленнями про гроші, що вони існують у суспільній свідомості та самою цінністю грошей для особистості та між значимістю грошей, можливістю їх досягнення.

Список використаних джерел

1. В. В. Дмитренко, М. Ю. Відейко Історія народження грошей «домонетний» період, 2019. 123 с.
2. Кира Вермонд «Таємне життя грошей», 2019. 160 с.
3. «Довідник економіста», 2019. С. 15
4. Іван Карпенко-Карий, «Сто тисяч», 1891. 192 с.
5. Оноре де Бальзак, «Гобсек», 1830. 146 с.

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Ми живемо в епоху розвитку комп'ютерних технологій, і процесів глобалізації, де філософські парадигми змінюють одна іншу. Сучасний світ дуже швидко трансформується і розвивається. Він вимагає нової філософії освіти, зміни парадигми педагогічного мислення, практичної зорієнтованості, оскільки конкурентоспроможність в умовах формування економіки знань значною мірою визначається конкурентоспроможністю у сфері науки і освіти. Питання філософії успіху менеджера є актуальним на сьогодні, адже досліджується роль професійної культури менеджерів як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності.

Мета дослідження: проаналізувати як можна здобути успіху в менеджменті. **Об'єкт дослідження:** об'єктами мого дослідження є особистісні якості менеджера, теорія його успіху, філософські погляди на діяльність менеджера. **Предмет дослідження:** менеджер як механізм управління являє собою сукупність конкретних стосунків між людьми, підприємствами. **Завдання дослідження:** завданням менеджера є активізувати таку людину, вивчити, чи її дії є границею її можливостей, чи вона здатна на значно більше. І якщо здатна, то чому не заангажується у справу активніше. Може, людина вважає, що отримує менше, ніж заслуговує на це, а може, її поведінка детермінована якоюсь фрустрацією етичного плану. Праця менеджера є багатоманітною, але в основі її лежить рівень етичних і психологічних чинників суб'єкта управління. У взаємовідносинах «менеджер - оточуюче середовище» кожен конкретний випадок породжує велику кількість непередбачених нюансів, але є ряд парадигм, дотримання яких визначають успіх менеджера. Професія менеджера досить довго залишалася в тіні в нашій країні, багато хто не розуміє, хто такий менеджер, навіщо він потрібен. «І які обов'язки він виконує?» [4, с. 33-48]. Філософія має довгу історію свого розвитку, вона існує на терені Європи майже три тисячоліття. Тому з першого погляду на визначення її головних проблем здається, що вони давно вже в повній мірі вивчені, і не може бути ніяких підстав для додаткового з'ясування її науковості та висвітлення її місця в системі духовної культури людства [5, с. 56-64]. Філософія досить близька не лише до мистецтва, але й до інших галузей духовної культури людства - політики, моралі, релігії. Як методологія, вона лежить в основі управлінських процесів, вирішення проблем в царині підприємництва. Із мораллю філософських споріднених вивчення сенсу життя, проблема відношення добра і зла, щастя та свободи волі людини, ціннісних орієнтирів [1, с. 147]. Управлінець, менеджер у своїх діях, як правило, опираються на певні філософські засади. При цьому іноді людина навіть не помічає цього. Як свідчить практика управлінського процесу і підприємництва, успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена менеджером з філософських позицій. «Філософія в її загальному плані вивчає відношення «людина - світ», тоді як предметом філософії менеджменту і бізнесу є вивчення методологічних та світоглядних засад організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів у вирішенні конкретних проблем управління виробничою і невиробничою сферами діяльності людини» [2, с. 5]. «Проблема висвітлення сутності стосунків «підлеглий» є частиною вирішення проблеми «людина - світ», адже саме світ - це все те, що ми пов'язуємо з людською діяльністю, створює умову, основу і процес самовідтворення людини» [3, с. 9]. Починаючи з 20 століття, проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорій середнього рівня, які Р. Мертон окреслив як збір положень, на основі яких логічно можна визначити конкретні гіпотези, які згодом були підтверджені емпіричними дослідженнями. На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня, в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Спираючись на них, можна визначити здатність конкретного суб'єкта керівництва до виконання поставлених перед ним завдань органами управління та конкретними управліннями, які адміністративно чи економічно стоять над даним суб'єктом та вимогами об'єктивної дійсності (в даному випадку вимогами ринку). В ринковому господарстві ці вимоги мають виняткове, вирішальне значення. Адже саме вони детермінують зміни суспільних відносин у всьому їх об'ємі. Система «менеджер-оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини» як одиничне до загального. Чим швидше йде розвиток суспільних відносин, тим швидше менеджер може реалізувати свої знання, а звідси - і свої можливості. Колишнє радянське суспільство такої спеціальності, як менеджер, не знало. Так, дійсно, існувала чітко сформована система взаємовідносин «керівник - трудовий колектив». Але керівник в ній, окрім функцій сьогодинішнього менеджера, виконував додатково ще і роль функціонера тоталітарної системи, яка зв'язувала ініціативу людини до такого рівня, що вона перетворювалась на виконавця рішень заскоружлих ідеологічних догм, давним-давно відкинутих світовим співтовариством. І керівник, і його оточення в сфері матеріального і духовного виробництва діяли в нормах, чітко визначених ідеологічних принципів, які охоплювали всі сфери життя людини. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, з почуття власної гідності. Звичайно, є певні обмеження і в їх діях. Якщо в умовах тоталітарної системи і керівник, і його підлегли пов'язані політичними, ідеологічними і економічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, привідсутності політичної і ідеологічної, частково зберігає свою силу. Правда, коли управлінець інтуїтивно відчуває необхідність прийняття певного рішення і, ще не здійснивши його, логічно вибудовує шляхи реалізації, одночасно їм емоційного забарвлення - рішення може набрати помилкового характеру. Менеджери, які спираються на «чисто» або «чисто» інтуїтивний способи, як правило, допускають прорахунки, помилки в своїх діях, але причина їх різна. Рішення, сформовані на «чисто» раціональній основі іноді не досягають мети через нерівномірне обґрунтування всіх ланок виконавчого процесу, прорахунки на певних його етапах. «Чисто» інтуїтивне рішення, «обтяжене» емоційними впливами, теж може мати хибну реалізацію. Менеджмент - це одна із популярних галузей зайнятості зараз. Щодня дізнаєшся щось нове, щось вивчаєш. Менеджмент змушує відкривати у собі нові таланти, уміння, навички. Філософія успіху менеджера, полягає у поєднанні філософії розвитку, філософії успіху людини, філософії буття і діяльності людини. Якщо поставити перед собою ціль, якщо постійно розвиватись, вміло використовувати усе що відбувається у житті, перетворювати час на різного роду користь, тоді можна вивести універсальну теорію успіху. Менеджмент виник на основі філософії управління, саме із зародження філософської думки. Вся діяльність менеджера спирається на таку філософську парадигму, яка найбільше відповідає його вихованню, роду занять, оточенню, менталітету. Разом з тим, кожна епоха висувала певний тип мислення, який, співіснуючи з іншими, був все-таки домінуючим. На сьогодні підприємницька і менеджерська діяльність визначається раціоналізмом, інтуїтивізмом, прагматизмом. В умовах сьогодення філософські основи менеджменту формують і саму філософію підприємництва, яка в сучасній економічній науці визначається як: а) увага про зміст підприємницької діяльності; б) ставлення менеджерів до учасників підприємницької діяльності і, зокрема, їх готовність нести відповідальність за працівників даного підприємства і тих, хто вклав свої кошти в нього; в) ставлення менеджерів до оточуючого середовища і, зокрема, їх готовність нести відповідальність стосовно їх партнерів по ринку та суспільства; г) ставлення менеджерів до соціально-технологічних змін і, зокрема, до швидкого сприйняття технічних і соціальних новацій; д) ставлення менеджерів до підприємницького розвитку, їх готовність чи неготовність до нього. Філософія підприємництва є поясненням існування і діяльності підприємства, вона дає картину його управління і уявлення про те, чим це підприємство є і яке його місце та роль в системі виробництва». Сьогодні серед науковців в галузі економічного знання все більше і більше зростає переконання в тому, що без чітко виражених філософських основ підприємницька діяльність неможлива. Як вважають американські вчені К.Р. Макконелл і С.Л. Брю, людина, яка намагається здійснювати економічну діяльність, спираючись на буденну свідомість, неодмінно натикається на перешкоди, які намагається подолати, знову як такі спираючись на буденні уявлення про економічні процеси. Для менеджера, бізнесмена широкого плану необхідне теоретичне осмислення економічних процесів, і саме тому, що економіка є наукою, а не сукупністю певних емпіричних дій, які можна достатньо пояснити на емпіричному рівні пізнання. Тому не випадково сьогодні для менеджера в роботі найбільш придатні філософські методи пов'язані як з емпіричним, так і теоретичним рівнями усвідомлення дійсності, які у свій час були сформульовані Р. Мертоном. Прикладом таких методів може слугувати індукція і дедукція. Як зазначають вже згадувані нами автори «Економікса», менеджери часто вирішують свою задачу, починаючи з теоретичного рівня, а потім перевіряють або відкидають дану теорію, спираючись на факти. **Висновок:** Отже, до найбільш важливих здібностей менеджера, входять: сполучення знань, поводження і досвід, входять: уміння реалізувати, уміння делегувати повноваження і відповідальність, здібності до організації і мотивації групової роботи, установленню пріоритетів, самопізнання і самооцінки, переконання, аналітичному мисленню, розпізнанню найбільш істотних факторів, системності, обробці і формування інформації, розробці програм, виявлення тенденцій, розподіл зусиль і часу.

Список використаних джерел

1. Антологія світової філософії. Т. 1. частина Л. К., 1991. 9. Синго Сибата. Розумова праця і творчість // Спри.філософії. 1980, №2. 229. 576 с.
2. Рассел Б. Історія західної філософії. К.; Основи, 1995. С.5 689 с.
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджмента. М., 1992. 458 с.
4. Щекин Г.В. Практическая философия менеджмента. К., 1994. 279 с.
5. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1993. 240 с.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ САМОВИЗНАЧЕННЯ

Актуальність теми дослідження: Основним завданням філософії освіти є дослідження способів і шляхів навчання людей мудрості, розпізнавання мудрості і глупоти, завжди функціонуючих у суспільстві. Відтворення й нарощування мудрості та форм її імітації конститує систему освіти, де офіційна система навчальних установ є лише частина системи освіти. Філософія освіти враховує антитетичність освітнього процесу. **Мета дослідження:** сприяти визначеності предметного поля філософії освіти. **Об'єкт дослідження:** поєднання цінностей та освіти у сучасному світі. **Предмет дослідження:** освіта як реалізація людських цінностей. **Завдання дослідження:** Проаналізувати основні напрямки визначення сутності філософії освіти як області наукового знання. Філософія – це наука і світогляд, метод і методологія, логіка й теорія цінностей (ідеологія), які виконують гносеологічну, світоглядну, аксеологічну і багато інших функцій. « [1, с. 6]. Розкрити проблемне поле філософії освіти, обґрунтувати функції і завдання філософії освіти. У сучасну епоху формування інформаційної цивілізації на рубежі нового століття і нового тисячоліття, проблеми освіти, її сьогодення і майбутнього стають дуже актуальними. Філософія освіти – область філософського знання (з'явилася у другій половині ХХ століття), що розглядає розвиток людини і систему освіти в нерозривній єдності, досліджує освітнє знання на його стику з філософією, аналізує підстави педагогічної діяльності та освіти, їх цілі та ідеали, методологію педагогічного знання, створення нових освітніх інституцій і систем. Освіта є найважливішим соціальним інститутом, процеси, що відбуваються в освіті, виявляються безпосередньо пов'язаними з тими змінами, які відбуваються в суспільстві. Дана залежність знаходить своє вираження в понятті «соціокультурний тип освіти». Соціокультурний тип освіти – це загальна характеристика освіти, вписана в конкретний соціальний і культурний контекст» [2, с. 5]. Античний ідеал освіченості виражався в понятті «громадянин», і він включав в себе громадянські чесноти вільної людини (почуття обов'язку, відповідальність, захист батьківщини), знання філософії, музики, ораторського мистецтва, фізичне вдосконалення. Гуманістичний ідеал епохи Відродження розуміється як широка всебічна освіченість, що може бути виражена у визначенні «Homo universale». Ідеал освіченості в епоху Нового часу, розвитку природничих наук і капіталістичних відносин, висуває на перший план професійне знання. Цей ідеал може бути виражений у визначенні «Homo faber». У наш час цей ідеал змінюється, він включає в себе не тільки професіоналізм, а й загальну культуру, планетарне мислення, культурний плюралізм. Наприкінці ХХ-ХХІ століть освіта зазнає певні глибокі зміни, що актуалізує появу нової галузі наукового знання – філософії освіти, яка покликана виробити нові освітні методи, нові підходи, нову технологію процесу отримання знання. Це пов'язано з тим, що суспільство під впливом науково-технічної революції набуває інформаційного характеру, що визначає нові тенденції розвитку сучасної освіти та основні завдання філософії освіти [3, с. 55]. Як відомо, освіта (рос. – «образование»; англ. – «education»; нім. – «bildung»; грецьк. – «paideia») – є суспільний процес (діяльність, інституція) розвитку і саморозвитку особистості, пов'язаний з оволодінням соціально значущим досвідом, втіленим у знаннях, вміннях, навичках творчої діяльності, чуттєво-ціннісних формах духовно-практичного освоєння світу. У філософії освіти, насамперед, розкривається сутність і природа всіх явищ в освітньому процесі; освіта сама по собі (антологія освіти); як відбувається процес освіти (логіка освіти); освіта являє собою процес взаємодії систем найвищого рівня складності, таких, як особистість, культура, суспільство; поведінка учасників освітнього процесу (етика освіти) етика освіти розглядає зразки поведінки всіх учасників освітнього процесу; методи і основи освіти в певне епоху(ідеологія освіти); освіта та культура (культурологія освіти) мається на увазі, що прогрес людства і кожної окремої людини залежить від якості освіти, методів пізнання світу і навчання, про що свідчить історія і теорія культури і цивілізації. Загалом же освіта як соціокультурне самовідтворення суспільства, котре постає предметом досліджень філософії освіти, має досить складну структуру, функціонування антитетичних елементів якої перебуває в стані перехрещування. Так, освіта має інституційні і неінституційні форми існування. Вона може ґрунтуватися на наукових знаннях і поза наукових уявленнях. До структури освіти входить як шкільне навчання, так і самонавчання. Організація освіти може бути державною і недержавною, філософоцентричною і філодоксичною, спеціальнопрофесійною і неспеціалізованою. Нині виділяється також глобальна освіта і регіональна, або місцева (національна) освіта. Все це підкреслює той факт, що освіта – це «зріз» стану буття суспільства, що вивчається філософією освіти, в той час як навчання, оскільки воно передбачає функціонування головним чином схем знання, – це категорія філософії пізнання і педагогіки [4, с. 8]. **Висновок:** Філософія освіти, таким чином, досліджує саме освіту, тобто способи соціокультурного самовідтворення суспільства, в межах яких своє місце посідають раціональність педагогічного процесу та участь держави. Особливість же філософсько-освітнього дослідження полягає в тому, що воно відносно автономне і здійснюється з метою з'ясування стану і тенденцій функціонування мудрості в суспільстві (отже, не тільки в державі), а також для вирішення питань збереження, використання і помноження мудрості із покоління в покоління в суспільному освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Романенко М. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу. Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 1998. 132 с.
2. Кучер Т. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти». Харків. 2015. 63 с.
3. Гітун Н. Філософія освіти: аналіз культури творчої парадигми в освіті. 2010. 63 с.
4. Терещенко Ю. Філософія освіти та пошуки морально-етичного виховання// Шлях освіти. 2002. 329 с.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми. Людство вступило в третє тисячоліття свого розвитку, епоху науково-технічної революції, що посилює антропогенний вплив на природу та породило нові проблеми й виклики, загощило увагу до традиційних глобальних проблем. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій призвели, до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій і зростання виробництва, що сприяють повнішому задоволенню потреб людей, раціональнішому користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування, але в той же час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо. **Мета дослідження:** з'ясувати основні проблеми сучасності. **Об'єкт дослідження:** сфера суспільного життя і сучасного світу. **Предмет дослідження:** шляхи вирішення глобальних проблем. **Завдання дослідження:** визначити головну проблематику глобалізації людства і світу. Термін «глобальні проблеми» з'явився у 60-х роках ХХ ст. Спочатку на Заході, згодом – на Сході, у колишньому Радянському Союзі. Як тоді, так і тепер, серед науковців не існувало єдиної, загальноприйнятої, універсальної думки на природу і причини їх виникнення, оцінку та шляхи вирішення. І по цей день існує розбіжність стосовно чисельності глобальних проблем. Західні дослідники вважають, що сучасному людству загрожує близько сотні глобальних проблем. Вітчизняні – нараховують таких близько трьох десятків [1, с.54]. Набагато істотнішим є встановлення серед них пріоритетних, які необхідно вирішувати в першу чергу, і як вирішувати. Мова йде про конкретні наукові, техніко-технологічні, матеріально-ресурсні шляхи, методи й засоби їх вирішення та затрати, які має понести людство. Науковці єдині в тому, що глобальні проблеми загрожують людському буттю. Особливо резонансними є екологічні. Тому стан сучасної екології є постійним об'єктом роздумів мислителів. Глобальні проблеми – це особливий рядок соціальних явищ і процесів у сучасному світі, які за масштабами і значущістю вирізняються загальнопланетарним характером та пов'язані з життєвими інтересами народів світу і можуть бути вирішені шляхом взаємодії усіх країн світу. В останні десятиліття у світі виникло чимало проблем, які безпосередньо стосуються долі всього людства, зачіпають інтереси всіх народів і виїшли за загальнопланетарний рівень. Від їх своєчасного розв'язання залежить існування земної цивілізації. Цього можна досягти лише спільними зусиллями всіх країн, міжнародних організацій. Глобальні проблеми відображають суттєві негаразди, що охоплюють економічну, енергетичну, демографічну, соціальну, екологічну та інші сфери людського існування. Вони зачіпають людське життя не лише в певних регіонах світу, й мають планетарний характер. Отже, глобальні проблеми є взагалі планетарними – як за їх об'єктом – земля куля, так і за суб'єктом їх вивчення і розв'язання – світова спільнота, держави світу. Основою їх появи є, в першу чергу, людська діяльність, яка нерозривно пов'язана із суспільною свідомістю. Існує безліч проблем, які мають першочергове значення лише для окремих країн або навіть соціальних груп. Тому визначити міру глобалістичності тієї або іншої проблеми виявляється далеко не простою справою. Проте в глобалістичі вже на початку 80-х рр. склалися певні критерії, згідно з якими проблема може розглядатися як глобальна. Відповідно до цих критеріїв до глобальних належать проблеми, які виникають у результаті об'єктивного розвитку суспільства; носять планетарний, загальносвітовий характер, торкаються інтересів усіх народів і держав; загрожують усьому людству; потребують невідкладних рішень; вимагають зусиль усієї світової спільноти. Оскільки глобальні проблеми викликані сукупністю безлічі різних чинників, то і їх стан у конкретних історичних умовах та географічних регіонах постійно змінюється. Тому постійно змінюються як самі глобальні проблеми, так і їх місце в системі пріоритетів світової держав, а разом з ними і сам зміст цих проблем [2, с. 78]. Так, на початку 70-х рр. ХХ ст. більшість дослідників розглядали глобальною проблему збереження миру найчастіше крізь призму запобігання світовій ядерній війні. Сьогодні у зміст цієї проблеми вкладають ширший сенс – зміцнення всесвітньої безпеки. Слід зазначити, що далеко не всі вчені згодні з критеріями, на основі яких та або інша проблема може вважатися глобальною. Далеко не всі з них вимагають для свого вирішення об'єднання зусиль всього людства, а деякі, що мають природний характер, ніяк не пов'язані з людською діяльністю [3, с. 105–106]. Сьогодні існують і інші варіанти класифікації глобальних проблем. Так, одна з них ґрунтується на зв'язку суспільства з іншими феноменами. З цієї точки зору виділяють: запобігання світовій термоядерній війні; подолання зростаючого розриву в рівні економічного і культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу і країнами, що розвиваються, усунення економічної відсталості, голоду, злиднів і неписьменності; забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними для цього природними ресурсами; подолання екологічної кризи; стримування міжнародного тероризму й екстремізму, поширення наркоманії, алкоголізму і СНІДу; Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізолюване їх вирішення неможливе. Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами необхідно передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Тому ці проблеми і називаються екологічними, і часто розглядаються як дві сторони однієї екологічної проблеми. Глобальні проблеми характеризуються певною «ієрархією», тобто пріоритетністю одних з них стосовно інших, їхньою співвідпорядкованістю. Без'ядерний, ненасильницький світ є не тільки г вищою соціальною цінністю, але й необхідною попередньою умовою вирішення всіх інших глобальних проблем. Адже приведення в дію всього 5% нині існуючого в світі ядерного потенціалу достатньо, щоб трапилася непоправна екологічна катастрофа. Дати реальне уявлення про майбутнє - найважливіше завдання науки. Реалізувати його можливо, лише виходячи з принципів, на яких взагалі тримається весь фундамент наукового знання. Мова йде, насамперед, про принципи об'єктивності, що передбачає: сувору відповідність висновків вихідним передумовам; доказовий аналіз реальності без яких-небудь суб'єктивних доповнень до неї; знання певних закономірностей, тенденцій історичного розвитку. Швидкість і радикальність соціального оновлення - результат зростання ролі народних мас в історії. Адже, за даними вчених, у період неоліту населення Землі становило усього близько 25 млн. осіб, на початку нашої ери - біля 250 млн., а на початку ХІХ сторіччя - 1 млрд., а зараз - понад 5 млрд. осіб. Проте не тільки зростання чисельності населення є причиною прискорення соціального прогресу. Останній є кумулятивним наслідком, сукупністю багатьох об'єктивних чинників - розкріпачення особистості та збільшення ступеню її свободи, накопичення наукових знань, зростання технічної могутності, інтерналізація соціально-економічних зв'язків, політичних і культурних процесів. Все це й привело до того, що за насиченістю політичними подіями й соціальними перетвореннями, економічними змінами й технологічними нововведеннями, за інтенсивністю міжнародного обміну діяльністю в сфері науки й культури кожен рік кінця ХХ сторіччя дорівнює 10-ти в ХІХ сторіччі, 100 у середньовіччі й античності, 1000 у глибокій давнині. Потрібно пам'ятати, що кількісне зростання і розвиток у природі і в суспільстві - аж ніяк не тотожні процеси. Удосконалення знарядь праці і методів виробництва постійно розширюють рамки економічного зростання, а технологічні революції створюють цілком нові, невідомі до того сфери економічної діяльності, не тільки примножують уже відомі природні ресурси, роблячи їх доступними для практичного використання, але й перетворюють у ресурс суспільного розвитку те, що колись ним не було. Серед останніх слід назвати міжнародну комісію з навколишнього середовища і розвитку, яка розробляє програми покращення якості природного середовища та загального екологічного стану. Ця комісія і ряд інших міжнародних організацій визначають критерії екологічної безпеки, розробляють короткострокові та довгострокові програми захисту навколишнього середовища. Джерелами ресурсів та засобами розв'язання глобальних проблем у нинішніх умовах виступають: офіційна допомога з боку економічно розвинених країн країнам, що розвиваються; іноземні приватні інвестиції; застосування економічних важелів управління якістю довкілля, зокрема субсидій і дотацій за виготовлення екологічно чистої продукції, за виконання державних екологічних проєктів, екологічні платежі за всі види забруднення довкілля, виплати на охорону природи і поліпшення екологічних результатів, пільгове або дискримінуюче кредитування, оподаткування і ціноутворення, екологічне страхування тощо; об'єднання зусиль усіх країн світу для розв'язання глобальних проблем; збільшення витрат держав світового співтовариства на подолання насамперед екологічної кризи; створення за рахунок країн, які заподіяли найбільшої шкоди планеті, своєрідного фонду екологічної безпеки з метою ліквідації найзагрозливіших для довкілля джерел небезпеки; посилення відповідальності країн світового співтовариства за збереження природи; стимулювання виробництва таких зразків транспортних засобів, техніки, які б не завдавали шкоди довкіллю, забезпечували економію всіх паливно-енергетичних ресурсів. **Висновок.** Глобальні проблеми людства неможливо вирішити зусиллями окремих країн. Тому потрібний єдиний міжнародний механізм їх розв'язання і регулювання, мобілізація ресурсів усіх країн світу, визначення міжнародних правових та економічних норм цього регулювання.

Список використаних джерел

1. Волкогонов О.Д. Приоткрывая завесу времени: о социальном предвидении будущего / О.Д. Волкогонов. М., 1989. 112 с
2. Хозин Г. Каким быть международным отношениям в ХХ веке / Г. Хозин // Международная жизнь. 2001. № 2. С. 78.
3. Гладкий Ю. Глобалистика: трудный путь становления / Ю. Гладкий // Мировая экономика и международные отношения. 1994. № 10. С. 105–106.

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМОТВОРЧИЙ ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність теми дослідження: на даний момент ця тема є дуже значущою, оскільки екологічна культура обумовлює відповідність соціальної діяльності і законів природної цілісності, зокрема, відповідність людської активності і такої якості природного середовища, як його життєпридатність. Наука, техніка, технологія в полі екологічної культури є специфічними способами самовизначення людського буття у його взаємозв'язку з природою в процесі суспільно-історичної практики. **Мета дослідження:** Дослідити феномен екологічної культури у широкому діапазоні теоретичних та практичних виявів, а також особливості його генези та формування як чинника становлення екологічної безпеки суспільства. Визначено складові екологічної культури, параметри, рівні її розвитку. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання дослідження:** пояснити значення екологічної культури в розбудові екологічної та, в кінцевому підсумку, національної безпеки держави. **Об'єкт дослідження:** Регулятор екологічної культури. **Предмет дослідження:** Екологічна культура як чинник екологічної безпеки. **Завдання дослідження:** Проаналізувати екологічну культуру і безпеку. Екологічна культура є такою життєдіяльністю людини, за якої відбувається адаптація (трансформація) навколишнього природного світу до людини, а її самої – до довкілля. Тому екологічна культура окреслює коло питань, пов'язаних з використанням людиною природи, перетворенням її у власних інтересах, а також із наслідками такої діяльності. Формування екологічної культури здійснюється на основі екологічної освіти й екологічного виховання. Саме екологічні освіти і екологічному вихованню приділяється важливе місце в підготовці фахівця з високим рівнем екологічної культури. Регулятором екологічної культури виступає екологічна свідомість, а інструментом формування екологічної свідомості є екологічні цінності, історично обумовлені форми зацікавлено діяльного ставлення суб'єктів до об'єктів природи. Екологічна етика створює моральні бар'єри у суспільстві, що забороняють певні дії стосовно природи; передбачає критичне тестування природоохорони на людиновимірність, духовність; виступає свого роду засобом з'ясування абсолютно нових, на перший погляд незрозумілих і непередбачуваних екологічних ситуацій. Екологічна естетика виробляє норми, що відповідають категорії прекрасного у філософській естетиці. Синтез позитивного природоохоронного етнічного досвіду з досвідом реальних перетворень життя визначає якість екологічної культури. Основою інституалізації екологічної культури є її процесуальне (діяльнісне) буття. Рівні екологічної культури або її стан на різних етапах розвитку суспільства найбільш очевидно проявляються у феномені природокористування. В результаті аналізу та дослідження виділяються чотири основні рівні екологічної культури, що відповідають привласнюючому, продукуючому, інноваційному, інформаційному природокористуванню [1, с. 223-227]. Першою, найбільш загальною основою дослідження екологічної безпеки, є філософсько-антропологічний підхід. Оцінка екологічної безпеки регіону може бути як якісною, у вигляді оціночної класифікації систем, так і з використанням кількісних показників, які інтегрують критерії екологічної безпеки із урахуванням їхніх антропологічних вимірів: співвідношення теплозабезпеченості і зволоження регіону, демографічні, господарські і соціально-медичні показники, зокрема, щільність населення, стан ґрунтів, захворюваність населення, тривалість життя, дитяча смертність. В кожному випадку екологічна небезпека обумовлюється загальними техніко-економічними параметрами системи споживання природних ресурсів і конкретними формами цього привласнення в даному соціально-природному просторі. Передумовою формування теорії екологічної безпеки є загальна теорія безпеки, зокрема національної безпеки. Проте теорію національної безпеки не слід розуміти як універсальну, що розглядає всі види безпек і виробляє єдині принципи захисту в будь-якій сфері суспільного життя. Екологічна безпека розглядається не як складова системи безпеки суспільства, а як інтегратор, здатний, з одного боку, консолідувати суспільство, а з іншого – створити безпечну основу його сталого розвитку [2, с.154-178]. Екологічна безпека як інтегруюча складова національної безпеки залежить від ґрунтовності знань про природу і дій, спрямованих на збереження і поліпшення навколишнього природного середовища шляхом розумного втручання, а не руйнування його в процесі нерационального використання. Це в загальному підсумку залежить від рівня екологічної культури. З тези, що суспільство сталого розвитку може функціонувати тільки на базі суттєво відмінних від сучасних споживачьких інтересів і мотивацій діяльності, впливає нагальна необхідність формування нових уявлень про доцільність людських потреб і можливостей їх задоволення, яка може бути реалізована засобами екологічної освіти та виховання [3, с.120]. **Висновок:** Отже, формування екологічної культури є динамічним й комплексним процесом, на ефективність якого впливає еколого-ціннісна складова та освітньо-середовищна складова.

Список використаних джерел

1. Курняк Л.М. Формування екологічної культури як пріоритет сучасної освітньої політики / Л.М. Курняк // Мультиверсум. Філософський альманах : зб. наук. праць. 2006. Вип. 56. С.223-227.
2. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика / Крисаченко В.С. К. : Заповіт, 1996. 352 с.
3. Карпенко В.С. Проблеми екології: гуманістично-ноосферне осмислення. Навчальний посібник. Суми, 2011. 168 с.

ВПЛИВ ГРОШЕЙ НА ЛЮДИНУ XXI СТ

Гроші сьогодні є тим інструментом, за допомогою якого функціонує ринкова система. Щоб зрозуміти природу останньої, необхідно знати сутність і функції грошей. І хоча вони відомі кілька тисячолітній, проте єдиного визначення їм немає. Сучасні економічні зв'язки поставили масу нових проблем перед економістами, що займаються грошовим обігом. **Актуальність теми дослідження.** Часто чуємо вислів: «Якщо б у мене були гроші, то життя би склалося по-іншому». Постійний брак грошей свідчить про відсутність розуміння суті грошей і їх призначення. Гроші – це результат цілеспрямованих дій людини в її житті. Щоб вирішити проблему грошей особливо увагу потрібно звернути на потреби людини в суспільстві, бо ми живемо в ринковій економіці, де кожна людина вибирає сферу для своєї діяльності. У світогляді багатьох людей залишилася рабська ідеологія, що держава повинна забезпечити роботою кожную людину. Тому багато хто вважає, що хтось про нього повинен думати. Але насправді, якщо людина не думатиме сама про себе, про свій розвиток, то ніхто інший їй не допоможе. **Мета дослідження:** проаналізувати вплив грошей на людину XXI століття. **Об'єкт дослідження:** гроші як соціокультурний феномен. **Предмет дослідження:** позитивний та негативний вплив грошей на людину та її світогляд. **Завдання дослідження:** визначити як саме гроші впливають на людину; зрозуміти чи є щастя у грошах. Тема грошей та їхнє значення для людини, в наш час є дуже актуальною. Адже майже все, що є навколо нас можна купити. Кажуть, щастя не купиш. Всі ми знаємо про це, але кожен все ж упевнений: гроші роблять життя кращим. У новій сукні ми обов'язково зустрінемо свою долю, в красивому будинку не буде сімейних проблем, а хороша машина принесе повагу оточуючих. На ділі ж все виходить зовсім навпаки. Гроші весь час кудись втікають, а щастя все немає. Вчені довели: люди дійсно не вміють приймати правильні рішення, коли справа стосується грошей. Більш того, це закладено в нас еволюцією. Але купити щастя за гроші все ж можна, правда, зовсім не тим способом, як вважає більшість. «Що дають гроші? Вони дають владу і можливість. Звідки людина це знає? Звідки дитина це знає? Тобто дитина розуміє, що ті іграшки або, там, якісь цукерки, коштують грошей. Він не знає, що це таке, він не знає, як їх заробляти. І тоді гроші стають предметом маніпуляції, по-перше, якщо дитина навчиться маніпулювати батьками, він здобуває те, що йому хочеться, він розуміє, що влада у батьків, тому що вони з цими грошима в руках ходять (а всі діти хочуть бути дуже схожими на батьків)» [1]. Вважається, що гроші - кращий спосіб змусити людей працювати. Це здається настільки очевидним, що люди століттями використовували цей механізм заохочення. Але сучасна наука переконливо довела: гроші - найдорожчий спосіб змусити людей зроби ти щось. Більш того, дуже часто саме гроші геть відбивають у людини бажання працювати. У численних досліджах було показано, що за плату люди можуть гірше виконувати ті ж завдання, з якими відмінно справлялися безкоштовно. Причому розмір винагород не принциповий. Звичайно, багато людей починають працювати краще, тому що тепер у них є подарунок, приз, заробіток, який вони можуть в результаті отримати. Але деякі досліді показують, що, як тільки ви забираєте що грошову мотивацію, весь інтерес, ентузіазм пропадає. «Гроші - це засіб показати або владу, тому що вона дозволяє піднятися на якусь висоту і звідти демонструвати владу. І, відповідно, навіщо людині потрібна влада? Щоб показати:» Я потрібен, я важливий «, щоб отримати зворотне підтвердження, підкріплення.» Ти потрібен «. Насправді це найгірше що може бути, адже коли ти залишишся без грошей, твої так звані «друзі» пропадуть з тими самими грошима, бо ти вже не відігравш ніякої важливої ролі в їхньому житті. Вони вже не зможуть позичити у тебе грошей або поїсти за твій рахунок [3]. «Парадокс Істерліна» свідчить про відсутність зв'язку між економічним розвитком суспільства та його середнім рівнем щастя. Ми переоцінюємо цей парадокс, аналізуючи безліч багатих наборів даних, що охоплюють багато десятиліть. Використовуючи останні дані щодо більш широкого кола країн, ми встановлюємо чіткий позитивний зв'язок між середнім рівнем суб'єктивного добробуту та ВВП на душу населення в різних країнах, і не знаходимо жодних доказів точки на сичення, за якою заможніші країни не мають подальшого зростання суб'єктивних показників -буття. Ми показуємо, що оцінювані взаємозв'язки узгоджуються у багатьох наборах даних і подібні до взаємозв'язку між добробутом суб'єкта та доходом, який спостерігається в країнах. Нарешті, вивчаючи взаємозв'язок між змінами в суб'єктивному добробуті та доходами з часом у межах країн, ми виявляємо економічне зростання, пов'язане зі зростанням щастя. Разом ці висновки вказують на чітку роль абсолютного доходу та більш обмежену роль порівняльних показників відносного доходу у визначенні щастя [2, с.2]. Багато хто шукає швидких і обхідних шляхів заробітку і при цьому втрачає гроші. Ми часто звертаємо увагу на відповідність «західним стандартам (цінностям)». Переймаємося престижем, хорошою роботою, машиною та одягом. Ми залазимо в борги і беремо роботу додому – лише б не гірше, ніж в інших. Нас переконали, що це і є життям. Якщо людина не готова дати собі раду з великими грошми, то самі ж гроші погублять її. Тому важливо перед плануванням зрозуміти, що гроші – це інструмент для досягнення мети. Якби ви мали достатню кількість грошей, чим би займалися? Від відповіді на це запитання, залежить життя людини. Система людського життя так влаштована, що вона прагне виправити внутрішні якості людини через зовнішній вплив. Неправильне харчування і як наслідок –хвороби. І в цьому гроші не винні, після втрати здоров'я, переважно, людина витрачає гроші. У людина з низькими моральними орієнтирами гроші надовго не затримуються. Настрій нашої душі, наш світогляд визначають наше ставлення до грошей. **Висновок:** ми часто не даємо можливості грошам прийти в наше життя. Як правило, ми бачимо тільки в житті інших людей, через що самі страждаємо. Чужі гроші щастя не принесуть, і взагалі вони не завжди приносять щастя. Бути щасливим і мати гроші – це не те саме. Наприклад, у вченні Сковороди щастя людини не приходить із задоволенням потреб (адже саме так розуміє щастя як західне суспільство споживання, так і суспільство, що будувало до недавнього часу соціалізм). У Сковороди розуміння щастя має глибше коріння. Суть щастя він пов'язує зі способом життя самої людини. Найповніше вона розкривається через вислів Сократа: «Інший живе для того, щоб їсти, а я їм, щоб жити», – яким Сковорода розпочинає свій трактат під назвою «Кона Алквіадська». Своім розумінням щастя Сковорода, як би захищає людську «природу» від примітивного зведення до споживання і самокорисливості. Він сам вибрав такий спосіб життя, який, за його словами, допомагав йому «не жити краще», а «бути краще» [4].

Список використаних джерел

1. «Як гроші впливають на моральні якості людини» URL: <https://www.bbc.com/vert-cap-37475256>
2. Стівенсон Б. та Вольферс Д. Економічне зростання та суб'єктивний добробут: переоцінка парадоксу Істерліну, 2008. 79 ст.
3. «Гроші і людина» URL: <http://xic.com.ua/z-zhyttja/22-rozdumy-hrystyjanyna/141-groshi-i-ljudyna>
4. «Як розуміє щастя Григорій Сковорода» URL: <http://www.parta.com.ua/ukr/composition/view/1126/>

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема самовизначення людини належить до так званих вічних світоглядних проблем, оскільки кожна свідомо людина на певному етапі свого життєвого шляху неминуче постає перед питанням «хто я?». Зростання взаємозалежності сучасного людства, глобалізація всіх сфер суспільного життя, прискорення темпів суспільного розвитку і соціальної мобільності призвели до того, що сучасна людина постійно знаходиться в міжкультурному середовищі, є суб'єктом-об'єктом взаємодії різних культур. Тому в умовах сучасного постіндустріального суспільства проблема самовизначення людини значно ускладнюється і стає все більш актуальною. **Мета дослідження:** з'ясувати сутність і головні форми самовизначення людини та їх прояви в умовах зростаючої взаємодії культур. **Завдання дослідження:** охарактеризувати основні етапи дослідження цієї проблеми в історії філософської думки і сучасний стан її розробленості в зарубіжній і вітчизняній літературі; з'ясувати сутність феномена самовизначення людини як невід'ємної (атрибутивної) характеристики людського буття, виявити потреби людини у власному самовизначенні. **Об'єкт дослідження:** самовизначення людини як атрибут людського буття. **Предмет дослідження:** самовизначення людини в умовах глобалізації та зростаючої взаємодії культур. Філософія належить до одного з найдавніших та найулавлених винаходів людства: майже три тисячі років тому в певній групі людей виникли питання, що, здавалося, набагато перевершують реальні можливості людського розуму, проте людині чомусь були конче потрібно вирішити ці питання. Однією з таких одвічних світоглядних проблем стала проблема самовизначення людини, яка була згадана ще в міфології. Її дослідники звертають увагу на те, що антропологічні міфи існували повсюдно - навіть у тих народів, які не мали ще якихось космогонічних уявлень. Це, як правило, були міфи про походження певної людської спільноти від якихось тотемних першопредків. В давньоіндійській філософії свідоме самовизначення людини вважалося її «другим» народженням, бо вперше людина народжується як фізична істота, а вдруге - духовно: для самої себе на основі ознайомлення зі священними текстами. У давньогрецькій філософії проблема самовизначення людини пов'язувалася насамперед з її самопізнанням. Проте слід погодитися з Ф. Х. Кессіді, який вважає, що проблема пізнання людини, а отже і її самовизначення, починає розглядатися не з софістів і Сократа, а значно раніше, оскільки ще «натурфілософи» пов'язували пошуки субстанції, тобто «першопочатку» всього сущого, яке служить кінцевим фундаментом людського життя і діяльності, з визначенням місця людини в світі та усвідомленням сенсу людського життя. У середньовічній філософії ця проблема розглядалася перш за все як проблема самовизначення людини через її відношення до Бога, як проблема свободи волі та співвідношення в людині її тілесності й духовності (душі та тіла). Філософи доби Відродження найбільшу увагу приділяли проблемі індивідуального самовизначення людини. Доба Просвітництва породила образ «автономної людини», здатної раціонально та глибоко оцінювати ідеї, моральні вчинки та їхні наслідки [1]. Отже, доходимо висновку, що проблема самовизначення людини, як було показано, є невід'ємною ланкою будь-якого світогляду і так чи інакше ставилася і розглядалася на всіх етапах розвитку філософської думки, маючи при цьому різне термінологічне означення, оскільки саме поняття «самовизначення людини» стало широко використовуватися і активно розроблятися у зв'язку з актуалізацією проблеми самовизначення за деякими даними лише в ХХ столітті. Особистісне самовизначення - це визначення себе стосовно суспільно прийнятих (і прийнятих даною людиною) критеріїв особистісного становлення й подальша дієва реалізація себе на основі цих критеріїв [2]. Доказом самовизначення людини як атрибутивності її буття може служити також наявність у неї потреби в самовизначенні. Згідно з класифікацією («пірамідою») потреб А. Маслоу, цю потребу слід було б віднести до вищих (вторинних, соціальних і духовних) потреб людини: в самоактуалізації, самовдосконаленні, самореалізації, які тісно переплітаються і неможливі без самовизначення. Так, зокрема, в одній із своїх праць він відносить самовизначення до способів поведінки, які ведуть до самоактуалізації. «Знайти самого себе, розкрити, що ти собою являєш, що для тебе добре, а що погано, якою є мета твого життя, - писав він, - усе це вимагає викриття власної психопатології. Для цього треба виявити свої самозахисти і після цього знайти в собі сміливість здолати їх» [3, с.77-105]. Потреба в самовизначенні є невід'ємною властивістю, атрибутом людського буття і виявляється (актуалізується) хоча і в різних формах, на різних його рівнях, у тому числі - і на нижчому рівні - задоволення фізіологічних (вітальних) потреб, як, зокрема, потреба у виборі якогось одного з багатьох або декількох альтернативних способів їх задоволення. Але на нижчих рівнях буття людини задоволення його потреби в самовизначенні служить тільки засобом задоволення інших життєво важливих потреб (наприклад, у самозбереженні), а на вищому - соціальному і духовному рівні буття людини потреба в самовизначенні (життєвому, сутнісному), як і потреби в спілкуванні, самореалізації та самовдосконаленні, стає самостійною потребою, задоволення якої вже не є засобом задоволення інших потреб, а стає самоціллю людської діяльності і духовною передумовою самореалізації, самоздійснення людини. Ця потреба актуалізується в процесі становлення людини, в умовах корінних змін, які відбуваються в ній самій чи в середовищі її існування або в проблемних життєвих ситуаціях, які допускають різні варіанти поведінки людини і тому потребують від неї здійснення якогось важливого життєвого вибору. При цьому ми виходимо з розуміння потреби як об'єктивно-суб'єктивної (або інколи - суб'єктивно-об'єктивної) залежності людини від певних предметів, умов або станів свого існування [4, с.440]. **Висновок:** Проблема самовизначення людини в різних формах і в тому чи іншому вигляді існувала на всіх етапах розвитку філософської думки, будучи невід'ємною стороною філософських вчень про людину. Її розв'язання не залишалося незмінним в різні історичні епохи. Вона усвідомлювалася і розв'язувалася то як проблема людського самопізнання, то як проблема знаходження чи відкриття власної сутності, то як проблема самореалізації тощо.

Список використаних джерел

1. Сидоренко Л. І. Філософське осмислення людини / Л. І. Сидоренко. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>
2. Особистісне самовизначення. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Маслоу А. Теория человеческой мотивации / А. Маслоу // Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. С. 77-105.
4. Арцишевський Р. А. Філософська антропологія (Філософія людини): Навч. посібник для студентів гуманітарних спеціальностей. Ч. I - II. / Р. А. Арцишевський. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2011. Ч. I 552 с.; Ч. II. 440 с.

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОВСЬКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. Актуальність дослідження моральної цінності праці пов'язане з глибокими і всебічними змінами, які виникли в суспільстві з процесами демократичного перетворення в державі. Насправді, постає надзвичайно вагоме питання, яку саме цінність через призму філософії та культурологічних процесів має поняття «праця». Необхідність пошуку відповіді на це запитання обумовлюється в подальшому викладенні нами матеріалу та аналізу різних точок зору. **Метою дослідження:** сформувати власну думку щодо моральної цінності праці через призму філософсько-культурологічного аналізу. Для досягнення цієї мети поставлені такі **завдання**, що розкривають спрямованість дослідження: проаналізувати витоки проблем формування ідеології та культури праці; дати загальну характеристику цінності праці через призму філософсько-культурологічного аналізу; охарактеризувати сутність «моральної цінності праці» та окреслити характерні властивості; розкрити вимоги, що утворюють зміст поняття «праця». **Об'єктом дослідження є праця. Предметом дослідження є** філософсько-культурологічний аналіз «праці» з точки зору моральної цінності. Поняття «праці» являє собою складне, багаторівневе явище. Аналізувати його можна з різноманітних позицій, зокрема, якщо досліджувати його як комплексне соціальне явище, можна виділити загальні характеристики, які йому притаманні, і вони виражаються у поняттях «праця взагалі», «абстрактна праця». Без такого дослідження неможливо глибоко розкрити і соціально-специфічні риси праці, його конкретно-історичні особливості та моральні цінності [1, с. 251-257]. Процес праці, – писав К. Маркс, – як ми зобразили його в простих і абстрактних моментах, є доцільна діяльність для творення споживчих вартостей, привласнення даного природою для людських потреб, загальна умова обміну речовин між людиною і природою, природна умова людського життя. Поняття «моральна цінність праці» має історичні корені. Варто зауважити, що дослідники почали розширювати на цьому особливу увагу протягом сторіч. Це поняття у сучасному вигляді сформувалося лише у другій половині ХХ століття, і, звісно, прослідкувати зародження його в ХУІІІ-ХІХ століттях дуже важко, але можливо, аналізуючи вчення видатних економістів, які досліджували концепцію духовного розвитку «економічної людини». Культура праці – це продуктивна діяльність людини взагалі, за допомогою якої вона здійснює обмін речовин з природою, не тільки позбавлена будь-якої суспільної форми і певного характеру [2, с.160-164]. У сучасному суспільстві цінність праці набуває певних змін і трансформацій, хоча цінність праці продовжує відігравати вирішальну роль стосовно індивідуального вибору людини, добробуту людей і соціально-економічної стабільності. Праця забезпечує умови збереження та розвитку людського потенціалу [2, с. 164-168]. Можна сказати те, що моральною цінністю праці є людська цілеспрямована діяльність, а цілеспрямованість є складовою та одним з елементів суспільної свідомості. Моральна цінність праці в основному проявляється у тому, що людина відповідально ставиться до свого життя, з тієї точки зору, що особа за цілеспрямовану працю прагне отримати гідну матеріальну винагороду. Для того, щоб виховати у індивіда морально-етичні засади праці потрібно застосовувати соціальний вплив на особу. Морально-етичні якості людини формуються, насамперед, в процесі функціонування системи виховання і навчання, які спрямовані на перетворення етичних знань в моральні переконання. Причому саме виховання необхідно розглядати в нерозривній єдності з перетворюючою діяльністю, а отже не тільки з наявними об'єктивними умовами, але й із зміною цих умов. Разом з тим, воно спрямоване в майбутнє, на постійний розвиток і вдосконалення, зміну умов як власного життя, так і життя інших людей. В епоху постіндустріального суспільства феномен «праці» знає повного переосмислення. Серед суспільства поширюються такі тези як: «криза й руйнація трудового суспільства», «виходу праці із культури», «капіталу без праці». В цей момент виникають радикальні погляди на працю як усталений та фундаментальний процес суспільного життя. Моральна цінність праці розкривається у світлі концепції гідної праці. Праця стає цінною у тому випадку коли особа досягає передбачених результатів, соціально та відповідально ставиться до своїх обов'язків, а щодо наслідків, то ним є високо кваліфікуючий процес та результат праці, який задовольняє саму особу. Моральна точка зору цінності праці полягає насамперед у тому, що особа задоволена сама, чим та що вона робить, а з іншої точки зору, за свою діяльність має мати гідну винагороду. Сенс праці полягає в досягненні певних результатів, реалізації задалегідь поставлених цілей. Інакше кажучи, праця є процес творення, позитивна, творча діяльність. Саме в процесі трудової діяльності, постійно напружуючи свої фізичні і духовні сили, ставлячи перед собою все більш складні і масштабні цілі, долаючи опір сил природи і приборкуючи їх, безперервно розвивається, людина вдосконалюється. Роль праці у розвитку людини воістину безмежна. Вона не тільки створила людину, але безперервно розвиває і вдосконалює її [3, с. 94-108]. Тому, цілком логічно можна сказати, що багатством суспільства є не тільки матеріальний і духовний світ та культура, але й людина як суб'єкт і продукт своєї трудової діяльності. **Висновок**, праця людина є глибоко об'єктивна. На кожному етапі розвитку суспільства ця діяльність і цінність праці зростає і стає певним поштовхом до нових змін. Сама цінність трудової діяльності людини не означає одноплановості, односпрямованості або одноманітності, навпаки, процес праці передбачає розвиток і вимагає пластичності, мобільності багатоплановості. Важливу роль у системі праці відіграє державна, суспільна, матеріальна і моральна підтримка особи. Така підтримка має носити системний характер й охоплювати як сферу виробничої діяльності, так і сферу побуту, способу сімейного життя, виховання.

Список використаних джерел

1. Касьянов Д. В. Особливості становлення праці в Україні та формування духовних орієнтацій особи // Д.В. Касьянов // Гілея (науковий вісник): [зб. наук, праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. К., 2015. Вип. 17. С. 251-257.
2. Касьянов Д. В. Підприємництво та праця в контексті культури: історичний досвід осмислення // Д.В. Касьянов// Гілея (науковий вісник): [зб. наук, праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. К., 2013. Вип. 16. С. 160-168.
3. Культура праці: проблема визначення // Нова парадигма: Журнал наукових праць К.: Видво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. Вип. 81. С. 94-108.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми. Глобалізація за останні роки стає одним із найбільш популярних понять у різних сферах наукового знання, проте єдиної концептуальної системи поглядів щодо розуміння його сутності та характеру впливу й досі не сформувалось. Так поляризація теоретичних конструкцій глобалізації сьогодні ставить під сумнів можливість формування цілісного теоретичного бачення змісту глобалізації, закономірностей її впливу та перспектив розвитку світу в цілому, що дає підстави ототожнювати глобалізацію із соціальним міфом, який приходить на зміну великим утопіям ХХ ст. **Мета дослідження** - проаналізувати вплив глобалізму на розвиток українського суспільства. **Об'єкт дослідження** - сфера суспільного життя і сучасного світу. **Предмет дослідження** – визначення форм взаємодії суспільства в умовах глобалізму. **Завдання дослідження:** дослідити проблематику впливу глобалізму на розвиток суспільства. В умовах глобалізації світ вступає в нову реальність, яка вимагає від нього жити за принципами «глобального он-лайн», тобто розвиватись в унісон з іншими державами, творити глобальну державну політику відповідно до технологій, апробованої вже державами-лідерами геополітичного розвитку. В результаті такого тотального впливу глобалізації змінюється специфіка розвитку світу, трансформаційно-модернізаційних змін знають традиційні форми соціальної організації, на зміну яким приходить глобальне суспільство, глобальне інформаційне суспільство, глобальне масове суспільство, мережеве суспільство (суспільство мережевих структур) та суспільство глобального ризику. Цінності глобалізації ґрунтуються на тому, що соціальний простір завжди є світом цінностей. Це породжує специфічну форму існування людського буття - культуру, тому неможливим видається існування будь-якого етапу розвитку соціуму без цінностей; є лише різні за змістом, якість, рівнем організації, ієрархії соціальні цінності та різні способи їхньої інтерпретації. Виокремлено та проаналізовано такі цінності глобалізму, як універсальність в організації соціального простору, демократичне управління, свобода (у тому числі й світоглядна) та права людини, глобальне суспільство, глобальний вільний ринок, інтеграція [3, с. 171]. Відтак, упродовж двох останніх десятиліть глобалізація проявлялася та досліджувалась як ключова тенденція господарського розвитку людства. Але на сучасному етапі перебігу процесів глобалізації вона отримала нової якості 10 – з тенденції глобалізація змінилась у всепоглинаючий процес, що включив політичні, економічні, соціальні, екологічні та інші складові. Все ж економічна складова глобалізаційних перетворень виділяється як центральна та головна [1, с.13]. Наголошено, що глобалізм створює сприятливі умови для формування універсальної цивілізації: безперервна освіта для всіх упродовж усього життя; етичні аспекти інформаційного співтовариства та діалогу між різними культурами; екологічні вимоги до розвитку техносфери тощо. Соціальна практика глобалізму приводить до встановлення нової економіки й тим самим нової форми соціальної організації, заснованої на знаннях. Глобальна міграція, у свою чергу, приводить до глобальної політичної експансії, яка здійснюється як з боку країн-лідерів, так із боку країн-аутсайдерів геополітичного розвитку. Така глобальна політична експансія в недалекому майбутньому може призвести до загального краху системи світового устрою, оскільки одним із викликів політичної експансії є те, що вона здійснюється тими державами і в інтересах тих держав, які є лідерами геоекономічного (є емітентами світової валюти) та геополітичного розвитку. Антиглобалізм об'єктивно перешкоджає перетворенню світу на однорідну, безальтернативну субстанцію, коли в людства віднімається право на різноманітність, на альтернативу розвитку та коли йому нав'язується певна модель, що сліпо копіює цінності, засади й устрій країн-супердержав або однієї цивілізації [2, с. 11]. Серед антиглобалістів немало тих, хто, вважаючи процес глобалізації закономірним, об'єктивним явищем, протестує лише проти неоліберальної версії глобалізації й методів її проведення, прагне відшукати та реалізувати альтернативу нинішньої глобалізації - більш демократичну й «гуманістичну» глобалізацію або виступає за інший тип світових відносин. Найбільш складним питанням для сучасної України є пошук принципів та механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, що тим самим дозволить чітко визначити її місце та роль у загальносвітовому просторі. Саме тому Україна так наступально декларує свій максималізм у прагненні якнайшвидше інтегруватись у глобальний простір, інакше вона може лишитись пасивним об'єктом для реалізації глобальної політики не лише розвинених країн світу, але і тих, які їх наздоганяють. Система державного управління України має бути не лише максимально адаптованою до нових глобалізаційних умов розвитку, але й володіти потужним інструментарієм впливу на них, а також використання їх на користь реалізації власних національних інтересів. Це, у свою чергу, дасть змогу Україні виробити нову геополітичну стратегію, яка сприятиме її ефективному економічному, політичному та духовному розвитку. Оськовою проблемою для України сьогодні є запропонувати такий геостратегічний проект її розвитку, який би дозволив їй зайняти достойне місце у світових глобальних процесах і репозиціонувати її геополітичний статус, аби він змінив ставлення до України в цілому з боку світової спільноти. Глобалізація одночасно впливає на національні економіки, регіони, суб'єктів підприємницької діяльності та державні інститути [4, с. 284], саме тому просування України в головному напрямку, тобто інтеграції з Центральною та Західною Європою, - шлях складний, але перспективний, який вимагає великих зусиль влади та народу, перебудови свідомості й способу життя людей, забезпечення умов розвитку відповідальності та свободи особистості, демократизації держави й модернізації політичної системи суспільства та економіки. Саме орієнтація на передові європейські держави та інституції, використання європейської моделі розвитку суспільства дають Україні шанс увійти до кола розвинутих держав світу. У зв'язку з адаптацією України до європейських реалій, перетворення інтеграції на потужний генератор системних змін у державі необхідно досягти сумісності цінностей, норм і принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами і принципами європейськості. **Висновок** Вже зрозуміло, що розвиток українського суспільства підпорядкований загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи, головною серед яких є тенденція глобалізації. Саме тому в умовах надзвичайного зростання зовнішніх впливів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства проблема впливу на розвиток глобальних процесів стає центральним питанням виживання. Вплив нової реальності, що виникає під тиском глобалізації, має потужний, навіть шокуючий і політичний ефект, оскільки вимагає визначити ставлення до засад і динаміки глобалізації та виробити стратегію поведінки відповідно до її парадоксів і викликів.

Список використаних джерел

1. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія / О. П. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. Львів. : Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
2. В. Константинов . Антиглобалізм // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 31.
3. Фурса А.А. Теорії глобалізму / А.А. Фурса // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. пр. К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2009. Вип. 25. С. 171-176.
4. Дармограй, В. І. Вплив процесів глобалізації на розвиток регіонів України / В. І. Дармограй // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. 2010. № 1. Т. 2. С. 282–286.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Демократизація та гуманізація сучасного українського суспільства передбачає орієнтацію нашої держави на встановлення єдиних загальнонародських принципів і стандартів, на їх природні засади, що є важливими для всього світового співтовариства та України зокрема. Одним із найвагоміших загальнонародських принципів є принцип рівності – визнання того, що всі люди мають бути рівними між собою незалежно від будь-яких особливостей. Однією з таких особливостей людини є її стать. І те, що має бути цінністю і для людини, і для держави, іноді стає перешкодою до реалізації особою своїх прав. Ця особливість нерідко стає руйнівною у процесі реалізації принципу рівності основних прав та свобод людини. **Мета дослідження:** принцип гендерної рівності в законодавстві України та визначено юридичні засоби і механізми подолання статевої дискримінації. **Об'єкт дослідження:** суспільні відносини, що виникають у процесі формування та реалізації гендерної політики. **Предмет дослідження:** гендерна політика в системі державного управління України. **Завдання дослідження:** здійснити філософсько-правовий аналіз такого явища, як гендерна рівність та її місце в державній політиці України. Аналізуючи становище жінки протягом всієї історії людства, слід зауважити, що традиційна наука сприймала жінок лише як об'єкт суспільних відносин, виключаючи їх від участі у суспільних процесах, вважаючи це несумісним з природою жінки та визначаючи їх символом виключно домашніх, сімейних відносин. Незважаючи на наявність певного кола визначень та ознак того, що сьогодні тлумачиться як «гендер», універсальної формули-дефініції цих понять не існує. Гендер є однією з важливих категорій стратифікації, він істотно визначає життєві можливості індивіда, формування й реалізацію його соціального потенціалу, його статус в суспільстві. Як філософська категорія «гендер» – це складний соціокультурний конструкт, який відображає відмінності в ролях, поведінці, ментальних та емоційних характеристиках чоловіка та жінки і є системою міжособистісної взаємодії, що створює, підтримує та відтворює уявлення про чоловіче і жіноче як категорії соціального порядку. З точки зору права «гендер» це – впорядкована модель соціокультурних відносин, яка передбачає рівність соціальних та юридичних можливостей, що не залежать від статі особи. Саме дослідження такого явища як гендер дозволяє подолати абстрактне розуміння людини – як позастатевої істоти – у головних виявах її суспільного життя та сформувати толерантне ставлення до світу як чоловічого, так і жіночого [2, с. 51-53]. Аналіз історичних даних свідчить про те, що в українському суспільстві жінка, а особливо жінка-мати, відіграє важливу роль у процесі формування національної свідомості та ставленні українців до ідей гендерної рівності. Необхідно відзначити особливе місце жінки в українській родині. Але не варто вважати, що жіноче начало цінується вище за чоловіче. Історично склалося так, що сферами де могла реалізуватися жінка були лише освіта, медицина та педагогіка, а сфера політики та управління державою належала виключно чоловікам. Узагальнення зарубіжного досвіду реалізації державної політики рівних прав жінок та чоловіків дає підстави стверджувати, що країни з розвинутою демократією та міжнародні організації вживають послідовні заходи щодо подолання низької репрезентативності жінок у прийнятті політичних, соціально-економічних рішень на державному рівні та у приватному секторі. А саме, запроваджуються спеціальні стратегії щодо законодавчої підтримки гендерного балансу у владних структурах усіх рівнів: квотування та моніторинг реалізації рівних прав і можливостей. Створено спеціальні державні органи і структури, міжнародні інституції, які забезпечують послідовність цих заходів і їхню інформаційну підтримку. Україна є членом багатьох міжнародних організацій, які протягом двох останніх десятиріч ставлять проблематику гендерної рівності на перші місця порядку денного. Але більшість зобов'язань України щодо гендерної рівності так і залишаються нереалізованими [3, с. 138-167]. В Україні існує три групи законодавчих засобів забезпечення гендерної рівності: положення ратифікованих Україною міжнародних Конвенцій у сфері захисту прав жінок, положення Конституції України та положення національного законодавства в усіх його галузях. Створення такої нормативної бази в Україні стало добрим підґрунтям для підвищення статусу жінки в суспільстві, але якщо у західному суспільстві розвиток демократії пов'язується з розширенням участі жінок у суспільному житті, то в Україні спостерігається розвиток протилежних тенденцій. Незважаючи на те, що на рівні законодавчої-правової бази декларується рівність можливостей для усіх соціальних і демографічних груп, гендерні диспропорції в центральних та місцевих органах влади сучасної України є яскравим прикладом порушення гендерної рівності. У системі ОВС України, як і в суспільстві загалом, дуже важливо належно оцінити й використати ті переваги, що їх несуть у собі відмінні один від одного за гендерною забарвленістю стилі поведінки. Органи внутрішніх справ результативніше будуть здійснювати свою діяльність, якщо особливості традиційної ролі поведінки чоловіків (незалежність, директивність, лідерство) та жінок (пластичність, гнучкість, відкритість у взаєминах) будуть як найефективніше використовуватися, доповнюючи одна одну. Це надасть можливість і кожній людині зокрема більшою мірою реалізувати у професійній діяльності власну особистість, надаватиме нових імпульсивних покликів до гармонізації відносин між працівниками ОВС України та сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності [1, с. 11-18]. Гендерний підхід в освіті може бути визначений як просвітницька діяльність у напрямку спростування існування статево-гендерних стереотипів. Пріоритетним завданням освіти стає створення таких умов розвитку суспільства, які забезпечили б у майбутньому його готовність жити й успішно діяти у світі гуманістичних цінностей незалежно від статі. Саме тому гендерне навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України є необхідним елементом формування гендерної свідомості майбутніх фахівців. **Висновки.** Дотримання прав людини формується як певний правовий ідеал, основним засобом досягнення якого є загальні принципи права. Одним із основоположних принципів права є багатоаспектний принцип рівності, за допомогою якого відображається розвиток демократії у суспільстві. Складовою загального принципу рівності є незалежність від статі. Стать є природною константою, що виражає сукупність анатомо-фізіологічних властивостей, за якими людина визначається як жінка або чоловік. Рівність статей не означає їх біологічної ідентичності або ігнорування фізичних можливостей, психічних та психологічних характеристик. Відмінності не повинні негативно відбиватися на умовах життя чоловіків і жінок, спричиняти дискримінацію. Права людини – чоловіка і жінки, як і рівність між ними, потребують постійного захисту, охорони і зміцнення.

Список використаних джерел

1. Івченко Юлія Володимирівна. Філософсько-правовий аналіз гендерної політики в Україні : Дис. канд. наук: 12.00.12. 2009. 19 с.
2. Івченко Ю. Зміст і сутність поняття «гендер» / Юлія Івченко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск. Ч.2. 2007. №3. С. 42–53.
3. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління / Катерина Борисівна Левченко. Х.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2003. 195 с.

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН ЦЕРКВИ І ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Після Революції гідності наша держава переживає процес національного відродження, повернення до реалізації ідеї розбудови національної, правової та ідеологічної системи з урахуванням традиційних та релігійних витоків права. Зокрема, сьогодні відбувається активізація зусиль щодо визначення зв'язку права з релігійними нормами, закономірностей духовного розвитку суспільства. Особливо актуальним це дослідження стало внаслідок конфлікту між українськими православними церквами Київського та Московського патріархатів, який набув значного розголосу в січні 2018 р. Саме тому проблеми взаємовідносин церкви і держави набувають особливого характеру. **Мета дослідження** - розгляд проблемних соціологічних та філософсько-правових аспектів взаємовідносин церкви і держави. **Об'єкт дослідження** - особливе значення для своєї реалізації суспільних відносин відіграє право та релігія, оскільки саме ці елементи визначають нормальний стан функціонування суспільства в цілому і людини в ньому. У зв'язку з цим в науці приділяється особлива увага питанню співвідношення права та релігії. **Предмет дослідження** - необхідність проведення комплексного дослідження, особливостей взаємовідносин церкви і держави, оскільки релігійні норми, за допомогою яких здійснюється регулювання окремих сфер суспільного життя, не стали предметом дослідження науковців у багатьох сферах: правознавців, соціологів, філософів тощо. **Завдання дослідження:** проаналізувати взаємовідносини церкви і держави. Кожна особа відповідно до вимог власної совісті повинна мати змогу зробити власний світоглядний, а отже, і релігійний вибір. Релігійний вибір для своєї реалізації вимагає умов, які створюються не індивідом, а зовнішніми факторами – державою чи церквою як формою релігійної організації. Варто відразу зауважити, що питання взаємовідносин церкви і держави на всіх етапах розвитку суспільства було та залишається надзвичайно важливим і складним як з позицій соціологічної, філософської, так і правової думки, оскільки саме від його вирішення часто залежить доля миру і світової історії. Історичний досвід свідчить, що взаємовідносини між церквою і державою в різні часи змінювались. Людство накопичило багатий і різноманітний досвід державно-релігійних відносин: це і періоди гоніння на християн і інших віруючих з боку держави, і періоди їх мирного, терпимого співіснування [1, с. 47]. З моменту одержання нашою державою незалежності розпочався активний процес обговорення теми та ролі релігії в суспільному розвитку нашої країни. Одне з основних місць у зазначеній сфері було відведено проблемам державно-церковних взаємовідносин. Причиною такого зацікавлення стала руйнація усталених комуністичних переконань та поглядів, орієнтація суспільства на релігію, яка почала сприйматися як ідеологія, що забезпечує сталість суспільства в період трансформації політико-правових відносин нормами і цінностями, не здатними до викривлення часом і здатними працювати в буденній свідомості суспільства [2, с. 10]. Проте перш ніж досліджувати проблеми взаємовідносин церкви і держави, на нашу думку, доцільно визначити поняття «церковно-державних відносин», оскільки розуміння сутності вказаного поняття має важливе значення при дослідженні проблем взаємовідносин. Варто зазначити, що «державно-церковні відносини» – це поняття, що утворилося шляхом об'єднання двох усталених понять – держава і церква. Як слушно відмічає М. М. Палінчак стосовно першого терміна, то існує чітке визначення її як інституції політичної влади, суспільної структури, яка організована відповідним чином і здатна здійснювати легітимний контроль над громадянами, які мешкають на конкретній території [3, с. 56]. На сьогодні домінуючим є таке визначення поняття державно-церковних відносин: це певна система зв'язків і відносин, у процесі яких вирішуються різні питання, пов'язані з діяльністю органів влади і церкви, регулюванням правового становища церкви [4, с. 363]. Ми погоджуємось із вищезазначеним поняттям, оскільки воно досить широко охоплює всі можливі аспекти взаємовідносин церкви та держави. Варто зазначити, що протягом історичного розвитку суспільства сформувалися три основні принципи відносин між державою і церквою, які існують і сьогодні: 1) віротерпимість (нетерпимість), при якій одна чи кілька релігій мають привілейований статус, а всі інші оголошуються терпимими (чи нетерпимими); 2) свобода віросповідань, при якій всі релігії рівні між собою, а людина вільна у своєму виборі конфесії й відправленні релігійного культу; 3) свобода совісті, яка, крім проголошеної рівності всіх релігій між собою, дає змогу особі не лише вільно обирати будь-яку релігію, але й бути невірною. Сьогодні до третини держав проголосили у своїх основних законах саме принцип свободи совісті [5, с. 129]. Проте слід зазначити, що вищевказаним принципам відносин між державою і церквою не в повній мірі відповідають моделі таких взаємовідносин, оскільки на сьогодні існує набагато більше моделей взаємовідносин церкви та держави, що створює певні проблеми. «Проміжний стан між моделлю державної церкви і моделлю повного відділення церкви від держави і держави від церкви». Для цього типу відносин характерне збереження державної підтримки та привілеїв окремих церков. Прикладом такої моделі є сучасна Німеччина, де держава проголошує свою нейтральність і толерантність до різних релігій, але має певні відмінності у ставленні до релігійних організацій залежно від кількості членів і суспільного впливу останніх [5, с. 140]. Домінантне місце релігії та її догматів у такій політичній системі посідає концепція прав людини, а на місце церкви приходить розгалужена мережа громадських організацій. Зародившись як принцип світської держави, вона набула подальшого розвитку в ідеології лібералізму, і сьогодні, трансформуючись у процесі взаємодії з традиційними європейськими культурами і релігіями, отримала вигляд державної політики плюралістичного нейтралітету в умовах вільного ринку релігій [6, с. 107]. Проте вищезазначена модель застосовується не всюди. Це зумовлено тим, що взаємодія правових та релігійних норм у процесі відносин церкви і держави визначається відповідним типом соціальних відносин, що склалися у суспільстві на певному етапі його розвитку, та характеризується місцем і формою взаємодії релігії та церкви із державою, зокрема: 1) відокремлення і віддалення релігії та церкви від держави (наприклад, Латвія, Португалія, Туркменія, Україна, Хорватія, Югославія, Молдова, Словенія); 2) трансформація та тісний взаємозв'язок церкви і релігії з державою, коли відбувається опосередкований вплив на державотворення та правотворення, особлива підтримка церкви певної релігійної течії на законодавчому рівні (наприклад, Аргентина, Болівія, Іспанія, Італія, Польща); 3) безпосередній зв'язок релігії та церкви з державою, офіційне визнання та закріплення статусу державної релігії (наприклад, Греція, Велика Британія, Данія, Болгарія, Грузія, Литва); 4) не визначений правовий статус релігії, церкви, релігійних організацій, установ та спільнот (наприклад, Угорщина, Венесуела, Боснія та Герцеговина); 5) заборона на офіційність чи домінування будь-якої релігії в країні (наприклад, Албанія, Словенія, Естонія); 6) світський характер держави (наприклад, Туреччина, Франція) [7]. Що стосується нашої держави, то в Україні взаємодія держави і церкви здійснюється на конституційних засадах і з опорою на норми чинного законодавства, зокрема на Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Проте в сучасній ситуації нерідко зустрічаються випадки виходу за конституційні межі як із боку державних чиновників, так і церковних діячів, що і зумовлює проблеми взаємовідносин держави і церкви [8]. Відповідно до положень вищезазначеного Закону держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність релігійних організацій, не фінансує діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії. Усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом.) [8]. Крім того, ч. 3 ст. 35 Конституції України встановлює, що церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви) [9]. **Висновок.** Таким чином, дослідивши проблемні аспекти взаємовідносин церкви і держави, дійшовши висновку, що державно-церковні відносини є одним із видів суспільних відносин, які характеризуються рівнем взаємозв'язків церкви, об'єднань, рухів та інших релігійних організацій із державою, ступенем їхнього взаємозв'язку, а також загальнонародськими моральними принципами.

Список використаних джерел

1. Биков О. М. Проблеми взаємовідносин держави і церкви: концептуальні засади. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2011. № 2. С. 10–14.
2. Биков О. М. Особливості взаємовідносин держави і церкви в країнах з монорелігійним складом населення. Форум права. 2011. № 3. С. 47–52.
3. Палінчак М. М. Аналіз поняття «державно-церковні відносини». Право і суспільство. 2015. № 6. С. 56–60.
4. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Київ: Укр. вид. спілка, 1996. С. 363.
5. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти III–IV рівнів акредитації. 2-е вид., випр. і допов. Київ: Каравела; Львів: Новий світ-2000, 2002. С. 129–140.
6. Православие и современность: проблемы секуляризма и постсекуляризма: кол. моногр. / науч. ред. А. Мраморнов, Т. Челевенко. Москва: Орел; Ливны: Изд-во Новоспас. монастыря: НП «Спас. дело», 2015. С. 107.
7. Міма І. В. Релігійні норми як соціально-правотворчі чинники суспільства. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63912/47-Mima.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.04.2018).
8. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квіт. 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 25. Ст. 283.
9. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛІ ТА ПРАВА

Актуальність дослідження. Варто пам'ятати, що право перш за все базується, або хоча б бере певні цінності виходячи із моральних норм. Це яскраво показано в розмежуванні чесності та безчесності, чи добра і зла. І прийнято вважати, що порушення права – є аморальною дією, хоча не всяке порушення моральних принципів вважають протиправним. Уже з цього появляється певна проблема у співвідношенні двох суміжних за своїм призначенням регуляторів суспільних відносин. За таких умов важливого значення набуває проаналізувати спільність і відмінність моралі та права. **Мета дослідження:** дослідження проблеми співвідношення моральних цінностей з правом як соціальних інститутів, які регулюють правила поведінки суспільства. **Завдання дослідження:** з'ясувати проблему справедливості як морально-правову категорію; обґрунтувати значення вільного вибору людини та необхідність певного його обмеження в аспекті забезпечення правового та соціального порядку в сучасному суспільстві. **Об'єкт дослідження:** роль моралі та права в сучасному суспільстві. **Предмет дослідження:** спільні та особливі риси суспільних регуляторів, та їх вплив на суспільство. Серед науковців, що опікувалися цією проблематикою, можна виділити: Е. Лукашевич, Г. Давидов, П. Біленчук, С. Сливка, Л. Явич, А. Назаров, О. Зайчук. Мораль і право мають спільне цільове призначення – впливати на поведінку суспільства. Їх вплив не обмежується тільки певними сферами відносин, вони діють в єдиному значенні суспільних зв'язків. Хоча в цей же момент вони є різними соціальними регуляторами із власною специфікою. Ось чому дуже важливо з'ясувати спільності та особливості в рамках права і моралі, для вивчення їх способу впливу на поведінку та свідомість громадян, форм їх взаємодії та впливу. Об'єктивні норми права, які регулюють взаємодію суб'єктів, передують законам, які закріплюють так звану «правова природа речей». А вже поза правовими законами, в яких залишаються доволі незначні сфери, основним регулятором виступає мораль, релігія традиції та неправові звичаї [1, с. 71]. Переглянувши відповідні джерела в яких піднесена проблема співвідношення моралі та права, можна виділити дві позиції щодо цього: Перша стверджує, що не дивлячись на спільну взаємодію, мораль та право мають деякі відмінні риси. А друга позиція виступає проти зміщення права і моралі. Відносно останньої позиції чітко висловився радянський філософ Владик Нерсесянц, де він пояснює, чому право не повинно бути моральним. За його словами, це б означало, що право перестане бути правом, і перетвориться на мораль, що зміст позитивного права повинен бути не правовим а моральним. І подібне моральне праворозуміння деформує сутність не тільки права, а й моралі, оскільки моралізація права супроводжується юридизацією моралі. Відносно першої позиції можна привести в приклад Іммануїла Канта, який у своєму праворозумінні надавав перевагу автономності моралі, що б дало їй можливість створювати свої закони які знали б свій обов'язок і реалізовували його. Одною із головних відмінностей двох суспільних регуляторів полягає в тому, що право регулює не всі суспільні відносини, на відміну від моралі, яка охоплює абсолютно всі взаємозв'язки [2, с. 90]. Моральні особливості знаходять своє втілення також в особистому житті і між особистими зв'язками, на яких глобальний регулятор – право, не діє. З іншої сторони, норми права та моралі перебувають у динамічному взаємозв'язку, адже правова система державно організаційного суспільства закріплює важливі для суспільства моральні настанови й цінності. Єдність моралі й права ґрунтується соціально-економічних інститутів, культури, виховання та рівності і свободи. В супереч раніше згаданих мною позицій, в яких один погляд виступає в ім'я моралі і, бажаючи захистити запропоновану чистоту морального інтересу, безперечно, відштовхує право й усе, що його стосується, як приховане зло. Інший погляд, навпаки, заперечує зв'язок моралі й права в ім'я останнього, визнаючи юридичну галузь відносин як цілком самостійну і яка характеризується власним абсолютним принципом. Відповідно до першої точки зору зв'язок права шкідливий для моралі; відповідно до другої – зв'язок з мораллю в кращому разі не потрібен для права. Я хочу заявити, що між правом та мораллю існує нерозривний внутрішній зв'язок у процесі якого вони доповнюють одне одного. Попри відмінності, єдиним як для права, так і моралі, є те, що вони входять у зміст суспільної культури, є ціннісними формами свідомості, маючи нормативний зміст, служать регуляторами поведінки людей. Право і мораль мають загальні соціальні, економічні, політичні умови життя суспільства, служать загальній меті – узгодженню внутрішньоособистісної рівноваги, інтересів особистості і суспільства, забезпеченню росту гідності людини, підтримці суспільного порядку [3, с. 83-96]. Єдність права і моралі можна конкретизувати у таких положеннях: є надбудовою економіки і суспільства; властива загальна мета: твердження загальнолюдських цінностей у суспільстві; складаються з загальних правил поведінки, які спрямовані на встановлення і підтримку на необхідному рівні дисципліни і порядку у суспільстві; мають нормативний характер, і в одному, і в іншому випадку присутні санкції, що забезпечують негативні наслідки для порушників норми; являються засобом активного впливу на поведінку людей. **Висновок:** Проблема співвідношення моралі і права можна побачити в усіх епохах та в усіх поколіннях. В загальному розумінні мораль права за теорією Гештальта можна розглядати як загальне та одиничне, яке включається в загальне. Мораль завжди визначається як ширше поняття, оскільки право можна розглядати як юридично оформлену мораль, або – засіб реалізації морально-гуманістичних ідеалів суспільства. У міру того, як розвивалося суспільство, перевага віддавалася в більшій чи меншій мірі чомусь одному [4, с. 85-88]. Таким чином, якщо в загальному розумінні, право по відношенню до людини можна розглядати в як дозвіл, можливість, стимул, то мораль – в якості обов'язку. І під кінець хочу згадати слова Лева Явіча, що «немає більш близького до права громадського явища, ніж мораль, але і немає і більш різних один від одного регуляторів поведінки по своєму механізму дії» [5, с. 37-41].

Список використаних джерел

1. Лукашева Е. А. Право, мораль, особистість / Лукашева Е. А. М.: Наука, 1986. С. 71.
2. Петрова Л. В. Гештальттеорія як метод сучасної юриспруденції / Л. В. Петрова // Держава і право. 2002. С. 90.
3. Козюбра М. Правовий закон: проблема критеріїв / М. Козюбра // Вісник Академії правових наук України. 2003. № 2-3. С. 83-96.
4. Павлова Т.С. Мораль і право у філософії І. Канта: загальне і специфічне. // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». Донецьк: «Український культурологічний центр», 2007. № 1. С. 85-88.
5. Євхутіч І. М. Правові та моральні норми – вагомий чинник об'єднання і солідарності суспільства / І. М. Євхутіч // Митна справа. 2011. № 2 (74). Ч. 2. С. 37-41.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМА ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми дослідження: науково-технічна революція є глобальним процесом, що впливає на всі сфери людського існування та його сприйняття, а також є основною силою, що впливає на людство, як на цивілізацію та вид. **Мета дослідження:** аналіз впливу науково-технічної революції на розуміння ролі людини та сенсу людського життя. **Об'єкт дослідження:** поєднання і взаємозв'язок проблеми сенсу людського життя з науково-технічною революцією. **Предмет дослідження:** визначення в глобальній перспективі впливу науково-технічної революції на філософську проблему буття. **Завдання дослідження:** розкрити способи взаємодії та взаємозв'язку з різними трактуваннями проблеми людського існування на різних етапах науково-технічної революції й різних рівнях сприйняття людини та навколишнього світу. Беручи до уваги науково-технічну революцію в найширшому розумінні, вона є ровесником та причиною розвитку філософії загалом та проблем людського буття зокрема. Лише з появою землеробства, що дозволяло прогодувати велику кількість людей в одному місці, розвитком міст й повноцінного суспільства, в якому можна і потрібно обмінюватися ідеями, а також завдяки використанню писемності, що дозволила стерти часові та просторові рамки між людьми, й передавати думки точніше, ніж будь-коли, розвинулась та філософія, якою ми її знаємо. Завдячуючи науково-технічному прогресу (виращування рослин, будівництво міст і писемність, були саме його плодами, які за тисячоліття свого існування стали для нас звичними і самоочевидними), філософ вперше зміг отримати вільний від виживання час на власні роздуми, і, що важливіше, спиратися на здобутки попередників, аби не проходити їх довгий тернистий шлях пізнання знову й мати можливість думати про щось справді нове та унікальне. У тому випадку, коли під науково-технічною революцією розглядається її вузький проміжок прискореного розвитку, проблемі людського буття надається все більше і більше значення. Причиною є те, що здобутки та ідеї, що породили філософію, ставали все більш значущими за час промислової революції, підводячи людство впритул до злиття з Ноосферою. Обмін думками з будь-яким сучасником можна здійснити за секунди, а зберігання даних робить доступними для нас думки та ідеї давно померлих людей з глибокої давнини. Нові технології підвищували ефективність пізнання світу навколо і самого себе, готуючи ґрунт для нових технологій. Наприклад, поява друкарського верстата сприяла розповсюдженню Протестантизму та ідей Мартіна Лютера з блискавичною для середньовічних стандартів швидкістю, про яку ще кілька десятиліть тому не могли мріяти гусити. Протестантизм, в свою чергу, сприяв появі національної самосвідомості й капіталізму, які продовжували ланцюгову реакцію, адже завдяки націоналізму люди засумнівались над тим, що бути підданими феодала з іншого кінця континенту, який ніколи в їх краях не був і мови місцевої не знає (як Габсбурги, проти яких повставали бельгійці, німці та італійці), є хорошою ідеєю, а завдяки капіталізму почали працювати заради найкращого результату, а не заради процесу. Поява регулярної пошти дала можливість спілкуватися на великих відстанях, а приватні торгові компанії дали поштовх зародженню прикладної науки, яка стала способом пізнання світу, а не лише високоінтелектуальним хобі. Спершу все обмежувалося потребою моряків зорієнтуватися по зірках в Тихому океані, для чого мало підходили античні увялення про космос, що змушувало досліджувати зоряне небо самостійно. Від астрономії відбрунькувалась фізика, оскільки виявилось, що закони небесного світу працюють і на Землі. Фізикам знадобились математичні моделі, аби описувати складні процеси, що дало практичну роль математиці, яка, як і натурфілософія раніше вважалась відірваною від реальності абстракцією. Поруч з математикою і фізикою, з'явилися хімія, де, на відміну від алхімії, з'явилися прикладні вимоги й передбачувані результати, та біологія, покликана описати все знайдене на шойно відкритих континентах чи під скельцем мікроскопа. Паралельно робила свої перші кроки медицина: епідемії чуми, віспи і холери, а також вогнепальні поранення були новими викликами Нової доби і потребували нових підходів. Лавина змін у суспільстві, які вимагали пояснення, і пояснень, які спричиняли нові зміни, не залишалась непоміченою. Позитивісти [1] і філософи просвітництва надихались широкими перспективами, що відкрились перед людством. З перспективи 2021 року це складно зрозуміти, проте сучасника Ньютона, людину 17-го століття, навколо якої одна за одною розкривались таємниці Всесвіту, відділяло від Середньовіччя, коли послугувувались ще античними моделями світу, покликаними бути, перш за все, гармонійними та елегантними, а не достовірними, менше часу, ніж читача відділяє від винаходу фотоапарата [2]. На хвилі оптимізму посилювався антропоцентризм як матеріалістів, так і ідеалістів. Людина перестала бути бездіяльним спостерігачем і сама почала творити, змінюючи світ навколо. Протягом дев'ятнадцятого століття піднесення тривало, адже масштаб досягнень зростав, а науково-технічний прогрес прорив у повсякденне життя. Суецький канал та дамби в Нідерландах символізували перемогу над стихією, доказова медицина і гігієна робили перші поступки в боротьбі зі смертельними хворобами, залізниця і пароплави надали подорожам небаченого комфорту і швидкості, а телеграфні й телефонні лінії пов'язали весь світ суцільною мережею. Ідилію доповнювала світова дипломатія, котра забезпечила півстолітній мир, однак проблеми людського буття постали надзвичайно гостро, згасивши минулий оптимізм. Ідеалістів непокоїли дріб'язковість мешканців дивного нового світу і занепад моралі, матеріалістів хвилювала економіка й соціальні проблеми, а обидві течії вперше розчарувалися в людині та її величі. Потрясіння 20-го століття стали останнім цвяхом в труні антропоцентризму, поступившись екзистенціалізму та постмодернізму. Разом з максимальними цінністю, комфортом і тривалістю людського життя раптом стали зрозумілими його беззмістовність у механізмі глобалізованого світу і ризик раптово обірватись від чергової катастрофи. Позитивістські сподівання теж розвіялися, з одного боку, через зменшення значущості, революційності та масштабу кожного нового відкриття, адже нові моделі Всесвіту стали уточнювати старі, а не заперечувати їх, що теж цікаво, але не інтригує. Винахід ядерної зброї та інших потенційно небезпечних чи неетичних [3] технологій, таких як генна інженерія та штучний інтелект, дав початок відродженню людського руху. Неолуддисти, на відміну від своїх ідейних натхненників, не є корисливими радикальними ненависниками прогресу, а лише вимагають обережності. Сприйняття [4] людини і сенсу життя в певній мірі повернулось туди ж, звідки все починалось до науково-технічної революції. З лавр творця людина повернулася назад до ролі фаталістичного спостерігача, проте в зовсім новому контексті. На місце незбагненності та нездоланності стихій прийшло усвідомлення власної дріб'язковості і малозначущості в масштабах Всесвіту [5], який людина осмілилась осягнути та зрозуміти. **Висновок.** Проблема людського буття з філософії та проблема пізнання людини і Всесвіту з науки пов'язані надзвичайно тісно, оскільки інтерпретація існуючих знань дозволяє розглядати неопрацьовані проблеми, створюючи перспективу для нових наукових відкриттів, які, в свою чергу, зможуть впливати на філософське сприйняття, створюючи замкнене коло.

Список використаних джерел

- 1.Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: URL: <https://leksika.com.ua/13920918/legal/pozitivizm>
- 2.Перший в історії фотознімок: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/View_from_the_Window_at_Le_Gras
- 3.Юнгер Е. Скляні бджоли : URL : <https://textbook.com.ua/zarubizhna-literatura/1545339029/s-I>
- 4.Шинкарик В. Філософський енциклопедичний словник: URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskiy_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf
- 5.Адамс Д. Путівник автостопом по Галактиці для космогурців: URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2979>

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Мета дослідження: дізнатись про сучасні моделі ринкового господарства. **Об'єкт дослідження:** економічні процеси, явища, ситуації та умови економічного життя. **Предмет дослідження:** причинно – наслідкові механізми функціонування економіки. **Завдання дослідження:** проаналізувати кожну з них і виявити переваги або недоліки. Розпочнемо з поглиблення в історію, а саме друга половина ХХ ст. коли світ був поділений на сфери впливу Америки й Радянського Союзу, протистояння двох економічно – політичних і соціально – політичних моделей. Капіталізм чи соціалізм – риторичне питання? Головне протистояння двох систем, підкріплювалось пропагандою одних і звинуваченням інших. Соціалізм – хвороба, яка захопила безліч країн і відкинула їх у культурному, соціально – політичному і економічному розвитку на роки назад. Можна з повною впевненістю оголосити перемогу капіталізму, як системи ефективно працюючої донині. На мою суб'єктивну думку, капіталізм – є найгіршою економічною формою, якщо не брати до уваги всіх інших. Історія дає нам можливість проаналізувати події і дійти певного логічного висновку, але до сих пір люди живуть «світлим майбутнім» де у всіх все порівну. Конкуренція і вільний ринок – залог успіху і перемоги, який визначив майбутнє всіх країн. Свобода торгівлі, свобода переміщення, свобода слова – головні принципи капіталістичного ладу. Класичне товарне господарство, на певному етапі суспільного розвитку виявилось не досить ефективним в економічному, і особливо в соціальному аспекті, внаслідок чого класичну ринкову систему господарства замінили сучасні моделі економіки. Пропонуємо розглянути кожну з моделей детальніше, дізнатись про особливості структури та функціонування в країнах з високим та низьким рівнем життя. В сучасному світі можна вважати, що в кожній економічно розвиненій країні існує власна модель ринкової економіки, сформована під впливом історичних традицій, конкретних умов її функціонування і розвитку. Модель економіки США суттєво відрізняється від моделі економіки Японії, так само як економічна модель Франції – від моделей Німеччини або Швеції [2, с 134]. Дістав поширення поділ сучасних моделей економіки на дві групи: змішану економіку та соціальне ринкове господарство. Зміст терміна «змішана економіка» може розглядатися як сукупність ринків, товарів та послуг які пов'язані між собою, або є специфічними ознаками, що виявляються в особливостях функціонування і в відносинах, які формуються в рамках цих ринків. Інші автори вважають, що змішана економіка – це західна модель соціально-економічного розвитку, що передбачає поєднання приватної і державної форм власності. Спочатку розвинене товарне виробництво набуло загального характеру, оскільки всі створювані корисні блага набували форми товару, але в другій половині ХХ ст. під впливом науково-технічної революції та державного втручання у господарське життя в ньому виділився не товарний сектор [1, с 106]. До нього ввійшло виробництво продуктів та сфера послуг, які не реалізувалися через ринок (фундаментальні наукові дослідження, безкоштовні види освіти та інші послуги) [5, с 134]. Змішану економіку вважають поєднанням елементів капіталізму і соціалізму, що відображено в теорії «конвергенції» двох систем. Згідно з класифікацією за вказаними критеріями, цілями та інструментами можна виділити чотири основні моделі соціальної політики [1, с 13]. Перша модель набула застосування крім Німеччини в Австрії, Бельгії, Нідерландах, Швейцарії, частково у Франції. Для цієї моделі характерні високі обсяги перерозподілу ВВП через бюджет (приблизно 50%), формування страхових фондів в основному за рахунок роботодавців, розвинена система соціального партнерства, прагнення до досягнення повної або максимально високої зайнятості. Друга модель використовується у Великобританії, Ірландії, а також у Канаді. Вона передбачає дуже низький рівень перерозподілу ВП (не більше як 40%), переважно пасивний характер державної політики зайнятості, велику, питому вагу приватних і суспільних компаній та організацій в наданні соціальних послуг. При цьому зазначаю, що за різними зведеними індексами «комфортності» і якості життя Канада в останні роки вийшла на перше місце в світі. У країнах Південної Європи (Греція, Іспанія і Італія) реалізується середземноморська модель. Обсяг ВВП, перерозподіленого через бюджет, тут значно варіює (від майже 60% в Греції та Італії до 40% в Іспанії). Соціальна політика переважно адресована соціально уразливим категоріям громадян і не є всеохопною. Четверта модель – скандинавська, використовується в Швеції, Данії, Норвегії і Фінляндії. Для скандинавської моделі характерна активна запобіжна соціальна політика, розуміння соціального добробуту як мети економічної діяльності країни, високі обсяги перерозподілу національного ВВП (50-60%) через бюджет, реалізація ідей соціальної справедливості. Основну роль у фінансуванні соціальних витрат через бюджет центрального уряду і субнаціональні бюджети відіграє держава [4, с 77-80]. Більш визначеним є поняття «соціальне ринкове господарство». В ньому акцентується увага на двох важливих ознаках моделі економіки: 1) вона в основі залишається ринковою, а тому і зберігається термін «ринкове господарство» 2) поняття «соціальне» підкреслює суттєву ознаку - ринкова економіка так чи інакше соціалізується неринковими інститутами (насамперед державою). Спільна риса сучасної Європи – винятково високий рівень соціального і економічного добробуту громадян. В умовах соціальної ринкової економіки в економічний процес втручається держава. Держава створює власну монополію і керує нею, не допускаючи бізнес, або перебирає на себе функції «судді» і вирішує кому варто посувати свої позиції [3, с 59]. Основною метою соціальної ринкової економіки є підвищення добробуту на загальну користь, справедливе розподілення товарів, гарантія соціального захисту, гідні умови життя з економічного погляду [4, с 71]. Соціальне ринкове господарство залишає «вільному ринку» простір для прояву його рушійних сил, але має місце пряме втручання в його розвиток, коли на думку держави виникає загроза небажаних для суспільства наслідків [3, с 59]. **Висновок:** Отже, розглянуті моделі вирізняються своїми особливостями структури, але кожна з них акцентує свою увагу на соціальному добробуті людини, забезпеченні грошима малозабезпечених і найголовніше втручанням держав у функціонування ринку. Ринок, як явище не потребує прямого втручання, а тим паче утиску функціонування ринкової економіки, заборони або примусу з боку держави – це все є пережитками минулого «яке благополучно зникло». Головна ідея «ринкової економіки» - конкуренція, якої варто дотримуватись!

Список використаних джерел

1. Борисов Е.Ф. Экономическая теория: Учеб. М.: Юрист, 1997. 568 с.
2. Варга В. Роль государства в рыночном хозяйстве // Мировая экономика и междунар. отношения. 1992. № 11. С. 131-140.
3. Єременко В. Про науку і курс соціальної економіки // Економіка України. 1996. № 5. С.55-61.
4. Нестеренко А. Социальная рыночная экономика: уроки для России, концептуальные основы, исторический опыт // Вопр. экономики. 1998. № 8. С. 71-84.
5. Петруня Ю.Є. Непрофесійні суб'єкти ринку акцій України. К.: Т-во «Знання» України, КОО, 1999. 262 с.

ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Розглядання сутності бізнесу треба почати з виявлення передумов створення справи. Бізнес припускає здійснення справи в співпраці багатьох. Об'єднання здібностей при створенні й реалізації речі необхідне, оскільки окрема людина може бути фахівцем тільки в певній сфері діяльності, тоді як виконання певно проекту вимагає залучення фахівців з різних сфер. Тому відбувається виникнення зацікавленості в іншому як в партнері й соратнику. Ведення бізнесу припускає уміння бачити сутність інших, уміння розгадати й визначити їх здібності, можливості й схильності. **Метою дослідження** є визначення основ філософії бізнесу через поглиблене усвідомлення філософських аспектів економіки, філософського моделювання та прогнозування. **Завдання дослідження:** апелювати набутими уміннями і навичками ефективного аналізу, прогнозування і управління бізнесом. **Об'єктом дослідження** є філософія бізнесу як специфічна сфера соціально-філософських досліджень. **Предметом дослідження** є структура і методологічні парадигми філософсько-економічного знання. Людину можна визначити через здібність до мислення. Р. Декарту належить наступна максима: „Мислю, отже, існую». Проте наявність думки у свідомості є тільки одна грань пізнання, оскільки думка вимагає здійснення. Думки як помисли щодо облаштування світу вимагають реалізації та виконання, відповідно, одночасно це буде реалізація самого себе. Тобто, думка припускає деяку справу як необхідність. Водночас, думка завжди є роздумом про світ. Тим самим і саме пізнання повинно бути як можна ближче до реальності, до того, що є насправді. Людина одночасно є мислителем і виконавцем осмисленого. Реалізація думки одночасно буде і самореалізацією людини, і навпаки, самореалізація при цьому буде виконанням думки. Тоді людина з боку виконання справи - бізнесмен. В такому ракурсі бачення людини стає зрозумілим, що людина може знайти місце в житті через виконання справи. Таким чином, розуміння себе можливе тільки через справу, в результаті чого відбувається перетворення в особистість. Стає зрозумілим, що про особистість можна судити по тому, який вона залишила слід у певній справі. Будь-яка людина, так чи інакше, залишила свій слід у реальності, який можуть розпізнати навіть її нащадки. Деякі досягають таких успіхів, що їх роль стає очевидною для всіх. У цьому випадку можна говорити про авторитет. Він виникає як наслідок придбання позитивних відгуків при виконанні справ. Звідси виникає необхідність пристосування себе до сфери застосування в самій реальності. Імператив виконання в бізнесі вимагає, щоб людина була причетною до певної справи. Відстоювання інтересів справи як невинне просування й обертання серед справ стає необхідністю. Більше того, власне існування в цілому - це участь у справі. Знайти себе, отже, застосувати свою сутність (призначення) у конкретній справі можна визначити як основну проблему існування. Проте через унікальність своєї сутності окрема людина призначена тільки для певної справи. Тільки через бачення реальності сутності у справі людина може прийти до розуміння самої себе. Проте на цю проблему можна подивитися не тільки з боку людини, але і з боку світу, оскільки світ не ТОТОЖНИЙ ЛЮДИНІ і є певною конкретною цілісністю. Тому людина повинна побачити розгортання світу й тим самим знайти собі місце у сфері створення світу - це і буде основна проблема бізнесу. Необхідне занурення в сутність справи, а неподільна відданість справі стає необхідністю. Таким чином, існування фактично можна розглядати як самовідданий пошук себе в світі.[1, ст.32]. Сутність існує, але саме по собі явище сутності є тільки розкриття світу, того, до якого належить людина. Але з боку самого виявлення сутність виявляється через людину або через річ. Тому потрібно обов'язково виявити ентелехію, речі, тобто її призначення. Але людина не тільки вбачає ентелехію речі, це тільки початок виконання самої себе, а далі вона повинна докласти свої зусилля в перетворенні речі. У чому призначення самої справи? Воно полягає в тому, що в ньому відбувається розкриття ентелехії речі через втілення сутності людини. Сутність може показатися, але вона стане такою, якщо буде визначена як ентелехія самої людини. Основна проблема існування людини - знайти собі застосування у світі, тобто реалізувати свою ентелехію. Знайти собі місце у світі значить, докласти руку до виконання справи. Проте цієї умови недостатньо, оскільки людина не самотня, вона внесена в Людство. Тому залучення у справу означає одночасно залучення іншого як помічника, тобто виконавця своєї думки. Ведення бізнесу припускає уміння бачити сутність інших, уміння розгадати й визначити їх здібності, можливості й схильності. Для цього необхідне занурення в виконання справи. Зрозуміти можливість застосування чого-небудь в горизонті розкриття тимчасовості буття і при цьому не спізнитися. Знайти собі місце у світі через розуміння процесуальності світу [3]. Важливо бачити світ таким, яким він є насправді, тобто бути реалістом. Ентелехія речі як частини світу є тільки потенціал, який повинен здійснитися. Ентелехія людини здійснюється у виконанні справи. Здійснення має свою історію і складає частину розгортання фрагмента світу. Воно здатне захопити людину й людина забуває саму себе, оскільки вона стає інструментом здійснення. Залучаючись до виконання, вона може забути свою ентелехію. Тому актуальним для людини є відповідальність людини саме перед собою. Для того, щоб бути саме собою, вона повинна зважитися на здійснення своєї ентелехії. Тому бізнесменом можна вважати того, хто вважився на здійснення своєї ентелехії і не став рядовим виконавцем. Він бере на себе відповідальність за іншого і за його майбутнє. Він розуміє сутність інших і знаходить їм застосування справі [2]. Здійснення ентелехії людини є окрема проблема. Ентелехія виражається в потребі. У даному випадку потреба показує себе з боку необхідності творення узятого самого по собі яке розгортається поза своєрідністю окремо взятої людини. Але якщо людина піклується тільки про свою сутність, вона може стати забутою в конкретно даному світі, й тим самим вступає у смуту відчуження. Скільки видатних осіб з'явилися не у свій час. випередили його, тому їхній дії не були актуальними. Таким чином, сутність може бути так і не з'ясована, тобто, не визначена як ентелехія. Вона може виявитися також абсолютно не до місця і не до часу. Способом здійснення сутності є ентелехія як призначення людини або речі, яка стає при цьому до місця і до часу. У цьому випадку і річ, і людина розглядаються з боку їх призначення: будинок для того, щоб в ньому жити, а людина, щоб творити. Визначення сутності, отже, прийти до позначення ентелехії. Виявлення ентелехії - основна проблема бізнесу, включає визначення, наскільки людина здатна виконати певну справу і наскільки річ може бути необхідна для застосування [4]. **Висновок:** Бути при справі означає підходити для справи - бути в змозі виконати певну справу. Можна будувати дуже багато різних планів і мати найрізноманітніші бажання. Але успіх може прийти тільки в тій справі, для якої ти призначений, який відповідає вся твоя сутність.

Список використаних джерел

1. Волков О.Г. Філософія бізнесу: Практикум URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4780/1/6>
2. Владислав Пелих «Філософія бізнесу 21 століття. Яка вона?» URL: <https://www.bc-school.com.ua/post/filosofiya-biznesu>
3. Т.П. Глушко аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління URL: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_47/Glushko.htm
4. Предмет філософії менеджменту і бізнесу URL: https://www.pravo.vuzlib.su/book_z658_page_6.html

СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ БУДДИЗМУ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Буддизм часто розглядається як релігія, найбільш опозиційна по відношенню до економічної діяльності взагалі до цілей, проголошених ринковою капіталістичною економікою. Разом з тим, буддизм розвивається протягом двох з половиною тисячоліть, що свідчить про його адекватність потреб суспільства, в який він функціонував. Ці суспільства виявились економічно ефективного рівня, щоб забезпечити високий рівень соціально-функціональної диференціації, в якій значна кількість людей виключалась із безпосереднього матеріального виробництва і, більше того, займали високі позиції в соціальній стратифікації. **Мета дослідження:** описання концептуальних соціологічних моделей економіки буддизму. **Завдання дослідження:** зробити концептуальний аналіз соціології економіки буддизму. **Об'єкт дослідження:** теорії, в рамках яких досліджувались проблеми впливу буддизму на економічний розвиток. У дослідженнях буддизму вивчається переважно релігійно-філософські, політичні, культові його сторони, в той час як економічні аспекти практично не торкаються. Разом з тим, буддизм виконував важливі економічні функції. У полі власне буддизму існує декілька традицій ідейного трактування економіки. У більш загальному сенсі ідеї буддизму виражають ціннісно-нормативну установку рятування, на яку повинна орієнтуватися соціальна практика у всіх проявах. З абхїдхармної точки зору, розвиток, в тому числі і економічне, будь-якого суспільства трактується як регресійне, в силу занепаду Дхарми. У реальній практиці буддійські спільноти часто змушені шукати способи адаптації до постійно змінюваних соціальних, економічних і політичних умов. Так, вже в XX ст., представники чи буддійського обновленського руху розробляли ідеї про близькість комунізму і буддизму на основі загального непримства ідей власності, експлуатації, досягнення соціальної справедливості. Були передприняті спроби реформування монастирів з уєспільненням власності і створенням землеробських комун. Таким чином, буддизм, як міцна ідейна система, включає значний компонент економічних ідей, вчення яких пред'являється в умовах сучасності досить актуальним. Релігія в марксистській концепції суспільного влаштування є продуктом конкретно-історичних умов розвитку класових суспільних відносин, результатом відчуження людини і розвитку системи класової експлуатації. Вона розглядається як опора експлуаторних класів в антагоністичним класовим суспільстві, яка висвітлює розроблену їм релігійною ідеологією існуючий громадський порядок. При тому структура релігії розглядається як в цілому відповідна соціально-класовій структурі конкретного суспільства, зміни в ній диктуються змінами сформованої системи соціально-економічних і політичних відносин. Церква і духовенства вважаються інститутами суспільства, тісно пов'язаними з політичною організацією суспільства, держави, висвітлюючи зложену систему класової експлуатації з допомогою великого потенціалу впливу на маси. При використанні такого підходу, буддійське духовенство розглядається, перш за все, в якості ідеологів, задовільнених об'єктивно зложеними потребами обгрунтувати і вияснити ускладнені суспільно-економічні відношення в інтересах панівних елементів. В класовому і економічному виразі буддизм адаптується до дійсної і формує власну систему експлуатації, погіршує підлегле положення мас – безпосередньо виробників [4, с. 21–22]. Великий внесок у вивчення етики буддизму і системи буддистських цінностей вніс М. Вебер. Його перша робота, присвячена вивченню релігії, «Протестантська етика і дух капіталізму» була направлена на виявлення зв'язку між змінами релігійно-етичних уявлень і формами економічної діяльності. У значній мірі роботи М. Вебера про власність вивчення економіки і релігії були направлені проти марксистських вчень. Для нього важливим процесом розвитку економічної діяльності і суспільства в цілому виступає раціоналізація. Він розглядав відносини між світом та релігією через аналіз «видів поведінки», які оформляються в «методичний образ життя» і стверджував, що одного разу зроблена спроба раціоналізувати уявлення про світ в єдину несуперечливу систему [1, с. 24–27.] Економічна поведінка може бути описана на основі аналізу типів раціоналізації, виражених в етичних уявленнях. У побудові ідеальних типів соціальної дії цілєраціональному типу емпіричної поведінки людей як найбільш інструментально-раціональне. Хоча М. Вебер признає, що жодної з господарських етик не було заснована на виключно на релігійних уявленнях, він вважає релігію одним із найважливіших її детермінантів. Буддизм, по Веберу, поширювався мандрівними, жєбручими монахами, відданих спогляданню і відчужуваних світу. Лише буддистські монахи належали в повному сенсі до суспільства, усі рєпта були неповноцінними мирянами: об'єктами, а не суб'єктами регіоналізації. [3, с. 158–163]. Е. Ф. Шумахер у своїй концепції протиставляє західну економічну традицію і буддистські етичні принципи. Образ життя в буддистських країнах вимагає відносно йому «буддистської економіки» точно так само як західному матеріальному образу мислення і життю необхідна економічна наука. Виробництво і споживання з опорою на принципи буддизму більш раціонально та ефективно, ніж західне, оскільки засноване на простоті та насиллі. З точки зору економіки «буддистський образ життя дивовижно розсудливий: найскромніших засобів достатньо для досягнення повного благополуччя», оскільки буддистська економіка старється максимально задовольняти потреби шляхом оптимального споживання, в той час як західна наука орієнтована на максимальне споживання з допомогою оптимального виробництва. Буддистська етика виступає значною альтернативою і для локального рівня місцевого виробництва, і для світової економіки, так як «люди, які проживають в невеликих місцевостях з господарством менш схильні впутуватися у війни та революції, ніж ті, чие виживання залежить від наявності ресурсів з іншого кінця світу» [2]. Вплив цінностей буддизму на образ життя, на форми господарської діяльності і споживання йде як раз в руслі створення «промїжної економіки» і «промїжної технології» і тому повинно по-різному вивчатися і рекламуватися в країнах, що розвиваються. Оскільки існує поняття буддистського образу життя, то повинно існувати і поняття «буддистської економіки», яке відрізняється від від інших економічних систем. На думку Шумахера зміст цивілізації вбачається не в збільшенні потреб, а в очищенні самої людини, тим самим його творча діяльність, як така, ставиться вище виробництва і споживання, які не являються самоціллю. **Висновок.** Буддизм зміг вдало поєднати духовно-релігійні постулати з економікою. Буддистські економічні ідеї гуманізують систему жорстоких стосунків конкуренції на ринку. Врівнення дає поради щодо правильного підходу до праці та здобуття матеріального збагачення людини, беручи до уваги її потреби та необхідні для неї умови.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. С. 24–27.
2. Вольний К. Економічні вчення буддизму. Ретроспектива економічної думки. 2010. URL: <http://surl.li/nxzd>
3. Уланов М. Філософія релігії М. Вебера і хозяйственная етика буддистського востока. Історія філософії. 2017. С. 158–163.
4. В. Зінченко. Ідея відновлювального світового суспільно-економічного розвитку та інституційні тенденції глобалізації. Економічна теорія та історія економічної думки. 2012. С. 21–22.

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯЧ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Тема грошей завжди хвилює сучасну людину і є актуальною. Гроші, які є невід'ємною частиною економічної сфери не є чимось нейтральним, чи чимось таким, що за своєю природою спрямоване проти суспільства. Гроші є частиною людської діяльності, вони є результатом цілеспрямованих дій людини в її житті. Кожному з нас часом неминуче починає здаватися, що навколо грошей крутиться весь світ. Можна побачити людей, які абсолютно не думають про гроші і, тим не менш, умудряються вирішувати свої повсякденні проблеми за рахунок того їхньої культури мислення. **Мета дослідження** полягає у аналізі еволюції грошей в розвитку культури мислення та філософський погляд на це у релігій феномену як багатство. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних дослідницьких завдань: аналіз еволюції грошей в розвитку культури мислення; філософський погляд; **Об'єктом дослідження** є еволюція грошей. **Предметом дослідження** є гроші в розвитку культури мислення. Гроші - це невід'ємна і істотна частина фінансової системи кожної країни. Чи називаються вони доларами, рублями, фунтами або франками, гроші служать засобом оплати, засобом збереження вартості і одиницею рахунку у всіх, окрім самих початкових економічних системах.

В даний час тема грошей є найактуальнішою в нашому житті, оскільки без наявності грошей жодна людина не зможе прожити в цьому світі. Ця тема є і сучасної в нашому житті, оскільки постійно економічна система поповнюється все новими видами грошей, які прості в обігу і якоюсь мірою полегшують життя людини, роблячи його самим зробленим в житті. Без наявності грошей жодна людина прожити не зможе. Можна виділити два основні види грошей: натуральні і символічні гроші. 1. Натуральні гроші. Натуральні (речовинні) гроші, їх нерідко називають дійсними грошима, включають всі види товарів, які були загальними еквівалентами на початкових етапах розвитку товарного обігу (худоба, зерно, хутра, черепашки і т.п.) , а також гроші з дорогоцінних металів (золоті і срібні). Характерна особливість натуральних грошей полягала в тому, що вони могли існувати не тільки як гроші, але і як товар. Номінальна вартість грошей даного вигляду відповідала їх реальній вартості (вартості золота або срібла). Металеві гроші існували спочатку у формі злитків певної ваги, а потім монет. Металеві гроші виникли в глибокій старовині. В Росії появу перших монет відносять до IX - X вв.; в той період мали ходіння як срібні так і золоті монети. Епоху панування золотих монет вважають XIX в. і почало XX в.

Використовування натуральних грошей (перш за все - золотих) як загальний еквівалент мала ряд істотних переваг. Натуральні гроші мали власну вартість як товару. Тому в той період не могло виникнути ситуації невідповідності між об'ємом грошової маси і об'ємом товарів і послуг на ринку.

2. Символічні гроші. Символічні гроші називають знаками вартості, заміниками натуральних (речовинних) грошей. До символічних грошей відносяться паперові і кредитні гроші. Номінальна вартість символічних грошей значно вище, ніж вартість того матеріалу, з якого вони виготовлені. Наприклад, щонайвища цінність десяти паперових рублів полягає саме в їх використуванні як гроші а не в якій-небудь іншій якості. Паперові гроші і різні монети (з міді і алюмінію і інших металів) з'являються тоді, коли в операціях, що часто повторюються, безпосередня присутність самих благородних металів стає необов'язковою. Спираючись на силу державної влади стає можливим замінити золото і срібло в обігу спочатку в межах даної держави, а потім і в світовій торгівлі знаками вартості. Паперові гроші - грошові знаки, віддруковані на спеціальному папері, яким держава додає силу офіційних грошей. Загальне найменування паперових грошових знаків - «банкноти». З XIX в. Банкноти діляться на три категорії «класичні», «кредитні» і «звичайні»; спочатку обміну на золото підлягали тільки класичні банкноти (за що вони отримали повсякденну назву «розмінні банкноти»). Проте золотомонетну систему «висадили» кредитні банкноти, перетворившись в класичні паперові гроші. Банкноти все більше починають звертатися як загальноприйнята готівка. До кінця XIX в. Вони стають головним, а з 1914 р. - і єдиним видом грошових знаків. Гроші, у яких номінальна вартість (позначена вартість) відповідає реальній вартості, тобто вартості металу, з якого вони виготовлені. Металеві гроші (мідні, срібні) мали різну форму: спочатку штучні, потім вагові. Монета більш пізнього розвитку грошового обігу мала встановлені законом відмітні ознаки (зовнішній вигляд, ваговий зміст). Більш зручної для обігу виявилася, кругла форма (менше стиралася), лицьова сторона якої називалася аверс, оборотна - реверс і обріз - гурт. З метою запобігання монети від псування гурт робився нарізним. Паперові гроші - представники дійсних грошей. Історично вони з'явилися як заступники на що знаходилися в обігу золотих монет. Єство паперових грошей полягає в тому, що вони виступають знаками вартості, що випускаються державою для покриття бюджетного дефіциту, звичайно вони не розмінні на золото і наділює державою примусовим курсом. Кредитні гроші виступають як у виді відповідним чином оформлених паперів (банкнот, чеків, векселів), так і у вигляді відповідних записів на рахунках. Кредитні гроші, будучи чисто символічними грошима, вимагають для свого ефективного функціонування державної гарантії. Протягом довгого часу кредитні гроші існували на базі золотих грошей і поряд з ними приймаючи на себе забезпечення все більшої частини обороту товарів і капіталу. Кредитні гроші пройшли наступний шлях розвитку: вексель, вексель, що акцептується, банкнота, чек, електронні гроші, кредитні картки. Вексель - письмове безумовне зобов'язання боржника сплатити певну суму в наперед обумовлений термін і у встановленому місці. Розрізняють прості вексель, виданий боржником, і переказний (тратту) виписаний кредитором і направлений боржнику для підпису з поверненням кредитором. Платіжна гарантія це більш зростає при акцепті (згоди) векселя банком (вексель, що акцептується). Вексель має певні межі обігу: 1.Профункціонує між особами, добре інформованим протиспроможності один одного і здійснюючими торгово-економічні відносини; 2.Прообслуговує переважно оптову торгівлю; 3.Пропогашається між учасниками вексельного обігу готівкою. Банкнота - кредитні гроші, що випускаються центральним (емісійним) банком країни. Вперше банкноти були випущені XVII століття на основі переобліку приватних комерційних векселів. Спочатку банкнота мала подвійне забезпечення: комерційну гарантію оскільки випускалася на базі комерційних векселів пов'язаних з товарообігом, і золоту гарантію, що забезпечила її обмін на золото. Такі банкноти називалися класичними, мали високу стійкість і надійність. На відміну від векселя банкнота є безстроковим борговим зобов'язанням і забезпечується суспільною гарантією центрального банку, який в більшості країн став державним. Чек - грошовий документ встановленої форми, безумовний наказ власника рахунку, що містить, в кредитній установі утримувачу чека вказаної суми. В перші чеки з'явилися в обігу в XVI Великобританії і Голландії одночасно. З розвитком системи вони отримали широке розповсюдження. Розрізняють три основні види чеків: 1.Іменний - на певне обличчя без права передачі; 2.Пред'явницький - без вказівки одержувача; 3.Ордерний - на певне обличчя, але з правом індосамента на обороті документа. Відповідно до Положення про чеки, затвердженим в 1929 р. В СРСР діяли два види чеків: розрахункові і грошові. Розрахункові чеки - це письмові доручення банку провести грошовий платіж з рахунку чекодавця на рахунок чековласника користувалися для безготівкових розрахунків. Грошові чеки служили для отримання підприємствами, організаціями готівки. Кінець XX в. Ознаменований переходом до нового виду грошей - «електронний грошам». Це стало можливим завдяки масовому випуску комп'ютерів, що дозволило перейти до електронних платіжних переказам. Це новий вид чека, але у формі пластичної («кредитної») картки. Кредитна картка - іменний грошовий документ, випущений банком або торговою фірмою, засвідчуючий особу власника рахунку в банку і даючий йому право на придбання товарів і послуг в роздрібній торгівлі без оплати готівкою. Поява картки кардинальним чином міняє наше уявлення про гроші. **Висновок:** Гроші це один з найбільш важливих розділів науки. Нормально працююча грошова система сприяє ефектному розподіленню ресурсів в суспільстві. Погано функціонуюча грошова система є одним з головних джерел різних коливань об'єму виробництва та цін, і, як наслідок економічної, а за нею і політичної нестабільності в суспільстві. Що до еволюції грошей в Україні з 1992 року то, за той час, відколи нова національна валюта перебуває в обігу, обслуговуючи економічну та соціальну сфери суспільного життя, вивчлено багато в основному позитивних оцінок і міркувань щодо організації та наслідків проведеної у вересні 1996 року заміни купону-карбованця гривнею. Така однастороння позитивних оцінок цілком виправдана.

Список використаних джерел

1. <http://xreferat.com/113/9100-3-evolyuc-ya-grosheiy.html>
2. https://studopedia.com.ua/1_229562_sutnist-i-evolyutsiya-groshey.html
3. <https://studopedia.org/9-35496.html>
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96>

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Економіка будь-якого суспільства представлена сукупністю різних видів діяльності, спрямованої на створення та забезпечення споживача матеріальними благами з метою отримання прибутку. Одним з основних видів людської діяльності в ринковій економіці є бізнес. Завдяки бізнесу – малому, середньому, великому – відбувається розвиток країни за усіма напрямками народного господарства: розвивається національна економіка, наука, виробництво, зростають соціальні стандарти, добробут населення, розвивається культура і мистецтво. Етика в сучасному підприємницькому бізнесі є його досить важливою складовою. Адже сучасна підприємницька діяльність може ефективно здійснюватись і розвиватись за умов належного дотримання вимог не тільки економічного і соціально-духовного та політичного характеру, а й не менш важливої складової у досягненні бажаного успіху це дотримання елементів морально-етичного і духовного характеру. Дану проблему, що стосується моралі та етичності в бізнесовій діяльності допоможе вирішити така наукова дисципліна як етика бізнесу, що вивчає застосування етичних принципів у ділових ситуаціях, аналізує моральні відносини в бізнесі в контексті загальної етичної теорії. Також представляє собою інструмент аналізу і вирішення проблем, які виникають перед людиною, що займається бізнесом. Сьогодні етика бізнесу є частиною прикладної етики (біоетики, екологічної етики тощо), однією з найбільш молодих наук, яка дуже стрімко розвивається. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі можна зустріти багато праць, які присвячені створенню бізнесу в Україні та світі, досліджено корпоративну та організаційну культуру ведення ділових переговорів. Розглядалися організація та ведення підприємницької діяльності та приватного бізнесу. Питання, що пов'язані з дослідженням оцінки етики бізнесу висвітлені у працях таких авторів як Т.М.Герет, Лора Неш, Р.Д.Клоноскі. Т.К.Чмут, Г.Л.Чайка, Н.П.Статінова, В. Баранівський, О. Виходець, В. Демчак, В. Колот, О. Міхєєва, М.Савенкова, В. Світлична, Т. Скворцова, З. Скринник, Т. Смовженко та ін. Однак, слід зазначити, що досі недостатньо вивчений єдиний погляд щодо етики бізнесу, і зокрема вивчення етичних засад діяльності людини в бізнесі.

На сьогодні науковці так і не дійшли єдиної думки щодо визначення етики бізнесу. Одні автори стверджують, що це сукупність моральних норм, правил та уявлень, які регулюють ставлення, поведінку і взаємовідносини людей в процесі їх виробничої діяльності [1, с.23-25]. На думку інших авторів (Герет Т.М., Клоноскі Р.Дж.), етика бізнесу розглядає насамперед взаємозв'язок цілей і засобів бізнесу та специфічно людських цілей. А американська дослідниця Лора Неш розглядає етику бізнесу як один з різновидів професійної етики і пропонує таке визначення: це наука, що вивчає відповідність моральних норм людини діяльності та цілям ділової організації. Метою статті є розкриття значення етики бізнесу, його сутності та ролі. Система загалом – етичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування, це етика бізнесу. Вона виявляється на так званих мікрорівнях – відносини в організаціях, та макрорівнях – відносини між суб'єктами підприємницької діяльності. Етика бізнесу встановлює врегулювання відносин між підприємцями, менеджерами, бізнесменами, та їх партнерами, клієнтами, працівниками, конкурентами та інше. За допомогою ділової етики відбувається регулювання відносин між суб'єктами ринку при дотриманні договірних зобов'язань та дотримування права. Це стосується контрактних зобов'язань, покриття збитків при заподіянні шкоди, дотримування правил та норм при використанні торгових марок, реклами, захисті торгової та промислової власності, а також під час домовленостей щодо спільної підприємницької діяльності. Також буває, що окремі норми ділової етики входять до умов окремих ділових договорів, такі наприклад як сумлінне виконання, розумні дії, дотримання зобов'язань тощо. Одна з найважливіших моральних норм, якою повинен керуватися бізнес є законність всіх ділових підприємств. Без поваги до закону в будь-якій розвинутій державі бізнес не може існувати. З іншого боку, держава повинна підтримувати та стимулювати вдосконалення морально етичних норм бізнесу, що включає в себе культуру ділових відносин, чесність, сумлінність тощо. Ділова етика регулює відносини між бізнесом і споживачем, які у правовій державі повинні відповідати принципам чесності, а також сумлінності по відношенню до вимог та бажань споживача. Це стосується в першу чергу до реклами, яка повинна бути чесною, достовірною та корисною до споживача. А також щодо вимог споживача для покращення асортименту, послуг, доступність та прозорість характеристик того чи іншого товару чи послуги тощо. Також норми ділової етики повинні сприяти дотриманню суб'єктом підприємницької діяльності технічних норм, гостей, стандартів якості продукції та послуг. Щодо керівництва, то завдяки моральних принципів воно повинно своїми рішеннями і діями сприяти підвищенню рівня життя як споживача, так і своїх підлеглих. Також це стосується і партнерських відносин, які повинні базуватися на порядності, прозорості умов, та відповідальності за всі умови домовленостей. Поняття етики бізнесу, та її функціонування тісно пов'язано з філософським питанням сумісності бізнесу і моралі. Оскільки сучасне суспільство підпорядковано ринковим відносинам, нормальною суспільною поведінкою є ринкова поведінка, а неринкова поведінка вважається не правильною. Однак існує багато суперечливого у відношеннях бізнесу і моралі, тому у цієї сфері життєдіяльності існує специфічна мораль, вивченням якої займається саме етика бізнесу. Перший принцип, на якому ґрунтується етика бізнесу є принцип економічної доцільності. Другий принцип етики бізнесу – це ситуативність. Індивідуальна відповідальність – це третій принцип. Можна ще розглянути економічну етику, як таку, що має відношення до етики бізнесу в цілому. Отже сукупність норм поведінки підприємця, що пред'являються товариством до його характеру спілкування між учасниками бізнесу до стилю роботи. Також дані про морально-етичні поняття, вимоги до стилю роботи, зовнішнього вигляду бізнесмену. Культура ведення перемов, ведення документації, використання етичних методів конкуренції. Також в поняття ділової етики входить діловий етикет, який включає норми що регулюють манеру спілкування між партнерами по бізнесу, імідж бізнесмена, та стиль ведіння ділових справ. Наведемо основні принципи поведінки бізнесмену, положення етичного кодексу: Підприємець повинен бути переконаний у корисності своєї праці, але не тільки для себе, а і для оточуючих.

1. Повинен усвідомлювати здатність і бажання оточуючих його людей до праці.
2. Розцінювати свою діяльність як не просто бізнес, а привабливу творчу діяльність.
3. Конкуренція і співробітництво для бізнесмена невід'ємні аспекти діяльності.
4. Поважати будь-яку власність.
5. У підприємця в поязі компетентність, закони і професіоналізм.
6. Цінувати освіту, науку і техніку.

Висновки. Підприємництво сьогодні представляє собою окремий вид бізнесу і тому потребує якраз застосування самих досконалих і перевірених практикою норм етичності. Тобто підприємництво є елементом бізнесу і водночас має самостійне значення як підприємницький бізнес. Основний його суб'єкт – підприємець, який здійснює цей вид бізнесу. Він вкладає гроші в справу, яку організовує, бере на себе особистий ризик.

Список використаних джерел

1. Статінова Н. П. Етика бізнесу : навч. посібник / Н. П. Статінова, С. Г. Радченко. К. : КНТЕУ, 2001. 280 с.
2. Тимошенко Н. Л. Корпоративна культура : діловий етикет : навч. посібник / Тимошенко Н. Л. К.: Знання, 2006. 391 с.
3. Хажински А. Гуру менеджмента. Дорога к успеху / Хажински А. СПб. : Питер, 2001. 460 с.
4. Цимбалюк І.М. Психологія управління : навчальний посібник / Цимбалюк І. М. К. : ВД «2008», 624 с.
5. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів : навч. посібник / Цюрупа М. В. К. : Кондор, 2004. 172 с.
6. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник / Чайка Г. Л. К.: Знання, 2005. 442 с.
7. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посібник / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. К.: Вікар, 2003. 223 с.

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження: проблема взаємодії особистості й суспільства обговорюється багатьма філософами та вченими, такими як Е. Дюркгейм, М. Вебер та К. Маркс, але людина не може жити поза соціумом: суспільство є тим незмінним цілим, де відбуваються процеси індивідуалізації та соціалізації, становлення й зростання індивіда для досягнення мети, що стоїть перед ним, – стати особистістю, персоналізувати буття у своєму існуванні. З іншого боку у взаємодії суспільства та особистості має місце складна співдія найрізноманітніших, часто суперечливих інтересів і її результати бувають інколи несподіваними. **Мета дослідження:** розкриття процесу становлення особистості через взаємодію суспільного та індивідуального. **Об'єкт дослідження:** проблеми поєднання інтересів суспільства та особистості в повсякденному житті. Проблема особистості – одна з найважливіших у сучасній соціології. Неможливо аналізувати соціальні процеси, функціонування і розвиток соціальних систем, не звертаючись до дослідження сутності особистості як суб'єкта соціальної поведінки та суспільних відносин, не вивчаючи потреб, інтересів, духовного світу особистості, не аналізуючи складних й різнобічних зв'язків з соціальним мікро- і макросередовищем. Особистість вивчається різними науками. Філософію цікавить особистість як суб'єкт пізнання і творчості. Психологія аналізує особистість як стійку цілісність психічних процесів, властивостей. Соціолог вивчає особистість як елемент соціального життя, розкриває механізм її становлення під впливом соціальних факторів, механізм зворотної дії на соціальний світ, її участь у змінах та розвитку суспільних відносин. Особистість - це окрема людина з певними рисами характеру, індивідуальними здібностями і схильностями. Основним видом діяльності особистості є праця. У праці виявляються соціальні якості людини, що роблять її особистістю. У цьому сенсі можна стверджувати, що суспільство формує особистість шляхом її соціалізації, впливу на неї соціального середовища. Особистість не тільки формується соціумом, соціальним середовищем, а й сама впливає на них залежно від освіти, професії, суспільного становища й активності. Визначальна роль у цьому процесі належить соціуму, який створює відповідні умови для діяльності особи. Суспільство – одна з основоположних категорій соціальної філософії, історії та соціології, котра відображає: в широкому розумінні якісно відмінне від природи надскладне, багатомірне, внутрішньо розгалужене і водночас органічно цілісне утворення, що постає як сукупність історично сформованих способів і форм взаємодії і об'єднання індивідів та їх груп, в яких знаходять своє виявлення всебічне і багаторівневе взаємозалежність людей; Одним із основних моментів у процесі становлення особистості є її взаємовідношення із суспільством. Сама сутність людини соціальна, кожний індивід у своїй основі є суспільна істота, а суспільство не просто сума індивідів, а система суспільних зв'язків. При цьому виникає питання про механізм взаємодії індивіда й суспільства. У процесі життєдіяльності індивіда відбувається формування його особистості як конкретно-історичної індивідуальності, свідомість якої не тільки відбиває об'єктивний світ, але проявляє себе як активна, творча суб'єктивно-діяльна сила. Внутрішній зміст індивіда не є результатом механічного привнесення в його свідомість зовнішнього, об'єктивно-суспільного, а підсумок внутрішньої роботи самого індивіда, у процесі якої, незалежно від індивідуальної свідомості, суспільний зміст немов би трансформується всередину й стає знаряддям діяльності індивіда, засобом твердження як соціально значимої особи стості. Сама індивідуальність не виводиться із суспільних відносин безпосередньо, хоча й не може формуватися поза ними. В більшості по нашому світі пропитувалася ідея гармонійного поєднання соціальних та особистих інтересів, ідеалом способу життя вважалися взаємодопомога і взаємна відповідальність. Але насправді особистості фактично не мали можливостей для всебічного розвитку, до індивідуальності людини ставилися з підозрою. З давніх часів люди сприймали та осмислювали себе як органічну частку людського загалу: роду, сім'ї, нації або народу. Відомий філософ Карл Маркс визначав сутність людини як сукупність певних суспільних відносин. Однак в людській свідомості фіксувались не лише моменти злиття людини із людською спільністю, а й моменти їх протистояння та навіть - ворогування. В загальному можна виділити такі основні моменти співвідношення особистості і суспільства: 1) людина перебуває на першому плані, а суспільство розглядається в якості другорядного; людина і суспільство оцінюються як сутності однієї якості, даної лише в різних виявленнях; 3) суспільство постає найпершою силою та цінністю, а людина постає як його агент чи одиниця.

Надмірне піднесення окремого індивіда над суспільством може приводити до культивування індивідуалізму, егоїзму, коли ж ця окрема людина займає особливе становище в суспільстві, то подібна ситуація загрожує вилитися у вождізм або культ особи. Одним із завдань формування особистості є прищеплення їй практичних навичок, поєднувати свої інтереси з інтересами інших суб'єктів, зокрема з інтересами держави. Взаємодія інтересів справляє істотний вплив на формування особистості. Важлива також воля, рішучість цієї особистості відстоювати свої духовні чи матеріальні інтереси. Вона (особистість) має розібратися у складному плетиві інтересів, відшукати шляхи поєднання своїх інтересів та інтересів інших людей. На основі цих потреб та інтересів особистості формуються її уявлення про цінності. Категорія цінності відображає соціальне і культурне значення матеріальних чи духовних явищ, предметів для задоволення бажань людини. Кожна людина - свідомо чи несвідомо - формує свою індивідуальну ієрархію цінностей. Така ієрархія в одних людей більш-менш стабільна, в інших більш рухлива. Цінності є фундаментом формування і регулятивної функції ціннісних орієнтацій особистості. Ми живемо заради наших інтересів, вони рухають нас вперед, прокладають шлях у майбутнє. Коли люди не мають ніяких цінностей, цілей вони просто існують з дня в день, і так до самої старості. Але буває часто і таке, що ми відмовляємось від бажаного через можливий осуд суспільства, через неправильне розуміння того чи іншого життєвого поступку. Але закономірність нашого світу така, що хочеш чи не хочеш ти цього, але поєднати свої інтереси з інтересами суспільства, в більшості випадків, не вдається. Тому що в кожній особистості свої погляди на життя, і не можливо підлаштувати усіх під свою думку. Потрібно жити так, як бажає душа. Коли ми обираємо свої інтереси, цінності та цілі ми творимо своє «Я». А творячи своє «Я» ми творимо своє життя. **Висновок:** Проблеми поєднання інтересів суспільства та особистості завжди існували та будуть існувати, однак поєднання прешого з другим призводить до встановлення балансу суспільних інтересів. Поєднання цих інтересів є потужним механізмом творення майбутнього усього світу.

Список використаних джерел

1. Філософія: підручник / О. Г. Данилян, В. М. Тараненко. 2-ге вид., допов. і переробл. Х.: Право, 2012. 312 с.
2. Гуманітарний вісник ЗДІА випуск 39© Володін П.В., 2009 Взаємовідносини індивідуального і суспільного в процесі становлення особистості.
3. Наукова стаття Світлани Сисоевої «Суспільство і особистість: гармонізація розвитку». Рідна школа • №12 (грудень) 2012
4. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Ф 56 Коментар до конституційних змін: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с.
5. Я. І. Безусяк, І. О. Головашенко «Проблема особистості в сучасній філософії».

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня, в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Спираючись на них, можна визначити здатність конкретного суб'єкта керівництва до виконання поставлених перед ним завдань органами управління та конкретними управлінцями, які адміністративно чи економічно стоять над даним суб'єктом та вимогами об'єктивної дійсності (в даному випадку вимогами ринку).

Ступінь вивчення проблеми. Починаючи з ХХ століття, проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорій середнього рівня, які Р. Мертон окреслив як збір положень, на основі яких логічно можна визначити конкретні гіпотези, а згодом підтверджені емпіричними дослідженнями. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, з почуттям власної гідності. Звичайно, є певні обмеження і в їх діях. Якщо в умовах тоталітарної системи і керівник, і його підлегли пов'язані політичними, ідеологічними і економічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, при відсутності політичної і ідеологічної, частково зберігає свою силу. Особливо це характерно для перехідного періоду до ринкового господарювання. Але, як свідчать сучасні соціологічні дослідження, проведені в США, Німеччині, Японії і т.д., сьогодні економічні важелі у стосунках керівника і підлеглого поступово зсуваються в сторону етичних та психологічних парадигм. **Метою дослідження** є розкриття основних проблем успіху сучасного менеджера. Важливою умовою успіху управлінця є наявність таких рис: сміливість і рішучість, самоконтроль, відчуття справедливості, чіткість рішень, якість планів, звичка працювати понаднормово, привабливість особи управлінця, співчуття і розуміння, досконале володіння предметом і ситуацією, готовність взяти відповідальність на себе, активізація співробітництва і відповідальності. **Об'єктом дослідження** є морально-етичні взаємовідносини «менеджер – оточуюче середовище» у процесі їх функціональної діяльності. **Предмет дослідження** – аксіологічні основи успіху професійної етики менеджерів у їх функціональній діяльності.

Виконуючи свої обов'язки, керівник виступає у певній соціальній ролі, характер якої змінюється з розвитком суспільства. У той період, коли виконавці являли у своїй більшості сирі, знеособлену масу, мали низький рівень освіти і універсальні навички, весь час перебували під загрозою звільнення і, у той же час, у постійній готовності до бунту внаслідок нестерпних умов праці та життя, керівник повинен був бути безжалісним диктатором, який управляє персоналом за допомогою примусу. Зі зростанням освіти і культурного рівня працівників, усвідомленням ними себе як особистостей, роль диктатора почала не відповідати реальним потребам практики управління. У цих умовах виникла нова роль - батька родини, який не тільки віддає розпорядження, карає чи винагороджує, але й створює сприятливий морально-психологічний клімат, вирішує міжособистісні конфлікти, підтримує своїх підлеглих. Сучасні технологічні і соціальні процеси надзвичайно ускладнилися, а знання і кваліфікація виконавців, їх незалежність настільки зросла, що диктаторські замашки є практично неприпустимими, а їх місце займає ділове співробітництво і консультування. Менеджер стає організатором самостійної роботи підлеглих, об'єднаних у команди. Достатньо цікавою є еволюція вимог до керівників. Так, Ф. Тейлор, один з фундаторів науки управління, найважливішими рисами керівника вважав: розум, освіченість, спеціальні і технічні знання, фізичну спритність і силу, тактовність, енергійність, рішучість, чесність, розсудливість і здоровий глузд. А. Файоль так визначає вимоги до керівника: «Перша вимога, якій повинен задовольняти голова великого підприємства, бути хорошим адміністратором; тобто бути здатним передбачувати, організовувати, узгоджувати і контролювати. Друга умова полягає у тому, щоб голова підприємства був компетентним у спеціальній технічній функції, властивій даному підприємству. Інші якості і знання, які бажано було б мати всім керівникам підприємств – це здоров'я і фізична сила; інтелігентність і розвинутий інтелект; моральні якості розсудливої волі, тверда, наполеглива енергія і (якщо необхідно) сміливість, почуття відповідальності; пачуття піклування про загальний інтерес; високий рівень загальної культури; загальне уявлення про всі найбільш суттєві функції».

За радянських часів при добірї управлінських кадрів здебільшого керувалися чотирма основними вимогами: політична грамотність, моральна стійкість, компетентність, організаторські здібності. Ще однією передумовою зайняття керівної посади є розумові здібності менеджера. Потреба враховувати розумові здібності претендентів на менеджерські посади викликана тим, що людині важко самій усвідомити межі своїх можливостей. Вона, як правило, схильна наділяти себе розумом досить щедро. Допитливість - це прагнення людини дізнатися про те нове, з чим вона зустрічається в житті; прагнення розібратися в основних, раніше не відомих їй явищах та причинах. Глибина розуму - це явище інтелекту, що проявляється у здатності людини висвітлити суть конкретного явища, в її умінні визначити основні, суттєві зв'язки між явищами і всередині них. Гнучкість та рухливість розуму. Ці риси характеризують здатність людини швидко відійти від старих зв'язків і швидко встановити нові відносини, при цьому вміти розглядати явище з незвичайної точки зору. Логічність. Ця властивість розуму характеризує процес мислення і визначається співвідношенням аналізу - синтезу, чіткою спрямованістю процесу мислення, його послідовністю, відповідністю поставленому питанню, правильним зіставленням загальних і окремих проблем. Доказовість і критичність розуму - це вміння людини обґрунтовувати своє рішення. Мислення набуває доказовості і переконливості тоді, коли людина вміє навести для обґрунтування свого рішення неспростовні аргументи і факти. Важливим для менеджера є системне мислення - найбільш придатний у сфері менеджменту інструмент протистояння парадоксам. Це - схильність до аналізу і синтезу, уміння відокремлювати суттєве від несуттєвого. Великою мірою успішність менеджера визначає креативність, як здатність до творчого вирішення задач. Однією з особливостей прояву креативного мислення є добре розвинена інтуїція, тобто розумова діяльність, яка здійснюється немовби «на межі» свідомості. Добре розвинена інтуїція спирається на життєвий досвід людини і живиться багатьма джерелами інформації, яка надходить від усіх органів чуття, миттєво сортується, аналізується і узагальнюється у вигляді процесу прийняття рішення. Часто людина не може пояснити, чому, за якими критеріями обрано таке рішення, що вплинуло на її висновки. Наявність реалістичного погляду - суттєва перевага менеджера. Але немає протиріччя у тому, що розвинена уява, природна здібність фантазувати можуть посилити потенціал менеджера, сприятимуть підвищенню якості його діяльності. Можна сказати, що межі досягнутого керівником багато в чому залежать від меж його уяви. Чим самостійним є менеджер у своїх діях, тим з більшою користю для справи може використати свою уяву. Оцінювання розумових здібностей - справа достатньо складна. Непрямою оцінкою є успішне навчання (додатки до документів про освіту), попередні посади, тестування, співбесіда, ділові ігри тощо. Наявність розумових здібностей дає, за інших рівних умов, більше підстав вважати, що людина буде відповідати посаді, тоді як їх нестача іноді слугує першоджерелом надмірно високих самооцінок та неаргументованих зазіхань. Таким чином, соціально мотивований інтерес до керівної діяльності та достатньо розумові здібності - це невідмінні передумови, мінімально необхідні загальнолюдські властивості, які повинні бути притаманні людині, яка претендує на посаду, що дає право і можливість управляти людьми. Ділові якості - це здатність знаходити (у межах своєї компетенції, наданих повноважень) найкращий підхід до ситуацій, що виникають та найкоротший шлях для досягнення мети, оперативно приймати самостійні обґрунтовані рішення, послідовно забезпечуючи їх виконання. Конкретно ділові якості проявляються в умінні провадити кваліфікований аналіз ситуації і розібратися в складних обставинах, розробити альтернативні варіанти рішення з наступним вибором найбільш результативного, своєчасно визначити склад дій, необхідних для вирішення проблем, чітко ставити завдання перед підлеглими і здійснювати ефективний контроль щодо їх виконання, залишатися самокритичним в оцінюванні підсумків діяльності. Видатний американський соціолог Наполеон Хілл на основі величезного фактичного матеріалу зробив висновок, що важливою умовою успіху управління є наявність таких рис: 1. Сміливість і рішучість. Ці риси, зазначає американський вчений, базуються на знанні самого себе і тієї роботи, якій ви присвятили своє життя. Вчений і практик Наполеон Хілл глибоко переконаний, що ні один виконавець не хоче працювати під орудою невпевненого в собі, несміливого управлінця. Такий керівник постійно оглядається на вищі інстанції, розпочинаючи якусь акцію, не впевнений в її успішному завершенні, не реалізує навіть те, що однозначно приносить успіх.

2. Самоконтроль. Людина, яка не контролює своїх вчинків, не може (і навіть не має права) контролювати інших. Самоконтроль є важливою рисою, яка є особистою справою керівника, але вона є і прикладом для оточуючих його людей, як вміти вгамовувати свої пристрасті. 3. Відчуття справедливості. Якщо керівник несправедливий у ставленні до інших, він втрачає моральне право бути ним. Справедливою людиною є та, писав Гегель в праці «Позитивність християнської релігії», якій ця риса є внутрішньо притаманною, а не зовнішнім атрибутом на відповідний період і у відповідній ситуації. «Справедливість» - писав німецький філософ - стоїть на шанування мною прав інших людей, вона є чеснотою, коли я перетворюю її в принцип як свій обов'язок, а не тому, що цього вимагає держава, і тоді справедливість вже не вимога держави, а вимога морального закону». 4. Чіткість рішень. Управлінець повинен чітко визначити завдання і вимагати чіткого їх виконання. Коли виконавець виходить за межі поставленого ним завдання в сторону позитивного його вирішення, ініціатива повинна бути додатково винагороджена матеріально або морально з боку управлінця. 5. Якість планів. Кожен з управлінців, діяльність яких позначена успіхом, повинен постійно працювати над планом своїх дій. Той, хто діє згідно гасла: «Головне устряти в бій, а потім побачимо» без чіткого плану, як правило, якщо і досягне успіху, то ціною власних зусиль, спотикаючись там, де цього можна було б уникнути. 6. Звичка працювати понаднормово. Якщо людина бере на себе відповідальність (або їй доручають керувати), вона повинна знати,

що праця «від дзвінка до дзвінка» є працею підлеглих, а також всіх тих, хто не працює в сфері підприємництва і бізнесу. Управління людьми – це постійний творчий пошук, який виходить за межі встановленого робочого дня. Офісом для менеджера є частково його дім, дача, іноді навіть місце перебування у колі друзів, знайомих тощо. 7. Привабливість особи управлінця. Для своїх оточуючих управлінець повинен бути зразком у всьому: одязі, діях, дотриманні слова, виконанні службових обов'язків. 8. Співчуття і розуміння. Це одна з найважливіших рис, яка визначає гуманізм управління. Відомо, що в кожній фірмі, асоціації, концерні, навчальному закладі і т. д. існує чітко визначений розпорядок дня, якого свято повинні дотримуватись всі суб'єкти вищезазначених інституцій. Може виникнути ситуація, коли комусь з підлеглих необхідно терміново відлучитись у нагальній справі (хвора дитина, відвідини лікаря, зустріч прибулих родичів тощо). Людині у такому випадку слід обов'язково піти назустріч, а не заявляти, як це іноді буває: «То є ваші проблеми, а робота є роботою». 9. Досконале володіння предметом і ситуацією. Управлінець, який досконально знає свою справу, завжди є шанованою людиною, але знову ж таки ця пошана буде тоді, якщо його знання справи у сфері підприємництва, торгівлі, бізнесі пронизані гуманізмом. 10. Готовність взяти відповідальність на себе. Вмілим керівником є той, який з готовністю бере на себе відповідальність за помилки, допущені його підлеглими. 11. Активізація співробітництва і відповідальності. У кожному колективі, виробничому підрозділі є люди, які намагаються триматися від усього осторонь. Їх праця не викликає зауваження, але разом з тим вони малоактивні, не виходять і навіть не роблять спроб вийти з діловими пропозиціями. Філософське відношення «Я і Світ» у матеріальній і духовній сферах вони визначають переліком пунктів у відповідних документах. Завданням менеджера є активізувати таку людину, вивчити, чи її дії є границею її можливостей, чи вона здатна на значно більше. І якщо здатна, то чому не заангажується у справу активніше. Може, людина вважає, що отримує менше, ніж заслуговує на це, а може, її поведінка детермінована якоюсь фрустрацією етичного плану. **Висновки.** Основним завданням керівника, зазначає американський соціолог – сприяти налагодженню зв'язків між співробітниками не тільки в процесі матеріального і духовного виробництва, але і поза ним. Це сприяє згуртованості людей, їх організованості на шляху до реалізації визначеної мети. Управління людьми є, як зазначали вже древні філософи, великим мистецтвом, яке формується на досконалому знанні філософії, педагогіки, психології, соціології. Специальність менеджера є квінтесенцією знань дійсності у всій їх багатоманітності, вміння людини вичленити необхідне саме «тепер», саме «це» в палітрі філософського відношення «Я і Світ»

Список використаних джерел

1. Герасимчук А.А. Філософські основи менеджменту і бізнесу. Навч. посібник К.: В-во Європ. у-ту, 2006 111 с.
2. Хилл Н. Думай и богатей. М.: Агенство «ФАИР», 1997 272 с.
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М.: «Эвросеть», 1992. 384 с.
4. Карнегі Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей / Пер. с англ. Рыбинск: ОАО «Рыбинский дом печати», 1997. 800 с
5. Антология мировой философии. Т.1. Ч. 1. К., 1991.
6. Гегель. Работы разных лет. Т.1. М., 1970.

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження: У наш час загальнолюдські цінності набувають важливої ваги. Вони формують культуру людини, а вже потім культуру країни і суспільства в цілому. Перед сьогодишнім світом та суспільством постають особливо важливі питання: які цінності є основними у житті людини; як правильно розтавити пріоритети у сформованих на даний час умовах; чому суспільство почало зневажати людські цінності, які їм дано.

Мета дослідження: проаналізувати вплив загальнолюдських цінностей на сучасний світ. **Об'єкт дослідження:** загальнолюдські цінності й ціннісні орієнтації сучасного світу. **Предмет дослідження:** проблема формування сучасних загальнолюдських цінностей, їх природа та подальший розвиток.

Наші життєві цінності – це наш внутрішній компас, за яким ми повинні звіряти кожен крок по життєвій дорозі. Є проблеми зі здоров'ям, грішми, стосунками? Це тому, що наші внутрішні моделі світу не співпадають з тим, що є насправді. Важко приймати будь-яке рішення? А це тому, що ми не впевнені в тому, чого ми дійсно хочемо і що для нас дійсно важливо. Коли у нас є певні установки, нам легше зважувати варіанти і знаходити правильне рішення – адже життєві цінності людини служать йому опорою, і, слідуючи їм незалежно від обставин, ми починаємо жити більш повноцінним і продуктивним життям.

З позиції філософії загальнолюдські цінності – це ціннісна значущість предметів, явищ, ідей, властивих для даного суспільства або для світового співтовариства. А з позиції соціології – цінності представляють предметну форму суспільних відносин, загальноприйнятую й суспільнозначущу, здатну задовольняти бажання й інтереси. Світ цінностей-складний і трудноописуєм. Цінності різноманітні і неоднорідні. В аксіології запропоновані різні варіанти їх класифікації. Р. Риккерт, один з родоначальників аксіології, поділяв усі цінності на шість класів: логічні (в наукових досягненнях), естетичні (у творах мистецтва), містичні (в культурах), релігійні, моральні, особистісні. Філософ і психолог Р. Мюнстерберг на початку ХХ ст. запропонував розрізнити два типи цінностей - життєві (наприклад, любов, щастя) і культурні (наприклад, поезію, музику), а в кожному з цих типів - логічні, естетичні, етичні та метафізичні цінності. Один з видатних німецьких філософів ХХ в. М. Шюлер вибудовував цінності в ієрархії: на нижчому її шаблі знаходилися цінності чуттєві («приємні»), над ними - життєві, або вітальні («благородні»), ще вище - духовні, в тому числі естетичні («прекрасні»), морально-правові («справедливі»), гносеологічні («істинні»), а на верхньому шаблі - релігійні («святі»). Французький аксіолог В. Гобри виділяв як основні чотири цінності: користь (добрі наслідки для чогось), красу (те, що задовольняє людину в процесі чуттєвого споглядання навколишнього світу), істину (правильне відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, її уявленнях, поняттях, судженнях, умовиводах, теоріях об'єктивної дійсності) і добро (благо, моральне, правильне, стверджувальне, позитивний початок, корисне, позитивне). Здоров'я – це найбільший скарб людини. Матеріальні цінності, які щодня засліплюють нам очі, затьмарюють також і розум, і така важлива річ, як здоров'я, стає другорядною. Проте є чимало людей, зокрема й молодих, які самі шкодять своєму здоров'ю, уживаючи алкоголь, наркотики та палячи тютюн. Хоча про важливість берегти здоров'я наш народ говорить у прислів'ях і приказках з давніх давен. Про здоров'я і здоровий спосіб життя у народі є чимало прислів'їв і приказок: «Найбільше багатство - здоров'я»; «У здоровому тілі - здоровий дух»; «Хто про здоров'я дбає, тому і Бог помагає». По-перше, людина, яка в молодості не шанувала своє здоров'я, не почуватиметься добре в старості. Страшно собі уявити, що наше майбутнє в наших руках.

По-друге, якби люди більш уважно ставилися до себе та свого самопочуття, вони значно менше часу витрачали би на лікарні. Й спосіб життя – це заповідь не тільки щасливого майбутнього, а й багатьох інших речей: успіху, стабільності та життєвого спокою. Отже, здоров'я та здоровий спосіб життя – це заповідь не тільки щасливого майбутнього, а й багатьох інших речей: успіху, стабільності та життєвого спокою. Воля як цінність. Філософське розуміння волі виражається у визначенні. Воля – це здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і мети, ґрунтуючись на пізнанні об'єктивної необхідності. Воля стає цінністю, коли людина її усвідомлює. Там, де немає усвідомлення цінності волі, усвідомлення себе як рівного з іншими людьми, там немає ні справжнього самолюбства, ні людської гідності. Розуміння своєї несвободи й усвідомлення цінності волі утверджується в боротьбі, найповніше виявляється в періоди революційного піднесення, бурхливих політичних подій. Події сучасності наочно підтверджують тезу: громадянська самосвідомість немислима без свідомості і відчуття цінності волі.

Висновок: У людини високої культури фінальними є духовні цінності (духовні блага). Вони мають пріоритет не тільки над матеріальними («не хлібом єдиним жива людина»), але й над усіма іншими цінностями, що виконують по відношенню до них інструментальну функцію або є похідними від них. Також, життя – це дарунок долі, яким людина має мудро та розважливо розпорядитися. Незважаючи на те, що інколи настають важкі часи, у житті також повно приємних речей, які ми маємо цінувати. У кожного є вибір, кожен може досягти успіху, треба лише старанно працювати. І можливо, через багато років і наш життєвий шлях ставитимуть у приклад наступним поколінням.

Список використаних джерел

1. Філософія и ценностные формы сознания. М., 1978. 248 с.
2. Чухина Л.А. Человек и его ценностный мир в религиозной философии. - Рига, 1991. 267с.
3. Платон. Сочинения. В 3-х тт. М.: Мысль, 1977. Т.2. 618 с.
4. Сухомилинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи // Шлях освіти. 1996. №1. 24 с.
5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевиц Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 255 с.

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження. Більшість вчених сходиться на думці, що людство вступає в період глобальної кризи, яка загрожуватиме існуванню всього людства. Це багатоаспектний криза, складові частини якого тісно взаємопов'язані, але кожна з таких частин являють свою окрему загрозу: демографічну, екологічну, енергетичну, продовольчу, соціальну, політичну, для популяції генетичну і т.д. Ступінь вивчення проблеми. Головне ж полягає в тому, що ця особлива форма мислення успішно використовувалася китайськими правителями в управлінні гігантським державою. Це змушує задуматися про принципи формування сучасної філософії управління людським соціумом. **Метою дослідження** є філософське осмислення китайської традиції проблем управління. Для досягнення мети визначені наступні **завдання**: -визначення та аналіз проблем управління; - обґрунтування основних вимог філософського осмислення китайської традиції проблем управління. **Об'єктом дослідження** є китайські традиції проблем управління. **Предмет дослідження** - основи формування китайської традиції проблем управління. Існують різні філософські концепції управління людським соціумом. Кожна з них відображає і виражає певні аспекти існування і розвитку багатомірного, внутрішньо диференційованого, багатопарового суспільства. Безсумнівно, що китайська філософія управління заслуговує пильної уваги і вивчення з точки зору її внеску у світовий досвід соціального управління. В останні роки інтерес до неї значно зріс, особливо з розвитком синергетичного підходу до питань управління складними системами. За своєю суттю філософія Китаю-синергетична. На зв'язок східної філософії управління з положеннями сучасної синергетики вказують сучасні дослідники [1, с. 2]. Стародавні китайці вважали, що світом править закон змін: немає нічого постійного, всьому є протилежність, усяди можна відшукати двійність. «Коли в Піднебесній дізнаються, що прекрасне є прекрасним, - міркує Дао де Цзин,- з'являється і потворне. Коли всі дізнаються, що добре є добром, виникає і зло. Тому буття і небуття породжують одне одного, важке і легке створюють один одного, довге та коротке взаємно співвідносяться, високі і низькі взаємно визначаються, звуки, зливаючись, приходять в гармонію, попередні і подальше слідує один за одним» [3, с.12-13]. Стародавні філософи Китаю вважали, що у кожної людини є своя вища мета, місія, і коли вона рухається до цієї мети, вона живе в злагоді зі собою. Чим більше відхилення від місії, тим дисгармонійніше і важче складається доля. У того ж Конфуція можна знайти багато висловів з питання шляху (місії). Наприклад, «Будь глибоко правдивий, люби вчитися, стій на смерть, удосконалюючи свій шлях ...» [5, с. 45]. «Людина здатна зробити шлях великим, але великим людину робить не шлях ...» [5, с. 92]. «Шляхетний чоловік тривожиться про набутий шляху, він не тривожиться про свою бідність ...» [5, с. 93]. Можна сказати, що закон ціле покладання застосуємо до будь-якої організації: у кожного свій шлях-мета і свої проблеми, що виникають на цьому шляху. Під методом знаходження правильного шляху до мети, стародавні китайці розуміли стратегію. Стратегія - це теорія, яка проникає в саму природу нестабільності. Китайську стратегію часто називають доктриною непрямих дій. Її коріння також потрібно шукати в стародавній філософії Китаю. «Хто піднявся навшпиньки, не може довго стояти. Хто робить великі кроки, не може довго йти. Хто сам себе виставляє на світло, той не блищить. Хто сам себе вихваляє, той не добує слави. Хто нападає, не досягає успіху. Хто сам себе підносить, не може стати старшим серед інших» [3, с. 26]. Суть рекомендацій в китайському стратегічному керівництві можна звести до наступних положень, які знайшли своє відображення в працях сучасних синологів [6, с. 7]. Увага стратега повинна займати поточна ситуація, тобто треба жити і бути в сьогоденні, в конкретному місці і часі, причому так, щоб вони збігалися. У китайській традиції це називається конфігурацією. Конфігурація усвідомлюється як небезпека або безпека, зручність або незручність. За китайським стратегічним каноном не потрібно загадувати майбутнє, його слід передбачати. Та й майбутнього як очікуваного результату немає. Є природний хід речей, якому і потрібно слідувати. Помітно, що всі ідеї і принципи китайської філософії жити і виживати були втілені в державному управлінні. Синолог В.В.Малаявін, вивчаючи китайську цивілізацію, її філософію та культуру, приходять до висновку, що «Ідея влади як таємниці придбала в Китаї самодостатнє значення» [6, с.107]. Так як влада в китайській імперії представляла собою мовчазну угоду між правителем і підданими, то це означає ніколи не зникають інтерес китайських правителів до стратегічного мислення, шляхам і способам таємного досягнення своїх цілей. Стратегіями є одним із загальнолюдських феноменів, відкритим і організованим в систему китайцями. Феномен китайських стратегів вивчався багатьма дослідниками, серед яких можна виділити швейцарського фахівця зі східної культури Харрі фон Зенгера, за визначенням якого Стратегіями - це неортодоксальні шляхи до досягнення військових, цивільних, політичних, економічних або особистих цілей [7]. Простіше кажучи, Стратегіями - це канонізовані прийоми або хитрощі, які забезпечують успіх. Їх можна порівняти з вирашними партіями в шахах, які розігруються досвідченими майстрами. Стратегіями втілює в собі не тільки позитивний досвід минулого, але і є своєрідним ключем до вирішення конкретної ситуації. Головне ж полягає в тому, що ця особлива форма мислення успішно використовувалася китайськими правителями в управлінні гігантським державою. Це змушує задуматися про принципи формування сучасної філософії управління людським соціумом. Головна особливість цього світу в тому, що він вимагає від людей іншого світогляду. Закони управління і форми опису реальності, створені для лінійного періоду, виявляються недостатніми. У нелінійних системах вплив і результат непропорційні, ціле - це не сума частин, причинно-наслідкові залежності тут не очевидні. Динаміка розвитку з огляду на безліч зв'язків неясна. Нелінійна система - це інше протягом часу. Нелінійний світ - це світ складності. Ситуація розлучення з простою вимагає іншого стилю мислення, нової філософії управління. Управлінська діяльність у всіх сферах суспільства (політичній, економічній, культурній та ін.) повинна враховувати стохастичну і нелінійну природу соціального світу. Сутність нелінійної моделі управління суспільними процесами полягає в тому, що цими процесами можна управляти в потрібному напрямку, використовуючи слабкий вплив (принцип точкового впливу). В результаті при мінімальних витратах політико-правових, економічних та інших засобів досягаються значні результати. Дані властивості нелінійної моделі управління соціальним універсумом описуються синергетичною парадигмою [2, с. 10]. У сучасному суспільстві ми бачимо революційні перетворення в усіх сферах діяльності, а також в інтерпретації оточуючого нас світу. Приблизно з 1970-х років, за оцінкою різних дослідників, країни з розвиненою економікою вступили в постіндустріальний період свого розвитку. Його відмінна риса - це складність визначення стратегічних напрямків розвитку. Як зазначив І. Пригожин, «В цю епоху світ назавжди позбувся гарантій стабільних мемуних законів» [9, с. 47]. Для людського роду важливо гармонійне поєднання збереження і зміни, те, що називають стійким розвитком. «Мистецтво управління, мабуть, є мистецтвом оперувати позитивними і негативними зворотними зв'язками, досягаючи при цьому і надійності гомеостазису і, одночасно, відповідної динаміки змін» [11]. З цим важко не погодитися. У науці сьогодні посилено йдуть пошуки принципово нових парадигм. Основою нового стилю мислення і світорозуміння стають ідеї синергетики. Це світобачення передбачає встановлення внутрішніх зв'язків на різних рівнях, між східним і західним світосприйняттям. Вважаємо, що основні ідеї і принципи китайської філософії управління можуть зайняти свою нішу у формуванні нової філософської основи управління сучасним суспільством. **Висновки.** Більшість вчених сходиться на думці, що людство вступає в період глобальної кризи, яка загрожуватиме існуванню всього людства. Це багатоаспектна криза, складові частини якої тісно взаємопов'язані, але кожна з таких частин являють свою окрему загрозу: демографічну, екологічну, енергетичну, продовольчу, соціальну, політичну, для популяції генетичну і т.д.

Список використаних джерел

1. Григор'єва П. Синергетика і Схід. Синергетична парадигма [https://core.ac.uk/download/pdf/12087547.pdf]
- 2.Князева О.М., Курдюмов С.П. Підстави синергетики. Синергетичне світобачення. Сер. «Синергетика: від минулого до майбутнього» [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdpu_2014_1_12.pdf]
3. Дао де Цзин.Книга шляху і благодаті.[https://www.litres.ru/lao-czy/dao-de-czin-kniga-puti-i-blagodati/chitat-onlayn/]
4. І-Цзін.«Книга змін».[https://www.litres.ru/raznoe-4340152/i-czin-kniga-zmin/chitat-onlayn/]
5. Конфуцій. Вислови. Книга пісень і гімнів [https://www.livelib.ru/book/1000548829/quotes-konfutsij-izrecheniya-kniga-pesen-i-gimnov-konfutsij]
6. Малаявін В.В. Китайська цивілізація[https://www.twirpx.com/file/761477/]
7. Зенгер Х. Стратегіями. Про китайське мистецтво жити і виживати[https://www.litmir.me/br/?b=122956]
8. Жюльєн Ф.Трактат про ефективність[https://gtmarket.ru/laboratory/basis/5125]
- 9.Князева О.М., Курдюмов С.П. синергетика як нове світобачення: діалог з І. Пригожиним/ Питання філософії [https://www.twirpx.com/file/873001/]
11. Кужелева Г.І. Влада і управління у відкритій системі. Влада і управління: 36. Доповідей[http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/30177].

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІДЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Духовне життя людини і суспільства – феномен, який відрізняє їх буття від чисто природного і надає йому соціальний характер. Через духовність йде усвідомлення навколишнього світу, вироблення більш глибокого і тонкого ставлення до нього. Через духовність йде процес пізнання людиною самої себе, свого призначення і життєвого сенсу, процес розвитку самого суспільства, процес розбудови та зміцнення держави.

Духовність української держави сьогодні – це умова, фактор і тонкий інструмент вирішення завдання виживання українського народу, його надійного життєзабезпечення, сталого розвитку суспільства і особистості. Адже від того, як людина та суспільство в цілому використовують потенціал духовності, залежить його сьогодення і майбутнє. Проблематика духовності та духовного життя суспільства досліджувалась протягом століть такими видатними філософами, як Г.Сковорода, В.Соловйов, М.Бердяєв, М.Хвильовий, О.Гончар, В.Андрущенко та ін. На даний час проблема духовності української держави перебуває в стані трансформації, здійснення програм реформування, розвитку соціального управління, пошуку ціннісних ідеалів та сенсів. **Метою дослідження** є досягнення розуміння можливого та дійсного впливу феномена духовності та духовної культури на розвиток та розбудову української держави.

Для досягнення мети визначені наступні **завдання**: дослідження основних понять духовності та духовного життя суспільства; аналіз сучасного духовного стану українського суспільства та держави в цілому; визначення духовної стратегії як особливої стратегії в процесі розбудови української держави. **Об'єктом дослідження** є феномен духовності та духовної культури українського суспільства. **Предмет дослідження** – духовне життя суспільства як невід'ємна складова процесу розбудови української держави. Духовне життя суспільства – це надзвичайно широке поняття, що включає в себе багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей. Духовність є здатністю до позитивних перетворень фундаментального рівня, тобто до духотворних дій, які сприяють проявам духу. Історично саме релігія поширювала духовні практики, але духовність не обов'язково релігійна, адже вона може бути не пов'язана з традиційною моральністю. Духовність – це стрижень, фундамент внутрішнього світу людини. Духовності не можна навчити з допомогою настанов, – можна вказати лише шлях, але не можна заставити по ньому йти. Духовний суверенітет є здатністю особи чи країни до позитивних перетворень фундаментального рівня на власних засадах без суттєвих запозичень ззовні. Пригнічення духу пов'язане з духовним рабством, коли підпорядковуються чужим духотворним діям. Чи може жити ціла країна без духовного суверенітету, без духовного простору, без духовності? Звичайно може, але в історичній перспективі недовго. Народ, який вмів тільки запозичувати чужі фундаментальні еталони, зразки, норми та чужі фундаментальні системи мотивації, не може ніколи бути вільним. Рано чи пізно він або завойовується, або погоджується на добровільне рабство, або зникає. Україна, здобувши політичний суверенітет, так і не спромоглася здобути ані економічний, ані, тим більше, духовний суверенітет. Причому духовний суверенітет з точки зору перспектив країни є визначальним. Сучасний духовний стан українського суспільства та держави в цілому однотайно оцінюється дуже негативно і науковцями, і діячами мистецтва, і представниками релігійних конфесій. Серед найбільш негативних факторів такого стану передусім виділяють некерованість процесів становлення демократичного суспільства; неможливість користуватися ціннісними орієнтирами своїх батьків; неузгодженість системи виховання і освіти, що приводить до сполучення протилежних тенденцій у суспільній свідомості; послаблення ролі родини, духовної спадщини попередніх поколінь і освітніх закладів в процесі виховання.

Якщо країна має духовний суверенітет, зберігає та відтворює власний духовний простір – навіть втрати економічного чи політичного суверенітету їй не страшні, бо з часом ці суверенітети відтворюються. Відтак і справжній націоналізм – це не економічний і не політичний суверенітет, коли державність визначає націю, це не ті релігія та мораль, які беруться тільки з традиції. Націю визначає духовна спільнота, яка має духовний суверенітет, за будь-яких умов зберігає та відтворює духовний простір, доброзичливо ставиться до духовних людей та забезпечує духовність усіх сфер життя в процесі перетворень фундаментального рівня. З огляду на вищесказане, в умовах формування громадянського суспільства та демократизації роль духовної сфери суспільства повинна набути нового змісту. В Україні розпочалося відродження релігійно-церковного життя та відновлення зруйнованої в радянські часи релігійно-церковної мережі. Докорінно змінилося ставлення населення до релігії та церкви, значно зріс рівень суспільної довіри до неї. Сформувався суспільна потреба у церкві як важливій інституції громадянського суспільства. Церква стала важливим соціальним інститутом, який висловлює своє глибоке занепокоєння станом суспільної моралі в нашій країні та закликає разом шукати правильні шляхи подолання існуючої моральної кризи. Адже можна з упевненістю стверджувати, що останнім часом в Україні вкоренилися негативні процеси в духовній сфері, деформуються моральні засади суспільства. Цьому сприяють пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства, послаблення виховної роботи з боку органів виконавчої влади, закладів освіти і культури. Духовна стратегія це особлива стратегія розвитку – не економічного, соціального чи культурного, а розвитку на глибинному рівні, в самих фундаментальних засадах – персонального і суспільного. Духовна стратегія говорить не про користь для України чи добробут для українців, а про благо та духовний розвиток для України.

Духовна стратегія України полягає у створенні особливої якості, яка вже давно відсутня в нашій країні, – здатності до тривалого колективного перетворення фундаментального рівня без запозичень, на власних засадах. Духовна стратегія неможлива з позиції держави – тільки з позиції суспільства. Тобто це не якась державна програма чи стратегія – це нова релігія чи ідеологія, нова мова, нова наука, нове мистецтво. Саме такий рівень духотворної дії нам необхідний. **Висновок.** Отже, сьогодні йдеться лише про одну річ – в нашій країні має з'явитися духовна позиція, яка може стати основою створення духовного простору та здобуття духовного суверенітету України. Духовна позиція можлива в процесі будь-якої діяльності, в будь-який час життя, в будь-якій ситуації. Духовну позицію може зайняти будь-хто, його минуле життя не важливе. Важливе лише духовне вдосконалення світу шляхом його позитивного перетворення на фундаментальному рівні завдяки своїй власній духовній позиції. І тільки комплексне бачення проблеми і настільки ж комплексне її рішення дозволять Україні вибратися з глибокої духовної кризи, коли кожен індивід, соціальна група, організація, інститут на основі базових духовних цінностей, сприйнятих усім суспільством, виступатимуть основою і гарантом духовної безпеки України та її державності.

Список використаних джерел

1. Духовна безпека України: погляд суспільствознавства і богослов'я : матеріали XVII науково-практичної конференції. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 152 с.
2. Ситник П. Духовність як рушійна сила суспільного розвитку / П. Ситник // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: зб. Наук пр. / за заг. ред. В. Лугового, В. Князева. К., 2005. С.363-367.
3. Скрипник Є. Перспективи розвитку духовності особистості в українському контексті / Є. Скрипник // Релігія та соціум. 2017. № 2 (26). С. 119-126.
4. Целякова О. М. Формування духовної культури особистості в контексті трансформації сучасного українського соціуму / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 35. С. 46-54.
5. Щербина С.М. Духовний розвиток та формування духовної культури особистості – найважливіші завдання сучасної освіти / С. М. Щербина // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 50. С. 283-291.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: Як в давні, так і теперішні часи людина створює певну культуру, а культура формує її. Тобто те, що людина створює впливає в подальшому безпосередньо на неї саму. Тож з впевненістю можна сказати, що допоки існуватиме людина, доти існуватиме культура. І відповідно тема людини, як творця та творіння культури завжди була, є і буде актуальною.

Мета дослідження: проаналізувати деякі механізми та вектори творення культури, а також особливості буття людини в культурі.

Об'єкт дослідження: об'єктом дослідження є людина, адже саме вона є вищим синтезом усіх сил саморозвитку матерії у Всесвіті.

Предмет дослідження: Як цілісне явище дослідження філософії та етнографії стає культура. Людина виступає одночасно і творцем, і творінням, і транслятором культури. Культура - це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством. Скільки живе людина, стільки ж часу творить культуру навколо себе і стільки ж часу культура формує людину. Культура - це сукупність всього того, що творять люди. Різні люди роблять різний вклад у культуру, кожен бачить і втілює у реальність різні ідеї. Ідеї походять із середини людини, з її думок, отже елемент культури, що створила людина є відображенням того, що робиться в неї у середині, це вилив її душі. Оскільки душа - це головний елемент людини в цілому, то можна сказати, що культура складається із людей. Люди всі різні і немає на Землі двох ідентичних людей, тому культура є дуже колоритною та неординарною. У цьому випадку людина виступає творцем культури Також потрібно уточнити, що культура - це середовище. І як нам відомо, навколишнє екологічне середовище впливає на нас, зокрема на здоров'я. Культурне середовище подібно до екологічного впливає на нас, хоча часто ми самі не усвідомлюємо цього. Дуже доречно зазначив грецький лікар золотої доби Афіні - Гіппократ: « Ми те, що ми їмо». Те в чому ми живемо стовідсотково впливає на нас, формує наше бачення та світогляд. У цьому випадку людина виступає творінням культури. Однак варто зазначити, що вплив культури не завжди є позитивним. Потрібно мати стержень у собі та тверезо оцінювати своє середовище. Лише ретельно проаналізувавши потрібно самому вирішити: приймати вплив культури чи ні. Культура це середовище, яке складається із творінь різних людей, яке пізніше впливає на кожну окрему особистість. Тобто можна навіть сказати, що люди самі себе формують. Але, все таки найперше людину варто розглядати як творця культури, а вже пізніше як, творіння. Якщо людина не буде створювати культуру, то відповідно не буде культури, яка буде формувати людину.

Висновок. Отже, спочатку людина є творцем, а потім творінням культури, хоча дві сторони роблять величезний вплив на формування одне одної. В речах, які створила людина, так би мовити залишається «частинка» її душі. І взагалі все, що робить людина походить із середини, тобто спочатку приходить ідея і пізніше втілюється у реальність. Тобто матеріальна та духовна культура є втіленням того, що перебуває в середині людини. Для прикладу візьму елемент сучасної культури: музика, зокрема пісня. Пісня це вилив почуттів (любові, втрати, натхнення, розчарування) у композицію. Можна навіть сказати, що автор записує свою душу у ноти. Тобто, пісня це душа композитора. Людина створює пісню, як елемент культури, отже, приймає участь у формуванні загальної культури. Цю пісню слухає інша людина, вона впливає на неї, формує її. Тобто, людина виступає творінням культури.

Список використаних джерел

1. Гончарук Т. В. Специфіка української ментальності // Науковий часопис Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Збірник наукових праць. К.: КНП. 2005. С.75-82.
2. Стьопін В'ячеслав // Психологія і суспільство. 2015. No 1. С. 16-25. 77.
3. Ніколова Н. І. Культурологія : культурогенез. 2010.205 с.
4. Філософські погляди І. Златоуста [Текст] / Полухтович Т. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Філософія. 2006. No14. С. 15-17.
5. Гончарук, Тетяна Культурологія [Текст] : підручник / Тетяна Гончарук. Тернопіль : Воля, 2006. 360 с.

ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Попри усі проблеми людства, людина завжди залишається провідною темою для філософської думки. Вона є актуальною у всіх сферах життя, а особливо є актуальною для мислителів усіх часів. Але ще одним важливим компонентом для усіх роздумів залишається релігія. Ще з давніх часів наука та релігія відігравали непохитну роль у розумінні значення самого слова «людина», її розвитку у суспільстві, і звичайно ж вдосконалення. Ідея вдосконалення стала найбільш помітною у європейській культурно-історичній традиції. Проблематика цього питання досить глибоко взаємопов'язана із вдосконаленням людини, адже довгий час саме її формування перебувало під різким тиском влади та інших чинників. Для прикладу ще у радянську добу спостерігалось ототожнювання поняття «вдосконалення» людини із «вихованням». **Метою дослідження** є розкриття та переосмислення проблематики вдосконалення людини в європейській культурно-історичній традиції на основі праць визначних європейських філософів. Для досягнення мети визначені наступні **завдання**: розглянути ідею вдосконалення людини у релігійних традиціях Заходу та Сходу; визначити місце людини у відношенні до Бога у такій площині як «людина-Бог»; дослідити ідею вдосконалення людини у сучасному розумінні та утвердженні. **Об'єктом дослідження** є концепції щодо вдосконалення людини. **Предмет дослідження** – ідея вдосконалення людини та чітке розуміння цього поняття у межах європейських культурно-історичних парадигм. Розпочнемо з того, що перш за все розуміння «досконалості» та пошук шляху до неї суттєвим чином залежить від конкретних духовних традицій та історичного етапу, а саме вплив релігії. Для прикладу, в Індії застосовують вправи, що зараз вже усім добре відомі як йога. Її метою насамперед є зміна онтологічного статусу людини у світі. Індійці вважають, що практика йоги має не лише лікувальний ефект, а й те, що вона допомагає людині здолати різноманітні хвороби. Завдяки цим вправам індивід має змогу вдосконалитись та пізнавати себе й свої почуття. За дослідженнями вважається, що під час виконання цих вправ, душа людини зливається з Абсолютом. А основною метою цього злиття є проникнення людської думки до Бога, задля вдосконалення.

Щодо європейської культурно-історичної традиції, то сама ідея про вдосконалення людини й шлях до неї була присутня ще в орфізмі, проте саме Платон вперше запропонував філософську концепцію досконалості людини. Провідна ідея міститься у тому, що людина повинна стати досконалою. Її основне призначення докласти максимум зусиль: працювати, розвиватись у тому, що подобається і ніколи не зупинятись на досягнутому. І цього насправді реально досягнути, ставши на шлях очищення, сутність якого – звільнення душі. Філософи вважають, що лише досягнувши повної досконалості, людина матиме змогу уподібнитись Богу, чи доєднатись до вищого розуму.

Спільною рисою релігійних традицій Сходу та Заходу є досконалість людини та з'ясування її місця стосовно Бога. Отож, головною, майже у всіх концепціях, є досконалість цілковитого здійснення певної мети, чи втілення певного задуму людини, що згодом надасть їй змогу перейти на інший рівень життя. Протягом тисячоліть основною проблематикою філософії є «Світ-Людина-Бог». Один з філософів, а саме Платон переосмислив поняття «вдосконалення». Він зміг перенести царину «чуттєвого» світу до «надчуттєвого». Платон вважав, що існує тлумачення пізнання в розумінні пригадування колишніх поглядів, й можливість отримати змогу наблизитись до Бога через спілкування з духовними натурами. Новий час спрямував хід розвитку та вдосконалення людини в інше річище. Змін зазнали й релігійні цінності, які згодом визнали хибними. Виникає зовсім інша система цінностей, яка взяла свій початок у розумінні світської, та розпочала визначати розвиток культури. Ця тенденція з'являється з тої причини, що світ більше не має чітких обмежень, а навпаки дає кожному шанс на реалізацію. **Висновки.** Ідея вдосконалення людини є багатогранною у своєму розумінні. У всіх релігійних традиціях присутня думка про те, що людина, вдосконалюючись духовно, може досягнути певного рівня досконалості та Божественної межі. Однак, вдосконалення людини у давнину не розумілося як лише вдосконалення тіла та душі, а пов'язувалося з новим станом людини. А основною у європейській культурі є парадигма, досконалість якої впливає із з'ясування місця людини у площині «людина-Бог». Проте вдосконалення людини зі зміною часу набуває нових барв у своєму розумінні. Таким чином людство може проаналізувати шлях цього розвитку від давніх часів до нашого з вами існування на планеті, та встановити свою позицію.

Список використаних джерел

1. Вдосконалення людини. Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна № 501. С. 121-125.
2. Самопізнання та вдосконалення у Платона (Про становлення ідеї Блага). Центр Київського державного лінгвістичного університету. С. 60-66.
3. Вдосконалення людини: сучасні реалії. Молода нація/ Відповідальний редактор Олег Проценко.К.: Смолоскип. С.74-93.

СВЯТИЙ ПРЕПОДОБНИЙ ФЕОДОСІЙ (ТЕОДОСІЙ) ПЕЧЕРСЬКИЙ

Преподобний Феодосій Печерський, засновник монастирського статуту і родоначальник чернецтва видатний церковний і політичний діяч другої половини XI ст., народився у Василеві (зараз Васильків), неподалік від Києва. З юних років він виявив непереможний потяг до подвижницького життя, ведучи аскетичне життя ще в батьківському домі. Він не любив дитячих ігор і захоплень, постійно ходив до церкви. Сам уприсовив своїх батьків віддати його для навчання читання священних книг, при відмінних здібностях і рідкісному старанності, швидко вивчився читанню книг, так що всі дивувалися розуму отрока.

На 14-му році життя він втратив батька і залишився під наглядом матері – жінки суворої і владної, яка дуже любила свого сина. За прагнення до подвижництва вона багато разів карала його, але Преподобний твердо став на шлях подвигу. На 24-му році він таємно покинув батьківський дім і прийняв постриг, за благословенням преподобного Антонія в Києво-Печерському монастирі з ім'ям Феодосій. Через чотири роки мати відшукала його і зі сльозами просила повернутися додому, але святий сам переконав її залишитися в Києві і прийняти чернецтво в обителі святителя Миколая на Аскольдовій могилі.

Преподобний Феодосій трудився в обителі більше за інших і нерідко брав на себе частину праць братії: носив воду, рубав дрова, молот жито і відносив кожному ченцю борошно. У спекотні ночі він оголював своє тіло і віддавав його в їжу комарам і мошкам, кров текла по ньому, але святий терпляче займався рукоділлям і співав псалми. У храм він був раніше інших і ставши на місці, не сходив з нього до закінчення Богослужіння; читання слухав з особливою увагою.

У період ігуменства Феодосія посилювся зв'язок Києво-Печерського монастиря з Візантією. Феодосій Печерський вважається творцем т. зв. печерської ідеології, яка принесла в давню українську духовну думку впливи містико-аскетичних положень візантійського і, перш за все, афонського чернецтва. При ньому в монастирі введено Студійський статут, який характеризувався надзвичайною суворістю. Феодосій прагнув здійснити головну вимогу цього статуту: усунути приватну власність для всіх ченців монастиря; висунув ідею духовного контролю над світською владою, проповідував думку, що шлях до спасіння пролягає через зречення людиною усього земного, гріховного. Ідеї Феодосія були сприйняті послідовниками, зокрема Нестором, який у 1080р. написав «Житіє Феодосія».

Саме за ініціативи Феодосія було зведено багато монастирських споруд, розпочато будівництво церкви Успіння Богородиці у Києві (1073–1089). Однак, попри опікування суто монастирськими справами, він активно реагує і на політичні та світські події, що відбувалися у Київській державі у 1060–1070-х рр., у період боротьби за Київський стіл між трьома братами Ярославичами. І саме через свою тверду, принципову позицію Феодосій у ті часи зазнав переслідувань від князя Святослава Ярославича (який скинув з престолу свого брата Ізяслава), оскільки рішуче засудив ці його дії.

Феодосію приписувалося більше двадцяти творів, однак з достатньою підставою можна вважати його автором двох послань, восьми повчань і молитви «За всіх християн».

Послання Феодосія до князя Ізяслава Ярославича («Вопрошание Изяславу князя, сына Ярославля, внука Володимеря, игумена Феодосия Печерского монастыря»), що збереглося в двох списках, містить відповідь Феодосія на запитання князя, чи можна по неділях їсти м'ясо. Тому ж Ізяславу адресоване й інше послання Феодосія («Слово святого Феодосія, игумена Печерського монастиря про віру християнську і про латинську»), написане, як вважають, у 1069 р. і присвячене проблемам відмінності між православ'ям і католицизмом.

Феодосію приписуються також повчання «Про терпіння і про любов», «Про терпіння, і про любов, і про піст», «Про терпіння і милостині», «Про терпіння і про смиренність», два повчання «Про широсердечну користь» і повчання «До келаря». У цих повчаннях, звернених до монастирської братії, він закликає дотримуватися євангельських заповідей, бути смиренным, терпляче зносити докори і приниження, засуджує «непотрібні розмови», схильність до взаємних докорів і гніву, ремствує на недбайливість у церковній службі, тобто засуджує брак тих моральних рис – смирення, лагідності, широго благочестя, працьовитості, – якими вирізнявся сам.

Преподобний спочив у монастирі, був похований у печері, звідки в 1091 р. його нетлінні мощі урочисто перенесено в Успенський собор; згодом упокоїлись у Дальніх печерах Києво-Печерського монастиря – у печері, що названа його ім'ям.

Список використаних джерел

1. Ричка В. Феодосій Печерський Енциклопедія історії України : у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. : Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2013.
2. Києво-Печерський патерик Касіянівської 2-ї редакції 1462 р. Патерик Києво-Печерський Упорядкувала, адаптувала українською мовою, складала примітки та додатки Ірина Жиленко. К., 1998
3. Житіє преподобного отця нашого Феодосія Печерського, сайт Києво-Печерської лаври
4. Дитячі роки Феодосія описані в книзі для дітей «Воскобойніков Валерій про Йосипа Прекрасного, Архімеда, Миколая Чудотворця, Феодосія Печерського, Авраама Лінкольна, Джона Леннона, Біла Гейтса» В. Воскобойніков. Київ: Грані-Т, 2008. 144 сторінки: ілюстрації.
5. Бабич О. І., Шекера О. О. Життя та діяльність Феодосія Печерського. Васильків: Вечірній Васильків, 2010.

ВНЕСОК В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Актуальність теми. Важливість оцінок тенденцій, перспектив, вивчення життя та внесок В'ячеслава Липинського у розвиток української націонал-консервативної (монархічної) ідеї.

Метою дослідження є детальне вивчення життя та наукової спадщини відомої історичної постаті В'ячеслава Липинського.

Об'єктом дослідження є життя та діяльність В'ячеслава Липинського.

В'ячеслав Казимирович Липинський (5 (17) квітня 1882, с. Затурці, Володимир-Волинський повіт, Волинська губернія – 14 червня 1931, Перніц біля Відня, Австрійська Республіка) - український політичний діяч, історик, соціолог, дипломат, ідеолог, публіцист польського походження. Теоретик українського консерватизму та монархізму. Розвивав ідею «клясократії» (форма правління в якому основну політичну силу займає певний клас, який має моральну, психологічну свідомість і може взяти на себе відповідальність за майбутнє держави). Один із організаторів Української демократично-хліборобської партії та «Українського союзу хліборобів-державників». За Гетьманату – посол України в Австрії. Частково публікувався під псевдонімами В. Правобережець, Nobilis Ruthenus, Василь Безридний.

Зростав у католицькому, хліборобсько-шляхетському, культурно польському середовищі кресов'яків – поляків, що попри усвідомлення своєї окремішності чудово володіли українською мовою та знали місцеву культуру і звичаї. Під час навчання в той час студентство організовувалося у «братства» відповідно до своїх націй та релігій, незважаючи на те, що сам В'ячеслав був римо-католиком, він пішов у православне братство, до якого він себе відносив, як і свій дух усвідомлював - українським.

Так, як Липинський виростав у доволі ортодоксальних традиціях - у нього з дитинства проявлялись елітарні риси. Найкраще ці риси проявлялись якраз у консервативних, монархічних ідеалах, а разом з цими ідеями в їхній суті існувала ідея сильної держави - відповідно етатистські ідеали теж. В своїх працях він акцентував увагу на розвитку українського суспільства та зазначав, чому саме Україні потрібен Гетьман.

У своєму Magnum opus «Лист до братів-хліборобів», він якраз розписує сутність і важливість для України Гетьманського ладу. Водночас в цій праці відзначає свій політичну форму влади - клясократія. Клясократія - фактично українська версія всевітньо відомої меритократії. Правлячим класом повинен виступати провідна українська еліта (інтелгенція , аристократія). Ця правляча еліта формує політичне життя і самобутність Української Держави. Фактично ця еліта - бере на себе відповідальність за державницькі, зовнішньо-політичні процеси і виступає фактором напрямку українського розвитку. Гетьман - це спадковий монарх, котрий уособлює усю державу, а еліта - його непрямі васцали, що йому допомагають. Фактично - це була ідея конституційної монархії. Також виділяє типологію форм держав і їхні структурно-культурні відносин «провідних верств» та «народу». Згідно його аналізу, такими формами виступає «демократія», «охлократія», та вище згаданий термін, який виділяє в особливості Липинський «клясократія». Демократія він притримує до інтелгенції, котра просто прикривається «волею народу», а в дійсності, фактично «викупує голосом у людей», а потім ще і готова, цитата: «...яка дере сім шкір з народу, кінець Ваша, нічим і ніким не обмежена, «влада суверенного народу!» [XI] Він критикував масово соціалізм, в особливості українських соціал-демократів через їхню низьку державницьку свідомість. Навіть самі заяви Винниченка, про його прагнення побачити в майбутньому Україну у складі всенардного союзу соціалістичних країн Липинський сприймав дуже гостро і критично, він казав, що для соціаліста українець - це насамперед людина соціалістичних поглядів повинна бути, вона фактично має відкидати свою етнічність во ім'я абстрактного над-національного об'єднання. Націоналізм в його найгострішій формі - шовінізм, оскільки він не однорідний і не послідовний у своїх поглядах. Якщо одна група називає українцями виключно за однією ознакою (обов'язкова християнська віра, православно і тому подібні або виключно уніатська (греко-католицька) і тому подібні переконання), то інша група за іншими ознаками. Узагальнено він усі ці дві групи називає меншовартісними і недалекими, далі цитата: «Ви дещо дрібні поганські матеріалістичні сект. З політики Ви робите релігію, а з релігії політику. І живете Ви від каплиці дрібної ісектанської злоби та зневаги.» [XIV] У своїй праці він закликає усіх українців та тих, хто живе на цій землі об'єднатися навколо ідеї великої самобутньої України незалежної ні від соціалістів Москви чи Варшави, так і від шовіністів Москви і Варшавки включно. Прикладом достойної країни він приводив Велику Британію, яка хоч і мала різні партії та ідеологічні бачення розвитку держави, проте всі консолідувались навколо монарха та ставали на захист батьківщини, чи це був шотландець чи британець.

На початках визвольних змагань у 1917 році, безпосередньо Липинський організовував дивізії та фактично творив майбутнє українське військо, якого так боялись українські соціал-демократи і узагалі говорили, що вони будуть існувати мирно зі всім світом. В. Липинський усвідомлював усю фатальність цих ідей. І фактично був представником ідеї саме самостійницьких, що було вкрай рідкісним на той час, той самий Петлюра, Грушевський чи Винниченко у свій час представляли автономістів-федералістів, що дали бачили Україну у складі Росії. Тому, став співзасновником політичної партії «Української демократично-хліборобської партії». Ця політична сила представляла ідею українського консерватизму, де він, разом ще з декількома учасниками, написав програму, хоча йому прийшлося дещо поступитись ідеями монархізму заради отримання ідеї незалежності.

Фактично завдяки діяльності цієї партії 1 квітня 1918 року до влади приходив Ясновельможний Пан Гетьман Всієї України - Павло Скоропадський. Йому відома діяльність видатного В. Липинського, тому признаючи його поважним послом Української Держави в Австро-угорщині безпосередньо у Відні, що було важливо у той час для України мати хоч якісь дипломатичні стосунки з сусідніми країнами, що надавало Українській Державі (Гетьманату) політичної ваги. Безпосередньо відповідально і професійно виконував обов'язки В. Липинський впродовж усього часу правління Павла Скоропадського. Навіть після перевороту Директорії впродовж декількох місяців залишався на своїй посаді, оскільки просто іншої кандидатури просто не було. Та і сам він хоч підтримував Гетьманат та монархію, потрібно відкидати усіякі розбіжності ідеологічні між українцями, заради спільного блага та побудови Української Держави. Процеси, що розгортались по всій Україні він називав «самоспалення, в якому згорає наша хата». Він можливо би лишився і надалі працювати на посаді посла, якби не рішення Симона Петлюри, віддати під розстріл полковника Петра Болбочана. Після своєї відставки передав повноваження заступнику своєму наприкінці серпня 1919 року, а сам оселився в гірському містечку Райхенау в Нижній Австрії. Працював на історичним нарисом подій після правління Богдана Хмельницького «Україна на злам 1656-59». З Райхенау керував діяльністю «Українського союзу хліборобів-державників». За наказом Павла Скоропадського у 1926 році приєднався до викладання в Українському Науковому інституті. Проте через погані кліматичні умови, що впливав на його здоров'я, часті непорозуміння з оточенням Павла Скоропадського. За порадою лікарів залишив роботу в Українському Науковому інституті в Берліні та повернувся до Австрійської Республіки та оселився знову в Нижній Австрії поблизу Граца.

Загорілися в цей же час конфлікти В. Липинського та П. Скоропадського, що фактично призвело до розколу Українського союзу хліборобів-державників, як результат, Павло Скоропадський розпустив УСХД. На противагу Скоропадському, В. Липинський зближився з Васиєм Вишиваним (Ерцгерцогом Вільгельмом Францом Австрійським), який доклав дуже багато зусиль на розбудову УСХД закордоном. В результаті вище згаданого розколу, УСХД розколось на Союз гетьманців-державників, на чолі з Павлом Скоропадським, та згодом на чолі його сина Данила Скоропадського. В'ячеслав Липинський разом з своїми прихильниками організував Братство українських класократів-монархістів, гетьманців.

На жаль, через туберкульоз та ускладнення котрі перекинулись на серце навесні 1931 року. Уже 26 квітня 1931 року під час серцевого нападу помер. Похований у рідному селі Затурцях, що на Волині. 2011 році родовою помістя Липинського було відреставровано і відкрито музей на честь славного сина України.

Взагальному внесок В'ячеслава Липинського є величезним. Велика кількість робіт та фактична фундація української консервативної думки. До сьогодні український консервативний рух не має кращої теоритичної бази, яку виклав ще В'ячеслав Липинський. Разом з тим потрібно відмітити, що багато в чому крах консервативного, гетьманського руху лежить у власному розколі монархістів, який відбувся впродовж 1929-1938 років, уже навіть по смерті В'ячеслава Липинського. Проте, разом з тим, завдяки працям достойного сина України, існує велика потенційна сила у його консервативних поглядах, котрі змогли б віднайти і своїх прихильників у 21 столітті, а можливо і вдалось би реалізувати омріяну форму державного правління «клясократію» та разом з нею сформувати таку Україну, якою хотів бачити сам В'ячеслав Липинський Казимирович, Гетьманську спадкову монархію з вираженою елітою-аристократією, котра служить Богові, Україні, Гетьману і всьому українському люду та сама нація, яка вірить та усвідомлює необхідність в підтримці своєї еліти, яка веде і направляє як Державу так і цілу націю.

Список використаних джерел

1.Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3615/file.pdf>

2.Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2009. - 790 с.: іл. - URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I&I21DBN=EIU&P21DBN=>

EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Lipinsky_V_K

3. Гетьманський рух URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гетьманський_рух

4. Доктрина URL: <https://telegra.ph/Doktrina-09-26>

ВНЕСОК М. ГРУШЕВСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Актуальність теми. Важливість оцінок тенденцій, перспектив, вивчення життя та внесок Михайла Грушевського у розвиток національної ідеї.

Метою дослідження є детальне вивчення життя та наукової спадщини відомої історичної постаті Михайла Грушевського.

Об'єктом є життя та діяльність Михайла Грушевського.

Політик, історик і патріот свого народу Михайло Грушевський у політичній діяльності та науковій креативності керувався любов'ю до свого народу і до історичної істини, що допомогло йому стати творцем засад Української незалежної держави та першим президентом Української Народної Республіки (далі УНР). Будучи соціалістом за світоглядом, М. Грушевський замість реальної нагоди відродження самостійної української державності довгий час відстоював ідею перебудови Росії на федеративних засадах, де б Україна була одним із суб'єктів федерації. Тільки в IV Універсалі він відійшов від цієї позиції. Його нерішучість у відстоюванні національних інтересів, поступливість Тимчасовому уряду й московським більшовикам дорого коштували і йому особисто, й українському народові [1, с. 115]. Головним предметом цієї праці є «народ», «маса народня», які, за твердженням ученого, «перейняті духом демократизму». Проте не зовсім зрозуміло, чи йшлося про одне поняття з тотожним змістом, але у двох термінах («народ» і «маса народня»), чи про два поняття, кожне зі своїм змістом [2, с. 73]. Дослідник творчості М. Грушевського, М. Прицак зазначав, що ці поняття, як і поняття «масса», вживаються досить вільно. Крім свого загального значення, поняття «народ» означає ще «суспільність», яку, називали ще «громадою», є лише активною частиною «маси народньої». «Маса народня» – це вихідна точка опори, на якій дослідник повинен координувати свої наслідки. Щодо ролі мас, то М. Грушевський зазначав, що «безпосередніх вказівок стрічається мало, тому доводиться говорити про розвиток політичних подій, які визначали дальші напрями народного життя» [4, с. 213]. Складною була проблема відповідності політико-громадянського устрою народним ідеалам. Оскільки такої відповідності не було, то, на думку М. Грушевського, завдання наукових студій полягало в тому, щоб з'ясувати, якою мірою політико-державний устрій був справою самого народу, тобто чи виріс він на ґрунті «народнім», чи звідкись був перенесений та чи відповідав потребам народним і яке значення й вплив мав на народні маси. М. Грушевський розкрив бачення народу як дійової сили, яка у своїх змаганнях проносить головну ідею, що проходить крізь віки, крізь різні політичні і культурні обставини. Це ідея «національної самооборони» та «національної смерті». Вся історія українського народу – це розбуження «відпорної енергії» національної самоохорони перед небезпекою видимої національної смерті [5, с. 206].

На мій погляд на такій історичній основі виростають ідеали українського народу, які ще досі не досягнуті. Це свобода, рівноправність або автономія. У боротьбі за досягнення своїх ідеалів український народ пройшов складну і важку історію, яка принципово вплинула на виховання і самого М. Грушевського. Дослідженням доведено, і як зазначав М. Грушевський 1920 р., він «був вихований в строгих традиціях радикального українського народництва, яке вело свою ідеологію від Кирило-Мефодіївських братчиків і твердо стояло на тім, що в конфліктах народу і влади вина лежить на боці влади, бо інтерес трудового народу – се найвищий закон всякої громадської організації, і коли в державі трудовому народові не добре, се його право обрахуватися з нею» [2, с. 245]. Як і народники, М. Грушевський під «народом» розумів «село, українське селянство». Таке бачення «народу» залишилося на все життя, навіть тоді, коли він очолював Українську Центральну Раду. І тоді його позиція як президента була «селоцентрична». У своїй програмній праці «Підстави Великої України» М. Грушевський писав: «Головною підставою цієї Великої України ще довго, коли не завжди, буде селянство, і на нім доводиться її будувати» [3, с. 44]. Провідну роль селянства у суспільно-політичному та національному житті М. Грушевський бачив і у 20-х роках XX ст., коли в Україні відбувалися нові суспільно-економічні процеси. «Українська культурна робота, – зазначав він у 1926 р., – для українського села ще не закінчена. Завдання сформування української робітничої верстви, що має завершити будову української національності, веде до села» [4, с. 295]. На доповнення поняття «народ» як національно-етнічної, духовно-культурної визначеності М. Грушевський дав дефініцію «народу», яка розкривала антропологічну та психофізичну характеристику. Учений підкреслював: «Так само відрізняється українська людність. Від своїх найближчих сусідів прикметами антропологічними – в будові тіла, і психофізичними – в складі індивідуальної вдачі, у відносинах родинних і суспільних, у побуті й культурі матеріальній і духовній. Ці психофізичні і культурні прикмети, що мають за собою більше або менше поважну 164 історичну давність – довгий процес розвитку, зовсім виразно зв'язують в національну цілість поодинокі групи української людності супроти інших таких цілостей і роблять з неї живу національну індивідуальність «народ», з довгою історією його розвою». Підсумовуючи, можна підкреслити, що Михайло Грушевський вбачав майбутнє України в утворенні автономії держави в складі Австрійської та Російської республік, де громадянам гарантувалися б його суспільні права, де не було б рабства і були б створені всі умови для праці населення, а мешканці окремих пунктів були організовані на основі об'єднання вільних громад. Спираючись на загальну підтримку українського населення, М. Грушевський і його однодумці заснували фундаментальні принципи автономності й федералізму, які лягли в основу перших законодавчих актів Центральної ради, що стало поштовхом для становлення незалежної України.

Список використаних джерел

1. Великий Українець: матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського/ упоряд. А. Демиденка; вступ. сл. Л. Кравчука; післямова Ф. Шевченка; худож. оформ. О. Ковалюк. К.: Веселка, 1992. 551 с.
2. Грушевський М. Духовна Україна: зб. творів / М. Грушевський; упоряд. та дод. І. Гирича, О. Дзюби, В. Ульяновського. К.: Либідь, 1994. 558 с.
3. Грушевський М. На порозі нової України: Гадки і мрії: монографія / М. Грушевський. К.: Наук. думка, 1991. 122 с.
4. Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 3: Серія: Суспільно-політичні твори (1907 – березень 1917) / М. Грушевський; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства; голов. ред.: П. Сохань (голов. ред.) та ін.; упоряд., авт. передм. та комент. С. Панькова та ін. Львів: Світ, 2005. 774 с.
5. Солдатенко В.Ф. Внесок М.С. Грушевського в розробку концепції національнодемократичної революції. / В.Ф. Солдатенко // Михайло Грушевський – науковець і політик в контексті сучасності. Збірник наукових праць. К., 2002. С. 202-208.

ВНЕСОК ПИЛИПА ОРЛИКА У ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Актуальність теми: Історична постать яка, безпосередньо причетна до національно-визвольних змагань українського народу і посідає особливе місце у політичному житті України. Це гетьман-вигнанець П. Орлик, насамперед як послідовний борець за ідею незалежності України та автор незвичайної угоди гетьмана з козаками, яка в історії дістала назву першої Конституції Української держави. В особі П. Орлика поєднані ідеї, які й сьогодні є дуже актуальними а саме - побудова незалежної та демократичної Української держави.

Завдання : проаналізувати архівні матеріали, літературу, данні з мережі інтернет , дослідити значення Конституції Пилипа Орлика та його особистості на розвиток історії

Мета: дослідження дипломатичної діяльності

на чолі з Пилипом Орликом у політичному житті України у першій половині XVIII ст., характеристика його стосунків з урядами Гетьманщини і з'ясування значення його діяльності для підтримання в народі ідеї української державності. Проаналізувати найбільший внесок в українську та світову історію.

Можна вважати, що корені сучасної незалежності України певною мірою лежать у великій ідеї українських гетьманів. Кожен із них – це особистість свого часу, але всіх їх спіткала трагічна доля.

Серед гетьманів України Пилип Орлик посідає особливе місце. Обраний гетьманом на чужині, він став гетьманом-емігрантом, гетьманом-вигнанцем, що понад тридцять років поневірявся по світу. П. Орлик як гетьман продовжив справу гетьмана Мазепи та, вочевидь, багатьох гетьманів-попередників, починаючи з Б. Хмельницького, що плекали ідею української державності й боротьби за неї.

Постать П. Орлика уособлює великого патріота України, що намагався піднести українську національну ідею у світі: суверенної, вільної, єдиної України на нових засадах конституційної, демократичної, правової держави як спадкоємиці попередніх державних утворень в Україні. П. Орлик усвідомлював, що вибороти вільну Україну можливо лише за умови зовнішньополітичного союзу, яким міг стати протекторат Швеції, Туреччини,

Коли у вигнанні помер гетьман І. Мазепа, після довгих суперечок прихильники боротьби за самостійність України обрали 5 квітня 1710 р. гетьманом однодумця Мазепи Генерального писаря П. Орлика.

Народився він 11 жовтня 1672 р. під містом Вільно в емігрантській чеській шляхетській родині. Закінчив Києво-Могилянський колегіум. Оволодів давньогрецькою, латинською, шведською, німецькою, французькою та турецькою мовами. Освічений правознавець і політик, Пилип Орлик швидко пройшов шлях від кафедрального писаря Київської митрополії до Генерального писаря Війська Запорозького. Він розумів, що із самого початку діяльності залишається гетьманом у вигнанні, а тому, щоб стати справжнім гетьманом України, її треба звільнити від іноземного панування. Його гетьманування пройшло поза Україною, проте в постійній боротьбі за її незалежність.

5 квітня 1710 року відбулися вибори гетьмана та козацької старшини «Конституцію прав і свобод Запорозького війська», яка дійшла донас латинською та книжною українською мовами. Ця конституція стала вищою точкою політико-юридичного мислення українців у 18 столітті, бо фактично проголошувала в Гетьманщині незалежну республіку; зберігався тільки протекторат шведського короля замість колишнього підданства; державна влада мала належати Гетьманові, Генеральній раді та судам (тобто був закріплений принцип поділу влади на окремі гілки).

Абсолютистські можливості гетьмана були суттєво звужені параграфами 6, 7, 8. Гетьмана було позбавлено права розпоряджатися державним скарбом та землями, вести самостійну зовнішню політику, створювати адміністрацію, яка була б підпорядкована особисто йому, карати винних. На період виконання служби гетьманові для його поважного стану надавалися рангові маєтності з чітко визначеними прибутками.

Встановлювалися вибори, які базувалися виключно на вільному волевиявленні. Також важливим та знаменним пунктом Конституції була турбота про захист неспривілейованих суспільних прошарків, що надає документу виразно гуманістичного спрямування. Чітко визначалися також права й суспільний статус Запорозької Січі як формації. Шведський король підтвердив козацьку конституцію, він, як протектор ставав гарантом незалежності України ті її кордонів.

Передумови виникнення Конституції Пилипа Орлика можна розглядати в двох площинах: по-перше як наслідок еволюції правової думки в Європі та України зокрема. Тобто об'єктивний процес, який зумовлений розвитком суспільства; по-друге, як безпосередні історичні події, які передували прийняттю цього документа.

Отже, виникнення конституції Пилипа Орлика, на мою думку, не є чимось спонтанним і незакономірним. Кожне суспільство, кожна цивілізація мають свою конституцію писану чи не писану (звичаєву). Неписана конституція відображає дійсне співвідношення сил у суспільстві. За умов еволюціонуючого суспільства немає потреби в її фіксації, бо норми її змінюються в свідомості людей повільно і є самозрозумілими. Але класове суспільство не є завжди еволюціонуючим, воно не позбавлене соціальних суперечностей, змішаних на нерівноправності його частин. Авторитарна сила, що знаходиться при владі свої норми організації виконавчих та судових структур - писані, що підтримуються не загальним усвідомленням їх доцільності, а реальною військовою силою. Ці законодавчі акти є першим кроком на шляху розвитку конституційного права. Вони ніколи не були сталими, бо створені надто штучно і не відображають дійсного співвідношення сил у суспільстві.

Історія суспільних відносин - це історія боротьби й розвитку суспільних ідей. Історія держави як надбудови суспільства слід розглядати теж у світлі ідей - державних. З розвитком суспільства виникає необхідність закріплення основних політико-правових норм організації суспільства і держави (інструменті для управління суспільством).

Отже, причиною виникнення Конституції Пилипа Орлика була юридична не сформованість політичного життя Гетьманщини, що можна пояснити кількома причинами.

По - перше, сильна гетьманська влада спиралася на підтримку російського самодержавства і відповідно еволюціонувала в напрямку до необмеженого правління.

По - друге, антимонархічне начало серед старшин не впливалося в радикальні юридичні форми. Крім того, зважаючи на російську автократичну систему вона і не змогла б створити щось на зразок парламентських республіки. Вирішення проблеми юридичної регламентації владних структур залежало від наявності відповідної сили, який це було б потрібно і яка змогла б підтримати нововведення. З часів визвольної війни почала народжуватися нова виборна українська верхівка, що згодом переросла у національну аристократію - козацька старшина. Як сильний та економічно впливовий прошарок, старшина склалася наприкінці 17 - на початку 18 століть.

Конституція мала зовсім нову форму не властиву українським документам до неї - суспільного договору між провідником та народом, укладеного навечно.

Безпосереднім поштовхом до створення Конституції стала так звана Бендерська комісія - судовий процес за спадщину гетьмана Мазепи 1709 року, що виявив недосконалість конституційного права та державної практики в Гетьманщині.

Конституція Пилипа Орлика і сьогодні вражає своєю актуальністю і високим правовим рівнем. Вона була написана за декілька десятиліть до американської конституції 1787 року і до французької 1791 року.

В Конституції Пилипа Орлика знайшли яскраве відображення тогочасні ідеї української нації. Автори конституції прагнули об'єднати в єдине ціле різні події свого минулого і створити такий державний лад, який би відзначався колективним народовладдям, але монархічним абсолютизмом, який панував тоді майже у всій Європі.

«Пакти:Конституція законів та вольностей війська Запорозького» здавна привертають увагу українських дослідників. Історики розглядали його, насамперед, у контексті вивчення державотворчих процесів ХМІІ - ХМІІІ століть. Зосереджуючись на визначенні ролі й місця документа в історії державотворення, вони сформулювали декілька підходів до визначення політико - правової сутності документа. Так М. Грушевський визначав його як хартію, М. Костомаров, Д. Яворницький, В.Різниченко - як договір.

Конституція Пилипа Орлика стала першою підвалиною в подальшому розвитку української державницької думки. В ній знайшли своє відображення усі тогочасні ідеали української нації, вона стала символом боротьби за створення самостійної Української держави.

Однак аналіз конституції викликає водночас і певний скептицизм. Можна сказати, що автори документа поступалися речами, якими володіли. Наприклад, конституція різко обмежувала прерогативи гетьмана, але гетьман у вигнанні багатьма з цих користуватися не міг; у деяких статтях старшина погоджувалася утримуватися від корупції та визиску селян і козаків, але на такі поступки їй не важко було зважитися, оскільки вона нічим на володіла, окрім хіба, що одягу на своїх плечах; запорожцям обіцяно землі в пониззі Дніпра, але цими землями володіла Росія. Отже, хоч наміри мазепинців гідні похвали, не варто поспішати з висновками щодо того, наскільки реальними були пропонувані заходи й чи могли вони бути здійснені.

Отже, Конституція Пилипа Орлика є надзвичайно цінним документом для вивчення політичної культури еліти України - Гетьманщини. Якби раптом так сталося, що якомусь за формулюванням Дж. Орусла «міністерству правди», вдалося б знищити чи

сфальсифікувати всі документи із історії України – Гетьманщини, то однієї Конституцією, її латинського варіанту, вистачило б, щоб відновити рівень і сутність оцінок українською елітою природи тогочасного світу, українського суспільства, власного місця й ролі у них. Конституція Пилипа Орлика викликає гордість за українство і водночас гірко з приводу величезної інтелектуальної втрати. Майже трьохсотлітнє забуття, до якого доклали зусилля представники «культурного прощарку» спочатку російської, а потім більшовицької імперії, зробило свою чорну справу. Окремі слабкі зусилля з метою реанімації цього документа у період епізодичного поновлення української державності в 1917 - 1920 роках чи «відлига» періоду «національного комунізму» в другій половині 20-х років ХХ століття або у дослідженнях українців діаспори не досягли потрібного результату. Після відродження державної незалежності українського народу в 1991 р. Конституція Пилипа Орлика набула статусу пам'ятки української філософської та правової думки, але її велич усе ще залишається недостатньо відомою та вивченою.

Хоч про Конституцію Пилипа Орлика вже давно слід говорити не лише як про пам'ятку української політико - правової думки, а й як про пам'ятку світової політико - правової та філософської думки, що її подарувала цивілізованому світові українська культурна еліта.

Значення Конституції полягає у її змістовній унікальності як документа на зламі середньовічного та новочасного конституціоналізму, що увібрав надбання європейської політико-правової думки і української демократично – правової традиції.

Список використаних джерел

1. Кресіна І., Кресін О. Гетьман Пилип Орлик і його конституція. - К.: ПБП. «Фотовідсосервіс», 1993.
2. Кульчицький В.С., Бойко І.Й. Генезис та еволюція Української конституції.: Навч. посібник для студентів юр. факультету - Львів, 2007.
3. Головатий С. Конституція України 1996 року в системі Європейського конституціоналізму//Право України. - 1997р.
4. Василенко М.П. Конституція Пилипа Орлика. В бр. Петрів М. Конституція України 1710р.: Орлик і Василенко. -К.: Українська Видавнича Спілка. 1997.
5. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – К., 1995. – С. 607.

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ – РЕФОРМАТОР І ФУНДАТОР УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.

Саме він вперше надає терміну «Україна» політичного звучання. Саме за його гетьманства Україна розпочинає відлік як держава.

Про єдину і нероздільну Україну – аж до Перемишля та кордонів Київської православної митрополії – неодноразово говорив і попередник Богдана Хмельницького – Петро Сагайдачний.

Проте саме Богданові вдалося закласти фундамент Гетьманщини. А ще – зосередитися на тому, щоб звільнити та об'єднати українські території, де проживали етнічні українці. Втім, амбітна гетьманська політична програма сформувалася не одразу.

Хмельницький запровадив масові повстання

Спочатку Хмельницький в союзі із татарами блискучою переміг у битвах на Жовтих Водах та під Корсунем. Там йому вдається розбити коронне військо, а двох польських гетьманів узяти у полон.

Це надихнуло українців на подальші масштабні повстання проти польсько-шляхетської влади. Вони прокотилися майже всією територією України та вперше за декілька століть нашої історії визвольні повстання стали такими масовими. На боротьбу піднялися всі – від козацтва, селянства і міщан до шляхти і духовенства.

Проте навіть після таких перемог та колосальної підтримки населення Хмельницький ще не думає про Україну як державу. Починаючи повстання, Богдан переслідував обмежену ціль. Вона стосувалася насамперед вузько станових козацьких інтересів.

І лише на початку 1649 року гетьман поставив перед собою іншу мету – звільнити від Речі Посполитої всю територію, де проживали етнічні українці, а також об'єднати її у військово-територіальному устрої Війська Запорозького. І визначальним у цьому стала триумфальна зустріч гетьмана Війська Запорозького у Києві.

2 січня 1649 року Богдан Хмельницький урочисто в'їжджає до Києва через Золоті ворота. Його почесно зустрічає кількатисячний натовп на чолі з єрусалимським патріархом Паїсієм та київським митрополитом із духовенством.

Патріарх назвав козацького ватажка «князем Русь». А спудей Києво-Могилянської колегії – «Мойсеєм, спасителем... народу руського з неволі лядської, Богом даним, тому й Богданом названим». Триумфальна зустріч Хмельницького у Києві промовисто засвідчила: початок нової козацько-гетьманської держави закладено. Це змінило історію в Східній та Центральній Європі та розпочало добу відродження української державності.

Богдан Хмельницький є засновником української державності

За Богдана Хмельницького Україна отримала всі ознаки державності. Вперше Хмельницький створює структури, які працюють суто на українську державу. Це власні збройні сили, митна, фінансова, поштова судова служби, внутрішня та зовнішня торгівля. Гроші вже зосереджувалися в державній скарбниці, а не в королівській. А отже, йшли на розвиток молодій державі. Це промовистий показник повноцінного функціонування козацької держави.

За Хмельницького Україна здобула не лише внутрішньополітичне визнання, а й міцно утвердилася на міжнародному рівні. Дипломатію Української держави визнали багато країн світу – Австрійська та Османська імперії, Бранденбурзьке курфюрство, Венеційська республіка, Шведське королівство, Пруське герцогство, Волоцьке і Трансільванське князівства, Кримське ханство та інші.

Союз з Московською державою

1654 року Хмельницький шукає союзника у війні із Річчю Посполитою та укладає договір із Московською державою. Вона ж прагнула відвоювати у Речі Посполитої втрачені території. Так, на основі спільного ворога народився військовий союз з Московією.

При цьому за Гетьманщиною залишались практично всі автономні повноваження. Проте майже одразу Московія почала вести політику на їхнє обмеження. І робила це, зокрема й вдаючись до фальсифікації Березневих статей. Саме в них було виписано основні права і вольності автономної Гетьманщини.

Таким чином Переяславська рада, на якій і обговорювали умови союзу з Московією, стала першою спробою Москви нав'язати Україні «руський мир» вже у 17 столітті. І досі РФ замовчує сам факт прадавності української національної ідеї та бажання українців відродити свою історію.

Зародки української нації як етнічного утворення сягають часів великого переселення народів у 5-6 століттях. Але офіційно, на політичному рівні, називатися Україною, українським народом, українцями ми стали саме за часів Хмельницького. Тому зараз українській державності не 28 років, а принаймні 370 років.

Невдалий союз Богдана Хмельницького зі Швецією

У 1657 році Хмельницький зробив останню спробу виправити становище: він уклав таємний договір зі шведським королем Карлом X і семиградським князем Ракоці про переділ Польщі. У разі успіху Україна була б визнана незалежною від Польщі суверенною державою. Але поляки дізналися про цей союз і повідомили про нього московського царя, який зажадав від Хмельницького, щоб він негайно відмовився від цього.

Хмельницький помер від інсульту, військо відмовилося йти на допомогу шведському королю, вибравши «синицю в руках» у вигляді стабільного заробітку в рядах реєстрового козацтва під владою Москви.

Гетьман Хмельницький має в українській історії велику славу

Бо він перший рішучо повів козацьке військо до боротьби за волю народу і рідної землі. З тих славних часів наші малювали кілька прегарних образів, а з них найкращий є: «В'їзд Богдана Хмельницького до Києва», в січні 1650 року, по битві під Зборовом. Цей образ намалював артист-малюрок Івасюк.

Про Хмельницького укладав народ пісні, з яких багато дотепер заховалося, його прославили декотрі наші поети в віршах, а письменники в оповіданнях і повістях. У Києві, на площі перед храмом св. Софії, стоїть гарний пам'ятник Хмельницькому, що представляє гетьмана на коні з булавою в руці.

Список використаних джерел

1. Великий рух народній, піднятий Хмельницьким, дав новий лад усій східній Україні – Гетьманщині. М. Грушевський. 1913.
2. Хмельницький став керівником Визвольної війни завдяки тому, що здобув довір'я мас. Він піс і жив серед козацтва, розумів його прагнення й інтереси. Народні маси зустріли Хмельницького з цілковитим довір'ям, розуміючи, що він є справжнім захисником їх інтересів. І. Крип'якевич. 1954.
3. Він поведився так, неначе був монархом суверенної держави, й розвинув широку дипломатичну акцію на міжнародному полі для зміцнення свого становища. Д. Дорошенко. 1921

ВНЕСОК ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО У РОЗВИТОК НАУКИ В УКРАЇНІ

Актуальністю теми є важливість вивчення життя та внесок Володимира Вернадського у розвиток Української держави. Метою дослідження є детальне вивчення життя та наукової спадщини Володимира Вернадського.

Об'єктом дослідження є життя та діяльність Володимира Вернадського.

О. С. Ферман написав: «...ще багато років доведеться попрацювати і його учням, й історикам природознавства, щоб виявити основні шляхи його наукової творчості, розгадати складні, ще далеко не зрозумілі побудови його тексту. Це завдання лежить на майбутніх поколіннях...». Ці слова ніби сказані сьогодні, а вивчення величезної наукової спадщини вченого й нині актуальне для історії і методології науки, для глибокого розуміння зв'язку літ і традицій у науці, освіті, культурі, єдності й невіддільності розвитку природи та людства і його майбутнього, ролі науки та особистості в сучасному глобальному інформаційному суспільстві. Аналізуючи внесок В. І. Вернадського в розвиток різних наук, все виразніше розуміємо масштабність особистості, пророчий дар, глибину наукового світогляду та духовності цієї неординарної людини, яка сповідувала найвищі людські цінності.

Народився Володимир Іванович Вернадський 12 березня 1863 р. Закінчив фізико-математичний факультет Петербурзького університету. У 1917-1921 рр. працював в Україні, організатор і перший президент Української Академії наук, почесний академік ряду зарубіжних академій. Наукові праці присвячено дослідженням хімічного складу земної кори, атмосфери, гідросфери, міграції хімічних елементів у земній корі, ролі і значення радіоактивних елементів в її еволюції.

Рід Вернадських має глибокі українські корені. Його предок Верна під час визвольної війни українського народу 1648–1654 років виступав на боці козаків, діти служили в козацтві старшинами. Дворянство вислужив дід Василь, який відтоді став писатися Вернадським.

Читання творів українських письменників, знайомство з побутом українців, мабуть, і дали привід відгукнутися про циркуляр, який забороняв у Росії друкування українською мовою, такими словами: «Що це значить? Як це і для чого?» З наукових джерел відомо, що молодий Вернадський був небайдужий до історії України. Зокрема, читав і польські книги про історію України, написав навіть статтю «Угорська Русь з 1848 р.». Під впливом батька Володимир віддав перевагу все ж природознавству.

Критичну оцінку в публікації дає Вернадський моделі взаємодій між російським та українським народами. Акцентує увагу вчений на постійному прагненні росіян до домінування. Через ціле сторіччя після написання статті автором сенс викладеного матеріалу не втрачає актуальності. Швидше, навпаки, історія надала безліч підтверджень правоти Вернадського, що багаторазово загострило антишовіністську риторику вченого.

В. І. Вернадський розробив життєздатну, далекоглядну модель Академії. Згідно з його задумом, Академія має задовольняти такі важливі вимоги: національні (допомогати зростанню української національної самосвідомості та української культури); державні (сприяти підвищенню продуктивних сил країни і людини); місцеві (бути якнайтісніше пов'язаною зі звичайними питаннями практичного життя). В організації академічного життя В. І. Вернадський також покладено три головні принципи: державний статус, самоврядність Академії у наукових справах, гармонійне поєднання природничих, технічних і соціо-гуманітарних наук. Реалізація цієї моделі невдовзі перетворила Академію на головну наукову установу України і визнаний у міжнародному середовищі центр фундаментальних досліджень, що відіграло величезну роль у формуванні науково-технічного і економічного потенціалу України у 20 столітті.

Засновник 1-ї наукової бібліотеки в Україні (нині НБУ ім. В. Вернадського). Як і в модель створеної Академії, так і в модель бібліотеки він заклад організації принципи установ загально-національного і світового значення, зокрема, бібліотека мала бути тридиним комплексом – бібліотечним, інформаційним, освітнім. В.Вернадський вникав у всі деталі бібліотечної справи: від обміну літературою, організації читальних залів і каталогів до наукової бібліотечної роботи. Володимир особисто займався комплектуванням, закупівлею бібліотечних колекцій, організацією передачі Національній бібліотеці бібліотек закритих установ, видачею охоронених грамот для бібліотек, посилав гінців за кордон для пошуків і закупівлі найновішої літератури чи рукописів та стародруків. Концепція Національної бібліотеки була викладена у «Відозві від Тимчасового Комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави в Києві». На основі записки Вернадського розроблено й прийнято Статут бібліотеки. Встановлювались загальнодоступність і безплатне користування бібліотечними фондами. З ініціативи В. Вернадського було встановлено, що Національна бібліотека одержує безплатно по два примірники всіх видів видань з усіх друкарень України.

Як відомо, саме природничі науки, передусім геологія й геохімія, кристалографія, біогеохімія і радіогеологія, займали центральне місце в науковій діяльності вченого. А ще – космічна речовина, будова Землі, особливості води як унікального, життєдайного мінералу, створення вчення про живу речовину, біосферу та ноосферу.

В.І. Вернадський йшов у науці своїм шляхом. Під час бурхливого процесу спеціалізації, властивому науці ХХ ст, не будучи лише геологом, чи біологом, чи істориком науки, чи астрономом, він втілював кращі риси натурфілософів ХVІІІ ст, котрі допитливо прагнули проникнути в суть природи, розробляючи методи її наукового пізнання. Його всеосяжний розум нагадує нам Арістотеля, Леонардо да Вінчі, Ломоносова, Бюффона, Гумбольдта. І наше захоплення ним стає ще більшим, коли ми дізнаємося, як він йшов до «створення себе», дізнаємося про його нелегке життя, про його наукові пошуки та відкриття.

Безперечно, одним із найбільш вагомих досягнень є внесок Володимира Вернадського у геологічний цикл наук, серед яких особливе місце займає мінералогія. На неї, за підрахунком академіка О. С. Фермана, припадає близько 30% праць наукового доробку великого вченого. Глибоке знання цієї науки дозволило В. І. Вернадському реформувати її, замінивши статичну описову науку на динамічну генетичну мінералогію. Можна впевнено стверджувати, що з тих пір найбільш вражаючих результатів у світовій мінералогії набуто саме в галузі генезису мінералів. Саме глибоке знання мінералів дозволило перейти до характеристики геологічних процесів, розвинути уявлення про будову й еволюцію Землі, в надрах якої відбувалось мінералоутворення. Його вчення про геосферу поступово приводять до наповнення новим змістом створених В. І. Вернадський та його учнями, потужних у наш час наук – геохімії, біогеохімії, радіогеології.

Вернадський зумів побачити Землю із Космосу за півстоліття до першого космічного польоту, він не тільки побачив її як одне із тіл Сонячної системи, але і розрізнув континенти і океани, гірські породи і живі істоти, людину, мінерали, атоми і молекули, він побачив, що «людина вперше стає геологічною силою, що змінює лице нашої планети». Віра Володимира в здатність людини, людської цивілізації екологічно безпечно користуватись природними ресурсами, науково обґрунтовано ставитися до природи і поступово вдосконалювати її в потрібному для людини напрямі привела до висновку про вищий етап розвитку біосфери, її переходу в ноосферу – сферу людського розуму. Він вважав, що негативні аспекти людської техногенної діяльності є тимчасовими і мають бути подолані.

Унікальність особистості В.І. Вернадського складається з багатьох складових, які в своїй єдності створили великого вченого та велику людину. Ерудиція, широчінь і системність знань, велика працездатність, вміння переконувати і твердість поглядів одночасно із поступовим нарощуванням інтелекту та вдосконаленням наукових світоглядних ідей, талант об'єднувати однодумців у колективи здібних учених створили й сприятливі умови для реалізації його задумів. Ідеї В.І. Вернадського ґрунтувалися на засадах передових світових тенденцій у розвитку наукового знання і ролі науки в державотворенні. Могутній інтелект, науково-організаційний досвід та авторитет В.І. Вернадського дозволили об'єднати найкращі українські наукові сили, розкрити масштаб і міць їхнього потенціалу в справі розбудови науки, освіти, культури, відкрили можливості створити, попри всі суспільні катаклізми, великі дослідницькі колективи вчених, що здобули світове ім'я, репрезентуючи головні напрями вітчизняних наукових знань. На всіх етапах функціонування Академії наук, Національної бібліотеки, низки університетів та інститутів фундаментальні засади теоретичного і практичного внеску академіка В.І. Вернадського були визначальним чинником та стратегічним орієнтиром і не втратили своєї життєдайної сили й досі.

Список використаних джерел

1. Вернадський Володимир Іванович: біографія. – 2011. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/biograf/23860/>.
2. ВЧЕННЯ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО БІОСФЕРУ ТА ПЕРЕХІД, СТАНОВЛЕННЯ ЇЇ В НООСФЕРУ, 2013. – (А. Сова, канд. філос. наук, доц., наук. співроб. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ).
3. В.І. ВЕРНАДСЬКИЙ І Україна // Вісн. НАН України. – 2013. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/50281/04-Onishchenko.pdf?sequence=1>.
4. Ідеї Володимира Вернадського і сучасність // Світ. – 1997. URL: http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/13_0910_2.aspx.
5. Народився Володимир Вернадський, природознавець, філософ, засновник геохімії, біогеохімії та радіогеології; один із засновників і перший президент УАН // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – 2013. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4825>.
6. Вернадський Володимир Іванович // Wikipedia. – 2012. –URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ ЯК ІДЕОЛОГ ДЕРЖАВНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Останнім часом, демократичні процеси призвели до помітної політизації суспільства, зростання ролі об'єднань громадян, посилення інтересу до історії суспільно-політичного руху в Україні, відновлення державницької ідеології. Така діяльність актуалізувала вивчення засад суспільно-політичного руху за створення незалежної української держави, змусила переосмислити його концепцію загалом. Важливу роль у його становленні відіграв Микола Міхновський. Він одним з перших обґрунтував необхідність і обумовленість боротьби за державну самостійність України. Дослідження цієї теми сприятиме об'єктивному висвітленню історії становлення та розвитку українського суспільно-політичного руху, дозволить переосмислити значення діяльності М. Міхновського, позбутися спрощених оцінок та поверхового розуміння запропонованих ним теорій, які зустрічаються в історіографії. Більше того, кожен національно свідомий українець має критично опрацювати і взяти на теоретичне озброєння спадщину цього корифея.

Саме вчені української діаспори, які були особисто знайомі із М. Міхновським, розпочали вивчення його життєвого шляху та діяльності. Подальший аналіз діяльності лідера українських самостійників можна зустріти у працях Р. Бориса, В. Свтимовича, З. Стефаніва, М. Падалки, Д. Дорошенка, П. Мірчука, З. Книша, В. Андрійвського, О. Стови та інших.

Мета дослідження полягає в аналізі становлення, участі та ролі М. Міхновського у суспільно-політичних процесах Наддніпрянщини кінця XIX – першої половини XX ст, у дослідженні його внеску у розвиток політичного вчення в Україні, у розвиток концепції української державності.

Завдання дослідження полягає у здійсненні аналізу політичної діяльності й праць М. Міхновського, особливо публіцистичного твору «Самостійна Україна», визначенні особливостей концепції українського націоналізму.

Об'єктом дослідження є постать М. Міхновського як суб'єкт політичного простору, як апостол новітнього українського націоналізму і зокрема української державності.

Предметом дослідження є суспільно-політичні погляди й праці діяча, їхня роль у становленні політичної думки в Україні.

Микола Міхновський був відомим українським політичним й громадським діячем, публіцистом, адвокатом, основоположником, ідеологом і лідером ультранационалістичного українського руху. Світогляд Міхновського сформувався під впливом батька, котрий виховував його в «самостійницькому дусі». Батько свято беріг національні традиції й сміливо проводив богослужіння українською мовою. Ще першокурсником він став членом «Молодої громади», і долучився до українського визвольного руху. А в 1891 році вступив у таємну студентську організацію, котра стала «Братством Тарасівців». Міхновський був одним з ідеологів і проповідників братства. Він займався розробкою ідеологічної платформи під назвою «Средо молодого українця». Однак, організація припинила своє існування у 1893 році [8].

Наприкінці 1899 року Микола Міхновський разом із Д. Антоновичем заснували першу радикальну самостійницьку українську партію несоціалістичного спрямування – Революційну українську партію. А у 1900 році М. Міхновський у Полтаві й Харкові виголосив промову, що вийшла окремою брошурою під назвою «Самостійна Україна» і стала програмним маніфестом українського націоналізму. «Самостійна Україна» - перший в історії української політичної думки радикальний документ, у якому декларувалася готовність силоміць боротися за відновлення державності і обґрунтовувалося, враховуючи міжнародне право, законність виходу України із союзу з царською Росією. Однак, націоналістична вимога «Україна для українців» і прагнення до насильницького шляху досягнення проголошених цілей викликало критику членів партії [4, с. 65].

На думку Міхновського, необмежена свобода всебічного розвитку людини, її найліпшого матеріального добробуту може надаватися тільки в державі «одноплемінного національного змісту». Розквіт індивідуальності можливий лише у державі, для якої плебанія індивідуальностей є основною метою. Кожна нація прагне проявити себе у формі незалежної самостійної держави. Таким чином, державна самостійність являє собою головну умову існування нації, державна незалежність – національний ідеал у сфері міжнародних відносин [5, с. 388].

Заслуга М. Міхновського полягає в тому, що він, залучаючи юридичні, економічні, політичні аргументи, створив із уже існуючих елементів самостійницької ідеї нову політичну ідеологію, яка ставила за мету створення незалежної Української держави. При цьому здобуття незалежності не було самоціллю запропонованої ним ідеології, а лише шляхом досягнення максимального захисту національних інтересів. Тим самим політик пропонував новий погляд на принципи та ідеологію українського суспільно-політичного руху в цілому. Виклавши у своїй праці «Самостійна Україна» політичну концепцію створення незалежної Української держави з її подальшим вдосконаленням у наступні роки, М. Міхновський розробив нову ідеологію, в основі якої лежали національна єдність та національні інтереси. Завдяки такому підходу він став основоположником нової політичної течії – українського націоналізму як руху за захист національних прав та інтересів [1, с. 13].

Для Міхновського українська національна держава – це не засіб, а мета, до якої треба прагнути. Оскільки, у своїх працях М. Міхновський виклав концепцію докорінного реформування суспільного устрою на українських землях. Вона передбачала запровадження нової організації суспільства, яка ґрунтувалася б на широких демократичних засадах і втіленням якої була б саме національна держава. Тим він відрізнявся від різного роду українофілів («соціалістичного типу»), для яких соціальні й культурні питання стояли на першому місці, а не питання державотворення. Наступним етапом поширення ідей самостійності Микола Міхновський вважав створення української армії. При цьому ним спеціально звертається увага на питання армії. Тому в 1917 році він приділяв велику увагу створенню українського війська. Окрім того, він також зазначає, що наші втрати на полі культурному, духовному були дуже великі й вели до руйнування української нації. І в цьому є вина інтелектуальної еліти, яка не виявляла стійкості. Він зазначав, що в історії української нації інтелігенція раз у раз грала ганебну й сороміцьку роль. Зраджувала, інтригувала, але ніколи не служила своєму народові, ніколи не вважала на свої інтереси й інтереси цілої нації, ніколи не хотіла добачати спільності тих інтересів. Міхновський також наводить чисельні приклади, коли українські інтелігенти йшли на службу до чужинців. «Чи можемо зрівняти війну, пошесть... із оцим масовим відступництвом інтелігенції?» – запитував Міхновський. А хіба зараз ці слова не звучать актуально? Хіба мало українців йшли і йдуть на службу до росіян? І не тільки... [2]. Незважаючи на непрості обставини в яких опинилися українці, Міхновський завжди вірив, що вони здатні знайти в собі сили, аби протистояти денационалізації й добитися створення своєї незалежної держави.

Не менш важливої уваги теперішньої національно свідомої молоді заслуговують «Десять заповідей УНП», складених ще Міхновським у 1904 році. Вони мають вагомe значення для розуміння політичної позиції автора й українського націоналізму в цілому. У цих заповідях, по суті, узагальнено багатовіковий досвід змагань за національну ідею і національний ідеал. У своїй діяльності Міхновський сповідував їх впродовж усього життя [3, с. 10-12].

На ідеях М. Міхновського після визвольних змагань 1917–1921 роках виховувалося нове покоління українських патріотів. Український націоналізм став багатовимірним поняттям, основою якого була ідея національного визволення. Саме його концепції, які були розвинуті та збагачені новим змістом, подальшою творчою працею ідеологів українського націоналізму, заклали основи ідеології та політики, і заклали фундамент для виховання нового покоління української нації.

Висновки. Усе життя Міхновському довелося відстоювати ідеї, які не підтримувала більшість. Він був змушений увесь час «йти проти течії». Діяч отримав стійку репутацію складної людини, з якою важко спілкуватися. Його критикували, висміювали, відштовхували. Після себе він залишив зовсім невелике дуже творче наслідування. Й тим не менш, його роботи склали цілу епоху в українській соціально-політичній думці. А його постать назавжди залишиться в історії України. Спадщина М. Міхновського як ідеолога українського націоналізму – це той морально-ідейний заповіт, на якому повинно виховуватися нове покоління української молоді. Національна ідея – духовний стрижень в інтелектуальному поступі української нації. Втілення української національної ідеї – це споконвічна мрія багатьох поколінь українського народу на чолі з його великими провідниками.

Список використаних джерел

1. Бутенко А. П. Еволюція поглядів М. Міхновського на українську державність та шляхи її практичної реалізації : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Черкаси, 2006. 20 с.
2. Кралок П. Ідеолог Микола Міхновський. До сторіччя брошури «Самостійна Україна». URL: https://www-radiosvoboda.org.cdn.ampproject.org/vs/www.radiosvoboda.org/amp/30651733.html?usqp=mq331AQHKAFAQrABIA%3D%3D&_js_v=0.1#amp_tf=Джерело%3A%20%251%24&aoah=16063501166832&csi=1&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2F30651733.html.
3. Міхновський М. Самостійна Україна. Справа української інтелігенції / упоряд., передм. П. Я. Яременко. Київ: МАУП, 2007. 349 с.
4. Скрипникова Л. В., Тутік Л. С., Гринчак М. О. Політологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 272 с.
5. Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник / упор. Та автор коментарів Уривалкін О. М. К.: Лакор, КНТ, 2008. 456 с.
6. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
7. Юринова І. Постать Миколи Міхновського в історії України. URL: <https://h.ua/story/343881/>

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми: глобалізація, яка охопила людство від часів Х. Колумба і Ф. Магелана впливає на нього не лише в економічній, культурній чи психологічній сферах. Вона охоплює і його політичну сферу, поширюючи вплив глобальних проблем, міжнародного права і політичних норм, рішень глобальних і регіональних організацій та самітів на нижчі рівні прийняття політичних рішень – національні та локальні. В такий спосіб відбувається відзначена Дж. Розенау «взаємодія процесів на перетині мікро- і макрорівнів». Однак сама синергія різних просторових рівнів політичного процесу (глобального, континентального, регіонального, національного, локального тощо), її причини і наслідки, такі як турбулентність, біфуркаційність, а отже, і непередбачуваність кожного рівня сучасного політичного процесу – досі недосліджені. В цьому контексті особливого значення набуває спроба дослідження універсальних чинників, які зумовлюють глобалізацію та уніфікацію політичного процесу в масштабах кожної окремої держави.

Мета дослідження: дізнатися що таке глобалізація та визначити її плюси і мінуси

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси у світі та Україні.

Предмет дослідження: Глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний процес, зумовлений розвитком транспорту та засобів зв'язку, він носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш зв'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів. Глобалізація світової економіки – це не лише формування вільної системи світової торгівлі. Це процес стрімкого розвитку продуктивних сил, що вимагає нового типу виробничих відносин не в окремій країні, а в масштабах всієї планети. Спроби адміністративними методами обмежити доступ іноземних товарів на внутрішній ринок або створити неринкові переваги для власних товаровиробників неминуче спровокуватимуть подібну ж реакцію з боку урядів інших країн. Крім того, за таких обставин уряд скоріше за все не матиме можливостей та мотивації впроваджувати ті заходи, які би дозволяли забезпечити конкурентність продукції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках. Ліберальна модель світової торгівлі визначається тим рівнем проникнення технологій та фінансових інструментів, який ми маємо на сьогодні. Але створюючи великі можливості, ліберальна модель економіки вже не в окремій країні, а на глобальному рівні формує і свої надзвичайно жорсткі правила гри – або конкурентні, або вимушене банкрутування. Тільки це вже банкрутство не окремого підприємства, а цілих країн, які повільно, але невпинно деградують, їх залишають громадяни, роз'їжджаючи по світу в пошуках кращої долі. Що, на жаль, відбувається сьогодні і в Україні. Тож, я вважаю, що якщо ми хочемо, щоб Україна вижила, як самостійна держава, маємо зробити все, щоб економіка нашої країни була конкурентною, як з точки зору витрат на виробництво продукції, так і з точки зору інвестиційної привабливості. При цьому варто бути реалістичним, усвідомлюючи, що на сьогодні ми володіємо дуже обмеженим переліком переваг, які можуть, за правильного використання, допомогти забезпеченню конкурентності української економіки. На мою думку, саме сировинна структура української економіки є головним фактором, що створює надзвичайну залежність від зовнішніх впливів. Слід визнати, що саме від цін на сировину на світових ринках протягом останніх двадцяти років залежить стан української економіки та державних фінансів, рівень зарплат та добробут мільйонів українських громадян. Із мінусів можна виділити те що глобалізація економіки в умовах сучасного світу стикається з однією серйозною проблемою. Всі лідерські місця в світі вже зайняті державами, що входять у «Велику сімку». Саме на їх частку припадає не менше 12% усього населення планети і близько 60-70% від світового ВВП. Саме вони виконують вирішальну функцію в таких організаціях, як МВФ і Світовий банк, СОТ і ОЕСО. Країни «Великої сімки» при тісній співпраці формують епіцентр глобалізаційних процесів, своєрідне ядро світової економіки. До групи лідерів вдалося долучитися не більше ніж двом десяткам країн, що активно розвиваються, які налагодили з ними плідну і взаємовигідну співпрацю. Наслідки глобалізації – це не тільки пряме зіткнення культур, а й їх щільне взаємне переплетення. Для Заходу, який зазвичай йшов попереду, процес глобалізації завжди відкривав досить широкі перспективи й універсальні можливості. Всі інші країни змушені були вибирати або залежність та ізоляцію, або модернізацію задля того, щоб наздогнати і навіть випередити розвинені західні країни. Із зростанням глобалізаційних процесів, зростатиме і нерівномірність між державами, що може стати причиною для виникнення нових конфліктів.

Список використаних джерел

1. Акопян К. З. Пределы глобализации (культура в контексте глобализационных процессов). Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир». – Вып. 5 (17). М., 2002. – С. 5-69.
2. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.: Керівник авт. колективу і наук. Редактор О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
3. Крамар О. Україна як сировинна колонія // Український тиждень. – 2012. – № 34 (251). – 24–30 серпня. – С. 24–29.
4. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору // Нова <https://uk.wikipedia.org/>

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність дослідження: Вступ людства до нової фази цивілізаційного розвитку приніс нові оптимістичні прогнози, які були характерними для населення і вчених з розвинутих країн, де розповсюдження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволило не тільки укріпити їх економічне лідерство, але й зміцнити ринкову глобалізацію у світовому господарстві. Відомо, що всі країни, що йдуть ринковим шляхом розвитку, мають різні ринкові моделі. Скажімо, є ринок американський, шведський, німецький, японський тощо. На один з них може орієнтуватися Україна.

Мета: дослідити сучасні моделі ринкового господарства.

Предмет дослідження: головним інструментом створення моделі ринку має бути не стихійна гра сил, а активна й послідовна діяльність держави щодо створення необхідних інститутів ринку. Регулююча роль держави має здійснюватися не старими адміністративно-командними, а новими методами, які адекватні ринковим формам господарювання.

Об'єкт дослідження: моделі ринкової економіки на прикладі Швеції, Японії, Німеччини.

Виклад основного матеріалу: У сучасному світовому ринковому господарстві різних країн, залежно від національних особливостей розвитку, співвідношення приватної власності, колективної власності та державної власності різні. Наприклад, в Італії 58% підприємств є державними, а в Ізраїлі 64% ВВП виробляється державним сектором. У Канаді в ньому зайнято близько 40% робітників, Швейцарії

65 відсотків власності є суспільною. У квітні 1992 р. Організація Об'єднаних Націй випустила періодичну доповідь, що характеризується рівнем розвитку країни. Індекс враховував доходи, охорону здоров'я та освіту. Серед 160 країн найбільш розвинутою країною у світі є Канада. Швейцарія посіла четверте місце. Як ми бачимо, значна частина державного сектору не перешкоджає економічній ефективності. Виходячи з того, що ефективність ринкової економіки не залежить від частки приватної власності, можна зробити такий висновок: створити економіку, в якій домінуватиме невеликий приватний сектор (держава) – недоречно мати первинну державну власність. На цьому етапі моделі управління США, Європейський країн та Японії зазнали значної інтеграції. Технологічний прогрес та розвиток конкуренції призвели до того, що ці відмінності стали рівними. Однак деякі відмінності все ще зберігаються. В американській моделі управління краще, ніж в інших країнах поставлена робота по підготовці кадрів керівних структур, накопичений багатий досвід керівної діяльності. Американська модель побудована на всебічному заохоченні підприємницької діяльності та збагаченні найбільш активного населення. Вона базується на високому рівні продуктивності та фокусується на успіху кожного. Оскільки близько 70% виробничих витрат - це робоча сила, керівництво США зосередилося на консервативних методах виробництва через обмежені та дорогі людські ресурси. Важливою особливістю американської моделі управління являється комплексне використання сильних сторін на мікрорівні (фірма) і макрорівні (державне регулювання).

Великі компанії займають домінуюче становище у зовнішній торгівлі та потоках капіталу, вони розглянули вплив окремих підприємств на міжнародну спеціалізацію країни, їх здатність адаптуватися до макроекономічних умов виробництва, їх пріоритет у розробці та створенні нових продуктів, а також співпрацю з компаніями в інших країнах щодо виробництва та реалізації для передачі технологій. Одночасно активізується діяльність уряду щодо створення внутрішнього кредитного ринку. Його масштаби не тільки активно формуються за рахунок внутрішніх ресурсів, але й за рахунок залучення капіталу з інших країн. Тому провідна роль США у світовій економіці базується на історичних характеристиках формування американського капіталізму, багатих природних ресурсами країни та потужному виробничому потенціалі, створеному руками та розумом висококваліфікованих кадрів. Економічні реформи Людвіга Ерхарда мали великий вплив на розвиток німецької економіки в середині 50-х років. В її основі лежала теорія необхідності побудови соціального, ринкового господарства. Теорія базується на здоровому глузді, і багатьом прогресивним реформаторам, як правило, не вистачає цього здорового глузду, що дозволяє його фактичному здійсненню суттєво змінити німецьку економіку та змусити інші країни говорити про німецьке економічне диво. Теорія соціальної ринкової економіки базується на тому, що кожен прагне діяти так, щоб результати цих актів були корисними для нього та його сім'ї. Зростання добробуту людини неможливе, якщо їй не надана елементарна свобода дій, тобто свобода підприємництва, свобода вибору місця роботи і місця проживання тощо. Усі ці свободи є по суті економічною свободою, але економічна свобода може існувати лише за умови політичної свободи. Тому найбільш ефективною економікою може бути лише демократична держава із вільним ринковим суспільством. Завдяки цьому Німеччина неухильно посилювала і посилює свій економічний та політичний вплив у Європі та світі. На цьому етапі економіка країни перебуває в сучасному і всебічному стані рівноваги з потужним всебічним потенціалом. Хоча дискусії про «японське диво» майже припинились, японський економічний феномен продовжує викликати інтерес людей. У будь-якій економічній системі довгострокова рушійна сила економічного зростання головним чином пов'язана з розвитком інновацій. Навчаючись та вдосконалюючи зарубіжні передові технології, Японія не тільки досягла світового рівня технологій у більшості економічних галузей, але й заклала міцну основу для майбутнього міжнародного ринку технологій. У галузі прикладних досліджень та розробок та управління інноваціями Японія отримала певні переваги перед Заходом, але все ще відстає від рівня розвитку фундаментальної науки. Ці та багато інших реалій японського «технологічного клімату» спричинили відчуття кризи, яке широко поширилося серед науковців та техніків у 70-х роках. В ці ж роки різко загострились торгово-економічні протиріччя Японії з США і західноєвропейськими країнами. Перед Японією повстало завдання пошуку засобів використання власних технічних можливостей для забезпечення економічної безпеки. Слід також підкреслити, що в процесі «змагань з Заходом» Японія, наступній імітаційній стратегії економічного розвитку, мала можливість враховувати досвід інших країн і вчасно та досить ефективно брати під контроль небажані наслідки розвитку економіки. Багато факторів в японській промисловій політиці визначається своєрідною національною специфікою і, очевидно, не може бути повністю відтворене в інших умовах. Однак, значна частина того, що перевірене і підтверджене практикою цієї країни, може бути сприйняте в якості корисного і повчального досвіду.

Висновки: німецька, японська і американська моделі «ринкової економіки» орієнтовані на політичну культуру й етичні ідеали, а саме: повагу до законів і державної влади, готовність до ризику при впровадженні нових ідей і одночасної відповідальності за наслідки своєї діяльності, повагу до приватної власності, дотримання моральних і правових норм, відданість своїй професії, саме те, до чого повинна прагнути Україна, щоб долучитися до європейських стандартів ведення бізнесу, підвищення якості життя і соціальної захищеності.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Вища шк., 1995. – 471с.: іл.
2. <https://uk.wikipedia.org>.
3. <https://osvita.ua>.

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження: Докорінна перебудова всієї системи соціально-економічних відносин, що відбувається в «постсоціалістичних» країнах, актуалізує проблему запровадження ефективних в соціальному та моральному відношенні форм господарювання. Як свідчить сучасний соціоекономічний досвід (США, Японія, Німеччина, Ізраїль, Канада), така ефективність забезпечується тим, що власне економічні важелі виробництва істотно доповнюються чинниками етичного, соціально психологічного характеру. Втім, в українській соціально-філософській та суспільствознавчій науці ця тенденція прослідковується недостатньо. Наявний гострий дефіцит досліджень морального компонента бізнес-діяльності, її соціального значення. Недооцінка морального чинника соціоекономічної й господарської діяльності – один із стратегічних прорахунків індустріалістського шляху суспільного розвитку. Усвідомлення цих недоліків стимулювало розвиток соціально-філософської теорії, центр якої утворює «людський вимір» суспільних процесів, етична оцінка характеру господарювання всіх його діючих осіб.

Об'єктом дослідження: є прикладна етика – система соціально і етично значимих принципів і нормативів діяльності в їх суспільній конкретності.

Предметом дослідження: виступає етика бізнесу як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва, діяльності її суб'єктів.

Мета дослідження: полягає у концептуальному осмисленні етики бізнесу в контексті сучасного економічного та соціального буття українського суспільства. Реалізації цієї мети слугувала постановка і розв'язання наступних взаємопов'язаних дослідницьких завдань:

- з'ясувати особливості етики бізнесу як специфічного різновиду професійної етики;
- дослідити історико-філософські витоки та еволюцію концепції ділової підприємницької етики;
- визначити основні етапи становлення етики бізнесу в процесі формування теоретичного образу прикладної моралі;
- розкрити своєрідність прояву основних категорій моралі в свідомості підприємців-бізнесменів;
- виявити основні суспільно-функціональні орієнтації етики бізнесу;
- показати праксеологічне значення бізнес-етики в сучасній економічній і соціальній ситуації, при цьому виділивши процес становлення ринкових відносин в українському суспільстві «транзитної економіки»;
- проаналізувати основні установки системи формування соціально-моральної культури підприємців сучасної генерації.

Етика бізнесу – складова етики ділових відносин, яка досліджує особливості функціонування і розвитку моралі у сфері підприємницької, комерційної діяльності і формулює для цієї сфери відповідні рекомендації.[1, с 4]

Обговорення проблеми Етика бізнесу являє собою вивчення відповідності моральних норм людини діяльності і цілям ділової організації, інструмент аналізу і рішення проблем, що встають перед моральною людиною, що займається бізнесом. В контексті етики бізнесу розповсюдженою є теорія доброчесності, яка заперечує факт того, що етичні стандарти бізнесу розходяться із середніми міжособистісними стандартами (Аристотель, Р. Соломон, Е. Макінтайр). Дії індивіда у певній моральній ситуації залежать від тих характерних особливостей, які він розвиває впродовж усього свого життя. В ідеалі індивід намагається розвивати ті риси характеру, які призводять до моральних дій, відомих як чесноти. Поборники етики доброчесності доводять, що певні риси характеру розвиваються у вчинках, які відображають ці характерні риси, і наступні риси закріплюють розвиток цих рис характеру. Чесноти, які роблять особистість моральною, є відображенням тих чеснот, які приносять їй успіх у бізнесі. Чесноти, які мають для нас суспільну цінність, такі, наприклад, як лояльність і справедливість, мають величезне значення й для успішного бізнесу. Отже, замість того, щоб заохочувати ті неморальні вчинки, які можуть сприяти веденню бізнесу, необхідно, щоб його структури заохочували ту етичну поведінку, якої вимагають від особистості в її житті поза світом бізнесу. Теорія доброчесності визнає: кожний аспект життя людини може бути «об'єднаний у взаємозалежне ціле», яка включає в себе індивіда як бізнесмена, сім'янина, члена політичної спільноти тощо.[3, с 92]

У той же час права людини, у тому числі і права споживачів, і необхідність захисту навколишнього середовища більше не могли ігноруватися компаніями не тільки через ризик застосування санкцій до них, але й через загрозу втрати довіри. Турбуючись про свій імідж, національні компанії об'єднуються в асоціації, які все більше починають керуватися етичними принципами. Створюються міжнародні організації, які впроваджують принципи бізнес-етики.

Найвідомішими світовими організаціями є: Міжнародне товариство економіки та етики (International Society of Economics and Ethics), Інститут соціальної та етичної відповідальності (Institute of Social and Ethical Account Ability), Мережа соціальних починань (Social Ventures Network).[2, с 35]

Розвиток етичних норм бізнесу в Україні має свої особливості, що пояснюється специфікою історичного шляху, пройденого нашою державою. З середини XVII ст. починається розширення торговельних зв'язків Києва. Відбувається поступове засвоєння загальних традицій, що стосуються приватної власності, договорів, обміну, торгівлі, конкуренції, прибутку.[1, с 5]

Висновок: Доведено, що етика бізнесу являє собою теоретичну підсистему суспільної моральності, яка безпосередньо взаємодіє з господарською діяльністю в ринкових умовах. Констатується, що з підприємництвом і бізнесом пов'язані не тільки економічна демократія і свобода вибору типу і форми господарювання, але й «ментальний настрій», що істотно впливає на етос господарської поведінки «економічної» людини.

Список використаних джерел

1. Гузенко І. І. *Культура бізнесу (м. Львів) 2018р. 1-11с.*
2. Радченко С.Г. *Етика бізнесу Навчальний посібник. - К. : КНТЕУ, 2001р 35с.*
3. Сидоренко.С.В. *Теоретико-методологічні засади аналізу етики бізнесу. Гуманітарний вісник ЗДІА. (м. Запоріжжя) 2009р. 91-106*

с.

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: тема грошей, фінансів, релігій, приватної власності та християнського відношення до них достатньо складна, але ми всі добре розуміємо, що в житті людині без цих речей не обійтись. Тож необхідно просто розібратись в даному питанні та правильно розставити пріоритети. Щоб і від грошей не відмовитись і власну совість зберегти.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. Реалізація мети обумовлює вирішення таких завдань: проаналізувати основні світоглядні й методологічні засади, що визначають зміст поняття грошей; визначити місце феномена грошей у розвитку соціального буття як чинника, що визначає логіку і смисл суспільного життя та його спрямованість.

Завдання дослідження: дослідження сутності, функції та історії грошей.

Об'єктом дослідження є гроші їхнє буття та релігійність.

Предметом дослідження є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття. Економічна теорія до сих пір оперуючи однією із основних, базових категорій - «гроші», не спроможна відповісти на питання: що таке гроші? Тому вона потребує втручання філософії. Концепт грошей є суто дискурсивним, є предметом соціальної філософії й філософії господарства, та має ціннісну природу в системі господарської діяльності людини. Гроші є предметом дослідження не тільки економічної теорії, вони стали також предметом соціально-філософського дискурсу, який лежить в контексті і межах того явища, що описується категорією «культура», «господарство», «цінність». Всі дослідники феномена грошей (представники економічної теорії, соціології, філософії економіки, філософії господарства), виходять з того, що гроші є суто культурним артефактом, культурним феноменом і говорити про них треба в термінах культурологічного аналізу. Тому тлумачення природи, сутності, феноменології грошей тим чи іншим дослідником повністю визначається змістом і сенсом тлумачення ним поняття культури. Більшість дослідників схильні вважати, що визначальним фактором поняття культури є доцільна, цілераціональна й ціннісноорієнтована господарська діяльність. Господарська діяльність розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства та людини). І саме поняття «господарство» охоплює у своєму змісті те, що й визначає спочатку культурну іпостась людської діяльності, надає їй «системну цілісність» і «культурну специфіку». Гроші, будучи елементом впорядкування господарства, розкривають свою природу й функції як загальна господарсько-економічна цінність в онтології соціального буття. Визначення грошей в різних дисциплінах: економічна теорія, соціологія, економічна соціологія, подаються залежно від специфіки аналізу і вони не відображають сутність та природу феномена. Саме філософія, яка завжди акумулює знання про метод, дозволяє створити найбільш узагальнене визначення, що впливатиме на формування картини світу та світогляду людини. Гроші стають інституціональним соціальним феноменом ціннісної природи, тому що вони, будучи універсальною транскультурною цінністю, в межах певної легітимациї, фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Як відомо, економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологи ж підкреслюють їх неторговий початок. Але так чи інакше гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом, функціями - засіб обміну. На визначення поняття грошей впливав метод дослідження феномена, тому розглянуто носеологічні підходи як економістів, так й соціальних філософів. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей - бути засобом обміну, порівняння цінностей предметів один з одним. В усіх текстах середньовічних мислителів домінує нормативний метод дослідження. Він виявляється в тому, що переважають оцінні судження з позицій християнської моралі. Міркування мислителів цієї епохи мали в основному апіорний, умоглядний характер. Крім цього важливим елементом доказів було посилення на авторитет, яким був авторитет Священного Писання або праці отців церкви. У творах Ф. Аквінського походження грошей розглядається як наслідок домовленості між людьми. Їх завдання полягає в тому, щоб полегшити неупереджений обмін. Визнаючи необхідність грошей (монети) як засобу обігу, він розглядав їх і як міру речей. [1]

На сьогодні у світі не існує ідеї сильнішої й пристраснішої за ідею мати гроші, і чим більше, тим краще. Це бажання збується кожного, від малого до великого, незалежно від віросповідання і кольору шкіри, соціального статусу і статевої приналежності. І навіть якщо грошей у вас дуже багато, їх ніколи не буває достатньо.

Грошовий мішок тягав із собою Іуда і за тридцять срібляків продав Христа. Що за сила така, за яку можна продати Бога і створити нову релігію? Згадайте Хаббарда: «Якщо ви хочете заробити мільйон, ви мусите придумати релігію». Яка така чорна магія підлегла цим купорам, яка скеровує людей на злочин і зраду і викликає непогамоване бажання збільшувати їх кількість? Дуже можливо, що хтось наштовхувався на таке у дуже банальних і зовсім нерелігійних обставинах, коли людина, яку ви навчили всього, якій дали дуже багато, залишила вас, пішла, зрадила, щоб мати більше, ніж вона має зараз.

Гроші не пов'язані ні з релігією, ні з дохристиянським язичництвом. Не пов'язані бодай тому, що релігія – окремішне грошей. Це релігія створює догми і складає історії про те, як слід правильно ставитися до грошей, скільки їх потрібно мати і як до них можна і не можна прагнути. Гроші усе пояснюють мовчки, не кажучи вам жодного слова, не будуючи храмів і не вимагаючи їм поклонитися.

Гроші часто порівнюють із кров'ю, і це дуже гарна метафора, вона нібито багато що може пояснити. Але насправді і це визначення бреше. Гроші не можуть бути кров'ю, бо кров нейтральна, а гроші винятково агресивні. До того ж ця метафора може образити християн, для яких кров священна і наповнена зовсім іншого смислу. Кров – не метафора грошей. Гроші – не кров суспільства. Гроші – це сперма суспільства, соціальна функція запліднення і продовження роду. [2]

Висновок: Культура є втіленням цінностей, і вона має певні сфери: господарсько-економічну, політичну, соціальну, духовну. В господарсько-економічній сфері господарство представлено як телеомонна діяльність людини, де відбувається процес з обміну цінностями (результатами праці). Тим самим гроші слід розглядати не тільки як категорію економічного обміну, але і як цінність, що впливає на людське буття, що також дозволяє пізнавати і саму людину. Все це дозволяє «вписати» гроші в метафізичне поле проблем філософії господарства та окреслити «рамки» філософії грошей.

Список використаних джерел

1. [\[http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35120/1/601.pdf\]](http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35120/1/601.pdf)
2. [\[https://zn.ua/ukr/SOCIUM/taemne_znachennya_groshev.html\]](https://zn.ua/ukr/SOCIUM/taemne_znachennya_groshev.html)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність проблеми. Для кожного народу нація є важливою складовою, це те що відображає її ментальність, національну ідею, згуртованість, вміння цінувати і продавати свою культуру серед інших народів. Часи йдуть і цінності у народу змінюються, на заміну старшому поколінню приходять нове – молоде, яке саме вирішує, що їм важливо. В такий складний час, коли по всьому світу панують війни, економічні та політичні конфлікти, варто задуматися про формування нашої нації, про майбутнє України, її культуру, духовний склад і спорідненість між всіма українцями.

Проблема становлення української нації традиційно полягає у центрі наукових досліджень політологів та філософів. Лише віднедавна ми отримали доступ до світового надбання, а саме до праць Карла Дойча, Хью Сетона Вотсона, Бойда Шейфера, Джона Армстронга, Ентоні Сміта, Ернеста Гелнера, Бенедикта Андерсона, Лії Грінфелд. У вітчизняній інтелектуальній традиції інтерес до проблем націй і до національної структури як складової націєтворення, має значну історію – від праць М.Грушевського, Д.Донцова, В.Липинського, Ю.Віссіяна, Ю.Бойко, О.Бочковського, В.Старосольського, І.Лисяка-Рудницького, та ін. до сучасних досліджень істориків Я.Грицака, Я.Дашкевича, Я.Ісаєвича, З.Когута [2, с.20]

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити актуальні у теперішній час чинники і проблеми формування сучасної нації.

Фактори формування української національної ментальності сьогодні є актуальною проблемою соціально-філософських розвідок вітчизняних науковців. Зокрема, з погляду онтології. Ментальністю віддзеркалюються підвалини картини світу, утворюються смисли тієї реальності, в якій перебуває людина і яка протистоїть людині, отже, аналіз ментальності як сукупності думок, вірувань, традицій, що стосуються глибинного рівня колективної й індивідуальної свідомості, стикається з розглядом, як традиційних, так і нових проблем онтології. Картина світу будь-якої нації фіксується у певних ментальних структурах, що містять стійкі образи світу, життєвий та практичний досвід національних індивідів та спільнот, форми їх світовідчуття. Такі ментальні структури, за умови дослідження їх національних особливостей й відповідних конкретній нації факторів формування, постають предметом сучасних філософських дискусій [4, с.91].

Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ, як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю. [5, с.2].

Аналізуючи проблеми, які виникли і через які відбувається розпад єдиного народу то можна виділити декілька пунктів через, що саме важко формуватися сучасній українській нації.

1. Культура. Це те, що формує народ як націю. Звичаї, традиції, історія, духовність – надбання, які накопичувалися століттями. Рівень розвитку культури і те, як її цінує народ – це один з головних показників того наскільки люди освічені, мудрі, розвинені та готові рухатися далі і створювати щось нове для розвитку держави.

Роль культури у формуванні нації першочергово визначалась спроможністю культуротворчого процесу генерувати ідеї, що ставали основою подальших дій у процесі національної розбудови. В. Липинський писав, що ідеї виростають «...зі стихійного матеріального життя й визначаються цією найглибшою основою громадського існування людської стихії, а служать на те, щоб цю стихію кожний раз опанувати, щоб вона в зрості своєму самого громадського зв'язку між людьми – в формі нації держави і зв'язаної з тими формами – культури й цивілізації – не розсадила» [2, с.21].

2. Менталітет. Також вагомий внесок у формування нації робить менталітет. Від того, як протягом століть складалася ментальність народу залежить, як буде далі діяти молодь, як вона частково наслідуює вміння мислити і духовність від своїх батьків.

Зміна ознак українського менталітету протягом років впливає на формування нової нації, оскільки коли змінюється те, що формує менталітет, тоді змінюються і погляди на життя самого народу.

Ментальність є наслідком тривалого історичного розвитку національного соціуму. Такий розвиток породжує певний надіндивідуальний «національний дух», що робить націю самостійною, автономною, самодостатньою складовою людства, цілісною етнічно, культурно й психологічно, такою що характеризується багатьма власними характеристиками й особливостями, зокрема, ментальністю. Ментальність можна назвати людським виміром історії або людською активністю, що об'єктивована в матеріалізованих культурних формах. Це своєрідна психологічна детермінанта поведінки мільйонів людей, відданих своєму національному «коду», що історично склався, в будь-яких суспільних обставинах. Індивіди одного народу носять у собі «відбиток» своєї особливої природи [4, с. 91-92].

3. Національна ідея. Національна ідея – це один із головних факторів, без чого не може існувати нація. Без спільної ідеї, яка є рушійною силою розвитку держави не може бути нація. Це буде сукупність людей, які проживають в межах однієї країни, народ з певними традиціями, однією мовою, але не нація.

Д. Донцов вважав, що основою світогляду українців має бути національна ідея, головні положення якої полягають у наступному: необхідно змінювати прагнення нації до життя, до влади, що виключає сліпу віру у творчу силу розуму; ідея здорової нації полягає у прагненні до боротьби; реалізація ідеї за допомогою «активної меншості» нації [3, с. 121].

Висновок. Проблеми формування української нації саме духовні та культурні, а не економічні чи політичні. Найважливішим для створення однієї нації є розвиток національної ідеї та культури. Тільки зберігаючи та розвиваючи культуру, народ створює достатній рівень національної свідомості та демонструє світові, що українці – це нація.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О.В. Фактори формування української національної ментальності: соціально-філософський контекст. Нова парадигма: Альманах праць, 2007 с.91-98
2. Кривда Н.Ю. Концепції становлення нації у зв'язку з концепціями культуротворення. Нова парадигма: Альманах праць, 2007 с. 91-98, 232
3. Павлишин Л.Г. Проблеми формування нації у філософських поглядах В. Винниченка і Д. Донцова // «Молодий вчений» Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, 2017, №1 с.121-123
4. Пасічник В.М. Зміст та духовний вимір національної ідеї / В.М. Пасічник // Демократичне врядування, 2013 с.1-8

ФІЛОСОФІЯ ОСОБИСТИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми. Постіндустріальний етап розвитку економіки України та необхідність побудови інтелектуального суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації господарських процесів у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств [6, с. 29]. На даному етапі більшість підприємницьких структур не відповідає рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зорієнтовані на застарілі стереотипи господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а, інколи, й до банкрутства. З огляду на це, вкрай важливим постає питання про застосування нових управлінських інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесменами для прийняття ефективних і правильних рішень, які сприятимуть веденню успішної діяльності.

Об'єкт дослідження: людина-бізнесмен.

Предмет дослідження: особисті рішення в бізнесі та їх вплив на суспільство й економіку.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізі характерних ознак управлінських рішень й процесу їх вироблення та ухвалення, дослідженні філософії прийняття рішень бізнесменом. Для досягнення поставленої мети необхідно поставити ряд конкретних **завдань**: усвідомити місце, займане управлінськими рішеннями в реальних економічних умовах та інформаційній системі підприємства; розкрити теоретичні основи: сутність, класифікацію управлінських рішень, методи і способи прийняття, функції управлінських рішень; проаналізувати профілі особистих рішень бізнесмена.

Розвиток будь-якої розумної цивілізації засновано на розробці і реалізації різного роду рішень. Рішення розробляються і реалізуються людьми з різним ступенем професіоналізму, тому діапазон рішень великий: від недостатньо обміркованих до детально розрахованих. Рішення це результат розумової діяльності людини, що приводить до певного висновку і необхідних дій [5, с. 26]. Прийняття рішень є важливим аспектом діяльності бізнесмена. Воно впливає на економічні, організаційні, соціальні, правові і технологічні інтереси компанії [3, с. 53]. Філософія бізнесмена предметно задає мораль через позначення того, що їй суперечить. Він відповідальний перед суспільством за вирішення ряду соціальних й економічних проблем [8]. Крім того, бізнесмени особисто несуть тягар відповідальності за свій спосіб життя, оскільки вони - кумири молоді. Тому на плечі бізнесменів суспільство покладає відповідальність за те, які цінності вони позиціонують і пропагують. Виходячи з цього, ми бачимо, що для бізнесмена прийняття рішень є мегаважливим аспектом його діяльності, адже він сам отримує користь від свого ризику і сам розплачується за свої невдачі. Підприємств або бізнесмен, на думку професора економіки Марка Блауга, «джерело усіх динамічних змін у економіці» [2, с. 430], мовляв, від прийняття на себе тих ризиків, які через їх непередбачуваність не відшкодує жодна страхова компанія. Філософія бере на себе відповідальність однією з перших формувати адекватні відповіді на виклики буремної дійсності, осмислювати найбільш складні проблеми буття, пропонувати ефективніші шляхи виходу з різноманітних криз. Філософія є основним джерелом думки та прийняття рішень бізнесмена. Ухвалення рішення, як зазначалося раніше, це надзвичайно відповідальне завдання і нескінченна послідовність взаємопов'язаних кроків. І для кожної ситуації сукупність цих кроків буде різною. Адже немає єдиного стандарту прийняття правильного рішення. Будь-яка людина, зокрема й підприємств, вирішує проблеми, дилеми, чи просто незначні питання відповідно до своїх принципів, можливостей, поглядів, знань, часового ліміту для роздумів та розв'язання питань, а також згідно кількості ресурсів, становища організації, чи інших залежних від неї структур та осіб [4, с. 176-177]. На прийняття рішень бізнесмена можуть впливати як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Розробка і реалізація управлінських рішень вимагає від керівників широкого погляду на склад рішення та можливі результати. Рішення можна класифікувати за численними ознаками. Проте, визначальним моментом є умови, в яких приймається рішення. Зазвичай рішення приймаються в обстановці визначеності або ризику (невизначеності). Згідно іншої класифікації, розглядають види рішень за терміном: довгострокові, середньострокові й короткострокові; за частотою прийняття є одноразові (випадкові) і повторювані; за широтою охоплення загальні і вузькоспеціалізовані; за складністю прості і складні; за жорсткістю регламентації контурні, структуровані й алгоритмічні. Виділяють також організаційні, інтуїтивні і раціональні рішення. Організаційні зумовлені обов'язками людини та можуть обумовлюватися як в напрямках, заданих організацією, так мати інноваційний характер. Прийняття рішень це психологічний процес, тому способи їх вибору можуть варіюватися від спонтанних до високологічних [7, с. 5]. Виходячи з цього, розуміємо, що даний процес може набувати інтуїтивного та раціонального характеру. Інтуїтивні рішення бізнесмена приймаються на основі відчуттів, а раціональні мають під собою ґрунт знань та досвіду. І неможливо однозначно дати відповідь на те, який характер вибору рішення є кращим. Здавна, це питання було предметом численних дискусій багатьох філософів, внаслідок чого виникли такі напрямки філософської думки як крайній сенсуалізм і крайній раціоналізм. Обидва вони характеризуються однобічністю підходу: перший надмірно звеличував чуттєве пізнання і принижував роль мислення, а другий перебільшував роль мислення і применшував значення чуттєвого. Насправді, краще використовувати два види мислення, оскільки вони є лише двома сторонами єдиного пізнавального процесу. Тому вибір рішення бізнесменом повинен ґрунтуватися на поєднанні чуттєвих та раціональних відчуттів. Вагомим є те, що в рішеннях бізнесмена відображається його особистісний профіль. Будь-яка думка виникає внаслідок внутрішнього аналізу людини, тобто відображає індивідуальні особливості керівника. В науці виділяють такі види особистих рішень :

1.Рішення врівноваженого типу найбільш продуктивна тактика прийняття рішень. Вона властива людям, які заздалегідь аналізують умови та вимоги завдань, приділяють однакову увагу висуненню та перевірці гіпотез.

2.Імпульсивні рішення властиві людям, у яких процес побудови гіпотез різко переважає над діями з їх перевірки та уточнення. Це призводить до того, що процес прийняття рішень минає етап обґрунтування та перевірки.

3.Інертні рішення є результатом дуже невпевненого й обмеженого пошуку. Вкрай повільним є процес уточнення гіпотези. Людина надзвичайно критично оцінює кожен свій крок, неодноразово перевіряючи.

4.Ризиковані рішення нагадують імпульсивні, але відрізняються від них. Якщо імпульсивні рішення перестрибують через етап обґрунтування гіпотези, то ризиковані все ж його не обходять, але до їх оцінки людина приходить лише після того, як виявлена невідповідність. У кінцевому підсумку, хоча і з запізненням, елементи побудови гіпотез та їх перевірки врівноважуються.

5.Рішення обережного типу це рішення, до яких підходять з особливою ретельністю оцінки гіпотез. Перш ніж прийти до висновку, людина здійснює безліч різноманітних підготовчих дій. Обережних людей більше лякають помилки, ніж радують успіхи. Тактичним завданням таких людей є уникнення помилок [4, с. 168].

Людина-бізнесмен покликана приймати рішення все своє життя. Ці рішення в різних випадках можуть набувати як економічного, так неекономічного характеру. Важливими для такої людини є прийняття рішень, які вплинуть безпосередньо на її бізнес, на її авторитет чи імідж компанії, на рівень визнання цієї людини та її діяльності у суспільстві, ставлення її партнерів та конкурентів до неї тощо. Тому у виборі особистих рішень слід дотримуватися основних правил [5, с. 20]:

1.Задумуватися над змістом конкретних бажаних результатів.

2.Встановлювати терміни прийняття рішення і дотримуватися .

3.Готуватися до різних варіантів вирішення справи і порівнювати їх з бажаним результатом.

4.Не брати до уваги багато порад, вирішувати самостійно.

5.Зупинитися на першому рішенні. Саме воно повинно передбачати досягнення необхідного результату.

Найважче прийняти рішення тоді, коли у бізнесмена відсутній достатній обсяг інформації. У такому випадку найкраще проконсультуватися з експертами, який допоможе у вирішенні проблеми та прийнятті правильних рішень. Проте є проблеми, які виходять за сферу компетенції спеціаліста, коли кращу пораду для їх вирішення дадуть члени родини або друзі. Навіть коли вони не є спеціалістами, їх поради можуть бути корисними. Вони можуть побачити такі аспекти проблеми, на які ніхто інший не зверне уваги, адже врахуються індивідуальні можливості та особливості людини. Проте, найкращими інструментами прийняття особистих рішень бізнесмена буде сукупність самостійності, власного внутрішнього відчуття, особистих переконань та досвіду.

Висновки. Сучасне економічне, політичне, культурологічне життя суспільства вимагає від бізнесмена постійного пошуку. У пошуках психологічного спокою людина заглиблюється в релігію, мистецтво, філософію, спираючись на які також приймає і реалізовує рішення в усіх царинах суспільного життя і особливо в найбільш динамічній його сфері бізнесу [1, с. 122]. Рішення це вибір альтернативи. Прийняття рішень базується на свідомому і цілеспрямованому характері. Характер такого вибору в значній мірі залежить від ступеня повноти і достовірної інформації, якою володіє людина. Окрім цього, в рішеннях бізнесмена відображаються внутрішні якості, відповідно до чого здійснюється така класифікація особистих рішень: рішення врівноваженого типу, імпульсивні рішення, інертні рішення, ризиковані та рішення обережного типу. Комплексний характер проблем сучасного інформаційного суспільства, яке розвивається та прагне до вдосконалень, вимагає новітніх, високоперспективних та ефективних рішень. Для цього бізнесменам слід

пройти складний процес прийняття рішень. Важливо правильно підходити до вибору власної поведінки та прийняття важливих рішень. Потрібно пам'ятати, що ухвалення рішення це не одномоментний акт, а результат процесу, що має визначену тривалість і структуру. Прийняття рішень є найважливішою справою діяльності бізнесмена. Його рішення впливають на економічні, організаційні, соціальні, правові і технологічні інтереси компанії, а також відбиваються на економіці держави й світового прогресу. Тому бізнесмен повинен вміти приймати рішення, що позитивно впливали б як на його особистість, так на власну справу і суспільний добробут.

Список використаних джерел

1. Аппенянський А.И.// Человек и бизнес. Путь совершенства.-М.// Барс, 1995. 228 с.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. Пер. с англ., 4-е изд. М.: «Дело Лтд», 1994.
3. Бутинець Ф.Ф. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посібн. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ф.Ф. Бутинця, канд. екон. наук, доц. М.М. Шигун. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2004. – 352 с.
4. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. к.ф.н.: 09.00.03 / Глушко Т. П. – К.: 2006. – 182 с.
5. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: пер. з англ. – К.: Наукова думка, 2011. – 242 с. Кушик А. П. Оцінка діяльності підприємства в умовах нестабільного бізнес-середовища / Кушик А. П. // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 1(5). – С. 26–32. Орлів М. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень : навч.-метод. матеріали / М. С. Орлів.– К. : НАДУ, 2013. – 40 с. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу.
6. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: Монографія. - Тернопіль: Економічна думка, 2005.- 279с
7. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
8. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управління в античній парадигмі / Михайлина Шумка // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у XXI ст.» м. Київ, 1-2 квітня 2016 р.

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Упродовж багатьох років проблеми розвитку громадянського суспільства належать до числа фундаментальних наукових проблем. Багато наукових праць присвячені визначенню поняття громадянського суспільства, ефективному його функціонуванню та співвідношенню із державою. З часом поняття «громадянське суспільство» зазнавало змін залежно від історичних подій, політичних чинників, національних особливостей. Уся історія громадянського суспільства асоціювалася з моделлю ідеального суспільного устрою, де панують свобода, добробут і справедливість. На сьогодні проблематика громадянського суспільства є досить актуальною. Тема активно розглядається представниками різних наукових напрямків: юристами, філософами, соціологами, політологами [1].

Мета дослідження проаналізувати сучасний стан розвитку громадянського суспільства в Україні, виявити проблеми його дослідження та запропонувати шляхи їх вирішення.

Предметом дослідження виступає громадянське суспільство- елементами громадянського суспільства є різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя. Оскільки до сьогодні немає чіткого єдиного визначення «громадянського суспільства» як наукової категорії, з одного боку, і як реально існуючої форми соціального буття – з іншого, питання оцінки стану розвитку громадянського суспільства одразу постає складним, бо як у цьому плані існує велике поле трактувань, які за своїм змістом суперечать одне одному та унеможливають поєднання їх в єдину парадигму. Тому науковці досить часто досліджують певний історичний етап громадянського суспільства, який відображає переформатування відносин держави і суспільства і є показником активізації громадськості. Аналізуючи показники Індексу сталості неурядових організацій в Україні за 2013 р. розуміємо, що найслабшими складовими сталості НУО є фінансова життєздатність (4,2 бала) та ставлення з боку громадськості (3,5 бала), а найсильнішими – кампанія громадянського представництва (2,3 бала) та надання послуг (3,3 бала). За загальною оцінкою зарубіжних експертів, громадянське суспільство України характеризується як перехідне та неконсолідоване, тобто таке, що не досягло рівня країн розвинутої демократії та зберігає ризик повернення до менш розвинутого стану. Узагальнюючі оцінки розвитку громадянського суспільства в Україні випереджають відповідні показники країн СНД, але суттєво відстають від країн Центральної Європи.

Стосовно дослідження стану розвитку громадянського суспільства в Україні маємо амбівалентну ситуацію: за кількісними показниками наша країна нібито має розвинене громадянське суспільство, а за якісними (рівень впливу партій і громадських організацій на суспільні процеси, їх структурно-функціональні показники) значно поступається центральноєвропейським постсоціалістичним країнам. Ми в жодному разі не хочемо хизуватися або, навпаки, занижувати показники нашої країни – нам важливо реально оцінити ситуацію, яка склалася. Тому вважаємо за доцільне вказати на недоліки оцінки стану розвитку громадянського суспільства, які, на нашу думку, заважають об'єктивності дослідження. По-перше, сама методика оцінки Індексу сталості неурядових організацій та показників демократичного розвитку, де вимірювання проводиться за шкалою від 1 до 7 і за 1 береться високий рівень, а за 7 – низький, видається не зовсім коректною. Оскільки, досліджуючи, наприклад, розвиток демократії, можна сказати, що показник у 2014 р. становить 4,93, а у 2013 р. був – 4,86. Може склалася ілюзія, що рівень демократії зріс, а насправді, він зменшився. Говорячи про рівень корупції, ми зауважуємо, що показник рівня корупції знизився з 6,00 до 6,25, а насправді, рівень корупції збільшився. Тобто, показник знизився, а рівень – збільшився. Так і з громадськими організаціями: кількість їх невинно зростає, а рівень участі у них громадян продовжує залишатись низьким. [2; 3].

Висновок: На сьогодні в Україні буквально з усіх боків чути заклики до підвищення громадянської активності і самоорганізації населення, розвитку правової культури і громадянського суспільства. Та, як показало проведене дослідження, об'єктивно оцінити стан розвитку громадянського суспільства в Україні досить складно. Плюралізм думок у трактуванні поняття «громадянське суспільство» та застосування іноземних методик його обрахування не дає можливості уникнення суб'єктивних факторів. Тому вважаємо перспективними у подальших дослідженнях досягнення наукового консенсусу з приводу тлумачення терміна «громадянське суспільство» і розробку вітчизняної методики оцінки його стану розвитку, яка дасть змогу уникнути неточності перекладу назв показників та буде враховувати національні особливості становлення громадянського суспільства [4].

Список використаних джерел

1. Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності» [Текст] /Ю. Тищенко, С. Горобчишина; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2010.- С. 58.
2. Колодій А. Перешкоди на шляху інституціалізації громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] / А. Колодій. Режим доступу : <http://political-studies.com/?p=161>.
3. 2010 CSO sustainability index [Electronic resource]. 2011. 14th ed. November. Access mode:http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/2010complete_document.pdf.
4. 2011 CSO sustainability index [Electronic resource].15th anniversary edition. Access mode : http://program.counterpart.org/Armenia/wp-content/uploads/2012/07/2011CSOSI_Index_complete.pdf.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: техніка, як сфера людської діяльності, з давніх часів привертає до себе увагу філософів. Мислителі стародавньої Греції та Риму, епохи Відродження, Нового часу звертались до розгляду теоретичних і філософських проблем техніки.

Мета статті: При досить тісному взаємозв'язку людини і техніки та очевидному її впливові на окремого індивіда й суспільство в цілому, соціально-філософський аспект техніки залишається менше всього розробленим, а ще менше антропологічна складова техніки. При цьому морально-етична, культурологічна проблематика техніки, гуманістичні та ціннісні аспекти техніки, на наш погляд, можуть допомогти вирішенню традиційних соціально-філософських проблем.

Об'єкт дослідження: техніка і технологія як сфера штучного, створеного людиною та існуючого завдяки діяльності людини. Технічні науки мають свої теоретичні принципи, методи досліджень, ідеалізовані об'єкти.

Завдання дослідження: визначення впливу НТР на суспільство; аналіз витоків глобальних проблем сучасності; з'ясувати яким чином можна подолати ці проблеми.

Предмет дослідження: Техніка як феномен суспільного життя є предметом дослідження різних наук, в тому числі і філософських (філософія техніки, методологія науки). Але сьогодні все більше потребує уваги морально-етична та культурологічна проблематика, гуманістичні та ціннісні аспекти розвитку науки, техніки та технологій.

Виклад основного матеріалу. «Немає людини без техніки», зазначав іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет. У цій антропологічній формулі показано нерозривний зв'язок людини і техніки. Так, лише людина, одна єдина з царства тварин, наділена здатністю матеріалізувати свою волю, вносити за допомогою власних виробів зміни в навколишній світ. Цей нерозривний зв'язок відзначався багатьма філософами минулого. (Наприклад, можна згадати вислів Б. Франкліна щодо людини: «людина є тварина, що виробляє знаряддя». До речі, воно і досі є найточнішим об'єктивно-науковим визначенням людини). Але Х. Ортега-і-Гассет акцентує увагу не на проблемі антропогенезу. Він намагається знайти ту призму, через яку можна досягнути буття людини. І саме техніка є тим «магічним колом», яке оточує людство як з часів виникнення перших осередків цивілізації, так і нині, в епоху науково-технічного прогресу. Світогляд – Філософія – Релігія 10 Соціальна практика з очевидністю показала, що сучасний науковотехнічний прогрес не тільки радикальним чином може перетворити суспільство, людину, але й може внести непоправні, трагічні наслідки в розвиток всієї людської цивілізації. Одна зі спроб осмислення техніки в історико-культурному контексті була здійснена М. Гайдеггером. М. Гайдеггер вважає, що техніка має «нетехнічні» основи в природі та культурі. Вона не є простим вмінням, маніпулюванням предметами з метою отримання практичного ефекту. Виступаючи поєднанням природного матеріалу та людських задумок, вона представляє собою засіб виявлення сутності буття. «Сутність техніки знаходиться в області, де є місце відкриттям та її потаємність» [1, с. 40]. Вона вже не в змозі свідомо уявити виробничий процес в цілому, тому що в сучасній техніці всюди використовуються сили природи, які недоступні безпосередньому досвіду (хімічна, електрична, атомна енергія та ін.). Хоч речі, які побудовані на досягненнях сучасної науки і входять в наш побут, вони не складають природу в попередньому значенні, як це було в епоху ремісничої техніки, коли вироби людських рук з'являлися як, начебто, продовження самої природи. Складається небезпечне враження, що людина – головна діюча причина усього сьогодення. Тому, відповідно М. Гайдеггеру, небезпека криється не в техніці (сама по собі вона не містить ні якого демонізму), а в нерозумінні її сутності, яка отримала відносно самостійний розвиток в сучасну епоху. Отже, можна зазначити, що доки людина відноситься до техніки тільки як до засобу досягнення своїх цілей, вона не може позбутися бажання заволодіти нею в прагматичному сенсі. Тому необхідне нове розуміння суті техніки, нове мислення, яке повинно об'єднати споріднені сфери діяльності – техніку й мистецтво. На гуманістичну складову науково-технічного прогресу звертав увагу і американський філософ, соціолог та історик культури Л. Мемфорд. Теорію розвитку культури і техніки він будує на передумовах сутнісної єдності історичного розвитку. Він визначає техніку, як одну з ознак цивілізації. І підтвердженням єдності історичного процесу є не замкнутість різних фаз технічного розвитку, а можливість сприймати, засвоювати досвід, технічні досягнення як різних епох, так і різних сфер знання. Людина може втратити себе, а саме людство, внаслідок жадлих катастроф, може увійти в період нівелювання й механізації. Таку трансформацію людського існування К. Ясперс пов'язує з процесом «демонізації техніки», процесом, в якому, на його думку, зникають традиції, цінності, а люди перетворюються на дрібненькі піщинки і, залишаючись відірваними від свого коріння, втрачають відчуття життєвості. «Техніка, – стверджує К. Ясперс, – стала ні від кого не залежною й такою, що все навколо пригнічує. Людина опинилася під пануванням техніки і навіть не помітила, як це сталося» [2]. Проблема співвідношення техніки і людини, та значення техніки в сучасній цивілізації хвилювали і відомого французького філософа й соціолога Ж. Еллюля. У своїй праці «Техніка або виклик століття», він намагається знайти оригінальний підхід до визначення її специфіки. Ж. Еллюль проводить розмежування між операційною технікою і технікою як цілісним феноменом індустріального суспільства. Він підкреслює, що у сучасному світі жоден соціальний, духовний чинник не мав такого значення, як техніка [2, с. 27]. Сутність техніки, на думку Ж. Еллюля, криється не в ній самій (в цьому відношенні він розвиває хайдеггерівську концепцію). Її онтологічна природа розкривається через призму культурних і духовних особливостей сучасного світу. На цій основі Ж. Еллюль проводить межу між машиною і технікою та підкреслює, що техніка як соціальне явище породжена машиною, але є сутністю техніки, тому що остання представляє собою якісно нову цілісність. Техніка, за його словами, перетворює засоби в ціль, стандартизує людську поведінку і робить людину не просто об'єктом наукового дослідження, а її об'єктом «калькуляції і маніпуляції». Отже, техніка виникла для полегшення життя, скорочення щоденних затрат на виконання будь-якої праці, збільшення вільного часу й підвищення комфорту. Зміст техніки в тому, щоб звільнитися від влади природи. Її призначення – звільнити людину як живу істоту від підкорення природі з її бідами, загрозами. Тому сутність техніки полягає у цілеспрямованому маніпулюванні матеріалами і силами для реалізації призначення людини. **Висновок:** Сучасний стан країн характеризується розвитком науки і техніки, появою комп'ютерів, атомної енергетики, генної інженерії, різноманітних нових високих технологій. І, в той же час, все більше відчувається необхідність вирішення глобальних протиріч шляхом гуманізації, повернення до культурних джерел. Тому що культура це не тільки артефакти. Це, перш за все, люди з їх світосприйняттям, світоглядом, психологією, менталітетом, традиціями, звичаями тощо. Отже, не відмова від культури, не заміна культури технічними інноваціями, а вибір стратегії розвитку, де значення культури як продуктивного початку техніки займало б належне значення.

Список використаних джерел

1. Хайдеггер М. Питання про техніку // Нова технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. – М.: Прогресс, 1986. – С. 453.
2. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1994. – 527 с. Отримано 20.01.2014

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми: в наш час тема впливу виробництва на спосіб життя людей є доволі актуальною. Складно уявити сьогодні без сучасних винаходів технічного прогресу. Це безпосередньо впливає на світогляд людей та на їх свідомість. Сучасне виробництво моніторить потреби споживача та виготовляє продукцію, підлаштовуючись під примхи суспільства.

Метою дослідження є дослідити вплив винаходів науково-технічного прогресу на світосприйняття та життєвий світогляд суспільства XXI століття.

Об'єктом дослідження: збільшення потреб людства у забезпеченні виробами науково-технічного прогресу.

Предмет дослідження: способи забезпечити потреби суспільства виробами сучасного виробництва.

Виклад основного матеріалу.

У визначенні суспільства як системи важливу роль відіграє аналіз людської діяльності як суспільного виробництва. Поняття суспільного виробництва створене для визначення самої суті соціального. Як спосіб суспільної життєдіяльності, суспільне виробництво має складну структуру. В широкому розумінні, суспільне виробництво охоплює усі сфери суспільної праці і суспільної трудової діяльності: матеріальне виробництво, що забезпечує людей матеріальними засобами життя, сферу послуг, у тому числі охорона здоров'я і соціальне забезпечення, виробництво духовних цінностей, діяльність соціальних інститутів, що забезпечують виховання та освіту, підготовку до самостійної життєдіяльності.

Сьогодні все що оточує нас в побуті тісно пов'язане з масовим виробництвом. Ми вже не можемо уявити своє життя без таких винаходів, як пластик, будь-які шгучні замітники, електричних побутових пристроїв та багато іншого. Люди пристосовуються до тих умов які оточують їх і зараз здається що все нове, яке вигадують вже дуже звичне та буденне. Саме тому виробництво сильно впливає на спосіб життя суспільства.

Здійснюючи процес виробництва, люди змінюють навколишню природу і разом з тим змінюють свою власну природу, формуються як соціальні істоти. Виробляючи певним способом матеріальні блага, люди виробляють відповідний уклад свого життя, оскільки спосіб виробництва є певний вид життєдіяльності індивідів, їх певний спосіб життя. Вироблений у соціумі спосіб виробництва (поряд з природними умовами) забезпечує не лише соціальні умови життєдіяльності суспільства, але й соціальний спосіб життя й діяльності конкретного індивіда. Кожний індивід засвоює соціальний досвід, мову, культуру і відповідно з ними здійснює працю. Ось чому, навіть працюючи наодинці, індивід діє як істота суспільна. Ніхто не вільний від тієї системи суспільного виробництва, що індивід застаеть при народженні, оскільки у суспільному виробництві формується суспільство, тобто сама людина в її суспільних відносинах. Відомий соціолог Еміль Дюркгейм підкреслює, що суспільна праця забезпечує єдність суспільства, є джерелом соціального зв'язку людей, джерелом життя і багатства людини. Отже, спосіб виробництва - це матеріальна система, що, зрештою, функціонує як системотворчий елемент суспільства.

Спосіб виробництва постає як єдність його основних сторін: продуктивних зусиль і виробничих відносин. До продуктивних сил ставляться передусім котрі мають їх знаннями, навичками і досвід виробничої діяльності, і навіть застосовувані ними засоби виробництва гармати й предмети праці, виробничі будинки, споруди, джерела, транспортні засоби та т.д. Виробничі відносини - це відносини, у яких вступають в процесі виробничої діяльності. Передусім це їхні стосунки з приводу способів виробництва. Залежно від цього, кому вони належать, різні люди займають різні місця у процесі виробництва, скажімо, одні будуть господарями виробництва, інші найманими працівниками. Виробничі відносини виявляються й у обміні діяльністю для людей, який з урахуванням існуючого поділу праці та відносин власності коштом виробництва. Нарешті, виробничі відносини - взаємини людей щодо розподілу створеного суспільного продукту, його обміну та споживання, зміст яких визначається кінцевому підсумку відносинами власності коштом.

Зазначу, що також є великий вплив способу життя людини на виробництво. Кожна людина прагне чогось кращого за те що має. Звідси і люди є рушійною силою для винаходів, які полегшать життя та виконають певну роботу. Наприклад коли винайшли колесо стало набагато простіше переміщати певний вантаж для виконання будь-яких завдань, що значно спростило робочий процес. Цей винахід змінив уявлення людей про спрощення роботи. Більш сучасним прикладом може слугувати мобільний телефон, який з'явився нещодавно. Він дав змогу людям спілкуватися на великій відстані наче на відстані витягнутої руки. В наш час відбувається масова комп'ютеризація виробництв, що дозволяє більш продуктивно використовувати потенціал та створювати нові методи виготовлення певних виробів. Це значно вплинуло на світосприйняття суспільства, люди стали більш прагматичними та використовують це на свою користь.

Матеріальне виробництво є основою виникнення всіх інших видів суспільного виробництва, оскільки воно вимагає для свого здійснення певних програм, проектів та ідей (а останнє і є продукт духовного виробництва, про яке мова буде далі); певної системи відносин людей до природи і між людьми (що складає продукт суспільних відносин); певного типу особистості, здатної до участі в конкретній суспільно-виробничій діяльності (тобто «виробництво людини», формування певного типу особистості); матеріальне виробництво є також виробництвом потреб.

Матеріальне виробництво не лише база виникнення інших видів суспільного виробництва, але й умова їх розвитку. Воно також визначає характер і спрямованість розвитку суспільного виробництва. Що ж таке матеріальне виробництво? Це процес трудової діяльності людей, які з допомогою наявних засобів здійснюють перетворення природи з метою створення матеріальних благ, необхідних для задоволення людських потреб. Отже, воно має двоїтий характер, одночасно спрямоване і на перетворення природи, і на суспільне «самоперетворення» людини. В структурі матеріального виробництва розрізняються дві взаємопов'язані підсистеми: з одного боку, технологічний спосіб виробництва, з іншого - економічний спосіб виробництва. Перший є способом взаємодії людей з предметами і засобами своєї праці і з цього приводу між собою у зв'язку з техніко-технологічними особливостями виробництва. Другий, тобто економічний, - це спосіб взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин, який дозволяє суспільству нормально функціонувати на даному, конкретно-історичному етапі свого розвитку. Цей спосіб виробництва в літературі називають способом виробництва матеріальних благ, він є предметом вивчення як політичної економії, так і конкретних економічних наук: економіки промисловості, будівництва

Висновок: виробництво тісно пов'язане з способом життя суспільства та сильно впливає на нього. Люди живуть в ногу з часом та освоюють все нові можливості виробництва, тим самим полегшують собі роботу та відкривають нові можливості.

Список використаних джерел

1. [https://zdsam.ru/a49488.html]
2. [http://bukvar.su/]
3. [https://lektii.org/3-53218.html]

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Часто чуємо вислів: «Якщо б у мене були гроші, то життя би склалося по-іншому». Постійний брак грошей свідчить про відсутність розуміння суті грошей і їх призначення. Гроші – це результат цілеспрямованих дій людини в її житті. Щоб вирішити проблему грошей особливу увагу потрібно звернути на потреби людини в суспільстві, бо ми живемо в ринковій економіці, де кожна людина вибирає сферу для своєї діяльності. У світогляді багатьох людей залишилася рабська ідеологія, що держава повинна забезпечити роботою кожну людину. Тому багато хто вважає, що хтось про нього повинен думати. Але насправді, якщо людина не думатиме сама про себе, про свій розвиток, то ніхто інший їй не допоможе.

Метою дослідження є: дослідити значення грошей для людини ХХІ століття

Об'єктом дослідження є гроші як прояв соціального буття.

Предметом дослідження є проблеми грошей та їх значення у житті людини.

Гроші – це різнокольорові папірці, які можуть полегшити або обтяжити життя кожної людини. Так, за них можна купити багато – від однієї хлібини до подорожі на Марс. Але за гроші не купити любов і щастя, здоров'я і повагу. Хіба це не саме важливе? З їхньою допомогою людина може забезпечити себе їжею, одягом, житлом, автомобілем, організувати свій відпочинок, постійно покращувати свій зовнішній вигляд, навчатися в кращих ВУЗах. Багато хто вирішує, що тільки гроші потрібні для життя, але я вважаю, що це не так. Можливо нашим близьким і рідним потрібні не дорогі подарунки, а наша любов, підтримка. Але за постійною занятістю ми цього можемо вчасно не помітити. Треба зупинитись, озирнутись і побачити, який прекрасний світ навколо нас. І йому, щоб залишитись таким наші гроші не потрібні. Вони мають бути для людини, а не людина для них. Крім матеріального світу є також світ духовних цінностей. Світ віри, доброти, любові та поваги до інших. І я вважаю, що ці два світи рівноцінні між собою. Життя в суспільстві неможливе без грошей, але зосередитись тільки на них – це не правильно.

Хочу також навести один приклад для розуміння значення грошей для деяких людей.

Припустимо, є певна людина, і вона дуже любить гроші. Все робить для того, щоб цих грошей побільше мати, не шкодуючи ні себе, ні інших. Коли може – заробляє, коли не може – дурить, нахабніє, краде. Гроші для такого індивіда є основною метою в житті, тому формують цілу його внутрішню систему етичних пріоритетів. Найгірше в цій людині те, що самій їй дуже важко зрозуміти, усвідомити, помітити ненормальність власного існування. Вона краде, краде, краде ті гроші, вже навіть не знає, куди їх витратити, бо має їх дуже багато. Але разом із тим залишається нещасною, проклятою. Таких людей, як описана нами для прикладу, зараз досить багато. Живуть собі, заробляють, досягають поставлених цілей. Часто вони можуть досить інтенсивно підійматися кар'єрною драбиною, мати успіх. Та це продовжується рівно доти, доки їхнє оточення не почне розуміти, що ж то за людина така, котра має гроші головною метою в житті. Невже гроші – це така вже величезна цінність, що варта людського життя? Хіба гроші несуть із собою духовність, вихованість, інтелект? Гроші – то лише, так би мовити, приправа до основної страви, яку кожен мусить приготувати із закладених в його душі інгредієнтів. І ніяк інакше. Не гроші визначають склад особистості, а особистість за допомогою грошей робить із власного життя мрію, втілюючи ту чи іншу філософію, той чи інший світогляд.

Якщо людина не готова дати собі раду з великими грішми, то самі ж гроші погублять її. Тому важливо перед плануванням розуміти, що гроші – це інструмент для досягнення мети. Якби ви мали достатню кількість грошей, чим би займалися? Від відповіді на це запитання, залежить життя людини. Система людського життя так влаштована, що вона прагне виправити внутрішні якості людини через зовнішній вплив. Неправильне харчування і як наслідок – хвороби. І в цьому гроші не винні, після втрати здоров'я, переважно, людина витрачає гроші. У людина з низькими моральними орієнтирами гроші надовго не затримуються. Настрій нашої душі, наш світогляд визначають наше ставлення до грошей. Хочу навести в приклад сучасну притчу про двох друзів: «В одному місті йшло двоє друзів – бізнесмен і музикант. Аж раптом музикант зупинився: «Чуєш? Цвіркун». Його друг, прислухавшись, відповів, що нічого не чує. Тоді музикант підвів його до сусіднього напівпідвалу, де справді тихенько співав цвіркун. Бізнесмен вигукнув: «Як же ти в такому шумі його почув?». Музикант же замість відповіді впливав монету і кинув на тротуар. Люди, що поспішали у своїх справах, почувши дзвін монети почали озиратися. І музикант, вказуючи на це, вимовив: «Хто на що налаштований!» Ця сучасна притча демонструє наш стан. На що налаштовані ми?

Правильне ставлення до життя може його глобально змінити. Ми часто не даємо можливості грошам прийти в наше життя. Як правило, ми бачимо тільки в житті інших людей, через що самі страждаємо. Чужі гроші щастя не принесуть, і взагалі вони не завжди приносять щастя. Бути щасливим і мати гроші – це не те саме. Наприклад, у вченні Сквороди щастя людини не приходиться із задоволенням потреб (адже саме так розуміє щастя як західне суспільство споживання, так і суспільство, що будувало до недавнього часу соціалізм). У Сквороди розуміння щастя має глибше коріння. Суть щастя він пов'язує зі способом життя самої людини. Найповніше вона розкривається через вислів Сократа: «Інший живе для того, щоб їсти, а я їм, щоб жити», – яким Скворода розпочинає свій трактат під назвою «Ікона Алкивіадська». Своім розумінням щастя Скворода, як би захищає людську «природу» від примітивного зведення до споживання і самокорисливості. Він сам вибрав такий спосіб життя, який, за його словами, допомагав йому «не жити краще», а «бути краще».

«Кожен із нас має владу дозволити собі здоров'я і хворобу, багатство і бідність, свободу і рабство», – Річард Бах Часто, перед сном, я уявляю, як я раптом знаходжу величезний мішок грошей. Звичайно, я б їх витратив на моїх рідних людей. Купив би їм все те, про що вони так все життя мріяли. І може бути тоді б вони стали помічати ще щось навколо себе, крім фінансів. Адже в світі так багато прекрасного, а люди живуть тільки розмовами про гроші.

Я завжди говорив, і буду продовжувати говорити, що щастя – це не гроші, а коли рідні і кохані люди поруч. Але для кого-то саме вони – єдиний шлях до щастя. Мова йде про хворих дітей, яким терміново потрібно зробити операцію, яка врятує їх крихітне життя. І тоді, між життям і смертю, цієї маленької людини розділяє тільки величезна сума грошей. Мені здається, що для цієї сім'ї найголовніше щастя в що мить – це гроші! Тільки вони можуть врятувати їх дитини. Виникає риторичне запитання, чому в цих батьків немає їх, хоча гроші їм так потрібні? І чому в інших людей їх настільки багато, що вони ними просто постійно кидаються? На це питання навряд чи мені хтось дасть переконливу відповідь.

Список використаних джерел

1. Значення грошей для людини ХХІ століття / Тетяна Гончарук, Вікторія Коваленко
2. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] / Володимир Томахів / Мандрівець. – 2008.

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: проблема унікальності людської особистості протягом багатьох століть була і залишається важливою темою, перш за все, філософії, психології та педагогіки.

Метою дослідження є дослідження поняття людської особистості, а також визначення впливу суспільства на формування особистості.

Завдання дослідження: а) дослідити поняття людської особистості;

б) визначити вплив суспільства на формування особистості.

Об'єктом дослідження є унікальність людської особистості.

Предметом дослідження є проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму.

Виклад основного тексту. Проблема унікальної особистості є одною з найскладніших у філософії. Особистість – «виступає як динамічна, відносно стійка цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних і моральноволевих якостей людини, які виражені в індивідуальних особливостях її свідомості і діяльності.» - визначає Г.О. Нестеренко [1].

Поняття «особистість» стоїть поряд з такими категоріями, як людина, індивід та індивідуальність. Якщо людина тлумачиться як біопсихосоціальна істота, і це поняття передає універсальну причетність *Homo sapiens* до родової біосоціокультурної організації, то індивід - це одиничний, конкретний, унікальний суб'єкт з індивідуальними рисами (психічні здібності, діяльнісний, розумовий, життєвий потенціал). Особистість у такому разі виступає як індивід, що усвідомлює і реалізує свою індивідуальність соціально. Людина як індивідуальність виявляє себе в продуктивних діях, і вчинки її нас цікавлять в тій мірі, в якій вони отримують органічне предметне втілення. Про особистість можна сказати протилежне: в ній цікаві саме вчинки (трудодіяння досягнення, відкриття, творчі успіхи).

Тобто особистість - окрема людина як індивідуальність, як суб'єкт стосунків та свідомої діяльності по перетворенню соціальної реальності. Це відносно стійка система соціально значущих та індивідуальних рис, що формується в процесі соціалізації і є продуктом індивідуального досвіду та соціальної взаємодії. Це індивід, який завдяки своїм якостям впливає на маси та хід історії. Він знаходиться в центрі суспільної уваги внаслідок соціальної позиції та виконання соціальної та професійної ролі [2].

Всі люди унікальні і неповторні і разом з тим мають загальнолюдські характеристики. Різні природні задатки, свідомість, діяльність, ставлення до життя, світогляд, потреби, мету кожної людини врахувати неможливо. Одна людина висока, інша - низька; одна - кучерява, інша - сива. Одна - темпераментна, інша - флегматична. Всі ці ознаки характерні для кожної людини і не можна ними нехтувати. Разом з тим у багатьох людей є багато соціально-спільного, тобто такого, що має суттєве значення для суспільства.

Але постійний опір системи викликає соціальні конфлікти. Щоб запобігти виникнення проблем, соціальна система повинна мати певні засоби, що надають можливість особистості піднятися до верхів соціальної спільності. Цю роль можуть виконувати вигідні умови здобуття освіти, шлюбу та ін. Але у такій концепції менше звертається увага на внутрішній світ людини.

Теорії, що містять усвідомлення суперечностей індивідуальності і соціуму, дуже поширені в сучасній філософії. В протилежність поняттю індивідуальності появилось поняття масове суспільство, масова культура, людина - маси. Відомі філософи Микола Бердяєв, Хосе Ортега-і-Гассет присвячують свої праці проблемі людини і маси. У них робиться висновок, що в сучасних умовах переважає людина маси, якій притаманні уніфіковані потреби, цінності, ідеали. Суспільство ж втрачає основне джерело розвитку - творчу особистість і тому прогрес суспільства - під загрозою.

Цікаву типізацію особистостей запропонував у 70-х роках психолог Борис Додонов. Взавши за основу типізації головний вид діяльності людини, від якої вона отримує максимальне задоволення, вчений виділив такі типи особистості: альтруїсти (одержують задоволення від допомоги іншим); практичний тип (максимум задоволення від продуктивно-корисної праці); гностичний тип (задоволення в пізнанні, науці, спостереженні).

Усі ми своєрідні соціальні типи осіб, які уособлюють всі характерні ознаки класу, поділяють його історичну долю, живуть і виражають його потреби, страждання, надії. Звичайно, навіть у межах класу особи не досягають повної тотожності, відрізняються за рівнем свідомості, характером та спрямованою діяльністю, її соціально-значущими здобутками чи втратами. Об'єктивна належність особи до того чи іншого типу може бути порушена суб'єктивно.

Високий рівень свідомості чи спрямованість діяльності може зумовити перехід особи з одного соціального типу до іншого. Людина - це не пасивний продукт обставин, а суб'єкт своєї життєдіяльності, народжується й живе в історично сформованому середовищі, за умов історичної необхідності, але людина тому і є людиною, що сама визначає своє ставлення до того, що її оточує: природи, держави, власності, моралі, культури, зрештою, до самої себе. Саме людина приймає остаточне рішення щодо своїх дій та поведінки, яка залежить як від об'єктивних обставин її існування, так і від рівня її свідомості, почуттів та волі. Рішення може бути вірним, невірним або суперечливим.

Висновок. Отже, суть людини в тому, що людина - істота розумна, людина - істота моральна і вільна, яка має самосвідомість.

Поняття особистості визначає уявлення про людину як істоту цілісну, яка об'єднує в собі особисті, соціальні і природні якості.

Поняття індивідуальності і особистості тісно зв'язані між собою.

Особистість та індивідуальність не тільки взаємопов'язані, а і взаємообумовлені: формування якостей особистості тісно зв'язане з індивідуальною самосвідомістю людини, змістом її цінностей, залежить не тільки від становища індивіда у суспільстві, але й від особистого ставлення до свого становища, власної позиції. Це пояснює той факт, що в умовах одного соціального середовища формуються різні типи особистостей.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К., 2006.
2. Быстрицкий Е.К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. – К.: Наукова думка, 2001. – 200 с.
3. Нестеренко Г.О. Особистість у нелінійному суспільстві: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 140 с.
4. Пазенок В.С. Інформаційне суспільство, культура, особистість // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – Випуск 50. – С. 21-36.
5. Ходаківський М. Громадське суспільство як проблема культури // Людина і політика. – 2000. – №1. – С. 10-15.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми. Голод, бідність, війна, нестача ресурсів, потепління, підняття рівня води, забруднення повітря - є глобальними проблемами людства. Але одне із найскладніших питань є зміни у кліматі екосистеми, що несе за собою і причину винесення інших глобальних проблем. Це може призвести до того, що зниження чи підвищення температури у кліматичному поясі може призвести до загрози існування живих організмів цієї зони. Можна багато говорити про танення льодовиків у Антарктиді, чи посуху на Екваторі, викиди CO₂, підйом рівня води, про проблеми, що є глобальними не лише на словах, а їх ігнорування становить високий відсоток небезпеки життя людини у кліматичних поясах її проживання. Але найголовніше, що дослідження ООН та національних академій наук свідчать про те, що більше із 90% вірогідністю можна стверджувати, що причиною зміни у кліматі Землі є діяльність людини. Саме тому, ця тема вимагає чіткого усвідомлення, розуміння і подальшого сприяння покращенню ситуації людиною.

Ступінь вивчення проблеми. Найбільш гостро питання глобальних проблем людства постала у XX столітті, у переїзд застою та зниження показників економічного розвитку держави. Від тоді і до сьогодні проводять низку дослідження, як Інститути, так і Міжнародні організації, з метою пошуку першопричин та способі боротьби з ними заради збереження Землі та людства.

Метою дослідження є зрозуміти відповідальність у вирішенні основних глобальних проблем, що були «породжені» саме самим людством, на основі наукових досліджень.

Для досягнення мети визначені наступні завдання:

- визначення проблем, які в даний час ученими трактуються як глобальні;
- ознайомлення з науковими дослідженнями щодо глобальних проблем;
- пошук вирішення проблем.

Об'єктом дослідження є проблеми, що є нагальними у сучасному глобалізованому суспільстві.

Предмет дослідження - основні засоби вирішення глобальних проблем завдяки філософським та науковим дослідженням.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Термін «глобальний» у перекладі з латинської «globus» означає «земна куля», тобто вся планета в цілому. Таким чином, глобальною проблемою буде та, яка в тій чи іншій формі охоплює всю планету.[4]

Існує багато вимірів глобальних проблем серед яких, до прикладу, демографічний, політичний, соціально- економічний, зокрема, екологічний та інші. Війни, пандемії, демографічний приріст населення, старіння, енергетична діяльність, сміття, голод, бідність, тероризм, екологічні кризи тощо. Усі ці проблеми є важливими, але чимало не лише науковців, але й філософів різними мовами і в різних формулюваннях висловлюють думку про те, що поява глобальних проблем закорінені у перетворюючій і масштабній діяльності людини, котра, радикально змінюючи довкілля, природу, суспільство, власне буття, опинилася не в змозі адекватно змінити і себе, свою поведінку, уявлення, образ мислення, ідеали, цінності, виробити і втілити нові імперативи свого буття. [1]

У 60-ті роки XX століття була сформована «Школа мітозу біосфер», дослідники якої були здебільшого французькими послідовниками Леруа. Вони шукали, просячи наукові дослідження, спосіб зберегти природні ресурси, що безжалюно «поглинала» людина, і наприкінці 60-их Марк Нельсон висунув ідею формування ноосфери задля збереження біосфери Землі. Результати дослідження та зроблені висновки представниками «Школи мітозу біосфер» використовують сучасники при ухваленні міжнародних політичних рішень щодо довкілля, тому що модель науковців вважають певним переосмисленням взаємодії людини з природою.

У 1972-ому році Джей Форрестер та Денніс Медоуз провели дослідження в Массачусетському технологічному інституті, що полягав на аналізі спільного функціонування «суспільства - природних ресурсів - навколишнього середовища», після якого висловили свої думки щодо ідеї «меж зростання». Суть полягала у тому, що при збереженні швидкого приросту населення; індустріалізації, використанні природних ресурсів, забрудненні навколишнього середовища, виробництві промисловості, використанні надто багато ресурсів, протягом наступного, XXI, століття планета буде перенаселення і нестача ресурсів, тому спостерігатиметься зменшення чисельності Землі та кліматичні катастрофи. [2]

У 80-ті роки дослідники дійшли висновку, що екологічна катастрофа становить загрозу економічному розвитку країн та в цілому існуванню людства, а також збільшення кількості бідного населення а орієнтація лише на технічний процес, що призвів до регресу у природі. І, вирішивши, дійшли висновку, що не можна «жертвувати» екологією заради вирішення інших проблем. Саме тому у 1992 році на Конференції ООН з питань довкілля і розвитку була прийнята концепція сталого розвитку суспільства. Сталий розвиток передбачає: по-перше, поняття потреб, у тому числі пріоритетних (необхідних для існування бідних верств населення); по-друге, поняття обмежень (обумовлених станом технології і організацією суспільства), що накладаються на здатність довкілля задовольняти нинішні і майбутні потреби людства. Ця Концепція спирається на такі основні положення:

- задоволення потреб в розвитку і збереженні довкілля повинне поширюватися не лише на нинішнє, але і на майбутні покоління;
- охорона довкілля повинна стати невід'ємним компонентом процесу розвитку і не може розглядатися у відриві від нього;
- у центрі уваги – люди, які повинні мати право на здорове і плідне життя в гармонії з природою;
- раціонально поєднувати технічні процеси із екологічними можливостями планети;
- розміри і темпи зростання населення мають бути погоджені з продуктивним потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється. [3]

Сьогодні дослідження збереження планети досі проводять, зокрема цим займається Міжнародний Інститут Прикладного Системного аналізу (IIASA). Зараз він зосереджений на трьох основних проблемах: на питанні зміни клімату, питанні їжі та води і на питанні бідності. Вони розробляють рекомендації та стратегії задля збереження природних ресурсів та при цьому заощадити кошти власні чи державних бюджетів [5].

Скупчення парникових газів зараз є однією із головних причин підвищення температур у кліматі, але один із шляхів вирішення цієї проблеми є зменшення їх кількості шляхом скоротити викидати газів в атмосферу.

Висновки. Через те, що людина поставила на питання екосистеми не нагальним, інші глобальні проблеми, як голод, бідність та інші, поглибились, тому важливо попри вирішення інших проблем надати великого значення природним ресурсам, які мають властивість закінчуватись. Від стану навколишнього середовища залежать і майбутні людини, і розвиток держави. Саме тому, на дослідження, які почали науковці XX століття, і що продовжують їх наслідники, варто Урядам держав звертати особливу увагу. А також не хестувати та виконувати усі пункти Концепції сталого розвитку ООН. Звичайно усі проблеми це не вирішити, тому що вирішення глобальних проблем людства і, зокрема, екологічних, залежить від кожного. І тому потрібно повернути соціальну відповідальність за кожні дії, що шкодять природному середовищу завдяки проведенню роботи з населенням щодо збереження та раціонального використання природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Арістова А., Волобуєва С., Доброносова Ю., Лавринович О., Алексеева К., Рибаківа Л., Балагура О., Ліпич Л., Уреньова С., Дуденко В., Середіна І.: Філософія глобальних питань сучасності.- Київ, 2016.
2. Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens The lim- its the growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind / D. H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, W. Behrens. – NY, Universe book, 1972. – 211 p.
3. М.Книш, Л.Котик: Глобальні проблеми людства, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015, 329 с.
4. Міністерство освіти і науки України. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Кафедра міжнародної економіки та світового господарства: Робоча програма навчальної дисципліни «Глобальні проблеми людства». - Харків,2018.- Режим доступу: <http://www.econom.kharkov.ua/upim/rAElyByR.pdf>
5. Офіційний сайт Міжнародного інституту прикладного системного аналізу What is IIASA? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iiasa.ac.at/web/home/about/whatisiiasa/what_is_iiasa.html

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: вивчення питань пов'язаних зі становленням нації в процесі історичного розвитку було актуальним завжди. Над розглядом цих питань працювало багато науковців як зарубіжних (Б. Андерсон, Ю. Габермас, Е. Гелнер, Е. Сміт та ін.), так і вітчизняних (О. Антоноук, Г. Касьянов, А. Колодій, В. Лісовий тощо). Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю.

Історія відіграє важливу роль у формуванні поглядів людей на самих себе та на світ. І саме історія народу дає прийняти цей світ з правильної сторони. І саме суб'єктом історичного розвитку виступає нація, людство та сама особистість. Як історичний феномен нація є соціокультурною, економічною, політичною та комунікативною єдністю людей. Нація створює життєдатне суспільство та державу, які гарантують її безпеку та життєві інтереси.

Об'єктом дослідження: виступає нація.

Предметом дослідження: є нація як феномен та суб'єкт історичного розвитку.

Метою дослідження: є визначення загального поняття «нації», особливості її творення та вплив на історичний розвиток.

Вклад основного матеріалу. Поняття «нація» належить до філософських термінів, які в сучасній літературі не дістали чіткого визначення. Ця невизначеність має свої причини, пов'язані, насамперед, з окресленням основних джерел формування даного феномену. У цьому річці існує безліч філософських думок, які вказують на низку ознак даного феномену, виявляють різні чинники, що відіграють основну і другорядну роль.

На думку французького етнографа А.Женера, нація є дуже складним і різноманітним витвором і це є причиною того, що нікому не вдається дати таке її визначення, яке не було б заплутаним і незрозумілим. Не на користь у визначенні даного питання свідчить те, що визначення вчених або ґрунтуються на якійсь традиції, або мають фаховий відбиток. Наприклад, для істориків нація є історичною спільнотою, філософи вбачають у ній, насамперед, культурний союз, щодо географів, то вони прив'язують її до географічного середовища. [1, с. 43]

Безперечним є те, що поняття «нація» походить від латинського «nasci» – народитися, від якого утворюється іменник «natio» – порода, рід, раса. До XII–XIII ст. цим терміном позначали відповідні етнічні спільноти. Проте перехід Західної Європи до індустріального типу виробництва викликає зміни, перш за все, у суспільній свідомості, що породжує тлумачення терміну «нація» в політично-територіальному значенні. З XVI–XVII ст. націю починають ототожнювати з державою, не приймаючи до уваги етнічне походження, культуру, віросповідання. Варто зауважити, що визначення нації в політичному сенсі не сприймає Німеччина та Східна Європа. Тут нацією є, насамперед, етнічна спільнота.

На думку Е.Сміта, нація – це «сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадянську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права й обов'язки для всіх членів».

Згідно з М.Вебером, нація – це «спільнота почуттів, яка знаходить своє втілення лише у власній державі, і яка природно прагне її створити».

В. Коннор вважає, що нація – це етнічна група людей, що самоусвідомлює свою індивідуальність, і поки її представники не усвідомлять свою унікальність, вона так і лишиться етнічною групою, а не нацією. Якщо етнічна група визначається ззовні, то нація повинна визначати сама себе. [1, с. 44]

На думку українського етнографа А. Пономарьова, «нація – це особливий стан розвитку етносу, пов'язаний із творенням його державності, національної свідомості, національно-державних символів і атрибутів, національної культури». [1, с. 45]

Я. Дашкевич та Ф. Сисин нацією називають не весь народ, а лише освічену, політично активну й національно свідому частину. Тобто мова йде про «внутрішню націю» – націю-еліту чи націю-стан. Вона об'єднана не лише політично, але й культурно та етнічно (мовно, релігійно, світоглядно, ідеологічно), тобто це нація, за сформульованим визначенням, є поєднанням політичного та етнічного способів самоорганізації людей на певній території. [5, с. 20-21]

Варто відзначити, що нації не утворюються на порожньому місці, субстанцією кожної з них є певний етнос, який є сукупністю людей, що мають власний національний дух, власні звички, манери поведінки тощо. Відмінність між етносом і нацією перебуває у площині того, що залежить і що не залежить від самої людини, тобто етнос більш пов'язаний з природною спільністю, народженням даного індивіда, а тому не потребує акту тематизації, тоді як нація, навпаки, вимагає особистого зусилля й усвідомлення. [1, с. 45]

На думку Е. Гелнера, саме індивіди є основними активними силами, що створюють нації. Він запропонував цікаву інтерпретацію взаємозв'язку людини та національної спільноти: люди створюють нації не лише тому, що самі існують як національні суб'єкти, а саме в силу власної свідомої цілеспрямованої національної діяльності, заснованої на певних ціннісних орієнтаціях. [1, с. 46]

Можна зробити таке загальне визначення нації: це спільність індивідів, пов'язаних свідомістю своєї добровільної громадянської єдності, спільністю походження, мови, віросповідання, побуту, звичаїв, історичного минулого та солідарністю соціальних і політичних інтересів сьогодення. Це історична спільність людей, яка утворюється у процесі формування спільності території, економічних зв'язків, особливостей культури та характеру, що становлять якісні ознаки нації. [7, с. 25]

Сутність нації невід'ємна від сутності історії і знаходиться у прямій залежності від набуття етнічним життям виміру історичності. Історія – не просто «послідовність змін» або «хід речей». Буття набуває ознаки історичності, відколи у ньому діє владнаюча його воля. Історичний процес виникає як здобуття влади над часом. І саме що владу здійснює нація, групи людей та сама особистість. Нація перетворюється на суб'єкта історії не самим лише спонтанним перебігом подій, це є цілеспрямованим процесом свідомих себе зусиль народу. Загальною формою самоусвідомлення себе у історії та історичного самопокладання стає в межах етнічного життя національна ідея. Нею охоплюється перспектива історичного існування народу, закладаються інтенції його волі, в ній міститься той проект жаданного майбутнього, без детермінації котрим не повстав жоден суб'єкт історії і без якого буття втрачає вимір історичності. [3]

Нація постає реальним та єдиним можливим чинником історичного розвитку, бо саме вона продукує певні дії та зумовлює існування тих чи інших сфер суспільного життя та історичної діяльності. В цьому плані історія постає як розгортання внутрішніх можливостей нації та самої людини. Все, що відбувається в історії, насичено людськими прагненнями, інтересами, зусиллями, стражданнями та ін. [8]

Нація, групи людей та сама особистість породжують історичних осіб, які мають вирішальний вплив (як позитивний, так і негативний) на хід історії. [6] Вони постають, з одного боку, виразниками актуальних запитів соціальних відносин, а з іншого – виявленням непересічних здібностей та можливостей людини.

Не кожен народ чи нація є суб'єктом історичного розвитку. Коли в суспільстві спостерігається відсутність злагоди, взаєморозуміння, а отже, і спільних дій у досягненні поставленої мети, то успіх покидає таку соціальну спільноту і вона не здатна позитивно впливати на історичний процес [2].

Висновок. Отже можна сказати, що суб'єктом історичного розвитку завжди була і є нація та особистість, бо лише нація та особистість постають реальними творцями усієї сукупності складників історичного розвитку: вони мають реальні почуття, потяги, мотиви, бажання; вони продукують знання, культурні цінності, смисли; вони нагромаджують та використовують інформацію; вони проявляють волю, здійснюють психічну та розумову самоорганізацію; нарешті, саме вони постають споживачем історичних здобутків та виміром для справжніх завоювань історії. А нація являє собою політичну спільноту людей, що історично складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, мови, деяких особливостей культури і характеру.

Список використаних джерел

1. Зелінська Є.І. Поняття «нація» та особливості її формування / Зелінська Є.І. - С. 43-46. [http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19067/05-Zelinska.pdf?sequence=1]
2. Проблема суб'єкта історичного процесу. [https://pidru4niki.com/13331222/filosofiya/problema_subyekta_istorichnogo_protseu]
3. Пролєв С.В., Швецова А.В. Сенс нації та феномен національної держави / Пролєв С.В., Швецова А.В. [http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/91963/40-Proleev.pdf?sequence=1]
4. Ромадікіна В.С. Нація як об'єкт соціально-філософського дискусю / Ромадікіна В.С. [file:///C:/Users/user/Downloads/intelekt_2013_11_11.pdf]
5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнаевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. - Тернопіль : THEU, 2015. – С. 20-21. [http://library.ineu.edu.ua/images/stories/praci_vkladachiv/%D0%A4%D0%B0%D0%BA.%20%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%B7.%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F.%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D1%84%D1%96%

D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%97%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%9E.%D0%9C/book/monograf.pdf]

6. Суспільний розвиток. Суспільна та індивідуальна свідомість. [<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12924/>]

7. Українська політична нація: проблеми становлення : зб. наук. ст. / за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), М. Т. Степика, В. М. Яблонського. – К. : НІСД, 2012. – С. 24-25. [http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_nasya-c7129.pdf]

8. Філософія історичного процесу. [<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12990/>]

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження: обумовлена значенням розвитку бізнесу, особливо малого, на сучасному етапі розвитку України. Питома вага малого бізнесу в економіці України ще не відповідає значенням, які досягнуті у розвинених країнах світу.

Філософію бізнесу прийнято формально виражати у вигляді філософії компанії, що обґрунтовує її унікальність на ринку, що позначає пріоритети в її діяльності та розвитку і забезпечує єдине розуміння поставлених перед нею цілей [2, 86].

Метою: вивчення основ бізнесу з різних філософських точок надає перевагу для бізнесмена у виборі підходу до ведення бізнесу з унікальною складовою.

Предметом: досліджень в концепції є науково-теоретичний та соціально-практичний потенціали так званої постіндустріальної економіки або «економіки, заснованої на знанні».

Об'єктами: філософії бізнесу стають: філософія творчості, філософія якості, філософія споживача, філософія управління персоналом та ін.

Філософію бізнесу часто спрощено представляють як судження зацікавлених груп про його цінності, його ідеологічну платформу, спосіб вираження його сенсу. У цьому спрощення є небезпека оман. Справа в тому, що етичний сенс бізнесу часто підмінюється юридично закріпленою в статуті компанії метою – «отримання прибутку» [1, 123-124]. Враховуючи, що бізнесмен присвячує своїй справі більшу частину життя, резонно задатися питанням: чи може монетарна мета сприйматися в якості сенсу життя? На бізнес можна подивитися і як на потребу в джерелі засобів виживання, або можливості розбагатіти, чи праві панувати над іншими.

Поширення ринкових принципів господарювання зумовлює необхідність активної участі людини в суспільному виробництві шляхом реалізації своїх розумових (в тому числі організаційних та управлінських) та фізичних здібностей з метою отримання доходу або покращення середовища існування [4, 67].

Одним із теоретичних відгалужень та актуальним сьогодні напрямком соціальних досліджень є філософія економіки як самостійна галузь соціального знання, окреслена власним змістом, сутністю та функціями. Основні сучасні концепції філософсько-економічної галузі соціальних досліджень ґрунтовно представлені в контексті таких провідних соціально-філософських напрямків, як неолібералізм, концепція постіндустріального суспільства, філософія глобальних проблем та комунікативна парадигма філософування.

На даний момент бізнес є одним із найпоширеніших методів введення підприємницької діяльності.

Ідея філософії бізнесу цікавила багатьох вчених, таких як: Дж. С. Мілль, М. Вебер, В. Зомбарт, Ж. Ж. Ламбен і відчизняний дослідник цього питання С.С. Гаркавенко. Один із найвидатніших економістів 20 століття Дж. М. Кейнс вважав, що немає ніякого сумніву в плідному взаємозв'язку думки філософії і бізнес-ідеї, в результаті якого і зароджувалася філософія бізнесу [4, 98].

На сьогоднішній день багато людей, які мають грошей більше ніж на звичайне існування, намагаються створити власний бізнес, розраховуючи, що це все так легко. А насправді до створення чогось нового, включаюся бізнес-ідею, потрібно мати талант. Альфред Нобель стверджував, що якщо у мене є тисяча ідей, і тільки одна з них виявляється плідною, я задоволений. Тобто, більшість людей «запалюються» ідеєю, але вона може не принести бажаного результату, а потрібно мати хоча б одну, але продуману і успішну ідею [5, 101].

Філософія бізнесу спирається на перспективи колективного економічного світогляду. Наші філософські погляди – це як вітрило, яке визначає напрям нашого життєвого шляху. Для того, щоб змінити цей напрям, ми повинні змінити філософію, а не обставини, що склалися. Філософія бізнесу пояснює загальні поняття для компанії і її цілі і мету. У ній також викладаються цінності, які важливі для компанії.

Таким чином, філософське осмислення теоретичних засад бізнесу як виду соціальної практики, основний зміст якої полягає в індивідуальному управлінні господарством та соціальної відповідальності перед споживачем, свідчить, що основним фактором філософії бізнесу, тобто основною його світоглядною засадою, є саме можливість реалізації у його межах індивідуального або колективного творчого потенціалу, що, на мій погляд, дає можливість формувати нові виміри соціально-економічного розвитку. Тому бізнес, на мій погляд, постає як сфера екстерналізації та вільного акумулювання нового соціального знання, тобто як відкрита і гнучка система, що відіграє значну роль в процесі розвитку соціально-економічних систем. Адже саме у межах бізнес-діяльності формуються відкриття у галузі господарювання, що, в свою чергу, відкриває можливості формування нових підходів до буття, які сприяють зміні уявлень про соціальну реальність та причинну зумовленість соціально-економічної діяльності.

Висновок: Отже, філософія економіки в такому контексті постає як основа формування певного соціального порядку, що є основою соціальної діяльності економічного суб'єкта як у сфері господарства, так і у сфері бізнесу, створюючи їх системну єдність, що, на мій погляд, дає можливість за допомогою таких засобів формувати принципово нові бачення і якісно нові стратегії та концепції соціального управління.

Список використаних джерел

1. Гаркавенко, С. Маркетинг: підручник / С. Гаркавенко. - К.: Лібра, 1998. - 384 с.
2. Глушко Т. П. Філософія бізнесу як основа легітимізації економіки // Філософські проблеми гуманітарних наук. –К.: Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2005. – № 4. – С. 85–89.
3. В. Гончарук. - Тернопіль: ТНЕУ, 2012. - С. 71-78.
4. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
5. Орендарчук, Г. Філософія людини-бізнесмена / Галина Орендарчук, Сергій Клеба // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: зб. наук. праць студ. та викл. каф. філософії та політології ТНЕУ / відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – С. 71-78.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження: в наш час культура є невід'ємною частиною людського буття. Більшу частину свого вільного часу люди приділяють культурі, самі того не розуміючи. Перегляд фільму, читання книги, чи просто прослуховування музики – все це зветься культурою. Завдяки культурним цінностям (об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення) людина розвиває свій внутрішній світ, саму себе, що є дуже важливим саме в наші дні. Більшість сприймає та оцінює розвиток людини саме по культурних та загальних знаннях. Тому тема взаємодії людини та культури є такою актуальною.

Об'єктом дослідження: людина як творіння та творець культури та її роль.

Предметом дослідження: культура та людина.

Мета: розглянути культуру як процес розвитку людського суспільства, де культура є продуктом людської творчості, через яку людство відкриває та змінює світ, а також розглянути процес впливу культури на формування самої людини. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних.

Культура - сукупність способів і методів матеріальної та духовної людської діяльності, об'єктивно втілених у матеріальних і духовних носіях, які передаються наступним поколінням. Вона інтегрована в різноманітні сфери життєдіяльності людини. Тому й вивчають її різні науки (історія, філософія, економіка, психологія), які утворюють культурологію як самостійну галузь знань. Культура завжди існує як певна традиція. Кожне культурне середовище прагне зберегти власну стабільність, суспільно визначений статус, певну культурну атмосферу. Суспільна культура завжди будується таким чином, що цінності нижчого порядку завжди намагаються підпорядкувати собі цінності вищі. Натомість творчі культури, окремі генії людства завжди намагалися відокремитися від загалу, «не розчинитися» серед натовпу, зробити або здійснити щось незвичайне або нове. Дехто вважає, що вічний конфлікт існує також між творцями культури й державою, бо держава завжди намагається творчих людей перетворити на своїх слуг або ж примусити їх визнати середній рівень за найбільш «нормальний». У будь-якому суспільстві більшість людей поділяє загальноприйняті принципи та орієнтири, не наважується висловлювати оригінальні, незвичні ідеї, що суперечать загальноприйняттю. Творення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або вищої якості як у пізнанні, так і в мистецтві, моральності, культурі людських відносин. Справжня культура несумісна з натовпом, вона спрямована на особистість і твориться особистістю.[3]

Кожна людина творить саму себе, вона завжди - продукт культурного саморозвитку. Безумовно, людська геніальність полягає у вмінні побачити звичайне під іншим кутом зору, інакше, ніж це бачать оточуючі. Сам творець культури, близький до природи, до самого життя. Саме пізнавальні здатності людини дозволяють їй не тільки накопичувати знання про навколишню діяльність, але й творити, створювати в уяві принципово нові ідеї й образи, що не мають аналогів у дійсності.[5]

Суть людського буття - творчість. Саме у творчості з певною ясністю розкривається сутність людини як перетворювач миру, творець нових відносин і самого себе. Також вважається, що більш правильно, більш точно визначити людину не як людину розумну, а й як людину - творця. Ще з давніх часів мислителів хвилювало питання про природу творчих можливостей людини, її роль та місце в процесах перетворення світу. Справа в тому, що в своїй діяльності людина не просто відтворює, повторює або наслідує природу, вона продуктивно втілює власні задуми, реалізує певний план дії та доцільно розбудовує навколишній світ відповідно до своїх потреб. Але такий погляд на творчі здібності людини почав існувати лише у XIX ст., коли завершується формуванням класичної форми культури - результату звільнення людини від залежності природного та - божественного світу. До зазначеного часу творчість як божественний пріоритет дарується людині Божою милістю. Він є творцем світу і людини, тому лише вона здатна здійснювати Божественний задум, загальна доцільність якого не доступна людському розумінню.[6]

В процесі осмислення проблеми «людина і культура» постає декілька порівняно автономних проблем.

Перша – це проблема «особистість – суспільство», проблема індивідуальної політико соціальної свободи індивіда, масштаби та межі прав особистості на індивідуальну інтерпретацію суспільних норм та настанов. Ці межі, за даними сучасної науки, становлять 10-15 % в тоталітарному суспільстві, що побудоване на повному придушенні особистості; 20 % - у традиційному суспільстві релігійного типу; 25-30 % - у сучасному суспільстві ліберального типу. Більший ступінь вільної інтерпретації (а значить і ненормована індивідуальна поведінка) веде до соціальної дезінтеграції суспільства.

Свобода – це ступінь інформованості особистості про можливий та неможливий у даному суспільстві стиль поведінки та комплекс світоглядних суджень, а також вміння використовувати ці можливості. Це міра соціальної відповідальності людини перед суспільством. Мабуть, фактично свобода полягає у знаннях або інтуїтивному відчутті межі між суспільним та приватним, а також припустимого ступеню інтерпретації того та іншого. Отже, максимум свободи – це максимум культурної компетентності людини в даному суспільстві (або адаптованість), а максимальна несвобода – повне незнання про норми буття у даному суспільстві.

Інша проблема – необхідні параметри ідентифікації особистості з даним суспільством, що пов'язується з питаннями соціальної та політичної солідарності, лояльності, залежності, економічного інтересу та релігійних обов'язків. У даному питанні існує дуже широкий спектр вирішення: від повної інтегрованості (істеричний патріотизм) до високого ступеню соціальної автономії (слабка залежність від рівня суспільної підтримки та позитивної оцінки).[1]

У світі немає безталанних людей. Кожен із нас має певні задатки до творчої діяльності й можливості власного саморозвитку. Задатки до творчої діяльності успадковані від наших предків, вони визначаються також існуванням свідомості, завдяки якій ми можемо перетворювати світ, та існуванням культури, яку повинні освоїти. Саме цей процес освоєння культури і є основою розвитку наших творчих здібностей, формування самого себе як носія і творця культури. Нічого немає на світі більш помилкового, ніж зневіра у своїй здатності до творчості. Але для того, щоб проявилися наші творчі здібності, необхідно знайти насамперед «свою справу», тобто той вид діяльності, до якого «лежить душа» і який сприяє нашому загальному розвитку. Як правило, це нелегко. Але вкрай необхідно, як з точки зору реалізації власних можливостей та здібностей, так і з точки зору інтересів суспільного розвитку.

Висновок: Таким чином, зауважимо, що основне в змісті культури – не речі, а людина, суспільство. Культура пронизує всі напрямки людської життєдіяльності – від основ матеріального виробництва й елементарних людських потреб до найвеличніших виявів людської творчості.[4]

Культура – це все, що створено людиною, людським суспільством завдяки фізичній та розумовій праці. Це складне ціле, яке включає в собі продукти діяльності, мистецтво, вірування, звички людини, а також діяльність, зумовлена цими звичками. А головне в культурі – це активна роль людини, людина в діяльності, та продукт цієї діяльності. Людина з часом вже не може відділити від себе культуру, а навпаки, намагається визначити її цінність та роль у своєму житті. Також культура виступає вагомим чинником у процесі людино творчості, формуванні духовного світу особистості а також стає основою світоглядних засад особи і суспільства в цілому. Тобто людина створює культуру, а культура створює людину.[2]

Список використаних джерел

1. Буття людини. Людина як продукт біологічної та соціокультурної еволюції. [Електронний ресурс] <https://studall.org/all-33850.html>
2. Герасимович Ганна. Культуротворча сутність людини як соціальної істоти / Г. Герасимович // Вісник Львівського університету: сер.: Філософські науки . – 2010 . – Вип.13. – С. 149-155.
3. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
4. М., 1989; Бердяев Н. А. Сенс історії. - М., 1990; Межуєв В.М. Культура як філософська проблема // Зап. філософії.-1982.
5. Свас'ян К. А. Людина як творіння і творець культури // Зап. Філософії . - 1987.
6. Творчі здібності та можливості людини. [Електронний ресурс] <https://studall.org/all-33850.html/>
7. Хоменко Т. Людина культури у мультикультурному світі сучасності: комунікативний аспект. – Вісник Львівського університету. Вип. 34. – 2011. – С. 209-216.

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогоднішній день гроші є регулятором не тільки економічних відносин, але й міжособистісними відносин. Вони постають критерієм формування цінностей і норм суспільних інтересів. Вони охопили абсолютно всі прояви людського буття. Не можливо розглянути тему «гроші як феномен культури» без таких понять як «цінність», «культура», «розвиток», «історія», «філософія».

Мета роботи полягає в тому, щоб розглянути та дослідити сутність грошей, їх зміст та вплив на суспільне буття; визначити місце та роль феномена грошей у суспільстві та його вплив. Цілісна картина грошей може бути створена на основі їх аналізу не тільки як засобів обігу, але і як мети. В якості засобів обігу гроші сприяли розвитку торгівлі, прискоренню і розширенню руху товарів і послуг, формуванню державних і міждержавних господарських зв'язків.

Об'єктом дослідження є феномен грошей, їх вплив на життя та суспільство.

Предметом дослідження є філософський та соціальний аналіз грошей як культурного феномену, що є сферою соціального буття.

Завданням є дослідження грошей як феномену культури, їх вплив на зміст ментальних парадигм.

Тема грошей в новому тисячолітті активно відтворюється у всіх видах людської комунікації: про гроші говорять між собою, пишуть в ЗМІ, вивчають в дослідженнях, їх розглядають як об'єкт і предмет мистецтва. Натомість пару сотень років назад про гроші взагалі не було прийнято говорити. Гроші не були «всезагальним предметом», тому що ними володіли далеко не всі.

Гроші – це невід'ємна частина життя, вони фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Гроші з'явилися і розвинулися внаслідок необхідності людей узгоджувати власні позиції і інтереси в господарській діяльності.

Відомо, що в будь-якій культурі існують категорії родючості і процвітання. І позиціонуються вони виключно як позитивні, як ті що забезпечують саме життя людини. Тому і тяга до грошей як до знаку, що втілює цей достаток, притаманне будь-якому індивіду навіть на рівні неусвідомленої мети. А в якій мірі і в якій ролі гроші проявляються в реальному житті кожного встановлює культура того чи іншого народу, часу і т.д. Наприклад, Античність і Новий час прихильно відносились до «питання» грошей, а християнство пропонувало протилежне трактування. В Україні, на відміну від Європи, наявність грошей не гарантувало суспільної поваги свого власника, їх відсутність не рахувалось гріхом. Проте у всій культурах тема грошей ніколи не мала нейтрального значення, протягом всієї історії саме тут стикались головні позиції добра і зла.

Гроші відіграють незамінну роль у житті людей, вказують на ставлення до різних матеріальних благ. В цьому аспекті історичний погляд на гроші був досить вузьким, адже гроші звикли бачити тільки в їх вартісному вираженні. Ні про яку культуру унікального початку не могла йти мова. Сьогодні втрата інтересу до грошей як до феномену культури відбувається в силу об'єктивних причин. Процес глобалізації об'єднує гроші в цілий простір, як ніби стираючи всі межі відмінності грошових еквівалентів. Гроші починають сприймати виключно як економічно-кількісний феномен[2].

Гроші як феномен культури - це цінність (цінність - це фіксована в свідомості людини якісна або кількісна, числова, характеристика його ставлення до об'єкта), що займає певне місце в культурі. Це місце є культурним статусом грошей. Культурний статус грошей - це щось само собою зрозуміле, по суті «душа грошей». Культурний статус грошей безпосередньо залежить від розвитку і типу культури, а саме від засобів і способів господарської комунікації[4, С.146].

Поступово з розвитком теорій про походження грошей виникає культурно-філософський підхід до коштів. Тому розрізняють такі основні теорії походження грошей - еволюційну і раціоналістичну.

Еволюційна теорія свідчить, власне що в процесі еволюції деякі продукти перетворили в гроші шляхом підбору більш вдалого еквівалента[1, С.12-13]. А інша концепція - раціоналістична, оцінює кошти як міру цінні, яка має можливість колихатися як в більшу, і в меншу сторону. Досить пригадати, що будь-який товарообмін пропонував особистий певний еквівалент у вигляді коштів, який нерідко змінювався. Це часто приводило людей в сум'яття[2].

Крім економічних (комерційних) теорій про походження грошей, існують філософські теорії.

У всіляких умовах, коли люди звикли бачити гроші виключно в мірі їхньої вартості, вони є універсальним еквівалентом, який позбавлений оригінального початку. Але первинне осмислення коштів стартувало якраз з філософії культури, яка запропонувала певний нюанс сприйняття засобів. Ще вона показала на деякі обмеження в суспільстві, які не всякий раз дозволяли бути грошам «універсальною» річчю[1, С.12-18].

Вважається, що культура формує ставлення людини до грошей, але не навпаки. Культура формує ставлення людини до грошей, а гроші, що потрапили в контекст певної культури і – що більш важливо, - стали знаряддям певних суспільних груп, активно формують культуру[4, С.147].

Однак, незважаючи на це, у всіх культурах грошам відводилася особлива роль. Ступеню універсальності гроші зобов'язані тієї ролі, яку їм відводить культура, і зрозуміти цю роль ми можемо опосередковано через неї. Це дає нам право розглядати гроші через культурні традиції, звичний уклад життя. Ми стикаємося з історичним досвідом і бачимо, що поведінка людей детермінується не тільки фінансовою раціональністю. Гроші не виглядають нейтрально, вони є каменем спотикання при міркуванні про добро і зло. В ролі економічного інструменту вони не завжди уживаються з моральним законом.

Люди крім раціональних завжди керуються соціокультурними мотивами. Гроші проявляють себе в тій ролі, яка відводиться їм в культурі. Вона гармонізує матеріальне, організовує економічне життя людей, пов'язує притаманну культурі ментальність і господарський світ.

Гроші в економічній формулі забезпечують формування кількісних оцінок і це їх феномен. Але моральний світ, хоч і може бути фрагментарним, ніколи не буде дискретним. Кількісні оцінки в моральному законі не працюють, бо його не цікавить величина, його головне завдання – цілісність.

Коли гроші починають формувати мету, що ми і маємо у суспільстві споживання, це приводить лише до розпаду моральної картини світу. Краху зазнає не сама економічна формула, а економіка в цілому, яка і складається з засобів, мети та способів її досягнення[5].

Висновки: гроші – невід'ємна частина нашого життя. Роль грошей є результатом їх функціонування і виявляється в їх впливі на певні економічні та соціальні процеси.

Феномен грошей цілком піддається культурно-філософському дослідженню. Якщо не зводити культуру до поняття ринку, а роль грошей – до їх функцій в економіці. Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись в комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Тим часом очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, спочатку закладені культурою, в зв'язку з чим виникає необхідність культурного усвідомлення ролі грошей.

Список використаних джерел

1. Васільєва І.А. Деньги как феномен культуры: к вопросу о границах культурфилософского исследования // Вестник Том. гос. ун-та. Культурология и искусствоведение. – 2011. – № 3. – С. 12-18.
2. Мухортова А.В., Колесникова Г.И. Деньги как культурный феномен: философско-культурологический аспект//Журнал «Общественные науки», 2018. –№5(46).
3. Сімків М. Соціально-психологічні аспекти ставлення до грошей. –2010. –С.209-218.
4. Сухова І. А. Деньги как феномен культуры. –2009. – С.146-148.
5. Ткач В. Гроші і мораль: уроки кризи. –2009.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми: Проблема сенсу життя людини особливо вагомо постає тоді, коли загострюється відчуття людської особистості, коли людина відчуває потребу самореалізації, осмислення свого призначення, своєї ролі в суспільному розвитку насамперед. Для українського громадянина настав час осмислення себе, власних можливостей творити своє життя і впливати на життя своєї держави, як це задекларовано у Конституції України.

Розгляд такої проблеми набуває особливої актуальності у зв'язку з перспективами оновлення суспільства, утвердження у свідомості особи спрямованості на гуманістичні цінності, які становлять основний і, можливо, єдино вартісний сенс життя.

Мета дослідження: Основна мета дослідження полягає в з'ясуванні розуміння проблеми сенсу життя людини українськими мислителями епохи середньовіччя, а також впливу такого розуміння на поведінку людини в суспільному житті, на усвідомлення її ролі й призначення в земному бутті.

Об'єкт дослідження: Об'єктом дослідження роботи є зміст поняття сенсу життя в спадщині українських мислителів доби середньовіччя.

Предмет дослідження: Методологічною основою дослідження є принцип об'єктивності та принцип історизму, конкретно історичного підходу до явищ суспільного життя, діяльності людини та її життя й творчості; комплексне поєднання історичного та логічного, об'єктивного й суб'єктивного моментів в історико-філософських дослідженнях.

Основний виклад матеріалу: У чому сенс життя? Хвилює та гризе у глибині душі кожна людину. Людина може на тривалий період забути про нього, поринути у побутові, повсякденні чи надособові проблеми, але життя влаштовано так, щоб зовсім знехтувати, проігнорувати це питання не може навіть найбільш байдужа та духовно спляча людина. [С. 312]

Центральна ідея, що спрямовує всі пошуки сенсу життя в історії філософії – це розуміння того, що задоволення лише віртуальних потреб не може надати осмислення людського буття. [С. 314]

Саме філософія, як свідчить її визначення у втрачених творах Костянтина-Кирила Філософа, навчає людину, що сенсом її життя є прагнення розуміти, що діється у земному світі і навщо живе людина. Про це говорить вже в «Ізборнику 1073 р.», а про шлях прилучення до Бога твердить у своєму «Слові» митрополит Іларіон. Автор середини XII ст. Клим Смолятич стверджує, що він прагне прилучитися до Божої мудрості не заради марнослівства, а заради самої мудрості, яка дає найвищу насолоду. Сходження до Бога, поєднання з ним було для людини-русича тим найвищим сенсом життя, який єдиний дає відчуття шастя й блаженства. Кожен християнин, як твердить митрополит Іларіон, бачить своє призначення в тому, щоб уповати на Бога, осягнути стан синівства й благодаті, що наближує людину до святості. [С. 145-146]

Уже в княжі часи помічаємо неоднозначне розуміння шляхів осягнення святості. Святість як сенс життя означала поєднання людини з Богом, але шляхи до неї були різні, як свідчать писемні пам'ятки. Насамперед - це шлях ченця, який позбувся земних турбот, молившись і постить у самотній печері, шлях ангельський, що передбачає постійне духовне вдосконалення. [С. 8]

У міру самопізнання людини як носія Духа - часточки Божої – усі випадкові події життя набувають сенсу, складаються в ту цілісність, здійснити яку покликана людина. Страждання людини, її нещастя протягом земного життя при їх глибокому осмисленні не виглядають безглуздом хаосом, а показують розумний зв'язок, за яким стоїть мудра воля Провидіння. І тільки людина, яка підіймається над цим житейським морем різних нещастій і страждань, віддалившись у монастир чи печеру, де можна наодинці з Богом осмислити своє земне буття, може в усій глибині відчути, що життя і кожної конкретної людини, і людства в цілому є історією руйнування всіх людських надій, які є порушенням вічних заповідей Божої Премудрості, що в історії разом із руйнуваннями і прахом утверджується правда Бога. Такі думки С. Франка передають зміст розуміння сенсу життя згаданими українськими мислителями. [С. 9-10]

Однак відходом від життя, пасивністю й бездіяльністю сповнене перебування в монастирі лише з точки зору світської людини, зайнятої в суєті світу пошуками благ. Для самих ченців-самітників їх заняттям була зосередженість на першооснові буття, яка з усією повнотою і цілісністю відкриває людині ту широту світогляду, при якій вона може осмислити своє життя. Лише в самоті келії людина може віднайти свій сенс життя – переконаний Іван Вишенський і його однодумці. А цим сенсом – є спасіння. [С. 11]

Увага зосереджена на періоді XVI - XVII ст., який прийнято називати першим культурно-національним відродженням, коли в українській духовній культурі відчувається атмосфера європейського Ренесансу. У цій атмосфері формується новий тип особистості – людини дієвої, активної, свідомої своєї ваги і гідності в суспільстві – людини, що прагне утвердитися в земному житті добрими справами. Особливо яскраво така атмосфера проявилася в братському русі, коли добровільні об'єднання свідомих заможних громадян міст і сіл узяли на себе відповідальність. Братські громади об'єднали людей, одержимих енергією діяння, праці на спільне благо, під яким розуміли добро вітчизни і народу, і ця праця на спільне благо стала їх сенсом життя. [С. 15-16]

Найбільшим здобутком періоду культурно-національного відродження було формування в українській духовній культурі образу людини-особистості, свідомої свого призначення в земному житті, своєї суспільної ролі як сенсу життя, що сповнений активної подвижницької і творчої праці не так для власної користі чи спасіння, як для почуття сповнення свого обов'язку і перед Богом, і перед батьківщиною, і перед своїм народом. [С. 17]

Критичне переосмислення подій нашої історії, яка творилася в рамках християнської культури, їх філософська рефлексія сприяє глибокому розумінню трактування сенсу життя людини-християнина мислителями епохи середньовіччя в Україні. Християнство привнесло у світогляд людини-русича відчуття особистості, яка повинна в земному житті сподобитися Божої благодаті, заслужити її і своїми діями виправдати своє призначення як сотворіння Божого. [С. 14]

Нині, коли у світі переважає утилітаризм і корисливе ставлення до природи й людини, особливо гостро відчувається вагомість зусиль тогочасних мислителів для порятунку духовного ества людини як носія гуманності, толерантності, терпеливості й любові.

Розкриваючи смисложиттєву значущість любові, Семен Франк підкреслював, що любов - це не холодна та пуста жадоба насолоди, але й не рабське служіння, знищення себе заради іншого. Любов - таке подолання людського корисного особистого життя, яке саме і дарує блаженну повноту справжнього життя і тим осмислює його. [С. 315]

Успіх творчого самоздійснення людини залежить від її переконань, світоглядної зрілості, вміння й бажання самої людини організувати своє життя відповідно до принципів християнської моралі, Розуму, Добра й Краси.

Висновки: Загальна установка на спасіння в потойбічному світі і Божу благодать як сенс життя у християнській культурі середньовічної України трактувалася неоднозначно. З одного боку, це була проповідь відречення від світських турбот і благ, з другого - спроба використати земні турботи і блага на шляху до спасіння душі. Так мислителі середньовічної України задали параметри розуміння сенсу життя людини у майбутні культурно-історичні епохи.

Список використаних джерел

1. Жеребило І. Ідеал святості як сенс життя людини княжої доби // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Філософія. - 2002. - № 7. - С. 8-12.
2. Жеребило І. Проблема сенсу життя людини у філософській думці епохи Київської Русі // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія: Філософські науки. - 2000. - № 8. - С. 159-164.
3. Жеребило І. Роль християнства у визначенні сенсу життя людини в українській філософії // Історія релігії в Україні: Праці XI міжнародної наукової конференції. - Львів, 2001. - С. 145-148
4. Жеребило І. Трактатування сенсу життя людини діями братського руху в Україні // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Філософія. - 2001. - № 6. - С. 13-17
5. Книга: Філософія/ Горлач М. // Розділ 1 Людина// 3. Проблема змісту життя, смерті та безсмертя людини С. 312-315
6. Електронний ресурс: https://otherreferats.allbest.ru/philosophy/00427440_0.html

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми визначається чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі, позаяк багатство та бідність не лише зовнішні обставини життя, але й діапазон екзистенційних моделей, у якому людина переживає своє буття у світі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття. Навіть обмеживши себе завданням розглянути гроші як культурний феномен, поставивши питання про місце грошей в системі духовних цінностей, ми прирікаємо себе на черговий дискурс, починаючи з фундаментального переосмислення категорій «культура», «цінність», «господарство», «смісл життя».

Мета роботи полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. Реалізація мети обумовлює вирішення таких завдань: проаналізувати основні світоглядні й методологічні засади, що визначають зміст поняття грошей; розглянути різні семантики поняття «гроші» як категорії філософського дискурсу; дослідити модальності грошей; визначити місце феномена грошей у розвитку соціального буття як чинника, що визначає логіку і смисл суспільного життя та його спрямованість; подати структурні елементи «грошей», як такі, що можуть впливати й на інші феномени (життя, свободу волі, сенс життя) в їх взаємодії; обґрунтувати ідею про гроші як інтенції екзистенційно-життєвої орієнтації людини в загальному процесі соціального розвитку світу.

Об'єктом дослідження є феномен грошей як прояв соціального буття.

Предметом дослідження є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття.

Завданням є дослідження грошей як предмет соціально-філософського дискурсу. Гроші є предметом дослідження не тільки економічної теорії, вони стали також предметом соціально-філософського дискурсу, який лежить в контексті і межах того явища, що описується категорією «культура», «господарство», «цінність». Всі дослідники феномена грошей (представники економічної теорії, соціології, філософії економіки, філософії господарства), виходять з того, що гроші є суто культурним артефактом, культурним феноменом і говорять про них треба в термінах культурологічного аналізу. Тому тлумачення природи, сутності, феноменології грошей тим чи іншим дослідником повністю визначається змістом і сенсом тлумачення ним поняття культури. Більшість дослідників схильні вважати, що визначальним фактором поняття культури є доцільна, цілорациональна й ціннісноорієнтована господарська діяльність. Господарська діяльність розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства та людини). І саме поняття «господарство» охоплює у своєму змісті те, що й визначає спочатку культурну іпостась людської діяльності, надає їй «системну цілісність» і «культурну специфіку» [1, С. 67-71]. Аксіологічний підхід до тлумачення специфіки та змісту культури дозволяє об'єднати її незліченні властивості навколо поняття цінності, бо саме цінності й визначають зсередини, з глибин індивідуального та соціального життя те, що ми називаємо культурою народу та суспільства, і саме так цінності стають ядром цієї культури [4, С. 34-37]. Гроші, будучи елементом впорядкування господарства, розкривають свою природу й функції як загальна господарсько-економічна цінність в онтології соціального буття. Гроші стають інституціональним соціальним феноменом ціннісної природи, тому що вони, будучи універсальною транскультурною цінністю, в межах певної легітиматії, фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей.

Проте, статус загальності припускає функціональну феноменологію прояву грошей як цінності в культурі, необхідним елементом пізнання якої постає розгляд проблеми в історико-еволюційному плані [2, С. 35-40]. Людина, здійснюючи обмін, інтуїтивно або свідомо керується інформацією з метою удосконалення товарного обміну, створює нові інформаційні технології та інструменти (засоби). Одним з таких інструментів у сучасному світі стали гроші, що значно удосконалили обмінні процеси. Гроші з моменту своєї появи виконували роль «безмовних інформаторів», несли й несуть інформацію не тільки про свою вартість, вартість товарів і послуг, але й інформують суб'єктів ринку про стан і перспективи розвитку окремих галузей і господарств. Гроші містять в собі інформацію про сьогодення, минуле і майбутнє. У свою чергу, гроші дозволяють оцінити цінність і самої інформації. Це говорить про адекватність обраної нами методології дослідження феномена [3, С. 220-224]. Зрозуміти гроші можна саме з позиції необхідності осягнення життя в його цілісності. Оскільки проблема грошей є досить актуальною, вона віддавна привертає до себе увагу дослідників. Так, на думку Платона, гроші потрібні для обміну, а тому мають виконувати функції засобу обміну та міри вартості. До функції грошей як скарбу, засобу нагромадження Платон ставився вкрай негативно, був противником продажу товарів у кредит, гостро засуджував лихварство. Арістотель природними функціями грошей вважав функції засобу обігу й міри вартості.

Висновки: Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив розробити таку дефініцію поняття «гроші», яка дозволяє виокремити специфіку цього соціокультурного феномена у соціально-філософському дискурсі та означити онтологічні властивості грошей, якими є: властивість бути цінністю, мірою, соціальною нормою. Гроші - це цінність, що функціонує в якості фундаментального засобу комунікації соціуму, системи елементів й відносин організації людської життєдіяльності у вигляді господарства

Список використаних джерел

1. Гончаров В.В. Деньги как предмет аксиологического анализа: возможности социальнофилософского дискурса / В.В. Гончаров // Наука. Релігія. Суспільство. - Донецьк: Донецький держ. інститут штучного інтелекту, 2007. - № 1. - С. 67-71.
2. Гончаров В.В. Феномен денег в контексте социально-философского анализа: проблемы методологии и возможные варианты решения / В.В. Гончаров // Наука. Релігія. Суспільство. - Донецьк: Донецький держ. інститут штучного інтелекту, 2008. - №1. - С. 35-40.
3. Гончаров В.В. Деньги как компонент культуры / В.В. Гончаров // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянини. - Запоріжжя, 2008. - Вип.21. - С. 220-224.
4. Гончаров В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу/ В.В. Гончаров // Мандрівець. - 2008. - №4(75). - С. 34-37.
5. Гончаров В.В. Учение о Ноосфере в контексте философского понимания денег / Творча спадщина В. І. Вернадського та проблеми формування сучасної екологічної свідомості (Вернадські читання): Доповіді і повідомлення 5-ї Міжнародної наукової конференції 26-27 квітня 2007р. у м. Донецьку / Під редакцією Р.О. Додонова. - Донецьк: ДонНТУ, 2007. - С. 87-88.
6. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Рефлексія феномену грошей /Тетяна Вікторівна Гончарук, Михайлина Леонівна Шумка //Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань 20 21 травня 2009 року, Львів. - С.89-94.
7. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] /Володимир Томахів //Мандрівець. - 2008. №4. - С.67-71.
8. Шумка М. Гроші та політика [Електронний ресурс] /Михайлина Шумка, Світозар Янковий//Мандрівець. - 2008. - №4. - С.80-85.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми: Перед людством неодноразово виникали складні проблеми, часом і планетарного характеру. Ніколи до цього людство не вступало в період НТР, не досягало постіндустріальної стадії розвитку, не відкривало дороги в космос. Ніколи раніше для його життєзабезпечення не було потрібно такої кількості природних ресурсів, які повертаються в навколишнє середовище «відходами». Ніколи до цього не виникало такої глобалізації світової економіки, такої єдиної світової інформаційної системи, ніколи раніше «холодна війна» не підводила все людство так близько до межі самознищення [3, с. 160].

Мета дослідження: охарактеризувати суть глобальних проблем людства.

Об'єкт дослідження: проблемне поле сучасного глобалізованого суспільства.

Завдання:

– характеристика основних глобальних проблем людства,

– пошук шляхів вирішення глобальних проблем людства з втручанням науки.

Філософія, переймаючись впродовж усього періоду свого тривалого історичного існування пошуком субстанційних засад світобудови, у наш час органічно вийшла на необхідність ретельного аналізу так званих глобальних проблем сучасності. Нинішній стан існування людства характеризує його як переважно єдиного суб'єкта взаємодії з природним середовищем. Звичайно, що не всі його суб'єкти однаковою мірою впливають на довкілля, як і різною мірою усвідомлюють необхідність їх вирішення спільними зусиллями [1, с.187].

Терміном «глобальні проблеми» позначаються найважливіші і настійні загальнопланетарні проблеми сучасної епохи, що торкаються людства в цілому. Серед них: запобігання світової термоядерної війни; усунення економічної відсталості, голоду, злиднів і неписьменності; забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними для цього природними ресурсами; подолання екологічної кризи; припинення «демографічного вибуху» у країнах, що розвиваються, і демографічної кризи в розвинутих країнах; стримування міжнародного тероризму й екстремізму, поширення наркоманії, алкоголізму і СНІДу; вирішення поставлених сучасною епохою проблем освіти і соціального забезпечення. Ці глобальні проблеми зараз також обумовлені збільшеними масштабами впливу діяльності людства на навколишній світ [4].

Те, що розуміється під глобалізацією сьогодні, - це результат розвитку світової людської цивілізації в сучасну історичну епоху. В світі зростає загострення глобальних проблем, пов'язаних з розвитком і виживанням всього людства, його безпекою. При цьому головне - не упорядкування списку проблем, а виявлення їх походження, характеру й особливостей і, насамперед - пошук науково обґрунтованих і реалістичних у практичному відношенні шляхів їх вирішення. Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізольоване їх вирішення неможливе. Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Глобальні проблеми характеризуються певною «єрархією», тобто пріоритетністю одних з них стосовно інших. Дати реальне уявлення про майбутнє - найважливіше завдання науки. Реалізувати його можливо, лише виходячи з принципів, на яких взагалі тримається весь фундамент наукового знання. Мова йде про принцип об'єктивності (сувора відповідність висновків вихідним передумовам; доказовий аналіз реальності без яких-небудь суб'єктивних доповнень до неї; знання певних закономірностей, тенденцій історичного розвитку) [4].

Необхідно відзначити, що особливістю глобальних проблем є всесвітньо-історичний характер, тобто вони зачіпають інтереси більшості населення земної кулі. Будь-яка з проблем має вирішальне значення. Запобігти їх згубному впливу на суспільний прогрес, можливо лише об'єднаними зусиллями всіх країн і народів. Всі глобальні проблеми концентруються на проблемі людини - її житті, здоров'ї, свідомості, духовному багатстві, але не лише людські, а і загальнолюдські. Особлива роль відводиться сучасному науковому знанню, сукупності природних, технічних і суспільних наук, у тому числі і філософії. Філософія дає можливість усвідомити, осмислити ті глобальні проблеми і розкрити причини існування і загострення розбіжностей планетарного масштабу («глобальності»). Зміни, що відбуваються сьогодні у світі, - важливий крок на шляху переходу людства до нової цивілізації, що може бути сформована на шляхах вирішення глобальних проблем. Лише на цьому етапі людство посяде своє гідне, відносно самостійне місце в системі навколишніх процесів і сил, стане специфічно єдиним утворенням. Розмірковуючи над перспективами людства, слід підкреслити, що мова йде про можливість якогось єдиного демократичного і гуманного світового співтовариства, у якому будуть співіснувати різні форми власності - і суспільна, і приватна, різноманітні форми суспільних відносин. Проте за єдиної умови - це повинно бути суспільство демократії, суспільство, де людина буде центром усіх відносин [2, с.96].

Висновок: Глобальні проблеми людства взаємопов'язані охоплюють всі сторони життя людей, стосуються всіх країн народів та верств населення. Вони призводять до великих економічних та соціальних збитків. Для розв'язання глобальних проблем людство має в розпорядженні достатні науково-технічні і матеріальні досягнення, напрацьовано відповідні форми. Серед останніх слід назвати міжнародну комісію з навколишнього середовища і розвитку, яка розробляє програми покращання якості природного середовища та загально екологічного стану. Ця комісія і ряд інших визначають критерії екологічної безпеки, розробляють короткострокові та довгострокові програми захисту навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Гвишиани, Д. Методологические проблемы моделирования глобального развития / Д. М. Гвишиани // Вопросы философии. – 1978. – № 2. – С. 14–28.
2. Гладкий Ю. Глобалистика: трудный путь становления / Ю. Гладкий // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 10. – С. 105–106.
3. Капітон О.В. Глобалистика і глобальні проблеми сучасності / О.В. Капітон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_35/3Kapiton_O.pdf
4. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию. 3–14 июня 1992.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Формування української нації відбувалося впродовж довгих сторіч історії. На території України проживала велика кількість етнічних народностей, які переселялися з різних куточків континенту. Одні залишалися і селилися на цій території, інші перекочувували на нові землі.

Сучасна українська нація складається з багатьох народностей, які мирно проживають на території держави. Незалежно від мови та відмінностей в зовнішності в Україні проживають: українці, кримські татари, цигани, румуни, поляки та інші.

Нинішня ситуація в Україні завдає багато проблем та шкодить суспільству. Суперечка між двома етнічними націями, які дуже схожі між собою та вважалися братніми націями, гібридна війна. Усе нині впливає на формування сучасної української нації.

Актуальність проблеми:

Проблема становлення єдиної національної ідентичності громадян України є однією з визначальних для українського суспільства та для подальшого формування його як повноцінної нації. Політичний контекст проблематики зумовлює необхідність вироблення адекватної політики щодо кризових явищ, помітних в українській національній ідентичності. Теоретичні та практичні дослідження безпосередньо стосуються проблем зменшення потенціалу сепаратизму, залучення до державотворчого процесу представників усіх етнічних груп, зміцнення можливостей держави у справі протистояння зовнішньому тиску. Дослідження особливостей формування політичної нації в Україні сприятиме розумінню процесів в етнонаціональній сфері, дасть змогу перевірити виправданість застосування концепції політичної нації до етнополітичних процесів в країні, а також сприятиме виробленню ефективної державної політики у цій сфері. Актуальність цієї проблеми підтверджується численними дослідженнями українських авторів, зокрема О. Карпунов, А. Колодій, І. Кресіна, В. Лісовий, Л. Нагорна, О. Майборода, М. Обушний, Ю. Саєнко, Ю. Римаренко, Т. Рудницька, М. Шульга та інші. Значний інтерес становлять праці зарубіжних науковців, зокрема, з української діаспори. Серед них – Е. Вільсон, А. Мотиль, Т. Кузьо, Н. Попсон, І. Прізел, Р. Шпорлюк.

Об'єктом дослідження є українська нація.

Предмет – проблематика формування української нації

Метою статті є дослідити основні процеси формування української нації, збереження цілісності держави та єдності суспільства

Основними завданнями є :

- розглянути основні прояви формування нації;
- проаналізувати сучасні почуття української нації;
- виявити основний склад української політичної нації;

Нація – це велика, стала група людей, об'єднаних спільним походженням та історією, мовою, культурою, самосвідомістю та певними інтересами. Нація - це явище історичне, яке виникає на певному етапі розвитку людства. На межі XVIII–XIX ст. розпочався процес перетворення українського етносу (народу) в націю.

Сучасну українську націю варто характеризувати передусім у загальноприйнятому європейському сенсі – як відкриту поліетнічну спільноту, що історично склалася на території власне України і усві-домлює себе як український народ незалежно від етнічного походження, як спільнота саме українських громадян. Проте це не суперечить більш вузькому розумінню української нації як етнічно однорідної спільноти осіб української національності, які проживають на території України та поза її межами. Тобто йдеться про органічне поєднання політико-юридичного та культурно-гуманітарного вимірів української нації.

В особливостях життєдіяльності нашого народу ми знаходимо історико-психологічне коріння української вираженості у прийнятті рішень, толерантності міжособистих та міжнаціональних взаємин, української господарності з певною заощадливістю і заподатливістю. Відповідно формувалися і багато в чому схожі психічні особливості національного характеру абсолютної більшості українців. Українському народові властива індивідуальна форма цілеспрямованості та особистої відповідальності за наслідки реалізації цілей. Це явище прогресивне, бо воно є передумовою появи людини, здатної до свідомого створення нового громадянського суспільства. В умовах становлення нової європейської держави – України – до українського народу, до особливостей його характеру, звичок, уподобань пильно придивляються народи інших країн. Одні намагаються об'єктивно оцінити наші сильні й слабкі сторони, інші – вишукують лише негатив, аби викликати недовіру до нашого народу і цим перешкодити державотворчим процесам

В Україні помітні труднощі щодо формування української національної ідентичності. Вони виявляються у тому, що Україну вважали так званою «розірваною цивілізацією», де переважає регіональна ідентичність і чітко означено два полюси – Донбас і Галичина, які щодо розв'язання внутрішньосуспільних та міжнародних проблем часто по-сідають протилежні позиції, що свідчить про сповільнення та незавершеність процесів формування сучасної української політичної нації.

В Україні не завершився повною мірою процес українського націотворення. А без цього неможливо об'єднати владу і народ, Захід і Схід щодо здійснення назрих і необхідних системних реформ, спрямованих на модернізацію України та трансформацію її пострадянської суспільної системи відповідно до нових історичних умов постіндустріальної епохи. Якщо Україні не вдасться завершити процес українського націотворення, формування сучасної української політичної нації, то її загрожують роз'єднання та дезінтеграція. Про що тенденції свідчать, зокрема, «мовні війни» та міжрегіональне протистояння між Сходом і Заходом країни в період загальноукраїнських виборчих кампаній. Тому першочерговим завданням державної політики загалом і державної політики національної безпеки зокрема є завершення процесу формування української політичної нації. І визначальну роль у цьому процесі має відіграти українська національна ідея, яка покликана сприяти трансформації й перетворенню представників українського етносу

Перервність еволюційного шляху формування української національної ідентичності становить серйозну проблему для України. Два масштабні процеси: з одного боку, стирання, нищення етноісторичної ідентичності, з іншого – пошук та відродження власної ідентичності були і є полюсами, між якими доводилося існувати українській державі й суспільству протягом життя низки поколінь. Можна стверджувати, що балансування між цими полюсами, що, фактично, є змістом боротьби за національне виживання, досі актуальне. Національна ідентичність спроможна об'єднувати усі елементи етнічної структури українського суспільства, етнічні, культурні, релігійні, ментальні тощо прояви ідентичності, що їх мають різні спільноти. Так, ці спільноти є основою для оформлення загальнонаціональної ідентичності, яка «надбудовується над етнокультурними ідентичностями груп, що творять національну державу»

Українська національна ідентичність проходить складний і суперечливий процес становлення. Нині її ознаками є амбівалентність суспільної свідомості, брак консенсусу стосовно базових цінностей, етнопсихологічні та мовно-культурні деформації у свідомості. Таку ситуацію ускладнюють: – розриви у загальнодержавному комунікативному просторі внаслідок суперечностей у мовній, ідеологічній сферах; – брак історичних знань або їх викривлене тлумачення і, як наслідок цього, слабкість ідеологічної основи для формування національної ідентичності; – деформації національної і громадянської свідомості, соціальної структури суспільства та невизначеності соціальної ідентифікації в умовах ослаблення суспільства та конструйованих його частин

Отже, розглянувши основні прояви формування нації, проаналізувавши сучасні почуття української нації, виявити основний склад української політичної нації, я дослідила основні процеси формування української нації, збереження її ідентичності, збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження самобутності національної ідентичності суспільства загалом, а також самобутності окремих спільнот зокрема. Сьогодні українська нація переживає складний етап у процесі свого формування, але я з упевненістю можу сказати, що незабаром світ побачить нову згуртовану демократичну спільноту із величезним потенціалом до подальшого розвитку

Список використаних джерел

1. Пасічник В. М. Національна ідея як чинник формування української політичної нації. – 102-103 с
2. Stebelsky I. National Identity of Ukraine // Geography and National Identity / Edited by Hooson D. Oxford: Blackwell Publisher, 1994. – P. 233
3. Тодоров І. Я. Історичний та геополітичний чинники формування української політичної нації крізь призму європейського вибору. – 39 с
4. Феномен нації: основи життєдіяльності / За ред. Б.Попова. – К.: Тов-во «Знання», 1998. – С.169-170.; Уткін О. Українське прикордоння – фактор взаєморозуміння чи нестабільності? // Віче. – 2001. – №2. – 157 с

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми. Етика бізнесу встановлює правила врегулювання відносин між підприємцями, менеджерами, бізнесменами, та їх партнерами, клієнтами, працівниками, конкурентами та інше. Об'єктом дослідження є етика ведення підприємницької діяльності, що забезпечує зв'язки бізнесу з партнерами та діловим світом. Предметом дослідження є ціннісні та нормативні аспекти підприємницької діяльності. Метою дослідження є вивчення моральних, етичних, соціально-орієнтованих аспектів ведення бізнесу в інтересах зростання конкурентоспроможності підприємницької діяльності.

На нашу думку поняття етики бізнесу тісно пов'язано з філософським питанням сумісності бізнесу і моралі. Однак існує багато суперечливого у їх відношенні, тому у цієї сфері життєдіяльності існує специфічна мораль, вивченням якої займається саме етика бізнесу. Основні її завдання: вивчення особливостей моральної свідомості бізнесмена, розробка питань морального самовиховання.

ЕТИКА БІЗНЕСУ (грец. *ethika* < *ethos* – звичка, вдача; англ. *business* – справа, заняття) – система загальноетичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування.[1]

Проблема етики в бізнесі та державному управлінні для України є актуальною, й обумовлено це тим, що колись у нашій країні існувала система коренем якої була ієрархія. А у наш час розвиток бізнесу натрапляє на серйозні перешкоди, наприклад скептичне ставлення до етики, корупція, недобросовісність ділових та державних партнерів, непрофесійність персоналу, непрозорість законів і т. д. Тому ділова етика і етика бізнесу, сьогодні повинна втручатись у ділові відносини сучасних бізнесменів. Але, на жаль, контроль за дотриманням етичних правил за вимогами сьогодення (основними критеріями яких є: компетентність, досвідченість, уміння аналізувати, доступність і тактовність у спілкуванні, повага до особистості, допомога громадянам у вирішенні проблем), неможливо забезпечити за допомогою будь-якого контролюючого органу. Удосконалення морально-етичних норм бізнесу повинна забезпечувати належна освіта та виховання.

Тому останнім часом цілий ряд чинників призводить до зацікавлення бізнесменів нашої країни етичними питаннями. Аджє спостерігається інтенсивне зростання боротьби за інвестиції у світовому масштабі. За допомогою ділової етики відбувається регулювання відносин між суб'єктами ринку за умов дотримання договірних зобов'язань та норм права.

Це стосується контрактних зобов'язань, покриття збитків при заподіянні шкоди, дотримання правил та норм при використанні торгових марок, реклами, захисті торгової та промислової власності, а також під час

домовленостей щодо спільної підприємницької діяльності. Також буває, що окремі норми ділової етики входять до умов деяких ділових договорів, таких як :сумлінне виконання та дотримання зобов'язань, розумні дії, тощо. Одна з найважливіших моральних норм, якою повинен керуватися бізнес є законність всіх ділових підприємств. Без поваги до закону в будь- якій розвинутій державі бізнес не може існувати.[3]

Ділова етика містить такі норми поведіння підприємця:

- в основі бізнесу повинне лежати не тільки прагнення збільшити капітал, але й загалом бажання приносити користь іншим (суспільству);
- поважати професіоналізм і компетентність. Розуміти і підтримувати тих, хто хоче й вміє працювати, прагне до самореалізації;
- розуміти необхідність чесної конкуренції, шанобливо ставитись до інших підприємців. Поважати закони, державну владу, власність, соціальний порядок;
- прагнути до нововведень, цінувати культуру й освіту, брати активну участь у розвитку науки й техніки, виступати на підтримку екології;
- приймати остаточне рішення самостійно, не перекладаючи відповідальність на інших;
- планувати роботу так, щоб вона не йшла всупереч з особистими цілями співробітників;
- із терпінням відноситись до недоліків інших, ніколи і нікого не принижувати. [1]

Підприємницька діяльність неможлива без численних контактів з людьми, вона не розрахована на роботу «поодиноці». Тому культурне суспільство висуває до бізнесмена, як до особистості, що займається почасти і «суспільно-контактною» роботою, особливі вимоги до стилю його роботи, соціального вигляду, характеру спілкування з оточенням. Як не прикро, але вітчизняні підприємці ще не влилися в єдину систему правил взаємин між людьми у сфері підприємництва. Будемо сподіватися, що співвітчизники - підприємці візьмуть на озброєння досвід закордонних бізнесменів, бо суспільство історично прагне до демократії й бізнесу, ринкова економіка є необхідним компонентом для реалізації цієї мети. Сама ж мета цілком пов'язана з мораллю, оскільки цінності демократії, що визначають пріоритетними природні права людини стосовно держави, і є політичний корелят моральних цінностей.

Висновки. Дотримання підприємницького етикету, культура спілкування, доскональне знання своєї справи, ввічливість, коректність, почуття міри у всьому та інші «атрибути» ділової людини – гарантія успіху в підприємницькій діяльності

Список використаних джерел

1. Ділова етика як основа бізнесу. Освіта.UA. веб-сайт: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10766/>
2. Етика бізнесу. Етика сьогодні. Актуальне про етику і мораль. <http://www.etica.in.ua/etika-biznesu/>
3. Котвіцька А.А., Чмихало Н.В. ЕТИКА БІЗНЕСУ. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/8098/etika-biznesu>

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми: Впровадження етики в сучасне підприємництво, маркетинг і менеджмент сприяє значному підвищенню якості життя та підвищенню ступенів суб'єктивного задоволення життям. Від того, які цілі і цінності лежать в основі бізнесу, залежить благополуччя всього суспільства. Такі цілі організації, як служіння суспільству і цінність організації для місцевого співтовариства, асоціюються з етичним поведінкою, а мета максимізації прибутку - з сумнівним поведінкою. Як показують результати досліджень, етика надзвичайно актуальна в різних контекстах - індивідуальному, організаційному, соціальному і глобальному. Соціально відповідальний бізнес веде до кращої реалізації ресурсів, до збільшення ступеня соціального благополуччя і зростання соціального капіталу довіри. У глобальному контексті розвиток і вдосконалення морально-правових норм ведення бізнесу здатне врятувати людство від багатьох небезпек і загроз, в тому числі від постійних фінансових та економічних криз.

Деструктивний бізнес не тільки не сприяє зростанню добробуту людей, а й веде до розвалу економіки, моральному розкладанню і фізичної деградації [7, с. 15].

Мета, предмет та об'єкт дослідження: Етика бізнесу досліджує ціннісно-нормативні аспекти підприємницької діяльності та менеджменту. Ці аспекти пронизують індивідуальну етику, етику організації, соціальну етику, а також транснаціональний бізнес в масштабі планети. Коло проблем, які розглядаються в етиці бізнесу, дуже широкий. Його новітні методи управління та менеджменту, питання соціального порядку і соціальної справедливості як гарантії соціально відповідального бізнесу, проблема соціальної відповідальності, міжнародні та національні стандарти в галузі соціальної відповідальності; охорона здоров'я і безпека праці; захист навколишнього середовища і права місцевої громади; свобода об'єднань і право на укладення колективного договору; дискримінація; спонсорство і благодійність бізнесу та ін.; моральні проблеми використання знань та інформації в бізнесі; моральні проблеми використання нових інформаційно-комунікативних технологій у бізнесі та ін. А також боротьба з порушеннями етики (корупцією шахрайством, крадіжкою і ін.), зі зловживаннями в маркетингу (порушенням принципів справедливої конкуренції, нечесними методами в ціноутворенні і торгівлі, шахрайством на ринку споживчих товарів і послуг), морально-етична експертиза комерційної реклами. Етика бізнесу має відношення до широкого комплексу дисциплін, що включають правила ділового спілкування, цінності і норми індивідуальної та соціальної етики, організаційну культуру підприємства, корпорації, етику національного господарства в масштабі держави, а також міжнародні правила і норми ведення бізнесу, етику ділових відносин в мультикультурному співтоваристві. В етиці бізнесу відображаються результати досліджень таких дисциплін, як економіка, соціальна філософія, теорія управління, культурологія, психологія менеджменту, правознавство та інших. [2, с 6]

1. Етика бізнесу - є видом прикладної етики, але також включає професійну етику, економічну етику, етику організації, тобто розглядає широке коло проблем, що виникають у бізнесі. Вона розглядає не тільки поведінку окремих індивідів, але також етичні складові діяльності всіх економічних суб'єктів - індивідів, а також організацій, корпорацій, держав, міжнародних співтовариств. Сучасна етика бізнесу спирається на філософію бізнесу і філософію моралі і в цьому сенсі може претендувати на роль сучасного світогляду, причому найбільш просунутого. Предмет етики бізнесу пов'язаний також з філософією економіки, психологією менеджменту, соціологією, культурологією [4].

2. Етика бізнесу (ділова етика) спирається на поняття соціальної етики (соціальний порядок, соціальна відповідальність, справедливість, соціальний капітал та ін.). Від її ефективності та результатів залежать добробут і благополуччя людей як в рамках окремих держав, так і на планеті в цілому. Вона виступає важливою частиною глобальної етики, від поведінки економічних суб'єктів залежить, яким буде світовий економічний і соціальний порядок, а також чи будуть взагалі існувати природа і суспільство. Бізнес є найважливішою частиною суспільства, а в його проблемах отримують вираження загальні соціальні проблеми, так що етика бізнесу є частиною загальної етики і в ній отримують переломлення багато моральні проблеми, протиріччя і парадокси сучасного світу. [5, с.9-11]

«Етика бізнесу» є сфера діяльності управлінців і підприємців, що забезпечує зв'язки підприємства з діловим середовищем, партнерами з бізнесу. Етика менеджменту представляє сукупність норм і правил поведінки, які прийняті у діловому середовищі.

Висновки. Етика бізнесу, як відомо, є дуже молодою спеціальністю, і досі дуже багато людей схильні до скептичного бачення наслідків поєднання теорії бізнесу з етикою як галуззю філософії. Проте, останнім часом цілий ряд факторів призводить до все зростаючого зацікавлення бізнесменів етичними питаннями. Подібне розширення, як виявляється, ніколи не проходить без наслідків – найкраще їх видно в галузі стратегічного менеджменту: менеджери отримують здатність краще адаптувати діяльність своїх компаній до вимог часу в довгостроковому режимі. Це, в свою чергу, пов'язане з основним принципом етики бізнесу – в довгостроковому режимі етична поведінка вигідна компанії, а неетична – не вигідна. Відбувається це через формування того ж іміджу, налагодження зв'язків, що базуються на довірі, турботі і чесності

Потрібно просто по-новому промислити менеджмент і маркетинг компанії з точки зору названих «людських» понять, що завжди лише призводить до зростання загальної ефективності організації, особливо – ефективності людського капіталу, формування стійкої довіри до бренду тощо.

Список використаних джерел

1. Ботавина Р. Н. Этика деловых отношений: Учебное пособие для студентов обучающихся по экономическим специальностям. – М.: «Финансы и статистика», 2010. – 208 с.
2. Гах Й. М. Етика ділового спілкування: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 160 с.
3. Герасимчук А. А., Тимошенко О. І. Етика та етикет. – К.: ЄУ, – 2011. – 350 с.
4. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навчально-методичний посібник. – К.: ЄУФІМБ, 2012. – 250 с.
5. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. Посібник. – К.: Кондор, 2010. – 356 с.
6. Сердюк О. Д. Теорія та практика менеджменту: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2014. – 432 с.
7. Статінова Н. П., Радченко С. Г. Етика бізнесу: Навч. посібник. – К.: КНТЕУ, 2010. – 280 с
8. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/8189069/page:5/>
9. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/30469/1/09_ЕБ_МР_ДЗ.docx

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Роберт Кійосакі сверджував «У наш теперішній інформаційний вік, найбагатші – це бізнесмени. Ми не можемо стати королями чи королевами, але ми можемо стати бізнесменами».

Актуальність дослідження. На даний момент бізнес є одним із найпоширеніших методів введення підприємницької діяльності. Тому вивчення основ бізнесу з різних філософських точок надає перевагу для бізнесмена у виборі підходу до ведення бізнесу з унікальною складовою. Метою дослідження є здійснення філософського аналізу основ бізнесу. Згідно до поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: ✓ Проаналізувати сферу бізнесу в сучасному суспільстві ✓ Віднайти зв'язок бізнесу із філософією ✓ Визначити основні концепції основ бізнесу ✓ проаналізувати основні форми та моделі бізнесу у сучасному соціальному просторі; ✓ дослідити бізнес як власність і погляди філософів на нього.

Об'єкт дослідження : соціально – економічна сфера сучасного суспільства.

Предмет дослідження: філософські основи бізнесу.

Стан дослідження проблеми. Ідея філософії бізнесу цікавила багатьох вчених, таких як : Дж. С. Мілль, М. Вебер, В. Зомбарт, Ж. Ж. Ламбен і відчизняний дослідник цього питання С.С. Гаркавенко. Один із найвидатніших економістів 20 століття Дж. М. Кейнс вважав, що немає ніякого сумніву в плідному взаємозв'язку думки філософії і бізнес-ідеї, в результаті якого і зароджувалася філософія бізнесу. На сьогоднішній день багато людей, які мають грошей більше ніж на звичайне існування, намагаються створити власний бізнес, розраховуючи, що це все так легко. А насправді до створення чогось нового, включаючи бізнес-ідею, потрібно мати талант Альфред Нобель стверджував, що якщо у мене є тисяча ідей, і тільки одна з них виявляється плідною, я задоволений. Тобто, більшість людей «запалюються» ідеєю, але вона може не принести бажаного результату, а потрібно мати хоча б одну, але продуману і успішну ідею. Сучасне суспільство часто замінює поняття «філософія бізнесу» « на більш нове поняття «маркетинг». Так на думку С.С. Гаркавенко, «<маркетинг, як філософія бізнесу, означає орієнтацію всієї діяльності фірми від проектування до виробництва товарів, їх збуту задоволення попиту споживачів, вироблення товарів, що задовольняють певні потреби споживачів>>[1.с.5]. Дуже важливо в умовах сучасної конкуренції, щоб маркетинг, як філософія бізнесу став природною формою поведінки для всіх співробітників, мав прямий чи опосередкований вплив на управління відділами та функціями підприємства. Маркетинг повинен стати головною умовою, складовою прийняття рішень, пронизувати діяльність кожного працівника – від простого робітника до топ-менеджера, з метою створення великої і могутньої компанії. Для успіху та перемоги над конкурентами необхідні креативність, гнучкість і відсутність бар'єрів у процесі реалізації функцій і між відділами, що стає наслідком поширення філософії маркетингу по всьому підприємству. Наші філософські погляди – це як вітрило, яке визначає напрям нашого життєвого шляху. Для того, щоб змінити цей напрям, ми повинні змінити філософію, а не обставини, що склалися. Філософія бізнесу пояснює загальні поняття для компанії і її цілі і мету. У ній також викладаються цінності, які важливі для компанії. Створення філософії вимагає часу і старанності з боку бізнес-лідерів. При складанні філософії, лідери повинні запитати себе, «Яка природа мого бізнесу?» «Хто мій клієнт?» «Які цінності важливі для мене?» і «Що таке моє загальне бачення компанії?». Відповіді на ці питання формують основу філософії бізнесу. Філософія бізнесу сприяє поліпшенню якості життя, притягує ділових людей, що мають схожі з її положеннями погляди; створює умови 86 для довірчих, рівноправних і справедливих відносин; створює творчу атмосферу навколо бізнесу. Виходячи з цього менеджеру необхідно вміння розробляти філософію бізнесу. Рушійною силою розвитку бізнесу є потреби і особистий економічний інтерес, який лежить в основі потреб. Розвиток бізнесу неможливий без забезпечення відповідних умов його функціонування. Вони забезпечують законодавчу і нормативну базу, конкурентне середовище, ринкову інфраструктуру та стимули підприємницької діяльності. Спонукальним мотивом бізнесу є комерційний успіх і задоволення інтересів ділових людей. Бажання отримати прибуток спонукає учасників господарського процесу до розширення виробництва, зниження витрат і цін на товари та послуги. Ринок є стимулом розвитку бізнесу, а дефіцит ресурсів його межею. На ринку суб'єкти господарської діяльності взаємодіють то в якості виробника, то – споживача. Тобто, ринок встановлює ціни і визначає обсяг виробництва і вирішується проблема: що, як і скільки треба виробляти. Проблема «що виробляти» вирішується через гроші споживача товару або послуги; «як виробляти» – шляхом конкурентної боротьби між виробниками; «скільки виробляти» - через співвідношення попиту і пропозиції. Бізнесмен – це головна фігура ринку. Активізація бізнесу матеріалізується в поліпшенні стану суспільного виробництва, формує новий тип економічної поведінки суб'єктів господарювання і відповідного йому механізму. Цільове спрямування ділової активності (бізнесу) полягає в задоволенні потреб і інтересів. Стимул – важлива характеристика розвитку бізнесу. Очікування винагороди є не тільки рушійна сила бізнесу, але і фактор його розвитку. Об'єктом підприємницької діяльності є процес відтворення на всіх його стадіях. Суб'єктами бізнесу можуть бути правоспроможні і дієспроможні громадяни та юридичні особи, які мають власність в будь-якій формі. Існує три основні концепції бізнесу: позитивна, критична і прагматична. Критична концепція бізнесу виходить з того, що поняття бізнес об'єднує сукупність дій різних суб'єктів ринкових відносин, що мають однакову спрямованість на збагачення одних людей за рахунок інших. Існує безліч модифікацій критичних уявлень про бізнес, але загальним для них усіх виступає теза про суперечливість, а то і несумісність інтересів і цілей людей, змістом діяльності яких є бізнес. Критична концепція бізнесу абсолютизувала в минулому і продовжує абсолютизувати протиріччя, притаманні ринковій економіці. Їх трактування вельося і ведеться з позиції нібито має місце безвиході даних протиріч. Саме на такій основі в дев'ятнадцятому столітті сформувалася вже згадувана теорія наукового комунізму, згідно з якою ринкова економіка і бізнес історично приречені, і повинні з часом поступитися місцем новій, комуністичній системі відносин, позбавленої суперечностей. У цій комуністичній системі не буде приватної власності на засоби виробництва, а тому немає і конкуренції інтересів. Вона безконфліктна або малоконфліктна, і мотиви розвитку комуністичної економіки обумовлені прагненням людей не до отримання прибутку, а до колективізму і загального процвітання на основі товариського співробітництва і взаємодопомоги.

Отже, філософія бізнесу – це група питань, які пов'язані з суспільно-філософськими і соціально-культурологічними, етичними нормами, які є частинами економічного підприємства. Суть філософії бізнесу – дізнатися і розглянути найоптимальніші причини економічного способу дій індивіда, спробувати знайти відповідь на питання чому, для чого він є суб'єктом економічної роботи в цілому, а так само його справ зокрема. Основна суть бізнесу в філософії з наукової точки зору - виявити важливі особливості, головні принципи, гіпотези організації та працездатності ділового світу. Основне завдання філософії бізнесу - дізнатися сутність економічної роботи та економічного способу дій в найширшому і глибокому розумінні цих явищ.

Список використаних джерел

1. Гаркавенко, С. Маркетинг : підручник / С. Гаркавенко. - К. : Лібра, 1998. - 384 с.
2. Глушко Т. П. Філософія бізнесу як основа легітимізації економіки // Філософські проблеми гуманітарних наук. –К.: Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2005. – № 4. – С. 85–89.
3. Орендарчук, Г. Філософія людини-бізнесмена / Галина Орендарчук, Сергій Клеба // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : зб. наук. праць студ. та викл. каф. філософії та політології ТНЕУ / відп. за вип. Т. В. Гончарук. - Тернопіль : ТНЕУ, 2012. - С. 71-78.
4. Рассел Б. Історія західної філософії.– К.: Основи, 1995.– 759 с.
5. Філософський енциклопедичний словник / редкол. С. С. Аверинцев, Е. А. Араб-Огли, Л. Ф. Іллічов [и др.]. 2-е вид. М. : Сов. Енциклопедія, 1989. С. 700.
6. Шамхалов Феликс. Філософія бізнеса. М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2010.- 381с.
7. Гончарук-Чолач, Т. Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення / Тетяна Гончарук-Чолач // Психологія і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 72–81.
8. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
9. Гурик М.І., Шумка М. Л. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Серія «Філософія». – Вип. 8. – Острог, 2011. – С. 36-46

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми. У наш час майже безсумнівним постає твердження, що історія є результатом діяльності людей. Людину в даному випадку розглядають лише як виконавця цих задумів або програм, як «дійову особу» у драмі історії. В історії реально відбувається тільки те, що проходить через людські дії або вступає з ними в певний зв'язок. Наприклад, виверження вулканів, землетруси не є людськими діями, але вони можуть суттєво впливати на результати людської діяльності та її спрямованість. Тож, розглядаючи проблему суб'єкта історії, ми повинні уважно придивитися до умов, чинників та мотивів людської діяльності.

Предметом дослідження є сукупність термінів, тенденцій історії, умов, чинників, концепцій про вирішальну роль людської діяльності в історичному процесі.

Об'єктом дослідження є проблеми, огляд, встановлення та побудова правової нації. Вплив людини на історичний процес і державотворення.

Мета дослідження: визначити чи справді нація є суб'єктом історичного розвитку. Нація – це колективний суб'єкт політики, що творить державу. Наука визначає два основні типи націй – етнічну (базовану на конкретному етносі) і громадянську (базовану на громадянстві конкретної держави).

Терміни етнос і нація перекладаються з грецької та латини одним словом – народ. Латинське слово нація (nation) особливо прижилось в Західній Європі, де переважна більшість народів здавна мала власні держави. Тому поняття нація у наш час набуло значення одержавлений народ, тоді як словом етнос користуються найчастіше для позначення народу взагалі, незалежно від того створив він власну державу чи має колоніальний статус в державі сусідів.

Народ або етнос – це історично сформована людська спільнота, яка відрізняється від сусідів окремою власною територією (батьківщиною), культурою, мовою, психічним складом та свідомістю. Народ, що історично дозрів до створення власної держави, називають нацією [5, с. 3].

У світі змагаються між собою дві концепції походження нації:

1) Примордіалістська концепція вважає нації продуктами давнього походження, які змінювали уже сучасні віки. 2) Модерністська концепція вважає нації продуктом останніх кількох сотень років, які формували економіка, війни, газети і телебачення. Спільноти здебільшого об'єднуються в нації для захисту власних інтересів.

Суб'єктом історії є певне історичне провидіння, яке через людей, їх пристрасті, потяги, бажання здійснює свої наміри. Зазначені міркування навряд чи можна відкинути. Але, враховуючи попередній виклад, можна стверджувати, що за більш виваженого підходу історичний процес постає, як свого роду змагання людських планів, мрій, намірів із наявними результатами попередніх історичних дій. При тому з'являється сенс говорити про такі тенденції історії:

- тенденція до збільшення ролі свідомого (розумного) начала у здійсненні історичного процесу;
- тенденція до зростання інформаційної насиченості поля людського дійового самовиявлення;
- тенденція до урізноманітнення форм людського історичного активізму та збільшення ролі індивідуальної ініціативи в історичному процесуванні. [1, с. 7]

Найпершою умовою людської діяльності постає природа. Саме у взаємодії з природою людина забезпечує собі життя, задовольняє найперші життєві потреби, нарощує свої знання, уміння, формує мету подальшого просування шляхом прогресу або розширення меж своїх дійових можливостей.

Друга умова про те, що людська діяльність може розгортатися, відтворюватися та нарощуватися лише у соціально-культурному середовищі. Як звичайно, тоді, коли люди починають усвідомлювати свій зв'язок із розвитком історичних подій, вони віднаходять певний наявний рівень культури, соціальних стосунків, історичних надбань. У сучасному суспільстві цей момент постає вже аксіомою: кожна людина, кожне покоління входить у процеси життєдіяльності за умов наявності певного стану та рівня соціальної культури. Дуже важливим чинником людської діяльності постає волевиявлення, здатність до самоорганізації, уміння сконцентрувати людські зусилля на вирішенні основних завдань життя. За всіх інших умов саме волевиявлення досить часто відіграє вирішальну роль в історичних подіях. Воно ж, своєю чергою, залежить від світоглядних і смислових орієнтирів людини. Ніщо так не руйнує людську активність, як відчуття безнадійності та безглуздості того, що відбувається, або того, що має відбутися. Поставимо, нарешті, запитання: кого ж треба вважати суб'єктом історії? Якщо ми погоджуємося із твердженням про вирішальну роль людської діяльності в історичному процесі, то, здавалося б, звідси випливає визнання суб'єктом того, хто здійснює цю діяльність, тобто людину. Але подібна відповідь може бути зовсім не переконливою. По-перше, тому, що історія постає результатом дій багатьох людей; окрема людина інколи губиться і майже зникає у вирі історичних подій. По-друге, якщо людьми керують певні інтереси та мотиви дій, може, це саме вони (або те, що їх викликає) постають історичними суб'єктами? Обидва зауваження слушні. Якщо в історії діють маси людей, якщо їх прагнення, волі, дії схрещуються, то хід історії може набувати характеру результуючого вектора різноманітних сил, що може не збігатися з жодною з них. Друге зауваження можна виправдати тим, що люди, діючи свідомо, не завжди спроможні передбачити всі можливі наслідки своїх дій. До того ж у їх дії влітаються несвідомі потяги та мотивації. У наслідку складається враження, що люди бажать свого, але історія здійснює своє. І можна зробити висновок, що суб'єктом історії є певне історичне провидіння, яке через людей, їх пристрасті, потяги, бажання здійснює свої наміри. Зазначені

міркування навряд чи можна відкинути. Але, враховуючи попередній виклад, можна стверджувати, що за більш виваженого підходу історичний процес постає, як свого роду змагання людських планів, мрій, намірів із наявними результатами попередніх історичних дій. [4,с.309]

Висновок. На основі викладеного можна зробити висновок, що суб'єктом історії завжди була і є людська особа та нація, бо лише особа постає реальним творцем усієї сукупності складників історичного процесу: вона має реальні почуття, потяги, мотиви, бажання; вона продукує знання, культурні цінності, смисли; вона нагромаджує та використовує інформацію; вона проявляє волю, здійснює психічну та розумову самоорганізацію; нарешті, саме вона постає споживачем історичних здобутків та виміром для справжніх завоювань історії.

Список використаних джерел

1. Антологія світової філософії.– Т.3.– М., 1971. [Антологія світової філософії.– Т.3.– М., 1971.]
2. Балушок В. Нації етнічні,нації політичні і перспективи етнонаціонального розвитку людства // Наука і суспільство. -1997. -№ 9-10. - С. 26-31 [http://docplayer.net/62091363-Kiyivskogo-nacionalnogo-universitetu-imeni-tarasa-shevchenka.html]
3. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ.– К.: Таксон, 2003. – 300 с.
4. Касьянов Г.В. Нація і націоналізм: слова і терміни
5. Колодій А. Рукопис брошури Нація як суб'єкт історії. - Львів: Кальварія, 1997. [http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_18.pdf]

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження місця і ролі України в сучасних глобалізаційних процесах заключається ще й в тому, що необхідно проаналізувати феномен сучасного українського суспільства у вимірах соціоантропологічних, соціоекономічних та соціокультурних аспектів, які є ще мало дослідженими. На початку XXI століття Україна зіткнулася з низкою культурних, соціальних, економічних та політичних проблем, спровокованих процесами глобалізації. Визначення наслідків глобалізації для України потребує їх цілісного, комплексного осмислення, адже умова свідомої і керованої участі України в подальших інтеграційних процесах і запорука збереження власної національної самобутності.

Дослідження місця і ролі України в глобалізаційних умовах сучасності визначається особливою актуальністю тому, що, по-перше, на сьогоднішньому етапі глобалізаційного розвитку світової цивілізації різні країни світу, в тій чи іншій мірі, переживають процеси трансформації всіх сфер людського життя; по-друге, на початку XXI століття Україна зіткнулася з низкою економічних, політичних, соціальних, культурних проблем; по-третє, визначальним напрямом глобалізаційних зрушень є всеохоплююча інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція, які створюють об'єктивні передумови як для об'єднання людства, так і для його роз'єднання.

Мета. Осмислення ризиків і викликів глобалізації щодо України та визначенню можливих шляхів подолання негативних проявів глобалізації.

Предмет дослідження. Вплив глобалізаційних процесів на сучасне українське суспільство та шляхи оптимізації соціогуманітарної сфери суспільства, що трансформуються.

Об'єкт дослідження. Феномен сучасного українського суспільства в епоху глобалізації

Виклад основного матеріалу. Процеси глобалізації – все більшої взаємозалежності громадян і держав у сучасному світі, стали викликом для більшості національних держав, незважаючи на їх просторове розміщення чи рівень політичного, економічного і культурного розвитку. Реалії глобалізації змушують кожну державу чітко визначитись із своїм геополітичним вибором. Особливо це стосується України, яка за своїм європейським корінням є суто європейською державою. За останній рік наша країна піднялася на три рядки в рейтингу глобалізації і розташувалася на 44 місці серед 191 держави.[5]

Ступінь залученості України у глобалізаційні процеси є доволі помірний і не відповідає ані її об'єктивному потенціалу, ані тим можливостям, які випливають з її географічного положення чи історичних традицій. На жаль, сьогодні Україна не є впливовим суб'єктом глобалізації і належить в цьому аспекті до периферійних держав. Це обумовлено як рівнем її соціально- економічного розвитку, так і місцем і роллю держави в сучасній світовій політичній «грі подій та впливів». [4]Тому найважливішим питанням для України стає пошук принципів та механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, адже інакше вона залишиться пасивним об'єктом реалізації глобального впливу інших країн світу. Україна відчула вплив глобалізації вже з перших років незалежності, коли її економіка та суспільна сфера стали відкритими для світу. З одного боку, її шанси скористатися перевагами глобалізації зростають, але з іншого – вона стає відкритою для нових глобалізаційних загроз. До них Україна, як молода держава, не підготовлена й найчастіше – від них не захищена. Глобальним ризиком стають виклики національній безпеці, наявним підтвердженням чого є спроби окремих світових держав підпорядкувати собі інтереси України як окремої національної держави. Негативними наслідками цього є зростання соціально-політичних та етнічних конфліктів всередині держави, які виводять систему суспільного розвитку з динамічної рівноваги і позбавляють її можливості стабільного розвитку та ефективного функціонування [2, С. 90-98].

Найважливішим наслідком глобалізації є також збільшення розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда». Відомо, що глобалізація обертається посиленням нерівномірності у соціокультурному поступі народів, дедалі більшим розмежуванням у світовому масштабі полюсів надмірного багатства та злиднів. Одна з найбільших загроз глобалізаційним процесам пов'язана з масовим безробіттям та мобільністю робочої сили. Масова міграція населення набуває глобальних рис і перетворюється на серйозне джерело загострення соціально-економічної ситуації в світі. Під впливом глобалізації Україна долучилася до світових міграційних процесів. Інтенсифікація міграційних процесів впливає на демографічні та соціально-економічні показники всередині країни і цей вплив є суперечливим і нерідко негативним. Аналіз нинішньої соціально-демографічної ситуації в Україні свідчить про глибоку демографічну кризу. Ще одна загроза глобалізації для України пов'язана з процесами інтеграції національних культур у спільну світову культуру. Сьогодні весь світ заповнила продукція масової культури, що загрожує втратою або істотною трансформацією культурних традицій багатьох націй і народів, незахищених перед уніфікуючим впливом глобальної культури[1, с. 94-96]

Отже, глобалізація як достатньо нове та не достатньо вивчене явище привносить більше викликів та небезпек, ніж переваг. Наша держава постає перед необхідністю протистояти глобалізаційним викликам і має для цього всі підстави, адже у контексті основних тенденцій глобалізації і забезпечення сталого розвитку за національною державою зберігаються центральні позиції і переваги у виконанні завдань національної безпеки, боротьбі з регіональним та міжнародним тероризмом, злочинністю, наданням соціальних послуг, регулюванням ринку, контролем над видобутком природних ресурсів і регулюванням міграції, вирішенням міжетнічних і культурних проблем тощо.

Крім того, Україна має у своєму розпорядженні досить потужний людський і науково-технічний потенціал, який може бути затребуваний на шляху до вирішення загроз глобалізації. Стратегія України у пошуках адекватних відповідей на виклики глобалізації має ґрунтуватися на активній участі у регіональному й глобальному інтеграційних процесах. Серед проблемних питань глобального розвитку пріоритетною залишатиметься культурна, політична та економічні сфери. [Вип. 32. – С. 196 – 209.,5]

Висновок. Принципової необхідності набуває розробка державної глобалізаційної політики, яка відповідає глобальним викликам XXI століття та яка б враховувала співвідношення геостратегічних сил на глобальному просторі і чітко визначала місце та роль України в ньому. Така глобалізаційна політика має бути спрямована на реалізацію національних інтересів не шляхом прилаштування до потреб загальнопланетарної системи розвитку, а завдяки можливості показати і відстояти свою власну національну позицію у глобальному світі. Саме від її вдалої розробки і реалізації залежить, чи стане

Україна повноправним суб'єктом глобалізаційних процесів і скористається їхніми перевагами, чи все ж таки вона залишиться провінційним гравцем на світовій арені, де змушена грати не за своїми власними, а за чужими правилами гри.

Список використаних джерел

1. Войтович Р. Механізми подолання глобалізаційних викликів суспільного розвитку України / Р. Войтович // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2011. – Вип. 2. – С. 90-98.
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Глобалізація>
3. Гуманітарний вісник ЗДІА «Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності» Г.П. Ковальова «Україна у світових глобалізаційних процесах : виклики і відповіді».
4. Г.П. Ковальова «Україна у світових глобалізаційних процесах : виклики і відповіді».
5. Манзя М.В. Соціальний вимір глобалізації / М. В. Манзя // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2008. – Вип. 32. – С. 196 – 209.

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ XXI СТОЛІТТЯ

Вступ. У наш час головний двигун всього соціуму - це гроші. Адже це результат цілеспрямованих дій людини в її житті. Коли ми чуємо слово «гроші», машинально в уяві з'являються папери з різними цифрами і символами. Ці «папери» дають нам можливість жити, харчуватися і одягатися. На превеликий жаль, для більшості людей, гроші стали сенсом їх життя.

Мета дослідження. Мета даної роботи полягає у засуванні, яке значення мають гроші у сучасному світі та формування правильного розуміння ролі та місця грошей у житті суспільства. Також значення грошей у глобальних процесах та у світі.

Об'єкт дослідження. Вивчення організації грошового обігу в світі.

Предмет дослідження. Вплив грошей на людину та їхній рух у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання. Часто чуємо вислів: «Якщо б у мене були гроші, то життя би склалося по-іншому». Постійний брак грошей свідчить про відсутність розуміння суті грошей і їх призначення. Щоб вирішити проблему грошей особливу увагу потрібно звернути на потреби людини в суспільстві, бо ми живемо в ринковій економіці, де кожна людина вибирає сферу для своєї діяльності. У світогляді багатьох людей залишилася рабська ідеологія, що держава повинна забезпечити роботою кожну людину. Тому багато хто вважає, що хтось про нього повинен думати. Але насправді, якщо людина не думатиме сама про себе, про свій розвиток, то ніхто інший їй не допоможе. Знайти своє місце в житті і реалізувати свій потенціал через управління життям – головна потреба кожної людини. У Біблії написано Втор. 8, 18:

«...але щоб пам'ятав Господа, Бога твого, бо Він дає тобі силу набувати

багатства». Бог дає особливе розуміння отримання багатства і грошей, це розуміння полягає в силі. Сила нашого впливу на життя визначає якість нашого життя і наявність грошей. Сила – це знання, вміння, здоров'я, досвід, розуміння свого призначення, мета. Є добра і повчальна історія про це.

Старогрецького філософа Епікетета дразнили співгромадяни своїми насмішками.

– Ти вчиш інших заробляти гроші, а сам не маєш доброго достатку. Тоді він вирішив доказати, що розумна людина може добитися багато чого. Він визначив, що наступного року буде рясний урожай оливок. Він орендував всі млини в окрузі на час збору урожаю. І коли прийшла пора виробляти оливкову олію, люди могли звертатися тільки до нього. Так він зміг забезпечити себе на все подальше життя. А тим, хто раніше над ним насміхався, він говорив:

– Людині мудрій стати багатою неважко, але нецікаво! Життя кожної людини унікальне і цінне. Кожна людина визначає межі впливу свого життя і в ці межі потрапляють гроші. Мета і планування – інструменти формування цих меж. Щоби отримати гроші, потрібно їх прихід запланувати. Планування – це заздалегідь визначений порядок і послідовність важливих життєвих подій та справ, точно розрахованих і розподілених у часі.

Хто не планує перемогу, той планує поразку. Коли життя людини організоване і сплановане, вона швидше досягає якісних результатів, вона до найменших деталей заздалегідь планує свій шлях досягнення мети. Кількість грошей залежить від рівня організації, планування і порядку в її житті. А крах приходить тоді, коли людина допускає безлад і хаос. Планування допомагає бути ефективнішим і продуктивнішим, воно вчить правильно використовувати такий важливий ресурс, як час. Тільки навчившись планувати, людина зможе досягти максимальних результатів у житті.

Плануючи своє життя, вона, фактично, планує його результати. Якщо вона не сама керує своїм життям, ним керуватимуть інші. На початковому етапі у плануванні цілей особистого життя кожній людині потрібно бути собою.

Весь світ прагне зробити з людини те, що він хоче, але люди мети чинять опір цьому і роблять відповідно до свого бачення. Відомі вислови, що убогість не буде планів і кораблю, який не знає куди плисти, не допоможе ніякий вітер, –помагають людині в побудові планів для досягнення заповітної мети і мрії. Будь-яка мета, досягнута дуже швидко або дуже легко, не є великим досягненням. [1].

Правильне ставлення до життя може його глобально змінити. Ми часто не даємо можливості грошам прийти в наше життя. Як правило, ми бачимо тільки в житті інших людей, через що самі страждаємо. Чужі гроші щастя не принесуть, і взагалі вони не завжди приносять щастя. Бути щасливим і мати гроші – це не те саме. Наприклад, у вченні Сковороди щастя людини не приходить із задоволенням потреб (адже саме так розуміє щастя як західне суспільство споживання, так і суспільство, що будувало до недавнього часу соціалізм). У Сковороди розуміння щастя має глибше коріння. Суть щастя він пов'язує зі способом життя самої людини. Найповніше вона розкривається через вислів Сократа : «Інший живе для того, щоб їсти, а я їм, щоб жити», – який Сковорода розпочинає свій трактат під назвою «Кона Алкивіадська». Своім розумінням щастя Сковорода, як би захищає людську «природу» від примітивного зведення до споживання і самокорисливості. Він сам вибрав такий спосіб життя, який, за його словами, допомагав йому «не жити краще», а «бути краще». Полюби життя, і воно відкріє джерело сили для багатства спочатку духовного, а потім і матеріального. Тому йти шляхом самовдосконалення і розвитку – найважливіше для людини і на цьому шляху ви обов'язково знайдете гроші. Можна навести яскравий приклад цього вислову : «Кожен із нас має владу дозволити собі здоров'я і хворобу, багатство і бідність, свободу і рабство», – Річард Бах. Тому, дозвольте багатству та грошам прийти у ваше життя. Однак гроші не можуть змінити людей, вони можуть лише допомогти їм стати тими, ким вони є насправді. Потрібно зрозуміти просту мораль: - «Не в грошах щастя...». Щастя – коли ти і твої рідні здорові та щасливі. Гроші безперечно потрібні і без них в сучасному світі не прожити, але потрібно мати міру і не заціклюватися на безкінечній збагачуваності, тому що, можливо, настане такий день коли людина зрозуміє, що краще б вона цей час провела з рідними, а не в погоні за грішми.

У сучасному суспільстві дозволяють регулювати виробництво, зменшуючи обсяги, регулювати споживання. Визначається громадська корисність людини. Якщо людина володіє необхідними для нинішніх умов знаннями і навичками їй дають високу зарплату, якщо людина не володіє необхідними знаннями, корисність в грошовому еквіваленті оцінюється нижче. Гроші здатні стимулювати і сповільнювати науково-технічний прогрес. Розвиток науки і техніки повністю залежить від обсягу фінансування. Фінанси впливають навіть на екологію країни. Для того, щоб підприємствам менше завдавати шкоди екології необхідні достатні фінансові вкладення. Гроші покращують господарське життя суспільства, підсилюють зацікавленість суб'єктів, які займаються підприємницькою діяльністю, до розвитку виробництва за допомогою цін і зменшення витрат. Крім того, роль грошей полягає в залежності грошових витрат від доходів і в контролі цін, обсягу і якості товарів, робіт, послуг. Таким чином, грошові відносини зачіпають абсолютно всі сфери життя. Сучасне суспільство все оцінює за допомогою грошей, від товарів і послуг до культурних цінностей. За великий проміжок часу з моменту появи товарних грошей і до теперішнього часу, гроші перетворилися із засобу задоволення потреб в головний інструмент розвитку людини і суспільства в цілому. Гроші в даний час – головний засіб, який може перетворити людське суспільство в високорозвинену цивілізацію [2].

Сучасне суспільство повністю охоплено грошовими відносинами. Щорічно збільшується число суб'єктів грошових відносин. Якщо порівняти роль, яку грали гроші в період їх появи і роль, яку відіграють зараз, можна з упевненістю сказати, що роль грошей величезна. У ринковій системі гроші є вимірником цінності різних благ і засобом, за допомогою якого здійснюються розрахунки в процесі обміну товарами, послугами. Для людини гроші інструмент покупки або продажу товарів і послуг. Економічна роль полягає в значній економії ресурсів, які втрачаються суспільством при товарообміні. Будучи засобом обміну, можна говорити про те, що гроші самостійна сила, яка може вирішити долю людини, держави або цілого континенту. Крім того, значення грошей полягає в вирішенні безлічі проблем, пов'язаних з економікою, політикою, а також соціальних, військових, кримінальних, адміністративних та інших проблем. Сьогодні в ринковій економіці багато послуг, товари, природні ресурси і здатність людей до праці набувають грошову форму. Зовсім інша роль, на відміну від простого товарного виробництва полягає в перетворенні їх в грошовий капітал [3].

Таким чином, роль грошей в сучасному суспільстві величезна. Вони виконують функції: міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу накопичення. У сучасному суспільстві гроші мають величезну силу здатної вирішувати людські долі, держав, континентів. Здатні вирішувати всі проблеми: економічні, політичні, соціальні, військові. [4].

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] – режим доступу : <http://xic.com.ua/z-zhyttja/22-rozdumy-hrystyjanyna/141-groshi-i-ljudyna>
2. [Електронний ресурс] - режим доступу : <https://obzorbankov.com.ua/uk/groshi-suspilstvo>
3. [Електронний ресурс] – режим доступу : <https://obzorbankov.com.ua/uk/groshi-suspilstvo>
4. [Електронний ресурс]- режим доступу: <https://obzorbankov.com.ua/uk/groshi-suspilstvo>

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми. Глобалізація як новий тип суспільного розвитку сьогодні ставить більше питань, ніж дає на них відповіді. Актуальність теми полягає в тому, що процес глобалізації, який розгортається в сучасних формах таїть в собі досить велику кількість непорозумінь і сперечання, стає предметом гострих дискусій в академічних і ділових колах, на міжнародних форумах, де нерідко стикаються досить різні, часом прямо протилежні думки, оцінки, прогнози. Отже, не випадково сучасна західна економічна думка спрямована на дослідження глобальних процесів в економіці. Об'єктом дослідження в даній роботі є розвиток міжнародного економічного співробітництва України в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти впливу глобалізаційних процесів на економіку України. Мета роботи полягає у визначенні ролі глобалізаційних процесів у сучасному економічному розвитку України урахуванням його євроінтеграційного вектора. Концептуальні підходи до визначення сутності та форм глобалізації. Термін «глобалізація» трактується різними авторами, які виділяють окремі особливості надання даного виду послуг. Глибоко досліджувати глобалізацію почали відносно недавно, але достатньо інтенсивно – лише основних шкіл з цієї проблематики налічується шість [2, с.12]. Глобалізація як категорія показує процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів і з 60-х років XX століття набуває форм постійного та неухильно висхідного переплетення національних економік. Глобалізація виявляється у розширенні проникнення компаній в економіку закордонних країн за допомогою експорту, а в широкому значенні – Національна економіка.

Головними формами глобалізації світової економіки є такі.

1. Інтенсифікація міжнародної торгівлі товарами та послугами. Світова торгівля це по суті перша та одна з головних форм міжнародних економічних відносин. Друга половина XX століття схарактеризувалася суцільною лібералізацією міжнародної торгівлі товарами та послугами під впливом ГАТТ / ВТО. Так, якщо після Другої світової війни середній розмір тарифів у світі склав приблизно 40%, то вже в кінці XX століття – 4%. Це своєю чергою сприяло випереджальним темпам зростання світового зовнішнього торговельного обороту (ЗТО) у порівнянні з темпами зростання світового ВВП.

Впровадження інформаційних технологій у сферу торгівлі змінило ринок, характер продуктів та послуг, сприяло виникненню віртуальної торгівлі[5].

2. Глобалізація фінансово-кредитної сфери.

Однією з форм прояву процесу глобалізації є стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій. Суспільна лібералізація фінансової

сфери та впровадження сучасних інформаційних технологій сприяли стрімкому зростанню обсягів фінансових трансакцій та фінансового ринку. Сьогодні за обсягами операцій міжнародні фінансово кредитні та валютні відносини посідають перше місце серед усіх форм міжнародних економічних відносин. Однією з визначальних ознак глобалізації є утворення самостійної фінансової сфери, яка функціонує незалежно від міжнародної торгівлі та потоків інвестицій.

3. Домінування в усіх формах міжнародних економічних відносин ТНК та транснаціональних альянсів.

Кінець XX – початок XXI століть схарактеризувались значним посиленням процесу транснаціоналізації світової економіки. ТНК стали 9 головним суб'єктом економічної діяльності у світовому економічному просторі. На початку XXI ст. ТНК контролювали до половини світового ВВП, близько 70% міжнародної торгівлі, 80% закордонних інвестицій і понад 90% ліцензій на нову техніку, технології і «ноу-хау».

4. Глобальний інвестиційний бум, а саме різке зростання вивозу прямих закордонних інвестицій. Якщо в 1980 році загальний обсяг ПІІ у світі становив 50 млрд доларів США, то вже у 2005 році він перевищив позначку 1,5 трлн доларів США, тобто зріс у 30 разів [4]. Цьому сприяли циклічні фактори, лібералізація інвестиційного клімату у більшості країн світу та активний розвиток мережі ТНК.

Україна в міжнародних рейтингах як індикатор рівня її міжнародної активності. В умовах інформаційної недосконалості актуалізуються проблеми оцінки параметрів господарських процесів, важливим інструментом у вирішенні яких стають рейтинги. Для постійного відстежування стану та тенденцій розвитку країн у світовому просторі в умовах глобалізації складають відповідні рейтинги цих країн практично за всіма аспектами глобальних трансформацій (за рівнем економічного, соціального, інноваційного розвитку. Експортна квота України на початку 90-х років становила 26-27%. Значне підвищення відбулось у 1994-1995 рр – з 35 до 47%, а вже у 2000 р. показник досяг максимуму – 62%. З 2003 р.[4] стабільністю відзначається тенденція щодо спаду експортної квоти. В результаті, на останньому рівні отримується підсумкова рейтингова оцінка.

Послідовність процедури обчислення рейтингу складається з наступних етапів: «визначення концепції рейтингу, конкретизація його цілей і завдань; обґрунтування структури рейтингової системи і переліку базових показників; організація збирання первинної інформації; уніфікація шкал, за якими спершу виміряні базові показники, що є необхідною умовою їх агрегування; обґрунтування алгоритмів згортки інформації (агрегування і зважування) на всіх рівнях ієрархії рейтингової системи; обчислення рейтингових оцінок та упорядкування об'єктів на основі цих оцінок»[1, с. 56-57]. Отже, проведений аналіз рівня відкритості економіки України у порівнянні з країнами Європейського Союзу як основними стратегічними партнерами у торговельному, інвестиційному, інноваційному, кредитному та фінансовому співробітництві свідчить про значні можливості щодо подальшого поглиблення європейського співробітництва.

Висновки. Глобалізація являє собою не однорідне, а складне, суперечливе явище, насичене різними, іноді полярними, процесами економічного і соціального життя людства, а також новими викликами для національних економік, що зумовлює появу різноманітних теоретичних концепцій та наукових дискусій. У сучасних умовах, коли розвиток глобалізаційних процесів приносить як позитивні, так і негативні наслідки завдання суспільства полягає в тому, щоб в умовах посилення глобалізаційних процесів створити таку світову систему, яка дозволила б дістатися від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу були визначені основні прояви глобалізаційних процесів, які мають найбільший вплив на розвиток економіки України. Для того, щоб збільшити обсяг експорту товарів та послуг України необхідно відкривати нові ринки для українського бізнесу за кордоном, зокрема в країнах ЄС, що повною мірою відповідає сучасній стратегії економічного співробітництва України з Європейським Союзом [3]. Держава має бути «сильною», з відповідним рівнем громадської свідомості та самосвідомості, патріотично відповідальною та громадянською підзвітною. Це, своєю чергою, дозволить Україні маневрувати між економічними інтересами та політичною доцільністю в реалізації своїх національних потреб саме в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Бестужева С. В. Глобалізація та світова фінансова криза: прогнозована реальність / С. В. Бестужева // Економічний простір : збірник наукових праць. – № 22/1. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 78–85.
2. Долгов С.И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление? / С. И. Дологов. – М.: «Изд-во «Экономика», 1998. – 215 с.
3. Малярєць Л. М. Економіко-математичні методи і моделі : навч. посібник / Л. М. Малярєць. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 154 с
4. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>
5. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/index.html>

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження: недавно Україна зіткнулася з економічними, політичними та соціальними проблемами. Визначення наслідків глобалізації для України потребує комплексного осмислення, адже умова свідомої і керуваної участі України в подальших інтеграційних процесах і запорука збереження власної національної самобутності. Сама глобалізація виступає як ні що інше, як виклик людської цивілізації в цілому і кожній культурі окремо.

Мета дослідження: виявити сутність глобалізму його позитивні і негативні фактори на суспільство.

Завдання:

- визначити поняття глобалізації;
- охарактеризувати позитивні та негативні глобалізації в світі;
- розкрити поняття глобалізації;
- прослідкувати вплив глобалізації в контексті України.

Дослідженість теми: Суспільства новітньої доби суттєво відрізняються від суспільств попередніх епох за численними ознаками, однією з яких є глобалізація, що характеризується посиленням зв'язків та взаємозалежностей між різними країнами та регіонами сучасного світу і проявляється на всіх рівнях – від особистісного до міжнародного. Перед Україною це ставить вимогу не лише вирішення внутрішніх проблем, а й пошуку своєї ніші у світових політичних, економічних, культурних та інших процесах – без втрати власної ідентичності. Про можливості та ризики, якими супроводжуються глобалізаційні процеси, розповіла передачі «Наука: пошуки і знахідки» телеканалу УТР учений секретар Інституту географії НАН України, кандидат географічних наук Євгенія Маруняк.

За словами гості програми, глобалізація, як і будь-який складний та багатоаспектний комплекс суспільних процесів, має як переваги, так і недоліки.

Серед перших – прогрес у галузі технологій зв'язку та транспорту, що, власне, й стали основними рушіями глобалізації. Серед других – посилення світової майнової нерівності: якщо на початку XIX ст. доходи бідних і багатих країн різнилися між собою втричі, то на початку XXI століття – вже у 18 разів.

Ідеться, однак, не тільки про країни, а й про окремі регіони в межах країн, а також транснаціональні корпорації і навіть осіб, надприбутки яких перевищують ВВП деяких країн. Як пояснила Є. Маруняк, ці та інші причини стали підґрунтям для появи антиглобалістських настроїв і рухів, адже недостатньо конкурентоздатні країни мають ще навчитися отримувати від своєї відкритості фінансові переваги, аби не слугувати виключно джерелом необробленої сировини та дешевої робочої сили і, відповідно, не бути надмірно вразливими й залежними – економічно та фінансово.

Також є сценарій який має акцент на запровадженні інноваційних підходів у галузі сільського господарства, але не лише для виробництва, а й для розвитку сільської місцевості в цілому, а саме: зелений туризм, поєднання культурної та природної спадщини, а також розвиток місцевої громади. Проте тут Україна може стикнутися з проблемами, спричиненими наслідками співпраці фермерів із транснаціональними компаніями. Головний ризик такого партнерства полягає в нехтуванні структурою локального й національного попиту внаслідок включення дрібних виробників до глобальних циклів.

Спробою подолати вказаний недолік глобалізації є повернення до локальних цінностей у сільській місцевості – так звана релокалізація, або глокалізація, найбажаніший, з точки зору сталого (збалансованого) розвитку, сценарій.

Складовою цього процесу може виступати будь-яка діяльність, що пов'язує певну місцевість з її природним середовищем (національними парками). Аналіз результатів, отриманих вітчизняними та іноземними вченими із цієї проблеми.

Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності 19 даного дослідження є «Європейський вибір: концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр.»; Програма «Гуманістичного Маніфесту -2000» як заклику до планетарного гуманізму, схваленого 136 видатними вченими із 29 країн світу; «Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту», прийняті на 12-й Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування 7-8 вересня 2000 року в Ганновері; Звіту про конкурентоспроможність України 2009: назустріч економічному зростанню та процвітанню, розробленого Фондом «Ефективне управління» з ініціативи Ріната Леонідовича Ахметова.

Проблема глобалізації є ще малодослідженою і потребує аналізу тенденцій глобалізації, виявлення проблем глобалізації в межах сучасного українського суспільства, шляхів підвищення ефективності суспільства та соціально-орієнтованого управління; добробуту населення на основі прискореного розвитку соціо-економічної сфери та модернізації українського суспільства з метою включення його до загальнопланетарних процесів осферними заповідниками, утвореними на її території), традиціями, історією, культурою.

Глобалізм – це, насамперед, суб'єктивний фактор, а саме – політика панівних у світі країн. Тому для того, щоб зрозуміти суть процесів, які відбуваються у світі, необхідно розрізнити ці поняття. Важливо, щоб політика глобалізму не стала моделлю глобалізації, оскільки це б мало негативні наслідки для багатьох країн і народів. Визнаючи об'єктивний характер глобалізації ми повинні визнати, що вона супроводжується і негативними явищами: поглиблення прірви між багатими й бідними, посилення міжетнічної та міжконфесійної ворожнечі, загрозою культурній ідентичності народів, поширенням масової культури. Одним із головних факторів глобалізму є національно-державна політика декількох найбільш могутніх в економічному відношенні країн – політика, яка використовує їх техніко-виробничу могутність для просування на світовій арені інтересів ТНК. Диктат Заходу, пропаганда їхнього способу життя і нав'язування його всьому світу заважає вирішенню проблем світового розвитку. Суб'єктивний фактор (глобалізм) може стати досить небезпечним, якщо у світі появиться єдина, не врівноважена іншою силою держава, яка стане гегемоном цього процесу і буде використовувати його в своїх інтересах.

Таким чином, можна сказати, що глобалізація в Україні користується досить вагомих авторитетом. В цьому зацікавлені як і політики, так і будь-який пересічний громадянин. Цей феномен став присутній у побуті кожного громадянина, і ми не можемо вже без, здавалося б необхідних для нормального існування, речей, які нам «подарувала» глобалізація. Ця невидима рука захопила і заповонила всі сфери людського існування в сучасному світі й навряд чи хтось зможе зупинити її дію.

Список використаних джерел

1. Бойченко І. Філософія історії: - К. : Знання, 2000.
2. Глобальні проблеми і загальнолюдські цінності: Пер. з англ. ІФР. - М., 1991.
3. Наукове передбачення суспільних процесів. - К., 1990.
4. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору // Нова парадигма. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008.
5. А. Кудряченко. Глобальні проблеми людства /2011. 6. Крамар О. Україна як сировинна колонія // Український тиждень. – 2012. – № 34

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Етика бізнесу – система загальноетичних норм правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності її взаємодії та спілкування. Загалом етика ділових відносин досліджує безособистісні, практично-утилітарні відносини людей з метою їх гармонізації, гуманізації, узгоджує їх з моральними вимогами. Проблемне поле етики бізнесу є вужчим і конкретнішим, ніж етики ділових відносин, оскільки її наукові інтереси обмежені сферою підприємницької, комерційної діяльності.

Функціонування етики бізнесу пов'язане з неоднозначним трактуванням такої філософської проблеми, як сумісність (несумісність) бізнесу і моралі, а відповідно, і науки про неї.

Уже не одне століття у західному світі вважають нормальним (природним) суспільство з ринковою економікою і нормальною (природною) поведінку людини – ринкову поведінку. Неринкова поведінка розцінюється як ненормальна, неприродна, штучна, як потворний наслідок втручання у приватне життя особи зовнішніх щодо неї сил, передусім держави. Для багатьох громадян, особливо старшого покоління, посттоталітарних держав, у тому числі й України, таке бачення людини поки що є неприйнятним. Вони вважають, що ринок, бізнес є сферою реалізації індивідуалістичних, егоїстичних інтересів людини, які породжують експлуатацію, економічне, соціальне відчуження людей і багато інших негуманних явищ суспільного буття. На їх погляд, подолати цю проблему можна лише на основі суспільної власності на засоби виробництва. Однак спроби побудувати суспільство на засадах суспільної власності, яка унеможливило функціонування ринкової економіки і відповідну поведінку людей, зазнали краху. З'ясувалося, що позбавлені змоги реалізувати власні егоїстичні, індивідуалістичні прагнення люди стають пасивними, безініціативними, нездатними самостійно приймати рішення і діяти, перекладають відповідальність за своє соціальне буття на державу, проявляють гіпертрофовані сподівання на сильну руку, що породжує безліч моральних проблем. Ділова етика в широкому сенсі – це сукупність етичних принципів і норм, якими повинна керуватися організація та її члени у сфері управління та підприємництва. Вона охоплює явища різного порядку: етичну оцінку як внутрішньої, так і зовнішньої політики організацій в цілому, моральні принципи членів організації, тобто професійна мораль, моральний клімат в організації, зразки моральної поведінки, норми ділового етикету – ритуалізовані зовнішні норми поведінки. Завдання ділової етики – моделювання діяльності компанії як етичних і соціально-відповідальних суб'єктів, доведення до їх свідомості можливості етичних наслідків управлінських рішень, допомогти їм оцінити моральні аспекти діяльності менеджера. Важливою складовою ділової етики є високий професіоналізм, який дозволяє професійно та кваліфіковано вести справу і уникати провалів через некомпетентність чи недосвідченість.

Етика бізнесу сьогодні функціонує на трьох рівнях: 1. Світовий рівень (гіпернорми). Ці норми базуються на загальнолюдських цінностях і зафіксовані в «Принципах міжнародного бізнесу» - всесвітньому етичному кодексі, прийнятому в 1994 р. в Швейцарії представниками провідних компаній і консультантами із США, Західної Європи та Японії.

В стислому вигляді вони зводяться до соціальної відповідальності бізнесу (створення суспільних благ, робочих місць, підвищення рівня життя клієнтів, службовців і акціонерів, а також населення в цілому); модернізація технологій, методів виробництва, маркетингу і комунікацій, підвищення довіри до бізнесу; повага до правових норм і забезпечення рівних можливостей в конкуренції і т.д. Особливо виділяють моральні обов'язки компаній та підприємців по відношенню до: покупців, робітників, інвесторів, постачальників, конкурентів, місцевого населення. Макрорівень в масштабі галузі чи національної економіки. Це гіпернорми і близькі до них етичні постулати, які реалізуються в галузевих чи національних кодексах етики бізнесу. Мова йде про повагу до приватної власності і ринкової конкуренції, достовірності інформації, відсутність несправедливої дискримінації на ринку праці.

Мікрорівень в масштабі окремої фірми та її клієнтів. Це принципи довіри і відсутність дискримінації у відносинах між постачальниками і покупцями, персоналом та адміністрацією, менеджерами та акціонерами. Їх порушення призводять до втрати чи зростання накладних витрат, конфліктних ситуацій і тому подібного. На даному рівні вирішуються приватні етичні проблеми, які виникають у сфері управління людьми. Дані принципи доволі таки важко втілювати в реальному житті. Оскільки часто менеджери, які звикли до кількісних критеріїв ефективності і відчуваючи нестачу часу, часто нехтують

етичним вирішенням проблем. Непросто також оперувати різними рівнями етичних норм. Гіпернорми можуть суперечити мікрорівневим нормам і іншим конкретним завданням бізнесу.

Допомогти тут можуть стандартні прийоми і деякі нові рекомендації спеціалістів по введенню етичних рішень у практику управління. Ідеальних управлінських рішень звісно не існує. Оволодіння стандартними прийомами дозволяє менеджеру висловити своє рішення зацікавленими сторонами, а останнім – оцінювати якість моральних аргументів. Етика бізнесу, як відомо, є дуже молодою спеціальністю, і досі дуже багато людей схильні до скептичного бачення наслідків поєднання теорії (чи тим більше практики) бізнесу з етикою як галуззю філософії. Проте, останнім часом цілий ряд факторів призводить до все зростаючого зацікавлення бізнесменів етичними питаннями. Спостерігається інтенсивне зростання боротьби за інвестиції, причому у світовому масштабі. Це призводить до зростання ролі інвестиційних фондів, які, в свою чергу, зацікавлені в додаткових гарантіях повернення своїх інвестицій з прибутком. Тому набуває поширення практика створення кодексів етики бізнесу. Іноді такі кодекси підписуються однією компанією, іноді – декількома, здебільшого ці документи не мають додаткової до існуючих нормативних актів юридичної сили, але можуть означати для інвестора набагато більше, ніж десятки законів. Розвиток інформаційних технологій (і пов'язаний з ним розвиток мас-медіа) робить капітал все більш відкритим для контролю, і тому – все важче стає назавжди приховати інформацію про махінації і т. п.

Наприклад, останні гучні скандали навколо ряду великих американських компаній у своїй більшості стосувалися навіть не скільки порушень закону, скільки порушення принципів етики бізнесу, і як наслідок – зруйнування загальної довіри, якої досягали протягом десятків років. Релігійний та культурний плюралізм (особливо останнім часом) призводить до зруйнування і розмивання уявлення про критерій добра і зла (при цьому всі люди оперують цими поняттями), що саме по собі викликає зацікавлення в цих термінах та їхньому правильному використанні.

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми. «Про що ви мрієте?» Здається, таке звичайне ненав'язливе запитання, відповіді на яке під силу кожній людині. Проте відповіді, звісно, будуть в край різні, адже все залежить від пріоритетів особи, її принципів, цінностей та бажань. Також це в певній мірі залежить від віку та статті. Разом з тим, не можна всіх рівняти під один шаблон.

Мета дослідження. Найперше варто розуміти, що таке цінності. На мій погляд, це система ідей, поглядів, переконань людно, тобто речі, які в комплексі є важливими, значущими для неї. А так людина має своє суб'єктивне бачення світу, то і ці цінності для неї будуть індивідуальними та різноманітними. І от з сукупності поглядів різних людей формуються певні загальноприйняті цінності суспільства, які стають еталоном, прикладом поведінки.

Об'єкт дослідження. Загальнолюдські цінності та погляди людей сучасного світу.

Предмет дослідження. Із точки зору пріоритетності індивідуальні цінності людини (особистості) завжди беруть верх над суспільними. Індивідуальні цінності – з'єднувальний інструмент між людиною і суспільством. У всі часи сама людина була і залишається таким центром уваги її життя, діяльність, творчість, – людина як істота не стільки біологічне, скільки соціальна. [8, с.24]

Існує вже усталена думка, що моральні цінності сучасної молоді переслідують корисливі та егоїстичні мотиви. Та насправді з таким судженням можна посперечатись. Адже запитавши в більшості юних людей, що для них є головним елементом щастя, більшість скажуть – здоров'я, і є безсумнівно необхідною та найважливішою цінністю у всі часи. Наступними цінностями люди обирають сім'ю та достаток. Тут вже є певний гендерний розподіл. Адже чоловіки більше думають про фінансові аспекти, ніж жіноча частина людства. Чи можна зробити висновок, що хлопців цікавлять найбільше в житті гроші? Скоріше за все ні, адже в більшості якщо чоловіки намагаються добре заробляти і зосереджують на цьому більше уваги, то це зокрема для того, щоб його сім'я була щасливою, жила в достатку, вільно себе почувала. В цей час, коли дівчата по всьому світу борються за рівноправ'я в сім'ї, успішні бізнес леді доводять, що сучасна жінка може все, але разом з тим вони завжди залишаються в першу чергу мамами своїх дітей, для яких на першому місці завжди стоїть дім, діти, сім'я. Для хлопців також важливе місце в житті займають розваги, захоплення. Та важливо відзначити, що для сучасної людини неабияке значення має самовдосконалення і це не може не тішити. Адже якщо віртуально повернутись в минуле століття, саморозвиток не носив собою такої важливості у порядку денному для суспільства. Бути освіченою, усесторонньо обізнаною людиною тепер модно, тому такі тенденції з кожним роком набирають більших обертів.

Батьки з ранніх років ведуть своїх дітей у різноманітні спортивні секції, творчі гуртки, додаткові уроки, мистецькі школи для розширення кругозору. Люди в своєму розвитку вбачають світле майбутнє, великі перспективи, що за собою тягне фінансовий та кар'єрний ріст. Це поєднує цю цінність з вище зазначеними. Крім того впливає, що таке поняття як кар'єра і її важливість у житті також піднялись в таблиці пріоритетності суспільства. Звісно, можна без перестанку обговорювати проблему безробіття та еміграції в пошуку роботи українців, нікуди не подіти той факт, що велика кількість сімей розбивається через те, що один з її членів роками перебуває закордоном, або що висококваліфіковані спеціалісти вчителі, лікарі, юристи змушені працювати за межами країни різноробочими через те, що тут їх фах не цінується. Та навіть попри це для молодій людині вже не байдуже, яку професію обрати, і вступивши в університет враховується бажання займатись цією справою по житті.

Тішити, що часи, коли всі жінки швей мотористки, а чоловіки в армію, потім на завод, тракторні бригади залишилися у минулому. [9, с.534]

В даному питанні має значення технічний та економічний прогрес країни, в наш час освіта стала доступніша для звичайний людей, які мають бажання та знання для здобуття освіти. Але якщо дивитись крізь призму сучасності, то питання якісної освіти, набуло більшої потреби та значення для людини нашого часу. Тобто зміна людських цінностей – це результат глобалізації, економічного, культурного, цифрового та цілісного розвитку світової цивілізації, коли змінюють потреби, інтереси та по іншому розставлені пріоритети. Як би банально не звучало, але світ сьогодні інший, часи змінюються і людина з усією своєю сутністю також, адже вона частина та реформатор створеного соціуму. Варто розуміти, що це не пасивний процес, коли ось ця система сама собі змінює людину, зміни можливі лише в взаємодії з самоусвідомлення, самовираженням внутрішніх інтелектуальних, моральних, естетичних та інших уявлень особистості. З вище зазначеного можна стверджувати, що усі ці зміни мають позитивний результат на загальні взаємовідносини між членами суспільства. Проте на противагу цьому ми помічасмо жорстокість між людьми, лицемірство, війни, егоїзм, зрадництво, агресія, байдужість. Тому можна стверджувати, що відбувається девальвація людських цінностей [6, 618 с.]

Висновки. Роблячи висновки, можна зрозуміти, що сучасне суспільство змінюється швидкими темпами, що впливає на життя людини. Люди перебувають у безперервному русі через здобуття освіти, шлюб, втрату чи набуття права власності, перехід на нову роботу, опанування нової спеціальності, професії тощо. Тому змінюється структура соціуму змінюються і дентичності людини, її цінності та цілі. Але разом з тим не потрібно забувати про такі фундаментальні морально-духовні цінності.

Список використаних джерел

1. Анисимов С.Ф. Духовные ценности: производство и потребление. – М.: Мысль, 1988. – 253 с.
2. Гегель. Эстетика: В 4 тт.: / Пер. с нем./ Под ред. с предисл. М.Лифшица. – М.: Искусство, 1968. – Т.1. – 312 с.
3. Загорская Н.С. Культура межнационального общения (этико-социологический анализ): Автореферат дисс... к.ф.н. - Минск, 1990. - 22 с.
4. Кант И. Собрание сочинений: В 8 т. – М., 1994. – Т.4: Метафизические начала естествознания. – 630 с.
5. Леонтьев Д.А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции // Вопросы философии. – 1996. - No 4. – С.15
6. Платон. Сочинения. – В 3-х тт. – М.: Мысль, 1977. – Т.2. – 618 с.
7. Сержантов В.Ф., Гречаний В.В. Человек как предмет философского и естественнонаучного познания. – Л.: изд-во ЛГУ, 1980. – 145 с.
8. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи // Шлях освіти. – 1996. – No1. – С.24.
9. Ценности //Философский словарь. – М.: Наука, 1987. – С.534.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Постановка проблеми: Історія пізнання людини свідчить про складність та суперечливість даної проблеми. Кожна філософська концепція (попри певні недоліки й історичну обмеженість) додавала до неї нові риси, відкривала нові грані в пізнанні людини.

Мета: розкрити суть поняття «людина»

Завдання: аналіз «марксової концепції людини»; пояснити сприйняття людини у філософських вченнях різних часових періодів

Дослідженість теми: Філософи мілетської школи твердили: людина містить усі основні елементи стихії, космосу. Софісти зберегли цілісний погляд на людину і бачення її як частини природи, але вже почали розглядати її й в умовах соціокультурного буття. Устами Протагора вони проголошують тезу: «Людина – міра всіх речей...». Учень Сократа Платон розрізняв у людині безсмертну душу (виявлення світу вічного та ідеального) і тіло (виявлення всього тимчасового та суєтного).

Арістотель Людину розглядає як «політичну тварину», вершину світової ієрархії. Вона, з одного боку, внутрішньо пов'язана з природою, а з другого – протистоїть їй, оскільки в неї є душа – причина і початок людського тіла. Європейська середньовічна філософія, опираючись на християнську традицію, висувала на передній план релігійно-моральні проблеми людського існування, розробляла проблему співвідношення між Богом і людиною. Найважливішим для людини є спасіння, котре християнство розуміє як сходження недосконалої особи до найдосконалішої – Бога. Поняття особи ввів Августин Блаженний. Він підкреслював, що Бог є сама особа, персона (від лат. – persona). Тому і людина, яку створено за образом і подобою Творця, теж є особою. Щоправда, внаслідок гріхопадіння вона втратила досконалість і цілісність. Суттєвими складовими або іпостасю особи є воля, інтелект і пам'ять: через них пролягають шляхи вдосконалення людської душі та єднання її з Богом. Оригінальність духу Відродження полягає у відкиданні будь-яких принципів обмежень зменого розвитку людини. Бог зміщується на периферію людського життя. Людина відривається від нього. Вона тепер вірить у себе. На місце Бога вона ставить «людинобога» (Федір Достоєвський). Набуваючи статусу дійсно богоподібної істоти, людина робилася головним предметом духовних пошуків. Вона шукає опори передусім у собі, у своїй душі й у своєму тілі. Оригінальність і відмінність від інших стають найважливішими проявами особистості. Отже, смисловим стрижнем Ренесансу є сповнена пафосу ідея про самодостатність і автономність особистості, віра в її безмежні творчі можливості. Ренесанс – це разом узяті теорія і практика гуманізму. Філософія Нового часу вважала істинно людським в людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її загальній природі, соціальній сутності, універсальності тощо. Так, новоєвропейська філософія XVII століття особливого значення надавала розуму як специфічній особливості людини. Наприклад, Рене Декарт пов'язував сутність людини з її мисленням: «Мислю – отже, існую». Раціоналістичний підхід до людини об'єднувався в Декарта з натуралістичним: він розглядав людину як реальний зв'язок бездушного і мертвого тілесного механізму з розумною душею, яка має волю і мислить. Для німецької класичної філософії визначальним є уявлення про людину як суб'єкт духовної діяльності, що створює світ культури та є носієм загального ідеального начала, духу, розуму. Імануїл Кант наголошував на моральному характері природи людини,

Йоганн Фіхте – на ролі діяльності в житті людини, Георг Гегель – на духовності, Людвіг Фойєрбах – на любові до ближнього. Людвіг Фойєрбах розглядає людину як природну істоту, як вищий шабель природного саморозвитку. Вихідним пунктом марксистського розуміння людини є трактування її як похідної від суспільства, як продукту та суб'єкта суспільно – практичної діяльності. Сутністю людини Карл Маркс вважав саме сукупність всіх суспільних відносин. Марксизм обґрунтував принципову незавершеність людини, її відкритість світові, «незапрограмованість» раз і назавжди її сутності. У знаменитій 11-й тезі, в Тезах про Фойєрбаха; Маркс пише; Філософи лите різними способами пояснювали світ, але справа полягає в тому, щоб змінити його. У центрі марксистської філософії є людина. Природу людини Маркс розглядав як деяку величину: це жива людська істота, що проявляється в різних історичних формах свого існування. Історія є історією людини, самовиразом її в процесі праці й виробництва. Діяльність же людини – це творчий процес, коли індивід виступає активним виробником, а не пасивним реципієнтом. Для розуміння Марксової концепції діяльності важливо зрозуміти його уявлення про взаємовідносини суб'єкта й об'єкта, які знаходяться у нерозривному зв'язку. Кожен об'єкт може слугувати посилено власних здібностей суб'єкта. «...Не лише п'ять зовнішніх почуттів, але й так звані духовні почуття (воля, любов) виникають лише завдяки наявності відповідного предмету, завдяки олодненій природі» [4, с. 390].

Тому потреба чи насолода втрачають свою егоїстичну природу, коли користь перетворилася в людську користь (я можу ставитися до речей лише як людина, коли річ виступає щодо людини в людській формі). Мається на увазі, що людина, вступаючи у людські відносини з предметним світом, ототожнює себе з ним (суб'єкт і об'єкт неподільні), тому для неї немає проблеми втрати чогось (комунізм як позитивне спрощення приватної власності), оскільки все, що належить іншим, належить і мені (повернення людини до самої себе як до суспільної істоти), що тотожне, за Марксом, повернення людської сутності людини й для людини. Таке дієве ставлення до предметного світу

Маркс називає «творчим життям». Незалежність і свобода, за Марксом, ґрунтуються на акті самореалізації, що тотожне праці. Остання розглядається як прояв індивідуальності, власних фізичних та психічних сил. Саме тому праця викazuje претензії не стільки на несправедливий розподіл багатств, скільки за те, що він перетворив працю у примусову, відчужену, безмістовну роботу, а тим самим людину – у немічного каліку, що позбавлений власної індивідуальності. Через це мета розвитку особистості – це формування досконалого універсального індивіда, вільного від спеціалізації. Та в погоні за «світлим майбутнім» праця перестала бути проявом індивідуальності, оскільки перетворилася з цілі на засіб. Для з'ясування причин цього явища варто розглянути одне з центральних понять марксистської концепції відчуження. Відчуження, за Марксом, означає, що людина в процесі освоєння світу не впізнає саму себе як першоджерело, як творця, а світ здається їй чужим. В атеїстичному словнику поняття «відчуження» тотожне слову «гріх»: відмова людини від самої себе, від Бога в самій собі [4, с. 396]. Для Маркса відчуження відбувається в праці та розподілі праці, яка має бути живим зв'язком з природою, створенням нового світу й самого себе. Але з розвитком приватної власності й розподілом праці праця втрачає характер виразу людських творчих сил. Праця й продукти праці набувають самостійного буття, незалежно від волі й планів людини. Тому зрозумілим стає заперечення Марксом приватної власності та розподілу праці в «золоту епоху» історії людства – за соціалізму, оскільки відчуження перетворює індивіда у раба речей. Разом з тим, розглядаючи невідчужену працю, Маркс говорить про реалізацію людини ще і як родової істоти.

Тому саме в процесі перероблення предметного світу людина вперше дійсно стверджує себе як родову істоту, що означає її розвиток, розгортання необмежених людських можливостей. Звідси випливає, що чим більше людина працює (опановує під себе предметний світ), тим більше вона розвивається й відчуває себе родовою істотою, наділеною безліччю потенцій. Маркс чітко розмежував істинні та штучні потреби, де істинні – кореняться в її природі, задоволення яких необхідно для реалізації людини як такої. Як бачимо, філософська концепція Маркса в якості мотиву містила надзвичайно високу мету – щастя індивіда через його самореалізацію. про всіх філософів типу К. Маркса можна сказати, що вони керувалися програмою жаги, наслідком чого став тотальний матеріалізм людського існування всієї планети.

Отже, людина самостворює і саморозвиває себе в процесі історичного і культурного життя.

Філософія, згідно з Марксом, приходить у цей світ не для чистого споглядання, а для зміни, перетворення його. Філософську концепцію К. Маркса, при подальших наукових розробках варто звернути увагу на можливу альтернативу суспільного розвитку, аби чистий мотив «щастя індивіда» в процесі життя зберіг свою чистоту.

Список використаних джерел

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: навчальний посібник. Харків: Право, 2003 -352 с
2. Мареев С., Мареева Е. История философии (общий курс). «Фрейдомарксизм» Э. Фромма. – М.: Пресс, 2005. – 487 с.
3. Тарасов А. Наследие Эриха Фромма для радикала конца XX – начала XXI века [Электронный ресурс] // Лекция из цикла «Общественная мысль XX века: практически ценное для политического радикала наших дней», прочитанного в Свободном университете им. С. Курёхина в 1996-1997 годах. – 31 марта 1997. – Режим доступа: <http://radical-xxi.narod.ru/fromm.htm>
4. Фромм Э. Душа человека. – М.: Республика, 1992. – 430 с.

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми: Вона зумовлена завданнями реформування суспільства та неминучістю удосконалення форм та умов життєдіяльності людини, залучення усіх громадян у процес соціальної творчості. Дослідження проблеми самореалізації особистості обумовлюється не тільки нагальною потребою пошуку загальнозначущих підстав для вибудови фундаментальних морально-ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, але й необхідністю визначення їх ролі у процесі самореалізації особистості, яка пов'язується з проясненням змісту, структури і характеру функціонування індивідуальної ціннісної свідомості.

Ступінь вивчення проблеми: При вивченні особистості слід взяти до уваги те, що людина сама по собі являє систему зі складною структурою. Особистісний розвиток, зростання і розвиток особистості - найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів. Філософська енциклопедія визначає особистість наступним чином: це людський індивід як суб'єкт відносин і свідомої діяльності. [1, с. 187-190] Кожній людині притаманна індивідуальна ієрархія особистих цінностей, що дозволяє говорити про таке поняття, як шкала цінностей. Все це пов'язує духовну культуру суспільства з духовним світом людини. Цінність виступає як закріплене ставлення людини (ідеї, уявлення, переживання, установки) до елементів навколишнього світу, які визначають вибір засобів і методів діяльності і їх застосування в соціальній практиці. У координатах соціальних цінностей розвивається особливе сприйняття світу, яке може бути названо ціннісним на відміну від раціонального, утилітарного або споглядального. Спільним між метою та цінністю є те, що вони виконують регулятивні функції. Мета передбачає обґрунтування (визначення доцільності дії з урахуванням можливостей

Мета: Метою даної роботи є розкриття гуманістичних засад творчо-діяльної особистості в процесі задоволення потреб, втілення інтересів та цінностей на шляху до стабілізаційного суспільства.

Мета передбачає визначення та реалізацію наступних завдань:

- проаналізувати гуманістичні засади самореалізації особистості в історико-філософській традиції;
- проаналізувати потреби, інтереси та цінності як власний спонукальний мотив діяльності людини в структурах особистісних орієнтацій індивіда.

Об'єкт дослідження: це - потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку. Виступає творчо-діяльна сутність людини, спрямована на розвиток суспільства і утвердження в ньому особистості як найвищої цінності. [4, с.215-219]

Предметом дослідження: У філософії існує низка категорій для позначення цінніснoвищoгo: добро – морально-вище, краса – естетично-вище, істина – вище у пізнанні. Матеріальні цінності базуються на вартості певних речей, тобто для людини можуть бути важливі автомобіль, нерухомість, гроші, все те, ціна на що вимірюється в грошах. Духовні цінності мають більш глибоке значення. Це духовні уявлення, явища, поняття, вимоги, що притаманні людині, спільноті або науковому чи етичному вченню. Потреби та інтереси – основа формування цінностей. Сьогодні у соціальній філософії простежуються дві визначені позиції щодо проблеми цінностей. Перша визначає цінності як об'єктивні властивості речей, закладені у їх особистій природі; друга обмежує сферу цінностей виключно суспільною свідомістю. [6, с. 125-135] Цінність суспільної науки цікавить насамперед у якості регулятора соціальної поведінки, і виникає вона (цінність) лише тоді, коли предмет реально притягує до себе людину, визначає цілі її діяльності. Система цінностей за А. Здравомисловим у широкому значенні – це внутрішній стержень культури, ланка, що об'єднує усі галузі духовного виробництва усіх форм суспільної свідомості і, підштовхує її до певних дій. Якщо зростання життєвого рівня суспільства, розширення матеріальних потреб і споживання не супроводжуються створенням достатніх умов для виявлення соціальних та духовних інтересів, то це дає об'єктивну основу для поширення споживацьких орієнтацій. У такому разі матеріальні інтереси розвиваються екстенсивно. Споживацькі орієнтації спричиняють негативні тенденції: коло потреб «відриваються» від загальнолюдських цінностей. Таке становище гальмує прогресивний поступ суспільства, унеможлиблює рішучі зміни в найближчій перспективі.[2, с. 111-118]

Якщо потреби - це спонукальна сила, яка коріниться всередині людини, то цінність визначає ті об'єкти, котрі задовольняють цю потребу. Соціологія виділяє, а також застосовує кілька типів інтересів особистості:

- інтерес-ставлення;
- інтерес-дія (як практичний вияв інтересу шляхом участі людини у певному виді діяльності);
- інтерес-установка (сформоване при довготривалій дії спрямоване ставлення);
- інтерес-орієнтація (виділення одного інтересу як головного із ряду інших).

Ставлення людини до інтересів та цінностей характеризують мотиви (мотивація). Вони характеризують людину насамперед як суб'єкта. Це - усвідомлена потреба особи у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності. Мотив, на відміну від потреби, – з'ясована причина поведінки, осмислена дія, усвідомлені наміри. [2, с. 84-89] У класифікації мотивів виділяють матеріальні та духовні як основні, а також економічні, політичні, соціальні, ідеологічні тощо. Людина прагне здобути те, чого потребує, те, що цінить, відповідно орієнтує поведінку на конкретні цінності, причому свідомо. А це і є властивість мотиву поведінки.

Висновок: Особистісний розвиток - це розкриття всіх прихованих талантів, збільшення потенціалу особистості, що в свою чергу дає людині легше керувати своїм життям, збагатити свій духовний і матеріальний світ, отримувати більше задоволення від життя. Він безпосередньо залежить від потреб, цінностей та інтересів, як в свою чергу взаємопов'язані. Цінності - це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. З іншого боку - це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості. Самореалізація особистості на основі дослідження цінностей, інтересів та потреб переконливо свідчить про необхідність вивчення основних закономірностей суб'єктивності особистості, проблем удосконалення, активності людини, процесу самореалізації як внутрішньої мети та критерію розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства / В. О. Васютинський // Проблеми загальної та педагогічної психології .
2. Донцов А.В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді // Високі технології виховання: 36. наук. праць. - Харків: ХНУ, 1995. - С. 86-90.
3. Сатановська Л. Формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. К.: «Вісник КНУ»
4. Шайгородський Ю. Ціннісні трансформації в період суспільних змін / Ю. Шайгородський // Соціальна психологія : наук. журнал / голов. Ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2009. – № 3. – С. 86–94
5. Шумка М. Л. Феномен сучасного підприємця / Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник. Тернопіль: Збруч, 2002. С. 51-57
6. Юхименко Н.Ф. Філософсько-культурні аспекти гуманізму і морального розвитку людини в Україні (XVI – XVII століття) // Мультиверсум: Філософський альманах. – Вип. 16. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – С. 125 – 135.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність. Корупція, тіньова економіка, об'єднання бізнесу та влади, невідповідність української соціальної інфраструктури сучасним умовам, демографічна криза, великий обсяг трудової міграції з країни за кордон; соціальна обумовленість формування соціально-конструктивного мислення українців.

Мета. Дослідити усі фактори українського суспільства у теперішній час

Предмет та об'єкт дослідження. Філософія

Дослідження. Формування системи соціальних нормативних цінностей поряд з іншими факторами позитивної логіки соціодинаміки є її головною складовою, детермінантою цивілізованого розшарування суспільства, його соціальної стабільності, консолідації, міжгрупової солідарності, що має відобразитись у збалансованій соціальній політиці.

Дослідження теми. У соціально-класовій структурі України тривають процеси соціальної диференціації та поляризації суспільства, зокрема диференціації доходів домогосподарств. Відбувається поступовий, складний, суперечливий процес формування нового типу соціальної класової структури, заснований на демонтажі існуючої соціальної структури та формуванні різних елементів нового - класів, соціальних верств, груп, прошарків тощо. Поступово контури трьох основних рівнів, шарів соціальної ієрархії: вищих, середніх і нижчих класів. Однак ці рівні соціальної ієрархії не становлять цілісного утворення і значною мірою є невизначеною напіврозмитотою структурою. Особливістю розвитку соціально-класової ієрархії українського суспільства є повільне зростання середнього класу із швидким зростанням вищого та нижчого класів та поглиблення соціальної поляризації на цій основі.

Основою вищого класу, заснованого на законних формах організації суспільного життя, позитивній, конструктивній логіці соціального розвитку, є підприємці, бізнесмени, банкіри, певна категорія менеджерів, представники творчої інтелігенції та інші. Однак особливістю соціального розвитку українського суспільства, як уже зазначалося, є те, що важливе місце серед вищого класу посідають несистемні елементи структури, які швидко збагатилися, стали таким класом на основі нелегітимних означає переважно в торгівлі та посередництві.

До таких елементів в Україні належать злочинні, мафіозні структури, корумповані менеджери, бюрократи, керівники державних підприємств, які зловживають службовим становищем, використовуючи суспільне багатство для власного збагачення, а також групи «нових» українців з високими незаконними доходами та інші «бесистемні» елементи сучасної соціальної структури, що жи влять соціальну систему спотворені

Основою соціальної структури сучасного українського суспільства є населення, яке пов'язане з тим, що раніше було пов'язано з державною власністю. Основна його частина переглядає важливість здоров'я, створюючи лише фізіологічне місце для цієї мети. Багато з цих людей перебувають у стані глибокої соціальної деградації, соціальної оригінальності і не сподіваються на краще. Тривога такого населення стає в той час, коли саме з цими прошарками, категорією населення, більшість тих, хто визнає середню бідність, ідентичність, формується в середньому класі.

Значна частина таких елементів соціальної структури, яка є потенційною на базі середнього класу, має значний професійний та освітній потенціал, досвід виробничої діяльності. Однак у сучасних умовах це часто не може сприяти включенню окремих відвідувачів до системи суспільного виробництва, забезпечуючи відповідний потенціал рівня індивідуального доходу. Отже, соціально-економічні зв'язки, пов'язані з більшістю з них, не здійснились.

Формування цих двох верств у структурі соціальної ієрархії суспільства, категорії населення призвело до деструктивних змін у ньому, до виявлення, спотворення, різких соціальних суперечностей у багатьох сферах суспільного життя. Вони поглиблюють системну кризу, прискорюють інфляцію, спотворюють особисте життя більшості населення з низькою платоспроможністю, збільшуючи соціальну нестабільність суспільства. Особливо виражені деформації, суперечності можна простежити на прикладі поділу споживчого ринку на два типи (рівні, сектори), ціни на які суттєво відрізняються. Один - для першої категорії населення з майже необмеженою платоспроможністю, яка цінує «своїх», дорогі магазини, заклади культури та обслуговування, власний транспорт, на якому працює розгалужена інфраструктура, платіжний засіб, який переважно є вільно конвертованою валютою. Другий - для переважної більшості населення з низьким рівнем достатку та низькою купівельною спроможністю, яке вимушене обмеження приєднується лише до останніх потреб.

Турбує той факт, що розподіл соціальної структури українського суспільства поглиблюється. Він охоплює не лише сферу споживчого ринку, але й усі основні напрями суспільного життя, тобто систему цінних та регуляторних регуляторів діяльності та поведінки цих двох сегментів, категорії населення. Ми формуємо дві системи соціального світогляду, які переглядають поглиблення постійних конфліктів. Це призведе до звуження сфери соціально-комунікаційних, комунікативних цих категорій населення, які реалізують свій життєвий потенціал та соціальний вектор у двох діаметрально протилежних соціальних просторах та вимірах. Якщо ми хочемо, на думку вчених, такого поділу життя і життя, відсутність цих контактів, безумовно, сприятиме репрезентації соціальної напруженості і є членами «фішки» суспільства, ніби інстинкт самозбереження, який починає концентруватися в державній соціальній енергії. існувати. Це створює соціальну небезпеку великої потенційної вибухової сили.

Особливо небезпечно для посилення негативної логіки соціальної динаміки суспільства - це поглиблення тенденцій поляризації доходів та розширення населення. Мобільна кількість людей, які в середньому і відносно забезпечені, стає неможливою, і тому потребує соціального захисту. Серед них незначна частина має низькі доходи та отримала великий обсяг даних, що забезпечує задоволення лише фізичних потреб.

Список використаних джерел

1. Міщенко Т. Право малозабезпеченої сім'ї на державну підтримку // Соц. захист. – 2001. – №8.
2. Надточій Б. Пенсійне страхування в Україні: історичний аспект // Соц. захист. – 2000. – № 3.
3. Напрями та механізми подолання бідності в Україні: Матер, нац. семінару, 2000 р. / Мін-во праці та соц. політики, УАДУ, Інститут світового банку. – К, 2000.
4. Неспорова А. Занятість і політика на ринку труда в некоторых странах с переходной экономикой. – М., 2000.
5. Новіков В. Подолання бідності – нагальна проблема соціальної політики // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 1.
6. Павловська Н. Необхідність та шляхи забезпечення випереджаючого зростання заробітної плати // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 2.
7. Палій О. М. Економічна і соціальна вартість пільгових пенсій // Актуальні проблеми реформування державного управління: Матер, щоріч. наук.-практ. конф. наук.-пед. персоналу, слухачів, аспірантів, докторантів Академії, 29 травня 1997. – К., 1997.
8. Парсонс Т. Система современных обществ. – М., 1997.
9. Петюх В. М. Риннок праці: Навч. посіб. – К., 1999.
10. Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття: Навч. посіб. – К., 1996.

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Сучасні умови політичної та соціальної нестабільності, що склалися в Україні в останні роки, спричинили кризу духовного життя. Виникло загострення історичних суперечностей: прояв бездуховності в суспільстві та прагнення до гармонізації картини буття з повноцінним відродженням у ній світу людини. У зв'язку з тим духовність народу, розвиток духовної культури особистості усвідомлюються як найбільш важливі й необхідні чинники у розбудові суверенної України.

Мета: дослідження розвитку духовного життя як невід'ємної складової процесу розбудови української держави.

Завдання: даного наукового дослідження є:

- ознайомитись з поняттям «духовність»;
- визначити чинники, що впливають на розвиток української держави;

Дослідженість теми. Проблеми духовності та духовних цінностей хвилювали людство у всі часи. Духовність як інтегративна якість особистості забезпечує духовний розвиток особистості, що передбачає процес індивідуально особистісного залучення до духовної культури суспільства, оволодіння загальнолюдськими, соціокультурними, національними цінностями і досвідом людства в процесі духовно-практичної діяльності та самостійного творчого розвитку кожної особи.

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави. Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України. Трансформаційні процеси останнього десятиріччя в Україні характеризуються серйозними прорахунками у здійсненні розбудови держави. Ігнорування органами державного управління духовної складової розвитку суспільства призвело до виникнення суперечностей не тільки в духовному житті, але й у соціально-економічному розвитку та політичній сфері, взаємовідносинах між етносами. Як зазначає І.Надольний, без досягнення певного рівня духовності важко сподіватися на прискорення процесів економічного реформування, а без сформованої україноцентристської свідомості з чітко визначеними параметрами духовної культури, мови, традицій, історичної пам'яті, базових національних цінностей складно змінити атмосферу на всіх рівнях суспільного життя. [2,с.32] Тому перед новою владою в Україні постали важливі завдання щодо подолання економічних, соціальних, правових, політичних, етнічних суперечностей. Але вихідною ланкою усіх цих перетворень має стати духовне оздоровлення нації, оскільки тільки «високий рівень національної самосвідомості і відповідна соціальна і політична активність народу є єдиним справжнім гарантом вирішення всього комплексу назрілих у суспільстві проблем» [3,с.366]. У зв'язку з цим актуальним на сьогодні є створення теоретичної управлінської моделі впливу на формування та розвиток духовних цінностей українського суспільства із чітким визначенням мети, завдань, принципів, напрямів діяльності та основних суб'єктів державного управління, які забезпечуватимуть втілення у суспільне життя цієї моделі. Управлінський вплив держави на духовну сферу життя суспільства відбувається через здійснення гуманітарної політики. Гуманітарна політика – це система принципів, цілей, механізмів, послідовних заходів, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціально інтелектуально-духовної безпеки людини й суспільства, реалізацією її соціальних, духовних потреб формування і збагачення творчого потенціалу особи, всебічну самореалізацію її сутнісних сил, соціодинаміку освіти, науки, культури тощо. [4,с.20]. Основними складовими гуманітарної політики є державні освітня і наукова, культурна, мовна, інформаційна, етнонаціональна, релігійна політика, політика у сфері охорони здоров'я, туризму, фізичної культури та спорту. Головне завдання гуманітарної політики у сфері розвитку духовного життя суспільства полягає в тому, щоб створити умови для найповнішого освоєння людиною багатогранного потенціалу як української, так і світової духовності й культури. Надзвичайно важливе також створення умов для всебічної самореалізації духовно-культурного потенціалу, сутнісних сил людини, власного духовного світобачення і світосприйняття [4,с.59] Слід зазначити, що ефективна реалізація державної політики щодо формування та розвитку духовних цінностей можлива лише за умов чіткого визначення суб'єктів та використання конструктивної моделі справляння управлінського впливу, оскільки саме у цій моделі враховані особливості державного управління у духовній сфері українського суспільства.

Отже, зараз українська локальна цивілізація перебуває в перехідному періоді, у зв'язку з цим ми маємо вчити молоде покоління виживати в досить жорстких умовах, і, разом з тим, виховувати своєрідний дух, культуру, мораль і в процесі трансформації пристосовуватись до нового часу. Провести переоцінку поглядів на життя та цінності, зокрема, духовних. По-перше, духовні цінності людини належать до найдійовіших чинників її поведінки у найширшому значення цього слова, по-друге, духовна культура людини найповніше проявляється у її взаєминах з іншими людьми, зокрема, у здатності: сприймати людину, якою вона є, і не залишатись байдужою до неї; розуміти людину, тобто виявляти симпатію до тих, хто нас оточує; поважати людину; у випадку потреби допомагати людині; любити людину у християнсько моральному тлумаченні цього поняття. В наш час – час пошуку нових орієнтирів, та в процесі формування особистості, актуальною залишається проблема естетичної вихованості молоді, яка є однією з духовних цінностей. Значущість цінностей буде зростати тільки тоді, коли буде взаємозв'язок усіх цінностей в одній системі духовності, яка сформує особистість та її суть у трансформаційному суспільстві.

Висновок: Розбудова української державності, проведення реформ, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку української духовності. Протягом років незалежності нашої країни основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося за залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувало втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. Пріоритетною сферою у духовності і культурному розвитку суспільства була і залишається освіта. Тому головне завдання сучасної освіти – це розвиток духовної культури особистості, що в підсумку стає основою формування і становлення особистості.

Список використаних джерел

1. Білхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві/2019
2. Надольний І. Соціально-гуманістичний потенціал національної свідомості // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: 36. Наук.пр. /За заг.ред. В.Лугового, В.Князева. – К.:Вид-во НАДУ, 2005. – с. 29-34
3. Ситник П. Духовність як рушійна сила суспільного розвитку // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: 36.наук.пр. / за заг.ред. В.Лугового, В.Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – с.363-367.
4. Скуратівський В., Троцьанський В., Чукут С. Гуманітарна політика в Україні: Навч.посіб. – К.:Міленіум, 2002. – 324с.

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКОГО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність: необхідність всебічного вивчення й осмислення трансформацій, що відбуваються в царині моральної оцінки праці.

Мета: дослідити моральну цінність праці.

Предмет та об'єкт дослідження. Філософія.

Дослідження. Руїнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «проекті модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність.

Дослідженість теми. Проблема визначення моральної цінності праці не нова, у тій або іншій формі вона була предметом дослідження різних мислителів протягом усієї історії людства. Певні уявлення про моральну цінність праці в житті людини й суспільства з'являються вже в античній філософії в роботах Гесіода, Платона, Аристотеля та Епіктета. У період середньовіччя питання, пов'язані з моральною оцінкою праці, піднімаються в роботах теологів того часу Августина Блаженного, Фоми Аквінського й інших богословів. Моральна оцінка праці широко представлена в протестантизмі (М. Лютер, Ж. Кальвін), а також в економічній науці (В. Петі, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.). Процеси трансформації моральної цінності праці розглядаються в роботах Р. Дарендорфа, А. Горца, Д. Бела, А. Турена, О. Тофлера, З. Баумана, У. Бека, П. Козловські, Дж. Ріфкіна, П. Дракера, Дж. Гелбрейта, Р. Інглегарта, Ф. Фукуяма й ін.

Праця виступає невід'ємною рисою особистості – запорукою подальшого розвитку і прогресу в цілому. Відношення до праці в античному суспільстві мало свої особливі інтерпретації у роботах давньогрецьких і давньоримських філософів Гесіода, Аристотеля та Епіктета. Моральна цінність праці в цю епоху залежала насамперед від інтерпретації самої праці, що характеризує будь-яке діяння, при цьому моральна цінність праці визначалася досить високо – праця розглядалася, як онтологічна умова життя людини, умова її існування; друге визначення праці стосується сфери виробництва, яку класики античної філософії трактують широко, не обмежуючись лише виробництвом матеріальних благ, а включають у неї й виробництво досконалої людини (праця по створенню душі), що обумовлено самим розумінням людини – суперечливою єдністю божественного й тілесного (матеріального) начал, яким відповідає споглядальна діяльність душі й матеріальна діяльність – господарська праця. Вона оцінювалася негативно з моральної точки зору завдяки уявленню про те, що заняття таким видом діяльності передбачало рабство або переслідування мети задовольнити свої тілесні потреби, тому не є гідним вільної людини, проте, за нею визнається корисність та необхідність [1, с. 56-61].

Моральна цінність праці у середньовічному суспільстві формувалася переважно церквою. У цей період набуває актуальності уявлення про працю як необхідне заняття людини в земному житті, у якому розкривається діяльна природа людини. Зразком праці стає чернеча праця, метою якої є найкраща відповідність поведінки монаха споглядальним ідеалам. Працю називають «богоугодною справою», тому що першим працівником був сам творець світу: працюючи, людина не тільки спокутує гріх, але й прославляє творця, а отже, трудова діяльність так само священна, як і споглядальна [1, с. 126-129].

В антропоцентричній культурі Відродження праця розуміється як природна потреба людини, праця у всіх своїх проявах одержує позитивну суспільну оцінку й визнання як основний чинник досягнення людиною гідного життя [7, с. 218-219].

Після реабілітації моральної цінності праці в епоху Відродження й освячення праці протестантською етикою в період Реформації, а також широкого поширення протестантизму серед підприєміців, праця й виробнича діяльність остаточно утверджуються як пріоритетні в ціннісній системі західного суспільства, що вступило на шлях розвитку капіталістичних відносин. Це знаходить своє відображення й у тому, що практична користь, ефективність і продуктивність стають найважливішими критеріями людської життєдіяльності. Цінність праці в індустріальному суспільстві першої половини ХХ століття все ще визначається практичною користю, ефективністю праці, метою максимізації прибутку, але при цьому ключовою відмінністю індустріальної культури праці від протестантського ставлення до праці є орієнтація основної маси населення на споживання матеріальних благ, за допомогою якого відбувається самоствердження людини.

У постіндустріальному суспільстві праця стає більш кваліфікованою, індивідуалізованою, підвищується творча складова, у той же час спостерігається регламентованість, автоматизація й фрагментація трудового процесу [2, с.37-40]. Поява нових форм організації праці (креативні корпорації, дистанційна робота), розповсюдження нестандартних (гнучких і змінюваних) форм зайнятості – неговний робочий день, тимчасова робота, робота «без робочого місця», робота за сумісництвом, самозайнятість, – стимулюють самостійність, відповідальність працівника, підвищення його зацікавленості в кінцевому результаті, сприяють творчій, інноваційній діяльності, що стає передумовою ставлення до праці як засобу самореалізації та творчості [1, с.134]. Як наслідок, зникають межі між працею й непрацею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля і розваги [5, с.191], що є проявом людських талантів, і є проявом людини у своїй праці (праця як екзистенціальна самореалізація).

Показано, що в умовах становлення інформаційного суспільства найбільший вплив на уявлення про працю та її моральну цінність здійснюють такі особливості інформаційної економіки, як гнучкість трудового процесу, розмаїтість схем зайнятості й умов роботи, індивідуалізація трудових відносин. Підвищення самостійності працівника, індивідуальний характер праці (в основному інтелектуальної), збільшення інноваційної (творчої) складової праці сприяють прийняттю праці як джерела самореалізації й саморозвитку, підвищуючи її моральну цінність. Відповідно, високу моральну оцінку в суспільстві здобуває висококваліфікована інтелектуальна творча праця, що асоціюється в інформаційному суспільстві із працею як такою. При цьому моральна цінність праці все більшою мірою залежить від суб'єктивного сприйняття людиною умов самої праці, ступеня задоволення від трудового процесу і його результатів.

Отже, праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах здобувають особливу роль різноманітні форми діяльності, що опосередковані відносинами праці. В сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до такого розуміння як тільки продуктивної діяльності. Вона стає способом творчої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Бодійяр Ж. Фатальні стратегії/Жан Бодійяр/[пер. з фр. Л. Кононовича]. - Львів: Кальварія, 2017. - 192с.
2. Гончарук Т.В. Проблеми людини та української духовності у філософії О.Кульчинського/Т.В.Гончарук //Вісник Житомирського державного університету Імени Івана Франка. - 2015. - Вип. 20. - С.21-24.
3. Гончарук Т. Персоналістська філософія та її різновиди/Т.Гончарук//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.І.Гнатюка. Сер. Філософія. - 2015. - № 13. - С.26-30.
4. Гончарук, Т. Філософія цивілізації та дух постмодерну [Електронний ресурс] / Тетяна Гончарук // Мандрівець. - 2018. - № 4. - С. 37-40.
5. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. - Київ: Лівра, 2003. - 248с.
6. Костельс М. Информационная поха: жономика, общество и культура, - М., 2014. - С. 29
7. Фромм Е. Мати чи бути?: пер. з англ./Еріх Формм. - К.: Укр. письменник, 2010. - 222с.
8. Хаєт Г. Л., Сьсков О. Л. та ін. Корпоративна культура: Навч. Посіб./За заг. ред. Г. Л. Хаєта - Київ: Центр навчальної літератури. - 2013. - 403с.
9. Чернобаева Т. Г. «Принудительный» труд в современном обществе потребления / Т. Г. Чернобаева // 10-й ювілейний міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка й молодь у ХХІ ст.»: 3б. матеріалів. – Харків, 2006. – С. 686.
10. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А. та ін. Історія філософії: Підручник/за ред. Ярошовця В. І. - Київ.: Вид. ПАРАПАН, 2012. - 774с.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми полягає у тому, що в історії філософії людина традиційно розумілася в єдності таких його основних модусів, як тіло, душа і дух. При цьому тіло виступає одночасно як елемент природи, відповідно до інтерпретації якої можна говорити про його основні образи в історії філософії і науки (мікрокосм, механізм і організм), і як власне людське тіло, визначаючи не лише через його біологічні особливості (неспеціалізованість, «гомінідна триада» і так далі), але і через особливий спектр таких виключно людських почуттів і станів, як сором, сміх, плач і тому подібне. Душа також може розумітися у двох основних ракурсах: по-перше, як життєвий центр тіла, «дихання», що є тією силою, яка, будучи сама безсмертною, обкреслює термін тілесного існування (її основні екзистенціали тут - це життя, смерть, любов); по-друге, як екзистенціальний початок, що індивідуалізує людину в суспільстві та описується у філософії через проблеми свободи волі, свободи, творчості, гри.

Мета дослідження: зрозуміти поняття «людина».

Об'єкт дослідження: людина.

Провести дослідження: поняття «людина» у різні часові періоди; поняття «марксової людини».

Ідея особи, так само як і проблема людини, оформляється у філософії і культурі далеко не відразу. Для філософії Античності та Давнього Сходу людина - це у першу чергу фрагмент природи, суть якого обумовлена безособистісним світовим духом або розумом (атманом, логосом, ідеєю і тому подібне), а її життєвий шлях визначений законами долі. Відродження характерне обґрунтуванням самодостатньої цінності людини і її земного життя, що визначило філософію та ідеологію гуманізму. Людина тут актуалізована без надмірної для Середньовіччя співвіднесеності з божеством, по суті справи вона сама уподібнена Богові у своїх творчих можливостях. «Людина, - писав Еразм Роттердамський, - це якась дивна тварина, що складається з двох різних частин: з душі - як би якогось божества і тіла - на зразок безсловесної худоби... тіло, оскільки воно видиме, насолоджується речами видимими; оскільки воно смертне, то йде в слід скороминущому... Душа, навпаки - щосили прагне вгору і бореться зі земним своїм тягарем, зневажає те, що є видимим, оскільки знає, що воно тлінне; вона шукає того, що є істинним і вічним».[2]

У філософії і культурі Нового часу, відповідно до декартівської ідеї, відбувається акцентування самосвідомості і пов'язаних з нею процесів індивідуалізації особи. Водночас людина втрачає ренесансний універсалізм та гармонійність, різноманіття його здібностей редукується до розуму, тоді як тіло механізується та підкоряється загальним природним законам. Пізнання закону необхідності обкреслює межі людської свободи, проте, незважаючи на особливі повноваження розуму, людина цього часу задана переважно як пасивний початок, являючись, по суті справи, залежною від зовнішніх обставин у тому, що визначає його поведінку в природному і соціальному механізмі. Епоха Просвітництва, як відомо, стала важливим етапом у розвитку європейської історії. Вона протистоїть нинішній філософії як своєрідна духовна формація, що має власні світоглядні переконання. Місіонерство просвітників базувалося на визнанні того, що історія людства, незважаючи на усі випадковості, має внутрішню лінію розвитку, а саме: загальний прогрес розуму і рух до все більшої досконалості. Епоха Просвітництва породила культ «автономної людини», здатної тверезо і глибоко оцінювати явища, ідеї, моральні вчинки і їх наслідки. Рационалізм і критичизм оголошувалися універсальною характеристикою людини. Пафос розуму, знання і заснованого на них прогресу виразився у філософії Просвітництва якнайповніше. Позачасова, історично зрозуміла, завжди тотожна собі «розумність» у протипагу «помилкам», «пристрастям», «таїнствам» розглядалася просвітниками як універсальний засіб вдосконалення суспільства. Прогрес розуміється ними як результат поширення істинних ідей, які поступово усувають загадки і чудеса світу, просочуючи його світлом розумності [2, с. 56-77].

Центральним поняттям марксистської філософії є людина - її природа та її діяльність. Природу людини Маркс розглядав як деяку величину, а не чистий лист паперу; це жива людська істота, що проявляється в різних історичних формах свого існування. Історія є історією людини, її самовираженням в процесі праці й виробництва. Діяльність же людини - це творчий процес, коли індивід вступає активним виробником, а не пасивним споживачем. Для розуміння Марксової концепції діяльності важливо зрозуміти його уявлення про взаємовідносини суб'єкта і об'єкта, які знаходяться у нерозривному зв'язку. Кожна річ (об'єкт) може слугувати посиленню власних здібностей суб'єкта. «...Не лише п'ять зовнішніх почуттів, але й так звані духовні почуття (воля, любов) виникають лише завдяки наявності відповідного предмету, завдяки олюдненій природі».

Тому потреба чи насолода втрачають свою еґотичну природу, коли користь перетворюється в людську користь. Мається на увазі, що людина, вступаючи у людські відносини з предметним світом, отожднює себе з ним (суб'єкт і об'єкт неподільні), тому для неї немає проблеми втрати чогось оскільки все, що належить іншим, належить і мені (повернення людини до самої себе як до суспільної істоти), що тотожне, за Марксом, поверненню людської сутності людині і для людини. Таке дієве ставлення до предметного світу Маркс називає «творчим життям».

Незалежність і свобода, за Марксом, ґрунтуються на акті самореалізації, що тотожне праці. Остання розглядається як прояв індивідуальності, власних фізичних та психічних сил. Саме тому праця виказує претензії не стільки за несправедливий розподіл багатств, скільки за те, що він перетворює працю у примусову, відчужену, безмістовну роботу, а тим самим людину - у немічного каліку, що позбавлений власної індивідуальності. Через це мета розвитку особистості - це формування досконалого універсального індивіда, вільного від спеціалізації. Система радянської освіти була цілком побудована на цій zasadі і ґрунтувалася на такому баченні людини та праці як прояву її індивідуальності. Але в погоні за «світлим майбутнім» праця перестала бути проявом індивідуальності, оскільки перетворилася з цілі на засіб [3, с. 519].

Для з'ясування причин цього явища варто розглянути одне з центральних понять марксистської концепції відчуження. Відчуження, за Марксом, означає, що людина в процесі освоєння світу не впізнає саму себе як першоджерело, як творця, а світ здається їй чужим. В атеїстичному словнику поняття «відчуження» тотожне слову «грих»: відмова людини від самої себе, від Бога в самій собі [3, с. 518].

Наступною фундаментальною категорією Марксової концепції є соціалізм. Із вищевикладеного стає зрозумілим, що його метою є людина. Суттєві елементи соціалізму проявляються в тому, що людина бере участь у виробництві, об'єднаному й позбавленому конкуренції; що продукція знаходиться в неї під контролем і не перетворюється на сліпого ідола, що підкорює її собі. Такий погляд категорично виключає можливість вважати соціалізм таке суспільство, в якому людина є об'єктом маніпулювання з боку бюрократії, навіть якщо ця бюрократія керує всією державною економікою. Це означає, що кожна окрема людина бере активну участь у плануванні й виконанні планів; це означає втілення у життя економічної й політичної демократії [3, с. 522].

Очікується, що в такому не відчуженому й сповненому вільних людей суспільстві індивід буде позбавлений викривлених форм праці, виробництва й споживання; що він стане справжнім творцем власного життя й зможе зробити своїм головним заняттям життя, а не виробництво засобів життя. Проте тут виникає питання: адже головне життєве заняття - це творча діяльність індивіда, активна позиція по відношенню до оточуючого світу, основним інструментом прояву якого є вільна невідчужена праця. А наслідком останньої є безмірне отримання матеріальних благ. Виходить, що Маркс лише розставив акценти, де перше місце займає мотивація людського життя (саморозвиток), а друге, що є лише наслідком (приємним бонусом праці Бога в людині), отримання засобів життя [3, с. 522].

Висновок: Отже аналізуючи філософську концепцію К. Маркса, при подальших наукових розробках варто звернути увагу на можливу альтернативу суспільного розвитку, аби чистий мотив «щастя індивіда» в процесі життя зберіг свою чистоту.

Список використаних джерел

1. Бем-Баверк О. Критика теорії Маркса. М., 2002. - 283 с. Мареев С.Н.,
2. Гончарук Тетяна, Джугла Надія, Мокряк Леонід, Шумка Михайлина. Філософія: Павчальний посібник. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. - 360 с. - С. 26-77, 149-151.
3. Мареева Е.В. Історія філософії (общий курс): Учебное пособие. - М.: Академический Проект, 2003. - 880 с. - («Gauudeamus»).
4. О. В. Шубін. Марксизм як ідеологічна течія // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. - К. : Наук. думка, 2009. - Т. 6 : Ла - Мі. - С. 526-784 с.

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Вступ. На мою думку, технічні засоби займають перше місце по популярності та використанні у світі, тому філософські погляди на проблему науки і техніки стали одним з найпопулярніших напрямів філософії у цьому столітті.

Актуальність теми. Галузь техніки розповсюджувалась лише на сферу виробництва матеріальних благ, але в теперішніх реаліях техніка стала для людства частиною роботи, культури, побуду та відпочинку. У теперішньому світі немає великих народних сподарських проблем, люди навчилися знаходити вирішення своїх проблем за допомогою техніки. Це спричинило революцію у прогресі та розвитку людства. Але це тільки початок. Революція розвитку в техніці супроводжується переходом зовсім на інший рівень всіх інших галузей таких як: наука, інженерія та ні. Але вирішуючи певні проблеми людства науково-технічний прогрес ставить перед нами нові проблеми, досить сильно впливаючи на суспільні відносини, ідеологію та моральні відносини у суспільстві.

Мета дослідження: розгляд науково-технічного прогресу як стійкого розвитку передбачає виявлення та переосмислення суті цього прогресу у реаліях сучасного суспільства.

Предмет дослідження. Багато дослідників відзначають, що характерною ознакою сучасного науково-технічного прогресу є те, що, з розвитком інтернету та нових технологій людина створила для себе, та своїх інтелектуальних можливостей світ і тому більше не може справедливо усвідомлювати і ефективно планувати напрям свого власного розвитку. Людина стала частиною чогось більшого, ніж вона сама.

Розвиток науки і техніки сам по собі не залежить від того, в якій соціально-економічній системі він відбувається. Науково-технічний прогрес дає суспільству можливість розвиватись, а як використовуються наукові й технічні досягнення - залежить від конкретної соціально-економічної будови суспільства. Будь-яка зміна матеріального виробництва, викликана науково-експериментальною і практичною технічною діяльністю веде за собою зміни соціально-політичного життя людей. Не завжди ці зміни відразу видно, а оцінити їх наслідки як позитивні, так і негативні можна тільки після ретельного аналізу.

Отже, науково-технічний прогрес - це поступовий рух науки і техніки, еволюційний розвиток усіх елементів продуктивних сил суспільного виробництва на основі широкого освоєння зовнішніх сил природи, це об'єктивна, постійно діюча закономірність розвитку матеріального виробництва, результатом якої є послідовне вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, підвищення його ефективності.

НТР - явище глобального характеру, воно охоплює як усі сторони внутрішнього життя певного суспільства, так і зовнішні його сторони. Розвиток науки і техніки сам по собі не залежить від того, в якій соціально-економічній системі він відбувається. Науково-технічний прогрес створює можливість для розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н.А. Человек и машина // Вопросы философии. Горохов В. Г-1989. - №2. - з.147 - 162.
2. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
3. Митчем К. Что такое философия техники. - М.: Аспект пресс, 1995
4. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с
5. Шубин В.И. Пашков Ф.Е. Культура. Техника. Образование: Учебное пособие для технических университетов. - Днепропетровск: Высшая школа, 1999
6. Ясперс К. Современная техника // Новая технократическая волна на Западе. - М.: Пресс, 1986 - с. 119 – 146

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Різностороння інтернаціоналізація, що проникає сьогодні практично у всі країни світу, всі сфери виробництва і обігу, обумовлює виникнення і формування якісно нового явища в поступальному розвитку цивілізації глобалізацію світогосподарського розвитку.

Постановка проблеми. Глобалізація має універсальний характер і характер явища. Вона охоплює не лише світову економіку, фінанси, засоби масової інформації, де вона проявляється у найбільш розвиненій формі, та інші сфери суспільного життя, включаючи право. Це право є не просто засобом забезпечення формальних процесів глобалізації та управління, а й відчуває те саме зі свого боку на значний вплив. У зв'язку з цим вивчення будь-яких питань, пов'язаних з трансформацією правових явищ і процесів в умовах глобалізації, сьогодні є важливим.

Актуальне значення дослідження. Характерною рисою сучасного світу є взаємопроникнення культур і принципів права, які можна описати такими поняттями, як зближення, інтеграція, асиміляція, творча взаємодія. Охоплені поняттями динамічних процесів, з одного боку, сприяють формуванню єдиної світової спільноти, з іншого, супроводжуються суперечливими процесами, спрямованими на виявлення культурної ідентичності, правової автономії та генерують ряд важливих теоретичних та практичних питань, що впливають на різні сторони права. Йдеться про вимоги, що застосовуються до сучасних правових систем глобалізації. Ці вимоги не можна недооцінювати, оскільки всі правові системи, незалежно від їхньої власної волі, залучають до змін, що відбуваються, та умов їх існування. За невеликий період часу з'явився новий, відкритий світ, в якому всі кордони поступово нівелюються, світ який наскрізь пронизаний глобальною культурою інформаційних технологій. З'ясування ролі й статусу глобалізму, його взаємозв'язку із суспільством є однією із найважливіших тем у системі соціально-філософського знання. Хоча деякі аспекти глобалізму досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, але ця проблема в українському контексті є недостатньо висвітленою.

Мета статті. Актуальність запропонованих проблем дослідження зумовлена реаліями сьогодення. В умовах глобалізації існує потреба в теоретичному та методологічному розумінні сутності та тенденцій національної правової системи. Нові дослідницькі парадигми засновують правову систему в науці про державу та право, що є важливим для формування правосвідомості та впровадження законності в Україні.

Історичний досвід показує, що проголошені загальнолюдськими детермінантами «загальнолюдські цінності» не завжди мають відношення до національних правових систем. Механічно передані шаблони часто не є життєдіяльними, оскільки вони не враховують особливостей менталітету і правової культури, що формуються в конкретному суспільстві в процесі історико-культурного розвитку.

Ефективність та життєздатність правової системи відображається в тій мірі, в якій сучасна держава пов'язує свій розвиток із формуванням правосвідомості; розвивати правову культуру, досягнення стабільності у правових внутрішньодержавних та міжнародних відносинах.

Стаття являє собою огляд основних підходів до розуміння процесів глобалізації, аналіз форм та напрямів відокремлення від суміжних процесів та явищ, що визначають тенденції розвитку правової системи України в умовах глобалізації.

Глобалізм – це, насамперед, суб'єктивний фактор, а саме – політика панівних у світі країн. Тому для того, щоб зрозуміти суть процесів, які відбуваються у світі, необхідно розрізняти ці поняття. Важливо, щоб політика глобалізму не стала моделлю глобалізації, оскільки це б мало негативні наслідки для багатьох країн і народів. Визнаючи об'єктивний характер глобалізації ми повинні визнати, що вона супроводжується і негативними явищами: поглиблення прірви між багатими й бідними, посилення міжетнічної та міжконфесійної ворожечі, загрозою культурній ідентичності народів, поширенням масової культури. Одним із головних факторів глобалізму є національно-державна політика декількох найбільш могутніх в економічному відношенні країн – політика, яка використовує їх техніко-виробничу могутність для просування на світовій арені інтересів ТНК. Диктат Заходу, пропаганда їхнього способу життя і нав'язування його всьому світу заважає вирішенню проблем світового розвитку. Суб'єктивний фактор (глобалізм) може стати досить небезпечним, якщо у світі появиться єдина, не врівноважена іншою силою держава, яка стане гегмоном цього процесу і буде використовувати його в своїх інтересах.

Прикладом впливу глобалізації на правову систему держави є 4 листопада 1950 р. У Римі десять держав-членів Ради Європи (Бельгія, Великобританія, Німеччина, Данія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Франція.) Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та створення для забезпечення зобов'язань за Конвенцією від 21 січня 1959 р. Європейський суд з прав людини розглядати скарги на порушення Конвенції. Ратифікація Європейської конвенції дає можливість усім особам, які перебувають під її юрисдикцією; звернутися до Європейського суду, якщо вони вважають, що їх права були порушені. Це стосується і громадян України, що підтверджується статтею 55 Конституції України.

Для більшості людей у світі переваги глобалізації недоступні. Розглядаючи Україну в контексті глобалізації, можна прослідкувати таку тенденцію, що вона є сировинним придатком для багатьох розвинених країн, з якими ми не можемо конкурувати. Обличчя глобалізації досить контрастне – високорозвинені країни користуються всіма її благами, тоді як інші (Україна в т. ч.) змушені вступати у жорстоку конкуренцію за те, щоб наблизитися до цих країн. Глобалізація відбувається в світі, де на першому місці в політиці країн стоїть прагнення отримати найвищий прибуток, у світі, де відбувається жорстока конкуренція між країнами, їх групами, ТНК, з антагонізмом між бідними й багатими. Капітал транснаціональних компаній на користь собі, нехтуючи інтересами окремих регіонів і людства загалом, визначає темпи й спрямованість розвитку окремих держав. Він закріплює з вигодою для Заходу характер міжнародного поділу праці, забезпечуючи швидко завищені життєві стандарти країнам свого базування, прирікає решту людства на існування в екстремальних умовах. «Світовий досвід другої половини ХХ ст. показує, що ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани й внутрішні трансформації не можуть ані скасувати, ані відкласти невмишлюмо дію об'єктивних законів глобалізації розвитку. Країни, які виявилися неспроможними зайняти місце в 555 експресі світової глобалізації, неминуче опиняться під його колесами. Таким є закон сучасного розвитку – закон глобалізації».

Основним системним фактором ризику формування єдиної світової економіки, що виникла в умовах глобалізації, є те, що глобальна економіка з притаманною їй системною міжнародних економічних відносин все більше поширює властивості ринкової економіки як системи самоорганізації, з дуже слабким, невизначеним та нестабільним процесом кризового управління.

У сучасних умовах державності в Україні активізувався процес реформування та оновлення національного законодавства. Ці процеси спричинили трансформаційний період суспільства та ускладнення соціальних відносин, що вимагає не тільки найбільшого вдосконалення нормативно-правових актів, а й посилення дослідницьких проблем формування права, нормо-творчості та встановлення права.

Вироблення правил у контексті глобалізації трансформувалось насамперед у бік розширення своєї соціальної бази, що зростає кількість не пасивних, а активних та прямих учасників у процесі. Цей процес трансформується і під впливом того, що в правовому полі з'являються нові проблеми, вирішення яких вимагає обов'язкових правових норм на національному та наднаціональному рівнях. Екологічні проблеми, безпека інформації. Демографія вимагає нового підходу та нового мислення, в яких необхідність поєднання всіх аспектів правового регулювання. Буде справедливим зауваження, що глобалізація вимагає іншого погляду на процес нормотворчості, відповідно до інших принципів регулювання сучасних соціальних процесів.

Поворот у міжнародних відносинах, в основі яких лежить необхідність встановлення етичних принципів людського існування у світі: справедливість, свобода, рівність, консенсусний плюралізм. Неможливо ігнорувати правові рамки традицій та менталітету людей та нав'язувати єдині правові норми.

Однією з фундаментальних проблем є правильне здійснення глобалізації, гармонізація процесів та нейтралізація негативних наслідків. Праві повинні виступати інструментом глобалізації, керуючи засобами своїх процесів. Процес глобалізації в правовому полі розвивається у двох напрямках, які представляють лише трансформацію права. З одного боку, очевидно вплив глобалізаційних процесів праворуч, що призводить до зближення та зближення наших правових систем. Це сформувало загальні тенденції розвитку, які включають тенденцію впровадження національних правових систем загальнообов'язаних норм і принципів; поява нових галузей права, таких як космос, інформація, зміна законодавства у зв'язку з інтеграційними процесами тощо. З іншого боку, за допомогою закону намагаються певним чином спрямовувати глобалізацію, наприклад, запровадження національних норм права інших країн, таким чином адаптованих до менталітету національних правових та інших історико-культурних особливостей.

Висновки дослідження. Тож, які б аспекти юридичного життя не впливали на процес глобалізації, це не повинно руйнувати національні правові культури. Ідентичність національної правової культури збережена, включаючи ідентичність права. Держави можуть позичати один і той же закон, інститути, право, але правову систему в цілому. Також інтегровані в правову систему іноземного права

набувають національної ідентичності в процесі їх застосування. Таким чином, можна сказати, що глобалізація в Україні користується досить вагомим авторитетом. В цьому зацікавлені як і політики, так і будь-який пересічний громадянин. Цей феномен став присутній у побуті кожного громадянина, і ми не можемо вже без, здавалося б необхідних для нормального існування, речей, які нам «подарувала» глобалізація. Ця невидима рука захопила і заповонила всі сфери людського існування в сучасному світі й навряд чи хтось зможе зупинити її дію.

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Сьогодні розвиток культури мислення еволюції грошей є досить актуальним питанням. Звернемо увагу на ціннісний характер грошей, виходячи з їхньої ідеальної природи.

Мета дослідження – полягає у розкритті проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить смисловий простір їх розуміння.

Об'єкт дослідження- культура мислення

Предмет дослідження: переосмислення розвитку культури мислення еволюції грошей з філософського погляду

Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Про це свідчать праці Дж.Везерфорда, П. Бернстайна, Г. Зіммеля, Ю. Осипова, В. Ільїна, З.Скринник, О. Суббето, С. Синякова, О. Неклесси та ін. Для розуміння методологічних основ дослідження проблеми грошей мають праці В. Базилевича, А. Маршалла, Ф. Гаєка, Дж.Кейнса, І. Єскевича та ін.

Еволюція розкриває сутність грошей. Одна із причин створення грошей- це розвиток торговельних відносин, вбачають економісти. Гроші розвивались разом із людьми.

В античній філософії, де центральною в теорії пізнання поставала проблема співвідношення знання та мислення, істинного та хибного, знання розумілося в єдності з його предметом. Такі мислителі як Аристотель і Платон розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Вони виділяли важливу соціальну функцію грошей - бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [2, с. 34]. Платон визнає, що пізнання можливе завдяки відношенню між «буттям» і «небуттям», як і між суб'єктом та об'єктом пізнання. Гроші - також результат відносин, які виникають в процесі становлення суспільства, його раціоналізації. Завдяки цьому відношенню одержує пояснення не тільки можливість пізнання буття, але і їх зв'язок. Тільки по відношенню одна до одної ідеї володіють сутністю. Так само і гроші володіють сутністю тоді, коли виражають «відношення людей в процесі економічної діяльності та обміну» [4, с. 95]. Переосмислюючи погляди Платона стосовно розуміння «сутності», Аристотель вводить співвідносні поняття: «більше-менше», «господар-раб», «вартість-гроші», «багатство-розподіл» тощо. Кожне із співвіднесених понять одержує свій зміст через друге; тому для «першого існувати - означає перебувати в певному відношенні до другого» [1, с. 116]. Дійсно, самостійне буття сутності грошей виявляє себе через співвіднесення з іншою сутністю.

Мислителі, які жили в епоху середньовіччя, використовували в основному нормативний метод дослідження, переважають оціночні судження з позицій християнського вчення. У творах Ф. Аквінського виникнення грошей розглядається як наслідок домовленості між людьми. У тогочасних людей, в тому числі купців і богословів, не було єдиного і ясного уявлення про гроші, значення яких ми розумієм у наш час.

Гроші, а конкретно їх використання, завжди обов'язково пов'язувалося із дотриманням релігійних та етичних правил, на які посилалась церква. Вона повчала і при необхідності засуджувала або направляла користувачів грошей. Євангельські тексти, в яких засуджувалося багатство і гроші («Хто любить гроші, навряд чи уникне гріха»), виражали сутність економічного і релігійного контексту, в якому використовувалися гроші впродовж всіх середніх віків[6, с. 12].

В умовах «грошового ладу» [7], або «економічної цивілізації» [8], гроші заставляють людину раціонально обдумувати свої дії. І в цьому сенсі потрібно погодитися з Г. Зіммелем, який вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Більше того, гроші сприяють розвитку «суспільного інтелекту», ставлячи соціум перед необхідністю громадського контролю над «вільною грою ринкових сил» [3, с. 38].

Відомо, що в епоху Нового часу філософія та економічні знання розмежовуються. У цей період гроші «втрачають предметну підставу» у філософських роздумах і переходять у предметне поле економічної науки, стаючи не лише економічною категорією, але й філософсько-економічною. З'являється «кількісна теорія грошей», котра створювала відповідну методологічну основу і для характеристики принципів формування цінності грошей.

В І. Канта поняття «власності» конституюється в поняттям «особистості». Особистістю і правомірним суб'єктом може бути тільки та людина, яка є власником себе самого і може вільно розпоряджатись собою. На думку І. Канта, якщо власник може розпоряджатись зовнішнім предметом на власний розсуд, то людина може бути тільки своїм власним господарем, але не власником самого себе, не говорячи вже про те, щоб бути «власником інших людей» [5]. Тобто якщо право власності на речі та гроші є майже нескінченим, але право розпоряджатись іншими людьми обмежене почуттям відповідальності.

Велику увагу проблемі грошей виділяв німецький мислитель Г. В. Ф. Гегель. Його концепція виділена в основі праці «Філософія права». Саме в ній пояснюються основи і принципи громадянського суспільства народжуваного ринковою економікою. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи». Гегель вважав, що найважливішою передумовою власності і грошей є свобода. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними», мислитель трактував власність як сходження «абсолютної ідеї», завдяки якій особистість переходить із суб'єктивного змісту в об'єктивний.

Проблема грошей стає зрозумілою, якщо мати чітке визначення поняття «цінності». В найбільш загальному плані «цінність - зберігаюча можливість задовольнити свою потребу. Грошіма самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі» [3, с. 403]. Оскільки придбана за гроші річ має цінність, кожен може задовольнити нею свою проблему.

Висновок: На мою думку, потрібно звернути увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний і безособовий характер, виходячи з їхньої ідеальної природи. Вони є зручним засобом для переходу всіх цінностей, які не підлягають «зважуванню» або «вимірюванню» до кількісних характеристик тощо. Через це вони не підпорядковуються звичній шкалі цінностей. Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісний підхід не використовувався у вивченні феномена грошей. Це викликано тим, що у філософських побудовах поняття «цінність» було відсутнім аж до середини XIX століття. Але це зовсім не означало, що в метафізичних роздумах ідея цінності й «ціннісний підхід» не були задіяні. Але одна справа оперувати цінностями, інша справа мати ідею цінності і трактувати об'єкти як цінності. Тому можна констатувати, що і сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє самі різні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Список використаних джерел

1. Гайденок П. П. Бытие и разум / П. П. Гайденок // Вопросы философии. - 1997. - № 7. - С. 110-132.
2. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / В. В. Гончаров // Мандрівець. - 2008. - № 4 (75). - с.33-37
3. Зіммель Г. Філософія грошей / Г. Зіммель. - К. : Промінь, 2010. - с.504
4. Ільїн В. В. Філософія багатства: людина в світі грошей / В. В. Ільїн. - К. : Знання України, 2005. - с.496
5. Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант. - М. : Думка, 1994. - с.592
6. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. - СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. - с.224
7. Неклеса А. И. Трансмутации истории / А. И. Неклеса // Вопросы философии. - 2001. - № 3. - с.58-71.
8. Осипов Ю. М. Філософія господарства / Ю. М. Осипов. - М. : Юристъ, 2001. - с. 624

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постанови проблеми: пояснюється, по-перше, плінністю та динамічністю сучасних глобалізаційних процесів та їх глибинними впливами на метафізичну сутність людини, по-друге, носіологічними запитаннями філософських смислів, що спрямовані на повне розкриття феномена особистості в його багатогранності та цілісності, по-третє, комплексом запитань, що виявляють джерела й зміст людського буття, пов'язаних з розвитком, формуванням і функціонуванням особистості; по-четверте, необхідністю звернення до проблеми соціальної адаптації людини в умовах «незахищеності» людини від аномалій, психічних, фізичних деструкцій людської свідомості; по-п'яте, сучасні глобалізаційні процеси впливають на порушення гармонії у системі «людина-природа», адже формування особистості та лікування її душі відбувається під впливом естетичного споглядання на багатства природи; по-шосте, агресивна сторона глобалізації та уніфікація світу впливають на переоцінку цінностей, що змінюють світоглядні орієнтації, життєві сценарії особистості як фундатора мегапроекту під назвою глобалізація.

Об'єктом дослідження: людський фактор у системі глобалізованих світових і регіональних проблем, а саме виживання людства у складних соціокультурних процесах сучасної глобалізації.

Предмет дослідження: аналіз негативних, деструктивних форм і наслідків розвитку глобальної цивілізації.

Мета статті: обґрунтувати актуальність дослідження проблеми гуманізму особистості та філософії глобалістики; визначити сутність гуманізму особистості у вимірах філософії глобалістики; дослідити традиції, напрямки діяльності в глобалістиці задля подолання глобальних проблем людства, роаналізувати зміст поняття «глобалізація»; дослідити соціокультурні та антропологічні трансформації у глобалізаційному просторі; дослідити соціокультурні та антропологічні трансформації суспільств у цивілізаційному світохарактері; дослідити типи та види гуманізму в умовах глобалізації; виявити шляхи і напрями оптимізації гуманістичної парадигми у різноманітних проектах розвитку сучасної цивілізації. Наукове дослідження проблеми: гуманістичний підхід в умовах глобалізації ми знаходимо у поглядах низки педагогів. Так, вже концепції Я. Коменського, Ж. - Ж. Руссо, І. Песталотці, А. Дістервега пройняті думкою про те, що духовний розвиток людини має будуватися відповідно до принципів природовідповідності і культуровідповідності. Осмисленню феномену духовності в контексті історико-педагогічних процесів приділяли значну увагу видатні громадські діячі та педагоги Г. Сковорода, М. Костомаров, П. Куліш, М. Драгоманов, Б. Грінченко, М. Грушевський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. На сучасному етапі у вітчизняній науці проблему впровадження ідей гуманізму глобальних процесів досліджують, зокрема, такі вчені і педагоги, як В. Андрущенко, П. Балл, І. Бех, А. Волинець, С. Гончаренко, С. Горбатенко, В. Голубинцев, Г. Ісаєва, В. Кремін, О. Киричук, Т. Петрова, О. Савченко, П. Скляр, В. Семиченко, О. Федічкіна та інші. Обговорення проблеми: В останні десятиріччя ХХ століття соціально-економічні, політичні і культурні процеси висуюють нові проблеми, які здійснюють значний вплив на характер розвитку як окремих регіонів, держав і світу, так і всього людства. Однією з таких проблем є задача осмислення гуманістичних умов, факторів і наслідків сучасної глобалізації. Намагання взяти під контроль вирішення проблеми гуманізму в умовах глобалізації сучасності передбачає глибокий аналіз дійсних причин і умов їх виникнення, що є досить актуальним для філософсько-антропологічного і культурологічного осмислення майбутнього людства. Кінцева мета гуманізації - це олюднення оточуючого світу природи і суспільства з позицій розвиваючих потреб людини. Це означає, що критерієм суспільного прогресу і його кінцевою метою виступає людська особистість, можливість і перспектива її усестороннього розвитку, а також її універсальність у масштабах культури, соціуму і природи. Глобалістика і гуманістика - це дві взаємодоповнюючі і навіть взаємопроникливі сторони пізнавального процесу. І в тому, і в іншому випадку предметом пізнання виступає людина, її зовнішня, соціокультурна, або внутрішня, індивідуально-особистісна сторона. Проблематика сучасного світського гуманізму, по суті, об'єднує ці два вектори соціально-гуманітарного знання. Вона інтегрує у собі політичний та історичний аспекти аналізу, надаючи гуманізму дійсно глобальної перспективи. Соціально-філософська категорія «особистість» визначає людину у відношенні до чогось більшого, ніж вона сама: Бога, етичних цінностей, закону, суспільства. Особистість - філософське, психологічне, теологічне поняття. В грецькій літературі слово «просопон» (особистість, персону) є синонімом слова «індивід», «людина» (чоловік чи жінка). Перше філософське розуміння особистості розробив І. Кант. Для нього особистість характеризується самодисципліною, здатністю бути господарем власної долі. Часто «особистість» приписується людині головним чином під час розгляду ситуацій, трансцендентних до неї як біологічної істоти. Філософія підкреслює, що особистий досвід є найвищим авторитетом і що вивчення особистості засноване на вивченні індивідуальних можливостей сприйняття світу. Здатність людини порозумітися з іншою людиною на основі поваги до її свободи та вступити з нею у плідну комунікацію. Комунікативна діяльність особистості відбувається в глобальному просторі, її цінності, орієнтації, ідеали, проекти, сценарії впливають на розбудову сучасної глобалізації. Термін «глобалізація» набув широкого змісту та має багато значень і концептуальних підходів. Більшість дослідників сходяться думкою у тому, що глобалізація - це багатогранний процес тотального включення всіх сфер матеріального й духовного буття різних країн і народів планети у формування єдиної системи, яка знаходиться у прямому зв'язку з біосферою. Її суттєвою особливістю є усвідомлення різними країнами й народами глобальних планетарних загроз, а також формування глобальної спільноти на основі споріднених ціннісних орієнтирів, культури, способу життя. Відбувається інтенсивний розвиток інформаційно-технологічної революції, паралельно з філософією, наукою, екологією формується парадигма глобалізації. Дослідження процесів глобалізації та глобальних проблем передбачає для філософії особливу, властиву тільки їй роль. На думку В. Жадко: «Філософія спонукає до ідеї створення суспільства на засадах домінування мислення як способу досягнення істинних знань про сутнісні основи буття суцього» [3, с.26]. В даному контексті виділимо специфіку філософії, а саме: узагальнюючи результати різних досліджень, оцінюючи ситуацію в цілому, філософія впливає на прийняття 550 головних економічних, політичних та інших рішень, формує світогляд сучасного людства, принаймні, відповідальну його частину. У вирішенні певних комплексних проблем сучасного світу людина не може обійтися без світоглядних установок і принципів, що відбивають загальнолюдські цінності, без розуміння того, що в певних ситуаціях слід жертвувати приватними інтересами в ім'я подолання спільних екологічних небезпек. Вихід з екологічної кризи та оптимізація навколишнього середовища вбачаються у творчому пошуку та з'ясуванні позитивного досвіду традиційних форм природокористування в культурах різного типу та їх ефективному поєднанні з найбільшими досягненнями науки та цивілізації для збереження життя на планеті земля. Система екологічних знань не може бути повною, якщо вона не враховує етичні аспекти природокористування. Останні все активніше заявляють про себе, оскільки глобальна екокриза, що виникла за останній час, попри всі інші важливі проблеми відчутно вразила саме етноси як таку спільність людей, яка перебуває в органічній єдності з навколишнім середовищем [1, с.200]. Враховуючи такі глобальні зрушення, філософія глобалістики повинна допомогти окремим наукам усвідомити сучасну ситуацію, знайти шляхи виходу із кризових явищ, шукати шляхи утвердження позитивних, подолання негативних наслідків для людини і біосфери. Цивілізаційно-культурне розмаїття сучасного світу, який засвоюється засобами інформаційних технологій, сприяє пізнавальній роботі мислення та духовному збагаченню суспільства; з іншого боку, це породжує потребу в одній орієнтній соціокультурній, економічній, політичній інформації, яка стандартизує духовний світ особистості, в даному контексті філософія глобалістики «розширює свідомість» та формує навички продуктивного мислення як уміння об'єднати різноманітне й надихнути її ним для вироблення бажаня діяти активно й цілеспрямовано. Отже, в глобальному суспільстві зберігається необхідність у використанні філософської методології, яка б задовольняла потребу збереження глобальних цінностей світу та справедливості, що впливає на формування ідеалів особистості. Для цього необхідно змінювати свідомість сучасної людини через філософію. На це вказують дослідники А. Толстоухов, Р. Парпан: «Філософія майбутнього, як душа культури, повинна вести людину до творчості, найвищих цілей і Філософія Особистість у вимірах філософії глобалістики 199 цінностей, надихаючи людське суспільство на досягнення ідеалів» [12, с.15]. Глобалізація здійснює зростаючий вплив на особистість, яка «розширюючи» і змінюючи її свідомість впливає на всі сфери буття, породжуючи глобальні проблеми. Останні швидко змінюють світ, ці зміни неминучі і надзвичайно масштабні, а їхня швидкість зростає експоненційно. За словами В. Ляха: «Нашу добу все частіше кваліфікують як добу глибинних трансформацій, метаморфоз та перетворень» [7, с.113]. Таким чином, аналіз філософського, теологічного, соціального, культурологічного, мистецького, мовного, педагогічного, психологічного контекстів поняття «духовність» дозволяє зробити висновок, що зміст кожного контексту визначається предметом дослідження вище перерахованих дисциплін. Особливості становлення духовної цілісності обумовлені трансформацією українського суспільства. Становлення духовності в особистості в сучасному українському суспільстві несе на собі відбиток світових глобалізаційних і трансформаційних процесів в українському суспільстві та ґрунтується на самобутньому національному менталітеті. В сукупності - ці об'єктивні причини сучасного стану духовного розвитку української спільноти. Глобалізаційні процеси в світі, маючи негативні наслідки і позитивні перспективи для розвитку людства, так само відбуваються і на розвитку окремої особистості. Під негативним наслідком маємо на увазі посилення нерівності розвитку національних спільнот. У цілому ж, глобалізаційні процеси в світі і, трансформаційні в українському суспільстві, знаменують перехід від закритого до відкритого типу суспільства. Цей процес передбачає накопичення кардинальних змін, зокрема в системі духовного. В такій ситуації самоорганізаційні процеси становлення духовної цілісності особистості в українському суспільстві набувають певних особливостей: нерівність

можливостей для саморозвитку; ускладнення національної самоідентифікації; збільшення об'єму інформації ускладнює процес формування і вибору шляхів саморозвитку. Це свідчить, що ці особливості сформульовані, як ускладнення і труднощі, можуть бути повернені на користь людини. В потенціях цих особливостей містяться прекрасні перспективи зміцнення самосвідомого начала: зростання ролі особистості в напрацьованій соціальнозначущій інформації.

Висновок: Отже, умови глобалізаційного світу і трансформаційного суспільства, ускладнюють становлення духовності особистості, а з іншого, мають потенційні можливості зміцнення її позицій у всій системі духовного. Особливості становлення духовності особистості, обумовлені українською ментальністю. Духовне зростання людини неможливе без усвідомлення своєї національної особливості і приведення її у відповідність з розвитком суспільства і світу. Це означає, що історичний досвід українського народу, в якому загартувалися ідеали свободи, віри, індивідуалізму, гумору, оптимізму додає особливостей становленню духовної культури громадянина України. Навіть кожний з цих ідеалів українського суспільства вносить свій вклад в цей процес. Таким чином, складності становлення духовної цілісності сучасного українця обумовлені 2008 Гуманітарний вісник ЗДТА випуск 33 Целякова О.М., 2008 72 особливостями ментальності, глобалізаційними і трансформаційними процесами суспільства. Але ці ускладнення і труднощі пояснюються зростанням ролі особистості в системі духовного. В зв'язку з цим актуалізується питання механізмів становлення духовної культури особистості в умовах сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Регіонально-адміністративний менеджмент - К.: Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2010. - 352 с
2. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Монографія. - Запоріжжя: Видавництво ЗДТА, 2010. - 272 с.
3. Жадько В. Соціально-духовні виміри світоглядної свідомості. - Запоріжжя, 1997. - 166 с.
4. Браславець О., Буряк Л. Глобалізаційні виклики духовності на межі тисячоліть, або чи буває лихо з розуму? // Я, Студент. - 2004. - №3. - С. 10-11.
5. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
6. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / !сторія релігій в Україні. - Львів, «Логос», 2005. - с. 210-215
7. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Постановка проблеми: людство розвивається, і з розвитком приходить багато нового, неординарного для старшого покоління. Тому професія менеджера також є новою для сучасності. Питання філософії успіху менеджера є актуальним на сьогодні, адже досліджується роль професійної культури менеджерів як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності. Визначаються головні складові морально-ділової культури менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. Сучасний менеджмент у своєму основному значенні виступає не стільки в якості науки і практики управління компанією, процесом прийняття та реалізації управлінських рішень, скільки мистецтву правління людьми. Сьогодні, на жаль, немає єдиного підходу до виміру ефективності управління персоналом. Складність полягає в тому, що процес трудової діяльності персоналу і управління в тому числі, тісно пов'язані з виробничим процесом і його кінцевими результатами, соціальною діяльністю чи економічним розвитком організації, що залежить від менеджера.

Мета роботи: в умовах ринкової економіки ефективна діяльність підприємства залежить від якості управління, тому ефективне вирішення стратегічних і тактичних завдань потребує залучення високо-кваліфікованих спеціалістів. Сьогодні необхідність у менеджерах зростає. І так, як в обов'язки менеджера входить вміння спілкуватися із людьми, вести із ними переговори, іти до спільної думки чи згоди, то тема філософії успіху менеджера є досить актуальною для сьогодні.

Центральною фігурою в системі менеджменту будь-якої організації є менеджер-керівник, який керує власне організацією, якимсь конкретним видом діяльності, функцією, підрозділом, службою, групою людей тощо. Метою моєї наукової роботи є бажання дослідити яким повинен бути успішний менеджер, як він повинен організовувати робочий процес, показати яким повинен бути успішний менеджер. Показати, що саме ця професія вимагає великої кількості знань, вміння знаходити спільну мову з кожним, вміння знаходити шляхи вирішення різного роду проблем, вміння працювати творчо, неординарно, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем.

Об'єкт дослідження: Об'єктами мого дослідження є особистісні якості менеджера, теорія його успіху, філософські погляди на діяльність менеджера.

Діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Особливо виразно це прослідковується у таких сферах буття, як управління соціальними процесами, підприємницькою діяльністю бізнесових структур. Управлінець, менеджер у своїх діях, як правило, опираються на певні філософські засади. При цьому іноді людина навіть не помічає цього. Як свідчить практика управлінського процесу і підприємництва, успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена менеджером з філософських позицій «Філософія в її загальному плані вивчає відношення «людина - світ», тоді як предметом філософії менеджменту і бізнесу є вивчення методологічних та епітологічних засад організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів до вирішення конкретних проблем управління виробничою і невиробничою сферами діяльності людини» [5]. «Проблема вивчення сутності стосунків «підлеглий» є частиною вирішення проблеми «людина – світ», адже саме світ – це все те, щомі пов'язуємо з людською діяльністю, створює умову, основу і процес самовідтворення людини» [6].

На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня, в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Спираючись на них, можна визначити здатність конкретного суб'єкта керівництва до виконання поставлених перед ним завдань органами управління та конкретними управліннями, які адміністративно чи економічно стоять над даним суб'єктом та вимогами об'єктивної дійсності (в даному випадку вимогами ринку). В ринковому господарстві ці вимоги мають виняткове, вирішальне значення. Адже саме вони детермінують зміни суспільних відносин у всьому їх об'ємі. Система «менеджер-оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини» як одиничне до загального. Чим швидше йде розвиток суспільних відносин, тим швидше менеджер може реалізувати свої знання, а звідси – і свої можливості. Праця менеджера є багатоманітною, але в основі її лежить рівень етичних і психологічних чинників суб'єкта управління. У взаємовідносинах «менеджер оточуюче середовище» кожен конкретний випадок породжує велику кількість непередбачених нюансів, але є ряд парадигм, дотримання яких визначають успіх менеджера. Видатний американський соціолог Наполєон Хілл на основі величезного фактичного матеріалу зробив висновок, що важливою умовою успіху управління є наявність таких рис:

1. Сміливість і рішучість.
2. Самоконтроль
3. Відчуття справедливості
4. Чіткість рішень.
5. Якість планів.
6. Звичка працювати понад нормово.
7. Привабливість особи управління.
8. Співчуття і розуміння.
9. Досконале володіння предметом і ситуацією.
10. Готовність взяти відповідальність на себе.
11. Активізація співробітництва і відповідальності. [4]

Основним завданням керівника, зазначає Дейл Карнегі сприяє налагодженню зв'язків між співробітниками не тільки в процесі матеріального і духовного виробництва, але і поза ним. Це сприяє згуртованості людей, їх організованості на шляху до реалізації визначеної мети. Аналізуючи діяльність менеджера, вчені виділяють ряд помилок, які допускають управліниці в процесі керівництва людьми: 1. Бажання отримати більш високу платню і мати особистий комфорт. 2. Невдаха-керівник дуже боляче переживає відсутність символів своєї влади; робочого стола, кабінету, машини, навіть таблички на дверях.

3. Керівник-невдаха піклується перш за все за свою особу 4. Поганий керівник схильний до самоізоляції. 5. Керівник-невдаха ховає свою некомпетентність за пиhoю, бундючністю. Дещо на інші причини невдалого керівництва людьми вказує Дейл Карнегі. Він вважає, що основними помилками менеджера у спілкуванні з людьми є:

1. Невміння врахувати всі деталі в роботі колективу, організації, підрозділі.
2. Нездатність до виконання справи, яку здійснюють рядові члени організації.
3. Чекання на винагороду не за реалізацію знань, а за знання.
4. Страх конкуренції з боку виконавців.
5. Егоїзм керівника.
6. Невитриманість.
7. Авторитарність в управлінні
8. Хизування знаннями. Управління людьми є, як зазначали вже древні філософи, великим мистецтвом, яке формується на досконалості знанні філософії, педагогіки, психології, соціології.

Список використаних джерел

1. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
2. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. Львів, «Логос», 2005. – с. 210-215
3. Карнегі Дет. Как завоевать друзей и оказывать влияние на людей. - М., 1989.
4. Наполеоне Хилл. Думай и богатей. - К., 1993
5. Рассел Б. История западной философии. - К.; Основи, 1995
6. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с
7. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1993. Наполеоне Хилл. Думай и богатей. - К., 1993.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Різностороння інтернаціоналізація, що проникає сьогодні практично у всі країни світу, всі сфери виробництва і обігу, обумовлює виникнення і формування якісно нового явища в поступальному розвитку цивілізації глобалізацію світогосподарського розвитку.

Актуальність теми. Реалії сучасності, глобальні зміни, які відбуваються в політиці, економіці, культурі, екології, потребують дослідження багатьох явищ та процесів, що мають досить великий вплив на розвиток суспільства. Однією із цих явищ є глобалізація. За невеликий період часу з'явився новий, відкритий світ, в якому всі кордони поступово нівелюються, світ який наскрізь проникнений глобальною культурою інформаційних технологій. З'ясування ролі й статусу глобалізму, його взаємозв'язку із суспільством є однією із найважливіших тем у системі соціально-філософського знання. Хоча деякі аспекти глобалізму досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, але ця проблема в українському контексті є недостатньо висвітленою.

Мета дослідження. Виявлення сутності глобалізму та його позитиви та негативи на розвиток суспільства та його життєдіяльність. Для того, щоб розкрити сутність даної проблеми було поставлено такі завдання:

- визначити поняття глобалізації;
- охарактеризувати позитиви та негативи глобалізації в світі;
- розкрити поняття глобалізації то глобалізму;
- прослідкувати вплив глобалізації в контексті України.

Об'єкт дослідження – глобалізаційні процеси у світі та Україні.

Предмет дослідження – позитивні та негативні сторони глобалізаційних процесів. Досліджуючи трансформації світової сукупності в період глобалізації деякі дослідники вважають, що світ все більш ідентифікується в соціальному, економічному культурному плані. Використовують одні й ті ж самі методи культури, поведінки. Ця ідея прослідковується в роботах Ф. Фукуями щодо перемоги західної ліберальної ідеології, і в цьому значенні – кінець історії. Наступні науковці думають, що світ, навпаки, являється розділеним і розколотим. Причому, акцент робиться на різних факторах. С. Хантінгтон переконує, що належність до деякої цивілізації визначається релігією. А. Тоффлер поділяє цивілізації на сільськогосподарські, індустріальні, постіндустріальні, зосереджуючи увагу на методах виробництва. І. Валлерстайн міркує, що приналежність країни до певно рівня соціально-економічного розвитку (високий, середній і низький) виокремлює світовий центр, напівпериферію, периферію. Різні аспекти глобалізаційних процесів досліджуються у працях У. Бека, К. М. Кантора, С. Б. Кримського, В. Б. Кувалдіна, Ю. В. Павленка, С.Б. Переслегіна, М. М. Руткевича, О.І. Чумакова, В.І. Толстих та ін. За своєю сутністю глобалізація – природний і об'єктивний процес інтеграції в світі, її новітній етап. Обумовлюють її прогрес продуктивних сил, техніки, інформаційних технологій, насамперед винайдення електронної машини та світової мережі Інтернету. Ці процеси глибоко укоринилися у сучасний стан українського суспільства. Глобалізація, якщо мати на увазі її об'єктивний аспект передбачає Українній прогрес і демократію. Вона помітно примножує сукупні надбання народу, стимулює розвиток регіонів, які мають можливість користуватися благами цивілізації. Глобалізація дозволяє українській державі широко обмінюватися товарами, послугами, інформацією, технологіями та капіталом, взаємодіяти у гуманітарній сфері, духовно збагачуватися особистостям. Під впливом глобалізації істотно змінюється характер виробництва і праці, рівень знань, соціальний та професійний склад суспільства, умови побуту, стиль життя більшості людей. Українська нація не може вже й уявити свого життя без смартфона, комп'ютера, а тим більше без комфортних квартир та високоякісної освіти. Ми поступово починаємо зливатися із більшістю й нівелювати, пригнічувати свої власні народні інтереси. Хоча не можна лише говорити про негативні сторони цього світового процесу. Нова технологічна епоха веде до міжнародного поділу праці, і на цій основі – до об'єднання економік всіх країн в одну господарську систему.

Глибокі та якісні зміни в усій структурі економіки, культурі, політичній системі світового співтовариства дають підстави говорити про вступ людства в нову історичну епоху – епоху глобалізації, тобто нову ступінь інтеграції світової спільноти в нову системну соціальну цілісність. Але це можливо лише в тому випадку, коли цей процес буде відбуватися у відповідності до об'єктивних законів еволюції суспільства планети. Сьогодні очевидним є те, що глобалізація загострила цілий ряд розбіжностей – між тенденцією до уніфікації планетарної організації в усіх сферах суспільного життя і національно-державними формами організації цього життя, між розмаїттям самобутності та культур народів світу і спробами «вестернізувати» світ, що веде до нівелювання цього розмаїття культур. Глобалізацію порізному сприймають і трактують: одні – в позитивному, інші – в негативному сенсі. Прибічники глобалізації вітають прихід «нового світового порядку», який, як вони вважають, принесе небачений досі добробут, підвищення рівня і якості життя, нові робочі місця, широкій і вільний доступ до інформації, покращення взаєморозуміння між різними культурами й цивілізаціями. Протиники глобалізації говорять про «вестернізацію», «мондіалізм», «світову змову», про те, що у майбутньому однополярному світі не буде місця для духовних ідеалів, національної, культурної самобутності особистості. Наш український народ, частково проникнувши у новітні процеси цивілізації, починає змінювати свої духовні ідеали (особливо молоді). Спостерігаючи за поведінкою молодих людей, можна зробити висновок, що кожен із них хоче просто злитися із натовпом (бути таким як і всі) і цим вони просто приножують себе, свою духовність, свій потенціал, не даючи розвиватися особистостям належним чином. Під впливом глобалізаційних процесів культура поступово починає зливатися в єдиний суцільний вакуум, в якому всі процеси ідентифікуються. Протиники глобалізації виступають проти політичного впливу транснаціональних корпорацій, які диктують свою волю цілим народам і країнам(в якійсь мірі наша держава вже стала залежною від цих корпорацій). Вони звинувачують творців «нового світового порядку» у втручаннях, в тому числі й збройному, в справи суверенних держав. Але сам факт становлення єдності взаємозалежного світу є невідворотним, і людство мусить враховувати той факт, що кожен із нас є жителем однієї планети, і, хоч як би не відрізнявся наш зовнішній вигляд, мова, релігія, культура, жити на планеті ми зможемо в наш атомний вік тільки знайшовши порозуміння між собою. А це неможливо без зближення всіх народів планети, адже, як свідчить історія, замкненість народів ніколи не приводила до позитивних наслідків. На прикладі України добре помітно ці зв'язки, оскільки на даний момент наша країна стала жертвою воєнних дій. Ми пережили дві світові війни, які відбувалися, можна сказати, не в цивілізованому часі. Говорячи про сучасні бойові дії, хто б міг подумати, що українці знову стикнуться з цією проблемою, адже ми живемо в гуманістичному, високорозвиненому, добре вихованому суспільстві. А це все і є наслідками глобалізації, яка повністю затуманює розум людства і ставить на перше місце світ матеріальний, а не духовний. Останні десятиліття світового розвитку показали, що процес глобалізації має дві сторони: об'єктивну, яка є закономірним етапом світового розвитку, історичним процесом становлення єдності світу в сфері економіки, фінансів, інформації, політики, культури, і другу – суб'єктивну, яка полягає в прагненні країн Заходу взяти цей процес під свій контроль. Проти факту глобалізації в усіх галузях сучасного життя – економіці, політиці, культурі у зв'язку з розвитком сучасних засобів інформації, включаючи Інтернет, не можна нічого категорично заперечити. Глобалізація – процес об'єктивний і вона не залежить від волі й бажання окремої людини чи групи осіб. Виходячи з об'єктивності даного процесу, слід визнати, його важко за бажанням когось загальмувати чи прискорити. До цього процесу потрібно пристосовуватися, оскільки він, «як вираження соціоприродного процесу, являє собою по суті, нейтральне в ціннісному відношенні явище, на подобі феодалізму або капіталізму, які самі по собі не можуть бути визнані поганими чи хорошими». [1, с. 35]

Для більшості людей у світі переваги глобалізації недоступні. Розглядаючи Україну в контексті глобалізації, можна прослідкувати таку тенденцію, що вона є сировинним придатком для багатьох розвинених країн, з якими ми не можемо конкурувати. Обличчя глобалізації досить контрастне – високорозвинені країни користуються всіма її благами, тоді як інші (Україна в т. ч.) змушені вступати у жорстоку конкуренцію за те, щоб наблизитися до цих країн. Глобалізація відбувається в світі, де на першому місці в політиці країн стоїть прагнення отримати найвищий прибуток, у світі, де відбувається жорстока конкуренція між країнами, їх групами, ТНК, з антагонізмом між бідними й багатими. Капітал транснаціональних компаній на користь собі, нехтуючи інтересами окремих регіонів і людства загалом, визначає теми й спрямованість розвитку окремих держав. Він закріплює з вигодою для Заходу характер міжнародного поділу праці, забезпечуючи штучно завищені життєві стандарти країнам свого базування, прирікає решту людства на існування в екстремальних умовах. «Світовий досвід другої половини ХХ ст. показує, що ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани й внутрішні трансформації не можуть ані скасувати, ані відкласти неможливо дію об'єктивних законів глобалізації розвитку. Країни, які виявилися неспроможними зайняти місце в експресі світової глобалізації, неминуче опиняться під його колесами. Таким є закон сучасного розвитку – закон глобалізації». [2, с. 12]

Світ глобалізується десятком країн, їх ТНК і по їх ініціативі створеними міжнародними організаціями. Інші ж або змушені приймати умови які їм диктують або залишатися в ізоляції. Аналізуючи відносини між промислово розвиненими країнами й країнами Третього світу, група дослідників, яку очолював відомий голландський економіст, лауреат Нобелівської премії Ян Тінберген, вказує на той факт, що промислово розвинені країни створили таку міжнародну систему, «яка веде до постійного зростання нерівності й постійного порушення принципу рівних можливостей». [5, с. 34]

Глобалізм – це, насамперед, суб'єктивний фактор, а саме – політика панівних у світі країн. Тому для того, щоб зрозуміти суть процесів, які відбуваються у світі, необхідно розрізнити ці поняття. Важливо, щоб політика глобалізму не стала моделлю глобалізації, оскільки

це б мало негативні наслідки для багатьох країн і народів. Визнаючи об'єктивний характер глобалізації ми повинні визнати, що вона супроводжується і негативними явищами: поглиблення прірви між багатими й бідними, посилення міжетнічної та міжконфесійної ворожнечі, загрозою культурній ідентичності народів, поширенням масової культури. Одним із головних факторів глобалізму є національно-державна політика декількох найбільш могутніх в економічному відношенні країн – політика, яка використовує їх техніковиробничу могутність для просування на світовій арені інтересів ТНК. Диктат Заходу, пропаганда їхнього способу життя і нав'язування його всьому світу заважає вирішенню проблем світового розвитку. Суб'єктивний фактор (глобалізм) може стати досить небезпечним, якщо у світі появиться єдина, не врівноважена іншою силою держава, яка стане гегемоном цього процесу і буде використовувати його в своїх інтересах. Таким чином, можна сказати, що глобалізація в Україні користується досить вагомим авторитетом. В цьому зацікавлені як і політики, так і будь-який пересічний громадянин. Цей феномен став присутній у побуті кожного громадянина, і ми не можемо вже без, здавалося б необхідних для нормального існування, речей, які нам «подарувала» глобалізація. Ця невидима рука захопила і заповнила всі сфери людського існування в сучасному світі й навряд чи хтось зможе зупинити її дію.

Список використаних джерел

1. Акопян К. З. Пределы глобализации (культура в контексте глобализационных процессов). Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир». – Вып. 5 (17). М., 2002. – С. 5-69.
2. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.: Керівник авт. колективу і наук. Редактор О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
3. Крамар О. Україна як сировинна колонія // Український тижень. – 2012. – № 34(251). – 24–30 серпня. – С. 24–29.
4. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору // Нова парадигма. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 77. – С. 98-105.
5. Тинберген Я. Пересмотр международного порядка / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1980. – 416 с.
6. Чигур, Р. Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз / Р. Ю. Чигур // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія», Острог, 2015.– Випуск 18.– С. 96-102

ПРОТЕСТАНСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми: ця тема є дуже актуальною на даний момент, оскільки для нашої сучасної економічного становища в країні є дуже критичним і необхідним знаходження шляхів розвитку сучасної економіки. Тому, пошуки альтернатив є пріоритетним завданням для вирішення цієї проблеми.

Мета дослідження: показати (проявити) етикет в іншому амплуа. Оскільки філософське мислення дає змогу розширити особистий кругозір. В етикеті філософське мислення можна проявляти по різному, оскільки меж і кордонів у розуму немає.

Об'єкт дослідження: кожна людина щоденно зустрічається із загальними правилами етикету, підпорядковується управлінським рішенням. Кожна людина є об'єктом етичної філософії свого життя.

Завдання: проявити етикет як самостійну незалежну дисципліну і поєднати значення з філософією.

Дане питання досліджували: М.Вебер, Тома Аквінський, М.О. Семашка, Р.Бакстер. Кожному роду людської діяльності (наукової, педагогічної, художньої і т.д.) відповідає певні види професійної етики. Виникнення перших професійно-етичних кодексів відноситься до часу появи ремісничого поділу праці в середньовічних цехах в ХІХІІ століттях. Саме тоді в цехових статутах вперше з'явився ряд моральних вимог стосовно тієї чи іншої професії і характеру праці. Кожному з видів професійної етики - лікарської, педагогічної, етики вченого, актора, художника, підприємця, інженера і т. д. - властиві свої специфічні вимоги в області моралі. Так, наприклад, етика вченого припускає в першу чергу такі моральні якості, як наукова сумлінність, відповідальність, особиста чесність. Судова етика вимагає чесності, справедливості, гуманізму (навіть до підсудного), вірності закону. Правда лікаря і правда пацієнта, лікарська таємниця, відповідальність лікаря - це складний вузол етичних проблем, який невід'ємно пов'язаний із сучасною медициною. У 1947 році була прийнята «Женевська декларація» - сучасний варіант найдавнішої «Клятви Гіппократа». Ця декларація стала морально-етичною гарантією незалежності медичної професії від політичних режимів і ідеологічного диктату. Її аналог був прийнятий в нашій країні тільки в 1971 році. Але хоча всі наші лікарі з тих пір давали клятву не розголошувати конфіденційну інформацію про пацієнта, на практиці вказівка у листку непрацездатності конкретного захворювання було обов'язковим аж до 1993 року. Протягом довгих років у професійному середовищі радянських медиків офіційно насолоджувався етичний нігілізм. Ще в 1920-х роках офіційні керівники радянської охорони здоров'я (зокрема, М. О. Семашка) трактували професійну медичну етику як «буржуазний пережиток» і були переконані, що поняття «лікарська таємниця» в майбутньому відміре. [4] Не менш важливими моральні проблеми пов'язані з підприємницькою діяльністю, бізнесом. Підприємництво-це професія, покликання, навіть властивість душі або вроджена схильність, але це ще й особливий образ думок, поведінки, стиль, культура життя, що має свої, дуже виразно виражені моральні принципи. Виникнення капіталізму в Європі в ХVІ столітті було тісно пов'язане з протестантською Реформацією. Можна сказати, що протестантизм зробив можливим формування етики бізнесу, моральних стандартів ефективної економічної діяльності. Адже середньовічна католицька ідеологія морально засуджувала «роблення грошей», Фома Аквінський вважав, що більшість форм торгівлі, що здійснюється з метою отримання прибутку, є аморальними. [5] Основоположник сучасної соціології Макс Вебер (1864-1920) у своїй роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» показав, що перші капіталістичні підприємства і сам дух підприємництва виникли в протестантському середовищі. З точки зору протестантизму, успішну працю, що приносить прибуток, і є знак того, що твої дії відзначені Богом. Протестантизм зробив можливим формування етики бізнесу в результаті релігійного і морального освячення прагнення до прибутку. Він стверджував, що праця бізнесмена може бути схвалений Богом. Прагнення до прибутку і прагнення до Бога стали не тільки спільними, але і «взаємообслуговуючі». А винагорода фінансовим успіхом стало розумітися як знак розташування Бога. Світська версія протестантської етики бізнесу стала важливою складовою частиною західної культури. Кожна людина, згідно протестантської моралі, повинен виконувати свій обов'язок. Цей обов'язок полягає в тому, щоб бути хорошим працівником у своїй професії, твердо знати своє місце, покликання і не покладаючи рук працювати заради нього. Стосовно до купця і підприємця це розуміння боргу означає, що нажиті гроші слід використовувати для того, щоб наживати ще більше грошей і т. д., а не витратити їх заради свого задоволення. Для протестантської етики наживання грошей - це мета життя людини, а не засіб задоволення його матеріальних потреб. Наживання грошей як самоціль протиставляється їх безпосереднього споживання, звільняється від будь-яких евідемоністичних чи гедоністичних мотивів і стає по відношенню до «щастя» або «вигоду» окремого індивідуума чимось абсолютно потойбічним, якимсь вищим законом. Вебер посиляється на висловлювання протестантського богослова Річарда Бакстера, згідно з якими робота дві однаково важливі функції: по-перше, дає людині в руки могутнє знаряддя проти всяких плотських (у тому числі і сексуальних) спокус, по-друге, робить осмисленим земне існування людини, стаючи основною метою його життя. Ця тенденція чітко простежується не лише в Німеччині, а й в Америці, Англії, Шотландії, Голандії, Швейцарії Сам Вебер зазначає, що коли говорять про «дух капіталізму» в протестантській традиції, то йдеться зовсім не про якийсь релігійний запал капіталіста. Радше навпаки, цей дух можна сприймати як «побічний продукт» Реформації, з яким, напевно, не погодилася б більшість релігійних діячів протестантизму, включно з Лютером чи Кальвіном. Одним словом, Вебера можна багато критикувати, в тому числі й фактично, особливо – за деяке спрощення реальної непрості соціальної ситуації. Та його модель, можливо, саме завдяки цьому спрощенню може застосовуватися не лише відносно протестантизму.

Висновок: хоча «Протестантська етика і дух капіталізму» не є ґрунтовним дослідженням проблеми протестантизму, проте дослідження Вебера зв'язків між різноманітними релігійними ідеями та економікою дозволило йому дійти до висновку про те, що протестантська етика та світогляд вплинули на розвиток капіталізму.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Напрями і шаблі релігійного заперечення світу // Проблеми філософії, вип. 87, К. 1991.
2. Вебер М. До стану буржуазної демократії в Росії // Філософська і соціологічна думка, вип. 10, К. 1991.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Попередні зауваження. // Проблеми соціології, вип. 1, 1992.
4. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 261 с.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Критеріями класифікації виступають, звичайно, питома вага держвласності, її якісний склад, напрямки і засоби здійснення державної політики, форми ринкових відносин тощо. Відповідно видається неможливим достеменно зарахувати до певної моделі економіки переважне число країн, що розвиваються, через їхню різноманітність і нестабільність, а також, за подібними причинами, економіки постсоціалістичних і соціалістичних країн [2]

Мета: розкрити моделі ринкової організації економіки господарства. **Предмет і об'єкт дослідження:** Моделі ринкового господарства та їх види.

Виклад основного матеріалу:

Сучасне ринкове господарство засноване на взаємодії приватного та державного секторів економіки. Американська (ліберальна) модель чистому вигляді реалізується в США і виходить з ідеї максимізації свободи економічної діяльності. Вона передбачає участь держави в регулюванні за «залишковим принципом»: втручання в аспекти, які не в змозі регулювати ринок; держава створює максимально сприятливі умови для функціонування приватного капіталу. Німецька (неоліберальна) модель, яка здійснюється у ФРН, орієнтує державне регулювання на усунення перешкод для конкуренції, для чого підтримуються умови відтворення, зокрема – стимулювання дрібного бізнесу, політика зайнятості тощо. Гаслом цієї моделі є «Ринок – для всіх», тому значна увага приділяється соціальній спрямованості дії ринку, існує розгалужена система соціальних виплат. Європейсько-кейнсіанську модель інколи називають англійською, хоча сьогодні вона більш чітко виражена у Франції, Італії, Австрії. За цієї моделі значну роль відіграє державний сектор в економіці, який досягає значних розмірів.

Шведська (соціал-демократична) модель практикується у скандинавських країнах, а також, частково, в Португалії, Іспанії, Греції. Головна увага тут приділяється соціальній сфері, політиці зайнятості та соціальному озабезпеченню, регулюванню трудових відносин, жорсткій політиці доходів.

Організоване суспільство є суспільством реального переходу від державної власності до плюралізму форм власності з домінуючим статусом приватної. Здійснити означений перехід не просто. Для цього потрібні час, терпіння і державний розум (державна організація справи). Рішення, прийняте без достатньої теоретичної та практичної апробації, може ввести країну в хаос, спричинити соціальні колізії, викликати масові конфлікти і зіткнення. Власне, щось подібне відбулося (і відбувається) в країнах, що утворились на терені колишнього СРСР. Утвердження ринкових відносин супроводжує сонм суперечностей, а в деяких із них – конфронтації групових інтересів із перерозподілу колишнього державного майна і, навіть, прямих збройних зіткнень. Україна, здається, подібних колізій уникала. Глибокі економічні негаразди першого десятиріччя незалежного розвитку відійшли в історію. Ринкові перетворення, здійснені в останні роки, забезпечили відчутну макроекономічну стабілізацію української економіки. Загалом, Україна має «повернутись назад» й повторно, але вже остаточно визначитися в моделі ринкової економіки, шляхах та засобах переходу до неї. Зразком у цьому відношенні має слугувати світовий досвід, застосований з урахуванням особливостей України, її економічними, політичними, історичними, психологічними, ментальними та іншими особливостями [3]

Висновок:

Отже, першим і головним завданням роздержавлення залишається завдання визначення кількості і номенклатури тієї власності, що має залишитись державною або має бути передана у власність громадян. Важливим при цьому є досвід провідних країн світу, зокрема, Австрії, Великої Британії, Італії, Німеччини, США, Франції [2]

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс: https://studopedia.su/10_11924_rinkova-ekonomika-ii-suchasni-modeli.html
2. Електронний ресурс: <http://referat-ok.com.ua/ekonomichna-teoriya/modeli-rinkovoji-organizaciji-ekonomiki>
3. Електронний ресурс: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22020/

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Доволя велика частина населення нашої планети вважає, що гроші – це невід’ємна складова життя, але не варто забувати й тих, хто не уявляє своє життя без віри в Бога та є прихильниками релігійного життя. Проте, є певні нюанси, що поєднують цих людей між собою та формують світове суспільство. Як результат, виникає запитання: що саме виступає в об’єднувальній ролі цих понять? Для того, щоб дати відповідь на це, варто з’ясувати сутність грошей та релігії на прикладі сучасної людини, як складової світового суспільства.

Актуальність теми: Ми зустрічаємо все що стосується матеріальних ресурсів та віросповідання кожен день, адже ці речі увійшли в наше життя шляхом складних процесів в розвитку особистості сучасного типу, що відбувались з людством протягом всього існування. Результатом є все те, що ми маємо зараз.

Мета статті: розкриття сутності таких понять, як фінанси, матеріальні цінності, віросповідання, а також пояснення терміну «багатство» з філософської та економічної точки зору. З’ясування взаємозалежності грошей та релігії.

Об’єкт вивчення: віросповідання на нашій планеті, які в свою чергу формують поняття світової релігії, а також світова система економічних відносин, що дає зрозуміти як саме в сучасному суспільстві поняття грошей та віри пов’язані між собою.

Предмет вивчення: поведінка сучасної особистості у 21 ст., її темперамент та особливості інтелекту.

Метод дослідження: філософсько-теоретичний.

Гроші це засіб функціонування економічних відносин у світі, матеріальне благо, яке гарантує людині отримання всього необхідного для життя: медичні та комунальні послуги, промислові товари і харчові продукти. В часи розвитку суспільства та зародження економічних відносин, гроші відігравали роль основного чинника, що впливає на життя людини. Але в сучасному світі це один із найголовніших факторів, від якого залежать взаємовідносини між людьми. Іншими словами, гроші та матеріальні блага - це те що певною мірою впливає на характер та поведінку людей. Це те що нас змінює. Безгрошів’я, в свою чергу, породжує зло, проте й надмірне багатство має деколи більш негативні наслідки, аніж бідність. Тому що маючи незліченні багатства, люди відчують в своїх руках безмежну владу, яка їх в кінцевому результаті призводить до трагічних наслідків. Проте, це не завжди так, адже якщо гроші перебувають в користуванні розумних людей, вони несуть добро та користь для суспільства й світу загалом. Гроші є рушієм розвитку, адже саме вони заохочують людей проявляти свої вміння, здібності й таланти, розвивати науку і насамперед - змінюватись, але в кращу сторону чи в гіршу в основному залежить від людини та від її життєвого становища. В деяких країнах світу розвивається бандитизм, люди вбивають одне одного заради збагачення, навіть не задумуючись про право кожного на життя.

Розкривши суть поняття грошей для сучасного світу, на мою думку, варто приділити увагу питанню релігії для людини 21 століття. Що ж собою являє термін релігія? В розумінні сучасної людини, релігія розглядається як засіб самоствердження її перед навколишнім середовищем, що в свою чергу також може розкривати її психологічний стан, адже саме в період повної розчарованості в житті або в проблематичний та складний час, люди починають вірити в Бога та шукають шляхи подолання цих проблем саме віросповіданням.

Також в суспільстві релігія є маніпулятивним предметом, адже різноманітність віросповідань світу може стати причиною для початку воєнних дій, терористичного акту, спроби дестабілізації ситуації в певній країні, а також стати складовою політичної кампанії в будь-якій країні, де діє багатопартійність, відігравати роль способу відволікання уваги та багато чого іншого. За останнє століття значення релігії для світового суспільства кардинально змінилось, адже це пов’язано з науковим прогресом та вивченням питання виникнення всесвіту, відповідь на яке може покласти край протилежним поглядам людей щодо того, як саме був створений Всесвіт, що дало поштовх до цього та як зародилось життя, але, не дивлячись на це, все одно залишатимуться люди які не будуть вірити в щось одне, в щось загальноприйнятне, адже так влаштоване суспільство. Що ж поєднує в сучасному світі релігію та гроші? Чималі статки релігія засуджує, тому що гроші змінюють людей, породжується злість та гріхотворення, але чи можна сформулювати єдине твердження щодо взаємопов’язаності грошей та віри, не звертаючи увагу на незліченні багатства в розпорядженні багатьох релігій світу? Безумовно що ні, але й не варто забувати, що в кожного віросповідання своя точка зору на цей факт. Наприклад, якщо брати до уваги християнську віру, в Біблії вказана чітка позиція щодо грошей, що вони самі по собі нейтральні і лише безпосередньо від людини залежить, як вона буде використовувати їх, чи підуть вони їй в користь, чи погублять. Проте якщо розглядати поняття «багатство», то перш за все формується думка про розкішне життя людини і все що відноситься до матеріальних благ якими вона забезпечена в досталь, але існує також й інше твердження, що це щось духовне, те, що не можливо відчутти дотиком, але можна пізнати розумом та «серцем». До цього можна віднести все, що дає людині відчуття щастя, це перш за все здоров’я, як фізичне, так і психологічне, яке не менш важливе сьогодні, в часи нестабільності у світі. Сучасна релігія тісно пов’язана із грошима, адже в наші дні це невід’ємний атрибут життя. Для прикладу, віросповідання в економічному контексті залежне від грошей, адже будуються храми, прикрашаються церкви, а також все, що можна розмістити поруч із цими поняттями, саме завдяки матеріальним ресурсам. Також, технологічний прогрес не стоїть на місці і певним чином стає пов’язаний із релігійним життям, адже використовуються засоби зв’язку та комунікацій, транспорт, системи охорони та безпеки, та багато чого іншого. І безпосередньо в цьому формується зміст проблеми, а саме питання розподілу та зберігання коштів, а чи завжди доцільно використовуються ці гроші та чи не зловживають цим становищем представники духовенства? Адже якщо брати приклад багатьох країн світу, релігійне життя поза політикою та не відноситься до списку об’єктів збору податків, що в свою чергу породжує певну незалежність так званої «релігійної економіки», яка з роками тільки збільшує свої матеріальні ресурси. Це і є причинами виникнення сучасної проблеми надмірного користування становищем служителів Бога, котрі в свою чергу забувають про правила ведення релігійного життя та переходять на бік розпусного життя, що суперечить всім можливим канонам церкви. Вина цьому – гроші. В цьому випадку вони формують негативний вплив на соціальне ставлення до релігії. На протипагу цьому не варто забувати про чесних священнослужителів, що використовують релігійні пожертви та отримані кошти, щоб допомогти нужденним в цьому людям. Матеріальні ресурси можуть стати піддунтям та рушійною силою в розвитку суспільства як духовно - за допомогою віри в Бога та цінування моральних цінностей, так і соціально-економічно - допомагаючи з розвитком інфраструктури та покращення рівня життя населення.

Отже, варто звернути увагу на те, що науковий прогрес не стоїть на місці і для сучасної людини буде поступово відходити на другий план проблема грошей та релігії, адже як ми бачимо в деяких країнах світу така тенденція вже прослідковується, та формується новий тип атеїзму – «новий атеїзм»[1], що полягає в спростуванні ідеї існування Бога науковим методом, та за яким, релігія - це хвороба сучасного суспільства яка потребує лікування. Проте, до повного зникнення релігії та верховенства грошей в суспільстві має минути великий проміжок часу, а поки, для людини, важливо поєднувати позитивні властивості грошей та можливості, які вони нам надають, із головними засадами релігійного життя. Адже не обов’язково бути віруючим, щоб нести добро в світове суспільство. Не обов’язково мати багато грошей, щоб допомагати тим, хто цього потребує. Проте, найголовнішим сьогодні, незалежно від того, віриш ти в Бога чи є атеїстом, від того чи є ти мільйонером, чи живеш ти поза межею бідності, в часи пандемії та нестабільної ситуації в світі, це не втратити почуття любові, милосердя, доброти та теплоти в душі кожного з нас, адже саме це є запорукою щасливого життя та породжує силу, що є сильнішою за всі негаразди, та рухає світове суспільство до змін на краще та стабільного розвитку.

Список використаних джерел

1.Новий атеїзм https://uk.wikipedia.org/wiki/Новий_атеїзм (дата звернення: 08.11.20)

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми: гроші є важливим чинником функціонування суспільного виробництва. Це робить теоретично і практично значущою проблему філософії грошей, а також цілеспрямоване формування раціонального ставлення особистості до грошей як засобу соціалізації людини.

Мета: розглянути ідеї вчених по створенню конкурентних грошей; показати значення грошового обігу в еволюції грошових систем; підсумувати необхідність активної державної політики у забезпеченні стійкості грошового обігу.

Предмет та об'єкт дослідження: проблема феномену грошей в історії філософії та економічного знання, зміна ціннісних характеристик грошей в античних, теологічних, новоевропейських інтелектуальних розмислах, поняття «грошового ладу» в контексті сучасного етапу розвитку глобальної економіки.

Сутність грошей розкривається в процесі їх еволюції. Економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологи ж підкреслюють їх не економічне, не торгове начало [3, с.11].

Сенсу в сутності грошей значно більше, оскільки вони діють як в світі матеріальних об'єктів, так і світі соціальному. Покажемо те, що міркуючи про гроші як знак вартості, Аристотель визначає їх як результат згоди між людьми, вони стверджують правочинність відносин між людьми, оскільки надають їм законності. Гроші – це міра, оскільки існуючі моральні імперативи (наприклад, добро–зло) мінливі, а вони як міра – постійні. Рівність, самототожність, стабільність – це властивість форми, в даному випадку грошей, завдяки розуму стабілізуючих відношення, тоді як мінливість і витікаючі звідси крайнощі властиві пристрастям, прагненням [4, с.97]. Гроші, таким чином, в якості узаконюючого начала людських відносин в цьому плані є благом, яке визначає різні сенси життя людини. Дана ситуація обумовлює начало етапу соціального буття, законом якого стає не абстрактне існування, а продуктивна, економічна діяльність людини [5, с.6].

Необхідно враховувати, що А. Сміт і Д. Рікардо, засновники класичної політичної економії, були прихильниками ідеї «природного порядку» у тій її формі, яка вже була присутня в сучасній їй філософії. Тому для них гроші – це товар, вартість якого, як і вартість інших товарів, визначається кількістю праці, необхідної для виробництва товарів та доставки на ринок. Разом з тим в цей період нове тлумачення грошей надав американський вчений, дипломат, підприємець Б. Франклін. В своїх працях і настановах він зосереджував увагу переважно на таких постулатах, як економічність, чесність, підприємництво [1, с.154].

Значну увагу проблемі грошей приділяв видатний німецький мислитель Г. В. Гегель. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи» [3, с.401]. Найважливішою передумовою власності і грошей Г. Гегель вважав свободу. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними». [2, с.405].

Проблема грошей стає зрозумілою, якщо мати чітке визначення поняття «цінності». В найбільш загальному плані «цінність – зберігаюча можливість задовольнити свою потребу. Грошима самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі» [2, с.403]. Оскільки придбана за гроші річ має цінність, кожен може задовольнити нею свою проблему.

Гроші є загальним еквівалентом обміну. Вони виконують роль міри вартості, засобу обігу та накопичення багатства людей. В економічній літературі виділяють дві основні концепції походження грошей: раціоналістичну та еволюційну. Відповідно до раціоналістичної концепції, люди в певний час домовилися про запровадження грошей. Відповідно до еволюційної концепції, гроші виникли стихійно в результаті розвитку обміну. Більшість економістів є прихильниками другого підходу. Гроші пройшли тривалий шлях розвитку, перш ніж набули сучасних форм. В історії еволюції грошей можна виділити появу товарних, металевих, паперових та банківських грошей. У період зародження товарної економіки роль грошей виконували певні товари – спочатку це були предмети першої необхідності, а пізніше – предмети розкоші. На зміну товарним грошам прийшли металеві – у формі злиwkів металу, а згодом – у вигляді монет.

З часом на зміну металевим прийшли паперові гроші. Сьогодні паперові гроші (банкноти) випускає в обіг центральний банк країни. Паперові гроші і розмінні монети є готівкою. Поряд з готівкою у сучасній економіці використовують так звані банківські (безготівкові) гроші. Вони існують у вигляді спеціальних записів на банківських рахунках. Банки емітують ці гроші на основі кредитування реальної економіки. Технологія банківських розрахунків постійно вдосконалюється. Сьогодні широко розповсюджені так звані електронні гроші, які мають вигляд магнітних карток, що дають змогу здійснювати платежі через комп'ютерну мережу. Паперові і банківські гроші – це неповноцінні гроші, оскільки вони не мають внутрішньої товарної вартості. Їх також називають кредитними грошима. До кредитних грошей ще відносяться чеки, векселі та інші квазі-гроші. Отже, у процесі розвитку товарної економіки форми грошей еволюційно змінювались.

ВИСНОВОК:

До виникнення грошей люди безпосередньо обмінювали товари на товари, що сьогодні називається бартером. Пізніше з'явилися гроші, які значно полегшили товарний обмін. Гроші - це історична категорія. Вони існують так же давно, як і сама людська цивілізація. Протягом століття постійно змінювались форма і зміст грошей і сьогоднішній їх стан не є завершальною фазою.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчаника до киберпространства / Дж. Везерфорд; [Пер. с англ. Т. Слуцкой, И. Сиснёва]. – М. : ТЕРРА–Книжный клуб, 2001. – 320 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; Пер. с нем.; Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. – М. : Мысль, 1990. – 524 [2] с., 1 л. портр. – (Филос. наследие).
3. Ескевич И. В. Метафизика денег. Три действия с прологом и эпилогом / И. В. Ескевич. – М. : Эксмо, 2006. – 272 с.
4. Ильин В. В. Философия богатства: человек в мире денег / В. В. Ильин. – К. : Знання України, 2005. – 496 с.
5. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. – СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. – 224 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА МІФОЛОГІЇ

Актуальність теми. Міфологічна складова є первинною складовою для зародження людського мислення, як у буденному так й у філософському відношенні. Міфологічне мислення, притаманне античній людині, також використовуються у повсякденному житті і сучасною людиною. У міф людина закладає таємниці та явища вивчення або досягнення яких важке, ускладнене чи не можливе. На розповсюдження міфу впливають таємниці свідомості, особливості світovidчуття та світосприйняття людини, тобто фактори, що перебувають у залежності з філософським мисленням людини.

Мета дослідження. Встановлення залежності у співвідношенні філософського мислення людини та міфологічної складової у повсякденному мисленні. Встановлення рівня взаємної залежності різних типів світогляду (міфологічного та філософського).

Завдання дослідження. 1. Провести аналіз поняття міфології та міфологічного мислення людини. Встановити причини та наслідки існування міфу і міфології. 2. Провести історичний аналіз присутності міфу та міфології у різних історичних епохах. Визначити відношення людини до міфології та фактичне місце міфу у житті людини. Встановити причини зміни відношення людини до міфу та міфологічного мислення. 3. Встановити характер відношення між філософським та міфологічним типами світогляду. Прослідкувати причини, наслідки та характер взаємного впливу типів мислення.

Просте сам вислів «філософія» вже в Давній Греції викликав суперечки через певну поетичність свого змісту. Адже розповіді про любов і дружбу та оспівування мудрості вважалися прерогативою поетів. Любов переважно тлумачилася ними як бог Ерот чи богиня Афродіта. Всі ж грецькі боги за повір'ям, невидимо жили у двох місцях – на горі Олімп біля Афін та на горі Іді (Ідеї) біля Трої у Малій Азії. Боги разом із батьком Зевсом (Дієм) мешкали на горі Олімп, а богині з матір'ю Герою (Землею) – на горі Іді. Деякі з богів і богинь жили у підземному царстві, а окремі частину свого життя проводили під землею, а частину – на землі. Проте Філотес, Афродіта, Ерот і Філеос ніде постійно не проживали. Вони носилися скрізь, виконуючи свої функції, а заодно «надихали» поетів і, хоч як це не дивно, провокували незгоду, ненависть і війни.

Оповідь легендами Троянська війна, по суті, спалахнула через ворожнечу, спровоковану любов'ю. За наказом поета Гомера, приводом до війни стало те, що Гера (Земля), Афін (Війна) і Афродіта (Любов) запропонували Парису, який пас овець на схилах Ідеї, визначити найкращу з богинь, вручивши їй золоте яблуко. Паріс, відомо, обрав Любов (Афродіту). Вона також віддячила йому любов'ю, зробивши Олену (Теплу, Вогнисту), яка була на той час дружиною царя Менелая, дружиною Паріса. Отже, згідно з давньогрецькими уявленнями, любов хоч і всюдисуща, поєднує важко поєднуване (пастуха і царівну), проте в ній самій міститься зародок незгод.

Мудрість (Софію) також розуміли неоднозначно. Одні вважали мудрість властивістю богів, а земними тлумачами їхніх думок – жерців і поетів. Великої популярності в Давній Греції набув заснований «гіпербореїцями» (жителями давньої України) храм Аполлона Дельфійського, до якого приходили тисячі людей, щоб дізнатися від жерців Аполлона свою долю. Проте богам не завжди довіряли, про що свідчить випадок у м. Ефес в Малій Азії, де був храм Артеміді. Герострат – прибічник вчення філософа Геракліда – спалив цей храм, щоб у такий спосіб довести ефересцям безсилля Артеміді і всіх богів, неспроможних захистити себе перед всемогутністю вогню, визнаним Гераклідом основою, богом і законом буття світу.

Але міфологія не вимагала обов'язково віри в богів, а тому не всі люди відвідували храми, приносили богам жертви. Так київський князь Олег вважав богів «синами тьми» і не бував у храмах. Проте невіра в богів не звільняла від потреби добре розумітися й орієнтуватися в питаннях життєустрою та світопорядку. Саме цього навчали філософи. Причому ґрунт для навчання створила міфологія, в якій дійсні події та явища сприймаються так, нібито вони існують разом і невіддільно від фіктивних, поетико-фантастичних домислів.

Замість міфопостичної любові як животворця і світотворця філософи акцентують увагу на питаннях руху і взаємодії різноякісних тіл, а в русі і взаємодіях вбачають причину перетворень. Тому вони досить скептично ставляться до міфотворення поетів і розповідей про справи богів. Так, епікурейці, вчення яких було відоме і на землях давньої України, вважали, що ніяких богів, вигаданих поетами, не існує, а якщо вони і є, то не впливають на світобуття. Боги за повір'ям поетів, живуть в «іншому», невидимому «пневматичному» (повітряно-прозорому) або ефірному світі, а туди люди, згідно з поетичними фантазіями, потрапляють лише після смерті й перебувають там як тіні. Отже поки люди живі, вони нічого не можуть розказати про богів, а коли помирають, то не повертаються у «цей» світ, через що також не можуть розказати про богів. Відтак, навчали філософи, люди спроможні взаємодіяти тільки із сущим і пізнавати його.

Зустрічається тепер, і навіть стала модною, своєрідна теоритична нігіляція філософії постмодернізмом – літературно-ідеологічною (філодоксичною) течією, що масштабна заявила про своє існування з 80-х років ХХ ст. і перебуває в центрі багатьох теперішніх науково-філософських та культурологічних дискусій. Постмодернізм певною мірою відновлює «розмовляючий світ» міфології, головними речниками якого були давні поети. Таке відновлення виявляється в тому, що постмодернізм розглядає світ, суспільство, людину як «текст» або «мову» в усіх її виявах. Це означає, що філософію також слід розуміти як «текст серед текстів», тлумачем яких має бути «граматологія», а єдиним ключем розуміння всього сущого – поезія.

Звісно, професійним філософам іноді хочеться, щоб філософія існувала «з самого початку» людства, або щоб відновлення уваги до забутих проблем вважалось принципово новим напрямом дослідження. Тому «розмовляючий світ» міфології разом із його богами і богинями, в тому числі з грецькою богинею цікавості Софією, також може бути хибно сприйнятий і витлумачений як «первісна філософія». Проте історія культури народів вказує на те, що філософія якісно відмінна від міфології саме тим, що бере «профаній» аспект міфології і звільняє його від суто міфопостичного тлумачення. Цим філософія дала можливість розпочати пояснення витоків поетичних фантазій та ілюзій, що робили вже Платон, Аристотель, Лукрецій Кар, Цицерон, Лука Самосатський та інші, а заодно започаткувати людиновимірне ставлення до світу, до питань пізнання людиною самої себе як світосозначного начала.

Отже, філософія виникла не на порожньому місці. Вона генетично пов'язана з міфологією в тому сенсі, що використовує вироблені в її межах логіко-символічні схеми (архетипи) з допомогою яких пояснюється людина і світ, особливості життя людей, їхні відношення в спільноті, ставлення до світу тощо. Загальна ж специфіка філософського тлумачення таких проблем полягає в тому, що воно орієнтується і спирається на «профаній», діяльно-практичний, антропоцентричний спосіб пізнання. Тому філософія за своїм змістом є людиновимірною і екзистенційно-гуманістичною. Людина розглядається в ній не лише як «родова тотальність», а з урахуванням її діяльно-ролевих функцій та здібностей у системі суспільних і світових взаємодій.

Список використаних джерел

1. Філософія та міфологія: історичне зародження. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13013/>
2. Співвідношення філософії, науки, мистецтва, міфології та релігії. <https://vseosvita.ua/library/spivvidnosenna-filosofii-nauki-mistectva-mifologii-ta-religii-47430.html>
3. Джерела філософії: міфологія, пелірія. <https://studfile.net/preview/5484885/page:3/>
4. Співвідношення міфологічного і філософського способів мислення. <https://studfile.net/preview/5170288/>

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність: комунікативна культура є однією з визначальних властивостей сучасної людини, оскільки займає провідне місце в загальнокультурному і професійному становленні особистості. Тому у цій статті досліджено поняття комунікації впродовж багатьох століть. Розглянуто питання культурної комунікації – чиннику соціокультурних процесів у суспільстві, визначено сутність поняття та роль комунікаційної культури в суспільстві.

Мета статті: розкрити сутність поняття комунікаційної в сучасному розвитку суспільства

Предмет та об'єкт дослідження:

Комунікаційна культура, масові комунікації, соціальна комунікація, культура, спілкування, становлення комунікаційної культури.

Одним із механізмів існування і розвитку суспільства, який забезпечує можливість формування культурних зв'язків, управління спільною життєдіяльністю людей, накопичення та трансляцію досвіду, є культурна комунікація, яка, безперечно, впливає на культурні зміни. Дослідженню проблем культурної комунікації присвятили наукові праці як вітчизняні, так і зарубіжні вчені в галузі культурології, антропології, соціальних комунікацій, історії, лінгвістики, зокрема А. Гуревич, Г. Почепцов, А. Соколов, Ю. Лотман, Р. Якобсон, Е. Холл, Ч. Осгуд та ін. [1]

Комунікаційна культура – це позиція особистості, що проявляється в потребі взаємодії між людьми, цілісності й індивідуальності, творчому потенціалі людини і її здатності підтримувати соціальну комунікацію.

Соціальна комунікація – обмін між людьми або іншими соціальними суб'єктами цілісними знаковими повідомленнями, у яких відображені інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлений цілим рядом соціально значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві [3]

Тобто, під поняттям комунікаційна культура, соціальна комунікація є дуже багато чинників, що визначає її. Доброзичливе відношення до інших, повага і неповага – усе визначається через комунікації.

При першій зустрічі з людиною, ми звертаємо увагу на те, як вона поводить себе в спілкуванні, які слова вона вживає та як оперує ними.

Комунікаційна культура змінювалася впродовж багатьох років, впродовж багатьох тисячоліть. Різні вчені, філософи, письменники, поети розкривали сутність поняття комунікаційної культури по своєму.

Перші вітчизняні публікації щодо психології спілкування з'явилися в Києво-Могилянській академії ще на початку XVIII ст. і декларували ідею спілкування, яка йде через пізнання, вибір засобів і способів взаємодії з гуманною орієнтацією. Мислителі того часу вбачали у спілкуванні засіб самопізнання людини, її емоційнопочуттєвий розвиток, громадянське становлення тощо. Так, Феофан Прокопович стверджував, що мистецтвом слова і спілкування можна впливати на людей і переконувати їх. На думку Г. Сковороди, людина, спілкуючись, реалізує свої природні обдарування, що можливо тільки через освіту та самопізнання. Пізнати в собі справжню людину – у цьому щастя, а корінь нещастя – в неправильному розумінні своїх здібностей, себе. У XVIII – на початку XIX ст. у творах І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка сформувалася думка про те, що культура спілкування і поведінки залежить від середовища, нових умов, соціальної ролі та рівня суспільних відносин індивіда. [2, с.1]

На сучасному етапі розвитку, комунікація є одним з головних чинників суспільства. Її розглядають поруч з культурою, тобто культура і комунікація – як одне ціле.[1]

У сучасних умовах суспільних змін відбувається переосмислення ролі культури, оновлення її форм і функцій. З одного боку, культура, як і раніше відтворює традиційні відносини та зразки поведінки, але багато в чому поведінку визначає мислення людей. З іншого боку, поширюються сучасні медіа-форми (телебачення, кіно, друк), реклама, що посилює формування ідеологічних і моральних стереотипів масової культури, «модного» стилю життя. За допомогою засобів масової інформації пропонуються різні сенси і нові ідентичності, трансформуються мислення людей. Основні положення та ідеї зв'язку між культурою та комунікацією були ґрунтовно розглянуті відомим американським лінгвістом та антропологом Е. Холлом. Він займався вивченням знакової теорії спілкування та у своїй монографії «The Silent Language» стверджує, що культура – це комунікація, а комунікація – це культура. [1]

Комунікація прямим чином здійснює вплив на сприйняття, мислення, поведінку в суспільстві. А вже як нею користуватися і її сприймати в сучасному середовищі – залежить від кожного з нас.

Висновок:

Отже, мова та спілкування відіграють важливу роль для людини в суспільстві. Сутність культурної комунікації полягає у тому, що це складова культури, яка ґрунтується на життєвому досвіді, вихованні і особистому сприйнятті, вона формує основи поведінки особистості її ставлення до різних речей через спілкування. В сучасному світі масові комунікації стали могутнім засобом, який не тільки формує громадську думку, а й часто впливає на прийняття тих чи інших політичних рішень, сприяє взаємопроникненню культур і поширенню культурних зразків і стандартів за межі однієї культури, що створює глобальний культурний простір.

Список використаних джерел

1. Культурна комунікація як чинник розвитку соціокультурних процесів : веб-сайт.URL: <https://naub.ua.edu.ua/2013/kulturna-komunikatsiya-yak-chynnyk-rozvytku-sotsiokulturnyh-protseviv/>
2. Психолого-педагогічна сутність поняття комунікативної культури майбутніх фахівців: веб-сайт.URL: http://lib.iitta.gov.ua/5871/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB_%D0%BC_%D0%BF%D1%81_3.pdf
3. Поняття соціальної комунікації: веб-сайт.URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

ГРОШІ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТ.

Сьогодні ми живемо в надзвичайно цікавий час – епоху технологічного прогресу та еволюційних процесів що формують людину, перш за все освічену та компетентну у всіх сферах життя. Варто відмітити, що розвиток суспільства тісно пов'язаний із економічними процесами і, якщо бути точнішим, з грошима та матеріальними ресурсами, завдяки яким життя сучасної людини набуває нового значення та сенсу.

Актуальність теми полягає у тому, щоб звернути увагу на значення грошей у людському суспільстві.

Мета роботи: полягає у тому, щоб пояснити на основі

соціально-філософського аналізу значення грошей для людини ХХІ століття.

Об'єкт дослідження: проблема значення грошей для людини ХХІ століття.

Предмет дослідження: гроші: їх сутність і походження, самоствердження людини за умов сучасного фінансового світу, позитивний та негативний вплив грошей та багатства на людину.

Гроші - це невід'ємна та істотна частина фінансової системи кожної країни. Називаються вони доларами чи гривнями, фунтами чи франками, гроші слугують засобом оплати, засобом збереження вартості й одиницею рахунку в усіх, окрім як самих ранніх економічних системах. Виникнення грошей тісно пов'язано з історичним процесом обміну товарів і зміни форм власності. На ранніх етапах суспільної історії обмін ресурсами мав випадковий характер. Такому поняттю відповідала проста чи випадкова форма власності, при якому один товар виражав свою вартість в іншому протилежному йому товарі-еквіваленті. Товар-еквівалент служить для вираження вартості першого товару. Грошима стає будь-який найбільш важливий предмет споживання. Склалося так, що гроші мають товарну природу, але є не звичайним, а специфічним товаром, постійно виконуючи роль загального еквівалента. Таким еквівалентом часто була монета. Монети, як такі, існують усюди приблизно вже протягом 2500 років. Пізніше в обіг ввійшли повноцінні металеві гроші, які були не зручними у своєму використанні, по-перше занадто дорогі, по-друге, видобуток металів не поспіває за ростом потреби економіки в засобах обігу. Їх наступниками стали - паперові грошові знаки, які є не повноцінними грошима, а тільки їх знаками. Уперше вони були виготовлені в VII столітті в Китаї купюрами великих достоїнств для заміни повноцінних мідних грошей.

Українську гривню, в свою чергу, запровадили в обіг у вересні 1996., як заміну купоно-карбованцям, після відновлення державної незалежності України 1991 р. та проведення грошової реформи в процесі становлення економіки. [2]

Сучасний фінансовий світ належить людині, а саме, безпосередньо, від прийняття певних рішень, виконання певних дій пов'язаних з економічною сферою, формуванням думок та поглядів на фінансовий світ, творчих здібностей та рівня інтелекту. [1] Часто чуємо вислів: «Якщо б у мене були гроші, то життя би склалося по-іншому». Постійний брак грошей свідчить про відсутність розуміння суті грошей і їх призначення. В сучасному світі будь-яка людина може стати багатою. Фінансової свободи людина досягає тоді, коли гроші дозволяють реалізувати заповітні бажання. Але щоб досягти цього необхідно знати як влаштована структура правильного розподілу та використання матеріальних ресурсів, які тісно пов'язані із поняттям грошей. Проте, це не є ідентичною та особливою рисою економічних знань та розуміння всіх процесів для кожної людини, адже бути обізнаним у певній справі потрібно також в інших сферах нашого життя.

Гроші керують світом, у прямому значенні цього словосполучення, адже якщо брати потреби кожної особистості в часи 21 століття та економічні процеси в певних кутках земної кулі, то все залежить від матеріального становища людини, а також економічних процесів в середині країни, за умови, якщо вивчати це питання в більших масштабах.

Якщо розглядати загальноприйнятні потреби для кожної людини на нашій планеті, то можна сформулювати певну залежність людини від грошей. Кожна людина має право на житло, без цього зараз ніяк, але комфортне проживання залежить від комунальних послуг, до яких можна віднести водопостачання, безперебійне забезпечення електроенергією, система опалення та інше. Життєдіяльність людини залежить від його здоров'я, як фізичного так і психологічного. Медичні послуги мають бути якісними, і як наслідок – дорого вартісними. Дозвілля людини в деякій мірі безкоштовне, але також потребує значних коштів. Також можна розглядати користування людиною транспорту, для зручності його пересування в залежності від його потреб, що також є не безкоштовним.

Думка, що стосується фінансових ресурсів, у переважній більшості людей світу ґрунтується на принципі неможливості. Адже куди ж без них, що без них можна зробити, на що бути здатним, як без них здійснювати свої плани і мрії?

В чому ж полягає проблематика грошей в сучасності? Труднощі певних груп людей у тому, що їх статки невеликі, і як результат - вони багато чого не можуть собі дозволити. Проблема в інших, коли вони мають стільки, скільки б задовольнило першу групу, але їм це здається замало, і вони намагаються отримувати більше. Проте є ще такі, які мають мільйони, мільярди, але бояться їх втратити і готові на все щоб залишитись при своїх статках. Гроші для таких індивідів є основною метою в житті, тому формують їх внутрішню систему етичних пріоритетів. Найгірше в цих людях те, що їм дуже важко зрозуміти, усвідомити, помітити ненормальність власного існування. Таким людям може вистачати їх грошей для безтурботного життя до самого кінця, але разом із тим вони залишаються нещасними через нестачу інших факторів життя. Таких людей, описаних вище, для прикладу, зараз досить багато. Живуть собі, заробляють, досягають поставлених цілей. Часто вони можуть досить інтенсивно підійматися кар'єрою драбиною, мати успіх.

Та це продовжується рівно доти, доки їхнє оточення не почне розуміти, що ж то за людина така, котра має гроші головною метою в житті. Тільки подумайте – є люди, здатні за гроші вбити, знищити, зґвалтувати, збрехати. [3] Це навіть не за мільйони, а за суми значно менші, помірніші. Якихось десять тисяч доларів можуть зробити з порядної людину вбивцю чи принаймні запеклого хабарника та корупціонера. Нажаль, в традиційному суспільстві, грошам часто приписують особливу цінність, тому що на певну суму грошей можна купити їжу, на інші - дружину, чи відкупитись за злочин. У розумінні сучасних українців гроші займають домінуючу позицію (55%) у низці чинників, які впливають на соціальне положення людини в сучасному українському суспільстві, свідчать дані опитування компанії Research & Branding Group. Вони вважають, що зайняти високе положення в суспільстві легше за допомогою грошей і влади, ніж завдяки своїм здібностям. Саме тому корупція є однією з основних проблем не лише минулого, а й сьогоднішнього. Про корупцію говорив ще Григорій Сковорода: «Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний.»

Значення грошей, на даний момент, переоцінити, мабуть, неможливо. Вони здійснюють надзвичайно великий як і позитивний так і негативний вплив на суспільство в цілому. Неможливо зробити остаточний висновок, визначити чим вони є, добром чи злом, проте можна припустити, що гроші в руках різних людей відіграють різну роль. Існує відмінності між уявленнями про гроші: між реальними можливостями грошей й тими смислами, які приписуються грошам конкретною особою. Гроші - не просто товар, а саме вони є носіями тісних суспільних відносин й через це вони просто так не можуть бути відмінені чи змінені. Вони є елементом економічної соціалізації й цим впливають на активність та спрямованість індивіда в економічній сфері.

Список використаних джерел

1. В. В. Ільїн, доктор філософських наук, професор кафедри економічної теорії Київського національного університету імені Тараса Шевченка «САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИ ЗА УМОВ ФІНАНСОВОГО СВІТУ: ІНТЕЛЕКТ ЯК ТВОРЧИСТЬ», Київ, 2015, 64ст.
2. Економічна теорія «Гроші: сутність та походження» https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21872/
3. Іван Верстюк, для УП «Що потрібно людині – гроші чи щастя?» <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/12/11/3632862/>

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми. Німецька класична філософія являє собою велику і впливову течію філософської думки Нового часу. Підводить висновок її розвитку на даному відрізку європейської культури. Це дуже важливий період в історії розвитку західної філософії, який у визначеному змісті є тріумфом європейського раціоналізму.

Мета даної статті є 1) проаналізувати основні філософські концепції, які представлені в німецькій класичній філософії і визначити, до якого філософського напрямку вони відносяться; 2) вияснити специфіку вирішення проблеми природи власності в основних філософських вченнях цього періоду.

Об'єкт дослідження: природа власності.

Предмет дослідження: людина.

Важливу роль в історії філософії належить класичній німецькій філософії на межі XVIII – XIX століть. На її розвиток суттєво вплинули три фактори: розвиток природознавства, досягнення філософії Нового часу, зокрема ідеї Просвітництва, та Французька революція XVIII століття. Німецька класична філософія представлена такими оригінальними мислителями, як Іммануїл Кант (1724–1804), Йоган Готліб Фіхте (1762–1814), Фрідріх Вільгельм Шеллінг (1775–1854), Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831), Людвіг Андреас Фейєрбах (1804–1872). Незважаючи на своєрідність філософських поглядів, вони створюють певну ідейну спільність. Тому їх поєднують у загальний філософський напрямок. У своїй творчості усі представники німецької класичної філософії спиралися на новоевропейську традицію. Звідси спільність проблем, способів їх ставлення та вирішення.

Родоначальником класичної німецької філософії є Іммануїл Кант.

Його філософську спадщину поділяють на три періоди: «докритичний», «критичний» та «антропологічний». У «докритичний» період заслуговують на увагу ідеї Канта щодо виникнення світу. В праці «Всезагальна природна історія і теорія неба» (1775) він розробив космогонічну гіпотезу, за допомогою якої він розкрив механізм виникнення Всесвіту і виклав нові принципи його формування. Згідно з цією гіпотезою, Сонячна система є продуктом поступового охолодження газової туманності. Тут уперше поняття еволюції було поширено на космічні явища. У створенні Всесвіту брали участь дві сили – тяжіння і відштовхування. Завдяки взаємодії цих сил, за Кантом, почали утворюватися планети. Але це не завадило Канту стверджувати, що існує зовнішня сила, яка змінює Всесвіт. Процес виникнення, розвитку і загибелі світу є постійним. Звідси – висновок про відносність поняття спокою.

У «критичний» період Кант створює філософські праці, які стали подією в історії людської культури: «Критика чистого розуму» (1781), «Критика практичного розуму» (1788), «Критика здатності судження» (1790). В першій викладена теорія пізнання філософа, у другій – його етичні, у третій – естетичні погляди.

На перший план у цей період виступає ідея «коперніканського перевороту» у філософії. До Канта вважали, що пізнання є результатом дій на людину зовнішніх чинників. При цьому людина сприймає (тобто перебуває пасивною), а світ впливає на неї. Кант «перевернув» це співвідношення: він проголосив, що пізнання і знання є результатом людської (насамперед – розумової) активності. Людина пізнає лише тією мірою, якою сама випробовує природу, ставить їй запитання.

У праці «Критика практичного розуму» Іммануїл Кант стверджує: категоричний імператив – необхідний і загальнозначущий моральний закон практичного розуму – зумовлює поведінку людини, наказує поводитися так, щоб її вчинки могли бути основою та керівним началом загального законодавства. У трактаті «Ідея всевітньої історії з всевітньо-громадської точки зору» даються роздуми І. Канта над історичним процесом. Кант вважає, що в основі історичного процесу лежать природні потреби людини, а також суперечності між ними, що є необхідною умовою вдосконалення людського роду.

Вищим досягненням класичної німецької філософії є вчення Георга Гегеля. Воно характеризується винятковою широтою та глибиною змісту, важливістю та багатогранністю поставлених проблем. Основні праці Гегеля такі: «Феноменологія духу» (1807), «Наука логіки» (1812–1816), «Енциклопедія філософських наук» (1817), «Філософія природи» (1817), «Філософія права» (1821).

Філософську систему Гегеля називають системою об'єктивного ідеалізму. В основі світу, за Гегелем, лежить обмежено існуюче мислення, яке він називає абсолютною ідеєю, абсолютним духом, чи абсолютним розумом. Абсолютна ідея є активною і діяльною, вона мислить і пізнає себе, проходячи в цьому розвитку три стани:

а) до виникнення природи і людини, коли абсолютна ідея перебуває поза часом і простором у стихії чистого мислення і виступає як світ понять, системи логіки;

б) це духовне начало з самого себе породжує природу, яку Гегель називає «інобуттям абсолютної ідеї»;

в) перехід ідеї від чужої для неї природи до сфери розвитку духу.

Позиція Гегеля щодо розуму та розсудку значно відрізняється від кантівської. У нього розум є не нижчим, а вищим виявом мислення. Він вважає, що розум та розсудок мають складати єдину висхідну послідовність, де вони співвідносяться як провідний та підлеглий чинники, що взаємно обумовлюються та проникають один в одного.

Завдання логіки, на думку Гегеля, полягає в аналізі наукового методу мислення. Він намагався показати, що походження багатоманітного з єдиного начала може бути предметом раціонального пізнання, знаряддям якого є логічне мислення, а основною формою – поняття. Тому логіка, збігається з наукою про речі, що досягаються думкою.

Якщо логіка у Гегеля – це наука про ідею в собі та для себе, то філософія природи є наукою про ідею в її «інобутті», в її відчуженому стані. Проте, як відбувається перехід від чистої логічної ідеї до природи, Гегель не пояснює. На його думку, абсолютна ідея зважується вільно відпустити себе і самої себе в якості природи. Природа, з його точки зору, найбільшою мірою перебуває під владою розсудку і є найбільш зрозумілою йому, вона є царством розсудку.

Висновок. Підсумовуючи можна сказати, що відсутність у людини можливостей теоретичних доказів буття Бога та безсмертя душі заповнюється вірою та надією, що дозволяє спасти свободу особистості. Знання змушувало б людину вести себе певним чином, її вчинки було б «легальними», але не моральними. Зникла б свобода, яка можлива лише в ситуації фундаментальної невизначеності. Але моральність і свобода є основою людської особистості. Вони складають, за Кантом, вищу цінність буття. За Кантом, людина є головною проблемою філософії. Центральне питання «що таке людина» підсумовує три інших питання: «що я можу знати?», «що повинен робити?», «на що можу сподіватися?», що розкривають різні види діяльності людини.

Список використаних джерел

Сайт з інтернету:

http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_5.htm

<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13148/>

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми: проблема розвитку та процвітання, як особистості. Прояв індивідуальності особистості у її вподобаннях, характері, здібностях. Мета: виявити вплив потреб, інтересів та цінностей на особистісний розвиток.

Об'єкт дослідження: потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку.

Предмет дослідження: особистість та її розвиток.

Георг Гегель говорив: « інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людини. Вони рухають народом «.

Рушійна сила інтересу провляється у тому, що людина зацікавлена у чомусь і за певних умов діє саме у цьому напрямі.

Особистість – це віддзеркалення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних взаємин, спілкування і предметної діяльності; соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до певних суспільних, культурних, історичних відносин.

Процес особистісного розвитку - це позитивні зміни в особистості. Це розвиток, який приходить до людини з віком та формується під впливом оточуючих або ж від самої людини та її потреб, інтересів.

Потреби - це ті форми взаємодії людини зі світом (духовні чи матеріальні), необхідність яких обумовлена особливостями відтворення і розвитку її біологічної, психологічної, соціальної визначеності, і які тою чи іншою мірою відчуються, усвідомлюються людиною. Американський психолог А. Маслоу - перший хто розібрався в структурі потреб та виявив їх роль. Потреби поділяють на природні та штучні. Де починаються вищі потреби (штучні) , там, власне кажучи, починається формування особистості. В результаті виникає двоспрямований процес: потреби керують людиною, а вона формує їх зміст. Чим вищі запити особи, тим складніший процес формування потреб.

Елемент «Інтерес» - спонукає особистість до пізнання, розвитку у певних аспектах, які її зацікавлюють. Разом із потребами інтереси становлять основу цінності.

Цінність виступає як закріплене ставлення людини (ідеї, уявлення, переживання, установки) до елементів навколишнього світу, які визначають вибір засобів і методів діяльності і їх застосування в соціальній практиці. Цінностями можуть виступати предмети людських прагнень, устремлінь, бажань, а також процеси, явища, ідеї. Вони виявляються у формі ідеалу (абстрактне уявлення), в елементах матеріальної та духовної культури, соціальних цінностях. Кожній людині притаманна індивідуальна ієрархія особистих цінностей, що дозволяє говорити про таке поняття, як шкала цінностей. Все це пов'язує духовну культуру суспільства з духовним світом людини.

У відповідності з ієрархізованою системою, прийнятою даною особистістю, у неї виробляються відповідні переконання, установки, принципи та ідеали життєдіяльності, домінують у різноманітних діях, формуються також симпатії чи антисимпатії, любов чи ненависть, схильність чи неприязнь, вольові зусилля, рішучість боротися за позитивні для даної особистості соціальні чи культурні цінності.

Ми характеризуємо людину як особистість, залежно від того, на які цінності вона зорієнтована і чи збігаються вони із суспільновизнаними. Але цінності відображають не просто дефіцит, потребу людини в чомусь, але і процес соціального порівняння. У процесі суспільного життя люди порівнюють себе з іншими. Все це виражає прагнення до самореалізації та самоутвердження. Система цінностей виступає і як механізм, і як результат соціального порівняння, способу упорядкування елементів культури.

Цінності та потреби тісно взаємопов'язані. Це - два боки єдиного цілого. Якщо потреби - це спонукальна сила, яка коріниться всередині людини, то цінність визначає ті об'єкти, котрі задовольняють цю потребу.

При взаємодії людини та інтересів виникає «мотив». Це - усвідомлена потреба особи у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності. У класифікації мотивів виділяють матеріальні та духовні як основні, а також економічні, політичні, соціальні, ідеологічні тощо. Людина прагне здобути те, чого потребує, те, що цінить, відповідно орієнтує поведінку на конкретні цінності, причому свідомо. А це і є властивість мотиву поведінки.

Висновок:

Отже, особистісний розвиток - це збагачення внутрішнього світу людини, вміння контролювати та направляти у потрібне русло. Потреби, цінності та інтереси - це те, з чого складаються особистісний розвиток.

Список використаних джерел

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13001/>
2. https://pidru4niki.com/15941024/sotsiologiya/osobistist_predmet_analizu_potrebi_interesi_tsinnosti
3. <http://journals.uran.ua/index.php/1810-2131/article/download/125006/119520>
4. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/108002/31-Yankina.pdf?sequence=1>
5. <https://core.ac.uk/download/pdf/53035441.pdf>

ФІЛОСОФІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНОМ
(написано на основі книги Андреаса Відмера «Папа і Бізнесмен»)

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку людства й, зокрема, економіки зумовлює необхідність перебудови процесів організації та управління в більшості підприємницьких структурах. Це пояснюється переходом від застарілих стереотипів господарювання, які призводять не лише до втрат конкурентних переваг на доволі жорстокому сучасному світовому ринку, а й до прийняття рішень, що базуються на далеко не моральних засадах. З огляду на це, вкрай важливим постає питання про застосування нових управлінських інструментів, які допоможуть особам, що володіють бізнесом, приймати ефективні й правильні рішення для ведення не лише **успішної**, а й **морально дозволеної** діяльності.

Мета дослідження полягає в дослідженні філософії прийняття рішень бізнесменом та розкритті змісту необхідності вибору моральних цінностей як найважливішого критерію в даному процесі.

Об'єкт дослідження: людина, що володіє бізнесом.

Предмет дослідження: особисті рішення в бізнесі та їх вплив на суспільство й економіку, їх ґрунтовність на моральних цінностях.

Що потрібно зробити для того, щоб досягнути успіху і при цьому залишитися людиною? Як потрібно організувати свій бізнес так, щоб головною ціллю був споживач, а не максимізація прибутку? Відповіді на ці та багато інших запитань можна знайти у книзі Андреаса Відмера «Папа і Бізнесмен», яка, аналізуючи життя видатного Папи Івана Павла II, дозволяє нам провести зв'язок між, на перший погляд, несумісними речами – життям підприємця, який асоціюється з грішми та життям віруючої людини, яка асоціюється з Богом.

У даній книзі можна знайти 9 уроків, які порушують нагальні проблеми, але в цій статті я хотів би виділити три, на мою думку, основні теми.

Насамперед, я хотів би розглянути питання Утилітаризму проти Персоналізму, які є особливо важливими у сфері бізнесу. Якщо говорити про утилітаризм, то він діє під гаслом – «найбільше щастя для найбільшої кількості людей». Із цього ми можемо простежити основні проблеми бізнесу. Маркетолог або підприємець може собі дозволити приписувати недійсні характеристики до кожного товару для того, щоб люди мали бажання купити неякісну продукцію, не зважаючи на те, що це їхні останні гроші. Політика утилітаризму розрахована на короткочасний успіх та характеризує людину під призою Адама І – особи, яка керується цілями та

прагне підкорити світ. З іншого боку, персоналізм – це ставлення до людини не як до інструменту, а як до цілі. Тут можна привести цитату Івана Павла II: « людина – це таке добро, єдино правильним і відповідним ставленням до якої є любов.» З цього і випливає, чому Папа виступав проти абортів та евтаназії: у нього на першому місці була Людина. Тому, якщо бізнесмен буде розцінювати особу не як просто засіб для збагачення, а як ціль, для якої все робиться, він досягне успіху в довгостроковій перспективі, і тоді його персону буде підходити під вимір Адама II – який буде себе на любові та моралі. Лише любов до ближнього виступає тим ключем, який дозволить тобі якнайкраще ставитись до своєї справи.

Друга тема, яка мене найбільше зацікавила – зречення гордості. І якщо її розглядати в сфері бізнесу – це, на мою думку, одна з найбільших його проблем. Коли керівник вважає, що він все знає, коли він звільняє працівників, лише тому, що їхня думка відрізняється від його. Ці всі моменти породжують егоїзм, який не дасть можливості компанії правильно розвиватись. На противагу цьому виступає Іван Павло II, який в останні роки свого правління досить сильно страждав від наслідків замаху. Проте Папа, на відміну від Сталіна, який забороняв фотографувати себе з рукою, що була в не найкращому стані, не став приховувати себе від людей та усвідомлював, що Богу все відомо і не потрібно це приховувати від інших. Саме ці вчинки показують людям, що: «Іван Павло II – провідник мільйонів людей, це голова католицької церкви, проте при цьому він не соромиться показувати те, що в деяких моментах йому боляче, що він вже не в тих кондиціях», і це викарбовує повагу до цієї людини. А що робити особі, щоб позбутися гордості? Відповідь на це питання Андреас дає в другому розділі книги, де він звертає увагу на те, що саме молитва допоможе особі усвідомити, що вона не керує всесвітом, що вище неї є Бог. Саме відчуття, коли є хтось вищий за тебе, і стимулює появу смиренності, яка допомагає йти правильним шляхом. Ба більше, молитва дає можливість людині проаналізувати свої вчинки під іншим кутом зору, це своєрідна саморефлексія. Ми усвідомлюємо нашу схильність до якихось дій, задаємо собі питання «Чому я так вчинив, чому я цю людину взяв на роботу, а іншої відмовив?» І тим самим, ми контактуємо з Богом і нам відкривається поняття справедливості та погляд на інших людей та на себе самого.

І остання тема, яку я хотів би розглянути, – вміння жити як свідок правди. Для підприємця вона є особливо важливою, оскільки він повинен будувати свій бізнес на правильному, моральному фундаменті. Як приклад може слугувати Іван Павло II, коли він прийняв циган у Ватикані, хоча корінні римляни їх ненавиділи. Таким рішенням він показав, що вони є теж люди, вони заслуговують на повагу. І саме ця характеристика – вести власним прикладом – вкрай необхідна майбутньому бізнесмену, оскільки вся його команда буде брати з нього приклад та йти його шляхом, йти за ним як за лідером. Також важливим є ставитись з повагою до своїх працівників. Прикладом може слугувати випадок, коли один Швейцарський гвардієць стояв під сонцем і повз нього пройшов Папа, на перший погляд, не звернувши уваги. Проте потім до нього підбігла монахиня і подала йому воду. Папа взагалі міг цього не робити, оскільки це гвардійці повинні йому служити, а не він їм, проте лідер церкви турбувався про кожного. Так само і бізнесмен не повинен бачитись з працівниками раз на місяць, він повинен з ними говорити на теми зовсім непов'язані з роботою, підбадьорувати їх. Тут можна додати слова пана Відмера, які він нам сказав під час нашої онлайн-розмови. Протягом всієї дискусії він звертав увагу на налагодженні атмосфери в команді, про те, щоб кожний її член відчував себе своїм та не соромився розповідати про свої проблеми. Тим самим працівники перетворюються на справжню родину. Саме тоді працівники будуть із ще більшою працелюбністю виконувати свої завдання. Також потрібно звернути увагу на відносини не лише з друзями, але й із ворогами. Кожен бізнесмен повинен діяти згідно з моральними принципами, навіть коли мова йде про не зовсім приємних співрозмовників. Потрібно вміти знаходити спільну мову й усвідомлювати, що ви дієте задля спільної цілі – творити продукцію, яка налаштована на споживача. Так само і вів себе Іван Павло II, коли мав зустріч диктатором Мобуту Сесе Секо. Він усвідомлював, що ця людина є жорстокою, проте він є представником цілого народу, який теж заслуговує на пошану.

Висновки. Наше життя діє за певними встановленими моральними принципами, які працюють незалежно від твого соціального статусу. Чи ти бізнесмен, чи ти Папа Римський – ти повинен виходити виключно з любові до свого ближнього та любові до Бога і лише тоді ти зможеш досягнути бажаного успіху.

Написано на основі книги Андреас Відмер. Папа і бізнесмен / переклад з англ. мови Романа Скакуна, вступна стаття Володимира Турчиновського. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2012. xx + 196 с

МОДЕЛЬ ІДЕАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ПЛАТОНА

Актуальність теми: Однією з цілей Платона у творі «Держава» є висунути концепцію «ідеальної держави». Він описує, як буде організована така держава, хто керуватиме нею тощо. Його намір в обговоренні справедливої держави полягає у висвітленні природи справедливої душі, оскільки він стверджував, що ці поняття є аналогічними. То ж наскільки бачення Платона все ще актуальне та чи є справедливою його держава?

Метою дослідження є дослідження моделі ідеальної держави Платона.

Для досягнення цієї мети передбачено такі завдання:

5. аналіз «ідеальної держави» Платона;

6. виявлення основних критеріїв моделі Платона.

Об'єктом дослідження є аналіз «ідеальної держави» та елементів, які її так описують.

Предметом дослідження виступає модель «ідеальної держави» відомого філософа.

Методи дослідження: у процесі роботи використано ряд загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Яким є ідеал? Які параметри можна використовувати для його визначення? У кожній галузі знань є свої ідеали, наприклад, в політиці те ж саме вірно і для речей, які займають важливе місце в мисленні інших людей. Проблема національного пристрою в минулому, сьогодні і майбутньому буде однією з найбільш складних і суперечливих проблем, що стоять перед людством. Багато тисяч років люди намагалися зрозуміти, чого «в ідеалі» повинна домогтися країна. У той же час думки людей неоднорідні: одні думають, що краща та держава, яка є сильною, економічно стабільною та готовою до війни, а інші думають, що та, в якій відчувають себе абсолютно вільними і щасливими. Таким чином, проблема суспільного ладу і держави переростає в проблему розуміння блага, загальнолюдських цінностей і особистої свободи. Тому перше питання - чи можна побудувати ідеальну державу і якою вона має бути. Платон був видатним мислителем, античним філософом і показав суспільству свою модель «ідеальної держави». У своїх роботах він приділяє велику увагу питанням, пов'язаним з державою і правом, одними з найбільших його творів є «Держава» і «Закони», що не випадково.

«Ідеальна держава», реальність чи утопія? Чи можливо взагалі створити таку державу, і які елементи описують її ідеальною? Філософ розглядає «ідеальну державу» з двох різних точок зору: з першої державу показано як «краща», а з другої держава – це ідея. Щодо першої позиції, Платон вважав, що всі біди людей відбуваються через відсутність єдності і спільних цілей. У мирний час люди занадто вільні, тому виникає хаос і беззаконня. Все це спостерігалось в мирний час, проте при військовому режимі ситуація була з точністю до навпаки. Маючи чіткі правила життя, громадський порядок та відповідальне начальство, люди перетворюються в особливу систему з чіткими правилами і законами, які сприяють впорядкованості дій людей. Тому Платон влаштував життя країни таким чином, що люди завжди живуть начебто на війні, але, природно, вони не загинуть. Згідно з другою позицією, «ідеальна держава» відноситься до певної «ідеї» предмета, а саме «сутність», «вид». Платон намагався довести той факт, що проблема пізнання концепції держави набагато ширша, ніж побудова «кращої» держави. В першу чергу потрібно зрозуміти ідею держави, і тоді можна зрозуміти, до чого прагнути і за що прагнути.

Платон мріяв про те, щоб всі люди творили добро і красу, демонструючи хоча б частину свого безсмертного початку. Платон бачив навколо себе занадто багато несправедливостей і поганих речей, був готовий допомогти людині позбутися недоліків, тому в своєму творі «Держава» він встановив виправлену і поліпшену модель людського суспільства. Філософ закликає до перегляду людських цінностей, що лежать в основі держави. Якщо раніше це були принципи честі, багатства і свободи, то тепер такими принципами повинна стати справедливість.

Платон стверджував в «Законі», що організатори і законодавці ідеальної держави не повинні приймати закони, пов'язані зі світом, «ради війни», вони мають приймати «закони, пов'язані з війною, ради миру» [2, с. 552]. Філософ був переконаний в тому, що в ідеальній державі мають переважати правила чистого розуму, втілених в особі царя-філософа, який необмежений законами чи звичаями [3]. Іншими словами, на чолі ідеальної держави може бути тільки мудрий філософ, душа якого споглядає чисті і вічні ідеї, до яких належить і справедливість. Воїни захищають державу, а вільні хлібороби і ремісники забезпечують їх усіма важливими ресурсами. Ідеальна концепція Платона досі нездійсненна, утопічна, фактично «не має місця на землі». Він не зміг реалізувати свої ідеали, в цьому немає його провини. Створення ідеальної держави неможливо, як і реалізація всіх інших ідеалів, оскільки структура дійсної держави залежить від національних особливостей, географічних умов та інших умов, які не приймаються [4]. Платон створив свій власний ідеальний світ, світ доброти, краси і справедливості, щоб люди зрозуміли: у них є щось, над чим потрібно багато працювати, щось, що можна наслідувати, на що можна сподіватися. Погляди Платона в «Державі» згодом були прийняті як термін «утопія». Однак є норма, ідеали, є життя. Це завжди більш різноманітніше і трагічніше. Наші ідеали часто порушуються життям, знову і знову піднімаючись з попелу, знову і знову звертаючись до нас, закликаючи до вершини слави.

Висновок. Отже, ідеальна держава все ще є недосягнутою утопією. Щоб змінити сьогоднішній і поліпшити майбутнє своє і своєї країни, необхідно враховувати вчення минулого. Якщо ми, принаймні теоретично, приймемо ліберальні риси платонівського поняття соціальної справедливості, відкидаючи його тоталітарні підтексти, можливо тоді наше життя стало б трохи кращим, ніж зараз, у нашому світі.

Список використаних джерел

1. Платон. Государство. Законы. Политик. – М.: Мысль, 1998. – 798с. <http://www.kursach.com/biblio/0001001/0000.htm>
2. Платон. Собрание сочинений в 4 т.: Т.3/ Общ. ред. А. Ф. Лосева и др. М.: Мысль, 1994. – 654 с.
3. Платон: «Политик» і «Закони». – Изборник <http://litopys.org.ua/istpolit/ipd06.htm>
4. Платон «Государство» – краткое содержание <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2225-platon-gosudarstvo-kratkoe-soderzhanie>

ПРОБЛЕМА НІМЕЦЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Ключові слова: німецька філософія, доктринний період, критичний період, чуттєвість, марксизм, українська думка.

Актуальність теми дослідження: німецька філософія, політика в філософії Німеччини, видатні філософи і їх роботи, поняття робіт німецьких філософів, проблематика в роботах, ідеї марксизму, українське формулювання щодо розвитку марксизму.

Мета дослідження: Дослідити проблематику німецької класичної філософії.

Об'єкт дослідження: Об'єктом дослідження є німецька філософія і поняття про світ думкою І. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля, Л.Фойєрбаха. Обдумати проблему марксизму.

Предмет дослідження: основна думка німецьких філософів та думка марксизму.

Завдання дослідження: Пояснити поняття і проблеми німецької класичної філософії та обґрунтувати думку кожного із філософів.

Наукове дослідження проблеми: Німецька класична філософія – впливовий напрямок філософської думки кінця XVIII – першої половини XIX століть, що підводить підсумок розвитку філософії на цьому відрізку західноєвропейської історії. Саме вона охоплює порівняно короткий період, що обмежений 80-ми роками XVIII -XIX століття, з одного боку, і 1831 роком - роком смерті Гегеля - з іншої. церковної гегемонії, як засіб для реалізації своїх політичних і економічних інтересів.[5]

Німецька філософія того часу є якоюсь мірою ідеологічним відзеркаленням цієї революції. В німецькій ідеології відобразилися грандіозні революційні події XVIII ст., і це визначило сміливу постановку найважливіших теоретичних проблем, але оскільки рішення цих питань здійснювалося в умовах економічної і політичної відсталості Німеччини. До основоположників німецької класичної філософії відносять: І. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля, Л.Фойєрбаха. [1]

Іммануїл Кант (1724–1804) був засновником німецької класичної філософії. У його творчості виділяють два періоди: «докритичний» і «критичний». Своїми природничо-науковими роботами Кант пробив перший пролом в метафізичному поясненні природи. Він висунув ідею розподілу тварин по порядку їх можливого походження, а також ідею про природне походження людських рас. Як філософ, він постає у другий період творчості. Він вважав, що достовірне знання – це об'єктивне знання. У структурі людського мислення Кант виділив три здатності: чуттєвість – це вроджена здатність людини, яка має дві форми – простір і час. Причому простір є зовнішньою формою чуттєвості, а час – внутрішньою. [2][с. 136]

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831) створив на об'єктивно-ідеалістичній основі систематичну теорію діалектики як учення про розвиток і мислення. Діяльність абсолютної ідеї полягає в мисленні, мета – в самопізнанні. Він вважав, що його «абсолютний ідеалізм» усуває недоліки метафізики, емпіризму й концепції безпосереднього знання і зберігає їхні переваги. [3]

Заслуга Гегеля полягає в тому, що він дав діалектичний аналіз усіх найважливіших категорій філософії і сформував три основних закони діалектики. Діалектичний метод припускає розгляд усіх явищ і процесів у загальному взаємозв'язку, взаємозумовленості й розвитку. Ця спадщина увійшла в скарбницю світової філософської думки.[1]

Найважливішою характеристикою суб'єкта у філософії Фойєрбаха є чуттєвість. Чуттєвість – це синтетична, узагальнена характеристика антропологічних властивостей «природи людини». Фейєрбах зауважив: «Ідеалізм правий у своїх пошуках джерел ідей у людини, але не правий, коли хоче вивести ці ідеї з окремої, замкнутої істоти, з людини, узятої у вигляді душі, одним словом, коли він хоче вивести їх. [2]

Свою ідею в пізній німецькій філософії висказав Карл Маркс(1818-1883) і Фрідріха Енгельса(1820-1895). Їхня течія як називається «марксизм» дала початок соціалістичним революціям. Марксизм виник у 1840-х у Німеччині. Це зробило Німеччину центром європейського революційного руху. Підготувати народ до революції намагалися молоді ідеологи пролетаріату Маркс й Енгельс, так поклавши початок новому революційному вченню – марксизму. За активної участі Маркса й Енгельса було створено «Міжнародного товариства робітників» в 1864 році. Воно вперше з'єднало революційну теорію з практикою класової боротьби проти експлуататорів. [4]

У XX ст. багато країн проголошували курс на побудову соціалізму за марксистською програмою. Найбільші з них – Союз Радянських Соціалістичних Республік та Китайська Народна Республіка.

Основні принципи марксизму:

- Досягнення принципів шляхом революції;
- Класова боротьба;
- Комунізм: створення безкласового суспільства, скасування товарно-грошових відносин, здійснення принципу « від кожного за його здібностями, кожному за його потребами », атеїзм;
- Неминучий прогрес суспільства;
- Знищення держави;
- Диктатура пролетаріату;
- Космополітизм.[3][с.214]

Марксистська традиція в Україні починається у 1870-х роках і пов'язана з іменами професора політекономії Миколи Зібера (1844–1888) та громадянського діяча Сергія Подолинського (1850–1891) – першими популяризаторами марксизму на підросійській Україні. Хоча соціалістичні ідеї визначали діяльність перших українських політичних партій як на території Російської імперії, так і в Австро-Угорщині, проте через різні причини українські марксистські центри були в еміграції. [3]

Вчення виникло на суспільний запит справедливості в соціумі. Філософія проста аж до популізму. До складу інтелекту мало що можна взяти. Коли прихильникам цього вчення задаш питання по тих філософських об'єктах які вони використовують - наступає ступор. Не знають як тлумачити: працю, політику, капітал, державу, мир, владу, слово, гроші, и т д. Сам Комунізм по суті суспільство без політичного устрою, соціуму. По суті рай на землі без духовності окремо взятої людини.[3][с.214-215]

Критикується зазвичай представниками правих вчених через нездійсненність принципів марксизму, застосування терору задля досягнення мети, утворення тоталітарних держав, марність ведення класової боротьби, яку краще було б замінити класовою солідарністю; протидержавність.[3][с.215]

Парадокс: знищення держав, але одночасно створення однієї великої держави.

Висновок: Я викрив проблему німецької класичної філософії і її властивості. Німецькі філософи викрили сутність світу та чуттєвість людини до світу. Також була викрита проблема марксизму. Її сутність ставила багатьох політичних діячів рівняти права до соціалістичного погляду Карла Маркса і Фрідріха Енгельса.

Список використаних джерел

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13148/>
2. »Всесвітня Історія» 9 клас О.В. Гісем, О.О. Мартинюк, видавництво «Ранок»,Харків, с. 136
3. »Енциклопедія необхідних знань школяра», видавництво «Промінь» с.207, с.214-215
4. https://www.instagram.com/p/CMXCa_EBPrx/?utm_source=ig_web_copy_link
5. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13064/>

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ

Актуальність дослідження: Вся історія індійської філософії - це безперервний діалог з традицією. У культурі сучасної Індії є риси будь-якого періоду історичного минулого. Зв'язок старого і нового, співіснування найдавніших релігій і науки - невід'ємна частина духовного життя Індії, її світогляду та її філософії.

Мета дослідження. Дослідити традиції та філософію стародавньої Індії.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є основні поняття етики, моральний принцип

Предмет дослідження. Аналіз впливу філософії на розвиток системи освіти і виховання в Індії.

Завдання дослідження. Проаналізувати філософію стародавньої Індії; про ведичну традицію та буддійську філософію

Наукове дослідження проблеми. Традиційно в історії індійської філософії виділяють кілька періодів. [1] Веди – стародавні пам'ятники індійської літератури, написані віршами і прозою. До складу Вед входять «самхіти» – чотири збірники віршованих гімнів, молитов і заклинань (Рігведа, Самаведа, Яджурведа, Артхарваведа), що частково перемежаються прозою. Веди лежали в основі ведичної релігії (кін. II – I пол. I тис. до н. е.) періоду формування ранньокласового суспільства. Лаконічність сутр породила велику коментуючу літературу бхаш'я, що тлумачила ідеї основоположників філософських систем. Бхаш'ї – форма розвитку індійської філософії аж до XIX ст. Четвертий період – реформування класичної філософії Індії (XIX ст.) Сформульовані тоді ідеї створили теоретичні передумови сучасної індійської філософії. Один з пам'ятників теоретичної думки Індії - веди (веди буквально - знання) складені мудрецькими приблизно в середині I тисячоліття до н. е. Чотири збірники вед (Самхіти) містять гімни (мантри або сукти) і звертання до богів, давні міфи і перекази, правила молитов і жертвопринесень. У ведах відображені і перші філософські елементипізнання природи і місця людини в навколишньому світі і природі.

Для вивільнення від земних пристрастей і оволодіння істинним знаннямлюдина мала пройти чотири сходинки життя: період релігійного учнівства(брахмачар'я), життя домогосподаря (гархаст'я), самотництво (ванпрастха) і аскетизм (санн'яспі). [2]Вища реальність, Брахман, виступає одночасно і як Бог-охоронець світоство – риння – Вішну. Подолати привру між паном (Вішну) і слугою (індивідуальною душею) можна тільки завдяки відданості (бгакті) душі Богові і милості Бога.Хлопчик приходить у дім до учителя, де освоєнопершу сходинку релігійного життя і здобуває знання. У дитинстві вивчаються Самхіти. У юнацтві - одружується і стає сім'янином. Щоб як слід виконувати ритуали, що необхідно робити господарю дому, сім'янин має вивчити брахмани. Виховавши дітей, сім'янин, господарпоступово відходить від мирських справ і, усамітнівшись у лісах, веде життя одинака. У роздумах про зміст буття людина вивчає Упанішади і готується до стадії аскетизму. Аскетичне життя передбачає самообмеження тілесних і розумових можливостей. Аскет повинен жити милостинями, голову має постійно голити, одяг дозволялося носити лише жовтий. Право на проходження усіх чотирьох стадій релігійного життя мали кастаи обраних - брахмани і кшатрії - двічі народжені.

Важлива роль вед виявлялася, насамперед, у самому принципі класифікації філософських систем. Ті системи думки, які визнавали авторитет вед, названіастиками (ортодоксальні, брахманічні), а ті, які їх відкидали, огонастикою(неортодоксальні). До ортодоксальних належать системи: міманса, веданта, санх'я, н'я і вайшешика. До неортодоксальних - переважно чарвакалокаятя, буддизм і джайнізм. Серед ортодоксальних шкіл безпосередньо продовжують традиції вед системи міманса і веданта, що ґрунтуються безпосередньо на текстах вед. Причому міманса розвиває ритуальний аспект вед, а веданта - спекулятивний. Буддизм - релігійно-філософське вчення - виникло в Індії у VI-V ст. до н. е. Його засновником вважають індійського принца Сідхарху Гаутаму, якийотримав пізніше ім'я Будди - Просвітленого. Просвітлення Гаутамаи заклало основи буддійської релігії і філософії, що тривалий період поширювалися на території Цейлону, Тибету, Китаю, Японії та Кореї. Найдавнішим джерелом, що містить учення Будди, є Трипітака (Три кошики вчень), укладена його найближчими учнями. Трипітака має три канонічних тексти: «Вінаяпітаку» (правила поведінки), «Абх'ідхаммапітаку» (філософські погляди на зовнішнійсвіт та буття в ньому людини), «Суттапітаку» (зібрання проповідей і висловівБудди).

Філософська доктрина буддизму стверджує, що життя людини повнестраждань, і важливо покласти їм край. Не теоретизування про душу і світ, а пошук шляху звільнення людини від страждань є справжнім призначеннямлюдини. Буддійська ідея звільнення людини від страждань так чи інакше поділялася практично всіма філософськими системами Стародавньої Індії, лише теоретичне підґрунтя ідеї викликало заперечення прихильників ортодоксальних учень. [3] Брахма – «володар живих істот», творець світу. Саме він дав людям закони, поділив їх на варни і карав грішників. Бог-охоронець Вішну рятувавлюдей від різних негараздів, наприклад, від потопу. Бог-руйнівник Шива бувгрізним носієм космічної енергії. Він, на думку індійців, міг погубити людину, а міг і врятувати.

Припинення страждань - це усунення земних пристрастей, всього того, що зв'язує людину із світом. Стан звільнення означає згасання при страстей - нірвану. Вчинки людини, яка досягла згасання пристрастей, позбавлені жагжиття, прив'язаності до нього, не породжують долю (карму) і, отже, переродження. Згасання пристрастей – це етап безтурботності, незворушеності і неупередженого самовладання людини, пояснити його у поняттях повсякденного досвіду неможливо. Згасання пристрастей можна досягти і в сучасному житті, якщо суворо дотримуватися шляху - марґу, якимйшов Будда і якого можуть дотримуватися інші. Шлях марґа має назвуосьмиступеневий благородний шлях. Оскільки визначною причиною страждань людини, за вченням Будди, є незнання і помилки, що випливають, то найперша умова звільнення – формування правильних поглядів: засвоєння суті буддизму, чотирьох благородних істин. Для перетворення життя необхідно також долати недобрі нахили і наміри, ворожнечу до людей. Людина має уникати неправди, наклепів, брутальності, не завдавати шкоди всьому живому, не красти, не вдаватися до недозволеного у досягненні своєї мети, здобувати засоби до існування лише чесним шляхом.

Висновки. Підсумовуючи розгляд філософії Давньої Індії, зробимо висновок. В Індії коріння перших філософських узагальнень сягає міфологічних текстів «Вед». Буддизм це науковий ведизм

Список використаних джерел

1. Всесвітня Історія. Релігія та культура Стародавньої Індії.
2. Основи філософських знань 841
3. Шохин В. К. Первые философы Индии / Шохин В. К. – М., 1997.

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФІЇ

Актуальність теми: Кожен впевнений, що їхня відмінність від всіх інших істот буде очевидною, якщо вони побачать людину з навколишнього світу. В філософії є три питання, до яких і була покликана філософія. Може я знайти відповідь? Чого мені чекати? Що мені робити? Отже, є загадка людини.

Ступінь вивчення проблеми: Критерії різні: мораль, релігійність, мова, свідомість і т. д. Поруч з моральною є і аморальні люди, які, однак, не перестають бути людьми. Більш того, мораль НЕ дає підстави для відмінності між добром і злом. Те ж саме і з релігією. Є також люди, які не вірять в Бога. Мова теж не може бути критерієм.

Мета дослідження: Кожна з цих моделей - унікальне рішення фундаментальних проблем людського існування з урахуванням найважливіших питань філософії:

- про природу і сутність людини;
- про його походження і становище в світі;
- про сенс і цінності людського життя.

Об'єкт дослідження: Відправною точкою для філософського розуміння людини є знання «Я», спасибі, що завдяки власній незалежності, свободі і раціональності він буде правити світом в свідомості і практиці. Наукахарактеризує людей як верхину еволюції живих істот.

Предмет дослідження: Людська проблема займає центральне місце в філософії, тому що вона дає людям емоції і пробуджує ідеологію та цінності філософської культури. Кожен аспект філософської культури (розуміння буття, проблеми знання і культури, історії і цивілізації) людського значення - це закон думки, що відображає інтелектуальну діяльність людини. Всі філософські питання зводяться до одного: «Що таке людина?»

Методи дослідження: в роботі використовується ряд загальнонаукових, логічних і емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу:

Питання про сутність людини його походження і призначення про місце людини в світі одне з найскладніших в історії філософії гуманітарних наук. Один древній мудрець сказав: «Немає об'єкта цікавішого для людини, ніж сама людина». Що таке людина? На перший погляд це питання здається сміховинно простим - хто не знає, хто така людина! Але така думка глибоко помилкова.

Адже людина - складний витвір природи, суспільства і самого себе. Це розум, воля, характер, емоції, робота і спілкування. Тому її вивчають такі науки, як генетика, фізіологія, медицина, психологія, соціологія, антропологія та ін. Зараз ці науки об'єднані в систему складних соціальних наук. Філософія також грає важливу роль в цій системі. Виникає навіть особлива дисципліна - філософська антропологія - філософське вчення про людину. [2, ст.76]

У складних соціальних науках філософія грає ідеологічну роль, тобто виправдовує чисто філософські проблеми, що стосуються природи (сутності) людини, його походження, сенсу життя, долі і мети, можливостей і меж його волі і творчості; по-друге, методологічна функція, тобто створює оптимальну стратегію дослідження і вдосконалення людини.

У філософії Стародавньої Греції, в розумінні людини переважав космологізм. Філософи мілетської школи стверджували, що людина містить всі основні елементи елементів, тобто космос. Демокрит підкреслював: всесвіт - це макросвіт, а людина - мікросвіт. У другій половині V ст. до н.е. софісти з'явилися в Греції. Вони зберегли цілісний погляд на людину і його бачення як частина природи, успадкований від античної філософії, але вже почали розглядати його в контексті соціокультурного життя. Через Протагора вони проголосили тезу: «Людина є міра всього ...». Девізом Сократа був заклик до воріт храму Аполлона в Дельфах: «Людина, пізнай себе». [1, ст.49]

Європейська середньовічна філософія, заснована на християнській традиції, висунула на перший план релігійно-моральні проблеми людського існування, розробила проблему взаємовідносин між Богом і людиною. Що важливо в цих відносинах? Найважливішим для людини є спасіння, яке християнство розуміє як сходження недосконалої людини до скогоного - Бога. Поняття особистості ввів блаженний Августин. Він підкреслював, що Бог є сама людина, людина (від латинського - персона). Правда, в результаті гріхопадіння він втратив досконалість і цілісність. Основні складові або іпостасі людини - це воля, інтелект і пам'ять. Через них проходять шляхи вдосконалення людської душі і її єднання з Богом.[6, ст.81]

Характерною рисою Відродження було неприйняття будь-якого принципу, що обмежував розвиток людства на землі. Бог перемістився до краю людського життя. На місце Бога він поставив «Боголюдина» (Федерація Достоєвського). [7, ст. 261] Купуючи справжній божественний статус, люди стають головним об'єктом духовного пошуку. В основному він шукає опори в собі, своїй душі та тілі. Ідентичність та подібність стали найважливішими проявами особистості. Тому семантичне ядро Відродження сповнене самоодатності та незалежності людини, песимізму щодо її віри в необмежений творчий потенціал. Ренесанс був єдиною теорією і практикою гуманізму.[5, ст. 173]

Сучасні філософи розглядали справжню людину як людину, що робить його представником всього людства, тому вони зосередилися на його загальну природу, соціальну сутність, універсальності і т. д. Р. Декарт пов'язував сутність людини з його мисленням: «Я думаю - значить, я існую». [3, ст.172]

Для німецької філософії, у класичній філософії концепція індивіда як суб'єкта духовного дії мала вирішальне значення, вона створює світ культури і є засобом пересування в цілому. Фойєрбах бачив в людині природну істоту, вищий ступінь природного саморозвитку. Людські почуття і свідомість також є природними явищами. Тому він говорив про людину як про щось незмінне, абсолютне, а не як про конкретну історичну постать.

Вихідним пунктом розуміння людей марксизмом є його інтерпретація суспільства, розуміння суспільства, а також продукт і тема суспільства та практичної діяльності. Марксизм раз і назавжди довів принципову неповноту людства, тобто його відкриття світу - це «ніяка процедура». Люди створюють саморозвиток та саморозвиток у процесі історико-культурного життя. [4, ст. 23]

Висновок

Філософське знання має гуманістичну спрямованість, тобто основна тема філософського мислення - це люди і їх існування в світі. Всі філософські питання, якими б абстрактними вони не здавалися, мають зв'язок з людськими проблемами. Формулювання - головна проблема філософії.

Людина - творить свою власну історію за допомогою діяльності і форм, змінює і розвиває її сутність в процесі. Іншими словами, природа людини не змінилася в історії. Він розвивається в міру розвитку людства і людства і акумулює людський сенс, культурний зміст і соціальну цінність.

Список використаних джерел

1. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного - К. : Наукова думка, 2010. - 351 с.
2. Громов, В. Е. Смысл и границы человеческой духовности - Д. : НГУ, 2010. Мисик, І. Г. Історія філософії в Україні. - О. : Фенікс, 2011. - 134 с.
3. Теліженко, Л. В. Постнекласична модель цілісної людини / Л. В.Теліженко ; - К. : ЦГО НАН України, 2011. - 283 с.
4. Храмова, В. Л.. Личность как духовный феномен; - К. : Фенікс, 2009. - 648 с.
5. Цимбал, Т. В.. Людина у пошуках ґрунту. - К. ; Кривий Ріг : Вид. дім, 2010. - 284 с.
6. Шаповал В. М. Трансцендентальні горизонти свободи -К.:ПАРАПАН, 2010. - 312 с.
7. Юрій, М. Ф. Антропологія: навч. посібник. - К. : Дакор, 2018. - 421 с.

САКРАЛЬНІ ТА РАЦІОНАЛЬНІ ВИМІРИ ДІАЛОГУ МІЖ БОГОМ І ЛЮДИНОЮ У ФІЛОСОФІЇ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ

Актуальність. Я вважаю, що актуальність даної теми повинна бути досить великою, тому що ми бачимо думки перенесенні у вивчення мистецтва людей Доби Відродження. Їхню глибоку філософську думку у творах.

Мета. Розглянути сакаральні та раціональні виміри діалогу між богом і людиною у філософії доби відродження.

Досліджуваність теми. Цю тему досліджували такі історичні постаті як: Аристотель, Фома Аквінський, Данте Аліґ'єрі (у своїй творчості), Ф. Петрарка, Лоренцо Валла, Миколай Кузанський і інші.

Основний матеріал: Питання віри та стосунків Бога і людини ніколи не було виключно теологічним. Ще від античних часів філософи торкалися питання Бога, зокрема про Нього говорить уже Аристотель у своїй «Метафізиці». У середньовічній філософії, в період панування схоластики, коли богослов'я було дисципліною, яка викликала найбільший інтерес серед мислителів того часу, розвивався і суто філософський підхід до питання стосунків Бога і людини, пошуку шляху до спасіння від гріха. Цей підхід обмежувався середньовічним принципом, сформульованим Фома Аквінським: розум і філософія – це *praambula fidei*, преембула віри. Різниця між філософією і теологією не в різних об'єктах вивчення – і одна й інша говорять про Бога, людину і світ. Проте філософія дає недосконале знання з приводу того, про що теологія може говорити більш виразно, ведучи до вічного спасіння [6, с. 136]. Для того, щоб говорити про цю проблематику, слід зупинитися на одному важливому моменті, який часто опускали дослідники філософії доби Відродження. Як і для людей древності та Середніх віків, для Відродження віра в Бога була частиною світогляду, невід'ємною життєвою позицією. Звичайно, часто до теологічно- догматичного вчення люди додавали власне розуміння, власний погляд на Бога, але це в жодному разі не означає намагання зректися віри, це намагання осмислити Бога, дійти до Його усвідомлення та досягнення не лише вірою, а й розумом. Ця думка не була новою для епохи, ще раніше принцип, що пізнання Бога лише вірою, без участі розуму, є неправильним і неповноцінним, сформулював уже згадуваний Фома Аквінський [7, с. 209-210], базуючи свою думку на словах апостола Павла «Бо невидиме Його, вічна сила Його і Божество, від створення світу через розглядання творіння видимі» (Рим. 1:20). Тому можна припустити, що всі згадки про Бога в авторів епохи Відродження – частина їх 17 об'єктивного сприйняття світу, а не данна моді чи страх висловити відкрито свої атеїстичні погляди. Головний твір Данте Аліґ'єрі «Божественна комедія» являє собою відображення уявлення середньовічної людини про структуру потойбічного світу, оброблену та частково видозмінену автором (зокрема в поемі було підняте питання, чи всі язичники підуть на вічні страждання у пеклі), проте з дотриманням загальної доктринальної системи католицького вчення: нерозкаяні грішники йдуть у пекло; ті, хто покався, але не поніс відплату за свої гріхи, йдуть у чистилище, щоб задовольнити правосуддя Боже; праведники та ті, хто відбуло відповідний час у чистилищі, йдуть до раю. Варто відзначити, що автор Комедії докладно пояснює багато моментів християнського вчення власними словами, але ці слова повністю відповідають вченню Церкви. Зокрема в Пісні 7 Раю він докладно тлумачить чому Ісусу Христу потрібно було померти хресною смертю за гріхи людей. Людина не могла сама перебороти первородний гріх, який набула внаслідок гріхопадіння: «Людина не змогла з вини омийтись, – Природні межі не давали їй До послуху принижено схилитись» [1, с. 410]. Тому Син Божий віддав себе в жертву за людей: «Бог щедрість вищу виявив, отдавши За порятунок ваш Себе всього...» [1, с. 411]. У Пісні 24 автор спілкується з апостолом Петром про віру, де прямо говорить «вірою в Бога я» [1, с. 499], причому він вірить «у три особи вічно сущі» [1, с. 500], тобто в Трійцю Святого Бога, за християнським ученням. З творів Ф. Петрарки ми бачимо його віру, яка помічала промисел Божий в різних моментах не лише його особистого життя, а й у подіях, які відбувались у світі. Так, у листі до свого друга Гвідо Сетте, архієпископа Генуезького, говорячи про злочини, свідками яких він був, а також про різні катаклізми й землетруси 1348-1349 рр. та про чуму, що лютувала по Європі декілька десятиліть від 1348 року, бачить у них наслідок людських гріхів: «Хіба що тільки це, і все інше від гріхів людських твориться, гріхам ж цим немає ні числа, ні міри. Одне людськи чиниться, інше природою, по волі і промислу Божому, і все через гріхи людські, не стане їх, не стане і покарань» [5, с. 418]. 18 Іх наступники приділяли питанню стосунків людини з Богом багато більше уваги. Зокрема Лоренцо Валла у своєму головному творі «Про істинне та помилкове благо» серед інших питань торкається і цієї проблеми. У передмові до твору автор каже, що ця праця в першу чергу спрямована проти безбожників, які всіляко підносять і прославляють історичних осіб античності – язичників та стверджують, що за їхні великі справи, рівні справам святих, за їхні чесноти і мудрість Бог зобов'язаний їх спасти та ввести у Царство небесне. Валла обурюється таким думкам: «Що це інше, питається, аніж припускати, що Христос приходить на землю дарма, а точніше, визнавати, що не приходить? Не терплячи таке безчестя та наругу, що заподіюється Христовому імені, я задумав цих людей приборкати або зцілити» [2, с. 66]. Частково питання стосунків Бога та людини розглядаються у перших двох книгах трактату, в промовах стоїка та епікурейця, хоча тут Бог автор коває під іменем Природи. Проте найбільше цьому питанню присвячена третя книга, в якій міститься промова Антоніо да Ріо, який виступає з позиції християнської віри. Важко припустити, що автору ця позиція байдужа, бо, хоча за обсягом промова епікурейця найбільша, разом з тим промова християнина є за змістом найбільш емоційною. Коли Антоніо попросили стати арбітром у суперечці стоїка та епікурейця, він частково підтримав обох співрозмовників, але повністю не погодився з жодним. Погоджуючись із тим, що і чеснота і насолода – найкращі справи, він заперечив, що розумити їх варто по-іншому, ніж їх подає решта учасників діалогу. Відкинувши спосіб вимірювання чеснот і гріхів як двох протилежних крайнощів, він вказує, що не завжди протилежно до певного гріха крайністі є чеснотою, часто ця крайністі може бути іншим гріхом, як, наприклад, у випадку жадібності та марнотратства. У цій розмові, вказує християнин, забуто найважливіший чинник, який має найбільше значення для того, щоб оцінка моральних і природних критеріїв була повноцінною та істинною – Бог. Виходячи з віри у вічне життя, яке настає після смерті, та з постулату, що лише у ньому ми досягнемо справжньої насолоди, Антоніо вводить критерій справжнього і помилкового блага. Якщо насолоди в цьому житті перешкоджають отриманню насолоди у житті вічному – ці насолоди гріховні, та й, загалом, будь-яка справа, що робиться без надії на наступну насолоду у вічному 19 житті – гріховна. Отже, він доходить висновку: єдині справжні чесноти – чесноти християнські. Аналізуючи намагання опонентів знайти відповідь на те, що ж насправді є чеснотою і що протилежне чесноті, посилаючись на Євангеліє, він розділяє поняття чесноти і щастя: «...чеснота і порок зі свого боку є дії, щастя ж і нещастя – властивості – речі, які навіть за своїм результатом дуже далеко стоять одні від одних» [2, с. 226-227]. Далі, аналізуючи причини, чому ми повинні любити Бога, Антоніо доходить висновку, що ця любов – найвища чеснота, адже це для людини природньо. Бог не чинить жодного зла людям, навпаки все робить для їхнього блага. І в цьому виявляється суть людини – якщо людині не подобається те, що вона отримує від Бога, то це тому що вона погана, а не Бог: «А тому Бог благо створив [Свої] творіння для блага саме праведних, але на зло неправедних» [2, с. 230]. Отже, не людина є мірилом добра і зла, а добро чи зло, які є в людині, виявляється в її ставленні до Бога і до чеснот, які для автора є синонімом любові до Бога: «...якщо чеснота – це любов до Бога, не може статися, щоб вона була несправною» [2, с. 231]. Миколай Кузанський значну частину свого головного твору «Про вчене незнання» присвятив осмисленню проблематики Бога та Його зв'язку зі світом. Звичайно, філософія Кузанського в цілому і цей твір зокрема є теоцентричними. Але цей його теоцентризм дуже відрізняється від усієї попередньої середньовічної католицької традиції. «Раціональному» обґрунтуванню теологічних істин у стилі Фоми Аквінського, самовпевненому схоластичному «знанню» про Бога та світ Миколай Кузанський протиставляв концепцію вченого незнання. Ця концепція не мала на меті відмовитися від пізнання світу чи Бога, це також не відхід на позиції скептицизму. Мова йде про неможливість висловити повноту пізнання в термінах схоластичної формальної логіки, про складність і суперечливість самого процесу пізнання. «Незнання» полягає у неодномірності об'єкта пізнання та поняття і визначень, які до нього застосовуються. «Вчене незнання» – це відмова від панівної в католицькій богословській думці середньовіччя «позитивної» теології. Єдино можливим способом пізнання Бога оголошується апафатичне, заперечне богослов'я. Сам собою перелік божественних атрибутів виявляється в очах філософа неспроможним будь-що виразити, 20 оскільки ані одне визначення, ані всі в сукупності не можуть вичерпно висловити нескінченність і велич людської природи. Саме розуміння Бога у філософії Кузанського свідчить не стільки про релігійний, скільки про філософський підхід до проблеми Бога і світу. Бог трактується ним як нескінченний єдиний первень і разом з тим як прихована сутність усього. В основі цієї концепції лежить філософія античного неоплатонізму, сприйнята і християнізована у творах Діонісія Ареопагіта та його послідовників. Варто зазначити, що його погляд на Бога більш філософський, ніж теологічний. Захищаючись від звинувачень у еретичному пантеїзмі, висунутому проти нього томістським богословом Іоган- ном Венком, Миколай Кузанський поділяє підхід до осягнення Бога з позиції містичної теології та схоластичної діалектики: «Бо містична теологія веде до звільнення і безмовності, в якому досягається дароване нам бачення невидимого Бога; а та наука, що вправляється у суперечці, очікує перемоги у словесній битві і далеко перебуває від іншої, яка наближає нас до Бога, який є мир наш» [4, с. 12]. Бог, Якого Миколай Кузанський трактує у повному абстрагуванні від світу скінченних речей як несумірний з ними найвищий первень буття, дістає у нього ім'я абсолютного максимуму або абсолюту. Він – максимум, оскільки Він те, більше від чого не може бути, але оскільки не може бути й менше від того, чим Він є, то Він може бути названий також і мінімумом, оскільки в Ньому і абсолютний максимум і мінімум збігаються: «Абсолютний максимум перебуває у повній актуальності, будучи всім, чим він може бути, і з тієї ж причини, з якої він не може бути більшим, він не може бути і меншим: адже він є все те, що може існувати» [3, с. 54]. Як істинний послідовник своєї апафатичної позиції, Миколай Кузанський доводить і неможливість знати ім'я Бога. У цьому питанні він заперечує язичникам і окультистам. Посилаючись на Гермеса Трисмегиста, який казав: «Оскільки Бог є загальність речей, жодне ім'я не є Його власним іменем, інакше або Бога довелось би

називати всіма іменами, або все називати його іменем» [3, с. 88], – він підсилює цю думку словами «як Бог перевершує будь-яке розуміння, так тим більше Він перевершує будь-яке ім'я» [там само]. Отже жод- ним ствердним іменем не можна назвати Бога, оскільки ці імена не зможуть описати повноту Божества, тільки Його умалюють і обмежують. 21 Проблема Бога та Його ставлення до світу і людини займає важливе місце в філософії доби Відродження. Проте підхід до її розв'язання радикально відрізняється від аналогічного в середньовічній філософії. Якщо попередники ренесансних філософів ставили на перше місце теологію, а філософія вважалася допоміжною наукою, то мислителі Відродження дали філософії можливість говорити про різні питання, які хвилювали людей, нарівні з богословськими науками. Сюди входило і питання Бога. Залишаючись віруючими людьми, гуманісти Відродження відкинули цілий ряд методів і традиційних підходів до цього питання. Вихід людини на перший план у гуманістичному підході не затінив Бога і не відкинув інтерес до Ного. Людина не втратила віру і не стала язичником, як це намагалися довести атеїсти. Навпаки, у гуманізмі християнство отримало «друге дихання», яке втілювалося не лише у працях мислителів, а й у мистецтві – образотворчих творах, музиці, скульптурі та храмуванні. **Висновок.** Людина не стала на місце Бога, навпаки, вона зрозуміла, що її земне життя є повноцінним і воно, за правильного підходу, має вести до спасіння. Втім, для цього потрібне не наукове чи софістичне осмислення істини християнства, а справжня і жива віра, втілена у справі земного життя.

Список використаних джерел.

1. Аліг'єрі Данте. Божественна комедія. Пекло. Чистилище. Рай. – Пер. з італ. і прим. Є. А. Дроб'язко. – К.: Дніпро, 1976. – 680 с.
2. А. Тажуризиной. – М.: Мысль, 1979. – 488 с. Валла Лоренцо. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. – М.: Наука, 1989. – 478 с. 3. Кузанский Николай. Сочинения в 2-х томах. – Т. 1. – Перевод / Общ. ред. и вступит. статья
3. Валла Лоренцо. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. – М.: Наука, 1989. – 478 с. 3. Кузанский Николай. Сочинения в 2-х томах. – Т. 1. – Перевод / Общ. ред. и вступит. статья
4. Кузанский Николай. Сочинения в 2-х томах. – Т. 2. – Перевод / Общ. ред. и вступит. статья 3. А. Тажуризиной. – М.: Мысль, 1980. – 471 с.
5. Петрарка Ф. Сонеты; Канцоны, секстины, баллады, мадригалы, автобиографическая проза. / Предисл. и прим. Н. Томашевского; Ил. А. Озеревской. – М.: Правда, 1984. – 592 с. 6. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – Т. 2. Средневековье. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1994. – 355 с. 7. Штёкль А. История средневековой философии. Репринтное издание. – СПб.: Алетейя, 1996. – 320 с.

ФІЛОСОФЬСКА ДУМКА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ І РИМУ

Актуальність теми. Становлення філософії Стародавньої Греції відбувалося в VI–V ст. до н.е. Саме в цей період мудреці-філософи протиставляють міфологічно-релігійним уявленням наївно-стихийний філософський світогляд.

Метою дослідження. дослідити проблеми стародавньої Греції і Риму

Об'єктом дослідження. Це найбагатша, найбільш диференційована філософія стародавнього світу. Її відносять до античної філософії. Філософія давньої Греції відома за численними літературними пам'ятками, написаними давньогрецькою мовою.

Предметом дослідження. Дослідити проблематику філософії стародавньої Греції і Риму

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу.

На відміну від східної філософської парадигми, яка пояснювала світ реальних речей і явищ химерно-фантастичному дусі, західна філософська парадигма, вироблена насамперед давньогрецькими мудрецами, характеризувалася пильною увагою саме до речово-предметного світу. Для давньогрецьких філософів світ був живим, гармонійно упорядкованим предметно-речовим цілим – Космосом, що нагадує собою грандіозний художній витвір. До речі, в давньогрецькій мові слово «космос» означало стрій, порядок, світо-порядок.

Центральне місце в давньогрецькій філософії займали онтологічні проблеми, зокрема пошуки об'єктивної основи всього суцього, яке тлумачилося або в матеріалістичному дусі (основою всього суцього є вода, повітря, вогонь, атоми), або в ідеалістичному: першоосновою всього є числа, ідеї тощо. Великим здобутком цієї філософії було атомістичне вчення Левкіпа, Демокріта, Епікура. Коротко зупинимося на матеріалістичній традиції давньогрецької філософії. Мілетська школа. Засновниками філософії Стародавньої Греції вважались мілетських мислителів аласа, Анаксимандра, Анаксимена та їх учнів, які жили й працювали в VI ст. до н.е. Те, що грецька філософія виникла саме в Іонії не випадково. Мілет (західне узбережжя Малої Азії) відносився до сфери відомої крито-мікенської культури. До того ж він перебував утисніхв'язкахздавними східними цивілізаціями. Інтенсивна колонізаційна практика й торговельно-ремісницький розвиток були причиною раннього пробудження інтересу до астрономії, географії, математики, метеорології тощо. Представники мілетської школи були видатними природодослідниками й натурфілософами, які включали природничі теми в широкий космографічний і космогонічний контекст.

Цим вона відрізняється від філософії Стародавньої Індії та [1]Стародавнього Китаю, які почали складатися приблизно одночасно, в період, що одержав назву осової доби. Індійська філософія бачила головну проблему в особистому вдосконаленні людини на шляху до просвітлення, тоді як китайську в основному цікавили питання управління державою. У давньогрецькій філософії психологія та етика обґрунтовувалися космологією.Завдяки своєму ухилу до космології давньогрецька філософія містила в собі зачатки природознавства, яке виділилося з філософії набагато пізніше. Давньогрецька філософія має фундаментальне значення для всієї західної філософії. Істотну роль у розвитку філософської думки давньої Греції відіграли й ідеалістичні концепції. Виявляючи слабкі місця у вченнях матеріалістів і пропонуючи свої варіанти розв'язання відповідних проблем, ідеалісти в кінцевому підсумку сприяли розвитку філософії, хоча загалом їх уявлення про світ, буття мало фантастичний, ненауковий характер. Про це переконливо свідчать концепції піфагорійців, Платона, почасти – Арістотеля. Піфагорійська школа^засновник Піфагор). Після завоювання Іонії персами центр античної філософської думки перемістився на захід (о. Сицилія). Першу філософську школу тут заснував виходець з Іонії Піфагор. Ця корпорація вчених була і релігійною общиною, і політичною партією. Піфагор учився математики та інших наук у Єгипті та Вавилоні, а філософії – в Анаксимандра. Піфагорійська школа відіграла важливу роль у розвитку античної науки й філософії. Досліджуючи кількісний аспектавищ природи, піфагорійці в «числі» вбачали найважливішу причину всього суцього. Питання про природу людини, її сутність, походження і призначення – одне з основних у філософії давньої Греції. Традиційно вважається, ніби «поворот до людини» здійснили софісти, проте й до них увага до проблеми людини давала про себе знати. Так, існує думка, ніби вислів «пізнай самого себе» належав одному з перших грецьких філософів – Фале-су. Його учень Анаксандр створив гіпотезу про походження людини, згідно з якою, перші люди виникли із тварин типу риб. Демокріт, якому дорікають у тому, що він розглядав людину як своєрідний атом суспільного космосу, цікавився проблемою самопочування людини, про що свідчить його вислів «щастя і нещастя - в душі».

Типовим для давньогрецької філософії є розуміння людини як «мікрокосму», який є відображенням, своєрідною копією «макрокосму» - Всесвіту, який у свою чергу тлумачився антропоморфно – як живий одухотворений організм. При цьому вважалося, що людина містить у собі всі елементи (стихії) космосу, складається з душі й тіла. У софістів людина стає спеціальним предметом «філософствування», про що свідчить уже відомий вислів Протатора: «Людина є мірою всіх речей – існування існує і неіснування неіснуючих». [2] Предметний світ вони індивідуалізували, підкреслюючи в ньому одичне, неповторне, випадкове, плинне, що дало можливість пояснити неповторність, унікальність людських індичів. Правда, все це вони використовували для аргументації непізнанності світу, точніше – того, ніби кожна людина має свою істину.

За часом елліністична філософія збігається з післяарістоте-лівською. Для неї характерна виключна увага до проблем людини, морально-етичних проблем, до суб'єктивної тематики. Свідченням цього може бути аналіз провідних напрямів елліністичної філософії – епікуреїзму, стоїцизму, скептицизму, і Епікур всі явища природи пояснював різними поєднаннями атомів, які відрізняються ще й за вагою. Прямолінійний рух атомів, на його думку, поєднується із спонтанними (внутрішньо зумовленими) в бік від прямої лінії рухами. В його вченні є здогад не лише про вічність і незнищеність матерії, а й про діалектичний характер руху. В історії пізнання Епікур, як і Емпедокл та Демокріт, дотримувався вчення про еманацию. Метою життя, на його думку, є досягнення блаженства, яке він розглядав як відсутність страждань, а не як грубі чуттєві насолоди. Чуттєвість неодмінно повинна підпорядковуватися розумові. Мудрість Епікуррозумів як лікувальне мистецтво, що зцілює людей від душевних страждань.

Висновок: Підсумовуючи розгляд філософії стародавньої Греції і Риму, зробимо висновок. У більшості філософських шкіл переважала практична філософія, яка була тісно пов'язана з проблемами життєвої мудрості, моралі, пізнання природи і соціальним управлінням.

Список використаних джерел

1. <http://ellib.org.ua/books/files/philosofy/fil2/6025.html>
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12955/>

ФІЛОСОФІЯ ЯПОНІЇ – ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Актуальність теми. Хайку, сади дзен, чайна церемонія, бойові мистецтва, гравюри на дерев'яних блоках, романи, а останнім часом аніме та манга, все це собличчям японської культури. Для цих явищ немає кращого слова, ніж «філософія», тому що за ними стоять потужні критичні традиції мислення та цінності. Таким чином, орієнтація на японську філософію може розширити та поглибити наше розуміння філософії, а також Японії.

Метою дослідження є дослідження японської філософії.

Для досягнення мети визначені такі завдання: - аналіз течій, що вплинули на японську думку та філософію - формування японської філософії

Об'єктом дослідження є традиції, що вплинули на японську філософію та їх внесок.

Предметом дослідження виступає формування японської філософії протягом усього часу.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Є кілька філософських течій, що найбільше вплинули на японську філософію: синтоїзм, конфуціанство, неоконфуціанство, буддизм, бусідо та західна філософія. Кожна з цих традицій мала своєрідний вплив. Синто був першим філософським джерелом, яке увійшло до японської думки з найдавніших часів аж до сьогодення та бере початок у VI-VIII ст. н. е. Важливою характеристикою синтоїзму є камі. Камі - це не Бог і не боги. Це духи, яких люди поважають. Тому синто пропонується розглядати не як вчення, а як сам принцип відношення людини зі священним. Синто виник під впливом буддизму, даосизму та конфуціанства. Починаючи з давніх часів, він скоріше був сумішшю вірувань і практик, що надавали згуртованість раннім японським громадам. Оскільки в основі синтоїзму лежить ритуал, а не віра, японці зазвичай не думають про синто як релігію – це лише один із аспектів японського життя, що і дозволило синтоїзму співіснувати з буддизмом протягом століть. Синто припускає, що ми живемо у світі внутрішніх відносин, де можна розрізнити різні сили та речі, але врешті-решт вони не є дискретними, а певною мірою взаємопов'язаними. Справді, завдяки цій взаємності ми можемо сказати, що світ - це не тільки те, чим ми займаємось, а й те, що залучає нас. Ніщо не є просто матеріальним, не маючи певної духовності, і ніщо не є просто духовним, не маючи певної матеріальності. В наші дні японці сприймають синтоїзм як щось, що належить тільки до японського світу і є невід'ємною частиною їхнього природного оточення – середовища, в якому вони живуть і працюють. Конфуціанство не сповідується як релігія, але прийшло до Японії з Китаю і глибоко вплинуло на японську думку. З трьох «шляхів» традиційної китайської філософії, а це даосизм, конфуціанство та буддизм, лише два останні досягли популярності в Японії. На відміну від даосизму, конфуціанство і буддизм існували як незалежні філософські течії протягом всієї історії Японії. Як друге джерело японської філософії, конфуціанство увійшло в країну як літературна традиція. На той час воно вже користувалося витонченою континентальною філософською спадщиною. У політичному плані конфуціанська ідеологія давала вишукане обґрунтування імперської держави. Таким чином конфуціанство дає багатий опис політичних та соціальних ролей для японського контексту, які в свою чергу дозволяють суспільству інтегруватися в гармонійну мережу взаємопов'язаних груп. Конфуціанство можна розуміти як тип етико-політичного утопізму, який наполягає на тому, що він не базується на спекуляціях чи на раціоналістичній теорії, а на історичній парадигмі. Неоконфуціанство зародилося в Китаї, але стало більш помітним в XVI столітті. Воно виникло під час боротьби конфуціанства проти буддизму та даосизму. Його філософію в Японії можна описати як гуманістичну та раціоналістичну, з переконанням, що Всесвіт можна зрозуміти за допомогою людського розуму [1]. Неоконфуціанство включало всеосяжні філософські системи, що включали ідеї та практики буддизму та даосизму, ведучи їх до підлеглих позицій у власній філософії.

На формування думки японців про найскладніші та найуніверсальніші питання людства найбільше вплинув буддизм. Починаючи з Індії, він почав просочуватися в Японію ще з IV століття, але його реальний вплив розпочався в середині VI століття. Прихід буддизму породив безліч серйозних питань про життя і смерть, трансцендентні божества та питання телеології для світу. Буддизм став основним напрямком японського творчого філософського розвитку. Було кілька загальновізисних буддистських тем, які продовжують впливати на основні напрями японського мислення протягом усієї своєї історії. Перш за все, з точки зору буддистів, реальність складається з ряду взаємопов'язаних умовних подій, а не з незалежних, за своєю суттю існуючих речей. Іншими словами, в незмінній реальності світу нічого не існує саме по собі. По-друге, реальність представлена так званої суті, без ілюзій. Ця буддистська послілка суперечить ортодоксальній індійській точці зору, згідно з якою реальність завжди приховує свою справжню природу за допомогою ілюзій. Проте, відповідно до буддизму, незважаючи на відсутність онтологічних ілюзій, ми зазвичай майже ніколи не досягаємо реальність, якою вона є. Отже, основна тема буддистської філософії - зрозуміти фізичну функцію внутрішнього «я» або свідомості, а також розпізнати, як наші емоції, переконання, психічні стани і навіть філософські припущення впливають на наше розуміння реальності. Проблема не в ілюзіях, а в нашому самообмані, який ми сприймаємо за реальність. Буддизм привносить в Японію не лише розуміння внутрішньої динаміки досвіду, але також приносить ряд гносеологічних, психологічних, етичних, герменевтичних і метафізичних теорій і практик, спрямованих на розуміння та усунення цих помилок. Теорія вольової дії або ж карми – третій буддистський внесок в японську думку з давніх часів. Кожна довільна думка, слово чи дія якимось чином впливає на систему тілесного розуму так, що поточні дії призводять до прагнення діяти в цій системі. Таким чином, теорія карми надає поле взаємної реакції, яке є незвичайним, індивідуальним і системним, довільне і визначене.

П'ятим джерелом японської філософії був бусідо (шлях воїна). Він походив із самої Японії, виник в сучасний період. Бусідо підкреслював значення макото, справжність чи надійність, термін із оригінальними конотаціями синто. Філософія бусідо - справжній гібрид конфуціанського, буддистського, синтійського та європейського походження. Ідеологічно він стверджував, що це була філософія японського народу, котра повертається до античних часів, але його походження, очевидно, XIX століття. Отже, бусідо був майже непроникним для філософської критики, у важливому сенсі це зовсім не філософський потік, який можна порівняти з іншими, але його вплив не слід забувати, оскільки він вплинув на потік (і застій) інших потоків протягом першої половини XX століття.

Щодо західної філософії, вона разом із західною наукою і технікою, не мала великого впливу в Японії до середини XIX століття [3]. В минулому Японія ввібрала азійські традиції мислення - асимілювала, модифікувала і інтегрувала в свою культуру [3]. Таким чином ця країна свідомо засвоює західну думку ще з початку XX століття, що триває і сьогодні.

Таким чином, найбільша особливість японської філософії полягає в тому, що вона асимілювала іноземну філософію і адаптувала її до свого власного світогляду. Хоча, наприклад, бусідо є японським. Щоб зрозуміти динаміку японської думки та саму японську філософію, необхідно вивчити вплив різних зарубіжних філософій на японську історію і потенційні або постійні культурні орієнтації, які закладають основу для засвоєння ідей.

Список використаних джерел

1. Неоконфуціанство Едо https://ru.qaz.wiki/wiki/Edo_neo-Confucianism
2. Філософія в Древней Японии <https://fil.wikireading.ru/17884>
3. Japanese Philosophy – New World Encyclopedia https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Japanese_philosophy

ФІЛОСОФІЯ ЕПОХИ «ТОКУГАВА» В ЯПОНІЇ

Актуальність теми дослідження. Ця тема буде актуальна тим, що тут буде розповідатись про тогочасну японську філософію епохи «Токугава», як вона вплинула на подальший розвиток філософії, і також як вплинуло японське конфуціанство в розвиток.

Мета дослідження. Дослідити філософію епохи «Токугава» в Японії.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є поняття тогочасної епохи про одну із основних центральних категорій «короро\син» в духовній культурі Японії.

Предмет дослідження. Аналіз впливу філософії епохи «Токугава» на розвиток Японії. XVII – XVIII ст.

Завдання дослідження. Проаналізувати вчення стародавніх Японських філософів епохи «Токугава»; про ключову категорію японської культури так звану поняття «кокоросин» або переклад на українську «серце», а також проаналізувати вплив японського конфуціанства на філософію Японії.

Наукове дослідження японської філософії.

1) В епохи, що передували періоду епохи «Токугава», творцями різних культур в більшості виступали представники аристократії і буддистського духовенства.

Ця культура була надбанням еліти і несла в собі головним чином

ідеї буддизму. Світогляд, що домінувала в період раннього Середньовіччя, містило в собі тенденцію «проекувати» явища цього світу «народження і смерть, процвітання і занепад сім'ї, зустрічі та розлуки, успіх і невдачі» на потойбічний світ. У період епохи «Токугава» всі події стали отримувати пояснення за допомогою співвідношення не з іншим світом, а з внутрішнім світом і конкретними діями кожної людини.» [2, ст. 20]. Наприклад, «добробут і бідність» сприймалися тепер як безпосередні результати індивідуального духовного розвитку і працьовитості. Цей зсув, викликаний зміною соціальних умов, відбувся багато в чому завдяки поширенню неоконфуціанських ідей.

« За словами Пітера Носко, «якщо устремління середньовічного періоду були спрямовані переважно на такі буддистські теми, як страждання людини в світі, пошуки індивідуального порятунку і просвітлення, то дух епохи Токугава

був більш пов'язаний з досягненням і затвердженням стабільного і гармонійного суспільства [2 ст. 20].

Популярна ідеологія була важливим атрибутом загальнокультурного контексту в якому існували академічні школи, а вони в свою чергу збагачували масову свідомість новими ідеями через публічних лекцій і створюючи доступні для читання тексти на японській мові замість китайської.

2) Однією з ключових категорій японської культури, протягом століть споняття «серце», воно знаходилося в центрі інтелектуальних пошуків більшості японських мислителів, що ґрунтувалися на навчаннях буддизму, «синто» і конфуціанства. При цьому одним з основних аспектів трактування «серця» виступала проблема «істинного» та «неістинного» та його станів.

«Поняття, що позначається в японській мові ієрогліфом «кокоро / син»

(Кит. Синь), яке перекладається нами на російську мову як «серце», є однією з центральних категорій в далекосхідної духовної культурі, до числа яких можна віднести такі, як «шлях» (кит. «дао», яп. «міти» / до), «принцип» (кит. «Чи», яп. «ри»), «природа» (кит. «син», яп. «сей»), «Мимовільність» (яп. Мідзукара, оодзукара).» [2 ст. 50].

Були також різні ідеї які були представлені в категорії «серце, такі як ідея «початкової просвітленості», ідея «спочатку чистого серця», або ідея «початкового серця», знайшли своє застосування також і в «синто», доктриніоформлення якого відбувалося під безпосереднім впливом буддизму.

Так зване «початкове серце», воно наділене божественною природою, було притаманне людям Епохи богів, воно відрізнялось великою мудрістю, постійністю, прямою і правдивістю. З проблемою «серця» пов'язана інтерпретація символу дзеркала, яке часто служить об'єктом поклоніння в синтоїстському святилищі, оскільки воно втілює в собі божественну сутність.

3) Першим, хто поклав початок розвитку конфуціанства в період епохи «Токугава» - конфуціанства, звільненого від релігійної догми, конфуціанства як філософії, яка базувалася на людському розумі, - був Фудзівара Сейка. Завдяки йому в Кіото, центрі культури того часу, конфуціанство вперше почало поширюватися як самостійна течія громадської думки. «Критика буддизму яка була з боку Сейко спрямована здебільшого проти «покидають цей світ», що аж ніяк не відповідає «початковим намірам Будди».» [1 ст. 101].

Те, що конфуціанці відкидали буддизм, а з синтоїзмом були заодно, пояснювалося тим, що конфуціанство як таке з самого початку була «розрідженою релігією» ідеалістичний світогляд якої представляло таку ідеалістичну філософію, яка часом містила в собі самий елементи релігії, і тому воно теоретично обґрунтував релігію як «возвеличення духів і божеств».

Фудзівара Сейка інтерпретував синтоїзм в конфуціанському дусі, як «Японський Шлях богів виправляє наші серця, і вищим своїм завданням

«Синтоїзм» вважає допомагати народу співчуттям в його бідах; прихильники Шляху «Юя» і «Шу ня» також вважали - це своїм найвищим завданням, в Китаї такий Шлях називають «Шляхом конфуціанства», а в Японії – «Шляхом богів»; назви Шляхів різні, але його суть - одна «.

Висновки. Отже, підсумувавши розгляд філософії епохи «Токугава» ми можемо зробити висновок. В епоху «Токугава» до однієї з основних категорій ходило вчення про «кокоро\син» (серце), а також, що в Японії було своє конфуціанство.

Список використаних джерел

1. Нагата Х. - Історія філософської думки Японії Пер. з японського, заг. ред. і вступ. ст. Ю. Б. Козловського М. : Прогрес, 1991. 1991. - 416 с.
2. Карелова Л.Б. - Вчення Ісиди Байгал про осягненні «серця» і становлення трудової етики в Японії. М. : Сх. літ., 2007. - 318 с.

ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Поведінка та вибір сучасної людини у сфері соціального життя значною мірою визначається впливом нової сфери реальності - «комунікативно-пізнавальної», яка виникла на порядку денному у зв'язку з поширенням інформаційних технологій.

Актуальність. Розширення інфосфери, несправедливе використання окремими державами груп інтересів, і, як вихід із ситуації, прийняття законів, що регулюють медіасферу, навчаючи громаду критичному мисленню та медіаграмотності.

Мета. Розглянути, що було передумовою можливості такої масштабної маніпуляції людською думкою на рівні самої природи людини, або, більш вузько, процесів людського мислення. Дізнатися, як та на основі чого людина приймає рішення. Як їй протистояти колосальному потоку інформації переповненого «постправдою»? Для цього зробимо короткий екскурс в історію раціональності.

Суб'єкт дослідження. Раціональність, масштабна маніпуляція людською думкою на підсвідомому рівні.

Досліджуваність теми. Цю тему досліджували такі історичні постаті: Ф. Хіше, З. Фройд, Д. Канеман у своїх роботах, за що і отримав Нобелівську премію в галузі поведінкової економіки, тощо...

Основний матеріал. З часів Просвітництва віра в цивілізаційний і культурний прогрес базується на вірі в людський розум та його можливості. В епоху Нового часу закладено уявлення про предмет пізнання, в основі якого лежить абстракція «рефлексивної моделі свідомості». Головною особливістю цієї моделі є те, що зміст свідомості є прозорим для неї в акті рефлексії, тому воля раціонального суб'єкта визначається виключно розумом та цілями, поставленими розумом, і не залежить від соціальних, культурних та історичних умов свого існування. Здатність бути суб'єктом пізнання та суб'єктом раціонально виправданих дій також стала основним принципом раціоналістичної етики та теорії пізнання. Критика класичної моделі суб'єкта розпочалася з відкриттям несвідомих детермінацій свідомості соціальними, психічними, мовними та тілесними аспектами людського існування, здійснених у філософії таких мислителів, як Ф. Хіше, К. Маркс та З. Фройд. Це продовжилось у філософській герменевтиці, В. Ділтей стверджував: «У жилах предмета пізнання, який побудований Локком, Г'юм і Кантом, тече не справжня кров, а розбавлений сік розуму як гола діяльність мислення [1, с. 274]». Постмодерні мислителі також вказували на несвідомі аспекти важливості суб'єкта впливу дискурсивної сили, але не менш значний вплив на розуміння пізнавальної та соціальної діяльності людини мали дослідження процесів мислення людини, які активізувалися в середині ХХ століття в межах когнітології (міждисциплінарна сфера, що поєднує теорію пізнання, когнітивну психологію, нейрофізіологію, когнітивну лінгвістику та теорію штучного інтелекту) та поведінкової психології, яка займається економічною поведінкою в умовах невизначеності. У попередніх теоретичних дослідженнях велика увага приділялася практичним питанням управління людським мисленням для вдосконалення штучного інтелекту та кращого розвитку економічної сфери, але вони також використовувались для так званого «нальжигу». Наука в основному виникла із протистояння класичній економічній теорії, яка базувалася на припущенні про раціональну та егоїстичну поведінку економічних агентів, відповідно, одним із фундаментальних нововведень поведінкової економіки є переконання, що поведінка людини визначається не тільки раціональними принципами, а головним чином емоційними та психологічними мотивами. Швидке мислення є асоціативним, імпульсивним, реагує першим, що пов'язано зі специфікою еволюційного розвитку людини, тому що ми спочатку сформували мозок, готовий реагувати у випадку небезпеки, тоді як префронтальна кора, яка відповідає за нашу здатність мислити та рефлексувати, відносно пізно ... еволюційний виграш. Висновок, до якого Канеман дійшов в результаті своїх досліджень, такий: «Інтуїтивна Система 1 набагато впливовіша, ніж говорить нам досвід, і саме вона є секретним автором ваших рішень і суджень» [3, с. 17]. На додаток до розрізнення двох систем мислення, Д. Канеман також вивчав когнітивні упередження, властиві людському мисленню - їх налічується близько ста сімдесяти п'яти, і вони також відіграють важливу роль у процесі формування переконань людини та прийняття рішень. Системи мислення, а також значна кількість когнітивних упереджень, ми повинні визнати, що вони є однією з основних причин ірраціональності у нашому соціальному житті. Друга причина полягає в тому, що інформаційні технології культивують швидкість і невibaгливість, це більше посилюючи нашу вроджену тенденцію приймати рішення на основі системи швидкого мислення. Чому так складно протистояти інформаційним маніпуляціям - вони перегукуються з нашими вродженими тенденціями, це більше посилюючи їх. Де шукати шляхи протидії? Один із можливих шляхів пропонує Дмитро Кулеба у книзі «Війна за реальність: як перемогти у світі підробки, правди та спільнот», де він ділиться своїми думками про те, як підтримувати захист інформації та перемагати у комунікаційній війні. Цікаво, що він перейменовує вже звичний термін «інформаційна війна» на термін «війна за реальність», оскільки з розвитком реалій зростає в геометричній прогресії: це віртуальна реальність, доповнена реальність, пізнавальна реальність, крім того, кожен живе в «реальності» своєї інформації! бульбашки. Відсутність спільної реальності для всіх породжує проблеми і позбавляє нас спільної точки опори або основи для розуміння. Дмитро Кулеба пропонує такі засоби цієї боротьби: «1. Покладатися на реальність. 2. Думати критично. 3. Керувати емоціями. 4. Відчувати громаду. 5. Взаємодіяти з державою» [3 с. 19]. Це не легкі інструменти, вони вимагають використання значних інтелектуальних ресурсів людей. Є також розробки на основі штучного інтелекту, що також сприятиме боротьбі з дезінформацією та «постправдою». Але навряд чи є швидкі шляхи вирішення проблеми маніпулювання людською думкою та поведінковою реакцією.

Отже, якщо говорити про необхідність змін на рівні людського мислення, необхідно виробити новий спосіб мислення - не тільки критичний, але цілісний - співвіднесений з реальністю, а також ціннісними та світоглядними аспектами людського життя. Важливість фундаментальної трансформації мислення, яка має призвести до цілісного світогляду, було також наголошено в Ювілейному звіті Римського клубу. «Нове Просвітництво», згадане у цій доповіді, може стати реальністю лише завдяки включенню філософії та методів мислення, які вона розробила у широкій галузі освіти та культури.

Список використаних джерел

1. Дильтей В. Сущность философии /Дильтей В.%; (пер.с нем. под ред. М. Е. Цельт- нер).-М. : Интрада, 2001.-160 с.
Посилання на книгу: [Дильтей В. - Сущность философии / Перев. с нем. М.Е.Цельтера | Философия жизни | Книги по философии - ПлатонаНет [ex platonanet.org.ua]]
2. Канеман Д. Мислення швидке й повільне / Деніел Канеман [пер. з англ. Максим Яковлев за виданням Daniel Kahneman/ Thinking, fast and slow. (NY, Farrar, Straus and Giroux, 2011)].: К.: Наш формат, 2017.-480 с. Посилання на книгу: [Daniel Kahneman-Thinking, Fast and Slow .pdf (google.com)]
3. Кулеба Д. «Війна за реальність: як перемагати усвітійфейків, правдіспільнот»/ Дмитро Кулеба: #книголав, 2019. -384 с. Посилання на книгу: [Дмитро Кулеба – факти біографії, кар'єра, цитати, політичні погляди (aspi.com.ua)]

ПРОБЛЕМАТИКА ФІЛОСОФІЇ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Актуальність теми дослідження. Політика, військова справа, сільське господарство, освіта, астрономія, медицина і навіть бойові мистецтва - усе розглядалося як звичайна форма застосування філософських категорій. Ця особливість культурної історії Китаю знайшла відображення і в становленні категорій понять китайської філософії. Майже протягом трьох тисячоліть китайська думка розвивалася у межах певного набору філософських термінів (понять) старої літературно-писемної мови (веньяну).

Філософські поняття зберегли первісну багатозначність, притаманну незапозиченим словам будь-якої живої мови. Набуваючи певного змісту, слова не втрачали давнього визначення. Прив'язаність до традиційних мовних форм зумовлена ще й тим, що практично до початку XX ст. Китай залишався ізольованим суспільством.

Звідси зрозуміла актуальність філософії Китаю, періодизації історії, у тому числі історичного розподілу подій, явищ.

Мета дослідження. Дослідити проблематику філософії стародавнього Китаю.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є основні поняття етики, моральний принцип, що мав визначати ставлення людей один до одного і відносини між людьми в суспільстві і в сім'ї, що базувалися на повазі і любові до старших за віком і суспільним становищем.

Предмет дослідження. Аналіз впливу філософії на розвиток системи освіти і виховання в Китаї.

Завдання дослідження. Проаналізувати проблематику філософії стародавнього Китаю; про єдність і різноманітність речей; про дію протилежних сил в єдиній субстанції; про природну закономірність; про природність людської душі і свідомості.

Наукове дослідження проблеми. «Китайська філософія створила самобутнє уявлення про людину і світ як співзвучні реальності.» [2, с. 43]. Щодо розгляду проблем представлених у завданні цього дослідження то особливе місце у китайській філософії посідає вчення Лао-цзи (VI ст. до н.е.).

Центральною проблемою філософії Лао-цзи є питання «дао». «Дао – цетотожність, однаковість, яка передбачає все інше, а саме: дао не залежить від часу, як смуга виникнення, розвитку і загибелі Всесвіту, але становить фундаментальну та універсальну єдність світу. Дао існує постійно, всюди і у всьому, і насамперед бездіяльність є його характерною рисою.» [2, с. 45].

Поряд із категорією «дао» у вченні Лао-цзи чільне місце посідає категорія «де». Якщо «дао» – це всезагальний шлях, якому підкорені всі речі, то «де» – це конкретний шлях окремої речі або групи речей.

Розробляючи категорії «дао» і «де», Лао-цзи вперше в історії філософії висуває проблему єдності сутності і якості та їх відмінностей. Завдання пізнання Лао-цзи вбачає у зведенні різноманітності речей до їх загальної єдності, що прихована в «дао».

Філософські погляди Лао-цзи містять у собі зразки найвної діалектики. Він завжди вказував на плинність, змінність речей і на їхню внутрішню суперечливість.

Іншу позицію займало – конфуціанство яке заснував Кан-Фу-цзи, або Конфуцій (551 - 479 рр. до Р. Х.)» [3, с. 52]. Загальновідомим є те, що Конфуцій не звертав уваги на вивчення та розробку загальнотеоретичних проблем, він не створив філософської системи крайнього спрямування. Всю свою увагу він зосередив на питаннях етики, бо цього вимагали історичні умови того часу, соціальний інтерес. Свою етику він побудував на ґрунті релігійно-філософських уявлень про навколишню дійсність. Етика Конфуція – це раціоналізована старокитайська релігійна мораль. В основу цієї моралі покладені принципи:

1. Знання – «чжи»
2. Довіра – «сін»
3. Людяність – «жень»
4. Справедливість і обов'язок – «ї»
5. Ритуальність – «лі»

Центральним принципом моралі Конфуція є гуманність, яка й становить основу доброчесності. «Термін «гуманізм» почав набувати свого сучасного значення, яке полягає в розумінні людини як вищої цінності.» [1, с. 43]. Бути «гуманним» – означає любити не стільки себе, скільки інших, на несправедливість відповідати справедливістю, за добро платити добром. Бути гуманним – означає вміти вчасно пожертвувати своїми інтересами.

Таким чином, філософія Конфуція – це яскраве відбиття тенденції до стабілізації в людських відносинах. Ця стабілізація досягається за рахунок ієрархії в пануванні і підкоренні, що здійснюється із вічного плину законів неба.

Відстоюючи міцну державну владу, Конфуцій завжди говорив, що правитель має божественну сутність. Цар, монарх, імператор, на його думку, – це «син неба». А воля неба поширюється і на суспільне життя. Суспільство має дотримуватись не законів природності, як говорив Лао-цзи, а вічних законів неба, носієм яких є «син неба». Принцип підкорення, слухняності, покірливості та примирення є одним із головних у соціальній філософії Конфуція (Чжун-лі).

Важливу роль у розвитку філософії Стародавнього Китаю відіграла школа вільнодумця Ян Чжу (приблизно 395-335 р. до н.е.).

Виступаючи проти конфуціанства, Ян Чжу захищав і розвивав вчення Лао-цзи. Ян-Чжу доводив, що віра в небо, в безсмертя душі та потойбічне життя ґрунтується на неутвті. Він вчив, що життя – це буття, а смерть – небуття. З огляду на ці міркування, Ян Чжу вважав, що людина має керуватися законами природного реального життя. Метою життя, говорив він, є чуттєва тваринна насолода, бо саме ця насолода і є людським щастям.

«Всі інші філософські школи Стародавнього Китаю у своєму змісті так чи інакше відбивали ідеї і світоглядну спрямованість даосизму та конфуціанства.» [3, с. 55]

Висновки. Підсумовуючи розгляд філософії Стародавнього Китаю, зробимо висновок. У більшості філософських шкіл переважала практична філософія, яка була тісно пов'язана з проблемами життєвої мудрості, моралі, пізнання природи і соціальним управлінням.

Список використаних джерел

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: Навч. посіб. – Х.: Право, 2003. – 352 с.
2. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник – К., 2002. – 387 с.
3. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навч. посіб. 2-е вид., виправл. і доопр. – К.: Каравела, 2002. – 544 с.

НАРОДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ З КРИТИКИ ТЕОРІЇ СУБ'ЄКТА

Актуальність теми. Насамперед потрібно зазначити, що обрана тема є досить актуальною, тому що висвітлює проблеми, представників, напрямки і першоджерела комунікативної філософії.

Мета. Переосмислення основного категорійного апарату соціальної філософії з позицій філософії комунікації. Одним із найважливіших понять, яке потребує такого переосмислення, стало поняття соціального інституту.

Об'єкт дослідження. Об'єктом виступає у дослідженні саме комунікативна філософія.

Предмет дослідження. Концепції комунікативної філософії Юргена Габермаса і Нікласа Лумана

Дослідженість теми. Основний категорійний апарат соціальної філософії так і залишався концептуально інтерпретованим з позицій теорії соціальної дії, всі соціальні явища та процеси досліджувались як причина, складник, або результат соціальних дій людини як суб'єкта. Нині назріла потреба в аналогічному переосмисленні цього апарату з позицій філософії комунікації. Одним із найважливіших понять, яке потребує такого переосмислення, стало поняття соціального інституту.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна проблематика дедалі більше постає як важливий предмет філософського дослідження, при цьому тривалий час поняття соціальної комунікації трактували не як базове для пізнання суспільства в цілому, а як таке, що описує окремі царини суспільного життя – екзистенційну комунікацію [7, с.75], масову комунікацію [6, 68] тощо. Основний категорійний апарат соціальної філософії так і залишався концептуально інтерпретованим з позицій теорії соціальної дії, всі соціальні явища та процеси досліджувались як причина, складник, або результат соціальних дій людини як суб'єкта. Нині назріла потреба в аналогічному переосмисленні цього апарату з позицій філософії комунікації. Одним із найважливіших понять, яке потребує такого переосмислення, стало поняття соціального інституту.

Якщо Зімел вважав спілкування дуже важливим елементом суспільного життя, мало не його загальною ідеальною моделлю [4, с. 199], то Габермас взагалі трактує комунікацію як 18 змістовий, діючий і цільовий первень суспільства і водночас витлумачує будь-які спроби підпорядкувати комунікацію порядку соціальних систем як невинуватене обмеження комунікації через поневоління, «колонізацію» життєсвіту соціальними системами. Справді, з чотирьох Аристотелевих причин лише формальну не охоплює Габермасове розуміння комунікації, а тому складається враження, що цю причину Габермас «віддає» соціальним системам. Утім, навряд чи «колонізація» є вдалою метафорою для характеристики стосунків соціальних систем і життєсвіту. Адже як розуміє життєсвіт Габермас? По-перше, життєсвіт даний людині як щось самоочевидне і безпроблемне; по-друге, свою визначеність життєсвіт здобуває на основі соціального апіорі інтерсуб'єктивності порозуміння на основі мови; по-третє, поза межі життєсвіту неможливо вийти, він створює внутрішній невичерпний контекст [8, с. 198-202]. У такій якості життєсвіт має вмщати у собі все – у тому числі й соціальні системи, які є його складниками, а тому не можуть нічого «колонізувати», бо таку дію можна чинити лише із-зовні. Тож якщо комунікація сама собі задає мету і зміст, то важко уявити, щоби її форма виникла з якогось гетерогенного джерела, а не з самої комунікації. Інакше соціальна комунікація втратила б риси ентелехії, тобто ознаки саморозвитку.

У Нікласа Лумана соціальна комунікація виявляється самодостатньою, а соціальні дії особистості 19 тоді стають випадковими і замінними засобами здійснення комунікації [5, с. 36]. Соціальна комунікація у Лумана – єдина достатня причина іншої соціальної комунікації, тобто соціальна комунікація самовідтворюється на засадах автопоезису (відтворення системи завдяки відтворенню нею свого довкілля).

Наслідком такого підходу до співвідношення соціальної дії і соціальної комунікації стали прямо протилежні уявлення про природу соціальних інститутів. У Габермаса соціальні інститути – це структурні елементи самого життєсвіту (наприклад, громадськості, тобто сфери відкритої публічної діяльності). Для Габермаса соціальні інститути – продукти соціальної дії, які не можна уявити відчуженими від неї, інакше вони втраять свою цінність і перетворюються на елементи бездушних соціальних систем. Тоді як для Лумана соціальні інститути від самого початку можливі лише як специфічне, локальне втілення загальносуспільної раціональності соціальних систем. Для Лумана соціальні інститути постають як умова можливості соціальної дії, а не як її наслідок. Зрозуміло, що для Габермаса позаінституційним тоді буде все, що виходить за межі вільної соціальної дії, тоді як для Лумана позаінституційним виявляється все те, що виходить за рамки соціальної комунікації. І в першому, і в другому випадку позаінституційне виявляється чимось допоміжним, додатковим, непостійним, тим, що треба повернути до інституційної досконалості.

Переосмислюючи теорію соціальної дії Макса Вебера, Парсонс доходить висновку, як свідчить Луман, що «соціальні системи базуються на типі дії, або на її аспекті, а суб'єкт входить у систему через дію», тобто ніби «підключається» до системи. Тоді як сам Луман захищає позицію, згідно з якою «соціальність не є особливим випадком дії, а дія конститується в соціальних системах через комунікацію і атрибуцію як редукція складності, як неодмінне самоспрощення системи». Ще більш радикально визначає цю позицію Луман далі: «Основоположним процесом соціальних систем, який продукує їхні елементи, за таких обставин може бути лише комунікація. Тим самим ми відкидаємо психологічне визначення едностелементів соціальних систем...» [5, с. 193-194]. Отже, теорію дії Луман витлумачує як 20 психологістську за її суттю, що, враховуючи феноменологічну термінологію, яку активно застосовує Луман, постає новою версією класичної феноменологічної критики психологізму.

Габермас же приходить до осмислення комунікації все ж через теорію суб'єкта, а точніше, її софістиковану версію – концепцію інтерсуб'єктивності: «Між надсвітловою позицією трансцендентального Я та внутрішньо світовою позицією емпіричного Я неможливе будь-яке опосередкування. Така альтернатива відповідає, щойно набуває значущості мовно створювана інтерсуб'єктивність» [3, с. 290]. Втім, інтерсуб'єктивність для Габермаса корелюється з комунікацією не як останньою соціальною реальністю, а як проміжною ланкою до спеціальної дії, яка творить комунікацію – комунікативної дії. Можливо, тому Габермас замість терміну «комунікація» часто вживає термін «інтеракція», що наголошує на тому, що комунікація як інтеракція розпадається на свої складники «акції» – дії, які і є справжніми першоелементами як комунікації, так і соціальної реальності загалом [1].

У своїй «Теорії комунікативної дії» Габермас докладно аналізує такий спосіб обґрунтування, а в цитованій нами більш пізній праці «Філософський дискурс модерну» він фактично звужує комунікативну дію далі до дії, що творить дискурс – саме так він переосмислює перформативні дії, якщо вони спрямовані учасниками комунікації один на одного. «Якщо ми можемо на мить припустити модель зорієнтованої на взаєморозуміння дії... тоді настанова об'єктивності та відповідної їй активності суб'єкта пізнання, спрямованого на самого себе та на сутності у зовнішньому світі, вже не є привілейованою. У парадигмі взаєморозуміння ґрунтовною стає перформативна настанова учасників інтеракції, які координують свої плани дій у ході досягнення порозуміння про щось у світі. Тоді як Я (Его) виконує мовленнєву дію і Інший посідає стосовно неї певну позицію, ці обидві сторони вступають у міжперсональне відношення. Воно структуроване через систему взаємно обмежених перспектив промовців, слухачів, а також тих присутніх, хто актуально не бере участь у розмові.

Габермас відтворює свій концептуальний поділ усіх людських дій на ті, що відповідають ідеалу комунікативної дії, спрямованої єдино на встановлення комунікації з іншими, та ті, що відповідають ідеалу інструментальної дії, зорієнтованої на досягнення діячем його власних, «егоцентрованих» прагнень. Перші дії відповідають Кантовому ідеалу моральної вимоги уявити інших як мету, а не як засіб власних дій. Саме ці дії мають, за Габермасом, інтерсуб'єктивний характер, відповідають його ідеалу побудови рівних, «між персональних» взаємин, взаємодії суб'єкта із суб'єктом, рівних, горизонтальних відносин – відносин партнерства та порозуміння. А другі – мають, за Габермасом, характер суб'єкт-об'єктних, вертикальних відносин, відносин панування/підпорядкування. Такі відносини, як вважає Габермас, у своїй найбільш розвиненій і довершеній формі виражені в системній раціональності.

Тим самим Габермас намагається зробити соціальну філософію підпорядкованою логіці етики, в його концепції соціальні конструкції постають результатом наших власних учинків, а саме: ці вчинки вмотивовані нашим життєвим світом, продукують структури громадськості, а неморальні вмотивовані соціальними системами – адміністративні структури.

Висновок. Отже, все, що у суспільстві не спрямоване на комунікацію, те, що має не-персональний і над-персональний характер, є злом, адже неминуче призводить до обмеження свободи людини, на яке сама людина згоди не давала. Тим самим у Габермаса поняття соціальних інститутів набуває амбівалентної моральної оцінки. Як частина 22 структур громадськості соціальні інститути забезпечують краще функціонування життєвого світу людини. Але як частина адміністративних структур соціальні інститути вже постають як невід'ємний складник соціальних систем, які обмежують свободу особистості і «колонізують» життєвий світ. Парадокс у тому, що це переважно одні й ті ж самі соціальні інститути, а зміна їх оцінки залежить лише від того кута, під яким їх осмислюють. А звертаючись до теорії соціальних систем Лумана, в якій усі різновиди комунікації можливі лише з використанням соціальних систем, а життєвий світ включає в себе всі ці системи: тоді соціальні інститути постають і складниками соціальних систем, і складниками життєвого світу. Можна радикально розв'язати цю доволі дивну ситуацію і таке зрощення життєвого світу і соціальних систем можливе завдяки тому, що вся соціальна реальність у Лумана постає як реальність соціальної комунікації.

Список використаних джерел

1. Габермас Ю. (2014) До реконструкції історичного матеріалізму / пер. з нім. В.Купліна. К.: Дух і Літера, 320 с.

2. Габермас Ю. (2001) Філософський дискурс модерну / пер. з нім. та комент. В. М. Купліна. К. : Четверта хвиля, 424 с.
3. Зиммель Г. (1996) Общение. Пример чистой, или формальной социологии /пер. с нем. В: Зиммель Г. Избранное: В 2-х т.т. Т.2. М.: Юрист, с. 486-500.
4. Луман Н. (2007) Социальные системы. Очерк общей теории / пер. с нем. И. Д. Газиева ; под ред. Н. А. Головина. СПб. : Наука, 648 с.
5. Маклюен М. (2008) Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги. Вид. 2-ге, перероб. /пер. з англ. К.: Ніка-Центр, 389 с.
6. Ясперс К. (2012) Философия. Книга вторая. Просвещение экзистенции / пер. с нем. А.К.Судакова. М.: Канон+, 448 с.
7. Habermas J. (1981) Theorie des kommunikativen Handelns. Frankfurt am Main: Suhrkamp, Bd. 2: Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. 642 s.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Феномен політичної еліти завжди посідав важливе місце серед теоретичних проблем наукового дискурсу. Саме елітні прошарки несуть відповідальність за укорінення в Україні соціальної поляризації, корумпованості, відчуженості влади від суспільства. Мотиви особистого збагачення, політичного марнославства, домінування психології тимчасовості, на жаль, стали нині характерними для поведінки багатьох представників вітчизняної еліти. І це відбувається у відповідальний та драматичний період новітньої історії України. [6]

Мета:

- Проаналізувати, роль еліти в політичному житті України.
- Розглянути сучасний стан справ щодо політичної культури владної еліти України.
- Розібрати нестабільність розвитку суспільства та відповідальність еліти за сучасне і майбутнє України.

Виклад матеріалу. Слово «еліта» походить від латинського *eligerе* і французького *elite* - кращий, добірний, обраний. Це слово використовували в генетиці та насінництві для позначення кращих сортів рослинництва. Починаючи з XVII ст. слово еліта застосовували для позначення товарів найвищої якості, а потім і щодо «обраних людей», насамперед – вищої знаті. [1]

Головною метою будь-якої політичної еліти виступає влада, прагнучи до якої, вона використовує всі можливі способи і методи. Для того, щоб створити систему гарантій від можливості узурпації влади однією з еліт і захистити соціальний механізм від потрясінь, була створена теорія поділу влади, яка є найважливішим досягненням людської цивілізації.

Основна роль еліти будь-якої сфери суспільно-політичної діяльності давати взірць, приклад того, як жити, як морально вести себе в людських ситуаціях, як творити в суспільстві культуру для гідного життя людей – елітарну культуру, щоб для усіх зробити світ людських відносин кращим, добрішим, творчим, словом, суспільством для людей. Саме над цим за весь період писаної історії думали філософи та науковці різних сфер науки, так звані вибрані, кращі люди суспільства. [3]

Саме еліти породжують і затверджують норми, цінності, культуру. Влада еліти вкорінена у сукупності ідей та ідеологій, які притаманні тій чи іншій епосі. Особисті здібності еліти дозволяють їй посідати стратегічні позиції в структурах влади і ефективно діяти для втілення ідей та ідеологій, які вона сповідує. Політична еліта певною мірою є дзеркалом епохи, її багатством. Так мало б бути...

У сучасній політології відбувається широка дискусія про рушійні сили суспільства та його соціальну структуру, наявність в Україні політичної еліти, її здатності (чи нездатності) як соціальної верстви до загальнонаціональної відповідальності за розвиток країни. У процесі становлення (з 1991 р.) української державності і формування політичної еліти важливе місце належить вивченню історичного досвіду, а саме – проблемі визначення понять. [2]

Чим більш нестабільним та непередбачуваним у своєму розвитку є етнос, тим більшою мірою еліта відповідальна за сучасне й майбутнє, розробку прогнозів і програм розвитку. У такій ситуації сьогодні опинилося українське суспільство та його політична еліта, що переживають складний етап кардинальних перетворень – формування незалежної держави, глибинної реформації економіки, політичної системи, соціальної структури, освіти, науки, культури та способу життя. Не забуваймо про анексію Криму та агресію з боку Росії по відношенню до України та її території (з 2014 року).

А чи є в Україні політична еліта? Узагальнити і сказати, що немає – було б невірно. Ті групи людей, які приймали і приймають рішення в державі Україна протягом останніх майже трьох десятиріч були наповнені як людьми елітарними, так і людьми, яких сміливо можна вважати псевдо-елітами.

Існує теорія, що основна риса елітарності – це толерантність до якомога більшої кількості різних фрагментарних груп. Грубо кажучи, раніше правитель мав бути толерантним до основних груп, які знаходилися біля трону. Інакше гучні перевороты чи тихі отруєння міняли диспозицію.

Прикладом і доказом такої гіпотези є Володимир Зеленський. Під час передвиборчої кампанії дворічної давності, він прощмигував між різними електоральними групами, як між крапличками. Він говорив загальні фрази, а далі глядач включав увагу і дотумував за нього. Він був своїм для багатьох, толерантним до більшості. [4]

Сучасна еліта в Україні – це відносно строката за своїм складом соціальна група. До неї входять частково нові люди, які за старого режиму не мали ніякого відношення до влади, а також здебільшого ті, хто і за радянських часів був при владі.

Тривала політична історія нашого суспільства досить наочно продемонструвала, що в свідомості більшості представників елітарних кіл такі важливі механізми управлінського впливу, як право і закон, не лише втрачають своє ціннісне значення, а й будь-яку соціальну предметність і визначеність. Їх замінюють політична та економічна прагматичність, яка не зважає ні на права громадян, ні на національні інтереси тощо.

Зрештою, розуміння політичною елітою ідеї законності й права, обов'язку та відповідальності, честі й гідності перестає служити межею припустимого способу виконання своїх прямих обов'язків. Не випадково чутливість влади до суспільно значущих проблем і подій, навіть порівняно із радянським періодом, знижується. Цей факт засвідчує, що сучасна українська політична еліта досі не пододала стереотипи корпоративної свідомості, що спрямовує її професійну діяльність у сфері державної влади на суто приватні інтереси, небажання або невміння рахуватися з реальними потребами суспільства, якому вона має слугувати.

Правління Л. Кучми, події після приходу до влади команди В. Юшенка продемонстрували не лише українцям, а й усьому світові, що наша правляча еліта, на жаль, не обтяжена людськими чеснотами. Якою ж має бути у її уяві українська національна ідея, якою країна, що нею вони збираються правити, – питання риторичне. Те, що нашій політичній еліті бракує національної свідомості, характеру, культури, не дивно – так склалася історія українського народу, але вона вже відбулася і її не змінити. Та сьогоднішня і майбутня у наших руках. [5]

Висновки. Сучасна українська еліта має бути відповідальною за відродження української нації, за розбудову громадянського суспільства в Україні. Її діяльність мусить спонукати громадян до активних і солідарних дій, гармонізувати потреби розвитку особистості та вимог сталості функціонування суспільства. На жаль, в сьогоденнішніх реаліях цього ми не спостерігаємо. Сучасному суспільству потрібні нові якості поведінки, політична еліта іншого гатунку, яка б забезпечила справжній прорив, без чого вихід з кризи не можливий. Серед якостей, які особливо потрібні вітчизняній еліті, на перше місце слід би поставити високу моральність, професіоналізм, духовну самостійність, гідність, котрих не шанувало суспільство радянське і яких так бракує сучасній українській політичній еліті.

Список використаних джерел

1. http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monogr/d7e5c7e-5875-45af-92dd-57ba3a681431.pdf / Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення / О.І.Крюков.
2. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26610/15Kochubey.pdf?sequence=1> / Політична еліта та політичний клас: класичні зарубіжні концепції. / Л. О. Кочубей.
3. <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/ELITOTZNAVSTVO-2013.pdf> / Елітознавство / За загальною редакцією В. А. Гошовської – 2013.
4. <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/03/28/7245431/>.
5. <https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/tupchiienkopolitychna/> Політична еліта в Україні чи українська політична еліта? / Тупчійченко Леонід.
6. Політична еліта як суб'єкт державотворення в умовах трансформації українського суспільства / М. А. Козловець – с. 74-75.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН. НЕГАТИВНІ ТА ПОЗИТИВНІ СТОРОНИ

Постановка проблеми: З початком XXI століття інформаційні технології почали розвиватися дуже стрімко і тепер такі речі як Інтернет і соціальні мережі ми вважаємо невід'ємною складовою життя. Сьогодні соцмережі дають безліч можливостей: починаючи від банального спілкування закінчуючи зароблянням грошей. Вони поєднують між собою мільйони людей і мають різний вплив на них, формуючи світогляд та політичні погляди. Тому виникає питання щодо вивчення впливу соціальних мереж на формування людини як особистості, а також визначити основні позитивні та негативні сторони в користуванні цими ж мережами.

Мета: визначити роль соціальних мереж в становленні людини, проаналізувати основні негативні та позитивні сторони соцмереж.

Виклад матеріалу: На початку XXI століття відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, а також глобальної світової мережі Інтернет. Сьогодні Інтернет став основним генератором світових тенденцій. Таке явище сприяє зміні ціннісних орієнтирів людства та його соціальних структур. Інтернет настільки сильно увійшов в наше життя, що став чимось звичним, а для багатьох навіть таким, що без нього важко уявити своє існування. Ми активно користуємося Інтернетом вдома, на роботі, на навчання, а з розвитком нових технологій Інтернет став незамінним в наших смартфонах, що дало змогу постійно бути «online». Поява такого ресурсу радикально змінила форми, зміст, механізми, функції соціальних комунікацій та людське мислення. З розвитком Інтернету, з'явилася можливість використовувати всі його досягнення в різних його проявах. Одним з таких проявів стали соціальні мережі, які набули на сьогодні статусу невід'ємного атрибуту нашого життя. Сьогодні дуже важко уявити людину без профілю в соціальних мережах. Це є своєрідним паспортом в кіберпросторі.[1]

Вперше термін «Соціальна мережа» був вжитим ще задовго до появи комп'ютерів. Це зробив англійський соціолог Джон Барнс в 1954 році в праці «Класи і збори в норвезькому острівному приході» [Barnes, J.A. (1954) Class and committee in a Norwegian island parish. *Human Relations*, 7, 39-58]. Під цим терміном Барнс розумів якусь структуру, що складається з вузлів (окремих людей, рідше - груп), пов'язаних між собою одним або декількома способами за допомогою соціальних взаємин. Необхідною умовою існування традиційних соціальних мереж була наявність досить щільних міжособистісних зв'язків, на підтримку яких було потрібно багато часу, що накладало істотні обмеження на кількість вузлів мережі (в середньому до 150 осіб). [5]

З розвитком Інтернету таке поняття як «соціальна мережа» змінило своє значення та наповнилося новим змістом. Тепер соцмережою називають веб-сервіс (мобільний додаток), що дає змогу комунікувати великій групі людей з будь-яких куточків світу. Взагалі соціальна мережа не має чіткого визначення, бо все досить відносно, з'являються нові формати, але основними критеріями залишаються учасники, які якимось чином взаємодіють між собою: підтримують відносини з колишніми однокласниками та родичами (Facebook), спілкуються на різноманітних форумах (DOU, GitHub), обмінюються файлами (Torrent), щось продають і купують (eBay, Prom, Instagram), грають ігри з друзями (Steam, Epic Games), пишуть і читають блоги (Twitter, YouTube, Instagram), ведуть діалоги (Telegram, Viber, Messenger). Такі явища зумовлюють виникнення нової специфічної форми спілкування.

Соціальні мережі мають безмежно великий вплив на формування людської особистості. Але окрім позитивних аспектів є і негативні.

Основною ціллю створення соцмереж була можливість спілкуватися з родичами, близькими та знайомими людьми з будь-якої точки нашої планети за умови доступу в мережу Інтернет. Насправді враховуючи як раніше комунікувало суспільство на відстані це відмінне рішення, адже воно швидше доступне майже всім. Але тепер з масштабною глобалізацією (ще 2017-го кількість користувачів в найпопулярнішій соцмережі Facebook сягнула 2 мільярдів) ведення діалогу в соцмережах відійшло на другий план, хоча це і не змінило суті проблеми тих людей, які вже стали залежними від соцмереж.

Інтернет-спілкування характеризується як насичений індивідуальний і глибоко особистісний психологічний процес. Ведення діалогу онлайн дає певне відчуття безпечності і користувач переходить від формального спілкування до більш інтимного, можливо навіть з зовсім незнайомою користувачем особою, що є досить великою проблемою. Внаслідок спілкування онлайн в багатьох людей з'являється ефект повної анонімності та якоїсь захищеності, хоча це не так. Також втрачається ефект присутності та прямого контакту, який ми завжди відчуваємо в реальному спілкуванні. Через це загострилася проблема неврегульованого висловлювання на адресу інших. Особливо це стосується теми расизму (наприклад коментарі в профілях афроамериканських спортсменів після спортивної події та політичних діячів після прийняття рішення не на користь коментаторів).

Деякі люди стають все більш закритими до реальної комунікації з іншими індивідами через відчуття комфорту від перебування саме в онлайн режимі: переписки в месенджерах, діалоги на форумах з однією визначеною тематикою та інше. Саме це скоує в реальному спілкуванні та в майбутньому ставить в певні рамки. Також через надмірне зловживання мережею Інтернет може виникнути психологічна залежність від соцмереж. Залежність розвивається поступово. Якщо людина все більше часу приділяє онлайн перепискам, перегляду новин, обговоренню на форумах, кількості вподобайок і підписників у профілі не усвідомлюючи це, а люди з реального життя і події втрачають сенс, то можна вважати це початком набуття залежності від соціальних мереж.

Крім спілкування і поглинання інформаційного контенту соцмережі дають змогу створювати цей самий контент. Це великий плюс для людей, які хочуть чимось поділитися (своє життя, хобі, професійна діяльність) та бути так званими наставниками для інших – менторами. Такі люди допомагають розвиватися іншим, збирають у ком'юніті однодумців і діляться певною інформацією, взаємодіють між собою. Це дуже допомагає, якщо у реальному світі таких людей не знаходиться, а особливо, якщо існують такі, що зневажають або осуджують твій вибір (але це не привід повністю занурюватися в віртуальну реальність).[2]

Важливу роль соціальні мережі відіграють при веденні своєї справи: чи то маленький інтернет-магазин, чи студія з якимись виробами, чи навчальні курси – неважливо. Якщо все гарно та правильно оформити, то на послугу завжди знайдеться свій клієнт. Це ще одна з переваг соцмереж. Також протіє можуть «розповісти друзям», відреагувати та прокоментувати твій продукт, що дає швидке поширення та значне охоплення.

Отже, до позитивної сторони формування індивіда з допомогою Інтернет-спілкування можна віднести отримання нової інформації в тій темі, яка тобі потрібна, розширення кола спілкування, знаходження нових цікавих особистостей, розвиток себе як особистості та сам діалог з будь-якого куточка Землі. Серед негативних варто було б виділити б саму залежність від соціальних мереж, а також відірваність від реальності, втрата зв'язку з близькими людьми, відчуття анонімності і всюдозволеності, подача себе тим, ким ти не є насправді. Ці проблеми справді вартують уваги, особливо у наш час. [3]

Висновки: Соцмережі та онлайн спілкування настільки так сильно увійшли в наше життя, що здаються чимось рутинним, а в деяких людей з'являється залежність від віртуального життя, що дуже негативно може вплинути на становлення людини як індивіда та реальне життя і взаємовідносини в ньому. Аби уникнути такої залежності батькам з самого дитинства потрібно привчати чітко розмежовувати реальний та віртуальний світи, більше часу приділяти вихованню та проведенню разом вільного часу. Також ми повинні пам'ятати, що Інтернет ресурс не єдиний засіб комунікації та соціалізації. Занадто довге і постійне перебування по той бік екрану зменшує силу зв'язків з іншими людьми і відриває від реальних проблем.[4]

Проаналізувавши роботу ми можемо дійти до висновку, що соціальні мережі мають великий вплив на суспільство та на життя і формування людини загалом. Також варто відзначити, що характеризувати соцмережі та онлайн спілкування однозначно як позитивне чи негативне явище не можна, тому що у ньому є як свої плюси, так і мінуси. Тому подальше вивчення даної теми є досить актуальним в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Архипова Е. А. Социальные сети: особенности современного понимания. https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/t-13-Sots.seti_Shevch.pdf
2. К.М. Коган // Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища.
3. Палій С.В. Соціальні мережі як засіб комунікації електронного навчання. / С. В. Палій // Управління розвитком складних систем. – 2013. – Вип. 13. – С. 152-156.
4. Т.М. Беркія // ІА «Українське право» та ГО «Європейська Асоціація Студентів Права Львів». https://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_berkiy_Social_networks_and_there_involves/
5. II Міжнародна студентська науково-практична конференція «Дорожня карта інформаційно-телекомунікаційної сфери». - Збірка тез. – К: ДУТ, 2020. – 124 с. http://www.dut.edu.ua/uploads/n_8478_36877760.pdf#page=62

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФЕМІНІЗМУ ТА РІВНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. На зорі нового тисячоліття панівною стає ідея, відповідно до якої, принцип рівності чоловіка й жінки реально може бути досягнутий у суспільстві лише через комплексний підхід до проблеми рівності. Розвиток суспільства, його стабільність або дефініції тісно пов'язані з розвитком особистості взагалі і особистостей жінки та чоловіка зокрема. Стратегія розвитку XXI століття спрямована на утвердження основ гендерної рівноваги, гендерної демократії, статевої збалансованості в суспільстві.

Без демократичного розвитку особистості як чоловіка, так і жінки неможлива демократизація всіх сфер світобачення. Система волевиявлення обох статей – чоловіків і жінок як рівних у правах та можливостях, що закріплені законодавчо й забезпечені реально у політико-правових принципах, діях, розбудові громадських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів має стати основою функціонування суспільства в третьому тисячолітті.[1]

Мета:

- аналіз зародження та розвитку феміністської соціальної теорії в контексті історії соціально-філософської думки.
- аналіз генезису і сутності гендерної рівності, виявлення соціальної обумовленості, основних напрямків формування та аналізу динаміки основних показників, що характеризують сучасний стан та тенденції гендерної рівності.

Виклад матеріалу. Історично слово «фемінізм» з'являється ще в 19-му столітті. Його уперше ввів у вжиток Шарль Фур'є – чоловік, французький соціаліст-утопіст, який вважав, що умовою прогресу є надання жінкам і чоловікам рівних прав і можливостей. У спрощеному розумінні фемінізм – це рух за рівні права і можливості жінок і чоловіків. Деякі люди сприймають це поняття як подразнення. Їм здається, що фемінізм – це про те, що жінки хочуть стати як чоловіки. Це дуже вузьке і помилкове уявлення про фемінізм. Бо йдеться про те, щоб жінки отримали права, які мають люди загалом. Історично людьми вважалися передусім чоловіки. Жінок, дітей охороняли – але за них ухвалювали рішення. Тож те, що жінки отримують такі самі права, що й чоловіки, жодним чином не означає, що чоловіки їх втратять. Фемінізм не заперечує того, що є біологічні відмінності. Наприклад, що лише жінки народжують дітей. Але фемінізм критикує, коли біологічну відмінність тлумачать як єдино можливе пояснення відмінностей між жінками і чоловіками.[2]

Щодо жіночого руху України, він стоїть сьогодні перед визначенням:

- власного статусу та принципів діяльності неурядових жіночих організацій (НЖО) і координації дій всередині руху;
- принципів співпраці з іншими неурядовими організаціями, які здатні зрозуміти та оцінити всю важливість гендерних проблем, проблем жінок в Україні;
- принципів взаємодії неурядових жіночих організацій з державними структурами щодо утвердження гендерної рівності, егалітаризму у всіх сферах суспільної діяльності, розвитку гендерної демократії.[1]

Констатуючи факт реального впливу жіночого руху, як громадсько-політичної сили на суспільні процеси, слід визнати, що це ще сила молода, яка розвивається переважно шляхом «спроб та помилок». У таких умовах важливим є самоосмислення жіночими організаціями свого місця в українському соціумі та об'єктивної оцінки тих проблем, які стають на заваді цьому рухові.

Однею з найсерйозніших проблем жіночого руху взагалі є подолання заангажованості українського суспільства на звичні стереотипи, традиційні забобони, за якими ігнорується особистісне життя жінки-людини, а соціальна роль її зводиться тільки до обслуговування чоловічої частини населення та родини. Декретами, постановами їх не ліквідувати. Вони змінюються практикою соціального життя, включаючи практику жіночого руху. Другою стороною цієї ж проблеми є низька самооцінка жінок з елементами низької поваги до жіночої особистості.

Більшість жінок не здатні ще фіксувати проблему нерівності за ознакою статі та патріархатної домінації, а тому не здійснюють спроби їй протистояти.

Другою проблемою жіночого руху є недостатність ресурсів. Реальне складне соціально-економічне становище, в якому перебуває українська жінка, позбавляє багатьох жінок можливості та бажання займатися громадською діяльністю. Жінка фактично працює у дві зміни – безпосередньо на службі чи виробництві і вдома. Причому «друга зміна», тобто домашня робота, набагато тяжча і потребує більше часу, здоров'я і терпіння.

Третьою важливою проблемою жіночого руху є також небажання в суспільстві сприйняти жіночий рух як важливий і вагомий чинник розвитку суспільства.

Четверта проблема – є недостатня поінформованість суспільства про жіночий рух в Україні. Діяльність жіночих організацій, врешті, як і багатьох інших об'єднань «третього сектору», знаходиться поза зоною інтересу і уваги засобів масової інформації. [3]

Зазначимо, що сьогоднішня українська жінка поєднує в собі усі якості керівника, матері, дружини, готова брати на себе відповідальність не тільки за своє життя, сім'ю, а і власну фірму, виробництво, державу. Більше того, вона виконує консолідуючу функцію у державотворчих процесах та у відродженні української нації. Здійснення державної політики щодо поліпшення становища жінок та запровадження механізму реалізації дозволить створити рівні можливості для жінок та чоловіків, всебічного розвитку особистості, розвитку України. Адже розвиток суспільства, його стабільність або дефініції тісно пов'язані з розвитком особистості взагалі і особистостей жінки та чоловіка зокрема. Стратегія розвитку XXI століття спрямована на утвердження основ гендерної рівноваги, гендерної демократії, статевої збалансованості в суспільстві. Без демократичного розвитку особистості як чоловіка, так і жінки неможлива демократизація всіх сфер світобачення. Система волевиявлення обох статей – чоловіків і жінок як рівних у правах та можливостях, що закріплені законодавчо й забезпечені реально у політико-правових принципах, діях, розбудові громадських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів має стати основою функціонування суспільства в третьому тисячолітті.[4]

Висновки. Загальноприйнятого чіткого визначення фемінізму на сьогоднішній день не існує. Визначення фемінізму залежать від того контексту (політичного, соціального, економічного, теоретичного та ін.), в якому він розвивається, а також від підйому-спадку жіночого руху. Під фемінізмом може розумітися і боротьба жінок за рівноправ'я, і ідеологія рівності прав, і соціальні зміни, і позбавлення чоловіків і жінок від стереотипних ролей, і поліпшення способу життя жінок.

Різні варіанти теорії фемінізму можна класифікувати як: 1) теорії гендерної відмінності; 2) теорії гендерної нерівності; 3) теорії гендерного гноблення; 4) теорії структурного гноблення. Базовим поняттям сучасної теорії фемінізму є поняття «гендер», яке до цих пір залишається предметом дискусій у наукових колах. В сучасній соціальній філософії поняття гендеру є багаторівневою категорією, яка «працює» на рівні аналізу ідентичності, міжособистісних відносин, системному і структурному рівнях соціального аналізу.

Список використаних джерел

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15362/>
2. <https://hromadske.ua/posts/feminizm-ce-pro-rivni-prava-sociologinya-tamara-marcenyuk>
3. Рожанська Н.В. Зародження та розвиток феміністської соціальної теорії: історико-філософський аналіз – 2018.
4. Романишин Л.О. Український жіночий рух в контексті національного відродження наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. – 2016.

ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МЕТОДИ ВЕДЕННЯ

Постановка проблеми. Минає сьомий рік відтоді, як Росія цинічно окупувала Крим в Україні та розпочала збройну агресію проти України на Донбасі.

Російсько-український конфлікт за останні роки набув глибинного і довгострокового характеру і призвів до кардинальних змін у відносинах Києва і Москви. Російська агресія завдала Україні безпрецедентних людських, територіальних, економічних втрат і з усього модельного ряду міждержавних відносин (не говорячи про війну як таку) залишила Україні на тривалий період лише формат конфронтаційного співіснування з Росією – обмеженого, вимушеного, холодного – в залежності від поточної ситуації. Російсько-українська «гібридна» війна не є локальним, периферійним конфліктом. Агресія Кремля несе не лише загрозу державності України, її суверенітету, а й єдності ЄС, загалом політичному устрою Європи. Тому вкрай важливим є пошук адекватних, ефективних відповідей, формування спільної політики протистояння російській експансії. [1]

Мета: З'ясування методів ведення гібридної війни РФ проти України; - Охарактеризувати поняття «гібридна війна», розкрити її історичний аспект, зміст та особливості; – розкрити методи, які використовує держава-агресор проти України; – встановити необхідність забезпечення повної довіри військовослужбовців і населення країни до силових структур держави; – визначити рекомендації щодо переосмислення загальних підходів до підтримання національної безпеки України. [5]

Виклад матеріалу. Методи ведення війни проти України в російсько-українській війні – сукупність оголошених та неоголошених методів, застосованих Росією при здійсненні нею збройної агресії проти України для досягнення власних геополітичних цілей у протистоянні Росії і України, в більш широкому розумінні, – в протистоянні Росії і Заходу. [2]

Гібридна війна – війна з поєднанням в застосуванні конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму, кібервійни та злочинної поведінки з метою досягнення певних політичних цілей, основним інструментом якої є створення державо-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною. Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у 21 столітті. [3]

Гібридна війна – війна з поєднанням принципово різних типів і способів ведення війни, які скоординовано задля досягнення спільних цілей. Характерними елементами гібридної війни є використання: – класичних прийомів ведення війни (Збройні Сили, техніка, уніформа); – нерегулярних збройних формувань (повстанці, терористи, партизани); – інформаційної, кібернетичної та економічної сфери. [4]

До особливостей «гібридних воєн» відносяться: - початок агресії без офіційного оголошення війни, приховування країною-агресором своєї участі у конфлікті; використання нерегулярних збройних формувань; нехтування агресором міжнародних норм ведення бойових дій, домовленостей та угод; комплекс заходів політичного та економічного тиску; - широкий та розгалужений апарат пропаганди та контрпропаганди з різноманітних методів інформаційно-психологічного впливу (інспірування ЗМІ, дискредитація органів влади противника, диверсифікація громадської думки, маніпулювання на високому політичному рівні, побудова агентури впливу, проведення спеціальних інформаційних операцій та акцій інформаційно-психологічного впливу, дезінформування, способи подання інформації та ін.); - протистояння у кіберпросторі. [5]

«Гібридна війна» дозволяє встановити свій контроль над об'єктами агресії, інтегрувати їх до своїх політичних та економічних систем без надмірних збитків, що можуть зашкодити досягненню економічних та геополітичних інтересів. Однак, початок ведення «гібридної війни» достатньо виправданий крок, який потребує від агресора ряд вимог. Насамперед, держава повинна мати сильну і дієву владу, яка зможе зберегти своє ім'я в очах громадськості, згуртувати її навколо «ворога» та вільно пропагувати національні ідеї. Країна-агресор повинна володіти значним потенціалом та вагомою перевагою у військовій, економічній та інформаційній сферах, для здійснення комплексного економічного та морального-психологічного тиску на об'єкт агресії. Важливим елементом успішного ведення війни цим методом передбачає наявність ряду недоліків у об'єкта агресії: слабкість влади, післяреволюційний стан, розкол у суспільстві, деградація економіки, деморалізація силових структур, внутрішні протиріччя. Країна-агресор повинна бути готова до відсічі та підтримки об'єкта світовою спільнотою. [5]

Висновки. Надаючи загальну характеристику проявів нових форм сучасних воєнних конфліктів, особливостей їх застосування в Україні, варто виробити загальні підходи до напрямів протидії «гібридним загрозам». І в цьому плані слід виокремити деякі ключові моменти. По-перше, сьогодні абсолютно очевидно, що досягнення перемоги у війнах такого типу неможливе без адаптації чинної Воєнної доктрини України до нових реалій, без оновлення й удосконалення Стратегії національної безпеки України та інших базових документів, які мають бути скориговані з урахуванням нинішньої воєнної та суспільно-політичної ситуації в країні. По-друге, важливим завданням, яке необхідно вирішувати в умовах «гібридної війни», є забезпечення повної довіри військовослужбовців і населення країни до силових структур держави. Воєнно-політична обстановка, що склалася сьогодні довкола держави, вимагає повного переосмислення загальних підходів до підтримання національної безпеки України, кардинальної перебудови всього сектора безпеки та оборони держави з метою приведення у відповідність до нових викликів та загроз.

Список використаних джерел

1. https://bintel.org.ua/nukma/gibridnaja_vojna/
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Методи_ведення_війни_проти_України_в_російсько-українській_війні
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Гібридна_війна
4. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html>
5. Петрик В. Методи гібридної війни Росії проти України. Напрям протидії / Валентин Петрик, Юрій Канарський // Information Technology and Security. – 2015.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Культура завжди існує як традиція. Кожне культурне середовище прагне зберегти певну культурну атмосферу. Микола Бердяєв, вважає, що суспільна культура завжди будується таким чином, що цінності нижчого порядку завжди намагаються підпорядкувати собі цінності вищі. Натомість творці культури завжди намагаються відокремитися від загалу, «не розчинитися» серед натовпу, зробити або здійснити щось незвичайне, нове. Дехто вважає, що вічний конфлікт існує також між творцями культури й державою, бо держава завжди намагається людей творчих перетворити на своїх слуг або ж примусити їх визнати середній рівень за найбільш «нормальний». Творення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або вищої якості як у пізнанні, так і в мистецтві, моральності, культурі людських відносин. Істина, краса, правда, кохання, за словами Бердяєва, не залежать від кількості, це - якості. Справжня культура несумісна з натовпом, вона спрямована на особистість і твориться особистістю. Адже кожна людина творить саму себе, вона завжди - продукт культурного саморозвитку. Людська геніальність полягає у вмінні побачити звичайне під іншим кутом зору, інакше, ніж це бачать інші. Побачити звичайне як чудо - з цього акту здивування нерідко починається творчість. Творець культури, хоч би в якій галузі він творив, близький до самої природи, до самого життя. У ньому він знаходить невичерпне джерело свого творчого натхнення. А псевдокультурна метушня близьких до культури, але відірваних від життя людей здатна породити лише підробки під справжні культурні цінності.[4]

Мета. Проаналізувати людину як творіння чогось вищого і творця культури, опираючись на статті та дослідження філософів та мислителів як і минулих часів, так і сучасності. Визначити, чи людський талант це дар чогось вищого, чи це набуті завдяки часу та досвіду навички.[3]

Актуальність постає в необхідності вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в сучасних умовах. Над опрацюванням дослідження про людину як творця та творіння брали участь як іноземні вчені, такі як Ніцше, Бердяєв М. О., а також і українські, такі як Вернадський В. І. та Мельник В.В.. Беручи до уваги те, що людина є важливим суб'єктом в культурній системі суспільства можна стверджувати, що дана тема все ще залишається важливою для нашого часу. Також є питання, що полягає в тому, чи людський талант це дар чогось вищого, чи це набуті завдяки часу та досвіду навички. Ще одним фактором актуальності дослідження даної теми є те, що роль людини була і залишається ключовою в розвитку культури.[1]

Виклад матеріалу. Культура є реалізація людської творчості і свободи, звідси - різноманіття культур і форм культурного розвитку. Однак ситуація, культура легко знаходить подібність самостійного життя: вона закріплена в символічних формах, які дістаються кожному поколінню в готовому вже вигляді і виступають як загальнознаючі зразки. Складається надіндивідуальна логіка культури, яка не залежить від примхи окремої людини і визначає думки і почуття великої групи людей. Тому справедливо буде сказати, що і культура творить людину. Однак ця формула буде вірна остільки, оскільки ми пам'ятаємо, що культура сама є продуктом людської творчості: саме людина через культуру відкриває і змінює світ і самого себе (див.: Свас'ян К. А. Людина як творіння і творець культури // Зап. Філософії. - 1987. № 6). Людина є творець, і лише в силу цієї обставини - творіння культури.

Тут є не тільки наукова, але і етична проблема: що самоцінною - людина або культура? Іноді говорять про самоцінності культури, але це справедливо лише в тому сенсі, що поза культурою людина не може здійснити себе в якості людини, реалізувати свій духовний потенціал. Але в кінцевому рахунку цінність культури є похідне від самоцінності людини.

Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли в власній душі і власну творчість. Культура і її смисли живуть не самі по собі, а лише через творчу активність натхненного ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних смислів, то вони вмирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа (див.: Шпенглер О. Закат Європи. Т. 1. - М., 1993. С. 329).

Безумовно, в повсякденному житті важко помітити залежність культури від людини, швидше за наявності зворотна залежність. Культура є підставою людської творчості, але вона ж і утримує його в своїх смислових рамках, в полоні своїх символічних зразків. Але в переломні моменти, в епохи великих культурних переворотів раптом виявляється, що старі сенси вже перестають задовольняти людину, що вони стискають розвинувся людський дух. І тоді людський дух виривається з полону старих смислів для того, щоб побудувати нову підставу для творчості. Такий перехід до нових смислових підстав є справа генія; талант же вирішує лише ті проблеми, які не вимагають виходу за межі наявного культурного фундаменту. Талановита людина часто приходить до найнесподіваніших відкриттів, бо він розвиває загальні підстави глибше і далі, ніж це здатні зробити більшість людей. Але зробити крок за межі - це доля лише генія. «У геніальності - завжди безмір. (...) Геніальність від «світу іншого», - писав Бердяєв (Бердяєв Н. А. Філософія свободи. Сенс творчості. - М., 1989. С. 395).

Нові смислові, основи створюються індивідуальною творчістю, вони народжуються в глибинах людської суб'єктивності. Однак, щоб звідси народилася нова культура, треба, щоб ці смисли були закріплені в символічних формах і були визнані іншими людьми в якості зразка, стали смисловими домінантами. Цей процес носить соціальний характер і, як правило, протікає болісно і драматично. Сенс, народжений генієм, випробовується в досвіді інших людей, іноді «редагується», щоб його легше було прийняти в якості символу віри, наукового принципу або нового художнього стилю. А оскільки визнання нових смислових підстав відбувається в гострих зіткненнях з прихильниками старої традиції, то щаслива доля нового сенсу зовсім не означає щасливої долі для його творця.

Існує безліч культур (типів культури), реалізувалися в людській історії. Кожна культура породжує свою специфічну раціональність, свою моральність, своє мистецтво і виражається у відповідних собі символічних формах. Смисли однієї культури не перекладаються на всі сто на мову іншої культури, що іноді трактується як несумірність різних культур і неможливість діалогу між ними (див.: Шпенглер О. Закат Європи. Т. 1. - М., 1993). Тим часом такий діалог можливий в силу того, що біля витоків всіх культур загальне творче джерело - людина з його універсальністю і свободою. У діалог вступають не самі культури, а люди, для яких відповідні культури окреслюють специфічні смислові і символічні кордони. По-перше, багата культура несе в собі масу прихованих можливостей, що дозволяють перекинути смисловий міст до іншої культури; по-друге, творча особистість здатна вийти за межі обмежень, що накладаються вихідною культурою. Тому, будучи творцем культури, людина здатна знайти спосіб діалогу між різними культурами (див.: Бахтин М. М. Естетика словесної творчості. - М., 1979).

Кожна культура неповторна, і у кожній культурі є свої істини. Але тоді як оцінити ступінь розвитку культури? Може бути, визнати всі культури абсолютно рівноправними? Багато культурологи виступають з такою точкою зору. Однак, на наш погляд, є критерії оцінки культури. Ці критерії випливають з того факту, що первинною цінністю є людина, розвиток його особистості і свободи. Тому ступінь розвитку культури визначається її ставленням до свободи і гідності людини і можливостей, що надаються нею для творчої самореалізації людини як особистості.[5]

Висновки. Можливості людини як доводить наука, невичерпні. Ми зараз не використовуємо й малої частки своїх здібностей. Тому повинні постійно дбати про розширення реалізації наших можливостей, пам'ятаючи при цьому, що саме всебічний розвиток наших здібностей та їх використання на благо людства є єдино гідним людини способом її самоутвердження у світі, засобом самозбереження людства перед загрозою глобальних катастроф і виконання свого загальнолюдського призначення у Всесвіті.[2]

Список використаних джерел

1. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Національно-культурна ідентичність як маркер модерніз. українського суспільства / Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. - Л.: УБС НБУ, 2013. - 722с. - С. 391-399.
2. Гурик М., Шумка М. Комунікативна природа символу у культурному просторі / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції «Традиції і культура. Феномен діалогу: традиція і сучасність». - Київ.,
3. Мельник В. В. Аксіологічний поворот сучасної філософії від культури як буття до буття культури / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2015. Вип. 63. С. 208-217. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S2_1P03=FILEA=&S2_1STR=znpqgvzdia_2015_63_23
4. <https://thelib.info/filosofiya/422596-ljudina-yak-tvorec-i-tvorinnya-kultur/>
5. <http://um.co.ua/14/14-6/14-64673.html>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ЛІДЕРА

Постановка проблеми: Процес державотворення завжди починається з політика, лідера. Політичний імідж в сучасних умовах стає настільки важливим чинником, що з ним обов'язково змушені рахуватися політики, які прагнуть здобути владу чи утримати її. Нова політична практика висунула відповідні вимоги перед теорією, у відповідності з якими в практичній політології виник цілий новий напрямок, що одержав назву іміджології. Це комплексна дисципліна, що використовує, крім політології, результати й інших наук: соціології, психології, антропології, соціальної психології, дані конкретних соціологічних досліджень, етнографії, історії та інших. Тому знання та досвід фахівців з формування політичного іміджу користуються великим попитом серед політичних партій та їх лідерів, інших акторів політичного ринку. Для того, аби зрозуміти правила цієї гри, необхідно вивчити питання політичного іміджу, створення політичного образу, а також основні інструменти маркетингової стратегії у цій сфері.

Мета: Виявити становлення іміджу політичних лідерів в Україні на сучасному етапі розвитку суспільства. Імідж політичного лідера формується на основі як мінімум двохосновних факторів: очікувань виборців та індивідуальних особливостей самого політика. Однак варто враховувати, що в сучасному політичному житті, коли широко використовуються ефективні методи політичної реклами у ЗМІ та здійснюється потужний і всеохоплюючий тиск на громадську думку, імідж «лідера-для-публіки» може значно відрізнятись від «лідера-реальної особистості». Також, систематизувати основні іміджеві та маркетингові технології на прикладі визначних політичних діячів у світі.

Завдання(виклад матеріалу)

Політичний імідж- образ, що цілеспрямовано формується й покликаний справити емоційно-психологічний вплив на певних осіб з метою популяризації, політичної реклами і т.ін. Населення формує своє уявлення про політика не на підставі й безпосередніх контактів, як при звичайному знайомстві, а на основі його символічних уявлень в межах **суспільних комунікацій**.

Роль ефективного політичного іміджу проявляється як у високому рейтингу популярності його носія, так і в можливостях впливу на громадську думку, в можливостях активного формування політичної діяльності держави і суспільства в цілому.

Імідж є не лише економічною, але і політичною категорією. Він сприяє позитивному відношенню до тієї чи іншої політичної фігури. Імідж виступає певним зв'язком між політиком і аудиторією. Він відображає інтереси аудиторії, інтереси політика і намагається їх поєднати, уникаючи одностороннього тиску зверху, яке характерне тоталітарному суспільству. Дія іміджу полягає в тому, що населення отримує інформаційний і політичний продукт, який максимально відповідає їх інтересам. Населення починає відігравати більш серйозну роль в прийнятті тих чи інших рішень на державному рівні. Робота іміджмейкера полягає в тому, що він дає можливість аудиторії самій заповнювати пусті місця в самому іміджі політичного діяча. Вона ж, як правило, заповнює саме тим, що найбільш якісно на неї впливає. Аудиторія говорить і чує те, що хоче почути і сказати.

Види політичного іміджу. Імідж може бути розділений на два типи: імідж ідеальний, той, до якого слід прагнути, і імідж реальний, який присутній насправді. Іміджмейкер зобов'язаний сумістити ці дві позиції. Сучасна українська політична школа зазначає чотири підходи до визначення поняття політичного іміджу: Онтологічний, Антрополітичний, Цілісний, Етичний.

Сучасна практика формування політичного іміджу лідера або партії володіє широким арсеналом дійових засобів від професійно поставленої політичної реклами до системи публік релішнз. Використовуються вже апробовані методи розкрутки кандидата», його «упакування» і «продажу», «зниження іміджу конкурента», «війни компроматів» тощо. В сучасній політичній боротьбі нерідко застосовуються і «брудні» технології, вивчення яких допоможе протистояти їх впливові на громадську думку. Відповідно до потреб українського політичного ринку у всій цій роботі відбувся поворот від іміджу «вербального» лідера перших років незалежності до іміджу «лідера прагматика». Однак останнім часом у громадській думці зростає інтерес до політичних лідерів, що могли б викликати щирі симпатії у більшості населення і значною мірою відповідати іміджеві «улюбленець народу» (очевидно, позначилися прецеденти з В. Гавелом, В. Путіним).

Висновок: Сучасний «ідеальний лідер» повинен синтетично поєднувати в собі якості попередніх типажів з високим професіоналізмом, моральністю і патріотичною відповідальністю перед своїм народом, здатністю об'єднати зусилля мільйонів для кардинального поліпшення як внутрішнього, так зовнішнього становища країни. При формуванні ефективного іміджу лідера необхідно враховувати моральні цінності народу, котрі складають основу його свідомості. Йдеться про риси лідера, які хоче бачити в них народ, та які дозволяють лідерові здійснювати свої функції, в тім числі й переконувати електорат у правильності обраного рішення. Важливість цього аспекту пов'язана ще й з тим, що в цілому світі значно зросла залежність лідера від населення. Лідер не має можливості реалізувати свою політику, не спираючись на широку підтримку народу.

В демократичному суспільстві лідери повинні постійно підтверджувати легітимність свого перебування на високих посадах. Інакше кажучи, їм постійно доводиться переконувати громадськість у тому, що вони гідні цього.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. ВК.: МАУП, 2000. В 384 с. https://thelaw.at.ua/load/inshi_pidruchniki/politologija/v_m_bebik_quot_bazovi_zasadi_politologiji_istorija_teorija_metodologija_praktika_quot_monografija_maup_kijiv_2001_r_384_s/57-1-0-268
2. Бебик В. М. Політичний маркетинг і менеджмент. В К.: МАУП, 1996. В 144 с. https://cathedra.io.ua/s2219884/valeriy_bebik_politichniy_menedjment_i_marketing
3. Егорова-Гантман Е., Плешаков К. Политическая реклама. В М.: Николло, 1999. В240 с.
4. Журавський В., Кучеренко О., Михальченко М. Політична еліта України: теорія і практика трансформації. В К.: Логос, 1998.– 264 с.
5. Королько В. Г. Основи публік релішнз: Учебник для студ. ВУЗов / Отв. ред. Удовик С. Л. В М.: РефлВбук; В К.: Ваклер, 2000. В 528 с. http://htbiblio.yolasite.com/resources/korolko_PR.pdf
6. Почепцов Г. ИмиджМейкер: Паблік релішнз для политиков и бизнесменов ВК.: Рекламное агенство Губерникова, 1995. – 235 с. http://htbiblio.yolasite.com/resources/Pochepcov_PR.pdf
7. Почепцов Г. Имидж: от фараона до президента. В К.: АдефВУкраина, 1997. В328 с.
8. Почепцов Г. Имидж и выборы. В К., 1997. – 91 с. https://iub.at.ua/ld/0/62_20_.pdf
9. Прикладная политология: Учеб. пособ. для ВУЗов /Под ред. Ю. С. Коноплина, А. А. Чемшита, А. С. Каневского. В М., 1998. В 171 с.
10. Старовойтенко Р. Імідж політичної партії як чинник електорального вибору // Нова політика. В 2001. В № 2. В С. 57.

АБСУРД КАМЮ В ДИСКУРСІ ЦІННОСТІ ЖИТТЯ

Постановка проблеми. Питання щодо абсурду, його виникнення як категорії, прояву та функціонування, як методу, а також його значення як для філософії, так і для мистецтва та літератури потребує чіткішого визначення самого питання, яке в сучасному українському та іноземних філософських дискурсах досі є одним з не розмежованих та не визначених водночас. Важливу роль у актуалізації поняття абсурдного у XX ст. відіграла філософія екзистенціалізму Альбера Камю [4]. В багатьох працях охоплення цього феномену є ключовим, проте більше цікавить парадигма, що поставала при його баченні – моменти його проявлення принаймні в даній системі. Аспекти екзистенції Камю в його філософській антропології досліджувались незліченними способами, проте теперішній пошук стосуватиметься аналізу саме ролі, певного висновку щодо «головного питання філософії» та цінності його поставання взагалі.

Мета. Дослідити передумови виникнення свідомого, не етимологічного поняття абсурду в системі судження А. Камю; проаналізувати використання даної дефініції в працях філософа та обґрунтувати справедливість використання в даній концепції, а також висновки та ідейні продовження.

Виклад матеріалу. У французькій філософії середини XX ст. проблема абсурду стає чи не однією з найважливіших. Одним із найбільш яскравих представників західної філософії того часу є Альбер Камю. У центрі його філософствування – проблема головних антиномій людського існування.

Що ж таке абсурд? Саме поняття абсурд у його сучасному філософському значенні ввів філософський письменник А. Мальро, тобто абсурд, як характеристика існування людини в сучасному світі. У певному розумінні і Камю, і Сартр вважали Мальро своїм наставником. Камю перетворив абсурд на фундаментальне поняття своєї філософської системи. Сам термін «абсурд» (від лат. *absurdus*) означає безглуздя, нісенітницю, неможливість [1].

Захоплення середземноморською красою і французькою філософією з часом зумовило його світогляд й естетику, які базувалися на середземноморській культурній традиції та античній культурі з її язичництвом і культом тіла. У цій системі юнак намагався уникнути протиставлення духу і тіла, злити їх в органічну єдність. [3]

А. Камю писав: «Я був десь на півдорозі між злиднями і сонцем. Злидні не дозволяли мені повірити, нібито все гаразд в історії та під сонцем; сонце навчало мене, що історія – це ще не все. Змінити життя – так, але тільки не світ, який я обожнював».

Проблема абсурду у Камю розкривається у його філософських працях, а також у художніх творах: драматургії та прозі. Найкраще ця проблематика розкривається у його першому етапі творчості, до якого входили роботи написані в роки війни. Саме у такому, екзистенціалістському, розумінні абсурд утворює сенсовий центр в есе «Міф про Сизіфа», що має підзаголовок «Есе про абсурд». Міркування про абсурд. Камю стверджує, що головне питання філософії – це питання про те, чи варте життя того, аби його жити. Воно зводиться до питання про вибір між життям і самогубством. Самогубство стається з певного приводу, який лежить у зовнішньому світі, але його підґрунтя є внутрішній стан людини. До самогубства ведуть різні прояви почуття абсурду: відчуття байдужості світу до людини, безглуздості життя, усвідомлення своєї смертності та головне – почуття нудьги – втрати значення повторюваних у житті подій. Камю наголошує, що світ сам по собі не абсурдний, абсурд існує лише для людини, коли вона стикається зі світом. Існує два виходи з абсурду: фізичне самогубство, що усуває людину зі світу, і «філософське». Останнє – це втеча в релігію, надія на краще майбутнє, що втім не вирішує проблеми, а тільки маскує її, виправдовує страждання певною вищою метою [2].

Філософські ідеї Камю – вплетені в тканину характерів, образів, ситуацій художніх творів. Твори Камю, які можна вважати власне філософськими («Міф про Сизіфа» або «Бунт людина»), мало схожі на звичайні філософські трактати, з їх систематичними теоретичними побудовами, дефініціями, цитатами і т.д. Значною мірою специфіка філософствування Камю була обумовлена головним об'єктом його інтересу. А їм став світ переживань і думок тієї особистості, яку сам Камю назвав «абсурдним людиною». Абсурдна людина, абсурдні міркування, абсурдне творчість – такі теми його твори «Міф про Сизіфа».

Підводячи підсумок дослідження поняття Абсурду, можна прийти до висновку, що Камю додав їм позитивний, творчий, життєстверджуючий сенс. Дійсно, почуття абсурду пробуджує свідомість людини, і він підносить над своєю долею, знаходить певною мірою сенс буття [5].

Висновки. Суперечливість світу і буття, сенс життя, ставлення до свободи, неоднозначна оцінка місця і ролі людини в світі і в суспільстві, – ці питання завжди були відкритими і залучали мислителів у всі часи. Але особливо актуальними вони стали саме в XX столітті. Розглядаючи поняття абсурду і бунту, Камю аналізував ідеї сучасних йому філософських шкіл, і деякими своїми думками і висновками полемізував з ними. Філософ висунув власну точку зору на ці проблеми, і тим цікавіше для сучасного читача його творчість.

Список використаних джерел

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13023/>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Міф_про_Сізіфа
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Альбер_Камю#Біографія
4. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:2KK5j1X4P78J:https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_66/Nimchyn.pdf+&cd=5&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
5. <https://works.doklad.ru/view/r0gsl36Fv3M/3.html>

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ 21 СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми: дослідження значення грошей у людському суспільстві, людське ставлення до матеріальних благ та проблема їх впливу на людей.

Мета: соціально-філософський аналіз значення грошей для людини в XXI столітті.

Об'єкт дослідження: гроші в людському житті XXI столітті

Предмет дослідження: сфера грошових відносин, позитивний та негативний вплив грошей та багатства на людину.

Дана тема досліджувалась такими вченими: К. Маркс, Г. Зіммель, С. Московічі, В. Зелізер, З. Скринник, А. Фернам, Ф. Хаєк й багато інших.

Цілісна картина грошей може бути створена на основі їх аналізу не тільки як засобів обігу, але і як мети. В якості засобів обігу гроші сприяли розвитку торгівлі, прискоренню і розширенню руху товарів і послуг, формуванню державних і міждержавних господарських зв'язків. Як мета гроші мали величезний вплив на розвиток людини, цілеспрямованість її діяльності, ставлення до праці.

З плином часу гроші чимало змінили у внутрішньому світі людини. Її ідеалах, прагненнях та моральних цінностях. Адже дуже часто нині люди на перше місце ставлять матеріальну вигоду і її еквівалент. Від цього залежить якість речей і взагалі рівня життя. Нині за безцінь чи взагалі безоплатно ніхто нічого не робить. Гроші стали всезагальною цінністю. Завдяки цьому вони вийшли за межі своїх природних (традиційних) функцій як еквівалента товару і послуг, розширивши сферу свого функціонування.

До того ж гроші нині розцінюють не лише як можливість жити в бажаному комфорті. За купюри людям стає доступна влада. І придбати можна навіть людей, можна навпаки відкупитися за злочин.

З плином часу люди стали цинічнішими і за гроші багато на що йдуть. У постановці проблем дослідники виходять з того, що гроші перестали бути лише економічною категорією, але на даному етапі розвитку, вони є цивілізаційним чинником.

Аналізуючи головні аспекти життєдіяльності людини виявляється безпосередній вплив грошей: власності, праці, моралі, що виводить на проблему духовності – експансія грошей свідчить про виснаженість духовних енергій сучасного соціуму. [5 стр.47] Нерідко гроші виконують роль еквівалента їхнього власника, його здібностей і цінностей, а грошовий капітал сприймається як джерело свободи людини, умова реалізації її творчих сил.

Не маючи достатніх грошових статків, людина ризикує бути позбавленою принад соціального життя, оскільки без належної основи фундаменту свобода особистості звужується до меж жорстокої необхідності, а бідність, убогість є джерелом відчуття безперспективності, безсиля, побутових конфліктів. Якщо бідність зумовлена відсутністю грошей, то чи не означає це, що вони є джерелом гармонії і щастя, винятковим благом? Ствердна відповідь на це питання можлива тільки за умови ставлення до убогості як до норми людського існування, а за можливості людини щодосамореалізації, свободи вибору і гідного життя – як до особливого привілею [8 стр.247]

Особливого значення гроші набувають у корумпованому суспільстві, в якому відсутнє природне право людини на свободу, творчість і гідне існування. Людина може продати не лише свою працю, свої послуги, а й свою духовність, втілити її в товар. На рівні духу людина не продає, але продається, тобто стає товаром. [1 стр.125] Саме через такі нечестиві дії людей заради заробітку грошей можна вважати, що, частково, гроші мають негативний вплив на людину. Про корупцію говорив ще Григорій Сковорода: «Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний.» Взагалі і творчість і спосіб життя українського філософа були спрямовані на розвиток духовного, не матеріального. Не раз він у своїх творах закликає нас обрати шлях вічного і покинути світське, тлінне. «Золотом можеш купити село, річ трудну, як і потрібну, а щастя як необхідна необхідність задарма всіюди і завжди дарується.

Іронічним є те, що 15 вересня 2006 року Національний банк України випустив банкноту номіналом 500 гривень, на аверсі якої зображені саме Григорія Сковорода й у дизайні банкноти використані два малюнки філософа. [6 стр.564] Багато християн відносяться до грошей як до надто брудної і недостойної обговорення теми. Бізнес, мастки, власність, торгівля вважаються чимось несумісним з життям людини, яка прагне жити з Богом і виконувати його волю в своєму житті.

Середньостатистична людина витрачає 8 годин протягом дня на роботу, яка повинна приносити достатньо грошей, для того, щоб почуватися впевнено, забезпечувати сім'ю, здійснювати певні проекти, задовольняти свої бажання. Насправді гроші - це: наш час, наша сила, наші таланти, наш спадок, наші можливості, роки навчання, наш досвід... Тому коли ми витрачаємо гроші - витрачаємо частину себе на добре чи погане.

Неможливо зробити остаточний висновок, що означають гроші для людей в наш час. Адже тут все дуже суб'єктивно. І в руках кожної людини вони набувають свого значення, своєї цінності, мети і ролі. Тут головне, аби купюри не зривали, як кажуть, межі свідомості і клешн знаходив золоту середину у їх використанні.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. - К., 2006., 323ст.
2. Гончарук (Чочал) Т.В., Джугла Н.В., етнологічні ітенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - с 155-162.
3. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. - Львів, «Логос», 2005. - с 210-215
4. МСІ «Гроші - це важливо» <http://catholicnews.org.ua/groschi-ce-vazhливо>
5. Т.С.Смолженко, «ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ В ЕПОХУ ФІНАНСОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ», Монографія, вступ, Львів, 2015, 78ст.
6. Сковорода Г. «Вхідні двері до християнського доброчестя» // Григорій Сковорода. «Пізнай в собі людину». - Львів, 1995, 790ст.
7. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с
8. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 – 29 травня 2012 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. - Львів, 2012. - 567ст.

РУШІЙНА СИЛА РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Постановка проблеми. Адміністрація президента В. Януковича та урядна чолі з М. Азаровим вели активну проросійську зовнішню політику. Важливим етапом в історії незалежної України мав стати Вільнюський самітсхідного партнерства 28-29 листопада 2013 р. Але незадовго до цього була зроблена неочікувана заява для всіх: Кабінет Міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Такий хід подій аж ніяк не влаштував українців, зроблена заява стала каталізатором, який призвів до перших актів протесту, які поклали великі надії на співробітництво по Україні із ЄС.[2]

Мета. Проаналізувати цілі, рушійні сили, результати також динаміку Революції Гідності.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити цілі та завдання Революції Гідності.
- вказати рушійні сили революції.
- вказати наслідки революції.

Виклад матеріалу. Революція гідності (також ще називають Київський Майдан, Євромайдан та Єврореволюція) – політичні та суспільні зміни в Україні з 30 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані протестом громадян України проти неправомірного розгону мирної акції студентів та громадських активістів, яка розпочалася 21 листопада 2013 як супротив проти відходу політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою відмовою від цього курсу. Одними з головних причин протестів стали надмірна концентрація влади в руках Віктора Януковича та його «сім'ї», небажання народу України миритись із перетворенням країни не лише де-факто, але і де-юре на одну з колоній Росії.[3]

Основними передумовами до революції були:

1. Повзюча русифікація. З приходом до влади Віктора Януковича та його команди в Україні була розгорнута масштабна програма неоголошеної русифікації. Заходи русифікації полягали у поширенні на телебаченні та радіоэфірах російської мови, на полицях магазинів з'явилися товари країни – загарбника. Така політика обурила пересічних українців, особливо нашу інтелігенцію.

2. Нищення малого бізнесу. Влада Віктора Януковича хотіла прикрити розвиток малого бізнесу в Україні та розширити великий. У зв'язку з тим, щойм було цілком вигідне це рішення. Значна частина власників великих підприємств належали сім'ї президента і відповідали інтересам політичних сил.

3. Руйнування фінансової системи. Економічний курс який обрали команда Віктора Януковича призвів до деградації фінансової системи країни. Так, на кінець 2010 року ЗВР НБУ становили \$ 33.3 млрд, а на кінець 2013 – 18.8 млрд. При цьому валютна складова ЗВР на лютий 2014 становила лише \$ 2.85 млрд, а залишки на рахунках державного казначейства – лише 100 тис гривень.

4. Харківські угоди. Угода між Україною та Росією з питання перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України, підписана президентом України – Віктором Януковичем та президентом Росії – Дмитром Медведевим, 21 квітня 2010 року у Харкові, значно вплинула на розвиток нашої держави. За даною угодою термін перебування Чорноморського флоту Російської Федерації у Севастополі подовжено з 2017 до 2042 року з автоматичним продовженням на 5 років, якщо будь-яка сторона не висловить заперечення, та встановлена орендна плата.[1]

Однією з основних рушійних сил Революції стало українське студентство, яке сприйняло свою відповідальність за майбутнє держави та виступило не лише учасниками революційних подій, але й виступило організуючою силою.[3]

Окрім студентства рушійною силою Революції виступили футбольні фанати – як одна з найбільш організованих груп молоді. Наслідком їх спільного виступу стало примирення між групами підтримки окремих футбольних клубів.[4]

Загалом, у протестах брали участь представники різних національностей та різних прошарків населення України – від найманих працівників до представників середнього бізнесу з усіх регіонів України.[3]

Протягом певного часу революція переросла у відкрите протистояння з чисельними людськими втратами. За останні кілька років мітинг на Європейській площі виявився одним із найбільш масовим – понад 100 тисяч учасників. Уночі, коли студенти ночували на Майдані Незалежності на них нападав загін міліції «Беркут». Молодих людей били кийками, переслідували на вулицях, добивали ногами. Було поранено майже сто осіб. Частина Євромайданівців знайшли прихисток у Михайлівському монастирі. Країна була шокована небаженою в Україні брутальністю побиття й тим, що жертвами стала переважно молодь, щира у своїх прагненнях добра для своєї країни. Вже задень, під час мітингу, протесту, кількість мітингарів у Києві сягнула, за різними даними, від кількох сот тисяч до півтора мільйона осіб. Люди вимагали відставки силових міністрів і розслідування побиття студентів. Влада мала перевагу завдяки силовим структурам і була зацікавлена, аби перевести протест у насильницьку форму, аби збити його масовість, злякати людей та виправдати репресії. Увечері кілька десят осіб імітували напад на охорону Адміністрації Президента, а згодом розчинилися у натовпі та серед самих правоохоронців. У відповідь спеціальні сили підрозділи жорстоко побити та заарештували багатьох непричетних мітингувальників. Попри це, Майдан Незалежності став центром мирного опору. Безпосередньо у наметах мешкали люди, щоз'їжджалися зі всієї країни, які вимагали покарання винних у побиттях та відновлення європейського шляху України. Після того, як стало зрозуміло, щоза нападами на мирних громадян стоїть Янукович та його міністри, з'явилася вимога відставки уряду та президента. Майже всі найбільш відомі та авторитетні в країні митці, вчені, громадські діячі висловлювали зі сцени Майдану підтримку вимогам громадян. Режим виявився ізольованим від власного суспільства. Протистояння на вулиці Грушевського дійшло до найбільшого напруження 22 січня, коли бойовими кулями було вбито трьох осіб – українця вірменського походження Сергія Нігояна, етнічного білоруса Михайла Жизневського та українця Романа Сеніка. Злучин було здійснено у святий для українців День Соборності, одразу після заяв міністрів Януковича про законність використання проти демонстрантів бойових набоїв. Досвітянтяково мирному характеру українського протесту дивувався світ. Уже протягом двох місяців мирного стояння сотні тисяч демонстрантів не допустили жодного випадку насильства чи мародерства. Ухвалення «диктаторських законів» і, особливо, убивства демонстрантів вивели конфлікт з мирного русла. Чимало прикладів недолічного поведіння влади з майданівцями не могли зламати духу опору та злякати мітингарів. У той же день у лісі під Києвом зіслідами торту було знайдено тіло львів'янина Юрія Вербицького – активіста Майдану, якого викрали просто з лікарні, піддали катуванням та залишили безпомічного померати на морозі. Загинув більше сотні чоловік; цих людей ми тепер називаємо Небесною Сотнею. Небесна сотня – це не просто більше сотні людей, вбитих тодішнім режимом під час Революції Гідності. Це – герої, які віддали своє життя за всіх нас, за загальнолюдські цінності, за захист прав людини.[3]

Наслідки Революції Гідності:

1. Відвернення безпосередньої загрози знищення України Росією. 2. Відновлення громадянських свобод, порушених «диктаторським режимом».

3. Припинення панування клану Януковича.

4. Відновлення можливостей для реформування країни.

5. Рух України до Європи.

6. Зростання самоповаги, патріотизму та солідарності громадян України.[4]

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що Революція Гідності залишила глибокий, визначальний і незабутній слід в історії. Її ідеали, надії й рішення різко змінили нашу ментальність, розпочали і продовжують формувати нашу нову політичну ідентичність. Революція гідності, без сумніву, змінила країну. Але вона змінила і кожного з нас. Ми навчилися брати на себе відповідальність, але відповідальність, навчилися бути небайдужими, неогоїстичними. Також в наш час в першу чергу потрібно використати цю корумповану взятку з далеких 90х систему. І тут кожен повинен почати з себе. Якщо хочемо європейського благополуччя, європейського рівня життя, то маємо жити і працювати як європейці: віддавати державі більше, ніж брати та вимагати з неї. І щодня пам'ятати про тих, хто віддав своє життя за кращу Україну – за таку Україну, про яку усі ми мріємо.

Список використаних джерел

1. Золкіна М. Євромайдан: передумови масового протесту / Марія Золкіна // Громадська думка. – 2014. – № 1. – С. 3–12.
2. <https://naurok.com.ua/urok-prezentaciya-revoluciya-gidnosti-2013-14-rr-166353.html>
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Революція_гідності
4. <https://web.archive.org/web/20160920171934/http://uapatriot.org/ua/novini/novini/futbolnifanatyruhiinasylarevoliutsiihidnosti.html>

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми. Расизм та расова дискримінація є проблемою для багатьох країн, що надзвичайно ускладнює соціальний і економічний розвиток. Вони проявляються у вчинках, словах або стилі поведінки, що підносить або принижує людей через їхній колір шкіри, культуру або етнічне походження. Його малопомітні прояви мають такий ж руйнівний ефект, що й очевидні. Тим самим збільшуючи агресію в певному середовищі. Та все ж проявом расизму є особиста трагедія окремої людини. Расизм як соціальне явище не є ані недавнім винаходом, ані суто європейським.

Незважаючи на боротьбу з расизмом ця проблема є найпоширенішою у суспільстві. Головною небезпекою расової дискримінації на сьогодні є молодь.

Мета: вивчення та дослідження випадків расизму в минулому на сучасному.

Основне завдання:

- дати пояснення поняття расизм, расова дискримінація;
- дослідити основні принципи расової ідеології та її історію;
- промоніторити стан расової дискримінації в Україні.

Стан дослідження проблеми. У сучасному світі проблема расизму є найпоширенішою проблемою. На сьогодні ледь не кожен хоч раз міг побачити або стати жертвою расової дискримінації. На тему расизму є велика кількість визначень «расизм».

Американський словник представляє три визначення слова «расизм»: віра в те, що раса є визначальним фактором людських рис і здібностей, і що расові відмінності створюють властиву перевагу певній расі; расові заборони або дискримінація; доктрина або політична програма, заснована на припущенні расизму, покликана виконувати її принципи або політична чи соціальна система, заснована на расизмі.

Ось наприклад визначення глибшого поняття расизм - політична ідеологія, що стверджує вищість одних рас чи етносів над іншими та упередження й дискримінація, пов'язані з такою вірою.

Підставою для расизму є науково необґрунтовані політичні теорії, що виводять з біологічних особливостей людських рас (колір шкіри, структура та колір волосся, риси обличчя, будова тіла тощо) їхню нерівноцінність, обґрунтовують поділ на «вищі» раси (творці цивілізації) і «нижчі», не здатні до самостійного культурного прогресу.

За расистськими теоріями люди різних рас розрізняються за соціально-біологічною поведінкою. Постулюється тісний зв'язок фенотипових ознак з рівнем інтелекту. З чого випливає зверхність одних рас над іншими за ознаками інтелекту. Расистська ідеологія виправдовує соціальну й національну нерівність, обґрунтовуючи її біологічними особливостями.

Робляться грубі узагальнення на зразок: «усі негри ліниві», «усі жида жадібні» тощо. Ця різниця, як стверджують науковці та послідовники расистських теорій, зумовлена механізмами спадковості і не зникає повністю у результаті виховання, соціалізації та інших культурних процесів. Такі теорії є підставою для расової дискримінації та різного ставлення до людей та їхніх спільнот залежно від приналежності до цих груп. Терміни расизм та расова дискримінація часто вживаються тоді, коли мова йде про дискримінацію на етнічній чи культурній підставі, незалежно від того, чи різницю можна охарактеризувати як расову.

Конвенція ООН про подолання усіх форм расової дискримінації не розрізняє терміни расова та етнічна дискримінація. У цій конвенції проголошено, що ідея вищості на расовій основі хибна з наукової точки зору, ганебна морально, несправедлива соціально й небезпечна - расової дискримінації нема місця ніде, ні в теорії, ні на практиці. Наявні різноманітні види расизмів: «білий», «чорний», «жовтий» та ін., що взаємно заперечують постулати один одного.

Як вид ксенофобії расизм притаманний людям здавна. Ще за часів древніх царств Стародавнього Сходу тогочасні рабовласники пояснювали соціальну нерівність між ними й рабами законами природи, які зробили їх антропологічно відмінними від підкорених народів.

Історично найбільшого прояву зазнав «білий» расизм з початком Великих географічних відкриттів. А расизм як політична теорія виник під час європейських колоніальних експансій XVI-XVII століть задля «теоретичного» обґрунтування. У своїй головній роботі - «Нарис про нерівність людських рас» (1853-1855) - де Гобіно висунув теорію, згідно з якою соціальна нерівність між народами пов'язана з їхніми біологічними особливостями або якостями. Рід homo sapiens де Гобіно розділив на три великі раси: білу, жовту і чорну - серед котрих найбільш пристосованою у соціальному і культурному плані була визначена біла раса (після неї - жовта).

Та все ж найбільш поширена расова дискримінація була в США. Расизм у США існував від часу заснування держави. Жертвами расизму стали небілі корінні жителі - індіанці - і чорношкірі раби. Боротьба південних штатів за збереження рабовласництва спричинила Громадянську війну 1861-1865 років, у якій перемогла республіканська Північ. Вияви расизму (расова сегрегація, злочини Ку-клукс-клану) траплялися на півдні аж до 1950-х - 1960-х років.

Один з перших резонансних проявів расизму в Україні датується липнем 2001 р., коли біженця з Руанди було забито на смерть поблизу його помешкання у Вінниці, що викликало офіційну стурбованість Верховного Комісару ООН з питань біженців. Цей випадок за часом співпадає із загальним поширенням злочинів, вчинених на ґрунті расової та релігійної ворожнечі, що стали відчутною проблемою у країнах постіндустріальної Європи через невирішеність питань у сфері міграційної та національно-культурної політики.

Щодо України, то починаючи з середини 2002 року у нашому суспільстві спостерігалось підвищення рівня расизму. Результати соціологічних досліджень також вказували на зниження за роки незалежності питомої ваги психологічно відкритих та схильних до національної толерантності людей більше, ніж у 3,5 рази. На думку окремих дослідників, практично половину населення у 2003 році складали громадяни з ізоляціоністськими настроями, а кількість носіїв расистських настроїв виросла більше, ніж учетверо.

Україна на законодавчому рівні закріпила рівність прав іноземців і громадян. Серед основних документів - Конституція України, Закон «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», який набув чинності у грудні 2011 року. 6 вересня 2012 року був прийнятий Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», який зазнав критики з боку громадських організацій, так як був прийнятий без врахування пропозицій робочої групи громадських організацій та офісу Уповноваженого ВРУ з прав людини. Державою ратифіковані міжнародні акти, спрямовані на запобігання дискримінації й расизму, у яких вказані явища визнаються кримінальними злочинами. Проте, правозахисники вказують на декларативність прийнятих законів.

Висновок: отже можливою причиною расизму є не колір шкіри, колір волосся чи національність, а саме людське мислення, думка яку нам нав'язують, чи ми нав'язуємо самі. Проблема може вирішити підвищення рівня толерантності, запобігання проявам дискримінації, ксенофобії та расизму в Україні потребує проведення скоординованих заходів як органів державної влади, так і громадянського суспільства, політиків та експертів. Та позбавлення від хибних уявлень, які протягом століть були джерелом неправильних стереотипів про вищість або нижче положення груп в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Зяблук М. П., Нипорко Ю. І. Расизм // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. - К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, [1998-2004. - ISBN 966-749-200-1.]
2. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму : навчальний посібник / А. А. Гринчак. - Харків, [2018. - 248 с.]
3. Расизм // Українська мала енциклопедія : [16 кн. : у 8 т.] проф. Є. Онацький. - Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. - Буенос-Айрес, [1963. - Т. 6, кн. XII : Літери По - Риз. - С. 1558-1561. - 1000 екз.]
4. Стан та структура злочинності в Україні - 2011 - 6 місяців [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=67108>.

ЕЛІТА І ДЕМОКРАТІЯ

Постановка проблеми. У сучасних умовах політична еліта є невід'ємною, активною, впливовою частиною соціальної структури суспільства, котра здатна брати на себе провідну, відповідальну, консолідуючу роль у забезпеченні розвитку і стабільності будь-якої соціальної системи. Формування нової української політичної еліти. Процес оновлення представників правлячого класу був складний і суперечливий, що виявився у різноманітності методів боротьби, низькій ефективності управління (профанції демократичних змін) та прояву низького рівня політичної культури, політичної поведінки. Перед сучасною політичною наукою постає завдання виробити основні критерії функціональної ролі нової української еліти, що повинна стати формотворчим ядром української політичної нації. Ця тема є актуальною для кожного, для того щоб освідомити що ми свідомо, самостійно та демократично обираємо еліту, вибираємо майбутнє.

Мета.

- Визначення понять «еліта».
- Зрозуміти зв'язок поняття «еліта» з демократією.
- Дослідити специфіку процесу формування політичної еліти в Україні під час демократичних трансформацій.

Виклад матеріалу. Влада в кожній країні, незалежно від характеру політичного ладу, здійснюється певною групою людей - елітою. Слово еліта - французьке, означає добірне, обране. Політична еліта звичайно визначається як достатньо самостійна, вища, відносно привілейована група або сукупність груп, що складають меншість суспільства, які володіють більш або менш видатними психологічними, соціальними і політичними якостями і безпосередньо беруть участь у прийнятті і здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї. Обґрунтування ідеї розподілу суспільства на тих, які управляють, і тих, якими управляють, знайшли відображення в працях Конфуція, Платона, Арістотеля, Карлей-ля, Ніцше та ряду інших мислителів.[2, ст 112]

Еліта і демократія, їхнє співвідношення розглядаються не тільки як такі, що одна одну виключають. Теорії політичного плюралізму протиставляється концепція елітарної демократії (демократичного елітаризму). Відсутність у західному суспільстві справжньої еліти розглядається як одна із головних причин кризи демократії. Отже, необхідність елітарного правління виводиться із самої демократії. Для її збереження та зміцнення вважається необхідним відродити консенсус, а для цього потрібно відновити авторитет еліти. В зв'язку з цим «уточнюється» зміст цього поняття. Стверджується, що демократія – це не правління народу, а уряд, який схвалюється народом.

По суті, позиція обмеження участі мас у політичному процесі обґрунтовується тим, що нібито масам властиві антидемократичні тенденції. Вони слабо уявляють собі цінності та принципи демократії і, піддаючись впливові демагогів, можуть руйнувати їх. Елітаристи вважають, що демократія працює краще, коли освічена еліта забезпечує буфер між ірраціональною громадськістю і державою.

Поєднання елітаризму з демократією вважається природним вже тому, що правляча еліта визнається необхідною для будь-якого суспільства, в тому числі демократичного. І взагалі елітарна демократія не відкидає ще і народного суверенітету – це правління еліти на благо всього народу, суспільства. Саме відповідальність за живинання демократії лежить на плечах еліти. Справді, своєрідна «іронія демократії»: еліта повинна правити мудро, щоб влада народу вижила.

Власне кажучи, сформувалася теорія демократії, яка ґрунтується на зовні недемократичному принципі поширення ідеї поділу влади на все соціальне життя: участь у виборах слід відокремити від участі в управлінні. Правити суспільством повинна політична еліта. Проте завоювати право на все це вона може тільки у вільній та відкритій конкуренції.

Елітарна демократія передбачає «плюралізм» еліт, що забезпечує дисперсію влади на основі протиборства і балансу політичних сил, предствалених різними елітами. Відбувається конкуренція еліт за владу. Маси, вибираючи між конкуруючими елітами, мають змогу повною мірою впливати на політику, виявляти свою волю і відчуття.[2, ст 27]

Соціолог Макс Вебер владу бюрократичної еліти обґрунтував її компетентністю. Керівництво, управління суспільним життям вимагає досить високої професійної підготовки. Народ взагалі в більшості не підготований до управління суспільством. Існування політичної еліти повністю виправдане. Еліта займає важливе місце в управлінні за природними, розумовими, фізичними, психологічними якостями. В сучасному постіндустріальному суспільстві існує нова еліта (менеджери, верхівка чиновництва, інтелігенція). Вважається, що влада дедалі більше асоціюється з допуском до знань, інформації (Джон Гелбрейт). Це природно, тому що центр влади переміщується від еліти до фахівців. Інтелектуальна еліта поліпшує структуру політичних правлячих еліт. Теорія елітарної демократії заперечує наявність ідеальної форми демократичного правління, проте наголошує, що практична та стійка форма демократії може бути досягнута при визначених обставинах.[1, ст. 213]

Трансформація політичної системи України розпочалася із кардинальної зміни політичного курсу, рух до демократичного вектору розвитку. Особливу роль у даному процесі відігравали політичні еліти як суб'єкти прийняття та реалізації політичних рішень.[4, ст. 46] Розкол української націонал-демократії тільки сприяв зміцненню номенклатурних кіл. Це зумовило низький інтелектуальний і культурний рівень еліти, які разом з браком компетентності державного управління в нових умовах звели нанівець потенціал соціального і політичного маневрування й зумовили відчуження політичної влади від більшості населення [5, с. 20]. Д. Горбач ше у 2003 р. наголошував на тому, що «саме перебування еліти часів апсеп regime при владі в незалежній Україні розглядається багатьма як головна причина всіх сучасних соціально-економічних і політичних негараздів» [3, с. 197]. Д. Горбач виділив такі риси української політичної еліти як «політичний та економічний консерватизм, схильність до авторитарних і командно-адміністративних методів, кругова порука, кланові зобов'язання».

Висновок. Отже, з огляду на зазначені риси низька ефективність української еліти проявляється майже за всіма показниками – економіка, соціальна сфера, демографічна та екологічна ситуація, культурне життя суспільства, адже ефективність оцінюється не тільки з точки зору економічно-господарської цінності, а й з точки зору таких чинників як раціональність, продуктивність, демократизм, справедливості, професіоналізм тощо. Політична еліта, що склалася останніми десятиліттями в Україні, не виконує дуже важливої функції ефективного позитивного, передусім морального взірця. Через це, принаймні до 2014 р., відчуженість між елітою і населенням все більше зростала. І сьогодні політична еліта не користується довірою в суспільстві й фактично не може спиратися на підтримку громадян, політична еліта збільшуючи свої власні статки та надбання, все більше відривається від соціальної реальності простого українського суспільства.

Список використаних джерел

1. В.М. Піча, К.М. Левківський, Н.М. Хома – Політологія навчальний посібник – Київ «Каравела» 2002 р.
2. Головатий М. Кому служить політична еліта? / М. Головатий // Персонал. – 2006. – № 21(172), 30 травня. – С. 35-41.
3. Горбач Д. Еволюція української політичної еліти: від партійних босів до босів великого бізнесу / Д. Горбач // Наукові записки. – 2003. – Т. 22. – Ч. II. – С. 196-200.
4. Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз : [Монографія] / За ред. проф. Ф. М. Рудича. – К. : ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 456 с.
5. Федоров М. Нарцизм посткомуністичної української еліти / М. Федоров // Політична думка. – 2005. – № 3. – С. 20.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми : дослідження тенденції розвитку волонтерства в Україні.

Мета : соціально-філософський аналіз волонтерства в Україні.

Об'єкт дослідження: тенденції розвитку волонтерського руху в Україні.

Предмет дослідження: Волонтерство як феномен цивілізованого суспільства.

Волонтер – це людина яка займається суспільно корисною діяльністю.

Початок розгалуження мережі центрів соціальних служб для молоді в Україні припадає в основному на 1992-1993 роки. Інтенсивний розвиток та специфіка роботи цих служб зумовлені вимогами часу, що водночас викликало потребу у створенні багатопрофільної інфраструктури, складовою частиною якої, поряд з професійними соціальними працівниками, змогли стати добровільні помічники-волонтери. Волонтерські служби при центрах соціальних служб для молоді поступово стали одним із напрямів державної молодіжної політики. [1 – 1с]

За приналежністю до певної організаційної структури волонтерів України можна розділити на дві умовні групи: волонтери, які працюють при центрах соціальних служб для молоді; волонтери, які є членами різних громадських організацій. У змісті діяльності різних груп волонтерів багато спільного, але організаційні принципи значно різняться, тому доцільно розглядати їх окремо. [1- 1с]

Вивчення складу волонтерських груп при центрах соціальних служб для молоді науковцями Українського інституту соціальних досліджень (1998р.) дозволило розподілити волонтерів на чотири групи: за віковою категорією, основним місцем навчання, роботи, рівня освіти. [1 – 1с]

1. Перша група – учні старших класів шкіл, студенти технікумів та коледжів.

2. Друга група - студенти вищих навчальних закладів (переважно з відділень педагогіки, психології, соціальної роботи), які звертаються до центрів ССМ з приводу практичної допомоги у навчанні за профілем діяльності центрів або проходять в центрах навчальну практику.

3. Третя група - батьки проблемних дітей та підлітків.

4. Четверта група – волонтери – фахівці (психологи, педагоги, соціальні педагоги, юристи, лікарі). [1- 1с]

Волонтери, які входять до зазначених вище груп, значно відрізняються за мотивами своєї участі у добровільній діяльності за професійними можливостями та інтенсивністю включення до волонтерської діяльності. Зупинюся на рисах волонтерів - підлітків. Звичайно, їх професійна кваліфікація надзвичайно низька, проте вони володіють іншими якостями, завдяки яким ця категорія волонтерів незамінна у практичній діяльності. [2 – 1с]

По-перше, підлітки абсолютно мобільні, тому роботу, пов'язану з виходами на вулиці, проведення ігротек виконують дуже добре.

По-друге, у підлітків немає комунікаційних проблем з дітьми-об'єктами соціальної роботи, на яких спрямована значна частина програм, що реалізуються ЦССМ з дітьми вулиці та підлітками з групи ризику. Вони не лише проводять соціологічні опитування молоді та підлітків, аналізують матеріали дослідження разом з тими ж підлітками з позицій їх розуміння ситуацій в молодіжному середовищі, але й включаються в організацію та проведення дозвіллевих форм роботи, що дуже актуально для ЦССМ. [2 – 1с]

Третя унікальна риса волонтерів-підлітків - їх бажання оволодіти новими знаннями та навичками.

Вона дозволяє підключати їх до нових, ще не розроблених програм, коли паралельно з роботою йде активне навчання, пошук нових форм та методів. 5

Досвід показує, що чим цікавіша підліткам робота, яку вони виконують, тим частіше вони готові співпрацювати. Для волонтерів-підлітків дуже важливим є увага до роботи, яку вони виконують, рівні права у стосунках із старшими. Однак, саме визнання їхньої роботи в однолітками стає визначним у вирішенні питання: продовжувати волонтерську роботу чи ні. На думку експертів, залучення молодих людей до волонтерства активізує їх у плані самовизначення. Здійснюється і їх самопізнання, саморегуляція, самореабілітація, самоосвіта та самовиховання. Зрозуміло, що всі волонтерські групи при ЦССМ діють у межах соціальних програм, які реалізуються конкретним центром і передбачені планом його роботи, завданнями, покладеними на центри державою. [3 – 1с]

Тому центри ССМ планують систематичне навчання волонтерів: наради, дискусії, семінари, «круглі столи», тренінги, що дозволяє урізноманітнити форми ознайомлення волонтерів із змістом, напрямками, особливостями та видами соціальної роботи. [3 – 1с]

Методичні рекомендації для організації роботи волонтерів.

Волонтеру слід дотримуватися ustalених норм поведінки:

1. Пройти обов'язковий інструктаж перед тим, як приступити до роботи;
2. Не проявляти недобррозичливості, зневаги, недовіри і не піддаватися на провокації;
3. Бути ввічливим; виконувати вимоги правоохоронних органів у цій діяльності;
4. Брати участь у тренінгах з психологічного розвантаження;
5. Пам'ятати телефон соціальної служби для молоді, де ти працюєш або керівника.

Як знайти і не втратити добровільних помічників Добровільні помічники є основою більшості громадських організацій у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. [4- 109с]

Щоб знайти добровільних помічників, потрібно:

1. Створити «банк талантів», де зберігатимуться форми, заповнені членами організації. У тих формах повинні бути дані про їх уміння, інтереси, досвід і готовність виконувати ті чи інші завдання.

2. Розробити опис посадових обов'язків усіх членів організації, що виконуватимуть різноманітні функції у межах проекту; з'ясувати, скільки людей буде необхідно, якими навичками й уміннями вони повинні володіти.

3. Скласти орієнтовний список людей, котрі можуть бути зацікавлені у виконанні тієї чи іншої роботи по проекту і які володіють необхідними для цього навичками й уміннями.

4. Запропонувати кандидатам співпрацювати в рамках проекту. Пообіцяти сприяти необхідному навчанню, оволодінню методиками, літературою. [4 -109с.]

Висновок в нас очевидний, волонтерство в Україні розширюється у хорошому темпі, і щоб воно було ще кращим ви також можете долучитись до цього.

Список використаних джерел

1. Голованова Т.П., Гапон Ю.А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. Запоріжжя, 1996.
2. Пинкус А., Манахан А. Практика социальной работы (формы и методы).- М.:» Союз», 1993.
3. Соловьев А. Процесс рождения новых профессий: социальная работа в США, Великобритании и России // Взаимосвязь социальной работы и социальной политики.- М.: АСПЕКТ ПРЕСС, 1997.
4. Теоретичні аспекти і практичні шляхи залучення волонтерів до соціальної роботи: звіт тимчасового творчого колективу/ Український інститут соціальних досліджень. – К., 1998,-109с.

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ

Постановка проблеми: Питання про витоки філософії завжди було актуальним для сучасного історико-філософського дискурсу. Головні питання: у чому полягає специфіка філософського знання? Які критерії філософськості слід визнати, щоб окреслити базу історії філософії? Якою має бути методологія вивчення філософії античного світу? Наскільки розумним є протиставлення «східних» та «західних» філософських традицій? Центром зародження філософії переважна більшість дослідників визнає не тільки культуру Стародавньої Греції, а й Стародавньої Індії. Давня індійська філософія відрізняється багатоманітністю відповідей на питання щодо походження світу та буття людини у ньому.

Мета: - з'ясувати, чому світоглядні вчення Стародавнього Сходу називають релігійно-філософськими;
- з'ясувати, що було взято за основу поділу індійської філософії;
- визначити поняття: «сутра», «карма», «Веди», «упанішади», «теїзм», «пантеїзм», «сансара», «нірвана».

Виклад матеріалу: Вважається, що відлік історії сучасної цивілізації розпочався приблизно 10 тис. років тому на території Стародавнього Сходу, яка охоплювала величезний регіон від Єгипту до Японії. Основа світогляду давніх цивілізацій – це поєднання релігійних вірувань і філософських поглядів. Давньосхідні вчення досить часто називають релігійно-філософськими, оскільки філософія тоді ще не виокремилася в самостійне вчення. Найвідомішими є філософсько-релігійні погляди народів, які населяли Стародавню Індію та Китай.

Символом індійської філософії є індійський мудрець як усамітнена, самодостатня, заглиблена у свій внутрішній світ особистість далі. Цей мудрець спирався на філософію як на дійсне знання, не заперечуючи релігії та міфології. Давня індійська філософія була тісно пов'язана з міфологією та релігією. Довгий час її ототожнювали з **Ведами**. У перекладі зі санскриту (староіндійської мови) «**веди**» означає «відання» або «священне знання». **Веди** – священні книги аріїв, які завоювали Індію всередині II тис. до н.е. Завдяки Ведам індійську філософію вважають найдавнішою у світі, оскільки ці священні книги – найдавніші з відомих нам пам'яток духовної культури людей. **Сутра** – це філософські книжки, які виникли в VI-V ст. н.е. Вони перекладаються як «нитка, на яку нанизані намистини». **Сутра** була лаконічною та легкою для запам'ятовування думкою про світ, яка могла висловлюватися декількома словами. [18-19 с., 2] Мудреці-філософи вважали, що страждання людини, яким, на їхнє переконання, є життя, припиняється зі звільненням від власної **карми** – закону, що визначає людське життя. Людина має прагнути досягти спокою за його межами. При цьому звільнитися від карми можна лише за умови досконалої поведінки (дотримання певних етичних норм). Таке трактування людського життя підтримували не всі давньоіндійські мудреці. Були й такі, які пропонували людям сповна втішатися його принадами. [38 с., 1] Першою спробою філософського осмислення релігійного змісту Вед були **упанішади**, на яких базується значний пласт індійської філософії. В упанішадах є сюжет, який взято за основу цієї філософії. Всесвіт, – зазначається в упанішадах, – це ідеальний, духовний або розумний світовий початок – Бог. Різні народи мали своє уявлення про Бога. [22 с., 2] Якщо Бог постає творцем світу, який стоїть поза світом або над світом, то таке переконання називається **теїзмом**. У теїзмі Бог – це особистий початок (оскільки існує у вигляді особи), а тому досить часто називається особистим Богом. Проте в давнину уявлення про Бога було іншим. Уважалося, що все, що оточує нас, – це і є Бог, тому Бог і світ тотожні. Бог утілений у Всесвіті, Він скрізь, а тому ніде конкретно, він не поза світом, а всередині нього, оскільки він і є світ. А світ, який є безконечним божеством, існує вічно, нізвідки не взявся і нікуди не може подітися. Це переконання називається **пантеїзмом**. [22 с., 2] **Сансара** також називається колесом переродження. Поки фізичне тіло живе, у ньому живе і душа; коли тіло вмирає, душі треба було повернутися до пантеїстичного божества і злитися з ним, стати ним і перестати бути душею. Проте цього не відбувається, і душа вселяється в інше тіло; коли гине і воно, душа починає жити в новому тілі – і так постійно. У яке тіло вселитися (народитися) наступного разу вирішується відповідно до закону – **карми**: якщо одне життя було поганим, наступне буде кращим і навпаки. [37 с., 1] Наша душа міцно прив'язана до сансари, і після чергової смерті ми знову народжуємось для того, щоб із часом знову померти. Заповітна мрія давнього індуса – не народитися більше, померти остаточно для того, щоб народитися навіки і, переставши бути собою, стати всім. Повернення до пантеїстичного божества називається **нірваною**. Щоб досягти нірвани, треба відмовитися від власної індивідуальності та втратити себе через приєднання до цілого світу, зрозуміти, що мене як такого немає, а є лише весь Всесвіт, а «Я» – розчиняється в ньому і відкриває шлях до нірвани. [24 с., 2]

Висновок: Такі сакральні канонічні твори Стародавності як Веди, сутра, упанішади – є вагомим внеском не лише до історії становлення філософії, але й літератури. Мета філософування у культурі Стародавньої Індії – це особистісний вихід на новий якісний рівень буття, звільнення від тенет сансари та досягнення моральної та тілесної досконалості.

Список використаних джерел

1. Ільїн В. В., Кремьєв В. Г., Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник – К.: Книга, 2005. – 387 с. С. 36-38.
2. Огнев'юк В.О., Утюж І.Г., Філософія. Історія філософії: Підручник для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень). – К.: Грамота, 2010. – 256 с. С. 18-19, 22-24.

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНІСТЬ

Актуальність теми: Питання розвитку та виникнення культури та філософії Стародавньої Індії є досить актуальними і зараз. В останні десятиліття успіхи Індії у сфері комп'ютерних технологій вражають. І тому, мені цікаво було звернутися до історії цієї давньої країни, а саме до історії індійської філософії.

Основний матеріал

Давно існує така думка, що Індія на сьогоднішній день є країною «третього світу». Але це всього лиш міф. Індія розвивається в швидкому темпі та з часом зможе перегнати в плані економіки навіть Китай. Що стосується філософії Стародавньої Індії, вона є одним з найбільш глибоких і оригінальних явищ культури та історії людства. Виникши у цивілізації Давньої Індії, філософія виразила глибинні сутнісні риси індійської цивілізації і сильно вплинула на її духовний розвиток. Проте її роль і значення знаходяться за границями індійського ареалу. Індія входить у сімку найбільших країн, і при цьому вона є другою за кількістю населення країною в світі. З того як у 1950 році Індія стала незалежною від британської корони республікою, країна по за темпами розвитку значно поступалась іншим країнам. Але вже до 2015 року ситуація в світі докорінно змінилась, Індія, врешті решт, стала країною, що найбільш інтенсивно розвивається. Заощадками міжнародного валютного фонду, ріст економіки Індії в 2018 і 2019 роках досяг 6.1%, в той час як в 2014 році він становив 5.9%. Такими темпами, Індія швидко обійде Китай. На сьогоднішній день коли населення інших великих країн лише старіє, Індія – лідер серед найбільш молодих націй. Кількість молоді, працездатної частки населення пригломшує – на даний час середньостатистичному індусу 29 років, демографічна група від 14 до 35 років становить більшість в країні, близько 65% населення країни є працездатним. Ще десятиліття тому Індія обрала курс на розвиток освіти і становлення професійних кадрів. Для прикладу, в кінці 1951 року в Індії налічувалось 24 університети і близько семиста коледжів, а вже вдев'яностих кількість університетів становила 172, а коледжів і того 7000. Індія закріпила за собою одне з провідних місць світу по кількості кваліфікованого науково-технічного персоналу і високоякісних програмістів. З 2010 року в Індії стрімко почався розвиток Інтернет-технологій, протягом п'яти років з'явилося коло двохсот мільйонів нових користувачів інтернету. З того часу багато іноземних інвесторів світового рівня все частіше дивляться вбік Індії. Багатьох з них захопила думка про величезний прибуток, населення в 1,3 мільярд чоловік і понад 400 мільйонів представників середнього класу, який на той час стрімко збільшувався. З іншої сторони, технологічний сектор Індії тільки почав розвиватися, чим і користуються іноземні інвестори. Сьогодні ІТ сектор країни вже залучив більше 60 мільярдів доларів інвестицій від відомих світових інвесторів, таких як Google. І це лише початок. Всьому цьому передували століття неповторної індійської давньої філософії. Давня східна філософія зародилась близько першого тисячоліття до н.е. на підґрунті досить розвиненої міфологічної та релігійної традиції. Давньосхідна філософія має свої особливості, такі як: об'єднання в одне ціле моральних та релігійних вчень; перевага загального над одиничним, суспільного над індивідуальним; спрямування на пізнання та вдосконалення себе (тому що світ природи не потрібно перетворювати та вдосконалювати, він вже досконалий). В давньоіндійській філософії виокремлюють декілька періодів: ведичний (1500-600 роки до н. е.), епічний (600-200 роки до н. е.) третій – створення сутр, канонічних творів, четвертий період – реформування класичної філософії Індії (XIX ст.) [2]. Ідеї сформульовані в ці періоди лягли в основу сучасної індійської філософії. Про перший період індійської філософії можна судити з найдавнішого пам'ятника писемності – Вед. В Упанішаді (бесіди з учителем) знаходяться перші наблизені до філософії думки. В «бесіді з учителем» відмічаються головні теми і поняття всієї традиції давньоіндійської філософії: вчення про реінкарнацію (переселення душ); верховний закон про воздаяння – карма; шлях до спасіння (мокші) – відмова від бажань. Фінальна мета кожної людини заключається в тому, щоб подолати ілюзії багатоманітності й в тому, щоб повернутись до Брахмана (першопочатку). Головне завдання людини – усвідомити свою єдність із Богом [4]. «Веда» - збірник священних текстів на честь Богів. У Ведах, як і інших буддистських текстах, містяться доволі песимістичні погляди на існування людини. Одне із давніх ідеалістичних вчень є брахманізм. Прихильники цього вчення вважали, що світ складається з невидимого, незвіданого, незмінюваного духу «брахмана», який не має ні початку, ні кінця. За цим вченням слід розрізняти тіло й душу людини. Тіло – зовнішня тимчасова оболонка людської душі. Душа є вічною; безсмертною. [1] Загальними рисами філософських шкіл давньої Індії полягають в: навколишній світ і особистість тісно пов'язані; Давньоіндійська філософія звернена всередину людини; самоаналіз, самозаглиблення – життєві принципи людини; вчення про реінкарнацію, колесо сансари (вічний колообіг життя і смерті); вчення про Карму – підсумок всіх добрих і злих справ людини. Виходить, філософія давньої Індії спрямована на самовдосконалення. [1].

Висновок

Хоч Індія й досягла значних успіхів в економічній та ІТ сфері, досі, в цій країні діють сильні кастові забобони, які заважають країні вийти на новий етап розвитку. Відповідно до древнього міфу, за яким існує гігантська космічна людина, яка власноруч створила цей світ, людей у ньому, індусичітко визначають свій соціальний стан. Цей розподіл жорстко підтримується в суспільстві, закріплюється релігійними традиціями, тому люди не можуть піднятися вище своєї касты.

Список використаних джерел

1. М.Ф. Альбедиль. Индия. Беспредельная мудрость – М.: «Алетейя», 2003.
2. Петрушенко В. Л. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії. / Віктор Леоніювич Петрушенко. – Львів, 2001.
3. Уолперт С. Индия: история, культура, философия. / Стенли Уолперт. – 320 с.
4. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К.: Книга, 2005. - 528 с.
5. Х.А. Ливрага. Введение в мудрость Востока. – М.: «Новый Акрополь», 2005.

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ТЕХНІКИ

Актуальність теми. Техніка – це сфера людської діяльності, яка з давніх часів привертає до себе увагу філософів. Мислителі стародавньої Греції та Риму, епохи Відродження, Нового часу зверталися до розгляду теоретичних і філософських проблем техніки. Сам термін «філософія техніки» був введений Е. Каппом у праці «Основи філософії техніки», яка вийшла у світ в Німеччині у 1877 році. У XX ст. проблемами філософського аналізу техніки займалися Ф. Дессауер, О. Шпенглер, К. Ясперс та багато інших. Однак лише з 1960-х років філософські дослідження техніки починають набувати статусу самостійної філософської дисципліни. У 70-ті роки була сформульована програма цього напрямку, яка передбачає всебічний розгляд техніки як одного з важливіших факторів розвитку людського суспільства. Саме гуманітарна складова в сучасній філософії техніки представлена такими іменами, як Л. Мемфорд, Х. Ортега-і-Гассет, М. Гайдеггер, Ж. Еллюль та іншими.

Мета статті. При досить тісному взаємозв'язку людини і техніки та очевидному її впливові на окремого індивіда й суспільство в цілому, соціально-філософський аспект техніки залишається менше всього розробленим, а ще менше антропологічна складова техніки. При цьому морально-етична, культурологічна проблематика техніки, гуманістичні та ціннісні аспекти техніки, на наш погляд, можуть допомогти вирішенню традиційних соціально-філософських проблем.

Завдання. Дослідити розвиток техніки в сучасному світі, довести, що сучасна техніка та технологія є дуже складними утвореннями, які не гарантують цілісний прогрес людської цивілізації, розглянути осмислення техніки в історико-культурному контексті та амбівалентну сутність техніки.

Виклад основного матеріалу. Іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет зазначав: «Немає людини без техніки». У цій антропологічній формулі показано нерозривний зв'язок людини і техніки. Так, лише людина наділена здатністю матеріалізувати свою волю, вносити за допомогою власних виробів зміни в навколишній світ. Цей нерозривний зв'язок відзначався багатьма філософами минулого. Також Х. Ортега-і-Гассет акцентує увагу не на проблемі антропогенезу. Він намагається знайти ту призму, через яку можна осягнути буття людини. І саме техніка є тим «магічним колом», яке оточує людство як з часів виникнення перших осередків цивілізації, так і нині, в епоху науково-технічного прогресу. Витоки розуміння техніки знаходяться в глибині віків. Давньогрецьке слово «*techne*» в античному світі розумілося достатньо широко. Його тлумачили як вміння ремісника, його високу майстерність у виконанні певних робіт. До сфери «*techne*» відносили також землеробство й мисливство, мореплавання й лікування, ткацьке та збройне мистецтво і багато іншого. Арістотель розглядав це поняття в трактаті «Нікомахова етика», де відокремив «*techne*» від інших видів знання, таких як «*empeiria*» (знання отримане внаслідок досвіду), та «*episteme*» (знання теоретичне). У широкому сенсі слово «*techne*» означає звернення до невідомого. «*Techne*» представляє собою сферу знання, яке безпосередньо пов'язане з людською діяльністю. Виходячи з вище сказаного, поняття «техніка» можна розглядати у вузькому сенсі, як технічний пристрій, який створений людиною з елементів природи для вирішення конкретних культурних завдань, і в ширшому, як усякого роду засоби, які характеризують дію, як штучний або організаційний прийом, який посилює, покращує або полегшує цю дію. В сучасному розумінні слова «техніка» вміщує в собі широкий зміст: сферу знання; сферу людської діяльності, яка направлена на зміну природи і владування над нею у відповідності з потребами людини; сукупність вмінь та навичок, які складають професійні особливості того або іншого роду людської діяльності; мистецтво й майстерність людини, яка займається цією діяльністю. З технікою пов'язані майже усі сфери людського життя, а значить думати, що її роль в суспільстві пов'язана тільки з наукою було б невірно. Розвиток техніки в Європі був пов'язаний не тільки з природно-науковими передумовами, але й з особливими соціальними обставинами [3, с. 170].

Соціальна практика з очевидністю показала, що сучасний науково-технічний прогрес не тільки радикальним чином може перетворити суспільство, людину, але й може внести непоправні, трагічні наслідки в розвиток всієї людської цивілізації. Про це, зокрема, свідчать суперечливі оцінки перспектив розвитку науки та техніки в сучасній філософії й соціології. З одного боку, безпрецедентний розвиток науки та техніки сприяли відродженню ілюзій з приводу всемогутності науки і техніки у вирішенні всіх соціальних протиріч. З іншого боку, негативні наслідки розвитку науки та техніки стимулювали появу альтернативних теорій, які оцінюють науково-технічний прогрес як силу, що вийшла з-під контролю людини і ворожу людській природі. Так, наприклад, криза капіталістичних відносин і, як закономірний її наслідок, девальвація традиційних систем цінностей, стимулювали пошук «причин зла» у закономірностях становлення машинної цивілізації, яка постійно отримувала негативну оцінку у працях А. Бергсона, О. Шпенглера, М. Бердяєва та інших. Але ще ніколи ці проблеми не набували такого глобального, всеохоплюючого характеру, як в епоху науково-технічної революції [4]. Адаже можливості технікоекологічної реалізації досягнень молекулярної біології та психології, генної інженерії та фармакології, не кажучи вже про вірогідність застосування ядерної зброї в міжнародних конфліктах, викликають далеко не однозначну реакцію у сучасній людині. З одного боку, технологічний вибух породжує надії на вирішення багатьох протиріч соціального життя засобами науково-технічного прогресу, з іншого – вселяє жах і тремтіння перед наслідками розвитку науки і техніки, які не прогножуються [1, с. 40].

К. Ясперс, відомий німецький філософ, дає своє розуміння техніки. Він стверджує, що сучасна епоха перетворень носить, перш за все, руйнівний характер. Застосування сучасної техніки в усіх сферах життя і наслідки цього для всіх сторін нашого існування не можуть бути переоцінені. Найважча ситуація в світі, на думку К. Ясперса, відкидає всі гуманістичні традиції. Людина може втратити себе, а саме людство, внаслідок жахливих катастроф, може увійти в період нівелювання й механізації. Таку трансформацію людського існування К. Ясперс пов'язує з процесом «демонізації техніки», процесом, в якому, на його думку, зникають традиції, цінності, а люди перетворюються на дрібненькі піщинки і, залишаючись відірваними від свого коріння, втрачають відчуття життєвості. «Техніка, – стверджує К. Ясперс, – стала ні від когось не залежною й такою, що все навколо пригнічує. Людина опинилася під пануванням техніки і навіть не помітила, як це сталося» [5]. Проблема співвідношення техніки і людини, та значення техніки в сучасній цивілізації хвилювали і відомого французького філософа й соціолога Ж. Еллюля. У своїй праці «Техніка або виклик століття», він намагається знайти оригінальний підхід до визначення її специфіки. Ж. Еллюль проводить розмежування між операційною технікою і технікою як цілісним феноменом індустріального суспільства. Він підкреслює, що у сучасному світі жоден соціальний, духовний чинник не мав такого значення, як техніка [2, с. 27]. Сутність техніки, на думку Ж. Еллюля, криється не в ній самій. Її онтологічна природа розкривається через призму культурних і духовних особливостей сучасного світу. На цій основі Ж. Еллюль проводить межу між машиною і технікою та підкреслює, що техніка як соціальне явище породжена машиною, але є сутністю техніки, тому що остання представляє собою якісно нову цілісність. Техніка, за його словами, перетворює засоби в ціль, стандартизує людську поведінку і робить людину не просто об'єктом наукового дослідження, а й об'єктом «калькуляції і маніпуляції».

Техніка як допомагає людині, так і навпаки, шкодить їй, перетворюючи в частину машини. У техніці вміщені не тільки безмежні можливості корисного, але й безмежна небезпека: техніка перетворилася на, так би мовити, монстра, величезну силу, яка підкоряє все і всіх. Ще ніколи людина не мала таких творчих технічних можливостей і ще ніколи вона не мала таких руйнівних засобів. Технізація охоплює все ширше коло простору – від підкорення природи до підкорення усього життя людини. І, як наслідок, людина вже не знає, що робити зі своїм дозвіллям, якщо її вільний час не заповнений технічно організованою діяльністю.

Висновок. Отже, сучасні технології, хоч і вважаються довершеними і контрольованими, та все ж достеменно неможливо передбачити наслідки їхнього впливу на буття людини. Ми свідомі того, що подальший розвиток техніки, технологій є невинний процес, та все ж ми переконані в тому, що сучасні науковці, інженери, технологи обов'язково мають керуватися моральними нормами та імперативами, створюючи технології майбутнього, адже саме від них залежить яке це майбутнє буде і чи буде там місце людини.

Список використаних джерел

1. Гайдеггер М. Питання про техніку // Нова технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. – М.: Прогресс, 1986. – С. 453.
2. Еллюль Ж. Техніка або виклик століття // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія. – К.: Либідь, 1996. – С. 25–57.
3. Ленк Х. Размышления о современной технике. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 82 с.
4. Мемфорд Л. Техника и природа человека // Новая технократическая волна на Западе. – М.: Пресс, 1986 – С. 225–239.
5. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1994. – 527 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ

Актуальність теми. Варто зазначити, що СРСР розпався не так давно і у нас ще залишилися деякі пережитки минулого. Однією з таких речей і є радянська філософія. Її досі в Україні та за її межами є багато людей, які підтримують філософські погляди того часу. Одним з найвідоміших представників філософських поглядів СРСР є комуністи. Адже якщо вони існують і сьогодні, то це означає що радянська філософія ще повністю не зникла. Саме тому вивчення цієї теми і є таким актуальним і ми мусимо приділити йому якнайбільше своєї уваги.

Мета статті. У українській філософії існує дуже багато течій та напрямків. Деякі з них пов'язані з якимось історичним періодом, інші ж розвивались впродовж усього часу, або актуальні і сьогодні. Та в усіх них є те, що їх об'єднує. Про кожну з цих течій написано дуже багато інформації. Та коли подивитися на радянський період історії та його філософію, то ледве можна знайти й кілька невеличких статей на цю тему. Я вирішила виправити цю ситуацію і написати публікацію, яка дозволить на трішки більше дізнатися про філософію радянської України.

Завдання. Є кілька основних питань які ми будемо розглядати у цій статті. Чи існувала філософія у радянському союзі? Якою була українська філософія того часу? Який вплив чинила державна влада на філософію? Чому радянська філософія так мало досліджена.

Виклад основного матеріалу. Кажуть, що філософія може існувати лише там, де можна вільно мислити та висловлювати свої думки. Та радянська Україна, та і в цілому весь союз, була далеко не таким місцем. Як нам всім відомо, у часи СРСР проявляти якісь свої погляди, що відрізнялися від думок партії було небезпечно не тільки для кар'єри філософа, але й для його життя. Тож чи могла в таких обставинах розвиватися філософія? Більшість скаже що ні, та це не зовсім вірна відповідь. Вона все ж таки існувала, хоча й не зовсім у звичному для нас вигляді.

Саме поняття «радянська філософія» трактувалося філософами по-різному. Дослідник філософії СРСР В. Гусев зазначає, що зазвичай у коло зацікавлень істориками філософії потрапляють події, які уже мають власну історію (хоча б п'ятдесят років). Тому у випадку з радянською філософією повинно пройти ще декілька десятиріч, перш ніж можна буде приступити до її об'єктивного аналізу.

Та цікаво ось що, чи існувала філософія не лише на інституційному рівні? З одного боку вона практично повністю залежала від партійної ідеології та марксистсько-ленінських теорій. З іншого боку були і ті, які наважувалися думати в іншому напрямку. Та варто зазначити що такі думки відразу присікалися, іноді навіть дуже жорстоко. Тому ми можемо зазначити повну її залежність від панівної на той час ідеології.

Кажучи про штучність радянської філософії, Гусев наводить такий аргумент, що коли СРСР зазнав краху, практично не залишилося справжніх ідейних філософів-марксистів, котрі б і далі продовжували розвивати основні постулати цієї філософії, а отже подібне може свідчити лише про те, що задекларована філософія носила штучний та примусовий характер. Адже практично жоден із професійних філософів, які так чи інакше мали дотичне до творення радянського типу філософування, не підтримав її подальший розвиток після того, як нівелювався контроль та опіка з боку партії. Продовжуючи свої роздуми, науковець зазначає, що радянська філософія може бути цікавою для вивчення лише історикам, адже жодних здобутків чи то в плані оригінальних ідей чи постатей, чи в плані філософських досягнень вона не здійснила.

Таким чином він доходить до висновку, що штучна філософія могла розвиватися лише за умов, які у своїх вихідних принципах теж були доволі штучними. Відповідно, коли забезпечення таких умов стало неможливим, з необхідністю нівелювався сам феномен радянської філософії як такої.

А. Лой зауважує, що радянську філософію не варто аналізувати лише в теоретичному контексті, адже так само важливо є її соціально-практична площина. «Радянська філософія, – зазначає він, – внутрішньо була розрахована на те, що нею користуються, заробляють, роблять кар'єру, маніпулюють тощо, але нею не живуть, її не сприймають як «покликання», як чинник «ціннісно-раціонального порядку», кажучи словами Вебера. Хоч як це дивно, у такому разі філософія не транслює цінності, які підтримують її статус та престиж не тільки у суспільстві, але й усередині філософського загалу. Радянська філософія була розрахована на існування в режимі соціального аутизму».

Чому ж радянська філософія так мало досліджена? Дослідник Т. Лютий пояснює це питання тим, що ми фокусуємо погляд на українському прояві марксизму, тому не дуже доречно буде розглядати інші його різновиди, що й до сьогодні існують в різних країнах. Якщо ж глянути на спроби звернутися до цієї теми, то побачимо що згадані роздуми не є односторонніми. Їм не вистає погляду на питання з іншого боку. Адже прочитати і пережити це не одне і те саме. А. Лой слушно зазначає, що теперішнім філософським проблемам напрошуються минулі паралелі: колишню ідею класової боротьби замінюють навмисним екологічним набатом, принцип партійності – абстрактним гуманізмом, а проблеми комуністичного суспільства – поверховими теоріями суспільства громадянського. А оскільки ці явища існують у нашому житті ми не можемо об'єктивно оцінити всю сутність радянської філософії.

Висновок. Філософія України в радянському союзі і досі є повністю не дослідженою темою. Вона ще й по сьогодні ставить нам такі питання, на які ми не можемо дати відповідь. Саме тому її вивчення та аналіз є дуже важливими для нас, адже ці погляди на життя та суспільство нікуди не ділися, а й далі продовжують поширюватися. Для того, щоб нам позбутися цих залишків минулого їх потрібно не приховувати, а досконало вивчати. Адже сучасні погляди на філософію, як відомо, залежать від колишніх думок. Отже для того щоб не залишитися в минулому ми маємо досконало вивчити його, щоб більше не повертатися до таких часів, та не опинитися в такій же ситуації як радянські філософи.

Список використаних джерел

1. Білий О. Самоцензура і філософський дискурс / О. Білий // Філософська думка. – 2009. – Вип. 3. – С. 20-22.
2. Гусев В. Ув'язнена філософія: діамат та істмат vs червоний позитивізм та червоний екзистенціалізм / В. Гусев // Філософська думка. – 2009. – Вип. 3. – С. 16-20.
3. Козій І. Феномен української радянської філософії / І. В. Козій // Науково-теоретичний альманах «Грані» - 2018. Т. 21, № 12. - С. 34-41.
4. Лой А. Філософія – антипод вульгарності в ментальному естві людини // Україна Модерна. – 2009. – № 3 (14). – С. 147
5. Лой А. «Філософія – покруч» / А. Лой // Філософська думка. – 2009. – Вип. 3. – С. 25-28.
6. Лютий Т. Кому потрібна «радянська філософія»? / Т. Лютий // Філософська думка. – 2009. – Вип. 3. – С. 28-32.

ЛОГІЧНІ МЕТОДИ ВИСНОВЛЕННЯ В ГУМАНІТАРНОМУ ПІЗНАННІ

Метою статті є з'ясування логічних методів, таких як аналіз, синтез, абстрагування та узагальнення, неформальна логіка розуміння тощо. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що логіка гуманітарного пізнання формується на основі логіки історичного пізнання, специфіка якої виявляється в особливому значенні одиничних множин, що отримують пряме та непряме значення, формують відповідні логічні зв'язки при висновленні. Під час дослідження було з'ясовано, що при отриманні висновків у гуманітарній царині формування типового індивіда є множинним. Його ідеальні якості переносяться на мережу без назви. У такий спосіб створюється цілісність гуманітарної тематики. При переході від частин до цілого відбувається «логічний стрибок», що також полягає в різниці між процедурами отримання висновку. Широко розповсюдженим є раціональне розуміння шляхом визначення цінності цілого. Водночас розуміння може бути сильним чи слабким. Можна стверджувати, що у гуманітарному пізнанні використовуються всі види умовиводів – дедукція, індукція і аналогія. Логіка гуманітарного пізнання є похідною від онтології та теорії практичних суджень. При отриманні висновків враховуються суб'єктивні значення життєвого досвіду, надаються логічні значення правди і неправди. В умови водах дедуктивної і недедуктивних форм щодо гуманітарних предметів як підстав використовують судження про цінності. У результаті дослідження були отримані такі висновки. Логіка гуманітарних знань формується на основі історичної свідомості, спирається на онтологію та має ознаки логіки практичного мислення.

З середини XIX століття в західноєвропейській науці і філософії формується методологія історії, яка отримує статус науки. Дослідження з логіки історичного пізнання узагальнюють думку про те, що саме історія, яка досліджує час, на відміну від природознавства, що досліджує простір, є корінною наукою для всіх гуманітарних наук. Це узагальнення стало відправним пунктом у вирішенні проблеми розмежування методів наук про дух та методів наук про природу (В. Дільтей), де логіка постає чи найважливішим інструментом і теоретичним підґрунтям цих методологій.

Актуальність дослідження полягає в тому, що проблема прояснення та визначення особливостей логічних форм та логічного інструментарію в гуманітарному пізнанні постає в новому світлі в сучасності, де штучний інтелект отримує можливість конкурувати з людським інтелектом. Людський інтелект, його логіка не тільки є оригіналом і інструментом створення штучного інтелекту та цифрової цивілізації, але й стає запорукою збереження людської свідомості, розумності, духовності, розвитку методології гуманітарної науки тощо.

Метою статті є з'ясування особливостей логічних методів отримання висновків щодо гуманітарних предметів. Завданням даного наукового дослідження є аналіз логіко-парадигмальних аспектів гуманітарного пізнання, таких як відмінності у формуванні множин, логічних форм і висновків тощо.

Логіка історичного пізнання базується на життєвому досвіді людей (не істориків), що стає підставою у доведенні. Досвід людини є досвідом свідка, що дійсно щось пережив і це «щось» вважається істинним історичним фактом. Онтологічна істинність є підставою для створення логічних форм і логічно істинних висновків. Такий підхід базується на довірі до людського досвіду. Отже, якщо в умовиводі є висхідний істинний засновок, а другий засновок є висловлюванням, що виражає факт, в який вірить свідок, то висновок буде імовірним.

Окрім раціональної форми розуміння є інші, такі як інтуїтивне охоплення абсолютом (чуттєве) розуміння, але вони не досліджуються логіками як «непрозорі» стани або такі, що формалізуються лише частково, не достатньо. Отже, герменевтична логіка не покриває весь обсяг герменевтичного відношення, всіх можливостей розуміння. Герменевтична логіка досліджує результат розуміння, яке отримало форму вираження, може бути усвідомлене раціональним способом.

Специфіка логіки розуміння розглядається також у співвідношенні розуміння і пояснення. Висхідною тезою є твердження щодо подібності логічних структур пояснення іраціонального розуміння. «Відмінність між поясненням і розумінням полягає не в їхній побудові, а в характері, або модусі прийнятих засновків» [Ивин, 1997, с. 235].

Індукція як метод наукового пізнання була визнана тільки у XVII сторіччі після виходу в світ логічної праці Ф. Бекона «Новий органон». Історія розвитку індуктивного методу пов'язана з історичною наукою, історичним предметом, специфіка якого була виправдана за допомогою індукції. Сьогодні історичну індукцію можна вважати загальногуманітарним методом отримання висновків, що свідчать про розуміння. Такі висновки характерні для власне історичної науки, психології, літературознавства, філософії, правознавства тощо.

Дослідження логіки розуміння в аспекті практичних суджень дає можливість вийти за межі стійких стереотипів про те, що герменевтика займається виключно текстами.

А. Івін виділяє три різновиди розуміння: розуміння поведінки, розуміння природи та розуміння мовних виразів. Водночас цей поділ на різновиди розуміння здійснюється не на основі переносного значення тексту, що створюється шляхом розширення за аналогією на будь-яку реальність (звідси, зокрема, такі метафори як «книга природи» або «мова почуттів»), а виходячи з особливостей кожної з цих сфер.

Ще одним уточненням є відмінність пояснення та розуміння у природознавчих і гуманітарних науках. Оскільки розуміння неможливе без передрозуміння (Г.-Г. Гадамер), то воно завжди має передумову. Відмінність наукового розуміння від буденного, арозуміння у природознавстві від гуманітарного розуміння полягає у характері передумов. Передумови наукового (раціонального) типу розуміння складаються з засвоєних наукових знань, а передумовами буденного розуміння можуть бути стереотипи, що містять хибні судження (наприклад, забобони), або судження здорового глузду (практичні судження), або судження змішаного типу, що містять як істинну, так і хибну інформацію. Зі свого боку наукове розуміння поділяється на розуміння природознавче та гуманітарне. Відмінність між ними основана також на змісті інформації передумови: або це знання, що основане на критерії істинності, або на критерії цінності.

Аналогія отримала статус наукового методу тільки в XX сторіччі. Аналогія основана на подібності предметів. Однак не будь-яка подібність може бути аналогією. У логіці аналогія визначається як умовивід, в якому на основі подібності предметів у певних ознаках можна отримати висновок щодо подібності цих предметів у інших ознаках. Тобто це є умовивід від часткового до часткового або від одиничного до одиничного. Аналогія дає імовірні висновки. «Слабкість» імовірних висновків пов'язується з їхньою сумнівною, тому аналогія в традиційному розумінні завжди «поступалася» дедукції.

Гуманітарний характер предмету пізнання визначається також за ознакою антропоморфності, для її утворення використовується аналогія з людським організмом та іншими характеристиками людини. Причому утворений антропоморфним чином предмет може бути істотно не гуманітарним. Наприклад, у XVII столітті було створено поняття «водна артерія», в основі якого – аналогія властивостей водної системи з кровоносною. У той період багато природних явищ пізнавали за допомогою аналогії і це давало добрі результати.

Але найбільше значення аналогія набула при створенні та дослідженні гуманітарних предметів. Аналогія широко використовується в історії: відомий вираз «все нове – це добре забуте старе» передає повторюваність історичних форм, на чому основана й можливість передбачення їх виникнення на новому етапі історії. Аналогія широко використовується в художній творчості та літературознавстві, у порівняльній лінгвістиці тощо. У психоаналізі поняття «трансфер» у своєму змісті містить аналогію з батьком або матір'ю для клієнта, поняття про комплекси Едіпа та Електри також побудовані за аналогією. У праві використовуються аналогія закону і аналогія права, аналогічно побудоване поняття про прецедент, а прецедент не судочинство основане також на аналогії.

Отже, у гуманітарному пізнанні використовуються всі види умовиводів – дедукція, індукція і аналогія. Логіка гуманітарного пізнання є похідною від онтології та теорії практичних суджень. При отриманні висновків враховуються суб'єктивні значення життєвого досвіду, надаються логічні значення правди і неправди. В умовиводах дедуктивної і недедуктивних форм щодо гуманітарних предметів як підстави використовують судження про цінності.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Об истолковании / пер. с древнегреч. М. И. Иткина. Сочинения: в 4-х т.; т. 2. М.: Мысль, 1976. С. 97–116.
2. Дильтей В. Наброски и критика исторического разума / пер. с нем. А. П. Огурцов. Вопросы философии. 1988. № 4. С. 135–152.
3. Доказательство и понимание: сб. науч. трудов / отв. ред. М. В. Попович. К.: Наукова думка, 1986. 312 с.
4. Ивин А. А. Основы теории аргументации. М.: Владос, 1997. 351 с.
5. Ишмуратов А. Т. Понимание и дедукция. Понимание как логико-гносеологическая проблема: сб. науч. трудов / отв. ред. М. В. Попович. К.: Наукова думка, 1982. С. 250–258.
6. Крымский С. В. Интерпретация как логическая операция. Вопросы философии. 1965. № 11. С. 47–56.
7. Кузнецов В. Г. Герменевтика и гуманитарное познание. М.: Изд-во МГУ, 1991. 192 с.
8. Попович М. В. Понимание как логико-гносеологическая проблема. Понимание как логико-гносеологическая проблема: сб. науч. трудов / отв. ред. М. В. Попович. К.: Наукова думка, 1982. С. 5–23.
9. Роді Ф. Герменевтична логіка в феноменологічній ретроспективі: <...>
10. Густав Шпет / пер. с нем. И. Чубарова. Логос. 1996. № 7. С. 41–46.
11. Шпет Г. Г. История как проблема логики. Критические и методологические исследования. М.: Тип. А. И. Мамонтова, 1916. 473 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ АРТУРА ШОПЕНГАУЕРА

Актуальність дослідження. Своєрідна філософія Артура Шопенгауера, безсумнівно, була цікавою для багатьох дослідників. Її творчості присвячено безліч робіт, але філософські думки мислителя настільки глибокі та невичерпні, що завжди залишають безмежне поле для досліджень. Особливо це стосується проблеми свободи, яка взагалі завжди була найактуальнішою, а в філософії Шопенгауера вона набуває неординарних рис, які потребують досконального вивчення. Саме така необхідність зумовила актуальність цієї роботи.

Аналіз наукових досліджень. Філософія Шопенгауера цікавила дуже велику кількість дослідників. Серед них можна назвати У. Уоллеса, який у 1890 році написав книгу «Життя Артура Шопенгауера». Далі творчість Шопенгауера вивчали В. Дж. Макгіл, «Шопенгауер: песиміст і язичник» (Нью-Йорк, 1931), Ф. Коплестон, «Артур Шопенгауер: Філософ песимізму» (Лондон, 1946), М. Фокс, «Шопенгауер: його філософські досягнення» (Брайтон, 1980), П. Бриджуотер, «Англійська школа Артура Шопенгауера» (Лондон, 1988), Р. Сафрански, «Шопенгауер і буйні роки філософії», Патрик Гарднер, «Артур Шопенгауер. Філософ германського елінізму», Дж. Атель, «Шопенгауер: Людський персонаж» (Філадельфія, 1990), Д.Л. Бергер, ««Вуаль мая»: система Шопенгауера та ранньої індійської думки» (Нью-Йорк, 2004), Д. Картрайт, «Історичний словник філософії Шопенгауера» (Оксфорд, 2005), М. Бренер, «Шопенгауер і Вагнер: The Closer Look», (Блумінгтон, 2014), Д. Фарреллі, «Артур Шопенгауер» (Кембридж, 2015).

«Керівництво з Шопенгауера» пропонує змістовний і максимально можливий загальний погляд на особистість, філософію і вплив мислителя. Воно узагальнює інтерпретації та видання його робіт, наводить різні точки зору на ключові аспекти розуміння його філософії і дає інформацію про основні дискусії, які ведуться навколо ідей Шопенгауера.

Інша робота Мартіна Бонделі «Рейнгольд і Шопенгауер. Дві розумові системи в полоні уявлення і волі» – присвячена аналізу подібностей і відмінностей філософських систем Карла Леонарда Рейнгольда і Артура Шопенгауера. Автор зазначає, що матеріалом книги слугують тексти певного періоду творчості обох мислителів. Він намагається зіставити філософські погляди Рейнгольда і Шопенгауера, знайти спільні та відмінні риси. Бонделі вважає, що в літературі про Шопенгауера досі помітний дефіцит відповідних порівняльних досліджень – прогалина, яку автор книги ставить собі за мету заповнити. В Україні відомі такі дослідники, як Світлана Салдан (Львів), Т. Б. Каблова (Київ), Ю. В. Крутась (Дніпро) та ін.

Мета дослідження полягає в тому, щоб встановити основні положення, якими керується Шопенгауер для розв'язання проблеми свободи волі.

Німецький філософ Артур Шопенгауер (1788–1860) очікував визнання сучасників дуже довго. Його філософія своєрідна, не схожа ні на яку іншу. Дослідник Б. Хазанов називає його «мислителем, який обігнав свій час» (Хазанов, 2002, с. 175) і так характеризує його творчість: «...блиск стилу, схожий на блиск чорних поверхонь, контраст між темною думкою, яка тягне за собою, і класично ясною мовою» (Хазанов, 2002, с. 175). Воістину, філософія Шопенгауера заморожує, притягує своїми бездонними глибинами і невичерпністю. Шопенгауер сміливо висловлював свої судження з багатьох філософських питань, і така прямота далеко не завжди сприймалася в той час.

Популярність поглядів Шопенгауера можна пояснити тим, що його філософія дуже близька до життя, всі його міркування підкріплені безпосереднім життєвим досвідом. А в той період, коли особисті почуття і переживання людини стали в центрі пильної уваги, його філософія виявилася дуже доречною, і сьогодні його мудрість також не втратила актуальності. Велими оригінальними є погляди Шопенгауера на проблему свободи.

Він вважав, що «свобода відноситься не до емпіричного, а тільки до умоосязного характеру» [6, с. 182]. Шопенгауер вважав, що поняття «свобода» в дійсності є негативним. Він пише: «Ми мислимо під ним лише відсутність будь-яких перешкод; ці останні, навпаки, висловлюючи силу, повинні представляти собою щось позитивне. Відповідно до можливих властивостей перешкод поняття це має три дуже різних підвиди – свобода фізична, інтелектуальна і моральна» [7, с. 46].

Під фізичною свободою він розуміє відсутність матеріальних перешкод. Наприклад: вільне небо, вільний вид, вільне повітря, вільне поле, вільне місце тощо. Саме це значення, вважає Шопенгауер, найбільш часто застосовується по відношенню до свободи. «Тому і кажуть: вільний птах у повітрі, звір в лісі; вільне дитя природи; тільки вільний може бути щасливим. І народ називають вільним, розуміючи під цим, що він керується тільки законами, які він сам же собі дав, бо в цьому випадку він усяди дотримується лише своєї власної волі» [5, с. 47].

Політичну волю він також відносить до фізичної. Два інших види свободи Шопенгауер відносить не до загальноприйнятих, а до філософських. Це інтелектуальна і моральна свобода. Інтелектуальна свобода знаходиться у найближчій спорідненості до фізичної. Через інтелект мотиви діють на волю, і тоді людина може діяти за своєю природою, тобто згідно з індивідуальним характером. Якщо ж з якої-небудь причини пізнавальна здатність порушується, тоді інтелектуальна свобода припиняється. Моральна свобода – найбільш спірний із всіх видів, оскільки саме цей вид свободи трактується багатьма філософами самим різним чином.

Шопенгауер задається питанням: «...чи вільна сама воля?» [8, с. 48]. Тобто мова у нього йде про свободу самого бажання. І тут Шопенгауер робить висновок: «Вільною буде така воля, яка не визначається підставами, тому що все, що визначає щось, має бути підставою, для реальних речей – реальною підставою, тобто причиною, то вона і буде позбавлена будь-якого визначення: іншими словами, її окремі прояви (вольові акти) безумовно і цілком незалежно будуть витікати з неї самої, чи не породжуються з необхідністю попередніми обставинами, а отже, також і не підляглі ніяким правилам» [6, с. 50].

Шопенгауер акцентував увагу на тому, що будь-яка дія виникає з двох факторів, внутрішнього і зовнішнього. Він пише: «...подібно до того як куля на більярді не може прийти в рух, перш ніж отримає поштовх, точно так само і людина не може встати зі свого стільця, поки її не відкине або не жене з місця будь-який мотив; а тоді вона піднімається з такою ж необхідністю і неминучістю, як покотиться куля після поштовху» (7, с. 77). І ще: «Фізичним символом вільної волі слугують необтяжені вантажем ваги: вони залишаються у спокої і ніколи не вийдуть зі своєї рівноваги, поки що-небудь не положено на одну з їх чашок.

Як вони не можуть здійснювати рух самі з себе, точно так само і вільна воля сама собою не веде до даного вчинку, з тієї причини, що з нічого нічого не виходить» [8, с. 100].

Тобто, за Шопенгауером, для будь-якої дії завжди необхідний мотив. Артур Шопенгауер підкреслював, що всі дії особистості обумовлені вродженим індивідуальним характером. Він говорив: «Очікувати... щоб людина при одних і тих самих обставинах один раз зробила так, інший же зовсім інакше, було б рівносілля очікуванню, що одне і те ж дерево, принісши цього літа вишні, на наступне вродить груші» [9, с. 88].

Шопенгауер пропонує шукати витoki свободи не в окремих вчинках особистості, а в індивідуальному характері людини, тобто свобода завжди пов'язана з особистими властивостями. Він підкреслює, що в його філософії свобода не виходить інакше, а тільки переміщується з області відокремлених вчинків, де можна довести її відсутність, в сферу трансцендентального. Варто відзначити, що в ідеях Шопенгауера відчувається вплив філософії Канта. Вчення про свободу і необхідність він називав «справжнім діамантом у короні кантівської слави» [9, с. 7]. Але погляди Канта він все ж інтерпретував по-своєму. Шопенгауер вважав, що абсолютно вільною є лише єдина світова воля, вона не обмежена нічим і тому всемогутня. В людини ця універсальна воля проявляється у її умоосязному характері, який спочатку дан кожній людині, він незмінний і в цілому непізнаваний.

Шопенгауер називав умоосязний характер також «внутрішньою сутністю людини, первинним вольовим актом, що розкривається в єйоді конкретної особистості» [10, с. 8]. Саме він, за Шопенгауером, визначає лінію поведінки людини. Індивідуальна варіація цього характеру, тобто особлива складова кожної особистості, названа Шопенгауером емпіричним характером. І він так само дан від природи і є незмінним, як і умоосязний характер.

Дійсно, якщо ми привидимося уважніше до реалій життя, то виявимо, що характер людини є в цілому незмінним. Можна говорити лише про деяке його коригування за допомогою виховних заходів, але все це буде другорядним. Як показує життєвий досвід, в критичних ситуаціях людина забуває про всі моральні правила і придбані виховні навчання і діє відповідно до свого характеру, своєї істинної сутності.

Підводячи підсумки свого дослідження, Шопенгауер пише: «Одним словом, людина завжди робить лише те, що хоче, і робить це все-таки за потребою. А це залежить від того, що вона вже є такою, як вона хоче, бо з того, що вона є, з необхідністю випливає все, що вона кожен раз робить.

Якщо брати її поведінку objective, тобто ззовні, то безперечно слід визнати, що воно, як і дії всього існуючого в природі, має бути підпорядковане закону причинності у всій його строгості;

subjective ж кожен відчуває, що він завжди робить лише те, що він хоче. Але це означає тільки, що його образ дії є просто виявленням його справжньої сутності» [11, с. 120–121].

Для Артура Шопенгауера сфера моральної свободи – це особлива область гуманного ставлення людини до інших людей, навколишнього світу, яка протистоїть природній необхідності і буденному вигляду людини у всій реальності протиморальних можливостей. Висновки, перспективи подальших досліджень. Значення філософії Шопенгауера дуже велике. Його називають реформатором європейського мислення, оскільки саме з нього починається нова традиція в західноєвропейській філософській думці.

Філософія перетворюється в дослідження практичного життя реальної людини, вона стає близькою до життя. Центральними для нього є не теоретичні, а смислотвірчі питання. Шопенгауер трактує моральну свободу як необхідне явище, непорушність якого засвідчена фактом відповідальності особистості. Філософ вважав, що справжня відповідальність безглузда без свободи. За Шопенгауером, воля збігається зі свободою, а свобода є глибинною онтологічною основою відповідальності. Він підкреслював, що його філософія відображає буття конкретної людини, яка реально живе і діє. Заслуга Шопенгауера полягає в тому, що він виявив слабкі сторони класичної німецької філософії, заявив про необхідність практично підкріплювати теоретичні міркування.

Однак основний недолік вирішення проблеми свободи в роботах Шопенгауера в тому, що він розглядає її у відриві від соціуму, і моральна свобода не пов'язана у нього з її історичною природою і підставами. Проте цьому є пояснення. Маючи мізантропічний склад характеру, Шопенгауер цікавився в першу чергу внутрішнім світом конкретної людини, не зв'язуючи її поведінку з соціальним фактором. Все, що так чи інакше пов'язане з соціумом, для нього є другорядним, і він не надає йому такого значення, як особистісним особливостям, які безпосередньо пов'язані з індивідуальними задатками. Філософські ідеї Шопенгауера вплинули на наступні покоління філософів. Зокрема, Фрідріх Ніцше у своїй філософії багато в чому спирався на його праці, оскільки міркування Шопенгауера були йому близькі. Можливо, саме завдяки Артуру Шопенгауеру на філософському небосхилі засяяла така яскрава зірка, як Ніцше. Сміливість і гострота його думки не має собі рівних.

За словами М. Бердяєва, Ніцше є одним з небагатьох, хто писав не «про щось», а «щось». Дуже багато хто вважає Шопенгауера песимістом, але правильніше буде назвати його реалістом, оскільки він умів проникнути в саму суть речей, нічого не прикрашаючи. Він говорив, що життя кожної людини являє собою трагедію, але в своїх деталях вона має характер комедії. З властивим йому чудовим почуттям гумору Шопенгауер дуже точно зумів відбити реалії життя.

Ми вважаємо, що філософські погляди Шопенгауера потребують подальшого вивчення, оскільки при великій кількості біографічних джерел і матеріалів про творчість філософа явно не вистачає порівняльних досліджень.

Список використаних джерел

1. Гардинер Патрик. Артур Шопенгауер. Философ германского эллинизма. / Пер.с англ. О. Б. Мазуриной. –М.: ЗАО Центрполиграф, 2003. – 414 с.
2. Гульга А. В., Андреева И. С. Шопенгауэр. –М.: Мол. гвардия, 2003. –367 с.
3. Сафрански Р. Шопенгауэр и буйные годы философии. Rosebud Publishing, 2014. –592 с.
4. Фишер К. Артур Шопенгауэр. –СПб.: Лань, 1999. –608 с.
5. Хазанов Б. Черное солнце философии: Шопенгауэр. Вопросы философии, М.: Наука, 2002. No 3, с. 173–178.
6. Чанышев А. А. Этика Шопенгауэра: теоретический и мировоззренческий аспекты. Вопросы философии, М.: Наука, 1988. No 2, с. 142–150.
7. Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости. / А. Шопенгауэр –М.: РИПОЛ классик, 2006. –416 с.
8. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. / А. Шопенгауэр –М.: Республика, 1992. –448 с.
9. Юдин К. А. Артур Шопенгауэр «об учености и ученых»: штрихи к интеллектуальному портрету сквозь призму эпохи // На пути к гражданскому обществу. 2016. No 3(23). С. 48–59.
10. Юдин К. А. Артур Шопенгауэр как историк философии и некоторые проблемы теории познания // Вестник Ивановского государственного университета. Серия Филология. История. Философия. 2016. Вып. 3. С. 84–97.
11. Юдин К. А., Бандурин М. А. Артур Шопенгауэр и судьба его идейного наследия в истории философии (К 225-летию со дня рождения (1788–2013)) // Вестник Московского университета. Серия
12. Философия. 2013. No 5. С. 26–40. Abendroth W. Arthur Schopenhauer in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Leck, 1978. Decher F. Wille zum Leben –Wille zur Macht. Eine Untersuchung zu Schopenhauer und Nietzsche. Würzburg –Amst., 1984. Hübscher A. Schopenhauer-Bibliographie. Stuttg., 1981.

СВІДОМІСТЬ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Постановка проблеми. У наш час, коли інформаційні технології оточують та проникають у всі сфери нашого життя, питання штучного інтелекту також стоїть достатньо гостро та потребує окремої уваги. Багато сучасних філософів досі висувають свої докази на підтвердження чи спростування того, чи може машина бути «розумною».

Мета. Розширити знання читачів про штучний інтелект та розкрити важливі поняття про свідомість та ШІ; провести паралель між людською свідомістю та машинним інтелектом; розкрити тему штучного інтелекту з точки зору філософії.

Виклад матеріалу. Сучасні науковці намагаються створити машину, яка б могла зрівнятися із мозком людини в критеріях багатозадачності, емоційного сприйняття та свідомості. Варто зазначити те, що поняття «свідомості» для кожної науки і вчення є різним. Наприклад, матеріалістична філософія і психологія вважають свідомість функцією мозку і відбиттям зовнішнього світу в той час як ідеалісти вважають свідомість первинною щодо матерії, вона, на їхню думку, незалежна від матерії, і навпаки, матерія є продуктом першої.

Інженери та програмісти, створюючи штучний інтелект, розуміють, що для того, щоб зробити машину, яка не вимагатиме втручання людини, то вона повинна бути людиноподібна. Проте, розум людини та нейронної мережі мають ряд відмінних характеристик, що є ключовими у розробці. Людина здатна до роздумів, вона може мислити, розуміти речі, що її оточують, визнавати себе як індивідум, її дії та поведінка залежать від багатьох факторів, які ніким завчасно не передбачені. Крім того, вона може зрозуміти отримані результати і визначити напрям подальших обчислень. Штучний інтелект ж діє за усталеним алгоритмом, які прописав програміст, він здатен до навчання, перебираючи для цього гігабайти інформації, але знову ж таки, все це в межах якогось одного спектру задач для якого він і був створений. Машина, яка запрограмована замінювати обличчя не почне раптом писати картини, оскільки вона не була для цього створена[3]. Її «непередбачуваність» може виникнути через помилку програміста, а не її власну волю. Саме це і є одною із ключових різниць між людиною та ШІ – перша має волю в розумінні речей, самої себе, дій, можливостей. Одна персона може виконувати великий спектр різноманітності задач, від гри на гітарі до програмування на низькорівневих мовах програмування. Другий залежить від дій людини і задачі на які буде направлена ціль. Для виконання подібного прикладу, який був описаний вище, потрібно постаратися створити для кожної «роботи» свою нейронну сітку, яка має працювати злагоджено.

Постають питання: «Чи може мати машина інтелект і якщо так, то як його виміряти? Що є мірою інтелекту: здатність вирішувати поставлену задачу чи людиноподібна поведінка?»

Відповідь на останнє запитання запропонував у 1950 році Алан Тюрінг у тесті оцінки інтелектуальних можливостей комп'ютера. Зараз цей тест називається тестом Тюрінга. Суть тесту полягає в тому, щоб дати людині можливість спілкуватися із співрозмовником, не уточнюючи чи це людина чи комп'ютер. Поведінка машини вважається інтелектуальною, якщо вона буде себе поводити настільки розумно, що її буде неможливо відрізнити від людини. Загальновідомий приклад застосування тесту Тюрінга є випробування програми DOCTOR. Програма імітувала поведінку психіатра Рогеріанської школи. Дана школа відстоювала думку, що не лікар, а пацієнт повинен задавати напрям розмови. Всі дії цієї програми зводились до реструктуризації за відомими правилами фраз, які надсилає клієнт. Якщо програма не вловлювала суті повідомлення, вона повертала малозначущу загальну фразу. Дана програма настільки добре імітувала розуміння ситуації, що пацієнти вважали, що спілкуються з особою, яка розбирається у психіатрії, і слідували її запитанням та відповідям. Проте чи можна після проходження даного тесту сказати, що програма має інтелект і стоїть на рівні з людиною? Основна складність відповіді на дане запитання полягає у розрізненні зовнішніх проявів інтелекту і його істинної сутності. Нейронна мережа може імітувати розумову діяльність, проте не мати її.

Зачіпаючи тему свідомості та штучного інтелекту, не можна не згадати про експеримент в області філософії – китайську кімнату. Центральним елементом аргументу є уявний дослід, відомий як китайська кімната. Аргумент китайської кімнати стверджує, що виконання програми не може бути «розумом», «розумінням» або «свідомістю» незалежно від того, наскільки програма забезпечує комп'ютеру поведінку розумної людини. Хоча спочатку він був представлений у відповідь на висловлювання дослідників штучного інтелекту (ШІ), філософи стали розглядати його як важливу частину філософії свідомості.

Серль стверджує, що експеримент справедливий лише для спостерігача поза кімнатою. Вся думка дослідження полягає в тому, щоб помістити людину всередину кімнати, де вони можуть безпосередньо спостерігати за операціями свідомості. Філософ вважає, що з його точки зору в кімнаті немає нічого, що, на його думку, могло бути свідомістю, крім себе, і явно не має розуму, який може говорити по-китайськи[2]. Переконавання, що свідомість – це система інтенціональних станів (знання, сумніви, бажання), які ніколи не здатна буде відтворити машина, характерні не тільки для окремих філософів, але й для інженерів. Наприклад, висловлює сумніви щодо можливості створення будь-якої форми штучного інтелекту вчений, доктор філософії у галузі техніки Роджер Круг. Він наводить такі аргументи як неможливість комп'ютера симулювати людський спосіб активності та набуття внаслідок цього досвіду, він не здатен формулювати знання. Професор Міланського університету Рікардо Манзотті вважає, що вивчення свідомості – це перспектива для розуміння реальності, оскільки її природа може бути пов'язана із природою часу та простору, котру неможливо сприймати за допомогою чуттєвості, а таке твердження вже має глибоке фундаментальне значення[1].

Висновок. Підсумовуючи все вищесказане, можна сказати, що як би ми не прагнули відтворити людський розум, він у будь якому випадку має свої відмінності від машинного. Питання свідомості та самосвідомості як людей, так і штучного інтелекту дуже спірне і породжує біля себе багато філософських суперечок, проте так чи інакше, попереду ще багато дослідів, які мають допомогти нам прийти до істини.

Список використаних джерел

1. Кадикало А. Проблемність визначення свідомості та штучний інтелект./А.Кадикало.- URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26207/1/3-9-16.pdf>
2. Черчленд М. Чи може машина мислити?/ М. Черчленд, Патріція Сміт Черчленд //У світі науки.- 1990.- № 3.- С. 14.
3. Штучний інтелект і людина: загрози і можливості.-URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/shtuchnyi-intelekt-zagrozy-i-mozhlyvosti/31145992.html>

НАСИЛЛЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВЛАДИ

Постановка проблеми. Насилля як засіб влади є конкретно-історичним феноменом. Це свідчить про те, що його зміст і характер конкретизуються і змінюються в різні часи і за різних обставин.

Мета. Дослідити насилля як різновид тиску у владних структурах і соціальних групах.

Завдання:

- Дослідити внутрішній та зовнішній аспект політичного насилля
- Різновидності та особливості використання насилля у різних владних відносинах

Виклад матеріалу.

Перш ніж говорити про політичне насилля, давайте визначемо що таке насилля.

Насилля – це навмисна дія, спрямована на нанесення людині збитків або й на її знищення. А тепер перейдімо до наступного поняття і дамо визначення що таке політичне насилля. Політичне насилля можна визначити як тип дії коли суспільству нав'язується думка різноманітними способами, найчастіше з допомогою фізичної сили, певної людини або групи людей. Для того, аби дати чіткіше визначення політичного насилля, потрібно, насамперед, розглянути його у взаємозв'язку з центральною політологічною категорією, якою є влада. Політичний світ – це сфера життєдіяльності, де головне місце займають відносини індивідів і груп з приводу влади. Тому аналіз сутності політичного насилля варто проводити з урахуванням його ролі й місця у владних відносинах. [2, с161]

Політичне насилля як засіб влади є конкретно-історичним феноменом. Це говорить нам про те, що його зміст і характер в залежності від часу та обставин змінюється. Політичне насилля поділяється на зовнішні і внутрішні аспекти. Внутрішній аспект передбачає таку політику влади, яка орієнтована передусім на конкретний політичний напрям розвитку суспільства, країни. [3, с19]

Яскравим прикладом внутрішнього політичного насилля будуть авторитарна та тоталітарна форма державної влади. Для авторитарної форми характерне її прагнення поглинути всі сфери суспільства. В цьому випадку насилля може бути одним з інструментів для досягнення цілей.

Для тоталітаризму характерне стирання відмінностей між політичним і соціальним, між державою і суспільством, тобто повна політизація суспільного життя, в таких умовах витісняються будь-які прояви неконтрольованої політичної активності, вона стає об'єктом суворой регламентації з боку держави. При цьому насилля неминує виступає як засіб, за допомогою якого держава свідомо спрямовує соціальну поведінку індивідів і груп.

В умовах тоталітаризму абсолютне панування ізолює правлячу еліту, відчужує від неї маси. Це, в свою чергу, позбавляє еліту стабільної безпеки. Брак безпеки породжує підозру і страх, а це змушує правлячий шар вдаватися до постійного насилля. Авторитарна влада не претендує на всеохоплення, вона надає громадянам відносну свободу в неполітичній сфері. Тому, маючи менший, ніж в умовах тоталітаризму, ступінь державного насилля, авторитаризм відрізняється більшим масштабом опозиційного насилля.

Зовнішній аспект орієнтований на певну політику насилля держави на міжнародній арені. Загальні об'єкти прагнень, щодо яких висувуються цілі їх послаблення, підриву, дезорганізації. До них належать міжнародна безпека, внутрішня та зовнішня безпека країни, її міжнародні зв'язки, позиції та інтереси; засади суспільного ладу, політична організація суспільства, державна влада та її інститути, громадська безпека тощо.

Одним із факторів, що активізує насилля, виступають глобалізаційні процеси, перш за все - глобалізація .

Війни теж будуть яскравим прикладом політичного насилля.

Однією з поширених форм сучасного політичного насилля є тероризм. Це особливий тип дії, коли воля терористів, терористичних організацій нав'язується, як правило, представникам влади, посадовим особам за допомогою фізичного примусу чи загрози його використання. Ця воля має конкретну мету – повалення існуючого режиму, зміну курсу урядової політики, дестабілізацію становища в окремих країнах та регіонах тощо. Особливістю тероризму є, по-перше, зв'язок насилля, яке використовують терористи, з установкою на залякування об'єктів терористичних дій, і, по-друге, публічний характер його здійснення, орієнтація на широкий розголос та суспільний резонанс. [1, с163]

Насилля є одним з інструментів дисциплінарної влади. Дисциплінарна влада перебуває у нерозривному зв'язку з істиною та знанням. Саме владні механізми роблять можливим виробництво істини і продукують істину. Виробництво істини своєю чергою здійснює владу. Термін «влада-знання» показує, що влада шляхом пізнання формує свій предмет, розглядає людей у формі їхнього існування у дисциплінарних інститутах і конструює людей відповідно до своїх потреб. Однією з технік влади є покарання, до якого вона вдається щодо тих, хто порушує норми. Покарання в сучасному суспільстві має на меті не залякування інших, аби вони не повторювали ці порушення, а виправлення людини, перетворення її на нормальну.

Слід зауважити, що політичне насилля належить до розряду «не економічних» засобів політичної влади. Воно спричинює більші соціальні втрати (людські жертви, руйнування матеріальних цінностей, духовні витрати), ніж інші засоби володарювання (наприклад, переконання, авторитет).[4,с5]

Послаблення державної влади є одним з головних джерел насилля в межах відповідної політичної спільноти. Найважливіші прояви цього – нездатність влади забезпечити стабільність та економічний прогрес суспільства, втрата державою монополії на легітимне насилля. Державна влада, яка не має монополії на насилля, найчастіше не здатна ефективно виконувати свої завдання. У суспільстві виникають різні центри влади, які використовують у боротьбі одна з однією насильницькі засоби. Органи державної влади не в змозі забезпечити політичну стабільність, інтеграцію суспільства. У результаті нормальний політичний процес порушується бунтами, повстаннями та іншими формами політичного насилля.

Прояви і масштаби насилля в політиці можуть бути різними. Вони визначаються багатьма причинами: економічним і соціальним устроєм, гостротою соціальних конфліктів і традицією їх вирішення, політичною і моральною культурою населення тощо. Одним із найсуттєвіших чинників, який впливає на прояви та масштаби застосування насилля в політиці, є система владних відносин у суспільстві, форма реалізації політичної влади.

Висновок:

Отже, політичне насилля як засіб досягнення політичних цілей має низку особливостей (дорогий характер; непередбачуваність; конфронтаційність; авторитаризм), що зумовлюють його загалом низьку політичну ефективність. Нарешті, масштаби політичних завдань, що вирішуються з допомогою насилля, обмежуються, головним чином, тактичним рівнем, а стратегічного рівня досягають лише у поєднанні фізичного примусу з іншими засобами.

Список використаних джерел

1. А. Бабієва «Катастрофогенний чинник політичного насилля» ст. 163-164. наук. журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. –2004
2. А. Бабієва «Політичне насилля: теоретичний аспект» ст. 161-162.. наук. журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. –2004
3. Левченко Л.О. «Політичне насилля як різновид тиску у владних структурах» Ст 18-21. URL: shorturl.at/rwDj4
4. Амельченко Н. А., Шейко Ю. О. «Теорія та методологія політичної науки». Ст. 3-8. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3987/Amelchenko_Spivvidnoshennia.pdf?sequence=1

У ПОШУКАХ СЕНСУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Постановка проблеми. В спектрі питань, на які людина шукає відповіді, проблема сенсу життя посідає особливе місце. Дотримання доброчесності, освітлене людським розумом, і є, за Сократом, сенс життя. Це твердження не втрачає свого значення і в наш час, оскільки сенс життя не зводиться до задоволення елементарних потреб. Більш чи менш усвідомлено людина ставить перед собою вищу мету – добро. «Щастя є сенс і призначення життя, єдина мета людського існування», – проголошує великий майстер думки – Аристотель.

На відміну від відомих світових релігій філософія за свою довгу історію дала багату палітру відповідей, серед яких є оптимістичні й песимістичні, конструктивні й деструктивні, такі, що приносять або возвеличують людину. Практично всі вони залишили у спадщину свої обгрунтовані думки з цих питань. Та все ж варто застеретти від спокуси знайти смисл власного життя в чужих рецептах. Кожна людина повинна особисто пережити пошуки свого сенсу. При цьому йдеться про стратегічний вибір життєвого шляху, або принаймні про вироблення загальної установки на життя.

Мета.

- З'ясувати сутність поняття сенсу життя
- Вказати певні етапи розуміння важливості сенсу життя
- Дослідити різні типи розуміння життя

Виклад матеріалу. Сенс буття – філософська та духовна проблема, що має відношення до визначення мети існування, призначення людства, одне з основних світоглядних понять, що має величезне значення для духовно-морального становлення особистості. Питання про сенс життя – одна з традиційних проблем філософії, теології та художньої літератури, де воно розглядається переважно з точки зору визначення того, у чому полягає найгідніший людині сенс життя.

Уявлення про сенс життя складаються в процесі діяльності людей і залежать від їхнього соціального становища, змісту розв'язуваних проблем, способу життя, світорозуміння, конкретної історичної ситуації. У сприятливих умовах людина може бачити сенс свого життя у досягненні щастя та благополуччя: у ворожому середовищі існування життя може втратити для неї свою цінність і сенс.

Питання про сенс життя люди ставили і ставлять досі, висуваючи конкуруючі між собою гіпотези, філософські, теологічні та релігійні пояснення. Отримані відповіді на ці питання формували науку. З точки зору змісту вищого блага вирізняють такі типи обгрунтування життя: гедонізм, аскетизм, евдемонізм, корпоративізм, прагматизм, перфекціоналізм, гуманізм.

Представники гедонізму метою життя людини і її вищим благом вважають насолоду. Представники аскетизму сенс життя вбачають у крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові її від життєвих благ і насолод з метою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу. В основі евдемонізму лежить прагнення людини до щастя, що є головною метою життя. Корпоративізм сповідує груповий егоїзм, що вбачає сенс життя в належності до обмеженої спільноти, для якої головне- приватні інтереси. Прагматизм виражає прагнення людини до вигоди, блага. Перфекціоналізм пов'язує сенс життя з особистим самовдосконаленням, навіть коли воно здійснюється за рахунок інтересів інших людей. Представники гуманізму спрямовують свої зусилля на утвердження гідності й розуму людини, її прав на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

Великі філософи – такі, як Сократ, Платон, Декарт, Діоген та багато інших – мали чіткі уявлення про те, яке життя «найкраще» (а, отже, й найбільш осмислене) і, як правило, асоціювали сенс життя з поняттям блага. [5; ст.13, 42;177]

Давньогрецький філософ і вчений-енциклопедист Аристотель, наприклад, вважав, що метою всіх людських вчинків є щастя, яке полягає у здійсненні сутності людини. Для людини, суть якої – душа, щастя полягає в мисленні і пізнанні. Духовна робота, таким чином, має перевагу над фізичною. Наука діяльність та заняття мистецтвом – це так звані діаноетичні чесноти, які досягаються через підпорядкування пристрастей розуму.[1; ст.273;]

Епікур та його послідовники проголошували метою людського життя отримання задоволення (гедонізм), яке розуміється не тільки як чуттєва насолода, а й як порятунком від фізичного болю, душевного неспокою, страждань, страху смерті. Ідеал – життя в «затишному місці», в тісному колі друзів, неучасть у державному житті, віддалене споглядання. [1; ст. 423;438]

За Кантом, покликанням доброчесної людини є «прагнення до найвищого блага в світі». Таке потрактування сенсу життя не викликало б заперечення, якби не несло на собі печать теології. Сенс життя, вважав Кант, усередині людини, а тому не виходить за межі сфери намірів, не є змістовою стороною діяльності. [3; ст.40;47]

Кініки (Антисфен, Діоген Синопський) – представники однієї з сократичних шкіл грецької філософії – вважали кінцевою метою прагнень людини доброчесність(щастя). За їх вченням, доброчесність полягає в умінні задоволюватися малим і уникати зла. Це вміння робить людину незалежною. «Той найбільш багатий, хто задоволений малим, бо таке достаток свідчить про багатство природи», – роз'яснює ситуацію Сократ. Дане висловлювання в черговий раз доводить, що лише людина з «сонечком» всередині може бути удостоєна честі не тільки насолоджуватися щастям, але і ділитися ним з ближніми. Для когось-то навіть шоколадні панкейки, приготовані всією сім'єю, принесуть в душу шматочок тепла. Іншим же і зірок з неба не досить для того, щоб знайти гармонію з самим собою.[4; ст.59]

Згідно з вченням стоїків, метою людських прагнень має бути моральність, неможлива без правдивого пізнання. Душа людини безсмертна, а чеснота складається в житті людини у згоді з природою і світовим розумом (логосом). Життєвий ідеал стоїків – незворушність і спокій по відношенню до зовнішніх і внутрішніх дратівливих факторів.[1; ст.440]

З релігійними концепціями сенсу життя перегукуються ідеалістичні концепції. Типовим для них є висловлювання М. Бердяєва про те, що сенс життя не може виринути із самого процесу життя, він повинен підноситися над життям. Ця думка сягає ще Платона, який вважає людину іграшкою в руках Бога, саме він є найвищим призначенням людини. Філософ ототожнює достеменне буття з благом. Благо надає життю сенс. Кожна істота прагне блага. Оскільки різні верстви населення прагнуть різних видів благ, то й сенс життя у них різний.

Соціально-творча людина пов'язує сенс життя зі створенням духовних і матеріальних цінностей, сподіваючись при цьому жити в умовах використання результатів своєї діяльності. Народження та виховання дітей і внуків, надія «продовжити життя» в своїх безпосередніх нащадках формують зміст соціально-демографічного сенсу життя.

Жадання різних задоволень, насолод вичерпує зміст сенсу життя принципом типу «після нас – хоч потоп», формує гедоністичну концепцію.

Конформістська модель життя також не позбавлена мети – «жити, як усі», нічим не виокремлюючись. Тут сенсом життя стає пристосування до орієнтацій оточення, розчинення в людській масі.

Нарешті, теологічний, чи релігійний сенс життя означає служіння Богові в тій чи іншій формі.

Всі з описаних концепцій сенсу життя проявляються в спрямованості свідомості особистості. Така спрямованість представлена двома рівнями: світоглядним і соціальним. На першому (вищому) рівні найповніше формується уявлення особистості про сенс життя, яке результує роздуми про життя та смерть, про світ, про місце та цінність особистоті в ньому, про ставлення до інших людей. На цьому рівні моральна свідомість узагальнює життєвий досвід, концентруючи його в принципах типу «моя хата скраєм», «краще хай я буду попелом, аніж пилком!» (Джек Лондон), «жити – значить діяти» (Анатоль Франс), «сенс життя тільки в єдиному – в боротьбі» (А. Чехов). У відповідності з цими сенсожиттєвими принципами ставляться головні життєві цілі, визначаються морально-етичні засоби їх досягнення.

На другому, нижчому, рівні відбувається конкретизація концепції сенсу життя стосовно життєвих орієнтацій. Залежно від наявності умов для задоволення потреби в сенсі життя вибудовується шкала оцінок різних сфер життєдіяльності індивіда. Дані соціологічних досліджень показують, що чим вищий інтелектуальний рівень опитуваних, чим багатший їхній життєвий досвід, чим відповідальніша сфера трудової діяльності, тим очевидніше трактування сенсу життя крізь призму розв'язання нагальних завдань суспільного розвитку, творчої праці. «філософії життя».[2;ст.41]

Висновок. Як на мене, сенс нам даний для того, щоб бути просто щасливими, для хвилин, які більше не повторяться, для близьких людей, для спілкування, для розвитку, для того, щоб ми до кінчиків пальців відчували себе людьми. Сенс в тому щоб відчутти гармонію із самим собою та прокидатись кожного дня із думкою: «Я щасливий».

Життя – це просто виклик, шанс, і немає чия в житті соромитись, надто довго думати, жити стереотипами та перейматися думкою інших, адже всі ми і так помremo. І це не сумно, бо коли щось має кінець – воно вже набагато цікавіше.

Список використаних джерел

1. Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
2. Кон Й. С. В поисках себя. М., 1984.

3. Сартр Ж.П. Буття і ніщо. Цит. По Вальверде К. Філософська антропологія. – М.,200 С.342
4. Словник античності. Пер. с нем. – М.: Прогресс: 1989
5. Смысл(сене) життя Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І. Франка, 2014. – 416с

«ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми. Однією з провідних тем наукових досліджень сьогодення постають інформаційні технології, а також їхній вплив на людину та на суспільство в цілому. Це спричинено тим, що інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу та життя людини. Актуальність даної теми полягає в необхідності розкриття філософської сутності впливу інформаційних технологій на формування цінностей молоді.

Мета. ідентифікація масштабу впливу інформаційних технологій на формування цінностей молоді в сучасному світі.

Завдання дослідження. Проаналізувати основні чинники впливу інформаційних технологій на духовний світ українців.

Виклад матеріалу. Історичним розвитком суспільства обумовлено становлення інформаційного суспільства, і це є закономірним явищем. Зазнають трансформації усі сфери суспільного життя, ми входимо в нову еру, серед найвагоміших ознак якої слід відзначити прискорену інформатизацію та комп'ютеризацію всіх сфер суспільного виробництва, утворення світової мережі комунікаційних зв'язків. Інформаційна епоха – принципово новий етап у розвитку цивілізації, що характеризується новими якісними особливостями у порівнянні з попередніми періодами історії людства, і найголовніше – це те, що у наш час ключового значення набувають інформація та знання. [2, с.3]

Основні фактори побудови інформаційного суспільства.

При аналізі процесів формування інформаційного суспільства виділяються наступні контури:

- технологічний: ключовий фактор - інформаційні технології, які широко застосовуються у виробництві, установах, системі освіти і побуті.
 - соціальний: інформація виступає в якості важливого симулятора зміни якості життя, формується і затверджується «інформаційна свідомість» при широкому доступі до інформації.
 - економічний: інформація становить ключовий фактор в економіці в якості ресурсу, послуг, товару, джерела доданої вартості та зайнятості.
 - політичний: свобода інформації, яка веде до політичного процесу, який характеризується зростаючою участю і консенсусом між різними класами і соціальними верствами населення.
 - культурний: визнання культурної цінності інформації за допомогою сприяння утвердженню інформаційних цінностей в інтересах розвитку окремого індивіда і суспільства в цілому.[3, с.1]
- Багато країн перейшли на т.зв. «Інформаційне суспільство», деякі - в процесі переходу, в залежності від факторів, що впливають на те чи інше населення. Все менше приділяється уваги друкованим виданням: вчені говорять про те, що років через 30 газети, журнали, книги зникнуть з прилавків.

З одного боку, електронні сторінки - це добре, менше шкоди наноситься довкіллю, та й зберігати велику кількість інформації легше і зручніше в електронному вигляді. З іншого боку - людство стає все більш залежним від техніки. Багато хто навіть уявити собі не можуть, що будуть робити, якщо, наприклад, забудуть вдома телефон, це прівірноється до трагедії. Велике число тих, хто просто вбиває час в соціальних мережах, живе спілкування замінюється набором літер на комп'ютері, а жести і міміка - смайликами. Так, це добре для тих, хто знаходиться далеко один від одного, або в силу якихось інших причин просто фізично не можуть побачитися. Але ми зловживаємо такими благами, оскільки, будучи сусідами - спілкуємося за допомогою мережі та пристроїв. Люди припинили ходити в гості і просто бачитися.[3, с.1]

Варто відзначити, що інформаційні технології (ІТ), міцно закріпившись в нашому житті, також і полегшили наше життя. Адже скільки сил і часу йшло на обчислення економічних процесів, так як включається багато факторів, що впливають на економіку, а якщо і обчислити результати економічних процесів одного підприємства, то на рівні одного регіону або всієї країни обчислення проводилися декількома днями, та й точність цих обчислень залишала бажати кращого. На сьогоднішній день будь-які обчислення виконуються за допомогою комп'ютерів. При цьому результати точні, і обчислюються за лічені секунди.[3, с.1]

В цілому важко визначити, позитивним чи негативним є вплив соціальних мереж на формування цінностей молоді, проте можна стверджувати, що відбувається заміна пріоритету реального життя на віртуальний простір, що однозначно має негативні наслідки.

Висновок. На завершення хотілося б відзначити один важливий критерій, який грає в нашому житті важливу роль: все в наших руках. Те, наскільки ми будемо залежні від комп'ютера - визначаємо ми самі. Людина сама визначає, на що витратити час, як проживати життя. І якщо використовувати ІТ і інші блага тільки в корисних цілях і в міру - жити стане легше не тільки нам, а й майбутнім поколінням, і їм не доведеться страждати від нашої неухважності і ліні.

Список використаних джерел

1. Духовні цінності в сучасному інформаційному суспільстві. – К.: Національна академія управління, 2007. – 128 с.
URL: <https://nam.kiev.ua/files/publications/%D0%94%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BC%D1%83%20%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96.2006.pdf>
2. Піголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ «КПІ»): Автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.10 / І. В. Піголенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с. – укр.
URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%D0%92.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%D0%92.$)
3. <https://research-journal.org/physics-mathematics/vliyanie-informacionnyx-tekhnologij-na-zhizn-cheloveka/>

УКРАЇНЬКА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Вплив світової культури на українську. Кожна з більш ніж двох тисяч національних культур, що існують у світі, має свою специфіку, яка і робить її неповторною й унікальною. Ця своєрідність виникає на основі впливу географічного чинника, особливостей історичного шляху народу, взаємодії з іншими етнокультурами

Мета. Розглянути українську культуру в контексті світової культури. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

– З'ясувати значення культури;

– Дослідити історію розвитку української культури;

Виклад матеріалу. Культура – сукупність матеріальних і духовних, нематеріальних цінностей, створених людством протягом його історії.

Зі всього розмаїття соціальних процесів, відносин і фактів, які існували у минулому й існують нині, ми виділяємо певну особливу сферу, яка іменується культурою. Більшість людей переконана, що саме культура – те головне, основне, що відрізняє людське і соціальне буття від існування дикої природи.[1,с.18]

Для української національної культури основоположною і базовою є народна культура, на основі якої поступово сформувалися професійні наука, література, мистецтво.

Своєрідність української культури визначили також впливи географічних умов, особливості історичного шляху, а також взаємодія з іншими етнокультурами.

У будь-якій національній культурі основоположною і базисною є народна культура. Потім на її основі поступово формуються професійні наука, література, мистецтво. Внаслідок труднощів історичного шляху України у вітчизняній традиції народна культура зіграла виключну роль. І в XVI ст., коли феодално-боярська знать прийняла католицизм і польську культуру, і до кінця XVIII ст., коли верхівка козацької старшини русифікувалася, українське суспільство розвивалося значною мірою без повноцінної національної культурної еліти. Справжніми творцями і носіями культури продовжували залишатися низи суспільства. Українська культура протягом тривалих періодів своєї історії розвивалася як народна. У ній велике місце займали фольклор, народні традиції, які додавали їй особливої чарівності і колориту. Особливо яскраво це виявилось в мистецтві - народних думах, піснях, танцях, декоративно-прикладному мистецтві. Саме завдяки збереженню і продовженню традицій, корені яких сходять до культури Київської Русі, став можливим підйом української культури і в XVI - XVII ст., і культурне відродження в XIX ст. У той же час відчутні і негативні наслідки такого характеру розвитку української національної культури. Протягом тривалого часу багато талановитих людей, які народилися і виростили в Україні, потім покидали її, зв'язували своє подальше життя і творчість з російською, польською, іншими культурами. Крім того, прогрес у сфері природничих наук був виражений слабше, ніж у гуманітарній.[2,ст.59]

Разом з тим, самобуття і старовинна система освіти, яка досягла свого розквіту в добу Козаччини і забезпечила практично суцільну грамотність населення, давня традиція книгописання, орієнтованість на провідні центри Європи, зокрема на Візантійську культурну традицію, роль України-Руси як центру християнства в східнослов'янському світі, а також як центру наук і вищої освіти в добу Козаччини завдяки розвинутій мережі колегіумів, Острозькій та Києво-Могилянській академії, меценатство та державна підтримка культури рядом визначних державників – К.Острозьким, П.Конашевичем-Сагайдачним, І.Мазепою та ін. – все це дозволило піднести українську культуру до рівня світового явища, створити ряд класичних шедеврів у галузі друкарства, архітектури, мистецтва, досягти значних успіхів у науці.

Відомий дослідник української культури І. Огієнко зазначав, що українській культурі з самого початку були властиві відвертість світу, відсутність ксенофобії (боязні чужого) і гуманізм. Говорячи про гуманістичну суть української культури, потрібно відзначити і те, що сама система цінностей даної культури в період її активного розвитку (XVII - XIX ст.) була досить специфічною. Багатий матеріал для такого висновку дає творча спадщина Г. Сковороди, Ф. Прокоповича, П. Куліша. У своїх філософських творах вони вирішували питання про сутність та умови людського щастя, про значення людського існування. На відміну від філософської думки інших європейських країн, де проблеми бідності, хвороб і безкультур'я мислилося подолати шляхом технічного прогресу, підвищення продуктивності праці, за допомогою зусиль освічених монархів і соціального експериментування, українські мислителі закликають до іншого. «Споріднена праця» і самопізнання, свобода, заради якої не шкода розлучитися з благополуччям, обмеження життєвих потреб, надання переваги духовному над матеріальним - ось ті шляхи і рецепти щастя, яких дотримувались і які пропагували провідні українські мислителі. Сьогодні такі підходи набувають особливого значення для всього людства. [3,с.5-6]

У Посланні Президента України до Верховної Ради України від 22 лютого 2000 р. висловлена така думка: «Загальносвітової тенденції і власний досвід підводять до принципового висновку: індустріальний, промисловий та економічний поступ значно більше залежить від духовної, культурної складової, ніж від суто технічних нововведень». Майбутнє незалежної України тісно пов'язане з розвитком гуманітарної сфери, продовженням національних культурних традицій.

Висновок. Сутність та історія культури українського народу пеки що недостатньо вивчені. Залишається неопрацьованою низка теоретичних проблем: архетипи нашої культури, вплив на неї історичних, расових, соціо- та геопсихологічних, геополітичних та інших чинників, західних, східних, південних, північних факторів. Відкритим питанням залишається й історична зміна типів української національної культури.

Протягом століть український етнос розвивався у несприятливих умовах. Імперські та тоталітарні режими економічно, соціальне, морально-психологічно сприяли поширенню комплексу культурної неповноцінності української нації або безпосередньо руйнували її культурні структури. Проте наша культура засвідчила свою міцність. Творчі сили народу не вичерпалися, і сьогодні ми є свідками обнадійливих процесів.

Список використаних джерел

1. Ерасов В. С. Социальная культурология. Учебник для студентов высших учебных заведений. 2- ое изд. испр. и доп. М.: АспектПресс, 1996. - 591с. [http://alehina.info/_ld/0/22_--_.pdf]
2. Культурология /под ред. А. А. Радугина. М.: Центр, 1996. - 400 с. [<http://yanko.lib.ru/books/cultur/radugin-culturology-2001-1.pdf>]
3. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. Київ: Либідь, 1993. - 390 с. [<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008772>]

ВПЛИВ ГРОШЕЙ НА СУСПІЛЬСТВО

Постановка проблеми. Гроші - це результат цілеспрямованих дій людини в її житті. Вони диктують свою політику, нав'язують особливий світогляд. Щоб вирішити проблему грошей особливо увагу потрібно звернути на потреби людини в суспільстві. У світогляді багатьох людей залишилася рабська ідеологія, що держава повинна забезпечити роботою кожну людину. Тому багато хто вважає, що хтось про нього повинен думати. Але насправді, якщо людина не думатиме сама про себе, про свій розвиток, то ніхто інший їй не допоможе.

Мета. Проаналізувати філософську сутність грошей та їх значення для людей у сучасному світі. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- дослідити філософський зміст ставлення особистості до грошей;
- визначити наслідки впливу грошей на світоглядно-духовний світ людини.

Виклад матеріалу. Життя кожної людини унікальне і цінне. Кожна людина визначає межі впливу свого життя і в ці межі потрапляють гроші. Мета і планування – інструменти формування цих меж. З появою грошей, їх поширенням, а також впливом на всі сторони життя суспільства, пов'язують формування окремого напрямку у філософії - філософії грошей [1, с. 207]. Більшість вчених зводяться до думки, що гроші досить-таки суттєво впливають на особистість людини, формують її вподобання [2, с. 224-225]. Першим, хто порушив проблеми грошей і моральної поведінки під час їх використання, був античний філософ Аристотель. Він відзначає, що гроші не є самостійним елементом, незалежним від поведінки людини. Аристотель акцентує увагу на складності даного процесу, адже за його переконанням витратити гроші на свої примхи - легко, а ось витратити на те, що дійсно потрібно - здатний не кожен.

Більшість людей шукають вигоду виключно для себе, не кажучи вже про бажання творити добро для суспільства. Причиною цьому служать різноманітні проблеми у сферах людського життя. Наприклад, шахрайство, фінансові махінації, корупція і т.п. Також варто зауважити, що бути зосередженим тільки на власному блазі та дяти лише в своїх цілях - не призведе суспільство до розвитку. Лише порозуміння та гармонія у соціумі стане причиною до взаєморозуміння у відносинах в будь-яких сферах людського буття [3, с. 14-15]. Таким чином гроші не повинні заважати моральним і духовним цінностям. Саме такі переконання дадуть правильний вектор розвитку культури грошей у сучасному світі. Не буде секретом сказати, що гроші відіграють значну роль у формуванні внутрішнього світу людини, її моральних критеріїв. Їхня місія полягає не тільки у полегшенні торгівлі й розвитку ринкової економіки, націленої на отримання прибутку, але й у формуванні самої людини з її особливими ціннісними установками [4, с. 133].

Яку роль відіграють гроші у житті людини? Для одних вони не мають майже ніякого значення і є просто джерелом існування. Для інших ж, навпаки, гроші відіграють велику роль і мають велику владу над ними, адже ці люди перебувають у постійній гонимі за матеріальним благом. Вони стають жертвою маніпуляції грошима, що породжує можливість панування сильнішого над слабшим, а диктатором цього стають гроші. Їх відсутність приводить до формування думки про власну ганебність. Також ситуація ускладнюється й тим, що через інформаційний шум на нас впливає безліч інформації, зміст якої полягає в популяризації фінансового добробуту. Сьогодні більшість людей ставлять гроші на найвагоміше місце в житті. На їх думку, вони є основним мірилом людського життя. Людство не задумується над тим, що у цьому випадку не воно керує грошима, а гроші панують над людським розумом. Слід задуматися та виокремити гроші від основних людських цінностей, поставити їх в служіння людині.

Висновок. Гроші - річ, яка на більшість людей має негативний вплив. Як тільки людина починає володіти великою сумою грошей, одразу з'являється зайва впевненість і нахабство. Кожен воліє розбагатіти, та найголовніше - зберегти в собі всі високоморальні якості. Збагачення не являється головною метою життя, а є лише одним із засобів для існування. А найголовнішим у житті кожного має бути здоров'я, кохання та благополуччя.

Список використаних джерел

1. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації : монографія / кол. авторів ; за ред. Т. С. Смовженко, З. Е. Скринник. – К. : УБС НБУ, 2010. – 463 с.
2. Лантінова Г. С. Освітній вимір і культурні смисли філософії грошей. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2015. Вип. 44. 223-235 с.
3. Шкрєбець М. С. Вплив грошової культури на рівень консолідації українського суспільства / М. С. Шкрєбець // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – № 889. – С. 133–137.
4. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] / Володимир Томахів // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 67-71.

«ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ АНТРОПОЛОГІЇ»

Постановка проблеми. Нерідко термін «філософська антропологія» тлумачать у ширшому значенні – як філософське вчення про людину. Кристалізація філософського розуміння людини, особливо на початкових етапах розвитку філософії, відбувалася на основі міфів, легенд, переказів і закладених у них ідей, образів, понять, а також своєрідного діалогу між міфологією та філософією, що тільки формувалась у розвитку. Для кращого розуміння потрібно «розібрати» напрям філософської антропології та її значення і тлумачення у сучасному світі.

Мета дослідження. Метою дослідження статті є короткий опис філософської антропології та її розуміння у сучасному світі.

Завдання:

- Визначення антропології в сучасному розумінні
- Визначення філософської антропології як школи
- Визначення основних поглядів на природу людини

Виклад матеріалу. Антропологія в сучасному розумінні – наука про сутність і еволюцію людини. Як напрям філософської думки антропологія філософська виникла у 1920-і в контексті загального для європейської філософської думки «антропологічного повороту». Поняття «антропологія» походить від грец. anthropos – людини, logos – вчення, тобто вчення про людину. Однак відтоді, як наукові дослідження отримали бурхливий імпульс розвитку завдяки мислителям епохи Нового часу, антропологія отримала всі наукові атрибути і сформувалася як частина природничого, біологічного знання, хоча й зберігала певний зв'язок з історією. Паралельний розвиток антропологічного знання в культурно-соціальної та біологічній парадигмі та визначив сучасний стан співіснування різних людинознавчих дисциплін, об'єднаних однією назвою. [4, с.1]

Початок філософської антропології зв'язано з появою класичних для цього напрямку робіт Макса Шелера «Положення людини в космосі» (1928) і Хельмута Плеснера «Ступіні органічного і людина» (1928), у центрі уваги яких проблема природи людини, специфічна відмінність у способі існування людини і тварин. У більш пізніше час вийшли класичні роботи Арнольда Гелена «Людина. Його природа і положення у світі» (1940) і «Первісна людина і пізня культура» (1956). Макс Шелер – основоположник філософської антропології Час 1920-х років був дуже неспокійним, і виникнення філософської антропології (так само, як персоналізму й екзистенціалізму) досить тісно зв'язано з духовною й економічною ситуацією в Європі. Зокрема, Шелера не могли не турбувати соціально-економічні потрясіння, що відбувалися в країнах Європи в 1910-х роках: Перша світова війна, революційні заворушення в Німеччині і Росії і т.д. У цій кризі Шелер бачив насамперед кризу розуміння людини. Комунізм, на думку Шелера, це відмовлення від людини. Шелер вважав, що незнання сутності людини призводить до кризи в культурі, до відмовлення від самої людини. Криза суспільства – це криза людини, криза особистості. Причина цього в неправильному підході до пізнання. [1, с.1]

1. У Новий час специфіка людини вбачається в розумі, мисленні, раціональності. Ясний зміст душі - це свідомість. Такою є позиція Декарта. Кант додає до цієї концепції багато нового. Раз з тим, він ставить у кінцевому рахунку вище за інших пізнавальні здібності, яких у нього три - глузд, здатність судження, розум.[5, с.1]

2. Починаючи із Сократа, філософи античності вважали людину двоїстою істотою, що складається з тіла і душі. Платон співвідносив душу з ідеєю, Аристотель вважав душу формою.

3. Умовно названий «історичний підхід» спирається на вивчення пам'ятників матеріальної і духовної культури далекого минулого і дозволяє репрезентувати людину як істоту, що історично розвивається від нижчих її форм до вищих, тобто сучасних. Стимул до такого бачення людини дала теорія еволюції Ч. Дарвіна. Серед представників цього підходу чільне місце займає К. Маркс.[6. с.8]

Висновок: Отже, філософська антропологія є частиною філософії, яка має спеціальний предмет вивчення – людину як особливий різновид сушого в єдності його біологічних, психофізіологічних, соціальних, моральних, релігійних і інших компонентів, яка синтезує наукове і ціннісне бачення феномену людини і її становища у світі. Філософська антропологія може слугувати загальною методологічною основою наук, які досліджують ті чи інші аспекти буття людини.

Список використаних джерел

1. Положення людини в космосі // М. Шелер // 1928 р. 80 с. URL: https://pidru4niki.com/1209061337709/filosofiya/maks_sheler_1874-1928
2. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник. // Л. О. Радіонова // 2006 р. – 142 с. URL: <https://core.ac.uk/download/11323263.pdf>
3. <https://cutt.ly/Pc4NVKq>
4. <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/lection/lec6.html>
5. <https://cutt.ly/Ac5DgLh>
6. <https://cutt.ly/ac5FfY4>

СУЧАСНИЙ ЛІБЕРАЛІЗМ

Постановка проблеми. Сьогодні лібералізм є однією з провідних ідеологій у світі. Концепції особистої свободи, почуття власної гідності, свободи слова, загальних прав людини, релігійної терпимості, недоторканності особистого життя, приватної власності, вільного ринку, рівності, правової держави, прозорості уряду, обмежень на державну владу, верховної влади народу, самовизначення нації, освіченої і розумної державної політики - набули найширшого розповсюдження. Для кращого розуміння можливих напрямів та варіантів розвитку України та її громадського суспільства необхідно «розібрати» лібералізм та його сучасний прояв.

Мета дослідження. Метою дослідження статті є короткий опис лібералізму та його проявів в сучасному світі.

Завдання:

- Визначення засад лібералізму
- Визначення проявів лібералізму в сучасному світі
- Визначення переваг лібералізму

Виклад матеріалу. Лібералізм (фр. libéralisme) – філософська, політична та економічна теорія, а також ідеологія, яка виходить з положення про те, що індивідуальні свободи людини є правовим базисом суспільства та економічного ладу. Лібералізм проголошує, що ініціативна, вільна, тобто неконтрольована діяльність осіб, головним чином економічна й політична, є справжнім джерелом поступу в суспільному житті. Спрямований на утвердження парламентського ладу, вільного підприємництва, демократичних свобод; обстоює абсолютну цінність людської особистості («особа важливіша за державу») та рівність всіх людей щодо прав особистості. Метою лібералізму є максимальне послаблення різних форм державного і суспільного примусу щодо особи (контролю особи тощо), обстоює шлях мирного, реформаторського здійснення соціальних перетворень. [1]

На рубежі XIX–XX століть спостерігається перетворення класичного лібералізму в сучасний за такими напрямками: соціалізація (посилення уваги до соціальної сфери); демократизація (введення всезагального виборчого права); етатизація (посилення ролі держави в економіці); націоналізація (відмова від космополітизму); модернізація (концептуальне оновлення базових принципів лібералізму). Із зазначених напрямів перетворень найбільш активно окреслювалися тенденції соціалізації, які врешті привели до концептуального оформлення сучасного лібералізму. Трансформація ліберальної проблематики, яка відбулася наприкінці XIX – на початку XX століть, означається в різних джерелах порізному: і «соціальний лібералізм», і «лібералреформізм», і «неолібералізм». Понятійне отождошення двох останніх термінів пов'язане з тим, що «лібералреформізм» виникнув в Америці і саме там його часто називають «неолібералізмом». Утім, значно частіше спостерігається отождошення термінів «соціальний лібералізм» та «лібералреформізм», які вживають як синонімічні. Стосовно ж уживання терміна «неолібералізм» зазначимо, що ним більш прийнято означувати окремий етап сучасного лібералізму, який оформився ближче до середини XX ст. Генеза проблематики сучасного лібералізму. Центральною проблемою сучасного лібералізму стало питання соціальних гарантій прав та свобод індивіда. Цьому, не в останню чергу, сприяла популярність марксизму, в рамках якого була розвинута концепція соціальної солідарності.

Лібералізм як суспільно-політичний рух та ідеологія поширені і в сучасній Україні, на їх основі діють ряд політичних партій, зокрема, Ліберальна партія України (ЛПУ), Ліберально-демократична партія (ЛДП) – «Захищена Особистість», Християнсько-ліберальна партія України (ХЛПУ), Україна майбутнього (УМ), Сила людей, Демократична Сокира та інші. Важливе значення для розвитку лібералізму в Україні мають інститути громадянського суспільства: громадські рухи, об'єднання тощо. З 2015 року в Україні діє громадська організація «Ліберально-демократична ліга України», що вперше почала об'єднувати ліберальну молодь, тобто осіб, народжених після 1991. Сучасний лібералізм також віддає перевагу відкритому суспільству, заснованому на плюралізмі та демократичному управлінні державою, за умови захисту права меншості та окремих громадян. Деякі сучасні течії лібералізму більш терпимі до державного регулювання вільних ринків заради забезпечення рівності можливостей досягнення успіху, загальної освіти та зменшення різниці в доходах населення. Прихильники таких поглядів вважають, що політична система повинна містити елементи соціальної держави, включаючи державну допомогу з безробіття, притулки для бездомних і безкоштовну охорону здоров'я. [2]

Висновок. Сучасний лібералізм – це символ вічної зміни, пошуку нових, альтернативних шляхів розвитку, оновлення та інновацій у найрізноманітніших сферах існування і діяльності людини. Лібералізм – невід'ємна частина політичної і соціальної історії нового часу. Розуміння соціальної політики як породження ідей цього часу вимагає чіткого уявлення про становлення і розвиток ліберальної доктрини і на Заході, і в Україні та взагалі на всьому пострадянському просторі так званих країн СНД. До речі, і в Україні уже з'явилися перші праці, що узагальнюють лібералізм і як течію економічної думки, і як дуже популярну в сучасному світі ідеологію, за якою велике майбутнє, але тільки за умови, що вона не відкидатиме прогресивні форми соціальної політики держави.

Список використаних джерел

1. Сучасний лібералізм. URL: https://pidru4niki.com/1335102236449/politologiya/suchasniy_liberalizm
2. Сутність лібералізму. URL: <https://xreferat.com/72/2268-1-sutn-st-l-beral-zmu.html>

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ФЕНОМЕН ТУРИЗМУ

Актуальність теми дослідження: філософія як стиль мислення неодноразово демонструвала своє прагнення якомога щільніше наблизитися до масової свідомості. Особливо це стосується такої галузі філософської теорії, як соціальна філософія та її взаємини з іншими соціо-гуманітарними науками. В цьому контексті правомірна проблема «філософії туризму». Саме це питання потребує роз'яснення щодо її доцільності та обґрунтованості. Репрезентуючи туризм як духовне і соціокультурне явище, філософія здатна виконувати методологічну функцію щодо інших наук про туризм, збагачуюсь у своєму світоглядному змісті їхніми науковими доробками.

Об'єкт дослідження: суспільство як «життєвий світ» мандрівника, джерело його культурного досвіду, якого він набуває в результаті спілкування зі світом культури, іншим досвідом і досвідом інших (інтерсуб'єктивність і міжсуб'єктна комунікація).

Предмет дослідження: філософія туризму як комплексне осмислення подорожей: мотивації, різновидів, цільові установки, інфраструктура. Особливості інноваційного, креативного мислення і діяльності працівників туристської сфери, проблеми «альтернативного» туризму як предмет філософського осмислення.

Завдання дослідження: вивчити критерії, за допомогою яких формується понятійний апарат туризмознавства; з'ясувати у понятійний, категоріальний, концептуальний спосіб сутність і зміст філософії туризму, притаманні закономірності, тенденції і можливості, виявити її складові та компоненти.

Мета дослідження: виявлення головних аспектів смислового призначення туризму.

Історія людства - це літопис прокладання та освоєння караванних шляхів, паломництва до святих місць, мореплавств, відкриття нових земель. Особлива сторінка в цьому літопису належить філософам, які здійснювали тривалі подорожі заради пізнання світу, пошуку істини.

У ряду видатних філософів-андрівників чільне місце належить Г.С. Сковороді, життєвим кредо якого було: «жити - значить мандрувати». Він пішки обійшов усю Слобідську Україну, подорожував до Москви, відвідував Братиславу, Відень, Італію та Німеччину. Свої враження від мандрівок Скворода, зокрема, висловив у «Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» [3, с.99].

В основі всіх подорожувань лежить бажання людини одержати незвичні враження, потяг до задоволення, насолоди, тобто гедоністичні мотиви. Чимало мислителів минулого вважали, що саме прагнення до задоволення є мотивом всіх людських дій. Пригодницький, екстремальний, карнавальний, фестивальний туризм здатний задовольнити ці людські потреби.

Філософія туризму - це, насамперед, філософське розуміння людини, яка перебуває в «полоні» туристських подій. Філософський погляд на туризм зумовлює необхідність перегляду традиційного розуміння туризму як суто «індустрії подорожей та відпочинку», що передбачає наголос на світоглядне, культурне, гуманістичне, пізнавальне, етичне, естетичне, комунікативне значення туризму як феномену загальнолюдської культури. В цьому аспекті головним об'єктом туризмознавства є не маршрути, а особистість, що подорожує, світ її інтересів, прагнень, ціннісних орієнтирів [1, с.146].

Філософський погляд на туризм полягає в тому, щоб визначити його сутність у понятійний спосіб. Туризм водночас виступає як одна з найкрупніших і найдинамічніших індустрій світу, що надає робочі місця сотням мільйонів людей. Туризм для багатьох є своєрідним способом життя.

В філософії туризму насамперед слід виділити її онтологічну частину - вчення про туризм як різновид соціального буття. Соціальна онтологія туризму виявляє загальну логіку становлення, відтворення і оновлення різноманітних форм туристської практики, її проблемність, місце туристського процесу в соціальній динаміці [3, с.99].

Відображення соціального буття туризму у філософський спосіб зумовлює те, що філософія туризму виступає як своєрідна соціально-філософська феноменологія. Джерелом феноменологічного знання є власний культурний досвід, який турист здобуває в результаті «зустрічі» з досвідом «іншого» та «інших». Внаслідок цих зустрічей у свідомості формуються смислові значення, уявлення. Їх розуміння дозволяє туристській свідомості осягнути навколишню та суспільну дійсність [1, с.147].

Розглядаючи туризм як своєрідну проекцію багатогранного буття людини, яка подорожує, філософія туризму виконує методологічну функцію щодо інших складових туризмознавства, збагачуючись у своєму світоглядному й антропологічному змісті їх науковими доробками, узагальненнями, набуваючи певної дисциплінарної автономії. Філософський підхід до туризму передбачає застосування основних методів пізнання і пояснення різноманітних ланок туристського процесу. Історико-філософську традицію. У її межах виникали і розвивалися філософські погляди мислителів різних епох і наукових шкіл... Французький філософ-екзистенціаліст Габріель Оноре Марсель (1889-1973) писав: «Саме душа, саме вона - одвічна мандрівниця, саме про душу і тільки про неї буде найвищою правдою сказати, що бути - це бути в дорозі». [2, с. 93].

Специфічний вид організованої подорожі - туризм - має такі атрибутивні, тобто невід'ємні, якісні ознаки: наявність привабливої мети (ознайомлення з культурними артефактами, пізнання, відпочинок, розвага, оздоровлення, нові знайомства тощо); просторово-часові координати мандрівки (дім як початок і завершення подорожі). Як і будь-яке інше суспільне явище, туризм існував у різноманітних формах подорожування і з різною мотивацією. Тому твердження, що кожний турист - це мандрівник, слід доповнити міркуванням, що не кожний мандрівник - турист [4, с. 62].

Технологія в сучасному світі у її широкому розумінні є найважливішим фактором, що визначає розвиток усіх сфер життєдіяльності як людини, так і суспільства. За її допомогою людина підключається до світів, які є їй чужими, долає час та простір. Відтепер людина може бути присутньою онлайн. У результаті - неможливе стає втіленим. Людина перетворюється на своєрідного «навігатора», завданням якого є постійний пошук і проектування туристичного простору. Тому не випадково дослідники зазначають, що технологічна перспектива найближчих десятиліть, а також пов'язана з цим метаморфоза human being може перетворити сучасну людину на новий вид, котрий можна визначити як eНomo. Означена перспектива змінить класичне, традиційне розуміння туризму [5, с.11].

Актуальним для всіх в Україні був і залишається обов'язок, точно відбитий у двох давніх афоризмах: «пізнай самого себе» і «будь самим собою». Як ніщо інше українська національна культура узагальноно виражає творчі зусилля та досягнення українського народу у всіх сферах життя. Український народ протягом своєї багатовікової історії створив самобутню культуру, яку по-справжньому ще треба пізнати.

Нинішні українці продовжують розвивати буття попередніх поколінь людей, які жили в Україні в різні епохи й належали до різних культур, зробивши вибір на користь збереження пам'яток власної чи чужої давнини, відновлення системних зв'язків у просторі та часі. У сучасних умовах діячі культури, до яких можна зарахувати й нечисленних працівників туристичної галузі, повинні працювати на українську ідею... У такий спосіб Україна збереже себе завдяки ментальності та духовній стриманості у сприйнятті західних, східних чи інших впливів. [6, с.1].

Висновок. Отже, філософський погляд на феномен туризму полягає у з'ясуванні його гносеологічних, соціальних, аксіологічних, духовно-культурних, інтеграційних, комунікативних функцій. Все це свідчить про те, що традиційний туризм для багатьох поступово втрачає свою привабливість, а також про великий потенціал туризму, його здатність набувати інноваційних форм, збагачуватися новими смисловими значеннями. Як і будь-якому соціальному явищу, туризму притаманні суперечності. Філософсько-світоглядний підхід до дослідження туризму переконує, що він істотно сприяє об'єднанню людей, комунікації і соціалізації особистостей на основі їх ознайомлення з цінностями вітчизняної, світової культури, опанування і поширення загальнолюдських етичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Бауман З. От паломника к туристу // Социологический журнал. 1995. №4. С.146-147.
2. Малахов В. А. «Моральний та екзистенційний вимір туризму. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». – К. – 2002.
3. Павловський В. Становлення філософії туризму і онтологічний аспект // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2006. №5. С.99.
4. Серж Перро, Жан Мішель Оернер. Необхідність «туризмології» – «Наукові записки КТТЕП». – К. – 2001. – Випуск І.
5. Феномен туризму: розмаїття сенсів: монографія ; за ред. О. О. Красноурецького, Н. І. Моїсєвої. – Харків : Видавництво «Стильна типографія», 2019. – 252 с.
6. https://tourlib.net/books_ukr/filotur22.htm Філософія туризму. Частина друга. Філософія туризмології (І.А. Зязюн).

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми. Української нації формувалася впродовж довгих сторічч. На території України проживала велика кількість етнічних народностей, які переселялися з різних куточків континенту. Одні залишалися і селилися на цій території, інші перекочувували на нові землі.

Сучасна українська політична нація складається з багатьох народностей, що проживають на території України. Більшість цих народів мають свою мову та відомості в зовнішності.

Довгий час не було конфліктів і суперечок, але нинішня ситуація в Україні завдає багато проблем та шкодить суспільству.

Проблема формування політичної нації доволі актуальна в Україні, адже вона сприятиме розумінню процесів, що відбуваються в етнографічній сфері і дасть змогу перевірити виправданість застосування концепції політичної нації до етнополітичних процесів в країні.

Мета - дослідити основні процеси формування української нації, збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження самобутності національної ідентичності суспільства загалом, а також самобутності окремих спільнот.

Основними завданнями: розглянути основні проблеми формування нації сучасної української нації.

Об'єкт дослідження: українська нація.

Виклад матеріалу проблематика формування національної ідентичності.

На сьогоднішній день так і немає одностайних наукових тверджень щодо поняття «нація». Нація (лат. natio – плем'я, народ) – поняття, що застосовується для характеристики великих соціокультурних спільнот індустріальної епохи.

Більшість учених до істотних ознак нації як правило, «відносять спільність території мови, культури, економічних зв'язків, психологічних особливостей, самоідентифікаційних характеристик тощо».

Існують два основні значення терміна:

1) **політична спільнота громадян певної держави** - політична нація (нація-держава) - це сукупність політично суб'єктивних громадян, що здійснюють колективні національні інтереси через механізм власної політичної організації - національної держави.

2) **етнічна спільнота (етнос)** - спільнота, яка має спільне історичне походження, з єдиною мовою і самосвідомістю (як особистим відчуттям «національної ідентичності»), так і колективним усвідомленням своєї єдності і відмінності від інших), власною державністю або прагненням до її створення.

Назва «українська нація», за свідченням Ю. Липи, вперше була вжита за часів Богдана Хмельницького [1,с.103]. Саме завдяки перемогам гетьмана у національно-визвольній війні 1648 – 1654 років, а ще раніше – існуванню Запорізької Січі, українська культурна ідентичність стала визнаним та вагомим чинником політичної історії Європи.

На етнополітичній карті країни вирізняється кілька так званих проблемних регіонів, які або є зосередженням складного комплексу міжетнічних відносин, або самі ініціюють гострі питання, позиція щодо яких різних етнополітичних суб'єктів суперечлива, а часом і непримиренна. Одна з них – обсяги повноважень регіонів самим контролювати політичну й соціально-економічну ситуацію на місцях та право «делегувати» своїх представників до вищих органів державної влади, що в деяких засобах масової інформації дістало назву кланового принципу їх формування. Крім того, спостерігається і розбіжність позицій регіонів з деяких питань загальнонаціонального характеру, насамперед стосовно державної мови [2,с.213-216].

Також важко не зазначити, що нинішні українці - це громадяни, які раніше жили в кількох державних формуваннях, і входили, як піддані, в різні політико-економічні системи. Жителі західних областей України до 1945 року перебували в державах з ринковим способом ведення господарства. Тоді як жителі центральних і східних областей з 1917 року, пройшли і жахи воєнного комунізму, і Голодомор, і планове ведення соціалістичного господарства. Тому і різні психології сформувалися і у різних частин української нації. Відповідно одна частина більш ініціативна і заповзятлива, а інша більш соціально пасивна і вимагає до себе патерналістського ставлення з боку влади. А це в свою чергу передбачає різні типи економічної політики. Тому державні органи будь-якої каденції стикаються з проблемою, коли різні частини народу бажать діаметрально протилежної внутрішньої і економічної політики. Тут і знаходяться ще витoki один українського внутрішнього конфлікту.

Перше, найзначніше зниження кількості прихильників незалежності відбулося у перші два роки після розпаду СРСР (коли вирувала гіперінфляція), сягнувши до початку 1994 року найнижчого за всі роки незалежності рівня – 56%. Друге зниження рівня підтримки незалежності відбулося впродовж 1997, а особливо 1998 року внаслідок світової фінансової кризи. Останнє зниження підтримки незалежності було зафіксоване в грудні 2001 – березні 2002 року. А от у листопаді 2000 року було зафіксовано найвищу за всі роки досліджень частку прихильників незалежності України серед її громадян – 77%. Тоді уперше за її підтримку висловилися не менше громадян, ніж на референдумі 1991 року [3,с.18-19].

Культурне та економічне життя нації невіддільні один від одного і тісно переплетені. В значній мірі психологію однією з найуспішніших націй - німців (за винятком короткого ганебного епізоду в їхній історії, який вони, успішно подолали) сформував протестантизм, як культурна тика, яка в значній мірі зазнала впливу з боку економічної, виробничої сфер. Тому і ми не повинні в період становлення української нації займатися виключно культурно-етнографічними заходами. Так, українська мова важлива, але економіка не менш важлива.

Висновок Нам слід зрозуміти, що єдність української нації - це необхідна умова виживання української держави. Якщо ми не вирішимо проблему, яка полягає в об'єднанні всіх українців незалежно від того, де вони проживають - в країні і в світі - і пов'язану з нею, проблему національної економічної (промислової) політики, то ми сильно ризикуємо. В історії досить прикладів, як це фатально закінчувалося для народів, які не хотіли або не зуміли своєчасно вирішувати аналогічні

Список використаних джерел

1. Липа Ю. Призначення України. - Львів, «Просвіта». – 1992. – С. 103.
2. Українське відродження чи нова русифікація?. – І. Діак., Гранослов, 2000. –С.213- 216.
3. Хмелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за роки незалежності .2003. – С. 18 – 19.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВРАХУВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ.

Постановка проблеми. Громадська думка - один з найдавніших суспільних феноменів. Вона є своєрідним регулятором процесів, які відбуваються в суспільстві. У всі часи суспільством можна було правити тільки спираючись на громадську думку, а послідовний демократ А. Лінкольн вважав, що всьому, що підтримує громадська думка, гарантовано успіх. Після багатьох років нехтування думкою громадськості, в Україні, нарешті, почали рахуватися з нею. Більше того, вона стає силою, яка здатна вплинути на політичний курс держави, формування законодавчого поля, визначення соціальної та економічної політики країни. На сучасному етапі розвитку української державності набуває великого значення роль громадської думки. Саме врахування думки громадськості під час вироблення та впровадження державної політики є одним із найважливіших факторів розбудови справжньої демократичної держави. А отже, станом на сьогодні, проблема громадської думки лишається досить актуальною.[1]

Мета роботи - з'ясування сутності рис явища громадської думки та особливостей його інституціалізації в Україні. Поряд із встановленням всезагального виборчого права і пов'язаного з цим розвитку протягом другої половини XIX ст. Нових форм колективної дії, основною з яких є поява масових організацій – партій та профспілок, можна прослідкувати поступову трансформацію поняття «громадська думка».[1] До цього часу вона була інтелектуальною позицією еліти, більш поінформованої і достойної з точки зору її надленості розумом та моральністю, яка в результаті раціональної дискусії повинна була б публічно приймати рішення – на противагу неосвіченому натовпу простолюду. Ці думки були громадськими лише у тому розумінні, що вони були запропоновані до публічного обговорення, але політичного впливу не мали. До кінця XIX ст. із збільшенням масових рухів та вуличних маніфестацій (пов'язаних із урбанізацією та індустріалізацією), а особливо із поширенням засобів масової інформації, виникає «новий» різновид громадської думки, який конкурує з попереднім, що існуватиме з ним паралельно до середини XX ст., поки його остаточно не витіснити. Ця нова думка тактично класифікуватиметься як «громадська», проте дещо іншому розумінні, – демократичному, як реальна думка громадськості, принаймні зовні.[3]

Дослідження громадської думки. Громадська думка – це складне надіндивідуальне утворення, а не сума думок окремих осіб, опитати яку неможливо, бо вона не відповідає. Її можна тільки досліджувати, відфільтрувавши «порожні відповіді» тих, хто не цікавиться певною проблемою взагалі, не має визначеної позиції з цих питань, а головне – відсіявши за допомогою запитань-фільтрів та тестових запитань все, як кажуть американці, що «несуттєво, некомпетентно і не стосується справи»[3]. Розвиток демократичних інституцій в Україні та масових політичних, маркетингових, соціальних прикладних опитувань населення порушили низку методологічних та методичних проблем щодо специфіки соціологічних досліджень громадської думки на відміну від інших галузей соціальних досліджень, статусу та методології дослідження громадської думки як надіндивідуального феномена, методики науково-теоретичних і прикладних її досліджень. Як засвідчує практика, науковці-соціологи на основі фахових полінгів можуть зробити чимало важливих теоретико-методологічних узагальнень щодо функціонування механізму «політика – ЗМІ – громадська думка – масова свідомість громадян». У вітчизняній соціологічній науці проблему дослідження громадської думки концептуально поставив В. Оссовський. У книзі «Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації» та в наукових статтях він, спираючись на роботи П. Бурд'є, П. Шалтанія, Дж. Геллапа, сформулював методологічні принципи таких досліджень: «Ми виходимо з твердження: з соціологічної точки зору полстери не мають справи з реальними суб'єктами громадської думки.[3] Дані полінгів – це певна сума індивідуальних думок, серед яких містяться, а може й ні, суб'єкти громадської думки... Громадська думка – це не просто механічна сума індивідуальних думок» 1. Ідентифікація громадської думки на основі індивідуальних думок відбувається за допомогою спеціальних запитань-фільтрів – впевненості, інформованості, компетентності тощо. Разом з тим, зробивши важливі для розвитку соціології громадської думки теоретичні та методологічні узагальнення, В. Оссовський несподівано проводить їх у своїх роботах. Він вважає, що «між методологічним арсеналом полстера і соціолога існує й відмінність, зумовлена неоднаковими концепціями громадської опінії та стилями її дослідження. Тоді як для полстера відповіді респондента є складниками й елементами громадської опінії, для соціолога – лише проявами та симптомами, будівельним матеріалом для реконструкції громадської опінії» [2]. Але, відзначаючи різницю між агрегатним баченням громадської думки (опінії) у полстерів та структурним – у соціологів, В. Оссовський фактично визнає право на існування двох видів громадської думки та двох підходів до її дослідження (з позицій політичного ринку або ринку товарів та послуг «арифметична опініометрія», мабуть, доцільна). Тобто, і соціологи, і полстери досліджують громадську думку – тільки з різних методологічних позицій. А з цим погодитись неможливо. По-перше, тому що в масових соціологічних теоретичних та прикладних (полстерських) дослідженнях основна частина запитань взагалі стосується не індивідуальних опіній, а зовсім інших видів інформації. Як відзначали фахівці з методології політичних досліджень Д. Мангейм та Р. Річ, «опитування надає дослідникові інформацію п'яти типів: факти, знання, думки, ставлення, установки і звіти про поведінку респондентів... До розряду думок входять суждення респондента про його погляди на певні предмети і події. На виявлення думок націлені, наприклад, такі запитання, як: «Ви за чи проти легалізації торгівлі наркотиками?», «Кого би ви хотіли бачити переможцем на наступних місцевих виборах?». До ставлення можна віднести порівняно стійкі настрої респондентів і їх оцінки певних явищ та ідей» [3]. Тобто, виявлення індивідуальних опіній (думок) є тільки одним із елементів як соціологічного, так і полстерського дослідження. У виявленні ж фактів, звітів про поведінку чи установок-преференцій методологічний полстерський та соціологічний підходи не відрізняються. Але полстери і соціологи повинні відрізнити індивідуальне ставлення до певних акторів, явищ та процесів та індивідуальні і громадські опінії. По-друге, громадську думку, на відміну від індивідуальних опіній та ставлень, опитувати взагалі неможливо. Опитувань громадської думки не існує і не може існувати. Можна опитувати громадян, виборців, споживачів, глядачів тощо, а громадську думку можна тільки досліджувати, як вивчають живі та неживі об'єкти, реальні та віртуальні. Громадська думка – це складне надіндивідуальне утворення, а не сума думок («мнєний») окремих осіб, опитати яку неможливо, бо вона не відповідає.[4] Її можна тільки досліджувати, відфільтрувавши «порожні відповіді» тих, хто не цікавиться певною проблемою взагалі, не має визначеної позиції з цих питань, а головне – відсіявши за допомогою запитань-фільтрів та тестових запитань все, як кажуть американці, що «несуттєво, некомпетентно і не стосується справи».Всі громадяни України мають своє ставлення до політичних, соціально-економічних, культурних і т. д. подій та процесів, що відбуваються в суспільстві. Навіть люди, які не цікавляться політикою, неінформовані і некомпетентні в політиці, культурі чи економіці, мають якесь ставлення до них. Не обов'язково позитивне чи негативне. Це ставлення може бути і нейтральним, і невизначеним і, дуже часто, навіть байдужим. Невизначеною же чи байдужою думки не буває. Це – відсутність індивідуальної думки. Індивідуальні думки зі складних політичних, економічних та культурних проблем суспільства мають далеко не всі громадяни, а хто має – не завжди її висловлює, особливо незнайомим людям (інтерв'юерам опитувань). А особи, які висловлюють власну думку, мають далеко не однакову вагу в формуванні громадської думки, бо, по-перше, далеко не однаково переконливі і впевнені в своїй позиції (пасивна чи агресивна модальність); по-друге, мають далеко не однаковий авторитет у суспільстві та своєму оточенні; по-третє, у них далеко не однакові комунікаційні можливості (і безпосередні, і опосередковані через ЗМІ).А тому для виявлення власне громадської думки на основі висловлювань окремих громадян в соціологічних опитуваннях з певних проблем потрібно відфільтрувати відповіді тих, хто не має думки з певної проблеми, неінформований, незацікавлений та некомпетентний, а, можливо, і провести соціологічне «зважування» відповідей тих, хто залишився. Інакше ми, в кращому випадку, при репрезентативній вибірці отримаємо ставлення пересічних громадян до певної проблеми, а в гіршому – «громадську думку» щодо гавайської та карибської кухні серед українців на основі запитання: «Якій кухні ви віддаєте перевагу – гавайській чи карибській?». Певна частина респондентів відповідь дасть, хоча 99% українців не куштували страв ні тієї, ні іншої. Інформативна цінність таких опитувань дуже сумнівна. По-третє, не можна погодитися з позицією В. Оссовського, що протиставляє соціологію і полінгів як сфери діяльності: «Соціологія є наукою і як така орієнтована на пошук істини, пізнання соціальної діяльності»[4].В «інформаційній індустрії» полінгів проведення зондажу відбувається на ґрунті нагальних потреб різних груп та інституцій, наприклад, медіа, партій, державних і громадських інституцій і організацій».[4] Від такого розрізнення втрачає, в першу чергу, соціологія, яка стає таким собі «мистецтвом для мистецтва», суто відстороненим пошуком істини, позбавленим прикладної ролі. Хоча в будь-якому підручнику соціології можна знайти розрізнення на теоретичну (фундаментальну) і прикладну соціологію. Якщо вивести прикладні дослідження і розробки, і не тільки полінгів, але і тестові та фокус-групові за межі соціологічної науки, то соціологія як наука стає просто теоретизуванням і втрачає важливе джерело для свого розвитку – приватні замовлення бізнес-структур, політичних суб'єктів, медіа, реклами тощо. Та й пошук істини, відірваний від практичних потреб суспільства, перетворює саму соціологію на схоластику. Треба прикладні соціологічні полінгів виводити на рівень фахових досліджень взагалі і громадської думки зокрема, а не відносити соціологічні прикладні полінгів до іншої сфери діяльності, яка не має стосунку до соціології.[2] По-четверте, якщо «арифметично-агрегатний» підхід у прикладних полінах вважати легітимним способом дослідження громадської думки, то ідеться не про слова, термінологічну суперечку – тут можуть бути (і є) суттєві соціально-політичні наслідки.[3] Адже в демократичному суспільстві «громадська думка» є «священною коровою» демократії, не рахуватися з якою не може ні влада, ні опозиція. Якщо будь-які відповіді на будь-які запитання полстерів чи соціологів вважати висловленням громадської думки (опитування громадської думки показали!), то в цьому разі полст стає засобом маніпуляції масовою свідомістю, бо видає

ставлення неінформованих, некомпетентних і незацікавлених громадян до певної проблеми за громадську думку. А тому завдання професійних соціологів полягає в тому, щоб показувати, що такі політінги не є дослідженням громадської думки, а зовсім не в тому, щоб доводити, що політінги не мають стосунку до соціологів.

Висновок: Громадська думка є своєрідним показником рівня розвитку демократичності суспільства. Адже, чим більше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша, а неврахування суспільної думки може призвести до розгортання політичних конфліктів. Громадська думка, при належній освіченості та інформованості мас з певного політичного питання, може виступати як компетентний і повноцінний партнер управлінських органів.

Список використаних джерел

- 1). Гурицька М.С. «Інституціалізація громадської думки в політиці Політологічний вісник. 2015». Вип. 77.243-246.С.
- 2). Дмитренко О.С. Основні підходи до визначення «громадська думка» «- 2004. - Вип. 36. С.172-180.
- 3). Оссовський В. Л. Громадська думка: спроби соціологічної інтерпретації. – К., Інститут соціології НАНУ, 1999. – С. 29, 46.
- Оссовський В. Л. Політінг Versus соціологічне дослідження громадської opinii // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 212.
- 4). Науковий журнал Політичне життя Political Life. - 2018. - №1. - с. 26-33

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНІ ПОГЛЯДИ ДАВНІХ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. Переломлюючись через призму відчуттів, сприйняття довкілля у свідомості людей, які ще не виділяли себе з природи, вони інстинктивно набували суто людських якостей. Однак відчуваючи безпорадність перед стихіями, первісні люди мимоволі одушевляли їх, наділяли надприродними рисами. Філософське мислення було притаманне ще палеолітичним мисливцям. Оскільки вже у палеолітичні часи були поширені певні поховальні обряди, можна зробити висновок про формування в свідомості первісних мисливців уявлень про загробне життя. З огляду на розвинені тотемістичні вірування логічно припустити, що саме тоді поступово почав складатися культ померлих родичів. Сталося це, отже, ще в період зародження матриархату, а не в час укріплення патріархату та переходу до землеробства.

Мета статті: дослідити філософсько-релігійні погляди давніх українців:

манізм – віра у добрих покійників – берегинь,

злих мерців – упирів,

птахів – втілення душ померлих предків,

віра у гілки дерев, як втілення душ предків та ін.

Виклад основного матеріалу. Як найархаїчніший складник стародавніх релігійних вірувань, культ предків увібрав у себе елементи попередніх світоглядних уявлень. Померлих родичів стали уявляти надприродними покровителями й захисниками живих, котрі, за умови умилостивлення їх невидимих сутностей, усіляко сприяли нащадкам, але у випадку неповаги могли й карати. Стародавні люди вірили, наче померлі опікуються й керують також усією природою, тому вбачали у її проявах злу чи добру волю прашурів. Пізніше, втім, в силу об'єктивних причин почалося розшарування неподільної доти сукупності небіжчиків на добрих – «своїх» і лихих – «чужих» померлих й проектування їх образів на довкілля. Таке розмежування спричинилося до появи першої на наших землях релігійної системи, заснованої на дуалізмі. Система дорелігійних світоглядних уявлень з домінуванням культу предків була притаманна більшості населення Європи та Азії й послужила основою для формування пізніших регіональних релігій, в тому числі й давньослов'янської. Вказане твердження, зокрема, знаходить підтвердження в ході аналізу найдавніших елементів дохристиянських вірувань населення України. Останні також ґрунтувалися на манізмі, котрий отримав своє конкретне втілення у архаїчних образах добрих покійників – берегинь, котрим протистояли злі мерці – упирі. Особливою пошаною користувалися саме предки співплемінники як гаранті добробуту й процвітання живих родичів – берегині, тому доцільно усебічно вивчити цей складний міфологічний образ. Першу згадку про берегинь ми зустрічаємо у давньоруському творі «Слово святого Григорія» (XI ст.), де сказано, що слов'яни услід за іншими язичниками «...почата треби класти Роду і Роженицам преже Перуна бога іх, а преже того клади треби упирем і Берегиням».

Згідно з віруваннями праслов'ян (ще з XV ст. до н. е.) мертвих слід було спалювати на вогнищі, звідки їх душі потрапляли на небо й звідти могли надприродно впливати на життя живих. Можливо, з даним комплексом вірувань пов'язаний архаїчний звичай «проводів стариків на той світ, а також передуючий йому ритуал жертвоприношення стариків і, очевидно, первістків, яких громада посилала «в иное живленьце» підтримати кругообіг буття. Не виключено, що саме про означений ритуал іде мова у фрагменті з Чудовського списку XVI ст.: «...упирем и младенци знаменають мертвыи и берегиням».

Однак, з метою пояснити ворожі людині явища природи, ще мовні предки слов'ян, мабуть, поміщали на небі й душі ворожих іноплеменних померлих. Звідси неминуче випливав сюжет про взаємну боротьбу предків з їх демонічними антиподами, демонами хмар, вітрів тощо, котрий пізніше оформився у грандіозний міф про битви добрих і злих сил в час грози. Не випадково дослідники 80-х років XX ст. В. Іванов та В. Топоров етимологічно зближували берегинь з пізнішим Перуном. Очевидно, останній виокремився якраз зі спільного образу перших. Саме тому, на нашу думку, одне з етимологічних значень слова «берегині (прыгыши)» слід виводити від старослов'янського «прати» – «ити», «вражати», а ще «очищати». Очевидно, згідно з архаїчними віруваннями, духи добра полували за духами зла в час грози і вражали їх «вогняними стрілами» – блискавками. Ймовірно, саме від поданої етимології терміну «берегині» і необхідно виводити значення слів «беретти», «берігати».

Висновки. Таким чином, образи берегинь виокремилися, без сумніву, із культу предків, хоч і містять у собі ряд анімістичних рис. Можливо, що спочатку вони уявлялися птахоподібними мешканцями загробного світу – вірію, добрими духами, що вели безперервну боротьбу з генетично однотипними їм духами зла. Подібні уявлення вилилися згодом у найдавніший протослов'янський «грозвий» міф, котрий у дуже деформованому пізнішими міфологічними нашаруваннями вигляді дожив до наших днів. Коли в середовищі давніх людей почали формуватися материнські роди, що привело до появи синтетичного образу Великої Богині-Матері, берегині втратили свою сакральну першість і уявлялися вже в Науковій праці.

Список використаних джерел

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/21090/>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_української_філософії
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Слов'янська_релігія
4. <https://buklib.net/books/33946/>
5. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народи погляди та вірування. – К. : Довіра, 1993. – 414 с.

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Питання про походження та виникнення держави – досить складна проблема, її висвітлення передбачає відповіді на питання: коли, де, як, за яких обставин та з чого. Щодо цих питань у літературі (як навчальній, так і науково-дослідній) існує кілька теорій, які хоч і відрізняються, але міцно пов'язані між собою.

Мета. Дослідити різні теорії виникнення держави. Для досягнення мети ставимо наступні завдання:

- Дослідити історичні початки виникнення держави;
- Дослідити розвиток кожної з теорій та їх суть;
- Узагальнити отримані знання;

Виклад матеріалу. Держава - це політична форма організації правління, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами.

Держава – формальний інститут, який є формою організації політичної спільноти під управлінням уряду; суб'єкт політики, ядро політичної системи.

Поняття «держави» у тому значенні, яким ми його сьогодні знаємо, формувалося сотні років, а суть цього слова – починаючи із перших племен. Вона формувалася різними способами, через що й існує безліч теорій її виникнення.

Теорії виникнення держави – теорії, що пояснюють сенс і характер змін, умови і причини виникнення держави.

Юридичній науці відомо багато теорій виникнення держави. На певному етапі розвитку суспільства виникає потреба у його специфічній окремій організації. Упродовж тривалого часу люди жили, навіть не маючи уявлення про держави. Внаслідок розкладу первіснообщинного ладу існували певні передумови.

Питання про походження держави є дискусійним, оскільки етнографічна й історична науки дають нові знання про ці причини. [3, с. 187]

Виділяють такі основні теорії виникнення держави: [1, с. 17; 2]

- Міфологічні і релігійні концепції:

У основі цих концепцій лежать уявлення про божественне (надприродне) походження держави, загальної системи влади, правил громадської поведінки.

Основною характеристикою є відсутність розподілу між суспільством і державою. Подібні представлення з'явилися під час формування первісних людських співтовариств і проіснували до періоду середньовіччя.

- Патріархальні і патерналістські концепції:

У основі цих концепцій лежать уявлення про виникнення держави з сім'ї, а громадської і державної влади - з влади батька сімейства.

- Органічні концепції:

У основі цих концепцій лежать уявлення про державу як про живий організм, продукт соціальної еволюції (по аналогії з еволюцією біологічною), в якому важливішому органу відповідає вищий статус і значніша влада в органічній системі суспільства і держави.

У таких соціальних організаціях в процесі боротьби і воєн (природного відбору) складаються конкретні держави, формуються уряди, удосконалюється структура управління, при цьому цей соціальний організм поглинає своїх членів. Плюси цих концепцій полягають в тому, що біологічні чинники не могли не вплинути на появу державності, оскільки людина є істотою біо-соціальним. Мінуси в тому, що не можна поширювати усі закономірності, властиві біологічній еволюції, на соціальні організми, оскільки незважаючи на їх взаємозв'язок це різні рівні життя зі своїми закономірностями і причинами виникнення.

- Природно-правові (договірні) концепції:

У основі цих концепцій лежать природно-правові уявлення про договірне походження держави. Згідно Епікуру - «справедливість, що походить від природи, - є договір про корисне - з метою не шкодити один одному і не терпіти шкоди».

Отже, держава виникла в результаті громадського договору про правила спільного проживання, по якому люди частина своїх прав, властивих їм від народження, передають державі як органу, що представляє їх загальні інтереси, а державу, у свою чергу, зобов'язався забезпечити права людини. Плюси цих концепцій полягають в тому, що вони мають глибокий демократичний зміст, обґрунтовували природні права народу на формування державної влади, а також на її скидання. Мінуси в тому, що ігноруються об'єктивні зовнішні чинники, що впливають на держави (соціально-економічні, військово-політичні).

- Насильницькі концепції:

У основі цих концепцій лежать уявлення про виникнення держави, як результату насильства (внутрішнього або зовнішнього), наприклад, шляхом завоювання слабких і незахищених племен сильнішими і організованими, тобто держава є не підсумком внутрішнього розвитку, а нав'язаною ззовні силою, апаратом примусу. Плюси цих концепцій полягають в тому, що елементи насильства дійсно були властиві процесу виникнення деяких держав. Мінуси в тому, що окрім військово-політичних чинників в регіоні є присутній також і соціально-економічні.

- Психологічні концепції:

У основі цих концепцій лежать уявлення про виникнення держави у зв'язку з властивостями людської психіки, потребою індивіда жити в колективі, його прагненням до пошуку авторитету, вказівками якого можна було б керуватися в повсякденному житті, бажанням поведінки і підкорятися.

Держава згідно з цими концепціями - це продукт вирішення психологічних протиріч між ініціативними (активними) особами, здатними до ухвалення відповідальних рішень, і пасивною масою, здатною лише до наслідувальних дій, виконуючих ці рішення. Плюси цієї концепції полягають в тому, що психологічні закономірності - важливий чинник, що безумовно чинить вплив на соціальні інститути. Мінуси в тому, що психологічні властивості особи не можуть бути єдиними причинами утворення держави, оскільки психіка людини формується також під впливом зовнішніх (соціально-економічних) чинників і т. д.

- Лібертарно-юридична теорія:

Згідно цієї теорії право і держава виникають, функціонують, розвиваються і досі існують і діють як дві взаємозв'язані складові частини єдиного по своїй суті їх соціального життя. Історично свобода проявляється якраз в процесі розкладання і є загальною і необхідною формою нормативного і інституціонального визнання, вираження і захисту цієї свободи у виді правосудді індивідів в приватних і публічно-владних справах і стосунках. Наступний всевітньо-історичний прогрес свободи - це одночасно і прогрес відповідних правових і державних форм буття, закріплення і здійснення цієї свободи.

Висновок. Отже, слід підкреслити, що виникнення та формування держави – це складний процес, який відбувався від перших племен і до тепер. Він зазнавав змін та набував характерності під впливом різних чинників, а отже існують різні шляхи, якими він рухався.

Список використаних джерел

1. Теорія виникнення держави та права, за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Гусарева С.Д., доктора юридичних наук, професора Тихомирова О.Д. Науковий довідник
2. Теорії походження держави, онлайн-ресурс «Книга права». 2015. <https://lawbook.online/prava-gosudarstva-teoriya-ukraine/teoriji-pohodjennya-derjavi.html>
3. Томас Гоббс. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Переклад з англійської: Ростислав Димерець, Володимир Єрмоленко, Наталія Іванова, Євген Мірошніченко, Тетяна Олійник; передмова та примітки: Тамара Польська та Віктор Малахов. Київ: Дух і Літера, 2000. 600 стор.

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ. ПРОБЛЕМИ ТА ПАРАДИГМИ

Актуальність: Сьогодні для більшості людей найважливішим є гроші і прогнуть їх настільки сильно, що забувають про все інше.

Мета: Вияснити в чому полягає сенс грошей та зрозуміти для чого вони людям.

Предмет та об'єкт досліджень: Гроші, матеріальний достаток.

Виклад основного матеріалу:

Чому ми ганяємося за грошима? Для багатьох з нас це не тому, що ми думаємо, що це зробить нас щасливими. Це тому, що ми знаємо, що це може купити нам свободу. І ми можемо використати цю свободу, щоб знайти щастя. Тож ми починаємо з пошуку грошей, сподіваючись, що одного дня ми зможемо використати їх на що завгодно. Але часто свобода, на яку ми сподівались, залишається невлливою. Починаючи заробляти більше, ми вирішуємо вдосконалити свій спосіб життя, і в підсумку у нас вищі вимоги. І свобода, якої ми прагнемо, віддаляється від нас, поки ми, ймовірно, застрягли в роботі, на якій не хочемо бути. Навіть якщо ми протистоїмо спокусі вдосконалити свій спосіб життя і залишаємося якомога ошадними, ми все одно можемо закінчити життя на роботі, яка нам не подобається. Можливо, ми зможемо переглянути свої пріоритети. Замість того, щоб спочатку йти за грошима, а згодом за свободою, ми могли б зосередитися на отриманні якомога більшої свободи з самого початку.[1. с.16] Але як ми можемо мати цю свободу без грошей? Ну, ми не могли б мати його всього з самого початку, але, можливо, ми могли б отримати щось із нього. Можливо, ми не зможемо їхати і безтурботно подорожувати світом, але що, якби ми могли отримати віддалену роботу і працювати під час подорожі? Ми все ще були б обмежені грошима, але принаймні, певною мірою, ми мали б і свободу, якої хочемо. Коли ми намагаємось отримати гроші, щоб придбати собі свободу, свобода часто залишається невлливою. Натомість ми можемо спробувати отримати якомога більше свободи в межах грошових обмежень. І коли ми починаємо заробляти більше, ми можемо використовувати це, щоб поступово купувати собі більше свободи, а не чекати, щоб придбати собі один великий шматок цього в кінці. Але одного лише цього підходу може бути недостатньо, щоб перешкодити нам за гроші. Що робити, якщо нас зроблять зайвими? Що робити, якщо хтось із наших батьків захворіє? Що робити, якщо ми одного дня вирішимо залишити країну? Нам потрібен більш практичний елемент цієї філософії. Той, який випускається у формі нашої системи особистих фінансів. Це те, над чим ми повинні працювати над тим, щоб прагнути свободи.[1. с.17]

Висновок: Більшість з нас знає, що гроші не роблять нас щасливими. Але ми повинні бути чесними щодо того, що це може значно полегшити життя. Якщо це те, чого ми хочемо, нам слід намагатися переслідувати це в межах грошових обмежень, а не намагатися повністю звільнитися від будь-яких обмежень. Якщо ми зможемо це зробити, маючи систему персональних фінансів, яка працює у фоновому режимі, ми, можливо, зможемо побудувати життя, яке хочемо, не турбуючись про гроші наперед.

Список використаних джерел

1. Еволюція грошей. Фінансова історія світу// Ніл Фергюсон// 2008.-432 с.

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність даної теми: Грошові системи постійно розвивалися, взаємодіючи з політичним та економічним середовищем, яке їх оточувало. Події у грошовому секторі на початку ХХІ ст. засвідчують, що еволюція грошових систем продовжується, адже з'являються нові ознаки та особливості їхнього функціонування.

Мета дослідження: дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на проблеми людини у питаннях грошей та дослідити їх парадигми

Об'єктом дослідження є феномен грошей як прояв соціального буття.

Предметом дослідження є проблеми грошей та їх парадигми у житті людини.

Завдання: дослідити походження грошей, чим допомагають, та які проблеми створюють для людини; визначити значення грошей для людини ХХІ століття; Сьогодні існує багато визначень того, що таке гроші. Найбільш правильним та актуальним я вважаю визначення Адама Сміта, який сказав, що ми використовуємо гроші, звільняючись від них, тобто, ми можемо застосувати їх, лише віддавши іншим людям для подальшого кругообігу. Гроші створюють людині проблеми за їх відсутності і коли їх вдосталь. Лише на перший погляд здається, що люди керують грошима, хоча, насправді, гроші керують людьми.

Особливого значення гроші набувають у корумпованому суспільстві, в якому відсутнє природне право людини на свободу, творчість і гідне існування. У такому суспільстві функції і значення грошей деформовані і гіпертрофовані, а цінність людини визначається як її купівельна здатність (людина може стільки, скільки вона здатна купити). Таке суспільство постає перед людиною як товар, адже у ньому все може бути купленим (закон, мораль, громадська думка, справедливість і навіть життя). Зрозуміло, що людина не спроможна продати закон, честь, батьківщину, мораль, але спроможна продати себе. Вона може торгувати своїми почуттями, сумлінням та вірою, лише якщо все це набуло для неї ознак товару та втратило своє справжнє значення. [2,ст.61-62]

Гроші диктують свою політику, нав'язують особливий світогляд, філософію. Як об'єкт пізнання вони належать до сфери знань економічної науки. Цілісна картина грошей може бути створена на основі їх аналізу не тільки як засобів обігу, але і як мети. В якості засобів обігу гроші сприяли розвитку торгівлі, прискоренню і розширенню руху товарів і послуг, формуванню державних і міждержавних господарських зв'язків. Як мета гроші мали величезний вплив на розвиток людини, її цілеспрямовуючої діяльності, ставлення до праці. Тобто гроші актуалізували не лише зміни у світі речей, й у світі людей, у внутрішньому світі людини, її інтересів, ідеалів і прагнень, моральних критеріїв. Вони суттєво змінили систему людських цінностей, поставивши себе у їх центр як всезагальну цінність. [4, с.80-95]

Гроші є дзеркалом людини. Гроші пронизують усе життя людини. Проблема розуміння та осмислення феномену грошей полягає в тому, що завжди існує відхилення об'єкта від його образу. Це відбувається в процесі особистісної реалізації індивідуального образу(ідеї, мети, завдання)ту практичній діяльності. Завдяки цьому змінюються всі світоглядні ідеали, у тому числі і статус грошей: залежно від епохи і домінування ціннісних орієнтирів виникають різні відношення до них. У цьому випадку гроші – це те ідеальне, яке для індивіда виступає як особливий предмет, відношення до якого він може цілеспрямовано змінювати відповідно до вимог і потреб діяльності. За рахунок цього трапляється ситуація, коли гроші для індивіда є певною предметно-матеріальною підставою постійного і вічного блага.

Гроші – це лише засіб для існування. Ні в якому разі збагачення не можна робити головною метою життя. Деякі люди перестають цінувати рідних і близьких заради грошей. Здоров'я, благополуччя, кохання – ось, що має бути найголовнішим у житті кожного. Якщо ж і довелося стати дійсно багатим, то завжди треба зберігати в собі почуття гідності. На мою думку - не потрібно робити процес накопичення грошей сенсом життя чи гонкою мільярдерів. Адже не завжди найбагатша людина є найщасливішою. Чим більше грошей тим у людини – тим більше проблем і прагнень мати більше. Потрібно зрозуміти просту мораль: - «Не в грошах щастя...» Щастя – коли ти і твої рідні здорові, щасливі, ситі проводять разом час, коли ти займаєшся тим видом діяльності – який тобі дійсно лежить до душі, і твоя країна не знає бід. Гроші потрібні і без них в сучасному світі не прожити але потрібно мати міру і не зациклюватися на безкінечній збагачуваності, бо, можливо, настане такий день коли людина зрозумію що краще б вона цей час провела з рідними, а не в погоні за грішми. [1,ст.7-9]

Висновок: Гроші – це лише засіб для існування. Ні в якому разі збагачення не можна робити головною метою життя. Деякі люди перестають цінувати рідних і близьких заради грошей. Здоров'я, благополуччя, кохання – ось, що має бути найголовнішим у житті кожного. Якщо ж і довелося стати дійсно багатим, то завжди треба зберігати в собі почуття гідності. На мою думку - не потрібно робити процес накопичення грошей сенсом життя чи гонкою мільярдерів. Адже не завжди найбагатша людина є найщасливішою. Чим більше грошей тим у людини – тим більше проблем і прагнень мати більше. Потрібно зрозуміти просту мораль: - «Не в грошах щастя...» Щастя – коли ти і твої рідні здорові, щасливі, ситі проводять разом час, коли ти займаєшся тим видом діяльності – який тобі дійсно лежить до душі, і твоя країна не знає бід. Гроші потрібні і без них в сучасному світі не прожити але потрібно мати міру і не зациклюватися на безкінечній збагачуваності, бо, можливо, настане такий день коли людина зрозумію що краще б вона цей час провела з рідними, а не в погоні за грішми.

Список використаних джерел

1. Значення грошей для людини ХХІ століття [Текст] / Тетяна Гончарук, Вікторія Коваленко // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 6- 11.
2. Світова фінансова криза у цивілізаційному вимірі [Текст] / Олександр Шморгун // Філософська думка. – 2009. – № 2 : Велика криза: Україна і світ. – С. 56-71.
3. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] / Володимир Томахів // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 67-71.
4. Шумка М., Янковий С. Гроші та політика / Михайлина Шумка, Святослав Янковий // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008 - С. 80-95

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність даної теми: Однією з провідних тем наукових досліджень сьогодення постають інформаційні технології, а також їхній вплив на людину та на суспільство в цілому. Це спричинено тим, що інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу та життя людини. Актуальність даної теми полягає в необхідності розкрити філософської сутності впливу інформаційних технологій на формування цінностей молоді.[1 с. 174.]

Значний внесок у дослідження і віртуальної комунікації, вивчення ролі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства зробили Н. Бойко, В. Гавловський, О. Гальченко, А. Гальчинський, О. Голобуцький, Р. Каложний, В. Цимпалюк, О. Шевчук та ін. Праці цих дослідників дали здійснити типологію функцій мережі та обгрунтувати її значення в житті студентської молоді.

Важливим для виконання даного дослідження є підхід до аналізу цінностей та ціннісної свідомості, закладений у працях М. Вебера, Е. Дюркгейма, Ф. Знанецького, Т. Парсонса, М. Рокіча, П. Сорокіна, У. Томаса та ін.

Мета статті – визначити специфіку впливу інформаційних чинників на процес формування ідентичності української молоді.

Завдання дослідження:

Проаналізувати головні чинники впливу інформаційних технологій на формування цінностей української молоді.

Об'єктом дослідження виступає роль інформаційних технологій у 21-му столітті.

Предметом дослідження є соціалізація української молоді в умовах трансформації системи і формування інформаційного суспільства.

На сьогодні головними інформаційними каналами впливу на свідомість та на формування ідентичності української молоді є мас-медіа, серед яких можна виділити: телебачення, пресу, радіомовлення, Інтернет та кіногалузь. Ці інформаційні чинники мають чималий вплив на молоді, тим більше на формування у них ідентичності. Звичайно, існує ряд проблем, до яких слід віднести відсутність дійсно незалежних ЗМІ, контроль преси з боку фінансово-промислових груп, широке розповсюдження іноземної, в першу чергу – російської інформаційної продукції на території України.[2]

Було проведено соціологічне дослідження для з'ясування думок українського населення щодо їхньої національно-культурної ідентичності, а також визначено які інформаційні чинники мають на них найбільший вплив. Об'єктом соціологічного дослідження була молодь України. Предметом дослідження є вплив інформаційних чинників на молодь України. Генеральною сукупністю є вся українська молодь України. Вибірка сформована із молоді віком від 17 до 26 років – це період остаточного становлення власного «я», тобто, остаточного формування особистості та вибору власного життєвого шляху. Загальна кількість становить 70 респондентів. Метою соціологічного дослідження – з'ясувати основні інформаційні чинники, що впливають на національно-культурну ідентичність української молоді.

У ході дослідження було виявлено, що сучасна українська молодь вважає, що для відродження та процвітання України необхідна побудова держави, заснованої на принципах рівних можливостей, соціальної справедливості і верховенства права та, безперечно, національна ідея. Усі опитані респонденти були української національності, з яких 45% розмовляє українською мовою, 30% – російською, а 25% – російською та українською. Проблема громадянської ідентичності певною мірою пов'язана з мовним питанням, що використовують деякі політики та політичні сили з метою провокування штучних конфліктів в суспільстві. Проте аналіз соціологічних даних демонструє, що усвідомлення людиною себе як громадянина України не детерміноване вибором лише української мови повсякденного спілкування.[5 с.84.]

Також, ще одним з основних джерел впливу на формування цінностей молоді є комп'ютерні ігри. Незважаючи на те що є різні види ігор, згідно статистикою більшість дітей цікавляться іграми з відображенням жорстокості та насилля. Безперечно, що такі ігри не залишають позитивного сліду на юних користувачах. Після досягнення залежності від гри у людини значно розвивається агресія та неврівноваженість. Такі ігри формують у дітей недовіру до всіх, та думку про те, що насильство є найефективнішим способом вирішення будь-якої ситуації. Цей факт необхідно врахувати батькам чи психологу [3 с.76.]

Неможна не згадати про пандемію коронавірусу, яка поширилася по усьому світі. Тривалий карантин допоміг осмислити своє відношення до навколишнього середовища. Ми ігнорували цінність живого спілкування і часто заміняли його на віртуальне. Зрозуміли ми дану цінність лише тепер. На мою думку під час карантину кожен задумався над своїм життям, його подальшим розвитком, і головне – розклав цінності по полицях.[4 с.26.]

Висновок: Виховання ціннісних орієнтацій молоді засобами масової інформації є важливим фактором формування інформаційної культури і перспективним регулятором їх соціального розвитку. Через засвоєння молоддю особою справжніх цінностей ЗМІ та соціально вагомої інформації досягається цілеспрямоване формування її суспільно значущих властивостей, мотивованого рівня соціалізації.

Список використаної літератури:

- 1). Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навчальний посібник. - К : ІЗМН, С.174.
- 2). Українська ідентичність і консолідація країни. Національна ідея [Електронний ресурс]. URL: <http://buklib.net/books/24274/>
- 3). Федоров А.В. Школярі та комп'ютерні ігри з «екранним насильством». Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка №13 (272). 2004, №6. С.76.
- 4). Цінності освіти і виховання: [навчальний посібник] / О.В. Сухомлинська.С.26.
- 5) Яковенко А. Вплив суспільних чинників на студентську молоді // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1 – С. 84.

ОБРАЗ НАДЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ФРІДРІХА НІЦШЕ

Актуальність даної теми: інтерес до даної теми породжений соціальною, політичною та культурною ситуацією, яка сформувалась не тільки у нашій країні а й в усьому світі наприкінці ХХ та початку ХІ століття. Відбувається загальна криза культури та духовності на фоні різноманітних трагедій історії та реалій сучасного ХІ століття, в якому буденністю стали вбивства, війни, терористичні акти та природні катаклізми. Тому, саме у цей час активно розглядається тема «надлюдини», як спроби людини посісти місце Бога. Людина намагається самостійно керувати власною долею і долею цілого світу. З'являється безліч нових проблем, які потребують всебічного вивчення та пошуку шляхів їхнього розв'язання.

Ідеї надлюдини у філософії Фрідріха Ніцше присвячено багато наукових праць і досліджень. Нею займалися як представники українських філософських шкіл так і зарубіжні філософи. Зокрема, О.Ф. Захарчук, С.В. Калтиш, С.С. Аверинцев, Л. Шестов, О.М. П'ятигорський, В.В. Ільїн, В.Г. Кремень, та багато інших.

Мета дослідження: головною метою дослідження є розгляд концепції і образу «надлюдини» Фрідріха Ніцше в його філософії на основі наукових джерел.

Завдання дослідження:

- Розглянути основні напрямки філософії Фрідріха Ніцше;
- Проаналізувати образ «надлюдини» в працях німецького філософа;
- Дослідити основні принципи «надлюдини» Ніцше.

Об'єктом дослідження виступає ідея надлюдини.

Предметом дослідження є трактування образу надлюдини Фрідріхом Ніцше.

Фрідріх Ніцше залишив глибокий слід в історії філософської думки, крім того, можна навіть говорити про своєрідний «ніцшеанський» пласт в філософії людства, адже жоден значний її мислитель кінця ХІХ – початку ХХ ст. не обійшов увагою спадщину німецького філософа. Фрідріх Ніцше прагнув створити власний «архетип» нової людини, і без жодного сумніву вступають на нього, протиставивши ніцшеанській «звіролюдині» свою боголюдину.[4. 357с.] Саме у надлюдині Ніцше бачить сенс майбутнього, надію і порятунк. У розумінні Ніцше надлюдина є вищою стадією людства, але досягається ця стадія тільки тоді, коли сірі маси принесені в жертву еліті! [3]

Надлюдина – це митець, який сам творить закони свого життя. В її руках зосереджена вся політична, релігійна та духовна влада. [2. 38с.] У Ф. Ніцше теорія вищої людини є критикою, що розкриває найглибшу й найнебезпечнішу містифікацію гуманізму. Вища людина повинна вдосконалювати себе та усе людство.[5] Проте не відразу можна стати надлюдиною. Насамперед повинен змінитися людський дух, який для цього проходить певні стадії.

У філософії Фрідріха Ніцше поняття «надлюдина» означає людина довершена, яка присвячує своє життя саморозвитку. Це гармонійна людина, в якій поєднуються духовна та фізична досконалість, моральні та інтелектуальні цінності. Натомість, звичайна людина, для Фрідріха Ніцше означає хвора істота, тварина, тому що підкорюється в основному тваринним інстинктам, заради яких і живе. Основною цінністю для людини є її воля, а усе інше це лише засоби, за допомогою яких людина її досягає. [1. 27с]

Образ «надлюдини» Фрідріх Ніцше описує у своєму філософському романі «Так казав Заратустра. Книжка для всіх і для нікого». Цей роман був написаний мислителем у формі розповіді про подорожі чоловіка, на ім'я – Заратустра. Він довгих десять років жив у горах без людей. Та одного дня він захотів повернутись до них. Заратустра постає вище людського натовпу і має над ним владу. Чоловік запевняє їх, що «Бог- помер!»[2. 69с.]. І тому людині слід перестати бути покірною, слабкою та приниженою. Заратустра говорить: «Хай живе Бог!, але не Бог безсилим рабів, а Бог всеявних суперменів!»[2. 162с.]

Та надлюдини як такої ще не має. Людина мусить подолати себе, перевершити, щоб стати надлюдиною[3]. Як колись тварини подолали себе та стали людьми, так і люди мусять подолати себе, щоб стати чимось новим для суспільства – надлюдиною.

Образ «Надлюдини», про якого писав Фрідріх Ніцше надихнув багато філософів ХХ та ХХІ століття на роздуми, проте не лише мислителі черпали натхнення з праць німецького філософа, а й видатні письменники часто звертались до його ідей. Наприклад Ф. Достоєвський, А. Конан Дойл, Л. Толстий, Д. Р. Кіплінг та багато інших. Англійський письменник Артур Конан Дойл створив образ Шерлока Холмса, якого можна назвати початковими кроками до образу надлюдини. Письменник намагався створити персонажа, який володіє багатим розумом та кмітливостю, найкращий детектив, майстер своєї справи. Він завжди знав, що буде далі, і міг спрогнозувати подальші дії вбивць. А. Конан Дойл надихався саме філософією Ф. Ніцше, коли писав перші розповіді про Шерлока Холмса. А. Конан Дойл змалював у своїх творах справжнього супергероя, який спроможний подолати зло.

Висновок: як такої надлюдини за трактатом Ф. Ніцше ще не було, хоча були справжні генії в історії людства, проте, їм ще далеко до образу надлюдини за Ф. Ніцше. Вчення Ніцше про надлюдину ґрунтується на положеннях, що сильна людина це розумна людина, яке не зв'язує себе ніякими морально-правовими нормами. Тобто мається на увазі, що надлюдині потрібно розвиватися духовно, змінити застарілу мораль, стати вільною від усіх віровчень та стати вільною в усіх можливих сенсах цього слова. І лише після таких змін людина може стати надлюдиною.

Список використаних джерел

- 1). Калтишев С.В. Ніцшеанство в естетиці ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.08 / С.В. Калтишев ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – 42с;
- 2). Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади – К. : Основи; Дніпро, 1993. – 415 с;
- 3). Філософія самоперевершення URL: <https://tyzhden.ua/History/148742>.
- 4). Філософія: світ людини : курс лекцій / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов [та ін.]. – К. : Либідь, 2003. – 432 с.;
- 5). Фрідріх Ніцше. Повне зібрання творів. – Том 4. Так мовив Заратустра. Переклад з німецької Олег Фешовець. Львів: Астролія, 2010. – 384 с.;

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Постановка проблеми: Поняття соціальної мережі увійшло в наше життя досить недавно, але воно майже повністю поглинуло нас. Відомо, що перші соціальні мережі з'явилися в середині 1990-х років і надають користувачам першу можливість спілкування в інтернет просторі. Головною особливістю соціальних мереж є те, що це певне закрите середовище, інформацію в якому можуть отримувати всі учасники соціальної павутини. В сучасному житті соціальні Інтернет-мережі відіграють неймовірно важливу роль у житті суспільства. Соціальні мережі декілька років тому були популярними саме серед молоді, а на сьогоднішній день, соціальні мережі вже поглинули не лише молодь та дітей, але і людей старшого віку.

Мета: проаналізувати феномен соціальних мереж у сучасному суспільстві та вплив на людей

Виклад матеріалу: Будь-яке суспільство формується на базі комунікаційних інформаційних зв'язків, але лише у двадцятому сторіччі це питання стало предметом серйозних наукових міждисциплінарних досліджень. Виникла гостра необхідність у вивченні інформації як інноваційного ресурсу у сфері комунікації та в якості одного з основних факторів розвитку людського суспільства в цілому. Аналізуючи вплив мережевих технологій на суспільство найголовніше значення набуває мережа Інтернет, пронизуючи всі сфери суспільства як на локальному, регіональному, так на більш масштабному, глобальному рівні [2, с. 1]. На локальному рівні користувачі мережі обмінюються між собою файлами, інформацією, вступають в процес комунікації. На більш широкому рівні вони отримують вже більше можливостей комунікації і в пошуку інформації. І найважливішим завданням тепер стає задоволення широкого кола інтересів і потреб кожної людини, що може бути здійснене за допомогою віртуального мультимедійного простору Інтернету. Значне розширення та поширення мереж, масштаби їхнього використання призводять до того, що люди, об'єднуючись мережами, стають членами нового типу суспільства – мережевого [2, с. 3].

Формування мережевого суспільства є історичною відповіддю на ситуацію комунікаційного надлишку. Суспільство, ключову комунікативну роль в якому починають грати мережі, вільно формує об'єднання людей і групи за інтересами. Такими об'єднаннями називаються соціальні мережі - вони відображають розмаїті зв'язки між людьми через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними зв'язками. Соціальними мережами називають також інтернет-програми, які допомагають друзям, бізнес-партнерам або іншим особам спілкуватись та встановлювати зв'язки між собою [3, с. 2].

Актуальними є питання про ступінь та характер впливу соціальних мереж на сучасне суспільство і відображення цього впливу в системі так званих «екзистенційних суперечностей» інформаційного суспільства. Одним з перших поняття «екзистенційного протиріччя» увів Еріх Фромм у роботі «Людина для себе», де він стверджував, що виникнення розуму, яви і самосвідомості зруйнували гармонію тваринного існування людини, оскільки тепер вона почала розуміти свою занедбаність у цьому світі і обмеженість свого життя. Суперечливість існування є тією силою, яка змушує людину розвиватися, шукати сенс свого буття, долати внутрішній розлад у прагненні до гармонії «абсолюту».[1, с. 155] Порушення людської природи веде до екзистенційних дихотомій, тобто до дихотомій, що походять з самого існування людини і представляють собою протиріччя. Основними екзистенційними дихотоміями Фромм називав життя і смерть, широту людських можливостей і обмеженість життєвого часу їх реалізації, самотність і зв'язок людини з іншими людьми. При цьому він проводив розмежування між екзистенційними та історичними дихотоміями, оскільки останні не є необхідною частиною існування людини, а створені нею самою і нею ж можуть бути подолані [1, с. 156].

Опираючись на ідеї Фромма, можна сказати, що саме з екзистенційних дихотомій і їх подолання в пошуку сенсу існування виникає потреба в «системі орієнтації і поклоніння», а ця потреба, на наш погляд, стає джерелом феномена ідентичності людини. Відповідно, ідентичність є основою конструювання реальності, включаючи її індивідуальне, соціальне і, останнім часом, віртуальне вимірювання. Поняття ідентичності повинно мати ключове значення у соціологічному поясненні поведінки користувачів соціальних мереж і мережі Інтернет загалом [1, с. 157].

Сучасні комунікаційні технології дозволяють створювати соціальні спільноти з практично будь-якими заданими характеристиками – освітніми, професійними, віковими. При цьому стійкі відносини поступаються місцем постійної зміни, а суспільство стає схожим на комунікаційні спільноти. Соціальні мережі займають все більше місце в житті сучасного суспільства, зростає кількість мереж та зареєстрованих користувачів у них. Становлення інформаційного суспільства призвело до загальної комп'ютеризації та впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в усі сфери життя. Знання та інформація стають ключовими джерелами продуктивності і конкурентоспроможності, еволюції соціуму на сучасному етапі [3, с. 1].

Висновок: Соціальні мережі, будучи не тільки засобами масової комунікації, а механізмом конструювання комунікативного простору, виконують низку функцій, створюючи ціннісний базис свого існування. Соціальні мережі є новим, але дуже динамічним феноменом інформаційного суспільства

Список використаних джерел

1. Лобовікова О.О. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства / О.О. Лобовікова, А.С. Мельніков // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна, 2011. – Випуск 5. – С. 154–160.
2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА [http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/view/1556/1613#]
3. Інтернет як соціокультурний феномен [http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92925]

ФІЛОСОФІЯ АРТУРА ШОПЕНГАУЕРА

Актуальність проблеми. Філософія Шопенгауера з ідеями «песимізму» і відносності буття все частіше виявляється у творіннях письменників постмодерністів, що не може не привертати уваги як літературознавців так і філософів. І природно, що не втрачає актуальності сама тема головних ідей його філософії й впливи її на реальність світу.

Мета. З'ясувати, що послужило базою для виникнення вчення Шопенгауера, з чого воно складалося, які філософи цікавилися цією проблемою. З'ясовано чому і заразом подивися на світ Шопенгауера продовжують цікавити людей

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є життєвий шлях А. Шопенгауера, який тісно переплітається з його філософськими ідеями

Виклад основного матеріалу. Артур Шопенгауер - знаменитий німецький філософ (1788-1860). У юності він разом з батьками об'їхав Німеччину, Австрію, Швейцарію, Францію і Англію (1803-1805). Повернувшись з подорожі, Шопенгауер за бажанням батька поступив (1805) у вчення до одного великого комерсанта, але коли батько незабаром помер, вирішив присвятити себе вченому терену. У 1809 він поступив на факультет медицини в геттингенському університеті, потім займався філософією у Берліні. Після закінчення своєї головної праці «Світ як воля і представлення» (виданий в Лейпцігу, 1819) Шопенгауер відправився в Іспанію. Після повернення звідти він безуспішно домагався кафедри у берлінському університеті, а в 1831 поїхав у Франкфурт-на-Майні, який вважав найздоровішим містом в Німеччині і вдався до виключно філософського зайняття. У 1895 йому був поставлений у Франкфурті пам'ятник.

Вчення Шопенгауера - об'єктивний ідеалізм у поєднанні з ідеалізмом суб'єктивним. Філософ пропонує синтезувати раціональне та інтуїтивне мислення, так як це єдині складові людського пізнання. Крім зовнішнього досвіду і раціонального пізнання, яку базується на ньому, існує внутрішній досвід. Причому інтуїтивне пізнання виникло раніше, ніж логічне, тому розум повинний базуватися на інтуїції і повинний доповнюватися нею. Специфічною особливістю вчення Шопенгауера є волонтаризм. Шопенгауер услід за Кантом розрізняє «річ в собі» та «явища». «Річ в собі», на його думання, піддається пізнанню. Це не що інше, як «воля». «Воля» становить абсолютний качан будь-якого буття, вона породжує явища або уявлення. Як річ в собі, воля завжди абсолютно вільна. Уся сукупність явищ природи навпаки, підкоряється закону достатньої заподій і існує, тобто є необхідною. Людина теж явище, тому її дії в емпіричному світі необхідні. Це означає, що всі акти волі визначаються мотивами, незалежними від суб'єкта. Характер кожної людини фатально реагує на всі мотиви та спонукання, виключаючи будь-які довільні дії. Людина - раб свого характеру.

На думку Шопенгауера, що повністю співпадає з кантівською, світ є іншим як власним уявленням людини. Але звідси не витікає, що ніякої реальності ніж духовна не існує. Потрібно розрізнати світ у собі, незалежний від власних почуттів і світ, яким людина його бачить і пізнає, тобто світ феноменальний. Наші фактичні пізнання відносяться не до самого світу, яким він є насправді, а лише до світу явищ.

Пізнаюча свідомість сприймає світ через сітку особливих категорій, які просто упорядковують наші уявлення.

Але світ народжений процесом пізнання, як вважає Шопенгауер, відрізняється від ідеального світу, про який нам важко зробити висновок. Не потрібно, отже, абсолютизувати духовні сутності. Ось чому філософія Шопенгауера не визнає таку розумну вигадану професорами і ставши їм необхідно байку про безпосередньо та абсолютно пізнаючий, споглядальний та сприймаючий розум, який потрібно тільки спочатку нав'язати своїм читачам, щоб пізніше вже преспективно «в'їхати» раз і назавжди нашому пізнанню до Кантом закритої ділянки, за межами можливості усякого досвіду, де вже прямо з'являються основні догми новітнього оптимістичного християнства, безпосередньо розкриті та чудово викладені.

Отже, Шопенгауер розрізняє два світи. Один - це уявлення. Інший, відокремлений від нього цілою прірвою, це світ реальний, Світ - воля.

В першому панує причинність як і в усьому, що знаходиться у часі та просторі. Інший не співвідноситься з часом та простором. Він вільний від усяких меж і нічим іншим не сформований і не скутий. Розрізнити ці два світи-задача філософії Шопенгауера.

Чи можливе взагалі щастя в цьому світі? І де його можна знайти? Ці запитання ставить Шопенгауер у своїй книзі «Афоризми про життєву мудрість».

За словами мислителя, «для благополуччя людини і способу її існування головним є те, що відбувається в ній самій. Саме тут знаходиться безпосереднє джерело внутрішнього вдоволення або невдоволення, що є результатом її відчуття, хотіння та мислення... Якщо говорити простіше - кожний тулиться у своїй свідомості та живе безпосередньо лише в ній, і тому ззовні йому нічим не можна допомогти.» Отже, жодні зовнішні атрибути, навіть ті, які споконвічно цінуються суспільством, не можуть допомогти наблизитись до щастя. Шопенгауер пише: «Різниця в рангах та багатстві дає кожному грати свою роль, проте цій ролі аж ніяк не відповідає внутрішня різниця у щасті та вдоволенні. У кожному сидить все той же бідолаха зі своєю нуждою та гризотою, які в кожного інші, але за формою, тобто за сутністю, майже у всіх одні й ті ж самі.»

Внутрішня наповненість і внутрішня порожнеча - у цьому мислитель бачить розмежування між істинним багатством і бідністю. На його думку, «людина з багатим духом і в повній самотності має чудові розваги з власними думками та фантазіями. В той час як тупицю не в силах позбавити від виснажливої нудьги ані видовища, ані подорожі, ані інші розваги. Для того ж, хто обдарований незвичною та видатною в духовному сенсі індивідуальністю, більшість загальнобажаних насолод є зайвими, непотрібними та навіть обтяжливими.

Будь-які мани та насолоди, які відбиваються у свідомості недалекої людини, виявляються бідними та збляклими у порівнянні зі свідомістю Сервантеса, коли він у в'язниці писав «Дон Кіхота».

Таким чином, найістотношою умовою для життєвого щастя є те, що людина має в собі самій. І лише тому, що цей внутрішній скарб переважно невеликий, ті, хто вже вийшов із боротьби зі злиднями відчувають себе такими ж нещасними, як й ті, хто ще бореться з ними. Внутрішня порожнеча, банальність свідомості, бідність духу зганяє їх у товариство схожих на себе.»

Список використаних джерел

1. <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2394-filosofiya-shopengauera>
2. <<Мир как воля и представление>>(Die Welt als Wille und Vorstellung, 1819)
3. <https://www.svoboda.org/a/29043455.html>
4. <https://www.grandars.ru/college/filosofiya/filosofiya-shopengauera.html>

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ

Актуальність проблеми. Проблема релігійної свідомості людини може бути віднесена до розряду «вічних» філософських проблем, які ніколи не знімалися і не можуть бути зняті з порядку денного людства. Світогляд людини оновлюється в ході історії, оскільки постійно змінюється людина, умови і зміст її життя, її цілі, ідеали і перспективи. В кожному епоху ця проблема зберігає своє фундаментальне значення і, входячи до складу всіх значущих філософських систем, означає не просте продовження визначеної традиції, але виявлення мінливих аспектів її історичних перспектив людського буття.

Мета. Зрозуміти проблеми Особливостей релігійного світогляду.

Виклад основного матеріалу. Виникнення релігії є логічним наслідком еволюції і формування світоглядної свідомості людини, яка вже не задовольняється спостереженням того, що її безпосередньо оточує - земним світом. Вона прагне пізнати глибинну сутність речей, відшукати «начало всіх начал», субстанцію, здатну все утворити. Із міфологічних часів таке прагнення зумовлює подвоєння світу на земний, природний (посейбичний) і неземний, надприродний (потойбічний). Саме у надприродному, «нагірному» світі, згідно з релігійними уявленнями, утаємничені найістотніші загадки світу - його творення, джерела розвитку в найрізноманітніших формах, сенс людського існування тощо. Основні постулати релігійного світогляду - ідея божественного першотворення, всесилля вищого начала.

Важливим джерелом формування релігії був пошук людиною відповіді на питання життя і смерті. Людина не могла змиритися з думкою про свою скінченність, плакала надію на життя після смерті, мріяла про спасіння. Релігія проголосила людині можливість такого спасіння, вказала шлях до нього. Хоча у різних історичних типах релігії (християнство, буддизм, іслам) цей шлях тлумачиться по-різному, сутність його незмінна - послух щодо настанов вищого порядку, слухняність, підпорядкованість волі Божій.

Релігійна форма світогляду, витики якої коріняться у попередніх формах світосприйняття і світорозуміння, відбиває не просто віру в існування надприродної сфери, яка визначає все суще. Така віра характерна для перших, незрілих форм релігійного світогляду. Розвинута його форма відображає прагнення людини до безпосереднього зв'язку з Абсолютом - Богом. А термін «релігія» означає не лише благочестя, набожність, а і зв'язок, взаємини людини з Богом через вшанування та поклоніння йому, а також між-людське єднання на основі божественних настанов.

Релігія - духовний феномен, який виражає віру людини в існування надприродного начала і є для неї засобом спілкування з ним, входження в нього.

Релігія як особливий тип світогляду виникає з посиленням у людському житті уваги до духовних проблем: щастя, добра і зла, справедливості, совісті тощо. Розмірковуючи про них, люди природно шукали їх джерела у «вищих матеріях». Так, згідно з Біблією, закони людської духовно освяченої поведінки продиктовані Мойсеєм Богом і записані на скрижалях (Старий Завіт) або виголошені Ісусом у своїй Нагірній промові (Новий Завіт). У священній книзі мусульман Корані містяться настанови Аллаха щодо відповідальності кожної людини перед Богом, що повинно забезпечити праведне життя і подолання існуючої в суспільстві несправедливості.

У філософській доктрині, етиці, системі обрядів релігія пояснює значення головної цінності - сенсу життя; формулює належні норми поведінки; дає підстави для спротиву всьому неправедному; сприяє облагородженню поведінки особистості. Релігійний світогляд здійснює космологію, людського буття - вихід людини за межі вузько-земного, соціально інтегрованого існування у сферу єдиної «духовної батьківщини».

Релігійний світогляд - форма суспільної свідомості, згідно з якою світ є породженням вищого понадприродного творця - Бога.

Центральна проблема релігійного світосприйняття - доля людини, можливість її «спасіння», існування в системі «земний (чуттєвий) світ - світ небесний, нагірний (по-надприродний)».

Релігійний світогляд спирається не на знання і логічні наукові аргументи, хоч у сучасних релігійних вченнях, зокрема в неотомізмі, це широко використовується («принцип гармонії науки і релігії»), а на віру, надприродне (трансцендентне), що обґрунтовується релігійною догматикою. Це забезпечує усталеність релігійно-світоглядних настанов і віровчень, які мають тисячолітню історію. Сприяє релігія і солідарності віруючих: священні ідеали, що відтворюються постійними обрядами, забезпечують певну соборність індивідів. Виконуючи компенсативну терапевтичну (морально - «лікувальну»), комунікативну функції, релігія сприяє безконфліктному зв'язку, певній злагоді, солідарності конфесійних груп, етносів. Її ритуали істотно збагачують палітру людського мистецтва (живопис, музика, скульптура, архітектура, література тощо).

Серйозною науковою проблемою є співвіднесення міфологічного і релігійного світоглядів. У пошуках відповіді на це питання деякі вчені, зокрема американець Едуард-Бернетт Тейлор (1832-1917), стверджують, що основою міфології є примітивний аніматичний світогляд, з якого релігія черпає свій зміст, а тому без міфології сутність її походження не зрозуміти. Інший американський вчений К. Бринтон, вважає, що не релігія походить із міфології, а міфологія породжується релігією. Ще одна точка зору (культуролог Ф. Джевонс) полягає в тому, що міф взагалі не можна вважати джерелом релігії, оскільки він - «первісна філософія, наука, а частково - художній вимисел». Розрізняючи міфологію і релігію німецький філософ і психолог Вільгельм Вундт (1832-1920) писав, що релігія існує лише там, де є віра у богів, а міфологія, крім цього, охоплює віру в духів, демонів, душі людей і тварин. Згідно з цією точкою зору тривалий час свідомість людей не була релігійною.

Між міфологією і релігією існує тисний зв'язок, але їх джерела різні. Коріння міфології - елементарна потреба людського розуму в розумінні та поясненні навколишньої дійсності. Однак міфотворча діяльність людського розуму може бути повністю позбавлена релігійності, про що свідчать міфи аборигенів Австралії, мешканців Океанії, примітивних народів Африки й Америки. Найелементарніші з них відповідають на прості природні запитання: чому ворон чорний, чому кажан погано бачить удень, чому ведмідь позбавлений хвоста тощо. Та коли засобами міфів почали пояснювати явища духовного і соціального життя, звичаї, норми поведінки, родоплемінні відносини, у них почали багато уваги приділяти вірі в богів, сакралізації (освячення) встановлених соціальних норм, приписів, заборон. Фантастичні образи, в яких на перших порах вбачалося втілення таємничих сил природи, з часом стали доповнювати припущеннями про існування надприродних вищих сил. Це дає підстави для висновків, що міфи, які, хоч і поставляють матеріал для релігійних вірувань, не є безпосереднім елементом релігії. Вони є творами народної фантазії, які виникають на ранніх стадіях розвитку людства і наївно пояснюють факти реального світу. Народжуються вони з його природної цікавості, на основі трудового досвіду, із розширенням і збагаченням якого, з розвитком матеріального і духовного виробництва розширюється сфера, ускладнюється зміст міфологічної фантазії.

Попри різні коріння, міфологія і релігія мають спільний стрижень - узагальнювальні уявлення, фантазію. Міфи напрочуд живучі, у деяких народів, особливо в Давній Греції, розвиток міфологічної фантазії привів до того, що мало філософських, навіть атеїстичних, ідей набуло міфологічних ознак. Однак деякі релігії, наприклад конфуціанство, зовсім позбавлені міфологічної основи. Релігійний світогляд, як і будь-який інший, не є однорідним, адже існують егоцентричні, соціо центричні і космо центричні релігійні системи (залежать від того, де вбачається центр витoku релігійних поглядів - в індивіді, суспільстві чи Космосі). Окремі релігійні школи (буддизм) не визнають існування Бога, вчать, що людина безпосередньо пов'язана із космічними першоджерелами. Соціально-духовні настанови релігії і віри нерідко втілюються у свідомість і поведінку людей поза межами церков і конфесій (протестантизм). Релігійний світогляд впливає на людей неоднозначно: він здатний їх об'єднувати або роз'єднувати (релігійні війни і конфлікти), може сприяти формуванню гуманних моральних норм поведінки, та, набувши фанатичних форм, час від часу породжує релігійний екстремізм.

Дотепер зберегли свою актуальність дискусії щодо співвідношення знання, науки, віри і релігії. Зокрема, знову на порядку денному постала теза про можливість раціонального обґрунтування релігійних догматів. З цього приводу чи не найрадикальнішим є висловлювання відомого фізика

С. Хокінга: «Віра в правоту теорії Всесвіту, що розширюється, і «Великого Вибуху» не суперечить вірі в Бога-творця, але вказує межі часу, протягом якого він мав упоратися із своїм завданням». Російський вчений В. Казютинський зауважує, що та доцільність, яка виявляє себе в природі, може бути інтерпретована як прояв «розумного задуму», підпорядкованого певним трансцендентальним свідомим цілям.

Висновок. Отже, впродовж тисячоліть виникали, взаємодіяли, змінювали один одного різні види дофілософського світогляду - магічний, міфологічний, релігійний. Вони розвивалися разом з еволюцією людства, ускладнювалися і видозмінювалися одночасно з

аналогічними процесами в людських спільнотах, відображали розвиток свідомості людини, накопичення знань, насамперед наукових, про навколишній світ.

Розвиток світоглядної свідомості знайшов своє природне завершення і оформлення у філософському світогляді.

Список використаних джерел

1. Жаловага А.С. – доктор філософії, ректор Українського гуманітарного інституту. http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20643/13_Galovaga.pdf?sequence=1
2. Кислюк К. В. Релігієзнавство: [підручник для студентів вузів] / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – [5-е вид., виправ. і доп.]. – К. : Народ. укр. академія, 2007. – С. 425–464.
3. Наставлення до життя // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. С. Онацький. – Буенос-Айрес, 1962. – Т. 5, кн. IX : Літери На – Ол. – С. 1090-1091. – 1000 екз.
4. Трактат з історії релігій / Мірча Еліаде ; пер. [з фр.] О. Панича. – Київ : Дух і літера, 2016. – 518 с.
5. Українська Релігієзнавча Енциклопедія <https://ure-online.info/>

ПСИХОФІЗИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЛЮДСЬКОГО ОРГАНІЗМУ

Актуальність проблеми: не зважаючи на розвиток людства у всіх сферах і новітні технології психофізичні можливості людського організму досі залишаються достеменно не вивченими.

Мета: зрозуміти психофізичні можливості людського організму.

Виклад основного матеріалу: Від психофізичного стану людини залежить її успіх (не успіх) у всіх видах її діяльності і життя взагалі. Мозок людини (психіка) подає команди на весь організм і стан тіла людини на пряму залежить від її психологічного стану і настрою. У наш час новітніх технологій важливу роль відіграють вищі психічні процеси: увага, пам'ять, уява, мислення, емоції, адаптація. Інформаційні можливості людини характеризуються швидкістю та обсягом сприйняття та переробки інформації.

Психофізичні можливості людини використовуються для забезпечення її безпеки. Залежно від того, на скільки буде враховано вплив цього фактора у розробці заходів щодо забезпечення безпеки, залежить успіх в обліку та попередження податкових небезпек і загроз на виробництві, в побуті та в інших сферах життєдіяльності. Для забезпечення комфортного стану людини повинні бути враховані психофізичні можливості.

Нервова система виконує найважливіші функції: комунікаційну (через аналізатори) і програмування реакції організму через узагальнення і переробку отриманої інформації за допомогою аналізаторів людина відчуває і розпізнає колір, світло, яскравість, смак, запах, звук, характеристику об'єктів, рух, силу, тепло, холод, біль, вібрацію і т.д.

Біологічні ритми або біоритми – це більш-менш регулярні зміни характеру та інтенсивності біологічних процесів. Здатність до таких змін життєдіяльності передається у спадок і виявлена практично у всіх живих організмів. Їх можна спостерігати в окремих клітинах, тканинах і органах, в цілих організмах і в популяціях.

Теорії «трьох біоритмів» близько ста років. Цікаво, що її авторами стали три людини: Герман Свобода, Вільгельм Флісс, що відкрили емоційний і фізичний біоритми, а також Фрідріх Тельчер – досліджував інтелектуальний ритм. Незважаючи на професорські звання і те, що фундатори теорії «трьох біоритмів» мали багато противників і опонентів. Дослідження біоритмів продовжувалися в Європі, США, Японії. Особливо інтенсивним цей процес став з відкриттям ЕОМ і більш сучасних комп'ютерів. У 70–80 рр. біоритми завоювали весь світ. Інтенсивність більшості фізіологічних процесів протягом доби має тенденцію підвищуватися в ранкові години і падати в нічний час. Приблизно в ці ж години підвищується чутливість органів чуття: людина вранці краще чує, краще розрізняє відтінки кольорів. Вивчення біоритмів організму людини дозволить науково обґрунтувати застосування лікарських препаратів при лікуванні хворих. Останнім часом в нашій країні і за кордоном проводяться великі роботи з дослідження біоритмів людини, їх взаємозв'язку зі сном і неспанням. Пошуки дослідників спрямовані в основному на визначення можливостей управління біоритмами з метою усунення порушень сну. Завдання це особливо актуальне в даний час, коли значна частина дорослого населення земної кулі страждає від безсоння. Управління внутрішніми ритмами людини має важливе значення не тільки для нормалізації нічного сну, але і для усунення ряду захворювань нервової системи, що мають функціональний характер (наприклад, неврози). Встановлено, що добова зміна внутрішніх ритмів, властивих здоровій людині, при хворобливих станах спотворюються. За характером спотворень лікарі можуть судити про ряд захворювань на початковій стадії. Мабуть, більшість хвороб у людини відбувається внаслідок порушення ритму функціонування ряду органів і систем його організму. У ході історичного розвитку людина і всі інші живі істоти, що населяють нашу планету, засвоїли певний ритм життя, зумовлений ритмічними змінами геофізичних параметрів середовища, динамікою обмінних процесів. Темпи науково-технічного прогресу зараз набувають стрімкого характеру і висувають серйозні вимоги до людини.

Висновок: проблема актуальності біоритмів є сьогодні найважливішою. Бездумне ставлення людини до самої себе, як і до навколишньої природи, часто є наслідком незнання біологічних законів, еволюційних передумов, адаптивних можливостей людини і т.д. Щоб зберегти здоров'я людини і його фізичну працездатність, всебічно і гармонійно розвивати його фізичні та духовні якості, необхідна наполеглива науково-дослідна робота.

Список використаних джерел

1. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7610/1/72.pdf1>
2. https://www.lnu.edu.ua/life-safety/wp-content/uploads/2015/10/BZhd_Part_2.pdf2

ПРОБЛЕМАТИКА ФІЛОСОФІЇ ЗАХІДНОЇ ПАРАДИГМИ

Актуальність проблеми. Кожна людина по-своєму філософ. Та, зазвичай, за напрямом свого мислення ми поділяємося на ідеалістів та матеріалістів. Філософія західної парадигми робить опір саме на другий вказаний вище світогляд. В даній роботі філософія матеріалізму розглядається ближче до перших її проявів, а саме: досократівська доба еллінської філософії.

Мета. Метою дослідження є демонстрація філософії західної парадигми та її основна проблематика.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є досократівська доба еллінської філософії, а предметом – західна парадигма.

Виклад основного матеріалу. На відміну від філософії східної парадигми, яка пояснює реальний світ і вища у ньому в душі «туманної завіси Майї», філософія західної парадигми надає перевагу дослідженню матеріальності світу і розглядає його від стану хаосу, до чіткого розділення у такому світопорядку, як Всесвіт. Певні представники Мілетської філософської школи (що з'явилася наприкінці VII ст. до н.е.), а саме Фалес, Анаксимандр і Анаксимен, уявляли вихідну речовину світу у конкретних формах води, повітря та «апейрона (безмежності)» відповідно. Саме ці 3 речовини не було вибрано випадково. Вода була обрана як демонстрація незліченності перетворень за її здатність змінювати свій агрегатний стан, адже, наприклад, лід та пара походять з одного джерела (першопочатку). У свою чергу повітря демонструє «наповненість» буття, адже воно проникає куди завгодно, «згущується» та «розріджується», породжуючи всі види конкретних речей у світі. Особливо чітко цей універсальний світопорядок виражено у вченні Геракліта, що за вихідну речовину світу вважав вогонь. Він вважав, що світ не був створений ні богами, ні людьми, а був і назавжди залишиться «живим вогнем», який то загорятиметься, то згасатиме. Проте, у представників Мілетської школи рух світу та взаємоперетворення в ньому є чимось сам по собі зрозумілим. На перевагу їм стає Геракліт, який робить ці теми основою спеціальних досліджень. Він наголошував, що саме зіткнення протилежностей є рухомою силою світу та його розвитку. Вони «з'єднуються» в процесі боротьби, тим самим підтримуючи єдність та гармонійність зі Всесвітом. Водночас Геракліт виділяє головне відношення філософії «людина-світ», адже всі характеристики та відношення у оточуючому нас середовищі є відносними. На відміну від шойно розглянутої іонійської філософії, вихідна речовина світу у італійських філософів втрачає своє «сенсорне» сприйняття, але декілька трансформацій все ж залишилися недоторканими. Тому, близько 532 р. до н.е. в м. Кротон виникла нова релігійно-філософська група Піфагорійський союз, на чолі якого стояв сам Піфагор. В них першопочатком світу вважалося число. Піфагорійці виявили, що гармонію можна відобразити в числах, тому вони вважали, що все інше по-своєму уподібнюється числам, тому вони і є першими у всій природі, а елементи чисел – елементи всього сущого, що і є гармонією та числом. Піфагорійці описували будь-які природні явища як наслідки деяких геометричних характеристик, проте вони не заперечували загальних ідей іонійської школи, що стосувалися таких стихій, як вогонь чи вода. Відкриття конкретних геометричних фігур чисел і є одним із головних напрямків філософсько-математичних досліджень. У своєму вченні піфагорійці роблять опір не лише на математичну послідовність геометричних структур, а й на більш абстрактні явища, як «добро», «справедливість», «зло» та інше. Це пов'язано з впливом на піфагорійців різних течій і культів, наприклад: діонісійського. У VI ст. до н.е. в місті Елея з'явилася впливова школа еллінської філософії – Елейська. Ксеофан задав їм напрям розвитку. У своїх дослідженнях філософ дотримувався вчення іонійців і, водночас, намагався розкрити питання про початок існування як про щось «єдине». Саме воно і було у Ксеофана богом, чим заперечував сам собі, адже він не визнавав існування ніяких конкретних «богів». Систематизацію цього напрямку в філософії провів Парменід, а його розвиток продовжив учень Зенон. Парменід показує таку істину: світ – це єдине ціле, що ні звідки не походить і ніде не закінчується, він заповнює все і є непорушним, недоторканим. Ця думка досить влучно продемонстроване у вислові Парменіда «буття є буття». [2] Зенон запропонував п'ять спростувань справжнього руху, або, іншими словами, «апорії». Перша апорія (дихотомія): рух не може початися, адже для того, щоб пройти хоч би малу відстань, той, що рухається, повинен здолати її половину, ще перед тим він повинен здолати половину цієї половини – і так до нескінченності. Друга апорія (стріла): Вона завжди займає рівне собі місце, тобто покоїться в ньому. І так в кожен момент польоту стріли вона знаходиться в місці, в якому покоїться. Отже, скільки вона летить – стільки нерухома. Адже рух не може утворитися з суми станів спокою. [1] Третя апорія (Ахілл і черепаха): прудконогий Ахілл ніколи не наздожене черепаху, адже перш ніж він подолає шлях до неї, вона проповзе якусь відстань. Четверта апорія: рухоме не рухається ні в місці, де воно є, ні там, де його немає. П'ята апорія: якщо два різних тіла рухаються назустріч одне одному, то одне з них пройде повз друге, витративши на це стільки ж часу, скільки необхідно для проходження мимо половини того, що не рухається; тоді половина дорівнюватиме цілому, а це абсурдно. Так, Зенон продемонстрував об'єктивне протиріччя руху. Оскільки рух виявляється суперечливим, а несуперечливість буття є головною тезою елейської філософії, то він не існує. [3] Послідовне заперечення руху елеатами приводить філософію у стан кризи, адже наслідком цього є заперечення часу та будь-яких відмінностей. Єдиним антиподом буття є небуття, але і його існування було заперечено Парменідом. А апорії Зенона заперечили не лише рух і відмінності, а й саме пізнання. А без пізнання філософія не має сенсу. Логіку елеатів було неможливо заперечити, тому довелося шукати інше вихідне визначення про єдність сущого, аби захистити існування руху. Емпедокл та Анаксагор стали першими, хто спробував це зробити. Перший філософ заперечив «єдність» світу, а натомість взяв за основу основні «стихії» іонійців – вогонь, воду, землю, повітря, які він називає «коренями усього сущого». Об'єднання і відокремлення цих коренів і є рухом, що є можливим завдяки фундаменту світу, що складається саме з чотирьох елементів. Ця взаємодія пов'язана з дією двох вищих (космічних) сил – любові та дисгармонії. Тобто коли переважає любов – все об'єднується, а коли дисгармонія – відокремлюється, і це відбувається безліч разів. У свою чергу Анаксагор взяв за основу спосіб мислення Емпедокла, але у нього фундамент світу складається не з чотирьох основних елементів, а з безмежної кількості різних частинок (ледь не усіх існуючих у світі) речовин, що є певним «сім'ям» речей. «Корені» Емпедокла та «сім'я» Анаксагора є непорушними і незмінними, але, весь час змішуючись, вони об'єднуються та відокремлюються, що і утворює все розмаїття оточуючого нас світу. [2]

Висновок. Отже, на відміну від філософії східної парадигми, що робить опір на відчуття та емоції людини, філософія східної парадигми є демонстрацією матеріалістичного погляду на життя. В досократівську добу еллінської філософії одною з основних думок було те, що все походить від певного елемента, наприклад вогонь чи вода, та спиралася на матеріалістичні теорії походження світу.

Список використаних джерел

1. Апорії Зенона – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Апорії_Зенона
2. Західна парадигма (досократівська доба еллінської філософії) – Режим доступу: <https://fil.wikireading.ru/14324>
3. Розділ «Частина І ОРІЄНТАЛЬНА І ОКЦИДЕНТАЛЬНА ФІЛОСОФСЬКІ ПАРАДИГМИ» - Режим доступу: <https://textbook.com.ua/filosofiya/1475043787/s-3?page=2>

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ

Актуальність проблеми. Дослідження штучного інтелекту (ШІ) на сьогодні є достатньо актуальною та поширеною темою, яка знаходить відображення у різних сферах: психологічній, культурологічній, соціально-філософській, ну і звісно в науковій. Серед усіх проблем, які охоплює дослідження даної теми в різних галузях науки, можна виділити групу досліджень, пов'язаних із розробкою штучного інтелекту людини та суперінтелекту, робототехнікою та впливом існуючих і потенційних систем ШІ на людину та суспільство.

Мета. Метою нашого дослідження є проведення певного соціально-філософського аналізу проблем штучного інтелекту в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Проблема створення штучного інтелекту досить часто піднімається в контексті дискусій з розвитку комп'ютерних технологій. Більшість людей говорять про вигоду при створенні подібної системи. Дійсно, такі системи допоможуть нам у повсякденному житті, вони зможуть керувати транспортними потоками не тільки в окремій країні, а й у світовому масштабі, такі системи допоможуть покращити роботу у машинобудуванні, будівництві тощо. Системи штучного інтелекту з'явилися і швидко розвиваються завдяки глобальній світовій тенденції розширення професійної спеціалізації, що торкнулася більшої частини суспільства. Відповідно, прискорений розвиток життя змушує нас постійно звертатися до довідкової інформації та баз накопичених знань. У цілому, на думку багатьох фахівців у галузі керування знаннями, усе це означає наявність великого потенціалу для впровадження інформаційних систем, котрі базуються на платформі штучного інтелекту [3]. Цілком закономірно, що науковці усе більш усвідомлюють про необхідність розробки нової наукової методики застосування системного аналізу, інформаційного та синергетичного підходів, нанонауки й досягнень у сфері штучного інтелекту, створення нових проєктів у сфері природничих та гуманітарних наук з метою вирішення глобальних проблем. Термін «штучний інтелект» трактується у двох розуміннях: широкому та вузькому. У вузькому розумінні «штучний інтелект» – це інтелект, який проявляється в результаті функціонування будь-якої автоматизованої системи або комп'ютерної програми. У широкому розумінні «штучний інтелект» – це здатність комп'ютерної програми або автоматизованої системи виконувати певні функції людини та приймати оптимальні рішення на основі аналізу зовнішніх чинників [4]. Отже, в загальному можна сказати, що «штучний інтелект» розуміють як науковий напрям, як моделювання процесів пізнання і мислення, що ставить за мету використання людиною різної обчислювальної техніки, різних пристроїв, механізмів, програм для збільшення продуктивності, які за певними критеріями можуть бути названі «інтелектуальними»; сукупність уявлень про пізнання, розум і людину, що роблять можливими підняття питання про моделювання інтелекту [10]. Серед найважливіших задач, які ставилися перед розробниками різних інтелектуальних систем з моменту визначення штучного інтелекту як наукового напрямку, потрібно виділити наступні: доказ теорем та розпізнавання зображень, машинний переклад і розуміння людської мови, ігрові програми, машинна творчість та експертні системи. Особливу увагу вчені приділяють проблемам інтеграції мозку й комп'ютерних мереж. Є і перші розробки, які дозволяють за допомогою штучного інтелекту самостійно керувати функціоналом розумного будинку. На сьогодні, виділяють штучний інтелект, що володіє пізнавальними можливостями й розумом людського рівня, і «суперінтелект» – це штучний інтелект надлюдського рівня [1, с. 323]. Питання про втілення суперінтелекту з надлюдськими можливостями досі залишається відкритим. Взаємодія людини з інформаційними та технічними засобами поступово перетворює її на кіборга – це гібрид людини й «машини», який наділений можливостями, котрі не під силу людському тілу. На сьогоднішній день людство використовує штучні кінцівки, вставні зуби, кохлеарні імплантанти, не кажучи вже про стимулятори серця і м'язів. Також ведуться різні дослідження з імплантації невеликих мікросхем, для прикладу штучних систем зору для незрячих, а також впровадження суперчипа в мозок для забезпечення безконтактного спілкування людини з комп'ютером. Такі мікрочіпи зможуть самостійно пересуватися по тілу подібно мікроорганізмам за допомогою кровоносної системи та очищати організм від шкідливих речовин, мікробів. Поява кіберпростору змінила наше ставлення до дійсності. Науковці визнають, що постійний симбіоз людини з інтелектуальним комп'ютером і автономними роботами, що володіють кольоровим стереоскопічним зором, розуміють мову та володіють поведінкою схожою до людської, приведе в кінцевому результаті до виникнення людини нового виду – homo intellectus. Прихильники ідеї постлюдини вважають, що повільний етап еволюції розуму у формі людини як біологічного виду поступово припиняє своє існування, а починається новий етап прискореної еволюції розуму у вигляді інформаційно-кібернетичних систем, що швидко змінюють одна одну на основі безперервно зростаючих обчислювальних і продуктивних потужностей. У XXI столітті, думаю можна констатувати факт, що з'явилося нове покоління людей – «покоління Нінтендо». Точні межі цього покоління невідомі, проте вчені вважають, що це покоління людей, народжених після 1980 року. Їхньою загальною спільною рисою є те, що усі вони росли на початках цифрового прориву, відповідно вони краще сприймають все те, що сьогодні відбувається в інформаційному світі. Незважаючи на досить високий рівень розвитку інформаційних технологій, все ж залишаються істотні обмеження моделювання комп'ютерних віртуальних образів. Іншим важливим аспектом цього процесу є те, що уява відіграє ключову роль у моделюванні образів комп'ютерної віртуальної реальності [7]. Провідні IT-компанії мають низку інноваційних розробок, які, на думку фахівців, вже найближчим часом можуть бути реалізовані. Наприклад Facebook, Microsoft, Google – практично кожна компанія IT-ринку певною мірою заявила про себе в сфері дослідження штучного інтелекту. За оцінками експертів, щороку витрати провідних гравців в цій сфері оцінюються в сотні мільйонів доларів. Вже сьогодні в багатьох країнах люди користуються технологічними інноваціями, які свідчать про наближення ери штучного інтелекту: безпілотні автомобілі; голосові сервіси, технологічне наповнення так званого розумного будинку та багато іншого [9]. Звичайно, неможливо передбачити всі майбутні повороти в історії суспільства, проте можливо вчасно побачити нові тенденції розвитку, щоб використовувати для повноцінної відповіді новим викликам інформаційної цивілізації.

Висновок. Отже, підбиваючи підсумки проведеного дослідження, можемо сказати, що системи штучного інтелекту відіграють велику роль в розвитку науки та техніки. Для людини основними загрозами розвитку штучного інтелекту є: повна заміна людини у технологічних процесах, що відповідно породжує масове безробіття; створення етичних, релігійних та соціальних проблем; здатність штучного інтелекту до самовідтворення та втрата контрольованості з боку людини. Парадокс сучасності полягає в тому, що людина, з однієї сторони, залежить від технологічного розвитку суспільства, а з іншої сторони, ми самі відповідаємо за своє майбутнє, яке творимо своїм інтелектом. Через це, людина стає головним об'єктом та суб'єктом глобального інформаційного суспільства. Зрозуміло, що зупинити прогрес розвитку штучного інтелекту неможливо, проте ми можемо суттєво його обмежити, щоб всетаки людина керувала технікою, а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Бостром Н. Сколько осталось до суперинтеллекта? / Информационное общество – Москва : «Издат-во АСТ», 2004.
2. БУСОЛ О .ПОТЕНЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ. – Режим доступу : http://ippi.org.ua/sites/default/files/boypnsi_14_2_2015.pdf
3. «Вікіпедія» – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект
4. Зленко Н. Аналіз Штучного Інтелекту. – Режим доступу : <https://repository.spu.sumy.ua/bitstream/123456789/5831/1/Zlenko.pdf>
5. Кайку М. Візія: як наука змінить XXI сторіччя / Мічіо Кайку. – Львів: Літопис, 2004. – 544 с.
6. Карпенко В. Проблема штучного інтелекту в сучасній філософії. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-11661.html>
7. Петрушин Ю. Искусственный интеллект / Новая философская энциклопедия в четырех томах. т. II. – Москва : Мысль, 2001.
8. ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНИХ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ. – Режим доступу : <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/лекції-1.pdf>
9. Швирков О. Проблема штучного інтелекту і людиномірність штучних інтелектуальних систем - Житомир, 2006. - 174 с.
10. Штучний інтелект : вчора, сьогодні, завтра : лекція. – Режим доступу : <https://uchika.in.ua/lekciya-shtuchnij-intelekt-vchora-segodni-zavtra.html>

ФІЛОСОФІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СУТНІСНИХ ОЗНАК ЛЮДИНИ

Людина – головна загадка для філософського мислення. З античності і до наших днів філософи розмірковували, намагаючись пояснити, що є людина. Однак, чи наблизилася вони до її розуміння? Мабуть, кожному з великих філософів, мислителів, видатних дослідників – Сократу, І.Канту, Г.Сковороді, Ж.-П.Сартру, З.Фрейду, М.Шелеру, В.І.Вернадському, Т. де Шардену, М.Фуко, А.Печчеї здавалося, що так. Однак з часом виявлялися нові складні проблеми. Вони стосувалися буття соціуму, впливу людини на природу, способів людського пізнання світу та власне себе. Ставало ясно: потрібні нові відповіді на питання «що є людина?» Тому для філософа проблема людини не застаріває та й не може застаріти.

Отже, перше, що потрібно наголосити. Проблема людини є вічна філософська проблема. Друге, що слід відзначити, що вона цікава не лише для філософів, а й для пересічної людини, оскільки йдеться про нас самих. Нарешті, третє зауваження стосується особливості філософського осмислення людини: воно пов'язане з можливістю представити цілісну картину людини та виокремити ознаки, що закриті для нашого повсякденного досвіду.

Пізнавати людину надзвичайно цікаво. Однак і дуже складно. Таке пов'язане зі складністю самої людини як предмету вивчення. Справа в тому, що людина водночас належить двом світам – природному та соціальному. Людина не може існувати без природи та поза нею. Однак особливості людини постають в соціумі. Втім людина не лише «частинка», елемент соціального світу. Вона інтелектуальна та духовна істота. Людина створила світ культури та цивілізації, поза якими не може існувати. І які не можуть існувати та розвиватися без людини – на відміну від природи. Людина адаптується до світу природи та соціуму не просто пристосовуючись до того, що є, а здатна створювати нову реальність.

Кінчається ХХ ст., а інтерес до проблеми людини не спадає. Здійснюваний тепер цивілізований поворот, трансформація індустріальної цивілізації в інформаційне суспільство різко підвищують роль людської індивідуальності, творчого початку в людині, у розвитку всіх сфер суспільства.

Відхід з історичної сцени домінуючих ще недавно тоталітарних режимів, минула і триваюча деколонізація, тенденція переходу до соціально орієнтованого, демократичного і правового суспільства, катастрофічне падіння матеріального і соціального статусу людини ось важлива особливість і характерна риса сучасності.

Відбуваються наполегливі спроби створити так звану розуміючу соціологію, психологію особи та ін. Адже сучасна наука формує так звану картину Всесвіту, філософія ж є теоретичне відображення світогляду, де картина Всесвіту є лише миттю, для неї характерний об'єктивний підхід, є холодною відомістю даних про Всесвіт, взятому самого по собі, без людини. В картині Всесвіту відсутня свобода, спонтанність, творчість. Філософія ж стержень світогляду, відображає відносини і ставлення людини до Всесвіту. Це не просто знання, а знання, що мають цінності, це знання, що допомагають досліджувати Всесвіт і сенс буття людини. Людина ж для науки, філософії не просто річ серед речей, а суб'єкт, здатний до зміни Всесвіту і самого себе.

Здавалось би, що людина не становить якусь таємницю. Кожний упевнено виділяє людину з навколишнього світу, її відмінність від всіх інших істот вважається очевидною. Та філософія виправдана тим, що виходить за межі очевидності, говорив іспанський філософ Хосе Ортега і Гассет. Виходить філософія за такі межі і в дослідженні людини. Та в таких міркуваннях Хосе Ортега і Гассет не один. Ще Іммануїл Кант прийшов до висновку, що в філософії існує три питання, на які філософія покликана відповісти: що я можу знати? На що я можу сподіватися? Що я маю робити? І все це покривається, як писав Іммануїл Кант незадовго до смерті в «Логіці», одним питанням: що таке людина? Отже, загадка людини дійсно існує.

В одній із книжок «Люди або тварини» розповідається, що експедиція європейців, яка відправилась в Анди в недоступний район, виявляє якесь дике плем'я або стадо чи то людей, чи то тварин. Волею випадку одного з них убито. Виникає питання: кого вбили? Якщо людину, то має бути кримінальна відповідальність за вбивство. Якщо ж вбито тварину, то такої відповідальності немає. Та як же визначити належність представників племені: люди чи тварини? Зробити це здається неважко, треба визначити критерії, що відрізняють людину від тварини. Починається обговорення. Називаються різні критерії: моральність, релігійність, мова, свідомість та ін. Та поряд з моральними людьми є і неморальні, але не перестають бути людьми. До того ж моральність не містить в собі самій основи для відмінності Добра і Зла. Те ж можна сказати про релігію. Є і люди, які не вірять в Бога. Мова теж не може стати критерієм. І в тварин є багато спритності та кмітливості, що не зводяться до безумовних і навіть умовних рефлексів, але свідчать про розвинутість психіки. Тут важко виділити критерії, що відрізняють людей від тварин.

Ще давні греки зрозуміли, що людина може почати філософствувати тільки з пізнання самої себе. Водночас знаменита теза Сократа «Пізнай самого себе» не реалізована дотепер, хоч кожна філософська система (школа) на кожному історичному етапі людської цивілізації намагалася висунути свою концепцію людини. Однак у цих концепціях природа людини не набула чітких і зрозумілих характеристик, а навпаки, породжувала ще більше запитань, аж до сумнівів щодо існування такої природи. Такий стан розв'язання цієї проблеми обумовлювався значною мірою загадковістю походження людини, складністю її структурних елементів та їхніх об'єднуючих чинників.

Перші цілісні уявлення про людину зародилися не у філософії і не в науці, а проявилися у надрах релігійно-міфологічної віри: міфологія Давнього Сходу, антична релігійно-міфологічна традиція, християнська традиція (Біблія – Старий завіт) тощо. На первісних етапах історії людям притаманні різноманітні міфологічні та релігійні форми самосвідомості. У легендах, переказах, міфах, як частині історії духовного розвитку людства, й розкривається розуміння природи, призначення і сенсу людини та її буття.

У якості живої істоти людина підкоряється загальним законам існування тварин, які потребують їжі, відповідних зовнішніх умов, відтворення собі подібних, тобто продовження роду природним шляхом. І в той же час людина суттєво відрізняється навіть від найбільш високорозвинених представників тваринного світу. На відміну від них людська поведінка переважно сприймається не інстинктами, а культурою. Людину виділяє наявність у неї культури, яка успадковується не генетично, а транслюється і розвивається за рахунок мови, навчання й наслідування на базі перетворюючої діяльності. Тому нині багато хто з філософів тяжіє до визначення сутності людини через поняття культури.

Для людських дій характерним є те, що вони цілеспрямовані і культурно або «ціннісно-орієнтовані». Жодна тварина не усвідомлює цілей власної поведінки і не оцінює своїх вчинків і результатів дій з точки зору належного. Важливо й суттєво підкреслити, що всі ці специфічні якості людської природи формуються і підтримуються завдяки суспільному життю, життю людської істоти в світі людей.

Прагнучи філософські осмислити проблему людини, часто вживають два паралельних терміни: природа й сутність. Інколи їх розмежовують, говорячи, що за своєю природою людина є біосоціальною істотою, а за суттю – соціальною. А інколи ці поняття наближують за змістом, розрізняючи їх тільки в акцентах. Тоді про природу людини можна говорити у подвійному смислі: маючи на увазі її натуру, тобто біологічну фактуру, а також розуміючи під цим сутність людини, як щось головне, визначальне у цій натурі.

Схоже подвійне трактування «природи» чого-небудь має місце у філософії ще з часів Арістотеля. Вочевидь, інколи є сенс зберегти обидва наближені один до одного смисли, адже коли ми говоримо про природу людини, то маємо на увазі деяку константу, яка йде від природи і одночасно виражає сутнісну глибину людини в її природному вимірі. Що це за константа, які її параметри? Такі конкретизуючі питання скоріш стосуються спеціальних наук, аніж філософії. Їй сьогодні не до лиця обтяжувати себе, може, й не зайвими, але здебільшого спекулятивними міркуваннями щодо конкретних складових того, що можна назвати, використовуючи кібернетичну термінологію, «чорним ящиком». І все ж така пересторога не може цілком завадити філософам, та й не тільки їм, висловлювати здогадки про існування якоїсь константи, коли вони фіксують від віку до віку, від покоління до покоління усталені форми проявів «материкових» утворень людської природи.

Список використаної літератури

1. Сидоренко Л.І. Філософське осмислення людини. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>

ФІЛОСОФІЯ СВОБОДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Актуальність проблеми. Упродовж багатьох століть проблема людини, її щастя, свободи та сенсу життя займає величезне місце у філософських роздумах великих мислителів. Філософія Григорія Савича Сковороди, якого справедливо називають українським Сократом, здавна привертає увагу багатьох дослідників, зокрема сучасників. Адже його філософська система є не тільки оригінальною, але і досить сучасною.

Мета. Метою дослідження є показ значення поняття «свобода» безпосередньо через ставлення до неї Г.Сковороди на основі аналізу його життєвого шляху та творів. Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є життєвий шлях Г.Сковороди, який тісно переплітається з його філософськими ідеями, а предметом – саме поняття «свобода».

Виклад основного матеріалу. Григорій Савич Сковорода народився 1722 року на Полтавщині у сотенному містечку Чорнухи. Сім'я Григорія належала до рядових козаків - землеробів, а козацьке прізвище «Сковорода» не було поширеним, скоріше навпаки - рідкісним. Бути представником козацького роду означало бути гордою людиною. Саме така людина здатна власноруч будувати своє життя, вона схильна самостійно приймати важливі рішення. Досить насиченими були молоді роки хлопця. Освіту Григорій здобував у Києво-Могилянській академії, перебував у придворній капелі в Петербурзі, був членом посольської місії, багато подорожував Україною та за її межами. Після повернення працював викладачем в Переяславській семінарії, пізніше в Харківському колегіумі, де читав курс лекцій з етики, але за цей курс «християнської гречності», концепція якого не співпадала з офіційно-церковною, він був вигнаний з Харківського колегіуму. За роки, які були витрачені на навчання та викладання, у молодого мислителя не тільки нагромаджувався життєвий досвід, а й формувалося усвідомлене світобачення. Ці дві речі відбувалися під дією поєднання двох взаємодоповнюючих і сприятливих чинників: його багатосторонньої обдарованості, з одного боку, і соціальної обстановки, що різко міняється - з іншої. Біографи зазначають, що у Сковороди був глибокий розум, феноменальна пам'ять, поетичні здібності, виключно музичний слух і голос; він писав вірші, грав на декількох інструментах, мав здібності до малювання. [1, ст.7] Особливістю цієї творчої поведінки Григорія Сковороди (саме вона пізніше відбилася на характері його філософського вчення) є те, що при негативному відношенні до світу, який грузнув у користолобстві, він обрав таку позитивну форму боротьби зі злом, при якій центр тягаря з області критики політичних відносин у суспільстві був переміщений у сферу освіти, культури та моралі. Причому власний образ життя Сковороди повністю співпадав з тим вченням, яке він сам проповідував. Близько 1770 р. Г.Сковорода в саду Троїцького монастиря міста Охтирки пережив глибоке містичне потрясіння. За його ж словами, він відчув у собі надзвичайний рух, увесь світ зник перед ним і лише почуття любові, благонадійності та вічності оживлювало його існування; мислитель проникнув у себе, і з того часу присвятив свою особу покійності духу божому й став мандрівним філософом. Літературна спадщина мислителя є досить оригінальною у своєму роді. Про його гармонійність поезії та філософії у творах Д.Багалій писав так: «Неможливо відрізнити в Сковороді письменника від філософа і навіть людини, бо все це у нього було злито в єдиний моноліт.» [2] Одними із центральних понять філософії Г.Сковороди є проблеми щастя і морального вдосконалення, також важливим значенням наділяє мислитель і феномен «сродної праці». Її ідея полягає в тому, що праця людини повинна відповідати її здібностям. Мислитель вважає: людина стає духовно вільною, коли займається тим, що любить і до чого має здібності, а саме гармонійність людини і справи, якою вона займається, дарують їй не що інше, як особисту свободу. Що ж насправді означає поняття «свобода»? Свобода – це, передусім, воля людини діяти згідно своїх інтересів, йти шляхом до намічених цілей, спираючись на той практичний досвід, який вона здобула раніше. Г. Сковорода «шанував свободу як найвищу цінність людського життя, тлумачив свободу як характерний для мудрого чоловіка душевний спокій ... , а також як глибинний сенс християнської релігії». [3, ст.23-24] Вагомим аргументом є врахування свободолобства мандрівного філософа та сприйняття свободи як скарбу, подарованого людині. Проаналізувавши біографічні дані життя Г. Сковороди, можна зробити висновок, що у нього була відсутня схильність до постійності. Поет часто мандрував і хоча такий кочівний спосіб життя можна пов'язати з певними матеріальними труднощами мислителя, все ж можна здогадатися про внутрішню психологічне небажання сковувати себе якимись узами. Як вже зазначалося вище, важливим кроком у досягненні свободи є самопізнання людини, яке ґрунтується на ідеї «сродності»- необхідно збагнути чим любиш займатися і до чого маєш природні нахили. Темі свободи Г.Сковорода присвятив окремий вірш, який так і називається «Deliberate» («Про свободу»). З перших рядків невеличкого восьмирядкового вірша стає зрозумілим, якого саме значення надавав філософ - свободі. Вона для нього має більшу цінність ніж золото: «Что то за волность? Добро в ней какое? Ины говорят, будто золотое. Ах, не золотое, если сравнить злато, Против волности еще одно блато». Безперечно, свобода людини досягається через пізнання та усвідомлення свого духовного начала, морально-етичних засад, таланту та здібностей, їх практичного втілення в житті. Поняття «воля» у філософа – це найвищий дар і благо людини, притаманні їй за самою природою. Наявність чи відсутність її є головним показником життя людини. Несвобода неминуче веде до несправедливості, панування антилюдських цінностей, зла, аморальності та розладу самого суспільства. Свобода – це ж відповідно головна мета до якої мають прагнути люди. З'ясовано, що свобода, у розумінні Г.Сковороди, передбачає можливість вибору способу діяльності, соціального статусу й соціальних функцій, дій, вчинків, поведінки, загалом своєї долі.

Висновок. Таким чином, концепція самопізнання філософа мала на меті розкриття невидимої природи, вбачаючи в цьому умову досягнення свободи через вільне прийняття власної ролі в світі. Людина набуває індивідуальної свободи через прагнення волі під керівництвом розуму до пізнання, через усвідомлений вибір та виконання «спорідненої праці». Своєю творчістю і життям Г.Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень. Якою б не була його доля, чи щасливою, чи інколи несправедливою, все ж їй не вдалося «впізнати» свободолобивого філософа-мандрівника, який зумів зберегти в чистоті той скарб, який найбільше цінував – Свободу.

Список використаних джерел

1. Багалій Д. І. Український мандрований філософ. Гр. Сав. Сковорода / Багалій Дмитро Іванович. – Харків: ДВУ, 1926. – 355 с.
2. Вашак М. Ідея свободи у творчості Григорія Сковороди/ Львів: 2013. – Режим доступу: https://www.medievalist.org.ua/2013/04/blog-post_2847.html
3. Значення філософської спадщини Г. С. Сковороди. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13094/>
4. Іванова Н.В. Метатеорія Г.Сковороди: філософсько-освітній аспект / Одеса: УДК, 2010, дисертація
5. Максимець П.В. Оригінальність філософії Григорія Сковороди/ Київ: УДК 140.8(477), збірник праць. – Режим доступу: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11285/1/NRMSE2018_V3_P407-409.pdf

ПРОСТІР І ЧАС ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТА ФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність проблеми Усі предмети, що нас оточують, мають певні розміри, протяжність у різних напрямках, переміщуються один відносно одного або разом з Землею - відносно космічних тіл. Так само всі об'єкти виникають і змінюються у часі. Саме проблема простору і часу досліджується багатьма філософами, адже вивчення походження буття та всього живого є досить цікавою та актуальною темою. Мета Метою дослідження є аналіз понять простору і часу, розглянутих з точки зору різних галузей та їх порівняння між собою.

Об'єкт та предмет дослідження Об'єктом дослідження є самі поняття простору і часу, а предметом – їх аналіз і порівняння з точок зору філософії та фізики. Основний матеріал Простір і час є основними формами буття всіх матеріальних систем. Не існує об'єкта, який знаходився би поза простором і часом, як немає простору і часу самих по собі, поза матерією. Абсолютного простору як безмежної порожньої протяжності не існує. Всюди є матерія в тих чи інших формах (речовина, поле), а простір виступає як загальна властивість (атрибут) матерії. Так само немає і абсолютного часу, час завжди зв'язаний з рухом, розвитком матерії. »Простір і час існують об'єктивно і незалежно від свідомості, але зовсім не від матерії».

Простір – є форма буття матерії, що характеризує її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріальних системах. Загальне розуміння простору формується у людини в емпіричному досвіді при характеристиці матеріального об'єкту або множини таких об'єктів, що займають різне положення в просторі. Саме визначення простору має на увазі нерозривний зв'язок його з матеріальними об'єктами, оскільки він визначається як властивість цих об'єктів. Наприклад, абсолютної порожнечі, «чистого вакууму» без будь-якої матерії існувати не може. Навіть якби ми в уявному експерименті з-під деякого ковпака викачали все повітря, вилучили всі молекули (що реально неможливо), то й тоді там залишиться гравітаційне поле і так зване поле вакууму. Час – є форма буття матерії, що виражає тривалість її існування, послідовність зміни станів у змінюванні і розвитку всіх матеріальних систем. У природно-науковій літературі поняття час нерідко вживається як синонім поняття тривалість. На це звертав увагу англійський фізик та філософ Ісаак Ньютон. Поняття час виникає з порівняння різних станів одного і того ж суб'єкту, який змінює свої властивості. Поняття простору і часу є фундаментальними поняттями людської культури. Вони настільки фундаментальні, що на певному ступені розвитку людського пізнання їх розглядали як абсолютну субстанцію світу. Таким є Зерван у ранньому зороастризмі, Хаос у давньогрецькій міфології, Акаша і Кала у давньоіндійських системах. [1] Історично склались два підходи до простору і часу. Перший може бути названий субстанціональною концепцією. Простір і час тлумачаться тут як щось самостійно існуюче поряд з матерією, як її порожня місткість. Простір - це чиста протяжність, а час - чиста тривалість, у які ніби то «занурені», «розміщені» матеріальні об'єкти. Таким чином, простір і час уявлялись як арена, на якій відбуваються різні події. Другий підхід можна назвати реляційною концепцією простору і часу. Намітки її можна виявити ще у Аристотеля, але вперше з усією чіткістю вона сформульована Г. Лейбніцем. З точки зору реляційної концепції, простір і час - не особливі субстанціальні сутності, а форми існування матеріальних об'єктів. Простір виявляє співіснування об'єктів, час - послідовність їх станів. Зовсім інший напрям розвитку уявлень про простір і час започатковується у працях Галілея, Декарта та Ньютона: створення класичної механіки ознаменувало народження нового фізичного підходу до пізнання простору і часу. Було створено низку фундаментальних фізичних теорій (спеціальна і загальна теорія відносності, релятивістська космологія, квантова гео-метродинаміка та ін.), у руслі яких оригінальні, більш ускладнені метричні, топологічні і інші структури простору і часу. [2] Спеціальна теорія відносності (1905) показала, що простір і час не можна розглядати як незалежні від рухомої матерії самостійні сутності. Просторові і часові проміжки відносні, оскільки змінюються в залежності від руху об'єктів, тобто від їх швидкостей. Час у рухомій системі уповільнюється порівняно з нерухомою, а всі просторові розміри скорочуються у напрямку руху. Простір і час виявились не абсолютними величинами, а відносними, оскільки вони мають сенс тільки за умов урахування того, відносно яких матеріальних тіл (систем числення) вони змінюються. Загальна теорія відносності (1916) ще більш глибоко виявила зв'язок простору, часу і матерії. А. Ейнштейн довів, що в разі знищення всіх матеріальних речей зникли б простір і час. Загальна теорія відносності виявила фізичний зв'язок між розподіленням матеріальних мас, простору і часу - поблизу великих мас час сповільнюється, а просторові розміри у напрямку на центр маси скорочуються.

Висновок Отже, вивчення проблем, пов'язаних з філософським аналізом буття матерії і її властивостей є необхідною умовою формування світогляду особи, незалежно від того, чи опиниться воно кінець кінцем матеріалістичним або ідеалістичним. У світлі викладеного достатньо очевидно, що дуже важлива роль визначення поняття матерії, розуміння останньої як невичерпної для побудови наукової картини миру, рішення проблеми реальності і пізнаваності об'єктів і явищ мікро і мегасвіту. Розумним є таке визначення: «... Матерія є об'єктивна реальність, дана нам у відчутті»; «Мабуть, є щось дуже незвичайне в тому, що всесвіт обмежений, але ще незвичайним є те, що можливо меж немає зовсім. І не повинно бути межі прагненням людини, ми всі різні і яким жахливим би не здавалося життя, завжди знайдеться те, у чому можна досягти успіху. Поки є життя - є надія.»[3]

Список використаних джерел

1. Броваренко Й. Я. Простір і час - форми буття матерії [Електронний ресурс] / Йосип Янович Броваренко. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/17350725/filosofiya/prostir_chas_formi_buttya_materiyi.
2. Лисенко К. М. Простір та час у філософії та фізиці / Костянтин Миколайович Лисенко. – Кропивницький, 2012. – 235 с.
3. Хокінг С. Всесвіт Стівена Хокінга / Стівен Хокінг., 2014. – 396 с.

ПСИХІКА ЯК ВИД РУХУ ТА ЕНЕРГІЇ

Актуальні проблеми. Психічний стан - це один з можливих режимів життєдіяльності людини. Прості люди не зацікавлювались як впливає психіка на рух та енергію та здоров'я. Психіка як головний елемент в житті людини.

Мета. Метою дослідження є розповідь про те як психіка впливає на рух, енергію та здоров'я людини. Пояснення фізичного стану людини при різних психологічних станах.

Об'єкт та предмет дослідження. Психіка людини.

Виклад основного матеріалу.

Вивчення образу психічного стану і ролі образу в контексті саморегуляції зробили Л. Г. Дика і її учні (Дика, Семикин, 1991 ; Дика , 1999 , 2003), які змогли встановити, що образ психічного стану виконує особливу роль в регуляторному процесі з причини представленості в ньому різних форм і рівнів відображення людиною свого стану, а також діяльності з саморегуляції стану . Дика робить висновок про те, що образ психічного стану має ряд властивостей, властивих перцептивному образу навколишнього світу, таких, як цілісність, інтегральність і процесуальність (Дика . Семикин, 1991)

Оскільки психічні стани є системними явищами, то необхідно виділити основні компоненти даної системи для класифікації. Структура складається з наступних елементів: Системообразуючим фактором для станів можна вважати актуальну потребу, яка ініціює той чи інший психологічний стан. Якщо вимоги зовнішнього середовища сприяють швидкому та легкому задоволенню потреби, то це сприяє виникненню позитивного стану – радості, натхнення, захоплення і т. д., а якщо імовірність задоволення низька або відсутня, то стан буде негативним по емоційному знаку. А. О. Прохоров вважає, що на початку багато психологічних станів є нерівноважними, а лише після отримання інформації або отримання необхідних ресурсів, вони набувають статичного характеру. Саме в початковий період формування стану виникають найпотужніші емоції – як суб'єктивні реакції людини, що виражає своє відношення до процесу реалізації актуальної потреби.

Важливу роль у характері усталеного стану відіграє «блок цілепокладання», який визначає як імовірність задоволення потреби, так і характер майбутніх дій. В залежності від інформації, що зберігається в пам'яті, формується психологічний компонент стану, що містить у собі емоції, очікування, установки, відчуття та «фільтри сприйняття». Останній компонент є дуже важливим для розуміння характеру стану, оскільки саме через нього людина сприймає світ та оцінює його. Після встановлення відповідних «фільтрів», об'єктивні характеристики зовнішнього світу вже не можуть в повній мірі впливати на свідомість, натомість головну роль відіграють установки, переконання і уявлення. Наприклад, в стані любові об'єкт прихильності здається ідеальним і позбавленим недоліків, а в стані гніву інша людина сприймається виключно у чорному кольорі, і логічні аргументи дуже мало впливають на ці стани. Якщо в реалізації потреби бере участь соціальний об'єкт, то емоції прийнято називати почуттями. Якщо в емоціях головну роль грає суб'єкт сприйняття, то в почутті тісно сплетені й суб'єкт і об'єкт, причому при сильних почуттях друга людина може займати у свідомості навіть більше місця, ніж сам індивід (почуття ревності, помсти, любові).

Після виконання тих чи інших дій з зовнішніми предметами чи соціальними об'єктами людина приходять до якогось результату. Цей результат або дозволяє реалізувати потребу, що викликала даний стан, або результат виявляється негативним. У цьому випадку виникає новий стан – фрустрації, агресії, роздратування і т. д., в якому людина отримує нові ресурси, а значить – нові шанси цю потребу задовольнити. Якщо ж і далі результат залишається негативним, то включаються механізми психологічного захисту, які знижують напруженість психічних станів, і зменшують вірогідність виникнення хронічного стресу. Труднощі класифікації психічних станів полягають в тому, що часто вони перетинаються або навіть збігаються один з одним настільки тісно, що їх достатньо складно розмежувати – наприклад, стан деякої напруженості часто з'являється на тлі станів втоми, монотонії, агресії і ряду інших станів. Тим не менш, існує багато варіантів їх класифікації. Найчастіше їх ділять на емоційні, пізнавальні, мотиваційні, вольові. Узагальнюючі поточні характеристики функціонування основних інтеграторів психіки (особистості, інтелекту, свідомості), використовують терміни стан особистості, стан інтелекту, стан свідомості. Описано і продовжують вивчатися й інші класи станів: функціональні, психофізіологічні, астеничні, прикордонні, кризові, гіпнотичні та інші стани. Ю. В. Щербатих пропонує свою класифікацію психічних станів, що складається з семи постійних і одного ситуативного компонента Докладніше пояснення даної класифікації дано у Виходячи з цієї класифікації, можна вивести формулу психічного стану, що складається з восьми компонентів. Така формула буде мати два варіанти – у загальному вигляді та для кожного конкретного стану даного виду. Наприклад, загальна формула стану страху буде наступною: 0.1/ 1.2 / 2.3 / 3.2 / 4.2 / 5.1 / 6. ? / 7.2

Це означає, що страх, як правило, викликається конкретною ситуацією (0.1), досить глибоко зачіпає психіку людини (1.2), за знаком є негативною емоцією (2.3) середньої тривалості (3.2) і цілком усвідомлюється людиною (4.2). При цьому стані емоції переважають над розумом (5.1), а от ступінь активації організму може бути різною: страх може мати активуюче значення або ж позбавляти людину сил (6.?). Таким чином, при описі конкретного стану людини можливі варіанти 6.1 або 6.2. Останній компонент формули – 7.2 означає, що даний стан однаково реалізується як на психологічному, так і на фізіологічному рівні. В рамках даної концепції формули деяких інших психічних станів можна описати таким чином:

Тривога: 0.2/ 1. ? / 2.3 / 3.3 / 4.1 / 5.1 / 6.2 / 7.3

Любов: 0.1/ 1.2 / 2.1 / 3.3 / 4.2 / 5.2 / 6.2 / 7.3

Втомлення: 0.1/ 1. ? / 2.3 / 3.2 / 4.2 / 5.- / 6.1 / 7.2

Захоплення: 0.1/ 1.2 / 2.1 / 3.2 / 4.2 / 5.2 / 6.2 / 7.3

Знак питання (?) означає, що стан може приймати обидві ознаки в залежності від ситуації. Прочерк (-) означає, що цей стан не містить жодної з перерахованих ознак (наприклад, втома не належить ні до розуму, ні до емоцій).

Групи П. с. класифікують по модальності і рівню психічної активності:

позитивні стану високого рівня психічної активності (радість, веселість, закоханість, бадьорість і ін.),

негативні стану високого рівня психічної активності (ненависть, страх, злість та ін.),

позитивні стану середнього рівня психічної активності (спокій, умиротворення, зацікавленість тощо),

негативні стану середнього рівня психічної активності (байдужість, незібраність, очікування тощо),

негативні стану низького рівня психічної активності (втома, смуток, апатія та ін.). Синоніми: стану високого енергетичного рівня,

середнього та низького рівня енергетики (Прохоров¹, 1998).

Висновок. Отже, психологічний та фізичний стан людини тісно пов'язаний з психікою. Психіка - це тяжка та цікава наука за допомогою якої можна зробити життя людей кращим.

Список використаних джерел

1) Вікіпедія: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD

ІСТОРИКО ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми. Філософія, переймаючись впродовж усього періоду свого тривалого історичного існування пошуком субстанційних засад світобудови, у наш час органічно вийшла на необхідність ретельного аналізу так званих глобальних проблем сучасності. Справа в тому, що нинішній стан існування людства характеризує його як переважно єдиного суб'єкта взаємодії з природним середовищем. Звичайно, що не всі його суб'єкти однаковою мірою впливають на довкілля, як і різною мірою усвідомлюють необхідність їх вирішення спільними зусиллями.

Мета дослідження: визначення тих глобальних проблем сучасності, позитивному вирішенню яких максимально може сприяти філософське як водночас методологічне розуміння світогляду.

Коли ми нині говоримо про глобальні проблеми сучасності, то всі вони, без перебільшення, зумовлені проявом людського невігластва, ігноруванням органічної причетності людини до субстратної (речовинної) та субстанційної (ідеальної у вигляді закону) основ світобудови. Будучи на 80% створена з води (а мозок навіть на 90%), людина не може розраховувати на те, що, споживаючи забруднену воду, вона не відчує на собі негативні наслідки й не перейде до пошуку причин хвороби. Аналогічно з повітрям, землею та вогнем. Якщо брати міфологічний тип світогляду, з яким, як відомо, мирно співіснувала антична філософія і на основі якого вона фактично виникла (див. праці А.Чанишева .О.Лосева та ін.), то його складові – тотемізм, аніматизм, анімізм, магія і фетишизм – органічно перейшли не просто у натурфілософські першооснови Буття, але й у процес обгрунтування необхідності для людини стати на шлях його пізнання засобами понятійного мислення. Так, Парменід у творі «Про природу» вже веде мову не стільки про буття чотирьох першостихій, скільки про їх єдність у стихії пізнавального мислення. Називаючи свідчення органів сприйняття «туманними гадками смертних», він скептично оцінює пізнавальні можливості пересічних людей: «Безпомічно ум їх блукає. Бродять вони наугад, глухі й разом сліпі. Нікчемний народ!» З його точки зору сутність Буття не можна пізнати на основі образів і свідчень сприйняття. Тільки засобами мислення можна пізнати суще як закон, як незмінне й вічне Буття. «Є буття, а небуття зовсім немає; Тут достовірності шлях, і до істини він наближає. Одне і те ж є мисль і буття. Слово і мисль буттям мають бути. Одне і те ж є мисль і те, про що мисль існує. Адже без буття, в якому її вираження, Мисль тобі не знайти. Не виникає воно, і не піднімається смерті. Цільне все, без кінця, не рухається й однорідне. Не було в минулому воно, не буде, але все – в нинішньому. Безперервне, одне. Чи йому знайдеш начало? Як і звірки рости?» Аналогічну позицію займав Геракліт, якого відносять до засновників так званої стихійної діалектики. З одного боку, це справді так, адже стихію вогню він вважав такою, що все перетворює у все. З іншого, вогонь можна глумачити як розум, який також творить зі всього єдине і в якому все як в одному і єдиному. Тобто, це вже діалектика пізнання через боротьбу протилежностей самого мислення, а не тільки предметно-речових стихій. Визнаючи діалектику стихій: «все тече, все змінюється», «холодне нагрівається, гаряче охолоджується, вологе висихає, висохле зрошується», «безсмертні смертні, смертні безсмертні, одні живуть за рахунок смерті інших, за рахунок життя інших помирають» Геракліт не вважав, що діалектика пізнання має будуватись на ній. Навпаки, діалектика чуттєвого сприйняття заважає пізнати за різноманітністю єдине – розум. Розум – це спільне, загальне, з якого все походить і в якому все пізнається як одне. Проте більшість живе так, немовби у всіх існує якийсь особливий розсуд. Але ж «багатознайство розуму не навчає», хоча люди охоче йдуть за тими, хто говорить їм очевидні речі, і не розуміють, що слухати слід не голос людей, а логос, який дає можливість «знати все як одне».

Нині, оскільки людство у своїй історії не дослухалося до Буття суцього як Буття Закону, воно також «плаче», адже загрози виникли для його існування цілком реальні. На цьому наголошував у ХХ ст. видатний мислитель М.Гайдеггер: «І хоча ми завжди і всюди перебуваємо у відповідності з Буттям суцього, на поклик Буття ми вважаємо рідко. Відповідність Буттю суцього залишається нашим постійним місцеперебуванням. Проте спеціальне і втілюване нами домінуюче поведінки вона постає досить рідко. Тільки коли це відбувається, ми вперше. Власне, відповідаємо тому, з чим має справу філософія, яка крокує шляхом до Буття суцього. Відповідність Буттю суцього і є філософія, однак тоді й тільки тоді, коли ця відповідність здійснюється і саме тому розкривається й розширює своє розкриття» [Перш, ніж зробити логічний висновок із наведеної думки, відзначимо, що філософія існує в мелодії відповідності, налаштованої на голос Буття суцього. Ця відповідність є якийсь мовлення. Вона знаходиться на службі у мови. І...мислення, як відповідність, знаходиться на службі у мови. ...Тому без достатнього осмислення мови ми ніколи по-справжньому не знаємо, що таке філософія в якості зазначеної відповідності, що таке філософія як особлива манера розповіді». Отже, людство прийшло до сучасного глобального драматичного і навіть трагічного стану через те, що, на жаль, не послуговувалось філософськими настановами видатних мислителів відносно того, як саме йому потрібно взаємодіяти як між самими людьми, так і всім разом із природним довкіллям. Воно у переважній більшості своїх членів визначає спосіб життєдіяльності не буттям суцього, а буттям образів сприйняття, фактично – буттям матеріальних об'єктів, а не буттям об'єктивних законів як адекватних представників суцього в його незмінному й вічному субстанційному статусі. Тобто – як єдність різноманітного, оскільки мислення і є уміння об'єднати сприйняття різноманітного для відчуттів буття в буття єдиного і спільного для нього розуму, інструментом якого є загально-родові поняття. Буття кличе людину як потенційно розумно-пізнавальну істоту не лише видимою різноманітністю свого матеріально-об'єктного наповнення, але також своєю єдністю, своїм об'єктивним розумом. Адекватною відповіддю на такий поклик і має стати філософський тип світоглядної мотивації поведінки людини як такої, що увібрив у себе особливості міфологічного та релігійного типів світогляду. Філософія не розповідає про Буття звичними словами, усвідомлюючи, що слово, маючи предметно-речовий корелят, здатне зосередити увагу людини на сприйнятті видимого і, як наслідок, відвернути від пізнання суцього в ньому. А лише воно має статус вічного, незмінного, у своїй нествореності, відтак – статус закону як прояву об'єктивного розуму. Розуміння неодмінно призводить до уміння діяти на рівні Буття суцього, адекватно представленою для людини не Всесвітом, який охопити як єдиний об'єкт пізнання неможливо, а історією пізнання, представлену текстами всіх його суб'єктів. Йдеться про систему мовлення як, з одного боку, матеріального носія об'єктивного розуму, з іншого, як наочну систему об'єктивованого мислення, яке служить мові тим, що знаходить його в ній. Філософія, таким чином, є системою мовомислення, а не словоговоріння, як це має місце у міфології та релігії. «Досить рідко» (як зазначає М.Гайдеггер) розум у філософській якості трансформується в розуміння та уміння діяти розумно якраз тому, що в діяльності людства майже абсолютно домінує не стільки субстанційний, скільки субстратний спосіб буття. Міфологія, не облагороджена філософським типом мисленням, попри освячення Буття та інші переваги, про які ще йтиметься, спонукає людину до надання слову матеріально-речових форм, тобто фактично підштовхує її до активного втручання у природне середовище. Із плином часу це стає небезпечним. Релігія як тип інтроспективного світоглядного мислення забороняє таке втручання. Але, закликаючи людину до самопізнання, вона, особливо у своїй інституціональній формі, вимагає від неї не стільки розвитку самопізнавального мислення, скільки освячення і благоговіння перед містичною істотою як суб'єктом світотворчості. Тому, говорячи про смиренність людини, вважає погорду ледь не головним гріхом людини і, як наслідок, перешкоджає розвитку філософського світогляду, який апелює до необхідності утвердження в суспільстві системи свободомислення. Звичайно, не варто абсолютизувати філософію в її прагненні до розвитку в людині навичок автономного мислення. Адже вона, як і релігія, неоднорідна у своїх змістовних гуманістичних пошуках. Церква, забороняючи втручання людини у природу, виходила з тих міркувань, що це втручання у створене Богом гармонійне Буття суцього. Філософія, розробляючи методи і методологію пізнання і пропонуючи їх суспільному загалу, також творить «гріх». Адже одних лише застережень щодо їх застосування в цілях самопізнання недостатньо, щоб людина не використала їх в якості ефективних засобів перетворення природи. Так, Ф.Бекон, пропонуючи емпіричну методологію дослідження природи, все ж радив накладати ваги на розум, аби той не підштовхував людину до експериментів над нею, не виносив експеримент як засіб пізнання за межі свого кабінету. «Знання і здібності людини збігаються, адже пізнання причини ліквідують результат. Природа перемагається тільки підлеглістю їй, і те, що у спогляданні постає як причина, в діянні постає правилом». Не можна сказати, що ці судження в статусі умовиводів невідомі широкій інтелектуальній еліті, включно з промисловотехнологічною. Проте, на жаль, вони не стали правилом для матеріально-виробничої практики, яка вивела експеримент за межі науково-дослідницьких лабораторій, перетворивши їх у глобальне всепланетне й навіть ноосферне виробництво з тяжкими наслідками як для всезагального предмета праці, яким є природа, так і для самої людини як головного суб'єкта праці. І якщо на Заході, де все-таки кожен високоосвічений науковець отримує диплом доктора філософії з певної галузі знань, врешті-решт, де з середини ХХ ст. усвідомили, що філософія – це не просто методологія пізнавально-пошукового мислення, але, головним чином, засіб до самопізнання, тому перейшли до природо- й, отже, людиноорієнтованих технологій, то в колишньому СРСР, а за інерцією й у сучасній Україні, такого гуманістично-прогностичного розуміння філософії, насамперед у політичній та олігархічно-промислової еліті фактично немає.

Ось чому вкрай важливо не тільки залучати філософську громадськість до аналізу й вирішення глобальних проблем сучасності, але й до власної духовної спадщини. Слід також враховувати, що під «нашою» власністю не слід розуміти власність усього населення. Це власність тих людей, хто не лише став на шлях самопізнавального світопізнання, але й здатний діяти відповідним чином. Поет Євген Євтушенко писав: «Народ, хто сам себе не врет. Народ, хто враг духовної лени. Лише той, хто мислить, той народ. Все остальне – населення». Причому, як ми бачили «нікчемний (вздорний народ)», це відомо від самого початку виникнення філософії. Б. Українська філософія.

Сподівання на те, що тут можна знайти адекватні відповіді на гармонійну взаємодію людини з природою, ми пов'язуємо зі вже наведеними особливостями української народної ментальності. На них у своїх працях звертають увагу сучасні філософи А.К.Бичко та І.В.Бичко, В.С.Горський. Антеїзм. Любов'ю до матінки-землі, до неньки-України як певної території просякнута вся фольклорна народна творчість, починаючи з доби Київської Русі й до нашого часу. Хоча тут слід вести мову насамперед про літературномистецьку еліту, яка у своїй народній, а не політичній іпостасі, не сприйняла ідеї її перетворення на державну чи колгоспно-кооперативну власність.

Висновки. Пізнавальне відношення людини до світу з'явилося разом із філософією, заснованою на вихідному принципі світобудови – подібне творить подібне. Звідси ідея єдності людини/мікрокосму і природи/макрокосму. Звідси ж заклик філософії до людини – пізнай себе саму. А людина стане людиною в якості суб'єкта відповідальної життєдіяльності лише тоді, коли стане світоглядно-мотиваційною домінантою її повсякденної поведінки. Чим більшою буде чисельність таких людей, тим більшою мірою вони будуть виконувати функцію атрактора – центру притягання до себе нерадивих і безпорадних, тим суттєвішою буде їх орієнтація на творчий мімізис.

Список використаних джерел

1. Антологія мировой философии: Античность. – Мн.: Харвест, М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 960 с.
2. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Монографія. – Запоріжжя, Видавництво ЗДІА, 2010. – 272
3. Хайдеггер М. Что это такое – философия? / Хайдеггер М. // Вопросы философии. – 1993. - №8. – С.107 -123.
4. Чаньшев А. Начало философии/А.Чаньшев. – М.: Изд. МГУ, 1982. – 184 с.

ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ КЛОНУВАННЯ

Якщо говорити про екологію сучасної Землі, ні для кого не будуть новиною екологічні проблеми, що беруть свій початок ще з часів індустріалізації та промислової революції. Однак саме зараз людство стоїть на межі вибору. З однієї сторони ми можемо самі себе знищити за допомогою техніки та відходів, з іншої сторони, як перспектива, прийти до чіткого визначення пріоритетів розвитку. Якщо раніше були нагальними проблемами були лишень екологічні, то тепер до них додалися питання доцільного використання біотехнологій.

Погляд сучасності

Усвідомлення пріоритету загальнолюдських гуманістичних цінностей веде до конструктивного діалогу, сприяє міжнародному співробітництву, виробленню стратегії сталого розвитку цивілізації. Клонування та його можливі соціальні наслідки з погляду їхньої етико-філософської оцінки ставлять під загрозу ці успіхи. По-перше, суспільство вже розділилося на супротивників і прихильників клонування, що призводить до протистояння, і досить напруженого. По-друге, розділилася також світова спільнота, оскільки різні країни зайняли різні позиції, що відбилося у їхніх національних правових нормах. По-третє, якщо клонування людини буде все-таки здійснено, то виникне новий вид індивідуальних відмінностей – генетичний, нова соціальна верства – клони, нова проблема – співіснування клонів і звичайних людей. Навіть для психологічної адаптації до цих проблем соціуму знадобиться певний час і значні зусилля. За твердженнями вчених, клони людини будуть звичайними людськими істотами. Вони народяться, як звичайно, – через 9 місяців – і виховуватимуться в сім'ї, як і будь-яка інша дитина. Їм потрібно буде 18 років, щоб досягти повноліття, як і всім людям. Тобто, від початку соціального експерименту з клонування людини до появи перших симптомів його наслідків мине приблизно той же час.

Найближчі наслідки клонування людини.

Найближчі наслідки клонування людини – це політизація та ідеологізація розвитку біології і медицини. Вже організовано комітет у справах захисту клонування і безсмертя, що об'єднує вчених-біологів та медиків. Як заявляє його голова Сергій Бодров, комітет виступає за легалізацію досліджень з питань клонування людини. Причому, на думку організаторів, тільки створення державної програми з проблеми клонування вже найближчим часом зможе довести тривалість людського життя до 500 років: «Метод... клонування людей у перспективі обіцяє можливість радикального лікування всіх хвороб людини раз і назавжди шляхом замінювальної терапії».

Клонування та суспільство.

Віддаленими наслідками реалізації можливості розмножуватися за допомогою клонування може стати остаточна легалізація нетрадиційних з погляду моралі, нових форм сімейно-шлюбних відносин, які суперечать традиції моногамного шлюбу. Якщо почнуть використовуватися такі методи штучного розмноження, зростатиме кількість неповних сімей, стане більше дітей, що народжуватимуться поза шлюбом і виховуватимуться у таких сім'ях. Клонування як метод штучного розмноження руйнує історичну систему моральних цінностей, деформує передусім головну з них – любов. «Дивовижний новий світ», описаний О. Хакслі, де до логічної межі доведено наслідки штучного розмноження людей за заданими параметрами, може слугувати образним відтворенням перспектив соціального розвитку людства, якщо воно піде цим шляхом.

Біотехнології та мораль.

Існує жорсткий зв'язок між запереченням традиційної моральності, розпадом інституту шлюбу і штучними технологіями зачаття. Еволюціонуючи, антропоцентризм ХХ століття відмовляється від розуміння людини як істоти, залежної від вищих сил – будь то природа чи Бог. Він зміцнює людину в оцінці себе як самодетермінуючого суб'єкта, цілеосмисленого «творця» техніки, власного життя, самої себе. Повчальні приклади, які дає нам соціоекологія, свідчать, що передбачити всі варіанти подальшого розвитку соціоприродних систем неможливо. Негативні наслідки втручання людини у перебіг природних процесів проявляються не одразу, іноді через значний час, а завдані ними збитки можуть виявитися не просто серйозними, а й непоправними.

Проблема клону

Клон-близнюк буде на кілька десятиліть молодшим від свого оригіналу, тому немає небезпеки, що люди плутатимуть їх. Але чи готові ми зустрітись зі своєю молодшою копією? Що при цьому відчуеться – інтерес, радість чи збентеження і навіть обурення? І навпаки: що відчуватиме, як поводитиметься при такій зустрічі людина-клон? Спеціалісти підраховують у відсотках можливу міру талановитості клонів великих людей, ступінь їхньої користності для суспільства за методом аналогії, який, до речі, має свої обмеження. Складно передбачити характеристики клона як соціалізованої особистості. Якими будуть його внутрішній світ і душевні переживання з приводу власної природи, призначення, долі? Що домінуватиме в його психології, поведінці, мотивації вчинків, системі цінностей? Чи буде прийнятною для клонів наша – людська мораль, чи вони створюють власну? Плуралізм думок і гарантії свободи у правовій державі потребують більш вагомих підстав для заборони клонування людини, ніж просто неприйнятність самої думки про нього. Кажуть, немає злочину без жертви. Як почуватиметься біокопія людини, коли дізнається правду про своє «народження»? Дякуватиме вона своїм творцям чи почне мститися їм? Можливо, клон сприйматиме себе як особливе створіння, тим більше якщо він – близнюк видатної особистості. Також перевагою клонів може стати те, що вже з самого початку життя будуть відомі їхні здібності.

Генетика та суспільство.

У генетики безліч аспектів, що мають вихід у соціальну, політичну, етичну сфери. Це, насамперед, питання про використання досягнень науки з метою поліпшення людської «породи». Прикметно, що про це мріяли нацистські керівники і віддані їм представники біології, які посилено розробляли расову теорію у Німеччині за часів панування фашистської ідеології. Відомі також спроби «створення» людей особливого – соціалістичного типу в колишньому СРСР.

Проте подібні ідеї, котрі несправедливо названі «євгенікою», були чужі світовій генетичній спільноті, вихованій у гуманістичному і демократичному дусі.

Внесок «Євгеніки».

От що насправді могла дати світові євгеніка. Проте, яка це часто було в пореволюційній Росії, через політичні амбіції влада проголосила євгеніку реакційною буржуазною лженаукою і фактично заборонила вивчати генетику людини, а разом і медичну генетику, розглядаючи їх як похідні расизму. Ця ж «турбота» істотно загальмувала розвиток такого важливого розділу генетики, як генетика поведінки. Проголошувалося, що людина – це плід чистого виховання, за допомогою якого можна ліпити будь-яку «продукцію» з вихідного, абсолютно однакового людського «матеріалу». А генетики стверджували, що багато не тільки фізичних, а й психічних якостей визначено генетично і лише частково вони піддаються впливу середовища і зовнішній корекції. Вивчення генетики поведінки дає змогу зрозуміти механізми патологічних відхилень у поведінці людини, виявити у неї схильність до тих або інших видів творчої діяльності. Важко собі уявити, яким чином суспільне середовище може вплинути, наприклад, на розвиток больових рецепторів. Цілком очевидно, що ці особливості є генетично детермінованими, а не соціальними, політичними ознаками.

Розвиток генетики.

Отже, соціально і юридично значущі відкриття генетиків тривалий час ігнорувалися суспільством. Тож сьогодні надзвичайно важливо по-новому оцінити деякі соціальні явища, зокрема форми поведінки, що колись помилково розцінювалися як збочення, зумовлені неправильним вихованням. У зв'язку з цим доведеться також переглянути і деякі узвичаєні моральні норми.

Схоже, людина так досі і не усвідомила, що, знищуючи або спотворюючи природу, вона знищує саму себе. Але для того, щоб змінитися, їй необхідно прийняти повну міру всього людського: сорому і совісті, обов'язку і співчуття, перейнятися «шанобливим ставленням до буття» і перестати ставити прибуток вище самого життя. У рамках нашого дослідження важливо підкреслити, що механізм моральної регуляції ґрунтується на вільному виборі, свободі волі. Перед фактом революційного прогресу в генетиці, зокрема у галузі клонування людини, не можна недооцінювати моральні закономірності влаштування людського життя. Таким чином, поява біоетики знаменує перехід до глибшого розуміння напрацьованого раніше теоретичного матеріалу у сфері людських відносин, перенесення центру уваги з виникнення моральної свідомості на сутність моральних проблем у зв'язку з новими реаліями і практичними можливостями їхньої реалізації. Очевидно, що така рефлексія потребує виходу за рамки вузької предметної галузі, істотно розширюючи уявлення про суб'єкт моральних відносин. Спираючись на систему ключових вітальних цінностей – життя, здоров'я, смерть, дитинство, старість – біоетика охоплює не тільки етичні норми стосунків лікар – пацієнт, а й екологічну етику: ставлення до тварин, біоценозів, біосфери в цілому. Це означає, що не лише людина, а й уся природа стає суб'єктом моральних зв'язків і моральної регуляції. Кардинально розширюються і поглиблюються підвалини традиційної моралі як моралі «благочинія перед життям» (за А. Швейцером). Справжні моральні якості людини – доброта, щедрість, всепрощення, гуманізм – «висвічуються» саме у ставленні до природи, до мовчазних і безпомічних наших «молодших братів», які, на відміну від людей, не можуть звернутися до суду з приводу захисту своїх прав.

Список використаних джерел

1. Шевчук Е. Н. Філософсько-етичне наслідки клонування людини // Соціально-правові аспекти клонування людини. – Одеса: ЛАТСТАР, 2001. С. 89-124.
2. Пирогов Н. И. Севастопольські листи і спогади. – М.: АН СРСР, 1950.С. 65-94.
3. Чи згодні ви клонувати себе? // Известия.– 2001. 28 июля.
4. Гуманістичний маніфест 2000: Заклик до нового планетарного гуманізму // Сучасний гуманізм. 2000. – С.28-67.
5. Корочкин Л. В лабіринтах генетики // Новий світ. – 1999. – С.112.

ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

Взаємозв'язок філософських ідей та економічних теорій Формування і розвиток економічного знання завжди були пов'язані з історією філософії. Вже класики античної філософії (Платон, Аристотель) включили до своїх міркувань поняття «економіка»: лише на рівні філософського осмислення можна було зрозуміти процеси виникнення ринків, ускладнення торговельних і грошових відносин, зростання полісів як ділових центрів, що обумовило творення нової господарської географії Еллади.

Важливий етап у формуванні філософії економіки – виникнення меркантилізму, що утвердив етику бережливості та накопичування (як одну з головних умов утвердження ринкової, капіталістичної економіки). Модерн з його новим способом мислення та розуміння життя шукав нових видів діяльності та їхнього впровадження у господарчу практику, що знайшло осмислення у класичній політичній економії, обґрунтованій в теорії А. Сміта. Його концепція економічного лібералізму здійснює філософський аналіз капіталу, праці, вартості, прибутку, конкуренції, природи багатства та їх результату – економічної людини.

Філософи Нового часу та Просвітництва в Англії (Дж. Локк, Т. Гоббс, Д. Г'юм, Дж. Бентам), Франції (Ж.-Ж. Руссо, Вольтер, Ш. Монтеск'є, Д. Дідро), Німеччині (І. Кант і Г. Гегель) залучали до філософської рефлексії поняття «економіка», «власність», «гроші», «свобода», «прогрес», «праця», «риннок», «нерівність», «багатство» тощо. Економіка та філософія дедалі частіше взаємодіють; домінує установка не на «чисте», а на практичне знання: системи А. Сміта, Д. Рікардо, Т. Мальтуса, Ж.-Б. Сея, Ф. Бастіа, Дж. С. Мілля, П. Ж. Прудона, К. Маркса та ін.

Значним був внесок представників історичної школи в економіці – М. Вебера та В. Зомбарта, які зосередилися на релігійних джерелах економіки та причинах виникнення капіталізму. Як представники німецької філософської традиції, вони звертається до поняття «дух». Для М. Вебера – це «дух капіталізму», сформований етикою протестантизму; для В. Зомбарта – «дух підприємництва», що виник під впливом соціальних ідей католицизму. Їхні міркування про зв'язок релігії і капіталізму продовжив С. Булгаков, пов'язуючи перспективу економічного розвитку з православною релігією у концепції «філософії господарства».

Некласична економічна теорія взаємодіє з позитивізмом, волонтаризмом, фрейдизмом, соціал-дарвінізмом, прагматизмом. Кардинальне переосмислення цінностей класичної школи відбулося в рамках маржиналізму останньої третини 19 ст. (т. зв. «маржинальна революція»). Для А. Маршалла, Дж.-Б. Кларак, В. Парето головним завданням економіки стало пояснення того, яким чином на ринку формуються рівноважні ціни; чому кожен індивід намагається досягнути максимального рівня «корисності»; як виникають і розвиваються відносини влади і підпорядкування у товарно-грошовій діяльності; у чому сенс повсякденної поведінки людини з її безупинними підрахунками прибутків і втрат, що символізує сутність ринкової системи.

Представники австрійської школи – К. Менгер, Ф. Візер, О. Бюм-Баверк для обґрунтування своїх положень застосовують принцип методологічного індивідуалізму, фундаментом якого стали: метод індукції, філософія емпіріокритицизму, філософські ідеї В. Віндельбанда, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, Г. Ріккєрта та ін. Особливе значення мала теорія Й. А. Шумпетера, вироблена під впливом інтуїтивізму А. Бергсона, котрий досліджував творчі енергії еволюційних змін. У Шумпетера важливе місце виводиться інноваціям як підґрунтя економічної динаміки.

Новий поворот філософсько-економічної думки демонструє Дж. Н. Кейнс, котрий формувався у середовищі філософів Кембриджу – Дж. Мура, Б. Рассела, Л. Вітгенштейна, Л. Стрейчі тощо. Економічна теорія неолібералізму (Л. фон Мізес і Ф. фон Хайєк) спирається на філософію екзистенціалізму, ядром якого є проблема свободи. Головною темою праксеології Л. фон Мізеса є економічна свобода, а Ф. фон Хайєка – вільне волевиявлення індивідів як суб'єктів економічної діяльності, що забезпечує прогрес суспільства і добробут людини.

Теорія інституціоналізму спирається на систему сучасного філософського знання: постпозитивізм, постмодернізм а також сфери філософської антропології, аксіології, синергетики, когнітології.

Проблемне поле сучасної філософії економіки

До кола основних проблем філософії економіки відносять:

- використання методологічних напрацювань філософії для дослідження сутності економічного та економічних проблем;
- філософсько-гносеологічний аналіз економічних знань і теорій;
- розкриття взаємодій філософських та економічних ідей;
- аналіз результатів впливу інформаційних, нано- і біотехнологій, штучного інтелекту на економічне життя, місце в ньому людини;
- виявлення особливостей розвитку економічних систем в умовах глобалізації.

Серед основних підходів філософії економіки виділяють: історико-філософський підхід (висвітлює взаємозв'язок філософських та економічних ідей в історії людства); конкретно-історичний підхід до пізнання економічного життя; системний підхід до господарсько-економічної життєдіяльності суспільства; філософсько-антропологічний та соціологічний підходи до розуміння людини як суб'єкта економічної діяльності, процесів соціалізації і формування соціальних типів особистості; крос-культурний підхід до аналізу економічних чинників розвитку суспільства; етико-аксіологічний підхід для виявлення ставлення людини до споживацьких благ і матеріальних цінностей тощо.

Філософія економіки не ставить за мету замінити конкретні економічні знання чи теорії; вона осмислює світоглядні, цивілізаційні, антропологічні, гносеологічні, аксіологічні, етичні, соціально-прогностичні тощо аспекти економічного розвитку, свідомості, пізнання та діяльності людини.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Метафізика економіки. Київ : Знання, 2007. 718 с.
2. Ильин В. В., Базилевич В. Д. Философия экономики. История Киев : Знання ; Москва: Рыбари, 2011. 927 с.
3. Философия экономики. Антология / Под ред. Д. Хаусмана; пер. с англ. Москва : Издательство Института Гайдара, 2012. 520 с.
4. Ильин В. В., Базилевич В. Д. Экономико-философская мысль современного мира. Киев : Знання, 2015. 821 с.
5. Булгаков С. Н. Философия хозяйства. Москва : Юрайт, 2017. 343 с.
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. Київ : Наш Формат, 2018. 216 с.

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МЕНТАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІЛОСОФІЇ

Актуальність проблеми. Сьогоднішні дні – час спалаху національної самосвідомості, суспільного інтересу до своєї історії, духовного життя, час, коли народ прагне осмислити минуле, розібратись в теперішньому і знайти орієнтири на майбутнє. Ці процеси цілком закономірні, бо українці довго жили за умов несвободи, неусвідомлення свого місця в світовій цивілізації, тривалий час перебували під тиском офіційної доктрини про те, що вони не самостійний народ, а частина великого народу, яка не має свого місця на політичній і культурній арені світу.

Мета. Метою дослідження є розгляд поняття ментальності, яке охоплює типові якості і психологічні особливості етнічної групи, яка має спільну територію, мову, історію, культуру, звичаї, символи, що відрізняють її від сусідніх народів

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є експертна оцінка стану кожного елемента системи менталітету та їх сукупності, а предметом – саме поняття «ментальність»

Виклад основного матеріалу. Виконавши аналіз праць зарубіжних і вітчизняних вчених можна зробити висновок, що в сучасних наукових школах розрізняють поняття «менталітет» і «ментальність». Менталітет - інтегральна ціннісно-мотивована характеристика соціальної спільності; сформована система елементів духовного життя і світосприймання, яка зумовлює відповідні стереотипи поведінки, діяльності, способи життя різноманітних соціальних груп і індивідів; включає сукупність ціннісних, символічних, свідомих чи підсвідомих відчуттів, уявлень, настроїв, поглядів, світобачення. До менталітету належать звички, прагнення, символіка, традиції, інтуїтивне несвідоме, що існують на рівні несвідомих психічних процесів.

На відміну від менталітету під ментальністю слід розуміти частковий аспектичний прояв менталітету не тільки в умонастрої суб'єкта, а й у його діяльності. Ментальність як явище розумового порядку зовсім не тотожна суспільній свідомості. Ментальність - це категорія, яка визначає сучасний контекст онтології людини в культурі, її світосприйняття та світобачення кризь призму власного етносу (нації, народності) чи соціальної страти. Ментальність належить до найбільш ґрунтовних основоутворюючих та фундаментальних культурних традицій. Спільним у поглядах вчених на це явище є акцентування зв'язків даного поняття з поняттям душі народу та її складовими: психічними характеристиками, волею, розумом. Менталітет українського етносу сформований історично, не на деструктивних, а на конструктивних духовно-творчих джерелах, на силі гуманізму, життєлюбства, життєпримирення з представниками інших етносів у межах своєї території.

Хоча українська ментальність складалася й розвивалася у взаємодії з ментальностями народів Росії, Литви, Польщі та інших етносів, для українців пріоритетними залишаються ставлення до землі як до Батьківщини-матері, до своїх культурно-історичних цінностей; толерантність до інших культур і релігій; волелюбність; прагнення до «чистої крові»; перевага емоційності над раціональністю (філософія «серця»); орієнтування на горизонтальне нівелювання; господарьовитість і працьовитість; характерний індивідуалізм, поєднаний з ідеєю рівності, поваги до окремого індивіда та його свободи, гостре неприйняття деспотизму й абсолютної монархічної влади.

Здійснивши аналіз феномену ментальності та його особистісних проявів можна стверджувати, що в структурі ментальності доцільно розрізнити емоційний (емотивний), вербальний (когнітивний) і поведінковий (конативний) компоненти.

Взагалі під ментальністю розуміють духовно-оречевлений, культурно-психологічний феномен; глибинно-вершинний психокультурний образ нації, що відображає життєствердний, безпосередньо-процесуальний пласт національної культури; психологічну спадковість, яка визначає поведінку та досвід (О.Донченко); таку духовність соціального цілого, що виносить себе за свої власні межі (Б.Попов); «мисленнєвий інструментарій» людини й суспільства; спільне психологічне оснащення представників певної культури, що дає змогу хаотичний потік різноманітних вражень інтегрувати свідомістю у певне світобачення; рівень суспільної свідомості, на якому думка невід'ємна від емоцій, латентних звичок і прийомів свідомості (А.Гуревич); колективне несвідоме; соціальний характер і індивідуальність етносу (нації); соціально-психологічну самоорганізацію представників певної культурної традиції. Вона визначає той рівень суспільної свідомості, на якому думки не відділені від емоцій, почуття від вольових дій, учинки від загального поступу життєактивності, а тому люди користуються латентними звичками і прийомами усвідомлення, не помічаючи цього, не вдумуючись в їх суть, незважаючи на ступінь їх логічної обґрунтованості. Саме вона глибинно зумовлює вироблення, трансляцію і відтворення біопсихічних програм поведінки, прийнятих проєктів діяльності, ситуативних моделей спілкування, канонічних взірців учинення, а відтак, стимулює або гальмує своєчасну з'яву нових смислів, значень, соціальних кодів та вітальних цінностей, за допомогою яких передається від покоління до покоління зростаюча лавина соціального досвіду (А.Фурман); пов'язана з духовністю, культурою і буттям (предметною реальністю), а тому визначає глибинний смисл вчинків людей, історичних подій, епосу (В.Знаков). Отже, ментальність - це чуттєво-мисленнєвий інструментарій освоєння довкілля, що визначає поведінку людини.

Ментальність українського етносу сформована історично не на деструктивних, а на конструктивних духовно-творчих джерелах, на силі гуманізму, життєлюбства, життєпримирення з представниками інших етносів у межах своєї території. Це підтверджено і в дослідженнях структури української ментальності (О.Вишневецький, П.Кононенко, М.Пірен, Б.Попов, А.Фурман, М.Шугай).

Дослідники ментальності українського народу (М.Костомаров, І.Нечуй-Левицький, В.Липинський, Є.Онацький, О.Кульчицький, Б.Цимбалістий, М.Шлякєвич, В.Дорошенко, С.Білокінь, Я.Ярема, С.Ярмусь, В.Янів, П.Юркевич, В.Храмова та ін.) вважають, що духовний світ українства вирізняється емоційно-почуттєвим характером, кордоцентричністю та характеризується дуалістичною цілісністю несвідомого і надсвідомого, ірраціонального і розумового, почуттів і волі. Вершинною формою вияву української ментальності є духовність як квінтесенція свідомого творчого життя - служіння високим ідеалам істини, добра, краси і мудрості.

Висновок. Отже, стародавня людина бачить світ, у якому ніщо не зникає і не з'являється: в космічному масштабі все лише перебуває безначально і безконечно, «з'являється» і «зникає» воно здатне лише на певній ділянці світобудови, в полі зору даної людини (чи людей); ніщо не діє: все лише присутнє разом із самим суб'єктом, заховане в ньому; діяння приходить і відходить разом зі своїм носієм; «шкода» не може бути знищена до кінця: її можна лише вигнати, викинути, виселити в потойбіччя, відсунути якнайдалі, «втягнути» з людини та її мікркосмосу; так само незнищенна користь – вона є завжди; вся взаємодія людини з надлюдським, космічним зводиться до посилення-послаблення, є, в кінцевому розрахунку, не діяння людини, а наявність у ситуації чудесних суб'єктів і атрибутів; ця наявність притягає до себе «корисне» буття і розганяє буття шкідливих сил. Коли людина починає мислити абстрактно, у її світ входять не тільки ті образи, які вона може побачити, а й ті, які вона тільки уявляє.

Список використаних джерел

1. Основи психології. - К., 1997.
2. Павленко В.М., Талгін С.О. Етнопсихологія. - К., 1999.
3. Пірен М.І. Основи етнопсихології. - К., 1997.
4. Современная западная философия. - М., 1991.
5. Соціальна філософія: короткий енциклопедичний словник. - К. - Х., 1997.

РИМСЬКА ФІЛОСОФІЯ СТОЇЦИЗМУ ТА ЇЇ СОЦІОКУЛЬТУРНА РОЛЬ

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є римський стоїцизм у контексті доби. Совість Риму – соціокультурна роль стоїцизму. Основні представники римського стоїцизму (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій) та їх моралістична філософія.

Мета. Метою дослідження є показ значення поняття римська філософія стоїцизму та її соціокультурна роль.

Виклад основного матеріалу. Римський стоїцизм у контексті доби. В I ст. н.е. римське суспільство охопили напружені моралістичні пошуки. Вони охопили різні прошарки римлян – від сенатської аристократії, для якої розробляв свої повчання Сенека і до низів, що склали аудиторію вуличних проповідників стоїцизму чи кінізму. Ці дебати були народжені кризовою суспільною ситуацією, що була пов'язана із становленням цезаризму. В силу того, як зміцнювалась військова диктатура і республіка поступалась місцем імперії, утверджувалась офіційна, доктрина про необмежену владу правителя. За зразком Сходу намагались обожнювати римського володаря. Ще в 43 р. до н.е. було проголошено про божественність Юлія Цезаря. Поступово особу володаря вже забороняється критикувати, і входить в традицію переконання, що воля імператора є законом. Нові політичні відносини майже всюди викликали пасивне незадоволення. В умовах великої кількості кровопролитних політичних експериментів серйозний моралізм мусив прийняти критичну позицію по відношенню до життєвої реальності. Таким чином, в I ст.н.е. перед римлянами повстало питання про те, «як слід вести себе перед обличчям тирана». Насамперед це питання хвилювало тих, хто займався розробкою питань моралі, а ними насамперед були римські стоїки: Сенека, Епіктет, Марк Аврелій. Основним заняттям багатьох філософських шкіл в цей період стає складання мужніх сентенцій на випадок розмови з «тираном». Саме цією суспільною ситуацією зумовлений тип стоїчного філософствування I ст.н.е. Перед мислячими людьми греко-римського світу в цю епоху безумовно найважливішим є одне: заново знайти правильну лінію людської поведінки в умовах розвалу усіх етико-соціальних норм та цінностей. Обов'язком філософів стає завдання допомогти людству, що заплуталося у своїх помилках. В це однаково вірять і самі філософи і їх аудиторія. При всьому цьому філософія стає вузькоспеціалізованою і буденною; ні спекулятивна діалектика, що досягла вершини в епоху полісної класики, ні емпіричний енциклопедизм, що процвітав в умовах еллінізму, нікому не імпонують. Інтерес до етики в епоху імперії стає домінуючим. Теологія, яка була частиною фізики, набуває спіритуального забарвлення. Філософія сама зводить себе до чистого моралізму, до того ж – до моралізму досить жорсткого, доктринерського, імперативного. Ціною такої редукції філософії вдається на певний час підвищити свою соціальну життєдіяльність. Для епохи перших цезарів філософ-мораліст – це істинний «володар душ». Моралістична філософія стає у центрі духовного життя і підпорядковує своїм правилам і літературу. У книгах читач тієї епохи шукає насамперед моральних істин. Римлян не цікавило питання, «оригінальна чи неоригінальна» та чи інша філософія. Їх хвилювало лише одне: наскільки ця філософія відповідає їх переконанням, чи може вона допомогти в їхньому нелегкому житті, наскрізь пройнятому ідеєю держави і права. Стоїцизм прекрасно підійшов на цю роль. Філософія «героїчного песимізму» (саме так можна охарактеризувати стоїцизм) була співзвучна світосприйняттю римського народу. Більше того, стоїцизм потрапив в Рим саме в той час, коли за своїм історичним віком відповідав Греції епохи Зенона: історичні сутінки згущувалися вже й над ним. Як капітан повинен залишати поринаючий у стихію води корабель останнім, так і на стоїка-римлянина чекала перспектива продемонструвати «місту та світу» свою абсолютну витримку і довести свою непорушну вірність імперії. Йому не було на кого жалітися, не було на що надіятися, йому потрібно було тільки мовчки та з гідністю померти. Звичайно, усе це стосується не усіх римлян, а лише свідомих носіїв «римської ідеї». Стоїцизм був специфічною філософією, яка була спрямована здебільшого на аристократію, а не на маси, хоча стоїки водночас казали, що треба вірити в те, в що вірить народ.

ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Актуальність проблеми. філософська та духовна проблема, що має відношення до визначення мети існування, призначення людства, людини як біологічного виду, одне з основних світоглядних понять, що має величезне значення для духовно-морального становлення особистості.

Мета. Метою дослідження є зрозуміти проблеми сенсу життя в сучасній філософії

Виклад основного матеріалу. Сучасність у філософії має свій внутрішній масштаб. За звичкою, початком сучасного етапу вважають кінець XIX ст., коли виникли нові форми філософствування, що стали домінуючими в Європі XX ст., основні ідеї яких розробляються і сьогодні. Двадцять століття являло собою особливий етап у розвитку сучасного суспільства. Воно вирізняється конфліктністю, суперечливістю, інтенсифікацією соціальних процесів, прискоренням темпів соціальних змін. Зрештою, це час зародження глобальних проблем. Усе це не могло не позначитися на характері тих питань, які висували філософи. Філософська парадигма XX ст. виступає як планетарне явище й могутня поліфонія етносоціальних світоглядних ментальностей. Сучасна філософія є часткою світової культури і має статус вселюдської цінності. Її вивчення дає ключ до розуміння багатьох процесів, що відбувались і відбуваються у духовному житті західного суспільства, інтенсивного діалогу, за яким орієнтується сьогодні Україна. Філософію, яка існувала до середини XIX ст., називають класичною. Характерна ознака цієї філософії - безмежна віра в розум. Особливістю класичної філософії є також те, що, розглядаючи людину та історію, вона сконцентрувала свою увагу навколо проблеми свободи та інших гуманістичних цінностей і стверджувала необхідність раціонального пізнання загальнолюдських моральних принципів та ідеалів. Філософія XX ст. (некласична) формувалася насамперед як антитеза класичній, як певне нове філософське мислення. Для сучасної філософії характерні такі суттєві риси.

1. Сучасна філософія характеризується наявністю різноманітних шкіл. Найбільш відомими є такі: герменевтика, екзистенціалізм, неопозитивізм, неофрейдизм, неомізм, персоналізм, прагматизм, структуралізм, феноменологія, філософська антропологія, марксизм та ін.

2. Сучасна філософія, як правило, відмовляється від раціоналізму: стає на позиції ірраціоналізму. Ірраціоналізм (від лат. irrationalis - нерозумний, несвідомий) - це система філософських вчень, які обстоюють обмеженість раціонального пізнання, протиставляють йому інтуїцію, віру, інстинкт як основні види пізнання.

3. Більшість сучасних філософських систем має антропологічний характер. Вони поєднуються загальною особливістю: наявністю спільного підходу до визначення головної філософської проблеми, а саме проблеми людини. Антропологізм виявляється у спробах визначити основи і сфери людської особистості та суб'єктивності, розглядати людину як «міру всіх речей», із неї та завдяки їй намагатися зрозуміти як її саму, так і навколишнє середовище (природу, суспільство), а також культуру.

4. У сучасній філософії спостерігається суперечливе ставлення до науки. З'явилися погляди, які дістали назву сциєнтизму і антисциєнтизму. Сциєнтизм (від лат. scientia і англ. science - знання, наука) - позиція світогляду, в основі якої лежить уявлення про наукове знання як про універсальну культурну цінність і достатню умову для орієнтації людини у світі.

Серед безлічі напрямів і течій філософії сучасності є кілька ліній, які найбільш яскраво характеризують основні тенденції її розвитку. Це, по-перше, ірраціоналістично-гуманістична; по-друге, сциєнтистська; по-третє, релігійна; по-четверте, марксистська філософія. Які основні ідеї репрезентовані в цих напрямках, як позначився їхній вплив на соціокультурне буття, світорозуміння і духовність людини, якою мірою вони підносять менталітет людства на новий щабель і в чому зазнали вони невдач? Саме ці питання знаходитимуться в центрі нашої уваги.

У XIX столітті у Західній Європі започатковується течія волонтаризм, яка своїм головним принципом філософствування зробила поняття волі і протиставила волю раціональному освоєнню світу. Воля, в таких мислителів як Шопенгауер, Ніцше, є первинною відносно всіх проявів духовного життя і навіть розуму. За Шопенгауером, зауважмо, світ на всіх етапах розвитку є матеріалізацією волі до життя. Кожна з форм волі прагне до повного панування над іншими формами волі. У Шопенгауера є два види егоїзму, той, який хоче власного добра і той, який хоче чужого горя. Погляди Шопенгауера близькі із буддиською філософією і водночас у глибини своїй відмінні. На протизагу Шопенгауерової філософії песимізму виступає Ніцше із філософією волі до влади. Саме воля до влади за Ніцше є найглибшим принципом розвитку людського роду. Воля у Ніцше набуває морального відтінку. Надлюдиною людина стає не завдяки своїй природі, а завдяки волі до влади над собою. Ніцше захищає реальну, людину, розглядає її як багатогранність, невичерпність. Людину, яка має своє волевиявлення. Згідно з Ніцше кожна людина усвідомлено чи неусвідомлено прагне до розширення простору свого «Я» в зовнішньому світі. Філософія Ніцше була попередницею ряду сучасних західних філософських концепцій, в основу яких покладені проблеми людини та її життя (екзистенціалізм, феноменологія, філософська антропологія та ін.).

До часу становлення екзистенціалізму філософська антропологія намагалася визначити людину через її відмінність від тварини. Екзистенціалісти прагнуть подати людину через відмінність від самої себе. Екзистенціалізм, як напрямок у філософії, головним предметом свого вчення ставить людину, її проблеми, труднощі, існування в світі. Витоки цієї парадигми з'явилися у XIX столітті, представником вважають Серена К'єркергора. Екзистенціалістів цікавила унікальність людської особистості, глибина її почуттів, переживань, тривог, надій та сподівань. Саме тому, зауважте, екзистенціалісти вдалися до осмислення людини, долаючи межі раціонального в самопереживанні та співпереживанні. Екзистенціалісти розкривають проблему самотності, відчуження людини, проблему безсмысленного життя. Так, К'єркергор поставив питання: чому філософія вдається тільки до пояснення глобальних питань і майже не приділяє увагу конкретній людині. Все життя, як стверджує Карл Ясперс, свідомо чи несвідомо спрямоване до трансценденції, до розуміння вищого абсолюту. Людина вільна сама робити вибір, але це не простий вибір, як зазначає Жан-Поль Сартр, а «судьбоносний», коли рішення лежить на межі життя і смерті, життєво важливе. Цей вибір Сартр називає екзистенціальним вибором. Якщо людина зробила його, то визначила свою долю на багато років наперед, переходячи із одного буття в інше. Все життя – це ланцюжок «менших життів», відрізків різного буття, які пов'язані з екзистенціальним вибором.

Список використаних джерел

1. https://moodle.wunu.edu.ua/pluginfile.php/4903/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%209.PDF
2. https://pidru4niki.com/1719051237574/filosofiya/suchasna_svitova_filosofiya

ЖИТТЄВИЙ СВІТ ЛЮДИНИ ЯК КУЛЬТУРА. ЕДМУНД ГУССЕРЛЬ

Едмунд Гуссерль народився у Просніці (Моравія), помер у Фрайбурзі. В 1883 р. захистив дисертацію з математики. Був асистентом видатного математика Вейерштрасса. Проте дослідницькі інтереси Гуссерля схиляють його до філософських проблем, пов'язаних із психологією. Досить довгий час Гуссерль перебував під впливом марбурзької школи неокантіанства, представники якої відмежовували теорію знання від суб'єктивно-психологічних передумов. Виходячи саме з них Гуссерль намагався побудувати нову філософію. Спершу він дійшов висновку про необхідність антипсихологізму. Познайомившись з працею чеського мислителя Б.Больцано «Науковчення», він виступив проти психологізму в побудові «чистої» логіки. Концепт «життєвий світ» розроблено в працях Е. Гуссерля «Картезіанські роздуми», «Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія», «Криза європейських наук і трансцендентальна філософія». Його феноменологічне опрацювання стало відповіддю на кризу європейської науки і духовної культури в цілому (угрунтованої, за висновком філософа, на класичному природознавстві Нового часу, з його приматом логіки й математики, дистанціюванням від проблем цінності й смислів).

Термін має багатозначне тлумачення. З одного боку, це – «дійсний конкретний навколишній світ» (нім. Umwelt), у якому ми живемо, світ повсякденного досвіду, «живої даності», практичного розгортання життя (протиставлений «об'єктивному науковому світові»). З іншого – інтенційно-історичне утворення, корелят трансцендентальної суб'єктивності; «дух загальнозначимих норм»; «джерело всіх найвитонченіших смислотворень».

Життєвий світ виступає як такий, де людина виявляє й реалізує себе, розкриває власний багатогранний зміст (прихований за умов домінування науки, що націлена на оволодіння світом і людиною), та як світ, у якому людина змушена покладатися на саму себе (а не на анонімні сили науки чи соціальної організації). Життєвий світ є горизонтом для розуміння смислу людських дій, цілей та інтересів, оскільки пов'язаний як з проявом людської екзистенції, так і з можливістю виникнення граничних ситуацій, у яких людина вимушена робити вибір. У свою чергу, це дозволяє осмислити парадокс «людської універсальної інтерсуб'єктивності».

Життєвий світ задає можливі перспективи для будь-яких видів культуротворчої діяльності й відтак має розглядатися не тільки як універсум наявних предметів та людських практик, але і як трансцендентальний горизонт усякого сенсу. Цей до-образний, перед-даний життєвий світ включає науку, мистецтво, техніку, традиції тощо, що й робить його світом культури.

Е. Гуссерль стверджує, що цей «єдино дійсний», конкретний навколишній світ – не просто світ, а «духовне утворення в нас і в нашому історичному житті». Взаємозв'язок між життєвим світом як концептом та кожним конкретним життєвим світом є одним із механізмів історичного розвитку культури, тому тематизація життєвого світу в його фундаментально-обумовлювальній функції відкриває перспективу феноменологічного дослідження історії.

Історія, що на поверхні перебігає в емпірично-змінних образах, має глибинне підґрунтя у вигляді апріорного життєвого світу. Разом з тим, цей світ, вважає Е. Гуссерль, як спільний для багатьох індивідів, включає в себе суб'єктивність і має бути «тематизованим» рефлексуючим Я. Досвід тілесності, повсякденності постає поряд із історичністю та інтерсуб'єктивністю істотним структурним шаром життєсвіту, смисловою реальністю власного Его.

Створення онтології життєвого світу, на думку Гуссерля, спрямоване на гуманістичне людиномірне філософське обґрунтування усіх форм об'єктивності наукового знання, включно з самообґрунтуванням феноменології як точної науки.

ДУХОВНИЙ ВИМІР ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Актуальність проблеми. Розглядаючи проблему буття, філософія виходить з того, що світ існує. У категорії «буття» здійснюється інтеграція основних ідей про світ як ціле: світ є, існує як безмежна цілісність, природне і духовне, індивіди і суспільство.

Мета. Метою дослідження висвітлити проблему буття, показати значення, свідомість, проблематика походження.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є формування поняття «буття», розкриття структури, взаємозв'язок суспільства і буття людини.

Виклад основного матеріалу. Буття – походить від дієслова «бути», яке в особовій формі звучить як «є». Буття означає все, що існує, усе, що є. Це – одне з найважливіших, світоглядів до яких дійшло людство в процесі свого розвитку. Духовне буття – духовне життя людини в її соціальності: світ думок, наукових теорій, пізнання, світ духовних цінностей, світ філософії, світ емоцій, переживань, світ відносин, таких що існують реально як загальнолюдська культура, як менталітет тієї чи іншої нації, суспільства. Духовний світ людини – це не лише її розум, мислення, але й почуття, емоційні стани, віра, воля, світогляд, самосвідомість, що спирається на сукупність ціннісних орієнтирів і духовних смислів. Свідомість не дорівнює мисленню та знанням, вона є одночасно і переживанням, усвідомленням, оцінкою дійсності. Будь-який прояв духовності відбиває в собі (з різною мірою вираження) обидві форми ідеального відношення до світу і пізнавальну, і ціннісну (духовно-практичну). Філософи XVII-XVIII ст. розглядали буття як реальність, що протистоїть людині, як суще, котре людина освоює в діяльності. Для європейської філософії цього часу буття найчастіше обмежується природою, світом природних тіл, а духовний світ статусом буття не володіє. На думку відомого українського філософа Сергія Борисовича Кримського, духовність – це принцип самобудування людини, це «вихід до вищих ціннісних орієнтацій конституювання особистості та її менталітету». Духовність формується з дитинства, з моменту першого дотику материнських рук до немовля, з перших слів, звернених до немовляти, з першою материнською посмішкою. Як вважав Іван Ільїн, «виховання дітей є саме пробудженням їх неусвідомленої чуттєвості до національного духовного досвіду, укріплення в ньому їх серця, їх волі, їх уявлення та їх творчих задумів». Одним з основних інтегруючих елементів суспільства виступає духовність, а саме основна її складова – загальнолюдські цінності. На думку Запесоцького Андрія, найважливішою для духовності, що розвивається, є «ціннісно-нормативна сфера свідомості особистості». Система цінностей входить в ядро особистості і виступає як світоглядна основа всіх сфер та аспектів її життєдіяльності. Основна функція системи освіти якраз і полягає у здатності формування даних компонентів, що й знаходить віддзеркалення в самому понятті освіти.

Свідомість є формою об'єктивного відображення, формою пізнання дійсності як незалежної від людських прагнень та інтересів. Сучасні концепції походження свідомості:

- 1) Релігійна: свідомість є проявом «іскри Божої», вкладеної в людину Богом при творенні світу;
 - 2) Дуалістична: в основі всіх світових процесів лежать два начала: матеріальне і духовне. Свідомість є виявленням духовного начала буття;
 - 3) Еволюційна: свідомість є результатом поступового розвитку живих організмів або форм відображення дійсності;
 - 4) Трудова: людина і свідомість формуються по мірі розвитку праці;
 - 5) Теорія єдиного інформаційного поля: свідомість є одним із проявів дії єдиного світового інформаційного поля;
 - 6) Субстанційна: свідомість – це конкретне, на рівні людини виявлення вихідної засади світу – духу, або ідеї, або світового розуму (інтелекту).
- Результатом і метою** свідомості як пізнавальної діяльності є отримання знань, об'єктивної істини. З іншого боку, свідомість містить в собі прояв суб'єктивного відношення людини до дійсності як до світу свого життя, його оцінку, усвідомлення свого знання і себе. Результатом і метою духовно-практичного, ціннісного відношення до світу є осягнення сенсу існуючого, міри відповідності світу та його проявів людським інтересам та потребам, сенсу власного життя. Людську свідомість не можна ототожнювати тільки зі знанням, з пізнанням, мисленням. За своєю сутністю свідомість є здатністю людини не лише пізнавати світ, але й усвідомлювати його, наповнювати його сенсом і суб'єктивним значенням, співставляти свої знання з цілями власного існування, оцінювати світ не лише в його об'єктивних характеристиках, але і як світ свого життя. Свідомість є усвідомленням своїх вчинків, їх наслідків, вона нерозривно пов'язана з совістю, з відповідальністю людини за свої стосунки зі світом природи і світом людей.

Духовне життя суспільства – це надзвичайно широке поняття, що включає в себе багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей: сукупність ідей, поглядів, почуттів, уявлень людей, процес їх виробництва, розповсюдження, перетворення суспільних, індивідуальних ідей у внутрішній світ людини. Духовне життя суспільства охоплює світ ідеального (сукупність ідей, поглядів, гіпотез, теорій) разом з його носіями – соціальними суб'єктами – індивідами, народами, етносами. В цьому зв'язку доречно говорити про особисте духовне життя окремої людини, її індивідуальний духовний світ, духовне життя того чи іншого соціального суб'єкта – народу, етносу, чи про духовне життя суспільства в цілому. Основу духовного життя становить духовний світ людини – її духовні цінності, світоглядні орієнтації. Разом з тим, духовний світ окремої людини, індивідуальності неможливий поза духовним життям суспільства. Тому духовне життя – це завжди діалектична єдність індивідуального і суспільного, яке функціонує як індивідуально-суспільне. Багатогранність духовного життя суспільства включає в себе такі складові: духовне виробництво, суспільна свідомість і духовна культура. Духовне виробництво здійснюється в нерозривному взаємозв'язку з іншими видами суспільного виробництва. Як надзвичайно важлива складова суспільного виробництва духовне виробництво – це формування духовних потреб людей, насамперед виробництво суспільної свідомості.

Список використаних джерел

1. Григорій Сковорода: дослідження, розвідки, матеріали. – Київ, 1992.
2. Мир філософії: Книга для читання. Разд.4.-§ 1;Разд.7. – §2,3.
3. Проблема сознания в современной западной философии. – М., 1989.
4. Українська душа: Збірник статей. – Київ, 1991.
5. Юнг К. Архетипи колективного несвідомого. Психологічні типи. Вибрані праці з аналітичної психології // Читанка з історії філософії: У 6-ти кн. – Київ, 1993. – Кн.6. Зарубіжна філософія ХХ ст.
6. Юркевич П.Д. Сердце и его значение в духовной жизни человека по учению слова Божія // Юркевич П.Д. Философские произведения. – М., 1990.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Поняття глобальних проблем сучасності. Рівні розгортання глобальних проблем. Основні підходи в розумінні структури глобальних проблем. Ієрархія глобальних проблем, що базуються на принципі найбільшої конфліктогенності. Класифікація глобальних проблем сучасності. Загальна характеристика інтерсоціального блоку глобальних проблем. Глобальні проблеми в системах «людина - суспільство» та «суспільство - природа». [4, с.4]

Мета дослідження: визначення та характеристика трансформації наукових підходів щодо вивчення глобальної проблеми людства.

Завдання дослідження: розглянути концепції «меж зростання», «сталого розвитку», «мітозу біосфер» як базових наукових підходів осмислення та врегулювання сучасних глобальних проблем.

Об'єкт дослідження: Однією з найактуальніших загроз людству, згідно з класифікацією ООН, сьогодні є глобальна зміна клімату на планеті. При чому, як зазначено в підсумковому документі 21-ї Конференції сторін Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй щодо зміни клімату, всі країни світу «можуть страждати не лише від зміни клімату, а й також від впливу заходів, що здійснюються з метою реагування на нього». В документі також наголошується на «необхідності в ефективного та прогресивного реагування на термінову загрозу зміни клімату на основі найкращих наукових знань».

Сьогодні існують переконливі наукові докази того, що глобальний клімат зазнає змін. Одним з очевидних факторів впливу на клімат Землі визнається діяльність людини. Міжурядова група експертів з зміни клімату ООН (МГЕЗК) у п'ятій доповіді відмічає, що «можна стверджувати із 95% вірогідністю, що вплив антропогенного чинника на кліматичну систему очевидно, про що свідчить підвищення концентрації парникових газів у атмосфері, позитивний радіаційний вплив, спостерігається потепління та вивчення кліматичної системи». Це одним підтвердженням є думка наукової спільноти про те, що зміна клімату викликана діяльністю людини, служить спільна заява, підписана 11-ма Головами національних академій наук – Бразилії, Німеччини, Індії, Італії, Канади, Китаю, Росії, Об'єднаного Королівства, Сполучених Штатів, Франції та Японії. З аналогічними заявами виступили багато інших наукових організацій та спільнот.

Варто відмітити, що до висновку про вагомий роль антропогенного чинника у зміні клімату, науковці прийшли не одразу. У ХХ столітті цьому твердженню передували моделювання, прогнозування та системний аналіз процесів, що відбувалися на планеті. Тим не менш, у наш час науковці продовжують вивчати питання про те, якою буде реакція кліматичної системи на підвищення рівня викидів парникових газів у атмосферу з часом в різних регіонах світу, а також які заходи слід вжити для запобігання та адаптації до кліматичних змін. [5, с.4]

Сучасне людство вступило в третє тисячоліття свого розвитку, яке породило нові проблеми й виклики, загострило увагу до традиційних глобальних проблем.

Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій, енергоджерел і матеріалів призвели, з одного боку, до глибоких якісних змін у житті суспільства. Людство вступило в епоху науково-технічної революції, що посилює антропогенний вплив на природу, який має суперечливий характер. У ньому переплелися позитивні й негативні явища: вдосконалення технологій і зростання виробництва, що сприяють повнішому задоволенню потреб людей, раціональнішому користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування тощо. З іншого - забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо. [1, с.4]

Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізольоване їх вирішення неможливе. Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами необхідно передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Тому ці проблеми і називаються екологічними, і часто розглядаються як дві сторони однієї екологічної проблеми.

Зміни, що відбуваються сьогодні у світі, - важливий крок на шляху переходу людства до нової цивілізації, що може бути сформована на шляхах вирішення глобальних проблем. Ця нова цивілізація майбутнього, на думку вчених, ліквідує відчуженість людини від людини, суспільства, природи та від продуктів праці, покладе кінець розподілу людства на антагоністичні класи і соціальні групи, створить реальні умови для його самопізнання і вільного самооб'єднання на принципах нового гуманізму.

Нова цивілізація у тенденціях свого розвитку являє собою якісно новий щабель у розвитку людини і людських спільнот, які поступово інтегруються в єдине людство, системність якого можна порівняти в якісному відношенні з природними системами, залученими в сферу людської діяльності. Лише на цьому етапі людство посяде своє гідне, відносно самостійне місце в системі навколишніх космічних процесів і сил, стане специфічно єдиним утворенням.

Розмірковуючи над перспективами людства, слід підкреслити, що мова йде про можливість якогось єдиного демократичного і гуманного світового співтовариства, у якому будуть співіснувати різні форми власності - і суспільна, і приватна, різноманітні форми суспільних відносин. Проте за єдиної умови - це повинно бути суспільство демократії, суспільство, де людина буде центром усіх відносин. [2, с.4]

Усі глобальні проблеми можна поділити на політичні, економічні, демографічні, соціальні та екологічні.

Найнебезпечнішими для людства є політичні проблеми: а) війни і миру та гонки озброєнь в глобальному масштабі; б) економічного і політичного протистояння Сходу і Заходу, Півночі та Півдня; в) вирішення регіональних релігійних і військово-політичних конфліктів в Європі, Азії та Африці.

На друге місце вийшли екологічні проблеми: знищення природних ресурсів; забруднення довкілля, збіднення генофонду Землі.

Дуже різноманітними в різних регіонах світу є демографічні проблеми. Для країн третього світу характерний «демографічний вибух», а в розвинених країнах спостерігається старіння і депопуляція населення.

Численні соціальні проблеми (охорона здоров'я, освіта, наука і культура, соціальне забезпечення) вимагають для свого вирішення великої кількості коштів і підготовки кваліфікованих спеціалістів.

За останні два десятиріччя найбільших успіхів людство досягло у розв'язанні глобальних економічних проблем - сировинної і енергетичної. Проте у багатьох районах світу ці проблеми, так само як ще одна економічна проблема – продовольча, є дуже гострими.

Усе більшої актуальності набувають такі міжгалузеві проблеми, як освоєння Світового океану та космосу. [3, с.4]

Висновок: Глобальні проблеми людства взаємопов'язані охоплюють всі сторони життя людей, стосуються всіх країн народів та верств населення, стосуються як поверхні землі, так і Світового океану, атмосфери планети, навколоземного та космічного простору. Вони призводять до великих економічних та соціальних збитків

Список використаних джерел

- 1.[<https://sites.google.com/site/globalnyproblemiludstva/>]
- 2.[<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/21309/>]
- 3.[<http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=2568>]
- 4.[<https://www.bestreferat.ru/referat-218072.html>]
- 5.[<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/download/3363/3042>]

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження. Сьогодні культура є невід'ємною частиною людського життя, внаслідок цього постає в питання вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в актуальних умовах. Вільний час люди приділяють культурі, самі того інколи неусвідомлюючи. Прослуховування музики, перегляд відео в програмі Instagram, фотографування, перегляд фільму чи навіть читання книги. Завдяки культурним цінностям людина розвиває свій внутрішній світ, саму себе, що є надзвичайно важливим в наш час. Людина є чинна найважливішим елементом в культурній системі суспільства, а людський талант – потребує детальнішого вивчення. Не менш актуальною є потреба в обґрунтуванні з філософсько-культурологічних поглядів важливості процесу культуротворення в сучасному суспільстві та визначити роль людини у творенні культури. Таким чином, тема людини та культури є такою актуальною.

Мета роботи: проаналізувати вплив людини на культуру, та культури на людину, охарактеризувати зв'язок та взаємозалежність людини та культури; проаналізувати деякі механізми та вектори творення культури, а також особливості буття людини в культурі.

Об'єктом даного дослідження виступає людина.

Предметом даного дослідження є культура.

Виклад основного матеріалу. Культурою називають реалізацію людської творчості і свободи. Проте культура має і так зване самостійне життя: вона закріплена в символічних формах, які дістаються кожному поколінню в готовому вигляді і виступають як загальнозначущі зразки. Наприклад, твори Тараса Шевченка, картини Ван Гога тощо.

Головним об'єктом філософського пізнання завжди була людина, її досліджували в різних поєднаннях та відношеннях: людина-природа, людина-суспільство, людина-космос чи людина-людина. Важливо наголосити на культуротворчому аспекті, а саме з'ясувати, як саме людина створює сприятливі умови для утвердження, розвитку тих чи інших культурних вартостей.

Культурне життя конкретного індивіда й суспільства розглядають як динамічну систему, котра розвивається безупинно, як і культура загалом. Динаміка культурних цінностей на особистісному рівні має два найважливіші напрями.

Перший – це засвоєння та поширення культурних цінностей, а другий – це роль особистості, діяча мистецтва, лідера, який згуртував навколо себе послідовників і є важливою творчою силою в історії світової культури.

В античності культуру та історію вважали творінням «вибраних індивідумів», полководців, еліти суспільства, творчих особистостей, але не «людей маси», тобто народу. Разом із цим, роль мас у культуротворенні не надто брали до уваги, хоча народ впливав на формування культурних цінностей. Проте за різних історичних обставин натовп характеризувався насамперед як руйнівну або пасивну силу, й аж ніяк не творчу.[1]

Часто можна почути, що культура формує свідомість людини. В той час культуру ж створює сама людина. Такий дисонанс змушує задуматись над питанням «чи може людина сама створити те, що створює її?».[2]

Сама культура є продуктом людської творчості. Через культуру людина відкриває і змінює світ і себе. Людина є творцем, і лише завдяки цій обставині - творінням культури. Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Проте таке залучення реалізується тільки тоді, коли людина оживляє культурні смисли у власній душі і власній творчій діяльності. Культура і її помисли живуть через творчу активність натхненної ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних смислів, то від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа.[3]

Варто зазначити, що не будь-яка діяльність народжує культуру, а лише та її частина, яка несе в собі сакральний характер і пов'язана з пошуком змісту, що вичитується в бутті. Таким чином, щоб збагнути таємницю культури, варто вийти за її рамки і відшукати критерії, які знаходяться поза її межами.

Людина не завжди відповідає на питання призначеності буття і своєї особистої долі. Діяльність людини багатостороння та творча. Це і є культура.

Руссо писав, що людина народжується як чиста дошка, на якій обставини показують потенціал людини, визначаючи міру творчих можливостей. Така концепція полягає в тому, що яке суспільство, така й людина, її таланти та здібності. Здібності до творчої діяльності розвиваються внаслідок входження ще дитини у світ людей, внаслідок освоєння ціннісно-символічного космосу культури. Задатки до творення можуть реалізуватися, а можуть і заглухнути.

Висновок. Погляди суспільства стосовно людини як творіння чи творця в культурі розділились на дві течії. Одна вважає, що талант – це вроджене, а друга, що талант – це здобуте. На мою думку, жодна з цих позицій не є абсолютно правильною чи хибною. Обидві мають долю правди.

Список використаних джерел

1. Г. Герасимович. Культуротворча сутність людини як соціальної істоти. Режим доступу: http://old.filos.lnu.edu.ua/Visnyk/Filos_V__13/19.pdf
2. І. Зварич. Людина як творець і творіння людини. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35050/1/473.pdf>
3. Л. Рогачевська. Людина як творець і творіння людини. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21556/1/75-78.pdf>

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Термін «політична культура» має багато тлумачень: система переконань, вірувань та почуттів, які надають порядок і значущість політичному процесу і забезпечують прийняття основоположних правил, що спрямовують поведінку в політичній системі (Л. Пай); система переконань про моделі політичної поведінки і політичні інститути (С. Верба); модель орієнтації і поведінки в політиці (В. Розенбаум); сукупність позицій, цінностей і зразків поведінки, що стосуються взаємовідносин влади і громадян (Є. Вятр); ідеологічне, надбудовне явище, особливий різновид культури, якість, спосіб (форми, рівні і т. д.) духовно-практичної діяльності і відносин, що забезпечують відбиття, закріплення й реалізацію докорінних класових і суспільних інтересів (Н. Кейзеров) тощо. Ось чому політичну культуру можна визначити як зумовлений попереднім політичним досвідом певний рівень політичної свідомості людей у суспільстві, їхнє вміння використовувати набуті політичні знання в практичній діяльності, а також способи політичних дій і політичної поведінки індивідів або суспільних груп. Політична культура знаходить свій вияв у діяльності держави, політичних партій, політичних рухів, суспільних організацій, трудових колективів, окремих громадян, у демократії, конституції, в системі правових норм, у ставленні до них громадян держави [3, 12].

Мета дослідження: розгляд феномену політичної культури та особливостей її формування в Україні.

Предмет дослідження: специфіка політичної культури як явища.

Об'єкт дослідження: вітчизняний контекст реалізації політичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: пріоритет у використанні поняття «політична культура» належить американському політологу Г. Алмонду, який у статті «Порівняльні політичні системи» політичну культуру трактує як «зразок орієнтації на політичну дію» [1, 130].

Вагомим внеском в аналіз теоретико-методологічних проблем політичної культури стали праці Є. Головахи, Н. Паніної, О. Рудакевича, Б. Цимбалістого та інших українських авторів, у яких на основі розробок, що вже стали класичними, проаналізовано окремі конкретні аспекти феномена політичної культури, особливості її формування та розвитку в Україні.

Для встановлення справедливих порядків, стабільного й демократичного суспільного ладу замало лише декретів і постанов влади, указів і формування закону. Для цього ще потрібні воля та розум громадян, їхні знання та готовність дотримуватися законів – усе, що становить політичну культуру. Кожне суспільство має свою конфігурацію політичної культури. Це залежить від його історії, соціально-класової структури, типу й характеру політичної системи, економічних основ та інших обставин. Це поняття нерозривно пов'язане з поняттями демократії та громадянського суспільства [2, 135].

Україна – молода держава перехідного періоду, яка здобула свою незалежність після розпаду Радянського Союзу. Політична культура українців формувалась під впливом комуністичної ідеології та політики русифікації, яка проводилась владною верхівкою СРСР. Саме ж поняття «політичної культури» було вилучене з ужитку і лише зрідка використовувалась як інструмент маніпулювання свідомого населення.

Проголошення суверенітету й незалежності України, демократичного шляху розвитку зумовлює потребу реформувати політичну культуру. Для того, щоб Україна стала самостійною, тобто здатною адекватно вирішувати проблеми свого суспільного життя, сформуватися має перш за все належна культура у громадян України. Якою буде ця культура – такою буде й Україна.

Сьогодні українське суспільство перебуває на етапі трансформації своєї політичної системи. Йдеться про перехід від тоталітарно-авторитарного режиму до демократичного. Цей процес охоплює всі сфери суспільного життя, зумовлює необхідність відповідної політичної культури, від якої насамперед залежать характер і напрями політичного процесу, стабільність і демократизм політичного режиму [7, 201].

Спробуємо проаналізувати, як відбувається процес становлення демократичної політичної культури в Україні. Політична культура, вимірювана за критеріями Заходу, – це встановлений стан, який формується впродовж десятиліть і навіть століть, а не є таким, що створюється за кілька років. На це звертає увагу Б. Цимбалістий, який підкреслює, що «політична культура – це продукт історичного розвитку та досвіду народу. У випадку України цей досвід був гірким... Для того, щоб зрозуміти політичну культуру українців, треба звернути увагу на джерела впливу, які протягом історичного шляху стимулювали чи спиняли розвиток української політичної культури».

Б. Цимбалістий виокремлює три особливості історії України, які мали важливий вплив на розвиток української політичної культури:

- 1) багатокіткова бездержавність, тобто неможливість здобувати досвід влади, бути нарівні у стосунках з іншими народами й почуватися вільним господарем на своїй землі;
- 2) розчленування української території та включення її частин до різних держав з різними культурами, політичними системами, що призвело до психологічного, побутового і політичного відчуження між різними частинами українського народу;
- 3) багатократна денационалізація провідної верстви України, у XVI–XVII ст. наша боярська і шляхетська верства спольщилася. У XVIII–XIX ст. нащадки козацьких старшин стали на бік Росії. У XX ст. пролетарська провідна верства була знищена або здебільшого пішла на службу інтересів советсько-російської імперії [8, 200].

Колишня тоталітарна система всіляко намагалася створити «нову суспільно-історичну спільноту – радянський народ». Політична культура радянського періоду консервативна, ґрунтується на колективній відповідальності, обтяжена великою кількістю усяляких табу, законів і звичаїв і тому закрита для зовнішнього впливу. Для неї характерні такі риси як замкнутість, зорієнтованість на себе, на власні локальні цінності, зразки, норми, тип. Політична культура радянського періоду відзначалася стійкістю і постійністю відтворення, що досягалося ефективною системою соціалізації через засоби тотального контролю за населенням з боку панівного класу: це насамперед монопольне право держави на освіту і вступ до комуністичної партії як єдина можливість зробити кар'єру. Для самозбереження й відтворення було створено механізм номенклатури, що проводила цілеспрямовану кадрову політику.

Коли йдеться про формування політичної культури, то мається на увазі процес формування культури на ґрунті сучасного політичного досвіду українського народу, процес, що поєднує стихійні і організовані чинники.

Як зауважував О. Рудакевич, основними чинниками, що сприяють формуванню власної політичної культури, є такі:

- лібералізація і демократизація суспільних відносин, внаслідок чого створюються умови для політичної творчості еліти і широких верств населення;
- пропаганда знань про історичний досвід українського та інших народів і про сучасні досягнення світового співтовариства;
- підтримка різноманітних ініціатив, новацій, експериментів, вивчення і поширення вітчизняного політичного досвіду;
- залучення науковців до розробки політичних технологій і програм;
- поширення джерельної бази формування новітньої політичної культури і створення умов для прояву позитивних тенденцій у політичному житті;
- законодавче закріплення продуктивних політичних ідей, норм, інституцій та розробка системи заходів їх повсюдного використання [5, 84].

Отже, становлення суверенної Української держави неможливе без урахування історичного досвіду державотворення, відновлення національних традицій, ідейної та культурної спадщини минулого. Формування демократичної політичної свідомості громадян, набуття ними досвіду та навичок активної політичної поведінки, подолання панівної фрагментарності історичної пам'яті і становлення на цій основі громадянської політичної культури набуває першорядного значення на шляху політичного розвитку України. Ці завдання мають вирішуватися конкретними шляхами загальної політичної соціалізації, політичного виховання та політичної освіти громадян [9, 70].

Будь-яка політична, економічна, правова, моральна і т. п. реформа приречена на провал, якщо вона не буде спиратися на реформу соціальної й політичної культури громадян.

Політична культура – явище багатогранне, вона включає в себе безліч компонентів, охоплює всі сфери функціонування політичних відносин, об'єднує у собі як духовні, особисті й політичні цінності, так і історію її утворення. Вона виконує низку важливих функцій, за визначенням яких можна окреслити й саме поняття політичної культури [4, 30].

Отже, сьогодні стосовно України можна стверджувати лише про початок самого процесу формування політичної культури. Це проблема формування, перш за все демократії, певних цінностей, соціальних установок, готовності діяти певним чином, тобто ті навички (крім цінностей і орієнтацій) аналізу політичної ситуації для прийняття рішень під час виборів, під час кампаній, коли потрібно реагувати, окрім того, що потрібно голосувати. Зміни, безумовно, відбуваються. Поки що можна сказати, що політична культура, як макроструктура, що дозволяє нашим виборцям орієнтуватися між різними партіями достатня, для того, щоб розрізнити ці партії, однак недостатня для того, щоб диференціювати їх більш чітко. Сучасна ситуація потребує значного підвищення рівня і ролі активістської політичної культури, щоб уникати маніпулювання електоратом, який керується стереотипами та міфами. Лише за необхідного рівня політичної культури електорат перестане робити вибір, опираючись на примітивне ідентифікування суб'єктів політичної боротьби, наприклад, поділ на «наших» та «не наших», а почне

глибоко концептуально споглядати і аналізувати конкретну програму, що пропонується. Для цього необхідна, зокрема, політична воля, щоб внести певні доповнення в освітню політику, яка, як на мене, вчорашнього учня, озброювала б, скажімо, старшокласників умінням цілісно проаналізувати політичну ситуацію, а також розвивала б у них активну громадянську позицію. Окрім того, варто проводити інформаційну кампанію, спрямовану на розвиток конструктивної зацікавленості широких мас у політичному житті держави та участі – посередньої чи безпосередньої – у ньому. Третій же сектор, вважаю, міг би відігравати у цьому не меншу, а подекуди і значно більшу роль [6].

Зрештою про шляхи підвищення рівня політичної культури в населення можна сперечатись, що є предметом інших досліджень, проте навряд чи можливо заперечити потребу розвитку політичної свідомості та надання більшої уваги активістській політичній культурі, набуття найширшими масами навичок політичної поведінки і політичної соціалізації. Тож в Україні необхідно підвищувати рівень засвоєння людиною і суспільством політичних ідей, поглядів, концепцій, програм, досягнень суспільно-політичної думки та працювати над удосконаленням форм політичної етики, поведінки, учинків, дій тощо.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии [Текст] / Г. Алмонд // Полис. 1992. № 4. С. 122-134.
2. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблеми визначення [Текст] / М. Дмитренко // Політичний менеджмент. 2005. № 5. С. 134–138.
3. Колодій А., Політологія. [Текст]: [підручник] / А. Колодій. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 664 с.
4. Нагорна Л. П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. [Текст] / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. 1998. № 3. С. 29–31.
5. Нагорний В. Сутність проблеми політичної культури України. [Текст] / В. Нагорний // Політичний менеджмент. 2006. № 5. С. 83–85.
6. Піхун О. Проблеми формування політичної культури в перехідних суспільствах на прикладі України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2012/pihun-o-problemy-formuvannya-politychnoji-kultury-v-perehidnyh-suspilstvah-na-prykladi-ukrajiny/>
7. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія [Текст]: [підручник] / В. Піча // Навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Каравелла, Львів: Новий Світ. 2000, 2002. 344 с.
8. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI-го ст. – перша половина XVII-го ст.) [Текст]: [підручник] / П. Сас. К.: Либідь, 1998. 296 с.
9. Шляхтун П. П. Політологія (політологія та історія політичної науки) [Текст]: [підручник] / П. Шляхтун. К.: Либідь, 2002. 576 с.

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНДЖЕРА

Актуальність теми дослідження: ми живемо в епоху розвитку комп'ютерних технологій, і процесів глобалізації, де філософські парадигми змінюють одна іншу. Сучасний світ дуже швидко трансформується і розвивається. Він вимагає нової філософії освіти, зміни парадигми педагогічного мислення, практичної зорієнтованості, оскільки конкурентоспроможність в умовах формування економіки знань значною мірою визначається конкурентоспроможністю у сфері науки і освіти. Саме цим пояснюється моя спрямованість на постановку та розв'язання науково-педагогічних проблем управління процесом формування професійної компетентності майбутнього менеджера. Питання філософії успіху менеджера є актуальним на сьогодні, адже досліджується роль професійної культури менеджерів як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності. Мета статті: для мене тема філософського обґрунтування успіху менеджера є дуже цікавою, тому що з початком вивчення філософії, мені вдалося подивитись на цю професію із різних сторін. До неї давна, я бачила професію менеджера з економічної сторони, але тепер у мене є можливість подивитись на неї із сторони філософії. Сьогодні необхідність у менеджерах зростає. І так, як в обов'язки менеджера входить вміння спілкуватися із людьми, вести із ними переговори, іти до спільної думки чи згоди, то тема філософії успіху менеджера є досить актуальною для сьогоднішнього дня. Центральною фігурою в системі менеджменту будь-якої організації є менеджер-керівник, який керує власне організацією (підприємством), якимсь конкретним видом діяльності, функцією, підрозділом, службою, групою людей тощо. Тому метою моєї наукової роботи є бажання дослідити яким повинен бути успішний менеджер, як він повинен організовувати робочий процес, показати яким повинен бути успішний менеджер. Також хотілось би показати, що саме ця професія вимагає великої кількості знань, вміння знаходити спільну мову з кожним, вміння знаходити шляхи вирішення різного роду проблем, вміння працювати творчо, неординарно, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем. Об'єкт досліджень: Видатний американський соціолог Наполеон Хіл на основі величезного фактичного матеріалу зробив висновок, що важливою умовою успіху управлінця є наявність таких рис: -Сміливість і рішучість. Ці риси, зазначає американський вчений, базуються на знанні самого себе і тієї роботи, якій ви присвятили своє життя. Вчений і практик Наполеон Хіл глибоко переконаний, що ні один виконавець не хоче працювати під орудою невпевненого в собі, несміливого управлінця. Такий керівник, вважає американський соціолог, постійно оглядається на вищі інстанції, розпочинаючи якусь акцію, не впевнений в її успішному завершенні, не реалізовує навіть те, що однозначно приносить успіх.-Самоконтроль. Людина, яка не контролює своїх вчинків, не може (і навіть не має права) контролювати інших. Самоконтроль є важливою рисою, яка є особистою справою керівника, але вона є і прикладом для оточуючих його людей, як вміти вгамувати свої пристрасті.- Відчуття справедливості. Якщо керівник несправедливий у ставленні до інших, він втрачає моральне право бути ним. Справедливою людиною є та, писав Гегель в праці «Позитивність християнської релігії», якій ця риса є внутрішньо притаманною, а не зовнішнім атрибутом на відповідний період і у відповідній ситуації. «Справедливість, - писав німецький філософ, - стосується шанування мною прав інших людей, вона є чесною, коли я перетворюю її в принцип як свій обов'язок, а не тому, що цього вимагає держава, і тоді справедливість вже не вимога держави, а вимога морального закону».-Чіткість рішень. Управлінець повинен чітко визначати завдання і вимагати чіткого їх виконання. Коли виконавець виходить за межі поставленого ним завдання в сторону позитивного його вирішення, ініціатива повинна бути додатково винагороджена матеріально або морально з боку управлінця.-Якість планів. Кожен з управлінців, діяльність яких позначена успіхом, повинен постійно працювати над планом своїх дій. Той, хто діє згідно гасла: «Головне устрияти в бій, а потім побачимо» без чіткого плану, як правило, якщо і досягне успіху, то ціною власних зусиль, спотикаючись там, де цього можна було б уникнути. Завданням менеджера є активізувати таку людину, вивчити, чи її дії є граничною її можливостями, чи вона здатна на значно більше. І якщо здатна, то чому не заангажується у справу активніше. Може, людина вважає, що отримує менше, ніж заслуговує на це, а може, її поведінка детермінована якоюсь фрустрацією етичного плану. Проблема вияснення сутності стосунків «підлеглий» є частиною вирішення проблеми «людина - світ», адже саме світ - це все те, що ми пов'язуємо з людською діяльністю, створює умову, основу і процес самовідтворення людини. (Див.: Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. - К., 1993. - С. 9). Починаючи з 20 століття, проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорій середнього рівня, які Р. Мертон окреслив як збір положень, на основі яких логічно можна визначити конкретні гіпотези, а згодом підтверджені емпіричними дослідженнями. (Див.: Merton R.K. Teoria sociologiczna i struktura spoteczna. - Warszawa, 1982. - S. 87). На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня, в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Спираючись на них, можна визначити здатність конкретного суб'єкта керівництва до виконання поставлених перед ним завдань органами управління та конкретними управлінцями, які адміністративно чи економічно стоять над даним суб'єктом та вимогами об'єктивної дійсності (в даному випадку вимогами ринку). В ринковому господарстві ці вимоги мають виняткове, вирішальне значення. Адже саме вони детермінують зміни суспільних відносин у всьому їх об'ємі. Система «менеджер-оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини» як одиничне до загального. Чим швидше йде розвиток суспільних відносин, тим швидше менеджер може реалізувати свої знання, а звідси - і свої можливості. Колишнє радянське суспільство такої спеціальності, як менеджер, не знало. Так, дійсно, існувала чітко сформована система взаємовідносин «керівник - трудовий колектив». Але керівник в ній, окрім функцій сьогоднішнього менеджера, виконував додатково ще і роль функціонера тоталітарної системи, яка зв'язувала ініціативу людини до такого рівня, що вона перетворювалась на виконавця рішень заскорузлих ідеологічних догм, давним-давно відкинутих світовим співтовариством. І керівник, і його оточення в сфері матеріального і духовного виробництва діяли в нормах, чітко визначених ідеологічних симулярів, які охоплювали всі сфери життя людини. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, з почуттям власної гідності. Звичайно, є певні обмеження і в їх діяч. Якщо в умовах тоталітарної системи і керівник, і його підлегли пов'язані політичними, ідеологічними і економічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, при відсутності політичної і ідеологічної, частково зберігає свою силу. Особливо це характерно для перехідного періоду до ринкового господарювання. Але, як свідчать сучасні соціологічні дослідження, проведені в США, Німеччині, Японії і т.д., сьогодні економічні важелі у стосунках керівника і підлеглого поступово зсуваються в сторону етичних та психологічних парадигм.

Отже, як ми бачимо, професійні і особисті якості менеджера повинні бути притаманні кожному управлінцю, але не варто забувати, що всі ми люди, і серед нас навряд чи знайдеться хоча б парочка ідеальних менеджерів, що володіють всіма перерахованими якостями. Однак все наше життя – це довгий шлях прагнення до досконалості, а значить, вчитися бути ідеальним менеджером – ніколи не пізно.

Список використаних джерел

1. Антология мировой философии.- Т. 1. Часть L - К., 1991. 9. Синго Сибата. Умственный труд и творчество // Вопр. философии. - 1980, No2. 229
2. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента.- М., 1992.
3. Рассел Б. История западной философии.- К.; Основы, 1995.-С.
4. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів.- К., 1993.
5. Щекин Г.В. Практическая философия менеджмента.- К., 1994.

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність навчального посібника «Основи бізнесу» обумовлена значенням розвитку бізнесу, особливо малого, на сучасному етапі розвитку України. Питома вага малого бізнесу в економіці України ще не відповідає значенням, які досягнуті у розвинених країнах світу. Так, в європейських країнах мале і середнє підприємництво є основою соціально-економічної моделі розвитку та формування середнього класу. Воно займає переважну частку в таких галузях економіки, як оптова та роздрібна торгівля, харчова промисловість, сільське господарство та будівництво, стимулює розвиток конкуренції в європейській економіці, примушує великі компанії покращувати ефективність виробництва та впроваджувати нові технології. В Україні формування середнього класу, як рушійної сили соціально-економічного розвитку країни, тільки починається. В основу посібника покладено розгляд відносин, що виникають між людьми у зв'язку з організацією, функціонуванням і розвитком власної справи чи бізнесу, головним чином, на мікрорівні. При цьому викладення матеріалу спирається на узагальнені та взаємозв'язку різних споріднених економічних дисциплін. Підготовлений навчальний посібник направлений на надання допомоги у розуміння необхідності комплексного підходу до бізнесу, розумінні всіх його сторін.

Посібник направлений на формування у студентів сучасного економічного мислення, системи спеціальних знань та практичних навичок у галузі генезису, проблем організації та функціонування бізнесу; обґрунтування бізнес-ідей, складання бізнес-плану, розуміння державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та визначення можливостей підприємницької діяльності.

Посібник дає можливість студентам уявити як на практиці створюється бізнес, які фактори обумовлюють його ефективність, риси які притаманні підприємцям та ін. Особлива увага при цьому приділена. Питанням формування ідеї бізнесу, методам які можуть бути використані для її обґрунтування. Ефективність новоствореного бізнесу залежить також від обраного способу входження в бізнес відповідно до ідеї бізнесу. Тому наведені та охарактеризовані сучасні найбільш поширені способи входження в бізнес. Ці теми дають можливість студентам уявити, як на практиці проводиться маркетингове дослідження ринку на підставі розробки концепції маркетингу, методів дослідження ринку та методів впливу на ринок. Особлива увага при цьому приділена питанням маркетингового обґрунтування бізнес-ідеї.

Філософія бізнесу своїм предметом має реалізацію індивіда у справі. Вона виходить з того, що існування є не тільки буттям для себе або буттям для іншого. Водночас воно є існування у справі і для справи. Тому існування - це участь у бізнесі. Бути в бізнесі - означає щонебудь займатися. Але справа, яка робиться, не виконується тільки заради самого себе, вона робиться для того, щоб існувати, тобто для життя. Певне заняття повинне стати джерелом наживи, і лише тоді воно стає бізнесом.

Основне коло питань, які розглядає філософія бізнесу, пов'язане з особливостями ведення справи. Серед них такі питання: як вести справу і як відноситися до власності, що таке виробництво і реалізація, у чому полягають цілі будь-якої справи, що таке накопичення і в чому його призначення тощо. Точніше буде позначити філософію бізнесу як філософію праксису, оскільки вона розглядає питання ведення справи. Філософія праксису - це обговорення того, як виконується справа і що потрібно зробити, щоб вона була успішною. Бізнес - ця всяка справа, яка починається з організації, потім йде її виконання, що має певні форми, результати, цілі та призначення тощо.

Основне питання філософії бізнесу: в яких умовах і за яких передумов бізнес зможе стати сенсом існування, інакше, які сенси існування можуть стати підставою для ведення бізнесу. Щодо своєрідності сенсів існування бізнес може бути розмежований на «білий» і «чорний». «Білий» бізнес пов'язаний з реалізацією позитивних сенсів існування, творіння заради добра й загального блага. «Чорний» бізнес, навпаки, побудований на негативних виявах людської природи, таких як пригноблення іншого, пригноблення іншого, нестримне прагнення до насолоди, заперечення всяких етичних меж.

Не заперечуючи безумовну правоту цього твердження Е. Фромма, слід зазначити, що в рамках філософії бізнесу спочатку наголошується єдність буття і володіння. Буття неможливе без володіння чим-небудь. По-перше, це володіння самим собою в тілесності. По-друге, буття неможливе без володіння річчю, оскільки сама людина полягає в зміні того, чим вона володіє. Буття людини повинне мати відношення до того, що знаходиться поза нею. І саме в навколишнього людина може проявити себе.

Призначення будь-якої справи й речі як її продукту - це турбота про своє існування. Власне зміст буття у створенні благ для себе і для інших. Поза турбота про себе та інших буття неможливе, оскільки воно стає чистою потенцією. Тому філософія бізнесу це не тільки філософія справи, але й філософія існування. Тобто, філософія бізнесу по суті екзистенціальна філософія. Питання існування в ній розглядаються в тісному зв'язку зі здійсненням справи.

Філософія бізнесу припускає розподіл індивідів на ініціативних, завжди готових зробити щонебудь, на тих, хто не боїться взяти на себе відповідальності і виправити її, і на тих хто притягується для виконання певної справи. Вони не так активні, не можуть передбачити всі можливі варіанти, не володіють необхідними особистими якостями для самостійного ведення справи. Між цими двома типами людей немає чітких меж. У значній мірі їх розмитість пояснюється тим, що здібність до ведення справ повинна бути співставлена з рівнем професіоналізму. Чим вище рівень професіоналізму, тим більше шансів успішного вести справу, отже, стати бізнесменом. Якщо рівень професіоналізму достатньо високий, то можуть виявитися такі якості, які в буденному житті ніяк не виявляються.

Що ж таке бізнес? Це така підприємницька діяльність, яка є джерелом споживання, діяльність, що дозволяє щонебудь нажити. Нажити - це значить так організувати своє існування, щоб було на що жити. Щоб саме життя було забезпеченим, і тим самим достатньо повним і впевненим. Нажива - це результат самого існування.

Питання про сутність бізнесу тим самим стає питанням про кожного конкретно, і про те, наскільки цінні його індивідуальні вияви, тобто результати його справ. Одна справа може прогнудувати тільки одну людину, інша - сім'я, ще інші ж - цілі міста.

Через ведення справи кожний з нас набуває власне обличчя. Вдивляючись у риси людини, ми бачимо те, що вона зробила для всіх, який внесок вона здійснила в облаштування існування. Набути власне обличчя можна тільки через виконання певної справи. І судити про людину можна тільки по її справах.

При визначенні бізнесу виділяється на перший план прагматична сфера існування, для якої основною проблемою є результативність виконання будь-якої справи.

Бути-при-справі означає підходити для справи - бути в змозі виконати певну справу. Можна будувати дуже багато різних планів і мати найрізноманітніші бажання. Але успіх може прийти тільки в тій справі, для якої ти призначений, який відповідає вся твоя сутність.

Висновки

1. Людина повинна бачити своє місце і призначення як людини у світі бізнесу. Вона має справу з накопиченням капіталу і вступає у сферу капіталістичних відносин. Щоб бути успішним, слід урахувувати засновані положення етики капіталізму в розумінні Б. Франкліна, в основі якої ощадливість, потреба віддавати те, що взято в борг, обачність; а також етика капіталізму М. Вебера, який розглядає накопичення багатства як спосіб самоудосконалення й дотримання християнських моральних цінностей. Необхідно мати на увазі принцип користі, сформульований в прагматизмі, згідно з яким будь-яке слово повинне виражатися в діях, які є благом і здатні задовольнити потреби людини.

2. Слід звернути увагу на положення М. Фуко, що самореалізація - це конкретна мета будь-якої людини, проте форма існування - тільки деяких. Бізнесмен - той, хто не може дозволити собі багато чого, повинен бути таким «як повинен бути». Актуальним для бізнесмена є визначення людини Е. Агасці, який виділяє особливе значення здатності бути цілеспрямованим і керуватися позитивними цінностями.

3. Звернемо увагу, що Ю. Хабермас стверджує, що бути самим собою означає для окремої людини вирішувати проблему людуства в цілому, саме тому особа повинна бути відкритою для комунікації. Слід мати на увазі застереження Х. Ортеги-і-Гассета про те, що у XX сторіччя до влади прийшла маса, тобто посередність, яка реалізує себе через пікорення стандартам і штампам. Тому необхідно зважитися на протистояння масі, бути готовим до ухвалення жорстких рішень.

Список використаних джерел

1. Бердяев М.А. Філософія свободи. Смысл творчесті. - М.: Правда 1989
2. Бубер М. Два образа віри
3. Гадамер. Актуальність прекрасного: пер с нем. - М.: Мистецтво, 1991.

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність: Дану тему досліджували велика кількість вчених, продовжується робити це і сьогодні, тому що саме виробництво є тим нюансом, який визначав суспільство в певний історичний період. Тому кожна освічена людина повинна вивчати те, як виробництво впливало на людей конкретної епохи, а також який тип виробництва був притаманний тій чи іншій історичній добі. Також варто знати які чинники призводили до зміни виробництва, які винаходи докорінно міняли суспільний лад і як вони впливали на життя людей та на історичний прогрес.

Мета дослідження: Яким чином могло виробництво змінити і долю всього людства. Потрібно детально вивчити яким часовим межах відповідав конкретний тип виробництва, що саме призводило до зміни цих типів, як ці зміни впливали на сучасників та на майбутні покоління, а також чи є доцільною думка про те, що виробництво є однією із найважливіших рушійних сил, які не дають нашому суспільству зупинитися на місці.

Об'єктом вивчення в даній роботі виступає поняття «суспільство», його розвиток і становлення в історичній можливості.

Предмет вивчення. Дана стаття вивчає вплив суспільства на виробництво. Як знаєм що Філософське усвідомлення суспільства полягає у визначенні його з позицій окремої людини, особи, гуманізму. Людина - суспільство, (я - суспільство) вважається початком в філософському аналізі.

Виробництво - це діяльність сукупна, суспільна, це єдність пізнавальної та практичної діяльності. Ці характеристики виробництва передбачають їх розгляд як єдності матеріальних і духовних знарядь виробничої діяльності, матеріального і духовного способів освоєння природного та соціального. Єдність матеріальної та духовної сторони суспільного виробництва характеризує сутність суспільного способу життєдіяльності протягом всієї історії людства. Однак реалізується ця єдність у специфічних історичних формах структурування суспільного виробництва.

Потреби викликають до життя виробництво. Воно виникає і розвивається як процес, спрямований на задоволення матеріальних потреб людини. Потреба примушує людину визначити мету майбутніх дій. Кожна задоволена потреба породжує виникнення іншої. Це веде до удосконалення людиною знарядь праці (2). Становлення продуктивних сил обумовлюється вдосконаленням всіх їх компонент: кваліфікації, майстерності і виробничого досвіду людей; диференціації розподілу праці, розширення і поглиблення її спеціалізації; засобів виготовлення, знарядь праці, техніки і технологічного використання науки [1, с. 102]. Наслідком зміни знарядь праці є зміна форм зв'язку між людьми в процесі виробництва, сутність їх взаємодії з природою.

Кожний новий спосіб виробництва є якісно новим етапом, новим ступенем у розвитку суспільства. Виробляючи умови, в яких людина проживає, вона тим самим виробляє саму себе (2).

Відомий філософ Хосе Ортега-і-Гассет акцентує увагу, власне що в передових умовах люди кожен день розмовляють про законодавство і права, уряд, національне та міжнародне, соціальне міркування і можливості, вірну і некоректну політичному діячеві, пацифізм і милітаризм, батьківщину і людство, соціальну вірність і несправедливість, капіталізм і колективізм, соціалізацію та лібералізацію, авторитаризм, особа і колективізм і що аналогічне. І не лише тільки розмовляють, а й сперечаються. І не лише тільки сперечаються, але й борються за те, власне що стоїть за цими текстами. І в цих громадських, політичних битвах в усіх куточках землі люди гинуть сотнями, тис., мільйонами (3).

Як описував Елвіна Тоффлера про суспільство. Цивілізації почалася близько 10 тисяч років тому з переходом до осілости, прирученням (одомашнюванням) тварин, початком вирощування овочів та зернових культур, що призвело до створення аграрної (доіндустріальної) цивілізації. Друга хвиля цивілізації почала підійматися в XVI ст. і привела до створення у другій половині XIX ст. індустріальної цивілізації. Третя хвиля цивілізації почала підніматися в середині XX ст. Вона призведе (а в деяких країнах вже призвела) до формування постіндустріальної (інформаційної) цивілізації.(4)

Висновки: Створення кожного разу було, є і буде рушійною силою, кругом якої зводилися ґрунти і норми в певній епосі. Кожна корінне зміна в самій сутності виготовлення як спільного появи в конкретний етап приводила до кардинальних змін в житті цілих народів, і, в разі якщо віритися прогнозами науковців, наприклад стане тривати і в майбутньому. Цим чином, щоб виявити конкретно-історичний значення думки «виробництво життя», потрібно, але б в сукупних рисах, розглядіти, як розгортається конструкція соціального виготовлення життя в часі.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Я., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. - К., 1996. - 132с.
Інтернет Джерела:
2. Матеріальне виробництво з точки зору соціальної філософії. [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13231/>.
3. Філософське розуміння матеріальних основ розвитку суспільства. [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – 312. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12709/>.
4. Тоффлер Э. Третья волна [Електронний ресурс] / Элвин Тоффлер // ООО «Фирма «Издательство АСТ». – 2004. – Режим доступу до ресурсу: https://royallib.com/book/toffler_elvin/tretya_volna.html

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження бізнесу в останні десятиліття викликана, по-перше, нагальною потребою відповідати на низку непростих питань, пов'язаних з вирішальною роллю людини як носія багатства у розвитку всіх сфер глобального суспільства; по-друге, розвитком сучасного світу як однополюсної системи, що зобов'язує людину до пошуку шляхів самореалізації, самоідентифікації, творчості, інновацій на основі позитивного екзистенційного самовідчуття; по-третє, проблемою ефективної соціально-психологічної адаптації особистості в соціальному середовищі загалом, в окремому колективі, зокрема, що відповідає практичним потребам цивілізованого суспільства, оскільки успішна соціальна адаптація означає її активне включення до соціуму, набуття в ньому значимого статусу, завоювання поваги; по-четверте, в умовах кризового буття для підприємця чи керівника є важливим слідування моральним нормам, законам без яких не можна поставити егоїзм бізнесу на службу соціальним інтересам, адже моральний бізнес приносить максимальний прибуток, він найбільш вигідний, тому, що є передбачуваним. Праксеологічні аспекти етики бізнесу – це умови, правила, методи інтелектуальної, інноваційної, творчої діяльності людини в підприємницькому просторі з метою підвищення ефективності праці. На даний момент етика бізнесу є незалежною дисципліною, що використовує дані емпіричних емпіричних та теоретичних досліджень практично всіх галузей сучасного бізнесу з метою здійснити «розширення свідомості» суб'єктів бізнесу.

Мета полягає у визначенні сутності і основному призначенні етики; розкрити моделі підприємницької етики; дати аналіз проблем етики бізнесу в сучасних умовах. розглянути етичні норми в діяльності організації; зрозуміти роль і призначення моралі як однієї з найбільш важливих форм нормативної регуляції поведінки людей; засвоїти основні поняття і розкрити принципи ділового спілкування й етикету як інструменту етики ділових стосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Період еволюції і розповсюдження етики бізнесу, пов'язаний із створенням і розвитком Всесвітньої комп'ютерної мережі (Інтернет), утворенням єдиного інформаційного простору. В численних публікаціях цього періоду обґрунтовується думка про те, що використання етичних засад в професійній діяльності ділових людей вдосконалило бізнес, посилило його соціальну ефективність і привабливість. Особливо в цьому плані слід відзначити фундаментальну роботу американського вченого Річарда Де Джорджа «Ділова етика» яка витримала п'ять видань (1999-2003). Змістовністю і практичністю позначається також монографія Д. Дж. Фрітше «Етика бізнесу». Глобальна і управлінська перспектива (2002) [3]. У світовій літературі питання етичного ведення бізнесу приділяється багато уваги, зокрема його досліджували такі відомі науковці як А. Сміт, М. Фрідмен, П. Друкер, Г. Кесем. Варто зазначити, що саме поняття етичного ведення бізнесу є результатом наукових праць, а не практичних напрацювань підприємців, як це зазвичай буває.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етика бізнесу – це система загалом – етичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування, це етика бізнесу. Вона виявляється на так званих мікрорівнях – відносини в організаціях, та макрорівнях – відносини між суб'єктами підприємницької діяльності. Етика бізнесу встановлює врегулювання відносин між підприємцями, менеджерами, бізнесменами, та їх партнерами, клієнтами, працівниками, конкурентами та інше.

За допомогою ділової етики відбувається регулювання відносин між суб'єктами ринку при дотриманні договірних зобов'язань та дотримання права. Цестосується контрактних зобов'язань, покриття збитків при заподіянні шкоди, дотримання правил та норм при використанні торгових марок, реклами, захисті торговельно-промислової власності, а також під час домовленостей щодо спільної підприємницької діяльності. Також буває, що окремі норми ділової етики входять до умов окремих ділових договорів, такі наприклад як сумлінне виконання, розумні дії, дотримання зобов'язань тощо. Одна з найважливіших моральних норм, якою повинен керуватися бізнес є законність всіх ділових підприємств. Без поваги до закону в будь-якій розвинутій державі бізнес не може існувати.

З іншого боку, держава повинна підтримувати та стимулювати вдосконалення морально етичних норм бізнесу, що включає в себе культуру ділових відносин, чесність, сумлінність тощо.

Ділова етика регулює відносини між бізнесом і споживачем, які у правовій державі повинні відповідати принципам чесності, а також сумлінності по відношенню до вимог та бажань споживача. Цестосується в першу чергу до реклами, яка повинна бути чесною, достовірною та корисною до споживача. А також щодо вимог споживача для покращення сортименту, послуг, доступність та прозорість характеристик тощо чи іншого товару чи послуги тощо. Також норми ділової етики повинні сприяти дотриманню суб'єктом підприємницької діяльності технічних норм, гостів, стандартів якості продукції та послуг.

Щодо керівництва, то завдяки моральних принципів воно повинно своїми рішеннями і діями сприяти підвищенню рівня життя як споживача, так і своїх підлеглих. Також це стосується і партнерських відносин, які повинні базуватися на порядності, прозорості умов, та відповідальності за всі умови домовленостей.

Поняття етики бізнесу, та її функціонування тісно пов'язано з філософським питанням сумісно стібізнесу і моралі. Оскільки сучасне суспільство підпорядковано ринковим відносинам, нормальною суспільною поведінкою є ринкова поведінка, а неринкова поведінка вважається не правильною. Однак існує багато суперечливого у відношеннях бізнесу і моралі, тому у цієї сфері життєдіяльності сну є специфічна мораль, вивченням якої займається саме етика бізнесу.

Перший принцип, на якому ґрунтується етика бізнесу є принцип економічної доцільності. Другий принцип етики бізнесу – це ситуативність. Індивідуальна відповідальність – це третій принцип.

Можна ще розглянути економічну етику, як таку, щонає відношення до етики бізнесу в цілому. Отжесукупність норм поведінки підприємця, щопред'являються товариством до його характеру спілкування між учасниками бізнесу до стилю роботи. Також дані про морально-етичні поняття, вимоги до стилю роботи, зовнішнього вигляду бізнесмену. Культура ведення перемов, ведення документації, використання етичних методів конкуренції. Також в поняття ділової етики входить діловий етикет, який включає норми що регулюють манеру спілкування між партнерами по бізнесу, імідж бізнесмена, та стиль ведіння ділових справ.

Отже, **основні принципи поведінки бізнесмену**, положення етичного кодексу :

1. Підприємець повинен бути переконаний у корисності своєї праці, але не тільки для себе, а і для оточуючих.
2. Повинен усвідомлювати здатність і бажання оточуючих його людей до праці .
3. Розцінювати свою діяльність як не просто бізнес, а привабливу творчу діяльність.
4. Конкуренція і співробітництво для бізнесменів від'ємні аспекти діяльності.
5. Поважає будь-яку власність.
6. У підприємця в поязі компетентність, закони і професіоналізм.
7. Цінує освіту, науку і теніку.

Соціальна відповідальність бізнесу – є невід'ємним важливим аспектом етики бізнесу. Іншими словами, бізнес повинен відповідати соціальним цілям. Розвиваючи бізнес він повинен окрім матеріальних зобов'язань перед державою та суспільством створювати робочі місця, чим сприяти працевлаштуванню громадян, а також підвищувати добробут громадян. Таким чином, окрім економічних досягнень, підприємець повинен прагнути соціальних досягнень в сфері охорони здоров'я громадян, охороги природи і довкілля, захисту прав споживачів тощо.

ВИСНОВКИ

У підсумку треба зазначити, що роль етики і моральності в суспільстві переоцінити неможливо, тому що удосконалення в даній області не маскордонів. Особливо це стосується підприємницької діяльності і бізнесу. У наш час, особливо в нашій державі розвиток бізнесу натрапляє на серйозні перешкоди, наприклад скептичне ставлення до етики, корупція, підкуп чиновників, недобросовісність ділових та державних партнерів, непрофесійність персоналу, непрозорість законів і так далі. Тому ділова етика і етика бізнесу як ніколи повинна втручатись у ділові відносини сучасних бізнесменів. Але, нажаль контроль за дотриманням етичних правил неможливо забезпечити завдяки будь-якого органу контролю. Удосконалення морально-етичних норм бізнесу повинна забезпечувати належна освіта та виховання. Тому в будь-яких бізнес школах і ВУЗах необхідно з усією відповідальністю підходити до вивчення ділової етики, та виховання майбутніх підприємців.

Список використаних джерел

1. https://kneu.edu.ua/ua/kaf_fupstap/k_filosofii/Etyka_mizhnarodnogo_biznesu/
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10766/>
3. [http://www.etica.in.ua/etika-biznesu/]
4. Теоретико- методологічні засади аналізу етики бізнесу [Електронний ресурс]. -Режим доступу:[http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_8.pdf]

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження:

Проблема формування духовного життя людини є досить актуальною в наш час. Людина виступає активною силою політичних змін і залежно, які духовні цінності у людини, багато в чому буде залежати майбутнє. Становлення духовності нерозривно пов'язано з саморозвитком. Завдання актуальне і таке, що потребує нагальної уваги.[4]

Мета статті: проаналізувати сучасний стан духовної культури українського суспільства; основні ціннісні пріоритети людини, що змінюються під впливом внутрішніх змін в Україні, а зовнішніх факторів; дати аналіз основних проблем духовної культури суспільства.[4]

Об'єкт дослідження: процес духовного розвитку молоді.

Предмет дослідження: розвиток духовного життя суспільства, яке впливає на розбудову української держави.

Духовна культура формується в суспільстві разом з накопиченням досвіду поколінь, який передається, зберігається, але водночас покращується новими надбаннями людства. [4]

Духовне життя суспільства – охоплює багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей, сукупність їх поглядів, почуттів, уявлень, а також процеси виробництва суспільних та індивідуальних ідей, і їх засвоєння. [6]

Духовне життя – це не тільки ідеальні явища, але і його суб'єкти, у яких є певні потреби, інтереси, ідеали і які мають соціальні інститути, що займаються виробництвом, розподілом і зберіганням духовних цінностей.

Вона може бути наповнена багатим змістом, що створює сприятливу духовну атмосферу життя людей. В інших випадках духовне життя суспільства може бути бідною і маловиразною, а іноді в ньому панує справжня бездуховність. [6]

Розбудова української державності неможлива без розвитку української духовності. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувала втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. [5]

Література духовного спрямування – це особливий вид енергетичної інформації, яку ми ще не здатні виміряти й осягнути. Вступаючи в інформаційно-енергетичну взаємодію з людиною, духовні книги допомагають глибше пізнати себе і зрозуміти навколишній світ, «пробудити», «розкрити» в людській істоті її приховані духовні можливості. Духовні знання, що містить книга, ніби проникають у душу людини, перетворюють її, одухотворяють її, роблять глибшим наше розуміння духовної частини земної дійсності, сприяють виходу за межі власної особистості.[2]

Кожне нове покоління йде в життя зі своїми пріоритетами, кожна молода людина прагне утвердити себе в якості автономного суб'єкта суспільної та індивідуальної життєдіяльності, а тому обирає власні пріоритети, які нерідко різняться від провідних в даному суспільстві. Кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, їхні традиції, вірування, звичаї, мову, культуру, а з іншого боку проходить процес усвідомлення володіння цим духовним багатством та формування соціальної, етнічної самоідентифікації. Це відбувається під впливом соціального середовища молодої людини, культури, освіти, виховання і самовиховання.

Сьогодні розвиток і світогляд молоді зазнав великих змін. Порівняно з попередніми роками молодь стала більш розкута та самостійна, починає орієнтуватися в сучасному суспільстві. І це робить великий крок до розбудови української держави, адже теперішня молодь зможе відстояти свої права.

Можна виділити декілька чинників, які впливають на розвиток української культури:

- о Поглиблення національного самопізнання та самоусвідомлення
- о Створення умов для існування, розвитку філософських, релігійних, літературних, образотворчих, музичних течій
- о Усвідомлення власної національної культури
- о Всебічне використання резервів національної культурної традиції, можливостей національної ментальності, орієнтація на створення оригінальних культурних цінностей, що мають не лише національне, але й загальнолюдське, світове значення, адже останнє і є критерієм зрілості культури.

Але, на жаль, сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах: зміни в соціально-економічному складі супроводжуються світовими кризами – кризами ціннісної свідомості, кризою духовності, економічною кризою. [7] Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, що забезпечує можливість адаптуватися до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності; повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як запорука успішного існування.

Висновок:

Отже, зараз українська локальна цивілізація перебуває в перехідному періоді, у зв'язку з цим ми маємо вчити молоде покоління виживати в досить жорстких умовах, і, разом з тим, виховувати своєрідний дух, культуру, мораль і в процесі трансформації пристосовуватися до нового часу. Провести переоцінку поглядів на життя та цінності, зокрема, духовних.

Духовні цінності людини належать до найдієвіших чинників.[1, с.64]

Список використаних джерел

1. Виховання громадянина України – стратегічна мета національно-патріотичного виховання сьогодні [Електронний ресурс] / Матеріали студентської науково-практичної конференції с. 51, 64 <http://kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B8%D0%BA-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-1.pdf>
2. Виховання духовності студентської молоді у контексті ноосферної освіти [Електронний ресурс] / Тюріна Т.Г. – с. 374 // <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Tyurina-T.G.-Dysertatsiya.doc>
3. Духовне життя суспільства [Електронний ресурс] // https://stud.com.ua/37286/filosofiya/duhovne_zhittya_suspilstva
4. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / Целякова О.М – с.222-223, 226,232 // http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf
5. Особливості законодавства України щодо діяльності органів державного управління у сфері формування та розвитку духовних цінностей українського суспільства [Електронний ресурс] / Мисів Л.В. // <http://academy.gov.ua/ej/ej1/txts/MISIV.htm>
6. Сутність духовного життя суспільства. Суспільна свідомість. [Електронний ресурс] // http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/14H3R14_1.htm
7. Сучасна українська культура [Електронний ресурс] // <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10193/>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Пам'ятки вітчизняної писемності засвідчують, що осмислення феномену етногенезу українського народу триває вже понад тисячоліття. Після того, як чи не вперше прямо і конкретно вона була поставлена славетним Нестором у «Повісті минулих літ», багато поколінь дослідників, висувало безліч гіпотез та пропонувало численні теорії, що претендували на вирішення цього питання. При цьому характер і спрямованість творчих пошуків визначалися не лише суто науковим прагненням віднайти істину, але й багатьма суспільно-політичними й ідеологічними мотивами. Як наслідок – етнічний розвиток українців часто піддавалися свідомій фальсифікації та незрозумілості.

Актуальність дослідження. Для кожного покоління людей нація є сакральною цінністю, що належить до одного з найскладніших витворів людського співжиття, природу та сутність якої науково збагнути дуже важко.

Процес формування нації є ключовим питанням державотворення і важливою складовою історичного розвитку будь-якої держави. Сім'я, рід, плем'ям, народність, та нація постають рушійними силами структури суспільства, становлення мовнокультурної історії. Звідси, якщо співставити, події, які відбуваються в Україні на протязі останніх 29 років свідчать про наявність певної безвідповідальності, байдужості до країни, нездатності мислити стратегічно, безініціативності і схильності обирати легший шлях. Однак виникає питання: що вплинуло на цей розвиток, адже безумовно в основі ні одної національності не закладено ці протиріччя, і кожна нація прагне до свого якнайкращого прояву. Проте в агресивному геополітичному і гео економічному середовищі часу на роздуми, повільну еволюцію національної свідомості може не бути. Відтак цю еволюцію необхідно пришвидшувати свідомими рішеннями: коректною побудовою інститутів державності, а також змінами, які вивільняли б енергію і творчий потенціал громадянської національності.

Саме тому, зважаючи на вище сказане, **метою статті** є привернення уваги саме на проблему становлення української нації, та формування етнічної ідентифікації українця.

Об'єктом нашого дослідження виступає нація, а **предметом** – процес формування української нації та розгляд чинників, які вплинули на даний процес.

Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Саме поняття «нація» пройшло еволюцію від її розуміння як певної територіальної політичної, інтелектуальної групи до її отождолення з народом. Складність визначення даного поняття зумовлена його різнобарвністю, складною етимологічною будовою, що перебуває в безкінечній динаміці. Так, наприклад, довгий час більшість фахівців основною ознакою нації вважали спільність економічного життя. Сьогодні більша увага приділяється саме «національному характеру» [3, с. 10]

Важливими проблемами розвитку нації є: трансформація соціальної ідентичності, формування національної ідеї як чинника національно творчого і державотворчого процесів. Націю не можна визначати за допомогою лише емпіричних параметрів, таких, наприклад, як здатність досягти суверенітету, утримувати внутрішню єдність, відстоювати свої кордони чи претендувати на давню культуру. Нація формується через самоствердження, спосіб мовлення, мислення і дії, які дозволяють створювати колективну ідентичність, мобілізувати людей на виконання колективних задумів, розрізняти народи та відповідні види побуту.

Важливо зазначити, що нація є витвором політичних еліт і владних структур постіндустріальної доби. Культурну гомогенність, яка зазвичай передбачає спільність поглядів на минуле, Гелнер Е. розглядає як політичне знаряддя для реалізації національних проектів, а не як результат етнокультурного розвитку до модерних спільнот. У своїй роботі він зазначав, що нація є результатом потреб сучасного суспільства в культурній гомогенності, що обумовлюється розвитком індустріального виробництва, а також є витвором людських переконань, вірності і солідарності [2]. Відповідні ідеї поділяє і Бачинський Ю., адже на його думку, ринкові відносини, поширюючись на Схід, рано чи пізно прийдуть і на територію України, що призведе до формування модерної української нації, на зразок західних [1].

Дослідження нашого предмету є визначення і осмислення «української нації». У преамбулі Закону України проголошується, що Конституція приймається від імені «українського народу – громадян всіх національностей». Отже, «український народ» є не етнонімом, а політонімом, а загальнонаціональна ідентичність визначається, відповідно, не етнічністю, а громадянством. Водночас статті 10 і 11 Конституції відзначають наявність у складі українського народу «української нації», російської та інших національних меншин, а також «корінних народів».

Проте, все таки одна із причин, яка не дає можливості до інтенсивного всебічного розвитку, своєрідного спурту, української держави – це відсутність сформованої державницької української нації. У свою чергу, труднощі у формуванні нації пов'язані не тільки з пострадянською спадщиною у вигляді викривленого світогляду громадян України. Важливим чинником є факт, що сучасна українська нація формується не на базі одного етносу, а на, принаймні, двох основних – українського й російського. Розбіжності між цими етносами у великій мірі гальмують оформлення сучасної державницької нації в Україні. Наявність спільних національних інтересів – це світоглядні інтереси. А світогляд, ідеологія характеризує націю в політичному сенсі. Один світогляд прагне консервації старого устрою життя. Інший – прагне змін у всьому. По великому рахунку, суть антагонізму цих світоглядів – це зміна способу мислення і способу життя. Як це не парадоксально виглядає на фоні суцільної русифікації України, але для успішного формування нації необхідне певне поглинання українським етносом російського.

Висновок. Отже, нація – це історична спільнота людей, якій характерно: спільність психологічних ознак, які виступають під загальною національною ідеєю та з притаманним національним характером. На тлі кризи для збереження державної свідомості, української національності як самостійного суб'єкта необхідні зміни та переосмислення, які виведуть її зі стагнації. Але ініціювати їх, підштовхнути до них має внутрішня сила. Сила, яка безпосередньо зацікавлена у зміні ситуації і має ресурси для початку перетворень. Ця сила має проявлятися, перш за все, у прийнятті та розвитку своєї національності, ідентифікації себе як частини української нації. Аумовами для формування нової української нації є можуть виступати: наявність життєздатного етносу; національна територія з відповідною енергетикою; наявність системної кризи та жорсткий відбір.

Список використаних джерел

1. Бачинський Ю. Україна ingredienta. Берлін: Українська молодь, 1924. 170 с.
2. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм: теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера [антологія; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. К.: Смолоскип, 2006. С. 156-170.
3. Касьянов Г.В. «Нація» і «націоналізм»: слова і терміни. Український історичний журнал. 1999. № 2. С. 3-14
1. Бачинський Ю. Україна ingredienta. Берлін: Українська молодь, 1924. 170 с.
2. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм: теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера [антологія; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. К.: Смолоскип, 2006. С. 156-170.
3. Касьянов Г.В. «Нація» і «націоналізм»: слова і терміни. Український історичний журнал. 1999. № 2. С. 3-14
4. Ромадікіна В.С. Нація як об'єкт соціально-філософського. Інтелект, особистість, цивілізація. 2013. Вип.11 С. 78-85.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження:

На формування державної позиції у сучасних умовах важливу роль відіграє саме українська нація та її ставлення до тих подій, які відбуваються у країні [5]. Проблема формування сучасної української нації є досить актуальною з точки зору історико-теоретичні і правових аспектів. За останні роки весь світ побачив патріотичні прояви української нації і боротьбу за свободу, тому ця тема потребує уваги.

Мета статті: проаналізувати сучасний стан української нації, процеси формування та консолідації нації в єдності економічного розвитку країни, змін у соціальній структурі, функціонування та відображення мови як консолідуючого фактора, національної ідеї - основи державотворення, етнонаціональної свідомості - передумови формування та консолідації нації. [5]

Багатозначність поняття нації - полісемантичне поняття, що застосовується для характеристики великих соціокультурних спільнот індустріальної епохи. «Слово «нація» означає різні речі для різних народів і в різних мовах», - такого висновку дійшла ще 1939 року спеціальна комісія Британської Академії наук на чолі із видатним вченим Едгаром Карром. [6]

Більшість учених до істотних ознак нації, як правило, «відносять спільність території, мови, культури, економічних зв'язків, психологічних особливостей, само ідентифікаційних характеристик тощо» [7, с. 396].

Існують два основні значення терміна :

1) Політична спільнота громадян певної держави – політична нація (нація - держава) – це сукупність політично суб'єктивних громадян.

2) Етнічна спільнота – спільнота, яка має спільне історичне походження, з єдиною мовою і самосвідомістю, власною державністю або прагненням до її створення. [5]

Сформувати конкретне визначення «нації» не можливо. Цілком очевидно, що «універсальне» визначення нації як людської спільноти, якщо воно претендує на повну змістовність, має містити як мінімум мовні, культурні, територіальні, економічні, соціальні, соціально-психологічні й політичні характеристики. Проте жодна з цих характеристик не може претендувати на перевагу [3, с. 40].

Народ або етнос – це історично сформована людська спільнота, яка відрізняється від сусідів окремою власною територією (батьківщиною), культурою, мовою, психічним складом та свідомістю. Народ, що історично дозрів до створення власної держави, називають нацією. Отже, нація - це вища форма розвитку етносу. В сучасному світі народ може існувати лише у формі нації, тобто у власній державі. Єдиною альтернативою може бути колоніальний статус в іншій державі, що незворотно веде до асиміляції і смерті бездержавного етносу. Люди об'єднуються в націю і для внутрішніх завдань – в першу чергу, для створення держави, для модерування протилежних інтересів всередині цієї спільноти (наприклад, класових конфліктів), для ефективного розподілу ресурсів [2]. Тож можна сказати, що формування української нації є не самоціллю, а засобом для формування повноцінної держави. [1]

Українська нація не присутня в Конституції України як основна державотворча нація в Україні (ст. 5), і, очевидно, українська нація вважається лише часткою «народу України». Тож, проблемою номер один у **формуванні української нації** є юридичне закріплення національної ідентифікації.

Перетворення етносу в націю відбувається шляхом зростання і поглиблення його самосвідомості. Пасивна етнічна самосвідомість розвивається в активну національну. Етнічна свідомість, опираючись на консервативний механізм традиції, забезпечує збереження і передачу з покоління в покоління етновизначальних рис матеріальної та духовної культури, мови, ментальності тощо. Етнос на відміну від нації не усвідомлює свою єдність в межах власної етнічної території, має несформовані національні інтереси, а тому нездатний створити незалежну національну державу. Тому для побудови і формації нації необхідний певний ряд спільних характеристик, що стосуються як індивідуальних її членів так і всієї нації. Такі характеристики мають нести в собі як об'єднуючу функцію – спільнота людей, що не має між собою нічого спільного не може бути нацією, так і відокремлюючи – що відрізняє дану націю від сусідніх. Будь-яка з таких характеристик може стати предметом дискусій, однак заперечення існування визначальних чинників містить в собі заперечення існування окремих націй. Перетворення етносу в націю відбувається тоді, коли виникає потреба в більш тісній консолідації народу: задля розвитку економіки і культури в нових умовах, щоб встояти перед загрозою зовнішнього вторгнення чи економічного підпорядкування, або й заради досягнення власних експансіоністських цілей. [1]

За словами Романа Шпорлюка, деякі народи Центральної і Східної Європи пройшли ці фази за порівняно короткий час і створили свої держави. У інших, наприклад в українців, через несприятливі зовнішні умови і деякі внутрішні проблеми, процес культурної і політичної консолідації та здобуття незалежності неодноразово зривався. І навіть зараз, коли Україна вже здобула свою державність, завдання другої фази становлення нації не повністю виконані. Є, однак, усі підстави сподіватися, що етнос, котрий витримав такі розриви поступовості у своєму розвитку і зберіг усе-таки свою культурну ідентичність та прагнення стати незалежним суб'єктом світового політичного процесу, зможе врешті самоствердитися як нація в усіх аспектах [4].

Формування сучасної української нації можливе лише тоді, коли народ визнає одне одного як таких, що належать до однієї нації. Саме завдяки такому відношенню народ перетворюється на націю і відокремлюється від усіх хто до неї не належить. Важливу роль у цьому аспекті відіграє довіра у середині суспільства. Аналізуючи результати моніторингу українського суспільства, можна дійти висновку, що він надзвичайно низький. Проблема довіри в Україні – це ще одна з причин нестабільного формування сучасної нації. Але все ж таки довіри українських громадян один до одного, довіра «до людей, а не до інституцій» дає підстави для констатації факту, що українська нація має ту необхідну умову існування, тобто визначення один одного як приналежного до української нації [8].

В наш час відбувається трансформація українського етносу в модерну націю. Підтвердженням цього є швидке будівництво України. Передумовою цього є глобальне поширення національної ідеї серед українців.

Національна ідея – це внутрішня форма нації. [9]

Національна ідея України дає напрям на розвиток країни, як у сьогоденні, так і на майбутнє. Саме тому її слід поширювати в народ. Національна ідея передбачає не побудову, а розвиток держави.

Висновок:

Єдність української нації – це необхідна умова існування цілої української держави. Нам слід вирішити проблему об'єднання всіх українців незалежно від того, де вони проживають, інакше ми сильно ризикуємо. В історії є безліч прикладів, як це фатально закінчилося для інших народів. Наша держава має всі підстави для повноцінного творення нації, для цього потрібно лиш, щоб кожен визначився щодо неї.

В наш час суспільство не розуміє значення своєї національності. Прийняття себе до певної нації визначає спільні цілі і приведе до правильного функціонування суспільства. Отже, формування української нації є не самоціллю, а засобом для формування цілої держави.

Національна визначеність допоможе встановити пріоритети і сформувати національний характер кожного з нас. Наша єдність допоможе Україні встановлювати та вести власну політику.

Список використаних джерел

1. Гуманітарний вісник ЗДІА, Випуск 38 / Зуєва В. О. , Коляда О. О. - 174 – 183ст.
2. Залізник Л.Л. Від Славинів до української нації. Матеріали, статті з історії України. – 11 с.
3. Касьянов Г.В. Теорія напівта націоналізму : монографія / П.В. Касьянов. - К. : Либідь. 1999. - 352 с.
4. Колодій А. Рукопис брошури Нація як суб'єкт політики. - Львів: Кальварія, 1997. -55 с.
5. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки, Випуск 2. Том 1. Українська нація та її вплив на формування сучасного українського суспільства / Пильгун Н. В, Вишновецький А. В. - с. 16-19 //
6. Нація: розвиток, поняття та види. / <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17282/>
7. Політологічний енциклопедичний словник За ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна. В. Ворбатенка. - 2-е вид. Дон. І перероб. - К. : Генеза. 2004. - 735 с.
8. Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності // Українське суспільство: 10 років незалежності / За ред. В.Ворони. – К.: ІС НАН України, 2001. – С. 169-183.
9. Яцків Я., Бублик С. Розвиток науки в Україні в контексті української національної ідеї / Універсум. – 2002. - №7-8.

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С.М.БУЛГАКОВИМ

Мета: розкрити сутність «економічної людини» та її природу.

Об'єктом дослідження є людина в економіці.

Предмет дослідження: методологічні принципи, зміст теорії економіки Булгакова.

Економіка та філософія - це дві різні сфери. Один навчається свідомість, а друге вивчає буття. Аналізуючи економіку як таку, неможливо зрозуміти її з власної точки зору, зсередини. Саме той чи інший філософський аспект створює, власне, чіткий світогляд і методологічний контекст, в якому проводиться аналіз економічної діяльності людини і суспільства.

Господарська діяльність є головною умовою існування людини. Тому ця сфера економічної діяльності є першою передумовою існування людини.

Поняття «економіка» стимулює як наукове, так і філософське мислення. Різниця між філософією та наукою полягає не в їх об'єкті, а в пізнавальному інтересі, у способі її вивчення. Економіка виявляє об'єктивний, людський зв'язок між культурою та природою. Загалом наш час розуміє, переживає світ як економіку.

Також філософія економіки - це спроба відповісти на питання, на які наука в цілому, економічна, не може відповісти. Серед цих питань - наслідки економічної діяльності. Ось чому економіка - важливе, містке за змістом явище.

Особливе місце у філософії ХХ ст. бере «Філософію управління» Булгаков. Розуміння С. Булгаковим соціального життя, яке повинно поєднувати економічне та духовне життя людини, розгортається у вихідній концепції історичного розвитку.

На думку Булгакова, радикальний перегляд основ людського життя допоможе побудувати «філософію економіки», яку він створює.

Вчений талановито висвітлював найрізноманітніші види людської діяльності - від економічних питань та політики до культури, історії, християнства та теології. Він зазначив, що економіку не можна розглядати як мету, це лише засіб, і її організація повинна служити духовному розвитку людини.

Булгаков підкреслював, що згідно зі Святим Письмом, метою людської діяльності може бути лише духовне самовизначення людини або перемога над притаманними вадами жадібності, егоїзму чи суперництва. Сенса господарської діяльності Булгаков вбачає не у задоволенні матеріальних потреб людини, а в наближенні Царства Божого з його ідеалом любові.

Історичне знання лежить у сфері емпіричного, для існування якого потрібні певні передумови. Такими передумовами не може бути пантеїстична релігійна культура, яка схильна розглядати множинність Абсолюту у світі як ілюзію та факт падіння.

Релігія як світогляд та ідеологія є справжньою складовою світової культури, а отже, вона не може стояти осторонь певної інтерпретації економічної та підприємницької діяльності людини, про яку традиційно піклуються, зберігаючи її духовну чистоту.

Господарська діяльність набуває релігійного значення як продовження через людину здійснення Божого плану існування.

Вчений вважає, що ця конкуренція між окремими людьми змушує в політичній економії зосередитись головним чином на вивченні багатства як індивідуальної власності або власності окремих класів, народів та груп, висуваючи із свого теоретичного світогляду проникнення в сутність економічного та його трансцендентного фундаменти. Висновок Булгаков робить висновок, що антагоністична боротьба протягом історії за перерозподіл багатства і певне місце в економічному процесі відбувається через природну необхідність і ще глибше - після первородного гріха: «Людина проклята ... бо що не прокляття рабство розумних істот у мертвій, безглуздою чужої природі, це вічна небезпека ...»

На думку Булгакова, економічним типом людини є бізнесмен, підприємця якого в християнстві визначають як зовнішній тягар економічної необхідності, оскільки апостоли Христа самі повинні були ловити рибу, робити намети, але це сприймалося як служіння Богові, як послух Христу. І це релігійне ставлення визначає духовно-моральний тип людини.

Людина не здатна творити «з нічого», не покладаючись на ресурс, уже створений Богом.

Булгаков одним із перших філософів зазначив, що економічна діяльність людини за своєю природою пов'язана з неекономічними процесами. Це дозволило йому розкрити соціально-економічні та ідеологічні аспекти економічного розвитку, зокрема необхідність моральних орієнтирів в економічних процесах.

Список використаних джерел

1. Булгаков С. Н. Національне господарство і релігійна особистість, Булгаков С. Н. Два міста. Дослідження природи соціальних ідеалів.
2. Економіка як онтологічна основа економіки у працях С. Булгакова, Ю. Сапачука. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. [Стор.46-49]
3. Інформатизаційно-глобалістичні аспекти «Філософії економіки» С. М. Булгакова, О. Шевчук, Економіка та прогнозування. [Стор.55-56]
4. Перспективи розвитку економічної теорії: конфлікт християнської та гуманістичної парадигми у світі ідей «Філософія управління» С. М. Булгаков. [Стор. 16-19]

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВНІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Людський капітал - це соціально-економічна категорія, що походить від категорій, «трудові ресурси», «трудовий потенціал», «людський фактор», загалом його можна розглядати як економічну категорію, що характеризує сукупність сформованих і розвинених в результаті інвестиційної виробничої здібності, особисті риси та спонукання осіб, які перебувають у їхньому розпорядженні, використовуються в господарській діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці і тим самим впливають на ріст доходу (заробітку) його власника та національного доходу. Поняття людського капіталу є природним розвитком та узагальненням понять людського фактора та людських ресурсів, але людський капітал - це більш широка економічна категорія.

Актуальність теми. Людський капітал, основні формування, соціально-економічна ситуація. На даний момент у сучасному світі велику роль відіграють кошти кожного з нас, тобто якщо людина не має стабільного доходу, їй буде дуже важко в навколишньому середовищі. Фраза «Світом управляють гроші» на даний момент тема і питання кожного з нас актуальні.

Мета доповіді: Мета роботи полягає у вивченні поточної ситуації, виявленні проблем та визначенні ключових шляхів забезпечення розвитку людського капіталу в Україні.

Ключові слова. людський капітал, інновації, економіка знань, інноваційна економіка, творчість, освіта, інформація.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ. Науковий напрямок розвитку поняття «людський капітал» в даний час знаходиться на стадії розвитку, пошуку, який характеризується значним рівнем конкретних наукових результатів. Проблеми «людського капіталу» та вкладення в неї великої уваги приділяли такі вчені, як: Артеменко В.Б., Беккер Г.С., Базилевич В.Д., Геєць В.В., Добринін А.І., Дятлов С.А., Покотило Т.В., Роман Я.Ю., Роман С.І., Смирнов В.Т., Сошніков І.В., Роман * підборіддя В.І., Скоблякова І.В., Циренова О.Д., Яковенко Р.В. та інші вчені. Однак, незважаючи на значні наукові досягнення, дослідження не охоплює повною мірою особливості розвитку національного людського капіталу, основні проблеми його використання в сучасних умовах та перспективи подальшого розвитку в Україні, що фактично стало предметом цього дослідження.

Сьогодні немає чітких меж і характеристик людського капіталу, але очевидно одне - це основа розвитку та прогресу людства, створення високотехнологічних галузей та інформатизація суспільства тощо. Ця концепція настільки широка і містка, що їй можна дати багато визначень, як це робили різні економісти. На наш погляд, людський капітал можна визначити як сукупність вроджених та набутих протягом життя індивідуальних якостей, цінностей, поведінки, знань, мотивацій, навичок, фізичних характеристик, які залежать від здатності духовно та фізично розвиватися, здобувати якісну освіту, жити в демократичне та вільне суспільство, мають доступ до якісних медичних послуг та дають своєму власникові можливість накопичувати свій трудовий, соціальний, інтелектуальний потенціал та використовувати його для виробництва матеріальних благ та послуг для їх матеріальної підтримки та морального задоволення в процесі праці. Людський капітал можна розглядати на трьох взаємопов'язаних рівнях, завдяки його складному характеру та різноманітності соціальних відносин, що склалися протягом тривалого періоду часу [1, с. 124]. Перший рівень охоплює індивідуальний людський капітал, що включає: капітал охорони здоров'я, культурний капітал, капітал праці, інтелектуальний капітал, організаційний капітал, підприємницький капітал. Другий рівень - це людський капітал фірми, що включає: визнані типи індивідуального людського капіталу (патенти, винаходи), фірмові нематеріальні активи (товарні знаки, комерційна таємниця тощо), організаційний капітал, структурний капітал, капітал бренду та соціальний капітал. Третій рівень включає національний людський капітал, складовими якого є: соціальний капітал, політичний капітал, національні інтелектуальні пріоритети, національні конкурентні переваги, природний потенціал. Говорячи про особливості національного людського капіталу, можна сказати, що: - в сучасних умовах людський капітал є головною цінністю суспільства і визначальним фактором економічного зростання; - формування людського капіталу вимагає від людини та суспільства в цілому значних витрат; - людський капітал у вигляді умінь і навичок - це певний запас, тобто його можна накопичувати; - людський капітал може фізично зношуватися, економічно змінювати свою вартість та знецінюватися; - людський капітал відрізняється від фізичного за ступенем ліквідності; - людський капітал невіддільний від його носія - живої людської особистості; - незалежно від джерел формування, які можуть бути державними, сімейними, приватними тощо, використання людського капіталу та прямих доходів контролюється людиною [2, с. 68]. Отже, людський капітал є складною категорією, яка досі є предметом дискусій серед вчених через різноманітність людської природи та можливість використання людських здібностей у процесі праці. Існує ряд факторів, які можуть сприяти формуванню або перешкоджати формуванню якісного людського капіталу: - рівень економічного розвитку країни; - демографічна ситуація та тривалість життя; - рівень доходів населення; - якість та доступність освіти та охорони здоров'я в країні; - рівень свободи та демократії у суспільстві; - стан навколишнього середовища в країні; - розмір та тривалість інвестицій у людський капітал; - рівень розвитку державних установ та громадського суспільства тощо. Ці фактори формування людського капіталу є предметом вивчення вченими та створення на цій основі рейтингу країн щодо розвитку людства з метою визначення сучасних показників розвитку людства в країну та прогнозувати майбутні зміни. Такі заходи дають можливість оцінити недоліки в проведених економічній та соціальній політиці в країні та визначити пріоритетні напрямки реформування економічної, політичної, соціальної сфер життя на найближчі роки. За оцінками експертів ООН, якщо кілька десятиліть тому країни, багаті природними ресурсами або фінансовим капіталом, мали потенційні конкурентні переваги, то сьогодні економічне зростання на 64% зумовлене людським та соціальним потенціалом, тоді як природні ресурси - на 20% та наявність капіталу - лише 16% [3, с. 20]. Перш за все, проаналізуємо демографічні показники в Україні за останні роки, адже характер відтворення населення є важливим фактором формування людського капіталу в країні. На жаль, за останні 20 років чисельність населення України помітно скоротилася, рівень смертності значно перевищує народжуваність. Депопуляція є постійною тенденцією в демографічній ситуації в Україні. Найбільше населення - 52,2 млн. Осіб - було зафіксовано в 1993 р., Після чого розпочався процес його безперервного скорочення. На 1 квітня 2012 р. В Україні проживає 45,6 млн. Осіб (на 6,6 млн. Менше, ніж у 1993 р.), А за прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України на 2050 р. Населення України ймовірно становитиме 39, 1 млн. чоловік. Серед причин слід назвати, зокрема [4]: - низька тривалість життя. За даними служби статистики, середня тривалість життя в Україні становить 70,4 року (для чоловіків - 65,2 року, для жінок - 75,5 років), зростання відбувається дуже повільно, і за останні два десятиліття тривалість життя в Україні скоротилася; - зменшення народжуваності та підтримання її на низькому рівні. За оцінками демографів ООН, у 2050 р. Загальна народжуваність в Україні становитиме 1,85, а за оцінками національних експертів - 1,60 [5]. Загальна втрата населення за років незалежності - вражаюча цифра - 6,28 млн. чоловік. Для порівняння, загальна втрата населення внаслідок голодомору 1930-х років оцінюється експертами в 7-10 мільйонів людей. Гострою соціально-демографічною проблемою є не стільки скорочення населення, скільки трансформація його вікової структури, зокрема зростання частки людей похилого віку. Відомо, що одним із загальних законів населення є постійна частка кількості батьків у ньому, що дорівнює 50%, і залежно від частки дітей та бабусь і дідусів розрізняють три типи вікової структури: прогресивну, стаціонарну та регресивну. Аналіз вікової структури населення України на 1 січня 2011 року показує, що для нашої країни характерний регресивний тип вікової структури. Частка населення у віці до 14 років становила 14,2%, а людей старше 45 років - 27,3%. Загальний демографічний тягар на 1000 осіб працездатного віку зменшився з 1989 по 2011 рік з 791 до 527 осіб працездатного віку. Водночас кількість дітей різко зменшилась (з 412 до 226 осіб), і люди пенсійного віку - значно зросли (з 379 до 395) [6]. Не менш важливим фактором формування людського капіталу, на наш погляд, є рівень доходу, який виражається безпосередньо у заробітній платі, соціальних трансфертах та інших джерелах доходу. Низька заробітна плата сьогодні не забезпечує умов, необхідних для повноцінного існування працівника та його сім'ї, що обмежує доступ до якісної освіти, охорони здоров'я та інших пільг, що негативно позначається на якості людського капіталу та перспективах його зростання. Аналіз системи формування заробітної плати в Україні показує, що кваліфікована робоча сила в таких сферах, як державне управління, освіта, охорона здоров'я, культура є найменш затратною в Україні, перспективи середнього класу через належну оплату кваліфікованої робочої сили в Україні сумнівні. Відповідно, існує значна диференціація у виплаті заробітної плати за сферами діяльності. Україна, прагнучи підтримувати конкуренцію на світовому ринку в умовах високої енергетичної та матеріаломісткості виробництва, підтримує низькі витрати на робочу силу. І зараз це фактор конкурентоспроможності українських товарів, і - непереборний бар'єр для зростання продуктивності праці, розвитку виробництва, науково-технічного прогресу [7, с. 213]. Заробітна плата в Україні характеризується високим ступенем регіональної диференціації доходів, наприклад, між «найбіднішою» Тернопільською та «найбагатшою» Донецькою областями. Хоча ми можемо говорити про певне зростання заробітної плати в останні роки, але є суттєва різниця у зростанні номінальної та реальної заробітної плати [3, с. 28-29]. Особливо актуальним у цьому контексті є питання підвищення мінімальної заробітної плати, яка є основою для розрахунку розміру заробітної плати, тимчасових тарифних ставок тощо. На жаль, рівень мінімальної заробітної плати в Україні на початок 2011 року порівняно з європейськими країнами є одним із найнижчих (85,37 євро) [8]. Таким чином, можна стверджувати, що в країні немає належного регуляторного середовища для формування заробітної плати, що дає підстави припустити, що державна політика не спрямована на формування потужного шару малого та середнього

підприємництва як соціальної основи середнього класу. Те саме стосується оплати праці кваліфікованих робітників - вчителів, лікарів, науковців, які в розвинених країнах також належать до середнього класу. Третім визначальним фактором формування людського капіталу, на наш погляд, сьогодні є якість освіти та його відповідність сучасним високим стандартам розвитку дитини - майбутнього працівника. Сьогодні освіта є важливою складовою якості та конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці, основою формування людського капіталу, джерелом кваліфікованої робочої сили та однією з важливих умов розвитку людства. Закони України про освіту та науково-технічну діяльність чітко визначають відсоток ВВП, який слід розподіляти на освіту та науку. Ці показники становлять 10 та 1,7% відповідно. На сьогодні досить складно назвати показники рівня фінансування освіти оптимальним: 2009 рік - 65,831 млрд грн. або 6,29%; 2010 рік - 77,323 млрд грн. або 6,56%; 2011 рік - 79 млрд грн. або 6%; 2012 р. - 92,1 млрд. Грн., Або 6,99%, хоча кількість університетів в Україні чи не перша в Європі: на початок минулого навчального року в Україні діяло 846 вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації [9]. Згідно з опитуванням керівників підприємств Фонду ефективного управління, українська система освіти не підвищує конкурентоспроможність регіонів країни, незважаючи на відносно високі кількісні характеристики. Україна входить до першої двадцятки світового рейтингу конкурентоспроможності Світового економічного форуму (ВЕФ) за показником охоплення вищою та середньою освітою [10, с. 28]. За відносною кількістю людей, які навчаються у вищих навчальних закладах (79,4%), країна посідає 8 місце із 142 країн. Однак, згідно із загальним балом компоненту «Вища освіта та професійне навчання», Україна знаходиться на нижчій, 51-й позиції. Причиною є низька якість освіти та навчання на робочому місці. Ці фактори щорічно знижують загальну оцінку країни. Якість освіти також не відповідає очікуванням роботодавців. Рівень випускників українських університетів та очікуваний рівень кваліфікації молодих спеціалістів суттєво різняться. Згідно з опитуванням керівників, проведеним Фондом ефективного управління в 2011 році, кожен п'ятий роботодавець * вважає низький рівень кваліфікації робочої сили проблемним фактором для власного бізнесу; 6% респондентів є найбільш проблемними.

Список використаних джерел

1. Смирнов В. Т. Людський капітал: зміст і види, оцінка та стимулювання: Монографія / Смирнов В. Т., Сошников І. В., Романчин В. І., Скоблякова І. В. - [за ред. Доктор економічних наук, професор В.Т. Смирнова]. - М.: Машиностроение 1, Орел: ОрелГТУ, 2005. - 513 с.
2. Яковенко Р. В. Проблеми та перспективи розвитку людського капіталу: Зб. Наука. праць / Р.В. Яковенко, Р.О. Козенко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки - 2010. - Вип. 17. - С. 67-75.
3. Заробітна плата в Україні: на шляху економічного зростання та процвітання: Аналітичний звіт Центру Разумкова // Національна безпека та оборона. - №7 - 2010 - С. 2-77.
4. Авчухова А. Про напрями соціальної підтримки сім'ї в контексті реалізації демографічної політики в Україні: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Авчухова, О. Кочеміровська
5. Програма розвитку ООН в Україні. Аналітичний та дорадчий центр Блакитної стрічки. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз - 2050 р.
6. Національна доповідь про розвиток людини. Україна: на шляху до соціальної інклюзії. Програма розвитку ООН в Україні
7. Кондиріна А. Г. Гідна заробітна плата - передумова збереження та розвитку людського капіталу України / А. Г. Кондиріна // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - №9 (124). - С. 213-216.
8. Статистика заробітної плати в європейських країнах. Веб-сайт Статистичної служби Європейської комісії «EURO * STAT»

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження: етикет як філософська наука, що змінює особистість людини.

Мета дослідження: показати етикет в іншій ролі. Оскільки філософське мислення дозволяє розширити свій особистий кругозір. В етикеті філософське мислення проявляється по-різному, оскільки у свідомості немає меж.

Об'єкт дослідження: усі люди стикаються із загальними правилами етикету, тому об'єктом дослідження є кожна людина зокрема.

Предмет дослідження: суспільний лад на який вплинув світогляд протестантської етики. Саме моральне освячення протестантизму зробило можливим формування етики бізнесу та прибутку. Саме це вивчав М. Вебер. Суть процесу соціальної раціоналізації полягає не тільки в розрахунку, хоча це і його важливий момент, але у звільненні інтересів особистості від загальних інтересів соціальної групи. Зростання свободи та відповідальності стає центральними рисами раціоналізації. На думку Вебера, диференціація ціннісних сфер є ключем до пояснення раціоналізму, який характеризує сучасне західне суспільство. Людська діяльність, наприклад художня, наукова чи педагогічна має відповідати певним типам професійної етики. {156} Правда лікаря і правда пацієнта, лікарська таємниця, відповідальність лікаря – це складний вузол етичних питань, який нерозривно пов'язаний із сучасною медициною. У 1947 році була прийнята «Женевська декларація» - сучасна версія найстарішої «Присяги Гіппократ». Ця декларація стала морально-етичною гарантією медичної незалежності професії з політичних режимів та ідеологічних диктантів. {47} Протягом багатьох років у етичний нігілізм офіційно користувався професійною спільнотою радянських лікарів. Підприємництво - це професія, покликання, вроджена тенденція, але це також особливий спосіб мислення, поведінки, культури життя, де виражені моральні принципи. Виникнення капіталізму в Європі в шістнадцятому столітті було тісно пов'язане з протестантською реформацією. Протестантизм зробив можливим формування ділової етики, моральних стандартів ефективної економічної діяльності. Після всього середньовічна католицька ідеологія морально засуджувала «заробляння грошей», Фома Аквінський вважав, що більшість форм торгівлі здійснюється з метою отримання аморального прибутку. Макс Вебер у своїх працях «Протестантська етика і дух капіталізму» {261} показав, що перші капіталістичні підприємства і сам дух підприємництва виник у протестантському середовищі. З точки погляду на протестантизм, успішна робота, яка приносить прибуток, і є ознакою ваших дій позначених Богом. Протестантизм зробив можливим формування ділової етики в результаті релігійно-морального освячення бажання отримання прибутку. Він стверджував, що робота бізнесмена може бути схвалена Богом. Прагнення до прибутку і бажання стало не лише спільним, але й « не справжнім служінням». А винагорода фінансова, успіх розумівся як знак Божого розташування. {3} Світська версія протестантської етики бізнесу стала важливою частиною західної культури. Кожен, згідно протестантської моралі, повинен виконувати свій обов'язок.

Обов'язком бути хорошим працівником своєї професії, твердо знати своє місце, покликання. По відношенню до купця і для підприємця таке розуміння боргу означає, що отримані гроші слід використовувати і заробляти їх ще більше, а не витратити для задоволення. Для протестантів заробляння грошей - це мета людського життя, а не засіб задоволення матеріальних потреб. Використання грошей як самоціль протиставляється їх прямому споживанню.

Вебер для сучасного бізнесу:

Перехід до капіталізму як більш прогресивної системи відбувається насамперед із появою нового бачення та нового сприйняття місії підприємця, що, у свою чергу, призводить до значних економічних змін. {224}

Бачення є найбільш вирішальним фактором впровадження інновацій – нових галузей, промисловість заснована здебільшого людьми скромного походження.

Для справжнього успіху підприємець повинен мати процес трансформації організації чи суспільства, духовний вимір. Крім того, він приходить до висновку, що в суспільствах, де протестанти є більш розвинена капіталістична економіка. Це стало можливим завдяки впровадженню раціональної організації праці заснованої на економічному раціоналізмі. Вебер ніколи не пояснював, чому соціальні групи вирішили залишитися католиками або приєднатися до протестантської церкви, хоча в «Стародавньому юдаїзмі», «Релігії Китаю» та «Релігії Індії» він формулює структурні пояснення відмінностей у прихильності групи до деномінації. Соціолог підкреслює, що всі риси протестантизму випливають з християнської ідеї Бога як абсолютно трансцендентного, персоніфікованого Творця світу. Створивши світ з нічого, Бог встановлює його закони, а разом з ними і етичні норми людини спілкування, формуючи загальне уявлення про благочестивий, праведний спосіб життя. Цей погляд, неодноразово підкреслює М. Вебер, християнський, у тому числі

Протестантська етика раціоналізує спосіб життя вірників взагалі, оскільки вона організовує і підпорядковує його загальним нормам, орієнтується на загальні цілі.

Описані вище релігійно-філософські ідеї визначають переважаючі уявлення про

сутність людини та її буття. {32}

Дотримуючись професійних вимог соціології, мислитель не прагнув будувати універсальні соціально-філософські конструкції, а обґрунтувати за допомогою емпіричних засобів існування типологічне та генетичне споріднення між певними групами фактів соціального життя. Однак слід зазначити, що концепція раціоналізації, заснована на «протестантській етиці» переважно на історичному та релігійному матеріалі, пізніше знайшла застосування в інших галузях соціології та соціальної філософії і досі залишається предметом жвавих дискусій. {5,6}

Отже, саме етикет філософії змінює і формує точну свідомість людини. Кожна людина, згідно з протестантською мораллю, повинна виконувати свій обов'язок. Це обов'язок бути хорошим працівником у своїй професії, твердо знати своє місце, покликання і не покладання рук на своїй роботі.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Електронний ресурс деякі думки про протестантську трудову етику ст. 156 https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/authors_columns/oranuch_column/65461/2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Попереднє зауваження. //Проблеми соціології, вип. 1, 1992. Ст.47[<http://izbornyk.org.ua/weber/wbr.htm>]
3. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. - К.: Основи, 1994. - 261 с. <http://litopys.org.ua/weber/wbr.htm>
4. Губін В. Д., Некрасовка О.Н. Основи етики ФОРУМ: ІНФРА- М,2005. - 224 ст. file:///D:/Dowmolards/Sitimn_2011_27_31.pdf
5. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі ІНТЕРНЕТ <http://www.philosophy.ru> вид. ст.3
6. https://risu.org.ua/protstantska-etika-maksa-webera-ta-svitovi-religiji-chi-mozhut-etichni-chinniki-sprichinyati-socialno-ekonomichni-zmieni-sogodni_n99267 ст. 32
7. <https://www.reformed.org.ua/3/34/1/Weber> ст.5,6

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: На сьогоднішній день тема «проблема формування сучасної української нації» - дуже актуальна. Адже не кожен знає значення визначеності своєї національності.

Мета дослідження: Розкрити головні проблеми у формуванні сучасної української нації.

Об'єкт дослідження: Сучасна українська нація.

Предметом дослідження є проблеми у формуванні української нації, незважаючи на сукупності ідей нації. Нація - це колективний суб'єкт політики, що створює державу. Мені здається, що національна ідея - це не дещо застигле, раз і назавжди, а то, що об'єднує людей в так звану громадянську націю. І головний мотив об'єднання змінюється відповідно до ситуації в країні, з цілями розвитку та їх досягненнями. Скажімо, на різних історичних етапах національною ідеєю може бути перемога у війні або вступ до ЄС, розвиток власної держави тощо. Думаю, що зараз українською національною ідеєю є незалежність у всіх її проявах - політичному, економічному, мовному, конфесійному. Безперечно, жодне суспільство, жодна країна, жодна економіка не можуть бути повністю незалежними в сучасному глобалізованому світі - ми постійно беремо участь у глобальному поділі праці, в глобальних фінансових і інформаційних потоках, мовна незалежність передбачає широке і вільне використання іноземних мов, що забезпечують можливості спілкування. Першочерговою проблемою у визначенні української нації, а, отже, і цілісної української держави, є юридичне закріплення національної ідентифікації. Можна сказати, що формування української нації є не самоціллю, а засобом для формування повноцінної держави. Відсутність в державі України єдиної національної єдності, однак відтворення законодавством, але не відділивши поняття «нація» і «громадянин», з огляду на те, що український в Україні 78%, зрозуміло (і справедливо), щоб Україна була українською державою, тобто «державою українському». Логічно, що це повинно бути встановлено в основному. законодавчому документі держави - Конституції України. Однак в Конституції України, тільки в передмові, побіжно згадано про «українську націю» в досить дивному і невизначеному контексті: «... українська нація і весь український народ», а далі в тексті Конституції згадується тільки «український народ» або «народ України». Таким чином, можна стверджувати, що українська нація не присутня в Конституції України як основна державна нація в Україні (ст. 5), і, очевидно, українська нація вважається лише частиною «народу України». Це означає, що Конституція України не встановлює переваг представників якоїсь однієї нації над представниками інших націй. Культурна та економічне життя нації невіддільні одна від одної і тісно переплетені. Значною мірою психологію однією з найуспішніших націй - німців (за винятком короткого ганебного епізоду в їх історії, вони успішно подолали) сформував протестантизм, як культурна етика, яка в значній мірі підпала під вплив з боку економічної, виробничої сфери. Тому і ми не повинні в період становлення української нації займатися виключно культурно-етнографічними заходами. Так, українська мова важлива, але економіка не менш важлива. Ще однією проблемою українського суспільства є нерозуміння значення визначеності своєї національності. Ідентифікація себе як належить до певної нації визначає загальний характер, загальний поведінку, морально-етичні цінності, а отже і спільне бачення шляху і способів прогресу України та визначення пріоритетів, ціннісних формацій в розумінні функціонування суспільства. Тому можна сказати, що формування української нації є не самоціллю, а засобом для формування повноцінної держави.

Висновок

Нам слід зрозуміти, що єдність української нації - це необхідна умова виживання української держави. Якщо ми не вирішимо проблему, яка полягає в об'єднанні всіх українських незалежно від того, де вони проживають - в країні і в світі - то сильно ризикуємо.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія - вільна енциклопедія.
2. Журнал «Новий час» за 6 жовтня 2017 в рамках теми номера «Національна ідея».
3. Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності // Українське суспільство: 10 років незалежності / За ред. В.Воронов. - М.: ІС НАН України, 2001. - С. 169-183.
4. Чи є українська нація і національні меншини в Україні? // Персонал Плюс.- № 8 (106) 21 - 27 лютого 2005 року
5. Яцків Я., Бублик С. Розвиток науки в Україні в контексті української національної ідеї // Універсум. - 2002.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми: Актуальність теми полягає у тому, що весь світ, вся міжнародна спільнота і сучасне українське суспільство, зокрема, живуть в епоху глобалізації. Вона проникає у всі сфери життя, в тому числі й економічну. Але поряд з позитивними аспектами має і ряд негативних. А тому, зважаючи на невідворотність глобалізації, важливо зосередитись на її перевагах і спробувати пом'якшити її недоліки.

Мета роботи:

- пізнання глобалізації як процесу всесвітнього масштабу;
- висвітлення негативного впливу економічної глобалізації на українське суспільство, економіку, господарство;
- розкриття процесів глобалізації, які сприятимуть економічному зростанню, покращенню якості життя громадян України. [2]

Об'єктом дослідження є сучасне українське суспільство в умовах глобалізації. [2]

Предмет дослідження: вплив глобалізаційних процесів на економічну складову сучасного українського суспільства.

Істотний вклад у дослідження глобалізації здійснили і українські вчені – В.Андрущенко, В.Волинка, В.Табачковський, В.Лях, В.Воронкова, В.Бех. [2]

Під глобалізацією розуміється процес, що передбачає реорганізацію виробництва, взаємопроникнення промислових підприємств через державні кордони, розширення фінансових ринків і глобального ринку праці, трудова міграція населення, розповсюдження технологій. [2]

Економічна глобалізація – це формування глобальних ринків і стратегій поведінки, корпорацій і міжнародних фінансово-економічних інститутів, перспективи формування принципово нових економічних відносин і типів господарств. [2]

Як впливає економічна глобалізація на українське сьогодення? Які ж для України негативи глобалізму, його загрози? [1]

По-перше, прискорюється процес збільшення розриву в рівнях економічного розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда». [1]

По-друге, зростає безробіття, бідність, безпритульність, а також техногенне перевантаження і деградація довкілля. [1]

По-третьє, пригнічуються національний ринок, економіка. [1]

По-четверте, зростають рівень тіншової економіки, загальна криміналізація економічної діяльності, корупція (і це на фоні прийняття антикорупційного законодавства і створення антикорупційних органів). [1]

По-п'яте, виникає конфлікт між вимогами глобалізації та економічними традиціями нашої держави (наприклад, для господаря-українця протиприродно продавати власний земельний наділ та ще й іноземцям). Хоча закон про ринок землі вже прийнятий Верховною Радою України.[1]

Однак, незважаючи на ряд негативних наслідків глобалізації, Україна не повинна стояти осторонь від загальносвітових процесів, зокрема глобалізаційних. А тому вважаю, що необхідно зосередитись на перевагах глобалізації, наприклад такій, як підвищення індексу життя. У зв'язку з цим пропоную:

1. Вдосконалити систему управління державою для того, щоб вона була адекватна умовам глобалізації.[2]
2. Удосконалити глобальне регулювання світосистемних відносин в напрямках: а) вироблення і використання єдиних норм і правил в галузях міжнародної торгівлі, фінансово-кредитних та валютних відносин; б) регіональної та галузевої економічної інтеграції; в) стабілізації кон'юнктури світових ринків.[2]

3. Розвивати інтеграційні економічні процеси в сучасному суспільстві, що передбачають економічний процес взаємного пристосування та об'єднання українських господарств з господарствами інших держав з однотипним суспільним устроєм; проведення узгодженої міждержавної економічної політики.[2]

4. Розвивати основні види інтеграційних об'єднань: 1) зону вільної торгівлі, 2) митний союз; 3) загальний ринок. [2]

Таким чином, щоб мінімізувати ризики втрати української національної ідентичності, Україна в процесі глобалізації може ізолювати себе зсередини. Але з таким самим успіхом вона може проявити активність у зовнішній сфері і, скориставшись перевагами економічної глобалізації, «підтягнути» в економічному плані країну до рівня високо розвинених, що в свою чергу підвищить якість життя українців.[1]

Список використаних джерел

1. Вплив глобалізаційних процесів на українське сьогодення. Реферат [Електронний ресурс] // Освіта.уа: освітній портал.- Політологія.- Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16142/>.
2. Воронкова В. Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності [Електронний ресурс] / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Випуск 37. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_2.pdf.

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми: проблема розвитку духовного життя, як невід'ємної складової процесу розбудови української держави є досить актуальною в наш час та однією з головних на сучасному етапі розвитку нашої держави. Адже в цей період, коли у нашій державі відбуваються такі швидкі та неочікувані зміни активізується особлива увага до проблем особистості, розвитку її духовного життя, та його впливу на розбудову держави. Наш духовний розвиток виступає основним чинником у формуванні таких якостей як людяність, справедливість, милосердя, національної свідомості, виражають усвідомлення людиною власного місця в суспільстві та призначення у ньому. Це безпосередньо впливає на розбудову та становлення української держави, як самостійної, незалежної, демократичної, мудрої та працьовитої нації.

Проблемою дослідження розвитку духовного життя займалися такі науковці: А. Ручка, Т. Парсонс, В. Томас, Д. Белл, Н. Черниш, М. Вебер, В. Танчер, В. Бакіров, О. Якуба, П. Блау, Ж. Бодриар, М. Кастельс, І. Мартинюк, Г. Сковорода та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз сучасного стану та розвитку духовного розвитку українського суспільства, основні цінності, пріоритети та вплив їх на розбудову української держави.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості розвитку духовного життя, як невід'ємної складової процесу розбудови української держави.

Об'єктом дослідження: духовна сфера українського суспільства та держава України.

Предмет дослідження: особливості розвитку духовного життя як невід'ємної складової в процесі розбудови української держави.

Держава - це універсальна політична організація, яка здійснює владу в інтересах людей, що проживають на деякій території, та регулює їх відносини за допомогою правових норм. [7, с 126]

Могутня держава неможлива без розвитку громадянського суспільства, яке стає дієвим фактором державотворення у конструктивному та соціально-відповідальному діалозі в правовому полі. [7]

Однією із основних характеристик розвинутого громадянського суспільства є духовне життя. Духовність - це частина людського буття, якою висловлюється людська здатність до самоствердження та творення культури. Можна вважати, що духовність - це не тільки релігійна категорія, а й соціально-моральна цінність, глибинна основа культури, прояв людського до людини, основна цінність демократичного суспільства, всі сфери якого мають бути проникнуті сутністю духовного: гуманізмом, повагою до людини, толерантністю тощо. Духовність є вищим рівнем розвитку особистості, для неї основним регулятором є людські цінності. Це рівень зрілої відповідальності особистості - лідера, здатної пізнавати і творити світ з добром для людей, використовуючи гуманістичний підхід до задоволення суспільних потреб. (6, с 228)

В наш час , поняття «духовний», «духовність» використовують на кожному кроці. Публіцистика закликає до формування «духовних основ» життя і суспільства, гуманітарні науки, виховна діяльність спрямована на формування «духовного розвитку особистості» зростання національної самосвідомості, взаємозв'язок церкви і освіти пришвидшив процес відновлення духовності в її релігійно - конфесійному понятті. [3]

Неможливо без розвитку української духовності, робувувати українську державність , збудувати свідоме громадянське суспільство та провести будь-які реформи, адже кожний із громадян не відчуватиме обов'язку та цілі. Протягом років незалежності нашої країни основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося за залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувало втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. [4]

Доля нашої української країни та її національні інтереси покладається на молоде покоління. Тому в залежності наскільки воно є національно свідомим, патріотичним, готовим взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних надбань української держави, залежить майбутнє нашої держави. [2]

У країні , де лідери, особистості , громадяни та еліти осмислюють впливовість духовних цінностей для державотворчих процесів, тільки у такому середовищі зможе досягнути успіху демократія української держави. [5, С 229]

Духовне життя - це такий рівень розвитку суспільства та особистості, який є зміцнюючою засадою, здатною об'єднати всіх людей; це сила, що здатна максимізувати національне відродження України, забезпечити громадянський мир і гармонію в суспільстві. Про це повинні завжди пам'ятати пересічні особистості в колективах, галузях суспільних ніш, лідери політичних партій, перша особа держави. [5, с 229]

Не в усіх країнах, які стають на шлях демократії, духовні цінності особистості, активних лідерів швидко набирають розвинених форм, але водночас немає країни, де б не існувало окремих духовних елементів демократії або хоча б прагнення до їх реалізації в процесі життєтворчості. [5, с 229]

На жаль, не всі люди розуміють , що у формуванні міцної , незалежної, демократичної держави , важливу роль займає духовний розвиток, тому на сьогоднішній день, ми маємо суспільство , яке втратило чесність, толерантність, патріотизм, традиції своїх предків, та готове продати свою державу за задарма. Можливо на такий світогляд, впливають соціальні мережі, які частково висміюють духовні цінності, та породжують у людини ненависть , егоїзм, пригнічення духу та національного відродження, залежність від думки оточуючих. Людина, яка не має власної думки, цілі та цінностей - це іграшка, якою легко керувати у сучасному світі. Висновок : Сьогодні ми є свідками людини, яка витрачаючи кілька секунд свого часу , отримує величезний потік інформації та калейдоскоп вражень. Думки, які швидко виникають, так само швидко зникають. Сучасне суспільство не встигає до кінця все обдумати: йому бракує часу, спокою, розуміння, терпіння, зосередженості; воно не живе в гармонії з природою та навколишнім середовищем. Цивілізація знаходиться на високому рівні розвитку, що власне і надихає молодь максимально використовувати блага прогресу, інколи це шкодить навколишньому середовищу. Сучасна людина, не фільтруючи інформацію, автоматично стає рабом пропаганди споживання і забуває про мораль, про духовність, яка є основою її буття. Гострота певних питань, їх не вирішеність призводить до глибокої психологічної кризи особистості, в основі якої - криза духовна.

Молодим особам складно вирішувати, що для них цінніше - збагачення себе духовним чи матеріальним благом. На жаль, але частина сучасної молоді матеріальне благо вважає пріоритетом, тому й зникає духовність у людях, тобто їхня індивідуальність та неповторність.

Тому виникає питання перед батьками, викладачами, наставниками та самою людиною розділитися чи згрупувати сили у духовному вихованні молодого покоління. Роз'єднаність приведе до великої катастрофи суспільства та погубить нашу державу. Солідарність , допоможе виховати, справжнє цілеспрямоване, духовно збагачене суспільство, яке , у свою чергу, збудує могутню, незалежну українську державу державу.

Список використаних джерел

1. Бессонова М, Бірюков О, Бондарук С та ін за заг. ред. А. Колодій . Основи демократії : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. М-во освіти і науки України, Ін-т вищ. освіти АПН України, Укр.-канад. проект «Демократична освіта», Ін-т вищ. освіти. - К. : Ай Бі, 2002. - 684 с
2. Василюк Р.А. «Духовний світ сучасної української молоді: аспекти, проблеми, перспективи» URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/education/38899/
3. Дудик В.С. гол.ред.: «Духовність» - К. : Европ. енцикл., 2008. - Кн. 1. - 688 с. - (Серія «Європейська енциклопедія»).
4. Косарева Н. Формування духовності особистості на засадах цінностей українського народу / Н. Косарева // Укр. релігієзнавство. - 2005. - № 4. - С. 28-34.
5. Пірен М. «Духовність особистості-основна цінність демократичного суспільства»/ Вісник Національної академії державного управління при Президенті України 0. - 2011. -Вип.2- с 228-236.
6. Семке Н.М. Політологія. Модульний курс: навчальний посібник / Н.М. Семке - Харків, 2009. С. 125
7. Семьоркіна О. М., Міністерство юстиції України (Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства n0018323-11 (Прийняття від 03.02.2011)) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11#Text>

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність дослідження: Гроші є виміром багатьох речей – заможності, успіху, важливості в суспільстві і навіть часу, адже і час, за прислів'ям, – це гроші. І хочемо ми цього чи не хочемо, незалежно від наших вірувань та переконань, де б ми не знаходилися, – всі ми користуємося грошима.

Метою дослідження є сутність та призначення грошей з релігійної в особливості християнської точки погляду.

Об'єктом дослідження є Тема грошей, фінансів, приватної власності та християнського відношення до них.

Предметом дослідження є наукові статті успішних підприємців, бізнесменів та священників про гроші, віру та про те що пише Біблія на рахунок грошей та багатства.

В Біблії про гроші міститься багато кожен сьомий вірш Нового Заповіту торкається теми грошей і власності, та майже 15% з того, чому вчив Христос, так чи інакше пов'язано з грошами і власністю. Для початку важливо відмітити, що гроші самі по собі не містять зла. По суті вони морально нейтральні, при цьому джерело зла може знаходитись лише в самій людині. Наприклад, візьмемо ніж, ним можна і хліб різати і людину вбити, таким чином, ніж, як і гроші, – це лише інструмент, цільове використання якого залежить від конкретної людини. В грецькому варіанті Нового Заповіту в значенні «багатства» використовується слово плутос (πλοῦτος) яке по своєму змістовному наповненню означає матеріальний достаток з надлишком грошей і благ. Даний термін часто посилюється дієсловом «примножується», тобто багатство примножується або його примножують. Таким чином, в Біблії словом «багатство» описується не морально нейтральний достаток, а саме надлишок норми матеріального благополуччя.

Треба сказати також, що основною темою Приповістей Соломона та книги Екклісіаст – є питання про те, як благополуччя людини залежить від його доброти. Цар Соломон пише про те, що багатство може бути нагородою людині від Бога за її трудно: «Ледача рука до убогства веде, рука ж роботаща збагачує» (Прип. 10:4), «Також кожна людина, що Бог дав їй багатство й маєтки, і владу їй дав споживати із того, та брати свою частку та тішитися своїм трудом, то це Божий дарунок!» (Еккл. 5:18). Але той самий автор пише, що багатство може бути й шкідливим для людини: «Є лихо болюче, я бачив під сонцем його: багатство, яке бережеться його власникові на лихо йому...» (Еккл. 5:12). Саме тому розсудливим є той, хто шукає не багатства, а доброго імені (Прип. 22:1), хто в погоні за багатством вміє часно зупинитись (Прип. 32:4) і в той самий час просить Бога, щоб йому не страждати від злиднів: «Двох речей я від Тебе просив, не відмов мені, поки помру: віддали Ти від мене марноту та слово брехливе, убогства й багатства мені не давай! Годуй мене хлібом, для мене призначеним, щоб я не переситився та й не відкріся, і не сказав: Хто Господь? і щоб я не збіднів і не крав, і не зневажив Ім'я мого Бога» (Прип. 30:7-9).

Що стосується Нового Заповіту, то ставлення до власності та багатства дещо трансформуються. На другий план відходить поняття «нагороди» та «процвітання», натомість достатньо багато уваги приділяється ризикам які може спровокувати багатство. Воно, наприклад, може звабити (Мф. 13:22; Мк. 4:14); воно є тереном і не дає можливості Божому слову укорінитися в людському серці (Лк. 8:14). З іншого боку, робиться наголос на те, що багатством є не матеріальні блага, а небесні, людям відкривається тайна, що «Христос живе в нас» (Кол. 1:27).

Досить відомими є слова Христа: «Верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому в Боже Царство ввійти!» (Мф. 19:24). Не перший погляд дана фраза означає лиш одне – як верблюд не може пройти через голчине вушко, так і для багаті людини шлях до Царства Небесного закритий, і взагалі, вона не може мати нічого спільного з християнством. Але не все так просто. Тлумачами Нового Заповіту не раз висловлювалася думка, що під «голичим вушком» малися на увазі вузькі ворота в кріпосній стіні старого Єрусалима, але існування цих воріт, скоріш за все, вигадка. Ми не маємо забувати, що мова Євангелія досить метафорична і Христос, мабуть, мав на увазі справжнього верблюда і справжнє голчине вушко. Тим самим Він хотів показати як важко багатій людині увійти в Небесне Царство. Однак, при цьому, в Біблії ніде не сказано, що багатство, саме по собі, служить приводом для засудження людини, а бідність, також сама по собі, здатна її виправдати.

Також, важливо відмітити, що в Священному Писанні ніде не прописана сума з якої починається багатство. Тобто, фактично, Біблія не дає формального визначення багатства. Багатство, яке засуджує Євангеліє – це не конкретна кількість грошей, соціальний або політичний статус людини, а її відношення до всіх цих матеріальних благ. Кожна людина має визначитись кому вона служить Богові чи Золотому теляті. Служити Богу можна у будь-якому статусі, головне керуватись словами Христа: «Бо де скарб твій, там буде й серце твоє!» (Мф. 6:21), та апостола Петра: «Хто ким переможений, той тому й раб» (2 Петр. 2:19).

В кожного з нас є свої гріхи, тому завдання християнина чи християнки протидіяти цьому внутрішньому злу. Згідно святоотцівської аскетичної розвідки розвиток гріха має декілька сходинок і в дії кожного гріха є точка неповернення, коли людина втрачає контроль над своєю пристрасною і всі її фізичні, емоційні та духовні сили направляються на задоволення останньої. Саме в такому випадку набувають актуальності слова апостола Петра, і в саме в такому випадку гроші несуть зло, але за це зло відповідальна лише сама людина. Господь, як втілення доброти і любові, в такій ситуації, може послати скорботи і випробування. В деякій мірі відношення батьків і дітей можна спроектувати на відношення Бога і людини. Якщо люблячі батьки накладають на своє чадо якесь покарання, то не задля власної втіхи, а бажаючи її виправлення на краще, так само часто чинить і Господь і саме в такому контексті ми маємо розуміти слова апостола Павла: «Бо корень усього лихого то грошолюбство, якому віддавшись, дехто відбились від віри й поклали на себе великі страждання» (1 Тим. 6:10). Все це відноситься не лише до багатства, а й до будь якого гріха, що прикипає в людському серці.

Якщо людина бажає довіритись Богу, то це не означає, що потрібно піти до найближчого вокзалу та роздати всі кошти бомжам, при цьому залишивши голодних своїх дітей. Передусім Господь чекає від нас нашого серця, і кожен має прагнути служити Йому своїм багатством чи талантами на своєму місці.

Висновок: Отже серед християн є стереотип, що грошей має бути небагато. А от коли їх багато або дуже багато, то це вже щось брудне і непристойне. Хоча гроші відіграють важливу роль у нашому житті. Значна частина нашого часу, зусиль, здоров'я, які ми витрачаємо для заробітку, трансформуються в грошовий еквівалент. Тому добрими чи поганими можуть бути не самі гроші, а ставлення до них.

Список використаних джерел

1. Біблія
2. Веб-журнал «Християнин і світ» [<https://ucu.edu.ua/news/hrystyianstvo-mozhe-dopomogty-zrozumity-lyudyam-shho-groschi-tse-ne-veshho-mozhe-zrobyty-kogos-shhaslyvym-i-zahid-yaskravij-dokaz-tsogo-doktor-daniel-vordon/>]
3. Володимир Долгіх, «Сімейний бюджет» [https://simeinyi-budzheta.ua/monevandlove/bibliya_pro_groschi/]
4. Католицький суспільно-релігійний сайт «CREDO» [<https://credo.pro/2010/05/26113/>]
5. Роман Прокопів, «Християнин і світ» [<http://xic.com.ua/z-zhytija/22-rozdumy-hrystyianyna/86-sut-ta-pryznachennja-groshej>]

БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Актуальність теми дослідження. Розглянути, чи справді духовне здоров'я та матеріальне благополуччя природні спільники.

Мета дослідження. Дослідити мету вибору між матеріальною та традиційною духовністю.

Об'єкт дослідження. Підібрати таку концепцію, яка б могла об'єднати практичність заходу та духовність сходу.

Предмет дослідження. Не заперечуватиму, що у наш час проблема формування духовних цінностей є досить актуальною. Буддизм належить до числа найбільш впливових релігій світу. Протягом великого періоду ця релігія здійснила великий вплив на поповнення людського життя політикою, мистецтвом, літературою та іншим. Проте, незважаючи на такий вплив, буддизм залишається погано дослідженим елементом економіки світу [2, ст.125-126]. Буддійські країни вважають, що плани по розвитку економіки повинні складати консультанти розвинених країн, щоб сформулювати політику, яку б дотримувалися підлегли. Якщо взяти основи економіки, то погодимся з тим, що праця – це основне джерело багатства. З точки зору роботодавця це в будь-якому випадку прості витрати, які потрібно зменшити. З точки зору робітника, це марна трата часу, адже ти працюєш, тим самим тратиш свій час марно, а заробітна плата - це своєрідна компенсація. Тобто, роботодавець хоче виробляти продукцію без робітників, а працівник хоче отримувати дохід без необхідності його заробляти [1,ст.1-2]. Також можна сказати, що праця, з точки зору буддизму, виконує три основних функції: 1) надає людині шанс використовувати і розвивати свої здібності; 2) намагається подолати его-центричність, об'єднуючись з іншими людьми із спільним завданням; 3) виготовляє товари та послуги, необхідні для існування. [1,ст. 1-2]. Одним словом: буддійська економіка прагне максимально задовольнити потреби шляхом оптимального вжитку, а західна наука орієнтована на максимальний вжиток за допомогою оптимального виробництва [3, с. 376-480]. Бертран де Жувенель - видатний французький філософ і політолог, сказав, що людська праця - це єдині витрати. Йому було байдуже на марнотратне використання корисних копалини, і було байдуже, що він знищує живих істот. Він не усвідомлював того факту, що людське життя - частина природи. Тут вступає учення Будди, яке заохочує шанобливо відноситись до всього живого. Одним із підтвердженням цього є те, що раз на декілька років кожен послідовник Будди повинний посадити дерево і доглядати за ним, поки воно не окрипне. Книга британського вченого, Е.Ф.Шумахера «Краса в малому: економіка яка має значення для людей», в якій автор звертається до питань досягнення багатства. Він пише: «Духовне здоров'я і матеріальне благополуччя не протилежні одна одній: навпаки, вони тісно пов'язані один з одним». Автор продовжує, що «традиційна західна економіка вже давно прийшла в глухий кут, слідуючи кореневого помилці, що речі багато дорожче, ніж люди, а творча, творча активність менш цінна, ніж споживання». Шумахер вважає, що цей феномен може сприяти зміні економіки розвинених країн на основі вибору середнього шляху [1, с. 352-368]. Індійський філософ і економіст Дж. С. Кумараппа підсумовує: «Якщо характер праці правильно оцінений і застосований, він буде покращувати навички, як їжа додає сил фізичному тілу. Він спонукає людину, його праця веде його правильним шляхом і придушує тваринні інстинкти»[2,ст.6].

Висновок. Це правда, що буддизм зміг поєднати духовність з економікою. Буддистська економічна ідея створила систему жорстокої конкуренції на ринку. Разом з цим, віра дає поради щодо правильного підходу до праці та здобуття матеріального збагачення. Не зважаючи на це, можемо сказати одне: слід завжди залишатися духовно збагаченим. Вивчивши систему буддійської економіки нам слід знайти правильну дорогу, «золоту середину» між безросудністю до жданого матеріального та «застоем» суспільства.

Список використаних джерел

1. «Буддійська економіка» - глава з книги Є. Ф. Шумахера «Краса в малому: економіка для людей». Карта для заблудившихся = Small Is Beautiful: A Study of Economics As If People Mattered. A Guide for the Perplexed / Пер. С англ. Л. и И. Шарашкиных. - РСПИ, 2007. Архивовано 20 октября 2016 года.
2. Вольний К. Ретроспектива економічної думки: Економічні вчення буддизму// Вісник ТНЕУ. - №1. - 2010. - С.128
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. - Економічна думка, 2010. - 126 с.

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми: У сучасному світі, в час цифрових тенденцій, нових методів управління, всі сфери діяльності людини набувають нових обрисів. Система управління організаціями не виключення, саме тому діяльність керівників потребує кардинальних змін та облаштування модернізованого процесу в цілому. В гіршому випадку, коли зі запити глобалізації ігноруються, а лідери підприємств дотримуються лише своїх попередніх поглядів та методів, успішність їх справи стає під загрозою. Тому тільки створення нових управлінських механізмів, застосування інноваційних ідей можуть тримати виробництво на гідному рівні відносно ринку.

Метою дослідження: є з'ясування важливості прийняття рішень керівником, аналіз впливу цього процесу, характеристика новітнього управлінського процесу.

Предмет дослідження: управлінські рішення в бізнесі та вплив керівника на процес прийняття рішень.

Напевно, кожна людина принаймні раз в житті уявляла себе керівником на своїй роботі і дехто таки ними стають. Це посада, яка на перший погляд здається ідеальною – хороша зарплата, ти сам керуєш своїм часом, можливість управляти іншими людьми, наче весь процес працює сам по собі. На ділі з'ясується, що це все великий обман та тільки вершина айсберга, за яким ховається величезний об'єм роботи, процесів, обов'язків та головне потреби приймати важливі рішення та нести відповідальність за їх результати.

Керівник, кожного дня постає перед вибором, який він повинен здійснювати у рамках своїх повноважень та компетенцій. Рішення – це результат розумової діяльності людини, що приводить до певного висновку і необхідних дій.

Ці рішення завжди повинні бути зваженими, обдуманими, спрямовані на досягнення конкретної мети у певному виді діяльності. Крім того відповідати певним ресурсним, правовим, морально-етичним критеріям. Для оцінки правильності рішень є лише одна оптимальна характеристика – їх результативність та ефективність. Тобто керівник повинен наперед продумати усі екстремальні обставини, передумови та нюанси, які можуть вплинути на перебіг подій. Та у потрібному випадку правильно відреагувати на результати. Ступінь досягнення рішень співвідноситься до затрачених витрат, іншими словами, ефективнішим буде вважати те рішення, яке у разі досягнення цілі призвело до найменших витрат у реалізації. [1, с 228]

Процес управлінського рішення складає собою цілу технологію та систему з підготовки – прийняття – реалізації. Що потребує аналізу на мікро- та макрорівнях. Що має бути на увазі? Керівник для якісної роботи та високого результату повинен проробити велику роботу перед кінцем висновка, а саме зібрати необхідну інформацію, обробити її, виявити та вирішити можливі проблеми, розробити кілька варіантів рішень та покроково їх застосування, знайти альтернативу, провести багатокритерні розрахунки, внести корективи та обрати найкраще рішення.

Філософія завжди була тією наукою, що приймала виклики осмислення найскладніших проблем буття, у всі часи в ній знаходять ефективні методи вирішення проблем та вихід з найрізноманітніших криз. [2, 576 с.]

Кожна людина і підприємець в цьому ж числі, вирішує проблеми, дилеми, чи просто незначні питання відповідно до своїх принципів, можливостей, поглядів, знань, часового ліміту для роздумів та розв'язання питань, а також згідно кількості ресурсів, становища організації, чи інших залежних від неї структур та осіб.

Мета управлінської діяльності полягає в знаходженні таких форм, методів, засобів та інструментів, які могли б сприяти досягненню оптимального результату в конкретних умовах і обставинах.

Управлінське рішення виконує чотири основні функції: [4, 182 с.]

- забезпечувальна – знаходження методів, визначення ресурсів і засобів, які потрібні для реалізації встановлених цілей;
- скеровуюча – враховуючи ризики, потреби та перспективи формує певну стратегію дій.
- координуюча – розподілення обов'язків між всіма учасниками.
- мобілізуюча – активізація процесу та мотивація до роботи її виконавців.

Важливо пам'ятати, що процес прийняття управлінських рішень включає в себе кілька ступеневий рівень ризику. Тобто це ймовірність прийняття неефективного рішення, яке повинні врахувати бізнесмени. Керівник також людина, але його діяльність пов'язана з більшим ступенем відповідальності, тому вимагає від нього більшої прагматичності, зваженості у діях. Проте жодна справа не буде успішною, якщо не відводити необхідної уваги на роботі з людьми, тобто свого колективу. Адже це не олов'яні солдатик, що працюють на свого «супербоса». Тому до характеристики управлінських рішень бізнесмена необхідно додати важливість особистих якостей керівника та працівників. Серед них повинні бути професіоналізм (не можливо грамотно керувати підприємством та бути профаном у цій справі), організаторські здібності, створення мотивації колективу для вирішення виробничих завдань. (атмосфера в колективі – це ключ до успішної роботи, тому якщо керівник не вміє організувати свою власну діяльність і своїх підлеглих на успіх можна не розраховувати). Людина бізнесмен в ході своєї діяльності буде весь час приймати рішення. Це психологічний процес, тому без інтуїції, імпульсивності та раціональності тут не обійтись, лише в комплексі та при правильному зваженні обставин можливо досягнути бажаного результату. Під час прийняття рішень керівник опирається не лише на власний досвід та життєві обставини, але й на теоретичні знання різних країн та інших керівників.

Управлінське рішення повинно відповідати певним умовам, серед них: наукова обґрунтованість (саме теоретичне знання показує професіоналізм керівника), цілеспрямованість (дотримання мети), дотриманість правових норм, оптимальність (максимальний результат при мінімальних витратах), своєчасність (найшвидше вирішення проблем), комплексність (цілісна робота усіх взаємопов'язаних процесів), повнота оформлення (чіткість у діях, завданнях, цілях).

Існує різна класифікація рішень, серед них: [5]

- а терміном: довгострокові, середньострокові й короткострокові;
- за частотою прийняття є одноразові (випадкові) і повторювані;
- за широтою охоплення - загальні і вузькоспеціалізовані;
- за складністю - прості і складні;
- за жорсткістю регламентації - контурні, структуровані й алгоритмічні.

У сучасному світі черезмірна раціональність рішень не є єдиноправильним способом управління, адже це сковує інноваційність. Тому сучасний керівник вміє виявляти гнучкість, робить все відразу, здійснює нововведення, діє швидко та зважено, відкритий до комунікацій. [5, 182 с.]

У книзі «Розумні рішення», американські автори Сем Діп та Лілі Сюзмен пропонується для керівників 12 корисних порад для прийняття рішень:

1. Усвідомити власні схильності і упередження у прийнятті рішень.
2. Потрібно розглядати ситуацію з різних боків, дослухаючись до думок, що відрізняють від власних.
3. Вчитись робити висновки з вчорашніх проблем для вирішення сьогоднішніх.
4. Переконайтесь, що Ви вирішуєте саме ту проблему, яку потрібно, адже іноді під дією різних обставин ми не бачимо коріння проблеми, сконцентрувавшись на другорядному.
5. Аналізуйте максимальну кількість варіантів рішення, створити так би мовити умови мозкового штурму.
6. Усвідомте, що навіть найкраще рішення може призвести до виникнення труднощів.
7. Якщо Ви користуєтесь «холодними фактами» для Вашого рішення, перевірте їх. Пам'ятайте, що інформація трансльована людьми має властивість бути упередженою.
8. Уникайте приймання рішень в інтересах лише однієї конкретної людини.
9. Орієнтуйтеся на «задовільність», оскільки найкращого вибору не існує – рішення є лише добрі і погані.
10. Ставте багато запитань: собі, колегам, в діалозі легше дійти логічного висновку.
11. Вчіться на попередніх рішеннях.
12. Сприймайте конструктивну критику.

Висновки. Сучасне економічне, політичне, культурологічне життя суспільства вимагає від бізнесмена постійного пошуку. Для нього як для лідера думок прийняття рішень є мегаважливим аспектом його діяльності, адже він сам отримує користь від свого ризику і сам розплачується за свої невдачі.

Список використаних джерел

1. Аппенянский А.И.// Человек и бизнес. Путь совершенства.-М.//Барс, 1995. -228 с

2. Воронкова В.Г. Управління людськими ресурсами: філософські засади: [навч. посібник] / В.Г. Воронкова, А.Г. Беліченко, О.М. попов. - к.: Професіонал, 2006. - 576 с.
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. - Економічна думка, 2010. -126 с
4. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. к.ф.н.: 09.00.03 / Глушко Т. П. - К.: 2006. - 182 с.
5. Філософські засади прийняття управлінських рішень//Національна академія внутрішніх справ/[Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.naiu.kiev.ua/books/fbu/lectiom/lection6.html>

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми: Одним з найпоширеніших методів введення підприємницької діяльності в наш час є – бізнес, тому для бізнесменів філософські вчення з давніх часів і до тепер є певним теоретичним фундаментом, що надає обширний огляд, різноманітність підходів у веденні справи.

Мета дослідження: здійснення філософського аналізу основ бізнесу.

Предмет дослідження: У наш час філософію бізнесу також можна розуміти під словом маркетинг, де вивчаються вся діяльність фірми від проектування до виробництва товарів, їх збутуна задоволення попиту споживачів, вироблення товарів, що задовольняють певні потреби споживачів. [3, 384 с.] Маркетинг, як філософія бізнесу повинен наслідувати певний спосіб управління та організації діяльності підприємства. [2, С. 11-20]

Бізнесменів не люблять через те, що вони багаті. У нашому суспільстві склався стереотип, що гроші – це велике зло, а всі багаті люди – злодії, бандити та злочинці. Хоча якщо вдуматись наше життя на сьогоднішній день дуже залежить від матеріальних благ і все залежить від людини, у якій гроші в руках, а не від самих купюр. Як говорить в своїй книзі «Багатий тато, бідний тато» Роберт Кійосакі «Гроші – це не реальна річ, а те, за що ми домовились їх рахувати». Тому бізнесмени – це не погані люди, а люди, які в першу чергу змогли думати масштабніше, у них була ідея, ціль і план дії, а головне бажання досягнути успіху. Крім того, якщо подивитись на ситуацію з історичної сторони, то підприємств виник швидше ніж робітників, адже з давніх часів людина працювала сама на себе, щоб прогодувати себе, а вже пізніше вже підприємці захотіли спростити собі життя, щоб робота робилась за них. Саме тому існує думка, що працівник на роботі продає свій час за гроші, підприємств працює сам на себе, у бізнесмена створена ним система працює на нього.

[1, 640 с.] Філософія бізнесу має за мету реалізувати індивіда у справі, що приносить прибуток, тобто при певних умовах бізнес стане сенсом існування, в іншому випадку втрачається сенс ведення бізнесу загалом. Філософія бізнесу охоплює широкий спектр питань щодо особливостей ведення справи, проблем, які можуть виникнути та перспективи для успішної роботи. Бізнес як і будь-яка справа починається з організації, реалізації тобто виконання з своїми формами, результатами, цілями та призначенням. У філософії і бізнесі є дещо схоже: поділ на «біле» і «чорне», тобто білим бізнесом називають діяльність з реалізацією позитивних цілей, заради добра і загального блага. У чорному бізнесі виявляється темна сторона людської природи. Тобто заради власної вигоди такий бізнесмен готовий перейти усі морально-етичні межі, принижувати інших, приносити шкоду іншим та інше.

При складанні філософії, лідери повинні запитати себе, «Яка природа мого бізнесу?» «Хто мій клієнт?» «Які цінності важливі для мене?» і «Що таке моє загальне бачення компанії?». Відповіді на ці питання формують основу філософії бізнесу.

Філософію бізнесу можна вважати і філософією існування, адже головна її думка, що створення справи призначено для особистого блага, тобто це вияв турботи про себе та інших, інакше воно втрачає сенс. Існувати це означає бути у якійсь справі. [4, С. 85–89]

Сутність бізнесу синонімічне продуктивності існування кожної людини. Адже голова ціль бізнесу – нажити щось, щоб було на що жити або залишити у спадок. Є бізнес, який годує одну людину або сім'ю, а є такий, що забезпечує цілі міста. Враховуючи цю ціль, традиційне ведення господарства на перший погляд схоже з бізнесом, але насправді це не так. Тому що бізнес у постійному пошуку, в різних сферах діяльності, в прагненні до інновацій, а хто не на цій модернізованій хвилі автоматично випадає з бізнесу. Також надважливо знайти справу для якої ти призначений, саме тоді можна розраховувати на успіх. Також одним бажанням і планами не обійтись, бізнес будується на ресурсі, в наш час розраховується, щоб вкладені гроші у справу принесли ще кращі гроші. Проте можна мати багато грошей, а так і не створити свою успішну справу. [5, 381с] Саме тому бізнесмен – це не просто багато людина, яка розкидається коштами, а розумний керівник, який вміє правильно розставити цілі, готовий брати відповідальність та приймати рішучі рішення з врахуванням усіх ризиків та готовністю виправляти помилки. Бізнесмен сам по собі повинен бути професіоналом, але також він повинен вміти залучити до своєї справи цілу команду профі, які готові виконувати поставлені завдання разом. Бізнес враховуючи всю свою серйозність можна вважати творчістю, і бізнесмен повинен горіти своєю справою та не опускати руки поки мета не буде досягнута, він не відступає там де інші вже давно втратили надію, переступає через страх, осуд та невпевненість. Бізнес – це не стільки про гроші, як про моральне почуття, про самовираження та знаходження своєї справи по житті. [4, С. 85–89]

Висновки:

Отже, філософія бізнесу – це група питань, які пов'язані з суспільно-філософськими і соціально-культурологічними, етичними нормами, які є частинами економічного підприємства. Суть філософії бізнесу- дізнатися і розглянути найоптимальніші причини економічного способу дій індивіда, спробувати знайти відповідь на питання чому, для чого він є суб'єктом економічної роботи в цілому, а так само його справ зокрема. Основна суть бізнесу в філософії з наукової точки зору - виявити важливі особливості, головні принципи, гіпотези організації та працездатності ділового світу. Основне завдання філософії бізнесу - дізнатися сутність економічної роботи та економічного способу дій в найширшому і глибокому розумінні цих явищ.

Список використаних джерел

1. Бусыгин А.В. Предпринимательство. / А.В. Бусыгин. – М.: Дело, 2001. -640 с.
2. Воронов А.А. Предпринимательство как особый вид социальной деятельности/А.Воронов, З. Дыльнова // Известия Саратовского университета. Новая серия. Сер.: Социология. Политология. Т. 5. № 1-2.. 2005. С. 11-20.
3. Гаркавенко, С. Маркетинг : підручник / С. Гаркавенко. - К. : Лібра, 1998. - 384 с.
4. Глушко Т. П. Філософія бізнесу як основа легітимації економіки // Філософські проблеми гуманітарних наук. –К.: Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2005. – № 4. – С. 85–89.
5. Шамхалов Феликс. Філософія бізнесу.-М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2010.- 381с

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження:

Економіка – це результат свідомого впливу людини на природу з метою отримання засобів існування, це вид взаємодії людини з навколишнім середовищем. Без людини економіки бути не може, вона виникла разом з людиною і розвивається для неї, впливаючи на розвиток кожної окремо взятої особистості і суспільства в цілому. Тому тема взаємодії між людством і економікою залишається актуальною і потребує постійного накопичення нових знань.

Мета дослідження: проаналізувати вплив людини на економіку і навпаки – як умови ринкових взаємовідносин впливають на людину і суспільство.

Об'єкт дослідження: людина як частина ринкових відносин

Предмет дослідження:

Ринкові відносини слід вважати геніальним винаходом людства, яке забезпечує економічний зв'язок а) між особистостями і б) між індивідумом та суспільством.

Саме ринкові відносини та різні форми власності створюють необхідні умови для самореалізації людини в різних сферах функціонування суспільства. Прихильники демократичних поглядів стверджують, що діяльність суспільства повинна служити людині на благо. Але благо розуміється різними людьми по-різному.

Дехто схильний зводити його до матеріальних умов життя особистості, інші проголошують створення сприятливих умов для функціонування сім'ї як вищого блага, треті – як створення умов для духовного розвитку людини і т.д. Всі ці цілі дуже важливі.

Однак існує передумова, без якої досягнення різних цілей, в тому числі зазначених вище, є неможливим або дуже складним. Йдеться про створення сприятливих умов для свободи і самореалізації особистості в різних сферах її діяльності, які забезпечуються ринковими відносинами.

Економічні відносини, в які протягом життя вступає людина, різноманітні. На отримані доходи вона може придбати необхідні їй товари та послуги, задовольнити наявні матеріальні і духовні потреби. Може реалізувати право володіння (можливість мати у себе те чи інше майно), розпорядження (можливість змінювати призначення і приналежність майна), користування (можливість використовувати корисні властивості майна).

Однак найважливіша економічна роль людини – це участь в процесі праці. Об'єктивними характеристиками трудової діяльності людини є продуктивність, ефективність і місце в системі суспільного розподілу праці.

Оцінка економічної ролі людини визначається ступенем відповідності найважливішим вимогам щодо неї: професіоналізму, кваліфікації, трудової, технологічної та договірної дисципліни, а також старанності і ініціативності.

Підприємницька діяльність в сучасних умовах стає однією з важливих форм участі людини в економічних відносинах. Підприємництвом вважається здійснювана за власною ініціативою, на свій ризик і відповідальність, самостійна, спрямована на отримання прибутку діяльність людей.

Нарешті, людина є учасником відносин розподілу і споживання. Відомі різні форми розподілу виробленого в суспільстві продукту: заробітна плата, банківський відсоток, земельна рента, дивіденд по куплених акціях та ін. Нерівність доходів залежить від становища людини в відносинах власності, рівня її освіти, кваліфікації, професійної підготовки та інших факторів. Неминуучий в умовах ринкової економіки розрив в рівнях доходів окремих людей і груп населення в сучасних умовах повинен компенсуватись державою (соціальні програми, посібники).

В умовах ринкових відносин людина виступає як власник певних матеріальних та інтелектуальних об'єктів, особистої робочої сили. Людина може бути підприємцем, розпоряджатися одержуваним прибутком на власний розсуд, а може успішно управляти чужою власністю, бути керівником, менеджером або ефективним найманим працівником. Саме вступивши на шлях ринкового розвитку, держава забезпечує своїм громадянам множинні можливості проявити свої здібності.

Виділяють наступні причини нерівності доходів: відмінність в здібностях та освітньому рівні, кількості власності у володінні, місці на ринку і, звичайно ж, в удачі та везінні.

Нерівність у доходах існує в будь-якій економічній системі, але лише при перевищенні певної межі воно призводить до соціальних вибухів. Ось чому ми спостерігаємо такі явища як страйки. За кілька недавніх років страйкували шахтарі, авіадиспетчери, навіть вчителі та лікарі; заробітна плата працівників бюджетної сфери істотно нижче оплати праці в недержавному секторі економіки. І це нерівність веде до різних можливостей в споживанні благ: сім'я з низьким доходом не може дати гарну освіту дітям, не забезпечить їм гідну професію, не кажучи вже про різні можливості в повсякденних потребах – в одязі і харчуванні.

Проте не потрібно викорінювати таку нерівність взагалі, адже рівність доходів підриває інтерес, стимули до трудової діяльності, негативно відбивається на розвитку економіки в цілому. Повинні бути лише виконані вимоги соціальної справедливості, в рамках яких пільгові соціальні блага видаються лише тим, хто їх реально потребує, великі податки сплачуються з великих доходів, а ряд соціальних благ робиться загальнодоступним, безкоштовним.

Важливим виявляється активне залучення працівника в справу підприємства, на якому він працює, його особиста зацікавленість в підвищенні якості праці. Приватизація власності сама по собі не забезпечує ефективне включення людини в ринкові відносини. Залучення працівника до управління підприємством сприяє цьому процесу, знижує відчуження людини від засобів і результатів праці. У цьому значну роль відіграє підвищення кваліфікації працівників, про що повинен дбати в першу чергу роботодавець.

Істотним фактором появи впевненості в завтрашньому дні багатьох громадян пов'язане з так званим ефектом багатства, коли людина має можливість отримувати дохід з кількох джерел. Наприклад, можливість приміщення вільних грошових коштів в надійні банки з метою отримання додаткового доходу або гра на біржі робить поведінку людини в ринкових умовах планованим, передбачуваним, стабільним.

Ринкові відносини дозволяють найбільш повно задовольняти потреби людини, урізноманітнити споживання. Відсутність даних відносин відповідає низькому ступеню розвитку суспільства, примітивним потребам первісної людини. Ліквідація ж або обмеження їх веде, як показала практика, до обмеження волі виробництва і споживання, втручання в цей процес державних бюрократичних структур, розростання подібних структур до рівня паразита, що пожирає значну частину своєї продукції, уповільнює прогрес соціуму, веде до його кризи, відкидає назад.

Ринкові відносини забезпечують економічну свободу індивіду і суспільству, дозволяють здійснювати обмін результатами найрізноманітнішої праці в найрізноманітніше, зручне для виробника і споживача, час. Вони дозволяють здійснювати обмін результатами різних видів праці (фізичної і розумової, праці відповідно до її кількості і якості) і встановлюють за ці результати справедливий винагороду. Але це – в ідеальному випадку. Насправді ж відбуваються значні коливання в оплаті навіть однакових видів праці відповідно до кількості того чи іншого продукту, що викидається на ринок, і коливаннями попиту населення на нього. А це, в свою чергу, залежить від купівельної спроможності населення і характеру забезпечення його іншими предметами споживання або послугами.

Чи достатньо тільки таких відносин для блага кожної людини? Ні, недостатньо. Для створення кращих умов для розвитку і прогресу соціуму потрібен ще й ряд інших передумов. Це і демократизм управління державою і суспільством, і доступна система освіти, і гідні матеріальні умови життя для більшості громадян, і ряд інших. Реалізація всіх цих передумов є непростою завданням. Найбільш послідовно вона здійснюється в розвинених країнах. Це і зрозуміло: вони мають значний економічний потенціал, розвинені соціальну та культурну сфери, демократичні системами управління суспільством.

Висновки:

Людина є головною цінністю суспільства. Сама людина повинна служити на благо суспільству, а суспільство повинно служити на благо людині, її розвитку та вдосконаленню. І тут велику роль відіграє лібералізація економічних відносин. Отже, хоч ринок не гарантує реалізацію права людини на гідне існування, однак добробут населення є найважливішим чинником, що забезпечує розвиток національної економіки. Варто підкреслити цей взаємозв'язок: коли у населення немає грошей, у економіки немає перспектив для розвитку, оскільки купівельний попит падає. У зв'язку з цим важливу роль набувають регулюючі дії держави, покликані згладити характерні для ринку дисбаланси. І саме поєднання різних форм власності забезпечує економічний і соціальний прогрес суспільства, створення умов для забезпечення максимального задоволення потреб людини і його щастя.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Л. В. Принцип полікультурності як основа цивілізаційного розвитку сучасного суспільства / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології». – 2018. – № 22. – С. 3-6
2. Базалук О. Формування образу людини майбутнього як стратегічна мета філософії освіти / О. Базалук // Освіта і управління. 2010. Т. 13. № 2/3. С. 49-55
3. Олексенко Р. І. Роль сім'ї у становленні та розвитку майбутнього підприємця (соціально-філософський аналіз) / Р. І. Олексенко // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 115. - С. 216-219.
4. Олексенко Р. І. Філософія ринку: концептуальні дослідження і сучасні інтерпретації / Р. І. Олексенко // Нова парадигма. - 2013. - Вип. 117. - С. 33-42.

5. Олексенко Р.І. Філософський погляд на проблеми становлення ринкових відносин в Україні / Р. І. Олексенко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. - 2012. - Т. 20, вип. 22(4). - С. 72-77.
6. Планування і прогнозування в умовах ринку / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В.Г.- Київ: Професіонал, 2006.
- 7.Скринник З. Громадянське суспільство як соціальний вимір функціонування ринкових механізмів / З. Скринник // Вісник Львів, нац. ун-ту імені Івана Франка. – Філософські науки. – 2007. – Вип. 10. – С. 90– 99.
- 8.Філософія: навч. посіб. кн.1 / М. Л. Шумка, Т. В. Гончарук, Л. П. Мокряк, О. М. Рудакевич. – Тернопіль : Підручники й посібники, 2009.

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження : Спільноти здебільшого об'єднуються в нації для захисту власних інтересів. Класичний привід для об'єднання – зовнішня загроза.

Люди об'єднуються в націю і для внутрішніх завдань – у першу чергу, для створення держави , для модерування протирічливих інтересів всередині даної спільноти , для ефективного розподілу ресурсів.

Існування на рівні етносу та не функціонування на рівні нації дорого коштувала українському народу.

Мета дослідження : Визначити який вплив мала нація на історичний процес та розповісти про актуальні визначення даної спільноти як суб'єкта розвитку.

Предмет дослідження : Нація як суб'єкт історичного розвитку.

Об'єкт дослідження : Нація

Розгляд реалій сучасного світу, його динаміки та тенденцій розвитку в останні десятиліття під впливом постмодерністських теорій стало, по суті справи, немислимо без його культурної складової, тому, говорячи про історичному процесі, ми все більше робимо акцент на тому, що цей процес є культурно-історичним. за влучним висловом Г. Беркінга, «там, де раніше було суспільство, стала культура». відомий американський філософ Ф. Джеймсон, розмірковуючи про долю сучасної культури, виявляє таку закономірність. Стандартизація світової культури, витіснення локальних культур американськими моделями музики, одягу, кінематографа стало виразом самої суті глобалізації. З одного боку, цей процес, виходячи за рамки самої культури, на одному рівні проявляється як результат економічного домінування, але на глибшому рівні почуття тривоги, пов'язане з цим набуває соціальний характер (підкреслено нами), де культурне постає просто як симптом; головна загроза полягає в тому, що в найбільшій ступеня руйнування піддаються етнонаціональні способи життя [1]. Не можна не погодитися з тезою Ф. Джеймсон про те, що соціальні процеси сучасності нерозривно переплітаються з феноменами, пов'язаними з етнонаціональними процесами. Звідси - важливість дослідження нації як суб'єкта культурно-історичного процесу, визначення особливостей її впливу на структури сучасного світоустрою. Проблема суб'єкта історичного розвитку, будучи традиційною і однією з найважливіших в філософії та історичній науці, до сих пір є дискусійною. Чи не визначившись з розумінням цього питання, ми не зможемо адекватно усвідомлювати історичний, культурний, соціальний процеси як такі. Що ж означає поняття «суб'єкт історії»? Хто виступає в якості суб'єкта культурно-історичного процесу? знаходяться Для одних мислителів історичний суб'єкт - це все людство. Такий підхід притаманний, насамперед, російській історіософській традиції, закладеної В.С.Соловйовим, на думку якого, саме людство є справжнім органічним суб'єктом історичного розвитку. [2. Ст. 145] Спори викликає питання, чи можна вважати суб'єктом історичного процесу окремого індивіда? З точки зору Ю.І.Семенова «Окремі люди ніколи не були і ніколи не стануть суб'єктами історичного процесу це в рівній мірі відноситься як до рядових його учасників, так і до великих історичних діячів « [3, ст. 34] А.С.Панарин також визначає історичний суб'єкт як «ІПозначає ту чи іншу колективну спільність в діяльності якій втілюється і вектор історичної еволюції, і енергія, її живить « [4]. Звісно ж, гостроту суперечностей в цих підходах дозволяє зняти тезу Кемерова, який вважає, що методологічний стереотип, що протиставляє соціальні і індивідуальне дозволяє зняти розгляд «соціальності як взаємозумовленості колективного та індивідуального, спільного і розділеного людського буття «. [5] Розглядаючи націю як суб'єкт сучасного культурно-історичного процесу, слід підкреслити, що для неї характерні всі ті ж особливості, якими більшість соціальних теоретиків характеризують по суті всіх суб'єктів суспільних процесів. Так, А.В. Шабага в якості одного з найважливіших властивостей історичного суб'єкта вважає ідентичність, оскільки «сама в ідентичності будь-якої з історичних суб'єктів, будь то нація, держава і т.п., виявляє себе «. Не можна не погодитися з автором, що соціокультурна ідентичність суб'єкта робить істотний вплив на розвиток історико-культурного процесу, оскільки кожен суб'єкт прагне досягти «Визнання своїх ідентифікаційних домагань « [6]. Це прагнення часто лежить в основі прийняття тих чи інших політичних, економічних, культурних та інших рішень, що визначають вектор розвитку суб'єкта. Е. Гідденс підкреслює, що безліч, раніше здавалися непорушними, соціальних спільнот, інститутів, а також зв'язку між ними сьогодні характеризуються крайньою нестійкістю, розпливчатістю меж, маргіналізацією. Такий «вислизає світ» призводить до постійного конструювання нових і руйнування старих суб'єктностей. як зазначає вже згадуваний нами Ф. Джеймсон, ми ще більше фундаментально фрагментовані, аніж уявляється; замість того, щоб чіплятися за цей міраж «Центрована суб'єкта» і цілісної особистої ідентичності, нам краще було б чесно протистояти фактом фрагментації в глобальному масштабі ... поверхневий погляд є епістемологічних деструктивним і редукує його суб'єктів до ілюзій безлічі фрагментованих суб'єктивностей, до збіднення індивідуального досвіду ізольованих монад ... без колективного минулого чи майбутнього, позбавлених будь-якої можливості сприйняття соціальної тотальності [7]. Висновок : Таким чином, суб'єктність нації виходить широко за рамки політичного поля сучасного соціуму і за своєю природою є, скоріше, етно-політичної. Можна стверджувати, що активізація етнічних процесів в світовому масштабі призводить до того, що діяльність нації як суб'єкта соціально-історичного процесу може призводити до трансформації соціальної структури суспільства в цілому. Тому осмислення ролі нації, її структуроутворюючих елементів, ролі в рамках сучасних глобалізаційних процесів вимагає всебічного соціально-філософського аналізу.

Список використаних джерел

1. Jameson F. Globalization and Political Strategy [Електронний ресурс].
2. Соловйов В.С. Виправдання добра. Моральна філософія // Твори в 2 т. - М. : Думка, 1990, т. 1. - С.47-48.
3. Семенов Ю.І. Філософія історії. (Загальна теорія, основні проблеми, ідеї та концепції від давнини до наших днів). - М. : Сучасні зошити, 2003. - 776 с.
4. Суб'єкт історичний // Нова філософська енциклопедія. - М. : Думка, 2010 року.
5. Кемеров В.Є. Суспільство, соціальність, полісуб'єктність. - М. : Академічний проект; Фонд «Світ», 2012. - 252 с.
6. Шабага А.В. проблеми ідентичності історичного суб'єкта: автореф. дисс ... д.філос.н. Москва, 2010. - 52 с.
7. Jameson F. Third-World Literature in the Era of Multinational Capitalism [Електронний ресурс].

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження: глобальні проблеми людства, – це сукупність глобальних соціальних, політичних та природних проблем, із якими стикається людська цивілізація.

Мета дослідження: проаналізувати вплив глобальних проблем на людство та планету Земля та способи їх вирішення.

Об'єкт дослідження: роль людини у глобальних проблемах.

Предмет дослідження: Поняття «глобалізація» - це формування і затвердження цілісності, взаємозв'язаності, взаємозалежності, інтегральності світу і сприйняття його, як такого, суспільною свідомістю. Глобалізація охоплює всі сфери суспільства, але в її центрі стоїть соціокультурне ядро і всі основні властивості цього світу – характер взаємодії і взаємозалежності; протиріччя і конфлікти; напрямки і тенденції; характер взаємодії старих і нових цінностей, і так далі. Вони закладені як субстанція в тих соціальних умовах, які оформилися вже на початкових стадіях формування даної цілісності, починаючи з появи світового ринку і світового господарства. [1] На думку Н. Головатого, «Глобалізація – це історичний процес посилення контактів між різними частинами світу, який усе більш приводить до одноманітності в житті народів планети».

А от саме поняття «глобальні проблеми» позначаються найважливіші і настійні загальнопланетарні проблеми сучасної епохи, що торкаються людства в цілому.

[2] У тому числі:

- запобігання світовій термоядерній війні;
- забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними природними ресурсами;
- подолання екологічної кризи;
- припинення «демографічного вибуху» в країнах, що розвиваються, та демографічної кризи в розвинених країнах шляхом більш раціонального контролю за народжуваністю;
- стримування міжнародного тероризму та екстремізму, поширення наркоманії, алкоголізму та СНІДу;
- вирішення проблем освіти та соціального забезпечення, культурної спадщини та моральних цінностей, поставлених сучасною епохою тощо.

Різні трактування концепції стійкого розвитку багато в чому пов'язані з антропоцентричним і екоцентричним розумінням природи. Основна увага в антропоцентричному розумінні приділяється людині і використанню природи для людських потреб. Стійкий розвиток передбачає збереження природних життєвих умов для реалізації суспільних потреб і завдань. Визнання ширшої відповідальності за вирішення однієї з головних і найбільш потужних регіональних груп і угруповань в світі має принципове значення для розширення співпраці на глобальному рівні і надання конкретної допомоги країнам, що розвиваються, і вирішення їх труднощів..

[3] У Західній Європі, Європейський союз зобов'язався прийняти ефективніші заходи для захисту морів і прибережних державних районів – членів ЄС загрози унаслідок транспортування нафти і небезпечних речовин. Було вирішено питання про створення європейського екологічного агентства, яке повинне поставляти надійну і об'єктивну інформацію громадянам Європи про стан навколишнього середовища. Ряд держав супроводжує ці доповіді національними діями по захисту навколишнього середовища, підготовленими у такому вигляді, щоб викликати максимальний інтерес і підтримку громадськості.

Мета таких планів – забезпечувати гарантоване право громадян на чисте і здорове навколишнє середовище, особливо в тому, що торкається: якості повітря, річок, озер, прибережних і морських вод; якості продуктів і питної води; захисту від шумів; захисту від зараження і ерозії ґрунту; збереження місця існування флори і фауни, ландшафтів і інших елементів природної спадщини. У 1991 р. керівники семи найбільших промислово розвинених країн Заходу прийняли економічну декларацію, в якій передбачалося: **1)** підготовка ефективного проекту конвенції про зміну клімату, що містить належне зобов'язання із використанням всіх джерел і причин викидів, що викликають «парниковий ефект». Всі учасники конференції узяли на себе зобов'язання проведення у життя конкретної стратегії, направленої на обмеження цих викидів і передбаченої міри по полегшенню адаптації природи; **2)** вироблення угод на принципах управління охорони і стабільного розвитку всіх видів лісів, на основі якого буде підготовлена конвенція про спільні принципи. Вона повинна мати форму прийнятну для країн, що розвиваються, де зростають тропічні ліси, відповідні цілі висновку унесвітньої конвенції про ліси; **3)** мобілізація фінансових ресурсів для допомоги країнам, що розвиваються, у вирішенні екологічних проблем.

[4] Зміни, що відбуваються сьогодні у світі, - це добре відомий шлях на шляху переходу людства до нової цивілізації, яку можна сформувати на шляху до вирішення глобальної проблеми. Ця нова цивілізація майбутнього за участю вчених визначає почуття людини від людини, суспільства, природи та продуктів праці, зупиняє поділ людства на антагоністичні класи та соціальні групи, створює реальні умови для самопізнання та вільної самоасоціації на принципах нового гуманізму.

Розмірковуючи про перспективи людства, слід підкреслити, що мова йде про можливість єдиної демократичної та гуманної світової спільноти, яка буде співіснувати різні форми власності - як державні, так і приватні, різні форми суспільних відносин. Однак за однієї умови - це має бути суспільство демократії, суспільство, де людина буде центром усіх відносин.

Отже, глобалізація – це об'єктивний процес, обумовлений зростаючими можливостями засобів комунікації, потребами міжнародної економічної і фінансової діяльності, необхідністю вирішення загальнолюдських проблем (політичних, економічних, гуманітарних, соціальних, екологічних і ін.). Завдання, яке виникло перед нами сьогодні, полягає в тому, щоб навчитися жити і діяти власне за умов глобалізації у всіх аспектах суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Головатий М. Глобалізація як засіб знищення національних держав. / Персонал № 11, 2004, с. 58-63.
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21309>
3. Чернов А. Глобальне інформаційне суспільство. / Міжнародна життя.- № 9.- 2004.- с. 121-130.
4. Воронович Б.А. Торукало В.П. Людина в світі, що глобалізується - проблеми і тенденції. / Соціально-гуманітарні знання № 4, 2004. - с. 175-185

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Кожній людині протягом дня надається не менше десяти можливостей змінити своє життя. Але успіх приходить до того, хто вмів його використовувати, так зазначав Андре Моруа. Зазвичай прагнуть до успіху і вміють ним користуватися менеджери та в цьому їм допомагає філософія. [5]

Багато хто досліджує філософію успіху менеджера, цікавиться нею, вивчає її вздовж і впоперек, насамперед це молодь, адже ця тема привертає до себе увагу. Питання філософії успіху менеджера було, є і буде актуальним!

Актуальність теми дослідження: Тому зростає вплив актуальності досліджуваної мною теми. Дослідження ролі професійної культури менеджерів як один з основних компонентів для досягнення успіху в професійній діяльності. Сучасний менеджмент у своєму основному значенні виступає не тільки в якості науки і практики управління компанією, процесом прийняття та реалізації управлінських рішень, скільки мистецтвом управління людьми. Однією із головних функцій менеджменту є прийняття рішень. Вони необхідні скрізь і є складовою частиною будь-якої діяльності нашого життя. Деякі дослідники уявляють собі прийняття рішень як раціональний, логічний та повністю систематизований процес. Інші - схильні розглядати прийняття рішень як категорії науки поведінки. Проте більшість - єдині в тому, що прийняття рішень є родовим видом діяльності в професії менеджера.

Я закохалась в цю тему одразу коли прочитала лише її назву. Цю пристрасть можна пояснити тим, що навчаючись на менеджера мене вабить все що зв'язане з цією професією, хочеться знати її досконало.

Мета: тому я ставлю перед собою мету дослідити всі функції менеджера, особливості його успіху, організація робочого процесу.

Об'єкт дослідження: об'єктом мого дослідження є теорія успіху, особисті якості менеджера, розкриття управлінської ролі менеджера, визначення специфіки менеджменту на різних рівнях управління, вплив філософії організації на прийняття рішень менеджерами різних ланок, проблеми у процесі прийняття рішень та основні помилки управління над людьми.

Філософія є дуже близькою не лише до мистецтва, але й до інших галузей культури людства – моралі, політики, релігії. Вона завжди є в основі управлінських процесів та вирішення різних проблем підприємницької діяльності. І часто управлінці, менеджери звертаються за допомогою до філософії. Філософія в її загальному плані вивчає відношення «людина - світ», тоді як предметом філософії менеджменту і бізнесу є вивчення методологічних та світоглядних засад організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів у вирішенні конкретних проблем управління виробничою і невиробничою сферами діяльності людини. [2,99] Починаючи з ХХ століття, проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорії середнього рівня, як Р. Мертон окреслив як збір положень, на основі яких логічно можна визначити конкретні гіпотези, а згодом і підтверджені емпіричними дослідженнями. Система «менеджер-оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини» як одиничне до загального. [4,87] Колишнє радянське суспільство такої спеціальності, як менеджер, не знало. Існувала чітко сформована система взаємовідносин керівник – трудовий колектив. Але керівник в ній, окрім функцій сьогодинішнього менеджера, виконував додатково ще і роль функціонера тоталітарної системи, яка зв'язувала ініціативу людини до такого рівня, що вона перетворювалась на виконавця рішень заскоружиліх ідеологічних догм, давним-давно відкинутих світовим співтовариством. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, толерантно, гідно. Видатний американський соціолог Наполеоно Хілл зробив висновок, що важливою умовою успіху управлінця є наявність таких рис: 1) сміливість і рішучість, 2) самоконтроль, 3) відчуття справедливості, 4) чіткість рішень, 5) якість планів, 6) звичка працювати понаднормово, 7) привабливість особи управлінця, 8) співчуття і розуміння, 9) досконале володіння предметом і ситуацією, 10) готовність взяти відповідальність на себе, 11) активізація співробітництва і відповідальності. [3,20]

Основним завданням керівника, зазначає американський соціолог – сприяти налагодженню зв'язків між співробітниками не тільки в процесі матеріального і духовного виробництва, але і поза ним. Це сприяє згуртованості людей, їх організованості на шляху до реалізації визначеної мети. В залежності від того, скільки компонентами (сферами) організації управляє менеджер розрізняють три рівні менеджменту: вищий, середній, нижчий. До вищого рівня відноситься невелика група основних керівників організації - президент (директор), віце-президенти (заступники), виконавчий директор. На вищому рівні менеджменту формується місія та встановлюються організаційні цілі, визначається загально-корпоративна стратегія та основні задачі щодо її реалізації, приймаються рішення щодо виходу на нові ринки, випуску нової продукції, залучення інвестицій, напрямків досліджень та розробок тощо. Середній рівень менеджменту (керівники виробничих та функціональних підрозділів) розробляє та реалізує оперативні плани із впровадження рішень, які були прийняті вищим керівництвом організації. [6] Менеджери середнього рівня мають досить широку свободу дій щодо реалізації планів. Вони, наприклад, самостійно визначають: скільки необхідно найняти нових робітників; яке нове обладнання придбати; як використовувати засоби масової інформації для реклами тощо. Менеджери нижчого рівня (керівники секторів, груп, майстри, бригадири тощо) координують діяльність операційних виконавців. У науковій літературі зустрічається як розширене, так і вузьке розуміння процесу прийняття рішень в управлінні. Розширене розуміння охоплює не тільки процес прийняття рішень, але і його виконання та контроль результатів його реалізації. У вузькому розумінні прийняття рішення – це процес, який починається з констатації виникнення проблеми та завершується вибором дії, що спрямована на її усунення. Першочерговим завданням менеджера є рішення проблем. Проблема - це складне питання, завдання, яке вимагає вирішення, дослідження, що важко розв'язати або здійснити. Вирішення проблеми ніколи не буває простою справою і вимагає наявності відповідних навичок. Менеджерська практика використовує три шляхи вирішення проблеми. Перший - використання системного підходу. Другий - підбір методів для вирішення проблеми. Третій - використання людей і ресурсів, які могли б допомогти у вирішенні проблеми. [3] Кожний менеджер повинен уміти вирішувати проблеми, але навички вирішення проблем високого рівня необхідні там, де треба адаптуватися до різних обставин і проявляти інноваційний підхід. Коли вчені аналізували діяльність менеджера, виділили ряд помилок, які допускають управлінці в процесі керівництва людьми. Так, наприклад, М.Х.Мескон, М.Альберт, Х.Хедоурі визначають такі причини невдач, які часто руйнують кар'єру менеджера: бажання отримати більш високу платню і мати особистий комфорт. Дуже часто їх метою є не досягнення в роботі, а отримання грошей при скромних успіхах, а то і при відсутності таких. Невдаха-керівник дуже боляче переживає відсутність символів своєї влади: робочого стола, кабінету, машини, навіть таблички на дверях. Керівник-невдаха піклується перш за все за свою особу. Керівник, який в своїй діяльності просперує, думає в першу чергу про своїх підлеглих, турбується про них, сприяє їх просуванню вгору по службовій драбині. Поганий керівник схильний до самоізоляції. Якщо людина тільки думає про себе, втрачає зв'язок з підлеглими, вона втрачає і інформацію про те, що цікавить його підлеглих, які настрої, зміни в їх поведінці, які їх міжособові стосунки на роботі і поза нею. Керівник-невдаха ховає свою некомпетентність за пихою, бундучністю. Його весь час переслідує страх, що підлегли в якусь хвилину побачать, що «король-то голый!» Але інші причини невдалого керівництва людьми вказує Дейл Карнегі. Він вважає, що основними помилками менеджера у спілкуванні з людьми є: невміння врахувати всі деталі в роботі колективу, організації, підрозділі. Нездатність до виконання справи, яку здійснюють рядові члени організації. Чекання на винагороду не за реалізацію знань, а за знання. Боязнь конкуренції з боку виконавців. Егоїзм керівника. Невитриманість. Авторитарність в управлінні. Хизування знаннями. [1,35]

Отже, менеджер – це людина, яка займає постійно керуючу посаду, наділена повноваженнями і приймає в їх межах рішення за певними видами діяльності. Управління людьми є, як зазначали вже древні філософи, великим мистецтвом, яке формується за досконалому знанні філософії, педагогіки, психології, соціології. Спеціальність менеджера є квінтесенцією знань дійсності у всій їх багатоманітності, вміння людини виокремити необхідне саме «тепер», саме «це» в палітрі філософського відношення «Я і Світ». На сьогоднішній день, професія менеджера досить високо затребувана. Адже менеджери – це ті фахівці, які дозволяють вивести компанію на новий рівень розвитку. «Менеджмент – мистецтво дертися по сходах успіху; керівництво – вміння визначити, чи до тієї стіни приставлена драбина» зазначали Пітер Друкен і Уоррен Бенніс. [5]

Список використаних джерел

1. Антология мировой философии.– Т. I. Часть Л– К., 1991.– С. 40
2. Герасимчук А.А. Філософські основи менеджменту і бізнесу. Навч. посібник – К.: В-во Європ. у-ту, 2006 - 111 ст.
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоурі Ф. Основы менеджмента. – М.: «Эвросетъ», 1992. – 384 с.
4. Merton R.K. Teoria sociologiczna i struktura spoleczna.– Warszawa, 1982.– S. 100
5. <http://tsytaty.ukrayinskoj.u.pro/uspikh.html>
6. http://referat-online.com.ua/kursovi/menedzhment_organizacii/425.html

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ В XXI СТОЛІТТІ

Мета дослідження: Визначити роль грошей у сучасному світі.

Актуальність теми дослідження: Гроші є важливим чинником існування у наш час. Підприємцям потрібні гроші для ведення бізнесу, домогосподарствам для придбання товарів і послуг з метою задоволення своїх потреб, державі для фінансування виконання своїх функцій. Вони супроводжували людину з давніх давен. Гроші є не лише цінністю, а й мірою вартості обмінних благ. Інколи вони виступають стимулом і спонукають до самовдосконалення, проте гроші також можуть заохотити до будь яких зусиль проти людини, перетворити на предмет купівлі та продажу те, що у здоровому суспільстві не повинно бути. Гроші є засобом реалізації вольових та розумових зусиль людини. Вони творять або руйнують людину як особистість, впливають на формування її індивідуальної системи цінностей, ієрархію її особистих цілей та пріоритетів. Людина повинна збагнути їх справжнє місце та роль у своєму житті, навчитися керувати ними на основі поєднання сучасної економічної науки і філософії

Завдання дослідження: 1) Визначити філософію грошей 2) Дізнатися як формувалась філософія грошей 3) З'ясувати вплив грошей на духовний світ людини 4) Визначити ставлення сучасного суспільства до грошей

Об'єктом дослідження: Гроші як цінність у соціумі

Предмет дослідження: Особливості філософії грошей у суспільстві

Аналіз останніх дослідників та публіцистів: Особливого значення гроші набули у сучасному суспільстві, у такому суспільстві функції і значення грошей деформовані і гіпертрофовані, а цінність людини визначається як її купівельна здатність, тобто людина може стільки, скільки вона здатна купити. Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Це описано у працях Дж.Везерфорда, Г. Зімеля, Ю. Осипова, дослідження проблеми грошей мають праці В. Базиловича, А. Маршалла, Ф. Гаєка, Дж.Кейнс, дослідження ставлення до грошей у різних історичних періодах Г. Авер'янов, О. Козлова, Р. Саттон, М. Семенов С, Абрамов, Б. Стейсі, дослідження філософської природи і соціальної природи грошей Аристотель, Платон, Фома Аквінський, Г. Гегель, К. Маркс, Г. Зімель, Е. Фромм. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним. Вони мають універсальну споживчу цінність, тобто здатні задовольнити будь-яку потребу людей, попередньо обмінявшись на відповідні блага. Ми сприймаємо гроші як цінність, бажану саму по собі, незалежно від наших конкретних поточних потреб також гроші є абсолютним товаром, який протистоїть на ринку всім іншим товарам, стає мірилом цінності останніх і безпосереднім втіленням багатства взагалі. Розмірковуючи про походження грошей, відомий середньовічний вчений Фома Аквінський дотримувався думки, що вони виникли внаслідок домовленості між людьми. Визнаючи необхідність грошей як засобу обігу, він розглядав їх і як міру вартості. Фома Аквінський засуджував лихварство. На його думку, стягувати проценти, надаючи гроші в позичку, означало б продавати те, чого насправді не існує. Тут немає рівності, а тому нема і справедливості. Оскільки гроші винайдено для обміну, «перший і головний результат користування грошима полягає в їх уживанні або витраті». Потрібно зазначити, що ставлення особистості до грошей є одним із видів економічного ставлення. «Економічне ставлення» виникло близько 25 років тому [4; с. 9-57]. У ньому розглядається: система поглядів, звичок, емоційного ставлення конкретного індивіда до різних аспектів повсякденної економічної реальності – до грошей, заробітків, витрат, заощаджень, боргів [5, С. 261-262]. Ставлення особистості до грошей є складовою економічної свідомості особистості. Економічна свідомість, на думку А. Журавльова виконує дві найважливіші функції в життєдіяльності особистості: відображає соціально-економічні умови життя, економічне макро- та мікро середовище, а також із психологічних регуляторів економічної поведінки людини в соціальному середовищі [1, 9-22]. Ставлення особистості до грошей виявляється в грошовій поведінці. Саме даний підхід було вважовано автором при розробленні спеціального опитувальника для вимірювання ставлення до грошей – Шкали грошової етики (Money Ethic Scale MES). І. Муравйова дає визначення ставленню до грошей як до одного з видів власності, роблячи акцент на діяльнісний аспект даного ставлення, зокрема, на особливості ставлення особистості до грошей при реалізації особистістю економічної ролі в процесі економічної активності. Р. Белк та М. Валендорф вважають, що сакральне значення грошей пов'язане зі статтю. На їх думку, для жінок гроші – це спосіб придбання речей, а для чоловіків – спосіб досягнення влади. Жінки виражають більш сильну фрустрацію із приводу відсутності грошей і більше заздять тим, хто їх має [1,12] В. Єнін також виявив наявні гендерні відмінності у ставленнях молоді до економічних явищ [1, 16]. Для юнаків характерна тенденція надавати грошам підвищену цінність. Досягнення фінансового успіху, багатства зливається з образом справжнього чоловіка. Вони більш компетентні в поводженні з грошима і більш схильні до ризику за їх придбання. Юнаки більш довірливі і самовпевнені у фінансових відносинах. Вони рідше, ніж дівчата, відчувають почуття безпорадності, заздрості й сорому з приводу нестачі грошей. Для дівчат характерний акцент на особисті зусилля і здібності для досягнення матеріального добробуту. Окрім того, М. Семьонов [1, 24] довів, що у зрілих особистістю людей ставлення до грошей простіше ніж у молоді. У таких людей формується більш раціональне та усвідомлене ставлення до грошей, вони сприймають гроші як засіб, гроші для них не є фетишем, такі люди переважно мають раціональну споживчу поведінку. Особистістю зрілі люди швидше навчаються новими правилами поведінки в економічній ситуації, більш впевнені в собі у фінансових питаннях.

Висновок: Отже, можна зробити висновок, що значення грошей – це компонент цілісної системи ставлень особистості, що відображає її індивідуальний, суб'єктивно-оціночний, вибірковий підхід до грошей як об'єкту дійсності, який являє собою інтеріоризований досвід взаємодії з грошима та взаємодії з іншими людьми з приводу грошей у специфічній соціокультурній ситуації, та виявляється в ряді функціональних структур (потребах, інтересах, ціннісних орієнтаціях, соціальних уявленнях, соціальних установках, мотивах тощо).

Список використаних джерел

- 1) Дейнека О. С. Экономическая психология : учеб. пособ. / О. С. Дейнека. – СПб., 2000. – 160 с.
- 2) Журавлев А. Л. Отношение личности к деньгам как фактор ее ориентации на культурные ценности: программа исследования / А. Л. Журавлев // Современная психология: Состояние и перспективы исследования. – М. : Ин-т психологии РАН, 2002. – С. 42–63.
- 3) Карамушка Л. М., Ходакевич О. Г. // Психологічні особливості ставлення студентської молоді до грошей: монографія / Л. М. Карамушка, О. Г. Ходакевич. – Київ : КНЕУ, 2017. – 200 с.
- 4) Фенько А. Б. Гендерные различия в отношении россиян к деньгам / А. Б. Фенько // Проблемы экономической психологии. Том 1 / [отв. ред. А. Л. Журавлев, А. Б. Купрейченко]. – М. : Ин-т психологии РАН, 2004. – 620 с.
- 5) Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації: монографія/ кол.авторів; за ред. д-ра філос. наук, проф. З.Е. Скринник – К. УБС НБУ, 2010. – 463с.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Різноманітна інтернаціоналізація, яка сьогодні проникає майже у всі країни світу, усі сфери виробництва та обігу, зумовлює появу та формування якісно нового явища в поступальному розвитку цивілізації, глобалізації світового економічного розвитку.

Актуальність теми. Реалії сучасності, глобальні зміни, що відбуваються в політиці, економіці, культурі, екології, вимагають вивчення багатьох явищ і процесів, що мають значний вплив на розвиток суспільства. Одне з цих явищ - глобалізація. За короткий проміжок часу з'явився новий, відкритий світ, у якому всі кордони поступово вирівнюються, світ, пронизаний світовою культурою інформаційних технологій. З'ясування ролі та статусу глобалізму, його взаємозв'язок із суспільством є однією з найважливіших тем у системі соціально-філософських знань. Хоча деякі аспекти глобалізму досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, це питання недостатньо висвітлено в контексті України.

Мета дослідження. Виявлення сутності глобалізму та його позитивів та негативів щодо розвитку суспільства та його життєво важливих функцій. Для того, щоб розкрити суть цієї проблеми, було поставлено такі завдання: • визначити поняття глобалізації; • описати плюси і мінуси глобалізації у світі; • розкрити поняття глобалізації та глобалізму; • простежити вплив глобалізації в контексті України.

Об'єктом дослідження – є глобалізаційні процеси у світі та в Україні.

Предметом дослідження – є позитивні та негативні сторони глобалізаційних процесів.

Досліджуючи трансформацію світового населення в період глобалізації, деякі дослідники вважають, що світ все більше ідентифікується в соціальному,

економічному та культурному плані. Використовуйте однакові методи культури, поведінки. Ця ідея простежується у працях Ф. Фукуями про перемогу західної ліберальної ідеології, і в цьому сенсі - кінець історії. Наступні вчені вважають, що світ, навпаки, розділений і розділений. Більше того, акцент робиться на різних факторах. С. Хантінгтон стверджує, що належність до цивілізації визначається релігією. А. Тоффлер поділяє цивілізації на сільськогосподарську, промислову, постіндустріальну, орієнтуючись на виробничі методи. І. Валлерштайн стверджує, що приналежність країни до певного рівня соціально-економічного розвитку (високого, середнього та низького) виділяє світовий центр, напівпериферію, периферію. Різні аспекти процесів глобалізації вивчаються в працях У. Бека, К. М. Кантора, С. Б. Кримського, В. Б. Кувальдіна, Ю. В. Павленко, С.Б. Переслегін, М. М. Руткевич, О. І. Чумакова, В. І. Толстой та ін.

По суті, глобалізація - це природний та об'єктивний процес інтеграції у світі, її останній етап. Це зумовлено прогресом продуктивних сил, обладнання, інформаційних технологій, насамперед, винаходом електронної машини та весвітньої павутини. Ці процеси глибоко вкорінені в сучасному стані українського суспільства. Глобалізація дозволяє українській державі широко обмінюватися товарами, послугами, інформацією, технологіями та капіталом, взаємодіяти в гуманітарній сфері, духовно збагачуватися особистостями. Під впливом глобалізації суттєво змінюються

характер виробництва і праці, рівень знань, соціальний і професійний склад суспільства, умови життя, спосіб життя більшості людей. Українська нація вже не уявляє свого життя без смартфона, комп'ютера і тим більше без комфортних квартир та якісної освіти. Ми поступово починаємо зливатися з більшістю та рівнем, придушувати інтереси власного народу. Хоча ми не можемо просто говорити про мінуси цього глобального процесу. Нова технологічна доба призводить до міжнародного поділу праці, а на цій основі - до об'єднання економік усіх країн в одну економічну систему. Але це можливо лише в тому випадку, якщо цей процес відбувається відповідно до об'єктивних законів еволюції суспільства планети. Світ глобалізують десяток країн, їх ТНК та міжнародні організації, створені за їх ініціативою. Аналізуючи взаємозв'язок між промислово розвиненими країнами та країнами Третього світу, група дослідників на чолі з відомим голландським економістом, лауреатом Нобелівської премії Яном Тінбергеном вказує на той факт, що в країнах створена така міжнародна система, «яка веде до постійного зростання нерівності постійні зриви. принцип рівних можливостей».

Список використаних джерел

1. Акопян К.З. Межі глобалізації (культура в контексті глобалізаційних процесів). Матеріали триваючого міждисциплінарного семінару Клубу вчених «Глобальний світ». – [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/]
2. Глобалізація та безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорусь, Д.Г. Лук'яненко та ін.: Голова автора. колектив і наук. Редактор О. Г. Білорусь. - К.: КНЕУ, 2001. - 733 с. 2. Крамар О. Україна як сировинна колонія // [https://kneu.edu.ua/]
3. Сутність глобалізму як характеристика сучасного соціального простору // Нова парадигма. - К.: Вид-во НПУ. М. П. Драгоманова, 2008. [https://uk.wikipedia.org/]
4. Тінберген Дж. Перегляд міжнародного порядку / Пер. з англійською мовою - М.: Прогрес, [https://osvita.ua/]

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші виконують ряд важливих функцій: міра вартості (гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни), засіб обігу (гроші є посередником в обміні товарів і забезпечують їх обіг), засіб нагромадження здатність грошей бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства), засіб платежу (гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення), світові гроші (гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами). Із появою грошей як цінності в суспільстві формується необхідний елемент пізнання, який розглядає їх в історико-еволюційному плані. Вони уособлюють у собі певну копійку яка немовби «накопичує» історичний сенс людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права індивідів настільки, що виникає віра в надзвичайні можливості грошей. До теперішнього часу в соціально-філософських дослідженнях не приділялося належної уваги до виявлення соціальної сутності грошей в процесі розвитку як суспільства, так і культури, та їх значення для самовизначення людини. Відтак виявлення соціального змісту грошей в історії соціуму та культури має значний пізнавальний інтерес.

Мета дослідження. Розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить смисловий простір їх розуміння.

Об'єкт дослідження. Еволюція грошей в розвитку культури мислення.

Предмет дослідження. Сама сутність грошей пізнається при розгляданні їхньої еволюції. Економісти вважають причину через яку появились гроші у виникненні та розвитку торговельних відносин. Гроші могли бути різні: від різних речей (хутро, монети, камінці, ракушки) до тварин (худоба, собаки, кури, і так далі). Незалежно від того, що вони були різні, головна їхня функція залишалась незмінною – обмін одного ресурсу на інший, який більш корисний для особи. Разом з тим саме у цих властивостях і приховується парадокс: про гроші написано любить книг, і разом з тим «ми занадто мало знаємо про них» [4, с. 11], – говорить М. Фрідмен, визнаний лідер монетаризму ХХ століття. Опираючись на це, можна сказати, що гроші потрібно розглядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обігу і накопичення, а «гроші як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття» [4, с. 12], – вказує І. Ескевич.

Мислителі античності анроглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [3, с. 34]. Поряд з цим античні мислителі розробляють проблему «буття», яка у Платона постає у формі зрозумілих сутностей – ідей. Вони є сутністю, а суть полягає в тому що існує «правда». Він визнає існування «небуття». Більше того: пізнання можливо завдяки взаємозв'язку між «буттям» і «небуттям», а також між суб'єктом та об'єктом пізнання. Таким чином гроші – також результат відносин, що виникають у процесі формування суспільства, його раціоналізації. Завдяки такому ставленню пояснюється не тільки можливість пізнання буття (ідей), а й їх зв'язок.

У середні віки мислителі використовували переважно нормативний метод дослідження, переважають оціночні судження з позицій християнського вчення. Використання грошей було обов'язково пов'язане з дотримання релігійно-етичних правил, на які посиляється церква, інструктажі і, за необхідності, керівництво або засудження користувачів грошей. Євангельські тексти, що засуджують багатство та гроші («Хто любить гроші, навряд чи уникає гріха»), висловив суть економічного та релігійного контексту, в який використовував гроші в середньому віці: засудження жадібності як смертного гріха, підтримка милосердя і, нарешті, з точки зору спасіння, найважливіше для чоловіків і жінок середньовіччя – похвала бідних і образ бідності як ідеал, втілений в Ісусі «[6, с. 12].

В умовах «грошового ладу», або «економічної цивілізації», гроші ставлять людину перед необхідністю раціонального обґрунтування своїх дій. І в цьому сенсі потрібно погодитися з Г. Зіммеlem, який вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Більше того, гроші сприяють розвитку «суспільного інтелекту», ставлячи соціум перед необхідністю громадського контролю над «вільною грою ринкових сил» [5, с. 38]. В праці Г. Зіммеля «Філософія грошей» йдеться про те, наскільки ефективним винаходом виявилися гроші. У них матеріалізується вічна мрія людини за допомогою символу, талісмана мати владу над світом і власною долею. Гроші – «мерзений метал». Але заради нього люди «гинуть, йдуть на злочин, продають тіло, душу і розум» [5, с. 39].

Як відомо, у Новий час розрізняють філософію та економічне знання. У цей період гроші «втрачають свою основну основу» у філософських роздумах і переходять у предметне поле економіки, стаючи не лише економічною категорією, але і філософсько-економічною. З'являється «Кількісна» теорія грошей», яка створила відповідну методологічну основу для характеристики принципів формування вартості грошей. Поняття «грошова вартість» є суто умовні, як і погляди на розуміння явища «цінності».

Найважливішою передумовою власності і грошей Г. Гегель вважав свободу. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи» [2, с. 401]. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними», мислитель трактував власність як еманацию (сходження) «абсолютної ідеї», завдяки якій особистість переходить із суб'єктивного змісту в об'єктивний. «Розумність власності полягає не в задоволенні потреб, а в тому, що знімається гола суб'єктивність особистості. Лише у власності особа виступає як розум» [2, с. 405], – зазначав мислитель. У власності особистість знаходить для себе «зовнішню сферу свободи». Рення.

Марксист критикує і заперечує «світ грошей». Для О. І. Субетто, згідно «законів діалектики», гроші еволюціонують в «антигроші», вірніше, в гроші, які заперечують «товарні гроші», що беруть участь в товарних відносинах. Заперечуючи заради створення свого, «часто» грошового світу, де формується «чистий кругообіг грошей», який переколює «світову карту капіталорозподілу», під керівним впливом світової «фінансової капіталократії», котра уособлює собою «диктатуру великих грошей». Тут важливим є те, що «еволюція відчуження грошей і відчуження капіталу, що уособлюється самою появою світової капіталократії і грошового «кіберпростору», переходить у все збільшуюче відчуження людини від людини, капіталу від людини, капіталу від екології і природи» [7, с. 55], – переконаний О. І. Субетто.

Отже, нам потрібно звертати увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний та безособовий характеру, виходячи з їх ідеальної природи. Вони є зручним засобом передачі всіх цінностей, які не є предметом «Зважування» або «вимірювання» за кількісними характеристиками і т. Д. Через це вони не дотримуються звичайної шкали значення. Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісного підходу немає використовувється при дослідженні явища грошей. Сучасна філософська думка ще не прийшла до чіткого розуміння грошейні з точки зору явища грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє різноманітні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчаника до киберпространства / Дж. Везерфорд; [Пер. с англ. Т. Слуцкой, И. Сиснёва]. – М. : ТЕРРА–Книжный клуб, 2001. – 320 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; Пер. с нем.; Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. – М. : Мысль, 1990. – 524 [2] с. – 1 л. портр. – (Филос. наследие).
3. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / В. В. Гончаров // Мандрівець. – 2008. – № 4 (75). – С. 33–37.
4. Ескевич И. В. Метафизика денег. Три действия с прологом и эпилогом / И. В. Ескевич. – М. : Эксмо, 2006. – 272 с.
5. Зиммель Г. Философия грошей / Г. Зиммель. – К. : Промінь, 2010. – 504 с.
6. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. – СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. – 224 с.
7. Субетто А. И. «Мир денег» как форма отчуждения человека от человека и природы / А. И. Субетто // Россия как цивилизация денег. – М. ; Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2008. – С. 55–62.

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Управління, як і будь-який інший вид людської діяльності, підпадає під закони еволюційного розвитку суспільства, з часом змінюється і набуває нових рис.

Актуальність дослідження: Освіта в кожному регіоні чи країні світу має свої джерела, принципи та особливості. Універсальними джерелами юридичної освіти традиційно є такі об'єктивні форми духовної діяльності: звичай, моральне виховання в сім'ї та суспільстві, релігія, політичні відносини та традиції влади, правова доктрина, система справедливості та покарання.

Мета дослідження: «Мета філософського розуміння управління - побудувати його» диспозитив «, у тому значенні, який даний термін Фуко та його послідовники».

Цілі дослідження: Простежити особливості походження та генезису соціально-філософської думки Стародавнього Китаю; провести критичний аналіз впливу давньокитайських філософських принципів на соціальне та державне управління.

Об'єкт дослідження: Вивчення специфіки та особливостей китайської традиції філософського осмислення проблем управління.

Предмет дослідження: Основні концепції, закономірності, принципи та методи управління, на основі яких функціонують та розвиваються соціальні системи будь-якого рівня на основі досягнень філософської традиції Стародавнього Китаю.

Тема дослідження: Перш за все, важливо відповісти на питання: яка філософія управління? Адже домінування публікацій з такими назвами, як: філософія управління польотами, філософія мотивації роботи, філософія управління інформаційною безпекою надзвичайно бентежить не лише пересічного читача, а й досвідчених дослідників. У цьому сенсі існує багато цікавих підходів, які дисонують між собою. На думку авторів книги «Філософія менеджменту: проблеми та стратегії»: «мета філософського розуміння управління - побудувати його» диспозитив «, у тому значенні, якому цей термін надав Фуко та його послідовники».

Цікавими видаються дослідження щодо перспектив інституціоналізації філософії управління В. Дієвим, який робить спробу окреслити розуміння самої філософії управління. Таким чином, під останнім він розуміє систему узагальнюючих суджень філософського характеру про предмет та методи управління, їх місце серед інших наук та в системі наукових знань загалом, пізнавальну та соціальну роль управління в сучасному суспільстві.

Філософія управління жодним чином не може бути зведена до теорії управління, яка зазвичай представляється як накопичені та логічно упорядковані знання, що є системою принципів, методів та технологій управління. Насправді теорія управління має міждисциплінарний характер і в основному орієнтована на вирішення практичних проблем. Але воно, на відміну від філософії управління, не має загальнометодологічного характеру і, як правило, не враховує історичний контекст розвитку суб'єкта та об'єкта управління. Крім того, філософія управління містить світогляд та теоретико-когнітивні принципи розуміння управління. Більше того, філософія відіграє роль обґрунтування теоретичних конструкцій і моделей управління, розширює свої когнітивні ресурси та когнітивний горизонт.

Надзвичайно цікавою є китайська традиція філософського інтелекту в галузі управління з її антропоцентризмом та раціональним характером. Ще однією характерною рисою китайської філософії управління є догматизація конфуціанства. Ідея єдності та гармонії природи і людини, яка пронизує всю конфуціанську та даосистську метафізику, знайшла своє відображення в інтерпретації управління: рухатись у тому напрямку, в якому вона прагне від природи, але горе тому, хто намагається заблокувати її шлях. «

Центральною для китайської філософії управління була проблема пошуку та обґрунтування найбільш оптимальних форм організації суспільного життя, а саме проблема того, якими соціально значущими особистими якостями повинні володіти ті, хто керує, і ті, хто править, щоб був порядок і мир. На думку деяких дослідників китайської традиції управління (зокрема В. Полікарпова), управління китайським суспільством та функціонування держави базуються на принципах органічної філософії, що пояснює надзвичайну стабільність китайської цивілізації. Насправді в китайській філософії є натяк на те, що управління має бути формою професійної діяльності. Варто зазначити, що особливості китайської філософії управління представлені досить систематично, представлені професором В. Малявіним у книзі «Китай керований»

Для азійських країн з питань кримінального права залишається характерною концепція покарання-покарання, яка фактично відроджує старий принцип таліону щодо адекватності відплати. Як відомо, Конфуцій взагалі не скасував смертної кари. Страта, згідно з його вченням, є крайнім вимушеним заходом, який може бути продиктований конкретною ситуацією. Принцип справедливості цього мудреця ілюструє такий діалог. Учень запитав його: «А якби ми заплатили за зло добром?» На що Учитель відповів: «Годі навіщо платити за добро? Плати добре за добро. А за зло заплати справедливості».

У суворому принципі адекватної відплати є позитивний момент. Він полягає в тому, що покарання може бути признане лише у випадках такого діяння, яке прямо передбачено законом, і розмір покарання повинен відповідати тяжкості злочину. Іншими словами, поняття покарання-покарання певною мірою обмежує свавілля суду. Проте теорія про те, що значення покарання зводиться виключно до покарання, по-перше, веде до занадто суворого покарання, по-друге, ігнорує самі причини злочинів, бореться з їх наслідками. Хоча санкція залишається одним з найважливіших факторів юридичного виховання в Китаї, слід зазначити, що в епоху соціалізму набула поширення ідея та практика виправлення правопорушників, перетворення їх у «корисних» громадян, що було оголошено головною метою покарання. лист. Слід зазначити, що сьогодні 87 країн світу, включаючи Китай, застосовують смертну кару за вчинення кримінальних правопорушень.

Не менш важливим проявом правового виховання нації є традиція поведінки з жінками, її правовий статус у суспільстві. У Китаї це значною мірою пов'язано з небажаною роллю жінок у родовій спільноті, традиції якої все ще міцні у сільській місцевості, та тривалою державною забороною одружуватися не більше ніж з однією дитиною, що розглядалося як засіб боротьби бідності. Патріарші підходи зміцнюють поневолений, поневолений статус жінок в азійській культурі з підвищенням ризику насильства. Шлюбне право не є частиною цивільно-правової системи Китаю. Останнє його видання у 1980 р. Намагалось скасувати стару феодальну систему сімейних відносин та допомогти вирішити демографічні проблеми. Таким чином, сімейне законодавство, яке регулює відносини у тій галузі, яка сама є джерелом юридичної освіти в Китаї, також певною мірою дозволяє нам судити про правову культуру громадян.

Підводячи підсумок особливостей правової культури китайців та основних джерел та принципів юридичного виховання в китайському суспільстві, неможливо не згадати основні характеристики менталітету цього народу, які багато в чому визначили його соціально-правовий розвиток. Основні риси, що визначають національний характер, а також правовий менталітет китайців, включають консерватизм, культ традиції як надійну запоруку стабільності, раціоналізму, практичності, прагматизму, працьовитості, скромності, наполегливості, колективізму, відповідальності, стриманість слухняності, терпіння, смирення, самодисципліна, патріотизм тощо. Заохочуючи помірність і скромність у знатних китайців, давньокитайський мудрець Лао Сі писав: «Коли мудрець боїться керувати Всесвітом, тоді він заслуговує щоб йому це довірили; коли він шкодує, що править Всесвітом, то він заслуговує на те, щоб йому його дали. «Європейців завжди вражали китайська рішучість, працьовитість і стійкість, а головне відсутність невдоволення своєю долею. Однак китайці особисто вважають таку рису, як толерантність, основою соціального ладу і світової гармонії. Толерантність по праву вважається відмінною національною рисою китайського народу, що має давні традиції, саме на розвиток цієї риси як основи громадського порядку та особистого комфорту сьогодні спрямована китайська мораль, освітня та правова політика.

У Стародавньому Китаї одним з перших вчень, що розглядав філософські принципи управління, була концепція «Гуманного уряду» Конфуція (551-479 рр. До н. Е.). Основи його вчення викладені в Лунь-Ю. Мислитель та його послідовники розглядали державне управління стосовно інших соціальних інститутів та стосовно них, включаючи мораль.

Великий китайський філософ Конфуцій вбачав вирішення проблем управління в етичній і психологічній орієнтації правителя, який повинен служити своєму народові і правити на особисто моральному прикладі. А піддані, підлеглі - виявляти 646 слухняності та поваги до свого правителя. Тиранія в управлінні філософом не схвалювала. Тому він постійно повторював, що правитель повинен застосовувати етичні норми, а не силу, бо, на його думку, людина за своєю природою добра і псує свої зовнішні обставини. Тому необхідно внутрішньо вдосконалитися, долаючи вплив спільнот, в яких живе людина. Взагалі, конфуціанський ідеал управління засобами морального прикладу виявився реформаторським, це була офіційна філософія китайської адміністрації протягом багатьох століть. Серед китайських імператорів існувала практика організації іспитів на «державну службу» при відборі чиновників у державних установах. Протягом століть цивільну адміністрацію Китаю складали люди, світогляд яких сформувався конфуціанською етичною та психологічною філософією управління.

В основі конфуціанського ідеалу управління лежить принцип морального прикладу, а не примусу. Але для цього людина повинна культивувати свої вольові якості. Ви не можете навчитися контролювати стан і людей, якщо не можете керувати собою, своєю психікою, вважав Конфуцій. Спочатку людина повинна навести лад у собі, потім у сім'ї, а вже потім у державі.

Співвітчизник Конфуція, філософ Мен Цзи (371-289 рр. До н. Е.), Підкреслював у своїй доктрині управління, що найважливішим фактором у будь-якій державі є народ, а не правитель. На думку Мен Цзи, управління повинно базуватися на людській природі, яка, на його думку, є переважно позитивною та доброю. Отже, управління повинно базуватися на принципах справедливості, свободи та державного піклування про людей похилого віку та бідних. Він стверджував, що правитель, який не піклувався про добробут людей, втратив благословення неба і влади. Легізм (VII - VI ст. До н. Е.). Його ідеї зосереджені навколо проблеми політичного управління. Метою держави є сильна влада, яка спрямована на перемогу над іншими народами для створення імперії. Представник законодавчої влади Шан Янь вважав, що причиною неправомірних дій є поширення в державі «доброти та благодійності». Основою доброго життя є порядок, встановлений законами і правилами, продиктований і реалізований правителем. Справжнє добро впроваджується через систему покарань, особливо через смертну кару. Слід вводити жорстоке покарання навіть за незначні правопорушення. Держава повинна постійно втручатися в життя своїх підданих, відслідковувати і карати, тоді люди будуть знати правила і закони поведінки. Доноси повинні стати нормою відносин у державі. Це правильний спосіб створити сильну державу, в якій люди будуть поважати закони і будуть готові померти за імператора.

Нещодавні правові та політичні реформи в соціалістичному Китаї наприкінці 1970-х закріпили низку демократичних прав і свобод громадян, а також жорстку багаторівневу систему законотворчості, прав людини та правоохоронних органів.

Деякі вчені пропонують синергетичний підхід до розуміння проблем управління. Так, Г. Касперович вважає, що «синергетична концепція соціального управління базується на концепціях самоорганізації, відкритих систем, нелінійності, незворотності, роздвоєності, важливої ролі випадковості, кризи, хаосу, малих впливів (коливань) у соціальному явища та системи» [7, 189]. Однак, на наш погляд, синергетичний підхід є в кращому випадку конкретизацією діалектичного підходу і не може претендувати на статус окремого філософського методу.

Отже, згідно з науковими дослідженнями, без ґрунтовного філософського розуміння економічних процесів, без вибору певної філософської парадигми діяльність менеджера та бізнесмена, звичайно, можлива, але вона, як правило, відзначається низкою прикрих помилок, прорахунків, які можна уникнути, спираючись на філософські парадигми, дотримуючись філософських методів пізнання.

Список використаних джерел

1. Диев В. С. Философия управления : проблемы, подходы, тенденции / В. С. Диев // Вестник Новосибирского государственного университета. Серия : философия. – 2011. – Т.9. – № 1. – С. 5–15.
2. Касперович Г. И. Философско-синергетическая парадигма социального управления / Г. И. Касперович // Проблемы управления. – № 1 (26). – 2008. – С. 186–189
3. Малявин В. В. Конфуций / В. В. Малявин – М. : Мол. гвардия, 1992. – 335 с.
4. Малявин В. Китай управляемый. Старый добрый менеджмент / В. В. Малявин. – М. : Европа, 2007 – 304 с.
5. Тутов Л. А. На пути к философско-методологическому осмыслению теории управления / Тутов Л. А. // Государственное управление. Электронный вестник. – 2007. – № 11. – Режим доступа : http://e-journal.spa.msu.ru/uploads/vestnik/2007/vipusk_11._jun_2007_g./tutov.pdf 647 б. Философия управления : проблемы и стратегии / Рос. акад. наук, Ин-т философии ; Отв. ред. В.М. Розин. – М. : ИФРАН, 2010. – 347 с
6. Електронний ресурс : http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Filosof_PV_2012.pdf.
7. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
8. Філософія [Текст]. Ч.1 / Т. В. Гончарук, Н. В. Джуґла, Л. П. Мокряк, М. Л. Шумка. – Тернопіль : Воля, 2007. – 351 с.

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СВІТІ

Акцальність теми: Проблема самовизначення людини завжди турбувала суспільство та була вічною світоглядною проблемою. Саме філософія допомагає людині вирішувати проблеми її буття, обґрунтовує пріоритетні цінності в житті суспільства, визначає прийнятні, нестандартні, нетрадиційні шляхи й способи досягнення цих цінностей. Філософський світогляд заснований на розумі, тобто він передбачає аргументацію, роздуми, сумніви, дискусії.

Мета дослідження: розгляд проблеми «самовизначення» людини в сучасному світі, вибір системи цінностей, з якими вона себе ідентифікує і які намагається втілити у повсякденному житті.

Предмет дослідження: Сутність людського буття, самовизначення, сама людина, її розвиток, цінності, пріоритети та принципи цікавили світ та стали предметом вивчення з початку існування людини та її усвідомлення, як живої істоти. Здається, що питання були досить простими, буденними: Для чого людина прийшла у цей світ, як вона має прожити своє життя? [1, 380 с.] Що таке щастя, як його досягнути та чи взагалі воно необхідне людині? Мислителі різних епох висловлювали різноманітні думки що до цих тверджень, вони були скептичними, суперечливими та неоднозначними. Більшість з них, створенням такого філософського вчення, бажали мотивувати людину до ведення доброзичливого буття, де фундаментальними цінностями будуть: мораль, віра, справедливість, чесність, толерантність. З часом співвідношення людини і світу, її самовираження та філософські погляди на це стають лише актуальнішими. Кожен принаймні раз в житті просинався з думкою «Хто я?», «Яке моє призначення?» Найперше, варто розібратись, що таке «Самовизначення» в цілому. Якщо опиратись на дані Великого українського тлумачного словника,

[6, 1440 с.] то під цим терміном мається на увазі: 1. Знаходити, визначати своє місце в житті, в суспільстві; усвідомлювати свої класові, політичні, національні і т. ін. інтереси. З точки зору психології самовизначення - це наявність власної точки зору та відстоювання її у різних проблемних ситуаціях. Така думка є десь співзвучною з філософською, адже самовизначення для філософів, це найважливіший механізм створення і вираження свободи людини, тобто система позицій, засобів самовизначення в різних життєвих ситуаціях. У сучасному світі самовизначення співставляють з самопризначенням людини, тобто знаходження сенсу свого життя, якщо в вузькому розумінні то це наче збереження особистих морально-етичних цінностей у взаємодії з іншими учасниками соціуму.

Це дуже важкий психологічно, енергозатратний та довготривалий процес, цікавий парадокс, але в цей час самовизначення - це одночасно пошук сенсу життя людиною і її реальна дійсність, в якій вона перебуває, робить певні висновки з життєвих обставин, переходить від невизначеного стану до визначеного, переборює свої страхи. Німецький філософ І. Кант стверджував, що саме завдяки можливості володіти уявленням про своє Я, безмірно підносить людину над усіма іншими істотами, що живуть на землі. Завдяки цьому вона – особистість, і в силу єдності свідомості за всіх змін, які вона може переживати, вона – та сама особистість...»

Така особливість допомагає особі краще взаємодіяти з іншими людьми, з природою, керувати своїми діями, направляти свою енергію в правильне русло та залишатись у гармонії з своїм внутрішнім світом. [4, 336 с.]

Людина це носій індивідуальної системи цінностей, з якої формується її світогляд. [3, 254 с.] На основі цього вона буде самовиражатись відповідно до своїх внутрішніх переконань. Але разом з цим не помітивши людина може стати заручником свого типу свідомості, тому у процесі самовираження вона вже є абсолютно вільною. Проте як і всі поняття в філософії, термін «світогляд» також не можна сприймати буквально, за ним стоїть система поглядів, знань, ідеалів, які допомагаються вибрати індивіду свій шлях, напрямку, діяльність, норми мислення, що перетворюються самовизначення людини у світі.

Як би банально не звучало, але світ сьогодні інший, часи змінюються і людина з усією своєю сутністю також, адже вона частина та реформатор створеного соціуму. Варто розуміти, що це не пасивний процес, коли ось ця система сама собі змінює людину, зміни можливі лише в взаємодії з самоусвідомлення , самовираженням внутрішніх інтелектуальних, моральних, естетичних та інших уявлень особистості.

Сучасне суспільство змінюється швидкими темпами, що впливає на життя людини. Люди перебувають у безперервному русі через здобуття освіти, шлюб, втрату чи набуття права власності, перехід на нову роботу, опанування нової спеціальності, професії тощо. Тому змінюється структура соціуму змінюються і дентичності людини, її цінності та цілі. Але разом з тим не потрібно забувати про такі фундаментальні морально-духовні цінності. [5, с. 22-23]Тому індивіду іноді важко не загубитись у цьому круговороті глобалізації, новітніх технологій, зміни орієнтирів і цінностей. Перед людиною стоїть складне завдання йти нога в ногу з розвитком суспільства в якому живе, але разом з цим не загубити самого себе.

Висновки: Питання самовизначення була центром вивчення людини на різних етапах розвитку філософської думки, і на кожному етапі вона усвідомлювалася по-різному. У наш час ця проблема набула особливої актуальності в зв'язку зі зростанням соціальної динаміки і мобільності, складності й проблематичності людського буття і привертає до себе увагу представників різних наук і галузей знань.

Отже, головна роль філософії є в пізнанні та самоздобутті людини та її цінностей. Розуміння людиною її причетності до світу, дає поштовх до самореалізації особистості на вищому рівні. [2, С. 24-34.] Також впливає на всі форми суспільної свідомості, допомагає виробити життєві орієнтири та цінності, які будуть давати напрямки у відношенні людини до дійсності та їх практичному застосуванні. Філософія- є активізацією творчих можливостей людини в її прагненні зрозуміти життя, вона завжди спрямовувалася проти краху, кризи, занепаду цивілізації, культури і духовності людини.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М.: Наука, 1977. – 380 с.
2. Агацци Э. Человек как предмет философии / Э. Агацци // Вопросы философии. – 1989. – No 2. – С. 24-34.
3. Анисимов С. Ф. Духовные ценности: Производство и потребление / С. Ф. Анисимов. – М.: Мысль, 1988. – 254 с.
4. Бердяев Н. А. Самопознание / Н. А. Бердяев. – М.: «Дем», 1990. – 336 с
5. Будз В. П. Історія філософії як «самосвідомість» філософії / В. П. Будз //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – С. 22-23. – (Філософія. Політологія; Вип. 66/67).
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність- на сьогодні культура є невід'ємною частиною людського існування. Люди витрачають більшість свого вільного часу на культуру, не усвідомлюючи цього. Перегляд фільму, читання книги або просто прослуховування музики - все це називається культурою. Завдяки культурним цінностям людина розвиває свій внутрішній світ, себе, що сьогодні дуже важливо. Тому тема взаємодії людина і культура настільки актуальною.

Мета дослідження-проаналізувати вплив людини на культуру, описати зв'язок і взаємозалежність людини і культури.

Об'єкт дослідження-людина

Предмет дослідження-культура

Культура - це реалізація людської творчості та свободи. Однак культура дуже просто знаходить подібність незалежного життя: воно закріплено в символічних формах, які передаються у спадок кожному поколінню у готовій формі та виступають універсальними зразками. Існує надіндивідуальна логіка культури, яка не залежить від особистості і визначає думки та почуття великої групи людей. Тому справедливо сказати, що і культура створює людину. Однак ця формула буде справедливою, доки ми пам'ятаємо що сама культура є продуктом людської творчості: саме людина через культуру відкриває і змінює світ і себе. Людина є творцем, і лише через цю обставину - створення культури. Завдяки культурі людина може долучитися до творчих здобутків багатьох геніїв, роблячи їх плацдарм для нової творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а відроджувати культурні значення у своїй власній душі і творчості. Культура та її значення живуть не самі по собі, а лише завдяки творчій діяльності натхненної ними людини. Якщо людина відвертається від культурного значення, вони вмирають, а від культури залишається символічне тіло, з якого вийшла душа. Культура є основою людської творчості, але вона також тримає його в семантичних рамках, у полоні його символічних зразків. Але на переломі в епоху великих культурних потрясінь раптом виявляється, що старі значення вже перестають задовольняти людину тим, що вони стискають людський дух.. Культура - сукупність способів і методів матеріальної і духовної діяльності людини, об'єктивно втілена в матеріальних і духовних носіях, які передаються наступному поколінню. Вона інтегрована у різні сфери людського життя. Також культура - це художні полотна та архітектурні споруди, наукові досягнення та освіта, результати матеріального виробництва і моралі, поетична творчість і виховання людини. Це також шлях і результат самоствердження людини у всіх сферах суспільного життя. [3,с.16-25] У всі часи людина була творцем матеріальної та духовної культур, вмiла створити щось нове, незважаючи на умови влсного життя. Якщо творчість була можливою навіть у умови рабів, у концтаборах, тюрмах, то створення культури не залежить від соціальної умови життя людей. Тут важливі здібності. Однак відомо, що людина не народжується з готовими творчими здібностями, вони розвиваються в результаті входження людини у світ людей, його соціалізації. В міру розвитку особистості визначається можливість реалізації її творчого потенціалу, особливості взаємодії цієї людини зі світом дорослих, зв'язків з громадськістю та весь набір індивідуально визначених контактів зі світом. Мірою всебічного розвитку творчих здібностей є свобода і широта спілкування людина з культурою в процесі її розвитку, а також активність особистості в розкритті світу культурних цінностей. Сам процес розвитку особистості - це творчий процес, створення людини як істоти творчої. реалізації творчого потенціалу людини. [2,с.205] Людина виступає творцем своєї культури. Культура завжди існує як певна традиція. Кожне культурне середовище прагне підтримувати власну стабільність, соціально обумовлений статус, певну культурну атмосферу. Але культура розвивається як постійне завищення цінностей, творчість - це завжди прорив у невідоме. Тому завжди є люди, які наважуються розвивати свій погляд на речі, свої світоглядні системи, збираючись порвати застарілі системи поглядів. Ці люди - генії людства і творці чогось нового в культурі. Створення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або найвищої якості як у знаннях, так і в мистецтві, моралі, культурі людських відносин. Справжня культура несумісна з затовпом, вона орієнтована на особистість і створюється особистістю. Це не означає, що хтось позбавлений ролі творця культури. Адже кожен людина творить себе, вона завжди є продуктом культурного саморозвитку. Людська геніальність полягає у здатності бачити звичайне з іншого боку, інакше, ніж бачать інші. Світ культури розвивається лише там, де мають вільний простір пошук, переоцінка того, що здається кожному аксіомою, звичайним. [4,с.15-17] Культура в своєму розвитку демократизується, це не означає, що створення культури цінності починає залучати все людство. Як створити людину, не вирішують на референдумах. Тому що процес творчість - один із найправдивіших людських вчинків, який залежить лише від особистості самого творця і не може виконуватися за будь-якими загальними вказівками, за розпорядженням чи порядком. Творчість завжди суб'єктивна, культура завжди об'єктивна,- це властивість суспільства, підпорядковане своїм законам і певною мірою відчужене від свого творця. Трагедія несутимість творчості з її наслідками характерна для будь-якого людського життя. Але творці культури відчувають це гостріше, бо роблять прорив у нове, випереджаючи час. [1, с.75-82] Отже, можливості людини, як доводить наука, невичерпні. Ми зараз не використовуємо малу частину своїх здібностей. Тому ми повинні постійно дбати про розширення реалізації наших можливостей, маючи на увазі, що саме всебічний розвиток наших здібностей і їх використання на благо людства - це єдиний людський спосіб самоствердитися у світі, засіб самозбереження -збереження у Всесвіті.

Список використаних джерел

1. Гончарук Т. В. Специфіка української ментальності // Науковий часопис Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Збірник наукових праць. - К.: КНП. - 2005. - С.75-82.
2. Ніколова Н. І. Культурологія : культурогенез. -2010 -205 с.
3. Стьопін В'ячеслав // Психологія і суспільство. – 2015. – № 1. – С. 16-25.
4. Філософські погляди І. Златоуста [Текст] / Полухтович Т. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Філософія. – 2006. – №14. – С. 15-17.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Марксизм – одна з не великої кількості спроб в історії людства дати загальне, конкретне розуміння об'єктивного світу та місця і ролі людини, як особистості в ньому, показати взаємозв'язок матеріального і духовного світів, об'єктивного і суб'єктивного, природи і соціуму, розкрити закони розвитку природи, суспільства та людського мислення. Також це спроба пояснити і змінити світ на практиці відповідно до сформульованих цілей та ідеалів.

Актуальність дослідження: Беззаперечно, що так чи інакше ХХ ст. оберталось навколо імені К.Маркса – одні доводили його правоту, інші шукали підстав для критики. Мільйони людей, причому не лише зниклої у глибини історії радянської імперії, можуть сказати, що є продуктом комуністичної країни, і хотіли вони цього чи ні, були виховані на пропаганді атеїзму і возвеличенні Леніна, хоч і не вірили у комуністичні ідеали. Звідси й випливає потреба живучого у новому тисячолітті покоління вихованих на теорії марксизму – з висоти свого часу, переосмислити суть ідей марксистської теорії.

Мета дослідження: проаналізувати ключові ідеї К. Маркса та зрозуміти поняття «людина».

Об'єкт дослідження: людина як складова світу.

Дослідження ідей Маркса та загальна концепція марксизму.

Центр уваги Маркса припадає на вивчення конкретної історичної особистості, що включена в певні взаємини. Його матеріалізм звертався до суспільно-історичної дійсності, без якої конкретна людина немислима. Людина - чуттєво-природна, духовно-тілесна, практично-діяльна істота. Людина взаємопов'язана з іншими людьми через відносини. Головні відносини - виробничі, тому що тільки в виробничих відносинах людина розвивається (це її і виділяє на тлі інших тварин). Антропогенез - становлення людини через суспільство, формування homo sapiens з дитини. Сутність людини - сукупність всіх соціальних відносин, а не абстрактних понять, властивий кожному індивіду. Отже, сутність людини соціальна, а не біологічна. Біологічні задатки людини перетворюються в залежності від соціальних умов. Але саме біологічні основи з необхідністю потрібні як джерело можливості такого розвитку. Соціум забезпечує конкретне задоволення біологічних потреб.

Духовне життя людини неможлива без соціальних і біологічних його основ. Психіка ж соціальна за суті. Тільки в суспільних відносинах людина стає людиною. Одночасно і людина створює ці відносини. При цьому особистість наповнюється тільки тими відносинами, які безпосередньо на неї впливають і які вона в змозі сприйняти. Не можна протиставляти індивід і суспільство, вони формуються один через одного. Життя людини ділиться на суспільне буття і індивідуальне (внутрішній світ людини). Людина, будучи частиною суспільних відносин, тим не менш, є цілим.

Маркс виділяє два типи людських потреб: постійні, або стійкі (в їжі, питті, продовження роду), які становлять істотну частину людської природи, і «відносні» потреби: прагнення і пристрасті, які становлять не головну частину людської природи і про яких Маркс казав, що їх виникнення визначається конкретним суспільним устроєм і певними умовами виробництва і обміну.

У чому головна відмінність праці від діяльності тварин? По-перше, праця починається з виготовлення знарядь праці. Саме знаряддя праці дозволяє людині піднятися у сенсі над природою, стати найвище живих істот. По-друге, праця це цілеспрямована діяльність. Вона невіддільна від усвідомлення. На початку процесу праці людина формує мету, уявний образ створюваного їй потрібного майбутнього, та матеріалізує його, втілює на відчутну речовинну форму. Нагадаємо відоме міркування Маркса про механізм праці: «Павук робить операції, схожі на операції ткача, і бджола будівництвом своїх воскових осередків осоромлює деяких людей-архітекторів. Але й найгірший архітектор від найкращої бджоли від початку особливий тим, що він вже побудував його у своїй голові. Наприкінці процесу праці виходить результат, що вже на початку цього процесу був у уяві людини».

Для Маркса історія людства - це історія постійного розвитку людини й одночасно зростаючого відчуження. За Марксом, соціалізм означає звільнення від відчуження, повернення людини до самої себе, її самореалізацію.

Маркс припускав, що відчуження має глибину історію, але досягає свого апогею в капіталістичному суспільстві. І що робітничий клас - це найбільш відчужений клас, вироблений працею, його продукт, протистоїть праці як якась чужа істота, як сила, яка не залежить від виробника. Продукт праці є праця, закріплена в деякому предметі, матеріалізованому в ньому. Це є опредметнення праці.

Безпосереднім наслідком того, що людина відчужена від продукту своєї праці, від своєї життєдіяльності, від своєї родової сутності, є відчуження людини від людини. Відчуження веде до переоцінки всіх цінностей. Якщо людина вважає вищою метою дохід, працює і економію, тверезість та інше, вона випускає з уваги справді моральні цінності: багатство чистої совісті, чесноти, щирості та любові.

Таким чином, потреба в грошах є справжньою потребою, що породжується політичною економією, і є єдина потребою, яку вона породжує. Кількість грошей стає все більшою і більшою мірою їх єдиною могутньою властивістю.

Отже, Маркс не обмежував свою мету звільненням робітничого класу, а мріяв про звільнення людської сутності шляхом повернення всім людям не відчуженої, вільної праці, про суспільство, яке живе заради людини, а не заради виробництва товарів, в якому людина перестає бути потворним недоноском, а перетворюється в повноцінно розвинену людську істоту. Службовець, посередник, представник фірми, менеджер сьогодні - це ж люди ще більш відчужені, ніж професійний робочий. Діяльність робочого ще в якійсь мірі є виразом його особистих здібностей і у нього немає необхідності продавати свою особистість: посмішку, думку. Вони в прямому сенсі можуть бути названі словом «людина-система, організована людина». Вони не перебувають у творчих стосунках зі світом; вони поклоняються речам і машинам, які виробляють ці речі, - і в цьому відчуженому світі вони відчують себе покинутими і чужими.

Список використаних джерел

1. Гончарук Тетяна, Джугла Надія, Мокряк Леонід, Шумка Михайлина. Філософія: Навчальний посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – Кн. 1 с.432-233.
2. Э. Фромм (1900-1980) Концепция человека у К. Маркса. Режим доступу: <https://after-dark-02.livejournal.com/88444.html>.
3. К.Маркс про сутність людини і проблема відчуження. Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-11/8-115431.html>
4. Константинов А. Радикальний гуманізм Еріха Фромма [Електронний ресурс]. - 2000. - Режим доступу: <http://www.noogen.su/%20humanism.htm>.
5. Мареев С., Мареева Е. Історія філософії (загальний курс). «Фрейдомарксизм» Е.Фромма. - М.: Прес, 2005. - 487 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: обґрунтована необхідність впровадження принципів соціальної відповідальності бізнесу у практику господарювання підприємствами. Визначено основні проблеми та стимули її впровадження у вітчизняних умовах.

Мета дослідження: визначення сутності сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні, теоретичного обґрунтування його форм і засад, розробці заходів щодо підвищення ефективності даного процесу.

Об'єкт дослідження: бізнес в Україні, його реалії та проблеми

Предмет дослідження: Українська економіка знаходиться на початковому етапі усвідомлення та формування власної моделі соціальної відповідальності. Тому значна увага з боку громадських організацій та державних установ повинна бути зосереджена на розробці вітчизняної моделі соціальної відповідальності, яка б відображала особливості культурного, економічного та правового розвитку національної економіки. Про важливість розробки національної концепції соціальної відповідальності можуть свідчити результати досліджень, проведених у різних регіонах країни. Важливою особливістю сучасної парадигми формування соціально-трудої сфери є визнання соціальної відповідальності підприємства як перед суспільством, замовниками, партнерами, так і перед людьми, що працюють в організації. Ця тенденція почала розвиватися в 1960-х роках, коли ставилася під сумнів теза про єдину мету бізнесу - отримання прибутку, що призвело до вивчення необхідності визнання соціальної відповідальності. Незважаючи на широке використання цієї сфери за кордоном, в Україні її теоретичний розвиток та практична реалізація лише починається [1, с. 11]. Соціальна відповідальність - один з таких факторів, що впливають на загальну економічну ефективність підприємств. Однак це досягається лише за умови постійної діяльності у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Інформованість про цей факт, безсумнівно, збільшить увагу бізнес-підрозділів до питань, що відображають роботу щодо покращення загального рівня реагування на запити зацікавлених сторін.

Незважаючи на відносно велику частку компаній, обізнаних про соціальну відповідальність в регіонах, дані аналізу, проведеного в 2008 році, показують, що більше третини організацій вважають, що розвиток соціальної відповідальності в їх регіоні «нижче середнього», 28% організацій - на «середньому» рівні, майже кожна п'ята організація - на «низькому» рівні, а кожна десята організація - на «дуже низькому» рівні.

Лише 6% організацій вважають, що розвиток соціальної відповідальності в їх регіоні знаходиться на «високому» та «вище середнього» рівнях [2, с. 53]. Під показниками соціальної відповідальності серед українських компаній переважно розуміють надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу, чесне ведення бізнесу та дотримання та захисту прав людини. Найменше пов'язані із соціальною відповідальністю - це впровадження принципів та практик підзвітності, прозорості та етичної поведінки, реалізація екологічних проектів та участь у програмах регіонального розвитку. Серед основних перешкод, з якими стикаються компанії при реалізації соціальних проектів, часто є фінансові, зокрема обмежені фінансові можливості та відсутність коштів для тих, хто цього потребує, а також недосконалість законодавчої бази, включаючи законодавство про соціальні проекти. Набагато менше, але зазначено: організаційні труднощі; бюрократизація процесу допомоги; відносно високі вимоги благодійних організацій; тиск влади; неможливість контролювати розподіл коштів та корупцію [7]. Згідно з дослідженням 2005 року, найчастішими відповідями на опитування є відсутність фінансових ресурсів та відсутність законодавства, що регулює заходи щодо СВБ. Перешкоди цій діяльності 55% фірм відзначають фінансовий фактор та 45,9% юридичний фактор, тоді як у 2010 році 61,4% компаній визначили головну проблему у здійсненні соціальної відповідальності нестачею коштів. На практиці понад 50% і більше організацій, що формують політику чи стратегію соціальної відповідальності, реалізують такі компоненти соціальної відповідальності, як: права людини (71%); соціальна інклюзія та соціальний розвиток (58%). Інші компоненти соціальної відповідальності реалізують більше третини опитаних організацій; організаційне управління - 45%; екологічні проблеми - 48%; трудова практика - 46,5%; питання споживачів - 43%; практика чесного започаткування бізнесу - 40,5% [2, с. 9]. Однак, наведені вище практики, на жаль, є суто декларативними, і визначити ефективність цих заходів досить складно.

Можна визначити та класифікувати групу показників, що перешкоджають впровадженню соціальної відповідальності у ділові практики:

1. Брак фінансових ресурсів.
2. Недосконалість (відсутність) нормативної бази.
3. Відсутність стимулів.
4. Відсутність прозорих механізмів контролю за використанням коштів, спрямованих на соціальну відповідальність.
5. Відсутність спеціальних навичок та знань.
6. Відсутність бачення потенційних вигод від запровадження соціальної відповідальності.

Визначивши основні проблеми, з якими стикаються вітчизняні підприємства при реалізації заходів соціальної відповідальності в практиці управління, доцільно визначити ті фактори, які є стимулами для його реалізації. Слід мати на увазі, що різні регіони України мають різні промислові комплекси, відповідно, особливості кожного регіону потребуватимуть врахування структури галузевої специфікації. Концентрація промислових гігантів на сході, які є частиною основних вітчизняних фінансово-промислових груп, безпосередньо вплине на рівень розвитку соціальної відповідальності в цих регіонах. Водночас у західних регіонах здебільшого розвинений торгово-агропромисловий комплекс. Відсутність формування аграрного ринку та наявність «тіньових» схем у роботі комерційних підприємств матимуть негативний характер стосовно концепції соціальної відповідальності.

Висновок. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що більшість компаній переходить від благодійності до соціальних інвестицій, спрямованих на вирішення найгостріших соціальних проблем в галузі освіти, охорони здоров'я, зайнятості, нерухомоті. Це не лише забезпечить баланс інтересів ділового співтовариства з інтересами держави та суспільства, а й забезпечить позитивний ефект управління соціальними інвестиціями як для організацій, так і для соціальних суб'єктів. Важливо, що формування єдиних стандартів зв'язків корпоративної соціальної відповідальності, створення сприятливого інвестиційного клімату, посилення конкурентоспроможності корпоративних секторів.

Список використаних джерел

1. Гончарова С.Ю., Водницька Н.В. Соціальна відповідальність та роль компенсаційного пакету в її формуванні / Научні труды ДонНТУ. Серія: економіческая. Выпуск 103-2 - 2006 - с. 111-118;
2. Зінченко А.Г. Соціальна відповідальність в Україні: Погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект / А.Г. Зінченко, М.А. Саприкіна. - К., 2008. - 60 с.;
3. Корпоративна соціальна відповідальність малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс].
4. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. - К.: НВЦ НБУВ, 2010. - 232 с.
5. Осецький В.Л. Соціальна відповідальність корпорацій України як фактор забезпечення їхньої конкурентоспроможності / В.Л. Осецький, В.М. Марченко // Економіка та держава -2007 - No1 - С 9-12
6. Посібник із корпоративної соціальної відповідальності / Лазоренко О., Колишко Р.. - К.: Видавництво «Енергія», 2008. - 96 с.
7. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні / Відп. ред.: Ю. Саско. - К.: «Батискаф», 2002.-71 с.]

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми. Компанії, фірми, підприємства, асоціації – одні з визначальних суб'єктів бізнесу. Усі ми добре розуміємо, що без людини ці організації – пусті місця. Кожної хвилини у світі колаборуються разом десятки мільйонів людей, працюють та виконують завдання задля того, щоб досягнути однієї мети, цілі. У цій сфері кожен грає важливу роль. Бізнес іншими словами – ділові відносини між людьми, на чолі з керівником. Існує безліч економічних та соціально-духовних вимог, з дотриманням яких компанія розвивається швидше та легше. Однак, не слід забувати й про дотримання елементів морально-етичного і духовного характеру. Етика в бізнесі – предмет, який вчить як правильно ставитись до своїх колег, співпрацівників, як спілкуватись і взаємодіяти з ними. Тема етики є дуже складна, однак, пізнавши її, ми можемо досягнути великих висот та вийти на вищий рівень у культурно-соціальної сфері компанії. Саме тому вона потребує ґрунтовного перегляду та аналізу, переосмислення морально-етичних проблем, які трапляються під час спілкування людей в бізнесі, для того, щоб зрозуміти особливості управління для відкриття нових перспектив.

Вишезадана потрібність теми дослідження є переконливою. Етика – це наука, що вивчає виникнення, сутність, структуру, функції моралі(норм і правил поведінки людини), її прояви в різноманітних сферах діяльності. Етика пов'язана з етнологією, психологією, соціологією, історією, педагогікою, філософією та ін. науками. Методи керування та управління сучасного менеджера мають вплив на ефективність роботи організації. Також багато чого залежить від його моральних якостей: довіри, відповідальності, чесності, справедливості, поваги, розуміння та співчуття інших.

Мета: проаналізувати з філософської точки зору морально-етичні методи управління організаціями для того, щоб усунути проблеми пов'язані з спілкуванням співпрацівників. За допомогою практики відомих економістів зрозуміти та навчитися як покращувати роботу, змінюючи стосунки в компанії.

Об'єктом дослідження є організація та її працівники. **Предмет дослідження** : теоретичні, методологічні, філософські засади стратегічного управління

Методи дослідження. До нашого часу багато мислителів та дослідників спробували пізнати та розібратись з темою етики бізнесу .Наприклад, Д. Макгрегор та його теорія Х-У, А. Файоль, Т.М.Герет, Р.Д.Клоноскі. Т.К.Чмут, Г.Л.Чайка, Н.П.Статінова. Також відомий усім митрополит Української греко-католицької церкви - Андрей Шептицький, будучи одним із найзаможніших графів Галичини, свої кошти вкладав у освіту, приділяв велику увагу благодійності. Та не усім відомо, що він був успішним інвестором, підприємцем та банкіром. За «10 правилами бізнесу від А. Шептицького» сьогодні навчаються великі підприємці, керівники організацій на тренінгах та у бізнес-школах. Ці правила досить тактовно, багатопланово та з різних філософських позицій пояснюють як за допомогою стосунків між працівниками покращити ефективність роботи команди.

Одним з ефективних методів дослідження також є аналіз інтерв'ю відомих менеджерів та бізнесменів. Український журнал «The Ukrainians» відкрито публікує відповіді на поширені запитання. Наталія Киричична – генеральний менеджмент технологічної компанії України Conscensia розповіла про важливість довіри, цінність скромності та скандинавську корпоративну культуру.[3] Бізнес-футуролог Адриан Сливоцький пояснив та навів приклади компаній ,які в епоху економічних криз проявили неабиякий морально-етичний характер до своїх працівників.[4] Усі ці дані та приклади допомагають чітко проаналізувати дії керівників та їх наслідки на роботу компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб зрозуміти весь період творення та встановлення морально-етичних норм організацій, колективу потрібно сперш за все звернутися до історії. Усі ми добре знаємо терміни кріпацтво, експлуатація праці українців, деспотизм, примусові роботи. Принципи усіх цих методів керування зустрічались на території України. У ті часи люди були змушені працювати незалежно від їхнього віку, статті, здоров'я чи вад, користися керівнику та слухно виконувати завдання. Так, це не правильно, скажете ви. Та розгляньмо ці ситуації не з боку політики, моралі, а з іншого – бізнесу та управління. Чи було це прибутково для організацій, чи мало це ефективний вплив на їхній розвиток? «Стиль керівництва, при якому будь-яка дія вимагає схвалення, породжує культуру бездумності. Відносини, створені між начальником і підлеглими передбачають «Я тобі не довіряю.»- слова Джейсона Фрайда, успішного підприємця. [6, с. 159] Зруйнована система моральних цінностей та етики негативно відбилась на економіці організацій, держави, усі ці форми керування не проіснували довго. Вони стали приводом до повстань селян, завдали великих втрат ресурсів.

Наступний усім відомий факт : «світлом керують гроші». Та сьогодні можна сміливо змінити цю фразу на - «людьми керують гроші» . Більшість обирають професію через прибуток, який можна отримати в майбутньому. Для будь-якого власника бізнесу одні з головних цілей є високий дохід, власна вигода, конкурентоздатність на ринку, міцне закріплення бізнес-ніші на ньому ж. Вони обирають таку форму праці, від якої буде легше задовольнити себе та споживачів їхнього блага. Тому часто керівники організацій забувають приділяти увагу своїм працівникам, не цікавляться їхніми влгодобаннями та смаками. Такі люди націлено йдуть до своєї мети, не зважаючи на інших . Влучний вислів Наталії Криричичної «Завжди майте власну думку, але не забувайте чути інших»[3]. Уявіть себе на місці того працівника ,який боїться сказати й слово своєму керівнику, не має сміливості відпроситись на годину раніше у свій день народження, або того, який смирно виконує усю задану роботу, не спавши ніч ,наглядаючи за матір'ю чи малими дітьми. Чи було б приємно вам спілкуватись зі своїм керівником після таких випадків? Чи б працювали ви ефективно та з задоволенням? Сумніваюсь, що ви відповісте на ці питання «так». «Дайте людям розуміти, що вони мають можливість і право шукати свої шляхи у співпраці з вами.»- слова найбільш впливового українського економіста Богдана Гаврилишина. [1,с. 281]

Показові приклади морально-етичних ситуацій, які траплялись у великих компаніях згадав у своєму інтерв'ю А.Сливоцький. Глобальні кризи несуть усім великі витрати, змінюють економічну політику, створюють нові проблеми та впливають на будь-який бізнес. Однак, лише вправний та досвідчений керівник може впоратись з усіма труднощами, прислухатись та допомогти своїм працівникам. І «Коли ви приглянетеся до найкращих підприємців (саме найкращих), то будете вражені, наскільки часто справжня етична поведінка є основоположною характеристикою того, ким вони є. Це основний двигун та рушій їхнього надзвичайного успіху. І це важко не помітити.»[4] Ось саме чому правильний підхід до своїх працівників принесе вам маленьку вигоду завтра та велику в майбутньому. Найкращі стосунки в команді – дружні, коли всі рівні та допомагають один одному. А чути думку інших – одне з найголовніших морально-етичних правил у колективному соціумі.

Етика в бізнесі також проявляється в ставленні до хабарництва, шахрайства, корупції, сплати податків. Нечесне ведення бізнесу, неповага та байдужість до правових норм, прийом працівників з дискримінацією –відносяться до морально-етичних проблем, які часто зустрічаються в нашій країні. Для того, щоб організація працювала ефективно потрібно не лише будувати дружні стосунки в команді, проте й залишатись вірним та чесним поза її межами. Потрібно вміти ладнати з представниками інших суб'єктів, країни. Оскільки ми будуємо нашу державу і правильне соціально-духовне життя громадян є одним з основних чинників впливу на громадян України. Тому, якщо ми хочемо бачити у колективі чесних та відповідальних працівників, потрібно працювати над собою та вміти будувати справедливі, соціальні стосунки з компаніями державного рівня. Влучним висловом для підтвердження цієї думки будуть слова А. Шептицького «Не кради майбутнє у своїх дітей, не руйнуй своїх і чужих талантів, не лобіюй законів, що руйнують справедливість і мир.» [2,с. 54]

Висновки. Отже, потрібно не забувати про морально-етичні правила у процесі бізнесу, учитись на практиці інших компаній. Таким чином ваша організація буде розвиватись, функціонувати швидше та легше.

Список використаних джерел

1. Гаврилишин Б. Залишаюся українцем - К. :Пульсари,2011. - 288 с.ІЛ
2. Маринович М. Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми» - Л. : Видавництво Старого Лева,2019.- 248 с.
3. Прокопишин Т. Наталія Киричична, Conscensia: «Ideas are worthless, execution is everything//The Ukrainians, [Електронний ресурс],13 серпня,2019.- Режим доступу: <https://theukrainians.org/nataliya-krynichna/> ,відкритий
4. Сливоцький А. Етика в бізнесі// The Ukrainians [Електронний ресурс] ,15 квітня ,2020.- Режим доступу: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> , відкритий
5. Статінова Н. П. Етика бізнесу : навч. посібник / Н. П. Статінова, С. Г. Радченко. – К. : КНТЕУ, 2001. - 280 с
6. Фрайд Дж., Девід Хайнмайер Хенсон Ресворк. Ця книжка змінить ваш погляд на бізнес – К. : Клуб Сімейного Дозвілля,2016 – 176 с.
7. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник / Чайка Г. Л. – К. : Знання, 2005. – 442 с

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: «Гроші» найважливіша категорія економіки. Як об'єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов'язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета дослідження - проаналізувати основні аспекти грошей як предмет соціально-філософського дискурсу. Завдання дослідження: проаналізувати феномен грошей як необхідний елемент в структурі соціально-економічного буття; розглянути зміст і смислове наповнення даного феномена; розкрити значення феномена грошей, його констатуючий вплив на буття людини, його світогляд і систему цінностей.

Об'єкт дослідження - гроші у філософсько-соціологічному дискурсі.

Предмет дослідження - значення даного феномену. З економічної точки зору гроші розглядаються як знаки вартості, а їх буття зводиться в основному, до їх матеріального втілення. Однак вести мову про реальну вартість грошей можна вести лише в тому випадку, якщо вони знаходять вираження в формі благородних металів (золота, срібла), тобто так званих «повноцінних грошей». Перехід же до інших форм грошей, таким, наприклад, як монети і банкноти, які мають лише номінальну вартість, перетворює їх в знак, символ, який виступає не більше ніж носієм інформації. Сучасна епоха є більше збільшує цей символічний статус грошей за допомогою формування системи «електронних грошей», які остаточно втратили будь-яку конкретність та перетворилися тим самим в чисту умовність, абсолютну символічність. Незважаючи на те, що сутність та значення грошей в сучасному світі вже практично не залежать від форми їх матеріального втілення, вони, тим не менш, продовжують залишатися безумовною цінністю, виступаючи засобом і метою обміну. Однак їх цінність зумовлюється не їхніми речовою формою, як це часто було історично, а змістом тих суспільних процесів, які вони опосередковують і роблять можливими своїм рухом. Так, переходячи від однієї людини до іншої, гроші виконують комунікативну функцію, висловлюють певний образ спілкування. Незалежно від своєї конкретної форми (матеріальної або символічної), вони виступають інструментом соціальної взаємодії людей, здійснюваного через обмін. Механізм такого соціального взаємодії передбачає діалектичну єдність присвоєння і відчуження, в ході якого то, що належало індивіду, стає йому чужим, а чуже, навпаки, починає вважатися своїм. Визначаючи антиномію свого / чужого, гроші тим самим вносять в соціальне життя впорядкованість, регулюють процес розподілу соціальних цінностей, визначають кількісні межі і можливості конкретних дій людей, реалізують основний для ринкової економіки принцип еквівалентності відчужених і привласнюється благ. Виконуючи ці функції, гроші реалізують себе в якості механізму соціально-нормативного регулювання суспільства, набуваючи для нього тим самим безумовну цінність. Отже, гроші - це особливий феномен, з яким нерозривно пов'язана сфера повсякденного людського буття, а також сприйняття людиною світу і самого себе в ньому. Очевидно, що в такому розширеному розумінні вплив грошей на людину і суспільство не вичерпується тільки і виключно сферою економіки, - воно має яскраво виражену соціальну і аксіологічну спрямованість. Гроші впливають на конструювання системи цінностей, на формування моральних і моральних установок, на психологію і світогляд людини, на функціонування всього суспільства в цілому. На цій підставі можна стверджувати, що гроші за своїм статусом постають в якості універсальної онтологічної категорії, що лежить в основі буття людини і суспільства, яка зумовлює і задає основні параметри їх спільного функціонування. Отже, досягнути справжню природу грошей можливо, тільки охопивши всі форми прояву їх сутнісних особливостей, що можна досягти лише на основі інтеграції економічного, психологічного і філософського підходів [1, с. 148-149]. Загальновідомо, що відсутність грошей згубно позначається на психічному стані і моральному вигляді людини, підштовхуючи її на вчинення протизаконних і протиправних дій. Але і наявність грошей і тим більше їх надлишок створюють людині певні проблеми. Зворотний ж (позитивний) вплив грошей дають людині впевненість в собі і відкривають їй воістину необмежені можливості самореалізації. Багато в чому ж гроші починають надавати на людину великий вплив, змінюючи її соціальне буття, трансформуючи світогляд. Гроші нав'язують свою політику, диктують правила поведінки, змінюють коло спілкування та принципи комунікативної взаємодії, формують певну систему цінностей, що відповідає соціальному і, в першу чергу, майновому стану людини, трансформують її моральне обличчя тощо. Такий основний вплив грошей на життя людини та суспільства здавна стало предметом філософського інтересу. Одним з перших феномен грошей проаналізував Аристотель, зв'язавши його з цілим рядом інших соціально-економічних явищ, таких, як розподіл праці, обмін, вартість та ін. Запропонована ним концепція розуміння грошей на тривалий час зумовила характер і специфіку розвитку економічного знання. Аристотель, як відомо, був прихильником самодостатності (натуральності) господарства. Тому він сприймав поліс не просто як економічне явище, що забезпечує гармонійне поєднання домогосподарств, а й як інструмент, що забезпечує можливість морального вдосконалення її громадян. Таке господарство Аристотель називав природним. З філософської точки зору феномен грошей в капіталістичному суспільстві глибоко проаналізував німецький філософ і економіст Г. Зіммель. Його знаменита робота «Філософія грошей» [2, с. 47] присвячена розкриттю їх природи та сутності. Поява грошей як універсального засобу обміну Г. Зіммель пов'язує з підйомом і розвитком інтелекту та супутньою даній тенденції формування грошової економіки. Гроші, так само як і інтелект, розвиваються, по Г. Зіммелю, паралельно зі зростанням свободи, поділу праці та посиленням в силу цього тенденції індивідуалізації членів соціальних груп. Дані явища в їх сукупності вчений пов'язує з власне історичним періодом у розвитку суспільства, ознаменованим його зростаючою інтелектуалізацією і раціоналізацією, а також з поглибленням впливу на нього принципів грошової економіки. Тим самим історія розвитку суспільства постає як історія формування сучасних капіталістичних відносин з їх найбільш характерними ознаками - інтелектом і грошима. Гроші відкидають всі типи природності, властиві суспільству минулого. Вони проявляють свої соціальні функції і в сучасній демократії, і в ідеології лібералізму, а також у розвитку науки, техніки, технології, в самому темпі та ритмі сучасного соціального життя. При цьому найважливішою функцією грошей як і раніше залишається опосередкування економічного обміну. Гроші є особливим товаром, який виконує функції міри вартості, вони виступають засобом накопичення, звернення, зберігання та виплат. Однак історична значимість грошей, по Г. Зіммелю, полягає не тільки в тому, щоб полегшувати торгівлю і розвивати ринкову економіку, націлену на отримання прибутку. Гроші також є інструментом формування «homo economicus» з властивою йому системою цінностей, специфічним світоглядом і моральними установками. Тим самим гроші змінюють не тільки «світ речей», а й «світ людей» - сферу людського буття. Вони грають важливу роль в трансформації внутрішнього світу людини, видозмінюючи його потреби, інтереси, прагнення та ідеали. Г. Зіммель проаналізував вплив фінансово-грошових відносин на поведінку і свідомість індивідів, що виявляється, наприклад, в придушенні почуттів і бажань людей, в деформації розуму і раціональності. Наслідками влади грошей філософ вважав відчуження людей один від одного, знецінення культури, «уречевлення» всієї системи людських взаємин. Речі, створювані людиною, набувають над нею практично необмежену владу. Людина ж все більше використовує речі як засоби та інструменти, не розуміючи при цьому принципів і сенсу їх дії. А оскільки в створених людиною речах «об'єктивуються» знання, дух і вміння самої людини, і тим самим стає чужою її власна духовність. Таким чином, гроші є не тільки законодавчим наслідком розвитку цивілізації, а й потужним інструментом її трансформації, в тому числі в плані соціальному. З огляду на масштабність впливу грошей на людину та суспільство, багато сучасних дослідників схильні надавати їм містичний зміст і значення. Одні виявляють інтерес до пізнання «надчуттєвих принципів і засад цього складного явища», наділяючи його «якістю майже магічного впливу на людину» [3, с. 3]. Інші схильні вважати, що «гроші мають незбагненні властивості», а їх «рух пов'язаний з великими секретами та таємницями», що призводить до збоїв в роботі економічних законів [4, с. 4]. На думку третіх, гроші являють собою «багато в чому невідоме, хоча і цілком відчутну силу. Коли ж ми починаємо замислюватися над сутністю і походженням цієї сили, над тим, що означає мати гроші не в повсякденному розумінні, а в філософському плані, як тільки виникає запитання, що таке гроші, то відразу ж потрапляємо в лабіринт труднощів і парадоксів» [5, с. 143]. У будь-якому випадку, чи йде мова про позитивний або негативний зміст досліджуваного феномена, слід визнати, що гроші - всього лише інструмент, використання якого цілком залежить від того, хто цим інструментом управляє. І якщо наслідки володіння грошима суто негативні та аморальні, причину цього слід шукати не в самих грошах, а в природі й сутності розпорядження ними людини. Проблема, таким чином, зводиться саме до людини, до її «людських якостей» (А.Печей), під якими мається на увазі властива їй запобіжна моральність, сумлінність, чесність та порядність. Тим самим обговорення проблеми грошей з філософської точки зору набуває яскраво виражену аксіологічну спрямованість. І якщо в давнину людина, словами Протагора, вважала себе «мірою всіх речей», то в нашій сучасності, навпаки, гроші перетворюються в мірло самої людини. Вони дають можливість не тільки оцінювати соціальний статус людини, а й висловлювати через себе багато інших соціальних цінностей, в тому числі, багатство, власність, свободу [5, с. 12-13].

Висновки. Отже, гроші є феноменом соціального буття, продуктом і творенням суспільства, за яке воно з неминучістю несе відповідальність як в широкій історичній перспективі, так і в особі своїх окремих представників. У грошах знаходить вираз якісна безмежність можливого в діях конкретних індивідів, спонукальна мотивація багатьох видів людської активності - як продуктивно спрямованої, так і антигуманної. Отже, гроші здатні привносити в структуру соціального буття як упорядкованість, гармонію, так і елементи хаосу, беззаконня.

Поєднуючи в собі можливості реалізації двох різноспрямованих тенденцій людської самореалізації, гроші сприяють творенню або руйнуванню людини як особистості, надають великий вплив на формування його системи цінностей, ієрархії особистих потреб і пріоритетів. В кінцевому рахунку все залежить людини, адже гроші виступають лише засобом реалізації її певним чином спрямованих вольових інтенцій.

Список використаних джерел

1. Гур'янова А.В. Философия экономики: к вопросу об определении дисциплинарного статуса и проблемного поля // Российская наука: актуальные исследования и разработки: сб. науч. ст. I Всероссий. заоч. науч.-практи. конф., посвященной 85-летию Самарского гос. эконом. ун-та: в 3 ч. Самара: СГЭУ, 2016. Ч. 1. С. 148-152.
2. Simmel G. The Philosophy of Money / ed. by D. Frisby. L., NY: Routledge, 2004.
3. Щеглов А. Метафизика денег. М.: Мирь, 2014. 288 с.
4. Андренов Н. Механизмы общества и деньги. LAP, 2012. 220 с.
5. Мартыненко В.В. Социальная философия денег // Вопросы философии. 2008. № 11. С. 143-154.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНИ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Дослідження процесу формування передумов та перспектив утвердження соціальної держави в Україні у контексті світового досвіду з акцентом на політичний та історичний аспект цієї проблеми.

Мета. Полягає в тому, щоб у контексті сучасних політичних і соціально-економічних процесів виявити тенденції, стан, перспективи й особливості формування соціальної держави в Україні.

Виклад матеріалу. Соціальна держава - це соціально орієнтована держава, що визнає людину найвищою соціальною цінністю, надає соціальну допомогу індивідам, які потрапили у важку життєву ситуацію, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя, перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної справедливості і своє призначення вбачає в забезпеченні громадського миру і злагоди в суспільстві.

Незалежно від специфіки тієї чи іншої національної моделі соціальної держави для неї характерні такі спільні ознаки:

- соціальна держава є закономірним продуктом еволюції громадянського суспільства в напрямку до громадянського суспільства соціальної демократії;
- вона завжди визнається якісною характеристикою правової держави;
- проголошення держави соціальною є важливою конституційною гарантією забезпечення і захисту соціальних прав людини;
- оскільки як мета діяльності соціальної держави, так і сама ця діяльність (соціальна політика) визначаються правовими рішеннями, то її функціонування передбачає наявність розвинутого соціального законодавства;
- соціальна держава слугує забезпеченню громадського миру і злагоди в суспільстві;
- утвердження соціальної державності сприяє трансформації ринкової економіки на соціальну ринкову, служінню власності інтересам як власника, так і суспільства.

Поняття «соціальної держави» було висунуто у 1929 р. німецьким державознавцем Г. Геллером і згодом поширилося в Європі. (Хоча автором поняття «соціальна держава» вважається Лоренцо фон Штейн, котрий ввів його у 1850 році) У США ідея соціальної держави була прийнята пізніше, ніж у країнах Європи, оскільки тип свідомості американського суспільства був орієнтований на принцип індивідуалізму.

Після Другої світової війни концепція соціальної держави одержала закріплення в конституціях ряду країн Західної Європи (ФРН, Іспанія та ін.). Стаття 1 Конституції Іспанії 1978 р. зазначає, що Іспанія є соціальною, правовою та демократичною державою, вищими цінностями якої є свобода, справедливість, рівність і політичний плюралізм. Стаття 20 Конституції ФРН 1949 р. говорить про те, що ФРН є демократичною і соціальною федеративною державою. У Конституції Франції записано, що вона є демократичною і соціальною республікою.

Соціальна держава означає насамперед обов'язок законодавця бути соціально активним в ім'я згладжування суперечних інтересів членів суспільства і забезпечення гідних умов життя для усіх за наявності рівності форм власності на засоби виробництва.

Держава стає органом подолання соціальних протиріч, урахування і координації інтересів різних груп населення, проведення до життя таких рішень, які б позитивно сприймалися різними верствами суспільства, її мета - за допомогою соціальної політики, забезпечення рівності та умов політичної співучасті об'єднати населення, стабілізувати соціальну (у тому числі правову) і економічну системи, забезпечити їх прогресивну еволюцію.

Слід підкреслити, що незважаючи на те, що від початку суспільних перетворень у нашій країні пройшло вже чимало часу, сьогодні Україна зіткнулася з проблемою адаптації інституту державної служби до нових умов, викликаних змінами в суспільно-політичній системі та інтеграції країни в Європейське співтовариство.

Одним із найважливіших обов'язків соціальної держави перед громадянами є забезпечення їх прав, зафіксованих у ст. 25 Загальної декларації прав людини, а також в Європейській соціальній хартії, міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права та інших міжнародних документах.

«Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи одяг, їжу, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини».

З метою висвітлення різних наукових підходів необхідно звернути увагу на те, що деякі автори негативно ставляться до поняття «соціальна держава». Так, С.Алексєєв вважає, що соціальна держава є «сором'язливим аналогом» терміна «соціалістична держава» і лише жахи сталінського соціалізму й гітлерівського націонал-соціалізму зумовлюють необхідність заміни теоретично дискредитованого виразу «соціалістична держава» більш аморфним і невизначеним поняттям «соціальна держава».

Аналізуючи різні погляди вчених-дослідників та порівнюючи їх з реаліями суспільного життя, необхідно звернути увагу на те, що проголошення держави соціальною не означає, що вона є такою насправді.

Висновки. Сформована у другій половині 1990-х років в Україні соціально-політична ситуація переконливо доводить, що консолідація суспільства і його виведення з глибокої кризи можливе лише на основі політики, спрямованої на побудову демократичної, соціальної, правової держави. Вона припускає надання всім громадянам гарантій прав на самореалізацію, соціальний захист, зміцнення соціального партнерства між державою, роботодавцями і профспілками.

Громадяни повинні знати, що найважливіші інститути держави і суспільства здатні адекватно і своєчасно реагувати на їхні потреби. Цей висновок особливо цінний для України, де суспільство й економіка знаходяться в надто глибокій кризі, високий ступінь соціальної нерівності й у той самий час сьогодні немає згоди між політичними силами з питань про стратегію суспільного розвитку.

Усунути економічні причини соціальної несправедливості, як показує історичний досвід, можливо лише шляхом активного державного регулювання, що є характерною рисою діяльності демократичної, соціальної, правової держави.

У результаті дослідження виявлені визначальні ознаки держави загального добробуту і соціальної держави. Якщо перша характеризується високим ступенем відповідальності уряду за соціальне забезпечення, то друга ґрунтується не тільки на відповідальності держави, але і на власних зусиллях, відповідальності громадян і неурядових організацій.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>.
3. Кресіна І. Моделі соціальної держави: модернізуючий вплив глобалізації. Публічне право. 2015. № 1. С. 185–196.
4. Марков К. А. Проблема визначення поняття соціальної держави. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2015. Вип. 5. С. 27–36.
5. Сковронський Д. М. Політичні та економічні трансформації соціальної держави: монографія. Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т права та психології. Львів: Афіша, 2015. 199 с.
6. Барабаш Ю. Дихотомія правової, демократичної та соціальної державності – тонка грань українського конституціоналізму. *Право України*. 2017. № 7. С.24–32.
7. Окладна М. Г., Якименко Х. С. Соціальна політика Європейського Союзу: уроки для України // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами І Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті професорів М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р.: у 2 ч. Х., 2015. Ч. 1. С. 193–199.
8. Якоб М. Проблеми соціальної рівності і справедливості та їх співвідношення в концепціях Т.Гоббса і Дж.Локка. *Вісн. Ін-ту розвитку дитини*. Сер.: Філософія. Педагогіка. Психологія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2018. Вип. 6. С. 54–61.

ІДЕАЛЬНИЙ, СУСПІЛЬНИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ ЛАД ЗА КОНФУЦІЄМ

Постанова проблеми. Конфуцій — давньокитайський філософ та політичний діяч, титульна фігура у конфуціанстві. Національний герой Китаю. В його вченні значна увага приділяється питанням світобудови і справедливого суспільного устрою у Піднебесній, тобто сучасними словами, у глобальному суспільстві. Він засновник філософської школи конфуціанства, де були питання політичної стабільності, метод організації людей та управління державою.

Конфуціанство є одним з головних філософсько-релігійних учень світу. Воно справляє помітний вплив на культури таких далекосхідних країн, як Китай, Японія, Корея, В'єтнам. Конфуціанство не є релігією в повному розумінні цього поняття через те, що воно не має цілісної містично-метафізичної системи. Хоча його основоположною ідеєю (релігійного плану) і є культ Неба, але як іпостасі, що уособлює сили природи, і як абсолютного зразка, подібного до абсолюту дао Лао-цзи.

Метою нашого дослідження є аналіз ідеального, суспільного та державного ладу згідно з вченням Конфуція.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- Розкрити характерні риси ідеального, суспільного та державного ладу за Конфуцієм.
- Проаналізувати вчення Конфуція про людину.
- Розкрити основні шляхи удосконалення державного управління та державного ладу.

Виклад матеріалу. В основі вчення Конфуція — Людина та її потреби. Політичною ціллю конфуціанства було створення міцного базису для організації держави, яка покликана забезпечувати інтереси людей. На відміну від даосизму, конфуціанство має на меті розбудову розгалуженої системи адміністрування суспільства, активізацію стосунків між складовими суспільства (громадами, кланами, сім'ями) та створення державної надбудови над цими структурами. Звідси випливають такі поняття, як «конфуціанська вертикаль» та «конфуціанська піраміда». Вчення Конфуція розробляло принципи ефективного функціонування бюрократичних структур держави, обґрунтовуючи необхідність їх дотримання всіма членами суспільства. Концепція загальної добродійності, що має реалізуватися через повагу до всього суспільного, гідність та відчуття належності до китайської спільноти створили своєрідні та ефективні механізми функціонування та розвитку китайського суспільства на століття вперед. Етичні правила, закладені в конфуціанській етиці, актуалізувалися через ритуали. Ритуали зберігали сталість розвитку та зменшували можливі відхилення від принципів, закладених Конфуцієм. Тому конфуціанство не перетворилося ані на певну релігію, ані на виключно політичну ідеологію.

Конфуцій жив в епоху великих соціальних і політичних потрясінь, коли Китай перебував у стані тяжкої внутрішньої кризи, і коли питання стабільності держави вийшли на перший план. Як правильно керувати державою, щоб зберегти в ній незмінний порядок – питання, яке хвилює Конфуція впершу чергу. Людина цікавить його не сама по собі, а як частина ієрархії, де вона займає чітко визначене місце. Тому вчення про людину є невіддільним від вчення про керування державою. Ціль конфуціанського вчення про людину – показати, як повинна поводитися людина в різних ситуаціях, тобто це вчення має яскраво виражену практичну спрямованість, а теоретичний аспект є підлеглим: обґрунтувати вічність і незмінність правил поведінки, що рекомендуються, і відносин між людьми.

Отже, на думку Конфуція, ідеальна поведінка людини є такою, що не чинить іншим того, чого не бажає собі, поважає старших, з повагою ставиться до рівних, відповідальна, справедлива, прагне до знань, завжди дотримується принципу Дао як шляху благородства та самовдосконалення. Дотримання моральних норм у поведінці людини спричиняє добродійність і глибоку повагу, однак на це здатні лише обрані та повноцінні особистості. Такі люди не роблять іншим, чого собі не бажають, роблять так, як потребує етикет, лад та їх власний соціальний стан, прямують до знань, розуміють Дао як шлях до благородства та духовної досконалості.

На мій погляд, одним з головних питань конфуціанства було вдосконалення управління державою. Конфуцій присвятив цьому багато своїх міркувань, розроблень, доцільні способи вибудови стосунків правителя, службовців й простих жителів у процесі суспільного життя. Конфуцій трактував державу як велику родину. Влада імператора уподібнювалася владі батька, а відносини між підданими сімейним відносинам: тобто молодші мали залежати від старших, а старші зобов'язані були піклуватися про молодших. Конфуцій говорив, що фундаментом управління державою має бути виховання людинолюбства. Але це поняття значно відрізнялося від сучасного поняття гуманності: піклування батьків про дітей, синівська шанобливість до старших в сім'ї та справедливе ставлення до тих, хто не зв'язаний родинними узами - ось ключові складові людинолюбства за Конфуцієм.

Висновки. Складно не погодитися з таким підходом до організації влади і життя людей. Звичайно ж, у владі повинні бути люди з внутрішньою схильністю до справедливого управління, високими моральними устоями і патріотизмом, що має формуватися завдяки певній педагогічній системі, у зазначеному контексті – виховним ідеям конфуціанства. Конфуцій говорив також про те, що кожен у державі має бути на своєму місці, має виконувати ті обов'язки, які у нього краще всього виходять: «Правитель повинен бути государем, сановник - сановником, батько - батьком, син - сином». Тільки так, на думку Конфуція, держава зможе стати благополучною, зможе забезпечити своїх підданих благами, захистити їх від різних негараздів і невдач. Крім того, благородні мужі-чиновники за Конфуцієм повинні були виховувати своїх підданих.

На нашу думку, управління державою повинно будуватися на основі власного прикладу правителя. У цьому контексті гостро постає проблема українських чиновників і подвійних стандартів життя в нашій країні. Я вважаю, що така ситуація створює перешкоди для розвитку нашої держави. Конфуцій був проти управління державою на основі жорстких законів і заборон. Єдиний вид заборони і закону, який визнавав Конфуцій - це релігійно моральний закон, тобто той закон, який однаковий у всіх релігіях і у всіх культурах.

Список використаної літератури:

- Мартинов А.С. Конфуціанство: класичний період. СПб.:Азбука-классика; Петербурзьке Сходознавство, 2006. 384 с.
Переломов Л. С. Конфуцій: «Лунь Юй», М.: Сх. лит., 2000, 588 с.

PHILOSOPHICAL IDEAS OF CONFUCIANISM

Problem solving: Master Kong, better known in the Western part of the world as Confucius. He was also the founder of the Chinese philosophical school which called Confucianism. This doctrine became the basis of Chinese principle of organization of society and the Chinese way of life since the II century BC and to the XX century. Based on the ancient Chinese traditions of Confucius created the concept of the ideal person whose signs should be: respect to the older generation, humanity, sense of duty, justice and restrained behavior. This concept preached a utopian relationship between people both at home and in the state as a whole, and promoted moral self-improvement as the basis of the social system.

Goal: The purpose of the article to study the main ideas of Confucianism and its influence on the formation of society.

Presentation of the material:

1. The cult of Heaven (Tian)

Confucianism presupposes heaven both as a part of nature and as a higher spiritual force. The gift of Heaven is the ethical qualities of a person with whom he must live in harmony, which implies submission to Heaven.

2. Rites (Li)

An important part of Confucius teachings is occupied by the concept of li, which can be translated as a ritual, rule or also as a ceremonial. Confucianism requires strict adherence to li, without which the state is impossible. Without li there is no difference between heaven and earth, between rulers and subordinates, ups and downs, old and young. In turn, whether it is determined by established customs and traditions. Thus, Confucianism is by nature a conservative, patriarchal worldview.

3. Ren (humanity)

Ren relies on the relationship between two people, but also covers much more, such as belonging to family, state and the world.

Ren has many translations such as "benevolence", "perfect virtue", "kindness" or even "human soul". When asked, Confucius defined it by the ordinary Chinese word for love, ai, saying that it meant to "love others".

Confucianism says that if the head of the people lacks the ren, it will be difficult for his subjects to be human. Ren is the basis of Confucian political theory; the ruler calls for certain actions and only from him depends either positive or negative. An inhumane ruler risks losing the Mandate of Heaven or, in other words, the right to rule. A ruler who lacks such a mandate does not need to obey, but a ruler who cares about people should obey, because benevolence means that he was appointed by heaven.

The head of the people and the people are closely interconnected so if they do not match each other the system will not work.

4. Zhong (loyalty)

Loyalty - fidelity to current laws, regulations of the authorities (sometimes only formal, external). Loyalty - a correct, trustworthy attitude to someone or something. Zhong combines with both li and ren, it is about philanthropy and justice, which have a balance between them.

5. Exemplary Person

The term Junzhi literally means "son of a ruler," "prince," or "noble," the ideal of a "gentleman" The task of man is to find harmony. As a result of hard work and self-improvement a person can understand others and himself. A person must develop and adhere to the following provisions:

- cultivate themselves morally;
- participate in the correct performance of ritual;
- show filial piety and loyalty where these are due;
- cultivate humaneness.

6. Meritocracy.

Confucius held the view that there should be no distinction of classes, in teaching. Much earlier, the term gentleman was considered a man of noble, wealthy origin. Over time, the term has acquired meaning as a man of high morals and intelligence.

This overestimation of human qualities led to the introduction of a system of meritocratic expertise for the selection of bureaucrats of the imperial government. This system allowed anyone who passed the exam to become a civil servant - a position that brought wealth and honor to the whole family. Over time, this system was improved, so later everyone had to prove their worth according to the Confucian canon.

7. Rectification of Names

In ancient Chinese proverbs, Confucius says that all things have their names and meanings.

The teaching of Confucius consist of five basic relationships in life:

- Ruler to subject
- Parent to child
- Husband to wife
- Elder brother to younger brother
- Friend to friend

Everyone has a social status and a social name. Duties and responsibilities are connected with their social names. All the ruler, the minister, the father and the son have social names, so they must fulfill their obligatory social duties of respect (correction of names). For example, when studying Chinese culture, a child speaks only when the father allows him to speak. In a sense, respect is shown in submission, if you are hierarchically lower, then you have to obey the older ones because they are wiser and have lived much longer.

EXAMPLE OF TRUE PERSON:

True attitude. A noble man exists in absolute harmony with people. Philosophers often define such attitudes as self-control and high self-discipline.

True behavior. A person who studies Confucianism knows the rules of etiquette and applies it daily in his life. A noble man knows all the necessary rules and traditions concerning the honor and respect of his ancestors. If a person does not have a true attitude, then real behavior makes no sense.

True knowledge. A worthy man is highly educated: he knows the history of his country, is familiar with the works of Chinese composers and classical poets, understands jurisprudence. Confucius was convinced that knowledge that could not be applied in life was a useless burden. And to achieve true knowledge you need to develop a true attitude and true behavior.

The true state of mind. A noble man remains true to his ideals, to himself and is fair to others. Her actions and deeds improve the life of society.

True permanence. When a person has developed all the above traits, he has no right to retreat. This is a feature of character - consistency.

In conclusion, Confucianism is a great teaching that speaks about humanism, but over time people have adapted this teaching to their needs, which are selfish. Every doctrine has its flaws, but Confucianism says that everyone has a place in the system.

References:

1. New World Encyclopedia Confucianism URL: <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/confucianism>
2. Кун – Цзи (Конфуций) URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/kun-tszy-konfutsii>
3. Конфуціанство: коротко / Джей Джи URL: <https://dovidka.biz.ua/konfutsianstvo-korotko/>
4. Wikipedia Confucianism URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Confucianism#Humaneness>

РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність теми. Майбутнє кожної держави значною мірою залежить від того, наскільки успішно вона зможе накреслити свої цілі, усвідомити свої інтереси та наскільки вірно поєднуюватимуться інтереси самої держави з інтересами її громадян, а також наскільки громадяни й еліта зможуть порозумітися і якою мірою зможуть консолідуватися навколо ідеї державотворення.

Молодь є однією з найважливіших частин суспільства. І. М. Львівський у своїй роботі писав: «Молодь — акумулятор критичних настроїв відносно існуючої діяльності; вона — конденсатор тієї будівельної енергії, яка так потрібна у момент корінних реформ; вона — катализатор тих трансформацій, які завжди непомітно і постійно відбуваються всередині суспільства. Молодь, таким чином, одночасно і «вибухнебезпечний» руйнівний матеріал, і сила, здатна творити нове».

Тому політична свідомість молоді є одним з фундаментальних державотворчих аспектів. Також актуальність дослідження історичної пам'яті полягає у тому, що Україна ще знаходиться в процесі державотворення, який не відбувається без внутрішніх конфліктів та зовнішнього втручання. Сьогодні історична пам'ять усе більше використовується як інструмент для маніпуляції з боку української влади, сепаратистських угруповань, українських та російських ЗМІ та інше.

Мета. Проаналізувати історичну пам'ять, як фактор впливу на політичну свідомість сучасної молоді України.

Виклад інформації. Політична свідомість під собою розуміє свідомість громадян у політичних процесах, всіх тих сил, які борються за владу і здійснюють її. На неї впливають різні фактори наприклад такі як соціальні, економічні, історичне підґрунтя та інше. Це поняття є суб'єктивним, але існує як сукупність поглядів, ідей, почуттів, настроїв так і концепцій, які собою формують світоглядну підсистему політичної системи суспільства.

На основі цих показників, формується думка суб'єктів політики, які приймають рішення та виконують певні дії.

Політична ідеологія – це система уявлень, ідей, поглядів на політичне життя, вона відображає інтереси класів, націй та великих суспільних груп (наприклад: національні (етнічні) меншини). Ідеологія має напрям на певний суспільний лад: капіталістичний, комуністичний, ліберальний...

Також ідеологія і політика є нерозривними, перша пропонує систему цінностей, орієнтирів на основі яких приймаються політичні рішення.

Політична культура є компонентом політичної системи суспільства і виконує такі функції: вираження політичних потреб та інтересів нації, її окремих суспільних груп, акумуляція історичного досвіду народу, інтеграція та мобілізація членів політичного об'єднання, відтворення зразків політичного життя, орієнтація суспільства на формування та зміцнення бажаного суспільного ладу, політична соціалізація нових генерацій народу.

Політична культура України базується на українських цінностях, світогляді, менталітеті, традиціях та звичаях, символах, ідеї, політичній свідомості, орієнтації населення, етнічній складовій.

Українці за психологічним складом є наближені до західного, європейського типу, що проявляється у визначенні цінності особи та її суспільної ролі, поваги до гідності та прав і свобод людини, що проявляє демократизм українського народу.

Проте основними ознаками ментальності українського народу є:

- Інтровертність, що виявляється у зосередженості окремої людини на проблемах особистого, індивідуального, внутрішнього світу.
- Кордоцентричність, що проявляється у сентименталізмі, чутливості, любові до природи, відображеної у творах піснях та фольклорі.
- Анархічний індивідуалізм прагнення до особистої свободи, без прагнення до державності та єдності, без цілей, організованості та дисциплінованості.
- Перевага емоцій над інтелектом.

Ці ознаки сформувалися на основі історичних реалій, але беручи до уваги, що за певних історичних умов всередині нації можуть співіснувати відмінні опції історичної пам'яті (наприклад: Голодомор (1932-1933рр.), який був на українських землях в складі СРСР, політика “колонізації” та “пацифікації” на українських землях в складі Польщі), різні регіони країни можуть перебувати в неоднакових політичних, соціокультурних обставинах, які визначають зміст та ціннісне наповнення тієї чи іншої моделі колективної пам'яті, що формується в свідомості мешканців регіону.

Значний вплив на сучасну молодість (покоління Z) здійснює старше покоління (покоління X та Y), тому культура і середовище у якому сформувався їхній світогляд, а це період “застою” та “перебудови”, значно вплинув і впливає на молодість.

За періоду “застою” були здійснені хвилі масових арештів дисидентів, які спричинили до знищення тогочасної культурної еліти. В період “перебудови” виникла тіньова економіка, зменшились доходи УРСР. В наслідок, у 1990 році - почалося суттєве погіршення життєвого рівня населення. Все це, призвело до занепаду культури та розвитку в українців менталітету меншовартості та бідності. Попри негаразди, українці продовжували відновлювати спілки, клуби, товариства, організувати мітинги та страйки (страйки шахтарів України, страйки студентів, а саме “Революція на граніті”), пробудження національної свідомості населення України в часи “гласності”, стало однією з умов для формування України, як окремої незалежної держави. Ставши незалежною, Україну поглинула політична криза, через відсутність нової конституції і чіткого розподілу повноважень між Президентом і Верховною Радою, Конституція УРСР 1978 року діяла, аж до червня 1996 року.

Великою втраченою була смерть лідера Народного Руху, В'ячеслава Чорновола, який міг стати другим президентом України, та можливо кардинально змінити хід історії. Натомість другим президентом став Л. Кучма, що був причетний до смерті громадського діяча та журналіста Георгія Гонгадзе, ці події дещо нагадують період СРСР, коли ув'язнювали та розстрілювали дисидентів. Чергова масова акція відбулась 2004 року – “Помаранчева революція”, деяка молодість пам'ятає ці події, деяка ні, але революцію, яку будуть пам'ятати всі це “Революція Гідності”.

21 листопада 2013 – в Києві розпочинається Євромайдан як мирна акція протесту студентів і громадських діячів. Це був протест проти рішення уряду М. Азарова призупинити процес підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом.

Четвертий президент, В. Янукович, відмовляється від підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС і оголошує про намір підписати Угоду про Митний Союз з Росією.

30 листопада 2013 відбувся силовий розгін Євромайдану. Під час розгону загони «Беркуту» жорстоко побили його мирних учасників. Коли в Києві відбулася демонстрація протесту і народне віче, в яких взяло участь близько пів мільйона осіб. Протестувальники створили Штаб Національного Спротиву. Ці події засвідчили, що Євромайдан закінчився і розпочалася “Революція гідності”. Згодом у Верховній Раді з порушеннями процедури голосування, були прийняті «диктаторські закони», які значно обмежували конституційні права і свободи громадян (свободу на проведення масових зібрань, свободу інформації в ЗМІ та інші). Революція тривала до лютого 2014 року. В той самий час, Росія скориставшись ситуацією, проявила агресію у вигляді анексії Криму, а вже у квітні того ж року починається гібридна війна на Сході України, що й досі триває.

У висновок, війна триває, ніхто не знає, якою буде подальша доля нашої країни, але ключову роль відіграє молодість, яка замінить теперішню політичну еліту. Згадуючи про еліту, варто згадати п'ятого президента – П.О.Порошенка, який отримав цю посаду в найважчий час в країні, який зумів не тільки зупинити економічний спад та військову агресію Росії, але й стабілізувати економічний розвиток і дати напрям для подальших дій, щодо проєвропейського настрою. Проте, в теперішніх реаліях президентства В.О.Зеленського, українське суспільство та молодість не розуміє куди прямує Україна в глобальному світі.

Список використаної літератури

1. Політологія : навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. с.
2. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : моногр. / авт. Колектив : О.М.Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. -256с.
3. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валецький О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. – Київ : НІСД, 2019. – 144 с.
4. Дудок О., Школяр М. Актуалізація історичної пам'яті в контексті національної ідентичності *Національний університет «Львівська політехніка»*. 2019. с. 1-9

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ КОМУНІКАЦІЇ
ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ
ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Відповідальна за випуск:

Гончарук (Чолач) Т. В. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії та політології

Підписано до друку 24.05.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк на дублікаторі. Зам. № 21-505
Умов.-друк. арк. 97,72. Обл.-вид. Арк 98,8.
Тираж 200 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія В02 № 924434 від 11.12.2006 р.
Свідоцтво платника податку: Серія Е № 897220
м. Тернопіль, вул. Просвіти, 6.
тел. 8 097 299 38 99, (0352) 422-388
E-mail: tooums@ukr.net